I
00014

Thomas de
Aquino.

Comentaria in
omnes epistolas
beati Pauli
apostoli.
11-1-4.

BIBL[illegible]
Universidad de Salamanca.
Est. 10 Caj. 6 Núm. 22

№ 14

2-10-6-22

I
00014

LI8348634

Diui Thome de Aquino ordinis pre
dicatorum cõmentaria in omnes epi
stolas beati Pauli apostoli: glorioſiſ-
simi gentium doctoris. profundiora
theologie accurate dilucidantia.

Del Collegio della Magdalena

Prologus.

Feliciter incipiunt cõmẽtaria clarissimi doctoris, angeliciq; ac communis sancti Thome de aquino ordinis predicatoꝝ: sup epistolas sanctissimi gentiũ doctoris pauli apli, correcta emẽdataq; sũma cũ diligẽtia. ac ingẽti solicitudie per me fratrẽ petrum de bergamo. ordinis fratrũ predicatoꝝ sacre pagine minimũ ꝓfessorẽ Et primo super epistolã ad romanos.

As electionis ꝛc̃ Act. 9. Hoĩes in sacra scriptura inueniunt vasis comparati pp quattuor. scz pp ꝓstitutionẽ. repletionẽ. vsũ et fructum. ¶ Primo enim ḡtum ad cõstitutionẽ. Vas enim artificis arbitrio subiacet. Je. 18 Fecit illud vas alterꝫ sicut placuerat ei. ꝛc̃. Sic et cõstitutio hominũ subiacet dei arbitrio. de q̃ in ps̃. Ipe fecit nos et nõ ipi nos. Unde ysa. 45. dicit. Nunq̃d dicit lutũ figulo suo q̃d facis? Et infra. 9. capi. ad romañ. Rũq̃d dicit figmentum ei q̃ se finxit. quid me fecisti sic? Et inde est q̃ secũdum volũtatẽ dei artificis diuersa inuenit vasoꝝ cõstitutio. 2. thimo. 2. In magna aũt domo nõ solũ sunt vasa aurea et argentea sed etiam lignea et fictilia. Beatus aut̃ paulus qz vas electiõis noĩatur: in verb̃ ꝓpositis ꝑle vas fuerit patet qõ dicit. Eccle. 5. Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide precioso. Aureum q̃dem vas fuit pp fulgorẽ sapientie. de q̃ potest intelligi qõ dicitur puer. 3. Precios̃ior est cũctis opibus. Unde et beat⁹ petrus testimoniũ ꝓhibet ei dicẽs. j. pe. 3. Sicut et carissimus frater nr̃ paulus scõm datã sibi sapiẽtiam scripsit vobis. Solidũ q̃dem fuit virtute caritatis. de q̃ dicit. can. vltio. Fortis est vt mors dilectio. Un̄ et ipe dicit. Ro. 8 Certus sum enim qz neq; mors neq; vita ꝛc̃ poterũt nos separe a caritate dei. Ornatũ aũt fuit omni lapide precioso. scz oĩb⁹ virtutib⁹ de q̃bus dicit. j. coz. 3. Si qs superedificat supra fũdamẽtum hoc aurũ argẽtuz lapides pretiosos. ꝛc̃. Unde ꝛ ipe dicit. 2. coz. j. Gloria nr̃a hec ẽ testimoniũ cõsciẽtie nr̃e q; in simplicitate cordis ꝛ sinceritate dei: et non in sapiẽtia carnali: sed in gr̃a dei cõuersati sumus in hoc mundo. Quale aũt fuit istud vas talia ꝓ pinauit. docuit en̄ excellẽtissime diuinitat̃ misteria que ad sapientiaz ptinẽt vt patet. j. coz. 2. Sapiẽtiã loq̃mur inter ꝓfectos. Cõmendauit etiam excellẽtissime caritatẽ j. coz. 13. Instruxit hoĩes de diuersis virtutibus vt patz col. 3. Induite vos sicut electi dei sancti ꝛ dilecti viscera misericordie. ꝛc̃. Scõo etiã ad vasa ptinere videt vt liq̃re aliq̃ impleanꝫ scõm illũ quarti. 2. 4. Illi offerebãt vasa ꝛ illa infundebat. Inuenit etiam inter vasa diuersitas q̃ntũ ad huiusmodi plenitudinez. Nam q̃dam inueniunt vasa vini. q̃dam olei et diuersa diuersi generis. sic etiam et homines diuersis gratijs q̃si diuersis liq̃bus replent diuinit⁹. j. coz. 12. Alij dat̃ per spũm sermo sapiẽtie. alij ꝛc̃. Hoc aut̃ vas de quo nunc agitur plenũ fuit p̃cioso liquore. s. noĩe christi. de quo dicit. can. j. Oleũ effusuz nomen tuũ. Unde dr̃. Ut poztet nomen meũ. Totus enim videtur fuisse hoc noĩe plenus s̃m illud apoc. 3. Scribaz super eũ nomẽ meũ Habuit enim hoc nomen in cognitiõe intellect⁹ scõz illũ. j. coz. 2. Nõ en̄ iudicaui me scire aliq̃d inter vos nisi xp̃m. Habuit etiã hoc nomẽ in dilectiõe affectus scõz illud. Ro. 8. Quis nos separabit a caritate xp̃i. j. coz. vltio Si qs non amat dn̄m nostrum ieſu xp̃m sit anathema Habuit etiã ip̃m in tota vite sue cõuersatione. Unde dicebat gal'. 2. Uiuo aut̃ iã nõ ego. viuit vero in me xp̃s. ¶ Tertio quãtum ad vsum ꝛsiderãdum est q; oĩa vasa alicui vsui deputanꝫ. sed quedã ad honorabiliorem. q̃dam ad viliorẽ scõm illud. Ro. 9. An non habet potestatẽ figulus luti ex eadẽ massa facere aliud q̃dẽ vas in honorem. aliud vero in cõtumeliam? Sic etiaz homines scõm diuinam ordinationẽ diuersis vsibus deputanꝫ scõm illũ. ecc̃. 33. Oĩes homines de solo et ex terra. vñ et creatus est adã. In multitudine discipline dn̄i sepauit eos: et immutauit vias eorum ex ipsis bñdixit et exaltauit. maledixit et humiliauit. Hoc aũt vas ad nobilẽ vsum est deputatũ. Est en̄ vas portatoriũ diuini noĩs Dicitur enim vt portet nomẽ meũ. quod q̃dẽ nomen necessarium erat portari qz lõge erat ab hoĩbus scõz illud ysa. 30. Ecce nomen dn̄i venit de longinquo Est aũt nobis longinquũ pp penitẽtiam scõm illũ ps̃. cxviij. Longe a peccatoribus salus. Est etiã lõginquũ nobis pp intellect⁹ obscuritatem. Unde ꝛ de q̃busdam dicit heb. xj. q; erant a lõge aspiciẽtes Et. nũeri. 24. dicit. Uidebo eũ sz nõ modo: intueboz illũ: sed nõ ꝓpe. Et ideo sicut angeli diuinas illuminationes ad nos deferũt tanq̃ a deo distã tes ita apostoli euãgelicam doctrinã ad nos detulerũt. Et sicut in veteri testamẽto post legem moysi legunt̃ ꝓphe qui legis doctrinã populo tradebãt scõm illud mal'. vltimo. Mementote legis moysi serui mei. ita etiam in nouo testamẽto post euãgeliũ legit̃ aplor̃ doctrina q̃ ea q̃ a dn̄o audierunt tradiderũt fidelibus s̃m illud. j. coz. xj. Accepi a dn̄o qõ ꝛ tradidi vob̃. ¶ Portauit aut̃ beatus paulus nomẽ christi. primo q̃dem in corpe. cõuersationez ꝛ passionẽ ei⁹ imitando scõm illud gal'. vltimo. Ego enim stigmata xp̃i iesu in corpe meo porto. ¶ Scõo in ore qõ patet in hoc q; in epl̃is suis frequẽtissime xp̃m noĩat. Ex abũdantia en̄iz cordis os loquit̃ vt dicitur Mat. xij. Un̄ potest significari ꝑ colũbam de q̃ dicit̃ gen̄. 8. Q̃ venit ad archã portãs ramum oliue in ore suo. Quia enim oliua misericordiam significat cõgrue ꝑ ramũ oliue accipitur nomen iesu xp̃i qõ etiam misericordiã significat scõz illũ Mat. j. Uocabis nomẽ eius iesum. Ipse en̄ saluũ faciet ꝓplm̃ suũ a peccatis eoꝝ. Hunc aũt ramum virẽtib⁹ foliis detulit ad archã. s. ecclia. qñ eius virtutẽ ꝛ significationem multiplicit̃ expressit: xp̃i gratiã ꝛ misericordiã oñdendo. Unde ipe dicit. j. thi. j. Ideo misericordiã cõsecut⁹ sũ vt in me primũ ostẽderet iesus xp̃s omnẽ patiẽtiaz. Et inde est q; sicut inter scripturas veteris testamẽti maxĩe frequentanꝫ in ecclia psalmi dauid q̃ post peccatum veniam obtinuit: ita in nouo testamẽto frequẽtanꝫ epl̃e pauli qui misericordiã cõsecut⁹ est. vt ex hoc petõres ad spẽ erigãtur. ꝙuis possit et alia ratio eẽ: qz in vtraq; scriptura fere tota theologie cõtinet doctrina ¶ Tertio portauit nõ solum ad pñtes sed etiã ad abs̃entes ꝛ futuros scripture ip̃m tradendo scõm illud ysa. 8. Sume tibi libruz grandem et scribe in eo stilo hoĩs. In hoc aũt officio portãdi nomen dei ostẽdit ei⁹ excellentia q̃ntum ad tria ¶ Primo q̃dem q̃ntũ ad electiõis gr̃am vnde dicitur vas electionis. Eph̃. 1. Elegit nos in xp̃o ante mũdi cõstitutionem ¶ Scõo ḡtum ad fidelitatẽ qz nihil sui q̃si fuit ꝫ xp̃i. s̃m illud. 2. coz. 4. Non enim nosmetip̃os predicamus sed xp̃m iesuz. Unde dicit vas electionis est mihi. ¶ Tertio ḡtum ad singularez excellẽtiã Unde ipe dicit. 1. coz. 15. Plus abũdantius illis omnibus laborani Unde sign̄anter dicit Vas electionis ẽ mihi q̃si prealijs singularit̃. Quãtum ad fructum cõsiderandũ est q; quidam sunt q̃si vasa

inutilia vel pp peccatū vel pp errorē scōm illud. Je. 51. Reddidit me quasi vas inane. Sed beatus paulus fuit purus a peccato et erroze. vnde fuit vas electionis vtile fm illud .2.thi.2. Si quis emēdauerit se ab istis. s. ero ribus ⁊ peccatis erit vas in honorē sanctificatū vtile dño Unde vtilitas siue fructus hui⁹ vasis exprimit cuz dicit Cozā gentib⁹ quarū doctor fuit scōm illud.1.thi.2. Doctor gētiuz in fide ⁊ veritate Et regib⁹ q̄bus fidē xpi annūciauit sicut agrippe vt habet. Act.16. et etiā neroni ⁊ ei⁹ principib⁹ Ūñ dicit. phil.j. Que circa me sūt magis ad pfectū venerūt euangelij. ita vt vinclā mea manifesta fierēt in xpo. in omni pretorio ysa. 49. Reges videbunt et cōsurgent principes. Et filijs israel cōtra quos de xpo visputabat Act. 9. Saulus aūt magis cōualescebat ⁊ cō fundebat iudeos q̄ habitabāt damasci. affirmās quoniā hic est xps. ¶ Sic igitur ex vbis pmissis possum⁹ accipe quattuor causas huius opis. s. eplarū pauli quas pze manibus habem⁹. primo q̄dem auctorē in vase. scō materiam in noīe xpi que est plenitudo vasis: q̄ tota doctrina hec est de doctrina xpi. Tertio modo in vsu portationis. Tradit enī hec doctrina p modū epistolarū q̄ per nūcios portari cōsueuerūt fm illō scōi. pa. 30. Perrexerūt cursores cū eplis ex regi impio ⁊c. Ūrto distinctionē operis in vtilitate predicta Scripsit enim. 14. epistolas quarū nouē instruūt ecclesiā gentiū. quattuor prelatos et principes ecclesie. i. reges scz que est ad heb. filios israel. Est enim hec doctrina tota de gra xpi. q̄ quidē potest triplici ter cōsiderari Uno modo scōm q̄ ē in ipo capite. scz xpo ⁊ sic cōmendatur in epla ad heb. Alio modo. scōm q̄ est in mēbris principalibus corporis mistici et sic cōmendat in eplis que sunt ad prelatos. Tertio modo scōm q̄ ē in ipso corpore mistico q̄ est ecclesia et sic cōmendat in epistolis q̄ mittūtur ad gētiles. quarū hec ē distinctio. Hā ipa gra xpi tripliciter potest considerari Uno modo scōz se ⁊ sic cōmendatur in epistola ad Romanos Alio modo scōm q̄ est in sacramētis gratie et sic cōmendatur in duabus eplis ad cozin. Jn quaz prima agit de ipsis sacramētis. Jn scōa de dignitate ministroz. et in epistola ad gal. in qua excludūtur superflua sacramenta ⁊ra illos q̄ volebant vetera sacramēta nouis adiungere. Tertio ꝓsideratur gratia xpi scōm effectū veritatis quē in ecclesia fecit. ¶ Agit ergo aplus primo quidē de institutiōe ecclesiastice vnitat⁹ in epla ad ephe. Scōo de ei⁹ cōfirmatiōe ⁊ pfectu in epla ad phil. Tertio de eius defensiōe. Cōtra errozes quidē in epistola ad col. contra pſecutiones vero presentes in prima ad thē. cōtra futuras vero et precipue tempore antixpi in scōa Prelatos vero ecclesiaz istruit et spirituales et temporales. Spirituales q̄dem instruit de institutione et gubernatōe ecclesiastice vnitatis in prima ad tbi. de firmitate contra pſecutores in scōa Tertio de defensione contra hereticos in epla ad titum. dños vero tēporales instruit in epla ad phil. Et sic patet ratio distinctionis ⁊ ordinis omniū eplaz. Sed videtur q̄ epla ad Ro. nō sit prima. pri⁹ em̄ videt scripsisse ad cor. scōm illud Ro. vltimo Cōmendo vobis pheben que est chencris vbi est portus cozinthioz. Sed dicendū q̄ epistola ad cozi. prioz est tempore scripture. sed epla ad romanos premittit tū pp dignitatē romanoz qui alijs gētibus dñabantur. q̄ hic cōfutabatur supbia que ē initiū omnis peccati. vt dicitur ecc. 10. tum q̄ etiaz hoc exigit ordo doctrine vt prius gratia cōsideretur in se q̄ vt est in sacramētis. ¶ Itē querit vnde aplus hanc epla m scripsit. Aug. dicit q̄ de athenis. Hieronym⁹ q̄ de chozintho. nec est contradictio q̄ forte athenis incepit eam scribere sed cozinthi cōsumauit. ¶ Itē obicit cōtra id q̄ in glo. dicitur aliqui fideles anteq̄ petrus romanis predicauerunt. Jn ecclesiastica vero historia dicitur q̄ petrus primus predicauit eis. Sed intelligendu⁹ est primus inter apostolos. ⁊ cū sequela magni fructi⁹. ante vero predicauerat rome barnabas. vt habet in itinerario clemētis.

Capitulū primum.

p Aulus seruus iesu christi: vocatus apostolus. segregatus in euā gelium dei.

Hec epistola in duas partes diuidit. scilicet in salutationem ⁊ epistolarē tractatuz qui incipit ibi. Primū quidē gratias ⁊c. Circa primum tria facit. primo describit persona salutans. scōo salutate ibi. Omnibus q̄ sunt rome tertio salus optata ibi. Gratia vobis ⁊c. Circa p̄mū duo facit. primo enim describitur pſona auctoris. scōo cōmēdatur ei⁹ officiū ibi. Q̄ ante pmiserat ⁊c. Persona autem scribentis describitur a quattuor. primo quidem ex nomine cū dicit. paulus Circa q̄ tria cōsiderāda sūt. primo quidē proprietas eius. Hoc enim nomē serui q̄ bijs litteris describitur non potest hebraicū esse. q̄ apud hebraicos non inuenit hoc elemētū. p. Sed potest esse grecum et latinū. si tamen aliq̄ elementum ei ꝓpinquum sumatur. q̄ est. p. potest esse hebreum. ¶ Secūdo considerāda est eius significatio. scōm enim q̄ potest hebreus esse idem est q̄ mirabilis vel electus. scōm aut̄ q̄ ē grecum idem est q̄ quietus. scōm vero q̄ est latinū idem est q̄ modicus. Et hec quidē ei cōueniūt. Electus quidez fuit q̄ntū ad gratiam. Unde act. 9. Uas electionis est mihi iste. Mirabilis fuit i opere Ecc. 43. Uas admirabile opus excelsi. Quietus in cōtemplatione. Sapientie. 4. Intrans in domū meam conq̄escam cum illa. Modicus per humilitatē. 1. cor. 15. Ego sum minimus apostoloz. ¶ Tertio cōsiderādum est quando sit hoc nomē apostolo impositū cum tñ ante saulus vocaretur vt habetur act. 9. Circa hoc triplex est opinio Hieronym⁹ dicit q̄ cū prius vocaretur saulus postmodum voluit vocari paulus pp quoddam insigne suū q̄ fecit. s. q̄ cōuertit sergiū paulum procōsulē. vt habet act. 13. sicut et scipio dictus est affricanus. q̄ deuicit affricā Alij vero dicunt q̄ hoc nomen impositū est sibi pp pfectū virtutū qui ex hoc noīe signatur vt dictum est. Imponunt enim diuinitus q̄busdā noīa a principio natiuitatis ad designandā gratiā quam a principio cōsequuntur. sicut patet de Johāne baptista. Luc. 1. Quibusdam vero mutant noīa ad designandū pfectum virtutis eorum. vt crisostomus dicit. sicut patet de abraam gen. 18. Et de petro. Mat. 16. ¶ Alij vero dicūt et melius q̄ paulus fuit a principio binominis. Cōsuetū em̄ erat apud iudeos vt simul cū noīb⁹ hebraicis assumerēt sibi noīa illarū gentiū q̄bus seruiebant. sicut sub grec⁹ exītes noīabant noīb⁹ grecoz. vt patz de Jasone ⁊ menelao scōi mach. 4. Hoc aūt nomē paulus ab antiq̄ celebre fuit apud romanos. ⁊ ideo cū vicerēt saulus scōm hebre. vocatus est etiam paulus fm romanos. quo noīe nō videt vsus nisi postq̄ cepit gētibus predicare. Unde act. 13. dicitur. Saulus q̄ ⁊ paulus. Et hoc magis approbat aug. ¶ Scōo describit pſona scribētis ex cōditione cū dicit. Seruus xpi. videt aūt esse abiecta cōditio fuitutis si absolute cōsideret. Unde ⁊ sub maledicto p pctō infligitur gen. 9. Maledict⁹ canaan puer seru⁹ seruoz erit fratrū suoz. Sed reddit cōmendabilis ex eo q̄ additur iesu xpi. iesus enim interp̄tat saluator. Mat. 1. Ipe enim saluū faciet ⁊c. Xps interp̄tat unctus scōm illō ps. 44. Unxit te deus deus tuus ⁊c. Per q̄d designat dignitas xpi. ⁊ q̄ntū ad sanctitatē q̄ sacerdotes vngebant vt patz exo. 28. Et q̄ntum ad potestatem quia etiam reges vngebantur vt patet de dauid primi re. 16. et de salomone tertij re. primo Et quantum ad cognitionem quia etiam pphete vngebantur vt patet de helseo tertij re. 19. Q̄

autem aliquid subijciatur sue saluti et spirituali vnctioni gratie laudabile est. quia tanto aliquid est perfectius quātomagis sue pfectioni subijcitur sicut corpus anime etiam aer luci. ps. cxv. O domine quia ego seruus tuus sum. Sed contra est q̄d dicit Jo. 15. Jam nō dicam vos seruos sed amicos. ¶ Sed dicendū q̄ duplex est seruit⁹. Una timoris q̄ nō copetit sāctis. Ro. 8. Nō accepistis spiritū fuitutis. Alia humilitatis ⁊ amoris q̄ sanctis cōuenit scōm illō Luc. 17. Dicite serui inutiles sum⁹. Cū enim liber sit q̄ est causa sui. seruus aūt q̄ est causa alteri⁹ sicut ab alio mouēte motus sq̄dem sic agat causa alteri⁹ sicut ab alio motus. sic est seruit⁹ timoris: q̄ cogit hoīem opari cōtra suā voluntatem Si vero aliq̄s agat causa alterius sicut pp finē sic est seruit⁹ amoris. q̄ amicoz est benefacere ⁊ obseq̄ aīco p̄ ipm vt philosoph⁹ dicit i nono ethicoz. ¶ Tertio cōmendat a dignitate cū dicitur Sicat⁹ aplus. Dignitas aplāt est precipua in ecclia scōm illō. 1. cor. 12. Quosdā quidez posuit de⁹ in ecclia primū aplos. Apostolus em̄ idē ē q̄ missus scōm illud Jo. xx. Sicut misit me pater ⁊ ego mitto vos. i. ex eadē dilectōe ⁊ cū eadem auctoritate. Dicit aūt vocatus aplus. ad designandū gram. i. vocatus ad hoc q̄ sit aplus. Heb. 5. Nemo assumit sibi honoreꝫ. Uel ad designandū excellētiam vt sicut vrbs anthonomastice vocatur ipa roma. ita aplus vocatur paulus scōm illud 1. cor. 15. Abūdantius illis oīb⁹ laboraui. Al⁹ ad designādū būilitatē vt sit sensus. nō audeo me dicere aplm. sed hoīes me vocāt sic .1. cor. 15. Non sum, dignus vocari aplus ¶ Quarto describitur pſona scribenti ex officio cū dicit. Segregatus in euāgeliū dei. Segregat⁹ inq̄ vel per cōuersionē ab infidelibus scz illud gal. 1. Cum aūt placuit ei qui me segregauit ex vtero matris mee. s. sinagoge vl segregatus per electionē ab alijs discipulis scōm illud act. 12. Segregate mihi saulū ⁊c. Euangeliū autez idē est q̄d bona annūciatio. Annūciatur em̄ in ipo cōiunctio hoīs ad deū que est bonum hoīs scōm illud ps. lxxi. Mihi aūt deo adherere bonū est. Triplex aūt cōiunctio hoīs ad deum annūciatur in euāgelio. Prima q̄dem per gratiā vnionis fm illud Jo. 1. Uerbum caro factū est Scōa per gratiam adoptiōis. p vt inducitur in ps. Ego dixi dijs estis et filij excelsi omnes. Tercia per gloriam fruitionis. Jo. 17. Hec est vita eterna. ysa. 52. Quā pulchri super mōtes pedes annūciantis. hec aūt annūciatio nō hūanitus sed a deo facta est. ysa. 21. Que audiui a dño exercituum deo israel anūciaui vobis. Unde dicit Jn euāgelium dei.

Lectio secunda.

q Quod ante pmiserat per pphetas suos in scripturis sctis de filio suo qui factus est ei ex semine dauid secundum carnem.

Descripta pſona scribentis. hic cōmendat negotium sibi cōmissum scz euangelium. cuius in premissis duplex cōmendatio posita est. quarum vna permanet ad vtilitatez quā habet ex materia que significatur ex ipo euāgelij nomine. ex q̄ datur intelligi q̄ in eo bona anūcientur. Alia vero est ex auctoritate quam habet ex parte auctoris que est expressa in eo quod dictus est. dei. Utrāq̄ ergo cōmēdationē pſequitur aplus. primo q̄dē illā q̄ est ex pte auctoris. Scōo illā que est ex pte materie ibi De filio suo Circa primum cōmendatur euāgeliū q̄druplicitet. Primo quidē ex antiquitate quod fuit necessariū contra paganos qui euangelio detrahebant quasi post lōga tempora subito eius predicatio esset exorta et ad hoc excludēdū dicit. Q̄ ante. q̄ licet ex tēpore certo predicari incepit. ante tamen pronunciatū fuit diuinitus. ysa. 20. Anteq̄ venirent indicauit tibi. Scōo ex eius firmitate que designatur in hoc q̄ dicit. Promiserat quia ipe ante promisit qui non mentitur. act. 13. Nos vobis annunciamus eam q̄ ad patres nostros repromissio facta est. Tertio ex dignitate ministroū siue testiū cū dicit. Per pphetas quibus ante fuerant reuelata que sunt cōpleta: circa verbū incarnatum. Amos. 3. Non faciet dñs deus verbū scilicet incarnari nisi reuelauerit secretū ad seruos suos pphetas. Act. 10. Huic omnes pphete ⁊c. Signanter aūt dicit suos. sunt enim aliqui pphete spū humano loquentes fm illud Je. 23. Uisionez cordis sui loquūtur nō de ore dñi Unde dicit. Ti. 1. Dixit quidaz ex illis ppzius illoz pphet⁹. Sunt etiam quidā pphete demonū qui immūdo spiritu inspirātur sicut pphete quos inrerfecit helias vt dicitur 4. re. 18. Sed pphete dei dicuntur q̄ diuino spiritu inspirant. Joel. 2. Effundā de spiritu meo ⁊c. Quarto ex modo tradendi q̄ non solum sunt huiusmodi pmissa verbo edicta. sed litteris scripta. Unde dicit. In scripturis. Abac. 2. Scribe visum et explana illud. Nō aūt cōsueuerūt scribi nisi magna q̄ sunt digna memoria ⁊ que oportet ad posteros deuenire Et ideo vt aug. dicit 18. de ciuitate dei tunc inceperūt scribi pphetie de xpo per ysa. et osee quādo roma est edita sub cuius imperio christus erat nasciturus et fides eius gentibus predicanda. Jo. 5. Scrutamini scripturas ⁊c. Addit aūt sanctis ad differētiam scripturarū gentiliū. Dicunt aūt sancte. primo quidem q̄ vt dicitur 2. pe. 1. Spiritu sancto inspirati. 2. thi. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata. Secūdo quia sancta cōtinēt. ps. Confitemini memorie sanctificationis ei⁹. Tertio quia sanctificant. Unde Jo. 17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Ūñ dicitur. 1. mach. 12. Habentes solatio sanctos libros qui in manibus ⁊c. Scōo prosequitur cōmēdationē q̄ sumit ex bonis in euāgelio denūciatis que ptinent ad materiaz euāgelij q̄ est xps quem quidē cōmēdat tripliciter. Primo quidē ex origine. Scōo ex dignitate siue virtute ibi. Qui predestinatus. Tertio ex liberalitate ibi. Per quē accepimus. Originem autem christi describit duplicez. Primo quidem eternam cum dicit. De filio suo. in quo excellentiam euangelij designauit. Nam misterium generationis eterne ante erat valde absconditū. Unde Salomon dicit. Q̄ nomen eius et nomen filij eius si nosti Sed in euangelio patris testimonio est declaratū. Mat. 3. et. 17. Hic est filius meus dilectus. Conuenienter autem filius dei materia sanctarum scripturarum esse dicitur que diuinā sapientiam exponūt secundū illō deutro. 4. Hec est sapientia vestra et intellectus coram populis Filius autem dicitur esse verbum et sapientia genita. 1. cor. 1. Christum dei virtutem et dei sapientiaz. ¶ Sed circa hanc filiationem tripliciter aliqui errauerūt. q̄dam enim dixerunt eum filiationem habere adoptiuam. sicut Fotinus qui posuit christum initium sumpsisse ex maria virgine quasi hominem purum qui per vite meritum ad hanc celsitudinem peruenit vt pre ceteris sanctis filius dei diceretur. Sed scōm hoc christo nō cōpeteret descensus ad humanitatem sed magis ascensus ad diuinitatem contra id q̄ dicitur Jo. 6. Descendi de celo Quidā vero posuerunt huiusmodi filiationem solummodo nuncupatiuā sicut sabellius qui dixit ipsum patrem incarnatum et ex hoc filium nominari. ita q̄ eadem sit persona. et solum nomina sint diuisa. sed secundum hoc non cōpeteret filio mitti a patre cum ipse dicat. Jo. 6. se descendisse vt faciat voluntatem eius qui misit eum. Alij vero posuerūt sicut Arrius huiusmodi filiationem esse creatam ita q̄ filius dei sit excellentissima creatura ex nihilo tamen producta post q̄ ꝓtus non fuerat. sed secundum hoc omnia non essent per ipm facta vt dicit Jo. 1. oportz enim esse nō factum per quem facta sunt omnia. et hec tria excludūtur

per hoc q̄ signanter addit suo. i. proprio ⁊ generali. Dicit eñ hilarius. hic verus ⁊ proprius est filius origine ⁊ non adoptione: veritate non nūcupatione: natiuitate nō creatione. procedit eñ a patre sicut verbū a corde: quod pertinet ad eandē naturam: p̄sertim in deo in quo non potest aliquid accidentaliter aduenire. Unde ipse dicit Jo. 10 Ego ⁊ pater vnū sum⁹. Q̄ dicit vnū liberat te ab arrio. q̄ dicit sum⁹ liberat a sabellio. vt Aug. dic. ¶ Secundo tangit temporalē originē cū dicit. Qui factus est vbi statim videnē patrociniū sui errozis assumere tres p̄dicti errozes p hoc q̄ dicit. Qui factus est ei. nōm̄ contentur eternū sed factus: sed per ea que addunē tollitur eozum intentio. quia eñ dicit. Qui factus est ei excludit dictū Sabellij. non eñ potest esse filius factus patri si sit eadem persona cuz ipso. sed p incarnationē erit filius virginis. Q̄ vero subdit. Ex semine dauid tollit intentionem Fotini. Si enim per adoptionē esset factus dei filius: non diceret factus ex semine dauid: sed magis ex spiritu sc̄z qui est spiritus adoptionis filioz. vt dicit Ro. 8. Et est semen dei vt dicit. 1. Jo. 3. Q̄ vero sequitur ſm carnem tollit intentionē arrij qui ponit eum factū non solū ſm carnem sed etiam ſm diuinā naturā. ¶ Est etiā cōsiderandū vlterius q̄ circa ipsū incarnationis mysteriuz multipliciter aliqui errauerūt. Nestorius eñ posuit vnionem verbi ad hominē esse factam solum ſm inhabitationem. sc̄z put filius dei hominē illum inhabitauit excellentius ceteris. Manifestum est enim q̄ alia est substantia inhabitantis ⁊ inhabitati sicut hominis ⁊ domus. Et ſm hoc ponebat aliam esse personā vel ypostasim verbi ⁊ hominis: ita q̄ alius esset ſm personam filius dei. ⁊ alius filius hominis. Sed hoc manifeste apparet falsum esse q̄ hoc q̄ aplūs p̄hil. 2. vnionē huiusmodi vocat exinanitionem. pater aūt ⁊ spūssanctus inhabitant homines ſm illud. Jo. 14. Ad eum veniemus ⁊ apud eum mansionē faciemus. Sequeret igitur q̄ pater ⁊ spūssanctus essent exinaniti q̄d est absurdum. Hoc ergo excluditur per hoc q̄ aplūs dicit. ¶ Qui sc̄z filius dei ē factus ſm carnē. i. habens carnem ex semine dauid: qui modus loquēdi locuz non haberet si hec vnio facta esset solū ſm inhabitationē. De alijs enim q̄s ꝟbuz inhabitat nō dicit q̄ verbū factū sit hic vel ille. sed q̄ factū est ad Jeremiā vl ysa. In hoc ergo q̄ aplūs cū dixit. De filio suo addit. qui fact⁹ est ei ex semine dauid manifeste excludit errozem p̄dictum. ¶ Cursus aliqui alij licet duas p̄sonas nō concedant in xp̄o ꝓcedunt tñ duas ypostases vel duo supposita q̄d in idem redit q̄ nihil aliud est p̄sona q̄ ypostasis ⁊ suppositum rōnalis nature. cuz ergo sit vna solū ypostasis ⁊ vnū suppositū in xp̄o q̄d est suppositū vel ypostasis verbi eterni. nō potest dici. q̄ illa ypostasis sit facta filius dei quia nō incepit esse filius dei. Sed tñ si inueniāt ab aliquo ꝺo ctoze dictū exponendū est si factum est vt homo esset de⁹. Scōm hoc p̄prie dicitur: dei filius factus est hō. q̄ semper nō fuit homo. Et ideo legendum est q̄d hic dicitur vt ly. qui accipiatur ex parte subiecti vt sit sensus qui filius dei factus est ex semine dauid. non autē ex pte predicati quia sensus esset q̄ aliquis existēs ex semine dauid fact⁹ est filius dei. q̄d nō dicitur vere ⁊ p̄prie sicut dictum est. ¶ Fuerunt aūt alij qui posuerunt vnionē esse factā scōm couersionem verbi in carnē. sicut dicitur aer fieri ignis. Unde eutices dixit q̄ etiā ante incarnationez fuerūt due nature. post incarnationē vna. Sed hoc est expresse falsū quia cū deus sit immutabilis scōm illud. Mal. 3. Ego deus et nō mutoz. nō potest in aliquid aliud cōuerti. Unde eum dicit factus est nō intelligit scōm cōuersionē: sed secundū vnionē absq̄ diuina mutatione. Potest enim aliquid de nouo dici relatiue de aliquo absq̄ eius mutatione. ne. puta aliquis nō immobiliter sedens fit dexter per mutationem eius qui trāsiuit. Et sic deus dicitur ex tempore ois vel creator per mutationē creature. Et eadē ratione dicitur de nouo factus homo. i. vnitus in p̄sona humane nature. ¶ Fuerūt enim ⁊ alij qui dixerūt animam xp̄m non habuisse sed ibi fuisse verbū loco anime. s. arri⁹ et apolinarius. Cōtra quos est illud. Job. 10. Memo tollit animā meā. Q̄ ergo dicit. scōm carnē nō excluditur a xp̄o anima sed caro ponitur p toto homine scōm illud Isa. 40. Uidebit ois caro ⁊c. ¶ Querit aūt cū nos confitemur xp̄m natū ex virgine quare aplūs dicat eñ ex semine factū ex muliere. Et dicendū q̄ illud nascit q̄d naturali ordine p̄ducitur sicut fruct⁹ ab arboze vel proles a parente. q̄d autē ex voluntate agentis p̄ducitur nō scōm nature ordinem sicut domus ab artifice nō pōt dici nasci sed factum Quia igitur xp̄us ex virgine processit naturali ordine p̄tum ad aliquid. s. q̄ cōceptus est ex femina spacio nouem mensium dicitur natus. Quia vero p̄tum ad aliquid nō naturali ordine sed sola virtute diuina. p̄cessit absq̄ virili semine dicitur factus. Ena aūt dicitur ex adam facta non nata. Ysaac aūt ex Abraam natus nō factus. Item quare specialiter dicit ex semine dauid ⁊ nō ex semine Abrahe. cui p̄missio facta fuit de xp̄o scōm illud. Gal. 3. Abrahe dicte sunt p̄missiones. Et dicendū est q̄ factū est ad dam spem venie peccatoribus. quia dauid peccatoz fuit. ex cuius semine nascit xp̄us. Abraham vero iustus. Ad cōmendandā etiam dignitatē regiaz xp̄i. romanis regnū gentium tenentibus. ¶ Excluditur etiā per verba ista triplex error manicheoz. primo quidē q̄ dicunt nō eundez esse deū veteris testamenti et qui est pater nr̄i nostri ihū xp̄i. quod excluditur per hoc quod dicit aplūs. q̄ deus ante p̄miserat per p̄phas suos de filio suo in scripturis sanctis. s. veteris testamēti. Secōo vero q̄ vāpnant scripturas veteris testamenti. quas aplūs hic dicit sanctas. Non enim alie scripture fuerūt sancte ante euangelium. Tertio q̄ dicit xp̄m habuisse carnē fantasticam. quod excluditur per hoc q̄ dicit xp̄m factū ex semine dauid scōm carnē ei. i. ad glorias patris scōm illud. Joh. 8. Ego gloriam meā nō quero. sed gloriā eius qui misit me.

Lectio tertia.

Tria p̄destinatus est filius dei in virtute scōm spiritū sanctificatiois ex resurrectione mortuoz ihesu xp̄i domini nostri

Cōmendata origine xp̄i. hic commēdat virtutē ipsius. et ponit tria. Primo p̄ordinationē cum dicit. Qui p̄destinatus est. Secūdo dignitatem seu virtutem cum dicit. Filius dei in virtute. Tertio signum siue effectuz cū dicit scōm spiritū sanctificationis. Circa primuz considerandum est q̄ nomen p̄destinationis a destinatione sumitur. Dicitur enim p̄destinatus quasi ante destinat⁹. Destinatio autez dupliciter sumitur. quādoq̄ pro missione. dicuntur enim destinati qui ad aliquid mittūtur scōm illud. 1. Mach. 2. Destinauerūt aliqui ex populo et abierunt ad regem. Quandoq̄ vero destinare idem est quod proponere secundū illud. 2. Mach. 6. Destinauit eleazarus nō admittere illicita. Hec aūt secūda significatio a p̄ma deriuari videtur. Sicut enim nuncius qui mittitur ad aliquid dirigitur. ita quod proponimus ad finem aliquem ordinamus. Secundus hoc igitur p̄destinare nihil aliud est q̄ ante in corde disponere quid sit de re aliq̄ faciendum. Potest aūt aliquis de futura re seu operatione disponere. Uno mō q̄tum ad ipsam rei cōstitutionē sicut artifex disponit qualiter debeat facere domum. Secūdo modo q̄tum ad ipm vsum vel gubernationez rei sicut aliquis disponit qualiter debeat vti suo equo ⁊ ad hanc secundā p̄dispositionē p̄tinet p̄destinatio nō ad p̄mam Ad enim quo aliquis vtitur refert in finem. q̄ vt Aug. dicit in libro de doctrina xp̄iana vti est referre aliquid in finem quo fruendū est. Sed cum res in seipsa cōstituitur nō dirigitur ex hoc ipso in alio. Unde p̄dispositio cōstitutionis rei p̄prie p̄destinatio dici nō potest. Ergo idē est negare p̄destinationē q̄d negare p̄ordinationez diuinam ab eterno de his que sunt fienda in tēpore. sed q̄ omnia naturalia pertinent ad cōstitutionem rei ipsius. q̄ vel sunt p̄incipia ex quibus res cōstituitur vel ex huius modi p̄incipijs cōsequūtur. consequens est q̄ naturalia p̄prie sub p̄destinatione nō cadunt. sicut nō dicim⁹ p̄prie q̄ homo est p̄destinatus habere man⁹. Relinquit ergo. q̄ p̄destinatio dicatur p̄prie eoz solū que sunt supra naturam iri que rōnalis creatura ordinat. Supra aūt naturaz rōnalis creature est deus solus: cui vnitur rōnalis creatura p gratiā. Uno modo p̄tum ad actū ipius dei puta per gratiā p̄phetie cōicatur hōi precognitio futuroruz que est p̄prie deo. Et huiusmōi dicit gratia grat⁹ data. Alio mō p̄tum ad ipsum deū cui vnit rōnalis creatura. cōiter quidē ſm effectū dilectionis ſm illud p̄me. Jo. 4. Qui manet in caritate in deo manet ⁊ deus i eo. Nō quidem fit per gratiā gratū facientē q̄ et gratia adoptionis. Alio mō qui est singularis xp̄o per vnionē in esse p̄sonali. Et hec dicit gratia vnionis. Sicut ergo hoīez esse vnitū deo p gratiā adoptionis cadit sub p̄destinatione. ita etiā esse vnitū deo p gratiā vnionis in p̄sona sub p̄destinatōe cadit ⁊ p̄tū ad hoc dicit. Qui p̄destinat⁹ e. s. esse fili⁹ dei. Et ne hoc referā ad filiationē adoptiōis addit. Jn virtute quasi diceret p̄destinat⁹ est vt sit talis filius vt habeat equalē simo eandē virtutē cuz deo p̄fe. q̄ vt dicit apoc. 5. Dignus est agnus q̄ occisus est accipere virtutē ⁊ diuinitatē quinimo ipe xp̄us est dei p̄tus. scōm illud. p̄me cor. i. xp̄m dei virtutē ⁊ dei sapiaz. Unde Jo. 5. Quecūq̄ pater fecerit hec ⁊ filius similiter facit. Respectu vero gratie gratis date nō dicit aliquis p̄destinari. simpliciter q̄ gra gratis data nō ordinat directe ad hoc q̄ ille qui eā recipit ad finem vltimuz dirigatur. sed vt p eam alij dirigātur ſm illud p̄me. cor. 12. Uniculq̄ datur manifestatio spūs ad vtilitatē. Manifestū est aūt q̄ id q̄d est per se. est mensura ⁊ regula eoz que dicūtur p aliud ⁊ per participationē. Unde p̄destinatio xp̄i qui est p̄destinatus vt sit filius dei p naturā est mensura vite. ⁊ ita p̄destinationis nostre qui p̄destinamur in filiationem adoptiuā que est quedā participatio ⁊ ymago naturalis filiationis scōm illud. Ro. 8. Quos p̄sciuit ⁊ p̄destinauit conformes fieri ymaginis filii sui. Sicut igitur homo xp̄us p̄destinatus non est p̄ merita precedentia sed ex sola gratia vt sit filius dei naturalis. ita ⁊ nos ex sola gratia non ex meritis p̄destinamur vt simus filij dei adoptiui. ſm illud deutro. 9. Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos dñs deus tuus in cōspectu tuo p̄pter iusticiā meaz introduxit me deus vt terrā hanc possiderem. Est igitur manifestum ad quid sit ista p̄destinatio. s. ad hoc q̄ aliquis sit dei filius in virtute. Sed restat inquirendum quis est iste qui est ad hoc p̄destinatus. Cum aūt p̄destinatio antecessionem importet videtur q̄ ille qui est p̄destinatus vt sit filius dei in virtute nō semper fuerit filius dei in virtute. Non enim videtur esse p̄destinatio de eo q̄d semper fuit. quia hoc nō potest antecessionez habere. Si igitur ponerem⁹ scōm nestorium q̄ persona filij hominis esset alia a persona filij dei. nulla essz dubitatio quia possemus dicere q̄ persona creata filij hominis que non fuit ab eterno ex tempore incepit esse filius dei in virtute Et simile est si quis dicat q̄ est alia ypostasis vel suppositus filij dei ⁊ filij hominis. Sed hec aliena sunt a fide vt supra dictum est. Cum igitur nō solum sit eadem p̄sona filij dei et filij hominis. sed etiā ypostasis ⁊ idem suppositum ratione cuius nō potest dici vere ⁊ p̄prie q̄ filius hominis est factus filius dei. ne aliquod suppositum creatū intelligatur esse de quo de nouo p̄dicatur filius dei. pari ratione videtur q̄ nō possit dici filius hominis esse p̄destinatus filius dei. q̄ filius hominis supponit suppositus eterni q̄d fuit semp filij⁹ dei. Unde antecessio quā importat p̄destinatio locū nō habz. ¶ Propter hoc igitur origenes dicit q̄ littera nō debet esse qui p̄destinat⁹ est. sed qui destinatus est filius dei in virtute vt nulla antecessio designetur. et scōm hoc planius est sensus. q̄ xp̄s destinatus. i. missus est a deo patre in mundū tanq̄ verus filius in virtute diuina. Sed q̄ cōmuniter omnes libri latini habent qui p̄destinatus. Aliter alij hoc exponere voluerunt scōm cōsuetudinem scripture in qua dicit aliquid fieri quādo innotescit sicut dñs post resurrectionem dicit. Mat. vltimo. Data est mihi omnis potestas. quia post resurrectionem innotuit talem potestatem sibi esse datam ab eterno. Sed scōm hoc q̄ dicit p̄destinat⁹ nō p̄prie accipitur q̄ p̄destinatio est de eo quod p̄tinet ad gratiā nō aūt in hoc gratia xp̄o facta est q̄ eius virtus diuina innotuit sed potius nobis. Et ideo etiā in glo. dicit q̄ scōm hunc sensuz p̄destinatus large ponitur p p̄scito vt sit sensus. xp̄us p̄destinatus est. i. ab eterno p̄scitus vt innotesceret ex tēpore esse filius dei in virtute. Unde quidā alij p̄destinationē ad ipam vnionē referētes nō attribuerūt eam persone. sed nature vt sit sensus. Qui p̄destinatus est filius dei in virtute. i. cuius natura p̄destinata est vt sit ei vnita qui est filius dei in ⁊tute. Sed hec etiā expō improp̄ia est ⁊ extorta. Cum enim p̄destinatio importet ordinem in finem. eius est p̄destinari cuius est per suam operationem ordinari in finem Agere aūt p̄pter finem nō est nature sed persone. Jd eo si p̄prie accipiatur optet q̄ p̄destinatio attribuat ipsi persone xp̄i. Sed quia persona xp̄i subsistit in duab⁹ naturis humana. s. et diuina: scōm vtrāq̄ potest aliquid dici de eo. sicut enim de homine potest aliquid dici ſm corpus. vt tangi ⁊ vulnerari. aliquid aūt scōm animā vt intelligere ⁊ velle. ita ⁊ de xp̄o potest aliquid dici et scōm diuinā naturam sicut ipse de se dicit Joh. 10. Ego ⁊ pater vnum sumus. Aliquid scōm humanaz sicut cum dicim⁹ eum crucifixum ⁊ mortuum. ⁊ hoc modo dicitur esse p̄destinatus scōm humanā naturam. Quāuis enim ipsa p̄sona xp̄i semper fuerit filius dei: tamen nō semper fuit vt existens in humana natura esset filius dei. sed hoc fuit in effabilis gratie. Est autez alia ratio de hoc participio factus. quod designat actum realem. ⁊ de hoc participio p̄destinatus. quod designat actum anime. Anima enim secundum suum intellectum ⁊ rationez potest distinguere ea que sunt scōm rem p̄iuncta. potest enim aliquid de piete albo cogitare ⁊ loqui sozsuz quidem p̄tum ad hoc q̄ est paries seorsum aūt ex hoc q̄ est albus. Ita etiā p̄destinatio potest attribui persone xp̄i secūdum q̄ subsistit in humana natura. licet nō attribuatur ei scōm q̄ subsistit in diuina. Unde ⁊ apostolus p̄ius filium dei incarnatuz esse p̄miserat ⁊ postea ei p̄destinationem attribuit vt intelligatur p̄destinatus esse secūduz q̄ factus est ex semine dauid scōm carnem. et sic a filio dei explicando incarnationis misterium descendit ad carnem. ⁊ a carne secundum p̄destinationem ascendit ad filium dei. vt ostendatur q̄ neq̄ gloria diuinitatis impediuit infirmitatem carnis. neq̄ infirmitas carnis diminuit maiestatem dei.

¶ Queritur autem in glo. p̄mo quidem vtrum xp̄us secun

duz q homo sit filius dei. ꝛ videtur q sic quia hic est xps qui predestinatus est vt sit. sed scom q homo est predestinatus vt sit scom q homo est filius dei. Et dicendu q sly. scom q denotat vnitatem suppositi. verum est q fm q homo est filius dei. quia vnu est suppositum dei et hominis. Si aut designat coditionem nature vel cam. falsu est. nō enim ex natura humana habet vt sit filius dei. In argumento aut est falsitas copositionis ꝛ diuisionis ex eo q sly. scom qđ potest determinare ptm cipiuz predestinat? et sic verum est q scom q homo est predestinatus. vl̄ potest determinare ipm esse filium dei ad quod ordinatur p destinatio. ꝛ sic falsum est. Nō enim predestinatus est vt scom q homo sit filius dei. ꝛ in hoc sensu procedit ratio.

¶ Secundo queritur vtrum xpus scom q homo sit persona. Et dicendu q sly. scom q referatur ad ipm suppositum hominis est persona diuina. Si vero designet nature coditionem vel cam. sic xpus scom q homo no est persona. quia humana natura no cat nouam personalitatez in christo. Adiungitur enim digniori in cuius personalitatez transit. Itez obijcitur de hoc quod glo. dicit q qui suscepit ꝛ quod suscepit est vna persona. Jd aut qđ suscepit filius dei est humana natura. ergo humana natura ē persona. Et dicendum est q huiusmodi loquutiones sūt exponende vt sit sensus. q ille qui suscepit ꝛ natura quā suscepit vniūtur in vna persona. ¶ Quarto queriē vtruz hoc sit verum homo est assumptus a ẋbo. ꝛ videtur q sic scom illud. ps. 64. Beatus quē elegisti ꝛ assūpsisti. Et dicendum est q cum homo supponat suppositū eternum nō potest ppie dici q homo sit assumptus a verbo. nō ei assumitur idez a seipso. sed exponendū est sicubi inuenia tur homo assumptus. i. humana natura. ¶ Quinto queritur vtrum hec sit vera. Iste homo semp fuit. Et dicendum est hanc esse veram. ppter hoc q homo supponit eternum suppositū. Unde heb. vltimo dicitur. Jhesus xpus heri ꝛ hodie ipse ꝛ in secula. nō tamen cū reduplicatione est vera huiusmodi ppositio. Nō enim ille homo scōz q homo est. semper fuit. sed scom q est filius dei. Sic igit patz ꝛ de pordinatiōe ꝛ ō ẋtrute filij dei. ¶ Restat tertiū scz de signo quod tangit in eo quod subditur. Secūdū spiritū tc. Est enim ppzium virtutis diuine p collationē spiritussancti sanctificare homines. Leu. 20. Ego dominus qui sanctifico vos. Ipse etiā spūm sanctū solus dare potest scom illud ysa. 42. Hec dicit dns deus creans celos. Et infra. Dās flatuz populo qui est super tertā ꝛ spūz calcātibus eam. Ex hoc igitur apparet xpm habere virtutem diuinā quia ipse dat spūm sanctuz scom illud Jo. 15. Cum venerit paraclitus quem ego mittam. Eius etiam virtute sanctificamur scōz illud prime. coz. 6. Sed sancti ficati ēstis. sed iustificati estis in nomine domini nr̄i ihu xpi ꝛ spū dei nostri. Dicit ergo. q xpus sit filius dei in ẋ tute apparet fm spiritū sanctificationis. i. scom q dat spiritum sanctificantem. que quidez sanctificatio incepit ex resurrectione mortuoz ihesu xpi domini nostri. i. ex mortuis. scom illud Jo. 7. Nōdum erat spūs datus quia nō dum ihesus fuerat glorificatus. quod nō est sic intelligendum q nullus ante xpi resurrectionē spūm sanctificantez accepit. Sed quia ex illo tēpore quo xpus resurrexit incepit copiosius ꝛ cōius spirit? sanctificatiōis dari. Potest etiam intelligi q hic designentur duo signa virtutis diuine in xpo. Primum quidem ex hoc q dicit. scom spiritum sanctificationis siue intelligatur scom sanctificantem spūm sicut dictuz est. siue intelligatur scom hoc q ipse per spūm sanctū est in utero virginali cōceptus. quod est signuz virtutis diuine in ipso. scom illud Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te. Et postea sequitur. ideoq ꝛ quod ex te nascetur sanctum: vocabitur filius dei. Secundum aut signum virtutis diuine est resuscitatio mortuoz scom illud Jo. 5. Sicut pater suscitat mortuos sic ꝛ filij?. Est ergo sensus q apparet xpm esse filium dei in virtute ex resurrectione mortuoz id est ex hoc q mortuos fecit se cum resurgere. scom illud Mat. 27. Multa corpora sanctoz qui dormierant surrexerunt. ꝛ tandez faciet omnes resurgere. scom illud Jo. 5. Omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij dei. ꝛ qui audierint viuent. Vel potest intelligi de spirituali resurrectione mortuoz que est a peccat. scom illud ephe. 5. Surge qui dormis ꝛ exurge a mortuis. Dicūtur aut mortui ihesu xpi. qui ab ipso resuscitantur sicut ꝛ infirmi alicuius medici a quo sanātur. Possunt aut hec duo signa ad duas precedentes clausulas referri hoc modo. qui factus est ei ex semine da uid. ꝛ hoc scom spiritum sanctificationis. ex qua. s. caro eius cōcepta est. qui predestinatus est filius dei in virtute. ꝛ hec apparet in resurrectione mortuoz ꝛc. Sed ꝑma expositio est melior.

Lectio quarta.

Er quē accepim⁹ gr̄am ꝛ aplatum ad obediendū fidei in oibus gētib⁹ p nōie ei⁹ in q̄bus estis et vos vocati ihu xpi. omibus qui sūt rome dilectis dei vocatis sactis. Gr̄a vobis ꝛ pax a deo patre et dño nr̄o ihu xpo.

¶ Postq̄ cōmendauit xpm ab origine ꝛ virtute. hic commendat ipsum ex liberalitate que oīditur ex muneribus que fidelibus cōtulit. Ponitur aut duplex munus. Unū quidem cōmune omnibus fidelibus. s. gratia per quam reparamur. quaz quidem a deo per xpm accepimus. Unde dicit. Per quem accepimus omnes fideles gratiam. Jo. 1. Gratia ꝛ veritas per ihm xpm facta est. Et hic infra Ro. 5. Per quem accessum habemus in gratia ista in q̄ stamus. Conueniens est enim vt sicut per verbum dei omnia ista facta sunt. vt habetur Joh. 1. Jta per ipm sicut p artem omnipotentis dei omnia instaurarentur sicut ꝛ artifex eadez arte reparat domū quaz cōdidit. Col. 1. Per euz placuit deo reconciliare omnia siue que in celo siue q̄ in terra sunt. Aliud autē est munus spirituale collatuz apostolis quod tangit subdens. Et aplatum quod est principuum inter ecclesiasticos gradus. 1. coz. 12. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia pmum quidē aplos Apostol⁹ aut idez est quod missus. Sunt em a xpo missi quasi eius auctoritatem ꝛ vicem gerentes. Jo. xx. Sicut misit me pater ꝛ ego mitto vos id est cuz plenitudine auctoritatis. Unde ipse xps aplos noīatur. Heb. 3. Cōsidera te apostolum ꝛ pontificem ihesuz xpm. Unde ꝛ per ipm tanq̄ principalem apostolū siue missum alij sunt secūdario aplatum consecuti. Luc. 6. Elegit duodecim quos ꝛ apostolos nominauit. Premittit aut gratiam aplatui. tū quia nō ex meritis sed ex gratia aplatum sunt consecuti. prime coz. 15. Ego sum minim⁹ aplorum: qui nō sum dignus vocari aplus. gratia aut dei sum id quod suz. tū etiā qz aplat⁹ digne haberi nō pōt nisi p̄habita gr̄a sctificāte. Ephe. 4. Unicuiq̄ nostruz data est gr̄a ꝛc. Describit autem hunc apostolatū Primo qđem ex vtilitate cū subdit. Ad obediēdum fidei. Quasi diceret ad hoc sumus missi vt faciamus hoīes fidei obedire In his obediētia locum habet q̄ volūtarie facere possum⁹. his aut̄ que sunt fidei ex volūtate cōsentimus nō ex ratōis necessitate cum sint supra rationē. Nullus enim credit nisi volēs vt dicit aug. Et ideo circa fidē locū habet infra sexto Obedistis ex corde in eā formā doctrine in qua traditi estis. De hoc fructu dicitur Jo. 15. Posui vos vt eatis ꝛc. Scdo describitur ex amplitudine cum subditur. In oibus gētib⁹. quia non tantum in vna gente iudeoz sed ad instructionē oīm gentium sunt directi. Matb. vltimo. Euntes docete omnes gentes. Specialiter paulus in omnes gētes aplatuz acceperat vt ei cōpetere possit: qđ dicitur ysa. 49. Parū est vt sis mihi seruus ad suscitandū tribus iacob et feces israel dedi cōuertendas te in lucē gentium. Tamen ab eius aplatu excluī nō erant iudei p̄sertim q̄ inter gētes habitabant. Infra xj. Quādiu qdem ego sum gentium apostolus ministeriū meū honorabo si quo modo ad emulandū puocē carnem meam et saluos faciam aliquos ex ipsis. Tertio ex plenitudine potestatis cū subdit. Pro nomine eius id est vice et auctoritate ipsius. Sicut enim xps in nomine patris venisse dicitur Jo. 20. quasi plenam patris auctoritatem habens. ita et apostoli in nōie xpi venisse dicūtur quasi in psona xpi. 2. coz. 5. Maz et ego qđ donaui si quid donaui. ppter vos in psona xpi. Vel p hoc describit ex fine vt sit sensus. p nomine eius dilatādo non p aliquo terreno fructu sibi querēdo. Act. 9. Vas electionis est mihi iste vt portet nomē meū. Ēt ad hoc fideles hortabatur col. 3. dicens. Omnia in nōie ihesu christi agite. Quarto ex potestate super illos q̄bus scribebat q̄ predicto apostolatu erant subiecti. Unde subdit. In quibus id est inter quas gentes nostro apostolatui subiectas. Est ꝛ vos scz romani Tuis sublimes. ysa. 26. Ciuitatem sublimē humiliabit. conculcabit eam pes pauperis scilicet christi. gressus egenoz id ē apostoloz specialiter petri ꝛ pauli. 2. coz. x. Usq ad vos pueni mus in euāgelio xpi. Subdit vocati iesu xpi. i. a iesu christo fm illud Osee. 1. Vocabo nō populū meuz. Vel vocati vt sitis iesu xpi. Infra. 8. Quos predestinauit hos et vocauit. Vl̄ vocati iesu christi. i. dicti a iesu christo xpiāi Act. xj. Jta vt cognominarētur ꝑmū antiochie discipuli xpiani. ¶ Cōsequenter describūtur psone salutate. ꝛ primo ex loco cū dicit. Omnibus q̄ sunt rome. Signāter omnibus scribit quia omniū salutez cupiebat. 1. coz. 7. Volo omnes hoīes esse sicut meipsum. Act. 23. dictū est ei. Oportet te ꝛ rome testificari. Scdo describūtur psone salutate ex gratia. Circa qđ primo ponitur gr̄e origo qđ est dei dilectio. Deutro. 33 Dilexit populos oēs sanctos in manu illius sunt. 1. Jo. 4. Non q̄si nos dilexerim⁹ deum. s. prius. sed quoniaz ipe prior dilexit nos. Dei em dilectio non puocatur ex bono creature sicut dilectio humana. sed magis ipsuz bonum creature causat. qz diligere ē bonū velle dilecto. voluntas aut dei ē causa rerū fm illō ps. Oia quecūq̄ voluit fecit. Scdo ponit vocatio cū subdit. dilectio dei q̄ quidē ē duplex. Una exterior fm quam vocauit petrum et andreaz. Matb. 4. Alia est vocatio interior que est secundum interiorem inspirationem prouer. 1. Vocaui et renuistis. Tertio ponit gratiam iustificationis cum dicit. Sanctis id est per gratiaz et sacramenta gratie sanctificatis. 1. coz. 6. Sed abluti estis sed sanctificati estis vt sitis dilecti a deo. vocatis ad hoc q̄ sitis sancti. ¶ Deinde ponuntur bona que eis optat. que sunt gratia et pax. quorū vnū scilicz gratia est primū inter dei dona quia per eam iustificatur impi⁹. Infra. 3. Justificati gratis per gratiam ipsius. Aliud autem scilicz pax est vltimuz qđ in beatitudine perficitur. ps. Qui posuit fines tuos pacem. Tunc enim erit perfecta pax quādo voluntas requiesceret in plenitudine omnis boni cōsequens immunitatē ab omni malo. ysa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. Et sic q̄ hec duo bona alia media intelliguntur. Ostendit etiam cōsequenter vnde sint huiusmodi bona expectanda cum subdit. A deo patre nostro. Jac. 1. Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est descendēs a patre luminum. ps. 83. Gratiaz et gloriam dabit dns. Addit autez Et domino iesu xpo. quia dicitur Joh. 1. Gratia et veritas per iesum christum facta est. Ipse etiam dicit. Jo 14. Pacem meā do vobis. Q̄ aut dicit. Deo patre nostro potest teneri essentialiter p tota trinitate que dicitur pater. quia nomina importantia relationem ad creaturam cōmunia sunt toti trinitati sic̄ creator et dominus. Addit autez Domino iesu xpo. Non q̄ sit alia persona a tribus sed ppter humanam naturā per cuius misterium ad nos dona gratiarū peruenīūt. 2. pe. 1. Per quem maxima et preciosa nobis pmissa donauit. Vl̄ potest dici q̄ hoc qđ dicit deo patre nostro tenetur p persona patris que scdz ppzietatem dicitur pater xpi. sed scdz appropriationē pr̄ noster. Jo. 20. Ascendo adpatrez meum et patrē vestrū Tangit autem psona filij cū dicit. Et dño iesu xpo. psona aut spirit⁹ sancti non ponit qz intelligit in donis ei⁹ que sunt gratia et pax. Vel etiaz qz intelligitur in duab⁹ psonis pris et filij quarum est vnio et nexus.

Lectio quinta.

Rimum quidē gratias ago deo meo p per iesum christum pro oibus vob quia fides vestra annūciat in vniuerso mūdo Testis em̄ mihi est deus cui seruio in spū in euāgelio filij eius q̄ sine intermissione memoriā vestri facio semper in orationibus meis. obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperuz iter habeā in voluntate dei veniendi ad vos Desidero em̄ videre vos: vt aliquid impartiar vob: gratie spiritalis ad confirmandos vos: id est simul consolari in vobis per eam que inuicem est fidē vestrā atq̄ meam. Nolo autem vos ignorare fratres: qz sepe ppposui venire ad vos: et phibitus sum vsq̄ adhuc. vt aliquem fructū habeam in vobis: sicut et in ceteris gentibus. Grecis ac barbaris: sapientibus et insipientibus debitor sum. itaq̄ qđ in me promptum est et vobis qui rome est euangelizare. Non enim erubesco euāgeliū:

Premissa salutatōe hic aplus epistolarē tractatū incipit. Ju quo primo ostēdit affectū suū ad eos q̄bus scribebat vt reddat auditores benivolos. Scdo istruit eos ō ẋtrate q̄ ptinet ad ẋtrtē gr̄e xpi ibi. Gratia em̄ dei ē. oīdit autē affectū ad eos triplr. Primo qđē ex gr̄aractiōe q̄ de earū bonis gr̄as agit. Scdo ex oīone quā. p eis ad deū fūdit ibi. Testis em̄ mihi de⁹. Tertio ex desiderio visitatiōis eoz ibi. Obsecrās si quo. Circa primū tria oportet p̄sideare Primo qđē gr̄aractōis ordinē qz dicit. Primo qđē gr̄as ago deo meo. Necesse ē em̄ vt i oīb⁹ gr̄aractionē p̄mittam⁹ fm illō 2. thes. vltio. In oīb⁹ gr̄as agite. Nō em̄ ē dign⁹ bñficiū cōseq̄ q̄ de accept bñficijs gr̄as nō agit. Sap. 16. Ingrati spes tā q̄ ybernalis glacies tabescet. Et ecc. 1. Ad locū vñ exeūt flumina reuertūt gr̄a ad principium vnde prouenium beneficia reuertūtur scilicz p gratiaruz actiones vt iterum fluant. scz per iteratā beneficiorum exhibitionē. In omnibus autez q̄ petim⁹ vel

ginus diuino beneficio indigemus.et ideo ante oīa debet gratiarū actio premitti. Scdo designat personas tres quarū vna est persona cui fit gratiarūactio quā designat d.cēs.deo meo scilicet cui debetur gratiarū actio de omnibus bonis qz ab eo fluūt. Jac.1. Omne datū optimum et omne donū pfectum deorsum est ⁊c. Et quāuis sit deus omnium p creationē et gubernationem.scōm illud in fra 4. Dñs omniuz: specialiter tamē dicit esse de⁹ iustorum tripliciter. Primo quidē secūdum specialem curam quā de eis gerit.ps. Oculi domini super iustos. Et alibi dicit. Dñs illuminatio mea Scdo per specialē cultum. Exo.15. Iste deus meus et glorificabo eū Tercio qz eorum premiumtigen.15. Ego domin⁹ merces tua magna nimis. Secūda psona est mediatoris quā tangit dicens. Per iesuz christum. Eodem enim ordine debet gratiarū actio in deum recurrere quo gratie a deo in nos deueniunt qō quidē est per iesum xpm. Infra 5. Per quē accessum habemus per fidem in gratia qua stamus Tercia est persona illoz̄ p quibus gratias agit quā designat subdens. p omnibus vobis. quia.s.eozum gratias quasi suas reputat ppter vinculuz caritatis. 2. Jo.1. Maiorem horū non habeo gratiam q̄ vt audiā ⁊c. Signanter autē dicit.pro omnibus vobis qz scz omnib⁹ placere desiderat.1.cozinth .x. Sicut et ego per omnia oībus placeo. Et omniū salutem cupit scōm illō 1.cozinth. 7. Volo omnes homines esse sicut meipsum. Tertio ponit materiā gratiarumactionis cū subdit. Quia fides vestra annūciatur in vniuerso mūdo. q agit q̄dā gratias de fide eo qō ē bonozū omnium spiritualiū fundamentum. Hebr.xj. Est autē fides sperandarū substanta rerū. Cōmendantur aūt romani de fide .quia fidem defacili susceperant et in eadem firmiter pmanebant. Unde et vsq; hodie apud eos plurima fidei signa ostendūtur in visitatione sanctoz̄ lozorum vt hieronymus dicit super epistolam ad gal. Non dum tamē pfectam fidem habebant quia aliqui eoz̄ prenunti erant a pseudo apostolis vt credērent legis cerimonias euangelio iungendas. Gaudet autē et gratias agit de eozum fide non solū ppter eos :sed ppter vtilitatem inde consequentē. qz scz eozum exemplo q̄ erant domini gentium alie gētes ꝓuocabantur ad fidē qz vt dicit glo. prompte sacit iuseriozq̄ videt fieri a supiozi. ppter qō amonenk prelati vt fiant forma gregis ex animo.1.pe.vltimo. ¶ Cōsequenter cū dicit. Testis enī ⁊c ostēdit affectum suū ad eos ex oratione quā pro eis fundit. Et quia orationis negotiū in secreto agitur cozam deo scōm illud Mat.6. Tu autē cū orazueris intra in cubiculum tuū et clauso hostio ora patrem tuū. dei testimonio ꝓbat se pro eis orare. Primo ergo inducit testē Scdo manifestat supza qō testimoniū inducat. q̄ sine intermissione. Testez aūt inducit cū dicit. Testis ē mihi de⁹ sub cui⁹ testio oīa agunt Je.19. Ego sum iudex et testis. Et vt iustū testem nō frustra inuocare ostēdat. ponit cōsequēter quomō sit ei cōiunctus. Primo q̄dem quantū ad seruitiū cū dicit. Cui seruio scz per latrie cultū. Deutro.6. Dñm deū tuū adorabis et illi soli seruies. Scdo quantū ad modū seruiendi cum dicit. In spiritu meo. Quasi dicat.non solum in exteriozi seruitio cozpozali.sed precipue interius scōz spiritū. Jo.4. Spiritus est deus et eos q̄ adorant euz in spiritu et veritate adozare oportet Uel in spū id est in spiritualibus observatijs nō in carnalib⁹ sicut iudei. Phil' 3. Nos sum⁹ circūcisio qui spiritu dei seruim⁹ deo. Tertio quātū ad officiū in quo seruit scz in euāgelio filij ei⁹. scōm illud supza eodem. Segregatus in euāgeliū. Nō quidē est filij dei tripliciter. Uno modo qz ē de ipo. Luc 2. Euāgelizo vobis gaudiū magnū. Alio modo qz est ab ipo predicatū ex ppzio officio. Luc.4. Quia ⁊ alijs ciuitatibus oportet me euāgelizare regnū dei qz ideo missus sum. Tercio qz est ab eo inūctum. Marci vltimo Prodicate euāgeliuū omni creature. Sed scōz aug. cū ide sit testis est mihi deus. quod iuro per deū. videtur aplus facere cōtra id qō dns dicit. Matth. 5. Ego dico vobis nō iurare omīno. Ja. vltio. Ante omnia autem fratres mei nolite iurare. Sed sicut dicit aug. libro cōtra manicheos Intellect⁹ sacre scripture ex actibus sanctoz̄ intelligit. Idem enim spiritus quo sacre scripture sunt edite scōm illud. 2. pe. 1. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Sanctos viros ad operādū inducit. Infra 8. Qui spū dei aguntur hij sunt filij dei. Ex hoc ergo q̄ paulus iurasse inuenitur ostendit verbuz dñi et apostoli Iacobi nō sic esse intelligendū q̄si iuramentū sit omīno licitum. sed qz ad hoc homo niti debet vt quātum ex ipo ē iuramento non vtatur ranq̄ quodā bono et p se appetibili. tum ppter periculum qō imminet ex frequēti iuratione ne homo labatur in piuriū ppter labilitatem hūane ligue scōm illud ecc. 23. Jurationi nō assuescat os tuū nā multi ⁊c. Tū etiam qz contra reuerentiā dei facere videt qui ipm absq; necessaria causa testem inducit Unde Ecc. 23. Nominatio dei nō sit assidua in oze tuo. Unde nec apostolus iurasse inuenitur nisi scribendo quādo homo cū maiozi deliberatione ⁊ cautela loquitur. Est aūt qnq; necessarium iuramentū vt fides verbo dicentis adhibeatur qō qnq; vtile est etiam ei qui audit. Et sic aplus iurat ppter vtilitatem auditozum quibus erat vtile vt ei crederent quasi non querens qō sibi vtile est sed multis vt saluī fierent. Unde qō dom⁹ dicit. Matth. 5. Nō amplī⁹ est scz q̄ simplex verbum a malo est. non est intellgendū a malo eius qui iurat. sed eius q̄ exigit iuramentū. nō q̄dem a malo culpe nisi in casu quādo existimat qs eum a q̄ exigit iurament ū esse falsū iuraturum. tunc enim est grave peccatum. vt dicit augu. Sed intelligit esse a malo pene scilicet ignozantia qua nescimus an sit verū qō dicitur nobis. Est autem duplex modus iurādi. Unus quidem per simplicem attestationē sicut cum dicitur per deū. vel testis est mihi deus .et hoc modo apostol⁹ iurat hic. Alius autem per creationē. quādo scz aliquis implozat diuinum testimoniū scōm aliquā penam sibi infligendā si mētitur scōm illud. ps. 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala ⁊c. Et hoc etiam modo apostolus iurat. 2 cozinth. 1. Testem deum inuoco in animaz meā. ¶ Consequēter ponit id supza q̄ eum testem inuocat dicens q̄ memoriam vestri facio semper in orationib⁹ meis que sunt sine intermissione scilicet quia semp in orationibus suis p eis orabat ppter vtilitatem cōmunē que ex eorum conuersione pueniebat .1.regū.12. Absit hoc peccatū a me in dño vt cessez orare pro vob. Q aūt dicit Me. ve. facio duplicer potest intelligi. Uno modo sic Memoriaz vestri habeo scōm illud ps. 21. Adhereat līgua mea faucibus meis si nō meminero tui. Alio modo memoziam vestri facio scz cozam deo qui respicit orationes hūilium Et sic dum sancti p aliqbus orāt quodāmodo diuino aspectui ꝓponūtur sicut ⁊ cetera sanctoz̄ facta Unde tertij reg.17. Dixit mulier ad heliā Ingressus es ad me vtre memozētur iniq̄tates mee. Quasi illō sit in memoria ⁊ in oculis dei qō contra iustos agitur. Q aūt dicit orationes sine intermissiōe se habere :cōgruit ei qō dicit. 2. tes. vltimo Sine intermissione orate. Et Luc.18. Oportz semper orare et nunq̄ deficere. Que q̄dē possunt intelligi tribus modis. Uno modo quātum ad ipm actum orandi. ⁊ sic semper vel sine intermissione orat qui statutis temporibus ⁊ horis orat. Act.3 Petrus ⁊ iohānes ascēdebant in tēplū ad horā orationis nonā. Alio modo q̄ntum ad finem orationis qui est vt intellectus noster alcēdat in deū

Et sic tamdiu homo orat q̄diu agit corde ore vel opere vt in deū tendat. Et sic semper orat qui totā vitam suam in deum ordinat.1.cozinth.10. Sine manducatis siue bibitis ⁊c. Tertio quantū ad causam. dum enī aliqs agit vnde alij p eo orent ipse orare videtur. vt patet in his q̄ dant elemosinas pauperibus qui pro eis orant. Eccl'.29. Conclude elemosinā in sinu pauperis ⁊c. Sic ergo cōtinuanda est littera gratias ago p vobis quia bona vestra reputo q̄si mea qō patet ex hoc q̄ pro vobis oro sicut pro meipso. ¶ Deinde cū dicit. Obsecrans ⁊c. Probat affectum suū ex desiderio visitationis. Et primo ponit desiderij signum. Scdo desiderij causam ibi. Desidero enim. Signum aūt desiderij est oratio quā faciebat. ex hoc aūt signo ostēditur desiderū huiusmodi. primo qui dem intēsuz per hoc q̄ dicit. Obsecrans q̄si ob sacra cōstans sicut pro aliquo magno qō mea merita excedit .puer .18. Cū obsecratiōibus loqtur pauꝑ et diues exabit rigide. Nō autē intense desideratur magnū desiderāti videtur. Secūdo ostendit esse anxiū cuz dicit. si quomodo. q̄ enim anxie aliquis desiderat q̄rit adipisci quocūq; modo fine facili siue laboziosio. Phil'.1. Quid enīz. dū omni modo predicetur siue p occasionem siue p veritatē xp̄s annuncietur et in hoc gaudeo sed et gaudebo. Tertio ostendit esse diuturnū in hoc q̄ dicit. tandē aliquādo scz post longa desideria. Justi enim nō ad horam: sed pseuerāter affectunt puer. 17. Omni tēpore diligit q̄ amicus est. Quarto ostēdit esse rectū ex hoc q̄ est diuine volūtati conforme. Un subdit. pspex iter habeam et hoc in volūtate dei. i. scōm voluntatē eius scōm quā solū aliqurd reputo ꝓsperum. sicut et dns dicit Ma.26. Nō mea voluntas sed tua fiat. ¶ Deinde cum dicit. desidero enīz ⁊c. ostendit desiderij causaz q̄ q̄dem est duplex. Una vtilitas eoz̄ qui erāt visitandi. Unde dicit. Desidero enim videre vos. Phil'.1. Cupio omnes vos esse in visceribus xp̄i. Et hoc nō in vanum sicut est in amicicia seculari sed vt impartiar. i. tradā vobis aliquid gr̄e spūalis. nō tanq̄ actor gratie sed sicut minister.1.cozinth.4. Sic nos existimet homo vt minist̄ros xp̄i. et hoc ad confirmandos vos scz in fide quam suscepistis. Luc.22. Et tu aliquādo cōuersus confirma fratres tuos. Impartitur aūt gratiā minister multipl⁹ tū p administrationē sanctoz̄ gr̄e .1.pe.4. Unusquisq; sicut accepit gratiā in alterutrū illam amministrantes ⁊c. tum p exhortationē fmonū .Eph.4. Omnis fmo malus ex ore vro nō ꝓcedat .scz si quis bonus est ad edificationē fidei vt det gratiaz audiētibus. Scda causa est mutua cōsolatio q̄ cōsideratur in conuictu amicoz. Un subdit. Id est cōsolari in vobis. hoc est me videre vos ⁊ impartiri gratiā et me simul cōsolari cū vobis. per eā que invicem est fidē vestram atq; meam. Ad mutuā enim scōsolationem redit si vnanimes in fide reddamur. 2. cozinth. 7. Qui cōsolatur hūiles cōsolatus est nos deus in aduē tu titi nō solum ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Nolo autem vos ignozare ne videatur esse vanū desideriū subdit ꝓpositū psequēdi. Et primo ꝓponit ꝓpositu. Scdo causam ꝓpositi ibi. Ut aliquē fructum. Tertio cōcludit propositi pmptitudinē ibi. Ita qō in me. Circa primuz duo facit. Primo ponit ꝓpositū. scdo impedimentū ibi. Et phibitus sum ⁊c. Dicit ergo primo. Non solū desidero vos videre. sed etiam ꝓposui ad hoc operā dare ⁊ hoc nolo vos fratres ignozare quia sepe ꝓposui venire ad vos vt dilectionem meam ostenderē non solū verbo ⁊ lingua sed etiā opere et veritate. vt dicitur.1. Jo 3. Secundo tāgit obstaculum impediens eum ab isto ꝓposito exequēdo dicens Prohibitus sū vsq; adhuc. ⁊ hoc vel a diabolo q̄ nititur impedire predicationē ex qua prouenit salus hominum.

puer. 25. Ventus aquilo dissipat pluuiā id ē doctrinas predicatorū Uel etiaz ab ipso fm cuius nutū dispensanē itinera et verba. Job. 37. Nubes id est pdicatores spargunt lumen suū que lustrant cūcta per circuitus quocūq; eas voluntas gubernantis duxerit. Unde et act. 16. dicitur. Transeuntes aūt frigiam et galathie regionē vetati sunt a spiritu sancto loq̄. Et iterum. Tentabant ire in bithiniam et non pmisit eos spūs iesu. Utriq; autē horū vult apostolus eos non ignozare ꝓpter eoz̄ vtilitatem vt scz cognoscentes affectum apostoli deuotius eius verba suscipiāt: et impedimentū visitationis eius imputēt sue culpe. et sic corrigātur. Nam in penaz culpe dicitur ysa. 5. Mandabo nubibus meis ne pluant super eā imbrem. ¶ Deinde ponit causam duplicē ꝓpositi. quaz prima ē vtilitas. Unde dicit. Ut aliquē fructum habeam in vob sicut in ceteris gentibus quibus scilicet predicaui. qō potest dupliciter intelligi. Uno modo quasi dicat vt faciam aliquem fructum in vobis per meam predicationem. Jo. 15. Ut eatis et fructum afferatis. Alio modo q̄si ex eorū cōuersione ei fructus accrescat. scōm illud. Jo. 4. Qui metit mercedem accipit et fructū congregat in vitā eternam Alia aūt causa est debitū quod sibi imminebat ex suscepto officio. 1. cozinth. 9 Si non euangelizauero vemihi est ⁊c. Et qz vniuersalē gentiū apostolatū suscepat omnib⁹ se asserit debitoz̄. scōm illud. 1. cozinth. 9. Cum esse liber ex omnib⁹: omnium me seruū feci. Et ideo duplicem diuersitatē ponit Una q̄dem scōm gentem qū dicit. Grecis ac barbaris. Dicitur aūt aliqs barbar⁹ dupliciter Uno modo fm quid q̄ scz est extraneus q̄ ad aliquē scōz illud 1. cozinthi. 4. Si ergo nesciero virtutem vocis ero ei cui loquar barbarus. Alio modo simpliciter q̄ scilicz ē extraneus a cōmūitate hominū inquantum ratione non regitur. Unde ꝓpie barbari dicuntur q̄ ratione nō regūtur scōm quod dictū est secūdi macha. 15. Ille ita ferociter ac barbare feceris id est inhūane. et quia greci fuerunt primi legum inuentozes. omnes gētiles qui humanis legibus regūtur noīat grecos. De iudeis aūt q̄ diuinis legibus regebantur mentionē non facit qz non erat institutus apostolus iudeoz̄. scz gētiliū gal. 2. Ita vt illi in circūcisione nos aūt in gentibus. ¶ Ex vtraq; aūt causa cōcludit pmptitudinem volūtatis cum subdit. Ita quod in me id est quantū ad me ptinet dūmodo aliunde non impediar ꝓmptū est et vobis qui rome estis euāgelizare: Exo. 35. Egressaq; omnis multitudo filioz̄ israel de conspectu moysi obtulit mēte promptissima atq; deuota. Et excludit impedimentum pmptitudinis scz erubescētiam propter quā multi ea ꝓtermittūt q̄ alias facerent ꝓmptet hoc est qō subdit. Non enim erubesco euāgeliuz quod q̄dem in fidelibus apud quosdā erubescibile videbaē ꝓpter id qō dicit. i. cozinth. 1. Nos aūt predicamus xp̄m crucifixum iudeis quidem scādalū .gentibus autē stulticiam. Non est aūt scōm rei veritatem erubescendū ꝓpter id qō sequit. Ipsis autem vocatis iudeis atq; gentibus xp̄m dei virtutem ⁊ dei sapientiā. Unde dicitur Luc. 9. Qui erubuerit me et meos sermōes: huc filius hominis erubescet. Et inde est q̄ baptizati liniūtur crismate in frōte signo crucis vbi est sedes verecundie ne scilicet euangelium erubescant.

Lectio sexta.

Irtus enim dei est in salutez omni credenti: iudeo primū et greco Justicia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: Justus autez ex fide viuit. Reuelatur enim ira dei de celo super omnem impietatez et inīq;

sticiam hominum eorum qui veritatem dei in iniusticia detinēt: quia quod notū est dei: manifestum est in illis Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus et diuinitas.

¶Postq̄ apostolus romanos fideles quibus scribebat sibi benuolos reddidit ostendendo affectū suum ad eos: hic incipit instruere eos de hijs que pertinent ad euangelicā doctrinā in quā se segregatum prędixerat. Et primo ostēdit virtutem euāgelice gratie. Scōo exhortat ad executionem operum huius gratie. xij. capitulo ibi. Obsecro itaq;. Circa primum duo facit. ¶Primo ꝓponit qđ intendit. Scōo manifestat ꝓpositum ibi. Reuelatur enī. Circa primum tria facit. ¶Primo ꝓponit virtutē euangelice gratie. Scōo exponit ibi. Justicia enim. Tertio expositionem confirmat ibi. Sicut scriptū est. Dicit ergo primo. Ideo euangelium non erubesco quia q̄uis vt dicitur. 1. cor. 1. Verbum crucis pereūtibus q̄dez stulticia sit nobis tamen virtus dei est. Virtus enim dei est. qđ potest intelligi. Uno modo quia virtus dei in euangelio manifestat scōm illud ps̄. cx. Virtutem operū suorum anūciabit populo suo. Alio modo quia ipm euangeliuz in se dei virtutem cōtinet. scōm illud ps̄. 67. Dabit voci sue vocē virtutis. Circa quam virtutē tria sunt considerāda. ¶Primo quidē ad quid se ista virtus extēdat. et hoc designat cum subditur. In salutē. Ja. 1. In māsuetudine suscipite insitum verbum quod saluare potest animas vestras. Scōo q̄dem fit tripliciter. Uno modo inquantū per verbū euāgelij remittuntur peccata. Jo. 15. Jam mundi estis ꝓp̄ sermonem quē locutus sum vobis Scōo inquātum per euāgelium homo consequitur gratiam sanctificantem. Jo. 17. Sanctifica eos in veritate. sermo tuus veritas est. Tertio inquātū perducit ad vitam eternam. Jo. 6. Verba vite eterne habes. Secundo per quē modum euangelium salutem conferat quia tripliciter ¶Primo p fidem. Mar. vltimo. ¶Predicate euāgeliū omni creature. qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Scōo p cōfessionem. Infra. ca. x. Oris confessio fit ad salutē. Tertio p scripturam. Unde etiam verba euāgelij scripta virtutē salutiferam habent. sicut beat⁹ Barnabas infirmos curabat euāgelium supponendo. Cauēde sunt tamē superstitiones caracterum quia hoc est superstitiosum Unde Eze. 9. Illi saluati sunt in quorum frōtibus est scriptum tau. qđ est signum crucis. Tertio quibus euangelium sit in salutem q̄z tam iudeis q̄ gentibus ¶Non enim iudeorū tantū deus ē sed et gentium. Infra. 3. Et ideo subdit. Judeo primū z greco. ¶Per grecū omnem gentilē intelligens eo q̄ a grecis gentiliū sapientia est exorta. Sed cum infra 10. dicat ¶Non est distinctio iudei et greci quomodo hic iudeo primum. Dicendū est ergo q̄ ꝙntum ad salutis finem cōsequende non est distinctio inter eos. Equalē enim consequūtur mercedē vtriq; sicut ꝓ laboze etiam in vinea prio res et posteriozes eundem denariū acceperūt: vt dicitur Mat. 20 Sed quantū ad ordinem salutis iudei sunt primi q̄z eis ꝓmissiones sunt facte. vt infra. 15. Et in eorum gratiam sunt gentiles assumpti ac si ramus oleastri inseratur in bonā oliuam. vt infra. 11. Ex eis etiā saluator nr̄ natus est. Jo. 4. Salus ex iudeis est. ¶ Exponit cōmuniter quomodo euangeliū sit in salutem cū dicit. Justicia enim dei reuelat in eo per fidem in fidē. qđ quidē dupliciter potest itelligi. Uno modo de iustitia q̄ deus iustus est scōm illud ps̄. 10. Justus dōs et iusticiam dilexit. Et scōm hoc sensus est q̄ iusticia dei q̄ scz iustus est seruando promissa: in eo reuelatur scilicet in homine credente euangelio quia credit deuz implesse qđ promisit de xp̄o mittēdo. z hoc ex fide scz dei ꝓmittētis. ps̄. cxliij. Fidelis dōs in omnibus verbis suis. Jn fidem scz hois credētis Uel alio modo vt incelligatur de iusticia dei q̄ deus hoies iustificat. Nam iusticia hoīm dicit quo se homines ꝓpijs viribꝰ iustificare presumūt Infra. 10. Ignorātes dei iusticiā et suam q̄rentes statuere: iusticie dei non sunt subiecti. Que quidem iusticia reuelatur in euangelio inquantum per fidem euāgelij homines iustificātur secūdum quodcūq; tempus. Unde subdit Ex fide in fidem. i. ex fide veteris testamenti ꝓcedendo in fidem noui testamenti. q̄z ab vtroq; homines iustificātur et saluantur p fidem xp̄i: qui eadem fide crediderūt venturum qua nos credimus venisse. Et ideo dicitur. 1. cor. 3. Habētes eandem spem fidei credimus ꝓp qđ loq̄mur Uel potest intelligi ex fide predicatoꝝ in fidem auditoꝝ. Infra. xj. ¶Quomodo credēt ei quem nō audierūt. Uel ex fide vnꝰ articuli in fidem alterius quia ad iustificationez requirit omnīū articulorum fides. Apoc. 1. Beatus qui legit et audit verba ꝓphetie huius scilicet omnia nō vnum tantum. Alio modo potest intelligi ex fide presenti in fidem futuram idest in plenā visionem dei q̄ quidem dicitur fides ratione certe et firme cognitionis. 1. cozinth. 13. Videmus nūc per speculū in enigmate. tunc autem facie ad faciem. ¶Probat aūt hanc expositionē cum subdit. Sicut scriptuz est Justus aūt meus ex fide viuit. Qđ quidē accipitur fm litteram. lxx. Nam in īra nostra q̄ est scōz hebraicam veritatē dicitur. Justus ex fide sua viuit. Dicit autē meus scz a me iustificatus et apud me iustus reputatus Infra 4. Si autem abraham ex opibus legis iustificatus est habet gloziā sed non apud deū. Quid em̄ scriptura dicit: Credidit abrahā deo et reputatum est ei ad iusticiam. Unde ex hoc subditur. Ex fide viuit scz vita gr̄e. Hal. 2. Qui aūt nunc viuo in carne. in fide viuo filij dei. ¶Quattuoz autē hic cōsiderare oportet circa fidē. Primo quidē q̄d sit fides. Jmportat enim assensum q̄dā cū certitudine ad id qđ non videt ex volūtate. quia nullus credit nisi volens vt aug. dicit. Et scōm hoc differt a dubitante qui in neutram partē assentit. Differt etiam ab opinante qui assentit in vnam partem non cum certitudine sed cum formidine alterius. Differt etiam a sciente qui per certitudinē assentit ex necessitate rationis. Et scōm hoc fides est media infra sciētiā et opinionē. ¶Secundo cōsiderādum est an fides sit virtus. et manifestum est q̄ nō est virtus si accipiatur p eo qđ creditur scōz illō Fides catholica hec est vt vnum deū in trinitate. Si aūt accipiatur pro habitu quo credimus. sic q̄nq; est virtus q̄nq; nō. Est enim virtus pncipiū actus pfecti. Actꝰ aūt ex duobꝰ pncipijs dependēs non potest esse pfectus si alteri pncipioꝝ desit sua pfectio. sicut eq̄tatio nō potest esse perfecta si vel equus non bene vadat: vel sessoz equū ducere nesciat. Actus autem fidei q̄ est credere depēdet ex intellectu et volūtate mouente intellectū ad assensum Unde actus fidei erit pfectus si voluntas pficiatur p habitum caritatis: et intellectus p habitū fidei. non autem si habitus caritatis desit. et ideo fides formata caritate ē virtus. non aūt fides informis. ¶Tertio cōsiderādum est q̄ idem numero habitus fidei qui sine caritate erat in formis aduenīēte caritate fit virtus q̄z cū caritas sit extra essentiā fidei per eius aduentū vel recessum nō mutat substātia eiꝰ. ¶Quarto cōsiderandū ē q̄ sicut cozꝰ viuit p aīam naturali vita: ita aīa viuit p deū vita gr̄e. ¶Primo autem deus aīam inhabitat p fidem. Ephe. 3. Jhabitare xp̄m per fidem in cozdibus vr̄is. nec tamē est pfecta habitatio nisi fides p caritatem sit formata q̄ p vinculum pfectionis nos vnit deo vt dicit col. 3. Et ideo quod hic dicit. Ex fide viuit. intelligendū est de fide formata. ¶Deinde cum dicit. Reuelatur enim ira dei ꝓbat qđ dixerat scilicet virtutē euāgelice gratie esse omnibus hominibꝰ in salutem. Et primo ostendit q̄ est necessaria ad salutez Scōo q̄ est efficax sue sufficiens. 5. capitulo ibi. Justificati igitur ex fide. Circa primum duo facit. ¶Primo ostendit virtutem euāgelice gratie fuisse necessariam ad salutem gentibus. quia scz sapiētia de q̄ confidebant saluare eos non potuit. Scōo ostendit q̄ fuit necessaria iudeis. q̄z scz circūcisio et lex et alia in quibus cōfidebant eis salutem non attulerunt secūdo capl'o ibi. ¶Propter qđ inexcusabilis es. Circa primū duo facit. primo ꝓponit qđ intendit. Scōo manifestat ꝓpositū ibi. Quia qđ notum est dei ¶Proponit autē tria. ¶Primo quidē pena dicens. recte dico q̄ in eo iusticia dei reuelatur. Reuelatur enim in eo ira dei. id ē vindicta ipsius q̄ dicitur ira dei scōm similitudinē hoīm trascentium qui vindictam querūt. tamen deus vindictā infert ex animi trāquillitate. Sap̄. 12. Tu autē dominator noster cum tranquillitate iudicas. Et de hac ira dei dicitur Jo. 3. Qui incredulus ē filio nō videbit vitā. sed ira dei manet super eū. Hoc autem dicit q̄ quidam philosophi dicebāt a deo non esse penas peccatoium contra id qđ dicitur in ps̄. xciij. Qui coꝛripit gētes nō arguet. Unde additur. De celo q̄ credebāt circa celestia eius ꝓuidentiā occupari ita q̄ ad res terrenas non se extenderet. Job. 22. Circa cardines celi pambulat nec nostra cōsiderat. Sed sicut etiam in ps̄. cj. dicit De celo in terrā ꝓspexit. Uel dicitur de celo cozū iniquitatem demōstrare q̄ maxime ex magnitudine celi creatoris virtutem intelligere debuerūt. Job. 20. Revelabūt celi iniq̄tatem eius. Uel de celo venturi ad udiciū. Act. primo. ¶Quēadmodum vidistis eum ascendentē in celū ita veniet. Scōo ponit culpā ꝓ qua pena infligitur. Et primo quidem que contra deum cōmittitur cum subdit. Super omnē impietatē. Sicut enim pietas dicit cultus q̄ deo exhibet tanq̄ sūmo parēti. ita impietas dicit peccatum qđ est cōtra cultū diuinum Eze. 18. Impietas impij sup eum erit. Scōo ponit culpā q̄ cōmittitur in homine cum dicit. Et iniusticiā. Nam et iusticia est p qua homines inuicem ratiōe cōueniunt et comunicāt. Job. 35. Filium hominis adiuuabit iusticia tua. Tertio ponit cognitionē qua de eo habuerūt cum subdit. ¶Hominum eoꝝ qui veritatē dei id est verā de deo cognitionem detinent in iniustitia q̄si captiuatā. Nam vera dei cognitio q̄ntū ē de se inducit hoīes ad bonum. sed ligatur q̄si captiuitate detenta p iniusticie affectū p quā vt in ps̄. xj. dicitur Diminute sunt veritates a filijs hominū. ¶Deinde cum dicit Quia quod notū est. manifestat ꝓpositum. ordine tamen retrogrado. ¶Primo enim consentit q̄ sapientes gētilium de deo cognouerūt veritatez. Scōo ostendit q̄ in eis impietas et iniusticia fuerit ibi. Ita vt sint inexcusabiles. Tertio q̄ iram dei incurrerūt ibi. Qui cum iusticiā dei. Circa primū tria facit. ¶Primo ostendit quid de deo cognouerunt. Secūdo ostendit a quo huiusmodi cognitionem acceperūt ibi. Deus enim illis. Tertio ostendit p quem modum ibi. Jnuisibilia enim. Dicit ergo primo recte dico q̄ veritatem dei detinuerunt. Fuit enim in eis q̄ntū ad aliquid vera dei cognitio q̄z qđ nosū est dei id est qđ cognoscibile est de deo ab homine p rationē: manifestum est in illis. i. manifestū est eis ex eo qđ in illis est. i. ex lumine intrinseco. ¶Sciendum est ergo q̄ aliq̄d circa deum est oīo ignotum homini in hac vita. s. quid est de? Unde et paulus inuenit athenis aram inscriptaz ignoto deo. Et hoc ideo quia cognitio hominis incipit ab his q̄ sunt ei cōnaturalia. s. a sensibilibus creaturis q̄ nō sūt ꝓportionate ad repzesentādā diuinā essentiam ¶Potest tamen homo ex huiusmodi creaturis deum tripliciter cognoscere. vt dionisius dicit in libro de diuinis nominibꝰ Uno quidē modo p causalitatem. quia enim huiusmodi creature sunt defectibiles et mutabiles necesse est eas reducere ad aliquod principiū immobile z perfectū et scōz hoc cognoscitur de deo an est. Scōo per viam excellētie ¶Non enim reducūtur oīa in primū principiū sicut in propriam causam et vniuocā ꝓ vt homo hominem generat sed sicut in causam cōmunē z excedentē. et ex hoc q̄ est super oīa. Tertio per viam negationis q̄z si est causa excedens nihil eorum que sunt in creaturis potest ei cōpetere. sicut etiam neq; corpus celeste ꝓprie dicitur graue vel leue aut calidum aut frigidum. Et scōm hoc dicimꝰ deum immobilem et infinitum et si quid aliud huiusmodi dicit. huiusmodi autem cognitionē habuerūt p lumē rationis. ps̄. 4. Multi dicunt quis ostendit nobis bona signatuz est sup nos lumē vultis tui domine. ¶Deinde cum dicit. ¶Deus enim illis manifestauit. ostendit a quo actore huiusmodi cognitio eis fuerit manifestata: z dicit q̄ deus illis manifestauit secūdum illud Job. 35. Docet nos super iumenta terre. Ubi cōsiderandum est q̄ vnus homo alteri manifestat explicando cōceptum suū p aliq̄ signa exteriora. puta per vocem vel scripturam. Deus autem dupliciter aliquid homini manifestat Uno modo infundendo lumen interius per qđ homo cognoscit. ps̄. 42. Emitte lucem tuā et veritatem tuaz. Alio modo ꝓponendo sue sapientie signa exteriora. s. sensibiles creaturas. Ecc. 1. Effudit illam scilicet sapientiā super oīa opera sua. Sic ergo deus illis manifestauit vel interius infundēdo lumen vel exterius ꝓponendo visibiles creaturas in quibus sicut in quodā libro dei cognitio legeret ¶Deinde cum dicit. Jnuisibilia enim dei z̄. ostendit per quē moduz huiusmodi cognitionē acceperint. Ubi primo considerandum est que sint ista que de deo cognouerunt. Et ponit tria. ¶Primo quidem inuisibilia ipsius per que intelligitur dei essentia que sicut dictum est a nobis videri non potest. Jo. 1. Deum nemo vidit vnq̄ scz per essentiam vita mortali viuens. 1. thi. 1. Regi seculoꝝ immortali inuisibili. Dicit autez pluraliter inuisibilia qz dei essentia non est nobis cognita scōm illud qđ est scilicz put in se est vna. Sic erit nobis in ꝑria cognita. et tunc erit dominus vnus et nomē eius vnū. vt dicit zach. vltimo. Est aūt manifesta nobis p quasdaz similitudines in creaturis reptas q̄d qđ in deo vnum est multipliciter participant z fm hoc intellectus nr̄ cōsiderat vnitatē diuine essentie sua ratione bonitatis. sapientie. virtutis z huiusmodi que in deo vnum sunt. Hec ergo inuisibilia dei dicit. quia illud vnum quod his nominibus seu rationibꝰ in deo respondet non videtur a nobis. Heb. xj. Ut ex inuisibilibus inuisibilia fierent. Aliud autem qđ de deo cognoscitur est virtus ipsius secundum quam res ab eo ꝓcedunt sicut a pncipio ps̄. cxlvj. Magnus dōs z magna virtus eius. Hanc ergo virtutem philosophi ꝓpetuz esse cognouerunt. Unde dicitur. Sempiterna quoq; virtus eius. Tertium cognituz est quod dicit. Et diuinitas ad quod pertinet q̄ cognouerunt deum sicut vltimum fiēm in quem oīa tendunt. diuinum enim bonum dicitur bonum cōmune quod ab omnibus participatur. ꝙ hoc potius dixit diuinitatem que participationem significat q̄ deitatem que significat essentiam dei. col. primo capitulo Et in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis ¶Hec aūt referunt ad tres modos cognoscēdi supradictos ¶Nā inuisibilia dei cognoscūtur per viam negatiōis. sempiterna virtus per viā causalitatis. diuinitas p viā excellentie. ¶Scōo cōsiderandū est p qđ mediū illa cognouerunt qđ designat cū dicit. Per ea q̄ facta sunt. sicut enim ars manifestat p artificis opa. ita z dei sapiētia manifestatur p creaturas. Sap̄. 13. A magnitudīe enim speciei

et creature cognoscibiliter poterit creator horum videri. Tertio ostēdit quomodo p ista cognoscāt deus cū dicit. Intellecta cōspiciunt. Intellectu enim cognosci potest de⁹ nō sensu vel ymaginatiōe: q corporalia nō trāscēdūt. deus autē spūs est vt Jo. 4 dicit. Ysa. 52. Ecce intelliget puus meus. Quarto potest designari a quo p hūc modū deus cognoscāt cū dicitur. A creatura mūdi. p qđ vno modo potest itelligi hō. Mar. vltio Predicate euāgeliū omni creature vel pp excellentiā hoīs q ordine nature minor est angelis sed excellit inter inferiores creaturas. scōm illud. ps. 8. Minuisti eum paulominus ab angelis. oia subiecisti sub pedibus eius oues et boues. ꝛc. Vel qz cōmunicat cū omni creatura. habz enim esse cum lapidib⁹. viuere cū arboribꝫ. sentire cū animalib⁹. intelligere cum angelis vt gregorius dicit. Alio mō potest intelligi de vniuersali creatura. Nulla em̄ creatura ex propijs naturalib⁹ potest dei essentiā in seipa videre. Ūn ꝛ de seraphin dicit ysa. 6. p duabus alis velabant caput sed sicut hō intelligit deū p creaturas visibiles ita angelus p hoc qđ intelligit ppriā essentiā. ¶ Potest aūt aliꝗ intelligi p creaturā mūdi nō ipsa res creata. sed rerū creatio. ac si diceret a creatione mūdi. ꝛ tūc potest dupliꝛ ordinari. Uno modo qđ itelligat qđ inuisibilia dei itelligūt p ea que facta sunt a creatione mūdi. non solum p ea que facta sūt tēpore gratie. Alio mō qđ intelligat qđ a creatione mūdi hoīes inceperūt deū cognoscere p ea que facta sunt. Job. 26. Omnes hoīes vident eū. Ilo. aūt dicit qđ p inuisibilia dei intelligit psona pris scōm illud. 1. thi. vltio. Quē nullus hoīz vidit. ꝛc. Per sempiternā virtutē psonā filij. scm illō. 1. co. 1. Xpm dei virtutē. Per diuinitatē psona spūs sancti cui appriat bonitas. non qđ philosophi ductu ratiōis potuerint puenire per ea que facta sunt in cognitiōez psonaꝝ ꝺ̄nū ad ppria q̄ non significat habitu dinē cause ad creaturas sed scōm appriata. Dicūtur tñ defecisse intellecto signo. i. in spū sancto. qz nō posuerunt aliquid respōdere spūi sancto. sicut posuerūt aliquid rndere patri. s. ipsum p̄mū principiū. et aliꝗd respōdere filio scz primā mentē creatam quā vocabant paternū itellectū. vt Macrobi⁹ dicit i libro sup ſonīū scipiōis.

Lectio septima.

Ta vt sint inexcusabiles quia cū cognouissent deum: nō sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt sed euanuerunt in cogitationibus suis: ꝛ obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se sapientes esse stulti facti sūt. Et mutauerunt gloriaz incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hōis: ꝛ volucrum et quadrupedum et serpentiū ꝓpter qđ tradidit illos de⁹ in desideria cordis eorum: in īmūdiciam: vt cōtumelijs afficiāt corpora sua in semetipis. Quia cōmutauerunt veritatē dei in mendacium: et coluerūt et seruierūt creature potius q̄ creatori: qui est benedictus in secula seculorum Amen.

Postq̄ apostolus oñdit veritatem dei fuisse a gentibus cognitā. hic ostendit eos fuisse obnoxios culpe impietatiſ ꝛ iniusticie. Et primo ostēdit hoc ꝺ̄nū ad culpā impietatis. Scđo ꝺ̄nū ad culpā iniusticie ibi. Et sicut nō. ꝓbauerunt deum. ꝛc. Posset aūt aliꝗs credere eos culpa impietatis excusari pp ignorantiā sicut aplus de se dicit infra 1. thi. 1. Misericordiā cōsequutus sum qura ignorās fecī. Primo ergo oñdit gentiles nō esse excusabiles. Secūdo ponit eoz culpā ibi. Et mutauerūt gloziam. Circa primum cōsiderādū est q tūc ignorātia culpā excusat qñ sic ꝓcedit et causat culpā q non causat a culpa sicut cum aliquis adhibita diligētia debita. dum credit percutere hostē ꝑcutit patrē. Si vero ignorātia causaret ex culpa non potest subsequētem culpā ignorātia excusare. Unde si quis p ebrietatē homicidiū cōmittit nō excusat ex culpa qz peccauit se inebriādo. Ūn scōm philosophū merēt duplices multcationes. Primo igit ꝓponit qđ intendit dicēs. Ita qđ ē dei notū est eis vt sint inexcusabiles. i. vt p ignorātiā excusari nō possint. Jac. 4. Scienti bonum et nō operāti peccatū est illi. Infra scđo ꝓp qđ inexcusabiles es. Scđo ibi. Quia cū cognouissent ꝛc. ꝓbat qđ dixerat. ꝛ primo oñdit q ꝑma eorum culpa ex ignorantia nō ꝓcessit. scđo q ex hac culpa est ignorantia subsecuta ibi. Sed euanuerūt. Ex autem ꝑma eoz culpa nō fuerit ex ignorantia ostendit p hoc q dei cognitionē habentes ea nō sunt vsi ad bonū. Duplr aūt deuz cognouerūt. vno modo sicut oibus supeminētē. ꝛ sic ei debebāt gliam et honorē q̄ superexcellētibus debēt. isti ideo dicūtur inexcusabiles. qz cū cognouissent deū non sicut deum glorificauerunt. vel quia ei debitū cultū non impenderūt. vel qz eius virtuti et sciētie terminū ꝓposuerūt. aliquapotētie et scientie subtrahētes contra id qđ dicitur. Eccle. 43. Glorificātes vñm q̄ntūcunq̄ poteritis. Scđo cognouerunt eum sicut omniū bonoꝝ causā vñ ei in oibus grāz actio debebat. quā tñ isti non impēdebāt sed potius suo ingenio et virtuti sue bona sua aſcribebāt. Unde subdit. Gratias nō egerūt. s. dño. 1. thes. vltio. In oibus grāz agite. ¶ Deinde cū dicit. Sed euanuerunt. oñdit qđ in eis ex culpa est ignorātia subsecuta. ꝛ primo ponit intentuz. scđo manifestat. ꝓpositū ibi. Dicētes. primo ergo p ponit cuplā que est ignorātie causa cū dicit. Euanuerūt vanū enim dicit qđ nō habet stabilitatē seu firmitatem. solus aūt deus de se est immutabilis. Mal. 3. Ego deus ꝛ nō mutor. Et tūc solum mens būana est a vanitate libera quādo deo innitit. cū aūt ꝑmisso deo initit cuicūq̄ creature incurrit vanitatē. Sap. 13. Uani sunt oēs hoīes in quib⁹ non subest sciētia dei ꝛc. ps. 93. Dns scit cogitatiōes hominū qm̄ vane sūt. In cogitationib⁹ suis euanuerunt in ꝺ̄nū in seipsis ꝛ nō in deo fidutiā habebant sibi et nō deo bona sua aſcribētes. scōm illud. ps. xj. Labia nra. ꝛc. Scđo ponit ignorātiam subsecutā dicēs. Et obscuratū est. i. ꝓ hoc qđ obscuratum est. factū est cor eoz insipiens. i. lumine sapiētie ꝓuatū p quam homo vere deum cognoscit. Sicut em̄ qui oculos corporales a sole materiali auertit obscuritatē corporalē incurrit ita ille q̄ a deo auertit de seipso ꝓesumēs et non de deo spūaliter obscuratur. puer. xj. Ubi būilitas p quā. s. homo se deo subijcit. ibi. sapiētia. vbi ſuphia. ibi cōtumelia. Ma. xj. Abscondisti hec a sapientibus scōm q. s. eis videbatur. et reuelasti ea puulis. i. būilibus. et de his habet ephe. 4. Gētes ambulāt in vanitate sensus sui tenebris obscuratū habentes intellectū. ¶ Deinde cū dicit. Dicētes. exponit qđ dixerat ꝛ primo ꝺ̄liter in cogitationib⁹ suis euanuerūt cum dicit. dicētes se esse sapiētes stulti facti sūt. Dicētes id est sapientiaz sibi a seipsis aſcribētes. ysa. 5. Ue qui sapientes estis in oculis vris. ysa. 19. Quomō dicetis pharaoni filius sapientium ego: filius regū antiquorum ꝛc. Secūdo exponit qđ dixerat et obscu. est insipiens cor. cum dicit stulti facti sunt quasi contra diuinaz sapientiā agentes. Je. 10. Stult⁹ factus ē omnis homo a scientia sua de qua. s. ꝓesumebat. ¶ Deinde cum dicit Et mutauerunt gloziam. ponit peccatum impietatis gentiliū. Et primo ꝺ̄nū ad hoc q peccauerūt ꝓtra gloriā dei Scđo ꝺ̄nū ad hoc q peccauerunt contra veritatē nature

ipsi⁹ ibi. q̄ cōmutauerūt veritatē. Circa primū duo facit. primo ponit ipietatis culpā. scđo penā ibi. ꝓpter qđ tradidit. Culpa qđē eoꝝ fuit q ꝺ̄nū in ipis erat honorē diuinū in aliū trāstulerūt. scm illud Je. 2. Populus meus mutauit gloriā suā in ydolū. Primo ergo ponit id quod mutauerūt. scđo id in quod mutauerūt ibi. In similitudinez. Circa primū tria sunt attēdēda ex parte dei. Primo qđem ipius gloria quā tangit dicens. Et mutauerūt gloriam. qđ potest intelligi dupliꝛ. Uno modo de gloria qua homo deū glorificat. ei cultuz latrie exhibendo. i. tbi. 1. Soli deo honor. Hanc igitur mutauerūt cum cultuz deo debitum exhibuerunt alij. Alio modo potest intelligi de gloria qua deus in se gloriosus ē q̄ est incōprehensibilis et infinita. puer. 25. Perscrutator maiestatis oppmetur a gloria. Que qđē gloria nihil aliud ē ꝙ ipsa claritas diuine nature. Lucē em̄ habitat inaccessibilē. 1. thi. vltimo Hanc aūt mutauerūt dum ea alij attribuerunt. Incōmunicabile em̄ nomē lignis et lapidib⁹ imposuerūt. vt dicit sap. 14. Scđo notatur incorruptibilitas cū dicit. Incorruptibilis. ipe enī solus pfecte incorruptibilis est q̄ ē oīno imutabilis. Omnis em̄ mutatio qđaz corruptio ē Unde dicit. 1. thi. vltimo. Solus habet immortalitatem. Tertio notatur nature sublimitas cum dicitur dei. vt enim in ps. 47. dicitur. Deus magnus dns. Ex parte vero eius in qđ mutauerūt. tria correspōdentia ponunt. Mā contra gloziaz dicit. In similitudinē ymaginis id est in similitudinē alicui⁹ rei p modū imaginis ab aliquo exp̄esse. Manifestum enim est q similitudo ymaginis est posterioz illa re cuius est ymago. gloria aūt siue claritas dei ē ꝓncipiū oīs speciei et forme Et sic q̄ dei gliā in similitudinez ymaginis mutāt cōuertunt ꝓmū in vltimū. Sap. 14. Acerbo luctu dolens pr̄ cito sibi rapti filij fecit ymaginē Contra id qđ dixerat incorruptibilis. dicit corruptibilis ps. 29 Que vtilitas in sanguine meo dū descendo in corruptionem scz qđ est ampli⁹ 13 corruptū siue mortuum. sap. 15. Cum sit mortalis mortuū fingit manibus iniquis Cōtra id qđ dixit. dei. ponit hoīs. Job. 32. Nō accipiam psonam viri et deum hoī non ēgbo. Et qđ est abhominabilius homo gloriā dei trāstulit non solum in hominem: qui est ad ymaginē dei. sed etiā ad ea q̄ sunt infra hominē. Unde subdit. Et volucrū ꝺ̄tum ad volatilia. Et qđrupedum ꝺ̄nuz ad gressibilia. Et serpentū ꝺ̄nū ad reptilia. Pretermittit aūt pisces tanꝝ magis ab humana cōuersatione seiūctos. Hec aūt omnia sunt a deo hoī suppositā ps. 8. Omnia subiecisti sub pedibus ei⁹. Eze. 8. Ingredere et vide abhoīationes pessimas quas isti faciunt hic. et ingressus vidi et ecce omnis similitudo reptiliū et animaliū ꝛc. Est aūt notādum q sicut dicit glo. ab aduentu enee cōsueuerūt in ytalia ymagines hominuz coli. puta Jouis. Herculis ꝛ similiuz. Sed tēpore cesaris augusti deuicta egipto eozū cultū romani assumpserūt: q̄ ymagines animaliū colebāt ꝓpter figuras aialium q̄ notātur in celo. qbus tanꝝ astrologie dediti cultū diuinitatis impēdebāt. Unde et dns filios israel in egipto nutritos ab huiusmodi cultu remouet dicens. deu. 4. Ne forte oculis eleuatis in celum videas solē ꝛ lunā et oīa astra celi ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Propter qđ tradidit: ponit penā huiusmodi culpe correspōdētez. Circa qđ cōsiderādū est q homo mediū locū obtinet inter deum et aialia bruta ꝛ cū vtroq̄ extremoꝝ cōmunicat. cum deo qđem scōm naturā intellectualitatē. cū aialibus vero bruris ꝺ̄m sensualitatē. Sicut igit homo id qđ ē dei mutauit vsq̄ ad bestias: ita deus id qđ est diuinū in homine scōm rationez subdit ei qđ est brutale in ipo scz desiderio sensualitatis. scōm illud. ps. 48. Homo cū in honore esset. scz diuine ymagi nis ꝓpter rationē cōparatus est iumentis insipientibus. hoc est q dicit. ꝓpter qđ tradidit illos deus in desideria cordis vt eoꝝ ratio subderet desideriis id ē sensualis affectus. de quibus dicitur infra. 13. Carnis curam ne feceritis in desideriis ꝛc. Qđ qđem est cōtra naturalem ordinē hoīs ꝺ̄m q ratio appetitui sensibili ꝺ̄natur. Gen. 4. Sub te erit appetitus ei⁹: et tu ꝺ̄naberis illius. Inducit ergo homines in desideria cordis eoruz sicut in manū dnoꝝ crudelium. ysa. 19. Tradam egiptum in manū dominozū crudeliū. Precipue tamen circa appetitū sensitiuum bestialis quedam deordinatio ptinet ad peccata carnalia. Nam delectationes tactus circa quas sunt gula et luxuria manifeste sunt cōmunes nob et brutis. Et ideo siit magis exprobrabiles qsi magis brutales. vt dicit phūs in tertio ethicoꝝ. Et hoc designat cū subdit Jn īmūdiciā q̄ ad pctā carnalia ptinet scōm illud ephe. 5 Gis fornicator aut īmūdus. qz scz homo p huiusmodi pctā maxime conuertit et trahitur ad id qđ est infra ipsum. vnūqđq̄ enim dicitur esse impurū siue immundū ex cōiunctione viliozis sicut argentum ex conīunctione plūbi. Unde exponēs subdit. Ut cōtumelijs id est turpibus ꝛ immundis actibus: afficiant id est inficiant. Corpora sua in semetipsis id est non quasi ab aliꝭ coacti. puta a barbaris. sed a semetipsis hoc agunt ꝓpria sponte infra nono. Aut nō habet potestatē figulus luti ex eodez luto facere aliud vas in honorem. aliud in contumeliam id est in turpē vsum. Sed cum huiusmodi immunditia sit peccatum. videtur q̄ dē in eam homines non tradat. quia vt dicitur. Jac. 1. Deo intemptator malorum est. Dicendum est q deus non dicitur tradere homines in immunditiā directe inclinando affectum hominis ad malum. quia deus ordinat in seipsum. puer. 16. Uniuersa propter se operatus est dominꝰ peccatum autem est aliquid per auersionem ab eo. Sed indirecte tradit homines in peccatum inquantū subtrahit gratiaz: per quam homines continebantur ne peccarent. sicut si aliquis alicuius sustentaculuz tolleret dicetur faceret casum eius. Et per hunc modum primuz peccatum est causa sequentis peccati. sequens vero est pena priozis. Ad cuius euidentiam sciendum est q vnum peccatum potest ēſſ causa alterius indirecte et directe. Directe quidem inquātum ex vno peccato inclinatur ad aliud quod fit tripliciter Uno modo secūdum rationem cause finalis: sicut cum quis ex auaricia incitatur ad homicidiū committēdū. secundo ꝺ̄m rationez cause materialis. sicut gula inducit ad luxuriam ministrando materiaz. Tertio secundum rationem cause mouentis. sicut cum ex multis actibus alicuius peccati generatur habitus ad simile peccatum inducens. Indirecte autem sicut primum peccatum meretur exclusionem gratie: qua subtracta homo ruit in aliud peccatum. Et sic primum peccatuz est causa secundi indirecte siue per accidens sicut remouens prohibens. ¶ Sed notandū est q peccatum inquātum huiusmodi non potest ēſſe pena. quia penam contra voluntatem patimur. peccatū autem est voluntarium vt Augu. dicit. sed quia peccatum habet quedam adiuncta que sūt contra voluntatem peccantis. ratione eozum peccatum dicitur pena precedentis peccati. Hoc autē est vno modo aliquid precedens ad peccatū sicut subtractio gratie ex q̄ sequitur vt homo peccet. Alio modo est aliquid adiunctum ipsi peccato vel interius sicut est inordinatio animi. Unde augu. dicit in primo cōfeſſ. Iussisti domine ꝛ sic est vt pena sibi sit oīs inordinat⁹ anim⁹. siue ꝺ̄nū ad exteriores act⁹ quib⁹ difficultates et labores adiūgunt. ꝺ̄m illō qđ dicūt impij Sap. 5. Ambulauim⁹ vias difficiles ꝛc. Tercio ꝺ̄nū ad id qđ sequitur penā: sīt ē remorſ⁹ cōſcietie infamia ꝛ similia. ¶ Deinde cū dicit. Cōmutauerūt ꝛc. ponit culpā ipietatiſ qua cōmiserunt ꝭ Xpitatē diuīe nature.

Et ꝑmo ponit culpā. scdo' penā ibi. Propterea tradidit. Diuina aūt natura pōt ꝓsiderari dupl'r. Uno mō ꝙ est ratio cognoscēdi vt veritas ꝑma. et ꝑtū ad hoc dicit. Qui cōmutauerūt veritatē dei in mendaciū. qđ quidē pōt itelligi dupl'r. Uno mō qz verā cognitionē quā a deo accepe rūt guersa rōne ad falsā dogmata guerterūt. sicut cū dixe runt ydola esse deos. vel deū nō esse oipotentē vel oīscientem. Je. 9. Docuerūt linguas suas loq mendaciū. Alio modo veritatē dei in mendaciū mutauerūt qz diuinitatis naturā q est ipa veritas attribuerūt ydolo qđ est mēdacium in ꝙtum nō est de⁹. vt dicit Je. 16. Uere mendacium possederūt patres nostri: vanitatē que eis nō ꝓfuit. Num quid faciet homo sibi deos. z ipsi nō sunt dij. Alio modo potest cōsiderari diuina natura scdz ꝙ est ꝓncipiū essendi oībus per creationē z sic debeē ei ab homine interi⁹ q̄dem cultus scōm pium affectū. Jo. 9. Si quis cultor est dei ꝛc. exterius vero debetur ei seruit⁹ latrie scōm illud deut. 9. Dñm deum tuū adorabis z illi soli seruies. Unde et subdit ꝓtra eos. s. Coluerūt z seruierunt creature potius ꝛc. Colebāt enim celestia corpora. z aerem. z aquā et alia huiusmodi. scōm illud sap. 13. Aut ignem aut spūm. aut citatū aerem ꝛc. Et in hoc improbat sapiētes gentilium. qui ꝙuis nunq̄ in ymaginib⁹ aliquid nimis esse crederent. sicut sectatores hermetis credebant. neq; ea q̄ a poetis fabulose dicebātur de dijs crederēt esse vera. creaturis tamen aliquib⁹ cultū diuinitatis impendebāt ex q̄ bus rōnem fabulaꝝ assignabāt sicut Uarro posuit totum mundū esse deū. ꝓpter animā ei⁹. dicens ꝙ toti mūdo et oīb⁹ ꝑtib⁹ ei⁹ diuinitatis cult⁹ impēdi pōt. s. aeri quem vocabāt Junonē aq̄ quā vocabāt lieū. z sic de alijs. Platonici etiā posuerūt ꝙ oīb⁹ substātijs rōnalib⁹ q̄ sunt supra nos cult⁹ diuitat⁹ debeē. puta demonib⁹. aīalib⁹ celestiū corpoꝝ. itelligētijs. i. substātijs separatis. Quāuis aūt hijs que supra nos sunt aliquā reuerentiā exhibere ꝺ beamus. nō tamen cultū latrie que ꝓpue in sacrificij oblatione cōsistit. ꝙ quod homo ꝓfitetur oīum bonoꝝ deuz esse auctorē. sicut z in quolibet regno aliquis honoz supmo dño exhibeē quē nō licet transferre in alium. Et ideo subdit. Qui est benedictus. i. cui⁹ bonitas est manifesta. Sicut enim dicimur bñdicere deū in ꝙtum eius bonitatē corde recognoscim⁹ z ore cōfitemur. Ecc. 43. Benedicēte deū exaltate illū ꝙtum potestis. Addit aūt. In secula. qz ei⁹ bonitas est sempiterna ab alio nō dependēs. sz est omnis boni principiū. Et ex hoc sibi debetur omis latrie cultus. Addit aūt. Amen. ad oīodam certitudinē asserendā. Ysa. 65. Qui benedict⁹ est super terrā benedicetur in deo amē. qđ idem est verū vel fiat. Uidetur autē apostolus triplicē theologiā tāgere gentiliū. ꝑmo quidē ciuilem que obseruabat a pontific⁹ in adoratione ydoloꝝ in tēplo. z ꝙtum ad hoc dicit. Et mutauerunt gloriā incorruptibilis dei. scdo theologiā fabularem quā poete tradebant in theatris. z ꝙtum ad hoc dicit. Qui cōmutauerūt veritatem dei in mendaciū. 3. theo. naturalē quā obseruauerunt ꝑbi in mundo. ꝓtes mūdi colentes. z quātum ad hoc dicit. Et coluerunt z seruierunt creature potius ꝙ creatori.

Lectio octaua:

Ropterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Nam femine eorum immutauerunt naturalem vsū in eum vsum qui est contra naturam. Similiter autem z masculi relicto naturali vsu femine: exarserunt in desideriis suis in inuicē masculi in masculos turpitudinem operantes z mercedem quam oportuit erroris sui i semetipsis recipientes. Et sic nō probauerūt deum habere in noticia. tradidit illos deus in reprobum sensum. vt faciant ea que nō cōueniunt. repletos omni iniquitate. malicia. fornicatione. auaricia. nequicia. plenos inuidia. homicidijs. contentione. dolo. malignitate. susurrones. detractores. deo odibiles. contumeliosos. superbos. elatos. inuentores maloꝝ. parentibus nō obedientes. insipientes. incompositos. sine affectione. absq; fedre. sine misericordia. Qui cum iusticiam dei cognouissent: non intellexerūt. quoniā qui talia agunt digni sunt morte. nō solum qui ea faciūt. sed q̄ etiam ꝓsentiūt facientibus.

Ꝓposita culpa impietatis scōm quā ꝓtra nāturā diuinā peccauerūt. hic ponit penā qua. s. ad hoc reducti sunt⁹ vt contra suā naturā peccarent. Et ꝑmo ponit penā. scdo exponit ibi. Mā femine. tertio eius ꝓuenientiā oīdit ibi. Et mercedem. Dicit ego primo ꝓpterea. s. quia dei veritatem in mendaciū mutauerunt. tradidit illos de⁹ non q̄ pem impellēdo in malū sed deserēdo. In passiones ignominie. i. in peccata cōtra naturam. que dicūtur passiones scdz q ꝓprie passio dicit ex eo q aliquid trahitur extra ordinem sue nature. puta cū aqua calefit. aut cuz homo infirmatur. Unde ꝗa ꝙ huiusmodi peccata homo recedit ab ordie naturali. ꝓuenīēter dicūtur passiones infra. 7. Passiones peccatoꝝ. Dicūtur aūt passiones ignominie. quia nōsunt nomine digna. scōm illud ephe. 5. Que aguntur in occulto ab eis. turpe est z dicere. Si enim peccata carnis cōmuniter exprobabilia sunt. qz per ea homo deducitur ad id quod est bestiale in homine multo magis peccatum cōtra naturā per que etiā homo a natura bestiali decidit. Osee. 4. Gloriā eoꝝ i ignominiā cōmutabo. Deinde cum dicit. Mā femine eoꝝ ꝛc. exponit quod dixerat Et primo ꝙtum ad feminas. scdo ꝙtum ad masculos ibi Similiter aūt z mascu. Dicit ergo primo. Ideo illos dico in passiones ignominie traditos. Mā femine eoꝝ mutauerunt naturalem vsum in eū vsuꝝ qui est cōtra naturā ꝑma cor. 11. Nec ipsa natura docet vos. Ysa. 24. Mutauerunt ius dissipauerūt fedus sempiternū id est ius naturale. Est aūt cōsiderandum q̄ dupliciter est aliquid cōtra naturā hominis. Uno modo contra naturā ꝺrie cōstitutiue hominis que est rationale. z sic omne peccatum dicitur esse ꝓtra naturā hoīs in ꝙtū est contra rationē rectā Unde z vanū. dicit in scō libro. q̄ angelus peccans versus est ex eo quod est scōm naturam in id quod est preter naturam. Alio modo dicitur esse aliquid contra naturam hominis ratione generis quod est animal. Manifestum est aūt q̄ scōm nature intentionē commixtio sexuum in animalibus ordinatur ad actum generationis. Unde omnis commixtioīs mod⁹ ex quo generatio sequi nō potest est contra naturam hominis in ꝙtum est animal. Et secūdum hoc dicitur in glo. naturalis vsus est. vt vir z mulier in vno concubitu coeant. contra naturam vero vt masculus masculum polluat. z multer mulierem. z eādem ratio est de omni actu coitus ex quo generatio sequi nō pōt Deinde cū dicit. Similr aūt. exponit ꝙtū ad mares q̄ scilicet relicto naturali vsu femine exarserunt. id est extra terminos nature asserunt. secundum illud. pō. cv. Exarserūt sicut ignis in spinis. Et hoc in desideriis suis. s. carnalib⁹. Inuicē masculi in masculos turpitudinē operantes tur ꝓceptis affirmatiuis ibi. Supbos. Circa primū duo facit. Primo pōit peccata q̄busaliquid deteriorat̄ur in se ipso. Secundo peccata quibus alijs fit nocimus ꝓtio ibi. Reꝗcia. Circa primū ponit q̄dem id primo qđ est generale cum dicit. Malicia q̄ ē habit⁹ vitiosus virtuti oppositus. Unde et malicia peccare dicunt q̄ ex habitu peccant ps. lj. Quid gliaris i malicia. Jn speciali ponit peccatū quo qs deordinat circa appetitū corporaliū delectationū cum dicit. Fornicatiōe. Quāuis enim fornicato ꝓprie sit cū meretrice⁹ q̄ iuxta fornices id est arcus triumphales se publice ꝓstituebāt. tamē hic sumitur ꝓ omni illicito cōcubitu. Thob. 4. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione. Scdo ponit vitiū q qđ quis deordinat circa appetitū rerū exterioꝝ cum dicit. Auaritia q̄ est immoderatus appetitus habēdi. Heb. vltio. Sint mores sine auaricia contenti ꝓsentib⁹. Deinde ponūtur pcā q̄ tendunt ad nocumētum ꝓximi. Et primo ponit id qđ est generale cū dicit Reꝗta num scz attendat aliqs q neq̄t implere qđ maxime cōtingit circa nocumēta ꝓximoꝝ q̄bus non potest aliqs aliquādo ꝙ voto nocere. ps. Cōsumek neq̄tia peccatoꝝ. Cōsequenter ponit radicē hoꝝ peccatorū dicēs. Plenos inuidia q̄ est dolor de alieno bono ex q̄ aliqs inciatur ad nocendū alteri. Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū. Postea ponūtur nocumenta et primo manifesta. et quātū ad facta cuz dicit. Homicidijs q̄ sunt ꝑcipua nocumēta. Osee. 4. Maledictū mendaciū et homicidiū furtū et adulteriū inundauerunt. Dicit aūt pluraliter homicidijs. qz homicidiū non solū cōsistit in ope. sz etiā in volūtate. 1. Joh. 3. Qui odit frem homicida est q̄ scz odit ad occidēdum. Et ꝗntuz ad verba cū dicit. Cōtentiōe. Est aūt cōtentio ꝑpugnatio veritatis cū cōfidentia clamoris. puer. 20. Honor est homini q̄ se sepat a cōtentiōib⁹. Deinde ponit nocumēta occulta. et primo illoꝝ qđ ēgenerale cū dicit. Dolo qñ scilicz aliud simulat et aliud agitur. Je. 9. Sagitta vulnerans lingua eoꝝ dolū locuta est. in ore suo pacez cū amico suo loqtur et occulte ei ponit insidias Post hec ponit radicē interioꝝ hoꝝ nocumētoꝝ cū dicit. Malignitate q̄ improbat malū ignem. i. malū affectum in corde scōm illud. ps. 27. Loquūtur pacē cū ꝓximo suo. mala aūt in cordibus ps. 5. Non habitabit iurta te malignus. Cōsequēter ponit nocumenta occulta q̄ precipue fiūt verbis cū dicit. Susurrones q̄ scz occulte susurrāt in auribus hoīs ad semināū inter eos discordias. Ecc. 18. Susurro et bilinguis maledictus in populo. multos enim turbauit pacez habentes. Detractores. q̄ scz detrahūt fame alicui⁹ occulte id ē eo ignoraīte mala dicētes eo. Ecc. x. Si mordeat serpēs in silētio nihil eo minus habet q̄ occulte detrahit. Et ne putētur ista pcā esse leuia qz solo ore cōmittūtur subdit. Deo odibiles. Impugnāt enī id maxie qđ de⁹ in hoīb⁹ amat scz mutuū amorem. Jo. 15. Hoc est ꝑceptuz meū vt diligatis inuicē. Unde dicit ꝑuer. 6. Sex sunt q̄ odit de⁹ z septimū detestat aīa ei⁹. s. q̄ seminat inter fres discordias. Addit autē Cōtumeliosos q̄ scz mala in faciē inferunt. 1. thi. 1. Qui ꝓius fui blasphem⁹ et ꝑsecutor z cōtumeliosus. Sic ergo hec tria vitia in materia cōueniūt qz omnes mala dicūt de ꝓximo. Dicit aūt in fine. nā susurro intrēdit discordiā. detractor: infamiaꝝ. cōtumeliosus iniuriā. Cōsequēter ponit peccata q̄ ptinēt ad obmissionem. et primo ponit radicem hoꝝ pcoꝝ cuz dicit Superbos. dicūtur enim superbi q̄si sup se eūtes ꝙ inordinatū appetitū excellentie. volunt enim ꝓcesse nō subesse alteri regule. et ideo ꝓcepta omittūt. Ecc. 10. Initium oīs peccati supbia. Qđ vez est ꝗntum ad auersionem a deo. non ꝗntū ad conuersionem ad bonū cōmutabile. Dicitur enim. 1. thi. vltimo. qz radix omniū malorū

Ezech. 16. Mudabo ignominiā tuā coꝝ eis ꝛc. Deinde cū dicit. Et mercedez. ostēdit hanc penam cōuenientem esse culpe dicens. Recipientes in semetipsis id est in deformatione sue nature Mercedē erroris sui scz dei veritatē in mendaciū cōmutauerūt. mercedē id est retributionē quā oportuit scz eos recipe scōm iusticie ordinē ex qua debitū erat vt q̄ in dei naturā iniuriosi fuerant. id qđ est ꝓpriū sibi creaturis attribuēdo in sui natura cōtumelioſi existerēt. Et quāuis merces ꝓprie videat in bonum sonare. tamē hic sumitur cōmuniter ꝙ quacūq; retribuatur one etiam in malis scōm modum q̄ dicit infra sexto Stipendia peti mors. Mich. 1. Mercedes eoꝝ igni cōburētur. Et est notandū q̄ satis rationabiliter aplus vitia cōtra naturā q̄ sunt grauissima inter peccata carnalia ponit ydolatrie penam quia simul cum ydolatria incepisse videntur scilicet tēpore abrahe qñ credit ydolatria icepisse Unde z tunc primo legūtur in sodomitis punita esse vt gen. 19. Simul etiaꝝ ydolatria crescēte huiusmodi vitia creuerūt. Unde dicitur scōt macha. 4. q̄, Jasō ausus est sub ipa arce optimos quosq; ephebos in lupanarib⁹ ponere. Erat aūt hoc non initiū sed incrementū quoddā et ꝓfectus gentilis et alienigene conuersatiōis. Deinde cum dicit. Et sicut nō ꝑbauerunt. ostēdit eos iniusticie fuisse subiectos. Et primo ostendit ex qua ꝓtiori culpa in hec peccata deuenerūt. Secdo enumerat hoꝝ peccatoꝝ differētias ibi. Repleti omni iniqtate. Culpā autē precedentē ponit cum dicit. Et sicut non ꝑbauerūt deū habere in noticia. Qđ potest dupliciter intelligi. Uno mō qz ꝙuis lumine ratiōis z ꝑ creaturas visibiles verā dei cognitionē habere potuerūt. tamē vt liberius possent peccare nō ꝑbauerunt. i. non approbauerunt vt ipsi haberent deum in sui noticia. Job. 22. Dixerunt deo. recede a nobis scientiam viaꝝ tuarū nolumus. Alio modo potest intelligi q̄ ipsi nō ꝑbauerunt q̄ deus in sua noticia haberet facta humana scōm illud ps. 93. Dixerunt non videbit dñs nec intelliget deus. Et scōm hunc sensū cōueniēter huic culpe respōdet pena cū subditur. Tradidit illos deus in reprobū sensum. Dicit autē hic sensus hominis non exterior quo sensibilia cognoscūtur. sed interior scdz quē iudicat de agendis. scōm illud sap. 6. Cogitare de illa sensus est cōsumatus. Dicitur autē sensus reprobus q̄ aliquis re ꝑbandum iudiciū habet de agendis scōm illd 2. thi. 3. Homines mēte corrupti re ꝑbi circa fidez. Je. 6 Argentū reprobū vocate eos. Et ideo subdit. Ut faciant ea q̄ nō cōueniūt id est ea q̄ a recta ratiōe discordāt. Sap 3. Inutilia opa eorū sunt. Est aūt cōueniēs vt qui cōtra dei noticiam peccauerūt vel eū cognoscere nolētes vel eū cognoscere nō arbitrātes in puersitatē sensus traderētur Unde et sap. 14. dicitur Peccantiū pena pambulat sem per iniustoꝝ puaricationē. Deinde cuz dicit. Repleti ꝛc. enumerat huiusmodi incōueniētia opa. et primo ponit id qđ est generale dicēs. Repletos omni iniquitate. qz vt dicitur. 1. Joh. 5. Omne peccatū est iniqtas. Sicut enim oīs virtus in ꝗntū exeq̄tur preceptū legis habet rationē iusticie. ita etiam oīe peccatū in ꝗntum a regula legis diuine discordat habet rationez iniqtatis. Et sic in sacra scriptura ꝑcipue peccata arguūtur. Dupl'r aūt eorum culpaz exaggerat. Primo quidē intensiue ꝙ hoc q̄ dicit. Repletos. Ille enim videtur repleri iniqtate cui⁹ affectus ē totaliter ad peccandū dispositus scōm illd. ps. 13. Quoꝝ os maledictiōe et amaritudine plenū est. Secūdo extensiue qz scz non tantū in vno peccauerunt sed in oīb⁹. Sap. 14. Infādoꝝ ydoloꝝ cultura oīs mali causa ē. Cōsequēter cum dicit Malicia enumerat peccata in speciali. Et primo ꝗntum ad transgressionē q̄ opponitur ꝓceptis negatiuis. Secdo quātum ad omissionē q̄ opponi

Chimosto quam nemi nis nota.

ē cupiditas. Scđo ponit ꝓcessꝰ superbie ex quo primo in corde nascit elatio vt scilicet homo se super alios efferat. Luc.18. Nō sum sicut ceteri hominū. Unde dicit cōtra elatos illud.ps. Neq; elati sunt oculi mei. Scđo ex supbia in opere nascitur nouitatū ꝓsumptio. Et ḡntꝰ ad hoc subdit. Inuētores malorū q; eniz bona iam sunt a deo et ab hoibus instituta. ꝓsequēs est vt ipsi de nouo ad inueniāt mala. ysa.3. Adinuētiōes eoꝝ cōtra dñm ¶ Cō sequenter ponūtur ipe omissiones. Et primo respectu superioꝝ. Unde ḡntū ad pentes dicit Parentibꝰ nō obedientes. Contra id qđ dicit ephe.6. Filij obedite parentibus vestris in dño. Quātum aūt ad deum dicit. Insipiētes id est cōtra diuinā reuerētiam agētes. Job.28. Ecce timor dñi ipsa est sapiētia et recedere a malo intelligētia Scđo ponit omissionē ḡntū ad seipm cum dicit. Incōpositos in habitu et in incessu. Ecc.19. Amictꝰ corpis et risus dētium et ingressꝰ hoīs enūciant de illo. Quedaz tñ inculpātur. ysa.3. De hoc q; cōpositio gradu incedebant q; illa cōpositio excedebat modū cōmunē hominuꝫ inter quos cōuersabātur. Tercio ponit omissionē ḡntū ad pares ad quos debemꝰ habere primo affectum in corde. cōtra qđ dicit. Sine affectiōe. puer.12. Uiscera ipiorꝫ crudelia. 2.thi.3. Erunt hoīes seipsos amātes scz et nō alios. Scđo debet homo eis exhibere socialē cōuersationez cōtra qđ subdit. Absq; fedre q; scz alijs socialiē nō cōuiuūt. Judicū.18. Percusserunt eos in ore gladij. eo q; cū nullo hominū haberēt quicq; societatis ac negocij. Ecce 4. De soli quoniā cū ceciderit ꝛc. Quarto ḡntū ad inferiores subdit. Sine misericordia quā debemus miseris exhibere Jac.2. Judiciuꝫ sine misericordia illi qui non facit misericordiā ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Quia cum iusticiaꝫ ostendit eos esse obnoxios ire sue vindicte diuie. Circa qđ tria sunt cōsiderāda. Primo naturalis eoꝝ affectus quia cū cognoscerēt deū iustum sicut et oēs alias pfectiones habētē nō crediderūt q; p peccatis penam inferret. Sopho. primo Dicit i cordibꝰ suis nō faciet dñs bene et nō faciet dñs male. Et hoc est qđ dicit. Qui cū iusticiā dei cognouissent nō intellexerūt. Scđo pena peccatis eoruꝫ debita cū dicit. Digni sunt morte. Infra sexto Stipēdia peccati mors est. Dignū est em q; aīa q; deserit deuꝫ a coꝝ pore suo deseratur p mortē corpalem. et finalier deseraī a deo p mortē eternā. de qua dicit i ps.33. Mors pessima. Et apoca.2. In his mors scđa non habebit potestatē. Tertio cōsiderandū est q̄bus talis pena debetur. Et primo his q; talia agūt scz predicta pcā scđm illud ps. 5. Odisti oēs qui operāt iniq̄tatem perdes omnes q; loquūtur mēdaciū. et non solū illis q; faciūt sed etiam his q; cōsentiunt facientib⁹. Et hoc duplr. Uno modo directe vel laudādo pctū scđm illud. ps.9. Laudatur peccator in desideriis anime sue. Ul'etiam prebēdo consiliū et fauorem. scđm illud 2. pa.19. Impio prebes auxiliū. Alio modo indirecte quādo non reprehēdit aut impedit quocūq; modo si potest. et precipue si ex officio incūbat. sicut peccata filiorum imputantur hely. sicut patet. 1.regū.4. Hec autem specialiter aplūs dicit ꝓpter quosdam sapiētes gentilium qui et si ydola non colerent: tamen colentibus non resistebant.

Capitulum secūdum.

Ropter qđ inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas Jn quo enim alterū iudicas teipsum condempnas Eadem enim agis que iudicas Scimus esꝫ quoniam iudicium dei est scđm veritatez in eos qui talia agunt Existimas aūt o homo qui iudicas eos qui talia agūt et facis ea q; tu effugies iudicium dei An diuitias bonitatis eius et patiētie et lōganimitatis eiꝰ cō tempnis Ignorās q̄niaz benignitas dei ad penitentiam te adducit. Scđm autem duriciam tuam et ipenitens coꝝ thesaurizas tibi irā in die ire et reuelatiōis iusti iudicij dei.

Postq̄ apostolus ostendit q; gentiles iustificari nō sunt ex veritatis cognitione quā habuerunt. hic ostendit q; ne q; etiam iudei iustificati sunt ex bis in quibus gloriabantur. Et sic vtriusq; est necessaria ad salutem virtus euāgelice gratie. Prio ḡ dicit q; iudi nō sunt justificati ex lege Scđo q; nō sunt iustificati ex genere de q̄ gloriabāt. 3°. cap. Quid ḡ ē āpliꝰ. Tertio q; nō sunt iustificati excireū cisiōe. 4° capitulo Quid ḡ dicemꝰ. Circa primū cōsiderandum est q; iudei et gentiles ad fidem cōuersi seinuicē iudicabāt de priori vita. Judei eniz gētibus obijciebant q; sine dei lege viuētes ydolis īmolabant. Hētiles aūt obiciebant iudeis q; lege dei accepta eaz nō seruabāt Primo ergo vtroq; arguit de inordinato iudicio. Scđo specialiter ostendit q; iudei nō erāt digni; premio quia ea in q̄bus gloriabātur non sufficiebant ad salutē ibi. Nō eniz audiui legem. Circa primū duo facit. Primo cōfutat hiꝰ manū iudiciuꝫ. Scđo astruit et cōmēdat diuinū ibi. Scimus em. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit mutuo se iudicātes inexcusabiles esse Scđo assignat rōnem ibi Jn quo enim. Primo ergo cōcludit ex premissis dicens. ꝓpter qđ gētiles veritatē de deo cognitā in iustitia detinuerūt. O homo q̄ iudicas aliū hominē iexcusabilis es sicut supra primo dixit. ita vt sint iexcusabiles. Addit autem omnes Quasi dicat. quicūq; sis siue gentilis siue iudeus. q; etiam gentilis de quo magis videbāt non potest excusari p ignorātiam. sicut supra ostensuꝫ est. 1. cozinth. 4. Nolite ante tēpus iudicare. ¶ Deinde cū dicit. Jn q̄ enim assignat rationem excludēdo causam excusationis. primo quidem ignorātiam scđo innocētiam ibi. Eadem eniz Ignorātia quidē excludit p iudicium. q̄cūq; enim iudicat aliquē quasi male agentē demonstrat se agnoscere illud esse malū et ex hoc ostēdit esse cōdemnabilē et hoc est qđ dicit. Jdeo inēxcusabilis. Jn q̄ enim iudicas alterꝫ. ſi male agentē teipm condemnas. i. oīdis te esse cōdēnabilem. Matth.7. Nolite iudicare et non iudicabimini. Non tamē credendū est q; omne iudiciū sit cōdemnatiōis causa. Est eniz triplex iudicium. Unū quidē iustū qđ scz fit scđm rectam iusticie. Sap. 1. Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Aliud est iudiciū non iustū qđ scz fit cōtra regulam iusticie. Sap. 6. Luz essetis ministri regni eius nō recte iudicastis. Est aūt tertiū iudiciū temerarium cōtra qđ dicit Ecc. 5. Ne temere q̄d loq̄ris. Nō quidē dū plr cōmittit. Uno modo qñ aliq̄s ꝓcedit circa id qđ est sibi cōmissū iudiciuꝫ absq; debita veritatis cognitiōe contra id qđ dicit. Job.29. Causam quā ignorabā diligentissime inuestigabaꝫ. Alio modo quando aliquis vsurpat sibi iudiciū de occultis de quibus solus deus iudicare habet. Contra id qđ dicit. 1. cozinth. 4. Nolite ante tempus iudicare quoadusq; veniat dominus q̄ illuminabit ꝛc. Est autem aliquid occultū non solū quo ad nos sed secūdum sui naturam ad solam dei cognitionem pertines quidez primo cogitatio cordis. scđm illud. Je.17. Prauū est cor hominis et iscrutabile q̄s cognoscet illud Ego dñs scrutās corda ꝓbans renes. scđo contingēs futurū scđm illud. ysa.41. Anūciate que vētura sunt in futurū et dicemꝰ q; dij estis vos. Et ideo sicut dicit aug. de sermone domini in mōte duo sunt in quibꝰ tem erariū iudicium cauere debemus. vel cū incertū est q̄lis quisq; futurus est qui nūc vel bonus vel malus apparet. primum ergo iudiciū nō est cōdēnationis causa sed scđm et tertiū ¶ Deinde cū dicit. Eadē enī. excludit aliā excusationis causā scz inuocātiā: q̄si dicat. Jdeo tu q̄ iudicas alios teipsū cōdēnas q; tu agis. et ita videt qđ ptra cōscientiā agis Mat.7. Quid aūt videt festucā in oculo tuo ꝛc Est t ñ sciēdū q; non sp cū aliq̄s aliquē iudicat vl' de pctō qđpe cōmittit p hoc ipm semper sibi cōdemnationē acq̄rit. quia non semper tamē mortaliter peccat sic iudicādo. semp tamen suā dānationē manifestat Si enim publice sit in pctō de quo alium iudicat aperte scādalizare iudicando nisi forte hūiliter se simul cum illo reprehendat p suo peccato ingemiscēs. Si vero sit in eodē pctō occulte non peccat iudicando aliū de peccato eodez maxime cū hūilitate et conatu ad resurgendū. vt augu. dicit in libro de sermone dñi in mōte. Primū cogitemus cū aliquē reprehēdere necessitas nos cogit vtrū tale sit vitiū qđ nūq̄ habuim⁹. et tūc cogitemus nos etiam habere potuisse. vel talē qđ habuimus et iā non habem⁹. et tunc tāgat memoziam fragilitas cōmunis vt illā correctionē non odiūsed misericordia precedat. Si aūt inuenimus nos in eodē vitio esse nō desistam⁹ gemus sed cōgemiscamus et ad pariter conandū inuitemus. ¶ Deinde cum dicit. Scimus enim. astruit 2 cōmendat diuinū iudiciuꝫ. et circa hoc tria facit Primo ponit diuini iudicij veritatez. scđo exludit cōtrariā opinionem ibi existimas. tertio manifestat veritatem ibi. Qui reddet vnicuiq;. Dicit ergo prio Jdeo dico q; teipsuꝫ cō demnas cū eadē agis que iudicas. Scimus enim id est p certo tenemus quoniā iudiciū dei est in eos q̄ talia agunt id est imminet eis diuinum iudiciū. Job.19. Ultor iniquitatis est gladius et scitote esse iudicium. Ecc. vltimo Cūcta que fiunt adducet deus in iudicio. Jtē scimus q; hoc iudicium est secūdum veritatem. ps.95. Judicabit orbez terre in equitate. Hominis aūt iudiciū etiam si iuste iudicet nō semper est secūdum veritatem negocij. sed secūdū dicta testiū que quādoq; dissonāt a veritate Sed hoc nō est in diuino iudicio. qz vt ipse dicit. Je.19. Ego sum iudex et testis. Non etiaz fallitur fallis allegationibꝰ scđm illud Job.41. Non parcam ei ſi verbis potentibus et ad deprecandū cōpositis. ¶ Deinde cū dicit. Existimas autem. excludit opinionez cōtrariam. Et primo ponit eā scđo assignat causam ibi. An diuitias. tertio im, pbat ibi. Ignorās. Dicit ergo primo Jta dixi q; iudiciū dei est scm veritatē in eos q̄ ita agunt. Sed nunq̄d o homo quicūq; es qui iudicas eos qui talia agūt et tamē facis ea superioris iudiciū non timens existimas qz tu effugies iudiciuꝫ dei. Quasi dicat. Si hoc existimas falsa est estimatio tua ps. cxxviij. Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam. Job xj. Effugium peribit ab eis. ¶ Deinde cum dicit. An diuitias. ostendit causam huius false estimatiōis Quia enim homo non statiz punitur a deo. p peccato estimat se non esse puniendū. Contra id qđ dicitur .ecc.5. Ne dixeris in corde tuo peccaui et quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens auditor Et ecc. 5. Etenī qz nō pfertur cito contra malos sententia absq; vllo rimore filij hominū ppetrant mala. Attamē peccator ex eo q; centies facit malum et per patientiā sustentat ego cognouī q; erit bonum timentibus eum. Et ideo hic dicit. An cōtemnis secundum illud puer.18. Impius cum in profundum peccatorū venerit. cōteminit diuitias id est abundātiam. Ephe.2. Deus qui dives est in misericordia bonitatis eius per quaz scilicet in vos pfundit bona secundum illud ps. Aperis tu manū tuam et omnia implēs bonitate. Nam bonū diffusionis rationez import. secundū dyo Treū.3. Bonus est dñs sperantibus in eū. Et patiētie p quam scilicet sustinet grauiter et ex malitia peccantes. ps. Dominus iudex iustus et patiens nūquid irascetur per singulos dies? Et longanimitatis. p quā scz diu sustinet homines ex infirmitate peccātes diu tamen in peccato permanētes. 2.pe. vltimo. Lōganimitatē do mini nostri ihesu xpi salutem arbitramini. ¶ Deinde cū dicit. Ignorās. improbat pdictam causam scz cōemptum diuine patiētie. 2 primo fructū diuine patiētie demōstrat scđo periculū cōemptus ibi. Scđm duritiam aūt. Dicit ergo primo mirū ē q; cōtemnis. Nūq̄d igitur ignorās q̄niā benignitas dei differentis penā .2.pe.3. Nō tardat dominus ꝓmissis sed patienter agit ꝓpter vos nolēs aliquos perire sed ad penitētiam reuerti. ysa.30. Expectat vos deus vt misereatur vestri. Uidet aūt aplus vt ē glo dicitur tres gradus peccatozuꝫ tetigisse. primo quidē impunitatem sibi ꝓmittentiuꝫ. secūdo cōtemnētiuꝫ dei bonitatez. tertio vero ignorantiū. Unde dicit glosa. Peccas o homo duꝫ tibi impunitatē ꝓmittis. grauiꝰ peccas quia cōtemnis. et grauissime peccas quia ignorās. Sed videt hoc esse falsuꝫ. nam ignorātia alleuiat peccatū magis q; aggrauet. Est igitur scđm quosdā intelligendum grauissime id ē periculose q; qui ignorat peccatū nō querit remediuꝫ. Uel grauissime ꝓpter ignorantie speciem q; ad infidelitatē pertinet q̄ est grauissimuꝫ peccatū. Unde dicitur. 1. cozinth. 14. Si quis ignorat ignorabitur. Ul' grauissime in genere ingratitudinis. Magis enim est ingratus qui beneficiū non cognoscit q; qui diminuit qđ ē cōtemnere. ¶ Deinde cum dicit. scđm duritiaꝫ scz ostendit periculū cōemptus dicēs. scđm autem duritiaꝫ quia scz ad beneficia diuine bonitatis nō emollitur. Eccle.3. Coz durum male habebit in nouissimo. et coz impenitens qđ scilicet ad penitētiam nō inflectitur ex dei patiētia et longanimitate. Je.8. Nullus est qui agat penitētiā sup peccato suo. Thesaurizas tibi irā id est multiplicas tibi reatum pene. Jacobi vltimo Thesaurizastis vobis irā in nouissimis diebꝰ. Ubi ꝛ hic sedet Jn die ire. i. die iudicij de qua dicitur sopho. primo Dies illa dies ire. quia scz nūc deus vindictam nō infert quam tunc inferet scm illꝰ ps. Cum accepero tempus ego iusticias iudicabo. Et reuelationis iusti iudicij dei quia tunc reuelabitur iusticia diuini, iudicij quod nunc non creditur esse. aut non videtur esse iustum. ysa.56. Juxta est salus mea vt veniat et iusticia mea vt reueletur. Et quia glosa hic dicit q; p diuitiam ꝛ coz impenitens significatur peccatū in spiritum sanctum qđ est irremissibile. ideo oportet videre q̄d ē peccatum in spiritū sanctum et quomodo sit irremissibile Est igitur sciendum q; secundū antiquos doctoꝛes ecclesie q̄ fuerunt ante augustinū scz Athanasiū. Hylariū. Ambroſiū. Hieronymū. ꝛ Crisostomū pctm in spiritum dicitur blasphemia q̄ opa spūs scti spūi īmūdo attribuūtur vt ps Matth.12. qđ quidem dicitur irremissibile et in hoc seculo ꝛ in futuro. quia pro hoc peccato puniti sunt iudei etiā in hoc seculo per romanos et in futuro per demones. Ul' q; non habet aliquam rationē excusationis sic habebat blasphemia quā dicebāt in christum in q̄ntum erat filius hominis scđm illud Ma.xj. Ecce homo vorax ꝛ potatoꝛ vini. Ad qđ poterant induci per infirmitatē carnis sicut et in veteri testamento quia filij israel murmurauerūt ꝓ defectu panis et aque. vt legitur exo.16. Quasi humanū fuit et facile remissibile sed qđ postea dixerunt coꝛā ydolo vt Exo.22. Isti sunt dij tui israel qui te eduxerunt de terra egypti: peccauerunt in spiritum sanctum scz opus dei demonibus attribuētes. Unde et eoꝝ peccatū dicitur irremisibile cum dominꝰ subdit. Ego autem in die vltionis visitabo peccatum eoꝝ. Augustin⁹ aūt dicit peccatum in spūm sanctum esse verbum vel blasphemiā quā quis dicit cōtra spiritum sanctum q; quē fit remissio pec-

eatorum scõm illud Jo.20. Accipite spiritum sanctum quoꝝ remiseritis peccata ꝛc. Et hoc quidez cozde scz et oze ꝛ opere dum aliqs perseuerat vsq; ad finẽ vlimũ. Et sic finalis impenitẽtia est peccatũ in spiritũ sanctum de q̃ manifestũ esse irremissibile. Magistri ẽ sequẽtes dicũt peccatuꝫ in spũm sanctum scz qõ cõmittit ex certa malitia q̃ ꝓtrariatur a ꝓpriato spiritui scto scz bonitati. sicut ꝛ pctm in filium dei qõ est ex ignorãtia q̃ opponit sapiẽtie q̃ a ꝓpriatur filio. Et similit pctm in patrẽ potest dici qõ fit ex infirmitate q̃ cõtrariatur potentie q̃ est a ꝓpriatũ pr̃is Sic ergo pctm qõ ẽ in patrẽ vl'in filium dicit remissibile qz ex hocipo pctm videt aliquã excusationẽ habere qõ ex ignozãtia vel ex infirmitate cõmittit. qõ aũt ex certa malitia cõmittitur nullã in se habet excusatiõis causã. ꝛ ideo dicitur irremissibile qz nõ habet in se vnde remittat. licz qñq; deus illud ex sua bonitate remittat sicut qñq; ex sua virtute curat morbũ q̃ est de se incurabilis. Et ſm hoc assignantur sex species pcti in spiritum sanctũ excludẽtes ea ꝓ que pctm remittit quoꝝ prima duo accipiunt ꝓ respectu ad eam q̃ se tenet ex parte dei scz spes diuine misericordie cui opponit desperatõ ꝛ timor diuine iusticie cui opponit presumptio. Alia vero duo accipiũtur ex parte hois scz ꝓtẽptus boni cõmutabilis cui opponitur obstinatio que hic duricia dicit ꝓ qua se aliqs obfirmat a iaz suũ ad pctm. et destinatio auersionis a deo cui opponitur coz impenitẽs qõ scz nun q̃ ꝓponit ꝓ penitẽtiam reuerti ad deum. Alia vero accipiuntur ex parte donorum dei quorum vnuz est fides secundũ illd ꝓuer.5. Per fidẽ purgãtur pctã. et huic opponit ꝛpugnatio veritaſ agnite Aliud aũt est caritas secũdũ illd ꝓuer.10. Vniuersa delicta operit caritas et huic opponit ſuidẽtia fraꝛne gre.

Lectio secunda

Vi reddit vnicuiq; secundum opera eius his quidem q̃ scõm patiẽtiã boni operis gloriam et honorem ꝛ incorruptionem querentibus vitam eternã his autẽ qui sunt ex contentione et qui nõ acqescunt veritati credunt autẽ iniquitati ira ꝛ indignatio: tribulatio et ãgustia in omnem animam hominis operantis malu: iudei primum et greci. Gloria autez et honor et pax omni operanti bonum: iudeo primuz et greco. Non enim est acceptio ꝑsonarum apud deum Quicũq; eñ sine lege peccauerunt: sine lege pibunt. Et qcũq; in lege peccauerunt: per legem iudicabuntur.

Postq̃ aplus ꝓposuit veritatem diuini iudicij: excluſa cõtraria opinione. hic manifestat diuini iudicij veritatez ꝛ primo ꝓpoit qõ ẽdit. scõo mãifestat ꝓpositũ ibi. His q̃dẽ q̃ ſm pa. Prozoponit aũt primo veritatẽ diuini iudicij q̃ntũ ad duo scz q̃ntũ ad opa. ꝛ q̃ntũ ad ꝑsonas. q̃ntũ ad opa q̃dẽ qz in pñti nõ reddit ſm opa sz qñq; male agẽtibus grã largit sicẽ ipi paulo aplo q̃ pri⁹ blasphem⁹ ꝛ persequtor misicordiã cõsequut⁹ ẽ vt dicit 1.thi.1. Sz hoc nõ erit in die iudicij qñ erit tẽp⁹ ſm iusticiã iudicãdi pñs. Cũ accepero tẽpus ego iusticiã iudicabo . Et ideo alibi dicit in ps. Scõz opa manuũ eoꝝ retribue illis. Quãtũ ad ꝑsonas attẽdit veritas diuini iudicij. qz retributiõis eq̃litas seruabit q̃ntũ ad oẽs. 2.coz.5. Oẽs nos manifestari oportet. Videt aũt q̃ nõ sit ſm opa retributõ futura qz pctõ tẽporali pena eterna retribuet. Sz dicẽdum ẽ q̃ sicut aug. dicit 21. de ciui. dei. In retributiõe iusticie nõ cõsideraꝛ eq̃litas tẽporis inꝛ culpã ꝛ penam qz etiã scõm bũanũ iudiciũ ꝓ culpa adulterij q̃ breui hora cõmittitur. infligit pena mortis in q̃ nõ attẽdit legislator morã occisionis .sz poci⁹ q̃ ꝓ morte ꝑpetuo excludit a societate viuentium Et sic etiã suo modo bõ ꝓ culpa tẽporali punit pena eterna. Et ideo nõ ẽ mirũ si pctã cõmissa ꝓtra caritatez ꝓ quã scz ẽ societas inter deum et hoies eternalit diuino iudicio puniũtur. Et hoc q̃dem esse iussũ ex tribus appet ex infinita dignitate dei in quẽ peccaꝛ. tanto enim q̃s grauius peccat quãto maioz est dignitas ꝑsone in quã peccaꝛ sicut plus peccat q̃ ꝓcutit principẽ q̃ ꝓcutit priuatã ꝑsonã. Et sic cum culpa peccati mortalis sit q̃dam mõ infinita oportet q̃ ei infinita pena respõdeat. Et sic cũ non possit esse infinita scõm intensionẽ relinq̃tur q̃ sit infinita secũdum durationẽ. Scõo apparet ex volũtate ꝓ quam peccaꝛ. Quicũq; enim mortaliter peccat auersus ab incõmutabili bono finẽ cõstituit in bono cõmutabili. sicut fornicator in delectatione carnis. auar⁹ in pecunia Et qz finis per se appetit: q̃ cũq; appetit finẽ ferẽ in illud volens illõ semp obtinere. si aliqd aliud nõ obsistat. Unde ille q̃ peccat mortaliter voluntatẽ habet ꝑpetuo in pctõ manẽdi nisi forte p accidẽs. sicẽ qñ timet penã vl' aliqd aliõ ipe dimẽtuz. Unde cõueniens est vt ex quo homo ſm suam voluntatẽ peccatũ ꝑpetuo obtinẽdũ appetit q̃ eternaliter ꝓ illo puniaꝛ. Deꝰ enim q̃ est inspector cordis precipue ad volũtatẽ peccãtis attẽdit. Tercio ex ꝑte affect⁹ pcti q̃ ẽ subtractio gratie ex qua sequitur q̃ homo quantum est de se ꝑpetuo maneat in peccato a quo exire non potest nisi ꝓ auxilium gratie. Nõ est aũt cõueniẽs vt duraãte culpa cesset pena. et ideo inꝑpetuũ durat pena. Qui autẽ dicit reddere vnicuiq; ſm sua opa non ẽ intelligenduz ſm eq̃litatem operũ qz ꝑmiũ excedit meritũ sed scõz ꝓportionẽ. qz bonis retribuet bona et meliozib⁹ meliora Et eadẽ ratio est de malis. Deinde cũ dicit. His q̃dem q̃ scõm patiẽtiam. manifestat ꝓpositũ et ꝓmo q̃ntum ad opera. scõo quãtũ ad ꝑsonas ibi. In omnẽ aiam. Quantũ autẽ ad opa ostendit veritatẽ diuini iudicij. primo quidem in bonis. scõo in malis ibi. His aũt qui ex cõtentioe Circa primũ duo ꝓsiderãda sunt scz meritũ ꝛ ꝑmiũ. ad meritũ tria cõcurrunt. Primo q̃dem patiẽtia qõ potest intelligi vno modo de patiẽtia dei de q̃ supza victuz est. Anduitias bonitat⁹ et patiẽtie. vt intelligãtur illi esse scõm patiẽtiam boni opis scz dispositi q̃ bene patiẽtia dei vtẽtur bene opando. Alio modo potest intelligi de patiẽtia hois qõ etiã intelligi potest duplr. Uno mõ ſm q̃ patiẽtia importat tolerantiã aduersoꝝ cũ eq̃nimitate cordis. hoc aũt necessariũ est q̃ aliqs a bono ope nõ desistat ꝓpt mala q̃ patitur. ꝛ hoc est q̃ dicit scõm patiẽtiam boni operis. Jac.1. Patiẽtia opus ꝑfectũ habet. Luc.21. In patiẽtia vr̃a possidebit⁹ aias vestras. Scõo potest intelligi patiẽtia ꝓ lõganimitate siue ꝓ pseuerãtia vt scz aliquis a bono ope ꝓpter tediũ nõ recedat. Jac.vltio. Patiẽtes estote fres vsq; ad aduẽtũ dñi. Ad heb.10. Patientia vobis necessaria est. Scõm est bonitas opis qõ q̃ dẽ dicit bonũ ſm ordinẽ ad debitum finẽ. et scõm q̃ cõuenit regule debite que est lex dei et ratio hũana. Hal. vltio Bonũ facientes nõ deficiamus. Scõo tangit rectitudo intẽtiõis q̃rẽtibus vitam eternã vt scz ẽmalis q̃ homo patiẽ vel in bonis q̃ agit nõ querat aliqd tẽporale sz eternum. Ma.6. Primũ q̃rite regnum dei. Ex parte etiã premij tangit tria. quorum primum est gloria q̃ significat claritatem scto⁹ etiã intrinsecã qua replebũtur in mente ſm illõ ysa.58. Implebit splẽdoribus aiam tuã. et exteriorẽ q̃ splẽdebunt in corpe. Mat.13. Fulgebũt iusti sicut sol in regno pr̃is eoꝝ. pñs. Exultabũt scti in gl'ia. Secũdo tangit honoz per quẽ significat scto⁹ dignitas ꝛ reuerẽtia q̃ eis exhibẽt ab omni creatura. Erũt eñ reges et

sacerdotes. apo.5. Fecisti nos deo nr̃o regnuz ꝛ sacerdotes. Et vlteri⁹ cõpũtabunt inter filios dei. ſm illõ sap.5. Ecce q̃modo cõputati sunt inter filios dei. pñs. Nimis honorati sunt amici tui de⁹. Tercio tãgitur incorruptio qz scz illa gloria et honoz nõ erunt transitoria sicut ea que sunt in hoc mũdo. 1.coz.9. Illi q̃dem vt corruptibilẽ coronã accipiant nos aũt incorruptã. Deinde cum dicit. His aũt õndit veritatẽ diuini iudicij in malis in q̃b⁹ etiã tangitur culpa ꝛ pena. et q̃ntum ad culpã tangũtur tria. quoꝝ primũ est cõtẽtionis ꝓtinatia que q̃dem ꝓ̃ potest intelligi hois ad deũ beneficijs ad se vocãtem. ꝓtra quez hõ cõtẽdere videt diuiis bñficijs resistẽdo deutr.31. Adhuc viuẽte me ꝛ ingrediẽte vobiscũ semp cõtẽtiose egistis cõtra dñm. Scõo potest intelligi de cõtentione hois cõtra fidem. 2.thi.2. Noli verbis cõtẽdere. Tertio potest intelligi de cõtẽtione hõm ad inuicẽ q̃ cõtrariaꝛ caritati q̃ est mater r̃tutũ. Jac.3. Ubi zelus ꝛ cõtentio ibi in cõstãtia et oñe op⁹ ꝓauũ. Tertio ponitur duritia eoꝝ scz q̃ nõ acqeseũt veritati. Quod potest vno modo intelligi de veritate fidei. Jo.8. Si veritatẽ dico ẽre vos nõ creditis mihi? Alio modo de veritate diuine iusticie cui non acqescũt: veritatẽ diuini iudicij nõ credẽtes .ezec.18 Dicistis nõ est equa via dñi. tercio potest intelligi de veritate vite cui nõ acqescũt q̃ perueꝛe viuũt. Jo.3. Qui facit veritatem venit ad lucẽ. tertio aũt tangit malicia in hoc q̃ dicit. Credũt aũt iniq̃tati vel qz cõsentiũt ꝓsuadẽtibus iniq̃tatẽ. puer.17. Malus obedit lingue iniq̃. Vl' qz credũt impunitatẽ pctoꝝ q̃ in diuina iniq̃tatem redundaret ecc.5. Ne dixeris peccaui ꝛ qd mihi accidit triste? Vl' credũt iniq̃tati. i. insidelitati. s. doctrine q̃ est cõtra fidẽ. 2.the.2. Judicent oẽs q̃ nõ crediderũt veritati. sed cõsenserũt iniq̃tati. Ex parte aũt pene. quattuor ponũtur. que q̃dem dupl'r distingui possunt Uno mõ vt ira id est pena et vindicta corporalis intelligaꝛ esse post iudiciũ. sopho. 1. Dies illa dies ire. Indignatio aũt in iudicio q̃n impii sibipis indignabũtur ſit ex pctis q̃ cõmiserũt sap. 5. Erraumus a via veritatis. Tribulatio aũt et angustia ꝓtineꝛ ad aiam sepatam a corpe ad resurrectionẽ. puer. 1. Quando venerit sup vos tribulatio ꝛ angustia. Vl' alio mõ possint distingui vt prima duo accipiaꝛ ex ꝑte dei cui⁹ ira dicitur dispositio ad puniẽdũ q̃ est malis horribilis apo. 6. Dicẽt montibus ꝛ petris cadite sup nos ꝛc. Indignatio ei⁹ referẽ ad hoc q̃ peccatores idignos reputabit vita eꝛna. ps. Quid⁹ iuraui in ira mea si introibũt. Alia vero accipiũt ex ꝑte hois Et tribulatio q̃dẽ dicit a tribulo q̃ pũgit. Unde ad tribulationẽ potest ꝓtinere oñe qõ dolorez infert. sopho. 1. Vox diei dñi amara tribulabit ibi fortis. Angustia aũt dicit ex hoc q̃ anim⁹ hois angustiaꝛ nõ valẽs inuenire remediũ ꝓtra mala q̃ timet vel iã patiꝛ. dan. 13. Angustie mihi sunt vndiqz ꝛ qd eligam ignoro. Job. 27. Nũq̃d clamorẽ illi⁹ audiet deus cũ venerit sup illum angustia? Deinde cũ dicit In omnẽ aiam. ostendit veritatẽ diuini iudicij q̃ntũ ad ꝑsonas Et primo ꝓponit huius eq̃tatẽ. scõo rationẽ assignat ibi. Non est enim personarũ. tertio rationez manifestat ibi. Quicũq; eñ. veritatẽ q̃dẽ diuini iudicij q̃tum ad ꝑsonas: ostendit primo in malis cũ dicit. In omnẽ aiam hois opantis. i. ꝓtra oñez aiam. qz sicut gloria scto⁹ ab aia ad corp⁹ deuenit. ita re ꝓbroꝝ pena primo ꝛ principalr ẽ in aia ꝛ scõo in corpe. qõ ꝓpt defectũ vel culpã aie resurget passibile. eze. 18. Anima q̃ peccauerit ipa morietr. Dicit aũt iudei ꝓmũ et greci qz iudeis maioz pena debebat tanq̃ cognoscẽtib⁹ dei volũtatẽ p legẽ. Luc.12. Seruus scies volũtatẽ dñi sui vigne plagis vapulabit multis. Et sil'r ꝓpiani q̃ntũ ad idez peccatũ puta adulteriũ vel furtuz grauiori pena puniunt q̃ infideles. beb.10. Quãtomagis putatis maioza me-

reri supplicia q̃ filiũ dei ꝛc. Sed q̃ntũ ad to⁹ã penam gr̃a uioz est pena infidelũ ꝓpter pctm infidelitatis qõ ẽ grauissimum. Unde dicit .1. petri.3. q̃ super incredulos ira dei manet. Scõo manifestat in bonis ꝛ ponit primo duo q̃ supza dixit gloriã et honorẽ. Tercio vero. s. pacẽ ponit loco incorruptionis quã includit pax et multa alia cõprehẽdit. Nõ enim potest esse pax hois ꝑfecta q̃diu aliquis timet se amissurũ bona que habet. sed tunc aliquis habet veraꝫ pacẽ cordis quãdo habet omnia que cõupiscit et ea gdere non timet. ysa.32. Sedebit populus meꝰ in pulebritu. pacis Et in his eraz ꝓmãtũ iudeis attributa qz eis sunt primo ꝓmissa et in eoꝝ promissiões gentes introierũt. Job. 4. Alij laborauerunt et vos in labores eoꝝ introistis. Deinde cum dicit. Non enim est. assignat rationẽ dictorum quia scz non est ꝑsonarũ acceptio apud deũ act.10. Nõ ẽ ꝑsonaꝝ acceptor deꝰ Oppnit aũt ꝑsonaꝝ acceptio iusticie distributiue. ꝓ quã aliqs distribuit vnicuiq; ſm dignitatẽ ꝑsonaꝝ: q̃ acceptio ẽ q̃ ꝓter dignitatẽ daũ alicui pl⁹ vl' min⁹ Tũc aũt hoc fit ꝓter dignitatẽ q̃ hoc fit nõ ꝓpt cõditões ꝑsone q̃ facit ad causã hoc ẽ eñ causã accipe. s. q̃si regẽ opãdi sz ꝓpt ꝑsonã q̃si ipsa ꝑsona accipiaꝛ vt causa aliq̃d faciẽdi . puta si aliquis det alicui ꝓpter cõsanguinitatem plus de bonis patrimonialib⁹ nõ est acceptio ꝑsonarũ quia cõsanguinitas est cõueniens causa ꝓpter quam in talibus bonis debeat plus habere. si autem ꝓpter cõsanguinitatez aliquis preꝛatus det alicui plus de bonis ecclesiasticis potest hoc ad acceptionem personaruz ꝓtinere si alias idoneitas nõ cõcurrat. non enim cõsanguinitas est ratio cõueniens distributionis bonoꝝ spũalium. qz igitur deus oñia cõuenientissima ratiõe facit nõ cadit in ipm ꝑsonarũ acceptio. Dicitur eñ sap. 8. Qui disponit omnia suauiter. sz videtur acceptio ꝑsonarũ qz peccatoꝝ quoslã in suis pctis relinquit quoslã ad se vocat. Sed dicendum q̃ personarum acceptio opponitur iustitie. Unde locũ habet in his que dantur ex debito qõ attendit iusticia. deꝰ autẽ nõ ex debito sed gratis peccatores ad penitentiã vocat. si enim ex operibus iam nõ ex gr̃a vt dicit infra xj. Et tit.3. Non ex opibus iusticie que fecimus nos sed scõz suã misericordiaz saluos nos fecit. In talibus aũt beneficijs gratis datis nõ solum deo sed etiam homini libeꝛ est dare cui voluerit. Mat.20. An nõ licet mihi facere quod volo. Deinde cũ dicit Quicũq; eñ. exponit predictam rationẽ. q̃ enim non sit ꝑsonarum acceptio apud deuz patet per hoc q̃ omnes qui peccãt puniũtur. Unde primo loquit quãtum ad illos qui legem non susceperunt dicens q̃ cũq; peccauerit sine lege scilicet moysi accepta a deo sine lege pibit id est cõdẽnabitur nõ ꝓpter legis transgressionem. Job. 4. Quia nullus intelligit ineternũ peribunt. Scõo loquitur quantum ad illos qui legem scriptam acceperunt et dicit q̃ quicũq; peccauerint in lege id est post legẽ scriptam iudicabuntur per legem id est ꝓpter hoc q̃ trãsgressi sunt preceptũ legꝭ. Jo 12. Sermo quẽ loquor⁹ sum vobis ille iudicabit eum in nouissimo die. Quidam aũt ex hoc modo loquendi occasionem errozis sumpserũt Quia enim apostolus nõ dicit quicũq; in lege peccauerit per legem peribit si diceꝛat de his qui sunt sine lege crediderunt q̃ illi qui post legem susceptã peccãt iudicẽtur aliq̃liter. s. in pñti nõ tñ pennt. Sed sicut dicit glo. quis ꝓpianus dicat nõ gire iudeũ si non credat in xꝑm cũ oñs dicat q̃ tolerabil⁹ erit sodome in die iudicij q̃ eis. vt habet Mat.12. Unde eze.18. Nolo mortẽ peccatoris. Attitur aũt tali diuersitate ꝛ loquẽdo qz vt grego. dicit in moralib⁹ sup illud iob.36. Judiciũ pauperibus tribuit. Quidã in futuro iudicio pibunt sed nõ iudicabũtur. i. impij qui sunt sine fide ꝛ lege dei pñs. Nõ resurgent impij in iu-

dicio.qz scz nō est locus disceptandi ꝓtra eū q̄ totaliē est alienus a deo. Jo.3. Qui nō credit iā iudicatus est. Aliꝫ vero q̄ lege dei ⁊ fide suscepta peccāt ita gtbunt q̄ etiam iudicabūtur q̄si q̄daꝫ discreptatiōe cū eis facta. Unde eze. 34. dicit Ecce ego iudico inter pec̄ et pecus arietum et hircoꝝ Sicut ⁊ rex vt gre. dicit hostes condemnat absq̄ audientia ciues aūt cū diligenti audientia.

Lectio tertia.

On enim auditores legis iusti sunt apud deū: ꝫ factores legis iustificabūt ¶ Cū em̄ gētes q̄ legē nō habent naturaliter ea q̄ legis sunt faciūt. eiusmodi legē nō hītes. ipi sibi sunt lex: q̄ ostendunt opꝰ legis scriptū in cordibꝰ suis: testimonium reddēte illis cōsciētia ipoꝝ. et inter seinuicē cogitationū accusantiū aut etiaꝫ defendentiū in die cū iudicabit deꝰ occulta hoim: ſm euangelium meum per iesum xp̄m.

Postq̄ aplus cōstituit hūanum iudiciū q̄ se gētiles ⁊ iudei mutuo iudicabant. ⁊ diuinū iudiciū cōmendauit. ꝺ ꝓcedit ad ostēdendū ea q̄bus iudei gloriabant eis nō sufficere ad salutez 2 primo ondit ꝓpositū. scdo soluit ea que in ꝓtrariū dici possent. tercio cap. ibi. Quid ergo amplꝰ ⁊c. De duobꝰ iudei gloriabant scz de lege ⁊ circūcisione q̄ nō erat ex lege moysi. ꝫ ex p̄ribus vt dicit Jo. 7. Dicio ergo ondit q̄ lex audita siue recepta nō sufficiebat ad salutē. scdo ondit idē de circūcisiōe ibi. Circūcisio q̄dez ⁊c.

Circa primū duo facit. primo ꝓponit qđ intendit. scdo manifestat ꝓpositū ibi. Cū em̄ gētes. Circa primū ꝓpōit duo vnū excludēdo. alterū asserēdo. Excludit em̄ qđ in dei opinabant scz se ꝙ solū legis auditum iustificari. Un dicit. ita dictū est q̄ peccātes in lege iudicētur ꝙ legem. Nō enim auditores legis ex hocipo q̄ legem audiūt iusti sunt apud deū. et si apud hoies iusti reputant. Mat. 7. Qui audit verba mea ⁊ nō facit ea similis est viro stulto. Jac. 1. Si q̄s auditor est verbi ⁊ nō factor ⁊c. scdo astruit q̄ factores legis sunt iusti cū dicit. ꝫ factores legis iustificabunt. Mat. 7. Omis q̄ audit ꝟba mea et facit ea assimilabitur viro ⁊c. Jac. 1. Estote factores verbi et nō auditores tm̄ et ps̄. Intellectꝰ bonꝰ oībus faciētibus eū. ¶ Sz circa scdm videt esse qđ infra tercio dicit ex opibus legis nō iustificabit oīs caro coram eo. nō ergo aliq̄ ex hoc q̄ opa legis faciūt iustificātur. Sz dicēdū est q̄ iustificari tripliciter accipi potest. Uno mō pōt accipi q̄ntū ad reputatiōez vt tunc aliq̄s iustificari dicat q̄n iustꝰ reputat Eze. 16. Justificasti sororē tuā scz ꝓreputatiōnē Et ſm hoc potest intelligi hoc. factores legis iustificabūtur. i. iusti apud deum ⁊ hoies reputabunt. scdo ꝙ executiōnē iusticie inq̄ntū scz opa iusticie exequūtur. Luc. 18. Descēdit hic iustificatꝰ in domū suā q̄ scz publicanꝰ opꝰ iusticie fecerat cōfitēdo peccatū. Et hoc mō verificat qđ hic dicit Factores legis iustificabūtur scz legis iusticiā exequēdo. ¶ Tercio potest accipi iustificatio q̄ntū ad causaz iusticie vt scz ille dicatur iustificari q̄ iusticiā de nouo accepit sic infra q̄nto. Justificari igit ex fide ⁊c. sic aūt nō intelligit hic q̄ factores legis iustificētur q̄si q̄ ꝓpa legis iusticiā acq̄rāt hoc q̄dē esse nō potest neq̄ q̄ntū ad opa cerimonialia q̄ gram iustificantē nō cōferebāt. neq̄ etiā q̄ntū ad moralia ex q̄bus habit⁹ iusticie nō acq̄rit. sed potiꝰ ꝙ habitū iusticie infusum huiusmōi opera faciṁ. ¶ Deinde cū dicit. Cū em̄ gentes. manifestat ꝓpositū. Et primo ostēdit q̄ factores legis etiā si nō sint auditores iustificātur. scdo q̄ auditores legis sine legis obseruātia nō iustificant ibi. Si aūt iudeus. Circa primū tria facit. primo ꝓponit dignitatē eoꝝ q̄ legē absq̄ auditu obtinūt. scdo manifestat qđ ꝺicerat ibi. Qui oīdunt opus legis. tercio ꝓbat ibi. Testimoniū reddēte illis. Circa primū tria tāgit. quātum ad gētiles primo carentiā legis dicens. Cū em̄ gētes q̄ legē nō habēt scz diuinā quā nō acceperūt nō em̄ gētibus data est lex ſz iudeis ſm illud ecc. 24. Et in ps̄. Nō fecit taliter omni nationi. deu. 33. Legē ꝓcepit nob moyses hereditatem mīltitudinis iacob. Ex q̄ patz q̄ gētiles nō peccabāt nō obseruādo cerimōialia legis. scdo cōmendat in eis legis obſuantiā cū dicit. Naturaliē faciūt q̄ sunt legis id est que lex mandat scz q̄ntuz ad ꝓcepta moralia q̄ sunt de dictamine rationis naturalis. sic ⁊ de Iob dicitur q̄ erat iustꝰ ⁊ rectus ac timēs deū ⁊ recedēs a malo Un ipse dicit. 23 Uestigia eius sequutꝰ est. pes meꝰ vias eiꝰ custodiui. Sz q̄ dicit naturaliter ꝺubitatiōnē habet. videt em̄ patrocinari pelagianis q̄ dicebāt q̄ homo ꝙ sua naturalia poterat oīa ꝓcepta legis seruare. Un exponēdū ē naturaliter. i. ꝙ naturā gra reformatā. loquitur em̄ de gētibus ad fidē ꝙuersis q̄ auxilio gr̄e xp̄i ceperāt moralia legis obseruare. Uel pōt dici naturaliꝫ. i. ꝙ legē naturalē ostēdentem eis qđ sit agēdū ſm illud ps̄. Multi dicūt q̄s ostendit nob bona ꝟ signatū ⁊c. Qđ ē lumē ratiōis naturalis in q̄ ē ymago dei ⁊ tm̄ nō excludit q̄n necessaria sit gra ad mouēdū affectū sit etiā ꝙ legē ē cognitio ꝓcti vt dicit. 3ra 3. et tm̄ vlterius req̄rit gra ad mouēdū affectum. ¶ Tercio ostendit eoꝝ dignitatē in hoc. ſ. q̄ huiusmōi legem non habētes ipi sibi sunt lex inq̄ntū. ſ. fungūtur officio legis ad seipos: instruēdo se ⁊ inducēdo ad bonū. q̄ vt philosophus dicit 10. ethicoꝝ. Lex ē ſmo coactiōez habēs ab aliq̄ prudētia ⁊ intellectu ꝓcedēs. Et ideo dicit. r. thi. 1. Q̄ iusto lex non ē posita. ſ. q̄ exteriori lege nō cogit. sed posita ē iniustis q̄ indigēt exteri⁹ cogi. Et ille ē supm⁹ gradus dignitatis in hoib⁹. vbi scz non ab alijs ꝫ a seipis inducantur ad bonū. Secūd⁹ vo grad⁹ est coꝝ q̄ inducūt ab alio sed sine coactiōe. Terci⁹ aūt ē coꝝ q̄ actiōe indigēt ad hoc q̄ fiāt boni. Quartus ē coꝝ q̄ nec coactiōe ad bonū dirigi possūt. Je. 2. Frustra percussi filios vros disciplinā nō receperunt. ¶ Deide cū dicit. Qui oīdūt. oīdit quō ipi sūt sibi lex qđ q̄dē accipe possum⁹ ad similitudinē legis q̄ ab exteriori hoie ꝓponit q̄. ſ. cōsueuit ad infirmitatē et memoriā scripto tradi ⁊ sic illi q̄ legē obtinūt absq̄ exteriozis auditu legis oīdūt opꝰ legis scriptū. nō qđē attramēto. ꝫ ꝓmo qđē et principaliꝫ ſpū dei viui. vt dicit. 1. cor. 3. Scdo etiā bñano studio ꝙuer 3. Describe ea i tabulis coꝝ dis tui. ſ. ꝓcepta sapiētie. Un ⁊ hic seqtur. In cordibus suis. nō pgameno aut tabulis lapideis siue ereis. Je. 31. Dabo legē meā in viscerib⁹ eoꝝ ⁊ i corde eoꝝ supscribā eā. ¶ Deinde cū dicit. Testimoniū reddēte. ꝓbat qđ dixerat. ſ. q̄ opꝰ legis sit ꝟ cordib⁹ eoꝝ inscriptū ꝙ qđā opa q̄ huiusmōi scriptum ānunciāt. ⁊ ꝓmo ponit illa opa quoꝝ vnū est testimoniū cōsciētie qđ tāgit dicēs. testimoniū reddēte illis cōsciētia q̄ qđē nihil aliud ē q̄ applicatio cognitiōis hīte ad iudicādum de aliq̄ vtrū sit bene vel male factū. Un huiusmōi cōsciētia q̄ q̄ testimoniū ꝓhibet de bono ſm illud. 2. cor. 1. Gl̄ia nr̄a hec ē testimoniū cōsciētie nr̄e. Q̄q̄ aūt ꝺ malo. ecc. 7. Scit cōsciētia tua q̄ ⁊ tu crebro maledixisti alijs. Nō aūt pōt aliq̄s ꝓhibere testimoniū de aliq̄ ope q̄ sit bonū vl malū nisi ꝙ hoc q̄ habet legis noticiā. Un hoc ipm q̄ ꝙscientia testimoniū reddit de bono vl malo ē eudēs signū q̄ i corde hois sit opꝰ legis descriptū. Aliꝫ aūt opꝰ ē accusatio ⁊ defensio q̄ sine noticia legis ee nō pōt. Et q̄ntū ad hoc dicit. Et cogitationū i. cogitatiōib⁹ accusantiū aut etiā defendētiū. i. accusātib⁹ vel defendētibus more grecoꝝ q̄ genitiꝰ loco ablatiuoꝝ vtunt ⁊ hoc inter seinuicē. insurgit cū hōi circa aliquod factū aliqua cognitio accusans dum ꝓpter rationez aliquā cogitat se male feciſſe. pō. Arguā te ⁊ statuā contra faciē tuā. ysa. 3. Agnitio vult⁹ eoꝝ respōdebit eis. Q̄q̄ etiā surgit aliq̄ cognitio defēdēs dū ꝙ aliquā rationē cogitat se feciſſe bene. secūdum illud Job. 27. Nō reprehendit me cor in omni vita mea. Et inter hanc accusationem ⁊ defensionem locum habet testimoniū conscientie cui statur. Potest ⁊ aliter legi vt dicatur testimoniū rededente illis cōsciētia ipsoꝝ que scilicet cōscientia nō solū est operum sed etiā cogitationū de quibus scilicet homo conscientiā habet sed primuz melius est. Sed qz testimonium accusatio ⁊ defensio in iudicio locum habēt. agit se cūdo de huiusmōi iudicio oīdēs tēp⁹ cuz dicit. die. qđ dicit nō ad designandum tēporis qualitatem sed absconditoꝝ manifestationez. ꝓme. coz. 4. Illuminabit abscondita tenebrarum. Quādoq̄ tamen dicit nox ꝓpter incertitudinem hore illius. Ma. 25. Media nocte clamor factꝰ est. Dicūtur aūt cogitationes accusantes vl defendentes in die iudicij nō ille que tunc erunt qz tunc vniuersi manifesta erit salus vl damnatio. sed defensio vel accusatio cogitationum que nūc sunt ⁊ testimoniuz conscientie quod nunc est repreſētabit homini in illa die virtute diuina faciente. vt dicit Aug. 2. de ciui. dei. Noticia aūt illaꝝ cogitationuz que remanent in alia nihil ee aliud videnē vt dicit glo. q̄ reatus pene vel meritum ex eis consequens. Ostendit etiā auctorem iudicij dicens. Cuz iudicabit deus. ps̄. Judicabit orbem terrarū in equitate. Determinat etiam de quibus erit iudicium cū dicit. Occulta hominuz de quibus nunc homies iudicare nō possūt. ꝓme coz. 4. Illuminabit abscondita tenebrarū. Ostendit etiam doctrinā ex q̄ habeē fides de hoc iudicio cū dicit. scdm euāgelium meū id est a me predicatum. Ma. 12. Omne verbuz ociosum ⁊c. Dicit aūt euangelium meum q̄uis nō possit dicere baptismum suū ⁊ sit vtriusq̄ minister qz in baptismo nihil opatur industria hominis. sed in euangelio predicando multum industria predicatoris opatur. ephe. 3. Docout potestis legentes intelligere prudentiam meā in ministerio. Postea ponit cui datum est iudicium cū subdit. Per ihm xp̄m qui scilicet est constitutus a deo iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ vt dicit. Act. 10. 2 Jo. 5. Pat omne iudiciuz dedit filio qui scilicet in iudicio apparebit bonis ⁊ malis. sed bonis scdm gloriam diuinitatis. Ysa. 33. Regem in decore suo videbunt. Malis aūt scdm naturā humanitatis. Apoc. primo Uidebit eum omnis caro.

Lectio quarta.

J autem tu iudeus cognoīaris ⁊ requiescis in lege. ⁊ gloriaris in deo ⁊ nosti voluntatem eius ⁊ probas vtilioza instructus per legem. confidis teipsuz esse ducem cecoꝝ. lumen eoꝝ qui in tenebris sunt. eruditorem insipientiū. magistrū infantium. habentem formam scientie ⁊ veritatis in lege. Qui ergo alium doces teipz nō doces. Qui predicas nō furandum furaris. Qui dicis nō mechādū mecharis. Qui abhomiaris idola sacrilegium facis. Qui i lege gloriaris per preuaricationem legis deum inhonoras. Nomen em̄ dei per vos blasphematur inter gentes sicut scriptum ē. Circumcisio quidem prodest si legez obserues. si aūt preuaricatoꝝ legis sis. circumcisio tua ꝓpuciū facta ē. Si igit ꝓpuciū iusticias legis custodiat. nōne ꝓpuciū illi⁹ in circūcisionez reputabit. Et iudicabit id qđ ex natura ē ꝓpuciū legē ꝙsumās te q̄ ꝙ litterā ⁊ circūcisionē ꝓuaricatoꝝ legis es. Nō em̄ q̄ in manifesto iudeꝰ ē. neq̄ q̄ in manifesto i carne est circūcisio sz q̄ in abscōdito iudeꝰ est ⁊ circūcisio coꝝ dis in spū nō in littera. cuiꝰ laus nō ex hominibus sed ex deo est.

¶ Ostenso qz factores legis iustificantur etiā sine hoc q̄ sit auditores qđ ptinebat ad gētiles. hic ondit q̄ auditores non iustificātur nisi sint factores qđ ptinet ad iudeos ꝓpio ergo ondit ꝓrogatiuā iudeoꝝ q̄tū ad legis suscep tionem. secūdo ponit eoꝝ defectum q̄tum ad legis transgressionē ibi. qui ergo alium. Ponit aūt eoꝝ ꝓrogatiuaz tripliciter. Primo q̄tum ad gentē cui data est lex. scdo q̄tum ad legē ibi. Et requiescis in lege. tertio q̄tuz ad legis effectum siue factū ibi. Et nosti voluntatē eius. Quā tum aūt ad gentem dicit. Si aūt tu iudeus cognominaris quod est nomen bonorabile scdm illud ps̄. Facta est iudea sanctificatio eiꝰ. Jo. 4. Salus ex iudeis est. Dicunt aūt iudei nō a iuda machabeo vt quidā dicunt forte ꝓpē hoc q̄ iudas machabeus gentem illam in dispersione existentem cōgregauit ⁊ protexit scdm illud ꝓmo. machab. 3. Preliabat ꝓlia israel cum leticia ⁊ dilatauit gloriaz populo suo. Jnueniē enim nomen iudeoꝝ ante iudā machabeum scdm illud hester. 8. Judeis noua lux oriri visa est Et ideo dicendum est q̄ iudei denominātur a iuda patriarcha. geñ. 49. Juda te laudabunt fratres tui. Cuz em̄ tempore roboam. r. tribus ab eius regno se segregantes vitulum aureum adorarent in transmigrationem sunt ducte ab assirijs vt habetur ꝝti regum. 17. Hec de eorū reuersione facit mentionez scriptura. sed potius terra remā sit occupata ab alienigenis qui postmodū samaritani sūt dicti. Due autem tribus scilicet iude ⁊ beniamin adherētes regno roboam perseuerauerunt in cultu dei. Et quāuis in captiuitatem babilonis fuerint ducte. postmodum tamen per cyrum regem persarum sunt reducti in terram suam vt dicitur primo esdre. primo. Et qz tribus iude maioz erat ab ea tota illa gens denominabatur. Et nō solūz q̄ illi erant de tribu beniamin sed etiā de alijs tribubus reuertentibus qui se illis adiunxerunt. ¶ Consequenter cum dicit. ⁊ requiescis in lege. ponit eorum prerogatiuā quātū ad legē. Et primo quidem quātum ad ipsam legez cum dicit et requiescis in lege quasi per eam certificatus in credendis ⁊ in agendis. Dubitans enim intellectu nō quiescit sed vtrūq̄ solicitatur qui aūt sapientie certitudinem accipit mente quiescit. Sap. 8. Intrans in domum meam cōquiescam cum illa. secūdo quātum ad legis latorem cuz subdit q gloriaris in deo id est in cultu ⁊ noticia vnius dei. Je. 9. Jn hoc glorietur qui gloriaē scire ⁊ nosce me ⁊c. ꝓme coz. ꝓmo ⁊. 2. coz. 10. Qui gloriatur i domino glorietur. ¶ Deinde cum dicit ⁊ nosti ponit prerogatiuam eorum quātum ad fructum legis ⁊ primo q̄tum ad hoiez respectu sui ipsi⁹. scdo respectu alioꝝ ibi q̄fidis. Ponit aūt duplicē fructū. Primū qđē rudentē glē quaz de deo habebāt cuz dicit nosti voluntatez ei⁹ quid. ſ. deus velit vos facere infra. 12. Ut ꝓbetis que sit voluntas dei. scdm fructum ponit q̄ respōdet quiescenti in lege si cū dicit. ⁊ ꝓbas vtilioza. i. scis ap ꝓbare eligēdo nō solūz mala a bonis. ꝫ etiā meliora a min⁹ bonis. Unō q̄rebat qđaz. ma. 22. qđ ē mādatū magnū. Et hoc instructꝰ ꝙ legem. ps̄. Btūs hō quē tu erudieris dñe ⁊ de lege tua docueriſ eū. Cōsequēter potest fructꝰ p respectū ad alios. q̄ duez triplicē se hīt ad noticiā legis. Quidā em̄ sūt oīo i lege ignorātia ꝓstituti vno qđē mō ꝙ defectū nāturalis ingenij.

sicut ꝛ homo cozpaliter dicitur cecus per defectum interiorꝫ potẽtie visiue. Ysa. 59. Palpauimus ceci parietem
Huiusmodi aũt hominit⁹ nõ potest homo lumẽ sciẽtie prebere vt ipsi ꝓse videre possint quid sit agendũz. sed ꝓbet eis homo ducatũ vt cecis: mãdando eis quid facere debeant. q̃ uis mandatoꝝ rõm nõ cognoscant. Job. 29. Oculus fui ceco. de quibus tñ dicit̃ ma. 15. Ceci sunt ꝛ duces cecoꝝ. Alio modo sunt in ignoratia ꝙ defectum discipline qui sunt quasi in tenebris exteriozibus nõ illumiati per doctrinã quibus sapiens ꝓbere potest lumẽ discipline vt intelligant que mandantur. ꝛ hoc est q̃ dicit. Lumẽ eoꝝ qui in tenebris sunt. Lu. primo. Illumiare hijs qui in tenebris. scõ autẽ tangit illos qui sunt in via perueniendi ad sciam quã nondũ attingerũt ꝛ hoc vno modo per defectũ plene instructionis. Et hoc est quod dicit Eruditozem insipiẽtium id est eoꝝ qui nondũ sapientiaz acceputq̃ dicunt̃ erudiri quasi erui a ruditate que a principio ineſt omibus cum ꝓmo instruũtur. Ecc. 7. Flij tibi sunt erudi eos. Alio modo ꝙ defectum cratis sicut sũt pueri. Et q̃tum ad hoc magr̃m infantũ. Ysa. 33. Ubi ẽ doctoz puuloꝝ. Tertij vero sunt qui iam sunt in sciẽtia, puerili. Et isti indigent a sapiẽtibus informari vt habeant sapientum dicta in auctozitate quasi quãdam regulam seu formam. Et q̃tum ad hoc dicit hñtem formam scientie. scõe thi. 1. Formã habe bonozum verboꝝ q̃ a me audisti. Et phi. 3. Obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostrã. Oportet aũt eos qui sic informanꝫ auctoritate maioꝝ instrui vt sciant quid sit in lege traditũ. Et ideo dicit scientie. Sap. 10. Dedit illi sciam sanctoꝝ. Et etiam vt sciant quid sit verus intellectus eoꝝ que tradũtur in lege. Et q̃tum ad hoc dicit veritatis. ps. Emitte lucem tuã ꝛ veritatem tuã. ¶ Deinde cum dicit. Qui ergo aliuz doces. ostendit defectũ eoꝝ scõm transgressionẽ legis. Et ꝓmo hominꝫ ad seipsum cũ dicit. Qui ergo alium doces dirigendo ipm ad bonum teipm nõ doces dirigendo. Et potest legi vel interrogatiue quasi cum quadam indignatione. vel remissiue quasi asserendo eoꝝ malicia. ꝛ simile est in sequentibus. Job. 4. Ecce docuisti plurimos. Et infra. Nũc tetigit plaga ꝛ defecisti. secũdo tangit defectum q̃tum ad ꝓximum. Primo quidẽ q̃ tuz ad res que furto subtrahũtur cuz dicit. Qui predicas nõ furandũ furaris Ysa. prio. Principes tui infidelis socij furum. scõo q̃tum ad psonam cõiunctam que ꝙ adulteriuz polluitur. Et q̃tum ad hoc dicit. Qui doces nõ mechandum mecharis. Osee. 7. Omẽs adulterantes quasi cliban⁹. Jere. 5. Anusq̃ sq̃ ad vxorem ꝓximi sui. tertio autem oñdit eoꝝ defectum per cõparationem eoꝝ ad deum ꝛ primo quidẽ q̃tuz ad hoc q̃ peccabant cõtra ipius ꝛ cultum. Et q̃tum ad hoc dicit. Qui abhomiaris ydola cognoscens. s. ex precepto legis ea nõ esse colenda sacrilegium facis abutendo. s. hijs que pertinent ad diuinũ cultũ Quod quidez primo fecerũt in statu legis. Mala. ꝓmo. Dicitis mensa dñi cõtaminata est. Et postmodum blasfemãdo xp̃m. Mat. 12. In beelzebuch ꝓncipe dr̃. secũdo quãtum ad ipam gloriam cum dicit. Qui in lege gloriaris ꝙ preuaricationem legis deum inbonoras. sicut enim legis obseruãtia in bonis opibus est occasio videntiꝫ vt honozent deum. ita etiã transgressio legis ꝙ mala opera occasio est videntibus blasfemãdi. ꝓma. pe. 2. Ex bonis opibus vos cõsiderant es glorificent deum. Econtra aũt dicitur ꝓma. thi. 6. Quicũq; sunt sub iugo seruitutis dominos suos omni honore dignos arbitrentur ne nomen domini et doctrina fidei blasfemet̃. Et ideo in ps dicitur Vidi preuaricãtes ꝛ tabescebã. Et ad hoc inducit auctoritatem subdens. Nomẽ eniz dei per vos blasfematur inter gentes q̃ scilicet gentes videntes iudeoꝝ malam cõuersationem reputabant hoc ꝓuenire ex mala instructione legis a deo tradite. Dicit aũt sicut scriptuz est. s. Ysa. 52. Dominatozes eus iniq̃ agũt ꝛ iugiter tota die nomẽ meũ blasfematur. ꝛ ezech. 36. scõm aliã litteram vbi nostra sic habet. Nõ ꝓpter vos ego faciam domus israel sz ꝓpter nomẽ sanctuz meũ qõ polluisti in gentib⁹. ¶ Deinde cũ dicit. Circũcisio oñdit q̃ nec circũcisio sufficit ad salutẽ eadez rõne qua nec lex qz. s. obseruãtia legis sine circũcisione valet. sine qua tamẽ circũcisio nõ prodest sicut similiter dictũ est. Et circa hoc tria facit. primo compat circũcisionem ad iudeos circũcisos. scõo ad gentes incircũcisas ibi. Si igitur ꝓpucium. tertio manifestat quod dixerat. ibi Nõ essi qui in mãifesto. Circa primũ duo facit. primo ostendit qualiter circumcisio prosit. secundo qualiter nõ ꝓsit ibi. Si aũt preuaricator ꝛ. Dicit ergo ꝓmo. Circũcisio quidẽ prodest q̃tum ad remissionem peccati originalis. Unde dicit̃ gen. 17. Masculus cuius ꝓpucij caro circũcisa ꝛ. Sed tibi adulto tunc finaliter prodest si legẽ obserues sicut religiosis. pdest. pfessio si regulaz obseruẽt Circũcisio enim erat quasi quedã profession obligãs homines ad obseruãtiã legis. Hall'. 5. Testificoꝛ omni circũcidenti se. qñ debitoꝛ ꝛ. Q aũt apostolus dixit si circumcidimi xp̃us nihil vobis ꝓderit. loquit̃ q̃tum ad tẽpus post gratiã euãgelij diuulgatam. hic aũt loquitur q̃tũ ad tempus ante passionẽ xp̃i in quo circũcisio statũ habebat secũdo ibi Si aũt preuaricatoz oñdit quomõ circũcisio nõ prosit dicens si tu iudee adulte preuaricatoz es legis circumcisio tua ꝓpucium facta est. i. nõ plus valet tibi q̃ prepucium. qz nõ seruas quod ꝙ circũcisionem ꝓfiteris. Jere. 9. Omnes gẽtes prepuciũ habẽt domus aũt israel in circũcisi sunt cozde. quinimo ex hoc sunt magis rei qz nõ seruant quod ꝓmiserũt. Displicet enim stulta ꝛ infidelis promissio vt dicit. ecc. 5. ¶ Deinde cũ dicit. Si ergo prepuciũ. compat circũcisionem ad gentiles. ꝛ hoc duplicit̃ Primo quidẽ q̃tum ad hoc q̃ eius fructũ habent gentiles obseruãdo legem. vnde dicit. Si circũcisio. pdest cuz obseruatione legis nõ aũt sine ea. igit̃ si prepuciũ id ẽ gentilis incircũcisus custodiat iusticias legis id est iusta precepta legis. ps. Omnia mãdata tua veritas. Mõne prepucium illius in circũcisionẽ reputabitur quasi dicat. Fructum vere circũcisionis habebit. Ad hoc enim homo exterius circũciditur in carne vt sez se circũcidat in cozde. Jere. 4. Circũcidimini dño ꝛ aufferte prepucia cozdiuz vestroꝝ. scõo ibi. Et iudicabit ꝛc. Cõparat circũcisiõez gẽtilis oñdens ꝓpter obseruãtiã legis iudeo preferri. vnõ dicit. Et prepucium id est gentilis incircũcisus. cõsumãs id est implens mãdata legis ex natura id est per naturalẽ rõm vt supra dictũ est q̃ naturaliter que sunt legis faciũt Judicabit per cõparationẽ te sez iudeum circũcisum qui es preuaricatoz legis transgrediendo ꝑcepta eius per litteram id est habẽt legem litteris descriptam circumcisionem sez carnis. Unde de hoc cõparationis iudicio dicit. ma. 12. Viri niniuite ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Nõ enĩ q̃ in manifesto ꝛc. assignat rõnez dictoꝝ. Et primo ponit rationez. scõo ꝓbat eam ibi. Cuius laus. Circa primũ duo facit. Primo assignat rõnem quare circũcisio vel iudaismus sine legis obseruatione nõ prosit. scõo assignat rationem quare obseruãtia legis ꝓsit sine iudaismo ꝛ circũcisione ibi. sed qui in abscõ. Dicit ergo q̃ ideo circũcisio preuaricãtis legẽ fit prepuciũ ꝛ iudicaẽ a prepucio custodiẽte legem. nõ enim est verus iudeus ille qui in maĩesto ẽ iudeus ꝛ secũdum carnalem generationem. infra. 9. Nõ enim omnes qui ex circumcisione sũt israel. hij sunt israelite. sed qui filij sunt ꝓmissioĩs ꝛ similiter etiã nõ ẽ ✠a circũcisio illa q̃ ẽ maĩesta ĩ carne. Illa esñ ẽ signũ vt dicit̃ Gen. 17. Circũcidet⁹ carnẽ ꝓpucij vr̃i vt sit i signũ federis

Nõ aũt est signum verũ nisi ei respondeat signatũ. Unde si qs iude⁹ esset trãsgressoꝛ federis nõ esset ei⁹ vera circũcisio. Et ideo reputaẽ in ꝓpuciũ. ¶ Deinde cũ dicit sed q̃ in abscõdito assignat rõnem quare ꝓpuciuz custodientis legem reputeẽ in circũcisionem ꝛ iudicet circũcisionẽ carnalẽ qz. s. ille vere est iude⁹ q̃ est in abscõdito. i. qui hẽt ĩ affectu cozdis mãdata legis quã iudei ꝓfitenẽ. Ma. sexto Pater tu⁹ qui videt in abscondito ꝛc. et similiter circumcisio vera est que est cozdis in spiritu id est q̃ spiritus facta per quem suspitue cogitationes a cozde precidũtur. Vel ĩ spiritu id est per spirituale intellectum legis nõ litterale phi. 3. Nos sumus circumcisio qui spiritu deo ẽuimus. ¶ Deide cũ dicit Cui⁹ laus ꝛc. probat premissaz rationẽ Manifestum est enim q̃ in omibus iudicium diuinuz ꝓferendum est humano. Ea vero que exterius apparent sue sit iudaismus sive circũcisio laudantur ab hominibus. sed ea que sunt in abscondito laudantur scõm iudiciuz diuinum. quia vt dicitur. 1. re. 16. Homies vident que parent. de⁹ aũt intuet̃ coꝛ ꝛ. Unde relinquitur q̃ interioꝛ iudaismus ꝛ circũcisio prevalet exteriozi ꝛ hoc est quod dicit cuius scilicet interioris circũcisionis. laus non est ex hominibus sed ex deo. 2. coꝛ. 10. Non enim qui seipsum commendat ꝛc.

Incipit capitulum tertium.

Quid ergo amplius iudeo est. aut que vtilitas circũcisionis? Multũ per omnem modum. Primũ quidem. quia credita sunt illis eloq̃a dei. Quid enim si quidam illorum nõ crediderunt. Nunquid incredulitas illorum fidẽ dei euacuauit? Absit. Est aũt de⁹ verax omnis aũt homo mendax. sicut scriptum est. vt iustificeris in sermonibus tuis ꝛ vincas cuz iudicaris. Si autez iniquitas nostra iustitiã dei commẽdat quid dicemus? Nunquid iniquus est deus qui infert iram? Secũduz hominem dico. Absit. Alioquin quomõ iudicabit deus hunc mundũ? Si enim veritas dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius quid adhuc ꝛ ego tanq̃ peccatoꝛ iudicoꝛ et nõ sic vt blasfemamur ꝛ sicut aiũt quidaz nos dicere. faciamus mala vt veniant bona Quorum dampnatio iusta est.

¶ Post q̃ apostolus ostendit q̃ iudaismus ad quem pertinet legis susceptio ꝛ circũcisio nõ sufficiunt ad salutem sine legis custodia per quam gentilis sine exteriozi iudaismo ꝛ circũcisione fructuz vtriusq; cõsequitur. Hic objcit contra premissa. ꝛ primo quidem proponit obiectionem. secũdo soluit ibi. Multũ quidem. Objcit ergo primo sic Si ita esset sicut dictum est q̃ nõ est verus iudeus nec vera circũcisio in manifesto sed in occulto cozdis. quid ergo amplius est iudeo id est quid amplius datum est q̃ ceteris. videtur q̃ nihil. Et hoc est incõueniens cum dñs dixerit. deut. 7. Te elegit dñs deus tuus vt sis ei populus peculiaris. Aut que vtilitas circũcisionis. scilicet exteriozis. Videtur ex premissis q̃ nulla. quod est incõueniens cum sit a deo tradita qui dic̃. Ysa. 48. Ego dñs docẽs te vtilia. ¶ Deinde cum dicit. Multum quidem. soluit premissam objectionẽ. et primo q̃tum ad prerogatiuam iudaismi. secũdo q̃tum ad vtilitatem circũcisionis. quarto capitulo ibi. Quid ergo dicemus. Circa primum duo facit. primo ostendit iudeozum prerogatiuam. secũdo excludit eozum gloriã qua se gentibus superbe preferebant ibi Quid ergo precellimus. Circa primum tria facit. primo proponit quod intendit. secũdo manifestat ibi. Primuz quidem. tertio excludit objectionem ibi. Quid enim si q̃dam. Dicit ergo primo. quesitum est quid amplius sit iudeo. Est aũt ei ãplius ꝛ q̃tum ad quãtitatem que significatur cum dicit multum. ꝛ q̃tum ad numerum qui significatur cum dic̃. Per omnem modum. habent enim ampliꝰ aliquid ꝛ in coremplatione diuinozum scõm illud ps. Motus in iudea. Et scõm dispositionem temporaliũ. ps. Nõ fecit taliter omni nationi. habent etiam amplius q̃tum ad patres q̃tum ad promissiones ꝛ q̃tum ad prolez infra. 9. Quozũ est adoptio filiozum dei ꝛ gloria ꝛ testamentum. ꝛ in quolibet eozum nõ est parua excellentia sz magna ꝛ precipua. quod pertinet ad id quod dicit multũ Maximuz enim bonum hominis est in dei cognitione in hoc q̃ deo adhereat. ꝛ a deo instruatur ps. Beat⁹ homo quem tu erudieris domine. ¶ Deinde cum dicit. Primuz quidem ꝛc. Manifestat quod dixerat dicens. primũ quidem id est precipue amplius est iudeis qz eloquia dei credita sunt illis quasi amicis. Jo. 5. Vos dixi amicos. Et hoc est multũ. quia eloquia dei sunt honesta. ps. Eloq̃a dñi vera iustificata in semetipsa. Sunt delectabilia. ps. Quã dulcia faucib⁹ meis eloq̃a tua Sunt etiã vtilia ad nõ peccandum. pr. Jn corde meo abscondi eloquia tua vt nõ peccem tibi. ¶ Deinde cum dic̃. Quid enim si quidã excludit obiectionem. Et primo ponit eam. secũdo excludit ipsam ducendo ad incõueniens ibi. Nunq̃d incredulitas. tertio ostendit esse incõueniẽs ad quod inducitur ibi Est aũt deus verax. Posset aliquis prerogatiue iudeozũ derogare opponendo ingratitudinem eozum per quaz vderentur dignitatez eloquioꝝ dei amisisse. Unde dicit q̃d aũt si quidam illozum nõ crediderunt. nũquid per hoc cõcluditur q̃ nihil amplius sit iudeo scõm illud 2. pe. 2. Melius erat illis nõ cognoscere viam iusticie q̃ post cognitam retroꝛsuz conuerti. Nõ crediderunt aũt primo quidẽ legislatoꝛi. ps. Nõ crediderũt verbis eius. secũdo nõ crediderũt prophẽis. eze. 2. Increduli ꝛ subuersoꝛes sunt tecum. tertio nõ crediderunt ipsi filio. Jo. 8. Si veritatẽ dico vobis quare nõ creditis mihi. ¶ Deinde cum dicit. Nunquid incredulitas. excludit dictam obiectionem ducendo ad incõueniens quia si ꝓpter incredulitatem aliq̃rum prerogatiua iudeozum tolleretur sequeretur q̃ increꝺulitas hominis fidem dei euacuet quod est incõueniens Et hoc est q̃ dicit. Nũquid incredulitas eoꝝ qui scilicet nõ crediderunt euacuauit fidem dei quod potest dupliciter intelligi. Uno modo de fide qua creditur in deuz. nõ enim per hoc q̃ quidã nõ crediderunt euacuatur fides illorum qui crediderunt. Malum enim quorundã in societate existentiũ non euacuat bonum aliozũ. ecc. 33. Ex ipsis benedixit ꝛ exaltauit sãctificauit ꝛ ad se applicauit ꝛc. quod est cõra illos contra quos Augu. dicit in epistola ad plebem yponẽsem. Ad quid aliud sedent isti ꝛ quid aliud tractant nisi vt cuz epũs vel clericus vel monachus vel sanctimonialis ceciderit omnes tales esse credant. sz nõ omnes posse manifestari. Alio modo potest intelligi de fide qua deus fidelis est implens promissa hebze. 10. Fidelis eniz est qui repromisit. Hec aũt fidelitas euacuaretur si propter quorũdam incredulitatem accideret q̃ nihil amplius esset iudeo. promisit enim deus populum illum multiplicare ꝛ magnificare vt patet. gen. 22. Multiplicabo semen tuuz. ¶ Deinde cum dicit. Est aũt oñdit hoc esse incõueniẽs q̃ fides dei euacuareꝰ pp hoiz ĩcredulitatẽ ꝛ ꝓmo q̃dẽ ad hoc ĩducit rõez. scõo aũctritatẽ ibi sic

scriptū ē. rtio excludit falsū sensū autoris ibi. Si aūt iniq
tas. rō aūt sumit ex hoc q̄ de⁹ ⁊s se verax ē. Je. 10. Dns
aūt de⁹ verax est ꝓma. Jo. 5. Hic est ver⁹ de⁹ ⁊ vita eēna
⁊ tū ois hō est mēdax ps. Ego dixi in excessū meo ois hō
mendax. Unde patet q̄ mendatiū homis siue infidelitas
veritati nō adherens dei veritatem siue fidē nō euacuat.
Ad horum euidentiam sciendum est q̄ veritas importat
adequationem rei ad intellectūm. Aliter aūt adequaī
res ad intellectū nostrū, aliter ad intellectum diuinum.
Noster enim intellectus cognitionem accipit a rebus. et
ideo causa ⁊ mēsura veritatis ipsius est esse rei. ex eo em̄
q̄ res est vel nō est oratio dicit vel vera vel falsa secūdū
pbm. Unō intellectus noster potest esse verus vel falsus
inquātum potest adequari vel nō adequari. Quod aūt
potest esse ⁊ nō esse indiget alio agente ad hoc q̄ sit sine
quo remanet nō ens. sicut enim aer sine illumināte rema
net tenebrosus ita ⁊ intellectus noster nisi a prima verita
te illuminetur de se in mendacio remanet. Unde quātū
est de se omnis homo est mēdax scōm intellectum sed so
lū est verus inquātū veritatē diuinā ꝑticipat ps. Emitte
lucē tuā ⁊ veritatē tuā. Intellect⁹ aūt diuinus est causa
⁊ mensura rerum ⁊ propter hoc scōm seipsum est indefici
enter verax ⁊ vnaqueque res est vera inquantū ei conformatur. Similit scōm q̄ accipitur veritas ex parte rei ho
mo de se nō habet veritatem quia natura sua vertibilis ē
in nihilum. Sed solum natura diuina que nec est ex nihi
lo nec vertibilis in nihilum de se veritatem habet. ¶ De
inde cum dicit. Sicut scriptum est probat idez per aucto
ritatez psalmi quīti in quo sic legitur. ⁊ iustificeris in ꝓ
monibus tuis ⁊ vincas cum iudicaris. Quod qualit ad
propositum faciat videri potest si ꝓcedentia psalmi con
siderentur. ꝓmittitur enim tibi soli peccaui ⁊ tunc sequit.
vt iustificeris in sermonibus tuis ⁊ vincas cum iudicar
Promiserat enim deus per nathan ꝓphetaz dauid q̄ ei
us regnuz ineternū stabiliret in semine suo vt habetur se
cundi. regū. 7. Postea vero cum in graue peccatum in
cideret adulterij scilicz ⁊ homicidij. Ut legitur secundi.
ꝛ. xi. ꝓpter huiusmodi peccatum dicebatur a quibusdaz
q̄ deus non esset ei promissionē obseruaturus. Intentio
ergo psalmiste est duo dicere. primo quidez q̄ ꝓpter pec
catum eius nō mutatur iustitia dei ad quaz pertinet vt su
os sermones impleret. Et q̄tum ad hoc dicit vt iustifice
ris in sermonibus tuis id est vt ex hoc appareas in ꝓmo
nibus tuis iustus quia ꝓpter mea peccata eos non pre
teris. puer. 8. Recti sunt omnes sermones mei. ps. Fiō
lis dns in omnibus verbis suis. scōo q̄ diuina promissio
imitetur humanum iudicium ⁊ hoc est q̄ dic vincas scili
cet ꝓmissionem tuā seruando cum iudicaris. s. ab homi
nibus q̄ eam ꝓpter mea peccata nō sis impleturus. In
fra duodecimo. Noli vinci a malo sed vince in bono ma
lum. Hoc dicitur homini qō multomagis competit deo.
Est aūt considerandum q̄ promissio facta dauid a deo e
rat implenda de xpi incarnatione Unde pertinebat ad ꝓ
phetiam ꝓdestinationis scōm quam aliquid promittit
quasi omibus modis implenduz quod vero promittitur
vel pronūciatur secūdum ꝓphetiā cōminationis nō pre
dicitur quasi omibus modis implendū sed secūduz q̄ exi
gunt humana merita que possunt mutari. Et ideo si non
factum fuisset qō promissum est dauid ꝓiudicaret diui
ne iusticie. Si vero nō fiat quod promittitur ꝑ ꝓphetiaz
comminatiois nō ꝓiudicat diuine iusticie. sed designat
murationem meritoꝝ humanorum. Unde dicit. Jer. 18.
Repente loquar aduersus gentem ⁊ aduersus regnum.
vt eradicem ⁊ destruam ⁊ disperdam ⁊ dissipem si egerit
penitentiā gens illa ꝛc. pniam agaz ⁊ ego super malo ꝛc
Sic ergo patet scōm hunc sensum q̄ peccatuz homis di
uinam fidelitatem nō excludit. Ponunt aūt ⁊ alij sen
sus auctoritatis huiusmodi in glosa qui nō ita pertinent
ad intentionem apli quoruz primus est vt hec verba que
hic ponuntur cōtinuentur cum hijs que ante psalmista ꝑ
miserat. Amplius laua me ab iniquitate mea ad hoc scili
cet vt iustificeris id est iustus appareas in sermonibus tu
is in quibus veniam peccatoribus promisisti nō solum.
eze. 18. Nz hec verba psalmi ꝓius fuerunt dicta sed etiā
Ieuit. 26. Ozabūt ꝓ impietatib⁹ suis ⁊ recordabor
federis mei. Et deut. xxx. Si ductus peūtudine cordis re
uersus fueris ad deum reducet te dns deus tuus ⁊ mise
rebitur tibi. Et sic vincas cum iudicaris ab hominib⁹ q̄
mihi veniaz dare nō debeas. secūdo continuantur hec v̄
ba cum eo quod dictum est. tibi soli peccaui id est per com
parationez ad te qui solus es iustus ⁊ hoc est quod dicit
vt iustificeris id est ex compatione mei ⁊ aliorum peccato
rū iust⁹ apeas ps. Just⁹ domin⁹ ⁊ iusticias dilexit. ⁊ hoc
nō solum in factis sed etiā in sermonibus quod est maxi
mum scōz illud Ja. 3. Si quis i verbo nō offendit. Et vin
cas cum iudicaris id est dū cuicūq̄ alij in iudicio cōparꝫ
Ysa. 5. Judicate inter me ⁊ vineam meā ꝛc. quarto refe
runtur hec verba ad xp̄m qui solus est sine peccato scōm
illud ꝑme. pe. 2. Qui peccatū nō fecit nec inuentus est i
ore eius dolus ⁊ sic iustificatur in sermonibus in compati
one ad omnes homines. Et vincas. s. peccatum mortem
et ꝓyabolum apoc. 5. Ecce vicit leo. Et hoc duz iudicar
scilicet iniuste a pilato. Job. 36. Cā tua quasi impij iudi
cata est. ¶ Deinde cuz dicit Si aūt iniq̄tas mea excludit
falsum intellectuz auctoritatis inducte posset enim aliq̄s
intelligere ꝓmissa verba scōm hūc sensuz vt hec dictio
vt poneretur causaliter ⁊ nō solum consecutiue. Et sic sec
retur q̄ peccatum hominis directe ordinaretur ad cōmen
dandum dei iustitiā. Sed apostolus ostendit hoc esse fal
sum. vt sic det intelligere q̄ ly. vt ponitur consecutiue qz
scilicet dauid peccante cōsequutum est q̄ diuina iustitia
manifestetur. nō aūt causaliter. quasi peccatum hominis
cōmendet dei iustitiaz. Quod quidē probat ducendo ad
incōueniens. Et hoc dupliciter. primo quidem ex parte
iudicij diuini. scōo ex parte iudicij humani. Circa ꝓmuz
tria facit. primo ponit sensum falsum. secūdo ostendit in
conueniens quod ex hoc sequitur ibi. Quid dicem⁹ nun
quid iniquus. tertio ostendit hoc esse incōueniēs ibi. Ab
sit. ¶ Est considerandū q̄ supza apostolus duas compa
rationes fecerat vnam quidem veritatis diuine ad huma
num mendacium cum dixerat. Est aūt deus verax. omis
homo mendax. Alia iustitie dei ad peccatum humanum
scōm verba psalmiste quibus dicit tibi soli peccaui vt iu
stificeris. Et q̄tum ad compationem primā dicit. Si hec
verba sunt intelligenda q̄ iniquitas mea directe commē
dat dei iustitiam quid dicemus. id est nō poterimus susti
nere incōuenientia que sequūtur. Nō enim peccatum est
deo necessarium ad eius iustitiam cōmendandam. eccle.
15. Nō cōcupiscit multitudinem infidelium filioꝝ ⁊ inuti
lium. Exprimit aūt incōueniens quod sequitur dicens.
Nunquid deus qui infert iram id est vindictam pro pec
cato est iniquus. hoc enīz sequitur ex eo quod dictum est
Si enim peccatū directe ordinaretur ad cōmendandam
iustitiaz nō esset dignuz pena sed ꝓmio. Et sic deus pu
niens homīes ꝓo peccato esset iniquus. scōz illud deut.
32. Deus autē fidelis est absq̄ vlla iniquitate. Excludit
aūt cōsequenter hoc incōueniens cum subdit. Absit. s. q̄
deus sit iniquus. Scōm hominem dico id est q̄ hec verba
ꝓtuli nō ex meo sensu sz ex hois errātis sensu ꝓtuli sicut
dr ꝑme. coz. 3. Cū sit inē vos zel⁹ ⁊ ꝓtētio nōne carnales
est. Hoc aūt nō esse dicendū ostendit subdens. Alioquī
scilicet si deus est iniquus quomodo iudicabit hunc mū

dum id est quomodo cōueniet q̄ ipse sit vlis ⁊ supremus
mundi iudex. Oportet enim quod est primuz ⁊ supremū
in quolibet genere esse infallibile sicut primum mouens
est immutabile. Unō in ps. dicitur. Judicabit orbem ter
re in equitate. Et simile argumentum ponitur Job. 34.
vbi dicitur. Uere deus nō condemnat frustra. nec omni
potens subuertit iudiciū quem constituit alium super ter
ram ꝛc. scilicet quia si ipse nō iuste iudicaret oppoꝛteret
dicere alium esse iudicem mundi. ¶ Deinde cum dicit.
Si enim veritas ostendit idem per humanum iudicium.
Et circa hoc etiā tria facit. primo proponit falsum intelle
ctum ꝓdictorum verboꝝ. secūdo ponit inconueniēs
quod sequitur ibi. Quid adhuc. tertio ostendit illud esse
inconueniēs ibi. Quoruz damnatio. Exprimit aūt fal
sum sensum secūdum illam comparationem que est diui
ne veritatis ad humanum mendacium cum dicit. Si em̄
in meo mendatio id est ꝓpter meum mendacium verita
tem dei manifestā scilicet habundauit in gloria ipsius ita
q̄ mendacium hois directe pertineat ad augmentū glo
rie. contra id quod dicitur Job. 13. Nunquid deus indi
get vestro mendacio. Subdit autem consequenter duo
inconuenientia que sequuntur. quoruz vnum est q̄ ho
mo non deberet reputari peccator ꝓpter mendacium
ex quo in dei gloriā directe ordinat. Et hoc est qō dicit.
Quid adhuc. i. cur etiā nūc ⁊ ego iudicoz. s. ab homibus
tanq̄ peccator ꝓ mendatio. Sap. 17. Cum sit timida ne
quicia data est in oīm ꝓdemptionē qz. s. peccatores ab
oībus iudicio ꝓdēnantur. Aliud aūt incōueniens est q̄
locū habeat verbū falsuz qō apostolis imponebāt qz eniz
ꝓdicabāt q̄ ꝓ habundantiā gr̄e xp̄i soluebatur habundā
tia peccatoꝝ scōm illud ad rom. 5. Ubi habūdauit delictū su
perhabūdauit ⁊ gr̄a blasfemabāt aplos quasi dicerent q̄
hoīes deberēt facere mala vt ꝛsequerētur bona qō seque
retur si mendaciū hois directe cōmenderet dei gratia et
veritaꝛē hoc est qō dicit nos facimus mala peccādo. s. et
mendaciū docēdo vt veniāt bona. s. vt dei veritas ⁊ iusti
cia cōmendet sicut blasfemīmur. i. sicut quidā blasfeman
do nob imponūt infra coz. 4. Blasfemamur ⁊ obsecram⁹
⁊ sicut quidā aūt nos dicere verba nostra deprauādo. 2.
pe. vltō. Que indocti ⁊ instabiles deprauāt. hec aūt ex
cludit subdens quoꝝ cōdempnatio iusta est. i. eoꝝ qui fa
ciunt mala vt veniāt bona. sicut enim nō est verū silogizā
dum ex falsis ita nō est pueniendū ad bonū finem ꝓ mala
Je. 12. Bene est oibus qui ꝓuaricātur ⁊ inique agunt
qō dicit ex ꝓsona impioꝝ vel Quoꝝ. s. hec nobis falsē
imponentiū dāpnatio iusta est. iuste em̄ cōdempnant per
uersores sacre doctrine. Apōc. vlti. Si quis apposuerit
ad hec apponet deus plagas scriptas in libro isto.

Lectio secūda

Quid igitur ꝓcellim⁹ eos Nequa
q̄z. Causati enim sumus iudeos et
grecos omnes sub peccato esse. sicut
scriptum est. Quia nō est iustus quisq̄. nō
est intelligens. nō est requirens deum. Om
nes declinauerunt simul inutiles facti sunt
nō est qui faciat bonum nō est vsq̄ ad vnuz
Sepulcrum patens est guttur eorum. lingu
is suis dolose agebant. venenum aspidum
sub labiis eorum. Quorum os maledictio
ne et amaritudine plenum est veloces pe
des eorum ad effundenduz sanguinez. Cō
tricio ⁊ infelicitas in viis eorum. et viam pa
cis nō cognouerunt. nō est timoz dei ante o
culos eorum. Scimus aūt quoniā quecunq̄
lex loquitur his qui in lege sunt loquitur.
Ut oīe os obstruatur. et subditus fiat om
nis mūdus deo. quia ex operibus legis nō
iustificabitur omnis caro coram illo. per le
gē enim cognitio peccati.

¶ Postq̄ aplus ostendit ꝓgatuā iudeoꝝ supra gentiles q̄tum ad diuina bñficia hic excludit eoꝝ inanem glo
riam qua se gētibus ad fidem puersis ꝓferebāt et primo
ꝓponit qō intendit. scōo ꝓbat ꝓpositum ibi. Causati eīz
sumus. Dicit ergo ꝓmo ita dictū est quid āplius est iudo
Primū quidez qz tradita sūt illis eloquia dei. Quid igi
tur dicem⁹ nos iudei ad fidē puersi nūquid ꝑcellim⁹ eos
scilicet gētiles ad fidē puersos de quo erat inter eos con
tencio. Luc. 22. Facta est cōtencio inter discipulos ieſu
quis esset maior. Et respōdens subdit nequaquā sed hoc
videtur ꝓtra ꝓmissa in quibus dictū est multū per omnez
moduz ampli⁹ est iudeo Sed ad hoc rñdetur in glo. q̄ il
lud fuit dictū quantū ad esse qō habebāt iudei rēpore le
gis hoc aūt nūc dicit aplus ſm statū gr̄e quia vt dicitur.
colo. 3. Jn xp̄o nō est gentilis ⁊ ird eus circūcisio ⁊ ꝓpu
cium qz. s. nō facit differentiā q̄tum ad statū gratie sed
hec rñsio nō videtur esse omnino ſm intentionē apli. qz
infra oñdet q̄ etiā dum sub lege erāt peccatis subiacebāt
sicut ⁊ gētiles vl amplius eze. 5. Ista est ibrlm in medio
gentiū posui eam ⁊ in circuitu eius terras ⁊ cōtemplit iu
dicia mea vt magis esset impia q̄ gētes. sic igitur dicēdū
est qō supra oñdit ꝓrogatiuā diuinoꝝ beneficioꝝ vnde
nō. dixit q̄ indeus esset excellētioz ⁊ q̄ aliquid esset iude
is amplius donatū. hic aūt excludit excellentiā ꝓsonarū
qz ill iqui diua beneficia acceperūt nō sūt illis debite vsi.
¶ Deīde cū dicit causati enī sumus oñdit ꝓpositum ꝓmo
q̄ iudei nō excedūt gētiles q̄tū ad statū peccati. scōo
q̄ nō excedunt q̄tum ad statū iusticie. ibi nūc aūt sine le
ge. primuz oñdit dupliciter. Primo quidem ex hijs que
supza dicta sunt. scōo per auctoritatē ibi Sicut scriptuz ē
Dicit ergo causati enim sumus. i. causando rationb⁹ oīs
dinus iudeos atq̄ grecos id est gētiles omnes sub pec
cato esse. Ysa. 1. A planta pedis vsq̄ ad verticē nō est ꝛē
ostendit eīm ꝓmo q̄ gētiles veritatem dei cognitaz in im
pietate q̄ in iniusticia detinebāt. scōo q̄ iudei lege suscep
ta ꝑ preuaricationē legis deum inhonorabant. ¶ Dein
de cum dicit sicut scriptum est ostendit ꝓpositum ꝑ auc
toritatē psalmiste ⁊ primo inducit auctoritatem. scōo ma
nifestat eam ibi. scimus aūt. Circa primū duo facit. ꝓmo
ponit peccata omissionis. scōo peccata cōmissionis ibi se
pulcruz patēs. peccata aūt omissionis tangit dupliciter
primo quidē remouendo principia bonoꝝ operum. scōo
remouēdo ipsa bona opera ibi omnes declinauerūt. Sūt
aūt tria bonoꝝ operū principia quoꝝ vnū pertinet ad ipaz
operis rectitudinem ⁊ hoc est iustitia quā excludit dicēs
sicut scriptū est scilicz in ps. quia nō est iust⁹ quisq̄. Mich
7. Et perijt sanctus de terra ⁊ rectus in hominibus nō est
quod quidē dupliciter potest intelligi. Uno modo q̄ in
telligatur nullus est iustus in se ex seipso sed ex se quili
bet est peccatoz ex solo aūt deo habet iustitiam. exo. 34.
Dominatoz dns deus misericoz ⁊ clemens qui aufers ī
quitatem atq̄ peccata ꝛc. nullus apud te per se innocēs
est. Alio modo q̄ nullus est quātum ad omnia iust⁹. quā
liquod peccatuz habeat scōm illud. puer. xx. Quis po
test dicere mūdum est coz meum. eccle. 7. Non est homo
iustus in terra q̄ faciat bonū ⁊ nō peccet. rtio etiā pōt it
ligi vt referaē ad pplin maloꝝ inē quos null⁹ est iustus.

Est em ꝓsuetudo scripture vt quãdoq; loquatur de toto populo rõne maloꝝ quãdoq; rõne bonoꝝ vt patet Jere. 16. Ubi dicit q; cum cõplesset Ieremias loqui oĩa que preceperat ei dñs vt loqueret ad vniuersũ populũ apprehẽderũt eũ sacerdotes ⁊ ꝓphete ⁊ ois pplus dicẽtes morte moriaꝝ. Et postea subditur. dixerũt pncipes ⁊ ois populus nõ est viro huic iudiciũ mortis. Sed primi duo sẽsus magis sunt scõm intentionẽ apli. Et hoc idem dicendũ ẽ in sequẽtibus. Scõm aũt pncipiũ boni opis est discretio rõnis. Et hoc excludit subdens. nõ est intelligẽs ꝑs. Nescierũt neq; intellexerũt. Et alibi. Noluit. intelligere Tertiũ pncipiũ est rectitudo intentionis quã excludit subdens. Nõ est requirẽs deum intentionẽ suã. s. dirigẽdo ad ipm. osee. 10. Tẽpus inquirẽdi dñm qui venerit cum docebit vos iusticiã. ¶ Cõsequẽter excludit ipsa bona opera. Et ꝑm quidẽ ꝑtum ad offensionẽ diuine legis cuz dicit. Oẽs declinauerũt. s. a regula diuine legis. Ysa. 56. Oẽs in viam suã declinauerũt. scdo ꝑtũ ad offensionem finis vnde subdit. Simul inutiles facti sunt hoc em inutile dicim⁹ qđ nõ cõsequitur finẽ suum. Et ideo cum homines a deo declinãt ꝓpter quẽ facti sunt redduntur inutiles. Sap. 4. Impioꝝ multitudo nõ est vtilis. ⁊tio excludit ipa bona opera cũ subdit. Nõ est qui faciat bonum Jere. 4. Sapientes sunt vt faciãt mala. bene aũt facere nescierũt. Subdit aũt. Usq; ad vnũ quod põt vno mõ intelligi exclusiue quasi diceret ꝓter vnuz qui. s. solus fecit bonum redimẽdo humanũ genus. Ecc. 7. Hirũ de mille vnũ reperi mulierẽ nõ inueni. Uel potest intelligi inclusiue quasi dicat nec etiã vnus est pur⁹ homo qui faciat bonum. s. ꝓfectũ. Jere. 5. Querite in plateis eius an inueniatis virum facientẽ iudiciũ ⁊ querentẽ fidẽ. ¶ Deinde cum dicit. Sepulcruz patẽs ponit peccata cõmissionis. ⁊ ꝑm peccata oris. scdo peccata opis ibi. Veloces pedes eoꝝ. Peccata vero cordis ex hijs peccatis deprehẽdũtur. Circa peccatũ oris quattuoꝛ ponit. primo ꝓptitudinem seu turpitudinẽ cũ dicit. Sepulcruz patens est gutt eoꝝ. Sepulcrũ em patens duo habet. Est em paratũ ad recipiendũ mortuũ ⁊ scõm hoc guttur hominis dicit esse sepulcrum patẽs. quando est paratũ ad dicendũ mortifera per quẽ modũ dicit. Jere. 5. Pharetra eius quasi sepulcrũ patens. scdo exalat fetorem Mat. 23. Similes sunt sepulcris dealbatis que a foris parent hominibus speciosa. intus sũt plena ossibus mortuoꝝ ⁊ omni spurilicia. Eoꝝ ergo guttur est sepulcrũ patens ex quoꝝ ore ꝓcedit turpiloquij fetor. Apoc. 9. Et de ore ipoꝝ ꝓcedit ignis ⁊ fumus ⁊ sulphur. Scdo tãgit circa peccatũ oris fraudẽ cuz dicit Linguis suis dolose agebãt. aliud. s. habẽdo in corõ aliud in ore. Jere. 9. Sagitta vulnerãs lingua eorum dolũ loquuta est. ⁊tio ponit verboꝝ noxietatem cũ dicit. venenum aspidũ sub labijs eoꝝ qz. s. taliaverba eueniunt q̃ insanabiliter ꝓmos occidũt vel spiritualiter vel corporaliter. deutro. 32. Fel draconũ vinũ eoꝝ ⁊ venenum ⁊c. ⁊rto designat habũdantiã hoꝝ peccatoꝝ cũ dicit. quoz̃ os maledictione plenũ est. ⁊ amaritudine qz. s. in talibus semp habundat maledictio qz. s. maledicũt de alijs ⁊trahẽdo cõtra id quod dicit infra. xij. Bñdicite ⁊ nolite maledicere. Et amaritudine inẽtum. s. nõ verenẽ in faciem ꝓximi vicere iniuriosa verba quibus ad amaritudinẽ ꝓuocanẽ ꝫ id qđ dicit eph. 4. Ois amaritudo tollat a vobis. ¶ Deinde cũ dicit Veloces pedes eoꝝ tangit peccata operis circa que tria tangit. Primo quidẽ pẽptitudinem ad male agendũ. Unde dicit veloces pedes eoꝝ id ẽ ꝓmpti sunt pedes. i. affectus eoꝝ ad effundẽdũ sanguinem. i. ad faciendũ quecũq; grauia peccata qz inter ceteꝛa que cõmittim⁹ ĩ primũ homicidiũ est graui⁹ ꝓuer. 1. Pedes eoꝝ in malũ currũt ⁊ festinãt vt effundãt sanguinem. Scdo tangit multitudinẽ nocumentoꝝ que alijs inferunt cũ subdit in vijs eoꝝ. i. in opibus eoꝝ est contricio quia. s. alios ꝓterunt oppꝛimẽdo eos. Isa. 10. Ad conterendũ erit coꝛ eius ⁊ infelicitas inẽtum. s. ꝓiuant hoies bonis suis ad miseriã eos deducendo. Job. 24. Rudos dimittũt homĩes indumẽta tollẽtes ⁊c. Possũt tamẽ hec duo intelligi esse ꝓposita ad designandũ penã potius q̃ culpam vt sit sensus in vijs eoꝝ est cõtricio ⁊ infelicitas id ẽ opera eoꝝ que per vias designãtur ducũt eos ad cõtriciones ⁊ infelicitatem ita q̃ ꝓtricio referatur ad oꝓessionẽ pene qua ꝑ peccatis punĩtur. Isa. 30. Cõminuenẽ sicut cõteritur lagẽa figuli. Infelicitas aũt referenda est ad penam vãni qua felicitate eterna priuabũtur. sapi. 12. Infelices aũt sunt ⁊ inter mortuos spes eoꝝ. Tertio ostendit eoꝝ culpe obstinationẽ ad malũ a qua q̃dẽ aliqui reuocãtur dupliciter. Uno modo per hoc q̃ volũt ab hominibus pacem habere. sed ⁊tra hoc dicit. Et viã pacis nõ cognouerunt id est nõ acceptauerũt. ꝑs. Cũ hijs qui oderũt pacem. Alio modo intuitu diuini timoris. sed isti nec deuz timẽt nec hominẽ reuerẽtur vt dicitur. Luc. xviij. Unde subditur nõ est timoꝛ dei ante oculos eoꝝ id est ante ipsoꝝ ꝓsiderationẽ. Ecc. 1. Timoꝛ domini expellit peccatũ Nã qui sine timoꝛe est nõ poterit iustificari. Potest autẽ et hoc specialiter dici ⁊tra iudeos xp̃o nõ credẽtes q̃ non cognouerũt viã pacis. i. xp̃m. de q̃ dicit. ephe. 2. Ipse est pax nostra. ¶ Deinde cũ dicit. Scim⁹ aũt qz quecũq; manifestat auctoꝛitatez inductã tripliciter. ꝑmo quidẽ exponendo sensum ei⁹. scdo exponẽdo intentionem ipius ibi. Et omne os. tertio assignando rõnem dicẽdi ⁊ in ipa ibi. Ut ex opibus. Circa primũ ꝓsiderandũ est q̃ iudei contra quos aplus hic loquebat poterãt ad sui excusationez ꝙuertere sensum auctoꝛitatis inducte dicendo q̃ ꝓmissa verba sunt intelligẽda de gentib⁹ nõ ꝺ iudeis. Sed hoc excludit aplus dicens. scim⁹ q̃ quecũq; lex loquit hijs q̃ in lege sunt loquit. i. ad quos lex datur ⁊ qui legẽ ꝓfitentur. Legẽ ꝓcepit nobis moyses. Sẽtiles aũt nõ erãt sub lege. ⁊ scõm hoc ꝑdicta verba ꝓtinẽt ad iudeos. Est hic aũt duplex obiectio. Prima quidẽ qz verba supra ꝺducta nõ sunt assumpta de lege sed de ꝑs. Sed ad hoc dicendum est q̃ quãdoq; nomẽ legis sumit ꝓ toto veteri testamẽto nõ ꝓ quoq; libꝛis moysi tm̃ scõm illud Jo. 15. Et impleat ꝓmo qui in lege eoꝝ scriptus est qz odio habuerũt me gratis qđ scriptũ est in veteri testamẽto nõ in quoq; libꝛis moysi qui ꝓprie lex dicũtur. Et sic etiam lex accipit hic. Uñq; aũt totũ vetus testamẽtum diuidit in tria. s. in legẽ. ꝑs. ⁊ ꝓphas. scõm illud. Luce vltio. Necesse est impleri oĩa que scripta sũt in lege moysi. ꝑs. ⁊ pphis de me. Aliq̃n vero totũ vetus testamẽtum diuidit ĩ duo. s. in legem ⁊ ꝓphas scõm illud. Ma. 22. In hijs duobus mãdatis pendet oĩs lex ⁊ ꝓphete. Et scõm hũc modum psalterũ sub ꝓpheris cõtinetur. Scõa obiectio ẽ qz in lege. i. in veteri testamẽto multa dicũtur ꝓtinentia ad alias gẽtes sicut patet in pluribus locis Ysa. ⁊ Jere. Ubi dicũtur multa cõtra babilones ⁊ silr ⁊tra alias nationes. Nõ ergo quecũq; loquit lex. loquit hijs ⁊ de hijs qui in lege sunt. Sed dicendũ q̃ quãdocũq; indeterminate loquit ad eos ꝓtinere videt quibus lex datur. quando vero scriptura de alijs loquit spẽali titulo designat alios sicut cũ dicit onus babilonis ⁊ onus tyri. ⁊c. Que cõtra alias gẽtes in veteri testamẽto dicũtur. aliquo modo ad iudeos ꝓtinebãt in ꝙtum eoꝝ infoꝛtunia ad eoꝝ cõsolationẽ vel terroꝛẽ ꝓnũciabanẽ sicut etiã ꝓdicatoꝛes ea debet dicere que ꝓtinent ad eos quib⁹ ꝑdicat nõ autem que ꝓtinent ad alios. Ysa. 58. Annũcia populo meo peccata eoꝝ quasi diceret nõ que sunt alioꝝ. ¶ Deinde cũ dicit. Et osme os. ⁊c. assignat intẽtionẽ ꝓdicte auctoꝛitatis

ꝓpter duo enim scriptura oĩes de iustitia arguit. Ꝓrio quidẽ ad ꝛepꝛimẽdũ eoꝝ iactãtiam qua se iustos arbitrabanẽ ꝼm illũ luc. 18. Jeiuno bis in sabbato Et quãtuz ad hoc dicit vt omne os obstruaẽ qđ ꝛez sibi iusticiã presumptuose ascribebat. ꝑs. Obstructũ est os loquentiuz inꝗua 1. reg. 2. Uolite multiplicare loqui sublimia gloriam ntes. scdo vt suam culpã recognoscẽt es se deo subijciant sicut infirmus medico Unde subdit. Et subdit⁹ fiat ois mũd⁹ deo id est non solũ gentilis sed etiã iudeus culpã suaz recognoscẽtes. ꝑs. Uñe deo subiecta erit aia mea: ¶ Deinde cũ dicit qm̃ ex opibus legis assignat rationẽ ꝓmissoꝝ verboꝝ. Et primo ponit rationẽ. scdo manifestat eaz ibi ꝓ legem ⁊c. Dicit ergo primo ideo nõ est iust⁹ q̃ ex q̃ quonĩã omnis caro id est ois homo nõ iustificaẽ coram illo. i. ꝼm eius iudiciuz ex operibus legis qz vt dicit. gal. 2. Si ex lege est iusticia xp̃o gratis mortuus est Et ad titum. 3. Non ex opibus iusticie que fecimus nos sz ꝼm suã m misericordiã saluos nos fecit. Est aũt duplex op⁹ legis. quodã quidẽ est ꝓpriũ legis mosaice sicut observatio cerimonialium preceptoꝝ. quo dãa est opus legis nature q̃a ꝓtinet ad legẽ naturalem sicut nõ occidas nõ furtũ facias. Quidaz ergo hoc intelligũt dictum esse de ꝓmiis legis operib⁹ scilicet q̃ cerimonialia gratiã non cõferebãt per quam hominẽs iustificanẽ. nõ tamẽ ista videẽ esse intentio apli qđ patet ex hoc q̃ statim subdit. Per legem enim cognitio peccati. Manifestũ est autẽ q̃ peccata cognoscũntur ꝑ prohibitionem moraliũ preceptoꝝ. et ita apostolus intendit q̃ ex oibus operib⁹ legis etiam que ꝑ precepta moralia mãdanẽ nõ iustificaẽ homo. ita q̃ ex operibus in eo causetur iusticia quia vt dicit infra xi. Si enim gra ia nõ ex operib⁹. ¶ Deinde cuz dicit per legẽ ꝓbat qđ dixerat scilicet q̃ opera legis nõ iustificent. lex enim datur vt homo cognoscat quid debeat agere q̃d vitare ꝑs. Non fecit taliter omni nationi et iudicia sua non manifestauit eis. puer. 6. Mãdatuz lucerna est et lex lux et via vite. Ex hoc aũt q̃ homo cognoscit peccatũ quod vitare debet tanquã ꝓhibitũ non statim sequit q̃ illud vitet quod ꝓtinet ad rationẽ iusticie qz concupiscẽtia subuertit iudiciũ rationis in ꝓticulari opabili. Et ideo lex nõ sufficit ad iustificandum sed est neccessarium aliud remedium ꝑ qđ concupiscentia repꝛimatur.

Lectio tertia.

Unc autẽ sine lege iusticia dei manifestata ẽ testificata a lege ⁊ ꝓphetis Justicia aũt dei per fidẽ iesu xp̃i: in omnes et sup oẽs q̃ credũt in eũ Non em̃ est distinctio. Omnes enim peccauerũt: et egẽt gloria dei. Justificati gratis ꝑ gratiam ipi⁹ per redẽptionẽ q̃ est in xp̃o iesu. quẽ ꝓposuit deus ꝓpiciatoꝛẽ ꝑ fidem in ꝙ sanguine ipsius ad ostensionez iusticie sue ꝓpter remissionẽ ꝓcedẽtiũ delictoꝝ in sustẽtatione dei ad ostensionem iusticie eius in hoc tempoze vt sit ipe iustus ⁊ iustificãs eum q̃ ex fide est iesu christi.

Postq̃ aplus oñdit iudeos ⁊ gentiles eq̃les esse quãtuz ad statũ culpe precedẽtis. hic oñdit eos eq̃les quantũ ad statũ gr̃e subsequẽtis. Et circa hoc tria facit. primo oñdit ꝓpositũ. scdo ostẽdit quoddã qđ supponebat ibi. An iudeoꝝ de⁹ tantũ tertio resp̃ondet obiectioni ibi legem ergo destruimus. Circa primũ tria facit primo ꝓponit qđ intẽdit. scdo manifestat ꝓpositum ibi. Nõ ẽ distinctio. tercio infert cõclusionẽ intentam ibi. Ubi est ergo gloriatio tua: Circa primum tria facit. primo ꝓponit habitudinez iusticie ad legẽ. scdo assignat causã iusticie ibi. Justicia aũt dei. tertio assignat huiusmodi iusticie cõitatẽ ibi. In oẽs ⁊c. Ponit aũt primo duplicẽ cõparationẽ seu habitudinẽ iusticie ad legẽ. primo q̃dẽ q̃ nõ ẽ ex lege causata Et hoc est q̃ dicit victũ est q̃ olim ꝑ opa legis nõ poterat esse iustitia dei vel qz ipse iustus est adiplens ꝓmissa de iustificatione hoim. infra 15. Uico em̃ xp̃m ministrum fuisse circũcisionis ꝓpter veritatẽ dei Uel potius iusticia dei q̃ aliq̃s iustificatur a deo de qua dicit infra. 10. Iguorantes dei iusticiam Hec inq̃ dei iusticia nũe id est tẽpoze gr̃e manifestata est tuz ꝑ xp̃i doctrinã tũ ꝑ eⁱ miracula. tũ etiam ꝑ facti euidẽtiam inq̃ntũ euidens est multos esse diuinitus iustificatos. Et hoc sine lege sez causante iusticiaz. Gall. 5. Euacuati estis a xp̃o. q̃ in lege iustificamini a gr̃a excidistis. ysa. 56. Prope est sal⁹ mea vt veniat et iusticia mea vt reueleẽ. Et ne aliq̃s credat hãc iusticiã legi esse ⁊rariã. scdo ponit aliã habitudinẽ iusticie ad legem cũ dicit. Testificata a lege et ꝓphis. Lex q̃dem xp̃i iusticiã testificata ꝓnũciãdo ⁊ pfigurãdo. Jo. 5. Si crederetis moysi. forsitã ⁊ mihi crederetis de me em̃ ille scripsit et etiaz ꝑ effectũ qz cũ ipe iustificare nõ poterat testioniũ ꝓhibebat aliũde q̃rẽdã esse iusticiã. Prophete aũt testificati sunt eaz ꝓnũciando. Act. 11. Huic oẽs ꝓphete testimoniũ ꝓhibent. ¶ Cõsequẽter aũt assignat causam huiꝰ iusticie et dicit iusticiam autem dei est ꝑ fidem iesu xp̃i. i. quã ipe tradidit Je. 12. Aspicientes in auctoꝛem fidei ⁊c Uel etiaz que de ipo habeẽ infra 10. Quia si cõfiteaꝛis ẽ oze tuo dñm iesum et in coꝛde tuo crediderꝛis q̃ deus illũ suscitauit a mortuis saluus eris. Dicitur aũt iusticia dei esse per fidem iesu xp̃i nõ vt q̃si per fidem mereamur iustificari quasi ipa fides ex nobis existat ꝛ ꝑ eã mereamur dei iusticiã sicut pelagiani dixerũt. sed quia in ipa iustificatione qua iustificamur a deo ꝓmus motus mentis in deũ est per fidem. Accedentem enim ad deũ oportet credere vt dicitur heb. xj. Unde et ipsa fides quasi ꝓima ps iusticie est nobis a deo ephe. 2. Gr̃a estis saluati ꝑ fidem ⁊c. Hec aũt fides ex qua est iusticia nõ est fides informis de qua dicit 1. Jac. 2. Fides sine operibus mortua est. ꝛz est fides per caritatem formata de qua dicitur gal. 5. Nã in xp̃o iesu neq; circũci sio aliquid valet sine fide. per quã in nobis habitat xp̃us. ephe. 3. Habitare xp̃m ꝑ fidez in coꝛdibus vestris qđ sine caritate nõ fit. 1. Jo. 4. Qui manet in caritate in deo manet et de⁹ in eo. Hec ẽ etiã fides de q̃ dicit act. 15. Fide purificãs coꝛda eoꝝ. q̃dẽ purificatio nõ fit sine caritate ꝓue. 10. Uniuersa delicta operit caritas Et ne aliq̃s diceret per hanc fidẽ solos iuꝺos iustificari. tercio ostẽdit cõmunitatẽ huiꝰ iusticie cũ subdit ĩ oẽs qz. sez ista iusticia est in coꝛde nõ carnalib⁹ obfuantijs de q̃bus dicit heb. 9. Qꝝ carnales obfuantie erãt ad iustificationẽ carnis vsq; ad tẽpus coꝛrectiõis impposite Et sup omnes. q̃a videlicz facultatẽ hũanã ac merita excedit. 1. coꝝ. 3. Non q̃ sufficiẽtes sim⁹ cogitare. Addit aũt q̃ credunt in eum qđ pertinet ad fidem formatã per quam homo iustificatur vt dictũ est. ¶ Deinde cũ dicit. Nõ ẽ em̃ distinctio: manifestat quod dixerat et primo ꝙntum ad cõmunitatẽ iustitie. scdo quantũ ad causaẽ i⁰ ibi Justificati gratis. tertio quãtũ ad manifestationẽ ipsi⁹ ibi Ad ostensionẽ. Dicit q̃ ꝓio victũ ẽ iustificatio dei ẽ ĩ oẽs ⁊ super omnes q̃ credũt in xp̃m. Nõ em̃ ẽ quãtũ ad hoc distinctio inter iudeũ et gentilẽ. col. 3. In xp̃o iesu nõ est gẽtilis et iudeus sez distinctionem aliquã habẽs q̃si iudeus nõ indigeat iustificari a deo sicut gentilis. omnes enim peccauerunt sicut supra ostensum est ysa. 53 Omnes nos quasi oues errauimus. et per hoc egent gloria dei id est iustifi-

catione qua in gloriam dei cedit. non autē sibi debet homo hanc gloriam ascribere ps. Non nobis domine nō nobis sed nomini tuo da gloriā. ps. Date gloriam deo. Sic igitur quia omnes peccauerūt et ex se iustificari nō possūt restat vt per aliam causaz iustificentur quā consequenter ostēdit subdens iustificati. Ubi primo ostendit q̄ huiusmodi iustificatio est sine lege id est q̄ non est ex operibus legis cū dicit. Justificati gratis id ē absq̄ merito precedētium operū. yia. lij. Gratis venūdati estis ⁊ sine argento redimemini. Et hoc per gratiaz ipsius scilicet dei cui ex hoc debetur glia. 1. cozin. 5. Gratia dei sum id qō sum. scdo ostendit que sit causa iustificatiōis. Et primo ponit ipsā causaz cū dicit Per redēptionē vt em dicit. Jo. 8. Qui facit pcm seruus est peccati. Ex qua q̄dē seruitute homo redimit si p peccato satisfaciat. Sicut si aliquis obculpā cōmissam obnoxius esset regi ad soluēdam pecuniam ille em redimere diceret a noxa q̄ po eo pecuniā solueret. hec autē noxa ad totū humanū genus ptinebat qō erat infectū p peccatū primi pentis. Unde nullus alī p peccato totius humani generis satisfacere poterat nisi solus xps qui ab omni peccato erat immunis. Unde subdit Que ē in xpo iesu. q̄si dicat in alio nō poterat nobis esse redēptio. 1. pe. 1. Non corruptibilibus auro vel argēto. scdo ostendit vnde ista redēptio efficaciā habuit cū dicit. Quē. pposuit de⁹ ppiciatorē. ex hoc em xpi satisfactō et ficaciā ad iustificāduz habuit ⁊ ad redimēdū qz euz deus ad hoc ordinauerat fm suū ppositū qō designat cū dicit. Quem pposuit de⁹ ppiciatorē. Ephe. 1. Qui opat oīa fm cōsiliū volūtatz sue Al' pposuit id ē p oibus posuit. vt quia humanuz genus nō habebat vnde satisfacere posset nisi ipse de⁹ eis redēptorē et satisfactorē daret. ps. Redemptionē misit dns populo suo. Et sic dum satisfaciendo nos redimit a noxa peccati. deum peccatis nr̄is ppiciū facit qō petebat psalmista dicēs Propici⁹ esto pcīs nr̄is. et ideo dicit eum ppiciatorē. 1. Jo. 2. Propiciatio In cuius figura. Exo. 25. mādatur q̄ fiat ppiciatoriuz. id est xps qō ponebatur sup archā id est ecclesiam. tercio oñdit per qō redēptionis effectus ad nos pueniat cum dicit. Per fidem in sanguine eius id est q̄ est de sanguine eius p nobis effuso. Ut enim pro nobis satisfaceret congruebat vt penam mortis pro nobis subiret quā homo p peccatū incurrerat fm illō. gen. 2. Quacūq die ⁊c. Ex dicit. 1. pe. 3. Xpus semel p peccatis nostris moztuꝰ est. Hec autē mors xpi nobis applicat p fidem qua euz credimus p suam mortem mundū redemisse. gal. 2. In fide vno filij dei qui dilexit me ⁊c. Mā ⁊ apud hoīes satisfactio vnius alteri non valeret nisi eā ratam haberet. Et sic patet quomodo fit iusticia p fidē iesu xpi vt supra dictū est. Sed quia etiā supra dixit iusticiā dei esse nūc manifestatā agit consequenter de hac manifestatione et primo tangit modū manifestationis dicēs. Ad ostensionem quasi dicat hoc inquā factum est vt iustificaremur per redemptionez xpi et per fidem sanguinis eius ad ostensionez iusticie sue id est ad hoc q̄ suam iusticiā deus ostenderet. et hoc ppt remissionem precedētiuz delictorū. In hoc enim q̄ precedentia delicta deus remisit que lex remittere non poterat nec hoīes ppria virtute ab eis se precauere poterāt ostēdit q̄ necessaria est hominibus iusticia qua iustificētur a deo solum autem p sanguinē xpi potuerūt remitti peccata non solum pñtia sed preterita quia virtꝰ sanguinis xpi operatur per fidem hoīs quā quidē fidem habuerūt illi qui precesserunt xpi passionem sicut et nos habemus. 2. cozinth. 4. Habentes eūdem spiritū fidei credim⁹. Ex et legit aliter vt dicatur ppter remissionez delictorū que sunt hominū precedentium christi passionem. Unde dicit̄ mich. vltimo Deponet iniquitates nostras ⁊ proiciet ⁊c. scdo ostendit tempus manifestationis cuz subdit Insustentatione dei ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore quasi diceret precedentia delicta erant ante xpi passionem in sustentatione dei quasi in quadaz diuina dei sustinētia quia nec p eis credentes et penitentes damnat nec ab eis totaliter reddit absolutos vt scz eis non obstārent posset intelligi q̄ ipi sancti pres erāt in sustētatione dei quis detinebātur in limbo non q̄dem patiētes penam sensibilem sed expectantes introire in gloriam per xpi passionem. ecc. 2. Sustine sustentationes dei. Ad hoc inquā precedentia delicta vel precedētes patres erāt in sustentatiōe dei ad oñsionem scz iusticie eius in hoc tēpore id ē vt in hoc tempore gratie suam iusticiā pfecte ostenderet plenā remissionez peccatoꝝ tribuēdo. ps. Venit tempus ⁊c. Et. 2. cozi. 6. Ecce nūc tēpus acceptabile ⁊c. Et hoc ē qō supra dixerat nūc esse iusticiā dei mānifestatā. Oportuit aūt vt precedētia pcta vsq̄ ad hoc tēp⁹ essent in dei sustentatiōe. vt primo cōuinceret homo de defectu scientie. quia tēpore legis nature in errores ⁊ turpia pcta incidit. et etiam defectu potēcie qz post legē scriptā q̄ fecit cognitiōez pctī adhuc homo p infirmitatē peccauit. tercio oñdit q̄ p remissionē peccatoꝝ dei iusticia ostendat. sue accipiatur dei iusticia qua ipe est iustus siue q̄ alios iustificat. Unde subdit Ut sit ipse iustus id ē vt p remissiōez peccatoꝝ deus appareat esse iustus in seipso. tū qz remittit peccata sicut promiserat. tum qz ad iusticiam dei pertinet q̄ pctā destruat: hoīes ad iusticiā dei reducēdo. ps. Justus dns et iusticias dilexit. Et etiā vt sit iustificās eū q̄ est ex fide iesu xpi. i. q̄ per fidez iesu xpi accedit ad deū. Accedentem enim ad deum oportet credere heb. 11.

Lectio quarta.

Vbi est gloriatō tua? Exclusa ē per quam legem? Factorum? Non. Sed per legē fidei Arbitramur enim iustificari hominem per fidez sine opibus legis An iudeorum deus tm̄. Nōne et gentium? Immo et gentium. Quoniam q̄dem vnus est deus q̄ iustificat circūcisionem ex fide et prepucium per fidem Legē ergo destruim⁹ per fidem? Absit. Sed legem statuimus.

Postq̄ aplūs ostendit q̄ iudei nō p̄cedunt gentiles neq̄ ītū ad statū culpe: neq̄ ītū ad statū iusticie: h cōcludit cōclusionē intētā excludēdo scz eoꝝ glationē q̄ gētib⁹ se pferebāt et circa hoc tria facit. Primo ponit hui⁹ glorie exclusionē. scdo exclusionis causam ibi Per quā legem. tercio ostendit modum quo excludit ibi. Arbitramur em ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ponit questionē dicēs ex quo colter es sub peccato tu iudeus sicut et gentilis et exquo gentilis iustificatur per fidē sicut ⁊ tu vbi est gloriatio tua. qua scz in lege gloriaris vt supra scdo dictum est. Et p hoc te gentili vis preferre. 1. cozi. 5. Non ē bona gloriatio vestra. gal. 6. Non efficiamur inanis glie cupidi ⁊c. scdo huic questioni rndet dicens exclusa est. i. sublata ē. 1. reg. 4. Et ablata est gloria de israel. osee. 4 Gloriam eoꝝ in ignominiā cōmutabo Al' exclusa id ē expresse manifestata ē. gloriabant enim iudei in gloria ⁊ cultu vnius dei et hanc eoꝝ gloriā dicit exclusam id ē expressam per xpm sicut artifices qui aliquā imaginē in argēto exprimunt exclusores vocantur fm illud ps. Et excludāt eos qui pbati sunt argēto. Sed primus sensus est magis litteralis. Cum autē dicit per quam legem oñdit causam huius exclusionis. Quia aūt iudeoꝝ gloriatio erat in lege vt supra dictum ē. ideo oportere videbat q̄ per aliq̄d eiusdem generis. i. per aliquam legē eoꝝ gloriatio excluderet. Et ideo querens subdit. per quam scz est eoꝝ gloriatio exclusa. Posset aūt aliquis credere q̄ eoꝝ gloriationē exclusā aplūs diceret p aliq̄ precepta legalia q̄bus q̄dam maioza opa mandarentur. Et ideo interrogādo subdit. Factorum? quasi dicit. Munquid per aliquā legē factorum eorum gloriationem exclusam dico? Et respondet q̄ non. sed per legem fidei. ⁊ sic patet q̄ duplicem legem hic inducit aplūs scz factorum et fidei. Et in prōptu esse videtur q̄ per legem factoruz intelligitur lex vetus. et p legem fidei lex noua per quam gentilis equiparat iudeo. Sed dubitatur de hac distinctione. Maz ⁊ in veteri lege necessaria erat fides sicut et in noua. Ecc. 2. Qui timetis dominū credite illi. Et. ps. Credidi ppter quod loquut⁹ sum. immo etiam in noua lege facta quedaz requiruntur et quozūdam sacramentoꝝ scm illud. Luc. 22. Hoc facite in meā cōmemorationē. Et etiam moraliū obseruationum. Jac. 1. Estote factores verbi et nō auditores tantū Dicendū est igitur q̄ legem factorū dicit legem exterius ppositam et descriptam p quam exteriora facta hominuz ordinantur. dum precipitur quid fieri debeat et p phibitionem ostenditur a quo debeat abstineri. legem autē fidei vocat legem interius descriptam per quā nō soluz exteriora facta sed etiam ipsi motus cordium disponuntur. inter quos primus est motus fidei. Corde enim credit ad iusticiaz vt dicit hic cap. x. Et de hac lege loquitur infra 8. Lex spūs vite que est in xpo iesu. Deinde cū dicit. Arbitramur enim ostendit modū quo per legem fidei gloria iudeorū excludit dicens. Arbitramur em nos apli veritatem a xpo edocti hominē quēcūq sine iudeū sine gentilem iustificari per fidem. act. 15. Fide purificans corda eoꝝ. ⁊ hoc sine operibus legis nō aūt solum sine operib⁹ cerimonialibus que gratiā non conferebant. sed solum significabant: sed etiam sine operibus moraliū preceptorū scm illud ad Titū. 3. Non ex opibus iusticie q̄ fecimus nos ⁊c. Ira tamē q̄ intelligas sine opibus precedentib⁹ iusticiam. Non autem sine operibus cōsequentibus quia vt dicitur. Jac. 2. Fides sine operibus scz subsequentib⁹ mortua est. Et ideo iustificare nō potest. Deinde cū dicit. Ani udeoruz. ostēdit quoddā quod psupposuerat scz q̄ iusticia fidei cōmuniter se haberet ad omnes. Et pri quidem hoc manifestauerat ratiōe accepta ex parte cause materialis cū supra dixerat. omnes peccauerūt et egēt gratia dei id est peccatores sunt quos oportet per gratiā fidei iustificari. sed phatio que est ex sola causa materiali non sufficit quia materia non mouetur per se ad formam sine causa agente. Et ideo hic subiungit rationem acceptam ex parte cause agentis id ē iustificātis q̄ ē deus. infra 8. Deꝰ q̄ iustificat. Manifestū est aūt q̄ deꝰ noster illos iustificando saluat quozū est deus fm illud ps. Deus noster deus saluos faciendi. Non est aūt iudeoꝝ tm̄ deus sed ⁊ gentiū ergo vtrosq̄ iustificat. Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit questionē de iudeis cuz dicit. An iudeoꝝ tantū est deus? Quod quidē videri posset alicui p hoc qō dicit exo. 5. Deꝰ hebreoꝝ vocauit nos. Dicendū est ergo q̄ iudeoꝝ deus tantū erat p specialē cultū ab eis deo exhibitum. Unde in ps. Dicitur notus in iudea deus erat tm̄ deus omniū per cōmune regimen vniuersorum secundum illud. ps. Rex omnis terre deus. scdo proponit questionem ex parte gentilium dicens. Nonne et gentiū scilicet est deus et respondet. Immo et gentium quas scz gubernat et regit scm illud. Je. 10. Quis non timebit te o rex gentium. tertio ibi Quoniā quidem. manifestat per signum quod dixerat. quasi dicat ex hoc manifestum est q̄ deus est non solum iudeorum sed et gentiliuz q̄niā quidē vnus est deus q̄ iustificat circūcisionem id ē iudeos ex fide. vt enim dicitur. gal. 5. In xpo iesu neq̄ circūcisio neq̄ prepucium. Q aūt dicit ex fide et per fidem sed glosa est omino idem. potest tamen aliqua differentia attendi. Nam hec prepositio ex designat aliquando causam remotā. hec prepositio p propinquā. Judei ergo iustificari dicunt. ex fide qui a fides fuit pria causa ex qua processit circūcisio et cetera sacramēta legalia ⁊ ita iudeos iustificat fides sicut quedā causa primaria per quasdaz medias causas. sed gentiles per ipsaz fidem immediate iustificāt. Deinde cum dicit. Legē ergo. excludit quandaz obiectionez, posset enim aliquis dicere q̄ predictā legem destrueret et ideo querit dicens. Legē ergo destruimus p fidem. ex hoc scilicet q̄ dicimus hoīes iustificari sine operibus legis. Et respondet. Absit. scm illō. Ma. 5. Nō preteribit iota vnum aut vnus apex ⁊c. Subdit autem. sed legem statuimus id est per fidem legem perficimus ⁊ adimplemus scm illud Ma. 5. Non veni soluere legem sed adimplere. et hoc quantum ad precepta cerimonialia que cum essent figuralia p hoc statuuntur et adimplētur q̄ veritas significata per ea in fide christi exhibetur ⁊ etiam quantum ad moralia quia fides christi auxiliū gre confert ad implenda moralia precepta legis. Addit etiaz quedam consilia per que precepta moralia tutius ⁊ firmius conseruātur.

Incipit capitulum quartum.

Quid ergo dicemus sueniſſe abraam patrem nostrū secundum carnem. Si enim abraam ex operib⁹ legis iustificatus est: habet gloriam sed non apud deum Quid enī dicit scriptura Credidit abraā deo: et reputatum est illi ad iusticiam Ei aūt qui operatur merces non imputatur secunduz gratiā sed secūdum debitum Ei vero qui nō opatur: credēti autez in eum qui iustificat impiū: reputatur fides eius ad iusticiam scm̄ ppositum gratie dei: sicut et dauid dicit beatitudinem hoīs cui deus accepto fert iusticiā sine operibus Beati quorum remisse sunt iniqtates et quorū tecta sunt peccata Beatus vir cui non imputabit dns peccatum Beatitudo ō hec in circūcisione tantuz manet an etiam in preputio? Dicimus enim quia reputata est fides abrae ad iusticiaz Quomodo ergo reputata est? In circūcisione an in preputio? Non in circūcisione: sed in preputio.

Postq̄ aplūs excluſit iudeorū gloriam quā habebāt in lege p eam se gentibus preferētes. hic excludit eoꝝ gloriā q̄ntū ad circūcisionē. Et circa hoc duo facit. primo resumit questionem quaz supra posuerat dicens. Que est vtilitas circūcisionis? Et quia abraham primus mandatum de circūcisione accepit vt dicitur. gen. 17. ideo questionem iterat in persona ipsius abrae dicēs. Si ita ē q̄ deꝰ iustificat prepucium sicut et circumcisionem. quid ergo dicemus inuenisse vtilitatis abraham patrem nostrum secūdū carnē. i. fm circūcisionē carnalem et secūduz alias obseruantias carnales. videtur esse incōueniens si dicatur q̄ nihil vtilitatz inuenerit cum dicatur. ysa. 48. Ego dominus docens te vtilia. scdo ibi. Si enim abrahā ⁊c. Re

spondet proposite questiõi. Et duo facit. primo ostendit q abraã non hoc inuenerit p circũtisionem et cetera legis opera q per eam iustificaret sed magis p fidem. scdo cõmendat fidem ipsius ibi Qui cõtra spẽ tc. Circa primũ duo facit. primo ostẽdit propositũ ratione accepta ex pte diuine acceptationis. scdo ratiõe diuine pmissionis ibi. Non enim p legem tc. Circa primum duo facit. primo p quandã cõditionalez. scdo pbat destructionẽ cõsequẽtis ibi. Quid enim dicit scriptura tc. tertio pbat ipsam conditionalem ibi. Sicut et dauid tc. Circa primum intẽdit aplus sic argumentari. Si abraam iustificatus esset ex operibus legis nõ haberet gloziam apud deum. ergo nõ ex operib9 iustificat9. Proponit ergo cõditionalẽ dicẽs Quesitum est quid abraam inuenit scdm carnalem circũcisionem. Et manifestum est q hoc nõ inuenit vt iustificatus sit ex opibus legis ita scz q eius iusticia in opibus legis cõsistat. Habet quidem gloziam scz apud hoies qui exteriozafacta vident sed nõ apud deũ qui videt in occulto. fm illud. i. reg. 16. Deus aũt intuetur cor. i. corin. 3. Memo vestrũ glozietur in hoibus tc Unde cõtra quosdã dicitur. Joh. 12. Dilexerunt magis gloziam hominũ q dei. Sed cõtra hoc potest obiici qz ex cõsuetudine ogum exteriozũ generatur interioz habitus fm quẽ etiaz cor hominis bene disponitur vt sit pmptum ad bene opandum et in bonis opibus delectet sicut philosoph9 docet i scdo ethi. Sed dicẽdũ est q hoc habet locũ in iusticia bũana p quam scz homo ordinatur ad bonũ humanũ Huius enim iustitie habitus p opera humana potest acq̃ri. sed iusticia que habet gloziam apud deum ordinatur ad bonũ diuini ratis scz future glozie que facultatẽ humanã excedit. scdz illud. i. cor. 2. In cor hois non ascẽdit q̃ preparauit deus diligentibus se. Et ideo opa hois non sunt ꝓportionata ad huius iusticie habitũ causandũ. sed oportet prius iustificari interius cor hominis a deo vt opera faciat ꝓportionata diuine glorie. ¶ Deinde cuz dicit. Quid enim tc. destruit consequẽs qđ fuit negatiũ. pbando affirmationem oppsitam scz q abraam habebat gloriã apud deum. Et hoc ꝓbat p auctoritatẽ scripture quã primo aplus ponit. scdo exponit ibi. Et aũt tc. Dicit ergo primo. Dico abraã sic iustificatũ esse q habet gloziaz apud deũ. Quid enim scriptura dicit. gen. 15. Credidit abraam deo ꝛmittenti sibi seminis multiplicationẽ. Ecc. 2. Crede deo et recuperabit te. Et reputatũ est illi scz a deo ad iusticiam. 1. Mach. 2. Abraam in temptatione inuẽtus est fidelis Et sic patet q apud deuz a quo est ei reputatũ ad iustitiã q credidit gloziam habet. Est aũt cõsiderandũ q iustitiam quam deus reputat scriptam exꝓressit nõ in aliquo exteriozi ope sed in interiozi fide cordis quã solus deus intuetur. Cum aũt dicatur triplex esse act9 fidei scz credere deũ deo t in deũ. posuit hunc actum q̃ est credere deo q̃ est ꝓprius actus fidei eius speciem demõstrans. Haz credere in deũ demõstrat ordinem fidei ad finẽ qui est p caritatez credendo in deum ire: qđ caritas facit Et sic sequit speciẽ fidei. Credere aũt deum demonstrat fid ei materiã scdm q est virtus theologica habens deum pro obiecto. Et ideo hic actus nondum attingit ad speciem fidei quia si aliquis credat deum esse per aliquas rationes humanas et naturalia signa nondũ dicitur fidem habere de qua loquimur sed soluz quãdo ex hac ratione credit qđ est a deo dictum. quod designatur per hoc q dicitur credere deꝑ et ex hoc fides specificatur sicut et quilibet cognoscitiu9 habitus speciem habet ex ratione per quam assentit in aliquid. Alia enim ratione inclinatur ad assentiendum habens habitum scientie scz per demonstrationẽ et alia ratione habẽs habitum oppinionis scz per silogismum dyalecticum. ¶ Deinde cũ dicit. Et autem qui operatur tc, ex ponit predictam auctoritatem ꝯntũ ad hoc q dicit reputatũ est illi ad iusticiam. et tãgitur in glo. duplex horum verborum expositio. Prima est fm q referũtur ad finalẽ mercedem de q̃ primo oñditur qualiter se habeat ad opa scdo qualiter ad fidez ibi. Et vero qui nõ tc. Dicit ergo primo q et q̃ opatur scz opa iusticie merces eterne retributionis (de qua dicit. ysa. 4. Ecce merces eius cuz eo) non reputatur scdm gratiam tantũ sed scdm debitum. secundũ illud matꝫ. 20. Nõne ex denario cõueniſti mecũ? Sed contra est qđ dicitur infra sexto. Hã dei vita eterna Et infra octauo Nõ sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam. Sic igitur illa retributio nõ fit scdm debitũm sed fm gratiam. Sed dicendũ est q opera hũana possunt consideraꝛi dupliciter Uno modo scdm substãtiam operũ. et sic non habent aliqđ cõdignũ vt eis merces eterne glozie reddatur. Alio modo possunt considerari scdm suũ principiũ ꝑut scz ex impulsu dei aguntur fm propositum dei predistinantis et secundũ hoc eis debetur merces predicta secundum debitum qz vt infra octauo dicitur Qui spiritu dei agũtur hi sunt filij dei. si aũt filij et heredes. ¶ Deinde cũ dicit. Et vero tc. ostendit q̃liter se habeat merces eterna ad fidem dicens. ei vero q̃ non operatur scz exterioza opera puta qz non habet tempus operandi sicut patet in baptizato statim mortuo credenti in euz qui iustificat ipium scz in deum de quo dicit infra octauo Deus qui iustificat. reputabitur fides eius scz sola sine exteriozibus operibus ad iusticiam id est vt per eam iustus dicatur et iusticie premium accipiat. sicut si opera iusticie fecisset scdz illd infra decio Corde, creditur ad iusticiam et hoc scdm ꝓpositum gratie dei id est secundũ q deus ꝓponit ex gratia sua hoies saluare. infra octauo. His q̃ fm ꝓpositum vocati sunt sancti. ephe. 1. Qui operat oia fm cõsiliũ volũtat sue. Alia expositio est vt hoc referatur ad hominis iustificatiõez. Dicit ergo Ei autem qui operatur id est si aliquis p opera iustificet ipa iusticia imputaretur quasi merces non secũdum gratz sed fm debitũ infra vndecio Si autem gratia iam non ex operibus alioquin gra iaz non est gratia. Ei vero qui nõ operatur vt scz per sua opera iustificetur. credenti autem in eum qui iustificat ipiũ cõputabit hec eius fides ad iustitiam fm ꝓpositum gre dei. non quidem ita q per fidẽ iustitiam mereatur sed qz ipsum credere est primus actus iusticie quam deus in eo operatur. ex hoc enim q credit in deum iustificantem iustificationi eius subijcit se et sic recipit effectum. Et hec exꝓsitio est litteralis et fm intẽtionẽ apli qui facit vim in hoc q in gen. 15. dictũ e Reputatũ est illi ad iusticiam qđ cõsueuit dici. qñ id qđ minus est ex parte alicuius ꝑputotur ei gratis ac si totum fecisset. Et ideo aplus dicit q hec reputatio locũ non haberet si iusticia esset ex operibus sed solũ habet locum scdm q est ex fide. ¶ Deinde cũ dicit. Sicut et dauid tc prosbat cõditionalem premissam ex auctoritate pſ. Cui9 primo premittit sensum. scdo ponit verba eius ibi. Beati q̃rum tc. tertio excludit falsum intellectũ ibi. Beatitudo tc. Dicit ergo. Sicut et dauid dicit id e asserit beatitudinem hoĩs esse illius scz cui deus fert id e dat iusticiã. Accepto. i. gratis sine opibus precedentibus. titũz. Nõ enim ex opibus iusticie q̃ fecimus nos. Beatitudo aũt hoĩs est a deo fm illud. pſ: Beatus vir cui9 e dñs deus ei9. Sic igitur manifestũ e illũ habere gloriã apud deũ q̃ nõ ex opibus legis iustificat vt dictũ est. ¶ Deinde cũ dicit. Beati quorum tc. ponit verba dauid predictam sententiam continẽtia. dicit eos esse beatos quorũ remittuntur peccata. et sic patet q nõ habuerunt prius bona opa ex q̃bus iusticiam seu beatitudinẽ cõsequerentur. Est aũt triplex peccatorum. scz originale. actuale et mortale, et actuale ex

veniale. Primo ergo quantum ad originale dicit. Beati quorũ remisse sunt iniquitates. Ubi considerandus est q peccatum originale iniquitas dicitur quia est carẽtia originalis iusticie per quaz fm eq̃tatẽ ratio hominis subijcebatur deo inferiores vires rationi 2 corꝫ aſe. sed q peccatuz originale hec equitas tollit quia post q̃ ratio desijt esse subiecta deo inferiores vires rationi rebellãt 7 corꝫ ab obedientia aſe subducitur p corruptionẽ et mortẽ. Ũ in pſ. Ecce enim in iniq̃tatib9 conceptus sum. Utrobiq; aũt peccatuz originale pluraliter significatur. Uel ꝓpter plures homines in q̃bus multiplicatur originale peccatũ Ul potius qz virtute cõtinet in se quodãmodo oĩa pcta. Huiusmodi aũt peccatum originale remitti dicitur qz trãsit reatus subsequẽtẽ gr̃a sed remanet actu remanente fomite siue cõcupiscẽtia q̃ nõ tollit totaliter in hac vita sed remittit; siue mitigat. scdo q̃tũ ad actuale mortale dicit. Et quorũ tecta sunt peccata. Dicitur aũt pcta tegi diuino cõspectui in q̃ntũ nõ inspicit ea ad puniendũ. pſ. Operuisti oĩa peccata eorũ. tertio quantũ ad veniale dicit Beatus vir cui nõ imputauit dñs peccatũ. vt scz p peccatũ intelligant peccata venialia q̃ licet leuia sint tñ p multa homo separat a deo. scdi. palipõ. 3. Dñs bonus ꝓpiciabit cunctis qui in toto corde req̃runt illum et non imputabitur illis q minus sancti sunt. ¶ Possunt aũt et hec tria aliter distingui. Sunt enim in peccato tria. quorũ vnum e offensa dei. Et quantum ad hoc dicit Beati quorum remisse sunt iniq̃tates scdm q homo dicitur remittere offensam sibi factam. ysa. 4. Dimissa est iniq̃tas illius. Aliud est ipse actus inordinatus culpe q̃ non potest nõ fuisse factus ex quo semel ꝓpatus est. sed tegitur manu misericordie diuine vt quasi pro nõ facto habeatur. Tertium e reatus pene. et quãtum ad hoc dicit. Beat9 vir cui nõ imputabit dñs peccatum scz ad penam. ¶ Deinde cũ dicit Beatitudo ergo hominis tc. excludit falsum intellectũ auctoritat predicte. posset enim iudeus sic intelligere q predicta gratia remissionis peccatorum non fieret nisi circũcisis. Ad hoc ergo excludendũ primo aplus questionẽ mouet dicens. Beatitudo hec qua scz deus dat iusticiaz sine operibus manet tñ in circũcisione id e habet locũ solum in circũcisis. an etiã et in ꝓpucio id est in gẽtibus? Manifestum est q in vtrisq; secundum illud quod dicit infra decimo. Idem dominus dines in oẽs tc. secundo ibi. Dominus enim. ad hoc ostendendũ assumit auctoritatem scripture. quasi dicat. hoc ideo quero. Dicim9 esse tc q reputatur abrae fides ad iusticiã Genẽ. 15. Tercio ex hac auctoritate cõcludit solutionem premisse questionis sub interrogatione tamen dicens. Quomodo ergo reputata est. s. fides abrae ad iusticiã in circumcisione id e tempore quo erat circumcisus. an in ꝓpucio id e quãdo erat incircũcisus? Et respondet. Nõ in circumcisione sed in ꝓpucio. Et hoc manifestum est ex serie narrationis scripture. Nam genẽ. 15. legitur q fides reputata est abrae ad iusticiam. circumcisionem autem accepisse legitur Genẽ. 17. Si igitur abraam adhuc incircumcisus existẽs iustificatus est per fidem manifestuz est q iusticia fidei per quam gratis remittuntur peccata non est solum incircumcisione sed etiã in ꝓpucio id est in gentilitate.

Lectio secunda.

T signum accepit circũcisionis signaculuz iusticie fidei q̃ est in ꝓpucio vt sit pater omnium credentiũ per ꝓpucium: ut reputetur et illis ad iusticiã Et sit pater circumcisionis non his tantũ q̃ sũt ex circũcisione: ſ 7 his q̃ sectãtur vestigia fidei que est in ꝓpucio patris nostri abrae Non enim per legem promissio abrae aut semini eius: vt heres esset mũdi. sed per iusticiam fidei Si enim qui ex lege heredes sunt exinanita est fides. abolita est ꝓmissio. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex nec preuaricatio.

Ostenso q beatitudo remissionis peccatoruz non solum est in circũcisione sed etiam in ꝓputio exꝑlo abrae qui tempore ꝓpucij est iustificatus. hic respondet cuidã obiectioni Posset em aliquis dicere si abraam iustificatus est ante circũcisionẽ ergo sine causa et frustra circũcisus e? Ad hanc ergo obiectionem excludendam primo ꝓponit q circũcisio nõ erat causa iusticie sed signũ. scdo ostendit qđ ex hoc signo cõsequatur ibi. Et sit pater tc. tertio ostẽdit modũ quo hoc cõsequatur ibi. Non his tñ tc. Circa primum duo facit. primo ꝓponit circũcisionem esse signum genẽ. 17. Circũcidetis carnem ꝓpucij vr̃i vt sit in signum federis inter me et vos. scdo ostendit cuius rei sit signũ dicens q sit signaculum iusticie fidei id est q̃ e per fidem que q̃dem fides est in ꝓpucio id est quã abraã habuit adhuc incircũcisus existẽs. ¶ Dicitur aũt signaculũ dupliciter. Uno mõ quasi exꝑessum signũ habens similitudinem rei signate fm illud eze. 28. Tu signaculũ similitudinis tc. Habet autẽ circũcisio exꝑessam similitudinem cũ fide abrae. primo q̃dem quantũ ad rez creditam. Credidit enim multiplicationez sui seminis et cõgruenẽ accepit signũ in mẽbro generationis. scdo q̃ntum ad effectuz huius fidei qui est remotio culpe que signatur per remotionem superflue pellicule Alio modo signaculum dicitur signum aliquid occultans qđ reuelandũ est amicis sicut patet de sigillo et fm hoc dicitur apo. 5. Dignus est agnus q occisus est accipere librũ et aperire signacula eius. claudebat ergo sub signaculo circũcisionis secretum incarnationis xpi ex semine abrahe. Consequenter ostendit quid cõsequatur ex dictis. Cõsequitur enim ex hoc q abraam in ꝓpucio iustificatus, p fidem postea circũcisionẽ accepit vt sit pater non solum circũcisoũ sed etiam credẽtium in ꝓpucio et hoc est q dicit. Ut sit pater id est ex predictis consequitur q abraã sit pater omniũ credentium p ꝓpucium id est q̃ sunt in statu ꝓpucij. Ut abraam sit pater p ꝓpuciũ id est p id quod habuit in ꝓpucio vt reputẽ et illis ad iusticiam hoc scz q credunt sicut reputatum est abrae. Et de hac paternitate dicitur mat. tertio. Potens est deus de lapidibus istis tc. Et sit pater circũcisionis id est circũcisorum q̃ ex eo originẽ ducũt. Unde Joh. 8. Pater noster abraam est. ¶ Deinde ostendit per quẽ modum sit pater etiam incircũcisoruni quia per imitationem. Et hoc est q dicit. Ut sit inq̃ pater non his tantum q̃ sunt in circũcisione id e q̃ sunt circũcisi sed etiam his qui sectant vestigia fidei patris nostri abrae q̃ est in ꝓpucio id est quã abraam habuit adhuc incircũcisus. Jo. 8. Si filij abrae estis opa eius facite. Et quia hic de circũcisione fit mentio oportet circa ipsaz tria considerare scz quare sit instituta. quam vim habuit. et quare sit mutata. Circa primũm considerandum q circũcisio sicut et alie legis cerimonie est ꝓpter duo instituta. Primo quidez ꝓpter cultum diuinũ ad quem hoes scdm huiusmodi cerimonialia disponebantur. Et scdm hoc circũcisio habet triplicẽ tinstitutionis causam: quarum prima est ad significandum fidem et obedientiaz qua abraaz se deo subiecit vt. s. illi qui circumcisionem acciperent abrae: traditam fidem et obedientiam ipsius obseruarent. Dicit enim heb. 11. Fide abraam circũcisus est et ideo facta est circũcisio in

membro generationis ad signandū fidez ipsius circa prolem futuram vt dictum est. Scda est ad exprimēdum in signo corporali id quod spiritualiter erat faciēdum. vt scz sic a mēbro generatiōis qō principlr cōcupiscētie deseruit abscindebāt supflua pellicula. ita etiaz a corde hominis oīs supflua concupia tolleretur scōz illud Je. 4. Circucidimini dño et auferte ppucia cordiū vrōr ꝛc. Tertia est vt per hoc signum populus ille deuz colens ab oībus alijs poplis distingueretur. Et inde est q Josue. 5. mandauit dns circūcidi filios israel q inter alias natiōes erāt habituri q pz9 in deserto solitarij manētes circūcisi nō erant. Alia aūt ratio circūcisionis et oīm cerimonialium accipitur p cōparationem ad xpm ad quē cōparatur sicut figura ad veritatē ꝛ mēbza ad corp9. scōm illud Colo. 2. Que sunt vmbra futurōr corpus aūt xpi. Sic igit p circūcisionem corpalem significaī circūcisio spualis fienda p xpm. Primo quidez in aīaz ꝑntuz p ipm peccatorem restatus et cōcupiscētie ꝓcidunt. Colo. 2. In quo scz xpo circūcisi estis circūcisione nō manufacta in expoliatione corporis carnis. sed in circūcisiōe dñi nr̄i Iesu xpi. Scdo vero quātū ad corpus qñ scz etiam in resurrectiōe ab electorum corpibus omnis passibilitas et mortalitas auferet et ideo circūcisio fiebat octauo die q significat octauā etatem resurgentiū. nā septima est q̄escentiū in xpo. Sex aūt etates sūt qb9 seculū currit. Unde et circūcisio facta legitur cultellis petrinis. Josue. 5. Ad significandum q spiritualis circūcisio fienda erat p petram q̄ est xps vt dicit 1. cozinth. 10. Non tamē hoc generaliter obſuabāt q necesse esset circūcisionē fieri cū petra. Circa scōz vero ē sciē dū q sicut hic glo. dicit ꝛ est bede. Idē salutare curationis auxiliū circūcisio in lege cōtra originalis peccati vulnus prebebat qō baptismus agere tēpore reuelate gratie cōsueuit. Ex quo patet q virt9 circūcisiōis se extendebat ad deletionē originalis pcti. Quidā tamē dicūt q gr̄a in circūcisione nō cōferebat. nō enim potest esse vel gr̄a sine iusticia. Argumēt̄ aūt augl. gal. 2. Si iusticia ē p legem. ergo xpus gratis moztuus est id est fine causa. Et eodem modo argumētari possumus. Si ex circūcisione ē gratia iustificans xps gratis moztuus est. sed hoc nō pōt esse. Nā remissio peccati nūq̄ fit sine gratia. infra. 5. Justificati igitur gratia ipsius ꝛc. Et ideo alij dicūt q in circūcisione dabatur gratia quantuz ad effectus ꝓuatiuos scz remotionis culpe. nō aūt q̄ntum ad effectus positiuos puta operationē iusticie. Sed hoc etiā cōueniēs nō videt. effectus enim positui alicui9 forme ordine nature ꝓcedūt effectus ꝓuatiuos. Nō em̄ lumē pellit tenebras. nisi p hoc q illuminat. Et ita gr̄a p hoc culpā pellit q iustificat. Remoto aūt ꝓiori remouet posterius. Et ideo mel9 dicendū est q circūcisio ex ipso ope operato nō habeat virtutē effectiuā neq̄ q̄ntū ad remotionē culpe neq̄ q̄ntum ad operationē iusticie. sed erat solū iusticie signum vt hic aplus dicit. sed per fidem xpi cuius circūcisio signū erat. auferebāt pctm originale ꝛ cōferebāt auxiliuz gr̄e ad recte agendū. Circa tertiū vero manifestum ē iam ex dictis q̄re oportuit circūcisionē mutari. Nā circūcisio erat signū futuri Nō aūt idē signū cōuenit pnti siue ꝑterito et futuro. et ideo baptism9 ē signum presentis gr̄e q̄ copiosiorē ꝛ vtiliorē effectū habz gr̄e. qz q̄to agēs est ꝓpinqui9 et pntius tanto efficatius opaī. ¶ Deinde cū dicit. Nō enim p legē ꝛc. Ostēdit ꝓpositū scz q circūcisio siue qcūq̄ opus legis non iustificet ex diuīa promissione. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓpōit qō intēdit. secdo probat ꝓpositum ibi. Si em̄ qui ex lege ꝛc. Supponit ergo aplus Primo ex auctoritate q ēn. promissionem factam abrae et semini ei9 vt heres esset mūdi .i. vt oēs gētes mundi in ipso benedicerentur scōm illud geñ. 12. In te benedicētur ꝛc. Dicit autem ac semini eius quia huiusmodi promissio et si in ipso non est cōpleta complenda tamen erat in semine ei9 Dicit enim geñ. 22. Benedicenē in semine tuo oēs gētes terre. hoc aūt semē principlr intelligit xps scōm illō gal. 3. Abrae dicte sunt promissiones et semini eius Non dicit in seminibus q̄si in multis sed in vno ꝛc. Qz scz in vno i quo cōpleē. oñditur vt sit heres mūdi fm illud. ps. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatē tuā. Secūdario autē cōpletur in illis q̄ p̄gr̄az xpi sunt spualr semē abrae infra. 9. Qui filij sunt promissionis estimantur in semine. Qui etiā p xpm sunt heredes mūdi in ꝑntū omnia in gloriam electōr cedunt. 1. cozi. 3. Omnia vr̄a sunt ꝛc. Circa hanc promissionē vnū negat et vnum asserit. Negat huiusmodi promissionē factā p legē. Nō q̄dez nō dicit ꝓpter ipsam promissionē qz tēpore promissionis lex data erat. sed ꝓpter promissionis impletionē vt sit sensus q talis promissio facta erat abrae nō q̄si implēda p legē. qz vt dicitur heb. 7. Nihil ad pfectū adduxit lex. Aliud aūt astruit q scz huiusmodi promissio sit iplenda p iusticiā fidei qz sancti p fidē vicerunt regna. heb. 11. ¶ Deinde cuz dicit. Si enī ꝛc. ostendit ꝓpositum. Et primo quātum ad hoc q promissio non sit implēda p legem. secdo quantū ad hoc q sit implēda per iusticiaz fidei ibi. Jō ex fide ꝛc Circa primū ponit talem rationem. Si promissio facta abrae esset implēda p legez: fides abrae credētis promissioni esset inanis. quia promissio ei facta aboleretur. sed hoc est inconueniens ergo et primum Circa hoc duo facit. primo proponit conditionalē. secdo probat eam ibi. Lex enim ꝛc. Destructio aūt consequētis ē manifesta. Dicit ergo primo q promissio non est facta per legem. si enim q̄ ex lege sunt hij sunt heredes id est si ad hoc q aliqui hereditatē promissam pciant requiritur q ex legis obſuantia hoc cōsequātur. exinanita ē fides id est vacua facta ē fides q abrae credidit deo ꝓmittenti vt dicit geñ. 15. Et hoc est inconueniēs fm q dicit. 1. cor. 15. Si xps nō resurrexit inanis est predicatio nostra ꝛc. Et q̄re sit inanis ondit subdēs. Abolita id ē cassata est promissio qz non cōsequitur suum effectū. cōtra id qd dicitur heb. 11. Fidelem credidit eū esse qui repromiserat. Et hic infra in presenti capitulo dicitur. Quecūq̄ promisit deꝰ potēs est ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Lex enī ꝓbat conditionalem ꝓmissam per effectū siue euentū legis. Et primo proponit legis effectum siue euentū. secdo ꝓbat ibi. Ubi enim non est lex ꝛc. Probat autē conditionalem sic. Si aliqua promissio sit implenda per id qd impletionem promissionis impedit talis promissio aboletur et fides credentis exinanitur. sed lex impedit cōsequutionem hereditatis. lex enim iram operatur. ergo si p legē sit adimplenda promissio exinanita est fides obolita est promissio. Dicitur autem lex iram operari id est vindictam quia per legem facti sunt homines digni dei vindicta. 4 regū. 22. Magna ira domini succensa est cōtra nos quia non audierunt patres nostri verba libri huius scilicet legis ꝛc. Posset autem aliquis intelligere q lex iram operatur quantum ad cerimonialia tempore gratie obseruata secundum illud Hal. 5. Si circumcidimini christus nihil vobis proderit. Sed qō hic dicitur intelligendū est etiam quantum ad mozalia non quidem q legis precepta mozalia precipiant aliquid quod qui obseruat dignos ira dei efficiat. sed occasionaliter quia precipit et gratiaz adimplendi non prebet. secundum illud. 2. cozinth. 3. Littera occidit: spiritus autem viuificat. Qua scilicet interius adiuuat infirmitatem nostram vt dicitur infra. 8. ¶ Deinde cuz dicit. Ubi enim nō est lex ꝛc. ostendit qualiter ira operatur dicēs, vbi nō ē lex nō ē ꝑuaricatō q̄ et si

aliquis lege nō data peccare possit ꝑtra id quod naturaliter iustum est faciēdo. nō tñ preuaricator dicit nisi legem trāsgrediēs. ps. Vidi preuaricātes ꝛ tabescebam ꝛc. Et tamen omnis peccator pōt dici preuaricator in ꝑtuz legē naturalem trāsgreditur. ps. Preuaricātes reputaui oēs peccatores terre. Grauius est tñ transgredi simul legē nature ꝛ legem scriptā q̄ solam legem nature. Et ideo lege data sine gratia adiuuante preuaricatio creuit ꝛ maiores ſram promeruit.

Lectio tertia.

Deo ex fide vt secūdum gratiam firma sit promissio omni semini. Non ei q ex lege est solū sed ꝛ ei q ex fide ē abrahe qui pater est oīm nostrū sicut scriptum est. Quia patrem multaꝝ gentium posui te ante deum cui credidisti. qui viuificat mortuos. ꝛ vocat ea que nō sunt. tanq̄ ea q̄ sunt. Qui contra spem in spem credidit vt fieret pater multarum gentium. secūduz qō dictum est ei. Sic erit semen tuum sicut stelle celi ꝛ arena maris. Et nō infirmatus est i fide nec considerauit corpus suum emortuū cum iaz fere centum esset annoꝝ. ꝛ emortuaz vuluā sare. In repromissione etiam dei non hesitauit diffidentia. sed cōfortatus est fide. dans gloriam deo. plenissime sciens. quia q̄ cunq̄ promisit deꝰ potens est ꝛ facere. Ideo ꝛ reputatum est illi ad iusticiam. Nō est autem scriptum tñ ꝓpter ipsum. quia reputatum est illi ad iusticiaz. sed ꝛ ꝓpter nos quibus reputabitur credentibus i eum qui suscitauit ihesuz xpm dominū nostrū a mortuis. qui traditus est ꝓpter delicta nostra ꝛ resurrexit ꝓpter iustificationē nostram.

¶ Ostenso q promissio facta abrahe ꝛ semini eius nō sit implenda per legem. hic ostendit q sit implenda per fidē Et circa hoc tria facit. Primo ostendit per quid sit huiusmodi promissio adimplēda. secdo ostendit in quibus sit adimplenda ibi. Omni semini ꝛc. tertio a quo sit implenda ibi. Qui viuificat mortuos ꝛc. Primo ergo concludit ꝓpositum quasi ex diuisione. Videtur enim necessarium esse q promissio adimpleatur vel p er fidem vel per legez. nō aūt per legem. qz promissio aboleretur. Unō cōcludit Jō ex fide. s. cōsequimur promissionem. vt heredes simus mūdi. Prima Jo. 5. Hec est victoria que vincit mundū ꝛc. Et hoc cōfirmat per contrarium medii ei quod supza assumpserat. Dictū est enī q si iustitia ex lege esset promissio aboleretur. sed si sit ex fide remanet firma promissio ꝓpter ꝓtestū diuine gr̄e iustificātis hoīem per fidē. Et hoc est qd dicit. Et promissio dei sit firma nō quidem p operationes hoīum q̄ possunt deficere. Ex scōm gratiā dei que ē fallibilis est. secda cor. 12. Sufficit tibi gratia mea ꝛ secda cor. primo. Quotquot sunt promissiones in illo. s. xpo est veritatem habent. ¶ Deinde cū dicit. Omni semini ꝛc. ostendit in quibus impleatur predicta promissio. Et primo ꝓponit quod intendit ꝛ dicit q ꝓdicta promissio sic implēda per fidem est firma per gratiā. omni semini. i. omni homini qui fuerit qualitercunq̄ semen abrahe, Ecc. 44. Cū semine eoꝝ pmanent bona. hereditas sācta nepotes eorū scdo ibi. Nō ei ꝛc. exponit quod dixerat omni semini. est enim quoddā semen carnale. scōm illud Jo. 8. Semen abrahe sumꝰ. Est aliud semen spuale scōm illud. Ma. 3. Potens est deꝰ de lapidib9 hijs. i. de gentibus suscitare filios abrahe. Solum aūt abrahe carnalē legem seruauit sed fidem eius etiā imitatur semen spuale. Et sic si per solam legem esset promissio nō impleretur in omni semine sz solum in carnali. Quia vero impletur per fidem q̄ est omnibus cōmunis. planū est q impletur in omni semie. tertia ibi. Qui est pater ꝛc. pbat quod supposuerat. s. q semen abrahe sit nō solū quod est ex lege sed etiā quod ex fide per auctoritatem scripture: cuius primo ponit sensum dicens, Qui. s. abrahā est pater omniū nostrū. i. omnium credentium. siue iudeoꝝ siue gentilium. Supza eodem. vt sit pater oīum credentium. ysa. 51. Attendite ad abraham patrem vrm. scōo inducit auctoritatez dicens. sicut scriptum est geñ. 17. Qz patrem multaꝝ gentium posui te. Vsa alia habet, Constitui te quod sensum nō variat. Ecc. 44. Abrahā magnus paē multitudinis gentiū. tertio ibi. Ante deum ꝛc. exponit quod dixerat. Sic em̄ dictum est posui te quasi iam esset impletum quod longe postea erat implendum. sed que sunt futura in scipsis in dei ꝓuidentia sunt pñtia. scōm illud ecc. 23. Dño deo nr̄o anteq̄ crearentur omnia sunt agnita sicut ꝛ post perfectū respicit omnia. Et ideo apostolus dicit q hoc quod dictum est. posui te intelligendum est ante deū. i. in eius presentia cui credidisti. Credidit enim abrahā deo futura pnuncianti ac si videret pñtia. qz vt dicitur heb. xj. Fides est spandaꝝ subā rerum argumentum nō apparentiū ¶ Deinde cum dicit. Qui viuificat mortuos ꝛc. Ostendit a quo sit implenda huiusmodi promissio dicēs. qui. s. deus viuificat mortuos, i. iudeos q erāt mortui i pctis cōtra legem agentes viuificat per fidem ꝛ gratiā vt promissionem abrahe cōsequātur. Jo. 5. Sicut pater suscitat mortuos ꝛ viuificat ꝛc Et ea q̄ nō sunt id est gentiles vocat. s. ad gratiam tanq̄ ea que sunt. i. tanq̄ iudeos. infra. 9. Vocabo nō plebez meā ꝛc. Significat aūt gentiles p ea que nō sunt quia erant omnino alienati a deo. sicut. pma. cor. 13. dicitur. Si caritatem nō habuero nihil sum. Et sic per huiusmodi vocationem implebitur promissio abrahe etiaz in gentilib9. Vel q dicit. vocat ea que nō sūt nō intelligitur de vocatione temporali: sed de vocatione predestinationis eterne qua vocantur ꝛ eliguntur etiam qui nō sunt ac si essent. Ephe. 1. Elegit nos in ipso ante mundi ꝓstitutionē. Et de hac vocatione dicitur infra. 9. Nō ex operibus sed ex voluntate dictum qz maior seruiet minori. Vl vocationem hic dicit simplicem dei noticiam vel cognitionem qua cognoscit futura que nō sunt in actu sicut pñtia. Et hoc modo vocatio in. ps. accipitur cum dicitur. Qui numerat multitudinē stellarum ꝛc. Et secūdū hūc sensuz quod hic dicitur inducitur ꝓpter id qō supra dictum est ante deum cui credidisti. duo enim videbant obstare ei quod dictum est. patrem multaꝝ gentiuz posui te. quoꝝ vnuz erat qz ipse idem abrahaz erat quasi emortuus pre senectute vt infra dicetur. Et contra hoc dicit. q̄ viuificat mortuos. Aliud aūt est qz ille multe gentes nondum erant. Et contra hoc subdit. Et vocat ea que nō sūt tanq̄ ea que sunt. ¶ Deinde cum dicit. Qui contra spez cōmendat fidem abrahe. Et ꝓmo ondit magnitudinem fidei eius. secdo efficatiā vel fructum ei9 ibi. Jō ꝛ reputatū est ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. ꝓmo ondit magnitudinē fidei abrahe q̄tum ad promissionē seminis multiplicādi. secūdo q̄tuz ad repromissionē seminis exaltandi ibi. In repromissione ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ondit fidē ei9 fuisse magnā. secdo ondit eā fuisse firmā ibi Et nō infir

matus in fide ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo propo-
nit magnitudinem fidei abzahe dicens. qui. s. abzaham i
hancspem credidit vt fieret pater multarum gentiuz sed
contra aliam spem. Circa quod considerādum est q spes
importat certam expectationem boni futuri. que quidem
certitudo est qnqꝫ ex cā humana siue naturali scōm illud
p̄ma. coz. 9. Debet in spe qui arat arare. quandoqꝫ vero
certitudo expectātis est ex cā diuina scōz illud. pſ. In te
domine speraui ꝛc. Hoc ergo bonū q abzaham fieret pa-
ter multaꝝ gentium certitudinez habebat ex parte dei p
mittentis. Sed contrarium apparebat ex cā naturali siue
humana. Ideo dicit. Qui contra spem cāe naturalis vel
humane credidit in spem diuine promissionis. Quam q-
dez. scōo ponit dicēs scōm qđ dictuz est ei. s. gen. 22. Sic
erit semen tuuz sicut stelle celi. ⁊ sicut arena maris. Etrū
qꝫ aūt hoc inducitur propter similitudinem innumerabi-
lis multitudinis. Nam t̄tum ad stellas dicitur deut. 1.
Dominus deus vester multiplicauit vos ⁊ estis hodie si-
cut stelle celi. Quātum ad arenam dicitur. x. 4. Juda ⁊
israel innumerabiles sicut arena maris sunt. Potest tñ a
liqua differentia inter vtrumqꝫ attendi vt stellis compen
tur iusti qui fuerūt ex semine abzahe. dañ. 12. Qui ad iu-
stitiam eruditunt plurimos quasi stelle in perpetuas eter-
nitates. Arene aūt comparantur peccatozes qui a fluctu
bus mundi quasi cuiusdaz maris oppzimūtur. Je. 5. Po
sui arenā terminū maris. ¶ Deinde cū dicit, ⁊ nō infirma
tus est. ostendit firmitatem abzahe quā p̄mo proponit di
cens ⁊ nō infirmatus est. sicut enim temperantia ostendi-
tur nō esse unfirma que magnis concupiscibilibus nō vi-
citur. ita fides ostenditur nō esse infirma sed fortis que a
magnis difficultatibꝰ nō supatur. p̄ma. pe. 5. Cui resisti-
te fortes in fide. scōo ibi. Nec consideravit ꝛc. ponit diffi
cultates ex quibus ostendit fides eius nō fuisse infirma.
Et primo quidem ex parte ipsius abzahe cum dicit. Non
consideravit. s. ad discredendū p̄missionem corpus suuz
emortuum. s. qz iam mortificata erat in eo vis generatiua
p̄pter senectutem. Unde dicit. Cum iam fere centuz an-
nozum esset. Abzahe enim centenario existenti natus est
Isaac. vt habetur gen. xxi. Per annum aūt ante fuerat si
bi filius p̄missus scōm illud gen. 18. Reuertens veniam
ad te tēpore illo: ⁊ erit sare filius. Sed videtur q nō fuit
corpus eius emortuum t̄tum ad vim generatiuā qz etiaz
post mortem sare duxit cetburā vxorem que genuit ei fili
os vt dicitur gen. xxv. Dicunt ergo quidā q mortua erat
in eo vis generatiua t̄tum ad hoc q ex muliere antiqua
generaret nō t̄tum ad hoc q generaret filium ex iuuē cu
la. Solent enim senes ex iuuenculis mulieribus prolem
gignere. nō aūt ex antiquis que sunt minus apte ad cōci-
piendum. Sed melius dicendū videtur q abzahe mira-
culose restituta erat vis generādi ⁊ t̄tum ad sarā ⁊ t̄tuz
ad oīs mulieres. scōo ponit difficultatem ex pte vxoris
cū dicit Et emortuā vuluā sare. s. nō p̄sideravit vt discreō
ret. Dicit aūt emortuā t̄tum ad actum generādi. tū p̄-
pter sterilitatem tum p̄pter senectutē. Jā enim desierant
ei fieri mulieb̄ia. vt dicitur gen. 18. Et iō Isa. 51. vbi di-
citur Attendite ad abzahā p̄rez vr̄m ⁊ ad saram que vos
peperit. vt oñderet vtriusqꝫ mortificationē ⁊ frigiditatez
premisit dicens. Attendite ad petram vnde excisi estis ⁊
ad cauernā laci de qua p̄cisi estis. ¶ Deinde cū dicit in re
p̄missione etiā dei ꝛc. cōmendat fidem abzahe t̄tum ad
iteratam p̄missionem de seminis exaltatione. Et primo
ponit fidei firmitatez. scōo firmitatis cām ibi Dās gloriā
deo. Dicit ergo primo in re. p̄missione etiā dei. i. in itera
ta ei⁹ p̄missione vel de seminis multitudine quam p̄mi-
sit. Primo quidē. gen. 15. dicēs Suspice celū ⁊ numera
stellas si potes. ⁊ infra. 17. Eris pater multaꝝ gēium et
iterum infra. 22. Multiplicabo semē tuū sicut stellas celi.
Ul intelligendum est in repromissione dei. i. in iterata p
missione de exaltatione seminis eius qz cuz dixisset multi
plicabo semē tuū stati subdit. Possidebit semē tuuz poz
tas īmicoꝝ tuoꝝ ⁊ bñdicētur i semīe tuo oēs gētes trē.
In hac q̄dē bi re, p̄missione non hesitauit. i. nō dubitauit
diffidētia. s. q diffideret ō vītate diuīe p̄missiois. Jac.
p̄mo. Qui hesitat filis ē fluctui mar' ꝛc. ꝫ pzortaꝝ est fiō
id ē fortiter fidei adhesit p̄ma pe. vltimo. Cui resistite for
tes in fide. ¶ Cōsequenter cum dicit. Dans gloriā deo.
assignat rōnez firmitatis fidei eius dicēs. Confortatus ē
in t̄ fide dans gloriam deo in t̄tum. s. consideravit omni
potentiam eius. pſ. Magna virtus eius ꝛc. Unde ⁊ hic
subditur. Plenissime sciens qz quecunqꝫ promisit deus
potens est facere. sap. 12. Subest enim tibi cum volueris
posse. Ex quo patet q quicūqꝫ nō est firmus in fide dei t̄
tum est in se diuine glorie derogat vel t̄tum ad eius ve-
ritatem vel t̄tum ad eius potentiam. ¶ Deinde cum di-
cit. Et reputatum est ei commendat fidem abzahe t̄tum
ad eius effectum. Et primo ponit effectum quem in ipso
habuit dicens. Jō. s. quia abzaham tam perfecte hoc ip̄z
credidit reputatuz est illi ad iusticiam p̄mi mach. 2. Et re
putatum est ei ad iusticiam. scōo ostendit effectum quem
fides eius habet etiā i alijs. Et circa hoc tria facit. Pri
mo ponit similitudinem effectus dicens. Nō aūt scriptuz
est tm̄ p̄pter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiaz vt
scilicet reputemus q̄ Ili abzahe fides ad iustitiam repu
tata sit sed scriptum est propter nos quibus reputabitur.
scilicet fides ad iustitiam. infra. 15. Quecunqꝫ scripta sūt
ad nostram doctrinam scripta sunt. Sic ergo scriptuz est
propter eum vt sit nobis in exemplum. ⁊ propter nos vt
sit nobis in iustificationis spem. secūdo ibi. Credentibus
in eum ostendit similitudinem fidei. Reputata est enim
ad iustitiam fides abzahe credenti q corpus suum emoz
tuum ⁊ emortuam vuluā sare posset viuificari ad filiozum
procreationem. Reputatibur ⁊ nobis credētibus in euz
qui suscitauit dominū nostrū iesum cristum a mortuis. ⁊ t̄
deum patrem cui ipse dicit in. pſ. Tu aūt domine misere
re mei ⁊ resuscita me. Et quia eadem est virtus patris et
filij: ipse etiā in propria virtute surrexit. Q aūt hec fides
iustificet habetur. infra. 10. Si cōfitearis in ore tuo domi
nuz iesum ⁊ in corde tuo credideris q deus illum suscita
uit a mortuis. saluus eris. tertio ibi. Qui traditus est ꝛc.
assignat cām quare fides resurrectiois xp̄i iustificet dicēs
qui scilicet xp̄us traditus est scilicet in mortem a deo pa-
tre. infra. 8. Propzio filio suo nō pepercit deus sed p no
bis omnibus tradidit illū. Et a seipso. ephe. 5. Tradidit
semetipsum pro nobis. Et a iuda. Jo. 19. Qui me tradi
dit tibi maius peccatuz habet. Et a iudeis. Ma. xx. Tra
dent eum gentibus ad illudendum. Et resurrexit propt̄
iustitiam nostram id est vt nos resurgendo iustificaret in-
fra. 6. Quomō xp̄s resurrexit a mortuis per gloriam pa-
tris. ita ⁊ nos in nouitate vite ambulem⁹. Et q, p̄pter de
licta nostra sit traditus in mortem, manifestum vr̄ ex hoc
q sua morte meruit nobis deletionez peccatozum: sed re
surgendo nō meruit qz in statu resurrectionis nō fuit via
toz sed comprehensoz. Et ideo dicendum est q mors xp̄i
fuit nobis salutaris nō solū per modum meriti sed etiam
per modū cuiusdā efficientie. Cum eī humanitas xp̄i es
set quodāmodo instrumentū diuinitatis ei⁹. vt damasce.
dicit oēs passiōes ⁊ actōes hūanitatis xp̄i fuerūt nob sa
lutifere vt pote ex virtute diuinitatis p̄uenientes. Sed quia
effect⁹ hz aliqualr silitudinē cāe. mortē xp̄i qua extincta
est i eo mortal' vita dicit esse cāz exrictiōis pctoꝝ nr̄oꝝ re
surrectionē aūt ei⁹ q̄ rediit ad nouā vītā gle dic esse cām
iustificationis nr̄e p quā redimus ad nouitatē iustitie.

V. ca.

Incipit capitulum quintum.

Justificati igitur ex fide pacez habeamus ad deum per dominum nostrum iheſum cristum. per quē habemus accessum per fidem in gratiaz istam in qua stamus ⁊ gloriamur in spe glorie filiozum dei. Non solum autem sz ⁊ gloriamur in tribulationibus. scientes q tribulatio patientiam operatur. patientia autem probationem. probatio vero spem. Spes autem non confundit. quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.

¶ Postq apostolus ostendit necessitatem gratie xp̄i qz sine ea nec cognitio veritatis gentibus nec circūcisio ⁊ lex iudeis profuerunt ad salutem. hic incipit cōmendare ꝺtutez gratie. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit que bona per gratiā p̄sequamur. secūdo a quibus malis p eā liberemur ibi. Propterea sicut per vnū hominē ꝛc. Circa primum duo facit. primo proponit modū perueniendi seu viam qua venimus ad gratiā. secūdo oñdit bona que per gratiā p̄sequimur ibi. Et gloriamur in spe glorie ꝛc. Circa primum duo facit. Primo exhortatur ad debitum gratie vsum. scōo oñdit nobis gratie aditū ibi. Per quē accessum ꝛc. Dicit ergo primo. Dictum est q fides reputabitur omnibus ad iusticiā credentibus resurrectionē cristi que est cā nostre iustificationis. Justificati igitur ex fiō in t̄tum scilicet per fidem resurrectionis effectum eius participamus. habeamus pacem ad deum scilicet subiciendo nos ⁊ obediendo ei. Job. 22. Acquiesce igitur ei ⁊ habeto pacem Job. 9. Quis resistit ei ⁊ pacem habuit. Et hoc per iħm xp̄m dominū nostrū qui nos ad istam pacem perduxit. ephe. 2. Ipse est pax nostra. Unde subdit p quē xp̄m accessum habemus scilicet tan t̄ per mediatorem. p̄ma thimo. 2. Mediatoz dei ⁊ hoīm ꝛc. Ephe. 2. Per ip sum accessuz habemus ambo in vno spiritu ad patrē. Accessum in t̄ in gratiā istaz id est in statuz gratie. Jo. p̄mo Gratia ⁊ veritas per iħm xp̄m facta est. In qua id est per quā gratiam nō solum resurreximus a peccatis. sed etiaz stamus firi ⁊ erecti per affectum in celestia. pſ. Stantes erant pedes nostri. Idez nos aūt surreximus ⁊ erecti sumus. ⁊ hoc p fidem per quam scilicet gratiā cōsequamur nō qz fides precedat gratiā cum potius per gratiam sit fides. eph. 2. Gratia estis saluati p fidez. scz qz primus effectus gratie in nobis est fides. ¶ Deinde cum dicit gloriamur in spe glorie ꝛc. Ostendit que bona nobis p graiam prouenerunt. Primo dicit q per gratiam habemus gloziam spei. Scōo q per gratiam habemus glozias dei ibi. Nō solum aūt Circa primuz tria facit. Primo ostendit magnitudinem spei in qua gloziamur. scōo eiꝰ vehementiam ibi non solum aūt ꝛc. tertio eius firmitatem ibi. Spes aūt nō confundit ꝛc. Magnitudo autē spei cōsideratur ex magnitudine rei sperate quam ponit dicens. ⁊ gloriamur in spe glorie filioꝝ dei. id est ex hoc q speramus nos adepturos gloziam filiozum dei. Per gratiam enim xp̄i adepti sumus spiritū adoptionis filioꝝ dei vt dicitur. infra. 8. sap. 5. Ecce quomō cōputati sunt inter filios dei Filijs aūt debetur hereditas patris infra. 8. Si aūt filij ⁊ heredes hec aūt hereditas est gloria quam deus habet in seipso. Job. 4. Si habes brachiuz vt deꝰ ꝛc. ⁊ huiusmodi spes indita est nobis per xp̄m. p̄ma pe. p̄mo. Regenerauit nos in spem viuā per resurrectionem iħu xp̄i ex mortuis in hereditatem incorruptibilem ꝛc. Et hec gloria q̄ in futuro in nobis complebitur interim nunc in nobis incohoatur per spem infra. 8. Spe salui facti sum⁹. pſ. Gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum. ¶ Dei de cum dicit. Nō solum aūt ꝛc. ostendit vehementiaz huius spei. Qui enim vehemēter aliq̄d sperat libēter sustinet p̄pter illud etiaz difficilia ⁊ amara sicut infirmus si vehementer sperat sanitatem libenter bibit potionem amaraz vt sanetur per ipam. Signum ergo vehementis spei quā habemus p̄pter xp̄m est q nō solum gloziamur de spe future glozie. sed etiā de malis que pro ipsa patimur. Unde dicit. Nō solus aūt gloziamur scilicet in spe glozie sed etiam gloziamur in tribulationibus per quas ad glozias p̄uenimus. Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum celorum. Jac. p̄mo. Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis. Et cām ostendit p̄ter dicēs scientes ꝛc. Ubi t̄ttuoz q ordinē ponit quoꝝ p̄mū est tribulatio ō q̄ dicit q tribulatio patiētia opat. Nō quidē sic q tribulatio sit eiꝰ cā effectiua sed quia tribulatio est materia z occasio exercendi patientie actum infra. 12. In tribulatione patientes. scōo ponit patiētie effectuz cum dicit Patiētia probationem. ecc. 2. In igne probatur aurum ⁊ argentum. homines vero receptibiles in camino humiliationis. Manifestum est eniz q detrimentum alicuius rei de facili sustinemus propter rem quaz magis amamus. Unde si aliqs in rebus corpozalibus ⁊ tēpozalibus patienter sustinet p̄pter cōsequenda bona eterna sufficienter ex hoc probatur q talis plus amet bona eterna t̄ temporalia. Sed cōtra id quod hic dicitur Jac. p̄mo. Probatio fidei vestre patientiam operatur. Dicendum est aūt q probatio dupliciter potest accipi Uno modo scōz q est in probato. ⁊ sic probatio est ipsa tribulatio per quam homo probatur. unde idem est dictuz q tribulatio patientiam operatur ⁊ q tribulatio probat patientiā. Alio modo accipitur probatio pro probatum esse. Et ita accipitur hic q patientia p̄bationem operatur quia ex hoc q homo patienter trubulationem sustinet redditur iam probatus. tertio subditur tertium dicens. Probatio vero spem. s. operatur quia. s. per hoc q aliquis iam probatus est potest de eo spes haberi ⁊ ab ipso ⁊ ab alijs q ad hereditatez dei admittaē sap. 3. Deus probauit illos ⁊ inuenit illos dignos se. Sic igitur de primo ad vltimū patet q tribulatio viam parat ad spē Unde si aliquis vehementer gloziatur de spe: cōsequens est vt de ipsis tribulationibus glozietur. ¶ Deinde cuz dicit. Spes aūt nō confundit ostendit huiusmodi spei firmitatem. Et primo ponit eaz dicens. Spes aūt hec qua speramus gloziam filiozum dei nō confundit id est nō deficit nisi homo ei deficiat. Ille enim dicitur a spe sua confundi qui deficit ab eo quod sperat. pſ. In te domīe speraui nō confundar in eternum. ecc. 2. Nullus sperauit in domino ⁊ confusus est. scōo ibi quia caritas dei ꝛc. ponit certitudinis spei duplex argumentuz quoꝝ primum est ex dono spiritussancti. scōm ex morte xp̄i. ibi Et quid eniz cristus ꝛc. Dicit ergo primo ex hoc possumus scire q spes nō confundit quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Caritas dei aūt dupliciter accipi potest. Uno modo pro caritate q̄ diligit nos deꝰ. Jere. 31. Caritate perpetua dilexi te. Alio modo potest dici caritas dei qua nos deum diligimus infra. 8. Certꝰ suꝫ q neqꝫ mors neqꝫ vita, seperabit nos a caritate di. Utraqꝫ aūt caritas dei cordibꝰ nr̄is diffundit p spm̄ sanctū q̄ datꝰ est nob. Spūs em̄ sctū q̄ē amoz p̄ris ⁊ filij dari nobis ē nos adduci ad ptipationē amoꝛ q̄ē spūsctūs. Aq̄ q̄dē ptipatiōe efficimur dī amatores. Et

hoc q ipm amam⁹ signuz est q ipse nos amet. puer. 8. Ego diligẽtes me diligo. Nõ quasi nos ꝓmo dilexerim⁹ deũ sed qm ipse prior dilexit nos vt dicit. ꝓma Joh. 4. Dicitur aũt caritas qua nos de⁹ diligit in cordib⁹ nostr⁹ diffusa esse q est in cordibus nris patenter ostensa ꝙ donum sancti spũs nobis impressum. ꝓma Jo. 3. In hoc scimus qm manet in nobis de⁹ ꝛc. Caritas aũt qua nos deum diligim⁹ dicitur in cordib⁹ nostris diffusa. i. quia ad oĩa mores ꝛ actus aĩe pficiendos se extendit. nã vt dicit ꝓma cor. 13. Caritas patiens est benigna est ꝛc. Ex vtroq aũt intellectu hoꝝ verboꝝ cõcluditur q spes nõ cõfundit. si enim accipiaꝫ caritas dei qua nos diligit deus. manifestuz est q hijs ds diligit seipsuz nõ negabit. deut. 33. Dilexit populos oẽs sancti in manu illius sunt. Similit etiã si caritas dei accipiatur qua nos deũ diligimus. manifestuz est q se diligentib⁹ bona eterna ꝓparauit. Jo. 14. Si quis diligit me diliget a patre meo. ꝛc.

Lectio tertia.

T quid enim xp̃us cum adhuc ifirmi essemus secũduz tempus ꝓo impiis mortuus est: Vix enim ꝓo iusto quis mozitur. Naz ꝓo bono forsitan ds audeat mori. Commẽdat aũt caritatez suaz de⁹ in nobis. qũoz si cum adhuc peccatores essemus secundum tempus xp̃us ꝓo nobis mortuus est. multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii eius. multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Non soluz autem sed ꝛ gloriamur in deo per dñm nostrum ihesũ xp̃m per quẽ nunc reconciliationem recepimus.

¶ Postq apostolus ostendit firmitatem spei per donuz spũsancti hic ostendit idem per mortẽ xp̃i. Et primo ponit questionem. secũdo ostendit difficultatem ibi. Vix enim ꝓo iusto ꝛc. tertio determinat questionis veritatez ibi. Commendat aũt suã caritatez ꝛc. Dicit ergo primo dicum est q spes nõ confundit. quod quidez apparet hoc cõsideratis. Et quid enim xp̃s cũ adhuc infirmi essemus. s. infirmitate peccati. ps. Miserere mei dñe quoniam infirmus sum. Nam sicut per corpozalem infirmitatem dissoluitur humoꝝ debita armonia. ita etiã per peccatũ debit⁹ ordo affectionum excluditur. Cum ergo adhuc infirmi essemus xp̃us mortuus est pro impijs ꝓma pe. 3. Xp̃us semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis. Et hoc scom tempus id est vt certo tempore in morte moraretur die scz tertia surrecturus. Mat. 12. Sicut fuit ionas in ventre ceti tribus diebus. ꝛ trib⁹ noctibus sic erit filius hominis in corde terre. Hoc ergo magnum est si cõsideremus quis mortu⁹ sit. Magnũ etiam est si consideremus ꝓo quib⁹ est mortuus. Nõ potest aũt esse vt tã magnum quid fiat nisi ꝓpter aliquem certum fructum scom illud. ps. Que vtilitas in sanguine meo dum descendo i corruptionẽ. quasi dicat. Nulla si nõ sequaꝫ humani generis salus. ¶ Deinde cũ dicit. Vix enĩ ꝓo iusto ꝛc. Ostẽdit ꝓdicte questionis difficultatẽ ex parte eoꝝ ꝓo quib⁹ xp̃us mortuus est. s. ꝓo impijs dicẽs. Vix enim quis id est aliquis mozit ꝓ hoĩe iusto liberando. quinmo vt dicitur ysa. 57. Just⁹ pit ꝛ nõ est qui recogitet i corde suo ꝛc. Ideo dico. vix mozitur. Nã forsitan quis. i. aliquis ratus ex zelo virtutis audeat mori ꝓ bono homine. Varij enim est ꝓpter hoc q est maximũ. vt ẽm dicitur. Jo. 15. Maiorem hãc dilectionem nemo hz ꝛc. Illud aũt quod xp̃us fecit vt quis mozias ꝓ impijs ꝛ iniustis nunq inuenitur. Et ideo merito admirãdum est quare xp̃us hoc fecerit. Potest aũt ꝛ aliter legi vt ꝓ iusto intelligamus aliquem in virtute exercitatũ per bonum aũt hominẽ innocentem. Et q̃uis scom hoc iustus sit prestantior bono. tñ ꝓo iusto vix aliquis mozit. Cuius ratio est q innocens q̃ per bonum intelligit magis miserandus videt ꝓpter defectum etatis vel alicuius huiusmodi. Justus aũt q̃ perfectus est ꝛ absq defectu nõ habet in se mie maliciã. Q ergo aliquis moziatur ꝓ innocente potest ex compassioe misericordie ꝓuenire. Sed q aliquis mozatur ꝓo iusto prouenit ex zelo virtutis q̃ in pauciozibus inuenit q̃ mie passio. ¶ Deinde cum dicit. Cõmendat aũt ꝛc. respõdet premisse questioni. Et primo ponit responsionẽ. secundo ex hoc arguit ad propositum ibi. Multo ergo magis. tertio ostendit necessitatem ꝙsequentie ibi. Si enim cuz inimici ꝛc. Dicit ergo primo. Quesitum est quare xp̃us ꝓ impijs mortuus est. Et ad hoc est responsio q per hoc deus suam caritatem cõmendat in nobis id est per hoc ostendit se nos maxime diligere. qm si cum adhuc peccatores essemus xp̃us mortuus est ꝓo nobis. ꝛ hoc scoz tempus sicut supza expositum est. ipsa aũt mors xp̃i ꝓo nobis caritatem ostendit dei quia dedit filium suuz vt ꝓo nobis satisfaciẽs moreretur. Jo. 3. Sic deus dilexit mundum ꝛc. Et ita sicut caritas dei patris ad nos ostenditur per hoc q spiritum suum dedit nobis vt supza dictum est. ita ꝙ hoc q dedit filium suum vt hic dicitur. Sed in hoc q dicit cõmendat. immensitatem quãdam diuine caritatis assignat. que quidem ostenditur tum ex ipso facto quia scilicet dedit filium suum vt moreretur ꝓo nobis. tum ex pte nostre conditionis quia hoc nõ fecit prouocatus nostr⁹ meritis cuz adhuc peccatores essemus. ephe. 2. Deus q̃ dives est i misericordia ꝓpter nimiã caritatẽ qua dilexit nos cũ essemus mortui peccatis cõuiuificauit nos xp̃o ꝛc ¶ Consequenter cũ dicit. Mutlo ergo magis ꝛc. concludit propositũ ex premissis dicens. Si xp̃s ꝓo nobis mortuus est cum adhuc peccatores essemus multo magis vtuificati nunc in sanguine ipsius sicut supza tertio habitũ est quem proposuit deus propiciatorem per fidem per sãguinem ipsius: salui erimus ab ira id est a vindicta damnationis eterne quam propter peccata homines incurrũt Ma. 3. Geminina viparum quis demonstrauit ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Si enim cum inimici ostendit necessitatẽ predicte consequentie que procedit a minozi ad maius affirmando. Et est ibi obseruanda duplex comparatio mioris ad maius. Una quidez ex parte nostra. Alia ex parte xp̃i. Ex parte quidem nostra comparat inimicos reconciliatis. Minus enim videtur q aliquis bene faciat inimicis q̃ iam reconciliatis. Ex parte xp̃i comparat mortez vite. Potentioz enim videtur vita eius q̃ mors. quia vt dicitur. 2. cor. vltimo. Mortu⁹ est ex infirmitate scilicz carnis nostre. sed viuit ex ꝝtute dei. Et ideo dicit ratione cõclusum est q multomagis viuificati salui erimus per ipm Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo. et hoc per mortem filij eius. multomagis iam nos reconciliati salui erimus. ꝛ hoc in vita ipsius. Est aũt considerãduz q homo dicitur inimic⁹ deo dupliciter. Uno modo quia contra deum inimicicia exercet dum eius mandatis renititur. Job. 15. Cucurrit aduersus deum erecto collo Alio modo per hoc q deus homines odio habet. nõ qui dem secũdum ipsum quod fecit quia quãtum ad hoc dicit Sap. 11. Dilexisti oĩa ꝛ nihil odisti ꝛc. sed quãtuz ad hoc qõ in hoĩe inimic⁹ hõ. i. dyabol⁹ fecit. i. q̃tum ad pctm

Sap. 14. Sisꝛ odio sũt deo impi⁹ ꝛc. Et ecc. 13. Altissim⁹ odio hẽt pctores Subtracta inimicicie cã. s. peccato per xp̃m sequitur recõciliatio q ipm scõe cor. 5. De⁹ erat in ipso mundũ reconcilians sibi. Pctm aũt nrm sublatũ est per mortem filij eius. Circa quod ꝓsiderandum est q mors xp̃i tripliciter ꝓsiderari pot Uno mo ꝑm ipam rõez mortis. Et sicut dicit. Sap. ꝓmo. Deus mortẽ nõ fecit i humana natura. sed est per pctm inducta. Et ideo mors xp̃i ex cõi mortis rõne nõ fuit sic deo accepta vt q ipsaz recõciliareꝫ. q deus nõ letaꝫ in perditione viuoꝝ. vt dicit sap. ꝓmo. Alio modo pot mors xp̃i ꝓsiderari scom q ẽ in actione occidentiũ que maxime deo displicuit. Unde contra eos petrus dic. Act. 3. Vos sanctũ ꝛ iustũ negastis et petistis homicidã ꝛc. Unde mors xp̃i sic ꝓsiderata nõ potuit esse recõciliationis cã. sed magis indignationis. tertio modo pot ꝓsiderari scom q ꝓcessit ex voluntate xp̃i patietis que quidẽ voluntas informata fuit ad mortẽ sustinẽdam tũ ex obediẽtia ad pr̃ez. phil. 2. Factus est obediẽs patri vsq ad mortẽ. tum etiã ex caritate ad hoĩes eph. 5. Dilexit nos ꝛ tradidit se ꝓ nobis. Et ex hoc mors xp̃i fuit meritoria ꝛ satisfactoria ꝓ peccatis nostris. ꝛ in tñ deo accepta q̃ suffecit ad recõciliationẽ oĩum hoĩm etiã occidentium xp̃m ex quib⁹ aliqui sunt saluati ipso ozante qm dixit Luc. 23. Ignosce illis qz nesciũt qd faciunt. ¶ Deinde cũ dicit. Nõ solũ aũt ꝛc. Ostendit que bona iã in re cõsequimur ꝙ gratiã dicens. Nõ solũ aũt gloriamur in spe glorie quã in futuro expectam⁹. sed in deo id est in hoc q sum⁹ etiã nũc deo cõiuncti per fidẽ ꝛ caritatẽ. ꝓmo cor. 1. 12. cor. 10. Qui gloriaꝫ in dño ꝛc. Et hoc quidẽ ꝓ oĩm nrm ihesum xp̃m per quẽ etiã nũc in pñti tempore reconciliationẽ accepim⁹ vt de inimicis facti sim⁹ amici. Col. primo. Per eũ placuit recõciliari oĩa ꝛc. Posset aũt ꝛ cõtinuari cũ eo qõd dictum est salui erim⁹ in vita ipsius a pecato ꝛ a pena ꝛ nõ solũ. salui erim⁹ a malis sed etiã gloriamur in deo id est ꝓ hoc q erimus idem in futuro cũ ipo Jo. 17. Et sint vnũ in nobis sicut ꝛ nos vnũ sumus.

Lectio tertia.

Roptꝛea sicut per vnum hominez peccatum in hunc mnnduz intrauit ꝛ per peccatuz mors. ꝛ ita in omnes homines mors pertransiit. in quo oĩes peccauerunt.

¶ Postq aplus ostendit que bona per gratiã xp̃i ꝓsecuti sumus. hic ꝓsequẽter oñdit a quib⁹ malis per eaz liberemur. Et circa hoc tria facit. Primo enim oñdit q ꝙ gratiam xp̃i liberati sum⁹ a seruitute peccati. scõo oñdit q ꝙ gratiã eius sum⁹ liberati a seruitute legis. 7. ca. ibi. An ignoratis frẽs ꝛc. tertio oñdit q ꝓ gratiã xp̃i liberamur a dãnatione. 8. ca. ibi. Nihil nũc dãnationis ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo oñdit q per gratiã xp̃i liberamur a peccato oztginali ꝑterito. scõo oñdit q ea tuti regimur cõtra peccata futura ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. Circa ꝓmum duo facit ꝓmo agit de ꝓcessu peccati. scõo de ꝓcessu gratie destruentis peccatũ ibi. Sed nõ sicut delictũ ꝛc Circa ꝓmũ duo facit. Primo ꝓponit ꝓcessuz peccati. secũdo manifestat ibi Ulq ad legez ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo ꝓponit ꝓcessum peccati. secũdo oñdit eius nullitatem ibi. Et ita in oẽs ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo oñdit peccati oztginẽ. scõo oztginẽ mortis. ibi ꝛ per peccatũ mors. ꝛc. dicit ergo primo q per xp̃m recõciliationem accepim⁹. Ita ẽm a xp̃o recõciliatio ꝓcedit in mũdũ sicut ꝙ vnũ hoĩem. s. per adam peccatũ intrauit in hunc mũdum. ꝓme cor. 15. Sicut in adam oĩes moziunt ita ꝛ in xp̃o oẽs viuificabũtur. Est aũt hic ꝓsiderandum q heretici pelagiani peccatũ oztginale in puulis esse negantes hec verba apli dicebãt esse intelligẽda de peccato actuali. Quod quidẽ scom eos in hũc mũdum intrauit ꝙ adam in ꝙtum omnes peccãtes peccatũ ade imitãtur ꝙm illud osee. 6. Ipi aũt sicut adã transgressi sunt pactuz ꝛc Sed sicut aug. dicit cõtra eos si de introitu peccati actu alis qui est per imitationez hic aplus loqueret. non diceret peccatũ per hominẽ in hunc mũduz intrasse sed magꝫ per dyabolum quẽ peccãtes imitanẽ scom illud sap. secũdo Invidia dyaboli mors ꝛc. Est ergo intelligẽdũ q per adam peccatũ in hunc mũdum intrauit nõ solum imitatione. sed etiã ꝓpagatione. i. q carnis oziginem viciatã secũdũ illud ephe. scõo Eram⁹ natura filij ire. ꝛ in ꝑs. Ecce ẽm in iniquitatibus cõceptus sum ꝛc. Sed videt hoc esse impossibile q per oziginẽ carnis peccatũ ab vno in alium traducatur. peccatũ enim est in anima rationali que nõ traducitur ꝙ oziginẽ carnis. tum qz intellect⁹ nõ est actiuus corporis actus. ꝛ ita nõ potest ꝙ virtutem corꝑal seminis cãri vt ꝑbus dicit in libro de generatione animalium. tum etiã qz cum aĩa rõnalis sit quedã res subsistẽs vt puta per se operationẽ habens ꝛ corpore corrupto non corrumpaꝫ: ꝙsequẽs est q nõ generetur corpore generato sicut alie forme que nõ possunt per se subsistere sed potius causaꝫ a deo. Cõsequens igitur videt q nec peccatũ quod est accidens aĩe qõd possit per carnis oziginẽ traduci. ad hoc aũt rationabiliter rñdetur q licet in semine nõ sit anima. est tñ in semine virtus dispositiua corporis ad anime receptionem. que cũm corꝑi infunditur etiam ex suo modo cõformatur. eo q omne receptum est in recipiẽte ꝙ modum recipientis. Et ex inde videmus q filij similantur parẽtibus nõ solum in defectibus corpozalibus sicut q le ꝙsus generat lepzosum ꝛ podagricus podagricũ sed etiã in defectibus anime sicut iracundus iracundum ꝛ amentes ex amentibus nascũtur. Quãuis enĩz pes quẽ est subiectũ podagre nõ sit in semine nec aĩa que est subiectum ire vel amẽtie est tñ in semine virtus formatiua corpozalium mẽbroꝝ ꝛ dispositiua ad animã. Sed adhuc remanet dubitatio qz defectus qui ex viciata oztgine trahũtur nõ habent rõnem culpe. Nõ ẽm merenẽ penam ſ magis miam. sicut phũs dicit de eo qui nascitur cecus vel q̃cumq; alio modo aliter ozbatus. Et hoc ideo qz de ratione culpe est q sit voluntaria ꝛ in potestate hoĩs cui culpa imputatur. Sic igitur si aliquis defectus in nos quenit per oziginem primi patentis non videtur in nobis habere rõnem culpe sed pene. Et ideo dicendum est q sicut peccatum actuale est peccatũ persone qz per voluntatem persone peccantis ꝓmittitur. ita peccatũ oztginale est peccatum nature quod per voluntatez principij humane nature cõmissum est. Est enim cõsiderandum q sicut diuersa corporis membra partes sunt persone vnius hominis ita omnes homines sunt partes ꝛ quasi quedaz membra humane nature. Unde ꝛ porphirius dicit q participatione spẽl' plures homines sunt vnus homo. Sidemus aũt q actus peccati exercitus per aliquod membrum puta q manũ vel pedem nõ habet rõnem culpe ex voluntate manus vel pedis. sed ex voluntate totius hominis a qua siẽ a quodam ꝓncipio derivatur motus peccati ad singula membra. Et similiter a voluntate ade qui fuit ꝓncipiuz humane nature tota inordinatio nature habet culpe rationem in omnibus ad quos peruenit quãtuz ad hoc q susceptiui sunt culpe. Et sicut pctm actuale qõ est pctm psone trahit ad singula mẽbra per aliquẽ actum ꝓsonalẽ ita peccatũ oziginale trahit ad singulos hoĩes ꝙ actũ nature q̃ est gnratio. Et ita sicut ꝙ generationẽ hũana natura trahit. ita etiã ꝙ gnationẽ traducit defect⁹ hũane nature qui ẽ consectus ex peccato ꝓmi parentis. Est aũt hic

defectus carētia originalis i usticie que erat primo homini diuinitus collata: nō soluz vt erat psona quedā singularis sed etiā vt erat principiū humane nature vt. s. eaz simul cuz natura in posteros traduceret. Et ideo simili mō qmissionē huius originalis iusticie p peccatū ad posteros transmisit hūtem in eis rōnem culpe rōne iam dicta. Et ideo dicit q in processu originalis peccati psona infecit naturam. s. adam peccās viciauit humanā naturā sz post modum in alijs natura viciata inficit psonā dum. s. genito imputat ad culpā nature vitiū ,ppter voluntatē primi pentis vt dictuz est. Ex hoc aūt patet q licet primuz peccatuz pmi pentis p originē traducat in posteros. alia tamen eius peccata vel etiā alioz hominū in filios non traducunt. qz per solū primū peccatū sublatū est bonū nature qō erat per originē nature traducendū per alia ño peccata subtrahit bonū gratie psonalis qō nō trāsit ad alios posteros ? inde etiā est q ꝙis peccatū ade deletum fuerit p suā penitentiā iuxta illud. Sap. 10. Eduxit illum a delicto suo. nō tū eius pēna ōlere potuit peccatū posterorum qz eius pnā fuit p actū psonalē qz vltra eius psonā nō se extendebat. Et ,ppter hoc est vnuz tantū originale peccatū qz solus defect⁹ ꝓsequēs primū peccatū originaliter derivat ad posteros. Et ideo aplus singulariter dic̄ per vnū hoiem peccatū in hūc mūdum intrauit. nō autez dixit pluraliter peccata qō fuisset dicendū si de actualib⁹ loquerē. Dicit aūt qñq pluraliter peccata originalia sicut in. ps. In peccatis ꝯcepit me mater mea. qz ptinet virtualiter multa peccata in ꝙtum ex corruptione fomitis inclinamur ad multa peccata. Sed videt q peccatū originale nō intrauerit in hūc mūdum p vnū hoiem. s. adā sz magis per vnā mulierē. s. euam que ꝑmo peccauit scōm illō ecc. 25. A muliere factū est initiū peccati. z p illā omnes mozimur. Ad hoc rñdetur in glo. dupliciter. Uno modo qz ꝓsuetudo est scripture vt genealogie nō. p mulieres. sz per viros texant sicut patz. Ma. 1. z Luc. 3. Et ideo apostol⁹ hic volēs quasi genealogiā quādaz peccati ostendere nō fecit mentionē de muliere sz solū de viro. Alio mō qz etiā mulier de viro sūpta est. z ideo qō est mulieris attribuit viro. ,Pōt etiā alio mō dici z melius q cū peccm originale traducat simul cū natura sicut dictū est. sicut p virtutem actiuā viri muliere materiā ministrāte natura traducitur ita z peccm originale. Unde si adā nō peccasset eua peccāte non ,pter hoc fuisset peccm traducū ad posteros Illa em̄ est cā quare xp̄us peccm originale nō traxit qz ex sola femina sine virili semine carnē accepit. ,Per hoc verbum apli aug. rñdet iuliano heretico in hūc modū querēti nō peccat iste qui nascit nō peccat iste q̄ genuit nō peccat ille qui cōdidit. per quas igitur rimas inter tot presidia inocētie peccatū fingis ingressum. Sed aug. respondet quid quer̄ latentē rimā cū habeat apertissimā tanuā Mā scōm apostolū p vnū hoiem peccatū in hunc mūdum intrauit. Cōsequēter tāgit ingressum mortis in munduz cū dicit. Et per peccm mors. s. in hūc mundū intrauit secūdum illud sap. ,pmo. Iniustitia mortis est acquisitio. Uidetur aūt q mors nō sit ex peccato sed magis ex natura. vtpote ꝓueniens ex neccessitate materie. Et em̄ corpus humanū ex cōtrarijs cōpositum. Unde est naturaliter corruptibile. Dicendū est aūt q natura humana dupliciter potest ꝓsiderari. Uno mō scōm principia intrinseca et sic mors est ei naturalis. vnde seneca dicit in libro de remedijs fortuitoz q mors natura est hominis nō pena. Alio modo pōt ꝓsiderari natura homis scōm q per diuinā ,prudentiā fuit ei per iusticiā originalē ,puisum. Que quidem iustitia erat quedā rectitudo vt mens hominis esset sub deo z inferiores vires essent sub mente z corpus sub anima z omnia exteriora sub homine ita. s. q ,diu mēs hominis deo subderet vires inferiores subderent rationi et corpus anime indeficiēter ab ea vitā recipiēs z exteriora hominī vt. s. oīa ei fuitēt z nullū ex eis nocumētū sentiret. Hoc aūt ,prudentia diuina disposuit ,pter dignitatem anime rōnalis que cū naturaliter sit incorruptibilis debebat sibi incorruptibile corpus. sed q corpus qō ē ex cōrarijs cōpositz opportebat esse organū sensus. z tale corpus scōm naturā suā incorruptibile esse nō pōt supplere potentia diuina qō deerat nature hūane dās ei ,virtutem cōtinendi corpus incorruptibilit sicut faber si posset daret ferro ex quo cultellū fabricat ,virtutē vt rubiginē nullam cōraberet. Sic ergo postq̄ mens hominis p peccm est a dei subiectione auersa. amisit virtutē cōtinendi inferiores vires z etiā corpus z exteriora. z sic incurrit mortē naturalē a cāis intrinsecis z violētiā ab exterioribꝰ nocumētis. ¶ Deinde cū dicit ita z in oēs cē. Ostendit vltratem huius ,pcessus z ꝙtum ad mortē z ꝙtuz ad peccatū ordine tū retrogrado. Mā supza ,pius egit ō ingressu peccati q̄ est cā ingressus mort̄. nūc aūt ,pius agit de vltrate mortis tan ꝙ de manifestiori. z hoc est quod dicit. Et ita mors. s. vl' pcm̄ ,primi pntis ptrāsijt i oēs qz. s. per originem viciatā contrahūt hoies necessitatē moriendi. 2. ,p. 14. Oēs mozimur. p̄s. Quis est hō qui viuit cē. ¶ Deinde tāgit vltratem ,pcessus peccati. cū dicit in quo omnes peccauerūt qō sicut aug. dicit in glo. pōt dupliciter intelligi. Uno mō in quo. i. primo hoīe vel in quo. s. pctō. qz scz eo peccāte quodā modo oēs peccauerūt in ꝙtuz in eo erant sicut in prima sua origine. Sed cū xp̄us etiā originez ex adā traxerit vt patet Luc. 3. Uidet q etiā ipse eo peccāte peccauerit. Ad hoc rñdet aug. sup gen. ad litteram q xp̄us nō omni mō fuit in adam quo nos fuimus. nos em̄ fuim⁹ z scz corpulentā subām z scōm semiālē rationē. xp̄us aūt fuit in eo solū scz corpulentā subām. Qō quidā male intelligētes putauerūt q tota substantia corpozum humanoz que ptinet ad veritatē humane nature fuerit actu in adam vt p quādaz multiplicationē diuina virtute. factā. si qō ,sumptū est ab adaz sit in tāta quantitate corpoz ampliatū. Sed hoc est incōueniēs opa nature miraculo attribuere: ,presertim qz videm⁹ q corpus hūanum ꝙtumcūq̄ sit de veritate humane nature corrūpitur z accipit aliā formā. Unde qz oīe generabile est corruptibile z ecōuerso. oportet dicere q materia que ante generationē hoīs ,sub alia forma ꝙ humana fuit: formā humane carnis assumpserit z sic nō totū qō est in corpozib⁹ nostris ad veritatez nature pertinēs fuit actu in eodem. sed solum scōm originē. ,put. s. effectus est in principio actuo Scōm hoc ergo intelligendū est q cū in nostra generatione sit z materia corpozalis quā femina ministrat z vis activa que ē in semine maris vtrūq̄ per originē ducit, ab adam sicut in primū principiū. Et ideo dicimur in eo fuisse z scōm rōnem seminalē z scōm corpulentā subām. qz scz vtrūq̄ ab eo ,pcessit. In generatiōe aūt xp̄i fuit corpulēta substātia quā traxit de ,virgine. loco aūt rōnis seminal' fuit virtus activa spūssancti que non deriuat ab adam z ideo nō fuit in adaz scōm seminalē rōnem. sed tm̄ scōm substātiam corpulentā. Sic igitur nos accipimus ,peccm ab adā et trahimus atq̄ naturā humanaz ab eo accipim⁹ sicut a principio actuo qō est esse in eo scōm seminalē rōnem qō quidez nō cōpetit xp̄o vt dictū est. Uidetur vlteri⁹ q peccatum originale nō trāseat in oēs. qz baptizati a peccato originali purgātur per baptismū. z ita videtur q nō possint i posteros peccm trāsmittere qō non habent. Dicendū est aūt q per baptismū homo liberat ab originali peccato ꝙtum ad mentez sed remanet peccati infectio ꝙtum ad carnem. vnde. infra. 7. dicit aplus. Ego ipse mente seruio legi dei carne aūt legi peccati. Homo aūt nō generat

mente carnales filios sed carne. et ideo non trāsmittit nouitatem xp̄i sed vetustatem ade.

Lectio quarta.

Sque ad legē enim peccatuz erat in mundo. Peccatum autem nō imputabatur cum lex non esset. sed regnauit mors ab adam vsq̄ ad moysen: etiā in eos qui non peccauerunt in similitudinez ,p uaricationis ade. qui est forma futuri.

Postq̄ aplus ostēdit originē pcti et mortis siue ingressuz vtriusq̄ in mūduz: hic manifestat qō dixerat z. primo manifestat ipm dictū. scōo manifestat similitudinē quā innuebat dicens ibi. Propterea sicut cē. tercio exponit similitudinē ibi. Qui est forma futuri cē. Dixerat autez q peccatum et mors in oēs trāsierunt et hoc q̄dem ,fm expositionem aug⁹. manifestare intendit p hoc q etiam sub lege peccatū remansit quasi lege illud excludere non valente. Circa qō duo facit. primo manifestat ,propositū ,ꝙtum ad peccatum. scōo quantum ad mortē ibi. Sed regnauit cē. Circa primum duo facit ,Primo ostendit peccatuz fuisse etiaz sub lege. scōo quid circa peccatū lex fecit ibi. Peccatū aūt cē. Dicit ergo primo dictū est q omnes peccauerūt in adā qz nec etiā lex pcm̄ abstulit. Usq̄ ad legē id ē etiā sub lege. vt ly vsq̄ teneat inclusiue ,pcm̄ erat ī mūdo. qō q̄dē pōt intelligi et de lege nature z de lege moysi. sili⁹ z de pctō actuali z de pctō originali. ,Peccatū em̄ originale erat in puulo vsq̄ ad legem nature. id est vsq̄ ad vsum rationis q quem homo huiusmodi leges aduertit ps. In peccatis cōcepit me mater mea. Nec tm̄ cessat hoc peccatū lege naturali aduenīēte in hoīe. sed magis excrescit p additionem pcti actualis qz vt dicit eccl. 7. Non ē homo iust⁹ in terra q̄ faciat bonū cē. Sed si intelligam⁹ de lege moysi. tunc q dicitur peccatū fuisse in mūdo vsq̄ ad legem. potest intelligi nō solū de originali sed. etiam ō actuali. quia et ante legem et sub lege peccatū vtrūq̄ ,p mansit. puer. 20. Quis potest dicere mūdū est cor meū. Quāuis aūt lex pcm̄ nō auferret: peccati tm̄ cognitionez fecit qō antea non cognoscebatur. Unde subdit. Peccatum aūt nō imputabatur. Qō quidē planū est si intelligatur de lege naturali. Quāuis em̄ peccatū originale sit in paruulo ante legem naturalem et reputet ei a deo non tamen imputatur ei apud hoies. Si aūt intelligatur de lege moysi planū ē ,tm̄ ad aliā pctā actualia q nō ,putabantur ante legem sicut illa que ,specialiter sunt per legē ,phibita. q̄ hoies peccata nō reputabāt sicut qō dicit exo. 20. Non cōcupisces cē. Imputabant tamē q̄dā peccata put erāt cōtrā legem nature. Ut̄ et gen. 39. Joseph legitur in carcerē missus ,pter adulteriū sibi impositū ¶ Cōsequēter agit de morte dicēs. Quāuis peccata ante legē nō imputarētur tamē mors scz ,spūalis id est peccatum vt eterna damnatio de qua dicitur in ps. Mors peccatoruz pessima. regnauit id ē potestatē suā exercuit in hom ines ducēdo eos in dānationez ab adam p quē pcm̄ intrauit in mundum. vsq̄ ad moysen. sub quo data est lex. Jo. 1. Lex p moysen data est. non solum in eos q̄ peccauerunt actualiter sed etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinē preuaricationis ade q̄ actualiter peccauit. ose. 6. ,Ipsi aūt sicut adā trāsgressi sunt pactuz cē. vsq̄ ibi. ,Preuaricati sunt in me quia etiam pueri damnationē incurrebāt. ,Potest etiā et sub hoc sēsu itelligi de morte corpali p quā manifestat pcm̄ fuisse etiaz cū nō imputabat q̄si dicat. pcm̄ aūt nō imputabat ante legē sz ex hoc dep̄hendit fuisse qz regnauit mors scz corpalis. pro q̄ dē aliqs passiones inducendo puta famem et situm. et egritudinem. et tandem totaliter dissoluendo. etiam in eos qui nō peccauerūt in similitudinēm preuaricationis ade. id est in pueros qui non peccauerunt actualr. quoniā etiā ipi mortem corpalē antea z postea patiunt̄ fm illō ps. Quis ē homo qui cē. Ambrosius autē aliter ista verba exponit sez de peccato actuali tantum et de lege moysi. Et fm euz inducuntur hec verba ad manifestandum q per primū parentem peccatū in hunc mundū intrauit et in omnes transiuit. vsq̄ eniz ad legem id est ante legem moysi peccatū erat in mundo scz pcm̄ actuale. Hoies enim multipliciter peccabāt contra legē nature. Unde dicit gen. 13. Homines sodomite pessimi erant. peccatum aūt nō imputabatur cū lex non esset qō est intelligendum nō quin imputaret ,ipsis punitionem apud hoies cū q̄dā legantur ante legem puniti ab hoibus pro peccatis. vt patet gen. 39. et. 4. Sed nō ,iputabat ,ipsis a deo punitiōn. Tunc enī nō credebāt hoies q deꝰ hūana facta vel puniret vel ,pmiaret. fm illō ,Job. 22. Circa cardines celi pambulat nec nra cōsiderat. Sz postea lege diuinitus data innotuit qz peccata imputantur a deo ad penā et nō solum ab hoibus. Et ideo qz homines nō credebāt se puniendos a deo p pcīs. libere et absq̄ freno peccabāt vbi humanū iudicium nō timebāt. Et ideo subdit. Sed mors id est pcm̄ regnauit id ē omi modā suam potestatem exercuit ab adaz vsq̄ ad moysen exclusiue. Nam p moysen data est lex que incepit regnuz peccati diminuere. incutiens timorem diuini iudicij. fm illud deu. 5. Quis det eos talem habere mentē vt timeant me et custodiant vniuersa mādata mea? Regnauit in ꝙ peccatum vsq̄ ad moysen nō tamē in omnes sed i eos qui peccauerunt in similitudinem preuaricationis ade. Dicit enim ambrosius in antiquis libris nō inueniri hāc negationē. non. Unde credit a corruptorib⁹ apposītum. Adam quippe magis credidit ,pmissioni diaboli ꝙ commonitioni diuine. vt patet gen. 3. Et ita qudāmodo diabolum ,ptulit deo. Sic igitur in similitudiē ,puaricationis ade ,puaricantur ydolatre qui relicto dei cultu diabolum colūt. In tales ergo mors id ē peccatū totaliter regnauit. quia eos oīo possedit. Fuerunt aūt ante legē moysi viri dei cultores q̄ et si peccarent nō tamē peccatum ita eis regnabat qz non totaliter eos a deo separabat. sed peccabant sub deo id est sub fide vnius dei etiā si peccarēt mortaliter vel sub caritate dei cum peccabant venialiter. Ex vtraq̄ harum expositionū potest cōflari tertia q̄ magis videtur ad intentionē apli ptinere. Dixerat enim q p vnū hoīem peccatū in hūc mundum intrauit et quia peccatū est transgressio legis diuine. posset alicui videri q hoc nō esset verū quantum ad tempus ante legem ,presertim cū supra quarto dixerit. Ubi nō ē lex nec ,preuaricatio. Et ideo posset aliquis credere q non p vnūm hominem peccatum in mūdum intrauit sed magis per legem. Et ideo ad hoc excludendū dicit. q vsq̄ ad legem id ē ,tēpus ante legem pcm̄ erat in mūdo. et originale et actuale. non tm̄ erat peccatū cognituz. ,presertim ,ipsi a deo puniēdum. Et hoc ē qō subdit. ,Peccatū aūt nō imputabatur sz ,ipsi contra deum existens. cū lex scz diuinitus data nō esset. Fuerunt enim aliqui vt ,phūs dicit in quito ethi. q̄ crediderunt q nihil est iustū naturaliter z p cōsequēs nec iniustum. sed p solā positionē legis humane. Et fm hoc non imputabat aliqs pcm̄ ,ipsi cōtra deum existēs. et ,pcipue peccatū originale id est nō cognoscebat. Sed q ista reputatio hoīm esset falsa oīdit per effectum qz mors corporalis regnauit ab adam p quem intrauit originale pcm̄ in mundū vsq̄ ad moysen sub quo data fuit lex. et ita cum mors sit effectus peccati ,precipue originalis. manifestum est q ante legem fuit peccatū originale in mundo. Et ne aliquis dicat q moziebantur ,pter peccata actualia. ad

hoc excludendū dicit q regnauit etiam in eos q̄ non peccauerunt ꝓprio actu sc̄z pueros et etiā iustos q̄ nō peccauerūt mortaliter q̄n peccauerunt in ꝓprio hoīe vt supra dictuz est. Et ideo subdit. In similitudinē ꝓuaricationis ade ingntum similitudinē illius pctī traxerunt p originē simul cū similitudine nature. ¶si dicat q moriebātur absq; ꝓprio peccato: demōstrat q ꝑ eis erat diffusa silitudo peccati ade ꝓ originē. Et hoc est qđ aplus manifestare intēdit sc̄z q p adam peccatū originale in mūdum intrauit. ¶Deinde cū dicit. Qui est forma futuri ꝛc̄. exponit similitudinem que intelligebatur in aduerbio. sicut. Vñ dicit. qui sc̄z adam est forma id ē figura quedā futuri id ē xpi tamē p cōtrariū. Nam sicut p adam peccatum ⁊ mors in mūdum intrauit: ita p xpm intrauit iusticia et vita. 1. cozin. 15. Primus homo de terra terrenus. scōus ō celo celestis. Sunt aūt et alie silitudines inter xpm et adaz q sc̄z sicut corpus ade formatū sine coitu ita ⁊ corpus christi de virgine et sicut de latere dormiētis sumpta est mulier ita ex latere xpi dormiētis in cruce fluxit sanguis ⁊ aqua vt dicitur Joh. 19. que significat sacramenta quibus est formata ecclesia.

Lectio quinta.

Ed non sicut delictum ita et donuz. Si enim vnius delicto multi mortui unt: multo magis gratia dei et donum in gratia vnius hoīs iesu christi in plures abundauit Et nō sicut per vnum peccatum ita et donum Nam iudicium quidez ex vno in cōdemnationem. gratia autez ex multis delictis in iustificationem. Si enim vni⁹ delicto moꝛs regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratie et donationis et iusticie accipientes in vita regnabūt per vnum iesum xpm Igitur sicut per vni⁹ delictum in omnes homines in condēpnationem: sic et per vni⁹ iusticiam in oēs hoīes in iustificationem vite Sicut enim per inobedientiam vnius hoīs peccatores constituti sunt multi: ita et per vnius obeditionē iusti constituentur multi.

Postq̄ aplus posuit ingressū peccati in hunc modum: h agit de ꝓgressu gr̄e abolentis peccatū. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quō per xpi gr̄am remotū est pctm̄ qđ p vnū hoīem in mūdum intrauit. scđo ostēdit quomō per gratiā xpi peccatū est remotum qđ lege aduenīēte superhabūdauerat ibi. Lex aūt subintrauit ꝛc̄. Ostēdit autem q per gratiam xpi remoueꝝ peccatū p adam introductum in mūdum. cōparādo gratiam xpi peccato ade quia scilcz plus potest gr̄a xpi i bono q̄ pctm̄ ade in malo. Et circa hoc duo facit. primo comparat ipas causas sc̄z gr̄az xpi peccato ade. scđo ponit cōparationem earū q̄ntuz ad effectus ibi. Et nō sicut p vnum ꝛc̄. Circa primuz duo facit. primo ꝓponit cōparationē. scđo manifestat eam ibi. Si enim vnius ꝛc̄. Dicit ergo primo. Dictū est q adā est forma futuri. Sed non sicut delictum ꝛc̄. Quasi dicat. non est estimandum q ꝑ tante efficatie sit delictuz ade quā te ē gr̄e donū xpi. Cui⁹ ratio ista q peccatū ꝓcedit ex infirmitate volūtatis humane. gratia aūt ꝓcedit ex immensate bonitatis diuine quā manifestū est voluntati humane ꝓfertiz infirme ꝓferri. Et ideo virtus gratie dei excedit omne pctm̄ Et ideo dicebat dauid. Miserere mei deus scōm magnam miſicordiā tuaz. Et ꝓpter hoc iuste reꝓbat verbum cayn gen̄. 4 dicentis. Maioꝛ est iniquitas mea ꝛc̄. ¶Deinde cū dicit. Si enim vnius ꝛc̄. manifestat qō ostenderat sc̄z q donū gratie dei excedit delictū ade dicens. Si enī delicto vnius sc̄z ade multi mortui sunt id est si ex delicto ade peccatū et moꝛs trāsiuit in multos alios. qz in omnes q̄n in eo peccauerunt. multomagis gratia dei et donum id ē gratuitū dei donū. vt ly. ⁊ exponitiue teneatur. Vel gratia dei refert ad remissionē peccati. supra eodē. Justificati grat⁹ p gr̄az ipi⁹ ꝛc̄. Donū aūt refert ad bona supaddita vltra remissionem pctoꝝ vt dicit in pš. scōm aliam litterā. Dedit dñs bona hoīibus multo inq̄ magis huiusmodi gratia et donū abundauit in plures id est in multos. Quanto enim aliquid est potentius tanto magis se potest ad multa extendere. Peccatum autem ade ad multos se extendit qō ꝓbatur per mortē. Unde signāter dicit q vnius delicto multi moꝛtui sunt. Moꝛs enim argumentum est peccati originalis vt. ō. dictum est ade Maucūq; die comederis ꝛc̄. Gratia dei que ē fortioꝛ multo ampli⁹ ad multos extenditur. beb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxit. Notandū est aūt q dicit. abūdauit. qz non solum gr̄a dei ꝓcessit in multos ad deletionem peccati q adam inducti. sed etiam ad peccata actualia delēda ⁊ multa alia bona cōsequēda. 2. cozi. 9. Potēs est autē dñs omnē gratiā habūdare facere in vobis. Sic enim peccatū ex vno hoīe habundauit in multos ex prima suggestione diaboli ita et gratia dei p vnuz hominē ꝓcessit ad multos. Unde signāter addit. Jn gr̄a id est p gratiā vnius hominis iesu xpi. Sic enim a deo gr̄a in multos effunditur: vt eam p xpm accipiant in quo oēs plenitudo gratiarum inuenit ſm illud. Jo. 1. De plenitudine eius oēs accepimus gratiam p gr̄a. Sic aūt legēda est littera ſm expositionem augt⁹. vt hoc quod dicit plures. non accipiatur cōparative sed absolute. et ita vult q attenda tur cōparatio q̄ntū ad hoc q si delictū vnius ade ꝓcessit in multos. multomagis gr̄a vnius xpi in multos. Sed ſm ambrosium ly. plures accipitur cōparative vt sit sensus q delicto id ē peccato actuali vnius sc̄z ade multi nō oēs moꝛtui sunt sc̄z morte peccati imitando sc̄z peccatū ipius ade p ydolatriā. vt supra expositū est Sap̄. 13. dicitur de ydolatris. Infelices aūt sunt et inter moꝛtuos spes eoꝝ. Et multomagis gratia dei habundauit in plures sc̄z q̄ in ydolatris qui peccauerunt in similitudinem ade. qz nō solum eoꝝ peccata tolluntur p gratiā xpi: sed etiā pctā eoꝝ qui in fide vnius dei ꝑmanserunt. Mīb. vltio Deponet iniq̄tates nr̄as ⁊ ꝓiciet oīa peccata nr̄a. ¶Deinde cum dicit. Et nō sicut ꝛc̄. comparat xpi gratiam pctō ade q̄tū ad effectum qz nō solum virtuq; in multos redundat. sed etiā maioꝛē effectū habet gratia xpi q̄ pctm̄ ade. Et circa hoc tria facit. primo ꝓponit qō intēdit. scđo mātfestat ꝓpositū ibi. Nam iudiciuz ꝛc̄. tertio ꝓbat ibi. Si enī vni⁹ ꝛc̄. Dicit ergo primo. Nō solū hoc dictuz est sc̄z q christi gr̄a magis abūdat in multos q̄ peccatū ade sed etiam in eis maioꝛem effectuz facit. Et hoc est qđ dicit. Et nō sicut p vnū pctm̄ ita et donū Quasi dicat. Nō tant⁹ effect⁹ seq̄tur p vnum pctm̄ ade in multis q̄tus cōsequtur in multis p donū gr̄e xpi. Potētiozis enī cause potētioꝛ est effect⁹ Unī cū dictum sit gratiam esse potentiozem q̄ pctm̄ ade. ꝓsequēs est q maioꝛē effectū efficiat. ¶Deinde cū dicit Maz iudiciū ꝛc̄. manifestat qō dixerat dicēs. Nā iudiciū .i. diuina punitio ꝓcedit qdem ex vno sc̄z pctō primi parentis in cōdēnationez sc̄z oīm hominū qz in illo peccāte peccauerunt. ſm illud qō supza dictū est q moꝛs in oēs ꝑranſiit in quo omnes peccauerūt. gr̄a aūt dei que datur p xpm ꝓcedit ex multis delictis id est nō solū ex illo vno originali sed etiam ex multis actualibus. Jn iustificationem id ē ꝓfectaz emundationē. 1. coz. 6. Et hoc quidem fuistis aliquando sz abluti estis sed sanctificati estis sed iustificati estis. ¶Deinde cū dicit. Si enīz ex vni⁹ ꝛc̄. Probat qō dixerat scilicet q gratia christi ꝓcedit ex multis delictis in iustificationē. ⁊ primo quidē hoc ꝓbat ex posteriozi. scđo ex priozi ibi. Sicut enī ꝛc̄. Circa primū cōsiderandum est q aplus in premissa cōparatione nō ponit sibi respondētia sc̄z res eiusdem generis. Nam ex pte pctī ponit condēnationem que ptinet ad penā. ex pte autem gratie ponit iustificationē que nō ptinet ad premiū sz magis ad statū meriti. Sic igitur aplus intēdit p hoc qō dicit q peccatū inducit cōdēnationem ostendere q gr̄a inducat iustificationē. Et vtr tali ratione. Sicut condēnatio moꝛtis ꝓcedit ex peccato primi parētis: ita regnū vite ꝓcedit ex gr̄a xpi. Hec enī duo vniformiter sibi correspōdent sed ad regnū vite nullus potest ꝑuenire nisi q iustificam. ergo p gr̄am xpi hoīes iustificātur. primo ergo ponit premissas. scđo infert cōclusionem intēctam ibi. Igitur sic̄ per vnius ꝛc̄. primā aūt ꝓpositionē ꝓponit dicens. Si enim ex delicto vnius hoīs moꝛs regnauit p vnum hominē qz sicut supra eodem dictū est per vnū hoīem pctm̄ intrauit et p peccatū moꝛs. multomagis hoīes regnabūt in vita sc̄z eterna p vnum iesum xpm qui dicit Joh. 10. Ego veni vt vitam habeant ⁊ abūdantius habeāt. ꝓticipando sc̄z eternitatē vite. q̄ quidē abūdantia hic p regnum designatur. Unde dicit apo. 20. Q regnabunt cū xpo annis mille. i. eterno tēpoze. Minoꝛē aūt designat interponēdo abundantiam gr̄e xpi et donationis ⁊ iusticie accipiētes. Quasi diceret ad regnū vite hoīes ꝑuenire non possūt nisi hoc accipiēdo ita q gratia xpi referat ad dimissionē peccati quā nulla merita ꝓcedere possunt. et ideo oīo gratie deputatur. si enim ex operibus iā non ex gr̄a vt dicitur infra ii°. Q aūt dicit donationis referēdum est ad dona gratiarū q̄bus hoīes ꝓmouent in bona. Hester. 2. Largitus est dona iuxta magnificētiā ꝓncipalez ꝛc̄. Q autē dicit iusticie referendū est ad rectitudinē operuz. 1. coz 1. Qui factus est nobis a deo iusticia. ¶Deinde cū dicit Igitur sicut ꝛc̄. Infert cōclusionē intentā que idem cōtinet cū eo qō supra ꝓmissum est. videlicet q sicut p vni⁹ delictum ade diuinum iudicium ꝓcessit in oēs homines qui carnaliter nascuntur in cōdēnationē moꝛtis. sic et p vnius sc̄z iustitiam xpi diuina gr̄a ꝓcessit in omnes homines in iustificationem vite id est que ducit ad vitaz. Sed videtur hoc esse falsum. Non enim oēs homines iustificant⁹ per xpm. sicut omnes homines moꝛiūtur per adā. Sed dicendum q intelligendum est q sicut oēs hoīes qui nascuntur carnaliter ex adam incurrunt cōdēnationē per eius peccatum: ita omnes qui renascūtur spūaliter p xpm adipiscuntur iustificationem vite. quia vt dicit Joh 3°. nisi quis renat⁹ fuerit denuo ex aqua et spū sancto nō potest ꝛc̄. Quamuis possit dici q iustificatio xpi transit in iustificationem oīum hominū quātum ad sufficientiaz licet quantū ad efficientiam ꝓcedat in solos fideles. Unī dicitur. 1. thi. 4. Qui est saluator omniū hominum maxime aūt fidelium. Ex hoc aūt qō hic dicitur accipe debemus q sicut nullus moꝛit nisi per peccatū ade: ita nullus iustificatur nisi p iusticiā xpi que quidem est p fidē ipsi⁹ ſm illud qō supza 3° dictū est iusticia dei p fidē iesu christi in omnes qui credunt in eum. Jn eum aūt crediderū t homines nō solum qui sunt post eius incarnationem: sed etiam qui eius incarnationē ꝓcesserunt. Sicut enī nos credimus eum natuz et passum: ita ipsi crediderūt nasciturum et passurum. Unde eadem est fides nostra et eoruz 2. cozinth. 4. Habentes eundem fidei spūm ꝛc̄. Sic igit ꝓbatum est q gr̄a xpi ꝓcedit ad multoꝝ iustificationem ex posteriozi sc̄z ex regno vite. ¶Consequenter cum dicit Sicut enī ꝛc̄. ꝓbat idez ex priori. Cause enī sunt similes suis effectibus Inobediētia aūt primi ꝓntis que habet rationē iniusticie cōstituit peccatoꝛes ⁊ iniustos. Jgit obedientia xpi que habet rationē iusticie cōstituit iustos. Et hoc est qō supra dictū est q gr̄a ꝓcedit in oēs hoīes in iustificationē. Sed videt esse dubium qō dicit q p inobediētiam vnius hoīs peccatores cōstituti sunt multi id est omnes q̄ ab eo nascunt ſm rationem seminalē. Primum enim eius pctm̄ videt fuisse ſupbia magis q̄ inobedētia scōm illud Ecc̄s. 10. Initiū oīs peccati ſupbia Sed dicē dum est q sicut ibidē dicitur initium ſupbie facit hoīes apostatare a deo. qz sc̄z prima pars ſupbie cōsistit in hoc q homo nō vult subijci: ꝓceptis diuinis qō ad inobedientiam ꝓtinet. Unde primū hoīs peccatū fuisse videtur inobedientia nō scōm actum exteriozem sed scōm interiozem motum ſupbie quo voluit diuino ꝓcepto cōtraire Unde ei⁹ inobediētia dñs arguit gen̄. 3. Quia audisti vocem vxoris tue et comedisti de ligno de quo ꝓceperam tibi ne comederes ꝛc̄. Obedientia aūt christi hic dicitur scōm quā ꝓcepto patris obedīēs moꝛtem sustinuit p salute nostra. scōm illud. phil. 2. Factꝰ est obedīēs vsq; ad moꝛtem ꝛc̄. Hec est cōtrariū qō alibi dicitur xp̄s ex caritate moꝛtuus vt patet ephe. 5. Quia hoc ipm̄ q obediuit ꝓcessit ex dilectione quā habuit ad patrē et ad nos. Et est attendendum q ꝑ obedientiam ⁊ inobedientiam ꝓbat nos per vnū peccatores effici et per vnuz iustificari quia iusticia legalis que est omnis virtus attenditur in obseruatione ꝓceptoꝝ legis. quod ꝓtinet ad rationē obedientie. Iniusticia aūt illegalis que est omnis malitia vt dicitur in. 5. ethicoꝝ. attenditur in transgressione mādatoꝝ legis que pertinet ad rationez inobediētie. Sic ergo cōuenienter dicitur q p inobedientiam constituunt homines iusti ⁊ p inobedientiā peccatoꝛes.

Lectio sexta

Ex autem subintrauit vt abundaret delictum. Ubi autem abundauit delictum. super abūdauit ⁊ gratia. vt sicut regnauit peccatum in moꝛtem: ita et gratia regnet per iusticiam in vitam eternam. per iesum xpm dñm nostrum.

Postq̄ apostolus ostēdit q per donū gratie xpi subtrahitur peccatū qō per adam in hunc mūdum intrauerat: hic ostendit q per gratiam christi tollit peccatum quod lege superueniente abundauerat. Et circa hoc duo facit. primo ponit abundantiam peccati que fuit per legem. scđo absolutionem peccati que est per gratiam xpi ibi. Ubi abundauit ꝛc̄. Dicit ergo primo. dictum est q per obediētiam vnius hoīs iusti cōstituuntur multi. non aūt lex hoc facere potuit sed potius lex subintrauit vt superabundaret delictū. Circa quod apli dictum duplex occurrit dubitatō Primo quidem de hoc q dicit legem subintrasse id ē latenter intrasse post culpam originalem ⁊ actualē. vel post naturalem legem vt glo. dicit. Non enī lex occulte intrauit sed manifeste data fuit ſm illud Jo. 18. Non in abscōdito locutus sum. Dicendū est ergo q licet ipsa legislatio fuerit data in manifesto: tamē mysteria legis erant in occulto: ⁊ ꝓcipue quo ad intentionē dei circa legem ferendam que peccatum ostenderet non sanaret: ſm illō infra. 11. Quis cognouit sensum domini ꝛc̄. Potest etiam dici q lex subintrauit. i. quasi media intrauit inter peccatūbominis ⁊ donū gratie christi: quoꝝ virtūq; supza dixerat p vnū ad plures transisse. Secūda aūt dubitatio est de hoc q dicit legem subintrasse vt abundaret delictū. Sic enī

videtur q abundantia delicti sit finis legis. ꝛ ita sequitur q lex sit mala: quia cui⁹ finis malus est ipsum quoq; malum est. et hoc est contra illud. 1. Tī. 1. Scimus quidem q lex bona est ꝛc. Ad hoc aūt respondet in glosa tripliciter. Primo quidē vt dicamus q ly. vt. non ponitur causaliter ſz consecutiue. Non em̄ a lege fuit data lex vt peccatum abūdaret quin potius lex quantū in⁹ se fuit peccatū prohibuit. ſm illud ps. In corde meo abscondi eloquia tua vt non peccem tibi. Sed lege data consecuta est abūdantia delictorum dupliciter. Uno quidē modo quantuz ad peccatorū multitudinē. lex em̄ licet peccatum demonstret peccati tamē concupiscentiā nō auferebat. Cum aūt aliquis prohibet id quod concupiscit. vehemētius in concupiscentiā illius exardescit. sicut ꝛ fluuius apposita obice fortius fluit. ꝛ obicem frangit. Cuius ratio potest eē triplex. Una quidē illō qō subiacet hominis potestati nō reputat aliqs p magno sed illud qō est extra hominis potestatē apprehendit ab homine quasi magnū. Prohibitō aūt eius qō cōcupiscit ponit illud qō prohibet quasi extra hominis potestatē. ꝛ ideo cōcupiscentia magis exardescit in rem concupitā dum prohibet. Secunda ratio est quia interiores affectiones quādo interius retinent̄ ita q; exterius non deriuātur ex hocipso magis interius incendūt. sicut patet in dolore ꝛ ira que dum interius clausa tenent̄ magis augent̄. si aūt exterius quoquo modo prodeāt: eorum virtus diminuit. prohibitio aūt ꝓter timorez pene cogit hominē vt concupiscentiā suā ad exteriora non producat. ꝛ ideo ipsa concupiscentia interius retenta magis inflāmat. Tertia ratio est q illud qō non est nobis ꝓhibitum apprehēdimus quasi possibile fieri quādocūq; nobis placuerit. ꝛ ideo multotiēs oportunitate existente illud vitamus: sed quādo aliquid est ꝓhibitū apprehendit a nobis vt non semp a nobis haberi possit. ꝛ ideo quādo opportunitas dat̄ sine timore pene illud cōsequēdi promptiores ad hoc sumus. Et inde est q data lege que concupiscentie vsum ꝓhibebat ꝛ tñ ipsam cōcupiscentiā nō mitigabat. concupiscentia ipsa magis feruenter homines ad peccata ducebat. Unde dicit. Ezech. 5. Ista est hierusalē in medio gentiū posui eam ꝛ in circuitu eius terras. ꝛ cōtempsit iudicia mea vt plus esset impia q̄ gētes. Sed ſm hoc videt q omnis lex humana que gratiam nō cōfert diminuentē concupiscentiā: faciat abundare peccata. quod est contra intentiones legislatorū quia ad hoc tendunt vt ciues faciant bonos. vt patet p ꝓbm 2 ethicoz. Sed dicē dum q alia est intentio legis humāe ꝛ alia legis diuine. Lex em̄ humana refert ad humanū iudiciū qō est de exteriobus actibus. sed lex diuina refert ad diuinū iudicium quod est de interioziꝰ motibus cordis. ſm illud. 1. Reg. 16. Homo videt ea que, parent: sed deus intuet cor. Sic igit̄ lex humana suam intentionē consequit̄ dum p; ꝓhibitionez ꝛ pene cōminationē impedit ne multiplicent̄ exteriores actus peccati licet concupiscētia interior magis augeatur. sed quantū ad legē diuinā etiam interiores concupiscentie male imputant̄ ad peccatū que abundāt lege ꝓhibente ꝛ non auferente concupiscentiā. Sciendū tamen q sic ꝓbus dicit in quarto ethicoz. Prohibitō legis licz illos qui sunt male dispositi cohibeat ab exterioribus peccatis solo pene timoze. quosdam tamē bene dispositos inducit p amorem virtutis. sed ista bona dispositio quātum ad aliqd potest esse a natura: sed eius perfectio nō est nisi p gratiā. ex qua contingit q etiam lege veteri data nō in omnib⁹ peccatū abundat sed in pluribus. Quidā vero lege ꝓhibēte ꝛ gratia vteri⁹ adiuuāte ad pfectionē virtutū ꝛpoze puenerūt ſm illō Ecc. 44. Laudem⁹ viros gloſos ꝛc. Et infra Moises magnos virtute. scō supabūdauit delictū lege supueniēte q̄tū ad culpā reatus. Israel⁹ enim fuit peccatū vbi accessit preuaricatio non tantū legis nature sed etiā legis scripte. Unde supra. 4. dictū est q vbi non est lex nec preuaricatio. ¶ Secundo aūt potest respōderi vt dicat q ly vt teneat causaliter. ita tamē q loquat aplūs de abundantia delicti ſm q est in nostra cognitiōe vt sit sensus. lex subintrauit vt abūdaret delictū. i. vt abūdantius delictū cognosceret ſm modū loquendi quo dicit aliqd fieri cū innotescit. Uñ supra dictū est q p legē ē cognitio pcti. ¶ Tertio mō pōt exponi ita q ly vt teneat causaliter ita tamen q abundantia delicti non intelligat finis legis subintrantis. sed id qō ex abundantia delicti sequit. s. humiliatio hominis. Lege em̄ subintrāte abūdauit delictū vt dictū est in prima expositione. Ex qua quidem delicti abundantia consecutū est q homo infirmitatē suam recognoscens humiliet. Dicebat em̄ homo superbus de viribus suis presumens. Nō deest qui impleat sed deest qui iubeat. ſm illud Exo. 24. Omnia que locutus est dñs faciemus ꝛ ei obediemus. Sed quādo lege data, consecuta est multitudo delictorū homo suā infirmitatē cognouit ad obseruantiā legis ſm illud sap. 9. Infirmus homo ꝛ exigui temporis ꝛc. Intentio ergo dei legem dantis nō terminatur ad abundantiā peccatorū sed ad humilitatē hominis ꝓpter quā ꝓmisit abundare delicta. Sic ergo quia hoc erat occultuz signāter quantū ad hoc dicit q lex subintrauit. Quia vero hoc agitur de lege ꝛ fine legis duo consideranda occurrunt. primo quidē quot modis lex dicatur. secundo quis sit finis legis. Circa primū sciendū ē q lex vno modo dicit̄ tota scriptura veteris testamēti ſm illud Jo. 15. Ut impleat sermo eoꝝ qui in lege eoꝝ scriptus est quia odio habuerunt me gratis. cū tamē hoc scriptuz sit in ps. Qñq; vero dicit̄ lex scriptura q̄nq; libroꝝ moysi. ſm illud Deut. 33. Legē precepit nobis moyses. ¶ Tertio dicit̄ lex decalogus preceptorū ſm illud. Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas ꝛ legem ac mandata que scripsi vt doceas. ¶ Quarto dicit̄ lex tota ptinentia cerimonialiū. ſm illud Heb. 10. Umbram habens lex futurorū bonoꝝ. ¶ Quinto dicit̄ lex aliqō speciale preceptum cerimoniale ſm illō Leui. 7. Hec est lex hostie pacificorum. Sumitur aūt hic lex ab aplo cōmuniter quantum ad totam doctrinaz legis moysi. i. quātū ad moralia ꝛ cerimonialia precepta. quia sz p cerimonias legis non habebat gratia p quā hō adiuuaret̄ ad implenda precepta moralia cōcupia diminuta. ¶ Circa finē aūt legis sciendū ē q in pplo iudeoꝝ tria fuerūt hoīm genera sicut ꝛ in quolibet alio populo sz duri. i. peccatores ꝛ rebelles. pficientes ꝛ pfecti. quantū igit̄ ad duros lex fuit data in flagellū ꝛ quantū ad peccata mortalia a d quoꝝ obseruantiā coguntur p pene cōminationē. vt patet Leui. 2. et quātum ad cerimonialia que ideo sunt multiplicata ne liceret eis dijs alienis aliuz cultū supaddere. Eze. 20. In manu valida ꝛ brachio extento ꝛ in furoze effuso regnabo sup vos. Sed pficientibus qui dicunt̄ mediocres lex fuit in pedagogum ſm illū Gal. 3. Lex pedagogus noster fuit in christo. ꝛ hoc quantū ad cerimonialia quibus continebant̄ iustitia diuino cultu. ꝛ quantū ad moralia quib⁹ ad iusticiā ꝓmouebant̄. Perfectis aūt fuit quantū ad cerimonialia quidē in signum. ſm illud Eze. 20. Sabbata mea dedi eis vt essent signū inter me ꝛc. Quantū ad moralia vero in solacium. ſm illū infra. 7. Condelector legi dei ſm interiorē hoīem. ¶ Deinde cū dicit. Ubi abūdauit ꝛc. Ostēdit quō per gratiam tollitur abūdantia delictorū. ꝛ primo ponit gratie abundantiam. secundo ostendit abundātis gratie effectū ibi. Et sicut regnauit ꝛc. Dicit ergo primo. dictū est q lege subintrante abundauit delictū: nec tamē ꝓpter hoc impeditur diuinū ꝓpositum de salute indeozum ꝛ totius humani generis quia vbi abundauit delictū. s. in hu

mano genere ꝛ specialiter in iudeis supabundauit ꝛ gratia sz xp̄i cōdonantis peccata. 2. Cor. 9. Potens est deꝰ omnez gratiam abundare facere in vobis. Eius aūt quod hic dicit duplex ratio assignari potest. Una quidē ex effectu gratie. Sicut em̄ magnitudinē morbi nō sanat nisi fortis ꝛ efficax medicina. ita requirebat abundans gratia ad hoc vt sanaret abundantiam delictorum. Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa ꝛc. Alia ratio sumi potest ex dispositiōe peccantis qui dum magnitudinē peccatoruz suoꝝm recogñscit qñq; quidē desperat ꝛ ꝓtennit. ſm illō ꝓuer. 28. Impius cum in profundū ꝛc. Quandoq; vero per auxilium diuinum ex consideratione suoꝝm peccatorū magis humiliat ꝛ maloꝝ cōsequit̄ gratiā. ſm illud ps. Multiplicate sunt infirmitates eoꝝm postea accelerauerunt. ¶ Deinde cum dicit. Ut sicut regnauit peccatū in mortez ꝛc. Ostendit effectum gr̄e abundantis. qui quidem est ꝙ oppositum respondens effectui peccati. vt. s. sicut peccatum introductum p primū hoīem ꝛ abundans p legem regnauit. id est plenū dominiū in homīes obtinuit ꝛ hoc q̄vis q̄ duceret eos in mortē temporalez ꝛ eternam infra. 6. Stipēdia peccati mors. Ita ꝛ gr̄a dei regnet id est plene dñetur in nobis p iusticiaz quā. s. in nobis facit. supra eodem. Justificati gratis p gr̄am ipsius. ꝛ hoc quousq; nos ducat in vitam eternā. ſm illud infra. 6. Gratia dei vita eterna. Et hoc totum est p iesum xp̄m dñm nostrū q̄ est deoz gr̄e. ſm illud Jo. 1. Gratia ꝛ veritas p iesum xp̄m facta est. Et etiā iusticia. 1. cor. 1. Qui factus est nobis iusticia a deo. ꝛ datorvite erne. Jo. x. Ego vitā eternā do eis.

Incipit capitulum sextum.

Quid ergo dicemus: Manebim⁹ in peccato vt gratia abūdet: Absit. Qui enim mortui sumus peccato: quomodo adhuc viuemus in illo: An ignoratis fratres: quia quicūq; baptizati sumus in christo iesu: in morte ipsius baptizati sumus. Cōsepulti enim sumus cum illo ꝙ baptismum in mortem. vt quomodo christus surrexit a mortuis per gloriam patris. ita et nos in nouitate vite ambulemus. Si enim cōplantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus.

Postq̄ aplus ostendit q p gr̄am xp̄i liberamur a peccato ꝓterito tam introducto p primū hoīem q̄ etiam abūdāti p legem. hic ostendit q p gr̄am christi datur nobis facultas ad resistendū peccatis futuris. Et circa hoc duo facit. primo ponit questionē ex premissis ortā. secundo soluit eam ibi: Absit si em̄ ꝛc. Dixerat aūt supra q vbi abūdauit delictū supabundauit ꝛ gratia. quod quidē aliquis posset male intelligere quasi abundantia delicti esset causa supabūdantie gratiaꝝ. ꝛ ideo inducit questionē dicēs. Quid ergo dicemus? Nunquid ꝓmanebim⁹ in peccato vt gratia abundet? Quod quidē oporteret dicere si abundantia delicti esset causa gratie abundantis. ꝛ nō sola occasio vt supra dictū est. Unde ꝛ supra. 3. aplus dixit. Sic vt blasphemamur. et sicut aiunt quidā nos dicere: faciamus mala vt eueniāt nobis bona. Je. 12. Bene est oīb⁹ ꝛc. soluit inducta questionē. Et primo assignat rationē quare non est nobis ꝓmanendū sub peccato. secūdo excludit exhortationez intentā ibi. Non ergo regnet ꝛc. Circa primū duo facit. primo assignat ratōs quare nō sit in peccato ꝓmanendū. secūdo ostendit nobis inesse facultatē ad hoc q non sub peccato maneamus ibi. Hoc scientes ꝛc. Circa primū ponit talem rationē. Si sumus mortui a peccato non debemus viuere in illo. sed mortui sumus a peccato. ergo nō debemus viuere in peccato. Circa hoc ergo quattuor facit. primo ponit conditionalē. secūdo ꝓbat antecedens ibi. An ignoratis ꝛc. tertio concludit cōsequēs ibi. Ut quō xp̄s ꝛc. quarto ꝓbat necessitatē consequētie ibi. Si em̄ cōplantati ꝛc. Dicit ergo primo. Absit sz q̄ hac intentione permanendū sit in peccato vt gratia abundet. qz vt dicit Ecc. 15. Hemini mandauit deꝰ impie agere. ꝛ huius ratio est. Si em̄ mortui sum⁹ peccato p hoc. s. q̄ peccatū est mortificatū in nobis quō adhuc in illo viuemus. Modo em̄ naturalis ordo rerum habet vt a morte redeat ad vitā. Ysa. 26. Morientes non viuant ꝛc. Can. 5. Laui pedes meos ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. An ignoratis ꝛc. ꝓbat antecedens sz q̄ fideles sunt mortui peccato. ꝛ primo ꝓponit medium ad ꝓpositū ostendendū. secundo manifestat mediū inductū ibi. Consepulti em̄ sumus ꝛc. Dicit ergo primo: An ignoratis. Quasi dicat: Nō vos ꝓponendū est. est adeo manifestū q̄ illud vobis ignorare non licet. 1. Cor. 14. Si quis ignorat ignorabit. Quia quicūq; baptizati sumus in xp̄o iesu. Quod intelligit̄ tripliciter. Uno modo ſm institutionē iesu christi. Matth. vltimo. Docete omnes gentes baptizantes eos ꝛc. Secūdo q̄ inuocationē iesu xp̄i. Act. 8. In noīe iesu christi baptizabant̄ viri ac mulieres. Tertio in xp̄o iesu. i. in quadam conformitate ad xp̄m iesum. Gal. 3. Quicūq; in xp̄o iesu baptizati estis xp̄m induistis. In morte ipsius baptizati sumus. i. in similitudinē mortis eius quasi ipsa; mortem xp̄i in nobis repzesentantes. 2. cor. 4. Semp mortificationē iesu xp̄i in corpore nostro circumferentes. Gal. vltimo. Stigmata iesu in corpe meo porto: Ut in morte ipsius. i. p virtutē mortis eius. Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris. Uñ de latere xp̄i pendētis in cruce post mortē fluxit sanguis ꝛ aqua vt dicit Jo. 19. Sic igit̄ morti eius configuramur inquantum peccato morimur: sic ipse mortuus est vite mortali in qua erat similitudo peccati. licet nō esset ibi pcm̄. Ergo omnes qui sumus baptizati sum⁹ mortui peto. ¶ Deinde cū dicit. Cōsepulti em̄ ꝛc. ꝓbat ꝓpositū medium. s. q omnes baptizemur in cōformitate ad mortē xp̄i dicens. Cōsepulti em̄ sumus cum illo p baptismū i mortē. Quasi dicat: Sepultura nō nisi mortuis debet. Matth. 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos. Per baptismū aūt hoīes sepelīt̄ xp̄o. i. conformātur sepulture ipsi⁹. Sicut em̄ ille q̄ sepelit̄ ponit̄ sub terra. ita ille qui baptizat̄ imergit̄ sub aqua. Uñ ꝛ in baptismo fit trina imersio nō solū ꝓpter fidē trinitatis: sed etiā ad repsentandū triduū sepulture christi. Et sicut triduū sepulture nō facit nisi vnā sepulturā: ita trina imersio nō facit nisi vnū baptisma. Et inde etiā est q̄ in sabbato sancto solennis baptismus in ecclia celebrat̄ qñ cōmemorat̄ sepultura xp̄i sicut ꝛ in vigilia penthecoste n qñ solēnizat̄ de spū sancto. ex cuius virtute aqua baptismi accipit vim purgādi. vt dicit Jo. 3. Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua ꝛ spūsancto ꝛc. Est tñ cōsiderandū q̄ corpozaliter aliquis pri⁹ moritur ꝛ postea sepelit̄. sed spūaliter sepultura baptismi causat mortem peccati. qz sacramētū noue legis sefficit qō signat. Unde cuz sepultura q̄ fit p baptismū sit signū mortis peccati: mortez efficit in baptizato. Et hoc est qō dicit q̄ sumus sepulti in mortez. vt p hocipsuz q̄ signū sepulture xp̄i in nobis accipim⁹ cōsequimur mortē peccati. ¶ Deinde cū dicit: Ut quō xp̄s. Infert cōsequēs. s. q non debeam⁹ viuere in peccato. ad hoc quidē inducit similitudinē ex resurrectiōe xp̄i dicēs. Ut quō xp̄s resurrexit a mortuis p gl̄iam p̄ris. i. p virtutē p̄ris ex q̄ ipse pater glificat. ſm illō ps. Exurge gl̄ia mea. Ita ꝛ nos in nouitate vite ambulemus. i. p bona opa vite ꝓcedamus. vita em̄ peccati

vetustatē habet qz in corruptionē nos ducit Heb. 8. Qđ antiquat ⁊ senescit ppe interitū est. Unde et dicit Bar. 3. Quid est qđ in terra inimicoꝝ es, inueterasti i terra aliena ⁊c. Unde ⁊ nouitas vite dicit ꝑ quā aliquis redit ad integritatē vt. s. sit sine pctō, ps Renouabit vt aq̄le iuuentus tua. Eph. 4. Renouamini spū mentis vre. ¶ Deinde cū dicit. Si esn̄, ꝓbat necessitatē consequētie. xps esn̄ postq̄ fuit mortuus resurrexit. Uñ cōuenies est vt illi qui cōformant xpō q̄tū ad mortē in baptismo: cōformēt etiaz resurrectioni eius p innocentiā vite. Et hoc ē qđ dicit. Si esn̄ cōplantati facti sum⁹ similitudini mortis eius. i. si in nobis assumam⁹ similitudinē mortis eius vt ei incopozemur sic ramus q̄ inserit plante vt q̄si nos in ipsa passione xpi inseramur simul ⁊ resurrectiōis erim⁹. s. similitudini ei⁹ cōplātati vt. s. in pnti inocenter viuam⁹ ⁊ in futuro ad filez gliaz ꝓueniamus. Phil. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nre cōfiguratū corpi claritatis sue. 2. Ti. 2. Si cōmortui sumus ⁊ cōuiuem⁹. Sic igit sic apls p similitudinē mortis xpi ꝓbauit q̄ sum⁹ mortui pctō qđ pmiserat q̄si añcedēs. sic p similitudinē resurrectiōis ei⁹, ꝓbauit q̄ nō debem⁹ viuere in pctō qđ quasi ꝓsequēs suplus introduxit

Lectio secunda.

Hoc scientes q̄ vetus homo noster simul crucifixus est vt destruatur corpus peccati: vt vltra non seruiamus peccato Qui enim mortuus est: iustificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum christo: credimus quia simul etiam viuem⁹ cū illo: scientes q̄ christus resurgens ex mortuis: iam non morit: mors illi vltra non dominabitur. Q: esn̄ mortu⁹ est peccato: mortuus est semel. q̄ autez viuit: viuit deo. Ita ⁊ vos existimate vos mortuos quidē eē peccato: viuentes aūt deo in xpo iesu.

Postq̄ aplus ondit q̄ nō est nob in pctō pmanendū: ex eo q̄ p baptismū mortui sum⁹ pctō, hic vlteri⁹ ondit adesse nob facultatē ad hoc obseruandū. Et circa hoc duo facit. ꝑmo ꝓponit qđ intēdit. scdo manifestat ꝓpositū ibi. Qui esn̄ mortu⁹ ⁊c. Circa ꝑmū duo facit ꝑmo ꝓponit bñficiuz qđ cōsecuti sum⁹. scdo huius beneficij effectū ibi. Ut destruat ⁊c. Dicit ꝙ ꝑmo: dictū est q̄ debem⁹ in nouitate ambulare. s. desistendo a pctō. Et ne hoc aliq̄s forte impossibile diceret. dicē q̄ sum⁹ hoc sciētes q̄z vet⁹ hō nr̄. i. vetustas hois p pctm̄ inducta simul. s. cū xpo crucifix⁹ est. i. ꝙ crucē xpi est mortificat⁹. sic esn̄. s. dictū ē: vetustas hois p pctm̄ inducta est in q̄tū p pctm̄ bonū nature corrūpitur Que quidē vetustas in hoie pncipal q̄diu hō pctō subiacet. Et q̄z id qđ est pncipale in hoie dicit eē ipse hō. Jn est q̄ in eo q̄ pctō subijcit ipsa vetustas pctī dicit esse vet⁹ homo. vetustas aūt pctī pōt intelligi vel ipse reat⁹ seu macula actualiū pctoꝝ: vel etiā cōsuetudo peccādi. que ꝙdam necessitatē ingerit ad peccandū. vel etiā ipse fomes pctī. ꝓueniēs ex pctō ꝑmi ꝓgentis. Sic igit vet⁹ hō noster dicit eē simul crucifixus cū xpo in q̄tū ꝑdicta vetustas ꝛtute xpi subiata ē. Ut q̄z totaliter ē amota sic totaliter amouetur in baptismo reatus ⁊ macla pctī. Ut q̄z diminuit virtus eius sicut virtus fomitis vt etiā cōsuetudinis peccādi. Cor. 2. Delens qđ aduersum nos erat cirographū decreti qđ erat cōtrariū nobis. ⁊ ipsū tulit de medio affigens illo cruci. ¶ Deinde cū dicit. Ut destruat ⁊c. ponit effectū p dicti beneficij duplicē quoz ꝑmus est remotio ꝓcedentiū delictoꝝ ⁊ hoc est qđ dicit. Ut destruat corp⁹ peccati. Dicit enim corp⁹ peccati ipsa congeries malor operū sicut ipsa congeries membroꝝ facit vnū corpus naturale. Job. 41. Corpus eius q̄si scuta fusilia ⁊c. Secūdus aūt effect⁹ est vt caueam⁹ a pctis in futuꝝ. ⁊ hoc est qđ subdit dicēs: Et vltra non seruiam⁹ pctō. Tūc esn̄ hō pctō seruit qñ cōcupiscētie pctī obedit p cōsensum ⁊ corpis executione. Jo. 8. Qui facit pctm̄ serv⁹ est peccati. ¶ Deinde cum dicit. Qui enim mortuus est ⁊c. Manifestat qđ dixerat. ⁊ primo q̄tū ad ꝑmū effectū. scdo quātū ad secūdū ibi. Si aūt mortui ⁊c. Circa ꝑmū cōsiderandū est q̄ congeries peccatoꝝ destruit qñ peccata homi remittit. Sic igit destructionē corporis peccati manifestat dicens: Qui enim mortuus est peccato scz p baptismuz quo christo cōmortimur: iustificatus est peccato id est remissis peccatis translatus est in statum iusticie. 1. Cor. 6. Et hec quidē fuistis aliquando. sz abluti estis ⁊c. Quia igit p crucez xpi homo peccato mortuus: consequēs est q̄ a peccato iustificet ⁊ ita q̄ corpus peccati destruat. ¶ Deinde cum dicit: Si aūt mortui ⁊c. manifestat fm effectum per conformitatem ad vitam xpi talī ratione. Ille qui xpo morienti cōmoritur simul cōiuit ⁊ resurgēti. christus autē sic resurrexit a mortuis: tāq̄ nunq̄ deinceps moriturus. ergo ille qui mortificatus est q̄ peccato sic xpo resurgenti cōiuit q̄ habet facultatē nūq̄ deinceps ad peccatum redeundi. Circa hoc ergo tria facit. Primo ostendit conformitatē hominis fidelis ad vitam christi resurgentis. secūdo ponit conditionem vite resurgentis: ibi Scientes q̄ christus ⁊c. Tertio infert cōclusionem intentam ibi. Jta ⁊ vos ⁊c. Dicit ergo primo. Si esn̄ mortui sumus cum christo. id est si virtute mortis christi sumus mortui peccato: credimus q̄ etiam simul viuemus cū illo. id est ad similitudinē vite eius. viuemus inquā hic vita gratie ⁊ in futuro vita glorie. Eph. 2. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Scientes. ponit conditionē vite christi resurgentis Et primo ponit eam. scdo ꝓbat ibi. Q: esn̄ mortu⁹ est ⁊c. Dicit ergo primo. Hoc inquā quod dictum est credimus scientes q̄ christus resurgens ex mortuis iam non morit sed viuit vita ꝑpetua. Apoc. 1. Fui mortuus ⁊ sum viuēs in secula seculorum. Et qđ plus est mors illi vltra nō dñabitur que scz in homine dominatur non soluz dum morit⁹ p separationem anime a corpore. sed etiam ante mortem dum patitur egritudinem famez ⁊ sitim ⁊ alia huiusmodi per que peruenitur ad mortem sed ab his libera est vita christi resurgentis. Et ideo non subijcitur dominio mortis. sed potius ipse habet dominium super mortem. Apoc. 1. Habet clauem mortis ⁊ inferni. ¶ Deinde cum dicit. Q: enim mortuus ⁊c. probat propositum scilicet q̄ christus resurgens vlterius non moriatur et hoc dupliciter. Primo quidem ratione accepta ex parte mortis quaz sustinuit dicens. Q: esn̄ mortuus est peccato mortuus est semel. Non autem intelligitur q̄ ipse mortuus est peccato quod ipse cōmisit vel contraxit: quia in eo nullo modo peccatum locum habuit. 1. Pe. 2. Qui peccatum non fecit ⁊c. Sed dicitur mortuus esse peccato dupliciter: Uno modo quia mortuus est ꝓ peccato tollendo. 2. Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum ꝓ nobis deus fecit ꝑpeccatum id est hostiam ꝓ peccato. Alio modo quia mortuus est similitudini carnis peccati id est vite passibili ⁊ mortali infra. 8. Deus misit filium suum in similitudinem carnis peccati. Utroq̄ autē modo concludi potest q̄ christus mortuus sit semel ex hoc q̄ mortuus est peccato. Quātū esn̄ ad ꝑmū manifestū est q̄, p vnam mortē omnia pcta deleuit fm illd. Hebr. 10. Una oblatione cōsumauit in sempiternū sanctificatos. Jdeo nō restat vt adhuc p pctō moreret. 1. Pe. 3. Christus semel p pctis nr̄is motuus est ⁊c. Quantū ad scdm aūt idē pōt concludi. Si esn̄ xps mortez

sustinuit vt deficeret in eo similitudo carnis pctī debuit eius mors cōformari alijs gerētib⁹ carnē peccati: q̄ semel mortuntur. Unde dicitur. Hebr. 9. Quēadmodum statutuz est hominib⁹ semel mori sic ⁊ christus semel oblatus est ⁊c. Secūdo ostendit idem ex conditione vite quā resurgēdo adep⁹ ē dicēs Q: aūt viuit viuit deo. i ad cōformitatē dei Dicit esn̄ 2°. cor. vltimo. Q: si crucifix⁹ est ex infirmitate viuit ex ⁊tute dei. Effect⁹ aūt ꝓformat cās. Unde ⁊ vita quā xpus resurgens acq̄siuit est deiformis. Sicut ergo vita dei est sempiterna ⁊ ablq̄ corruptiōe scdm illd. primo thi. vltimo. Qui sol⁹ h3 jmortalitatē ita ⁊ vita xpi est immortalis. ¶ Deide cū dicit Jta ⁊ vos ⁊c. infert cōclusionē intentā vt ꝓformemur vite xpi resurgētis ⁊ q̄tuz ad hoc q̄ mortu⁹ est pctō. i. mortali vite q̄ h3 similitudinem pcti nunq̄ ad eā rediturᵘ ⁊ q̄tū ad hoc q̄ viuit ad ꝓformitatē dei. Et q̄tuz ad ꝑmū dicit. Jta ⁊ vos existimate vos qđē mortuos esse pctō. s. tanq̄ ad pctm̄ nunq̄ futis rediturᵘ. Ysa. 26. Morietes nō viuāt. Et q̄tum ad scdm dicit Uiuētes deo. i. ad honorē vel similitudinē dei vt. s. nunq̄ per pctm̄ moriamur. Gal. 2. Q: aūt nūc viuo in carne in fide viuo filij dei. Et ideo subdit. Jn xpo ihū dño nr̄o. i. p iesum xpm̄ p quē ⁊ pctis morimur ⁊ deo viuim⁹ Uel in xpo ihu. i. tanq̄ icorporati xpo iesu vt p ei⁹ mortē moriamur peccato ⁊ p eius resurrectionē viuam⁹ deo. ephe. 2. Cōuiuificauit nos in xpo cui⁹ gr̄a estis saluati p xpm.

Lectio tertia.

On ergo regnet pctm̄ in vr̄o mortali corpe vt obediatis cōcupiscentiis ei⁹. Sed neq̄ exhibeatis mēbra vr̄a arma iniq̄tatis pctō: s exhibete vos deo tāq̄ ex mortuis viuētes. ⁊ mēbra vr̄a arma iustitie deo. Pctm̄ esn̄ vobis nō dñabit. Nō ei sub lege estis: sed sub gr̄a. Quid ergo? Peccabim⁹ qm̄ nō sum⁹ sub lege: sed sub gratia Absit. An nescitis. qm̄ cui exhibetis vos seruos ad obediendū: serui est⁹ ei⁹ cui obedist⁹ siue pcti ad mortē: siue obeditionis ad iustiam? Gr̄as aūt deo q̄ fuistis serui pctī: obedistis aūt ex corde in eā formā doctrine in q̄ traditi estis.

¶ Postq̄ aplus ondit q̄ nō est nobis ꝑmanendū in pctō ⁊ q̄ hui⁹ rei facultatē habem⁹. hic cōcludit moralē exhortationem. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit ammonitionem. 2°. rōez assignat ibi. pctm̄ esn̄ ⁊c. 3°. mouet q̄stionem ⁊ soluit ibi. Quid ergo peccabim⁹ ⁊c. Circa ꝑmum duo facit. Primo ꝓponit ammonitionē. 2° expoit eam ibi. Ut obediat⁹ ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. Dictū ē q̄ vet⁹ hō nr̄ simul crucifixus est vt destruat corp⁹ pctī p qđ dat intelligi q̄ virt⁹ pcti in tm̄ diminuta est vt nobis dñari nō possit. Ergo peccatū decetero nō regnet in vestro mortali corpore. Nō aūt dicit nō sit pctm̄ in vestro mortali corpore. qz q̄diu corp⁹ nostrū est mortale. i. necessitati mortis addictū nō pōt esse qui in corpore nr̄o sit pctm̄. i. fomes peccati. Sz exā a deo liberati sum⁹ a regno peccati: debem⁹ conari q̄ pctm̄ in corpe nr̄o dñium iā amissuz in nob non recuperet. Et hoc est qđ dicit. Nō regnet pctm̄ in vestro mortali corpe. Et hoc quidē necessariū est cauere duz corpus mortale gerim⁹. qz dicit sap. 9. Corp⁹ qđ corrūpitur aggrauat aiam ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Ut obediatis ⁊c. exponit ammonitionē ꝓmissā. Circa qđ ꝑsiderādū est q̄ duplicit pctm̄ regnat in hoie. Uno modo ꝑ interiorē ꝓsensuz mētis. Et hoc removēdo dicit Ut obediatis cōcupiscentijs ei⁹. Obedire esn̄ p plensum mētis cōcupiscētijs peccati. est peccatū regnare in nobis. Ecc. 18. Post cōcupiscētias tuas nō eas. scdo mō regnat in nobis pctm̄ per opis executionē. Et ad hoc excludendā subdit. Sed neq̄ exhibeatis mēbra vestra pctō. i. fomiti pctī arma iniq̄tatis id est instrā ad iniquitatem exequendaz. Homo esn̄ cum p membra peccatū exequitur ad iniq̄tatez exequit et hoc ipo pugnare videt ad restituendū dñium pctī. qđ per ꝙsuetudinē peccati in nobis ꝙualescit. Eze. 32. Cū armis suis ad inferos descēderūt. ¶ Deinde cū dicit. Sed exhibete vos deo ⁊c. exhortat ad ꝑfectū vt. s. exhibeam⁹ nos deo. ⁊ ꝑmo q̄tuz ad interiorē affectū cū dicit Sed exhibeatis vos deo vt. s. mens vestra ei subdat. deut. 10. Et nūc israel quid dñs de⁹ tu⁹ requirit a te nisi vt timeas dñm deū tuum ⁊ ambules in vijs eius. Et hoc facere debetis tāq̄ ex mortuis viuētes. i. tanq̄ reducti ad vitā gratie de morte culpe. Nā ⁊ ideo iustū est vt q̄ viuit: illi nō sibi viuat sed ei qui ꝓ oibus mortuus est. 2. cor. 5. Scdo q̄tum ad exteriorē actū. Unde dicit exhibete membra vestra deo. i. ad eius obsequm arma iustitie. i. instrā quedā ad iustitiā exequendā q̄bus. s. pugnetis cōtra inimicos dei. Ephe. vltimo. Induite vos armaturā dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. ¶ Deinde cū dicit. Peccm̄ enim ⁊c. assignat rōnem ammonitionis ꝓdicte. Posset esn̄ aliquis sedm excusare alląs pctī dñium p qđ assereret se ab obseruationē ammonitionis ꝓdicte impediri. Hoc ergo aplus primo excludit dicēs. Peccatū enim vobis nō dñabitur. s. si ceperitis peccato resistere ⁊ vos deo exhibere sedm dīs. Jac. 4. Appropiquate deo ⁊ appropiquabit vobis. resistite diabolo ⁊ fugiet a vobis. Quasi dicat. Jō poteritis ꝓdicta obseruare qz nō inuentis pctm̄ in vos dñare p qđ retrahi possitis. sumus enim liberati a xpo sedm illud. Jo. 8. Si filius vos liberauerit veri liberi eritis. secūdo manifestat quod dixerat dicens. Nō enī est⁹ sub lege sed sub gratia. vbi ꝓsiderandum est q̄ nō loquitur hic de lege solum q̄tum ad cerimonialia sed etiā q̄tum ad moralia sub qua quidem aliquis dicitur esse dupliciter. Uno modo quasi legis obseruantie voluntarie subiectus. Et hoc modo etiam xpus fuit sub lege sedm illud. Gal. 4. Factum sub lege qz scilicet legem obseruauit nō solum q̄tum ad moralia sed etiā q̄tum ad cerimonialia. Fideles aūt xpi sunt q̄ dē h⁹ mō sub lege q̄tū ad moralia nō aūt q̄tū ad cerimonialia. Alio⁹ dr̄ aliq̄s eē sub lege q̄si a lege coact⁹ a sic dicitur esse sub lege qui nō voluntarie ex a moze sed ꝑtimore cogitur legez obseruare. Talis aūt caret gratia que si adesset inclinaret voluntatē ad obseruantiā legis vt ex amore moralia ei⁹ ꝓcepta impleret. Sic igitur q̄diu aliq̄s sic est sub lege vt nō impleat voluntarie legem peccatum in eo dñatur ex quo voluntas hominis ꝛclinatur vt velit id quod est ꝓtrarium legi. sed per gratiam tale dñium tollitur vt scilicet homo seruet legem: nō quasi sub lege existēs sed sicut liber. Gal. 4. Nō sum⁹ ancille filij sed libere qua libertatē xp̄us nos liberauit. Hanc aūt gratiam faciens homines libere legez implere nō conferebant legalia sacramenta. sed conferunt eam sacramēta xpi. Et ideo illi qui se cerimonijs legis subijciebant q̄tuz pertinet ad virtutem ipoꝝ sacramentoꝝ legaliuz nō erant sub gratia sed sub lege nisi forte per fidem xpi gratiam adipiscerentur. Illi vero qui se sacramentis xpi subiciunt ex eoꝝ virtute gratiam consequuntur vt nō sint sub lege sed sub gratia nisi forte per suam culpā se subijciant seruituti peccati. ¶ Deinde cum dicit. Quid ergo ⁊c. mouet questionem contra id qđ dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit q̄stionē. scdo soluit eā ducēdo ad inconueniēs ibi. Absit. An nescit⁹ ⁊c. 3°. ondit eē inconueniēs id ad qđ

dixerat ibi. Gras ago deo ꝛc. Circa pmũ ꝓsiderandũ ē q verbũ ꝓmissũ poterat male intelligi ab aliq̃bus vt. s. fideles xpi nõ sint sub lege q̃tuz ad debitũ obseruãdi ꝓcepta moralia ex q̃ scꝛpt q fidelib⁹ xpi licitũ esset peccare. scz ꝓra ꝓcepta moralia faciẽdo. Et ido sub hoc sẽ su q̃stionẽ mouet dicẽs. Quid g⁹ dicem⁹. Nũquid peccabim⁹. s. cõtra ꝓcepta moralia legi faciẽdo qm̃ dictũ est q nõ sumus sub lege sz sub gra. Et hũc sensuz aplus im pbat ad. gal. 5. dicẽs Vos in libertatẽ vocati estis frẽs mei. tm̃ ne detis in occasionẽ carnis libertatẽ. Et ideo hic etiã ꝓsidens subdit. Absit. s. vt peccem⁹ q sumus a lege liberati q si peccarem⁹ seqꝛet hoc incõueniẽs q iterũ redigeremur i seruitutẽ pcti. Et hoc ẽ q̃ dicit. An nescitis qm̃ cui vos exhibetis ꝓpria volũtate ꝟuos ad obediẽdũ spõtanee ꝟui estis cui obedistis. Obedire ei debitũ est q̃ serui dñis dẽbẽt ephe. 6. Serui obedite dñis carnalib⁹. Ũ cuz aliq̃s obedit alicui se seruũ ꝓtiet ei⁹ obediẽdo. Diuerso tm̃ stipẽdio diuersis dñis obediẽ. Qui em̃ obedit pctõ ꝓ seruitutẽ pcti ducit in mortẽ. Et hoc ẽ q̃ dicit. Siue pcti. s. ꝟui estis ei obediẽdo. ꝛ hoc in mortẽ. i. eternã vãpnationẽ ꝓcipitãdi. de qua dr̃. apoc. 2°. In hijs mos scõa nõ hz locũ. Qui vero obedit deo efficit hui⁹ obediẽtie seru⁹ q̃ ꝓ assuetudinẽ obediẽdi mẽs ei⁹ magis ac magꝭ ad obediendũ iclinat. ꝛ ex hoc iustitiã ꝓficit. Et hoc ẽ q̃ dicit. Siue obeditionis. s. dñoꝝ ꝓceptoꝝ serui est ad iustitiã implẽdã. scõm illd̃. s. scõo Fcõzes legi iustificabũt Et satis ꝟuenicter obeditionẽ pctõ oppoit. eo q̃ sicut ãzo⁹ dicit Pctm̃ est trãsgressio legi diuine ꝛ celestiũ iobediẽtia mãdatoꝝ. Deinde cũ dicit. Gras ago deo. oñdit hoc esse i cõueniẽs. s. q̃ obediẽdo pctõ iterũ reducamur in seruitutẽ pcti. Primo quidẽ rõne accepta ex bñficio q̃ cõsecuti sum⁹. Si em̃ aliq̃s ꝓ gram alicui⁹ a seruitute liberat incõueniẽs ẽ q̃ se spõtaneũ subijciat seruituti. vnd cũ nos per gram dei sim⁹ liberati a pctõ. incõueniẽs est q̃ iterꝭ nos spõte retrudam⁹ in seruitutẽ pcti. scõo ex additione in quaz ducti sum⁹ p⁹ libertatẽ pcti. vt. s. sim⁹ serui iustitie. Non licz aũt seruo alicui⁹ se ꝛtrariꝭ dñi seruituti subijcere. vnd nobis nõ. lz exq̃ sum⁹ facti serui iustitie. iterꝭ redire ad seruitutẽ pcti. Ꝛtrãq̃ rõem apls sil̃ tangit dicẽs. Gras ago deo. sic ꝛ vos gras agere debetis q̃ cuz esset⁹ serui pcti. q̃ q̃ facit pctm̃ seru⁹ est pcti. Jo. 8. Qbedist⁹. s. credẽdo. s. ꝓmo. Ad obediẽduz fidei in oib⁹ gẽtib⁹. Et hoc non coacti sz ex corde infra. 10. Corde credit ad iustitiã. Jn eã formã doctrine. i. in doctrinaz catholice fidei. scõa thim. ꝓmo. Forma hñs sanoꝝ Vboꝝ q̃ a me audisti. Jnquã traditi estis. i. cui vos totaliꝭ subdidistis. scõe coz. 8. Semetipos dederũt pmũ deo deide nobis ꝓ voluntatẽ dei. Et ꝓ hoc liberati est⁹ a pctõ ꝛ ita nõ ꝟuenit q̃ in seruitutẽ pcti redeat⁹. Et serui facti estis iusticie. ꝛ ita nõ ꝟuenit q̃ iustiã deseratur. ꝓma coꝝ. 7. Pretio empti est⁹ ꝛ nõ est⁹ vri.

Lectio quarta.

Emanũ dico ꝓp ifirmitatem carnis vre. Sicut em̃ exhibuist⁹ mẽbra vestra ꝟuire imũditie ꝛ iniq̃tati ad iniq̃tatẽ. ita nũc exhibete mẽbra vra ꝟuire iustitie in scificationẽ. Cũ em̃ serui essetis pcti: liberi fuist⁹ iustitie. Quẽ ergo fructũ habuistis tũc in illis in q̃b⁹ nunc erubescit⁹. Nã finis illoꝝ moꝛs ẽ. Nũc vero liberati a pctõ: ꝛ ꝟui aũt facti deo habet⁹ fructũ vrm in sctificationẽ. finẽ vero vitã eternã. Stipẽdia enim pcti mors. gra aũt dei vita eterna: in xpo ie. su domio nostro.

Post q̃ aplus oñdit rõe accepta ex bñficio dño q̃ nõ est nobis in pctõ pmanẽdũ sz deo seruiẽdũ. hic oñdit idẽ rõne accepta ex ꝓris vite ꝟuetudie. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit suppositi doctrinã additionẽ q̃ subdit 2° ponit ipi⁹ documẽti expssionẽ ibi. Sicut em̃ exhibuist⁹ ꝛc. 3° documẽti rõem assignat ibi. Cũ em̃ serui ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. Monui q̃ exhibeat⁹ vos do. Adhuc dico vob quoddã hũanũ. i. ꝛgruẽs imbecillitati hũane. Sic ei q̃nq̃ hõ accipit in scriptura ꝓ vt. s. significat additionẽ infirmitat⁹ hũane. Sap. 9. Qo infirm⁹ ꝛ exigui tpis ꝛ minor ad intellectũ iudicij ꝛ legũ. ꝓma coꝝ. 3°. Cũ sit int vos zelus ꝛ ꝛctio nõne carnales est⁹ ꝛ fm hoiez ãbulatis. Cãz aũt assignat subdẽs ꝓp infirmitatẽ pfect⁹ enim sũt pfectiora ꝓcepta tradẽda ꝓma. coꝝ. 2°. Sapiẽtiã loq̃mur iter ꝓfectos. Ihe. 5. Perfectoꝝ ẽ solid⁹ cib⁹. Jnfirmioꝛib⁹ sũt vãda leuiora ꝓcepta ꝓma. coꝝ. 3. Tã ꝓ pueris in xpo lac potũ dedi vobis nõ escã. Qeb. 5. Facti est⁹ q̃b⁹ lac op⁹ ẽ. Hec aũt ifirmitas nõ ex spũ sz ex carne venit q̃ coꝝ° q̃ corrũpit aggrauat aĩaz vt dr̃ sap. 9. Et iõ subdit. Carnis vre. Mat. 26. Spũs q̃dẽ ꝓpt⁹ ẽ caro aũt ifirma. Deinde cũ dicit. Sic em̃ exhibuist⁹ ꝛc. Qoit documẽtuz q̃ dicit esse hũanũ in q̃ docz corꝝ° esse cõlit exhibẽdũ ad seruiẽdũ iustitie fm q̃ nos exhibuim⁹ ipz ad seruiẽdũ pctõ. Et hoc ẽ q̃ dicit. Sicut em̃ exhibuist⁹ membra vra seruire sz ꝓ executionẽ mali opis imũditie ꝛ iniq̃tati corde ꝓcepte vt imũditia referat ad pctã carnalia. Ephe. 5. Qis fornicatio aut imũditia nec nois̃ in vob. ꝛc. Iniq̃tas aũt refert ad pctã spũalia ꝛ ꝓcipue q̃b⁹ ledit̃ ꝓxim⁹. ps. Iniq̃tatẽ meditat⁹ ẽ in cubili suo. Quib⁹ in corde ꝓcept⁹ membra seruiũt ad iniq̃tatẽ. s. ope exequẽdã. Et ponit iniq̃tatẽ hic ꝓ imũditia ꝛ iniq̃tate fm q̃ oĩe pctm̃ ẽ iniq̃tas. ifra. 13. Et hoc in q̃tuz discordat ab eq̃tate legi dine. Ita nũc sc̃z liberati a pctõ exhibete mẽbra vra. s. ꝓ executionẽ bonoꝝ opeꝝ seruire iustitie in lege dina nob ꝓponit ꝛ hoc i scificationẽ. i. in executionẽ ꝛ augmẽtũ scitat. Apoc. vlti mo Deus scificet adhuc. Dicit aũt b⁹ esse hũanũ. q̃ hz rectuz iuditiuz exigeret vt hõ mlto plus seruiret iustitie q̃ aũ seruierit pctõ. Bar. 4. Sicut fuit sensus vr̃ vt errare tis a do decies tm̃ iterũ ꝟuertẽtes reqꝛer eũ. Qui⁹ documẽti rõez ꝓsequẽter assignat dicẽs. Cũ em̃ serui esset⁹ ꝛc Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit rõez ꝓdicti oꝝ. 2° ꝓbat q̃ supposuerat ibi. Stipẽdia pcti mors ꝛc. oñdit aũt rõez ꝓmissoꝝ pferẽdo statũ gre statui culpe. Si em̃ plra nob bõa ex iustitia ꝟueniũt q̃ ex culpa magis debem⁹ insistere ad seruiẽdũ iustitie q̃ studuerim⁹ ad seruiẽdũ pctõ Primo ergo ponit additionẽ stat⁹ pcti. 2° additionẽ status iustitie ibi. Nũc vo liberati ꝛc. Circa pmũ tria facit. primo ponit additiõe pcti. 2° effectũ pcti ibi Quẽ ergo fructũ ꝛc. 3° finẽ ibi. Nã finis illoꝝ ꝛc. Circa pmũ ꝓsiderãdũ est q̃ hõ natural⁹ ẽ liberi arbitrij ꝓp rõez ꝛ voluntatẽ q̃ cogi nõ pot. iclinari tm̃ ab aliq̃b⁹ pot. Sẽp ergo hõ q̃tũ ad arbitriũ rõnis remanet liber a coactiõe nõ tm̃ sẽp est liber ab inclinatiõe. Qñq̃ em̃ liberũ arbitriũ inclinat ad bonũ ꝓ habitũ gre vl iustitie ꝛ tũc hz seruitutẽ iustitie ꝛ ẽ liber a pctõ. Qñq̃ aũt arbitriũ iclinat ad malũ ꝓ hbituz pcti. et tũc hz seruitutẽ pcti ꝛ libertatẽ iustitie. Seruitutẽ q̃dem pcti dico q̃ trahit ad ꝓsentiẽdũ pctõ ꝓtra iuditiũ rõnis. Jo. 8. Qui facit pctm̃ seru⁹ est pcti. Et q̃tũ ad hoc dicit Cũ em̃ serui essetis pcti. libertatẽ vo a iustitia q̃tũ ad hoc q̃ hõ absq̃ freno iustitie ꝓcipiat se in pctm̃. Et q̃tuz ad h⁹ dicit Liberi fuist⁹ iustitie. Qs ꝓcipue ꝛtigit hijs q̃ ex certo ꝓposito peccãt. Nã illi q̃ ex ifirmitate vl ex passione peccãt aliq̃ freno iustitie retinẽt vt nõ videãtur a iustitia oĩno liberi. Je. 2°. A scło fregisti iugũ rupisti vincula oxi isti nõ fuiã. Job. xj. Cur van⁹ i supbia erigit ꝛ tã q̃ pullũ onagri liberũ se putat. Sciẽdũ ẽ tm̃ q̃ iste st aũ hz veram

iustitiã. libertatẽ aũt nõ verã sed appentẽ. Cũ em̃ homo sit id q̃ est fm rõnez tũc homo vere est ꝟuus q̃n ab aliq̃ extremo abducit⁹ ab eo q̃ est rõnis. Sz q̃ aliq̃s freno rõnis nõ cohibeat a scło cõcupie est libertas q̃tuz ad opinionẽ illi⁹ q̃ summũ bonũ putat cõcupita sec̃. Deinde cũ dicit. Quẽ ergo fructũ ꝛc. oñdit effectũ pcti. Et vnũ q̃ dem effectũ excludit. s. effectũ fructuosũ cũ dicit. Quẽ ergo fructũ. s. cũ peccabat⁹ in illis. s. pctis Sũt em̃ infructuosa pcti opa q̃ nõ adiuuãt hoiem ad beatitudinẽ ꝓsequẽdã. ysa. 59. Opa eoꝝ opa inutilia. Mich. 2°. Ue q̃ cogitatis inutile ꝛ opamini malũ in cubilib⁹ vr̃is. Attribuit autem effectũ ꝟisibile dicẽs. Jn q̃b⁹. s. pctis. i. de q̃b⁹ nũc sc̃z in statu pñe erubescitis pp eoꝝ turpitudinez. Jer. 31. Post q̃ oñdisti mihi ꝓ cussi femur meũ ꝟfusione ꝛ erubui ysa. ꝓmo Erubescet⁹ sup ortis. s. voluptatis q̃s elegerat⁹ ꝛc. Deinde cũ dicit. Nã finis ꝛc. poit finẽ pcti dicẽs. Nã finis illoꝝ. s. pctoꝝ moꝛs est. Que q̃dez ꝛ si nõ sit finis operãtis pctm̃ q̃ peccãdo nõ intẽdit mortẽ incurrere. est tm̃ finis ipoꝝ pctoꝝ q̃ nata sunt mortẽ inducere ꝛ tẽpora lem q̃ cũ aĩa a se deũ separat dignũ est vt ab ea corꝝ° suum sepek. Et eternã. q̃ cũ aliq̃s vult separi a deo ꝓpter cõcupiscẽtiã pctī dignũ ẽ vt ab eo etnaliꝭ sepet q̃ est mors eterna. s. ꝓmo. Qui talia agũt digni sũt morte. Deide cũ dicit. Nũc vero ꝛc. oñdit q̃ litatẽ status iustitie. Et ꝓmo ponit additionẽ stat⁹ iustitie. 2° effectũ ibi. Qabet⁹ fructũ vr̃m ꝛc. 3° ponit finẽ ibi. Finẽ vero ꝛc. Circa pmũ ꝓsiderandũ est q̃ sicut quãdo aliq̃s a pctõ inclinat ad malũ est liber a iustitia. ita cũ aliq̃s ex hbitu iustitie ꝛ gre inclinat ad bonũ est liber a pctõ vt. s. ab eo nõ supetur vsq̃ ad cõsensũ. Unde dicit. Nunc vero. s. in statu iustitie liberati a pctõ. Jo. 8. Si filiꝰ vos liberauerit veri liberi eritis. Si militẽ ecõtra sicut in statu pcti est aliq̃s ꝟuus pcti cui obedit. ita in statu iustitie est aliq̃s ꝟuus pctī cui obedit ens scõm illud. ps. Seruite dño in leticia. Et hoc est q̃ subdit. Serui aũt facti deo. ps. Q dñe q̃ ego ꝟu⁹ tu⁹ ꝛc. Hec aũt vera est libertas ꝛ optia fruit⁹. q̃ ꝓ iustitiã hõ inclinat ad id q̃ ꝟenit ipi q̃s est ꝓpriũ hois ꝛ auertit ab eo q̃ ꝟenit ꝟcupie q̃ est maxime bestiale. Deide cũ dicit. Qbẽtis fructũ ꝛc. ponit effectũ iustitie dicẽs. Qabet⁹ fructũ vr̃m in sctificatione. i. ipa sctificatio hoc est exercitio scitatis ꝓ bona opa est fruct⁹ vr̃ in q̃tum. s. hoc spiritualit ꝛ scẽ vos delectat. Ecc. 9. Flores mei fruct⁹ ꝛc. Hal. 5. Fruct⁹ spũs est gaudiũ pax ꝛc. Cõsequẽter ponit finẽ dicẽs. Finẽ vero hẽtis vitã eternã. Que quidẽ est finis ꝛ ipoꝝ iustoꝝ q̃ ꝓpter vitã eternã habẽdaz oĩa opant Mat. 6. Primũ q̃rite regnũ dei ꝛc. Et etiã ipoꝝ opeꝝ q̃ cũ ex obedia dei fiãt ꝛ ad dei imitationẽ vitã eternã merẽtur. Jo. 10. Oues mee vocẽ meã audiũt ꝛ sequũtur me et vitã eternã do eis. Deinde cũ dicit. Stipẽdia em̃ pcti. ꝛc. manifestat q̃s dixerat de finib⁹ maloꝝ ꝛ bonoꝝ. Et ꝓmo q̃tum ad mala dicit. Dictũ est q̃ finis ꝓctoꝝ ẽ mors Stipẽdia em̃ pcti sunt mors. Dicũtur aũt stipẽdia mercedes militũ a stipe pendẽda. i. põderanda q̃ peccuña distribuẽda militib⁹ põderabaꝭ. Qz ergo pctores pctõ militãt mẽbra sua exhibẽtes arma pctõ vt. s. dictũ est mors dicit esse stipẽdiũ pctī. i. retributio quã retribuit sibi fuiẽtibus. Et ex hoc manifestũ est q̃ mors sit finis pctoꝝ non quẽ peccãtes q̃runt sz q̃ eis retribuit. ps. Ignis sulphur spũs procellaꝝ ps calicis eoꝝ. Quãtũ vero ad bona dicit. Qra dei vita eterna. Qz em̃ dixerat iustos hoies hr̃e vitam eternã quã certũ est nõ posse hẽri nisi q̃ gratz ideo h⁹ ipm̃ q̃ bona opamur ꝛ q̃ op⁹ nr̃m est dignũ vitã eterna. est a gra dei. Ũ ꝛ in ps. dicit. Gram̃ ꝛ gloriã dabit dñs Sic igit opa nr̃a si ꝓsiderarent⁹ in sui natura ꝛ scõm q̃ procedũt ex libero arbitrio hois nõ merent⁹ ex cõdigno vitaz eternã sz solũ fm q̃ procedũt ex gra spũsci. Ũ dicit. Jo. 4. Q fiet in eo fons aq̃ saliẽtis in vitã eternã. Et hoc fit xpo ibũ dñs nr̃o. i. ꝓ pm̃ vel in q̃tuz in ipo sum⁹ p fidẽ ꝛ caritatẽ. Jo. 6. Omis qui videt filiũ ꝛ credit in eum habet vitam eternam.

Incipit capitulum septimum.

Nignoratis frẽs sciẽtib⁹ em̃ legẽ loq̃r q̃ lex in hoie dñatur q̃nto tẽpore viuit. Nã q̃ sub viro est mulier: viuẽte viro alligata est legi. Si aũt mortu⁹ fuerit vir ei⁹: soluta est a lege viri. Jgit̃ viuẽte viro vocabit̃ adultera si fuerit cum alio viro. si autem mortuus fuerit vir eius: liberata est a lege viri. vt non sit adultera si fuerit cũ alio viro. Jtaq̃ frẽs mei ꝛ vos mortificati estis legi ꝓ corꝓ xpi vt sitis alteri⁹ qui ex mortuis resurrexit vt fructificetis do. Cũ em̃ essem⁹ in carne: passiones pctoꝝ que ꝓ legẽ erãt opabanť in mẽbris nostrꝭ. vt fructificarẽt morti. Nũc aũt soluti sum⁹ a lege mortꝭ i q̃ detinebamur. ita vt seruiamus in nouitate spũs ꝛ nõ in vetustate lre. Post q̃ aplus oñdit q̃ ꝓ gram xpi liberamur a pctõ h oñdit q̃ ꝓ eandẽ gram xpi liberamur a seruitute legi. Et circa hoc duo facit Primo ꝓponit ꝓpositũ scõo excludit obiectionẽ ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. Circa pmũ duo facit. Primo oñdit q̃ ꝓ gram xpi liberamur a seruitute legis. 2° oñdit vtilitatẽ hui⁹ liberationis ibi. Et fructificemus deo ꝛc. Circa pmũ tria facit. Primo ponit documẽtũ ex q̃ arguit ad ꝓpositũ oñendũ. 2° manifestat ipm̃ ibi. Nã q̃ sub viro ẽ ꝛc. 3° ꝓcludit ibi. Jtaq̃ frẽs mei ꝛc. Documẽtũ aũt ꝓponit eis ꝟsi notũ. Ũnde dicit. An ignoratis frẽs q̃si dicat. Hoc ignorare nõ debet⁹. ꝓma coꝝ. 14. Si q̃s ignorat ignorabit. Et cãm frẽ nõ debẽt ignorare oñdit subdẽs. Sciẽtib⁹ em̃ legẽ loq̃r. Sz cũ romani gẽtiles essẽt. ꝛ legẽ moysi ignorarẽt. videt eis nõ cõpetere q̃d h dicit. Et id eo q̃dã expoſuerũt hoc de lege naꝭli q̃ gẽtib⁹ nõ erat incognita. fm illd̃. s. 2°. Cũ gẽtes q̃ legẽ nõ hñt naturaliter ea q̃ legis sunt faciũt ꝛc. Ũ ꝛ subdit. Qz lex in hoie dñatur. s. naturaliter q̃nto tpe. s. viuit lex i hoie. Que quidẽ viuit q̃diu rõ naturalis efficacit̃ in homĩe viget. Moriť aũt lex naturalis in hoie q̃n rõ naturalis passioni b⁹ succũbit. Ysa. 24. Diſſipauerũt fedus sẽpiternũ. s. legis naturalis. Sz hoc nõ videt esse fm intẽtionẽ apli qui absolute ꝛ indetermiate de lege loquẽs sẽp loquit̃ de lege moysi. Et ideo dicẽduz est q̃ romani fideles. nõ erant solũ gẽtes sz inter eos erãt multi iudei. Ũ hẽtur. Act. 18. Paul⁹ corinthi inuenit quẽdaz iudeũ nole aquilã. q̃ nup venerat ab ytalia ꝛ ꝓscillaz vxorẽ ei⁹ eo q̃ ꝓcepisset claudi⁹ discedere oĩs iudeos a roma. lex ergo hoc modo dñatur in hoie ꝛto tẽpore viuit. s. hõ. Data em̃ est lex ad dirigendũ hoies in via hui⁹ vite. scõm illud. ps. Legem statuit ei in via quaz elegit. Jõ legis obligatio morte solꝭ uitur. Deinde cum dicit. Nã que sub viro ꝛc. manifestat q̃d dixerat ꝓ exẽplũ in lege mr̃imonij. Et ꝓmo ponit exẽplũ. 2° manifestat ꝓ signũ ibi. Ergo viuẽte ꝛc. Circa ꝓmũ duo facit. Primo ponit exẽplũ. ꝓmo obligatio legi durat vita durãte dicẽs. Nã mulier que sub viro. i. sub viri potestate est ex lege diuina qua dictũ est geñ. 3. Sub viri potestate eris. Alligata est legi. s. qua tenet conuiuere viro scõm illud. Ma. 19. Quos de⁹ cõiunxit homo nõ separet. Et hec quidẽ insegabilitas mr̃imonij ꝓcipue cõ-

tur in ꝙtū est sacramentū cōiunctionis indissolubilis xp̄i ⁊ ecclie vel verbi ⁊ humane nature in psona xp̄i. Eph.2. Sacramentū hoc magnū ⁊c.scdo ibi. Si aūt mortuus ⁊c Manifestat in exemplo qūo obligatio legis soluitur post mortem dicēs. Si aūt vir.s.mulieris fuerit mortu⁹ mulier ꝑ mortē viri soluta est a lege mariti.i.a lege matrimonij qua obligaē viro. Cum em̄ vt aug.aut libro ō nuptiis ⁊ cōcupiscētia nuptie sint bona mortaliū nō se extēdit ob ligatio nuptiaꝝ post vitā mortalē. Et ꝓpter hoc in resurrectione quādo erit vita immortalis neq; nubent neq; nubentur vt dicit mat.22. Ex quo patet si aliquis moriaē et resurgat sicut in lazaro accidit.nō erit vxor q̄ fuerat nisi de nouo cū ipo cōrahat. Sed cōtra hoc inducit qd̄ ḥabetur he.xi. Acceperūt mulieres de resurrectione mortuos suos. Sed sciendū est ꝙ mulieres nō receperūt maritos suos sed suos filios. sicut mulier q̄dā ꝙ helia vt habetur tertij.⁊.17. Et alia ꝙ helise ū vt habeē ꝛti.⁊.4. Aliter aūt se habet in sacramētis q̄ impzimūt caracterē qui est q̄dam ꝓfecratio animē immortalis. Dis aūt cōsecratio manet q̄diu manet res cōsecrata sicut ꝓz in cōsecratione ecclesie vel altaris. Et ideo si baptizat⁹ vel ꝓfirmat⁹ vel ordinatus moriatur ⁊ resurgat nō debet iterū eadē sacramēta accipere. ¶ Deinde cū dicit. Ergo viuēte ⁊c. manifestat qd̄ dixerat ꝑ signū. ⁊ primo ꝙtum ad obligationez matrimonij q̄ durat in muliere viuente viro. cui⁹ signuz est q̄ vocaē adultera si fuerit cū alio viro.s.ei carnaliē cōmixta viuēte viro suo. Jere.3. Si dimiserit vir vxorē suā ⁊ recedens ab eo duxerit virū alterū. nūquid nō polluta ⁊ cōtaminata est mulier illa.scdo ibi. Si aūt mortu⁹ ⁊c. Inducit signū ꝙtum ad hoc q̄ obligatio legis matrimonij soluiē ꝑ mortem dicens q̄ si vir eius.s. mulieris mortuus fuerit liberata est mulier a lege viri.i.qua obligabatur viro vt nō sit adultera si fuerit cū alio viro carnaliē ei cōmixta ꝓtiz si ei matrimonialiter cōiungaē. ꝓma coz. .7. Si dormierit vir ei⁹.s. mulieris liberata est. cui vult nubat. Ex q̄ ꝓz q̄ scde nuptie vel tertie vel ꝙrte sunt ſm se licite ⁊ nō solū ꝑ dispensationē. vt videē dicere crisō⁹ q̄ sup ma. dicit q̄ sicut moyses ꝑmisit libellū repudij ita apostolus permisit scdas nuptias. Nulla est em̄ ratio si lex matrimonialis soluiē ꝑ mortē ḡre nō liceat cōiugi remanēti ad scda vota transire. Q aūt aplūs dicit ꝓma thi.3. Q optet eū esse vni⁹ vxoris virū. nō hoc dicit q̄ scde nuptie sint illicite sed ꝓpter defectū sacramēti q̄ nō esset vn⁹ vnius sicut xp̄us est sp̄sus vni⁹ ecclesie. ¶ Deinde cum dicit. Itaq; fratres mei. ⁊c. concludit principale propositum dicens. Itaq; ⁊c. id est ꝑ hoc q̄ estis facti membra corpis xp̄i simul cū eo mortui ⁊ sepulti vt supza est habitū mortificati est is legi.i. ꝙtuz ad hoc q̄ cessat in vobis obligatio legis. ita.s. vt iam sitis alteri⁹.s. xp̄i eius legi subiecti. qui ex mortuis resurrexit. in quo ⁊ vos resurgentes nouā vitā assūpsist. Et ita nō lege ꝓtis vite. sed lege noue vite tenemini obligati. videē aūt esse dissimilitudo ꝙtum ad hoc q̄ in p̄cedenti exēplo vir moriebaē ⁊ remanebat mulier absq; obligatione legis. Hic aūt ille qui soluiē ab obligatione dicit mori. sed si recte cōsiderem⁹ vtrūq; ē eiusdē rōnis q̄ cū matrimoniū sit inter duos sicut quedā relatio: nō refert quicūq; eoz moriaē ad hoc q̄ tollaē lex matrimonij. vtrūlibet em̄ ꝓtingat manifestū est q̄ ꝑ mortem q̄ cōmozimur xp̄o cessat obligatio veteris legis. ¶ Deinde cū dicit. Ut fructificem⁹. ondit vtilitatē p̄dicte liberationis. Et circa hoc tria facit. Primo ponit vtilitatē dicena. Ut fructificem⁹ deo. ꝑ hoc em̄ q̄ sum⁹ facti membra xp̄i in xp̄o manētes possumus fructū boni opis facere ad honorē dei. Jo.15. Sicut palmes nō pōt ferre fructū ⁊c. scdo ibi. Cū em̄ essem⁹ ⁊c. ondit q̄ iste fruct⁹ impediebatur q̄n eram⁹ sub seruitute legis dicēs. Cū essem⁹ in carne. i. subiecti ꝓcupiscētijs carnis infra. 8. Vos aūt nō estis in carne sed in sp̄ū. passiones aūt ⁊ affectiones pctoꝝ q̄ q̄dem erāt ꝑ legē vel notificate vel augmētate occasionaliē vt supza patuit: opabātur in mēbris nr̄is. i. mouebāt mēbra nr̄a. Ja. 4. Unde bella ⁊ lites. nōne excōcupiscētijs Et hoc vt fructificarēt morti. i. vt facerēt fructuz mortis. Jac. ꝓmo. Petr̄i cū cōsūmatuz fuerit generat mortē. tertio ibi. Nūc aūt soluti. ondit q̄ ꝑdicta vtilitas acquiritur ab hijs q̄ sunt liberati a seruitute legis dicēs. Nūc aūt soluti sum⁹ ꝙ gr̄am xp̄i a lege mortis. i. a fine tute legis moysi que dicit lex mortis. Et q̄ corporaliē occidebat absq; misericordia. he.10. Irrita qs faciēs legē moysi ⁊c. Vel potius dicit lex mortis q̄ spūaliē occidebat ꝑ occasionē scdm illud. scde cor.3. Lra occidit ⁊c. In qua lege nos tenebamur q̄si serui sub lege. Gal.3. Pri⁹ aūt ꝙ veriet fides sub lege custodiebamur. Ita. s. sum⁹ soluti vt seruiam⁹ in novitate spūs. i. in spū renouati ꝑ gr̄am xp̄i. ezec.36. Dabo vobis cor nouū ⁊ spūm nouū ponā in medio vr̄i. nō in vetustate lr̄e. i. nō scdm veterē legē. Et nō in vetustate petri quā littera legis auferre nō potuit. ps̄. Inueteraui inter oēs inimicos meos.

Lectio secunda.

Quid ergo dicem⁹ lex petr̄i est? Absit. Sed petr̄i nō cognoui nisi ꝑ legē Nā ꝓcupiscentiā nesciebā. nisi lex diceret. Nō ꝓcupisces. Occasione aūt accepta petr̄i per mandatū opatū est in me oēm concupiscentiā. Sine lege em̄ petr̄i mortuū erat Ego aūt viuebā sine lege aliq̄. Sed cuz venisset mandatū petr̄i reuixit. Ego aūt mortuus suz ⁊ inuentū est mihi mandatū quod erat ad vitā: hoc esse ad mortez. Nā petr̄i occasione accepta ꝑ mandatū seduxit me: et ꝑ illud occidit. Itaq; lex quidē sācta ⁊ mandatum sāctuz ⁊ iustū ⁊ bonū. Quid ergo bonū est: mihi factū est mors: Absit. Sed peccatū vt appareat petr̄i ꝑ bonū operatuz est mihi mortē. vt fiat supza modū peccans peccatū per mandatum.

¶ Postq̄ aplūs ondit q̄ per gr̄am xp̄i liberamur a seruitute legis ⁊ q̄ ista liberatio est vtilis. Hic rndet cuidā obiectioni q̄ ex p̄missis occasionē habz ꝑ quā videē q̄ lex vetus nō sit bona. Et circa hoc duo facit. Primo soluit obiectionē ꝑ quā videē legē nō esse bonā. scdo ondit legē esse bonā ibi. Scim⁹ em̄ ⁊c. Circa p̄muz duo facit. Primo ꝓponit obiectionē ꝙtum ad ipam legem. scdo soluit ibi. Itaq; lex quidē sācta ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. Dictū ē q̄ passiones pctoꝝ erāt ꝑ legē ⁊ q̄ est lex mortis. quid ergo dicem⁹ ex hijs seq̄. Nūquid dicem⁹ q̄ lex est petr̄i. Nō q̄dez pōt intelligi duplr̄. Uno mō q̄ lex petr̄i doceat sicut dicit Jere.10. Leges populoꝝ vane sunt qz. s. vanitatez docēt. Alio⁹ vt lex dicaē petr̄i qz ille qui legē dedit peccauerit talē legē ferēdo ⁊ hec duo inuicē se ꝛequūntur q̄si lex petr̄i doceat legislatoz legem ferēdo peccat. Ysa.10. Ue q̄ cōdunt leges iniq̄s. videē aūt q̄ lex petr̄i doceat si passiones pctoꝝ sunt ꝑ legē ⁊ si lex ducit ad mortē. ¶ Dei de cū dicit. Absit. soluit p̄dictā obiectionē. Circa q̄ sciēdum est q̄ si lex per se ⁊ directe cāret passiones peccatoꝝ vel mortem. secneretur q̄ lex esset peccatum altero mōꝝ dcōrum. nō aūt si lex est occasio passionū peccati ⁊ mortis

Circa hoc ergo tria facit. Primo ondit quid lex per se facit. scdo ondit quid ex ea occasionaliē sequaē ibi. Occasione aūt accepta ⁊c. Circa p̄muz tria facit. Primo rndet ad questionē dicēs. Absit. s. q̄ lex sit peccatū. Neq; em̄ ipsa docet peccatū ſm illud. ps̄. Lex dñi immaculata. neq; legislator peccauit quasi iniustā legē ferēs. scdm illud prouer. 8. Per me reges regnāt ⁊c. scdo ibi. Sed peccatum ⁊c. ponit id qd̄ per se ptinet ad legē. s. notificare peccatū nō auferre. Et h⁹ est qd̄ dicit. Sz petr̄i nō cognoui nisi ꝑ legē. s. tertio ꝓber legē em̄ cognitio petr̄i. Et si quidē hoc intelligiē de lege naturali manifestū est q̄ dicit q̄ ꝑ legē naturalē hō diiudicat bonum ⁊ malū. Ecc.17, Sensu impleuit cozda illoꝝ ⁊ bona ⁊ mala ondit Sed aplūs hic videtur loqui de lege veteri quā significauit. s. dicēs. Nō in vetustate lr̄e. Dicendū est ergo q̄ sine lege poterāt quidem petr̄i cognosci scdm q̄ habet rōnem inhonesti. i. cōtra rōnem existēs nō aūt scdm q̄ importat offensā diuinā qz per legē diuinit⁹ data manifestat homini q̄ deo displicent petā hūana in hoc q̄ ea ꝓhibet ⁊ mādat puniri. Ctio ibi. Nā cōcupiscētia ⁊c. ꝓbat qd̄ dixerat dicens. Nā cōcupiscentiā nesciebā nisi lex diceret. Nō ꝓcupisces. Circa qd̄ ꝓsiderandū est q̄ hoc qd̄ dixerat. Petr̄i nō cognoscebam nisi per legē. Posset aliqs referre ad ipm actū peccati quē lex in notitia hoīs ducit dum ꝓhibet. ⁊ hoc quidē verum est ꝙtum ad aliqua petā. Dicit em̄ leui. 18. Mulier nō succūbet iumēto. Sed q̄ hoc non sit intellect⁹ apli patet ex hijs q̄ hic dicūtur. Null⁹ em̄ ē q̄ ipm actū concupie ignoret cū oīs ipm experiātur. Est ergo intelligē dum sicut supza dixim⁹ q̄ petr̄i nō cognoscit nisi per legē ꝙtum ad reatū pene ⁊ offensā dei. Jo aūt hoc ꝓbat ꝑ concupiscētiā qz cōcupiscētia praua cōiter se habet ad omia peccata. Unde ⁊ glo. dicit aug. Hic elegit aplūs qd̄ est generale petr̄i. s. cupiam. Bona est ergo lex q̄ dum cōcupias ꝓhibet oīa mala ꝓhibet. Pōt aūt intelligi q̄ concupiscētia sit generale petr̄i scdm q̄ sumit ꝑ cōcupiscētia cuiuslibet petri. Nō aūt sic appellauit augustin⁹ ꝓcupiscētiam generale petr̄i. sed qz est radix ⁊ cā oīs petri aliqua cōcupiscētia spēalis Unde ⁊ glo. dicit. q̄ cōcupiscētia est generale petr̄i. vnde oīa mala veniūt. Inducit em̄ aplūs ꝓceptuz legis qd̄ habeē. exo. 20. Ubi spēaliter ꝓhibetur Nō cōcupisces rem ꝓximi tui q̄ est cōcupiscētia anaritie de qua dicit. ꝓma thi. 6. Radix oīum malorum est cupiditas. Et hoc ideo qz pecuie obediūt omīa vt dicit. ecc. 10. Et ideo cōcupia de qua hic loq̄tur est gñale malū nō cōitate generi vel spēi sed cōitate causalitatis. Nec est ⁊trarium qd̄ habeē. ecc. 10. Initiū oīs peccati superbia. Nā superbia est initiū petri ex pte auersionis. cupiditas aūt est p̄n cipiū pctoꝝ ex ppe cōuersionis ad bonū cōmutabile. Potest aūt dici q̄ aplūs spēaliter assumit ꝓcupiscentiā ad ꝓpositi manifestationē. qz vult ondere q̄ sine lege petr̄i nō cognoscebaē in ꝙtum. i. ptinet ad offensā dei ⁊ hoc maxime patet in hoc q̄ lex dī ꝓhibet cōcupiam que ab homine nō ꝓhibeē. Nā solus de⁹ hoīs reū reputat ꝑ ꝓcupias cordis. scdm illud ꝓmo. ⁊. 16. Hoīes videt q̄ parēt deus aūt intuet cor. Jō aūt lex dei potī⁹ ꝓhibuit cōcupiam rei aliene q̄ furto auferē. ⁊ vxoris aliene q̄ per adulteriū violatur ꝙ cōcupiam alioꝝ petoꝝ qz ista peccata etiā in ipsa cōcupia hūt quādā delectationē qd̄ non ꝓtingit de aliis peccatis. ¶ Deinde cū dicit. Occasione aūt ⁊c. ondit qd̄ ex lege occasionaliē cōsequaē. Et ꝓmo ꝓponit qd̄ intendit scdo manifestat. ꝓpositū ibi. Sine lege ⁊c. Dicit ergo primo. q̄ peccatū occasione accepta ꝑ mādatuz. s. legis prohibētis petr̄i operarū est in me oēm cōcupiscētiā. Petr̄i aūt pōt hic intelligi scdm emphaticā locutionē qz ipse est peccati principiū. Et scdm hoc in hoīe operaē oēm concupiscentiā petri. ꝓma Jo.3. Qui facit petr̄i ex dyabolo est

qz ab initio dyabol⁹ peccauit. Sed q̄ aplūs hic nō dyabolo mentionē nō fecerat pōt dici q̄ petr̄i actuale qūcūq; est cogitatione apphensiuz opatur in hoīe sui cōcupiam. scdm illud Ja. ꝓmo Unusquisq; tēptatur a cōcupia sua. deinde cōcupiscētia parit petr̄i. Sed melius est q̄ hoc referam⁹ ad petr̄i qd̄ supza dixerat ꝙ vnū hoīem in mūduz ingressum. s. ad petr̄i originale qd̄. s. ante gr̄am xp̄i est ḥ hoīe scdm culpā ⁊ penā. sed veniēte gratia trāsit reatu ex ꝓmanet actu ꝙtum ad fomitē petri vel cōcupiscētias habitualem q̄ opatur in hoīe oēm cōcupiscentiā actualez siue hoc referaē ad cōcupiscētias diuersoꝝ peccatoꝝ. Alia ex est cōcupiscētia furti alia adulterij ⁊ sic de aliis. Siue referatur ad diuersos cōcupiscētie grad⁹. put ꝓfitit in cogitatione delectatione ꝓsensu ⁊ ope. Sed ad hūc effectū in hoīe operandū petr̄i accipit occasionē ex lege. Et hoc est qd̄ dicit. Occasione accepta. Et q̄ aduenīēte mādato ad ditur ratio ꝓuaricationis qz vbi nō est lex nec ꝓuaricatio vt supza. 4. dictū est. Et q̄ crescit desiderij petri ꝓhibiti rōnibus supza positis. Et est notandū q̄ nō dicit q̄ lex deverit occasionē peccādi. sed q̄ ipm petm occasionem accepit ex lege. Ille em̄ qui dat occasionē scādalizat. ⁊ q̄ cō sequēs peccat. qd̄ q̄dē fit q̄ndo aliqs facit aliquod opus minus rectū vnde ꝓximus offendiē aut scādalizaē pura si quis loca inhonesta frequētaret licet nō mala intētione. Unde dicit infra. 14. Noc iudicate magis ne ponat⁹ offendiculū fratrib⁹ vel scādalū. Sed si qs rectū op⁹ faciat. puta si det elemosinā ⁊ ali⁹ ide scādalizaē ipse nō dat occasionem scandalizādi. vnde nec scādalizat nec peccat sed alius accipit occasionē qui scādalizaē ⁊ ille peccat. Sic igiē lex rectū ali qd̄ fecit q̄ petr̄i ꝓhibuit vnde occasionē nō dedit peccādi. sed hō occasionē ex lege accipit. ⁊ propter hoc sequiē q̄ lex nō sit petr̄i sed magis q̄ petr̄i sit ex ꝓte hoīs. Sic igiē intelligendū est q̄ passiones pctoꝝ q̄ pertinēt ad cōcupiscētiā petri nō sunt ꝑ legē. quasi lex illa opetur sed petr̄i illas opatur accepta occasiōe ex lege. Et eadem occasione dicit lex mortis. nō qz lex mortē opetur. Sz qz petr̄i mortē opatur occasione accepta ex lege. Pōt autem eodē sensu ira alr ordinari vt dicaē q̄ peccatū opat est ꝑ mandatū legis oēm ꝓcupiscentiā ⁊ hoc occasione accepta ab ipso mādato. sed ꝓma expositio simpliciorꝝ melior est. ¶ Deinde cū dicit. Sine lege em̄ manifestat qd̄ dixerat ⁊ hoc ꝙ expientiā effectus. Et ꝓmo. ꝓponit effectuz scdo resumit cāz ibi. Nā peccatū ⁊c. Circa p̄muz tria facit ꝓmo describit statū ante legē. scdo statū sub lege ibi. Sz cū venisset ⁊c. tertio ex cōpatione vtriusq; star⁹ cōcludit euentū legis. Et inuentū est mihi ⁊c. Dicit ergo ꝑmo q̄ peccatū occasione accepta ꝑ mandatū opatū est in me omnem ꝓcupiscentiā qd̄ ex hoc apparet. Sine lege em̄ petr̄i erat mortuū. nō quidē sic q̄ peccatū nō esset qz ꝙ vnū hominem peccatū in hūc mundū intrauit aū legē vt. s. scdo dictū est. sed intelligiē q̄ erat mortuū vel ꝙtum ad cognitionē hoīs q̄ quedā in lege ꝓhibita nesciebat esse peccata puta ꝓcupiscentiā. vel qz erat mortuū ꝙtum ad efficatiam moriēdi per. cōparationē ad id qd̄ postea fuit. nō enim habebat tantā virtutē inducēdi hoiem ad mortē ꝙtuz postea habuit occasione accepta sub lege. Habeē em̄ quasi mortuū qd̄ est debilitatū virtute. Col.3. Mortificate mēbra vr̄a q̄ sunt sup terrā. Talis ergo erat star⁹ ante legez ꝙtum ad peccatū. Sed qualis esset ꝙtum ad hoīem ostēdit subdēs. Ego aūt viuebā sine lege aliq̄. Nō etiā dupliciter pōt intelligi. Uno mō ꝙtum ad id qd̄ homini videbat ex seipso q̄ viueret duz ignorabat peccatū esse per id qd̄ mortuus erat. Apoc.3. Nomē habes q̄ viuas sed mortuus es. Ul̄ hoc dicit per cōparationez ad mortē q̄ consequuta est occasione legis. dicūtur em̄ minus peccantes viuere in cōparatione ad eos q̄ magis peccāt. ¶ Deinde cū

dicit. Sz cū venisset ꝛc. describit statū sub lege. Et ꝑmo ꝙtū ad peccatū cū dicit. Sed cū venisset mandatū, data scilicet lege reuixit peccatū. Qd̄ potest dupliciter intelligi. Uno modo ꝙtuz ad cognitionē hoīs qui incepit cognoscere peccatū ẽ se esse qd̄ ꝑus nō cognouerat. Jere. 31. Postq̄ oñdisti mihi ꝙussi fentur meū ꝓfusus sum ꝛ erubui. Et signanter dicit. Reuixit qz in paradiso plenā notitiam homo habuerat de peccato. licet nō habuerit p experientiā. Al' reuixit ꝙtum ad virtutē qz data lege occasion aliter augmētata est virtus peccati. ꝑma coz. 15. Uirtus peccati lex. scdo ꝙtum ad ipm hoīem cuz dicit. Ego aūt mortuus suz. qd̄ etiā dupliciter potest intelligi. Uno modo scdm cognitionē vt sit sensus mortuus sum. i. cognoui me mortuū. Alio modo p ꝓpationē ad statū ꝓxē vt sit sensus. Mortuus sum. i. magis morti obligat⁹ sum q̄ ante. Unde aliqualiter verū est quod dictū est moysi ꝛ aaron. numeri. 16. Clos interfecistis populū dñi. ¶ Deinde cum dicit. Et inuentū ꝛc. Cōcludit ex cōparatiōe vtriusq̄ status euentū legis dicens. Et inuentū ẽ st scdm p̄dicta mandatū qd̄ erat ad vitā. Primo quidē scdm intentionem dantis legē. scdo ꝙtuz ad ipam mādati honestatē ꝛ deuotionē obedientis. Eze. 20. Dedi eis ꝑcepta bona ꝛ iudicia que faciens homo viuet in eis. hoc est mihi ad mortez occasionalr. s. per peccatū qd̄ in homīe erat. Job. 20. Panis eī⁹ in vtero eius vertēt in fel aspidū intrinsecus. ¶ Deinde cū dicit. Mā peccatū ꝛc. resumit cām qua si manifestā p euentū p̄missum dicens. Hoc ideo contigit scilicet q̄ mādatū qd̄ erat ad vitā. inuenirēt ad mortē esse Mā peccatū occasione accepta p mandatū seduxit me scilicet p cōcupiscentiā quā in me opatum est vt dictum est dan. 13. Spēs decepit te ꝛ cōcupiscētia subuertit coz tuū. ꝛ per illud. s. mandatū occasionalr peccatū me occidit. scdā coz. 3. Littera occidit. ¶ Deinde cū dicit. Itaq̄ lex ꝛc. concludit cōclusionem intentā. s. q̄ lex non solūmodo sit peccatū sed vlterius q̄ sit bona tanq̄ faciens cognoscere peccatū ꝛ ꝓhibens ipm. Et ꝑmo cōcludit ꝙtum ad totam legem dicēs. Sicut ex p̄missis patet. lex quidē est sancta. ꝓs. Lex dñi immaculata. ꝑma thi. ꝑmo. Scimus qz bona est lex. scdo ꝙtum ad ꝑticulare legis mandatum dicens. Et mandatū legis est sanctū ꝙtū ad p̄cepta cerimonialia quibus hoīes ordinātur ad dei cultū. leui. 20. Sācti estote qz ego sanct⁹ sum. Et iustū ꝙtum ad ꝑcepta iudicialia quib⁹ homo debito modo ordinat̄ ad ꝓximū. ꝓs. Judicia dñi vera iustificata ꝛc. Et bonū. i. honestū ꝙtuz ad ꝑcepta mozalia. ꝓs. Bonū mihi lex oris tui sup milia ꝛc. Quia ī omnia ista ꝑcepta ordinant nos in deū ideo totam legē sanctā noīauit. ¶ Deinde cum dicit. Qd̄ ergo bonū est ꝛc. mouet questionē ꝙtum ad legis effectum Et ꝑmo questionē dicēs. Qd̄ ergo bonū est. s. in se factū est mihi mors id est p se cā mortis. Qd̄ quidē aliquis posset falso intelligere ex eo qd̄ supra dictū est. Inuentum est mihi mandatū qd̄ erat ad vitā hoc esse ad mortem. secundo soluit p interemptionē dicēs. Absit. Nō enim potest id qd̄ est scdm se bonū ꝛ viui ficū esse cā mali ꝛ mortis scdm illud. Ma. 7. Non potest arbor bona fructꝰ malos facere. 3°. ibi. Sed peccatū ꝛc. cōcordat id qd̄ nūc dicitur cū eo qd̄ supra dictū. Nō enim mandatuz sic inuenit esse ad mortē q̄ ipm mortem opetur. sed qz occasione accepta ab ipo peccato mortem opatur. Et hoc est qd̄ dicit. Sed peccatū vt appareat peccatū id est ex hoc apparet esse peccatum per legis bonū id est per mandatū legis qz ex hoc ipm bonū est q̄ facit cognitionez peccati. Et hoc occasionaliter in ꝙtum manifestat peccatū. Nō aūt sic intelligit peccatū per legē opatum esse mortē quasi sine lege mors nō fuisset. dictū est enim supra q̄ regnauit mors ab adam vsq̄ ad moysen. s. cū lex nō esset. sed intelligit q̄ peccatū per legē opatur mortez qz dānatio mortis est augmētata lege aduenīēte. Et hoc est qd̄ subditur. Ita vico q̄ peccatum opatum est mortē per bonū vt peccatū fiat peccās id est peccare faciēs per mandatū legis occasionalr. Et hoc supra modū quo antea peccabat. vel qz accessit reatus ꝑnaricationis. vel qz creuit ꝙcupiscentia peccati. vt supra dictū est. veniente ꝓhibitione legis. Peccatū aūt hic intelligit sicut. s. dixim⁹ vl' dyabol⁹ vl' potius fomes pcti.

Lectio tertia.

Scimus eī q̄ lex spiritalis est. Ego autem carnalis sum. venundatus sub peccato. Quod enim opor non ītelligo. Nō eī qd̄ volo bonū. hoc ago. sed qd̄ odio malū illd̄ facio. Si aūt qd̄ nolo illd̄ facio. ꝓsētio legi qm̄ bona est. Nūc aūt iā nō ego opor illd̄. sed qd̄ habitat in me peccatuz Scio enim quia non habitat in me. hoc est ī carne mea bonum Nam velle adiacet mihi perficere autem bonum nō inuenio. Nō eī qd quod volo bonum hoc facio: sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio. iā nō ego operor illud sed quod habitat in me peccatum.

Postq̄ apostol⁹ exclusit illa ex quib⁹ lex videbat esse mala ꝛ mali effect⁹. hic ꝓbat legē esse bonā. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓbat bonitatē legis ex ipsa repugnantia que in hoīe inuenīt ad bonū quam lex tollere nō pōt. scdo ostendit per quid huiusmodi legis repugnātia tolli potest ibi. Infelix ꝛc. Circa ꝑmum tria facit. Primo proponit legis bonitatem. scdo hoīs additionē ibi. Ego aūt ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. dictū est q̄ lex est sancta. Et hoc dixi. Scimus eī nos qui sum⁹ in diuinis sapientes q̄ lex. s. vetus spūalis est. s. spūi hoīes ꝓcordās. ꝓs Lex dñi immaculata Al' spiritualis est. i. a spū sancto data qui digitus dei dicitur in scripturis Luc. xj. Si in digito dei ejcio demonia. Unde dicitur exo. 31. Dedit dñs moysi duas tabulas lapideas scriptas digito dei. Lex ī noua nō solū dicitur lex spūalis sed lex spūs vt patet infra. 8. Quia nō solū a spū sancto est sed spūssanctus eam impmit cordi quod inhabitat. ¶ Deinde cū dicit. Ego aūt carnalis sum ꝛc. Ondit condition̄ hoīs ꝛ pōt hoc verbū dupliciter exponi Uno qui dem modo vt aplus loquat̄ in ꝑsona hoīs in peccato existentis. Et ita hoc aug. exponit in libro. 83. questionum postea vero in libro cōtra iulianū exponit hoc vt aplus intelligatur loqui in ꝑsona sua. id est hoīs sub gratia constituti. Prosequamur ergo declarādo qualiter hec verba ꝛ sequētia diuersimode pñt vtroq̄ modo exponi. Quis secūda expositio melioz sit. Q ergo dicit primo. Ego aūt ꝛc. Sic intelligendū est vt ly. ego ꝓ rōne hoīs intelligat que est principale in hoīe. Unde videt vnusquisq̄ hō ēe se sua ratio vel suus intellect⁹ sicut ciuitas videt esse rector ciuitatis ita vt quod ille facit ciuitas facere videt. Dicitur aūt homo carnalis qz eius ratio carnalis est. q̄ dicit carnalis dupliciter. Uno modo ex eo q̄ subdit carni consentiens his ad que caro instigat. scdm illud ꝑma. coz. 3. Cum sit inter vos zelus ꝛ cōtentio ꝛc. Et hoc modo intelligitur de hoīe nōdum per gr̄am repato. Alio modo dicitur ratio esse carnalis ex eo q̄ a carne impugnat̄ scdm illud. gal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spūm. Et hoc modo intelligitur esse carnalis ratio etiam hominis sub gratia cōstituti. vtraq̄ eī carnalitas ꝙuenit ex peccato. Unde subdit. Uenūdatus sub peccato. Sed tñ notandū q̄ carnalitas que importat rebellionē carnis ad spm̄ ꝙuenit ex peccato ꝓmi parentis. quia hoc pertinet ad fomitē cui⁹ corruptio ex illo peccato deriuat. Carnalitas aūt q̄ importat subiectionē ad carnē ꝙuenit non solū ex peccato originali sed etiam actuali q̄ quod homo obediendo cōcupiscē tijs carnis seruuz se carnis cōstituit. Unde subdit. Uenūdatus sub peccato. s. vel ꝓmi parentis vel ꝓprio. Et dicit venundatus qz peccator seipsum vendit in seruum peccati precio ꝓprie voluntatis implende. Ysa. 50. Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis. ¶ Deinde cum dicitt Qd̄ eī operor ꝛc. Ostendit qd̄, ꝓsequerat ꝛ primo q̄ lex sit spūalis. secundo q̄ homo sit carnalis venundatus sub peccato ibi. Nunc aūt iam nō ego ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. ꝓmo. ꝓponit ꝓbationē. secundo inducit conclusiōez ibi. Si aūt qd̄ nolo ꝛc. Sumit autē ꝓbatio ex hominis infirmitate quā. primo. ꝓponit. secundo adducit ꝓbationē ibi. Non aūt ꝛc. Infirmitas aūt hoīs est manifesta ex hoc q̄ operat id quod intelligit non esse operandū. Unde dicit. Quod eī operor nō intelligo. s. esse operandū. Qd̄ quidē potest intelligi dupliciter. Uno modo de eo qui est subiectus peccato. qui quidē in vniuersali intelligit non esse operandū peccatū. tamē victus suggestione demonis vel passione vel inclinatione peruersi habitus operat illd̄ Et ideo dicit operari quod intelligit non esse operandum contra conscientiā faciens sicut Luc. 12. Seruus sciens voluntatē dñi sui. ꝛ non faciens digne plagis vapulabit multis. Alio modo potest intelligi de eo qui est in gratia constitutus qui quidē operat malum non quidē ꝛequendo in ope vel cōsentiente mēte: sed solū cōcupiscendo ꝑm passionē sensibilis appetitus: ꝛ illa cōcupia est ꝓter rationem ꝛ intellectum. qz ꝓuenit eius iudicium quo aduenīente talis operatio impedit. Et ideo signanter non dicit. Intelligo non esse faciendū sed non intelligo: qz. s. intellectu nondum deliberato aut ꝓcipiente talis operatio concupiscentie insurgit. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritū: ꝛ spūs aduersus carnē. ¶ Deinde cum dicit. Non eī quod volo ꝛc. ꝓbat quod dixerat ꝛ p diuisionez ꝛ p effectum'. Per diuisionē quidē eius qd̄ dixit. Quod eī operor. sub quo duo continent̄. s. non agere bonum ꝛ agere malum. quia etiā ille qui non agit bonum dicit operari peccatum peccato omissionis. Ex parte autē eius q̄ dixit nō intelligo ꝓbat p effectuz qz eī intellectus mouet voluntatē. velle est effectus eius quod est intelligere. Dicit ergo primo quantū ad omissionem boni. Non eī ago hoc bonum quod volo agere. Quod quidē vno modo potest intelligi de homine sub peccato cōstituto. ꝛ sic hoc qd̄ dicit. ago. est' accipiendū ꝑm actionem cōpletam que exterius opere exercet per rationis consensum. Q autē dicit volo. est intelligendū non quidez de voluntate completa que est operis ꝓceptiua. sed de voluntate quadā incompleta qua homines in vniuersali bonum volunt sicut ꝛ in vniuersali habēt rectum iudiciū de vno ꝛ deprauat̄ talis voluntas in particulari vt non agat qd̄ in vniuersali intelligit agenduz ꝛ agere vellet. ꝑm aūt q̄ intelligit de hoīe per gratiam repato econuerso oportet intelligere per hoc qd̄ dicit. volo. voluntatem completā perdurantē in electione particularis opatiōis vt p hoc q̄ dicit. Ago intelligatur actio incompleta que consistit tantum in appetitu sensitiuo nō ꝙueniens vsq̄ ad rationis cōsensum. Nō eī sub gratia constitut⁹ vult quidē mentē suā ꝛ prauis concupiscentijs conseruare sed hoc bonum non agit ꝓpter mot⁹ inordinatos concupiscentie insurgentes in appetitu sensitiuo. Et simile est qd̄ dicit. gal. 5. Ut non quecūq̄ vultis illa faciatis. Secūdo quantū ad perpetrationē mali subdit. Sed quod odio malū illud facio quod quidē si intelligat de homine peccatore p hoc q̄ dicit Odio intelligitur quoddā odiū imꝑfectū ꝑm q̄ oīnis homo naturaliter odit malum. p hoc aūt q̄ dicit. Facio. intelligit actio ꝑfecta p operis executionē ꝑm rationis cōsensum. Nam illud odiuz mali in vniuersali tollit in ꝑticulari eligili p inclinationē habitus vel passionis. Si vero intelligit de hoīe sub gratia constituto p hoc quod dicit. Facio. intelligit econuerso actio imꝑfecta que consistit in sola cōcupiscentia appetitus sensitiui p hoc qd̄ dicit. Odio. intelligit odium ꝑfectum quo quis ꝓfecerat in detestatione mali vsq̄ ad finalem reꝓbationē ipsi⁹ de quo dicit in ꝓs. Perfecto odio oderam illos. s. malos inquātū sūt peccatores. 2. Mach. 3. Cum leges adhuc optime custodirent̄ ꝓpter onie pontificis pietatem ꝛ alios odio habentes malū. ¶ Deinde cū dicit. Si aūt qd̄ nolo ꝛc. concludit ex premissa dispositione hominis q̄ lex sit bona dicēs. Si aūt qd̄ nolo illud facio quocūq̄ dictorum modoz intelligat ex hoc ipso qd̄ nolo malum consentio legi qm̄ bona est in hoc q̄ ꝓhibet malum quod ego naturaliter nolo. Manifestum est eī q̄ inclinatio hominis ꝑm rōem ad volendū bonū ꝛ fugiendū malum est ꝑm naturam vel gr̄am: ꝛ vtraq̄ est bona. Unde ꝛ lex que huic inclinationi consentit ꝓcipiēdo bonū ꝛ ꝓhibendo malū eadem ratione est bona. ꝓuer. 4. Donum bonum tribuā vobis legez meam. nō derelinquaris. ¶ Deinde cum dicit. Nunc aūt ego ꝛc. ꝓbat qd̄ dixerat de conditione hoīs. s. q̄ sit carnalis venūdatus sub peccato. Et circa hoc tria facit. ꝓmo. ꝓponit qd̄ intendit. secūdo ꝓbat ꝓpositū ibi. Scio eī ꝛc. tertio cōcludit intentum ibi. Si aūt qd̄ volo ꝛc. Q aūt homo sit carnalis venundatus sub peccato quasi aliqualiter seruus peccati ex hoc apparet q̄ ipse non agit sed agit̄ a peccato. Ille eī q̄ est liber ipse p seipsum agit ꝛ non ab alio agit̄. Et ideo dicit. Dictū est q̄ p intellectum ꝛ voluntatē consentio legi. nunc autē dum contra legem fatio ego iam non operor illud qd̄ facio contra legem. sed pctū qd̄ in me habitat. et sic patet me seruū esse peccati inquantū peccatū in me ꝑfi dominiū habens operatur. Et hoc quidē recte ꝛ faciliter potest intelligi de homine sub gratia constituto. q̄ eī cōcupiscit malum ꝑm appetitū sensitiuū ad carnē ꝓtinentez non ꝓcedit ex opere rationis: sed ex inclinatione fomitis. Illud aūt hō dicit operari quod ratio operat̄: qz homo est id quod est ꝑm rationem. Unde motus concupiscentie q̄ non sunt a ratione sed a fomite nō operatur homo: sed fomes peccati qui hic peccatū noīatur. Jac. 4. Unde bella ꝛ lites in vobis? Nonne ex cōcupiscentijs vr̄is que militant in membris vr̄is? Sed de homine sub peccato cōstituto hoc ꝓprie intelligi non potest: qz eius ratio peccato cōsentit. Et ideo ipsemet operat̄. Unde dicit Aug'. ꝛ habetur in glosa. Multū fallit̄ homo qui consentiens est cōcupiscentie carnis sue. ꝛ quod illa desiderat decernens facere: ꝛ statuens putat sibi adhuc esse dicendū nō ego opeor illud. Potest tamen licet extorte exponi etiā de homine peccatore. Actio eī maxime attribuit̄ principali agēti qd̄ ꝑm ꝓprietatē suā mouet. nō aūt agenti qd̄ mouet vl' agit ꝑm ꝓprietatē alteri⁹ a q̄ mouet̄. Manifestū est aūt q̄ ratio hoīs ꝑm illd̄ qd̄ est ꝓprium sibi non inclinat̄ ad malum: sed ꝑm q̄ mouet̄ a cōcupiscentia. Et iō opatio mali quā ratio facit. put est a concupia victa non attribuit̄ principaliter rationi q̄ dic p hoīem intelligit: sed potius ipsi concupie vel habitui ex quo ratio inclinat̄ ad malū. Dicitur aūt peccatū habitare in hoīe non ꝙuasi peccatū sit res aliqua cuz sit ꝓuatio boni: sed designat̄ ꝓmanentia huiusmodi defectus in homine. ¶ Deinde cū dicit. Scio eī.

Probat q peccatū habitans in homine operet malū qđ homo facit. Et primo ponit medīū ad phandū ppositū. secūdo illū medīū manifestat ibi. Nam velle ꝛc. Probat ergo primo q pctm habitans in hoīe opet malū qđ hō facit. que quidē pbatio manifesta est fm q verba referunt ad hoīem sub gra cōstitutū qui liberat' est a pctō p gram xpi vt. s. 6. habitū est. Quantū ḡ ad eum in quo gra xpi non habitat nondū est liberat' a peccato. In carne autez gra xpi nō inhabitat: sed habitat in mēte. Unde infra. 8. dicit q si xps in nobis est: corpus quidē mortuū est ppt pctm. spūs aūt viuit ppter iustificationē. Igit adhuc in carne dnāt pctm qđ opat concupias carnis. Carnē enim hic accipit simul cū mēbris sensitiuis. Sic em caro distinguit cōtra spm ꝛ ei repugnat inquantū appetit' sensitiu' tendit in ꝓtrariū eius qđ ratio appetit. fm illū Gal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spm. Dicit ḡ: Dictum est q in me etiam p graz repatio pctm opat. Iz intelligendū est in me fm carnē simul cū appetitu sensitiuo. Scio em p rōem ꝛ experimētū q bonū. s. gre q reformat' sum nō habitat in me. Sz ne intelligat fm rōem fm modū supius positum exponit. Hoc est in carne mea. Haz in me. i. in corde meo hoc bonū habitat. fm illud Eph. 3. Habitare xm p fidē in cordib' vr̄is. Et p hoc patet q hoc verbū nō pōcina tur manicheis q volūt carnē non esse bonā fm naturā. et ita non esse creaturā dei boni: cū scriptū sit 1 Ti. 4. Omnis creatura dei bona est. Nō em hic aplus agit de bono nature: sed de bono gre q a pctō liberamur. Si ꝺo hoc referat ad hoīem sub pctō exītem supflue addit qđ dic. hoc est in carne mea qz in hoīe pctōre bonum gre nō habitat nec ḡtū ad carnē nec ḡtū ad mentē nisi forte qs extorte velit exponere hoc esse dictū: qz pctm qđ ē pnatio gre quodāmodo a carne deriuat ad mentē. ¶ Deinde cuz dicit. Nam velle ꝛc. manifestat qđ dixerat: ꝛ primo ex hoīs facultate. secundo ex hoīs actione que facultatē demōstrat ibi. Non em qđ volo ꝛc. Facultas aūt hoīs primo describit ḡtū ad volūtatē q videt in hoīs esse potestate. Ad dicit. Nam velle adiacet mihi. i. ppinquus est mihi q̄si sub mea potestate existēs. Nihil em est tam in hoīs volūtate cōstitutū q̄ hoīs volūtas. vt Aug'. dicit. Scdo ponit facultatē hoīs vel potius difficultatē ḡtū ad cōsūmationez effectus cum subdit: Perficere aūt bonū nō inuenio. s. in mea potestate exīstens. fm illū puer. 16. Hoīs est ppara re aīam. Et iterū. Cor hoīs disponit viam suā. Iz vñi est dirigere gressus eius. Hoc aūt verbū patrocinari videt pelagianis q dicebant q initium boni operis est ex nobis in quantū bonū volumus. Et hoc est qđ videt aplus dicere. Perficere aūt nō bonū inuenio. Sz hūc sensū excludit apostolus Phil'. 2. dicens. Deus est q opaē in nobis velle ꝛ pficere. Q̄ ḡ dicit. Velle adiacet mihi. s. p graz iam reparato est ex opatione diuine gre p quā quidē graz nō solum volo bonū: sed etiā aliquid boni facio qz repugno cōcupiscētie ꝛ ꝓtra eam ago duct' spū: Iz nō inuenio in mea potestate quō istud bonū pficiā: vt. s. totaliter concupiam excludā. Et p hoc manifestat q bonū gre non habitat in carne: qz si in carne habitaret sicut habeo facultatē volendi bonū p gratiā habitantē in mente: ita haberē facultatē pficiendi p graz habitantē in carne. Si ꝺo referat ad hoīem sub pctō cōstitutū. sic exponi poterit vt velle accipiatur p volūtate incōpleta que ex instinctu nature in q̄busq; peccātib' est ad bonū: Iz illō velle adiacet hoī. i. iuxta hoīem iacet q̄si infirmū: nisi gra voluntati tribuat efficatiam ad pficiendū. ¶ Deinde cū dicit. Nō em qđ volo ꝛc. manifestat qđ dixerat ex actione hoīs que est signum ꝛ effectus facultatis humāe. Ex hoc em apparet q homo non inuenit pficere bonū qz nō agit bonū qđ vult qz facit malum qđ nō vult. ꝛ hoc quidē supra expositū est. ¶ Deinde cum dicit. Si aūt qđ volo ꝛc. Cōcludit illud qđ supra ppositum erat dicēs: Si aūt qđ nolo illō facio nō ego operor illud. Sed qđ inhabitat in me pctm: ꝛ hoc etiā supra expositū est. Sz notandū est q ex vno ꝛ eodē medio. s. q no lo illud facio aplus duo cōcludit q supra posuerat. s. legis bonitatē cum dixit. Si aūt qđ nolo illud facio cōsentio legi dei qm bona est. Et iterū vñi peccati in hoīe cū dicit hic. Si aūt qđ nolo illud facio non ego opor illud: sed qđ habitat in me pctm. quaꝝ duaꝝ cōclusionū prima ptinet ad hoc qđ dixerat. Lex spūalis est. secunda ad hoc qđ dixerat. Ego aūt carnalis sum venūdatus sub peccato. Sz pma conclusionē q̄ est de bonitate legis: elicit ex illo medio ratione eius qđ dicit. nolo. qz eius ratio non vult illō qđ lex phibet. ꝛ ex hoc patet legem esse bonā: sed ex parte eius qđ dicit. illud facio. cōcludit in hoīe vñari peccatum quod contra voluntatē rationis opatur.

Lectio quarta.

Inuenio igit aliā legez volenti mihi facere bonū quoniā mihi malū adiacet. Condelector em legi dei fm interiorem hominē. Uideo aūt aliā legem in membris meis repugnantē legi mentis mee ꝛ captiuantem me in lege peccati que est in membris meis. Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mort̄ huius? Gratia dei p iesum christum dnm nostrū. Igit egoipse mente seruio legi dei. carne aūt legi peccati.

Postq aplus ostendit legem esse bonam ex eo q rationi concordat. hic infert duas conclusiones fm duo que posuerat. secunda ponit ibi. Uideo aūt aliā legem ꝛc. Circa primum duo facit. primo infert conclusionē ex dictis. secūdo ponit signū ad maiorē manifestationē ibi. Condelector ꝛc. Duo aūt supra posuerat. primū quidē q lex spūalis ē quo iam pbato concludit sic. Inuenio igit. s. q experimētum legem moysi. consonā esse mihi volenti facere bonum. i. rationi mee p quā bonū approbo ꝛ malū detestor. dum ipsa lex bonū mandat ꝛ malū phibet. Deut. 30. Juxta te est verbum valde in ore tuo ꝛ in corde tuo vt facias illud. Et hoc modo necessarium fuit q. i. qz malū. i. peccatum vel fomes peccati mihi adiacet. i. iuxta rationez meā iacet quasi carnē meaz inhabitās. Mich. 7. Ab ea q̄ dormit in sinu tuo custodi claustra ozis tui. i. a carne. ¶ Deinde cum dicit. Condelector em ꝛc. ponit signū p qđ ostenditur q lex rationi consentiat. Nullus em delectat nisi in eo qđ est sibi conueniens. Homo aūt fm rationē delectatur in lege dei. ergo lex dei est conueniēs rationi. Et hoc est qđ dicit. Condelector legi dei fm interiorem hominē id ē fm rationem ꝛ mentē que interior hō dicit. nō q aīa sit effigiata fm formā hoīs. vt Tertullianus posuit: vl q ipsa sola sit homo: vt Plato posuit q homo est aīa vtens corpore. sed qz id qđ est principalius in hoīe dicit homo vt supra dictum est. Est aūt in hoīe principalius fm apparentiam quidē id qđ est exterius. s. corpus sic effigiatū qđ dicit homo exterior. fm veritatē aūt id qđ ē intrinsecū. s. mens vel ratio que hic dicit homo interior. ps. Quā dulcia faucibus meis eloquia tua. 1. mach. 12. Habentes solacio libros sanctos q̄ in manib' nr̄is sunt. ¶ Deinde cuz dicit. Uideo aūt ꝛc. ponit aliam cōclusionē que respōdet ei qđ supra secūdo posuerat dicens. Ego aūt carnalis suz ꝛc. dicens. Uideo aliam legem in membris meis que est fomes peccati. que quidē potest dici lex duplici ratione. Uno modo ppter similes effectus: qz sicut lex inducit ad bonuz faciendū: ita fomes inducit ad peccandū. Alio mō p conuentionez que fm duas premissas expositiones diuersimode ex premissis infert. fm em q pmissa verba exponunt in persona peccatoris sic inferenda est conclusio. Dictū est q gratia dei liberauit me a corpore mortis huius. vt. s. ab eo nō deducar in peccatū. ergo quādo ero iam liberatus mente seruio legi dei. fm carnē aūt legi peccati que quidē in carne remanet quantū ad fomitem p quē caro cōcupiscit aduersus spiritum. Si autē premissa verba intelligant ex pona iusti sic est inferendū: gratia dei p iesum christū liberauit me de corpore mortis huius. ita. s. vt in me non sit corruptio peccati ꝛ mortis. Igit egoipse vnus ꝛ idem antē q̄ liberet: mente seruio legi dei ei consentiēs: carne aūt seruio legi peccati inquantū cato mea fm legem carnis mouet ad concupiscendū.

Incipit capitulū octauū

Nihil ergo nunc damnationis est his qui sunt in christo iesu qui nō fm carnē ambulant. Lex em spiritus vite in christo iesu liberauit me a lege peccati ꝛ mortis. Nam qđ impossibile erat lex in quo infirmabat p carnem. deus filium suum mittens in similitudinē carnis peccati ꝛ de peccato damnauit peccatū in carne. vt iustificatio legis impleret in nobis: qui nō fm carnez ambulamus sed fm spiritū. Qui em fm carnez sunt: que carnis sunt sapiunt. qui vero fm spiritum sunt: que sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est: prudentia aūt spiritus vita ꝛ pax.

Postq apostolus ostendit q per gratiam christi liberamur a peccato ꝛ lege. hic ostendit q p eandem gratiam liberamur a damnatione. Et primo ostendit q p gratiam xpi liberamur a damnatione culpe. secundo q p eandem gratiam liberamur a damnatione pene ibi. Si aūt christ' ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit qđ intēdit: secundo phat ppositum ibi. Lex em vite ꝛc. Circa primū duo facit. primo ponit beneficium qđ gra confert: cōcludens ex premissis ita. Gratia dei p iesuz xpm liberauit me de corpore mortis huius in qua existit nostra redemptio. ergo nunc exquo sumus p gratiam liberati. nihil damnationis est residuū. qz ꝛ tollit damnatio quantū ad culpā ꝛ quantū ad penam. Job. 34. Ipso concedente pacē: quis est qui condemnet: Secundo ostendit quibus hoc beneficium concedat. ꝛ ponit duas conditiones que ad hoc requiruntur: quaꝝ primā ponit dicens his qui sunt in christo iesu. i. qui sunt ei incorporati p fidem ꝛ dilectionez et fidei sacramentū. Gal. 3. Omnes quoquot in christo baptizati estis christum induistis. Jo. 15. Sicut palmes nō potest ferre fructuz nisi manserit in vite. sic nec vos nisi in me manseritis. Illis vero quia non sunt in christo iesu dānatio debetur. Unde ibidem subdit. Si quis in me non manserit mittetur foras sicut palmes ꝛ arescet ꝛ colligēt eum ꝛ in ignem mittent ꝛ ardet. Secundam conditionez ponit dicens. Qui non scōm carnem ambulant. i. cōcupiscentiam carnis non sequuntur. 2. Cor. 10. In carne ambulantes non fm carnem militamus. Ex his autem verbis aliqui volunt accipere q in infidelibus qui non sunt in christo iesu etiam primi mor' sint peccata mortalia: q̄uis eis non consentiant. quod est fm carnem ambulare. Si enim illi qui non fm carnem ambulant ex hoc non eis

bama bile est q̄ carne seruiūt legi peccati fm primos cō cupiscentie motus. quia sunt in christo iesu. sequit a contrario sensu q̄ illis q̄ non sunt in christo iesu hoc sit damnabile. Ad hoc etiam rationem inducūt. Dicunt enim q̄ necesse est actum damnabilē esse qui p̄cedit ex habitu dānabilis peccati. Peccatum autem originale est damnabile quia p̄uiat hominē eterna vita: cuius habitus manet in infideli: cui non est originalis culpa dimissa. Quilibet ergo motus concupiscentie ex originali peccato prouenies est in eis peccatū damnabile. Primo autem ostendēdum est hanc positionem esse falsam. Primus enim motus habet q̄ nō sit peccatū mortale. ex eo q̄ rationem nō attingit in qua complet ratio peccati. Ista aūt causa etiā in infidelibus manet. Unde in infidelibus primi motus non possunt esse peccata mortalia. Preterea in eadē specie peccati grauiꝰ peccat fidelis q̄ infidelis. fm illū. Hebr. 10. Quantomagis putatis deteriora mereri ꝛc. Si ergo primi motus in infidelibus essent peccata mortalia. multomagis i fidelibus. Secundo respondendū est ad eorum rationes. Nam primo quidem ex littera apli hoc habere non possunt. Non enī dicit apostolus q̄ hoc solum nō sit damnabile his qui sunt in christo iesu q̄ carne seruiunt legi peccati fm concupiscentie motus. sed q̄ omnino nihil est eis damnationis. Illis aūt qui non sunt in christo iesu est hoc ipsum damnabile. Preterea si hoc ad p̄mos motus referat̄ his qui non sunt in christo iesu sunt damnabiles huiusmodi motus fm damnationem originalis peccati. que adhuc in eis manet: a qua sunt liberati hi qui sunt in christo iesu. non autem sic q̄ per huiusmodi motus noua addatur eis damnatio. Q̄ etiam secūdo obijciunt nō ex necessitate concludit q̄ intendūt. Non enī verū est q̄ actus q̄libꝫ p̄cedēs ex habitu peccati dānabilis sit etiā et ipse damnabilis. sed solum quando eit actus perfectus per consensum rationis. Si enim in aliq̄ st habitus adulterij motus concupiscentie adulterij qui est actus imperfectus non est in eo peccatum mortale. sed solum motus perfectus qui est per consensum rationis. Et preterea actus ex tali habitu procedens non habet aliam rationē dānationis ab ea que est fm rationē habitꝰ. Et fm hoc primi motus in infidelibus ex eo q̄ procedunt a peccato originali non afferunt damnationem peccati mortalis. ꝫ solum originalis. ¶ Deinde cum dicit. Lex ꝛc. p̄bat q̄ō dixerat. et primo quantum ad primam conditionem quā dixerat nihil esse damnationis his qui sunt in xp̄o iesu. Secundo quantū ad secundam conditionem qua dixerat qui non fm carnem ambulant ibi. Qui non fm carnem ambulamus ꝛc. Circa primū duo facit. primo ponit probationem. secundo manifestat quod supposuerat per causam ibi. Nam quod impossibile erat legi ꝛc. Circa primū ponit talem rationem. Lex spiritus liberat hominem a peccato ꝛ morte: sed lex spūs est in iesu christo. ergo per hoc q̄ aliquis est in christo iesu, liberatur a peccato ꝛ morte: q̄ autē lex spiritꝰ liberet a peccato ꝛ morte sic p̄bat. Lex spiritus est causa vite: sed per vitam excluditur peccatuꝫ ꝛ mors que est effectus peccati. Nam ꝛ ipsum peccatū est spirituālis mors anime. ergo lex spiritus liberat hominē a peccato ꝛ morte. Damnatio autem non est nisi q̄ peccatum ꝛ mortē: ergo his qui sunt in christo iesu nihil damnationis existit. Hoc est ergo q̄ō dicit. Lex enim spiritus ꝛc. Que quidem lex potest dici vno modo spiritus sanctꝰ. vt sit sensus Lex spiritus id est lex que est spiritus. lex enī ad hoc datur vt p eam homines inducant̄ ad bonuꝫ. Unde ꝛ philosophus in secundo ethicorum dicit q̄ intentio legislatoris est ciues facere bonos. quod quidem lex humana facit solum notificando q̄d fieri debeat. sed spiritus sanctus mentem inhabitans non solum docet quid oportet fieri intellectum illuminando de agendis. sed etiam affectum inclinat ad recte agendum. Jo. 14. Paraclitus autē spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille vos docebit omnia quantū ad primū. ꝛ suggeret vobis omnia quantū ad secundum: quecūq̄ dixero vobis. Alio modo lex spiritus potest dici, p̄prius effectus spiritus sancti. scz fides p dilectionem operans. que quidem ꝛ docet interius de agēdis. fm illud infra. 1. Jo. 2. Unctio docebit vos de omnibus. ꝛ inclinat affectum ad agendū. fm illud. 2. corl. 5. Charitas christi vrget nos. Et hec quidē lex spiritus dicitur lex noua que vel est ipse spiritus sanctꝰ vel ea3 in cordibus nostris spiritus sanctus facit. Jere. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum: ꝛ in corde eorum superscribam eam. De lege aūt veteri supra dixit solū q̄ erat spiritualis id est a spiritu sancto data. Et sic predicta considerantibus inuenimus quattuor leges ab apostolo esse inductas. Primo legem moysi de qua dixit. Conde lector legi dei fm interiorem hominē. Secundo legem fo mitis de qua dixit. Video aliam legem in membris meis Tertio legem naturalem fm vnum sensum de qua subdit. Repugnantem legi mentis mee. Quarto tradit legē nouam cum dicit. Lex spūs. ꝛ addit: vite. quia sicut spiritus naturalis facit vitam nature. sic spiritus diuinus facit vitā gr̄e. Jo. 6. Spiritus est qui vivificat. Ezech. 1. Spiritus vite erat in rotis. Addit aūt. In christo iesu. quia sc̄z iste spiritus non datur nisi his qui sunt in christo iesu. Sicut enī spiritus naturalis non punit ad membra q̄ō non habet connexionem ad caput. ita spūssanctus nō pervenit ad hominem qui nō ē capiti xp̄o uctus. 1. Jo. 3. In hoc scimus q̄ ipe manet in nobis: quia de spiritu suo ipse dedit nobis. Ac. 5. Spiritussanctus quem dedit deus omnibus obedientibus sibi. Hec inquā lex ex eo q̄ est in xp̄o iesu liberauit me. Jo. 8. Si filius vos liberauerit vere libert eritis. Et hoc a lege peccati. id est a lege fomitis que inclinat ad peccatuꝫ. Uel a lege peccati id est a consensu ꝛ operatione peccati quod hominem tenet ligatum p̄ modum legis. Per spiritum enī sanctum remittitur peccatum. Jo. 20. Accipite spiritumsanctuꝫ quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Et mortis non solum spiritualis: sed etiam corporalis. vt infra p̄babitur. Et hoc ideo quia est spiritus vite. Ezc. 37. A quattuor vētis veni spiritus ꝛ insuffla sup interfectos istos ꝛ reuiuiscāt. ¶ Deinde cum dicit. Nam q̄ō impossibile ꝛc. manifestat quod dixerat sc̄z q̄ lex vite que est in christo iesu liberat a peccato. Nam q̄ liberet a morte. infra p̄babit. Et hoc probat p causam que sumit ex incarnatiōe christi. Circa quā tria ponit. primo necessitatem incarnationis. secundo modum incarnationis ibi. Deus filiuꝫ suum ꝛc. tertio incarnationis fructum ibi. Et de peccato ꝛc. Et vt planior fiat expositio accipiemus primo secundum. secūdo tertiū. tertio primū hoc modo. Recte dico q̄ lex spiritꝰ vite in christo iesu liberat a peccato. Nam deus pater filium suū id ē p̄prium cōsubstantialē sibi ꝛ coeternū. p̄ē. Dñs dixit ad me filius meus es tu ꝛc. mittens non de nouo creans vel faciens: sz quasi p̄existentē misit. Matth. 21. Nouissime misit ad eos filiū suum: non quidē vt esset vbi non erat. q̄ vt dicit Jo. 1. In mundo erat. sed vt esset modo quo non erat in mundo. i. visibiliter p carnem assumptā. Unde ibidem sequit. Verbum caro factum est. ꝛ vidimus gloriam eius. Bar. 3. Post hoc in terris visus est. Et ideo hic subditur. In similitudinem carnis peccati. q̄ō non est sic intelligendum quasi veram carnē nō habuerit: sed solū carnis similitudinē quasi fantastica sicut manichei dicunt: cū ipse dñs dicat Luc. vltimo. Spiritus carnem ꝛ ossa non habet sicut videtis me habere. Unde non subdit solum in similitudinē carnis: sed in similitudinē carnis peccati.

Non enī habuit carnē peccati id est cū peccato cōceptā. quia caro eius fuit concepta p̄ spiritumsanctum qui tollit peccatum. Matth. 1. Nō enī in eo natū est: de spiritu sancto est. Unde ps. dicit. Ego in innocentia mea ingressus sum. in mundū. sed habuit silitudinē carnis peccati. i. similez carnē carni peccati in hoc q̄ erat passibil'. nā caro hois añ peccatū passiōi subiecta nō erat. Hebr. 2. Debuit p omnia fratribꝰ assimilari vt misericors fieret. Subdit aūt duplicem effectū incarnationis: quoꝝ primus est remotio peccati quē ponit dicēs. De peccato damnauit peccm in carne. Nō quidē pōt legi de peccato. i. p̄ peccō cōmisso i carne xp̄i: diabolo instigante ab occisorib' eius damnauit. i. destruxit peccatū q̄ cuꝫ diabolus innocentē in quo nihil iuris bēbat attemptauit morti tradere: iustuꝫ fuit vt potestatem amitteret. Et ideo p suā passionē ꝛ mortē dicit̄ peccatū destruxisse. Col. 2. Expolians. s. in cruce principat̄ ꝛ potestates. Sed melius est vt dicat: damnauit peccatū in carne. i. debilitauit fomitē peccati in carne nr̄a de peccato. i. ex virtute passiōis sue ꝛ mortis que dicit̄ peccm, p̄p silitudinē peccati: vt dictū est. Uel q̄ p hoc factus est hostia p peccō q̄ in sacra scriptura dicit̄ peccm. Osee. 4. Peccata populi mei comedent. Unde dicit. 2. Cor. 5. Eum q̄ non nouerat peccm p nobis deus fecit peccatū. i. hostiā p peccato. Et ita satisfactendo p nostro peccato abstulit peccata mundi. Jo. 1. Ecce agnus dei qui tollit peccata mundi. Secundum effectū ponit consequenter dicens. Et iustificatio legis. i. iusticia quā lex p̄mittebat ꝛ quā ex lege aliqui sperabant implere. i. pficere in nobis existentib' s. in xp̄o iesu. infra. 9. Gentes que non sectabant iusticiā apprehenderūt iusticiā que ē ex fide. Et. 2. cor. 5. cuꝫ dixisset. Eum q̄ nō nouerat peccatū deus p nobis fecit peccm. subdit. Ut nos efficeremur iusticia dei in ipso: hoc aliter fieri nō poterat q̄ p xp̄m. ꝛ ideo p̄misit q̄. s. damnare pōt peccatū in carne ꝛ implere iustificationē q̄ō erat impossibile legi moysi. Hebr. 7. Nihil enī ad p̄fectū adduxit lex. Et hoc quidē erat legi impossibile nō p̄pter defectū legis: sed in quo. i. in quantū infirmabat p carnez. i. p̄pter infirmitatē carnis q̄ erat in homine ex corruptioe fomitis: ex qua p̄ueniebat q̄ etiaꝫ lege data homo a concupia vincebat. Matth. 26. Spiritus quidē promptus est: caro aūt infirma. Et supra. 6. Humanū dico p̄pter infirmitatē carnis vr̄e. Et ex hoc patet q̄ necesse est xp̄m incarnari. Añ ꝛ Hal. 2. dicit. Si p legem est iusticia: xp̄us gratis mortuus est. i. sine causa. Ideo q̄ necessariū fuit xp̄m incarnari: q̄ lex iustificare non poterat. ¶ Deinde cū dicit. Qui nō fm carnē ꝛc. p̄bat. p̄positum quantū ad secundā conditionem: ostēdens q̄ ad hoc q̄ aliqui damnationē euadāt requirit̄ q̄ non fm carnē ambulēt. Et circa hoc tria facit. p̄mo. p̄ponit q̄ō intēdit. secundo. p̄bat. p̄positū ibi: Qui enī fm carnē ꝛc. Tertio manifestat quoddā q̄ō in p̄bationē suppositum ibi: Si autē spūs ꝛc. Dicit q̄ p̄mo. Dictum est q̄ iustificatio legis impleē in nobis q̄. s. nō solum sumꝰ in christo iesu. sed etiaꝫ non ambulamus fm carnē ꝫ fm spūm. i. qui non sequimur concupias carnis: sed instinctuꝫ spūssancti. Hal. 5. Spiritu ambulate. ¶ Deinde cū dicit. Qui enī fm carnem ꝛc. p̄bat q̄ō dixerat. ꝛ inducit duos sylogismos. Anū quidē ex parte carnis q̄ est talis. Quicūq̄ sequunt prudentiā carnis ducunt ad mortē. Sz quicūq̄ sunt fm carnē sequūt prudentiā carnis. Ergo quicūq̄ sunt fm carnē ducunt ad mortē. Aliū sillogismū ponit ex parte spūs: qui est talis. Quicūq̄ sequūt prudentiam spūs cōsequunt vitam ꝛ pacem. Sed quicūq̄ sunt fm spiritū sequunt prudentiā spūs. Ergo quicūq̄ sunt fm spm sequunt vitam et pacem. Et sic patet q̄ illi qui nō ambulant fm carnē sed fm spūm liberant̄ a lege peccati ꝛ mortis. Primo q̄ ponit minorē primi sillogismi dicens. Qui enī fm carnē. i. q̄ carni subdunt quasi ei subiecti. Ro. 16. Huiusmodi dño non seruiunt, sed suo ventri: sapiunt ea q̄ sunt carnis. Ac si dicat habēt sapientiam carnis. Sapere enī que sunt carnis est approbare ꝛ iudicare bona esse q̄ sunt fm carnē. Matth. 16. Non sapis que dei sunt sz q̄ hominis. Je. 4. Sapientes sunt vt faciant mala. Secundo ponit minorez secundi sillogismi dicens. Qui vo sunt fm spūm. i. qui spūmsanctū sequunt ꝛ fm eū ducunt fm illud Hal. 5. Si spiritu ducemini nō estis sub lege. Sentiunt ea q̄ sunt spūs. i. habent rectū sensum in rebus spiritualibus. fm illū. sap. 1. Sentite de dño in bonitate. Et horū ratio ē: q̄ sicut pbus dicit in tertio ethicoꝝ. Qualis est vnusquisq̄: talis finis videt ei. Unde ille cuius est animus informat̄ p habitū bonū vel malū: existimat de fine fm exigentiā illius habitus. Tertio ponit maiorē primi sillogismi dicens: Nam prudētia carnis ꝛc. Ad cuius intellectū oportet scire q̄ prudentia est recta ratio agibiliuꝫ vt dicit pbus in sexto ethicoꝝ. Recta aūt ratio agendorū vnuꝫ p̄supponit ꝛ tria facit. Presupponit enī finē qui est sicut p̄incipiū in agendis. sicut ꝛ ratio speculativa p̄supponit principia ex quibus demonstrat. Facit aūt recta ratio agibiliū tria. Nam primo recte consiliat. secundo recte iudicat de consiliatis. tertio recte ꝛ constanter p̄cipit q̄ō iudicatū est. Sic ergo ad prudentiā carnis requirit̄ q̄ aliquis p̄supponat p̄ fine delectabile carnis: ꝛ q̄ consiliet ꝛ iudicet ꝛ p̄cipiat ea que conueniunt ad hunc finem. Añ talis prudentia est mors. i. causa mortis eterne. Hal. vltimo. Qui seminat in carne de carne ꝛ metet corruptionem. Quarto ponit maiorē secundi sillogismi dicens. Prudētia aūt spūs vita ꝛ pax. Dicit aūt fm p̄dicta prudētia spiritus quando aliquis p̄supposito fine spirituālis boni cōsiliat ꝛ iudicat ꝛ p̄cipit que ordinant̄ cōueniēter ad hūc finem. Unde talis prudentia est vita. i. causa vite gratie ꝛ glorie Hal. vltimo. Qui seminat in spū de spū ꝛ metet vitam eternam. Et est pax. i. causa pacis. Nam pax causat̄ a spūsancto. p̄s. Pax multa diligentibus legē tuaꝫ dñe. Hal. 5. Fructus spūs charitas gaudium ꝛ pax.

Lectio secunda.

Eloniam sapientia carnis inimica ē deo. Legi enī dei non est subiecta: nec enī potest. Qui aūt in carne sunt deo placere non possunt. Uos autē in carne non estis sed in spū: si tñ spūs dei habitat in vobis. Si quis aūt spm xp̄i nō habet. hic nō est eius. Si aūt christus in vobis est: corpus quidē mortuū est p̄pter peccatū: spūs vero vivit p̄pter iustificationē. Q; si spūs eius q̄ suscitauit iesum a mortuis habitat in vobis qui suscitauit iesum xp̄um a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora vestra p̄pter inhabitantē spūm ei⁹ in vobis. Ergo fratres debitores sumꝰ nō carni vt fm carnem vivamꝰ. Si enī fm carnē vixeritis morieminī. si aūt spū facta carnis mortificaueritis. viuetis.

Supposuerat aplūs i p̄cedētib' q̄ p̄udētia carnis mors est ꝛ hoc quidē nūc p̄bare intendit. Et p̄mo. p̄bat. p̄positum. scdo oñdit fideles q̄b' scribit a tali prudētia esse alienos ibi. Uos aūt ꝛc. Circa p̄mū duo facit. p̄mo. p̄posituꝫ p̄bat de prudentia carnis in abstracto. scdo id q̄ō de prudētia carnis dixerat adaptat eis q̄ prudentiā carnis sequūtur ibi. Qui aūt in carne ꝛc. Circa p̄mū ponit tria media

quorū posteri⁹ ꝓbat primus. Per primū aūt ꝓbat id quod supra positum est. s. q̄ prudentia carnis sit mors hoc modo: qui inimicat deo incurrit mortē. Luc. 19. Verūtamē inimicos illos q̄ noluerunt me regnare supra se adducite huc ⁊ interficite ante me. Et hoc q̄ deus vita nostra est. Deut. 3. Ipse est enī vita tua. Et ideo ille q̄ inimicāt deo incurrit mortē. Sed prudentia carnis est inimica deo. ergo prudentia carnis est causa mortis. Ubi notandū est q̄ id qđ supra dixerat prudentiā carnis nūc nolat carnis sapientiā. nō q̄ idez sit sapia simpliciter prudētia. sz q̄ in rebus humanis ē prudētia. puer. 10. Sapiētia est viro prudentia. Ad cuius intellectū sciendū q̄ sapiēa simpliciter dicit qui cognoscit causam altissimā ex qua oīnia dependent. Causa aūt suprema omniū deus est. Unde sapiētia simpliciter ē cognitio diuinaꝝ rerū. Et aug. dicit in libro de trinitate. 1. cozin. 2. Sapiētiā loquimur inter pfectos. Dicit aūt sapiens in vnoquoq; genere q̄ cognoscit altissimā causam illius generis sicut in arte edificatoria dicit sapiens non ille q̄ scit volare ligna ⁊ lapides: sed ille qui cōcipit ⁊ disponit conuenientē formā domus. Ex hoc enī totum artificiū dependet. Unde ⁊ aplus dicit. 1. cozin. 3. Ut sapiens architectus fundamentū posui. Sic igit sapiens i rebus humanis dicit q̄. bonā estimationē habēs de fine humane vite. fm hoc ordinat totam humanā vitaz qđ pertinet ad prudentiā. Et ita sapientia carnis est idez qđ carnis prudentia. De hac sapia dicit Jac. 3. Non est desursum descēdens: sz terrena animalis diabolica. Dicit aūt hec sapientia deo inimica q̄ contra legem dei hoīem inclinat Job. 15. Currit aduersus deū collo erecto. Et ideo ad hoc ꝓbandū inducit aliud medū subdens. Legi enī dei non est subiecta. Nō enī potest aliquis deū odire fm qđ in se ē cuius deus sit ipsa essentia bonitatis: sz fm hoc aliquis peccātor deuz odit q̄ preceptū diuine legis est contrariū sue volūtati sicut adulter odit deum inquantū odit hoc precēptum. non mechaberis. Et sic omnes peccatores inquātū nolunt subijci legi dei sunt inimici dei. 2. Paral. 19. Iudis qui oderunt deum amicitia iungeris. Unde conueniēter ꝓbat q̄ prudentia vel sapia carnis sit inimica deo q̄ non est subiecta legi dei. Probat aūt hoc ꝑ tertiū medium dicēs Nec enī potest. Prudentia enī carnis vitiū est quoddaz vt ex ꝓdictis patet: quāꝝ aūt ille q̄ subiect⁹ est vitio possit liberari a vitio ⁊ subijci deo. Fm illud supra. 6. Liberati a peccato serui facti deo. tū ipsum vitiuz deo subijci nō potest. cum ipsiuz vitiū sit auersio a deo vel a lege dei sicut ille qui est niger potest fieri albus. sz ipsa nigredo nūq̄ potest fieri alba. Et fm hoc dicit Matth. 7. Non potest arbor mala fructus bonos facere. Ex q̄ patet q̄ nō recte manichei ad confirmationē sui errozis hec verba assumūt volentes q̄ hec verba ostendere naturā carnis non esse a deo cum sit inimica deo nec possit deo subijci. Non enim agit aplus hic de carne ista que est creatura dei. sz de prudentia q̄ est vitium hoīs vt dictū est. ¶ Deinde cū dicit. Qui aūt in carne ⁊c. adaptat qđ dixerat de prudētia carnis ad homines quibus prudentia carnis dñāt dicēs. Qui aūt in carne sunt. i. qui concupīas carnis sequunt̄ ꝓ prudentiam carnis q̄diu tales sunt. deo placere non possunt. qz vt in ps̄ dicit. Beneplacitū est deo sup timētes eum. Cū illi qui ei non subijciunt nō possunt ei placere: q̄diu tales sunt. Possunt aūt desinere esse in carne fm modū ꝓdictū ⁊ tunc deo placebunt. ¶ Deinde cum dicit. Vos aūt ⁊c. ostendit eos quibus loquit esse immunes a prudentia carnis. Et circa hoc tria facit. ꝓmo ponit fidelīū statū dicēs: Vos aūt non estis in carne. ⁊ sic patet non esse intelligēdum de carnis natura. Romani enī quib⁹ loquebat mortales erāt carne induti. Sed carnē accipit ꝓ vitijs carnis fm illud. 1. cozin. 6. Caro et sanguis regnū dei non possunt possidere. Unde dicit. Vos non estis in carne. i. non estis in vitijs carnis quasi fm carnē viuentes. 2. cozin. 10 In carne viuentes non fm carnem militam⁹: sz in spū. i. spiritū sequimini. Apoc. 1. Fui in spū dominica die. Secundo apponit conditionē dicens. Si tū spūs dei habitat in vobis. k. p charitatē. 1. cozin. 3. Templū dei estis. ⁊ spiritus dei habitat in vobis. Apponit aūt hanc conditionē q̄z q̄uis in baptismo spūmsanctuz receperint: potuisset tū contingere q̄ ꝑ peccatum suguenies spūmsanctū amisisset de quo dicit sap. 1. Q̄ corripit a suguenīēte iniqtate Tertio ostēdit conditionē hanc oportere in eis extare dicens. Si quis spūm xp̄i non habet: hic non est eius: sicut non est membrū corporis qđ ꝑ spūm corporis non viuificatur. ita non est membrū xp̄i qui spūm xp̄i non habet. 1. Jo. 4. In hoc scimus quoniā manet in nobis: q̄ñ de spū suo dedit nobis. Est aūt notandū q̄ idem est spūs christi ⁊ dei patris: sed dicit dei patris inquantū a patre ꝓcedit. Dicit spūs xp̄i, inquātū ꝓcedit a filio. Unde etiā dominꝰ vbiq; attribuit eum simul sibi ⁊ patri sicut Jo. 14. Paraclitus spiritussanct⁹ quē pater mittet in noīe meo. Item cum venerit paraclitus quem ego mittam vobis a patre. ⁊c. ¶ Deinde cuz dicit. Si aūt xp̄us ⁊c. ostendit q̄ ꝓ gratiam christi siue ꝑ spūmsanctū liberemur a pena. Et ꝓmo ostendit q̄ liberamur ꝑ spiritūsanctum in futuro a morte corporali. secundo q̄ interim in hac vita adiuuamur a spiritusancto contra infirmitates presentis vite ibi. Similiter aūt ⁊c. Circa primū tria facit. primo ꝓponit quod intendit. scđo ex docinfert quoddā corrolariū ibi. Ego fratres ⁊c. tertio ꝓbat ꝓpositum ibi. Quecūq; enī ⁊c. Circa primū considerandū est q̄ supra mentionē fecerat de spiritu dei ⁊ de spū xp̄i q̄uis sit vnus ⁊ idem spiritus. Primo ḡ ostendit quid consequamur ex spiritu: ex hoc q̄ est christi Secundo ostendit quid conseqūmur ex eo inquantū ē spiritus dei patris ibi. Q̄ si spūs eius ⁊c. Dicit ḡ. dictū ē q̄ si quis spirituz christi non habet hic non est eius. Unde cum vos sitis christi: spūm christi habetis ⁊ ipsum christū in vobis habitantē ꝑ fidem. fm illud ephe. 3. Habitare christum ꝑ fidem in cordibus vestris. Si aūt christus sic in vobis est oportet vos christo esse conformes. christ⁹ aūt sic venit in mundū vt quantū ad spiritū esset plenus gratia ⁊ veritate: ⁊ tū quantū ad corpus habet similitudinez carnis peccati vt supra dictū est. Unde ⁊ hoc oportet esse in vobis q̄ corpus quidē vestrū ꝓpter peccatū, qđ adhuc manet in carne vestra mortuū est. i. necessitati mortis addictū sicut gen. 2. dicit. Quacūq; die comederitis morte moriemini, i. necessitati mortis addicti eritis. Spirit⁹ Xo vester q̄liam renouat⁹ est a pctō fm illū eph. 4. Renouamini spū mentis vr̄e vinit vita gr̄e ꝓpter iustificationē ꝑ quā iustificat a deo. Hal. 2. Q̄ aūt nunc viuo in carne in fide viuo filij dei. supra. 1. Just⁹ ex fide viuit. ¶ Deinde cum dicit. Q̄ si spūs ⁊c. osteudit quid cōsequamur ex spiritusancto inquantū est spūs patris dicens. Q̄ si habitat in vobis spūs eius. s. dei patris q̄ suscitauit iesum xp̄m a mortuis ps̄. Tu aūt dñe miserere mei ⁊ resuscita me. Act. 3. Hunc deus suscitauit ⁊c. Et tū ipse christ⁹ ꝓpria virtute resurrexit q̄z eadē virtus patris ⁊ filij. consequēs est q̄ id qđ deus pater fecit in xp̄o faciat etiam in nobis. Et hoc est qđ subdit. Qui suscitauit iesum xp̄m a mortuis vinificabit ⁊ mortalia corpora vestra. Non dicit mortua ꝛ mortalia q̄z in resurrectione non solū a corporib⁹ vr̄is auferet q̄ sunt mortua. i. necessitatē mortis habentia: sed etiā q̄ sint mortalia. i. potentia mori quale fuit corpus ante peccatū. Nam post resurrectionē corpora nr̄a erunt penitus imortalia Ysa. 26. Viuent mortui ⁊c. Osee. 6. Vinificabit nos post duos dies. Et hoc ꝓpter inhabitantē spūm ei⁹ in nob id ē. i. in virtute spūsancti in nobis habitā-

Eze. 37. Hec dicit dñs deus ossibus his Ecce ego intromittā in vobis spūm et viuetis. Et hoc ꝓpter inhabitantem spūm. i. ꝓpter dignitatē quā corpora nr̄a habēt eo q̄ fuerūt receptacula spūsancti 1. cozi. 6. Nescitis q̄ mēbra vestra tēplum sunt spūsancti Illi vero quoꝝ mēbra non fuerūt templū spūsancti resurgēt ꝛ habebūt corpa passibilia. ¶ Deinde cū dicit Ergo debitores ⁊c. cōcludit corrolariū ex dictis Et primo ponit cōclusionē. scđo rationē assignat ibi. Si enī ⁊c. dicit ergo primo Dictuz est q̄ per spūmsanctum multa bona nobis ꝓueniūt ⁊ q̄ ex prudentia carnis seqtur mors ergo debitores sumus spūsancto ꝓpter būficia a deo recepta, vt viuam⁹ scđm spūm et non carnem. gal. 5° Si spū viuimus spū et ambulem⁹. ¶ Deinde cū dicit. Si enī fm carnē assignat rationē cōclusiōis ꝓmisse. et primo q̄tū ad carnez dicēs. Si enī fm carnez vixeritis sez sequēdo cōcupiscētias carnis moziemini sez morte culpe in pūti et morte dānatiōis in futuro. 1. thi. 5. Que in deliciis viuēs mortua est. Scđo assignat rationem quātum ad spiritus dicens. Si aūt ꝑ spū. i. per spūm sanctum mortificaueritis facta carnis id ē opa que ex cōcupiscētia carnis ꝓueniūt: viuetis vita gr̄e in pūti et vita glozie in futuro. Col. 3° Mortificate mēbra vr̄a q̄ sunt sup terram. Hal. 5° Qui xp̄i sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs et concupiscentijs.

Lectio tertia.

Quicūq; enī spiritu dei aguntur hi q sunt filij dei. Non enī accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritū adoptionis filiorū dei: in quo clamamus abba pater. Ipse enī spiritus testimoniū reddit spiritui nostro q̄ sum⁹ filij dei. Si aūt filij ⁊ heredes: heredes quidem dei: coheredes autem xp̄i. si tamen cōpatimur: vt et glorificemur.

Postq̄ aplus ostēdit q̄ ꝑ spūmsanctum habēt nobis vita gloriosa q̄ oēm mortalitatē a corpibus nr̄is excludet. hic ꝓbationē inducit. Et ꝓmo ostēdit q̄ ꝑ spūmsanctum huiusmodi gloriosa vita datur. scđo ondit quare differt ibi. Si tū cōpatimur ⁊c. Circa primum ponit talē rationem. Quicūq; sunt filij dei cō sequūt eternitatē gl̄ie vite: sz q̄cūq; regūt spūsctō sūt filij dei. Ergo q̄cūq; regūt spūsctō cōsequunt hereditatez glozioſe vite. Primo ergo ponit minozem ꝓdicte ratiōis. scđo maiozē ibi. Si aūt ⁊c. Circa primum duo facit. primo ꝓponit qđ intendit. scđo ꝓbat ꝓpositum ibi. Nō enī accepistis ⁊c. Circa primū duo cōsideranda sunt. Primo quidē quō aliq̄ agunt̄ a spiritu dei et potest sic intelligi. Quicūq; spū dei aguntur sicut quodam ductore et directore qđ quidem in nobis facit spūsanctus inquantum illuminat nos interius quid facere debeamus. ps̄. Spūs tu⁹ bon⁹ deducet me. ⁊c. Sed quia ille qui ducitur ex seipso non operatur. homo autem spūalis non tantum instrūit a spūsancto quid agere debeat sed etiam coz eius a spūsancto mouetur. Ideo plus intelligendū est in hoc q̄ dicitur. Quicūq; spiritu dei agūtur. Illa enim agi dicūtur que quodā supiori instinctu mouentur. Unde de brutis dicimus q̄ nō agunt sed agūtur. quia a natura mouentur ⁊ non ex ꝓpio motu ad suas actiones agendas. Similiter autez hō spūalis nō ꝙsi ex motu ꝓprie voluntatis principl̄r sed ex instinctu spūsancti inclinatur ad aliqđ agendū fm illud ysa. 59. Cum venerit ꝙsi fluuius violentus quē spūs dei cogit. Et luc. 4° q̄ xp̄us agebatur a spū in deserto. Nō tamen per hoc excluditur quin viri spūales per volūtatem et liberū arbitrium operentur q̄z ipsum motum volūtatis et liberi arbitrij spūsanctus in eis causat fm illud phil. 2° Deus ē q̄ operatur in vobis velle ⁊ pficere. scđo cōsiderādum est quo modo illi q̄ spū dei agūtur sunt filij dei. Et hoc est manifestuz ex similitudine filioꝝ carnaliū q̄ per semē carnale a patre ꝓcedentes generant. Semen aūt spūale a patre ꝓcedens est spūsanctus. Et ideo ꝓ hoc semē aliqui hoīes in filios dei generantur. 1. Joh. 3. Dis q̄ natus est ex deo peccatū nō facit. quoniā semē dei manet in eo. ¶ Deinde cū dicit Non enī accepistis ⁊c. ꝓbat ꝓpositum ꝛ scđm spūm sanctū accipiētes sint hoīes filij dei ⁊ hoc triplr. ꝓmo q̄dē ex distinctiōe donoꝝ spūsancti. scđo ex cōfessiōe nostra ibi. In quo clamamus ⁊c. Circa primum considerandum est q̄ spūsanctus duos effectus facit in nobis. Unum q̄dem timoris ysa. 11° Replebit euz spūs timoris domini. Alium amoris. 5. 5° Caritas dei diffusa est per spiritum sanctū in cordibus nostris q̄ datus est nobis. Timor aūt facit seruos non autem amoz. Ad cuius euidentiā cōsideranduz

inducēs ad mādata dei seruāda data ē i spiritu seruitus. Unde dicitur gal'.4° Unū quidē i mōte synai in seruitutē generās. Et ido ō dicit. Recte dictū ē q̄ q̄ spū dei agūtur rō. Nō em̄ iterū in noua lege sic in veteri lege fuit acceptistis spūm huitutis in timore scz penarū quem timorē spūsanctus faciebat. sed accepistis spūm scz caritatis qui est adoptionis filioꝝ ad est p quē adoptamur i filios dei. Gal'.4° Ut adoptionem filioꝝ recipem⁹. Non aūt hoc dicitur quasi sit alius et alius spūs. sed qz idē ē spūsanctus q̄ in quibusdam facit timorē seruilem ās̄i imp̄fectum. in alijs facit amorem quasi q̄ddam p̄fectum. ¶ Deinde cuz dicit. In quo clamamus rō. manifestat idē p nostram cōfessionem. Profitemur enim nos patrez habere deuz instructi a dño cū dicimus oratēs. pater noster qui es in celis. vt habetur ma. 6° Hoc aūt cōuenit dicere nō solum iudeis sed etiā gentib⁹ Et ideo duo ponit idē significātia scz abba. qđ est hebreum. et pat et qđ est latinū vl' grecū. vt ostēdat hoc ad vtrūq̄ populū pertinere. Unde 1 dūs mar.14. Abba pater oia possibilia sūt tibi. Jere .3° Patrem vocabis me. Hoc aūt dicimus nō tantus sono vocis quantū intētione cordis. q̄ quidez p̄pter sui magnitudinē clamoz dicitur sicut et ad moysen tacentē dicit exo.14 Quid clamas ad me scz intētione cordis. Sed ista magnitudo intentionis ex affectu filialis amoris p̄cedit quez in nobis spūsanctus facit. Et ideo dicit. In quo scz spū sancto clamamus: abba pater. Unde ysa.6° dicit q̄ seraphin q̄ interpretant ardentes quasi ignē spūsancti clamabant alter ad alterum. ¶ Deinde cum dicit. Ipe em̄ spiritus rō. ostendit idem ex testimonio spūsancti. ne forte aliquis dicat q̄ in nostra cōfessione decipimur. Unde dicit Ideo dico q̄ in spūsancto clamamus abba pater. Ipe em̄ spūs testimonium reddit non quidez exteriori voce ad aures hoim. sicut pater p̄testatus est de filio suo ma.3° sed reddit testimonium q̄ effectū amoris filialis quē in nobis facit. Et ideo dicit q̄ testimoniū reddit nō aurib⁹ sed spiritui nostro rō. Act.3° Nos testes sumus hoꝝ Xbozum. ¶ Deinde cū dicit. Si aūt filij rō. ponit maiorē. Et p̄io oñdit q̄ filijs debet hereditas dicēs. Si aūt aliq̄ filij per spūmsanctum. scz tur etiam q̄ sint heredes. q̄ non soluz filio naturali sed etiā adoptiuo debet hereditas. 1. pe .1. Regenerauit nos i spē viuā i hereditatē rō. ps. Heredi tas mea p̄clara est mihi. 2° ostendit q̄ sit ista hereditas. Et p̄mo describit eā ꝓtuz ad deū patrē dicens. Hi credes q̄dem dei. Dicit aūt aliquis heres alicui⁹ existere q̄ p̄ncipalia eius bona p̄cipit seu adipiscit. nō aūt q̄ aliqua munuscula recipit. sicut legitur. gen. 25. Q. abzaā dedit cuncta q̄ possedit ysaac. filijs autē cōcubinarū largitus ē munera. Bonum aūt principale q̄ deus diues ē: est ipemet Est em̄ diues p seipm et nō p aliq̄d aliud. qz extrinsecoꝝ bonoꝝ nō indiget. vt dicit in ps. Unde ipm deū adipiscūtur filij dei p hereditate. vnde ps. Dñs pars hereditatis mee. Tren.3° Pars mea dñs dixit aīa mea. Sed cum filij⁹ hereditatē nō adipiscat nisi p̄re defuncto. videt q̄ hō nō possit esse heres dei q̄ nunq̄ decedit. Dicendū est autē q̄ illō habet locū in bonis corpalib⁹ q̄ simul a multi possideri nō possunt. et ideo necesse est vnū decedere vt alij succedat. sed bona spūalia simul a mltis haberi possunt. et ideo nō oportet patrem decedere vt filij sint heredes. Potest tñ dici q̄ de⁹ decedit nobis in q̄tum est in nob p fidem. erit aūt nra hereditas in q̄tum videbim⁹ cū p speciē. Scdo describit hanc hereditatē ex pte xpi dicēs Coheredes aūt xpi qz ipe cū sit p̄ncipalis filij⁹ a q̄ nos filiationē p̄ticipam⁹. ita est p̄ncipalis heres cui in hereditate cōiungimur. Ma. 22. Hic est heres rō. Mich. 1. Adhuc heredē adducā tibi. ¶ Deinō cū dicit. Si tñ cōpatimur rō. ostendit causaz dilationis huius vite gloriose.. Et p̄mo ponit causam ex pte passionū. scdo ponit p̄mam inentiā glorie ad passiones ibi. Existimo em̄ rō. Circa p̄mum cōsideraūdū est q̄ xps q̄ est p̄ncipalis heres ad hereditatem glie puenit p passiones. Luc. vltio. Nōne oportuit xpm pati et ita intrare in gloriā suaz? Hō aūt nos faciliori modo debem⁹ hereditatē adipisci. Et ideo etiā nos oportet p passiones ad illā hereditatē puenire. Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū dei. Hō em̄ statim immortale et impassibile corp⁹ accipim⁹ vt simul cū xpo pati possim⁹. Unde dicit. Si tñ cōpatimur id ē si simul patienter sustinem⁹ tribulationes huius mūdi vt 1 cū xpo glorificemur. 2. thi. 2. Si cōmortui sum⁹ 1 conregna bimus.

Lectio quarta.

Existimo enim q̄ non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Nam expectatio creature reuelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens: sed ꝓpter eū qui subiecit eam in spe. quia 1 ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorū dei. Scimus enim q̄ omnis creatura ingemiscit et parturit vsq̄ adhuc.

Supra aplus assignauit causam dilationis imortalis vite q̄ ē hereditas filioꝝ dei. ex eo q̄ oportet nos xpo cōpati vt ad ei⁹ glorie societatē puenīamus. Et q̄ posset aliquis dicere oneroſam esse hereditatē huiusmodi ad quaz nō potest nisi q̄ tolerātiā passionū puenīri. idez hic oñdit excellentiā future glie ad passiones p̄sentis temp⁹. Et p̄mo ponit q̄ intēdit. scdo oñdit ꝓpositum ibi rō. Ad expectamus rō. Dicit ergo p̄imo. dictū est q̄ oportet nos pati vt et glorificemur nec debem⁹ refugere passiones vt gloriā habeam⁹. Existimo em̄ ego q̄ vtrūq̄ exp⁹ sū. ecc. 34 Uir in multis exptus, cogitabit mlta. Ipe abūdanter passiones sustinuit scdm illd. 2. cor. 11. In labozibus et carceribus abūdanti⁹. Ipe etiā future glorie cōplator fuit scdm illud. 2. cor. 12. Raptus ē in paradisum 1 audiuit archana Xba rō. Hoc in q̄ existimo q̄ passiones hui⁹ temporis nō sunt cōdigne ad futurā gloriam q̄ reuelabit in nobis. Ubi quattuor ponit ad oñdēdum excellentiam illius glorie. p̄imo quidem designat eius eternitatē cuz dicit. Ad futurā scz post hoc tēpus. nihil aūt est post hoc tēpus nisi eternitas Unde illa gloria excedit passiones huius tēporis sicut eternū tempale. 2. cor. 4. Id qđ in p̄senti est momētaneū et leue tribulatiōis nre supra modū in sublimitate eternū glie pōdus operatur ī nob. Scdo designat eius dignitatē cū dicit. Gloriam q̄ claritatē quādā dignitatis insinuat ps. Exultabunt scti in glia. tertio designat manifestationē cū dicit. Que reuelabit. Nūc enim gloriā q̄dem hnt scti scz occultatā in cōscientia. 2. cor. 1. Gloria nostra hec est testimoniū cōscientie nre. Tūc aūt glia illa in ꝓspectu oim reuelabitur 1 bonoꝝ 1 malorum de q̄bus dicit sap. 5° Mirabunt in subitatioe insperate salutis. q̄rto designat eius veritatē cuz dicit. In nobis. Gloria em̄ hui⁹ mundi vana est qz est in his que sunt extra hoiem. puta in apparatu diuitiarū et in opinione hominū. ps. In multitudine diuitarū suaꝝ gloriātur. Sed illa glia erit deo eo qđ est intra hoiez scdm illud luc. 17. Regnum dei intra vos ē. Sic igitur passiones hui⁹ temporis si secundū se considerentur multum deficiūt a quātitate huius glorie. Ysa. 54. Ad punctum in modico dereliqui te et in miserationibus magnis congregabo te

Sed si cōsiderenē huiusmodi passiones inquātū eas aliquis volūtarie sustinet ꝓpter deū ex caritate quā in nob spūs sanctus facit. sic ex cōdigno p huiusmodi passiones homo merek vitam eternā. Hā spūs sctūs est fons cuius aque .i. effectus saliūt i in vitam eternam. vt dicit. Jo. 4. ¶ Deinde cū dicit. Nam expectatio creature rō. Ostēdit ꝓpositū p excellētiā illius glorie. Et primo ex expectatione creature. 2° ex expectatione aplōꝝ ibi. Nō solū autē rō. Circa primū tria facit. primo ponit expectationē creature. 2° manifestat eam ibi. Uanitati em̄ rō. Dicit ergo primo. dictū q̄ etiā futura gloria excedit passiones presentes. Et hoc tamen manifestū est. Nam expectatio creature id est ipa creatura expectans expectat reuelationē filiorum dei: qz vt dicit. 1. Joh. 3. Nunc filij dei sumus 1 nōdum apparuit qđ erimus. Occultatur em̄ dignitas diuine filiationis in sanctis ꝓpter exteriores passiones: sed postmodū reuelabitur illa dignitas qñ immortalē 1 gloriosaz vitā susciplent. ita q̄ ex psona ipiorū dicitur sap. 5 Ecce quō cōputati sunt inter filios dei Dicit aūt expectatio. expectat vt talis geminatio ītensionē expectationis designet. scdm illud. ps. Expectās expectaui dominum. Sciēdum est aūt q̄ creatura hic tripl'r accipi potest. Uno modo' hoīes iusti qui specialiter creatura dei dicūtur. Ul' qz p̄manent in bono in q̄ creati sunt. Ul' ꝓpter excellētiā qz oīs creatura q̄dāmodo eis deseruit. Ja. 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis vt sumus initium aliq̄ creature eius. Hec autem creatura id ē homo iustus expectat reuelationez glorie filiorū dei tanq̄ premiū sibi repromissum. Tit. 2. Expectantes beatā spem et aduētum glorie magni dei. Scdo potest dici creatura ipa bñana natura q̄ subijcitur bonis gratie que q̄dez in hoīb⁹ iniustis nondum iustificata est. sed est sicut informis. In hoīb⁹ aūt iam iustificatis est q̄dem partim formata p gratiaz sed tamen est adhuc informis respectu illius forme quā est acceptura per gloriam. Sic igit ipa creatura id est nosp̄ scdm q̄ cōsideramur in bonis nature expectat reuelationem glorie filiorum dei. Nō etiā nobis cōpetit p gratiā sicut si dicamus q̄ materia expectat formā vel colores expectant cōpletionem ymaginis. sicut dicit glo. Job. 14. Cunctis diebus quibus nunc milito expecto donec veni at immutatio mea. Tertio mō potest intelligi de ipa creatura sensibili sicut sunt elemēta huius mundi scdz illud sap. 13. A magnitudine speciei 1 creature cognoscibiliter poterit eorum creator videri. Huiusmodi aūt creatura dupliciť aliquid expectat. naz expectatio creature sensibilis scdm q̄ est a deo ordinatur ad aliquem finē. qđ quidem cōtingit dupl'r. Uno modo scdz q̄ deus imprimit aliquā formam et virtutē naturalē huiusmodi creature: ex qua inclinatur ad aliquē finez naturalem. puta si dicamus q̄ arboz expectat fructificationem 1 ignis expectat locū sursuz. Alio modo creatura sensibilis ordinatur a deo ad aliquem finē qui [superexcedit formā naturalem ipius. Sicut enim humanuz corpus induetur quādā forma glorie supernaturali. ita tota creatura sensibilis in illa gloria filiorum dei qūandā nouitatem glorie cōsequetur secundum illud apoca. 21. Uidi celum nouuz et terrā nouam. Et p hunc modum creatura sensibilis expectat reuelationē filiorum dei. ¶ Deinde cū dicit. Uanitati enim rō. manifestat p̄dictā expectationem. Et primo ponit necessitatem expectandi. scdo expectationis terminū ibi. Quia et ipsa creatura rō. tertio expectationis signum ibi. Scim⁹ enim q̄ omnis creatura rō. Necessitas autē expectandi est ex defectu cui subiacet creatura. Cui enim nihil deficit non habet necesse aliquid expectare. Defectum autē creature ostendit dicens. Uanitati enim creatura subiecta est Et si quidē p creaturā intelligatur homo iustus. sic intelligitur subijci vanitati id est istis rebus corporalibus q̄ qu

ingemiscit. Idē sīt ei. qđ dixit nō volēs. In illis eīm ingemiscimus. que nr̄e volūtati repugnāt. Sic ergo in ꝯtum defectus nature sensibilis sunt ꝑtra naturalē appetitū ꝑticularis nature vicit ipa creatura sensibilis ingemiscere. Q autem dicit. parturit idez est ei qđ supra dixerat. Expectat. Mā ꝑturitio est via ad ꝓlem ꝓducendā. scđz autem dubium ē in hoc ꝙ dicit Omnis creatura. qz sic etiam lucluderent corpora celestia. Unde ꝛ glo. dicit ꝙ sol ꝛ luna nō sine laboze st atuta sibi implent spacia. sed exponendum est vt labor accipiat̄ ꝓ motu sicut ꝛ requies quā doꝯ accipit̄ ꝓ cessatione ab opere sicut de⁹ die. 7. requiesse. geñ. 1°. Et scōm hoc gemitus intelligit̄ corruptio que aut miscet motui locali ꝓout scilicet desinit esse in hoc vbi ꝛ incipit esse in alio. ꝓ parturitionē aūt intelligit ordinatio celestiū corpoꝝ ad eoꝝ innouationē. Si vero exponatur de hoibus sic dicitur humana natura oīs creatura cum spūali. s. ꝯtum ad intellectū cū aīali quātum ad corporis aīationē cū corporali ꝯtum ad corp⁹. Hic ergo creatura .i. homo ingemiscit partim ꝓpter mala q̄ patitur partim ꝓpt̄ bona sperata q̄ differuntur. Treñ. 1. Multi gemitus mei. Parturit aūt qz cū q̄dam afflictione animi sustinet dilationē glorie expectate. puer. 9. Spes que differt affligit aīaz. Jo. 16. Mulier cū parit tristitiā habet pñs. Vbi dolores vt ꝑturiētis. Dicit aūt vsq; adhuc. quia iste gemit⁹ nō est ablatus ꝓ nostrā iustificationē sed ꝑmanet vsq; adhuc. i. vsq; ad mortem vel vsq; adhuc. qz ꝛ si aliqui iā sint liberati qui sūt in gloria: adhuc tamē nos sumus residui Al⁹ vsq; adhuc qz nō solū antiqui patres qui fuerūt ante xp̄m sed etiā adhuc tēpore gratie eadem patimur. 2°. pe. 3. dicitur ex psona impioꝝ. Ubi est ꝓmissio aut aduent⁹ eius? Ex quo patres dormierūt omnia sic ꝑseuerant ab initio creature. Est aūt sciendū ꝙ qz creatura dei pōt dici omne illud quod sub deo est. Aliqui voluer̄t ꝑdicta verba exponere de qualibet creatura etiā de angelis sctis. Sz valde incōueniēs ē vt ipi dicant̄ vanitati subiecti aut ingemiscere ꝛ ꝑurire. vt ipi tam habeāt gloriā cui⁹ similitudinē expectam⁹ scōm illd. Ma. 22. Erūt sicut angeli dei in celis ꝛ hō ꝓuenieti? ſm ꝑdicta exponit̄.

Lectio quinta.

On solum autez illa sed ꝛ nosipsi ꝓmitias spiritus habentes. ꝛ ipsi ītra nos gemimus adoptionē filioꝝ dei expectantes redemptionez corporis nostri. Spe enim salui facti sumus. Spes autē que videtur non est spes. Nam quod videt quis quid sperat. Si autez quod non videm⁹ speramus: per patiētiā expectamus. Similiter autem ꝛ spūs adiuuat infirmitatez nostram Mā quid ozemus sicut optet nescim⁹. sed ip se spūs postulat ꝓ nobis gemitib⁹ inenarrabilibus: Qui autem scrutatur corda: scit quid desiderat spiritus qz secūdum deū postulat ꝓ sanctis.

Supza ostendit aplūs excellentiam future glorie ex expectatione creature. nūc ostēdit idem ex expectatione apostoloꝝ. Nō aūt potest esse puū quod a magnis virꝫ expectatur tam anxie. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit quod intēdit. scđo ꝓbat ꝓpositum ibi. Spe enim ꝛc. Circa ꝓmum tria facit. Primo ꝓponit dignitatez expectantium cum dicit. Non solum aūt illa. s. creatura expectat gloriā filioꝝ dei. sed et nosipsi. s. apostoli habentes ꝓ mitias spūssancti. quia. s. spūm sanctū ꝛ tēpore ꝓius ꝛ ceteris abundantius apli habuerunt sicut ꝛ in fructibus terre illud quod primo ad maturitatem ꝙuenit est pinguius ꝛ magis acceptū. Jere. 2°. Sanctus isr̄l dño ꝓmitie fruguꝫ eius. he. 12. Accessistis ad ecclesiam ꝓmitiuoꝝ qui cōscripti sunt in celestibus. Ex quo patet ꝙ apli sunt omībus aliis sanctis quacūq; ꝓrogatiua ꝓfulgeant: siue ꝛginitatis: siue doctrine: siue martirij ꝓferēdi. tanꝯ abūdantius spūm sanctum habentes. Sed poterit aliquis dicere ꝙ quidā alij sancti maioza tormēta sustinuerūt ꝛ maiores austeritates ꝓpter xp̄m ꝙ apostoli. Sed dicendum est ꝙ magnitudo meriti ꝓncipaliē ꝛ respectu essentialis ꝓmij attendit̄ ſm caritatē. Consistit eīm ꝓmiū essentiale in gaudio qđ habetur de deo Manifestū est aūt ꝙ de deo pl⁹ gaudebūt: q̄ pl⁹ amāt. Uñ ꝛ illā visionē beatā dñs suo dilecto ꝓmittit dicēs Jo. 14. Si q̄s diligit me diligetur a patre meo. ꝛ ego diligam eū ꝛ manifestabo ei meipsum. Sed scōm ꝯtitatem operum meretur homo ꝓmiū accūtale quod est gaudiuꝫ de talibus operib⁹. Apli ergo illa opera que fecerunt ex maiori caritate fecerunt. ex qua habebant coz ad multa maioza facienda si fuisset oportunuꝫ. Si aūt dicat aliquis potest tantū quis conari ꝙ habebit equalē caritatem cū apostolis. Dicendū ꝙ caritas hominis nō est a seipso sed ex gratia dei que datur vnicuiq; secundū mensurā donationis xp̄i. vt dicitur ephe. 4. Unicuiq; aūt dat gratiā ꝓportionatā ei ad quod eligitur. sicut homini xp̄o data est excellentissima gratia. qz ad hoc est electus vt eius natura in vnitatē ꝑsone diuine assumeretur. ꝛ post eum habuit maximā plenitudinem gratie beata maria que ad hoc ē electa vt esset mater xp̄i. Inter ceteros aūt ad maiorem dignitatem sunt electi apostoli vt scilicet immediate ab ipso xp̄o accipientes: alijs traderēt ea que pertinent ad salutem. ꝛ sic in eis ecclesia quodam modo fundaretur. scōm illud apoc. 21. Murus habebat fundamenta. xij. et noīa apostoloꝝ erāt in eis scripta. Et ideo dicitur. 1ª. coz. 12. Deus posuit in ecclesia primuꝫ q̄ dem apostolos. Et ideo deus eis abundantiores gratiam ꝓ ceteris tribuit. scđo ponit anxietatem expectationis cū dicit. Et ipsi intra nos gemimus. Qui quidē gemitus designat afflictionē ex dilatione rei cuꝫ magno desiderio expectata scōm illud. puer. 13. Spes que differtur affligit animam. pṡ. Laboraui in gemitu meo. Iste aūt gemitus nō est tam exterius ꝙ interius. tum qz ex interiori cordis affectu ꝓcedit. tum qz est ꝓpter interiora bona. Unde signanter dicit. Intra nos. Treñ. primo. Multi gemitus mei. Tertio ponit rem expectatā dicens. Adoptionem filioꝝ dei expectātes. i. cōpletionez huius adoptionis. Inchoata enim est huiusmodi adoptio per spūm sanctū iustificantem aīam. s. eodē Accepistis spūm adoptionis filiorum. Cōsumabitur aūt ꝙ ipsius corporis glorificationem Unde supza. 5. Gloriamur in spe glorie filioꝝ dei. Et hº est quod subdit. redemptionem corporis nostri vt scilicet sicut spūs noster redempt⁹ est a peccato. ita corp⁹ nostrū redimatur a corruptione ꝛ morte. Ose. 13. De morte redimam eos. phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre. Deinde cum dicit. Spe enim ꝛc. probat quod dixerat tali ratione. Spes est de hijs que nō ꝑsentialiter videntur sed in futuro expectātur. sed nos sumus salui facti per spem. ergo expectamus in futuruꝫ complemētum salutis. Primo ergo ponit minorē dicens. Nos eīm apostoli sicut ceteri fideles spe salui facti sumus. quia scilicet spem nostre salutis habemus. ꝓma pe. ꝓmo. Regenerauit nos in spem viuam. pṡ. Sperate in eum omnis congregatio popli. Secūdo ponit maiorez dicens. Spes aūt. i. res spata q̄ videt q̄s ꝑfuntialiter habita nō ē spes. i. nō est res spata ꝛ habita. Spes eīm est expectatio futuri

Sopho°. 8. Expecta me in die resurrectionis mee in futurū. tertio ponit ꝓbationē maioris dicēs. Maz qđ videt quis quid. i. cur spat. quasi dicat. Spes ꝓportat motuꝫ anime in aliq̄d nō habitū tendentē. Cū aūt aliquid iā habetur nō est necessariū vt in id aliq̄s moueat. Et est notāndum ꝙ qz spes ex fide quodā modo oꝛit attribuit spei op⁹ illud qđ est fidei. s. esse de non visis. scōm illud. he. xj. Fides est argumētū nō apparentiū. quarto ponit ꝯclusionē dicēs. Si aūt qđ nō videm⁹ speram⁹ sequit̄ qđ ꝑpatientiam expectamus. Unđ notāđ est ꝙ ꝓprie patia ꝓportat tolerantiā tribulationū cum quadā equanimitate. infra. 12. In tribulatione patiētes. qz vero dilatio boni habet quandā rōnez mali. Inde est ꝙ etiā diuina expectatio bonoꝝ absentiū cū trāquillitate animi attribuit patiētie. sed hec maxime ad lōganimitatez ꝑtinent scōm illud Ja. 2. Patiētes estote vsq; ad aduentū dñi. Atroq; autē modo patiētia hic accipit̄ qz apli expectabāt equanimit̄ gloriā ꝛ cū dilatione ꝛ tribulatione. Deinde cuꝫ dicit. Similr aūt ꝛc. ostēdit qđo per spūm sanctū adiuuamur in defectibus vite pñtis. Et ꝓmo ꝯtum ad cōpletionē desiderioꝝ. scđo ꝯtum ad directionē exterioꝝ euentuum ibi. Scimus aūt ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. Primo ꝓponit qđ intēdit. 2° manifestat ꝓpositū ibi Mā quid ozem⁹ ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. Dictū est ꝙ per spūs sctū vluificabūtur nostra mortalia corpa qñ aufferetur a nobis nr̄a infirmitas. Similr aūt ꝛ in statu hui⁹ vite in quo adhuc infirmitati subijcimur spūs adiuua at infirmitatē nostrā. ꝛ si nō totalr eā tollat. eze. 3. Spūs q̄s eleuauit me. ꝛ assūpsit me abij amar⁹ in indignatiōe spūs mei q̄si infirmitate nōdū totalr cessante. Man⁹ eīm dñi erat mecū cōfortans me. Et in hº spūs me assūpsit. Ma. 26. Spūs quidē ꝓptus est caro aūt infirma. Deinde cū dicit. Mā quid ozem⁹ ꝛc. mālte stat qđ dixerat. Et ꝓmo ondit necessitatē auxilij spūs qđ ꝑtinet ad infirmitatē pñtis vite. 2° ostēdit modū auxilij ibi. Sed ipe spūs ꝛc. tertio ostendit efficatiam auxilij ibi. Qui autem scrutatur ꝛc. Dicit ergo ꝓmo Recte dicoꝝ spiritus adiuuat infirmitatam nostrā. Mā in hoc patimur infirmitatem ꝙ nescim⁹ quid ozem⁹ sicut optet. Job. 3. Uiro cuius abscōdita est via ꝛ circūdedit eū de⁹ tenebris Et est ꝓsiderādū ꝙ duo dicit nos apls nescire. s. quid ozāmus petam⁹ ꝛ modū quo petere oꝛteat. sed vtrūq; videt esse falsum. Mā ꝓmo scimus quid ozem⁹ qz hoc nos dñs docuit. Mat. 6. Sāctificetur nomē tuū ꝛc. Sed dicendū ꝙ in generali quidē possum⁹ scire quid cōuenienter ozemus. sed ī spēali hoc nō possum⁹ scire. ꝓmo quidē qñ sideram⁹ aliq̄ opus ꝛtutis facere qđ est implere dei voluntatē sicut in celo ꝛ in terra. pōt ꝓtingere ꝙ illud opus ꝛtutis nō est huic vel illi cōgruuꝫ sicut alicui qui vtilit posset in actione ꝓficere nō expedit ptēptationis quies. ꝛ ecōuerso vt greg. dicit ī moralib⁹ ſup illud Job. 5. Ingredieris in abundātia sepulcrū. Unde dicit puer. 14. Est via q̄ videt hoī iusta. nouissima aūt illius ducunt ad mortē. 2° aliquis desiderat aliq̄ tēporale bonū ad sustētationem vite qđ est petere panē quottidianum qđ tū sibi vertitur in ꝓiculuꝫ mortis. Multi eīm ꝓpter diuitias pierunt. Ecc. 5. Diuitie ꝓseruate in malum dñi sui. 3° aliq̄s desiderat liberari ab aliqua molestia tēptationis que tamen est sibi ad custodiā ꝓbūilitatis. sicut paulus petijt ammoueri a se stimulū qui tū erat ei dat⁹ ne euꝫ magnitudo reuelationū extolleret. vt dicitur. 2ª. coz. 12. Similr etiam videtur ꝙ sciam⁹ sicut oꝛtet nos oꝛare scōm illud. Jac. ꝓmo. Postulet in fide nihil hesitans. Et ad hoc dicendum ꝙ in generali hoc scire possum⁹ sed in spēali motus cordis nostri vsq; quaq; discernere nō possum⁹. vtpote vtrū petamus aliquid ex ira vel ex zelo iustitie. Unde ꝛ Mat. 20. repꝛobata est petitio filioꝝ zebedei qz licz vi

verētur ꝓticipationem diuine glorie postulare: tamen ex quadam gloria seu elatione ꝓcedebat coꝝ peticio. Deinde cū dicit. Sed ipe ꝛc. ponit modū auxilij spūssācti dicens ꝙ ipse spūs postulat ꝓ nobis gemitibus inenarrabilibus. Quod quidē videtur suffragari erroꝛi arrij ꝛ macedonij qui posuerunt spūm sanctū esse creaturā ꝛ minorem patre ꝛ filio. postulare enim est minoris. sed si ex ex eo ꝙ dicit eum postulare intelligam⁹ eū esse passibilem creaturā ꝛ patre minorem. ꝙsequēs est etiā ꝙ ex eo ꝙ dicit eū gemitibus postulare. intelligam⁹ eum esse passibilē creaturam beatitudine carentē. quod nullus vnq̄ hereticus dixit. Nam gemitus ex dolore est qui ad miseriam ꝓtinet Et ideo exponendū est postulat id est postulantes nos facit sicut ꝛ geñ. 22. Nunc cognoui ꝙ timeas dominū id ē cognoscere fecisti. Facit aūt nos spūssācte. postulare in ꝯtum in nobis recta desideria cāt. Nam postulatio est quedam desideriorum explicatio. Desideria aūt recta ex amore caritatis ꝓueniūt quā in nobis spūssanctus facit. supra 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spūm sānctum qui datus est nobis. Spiritu aūt sancto dirigēte ꝛ ī stigante coꝝ nostrū ꝛ nostra desideria non possunt esse nisi nobis vtilia. Ysa. 4. Ego dom⁹ docens te vtilia. ꝛ iō subdit. Qui doco nobis. Eius aūt qđ multum desideramus ꝛ desideranter petim⁹ dilationez cū dolore ꝛ gemitibus patimur. Et ideo subdit. Hemitibus. quos spūssācte i coꝝ de nostro cāt in ꝯtum. s. nos facit celeꝛ̄ta desiderare que differūtur. Iste est gemitus columbe quē spūssanctus in nobis facit. Mañ. 2. Minabanē gementes vt colūbe. Dicit aūt inenarrabilibus. aut qz sunt ꝓpter rem inenarrabilem scilicet celestem gloriā. 2°. coz. 12. Audiuit archana verba que nō licet homini loqui. Aut qz ipsi mot⁹ coꝛ dis sufficienter enarrari nō possunt. scōm ꝙ a spū sancto procedunt. Job. 38. Quis enarrabit celorum rationem. Deinde cum dicit. Qui autē scrutator ꝛc. ostendit efficatiam auxilij quo spūssanctus nos adiuuat dicens. Qui autē scrutatur coꝛda id est deus cui ꝓpriuz est coꝛda scrutari. pṡ. Scrutans coꝛda ꝛ renes deus. Dicit autē deus scrutari coꝛda nō ꝙ inquirēdo occulta coꝛdis cognoscat. sed qz manifeste scit ea q̄ in coꝛde latēt. Sopho. 1°. Scrutaboꝛ ihrlm in lucernis. Deus inꝯ scrutās coꝛda scit id est approbat scōm illud. 2ª. thi. 2. Nouit dñs qui sunt eius. Quid ꝺsideret spūs. i. quid ꝺsiderare nos faciat. pṡ. Dñe ante te oīe desiderium meū. Ideo aūt desideria spūs que in sanctis facit spūssanct⁹ sunt deo accepta qz postulat ꝓ sanctis. i. postulare eos facit scōm deū. i. qđ ꝓuenit diuino bñplacito. puer. 10. Desiderium iustoꝝ oīe bonuꝫ In cui⁹ exempluꝫ dñs patri dicebat. Mō sicut ego volo. sed sicut tu vis. Mat. 26.

Lectio sexta.

Limus autem quoniaz diligētibus deum omnia cooperantur in bonuꝫ his qui scōm ꝓpositū vocati sunt sancti. Mā quos ꝓsciuit ꝛ ꝓdestinauit cōformes fieri ymaginis filii sui: vt sit ipe ꝓmo genitus in multis fribus. Quos aūt ꝓdestinauit hos ꝛ vocauit. ꝛ quos vocauit: hos ꝛ iustificauit. Quos aūt iustificauit: illos ꝛ magnificauit. Quid ergo dicemus ad hec: Si deus ꝓ nobis quis contra nos: Qui etiaz ꝓ ꝓio filio suo nō pepcit. sed ꝓ nobis omnibus tradidit illū. Qui non etiam cū illo omnia nobis donauit.

¶ Ostendit supra aplus q̄ spūssanct⁹ adiuuat infirmitates pñtis, vite q̄tuz ad implet̄ionē nostroz̄ desideriōz̄. Ostendit qualr̄ nos iuuat q̄tum ad exteriores euent⁹ dirigendo in bonū nostrū. Et p̄mo ꝓponit qđ intēdit. secūdo ꝓbat ꝓpositū ibi. Nā quos prescīuit ꝛc. tertio infert quā dam coclusionē ex dictis ibi. Quis ergo separabit illos ꝛc Circa p̄mū duo cōsideranda occurrūt. Primo quidem magnitudo beneficij que nobis a spū sancto ꝑfertur vt. s. omnia nobis cooperent̄ in bonū. Ad cui⁹ euidentiā cōsiderandū est q̄ q̄cquid fit in mūdo etiā si malū sit cedit in bonū vniuersi qz vt aug. dicit in ench. De⁹ ẽ adeo bon⁹: q̄ nihil maliēsse p̄mitteret nisi esset adeo potens q̄ ex q̄libet malo posset elicere aliquid bonū. Nō aūt semp cedit malū in bonū eius in quo est sicut cozruptio vni⁹ animalis cedit quidē in bonū vniuersi in q̄tum p̄ cozruptionē vni⁹ generat̄ aliud. nō tñ in bonū eius qđ cozrumpit̄ qz bonū vniuersi est a deo volitū scōm se z ad ipm ordinātur omēs ptes vniuersi. Et eadē ratio esse videt̄ circa ordinez nobi lissimaꝝ ptium ad alias ptes. qz malū aliaꝝ ptium ordinatur in bonū nobilissimaꝝ. Sed quicq̄d fit circa nobilissimas ptes nō ordinat̄ nisi in bonū ipaꝝ qz de eis ꝑter secura habeat̄. ō alijs aūt ꝑpter ipas. sicut medicus infirmitatem pedis sustinet vt curet caput. Inter omēs aūt ptes vniuersi excellūt sancti dei ad quoꝝ q̄libet ptinet qđ dicitur. Mat. 25. Sup oīa bona sua cōstituet eum. Et ideo quicq̄d accidit vel circa ipos vel alias res totū in bonum eoꝝ cedit ita q̄ verificat̄ qđ dicit̄ puer. xj. Qui stultꝰ est seruiet sapienti qz. s. etiā mala peccatoꝝ in bonū iustoruz cedunt vnde z de⁹ spālem curā de iustis habere dicit̄ secūdū illud. ps̄. Oculi dñi sup iustos. in q̄tuz. s. sic de eis curat q̄ nihil mali circa eos p̄mittit qđ nō in eoꝝ bonum cōuertat. Et hoc quidē manifestū est q̄tum ad mala penalia que patiunt̄. Unde in glo. dicit̄ q̄ ipoz infirmitate exercetur humilitas. afflictione pacia. cōtradictione sapientia. odio benivolentia. Unde. 1ᵉ. pe. 3. Si quid patimini ꝑpter iustitiā beati. Sed nūquid etiā eis peccata cooperāt̄ in bonū? Quidā dicūt q̄ peccata cōtinent̄ nō sub hoc q̄ dicit oīa. qz scōm augustinū peccatū nihil est z nihil fiunt hoīes cū peccāt. Sed cōtra hoc est qđ in glo. sequit̄. Alīqz adeo talib⁹ deus oīa cooptatur in bonū vt si qui horum deuiant z exorbitant etiā hoc ipm eis faciat ꝑficere in bonū. Unde z in ps̄. dicit̄. Cū ceciderit iustus nō collidetur qz dñs supponit manū suā. Sed scōm hoc videtur q̄ semp tales in maiori caritate resurgāt qz bonū hoīs in caritate cōsistit. quā si nō habeat apostol⁹ se nihil esse recognoscit. 1ᵉ. cor. 13. Sed dicendū est q̄ bonū hoīs nō solum cōsistit in q̄titate caritatis sed ꝓcipue in ipius ꝓseuerantia vsqz ad mortē scōm illud Mat. 24. Qui ꝓseuerauerit vsqz in finē hic saluus erit. Ex hoc aūt q̄ iust⁹ cadit resurgit cautior z humilior. Unō in glo. subdit̄ posq̄ dixerat q̄ hoc ipm faciat eis in bonū ꝑficere. qz sibi humiliores redeūt atq; doctiores. Discūt enī cū tremore se exultare debere. nō quasi arrogādo sibi tanq̄ de sua virtute ducia p̄manendi. ¶ Scdo oportet ꝓsiderare qnib⁹ hoc bñficium cōperat. Circa qđ primo attēditur aliquid ex ꝑte hominis cū dicit. Diligētib⁹ deū. dei enī dilectio est in nob̄ p̄ inhabitantē spūm vt habitū est supra. 2°. Ipse aūt spūs sanct⁹ est qui nos dirigit in viā rectā vt dicit̄ in. ps̄. Unō dicit̄. 1ᵉ. pe. 3. Quis est qui vobis noceat si boni emulatores fueritis? Et in ps̄. Pax multa diligentib⁹ legez tuam z nō est illis scādalum. Et hoc rōnabiliter. qz vt dicitur puer. 8. Ego diligētes me diligo. diligere est bonuz velle dilecto dei aūt velle est opari. Quia enī quecūq; voluit fecit vt in ps̄. dicit̄. Et ideo de⁹ oīa cōuertit in bonū hijs qui eū diligūt. scdo attendit̄ id qđ est ex ꝑte dei. qui p̄mo fideles ab eterno p̄destinauit. scdo ex tēpore vocat. tertio sanctificat z hec tria tāgit cū dicit. Hijs qui scōm p̄positum vocati sunt sancti. i. p̄destinat⁹ vocatis z sanctificatis. vt ꝓpositū referat̄ ad p̄destinationē que scōm aug. est ꝓpositū miserendi. Ephe. 1°. Predestinati scōm proposituz ei⁹. Qđ dicit vocati. ad vocationē. Ysa. 41. Educavit eū vt sequerēt̄ se. Qđ dicit sancti ad sanctificationē scōm illud Lᵉ. 21. Ego dñs qui sanctifico vos. Hoc aūt aplus se scire dicit ex ꝑsona sanctoꝝ dicens. Scim⁹. sap. 10. Dedit illi sciam sanctoꝝ. Procedit aūt hec scia tum ex experimento. tum etiam ex cōsideratione efficatie caritatis. Can. 8. Fortis est vt mors dilectio. Et etiā p̄destinationis eterne. Ysa. 46. Dis volūtas mea implebit̄ et omne ꝑsilium meū fiet. ¶ Deinde cū dicit. Nā quos prescivit ꝛc. ꝓbat qđ dixerat tali rōne. Nullus pōt nocere hijs quos de⁹ ꝓmouet. Sed p̄destinatos diligentes deū deus ꝓmouet. Ergo nihil pōt eis nocere. sed oīa cedunt eis in bonū. Prio ergo ꝓbat minoꝛ. s. q̄ eos de⁹ ꝓmoueat. 2° maioꝛ. s. q̄ ꝓmotis a deo nihil pōt esse nocuū ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Primo ꝓponit ea que sunt ad ꝓmotionē sanctoꝝ ab eterno. 2° ea que sunt ex tēpore ibi. Quos aūt p̄destinauit ꝛc. Ponit aūt duo circa p̄mū. s. prescīam z p̄destinationē cuz dicit. Nā quos prescivit z quos p̄destinauit. Dicūt aūt quidam q̄ predestinatio hic accipit̄ p̄ preparatione que est ex tēpore. qua. s. de⁹ prepat sanctos ad gram z hoc dicunt ad distinguendū prescīam a p̄destinatione. Sed si recte cōsideret̄ vtrūq; est eternū z vtrūq; nō. Nā sicut dictū est supra p̄mo. sup illud qui predestinat⁹ est. p̄destinatio importat p̄cordinationē quādaz in aīo eoꝝ que quis est facturus. Ab eterno aūt de⁹ predestinauit būficia que sanctis suis erat daturus. Unō p̄destinatio est eterna. differt aūt a prescia scōm rōnem qz prescia importat solā notīciā futuroꝝ. sed p̄destinatio importat cālitatem quādaz respectu eoꝝ. Et ideo de⁹ habet prescīaz z de peccatis. sed p̄destinatio est de bonis salutarib⁹. Unde aplus ad ephe. primo dicit Predestinati scōm ꝓpositū ei⁹ vt sim⁹ in laudē ꝛc. Circa ordinē aūt prescīe z p̄destinationis. dicunt quidam q̄ prescia meritoꝝ bonoꝝ z maloꝝ est ratio p̄destinationis z reꝓbationis vt. s. intelligat̄ q̄ deus p̄destinet aliqs qz plcit eos bñ opaturos z ī xp̄o credētios. Et scdz hoc littera sic legit̄. Quos prescivit cōformes fieri ymaginis filij eius hos p̄destinauit. Et hoc quidē rationabl⁹ dicere tur. si p̄destinatio respiceret tñ vitam eternā que dat̄ meritis sed sub p̄destinatione cadit oīe beneficiuz salutare quod est homini ab eterno diuinit⁹ prepatū. Unde eadē ratione oīa bñficia que nobis confert ex tēpore prepauit nos ab eterno. Unō ponere q̄ aliqō merituz ex ꝑte nr̄a p̄ supponat̄ cuius prescia sit ratio p̄destinationis nihil est aliud q̄ gratiā ponere dari ex meritis nostris. z q̄ principium bonoꝝ o pum est ex nobis z cōsumatio est ex deo. Un de cōuenient⁹ sic ordinat̄ littera. Quos prescivit hos et p̄destinauit fieri cōformes ymaginis filij sui. Et ista conformitas nō sit ratio p̄destinationis sed termin⁹ vel effectus. Dicit enim aplus ephe. p̄mo. Predestinauit nos in adoptionē filioꝝ dei. Nihil enim aliud est adoptio q̄ illa cōformitas. Ille enim qui adoptat̄ in filium dei cōformatur vero filio ei⁹. Primo quidē in iure p̄cipande hereditatis. sicut supra eodē dictū est. Si filij z heredes. heredes quidē dei coheredes aūt xp̄i. scdo in p̄cipatione splendoris ipius. Je ẽ enim genit⁹ est a patre tanq̄ splendoz glozie eius. Ihe. p̄mo. Unō p hoc q̄ sāctos illumiat de lumine sapie z gratie facit eos fieri cōformes sibi. Unde in ps̄. dicit̄. In splēdoribus sanctoꝝ ex vtero ante luciferum genui te. i. pfundentē oēm splendoꝛ sanctorum Quod aūt dicit. Ymaginis filij eius. pōt intelligi dupliciter. Uno modo vt sit cōstructio appositiua. vt sit sensus

conformes imaginis filij eius qui est imago. Col. 1. Qui est imago invisibilis dei. Alio modo potest intelligi vt sit constructio transitiua: vt sit sensus: predestinauit nos fieri conformes filio suo: in hoc q̄ portemus eius imaginem. 1. cozin. 15. Sicut portauim⁹ imaginē terreni: sic portemus imaginē celestis. Dicit aūt. Quos predestinauit nō qz oēs prescitos predestinet: sed qz eos predestinare nō poterat nisi prescīret. Jere. 1. Priusq̄ te formarē in vtero noui te. Quid aūt ex hac predestinatione sequat̄ subiungit. Ut sit ipse primogenit⁹ in multis fratrib⁹. Sicut enī deus suam naturalē bonitatē voluit alijs cōunicare: participando eis silitudinē sue bonitatis vt non solū sit bon⁹ sed etiam actoz bonoꝝ. ita filius dei voluit conformitatē sue filiationis alijs cōunicare vt non solū sit ipse filius: sed etiā primogenitus filioꝝ. Et sic q̄ p generationē eternam est vnigenitus. fm illud Jo. 1. Unigenit⁹ q̄ est in sinu patris fm collationez gratie sit p̄mogenitus in multis fratribus. Apoc. 1. Qui est primogenitus mortuoꝝ z p̄nceps regū terre. Habet igit̄ xp̄us nos fratres: tū qz nobis similitudinem sue filiationis cōunicauit: sicut hic dicit. tum qz silitudinē nostre nature assumpsit. fm illud Heb. 2. Debuit p omnia fratribus assimulari. ¶ Deinde cū dicit. Quos aūt predestinauit ꝛc. ponit ea que ex tempore sancti diuinitus consequunt. Et p̄mo ponit vocationē cū dicit. Quos p̄destinauit hos z vocauit. predestinatio aūt eius irrita esse non potest. scōm illud Ysa. 14. Juravit dñs exercituū scōs. Si non vt pusaui ita erit z quo mē te tractaui sic eueniet. Primū aūt in quo incipit p̄destinatio impleri est vocatio hoīs: que quidez est duplex. Una exteriorz que fit ore predicatoris. puer. 9. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem. Hoc modo deus vocauit Petrum et Andream vt dicit Matth. 4. Alia vero vocatio est interioz q̄ nihil aliud est q̄ quidam mentis instinct⁹ q̄ coz hoīs mouet̄ a deo ad assentiēdū his que sunt fidei vel virtutis. Ysa. 41. Quis suscitauit ab oriente iustū z vocauit eum vt sequerēt̄ se? Et hec vocatio necessaria est. qz coz nostrū non se ad deuz cōuerteret nisi ipse deus nos ad se traheret. Jo. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater q̄ misit me traxerit eum. Treñ. 5. Convierte nos dñe ad te z conuertemur. Et etiam hec vocatio est efficax in p̄destinatis. qz huiusmodi vocationi assentiunt. Jo. 6. Omnis q̄ audiuit a patre meo z didicit venit ad me. Unde secundo ponit iustificationē cū dicit. Quos vocauit hos z iustificauit. s. gram infundendo supra. 3. Justificati gratis per gram ipius. Hoc aūt iustificatio z si in aliquib⁹ frustretur qz non ꝓseuerant vsqz in finem in predestinatis tñ nunq̄ frustrat̄. Unde tertio ponit magnificationez cum subdit. Hos z magnificauit. Et hoc duplicit̄. s. Uno quidem mō p effectum virtutis z gratie. Alio aūt modo p exaltatiōs glozie. Sap. vltimo. In omnib⁹ dñe magnificasti populū tuum z honorasti. Ponit aūt ꝑteritū p futuro si intelligatur de magnificatione glozie vel ꝑpter certitudinē futuri vel qz quod in quibusdā est futurū in aliis est completum ¶ Deinde cuz dicit. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. manifestat magnorem scz qđ ꝓmoris a deo null⁹ potest nocere. Et primo ostendit q̄ nō possit pati detrimentū p malū pene. secūdo q̄ nec p malū culpe ibi. Quis accusabit ꝛc. Maluz pene est duplex. Unum quidē consistit in illatione maloꝝ. alius in subtractione bonoꝝ. Primo ostendit q̄ illi qui ꝓmouent̄ a deo non patiunt̄ detrimentū p conatū alicuius ꝓsequentis dicens. Quid q̄ dicemus? quasi dicat. Cum tot bona deus suis electis prestet quid potest dici contra hec vt scz predicta del beneficia annullētur quasi diceret. Nihil. puer. 21. Non est sapientia z non est prudentia z nō est consilium contra dominū. Vel quid dicemus? Ad hec s. aspicientes z oportet nos obstupescere. Abacuc. 3. Scōm aliam litterā. Considerauī opera tua z expaui. Vel quid dicemus ad hec. i. quid poterim⁹ deo retribuere tot bene ficijs dignū? ps̄. Quid retribuā dño ꝓ omnibus que retribuit mihi? Et subiungit. Si deus p nobis est scz predestinando vocando iustificando z magnificādo: quis cōtra nos scz esse poterit efficaciter. Ysa. 5. Stem⁹ simul qs est aduersarius meus? Job. 17. Pone me iuxta te z cui⁹ vis manus pugnet contra me. Secundo ostendit q̄ sancti dei non possunt pati detrimentū ex subtractione bonorum dicens. Qui etiam ꝓprio filio non pepercit. Cū aūt supra de multis filijs mentionem fecisset dicens. Accepistis spiritū adoptionis filiozum: ab omnib⁹ illis hunc filium separat dicens. Proꝓo filio suo id est nō adoptato vt heretici mentiunt̄ sed naturali z coeterno. i. Jo. vltimo. Et simus in vero filio eius iesu xp̄o. de quo pater dicit. Matth. 3. Hic est filius meus dilectus. Quautē dicit. nō pepercit. intelligendum est q̄ eum a pena nō exemit. Nā culpa in eo non fuit cui parci potuisset: puer. 13. Qui parcit virge odit filium suū. Non tñ deus pater filio suo non pepercit vt et alīq̄d accresceret qui est q̄ omnia deus ꝑfectus. sed ꝑpter nostrā vtilitatē eum passioni subiecit. Et hoc est quod subdit. Sed p nobis omnibus tradidit illū id est exposuit eum passioni p exptatiōe peccatoꝝ nostrorum. ī. 4. Tradit⁹ est ꝓpter delicta nostra. Ysa. 53. Dominus posuit in eo iniquitatem omniū nostrū. Tradidit eum deus pater in mortem: eum incarnari z pati statuendo z humane eius voluntati inspirando charitatis affectum qua passionem spontaneus subiret. Unde ipse seipsum tradidisse dicit̄ eph. 5. Tradidit semetipsum p nob. tradidit etiam eum Judas z Judei exterius aliquid operādo. vt supra. 5. habitum est. Est aūt notandum q̄ dicit. q̄ etiam ꝓprio ꝛc. Quasi dicat. Non solum alios sanctos p salute hominum tribulationi exposuit fm illud Osee 6. Propter hoc dolaui in pphetis. 2. cor. 1. Cum tribulamur p vestra exhortatione z salute. Sed etiam ꝓpriz filium suum. In ipso aūt filio dei omnia existunt sicut in primordiali preogatiua causa. Col. 1. Ipse ẽ ante omnia ꝛc. Unde eo tradito nobis: oīa sunt data nobis. Unde subdit. Quō non etiam cum illo scz dato nobis oīa donauit nobis. vt scz oīa cedant in bonū nostrum. superiora quidem s. diuine persone ad fruendū. rationales spirit⁹ ad conuiuendū. omnia inferiora ad vtendum non solū p spera sed etiam aduersa. 1. cozin. 3. Omia vestra sunt: vos autem xp̄i: xp̄us aūt dei. Unde patet q̄ sicut in ps̄. dicit. Nihil deest timentibus eum.

Lectio septima.

Quis accusabit aduersus electos dei
q Deus qui iustificat. Quis est qui cō
demnet? Christus iesus qui mortuus est: immo q̄ z resurrexit: qui est ad dexteram dei qui etiā interpellat p nobis. Quis ergo nos separabit a charitate christi. Tribulatio an angustia: an fames: an nuditas: an periculum: an persecutio: an gladius: Sicut scriptū est. Quia ꝑpter te mortificamur tota die. estimati sum⁹ sicut oues occisionis Sed in his omnibus supamus: ꝑpter eum q̄ dilexit nos. Certus sum enī. qz neq; mors: neq; vita: neq; angeli: neq; principat⁹: neq; virtutes: neq; instantia: neq; futura: neq; fortitudo. neq; altitudo: neq; pfūdū: neq; cre

tura alia poterit nos separare a charitate dei: que est in christo iesu dño nostro.

Postq̃ aplus ostendit q̃ sancti quos deus ꝓmouet nullum detrimentū pati possunt quasi a malo pene. hic ostendit q̃ nullus detrimentū pati ꝑ ossunt quasi a malo culpe. Et primo ostendit ꝓpositū. secundo excludit quandā obiuationem ibi. Christus iesus ꝛc. Circa primū considerandum est q̃ aliquis ꝓpter culpaꝫ leditur a duob⁹. Primo quidē ab accusatiōe. secundo a iudice cōdemnāte. Primo ergo ostendit q̃ nulla accusatio possit esse sanctis dei nociua. ꝛ hoc ratione diuine electionis. Qui em̄ aliquez eligit ex hocipso eum approbare videt. Sancti aūt sunt electi a deo. Eph.1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: vt essemus sancti. Qui accusat improbat eum quem accusat. Non est aūt alicuius accusatio contra dei approbationē. Et ideo dicit. Quis accusabit. s. efficaciter aduersus electos. i. aduersus eos quos de⁹ elegit vt sint sancti. Unde dicit apoc.12. Proiectus est accusator fratrum nostroū. Secūdo ostendit q̃ nullius accusatio pōt esse sanctis nociua. Et hoc etiam ostendit ex alio dei beneficio quo. s. de⁹ nos iustificat. qō q̃dē beneficiū ꝑmittit dicens. Deus. s. est qui iustificat fm illō qō supra dictū est Quos vocauit hos ꝛ iustificauit. 1. cor. 6. Sz iustificati estis. Cōdemnatio aūt contra iniustos locū habet. Quis est ergo q̃ cōdemnet iustificatos a deo? Job.34. Ipso cōcedente pacem quis est qui condemnet? ¶ Deinde cū dicit. Christus iesus excludit obiuationem. posset aliquis timere ne a christo iesu aliquis accusaretur ꝛ condemnaretur tanq̃ transgressor mādati ipsius xpi. sicut ꝛ de moyse dñs dicit. Jo.5. Est qui accusat vos moyses in quo speratis. Et q̃ etiam ab ipso condemnaret eo q̃ ipse est cōstitutus a deo iudex viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ. vt dicit act.10. Ipse etiam est immunis a peccato. 1. cor. 2. Qui peccatum non fecit. ꝛ ideo ydoneus videt ad accusandū ꝛ condemnādum fm illud Jo.8. Qui sine peccato est vestrum ꝓm⁹ in illā lapidē mittat. Et iō dicit xps iesus. Quasi dicat. Nūquid christ⁹ iesus accusabit aduersus electos dei vel etiam eos condemnabit? Et ostendit q̃ nō: qz etiā ipe fm humanitatē suam magna beneficia satis confert sicut ꝛ fm suam diuinitatē. Et ponit quattuor humanitatis ipsius beneficia. Primo quidē mortez eum dicit. Qui mortuus est sc̃z ꝓ nostra salute. 1. Pe.3. Christ⁹ semel ꝓ peccatis nostris mortuus est. Secūdo resurrectionē ꝑ quā. s. nos viuificat ꝛ nūc vita spūali ꝛ tandē vita corpozali. Un̄ subdit. Qui ꝛ resurrexit vt supra.4. Resurrexit ꝓpt iustificationem nostram. Addit aūt immo. qz potius est nūc cōmemozandus ex virtute resurrectionis q̃ ex infirmitate passionis. 2. cozin. vltimo. Nam si crucifixus est ex infirmitate nostra: viuit ex virtute dei. Tertio ipsam patris confessionem cū dicit. Qui est a dextris dei id ē in equalitate dei patris fm naturam diuinā ꝛ in potioribus bonis eius fm naturam humanā. Et hoc etiam est ad gloriā nr̄ā qz vt dicit Eph.2. Consedere nos fecit in celestibus in christo iesu. Inquantū em̄ nos membra eius sum⁹ nos in ipso deo patri consedemus. Apoc.3. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in trono meo sicut ego vici ꝛ sedi cum patre meo in trono eius. Quarto interpellationē eius cū dicit. Qui etiā interpellat ꝓ nobis quasi aduocatus nr̄ existēs 1. Jo.2. Aduocatū habemus apud patrē: iesuꝫ xp̃m. Ad officium aduocati ꝑtinet non q̃ accuset vel condemnet ꝫ magis accusatoꝝ repellat ꝛ codemnationē impediat. Dicitur aūt ꝓ nobis interpellare dupliciter. Uno mō ꝓ nobis ozando fm illud Jo.17. Non ꝓ his ergo tantuꝫ sz̃ aplis sed his qui credituri sunt ꝓ verbuꝫ eoꝝ in me. Huc autē eius interpellatio ꝓ nobis est voluntas ipsius de vestra salute Jo.17. Volo vt vbi sum ego ꝛ illi sint mecum: Alio modo interpellat ꝓ nob humanitatē ꝓ nobis assumptaꝫ ꝛ mysteria in ea celebrata conspectui paterno representando. Heb.9. Introiuit in ipsum celum vt appareat nunc vultui dei ꝓ nobis. ¶ Deinde cum dicit. Quis ergo nos separabit ꝛc. Infert cōclusionē ex dictis. Et quia hec conclusio quasi incredibilis videt inexpertis: ꝓponit eam ꝓ modu⁹ questionis. Unde tria facit. primo ꝓponit questionem. secundo ostendit necessitatē questionis ꝓpositre ibi. Sicut scriptū est ꝛc. tertio ponit solutionē ibi. In bis omnibus ꝛc. Potest aūt hec questio ex premissis duplici ratione concludi. Primo quidez sic. Tot beneficia sunt nobis diuinitus collata ꝛ tam efficatia vt nullus contra ea possit. Sia aūt predicta beneficia ad hoc tēdunt vt nos simus in charitate radicati ꝛ fundati. vt dicit eph.3. Quis ergo nos segabit a charitate christi? qua sc̃z xp̃m diligim⁹ ꝛ primū. fm q̃ ipse precepit. Jo.13. Mandatū nouum do vobis ꝛc. Alio modo sic. Dictum est q̃ magna beneficia deus sanctis suis confert ex quoū consideratio ne adeo charitas christi i cozdibus nostris feruet q̃ nihil eam extinguere potest. Can. vltimo. Aque multe non potuerūt extinguere charitatē. Proponit aūt mala ꝓ quoꝝ passionem aliquis credi posset vt charitatem christi deseret. Et primo ponit ea que ꝑtinent ad vitā. secūdo id q̃ ꝑtinet ad mortem. Circa vero ea que in vita imminent sustinenda. primo ponit mala presentia. secūdo futura. Circa presentia vero primo ponit ea q̃ ꝑtinent ad tolerantiaꝫ malozum. secundo ea que pertinent ad defectū bonoruꝫ. Mala aūt ꝓpessa cōsiderari possunt dupliciter. Uno mō fm q̃ sunt in patiente qui dupliciter ab eis afflig̃it. s. exterius fm corꝑus. Et ad hoc ꝑtinet tribulatio. Dicit em̄ a tribulis que sunt herbe pūgitiue. Heñ.3. Spinas ꝛ tribulos germinabit tibi. Unde aliqs tribulari dicit cū exterius pungit. Nec tñ ꝓpter hoc insti vincunt. ps̃. Multe tribulationes iustoꝝ ꝛ de bis omnibus liberabit eos dom⁹. Affligit etiam homo ab eis ꝓ interiorem anxietatem cozdis dum sc̃z aliquis non videt quo diuertat vel q̃modo euadat. Et quantum ad hoc subdit. An angustia? Dañ.13. Angustie mihi sunt vndiq̃ ꝛ quid eligā ignozo. Alio mō huiusmodi mala considerari possunt fm q̃ sunt in agente. Et quantū ad hoc subdit. An ꝑsecutio? Quāuis em̄ ꝑsecutio ad hoc ꝓprie ꝑtinere videat q̃ aliquis alium ꝑsequit effugando. fm illud Matth.10. Si vos ꝑsecuti fuerint in vna ciuitate: fugite in aliam: tamē cōmuniter ꝑsecutio accipi pōt ꝓ inflictione cuiuslibet nocumēti. ps̃. Multi ꝑsequunt me qui tribulant me. Deinde ponit mala q̃ ꝑtinent ad subtractionē bonoruꝫ que sunt necessaria vite. s. cibus ꝛ vestimenta fm illud .1. Ti.6. Habētes alimenta ꝛ quibus tegamur bis contenti simus. Ad subtractionē aūt cibi ꝑtinet fames. Un̄ subdit. An fames Ad subtractionē autē vestitus ꝑtinet nuditas. Unde subdit. An nuditas. 1. cozin. 4. Usq̃ in hanc hozaꝫ esurim⁹ ꝛ sitimus: ꝛ nudi sumus. Quantū ad mala futura subdit. An periculum. s. iminens in futurū. 2. cor. 12. Periculis fluuium periculis latronū. Quantū aūt ad mortē subdit. An gladi⁹. Heb.11. In occisiōe gladij moztui sunt. ¶ Deinde cum dicit. Sicut scriptū est ꝛc. ostendit huius questionis necessitatē ꝓ hoc q̃ dicit q̃ sanctis oīa ista imminebant patienda ꝓpter christi charitatez. Et inducit verba psalmiste quasi in persona martyrū ꝓpositā. In quib⁹ primo ponit causam passionis. Martyrē em̄ non facit pena sed causa vt dicit aug. Unde dicit. ꝓpter te Matth.10. Qui perdiderit aīam suam. i. vitam ꝓpter me inueniet eam. 1. Pe.4. Nemo vestrū patiat vt fur aut homicida. Si aūt vt christianus nō erubescat. Patiat aūt ꝓpter christum non solum qui patit ꝓpter fidem christi: sed etiam q̃

patit ꝓ quocūq̃ iusticie opere ꝓ amore christi. Matth.5. Beati qui ꝑsecutionē patiunt ꝓpter iusticiam. Secūdo ponit grauitatē passionis cum dicit. Mortificamur id est mozti tradimur. Hester.7. Traditi sumus ego ꝛ populꝰ meus vt cōteramur ꝛ iugulemur ꝛ pereamus. Tertio cōtinuitatem ꝑsecutionis cum dicit. Tota die id est ꝑ totū tempus vite. 2. cozin. 4. Semper nos q̃ viuimus in mortem tradimur ꝓpter iesum. Quarto promptitudinē ꝑsequentiū ad occidendū cum dicit. Estimati sumus vt oues occisionis. i. deputate vt occidant in macello: que cuꝫ studio occidunt. Jta ꝛ sancti ex ꝓposito ꝛ cum studio occidebant. Jo.16. Uenit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obsequiū se prestare deo. Za.11. Pasce pecora occisionis que q̃ possederant occidebant. ¶ Deinde cum dicit. Sed in bis omnibus. soluit questionē. Et primo ponit solutionez viceus. Sed in bis omnibus. s. malis que supra posui superamus dum sc̃z circa omnia illubatā charitatem seruam⁹, Sap.10. Certamē forte dedit illi vt vinceret. Et hoc non nostra virtute: sed ꝑ auxiliū christi. Un̄ subdit. Propter eum qui dilexit nos. i. ꝓpter eius auxilium vel ꝓpter affectum quem ad eum habemus non quasi nos primo dilexerim⁹ eum: ih̃ qui ipse ꝑ⁹ dilexit nos vt dicitur. 1. Joh. 4. ꝛ 1. cozin. 15. Gratias deo q̃ dedit nobis victoriam ꝑ iesum christū. Secundo ibi. Certus sum. manifestat solutionē ostendens inseparabile esse sanctoꝝ charitatem. Et primo ostendit q̃ non potest separari a creaturis que sunt. secundo q̃ nec etiā a creaturis que non sunt sed esse possent ibi. Neq̃ creatura alia. Circa primū duo facit. primo ponit ea que sunt in bone dicens. Certus sum em̄ qz neq̃ mors que est precipuū inter terribilia. neq̃ vita que est precipuū inter appetibilia sc̃z poterit nos separare a charitate dei. infra.14. Siue viuimus domino viuimus siue mozimur dño mozimur. In bis aūt duob⁹ includuntur oīa q̃ supra posuit. Nam sex precedentia ꝑtinēt ad vitam. vnum aūt sc̃z gladius ꝑtinet ad mortē vt supra dictū est. Deinde ponit ea que sunt exterius inter que primo ponit spūales creaturas dicens: Neq̃ angeli qui sc̃z sunt minozes deputati ad custodiaz hoim singulozum. ps̃. Angelis suis mandauit de te. Neq̃ principat⁹ sc̃z q̃ sunt deputati ad custodiā gentiū. Dañ.10. Hunc reuertar vt prelier aduersus principem persaruꝫ. Cum em̄ egrederer apparuit princeps grecoruꝫ veniēs ꝛ nemo est adiutor meus nisi michael noster princeps. Addit aūt neq̃ virtutes Qui est supremus ordo ministrantiū Luc̃. 21. Virtutes celoruꝫ mouebunt. Potest autez hoc intelligi dupliciter. Uno modo de malis angelis qui contra sanctos decertāt Eph.6. Non est nobis colluctatio aduersus carnē ꝛ sanguinem: sed aduersus principes ꝛ potestates. Alio modo potest intelligi de bonis. Et fm hoc vt Chrysostom⁹ dicit in libro de cōpunctione cordis: Hoc dicebat non q̃ angeli affectare possent aliquando eum a xpo separare sed etiā ea que sunt impossibilia verbigratia fieri posse dixit magis q̃ se ab amore xpi sciungi. vt ꝑ hoc quanta in eo vis esset diuine charitatis ostenderet. atq̃ omnibus ante oculos poneret. hic em̄ amantium mos est vt amorem suum silentio tegere nequeant. sed necessarijs suis et caris efferunt ꝛ produnt: ꝛ flāmas suas intra pectus cohibere non possunt. Enarrant ea frequentius vt ipsa assiduitate narrandi amoris sui solacium capiant: ꝛ refrigeria immēsi ardoris assumant. Sic ergo facit beatus hic eximius amator xpi omnia que sunt ꝛ que erūt queq̃ accidere possunt ꝛ que omino non possunt simul vno sermone complectit. Et simile est qō dicit Sal.1. Licet nos aut angelus de celo euangelizet vobis ꝓter q̃ qō euangelizauit vobis anathema sit. ¶ Deinde ponit etiam creaturas sensibiles q̃ duplicē diuersitatē ponit. ꝓmo q̃dē fm tempus q̃ diuersificātur fm ꝑsens ꝛ futurū. Unde dicit. Neq̃ instantia id est presentia siue dolorē siue delectationē inferant. 2. cor. 4. Non cōtemplantib⁹ nobis ea que vident. Addit aūt. Neq̃ futura quoꝝ nec timoꝛ nec desideriū potest nos separare a christo. Unde ipse dicebat. Act.21. Ego non solum alligari sed ꝛ moꝛi in hierusalē paratus sum ꝓpter nomē dñi iesu. ¶ Deinde ponit diuersitatē sensibiliū creaturaꝝ ex parte magnitudinis. ꝛ primo tāgit magnitudinē virtutis cuꝫ dicit. Neq̃ fortitudo id est neq̃ creatura fortis potest me separare a christo puta fortis ignis aut fortis aqua qz vt can. 8. dicit. Fortis est vt moꝛs dilectio. ¶ Deinde ponit magnitudinē dilectionis describēs eam fm ea q̃ ꝓprie conueniunt cozporibus. s. altum ꝛ ꝓfundū. Unde dicit. Neq̃ altitudo ex qua sc̃z aliqs mihi minaret ꝓcipitiuꝫ sicut dicit Luc. 4. Q duxerūt iesuꝫ vsq̃ ad supciliū montis vt precipitarent eum. Neq̃ profundū in quo aliquis submersionē minaret. ps̃. Infixus sum in limo profundi. Possunt etiam hec tria ad res humanas referri. Tripliciter em̄ aliquis homo posset a deo aliquē auertere. Uno quidē mō cogendo q̃ fortitudinē. Sz sicut dicit. 1. Regꝫ 2. Non est fortis sicut deus noster. Secundo stupefaciendo ꝓ altitudinez auctozitatis. sed de deo dicit in ps̃. Tu solus altissimus sup omnē terram. Tertio seducendo per profunditū sapientie. sed de deo dicit Job.11. Profundior inferno. ꝛ vnde cognosces? Possunt etiā hec duo altitudo ꝛ profundū ad prospera ꝛ aduersa referri fm illud. 2. cozin. 6. Per arma iusticie a dextris ꝛ a sinistris. Uel fm Chrysostomū in libro de compunctione cordis. q̃ ait altitudo ꝛ profundū nō mihi aliud indicare videt q̃ regnū celoruꝫ ꝛ gehennā. Quasi dicat. nec si a regno decidere me necesse sit aut etiam in gehennā trahi ꝓ xpo: nec hoc quidē mihi metuendū est. Quantū aūt ad ea que nō sunt sz possūt eē subdit. Neq̃ creatura alia qō vtiq̃ fm Chrysostomū de bis dicit que non sunt. quasi illi non sufficiāt omnia que sunt sed illa que non sunt ꝓuocat quodā modo ad certamen. Nihil inquit istoruꝫ poterit nos separare a charitate dei. s. cozin. 13. Charitas nunq̃ excidit. Que quidem charitas dei est in christo iesu dño nostro. qz sc̃z ꝑ eum data est nobis inquantū spiritūs sanctum nobis dedit Luc̃. 12. Ignem veni mittere in terrā ꝛ quid volo nisi vt accendat. Sed cum scriptū sit Eccls.9. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit sed omnia in futurū seruant incerta. quid est hoc qō dicit se esse certū q̃ nihil possit eum a charitate separare. Ad qō vici potest q̃ aplus nō loquitur singulariter de seipso: sed loquit in persona omniū ꝑdestinatoruꝫ de quibus ꝓpter certitudinem ꝑdestinatiōis annunciat q̃ nihil eos a charitate possit separare. pōt etiā ista certitudo causari ex virtute charitat⁹ que quantum in se est ab aliquibus non potest superari cum deum superomnia diligāt. Q aūt aliquis interduma charitate recedat non est ꝓpter defectū charitatis: sed ꝓpter defectum liberi arbitrij. Si aūt aplus hoc dicit de seipso vel de hoc certus esse non poterat nisi forte ꝑ reuelationē qz dictū est el Sufficit tibi gratia mea. 2. cozin. 12. Nam quantū ad possibilitatem liberi arbitrij ipse alibi dicit. 1. cozin. 9. Me forte cum alijs ꝓdicauerim ipse reprobus efficiar.

Incipit capitulū nonum.

Ueritatem dico in christo non mētior. testimoniū ꝓhibente conscientia mea in spūsancto. qm̄ tristicia mihi magna est ꝛ cōtinuus dolor cordi meo. Optabam ego ipe anathema esse a xpo ꝓ fratrib⁹ meis qui sunt cognati mei

ſm carnez qui ſunt iſraelite.quorũ adoptio eſt filiorũ. ⁊ gloria ⁊ teſtamentũ ⁊ legiſlatio ⁊ obſequiũ ⁊ ꝓmiſſa. quoꝝ patres ex quib⁹ eſt chriſtus ſm carnem qui eſt ſup oĩa de⁹ benedictus in ſecula:amen.

Apoſtolus ſupra neceſſitatẽ ⁊ virtutẽ gratie demonſtrauit.hic incipit agere de origine gratie:vtrũ ex ſola dei electione detur:aut deẽ ex meritis precedentiũ operum occaſione accepta ex eo q̃ iudei q̃ videbanẽ diuinis obſequijs mancipati exciderant a gratia.gentiles aũt ad eam erant admiſſi q̃ prius fuerant a deo alieni. Primo igit agit de electione gentium. ſecundo de caſu iudeorũ capi.x. Fratres voluntas quidẽ cordis mei ⁊c. Circa primũ duo facit.primo cõmemorat dignitatẽ iudeorũ.ſecũdo oſtendit quomodo gentiles ad illam dignitatẽ ſunt aſſumpti ibi. Non aũt q̃ exciderit ⁊c. Circa primum duo facit. Primo aplus oſtendit affectum ſuum ad gentem iudeorum ne ea que contra eos dixit vel dicturus eſt ex odio dicere videretur. Scõ̃o eorũ dignitatẽ oſtendit ibi. Qui ſunt iſraelite ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo confirmat dicenda p̃ ſimplicem aſſertionẽ dicens. Veritatem dico.q̃ maxie conuenit predicatori qui eſt teſtis veritatis.puer.8. Veritatẽ meditabiṫ guttur meum. Zach.8. Pacẽ ⁊ veritatẽ diligite. Et q̃ q̃nq̃ aliq̃s veritati quã loquit aliq̃ mẽdacium interſerit ad hoc excludendũ ſubdit. Non mentior. Eph.4. Deponentes mendaciũ loquimini veritatẽ. Secundo confirmat q̃ dicenda ſunt p̃ iuramentũ q̃ eſt quedã confirmatio p̃ teſtimoniũ ineffabilis veritatis. Tales aũt ſunt teſtes ſanctorum.primo quidẽ deus ſm Job.16. Ecce in celo teſtis meus. Et ideo dicit ī chriſto ieſu.i.p chriſtum ieſum qui eſt veritas abſq̃ mẽdacio.2.corin.1. Dei eñ filius qui predicat⁹ eſt in vobis nõ fuit in illo eſt ⁊ nõ Secundo teſtis infallibilis ſanctorũ eſt eorũ conſcientia. Vñ ſubdit. Teſtimoniũ phibẽte mihi cõſcia mea.2.cor.1. Gloria noſtra hec eſt teſtimonium cõſcientie noſtre. Et q̃ interdum conſcientia errat niſi p̃ ſpũmſanctũ rectificet ſubdit. In ſpũſancto.s.8. Ipſe ſpũs teſtimonium reddit ſpũi noſtro. ¶ Deinde cũ dicit. Quoniã triſticia ⁊c. oſtẽdit ſuum affectũ ad iudeos p̃ dolorem quẽ de eorum caſu patiebaṫ.quẽ qui dẽ primo exponit.ſecundo eius ſignum ponit cum dicit. Optabam ⁊c. Exaggerat aũt ſuum dolorem tripliciter. Primo quidẽ ex eius magnitudine. Quoniam mihi triſticia eſt magna: quia ſcz eſt de magno malo id eſt de excidio tante gentis. Treñ.2. Magna eſt velut mare contritio tua. Sz contra hoc videẽ eſſe qd̃ dicit. Ecc.3. Triſticiam non des anime tue.qd̃ videtur ſententie ſtoicoꝝ conſonare q̃ triſticiam oĩno ab animo ſapientis ꝓpellabant. Cum eñ triſticia ſit de malo p̃ſenti:non põt ſapienti competere cui nullũ malum eſt preſens. Nõ eñ eſtimabant aliquid eſſe bonũ niſi honeſtũ: ⁊ malũ niſi peccatũ. Sed hec opinio refellit dupliciter. Primo q̃dez q̃ corporales defectus lz nõ ſint ſimpliciter mala quid⁹.ſ. homines fiant mali.ſunt tamen quedã mala q̃ natura abhorret. Vnde ⁊ dñs p̃ his triſtat⁹ legit. Matth.26. Triſtis eſt aĩa mea vſq̃ ad mortẽ. Secũdo cũ ex charitate hõ debet ſuũ diligere.primũ ſicut ſeipſũ iminet ſapienti triſticia laudabilis de petõ primi ſic õ petõ ſuiipſi⁹. Vñ apls dicit.2.corin.12. Et lugeam multos ex eis q̃ peccauerũt. Sic igit reprobaṫ ſeculi triſticia q̃ mortẽ operaṫ: ꝓcedẽs ex amore ſeculi.ſed triſticia que eſt ſm deum vtpote ex diuina charitate ꝓcedens ſalutẽ operaṫ vt dicit.2 corin.7. Et talis fuit iſta triſticia. Secundo exaggerat eam ex'continuitate. Vnde ſubdit. Et continuus dolor. Non q̃ continuo actu doleret ſed ſm habitum. Jere.9. Aṫ ploẽ die ac nocte interfectos populi mei. Tertio exaggerat eaz ex ſui veritate.cũ dicit. Corde meo.non eñ erat ſupficialis: ſed in corde radicata. Treñ.1. Multi gemitus mei ⁊ cor meum tremens. ¶ Deinde cum dicit. Optabam eñ ⁊c. ponit ſignum dolozis dicens. Optabam eñ egoipſe qui tam feruens ſum in charitate x̃pi vt ſupra oſtẽſum eſt anathema eſſe a chriſto ꝓ fratribus meis. Vbi primo ſciẽdũ eſt q̃ anathema eſt grecũ ⁊ cõponiṫ ab ana qd̃ ẽ ſurſum ⁊ theſis qd̃ eſt poſitio.vt dicaṫ anathema quaſi ſurſum poſitum.qz ſcz cum capiebaṫ aliquid in preda qd̃ nolebant eſſe in vſu hominũ ſuſpendebant illud in templo. Et inoleuit vſq̃ adhuc vt ea que ſunt ſeparata ab hominũ communi vſu anathema vocarenṫ. Vnde Joſue.6.dicit. Sit ciuitas hec anathema ⁊ oĩa que in ea ſunt domino. Dicit ḡ. Optabam egoipſe anathema eſſe a chriſto.i.ſeparatus ab eo. Qd̃ quidẽ ſit dupliciter. Vno modo p̃ culpam p̃ quam aliquis a charitate chriſti ſeparaṫ: eius preceptũ non ſeruans. Jo.14. Si diligitis me mãdata mea ſeruate. Sicq̃ aplus nõ poterat optare eſſe anathema a chriſto ꝓ quacũq̃ cauſa vt ex ſupradictis in octauo capitulo patet. Eſt eñ hoc contra ordinẽ charitatis quo quis tenetur deum ſup omnia diligere ⁊ ſalutem ſuam pluſq̃ aliorum. Et ideo nõ dicit opto ſed optabã.ſ. tempore infiditatis. Sed ſm hoc nihil magnum dicit apoſtolus. quia tunc etiam ꝓpter ſe volebat eſſe ſeparatus a chriſto. Vnde ⁊ quedam gloſa exponit quod dicit triſticia magna eſt mihi:de triſticia qua volebat de preterito ſtatu peccati in quo a x̃po voluerat eſſe ſeparatus. Alio mõ põt aliq̃s eſſe ſeparatus a chriſto id eſt a fruitione x̃pi q̃ habeẽ in gloria Sic aũt ſeparari a x̃po volebat aplus ꝓ ſalute gentilium nedũ ꝓ conuerſione iudeorum. ſm illud phil.1. Desiderium habens diſſolui ⁊ cum x̃po eſſe:multo melius ꝓmanere in carne neceſſarium ꝓpter vos. Et hoc modo dicebat. Optabam ſcz ſi fieri poſſet anathema eſſe id eſt ſeparatus a gloria vel ſimpliciter vel ad tempus ꝓpter bonorem x̃pi qui eſt ex conuerſione iudeorum. ſm illud ꝓuer. 14. In multitudine populi dignitas regis. Vnde Chryſoſtomus in libro de compunctione cordis. Ita totam eiꝰ mentẽ deuicit amor:vt etiã eo qd̃ ꝑ ceteris omnib⁹ amabilius erat eſſe cũ x̃po. rurſum idipſum qz ita placeret x̃po contemneret.ſz celozum regna qd̃ videbaṫ labor eſſe remuneratio ꝓ x̃po nihilominus cedere pateret. Et cauſaz tanti affectus oſtendit ſubdens. Pro fratrib⁹ meis. Vnde Ecc.25. dicit q̃ tria ſunt ꝓbata coram deo ⁊ hominibus :cõcordia fratrũ. Et ne hoc intelligeret de his q̃ erãt ſpũaliter in x̃po fres ſm illd Matth.23. Omnes vos fratres eſtis ſubiũgit. Qui ſũt cognati mei ſm carnẽ.2.cor. 11. Semẽ abrae ſunt ⁊ ego. ¶ Deinde cũ dicit. Qui ſunt iſraelite.oſtẽdit dignitatem iudeo x̃vt eius triſticia videreṫ eẽ ratiõabilis ꝓpt̃ pristinã dignitatẽ populi peũtis. ꝓpenſius eñ eſt malũ:dignitatem perdidiſſe q̃ nũq̃ habuiſſe vt dicit gloſa. Et non ſolum ex affectu carnali ꝓcedẽs Oſtendit autem eorum dignitatẽ tripliciter. Primo q̃dem quantũ ad ſuam gentem cum dicit. Qui ſunt iſraelite id eſt a genere Jacob deſcendentes. qui eſt dictus iſrael Geñ.32. et 2.corin.11. Iſraelite ſunt ⁊ ego. Et hoc ad dignitatem ptinet. Dicit eñ deut.4. Non eſt alia natio tam grandis ⁊c. Secundo oſtendit dignitatẽ illius gentis ex dei beneficijs:inter que primo ponit ſpũalia beneficia:quorum vnum reſpicit ꝓſens. Et quantũ ad hoc dicit. Quoꝝ eſt adoptio filiorum dei. Vnde dicit Exo.4. Primogenit⁹ meus iſrael. Et hoc q̃dez dicit ḡ ad ſpirituales viros qui fuerũt in illo populo. Quantũ ad carnales vero ſupra.8. innuit q̃ acceperunt ſpiritum ſeruitutis in timore. Aliud vero beneficium ponit qd̃ reſpicit futurum cum dicit. Et glozia.ſ. filiorũ dei eis repromiſſa.

In cuius ſignum legitur Exo.vltimo. q̃ gloria domini impleuit tabernaculum. Deinde ponit alia beneficia figuralia quoꝝ tria ſunt figura preſentis ſpiritualis beneficij. Et horum primum eſt teſtamentũ id eſt pactum circũciſionis abrae datum. vt dicit Geñ.17. Quãnis hoc poſſit referri ad teſtamentum nouũ quod primo iudeis eſt ꝑdicatum. Vnde ⁊ dominus dicebat Matth.15. Non ſum miſſus niſi ad oues que perierũt domus iſrael. Et Je.31. dicit. Feriam domui iſrael fedus nouum. Secundus eſt lex data moyſi. Vnde ⁊ ſubdit. Legiſlatio. Ecc.24. Legem mandauit nobis moyſes. Tertium eſt cultus diuin⁹ cum dicit. Et obſequiũ. quo ſcz deo ſeruiebant:omnibus aliꝭ gentib⁹ fuiẽtib⁹ ydolis. Ysa.44. Et nũc ſerue me⁹ Jacob rectiſſime quẽ elegi. Deinde ponit id qd̃ ptinet ad futuram gloziam cum dicit. Et promiſſa. Promiſſiones enim implete in veteri teſtamento per x̃pm:iudeis preciꝑue facte videnṫ. Unde dicit infra.15. Dico ieſus chriſtũ miniſtrum fuiſſe circumciſionis ad confirmandas. ⁊c. Fuerunt autem eis multe promiſſiones facte de bonis terrenis vt patet Leui.26.et deut.28. Sed p illa temporalia bona ſpũalia figuranṫ. Tertio aũt deſcribit dignitatez iudeorum ex origine cum dicit. Quorum patres:qz ſcz ſm carnem ſunt ,pgeniti ab illis patribus qui fuerunt maxime deo accepti. deut.4. Dilexi patres tuos ⁊ elegi ſemẽ eorum. Oſee.9. Quaſi prima poma ficulnee eius vidi patres eorum. Quarto oſtendit dignitatẽ eorũ ex prole cũ dicit. Ex quibus ⁊ chriſtus eſt genitus ſm carnem. ſicut ipſe dicit Jo.4. Salus ex iudeis eſt. Et ne hoc parum videaṫ oſtendit chriſti dignitatez dicens: Qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula.amen.1.Jo.vltimo. Hic ẽ verus deus ⁊ vita eterna. In quibus verbis quattuor hereſes deſtruunṫ. Primo quidez manichei q̃ dicebat chriſtum habuiſſe corpus fantaſticũ ⁊ non verum ꝓ hoc qd̃ dicit ſm carnem. Habet enim veram carnez ſm illud Luc. vltimo. Spiritus carnez ⁊ oſſa non habet :ſicut me videtis habere. Secundo hereſis Valentini qui dixit x̃pm nõ de maſſa humani generis ſz de celo corpus attuliſſe. Qd̃ quidez excludit in hoc q̃ dicit chriſtum ex iudeis ſm carnem eſſe ſm illud Matth.1. Liber generationis ieſu x̃pi filij dauid. Tertio hereſis Neſtorij qui poſuit alium eſſe filium hominis alium dei. contra quẽ apoſtolus hic dicit. q̃ ille eſt ex patribus ſm carnem qui eſt deus ſup omnia. Quarto excludiṫ hereſis Arrij qui dicebat chriſtum eſſe minozẽ patre ⁊ q̃ eſt creatus ex nihilo. Contra quoꝝ primum dicit q̃ eſt ſup oĩa. Contra ſecm q̃ eſt benedict⁹ per omnia ſecula. Hoc eñ de ſolo deo dicendũ eſt q̃ eius bonitas duret in ſecula.

Lectio ſecunda.

On autem q̃ exciderit verbum dei: Non enim oĩes q̃ ex circumciſione ſunt iſrael:hi ſunt iſraelite:neq̃ qui ſemẽ ſunt abrae omnes filij. Sed in yſaac vocabitur tibi ſemen id eſt non qui filij carnis: hi filij dei.ſed qui filij ſunt promiſſionis eſtimantur in ſemen. Promiſſionis enim verbũ hoc eſt. Scõm hoc tẽp⁹ veniã. ⁊ erit ſare filio Non ſolum autem illa ſed ⁊ rebecca ex vno concubitu habens iſaac patris noſtri. Cum enim nondum nati fuiſſent aut aliquid boni egiſſent aut mali vt ſm electionem ꝓpoſitum dei maneret:non ex operibus ſed ex vocante dictum eſt ei quia maior ſeruiet minori:ſicut ſcriptuz eſt Jacob dilexi: Eſau autẽ odio habui.

Poſtq̃ apoſtolus poſuit dignitatem iudeorũ. nunc oſtendit q̃ iſta dignitas non ptinet ad eos qui carnaliter proceſſerunt ab antiquis patribus.ſed ad ſpirituale ſemẽ qd̃ eſt a deo electum. Et primo oſtendit q̃ huiuſmodi dignitas,pueniat ex electione diuina. Secundo oſtenditq̃ hec electio communiter pertinet ad iudeos ⁊ ad gentiles ibi. Quos etiam vocauit non ſolum ⁊c. Circa primũ duo facit. primo oſtendit quomodo ex electione diuina homies ſpiritualẽ dignitatez conſequunṫ. ſecundo mouet queſtionem de iuſticia diuie electionis ibi. Quid ergo dicem⁹? Circa primũ duo facit. primo ꝓponit quod intendit. ſecũdo oſtendit ꝓpoſitum ibi. Sed in iſaac ⁊c. Circa primum duo facit. primo ponit firmitatem diuine electionis. ſecũdo oſtendit in quibus impleaṫ ibi. Non enim omnes ⁊c. Dicit ergo primo. Ita dictũ eſt q̃ eorum ſunt ꝓmiſſa ⁊ adoptio filiorum ⁊ gloria,p quorum caſu eſt mihi magna triſticia ⁊ cõtinuus dolor. Non aũt ẽ hoc ſic intelligendũ q̃ verbum dei exciderit id eſt fruſtratus ſit quia ⁊ ſi nõ habet locum in quibuſdã qui exciderũt habet locũ in alijs. Ysa.55. Verbum qd̃ egreditur ex ore meo non reuertetur ad me vacuum ⁊c. pẽ. Inueternum domine pmanet verbũ tuum. ¶ Deinde cum dicit. Non eñ ⁊c. oſtendit quomõ ⁊ in quibus verbũ dei exciderit. Circa qd̃ conſiderandum eſt q̃ iudei de duobus precipue gloziabanṫ. videlicet de abraam qui primo accepit pactum circumciſionis a dño vt dicit geñ.17. Et de Jacob ſiue iſrael cui⁹ tota poſteritas in populo dei cõnumerabaṫ. Non aũt ita fuit de Ysaac: Nã poſteritas filij eius eſau ad populũ dei non ptinebat. Unde aplus oſtendit ꝓpoſitũ. Primo quidẽ ꝓ comparationẽ ad iacob dicẽs. Non eñ oĩes q̃ ſunt ex iſraet id ẽ ex iacob ſm carnẽ,pgeniti hi ſunt vere iſraelite:ad q̃s ptinent dei ꝓmiſſa. ſed illi q̃ ſunt recti ⁊ videntes deum ꝓ fidem Ysa.44. Rectiſſime quẽ elegi. Unde ⁊ dñs dicit Marbanseli Jo.1. Ecce verus iſraelita in quo dolus non eſt. Hoc aũt nomẽ iſrael impoſitũ fuit iacob ab angelo vt patet geñ.32. Secũdo oſtendit idem ,ppter cõparationẽ ad abraam dicens. Neq̃ oĩes q̃ ſũt carnale ſemen abrae ſunt ſpũales abrae filij quib⁹ deus benedictionẽ repromiſit :ſz ſolum illi q̃ eius fidẽ ⁊ opera imitanṫ Jo.8. Si filij abrae eſtis opa abrae facite. ¶ Deiñ cũ dicit. Sz in iſaac ⁊c. manifeſtat ꝓpoſitũ ⁊ ꝓmo quantũ ad abraaz.ſcõo q̃tũ ad iacob ibi. Nõ ſolũ aũt illa ⁊c. Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit auctoritatẽ ſcẽpture dicẽs. Sz in iſaac vocabiṫ tibi ſemen. Hoc dñs dixit abrae vt habeẽ geñ.21. vbi agebaṫ de expulſione yſmaelis. Quaſi dicat. Non oẽs q̃ nati ſunt carnaliter ab abraã ptinent ad illud ſemẽ cui facta ẽ repmiſſio ſm illd Gal.3. Abrae dicte ſunt repromiſſiones ⁊ ſemini eius. ſed illi q̃ ſunt filꝭ iſaac. ¶ Deinde cũ dicit. Id ẽ nõ q̃ filij ⁊c. Exponit auctoritatẽ inductaz ſm q̃ facit ad ꝓpoſitũ. Ad cuius euidentiã accipiẽdũ eſt qd̃ aplus dicit Gal.4. Abraã duos filios habuit:vnũ de ancilla ⁊ aliũ de libera. ſz q̃ de ancilla ſcz yſmael ſm carnẽ natus eſt qz ſcz ſm legẽ ⁊ cõſuetudinẽ carnis ex iuuẽcula nat⁹ eſt:q̃ aũt ex libera ſcz iſaac p repromiſſionẽ et nõ ſm carnẽ.i.nõ ſm carnis legẽ ⁊ cõſuetudinẽ qz nat⁹ eſt ex ſterili ⁊ vetula vt habeẽ geñ.18. Quãuis ſit nat⁹ ſm carnẽ .i. ſm ſubſtãtiã carnis quã accepit a parentib⁹. Ex q̃ apoſtolus hic accipit q̃ illi nõ adoptanṫ in filios' dei q̃ ſunt filij carnis.i.ex hocipo q̃ ſm carnẽ ,pgeniti ſũt ab abraã ſz illi eſtimãṫ in ſemine q̃bus facta eſt repromiſſio q̃ ſunt filij ꝓmiſſiõis.i. illi q̃ ex gr̃a ,pmiſſionis diuine facti ſunt filij abrae:ſm imitationem fidei:ſm illud Matth.3. Potẽs

est deus de lapidib⁹ bis suscitare filios abrae. Sicut etiã ysmael ſm carnem natus: non est computatus in semine: sed isaac per repromissionem natus. Tertio ibi. Ex repromissionis enim ⁊c. probat conuenientem fuisse suam expositionem qua per isaac significari dixit eos qui sunt filij promissionis quia scilicet isaac per promissionem natus est. Unde dicit. Promissionis enim. hoc verbũ est quod angelus immo dominus in angelo dixit ad abraam Gen. 18. Scom hoc tempus veniam quo significatur tempus gratie. Gal. 4. Cum venit plenitudo temporis misit filiũ suum. Et erit sare filius. s. p gratiã repromissionis. Unde ⁊ Gal. 4. dicit. Ut adoptionez filioꝝ reciperem⁹. ¶ Deinde cũ dicit. Nõ solũ aũt illa ⁊c. manifestat ꝓpositũ ꝗtũ ad iacob. Et ꝑmo ponit qõ intẽdit. scdo manifestat ꝓpositũ ibi. Cũ eñ nondũ nati ⁊c. Dicit ergo primo. Non solum illa. s. sara habuit filiũ de quo facta est ꝓmissio. sed ⁊ rebecca habens in vtero duos filios quoꝝ vnus ꝓtinebat ad ꝓmissionẽ alius ad carnẽ solum: ⁊ hoc ex vno concubitu ysaac patris nostri. Dicit eñ gen. 25. q isaac rogauit ꝑ vxore sua eo q sterilis esset ⁊ dedit ds conceptũ rebecce ⁊ collidebanẽ in ventre eius paruuli. Et est notandum q hoc aplus inducit contra iudeos qui reputabant se dei gratiã adepturos ꝓpter merita pr̃m contra qs dicit de viris iustis Ezech. 14. Si filium ⁊ filiam non liberabunt sed ipsi in iusticia sua liberabunt. Unde ⁊ Johãnes Iudeis dicebat. Matth. 3. Ne ceperitis dicere patrem habemus abraam ⁊c. Contra horum opinionez ergo primo indurerat q de filijs abrae vnus erat electus ⁊ alius reꝓbatus. Possent autẽ hoc ascribere vel diuersitati matruz quia ysmael natus est de ancilla ⁊ isaac de libera: vel diuersitati meritorum patris quia ysmaelem genuit incircumcisus. isaac autem circumcisus. Ut igit omne subterfugium excludat inducit exempla vbi vnus eligit ⁊ alius reꝓbat eorum qui non solum ab vno patre sed etiam ab vna matre sunt geniti ⁊ eodem tempore immo ex vno cõcubitu. ¶ Deinde cum dicit. Cum nondum ⁊c. ostendit propositum ⁊ primo ꝑ auctoritatem Gen. 2. Per auctoritatem proꝓhe. ibi. Sicut scriptuz est ⁊c. Circa primũ tria facit. Primo designat tempus ꝓmissionis ⁊ dicit q ꝑ repmissionem est vnus filiorum rebecce alij ꝓlatus cum nõdum nati fuissent. Et sicut per superiora excluſit opinionem iudeorum de meritis patris confidentium. ita etiam per hoc excludit errorem manicheorum qui diuersitatem eorum que hominibus accidunt natiuitati assꝛibunt. vt scz vniuscuiusq; vita ⁊ mors disponat ſm constellationez sub qua natus est. contra quod dicitur Jere. 10. A signis celi nolite metuere que gentes timent. Subdit aũt. Aut aliquid egissent boni aut mali vbi excludit error pelagianoꝝ qui dicunt ſm merita precedentia gratiam dari: cũ tamen scriptum sit Tit. 3. Non ex operibus iusticie que fecimus nos sed scom suaz misericordiã nos saluos fecit. Utrumq; autem horum ostenditur falsum: per hoc q ante natiuitatẽ ⁊ ante opera vnus filiorum rebecce alteri est ꝓlatus. Excluditur ꝑ hoc etiã error origenis q posuit aĩas hominũ simul cum angelis esse creatas ⁊ ꝑ meritis eorum que ibi egerunt bene vel male diuersitatem vite sortiuntur. ſm quẽ non posset esse verum quod hic dicit cuz nondum aliquid mali vel boni egissent. Contra hoc autẽ est quod dicit Job. 38. Ubi eras cum me laudarent astra matutina ⁊ iubilarent omnes filij dei? Possent enim scom Origenis errorem respondere. Eram inter ipsos dei filios iubilantes. Secũdo ostendit quid accipi posset ex ipsa promissione quia vnus geminozum in vtero existentium alteri est prelatus dicens. Ut propositum dei scz volentis vnum pre alio magnificare: maneret id est firmum esset et hoc non ſm merita sed ſm electionem, id est inquantum ipse deus spontanea voluntate vnum alteri preelegit. nõ quia sanctus erat sed vt sanctus esset. scom illud Eph. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionez vt essemus sancti. Hoc autem est propositũ predestinationis de quo ibidem dicitur Predestinati scom propositum voluntatis eius. Tertio ponit promissionẽ dicens. Non ex operibus que nulla precesserunt vt dictum est: sed ex vocante id est ex ipsa gratia vocantis de quo supra dictũ est. Quos predestinauit dos ⁊ vocauit. dictum est et scilicet rebeccẽ quia maior scz esau seruiet minori scz iacob. Quod quidem tripliciter põt intelligi. Uno mõ scom eoruz personas. ⁊ sic intelligitur esau seruisse iacob. non directe sed occasionaliter inquantum perfecutio quam ei intulit in eius bonuz cessit ſm illud prouer. 11. Qui stultus est seruiet sapienti Secundo potest referri ad populos ex vtroq; progenitos quia idumei aliquando fuerũt subiecti israelitis ſm illud ps. In idumeam extendã calciamentũ meum. Et hoc videtur competere bis que premittuntur in gen. Premittuntur enim duo populi ex ventre tuo duum populus populum superabit ⁊ maior minori seruiet. Tertio potest intelligi figuraliter dictum vt per maiozem intelligat populus iudeozum qui primo adoptionem filiationis accepit. scom illud Exo. 4. Primogenitus meus israel. Per minozem autez figuratur populus gentilium qui posterius est ad fidem vocatus. qui etiam figuratur per filium prodigum Luc. 15. Maioz ergo populus seruiet minori inquantum iudei sunt nostri capsarij custodientes libros ex quibus nostre fidei testimonia perhibetur Job. 5. Scrutamini scripturas. ¶ Deinde cum dicit. Sicut scriptum est ⁊c. probat propositum ex auctoritate prophete dicẽs: Sicut scriptum est scz primo Malach. prophete ex persona dei dicentis. Jacob dilexi: esau autem odio habui. Dicit aũt hic quedã glo. q id qđ supra dictũ est maior seruiet minori: dctũ ẽ ſm pscientiã. qđ aũt hic dicit ẽ intelligẽdũ scom iudicium. quia scz deus propter bona opera dilexit iacob sicut ⁊ omnes sanctos diligit. prouer. 8. Ego diligẽtes me diligo. Esau vero odio habui propter peccata sicut scriptum est Eccl. 12. Altissimus odio peccatores habet. Sed qz dilectio hominis preuenitur a dilectiõe dei scom illud infra. 10. Non quasi nos dilexerimus deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos: oportet dicere q ante iacob dilectus sit a deo q̃ ipse deuz dilexerit. Nec potest dici. q deus ex tempore eum diligere inceperit: Alioquin eius affectus esset mutabilis. Et ideo oporteat dicere q deus ab eterno iacob dilexit vt dicit Jere. 31. In charitate ꝑpetua dilexi te. Est aũt in his verbis aplı cõsideranduꝫ q tria ponit in deo pertinentia ad sanctos. videlicet electionem per quam intelligitur predestinatio et electio dei que quidem realiter sunt idem in deo sed differunt ratione. Nam ipsa dei dilectio dicitur scom q vult bonum alicui absolute. Electio autez dicitur scom q per bonum qđ alicui vult euz alteri prefert. predestinatio aũt est scom q hominẽ dirigit in id bonum quod ei vult: diligendo et eligendo. ⁊ ideo scom rationem predestinatio sequitur dilectionem sicut et voluntas de fine naturaliter precedit directionem aliquorum in finem. Electio autem ⁊ dilectio aliter ordinantur in deo et in homine. In homine enim electio precedit dilectionem. voluntas enim hominis mouetur ad amandum ex bono quod in re amata considerat ratione cuius ipsam preelegit alteri et preelecte suũ amorem impendit. Sed voluntas dei est causa omnis boni: quod est in creatura. et ideo bonũ per quod vna creatura prefertur alteri per modum electionis consequitur voluntatem dei que est de bono illius que pertinent ad rationẽ dilectionis. Unde non propter aliquod bonum quod in homine eligat deus eum diligit. sed potius eo q ipsum diligit prefert eum alijs eligendo. Sicut autem dilectio de qua hic loquitur ꝓtinet ad eternam dei predestinatinez: ita e tiaz odium de quo hic loq̃tur ꝓtinet ad reꝓbationẽ qua deus reꝓbat peccatores. Nec est dicẽdũ q ista reꝓbatio sit temporalis. quianihil tẽporale est in voluntate diuina ꝛ est ab eterno. que quidem quãtũ ad aliqd coniunit cũ dilectiõe vel p̃destinatiõe. ꝗtũ aũt ad aliqd differt Conuenit quidem ꝗtũ ad hoc q sicut predestinatio est ꝓpatio gloie ita reꝓbatio est ꝓparatio pene. esa. 30. Ꝑparata est ab heri thophet a rege ꝓparata. Differt autem quantũ ad hoc q predestinatio importat ꝓpatio nem meritoruz quibus puenitur ad gloriã. sed reꝓbatio importat ꝓpationẽ peccatorũ ꝗbus puenitur ad penã. Et ideo prescientia meritorũ non potest esse aliqua ratio predestinationis. qz merita prescita cadũt sub predestinatione. sed prescitia peccatorũ potest esse aliqua ratio reꝓbationis ex pte pene que ꝓpatur reꝓbatis inquãtuz scz deus ꝓponit se puniturũ malos ꝓpter peccata que a seipsis habent non a deo. Justos aũt ꝓponit se premiaturum ꝓpter merita que a seipsis nõ habẽt. Osee. 13. Perditio tua israel. tantum ex me auxilium tuum.

Lectio tertia.

Quid ergo dicemus Nunquid iniq̃tas apud deum: Absit. Moysi enim dicit. Misereboꝛ cui misertus suꝫ et miſericordiam preſtabo cui misereboꝛ. Igitur non volentis neq; currentis: ſed miſerẽtis eſt dei. Dicit enim ſcriptura pharaoni: Quia in hocipſum excitaui te vt oſtendam in te virtutem meam. et vt annuncietur nomen meũ in vniuerſa terra. Ergo cuꝫ vult miſeretur: et quem vult indurat.

Postq̃ premisit aplus q scom dei electionem vnus alteri ꝓfertur non ex operibus sed ex gra vocantis: hic inquirit de iusticia huius electionis. Et primo ꝓponit dubitationẽ. scdo soluit ibi. Absit. Moysi ⁊c. tertio obijcit contra solutionem ibi. Dicis itaq; mihi quid ad hec ⁊c. Dicit ergo primo. Dictuz est q deus sine merito precedente vnum eligit et alterũ reꝓbat. Quid ergo dicemus: Nũ quid per hoc ꝓbari potest q sit iniquitas apud deum. videtur q sic. Pertinet enim ad iusticiam in distributionibus vt eq̃liter equalibus distribuatur. hoc autez remota differentia meritorum sunt equales Si ergo absq; consideratione meritorum deus inequaliter distribuit vnum eligens et alium reꝓbans. videt q sit in eo iniquitas qđ est contra illud qđ dicitur deutro. 32° Deus fidelis et absq; vlla iniquitate. pſ. Justus es dñe et rectũ iudicium tuũ. Est autem sciendũ q origenes hanc obiectionem soluere volens incidit in errorẽ. Ponit enim in suo ꝓarchon deum ab initio soluz creaturas spũales fecisse. et omnes equales ne ex eozum inequalitate posset scom rationẽ predictã iniqtas deo ascribi. sz postea creaturarũ diuersitas subsecuta est ex diuersitate meritorũ. Nã illarum creaturarũ spũalium quedã per amorez cõuerse sunt ad deum plus vel minus et scom hoc distincti sunt ordines angelorum. quedam vero auerse sunt a deo plus vel minus et scom hoc alligate sunt corporib⁹ vel nobilibus vel ignobilibus. quedam quidẽ celestibus corporibus. q̃dam autem corporibus demonũ. quedã autẽ corporibus hominum. et scom hoc ratio cõdendi et distinguẽdi creaturas corporeas est peccatum spũalis creature qđ est cõtra id qđ gen. 1° dicitur Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. per qđ datur intelligi q causa ꝓducẽdi creaturas corporales est bonitas vt dicit aug. 11° de ciuitate dei. Et ideo hac opinione reiecta. videndum est q̃liter apostolus dubitationẽ soluat cum dicit. Absit. Moysi enim dicit ⁊c. Et circa hoc duo facit. primo soluit obiectionem predictam quantum ad dilectionem sanctoruz scdo quantum ad odium seu reꝓbationem malorum ibi. Dicit enim scriptura ⁊c. Circa primum duo facit. primo ꝓponit auctoritatẽ scripture: ex qua ꝓcedit solutio. scdo ex ea conclusionem inducit ibi. Igitur nõ volẽtis ⁊c. Inducit autem auctoritatem que habetur exo. 33° vbi dixit dñs moysi scom litteram nostram. Miserebor cui voluero et clemẽs ero in quẽ mihi placuero. sed aplus inducit eam scom litteram. lxx. vicens. Moysi enim dixit dñs. Misereboꝛ cui misereoꝛ et misericordiam ꝓstabo cui misereboꝛ. vbi scom superficiem littere oĩa bona nostra dei misericordie ascribuntur scom illud Esa. 63° Miserationum dñi recordaboꝛ: laudem dñi sup oĩbus que reddidit nobis. Et Dren. 3° Misericordie domini q non sumus consumpti. multe enim sunt miserationes eius. Exponit autẽ hec auctoritas in glo. dupliciter. et scom hoc ex auctoritate hac dupliciter soluitur questio et obiectio. Uno modo sic. Misereboꝛ cui misereoꝛ id est illi qui est dignꝰ misericordia. et ad maiozem expressionem iterat dicens. Misericordiam ꝓstabo cui misereoꝛ. id est cui dignum iudico misereri. sicut et in. ps. dicitur. Misertus est dñs timentibus se. Et scom hoc licet misericorditer sua impẽdat tamen ab iniusticia excusatur. quia dat quibus dandum est et quia non dat cui dandum non est scom rectitudinem sui iudicij. Sed misereri cui dignum est potest intelligi dupliciter. Uno modo vt intelligatur aliquis dignus misericordia. ꝓpter opera preexistentia in hac vita licet nõ in alia vt posuit origenes qõ pertinet ad heresim pelagianoꝝ qui posuerunt gratiam dei hominibus secundũ merita dari. Sed hoc stare non potest quia sicut supra dictum est ipsa etiam bona merita sunt homini a deo et sunt predestinationis effectus. Alio modo potest intelligi vt aliquis dicatur dignus misericordia. non ꝓpter aliqua merita precedentia gratiam sed ꝓpter merita subsequentia. puta vt dicamus q deus dat alicui gratiam ⁊ ꝓposuit eam ab eterno illi se daturum quem prescinit ea bene fore vsurum. Et scom hoc intelligit glo. q misereꝛ tur cui misereꝛnduz est. Unde dicit. Misereboꝛ cui misertus ero id est illi misereboꝛ vocando: et gratiã apponẽdo cui prescius ero q misericordiã daturus essez sciens illã conuertendum et apud me ꝓmansurũ. Sed videt q nec hoc conuenienter dici possit. Manifestum est eñ q nihil potest poni vt ratio predestinatiõis qõ est predestinationis effectus etiam si acciꝑatur ꝑ vt ẽ in dei prescitia. qz ratõ p̃destinationis ꝓintelligitur p̃destinationi. effectus autem in ipsa includitur. Manifestum est aũt q oĩe dei beneficiũ qõ hoĩni cõfert ad salutẽ est diuine p̃destinationis effectus. diuinũ aũt beneficiũ non solũ extendit se ad infusionẽ gre qua homo iustificatur sed etiã ad gre vsum sicut etiam in rebus naturalibus non solum causat ipsas formas in rebus sed etiã ipos motus et operationes formarum eo q deus est ꝓncipium oĩs motus cui⁹ operatione cessante a'mouendo ex formis nullus motus vel operatio seq̃tur. Sicut aũt se habet habit⁹ gre vl virtus in aĩa ad vsuz ipius: sic se habet forma naturalis ad suã operationẽ Et ideo dicitur Esa. 26. Omia opera nostra operatus es in nobis dñe. Probat autem hoc speciali ratione arestoriles de operibus voluntatis humane. Cum enim homo habeat potẽtiã ad oppoſita. puta ad sedẽdũ vl nõ sedẽdũ oportet q reducat in actũ ꝑ aliq̃d aliud. Reducit autem

in actum alterius bozli per consliū ex quo vnū oppositoz ꝓeligit alteri. Sed cū itez hō habz potestā cōsiliādi vl nō ꝓsiliandi oportebit eē aliqd ꝙ qō reducat in actū ꝓsilij Et cum in hoc non sit ꝓcedere in infinitū: oportet esse aliquod principium extrinsecū superius homine qō ipm moueat ad consiliandum. et hoc non est aliud ꝙ deus. Sic igitur ipe vsus gratie est a deo nec ꝓpter hoc supfluit habitus gratie sicut nec supfluūt forme naturales ꝙuis deꝰ in omnibus operetur quia sicut dicit. Sap. 8. Ipse disposit omnia suauiter. qz scz per suas formas oia inclinanē quasi spōte in id ad qō ordinantur a deo. Sic igitur nō potest esse ꝙ merita consequētia gratiam sint ratio miserēdi aut predestinandi. sed sola dei voluntas scōm quam misericorditer aliquos liberat. Manifestū est em ꝙ iustitia distributiua locum habet in his que pantur ex debito. puta si aliqui meruerūt mercedem vt plus laborantibus maioz merces donetur. non autem habet locuz in his q spōte et misericorditer aliis dat. puta si aliōs duos paupes in via inueniens et det vni qō potest vel disponit in elimosnā dare: non est iniquus sed mīsericoz. Similiter si aliquis duobus eque ipm offendētibus vni dimittat offensam et non alteri: est mīsericoz vni et iustus ad alteruz neutri vero iniquꝰ. Cum em omnes homes ꝓpter peccatū ꝓmi parentis dānationi nascanē obnoxij quos dei persuam gratiam liberat. sola misericordia liberat et sic quibusdam est misericoz quos liberat. qbusdam autē iustus quos nō liberat. neutris aūt iniquus. Et ideo aplus questionē soluit ꝙ auctoritatem q̄ oia diuine mīsericordie ascribit. Sciendū est tamē ꝙ dei misericordia scōm tria attenditur. primo qdem scōm predestinationem qua ab eterno ꝓposuit aliquos liberare. pō. Misericordia eiꝰ ab eterno et ineternum. Secō secūdum vocationē et iustificationē qbus homines saluat ex tēpore. Tiᵏ. 3° Secūduz suā misericordiaz saluos nos fecit. Tertio magnificando ꝙ gloriaz quando liberat ab omni miseria. pō. Qui coronat te in misericordia et miserationibꝰ. Et ideo misereboz scz vocando et iustificando cui misereoz ꝓdestinādo et misericordiam ꝓstabo: finaliter glorificādo eum cui miseroz vocādo et iustificando. Et hic sensus magis cōcordat cum nostra lra que dicit Misereoz cui voluero et clemēs ero cui mihi placet. Vbi manifeste nō meritis sed soli diuine voluntati ascribitur diuina misericordia. ¶ Deinde cum dicit. Igitur non volentis ꝛc. concludit ꝓpositum ex premissa auctoritate. Et potest hec conclusio multiplr intelligi. Uno modo sic. Igitur ipa salus hoīs non est volētis neq; currentis id est nō debetur alicui ꝙ aliquā eius voluntatem vel exteriozem opationem: que dicitur cursus ſm illud. 1. cozi. 9. Sic currite vt cōprehendatis. Sed ē miserentis dei. i. ꝓcedit ex sola dei misericordia. vt maxie sequtur ex auctoritate inducta. deutro. 9. Ne dicas in corde tuo. propter iusticiam meā introduxit me dns vt terram hanc possideā. Potest autem ꝛ aliter intelligi vt sit sensus. Omnia ꝓcedunt ex dei misericordia. Igitur non est volentis scz velle neq; currentis scz currere. sed vtrūq; est miserentis dei. scōm illud. 1. cozi. 15. Non autē ego sed gra dei mecum. Et Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Sed si hoc solum in hoc verbo intellexisset aplus cū etiaz gra sine libero arbitrio hoīs nō velit neq; currat. potuisset ecōuerso dicere. non est miserentis dei sed volentis et currentis qō aures pie non ferunt. Unde plꝰ aliquid est ex his verbis intelligendū. vt scz principalitas gratie dei attribuatur. Semper eniz actio magis attribuit principali agenti ꝙ scōario. puta si dicamus ꝙ securis nō facit aream sed artifex ꝙ securim. voluntas aūt hoīs mouetur a deo ad bonum. Unde supra. 8. dictum est. Qui spiritu dei aguntur hij sunt filij dei. Et ideo hoīs operatio interioz non est homini principalis sed deo attribuenda. philꝰ. 2. Deus est qui operatur in vobis velle et perficere ꝓ bona voluntate. Sed si nō est volentis velle neq; currentis currere sed dei mouentis ad hoc hominem. videtur ꝙ homo nō sit dns sui actus qō pertinet ad libertatē arbitrij. Et ideo dicendū est ꝙ deus omnia mouet sed diuersi mode in ꝙtum scz vnūquodq; mouetur ab eo ſm modum nature sue. Et sic homo mouetur a deo ad volendū et currendum ꝓ modum libere voluntatis. Sic ergo velle et currere est hoīs vt libere. non aūt est hoīs vt principaliter mouentis sed dei. ¶ Deinde cū dicit. Dicit em scriptura ꝛc soluit questionem premissam ꝙtum ad reꝓbationem malozū. Et primo inducit auctoritatē. secō infert cōclusionē ibi: Ergo cui vult miseretur ꝛc. Dicit ergo Ira ostensum est ꝙ non est iniꝙtas apud deum ꝙtum ad hoc ꝙ ab eterno reꝓbat malos. Dicit em scriptura ex ore dei. exo. 9. Quia in hocipm excitaui te vel seruaui te ſm aliā Iraz vt ostendam in te virtutem meā vt annūcietur nomē meum in vniuersa terra. Ira autē Ira sic habet. Et idcirco posui te vt ostendam in te fortitudinē meam vt enarretur nomē meum in omni terra. Ubi primo considerandū est quid deus circa reꝓbos faciat. qō ostēdit dicēs. In hocipm quaui te id est dignus eras mori ꝓpter mala q̄ feceras. s. primo. Qui talia agunt digni sunt morte. Sed tamen non statum tibi mortē induxi. sed seruaui te in vita eo fine quo sequitur. vt scz ostendam ꝛc. Et in hoc etiā sensu potest legi qō dicitur. Excitaui te id est cū apud me ꝓ tuis meritis mortuus estes cōcessi tibi vitaz quasi te excitarem. In quo apparet ꝙ deus iniꝙtatē reꝓbis nō facit cum ipsi ex suis meritis essent digni statim cōsumi. scz hocipm ꝙ eos seruat in vita ꝓcedit ex nimia sua bonitate. Jere. 10. Corripe me vne: veritamē in iudicio. et nō in furore tuo. ne forte ad nihilum redigas me. Alio modo potest intelligi. excitaui te in potm vt deteriora fias. Qō quidem non est intelligendum hoc modo ꝙ deus i homine causet malitiaz. sed est intelligendum ꝓmissiue. quia scz ex iusto suo iudicio ꝓmittit aliquos ruere in peccatum ꝓpter precedentes iniquitates. sicut supra primo dictum est. Tradidit eos deus in reꝓbum sensum, Sed aliquid amplius videtur mihi in hoc esse intelligendum quia videlicet instinctu quodā interiori mouētur hoīes a deo ad bonuz et ad malum. Unde aug. dicit in libro de gra et libero arbitrio ꝙ deus opatur in cordibus hoīm ad inclinandas eorum volūtates quocūq; voluerit. siue ad bona ꝓ sua misericordia: siue ad mala ꝓ meritis cozū Unde et deꝰ dicitur sepiꝰ suscitare aliquos ad bonū ſm illud dāi. 13° Suscitauit deus spūm pueri iuniozis. Dicitur etiam suscitare aliōs ad malum faciendū. ſm illud Esa. 13. Suscitabo medos qui sagittis puulos iterficiāt aliter tamen ad bona. aliter ad mala. Nam ad bona inclinat hoīm volūtates directe ꝓ se: tanq̄ actor bonoꝝ. ad malū autem dicitur inclinare vel suscitare hoīes occasionaliter. in ꝙtum scz deus hoī aliqd ꝓponit vel interius vel exterius qō q̄tū est de se ē inductiuū ad bonum sz hō ꝓpter suam malitiam quersē vtit ad malum. supra scō. Ignoras qm benignitas dei ad penitētiā te adducit scōz autē duriciam tuā et cor impenitens thesaurizas tibi irā in die ire. Et Iob. 24° Dedit ei deus locum penitentie et ille abutitur eo in superbia. Et similiter deus quantū est de se interius instigat hominem ad bonum puta regē ad defendendū iura regni sui vel ad puniendū rebelles. Sed hoc instinctu bono malus homo abutit scōm malitiam cordis sui. Et hoc patet. esa. 10. vbi dicitur de assur Ad gentē fallacē mittam eū contra populuz furozis mei mandabo illi vt auferat spolia ꝛc. Et post. Ipe autē non sic arbitrabit et cor eius non ita estimabit. sed ad cōteren dum erit cor eius. Et hoc modo circa pharaonem accidit qui cum a deo excitaretur ad regni sui tutelam abusus ē hac excitatione in crudelitatem. ¶ 2° oportet ꝓsiderare quo fine deus ista partim faciat et ptim ꝓmittat. Est em considerandū ꝙ deus opatur in creaturis ad suam manifestationez scōm illud supra primo. Invisibilia dei per ea que facta sunt intellecta cōspiciunē. Unde ꝛ huiusmodi excitatio in hocipsum ordinatur et quantū ad pnes vt ostendā in te virtutē meā. exo. 14. Uiderūt filij Israel manū magnā quā exercuerat dns cōtra egyptios. Et ꝙtuz ad absentes vt ānuncietur nomen meū in vniuersa terra. pō. Annūciate inter gentes gloriaz eius. Sic igitur patz ꝙ quantū ad hoc non est iniꝙtas apud deuz qz vtitur creatura sua scōm eius merita ad gloriam suā. Et in hoc eodem sensu potest exponi si dicatur. Posui te id est ordinaui malitiā tuam ad gloriam meam. deus em malitiam ordinat sed nō causat. ¶ Deinde cuz dicit Ergo cui vult miseretur ꝛc. Infert conclusionem quādam ex vtraq; auctoritate supra inducta. Nam ex eo ꝙ dictum est misereboz cui misereoz concludit. Ergo cui vult miseretur. pō. Miꝙtus est dns timētibus se. Ex eo vero qō dictū ē. In hocipm excitaui te concludit. Et quē vult indurat. Esa. 63. Induraſti coz nostrum ne timeremus te. Ecc. 33. Ex ipsis benedixit et exaltauit. et ex ipsis maledixit et humiliauit. Et qdem qō dicitur de dei misericordia dubitationez non habet. suppositis his que premissa sunt. Sed circa indurationez videtur esse duplex dubitatio. Primo q̄dem qz duritia cordis ad culpam ptinere videtur. scōm illud Ecc. 3° Coz duruz male habebit in nouissimo. Si ergo deus indurat. sequitur ꝙ sit actor culpe. Cōtra qō dicitur. Ja. 1° Deus intemptator maloꝝ ē. Ad qō dicēdū ꝙ deus non dicitur indurare aliquos directe quasi in eis causet malitiā. sed indirecte. inquantū scz ex bis q̄ facit in hoīe intus vel extra homo sumit occasionem peccandi. ꝛ hoc ipse deus ꝓmittit. Unde non dicitur indurare ꝛ ſ intermittendo malitiaz sed non apponendo gratiā. Secūa dubitatio est quia ipsa obduratio nō videtur diuine voluntati posse ascribi cū scriptum sit. 1. Thes. 4. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra Et. 1. thi. 2. Qui vult oēs homines saluos fieri. Ad qō dicendum est: ꝙ tam misericordia ꝙ iusticia dispositionem voluntatis importāt. Uñ sicut miseratio attribuitur diuine voluntati: ita et id qō ē iusticie. Sic ergo intelligendū est cui vult miseretur: scilicet per suam misericordiam et quez vult indurat ꝙ suā iusticiam. qz illi quos indurat hoc merentur vt indurent ab ipso. vt supra primo capitulo dictum est.

Lectio quarta.

Jcis itaq; mihi. Quid adhuc queritur. Voluntati enim eius quis resistit: O homo tu quis es: qui respō deas deo. Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit quid me feciſti sic: An nō habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem. aliud vero ī contumeliam Q; si deus volens ostendere iram et notam facere potentiam suam: sustinuit in multa patientia vasa ire apta in interituz vt ostenderet diuitias glorie sue in vasa misericordie q̄ preparauit in gloriam.

Posita solutione premisse questionis: hic apostolus contra ipsaz solutionē obicit et precipue contra vltimā conclusionem qua dictum est. Cuius vult misereꝛ: et quem vult indurat. primo ergo ponit obiectionem. secō solutionem ibi. O homo tu quis es ꝛc. Dicit ergo primo. dictū est ꝙ deus cuius vult miseretur et quē vult indurat. Dicis itaq; mihi. Quid adhuc queritur id est quid oportet vlterius querere de causa bonoꝝ ū et maloꝝ que hic agūtur. cum omnia voluntati diuine attribuantur q̄ est causa sufficiēs. eo ꝙ nullus potest ei resistere. Unde sequitur. Voluntati eius quis resistet? Ecc. 1. Proposui in animo meo querere et inuestigare sapienter de oibus que fiunt sub sole. Uel aliter. Quid adhuc queritur. id est cōqueritur deus de hoībus quādo peccāt. sicut. Esa. 1° Filios enutriui et exaltaui. ꝛc. Ideo autē videtur iustā querimoniam non habere quia ex voluntate eius totū ꝓcedit. cui nullus potest resistere Uñ subdit. Voluntati eius quis resistet? Uel aliter. Quid adhuc queritur scz ab homine vt faciat bonum vel malum. Mich. 6° Indicabo tibi o homo quid sit bonum et quid deus requirat a te ꝛc. Frustra autem requirit ab aliquo qō nō est in eius potestate. Nihil autem in hoīs potestate esse videtur scōm predicta q̄ bus omnia diuine voluntati videtur ascribi. cui resisti nō potest. Sequitur. Voluntati em eius quis resistet? Nam si diceret Nullus. Sester. 13° Non est q̄ tue possit resistere volūtati. Et hec videt esse intētio aplī. Deinde cū dicit. O homo tu quis es ꝛc. tūdet tacite questionē. Ad cuius responsionis intellectum cōsiderandū est: ꝙ circa electionē bonoꝝ et reꝓbationem maloꝝ duplex questio potest moueri. Un a quidez in generali quare deus velit quosdam indurare et quozūdaz misereri. Alia vero in speciali quare velit huius misereri et hunc vel illū indurare. Et potest quidem ratio huius questionis assignari. secūde aūt questionis non potest assignari ratio nisi simplex dei voluntas. cuius exemplū patet in rebus hūanis. Si enim aliquis edificare volens haberet multos lapides similes et eqles cōgregatos posset ratio assignari quare qdam ponat in summo et quosdā in ymo ex parte finis. qz ad ꝓfectionem domus quam fabrice intendit reqritur ꝛ fundamentum qō habet lapides in ymo. et cacumen parietis qō habet lapides in summo. Sed quare ponat hos lapides in summo et hos in ymo non habet aliquam rationem nisi q: artifex voluit. Primo igitur aplus rūdet dubitationi ꝙtum ad questionem scōam quare scz quare huius hoīs misereat ꝛ illū induret. secō quātū ad questionem primam. quare scz qbusdam misereatur et quosdam induret ibi. Qō si volēs deus ꝛc. Circa primū tria facit. prio arguit presumptionē q̄ ētis. secō ducit auctoritatem que questionem soluit ibi. Nūquid dicit figmentum ꝛc. tertio exponit auctoritatem ibi. An nō habet potestatem ꝛc. Dicit ergo primo. O homo qui es fragilis ꝛ ignoraīs tu quis es respōdes deo vnde sufficis ad respondendum ei si voluerit tecū iudicio cōtendere. Job 9° Si voluerit cōtendere iudicio cum illo non poterit ei respondere vnum ꝓ mille. Et sicut dicitur Job. 39 Qui arguit deuz debet ei rūdere In quo datur intellgi ꝙ homo non debet scrutari rationem diuinoꝝ iudicioū cum intentione apprehendēdi eo ꝙ excedant rationez humanā. Ecc. 3° Altiora te ne quesieris. Prouer. 25° Perscrutator maiestatis opprimetur a gloria. ¶ Deinde cum dicit. Nūquid dicit figmentū ꝛc. inducit auctoritatē: que habetur Esa. 45. Nunqd dicit lutū figulo suo. Quid facis ꝛ opus tuum sine manibus. Ubi considerandū est ꝙ si aliqs artifex ex materia vili faciat vas pulchrum et nobilibus actis bꝰ acomodatū totū ascribit artifici. puta si ex luto faciat scutellas ꝛ vrceos ad nobilē mēsaz decētes Si vo ex vili materia puta ex luto faciat vas accomodatū vilibꝰ vsibꝰ puta coqne vl huiꝰmodi officijs nō posset vas cōgri si rationē haberet posset eiū cōgri si ex materia ꝑciosa q̄

ꝑiacet artificis opationi puta ex auro ꝛ lapidibus ꝑciosis faceret vas ad vilia officia deputatū. ℳuana autē natura vilitatem habet ex sua materia qz vt dicitur gen. 2° Fecit deus hoiem de limo terre:ſz maiozē vilitatem habet ex corruptiōe peꝛi q̄ ꝑ vnū hominē in hūc mūdū intrauit. Et ideo hō luto merito cōparatur. Job 30. Cōparat⁹ ſuꝫ luto et assimilatus ſum fauille et cineri. Unde quicquid boni habet homo debet bonitati diuine q̄ſi pitie figuli aſcribere. Yſa. 64. ℳūc oñe pater noſter es tu: nos vero lutum et fictoꝛ noſter tu ꝛ opus manuū tuarum oēs nos. Si vero deus hoiem ad meliora ꝓmoneat ſed in ſua infirmitate eum dimittens deputat eum ad infimū vſuꝫ nullam ei facit iniuriam vt poſſit iuſte de deo cōqueri. ¶ Deinde cū dicit. An non habet poteſtatem ꝛc̄. Exponit apoſtolus verba ꝓpḥe. Quaſi dicat. Hoc eſt dictū Figmentum id eſt vas fictile non poſſet dicere fictoꝛi quid me feciſti ſic. quia figulus liberaꝫ poteſtatem habet ex materia luti opus facere qōcūq; ſibi placuerit. Unō dicit. An nō habet poteſtatem ſcz liberam figulus luti qui ſcz opatur i vili materia: ex eadez maſſa ſcz vilis materie facere abſq; alicuius iniuria aliud quidem vas in honoꝛē id eſt in honorabiles vſus. aliud vero in cōtumeliā id eſt in vſus viliores. 2. thi. 2. In magna eñ domo nō ſolum ſunt vaſa aurea et argentea: ſed etiam lignea et fictilia. et quedam quidem in honoꝛem quedā autē in contumeliam. Et ſimiliter deus liberam poteſtatem habet facere ex eadem coꝛrupta materia humani generis ſicut ex quodam luto nulli faciendo iniuriam quoſdam hoies ꝓparatos in gloriam: quoſdam autē in miſeria derelictos. Jere. 18. Sicut lutum in manu figuli. ita in manu mea vos domus iſrael ¶ Deinde cum dicit. Q; ſi volēs deus ꝛc̄ ſoluit primam queſtionem ſcz quare deus velit quibuſdā miſereri et q̄ſdam in miſeria derelinquere. ſiue quoſdā eligere ꝛ q̄ſdā reꝓbare. Circa qō conſideranduꝫ eſt q; finis omniū diuinoꝝ operū eſt manifeſtatio diuine bonitatis. ꝓuer. 16. Uniuerſa ꝓpter ſemetiꝑm opatus eſt dñs. Eñ ſupra ꝓmo dictum eſt q; inuiſibilia dei ꝑ ea que facta ſunt intellecta cōſpiciuntur. Tanta eſt aūt diuine bonitatis excellentia q; nō poteſt vno modo nec i vna creatura ſufficienter manifeſtari. Et ideo diuerſas creaturas cōdidit in quibus diuerſimode manifeſtatur. ℳ Accipe autē in creaturis rationalibus in quibus eius iuſticia manifeſtatur ꝯntum ad illos quos ꝑ eoꝝ meritis punit. miſericordia vero in illis quos ex ſua gratia liberat. Et ideo vt vtrumq; in hoibus manifeſtareꝫ: quoſdaꝫ miſericorditer liberauit ſed non oēs. primo ergo ponit rationē reꝓbationis malorū. ſcō ponit rationē electionis bonoꝝ ibi. Et oſtenderet diuitias ꝛc̄ Eſt aūt i vtriſq; triplex differētia attēdenda. prima q̄dem ſcōm finem. ſcda ſm vſum. tertia ſcōm diuiſum actum. Finis autem reꝓbationis vel obdurationis malorum eſt manifeſtatio diuine iuſticie et virtutis. Et quantum ad hoc dicit. q; id ē ſed ſi deus volens oſtendere iram ſuam id eſt iuſticiam vindicatiuā. Non eñ dicit ira in deo ſcōm affectus cōmotionē. ſed ſecundū effectus vindicte. ſupra primo Reuelatur ira dei ꝛc̄. Addit autē Et notam facere potentiam ſuaꝫ. quia deus cōtra malos non ſolum vtīt ira id eſt vindicta puniendo eos ſibi ſubiectos ſed etiam ſua potentia ſubijciendo ſibi. Phil. 3° Secundum operationem qua poteſt etiam ſibi ſubijcere omnia. exo. 14. Uiderūt egiptios moꝛtuos ſup litus maris et manum magnam quaꝫ exercuerat dñs contra eos. Uſus autem maloꝝ ad quē vtitur eis deus eſt ira id ē pena. Et ideo vocat eos vaſa ire id eſt iuſticie inſtrumēta. quibus deus vtīt ad oſtendendā iram id eſt iuſticiā vindicatiuaꝫ. Ephe. 2. Eramus natura filij ire. Actus vero quez deus erga eos exercet nō eſt q; diſponat eos ad malum quia ipſi de ſe habent diſpoſitionem ad malum ex coꝛruptione primi peccati. Unde dicit. Uaſa apta in interitum id eſt in ſe habentia aptitudinē ad eternaꝫ damnationem. Heñ. 6. Uidens deus q; multa malitia hominū eſſet in terra. et cuncta cogitatio humani cordis intenta eſſet ad malum omni tempoze. Hoc autem ſolū deus circa eos agit q; eos ꝓmittit agere que cōcupiſcunt. Unde ſignanter dicit. Suſtinuit. Et hoc eius patientiā demonſtrat q; non ſtatim vindictaꝫ infert. Unde addit. In multa patientia. Ecc. 5° Altiſſimus eſt patiēs redditor. Deinde ex parte bonoꝝ ſimiliter tria ponit. ℳ primo q̄dem finem cū dicit. Et oſtenderet diuitias glie ſue. Finis eñ electionis et miſerationis bonoꝝ eſt vt manifeſtaret in eis abundantiam bonitatis ſue reuocando eos a malo. et ad iuſticiam eos trahendo et finaliter eos ꝓducere in gloriam. Et hoc eſt qō dicit. Et oſtenderet diuitias glozie ſue. de quib⁹ diuitijs ſupra. 2° An diuitias bonitatis ei⁹ contemnis? Ephe. 2. Deus aūt qui diues eſt in miſericordia. Signanter autem dicit. Et oñderet diuitias glozie ſu e quia ipſa condēnatio et reꝓbatio malorū que eſt ſm dei iuſticiaꝫ manifeſtat et cōmendat ſanctoꝝ gloziam qui ab ipſa tali miſeria liberant. Scō deſcribit vſuꝫ eoꝝ cū dicit. In vaſa miſericordie. ℳoiſat aūt bonos vaſa miſericordie qz vtitur eis deus quaſi inſtrumētis ad ſuam miſericordiam manifeſtandā. Ecc. 44. Iſti ſunt viri miſericordie. Tertio ponit actū quem circa eos deus exercet. Nō eñ deus eos ſolum ſuſtinet q̄ſi de ſe aptos exiſtētes ad bonū ſed eos ꝓparat et diſponit vocando ad gloziam. Eñ dicit. Que pꝛecauit in gloziā. pſ. ℳpꝛeparās mōtes in virtute tua Eſt autē conſtructio defectiua et ſuſpenſiua vſq; hic. vt ſit ſenſus. Si deus volens hoc facere q̄buſdaꝫ miſeretur et quoſdam indurat quid contra hoc iuſte poterit dici? Quaſi dicat. Nihil. Non enim ſic quos vult induꝛat vt eos peccare cōpellat ſed ſuſtinet eos vt ſm ſuam inclinationem tendant in malum.

Lectio quinta.

Uos et vocauit non ſolum ex iudeis ſed etiam ex gētibus ſic in oſee dicit Uocabo nō plebem meā: plebez meam. et non dilectam. dilectam. et nō miſericordiam cōſecutam: miſericordiā cōſecutaz Et erit in loco vbi dictuz eſt eis: non plebs mea vos. ibi vocabuntur filij dei viui. Eſaias aūt clamat ꝓ iſrael Si fuerit numer⁹ filiozum iſrael tan q̄ arena maris reliquie ſalue fient. Uerbū em cōſumans et abbreuiās in equitate. quia verbum breuiatum faciet dñs ſup terram. Et ſicut prediꝛerat eſaias niſi dñs ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen. ſicut ſodoma facti eſſemus: et ſicut gomoꝛra ſimiles fuiſſemus Quid ergo dicemus? Q; gentes q̄ non ſectabantur iuſticiā apꝛehēderunt iuſticiam: iuſticiam aūt q̄ ex fide eſt: iſrael vero ſectando legē iuſticie in legē iuſticie non peruenit Quare? Quia non ex fide ꝙ quaſi ex opibus Offenderūt eñ in lapidē offenſionis: ſicut ſcriptū eſt Ecce pono in ſyon lapidem offenſionis et petrā ſcandali: et omnis qui credit in eū non cōfundetur.

ℳpoſtq; apoſtolus oſtēdit q; dei gratia datur hominib⁹ ex diuina electione per quā hoies ad gratiam vocantur hic oſtendit q; predicta electio ſiue vocatio nō ſolum ꝓtinet ad iudeos vt ipi poterāt gloziari ꝓpter hoc q̄d dicitur deu. 4. Dilexit pres tuos. Sed etiam ad gentes. ꝛ primo ꝓponit qō intendit. ſcdo ꝓbat ꝓpoſitū ibi. Sic ī oſee dicit ꝛc̄. Tertio ex dict⁹ ſequitur cōcluſionē ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc̄. Dicit q̄ primo. dictū ē q; ſctōs ꝑparauit in gl̄ia. q̄s et vocauit ſcz ꝙ gl̄az ſuā non ſolū ex iudeis ſz etiā ex gentib⁹. ſ. 3° An iudeoꝝ de⁹ tm̄: ℳōne ꝛ gētiū. Sopho. 2° Adorabunt eum viri de loco ſuo oēs inſule gentiū. ¶ Deinde cū dicit. Sicut in oſee dicit ꝛc̄. ꝓbat ꝓpoſitū et primo quantū ad gentiles. ſcdo ꝙtum ad iudeos ibi. Yſa. aūt clamat ꝛc̄. Circa primū ponit duas auctoritates oſee loquētes ꝓ gentib⁹ quaꝫ prima ꝓmittit eis dona dei. ſcda ipam diuinā filiationē ibi. Et erit in loco ꝛc̄. Dicit ergo ꝓmo. Sicut dñs dicit in oſee qz ipe erat q̄ loq̄batur in ꝓphetis. 2. reg. 23. Spūs dñi locutus eſt ꝓ me et ſmo eius per linguā meā. Unde et oſee ꝓmo dicit. ℳprincipiū loquēdi dño in oſee. Eſt aūt cōſideāduꝫ q; a tribus bonis q̄ in iudeis eminebāt gentiles erant alieni. quoꝝ primū erat diuinus cultus rōe cuius dicebātur populus dei q̄ſi ei ſeruientes ꝛ eius ꝓceptis obedientes. Eñ in pſ. dicit. Nos autem populus eius et oues paſcue eius Sed ab huius populi ſocietate gentiles erāt alieni ſcōm illud ephe. 2° Alienati a cōuerſatione iſrael ꝛ hoſpites teſtamētoꝝ. Sed q; xp̄s facti ſunt populus dei. Tit. 2° Dedit ſemetiꝑm ꝓ nobis vt emūdaret ſibi populū acceptabilem. Et hoc eſt qō dicit. Uocabo nō plebē meā id eſt gētilitatem q̄ nō erat plebs mea. plebē meā id eſt ad hoc vt ſit plebs mea. Scōz eſt ꝓilegiū diuine dilectiōis. Oſee 3° Diligit dñs filios iſrael in eo ſcz q; eis multa beneficia inducētia ad ſpecialem gr̄am ꝓſtabat. a qua q̄dem dilectione gētiles olim erant excluſi. Ephe. 4 Alienati a veritate dei ꝓpter ignoꝛātiam que eſt in illis. Et ideo dicit. Et non dilectam meam ſcz gentilitateꝫ vocabo dilectam meam. Ephe. 2. Eos q̄ aliquādo eratis longe facti eſtis ꝓpe in ſanguine xp̄i. ſupra. 5. Cū inimici eſſemus reconciliati ſumus deo in morte filij eius. Tertiū eſt libertas a peccato originali q̄ iudeis in circūciſione cōferebaꝫ. yſa. 14. Miſerebitur dñs Jacob. Sed huius miſeratiōis gētiles nō erāt ꝑticipes. Eze. 16 ℳquādo natus es in die ortus tui nō eſt pꝛeſcilus vmbilicus tuus. Et infra Nō pepcit ſup te oculus meus vt facerem vnū de his miſertus ſuꝫ tui. Sz poſtea ꝓ xp̄m ſunt miſericordiā cōſecuti. Ideo ſeq̄tur Et nō miſericordiā conſecutā miſericordiā cōſecutā. Tit. 3° Secūz ſuā miſericordiā ſaluos nos fecit. Hec autē auctoritas habet oſee 2. ſcōz. lxx. loco cuius littera nr̄a habet. Miſereboꝛ eius q̄ fuit abſq; miſericordia. ꝛ dicā nō popl'o meo popl'us meus es tu. ¶ Deinde cū dicit. Et erit in loco ꝛc̄. inducit aliam auctoꝛitatem q̄ habet oſee. 1. In qua eis reꝓmittitur dignitas filioꝝ dei de q̄ inūi gloriabantur ꝓpter id quod dicitur yſa. i. Filios enutriui et exaltaui ipi autem ſpreuerūt me. Et deu. 33° Nōne ipe ē pater tuus? Gentiles aūt non ſolum dicebant filij quod ꝓtinet ad eos qui ex amoꝛe deo ſeruiunt et ſpū dei agunt̄ vt. 8. 8 dictū eſt. ſed nec etiaꝫ digni erāt vt populi dei dicerentur quod ꝓtinere poterat etiam ad eos q̄ ſpiritū ſeruitutis acceperāt in timoꝛe Unde dicit. Et erit in loco. i. in iudea vbi dictum eſt eis. ſcz gentilibus a iudeis quaſi ex perſona dei loquētibus. Non plebs mea vos. qz non reputabant eos populū dei ibi id eſt etiam apud iudeos credētes vocabuntur filij dei Et in loco id eſt toto mūdo in quo cōuertentur ſicut ꝓfeliti quos iudei faciebant qui ſuis locis derelictis in iudeam ꝓgebant. hoc aūt nō ita futurū eſſe in his qui ad xp̄m cōuertendi erāt oñditur Sopho. 2. Adorabunt euꝫ viri de loco ſuo. Unicuiq; ergo in loco ſuo habitanti vbi dictum eſt eis olim ex diuina ſentētia non plebs mea vos. ibi vocabuntur filij dei ꝑ diuinaꝫ adoptionē. Jo. 1. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. ¶ Deinde cum dicit Eſa. autez clamat ꝛc̄. ꝓbat ꝙ poſitum ꝙtum ad iudeos q; auctoꝛitatem yſa. Et ponit duas auctoꝛitates. quarum prima videtur pertinere ad omnes credentes ex iudeis. ſcda ſpecialiter ad aplos ibi. Et ſicut prediꝛit ꝛc̄. Dicit ergo primo. dictum eſt q; oſee ꝓo gētilibus yſaias autez clamat id eſt apte loquitur ꝓ cōuerſione iſrael. 58. Clama ne ceſſes quaſi tuba exalta vocem tuam. In hac autez prima auctoꝛitate primo ponit paucitatē cōuerſoꝝ dicēs Si fuerit numerus filioꝝ iſrael quaſi arena maris id ē innumerabiles ꝓe multitudine gentium. Heñ. 22. Multiplicabo ſemē tuū velut arenā marī ꝛc̄. 3. reg. 4. Juda ꝛ iſrael innumerabiles q̄ſi arena maris. Reliquie ſalue fient id eſt non omnes nec maioꝛ pars ſed aliq̄ pauci q̄ relinquūtur ex excidio aliozū. Michee. 7. Factus ſuꝫ ſicut qui colligit in autūno racemos vindemie Infra. 11. Reliquie ſcōm electionē gratie ſalue facte ſunt. ſcdo ibi. Uerbum enim cōſumans ꝛc̄. aſſignat cauſam ſalutis ꝛ primo ponit efficatiam euāgelici verbi dicēs. Uerbum enim cōſumans et abbꝛeuians in eq̄tate. Ubi notatur duplex efficatia euangelici verbi. prima eſt qz eſt cōſumans id eſt ꝑficiens. vt enim dicitur hebze. 7. Nihil ad ꝑfectuꝫ adduxit lex. Dñs aūt dicit ma. 5. Nō veni ſoluere legem ſed adimplere. tum qz figuris legis veritatē adhibuit. tū q̄a ꝓcepta legis moꝛalia debito modo expoſuit et occaſiones tꝛāſgrediendi ab ſtulit et etiam eis conſilia ꝑfectiōis adiunxit. Unde et iuueni diuiti ma. 19. qui omnia māda ta legis ſuauerat dixit Unū tibi deeſt. ſi vis ꝑfectus eſſe vade et vende omnia q̄ habes ꝛc̄. Et ꝓpter hoc diſcipulis ſuis dicebat ma. 5. Eſtote perfecti ſicut ꝛ pater veſter celeſtis ꝑfectus eſt. Scda efficatia eſt abbꝛeuiandi et hec cōuenienter ꝓme adiungitur. quia q̄to aliq̄ verbū eſt magis ꝑfectum. tanto eſt altius et ꝙ conſequens magis ſimplex et bꝛeue. Eſt autem verbum euangelij abbꝛeuians verba legis quia omnia ſacrificia figuralia legis in vno vero ſacrificio comꝓhendit. quo xp̄s obtulit ſeipſum ꝓ nobis hoſtiam. vt dicit ephe. 5. Omnia vero pꝛecepta legis moꝛalia in duobus pꝛeceptis caritatis concludit. Ma. 22. In his duobus mādatis vniuerſa lex pendet et ꝓpḥe. Unde dicit. Abbꝛeuiās in eq̄tate. Uel quia nihil eſt pretermiſſū de multitudine figuraꝝ et ꝓceptoꝝ legis quin ſub bꝛeuiate euangelij cōꝓhēderet. Ul quia nihil ipſoꝝ remanet obſeruandum q̄ſ eſt equum ſm dictamen rationis naturalis. pſ. Q; ia mādata tua eq̄tas. ſubaudiē dum eſt aūt erit. vt ſit ſenſus verbuz euangelij erit abbꝛeuiās et cōſumans in eq̄tate. Scdo cū dicit. Quia verbū ꝛc̄. aſſignat rationem q̄ dicte efficatie dicens: Quia dñs ſuper terram exiſtens id eſt in terris tanq; homo inhabitans. ſcōm illud bar. 3. Poſt hec in terris viſus eſt ꝛc̄. Faciet verbum bꝛeuiatum. ꝓfectius enim debet eſſe verbū et maioꝛis virtutis q; ipe dñs deus carnem induꝛtus loquutus eſt ꝑ ſemetiꝑm q; verba que loquutus eſt ꝑ ꝓpḥas. Sm illō heb. 1. Multipꝛarie multiſq; modis olim deus loquēs patribus in ꝓphis ꝛc̄. Uel aliter. q̄a dñs ſcz deus pater faciet ſup terram verbū bꝛeuiatū id ē incarnatum qz filius dei exinaniuit ſemetiꝑm formā ſui accipiēs. Dicitur aūt exinanitum vel bꝛeuiatum non qz aliquid ſubtractum ſit plenitudini vel magnitudini diuinitatis ipſius. ſed quia noſtram exilitatem et paꝛuitatē ſuſcepit. Habeꝛ aūt hec auctoꝛitas. yſa. 10. vbi ſm lr̄am nr̄am ſic dicit. Si fuerit ꝓplus tu⁹ iſrl q̄ſi arena maꝛ reliq̄ ꝙuertēt ex eo cōſumatō abbꝛeuiata inūdabit iuſticia.

Cōsumationem eīm ⁊ abbreuiationē dñs deus exercituū faciet in medio oīs terre. ¶ Deinde cū dicit. Et sicut predixit ysa. ⁊c. inducit auctoritatē pertinentez specialiter ad apl̄os dicens. Et sicut p̄dixit ysa. 1. Nisi dñs sabaoth id est exercituum vel virtutū reliquisset nobis scz ex sua misericordia semē id est verbuz euāgelij. Al'semen id est xp̄m. Hal. 3° Et semini tuo q̄ est xp̄s. vel semen id est apostolos. ysa. 6° Semen sanctū erit id q̄ steterit in ea. Sicuti sodoma facti essemus ⁊ sicut gomorra similes fuissem⁹. Hrauius eīm fuit peccatū iudeoꝝ ꝙ sodomoꝝ. Treñ 4 Maior effecta est iniq̄tas popli mei peccato sodomorum. Et eze. 16. Nō fecit sodoma ipa ⁊ filie eius sicut feci sti tu ⁊ filie tue. Et ideo q̄ iudei nō sunt totaliter exterminati sicut sodomite est diuine misericordie imputandum. Treñ. 3° Misericordie dñi q̄ nō sumus cōsumpti. ¶ Deinde cū dicit. Quid ergo dicemus. Infert cōclusionē ex dictis. et primo ꝙtum ad gentes. scdo quātuz ad iudeos ibi. Israel vero ⁊c. Circa primū duo facit: primo concludit q̄s intēdit dicēs. Quid ergo dicem⁹ ex cōsideratione p̄dictoꝝ. Hoc inꝙ q̄ gentes apprehēderunt id est consequute sunt iustitiam scz q̄ vocātur filij. 1. corī. 6. Et hoc quidem fuistis sed iustificati estis. Et hoc quidē ex vocatione diuine electionis nō ex meritis q̄s patet per hoc q̄ dicit. Que nō sectabant iustitiam ſm illud ephe. 2. Eratis in illo tempe sine xp̄o alienati a conuersatione israel. scdo exponit q̄ dixerat iustitiā autē que ex fide est nō ea q̄ in opibus consistit. Nō enim ad hoc gentes cōuerse sūt vt iusticiā legalem obseruent. sed vt iustificentur p xp̄i fidem supra 2° Justicia autez dei p fidem iesu xp̄i. ¶ Deinde cū dicit. Israel vero ⁊c. Inducit cōclusionē ꝙtum ad iudeos. Et primo cōcludit q̄s intēdit dicens. Israel vero id est popl̄us iudeoꝝ. sectando legē iusticie in legē iusticie nō puenit. Dicitur lex iusticie lex spūs vite per quā hoīes iustificantur ad quaz iudeoꝝ popl̄us non peruenit quā tamen sectabatur obſuando vmbram huius spūalis legis q̄ cōsistit in observatioīb⁹ legalibus. heb. 10. Umbram habēs lex futuroꝝ bonorum. Al'sectando legē iusticie id est legem moysi q̄ est lex iusticie si fit bene intellecta q̄ docet iusticiam. Vel dicitur lex iusticie quia facit homines iustos non vere. sed exterius duz peccata vitātur non ex amore sed timore pene quā lex infligebat. ysa. 51. Audite me qui sequmini q̄s iustū est et queritis dñm. Et in eodem. Audite me qui scitis iustum popl̄us meus lex mea in cordibus eoꝝ. Scdo assignat causā dicēs quare scz dum sectarentur legem ad legē iusticie non puenerunt. quia scz non per debitam viam sectabantur. Et hoc est quod subdit. Quia non ex fide scz xp̄i querebant iustificari. sed q̄si ex opibus legis. Seq̄bantur eīm figuram et repudiauerunt veritatē. ē. 3° Ex opibus legis non iustificabitur omnis caro coꝝ illo. Tertio manifestat causam ꝓpositam. et primo ꝓponit manifestationez dicens. Offenderunt enim in lapidē offensionis id est ad xp̄m q̄ assimilatur lapidi offensionis. in hoc q̄ sicut lapis in quē offendit non cauetur ꝓpter suam puritatez ita iudei videtes xp̄m in firmitate nr̄a contentū non cauerūt in eū offendere. ysa. 53° Quasi absc̄ditus vultus ei⁹. et despectus vnde nō reputauimus eū. Jere. 13. Anteq̄ offendāt pedes vestri ad montes caliginosos id est ad xp̄m et eius apostolos q̄ dicuntur montes caliginosi, ꝓpter hoc q̄ eoꝝ dignitas et magnitudo latebat. scdo ad hoc iducit auctoritatem dicēs. Sicut scriptum est scz in. ysa. Cōponit autem aplus verba ysa. in diuersis locis scripta. Nam ysa. 28. dicitur. Ecce ego mittam in fundamentis syon lapidem: Lapidem angularem ꝓbatum preciosum in fundamento fundatum. Qui crediderit non festinet. Et hinc sumitur principium auctoritatis. Ecce ponaz in syon lapidem scz quasi fundamentū in quo designatur q̄ xp̄s diuina ordinatione cōstitutus erat ecclesie fundamentum. 1. corī. 3. Fundamentū aliud nemo potest ponere preter id quod positū est q̄s est xp̄us iesus. Legitur etiā ysa. 8° In lapidem autem offensionis et petrā scandali duabus domibus israel. Et hinc sumitur medium auctoritatis quo dicit. Lapidem offensionis et petram scandali vt offēsio referatur ad ignorantiā. quia vt dicit. 1. corī. 2. Si cognouissent nunq̄ dñm glorie crucifixissent Scandalum autē referendum est ad impactionem et casum quo per infidelitatem ceciderunt xp̄m et eius apl̄os psequētes. 1. cor. 1 Nos predicamus xp̄m crucifixum iudeis q̄dem scandalū Luc. 2° Ecce hic positus est in ruinam ⁊c. Finis autem auctoritatis sumitur exo. 28 capitulo. Qui crediderit nō festinet. loco cui⁹ hic dicitur. Omnis qui credit in eū non confundetur. qz scz consequēt mercedem ab eo. ecc. 2° Qui timetis deum credite illi et nō euacuabitur merces vestra. Ponit autem aplus hec verba ſm lr̄am. 70. Et ad hunc sensuz pertinet q̄d lr̄a nostra dicitur. Qui crediderit nō festinet. Ille enim festinare videtur qui delusum se reputat. qz cito nō adpiscitur q̄d sperabat.

Incipit decimū capitulū.

Fratres voluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit ꝓ illis in salutem. Testimoniū enīz phibeo illis: q̄ emulationem quidē dei habent: ſ non scdm scientiam. Ignorātes enīz iusticiam dei et suam querentes statuere: iusticie dei non sunt subiecti. Finis enim legꝫ xp̄s ad iusticiam omni credēti. Moyses eīm scripsit. quoniam iusticiā q̄ ex lege est qui fecerit homo viuet in ea. Que autē ex fide est iusticia sic dicit. Ne dixeris in corde tuo. q̄s ascendit in celum. id est xp̄m deducere. aut quis descendet in abyssū. hoc est xp̄m a mortuis reuocare. Sed q̄d dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo hoc est verbum fidei quod predicamus. quia si confitearis in ore tuo dñm iesum: et in corde tuo credideris q̄ deus illuz suscitauit a mortuis saluus eris.

Postq̄ apostolus ostendit quomodo per electionez gratie dei gentiles sunt ad fidem vocati et etiam aliqui ex iudeis de maiori parte popli iudaici offēdentibus et scādalizatis. hic agit specialiter de casu iudeoꝝ. Et circa hoc tria facit. Primo manifestat causaz casus eoꝝ quā et. ſ. tetigerat. exqua oñditur casus eoꝝ esse miserandus. scdo ostendit casum eozum non esse vniuersalem. 11. cap. ibi. Dico ergo nunquid ⁊c. tertio ostendit casum eoꝝ nō esse inutilem neq̄ irreparabilem ibi. Dico ergo nunquid ⁊c. Circa primum duo facit. Primo oñdit casum eozum esse miserandū ex sua causa. 2° ostendit q̄ non est totaliter excusabilis ibi Sed dico nūquid nō audierūt ⁊c. Circa primum duo facit. Primo oñdit se ad iudeos habere miserationis affectuz. scdo oñdit causam miserationis ibi. Testimonium enim illis phibeo ⁊c. Dicit ergo primo. dictū est q̄ iudei in legem iusticie nō puenerunt ꝓpter hoc q̄ offenderuntin lapidem offensionis. nec tñ contra eos indignoz sed eozum misereoz. Et ideo dico vobis o fratres qui conuersi estis tam ex gentibus ꝙ ex iudeis mat. 23°

Omnes vos fratres estis. Voluntas quidem cordis mei id est ex intimo cordis affectu procedens ē ad salutē eoꝝ vt scz ipi saluentur sicut et ego saluar⁹ ium. 1. corī. 7. Volo omnes hoīes esse sicut meipm. act. 26 Opto apud deum oēs qui audiūt tales fieri qualis et ego suz. Et hoc deo coformabatur qui vt dicitur. 1. thi. 2. Vult oēs homines saluos fieri. Nec sola volūtas est in salutē eoꝝ. sed etiā volūtas effectus. vnde subdit. Et obsecratio scz mea fit ad deum p̄o illis in salutē. 1. reg. 12. Absit a me hoc pecm̄ in dño vt cessem orare p̄o vobis. Jac. vltio. Orate p̄o inuicē vt saluemini. Et ex hoc patet q̄ orandus est infidelibus vt saluētur qz et ipa fides est donū dei. Eph. 2° Gratia saluati estis per fidem et non ex vobis. dei enīz donum est. ¶ Deind cum dicit. Testimoniū eīm ⁊c. Assignat causam sue miserationis. qz scz non ex certa malitia sed ex ignorantia peccabāt. Et circa hoc tria facit. primo enim ꝓponit eozum ignorantiā. scdo ostendit quid ignorabant ibi. Ignorātes enim dei ⁊c. tertio ostendit veritatem eoꝝ que ignorabant ibi. Moyses eīm dicit. ¶ Dicit ergo primo. Jō salutē eoꝝ volo et ꝓpter hoc oro miſtus eozum quia testimoniuz phibeo de illis q̄ emulationē q̄dem dei habent scz quia zelo dei xp̄m et eius mēbra persequūtur. Jo. 16° Venit hora in qua oīs qui iterficit vos arbitretur obsequiū se p̄stare deo Et huius rei testis esse poterat qz et ipse aliq̄n fuerat in simili causa. Phil. 3° Scdm emulationē persecutus sum ecclesiam dei. sed nō scdm sciētiam. qz scz eoꝝ zelus p rectam scientiā nō ordinatur dū ignorant veritatem Esa. 5° Propterea captiuꝫ ductus est popl̄us meus q̄ nō habuit sciētiaz. 1. corī. 14 Si quis aūt ignorat ignorabit. ¶ Deinde cū dicit. Ignorantes enim ⁊c. ostendit cuius rei sciētiam nō haberent. Et primo ꝓponit q̄s intendit. scdo manifestat ꝓpositum ibi. Finis eīm legis xp̄s ⁊c. Dicit ergo primo. Recte dico q̄ non scdm sciētiā. ignorātes enim dei iusticiam. scz qua deus per fidem iustificat. ſ. tertio iusticia autem dei per fidem iesu xp̄i. Et querētes statuere id est firmare suā scz iusticiā que cōsistit in operibus legis que scdm eozum opinionē non expectabat aliquid a deo: sed soluz ex arbitrio operantium erat. Et ideo dicit eozum esse iusticiā q̄si humanam et non diuinā. scdm illud. ſ. 4° Si abraam ex operibus legis iustificatus est habet gloriam. scz apud homines sed nō apud deum. ¶ Justicie eīm dei nō sunt subiecti id est nolunt subijci xp̄o p̄ cuius fidem iustificantur hoīes a deo. p̄s. Nonne deo su biecta erit anima mea ſ. 3° Ut subditus fiat oīs mūdus deo. Exo. 10. vsq̄quo non vis subijci mihi? ¶ Deinde cū dicit. Finis legis xp̄s ⁊c. manifestat q̄s dixerat scz eos dei iusticiam ignorare ⁊ q̄ ei subijci nolūt cum tñ iusticiam legalē statuere velint Circa q̄s considerandum est q̄ sicut etiam p̄i dicunt intentio cuiuslibet legislatoris est facere hoīes iustos. vñ multomgais lex vetus hoībus diuinitus data ordinabat ad faciendū hoīes iustos. Danc tamē iustitiā lex ꝓmittēbaz facere nō poterat. quia neminem ad pfectum adduxit lex. vt dicitur Heb. 7° Sed ordinat hoīes in xp̄o quē ꝓmittebat et p̄figurabat. Hal. 3° Lex pedagogus noster fuit in xp̄o vt ex fide iustificemur et hoc est q̄s dicit. Xp̄s enīz est finis legis ad quē scz tota lex ordinatur. p̄s. Dis cōsumatioīs vidi finem. Finis mq̄ ad iustitiam vt scz homines per xp̄m iusticiam cōsequātur quaz lex intendebat supra octauo. Q̄s impossibile erat legi mittens de⁹ filiū dāmauit peccatū in carne vt iustificatio legis impleretur in nobis. Et hoc dico omni credenti quia p fidē suos iustificat. Jo. 1° Dedit eis potestatem filios dei fieri his q̄ credūt in nomine ei⁹. ¶ Deinde cum dicit Moyses enīz ⁊c. ꝓbat veritatē eoꝝ que iudei ignorabāt scz q̄ iusticia dicit pfectioz q̄ iusticia legis. Et hoc auctoritate ipius moy si veteris legislatoris. primo ergo p eius verba cōdit cōditionē iusticie legalis. scdo conditionē iusticie fidei ibi. Que aūt ex fide est ⁊c. Dicit ergo primo. Recte distinxi iusticiā hūanā a iusticia dei. Moyses eīm scripsit. Leuit. 18 Quoniā hō q̄ fecerit iusticiā q̄ ex lege ē viuet ea. vbi sic lr̄a nostra habet Custodite leges meas atq̄ iudicia q̄ faciens homo viuet in eis. Et eze. 20 Judicia mea ꝓiecerunt que faciens homo viuet in eis. qz scz hoc comoditatis cōsequebatur hō p legis obſuantiā ne occideret tanq̄ legis transgressor. heb. 10 Irritam quis faciēs legē moysi absq̄ vlla misericordia morit. leui. 20 Qui maledixerit patri vel matri morte moriat et sic de alijs. Possum⁹ vlterius dicere q̄ per legis obſuationem homo ordinatur in vita p̄ni. ꝓmittebat enim lex tēporalia bona et quedā mādabat q̄ ad ordinationē carnalis vite ꝓtinebāt. heb. 9 Justicijs carnis vsq̄ ad tēpus correctionis ꝓpositis. Sz cōtra videtur esse q̄ dñs dicit. matb. 19 Queretī q̄d boni faciam vt habeā vitā eternam. Rñdit. Si vis ad vitā ingredi serua mādata. Unde ⁊ supra. 5° sup illō Lex autem subintrauit. dicit q̄dam glo. Justicia legis suo tēpore custodita non solum bona tēporalia sed ⁊ vitā conferebat eternā. sed hec intelligenda sunt ſm spūalem sensum legis q̄ pertinet ad fidem xp̄i. Sed q̄ hic dicit tur referē ad exteriozem legis sensum: scdm quē lex de vita eterna mentionē non faciebat. ¶ Deinde cū dicit. Que aūt ex fide est iusticia ⁊c. Inducit auctoritatem moysi de iusticia fidei. Et primo moyses oñdit certitudinem fidei q̄ debet esse in corde hoīs. scdo fidei effectū ibi. Sed q̄d dicit scriptura ⁊c. Dicit ergo primo nō soluz loq̄tur moyses de iusticia legis sed etiā ipe sic dicit de iusticia que est ex fide. ¶ Que aūt ex fide est iusticia sic dicit id est sic loquitur in corde hoīs. Ne dixeris in corde tuo scz dubitādo. Quis ascendit in celum. quasi hoc impossibile reputans. sicut ⁊ puer. 30 queritur. Quis ascendit in celum atq̄ descēdit quia scz hoc tenere q̄si impossibile est deducere xp̄m a celo id est asserere q̄ xp̄s non sit in celo cōtra id q̄d dicitur: Jo. 3° Nemo ascendit in celum nisi q̄ descendit de celo filius hoīs q̄ est in celo. Eph. 4 Qui descendit ipe est ⁊ q̄ ascēdit sup omnes celos. Aut etiā ne dixeris q̄s descēdit in abissum. i. in ifernū q̄si reputās hoc esse impossibile. hoc eīm negare ē reuocare xp̄m ex mortuis scz negare eū nō esse mortuū Ipe eīm moriens in abissum descēdit. Ecc. 24 Penetrabo inferiores ptes terre. Et ſm hoc phibet dubitari de duob⁹ articulis fidei xp̄i scz de ei⁹ ascēsione ⁊ de ei⁹ morte et descēsu ad inferiores. quoꝝ primū ꝓtinet ad maximā xp̄i exaltationē. secūdū ad maximā ei⁹ humiliationē. Pōt aūt ⁊ aliter expōi vt dicat nob certitudo duo rū articuloꝝ. primo q̄dez incarnatioīs q̄ de celis ad terrā descendit vt sit sensus Ne dixeris in corde tuo q̄s ascēdit in celum ⁊ exponit supplendo. i. xp̄m deducere. q̄si dicat Quis ascendit in celū ad deducēdum xp̄m ad nos q̄ q̄dez nō fuit necessariū qz ipe ꝓpria virtute descēdit. scdo aūt resurrectioīs cū subdit. Aut etiā ne dixeris q̄s descēdit in abissum? et supplendo addit. Hoc est xp̄m ex mortuis reuocare. Quasi dicat. Illuc descēdit vt inde posset xp̄m reuocare sicut ex psona insipiētiū dicit. Sap. 2 Nō ē q̄ agnit⁹ sit reuersus ab inferis. Et h̄ sensus cōgruit verbis moysi. dicit eīm deu. 30 scdm lr̄am nr̄az Mādatum q̄d ego p̄cipio tibi hodie nō supra te ē neq̄ ꝓcul posituū neq̄ in celo situ vt possis dicere. Quis nr̄m valet ad celum ꝙnscendere vt deferat illud ad nos. Nec est inconueniens si q̄d moyses dixit de mandato legis hoc aplus attribuit xp̄o q̄ xp̄s est verbum dei in quo sunt oīa dei mandata. Sic ergo intelligendum est q̄d dixit. Quis ascendit in celuz? id est xp̄m deducere Ac si dicat. Quis potest in celum conscendere vt verbum dei inde deferat ad

nos Et idē est dicēdum in alio qō sequtur. ¶ Deinde cuz dicit. Sed q̄d dicit scriptura ꝛc. oñdit fructū fidei p eiusdem auctoritatē. Et primo ꝓponit auctoritatez. secundo exposit eā ibi. Hoc est verbū fidei ꝛc. tertio ꝑbat expositi onē esse cōueniētem ibi. Corde enim credit ꝛc. Dicat ergo primo. Sed q̄d dicit scriptura? Hoc in q̄ ꝓpone est verbum in ore tuo et in corde tuo. Sic em̄ post ꝓmissa verba deutro. sequtur. Juxta te est sermo valde in ore tuo. Quasi dicat. nō solliciteris q̄ tibi desit verbū fidei iustificatis ꝓpter hoc q̄ xp̄s est in celo scōm naturā diuinā aut q̄ descendit in infernū ꝓpter mortē humanitatis q̄ ipse descendens de celo. et resurgens ab inferis ꝑfecit verbū fidei in ore tuo et in corde tuo. Unō qō dicit ꝓpone est potest referri ad hoc q̄ verbū dei sumus adepti p xp̄m incarnatum et resurgentē heb. 2° Que cū initiū accepisset enarrari per dñm. Jere. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Al scōm glo. q̄ dicit ꝓpe referēdū est ad utilitatē scōm qō dicimus ꝓpe apud nos esse qō nobis est comodū et vtile. Verbo em̄ dei coz nostrū mūdat. Jo. 15 Jam vos mōi estis ꝓpter sermonē quē locutus sum vobis. Uel potest referri ad hoc q̄ verba fidei ꝛ si sint supza rationē. Ecc. 3° Plurima supza sensū hominis mōstrata sunt tibi. nō tñ sunt ꝓtra rationem. quia veritas nō potest esse veritati cōtraria. ps. Testimonia tua dñe credibilia fctā sunt nimis ¶ Deinde cum dicit. Hoc est verbum ꝛc. exponit auctoritatē ꝓdictam. Et primo ostēdit qō sit illud verbū de quo moyses loq̄tur dicens Hoc est verbū fidei qō predicam? 2. tbi. 4. predica verbū. Jere. 23. Qui habet sermonē meū loquat sermonē vere Scō exponit quō hoc verbum est in ore per cōfessionē et in corde per fidem. Et hoc ē qō subdit. q̄ si cōfitearis in ore tuo dñm iesum xp̄m scz recognoscens eum dñm subijciēdo sibi tuum affectū scōm qō dicitur. 1. cozi. 12. Nemo pōt dicere dñs iesus nisi in spū sancto. Et iterū Si crediderīs in corde tuo scz fide formata que per dilectionem opatur. vt dicit. Act. 2 Q̄ deus excitauit illū a mortuis. ps. Tu aūt dñe miserere mei ꝛ resuscita me qz vt dicitur. 2. cozi. vltio. Resurrexit ex virtute dei que est cōis sibi et patri. Salu⁹ eris scz salute eterna. de qua dicitur Esa. 45 Saluatus est israel in dño salute eterna. Q̄ aūt dicit. dñm iesum ad misterium incarnationis refertur. Q̄ autē sequitur xp̄m manifeste ad resurrectionem refertur. de q̄bus duob⁹ articulis supza fecerat mentionem.

Lectio secunda.

Corde enim creditur ad iusticiaz ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura Omnis qui credit in illum non confundetur. Non enim est distinctio iudei et greci. Nam idē dñs omiuz: diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicūq̄z inuocauerit nomē domini saluus erit. Quomodo ergo inuocabūt in quē non crediderunt: Quomodo autē audient sine ꝓdicāte: Quomodo vero ꝓdicabunt nisi mittantur sicut scriptum est. Quā speciosi pedes euāgelizantiū pacem. euangelizātiuz bona Sed non omnes obediunt euāgelio Esaias enim dicit dñe quis credidit auditui nostro Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum christi.

Premiserat aplus exponendo verbū moysi q̄ confessio oris et fides cordis opantur salutē. ꝓponēs hoc causa exempli in duobus articulis. hic ꝑbat qō dixerat in vniversali. Et circa hoc tria facit. primo ostēdit q̄ p fidem et cōfessionem homo cōsequitur salutem. scdo ponit salutis ez dinē ibi. Quomodo ergo inuocabūt ꝛc. tertio infert quā dā cōclusionē ex dictis ibi. Ergo fides ex auditu ꝛc. Circa primum tria facit. primo ꝓponit qō intendit dicens. Recte dico q̄ si cōfitearis ore et credas corde salu⁹ eris Corde enim creditur ab hoīe ad iusticiā id ē ad hoc vt iusticiā per fidem cōsequātur supza. 5° Justificati igitur ex fide. Signāter aūt dicit. Corde creditur id ē volūtate. Nā cetera que ad exteriorē dei cultū ꝓtinent pōt homo nolēs sed credere non potest nisi volēs. Intellectus enim credētis nō determinat ad assentiēdum veritati ex necessitate ratiois sicut intellect⁹ scientis. sed ex volūtate. et ideo scire nō ꝓtinet ad iustitiā hoīs que est in voluntate sed credere. geñ. 15 Credidit abraam deo et reputatū est illi ad iusticiam ꝓpost q̄ aūt homo est iustificatus per fidē oportet q̄ ei⁹ fides q̄ dilectionem opetur ad cōsequēdam salutez Unde subdit. Ore aūt cōfessio fit ad salutē scz eternā consequendā. Esa. 51° Salus aūt mea in sempiternum erit. Est autem triplex confessio necessaria ad salutē: primo q̄dem confessio ꝓprie iniquitatis. scōm illud. ps. Dixi cōfitebor aduersum me iniustitiā meam domino. que est cōfessio penitētie. scda cōfessio est q̄ p quā hō cōfitet dei bonitatez mificoditer beneficia ꝑstitis. ps. Cōfitemini dño qm̄ bonus. Et hec est ꝓfessio grās agētis. Tertia est cōfessio diuine veritat. 2Ma. 10 Omnis q̄ cōfitebitur me coram hominibus cōfitebor et ego eum coram patre. Et hec cōfessio est credētis de qua nunc aplus loq̄tur. Hec autē est necessaria ad salutez pro loco et tēpore qñ scz exposcit fides alicuius scz a ꝑsecutore fidei vel quando ꝓicitatur fides aliena. sicut ꝓcipue ꝓlati debent predicare fidem subditis suis. Et ideo baptizati liniuntur crismate in frōte signo crucis vt ipsuz crucifixum cōfiteri non erubescāt supza. 1° Non enim erubesco euangelium. Ita est autem et de oībus virtutum actibus q̄ pro loco et tēpore sunt necessarij ad salutem. Nam precepta affirmativa que de eis danē obligāt semp. sed nō ad semper. Scō ibi Dicit em̄ scriptura ꝛc. ꝑbat per auctoritatē dicēs. dicit em̄ scriptura scz. Esa. 28. Qis qui credit in illum fide non cōfundetur scz defficiens a salute. ecc. 2° Qui timetis dñm credite illi et non euacuabitur merces vestra. Ita vero nostra habet qui crediderit non festinet vt supza dictū ē. ¶ Tertio ibi. Nō em̄ ē distinctio ꝛc. ꝑbat hoc esse vniversaliter intelligēdum cū esayas indefinite hoc ꝓferat. Et primo ꝓponit qō intendit dicens. Judeo dictū est Omnis q̄ credit ꝛc. Nō enim est distinctio quātum ad hoc iudei ꝛ greci. Col. 3° Ubi nō est gentilis eziudeus circūcisio et preputiuz ꝛc. scdo ꝑbat per rationē que duplici medio innitur. quoz primū tangit dicens. Nam idem dñs omniū supza. 3° An iudeorum deus tantū? Nonne et gentiū. ps Rex oīs terre deus. Et ideo ad ipm̄ ptinet ꝓuidere oīm saluti. Scōm mediū tangit dicens. Diues in omnes: qui inuocant illum. Si enim nō esset tante bonitatis q̄ sufficeret ad satisfactionem vtriusq̄ posset putari q̄ non oīb⁹ credentibus ꝓuideret. sed diuitie bonitatis eius et misericordie indeficiētes sunt supza. 2° An diuitias bonitatis eius contempnis. Eph. 2° Deus aūt qui dives est in misericordia ꝛc. Tertio ꝑbat idez per auctoritatē que habetur Joel. 2. Dis quicūq̄ inuocauerit nomen dñi saluus erit. Est autem inuocare in se vocare per affectum et deuotum cultum. ps. Inuocauit me et ego exaudiam eum. ¶ Deinde cum dicit Quomodo ergo inuocabunt ꝛc. ponit ordinem quo quis vocatur in salutem que est ex fide. Et circa hoc duo facit. primo oñdit q̄ ea que sunt poste-

riora in hoc ordine sine prioribꝰ esse nō possunt. Secūdo oñdit q̄ positis ꝑioribus nō est necessariū posteriora poni ibi. Sed nō oīs euāgelio obediunt. Circa primū duo facit. ꝓmo ponit ordinē eoz que requirunt ad salutem. Scdo cōfirmat qō ꝓsupposuerat p auctoritatē ibi. Sicut scriptuz est. Ponit aūt primo quicq̄ per ordinē incipiens ab inuocatione ad quā ꝙm auctoritatē ꝓphe sequit salus Dicit ergo. Quō ergo inuocabūt in quē nō crediderunt Quasi dicat. Sine dubio inuocatio salutē facere nō pōt: nisi fide precedēte. Pertinet aūt inuocatio ad ꝓfessionem oris que ex fide cordis ꝓcedit. ps. Credidi ꝓpter quod locutus sum. 2°. coz. 4. Nos credim⁹ ꝓpter quod ꝛ loq̄mur. Scdo a fide ascendit vel ꝓcedit ad auditum dicens Aut quo credēt ei quē nō audierūt. Ille enim homo credere dicit que sibi ab alijs dicitur que ipe nō videt. Jo. 4. Jam nō ꝓpter tuā loquelā credimus. Ipsi enim audiumus ꝛ scimus ꝛc. Est autē duplex audit⁹. Unus quidē interior quo quis audit a deo reuelāte. ps. Audiam quid loquat in me oīs deus. Alius aūt auditus est quo aliq̄s audit ab hoīe exterius loquēte. Act. 10. Adhuc loquēte petro verba hec cecidit spūssanctus sup oīnes qui audiebant verbū. Primus aūt auditus nō cōmuniter pertinet ad oīs: sed ꝓprie ptinet ad gratiā ꝓphe que est gratia gratis data distincte aliquib⁹ sed nō oīnibus scōm illud. 1°. coz. 12. Diuisiones gratiaz sunt. Sed q̄ tunc loquit de deo quod indistincte ad oīs pertinere pōt scōm illud quod supza dixit. nō em̄ est distinctio: ō relinquit q̄ hoc sit intelligendū de scō auditu. Et ideo subdit. Quomodo ergo audient sine predicante. Auditus enim exterior est passio quedā audibilis q̄ ablq̄ actione loquētis esse nō pōt. Unī ꝛ dīs mādauit discipulis. Mat. vltio. Euntes in mundū vniversum ꝓdicare euangeliū omni creature. Ea vero que fidei sunt ꝓdicatores a semetipsis nō habēt sed a deo. Esa. xxj. Que audiui a dño deo exercituū ānūciaui vobis. 1°. coz. 11. Ego em̄ accepi a dño qō ꝛ tradidi vobis. Et ibo. 4°. subdit Quomō vero ꝓdicabūt nisi mittantur. Quasi dicat. Nō digne. Jere. 23. Nō mittebam eos ꝛ ipsi currebāt. Mittūtur aūt aliqui a dño dupliciter Uno mō immediate ab ipo deo per inspiratiōnē internaz Esa. 48. Et nūc dñs deus misit me ꝛ spūs eius. Alij⁹ autez missionis signū quādoq̄ quidē est sacre scripture auctoritas. Unde Johānes baptista cū quereret ab eo quis esset auctoritatē ꝓphe induxit dicens. Ego vox clamātis in deserto: dirigite viā dñi. sicut dixit ysa. ꝓpha. Et legit Jo. 1. Alīq̄z aūt signū huius missionis est veritas que annunciat. Unde p cōtrariuz dicit deutr. 18. Q̄ hoc habebit signū q̄ in noīe domini ꝓphe ꝓdixerit ꝛ non euenerit hoc dñs nō est loqut⁹. Alīq̄z vero signū huius missionis est operatio miraculi. Unde dicit exo. 4. Q̄ cum dixisset moyses dño nō credent mihi. scilli ad quos mitto: dominus vedit ei potestatē signa faciēdi. Nec tamē ista duo vltima sufficiēter demonstrāt dei missionem. ꝑtim cuz aliquis annūciat aliquid cōtra fidem. Dicit em̄ deutr. 13. Si surrexerit in medio tui ꝓphā ꝛ ꝓdixerit signuz atq̄ portentuz ꝛ euenerit quod loquut⁹ est ꝛ dixerit tibi eam⁹ ꝛ sequamur deos alienos nō audies verba illi⁹. Alio modo mittunt aliqui deo mediāte auctoritate plato⁹ qui gerunt vicē dei. 2°. coz. 8. Misim⁹ cuz illo fratrē nostrum cuius laus est in euāgelio p oēs ecclesias. ¶ Deinde cuz dicit. Sicut scriptū est. inducit auctoritatē ad hoc vltimū quod dixerat de missione ꝓdicator⁹ dicens. Sicut scriptum est ꝛc. Ysa. 52. Quā speciosi pedes euāgelizantium pacem euāgelizātiuz bona vbi littera nostra sic hz. Quā pulcri supza mōtes pedes annūciantis bonū. Et similiter habet. Matz primo. Ecce super mōtes pedes euāgelizātis ꝛ annūciātis pacē. In hijs aūtē verbis ꝓmo ꝓmenda

tur predicator⁹ ꝓcessus cum dicit. Quā speciosi pedes. qō dupliciter pōt intelligi. Uno mō vt p pedes intelligā tur eoz ꝓcessus qz. scilicet ordinate ꝓcedunt nō viurpātes sibi ꝓdicationis officiuz. Cāt. 7. Quā pulcri sunt gressus tui in calciamētis filia ꝓncipis. Alio mō possunt intelligi p pedes affectus: qui rectitudinē habēt duz nō intenti one laudis aut lucri verbū dei annūciant. sed ꝓpter oīuz salutem ꝛ dei gloziā. Eze. 1. Pedes eoz pedes recti. Secundo tangit ꝓdicationis materiā: que quidē est duplex. Predicāt enim ea que sunt vtilia ad vitā pītem qō desiderat cum dicit. Euāgelizantiuz pacem. scilicet. Ozimo quidē annūciant pacē qua xp̄us fecit inter hoīes ꝛ deum 2°. coz. 5. Deus erat in xp̄o mundū reconcilians sibi. Et posuit in nobis verbū reconciliationis, supza. 5. Pacē habeam⁹ per ipm̄ xp̄m ad dñm. Scdo annūciant pacē habē daz cū oībus hominibus. infra. 12. Si fieri potest qō ex vobis est cū oībus hominibus pacem habētes. Tertio annūciant ea per que homo pōt habere pacē in semetipso. ps. Pax multa diligētibus legē tuam dñe. Et sub hijs tribꝰ continētur oīa que in hac vita sunt vtilia ad salutē vel q̄ tum ad deum vel q̄tum ad ꝓximuz. vel q̄tum ad semetipm̄. Predicant etiā ea q̄ speramus habere in alia vita. Et q̄tuz ad hoc dicit. Euāgelizantiū bona. Luc. 12. Super oīa bona sua constituet euz. ¶ Deinde cū dicit. Sed nō omnes obediūt euāgelio ꝛc. Ondit ex ꝑioribus non semper sequi posteriora. licet enim non possit esse q̄ quis credat nisi audiat a predicāte nō tamē quicūq̄ audit a ꝓdicante credit. ꝛ hoc est q̄ subdit. Sed nō oēs obediunt euāgello. 2. thes. 3. Non em̄ oīum est fides. Hoc autē dicit ideo vt oñdatur q̄ verbum exterius loquentis nō est causa sufficiens fidei: nisi coz hois attrahatur virtute dei loquētis. Jo. 6. Omnis qui audiuit a patre meo ꝛ didicit venit ad me. Et sic q̄ hoīes credūt nō est attribuendū ram ꝓdicatoris industrie q̄ diuine gratie. ꝓper hoc etiaz ostendit q̄ oīs increduli nō excusātur a peccato. sed illi qui audiunt ꝛ nō credūt. Jo. 15. Si nō venissem ꝛ loquutus eis nō fuissez peccatū nō haberent. Hūc autē excusationem nō habent de peccato suo. Et hoc etiā magis consonat hijs que aplus posteriora dicet. Scdo ad hoc inducit auctoritatē cum subdit. ysa. enim dicit. Dñe quis credidit auditui nostro. Quasi diceret Kar⁹. Eze. 2. Increduli ꝛ subuersores sunt tecuz. Mich. 7. Factus suz sicut qui colligit in autūno racemos vindemie. Quod quidez ysaias dixit previdens indeoz infidelitatē futuraz. Ecc. 48. Spū magno vidit vltima ꝛc. Dicit autē auditui nostro vel ꝓpter id qō a deo audierunt. sicut dicit in abdia. Auditū audiuimus a dño ꝛ legatos ad gentes misit. Al ꝓpter id quod hoīes ab apostolis audiebāt. Eze. 33. Audiunt verba tua ꝛ nō faciunt ea. ¶ Deinde cuz dicit. Ergo fides ex auditu ꝛc. Infert cōclusionē ex dictis dicens. Ergo ex quo aliqui nō credunt nisi audierint fides est ex auditu. ps. In auditu auris obediuit mihi. Sed cōtra videtur esse q̄ fides est virtus infusa diuinitus. phil. ꝓmo Nobis datum est vt in ipm̄ credatis. Dicendū est ergo q̄ ad fidez duo requirunt. Quoz vnū est cordis inclinatio ad credendū. ꝛ hoc nō est ex auditu sed ex dono gr̄e. Aliud aūt est determiatio credibilis ꝛ istud est ex auditu. Et ideo cornelius q̄ habebat coz inclinatū ad credēdū necesse habuit vt ad eum mitteret petrus qui sibi determiaret quid esset credendū. ¶ Ex eo vero qō dixerat. Quō audient sine ꝓdicante ꝛ quomō ꝓdicabunt nisi mittant. cōcludit. Auditus aūt. s. credentiū est per verbuz ꝓdicatorum quod est verbum xp̄i. Al q̄ est de xp̄o. 1. coz. ꝓmo. Nos predicamus xp̄m ihm. Uel q̄ a xp̄o habent q̄ mittuntur 1. coz. 11. Ego em̄ accepi a dño quod ꝛ tradidi vobis.

Lectio tertia.

Ed dico. Nunquid non audierunt? Et quidez in omnē terrā exiuit sonꝰ ſ eoꝝ.ꝛ in fines orbis terre verba eoꝝ sed dico. Nūquid israel nō cognouit. Primꝰ moyses dicit. Ego ad emulationem vos adducam in omnē gentem.in gentē insipientez in iram vos mittā. Esaias aūt audet ꝛ dicit. Inuētus sum a nō querētibus me.palā apparui hiis qui me nō interrogabant. Ad israel aūt dicit. Tota die expandi manus meas ad populum nō credentem sed contradicentem mihi.

Postꝙ ondit iudeoꝝ casuꝫ esse miserādum.qz ex ignoātia peccauerūt:hic oīdit qꝛ eoꝝ talis casus nō est excusabilis ex toto.qz eoꝝ ignoātia nō fuit inuincibilis vel ex necessitate exīs sed quodāmodo volūtaria. Et hoc quidē oīdit dupliciter. Primo quidē ꝓ hoc qꝛ audierūt ex doctrina apostoloꝝ. Scōo per hoc qꝛ cognouerūt ex doctrīa legis ꝛ ꝓphetarum ibi. Sed dico.nūquid israel nō cognouit ꝛc.Circa primū duo facit. Primo ꝓponit questionem dicens. Dictū est ꝙ fides est ex auditu ꝛ nō possunt homines credere ei quē nō audierūt. Dico ergo. Nunqd audierunt:vt.ſ.per hoc possint excusari totaliter ab incredulitate.scōm illud. Jo.15. Si nō venissem ꝛ locutus eis nō fuissez peccatū nō haberent. Scōo ad questionem respōdet interimēdo ꝓ auctoritatem.ps.dicētis. In oēm terrā exiuit sonus eoꝝ.ſ.aplōꝝ.i.fama eoꝝ exiuit in oēm terrā nō solū iudeoꝝ sed etiā oīuz gentiū. Job.28. Peditio ꝛ moze dixerunt auribꝰ nostris. Audiuimꝰ famā ei us.ſ.sapientie ꝓ aplos ꝓdicare. Et domiꝰ eis ꝓceperat Ma.vlt.o. Euntes in mundū vniuersū ꝓdicate euangelium omni creature. Et verba eoꝝ.ſ.distincta eoꝝ doctrīa exiuerūt in fines orbis terre. Ad lr̄az vsqꝫ ad fines mū di.ysa.24. A finibꝰ terre laudes audiuimꝰ gloziā iusti. Et.49. Dedi te in lucē gentiuꝫ vt sis salus mea vsqꝫ ad extremū terre. Et est notanduz ꝙ ꝑm aug. hec verba non dum erāt cōpleta qū aplus talia loquebaē.sed ꝓuidebat ea esse cōplenda. Et ideo vtē ꝓterito ꝓ futuro ꝓpter certitudinē diuine ꝓordinationis.sicut etiaz dauid cuius verba assumit aplus manifeste vtebatur ꝓterito ꝓ futuro Et hoc ideo dicit augustinꝰ. qz adhuc tēpore suo dicit fuisse qualdaz gētes in affrice ptibus:quibus nō erat fides xpi ꝓdicata. Crisostoꝰ aūt sup Ma.econtrario dicit ꝙ hꝰ quod hic dicit cōpletuz fuisse tēpore apostoloꝝ.exponēs sic qō habeē. Ma.24. Et ꝓdicabitur hoc euangeliū regni in vniuerso orbe.ꝛ tunc veniet ꝑsumatio.i. destructio ihrlm. Utrūqꝫ aūt est aliqualiter verū. Tēpore eī aplōꝝ ad oīs gentes etiā vsqꝫ ad fines mūdi puenit aliq̄ fama de ꝓdicatione aplōꝝ ꝓ ipsos apostolos vel ꝓiscipulos eoꝝ. Matheus eī ꝓdicauit i etbiopia. Thomas in india. Petrus ꝛ Paulus in occidēte. Et hoc est quod crisostoꝰ dicere intēdit. Nō tamē sic fuit impletuz tēpore apostoloꝝ ꝙ in oibus gentibus ecclesia edificareē. qō tamen est implendū ante finem mūdi vt aug. dicit ad hesichium. Magis tñ pñti intentioni apostoli cōgruit expositio crisostomi ꝙ augustini. Nulla eī ratio esset auferendi excusationē infidelibus per hoc.ꝙ i futurū erant audituri. Per hoc tñ nō habetur ꝙ ad singulos hoies fama ꝓdicationis apostolice puenerit licet puenerit ad oēs gētes. Nūquid ergo illi ad quos nō puenit vtpote si fuerūt nutriti in siluis excusationē habent de peccato infidelitatis. Ad hoc dicēdū est ꝙ scōm ysaz dñi q̄ habeē. Jo.15. Illi qui loquentē dñm ꝓ se vel ꝙ eius discipulos nō audierunt excusationē habent de pcto infidelitatis.nō tamen beneficiū dei cōsequent.vt.ſ.iustificent ab alijs peccatis vel que nascēdo cōtraxerunt vel male viuēdo addiderūt. ꝛ pro hijs merito dānantur. Si qui tamē eoꝝ fecissēt qō in se est.dñs eis scōm suā misericordiā ꝓuidisset mittēdo eis ꝓdicatorem fidei sicut petruꝫ cornelio.act.10. Et paulum macedonibus.vt habeē act.16. Sed tamen hoc ꝑm quod aliqui faciūt qō in se est cōuertendo se.ſ.ad deuz ex deo est mouente cozda ipoꝝ ad bonū. Treñ.5. Conuerte nos domīe ad te ꝛ conuertemur. ¶ Deinde cuz dicit. Sz dico. Nūquid israel ꝛꝛ. Oīdit eos esse inexcusabiles ꝓpter noticiā quā habuerunt ex lege ꝛ ꝓphetis. Et primo mouet questionē dicēs. Sed dico adhuc inquirēdo. Nūquid israel.i.populus iudeoꝝ nō cognouit ea que ptinēt ad misteriū xpi ꝛ ad vocationem gentiū ꝛ casum iudeoruꝫ Plane cognouit.infra.2°. Instructꝰ per legē.ps. Non fecit taliter omni nationi.bar.4. Beati sumꝰ o israel qñ que placita sunt deo manifesta sunt nobis. Scōo determinat motā questionē cum dicit. Primus moyses dixit qui est legislator.qō nō est sic intelligendū ꝓ hoc qō inducit. Primus quasi fuerint duo moyses. Quoꝝ primus hoc dixit sed qz moyses fuit primus id est ꝓcipuus inter doctores iudeoꝝ. deut. vltimo. Non surrexit vltra ꝓpha in isrl sicut moyses. Vel primꝰ fuit in ordine talia dicendi qz ipse primus inter alios hoc dixit deut.32. Ego ad emulationem vos adducā in nō gentez in gentē insipientē in iram vos mittam. Ubi littera nostra habet. Ego ꝓuocabo eos i eo qui nō est populus ꝛ in gente stulta irritabo eos. Ubi duplex est distinctio attēdenda. Primo quidē ex parte gentilitatis quā vocat nō gentem quasi nō dignā vocari gentez eo ꝙ nō erat adunata in cultu vniꝰ dei. Ecc.50. Tertia nō est gens quā oderim. Eandem autē gentilitatē vocat gentem insipientē ꝛ stultaliqualiter gens dici posset secundus ꝙ adunaē ꝛ gubernatur lege humana. Dicitur tamen insipiens quasi ꝓuiata vera sapientia que in cognitione ꝛ cultu dei ꝓsistit. Ephe.4. Sicut ꝛ gentes ambulant in vanitate sensus sui tenebris obscuratū habentes i tellectum alienati a vita dei. Et sic refertur ad gentilitatem scōm statum ante cōuersionem. Postea hec etiā duo attribui gentilitati post ꝓuersionem que dicitur nō gens id est nō gentiliter viuens sicut aplus dicit ibidem. Jam nō amplius ambuletis sicut ꝛ gentes. Dicit etiā gentilitas conuersa gens insipiens scōm opinionē infidelitū.a°. coꝝ.3. Si quis inter vos sapiēs videtur esse stultꝰ fiat vt sit sapiens. Scōa vria attendit ꝙtum ad hoc ꝙ ꝓmo posit emulationem.ſ.inuidie qua iudei inuidebāt gentilibꝰ cōuersis. Gal.4. Emulātur vos nō bene. Scōo ponit iram qua contra eos irascunē.ps. Obseruabit peccatoꝝ iustum ꝛ stridebit ꝛꝛ. Et hec duo cōgrue cōiunguntur.qz ex iuidia cātur ira. Unde Job.5. dicitur Uirū stultum interfecit iracundia ꝛ puulū occidit inuidia. Dicit autē deus in emulationem inducere ꝛ in iram mittere nō quidem i eis causādo malitiam sed subtrahendo gratiā vel potius faciendo cōuersionem gentium:vnde iudei occasionem ire ꝛ inuidie sumunt. Scōo ostendit eos cognouisse per doctrinam ꝓphetarum ꝛ inducit ysaiam. Primo quidem ꝓnunciantē ꝙuersionem gentium dicens. Ysa. autē audet ꝛ dicit id est audacter iudeis veritatem annūciat ꝙuis ei piculum mortis imminerez. Job.39. Audacter in occursum ꝑgit armatis ꝛ dicit. Ysa.64. Inuentus sum a gētibus nō querentibus me palam apparui hijs qui me non interrogabāt. vbi lr̄a nr̄a sic hz. Quesierūt me q̄ante nō interrogabāt inuenerūt q̄ nō inq̄sierūt me. In hijs aūt ꝺ bis primo designat ꝙuersionē gētiuz dicēs. Inuētus sum a

gentilibꝰ nō querentibꝰ me. Et ideo ꝓter merita ꝛ intentionem gentiliū oīditur fuisse eoꝝ cōuersio. infra.15. Sentes autez sup misericordia honorare deū. De hac autē intentioē dicit Mat.13. Simile est regnū celoꝝ thesauro abscondito in agro quē qui inuenit hō abscondit ꝛc. Secundo oīdit cām ꝛ moduz cōuersionis eoꝝ. Cām quidez qz nō a casu factū est vt inuenirēt qō nō querebant sed ex gratia eius qui eis voluit apparere qō designatur in hoc ꝙ dicit. Apparui. Tit.2. Apparuit gratia saluatoris nostri dei omibus hoibus. Modū autē qz nō apparuit xps gentilibus in enigmatibꝰ ꝛ figuris legis sed in manifesta veritate. Unde dicit palam. Jo.16. Ecce palā loqueris ꝛ puerbiū nullū dicis. Palā inquit apparui eis.ſ. gentilibus qui me nō interrogabāt.i.qui meā doctrinā nō querebāt. esa.45. Rogant deū nō saluantē. Scōo oīdit ꝙ esaias ꝓnunciauit incredulitatē iudeoꝝ dicens. Ad israel autē.i.cōtra israel dicit. ysa.65. Tota die expādi manus meas ad populū nō credentē sed cōtradicentē mihi. Ubi nostra littera sic habet. Expandi manꝰ meas adpopulum incredulū qui gradit in via nō bona post cogitationes suas pplus qui ad iracundia ꝓuocat me. Q autem dicit. Expādi manus meas. pōt vno mō intelligi ō expānsione manuuz in cruce:que quidē dicit fuisse in cruce tota die id est ꝑcipali ꝑte totius diei.ſ.ab hora sexta vsqꝫ ad vesperas. Mat.27. Et ꝙis eo expādente manus i cruce sol sit obscuratꝰ petre scisse monumēta apta.iudei tamen in sua incredulitate ꝑmanserūt euz blasfemantes vt dicitur. Mat.27. Unde subdit. Ad populū nō credentē sed contradicentē mihi. Ihe.12. Recogitate eū qui talem sustinuit a peccatoribꝰ aduersus semetipm cōtradictionē Alio mō pōt referri ad extensionē manus dei in miracul faciendis. Act.4. Jn eo ꝙ manū tuā extendis ad sanitates ꝛ signa ꝛ ꝓdigia fieri ꝙ nomē sanctuz filij tui ihu. vt sit sensus. Tota die id est toto tēpore ꝓdictionis mee expandi manꝰ meas miracula faciendo ad populū nō credētem etiā miraculis visis. Jo.15. Si opera nō fecissez que nemo alius fecit pctū nō haberent. Sed cōtradicentem mihi.i.meis miraculis detrahentē. scōm illud Ma.12°. In beelzebub. principe dmoniorꝫ eijcit demonia. Osee.4. Populus tuꝰ sicut hij qui cōtradicūt sacerdoti. Tertio pōt intelligi de extēsione manꝰ dei ad beneficia illi populo exhibita. scōm illud .puer.1°. Extendi manū meam ꝛ nō fuit qui aspiceret. vt sit sensus. Tota die.i.toto tēpore legis ꝛ ꝓphetaꝝ expandi manꝰ meas ad dandū beneficia ad populū nō credentē sed contradicentē mihi. deut. 31. Semper contenciose egistis cōtra dñm.

Incipit capitulum vndecimū.

Jco ergo nūq̄d repulit dñs deus populū suum. Absit: Nā ꝛ ego israelita sum ex semine abraā de tribu beniamin. Nō repulit deꝰ plebem suam quaz ꝑsciuit. An nescitis:in helia quid dicit scriptura. quēadmoduz interpellat deum aduersum israel. Dñe ꝓphetas tuos occiderunt.altaria tua suffoderūt. ꝛ ego relictus sum solus.ꝛ querūt animā meā. sed quid dicit illi diuinuz rñsum: Reliqui mihi septem milia viroꝝ qui nō curuauerunt genua ante baal. Sic ergo in hoc tēpore reliqe secūdum electionē gratie dei saluefacte sunt Si autē gratia.iam nō ex opibus. Alioquī gratia iā non est gratia. Quid ergo? Quid querebat israel hoc nō est cōsecutus: electio autē cōsecuta est.ceteri vero excecati sunt:sicut scriptum est. Dedit illis deꝰ spm̄ ꝓpunctionis:oculos vt nō videant:ꝛ aures vt nō audiant:vsqꝫ in hodiernū diez. Et dauid dicit. Fiat mensa eoꝝ coram ipsis in laqueū ꝛ in captionem:ꝛ in scandalū ꝛ in retributionem illis. Obscurētur oculi eoꝝ ne videāt.ꝛ doz sum eorum semp incurua.

Postꝙ apostolꝰ oīdit iudeoꝝ casū esse miserandū nō tamen totalīr excusabilem. hic oīdit casum iudeoꝝ non esse vlem. Et primo mouet questionez. 2° soluit ibi. Absit ꝛc. 3° infert cōclusionē ibi. Quid ergo ꝛc. Dicit ergo primo. Dico ad hec inquirēdo. Nūquid deꝰ repulit totaliē ꝑ populū suū. ſ. iudeoꝝ qz vocat eū nō credentē sed cōtradicentē. Et hoc ꝓ psalmista etiā inquirit dicens. Ut quid deus repulisti in finem. Treñ.2. Repulit dñs altare suum ¶ Deinde cū dicit. Absit ꝛc. Soluit questionez oīdens ꝙ deus nō totaliter repulit populū iudeoꝝ. Et hoc est ꝙ dicit. Absit. vt sez populus iudeoꝝ sit totaliter ꝑpulsus. ꝛ hoc quidē ꝓmo ꝓbat ꝙtum ad ꝓsonam suā dicens. Nā ꝛ ego.ſ.in fide xpi existēs israelita sum.ſ. gente. 2°. coz. 11. Israelite sunt ꝛ ego. Et qz in populo israel erant aliq̄ ꝓfecti qui nō descenderūt scōm carnē ex patriarchis. 2° hoc de se excludit subdēs. Ex semine abrahe. 2°. coz. 11. Semen abrahe sunt ꝛ ego. Erant aūt in populo iudeoꝝ tribus dist incte scōm filios iacob. quoꝝ quidā fuerūt filij ancillaꝝ. quidam vroꝝ. Joseph aūt ꝛ beniamin filij rachel ꝓdilecte vroris. Unde tuā excellentiā in populo iudeoꝝ oīdens dicit. Ex tribu beniamin. phil.3. Ex genere israel de tribu beniamin. Unde ꝛ de eo exponit a quibusdā qō legitur genē. penl. Beniamin lupꝰ rapax mane comedet ꝑdam ꝛ vespere diuidet spolia. 2° ibi. Nō repulit 2c. ostendit populū illū nō esse repulsum a deo etiā ꝙtum ad multos electos suos. Et primo ꝓponit quod intēdit. Scōo inducit similitudinē ibi. Sic ergo ꝛ in hoc tēpore ꝛꝛ. Dicit ergo primo. Nō solum ego nō sum repulsus sed deus nō repulit plebē suā totā quaz ꝑsciuit.i. prędestinauit supra.8. Quos ꝑsciuit hos ꝛ prędestinauit. ps. Nō repellet dñs plebē suā. Quod aplus hic exponit ꝙtum ad ꝓdestinatos. ¶ Deinde cuz dicit. An nescitis ꝛc. Inducit similitudinē de hijs que contigerunt tēpore helie qñ etiā totꝰ populus videbaē a cultu vniꝰ dei aberrasse. Ubi primo ponit interpellationē helie. Scōo rñsionē dñi ibi. Sed quid dicit scriptura divina ꝛc. Dicit ergo primo. An nescitis quid scriptura sacra dicat i helia.i. de helia.3. regū.19. Uel in helia.i.in libro de helia scripto. Totus enī liber regum est principaliꝫ scriptꝰ ad notificandum dicta ꝛ facta ꝓphetaꝝ. Unde ꝛ inter libros ꝓpheti cos cōputaē vt Jero. dicit in ꝓlo. libri reguz quemadmodū.ſ. ipe helias interpellat deū aduersus israel cōtra qō videtur esse verbū samuelis dicētis. 1°. reg. 12. Absit hoc peccatū a me in dño vt cessez orare ꝓ vobis. Multo ergo minus est cōtra ꝓpm interpellandū. Sed intelligenduz est ꝙ ꝓphete ꝺtra ꝓpm aliquē ꝛterpellāt triplicit. Uno modo cōformādo voluntatē suā voluntati diuine eis revelate. sicut ꝛ in ꝓs. dicit. Netabit iustus cū viderit vindictā. Alio mō interpellādo cōtra regnū peccati. vt scilicet nō hoies sed peccata hoīm destruanē. Tertio mō ꝛpellatio vel oratio est ꝛpretanda ꝓ modū denūciationis scōm illud Jere. 17. Cōfundanē qui me ꝑsequunē. i. confundenē. Duo aūt in hac sua interpellatiōe ꝺtra eos alle-

gat. Primo quidē impietatē quā cōmiserāt ꝓtra cultū dī Uno quidē mō ꝓsequēdo ministros eī⁹ qđ tangit dicēs: Dñe pphetas tuos occiderūt. 3. regū. 18. Munquid non indicatū est tibi dño meo quid fecerim cū interficeret Jezabel pphetas dñi. Act. 7. Quē ppharum nō sunt pse quuti pres vestri. Alio mō ꝙtuꝫ ad loca deo sanctificata scđm illud. pō. Incenderūt igni sanctuariū tuū. Et ꝙtuꝫ ad hoc dicit. Altaria tua suffoderūt. Unde notandum est q̄ deutr. 12. dñs mādauit dicēs. Ad locuꝫ quem elegerit dñs de⁹ vester de cūctis tribubus vr̄is vt ponat nomē suum ibi et habitet in eo venietis ⁊ offertis in illo loco holocausta ⁊ victimas vr̄as. Tū ante edificationē tēpli permittebaꝫ pplus vt in diuersis locis altaria cōstrueret ad cultū diuinuꝫ qđ q̄ erat cōtra legem: edificato iā templo ezechias rex piissim⁹ oīa huiusmodi altaria destrui fecit. Et hoc est qđ dicit. quarti. ⁊. 18. Mōne iste est ezechias: qui abstulit excelsa ⁊ altaria ⁊ ꝑcepit iude ⁊ ihrlm ante altare hoc adorabitꝭ in ihrlm. qđ ergo ezechias fecit ex pietate hoc fecit achab ⁊ iezabel ex impietate volentes cultū dei totaliter extirpare. Tertio allegat cōtra eos impietatem quā facere intendebāt dicēs. Et relictus suꝫ ego sol⁹ scz in cultu vni⁹ dei. Quod quidē dixit helias eo q̄ alij nō ita apte manifestabāt se esse dei cultores. Dicit enim de eo. Ecc. 48. Surrexit helias ꝓpheta quasi ignis ⁊ ṽbum illi⁹ quasi facula ardebat. Et querūt aīam meā. s. vt auferant eā. Miserat. n. iezabel ad heliā. tertij. ⁊. 19. dicens. Hec mihi faciāt dij ⁊ hec addant nisi hac hora cras posuero aīam tuā sicut aīam vnius ex illis. s. pheris baal quos occiderat helias. ¶ Deinde cuꝫ dicit. Sed quid dicit ⁊c. Ponit diuinū responsum dicens. Sed quid dicit scriptura ibidem. s. dixisse illi. s. helie risum diuinū. Ih⁹ inq̄ qđ sequitur. Reliqui mihi. i. in cultu meo non pmit tendo eos cadere in pctm. 7. milia viroꝝ. Ponit certuꝫ pro incerto ꝓpter ꝓfectionē septennarij ⁊ millenarij. qui nō curuauerūt genua ante baal. i. qui cultū dei nō obseruerunt. Ysa. 43. Ego sum qui inuocat nomen meum in gloriam meā creaui eū. ¶ Deinde cū dicit. Sic ergo ⁊c. adaptat qđ dixerat ad ꝓpositum. Et primo ponit adaptationē dicēs. Sic ergo ⁊ hoc tēpore in quo videt multitudo populi deuitasse. reliquie. i. multi qui sunt relicti ab illo excidio saluefient vel saluefacte sunt scđm electionez gratie dei. i. scz gratuitā electionē dei. Jo. 14. Nō me elegistꝭ sed ego elegi vos. Scđo ex hoc infert ꝯclusionem dicens Si aūt gratia salui facti sunt. iam nō ex operibus eorum. Tit. 3. Nō ex operibus iusticie que fecim⁹ nos: sed scđm suā miaz saluos nos fecit. Tertio oñdit sequi cōclusionē ex p̄missis dicēs. Alioquin. s. si gratia est ex opibus iā nō est gratia q̄ dicit ex eo q̄ gratis dat. 3. 5. Justificati gratꝭ p gratiā ipius. ¶ Deīde cū dicit. Quid ergo ⁊c. Infert ꝯclusionem intentā. ⁊ primo ponit eā dicēs. Quid ergo scđm p̄missa dicem⁹. Ih⁹ hoc. s. q̄ israel ꝙtum ad maiorem multitudinē populi nō est ꝓsequut⁹ qđ querebat. s. iusticiam. Et hoc mō intelligendū est qđ supra. 9. dictū est. israel sectādo legē iusticie in legē iusticie nō puenit. Jo. 7. Quereris me ⁊ nō inuenietis ita tū q̄ electio. i. electi ex iudeis ꝓsequuta est iusticiā. Ephe. 1. Elegit nos in ipo vt essem⁹ sancti. ceteri vero. i. alia pars populi excecati sunt ꝓpter suā malitiā. Sap. 2°. Excecauit eos malitia eoruꝫ Scđo ibi. Sicut scriptū est ⁊c. Manifestat cōclusionē q̄ ꝙtum ad vltimā ptez. Et p̄mo p auctoritatē. Ysa. scđo per auctoritatē dauid ibi. Et dauid dicit. Circa primū notandum est q̄ aplūs ꝓponit auctoritatē ex duabus. Legitur enim ysa. 29. Misit qui vobis spūm soporis. Et ꝙtum ad hoc dicit. Dedit deus illis spūm cōpunctionis qđ ptinet ad querisitatē affectus. Cōpunctio eīm importat quandaꝫ cordis p̄uictionem siue dolorē. Est ergo quedā bona compunctio qua quis dolet de ꝓprijs peccatis. scđm illō. ꝑs. Potasti nos vino cōpunctionis. Est aūt ⁊ mala cōpunctio. s. inuidie qua q̄s dolet de bonis alioꝝ. Nunc ergo p̄uictionis id est inuidie spūm eis dedit de⁹ nō quidē immittendo malicia sed subtrahendo gratiā. sicut supra. 10. dictum est. Ego ad emulationē adducaꝫ vos in nō gentem. Item legit ysa. 6. Excecа cor populi huius et aures eius aggraua ⁊ oculos eius claude ne forte videat oculis suis ⁊ auribus suis audiat. Et ꝙtum ad hoc designās defectū cognitiue virtutis subdit. Oculos vt nō videāt scz per se ipsos ꝙtum ad miracula que xp̄us eis videntibus fecit. Et aures vt nō audiāt scz fructuose doctrinā xp̄i ⁊ apostoloꝝ. Ysa. 42. Qui vides multa nōne custodies? Qui apertas aures habes nōne audies? Addit aūt apostol⁹ de suo. Usq̄ in hodiernū diem. qz in fine mundi videbūt et audient quādo cōuertentur corda filioꝝ ad patres eoruꝫ vt dicit Mal. vltimo. ¶ Deinde cū dicit. Et dauid dicit ⁊c. ponit ad idem auctoriratem dauid. In qua primo tangit occasionem defectus iudeoꝝ dicens. Fiat mensa eoꝝ id est, malitia qua peccatores reficiunt. Job. 20. Cuꝫ dulce fuerit in ore eius malum absc̄odet illud sub lingua sua Que quidem mensa est coram ipsis quādo ex certa malitia peccant. hoc quidem fit in laqueum quādo ex ea patur temtatio ad peccandū. ysa. 24. Qui explicauerat se de fouea tenebitur laqueo. Et incaptionem quādo delectationi succumbitꝭ per sensum. ysa. 8. Capientur ⁊ irretiētur. Et in scandalum id est impactionem casus quādo ruunt de peccato in peccatuꝫ. xp̄i. Pax multa diligentib⁹ legem tuā ⁊ nō est illis scandalū. Et in retributionem illis qñ scz puniētur ꝓ suis peccatis. Ul'qz hoc ipm̄ est retributo delictoꝝ q̄ de⁹ eos p̄mittit sic cadere. pō. Redde retributionē supbis. Ul'mensa est sacra scriptura iudeis apposita. puer. 9. Propositt mēsam suam. Que quidē fit in laqueuꝫ quādo occurrit aliqđ ambiguū. In captionem qñ male intelligit. In scandalū qñ ruit in ignoratiaz errorꝭ. Et in retributionez vt supra. Scđo ponit ipm̄ defectū ꝙtuꝫ ad cognitiuā virtutē cū dicit. Obscurent oculi eoruꝫ ne videant qđ magis ꝓnunciando ꝙ optando dicitur. Ephe. 4. Tenebris obscuratuꝫ hītes intellectum Et ꝙtum ad effectum cum dicit. Et dorsum eoꝝ id est liberum arbitrium quod portat ad bona ⁊ ad mala semp̄ curua id ē ꝯcuruari ꝑmitte ab eternis ad tēporalia a recti tudie iustitie ad iniqtatē. ysa. 51. Incuruare vt trāseam⁹.

Lectio secunda.

Jco ergo nūquid sic offenderunt vt
d caderēt: Absit. Sed illoꝝ delicto: salus est gentib⁹ vt illos emulentur.
Q: si delictū illoꝝ diuitie sunt mūdi: ⁊ dimi nutio eoꝝ diuitie gentium: quantomagꝭ plenitudo eoꝝ. Uobis eīm dico gētibus. Quā diu quidē ego suꝫ gentiū apostolus. ministerium meū honorificabo: si quo mō ad emulā dum prouocem carnē meā ⁊ saluos faciā aliquos ex illis. Si enim amissio eoꝝ reconciliatio ē mundi que assumptio nisi vita ex mortuis? Q: si delibatio sctā est: ⁊ massa. Et si radix sancta: ⁊ rami.

Postq̄ apostolus ostendit q̄ casus iudeoꝝ nō est vniuersalis. hic incipit ostendere q̄ casus eorum non est inutilis neq̄ irreparabilis. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit casum iudeorum esse vtilem et reparabilem. 2° excludit gloriam gentilium iudeis insultantium ibi. Nō si aliqui ex ramis ⁊c. Circa primū duo facit. primo proponit questionem. secūdo soluit ibi. Absit ⁊c. Dicit ergo ꝓmo Dictum est ꝙ ꝓphatum q̄ ceteri iudei ꝓeter electos sunt excecati. Dico ergo questionem mouens. Munquid sic offenderūt vt caderēt? Nō potest dupliciter intelligi. Uno modo sic. Munquid deus ꝓmisit eos offendere solum vt caderent. id est, ꝓpter nullam aliam vtilitatem inde consequentē: sed solum volens eos cadere. Nō quidē esset cōtra bonitatē diuinā q̄ tanta est vt augustin⁹ dicit in ench. q̄ nunq̄ ꝑmitteret aliquid mali fieri nisi, ꝓpter bonū qđ ex malo elicit. Unde ⁊ Job. 34. dicit: Conteret multos ⁊ innumerabiles ⁊ stare faciet alios pro eis. Et apoc. 3. dicitur. Tene quod habes ne alter accipiat coronam tuam. qz scz deus aliquos sic ꝑmittit cadere vt quozundā casus sit aliorum salutis occasio. Alio modo potest intelligi sic. Munquid sic offenderūt vt caderent id est perpetuo in casu remanerent? Ps̄. Munquid qui dormit nō adiciet vt resurgat. ¶ Deinde cum dicit. Absit ⁊c. soluit questionē Et primo ꝑm primū intellectum ostendens casum iudeorum fuisse vtilem. Secundo soluit questionem quantū ad secundū intellectuꝫ ostendens casum iudeorum esse reparabilem ibi. Q: si delictum illorum ⁊c. Dicit ergo ꝓmo Absit vt scz inutiliter caderent sed magis illoꝝ scz iudeoruꝫ delicto salus gentibus facta est occasionaliter. Unde ⁊ dominus dicit. Jo. 4. Salus ex iudeis est. Nō quidez potest intelligi tripliciter. Primo modo q̄ delictum qđ in occisione christi cōmiserunt est subsecuta salus gentiuꝫ p redemptionez sanguinis christi. 1. Pe. 1. Non eīm corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatiōe paterne traditionis. sed pretioso sanguine agni immaculati. Secūdo modo potest intelligi de delicto quo doctrinam apostoloruꝫ repulerunt. ꝑm illō act. 13. Uobis oportebat primū loqui verbum dei. sed quoniā repulistis illud ⁊c. Tertio modo potest intelligi ō hoc q̄ ꝓpter suam impenitentiam sunt in omnes gentes dispersi. Et sic xp̄us ⁊ ecclesia vbiq̄ a libris iudeorum testimonium habuit fidei xp̄iane. ad conuertendos gentiles q̄ suspicari potuissent, ꝓphetias de christo quas predicatores fidei inducebant esse confictas nisi probarent testimonio iudeorum. Unde in pō. dicitur. Ostendit mihi sup inimicos meos scz iudeos ne occidas eos ne quādo obliuiscant populi mei. disperge illos in virtute tua. Sequit. Et illos emulentur. Et quia non dicit qui vel quos. cum etiaz sit duplex emulatio scz indignationis ⁊ imitationis. Potest hoc quattuoꝛ modis exponi. Uno modo vt intelligat sic. Ut gentiles illos scz iudeos emulentur id est imitent in cultu vnius dei. Eph. 2. Eratis in illo tēpore sine christo alienati a conuersatione israel. ⁊ postea subdit. Nunc autē vos qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine christi. 1. Ti. 2. Uos imitatores facti cstis ecclesiarum dei que sunt in iudea. Uel vt gentiles emulentur iudeos. id est indignent contra eos ꝓpter incredulitatem eorum ps̄. Vidi ꝓuaricantes ⁊ tabescebaz qz eloqia tua non custodierūt. Tertio modo potest intelligi sic. Ut iudei emulentur id est imitentur gentiles quando vbiq̄ et nunc aliqui eorum particulariter conuertuntur ad fidem imitantes fidem gentium. et finaliter omnis israel saluus fiet cum plenitudo gentium intrauerit: ⁊ sic impleatur quod dicit Deut°. 28. Ille erit in caput ⁊ tu eris in caudam. Quarto modo potest exponi sic. Ut iudei emulentur gentiles. i. cōtra eos ex inuidia turbentur dum vident ad eos eorum gloriam translataz Deut°. 32. Ego pvocabo eos in eo qui non est populus. ¶ Deinde cum dicit. Q: si delictum eorum ⁊c. soluit questionem quantum ad secundum intellectum ostendens casum iudeorum esse reparabilem. quod quidem ostendit tripliciter. Primo ex vtilitate. secundo ex apostoli intentione ibi. Uobis enim dico ⁊c. tertio ex conditione illius populi ibi. Q: si delibatio sancta ⁊c. Circa primum ponit talem rationem Bonum est potentius ad vilitatem inferendam ꝙ malū: sed malum iudeorum magnā vtilitatē gentibus contulit. Ergo multo maiorem confert mundo eorum bonū. hoc ē ergo quod dicit. Dictum est q̄ eorum delicto salus gentibus facta est. q̄ ꝓ sed si illorum scz iudeoruꝫ delictuꝫ diuitie sunt mundi id est gentilium: qz scz delictum iudeoꝝ redundauit in spirituales diuitias gentilium: de quib⁹ dicitur Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. qđ q uidem refertur ad eorum culpam. Et diminutio eorum qua scz decreuerunt ab illa celsitudine glorie qua habebāt qđ pertinet ad penā. Dañ. 3. Imminuti sumus plusq̄ omnes gentes sumusq̄ humiles in vniuersa terra hodie ꝓpter peccata nostra. Sunt aūt diuitie gentiū q occasionē vt dictum est: vel diminutio eoruꝫ. s. aliqui minimi ⁊ abiecti ex iudeis gētes spiritualiter ditauerunt scz apli de quib⁹ dicitur. 1. cozin. 1. Infirma mundi elegit deus vt confundat fortia. Quātomagis plenitudo eorum id est abundātia eorum spiritualis: vel multitudo eorum ad deum conuersa in diuitias gentium redundabit. Eccl. 24. In plenitudine sanctoꝝ detentio mea. Et sic si deus ꝓpter vtilitatem totius mundi ꝑmisit iudeos delinquere ⁊ diminui multomagꝭ implebit ruinas eoruꝫ ꝓpter totī mūdi vtilitatē. ¶ Deīn cū dic. Uobis eī dico gētib⁹ ⁊c. oñdit idē ex sua intentione quam primo ꝓponit. secundo eius rationē assignat ibi. Si enim amissio ⁊c. Circa primum considerandum est q̄ cuꝫ in superioribus huius epistole partibus locutus fuit omnibus fidelib⁹ existētibus rome siue fuerint ex gentibus siue ex iudeis. nunc specialiter sermonē suum dirigit ad gentiles cōuersos. Dicit ergo. dixi q̄ plenitudo eorum erit diuitie mundi. In huius eīm signuꝫ dico vobis gentibus id est gentilibus ad fidem conuersis. Esa. 65. Dixi ecce ego ad gentes ⁊c. Hoc inquīt vobis dico q̄ diu ego sum gentium apl⁹ quaruꝫ cura specialiter mihi incumbit ex iniūcto officio. Gal. 2. Dextras dederunt mihi ⁊ Barnabe societatis vt nos in gentes ipsi aūt in circūcisionem. 1. Ti. 2. In quo positus sum ego predicator et apostolus. veritatem enim dico in christo iesu nō mentior doctor gentiū in fide ⁊ veritate. ¶ Ministeriū meū honorificabo: non quidē his que ad seculare honorē ptinēt sed primo quidē ornando ipsum bonis moribus. 2. cor. 6 In oīb⁹ exhibeam⁹ nos sicut dei ministros in multa patientia. Secundo ꝓ superogationē operū ad que non tenebaī. 1. cor. 9. Que est ergo merces mea vt euangelium christi predicans sine sumptu ⁊c. Tertio ampliando solli citudinez ad omniū salutē. 2. cozin. 11. Preter illa que ex trīsecus sunt instantia mea quottidiana sollicitudo oīum ecclesiarū. Unde ⁊ hic subdit. Si quomodo ad emulādu ꝓuocē carnē meā. i. iudeos q̄ sunt mihi cognati ꝑm carnē vt supra. 9. dictū est. Esa. 58. Carnē tuā ne despexeris. Et hoc ad emulandū bona emulatione ꝑm illud. 1. cozin. 12. Emulamini carismata meliora. Et ꝓ hūc modū vt saluos faciam aliqs ex illis. s. ex iudeis. 1. cor. 1. Non querēs qđ mihi vtile est sed qđ multis vt salui fiant. Sed contra est qđ ipse dicit. 2. cozin. 10. Nos aūt non in īmēsum gloriamur sed ꝑm mensurā regule q̄ mensus est nobis de⁹ mēsuram ptingēdi vsqz ad vos. Non aūt accepit mēsurā sui ministeriꝭ nisi sup gentes. Nō ō debebat se intromittere ō iudeis. Dicit aūt qđā q̄ iudei ī iudea habitātes nō ptinebāt ad eī⁹ aplātū sz petri iacobi ⁊ iohānis vt dicit gal. 2. Sz iudi inē gētes habitātes ad eī⁹ aplātū ptinebāt ⁊ eoꝝ saluti īsistebat. Sed hoc videt ō intētiōz lre. Si ei illi iudei ad eius aplātū ptinebāt in hoc q̄ eoꝝ cōuersionē ītēbat ñ honorificasset suū misteriū. Et lō dicēdū ē q̄ sic erat

sibi commissa predicatio gentiliuz vt ad eam ex necessitate teneret sicut ipse dicit 1 cor. 9. Si non euangelizauero ve mihi. Necessitas enī incūbit. Nec tñ erat ei ꝓhibitum iudeis ꝑdicare q̄uis ad hoc nō teneret. Et sm hoc eoz saluti insistēdo ministeriū suū bonorificabat. Q̄d q̄dē non faceret si casum eoz irreparabilē reputaret vñ ipm apli studiū qđ adhibebat ad ꝓuersionē iudeoz iducit ꝑ signo q̄ casus iudeoz sit reparabil'. ¶ Deinde cū dicit. Si ei tē. assignat rationē sue intētiōis q̄ sc̄z videbat q̄ ꝓuersio iudeoz ꝓueniebat i salutē gētiū. Vñ dicit. Si enī amissio eoz id est ī credulitas t iobediēcia eoz sicut ꝺ: fuꝰ amissus añ sub cura t obediētia dñi refugit esse. Je. 50. Hrex pdit⁹ fetus ē ppls me⁹ Si in q̄ iudeoz amissio ē occasiona liē reconciliatio mūdi in q̄tū ꝑ mortē xpi sumꝰ reconciliati deo: q̄ assūptio nisi vita ex mortuis? i. q̄ iudei reassumāt a ꝺo sm illō zach. 11 Sūpsi mihi duas virgas. qđ in q̄ faci et tal' assumptio nisi q̄ gētiles resurgere faciat ad vitam. Gētiles enī sūt fideles q̄ repescēt. Ma. 24. Q̄m abūdauit iniq̄tas refrigescet caritas. Vl' etiā q̄ totaliē cadēt de cepti ab antixp̄o iudeis q̄ersis in p̄tinū feruoz restituentur. Et ēt sicut iudeis cadētibus gētiles post inimicitias suꝰ nt reconciliati ita post cōuersionē iudeoz īmēte tā fine mūdi erit resurrectio generalis ꝑ quā homies ex mortuis ad vitā īmortalē redibūt. ¶ Deinde cū dic. Q̄si deliba tio. tē. oñdit idē ex ꝓditione ipsius gētis iudeoz. Et hoc q̄ dē dupl'r. Primo ex pte aploz cū dic. Q̄si delibatio sctā ē et massa. Dicit aūt delibatio id qđ ex massa paste sumit q̄si ad ꝓbandum. Sunt aūt apli ex gēte iudeoz assumpti a deo. sicut delibatio ex massa. Et ideo si apli sunt sctī. cōsequēs ē q̄ gēs iudeoz sit sctā. i. ꝑe. 2. Hōs sca ppls acq̄stōis. tē. Secdo ꝓbat idē ex pte patriarchaz q̄ cōpāt ad iudeos sic radix ad ramos. vñ t ysa. xi. ꝺ: Egrediet virga de radice yesse. Si ergo patriarche q̄ sunt radix sunt sancti t iudei q̄ ex eis ꝓcesserūt sicut rami sunt scī. osee. 14. Erū pet radix eius vt libani ibūt rami. tē. Sed cōtra est qđ dicitur ezech. 18. Alr si fuerit iust⁹ vita viuet. Sic ergo nō sequit q̄ si radix est sctā t rami. Ihidē ēt subdit q̄ si filius videṡ petā patrs sui timuerit t nō fecerit simile: nō morietur sed vita viuet. vñ etiā videt nō seq̄ q̄ si delibatio sca ē q̄ et massa. Sed dicendū q̄ apls ꝺ nō loquit de actuali sanctitate. Nō em intēdit ondere iudeos incredulos esse sctōs sed de sāctitate potētiali. Nihil em̄ ꝓhibet eos reꝑari in sanctitate quoz patres t quoz filij sunt sancti. Vl' potest dici q̄ illi sunt specialiter rami patriarcharum qui eos imitantur sm illud Job. 8. Si filij estis abrae opera abrae facite.

Lectio tertia.

Quod si aliqui ex ramis fracti sūt: tu
q aūt cū oleaster esses insert⁹ es in illis
t socius radicis t pīguedinis oliue
fact⁹ es: noli gloriari aduersus ramos. Q̄si gloriaris non tu radicē portas. sed radix te. Dicꝫ ĝ. Fracti sunt rami vt ego inserar. Bñ ꝓpt̄ incredulitatē fracti sunt. Tu autē fide stas. noli altum sapere sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem t seueritatem dei. In eos qđem qui ceciderūt seueritatem: in te autem bonitatem dei si ꝑmanseris in bonitate. Alioquin t tu excideris. Sed t illi si non ꝑmanserint in incredulitate inserentur. Potens est enī deus iterum iserere illos. Nam t si tu ex naturali excisus es oleastro. t contra naturam insertus es in bonam oliuam: quanto magis his qui secundū naturam inserent sue oliue.

Postq̄ aplus ostendit casum iudeorū fuisse vtilē t reparabilem. hic excludit gloriationem gentilium contra iudeos. Et circa hoc duo facit. primo ostendit gētibus cōuersis non esse gloriandū contra iudeos. Secūdo respondet obiectioni gentiliū ibi. Dicis ĝ fracti sunt tē. Circa ꝑmū duo facit. primo ꝓhibet gentiles contra iudeos gloriari. secundo rationem ꝓhibitionis assignat ibi. Q̄si gloriaris tē. Videbat aūt ex duabus partib⁹ imminere gētilibus gliādi occasio ꝓtra iudeos. Primo quidē ex ꝺfectu iudeorum dicens. Dictū est q̄ si radix est sancta t rami. Sed si aliqui ex ramis. i. ex iudeis non omnes tñ sunt fracti. i. diuisi a fide patrū qui comparāt radici. noli. s. gloriari Job. 15. Ramos eius arefecit flāma sap̄. 4. Confringentur rami inconsumpti. Secundo videbat eis imminere materia gloriandi ex parte ꝓmotionis eoz. Promotio aūt alicui⁹ tanto magis consueuit eum extollere in vanam gloriam quanto ex vilioꝛi statu eleuat sm illū puer. 30. Propter tria mouet terra t quartum nō poterit sustinere: ꝑ seruum cuz regnauerit tē. Et ideo ꝓmittit abiectum statum de quo assumpti erant dicens. Tu aūt gentilis cum in statu gentilitatis oleaster esses id est arbor infructuosa. Jere. 17. Erit quasi mirice in deserto Mat. 7. Omnis arbor que non facit fructū bonū excidet tē. Deinde ponit eorum ꝓmotionem. Et primo quidem quantum ad hoc q̄ sunt assumpti in dignitatem illius gentis. Unde dicit Insertus es in illis id est loco illorū. Job. 4. Conteret multos t innumerabiles t stare faciet alios pro eis. Secundo ꝑ hoc q̄ sunt consociati patriarchis quos supra radici compauerat. Unde dicit. Et soci⁹ radicis factus es id est ꝓsociatus es patriarchis t prophetis. Ma. 8. Multi venient ab oriente t occidente t recumbent cū abraam isaac t iacob in regno celorum. Tertio ꝑ comparationem ad gloriam apostolorū cum dicit Et focius pinguedinis oliue factus es. Oliua quidem dicit ipsa gens iudeorum ꝓpter vniuersales fructus spūales quos attulit. Jere. 11. Oliuam vberem pulchram fructiferam speciosam vocauit deus nomen tuum ps̄. Ego aūt sicut oliua fructifera in domo dei. Sicut aūt huiꝰ oliue radix sunt patriarche t ꝓphete. ita pinguedo huius oliue est abundātia gratie spiritussancti. quā pre oñib⁹ apostoli habuerūt vt glosa dicit. Unde iudicū. 9. oliua dixisse inducit. Rūquid possum deserere pingnedinē meā. Ps̄. Sicut adipe t pinguedine repleatur anima mea. Sic ergo ꝓmoti sunt gentiles ad societatem illius populi t patriarcharum t apostolorū. Eph. 2. Estis ciues sanctoꝝ t domestici dei supedificati sup fundamentū apostolorū t prophetarum: t licz has occasiones gloriādi habere videaris gētilis noli tñ gloriari aduersus ramos. i. aduersus iudeos. 1. cozin. 5. Non est bona gloriatio vestra. ¶ Deinde cum dicit. Q̄si gloriaris tē. assignat rationem sue admonitionis dicens q̄ si non obstante hac admonitione gloriaris insultando iudeis stantibus vel excisis hoc considerares ad repressionem glorie tue q̄ tu radicē non portas: sz radix te id est iudea non accepit a gentilitate salutem sed potius econuerso. Jo. 4. Salus ex iudeis. Unde t abrae ꝓmissuz ē Hen. 22. Q̄ in ipso bendicerent oñes cognatiões terre. ¶ Deinde cū dicit. Dicis ergo tē. excludit obiectionē gentiliū. Et primo ꝓponit obiectionē. secūdo excludit eaz ex consideratiōe diuini iudicij ibi. Bene tē.

Tertio indūcit eos in diligentē ꝓsiderationē diuinoꝝ iudiciorum ibi Vide ergo bonitatem tē. Dicit ĝ primo. Ergo tu gentilis q̄ gloriaris contra iudeos forte dicis: Fracti sunt rami vt ego inserar. i. ad hoc deꝰ ꝓmisit iudeos a fide excidere vt ego ad fidem intrarē. Nullus aūt sustinet detrimentrū rei nisi ꝓpter rem ꝓciosiorē t magis dilectā. sicut medicus ꝓmittit infirmitatē esse in pede vt sanet oculum. Sic igit ex hoc ipso videt gentilitas esse preciosior t magis deo accepta q̄ iudea. Unde Mat. 1. dicit. Non ē mihi voluntas in vobis t munus non accipiā de manu vestra. Ab ortu aūt solis vsq̄ ad occasum magnū est nomen meum in gentibus: Et Esa. 49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus iacob. Dedi te in lucē gentium. ¶ Deinde cum dicit. Bene tē. excludit obiectionē. Et primo assignat causam defectus iudeorum t ꝓmotionis gentilium dicens. Bene in hoc dicis q̄ deus ꝓmisit frangi ramos vt tu inseraris: sed considera causam fractionis ramoꝝ ꝓpter incredulitatem inquā fracti sunt. quia sc̄z in xp̄m credere noluerunt. Ezech. 2. Increduli t subueriores sunt tecum. Jo. 8. Si veritatem dico vobis q̄re non creditis mihi? Tu aūt sc̄z gentilis stas in fide id ē credendo in xp̄m in quo gr̄am consecutus es. 2. cozin. 1. Mā fide statis. 1. cozin. 15. Motum facio vobis euangeliū in q̄ statis per quod t saluamini. Secundo inducit admonitionem dicens. Noli altum sapere. i. noli de te vltra teipsuz presumere. infra. 12. Non alta sapientes sed humilib⁹ cōsentientes ps̄. Dñe non est exaltatū cor meū neq̄ elati sūt oculi mei. Sz time ne sc̄z etiam tu frangaris ꝑ incredulitatem qđ ptinet ad timorem castū. puer. 28. Beatus homo q̄ semp est pauidus. qui vero mentis est dure corruet in malum Ecc. 1. Timor dñi expellit peccatū. Secundo assignat rationem sue admonitionis dicens. Si em̄ naturalibus ramis id est iudeis q̄ ex naturali origine ex patriarchis descenderunt non pepercit deus quin eos frangi ꝓmitteret time ne forte nec tibi parcat q̄n sc̄z te ꝓmittat ꝑ incredulitatē excidere. puer. 6. Zelus t furoz viri nō parcet in die vindicte. Jere. 13. Non parcā neq̄ miserebor vt nō dispergam eos. In hoc ĝ consistit soluto apli q̄ cū aliqs videt se gratiam adeptum alio cadente non debet extolli contra cadētem: sed magis timere sibiipsi. q̄ ipsa superbia est causa ꝺcipitis: t timoz ē causa custodie t cautele. ¶ Deinde cum dicit. Vide ĝ bonitatem t seueritatē tē. Inducit eos in diligentes considerationē diuinoꝝ iudiciorū: et primo inducit eos ad considerandū. secundo instruit eos quasi ꝑ se considerare nō valētes ibi. Volo em̄ vos ignorare fratres tē. Tertio quasi nec ipse ꝓfecte sufficeret ad istorum inuestigationē exclamat admirando diuinā sapiētiam ibi. O altitudo diuitiaz tē. Circa primū tria facit. Primo ostendit quid considerari opozteat dicens: Vide ergo id ē diligenē considera bonitatez dei miserentis ps̄. Quā bonus israel deus: his q̄ recto sunt sunt corde. s. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis. t seueritatem ipsius punientis. ps̄. Deus vltionuz dñs. i. deus emulator t vlciscens dñs. Prima em̄ consideratio tribuit spē. secūda timorez. vt vitet desperatiōr ꝓsumptio. Secundo ostēdit in quibus vtrūq; dictoꝝ sit considerandū quatuz ad ꝓterita dicens: In eos quidē sc̄z iudeos qui ceciderunt Tren. 2. Precipitauit dñs nec pepercit: omnia speciosa iacob destruxit. In te aūt. s. gentilē q̄ insert⁹ es bonitatē. ps̄. Bonitatē fecisti cum seruo tuo dñe. Tertio ostēdit q̄ tenoze possint in predictis hec considerari: qz non īmobiliter sicut qđ potest mutari in futurū. Et primo ostēdit ꝺctuz ad gētiles dicēs. In te vico vide bonitatē dei opantē eo tñ tenoze si ꝑmāseris i bonitate. Jo. 15. Manete in dilectione mea. alioquin si tu non vederis operam ad ꝑmanendū ꝑ timorem t humilitatem t tu exciderīs Math. 3. Omnis arbor que non facit fructuz bonum excidet. Secundo ostendit idem quantū ad iudeos. t primo ꝓponit qđ intendit dicens. Sed t illi sc̄z iudei si nō ꝑmānserint in incredulitate inserent. i. in suuz statum restituent. Je. 3. Fornicata es cū amatoribꝰ multis. tamen reuertere ad me dicit dñs. Secundo ꝓbat qđ dixerat. t primo ex diuina potentia dicens. Potens est enī dñs deus iterū inserere illos: t ideo non est de eorum salute desperandus. Esa. 59. Ecce nō ē abbreuiata manus dñi vt saluare non possit. Secundo ꝓbat idem ꝑ locuz a minori dicens. Nā si tu gentilis excisus es ex naturali oleastro id ē ex gentilitate que naturaliter erat infructuosa. non quidē ꝓt dñs fecit naturam. sed sm q̄ corrupta est ꝑ peccatum sap̄. 12. Iniqua est natio eorum t naturalis malicia ipsoꝝ. Eph. 2. Eramus natura filij ire. Et insertus in bonam oliuā id est in fide iudeorum contra naturam. i. contra cōmunem cursuz nature. Non em̄ consueuit ramus arboris male inseri in bonam arborem. sed potius econuerso. Jd autē qđ deus facit non est contra naturam: sed est simpliciter naturale. Dicimus em̄ esse naturale quod fit ab agente cui naturaliter subdit patiens q̄uis etiam non sit sm ꝓpriā naturam patientis. sicut enim fluxus t refluxus maris est naturalis. ꝓpt̄ hoc q̄ causat ex motu lune cui naturaliē subditur aqua. q̄uis nō sit naturalis sm formā aque. ita etiā cum omnis creatura sit naturaliter deo subiecta quicquid deus facit in creatura est simpliciter naturale. Iz forte non sit naturale sm ꝓpriā ꝑticulare naturā rei in q̄ fit. puta cū cecus illuminat t mortuus resuscitat. si in q̄ hoc fcm̄ ē contra naturam. quantomagis hi q̄ sunt sm naturam id ē qui naturali origine ptinent ad gentem iudeorū inserunt sue oliue id est reducent ad dignitatem gentis sue. Mal. vltimo. Conuertet corda patrum ad filios t corda filioꝝ ad patres eorum.

Lectio quarta.

Nolo enim vos ignorare ffres mysterium hoc vt non sitis vobisipsis sapientes. q̄ cecitas ex parte contingit in
n israel donec plenitudo gentiū intraret: et sic omnis israel saluus fieret: sicut scriptum est Venit ex syon qui eripiat t auertat impietatem a iacob. Et hoc illis a me testamentū cū abstulero peccata eorum. Scom euangeliū quidē inimici ꝓpter vos: sm electionem aūt charissimi ꝓpter patres. Sine penitētia enī sunt dona t vocatio dei. Sicut em̄ aliquando t vos non credidistis deo: nunc autez misericordiam consecuti estis ꝓpter incredulitatem illorum: ita t isti nunc non crediderūt in vestram misericordiā. vt et ipsi misericordiam consequant. Conclusit em̄ deus oīa in incredulitate: vt oīm misereat.

Postq̄ aplus induxit gentiles in cognitionē diuinoꝝ iudiciorꝝ in quib⁹ diuina bonitas t seueritas manifestat. hic quasi eis adhuc non sufficientibus cōsiderare predicta exponit q̄d sibi circa hec videat. t primo ꝓponit factū. secūdo ꝓbat ibi. Sic scptū ē tē. Tertio roz assignat ibi. Si em̄ tē. Circa ꝑmū tria fac. Primo ꝓpōit suā intētiōz dicēs. Fō iduxi vos ad cōsiderandū bonitatē et seueritatez dei. Volo em̄ o fratres ignorare vos mysterium hoc. non em̄ oīa mysteria capere potest, hoc est enim ꝓfectoꝝ q̄bus

dñs dicit Luc. 8. Vobis datum est nosce mysteriū regni dei. Sap. 6. Non abscondam a vobis sacramenta dei. Si ignorāris hui⁹ inysterij esset nob damnosa. 1. cor. 14. Si quis ignorat ignorabit. Secundo assignat sue intentiōis rationem vt non sitis vobismetipsis sapientes id ē nō de sensu vestro presumatis: ⁊ ex vestro sensu alios condemnātes: vos eis pferatis. infra. 12. Nolite esse prudentes apd vosmetipsos Esa. 5. Ve qui sapientes estis in oculis vris ⁊ coram vobismetipsis prudentes. Tertio ꝓponit qd intendit. Primo quidē quātū ad casum pticularū iudeozū cū dicit. Quia cecitas contingit in israel nouit: Si ex aliqua parte vt supra ostensum est Esa. 6. Excreca coz populi huius. Secundo ponit terminū huius cecitatis dicens Donec intraret ad fidem plenitudo gentiū id est nō soluz aliqui pticulariter ex gentibus sicut tunc cōuertebant. Si vel ꝑ toto vel ꝑ maiozi ꝑte in oībus gentib⁹ ecclesia fūdata. ps. Oīi est terra ⁊ plenitudo eius. Dicunt aūt gentiles ad fidem conuersi intrare quasi ex exterioribus ⁊ visibilibus rebus, que venerabant in speciali ⁊ voluntate divina. ps. Introite in conspectu eius in exultatione. Et sit notandū q hoc aduerbiuz donec potest designare causaz excecationis iudeozuz. Propter hoc em ꝓmisit deus eos excecari vt plenitudo gentiū intraret sicut patet ex supradictis. Pōt etiā designare terminū qz videlicz vsq tūc cecitas iudeozum durabit quousq plenitudo gentium ad fidem intrabit. Et huic concordat qd infra subdit de futuro remedio imdeozū cum dicit. Et sic sez cū plenitudo gētium intrauerit omnis israel sauus fiet non particulariter sicut modo Si vniuersaliter oēs. Hee. 1. Saluabo eos in dño deo suo. Mich. vltio Reuertet ⁊ miserebit nostri. ¶ Deinde cuz dicit. Sicut scriptū est ⁊c. ꝓbat qd dixerat d futura salute iudeoz. Et primo ꝓbat hoc ꝑ auctoritatē. secundo ꝑ rationem ibi. Scōm euangeliū meuz ⁊c. Dicit ergo primo. Dico q omnis israel saluus fiet sicut scriptuz est Esa. 56. vbi nostra littera sic habet. Veniet ex syon redemptor ⁊ eis q redeūt ad iacob. hoc fedus meū cū eis dicit domin⁹. Sed aplus hoc inducit sm Ifam. lxx. ⁊ tāgit tria verba hic posita. Primo saluatoris aduentū cū dicit. Veniet deus sez humanatus ad saluanduz nos ex syon id est ex populo iudeozum q significat ꝑ syon q erat arx hierusalem que est metropolis iudee. Unde dicit Zach. 9. Exulta satis filia syon iubila filia hierusalem ecce rex tuus venit tibi ⁊c. Jo. 4. Salus ex iudeis est. Vel dicit ex syon eū venire non qz sit ibi natus. sed qz inde doctrina ei⁹ exiuit in vniuersuz mundū ꝑ hoc q apli in cenaculo syon sp̄m sanctum receperunt Esa. 2. De syon exibit lex. Secundo ponit saluti ꝑ xp̄m iudeis oblatā dicens. Qui eripiat ⁊ auertat impietatem a Jacob. Et potest ereptio referri ad liberationē a pena ps. Eripiet aiaz meā d morte. Qd vero dicit auertet impietatem a iacob: pōt referri ad liberationem a culpa. ps. Auertet dñs captiuitatē plebi sue. Vel vtrūq refert ad liberationem a culpa. sed dicit q eripiat ꝓpter paucos q nunc difficulter quasi cuz quadā violentia cōuertunt. Amos. 3. Quō si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremū auricule sic eruent filij israel. Dicit aūt auertet impietatē a iacob ad oīendū facilitatē conuersionis iudeozū in fine mundi Mich. vltimo. Quis deus similis tui qui aufers iniquitatē ⁊ transfers peccatū reliquiaz hereditatis tue. Et hoc testimoniū sez nouū erit illis a me cum abstulero peccata eorum. Vetus em testamentū peccata non auferebat: qz vt dicit Heb. 10 Impossibile est sanguine thaurozū ⁊ hircorum auferri peccata. Et ideo ꝓpter imperfectionem veteris testamenti ꝓmittitur eis nouū testamentū. Jere. 31. Feriam domui israel ⁊ domui iuda fedus nouū. Qd quidem habebit efficatiam ad remissionem peccati ꝑ sanguinem christi Matth. 26. Hic sanguis me⁹ nouī testamēti q ꝑ multis effundet in remissiōz peccatorum. Mich. vltimo. Deponet iniquitates nostras ⁊ pijciet in pfundum maris oīa peccata nostra. ¶ Deinde cum dicit. Scōm euangeliū meū ⁊c. ꝓbat ꝓposituz ꝑ rationē. Et primo inducit ꝓbationē. secundo remouet obiectionem ibi. Sine penitentia em ⁊c. Dicit ergo ꝑmo q eorum peccata auferanⁱ ⁊ q postq̄ peccata habent: manifestum est q sunt inimici xp̄i. Scōm euangeliū quidem inimici. i. quantū ad doctrinā euāgelij ꝓtnet quā impugnant ꝓpter vos. i. ad vtilitatez vestri cedit: vt supra dictū est Unde dicit Luc. 19. Verūtamē inimicos meos illos q noluerūt me regnare sup se adducite huc ⁊ interficite añ me. Jo. 15. Nunc aūt ⁊ viderunt ⁊ oderunt ⁊ me ⁊ patrez meū. Vel sm euangeliū dicit qz eorum inimicitia ad vtilitatem euāgelij ꝓtinet cuius predicatio occasione talis inimicitie vbiq diffundit. Col. 1. In verbo veritatis euangelij qd venit ad vos sicut ⁊ in vniuerso mūdo est ⁊ fructificat ⁊ crescit. Dz sunt charissimi deo, ꝓp̄ patres ⁊ hoc sm electionem. qz sez ob grām patrū: eorum semen elegit Deus. 4. Dilexit patres tuos ⁊ elegit semen eoruz post eos. Nō non sic est intelligendū quasi merita prestita patribus fuerint causa eterne electionis filiorum ꝑ qz deus ab eterno elegit gratis ⁊ patres ⁊ filios. hoc tamen ordine vt filij ꝓp̄ patres consequerent salutē: non quasi merita patrum sufficerent ad filiorum salutem sed ꝑ quādam abūdātiā diuine gratie ⁊ misericordie hoc dicit que in tātum patribus est exhibita vt ꝓpter ꝓmissiones eis factas etiā filij saluarent. Vel intelligendū ē sm electionē id est quantū ad electos ex illo populo sicut supra dictuz est electio consecuta est. Si autē sunt dño charissimi rationabile est q a deo saluent sm illud Esa. 64. Oculus nō videt deus absq te que preparasti ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Sine penitentia em sunt ⁊c. excludit obiectionē. Posset enim aliquis obuiando dicere q iudei ⁊ si olim fuerint charissimi ꝓpter patres: tū inimicitia quā contra euangeliū exercent ꝓhibet ne in futurū saluent: sed hoc aplus falsum ee asserit dicens. Sine penitentia em sunt sez dona et vocatio dei quasi dicat q deus aliud aliquib⁹ donet vel aliqs voceat hoc est sine penitentia qz de hoc deum non penitet sm illd. 1. reg. 15. Triūphator in israel nō parcet nec penitudine flectetur ps. Jurauit dñs ⁊ nō penitebit eum. Si videbit saluz. Dicit em dns gen. 6. Penitet me fecisse hominem. Et Jere. 18. Loquar de gente ⁊ de regno vt edificem ⁊ plantem illud. Si fecerit malū in oculis meis penitentiam agam sup bonum qd locutus sum vt facerē ei. Sed dicendū est q sicut dñs ira sci dicit non ꝓpter hoc q in eo sit cōmotio ire sed qz ad modum irati se habet quantum ad punitionis effectū. ita quandoq penitere dicit nō quasi in eo sit penitentie cōmutatio: sed qz ad modum penitentis se habet dum mutat qd fecerat. Sed adhuc videtur sm hoc q dona ⁊ vocatio non sint sine penitentia quia dona diuinitus ꝓcessa frequenē amittunt sm illud Mat. 25. Tollite itaq ab eo talentū ⁊ date ei q habet decē talēta. Vocatio em dei etiā qnq mutari videt cū scriptū sit Matth. 22. Multi sunt vocati pauci vo electi. Sed dicendū ē q donū hic accipit ꝑ ꝓmissione que fit sm dei ꝓscientiam vel predestinationē: vocatio autē hic accipitur ꝑ electione qz ꝓpter certitudinē vrriusq qd deus ꝓmittit iam quodāmodo dat ⁊ quos eligit iam quodāmodo vocat. Et tū ipsum temporale dei donum ⁊ temporalis vocatio non irritat ꝑ mutationē quasi penitentis: sed ꝑ mutationem hominis q grām dei abijcit sm illud Heb. 12. Contemplantes ne quis desit grē dei. Potest etiaz quod hic dicitur aliter intelligi vt dicam⁹ q dona dei que dantur in baptismo: vocatio qua baptizatus vocat ad grām sunt sine penitentia hoīs baptizati: qd quidem hic inducit ne aliquis desperet de futura iudeozum salute ꝓpter hoc q non vident de peccato suo penitere. Sed cōtra hoc qd dicit esse quod petrus dicit act. 2. Penitentiā agite ⁊ baptizet vnusquisq vestrū. Sed dicendū est q duplex ē penitentia. interior ⁊ exterior. Interior quidem consistit in cōtritione cordis: qua quis dolet de peccatis preteritis et talis penitentia requirit a baptizato: qz vt aug. dicit in libro de penitentia. Memo sue voluntatis arbiter cōstitut⁹ potest nouaz vitam inchoare nisi penituerit eum veteris vite. alioquin fictus ad baptismuz accedit. Exterior vo penitentia consistit in exteriori satisfactione q a baptizato nō requirit. qz ꝑ grām baptismalē liberat homo non solum a culpa sed etiam a tota pena ꝑ virtutē passionis christi: q̄ ꝑ peccatis oīm satisfecit sicut supra. 6. dictū est. Quicūq baptizati sumus in ꝓpo iesu in morte ipsius baptizati sumus. Unde dicit Tit. 3. Per lauacrū regenerationis ⁊ renouationis sp̄ussancti que effudit in nos abunde. Sed cū claues ecclie ⁊ oīa alia sacramenta in virtute passionis christi operent: videt q pari ratione omnia alia sacramenta liberent hominē a culpa ⁊ a tota pena. Sed dicendū ē q passio xp̄i operat in baptismo q modū cuiusda generationis que requirit vt homo totalit̄ priori vite moriat: ad hoc vt nouam vitā accipiat. Et ideo tollit in baptismo totus reatus pene q ptinet ad vetustatē priozis vite. Sz in aliis sacramentis operat virtus passionis xp̄i p modū sanationis vt in penitentia. Sanatio autē nō requirit vt statim omnis infirmitatis reliquie auferant. Et eadez ratio est in aliis sacramentis. Sed cum confessio peccatoz ptineat ad exteriorem penitentiam. queri potest vtrum a baptizato confessio peccatoz requirat. ⁊ videt q sic. Dicit em Matth. 1. q baptizabant hoīes a iohanne confitētes peccata sua. Sed dicendū est q baptismus iohannis erat baptismus penitentie: qz sez accipiendo illū baptismū q̄ dāmodo se ꝓfitebant penitentiam accepturos de peccato suo. ⁊ ideo conueniens erat vt confiterent vt sm modum peccati eis penitentia statueret. sed baptismus xp̄i est baptismus oīum peccatoz: ita q nō restat baptizato aliq satisfactio ꝑ peccatis ꝓteritis ꝓpter q nulla est confessiōis vocalis necessitas. ad hoc em necessaria est confessio in sacramento penitentie. vt sacerdos ꝑ potestatem clauiū conueniēt penitentē soluet vt liget. ¶ Deinde cū dicit. Sicut em aliqn ⁊c. assignat rationē future salutis iudeozuz post eorum incredulitatē. Et primo ponit similitudinē inter vtriusq populi salutē. Secūdo huius silitudinis causam ostendit ibi. Concluſit em deus ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. Ita dico q omnis israel saluus fiet q̄tus nūc sint inimici Sicut em ⁊ vos gentiles aliquando non credidistis deo. Eph. 2. Eratis illo tēpore sine deo i hoc mūdo. nūc aūt misericordiā consecuti estis. infra. 15. Hētes aūt sup misericordia honozare deū. Hee. 2. Misereboz ei⁹ q fuit ab sq misericordia. Et hoc ꝓpter eoz incredulitatem q̄ sez fuit occasio vestre salutis vt supra dictum est. Ita ⁊ isti sez iudei nunc sez tempore gratie non crediderūt. s. xp̄o Jo. 8. Quare nō creditis mihi? Et hoc est quod subdit. In vestram misericordiā id est in gratiā xp̄i ꝑ quā misericordiaz consecuti estis. Tit. 3. Scōm suam misericordiaz saluos nos fecit. Vel nō crediderunt vt ꝑ hoc ꝓuenirent in vrāz misericordiaz. Vel non crediderūt qd in vestrā misericordiam occasioāliter cessit. vt ⁊ ipsi qnq misericordiā cōsequerentur. Esa. 14. Miserebit dñs Jacob. ¶ Deinde cuz dicit. Concluſit em ⁊c. assignat rationē huius similitudinis qz sez deus voluit vt sua misebia in oīb⁹ locum haberet Et hoc est qd subdit. Concluſit em deus id ē concludi ꝑmisit omnia. i. omne hoīm genus tam iudeos q̄ gentiles in incredulitate sicut in quadam catbena errozis. sap. 17. Una catbena tenebrarum omnes erant colligati. Et omnium misereatur. i. vt in omni genere hominum sua misericordia locum habeat Sap. 11. Misereris omniū oīe. Qd quidem non est extendendū ad omnes hoīes sigillatim. sed ad omnia genera hominū. Fit em hic distributio ꝑ generibus singulozū ⁊ non ꝑ singulis generum. Ideo aūt deus vult omnes ꝑ suam misericordiam saluari. vt ex hoc humilient ⁊ suam salutē non sibi sed deo asscribant. Hee. 13. Perditio tua israel tantūmodo ex me auxilium tuū. supra. 3. Ut omne os obstruatur ⁊ subditus fiat omnis mundus deo.

Lectio quinta.

O Altitudo diuitiarum sapientie ⁊ scie dei: q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius: ⁊ inuestigabiles vie eius. Quis enim cognouit sensum domini: aut qs consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit illi ⁊ retribuet ei? Quoniam ex ipso ⁊ ꝑ ipsum ⁊ in ipso sunt oīa ipsi honoz ⁊ gloria in secula seculozum amen.

Supra aplostolus conatus fuit assignare rationē diuinoz iudiciozum quibus tam gentes q̄ iudei post incredulitatem misericordiā consequunt. nunc quasi ad hec inuestiganda se insufficientem recognoscēs exclamando diuinā excellentiam admirat. Et primo admirat diuinam excellentiam. Secundo probat quod dixerat ibi. Quis enim cognouit ⁊c. Circa primum duo facit. Primo admiratur excellentiam diuine sapientie sm se considerate. secundo per comparationē ad nos ibi Quāincomprehēsibilia ⁊c. Excellentiaz diuine cognitionis admirat. Primo quidē q̄tū ad altitudinem dicens. O altitudo Ecc. 7. Alta p̄funditas quis inueniet eam. Jere. 17. Solium gloriе altitudinis a principio. Hec aūt altitudo attendit quantum ad tria. Uno quidem modo quantū ad rem cognitam. inquantū. s. deus seipsum ꝑfecte cognoscit. Ecc. 24. Ego in altissimis habito. Alio modo quantū ad modū cognoscendi: inquantū sez ꝑ seipsum omnia cognoscit. ps. Prospexit de excelso sancto suo dominus de celo in terrā aspexit. Tertio quantū ad certitudinez cognitionis Ecc. 23. Oculi oīi multoplus lucidiores sup solem. ¶ Secdo admirat excellentiā diuine cognitionis quantū ad eius plenitudinez cum dicit. Diuitiarū Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. Que quidem plenitudo attendit in tribus. Uno modo in multitudine cognitoz qz sez oīa nouit. Jo. vltimo. Dñe tu oīa scis. Col. 2. In ipso sūt oēs thesauri sapientie dei absconditi. Alio mō quantū ad facilitatem cognoscendi. qz statim oīa intuet sine inquisitione ⁊ difficultate Heb. 4. Oīa nuda ⁊ aperta sunt oculis eius. Tertio quantū ad copiam cognitionis. qz eā omnibus cōmunicat affluenter. Jac. 1. Si quis vestrū indiget sapientia postulet a deo qui dat omnibus affluenter. ¶ Tertio admirat diuinam excellentiā quantū ad perfectionem cum dicit. Sapientie ⁊ scientie dei. habet em sapientiam de diuinis Job. 12. Apud ipsum est fortitudo ⁊ sapientia. Et scientiā de rebus creatis. Baruch. 4. Qui scit vniuersa nouit eam. ¶ Deinde cum dicit. Q̄incomprehensibilia ⁊c. ostendit excellentiā diuine sapientie ꝑ comparationez ad nostrū intellectū. Et primo quantū ad sapientiam ad quā ptinet iudicare ⁊ ordinare. Un dic Q̄incō prehensibilia sunt iudicia eius: qz sez homo non potest cōprehendere rationē diuinoz iudiciozum qz in sapiētia dei latēt ps. Judicia tua abissus multa. Job. 11. Forsitan vestigia dei comprehendes ⁊ oīpotentē vsq ad ꝑfectū reperies. Secundo quantū ad scientiā ꝑ quā in rebus operat. Un

subdit. Et inuestigabiles id est non pfecte ab homine vestigabiles vie eius id est ꝓcessus eius quibus in creaturis operat. Et si eñ ipse creature sint homini note tamen modi quibus deus in creaturis opat ab homine comprehendi non possunt. ps. In mari vie tue in aquis multis ⁊ vestigia tua non cognoscent. Job. 38. Per quā viā spargitur lux ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Quis eñ ⁊c. ꝓbat qđ dixerat ad qđ inducit duas auctoritates quarū vna habet Esa. 40. vbi ſm ſam nostrā sic legit. Quis adiuuit spiritū dñi aut quis consiliari⁹ eius fuit? Loco cuius hic dicitur. Quis eñ cognouit sensū dñi. aut qs consiliari⁹ ei⁹ fuit. Alia auctoritate habet Job. 41. Quis añ dedit mihi vt reddam ei. ex loco cuius hic dicit. aut quis prior dedit ei ⁊ retribuet ei. In his aūt verbis ⁊ sequentib⁹ aplus tria facit. Primo ostendit excellentiā diuine sapientie p comparationē ad intellectū nostrū dicens. Dictū est q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius ⁊ inuestigabiles vie eius. Quis eñ cognouit sensum dñi p quē. s. iudicat ⁊ opando ꝓcedit quasi dicat. Nullus eñ nisi eo reuelāte. sap. 9. Sensum tuum quis scire poterit nisi tu dederis sapientiā ⁊ miseris spūm sanctū tuum de altissimis. Et. 1. cozin. 2. Que sunt dei nemo nouit nisi spūs dei. nobis aūt reuelauit de⁹ spiritū suum. Secundo ostendit excellentiā diuine sapiētie ſm ꝙ in se habet altitudinē: que quidē est altitudo q̄ est suprēmi pncipium ad quod duo ptinent. Primo q̄ non sit ab alio. secundo q̄ alia sint ab eo. Et hec ostendit ibi. Quoniā ex ipso. Q̄ aūt sapientia dei nō dependeat ab aliquo pncipio ostendit dupliciter. Primo quidē p hoc q̄ non est instructa alieno consilio. Unde dicit. Aut quis consiliarius eius fuit. Quasi diceret Nullus. Ille eñ consilio indiget qui non plene cognoscit ꝙliter sit agēdum: qđ deo nō competit. Job. 26. Cui dedisti consilium. Fortitan illi qui nō habet sapientiā? Jere. 23. Quis assuit in consilio dñi. Secūdo p hoc q̄ non est adiuta alie no dono. Unde subdit. Aut quis prior dedit illi et p hoc retribuet ei quasi prius danti. Quasi dicat. Nullus. Nō eñ potest hō dare deo nisi que a deo accepit. 1. Paral. vltimo. Tua sunt oīa ⁊ q̄ de manu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi. Job. 35. Porro si iuste egeris q̄d donabis ei: aut q̄d de manu tua accipiet? ¶ Deinde cū dicit. Quoniā ex ipso ⁊c. ostendit altitudinē dei quantū ad hoc q̄ ab ipso sunt omnia. Et primo ostendit eius causalitatē. secundo eius dignitatē. ibi. Ipsi honor ⁊ gloria. tertio eius ꝓpetuitatē ibi. In secula seculoꝝ amē. Dicit ergo ꝑmo. Recte null⁹ prior dedit illi q̄ ex ipso ⁊ p ipsum ⁊ in ipso sunt oīa. Et ita nihil potest esse nisi ab eo acceptū. Ad designandū aūt dei causalitatē vtitur tribus ꝓpositionib⁹ que sunt. ex. p. ⁊ in. Hec aūt ꝓpositio. ex. denotat pncipiū mot⁹. Et hoc triplicit. Primo quidē ipsum pncipiū agens vel mouēs. Alio modo ipsam materiā. Tertio modo ipsuꝫ contrariū oppositum quo incipit motus. Dicimus eñ cultellū fieri ex fabro ⁊ ferro ⁊ ex infigurato. Uniuersitas aūt creaturarum nō est facta ex preexistenti materia: sed est effect⁹ dei. Et ſm hoc omnia creata non dicunt ex aliquo esse. sed sicut ex oppositō dicunt esse ex nullo q̄ nihil erant anteq̄ crearent ⁊ essent sap. 2. Ex nihilo nati sum⁹. Ex deo aūt sunt omnia sicut ex primo agente. 1. corin. 11. Omnia aūt ex deo. Notandū tn q̄ hec ꝓpositio. de. eadem habitudines designare videt. hoc tn supaddit q̄ semp designat cō substantialem. Dicimus eñ cultellū esse de ferro. nō aūt esse de artifice q̄ igit fili⁹ procedit a patre. vt ei cōsubstātialis dicimus filium esse de patre. Creature vero non ꝓcedunt a deo tanq̄ ei consubstantiales. Unde non dicitur esse de ipso. sed solū ex ipso. Hec aūt ꝓpositio. p. designat ausaz operationis. sed quia operatio est medium inter facens ⁊ factum: dupliciter hec ꝓpositio p potest oportunis causam designare. Uno modo ſm q̄ operatio exit ab operante sic aliqs dicit p id operari qđ est sibi cā vt operetur. Hoc aūt est vno quidē mō forma. sicut dicim⁹ q̄ ignis calefacit p calorē. Alio mō aliqđ supius agēs. puta si dicam⁹ q̄ homo generat p virtutez solis. vel potius dei. sic igit oīa dicunt dupliciter esse per ipm. Uno modo sicut p primū agens cui⁹ virtute oīa alia agunt. puer. 8. Per me reges regnāt. Alio mō ingtum ei⁹ sapia que ē eius essentia est p quā de⁹ omia fecit scōm illud. puer. 3. Dñs sapia fudauit terrā. Alio vero mō hec ꝓpositio p designat cām opationis nō quidē scōm q̄ exit ab operāte sed scōm q̄ terminat ad opa sicut dicim⁹ q̄ faber facit cultellum p martellū qđ nō est sic intelligendū q̄ martellus sic cum fabro opetur sicut in prioꝛib⁹ intelligebat. sed q̄ cultellus fit ex opatione fabri per martellū. Et ideo dicit q̄ hec ꝓpositio p qñq̄ designat auctoritatē in recto sicut cū dicimus rex opatur per baliuū qđ ptinet ad hoc qđ nunc dicitur. Quāq̄ aūt in cāli sicut cū dr q̄ baliuus per regez operat. qđ ptinet ad ꝓcedentē modū. Hoc aūt mō de quo nūc loq̄mur dicūtur oīa esse facta a pre per filiū. scōm illd Jo. 1. Oia per ipm facta sūt nō ita q̄ pater habeat a filio hoc q̄ facit res sed pori⁹ q̄ virtutē faciendi fili⁹ accipit a patre nō tamē instrumētalē aut diminutaz aut aliā. ſz pncipalē ⁊ equalē ⁊ eandē. Jo. 5. Quecūq̄ pater facit hec ⁊ filius similiter facit. Unde licet oīa sint facta a pre p filium nō tamē fili⁹ est instrumētum vel mīster patris. Ihec aūt ꝓpositio in dignat etiā triplicē habitu dinē cāe. Uno quidē modo designat materiā sicut dicim⁹ aīam esse ē corpore ⁊ formā in materia. Hoc aūt mō nō dicit q̄ oīa sint in deo. q̄ ipe nō est cā materialis rerū. Alio mō designat habitudinē cause efficētis in cui⁹ potestate est effect⁹ suos disponere. ⁊ scōm hoc dicunt oīa esse in ipso scōm q̄ omnia in ei⁹ potestate ⁊ dispositiōe ꝙsistunt ſm illud. ꝑs. In manu ei⁹ sunt oēs fines terre. Et act. 17. In ipo vivimus mouemur ⁊ sum⁹. tertio modo designat habitudinē cause finalis ſm q̄ totū bonū rei ⁊ cōseruatio ipius consistit in suo optio ⁊ ſm hoc dicūtur oīa esse in deo sicut i bonitate cōseruante. col. 1⁹. Et omia in ipo cōstant. Q̄ aūt dicit oīa est absolute accipiē dum p oībus q̄ habent verū esse. pctā aūt nō habent verū esse sed ingtum sunt peccata dicunt per defectū alicui⁹ entis eo q̄ malū nihil est nisi priuatio boni. Et ideo cū dicit ex ipso ⁊ per ipm ⁊ in ipso sunt oīa nō est intelligendū de pctis q̄ ſm aug. Ipe ecatū nihil est q̄nihil fiunt hoīes cū peccāt. Quicqd tamē entitat⁹ est in pctō totuz est a deo. Sic igit ſm ꝑmissa omnia sunt ex ipso. s. deo. sicut ex prima opatrice potentia. Omnia sunt p ipm ingtum oīa facit p suā sapiētiā. Omnia sunt in ipso sicut in bonitate cōseruante. Hec aūt tria scz potētia sapiētia ⁊ bonitas cōmunia sunt trib⁹ personis Unde hoc qđ dicit ex ipso ⁊ per ipsuꝫ ⁊ in ipso potest attribui cuilibet triū psonaꝝ. sed tn potentia q̄ habet rationem pncipij appriatur patri qui est pncipiū totius diuinitatis. Sapiētia filio qui ꝓcedit vt verbū qđ nihil aliud est q̄ sapiētia genita. Bonitas appropriat spūi sancto qui ꝓcedit vt amor cui⁹ obiectū est bonitas. Et ideo a,p priando dicere possum⁹ ex ipso. s. ex patre p ipm. s. per filium in ipso. s. in spū sancto oīa sunt. ¶ Deinde cū dicit ipsi honor ⁊ gloria oñdit dei dignitatē que cōsistit in duobus que ꝑmissa sunt. Mā ex eo q̄ ex ipso ⁊ per ipm ⁊ in ipso sunt omia debet ei honor ⁊ reuerētia ⁊ subiectio a tota creatura. mal. 1. Si ego pat⁹ vbi est honor meus. Ex eo vero q̄ ab alio nō accepit nec ꝓsilij nec donum debet ei gloria. sicut ecōtrario dicit homini. 1⁹. cor. 4. Si accepisti quid gloriar⁹ quasi nō acceperis. ⁊ qz hoc est ꝓprium dei dicit. Ysa. 42. Gloriā meam alteri nō dabo. Ultimo ponit ei⁹ eternitatē cū dicit In secula seculoꝝ. i. per omia

secula succedētia seculis ꝓpter seculū dicitur duratio vnius cuiuslibet rei. Vel secula seculoꝝ dicunt secula. i. durationes rerū incorruptibiliū que ptinēt secula corruptibiliū rerū ⁊ ꝑcipue ipsa dei eternitas que tn pluraliter dicit potest licet i se sit vna ⁊ simpler ꝓpter multitudinē ⁊ diuersitatem ptentoꝝ vt sit sensus in secula cōtentiua seculoꝝ ꝑs. Regnū tuū regnū oīm seculoꝝ. Addit aūt ad confirmationē Amē. Quasi dicat vere ita est. Et sic accipitur in euāgelijs vbi dicit Amen dico vobis. Quāq̄ tamē accipitur p fiat. vnū i psalterio hieronimi dicit Dicet omnis populus amē amen. Ubi nos habemus fiat fiat.

Incipit duodecimum capitulum.

Obsecro itaq̄ vos fratres p miseri
o cordiam dei vt exhibeatis corpa
vestra hostiā viuentē: sanctā: deo
placentē: rationabile obsequium
vrm. Et nolite cōformari huic seculo. sed re
nouamini in nouitate sensus vestri vt ꝓbe
tis que sit volūtas dei bona ⁊ beneplacens
⁊ pfecta. Dico eñ per gratiā que data est mihi omibus qui sunt inter vos: nō plus sapere q̄ oportet sapere: sed sapere ad sobrietatez ⁊ vnicuiq̄ sicut de⁹ diuisit mēsurā fidei. Postq̄ apostolus oñdit necessitatē virtutē ⁊ originē gratie: hic docet gratie vsum qđ ptinet ad instructiones moralem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit doctrinā moralem in generali. 2⁹ spāliter de secēdit ad quedā particularia ptinētia ad eos quib⁹ scribit circa mediū quinde cimi capituli. ibi. Cert⁹ sum aūt ⁊c. Circa primū duo facit. Primo docet vsum gratie ꝙtum ad hoc q̄ sit homo perfect⁹. Secō ꝙtū ad hoc q̄ pfect⁹ imperfectū sustinerat. 14. cap. ibi. Infirmuz aūt ⁊c. Circa primuz tria facit. Primo inducit ad pfectionez vite ꝙtum ad sanctitatem quā homo suat deo. secō ꝙtuz ad iustictā quā quis exhibet. primo. 13. cap. ibi. Omnis aīa ⁊c. Tertio ꝙtū ad puritatem quā homo cōseruat in seipso circa finē. 13. capituli ibi. Et hoc scientes ⁊c. Circa primum duo facit. Primo monet vt homo se exhibeat deo scrīm. Secō docet qualiē aliquis vti debeat donis gratie dei q̄bus sanctificat ibi. Dico eñ per gratiaz ⁊c. Circa primū duo facit. Primo docet qualiter aliquis se debeat exhibere deo ꝙtum ad corpus. Secō ꝙtuz ad aīam ibi. Et nolite ꝓformari ⁊c. Circa primū duo facit. Primo inducit ad obseruantiā eoꝝ que docenē ⁊ hoc dupliciter. Uno quidē modo ex pte sui ipsius cū dicit. Obsecro itaq̄ vos frēs. Quasi dicat. Dictum est incōprehensibilia esse iudicia dei ⁊ inuestigabiles vias ei⁹. Itaq̄ obsecro vos fratres vt. s. obseruet⁹ ea que dicenē. Utitur aūt obsecratione ꝓpter tria. Primo quidē ad demōstrāduz suā humilitatē ꝓuer. 18. Cum obsecrationib⁹ loquit⁹ pauꝑ q̄. s. de sua abūdantia nō confidit. et ideo nō ex eo qđ suū est sed ex eo qđ dei est hoīes conat inducere ad bonū. Mā obsecrari est ob sacra cōtesta ri. Secō vt magis ex amore mouent rogādo q̄ ex timore auctoritate impando. Unō dicit ad philem. Multā fiduciā hō in xpō ibu imperando tibi qđ ad rē ptinet ꝓpter caritatē magꝭ obsecro. gal. vltio. Eos q̄ spūales est⁹ huiⁿ mōi ītruite in spū lenitat⁹. Tertio ppē reuerentiā romanoꝝ quib⁹ scribebat. 1⁹. thi. 5. Seniorē ne increpaueris sed obsecra vt pr̄em. Alio mō inducit eos ex pte dei cuz dicit. Per miam dei q̄ qđ. s. saluati estis. Tit. 3. Scōz misericordiā suā saluos nos fecit. Et ideo ex ꝓsideratione divine mīficordie debem⁹ facere qđ monemur. Da. 18. Nonne oportuit ⁊ te misereri conserui tui sicut ⁊ ego tui misertus sum. Vel potest dici per misericordiā dei id est auctoritate apl'atus mihi misericorditer ꝓmissi i⁹. cor. 7. Misericordiā ꝓsecut⁹ sum a dño vt sim fideiis. Secōp nit āmonitionē cū dicit Ut exhibeatis corpa vra ⁊c. Circa quod sciendū est q̄ sicut aug dicit. 10. de ciui. dei. Uisibile sacrificiū qđ exteri⁹ deo offert signū est inuisibilis sacrificij quo quis se ⁊ sua in dei obsequiū exhibet. Habet autē homo tripler bonū. Primo quidē bonū aīe: quod exhibet deo p deuotionis ⁊ cōtritionis humilitatē scōm illud. ps. Sacrificiū deo spūs cōtribulatus. Secō habet homo exteriora bona que exhibet deo per elemosinarum largitionē. Unō dicit. 1⁹. vlti. Beneficē tie ⁊ cōmunionis nolite obliuisci. talib⁹ enī hostijs ꝓmeretur de⁹. Tertio habet homo bonū ꝓpriꝫ corporis et quantuz ad hoc dicit ibi Ut exhibeat⁊ .s. deo corpora vra sicut quandā specialem hostiā. Dicebat aūt al deo ymolatū hostia vel q̄ pro victoria hostiū offerebat seu pro securitate ab hostib⁹ Al quia ad hostiū tabernaculū immolabat. Exhibet aūt homo deo corp⁹ suū vt hostiā triplicit. Uno quidē mō quādo aliquis corp⁹ suū exponit passioni ⁊ morti ꝓpter deuz sicut dr de xpo. eph. 5. Tradidit semetipm oblationē et hostiam deo. Et aplus dicit de se. phil. 2. Si immolar super sacrificiū ⁊ obsequiū fidei vestre gaudeo. Secō q̄ homo corp⁹ suū ieiuuijs ⁊ vigilijs macerat: ad seruiendum deo scōm illud. 1⁹. cor. 9. Castigo corp⁹ meum ⁊ in seruitutez redigo. Tertio per hoc q̄ hō corp⁹ suū exhibet ad opera iusticie ⁊ diuini cult⁹ exequēda supra. 6. Exhibete vestra mēbra seruire iustitie in sanctificationē. Est aūt ꝑsiderandū q̄ hostia que dō ymolabat quattuor habebat Primo nāq̄ ipsa oblatio debebat esse i tegra ⁊ incorrupta. Unde dicit. Mal. 1. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculū ⁊ votū faciens immolat debile dño. Et ꝓpter hoc dicit. Uiuētē vt. s. hostia nostri corporis quā deo offerim⁹ sit viuens per fidē formatā caritate. gal. 2⁹. Q̄ nūc viuo in carne: in fide viuo filij dei. Et est attendēdum q̄ materialis hostia q̄ prius viua erat occidebat vt i molaret: ad ostendendū q̄ adhuc mors regnabat in hoie regnante pctō vt. s. 5. dictū est. sed hec hostia spiritualis semper vivit ⁊ in vita pficit scōm illud. Jo. 10. Ego vei vt vitā habeant ⁊ abūdantius habeāt q̄ tam peccatū ablatuz est ꝙ xpm. nisi dicam⁹ q̄ hostia corporis nostri viuit quidē deo per iustitiā fidei. sed mortificat cōcupiscentijs carnis. Col. 3. Mortificate membra vestra: que sunt sup terram. Secō vero hostia deo oblata in ipa ymolatione sanctificabat. Unde dicit. Leuit. 22. Omnis homo q̄ accesserit de stirpe vestra ad ea que cōsecrata sunt ⁊ que obtulerunt filij israel dño in quo est immūditia. perībit coraī dño. Et ideo subdit Scām. s. per deuotionē: qua corpus nostrū dei seruitio mācipatur Leui. 20. Sāctificamini ⁊ estote sancti q̄ ego dñs deus vester. Propzie aūt sanctitas dicit per respectū ad deū in ꝙtum. s. homo seruat ea q̄ sunt iusta quo ad deū. Tertio ꝙtum ad ipsā sacrificij consumptionez dicebat sacrificiū suaue ⁊ acceptū dño scōm illud. Leui. 1. Oblata omnia adolebit sacerdos sup altare in holocaustū ⁊ in odorē suauissimū dño. Unde hic dicit. Deo placentem. s. p rectitudinē intentionis. ps. Et placeam coraī deo in lumine viuentiū. Quarto in ipsa sacrificij ꝓparatione apponebat sal. Unde leui. 2⁹. Quicquid obtuleris sacrificij sale cōdies. Et Mar. 9. dicit. Omis victima sale salietur. Sal aūt discretionē sapiētie significat Unde dicit col. vlti⁹. In sapiētia ambulate ad eos qui foris sunt sermo vester semp in gratia sit sale conditus. Unō ⁊ hic sequit. Rationabile obsequiū vrm vt. s. cū discretione corpora vestra ꝺo exhibeatis hostiā vel p martirium vel p abstinentiā vl per qōcūq̄ opus iustitie. 1⁹. cor. 14.

Omnia honeste ⁊ scōz ordinem fiant in vobis. Et i.ps. Honor regis iudiciū diligit. Aliter se habet homo iustus ad interiores actus quib⁹ deo obsequitur ⁊ ad exteriores Nam bonū hominis ⁊ iustitia eius principaliter in interioribus actib⁹ ꝓsistit quibus.s.homo credit sperat ⁊ diligit Unde dicit Luc.17. Regnū dei intra vos est.nō aūt ꝑncipaliter cōsistit i exteriozib⁹ actib⁹ infra.14. Nō est regnum dei esca ⁊ pot⁹. Unde interiores actus se habēt per modum finis qui scōm se querit. exteriores vero act⁹ ad quos deo corpa exhibent se habent sicut ea q̄ sunt ad finē i eo aūt qō q̄rit tāq̄ finis nulla mēsura adhibet sz quāto mai⁹ fuerit tāto meli⁹ se habet. Jn eo aūt qō queritur ꝓpter finem adhibet mēsura scōm ꝓportionē ad finez sicut medicus sanitatē facit tantū ꝙtum potest.medicinam autem nō tm̄ dat ꝙtum pōt sed quātum vider expedire ad sanitatez consequendā. Et simliter homo in fide i spe ⁊ in caritate nullā mēsurā debet adhibere.sed quāto pl⁹ credit sperat ⁊ diligit tanto meli⁹ est ꝓpter qō dicit deu. 6. Diliges dñm deum tuū ꝛc. Sed in exteriozib⁹ actib⁹ est adhibenda discretionis mēsura p̄ compationē ad caritatem. Unde dicit Jero. Nōne rōnalis homo dignitatez amittit qui ieiunū vel vigilias ꝑfert sensus integritati vt ꝓpter psalmoz atq̄ officioz decantationē amentie vl' tristitie quis notā incurrat. ¶ Deinde cū dicit. Et nolite cōformari ꝛc.ostendit qualiter se debeat homo exhibere ꝙtum ad animā. Et primo ꝓhibet seculi cōformitatez cū dicit. Et nolite ꝓformari.huic seculo id est reb⁹ que tēporaliter transeunt. Mā seculū ꝓsens est quedā mēsura eorum que tēporaliter labunt. Rebus aūt tēporalibus hō conformatur p̄ affectū eis amoze inhērēdo. Osee.19. Facti sunt abhominabiles sicut ea que dilexerūt Ja.1°. Religio munda ⁊ immaculata hec est immaculatū se custodire ab hoc seculo. Cōformatur etiā huic seculo qui vitā seculariter viuentiū imitat. Ephe.4. Testificoz in domio vt iam non amplius ambuletis sicut ⁊ gentes ambulant. Scō mandat interiozem mētis reformationem cū dicit. Sed reformamini in novitate sensus vestri. Sēsus autez hominis hic dicit ratio scōm q̄ per eū homo iudicat de agendis. hunc aūt sensum hō in sua creatione habuit integrum ⁊ vigentem. Unde dicitur Ecc.17. Sēsu impleuit corda illoz ⁊ bona ⁊ mala ostendit illis. Sed p̄ peccatuz hic sensus est corruptus ⁊ quasi ꝛueteratus baruch.3. Jn ueterasti in terra aliena. Et per consequens pulcritudinem ⁊ decozem suū amisit. Treñ.p°. Egressus est a filia ſyon ois decoz eius. Monet ergo aplūs vt reformemur. id est iterato formā ⁊ decozem mētis assumamus quē nostra mens habuit. qō quidem fit per gratiā spūssancti ad quā ꝓcipandā homo studiū habere debet. ita scz vt qui eam nondū ꝓceperunt eā percipiant ⁊ qui illam ꝓceperūt in ea ꝓficiant. Ephe.4. Renouamini ſpiritu mētis vre. ps. Renouabit vt aquile iuvent⁹ tua. Ualiter Renouamini scz in exteriozib⁹ actib⁹ in novitate sensus vestri id ē scōm novitatem gratie quā mente ꝓcepistis. Tertio assignat rōnem āmonitionis ꝓdicte cum dicit Ut ꝓbet⁹ que sit voluntas dei. Circa qō cōsiderandum est q̄ sicut hō q̄ habet gustum infectū nō habet rectum iudiciū de saporibus sed ea que sunt suauia interdū abhominat:ea vero q̄ sunt abhominabilia appetit. qui aūt habet gustum sanuz rectum iudiciū de saporib⁹ habet:ita homo qui habet corruptum affectū quasi cōformatum rebus secularib⁹ nō habet rectum iudiciū de bono sed ille qui habet sanū affectū sensu eius inuouato per gratiā rectū iudiciū habz ō bono Jdeo ergo dixit. Nolite ꝓformari huc seculo sed renouamini in novitate sensus vestri. vt ꝓbetis id est experimento cognoscat⁹. ps. Gustate ⁊ videte qm̄ suauis est dominus Que sit volūtas dei q̄ scz vult vos esse saluos. 1ª. thes. 4. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra que est bona id est vult bonū honestum nos velle. ⁊ ad hoc suis ꝓceptis nos ꝛeducit Mich. 6. Jndicabo tibi o hō quid sit bonū ⁊ quid deus requirat a te. Et beneplacēs in ꝙtum scz bene dispositū ē delectabile id quod deus vult nos velle. ps. Justicie domini recte letificātes corda. Et nō tantuz vtilis ad finē cōsequendū. sed etiā ꝓfecta quasi cōiungēs nos fini. Mat. 5. Estote perfecti sicut ⁊ pater vester celestis ꝓfectus est. Heñ. 17. Ambula coram me ⁊ esto ꝓfectus Talez ergo expiuntur dei voluntatē illi qui nō cōformātur huic seculo sed reformātur in novitate sensus sui Illi autez qui in vetustate ꝑmanent seculo cōformati iudicāt dei voluntatē nō esse bonā: sed grauē ⁊ inutilem. Ecc. 6. Quā aspera est sapiētia indoctis hoibus. ¶ Deinde cuz dicit. Dico enī p̄ gratiā ꝛc. Docet qualiter donis dei homo habeat vti. Et primo docet hoc ꝙtum ad dona q̄ non sunt oibus cōmunia. sicut sunt gratie gratis date. Scō ꝙtū ad donū caritatis qō est oibus cōz. ibi Dilectio sine simulatione ꝛc. Circa ꝑmum duo facit. ꝓmo docet in generali quomō debeat homo vti gratijs ḡt̄ dat⁹. Scō exequit hoc per ꝑtes ibi. Sicut enim in vno corpore ꝛc. Circa primū tria facit. ꝓmo excludit supfluum dicens Monui q̄ reformemini in novitate sensus vr̄i quod quidez moderate facere debetis. Dico enī id est mādo p̄ gratiā apostolatus ⁊ auctoritate apostolica que data est mihi Gal. 2. Cum cognouissent gratiā que data est mihi intergentes. Ephe. 3. Mihi oīum sanctoꝝ minimo data ē gratia hec ꝛc. Oibus qui sunt inter vos q̄ oibus est hoc vtile. 1ª. coz. 7. Volo oēs hoies esse sicut meipm. Jdoc inquā mādo. Nō plus sapere q̄ oportet sapere id est null⁹ ꝓesumat de sensu aut sapiētia sua cōfidens supza suā mēsura. Ecc. 7. Nō plus sapias q̄ necesse est. ps. Meoz ambulaui in magnis neoz in mirabilibus sup me. Scō horatur ad id q̄ est mediū dicens. sed sapere ad sobrietatē sz mādo vobis vt mensurate sapiatis scōm gratiā vobis datā. Sobrietas enī mensuraz importat. Et q̄uis ꝓprie dicat circa potuz vini. potest tamē accipi circa q̄libet materiam in qua homo debitā mensurā obseruat. Titū. 2°. Sobrie ⁊ iuste ⁊ pie viuamus in hoc seculo. Tertio docet scōm quid accipienda sit mensura medij dicens. Et hoc ī quaz sicut deus vnicuiq̄ diuisit id est distribuit mensurā fidei id est mensurā donoꝝ suoꝝ que ordinanē ad fidei edificationem. 1ª. coz. 12. Unicuiq̄ dat manifestatio spūs ad vtilitatem. Dat enī deus huiusmodi dona nō eadem oībus sed diuersa diuersis distribuit scōz illō. 1ª. coz. 12. Diuisiones gratiaz sūt. Nec oībus eq̄liter dat sed vnicuiq̄ scōm certā mensurā. Ephe. 4. Unicuiq̄ nostrū data ē gratia scōm mensurā donationis xp̄i. Et ideo apostolus sobrie sapiens scōz hāc mensurā dicebat. 2ª. coz. 12. Nō autē in imensuz gloriamur sed scōm mensurā regule qua mēsus est nobis deus. Soli aūt xp̄o datus est spūs nō ad mensurā. vt dicit. Jo. 3. Nō solū autē alias gratias gratis datas dat deus mensurate: sed etiā ipam fidem que p dilectionem operatur. Unde Luc. 17. Discipuli xp̄o dixerūt Domine adauge nobis fidem.

Lectio secunda.

Jcut enī in vno corpe multa mēbra habemus non omnia autē membra eundem actum habēt: ita multi vnū corpus sumus in christo: singuli aūt alter alterius membra: habentes donationes secūdum gratiā que data est vobis differentes. Siue prophetiā secūduz rationem fidei. Si ue misteriū in mistrādo. Siue q̄ docet i doctrina. Qui exhortat⁹ i exhortando. Qui tribuit i simplicitate. Qui p̄est in solicitudine Qui misereꝝ in hilaritate. Dilectio sine simulatiōe. Odietes malū: adherētes bono. Charitate fraternitat⁹ inuicē diligentes: honore inuicē ꝑuenietes. Sollicitudie nō pigri spū feruentes domio seruientes. Spe gaudentes in tribulatione patientes. oratioi i stantes. Necessitatibus sanctoruz cōmunicātes. hospitalitatem sectantes.

Premissa admonitione hic aplus rōnem assignat: sumptam ex similitudine corpis mistici ad corp⁹ naturale. Et primo in corpore naturali tāgit tria. ꝓmo quidē corporis vnitatē cuz dicit. Sicut enī in vno corpore. Scō mēbroꝝ p̄alitatem cū dicit. Multa mēbra hēmus. Est enim corpus humanū organicū ex diuersitate mēbroꝝ ꝓstitutū Tertio officioꝝ diuersitatē cū dicit. Omia aūt membra nō eundē actum hūt. Frustra enī esz mēbroꝝ diuersitas nisi ad diuersos actus ordinarent. ¶ Deide adaptat hec tria ad corpus xp̄i misticū qō est eccia. eph. 1. Jpm dedit caput sup oēm eccliā que est corpus ei⁹. Circa qō etiaz tria tangit. ꝓmo quidē fideliuz quasi mēbroꝝ multitudinem cū dicit. Ita multi. Luc. 14. Jhomo quidā fecit cenā magnā ⁊ vocauit multos. Esa. 54. Multi filij deserte Quāuis enī sint pauci p cōpationez ad insructuosam m̄l̄titudinē scōm illud. Ma. 7. Arta est via que ducit ad vitam ⁊ pauci inueniūt eā. tamē absolute loquendo sunt m̄l̄ti. Apoc. 7. Post hec vidi turbā magnā quā dinumerare nemo poterat. Scō tangit corpis mistici vnitatē cum dicit Unū corpus sum⁹. Ephe. 2. Ut reconciliet ambos in vno corpore. ꝛc. ll⁹ aūt vnitas corpis mistici ⁊ vnitas spiritual'e quā fide 2 affectu caritatis inuicē vnimur ⁊ deo ꝑ illud Ephe. 4. Unum corpus ⁊ vnus spūs. Et quia spiritus vnitatis a christo in nos deriuatur. 8. Si quis spiritum xp̄i nō habet hic nō est eius. Jdeo subdit in xp̄o q̄ spiritum suū quez dat nobis nos inuicem vnit ⁊ deo. Jo. 17. Ut sint vnū in nobis sicut ⁊ nos vnuz sumus. Tertio tangit officioꝝ diuersitatem ad vtilitatem cōmunē reducendam dicens: Singuli autē sumus membra alter alterius. Membrum est quodlibet ꝓprium actum habet ⁊ virtutez: in ꝙtum ergo vnuz membū sua virtute ⁊ actu alteri prodest dicit membū alterius. sicut pes dicit membrum oculi in ꝙtum oculuz defert ⁊ oculus dicit mēbruz pedis in ꝙtum regit pedem. 1ª. coz. 12. Nō potest dicere oculus manui opera tua nō indigeo. Ita etiaz in corpore mistico ille q̄ accepit gratiā ꝓphetie indiget illo qui accepit gratiam sanitatum ⁊ ita est in oībus aliis. Unde dum vnusquisq̄ fidelis scōm gratiam sibi datam alteri seruit efficitur alterius mēbrum. Gal. vltimo. Alter alterius onera portate. 1ª. pe. 4. Unusquisq̄ sicut accepit gratiā i alterutrum illā administrātes. ¶ Deinde cū dicit. Habentes aūt donationes exequitur per partes monitionē quā supza posuerat de sobrio ⁊ moderato gratie vsu. Et primo ponit gratiaz diuersitatem dicens. sumus inquā alter alterius membra nō scōm eandē gratiā sed habētes differētes donationes nō ex diuersitate meritoꝝ sed scōm gratiam que data est nobis. 1. coz. 7. Unusquisq̄ ꝓprium donuz habet ex deo vnus quidē sic. alius vero sic. Ma. 25. Vocauit seruos suos ⁊ tradidit illis bona sua. et vni dedit quinq̄ talenta. alii autem duo. alij vero vnum. Scō docet diuersaz gratiarū vsum. ⁊ primo in rebus diuinis ꝙtum ad cognitionē quidez dicens Siue ꝓphīa quā habentes vtamur ea scōm rationem fidei. Dicitur aūt prophetia quedā apparitio ex reuelatione diuina eoruz que sunt procul. Unde. 1. ꝛ. 9. dr̄ qui prophā hodie dicit vocabatur olim videns. Sunt aūt procul a cognitione nostra scōm se quidem futura cōtingentia que ꝓpter defectum sui esse cognoscibilia nō sunt sed res diuine sunt procul a nostra cognitione nō scōm se cum sint maxime cognoscibiles q̄ vt dicitur. 1. Jo. 1°. Deus lux est ⁊ tenebre i eo nō sunt vlle. sed ꝓpter defectus intellectus nostri qui se habet ad ea que sunt in seipsis manifestissima sicut oculus noctue ad lucem. Et q̄ vnūquodq̄ magis dicit tale. quod est scōm se tale q̄ scōm aliud. Unde est q̄ magis ꝓprie dicunt esse procul a cognitione nostra futura contingentia. Et ꝓpter hoc hoc ꝓprie est pphīa. Amos. 4. Non faciet dominus deus verbum nisi reuelauerit secretū suum. Dicitur tamē pphetia cōtra etiā reuelatio quoruncunq̄ occultoꝝ. Hoc aūt donus pphette nō solū fuit in veteri testamēto sed etiam in nouo. Joelis. 2. Effundā de spiritu meo sup omnē carnē. ⁊ prophetabunt filij vestri. Dicunt etiā pphete in nouo testamēto qui pphetica dicta exponunt q̄ sacra scriptura eodē spiritu interpretatur quo est cōdita. Ecc. 24. Adhuc doctrinā quasi prophetiam effundā. Ordinatur aūt pphie donū sicut ⁊ alie gratie gratis date ad fidei edificationez. 1. coz. 12. Unicuiq̄ datur manifestatio spūs ad vtilitatē. he. 2. Cōfirmata est scz doctrina fidei cōtestāte deo signis ⁊ pdigijs ⁊ varijs virtutibus ⁊ spūssancti distributionibus. Et ideo pphetia est vtendū scōm rōnem fidei id est nō invanum: sed vt per hoc fides cōfirmetur nō aūt cōtra fidem. Unde dicit. deu. 13. Si surrexerit i medio tui pphā ⁊ dixerit tibi eamus ⁊ sequamur deos alienos nō audies verba ꝓphīe illius q̄ scilicet prophetizat cōtra rōnez fidei. ¶ Quātū ad sacramenta ministranda subdit Sine misteriū in ministrando id est si quis accepit gratiā vel officium ministerij. puta vt sit episcop⁹ vel sacerdos: qui dicūtur ministri dei. Esa. 6. Vos sacerdotes domini vocabimini ministri dei nostri dicet vobis: exequat illud diligenter exequendo in ministrādo. 2ª. thim. 4. Ministeriū tuum impleSco tangit ea que ptinēt ad res humanas in quib⁹ potest aliquis alteri subuenire. ꝓmo quidē ꝙtum ad cognitionez vel speculatiuā vel practicā. Quātum ergo ad speculatiuā primo dicit. Sive qui docet id est qui habet officiuz vel gratiā docendi vtatur in doctrina id est vt stu diose ⁊ fideliter doceat. Job. 4. Ecce docuisti plurimos. Ma. vltī°. Euntes docete oēs gentes. Quātum autem ad cognitionem practicā subdit. Qui exhortatur id est q̄ habet officium vel gratiā exhortandi hoies ad bonū vtak illo in exhortando. 1ª. thes. 2. Exhortatio nostra nō fuit de erroze neq̄ de immūditia neq̄ in dolo. Tit. 2. Hec loquere ⁊ exhortare. ¶ Deinde ponit ea que ptinent ad exteriora opera in quib⁹ quādoq̄ aliquis subuenit alicui a liquod donū dādo ⁊ ꝙtum ad hoc dicit. Qui tribuit id ē qui habet facultatē tribuendi ⁊ gratiā exequat hoc in simplicitate vt scz nihil mali ex illo intendat quasi donis hominēs ad malū alliciens. Ut etiā cum aliquis ex modico dato intendit multo maiora acquirere. Ecc. 20. Datus insipientis nō erit tibi vtilis. oculi enī illi⁹ septemplices sūt Exigua dabit ⁊ multa imꝑpabit. Et. puer. 11. Simplicitas iustoꝝ dirigit eos. Quādoq̄ autez aliquis subuenit alteri eius curā habendo ⁊ ꝙtum ad hoc dicit. Qui ꝓest id est qui est in ꝓlationis officio cōstitutus vtatur illo officio in sollicitudine. He. vltī°. Obedite ꝓpositis vr̄is ⁊ subiacete eis. Ipsi enī quigilant quasi rōnem reddituri pro aīabus vestris. 2ª. coz. 11. Sollicitudo oīum ecclesiarum. Quādoq̄ autē subuenit aliquis alicui releuando eius miseriaz ⁊ ꝙtum ad hoc dicit. Qui misereꝝ id est q̄

habet facultatem ⁊ affectum miserendi exequatur hoc in hylaritate quasi libenter hoc faciens. 2ª. cor. 9. Non ex tristitia neq; ex necessitate hylarem enī datorem diligit deus. Ecc. 7. In omni dato hylarem fac vultum tuum. ¶ Deinde cum dicit Dilectio sine dissimulatione ⁊c. Docet vsum doni gratuiti qđ est oībus cōmune. scilicet charitatis. Et primo ponit ea que pertinen ad caritatem in generali. Scđo ponit quedā spectaliter ptinentia ad dilectionem quorundā ibi. Necessitatibus sanctoꝝ ⁊c. Circa p̄mum tria facit. P̄mo ostendit qualis debeat esse dilectio ex parte diligentis. Scđo qualiter se debeat habere ad p̄ximum ibi. Charitatem fraternitatis ⁊c. Tertio ꝯliter se debeat habere ad deuz. ibi. Sollicitudine nō pigri Circa qualitatē autē charitatis tria docet. P̄mo quidē q̄ dilectio debz esse vera. Unde dicit Dilectio sine simulatione. vt scilicet nō tantū in verbo aut ī exteriori a apparētia sed sit in vero cordis affectu. ⁊ efficatia operis. ꝓne Jo. 3. Nō diligamus verbo neq; lingua: sed opere ⁊ veritate. Ecc. 6. Amico fideli nulla ē cōparatio. Scđo docz q̄ dilectio debet esse pura. cū dicit. Odientes malum. Tūc enim est pura dilectio quādo homo nō cōsentit amico suo in malum sed ita diligit hominē vt eius vitiū odiat. Unđ dicitur p̄me. cor. 13. Nō gaudet super iniquitate cō gaudet autē veritati. pſ. Iniquos odio habui. Tertio docet q̄ dilectio debet esse honesta cuz dicit. Adherētes bono vt scilicet aliquis adhereat alteri. ꝓpter bonum virtutis. Hal. 4. Bonum autē emulamini in bono semp. Hec est pulcra dilecti de qua dicit. Ecc. 24. Ego mater pulchre dilectionis. ¶ Deinde cū dicit. Caritatem fraternitatis ostendit qualiter caritas se debet habere ad p̄ximū. Et primo ꝯtum ad interiorem affectum cū dicit. Caritatem fraternitatis inuicem diligentes. vt scilicet nō solum fratres diligamus ꝙ charitatē sed etiā diligamus ipam caritatem qua eos diligimus. ⁊ ab eis diligimur. Sic enīz ſ caram habemus charitatē nō defacili eā dissolui faciem? Heb. vlti° Charitas fraternitat maneat in vobis. Cant. vltimo. Si dederit homo omnem substantiā domus sue p̄o dilectione tanꝯ nihil despiciet illam. Scđo ꝯtuz ad exteriorem affectū cum dicit. Honore inuicem p̄uenientes. In quo tria designātur. P̄mo quidez q̄ homo ꝓximum in reuerentia debet habere quod pertinet ad rōnez honoris. Nullus enī potest vere diligere eum quem despicit. phil. 2. Superiores inuicem arbitrantes. Quod q̄dem fit dum aliquis suuz defectum cōsiderat ⁊ bonū ꝓximi. In honore autē nō solum reuerentia intelligitur: sed etiā necessariozum subuentio sicut cuz dicit. Exo. 20. Honora patrem tuū ⁊ matrez tuā precipit necessariox subuētio sicut patet per hoc q̄ dominus. Mat. 5. arguit pharisēos contra hoc preceptuz impedientes filios a subuentione gentum. Scđo designat q̄ effect? dilectionis debet mutuo exhiberi vt scilicet homo nō solum velit beneficia recipere sed etā exhibere. Ecc. 4. Nō sit porrecta manus tua ad accipiendum ⁊ ad dandum collecta. Et 14. In diuisione soztis da ⁊ accipe. Et hoc designat cum dicit. Invicez. Tertio designatur q̄ effectus dilectionis debet esse ꝓmpt? ⁊ velox quod designatur cū dicit Preuēientes vt scilicz aliquis prueniat amicū in beneficijs. Ecc. 37. Omnis amicus dicet ⁊ ego amiciciam copulaui. ¶ Deinde cuz dicit Sollicitudine ⁊c. ostendit qualiter se debeat habere dilectio charitatis ad deum. Et primo incipit ab ipsa rationis attentione cum dicit. Sollicitudine stis nō pigri scilicet ad seruiendū deo. Wich. 6. Indicabo tibi o homo quid sit bonū ⁊ quid deus querat a te. Postea sub dit Sollicite ābulare cum deo tuo. 2. thim. 2. Sollicite cura teipm probabilē exhibere đo. Scđo ꝯtū ad effectuz sum dicit Spiritu stis feruētes scilicet in dei dilectione. Procedit autē feruor ex habundantia caloris. Unde feruor spiritus dicit quia ꝓpter abundantiam diuine dilectionis totus homo feruet in deum. Act. 18. dicitur q̄ apollo feruens spiritu loquebatur. 1ª. thes. vltº. Spiritū nolite extinguere. Tertio ꝯtū ad exterius obsequium cū dicit: Domino seruientes scilicet seruitute latrie que soli deo debetur deut. 6. Dominū deum tuum adorabis ⁊ illi soli seruies. pſ. Seruite domino in timore. Vel secundū aliam litterā. Tempori seruientes vt scilicet dei seruicio congruo tempore faciamus. Ecc. 8. Omni negotio tempus est ⁊ oportunitas. Quarto ꝯtum ād mercedem seruicij cum dicit. Spe gaudentes scilicet mercedis: que est dei fruitio. Hen. 15. Ego domin? merces tua magna nimis supra. 5. Gloziamur in spe glozie filiozum dei. Facit autē spes hominē gaudentē ratione certitudinis: sed tamen affligit ratione dilationis. prouer. 13. Spes que differtur affligit animā. Quinto ꝯtum ad difficultatez quā homo patitur in dei seruitio. Unde subdit In tribulatiōe scilicet quam ꝓpter deum sustinetis sitis patientes. ſ. 5. Tribulatio patientiam operat. Sexto ꝯtū ad omnia predicta dicit. Orationi instantes. in quo orationis assiduitas designatur. Luc. 18. Oportet semp orare ⁊ nunq̄ deficere. 2ª. thiñ. 5. Sine intermissione orate. Per orationem enīz in nobis solicitudo excitatur. feruor accendit. ad dei seruitium incitamur: gaudium spei in nobis augetur et auxilium in tribulatione promeremur. pſ. Ad dominū cum tribularer clamaui ⁊ exaudiuit me. ¶ Deinde cuz dicit. Necessitatibus sanctoꝝ ⁊c. determinat de charitate ꝯtum ad spēales quasdā personas. Et primo quidem ꝯtum ad indigentes. Scđo ꝯtum ad inimicos ibi. Bñdicite persequentibus vos. Circa primuz duo facit. P̄mo inducit ad exhibenda beneficia charitatis indigentibus ī vniuersali cū dicit. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicātes Ubi tria sunt notāda. P̄mo quidem q̄ elemosine ex caritate sunt impendende indigentiꝫ? siue necessitatem patientibus. Ephe. 4. Laboret operādo manibus suis qđ bonum est. vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Scđo q̄ potius est subueniendū iustis ꝯ alijs. Unde dicit Necessitatibus sanctorū. Ecc. 12. Da iusto ⁊ non recipias peccatorem. Quod quidē nō sic est intelligenduz quin etiā in necessitatibus sit peccatoribus subueniendū sed qz nō est eis subueniendū ad fomentum peccati. vtiq? tamē est subuenire iustis qz talis elemosina fructuosa est: nō solum ex parte dantis sed etiā ex suffragio recipientis. Luc. 16. Facite vobis amicos ɔ māmona iniquitatis vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula scilicet suis suffragijs. Scđo ī speciali admonet ad hospitalitatem dicens Hospitalitatem sectantes qz scilicet in hoc misericordie opere alia mīe opera includuntur. Nā hospes nō solum domuz exhibet ad manenduz sed etiaz alia necessaria subministrat. Hebr. vlti. Hospitalitatē nolite obliuisci. 1ª. pe. 4. Hospitales inuicez sine murmuratione.

Lectio tertia

Benedicite persequētibus vos. Benedicite ⁊ nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus: flere cuz flētibus. Idipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes: sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro malo reddentes. prouidētes bona: non tantū coram deo: sed etiaz coram omnibus hominib?. Si fieri potest qđ ex vobis est: cum omnibus hominib? pacez

habentes. Non vosmetipsos defendētes carissimi: sed date locum ire. Scriptum est enī Mihi vindicta: ⁊ ego retribuam dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus: ciba illum: si sitit: potum da illi. Hoc enim faciēs carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci a malo: sed vince in bono malu.

Supra ostendit qualiter caritas sit exhibenda indigentibus. nūc oñdit qualiter sit exhibenda etā inimicis. Et primo ponit admonitionē. Scđo ꝓbat quod dixit ibi. Scriptum est enī ⁊c. Circa primū considerandū est q̄ ad caritatem tria ptinent. P̄mo quidē beniuolentia: que cōsistit in hoc q̄ aliquis velit bonū alteri ⁊ malum eius nolit Scđo cōcordia que consistit in hoc q̄ amicoꝝ sit idez nolle ⁊ velle. Tertio bñficentia que consistit in hoc q̄ aliqs benefaciat ei quē amat ⁊ eum nō ledat. P̄mo ergo ponit ea que pertinēt ad beniuolentiā. Scđo ea q̄ pertinēt ad concordiā ibi. Gaudete cum gaudentib?. Tertio ea q̄ pertinent ad beneficentiā ibi. Nulli malum ⁊c. Circa primum duo facit. P̄mo monet vt beniuolentia sit ampla que se extendat etiā ad inimicos cū dicit. Benedicite persequentibus vos. Circa quod notandū est q̄ benedicere est bonum dicere. Contingit autē bonū dicere tripliciter Uno modo enunciando. puta cum quis bonum alterius laudat. Ecc. 31. Splendidum in panibus benedicent labia multoꝝ ⁊ testimoniū veritatis illius fidele. Alio modo imperando 2 sic benedicere per auctoritatem est ꝓpium dei. cuius imperio bonum ad creaturas deriuatur. ministeriuz autē pertinet ad ministros dei qui nomen domini supꝑ populum inuocāt. Nui. 6. Sic benedicetis filijs Israel ⁊ dicetis eis. Et post Inuocabunt nomen meuz super filios israel ⁊ ego benedicaz eis. Tertio benedicit ali quis optando. pſ. Et nō dixerunt qui preteribant: Benedictio dñi super vos. Et scđm b° benedicere est bonū alicui velle ⁊ quasi bonum ꝓ aliquo precari. Et hoc modo accipitur hic. Unde in hoc q̄ dicit benedicite persequentibus vos datur intelligi q̄ etiā ad inimicos ⁊ persecutores debemus esse beniuoli eis bona optando ⁊ pro eis orando. Ma. 5. Diligite inimicos vestros ⁊ orate pro psequentibus ⁊ calūniantibus vos. Quod autē hic dicitur quodā quidem modo est in precepto. quodaz autē modo est in consilio. q̄ enīz aliquis in generali dilectionis affectum impendat inimicis nō excludendo eos a cōmuni dilectione ꝓximoꝝ ⁊ a cōmuni oratione: quā quis pro fidibus facit pertinet ad necessitatē precepti. Similiter etiam q̄ aliquis in articulo necessitatis inimico dilectionis effectum particulariter impendat ptinet ad necessitatem precepti. Unde dicitur exo. 21. Si occurreris boui inimici tui aut asino erranti: reducas eū. Sed q̄ aliquis in speciali dilectionis affectum ⁊ orationis suffragiuz aut qualecūq; subuentionis beneficiuz exhibeat inimico int̄ erdū etiam extra articuluz manifeste necessitatis pertinet ad perfectionem consiliꝝ quia per hoc ostenditur perfecta charitas ad deum q̄ omne humanū odium superet. Ille aūt qui penitet ⁊ misericordiā petit iam nō est inter inimicos aut persecutores cōputandus. Unde ei absq; omni difficultate sunt charitatis inditia ostendenda. Ecc. 28. Relinque proximo tuo nocenti te ⁊ tunc deprecanti tibi pctā soluentur. Scđo docet q̄ beniuolentia siue benedictio sit pura id est absq; permixtione contrarij. Unde dicit Bñdicite ⁊ nolite maledicere id est ita benedicatis q̄ nullomodo maledicatis. Quod est contra quosdaz qui ore bñdicūt ⁊ corde maledicunt. scđm illud. pſ. Qui loquūtur pacem cum proximo suo, mala autē in cordibus eoꝝ. Et etiā contra illos qui quādoq; benedicunt quādoq; male dicunt vel quibusdā benedicunt quibusdā maledicunt. Jāc. 3. Ex ipso ore ꝓcedit benedictio ⁊ maledictio. Non oportet fratres mei hec ita fieri. 1ª. pe. 3. Non reddentes maledictuz pro maledicto. Sed contra videtur esse q̄ in sacra scriptura plures maledictiones inueniuntur. Dicit enim deut. 27. Maledictus qui nō ꝓmanserit in sermonibus legis hui? nec eos opere perficit. Ad quod dicendum est q̄ maledicere est malū dicere. quod quidē tripliciter contingit sicut ⁊ benedicere. scilicz annunciando imperando ⁊ optando ⁊ scđm quodlibet horꝝ modoꝝ potest bene ⁊ male fieri. Si enī id quod est materialiter malum dicatur malum quodlibet horꝝ modoruz potest bene vel male fieri. Si enī id quod est materialiter malum dicatur malum quolibet predictoꝝ modoꝝ sub ratione boni nō ē illicituz qz hoc est magis benedicere ꝯ maledicere. vnuz quodq; enīz magis iudicatur scđm suā formā ꝯ scđm suaz materiam. Si vero aliquis dicat malum sub ratione mali formaliter maledicit. Unde est omīno illicitum. vtrūq; autē horꝝ contingit in hoc q̄ aliquis enunciādo malū proꝑfert. Quādoq; enīz aliquis enūciat malū alicuius ad notificandum necessariā veritatem ⁊ sic dicit malum sub ratione veri necessarij. qđ est bonum. vnde est licituz. Et hoc modo Job. 3. dicitur q̄ Job maledixit diei suo enunciās maliciaz p̄sentis vite sicut apostol? dicit. Ephe. 5. Redimentes tēpus quoniā dies mali sunt. Quādoq; autē aliquis enunciat malum alterius scilicet intentione detrahendi. Et hoc est illicituz. Dicitur enī. 1ª. cor. 6. Neq; maledici neq; rapaces regnū dei possidebunt. Similiter etiam in eo q̄ quis dicit malum imperando. cōtingit autem quādoq; q̄ aliquis dicit id quod est materialiter malum sub ratione boni. puta cum ex imperio alicui? proꝑuenit alicui malū pene ꝓpter iustitiā quod quidē est licituz Et hoc modo transgressiones legis maledicunt id est pene scđm iustitiā deputanē. quādoq; vero aliquis imperādo dicit malū alterius iniuste. puta ꝓpter odium ⁊ vindictam. Et talis maledictio est illicita. Exo. 21. Qui maledixerit patri vel matri morte moztatur. Et idē est etiā circa id quod aliquis dicit malū optando. Si enī hoc optet sub ratione boni puta vt per aduersitatem alicui? peruēniatur ad spiritualem ꝓfectum: hoc licitū est. Job. 5. Visi stultum firma radice ⁊ maledixi pulcritudini eius statī Si vero hoc homo faciat ꝓpter odium vel vindictaz est ōño illicitū. 1. ꝛ. 17. Maledixit philistеus dauid in dijs suis. ¶ Deinde cum dicit. Gaudere cū gaudentibus ⁊c. ponit ea que pertinent ad concordiā. Et primo ponit concordie documēta. Scđo remouet impedimenta ibi. Nō alta sapientes ⁊c. Concordia autē potest dupliciter attēdi. Uno modo ꝯtum ad affectum in bonis ⁊ in malis. In bonis quidē vt aliquis bonis alioꝝ congaudeat. Unđ dicit. Gaudere scilicet debetis cum gaudentibus. phil. 2°. Gaudeo ⁊ congratuloz omībus vobis. Sed hoc est intelligenduz quādo quis gaudet de bono. Sunt autē quidā qui gaudent de malo scđm illud. puer. 2. Letantur cum malefecerint. Et ist? nō est congaudendū. 1ª. cor. 13. dicitur de caritate q̄ nō gaudet sup iniquitate: congaudet autē veritati. In malis aūt vt aliquis tristeť ɔ malis alterius. Unde subdit. Flere scilicet debetis cum flentibus. Job. 30. Flebaz quōdaz sup eo qui afflictus erat. ecc. 7. Nō desis plozātibus in cōsolatione ⁊ cū lugentibus ambula. Ipa enī cōpassio amici ꝑdolētis ꝓsolationē in tristitijs affert. P̄mo quidē qz ex hoc colligitur efficax amicicie argumentū. Ecc. 12. In malicia illius id est in infortunio amicus cognitus est. Et hoc ipz est delectabile cognoscere aliquem sibi esse verum amicuz. Alio modo hoc ipso q̄ amicus condolet videtur se offerre ad simul pozta

duz onus aduersitatis quod tristiciam causat. Et quidez leuius portatur quod portatur a pluribus ꝙ ab vno solo Scdo concordia consistit in vnitate sentētie ꝛ ꝯtū ad hꝰ dicit. Idipsum id est idem sitis inuicem sentientes. vt scilicet ī eadez sentētia cōueniatis. 1ª. coz. 1. Sitis perfecti in eodem sensu ꝛ in eadem scientia. Phil. 2. Eandem caritatem habentes vnanimes. idipsum sentientes. Sciendum est tamē ꝙ duplex est sententia. Una quidem que ꝑtinet ad iudicium intellectus circa speculabilia. puta circa considerationes geometricas vel naturales. dissentire autē in talibus nō ꝓpugnat amicicie vel charitati quia caritas in voluntate est. Huiusmodi autē iuditia nō ꝓueniunt ex voluntate sed ex necessitate rationis. Alia vero sententia pertinet ad iudiciuz rationis circa agenda ꝛ in talibus dissensio amicicie ꝓtrariatur ꝙ talis dissensio habet cōtrarietatez voluntatis ꝛ quia fides nō solum est speculatiua sed etiā practica inꝙtum per dilectionem operatur vt dicitur. Gal. 5. Jdeo etiā dissentire a recta fide est contrariuz caritati. ¶ Deinde cum dicit. Nō alta sapientes ꝛc. excludit impedimenta concordie. que quidez sunt duo. Primuz est superbia ex qua contingit ꝙ dum aliꝯ inordinate suaz excellentiaz querit ꝛ subiectionez refugit vult alium subici ꝛ eius excellentiā impedire. Et ex hoc sequitur discordia ꝑuer. 13. Inter superbos semp turgia sunt. Et ideo ad hoc remouendum dicit: Nō sitis alta sapientes vt scilicet inordinate vestrā excellentiam appetatis supra. 11. Noli altū sapere sed time. Ecc. 3. Altiora te ne quesieris. Sed sitis consentientes humilib⁹ id est his que sunt humilia id est ea que abiecta videntur nō recusetis cum oportuerit. ps. Elegi abiectus esse in domo dei mei. 1ª. pe. vltimo. Domin⁹ superbis resistit: humilibus autē dat gratiā. Scdm impedimenduz concordie est ꝓsumptio sapiētie. ex qua contingit ꝙ aliquis alioꝯ sentētie nō credit. Ad quod remouendū dicit. Nolite esse ꝓuidentes apud vosmetipsos vt scilicet iudicetis soluz id esse ꝓuidētie quod vobis videtur. Esa. 5. Ve qui sapiētes estis in oculis vris ꝛ coram vobismetipsis ꝓudētes. s. 11. Et nō sic vobismetipsis sapientes. ¶ Deide cum dicit. Nulli malū ꝓ malo ꝛc. docet illa ꝙ ꝓtinēt ad bñficentiā excludēdo ꝓiuz. Et ꝑmo docet ꝙ nō sit alicui malefaciendus rōe vindicte. Scdo docet ꝙ nō sit alicui malefaciēdus rōe defensionis ibi. Nō vosmetipsos defendentes. Circa ꝓimum tria facit. Primo prohibet vindictam dicens. Nulli malum ꝓ malo reddentes scilicet sitis. ps. Si reddidi retribuentibus mihi mala. 1ª. pe. 3. Nō reddentes malum ꝓ malo Sed hoc est intelligēdū formaliter sicut supra dictum est de maledicto. prohibemur eñ affectu odij vel vindicte reddere malum ꝓ malo ita ꝙ in malo alterius delectemur. Sed si ꝓ malo culpe qđ quis facit reddat iudex malum pene scdm iusticiā ad cōpensandaz malitiam. materialiter quidē infert malum sed formaliter et per se infert bonū. Unde cuz iudex suspendit latronē ꝓ homicidio nō reddit malum ꝓ malo. sed magis bonum ꝓ malo. Et hoc modo apostol⁹ quēdā ꝓ peccato incestus tradidit sathane ī interituz carnis vt spirit⁹ saluus fiat vt habet. 1ª. coz. 5. Scdo docet ꝙ etiā bona sint ꝓuisis exhibenda dicens. Prouidētes scilicet sitis bōa nō tantuz coram deo vt scilicet curetis satisfacere cōscientie vestre coz deo sed etiā coram omnibus hoibus. vt scilicet ea faciatis que hominibus placeant. 1ª. coz. 10. Sine offensione estote iudeis ꝛ gentib⁹ ꝛ ecclesie dei: sicut ꝛ ego per omnia omnibus placeo. Ume coz. 13. Prouidentes bōa nō solum coram deo sed etiam coram omnibus hominib⁹ Hoc tamē contingit ꝛ bene ꝛ male fieri. si enim hoc fiat ꝓpter pauorem humanum nō bene agitur. Wa. 6. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis. Si autez hoc fiat ad gloriam dei bene agitur secūdum illud. Mat. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videāt opera vestra bona. ꝛ glorificent patrem vestruz qui in celis est. Tertio assignat rationē vtriusq; victoruz. Ad hoc eñ debem⁹ abstinere a retributiōe malorum. ꝛ coram hominibus bona ꝓuidere vt cuz hominibus pacem habeamus. ꝛ ideo subdit. Cum omnib⁹ hominibus pacem habentes. Heb. vltimo. Pacem seqmini cū omibus. Sed hic addit duo quoꝝ primuz est qđ dicit. Si fieri potest. Quādoq; enim malitia aliorū impedit ne cum eis pacem habere possimus. qz scilicet cuz eis pax haberi nō potest nisi eozū malitie consentiatur: quā q̄ dem pacem constat esse illicitam. Unde dominus dicit. Mat. 10. Nō veni pacem mittere sed gladiuz. Aliud autem addit dicens. Quod ex vobis est vt scilicet ꝛ si ipi cōtra pacem agant tamē quod in nobis est facere nos debemus vt eorum pacem queramus. ps. Cum hijs qui oderunt pacem erā pacificus. Et alibi Inquire pacē ꝛ persequere eam. ¶ Deinde cum dicit. Nō vosmetipsos defendentes ꝛc. ostendit ꝙ nō sunt mala proximis inferenda ꝓ modum defensionis. Et primo ponit documentū dicens. Nō sitis vosmetipsos defendentes o karissimi sicut ꝛ de christo dicitur. Esa. 50. Dedi corpus meum percutientibus ꝛ genas meas vellentibus ꝛ. 53°. Quasi agnus coram tondente se obmutuit ꝛc. Unde ꝛ ipse domin⁹ mandauit. Mat. 5. Si quis te percusserit in vna maxilla prebe et etiam alterā. Sed sicut augustin⁹ dicit in libro contra mendatiuz Eaꝝ in nouo testamēto a sanctis facta sūt valent ad exempla intelligendarū scripturarū que in preceptis data sunt. Ipse autē domin⁹ cum alapa percussus esset nō ait ecce altera maxilla. sed si male locutus sum testimonium perhibe de malo. Sin autē bene quid me cedis? Ubi ostendit preparationem alterius maxille in coz de esse faciendam. Paratus enī fuit domin⁹ nō solum in altera maxilla cedi ꝓ salute hominis sed in toto corpore crucifigi. Et sicut aug. dicit ad marcellinū tunc quidez hoc mandatum recte sit cum ei creditur profecturū esse ꝓpter quem sit ad aptandam in eo correctionem atq; cōcordiam etiam si alius exitus consequatur. Sunt igitur ista precepta patientie semper in cordis preparatione retinēda ꝛ ipsa benuolentia ne reddatur malum ꝓ malo semper in voluntate cōplenda est. Agenda sunt autē ꝛ multa etiam cum inuitis: benigna quadaz asperitate plectendis. ¶ Scdo assignat rationē cū dicit. Sed date locuz ire id est diuino iudicio. Quasi diceret committat⁹ vos deo qui suo iudicio potest vos defendere ꝛ vindicare secūduz illud. ꝓme pe. vltimo. Omnem sollicitudinem vestram proiicientes in cuz quoniā ipsi cura est de vobis. Sed hꝯ intelligenda sunt tm casu in quo nobis nō adest facultas aliter faciendi secundū iusticiam. sed quia vt dicit deutr. ꝓmo. Domini est iudiciū. cum aliquis auctoritate iudicis vel vindictam querit ad compzimendā malitiam ꝛ nō ꝓpter odium vel etiā cum auctoritate alicuius superioris suam defensionem procurat intelligitur locum dare ire id est diuino iudicio cuius ministri sunt pricipes vt dicitur infra. 13. Unde etiam paulus procurauit se per armatos defendi cōtra insidias iudeozum vt patet Act. 23. ¶ Deinde cum dicit. Sicut scriptum est ꝛc. probat quod dixerat ꝛ primo per auctoritatez. Scdo per rationem ibi. Noli vinci a malo ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo ꝓbat qđ dictum est: de ꝓhibitione vindicte dicens. dictum est Date locū ire. i. diuino iudicio. Scriptum est enī deu. 32. Mihi vindictam scilicet seruate ꝛ ego retribuaz dicit dominus. Nostra littera sic habet. Mea est vltio ꝛ ego retribuā eis in tpe. ps. Deus vltionum dominus. Mañ. 1. Deus emulator ꝛ vlciscens dominus. Secundo ꝓbat ꝙ auctoritatem qđ dictuz est de beniuolentia exhibenda inimicis. Jn q̄ quidē auctoritate ꝓmo ponit documentuz vt subueniamus inimicis in articulo necessitatis qz hoc est de necessitate precepti vt supra dictū est. Et hoc est quod dicit. Sed si eluerit inimicus tuus ciba illum. si sitit potum da illi. Matth. 5. Benefacite bis q̄ oderūt vos. Secūdo rōez assignat dicens. Hoc eñ faciēs carbones ignis cōgeres sup caput eius. Nō quidē vno mō potest intelligi in malum vt sit sensus si tu ei benefacias bonū tuū vertet ei in malū qz ex hoc incurret combustionem ignis eterni per suam ingratitudinē. sed iste sensus repugnat caritati. contra quā ageret q̄ alicui subueniret vt ei ꝓueniret in malum. Et ideo est exponendū in bonum vt sit sensus. Hoc eñ faciens id est in necessitate ei subuentens carbones ignis id est amorem charitatis de qua dicit Can. 8. Lampades eius vt lampades ignis atq; flāmaꝝ. congeres id est cōgregabis sup caput id est super mentē eius qz vt aug. dicit in libro de catheziz̄dis rudibus nulla ē maior ꝓuocatio ad amādū q̄ ꝓueunire amando. Nimis eñ durus animꝰ q̄ dilectionē ꝛ si nolebat impendere nolit rependere. ¶ Deinde cum dicit. Noli vinci a malo ꝛc. probat qđ dixit ꝓ rōem. Naturale est enī homini vt velit ad uersarium vincere ꝛ non vinci ab eo. Illud autē ab aliquo vincit qđ ad illud trahit sicut aqua vincit ab igne qñ trahitur ad calorem ignis. Si ergo bonus aliquis homo ꝓpter maluz qđ sibi ab aliquo inferē trahat ad hoc ꝙ ei malefaciat bonum a malo vinceret. Si autē econtrario ꝓpter beneficiū qđ bonus ꝓsecutor exhibet cum ad suum amorem trahat bonꝰ malū vincet. Sic ergo: Noli vinci a malo sc̄z q̄ te ꝓsequitur vt tu eum ꝓsequaris. sed in bono tuo vince maluz illius. vt sc̄z ei benefaciendo eum trahas 1. Jo. vltio. Hec ē victoria q̄ vincit malū fides nra. Jere. 15. Ipsi conuertēre ad te ꝛ tu non conueteris ad eos.

Incipit capitulū decimūtertiū.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enī potestas nisi a deo. Que autē sūt a deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati: dei ordinationi resistit. Qui autē resistunt: ipsi sibi dānationē acquirūt. Nam principes non sunt timori boni operis sed mali. Vis autē non timere potestatem: Bonum fac ꝛ habebis laudē ex illa. Dei enī minister est tibi i n bonum. Si aūt malum feceris: time. Non enī sine causa gladiū portat Dei enī minister est vindex in iram ei q̄ malum agit. Jdeoq; necessitati subditi estote: non solum ꝓpter iram: sed etiam ꝓpter conscientiam. Jdeo enī ꝛ tributa prestatis. Ministri enim dei sunt in hocipsum seruiētes. Reddite ergo omnibus debita: Cui tributum: tributū. cui vectigal: vectigal. cui timorem: timorem. cui honorē: honorem.

Postq; apostolus ostendit qualiter se debeat homo exhibere deo vtendo bonis gratie eius: hic ostendit quō debeat se exhibere ꝓximo ꝛ primo quantū ad superiores. secō quantū ad oēs ibi. Memini q̄q; debeatis ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. Ꝑmo inducit hoēs ad subiectionē quaz debent superioribus. secundo ad exhibendū subiectiōis signū ibi Jdeo ꝛ tributa prestatis ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Ꝑmo ꝓponit documentum. secundo rationem assignat ibi. Non enī est potestas ꝛc. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Jdeoq; ꝛc. Circa ꝑmū considerandū est ꝙ quidā fideles in ꝑmitiua ecclia dicebant terrenis potestatib⁹ se subiici non debere ꝓpter libertatē quā consecuti erant a xp̄o ꝑm illd. Jo. 8. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis Sz libertas ꝙ xp̄m concessa est: libertas spiritus qua liberamur a peccato ꝛ morte sicut supra. 8. dictū est. Ner spūs in christo iesu liberauit me a lege peccati ꝛ mortis. Caro aūt adhuc remanet seruituti obnoxia sicut supra. 7. dictū est. Et ideo tunc nulli subiectioni homo ꝙ xp̄m liberatus erit obnoxius nec spūali. sc̄z nec carnali. Eñ dicit. 1. coz. 15. Cum tradiderit christus regnū deo ꝛ patri ꝛ euacuauerit omnem ꝑncipatū ꝛ potestatem. Interim aūt duz coz ruptibilem carnem gerimus oportet nos dñis carnalib⁹ subiacere. Unde dicit eph. 6. Serui obedite dñis carnalibus. Et hoc est etiam qđ hic aplus dicit. Omis aīa potestatibus sublimioribus subdita sit. Potestates aūt sublimiores hic dicunt homines in potestatibus constituti q̄ bus ꝑm iusticie ordinem subiici debemus. 1. Pe. 2. Subditi estote omni humane creature ꝓpter deum siue regi q̄ si ꝑcellenti. Dicit aūt indefinite potestatib⁹ sublimioꝝ vt ratione sublimitatis officij eis subiiciamur etiam si sint mali. Unde 1. Pe. 2. subditur. Subiecti estote nō tantū bonis ꝛ modestis sed etiā discolis. Q aūt dicit oīs aīa ꝙ sinodochen intelligit oīs hō. sicut ꝛ Heñ. 17. Delebit aīa illa de populo suo. Utiq; autē hoc mō loquēdi q̄ subiectionem superioriꝝ debemus ex aīo. i. ex pura volūtate ꝑm illd. Eph. 6. Nō ad oculū seruientes quasi hoib⁹ placentes sed ex aīo cū bona volūtate. ¶ Deinde cū dicit. Nō ē enī ptās ꝛc. ponit rōem admonitionis ꝓmisse. Ꝑmo quidē ex parte honesti. secūdo ex pte necessarij ibi. Qui aūt resistūt ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Ꝑmo ꝓmittit originez potestatis dicens. Nō ē enī potestas nisi a deo. Quicq̄d enī cōmunit de deo ꝛ creaturis dicit. a deo in creaturas deriuat sicut patet de sapia Ecc. 1. Omis sapia a dño deo est. Potestas aūt de deo ꝛ hoib⁹ 32. Job 36. Deꝰ potestates non abijcit cū ꝛ ipe sit potēs. Unde cō sequēs est ꝙ humana ptās sit a deo. Dan. 4. Donabit excelsus in regno hoim: ꝛ cuicūq; voluerit dabit illd Jo. 19 Non haberes ptātez aduersum me vllaz nisi datū esset tibi desup. Sed cōtra hoc esse videt qđ dicit Ose. 8. Ipsi regnauerunt ꝛ non ex me ꝓncipes extiterunt ꝛ nō cognoui. Ad qđ dicendū est ꝙ regia potestas vel cuiuscūq; alterius dignitatis pōt cōsiderari quantū ad tria. Uno quidē modo quantū ad ipsam potestatē. Et sic est a deo ꝓ quē reges regnant. Alio modo potest cōsiderari quantū ad modum adipiscendi potestatem. ꝛ sic q̄nq; potestas est a deo quando sc̄z aliqs ordinate potestatē adipiscitur ꝑm illud. Heb. 5. Nemo sibi honorē assumit. sed q̄ vocat a deo tāq̄ aaron. Quandoq; vero non est a deo sed ex puerso hominis appetitu q̄ ꝓ ambitionem vel quocūq; alio illicito modo potestatē adipiscit. Amos. 6. Numquid non in fortitudine nostra assumpsim⁹ nobis cornua. Tertio modo potest considerari quantū ad vsum ipsius. ꝛ sic q̄nq; est a deo puta cum aliqs ꝑm precepta diuine iusticie vtit concessa sibi potestate ꝑm illud ꝓuer. 8. Ꝓper me reges regnant ꝛc. Quandoq; aūt non est a deo. puta cum aliq̄ potestate sibi data vtunt̄ ꝑ diuinā iusticiam ꝑm illd ps. Astiterūt reges ṫre ꝛ ꝓncipes cōuenerūt in vnū aduersus dñm ꝛc. Dubitaē etiā ꝑ ptāte peccādi vir̄ sit a deo. Ad qđ dicēdū ē ꝙ ipa

potentia qua peccatur a deo est. Eadem em̃ potentia qua peccaꝫ ⁊ recte agit sed q̃ in bonũ ordinet a deo est q̃ aũt ordinet ad peccandũ est ex defectu creature inquantũ est ex nihilo. Secundo ponit q̃ ea q̃ sunt a deo ordinata sunt cuius ratio est qz deus omnia p̃ suam sapientiam fecit f̃m illud ps̃. Omnia in sapientia fecisti. Est aũt p̃opium sapiẽtie ordinate oĩa disponere. Sap̃. 8. Attingit a fine vsq; ad finem fortiter ⁊ disponit oĩa suauiter: ⁊ ideo oportet effectꝰ diuinos ordinatos esse. Job. 38. Nũquid nosti ordinem celi ⁊ pones rationem eius in terra? Duplicez aũt ordinem deus in suis effectibus instituit. Unum quidez quo omnia ordinantur in ipsum p̃ouer. 16. Uniuersa p̃pter semetipsum operatus est deus. Alium vero quo. effectus diuini ordinanꝫ adinuicez sicut dicit deut. 4. de sole ⁊ luna ⁊ stellis q̃ fecit ea ministerium cunctis gentibꝰ. ¶ Deinde cum dicit. Itaq; qui resistit ⁊c. ex duabus premissis concludit propositum. Si em̃ potestas p̃cipum a deo est ⁊ nihil est a deo sine ordine. consequens est q̃ etiã ordo q̃ inferiores potestatibꝰ suplozbꝰ subijciũt sit a deo Itaq; qui contra hunc ordinẽ resistit potestati: dei ordinationi resistit. 1. Reg. 8. Non te abiecerũt sed me ne regnẽ super eos. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. Resistere aũt diuine ordinationi ꝺtrariat honestati virtutis. Ad̃ contra virtutẽ agit: quicunq; potestati resistit in eo q̃ pertinet ad ordinẽ sue potestatis. ¶ Deinde cum dicit. Qui autẽ resistit ⁊c. ostendit huiusmodi subiectionẽ non soluz esse honestam sz necessariã. Et primo ꝓponit q̃ intendit Secũdo ꝑbat ꝓpositũ ibi. Nã principes ⁊c. Dicit g̃ ꝓmo. Dictum est q̃ q̃ resistit potestati. dei ordinationi resistit q̃ q̃dem f̃m se est vitanduz tanq̃ ꝺriũ virtuti. Multi tamen sunt q̃ amoꝛe virtutis non habentes ea que sunt cõtraria virtuti non detestanẽ. Unde tales cogendi sunt ad vitationez malozũ p̃ penas ⁊ quantũ ad hoc subdit. Qui autem resistunt sz diuine ordinationi sibi damnationem acq̃runt cõtra potestatẽ ordinem agendo. Quod q̃dẽ potest intelligi vno modo de damnatione eterna quã meretur q̃ potestatibus subijci nolunt in eo q̃ debent. In cuius exemplu; datban ⁊ abyron q̃ moysẽ aaron restiterũt sunt a terra absozpti vt habet Numeri. 16. Alio modo potest intelligi de damnatione pene que p̃ ipsos p̃ncipes inferẽ. puer. 20. Sicut rugitus leonis ita ⁊ terꝛoꝛ regis. q̃ puocant eum peccant in aĩam suam. Sz contra hoc videtur esse q̃ apli ⁊ martyres p̃ncipibus ⁊ potestatibꝰ restiterunt. ⁊ ex hoc non damnationez a deo sed p̃miũ acquisierunt. Sed dicendũ est q̃ apostol⁹ hic loquit de eo q̃ resistit potestati f̃m q̃ est a deo ordinata. Habet aũt hoc diuina ordinatio vt potestati inferiori non obediaꝫ cõtra superiozem sicut etiã in rebus humanis: vt ꝓconsuli non obediaꝫ contra impatozez nec baliuo cõtra regem. Et oĩs potestas humana sub potestate dei ordinaꝫ ⁊ nulli potestati humane est contra deum obediendum f̃m illud act. 4. Oꝑtet obedire magis deo q̃ hominibus. ¶ Deinde cũ dicit. Nam p̃ncipes ⁊c. assignat rationẽ eius qđ dixerat Et p̃mo ponit rationẽ. scdo ex ratione posita quoddã vtile documentũ trahit ibi. Uis aũt non timere potestatẽ ⁊c Tertio hui⁹ documẽti necessitatẽ assignat ibi. Si aũt malefeceris ⁊c. Dicit g̃ ꝓmo dictũ est q̃ q̃ resistunt potestati sibi damnationẽ acq̃runt. Naz p̃ncipes q̃ hic potestates dicunt non sunt timoꝛi id est in timoꝛem boni operis id ẽ ꝓpter bonũ opus. sed mali id ẽ ꝓpter malũ. Ad̃ quidẽ videt esse intelligendũ f̃m causam instituendi p̃ncipes. Ad hoc em̃ sunt instituti p̃ncipes vt illi q̃ amoꝛe virtutis non ꝓuocant ad vitandũ malum ⁊ faciendũ bonum coganꝫ ad hoc timoꝛe pene. puer. 20. Rex q̃ sedet in solio iudicij dissipat oĩe malũ intuitu suo. Et f̃m hoc dicit q̃ p̃ncipes non sunt timoꝛi boni operis sed mali. quantũ ad id qđ p̃ncipi ex officio cõpetit sicut ⁊ Esa. 32. dicit. Princeps ea q̃ sunt digna p̃ncipe cogitabit. Qđt aũt hoc referri etiam ad malos p̃cipes q̃ non sunt timoꝛi boni operis: sed mali. quia ⁊ si interdũ iniuste p̃sequunt bene operantes: non tamen illi q̃ bene operanẽ causam habent timendi quia hocipsuz si patienter sustinent in eoꝝm bonuz cedit f̃m illud. 1. Pe. 3. Si q̃d patimini ꝓpter iusticiã beati. timoꝛem aũt eoꝝ ne timeritis vt nõ conturbemini. Ex hoc aũt qđ ꝺ dicit assignari patet ratio q̃re q̃ potestati resistunt sibi damnationẽ acq̃rant siue intelligat de damnatione punitionis qua p̃ncipes rebelles puniũt siue ꝺ damnatione qua hoies puniunt a deo. Si em̃ p̃ncipes sunt timoꝛi mali operis consequẽs est q̃ si aliqs potestati resistat male opet ⁊ ita ipse homo male agendo est sibi causa punitionis temporalis ⁊ eterne. ¶ Deinde cũ dicit. Uis autem non timere ⁊c. ex eo qđ dixerat quoddã vtile documentum tradit. s. vitandi timoꝛem p̃ncipũ. Et ꝓmo insinuat sua interrogatione hoc esse desiderabile dicẽs: Uis non timere potestatẽ. Quasi dicat hoc debet homini esse placitũ puer. 20. Sicut fremitus leonis ita ⁊ terꝛoꝛ regis. Secundo docet mediũ ad hoc pueniendi dicens: Bonuz fac. quia vt dicit puer. 16. Uoluntas regũ labia iusta. Et in ps̃. Ambulans in via ĩmaculata hic mihi ministrabat. Tertio ostendit huius effectũ dicens: Et si bñfeceris non soluz timoꝛem vitabis sed etiam habebis laudem ex illa: sz potestate qđ planum est si accipiat f̃m finem ad quem institute sunt potestates. Ad hoc em̃ institute sunt vt nõ solum a malis timoꝛe penaꝝ retrahant: sed etiaz vt ad bonum ⁊ p̃miꝛ alliciãt f̃m illud. 1. Pe. 2. Siue ducibꝰ tã q̃ ab eo missis ad vindictam maleꝛactozũ laudez vero bonozum. Uerificat hoc etiam de malis p̃cipibus quozuz iniustam p̃secutionem dum boni patienter sustinẽt laudãtur. Jac. 5. Ecce beatificamus eos q̃ sustinuerunt. Quarto rationem assignat dicens: Dei em̃ minister est tibi ĩ bonum. Qđ quidem manifeste patet quantũ ad debitũ ordinem p̃ncipum. Sunt em̃ sub regimie dei quasi supmi p̃ncipis tanq̃ ministri ordinati. Sap̃. 6. Cũ essetis ministri regis illius ⁊c. Ad idem aũt tendit minister ⁊ dominus. Ecc. 10. Scõm iudicẽ ppli sic ⁊ ministri eiꝰ. Et ideo sicut deus operat in bonum his q̃ bonum agunt. ita ⁊ p̃ncipes si recte ministerium suum impleant. Sed ⁊ mali p̃cipes dei ministri sunt f̃m ordinationem dei ad inferendas penas. Iz hoc sit ꝓter intentum eoꝝ f̃m illꝺ Esa. 10. Assur virga furoꝛis mei ⁊ baculus ipse est. Ipse aũt non sic arbitrabit. Et Jere. 25. Assumã vniuersam cognationẽ aq̃lonis ⁊ nabuchodonosoꝛ regem babyloniꝭ fuũ meũ ⁊ adducam eos super terram istam. Et q: tales mali p̃ncipes interdum deo ꝓmittentte bonos affligunt qđ in bonũ eoꝝ cedit f̃m illud. s. 8. Diligentibus deuz ⁊c. ¶ Deinde cũ dicit. Si aũt male ⁊c. ostendit necessitatẽ p̃missi documẽti. Dictum est em̃ q̃ benefaciendo nõ timebis potestatẽ: si aũt malefeceris time q: causã timoꝛis habes. puer. 10. Pauoꝛ his q̃ operanẽ malũ. Sap̃. 17. Cum sit timida nequitia data est in omnũ condemnationẽ. Secundo assignat rationẽ dicens: Non em̃ sine causa gladiũ poꝛtat. loqtur aũt f̃m consuetudinẽ p̃cipũ q̃ quasi in figura sue potestatis deferebant instrumenta puniendi pura falces virgarum ad verberandũ ⁊ secures vel gladios ad occidendum. Job. 19. Fugite a facie gladij quoniã vltoꝛ iniqtatũ est gladius. e Tertio rationem exponit dicẽs: Poꝛtat in q̃ gladiũ q: ẽ minister dei vindex id est vindicta exercẽs iram id est ad exequendã iram dei id ẽ iustũ iudiciuz eius ei qui malum agit id ẽ contra maleꝛactoꝛẽ. Ezech. 16. Ece ego cõgregabo oẽs amatozes tuos ⁊ iudicabo te ĩ iudicijs adulteꝛozum ⁊ dabo te in manus eoꝝz ⁊c. puer. 16. Abhominabiles regi q̃ impie agũt. quoniã iusticia firmaꝫ

solium. Ex quo patet q̃ non solum est licitum sed etiã meritozium p̃ncipibus q̃ zelo iusticie vindictaz exercent in malos. Unde dicit Ezech. 29. Erit merces exercitui illi⁹ ⁊ operi quo seruiuit mihi aduersus eam. ¶ Deinde cum dicit. Ideoq; necessitate ⁊c. infert conclusionẽ p̃incipalit intentaz dicens. Ideoq; ꝓpter predictas rationes subditi estote voluntarie necessitati que vobis iminet ꝓcepto p̃ncipum vt faciatis de necessitate virtutem non solũ ꝓpter iram. i. vindictam vitandã qđ ꝑtinet ad scdam rõem sed etiam ꝓpter conscientiã bonã considerandã qđ ꝑtinet ad primã rationẽ. qz qui potestati resistit dei ordinationi resistit. Tit. 3. Amone illos p̃cipibus ⁊ potestatibꝰ subditos esse. ¶ Deinde cum dicit. Ideo em̃ ⁊ tributa prestatis ⁊c. inducit homines ad exhibendum suis supiozibus signum subiectionis. Et primo ponit signũ subiectionis. Scdo inducit ad eius exhibitionẽ ibi. Reddite ergo ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo ponit subiectionis signuz dicens. Ideo em̃ sz qz debetis esse subiecti ⁊ tributa prestatis id est prestare debetis in signũ sz subiectiõis. Et iõ conquerendo dicit Treñ. 1. Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Dicunt aũt tributa ex eo q̃ subditi dominis ea tribuũt. Secundo assignat rationẽ dicens. Ministri em̃ sunt dei ⁊ hocipsum id est ꝓ hocipso sz tributo recipiendo seruientes sz deo ⁊ pplo. Quasi dicat. Unusquisq; de suo ministerio viuere debet f̃m illud. 1. coꝛi. 9. Quis pascit gregem ⁊ de lacte eius non edit? Et ideo cũ p̃cipes nostri suo regimine deo ministrẽt ⁊ populo: debent tributa suscipere quasi stipẽdia sui ministerij. nõ aũt ita q̃ hoc debeant sibi computare ꝓ premio. Proꝓriũ em̃ premiũ p̃incipis est laus ⁊ honoꝛ vt ꝑbus dicẽ in. 5. ethi. Et cum hoc non sufficit tiranꝰ fit. Sz hoc non est intelligendum de laude humana solum vel honoze q̃ tale premium esset vanũ sed de laude ⁊ honoze diuino qui p̃cipibꝰ bene gubernantibus exhibeꝫ. Sap̃. 6. O reges populi diligite sapientiam. Huiusmodi aũt tributa recipiũt ad sui sustentationem: laborant aũt p̃incipes ad oĩm pacem. Unde dicit. 2. thi. 2. Obsecro primũ omniũ fieri obsecrationes ꝓ regibus ⁊ omnibus qui in sublimitate sũt constituti: vt quietã ⁊ tranquillam vitam agamus. Bar. 1. Orate pro vita nabuhodonosoꝛ regis babyloniꝭ vt viuamus sub vmbra eius. Ab hoc tñ debito liberi sunt clerici ex ꝓuilegio p̃cipum qđ quidẽ equitatem naturalẽ habet. Unde etiam apud gentiles liberi erãt a tributis illi qui vacabãt rebus diuinis. Legitur em̃ Gen. 47. Q Joseph subiecit pharaoni totam terram egypti ꝓter terram sacerdotuz q̃ a rege tradita fuerat eis quibus ex̃statuta cibaria ex horreis publicis prebebanttur. Et infra dicitur q̃ in vniuersa terra egypti q̃nta pars soluit absq; terra sacerdotali que libere ab hac conditione fuit. Hoc aũt omnino equũ est qz sicut reges sollicitudinẽ habent de bono publico in bonis temporalibus. ita ministri dei in spiritualibus. ⁊ sic p̃ hoc q̃ deo in spũalibus ministrant recõpensant regi q̃ pro pace eoꝝm laboꝛant. Sed attendendũ est cum tributa dicat regibus esse debita quasi laboꝛis stipendium. dupliciter peccare possunt p̃incipes accipiẽdo tributa. Primo quidem si vtilitatẽ populi non procurent sed solum ad diripiendum eoꝝm bona intendant. Unde dicitur. Ezech. 34. Lac comedebatis ⁊ lanis operiebamini ⁊ qđ crassum erat occidebatis: gregẽ aũt meum nõ pascebatis. Alio modo ex hoc q̃ violenter diripiũt supra statutam legem que est quasi quoddam pactũ inter regem et populuz ⁊ supra populi facultatem. Unde dicit Mich. 3. Audite p̃incipes Jacob ⁊ duces domꝰ israel. Et postea subdit. Qui violenter tollitis pelles eoꝝm desuper eis ⁊ carnes eoꝝm desup ossibus eoꝝm. ¶ Deinde cum dicit Reddite ergo ⁊c. monet ad reddendũ predictũ subiectionis signum. ⁊ primo quidẽ in generali dicens. Ex quo tributũ debetur p̃incipibus tanq̃ dei ministris. reddite ergo omnibus debita. Ex quo patet q̃ ex necessitate iusticie tenentur subditi sua iura p̃incipibus exhibere Matt. 8. Oblatus est regi vnus qui debebat decem milia talenta Et. 22. Reddite q̃ sunt cesaris cesari ⁊c. Secundo specificat ⁊ primo ea que sunt exteriora dicens. Cui tributũ. s. debetis reddite tributũ qz sz p̃incipi tribuit. p generali regimine q̃ patriaz in pace ⁊ quiete gubernat. Gen. 49. Dicit requiẽ q̃ esset bona factuq; est tributis seruiẽs. Cui vectigal sz debetis reddite vectigal. qđ sz reddit p̃incipi in aliquibus certis locis de mercimonijs que deferunt p reparatione ⁊ custodia. Uel vectigal dicit qđ ꝺat p̃cipi q̃n p patriam deuehit sicut sunt procuratiões ⁊ alia huiusmodi. Secundo ponit ea que sunt interius exhibenda Est aũt considerandũ q̃ p̃cipi debeꝫ ⁊ timoꝛ ⁊ honoꝛ. timoꝛ quidẽ inquantũ est oĩs sua potestate malos cohercens. Mal. 1. Si ego oĩs vbi est timoꝛ meus? Et ideo dicit. Cui timoꝛem sz debetis reddite timoꝛem. puer. 24. Deum time fili mi. Inquantũ aũt quasi pater ꝑuidet bonis que sunt in laudem eoꝝz debeꝫ ei honoꝛ. Mal. 1. Si ego pater vbi honoꝛ meus? Et ideo subdit. Cui honoꝛem debetis reddite honoꝛem. 1. Pe. 2. Regem honorificate Sz ꝺtra ẽ qđ dicit Leuit. 19. Nõ honozes vultũ potẽtis Sed hoc est intelligendũ quãtũ ad hoc vt ꝓ eo a iusticia non declines. Unde subdit. Juste iudica ꝓmo tuo.

Lectio tertia.

Emini quicq̃ debeatis nisi vt inuicez diligatis. Qui em̃ diligit ꝓximũ legẽ impleuit. Nam nõ adulterabis. non occides. non furaberis. non falsum testimoniũ dices. non concupisces. ⁊ si qđ est aliud mandatum in hoc verbo instaurat. Diliges ꝓximũ tuum sicut teipsuz. Dilectio ꝓximi malũ non operat. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Supra aꝑtius ostendit qualiter debeant fideles ad superiozes iusticiam obseruare: hic ostendit quid debeant omnibus exhibere. Et primo ꝓponit qđ intẽdit. secũdo reddit rationem ibi. Qui em̃ diligit ⁊c. Dicit ergo primo dictum est. Reddite omnib⁹ debita: non quidem particulariter sed integraliter. Et hoc est quod ondit. Nemni q̃q̃ debeatis. Quasi dicat. Ita plene omnibus oĩa debita ꝓsoluatis vt nihil remaneat qđ soluere debeatis. Et hoc q̃dem ꝓpter duo. Primo qz in ipsa mora reddendi peccatum cõmittit dum homo iniuste detinet rem alienaz. Unde dicit Leuit. 19. Non morabit opus mercenarij tui apud te vsq; mane. Et eadem est ratio de aliꝭ debitis. Secundo qz q̃diu aliquis debet est quodãmodo seruus ⁊ cui debet obligat. puer. 22. Qui accipit mutuũ seruus est fenerantis. Sunt tamen quedam debita a quib⁹ homo nunq̃ potest se absoluere. Et hoc dupliciter. Uno quidez modo ꝓpter excellentiam beneficij cui equiualens recompensari non potest. sicut ꝑbus dicit de honoze qui exhibet deo vel parentibus f̃m illud ps̃. Quid retribuam dño ꝓ omnibus que retribuit mihi. Alio modo ꝓpter causaz debẽdi q̃ semp manet. Uel etiam ꝓpter hoc q̃ illud qđ redditur nunq̃ exhauritur sed semp in reddendo crescit. Et ꝓpter has causas debitum dilectionis fraẽ ita soluitur q̃ sp debeꝫ. Ꝓpio q̃dẽ qz dilectionẽ ꝓpio debem⁹ ꝓpt deuz cui sufficienẽ recopẽsare non possum⁹. Dicit em̃. 1. Jo. 3. Hoc mandatum habemus a deo vt q̃ diligit deuz diligat ⁊ fratreꝫ suum. Secũdo qz causa dilectionis semp manet

que est silitudo nature ⁊ gratie. Ecc̃. 13. Omne animal diligit sibi simile. sic ⁊ omnis hō primū sibi. Tertio q̃ charitas in diligendo non deficit sed ꝓficit. Phil. 1. Ido c̃ozo vt charitas vestra magis ac magis abūdet. Jō dicit: Nisi vt inuicem diligatis: q̃ sc̃z dilectionis debitum ita semel reddiť vt tñ semp maneat sub debito ꝓcepti Jo. 15. Hoc est preceptum meum vt diligatis inuicem. ¶ Deinde cuz dicit. Qui eñ diligit ⁊c̃. assignat causam eius q̃ dixerat a debito dilectionis nos nūq̃ absolui. q̃ sc̃z in dilectione tota legis impletio consistit. Unde circa hoc tria facit. primo ꝓponit q̃ intendit. secūdo manifestat ꝓpositum ibi. Nam non adulterabis ⁊c̃. tertio infert conclusionē intentam ibi. Plenitudo ergo legis ⁊c̃. Dicit g̃ primo. Ideo dictum est q̃ non intendamus nos expedire a debito dilectionis sicut ab alijs debitis. Qui eñ diligit primū legē impleuit id est tota legis impletio ex primi dilectiōe dependet. sed hoc non videť. dicit eñ. 1. Ti. 1. Q̃ finis precepti charitas est. Anuūq̃ōq̃ eñ ꝓficit cum ad finem pueniť. ⁊ ideo tota legis ꝓfectio in charitate consistit. Sz charitas duos hz actꝰ. s. dilectionē dei ⁊ dilectiōz primi. Añ ⁊ dñs dic̃ Mat. 22. Q̃ tota lex ⁊ ꝓphe pender in duob⁹ mandatis charitatis quoꝝ vnum est de dilectione dei. aliud de dilectione primi. Non ergo videť q̃ q̃ primū diligit impleat totam legez. Sed dicendū est q̃ illa dilectio primi ad charitatem ptinet ⁊ legem implet qua primus diligiť ꝓpter deum ⁊ ita in dilectione primi includiť dilectio dei sicut causa in effectu. Dicit eñ. 1. Jo. 3. Et hoc mandatum habemus a deo vt qui diligit deum diligat et fratrem suum. Et econuerso dilectio primi includiť in dilectione dei sicut effectus in causa. Unde ibidez dicit. Si quis dixerit quonia diligo deum ⁊ fratrē suum odit mendax est. Et inde est q̃ in sacra scriptura quādoq̃ fit mentio solum de dilectione dei quasi sufficiat ad salutē. ꝑm illud deut. 10. Et nunc israel quid dominꝰ deus tuus petit a te nisi vt timeas dominū ⁊ ambules in vijs eius ⁊ diligas eum. Aliq̃ aūt fit mentio soluz de dilectione primi Jo. 15. Hoc vobis mando vt diligatis inuicez. ¶ Deinde cum dicit. Nam non adulterabis ⁊c̃. ꝓbat ꝓpositū. ꝑmo quidem q̃ inductionem. secundo vero q̃ mediū silogismi: ibi. Dilectio primi ⁊c̃. Circa ꝑmū moze inducētiū enūerat q̃dā ꝓcepta q̃ dilectionē primi implēt ⁊ q̃ ꝓcepta tria ꝑme tabule mediatius ordinañ ad dilectionem dei non facit mentionē hic de eis q̃uis ⁊ ipsa impleañ in dilectione primi. put includit dilectionem dei. Enumerat autē mandata secunde tabule. ꝓtermittit tamen ꝓceptum affirmatiuum tñ quodest de honore pentum in quo etiaz intelligiť vt omnibus reddamus que debem⁹. Enumerat aūt ꝓcepta negatiua q̃ que aliq̃s ꝓhibeť malū primis inferre. Et hoc duplici ratione. Primo quidē q̃ ꝓcepta negatiua sunt magis vniuersalia ⁊ quantū ad tempora ⁊ quantū ad ꝓsonas. Quantū ad tempora quidē q̃ ꝓcepta negatiua obligant semp ⁊ ad semp. Nullo eñ tempore est furandum ⁊ adulterandū. ꝓcepta aūt affirmatiua obligant q̃dē semp hz nō ad semp. hz p loco ⁊ tempoze. nō eñ tenet homo vt omni tempoze honozet parētes. sed p loco ⁊ tempoze. Quantū ad ꝓsonas aūt q̃ nulli hominū est nocendū. non aūt sufficientes sumus vt⁹ vnus hō ꝓssit omnibus hominiꝫ seruire. Secundo quia magis manifestum est q̃ q̃ dilectionem primi implenť ꝓcepta negatiua q̃ affirmatiua. Qui eñ diligit aliquē magꝫ abstinet a nocumento illius q̃ ei beneficia impendat a quo q̃nq̃ homo impediť p impotententiā. Tripliciter aūt aliquis nocumentū ꝓximo inferre potest. Uno modo facto. alio modo verbo. tertio desiderio. Facto q̃dē tripliciter. Uno modo quantū ad personam ipsius primi. Et hoc ꝓhibeť cum dicit: Non occides. In quo etiam intelligiť ꝓhiberi oīs iniuria in personā primi illata. 1. Joh. 3. Oīs homicida non habet vitam eternā in seipso. Secundo quantum ad personam cōiūctam sc̃z vxoꝛē ⁊ hoc ꝓhibeť cū dicit. Nō adulterabis. In quo etiam intelligiť ꝓhiberi fornicatio ⁊ oīs illicitus vsus genitaliū mēbroꝝ. Heb. vltio Fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. Tertio quātū ad res exteriores q̃ ꝓhibeť cum dicit. Non furaberis. In quo etiam intelligiť ꝓhiberi omnis iniusta subtractio rei aliene. siue p vim. siue p volum. Zach. 5. Omnis fur sicut ibi scriptum est iudicabiť. Hocumentū q̃ aūt quis primo infert verbo ꝓhibeť cum dicit. Non falsum testimonū dices. Nō non solum ꝓhibeť in iudicio sed etiaz extra iudicium siue p modū detractionis siue p modū cuiuscumq̃ tumelie. ꝓuer. 19. Testis falsus non erit impunitus et qui mendatia loquiť nō effugiet. Hocumētū aūt q̃ q̃s infert primo solo desiderio ꝓhibeť cum dicit. Non concupisces rem primi tui. Ubi etiam intelligiť ꝓhiberi concupiscentia vxoꝛis. supra. 7. Nam concupiam nesciebā sc̃z esse peccatum nisi lex diceret: Non cōcupisces. Ꝑonunť autem hec mandata Exo. 20 Enumeratis aūt pluribus ꝓceptis colligit omnia alia in cōmuni dicens: Et si quod ē aliud mādatū affirmatiuū vel negatiuū ad primum ptinens p modū supra dictū instaurať id est ꝓficitur ⁊ impleť in hoc verbo: Diliges primū tuum sicut teipsum. Quod quidē ponit Leuit. 19. Ubi nos habemus. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Q̃ aūt dicit primū tuū. referendum est ad omnē hominē ⁊ etiam ad sanctos angelos: vt aug. ꝓbat in primo de doctrina christiana. Homiē eñ primi intelligiť quicūq̃ facit alicui misericordiaz. ꝑm illū Luc. 10. Quis tibi videtur illi primꝰ fuisse qui incidit ī latrones? Et ille dixit q̃ fecit misericordiā ⁊c̃. Et quia primus est primo ꝓximus. consequens est q̃ etiam ille qui ab aliq̃ misericordiā recipit primus ei dicať. Sancti aūt angeli nobis misericordiā impendūt ⁊ nos oībus hominibus misericordiaz debemus impendere ⁊ ab eis cum necesse fuerit recipere. Unde patet q̃ ⁊ sancti angli ⁊ oēs hoīes primi nobis dicunť q̃ beatitudinē ad quā nos tendimus vel iam habent vel ad eam nobiscū tendunt. Et q̃ patet q̃ demōes nō sūt ꝑm hāc rationē primi nob nec sub hoc ꝓcepto eoz̄ dilectio nobis iniungiť. q̃ sunt totaliť a societate dei excluſi ⁊ non sunt cōputandi in numero ꝓximoꝝ sed in numero hostiū. Q̃ aūt dicit: Sicut teipsuz nō est referendū ad qualitatē dilectionis. vt sc̃z aliq̃s teneať diligere primū equaliter sibi. hoc eñ esset contra ordinem charitatis quo quilibz plus teneť suam q̃ alioꝝ salutem curare Lañ. 2. Ordinauit in me charitatem. Sz est referendū ad similitudinē dilectionis vt sc̃z sit ter diligamus primum sicut nosipsos. Et hoc tripliciter. Primo quidem quantū ad finem dilectionis vt sc̃z nos ⁊ ꝓximū diligamus ꝓpter deum. Secundo quantū ad formā dilectionis vt sc̃z sicut aliquis seipsum diligit quasi sibi volēs bonum ita aliquis primū diligat. Qui aūt diligit primū ad hoc solum vt eius vtilitate vel delectatione potiať nō vult bonum primo sed ex ꝓximo vult sibi bonū. Quo q̃dē mō hō amare dicit res irrōales puta vinum vel aquaz vt sc̃z eis vtať. Tertio quantū ad effectū dilectiōis vt sc̃z aliquis necessitati primi subueniat sicut sibi. ⁊ q̃ nihil illicitum ꝓpter amoꝛē primi cōmittat sicut nec ꝓpter suuz amozem. ¶ Deinde cum dicit. Dilectio primi ⁊c̃. manifestat propositū medio silogismi q̃ būc modū. Qui diligit primū nullū malū operať ad ipsum. Sed ad hoc tendit omne legis ꝓceptū vt abstineať a malo. Qui g̃ diligit primū legē impleuit. q̃ aūt dilectio primi malū nō operēť. 1. coz. 13. Caritas nō agit ꝓperā ⁊c̃. Et siq̃dē accipiat hic malum nō solum transgressionis sed etiam omissionis poterit hoc referri nō solū ad ꝓcepta negatiua sed etiā ad affirmatiua. Inquātū vero dilectio primi includit dilectionem dei intelligiť q̃ dilectio primi excludit malus non solum q̃ est contra primū sed etiā q̃ est contra deū Et sic includeť etiā ꝓcepta tabule ꝑme. Ultio aūt ifert conclusionem p̃cipaliter intentaz dicens. Plenitudo g̃ legis est dilectio id est ꝓ dilectionem lex impleť ⁊ ꝓficieť Ecc̃. 24. In plenitudine sanctoꝝ detentio mea. Col. 3. Charitatē habete quod est vinculū ꝓfectionis.

Modus diligendi primus

Lectio tertia.

Et hoc scientes tempus. quia hora ē iam nos de somno surgere. Nūc eñ propior est nostra salus q̃ cum credidimus. Nox ꝓcessit: dies aūt appropinquit. Abijciamus ergo opera tenebraꝝ ⁊ induamur arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. Non in cōmessationibus ⁊ ebrietatibus: Non in cubilibus ⁊ impudicitijs. Non in contentione ⁊ emulatione. sed induimini dñm iesum christum: ⁊ carnis curā ne feceritis in desideŕijs.

Postq̃ aplus ostendit quō homo debet se deo exhibere pium. con uenienter eius donis vtendo: ⁊ primo iuste ei debita reddendo. hic ostendit quō in seipso debeat honestatē conseruare. Et circa hoc duo facit. primo ꝓponit tēporis congruitatem. secundo exhortať ad honestatē operum ibi. Abijciamus ergo ⁊c̃. Circa primū tria facit. primo ponit temporis congruitatē. secūdo assignat rationez ibi. Nunc eñ ꝓpioꝛ ⁊c̃. tertio adhibet similitudinem ibi. Nox ꝓcessit ⁊c̃. Dicit ergo ꝑmo. Dictum est q̃ debetis obseruare. ⁊ hoc non solū ꝓpter ea que dicta sunt sed etiā scientes hoc tēpus id est ꝓ hoc q̃ debetis considerare huius temporis conditionem. q̃ vt dicit Eccl̃s. 8. Omni negotio temp⁹ est ⁊ oportunitas Jere. 8. Milu⁹ in celo cognouit tempus suum turtur ⁊ grundo ⁊ ciconia custodierunt tempus aduentus sui popul⁹ aūt meus ⁊c̃. Ad quid aūt congruū sit hoc tempus ostendit subdens. Quia hora est iam nos de somno surgere. Q̃ quidem intelligendum est non de somno nature quod q̃nq̃ dicit moꝛs: ꝑm illud. 1. thessal. 4. Nolum⁹ vos ignozare de dozmientib⁹ Quandoq̃ aūt est quies animaliū virtutū ꝑm illud. Jo. 11. Si dozmit saluus erit. Hec etiam intelligenduz est de somno gratie quod q̃nq̃ dicit quies eterne glozie ꝑm illō ps̃. In pace in idipsuz ⁊c̃. Q̃nq̃ aūt est quies contemplationis etiam in hac vita. Lañ. 5. Ego dozmio ⁊ coz meuz vigilat. sed intelligiť de somno culpe ꝑm illō ephe. 5. Exurge qui dozmis exurge a moꝛtuis ⁊c̃. Uel etiaz negligētie ꝑm illud. puer. 6. Usq̃quo piger dozmis. Tempus g̃ est surgendi a culpa p penitentiam ps̃. Surgite postq̃ sederitis ⁊c̃. A somno vero negligentie p sollicitudinē bene operandi Esa. 21. Surgite principes accipite clipeuz. Ecc̃. 32. Hoza surgendi non te tricez. ¶ Deinde cū dicit. Nunc eñ ⁊c̃. assignat rationem eius q̃ dixerat dicens. Nunc eñ ꝓpioꝛ est nostra salus q̃ cum credidim⁹. Nō quidem ꝑm intētionē apli intelligiť de salute vite eterne de qua dicit Esa. 51. Salus aūt mea in sempiternuz erit. Ad hanc aūt salutem homo ordinať ꝑmo quidem p fidē. Marc. vltimo. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluꝰ erit. Sed semp magis ac magis homo accedit ad cā p bona opera ⁊ charitatis augmentū. Unde dicit Jac. 4. Ap ꝓpinquate deo ⁊ appropinquabit vobis. Hoc est ergo q̃ aplus dicit. Ideo hoza est iam nos de somno surgere. Nunc eñ q̃ sc̃z p opera bona ⁊ p charitatis augmentuz ꝓfecimus propioꝛ id est ꝓpinquioꝛ est sc̃z nobis nostra salus sciliczꝫ vite eterne de qua dicitur Esa. 51. Salus autem mea in sempiteruum erit. Quam cum credidimus: id ē q̃ cum a principio fidē accepimus. Et potest hic intelligi duplex ꝓpinquitas. Una quidē ꝑm tempus. quia sancti viri in operibus iusticie ꝓficiētes magis approximquant ad terminū vite huius in quo mercedem accipiunt Alia vero est ꝓpinquitas dispositionis vel preparatiōis q̃ p augmentum charitatis ⁊ opationem iusticie homo p̃paratur ad illaz salutē. Matth. 25. Que parate erant intrauerunt cum eo ad nuptias. Sed ꝑm q̃ ecclesia hec verba aduentus tempoze legit: videntur hec verba esse referenda ad salutem: quam christus fecit in suo primo aduentu vt intelligamus aplm loquentē quasi ex ꝓsona omniū fidelium q̃ fuerunt a principio mundi. Approximquāte enim iam tempoze incarnationis x̃pi quo vaticinia ꝓphetarum crebrescebant q̃ tempus repꝛesentat ecclesia. poterit dici. Nunc ꝓpioꝛ est nostra salus sc̃z x̃ps q̃ cū credidimus id est cum homies a principio credere ceperunt x̃pi aduentū futurum. Esa. 56. Juxta est salus mea vt veniat ⁊ iusticia mea vt reueleť. Posset etiam assumi ad tēpus misericordie quo quis incipit velle a ꝑteritis peccatis discedere. Tunc eñ magis approꝑquiat sue saluti q̃ a principio dum haberet fidem informē. Jac. 4. Resistite diabolo ⁊ fugiet a vobis approꝑquate deo ⁊c̃. ¶ Deinde cum dicit. Nox ꝓcessit dies aūt approꝑquabit ⁊c̃. ꝓponit ad ꝓpositum similitudinē. Nō quidē ꝑm intentionem apli sic videť esse intelligendum vt totū tempus vite ꝓsentis nocti comparet ꝓpter ignorantie tenebras. Et de hac nocte dicitur Esa. 26. Anima mea desideraui te ī nocte. Diei aūt compaē status future beatitudinis ꝓpter claritatem qua sancti illustrañ Esa. 60. Non erit tibi amplius sol ad luccendū p diem nec splendoꝛ lune illuminabit te. sed erit tibi dñs in lucē sempiternam. Ad quē diez referť q̃ dicit in ps̃. Hec dies quā fecit dñs exultemus ⁊ letemur in ea. Alio modo potest intelligi q̃ status culpe nocti cōpeť ꝓpter tenebras culpe de quibus dicit in ps̃. Nescierunt neq̃ intellexerunt in tenebris ambulāt. Et ō hac nocte dicitur sap̃. 17. Solis aūt illis supposita erat grauis nox imago tenebraꝝ que superuentura erat illis. Dies aūt dicit status gratie ꝓpter lumē spiritualis intelligentie q̃ iusti habent: sed impijs deest ps̃. Lux orta ē iusto. Sap̃. 5. Sol intelligentie nō est oztus nobis. Tertio modo potest intelligi q̃ comparet nocti tempus ꝓcedēs x̃pi incarnationē q̃ nōdū erat manifestata sed sub q̃dam caligine. 2. ꝑe. 1. Habetis ꝓpheticū sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucerne lucenti in caligino so loco. Et de hac nocte dicit Esa. 21. Custos quid de nocte. Unde sicut in nocte apparent vmbre ita etiam illo tēpoze eminebant legalia que sunt vmbra futurozū vt dicit Col. 2. Tempus aūt ab incarnatione x̃pi compaē diei ꝓpter ꝓsentiam spūalis solis in mūdo de quo dicit Mal. vltimo. Vobis timentibus nomen meuz oziet sol iustitie. Unde z ipse dñs dicit. Jo. 9. Me oportet operari opera eius q̃ misit me donec dies est. Et postea subdit. Quādiu in mundo sum lux sum mundi. Quod g̃ dicit. Nox ꝓcessit indifferenter accipi potest ꝓ qualibet ꝓdictaꝝ noctiū. Jam eñ ꝓcesserat eos quibus scribebat ⁊ magna ps temꝓis huius vite ⁊ q̃ verius est ꝓcesserat nox culpe. ꝓcesserat etiam tempus legis q̃ fuit añ christū. Q̃ autē subdit. Dies aūt approꝑquabit. videť ꝑm intentionē apli referendū esse ad diem future glozie. q̃ hz nondū aduenisset fidelibus x̃pi quib⁹ scribebat: tū in ꝓpinquo erat eis ꝑm predicta. ¶ Posset etiā intelligi temp⁹ gratie x̃pi q̃ est iam aduenerit ꝑm tpm cursuz: ap ꝓpinq̃re tñ nob ꝺz p fidem ⁊ deuotionez sic ⁊ Phil. 4. ꝺz. Dñs ꝓpe est. Et ite

Incipit capitulū quartūdecimū.

Infirmū autē in fide assumite non in disceptatiōibus cogitationum

Alius eñ credit se māducare oīa.

Qui autē infirmus est olus manducet. Js q̄ māducat nō māducantē nō spernat. ⁊ q̄ nō māducat: manducātē nō iudicet Deꝰ eñ illū assumpsit. Tu q̄s es q̄ iudicas alienū seruū? Dño suo stat aut cadit. Stabit aūt. potēs ē eñ deꝰ statuere illū. Hā alius iudicat diē inter diem: alius aūt iudicat omnē diē. Unusquisq; in suo sensu abūdet. Qui sapit diē: dño sapit ⁊ q̄ māducat dño māducat. Gratias eñ agit deo. Et q̄ nō māducat: dño nō māducat: ⁊ gratias agit deo. Nemo enim nr̄m sibi viuit: ⁊ nemo sibi moritꝛ. Siue enim viuim⁹: dño viuim⁹. siue morimur: dño morimur. Siue ergo viuim⁹ siue morimur dñi sumus. In hoc eñ xp̄s mortuꝰ est ⁊ resurrexit: vt viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ dominet. Tu autē q̄d iudicas fratrē tuū? aut tu quare spernis fratrē tuū? Omnes enim stabim⁹ ante tribunal xp̄i. Scriptū est eñ viuo ego dicit dñs. qm̄ mihi flectet omne genu. ⁊ omnis lingua cōfitebit deo. Itaq; vnusquisq; nr̄m p se rationē reddet deo. Nō ergo ampli⁹ inuicem iudicemus.

Postq; aplus ondit quō aliq̄s debeat pfect⁹ fieri. Bostendit quō pfect⁹ debeāt se habere ad ipfectos. Et p̄mo ostendit q̄ nō debēt eos scādalizare vl̄ iudicare. Scdo ostēdit quō debēt eos sustētare. 15. cap. ibi. Debem⁹ aūt nos firmiores ⁊c. Circa p̄mū duo facit. Primo p̄hibet iordinata iudicia. Secūdo p̄hibet firmoꝝ scādala ibi. Sed hoc iudicate magis. ⁊c. Circa p̄mū tria facit. Primo ponit amonitionē. Secūdo exponit eā ibi. Ali⁹ eñ. ⁊c. Tertio rationē assignat ibi. Deus eñ illū. ⁊c. Circa p̄mū p̄sideranduꝫ est q̄ in p̄mitiua ecclesia aliq; ex iudeis conuersi ad xp̄m credebant legalia cū euangelio esse seruanda vt patet act. 15. Et hos aplus vocat infirmos in fide xp̄i q̄si nodum fecte credētes q̄ fides xp̄i sufficiat ad salutē. pfectos aūt vel firmos in fide vocat eos q̄ fidē xp̄i sine legalib⁹ credebant esse seruandā. De vtriq; th̄ erant aliq; rome inter fideles xp̄i. Alloq̄tur ergo aplus pfectos in fide dicēs: Dixi q̄ debetis induere ih̄m xp̄m. Assumite aūt id est affectu caritatis vobis cōūgite ad supportandū infirmū in fide sicut expositum est. de quo p̄t intelligi illud sap. 9. Infirmus homo ⁊ exigui rēporis ⁊ minoꝝ ad intellectū iudicij et legū. infra. 15. Suscipite inuicē sicut ⁊ xp̄s suscepit vos Eccl. 29. Prope mandatū assume pauperē. Et hoc nō in disceptatiōibus cogitationū id est nō disceptādo. ppt hoc q̄ vnus contra alū cogitat. dum scilicet illi q̄ legalia seruabant iudicabāt tanq̄ transgressores eos q̄ nō seruabāt. Et illi q̄ nō seruabant p̄tenebāt tanq̄ errātes ⁊ ignorātes eos qui seruabant. s. 2. Cogitationū inuicē acculantiū aut defendentiū. ⁊c. Deinde cū dicit. Alius eñ. ⁊c. exponit q̄d dixerat. Et p̄mo ondit q̄ sunt infirmi in fide. Secundo ostendit qualiē sint disceptatiōes cogitationū vitāde. ibi. Js qui māducat. ⁊c. Circa p̄mū cōsideranduꝫ est q̄ inter ceteras legales obseruantias vna erat discretio cibo⁹ppter aliquos cibos in lege p̄hibitos. vt patet leuit. 11. Et hac quidē obseruantia quotidie erat vtendū vl̄ nō vtendum. Et ideo de hoc mentionē fecit specialiē aplus dicēs Alius eñ q̄ scilicet est pfectus in fide credit se posse licite māducare eo q̄ nō reputat se astrictū ad legales obseruantias. Mat. 15. Nō intrat in os nō coīnq̄nat hominem. ⁊ thi. 4. Omnis creatura dei bona ⁊ nihil reiciendum ⁊c. In veteri aūt lege p̄hibebant aliq; cibi nō q̄ naturaliē essent īmundi. Sicut eñ in verbis hoc nomē stultus signi ficat aliq̄s malū q̄uis hoc nomē sit bonum. Ita in rebus q̄dā aīal bonū est s̄m naturā sed significatione est malum sicut porcus q̄ significat īmunditiā. Et ideo p̄hibitus est antiq̄s eius illaꝫ carnū vt significaret in eoꝝ vitatiōe vitatio īmūdtie. Tota eñ veteris populi vita figural erat vt aug. dicit in libro cōtra faustū. Ueniēte aūt xp̄o q̄ē veritas cessauerit figure. Subdit aūt ꝯtū ad īfirmū. Qui aūt infirmus est olus māducet. Quasi dicat. Illis cibis vtat q̄bus nō occurrit aliq̄s īmundū in lege p̄hibitū. In singulis eñ generibus animaliū puta terrestribus volatilibus ⁊ aq̄ticis q̄dam genera erāt cōcessa ⁊ q̄dā p̄hibita sed in herbis ⁊ arboribus nihil erat p̄hibitū vt patꝫ leuit. 11. Et huius p̄t esse ratio duplex. Una est q̄ terre nascētia fuerunt a p̄incipio cōcessa homini ad edendū s̄m illud gen. 1. Ecce dedi vobis omnē herbā afferentē semē super terrā ⁊ vniuersa ligna q̄ habēt in semetipsis sementē generis sui vt sint vobis in escā. Sed post diluuiū dño legitur cōcessus carnū esus. Unde dicit gen. 9. Quasi olera virentia tradidi vobis omnia scilicet aīalium genera. Alia ratio est q̄ primā p̄hibitionē de abstinēdo a quibusdam terre nascētibus homo in paradiso transgressus fuerat vt patet gen. 3. ⁊ ppter hoc nō erat ei similis p̄hibitio iteranda. Sed cū legalia cessauerūt in xp̄i passione videt q̄ incōuenienē aplus infirmis ī fide p̄mittat q̄ a cibis p̄hibitis in lege abstineāt q̄ nunc in xp̄ianis non sustinet ab ecclesia. Sed distinguendū est triplex tēpus s̄m aug. ꝯtum ad legalia. Primū est tēpus ante passionē xp̄i in quo legalia suū robur obtinebāt quasi adhuc viuētia. Secundū aūt tēpus est post passionē xp̄i ante diuulgationē euāgelij. In quo quidē tēpore legalia mortua erāt: quia nullus ad ea tenebaꝫ nec obseuata aliq̄d cōferebant alicui nōdum tamē erāt mortifera q̄ sine pctō poterāt iudei ad xp̄m cōuersi legalia obseuare ⁊ p hoc tēpore loquit b apostolus. Tertiū aūt tp̄s est post diuulgationem euangelij in quo legalia nō solū sunt mortua sed mortifera vt q̄sq; ea seruet peccet mortaliter. Exponit autē ⁊ aliē in glosa vt dicat in firmus q̄ est ad lapsum vitioꝝ carnaliū ꝓnus ⁊ huic cōsulendū est q̄ comedat olus idest tenues ⁊ aridos cibos qui nō sunt fomētū vitioꝝ ⁊ abstineat ab illis quibus excitat libido. Sed alius qui est fortior credit se abq; periclo oīa māducare. Et hec dña apparet. mat. 9. inter discipulos xp̄i q̄ nō ieiunabant tanq̄ cōfortari p̄sentia xp̄i. ⁊ discipl̄os iohānis baptiste q̄ ieiunabāt: Ut ⁊ penitentiā agētes a quibusdā cibis abstinēt nō ppter eoꝝ īmūdiciam sed ad libidinē refrenādā. Deinde cū dicit. Js qui māducat. ⁊c. exponit quō sunt vitāde disceptationes cogitationū ⁊ primo ꝯtuꝫ ad pfectos dicens. Js qui māducat scilicet cū secura cōscientia omnia vl̄ etiā sine periculo libidinis nō spernat nō manducātē scilicet indifferenē omnia tanq̄ infirmū in fide vl̄ quasi ꝓnus ad vitia. Ysa. 33. Ue q̄ spnis nōne ⁊ ipse sperneris? Luc. x. Qui vos spernit me spernit. Secūdo loquit ꝯtū ad infirmos dicēs. Et q̄ nō māducat scilicet indifferenē omnia vel q̄ est infirmus in fide de quo loquit aplus vl̄ etiaꝫ q̄a ꝓnus est ad libidinē nō iudicet māducantē scilicet indifferenē omnia q̄si transgressorē legis vel quasi in libidinē

ps̄. Prope est dom⁹ omnibus inuocantib⁹ eu⁹ Potest etiā hoc congruere bis qui de peccatis penitere incipiunt quibus dies gratie appropinquat. Deinde cum dicit. Abiciamus ⁊c. concludit exhortationē de honestate vite. Et primo ponit exhortationem. Secūdo exponit eam ibi. Non in cōmessationibus ⁊c. Circa honestatē vite tria tangit. Primo quidem remotionē vitioū concludens ex premissis. si nox p̄cessit vt dictuꝫ est abiiciam⁹ ergo opera tenebraꝝ. q̄ vt dicit ecc̄. 8. Omni negotio tempus ē ⁊ oportunitas. Unde recedente nocte cessare debent opera noctis. Dicunt aūt opera tenebraꝝ opera peccatorum. Primo quidem q̄ in seipsis priuata sunt lumine rationis quo illustrari debent humana opera. Ecc̄. 2. Sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat. Secūdo q̄ ī tenebris agunt. Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. Tertio q̄ p ea homo ad tenebras ducit s̄m illud Matth. 22. Mittite eum in tenebras exteriores. Secundo inducit ad assumendas virtutes. Quasi dicat. Ex quo dies appropinquauit assumentes ea que congrūt diei induamur arma lucis id est virtutes que ⁊ arma dicūt: inquantū nos muniunt. Eph. vltimo. Induite vos armaturam dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Et dicunt lucis arma tum q̄ ex lumine rationis decorant ⁊ p̄ficiunt. Unde dicit prouer. 4. Justoꝝ semita quasi lux splendens procedit. tum q̄ lucis examen requirunt. Jo. 3. Qui facit veritatem venit ad lucem. tum quia p opera virtutū alij illuminant. Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus ⁊c. Tertio exhortat ad vsum virtutuꝫ ⁊ profectum cum dicit. Sic vt in die honeste ambulem⁹. Hec enim duo videntur diei congruere. Primo quidem honestas. Nam in die vnusquisq; se studet componere vt coram aliis honestus appareat. In nocte aūt non sic. Unde dicit. 2 thessal. 5. Qui dormiunt nocte dormiūt. ⁊ q̄ ebrij sunt nocte ebrii sunt: nos aūt qui diei sumus sobrij sum⁹. Uñ. 1. cor. 14. dicit. Omnia honeste ⁊ s̄m ordinez fiant in vobis. Secundo homo in die ambulat non in nocte. Unde dicit Jo. 11. Qui ambulat in nocte offendit. Et ideo quia dies est oportet q̄ ambulemus. i. de bono in melius proceda mus. Unde dicit Jo. 12. Ambulate dum lucē habetis. Deinde cum dicit. Non in cōmessationibus ⁊c. exponit q̄d dixerat. Et primo exponit quō sunt abiiciēda opera tenebraꝝ q̄ sunt opera peccatorū de quib⁹ quedam ānumerat. Primo ponens ea que pertinent ad corruptionem cōcupiscibilis cuius corruptio est intemperantia. q̄ est circa delectationes tactus ⁊ circa cibos cum dicit. Nō in cōmessationib⁹. Dicūt cōmessationes supflue ⁊ nimis accurate comestiones. puer. 23. Noli esse in conuiuijs peccatorū. nec in cōmessationib⁹ eorum q̄ carnes ad vescēdū cōferunt. Q̄d quidē potest esse peccatū mortale ex hoc q̄ s̄m legem p hac culpa aliquis damnaē ad mortez. Dicit eñ de filio pteruo deut. 21. Commessationibus vacat ⁊ luxurie atq; conuiuijs lapidibus eū obruet ⁊c. Dicit aūt aliquis vacare cōmessationib⁹ atq; conuiuijs non quidē si comedat magnifice s̄m statū sue dignitatis sicut dicitur Hester. 2. Q̄ assuerus iussit pparari conuiuiū magnificuꝫ ppter coniunctionem Hester. iuxta magnificentiā principalez. sed quando aliquis hoc facit preter decentiā sui status ⁊ pcipue si ad hoc p̄ncipalis eius cura existat sicut illi de q̄bus dicit infra vltimo. Huiusmodi xp̄o dño non seruiunt: sed suo ventri. Et phil. 3. Quoꝝ deus venter est. Secūdo excludit intemperantiā circa potū cū subdit. Et ebrietatibus. Que ptinēt ad superfluitatē potus extra mēsuram rationis hominē ponentis. Ecc̄. 31. Uinū in cōditate creatum est non in ebrietate. Et est considerandum q̄ ebrietas ex suo genere est peccatū mortale cum sez homo ex ppposito inebriēt: q̄ videt p̄ferre delectationē vini integritati rationis. Unde dicit Esa. 5. Ue qui potentes estis ad bibendū vinum ⁊ viri fortes ad miscendū ebrietatem. Si vero aliquis inebrietur preter intentionē non ex ppposito puta q̄ ignorat vtrutē vini vl̄ q̄ nō estimat se tāto potu inebriandū non est peccatū mortale q̄ nō p se inebrietur sed p accidens id est preter intentionē q̄d quidez nō potest contingere in his q̄ frequēter inebriant. Et ideo dicit aug. in sermone de purgatorio q̄ ebrietas est peccatū mortale si assidua fuerit. Unde signāter hic apostolus in plurali numero dicit. Non in commessationibus ⁊ ebrietatibus. Tertio ponit intemperantiam circa corporalem quietem cum dicit. Non in cubilibus. i. nō in supflua dormitatione quā cōueniēt post cōmessationē ⁊ ebrietatē p̄hibet q̄ sequit ex illis. ⁊ potest esse in hoc peccatū mortale quando ppter quietē corporalē ⁊ somnū ōmittit que facere debet. ⁊ inclinat ad aliqua mala facienda. Mich. 2. Ue qui cogitatis inutile ⁊ operamini malū in cubilib⁹ vestris. Potest etiam q̄d dicit nō in cubilibus referri ad apparatuꝫ luxurie. Unde dicit ex persona meretricis puer. 7. Aspersi cubile meum mirra ⁊c. Heñ. 49. Ascendisti cubile patris tui. Et ideo conuenienter quarto excludit intemperantiam circa venerea cum subdit. Et in pudicitijs. i. quibuscūq; venereis actibus qui dicunt impudici q̄ nō cauent id quod ē maxime pudore vel confusiōe dignum. tum q̄ omnes delectationes tactus gule ⁊ luxurie sunt cōmunes nobis ⁊ brutis. Unde qui eis inordinate insistit bruta efficit p̄s. Nolite fieri sicut equꝰ ⁊ mulus in q̄bus nō ē intellectus ⁊c. Tum etiā q̄ specialiter in actib⁹ venereis ratio hominis totaliter absorbet a delectatione vr non possit homo tunc aliquid intelligere sicut aristoteles dicit in libro ethicoū. Unde ⁊ Osee. 4. dicit. Fornicatio ⁊ ebrietas ⁊ vinū auferūt cor. Apoc. 9. Non egerūt penitentiaꝫ sup īmūditia ⁊ fornicatiōe ⁊ impudicitia quā gesserunt. Deinde excludit ea que pertinent ad corruptionē irascibilis cū dicit. Non in contentione. Que q̄dē vt ambrosius dicit est impugnatio veritatis cum cōfidentia clamozis. Potest aūt intelligi q̄ p hoc p̄hibet omnis rixa nō solum verborum sed ⁊ factoꝝ: q̄ vt plurumū a verbis incipit puer. 20. Honor est homini q̄ sepat se a contentionib⁹. Solet aūt contentio ex inuidia generari. Et ideo subdit. Et emulatione. Unde Jac. 3. dicit. Ubi zelus ⁊ cōtio ibi inconstantia ⁊ omne opus prauū. Secundo exponit quō debeamus induere arma lucis dicens: Sed induimini dñm iesum xp̄m. In quo sez abundantissime fuerūt oēs virtutes. s̄m illud Esa. 4. Apphendent septem mulieres virum vnum. Induim⁹ aūt dñm iesum xp̄m: Primo q̄dē p sacramenti susceptionem Gal. 3. Quicūq; in xp̄o baptizati estis xp̄m induistis. Secundo p imitationē. Eph. 4. Expoliantes vos veterē hominē cum actibus suis induētes nouū. ⁊c. Et eph. 4. Induite nouū hoīem q̄ s̄m deuꝫ creatus ē in iusticia ⁊c. Dicit aūt induere xp̄m q̄ xp̄m imitatur. q̄ sicut homo contineē vestimēto ⁊ sub eius colore videt. ita in eo q̄ xp̄m imitat opera xp̄i apparēt. Per hoc ergo induimur arma lucis quando induim⁹ christū. Tertio exponit quod dixerat. Sic vt in die honeste ambulemus per hoc quod subdit. Et carnis curam ne feceritis in desideriis. In hoc eñ pulchritudo honestatis consistit: vt homo spiritum preferat carni. supra. 8. Debitores sumus non carni vt s̄m carnem viuamus. Sed notandum q̄ non dicit simpliciter carnis curam ne feceritis: quia q̄libet tenetur vt carnis curam gerat ad sustentandum naturam. s̄m illud eph. 2. Nemo vnq̄ carnem suam odio habuit: sed nutrit ⁊ fouet ⁊c. Sed addit in desideriis vt sez inordinata carnis desideria id est cōcupiscentias non seqūmur. Unde dicitur Gal. 5. Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis.

precipitē. Mat. 7. Nolite iudicare ꝛ nō iudicabimini. ē. 2. Inexcusabilis es ℣ homo omnis q̄ iudicas. ¶ Deinde cū dicit. Deus eñ illū assumpsit ꝛc. assignat tres ratiōes ꝓpter quas debemus a falso iudicio abstinere. Scēa ponitur ibi. Suo dño ꝛc. Tertia ibi. Tu aūt q̄ iudicas ꝛc. ℣ Prima ratio sumit ex auctoritate iudicātis. Unō ꝑmo ostēdit hanc auctoritatem deo competere. Secundo excludit q̄ iudiciū ad homines non pertinet. ibi Tu quis es ꝛc. Dicit ergo primo Recte dictum est q̄ qui non manducat manducantē nō iudicet. Deus eñ assumpsit illū scilicet in suū a se iudicādū. Zach. 11. Assumpsi mihi duas virgas id est duos pplos. pō. Assumpsit me de aq̄s multis. Ille aūt q̄ assumit ad suplioris iudiciū nō debet ab inferiori iudicari. Et ideo cōcludit. Tu q̄s es id est cuius auctoritatis vel virtutis es q̄ iudicas alienū suū id est ꝓximus tuū qui est suus dei. Requirit eñ in iudicāte auctoritas ℈m illud exō. 2. Quis cōstituit te ꝑncipē ꝛ iudicē super nos. Et Luc. 12. Quis me cōstituit iudicē aut diuisorem sup vos. Sed ex hac rōne sequi videt hominis iudiciu de alio homine esse illicitū Sed dicēdū est q̄ in tantū hominis iudicium licitū est in tūtū agit auctoritate concessa diuinitus. Unde dicit deutro. 1. Audite illos ꝛ q̄ iustus est iudicare. Et postea sequit. Quia dei est iudiciū id est auctoritate diuina agit. Si q̄s vero velit sibi vsurpare iudiciū sup ea q̄ nō sunt ei diuinitus cōcessa ad iudicandū: est iudiciū temerariū sicut si q̄s iudex delegat⁹ a papa vellet in iudicādo trasgredere mādati fines. Deus aūt soli sibi reseruauit iudicare occulta q̄ ꝓpter sunt cogitationes cordiū ꝛ futura. Et ideo si q̄s iudicare ꝓsumpserit ē temerariū iudiciū. Unde augustinus dicit in libro de ℣mone dñi in mōte. In his duobus temerariū est iudiciū cū ĩcertum sit quo animo q̄d facti⁹ sit. vel incertū qualis futurus sit q̄ nūc bonus vl malus māifeste apparet. ¶ Deinde cū dicit. Suo dño stat aut cadit ꝛc. ponit scēam rationē que quidē sumit ex fine meriti vel demeriti. Posset aliq̄s dicere q̄ licet hō nō habeat iudiciariā auctoritatē tamē in tromittere se debet iudicio alterius ꝓpter damnū vl fructū q̄ inde ꝓuenit. sed aplūs ostēdit hoc ad deū magis q̄ ad homines ꝓtinere. Et sic ēt ꝓpter hoc debem⁹ deo ꝑmoꝝ iudicia relinq̄re nisi in tūtum vice ipsi⁹ fungimur in iudicādo p auctoritatē nobis cōmissā. Circa hoc tria facit. ℣ primo ꝓponit q̄ itēdit. Secūdo exemplificat ibi Nam alius iudicat ꝛc. Tertio ꝓbat ꝓpositū ibi. Qui sapit diē ꝛc. Circa ꝑmū duo ꝓponit. ℣ primo q̄ q̄dā circa hominē accidit ad deū ptinet cū dicit. Suo dño stat. s. recte agēdo. pō. Statēs erāt pedes nr̄i in atriis tuis hierusalē. Aut cadit sc̄z peccādo. Amos. 5. Domus irsl cecidit ꝛ nō adijciet vt resurgat. ℣ Potest aūt sub diuisiōne. stat aut cadit ꝓpter incertitudinē q̄ multi vident cadere qui stant: ꝛ econuerso ℈m illud ecc. 8. Vidi impios sepultos q̄ cū adhuc viuerēt in loco sancto erāt ꝛ laudabant in ciuitate q̄si iustoꝝ opum. Loq̄tur aūt b aplūs ℈m similitudinē hominis suū ad cui⁹ vñm ptinet omne q̄d circa suum agit. Nec intelligendū est q̄ deo aliq̄d ꝓficiat vl noceat si homo stet aut cadat. Dicit eñ Job 35. Si peccaueris q̄d ei noceb. porro si iuste egeris q̄d ei donabis. Sed ē tū ad homines q̄d iuste agim⁹ ad gloriā dei spectat. Mat. 5. Ut videāt opa vr̄a bona et glorificēt patrē vr̄m q̄ in cel est. Q aūt cadimus peccādo est hominibus occasio blasphemandi deū. s. 2. Nomen dei ꝓpter vos blasphematē inter gētes. Al q̄d dicit. Suo dño stat aut cadit exponendum est in iudicio dñi sui. 1. cor. 4. Qui iudicat me dominus est. Secūdo oñdit q̄ si cadit ad deū ptinet dicēs: Stabit aūt. Quasi dicat. Et si aliq̄s nunc cadat q̄ peccatū tñ potest esse q̄ iterū stabit. Et hoc omnino implebitur si est p̄destinatus. pō. Cum q̄d q̄ dormit non adijciet vt re surgat. Mich. 6. Ne letet⁹ inimica mea q̄ ceciderē surgam. Et ꝓpter hoc si videmus aliquē manifeste cadentē nō debemus eū desperare temerarie iudicādo de eo q̄ nūq̄ resurget: sed magis debemus ꝓsumere q̄ iterū stabit nō ex cōsideratione cōditionis humane: sed cōsiderando virtutē diuinam. Unde cū dicit. Potens est deus statuere illū ꝓpter eius bontatē: ℈sumere debemus q̄ iterū stabit euā. Eze. 3. Ingressus est in me spūs ꝛ statuit me in pedes meos: sicut ꝛ supra dictū est. Si nō grauiauerint in incredulitate inserentur. potens est eñ deus iterū inserere illos. ¶ Deinde cū dicit. Nā alius iudicat ꝛc. exemplificat q̄s dictū est. ꝛ ꝑmo ꝓponit diuersitatem humane ientētie dicens: Ideo dico q̄ suo dño stat aut cadit. Nam alius iudicat inter diē ꝛ inter diē id est iudicat inter vnum diem ꝛ aliū vt scilicet vno die abstineat ꝛ nō alio. Ē qui dem videt ptinere ad infirmū in fide q̄ reputat adhuc le galia esse obseruāda. Dicit eñ leuit. 24. Decimo die mēsis septimi dies expiationū erit affligetisq̄ animas vr̄as in eo. Et iudith. 8. dicit q̄ iudith ieiunabat omnib⁹ diebus vite sue ꝓeter sabata ꝛ neomenias ꝛ festa dom⁹ irsl. Alius aūt iudicat omnē diem indifferenē esse obseruādaz ℈tum ad ieiunia legis que iā cessauerūt: Unde hoc videt ptinere ad eū qui est ꝓfectus in fide. pō. Qui singulos dies benedicā tibi. Potest hoc etiaz referri ad abstinētias que fiunt causa cohibende libidinis quib⁹ omni die aliq̄ vacant: puta q̄ ꝓpetuo a carnibus vel vino abstinent ꝛ ab ieiunāt. quidam aūt interpositis diebus abstinent ꝛ ab abstinentia cessant ℈m illud ecc. 3. Omnia tēpus habent. ¶ Secundo ostendit omnia hec posse ad dei gloriā ptinere dicens: Unusquisq̄ in sensu suo abundet id est suo sensui dimittat. Abundare eñ in sensu suo est sensum suū sequi. Ecc. 15. Deus ab initio cōstituit hominē ꝛ reliquit illū in manu ꝓsilij sui. Et in sensu suo id est ℈m sensum suū studeat abundare ad gloriā dei. ℈m illud. 1. cor. 14. Ad edificationē ecclesie queritе vt abundetis. Sed hoc videtur locū habere in his que nō sunt ℈m se mala. In his aūt que sunt ℈m se mala non est homo suo sensui relinquēd⁹. Q aūt aliquis iudicet diem inter diem. videt esse ℈m se malū ℈m primam expositionē. Dicitur eñ gal. 4. Dies obseruatis ꝛ mēses ꝛ tempora ꝛ annos. timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Et loquitur ad litteraz de his q̄ dixerunt dies obseruandos ℈m cerimōias legis. Sed dicendū q̄ aplūs hic loquit ℈m tēpus illud in quo iudeis ad fidem conuersis licitū erat legalia obseruare vt dictum est. Sed ē tum ad secūdam expositionē videtur esse illicitum quod dicit. Alius iudicat omnē diem. Sunt eñ q̄dam dies in quibus non est licitū ieiunare. Dicit ei Augusti. in epistola ad casulanū. Quisquis diem dominicū ieiunio decernendū esse putauerit: non ꝓpter scandalo erit ecclesie. Nec ĩmerito. Illis enim diebꝫ quibus nihil certi statuit diuina scriptura mos populi dei ꝛ instituta maiozum pro lege tenenda sunt. Et in decretis dicit di. 30. Si quis presbiter ꝓpter publicā penitētiam a sacerdote acceptā absq̄ alia necessitate die dominica pro quadā religiōe ieiunauerit sicut manichei anathema sit. Sed intelligendū est q̄ hic aplūs loquitur ē tum ad illas abstinētias que quolibet die licite fieri possunt absq̄ dissonātia cōmunis consuetudinis vel eozum que sunt a maioribus instituta. ¶ Deinde cum dicit. Qui sapit diem ꝛc. ꝓbat ꝓpositum q̄ scilicet vnusquisq̄ suo dño stet aut cadat et hoc tripliciter. ℣ primo per actū fidelium. Secūdo per intentionē eozum ibi. Nemo eñ vestrum ꝛc. Tertio ꝑ eozum cōditionē ibi. Sive ergo viuimus sive morimur ꝛc. ꝓbat ergo primo q̄ vnusquisq̄ fidelū suo domino stat aut cadit ꝓ hoc q̄ de omnibus que fecit ℈m suā conscientiaz gratias agit deo. Unde dicit. Qui sapit diē

vt scilicet vno die abstineat ꝛ alio die ab abstinētia cesset domino sapit, id est ad reuerentiā dei cibos discernit ℈ sicut ēt nos discernimus vigilias festoꝝ in quib⁹ ieiunam⁹ a diebus festis quibus ieiuniū soluimus ꝓpter reuerentiam dei. Ecc. 33. Quare dies die superat. ꝛ iterū. Lux lucez. Deinde loquitur ē tum ad illos qui iudicant omnez diem. quoꝝ quidaz omni die a ieiunio cessabant. sicut dicitur. Mat. 9. q̄ discipuli xp̄i nō ieiunabāt. Unde dicit. Et qui manducat, scilicet omni die vñō manducat id ē ad gloriā domini q̄ō per hoc patet. Gratias eñ agit deo scilicet ℈ cibo assumpto. 1. thi. 4. Abstiere a cibis quos deus creauit ad percipiēdū cū gratiaꝝ actione fidelib⁹. pō. Edent pauperes ꝛ saturabuntur ꝛc. Alterius ē tum ad eū qui sic iudicat omnē diē vt scilicet omni die abstineat: subdit. Et qui non manducat id est abstinet omni die dominico id est ad honorē dñi non māducat. Et hoc patz ꝓ hoc q̄ gratias agit deo qui sibi dedit voluntatē ꝛ virtutē abstinendi. 1. thes. vltimo. In omnib⁹ gratias agite. Sed q̄ō hic dicit aplūs de his qui omni die vl abstinebant vl ab abstinentia cessabant debet intelligi ē tum ad illud tēpus in quo hoc nō erat contrariū statutis maioꝝ nec cōmuni cōsuetudini populi dei. ¶ Deinde cū dicit. Memo eñ vestrū sibi viuit ꝛc. ꝓbat idē ex intentione fidelū. Et primo excludit inordinatā intentionē dicens: Recte dico q̄ vnusquisq̄ ℈o suo stat aut cadit. Memo eñ nostrū viuit vl naturali vita vl spirituali de qua dicit abac. 2°. Justus aūt meus ex fide vluit sibi. id est ꝓpter scipsuz q̄ hoc essz frui seipso. 1. cor. x. Non querens q̄ō mihi vtile pō. Non nobis dñe nō nobis ꝛc. vl sibi id est ℈m suā regulam sicut qui dicunt sap. 2. Sit fortitudo nostra lex iustitie. vel sibi id est suo iudicio. 1. cor. 4. Sed neq̄ meipz iudico. Et nemo moritur scilicet morte corpali vel morte spirituali peccando. vel etiā morte spirituali qua q̄s moritur vitijs puta in baptismo ex illud supra. 6. Qui mortuus est iustificatus est a peccato. Uel sibi id est suo iudicio vel ꝓpter seipsum aut suo exēplo. sed exēplo xp̄i moritur aliquis a vitijs. Ro. 6. Q enim mortuus est peccato mortuus est semel. et infra. Ita et vos existimate vos mortuos esse peccato. ¶ Secundo ostendit qualis sit recta intentio fidelū dicens: Sive eñ viuimus vita corpali dño viuimus. id est ad gloriaz dñi. Sive mozimur morte corpali dño mozimur id est ad honorē dñi. phil. 1. Magnificabitur xp̄s in corpore meo sive ꝑ mortē sive per vitam. Uel si exponatur q̄ō dicit d ño id est iudicio dñi qui constitutus est a deo iudex viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ. vt dicitur act. 10. ¶ Deinde cū dicit. Sive ergo viuim⁹ ꝛc. ostēdit ꝓpositum ex conditione fidelium. Et primo concludit ex premissis fidelū conditionē scilicet q̄ nō sunt sui sed alteri⁹. Illi eñ qui suiꝫ sunt sicut liberi homines sibi viuunt ꝛ sibi moriunt. Quia ē dictū est q̄ fideles nō sibi viuunt aut moriunt sed dño. cōcludit sic. Sive ergo viuim⁹ sive morimur dñi sumus: quasi serui eius qui habet potestatem vite ꝛ mortis. 1. cor. 7. ℣ Precio empti estis ꝛ nolite fieri serui. Empti eñ estis precio magno. 1. pal. 12. Tui sum⁹ o dauid ꝛ tecū filij ysai. Secūdo assignat causaz huiꝰ cōditionis dicens. In hoc eñ xp̄s mortuus est ꝛ resurrexit id est hoc adept⁹ē sua morte vt viuoꝝ dominarēt quia resurrexit vitā nouā ꝛ ꝓpetuam inchoando. Et mortuorum q̄ mortē nostrā moriendo destruxit. 2. cor. 5. ℣ Pro quibus mortuus est xp̄s vt qui viuunt iā nō sibi viuant: sed ei qui ꝓ eis mortuus est ꝛ resurrexit. Sic igit ꝑ omnia p̄dicta aplūs ꝓbauit q̄ vnusquisq̄ suo dño stat aut cadit per hoc scilicet q̄ fideles gratiaz agunt deo ꝛ q̄ dño viuunt et moriunt ꝛ q̄ dñi sunt ꝛ in morte ꝛ in vita. ¶ Deinde cū dicit. Tu aūt quid iudicas ꝛc. pōit tertiā ratio ꝑ nem que sumitur ex futuro iudicio. Et circa hoc tria facit. ℣ primo ꝓponit supfluitatē presentis iudicij dicens. Tu aūt ēt nos discernimus vigilias festoꝝ in quib⁹ ieiunam⁹ a diebus festis quibus ieiuniū soluimus ꝓpter reuerentiam dei. Ecc. 33. Quare dies die superat. ꝛ iterū. Lux lucez. Deinde loquitur ē tum ad illos qui iudicant omnez diem. quoꝝ quidaz omni die a ieiunio cessabant. sicut dicitur. Mat. 9. q̄ discipuli xp̄i nō ieiunabāt. Unde dicit. Et qui manducat, scilicet omni die vñō manducat id ē ad gloriā domini q̄ō per hoc patet. Gratias eñ agit deo scilicet ℈ cibo assumpto. 1. thi. 4. Abstiere a cibis quos deus creauit ad percipiēdū cū gratiaꝝ actione fidelib⁹. pō. Edent pauperes ꝛ saturabuntur ꝛc. Alterius ē tum ad eū qui sic iudicat omnē diē vt scilicet omni die abstineat: subdit. Et qui non manducat id est abstinet omni die dominico id est ad honorē dñi non māducat. Et hoc patz ꝓ hoc q̄ gratias agit deo qui sibi dedit voluntatē ꝛ virtutē abstinendi. 1. thes. vltimo. In omnib⁹ gratias agite. Sed q̄ō hic dicit aplūs de his qui omni die vl abstinebant vl ab abstinentia cessabant debet intelligi ē tum ad illud tēpus in quo hoc nō erat contrariū statutis maioꝝ nec cōmuni cōsuetudini populi dei. ¶ Deinde cū dicit. Memo eñ vestrū sibi viuit ꝛc. ꝓbat idē ex intentione fidelū. Et primo excludit inordinatā intentionē dicens: Recte dico q̄ vnusquisq̄ ℈o suo stat aut cadit. Memo eñ nostrū viuit vl naturali vita vl spirituali de qua dicit abac. 2°. Justus aūt meus ex fide vluit sibi. id est ꝓpter seipsum q̄ hoc essz frui seipso. 1. cor. x. Non querens q̄ō mihi vtile pō. Non nobis dñe nō nobis ꝛc. vl sibi id est ℈m suā regulam sicut qui dicunt sap. 2. Sit fortitudo nostra lex iustitie. vel sibi id est suo iudicio. 1. cor. 4. Sed neq̄ meipz iudico. Et nemo moritur scilicet morte corpali vel morte spirituali peccando. vel etiā morte spirituali qua q̄s moritur vitijs puta in baptismo ex illud supra. 6. Qui mortuus est iustificatus est a peccato. Uel sibi id est suo iudicio vel ꝓpter seipsum aut suo exēplo. sed exēplo xp̄i moritur aliquis a vitijs. Ro. 6. Q enim mortuus est peccato mortuus est semel. et infra. Ita et vos existimate vos mortuos esse peccato. ¶ Secundo ostendit qualis sit recta intentio fidelū dicens: Sive eñ viuimus vita corpali dño viuimus. id est ad gloriaz dñi. Sive mozimur morte corpali dño mozimur id est ad honorē dñi. phil. 1. Magnificabitur xp̄s in corpore meo sive ꝑ mortē sive per vitam. Uel si exponatur q̄ō dicit d ño id est iudicio dñi qui constitutus est a deo iudex viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ. vt dicitur act. 10. ¶ Deinde cū dicit. Sive ergo viuim⁹ ꝛc. ostēdit ꝓpositum ex conditione fidelium. Et primo concludit ex premissis fidelū conditionē scilicet q̄ nō sunt sui sed alteri⁹. Illi eñ qui suiꝫ sunt sicut liberi homines sibi viuunt ꝛ sibi moriunt. Quia ē dictū est q̄ fideles nō sibi viuunt aut moriunt sed dño. cōcludit sic. Sive ergo viuim⁹ sive morimur dñi sumus: quasi serui eius qui habet potestatem vite ꝛ mortis. 1. cor. 7. ℣ Precio empti estis ꝛ nolite fieri serui. Empti eñ estis precio magno. 1. pal. 12. Tui sum⁹ o dauid ꝛ tecū filij ysai. Secūdo assignat causaz huiꝰ cōditionis dicens. In hoc eñ xp̄s mortuus est ꝛ resurrexit id est hoc adept⁹ē sua morte vt viuoꝝ dominarēt quia resurrexit vitā nouā ꝛ ꝓpetuam inchoando. Et mortuorum q̄ mortē nostrā moriendo destruxit. 2. cor. 5. ℣ Pro quibus mortuus est xp̄s vt qui viuunt iā nō sibi viuant: sed ei qui ꝓ eis mortuus est ꝛ resurrexit. Sic igit ꝑ omnia p̄dicta aplūs ꝓbauit q̄ vnusquisq̄ suo dño stat aut cadit per hoc scilicet q̄ fideles gratiaz agunt deo ꝛ q̄ dño viuunt et moriunt ꝛ q̄ dñi sunt ꝛ in morte ꝛ in vita. ¶ Deinde cū dicit. Tu aūt quid iudicas ꝛc. pōit tertiā ratio ꝑ nem que sumitur ex futuro iudicio. Et circa hoc tria facit. ℣ primo ꝓponit supfluitatē presentis iudicij dicens. Tu aūt ēt nos discernimus vigilias festoꝝ in quib⁹ ieiunam⁹ a diebus festis quibus ieiuniū soluimus ꝓpter reuerentiam dei. Ecc. 33. Quare dies die superat. ꝛ iterū. Lux lucez. Deinde loquitur ē tum ad illos qui iudicant omnez diem. quoꝝ quidaz omni die a ieiunio cessabant. sicut dicitur. Mat. 9. q̄ discipuli xp̄i nō ieiunabāt. Unde dicit. Et qui manducat, scilicet omni die vñō manducat id ē ad gloriā domini q̄ō per hoc patet. Gratias eñ agit deo scilicet ℈ cibo assumpto. 1. thi. 4. Abstiere a cibis quos deus creauit ad percipiēdū cū gratiaꝝ actione fidelib⁹. pō. Edent pauperes ꝛ saturabuntur ꝛc. Alterius ē tum ad eū qui sic iudicat omnē diē vt scilicet omni die abstineat: subdit. Et qui non manducat id est abstinet omni die dominico id est ad honorē dñi non māducat. Et hoc patz ꝓ hoc q̄ gratias agit deo qui sibi dedit voluntatē ꝛ virtutē abstinendi. 1. thes. vltimo. In omnib⁹ gratias agite. Sed q̄ō hic dicit aplūs de his qui omni die vl abstinebant vl ab abstinentia cessabant debet intelligi ē tum ad illud tēpus in quo hoc nō erat contrariū statutis maioꝝ nec cōmuni cōsuetudini populi dei. ¶ Deinde cū dicit. Memo eñ vestrū sibi viuit ꝛc. ꝓbat idē ex intentione fidelū. Et primo excludit inordinatā intentionē dicens: Recte dico q̄ vnusquisq̄ ℈o suo stat aut cadit. Memo eñ nostrū viuit vl naturali vita vl spirituali de qua dicit abac. 2°. Justus aūt meus ex fide vluit sibi. id est ꝓpter seipsum q̄ hoc essz frui seipso. 1. cor. x. Non querens q̄ō mihi vtile pō. Non nobis dñe nō nobis ꝛc. vl sibi id est ℈m suā regulam sicut qui dicunt sap. 2. Sit fortitudo nostra lex iustitie. vel sibi id est suo iudicio. 1. cor. 4. Sed neq̄ meipz iudico. Et nemo moritur scilicet morte corpali vel morte spirituali peccando. vel etiā morte spirituali qua q̄s moritur vitijs puta in baptismo ex illud supra. 6. Qui mortuus est iustificatus est a peccato. Uel sibi id est suo iudicio vel ꝓpter seipsum aut suo exēplo. sed exēplo xp̄i moritur aliquis a vitijs. Ro. 6. Q enim mortuus est peccato mortuus est semel. et infra. Ita et vos existimate vos mortuos esse peccato. ¶ Secundo ostendit qualis sit recta intentio fidelū dicens: Sive eñ viuimus vita corpali dño viuimus. id est ad gloriaz dñi. Sive mozimur morte corpali dño mozimur id est ad honorē dñi. phil. 1. Magnificabitur xp̄s in corpore meo sive ꝑ mortē sive per vitam. Uel si exponatur q̄ō dicit d ño id est iudicio dñi qui constitutus est a deo iudex viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ. vt dicitur act. 10. ¶ Deinde cū dicit. Sive ergo viuim⁹ ꝛc. ostēdit ꝓpositum ex conditione fidelium. Et primo concludit ex premissis fidelū conditionē scilicet q̄ nō sunt sui sed alteri⁹. Illi eñ qui suiꝫ sunt sicut liberi homines sibi viuunt ꝛ sibi moriunt. Quia ē dictū est q̄ fideles nō sibi viuunt aut moriunt sed dño. cōcludit sic. Sive ergo viuim⁹ sive morimur dñi sumus: quasi serui eius qui habet potestatem vite ꝛ mortis. 1. cor. 7. ℣ Precio empti estis ꝛ nolite fieri serui. Empti eñ estis precio magno. 1. pal. 12. Tui sum⁹ o dauid ꝛ tecū filij ysai. Secūdo assignat causaz huiꝰ cōditionis dicens. In hoc eñ xp̄s mortuus est ꝛ resurrexit id est hoc adept⁹ē sua morte vt viuoꝝ dominarēt quia resurrexit vitā nouā ꝛ ꝓpetuam inchoando. Et mortuorum q̄ mortē nostrā moriendo destruxit. 2. cor. 5. ℣ Pro quibus mortuus est xp̄s vt qui viuunt iā nō sibi viuant: sed ei qui ꝓ eis mortuus est ꝛ resurrexit. Sic igit ꝑ omnia p̄dicta aplūs ꝓbauit q̄ vnusquisq̄ suo dño stat aut cadit per hoc scilicet q̄ fideles gratiaz agunt deo ꝛ q̄ dño viuunt et moriunt ꝛ q̄ dñi sunt ꝛ in morte ꝛ in vita. ¶ Deinde cū dicit. Tu aūt quid iudicas ꝛc. pōit tertiā ratio ꝑ

lant quasi rationē reddituri ꝓ animabus vestris. Sed obediendum ꝙ in hocipso ꝙ prelati ꝓ alijs rationem reddēt reddent rationē pro suis actib⁹ quos circa subditos agere debuerunt. Si em̄ fecerūt quod cōpetebat eorū officio non eis imputabit si subditi pereant. Imputaretur autez eis si negligerent facere qđ eorū officiū requirebat. Unde dicitur Eze.3. Si dicēte me ad impiū morte morieris nō annunciaueris ei. Ipse in iniquitate sua morietur. sanguinem autē eius de manu tua requirā. Si autē tu annūciaueris impio et ille nō fuerit cōuersus ipse quidē in iniqtate sua morietur. tu autē animā tuā liberasti. Secūdo infert conclusionē ꝓncipaliter intentā in tota precedenti ꝓte dicens: Non ergo amplius inuicē iudicemus scilicet temerario iudicio qđ includit ratiōibus supradictis. 1. cor. 4. Nolite ante tps iudicare rē.

Lectio secunda.

Ed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Scio r cōfido in dño iesu. quia nihil cōmune per ipsum nisi ei qui existimat quid cōmune esse: illi cōmune est. Si em̄ ꝓpter cibum frater tuus contristat iam nō scom charitatē ambulas. Noli cibo tuo illuz pdere ꝓ quo christus mortuus est. Nō ergo blasphemetur bonū nostrū. Non est em̄ regnum dei esca r potus. sed iusticia et pax et gaudiū in spiritusancto. Qui em̄ in hoc seruit xpo: placet deo r pbatus est hominibus. Itaqꝫ que pacis sunt sectemur: r que edificationis sunt inuicem cnstodiamus. Noli ꝓpter escaz destruere opus dei.

Postq̄ apostolus ꝓhibuit humana iudicia: hic ꝓhibet scandalū. primoꝫ et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit quod intendit. Secūdo manifestat ꝓpositū ibi. Si enim ꝓpter cibū rē. Circa primū ꝓponit tria. Primo em̄ docet scandala esse vitanda dicens: Dixi q nō iudicetis inuicē sed vnusquisqꝫ de suis actib⁹ iudicare debet ne sint in scandalum alioꝫ et hoc est qđ dicit. Sed hoc iudicate magis ne ponatis fratrib⁹ offendiculū vel scādalū. Scādalum autē sicut dicit Ihiero. sup Mat. notat offendiculū vl ruinā quā ipactionē pedis possum⁹ dicere. Unde scādalū est factū vel dictū minus rectū: ꝓbens alicui occasionem ruine ad similitudinē lapidis ad quem in via positū homo impingit r cadit. Datus autē aliqđ videt esse scādalū q̄ offendiculū. Nam offendiculū potest esse qcqđ retinet seu retardat motū procedētis. scādalū aūt id est impactio videtur esse cū aliquis disponit ad casum. Non ergo debemus facti ponere offendiculū vt aliqđ faciam⁹ vn de impediat primus a via iusticie. Esa. 57. Auferte offe diculū de via populi mei. Neq̄ etiā debemus facti ponere scandalū aliquid faciendo vnde ipse inclinet ad peccatum. Mat. 18. Ue homini illi per quē scādalū venit. Secundo docet id ex quo scandalū ꝓbat esse m̄ suā naturā siue m̄ se licitū. Circa qđ sciendū est q̄ sicut supra dictuz est. apud romanos erant qđā ex iudeis ad fidē conuersi q̄ cibos m̄ legē discernebāt. alij vero habētes fidē pfectā indifferenē omnib⁹ cibis vtebant qđ qđē m̄ se licitū erat Unde dicit. Scio r cōfido in dño iesu: q̄ nihil est cōmune per ipsum. Circa qđ notandu⁹ est q̄ sicut dicit Ihiero. sup Mat. q̄ ꝑplus iudeoꝫ ꝓtē dei se esse iactās. cōes alios vocat quib⁹ omnes vtunt homines. Vbi gratia suillā carnē. lepores r huiusmodi. Cōmūe igit qđ ceteri hominibus q̄ r quasi nō ens de ꝓte dei. ꝓ imundo appellatur Q ergo dicit. Nihil cōe est idē est ac si diceret nihil imūdum est. Et hoc quidē aplus ꝑmū dicit se scire q̄ ita ē m̄ rerū naturā m̄ illud. 1. thi. 4. Omnis creatura dei bona et nihil reiciēdū qđ cū gratiarū actiōe ꝓcipit. Secūdo dicit se cōfidere in xpo iesu q̄ per ipsum nihil est cōe q̄ scilicet cibi scom suā naturā nunq̄ fuerūt imūdi: vitabant tñ aliquo tpe vt imundi m̄ legis ꝑceptū ꝓpter figurā: sed hoc xps remouit iplēdo oēs figuras. Et ideo aplus per fiduciā quā habet in dño iesu asserit nihil esse. comune vel imundū per ipsū id est ipso hoc faciente. act. 10. Mō de⁹ purificauit tu ne imundū dixeris. Tertio ostēdit quomodo hoc posset esse ꝓ accidens illicitū in ꝑsū scilicet est cōtra cōscientiā māducātis. Unde dicit. Dictū est q̄ nihil est cōe. Sed hoc intelligēdū est nisi ei qui erronea conscientia estimat qđ id est aliqđ cibo⁹ cōmune esse id ē imundū illi cōe est id est ita est illicituz sibi ac si esset m̄ se imundū. Tit. 1. Omnia munda mūdis coinq̄natis autez r infidelibus nihil mundū est. sed inq̄nata est eoꝝ mēs r conscientia. Et sic apparet q̄ aliqđ qđ est m̄ se licitū efficit illicitū ei q̄ id cōtra suā cōscientiā agit: licet conscientia sua sit erronea qđ rationabiliter accidit. Nā actus iudicant m̄ voluntatē agentiū. volūtas aūt mouet a re apprehēsa. Unde in id volūtas tēdit qđ ei vis apprehensa repsentat. r ꝙ hoc qualificat vl specificat actio Si igit rō alicui⁹ iudicet aliqđ esse peccatū r volūtas ferat in id faciendū: māifestū est q̄ hō habet voluntatē faciēdi peccatū r ita actio eius erit malā q̄ informat ex volūtate est peccatū. Et eadē rōe si aliqs estimet id qđ est venialē peccatū esse mortale peccatum si hāc cōscientia durāte illud faciat: manifestus est q̄ eligit peccare mortaliter r ita actio ei⁹ ꝓpē suā electionem est peccatū mortale. Si tñ aliqs ex post facto habeat cōscientia erroneā p quā credat id qđ est licitū a se factū fuisse peccatū. vl qđ est veniale fuisse mortale nō ꝓpē hoc efficitur id qđ est ꝑi⁹ vl peccatū vl mortale: q̄ volūtas r actio nō informanē ex apprehensiōe sequēti sed ex ꝓcedenti. Hec autē q̄ dicta sunt dubitationē nō habēt. Sed dubium potest esse vtrū si aliqs habeat erroneā cōscientiaz vt credat esse necessariū ad salutē qđ est peccatū mortale puta si aliquis estimet se peccare mortaliter nisi furet vl fornicet. vtr talis cōsciēta eū liget ita q̄ si extra cōscientiā agat mortaliter peccet. Et videt q̄ nō. primo q̄dē q̄ lex dei q̄ ꝓhibet fornicationē r furtū fortius ligat q̄ conscientia. Secūdo q̄ hoc posito esset ꝑplexus. peccaret enim r fornicādo r nō fornicādo. Sed dicē dū est q̄ etiā in ꝑse malis cōsciētia erronea ligat. In tantū em̄ cōsciētia ligat vt dictū est. in q̄ntū ex hoc q̄ aliquis extra cōscientiā agit. sequit q̄ habeat voluntatē peccādi r ita si aliqs credat nō fornicari eligit peccare mortaliter et ita mortaliter peccat Et ad hoc ē facit qđ dicit apls. Māifestū est em̄ q̄ discernere cibos nō ē necessariū ad salutē erat illis q̄ nec iudeis conuersis ēt ante diuulgationē euāgelij licebat suare legalia spez ponēdo in eis q̄si essent necessaria ad salutē vt aug. dicit. Et tñ aplus dicit q̄ si q̄s habēs cōscientiā cogentē. discernere cibos qđ est estimare aliqđ esse cōe r nō discernit eos sez abstinēdo ab eis peccat ac si māducaret imundum. Et ita etiā in ꝑse illicitis cōscientia erronea ligat. Nec obstat qđ primo obijcit de lege dei: q̄ idē est ligamē cōscientie etiā erronee r legis dei. Nō em̄ conscietia dictat aliqđ esse faciendū vl vitandū nisi q̄ credit hoc esse legē dei. Non enim lex nostris actibus applicat: nisi mediante cōscientia nr̄a Similiter etiā nec obstat qđ secūdo obijcit. Nihil em̄ ꝓh

bet aliquē esse perplexū aliquo suppositō: licet nullus sit ꝑplexus simplicit. sicut sacerdos fornicari⁹ siue celebret missam sine nō celebret qñ debet ex officio peccat mortaliter nō tamē est ꝑplexus simpliciter q̄ potest peccatū dimittere r celebrare. Et similiter pōt aliqs conscientia erroneā dimittere r a peccato abstinere. Est aūt adhuc alia dubitatio. Non em̄ dicit scādalizare q̄ facit opus rectum licet etiā ex eo aliqs sumat materiā scandali. Legit enim Mat. 15 q̄ pharisei audito verbo xpi scandalizati sunt. sed nō discernere cibos est opus rectū. ergo nō est dimittendū ꝓpter scandalū eius q̄ puersam cōscientiā habz errans in fide. Nam m̄ hoc catholici deberent abstinere a carnibus r matrimonio ne inde heretici scādalizarent m̄ erroneā conscientiā. Sed dicendū est q̄ aliqs scandalizare aliū pōt non soluz facēdo aliquod malū: sed etiā aliqđ faciendo qđ habet speciē mali m̄ illō. 1. thes. vltio. Ab omni specie mali abstinete vos. Dicit autē aliqđ habere speciē mali duplicit. Primo videlicz m̄ opinionē eoꝝ q̄ sunt ab ecclesia precisi. Secundo m̄ opinionē eoꝝ q̄ ad huc ab ecclesia toleranē. Infirmi aūt in fide estimātes le galia ēt obseruāda adhuc tolerabanē ab ecclesia ante euā gelij diuulgationē. Et ideo nō erat comedendū cū eozuz scandalo de cibis in lege ꝓhibitis. Heretici autē nō tolerant ab ecclesia r ideo de eis nō est similis ratio. Dein de cū dicit. Si em̄ ꝓpter cibū rē. manifestat qđ dixerat. Et primo primū sez q̄ nō sit ponēdū scādalū fratrib⁹. Secundo secūdū. r tertiū quō sez sit aliqđ cōe ibi. Omnia quidē munda sunt rē. Circa primū ponit quatuor ratiōes quarū prima sumit ex ꝑte charitatis dicēs. Si em̄ frat tuus cōtristatur de hoc q̄ reputat te peccare ꝓpter cibū quem tu comedis quē ipse reputat imundū iam nō m̄ charitatem ambulas m̄ quā aliquis ꝓximū suuz diligit sicut seipsum. Et ita vitat eius contristationē r nō ꝓfert cibuz quieti fratr̄ q̄ vt dicit. 1. cor. 13. Charitas non querit q̄ sua sunt. Secūdā rationez ponit ibi. Noli cibo tuo rē. q̄ sumit ex ꝑte mortis xpi. videt em̄ parū appreciare mortē xpi qui ꝓ cibo fructū ei⁹ euacuare nō recusat. Unde dic Noli cibo tuo qđ tu sez ndifferenē comedis non discernendo cibos illū ꝑdere id est scādalizare: ꝓ quo id est, ꝓ cuius salute xps mortuus ē. 1. ꝑe. 3. Christ⁹ semel mortuus est iustus ꝓ iniustis. Dicit aūt illū ꝑdi qui scandalizatur: quia scandalū passiuuz sine p̄ccato, scandalizati ē non pōt. Ille em̄ scandalizat q̄ occasionē sumit ruine. 1. cor. 8. Peribit infirmus in tua cōscientia frater: ꝓ quo christus mortuus est. Tertiā rationē ponit ibi. Nō ergo blasphemet rē. que sumit ex donis spiritualis gratie. Et ꝓmo ondit in quenies qđ sequit cōtra huiusmodi dōa ex eo q̄ alios scandalizamus. Secūdo manifestat qđ dixerat ibi. Non em̄ rē. Tertio infert conclusionē intentam ibi. Itaqꝫ que pacis sunt sectemur rē. Circa primū considerandū est q̄ ex hoc q̄ aliqui indifferenē cibis vtebātur in primitiua ecclesia cū scandalo infirmoꝝ hoc inconueniens sequebat q̄ infirmi fidē xpi blasphemabāt dicentes eā vocz citatē cibo⁹ inducere cōtra legis mādatū. Et ideo aplus dicit exquo per dñm iesum factuz est q̄ nihil est cōe. nō ergo bonū nostrū id est fides vel gratia xpi per quā libertatē a ceremonijs consecuti estis blasphemetur ab infirmis dicētib⁹ eā gule hominuz indulgere. Jaco. 2. Xpi blasphemāt nomē bonū qđ inuocatū ē sup vos. ō hoc bono dicit in ps. Mihi adherere deo bonū est. Deinde cū dicit Non em̄ rē. manifestat qđ dixerat sez in quo bonum nostrū cōsistat. r primo ondit in quo nō consistat dicens: Non em̄ est regnū dei esca r potus. Regnū aūt dei dicitur hic id per qđ deus regnat in nobis r ꝙ quod ad regnum ipsius ꝙuenimus. de quo dicitur Mat. 6. Adueniat regnū tuum. Et mich. 4. Regnabit dñs sup eos in mōte syon. Deo aūt cōiungimur r subdimur ꝓ interiorē intellectū r affectū vt dicit Jo. 4. Spiritus est deus r eos qui adorāt eū in spiritu r veritate adorare oportz. Et inde est q̄ regnum dei principaliter considerat m̄ interiora hominis non m̄ exteriora. Unde dicit Luc. 17. Regnū dei intra vos est. Ea vero que sunt exteriora ad corpus ptinentia in tantū ad regnū dei ptinent in q̄tum p ea ordinatur vel deordinat interior affectus m̄ ea in quib⁹ ꝓncipaliter consistit regnū dei. Et ideo cū esca r pot⁹ ad corpus ptineant ipsa m̄ se nō ptinent ad regnum dei nisi m̄ q̄ eis vtimur vel ab eis abstinemus. Unde dicit. 1. cor. 8. Esca aūt nos nō cōmendat deo. Neq̄ em̄ si non manducauerimus deficiemus: neq̄ si manducauerimus abundabimus. ꝑtinet tamē vsus vel abstinentia escē et potus ad regnū dei in q̄tū affectus hominis circa hoc ordinat vel deordinat. Unde aug. dicit in libro de q̄stionibus euāgelij r habet hic in glo. Justificat sapientia a filijs suis qui intelligūt nō in abstinēdo nec in manducando esse iusticia sed in equanimitate tolerādi inopiā r in tēperātia nō se corrūpēdi ꝓ abundantiam atq̄ importunitatem sumendi. Non em̄ interest q̄stio vt in glo. dicit quid alimentoꝝ vel q̄ tū q̄s accipiat dūmodo id faciat ꝓ cōgruentia hominū cū quibus viuit r ꝑsone sue r ꝓ valitudinis siue necessitate sed q̄ta facultate r sueritate animi careat his. vel cū oportet vel cū necesse est his carere. Secundo ostendit in quo cōsistat bonū nostrū qđ regnum dei vocat dicēs. Sed regnū dei est iusticia r pax r gaudiū in spiritusancto. Et iusticia referat ad exteriora opera quib⁹? homo vnicuiq̄ reddit qđ suū est ad volūtatē huiusmodi opera faciendi vt dicit Mat. 6. primū querite regnū dei r iusticiā eius. Pax autē referat ad effect⁹ iusticie. Per hoc em̄ pax maxime perturbatur q̄ vnus homo nō exhibet alteri qđ ei debet. Unde dicit Esa. 32. Op⁹ iusticie pax. Gaudium autē referendū est ad modū quo sunt iusticie operā

deamus adimplere per q̄ xp̄ianoꝝ pacem cōseruem⁹ he. 12. Pacē seqmini ⁊ sanctimoniā ⁊c. Custodiam⁹ inuicez ea q̄ sunt edificationis id ē ea p q̄ inuicez nos edificemus id est bonū cōseruemus ⁊ in meli⁹ ꝓuocemur. 1. cor. 4. Ad edificationē ecclesie q̄rite vt abundetis. Nō q̄dez fi er si in iusticia ⁊ spūali gaudio vixerim⁹. ¶ Quartā ratio nem ponit ibi. Moli ꝓpt̄ escā ⁊c. q̄ sumit ex reuerētia di uinorum opez q̄bus hoc reuerētie debem⁹: vt ea q̄ deus operat nō debeamus destruere ꝓpter aliqđ cōmodū corꝑozale. Et hoc est qđ dic̄. Moli ꝓpt̄ escā q̄ ad corpis vtili tatem ꝑtinet destruere opus dei. Quod q̄dē nō intelligi tur de quocunqꝫ dei ope. Nā omnia q̄ in cibum hominis veniunt dei opera sunt sicut terre nascentia ⁊ animalium carnes q̄ sunt homibus in cibū a deo cōcessa vt patz geñ. primo. 19. Sed intelligitur de opere gratie quod in nob ipse specialiter operatur. Phil. 2. Deus em̄ est qui ope ratur in nobis velle ⁊ pficere ꝓ bona voluntate. Hoc igi tur opus dei non debem⁹ in primo destruere ꝓpter escā nostram: sicut facere videbant illi qui turbatione ⁊ scan dalo ꝓximorum indifferentibus vtebantur.

Lectio tertia.

Omnia quidē mūda sunt sed malum
o est homini qui per offendiculū man
ducat. Bonum est nō māducare car
nem ⁊ nō bibere vinū: neq̄ in quo frater tu⁹ offēditur aut scandalizaꝫ aut infirmaꝫ. Tu fidem quā habes penes temetipm habe co rā deo. Beat⁹ q̄ nō iudicat semetipz i eo qđ ꝓ bat. q̄ āt discernit: si manducauerit dānat⁹ ē: q̄ nō ex fid̄. oē āt qđ nō ē ex fide peccatū est

Postq̄ apostolus posuit rationē ad ostendēdu⁹ q̄ nō de bemus cū scandalo ꝓximoꝝ indifferenť sumere oīa: hic ostendit qualiť aliqui cibi possunt esse mūdi ⁊ mundi. et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit q̄ sunt mūda ex sua na tura dicens: Omnia q̄dem q̄ scilicet ad escā hominis ꝑti neñ pñt mūda sūt. s. ex sui naꝫq̄ ex sui naꝫ. nō habēt q̄ aīam homis inq̄nent ꝑm illud. Mat. 15. Nō em̄ ne qđ i trat in os coinq̄nat hominem. 1. thi. 4. Omnis creatura dei bona. Licebanť autē in lege q̄dā īmunda nō natura sed significatione vt patet leuiť. 11. Sed ⁊ hanc īmunditi em xp̄s remouit implēdo veteris legis figuras. Unde dic tum est petro ac. 10. Quod deus purificauit tu ne com mune dixeris id est īmundū. Secūdo ibi. Sed maluz est homini ⁊c. Ostēdit qualiť aliq̄s cibus homini possit fie ri īmūdus vt sc̄z ex ei⁹ esu ꝑm animā inq̄neť. qđ q̄dē ostē dit fieri dupliciť. Primo ex eo q̄ aliq̄s cibū quēcunq̄ cū scādalo ꝓximoꝝ māducat. Secūdo ex eo q̄ cōtra conscē tiā māducat ibi. Beatus q̄ non iudicat ⁊c. Circa ꝑmū tria facit. Primo ostendit q̄d circa esum cibo⁹ sit malum dicēs: Licet omnia ex sui natura sint mūda sed tñ malum est homini q̄ māducat quēcunq̄ cibū ꝓ offendiculū id est cū confusione ⁊ scādalo ꝓximoꝝ. Mat. 19. Ue homini il li per quē scandalū venit. Secundo ostēdit quid circa hu iusmodi vsuz cibozū sit bonū dicēs: Bonū est nō māduca re carnē ⁊ nō bibere vinū. quoꝝ primū ꝑcipuū ē videť i ter cibos: secundū int̄ potus Et ab his quidem abstinere ponit bonū esse. vel ꝓpter carnis concupiscentiā edomā dam ꝑm illud eph. 5. Nolite inebriari vino in quo est lu xuria. Uel etiā vt homo reddať abilior ad spiritualia cō templāda ꝑm illud ecc. 2 Cogitaui a vino abstrahere car nem meā vt animū meū trāsferrē ad sapiētiā. Sed hoc nō intendit hic aplūs dicere sed q̄ bonū est his nō vti cū scā dalo ꝓximoꝝ. quod quidē apparet ex hoc qđ subdit. Ne ꝙ in quo frater tuus offendiť ⁊c. Quasi dicat. Non solū dico de vino ⁊ carnibus q̄ bonū est eis nō vti: sed quoc̄ q̄ alio cibo fraťr tuus offendiť id est turbať contra te q̄s illicite agentē ꝓ quod pax eius ꝙturbať aut scandalizatur id est ad casum peccati ꝓuocatur ꝓpter quod ledit ei⁹ iu stitia aut infirmať id est saltē in dubitationē venit vtrum hoc qđ agitur sit licitū ꝑ quod eius spirituale gaudiū di minuiť Unde ⁊ ipse aplūs dicit. 1. cor. 8. Si esca scanda lizat fratrē meū nō manducabo carnē in eternū ne fratrez meum scandalizem. Sed cū licitū sit his cibis vti si est ab his abstinendū ꝓpter hoc q̄ viteꝝ scādalum ꝓximoꝝ videtur pari ratiōe q̄ ab omnibus licitis q̄ nō sunt neces saria ad salutē sicut sunt necessaria iusticia pax ⁊ spiritua le gaudiū sit ꝓpter ꝓximoꝝ scandalū abstinendū. Et ita videtur q̄ homini nō liceat sua repetere cū scandalo ꝓxi mi. Sed dicendū est q̄ si scādalū ex īfirmitate vel ex igno rantia ꝓueniat eoꝝ qui ꝓpter hoc q̄ scandalizatur ad vitā dum hoc scandalū vebet homo a licitis abstinere si nō sūt necessaria ad salutē. Hoc em̄ est scandalū pusilloꝝ qđ do minus vitari iubet. Mat. 18. Uidete ne cōdemnetis vnū ex his pusillis. Si vero huiusmodi scandalū ex malicia ꝓ ueniat eoꝝ q̄ scandalizanť tale scādalū est quasi phariseo rū qđ dns Mat. 15 docuit esse ꝓtēnendū. Unde ad vitā dum huiusmodi scādalū nō oportet a licitꝫ abstinere. Sz tamē circa scandalū pusilloꝝ attendendū est q̄ ꝓpter illū vitandū teneť homo vsū licitorū differre quousqꝫ reddita ratione hoc scandalū amoueri possit. Si vero ratione red dita adhuc scandalū maneat: tūc nō videtur ex ignorantia vel ex infirmitate ꝓcedere sed ex malitia. ⁊ fic iā ꝙtinebit ad scandalū phariseoꝝ. Tertio excludit quādam excusa tionē. Posset em̄ aliquis dicere. Licet ꝓximus scanda lizetur de hoc q̄ indifferenť ego cibis vtoꝝ tamē ad ostēn sionē mee fidei ꝑ quā certū est hoc mihi licere volo indif ferenter cibis vti. Sed hanc responsionē excludēs aplūs dicit. Tu qui scilicet indifferenť cibis vteris fidez habes rectā apud temetipsum ꝑ quā constat licitū esse his cibis vti. Bona quidē ⁊ laudabilis est fides ista. sed habe eaz in occulto cozam deo cui talis fides placet. Ecc. 1. Bene placitū est deo fides ⁊ māsuetudo. Quasi dicat Nō opor tet q̄ fidem istā manifestes ꝑ operis executionez vbi hoc fit cū scandalo ꝓximoꝝ. Sed cōtra videtur esse qđ dicit s. 10. Corde creditꝫ ad iusticiā. oze autē cōfessio fit ad sa lutē. Non ergo videť q̄ sufficiat cozde solum cozā deo fi dem habere sed opoꝛ et huiusmodi fidem ꝓximo mani festare confitendo. Dicēdū est autē q̄ eoꝝ que sunt fidei quedam sunt que nō sunt ꝑfecte ꝑ ecclesiā manifestata si cut in ꝓmittua ecclesia nodū erat ꝑfecte declaratū apud homines q̄ illi qui erant ex iudeis conuersi non tenerent tur legalia obseruare. et sicut tpe augu. nodū erat ꝑ eccle siam declaratū q̄ anima nō esset ex traduce. Unde in hu iusmodi sufficit homini q̄ fidē habeat coram deo. nec opoꝛ tet q̄ fidem suā ꝓpalet cū scādalo ꝓximoꝝ nisi forte apō eos qui habent de fide determinare. Quedā vero sūt ad fidem ꝑtinentia ꝑ ecclesiam determinata. ⁊ in talib⁹ non sufficit fidem habere cozā deo. sed oportet q̄ coram ꝓxi mo fidem quis confiteať ꝙtum cunq̄ ex hoc aliquis scan dalizetur. quia veritas doctrine non est dimittenda ꝓpt scandalū. sicut nec xp̄s veritatē sue doctrine ꝓpter scan dalum phariseoꝝ dimisit. vt habeť Mat. 15. Sciendu etiam q̄ licet circa talia opoꝛteat q̄ homo fidem suā ma nifestet confessione verboꝝ. non tñ opoꝛtet q̄ eam mani festet executione operis: sicut si aliquis tenet fide vti ma trimonio esse licitū nō requiriť ab eo q̄ matrimonio vta tur ad fidei sue manifestationē. Et sic etiā nō requirebať ab eis qui rectā fidē habebant q̄ fidem suā vsu cibo⁹ ma nifestarent. Poterať em̄ manifestare verbotenus cōfiten do ¶ Deinde cū dicit. Beatus q̄ nō iudicat ⁊c. Ostendit quō cibo⁹ vsus efficiť aliquib⁹ īmundus ex eo q̄ est con

tra conscientiā. Et circa hoc tria facit. Ꝑrio ondit quid circa hoc sit bonū vt sc̄z ō eo qđ homo facit nō habeat cō scientiā remordentē. Unde dicit. Beat⁹ q̄ nō iudicat se metipsum id est cuius conscientia eū nō reꝓhendit vl̄ con demnat in eo qđ ꝓbat id est approbat esse faciendū Sed hoc est intelligendū si recta fide approbet aliq̄d esse faciē dum. Si autē falsa opinione approbat aliq̄d esse faciendz puta si arbitraꝫ obsequiū se ꝑstare deo de eo q̄ discipulos xp̄i interficit. vt dicit Joh̄. 16 Non excusať ex eo q̄ circa hoc nō iudicat semetipm. imo beatioz esset si circa hoc eū conscientia reꝓhenderet in ꝙtuz ꝑ hoc a peccato magis ꝓ hiberek. Sed in his q̄ sunt licita est intelligendum q̄ hic aplūs dicit. Hoc em̄ ad gloziam hominis ꝑtinet q̄ eū sua conscientia nō reꝓhendat. 2. cor. 1. Gloria nr̄a hec ē te stimoniū cōscientie nostre. Job. 27. Neq̄ em̄ reꝓhendit me coꝛ meū i omni vita mea. Secūdo ondit q̄d circa hoc sit malū vt sc̄z contra conscientiā agat. Ad̄ dicit. Qui āt discernit id est q̄ habet opinionē falsam q̄ oportuit cibos discernere si manducauerit scilicet cibos quos reputat es se illicitos damnatus est ex hoc q̄ ꝙtum in ipso est habet voluntatē faciendi qđ est illicitū ⁊ sic delinquit ꝓtio iu dicio cōdemnatus vt dicit titū. 3. ¶ Tertio assignat cau sam eius qđ dixerat dicēs: Quia non ex fide ideo scilicet condemnatus est. Potest autē hic fides dupliciť accipi. Uno modo ō fide q̄ ē virtus. Allo modo ꝑm q̄ fides dici tur conscientia. Et he due acceptiones non differunt ni si ꝑm differentiā priciaris ⁊ vniuersalis. Jd em̄ qđ vni uersaliter fide tenemus. puta vsum cibo⁹ esse licitū vl̄ il licitū cōscientia applicat ad opus qđ est factū vel faciēdū Dicitur ergo Jdeo eū q̄ māducat ⁊ discernit esse condem natū. q̄ hec nō est ex fide immo est cōtra fidē id est contra veritatem fidei ⁊ cōtra conscientiā facientis. he. 11. Sine fide ꝑ possibile est placere deo. Et q̄ hec sit sufficiens cau sa cōdēnatiōis ondit subdēs Omne āt qđ nō ē ex fide pec catū ē. Ex quo videť q̄ fic ōz i glo. ois vita infideliū pec catū sit: sic ois vita fideliū ē meritoria in ꝙtū ad dei gliaz ordinať ꝛz illū. 1. cor. 10. Sive manducatis sive bibitꝫ sive aliq̄d ali ud facitis. omnia in gloziā dei facite. Sed di cendū est q̄ aliter se habet fidelis ad bonuz ⁊ infidelis ad malum. Nam in homīe q̄ habet fidē formatā nihil est dā nationis vt. s. 8. dictū est. Sed in homine infideli cuz ifi delitate est bonū nature. Et ideo cū aliq̄s infidel ex dicta mine rationis aliq̄d bonū facit nō referendo ad malū finē non peccat. Non tñ opus eius est meritoriū: q̄z nō est gra tia informatū. ⁊ hoc est qđ in glo. dicit. Nihil bonuz est sine summo bono id est nullū bonū meritoriū est sine gra tia dei. ⁊ vbi deest agnitio vite eterne ⁊ cōmutabilis ve ritatis q̄ sc̄z est ꝑ fidem falsa virtus est in optimis mozib⁹ inq̄tū sc̄z nō referť ad fidē beatitudinis eñe. Cū ꝟo hō infidelis aliq̄d agit ex eo q̄ infidel est manifestū est q̄ pec cat. Unde in glo. 6z. Opus omne qđ nō est ex fide pecca tū est. sic est intelligendū. Omne qđ est cōtra fidē vl̄ con tra conscientiā peccatū ē. ⁊ si er genere suo bonū eē videa tur. puta si paganus ad honoꝛē suoꝝ deoꝝ virginitatem fuet vel elemosinā der. hoc ipso peccat. tit. 1. Coinq̄natis ⁊ infidelibus nihil mundū est. sz inq̄nate sunt eoꝝ ⁊ mēs ⁊ conscientia.

Incipit capitulū quintūdecimū.

Debemus aūt nos firmiozes ibecil
o litates infirmoꝝ sustinerē. ⁊ nō no
bis placerē. Unusq̄sq̄ vr̄m ꝓximo suo placeat i bonū: ad edificatiōz Etem̄ xp̄s nō sibi pla cuit. sz sicut scriptū ē. Impꝛoperia ipꝛoperā tiū tibi cecideꝛt sup me. Quecūq̄ ei scripta sunt ad nr̄az doctrinā scripta sunt. vt ꝑ patien tiā ⁊ cōsolationē scripturaꝝ spē habeam⁹ Deus aūt patiētie ⁊ solatii det vobis idipm sapere in alterutꝛ ꝑm ieſuz xp̄m: vt vnanimes [illegible] honorificetis deū ⁊ patrē dñi nr̄i ie su xp̄i. Ꝓpter qđ suscipite inuicem sicut ⁊ xp̄s suscepit vos in honorē dei. Dico ei xp̄m iesum ministꝛ fuisse circūcisionis ꝓpt veri tatē dei ad cōfirmādas ꝓmissiones patrū. gē tes aūt sup misericordia honorare deuz sicut scriptū est. Ꝓpterea cōfitebor tibi in gēti bus dñe: ⁊nomini tuo cātabo. Et iterū dicit Letami gētes cū plebe eius. Et iterū. Laū date oēs gētes dñm: ⁊ magnificate eū omēs ppli. Et rursus esaias ait. Et erit radix ieſſe ⁊ qui exurget regere gētes: in eū gentes spe rabūt. Deus aūt spei repleat vos omni gau dio ⁊ pace in credēdo vt abūdetꝫ in spe ⁊ vir tute spiritussancti.

Supra aplūs docuit q̄ maiozes debēt scādala īfirmoꝝ vi tare ꝟ docet q̄ maiozes debēt et infirmitates mīoꝝ susti nere. Et circa hoc duo facit. Ꝑrio ꝓponit admonitionē. Secdo manifestat eā ibi. Unusq̄sq̄ nr̄m ⁊c. Ista admoni tio duo cōtinet quoꝝ ꝑmū ꝑtinet ad exteriorē actū. Unde dicit Nō solū debem⁹ scādala īfirmoꝝ vitare sz et nos q̄ sumus firmiozes in fide debem⁹ sustinere ibecillitatē īfir moꝝ. Sicut em̄ in materiali edificio eligunť aliq̄ firmio ra ad sustinēdū totū edificij pōdus: qđ ex fragiliozi materia suppoñt. sic sunt fundamēta ⁊ colūne. ita et in spūali eccle edificio nō solū eligunť sz effuliunť aliq̄ firmiozes vt su stineāt pōdus alioꝝ. Un in ps 6z. Ego firmaui colūnas eius. Et gal'. 6. Alť alteri⁹ onera portate. Sustinent aūt firmiozes ibecillitates īfirmoꝝ dū eoꝝ defectus patiēter ferūt ⁊ ꝑ posse subleuare nituntť. Secm̄ aūt ꝑtinet ad in teriorē intētionē. Unde 6z. Et nō debemus nob placere ita sc̄z vt sp illō velim⁹ ꝓplere qđ nob placet ⁊ q̄ sunt nob vtilia. 1. cor. 10. Sic̄ ⁊ ego ꝓia oīb⁹ placeo. ¶ Deinde cū dicit Unusq̄sq̄ vr̄m ⁊c. māifestat ꝓpositā admonitio nē ⁊ ꝓmo ꝙtū ad sc̄az ꝑtē. Secdo ꝙtū ad ꝑmā ibi. Ꝓpz pter qđ suscipite inuicē ⁊c. Circa ꝑmū duo facit. Primo exp̄it qđ dixerat. Secdo rōez iducit ibi. Etenim xp̄s non sibi ⁊c. Dicit ergo ꝓmo Jta victū est q̄ nos nō debe⁹ nob placerē. Et hoc q̄dē ē q̄z vnusq̄sq̄ nr̄m q̄ sum⁹ firmiozes debet placere ꝓrio suo fīrmo id ē ꝺ sc̄ēdere ei i his q̄ ei placēt nō tñ in his q̄ mala sūt. sic Esa. 3. q̄dā reꝓhendit Dom̄ini nob placēcia ⁊c. Et ideo subdit. Jn bonū. Si milit et nō debem⁹ intēdere vt hōib⁹ placeam⁹ ꝓpt bu manū fauoꝛē vl̄ gl'iam cū in ps. 6z. Deꝰ dissipauit ossa eo rū q̄ hominib⁹ placēt. Sed ad honoꝛē dei ⁊ vtilitatē ꝓrio rum. Unde subdit. Ad edificationē .i. ꝓpt hoc q̄ aliozū volūtati cōdescēdētis ipi edificenť in fide ⁊ dilectiōe xp̄i s. 14. Que edificatiōis sunt ꝙuicē custodiam⁹. ¶ Dein de cū dicit. Etem̄ xp̄s ⁊c. assignat rōez eiꝰ qđ dixerat exē plo xp̄i. Et ꝓmo ꝑ pōit exēplū xp̄i. Secdo ondit ei⁹ exēplū eē nob imitādū ibi. Quecūq̄ scripta sūt ⁊c. Tertio sbiūgit ozōez vt id ꝙplere possim⁹ ibi. Deꝰ āt pacꝭ ⁊c. Circa ꝑmum duo facit. Ꝑrimo ꝓponit exemplū dicens: Dictuz est q̄ non debem⁹ nobis placere scilicet ꝑm nostrā ꝑuta tam voluntatē. Etem̄ xp̄s qui est caput nostꝛ nō sibi pla cuit dū elegit pati ꝑ nostra salutez ea que sue ꝓprie vo luntati erant cōtraria scilicet naturali voluntati huma

ñe vt impleret diuinā q̄ sibi ⁊ patri erat cōmunis. ſm illō Mat. 26. Non mea volūtas ſed tua fiat. Secūdo ad hoc auctoritatē inducit dicens. Sed ſicut ſcriptum eſt in pſ. ex ꝑſona xp̄i dicentis ad patrē. O pater iꝓperia iudeorum iꝓperantiū tibi id eſt te blaſphemantiū p̄ ſua mala opera. ⁊ p̄ hoc q̄ veritati tue doctrine contradicūt ceciderunt ſuper me: quia videlicet opprimere me voluerūt: q̄ voluntatē tuam eis ꝓponebā ⁊ eoꝝ mala opera redargue bam Jo. 15. Sed oderunt me ⁊ patrē meū. ¶Poteſt ⁊ hoc referri ad peccata totius hūani generis q̄ omnia peccata quodammodo ſunt iꝓperia dei in q̄tū p̄ ea lex dei cō temnitur Eſa. 1. Derelinquerūt dñm blaſphemauerūt ſā ctum iſrl. Sic ergo iꝓperia iꝓperantiū deo ceciderūt ſuper xp̄m in q̄tū ipſe p̄ peccatis omniū moꝛtuꝰ eſt. Eſa. 53. Deꝰ poſuit i eo iniq̄tatē omniū noſtrꝝ. 1. Pe. 2. Peccata noſtra ꝓtulit in corꝑe ſuo ſup lignū. ¶Deinde cuꝫ dicit Quecunq̄ enī ſcripta ſunt ⁊c. oſtendit q̄ hoc exemplū xp̄i ſit nobis imitandū dicens: Quecunq̄ enī ſcripta ſunt in ſacra ſcriptura: vel de xp̄o vl̄ de mēbris eius ſcripta ſunt ad noſtrā doctrinā. Nulla enī neceſſitas fuit hec ſcribere niſi ꝓp̄ nos vt ex his inſtruamur. 2. thi. 3. Omnis doctrina diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum ⁊ eruiendū ⁊c. Quid autē in ſcripturis ad noſtrā doctrinam cōtineat oſtendit ſubdens. Et p̄ patientiā ⁊ conſolationē ſcripturaꝝ id eſt quas ſcripture continēt. Continet enīm in ſacra ſcriptura patiētia ſanctoꝝ in malis ſuſtinendis. Jac. vltimo. Patiētiam iob audiſtis. Continet etiā in eis cōſolatio quā deus eis exhibuit ſm illud p̄ſ. Dedꝰ multitudinē doloꝝ meoꝝ in corde meo cōſolationes tue letificauerunt aiāmā meā. Et 1. ꝓpe. 1. dicit. Prenuncians eas que in xp̄o ſunt paſſiones. quod ꝓtinz ad patientiaz. ⁊ poſteriozes gloriaz q̄ ꝓtinet ad ꝓſolationē. Que autē fructū ex hac doctrina ſuſcipiamus oſtendit ſubdēs Spēm habeam⁹. Per hoc enim q̄ ex ſacra ſcriptura inſtruimur eos qui pacient ꝓpter deum tribulationes ſuſtinuerunt diuinitus cōſolatos fuiſſe ſpez accepim⁹ vt ⁊ ipſi cōſolemur ſi in ipſis fuerim⁹ patientes. Job. 13. Etſi occiderit me in ipſo ſperabo. ¶Deinde cū dicit. Deus autē patientie ⁊c. q̄ videbāt nimis arduū vt pur⁹ homo poſſit exemplū xp̄i imitari ſm illud Ecc. 2. Quid eſt homo vt ſequi poſſit regē factorem ſuū. ideo adhibet orationis ſuffragiū dicēs. ¶Deus autē patientie ſez patoꝝ. p̄ſ. Tu es patientia mea. Et ſolatij. i. qui ſpiritualē cōſolationez largiꝛ. 2. coꝛ. 1. Pater miſericordiaꝝ ⁊ deus totius cōſolationis det vobis a quo eſt omne datū optimū vt dicitur Jac. 1. Idipſum ſapere in alterutꝝ id eſt vt inuicē idē ſapiatis ⁊c. 2. coꝛ. vltimo. Idē ſapire. pacē habete. Nō q̄dem ſm conſenſum in peccatū: ſed ſm̄ ieſum xp̄m. ⁊c quo dicit ephe. 2. Ipſe eſt pax noſtra q̄ fecit vtraq̄ vnuꝫ Ut per hoc q̄ idez ſapitis vnanimes exiſtentes p̄ fidei ⁊ charitatis conſenſum ſm illud p̄ſ. ſm aliā lrāz. Qui habitare facit vnanimes in domo. Uno oze id ē vna oris cōfeſſione q̄ ex vnitate fidei ꝓcedit. 1. coꝛ. 1. Idipſum dicatis omnes. vt p̄ conformitate cordis ⁊ oris honorificetis deū omniū creatoꝛē. idipm̄ ēt exiſtentē patrē dñi nr̄i ieſu xp̄i p̄ quē nos ſibi in filios adoptauit. 1. reg. 2. Qui honorificauerit me honorificabo eū. Mal. 1. Si ego paꝛ vbi eſt honoꝛ meus. ¶Deinde cū dicit. Propter q̄ ſuſcipite inuicē. manifeſtat ꝑmā ꝓtē admonitionis. In qua dixerat q̄ firmiozes debēt ībecillitatē infirmoꝝ ſuſtinere. Et circa hoc duo facit. Primo reſumit admonitionē. Secūdo inducit rationē exemplo xp̄i ibi. Sicut ⁊ xp̄s ⁊c. Tertio ſubiungit oratiōnē ibi. Deus aūt ſpei ⁊c. Dicit ergo ꝓmo ꝓpter q̄ id eſt qz ea q̄ ſcripta ſūt ad noſtrā doctrinā ordinanꝛ ſez exempla xp̄i ⁊ aliozū ſanctoꝝ. conſequenter ſuſcipite inuicē ſm caritatis affectū vt ſez vnus ſuſtineat ea que ſunt alterius ſicut ⁊ vult ſe ſuſtineri ꝑtū caritas ꝑmittit. ⁊ vnus aliū etiā ſuſcipiat ad iuuandū ⁊ ꝓmouendū. ſ. 14. Infirmū in fide ſuſcipite. ¶Deinde cū dicit. Sicut ⁊ chriſtus ſuſcepit vos ⁊c. aſſignat ratiōez exemplo chriſti et primo ponit eius exemplum dicens: Sicut ⁊ chriſtus ſuſcepit vos ſcilicz in ſua ꝓfectione ⁊ cura. Eſa. 42. Ecce ſeruus meus ſuſcipiā eū. Luc. 1. Suſcepit iſrl̄ puerū ſuū recordar⁹ ē miſericordie ſue. Et hoc in honoꝛē dei in quē omnia referebat Jo. 8. Honorifico patrē meū ⁊ vos inhonoꝛaſtis me. Ex quo datur intelligi q̄ ⁊ nos inuicē debem⁹ ſuſcipere in his q̄ ꝓtinent ad honoꝛez dei. Secundo ibi. Dico enī xp̄m ⁊c. manifeſtat q̄ dixerat. ⁊ primo q̄dem q̄tū ad iudeos. Secūdo q̄tū ad gentiles ibi. Gentes aūt ⁊c. Dicit ergo ꝓmo dictum eſt q̄ xp̄s vos ſuſcepit q̄ eſtis congregati in vnitate fidei ex iudeis ⁊ gentilibus. Et hoc patet q̄tū ad vtroſq̄. Dico q̄ xp̄m miniſtrū fuiſſe circūciſionis. Eſt enī ipſe actor fidei q̄tum ad omnes ſm illud he. 12. Aſpicientes in actoꝛē fidei ⁊c Sed in ꝓpria perſona non exhibuit ſeipſum niſi iudeis ſm illud Mat. 15. Non ſū miſſus niſi ad oues q̄ perierūt domus iſrael. Eſa. 65. Nō audiet voꝛ eius foris. Et hoc quidē ꝓpter veritatē dei: vt ſez veritas dei ꝑmittētis cōprobaret. ſ. 3. Eſt autē deus verax. Unde ſubdit. Ad cōfirmandas ꝑmiſſiones patꝝ id eſt vt p̄ hoc implerentur ꝑmiſſiones patribus facte Luc. 1. Erexit coznu ſalut⁹ nobis in domo dauid pueri ſui ſicut locutus p̄ os ſanctoruꝫ 2. coꝛ. 1. Quotquot ſunt ꝑmiſſiones dei in illo ē. ¶Deinde cū dicit. Gentes autē ⁊c. ꝓtēdit etiā gentes ſuſcepturas a xp̄o. Et primo ꝓponit q̄d intendit. Secūdo cōfirmat p̄ auctoritatē ibi. Sicut ſcriptum eſt ⁊c. Dicit ergo. Ita dictū ē q̄ xp̄s ſuſcepit iudeos ꝓpter veritatē dei vt ꝑmiſſiones patrū implerentur. gentibus autē nō erant ꝓmiſſiones facte. Unde hoc nō habet locū q̄tū ad gētiles ſed ſunt ꝓpter miſericordiā ſuſcepti. Et hoc eſt q̄d dicit Gentes aūt debēt honozare deuz ſup miſericordia eis exhibita per xp̄m: q̄z licet eis p̄ſonaliter non ꝑdicauerit: ad eos tamē diſcipulos ſuos miſit qui in gentib⁹ miniſteriū predicationis exercuerunt. ſicut ipſe exercuerat in iudeis ſm illud Mat. vltimo. Euntes docete omnes gētes. Et ō hac miſericordia dicit in pſ. Miſericordia dñi plena ē terra. Luc. 1. Miſericordia eius a ꝓgenie in ꝓgenies timentibus eū ⁊c. Sic ergo aplūs couerſionē iudeoꝝ attribuit veritati diuine. conuerſionē gentiliū, diuine miſericordie. Contra q̄d videt eſſe q̄d dicit in pſ. Uniuerſe vie dñi miſericordia ⁊ veritas. Sed dicēdū eſt q̄ p̄ hoc q̄ aſcribit vocationē iudeoꝝ diuine veritati nō excludit miſericordiā: q̄z ⁊ aplūs ex iudeis natus dicit. 1. thi. 1. Miſericordiā conſecutus ſum. Et hoc ipſum miſericordie fuit q̄ deus patribus ꝓmiſſiones fecit de poſteriozuꝫ ſalute. Similiē ēt p̄ hoc q̄ vocationē gentiū aſcribit diuine miſericordie nō excludit totaliē diuinam ꝟitatē: q̄z hoc ipm ad diuinā ꝟitatē ꝓtinebat q̄ ꝓpoſitū ſuū de ſaluatiōe gētiū ſpleuit q̄d ad ep̄s 3. dicit apls eē ſacramētū abſcōditū a ſeculis in deo. Sed aliq̄s mod⁹ veritat⁹ ſ. ꝑ ipletiōe ꝓmiſſoꝝ ꝓſideraꝛ i vocatiōe iudeoꝝ. q̄ nō ꝓſideraꝛ i vocatione gētiū q̄b⁹ ꝓmiſſiones nō ſunt facte. ¶Deinde cū dicit. Sicut ſcriptū ē ⁊c. confirmat q̄d dixerat de puerſiōe gētium p̄ auctoritatē. Licz enī gētib⁹ nō fuerit re ꝓmiſſa vocatio ad fidē xp̄i nō tñ ex ꝓuiſo accidit: ſz fuit ꝓnūciata vaticinijs ꝓphaꝝ. Inducit aūt q̄tuoꝛ auctoritates quaꝝ ꝑma ꝓtinet gr̄aꝝ actiones xp̄i ad patrē. ꝑ puerſiōe gētiū ꝑ ipm̄ factā. Un̄ dicit. Sicē ſcriptū ē in pſ. ex ꝑſona xp̄i. 17. Conſtitues me in caput gentiū ⁊ ab inſurgētib⁹ ī me iudeis exaltab⁹ me o de⁹ ꝑ ego xp̄s ꝓfitebor tibi ꝓfeſſione gr̄aꝝ actiōis ī gētib⁹. i. ꝑ gētiū puerſiōe q̄ me facta ⁊ cātabo noua quadam mētis exultatione nomini tuo q̄d eſt manifeſtum eſt ſm illud Johan. 17. Manifeſtaui nomē tuū hominibus quos dediſti mihi. Uel aliter. Cōfitebor tibi in gentibus id eſt faciā q̄ tibi; gētes cōfiteanꝛ cōfeſſione fidei. pſ. Confiteanꝛ tibi populi deus confiteanꝛ tibi populi omnes. ⁊ nomini tuo cātabo id eſt faciā q̄ gentes cantent tibi canticū q̄d cōſiſtit in exultatiōe ſpūs renouati. pſ. Cantate dño canticū nouum. cātate dño oīs terra. Secunda auctoritas continet adunationē gentiū ⁊ iudeorum. Unde ſubdit. Et iterū dicit ſcriptura Eſa. 35. Letamini gentes cū plebe eius id eſt ſimul cōmunē exultationem aſſūmatis cū iudeis qui olim erāt plebs ei⁹. Eſa. 9. Letabunt coram te ſicut qui letanꝛ in meſſe. Jo. 10. Fiet vnū ouile ⁊ vnus paſtoꝛ. Noſtra aūt īra habet. Letamini cum hieruſalē ⁊ exultate in ea omnes q̄ diligitis eā. Tertia auctoritas continet deuotionē gentiū ad deum. Unde ſubdit. Et iterū ſcriptū eſt in pſ. Laudate omnes gentes dominū ſcilicet eius bonitatē cōfitentes. pſ. A ſolis oꝛtu vſq̄ ad occaſuꝫ laudabile nomē domini. Et omnes populi non ſolū populus iudeoꝝ magnificate eū id eſt credite magnū id eſt q̄ ſua magnitudine omnē laudē exceḋat. ecc. 43. Benedicētes dñm exaltate illū q̄tū poteſtis. maioꝛ eſt enī omni laude. Mal. 1. Ab oꝛtu ſolis vſq̄ ad occaſum magnū eſt nomē meū in gentibus. Quarta auctoritas continet reuerentiā gentiū ad xp̄m. Unde ſubdit. Et rurſus Eſaias ait. 11. Erit radix yeſſe. In quo ꝓnūciat xp̄i oꝛiginē ex dauid ſemine naſciturū. Yeſſe nāq̄ fuit pater dauid. Dicit ergo Erit radix yeſſe ex cui⁹ pullulatione xp̄s naſcet. Eſa. 11. Egredietur virga de radice yeſſe et flos ⁊c. Uel chriſt⁹ erit radix yeſſe: quia licet ex yeſſe p̄ceſſerit ſm carnis oꝛiginē tamē ſua virtute yeſſe ſuſtentauit ⁊ gratiam ei influxit. ſ. 11. Non tu radicē portas ſz radix te. ¶Deinde tangit xp̄i officiū ſubdens. Et qui exurget in tantā gratie excellentiā vt poſſit regere gētes eos diuino cultui ſubiugando quod nullus ante eū facere potuit. pſ. Dabo tibi gentes hereditatē tuā. Reges eos in virga ferrea. Ultimo ponit deuotionē gentiū ad chriſtum dicens. In eum gentes ſperabunt. vt ſcilicet per eū hereditatē celeſtis glozie conſequantur. 1. Pe. 1. Regenerauit nos in ſpem viuā per reſurrectionē ieſu chriſti ex mortuis. ¶Deinde cū dicit. Deꝰ autē ſpei ⁊c. ſubiungit oratiōnē dicens: dictū eſt q̄ in chriſtū gentes ſperabūt. Deus autē ſpei id ē qui nobis hanc ſpem infundit ſm illud pſ. Spes mea domine. Uel deus ſpei id eſt in quo ſperādum eſt repleat vos omni gaudio ſez ſpūali q̄d eſt de deo Mee. 8. Haudiū enī dñi eſt fortitudo vr̄a q̄ quā bō in ſeipſo ⁊ ad deū ⁊ ad ꝓximum eſt pacatus. pſ. Dar⁹ mīta diligentibus legē tuā dñe. In credendo. Quaſi dicat. Utcū hoc q̄ creditis etiā pacem ⁊ gaudiū habeatis que quidem ſunt caritatis effectus. ſm illud gal. 5. Fructus autem ſpūs ſunt caritas gaudiū par. Unde patet q̄ a deo qui eſt datoꝛ ſpei optat eis vt cū fide habeant caritatem per quā fides operat. vt gal. 5. Ne fides eoꝝ ſit ſterilis ⁊ moꝛtua: quia fides ſine operibus moꝛtua eſt. vt dicitur Jac. 2. Et vt ſic p̄ plenitudinē harū virtutū abūdet ꝓficiendo de bono in melius. nō ſolū i ſpe ſed etiā in virtute ſpiritusſancti id eſt in caritate que in coꝛdibus noſtris diffundit⁹ per ſpiritūſanctū vt. ſ. 5. dictū ē. 2. coꝛ. 9. Potēs eſt aūt dñs omnē gratiā abūdare facere in vobis.

Lectio ſecunda.

Certus ſuz autem fratres mei ⁊ ego ipſe de vobis: q̄m ⁊ ipſi pleni eſtis dilectiōe. repleti omni ſcientia. ita vt poſſitis alterutꝝ monere. Audacius aūt ſcripſi vobis fratres ex ꝑte. tanq̄ ī memoriā vos reducēs ꝓpter gratiā q̄ data ēmihi a deo vt ſim miniſter xp̄i ieſu in gētibus ſanctificans euāgeliū dei: vt fiat oblatio gentiū accepta ⁊ ſanctificata in ſpiritu ſancto. Habeo igitur gloriā in xp̄o ieſu ad deū. Non enī audeo aliquid loqui eoꝝ que p̄ me nō efficit xp̄s ī obedientiā gentiū in verbo ⁊ factis in virtute ſignoꝝ ⁊ ꝓdigioꝝ in virtute ſpūſſancti. ita vt ab hieruſalē p̄ circuitū vſq̄ ad illiricū repleuerim euāgeliū xp̄i. Sic autē ꝓdicaui euāgeliū hoc. nō vbi nominatus eſt xp̄s ne ſup alienū fundamentū edificarē: ſed ſicut ſcriptū ē Un̄ quibus nō ē annūciatū de eo videbūt: ⁊ qui nō audierūt de eo intelligent.

Poſt q̄ apoſtolus generalibus āmonitionibus romanos inſtruxerat: hic intipit eis quedā familiaria ſcribere. Et primo quedā pertinentia ad ſeipſum. Secundo quedam pertinentia ad alios. 16. cap. ibi. Cōmēdo autē vob⁹ phēben ⁊c. Circa primū tria facit. Primo excuſat preſūptionem de hoc q̄ eos inſtruxerat ⁊ reprehenderat. Secūdo excuſat ſuā tarditatez circa viſitationē eoꝝ ibi. Propter quod plurimū impediebar. Tertio petit ſuffragia orationum ipſoꝝ ibi. Obſecro autē vos fratres ⁊c. Et circa p̄mum duo facit. Primo excludit oppoſitā cauſam inſtruēndi et arguēdi eos. Secundo aſſignat veꝝ cauſā ibi. Audacius enī ſcripſi ⁊c. Circa primū conſider andū eſt q̄ ali quis poſſet credere apoſtolū ideo ſcripſiſſe romanis quia eſtimaret nullū eſſe apud romanos qui poſſet inſtruere ⁊ coꝛrigere. Sed hoc ipſe excludit dicens. Certus ſum enī fratres mei p̄ ea que de vobis audiui q̄m idonei eſtis ad admonendū qui inter vos admonitiōe indigent. Ad hoc autē vt aliquis recte admoneat duo requiruñ. quoꝝ ꝑmum eſt vt nō ex odio vel ira ſed ex dilectiōe moneat. Ps illud pſ. Coꝛripiet me iuſtus in miſericordia. Et gal. 6. Vos qui ſpirituales eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis. Et q̄tum ad hoc dicit. q̄m ⁊ ipſi pleni eſtis dilectiōe. Eze. 10. Imple manū tuā ꝑunis ignis q̄ fuit īter cherubin qui eſt ignis caritatis. Secundo requirit ſcientia veritatis eo q̄ quidā habent zelū dei in coꝛrigendo ſz nō ſm ſcientiā vt. ſ. 10. dictū eſt. Et ideo ſubdit. Repleti omni ſcientia ſcilicet ⁊ humana ⁊ diuina ⁊ veteris ⁊ noue legis. 1. coꝛ. 1. In omnibus diuites facti eſtis in illo in omni verbo ⁊ in omni ſcientia. Et ex hoc ꝓcludit ſic. Ita vt poſſitis cōuenienter ꝓpter dilectionē ⁊ ſcientiā alterutrum monere. Quia enī in multis offendimus omnes vt dicit Jac. 3. Oꝛtet vt inuicē moneamus: q̄z vt dicit eccl. 17. Uni cuiq̄ mādauit de⁹ de ꝓximo ſuo. ¶Deinde cū dicit Audacius ⁊c. aſſignat veꝝ cauſaz quare eos ammonuerat ⁊ coꝛexerat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit q̄ hoc ꝓtinebat ad auctoritatē apoſtolat⁹ ſibi cōmiſſam. Secūdo oſtendit qualiter hac poteſtate vſus fuerit ibi. Habeo igit gloriā ⁊c. Dicit ergo Audacius autē id eſt ſecurius ſcripſi vobis errores ⁊ defectus vr̄os arguendo. q̄d q̄dē ad audacie ꝓſumptionē poſſet aſcribi. ꝓp̄ hoc q̄ offenſionē vr̄am nō timui. Job. 39. Audacē in bellū current. armatis. Sed hec ꝓſumptio excuſat ex trib⁹. Primo q̄dē ex ꝓditiōe eoꝝ q̄b⁹ ſcribebat q̄z ⁊ ſi inēquitia ī nos eſſent aliq̄ reſpectu quoꝝ talis reprehēſio audax ⁊ ꝓſumptuoſa vt̄ereꝛ. erant tñ aliq̄ q̄ indigebāt vera reꝓ

hensione propter contentionum insolentiam. ritū. primo
Increpa illos dure. Et hoc est quod dicit. Ex pte. Quasi
dicat Nō videt mea scriptura esse audax tm ad oēs
vos: sed tm ad partem aliquā vestrū. Vel potest intel
ligi ex pte epistole in q̄ eos reph̄ēdit. Pōt intelligi et ex
parte ecclesie que scilicet mecū est. Sedo excusat p̄dicta
audacia ex intentione apostoli. Nō em̄ scripsit eis tanq̄
instruens ignorantes sed in memoriā eos reducēs cogni
tos. Et hoc est quod subdit. Tanq̄ in memoriā vos re
ducens quasi oblitos eos que sciebat: sicut et phil. 4. di
citur. Occupati autē eratis. heb. x. Rememoramini pri
stinos dies in quibus illuminati magnū certamē sustinu
stis passionū. Tertio excusatur ex auctoritate apostoli q̄
hoc requirebat. Unde subdit. Per gratiā scilicet aposto
latus mihi cōmissi. 1. cor. 15. Gratia dei sum id q̄ sum.
Huius autē gratie primo describit auctoritatē cum dicit.
Que data est mihi a deo. Quasi diceret. Nō ab homini
bus. gal. 1. Paulus apostolus nō ab hominibus: neq; p
hominē. Secundo specificat istam gratiā cū dicit. Ut sim
minister christi iesu in gentibus id est vt seruā xp̄o in gē
tium cōuersione. 1. cor. 4. Sic nos existimet homo vt mi
nistros christi supra. xi. Quamdiu sum gentiū apostolus
ministerū meum honorificabo. ¶ Tertio ostēdit huius
actū cum dicit. Sanctificans euangeliū dei id est sanctū
esse ostendens et verbo et opere bone cōuersationis et mi
raculorum. col. primo. In verbo veritatis euāgelij quod
peruenit ad vos sicut et in vniuerso mundo est et fructifi
cat et crescit. prouer. 8. Recti sunt sermōes mei. Quar
to ponit finē huius gratie cum dicit. Ut fiat oblatio gen
tium id est gentes per meū ministeriū cōuerse. In quo q̄
si quoddā sacrificium et oblationez deo obtuli cōm illud
phil. 2. Et si immoloz super sacrificiū et obsequiū fidei ve
stre gaudeo et congratuloz omnibus vobis. Fiat accepta
scilicet deo per rectitudinē. p̄s. Tunc acceptabis sacrifi
cium iusticie oblationes et holocausta. Et sanctificata in
spiritusancto id est per caritatē et alia spiritussancti dona
1. cor. 6. Sanctificati estis in nomine domini nostri iesu
christi et in spiritu dei nr̄i. ¶ Deinde cū dicit. Habeo igi
tur gloriam tm. ostendit quomodo auctoritate apostolica
fuerat vsus. Et primo ponit fructū quem fecit. Secundo
ostendit huius fructus magnitudinē ibi. Ita vt tm. Tertio
ostendit difficultatē ibi. Sic autē predicaui tm. Circa pri
mum tria facit. Primo dat gloriā deo de fructu quē fecit
dicens. Igitur quia talē gratiā accepi et diligenter execu
tus sum id ad quod mihi hec gratia data est: habeo glori
am sicut fidelis minister. 1. cor. 9. Melius est mihi mori
q̄ vt gloriā meā q̄s euacuet Sed hāc gloriā nō mihi prin
cipaliter attribuo: sed eā habeo in christo iesu id est per te
sum christū cuius virtute fructificare potui. Jo. 15. Sine
me nihil potestis facere. Et quia christo oīa tradita sunt
a patre vt dicit Mat. 11. Et pater in eo manens ipse facit
opera. Jo. 14. Ideo vlterius hanc gloriā refert ad patrē
dicens: Ad deū scilicet patrē. p̄s. Non nobis domine nō
nobis sed nomini tuo da gloriā. Assignat autē rationem
eius quod dixerat subdens. Non enim audeo loqui aliq̄d
eorum que per me non efficit christus. Quasi dicat. Nihil
referā de fructu p me facto q̄ p me factū nō sit. Alio
quin gloriaz non haberem apud deū et si apud homines
Que quidē refero nō tanq̄ per me principaliter facta: sz
sicut que p̄ me christus fecit. Et ideo hanc gloriam vi
p̄ me habere in christo iesu. Esa. 26. Omnia opera no
stra operatus est in nobis. Secundo ponit ipsum fructuz
dicens. In obedientiam gentium. Quasi dicat. Gloria
mea hec est, quo eo q̄ feci gētes fidei obedire. supra primo
Ad obediendum fidei in omnibus gentibus. psalmista.
In auditu auris obediuit mihi. Tertio ostendit quemo
do gentes ad hanc obedientiā adduxerit. Quia autem
supra. x. dictum est fides ex auditu: auditus autē per ver
bum christi. Primo dicit in verbo id est per verbum pre
dicationis fidei. Argumenta autem fidei predicate: sunt
bona conuersatio predicantis. et tm ad hoc subdit. Et
factis. quasi scilicet per recta opera vos ad fidem allexi.
Mat. 5. Videant opera vestra tc. Et opera miraculoz
quibus deus dat testimonium doctrine predicate sm il
lud Marci vltimo. Domino cooperante et sermonem cō
firmante sequentibus signis. Unde subdit. In virtute si
gnorum id est miraculorum minorū puta sanatiōes egri
tudinū. Et prodigioz id est maiorum miraculorū que ex
sua magnitudine aliq̄d magni portēdunt id est ostendūt
Sed hoc totū non sufficeret, nisi spiritussanctus intus coz
da audiētiū ad fidem cōmoueret. Unde dicitur act. x. q̄
loquente petro verba fidei cecidit spiritussanctus sup om
nes qui audiebant illū. Et ideo subdit. In virtute spiri
tussancti. heb. 2. Contestāte deo signis et prodigijs et va
rijs spiritussancti distributionibus. ¶ Deinde cum dicit
Ita vt ab hierusalem tc. ostendit magnitudinē fructū ex
multitudine locorū in quibus predicauit dicēs: Ita vt in
cipiens ab hierusalem vbi in principio fue conuersionis
predicauit in synagogis iudeoz vt dicitur act. 9. vt sic im
pleret qd̄ dicitur Esa. 2 De syon exibit lex et verbuz do
mini de hierusalē. Usq; ad illiricū quod est mare adriati
cum ex parte opposita ytalie repleuerim euangelū chri
sti id est omnia illa loca repleui predicatiōe euāgelij. Et
ne aliquis intelligat q̄ solum vadēs per rectā viaz a hie
rusalem in illiricū predicauerit euangeliū addit Per cir
cuitum. quia scilicet gentibus circumquaq; predicauit et
eas ad fidem cōuertit. Unde sibi potest cōpetere quod di
citur Job. 38. Quis dedit vehementissimo ymbri cursū
¶ Deinde cū dicit. Sic autē predicaui tc. ostendit diffi
cultatem hunc fructū faciendi. Difficile enim est omnino
ignaros ad fidē conuertere Primo igitur difficultatez se
passum ostendit dicens. Sic autē predicaui euangelium
non vbi nominatus est christus id est non apud illos q̄ no
men christi audierant. p̄s. Populus quē non cognoui
seruiuit mihi. Esa. 55. Ecce gentes quas nesciebas vo
cabis et gentes q̄ te non cognouerunt ad te currēt. Sub
dit autem rationē dicens. Ne super alienum fundamen
tum edificarē. Potest autē alienum fundamentū dupli
citer intelligi. Uno modo doctrina heretica que est aliena
a vere fidei fundamēto. Et sic hoc quod dicit. Ne. pōtur
causaliter. Ea enim intentione apostolus voluit predica
re illis qui nomen christi non audierant ne si preuenti es
sent a doctrina pseudo apostoloz. difficilius esset eos ad
veritatē reducere. Unde Mat. 7. dicitur. Stult⁹ est qui
edificat domū suam super harenam cui comparatur falsa
doctrina. Alio modo per alienū fundamentū potest intel
ligi doctrina vere fidei ab alijs predicata. et sic potest su
mi ly ne consecutiue. Non enim vitauit apostolus predi
care illis quibus ante fuerat ab alijs predicatuz. sic ipsis
romanis specialiter predicauit quos prius petrus instru
xerat: sed eo predicāte illis qui nihil de christo audierāt
consecutum est vt non edificaret super alienū fundamen
tum sed ipse iaceret prima fidei fundamenta sm illud. 1.
cor. 3. Ut sapiēs architectus fundamentū posui. ¶ Se
cundo ad hoc quod dixerat auctoritatem inducit dicens:
Sicut scriptum est Esa. 2. Quoniam quibus non est an
nunciatum de eo videbunt et qui non audierunt contem
plati sunt. In quibus verbis propheta videtur predicere
qm̄ gētes excellētioz mō ad cognitiōez dei eēnt puēturi
q̄ iudei q̄ aīs cognouerāt. ostēdit q̄ primo excellētia q̄tū ad

causam cognitionis que scilicet duplex est: scilicet verba
audituz res vise. Hij ei duo sensus sunt disciplinabiles.
Judei ergo in noticiam misterioz xp̄i quenerunt per ver
ba annūciata eis a pphetis. i. Pe. 1. Prophete q̄ de fu
tura in vobis gratia pphetauerūt scrutātes in q̄s vl qua
le tpo significaret i eis spūs xp̄i p̄nūcias eas q̄ in xp̄o sunt
passiones et posteriores glorias. Sed gētiles huiusmodi
xp̄i misteria ia realiter ipleta vidēt ideo dicit: Aīs gentes
q̄bus nō est annūciatū p pphetas de eo id est de xp̄o sicut
fuit ānunciatū iudeis videbūt res ia impletas. Luc. 10.
Multi reges et pphete voluerunt videre q̄ videris et nō
viderunt. Secundo ostendit excellentia q̄tū ad modum
cognoscendi q̄ iudei ex annūciatiōe pphetaz solum au
ditum habebant. Abdie. 1. Auditum audiuimus a domi
no legatos ad gentes miss̄t. Sed gentiles ex visione intel
lectum perceperunt: Unde dicit. Et gentiles scilicet qui
ante nō audierunt p̄nūciari xp̄m p pphetas intelligent
scilicet fidei veritatē. p̄s. Et nunc reges intelligite tc.

Lectio tertia.

Ropter quod impediebar plurimū
{p vēire ad vos et phibit⁹ sum vsq; ad-
huc. Nunc vero vlteri⁹ locum nō ha
bēs in his regiōib⁹. cupiditatē āt habēs ve
niendi ad vos ex mltis iā p̄cedētib⁹ annis:
cū in hispaniā p̄ficisci cepero: spero q̄ pteri
ens videā vos et a vobis deducar illuc: si vo
bis p̄mū ex pte fruit⁹ fuero. Nunc igit̄ p̄fici
scar in hierlm ministrare sanctis. Probaue
runt em̄ macedonia et achaia collationez ali
quā facere i paupes sanctorū q̄ sunt in hieru
salē. Placuit em̄ eis et debitores sunt eorum
Nā si spūaliū eoz ptices facti sunt gētiles
debēt et in carnalibus ministrare eis. Hoc igi
tur cū cōsumauero et assignauero eis fructū
hunc: p vos p̄ficiscar in hispaniā. Scio autē
q̄m veniēs ad vos: in abūdātia bñdictionis
xp̄i veniā. Obsecro ergo vos fratres p dñm
nr̄m iesum xp̄m et p charitatē sanctispiritus
vt adiuuetis me i oratiōib⁹ vr̄is p me ad de
um. vt liberer ab infidelib⁹ q̄ sunt in iudea:
et obsequii mei oblatio accepta fiet in hier'lm
sctis. vt veniā ad vos in gaudio p voluntatē
dei vt refrigerer vobiscū. Deus aūt pacis sit
cum omnibus vobis Amen.

Postq̄a plus excusault se de p̄sumptiōe q̄ ei potuisset as
scribi ex hoc q̄ romāos instruxerat et coexerat: hic se ex
cusat q̄ eos visitaī distulerat. Et circa hoc tria facē. Primo
pōt impedimentū visitatiōis pteritū. Secō pōt visitādi p
positū ibi. Nūc vero vlteri⁹ tc. Tertio p̄mittit visitatio
nis fructū ibi. Scio aūt tc. Dicit ergo primo. Dictū est p
dicaui euāgeliū p multa loca in quib⁹ xp̄s nō fuerat nomi
natus. propter qd̄ hactenus impediebar plurimuz ex hu
iusmodi occupatione venire ad vos. Et istud impedimen
tū vsq; nunc durauit: Unde subdit. Et p̄hibit⁹ sum vsq;
adhuc. Quod quidē pōt referri ad multitudinē occupa
tionū quas in alijs locis habuerat. Vel etiā ad diuinā p
uidentiā p quā apli impediebant ne pueniret ad quosdam
et dirigebant in salutē alios. Sm illō act. 16. Transeūtes
frigiā et galathie regionē vetati sum⁹ a spūsancto loq̄ ver
bū in asia. Unde et supra primo dictum est. Sepe pposui
venire ad vos et phibitus sum vsq; adhuc. Et hoc est qd̄
dicitur. Job. 37. de nubibus p quas p̄dicatores itelligūtur.
Luitrant cuncta p circuitū quocūq; eos volūtas gu
bernātis duxerit. ¶ Deinde cū dicit. Nūc vero vlteri⁹ tc.
manifestat, ppositū suū de eoz visitatiōe. et primo, pmit
tit eis suā visitationē Secūdo assignat causaz quare opor
teat eaz differre ibi. Nunc igit̄ p̄ficiscar tc. Tertio assig
nat eis visitatiōis terminū ibi. Hoc igit̄ cū consumauero tc.
Dicit ergo p̄mo. Ita vsq; modo sum, phibit⁹ nunc vero
iam peragratis omnibus his locis vlteri⁹ nō habēs locū
id est necessitatē pmanēdi in his regionib⁹ in quib⁹ iam
p me fundata est fides. cupiditatē habēs veniēdi ad vos
ex mltis ia p̄cedentib⁹ annis. Sm illud. 3. 1. Desidero ei
videre vos vt aliq̄d impriar vobis gr̄e spiritalis cū in hi
spaniā p̄ficisci cepero quo scilicet ire intēdebat vt etiā ex
tremis tere fundam ēta fidei collocaret. Sm illō Esa. 49.
Dedi te in lucē gentiū vt sis salus mea vsq; ad extremuz
terre. Spero q̄ pteriens videbo vos. p quod dat intelli
gere q̄ nō itēdebat ad eos p̄cipalit ire q̄ reputabat eis
sufficere doctrinā petri qui primus inē aplos romanis fidē
p̄dicauit. Et q̄ tunc romani dominabāt in toto occiden
te: eoz auxilio et ducatu se sperabat in hispaniam p̄ficisci:
Unde subdit. Et a vobis deducar illuc. Intēdebat tamē
aliquam moram apud eos contrahere: Unde subdit. Si
vobis fruitus fuero id est cōsolat⁹. Sm illud quod supra
p̄dictū est. Simul consolari in vobis. et hoc ex pte i cī
licet temporis quia per aliquod tempus intēdebat cū eis
consolari. Sed contra est q̄d aug. dicit in libro de doctri
na xp̄iana q̄ illis solis rebus fruendum est que nos bea
tos faciunt scilicet patre filio et spiritusancto. Inconueni
enter ergo dicit se fruitur esse romanis. Sed dicendus ē
q̄ sicut augusti. dicit ibidem homine in se nō esse fruen
dum sed in deo. Sm illud ad philo. 1. Ita frater ego te fru
ar in domino quod est delectari in homine ppter deum.
Et sic intelligendū ē quod dicit. Si fuero fruit⁹ vobis sci
licet i deo. Vel quod dicit. ex pte. potest referri ad bonos
quibus poterat frui in deo. Ram alia parte scilicet malis
nō poterat frui sed magis de eis dolere sicut dicit. 2. cor.
8. Ne cū venero humiliet me deꝰ apud vos et lugeā mul
tos ex his qui ante peccauerūt. ¶ Deinde cuz dicit. Nūc
igitur proficiscar. assignat causam quare differebat visita
tionem. et circa hoc tria facit. Primo ponit causaz dicēs
Nunc igitur p̄ficiscar id est ideo nō statim venio ad vos
quia proficiscor hierusalē ministrare sanctis. Circa quod
sciendum est q̄ sicut legitur actuuz. 4. illi qui ex iudeis a
principio conuertebantur ad fidem venditis possessioni
bus suis de precio cōmuniter viuebant. quod cū defeciss̄
maxime quadam magna fame iminente vt legitur act. 11.
discipuli scilicet xp̄iani ex diuersis partib⁹ mundi prout
quisq; habebat proposuerunt singuli in ministerium mit
tere habitantibus in iudea fratribus quod et fecerunt: mit
tentes ad seniores per manus barnabe et sauli. Muniste
rium igitur sanctoz hic dicit ecclesiā quā fidelibus chri
sti attulit in hierusalē sm illud. 1. cor. vltimo. Quos p
baueritis hos mittā perferre gratiā vestram in hierusalē
q̄ si dignū fuerit vt et ego eam: mecum ibunt. Secundo
exponit quod dixerat de ministerio sanctoz dicens: Pro
bauerunt enim id est approbauerunt macedoniā achaia
id est fideles vtriusq; regionis per eum conuersi collectio
nem aliquā facere id est aliquā collectaz in pauperes xp̄i
id est ad vsuz pauperum qui sunt de numero sanctoz sm
illud eccles. 12. Da iusto et nō recipias pecōr. Qui sunt
in hierusalem in paupertate viuentes. 2. cor. 9. De minī
sterio q̄d fit i scōs ex abūdāti ē mihi scribere vob. Scio eī

promptū animū vestrū pro quo de vobis glorior apō macedones. Tertio assignat rationes dictoꝝ quoꝝ prima ē beneplacitū. Unde dicit. Placuit eī illis. 2. cor. 9. Uᵇ quisq; put destinauit i corde suo nō ex tristitia aut ex necessitate. Secūda causa est debitū. Unde subdit. Et debitores sunt eoꝝ. ꝯ. 13. Reddite omnibus debita. Rationē autē debiti assignat dicēs: Mā si gentiles facti sunt participes bonoꝝ spūaliuꝝ que erāt specialiē eoꝝ id est iudeorum scilicet noticie diuine ⁊ ꝓmissionū ⁊ gratie ꝑm illud supra. 9. Quoꝝ ē adoptio filioꝝ dei ⁊ glā ⁊c. ⁊ supra. 11. Socius radicis ⁊ pinguedinis olive factus es. Sunt etiam facti participes spiritualiuꝝ eoꝝ ꝙ hoc ꝙ illi p̄dicatores eis miserunt debēt ⁊ in carnalibus ministrare eis. Fꝫ illud ecc. 14. In diuisione sortis dā ⁊ accipe. Et p̄s. Sumite psalmū id est spiritualia. ⁊ date tympanū id est temporalia. Et ex hoc sumit argumentū ꝙ debent sumptus non solū illis qui p̄dicant sed etiā qui p̄dicatores mittunt

¶ Deinde cū dicit. Hoc igit cū ⁊c. ꝓsigit terminū quo ad eos sit vēturus dicēs: Hoc igit cū cōsumauero scilicet ministeriū sanctoꝝ ⁊ assignauero eis fructū hūc id est elemosinam gentiliū q̄ est quidā fructus cōuersionis eoꝝ. Esa. 10. Uitis frondosa israel. fructus est ei adequatus. Ꝓficiscar ꝙ vos in hispaniā Sed videt b aplus falsum dicere. Mundꝫ em̄ in hispaniā iuisse legit. In hierlm em̄ captus fuit ⁊ exinde romaꝫ platus est in vinculis vt habet act. vltimo. vbi est occisus simul cū petro. Dicunt ꝙ quidā ꝙ sicut dicit act. vltimo. cū venisset romā paulus ꝙmissuꝫ est ei manere sibimet cū custodiente se milite. ⁊ postea dicit ꝙ māsit biennio toto in suo cōductu ⁊ illo spacio dicūt eū in hispaniā iuisse. Sed ꝙ hoc certū nō ē pōt melius dici ꝙ apostolus falsum nō dixit: qz ꝓponebat se facturꝫ quod dicebat ⁊ sic verba eius erāt intelligēda q̄si insinuātia eius ꝓpositū: nō aūt futuꝫ euentuꝫ qui ei erat incertus vnde nō poterat hoc p̄dicare nisi forte sub cōditiōe quā Jacobᵘ dicit apponēdā. Jaco. 4. ꝓpter eo vt dicat: si dominus voluerit ⁊ si vixerimus faciemus hoc aut illud. Et sic etiā aplus se excusat. 2. cor. 1. de hoc ꝙ ad eos nō iuerat sicut ꝓmiserat dicēs: Cū ergo hoc volūt nūquid leuitate vsus sum aut que cogito ꝑm carnez cogito vt sit apud me est: ⁊ nō. Et sic ex hoc ꝙ ex iusta causa ꝓtermisit facere qđ ꝓmiserat se īmunē dicit a leuitate. carnalitate. ⁊ falsitate. Et sic etiā soluit hoc gelasius papa et habet in decretis. 22. q. 2. Beatus inquit paulus aplus nō ideo qđ absit fefellisse credendū est aut sibi extitisse cōtrarius: quoniā cū ad hispaniā se ꝓmisisset itur. dispositione diuina maioribus occupatus causis implere nō potuit qđ ꝓmisit. Quantū em̄ ipsius volūtatis iterfuit hoc ꝓnūciauit. qđ re vera voluisset efficere. Quantum vero ad diuini secreti consiliꝫ q̄ vt homo nō potuit licet spiritu dei plenus agnosceret. supna ꝓtermisit dispositiōe ꝓuentus. Licet em̄ ꝓphetic spiritū habuerit tm̄ ꝓphetis nō omnia reuelant vt patet. 4. reg. 4. vbi helizeus dixit Anima eius in amaritudine est ⁊ dns celauit a me ⁊ non indicauit mihi. ¶ Deinde cū dicit. Scio aūt ⁊c. ꝓnunciat eis fructū sue visitationis dicēs. Scio aut̄ scilicet ex fiducia diuine gratie q̄si venēs ad vos in abūdātia benedictionis xpi ventā id est xps abūdantius suā benedictionem dabit vobis in meo aduentu. de qua dicit in ps. Etem̄ benedictionē dabit legislator: dūt de virtute i virtutem. Et sic laban dixit ad iacob. gen. 3. Exime to vidi ci ꝙ benedixerit mihi deus ꝓpter te. ¶ Deinde cū dicit Obsecro ergo ⁊c. petit ab eis orationis suffragia. ⁊ ꝓmo petit eoꝝ orationes. 2° ipse ꝙ eis rogat ibi. Deᵘ pacꝫ ⁊c. Circa primū tria facit. Ꝓmo inducit eos ad orandū ꝙ se ex rebus. Ꝓmo ꝙdam ex supna caritate cū dicit. Obsecro vos ergo fratres ad philo. i. ꝓpter caritatem aūt magis obsecro. Secūdo ex reuerentia xpi cuius ipe erat minister dicēs: Per dominum nr̄m iesum xpm. In quo oēs vnū sum⁹. vt. ꝯ. 12. dictū ē. Tertio ex dono ipsiusdē qđ eius ministerio tradebat. Unde subdit. Per caritatē ipsiusdē quā ipsiusdē i cordibᵘ nr̄is diffudit. vt. ꝯ. 5. ocñ est. Secūdo petit auxilium orationis eoꝝ dicēs. Et ad inuersus me in orationibus vestris ad deū scilicet ꝙ me fusis. puer. 18. Frater q̄ iuuat a fratre quasi ciuitas firma. Hoc aut̄ vt glo. dicit nō ideo dicit aplus qz ipe min⁹ me reatur q̄ alij minores sed ozᵉ inē sequit. primo quidez vt ab ecclia ꝙ rectore suo fiat oratio ꝑm illud. j. thi. 2. Obsecro igit primo omniū fieri obsecrationes. orationes. postulationes. gratiaꝝ actiones ꝙ omnibus hominibᵘ. ꝙ regibus. ⁊ omnibus q̄ sunt in sublimitate constituti ⁊c. Secōo qz multi minimi duꝫ cōgregant vnanimes magis merent. Et ideo impossibile est vt multoꝝ ꝑces nō impetrent. Mat. 18. Si duo ex vobis cōsenserint sup terrā de omni re quācūq; petierint fiet illis a patre q̄ est in celis. Tertio vt dū multi orant multi etiā gratias agāt exauditi ꝑm illud 2. cor. 1. Adiuuātibus vobis in oratione pro nobis vt ꝙ multos gratie agant deo. Tertio ponit ea que vult sibi ꝑetrari quoꝝ primū ptinet ad hostes quos habebat in iudea. Unde dicit. Ut liberer ab infidelibus q̄ sunt in iudea: qui ꝑcipue paulū ꝑpugnabāt ⁊ odiebāt: qz fiducialiē p̄dicabat cessationē legaliū. Act. 21. Audierūt de te ꝙ discessionē docens a moyse ⁊c. Secundū ptinebat ad eos in quoꝝ ministerium ibat. Et hoc est qđ subdit. Et oblatio obsequi mei id est ecclia in qua eis ministro fiat accepta sanctis qui sunt in hierlm sc̄s vt ex hac ꝙ uocenᵗ ad gratias agendū deo. ⁊ ad orandū ꝓ ipsis gentibus a quibus recipiūt. ecc. 31. Splendidū in panibᵘ benedicent labia multoꝝ. Tertiū ptinet ad ipsos quib⁹ scribebat. Unde subdit. Et veniā ad vos in gaudio. ⁊ hoc ꝙ voluntatē dei cōtra quā nihil agere volebat. supra pmo. Obsecrans si quomodo ꝓspez iter habeā in volūtate dei veniendi ad vos. Et retrigerer vobiscū id est vt ex vra ꝑsentia refrigeriū tribulationū meaꝝ accipiam. ¶ Deinde cū dicit. Deᵘ aūt pacis ⁊c. ofidit ꝙ p eis orat dicēs: Deᵘ autē dator pacis sit cū omnibus vobis per hoc scilicet ꝙ vos ad inuicē pacē habeatis. 2. cor. vltimo. Idem sapite ⁊ deus pacꝫ ⁊ dilectiōis erit vobiscū. subdit. Amē idē ita fiat. ꝑs. Et dicet omnis ꝑplus fiat fiat.

Incipit capitulū sextūdecimū.

Ommendo aūt vobis pheben sororem nr̄am q̄ est in ministerio ecclesie q̄ est chencris: vt eā suscipiatis in dño digne sctis: et assistatis ei in quocunq; negotio vr̄i indiguerit. Etem̄ ipsa quoq; assistit multis ⁊ mihiipi. Salutate prisca ⁊ aqlaz adiutores meos in xpo iesu q̄ pro anima mea suas ceruices supposuerūt: qb⁹ nō solū gratias ago: sed et cūcte ecclesie gentiū ⁊ domestice ecclesiam eoꝝ. Salutate epheneto dilectū mihi. qui est ꝓmitiuᵘ ecclesie asie in xpo iesu. Salutate mariaz que multum laborauit i vobis. Salutate andronicū ⁊ iuliā: cognatos ⁊ cōcaptiuos meos q̄ sunt nobiles in aplis q̄ ⁊ ante me fuerūt in xpo iesu. Salutate ampliatū dilectissimuꝫ mihi in domino. Salutate vrbanū adiutorē nostruꝫ

in xpo iesu ⁊ stachin dilectū meuꝫ. Salutate appellen probum in xpo. Salutate eos qui sunt ex aristoboli domo. Salutate herodionē cognatū meuꝫ. Salutate vos qui sunt ex narcisci domo: qui sunt in dño. Salutate tryphenā ⁊ tryphosam: qui laborāt in dño. Salutate pstam charissimā q̄ multū laborauit in domino. Salutate rufuꝫ electū in dño. et matrez eius et meam. Salutate asyneretū ⁊ phlegontā hermen patrobā hermam ⁊ q̄ cū eis sunt fratres. Salutate philologū ⁊ iuliā nereū ⁊ sororē eiᵒ ⁊ olimpiadē ⁊ omnes qui cū eis sunt sanctos. Salutate inuicē in osculo sancto. Salutant vos omnes ecclie xpi.

Postq̄ apostolus ꝓposuit fidelibus romanis quib⁹ scribebat quedā familiaria pertinētia ad suā psonā: hic ponit quedā familiaria ptinentia ad alios. Et circa hoc tria facit. Primo monet quid ad alios debeāt facere. Secundo ostendit quid alij ad eos agant ibi. Salutat vos ⁊c. Tertio epistolā finit in gratiaꝝ actione ibi. Ei aut̄ q̄ potens ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ostēdit quos debeant salutare. Secūdo ostēdit quos debeant vitare ibi. Rogo aūt vos fratres. Circa primū mādat quasdam psonas salutari in speciali. Secundo pōit in generali modū salutatiōis ibi Salutate inuicē ⁊c. Tertio salutat eos in cōmuni ex pte fideliū ibi. Salutāt vos ⁊c. Circa primuꝫ prio loquit de quadā muliere corinthia q̄ romā ibat quaz eis recōmendat describens eā primo ex nomīe dicēs. Cōmendo aūt vobis pheben q̄ licet essz deo deuota. nō tamē erat tāte auctoritatis vt cōmēdaticijs litteris nō egeret. sicut ipse de se dicit. 2. cor. 3. Aut nunqd egemus sicut q̄dam cōmendaticijs ad vos. Et retrigerer vobiscū id est vt ex vra ꝑsentia refrigeriū tribulationū meaꝝ accipiam. ¶ Deinde cū dicit. Deᵘ aūt pacis ⁊c. ofidit ꝙ p eis orat dicēs: Deᵘ autē dator pacis sit cū omnibus vobis per hoc scilicet ꝙ vos ad inuicē pacē habeatis. 2. cor. vltimo. Idem sapite ⁊ deus pacꝫ ⁊ dilectiōis erit vobiscū. subdit. Amē idē ita fiat. ꝑs. Et dicet omnis ꝑplus fiat fiat.

Incipit capitulū sextūdecimū.

Ommendo aūt vobis pheben sororem nr̄am q̄ est in ministerio ecclesie q̄ est chencris: vt eā suscipiatis in dño digne sctis: et assistatis ei in quocunq; negotio vr̄i indiguerit. Etem̄ ipsa quoq; assistit multis ⁊ mihiipi. Salutate prisca ⁊ aqlaz adiutores meos in xpo iesu q̄ pro anima mea suas ceruices supposuerūt: qb⁹ nō solū gratias ago: sed et cūcte ecclesie gentiū ⁊ domestice ecclesiam eoꝝ. Salutate epheneto dilectū meū q̄ est ꝓmitiuus asie in xpo. primus em̄ in tota asia fuit ad fidē xpi cōuersus qđ erat ei ad magnā dignitatē. he. 12. Accessistis ad ecclesiam ꝓmitiuoꝝ q̄ conscripti sunt in celis. Tūc aūt erat rome. ¶ Deinde dicit. Salutate mariā q̄ multū laborauit in vobis ad hoc vt eos ad cōcordiā reuocaret: q̄ cuz hoc facere nō posset significauit aplo Sap. 3. Bonoꝝ labozū gloriosus ē fructᵘ. ¶ Deinō dicit salutate andronicū ⁊ iuliā quos prio describit ex genere cū dicit. Cognatos meos. In quo ostendit eos fuisse iudeos de q̄bus. ꝯ. 9. q̄ sunt cognati mei ꝑm carnē. Scōo ex passiōe ꝙ pro su scepta dicens. Et cōcaptiuos meos. Fuerāt em̄ aliquando cū aplo xpi incarcerati. 2. cor. 11. In carceribᵘ abundantius. Tertio ex auctoritate cuz dicit. Qui sunt nobiles in apostolis id est nobiles int̄ p̄dicatores. ꝑm illō ꝓuer. vltimo. Nobilis in portis vir eius. Quarto ex tēpore cū dicit. Et ante me fuerūt in xpo iesu. Ꝓpius em̄ fuerunt cōuersi q̄ ipse apostolus. ⁊ ex hoc eis maior reuerentia debebat. 1. thi. 5. Seniorē ne increpaueris sed obsecra vt patrē. ¶ Deinde dicit. Salutate ampliatū dilectū meū in domino id est dilectiōe charitatis q̄ē in xpo phil. 1. Testis mihi est deus quomodo cupiā omnes vos esse in viscerib⁹ xpi. ¶ Deinde dicit. Salutate vrbanū adiutorē nostrū in xpo sc̄z in p̄dicatiōe fidei. puer. 18. Frater q̄ adiuuat a fratre ⁊c. Et stachin dilectū meū q̄s ꝓingit qz forte simul habitabant vl aliqua alia necessitudine erant cōiuncti. ¶ Deinde dicit. Salutate appellen ꝓbū in xpo. i. approbatū i xpo forte ꝙ aliquas tribulatiōes. Job. 23. Ꝓbauit me quasi aurū qđ ꝙ ignē transit. ¶ Deinde cū dicit. Salutate oēs q̄ sunt ex domo id est ex familia Aristoboli in cuius domo multi fideles erāt cōgregati quem non salutat: qz forte ex aliqua causa erat absens. ¶ Deinde dicit Salutate herodionē cognatū meū qui ex hoc ipo dicitur fuisse iudeus. ¶ Deinde dicit. Salutate omnes qui sunt ex domo narcisci qui dicitur fuisse p̄biter ⁊ pegrinabatur per deserta loca vt fideles christi confortaret. Unde quia tunc eum absentē nouerat esse apostolus non mandat eū salutari sed familiā eius. Erant tamen in eius familia aliqui infideles. ⁊ ideo ad discretionē subdit Qui sunt in domino quia solos fideles salutari mādat. 2 Jo. 1. Si quis venit ad vos ⁊ hanc doctrinā nō affert nolite recipere eum in domū nec aue dixeritis ei. ¶ Deinō

dicit Salutate triphenã ⁊ triphosã que laborauerunt in domino id est in ministerio sanctoꝝ qõ domin⁹ sibi reputat fieri ſm illõ Mat.25. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. ¶ Deinde dicit Salutate pſidã carissimam meã quã scilicet apostolus prop̃ eius deuotionez specialiter diligebat. Unde subdit Que multũ laborauit in domino scilicet exhortando alios⁊ ministrãdo sanctis ⁊ etiam in pauperate ⁊ alijs spiritualib⁹ laborib⁹. 2.cor. 11. In laboribus in ieiunijs in vigilijs ꝛc. ¶ Deinde dicit Salutate rufum electum in domino id ẽ in gratia xpi ephe. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et matrẽ eius scilicet carne. ⁊ meã quia fuit eius maꝛ beneficio. Aliquãdo eñ seruierat apostolo licet tunc rome non esset. ibi. p. 5. Amus vt matres iuuẽculas vt sozores in oñi castitate. ¶ Deinde dicit. Salutate asyncretũ hermẽ patrobã hermã ⁊ qui cum eis sunt fratres. quos simꝫ salutat: quia simul concorditer habitabant. pſ. Aut habitare facit vnius moꝛis in domo. ¶ Deinde dicit Salutate philologũ ⁊ iuliã nereũ ⁊ sozoꝛẽ ei⁹ olimpiadẽ ⁊ omnes qui cũ eis sunt sanctos id eſt in fide xpi sanctificatos 1.coꝛ.1. Abluti estis ⁊ sanctificati estis. ¶ Deinde ostendit modum quo se generaliter salutent dicens. Salutate inuicem in osculo sancto. quod dicit ad differentiã osculi libidinosi de quo dicitur ꝓuer. 7. Apprehensum deosculatur iuuenem. Et etiã dolosi de quo dicit ꝓuer. 27. Melioꝛa sunt vulnera diligentis q̃ fraudulenti oscula inimici. Osculum autẽ sanctũ est quod in signũ sancte trinitatis datur Can. 1. Osculetur me osculo oꝛis sui. Exinde autez mos in ecclesia inoleuit vt fideles inter missaꝝ solemnia inuicem dent oscula pacis. ¶ Deinde salutat eos ex parte aliarum ecclesiarũ dicens. Salutant vos omnes ecclesie xpi id est in nomine ⁊ fide xpi congregate. qꝛ omnes vraz salutẽ optant ⁊ pro vobis oꝛant Jaco. vltimo. Oꝛate pro inuicem vt saluemini.

Ogo autem vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones ⁊ offendicula preꝫ doctrinaz quã vos didicistis faciunt: ⁊ decliate ab illis. Huiuscemodi eñ xpo domino nostro nõ seruiũt: sed suo vẽtri ⁊ p dulces ſmones ⁊ benedictiones seducũt coꝛda inocentiũ Uestra eñ obediẽtia inomni loco diuulgata est: Gaudeo igiꝫ in vobis sed volo vos sapientes esse in bono. ⁊ simplices in malo. Deus autẽ pacis conteraꝛ sathanam sub pedibus vestris velociꝫ. Gratia domini nostri iesu xpi vobiscum. Salutat vos thimotheus adiutoꝛ meus. ⁊ lucius ⁊ iason ⁊ sosipater cognati mei. Saluto vos ego tertius qui scripsi epistolã in dño. Salutat vos caius hospes meus ⁊ vniuersa eccl'ia. Salutat vos erastus arcarius ciuitatis ⁊ quartus frater. Gratia dñi nr̃i iesu xpi cũ omnib⁹ vobis Amẽ. Ei autẽ qui potẽs est vos cõfirmare iuxta euãgeliũ meũ ⁊ pdicationẽ iesu xpi scõm reuelationẽ misterij tẽpoꝛibus eternis taciti: qõ nunc patefactũ est ꝓ scripturas ꝓphetaꝝ scõm p̃ceptũ eterni dei ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cogniti soli sapienti deo per iesuz xp̃m cui honoꝛ ⁊ gloria in secula seculoꝝ Amen.

Postq̃ apostolus mandauit quos salutarent: hic ostẽdit eis quos debeant vitare. Et circa hoc tria facit. Qꝛõ docet quos debeant vitare. Secundo rationẽ assignat ibi. Huiusmodi eñ ꝛc. Tertio ꝓmittit eis diuinũ auxiliũ ad hoc iplendũ ibi. Deus autẽ pacis ꝛc. Et qꝛ illi quos vitare volebat fraudulenꝫ incedebant decipientes sub specie pietatis ſm illud Mat. 7. Ueniunt ad vos in vestimẽtis ouium: intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces. Ideo primo inducit eos ad cautelã habendã dicẽs. Rogo autem vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones ⁊ offendicula preter doctrinã quã vos didicistis faciũt. Ubi primo considerandu⁊ est q̃ obseruare nihil aliud est q̃ diligenter considerare. quod quidẽ quandoq̃ in bono sumit. quandoq̃ in malo. In malo quidem sumit quando aliquis diligenter considerat conditionẽ ⁊ ꝓcessum alicuius ad nocendũ ſm illud pſ. Obseruabit peccatoꝛ iustũ ⁊ stridebit super eũ dentibus suis. Et Luc. 14. dicitur. Et ipsi obseruabãt eũ. In bono autẽ accipitur. Uno modo qñ quis cõsideraꝛ ꝓcepta dei ad faciendũ. Exo. 23. Obserua igiꝫ ⁊ audi vocẽ eius. Alio modo quãdo diligenꝫ cõsideraꝛ bonos ad imitandũ ſm illud phil'. 3. Imitatoꝛes mei estote fratres ⁊ obseruate eos qui ita ambulãt sicut habetis formam nostrã. ¶ Tertio obseruanꝫ mali ad cauendũ ⁊ ita accipitur hic. Erant eñ quidã ad fidẽ conuersi qui prædicabant legalia esse obseruãda ⁊ ex hoc primo quidẽ in ecclesia sequebant dissensiones ⁊ secte. unde quidã eoꝝ erroꝛi adhererent. alij vero in vera fide persisterent Gal. 5. Dissensiones secte ꝛc. Secundo sequebantur offendicula ⁊ scandala de quibus supra. 14. actũ est. duz quidã alios iudicarent. ⁊ alij alios spernerent qui dissensiões ⁊ offendicula faciunt Esa. 57. Auferte offendicula de medio populi mei. Dicit ãt preꝫ doctrinã quã vos didicistꝫ a veris xpi apostolis. vt ostendat q̃ huiusmodi dissensiones ⁊ scandala ex falsitate doctrine ꝛueniebãt Gal. 1. Si quis vobis euangelizauerit preꝫ id quod accepistis anathema sit. Secundo monet vt cogniti vitenꝫ dicens: Et declinate ab illis id est eoꝝ doctrinã ⁊ cõsortia fugiatis. pſ. Declinate a me maligni ⁊ scrutaboꝛ mãdata dei mei. ¶ Deinde cũ dicit. Huiusmodi eñ ꝛc. Assignat eius qõ diꝛerat duas rationes. quarũ prima sumit ex pte eoꝝm quos vult vitari. Et primo describit eoꝝ intẽtionẽ dicẽs: Huiusmodi eñ homines non seruiunt xpo domĩo sed suo vẽtri. Non eñ p̃dicabant ꝓpter gloriã xpi: sed propꝫ questum vt suũ ventrẽ implerent. Phil. 3. Multi ambulant quos sepe dicebã vobis nunc ãt ⁊ flens dico inimicos crucis xpi quoꝝ deus venter est. Secundo describit eoꝝ decceptionem dicens: Et p dulces sermones seducũt coꝛda innocentiu⁊ id est simplicium ⁊ imperitoꝝ. ꝓuer. 14. Innocens credit omni verbo. Per dulces sermões in q̃bus sanctitatẽ pretendunt ſm illud pſ. Qui loquunꝫ pacem cũ proximo suo mala autẽ in coꝛdibus eoꝝ. Et benedictiones quibus scilicet benedicunt ⁊ adulanꝫ illis qui eos sequuntur Esa. 3. Populе meus qui beatuz te dicit ipsi te decipiũt. Mal. 2. Maledicã benedictiõib⁹ vestris. Secundam rationẽ assignat ex conditione romanoꝝ qui faciles se exhibebant ad sequendum bonũ ⁊ malũ. Unde primo cõmendat eos de facilitate ad bonum dicens. Uestra enim obedientia qua defacili obedistis in omni loco diuulgata est ꝓpter dominiũ quod tunc romani obtinebant super alias nationes. Unde quod a romanis flebat defacili diuulgabatur ad alios. supra primo. Fides vra in vniuerso mundo annunciatur. Gaudeo igitur in vobis quia scilicet fidei obedistis. et hoc in charitate de qua di

citur. 1.coꝛ.13. Q̃ non gaudet super iniquitate cõgaudet autẽ veritati. Secundo reddit eos cautos contra malum dicens: Sed volo vos esse sapientes in bono. vt scilicz et quod bonum est inhereatis. 1.thes. vltimo Quod bonũ est tenete. Et simplices in malo. ne scilicet p aliquaz simplicitatẽ declinetis ad malum. Uel vt talis sit vobis simplicitas q̃ nullũ decipiatis in malũ. Mat. 10. Estote prudentes sicut serpentes ⁊ simplices sicut columbe. Ecõuerso de quibusdã dicit Jere. 4. Sapientes sunt vt faciant mala: bene aũt facere nesciũt. ¶ Deinde cũ dicit. Deꝰ ãt pacis ꝛc. Promittit eis diuinũ auxiliũ contra huiusmodi deceptoꝛes. Et primo ponitur ꝓmissio cũ dicit. Deus autẽ pacis scilicet actoꝛ qui dissensiones odit quas isti faciunt Cõteret sathanã id est dyabolũ qui per istos pseudo apostolos vos decipere conatur sub pedib⁹ vestris: qz scilicet per vestrã sapientiã eum vinceris. Et hoc fiet velociter scilicet in aduẽtu meo. Luc. 10. Ecce dedi vobis potestatẽ calcandi supra serpentes ⁊ scoꝛpiones ⁊ omnez virtutẽ inimici. Mal. vltimo. Calcabitis impios cũ fuerint sicut cinis sub planta pedũ vestroꝝ. Secundo ponit oratio ad hoc obtinendũ cũ dicit: Gratia domini nr̃i iesu xpi sit vobiscũ que scilicet sufficit ad vos tuẽdos. 2.coꝛ. 12. Sufficit tibi gratia mea. ¶ Deinde cũ dicit Salutat vos ꝛc. Salutat eos ex pte aliꝝ dicẽs: Salutat vos thimotheus adiutoꝛ meus scilicz in predicatione euangelij 1.coꝛ. 4. Misi ad vos thimotheũ qui est filius meus carissimus ⁊ fidelis ꝛc. Addit autez. Et lucius iason ⁊ sosipater cognati mei qui iudei erant scz vos salutant. Erat autẽ quidam notarius pauli nomine tertius cui paul⁹ cõcessit vt ex sua persona romanos salutarer. Unde subdit. Ego tertius qui scripsi hanc epistolã saluto vos in domino. ¶ Deinde dicit. Salutat vos caius hospes. cui scribitur iohannis tertia canonica in qua commẽdatur de charitate quã exhibebat sanctis. Et vniuersa ecclesia scilicet que erat in domo eius congregata vel que erat in illa ꝓuincia. ¶ Deinde dicit. Salutat vos erastus archari⁹ ciuitatis qui scilicet custodiebat archam cõmunẽ id est cõmunes redditus ciuitatis ⁊ q̃dam frater id est fidelis nomine quartus. ¶ Deinde salutat eos ex parte sua dicens Gratia domini nostri iesu xpi sit cũ omnibus vobis. Amẽ Et finit epistolã cũ gratiarũactione dicens. Ei autẽ scilicet deo qui est trinitas qui potens est vos confirmare ꝓme Phe. vltimo. Modicũ passos ipse ꝑficiet confirmabit solidabitq̃. Et hoc in fide que est iuxta euangeliuz id est ſm euãgeliũ quod ego predico. 1.coꝛ. 15. Siue ego siue illi sic predicauimus ⁊ sic credidistis. Et etiã ſm predicationẽ iesu christi qui p̃mo euangeliũ p̃dicauit ſm illõ habze. 2. Que cũ initiũ accepisset enarrari per dominũ. Unde Mat. 4. dicitur. q̃ circuibat iesus predicans euangelium regni ¶ Subdit autẽ in reuelatiõe misterij id est secreti quod quidẽ potest referri ad id qõ diꝛerat iuxta euãgeliũ meũ. Uel quia in ipso euangelio reuelatur secretuz incarnatiõis diuine ſm illud supra primo. Justitia dei reuelatur in eo. Uel quia ipsi apostolo est euangeliũ reuelatũ. 1. cozinth. 2. Nobis autẽ reuelauit deus per spirituz suum. De hoc autẽ secreto dicitur Esa. 24. Secretũ meum mihi Uel potest melius hoc referri ad hoc quod diꝛerat Confirmare. Quasi dicat. Deus potest vos cõfirmare in euangelio meo ⁊ pdicatione. ⁊ hoc ſm reuelationez misterij id est secreti scilicet de cõuersione gentiũ. sicut habetur eph. 3. Mihi autẽ omniũ sanctoꝝ minimo data est gratia hec in gentibus illuminare que sit dispẽsatio sacramenti ꝛc. Unde et hic subdit. Temporib⁹ eternis. quia videlicet occultum erat apud homies q̃ gentes essent cõuertende ad fidem. Uocat autez hec tẽpoꝛa eterna quasi diu durantia: quia a principio mundi hoc fuit occultũ sic

¶ Explicit epistola ad Romanos ſm expositionẽ venerabilis doctoris Sancti Thome de aquino ordinis predicatoꝝm.

Explanatio sancti Thome

¶Incipit expositio sancti Thome de aquino ordis fratrum predicatorū super primā epistolā sancti Pauli apostoli ad corinthios.

On abscõ

dam a vob sacramēta dei ꝛc. Sap̄.6. Sacramenti nomen duplicit accipi psueuit. Haz quādoq; sacramētū dicit qō cūq; secretū ꝛ precipue de rebus sacris. quandoq; sacramentū dicitur sacre rei signuz ita q ꝛ eius ymaginez gerat ꝛ causa existat fm q nos dicimus septē sacramenta ecclesie scilicet baptismus. confirmatio. eucharistia. penitētia extrema vnctio. ordo. ꝛ matrimoniū. In qua quidē significatione sacramenti etiā prima significatio continet. Hā in his ecclesie sacramentis diuina virtus secretius operatur salutē vt Augustinus dicit. Hec igit sacramenta dei prelatus seu doctor ecclesie fidelibus xpi nō debet abscondere sed manifestare ppter tria. ¶Primo quidē q hoc pertinet ad honorē dei fm illud Tob.12. Sacramentuz regis abscondere bonū est. opera autē dei reuelare ꝛ confiteri honorificū est. ¶Secūdo q hoc ꝓfinet ad salutē hominū qui per hoz ignorātiā in desperationē labi possent sicut de quibusdam dicit Sap̄.2. q nescierunt sacramenta dei nec sperauerunt mercedē iustitie: q p sacramenta homines purificanē vt sint preparati ad recipiēdū mercedem iusticie. ¶Tertio quia hoc pertinet ad debitū officiū prelati vl doctoris fm illud Ephe.3. Mihi omnium sanctoz minimo data est gratia hec illuminare que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo. Sic ergo predicta verba demonstrant nobis materiā huius epistole in qua apostolus agit de sacramentis ecclesie. Cum enim in epistola ad romanos gratiā dei cōmendasset que in sacramētis ecclesie operatur: hic scz in pma epistola ad corinthios de ipsis ecclesie sacramentis agit. In secunda vero de ministris sacramentozum. Videamus ergo primo textum.

Capitulum primum.

Paulus vocat⁹ apostolus iesu xpi per voluntatē dei ꝛ sosthenes frater ecclesie dei q̄ est cozinthi. Sāctificatis in xpo iesu vocatis sctis cū omnibus qui inuocant nomē dñi nostri iesu xpi in oñi loco ipsoz ꝛ nr̄o. Gratia vobis ꝛ pax q deo patre nostro ꝛ domino iesu christo. Gratias ago deo meo semp pro vobis in gratia dei que data est vobis in christo iesu. quia in omnibus diuites facti estis in illo in omni verbo ꝛ in omni scientia sicut testimonium xpi confirmatum est in vobis: ita vt nichil vobis desit in vlla gratia: expectātib⁹ reuelationem domini nostri iesu christi qui et confirmabit vos vsq; in finez sine crimine in die aduentus domini nostri iesu christi. Fidelis deus per quez vocati estis in societatē filij eius domini nostri iesu christi.

Diuiditur ergo hec epistola in partes duas. In prima parte ponit epistolarez salutationē. In secūda ꝓsequitur suam intentionē ibi. Gratias ago deo meo. ¶Circa primum tria facit. Primo ponit personas salutantes. Secūdo personas salutatas ecclesie dei ꝛc. Tertio bona saluti fera optat ibi. Gratia vobis ꝛ pax. Circa primū duo facit. Primo ponit personā principalē quā describit ex nomine dicens: Paulus de quo quidē nomine satis dictus est in epistola ad Roma. hic autē sufficiat dicere q hoc nomen p̄mittit in signū humilitatis. Nam paul⁹ idē est qō modicus quod ad humilitatē pertinet. 1. regū. 13. Cuz esses paruulus in oculis tuis caput in tribubus israel fact⁹ es Mat.11. Abscondisti hec a sapientibus ꝛ prudentib⁹ et reuelasti ea paruulis. ¶Consequēt describit eā a dignitate. et primo ponit modū adipiscēdę dignitatis cū dicit. Vocatus fm illud heb.5. Nemo sibi sumit honorē sed q̄ vocatur a deo tanq̄ aaron. Secdo pōit ipam dignitatē dicens. Apostol⁹ iesu xpi. que quidē est prima dignitas in ecclesia ꝛ interpretat missus: quia fuerunt missi a deo vt vice eius fungerenē in terris. Unde dicitur Mat.12. Qz elegit duodecim quos ꝛ apostolos nominauit. ꝛ infra.12 Deus posuit in ecclesia quosdā primuz quidē aplos ꝛc. Tertio ponit originē siue causam huius dignitatis cū dicit. Per voluntatē dei. quod est intelligendū de voluntate beneplaciti ex qua ꝓficiunē illi qui multiplicit p̄sunt ecclesijs Ecc.10. In manibus dei potestas terre ꝛ vtilez rectorē in tēpore suscitabit super illā. Et de predicta voluntate sub figura nobis dicitur Job.37. q lustrant cuncta per circuitū quocunq; voluntas gubernantis ꝺdurerit. Dimittit aūt deus aliquos ꝓfici ppter subditoz pec cata fm illud Job.34. Regnare facit hominē ypocritaz propter peccata populi. Talis autē rector nō dicit ee fz voluntatē dei sed fm eius indignationez fm illud Osee 13. Dabo tibi regē in furore meo ꝛ auferā in indignatiōe mea. Secūdo ponit personā adiunctā cū dicit. Et sosthenes frater quē sibi salutando adiungit: quia ad apostoluz detulerat cōtentiōes ꝛ alios corinthioz defectus ne hoc videret ex odio fecisse. et ideo nominat eū fratrē vt ostendat q ex zelo charitatis hoc fecerat. ꝓuer.9. Argue sapientē ꝛ diliget te. ¶Deinde ponit ꝑsonas salutatas cuz dicit. Ecclesie dei que est cozinthi. ꝛ primo pōit principales ꝑsonas quas describit tripliciter. Primo quidē ex loco cū dicit. Ecclesie dei que est cozinthi id est fidelib⁹ xpi cozinthi congregatis. ps̄. Confitebor tibi in ecclesia magna. Secundo ex munere gratie cū dicit. Sāctificatis in xpo iesu in fide passione ꝛ sacramento xpi iesu: sed abluti estis sed sanctificati estis heb.vlti. Jesus vt sanctificaret per suū sanguinē populū extra portam passus est. Tertio ponit originē gratie cuz dicit. Vocatis sanctis. quia scilicet ad sanctitatē per gratiā vocatiōis peruenerunt. Ro. 8. Quos predestinauit hos ꝛ vocauit. 1. Pe. 2. De tenebris vos vocauit in admirabile lumē suum. ¶Secundo ponit personas secūdarias fideles scz q nō erant in ipsa ciuitate: sed habitabant in dyocesi ciuitatis vl districtu. Unde subdit. Vobis inq̄ qui estis cozinthi scribo cū omnibus qui inuocant nomē domini nostri iesu xpi scilicet p verā fidei cōfessionē Joel. 2. Omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit. Et hoc in omni loco ipsoz id est eoz iurisditioni subiecto. Et nostro q per hoc q subijciebātur episcopo ciuitatis nō eximebant a potestate apostoli quinimo magis erant ipi aplo subiecti q̄ his ꝺbus ipe eos subiecerat. ps̄. In omni loco dñationis eius benedic anima mea domino. ¶Ultimo autē in salutatione ponit bona salutifera que eis optat: quoꝝm primū est gratia q

in epistolā 1 ad Corinthios 1

quā, iustificamur a pcīs. Ro.3. Justificati gratis p gratiam ipsius. Ultimū autē est pax que perficit in felicitate eēna. ps̄. Qui posuit fines tuos pacē. Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudie pacis. Per hec autē duo omnia alia includit. Unde dicit gratia ꝛ pax. Causam eorum ostendit subdens. A deo patre nostro fm illud Jac. 1. Omne datū optimū ꝛ omne donū perfectū de sursuz est descendens a patre luminū. Addit autez. Et domīo iesu xpo per quē vt dicitur. 1. Pe. 1. Maxima ꝛ pciosa ꝓmissa donauit nobis deus. Job. 1. Gratia ꝛ veritas per iesuz xpm facta est. Qz autē dicit. A deo patre nostro. potest intelligi de tota trinitate a qua creati sumus ꝛ in filios adoptati. Addit autē ꝛ domino iesu xpo. nō q sit ꝑsona alia vel ypostasis ꝓter tres personas. sed ppter aliā naturā Uel quod dicitur. Deo patre nostro p quandā appropriationē accipit p persona patris sicut Job. 20. Ascēdo ad patrē meū deū meū ꝛ deū vestrū. Jn hoc autez q subdit. Et dño iesu xpo. manifestat ꝑsona filij. tacet autē de spiritusancto. quia est nexus patris ꝛ filij ꝛ intellect⁹ ex amborbus. vl quia est donū vtriusq; intelligit in donis de q̄ bus dicit Gratia ꝛ pax q̄ per spiritūsanctum danē infra. 12. Hec omnia operat vnus atq; idē spiritus. ¶Deinde cuz dicit Gratias ago deo meo. Incipit epistolarē tractatum ꝛ primo gratias agit de bonis eoz: vt correctionē suoruz defectuū tolerabilius ferāt. Secūdo ponit eoz instructionem ibi. Obsecro aūt vos fratres. Circa primū duo facit. Primo gratias agit de bonis que iam acceperant. Secūdo de bonis que in futuz expectabant ibi. Expectātibus reuelationē. Circa primū duo facit. Primo ponit gratiarum actionē cū dicit: Gratias ago deo meo qui scilicet et si sit deus omnium q creationē ꝛ gubernationē tamen est eius ꝛ cuiusliber iusti p fidē ꝛ deuotionē. ps̄. Deus me⁹ es tu ꝛ confitebor tibi. Ostendit etiā quādo gratias agit cum dicit. Semper quia hec gratiaz actio ex charitat⁹ affectu ꝓcedit q̄ in eius corde assiduus erat ꝓuer. 17. Omni tempore diligit qui amicus est. ꝛ q̄uis omni tempore eos diligeret ꝛ pro eoz bonis gratias ageret actualiē tamen etiā pro eis gratias agebat omnibus horis quas habebat orationi deputatas. Ostendit etiā p quibus gratias agit cū dicit. Pro vobis de quoz scilicet bonis ppter caritatis vnionē gaudebat. sicut de suis. 3. Jo. 1. Maiorē horz non habeo gratiā q̄ vt audiam filios meos in veritate ambulare. Secundo ostēdit materiā gratiaz actionis ꝛ primo in generali cum dicit. Jn gratia dei id est p gratia dei que data est vobis in christo iesu id est p xpm iesū Job. 1. De plenitudine eius omnes nos accepim⁹ gratiam p gratiā. Secundo in speciali vbi primo ostendit gratie abundantiā cū dicit. Quia in omnibus scz que ptinēt ad salutē. Diuites id est habundātes facti estis in illo id est p xpm fm illud. 1. coz. 8. Propter vos egenus fact⁹ est vt illius inopia diuites essetis. Et expōit in quib⁹ sint diuites facti cū dicit. Jn omni verbo. vel quia omnib⁹ generibus linguaz loquebant. Ul qz in verbo doctrine habundabant verbū antē nō ꝓferrē ordinate nisi ex scientia ꝓcederet. et ideo subdit Jn omni scientia id est intelligētia omniū scripturaz ꝛ vniuersaliē omniū q̄ ptinent ad iuriē. Sap̄.10. Dedit illi scientiā sanctoz. Hoc autē qō dicit apostolus referendū est ad eos qui erāt in ecclesia ꝓfectozes in quibus etiam alij minozes bas diuitias possidēbāt sicut aug. dicit sup Job. Si amas vnitatē habes q̄s quis in illa alter habet. dolle inuidia ꝛ tuum est qō alius habet quos cupiditas ꝛ inuidia nō sepat charitas iūgit. Secdo ostendit rectitudinē dicēs: Sic testimoniū xpi confirmatū est in vobis nō esset rectū vbū doctrīe: neq; recta sciētia si a testimōio xpi discordaret. vl si etiā xpi testimoniū nō firmiē p fidē cordibus ihereret: qz vt dicit Jac. 1.

Quis hesitat silis est fluctui maris q̄ a vēto mouet ꝛ circūferē. Testimōiū aūt xpi dicit vl qz de ipso ꝓphete pnūciauerunt fm illd acē. 10. Huic oēs ꝓphete testimōiū phibent. vl qz ipe xps testimoniū phibuit fz illd Job. 8. Si ego testimoniū phibeo de meipo vez est testimoniū meū Uel etiā qz aplus in sua p̄dicatiōe xpo testimoniuz dedit acē. 22. Nō recipiēt testimoniū tuū de me. Tertio tāgit gratie pfectionez cū dicit. Ita vt nihil vobis desit in vlla gratia. qz scz in diuersis ꝑsonis oēs gratias gratis datas habebāt. Ad diuinā em̄, puidētiā ptinet vt absq; defectu necessaria largiat. ps̄. Nihil deest timentib⁹ eū. Et iterꝛ Jnq̄rētes aūt dñm nō minuēt oñi bono. ¶Deinde ponit infuturz expectāda. Et circa hoc tria facit. Primo pōit futuri boni expectationē dicēs: Vobis inq̄ nō solū habēti bus gratiā in pñti sz etiā expectātib⁹ infuturz reuelatiōez dñi nr̄i iesu xpi qua scz sctis suis reuelabit nō solū q̄ gloriam hūanitatis fm illd Esa. 33. Regē in decore suo videbūt. sed etiā q̄ gliaz diuinitat⁹ fm illd Esa. 4. Reuelabitur glia dñi. q̄ quidē reuelatio hoies beatos facit. 1. Jo. 3. Cū autē apparuerit similes ei erim⁹ ꝛ videbim⁹ cū sicuti est. Et in hoc vita eēna ꝓsistit fm illd Job. 1. 7. Hec ē vita eterna vt cognoscāt te solū vez deū ꝛ quē misisti ihm xpm. Sicut aūt illi ꝺbus xps reuelat sūt beati in recta illi q̄ hoc expectāt sunt beati in spe Esa. 3. Beati oēs q̄ expectant eū. Et ideo de ipa expectatiōe gras agit. ¶Secundo oñdit q̄ hec expectatio nō est vana ex auxilio diuine gre. Unde subdit Qui scz xps q̄ ipe dedit vobis huius reuelationis etiā ꝓfirmabit vos in gra accepta. 1. Pe. vltimo. Modicū passos ipe ꝓficet ꝓfirmabit solidabit q̄z. et hoc vsq; in finē scz vite vre. Mat. 10. Qui ꝓseuerauerit vsq; in finē hic saluus erit Nō aūt vt sitis sine peccato. qz si dixerim⁹ q̄m pctm nō habem⁹ ipi nosmetipos seducim⁹ ꝛ veritas in nobis nō est. vt dz Job. 1. sed vt sitis sine crimine id est sine pctō mortali. 1. thimo. 3. Minist̄rēt nullū crimē habētes. ꝛ hoc inq̄ erit in die aduētus dñi nr̄i ihu xpi. qz scz q̄ sine crimine inuenīt in die mortis: sine crimie ꝓuenit ad diē iudicij fm illd Ecc. 11. Si ceciderit lignū ad austz siue ad aq̄lonē, in quocūq; loco ceciderit ibi erit. Misi aūt sine crimīe nūc inueniāt: frustra illā reuelationē expectaret. ¶Tertio ratōez sue, pmissiōis assignat dicēs q de⁹ vos ꝓfirmabit qō debetis sperare: qz de⁹ est fidel. Deutro. 32. Deus fidelis ꝛ absq; vlla iniqtate. Per quē vocati estis in societatē filij eius iesu xpi dñi nr̄i. vt scz habeatis societatē ad xpm. ꝛ in pñti p similitudinez gre fm illud. 1. Job. 1. Si in luce ambulem⁹ sicut ꝛ ipe in luce ē societatē habem⁹ cū eo ad inuicē. Et in futuro p ptcipationē glie. Ro. 8. Si cōpatimur vt ꝛ simul glorificemur. Nō aūt videret esse fidelis deus si nos vocaret ad societatē filij ꝛ nobis denegaret q̄ tū in ipo est ea p q̄ puenire ad eū possemus. Un Josue. 1. dicit. Nō te deseram neq; derelinquam.

Lectio secunda.

Obsecro aūt vos fratres p nomē dñi nr̄i ihu xpi. vt idipm dicat⁊ oēs. ꝛ nō sint in vob scismata. Sitis aūt pfecti in eodē sensu ꝛ in eadē sciētia. Significatum est em̄ mihi de vobis ffres mei ab his q̄ sunt cloes: qz cōtēciōes sunt inꝛ vos. Hoc aūt dico qō vnus⁊q; vr̄m dicit. Ego q̄dē suz pauli. ego aūt appollo. ego vo cephe. ego aūt xpi Diuisus est xps. Nunq̄d paul⁹ crucifix⁹ est p vob. aut in nomine pauli baptizati estis.

Explanatio sancti Thome

in epistolã 1 ad Corinthios 1

Hras ago ꝺo meo ꝙ neminẽ vr̃m baptizaui nisi crispũ ⁊ caiũ: ne ꝙs dicat ꝙ in noĩe meo baptizati est. Baptizaui aũt ⁊ stephãe domũ: ceteꝝ nescio si quẽ aliũ vr̃m baptizauerim. Nõ em̃ misit me xp̃s baptizare sꝫ euãgelizãr

Premissa salutatiõe ⁊ gratiaꝝ actiõe: hic incipit eos instruere. Et pmo ponit instructio de his q̃ ad omnes communiter pertinent scilicet de his que pertinent ad eccl̃siastica sacramẽta. Secũdo instruit eos de his q̃ ad quosꝺam ptinebãt. 16. cap. De collectis aũt q̃ fiũt in scios. ⁊c. In sacramẽtis aũt tria sunt ꝓsiderãda. Primo q̃ꝺ ipsuꝫ sacramentũ sicut baptismus, secũdo id qꝺ est res significata ⁊ cõtẽta scz gratia. Tertio id qꝺ est res significata ⁊ nõ cõtẽta scz gl̃ia resurrectiõis. Primo ergo agit de ipis sacramentis. Secũdo de ipis gratijs 12. cap. De spũalibus aũt nolo vos ⁊c. Tertio de gl̃ia resurrectionis infra 15. cap. ibi. Motũ aũt vobis facio. Circa primũ tria facit. Primo determinat ea q̃ ptinent ad sacramentũ baptismi Secũo ea q̃ ptinent ad sacramentũ matrimonij. 5. ca. ibi. Olo audiť inť vos ⁊c. Tertio ea q̃ ptinẽt ad sacramentũ eucharistie. 8. cap. ibi. De his autẽ q̃ ydolis sacrificanť. Nõs aũt Mat. vl. discipl̃ suis ꝑceptũ ꝺedit de doctrĩa simul ⁊ baptismo ꝺicẽs. Euntes docete oẽs gẽtes baptizantes ⁊c. Et ideo aplus in prima pte simul cũ baptismo agit de doctrina. Est aũt sciendũ ꝙ inť corinthios fideles erat q̃ꝺaꝫ ꝺissensio, ꝙꝺ prer baptistas ⁊ doctores. Illi em̃ q̃ erant instructi cõtẽnebãt alios, quasi q̃ melioꝛ doctrinã acceꝑint ⁊ melioꝛ baptismũ. Unde circa primũ duo facit Primo remouet cõtentionẽ. Secũꝺo cõtentiõis causam q̃ erat in hoc ꝙ gl̃iabanť ꝺe q̃ꝺaꝫ ⁊ alios xp̃i ministros ꝓtẽnebãt. infra. 3. cap. Et ego fratres nõ potui vobis loq̃ Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit admonitionẽ. Secũꝺo admonitiõis necessitatẽ oñꝺit ibi Significatũ ẽ em̃ mihi ⁊c. Tertio rõem ãmonitiõis assignat ibi. Diuisus ẽ xp̃s. Circa primũ duo ꝓsiderãda sunt. Primo q̃ꝺ ꝙ eos inducit ad ãmonitionẽ fuanꝺã. Uno modo ꝑ ꝓpriã humilitatẽ cũ dicit. Obsecro aũt vos ⁊c. puer. 18. Cũ obsequatiõib̃ loq̃tur paup. Alio modo ꝑ fraternã charitatem cũ dicit Fratres. ꝙ scz ex affectu fraẽne charitatis hoc ꝺicebat. Ecc. 12. Frater ꝙ iuuať a fratre quasi ciuitas firma Tertio ꝑ reuerentiã xp̃i cũ dicit. Per nomẽ ꝺn̄i nr̃i ihesu xp̃i: qꝺ est ab omnib̃ honorandũ ⁊ cui oportet omes esse subiectos. phil. 2. In nomine ihesu omẽ genu flectať. Secũꝺo cõsiderãꝺũ est ꝙ inducit eos ad tria. Primo q̃ꝺ ad ꝛcorꝺiã cũ dicit. Et idipm̃ ꝺicatis omes id est oẽs eãdem fidẽ cõsteamini ⁊ eanꝺẽ sententiã ꝓferatis ꝺe his q̃ sunt cõiter agenda. Ro. 15. Aut vnanimes vno oze honorificetis ꝺeũ. Secũꝺo ꝓhibet vitiũ ꝛrariũ virtuti cum ꝺicit. Et nõ sint in vobis scismata. ꝙ vnitas eccl̃siastica ꝺiuiꝺi nõ ꝺebet. in cui⁹ signũ mulites ꝺe tunica incõsutili Joh̃. 19. ꝺixerũt Nõ scinꝺam⁹ eã sed sortiamur ꝺe ea cui⁹ sit. Sunt aũt ꝓprie scismata qñ vl̃ ꝓpter ꝺiuersã fiꝺei cõfessionẽ. vl̃ ꝓpter ꝺiuersas sentẽtias ꝺe agendis homies vnius collegij in ꝺiuersas separãť ptes Esa. 22. Scissuras ciuitatis ꝺauiꝺ videbitis: ꝙ mltiplicate sunt. Tertio inducit eos ad iꝺ ꝙ qõ pñt scismata vitare scz ad pfectionẽ. Est em̃ ꝺiuisionis causa ꝺũ vnusq̃sq; ptiale bonuꝫ q̃rit ptermisso pfecto bono qꝺ est bonũ totius. Et ideo ꝺicit. Sitis aũt pfecti in eoꝺẽ sensu scz quo iuꝺicať ꝺe agẽꝺis. ⁊ in eaꝺẽ scientia qua iuꝺicať ꝺe cognoscendis quasi ꝺicat ꝙ hec pfecti esse poteritis si in vnitate persistatis. Col̃. 3. Sup omnia charitatem habete qꝺ est vinculum pfectionis 2Mat. 5. Estote perfecti sicut pater vester celestis pfectus est. Deinde cũ ꝺicit. Significatũ est mihi. ostendit necessitatem p̃ꝺicte ãmonitionis. ꝙ scz ꝓtentionis vitio laborať. quasi ꝺicat ideo necesse est vos aꝺ hoc inꝺucere. ꝙ significatũ est mihi fratres mei aꝺ his q̃ sunt cloes id est quaꝺã villa corinthioꝝ iurisꝺitioni subiecta. vel cloes põt esse nomen matrone in cui⁹ ꝺomo erat multi fideles congregati: ꝙ cõtentiones sunt inter vos. contra id quoꝺ ꝺicit puer. 20. Honoꝛ est homini qui separat se a contentionibus. Et moꝺum contentionis expõit subꝺens. Hoc autẽ ꝺico id est contentionẽ nomino ꝙ vnusquisq; vestrũ nominat se ab eo a quo est baptizatus et instructus ⁊ ꝺicit. Ego quiꝺem sum pauli. quia erat a paulo baptizatus et instructus. Alius ego autem appollo q̃ scilicet corinthijs prediꝺicauerat. vt habetur act. 19. Ali⁹ ego vero cephe id est petri cui ꝺictũ est Joh̃an. 1. Tu vocaberis cephas quoꝺ interꝓetatur petrus. Quoꝺ qui⁹ꝺem ideo ꝺicebant ꝙ putabant a meliori baptista meliorem baptismũ ꝺari. quasi virtus baptiste in baptizat̃ operaret. Et hoc ꝺe pseuꝺo apostoli gloriabãtur sꝫ illuꝺ ps. Uocauerunt nomina sua in terris suis. Alius autez ꝺicit Ego autẽ sum christi qui solus bene ꝺicit. quia solius xp̃i virtus operatur in baptismo christi Joh̃a. 1. Super quẽ videris spiritum ꝺescenꝺere ⁊ manere ipse est qui baptizat. Et ideo baptizati a solo christo ꝺenominãtur christiani non autem a paulo paulini Esa. 4. Tantũmoꝺo innocetur nomen tuum super nos. Ad huius autẽ errozis vitationem ꝺicuntur greci hac forma in baptizanꝺo. vti baptizetur seruus christi Nicolaus in nomine patris et filij ⁊ spiritussancti. vt ꝺetur intelligi ꝙ homo nõ baptizat interi⁹. sꝫ baptizať a xp̃o. Quia tamen etiã homo baptizat ministerio vt membꝝ ⁊ minister christi. ideo ecclesia vitatur hac forma in baptizãꝺo. Ego te baptizo in noĩe patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti. quoꝺ quiꝺem est expressius ꝑ formam a christo traꝺitã. qui ꝺixit ꝺiscipulis Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti ⁊c. Ubi ipsos apostolos ꝺicit baptizantes ꝑ quẽ moꝺũ sacramẽti minister ꝺicit ego te baptizo. Deinde cũ ꝺicit Diuisus est christus ⁊c. Ponit rationem p̃ꝺicte ammonitionis quare inter eos scissure ⁊ contentiones esse non ꝺebebant. ⁊ primo ex parte baptismi. Secũꝺo ex parte ꝺoctrine ibi. Non in sapientia verbi. Circa primum tria facit Primo ponit inconueniẽs quoꝺ ex ꝓꝺicta contentione sequitur. Secunꝺo manifestat quare illuꝺ inconueniens sequatur ibi. Nunquiꝺ paulus crucifixus est ⁊c. Tertio excluꝺit quanꝺã falsam suspitionẽ ibi. Gratias ago ꝺeo meo ⁊c. Dicit ergo primo ꝺixi qꝺ vn⁹ quisq; vestr̃ ꝺicit. ego sum pauli. ego appollo. Et ex hoc sequitur ꝙ christus est ꝺiuisus. Nec refert vtrũ interrogatiue vel remissiue legatur. Hoc autez potest intelligi vno moꝺo quasi ꝺiceret per hoc ꝙ inter vos contenꝺitur christus est ꝺiuisus a vobis: qui nõ nisi in pace habitat ꝑ illuꝺ psal. In pace factus est locus eius Esa. 59. Iniquitates vestre ꝺiuiꝺerunt inter vos ⁊ ꝺeum vestrum Sed melius aliter hoc potest intelligi vt sit sensus per hoc ꝙ crevitis baptismum esse meliozem qui a meliori baptista ꝺatur. sequitur ꝙ christus qui principaliter ⁊ interius baptizat sit ꝺiuisus id est ꝺifferẽs in sua virtute ⁊ effectu sꝫ ꝺifferentiam ministrozum: quoꝺ patet esse falsũ per id quoꝺ ꝺicitur ephe. 4. Unus ꝺomin⁹. vna fides. vnum baptisma. Sed aꝺhuc melius hoc intelligitur ꝙ apostolus ꝺicit ex hoc ꝙ ea que sunt ꝓpria christi et aliꝭ attributis quoꝺammoꝺo christum ꝺiuiꝺitis plures christos facientes cõtra id quoꝺ ꝺicitur Mat. 23. Magister vester vn⁹ est xp̃s. Esa. 45. Conuertimini aꝺ me ⁊ salui eritis omnes fines terre quia ego ꝺominus et nõ est alius. Est autem sciendum ꝙ christus in sacramento baptismi ꝺuplicem habet virtutẽ sibi ꝓpriã. Una quiꝺem ꝺiuinam qua simul cũ patre ⁊ spiritu sancto interius mundat a peccato. ⁊ hoc nulli creature potuit communicari. Alia aũt ẽ ꝓpria virtus ꝑm humanã naturã: que est ptãs excellentie in sacramentis ⁊ cõsistit in quattuoꝛ. Quoꝝ vnũ est ꝙ ipse sacramenta instituit. Secũꝺũ est ꝙ potuit effectũ sacramentoꝝ sine sacramento cõferre. Tertium ẽ ꝙ meritũ passionis eius operať in baptismo ⁊ alijs sacramentis. Quartũ est ꝙ aꝺ inuocationẽ nominis eius sacramenta cõferunť. Hanc aũt prãtem excellentie ⁊ maxime ꝑtum aꝺ hoc vltimũ conferre potuit ministris baptismi: vt scz eoꝝ nominibus cõsecraret baptism⁹: sꝫ noluit ne scisma ex hoc in ecclesia fieret ꝺum tot reputarentur baptismi quoꝛ eẽnt baptiste. Et hoc ẽ ꝙ ꝑm expositionẽ aug. Jo. bap. ꝺe xp̃o nescisse fateť. Jo. 3. Utruꝫ. s. hanc prãtem sibi retineret. Deinde cũ ꝺicit. Nunq̃ꝺ paulus ⁊c. ostenꝺit predictũ inconueniens sequi ex eoꝝ erroꝛe ꝙ ꝺiuersum baptisma esse estimabant ꝑm ꝺriam baptistaꝝ: hoc em̃ eẽt si a baptistis baptismus efficaciaꝫ hẽt qꝺ quiꝺẽ solius ẽ christi. Hoc aũt oñꝺit ꝺupliciter Primo quiꝺem ex parte passionis christi in cuius virtute baptismus operať. ꝑm illuꝺ Ro. 6. Quicunq; baptizati sumus in xp̃o ihesu in morte ipius baptizati sumus. Et ideo ꝺicit. Nunquiꝺ paulus crucifixus ẽ ꝙ vobis: q̃si ꝺicat: Nũquiꝺ passio pauli causa ẽ nostre salutis: vt ꝫ ipm̃ baptismus habeat virtutẽ saluanꝺi quasi ꝺicat nõ. Hoc em̃ ꝓpriũ ẽ christo vt sua passione ⁊ morte nostraꝫ salutem opatus fuerit. Jo. xi. Expeꝺit vt vnus hõ moꝛiatur ꝙ populo ⁊ nõ tota gens pereat. 2. Coꝛ. 5. Unus ꝙ omnibus moꝛtuus est. Sed contra viꝺeť eẽ qꝺ aplus ꝺicit Col̃. 1. Gaꝺeo in passionibus meis ꝙ vobis ⁊ aꝺimpleo ea que ꝺesunt passionũ christi in carne mea ꝓ corꝑe eius qꝺ est ecclesia. Sed ꝺicenꝺus ꝙ passio xp̃i fuit nobis salutifera, nõ solũ per moꝺũ exempli. ꝑm illuꝺ pne Pet. 2. Christus passus ẽ ꝙ nobis: vobis relinq̃ns exẽplũ vt sequmini vestigia ei⁹: sꝫ etiã ꝙ moꝺũ meriti ꝙ moꝺus efficacie in q̃ eius sanguine redempti ⁊ iustificati sumus. ꝑm illuꝺ Heb. vlt. Ut sanctificaret per suuꝫ sanguinẽ populũ: extra portã passus ẽ: sed passio aliozuꝫ nobis est salutifera solũ per moꝺũ exempli. ꝑm illuꝺ. 2. Coꝛ. 1. Sive tribulamur ꝙ vestra exhoꝛtatione ⁊ salute. Secũꝺo ostenꝺit iꝺe ex virtute noĩs xp̃i qui in baptismo inuocať. Unde subꝺit. Aut in nomine pauli baptizati estis: quasi ꝺicat nõ. Et em̃ ꝺicit Act. 4. Nõ ẽ aliꝺ nomẽ ꝺatum hominib̃ per qꝺ opoꝛteat nos saluos fieri Unde ⁊ Esa. 26. ꝺicit. Nomẽ tuũ ⁊ memoriale tuũ in ꝺesiderio anime. Sed viꝺetur ꝙ in noĩe xp̃i homines non baptizenť. Dicit em̃ Mat. vlt. Docete oẽs gentes: baptizantes eos in noĩe patris ⁊ filij ⁊ spũssancti. Dicẽꝺũ ẽ aũt ꝙ in ꝑmitiua ecclesia: ꝙ nomẽ xp̃i multũ erat oꝺiosum vt venerabile reꝺꝺereť. apli noĩne xp̃i baptizabant ex speciali oꝛdinatione spũs sancti. Unde ꝺicit Act. 8. ꝙ in noĩe xp̃i baptizati sunt viri ⁊ mulieres. Et tamẽ vt ambꝛosius ꝺicit. In nomine xp̃i tota trinitas intelligit. Xp̃s em̃ interꝓetať vnctus: in quo intelligit nõ solum ille qui vngitur qui ẽ filius ꝺei: sed etiã ipsa vnctio que ẽ spiritus sanctus: ⁊ ipe vngens qui ẽ pater. ꝑm illꝺ ps Unxit te ꝺe⁹ ꝺeus tuus oleo leticie pre cõsortib̃ tuis. Nunc aũt quia nomẽ xp̃i iã ẽ magnũ in gentibus aꝺ oztu solis vsq; aꝺ occasum. vt ꝺz Mal. 1. ecclesia vtiť forma ꝓius instituta a xp̃o. baptizans in noĩe patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti. Et tamen quicunq; in hac forma baptizanť: baptizanť in nomine eius qui est vere filius ꝺei. sꝫ illuꝺ. 1. Jo. vlt. Et simus in vero filio eius iesu christo. Baptizanť etiam oẽs fideles in nomine christi. i. fiꝺe et confessione nominis xp̃i. ꝑm illuꝺ Joel. 20. Olis q̃cunq; inuocauerit nomẽ ꝺomini saluus erit. Unde baptizati a xp̃o xp̃iani noĩanť: ꝙ vt ꝺicitur Hal. 1. Quotquot i xp̃o baptizati estis xp̃m induistis. Sic ergo si solius christi passio si solius xp̃i nomen virtutem confert baptismo aꝺ saluanꝺũ verũ est ꝓpriũ esse xp̃o vt ex eo baptismus beat sanctificanꝺi virtutẽ. Unde qui hoc alijs attribuit ꝺiuiꝺit xp̃m in ꝑs. Deinde cũ ꝺicit. Gras ago ꝺeo meo. Excluꝺit quãꝺam suspicionẽ. ꝙ ibi ꝺixerat nunq̃ꝺ enim ꝺixerat paul⁹ crucifixus est ꝓ vobis? posset aliqs credere ꝙ ꝺ si nõ auctozitate: ministerio tamẽ plures baptizauerit. Et circa hoc tria facit. Primo gras agit ꝺ hoc ꝙ paucos baptizauit. Secũꝺo quibusꝺam paucis noiatis quoꝺam alios addit. ibi. Baptizaui autem. Tertio assignat rõnem quare nõ multos baptizauerit ibi. Non enim misit me ꝺeus. Dicit ergo primo. Gras ago ꝺeo meo ꝙ neminẽ vestrũ baptizaui nisi crispũ ꝺe quo Act. 18. Crispus archisinagogus ꝺeꝺit ꝺño: cum omi ꝺomo sua ⁊ Haiuz aꝺ quem scribitur. 3. Can̄. Johannis. Et quia gr̃arumactio locum nõ habet nisi in beneficijs ꝓceptis: consequẽter aplꝰ ostenꝺit qualiter ꝺe hoc gr̃atias agat cũ subꝺit. Ne quis ꝺicat ꝙ in nomine meo baptizati estis. Est enim optabile sanctis viris ne ex boĩs que ibi faciunt alij sumant occasionẽ errozis sui siue pecati. Et qz corinthij in eũ errozẽ ꝺeuenerant vt se a iuis baptistis noĩarent ꝺicentes. Ego sum pauli ⁊ apollo ac si in eoꝝ noĩbus essẽt baptizati: ideo gratias agit ꝺe hoc ꝙ ꝺe suo ministerio talis erroꝛ cõsecutus nõ fuerit. Et ideo signanter ꝺicit se baptizasse illos qui aꝺ hoc erroꝛe imunes erant. Deinde cũ ꝺicit. Baptizaui autem. ⁊c Ponit quoscꝺa alios a se baptizatos: ne in eius verbis aliq̃ꝺ veritatis min⁹ apperet. Eũ ꝺicit. baptizaui ⁊ ꝺomũ. i. familiã Stephane. s. cuiuscꝺa mr̃one. Et qz circa pticularia fcã mẽoria hoĩ labilis ẽ: subꝺit. Ceteꝝ nescio. i. mẽoaia nõ hẽo. Si quẽ aliũ baptizaueri ĩ ꝓpria ꝑsona. Deinde cũ ꝺic. Nõ ei misit. ⁊c. assignat rõnẽ q̃ re paucos baptizauerit ꝺicẽs. Nõ ei misit me ꝺe⁹ baptizare sꝫ euãgelizare. Cõtra qꝺ viꝺeť eẽ qꝺ ꝺz Mat. vlti. Euntes docete oẽs gẽtes baptizãtes eos in noĩe ꝑs ⁊ filij ⁊ spũssancti. Sꝫ ꝺicẽꝺũ ẽ ꝙ xp̃s aplos misit ad vtrũq; ita tñ ꝙ ipi ꝑ seipos ꝓꝺicarẽt. ꝫ ꝙ ipi ꝺicũt. Act. 6. Nõ ẽ equũ relinq̃re nos verbũ ꝺei ⁊ ministrare mẽsis baptizarẽt aũt ꝑ inferiozes ministros. ⁊ hoc iõ: qz i baptismo nihil opať industria vl̃ vt⁹ baptizãt̃. vñ iꝺifferẽs ẽ vtrũ ꝑ maiozẽ vl̃ miozẽ ministrũ ꝺeť baptism⁹: sꝫ i ꝓꝺicatiõe euãgelij ml̃tũ opať sapia ⁊ virt⁹ ꝓꝺicãt̃: ⁊ iõ ꝓꝺicatiõis officiũ ꝑ se ipos aplꝰ tã̃ maiozes ministri exercebãt: sic ⁊ ꝺe ipo xp̃o ꝺz Jo. 4. ꝙ ipe nõ baptizabat sed ꝺiscipuli ei⁹ q̃ tñ ꝺe se ipo ꝺicit Lu. 4. Quia ⁊ alijs ciuitatiꝺ⁹ oz me euãgelizare regnũ ꝺei. qz iõ missus sũ. Esa. 61. Ad annũciãꝺuz mansuetis misit me.

Lectio tertia.

n On i sapia vbi: vt nõ euacuet crux xp̃i. Uerbũ enim crucis peuntib⁹ q̃ꝺẽ stultitia ẽ: his aũt q̃ salui fiũt. i. nobis ꝺei virt⁹ ẽ. Scriptũ ẽ enim. Perꝺã sapiaꝫ sapientiũ ⁊ prudẽtiã prudẽtiũ reprobabo. vbi sapiẽs vbi scriba: vbi inq̃sitoꝛ hui⁹ seculi Nõne stultã fecit ꝺeus sapientiã huius mũꝺi. Nã quia in ꝺei sapientia nõ cognouit mun

dus p sapientiā deū placuit deo p stultitiā p̄dicatiōis saluos facere credentes. Q̄m et iudei signa petūt ⁊ greci sapientiā querunt Nos p̄dicamus xp̄m crucifixū: iudeis q̄dez scandalū: gentib⁹ autē stultitiā: ipis autem vocatis iudeis atq; grecis xp̄m dei virtutē ⁊ dei sapiam. q2 qđ stultū est dei sapientius est hominibus: ⁊ qđ infirmū est dei fortius ē hominib⁹.

Postq̄ apostolus improbauit corinthios cōtētionem: rōne sumpta ex parte baptismi: hic excludit eorū cōtentionem rōne sumpta ex pte doctrine. Quidā em eorum gloriabant de doctrina pseudo apostoloruz qui ornatis verbis ⁊ humane sapientie rōnibus veritatem fidei corrumpebant. Et ideo apostolus p̄mo ostendit hunc modum cōuenientē nō esse doctrine fidei. Secūdo ostendit hoc modo docendi se vsum apud eos nō fuisse. 2. ca. ibi. Et ego cū venissem ad vē. Circa p̄mū duo facit. primo p̄ponit qđ intendit. secdo manifestat propositum ibi. Et nō euacuet. Dicit ergo primo dixi q̄ milit me xp̄s euangelizare: non tamen ita q̄ ego in sapientia verbi euangelizem. i. in sapientia mūdana q̄ verbosos facit ināꝯtuz per eam multis vanis rōnibus homines vtunt. Ecc. 6. Verba sunt plurima multū in disputando: habentia vanitatē. Prouer. 14. Ubi verba sunt plurima: ibi frequēter egestas Vel sapientiā verbi nominat rethoricā q̄ docet ornate loqui ex quo alliciunt interdū homines ad assentiendū errozibus ⁊ falsitatibus. Unde Ro. 16. P̄per dulces sermones seducūt corda innocentiū. Et de meretrice dicit P̄rouer. 2. ī figura heretice doctrine Ut eruaris a muliere aliena ⁊ extranea que mollit sermones suos. Sed econtra dicit Esa. 33. P̄populū impzudentē nō videbis scz in catholica ecclesia: ⁊ populū alti sermonis ita vt nō possis intelligere dissertitudinē lingue ei⁹ in quo nulla ē sapientia: ied quia in greco ponit logos: qđ rōnem ⁊ sermonē significat posset cōuenientius intelligi sapientia verbi. i. humane rōnis q2 illa que sūt fidei humanā rōnem excedunt. fm illud Eccl. 3. Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi. Sed contra hoc videtur esse q̄ multi doctores ecclesie in doctrina fidei sapientia ⁊ rōibus humanis ⁊ ornatu verborum sunt vsi. Dicit em Jeron. in epla ad magnū oratorez vrbis rome q̄ oēs doctores fidei dei ī ornatu p̄hie doctrinis atq; scientijs suos refarserunt libros vt nescias quid in illis p̄mū admitari debeas eruditionē seculi an sciam scripturarum. Et aug⁹ dicit in. 4. de doctrina xp̄iana. Sūt viri ecclīastici qui diuina eloquia non solum sapienter sed etiā suauiter tractauerunt. Dicendū est ergo q̄ aliud est docere in sapientia verbi quocunq; modo intelligatur: ⁊ aliud vti sapia verbi in docēdo. Ille in sapientia verbi docet qui sapientiā verbi accipit p̄ principali radice sue doctrine: ita scilicet q̄ ea solum approbet que verbi sapientiam continent reprobet autem ea que sapientiam verbi nō habent. ⁊ hoc fidei ē corruptiuū: vtik autē sapientia verbi qui suppositis vere fidei fundamētis si qua vera in doctrinis philosophoꝝ inueniat in obsequium fidei assumit. Unde aug⁹ dicit in scdo de doctrina xp̄iana q̄ si qua phī dixerunt fidei nostre acomoda nō solum formidanda nō sunt sed ab eis tanq̄ ab iniustis possessoribus in vsum nostrū vendicāda Et ī. 4. de doctrina xp̄iana dicit. Cū posita sit in medio facultas eloquij q̄ ad persuadendū seu p̄ana seu recta valent pluribus: cur nō boꝝ studio cōpareꝝ vt militet veritati: si eā mali in vsuz iniquitatis ⁊ errozis vsurpāt. Deinde cū dicit. Et nō euacueꝝ crux xp̄i. P̄robat qđ dixerat: ⁊ primo quidem ex parte materie. secdo ex pte ipoꝝ docentiū ibi. Videte enim vocationē vestram. vē. Circa p̄mū tria facit quia primo ostendit modū docendi qui eis in sapientia verbi nō eē cōgruum fidei xp̄iane. Secdo probat qđ supposuerat. ibi. Verbum enim crucis. Tertio p̄obationē manifestat ibi. Q̄m iudei signa petunt. Circa p̄mū considerandum ē q̄ etiā in phīcis doctrinis nō est idē modꝰ cōuenies cuilibet doctrine. Unde sermones fm materiam sunt expetē di. vt dicit in p̄mo ethicoꝝ. Tunc aūt maxime modus aliquis docēdi ē materie incōgruus qñ per talem modū destruit id qđ ē p̄cipale in materia illa: puta si quis in rebus intellectualib⁹ velit methaphoris demonstrationib⁹ vti que nō transcendūt res imaginatas ad quas nō oportet intelligentē adducī: vt boet⁹ ostendit in libro de trinitate. P̄incipale autē ī doctrina fidei xp̄iane ē salus per crucem christi facta. Unde in secūdo dicit. Nō iudicaui me scire aliquid inter vos nisi iesum xp̄m ⁊ hunc crucifixum. Qui autē p̄incipaliter īnitit in docendo sapiente verbi ꝯtū in se est euacuat crucem christi. Ergo docere in sapientia verbi nō ē modus conueniens fidei xp̄iane. hoc est ergo qđ dicit. Ut non euacueꝝ crux xp̄i. i. ne si in sapientia verbi p̄dicare volueris tollaꝝ fides de virtute crucꝭ xp̄i. Hal. 5. Ergo euacuatum ē scandalū crucis. p̄s. Qui dicunt exinanite vsq; ad fundamentū in ea. Deinde cū dicit. Verbū crucis. vē. P̄robat q̄ p doctrinam que ē in sapientia verbi crux xp̄i euacueꝝ. Et circa hoc duo facit. p̄imo inducit p̄bationē. secūdo assignat cām dictoꝝ. ibi. Scriptum ē enim. vē. Dicit ergo p̄imo. Jō dixi q̄ si per sapientiaz verbi doctria fidei ꝓponeꝝ euacuareꝝ crux xp̄i Verbū eī crucis. i. āūciatio crucꝭ xp̄i. stulticia ē. i. stultū aliqđ videꝝ. Pereuntibus quidē. i. infidelib⁹ qui se fm mundum existimant sapientes: eo q̄ p̄dicatio crucis christi aliquid continet qđ fm humanā sapientiam impossibile videt. puta q̄ deus moziaꝝ q̄ omnipotēs violentorum manibus subijciaꝝ. Cōtinet etiā quedam que p̄udētie huius mūdi cōtraria videnꝝ: puta q̄ aliquis nō refugiat cōfusiones cū possit ⁊ aliqua hmōi. Et ideo paulo bu iusmodi annuncianti dixit festus vt legit. Act. 26. Insanis paule: multe lr̄e ad insaniā te adducūt. Et ip̄e paulus dicit infra. 4. Nos stulti ꝓpter xp̄m: ⁊ ne credaꝝ re vera verbum crucis stulticiā cōtinere: subdit. Ibis autē qui salui fiunt. i. nobis scz xp̄i fidelibus qui ab eo saluāt fm illud Matth. i. Ipse enim saluum faciet populū suū a peccatis eorum. Virtus dei est: quia ipsi in cruce christi moztem dei cognoscunt qua diabolum vicit ⁊ mūdū. Apocal. 5. Ecce vicit leo de tribu iuda. Item virtutem quā in seipsis experiuntur dum simul cum christo vitijs ⁊ concupiscentijs moziunt. fm illud Hal. 5. Qui christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs ⁊ concupiscentijs. Unde in p̄s. dicitur. Virgam virtutis tue emittet dominus ex sion. Luc. 6. Virtus de illo exibat ⁊ sanabat omnes. Deinde cum dicit. Scriptum est enim ostendit predictorum causam ⁊ ponit p̄imo quare verbum crucis sit hominibus stultitia. Secūdo ostendit q̄re ista stulticia sit virtus dei his qui saluantur. ibi. Haz quia in dei sapientia. vē. Circa p̄imum duo facit. P̄primo inducit auctoritatem p̄nunciantem. qđ queritur. Secundo ostendit hoc esse impletum ibi. Ubi sapiens. Circa p̄imū cōsiderandū q̄ id qđ ē in se bonū nō pōt alicui stultū videri nisi ꝓpter defectū sapientie. Hec est ergo causa quare verbum crucis qđ ē salutiferum, credentibus: quibusdam videt stulticia q2 sunt ipi sapia p̄iuri, ⁊ hoc est qđ dicit. Scriptum est enim. P̄perdam sapientiam sapientum ⁊ prudentiam prudentum reprobabo. Potest autem hoc sumi ex duobus locis Ham in abdia dicitur. P̄perdam sapientiam de ī dumea: et prudentiam de monte esau. Expressius autē habet Esa. 29 Peribit sapiēcia a sapientib⁹ ⁊ intellectus prudentium eius abscondet. Differūt autē sapia ⁊ prudēcia. Nam sapia ē cognitio diuinaꝝ rerū. Unde pertinet ad cōtemplationē. Job. 28. Timoz dei ipsa ē sapia. P̄prudentia vero ꝓprie ē cognitio rez humanaꝝ. Unde dicit. puer. 10. Sapientia ē viro prudēcia. q2. s. scīa humanaꝝ rerum dicit. Unde ⁊ pbs. 6. ethicoꝝ dicit q̄ prudēcia est recta rō agibiliū: ⁊ sic prudentia ad rōnem ptinet. Est aūt considerandū q̄ hoies quātūcūq; mali non, totaliter donis dei priuant: nec in eis dona dei reprobant: sed in eis reprobaē ⁊ perdiē qđ ex eoꝝ malicia ꝓcedit Et iō nō dicit simpliciter perdam sapiam: q2 oīs sapia a dño deo ē. vt dicit Esa. 29. Si perdā sapiam sapientū. i. quā sapiētes huius mūdi adinuenerūt sibi cōtra veā sapientiaz dei: q2 vt dicit Jaē. 3. Nō est ista sapiēcia desursū descēdens sed terrena animalis diabolica. Silr nō dicē reprobabo prudentiā. Nam veā prudentiā sapia dei docet. sed dicit: P̄prudentia prudentū. i. quā illi q̄ se prudentes estimant in rebus mūdanis prudentiā reputāt vt. s. bonis huius mūdi inhereant. Vel q2 vt dicit. Ro. 8. P̄prudēcia carnis mozs ē. Et sic ꝓpter defectū sapientie reputāt ipossibile deū hoiem fieri: mozē pati fm humanā naturam. ꝓpter defectū autē prudēcie reputāt incōueniens fuisse q̄ homo sustinereꝝ crucē cōfusione cōtempta: vt dicitur Heb. 12. Deinde cū dicit. Ubi sapiens. vē. ostendit eē impletū qđ de reprobatione humane sapie ⁊ prudentie fuerat p̄obatū. Et p̄imo ponit mediū sub interrogatōe Secdo cōclusionē infert. ibi. Nōne stultū. vē. Dicit ergo p̄imo. Ubi sapiens. quasi dicat nō inueniē in cōgregatione fideliū qui saluaē. per sapientē intelligit illū qui se credat⁹ nature causas scrutaē. Esa. 19. Q̄ño dicetis phāraoni filius sapientū ego. Et hoc referē ad gentiles qui huius mūdi sapientie studebant. Ubi scriba. i. peritus ī lege: ⁊ hoc referē ad iudeos: quasi diceret non est in cetu fideliū. Jo. 7. Nunquid ex principib⁹ aliq̄s credidit in eum. Ubi coquisitoꝝ hui⁹ seculi qui. s. p prudentiā exq̄rit que sit cōuenientia vite humane in reb⁹ hui⁹ seculi: quasi dicat: non inueniē inter fideles: ⁊ hoc refertur ad viros q̄. s. iudeos ⁊ gentiles. Baruch. 3. Filij agar qui exquisierūt prudentiā q̄ de terra ē. Videē autē aplis hāc interrogationē sumere ab eo qđ dicit Esa. 33. Ubi ē litteratus p quo ponit sapientē. Ubi. ē verba legis pondrans p quo ponit scribā. Ubi est doctoꝝ gyulozū: p quo ponit inquisitoꝝ hui⁹ seculi: q2 quuli maxime solent instrui de his que pertinent ad disciplinam mozalis vite. Deinde cū dicit. Nōne stultā fecit. vē. Infert conclusionē sub interrogatione quasi dicat cū illi qui sapientes mundi reputanē a via salutis defecerit. nōne deus sapientiā hui⁹ mūdi fecit stultā. i. demōstrauit eē stultā duz illi qui in hac sapientia pollebāt rā stulti inuenti sunt vt viam salutis nō acciperent. Jere. 10. ⁊. 51. Stultus factus ē oīs homo a scia sua. Esa. 47. Sapia tua ⁊ scientia tua hec decepit te. P̄pōt aūt ⁊ aliter itelligi qđ dictū est ac si diceret. P̄perdam sapiam sapientū ⁊ prudentiaz prudentū reprobabo. i. eligā eā in p̄imis meis predicatoribus fm illud P̄prouer. 30. Ante quā locutus eis vir cum quo ē deus. ⁊ infra. Stultissimus sū virorū ⁊ sapia hoim nō ē mecū. Ubi sapiēs. quasi dicat inter predicatores fidei nō inueniē. Matt. xi. Absconditi hec a sapientibus ꝓprudentib⁹ ⁊ reuelasti ea paulis. Nōne de⁹ stultam fecit. i. demonstrauit. Sapiam hui⁹ mundi: faciendo qđ ipis impossibile reputabāt. s. dictū esse hominem moztuū resurgere ⁊ alia hmōi. Deinde cū dicit. Nam quia in dei sapientia. vē. Assignat rōnem quare per predicationis stulticiam saluentur fideles: ⁊ hoc est q̄ dum dictum est q̄ verbum crucis pereuntibus quidē stulticia est: virtus vero saluationis credentibus. Nam placuit deo per stulticiam p̄dicationis. i. p p̄dicationem quā humana sapientia stultam reputat. Saluos facere credentes. ⁊ hoc ideo: quia mundus. i. mūdani non cognouerūt deū per sapiam ex rebus mūdi acceptā: ⁊ hoc in dei sapientia. Diuina em sapientia faciens mūdū sua iudicia in rebus mundi instruit. fm illud Eccl. 1. Effudit illā super omnia opa sua: ita q̄ ipe creature p sapiaz dei facte se habent ad dei sapientiā cuius indicia gerūt sicut verba hominis ad sapientiā ei⁹ quā significant. Et sicut discipulus peruenit ad cognoscendum magistri sapientiam per verba que ab ip̄o audit: ita hō poterat ad cognoscendū dei sapientiā p creaturas ab ipso factas inspiciendo q̄enire: fm illud. Ro. p̄mo. Invisibilia dei p ea q̄ facta sunt intellecta conspiciunt. Sed hō ꝓpter sui cordis vanitatē a rectitudine diuine cognitionis deuiauit. Unde dicitur Jo. p̄mo. In mundo erat ⁊ mundus per ipsū factus ē ⁊ mundus eū nō cognouit. Et ideo de⁹ per quedam alia ad sui cognitionē salutiferā fideles adduxit q̄ in ipis rōnibus creaturaꝝ nō inueniūtur ꝓpter qđ a mundanis hominib⁹ qui solas humanaꝝ rerū considerant rōnes reputantur stulta. Et huiusmodi sunt fidei documenta. Et est simile sicut si aliquis magister cōsideras sensum suū ab auditoribus nō accipi per verba q̄ protulit: studet alijs verbis vti per que possit manifestare que habet in corde. Deinde cuz dicit. Q̄m ⁊ iudei. vē. manifestat p̄bationē p̄missoꝝ: ⁊ primo ꝯtum ad id qđ dixerat verbum crucis ꝑeuntib⁹ stulticia ē. Secundo ꝯtū ad id qđ dixerat. bis qui salui fiunt virt⁹ dei est. Ipis aūt vocatis vē. Circa p̄imuz duo facit. p̄mo ponit pereuntū differens studiū ⁊ intentionē. Secūdo ex hoc rōnem assignat eius qđ dixerat ibi. Nos autē p̄dicamus xp̄m. P̄pereuntū aūt. i. infideliū quidam erant iudei quidam gentiles. Dicit ergo dictū ē q̄ verbū crucis pereuntibus est stultitia: ⁊ hoc ideo: quoniam iudei signa petunt Erāt enim iudei cōsueti diuinit⁹ instrui fm illud Deutero. 32. Eruduit eū ⁊ docuit. Que quidem doctrina cū eēt a deo per multa mirabilia manifesta: fm illud p̄s. Fecit mirabilia in terra egipti. Et ideo ab asserentibus quecunq; doctrina signa querebāt. fm illud Mat. 12. Magister volum⁹ a te signū aliqđ videre. Et in p̄s. 82. Signa nra nō vidim⁹. Sed greci sapiētiā querūt vtpote in studio sapientie exercitati. sapiētiaz dico q̄ per rōnes rez mundanaꝝ accipit. de qua 2 Thie. 3. Nō gloziet sapiens in sapientia sua. P̄per grecos aūt omnes gentiles dat intelligere qui a grecis mūdanam sapiam acceperunt. Querebāt igit sapiaz volentes omnē doctrinā eis ꝓpositam fm regulā humane sapie iudicare. Deinde cōcludit q̄re verbū crucis sit eis stulticia dicens. Nos autē p̄dicamus xp̄m crucifixum. fm illud infra ca. xj. Mozte domini annūciabitis donec veniat. Judeis scandalū. q2 scz desiderabant virtutē miracula facientē ⁊ videbant infirmitatē crucē patientem. nam vt dicit. 2. Coz. vlti. Crucifixus ex infirmitate. Gentibus autem stulticiam: quia contra rationem humane sapientie videtur q̄ deus moziaꝝ ⁊ q̄ homo iustus ⁊ sapiens se voluntarie turpissime morti exponat. Deinde cum dicit. Ipsis autem vocatis manifestat quod dixerat. Dis autem qui salui fiunt virtus dei est. Et p̄imo manifestat hoc. Secundo rationē assignat. ibi. Q2 quod stultum vē. Dicit ergo primo dictū est q̄ p̄dicam⁹ christum crucifixuz iudeis scandalū ⁊ gētib⁹ stulticiā ſ

predicamus christū vel virtutem ⁊ dei sapientiaz ipsis vocatis iudeis et grecis.i.bis qui ex iudeis et gentilibus ad fidem xpi vocati sunt.qui in cruce xpi recognoscunt dei virtutē.per quā ⁊ demones superanť ⁊ peccata remittunť.⁊ homies saluanť.ps. Exaltare dñe in virtute tua. Et hoc dicit cōtra scādalū iudeoz:qui de infirmitate xpi scādalizabanť ⁊ recognoscūt in cruce dei sapientiam in ꝭtū per crucē cōuenientissimo modo humanū genus liberat. Sap. 9. Per sapiam sanati sunt q̄cunq; placuerūt tibi a principio. Dicit aūt dei virt⁹ ⁊ dei sapiē tia p quādā appropriationē.virtus quidē inquātū p eū pater oīa operať. Jo. prio. Oia p ipsū facta sūt. Sapia vero inquātū ipm verbū qđ ē filius nihil ē aliud ꝙ sapientia genita vel cōcepta. Ecc. 24. Ego ex ore altissimi prodij p̄ogenita ante oēz creaturā. Nō aūt sic ē intelligendū ꝙ deus pater sit fortis ⁊ sapiens virtute:aūt sapientia genita.qz vt Aug⁹ phat. 6. de trinitate sequeretur ꝙ pater haberet esse a filioqz hoc ē deo eē qđ fortez ⁊ sapientē eē. ¶ Deinde cū dicit: Qz qđ stultū ē dei assignat rōnem eius qđ dixerat dicēs quo id qđ ē infirmuz ⁊ stultū possit eē virtus vel sapiētia dei: qz qđ stultū est dei sapient⁹ ē hoīb⁹. quasi dicat. Jam aliqđ diuinum videť esse stultū:nō qz deficiat a sapia:sed qz superexcedit sapientiā humanā. Hoīes enī quidā consueuerūt stultū reputare qđ eoz sensū excedit. Ecc. 3. Altiora sup sensum hominis ostensa sūt tibi. Et qđ infirmū ē dei: fortiⁿ est hominibus:qz sez nō dicit aliquid infirmuz in deo p defectū virtutis sed per excessum humane virtutis:sicut etiā dicit inuisibilis in ꝭtū excedit sensū humanū. Sap. 12. Virtutē ostendis tu qui nō crederis esse invirtute cōsumaⁿ? Ꝙ tis hoc possit referri ad incarnatiōis misteriuz qz id qđ reputať stultū ⁊ infirmū in deo ex pte nature assumpte transcendit oēm sapientiā ⁊ virtutem. Exo. 15. Quis similis tui in fortibus domine.

Lectio quarta.

V Idete enī vocationē vestraz.fratres.quia nō multi sapiētes ſm carnē.nō multi potētes.nō multi nobiles.sed q̄ stulti sunt mundi elegit deus vt cōfundat fortia ⁊ ignobilia mūdi ⁊ cōtēptibilia elegit de⁹.⁊ ea q̄ nō sunt.vt ea que sunt destrueret.vt nō gloriet tur oīs caro in cōspectu eius. Ex ipo autez vos estis in xpo iesu.qui factus ē nobis sapientia ⁊ iustitia ⁊ sanctificatio⁊ redemptio vt quēadmodū scriptū est.qui gloriať i domino glorietur.

Supza ostendit apls ꝙ modus docendi qui ē in sapientia vbi nō cōuenit doctrine xpiane rōne materie que est ipsa crux xpi. hic ostendit ꝙ p̄dictus docendi mod⁹ nō cōuenit doctrine xpiane rōne doctoz:ꝛ illud Prouer. 26. In versum ē in ore stulti parabola. Et Ecc. 21. Ex ore fatui reprobabiť parabola. Quia igiť primi doctores fidei nō fuerūt sapientes sapia carnali nō erat eis cōueniens vt in sapia verbi docerent. Circa hoc ergo duo facit. Primo ostendit qđo primi doctores fidei in rebus humanis defectū patiebanť. Secūdo ostendit qđo talis defectus ē in eis ꝙ xpm suppletus. ibi. Et ipo autē vos estis. Circa primū tria facit. prio excludit a fidei primis doctoribus excellentiā secularē. Secūdo astruit eorum abiectionē quātū ad seculū. ibi. Sz q̄ stulta sūt mūdi.tertio rōnem assignat ibi. Et nō glorieť. ¶ Dicit ergo prio dictū ē ꝙ stultū dei sapienti⁹ ē hoīb⁹: ⁊ hoc cōsiderare potestis in ipa vestra cōuersione. Videte enī.i. cōsidera te vocationē vr̄am qđo.s. vocati estis.nō enī p vosipos accessistis sed ab eo vocati. Ro. 8. Quos predestinauit hos ⁊ vocauit.1. pet. 2. De tenebris vos vocauit in admirabile lumē suū. Inducit aūt eos vt cōsideret modus sue vocatiōis ꝙtum ad eos p quos vocati sūt. sicut Esa. 51. dicit. Attēdite ad abraam p̄em vestrū ⁊ ad saram q̄ genuit vos a quib⁹ vocationis ministris primo excludit sapiam cū dicit: Qz nō multi eoz p quos vocati estis sapientes ſm carnē.i. in carnali sapientia ⁊ terrena. Jac. 3. Nō est ista sapientia desursū descēdēs sed terrena animalis diabolica. Baruth. 3. Filij agar exquisitores sapiētiā que de terra ē. Dicit nō multi:qz aliqui pauci erant etiā in sapiētia mūdana instructi sicut ipe ⁊ barnabas:velut moises in veteri testamēto. de quo dicit Act. 7. ꝙ eruditus erat moises in omni sapientia egiptioz. ¶ Secundo excludit secularē potētiā cū dicit. Nō multi potētes sez ſm seculū. Unde ⁊ Jo. 7. dicit. Nunq̄d aliqs ex p̄ncipibus credidit in eū. Et baruth. 3. dicit. Ubi sunt principes gentiū exterminati sunt ⁊ ad inferos descēderunt. Tertio excludit excellentiā generis:cū dicit. Nō multi nobiles:⁊ aliqui inter eos nobiles fuerūt sicut ipe paul⁹ qui in ciuilitate romana se natum dicit. Act. 22. ⁊ Ro. vlt. de quibusdā dicit. Qui sunt nobiles in apostolis. ¶ Deinde cū dicit. Sed q̄ stulta sunt. ꝛc. Ponit ecōuerso eoz abiectionē quātū ad mundū:⁊ primo defectū contrariū sapientie cū dicit. Que stulta sūt mūdi.i. eos qui ſm mūdū stulti videbanť elegit de⁹ ad p̄dicatiōis officium.s. piscatores illitteratos. ſm illud. Act. 4. Cōperto ꝙ homines ēent sine lr̄is ⁊ ideote admirabanť. Esa. 33. Ubi est lr̄atus: vbi verba legis pōderās. Et hoc vt confundat sapientes.i. eos qui de sapia mūdi cōfidunt dū ipi nō cognouerunt q̄ sunt simplicib⁹ reuelata. Ma. 11. Abscondisti hec a sapientib⁹ ⁊ prudentib⁹ ⁊ reuelasti ea parvulis. Esa. 19. Ubi sunt nūc sapientes tui annuncient tibi. Secō ponit defectū cōtrariū potētie dicēs. Et infirma mundi.i. hoīes impotētes ſm mundū:puta rusticos ⁊ plebeios. elegit de⁹ ad p̄dicatōnis officiū. In cuius figura dicit. 3. Re. 20. Ego tradens eos in manu tua p pedissequos p̄ncipū p̄uinciaz. Et puer. 9. dicit ꝙ sapientia misit ancillas vt vocarent ad arcē. In vtrisq; aūt primoz p̄dicatoz infirmitas designať. Et hoc ī vt confundat fortia.i. potētes hui⁹ mūdi. Esa. 2. Incuruabiť oīs sublimitas hoīm ⁊ humiliabiť altitudo viroz. Tertio ponit defectū ꝓtrariū nobilitati in quo possūt tria cōsiderari. Primo quidē claritas generis quā ipsū nomē nobilitatis designat. Et contra hoc dicit. Et ignobilia mūdi.i. qui ſm mūdū sūt ignobiles. infra. 4. Vos nobiles:nos aūt ignobiles. ¶ Secō circa nobilitatē considerank honoz ⁊ reuerentia q̄ talib⁹ exhibenť. et contra hoc dicit. Et cōtemptibilia.i. hoīes cōtēptibiles ī hoc mundo elegit de⁹ ad p̄dicatiōis officiū. ſm illud ps. Factus sum vbi opprobriū vicinis nostris:⁊ bis qui in circuitu nr̄o sunt. ¶ Tertio ī nobilitate cōsideraē magna opinio quā hoīes de eis bñt. Et cōtra hoc dicit. Et ea q̄ nō sūt. i. q̄ nō videnť eē in seculo:elegit de⁹ ad p̄dicatiōis officium Job. 30. Quoz virtus manuū erat mihi p nihilo ⁊ vita ipa putabank indigni. Et hoc ī vt destrueret ea q̄ sūt i. eos q̄ in hoc mūdo aliqđ eē videnť. Esa. 23. Dñs exercituū cogitauit hoc vt detraheret superbiam oīs glie ⁊ ad ignominiā deduceret vniuersos inclitos trr̄e. ¶ Deinde assignat cām victoz dicēs. Jō nō elegit in seculo excellētes sed abiectos. Et non glorietur omnis caro. ꝛc. i. vt nullus p̄o quacunq; carnis excellentia glorietur per comparationem ad dominum. Jere. 9. Non glorietur

sapiens in sapientia suā et non glorietur fortis in fortitudine sua:⁊ non glorietur diues in diuitijs suis. Ex hoc enī ꝙ de⁹ mūdū sue fidei subiecit nō per sublimes ī mūdo siue in seculo sed p abiectos:nō pōt gliari hō ꝙ p aliquā carnalē excellētiā saluar⁹ sit mūd⁹. Videreť aūt nō ee a deo excellentia mūdana si deus nō vtereť ad suū obsequiū. Et iō in p̄ncipio quidem paucos:postremo vero plures seculariter excellentes de⁹ elegit ad p̄dicatiōis officiū Unde in glo. dr ꝙ nisi fideliter p̄cederet p̄dicator nō humiliter sequereť orator ⁊ etiā ad gloriā dei p̄tinet vū p abiectos sublimes in seculo ad se trahit. ¶ Deinde cū dicit. Ex ipso aūt vos estis ne p̄dicatores fidei tanꝙ nō excellentes sed abiecti in seculo contēnerenť:ostēdit qđo de⁹ p̄dictū defectū in eis supler. Et circa hec tria facit. Primo ostendit cui sit attribuenda salus mundi q̄ p̄dicatoz ministerio facta ē dicēs. Dictū ē ꝙ vocati estis nō p excellentes sed p abiectos ī seculo. ex quo ptz ꝙ vestra cōuersio nō ē hoi attribuenda sed deo. De hoc ē qđ dicit. Ex ipo aūt.i. ex virtute dei. Vocati estis in christo iesu.i. ei iuncti ⁊ incorporati p gr̄am. Ephe. 2. Ipsi⁹ enī factura sum⁹ creati in xpo iesu in opibus bonis. ¶ Deinde oñdit qđo de⁹ p̄dictos defect⁹ in p̄dicatoribus suis supplet p xpm:⁊ primo qđtū ad defectū sapie cuz dicit. Qui scz xps fact⁹ ē nobis p̄dicantib⁹ fidē ⁊ per nos oībus fidelib⁹ sapia:qz ei inherendo qui ē dei sapiētia: ⁊ participādo ipsū p gr̄am sapientes facti sum⁹ ⁊ hoc a deo qui nobis christū dedit ⁊ nos ad ipsū traxit: ſm illd Jo. 6. Nemo pōt venire ad me nisi pater q̄ me misit traxerit eū Deutero. 4. Hec est vra sapiētia ⁊ intellect⁹ coram populis. ¶ Secō quātū ad defectū potentie dicit. Et iustitia q̄ ꝑter sui fortitudinē thoracē cōparať. Sap. 5 Induet ꝙ thoracē iusticiā. Dicit aūt christ⁹ nobis fact⁹ iusticia in ꝭtū p eius fidē iustificamur ſm illud. Ro. 3. Justicia aūt dei p fidē xpi iesu. ¶ Tertio quātū ad defectū nobilitatis subdit. Et sanctificatio ⁊ redēptio. Sancti ficamur enī per xpm in ꝭtū per cū deo cōiungimur ī quo cōsistit vera nobilitas ſm illud primi. Re. 2. Quicūq; honorificauerit me glorificabo eū:qui aūt cōtēnunt me erunt ignobiles. Unde ꝛ he. vlti. Jesus vt sanctificaret p suū sanguinē populū extra portā passus ē. Factus ē aūt nobis redēptio inquātū p ipm redempti sumus de seruitute peccati in quo vera ignobilitas cōsistit. Aū in ps. ꝛ. Redemisti me de⁹ veritatis. ¶ Tertio assignat victoz cām cū dicit. Et quēadmodū scriptuz ē. Jhie. 9. Qui aūt gloriať in dño glorieť: vbi nostra lr̄a habet. In hoc glorieť qui gloriať scire ⁊ nosse me. Dicit enim salus hoīs nō p̄ouenit ex aliqua excellentia humana sz ex sola virtute diuina nō debeť homini gl̄ia sed deo. ſm illud. ps. Nō nobis dñe nō nobis:sed noī tuo da gloriaz Eccl. vlti. Dauti mihi sapientiam dabo gloziam.

Incipit capitulū secundū. Lectio p̄ma.

T Ego cū venissem ad vos frēs. vēi nō ī sublimitate sermōis aut sapientie annūcians vobis testimoniū xpi: Nō enī iudicaui me scire aliquid inter vos nisi iesum xpm ⁊ hūc crucifixū. Et ego in infirmitate ⁊ timore ⁊ tremore multo fui apud vos:⁊ sermo meus ⁊ predicatio mea nō in psuasiōibus hūane sapiētie verbis:sed in ostēsione spūs ⁊ virtutis:vt fides vestra nō sit in sapiētia hoīz sed in virtute dei. Sapientiā aūt loquimur inter pfectos. Sapiēti āvero nō huius seculi neq; p̄ncipū hui⁹ seculi q̄ destruunť: sed loquimur dei sapientiā in misterio q̄ absco dita est:quā p̄destinauit deus ante secula i gloriā nostram.

Postq; apls ostēdit quis sit cōuenies modus doctrine xpiane: hic ostendit se illū modū obseruasse: ⁊ circa hoc tria facit. Prio oñdit se nō fuisse vsū apud eos aliqua excellentia seculari. Secō oñdit apud quos excellentia spūali vtaē:ibi. Sapiam aūt loquimur inter perfectos. ꝛc. Tertio rōnem assignat ibi. Que etiam loquimur. ꝛc. Circa primū tria facit. Primo dicit ꝙ nō ostēdit apud eos excellentiā secularis sapientie. Secō ꝙ nō p̄tendit excellentiā potentie secularis ibi. Et ego in infirmitate. Tertio nō p̄tendit excellsntiā eloquentie ibi. Et ſmo meus. Circa primū duo facit. Prio p̄onit qđ intendit. Secō rōem assignat ibi. Nō enī iudicaui. Dicit ergo prio. qz dictū ē ꝙ xps misit me euāgelizare non in sapia verbi ⁊ ꝙ nō sunt multi sapiētes. Et ego fratres q̄uis sapiaz secularē habeā ſm illud. 2. Cor. 11. Et si imperit⁹ sermone sed nō scia. Cū venissez ad vos cōuertendos ad xpm:vt habeť act. 18. Ueni enuncians vobis testimoniū xpi: ſm illō Act. 4. Virtute magna reddebāt apostoli testimoniū resurrectiōis dñi nr̄i iesu xpi: ⁊ hoc nō in sublimitate sermonis aut sapie. Attendit aūt sublimitas sapie in cōsideratiōe aliquoz sublimiū ⁊ eleuatoz supza rōem ⁊ sensū hoīm. Ecc. 24. Ego altissimis habitaui. Sublimitas aūt sermōis pōt referri vel ad verba significantia sapie cōceptiōes: ſm illud Ecc. vl. Verba sapiētū quasi stimuli ⁊ quasi claui in altū defixi Ul ad modū rōcinandi p aliquas subtiles vias. Nāī greco habetur logos qđ ē verbū:⁊ rōnem significat:vt ſhiero. dicit. Hoc aūt dicit apls:qz fidem xpi p hmōi sublimitates sermonis aut sapie cōfirmare nolebat. ſm i Re. 2. Nolite multiplicare sublimia. ¶ Deinde hui⁹ rōnem assignat dicens. Non enī iudicaui me scire aliquid nisi christum iesum: nō enim ad hoc opus erat vt sapientiā ostēderet sed vt demonstraret virtutem ſm illud. scde Cor. 4. Nō enim predicamus nosmetipos sed iesum christū Et ideo solum vtebatur his que ad demonstrandā virtutez christi pertinebant existimans se ac si nihil sciret q̄s iesum christum. Jhie. 9. In hoc glorieť qui gloriatur scire ⁊ nosse me:i xpo aūt iesu:vt dicit Col. 2. Sūt oīs thesauri sapiētie ⁊ scie dei abscōditi. Et quantum ad plenitudinē deitatis:ꝙ quantā ad plenitudinē sapientie ⁊ gratie ⁊ etiā quantū ad p̄fundas incarnatiōis rōnes que tamen apls eis nō annunciauit sed solū ea que crāt manifestiora ⁊ inferiora ī xpo iesu. Et iō subdit. Et hūc crucifixū q̄si dicat sic vobis me exhibui ac si nihil aliud scirē q̄z crucē xpi. Aū Gal. vlt. dicit. Mihi absit gliari nisi in cruce dñi nr̄i iesu xpi. Quia igiť p sapiam verbi euacuať crux xpi vt dictū ē:iō ipe apls nō venerat ī sublimitate sermonis aut sapie. ¶ Deinde cū dicit. Et ego in infirmitate ꝛc. ostēdit qđ nō p̄tenderat apud eos potētia sed potius cōtrariū ⁊ fozis ⁊ intus. Aū quantū ad id qđ fozis est dicit. Et ego fui apud vos in infirmitate.i. tribulatiōes apud vos patiens. Gal. 4. Scitis qz ꝙ infirmitatē carnis euāgelizaui vobis iā p̄dē. ps. Multiplicate sunt infirmitates mee. Quātū vero ad id qđ intus est dicit. Et timore. s. de malis iminentibus. Et tremore inquātū scz timoz interior redundat ad corpus. 2. Cor. 7. Foris pugne:intus timores. ¶ Deinde cum dicit

excellentiam eloquentie. Et circa hoc tria facit. Primo excludit indebitū modū prædicādi dicens. Et ℔mo me⁹ q̄ scz priuatim ⁊ singulariē aliquos instruebā eph. 4. Omnis sermo malus ex ore vr̄o nō ꝓcedat: sed si q̄s bon⁹ est ad edificationē fidei. Et p̄dicatio mea q̄ scz publice dicebā nō fuit in verbis pſuasibilibus humane sapiētie id est ꝓ rethoricā q̄ cōpōit ad pſuadendū vt scz supra dixi q̄ nō fuit intētionis q̄ sua p̄dicatio ꝓnitteret pbicis rationibus ita nūc dicit nō fuisse sue intētiōis niti rethoricis pſuasionibus. Esa. 33. Populū ꝑcudentē nō videbis ꝓplin alti ℔monis ita vt nō possis intelligere disertitudinez lingue eius in quo nulla est sapientia. ¶ Secundo ondit debitū modū quo vsus fuit in p̄dicādo dicēs. Sermo meus fuit in ostēsione spūs ⁊ virtutis. q̄d ādem pōt intelligi dupliē. Uno modo ꝗtū ad hoc q̄ credēbi⁹ p̄dicatiōi ei⁹ dabaē spūssanctus. ℔m illud. act. 10. Adhuc loquēte petro verba hec cecidit spūssanctus sup omnes q̄ audiebāt verbuz Similiē etiā suā p̄dicationē ꝓfirmabat faciendo virtutes id est miracula. ℔m illud Mar. vltio. Sermonē ꝓfirmāte sequētibus signis. Unde gal. 3. Qui tribuit vobis spiritum ⁊ operāt in vobis Alio modo pōt intelligi ꝗtum ad hoc q̄ ipse p spiritū loq̄baē q̄d̄ sublimitas ⁊ affluētia doctrine ostēdit. 2. reg. 23. Spūs dñi locutus est ꝑ me ⁊. 2. cor. 4. Habentes eundē spūm fidei credimus ꝓpt̄ q̄d ⁊ loq̄mur. Confirmat etiā suā p̄dicationē ostēdendo in sua ꝙuersatione multa opera virtuosa. 1. thes. 2. Uos em̄ testes estis ⁊ deus q̄ sancte ⁊ iuste sine q̄rela vobis q̄ credidistis affuimus. ¶ Tertio assignat rationē dictoꝝ dicēs Ut fides vr̄a non sit in sapiētia hominū id est nō initatur sapientie hūane q̄ plerūq̄ decipit homines. ℔m illd Esa. 47. Sapiētia tua ⁊ sciētia tua hec ꝺcepit te. Sed in virtute dei vt scz virtuti diuine fides initaē ⁊ sic nō possit deficere. Ro. 1. Nō erubesco euāgeliū. virtus em̄ dei est in salutē oñi credēti. ¶ Deinde cū dicit. Sapiētiā loq̄mur ⁊c. Ostendit apd quos excellentia spūalis sapiētia vtaē Et ℔mo ꝓpōit q̄d intēdit. Scdo manifestat ꝓpositū ibi. Sapiētiā ꝝo. Dicit ergo apud vos solū xp̄m crucifixū p̄dicaui. Sapiētiā aūt id est pfundā doctrinaz loq̄mur inē pfectos. Dicunt aūt aliq̄ pfecti dupliē. Uno modo ℔m intellectū. Alio modo ℔m voluntatē. hec em̄ inē potentias anime sunt ꝓpie homis ⁊ ideo ℔m eos oportet hominis pfectionē ꝓsiderari. Dicunt aūt pfecti intellectu illi quorū mens eleuata est sup omnia carnalia ⁊ sensibilia. q̄ spiritualia ⁊ itelligibilia cape pōt de q̄b⁹ ꝺz. he. 5. Perfectorū est solidus cib⁹ eoz q̄ ꝓ ꝙsuetudinē exercitatos habēt ensus ad discretionē mali ⁊ boni. Perfecti aūt ℔m volūtatē sunt quoz volūtas sup oīa tpalia eleuata soli deo inheret ⁊ eius ꝓceptis. Unde Mat. 5. ꝓpositis dilectiōis mādatis subdiē. Estote pfecti sicut ⁊ pat̄ vester celestis ꝑfectus est. q̄ igiē doctrina fidei ad hoc ordinaē vt fides ꝑ dilectionē opeē. vt habeē gal. 5. Necesse ē eū q̄ in doctrina fidei instruiē nō solū etiā ℔m intellectū bene disp̄ōi ad capiendū ⁊ credendū ꝫ ēt ℔m volūtatem ⁊ affectū bene disponi ad diligendū ⁊ opandū. ¶ Deinde cū dicit. Sapiētiā vero ⁊c. Exponit qualē sit sapiētia ꝑ qua mentionē fecit. Et ℔mo pōit expositionē. Secūdo rationē expositiōis ꝓfirmat ibi. Quā nemo ꝓncipū ⁊c. Circa ℔mū duo facit. Primo expōit q̄lis sit ista sapientia ꝑ cōparationē ad infideles. Scdo ꝑ cōparationē ad fideles ibi. Sed loq̄mur dei sapiētiā ⁊c. Dicit ergo primo dictū est q̄ sapientiā loq̄mur inē pfectos. Sapientiā ꝝo dico nō huius scī id est de rebus seclaribꝰ. vel q̄ est ꝑ rationes humanas. Neq; ēt ꝓncipū huius scī ⁊ sic sepat eā a sapiētia mūdana ⁊ ꝗtū ad modū ⁊ materiā inḡrendi ⁊ ꝗtū ad actozes q̄ sunt ꝓncipes hui⁹ scī q̄d pōt intelligi de triplici genere ꝓncipuz ℔m triplicē sapientiā humanā. ¶ Primo pōt dici principes huius scī reges ⁊ potētes sclares ℔m illud ps̄. Principes ꝙuenerunt in vnuz aduersus dñm ⁊ aduersus xp̄m eius. A q̄bus ꝓncipibus venit sapientia humana ⁊ legū ꝑ quas res huius mūdi in vita humana disp̄santur. Secūdo p̄t dici ꝓncipes demōes. Jo. 14. Uēit ꝓnceps huius mūdi ⁊ in me nō habet q̄cq̄ ⁊c. Et ab his ꝓncipibus venit sapiētia culture demonū scz nigromantia ⁊ magice artes ⁊ huiusmodi. Tertio p̄t intelligi ꝓncipes hui⁹ seculi philosophi q̄ quasi ꝓncipes se exhibuerūt homib⁹ in docēdo de quib⁹ ꝺz. Esa. 19. Stulti ꝓncipes thaneos sapientes ꝓfiliarij pharaonis Et ab his ꝓncipibus ꝓcessit tota humana philosophia. Hoz aūt ꝓncipū hōies destruuntur ꝑ mortē ⁊ ꝑ amissionē potestatis ⁊ auctoritat̄. Demones ꝺo nō ꝑ mortē sed ꝑ amissionē potestatis ⁊ auctoritatis ℔m illud Jo. 12. Nunc ꝓnceps huius mūdi eijcietur foras de hominibus aut̄ dicitur bar. 3. Ubi sunt ꝓncipes gētū. Et postea subdit Extermiati sunt ⁊ ad iferos descēderūt. sicut ipi nō sunt ⁊ ad iferos descēdēt. sic ipi nō sūt stabiles ita ⁊ eoz sapiētia nō pōt eē firma. ⁊ ideo nō ei initendū est. ¶ Deinde cū dicit. Sed loq̄mur ⁊c. Exponit q̄lis sit sapiētia ꝑ cōparationē ad fideles. Et primo describit eā ꝗtū ad materiā vl̄ auctoritat̄ cū dicit: ꝫ loq̄mur dei sapientiā id ē q̄ est de⁹ ⁊ a deo. quāuis ei omnis sapiētia a ꝺo sit vt ꝺz. Ecc. 1. tū speciali quodā modo hec sapiētia q̄ est de deo ē ēt a deo ꝑ reuelationē ℔m illd sap. 9. Sensū aūt tuū q̄s sciet nisi tu ꝺederis sapiētiā ⁊ miseē spiritū tuū de altissimis. ¶ Secūdo ostendit qualitatē eius dicēs. In ministerio q̄ abscōdita ē. hec em̄ sapiētia abscōdita est ab hominib⁹ in ꝗtū hominū intellectū excedit. ℔m illd Ecc. 3. Plurima supra sensū hoīs ostēsa sūt tibi. Unde ꝺz Job. 28. Abscōdita est ab oculoīm viuēciuz. Et q̄ modo docēdi ⁊ doctrine ꝺz eē ꝙuenies ideo ꝺz ꝙ loq̄t eā in ministerio. i. in aliquo occulto vl̄ ꝺbo vl̄ signo. ifra. 17 Spiritus loq̄t mist eria. ¶ Tertio ondit fructū huius sapientie dicēs. Quā deus p̄destinauit. i. ꝓparauit in gloriā nr̄am. i. p̄dicatoꝝ fideiq̄b⁹ ex p̄dicatione tā alte sapiētie glia magna debeē ⁊ apd deū ⁊ apd homies. puer. 3. Gloriā sapiētes possidebūt. de quo dicit. In gliam vr̄am. exponendū est omniū fideliū quoꝝ glia hec est vt ī plena luce cognoscāt ea q̄ nūc in misterio p̄dicaē. ℔m illd Jo. 17 Hec ē vita eēna vt cognoscāt te solū deū vez ⁊ quē misisti iesum xp̄m.

Lectio secūda.

Etiam nemo ꝓncipū huius scī cognouit Si em̄ cognouissent: nunq̄ ꝺmum glie crucifixissent. Sic̄ scriptū est q̄d oculus nō vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascēdit q̄ ꝓparauit de⁹ his q̄ diligūt illū. Nobis aūt reuelauit de⁹ ꝑ spm̄ suū. Spirit⁹ em̄ oīa scrutaē: ēt pfunda dei. Quis ei scit hominuz q̄ sūt homis. nisi spirit⁹ homis qui in ipo ē. Ita ⁊ q̄ dei sunt nemo cognouit nisi spūs dei. Nos aūt nō sp̄m huius mūdi accepimus: sed sp̄m q̄ ex deo ē: vt sciamus que a deo donata sunt nobis.

Posita expositione de sapientia quaz apostolus loquitur inter perfectos: hic rationē assignat expositiōis predicte et primo ꝗtum ad hoc q̄ eam descripserat per cōparationem ad infideles. Secundo ꝗtum ad hoc q̄ eā descripserat per cōparationem ad fideles ibi. Nobis autem reuelauit deus. Circa primum duo facit. Primo propōit q̄d intēdit. Scdo ꝓbat ꝓpositū ibi. Si em̄ cognouissent. Dicit ergo ℔mo dictum est q̄ sapia quā loquimur nō est principum huius seculi. hec em̄ sapientia est quā nemo principū huius seculi cognouit q̄d verū est ꝺ quibuscūq; principib⁹ intelligaē. seculares em̄ principes hāc sapientiā non cognouerunt. q̄ excedit rōnem humani regiminis. Job. 12. Qui imutat coz principū ppli terre ⁊ decipit eos vt frustra incedāt per inuiū. Quibi etiā eam nō cognouerunt. q̄ excedit rōnem humanā. Unde dicē Bar. 3. Exq̄sitores prudētie ⁊ sciētie vitā sapiētie nescierūt. Demones etiam eā nō cognoscūt. q̄ excedit oēm creatā sapiētiaz. Unde dicit. Job. 28. Uolucres celi q̄q; latent. Perditio ⁊ mors dixerunt. Auris⁹ nostris audiuim⁹ famā ei⁹. ¶ Deinde cum dicit. Si em̄ cognouissent ⁊c. Probat q̄d dixerat ⁊ ℔mo quidē ꝓbat ꝑ signū q̄ nō cognouerunt ꝓncipes dei sapiam sc̄ām q̄ est in se absc̄ōdita. Scdo ꝓbat ꝑ auctoritatem q̄ nō cognouerūt eā sc̄ām q̄ ꝑparata est in gloriaz nostrā ibi. Sicut scriptū est. Dicit ergo primo. recte dico q̄ principes hui⁹ seculi dei sapientiā nō cognouerūt. si eē cognouissent dei sapiaz: cognouissent vtiq; xp̄m esse deū qui in hac sapia cōrineē quo cognito nunq̄ crucifixissent deū glie. i. ipm̄ xp̄m dominū dantē gloriā suis. sc̄ām illd ps̄. Dñs virtutū ipe est rex glie. Et heb. 12. Qui multos filios ī gloriā adduxerat. Cū em̄ omni creature rōnali sit naturaliꝰ appetibilis glia nō pōt in voluntatē būanam cadere q̄ actozē glozie ī̄terimat. Q̄ aūt principes crucifixerint idm̄ xp̄m certū est si intelligaē de principib⁹ q̄ ꝑtē habēt ī eis hoīes. Dicit em̄ ī. ps̄. Astiterūt reges ẽre ⁊ ꝓncipes ꝙuenerūt in vnū aduersus dñm ⁊ aduersus xp̄m eius. q̄d Act. 4. exponiē de herode ⁊ pilato ⁊ ꝓncipibus iudeoꝝ q̄ ꝓsenserūt in mortē xp̄i. Sed etiā demones opati sunt ad mortem xp̄i instigādo ⁊ ap̄pbando. Sed circa hoc dupliex ozitur dubitatio quaꝝ ꝑma est de hoc q̄ dicit deū glozie crucifixū. Nō em̄ diuinitas xp̄i aliq̄d potuit ꝺz quā dicit crucifixus dñs glozie. Sed dicendum q̄ xp̄us est vna ꝑsona ⁊ ypostasis in vtraq; natura ꝓsistēs. infra. ſ. ⁊ būana. Unde pōt vtriusq; nature nōie ꝓsignari. ⁊ q̄ncq; nōie significetur pōt p̄dicari ꝺ eo id q̄d est vtriusq; nature. i. nec suponitur nisi vna ypostasis. Et ꝑ hūc modū possum⁹ dicē q̄ homo creauit stellas ⁊ q̄ dñs glie est crucifix⁹ ⁊ tñ non creauit stellas ℔m q̄ homo. sed ℔m q̄ de⁹. nec est crucifixus ℔m q̄ est dñs sed inḡtum hō. Unde ex hoc verbo destruitur erroꝝ Nestorij q̄ dixerat vnā naturaz esse in xp̄o: dei ⁊ hoīs: q̄r ℔m hoc nullo mō posset verificari q̄ dominus glie sit crucifix⁹. Scda dubitatio est de hoc q̄ videē supponere q̄ ꝓncipes iudeoꝝ vel demones nō cognouerint xp̄m esse deū. Et quidē ꝗtum ad ꝓncipes iudeoꝝ videtur hoc astrui ꝑ hoc q̄d dicit petr⁹ Act. 3. Scio q̄ per ignorantiā hoc fecerit⁊ sicut ⁊ ꝓncipes vr̄i. videē aūt esse ꝓtrariū q̄d dicit. Ma. 21. Agricole videntes filiuz dixerūt intra se: hic est heres venite occidam⁹ eū. q̄d exponēs cri sosto⁹ dicit. Manifeste dñs ꝓbat hijs verbis iudeoꝝ ꝓncipes nō ꝑ ignozantiā sed ꝑ inuidiā dei filium crucifixisse Soluit in glosa. q̄ sciebāt ꝓncipes iudeoꝝ eū esse q̄ promissus erat in lege. nō tñ misteriū ei⁹ q̄ fili⁹ dei erat. neq; sciebāt sacramentū incarnationis ⁊ redēptionis. Sed cōtra hoc esse videē q̄d crisost. dicit. Q̄ cognouerūt eū esse filium dei. Dicendū est ergo. q̄ ꝓncipes iudeoꝝ ꝑ certo sciebant eū esse xp̄m ꝓmissum in lege. q̄d ꝑtim ignorabat. ipm̄ aūt esse verū filiū dei nō ꝑo certo sciebāt sed aliqualiter conjecturabāt. sed hec conjecturalis cognitio obscurabaē in eis ⁊ ex inuidia ⁊ ex cupiditate ꝓpte gloriē quā per excellentiā xp̄i minui videbāt. Similiter etiā videē esse ꝺ demoniꝰ dubitatio. Dicit em̄ mar. 1. ⁊ luc. 4. Q̄ demoniū clamauit dicēs. Scio q̄ sis sanctus dei. Et ne hoc ꝑsumptioni demonū ascribaē qui se lacerabant scire q̄d nesciebant eoz noticia quā habebāt de xp̄o q̄ ipsos euāgelistas asserit Jn matꝺ. quidē sic scribit. Nō sinebat ea loqui. ſ. demonia q̄m sciebāt eū xp̄m esse. Et lucas dicit. Jn crepans nō sinebat ea loqui: q̄r sciebāt eum esse xp̄m. Et ad hoc rñdetur in libro de questionib⁹ nouꝰ ⁊ veteris testamēti q̄ demonia sciebant ipm̄ esse qui ꝑ legem fuit repmissus q̄ oīa signa videbāt in eo que direē ꝓ phete misteriū aūt diuinitatis ei⁹ ignozabāt. Sed cōtra hoc videē esse q̄d anathasius dicit q̄ demonia dicebant. xp̄m esse sanctū dei quasi singulariter sanctū. ipe em̄ naturaliter est sanct⁹ cui⁹ ꝓticipatione oīs alij sancti vocanē. ¶ Dicendū est aūt q̄ sicut crisost. dicit nō habebāt aduētus dei firmā ⁊ certā noticiā sed quasdā cōiecturaz. Unde aug. dicit in. 9. de ciuitate dei q̄ innotuit demonib⁹ non ꝑ id q̄ est vita eterna sed ꝑ quedā tēporalia sua ꝛtute effecta. ¶ Deinde cū dicit. Sed sicut scriptū est ꝓbat ꝑ auctoritatem q̄ ꝓncipes hui⁹ seculi dei sapiam nō cognouerunt ꝗtum ad hoc q̄ ꝑdestinata est in gloriā fidelium dicens. Sed sicut scriptū est. Esa. 64. Ubi littera nr̄a hēt. Oculus nō vidit de⁹ absq; te que ꝓpegisti hijs qui diligunt te. Ondit aūt illa gloria visionis apte ab hoibus ignozari dupliciter. Primo quidē q̄ nō subiacet hūanis sensibus a quib⁹ oīs hūana cognitio initiū sumit. Et pōt duos sensus. Primo visionis q̄ deseruit inuentioni cum dicit q̄ oculus nō vidit. Job. 28. Semitā ei⁹ ignozauit auis. nec intuitus est eā oculus vulturis. Et hoc ideo q̄a nō est aliquid coloratū ⁊ visibile. ¶ Scdo pōt sensus autus qui deſuit discipline dicēs nec auris audiuit. ſ. ipsaz gloriā. q̄ nō est sonus aut vox sensibilis. Jo. 5. Neq; spēm eius vidistis neq; vocē ei⁹ audistis. ¶ Deide excludit noticiā eius intellectualē cū dicit. Neq; in cor homis ascēdit. Nō quidē pōt intelligi. vno mō. vt ascendere in cor hominis dicaē quicq̄d quocūq; mō cognoscik ab homie scōm illud. Jere. 51. Jerlm ascēdat sup coz vestrū. ⁊ sic oportet q̄ coz hoīs accipiaē ꝑ corde hoīs carnalis. scdz illud q̄d dicit. infra. 3. Cū sint inter vos zelus ⁊ prētio non ne carnales estis ⁊ ℔m hoīem ambulatis? Est ergo sensus q̄ illa gloria nō solū sensu nō ꝓcipitur sed nec corde hoīs carnalis ℔m illud Jo. 14. Quē mundus nō pōt accipere q̄r nō videt eū nec scit eum. Alio mō potest exponi scōm q̄d ꝓpie dicik in cor hoīs ascendere id q̄d ab inferiori ꝓuenit ad hoīs intellectuz puta a sensibilib⁹ de quib⁹ ꝓus fecerat mentionē. Res em̄ sunt in intellectu ℔m modū eius. res igitur inferiores sunt in intellectu altioꝝ mō ꝗ in seipsis. Et ideo quādo ab intellectu capiuntur quodāmō in cor ascēdunt. Unde dicit. Esa. 5. Nō erūt in memoria prioza. nec ascendūt sup coz. Illa vero que sunt in intellectu supioza: altioꝝ mō sunt in seipsis ꝗ in intellectu. Et ideo quādo ab intellectu capiuntur quodāmō descendūt. Jac. 1. Omne donū pfectū desursuz est descēdens a ꝑluminū. q̄r igiē illius glozie noticia nō accipik a sensibilibus sed ex reuelatione diuina: ideo signanter dicit. Nec in cor hominis ascendit sed descendit id. ſ. q̄d ꝓpauit deus id est p̄destinauit diligētibus se q̄r essentiale premiū eterne glozie caritati debetur sc̄ām illud. Jo. 14. Si quis diligit me diliget a patre meo. ⁊ ego diligaz eū ⁊ manifestabo ei meipsum. in quo pfectio eterne glozie consistit. Et Iob. 36. Annūciat de ea id est de luce glozie amico suo q̄ possessio eius sit. Cetere aūt virtutes accipiūt efficaciaz merendi vitā eternā inḡtum informāntur caritate. ¶ Deinde cū dicit. Nob aūt ⁊c. ꝓbat p̄dictā expositionē de sapientia diuina p cōpationem ad fideles. Et ℔mo ꝓponit quod intēdit. Scdo ꝓbat ꝓpositum ibi. Spūs enī. Dicit ergo primo. dictū est q̄ sapientiā dei nemo ꝓncipū hui⁹

seculi cognouit. nobis autē dē⁹ reuelauit per spm̄ suum quē. s. nobis misit scōm illud. Jo. 14. Paraclitus autez spūssanct⁹ quē mittet pater in noīe meo ille docebit vos omnia. Job. 31. Inspiratio oīpotentis dat intelligentiaz. Quia em̄ spūssanct⁹ est spūs veritatis vtpote a filio procedens qui est veritas patris: hijs quibus mittitur inspirat veritatem sicut ꝛ filius a patre missus notificat patrez scōz illud Mat. 11. Nemo nouit patrē nisi filius ꝛ cui voluerit filius reuelare. ¶ Deinde cū dicit. Spūs enim probat qō dixerat scilicet q̄ p spūm sanctū sit sapientia fidelibus reuelata. Et primo ostendit q̄ spūssanctus ad hoc sit efficax. Scōo probat q̄ hoc in discipulis x̄pi fecerat ibi. Nos autē. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qō intendit. Scōo manifestat propositū ibi. Quis em̄ scit hominum ꝛc. Dicit ergo primo. dictū est q̄ per spūm sanctū reuelauit nobis dē⁹ suā sapientiā. ꝛ hoc fieri potuit. Spiritus em̄ sanct⁹ oia scrutat. quod nō est sic intelligendū quasi inq̄rendo quomō fiant. sed q̄ pfecte ꝛ etiā intima q̄ rūlibet rerū nouit. sicut homo qō aliquādo diligēter scrutatur. Unde dicit sap. 7. Q̄ spūs intelligentie sanct⁹ est omnia ꝓspiciens ꝛ qui caplat oēs spūs intelligibiles mūdos subtiles ꝛ nō solū res creatas sed etiā ꝓpria dei pfecte cognoscit. Dicunt autē ꝓpria ea que in ipso latent: ꝛ nō ea que de ipso per creaturas cognoscunt que quasi superficieter⁹ vident esse scōm illud sapientie. 13. A magnitudine spēi ꝛ creature cognoscibiliter poterat creator eorum videri. ¶ Deinde cū dicit. Quis em̄ scit hoīum probat qō dixerat de spū dei p similitudinē humani spūs dicens. Quis em̄ scit hoīz ea qua sunt hoīs id est ea que latent in corde nisi spūs hoīs qui in eo est id est intellect⁹ ꝛ ideo que interius latent videri nō possunt. Signanter autē dicit. Quis hoīum ne ab hoīz cognitione etiā deus videatur excludi. dicit em̄ Je. 17. Pprauum est cor hoīs ꝛ quis cognoscet illud? Ego deus ꝓbās corda ꝛ scrutās renes q̄ scilicet secretoꝝ cordis solus deus est cognitor. Manifesta autē est ratio quare homo ea que in corde alterius latent scire nō pōt q̄ cognitio hominis a sensu accipit ꝛ ideo ea que sunt in corde alterius homo cognoscere nō potest nisi quaten⁹ per signa sensibilia manifestent scōm illud. 1. ꝙ. 16. Homo videt que foris parent. deus autē intuetur cor. Sed nec angelus bon⁹ nec malus ea que in corde hoīs latent scire pōt nisi in q̄tum per aliquos effectus manifestent. cuius ratio accipi pōt ex ipo verbo apostoli qui dicit ea ratione spūm hoīs cognoscere que i cord hoīs latent. q̄ in ipo hoīe est. angelus autez nec⁹ bonus nec⁹ malus illabitur menti humane vt in ipo corde hoīs sit ꝛ intrinsecus operetur. sed hoc solius dei ꝓpriū est. Ex solus deus est cōscius secretoꝝ cordis hominis scōm illud Job. 16. Ecce in celo testis meus ꝛ in excelsis cōscius meus. Scōo similitudinē adaptat ad ipm̄ bi dicēs. Ita et q̄ dei sunt id est que in ipo deo latent: nemo cognoscit nisi spūs dei scōm illud. Job. 36. Ecce deus magn⁹ vincens scientiā nostrā. Sed sicut ea que sunt in corde vni⁹ hominis alteri manifestantur p sensibilia signa: ita ea que sunt dei possunt esse nota homini p sensibiles effectus. scōm illud sap. 13. A magnitudine spēi ꝛ creature ꝛc. Sed spūssanctus qui est in ipso deo vtpote patri ꝛ filio cōsubstanti alis secreta diuinitatis p seipm̄ videt. scōm illud sap. 7. Est enim in illa scilicet dei sapientia spūs intelligentie sanctus oēm habens virtutē oia ꝓspiciens. ¶ Deinde cuz dicit. Nos autē ꝛc. Ostēdit quomō cognitio spūssancti ꝓticipatur dicēs. licet nullus hoīum per se possit scire que sūt dei. Nos autē spū sancto scilicet repleti nō accepim⁹ spiritum hui⁹ mundi sed spūm qui a deo est. Hoīe autē spiritus vis quedā vitalis ꝛ cognitiua ꝛ motiua intelligitur Spūs ergo hui⁹ mundi potest dici sapientia hui⁹ mundi et amoz mundi quo impellitur homo ad agendū ea q̄ mūdi sunt. hunc autē spūm sancti apostoli nō receperūt mundum abijciētes ꝛ cōremnentes sed receperūt spūz sanctū quo corda eoz illuminata sunt ꝛ inflāmata ad amorem dei scōz illud. Jo. 14. Paraclit⁹ autē spūssanct⁹ quē mittet pater in nomīe meo ꝛc. Et nuī. 14. Seruū meū caleph q̄ plenus est alio spū ꝛ secutus est me: introducā in terram hāc. Spūs autē huius mūdi errare facit scōm illud. Esa. 19. Diripetur spūs egipti in visceribus ei⁹ ꝛ cōsilium eius precipitabo. Ex diuino autē spū hui⁹ secuti sumus vt sciam⁹ que a deo data sunt nobis vt sciam⁹ de reb⁹ diuinis q̄tum vnicuiq⁹ deus donauit. q̄ sicut dicit ephe. 4. Unicuiq⁹ data est gratia scōm mēsurā donationis x̄pi Uel potest intelligi spūm dei donatuz sanctis vt dona spiritualia cognoscāt: que nō habētes eundē spūz ignorant scōm illud apoc. 2. Uincenti dabo mānā absconditū qō nemo scit nisi q̄ accipit. Ex hoc autē accipi potest q̄ sicut nemo nouit patrem nisi filius ꝛ cui voluerit filius reuelare. vt dicit Mat. 11. Ita nemo nouit que sunt dei patris ꝛ filij nisi spūssanct⁹ ꝛ qui ipm̄ acceperūt. ꝛ hoc ideo. q̄ sicut filius cōsubstātialis est patri ita spūssanctus patri ꝛ filio.

Lectio tertia.

Ue ꝛ loquimur nō in doctis humane sapientie verbis: sed in doctrina spiritus. spūalibus spiritualia comparantes. Animalis autē homo nō pcipit ea que sunt spiritus dei. Stulticia em̄ est illi: ꝛ nō potest intelligere q̄: spiritualiter examiatur. Spiritualis autē iudicat omnia: ꝛ ipe a nemine iudicatur: sicut scrip tum est. Quis enim cognouit sensum dominī: aut quis instruxit eum? Nos autē sensum xpi habem⁹.

Diximus supra apl⁹ sapientiaz loquimur inter pfectos. Postq̄ ergo manifestauit qualis sit hec sapiētia q̄ mundanis hoīb⁹ incognita cognita autē scīs. hic manifestat q̄ ratione hāc sapientiā sancti inter pfectos loquūtur. Et primo ꝓponit qō intendit. Scōo assignat rationē ibi. Animalis autē homo ꝛc. Circa pmum primo ꝓponit reuelatoꝝ manifestationē dicens. dictū est q̄ spūm dei accepim⁹ vt sciamus que a deo donata sunt nobis. que. s. nobis p spiritum reuelata sunt loq̄mur. Sunt em̄ eis reuelata ad vtilitatem. Unde ꝛ act. 2. dicit. Repleti sunt oēs spū sancto ꝛ ceperunt loqui. ¶ Scōo tangit modū enarrandi excludens modū incōuenientē dicens. Nō in doctis humane verbis sapiētie id est nō nitimur ad ꝓbandaz nostrā doctrinam per verba cōposita ex humana sapiētia. siue q̄tuz ad ornatū verboꝝ siue q̄tū ad subtilitatē rōnum Esa. 33. Populū alti sermonis nō videbis. Astruit enim modum conuenientem cū dicit. Sed in doctrina spūs id est ꝓout spūssanctus nos loquentes interius docet ꝛ auditoꝝ corda ad capiendū illustrat. Jo. 16. Cum venerit ille spirit⁹ veritatis docebit vos oēm veritatē. ¶ Tertio determiat auditores dicēs. Spūalibus spūalia cōparantes. q. d. recta cōparatione spūalia documēta tradim⁹ spūalibus viris quib⁹ sunt cōuenientia. 2ª. thy. 2. Hec cōmenda fidelibus viris qui ydonei erūt ꝛ alios docere. Eosdem autē hic nomīat spūales quos supra pfectos. q̄ p spūm sanctū hoīes ꝓficiunt in virtute. scōm illud. pē. Spū oris eius omnis virtus eoz. ¶ Deinde cum dicit Animalis ꝛc. assignat rōnem dictoꝝ ꝛ primo ostēdit quare spūalia non sunt tradenda aīalibus hoīb⁹. Scōo quare sunt tradēda spiritualib⁹. ibi Spūalis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit rōnē. Scōo manifestat eā ibi Stulticia em̄ ꝛc. Ratio ergo talis est. Multi sunt tradenda documēta que capere nō potest. sed homīes aīales nō possunt capere spūalia documēta. ergo nō sunt eis tradēda. hoc est ergo q̄ dicit. Animalis homo ꝛc. Et ideo recta rōne nō possūt tradi eis. Ubi primo ꝓsiderandū est quis homo dicatur animalis. Est ergo ꝓsiderādū q̄ aīa est forma corporis. Unde ꝓprie aīe intelligunt ille vires que sunt actus corpalium organoꝝ. s. vires sensitiue. Dicunt ergo hoīes aīales qui huiusmodi vires sequūtur inter quas est vis apprehensiua ꝛ appetiua. ꝛ ideo pōt dici homo dupliciter aīalis. Uno mō q̄tum ad vim apprehensiuā ꝛ hic dicit aīal sensu qui sicut dicit in glo. de deo iuxta corpoꝝ fantasiaz vel legis litterā vel rōnem philosophicā iudicat que sm̄ vires sensitiuas accipiūtur. Alio mō dicitur quis aīalis q̄tum ad vim appetitiuā qui. s. afficitur solum ad ea que sunt scōm appetitū sensitiuū ꝛ talis dicit aīalis vita qui sicut dicit in glo. sequit dissolutā lasciuiā anime sue quā inter naturalis ordinis metas spūs rector nō cōtinet. Unō dicitur in canonica Jude. Hij sunt qui segregāt semetipsos aīales spūm nō habētes. ¶ Scōo autē videndū quare tales nō possūt pcipere ea que sunt spūs dei: qō quidē manifestuz est: ꝛ q̄tum ad aīalē sensuz ꝛ q̄tum ad aīalem vitam. Ea em̄ de quib⁹ spūssanctus illustrat mētem sunt supra sensum ꝛ rōnem humanā scōm illud. Ecc. 3. Plura supra sensum hoīs ostēsa sunt tibi. ꝛ ideo ab eo capi nō possunt qui soli cognitioni sensitiue innitūt. Spūs etiam sanctus accēdit affectū ad diligendum spūalia bona: sensibilibus bonis cōtemptis. ꝛ ideo ille qui est aīalis vite nō potest capere huiusmodi spūalia bōa. q̄ pbus dicit 1. 4. ethicoꝝ q̄ qualis vnusquisq⁹ est talis finis videt ei. prouer. 18. Nō recipit stult⁹ verba prudentie: nisi ei dixeris que versant in corde eius. Ecc. 22. Cum dormiēte loquitur qui narrat sapientiā stulto. ¶ Deinde cuz dicit. Stulticia enim ꝛc. manifestat qō dixerat p signuz. cū em̄ aliqs aliqua sapiēter dicta re. pbat quasi stulta: signum est q̄ ea nō capiat. Quia igit aīalis homo ea que sunt spūs dei reputat stulta. ex hoc manifestat q̄ ea nō capit. Et hoc est q̄ dicit. Stulticia enim est illi. s. aīali. Judicat em̄ esse stulta que scōm spūm dei aguntur. Ecc. 10. In via stult⁹ ambulans cū ipe sit insipiēs oēs stultos estimat. Q̄ autē hoī animali que scōm spūm sunt videntur stulta: non ꝓcedit ex rectitudine sensus. sicut sapientes aliqua iudicant esse stulta que stultis videnē sapiētia. ꝓpter defectū intellectus. q̄ homo sensui deditus nō potest intelligere ea que supra sensum sunt ꝛ hō carnalibus affectus nō intelligit esse bonū nisi qō est delectabile scōz carnē. Et hoc est qō sequitur. Et nō pōt intelligere. pē. Rescierūt nec⁹ intelligere oīdit subdens. Quia spūaliter exaīatur id est spiritualiū exaīatio fit spūaliter. nun q̄ em̄ inferior potest examinare ꝛ iudicare ea que sunt superioris: sicut sensus nō potest exaīare ea q̄ sunt intellectus. ꝛ similiter nec⁹ sēsus nec⁹ ratio humana potest iudicare ea que sūt spiritus dei et ita reliquitur q̄ huiusmodi solo spiritu sancto examinantur. secūdaz illud psalmiste. Eloquia domini igne examinata probata scilicet a spiritu sācto. Quia ergo aīalis homo caret spiritu sancto nō potest spiritualia examinare. et per consequens nec ea intelligere. ¶ Deinde cuz dicit. Spiritualis autē iudicat omnia ꝛc. assignat rationē quare spiritualibus spiritualia tradantur ꝛ primo ponit rationem. Scōo manifestat eam ibi. Quis enim nouit. assignat autē talem rationem. Illi tradenda sunt spiritualia qui potest iudicare secundū illud. Job. 12. Auris verba disiudicat. sed spiritualis est huiusmodi. ergo ei spiritualia sunt tradenda. ꝛ hoc est q̄ dicit. Spiritualis enim disiudicat omnia et ipse a nemine iudicat. Ubi primo videndum est quis homo dicatur spiritualis. Est autez notandum q̄ spiritus nominare cōsueuimus substantias incorporeas. quia igitur aliqua pars anime est que nō est alicuius organi corporei actus scilicet pars intellectiua cōprehendens intellectum ꝛ voluntatem huiusmodi pars anime spiritus hominis dicitur: que tamen a spiritu dei et illuminatur secundū intellectum ꝛ inflammatur secundum affectum ꝛ voluntatem. Dupliciter ergo dicitur homo spiritualis. Uno modo ex parte intellectus spiritu dī illustrante. Et secundū hoc in glosa dicitur q̄ homo spiritualis est qui spiritui dei subiectus certissime ac fideliē spiritualia cognoscit. Alio modo ex parte voluntatis spiritu dei inflāmante. ꝛ hoc modo dicitur in glo. q̄ spiritualis vita est qua spiritum dei habens rectorem. animam regit id est animales vires. Hal. vltimo. Uos qui spiritales estis instruite huiusmodi ꝛc. ¶ Secūdo consideradum est quare spiritualis diiudicat omnia ꝛ ipse a nemīe iudicatur. Ubi notandum est q̄ in omnibus ille qui recte se habet rectum iudicium habet circa singula. Ille autem qui in se rectitudinis defectum patitur: deficit etiam in iudicando. vigilans enim recte iudicat ꝛ se vigilare et alium dormire. sed dormiens nō habet rectum iudicium de se nec de vigilante. Unde nō sunt res tales quales vidētur dormienti sed quales videntur vigilanti. Et eadē ratio est de sano ꝛ infirmo circa iudicium sapozum fideliū ꝛ fozti circa iudicium ponderum ꝛ virtuoso ꝛ vitioso circa agibilia. Unde ꝛ philosophus dicit in. 5. ethicoꝝ. Q̄ virtuosus est regula ꝛ mensura omniū humanorum. quia scilicet in rebus humanis talia sunt singularia qualia virtuosus iudicat ea esse. ꝛ secundū hunc modum apostolus hic dicit q̄ spiritualis iudicat omnia. quia scilicet homo habens intellectum illustratuz ꝛ affectum ordinatum per spiritum sanctuz de singulis que pertinent ad salutem rectum iudicium habet. Ille autem qui nō est spiritualis habet etiā intellectum obscuratum ꝛ affectum inordinatum circa spiritualia bona. ꝛ ideo ab homine nō spirituali spiritualis homo iudicari nō potest sicut nec vigilans a dormiente. Quātum ergo ad primum horum dicitur sap. 3. Q̄ iudicabunt iusti nationes. Quātum ad secundum dicitur infra. 4. Mihi pro minimo est vt a vobis iudicer aut ab humano die. ¶ Deinde cū dicit Quis em̄ nouit ꝛc. manifestat rationem inductam ꝛ primo inducit auctoritatem. Secūdo adaptat ad propositū ibi. Nos autem ꝛc. Est autem cōsiderandum q̄ ad hoc q̄ aliquis possit de aliquo homine iudicare duo requirūtur. Primo vt iudicans cognoscat ea que sunt iudicati. quia vt dicitur primo ethicoꝝ. Unusquisq⁹ bene iudicat que cognoscit ꝛ horum est optim⁹ iudex. Ex quo patet q̄ sensum id est sapientiam dei omnia iudicantem nullus possit diiudicare. ideo dicit quis enim nouit sensum dñi q̄si dicat null⁹. quia sapientia dei excedit omnez cupiditatem hominis. Ecc. ꝓmo. Sapientiam dei precedentem omnia quis inuestigauit. sap. 14. Sēsum autem tuum q̄s scire poterit: nisi tu dederis sapientiam. Scōo requiritur q̄ iudicans sit superior iudicato. Unde dom̄in⁹ habet iudiciuz de seruo. magister de discipulo. Ex quo etiā patet q̄ nullus potest sensuz dei iudicare propter quod sequitur. Aut quis instruxit eum? q̄si dicat nullus. Nō enim habet scientiam ab aliquo acceptaz. sed potius fontem oīs scientie. Job. 26. Cui dedisti consilium? forsitan ei qui nō habet sapiētiam. Uidētur autem verba hec assūmpta ex eo quod dicitur Esa. 4. Quis adiuuit spiritum domini aut quis consi

liarius eius fuit. ⁊ ostendit illi. cum quo inijt consiliuz ⁊ instruit eum. ¶ Deinde adaptat quod dixerat ad propositum dicens. Nos autem scilicet spirituales viri. Sēsuz christi habemus id est recipimus in nobis sapientiam christi ad iudicandum. Ecc. 17. Creauit illis scientiam spiritus sensu adimpleuit corda illorum. Luc. vltimo. Dicitur ꝙ apuit illis sensum vt intelligerent scripturas: ⁊ ita quia sensus christi diiudicari nō potest. conueniens est ꝙ spiritualis qui sensum xpi habet a nemine iudicetur.

Incipit capitulū tertiū. Lectio prima.

E go fratres nō potui vobis loqui quasi spiritualibus: sed quasi carnalibus. Tanq̄ paruulis in xpo lac vobis potuz dedi nō escā.

Nōdum eniz poteratis. sed nec nunc quidē potestis. Adhuc enim carnales estis. Cum enim sit inter vos zelus ⁊ cōtentio: nōne carnales estis ⁊ scom hominem ambulatis. Cū enim quis dicat. ego quidem sum pauli. alius autez ego apollo. nōne homies estis. Quid igitur est apollo? Quid vero paul⁹? Ministri ei⁹ cui credidistis. Et vnicuiq̄ sicut dominus dedit. Ego plantaui. apollo rigauit. sed deus nunc incrementum dedit. Itaq̄ neq̄ qui plantat est aliquid neq̄ qui rigat: sed qui increment um dat deus. Qui autem plātat ⁊ qui rigat vnum sunt.

Supra apostolus ostenderat errorem corinthioz qui ꝓpter ministros christi a quibus baptizati ⁊ docti erant ad inuicem disceptabant. hic incipit eorum iudicium quod habebant de ministris improbare ex quo iudicio contētiones in eis procedebant. Et circa hoc duo facit. Primo improbat eoruz iudicium ꝙtum ad hoc ꝙ quibusdaz ministrorum de quibus gloziabāntur plus attribuebant ꝙ deberēt. Scdo ꝙtum ad hoc ꝙ alios christi ministros cōtemnebāt. 4. cap. ibi. Sic nos existimet homo. Circa ꝓmum duo facit. Primo ostendit detrimentuz quod patiebantur ꝓpter cōtentiones ex peruerso iudicio prouenientes. Scdo improbat eoz peruersum iudicium. ibi. Quid igitur est apollo. Circa primum duo facit. Primo ponit detrimentum quod hactenus passi erant ꝓpter eoruz defectuz. Scdo ostendit ꝙ adhuc idem patiuntur ibi. Sed nec nunc quidem. Circa primuz tria facit. primo ponit detrimentum quod hactenus passi erant ꝓpter eorum defectum. dixerat enim supra ꝙ apostoli quidem spiritualia documenta spiritualibus tradebant que animales homines percipere nō poterant quod eis adaptat dicens. Et ego fratres qui scilicet inter alios apostolos spiritualib⁹ spiritualia loquor. Nō potui scilicet cōuenienter vobis loqui quasi spiritualibus vt scilicet traderem vobis spiritualia documenta. Sed quasi carnalibus scilicet loquutus sum vobis eosdem enim carnales dicit quos supra animales: quibus oportz tradi ea que sunt infirmitati eoz acomoda. Esa. 28. Quem docebit scientiā ⁊ quem intelligere faciet auditum. Ablactatos a lacte auulsos ab vberibus id est a carnali cōuersatione ⁊ sensu. Scdo adhibz similitudinē dicens Tanq̄ paruulis in xpo id est parum adhuc introductis in perfectam doctrinam fidei que spiritualibus debetur. Heb. 5. Omis qui lactis est ꝓticeps expers est sermonum iustitie parvulus enim est: perfecto rum autē est solidus cibus. Tertio rationem assignat ne credatur ex inuidia eis spiritualem doctrinam subtraxisse contra quod dicitur sap̄. 7. Quā sine fictione didici et sine inuidia cōico. Unde subdit. Nōdum enim poteratis quasi dicat nō subtraxi vobis escam ꝓpter meam sed ꝓpter vestram impotentiam. quia verba spiritualia nōduz bene poteratis capere scom illud. Jo. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere sed nō potestis portare modo. ¶ Dei de cum dicit. Sed nec nunc quidem potestis. ostendit ꝙ adhuc idem detrimentum patiuntur. ⁊ primo quidem ponit ꝫpotentiam cui adhuc subiacebant dicēs. Sed nec nūc quidem potestis quasi dicat ꝙ a principio perfectam doctrinam capere nō poteratis. nō mirum fuit. quia hoc vīe nouitati competebat scom illud. 1ª. pe. 2. Sicut modo geniti infantes lac cō cupiscite. Sed hoc videtur esse culpabile ꝙ post tantuz tempus in quo proficere debuistis eandem impotentiam retinetis secundū illud Hē. 5. Cuz de beretis magistri esse ꝓpter tempus: rursus indigetz docerī que sunt elementa sermonuz dei. Scdo assignat predicte impotentie rationem dicens: Adhuc enim carnales estis scilicet vita ⁊ sensu. Et ideo ea que sunt spiritus capere nō potestis sed sapitis ea que sunt carnis scom illud Ro. 8. Qui secundū carnez sunt: que carnis sunt sapiūt Tertio ponit rationem probationis inducte dicens. Cuz enim inter vos sit zelus ⁊ contentio nōne carnales estis. ⁊ secundū hominem ambulatis. Ubi considerandum est ꝙ recte cōiungit zelum ⁊ cōtentionem. quia zelus id est inuidia. est cōtentionis materia. Inuidus enim trīstatur de bono alterius quod ille nititur promouere ⁊ ex hoc sequitur contentio. Unde Jac. 3. Ubi zelus ⁊ contentio ibi inconstantia ⁊ omne opus prauum. Et similiter econuerso. charitas per quam quis diligit bonum alterius est materia pacis. Secūdo considerandum est ꝙ zelus ⁊ contentio nō habet locuz nisi in carnalibus hominibus: quia ipsi ad bona corpozalia afficiuntur que simul a pluribus integre possideri nō possunt. ⁊ ideo ꝓpter hoc ꝙ aliquis aliquod bonum corpozale possidet alius impeditur a plena possessione illius ⁊ ex hoc sequitur inuidia ⁊ per consequens contentio. sed spiritualia bona ad que spirituales afficiuntur simul a pluribus possideri possunt. ⁊ ideo bonuz vnius nō est alterius impedimentum. ⁊ propter hoc in talibus nec inuidia nec contentio locum habet. Unde sap̄. 7. Sine inuidia cōmunico. ¶ Tertio cōsideranduz est quare homines carnales dicit secundū hominem ambulare cuz tamē homo ex spiritu ⁊ carne cōponatur. quia nature humane cōsonum est vt spiritus cognitionem a sēsibus carnis accipiat. Unde ⁊ cōsequenter affectus rationis humane scom ea que sunt carnis mouetur nisi spiritꝰ hominis per spiritum dei supra hominem eleuetur. Unde dicitur. Eccle. 34. Sicut ꝓturiens coz tuum fantasias patitur nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio. Est gⁿ sensus scom hominem id est scom naturam humanam sibi a dei spiritu derelictam. sicut ⁊ in. pˢ. dicitur. Filij hominum vsquequo graui corde vt quid diligitis vanitatem ⁊ queritis mendatiuz. ¶ Quarto manifestat probationē inductam dicens. Cum enim quis id est aliquis vestrum dicit. Ego quidem sum pauli. q. a paulo baptizatus ⁊ doctus. Alius autē ego apollo genitiui casus ꝙ quod venotatur in vobis esse zelus ⁊ contentio. Nōne homines estis scilicet carnales ⁊ nō spirituales vtpote zelum ⁊ contentionem habētes ꝓ rebus humanis. Qualis enim homo est talibus rebus afficitur ⁊ per affectum inheret. scom illud Osee. 9. Facti sunt abhominabiles sicut ea que dilexerunt. ¶ Deinde cuz dicit Quid igitur est apollo, [illegible]

bat eoz iudicium ꝙtuz ad hoc ꝙ plus ministris attribuebant ꝙ deberent. ⁊ primo ostendit veritatem. Secūdo excludit errorem ibi. Nemo vos seducat. Tertio infert cōclusionez intētaz ibi. Itaq̄ nēo glorietur in hoibus. Circa primū duo facit. Primo ostendit cōditionez ministroruz. Secūdo agitur de eoz mercede ibi. Unusquisq̄ propriam mercedem. Circa primuz tria facit. Primo ponit ministrozū conditionem. Scdo ponit similitudinem ibi. Ego plantaui apollo rigauit. Tertio ostendit intentū ibi Itaq̄ neq̄ qui plantat. Circa cōditionem autē ministrorum duo tāgit. primo ꝙ nō sunt domini sed ministri dicēs vos de paulo ⁊ apollo gloziamini: igitur ꝓ o vobis qđ est apollo ⁊ quid paulus id est cuius dignitatis vel potestatis vt digne de eis possitis gloziari? ⁊ respōdet. Ministri eius id est dei sunt: quasi dicat quod agūt in baptismo ⁊ in doctrina nō ꝓncipaliter agūt sicut dñi sed sicut ministri ei⁹. Fm illud Esa. 61. Ministri dei dicēt vobis. Posset antē alicui videri magnū esse ministrū dei esse ⁊ gloziā dum esse in hoibus de ministerijs dei. Et vere esset si sine hoibus nō pateret accessus ad deū. sicut illi qui solēt gloriari ꝺ ministris regis sine quib⁹ nō patet aditus ad regē Sz hⁿ hic locū nō hz ꝙ fideles xpi ꝙ fidē hūt accessuz ad deū ꝓz illō. Ro. 5. ꝓper quē accessū habem⁹ ad deū ꝙ fidē ⁊ gr̄az istā in q̄ stam⁹ ⁊ gl̄iamur in spe gl̄ie filioz dei. ideo signāter addit. Cui credidistis. q. d. per fidem iā est cōiuncti deo nō hoibus. Unde supra. 2. dictū est vt fides vestra nō sit in sapientia hominū sed in virtute dei. ⁊ ideo primo ꝺ deo est vobis gaudendū ꝙ de hoibus. Cōtingit autē ꝙ ministri hominū vel dñorum vel artificū ꝓmo habent a seipsis aliquā dignitatē vel virtutem: ex qua ydonei ad ministeriuz fiunt: sed hoc nō est de ministris dei et ideo scdo ostendit ꝙ tota dignitas ⁊ virtus ministrozum est a deo dicens. Et vnicuiq̄ sicut deus diuisit. q. d. in tāduz aliquis ⁊ vnusquisq̄ nostrū habet de virtute ministrādi in ꝙtum ei deus dedit. vnū nec sic nobis est gloziandū 2ª. coz. 3. Sufficiētia nostra a deo qui ydoneos nos fecit ministros noui testamēti. ¶ Deinde cū dicit. Ego planta ui ponit similitudinē ministroz ex similitudine agricolaz vbi duplex differentia opationū intelligit. Una opatiōis vnius ministri ad operationē alteri⁹. Et ꝙtum ad hoc dicit. Ego plantaui id est in ꝓdicatione ad modū plantātis me habui. qz scz ꝓmo vobis ꝓdicaui fidem. Esa. 51. Posui verba mea in oze tuo vt plantes celos. Apollo rigauit id est ad modū rigantis se habuit: qui aquā plantis exhibet ad hoc vt nutriantur ⁊ crescant. Et similiter legitur. Act. 18. Ꝟ cum paulus multos cozinthioz conuertisset superuenit apollo qui multum cōtulit hijs qui credidēr: publice ostēdens per scripturam esse ihm xpm. Ecc. 24. dicitur Rigabo oztū meū plantationū. Secūda differētia est opationis ministroz qui exteri⁹ opantur plantādo et rigādo ad opationez dei qui interi⁹ operat. Unde subdit Sed deus incrementū dedit interi⁹. s. operādoz 6ª. coz. 9. Augebit incremēta frugū iustitie vestre. Sic etiā in reb⁹ cozporalib⁹ plantātes ⁊ rigantes exteri⁹ opantur. sed deus operatur interi⁹ ꝓ operationē nature ad icremēta plātarum. ¶ Deinde cū dicit. Itaq̄ neq̄ qui plātat neq̄ qui rigat ⁊c. Infert ex ꝓmissis duas cōclusiones. quaz ꝓma infertur scom cōparationem ministroz ad deū dicēs. Ex quo paulus plātauit ⁊ apollo rigauit nō sunt nisi ministri dei ⁊ nō habēt aliquid nisi a deo ⁊ nō opanē nisi exterius deo iteri⁹ opāte. Itaq̄ neq̄ q̄ plātat est aliq̄d. s. ꝓncipale 2 magnū de quo sit gloziandū. Neq̄ q̄ rigat sed qui incrementū dat de⁹. Ipse em̄ ꝙ se est aliq̄d ꝓncipale ⁊ magnuz de quo est gloziandū. Actio em̄ nō attribuit instrumento cui ꝓparat minister: sed ꝓncipali agēti. Unde. Esa. 40. dicit. Omis gentes quasi nō sint sic sunt cozā eo. Scdam cōclusionem infert ꝙtinentē ad cōparationē ministrozum ad inuicē dicens. Qui plantat aūt ⁊ qui rigat. cū sint ministri dei ⁊ nihil nisi a deo habēres ⁊ solū exterius opantes vnuz sunt ercōditione nature ⁊ ministerij rōne: quare scz nō potest vn⁹ alteri ꝓferri nisi scom donū dei. ⁊ ita ꝙtum in seipsis est vnū sunt. Et qz ꝓsequēter in intentioīe ministrādi deo vnū sunt ꝙ pcordiā voluntatis. Ideo stultū est de hijs q̄ vnū sūt disserire. pˢ. Ecce q̄ bonū ⁊ q̄ iocun dū hitare frēs ī vnū. Ro. 12. Mlti vnū corp⁹ sum⁹ ī xpo.

Lectio secunda.

Unusquisq̄ propriā mercedem accipiet scom suum laborem. Dei enim sum⁹ adiutores. Dei agricultura est. Dei edificatio estis. Secundū gratiaz dei q̄ data est mihi. vt sapiens architectus fundamentū posui. alius autem superedificat. Unꝰ quisq̄ aūt videat quōmō superedificet. Fūdamentum em̄ aliud nemo potest ponere ꝓter id quod positum est qđ est xpus ihesus. Si quis autē superedificat supra fundamentum hoc aurū argentum lapides ꝑciosos ligna fenum stipulam vniuscuiusq̄ opus manifestuz erit. Dies em̄ domini declarabit qz in igne revelabitur: ⁊ vniuscuiusq̄ opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus mānserit quod superedificauit mercedez accipiet. Si cuius opus arserit detrimentū patietur ipse autē saluus erit sic tamē quasi per ignez.

Supra aplus oñdit qualis sit cōditio ministroz: hic agit ꝺ remūeratiōe eoz. Et ꝓmo agit de mercede bonoz ministroz. Scdo agit ꝺ punitiōe maloz ibi. Si cuius qz ēplū dei est ⁊c. Circa ꝓmū tria facit. Primo ꝓmittit ministr⁹ mercedē ꝓpriā. Scdo assignat rōnē ibi. Dei ei sum⁹. Tertio agit de diuersitate mercedis ibi. Scom gr̄az dī. Dicit gⁿ ꝓmo dictū est ꝙ neq̄ q̄ plātat est aliq̄d: neq̄ qui rigat nō tamē inutiliter plātat vl rigat. sed vnusquisq̄ ꝓpriā mercedem accipiet scom suū laborē. Quāuis em̄ qui increm̄tum dat sit deus ⁊ ipe solus interi⁹ operet: exteri⁹ tamen laborantib⁹ mercedē tribuit. scom illud: Jere. 31. Quiescat vox tua a ploratu ⁊ oculi tui a lachrymis. qz merces ē operi tuo. Que quidē merces est ipse de⁹. scom illud genes. 15. Ego ꝓtector tu⁹ sum ⁊ merces tua multa nimis. Ꝓ qua mercede laborātes mercenarij laudātur. scōz illud. Luc. 15. Quāti mercenarij in dōmo patris mei habundant panib⁹. Alioquin si ꝙ alia mercede in ope dei aliquis laboret laudādus nō est scom illud. Jo. 10. Mercenarius autē ⁊ cui⁹ nō sunt oues ꝓprie videt lupū veniētem ⁊ fugit. Hec autē merces ⁊ cōmunis est oībus ⁊ ꝓpria singuloz. cōmunis quidē qz idem est qđ ōēs videbūt ⁊ quo oēs fruenť. s. deus scom illud. Job. 22. Sup omni potentem delitijs afflues ⁊ leuabis ad deum faciē tuam. Esa. 28. In illa die erit dñs exercituū cozona glozie ⁊ sertum exultationis populo suo. Et ideo. Mat. 20. Dibus laborātibus in vinea dat vnus denarius. ꝓpria vero merces erit singuloz. qz vn⁹ alio clari⁹ videbit ⁊ plenius fruetur scom determinatā sibi mensurā. Unde ⁊ dān. 12. Illi qui docti sunt cōparantur splēdori firmamēti qui ad iustitiaz eruditi plurimos quasi stelle. Hinc est qđ Jo. 14. dicitur. In domo patris mei mansiones multe sunt. ꝓpter quod etiā hic dicit. Unusquisq̄ ꝓpriā mercedem accipiet. Ndit autē scom quid attendat mēsura ꝓprie mercedis cum subdit Scōz suū laborez. Unde ⁊ in. pˢ. dicit. Labo

res manuū tuaꝝ qꝫ mãducabis beatus es ⁊ bene tibi erit
Nō tamẽ ꝓpter hoc designat equalitas laboris ad mercedem. qz vt dicit. 2ª. cor. 4. Nꝫ in ꝑnti est momentaneū ⁊ leue tribulationis nostre supra modū in sublimitate eꝛnum gloꝛie pondus opabitur in nobis. Sꝫ equalitatez designat ꝓportionis vt sꝫ vbi est potioꝛ labor ibi sit potioꝛ merces. Potest autẽ intelligi laboꝛ esse potioꝛ tripliciter
¶ Primo quidẽ scõm formã charitatis cui respõdet merces essentialis. Unde dicit Jo. 14. Qui diligit me diligetur a patre meo ⁊ ego diligã eum. ⁊ manifestabo ei meipsum. Unde qui eꝛ maioꝛi charitate laboꝛat licet minoꝛẽ laboꝛem patiat plus de premio essentiali accipiet. ¶ Secũdo eꝛ specie opis. sicut eñ in rebus bũanis ille magis ꝑmiatur qui in digniοꝛi opeꝛe laboꝛat sicut architectoꝛ q̃ artifex manualis licet min⁹ laboꝛet coꝛpoꝛaliter. ita etiaꝫ in rebus diuinis ille qui in nobiliοꝛi opeꝛe occupat mal⁹ ꝑmium accipiet q̃tum ad aliquã ꝓeroꝛgatiuã ꝓmiꝫ accidentalis. licet foꝛte min⁹ coꝛpoꝛaliter laboꝛet. Unde aureola datur doctoꝛib⁹ virginibus ⁊ martiꝛib⁹. ¶ Tertio eꝛ q̃titate laboꝛis qõ quidẽ cõtingit dupliciter. Nã quã doꝛ maioꝛ laboꝛ maioꝛẽ mercedem mereꝛ. ꝑcipue q̃tum ad remissionẽ pene puta qꝫ diutius ieiunat vel lõgius peꝛgrinatur ⁊ etiã q̃tuꝫ ad gaudiũ qõ percipiet de maioꝛi laboꝛe. Unde sap̃. 10. dicit. Reddidit deꝰ sꝫ iustis mercedem laboꝝ suoꝝ. quãdoꝫ vero est maioꝛ laboꝛ eꝛ defectu voluntat⁹. In hijs eñ q̃ ꝓpria voluntate facim⁹ minoꝛẽ laboꝛem sentim⁹ Et talis magnitudo laboꝛis nõ augebit sed minuet mercedez. Unde dicit. Esa. 40. Assumẽt pẽnas vt aquile current ⁊ nõ laboꝛabũt volabũt ⁊ nõ deficient. ⁊ ibi ꝑmittitur. deficient pueri ⁊ laboꝛabit. ¶ Deinde cuꝫ dicit. Dei eñ sumus. assignat rationẽ eius quod dixeꝛat. ⁊ primo ponit rationẽ. Secõ adhibet similitudinem ibi. Dei agricultuꝛa estis. Dicit ergo primo. recte q̃ libet nostrũ mercedẽ accipiet. dei eñ sumus adiutoꝛes. scilicet scõm nostros laboꝛes. Cõtra qõ videtur esse quod dicitur. Job. 26. Cuius adiutoꝛ es? nunquid inbecillis? ⁊ Esa. 40. Quis adiuuit spũm dñi. Dicẽdũ est aũt qꝫ vuꝑliter aliãs aliũ adiuuat. Uno mõ augendo ei⁹ vꝛtutez ⁊ sic nullus põt esse dei adiutoꝛ. Uñ ⁊ post ꝑmissa verba Job subdit. ⁊ sustẽtas bꝛachiũ ei⁹ qui nõ est foꝛtis. Alio mõ obsequẽdo opationi alteri⁹ sicut si miniſter dicaꝫ dñi adiutoꝛ in q̃tum exequit opus ei⁹ aut ministeriũ artificis ⁊ hoc mõ ministꝛi dei sunt ei⁹ adiutoꝛes. ꝑm illõ. 2ª. coꝛ. 6. Adiuuãtes autẽ exhoꝛtamuꝛ. sicut eꝛgo ministꝛi hoim eꝛ equẽtes eoꝝ opa mercedẽ ab eis accipiũt ꝑm suũ laboꝛez ita ⁊ miniſter dei. Secõ adhibet similitudinẽ simplicis operis. s. agriculture ⁊ edificationis. Pplus quidẽ fidelis ager est a deo cult⁹ in q̃tum p opationẽ diuinã fructũ boni opis deo ꝓducunt ꝑm illud. Ro. 7. Sitis alteri⁹ q̃ eꝛ moꝛtuis resurꝛexiꝛis vt fructifices? deo. Et Jo. 9. dicit. Pater meꝰ agricola ẽ. ⁊ hoc est qõ ꝑmo dr̃. Dei agricultuꝛa est? i. q̃si ager a deo cult⁹ ⁊ fructũ ferrẽs ei⁹ ope. ⁊ pplus fidelis est quasi dom⁹ a deo edificata in q̃tuꝫ. s. deꝰ in eis habitat scõz illud eph. 2. Et vos coedificamini in hꝛitaculum dei. Et ideo scõ dicit dei edificatio estis. i. edificiũ a deo cõstructũ ꝑm illud. pſ. Nisi dñs edificauerit domuz ꝛc. Sic igit ministꝛi dei sunt adiutoꝛes in q̃tum laboꝛant in agricultuꝛa ⁊ edificatiõe fidelis pplꝰ. ¶ Deinde cũ dicit. Scõz gtiã di ꝛc. agit de diuisitate mercedis. ⁊ qz merces distinguit ꝑm distinctionẽ laboꝛis vt dictũ est. Jõ ꝑmo agit de diuersitate laboꝛis. Secõ de diuersitate mercedis ibi. Siq̃s supedificat. Circa ꝑmũ duo facit. Ꝑrimo ponit distinctionẽ laboꝝ. Secõ subiũgit admonitionẽ ibi. Unꝰ q̃sq̃ autẽ videat ꝛc. Circa ꝑmũ duo facit ꝑmo relicta similitudine agꝛiculture quã supꝛa ꝓsequut⁹ fuꝛat sub similitudie edificatiõis suũ ꝓpriũ laboꝛẽ describit dicẽs Secõz gꝛam dei q̃ data est mihi vt sapiẽs aꝛchitectꝰ fundamẽtũ posui. Ubi cõsideꝛandũ est qꝫ aꝛchitectꝰ dr̃ ꝓncipalis aꝛtifex ⁊ maxie edificij ad quẽ ptinet ꝓhẽndere sũmaz disꝓpositionẽ totiꝰ opis q̃ ꝑficitur per opationẽ manualiũ aꝛtificum. Et iõ dr̃ sapiẽs in edificio qꝫ simplicit̃ sapiens est qui summã cãm cognoscit. s. deũ ⁊ alios ꝑm deũ ordinat. Ita sapiẽs in edifitio dr̃ qui ꝓncipalẽ cãm edificij. s. finẽ ꝓsideꝛat ⁊ ordinat in inferioꝛib⁹ artificib⁹ q̃d sit ꝓpter finez agendũ. Manifestuz est aũt qꝫ tota subst̃ãtia edifitij ex fundamẽto depẽdeꝛ. ⁊ iõ ad sapiẽtẽ aꝛchitectũ ꝑtinz ydoneum fundamentũ collocaꝛe. Ipe aũt paulus fundamentuz spũalis edificij collocauit coꝛinthijs. Unde supꝛa dixit Ego plãtaui. sicut eñ se hẽt fundamẽtũ in edificio: sic plãtatio in plãtis. Per vtrũqꝫ eñ significat̃ spũaliteꝛ ꝓma ꝓ dicatio fidei. Uñ ipse dicit. Ro. 15. Sic aũt ꝓdicaui euãgelium nõ vbi noiat⁹ est xps ne sup alienũ fundamẽtuz edificarem. ⁊ iõ se cõpat sapiẽti aꝛchitecto. Hoc aũt nõ sue vtuꝛ attribuit. sꝫ gꝛe dei ⁊ hoꝰ ẽ qđ dicit. Secõz gꝛaz dei q̃ data est mihi. qui. s. me aptũ ⁊ ydoneũ ad hoc ministꝛum fecit. infra. 4. Abũdanti⁹ oib⁹ laboꝛaui non aũt ego: sed gꝛa dei mecũ. ¶ Secõ describit laboꝛẽ alioꝝ dicẽs. Alꝰ aũt. i. q̃cunq; iteꝛ vos laboꝛat. supedificat fũdamẽto a me posito. Nꝫ q̃dez põt ad duo referꝛi. Uno quidẽ mõ inq̃tum aliq̃s supedificat fidei in seipo fũdate vl̃ ꝑfectũ charitatis ⁊ bonoꝝ opuz. lª. pe. 2. Et ipi tanq̃ lapides viui superedificamĩ. Alioꝰ ad doctrinã quã qs fundatã in alijs ꝑfectꝰ maĩfestat. Uñ Jerª. pº. dicit. Ut edifices ⁊ plãtes Et ꝑm hoc idẽ signific̃at hec supedificatio qõ. s. rigatio. ¶ Deinde cũ dicit. Unusq̃sq; aũt ꝛc. Subiũgit moitionẽ dicẽs. dictũ ẽ q̃ ad alios ptiẽt supedificaꝛe. vnusq̃sq; aũt videat. i. diligẽteꝛ attẽdat quo supedificet. i. q̃lem doctrinã fidei fundatã in alijs supaddat vl̃ q̃lia opa fidei i se fũdate. puer. 4. Oculi tui videãt recta ⁊ palpebre tue ꝓcedant gressus tuos. ¶ Secõ ridet tacite q̃stioni q̃re. s. ad moneat alios de supedificatiõe ⁊ nõ de fũdatiõe vl̃ potꝰ assignat rõez q̃re dixerit qꝫ ad alios ptinz supedificaꝛe dicẽs. Fũdamentũ aliꝰ nẽo põt ponere ꝑter id qõ positũ est sꝫ a me qđ est ibs̃ xps̃ q̃ hit in eoꝛdibꝰ vr̃is ꝑ fidẽ. vt dicit eph. 3. Et de fũdamẽto dr̃. Esa. 28. Ecce ego mittaz i fũdamẽt̃ syõ lapidẽ ãgularez ꝓbatũ ꝓciosũ. i. in fundamento fundatũ. Sꝫ ꝑtra videt eẽ qõ dr̃ apõc. 21. Murꝰ citatis hñs fũdamẽta. 12. ⁊ in ipis. 2. noia apl̃oꝝ. Nõ gº solus xps est fũdamentum. Dicẽdũ est aũt qꝫ duplex est fundamentũ. Unũ q̃dez qõ ꝑ se hz soliditatẽ sic rupes aliq̃ supꝛa quã edificiũ ꝓstruit̃ ⁊ huic fundamẽto xps ꝓpat. Ipe eñ est petra ὁ q̃ dr̃ Mat. 7. Fũdata eñ erat supꝛa firmã petrã. Aliꝰ est fũdamentũ qõ hz soliditatẽ nõ ex se sꝫ ex alio solido subiecto sicut lapides q̃ ꝑmo supponũt petre solide. Et hº mõ dicunt apli esse fũdamentũ ecclie qꝫ ipsi ꝑmo supedificati sũt xps̃ p fidẽ ⁊ caritatẽ. Uñ dr̃ ephe. 2º. Supedificati supꝛa fũdamentũ apl̃oꝝ. ¶ Deinde cũ dicit Siq̃s supedificat ꝛc. agit de dr̃ia mercedis q̃tum ad hoc qꝫ quidã eã accipiũt sine detrimẽto. quidã cũ detrimento Et circa hº tria facit. Ꝑrio docet qꝫ diuersitas opationũ maĩfestat̃ ex retributiõe. Secõ oñdit qñ maĩfestat̃ ibi. Dies ei dñi. Tertio oñdit qõ maĩfestat̃ ibi Si cuiꝰ opꝰ ꝛc. Circa ꝑmũ ꝓsideꝛãdũ est qꝫ aplus itendẽs oñdere diuersitatẽ supedificatiõis 6. ponit vioꝛz tria ꝓtra tria. Ex vna q̃ dẽ pre auꝝ argẽtũ ꝛ lapides ꝓciosos. Et ex alia pte lignũ fenũ ⁊ stipulã. q̃ꝝ tria. s. auꝝ. argẽtũ. ⁊ lapides ꝓciosi hñt quãdam inclitã claritatẽ simul ⁊ incõsumptibilitatẽ ⁊ ꝓciositatem. Alia ὁo tria obscura sunt ⁊ facile ab igne consumũtur ⁊ vilia sunt. Unde ꝑ auꝝ. argẽtuz et lapides pꝛecios̃ intelligiꝫ aliq̃d ꝑclaꝝ et stabile. ꝑ lignuz ὁo fenuz et stipulã aliq̃d male et trãsitoꝛiũ. Dictũ ẽ aũt. 8. q̃ superedificatõ põt itelligi ⁊ q̃tũ ad opa q̃ vnusq̃sq; supedificat

fidei fundamento. ⁊ quãtum ad doctrinam quam aliquis doctoꝛ vel ꝓdicatoꝛ superedificat in fundamẽto fidei ab apostolo fundate. Unde ista diuersitas quam hic apostolus tangit ad vtramq; superedificatonem referꝛi potest. Quidam ergo referentes hec ad superedificationem operum dixeruntq; per aurum ⁊ argentum ⁊ lapides pꝛecios̃ intelliguntur bona que quis fidei superaddit. Sed ꝑ lignum fenum ⁊ stipulam debent intelligi peccata mortalia que quis facit post fidem susceptam. sꝫ ista expõ penit⁹ stare nõ põt. Ꝑrio q̃dẽ qꝫ ptã mortalia sunt opa mortua ꝑm illõ Heb. 9. Mũdabit ꝓscias nr̃as ab opib⁹ mortuis. In hoc aũt edificio nihil edificaꝫ nisi viuũ ꝑm illõ. 1. Ꝑe. 2. Et ipsi tanq̃ lapides viui supedificamini. Uñ ille q̃ cũ fide hz ptã mortalia nõ supedificat sꝫ magꝫ destruit vel violat. ꝓtra quẽ dr̃ infra eodẽ. Si qs templũ dei violauerit diſpdet illũ deus. Secõ qꝫ ptã mortalia magꝫ cõpꝛtur ferro vel plũbo vl̃ lapidi. tum ꝓpt̃ q̃titatẽ. tũ qꝫ etiaz nõ renouant̃ ꝑ ignẽ sꝫ sp in eo manẽt i q̃ sunt: ptã ὁo venialia cõpanẽ ligno feno ⁊ stipule. tum ꝓpt̃ leuitatẽ tum etiam qꝫ ab eis aliq̃s defacili expurgaẽ ꝑ ignẽ. ¶ Tertio qꝫ ꝑm hãc expõz videt seq̃ q̃ ille q̃ mozit in ptõ mortali dũmõ fidẽ retineat finaliẽ salutẽ cõseq̃t licz ꝑmo aliq̃s penas sustineat. Sic eñ seq̃t. Si cuiꝰ opꝰ arserit detrimẽtũ patiet: ipe aũt salu⁹ erit sic tñ q̃si ꝑ ignẽ. Nꝫ q̃dez ꝛiaꝫ manifeste sententie apli q̃ dicit infra. 6. Neq; fornicarij neq; idolis seruientes ꝛc. regnũ dei possidebũt ⁊ Gal. 5. Qui talia agunt regnũ dei non possidebũt. Nõ est aũt alicui salus nisi in regno dei. Nã q̃ ab eo excludit̃ mittit̃ in ignez eternũ vt dicit Mat. 25. Quaꝛto qꝫ fides nõ põt dici fundamẽtũ nisi ꝑ quã xps̃ hꝛitat in nob. cũ supꝛadictũ sit qꝫ fũdamẽtũ ẽ ipe xps̃ Ihesus. Nõ eñ habitat xps̃ in nobis ꝑ fidem informẽ. Alioq̃n hꝛitaꝛet in demonib⁹ de q̃b⁹ scptũ ẽ Jac. 2. Et demões credũt ⁊ ꝛremiscũt. Uñ qõ dicit epl̃. 3. Habitare xp̃m ꝑ fidẽ in coꝛdib⁹ nr̃is oportet intelligi ὁ fide q̃ charitatẽ formatã cũ scptũ sit. 1. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Hec est fides q̃ ꝑ dilectionẽ opat̃ vt dicit infra. 13. Charitas nõ agit ꝑrã Uñ manifestũ ẽ qꝫ ille q̃ opat̃ ptã mortalia nõ hz fidẽ formatã ⁊ ita nõ hz fũdamẽtũ. oportet q̃ intelligeꝛe qꝫ tam ille q̃ supedificat fundamẽto aurũ argentũ lapides pꝛecios̃ qꝫ etiã ille q̃ supedificat lignũ fenũ stipulã vitet ptã. Ad hoc q̃ distinctiõz intelligẽdũ ẽ qꝫ actꝰ humani ex obiect⁹ spẽm hñt. Duplex ẽ aũt obiectũ humani actꝰ. s. res spũalis ⁊ res coꝛpoꝛalis. q̃ q̃dẽ obiecta dr̃nt tripliꝛ. Ꝑrio q̃dẽ q̃tum ad hoc qꝫ res spũales sunt ꝓpꝛie. res aũt coꝛpoꝛales sunt trãsitoꝛie. Uñ. 2. coꝛin. 4. Que videnẽ tpalia sunt: q̃ aũt nõ videẽ eterna. Secõ q̃tũ ad hoc qꝫ res spũales in seipsis claritatẽ hñt ꝑm illud sap̃. 6. Clara ẽ ⁊ q̃ nũq̃ marcescit sapia. Res coꝛpoꝛales obscuritatẽ hñt ex materia. Uñ dicit sap̃. 2. Umbꝛe trãsit⁹ ẽ tpus nr̃m. Tertio q̃tuz ad hoc qꝫ res spũales sunt ꝓciosioꝛes ⁊ nobiliοꝛes reb⁹ coꝛpoꝛalib⁹. Uñ puer. 3. dicit de sapia. Ꝑrecios̃ioꝛ ẽ cũctis opib⁹. Et sap̃. 7. Ue aurũ i cõpatiõe illi⁹ arena ẽ exigua ⁊ tanq̃ lutũ estimabit̃ argentũ in ꝓspectu illº. Et iõ opa q̃bus hõ initiꝛ reb⁹ spũalib⁹ ⁊ diuis cõpanẽ auro argẽto ⁊ lapidi ꝓcios̃o q̃ sunt solida clara ⁊ ꝓciosa. ita tñ qꝫ ꝑ auruz designẽt ea qb⁹ hõ tendit in ipm deũ ꝑ ꝓtẽplationẽ ⁊ amorem. Uñ dicit cañ. 5. Caput eiꝰ aurũ optimũ. caput eiꝰ xp̃i ẽ deº. vt dicit Esa. 11. ὁ q̃ auro dicit apoc. 3. Suadeo tibi emere a me auruz ignitum. i. sapiaz cũ charitate. Ꝑer argentũ significanẽ actꝰ q̃b⁹ hõ adheret spũalib⁹ credendis ⁊ amãdis ⁊ ꝓꝑlãdis. Uñ i glo. refeꝛt argentũ ad dilectionẽ ꝓximi ꝓpter qđ 2 in pſ. Ꝑdẽe colũbe describũt̃ deargentate cui⁹ supꝛioꝛ ꝑs. i. posteꝛioꝛa dscribũt̃ eẽ i pallore auri. Sꝫ ꝑ lapides ꝓciosos designãt opa diuersaꝝ virtutũ q̃b⁹ aĩa bũana ornat. Uñ dr̃ Ecc. 5. Quasi vas auri

solidum ornatum oĩ lapide pꝛecioso. Ul̃ etiam mãdata legis deꝛ ꝑm illud pſ. Milex imandata tua super aurum ⁊ topazion. Op era vero humana quibus homo intditẽ reb⁹ coꝛpoꝛalibus habent quosdam gradus ꝓout quedã sunt alijs stabiliοꝛa. quedam vero facilius consumptibilia. nã ipsi homines inter creaturas carnales ⁊ digniοesunt ⁊ ꝑ successionem conseruantur. Unde comparantur lignis: ꝑm illud Judic. 9. Jerunt ligna siluaꝝ vt eligerent super se regem. Caro aũt hominis facilius coꝛrumpit̃ ꝑ infirmitatẽ ⁊ moꝛtez. Unde compatur feno ꝑm illud Esa. 40. Omnis caro fenum. Ea vero que ptinent ad gloꝛiam huius mundi facilime transeunt. Unde stipule comparantur Unde in pſ. sequitur. Ꝓpone illos vt rotam ⁊ vt stipulaz ante faciem venti. Sic ergo superedificare aurum ⁊ argẽtum ⁊ lapides pꝛecios̃os est superedificare fidei fundamẽto ea que pertinent ad contemplationez sapientie diuinoꝛum ⁊ amoꝛem dei ⁊ deuotionem sanctoꝛum ⁊ obsequiuz proximoꝛum ⁊ ad exercitium virtutum. Superedificare vero lignum fenum ⁊ stipulam: est superaddere fidei fundamento ea que pertinent ad diſpositionem humanoꝝ rum reꝛum ⁊ ad onera carnis ⁊ ad exteꝛioꝛem gloꝛiam. Sciendum tamen qꝫ contingit aliquem hominem id intendere tripliciter. Uno modo ita qꝫ in his finem constituat ⁊ cum hoc sit peccatum mortale per hoc homo non superedificat: sed ecouerso fundamento aliud fundamentum collocat. Nam finis est fundamentum in rebus agendis sicut queruntur ꝓpter finem. Alio modo aliquis intendit vti predictis rebus totaliter ordinans eas in dei gloꝛiaz. ⁊ qz opera specificantur ex fine intento hoc iam non erit edificare lignum fenum ⁊ stipulam: sed auruz argentũ ⁊ lapides pꝛecios̃os. Tertio mõ aliquis licet in his finem nõ constituat nec vellet ꝓpꝛ ista contra deum facere: afficitur tamen ad ista magis q̃ deberet. ita qꝫ per hec retardatur ab his q̃ dei sunt quod est peccare venialiter ⁊ hoc ꝓpie est superedificare ligna fenum stipulam. non quia ipsa superedificentur ꝓpie loquendo. sed quia opera ad tempoꝛalium curam pertinentia habent venialia adiuncta ꝓpter vehementioꝛem affectum ad ipsa que quidem affectio scõm qꝫ magis ⁊ minus inheꝛet: ligno feno ⁊ stipule comparantur. Et dupliciter potest distingui. Uno modo scõm permanentiam rerum spiritualium vt ꝓius dictum est. Alio modo scõm vehementiam adhesionis. Sciendũ tamen qꝫ et illi qui spiritualibus rebus intendunt non omnino possunt absolui a cura rerum temporaliũ. nec etiam qui in charitate rebus temporalibus intendunt sunt omnino a rebus spiritualibus vacui: sed studio diuersificantur. Nam quidam studium vite sue ordinant ad spiritualia. tẽꝓoralibus vero non intendunt nisi inquantum requirit necessitas coꝛpoꝛalis vite. Quidam vero studium vite sue applicant ad tempoꝛalia pꝛocuranda vtuntur tamen spiritualibus rebus ad directionem vite sue. Primi igitur superedificant aurum argentum lapides pꝛecios̃os. Secũdi vero superedificant fenũ lignũ ⁊ stipulã. Ex quo patet qꝫ illi qui supedificãt aurũ argentũ ⁊ lapides ꝓciosos: habent aliquid de peccatis venialibus. sꝫ nõ in q̃titate mobili. ꝓpter hoc qꝫ modicũ attingunt de cura tempoꝛalũ rerũ. Illi etiã q̃ supedificant lignũ fenũ stipulã hñt aliq̃d stabile pꝛecios̃uz ⁊ ꝑclaꝝ. sed in minoꝛi quantitate sꝫ in q̃tũ dirigunt̃ ꝓbona spũalia. Ꝓõt aũt ⁊ hec diuersitas referꝛi ad supedificatiõz doctrine. Nam illi q̃ fidei ab aplis fundare ꝑ suã doctrinã supedificãt solidã veritatẽ ⁊ clarã siue manifestã ⁊ ad oznamẽtũ ecclesie ptinentẽ supedificant aurum argentũ lapides pꝛecios̃os. Unde puer. 10. Argentũ electum labia iusti. Illi Ὁo q̃ ab aplis fundare supaddnut in sua doctrina aliq̃ inutilia ⁊ q̃ non sunt manifesta nec veritatis rõne firmanẽ:

sed sunt vana ⁊ inania. superedificant lignū fenum stipulam. Unde dicit Jere. 23. Qui habet somniū narret somnium ⁊ qui habet sermonē meū loquat sermonē meū vere q̄d palleis ad triticum: Qui vero falsitatē doceret nō superedificaret sed magis subuerteret fundamentū. Dicit ergo si quis superedificat vel operādo vel docendo sup fundamentū hoc id ē sup fidem formatā in corde vel sup fidē fundatam ab aplis ⁊ p̄dicattam aurū ⁊ argentū aut lapides pcriosos id ē spūalia opera vel pclarā doctrinam. Vel lignum fenū stipulaz id est corporalia opera vel friuolam doctrinā: vniuscuiusq; opus manifestū erit. scz in diuino iudicio quale sit. non em̄ latet ꝙ humanā ignorantiam. Nam quidā videnᵗ superedificare aurū argentū lapidē pcriosum. qui tñ superedificant lignū fenū stipulaz in rebꝰ spūalibus corporalia meditantes. puta lucrū vel fauorem hūanū. Quidā vo videt superedificare lignū fenū stipulā q̄ tñ edificant aurum argentū ⁊ lapidem pcriosum: qz in administratiue temporalium nihil nisi spiritualia cogitāt Unde ⁊ sopho. 1. dicitur. Scrutabor hierusalem in lucernis. et Luc. 12. Nihil opertum qđ non reueleᵗ. ¶ Deinde cum dicit. Dies em̄ dñi. ondit qñ hec manifestanᵗ. ⁊ p̄mo ponit tempꝰ manifestatōis cū dicit. Dies em̄ dñi declarabit. Circa qđ sciendū est ꝙ tunc dicit esse tempus ⁊ dies alicuius rei qñ est in optimo statu ⁊ maximo sui posse. Unde ⁊ ecc. 4. dicit Omnia tempus habēt. Quādo ergo homo suaz voluntatē implet etiam contra deū tunc est dies hominis. Unde dicit Jere. 17. Diez hois nō desideraui tu scis. Dies vero dñi dicit qñ voluntas dñi cōpleᵗ de hoīb⁹ qui ꝙ ei⁹ iusticiam vel pzemiabūt vel dāna bunt fm illud ps. Cū accepo tempꝰ ego iusticias iudicabo. Unde fm triplex dei iudiciū triplr pōt itelligi dies dñi. Erit eī qđā iudiciū generale oim̄ fm illud Mat. 12. Ui ri niniuite surgēt in iudicio. Et fm hoc dies dñi dr nouissimus dies iudicij ꝺ q̄. 2. thessal. 2. Non terreamī qsi instet dies dñi. Et fm hoc itelligit Dies dñi declarabit qz in die iudicij manifestabit dña humanoꝝ meritoꝝ Ro. 2 In die qñ iudicabit dns occulta hoīm. Aliud aūt ē pticulare iudiciū qđ fit ꝺ vnoq; i morte ipsi⁹ de q̄ habeᵗ Luc. 16. Mortuꝰ ē diues ⁊ sepultus ē in inferno. mortuꝰ ē aūt mendicꝰ ⁊ portarᵗ est ab angelis in sinū abrae. Et fm hoc dies dñi pōt intelligi dies mortis fm illꝺ. 1. thessal. 5. Dies dñi sicut fur in nocte ita veniet. Sic ꝙ dies dñi declarabit qz in morte vniuscuiusq; eius merita patent. Ūñ dicit puer. 11. Mortuo hoīe ipto nll̄a erit vltra spes. ⁊ eiusdez 14. Spat aūt iustꝰ i morte sua. Tertiuz aūt ē iudiciū i hac vita in q̄tū deus ꝙ tribulationes huiꝰ vite interdū hoies pbat. Ūñ dicit infra. 11. Cū iudicamur a dño corripimur vt non cū hoc mūdo dānemur. Et fm hoc dicit dies dñi dies tpalis tribulatiōis de q̄ ꝺ Sopho. 1. Uox diei dñi amara tribulabit ibi fortis. Dies q̄ dñi declarabit qz in tpe tribulationis affectus hois pbaᵗ. Ecc. 17. Elaſa figuli, pbat fornax ⁊ hoies iustos tēptatio tribulatiōis. Scḋo oñdit ꝙ qđ fiet ista declaratio qz ꝙ ignē. Ūñ seq̄ᵗ. Quia in igne reuelabit. s. dies dñi: nā dies iudicij reuelabit i igne q̄ pcedit facie iudicis exurēs facie mūdi ⁊ inuoluēs reprobos ⁊ iustos purgās de q̄ ꝺ i ps. Ignis añ ipm pcedet ⁊ inflāmabit in circuitu inimicos eiꝰ. Dies aūt dñi q̄ ē dies mortis reuelabit in igne purgatorij ꝙ quē purgabit si q̄d i elemētis inueniet purgandū de q̄ pōt intelligi qđ ꝺ. Job 23. Probabit me qsi aurū qđ ꝙ ignē trāsit. Dies vo q̄ est dies tribulationis diuīo iudicio pmisse reuelab in igne tribulationis ꝺ q̄ dicit Ecc. 2. In igne pbaᵗ aurū ⁊ argentū hoies vo acceptabiles in camino tribulatiōis. Tertio ponit effectū manifestatiōis cū subdit. Et vniuscuiusq; opꝰ qle sit ignis pbabit qz. s. ꝙ quēlibz ignīū pdictoꝝ pbanᵗ merita hoīs vel demerita. Ūñ in ps. ꝺ. Igne me examinasti ⁊ nō ē inuēta in me iniqtas. Jn his tribꝰ q̄ ꝺ aplūs ponit pmū ē pclusio duoꝝ seq̄ntiū. Si em̄ dies dñi reuelabit igne ⁊ ignis, pbat qle sit vniuscuiusq; opꝰ, pseq̄ns ē ꝙ dies dñi declaret dām opus humanoꝝ. ¶ Deinde cū dicit. Si cuiꝰ opꝰ manserit ⁊c. ondit modū p̄dicte manifestatiōis ⁊ p̄ quātū ad bona opera cū dicit. Si cuiꝰ. i. alicuiꝰ opꝰ qđ ipse superedificauit māserit. s. in igne ille. s. q̄ superedificauit mercedē accipiet. Jere. 31. Est merces opi tuo. Et esa. 40 Ecce merces eiꝰ cū eo. Dicit aūt aliqđ opꝰ in igne pmanere illesum duplr. Uno mō ex pte ipsi⁹ opātis qz. s. ille q̄ hoc facit opꝰ. s. bone doctrine vel qđcūq; bonoꝝ optuꝝ propter huiusmodi opus nō punit in q̄tū. s. nec torq̄bit igne purgatorij. neq; igne q̄ pcedet faciē iudicꝰ neq; etiā estuabit igne tribulationis. Qui em̄ nō immoderate temporalia dilexerit. pseq̄ns ē ꝙ nō nimis doleat de eoꝝ amissione. Doloz em̄ causat ex amore rei q̄ amittit. Ūñ superfluus amoz superfluū generat dolorē. Alio mō pōt intelligi ex pte ipsius opis. quolibz em̄ pdictoꝝ iudiciоꝝ supueniēte hōi pmanet ⁊ opꝰ bone doctrine vel qđcūq; aliud bonū opus Mā igne tribulatiōis supueniēte nō cessat hō neq; a vera doctrina neq; a bono ope vtutꝰ, vtrūq; aūt hoꝝ pmanet hoi q̄tū ad meritū ⁊ i igne purgatorij q̄ tū igne q̄ pcedet faciem iudicis. Secūdo oñdit qđ quantū ad mala opa dicēs. Si cuiꝰ. i. alicuiꝰ opꝰ arserit. s. ꝙ aliquē ignīū p̄dictorū detrimētū patiet scz q̄ hoc opat ꝙ ē nō tū vsq; dānatiōs. Ūñ subdit. Ipe aūt saluꝰ erit scz salute etna fm illꝺ Esa. 45. Saluaᵗ est isrl in dño salute etna. sic tñ q̄si ꝙ ignez quē scz pus sustinuit vel in hac vita vel in fine hui⁹ vite vel in fine mūdi. Ūñ dicit in ps. Trāsiuim⁹ p ignē ⁊ aq̄m ⁊ eduxisti nos i refrigerīū. Et esa. 43. Cū trāseris ꝙ ignē nō cōbureris. ⁊ flāma nō cōburet te. qz ego dns deꝰ salutoꝝ tuꝰ. Dicit aūt opꝰ alicuiꝰ ardere duplr. Uno mō ex pte opantꝭ in q̄tū scz aliqs affligit igne tribulatiōis, ppt imo deratū affectū q̄ superflue etrena diligit ⁊ punit igne purgatorij vel igne q̄ pcedet faciē iudicis, ppt pctā venialia q̄ circa curam temporaliū cōmisit. siue etiā p friuola ⁊ vana q̄ docuit. Alio mō ardet opus in igne ex pte ipsi⁹ opis qz scz tribulatione supueniente hō nō pōt vacare nec doctrine vane: nec terrenis opib⁹. fm illꝺ ps. Jn illa die pibūt oēs cogitatiōes eoꝝ. Nec etiā igne purgatorij vlpcedēte faciē iudicis remanebit ei aliqđ p̄dictoꝝ vel ad remeduz vel ad meritū. Et siliter duplr patiē detrimētū vel in q̄tū ipse punit in q̄tum pdit id qđ fecit. ⁊ q̄tū ad hoc ꝺ. Ecc. 14. Ome opꝰ corruptibile in fine deficiet ⁊ q̄ opak illud bit cum illo: ⁊ ome opꝰ electū in fine iustificabit: ⁊ q̄ opak illꝺ bonorificabit in illo. Quoꝝ pmū ptiet ad eū q̄ superedificat lignū fenū ⁊ stipulam. qđ est opus digne ardēs. Secundū aūt ptinet ad eum q̄ superedificat aurū argentū lapides pciosos. qđ est opus manēs in igne absq; detrimēto.

Lectio tertia

n Escitis qz templum dei estis ⁊ spūs dei habitat in vobis? Si quis autez templū dei violauerit disperdet illū deus. Templum enim dei sanctū est: qđ estis vos. Nemo se seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo: stultus fiat vt sit sapiens. Sapientia em̄ huiꝰ mūdi stultitia est apud deum. Scriptū est em̄. Comprehendam sapientes in astutia eoꝝ. Et iteruz. Dns nouit cogitationes sapientiū: q̄m vane sunt. Nemo itaq; gloriet in hoibus. Oia em̄ vestra sunt siue Paulus siue apollo: siue cephas. siue mūdꝰ siue vita siue mors. siue pre

sentia siue futura. Oia em̄ vra sunt: vos aūt xpi: xps autem dei.

Supra ondit aplus q̄ sit merces bene laborantiū. hic agit de pena male laborantiū siue destructū. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo demonstrat penā. Secundo excludit errorē contrarium ibi. Nemo vos seducat. Ostendit autem penam operātiū ad destructionē pseq̄ntis silitudinē edificij spūalis. Et circa hoc tria facit. pmo ostēdit dignitatē spiritualis edificij. Scḋo determinat penā destruentiuz ibi. Si quis. Tertio assignat rationē pene ibi. Templuz em̄ dei ⁊c. Dicit ꝙ pmo. dictū est ꝙ ille qui superedificat mercedem salutis accipiet vel sine detrimento vel cum detrimento. sed vt possitis agnoscere que sit pena male in vobis laborantium oportet vos vestram dignitatē agnoscere quam pzimo ponit dicens. An vos nescitis quia vos fideles xpi estis templum dei. Eph. 2. In quo omnis edificatio constructa crescit in templū sanctum in domino in q̄ ⁊ vos coedificamini in habitaculum dei. Secundo, pbat ꝙ fideles sint templum dei. est enim de ratione templi ꝙ sit habitaculum dei fm illud ps. Deus in templo sancto suo. Unde omne illud in quo deus habitat potest dici tēplum. Habitat aūt deus principaliter in seipso quia ipse solus se comprehendit. Unde ⁊ ipse deus templū dei dicitur apoc. 21. Dominus deus omnipotens templum illi⁹ est. Habitat etiam deus in domo sacrata p spūalem cultū q̄ in ea fibi exhibeᵗ. ⁊ ideo domus sacrata dicitur templū fm illud ps. Adorabo ad templum sanctum tuum ⁊c. Habitat etiam deus in omnibus p fidem que per dilectionem operatur. fm illud ephe. 3. Habitare christum per fidem in cordibus vestris. Unde ⁊ ad pbandum ꝙ fideles sint templum dei subiungit ꝙ inhabitant a deo: cum dicit. Et spūs dei habitat in vobis. Et Ro. 8. dictum est Spiritus eius qui suscitauit iesum xpm habitabit in vobis. Ezech. 36. Spūm meum ponam in medio vestri. Ex quo patet ꝙ spūsanctus est deus per cuius inhabitationem fideles dicuntur templum dei. Sola enim inhabitatio dei templum dei facit vt dictum est. Est autem considerandum ꝙ deus est in omnibus creaturis in quibus ē per essentiam potentiam ⁊ presentiam implens omnia bonitatibus suis. fm illud. Jere. 23. Celū ⁊ terram ego impleo Sz spūaliter dicitur deus inhabitare tanquā in familiari domo in sanctis quorum mens capax est dei p cognitionez ⁊ amorem etiam si ipsi in actu non cognoscāt ⁊ diligant dūmodo habeant per gratiam habitum fidei ⁊ charitatis. sicut patet de pueris baptizatis. Et cognitio sine dilectione non sufficit ad inhabitationem dei fm illꝺ. 1. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Inde est ꝙ multi cognoscunt deum vel per naturalē cognitionē vel p fidem informem quos tamen nō inhabitat spūs dei. ¶ Deinde cum dicit. Si quis autem templū ⁊c. Violaᵗ autem templum dei dupliciter. Uno modo p falsam doctrinam qua non superedificatur fundamento. sed magis subruit fundamentum ⁊ destruit edificiuz. Un de dicit Ezech. 13. de falsis prophetis. Violabant me ad populuz meum, pter pugillū ordei ⁊ fragmentuz panis. Alio modo violat aliquis templum dei per peccatū mortale per quod aliquis vel seipsum corrumpit vel aliū opere vel exemplo. Unde dicit Mal. 2. Cōtaminauit iudas sanctificationem domini quam dilexit. Sic autem dignū est vt disperdatur ille a deo p damnationez eternam qui violat spirituale templum dei vel qualitercumq; polluit Unde dicit Mal. 2. Disperdet dominus virum qui fecerit hoc magistrum ⁊ discipulum. Et in ps. Disperdat dominus vniuersa labia dolosa ⁊c. ¶ Deinde cuz dicit Templum dei ⁊c. assignat rationem eius quod dixerat de sanctitate templi. Qui enim aliquam rem sacram violat: sacrilegium committit. vnde dignum est vt disperdaᵗ. Templum enim dei est sanctum quod estis vos. sicut supra dictum est ⁊ in ps ꝺ. Sanctum est templū tuuz mirabile in equitate. ⁊ alibi. Domuz tuam domine decet sanctitudo. Est quidem in materiali templo quedam sacramentalis sanctitas, put templum diuino cultui dedicatur. sed in fidelibus christi est sanctitas gratie quā consecuti sunt per baptismū fm illꝺ infra. 6. Abluti estis, sanctificati estis. ¶ Deinde cum dicit. Nemo vos seducat. excludit errorē contrarium. Et primo monet fideles vt sibi caueant a seductione errorum. Secundo docet mediuz cauendi ibi. Si quis inter vos. Tertio rationē assignabit ibi. Sapiētia enim huius mundi ⁊c. Circa primum sciendum est ꝙ quidam dixerunt ꝙ deus neq; punit neq; remunerat hominum facta. ex quorum persona dicit sopho. 1. Qui dicunt in cordibus suis non faciet bene dominus ⁊ non faciet male. Et treñ. 3. Quis est iste qui dixit vt fieret domino non iubente? Ex ore altissimi non egredieᵗ bonū neq; malum. Ad hunc ergo errorem excludendum dicit. Nemo vos seducat asserens scz ꝙ ille qui templū dei violat. non disperdaᵗ a deo sicut eph. 5. dicit. Nemo vos seducat inanibus verbis. ppter hoc enim venit ira dei in filios diffidentie. ¶ Deinde cuz dicit. Si quis inter vos ⁊c docet modum cauendi huiusmodi seductionem. Ubi sciēdum est ꝙ quidam dixerunt deum non punire peccata hominū intentes rationibus humane sapientie. puta ꝙ deus non cognoscat singularia que fiunt hic ex quozū psona dicit Job. 22. Circa cardines celi pambulat: nec nostra considerat. Ad hoc ergo vitandū dicit, Si quis inter vos videt esse sapiens in hoc seculo id est sapientia seculari q̄ in eo ꝙ contrariaᵗ veritati fidei non est sapientia licet videatur esse: stultus fiat: abijciendo istam sapientiam apparentem vt sit sapiens scz fm sapientiam diuinā que est vera sapientia. Et hoc etiam obseruandus est non solum in his in quibus secularis sapientia contrariatur veritati fidei. sed etiam in omnibus in quibus contrariaᵗ honestati morum. Unde, puer. 3. dicitur. Deo secum morante confortatus est ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Sapientia enim huius mundi ⁊c. assignat rationem eius qđ dixerat. Et primo ponit rationem. videbaᵗ em̄ ineptam monitionem fecisse vt aliquis fieret stultus ⁊ vere inepta esset si stultitia illa de qua loquebaᵗ esset per abnegationem vere sapientie sed non est ita. Sapientia enim huius mūdi stultitia est apud deum. Dicit autem sapientia huius mundi que principaliter mundo innitit. Nam illa que per res huius mundi ad deum attingit non est sapientia mundi sed sapientia dei. fm illud Ro. 1. Deus enim illis reuelauit. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi p ea que facta sunt intellecta conspiciunt. Sapientia ergo mundi que sic rebus mundi intendit vt ad diuinam veritatem nō ptingat stultitia ē apud deuz id ē stultitia reputaᵗ fm diuinū iudiciū Esa. 19. Stulti principes thaneos: sapientes cōsiliarij pharaonis dederunt consilium insipiens. Secundo probat qđ dixerat per duas auctoritates quarum prima scribit Job. 5. Unde dicit. Scriptum est comprehendam sapientes in astutia eorum. Comprehendit autē sapientes dominus in astutia eorum quia ꝙ hocipsum ꝙ astute cogitant contra deum. impedit deus eorum conatuz ⁊ implet suum propositum sicut per maliciam fratrum Joseph, volentium impedire eius principatum impletum est per diuinam ordinationem ꝙ Joseph in egypto venditus pnciparet. Unde ⁊ ante premissa verba dicit Job. Qui dissipat cogitationes malignorum ne possint implere man⸗

eorum qꝫ ceperant .quia vt dicit̃ prouer. 21. Non est sapientia non est scientia non est consilium contra dominũ. Secunda auctoritas sumit̃ ex ps̃. vnde dicit. Et iterũ scriptum est. Dominus nouit cogitatiões sapientũ id est fm sapientiam mundi quoniam vane sunt. qz scilicet non pertingunt ad finez cognitionis humane que est cognitio veritatis diuine. Unde dicit̃ sap. 13. Vani sunt oēs homines in quibus nõ subest sapientia dei. ¶ Deinde cũ dicit. Itaqꝫ nemo glorieť in hominibus. Infert conclusionem principaliter intentam scz qꝫ non debeant gloriari de ministris dei. ꝛ primo concludit propositum ex predictis dicens. Itaqꝫ exquo ministri nihil sunt sed laborant ꝑ mercede. nemo glorieť in hominibus sicut ꝛ in ps̃. dicit̃. Nolite confidere in principibus neqꝫ in filijs hominũ in quibus non est salus. Et Jere. 17. Maledictus vir qui confidit in homine ꝛc̃. Secundo rationem assignat ex dignitate fidelium xꝑi assignans ordinem fidelium in rebus. ꝛ ꝑmo ponit ordinem rerum ad fideles xꝑi dicens. Omnia vestra sunt quasi dicat. Sicut homo non gloriať de rebus sibi subiectis: ita ꝛ vos gliari nõ debetis de reb⁹ hui⁹ mũdi qꝫ oĩa sunt vobis data a deo fm illꝺ ps̃. Oĩa subiecisti sub pedib⁹ eĩ⁹. Exponit aũt qꝫ oĩa. inť que ꝑ° ponit ministros xꝑi qꝫ sunt diuinitus ordinati ad ministerium fidelium. fm illud. 2. cozin. 4. Nos aũt seruos vr̃os ꝑ iesum ꝛ hoc est qꝺ dicit. Siue paulus qꝫ plantauit. siue apollo qꝫ rigauit. siue cephas .i. petr⁹ qꝫ est vlis pastor ouiũ xꝑi vt dicit̃ Jo. vltimo. Post hec ponit res exteriores cũ dicit. Siue mũdus qꝫ cõtinentia oĩm creaturaꝫ qꝫ quidẽ est fidelium xꝑi. eo qꝫ homo ꝑ res huius mundi iuuať vel quantũ ad necessitatem corporalẽ vel quantũ ad cognitionẽ dei fm illud sap̃. 13. A magnitudine speciei ꝛ creature ꝛc̃. ¶ Consequenter ponit ea qꝫ ꝑtinent ad ipsam hoĩs dispositionẽ dicens. Siue vita siue mors qꝫ scz fidelib⁹ xꝑi ꝛ vita est vtilis in qua merẽť ꝛ mors ꝑ quã ad premia puenĩť fm illꝺ Ro. 14. Siue viuimus siue morimur ꝛc̃. Et phil̃. 1. Mihi viuere xp̃s est ꝛ mori lucrum. Ad hec aũt duo reducunť omnia bona vel mala huius mundi quia per bona conseruať vita. per mala peruenit̃ ad mortem. Ultimo ponit que ꝑtinent ad statum hominis ꝓsentem vel futurum dicẽs. Siue ꝓsentia .i. res huius vite quib⁹ iuuamur ad merẽdum siue futura que nobis reseruantur ad premium. Nõ eñ habemus hic manentem ciuitatem sed futuram inquirimus. vt dicitur Heb. vltimo. Omnia inquit vestra sunt id est vestre vtilitati deseruiẽtia fm illud Ro. 8. Diligẽtibus deum omnia cooperanť in bonum. Sic ergo primo ordo est christi ad fideles. secundus vero fidelium christi ad c hristum quos ponit subdens: Vos autem xꝑi estis. quia scz sua morte redemit Ro. 14. Siue viuimus siue morimur domini sum⁹. Tertius ordo est christi fm qꝫ homo ad deum. ideo addit. Christus autez fm qꝫ homo dei est Unde eum deum ꝛ dominum in ps̃. nominat dicens. Domine deus meus in te speraui. vt nomine dei tota trinitas intelligatur. Quia ergo nullus debet gloriari de eo quod infra ipsum est: sed de eo quod est supra ipsum ideo non debent fideles christi gloriari de ministris. sed magis ministri de ipis. 2. cozin. 7. Multa mihi fidutia est apud vos. multa mihi gloziatio ꝑ vobis. Sz fideles christi debent gloriari de christo. fm illud Gal̃. vltimo. Mihi absit gloriari nisi ī cruce domini nostri iesu christi. sicut christus de patre fm illud sap̃. 2. Gloziatur se patrem habere deum.

Incipit capitulũ quartũ.
Lectio prima.

s Sic nos existimet homo vt ministros christi: ꝛ dispensatores mysteriorum dei. Hic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniat Mihi autem pro minimo est vt a vobis iudicer aut ab humano die. Sed neqꝫ meipsum iudico: Nihil enim mihi conscius sum: sed nõ in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me: dominus est. Itaqꝫ no lite ante tempus iudicare quoadusqꝫ veniat dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum. ꝛ manifestabit consilia cordium. et tunc laus erit vnicuiqꝫ a deo.

Superius redarguit apostolus corinthios de hoc qꝫ de q̃busdam ministris gloriabant̃: hic autem arguit eos qꝫ alios ministros cõtemnebant. Et circa hoc duo facit. primo arguit eorum culpam. Secundo instat ad eorum correctionem ibi. Non vt confundam vos. Circa primum duo facit. primo arguit eorum temeritatẽ qua male de ministris christi iudicabant. Secũdo arguit eorum elationem qua christi ministros cõtemnebant ibi. Hoc autẽ fratres. Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit de ministris christi firmiter sentiendum. Secũdo qꝫ nõ sit de eis temere iudicanduz ibi. Hic iam queritur inter dispensatores. Dicit ergo primo. Dixi qꝫ nullus vestrum debet gloriari de hominibus tamen quilibet vestrum debet cognoscere auctoritatem officij nostri ad quod pertinet qꝫ sumus mediatores inter christum cui seruimus. ad quod pertinet qꝫ dic̃. Sic nos existimet homo vt ministros c hristi Esa. 61 Sacerdotes dei vocabimini ministri dei nostri dicetur vobis. ꝛ inter membra eius que sunt fideles ecclesie: quibus dona christi dispẽsant. ad quod pertinet qꝺ subditur: Et dispensatores ministeriorum dei id est secretorum eius: que quidem sunt spiritualia eius documenta. scõm illud infra. 14. Spiritus est qui loq̃tur mysteria. Uel etiam ecclesiastica sacramenta in quibus diuina virtus secretius operatur salutem. Unde ꝛ in forma consecrationis eucharistie dicit̃. Mysterium fidei. pertinet ergo ad officium ꝓlatorum ecclesie qꝫ in gubernatione subditorum soli christo seruire desiderent cuius amore oues eĩ⁹ pascũt fm illꝺ Jo. vltio. Si diligis me pasce oues meas. Pertinet etiã ad eos vt diuina populo dispensent. fm illꝺ infra. 6. Dispensatio mihi credita est. ꝛ fm hoc sunt mediatores inter christum ꝛ populũ. scõm illud deut. 5. Ego sequester fui ꝛ medius illo tempore inter deum ꝛ vos. Hec aũt estimatio ꝺ prelatis ecclesie necessaria est ad salutẽ fidelium. nisi eñ eos recognoscerent ministros xꝑi non eis obedirẽt tanquã christo. scõm illud Gal̃. 4. Sicut angelum dei excepistis me sicut iesum christum. Rursum si eos non cognoscerent dispensatores recusarẽt ab eis dona recipe cõtra illud qꝺ idem apostolus dicit. 2. cozi. 2. Quod donaui si qd donaui ꝓpter vos in persona xꝑi. ¶ Deinde cum dicit. Hic iam querit inter dispensatores. ostendit circa ministros xꝑi temere iudicari nõ debere. ꝛ circa hoc tria facit. Primo ponit quoddã ꝓ quod iudicare satagunt de fidelitate ministroꝝ. Secũdo ostendit de hoc iudicio se non curare ꝛ deo reseruare ibi. Mihi aũt ꝑ minimo est. Tertio cõcludit ꝓhibitionẽ temerarij iudicij ibi. Itaqꝫ nolite. Circa primũ cõsiderandũ est qꝫ ministroꝝ ꝛ dispensatoꝝ xꝑi q̃dam sunt fideles: q̃dam infideles. Infideles dispẽsatores sunt q̃ in dispensandis diuinis misterijs non intendũt vtilitatẽ populi ꝛ honorem xꝑi ꝛ vtilitatem membroꝝ eius fm illud Luc. 16. In iniquo mãmone fideles nõ fuistis. Fideles autẽ q̃ in oĩbus intendunt honorem dei ꝛ vtilitatem membroũ eius. fm illud Luc. 12. Quis putas est fidelis seru⁹ ꝛ prudens quẽ ꝓstituit sup̃ familiã suã. Qui aũt sunt fideles vel infideles diuino iudicio manifestabunť ī futuro. Sz cozinthij temere volebãt discutere. q̃ dispensatores essent fideles vel infideles. ꝛ hoc est qꝺ dicit. Hic hoc est inter vos. Jam. i. in presenti tempore querit̃. i. discutitur. Et qꝺ. i. aliqꝫ inter dispensatores fidelis inuenitur. Judicabant eñ plures esse ifideles vix aliquem virũ putantes esse fidelem fm illud ꝓuer. 20. Multi viri misericordes vocanť: virum aũt fidelẽ quis inueniet? ¶ Deinde cum dicit. Mihi aũt ꝑ minio est. ostendit se hoc iudicium reputare nihil: ꝛ circa hoc tria facit. Primo ponit qꝫ nõ curat circa hoc ab alijs iudicari dicẽs. Mihi aũt q̃ suꝫ minim⁹ inter dispensatores ꝓ minio est. i. minia bona reputo. Ut a vobis iudicer scz esse fidelis vel infidelis. Et ne putarent ab apostolo hec dici in eozũ contemptuz ac si eozum iudicium despiceret quasi vilium ꝓsonarum subiungit. Aut ab humano intellectu qui est dies hoĩs fm illud Job. 11. Aut ambulat in die nõ offendit qꝫ lucẽ hui⁹ mũdi videt. Uel ad lr̃am. Aut ab hũano die. i. ab intellectu in hoc tempore iudicantibus quasi dicat vestrum vel quorumcũqꝫ hominũ iudicium pum curo. Jere. 17. Diem hominis non desideraui tu scis. Est aũt sciendum qꝫ de iudicio hominũ dupliciter debet curari. Uno modo quãtũ ad alios qui ex eozum bono vel edificanť vel scãdalizantur. ꝛ sic sancti non ꝑ minimo sed ꝑ magno habent ab hominibus iudicari cum domin⁹ dicat Matth. 5. Uideãt opa vr̃a bona ꝛ glorificent patrem vr̃m q̃ in celis est. Alio modo quantũ ad seipsos. ꝛ sic non curant multum quia nec gloriam humanam concupiscũt fm illud. 1. thessal. 2. Neqꝫ gloriam ab hominibus querẽtes neqꝫ aliquid a vobis neqꝫ ab alijs. Neqꝫ opprobriuz hominis timẽt fm illꝺ Esa. 51. Nolite timere opprobriũ hominum ꝛ blasphemias eorum ne timeatis. Unde apostolus signanter dicit. Mihi aũt ꝛc̃. id est quantũ ad me ꝑtinet. non autẽ id ꝑ nullo est sed ꝑ minio qꝫ bona tempozalia inter que bona fama computať. non sunt nulla bona sed minima vt aug. dicit in libro de libero arbitrio. Unde ꝛ sap̃. 7. Omne aurum in comparatione illius arena est exigua. Secundo ostendit qꝫ neqꝫ seipsum iudicare ꝓsumit dicens. Sed neqꝫ meipsum iudico. Uidet aũt hoc esse contra id qꝺ infra. 11. dicitur. Si nosmetipsos diiudicarem⁹ non vtiqꝫ iudicaremur Debet ergo quilibꝫ iudicare seipsum. Sed sciendũ est qꝫ iudicio discussionis de quo aplus ibi loquiť quilibꝫ debꝫ iudicare seipsum fm illud ps̃. Exercitabar ꝛ scopebaꝫ spiritum meum. Et siliter iudicio condemnationis ꝛ reꝑhensionis in manifestis malis fm illud Job. 13. Arguam coram eo vias meas. sed iudicio absolutionis non debet aliquis ꝓsumere se iudicare. vt se innocentes reputet. Un dicitur Job. 9. Si iustificare me voluero: os meum cõdemnabit me. si innocentem considero ꝓuum me comprobabit. Cuius rationem assignat dicens. Nihil mihi conscius sum id est non habeo alicuius peccati mortalis conscientiam fm illud Job. 27. Neqꝫ reprehendit me cor meũ in omni vita mea. Sed non in hoc iustificatus sum id est nõ sufficit ad hoc qꝫ me iustum ꝓnunciem. qz possunt aliqua peccata in me latere que ignoro. fm illud ps̃. Delicta qs intelligit? Et Job. 9 dicit̃. Et si simplex fuero hoc ipsum ignorabit anima mea. Tertio concludit cui hoc iudicium reseruẽt dicẽs. Qui aũt iudicat me dñs est. i. ad solũ deũ ꝑtinet iudicare vtrum sim fidelis minister an non. hoc eñ pertinet ad intentionem cordis quã solus deus ponderare potest fm illud ꝓuer. 16. Spũz ponderator est dñs ꝛ Jere. 7. Ꝓauus est cor hoĩs ꝛ inscrutabile. qs cognoscet illud? Ego dñs ꝓbans renes ꝛ scrutans corda. ¶ Deinde cum dicit. Itaqꝫ nolite ꝛc̃. cõcludit ꝓhibitionẽ temerarij iudicij. Et circa hoc tria facẽ. ꝑ° ꝓhibet ꝑuenire diuinũ iudicium dicens. Itaqꝫ exemplo meo q̃ neqꝫ meipsum iudico neqꝫ ab alijs iudicari curo sz iudiciũ meũ deo reseruo: Nolite ante tꝑus iudicare qz vt dicit̃ Eccl̃s. 8. Omni negocio tempus est ꝛ oportunitas. Quoadusqꝫ veniat dñs scz ad iudicandũ fm illud. Esa. tertio Dñs ad iudicium venier cũ senatoribus populi sui. Unde ꝛ dñs dicit Mat. 7 Nolite iudicare. Sed hoc intelligenduz est de occultis de manifestis aũt iudicare cõmissum eis a deo hominib⁹ fm illud deut. 1. Audite illos ꝛ qꝺ iustum est iudicate. Sunt eñ aliqua manifesta non solum ꝑ euidentiã facti sicut notoria. sed etiam ꝓpter confessionẽ aut testiũ ꝓbationem. Occulta vero deus suo reseruat iudicio. Sũt aũt occulta nobis que latent in cozde vel etiam in abscondito fiunt. ꝛ de his dicit in ps̃. Que dicitis in cozdib⁹ vestris ꝛ in cubilibus vestris compungimini. Unde homo q̃dem de his est temerarius iudex sicut iudex delegat⁹ q̃ excedit formã mandati iudicis de causa nõ sibi cõmissa. Est ergo temerarius iudiciũ qñ aliqꝫ de dubijs iudicat. Peruersuz aũt quando falsum iudiciũ ꝓfert ꝛ q̃uis non sit iudicandum circa ꝑsonas puta vt aliquis iudicet malũ hoĩem q̃ bonus est. tñ multo grauius est vt iudicium ꝓuertat de reb⁹ ipsis puta si qꝺ diceret ꝙ ginitatem esse malã ꝛ fornicatiõez bonam. contra qꝺ dicit̃ Esa. 5. Ue q̃ dicitis bonum malũ ꝛ malum bonũ. Secundo describit ꝓfectionẽ futuri diuini iudicij dicens. Qui scz dñs ad iudicandum veniẽs illuminabit abscondita tenebraꝫ id est facit esse lucida ꝛ manifesta ea q̃ occulte in tenebris facta sunt. ꝛ manifestabit consilia cordium. i. oĩa corda fm illud Job. 12. Qui revelat occulta de tenebris ꝛ ꝓducit in lucẽ vmbram mortis Et sopho. 1. Scrutaboꝝ hierusalẽ in lucernis. Ꝺ quid ẽ est intelligendũ tam de bonis q̃ de malis q̃ nõ sunt ꝙ pẽiam tecta fm illud ps̃. Beati quoꝝ remisse sunt iniquitates ꝛ quoꝝ tecta sunt peccata. Tertio ponit fructũ quem boni reportabunt de diuino iudicio dicens. Et tunc laus erit vnicuiqꝫ scz bonoꝝ a deo. Que quidẽ laus vera erit: qz deus nec decipi nec decipe potest. Ro. 2. Cuius laus non ex hoĩbus sed ex deo est. 2. cozin. 10. Non eñ q̃ seipsum cõmendat ille ꝓbatus est sed quẽ deus cõmendat.

Lectio secunda.

h Ec autẽ fratres transfiguraui in me ꝛ apollo ꝓpter vos: vt in vobis discatis: ne supra q̃ scriptũ est vn⁹ aduersus alterũ inflet̃ ꝑ alio. Quis eñ discernit? Quid autẽ habes quod nõ accepisti? Si aũt accepisti quid gloriaris quasi nõ acceperis? Jam saturati estis. iaz diuites facti estis Sine nobis regnatis. Et vtinã regnetis: vt ꝛ nos vobiscum regnemus Puto eñ qꝫ deus nos aplos nouissimos ostendit tanqꝫ mortidestinatos. qz spectaculũ facti sumus mũdo ꝛ angelis ꝛ hoĩb⁹. Nos stulti ꝓpter christuz vos autem ꝓdentes in christo. Nos infirmi: vos autem fortes. Uos nobiles: nos autem ignobiles. Usqꝫ in hanc horam et

esurimus ⁊ sitimus ⁊ nudi sum⁹. ⁊ collaphis cedimur ⁊ instabiles sumus. ⁊ laboram⁹ operantes manibus nostris. Maledicimur ⁊ benedicimus. Persecutionē patimur ⁊ sustinemus. Blasphemamur ⁊ obsecramus. Tāq̄ purgamenta huius mundi facti sumus omnium pipsima vsq̄ adhuc.

Postq̄ aplus reprehēdit in corinthiis temeritatē qua ministros xpi indicabant: hic arguit eorum elationē qua ministros xpi contemnebant. Et circa hoc tria facit. ꝓmo ꝓponit qđ intendit. Secūdo rōes assignat ibi. Quis em̄ te discernit. Tertio eor̄ contemptū yronice loquēs irridet ibi. Jam saturati estis. Circa ꝓmū cōsiderandū est q̄ apostolus supza volens rępmere contentiones corinthiorum quas habebant rōne ministror̄: vsus fuerat nobis bonorum ministror̄ xpi. sicut supza. 1. dixit. Unusq̄sq̄ vestrū dicit. Ego quidē sum pauli. ego autem apollo. ego vero cephe. ⁊ supza tertio vbi dixit sive paulus sive apollo sive cephas. ⁊ tm̄ non gliabant de bonis ministris xpi nec ꝓpter eos diffidebant sed ꝓpter pseudo aplos quos notare noluit ne videret ex odio vel inuidia ꝓra eos loqui. ijs loco eorum posuerat nomen suum ⁊ aliorū bonorum predicatorum. ⁊ hoc est qđ dicit. Hec aūt fratres scz que dixi de ministris de quibus gloriamini ⁊ p quib⁹ cōtenditis trāsfiguraui. i. figuraliter loquēs transtuli i me ⁊ apollo. Dicit em̄ puer. 1. Animadvertet gabolaz ⁊ interpretationē verba sapientū ⁊ enigmata eorū. Et hoc ꝓpter vos. i. vrāz vtilitatē. 2. corin. 4. Omnia ꝓpter vos. Ut in nobis discatis. ne vnus vestrū insurgat. i. supbiat aduersus alium ꝓximum suum. ꝓ alio scz ꝓ quocunq̄ ministro xpi. Supza q̄ scriptū est. i. vltra formā vobis in premissis descriptā. Dicit em̄ sap̄. 4. Dirumpens illos inflatos sine voce. ¶ Deinde cum dicit. Quis em̄ te discernit. assignat rōem ꝓdicte vnus non debeat contra alium inflari. ⁊ primo ponit rōnem dicens. Quis em̄ te discernit: q̄si pōt intelligi duplicit̄. Uno modo sic. Quis em̄ te discernit a massa ꝓditor? tu teipsum discernere non potes: vnde nō habes in te vñ contra alium superbias. Et de hac discretiōe dicit in ps̄. Judica me deus ⁊ discerne causam meā de gente nō sancta. Alio modo pōt intelligi. Quis te discernit. s. supiorem faciens proximo tuo? quod hoc tu facere non potes. Unde contra eum supbire nō debes. Et de hac discretione dicit Ecc̄. 33. In multitudie discipline dñi sepauit eos ⁊ inmutauit vias illor̄. Sed inter hoīes inquantū sunt fideles xpi non est discretio q̄ vt dicit Ro. 12. Multi vnū corpus sum⁹ in xpo. Et ac̄. 15. dicit petrus. Nihil discernit inter nos ⁊ illos fide purificans corda eorum. Secūdo excludit quandam rationem. Posset em̄ aliquis discerni vel a bonis vel a malis melior eis existens ꝓpter bona q̄ habet puta fidē: sapientiā ⁊ hmōi. Sz hoc excludit aplus dicens. Quid aūt habes qđ non accepisti? q̄si dicat nihil. Omnia em̄ bona sunt a deo sm̄ illud ps̄. Aperiente te manum tuā omnia implebunt bonitate. Et. 2. pal. 29. Tua sunt omnia. ⁊ que de manu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi. ⁊ ex hoc cōcludit ꝓpositū dicens. Si aūt accepisti quid gliaris quasi non acceperis. ille igit̄ gliat quasi non accipiens q̄ de seipso gloziat ⁊ non de deo. sicut de quibusdā dicit in ps̄. Qui confidūt in virtute sua ⁊ in multitudine diuitiarum suar̄ gloziant. Et ad hoc ꝓtinet ꝓma spēs supbie: q̄ scz aliq̄s supbiendo qđ habet dicit a seipso habere. iuxta illud ps̄. Labia nostra a nobis sunt. q̄s noster dñs est? Ille aūt gloziat q̄si accipiens q̄ ola deo asscribēs gliat̄ ipso sicut supza dictū est. Qui gloziat in dño glozier. Sic aūt gliari non est supbire sed humiliari sub deo cui homo dat gloziam sm̄ illud ecc̄. vltimo. Panti mihi sapientia dabo gloziam. ¶ Deinde cum dicit. Jam saturati estis. irridet eorum supbiam q̄ apostolos xpi cotemnebant. ⁊ ꝓmoſt generali. secūdo in speciali ibi. Nos stulti sumus tc̄. Circa ꝓmū duo facit. ꝓmo irridet in eis q̄ ꝺ se nimis ꝑsumebāt. secūdo deridet in eis q̄ aplos cōtemnebāt ibi. Putō em̄ q̄ deus tc̄. Circa ꝓmum duo facit. ꝓmo irridet eos de ꝓsumptione qua sibi attribuebāt qđ nō habebant. Secūdo irridet eos de hoc q̄ sibi singulariter attribuebant qđ singulariter nō habebant ibi. Sine nobis regnatis. Attribuebant aūt sibi abundantiā bonor̄ quor̄ quedā sunt interiora. ⁊ quantū ad hoc dicit. Jam saturati estis id est vobis videt̄ q̄ saturati estis. i. abūdanter refecti spūali dulcedine de q̄ dicit in ps̄. Satiabor dum manifestabit̄ gloria tua. Poterat aūt eis sm̄ veritatē dici q̄ iam saturati estis nō plenitudine sed fastidio sm̄ illud ꝓuer. 27. Alia satiata calcabit fauū. Quedā vero bona exteriora ⁊ tēp̄ra ad hoc dicit. Jam diuites facti estis: sicut vobis videt̄: s. diuitijs spūalib⁹ de quib⁹ dicit Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. Simile est qđ dicit̄ apoc. 3. Dicis quia diues sum ⁊ locuples valde ⁊ nullius egeo. Sz ꝓtra hoc videt̄ illud qđ supza dixit in ꝓncipio dicens. Quia in omnibus diuites facti estis in illo in omni scientia tc̄. Sz dicendū est q̄ supza dixit quantū ad bonos q̄ inter eos erāt. hic aūt dicit quantū ad ꝓsumptuosos q̄ supbiebant de eo qđ non habebant. Potest ⁊ aliter distingui satietas et diuitie vt saturitas referat̄ ad vsum ḡre quo q̄s spūalibus fruit̄. Diuitie aūt ad ipsos habitus ḡrarum. Secūdo cum dicit Sine nobis regnatis. irridet eos q̄ sibi singulariter attribuebant qđ nō habebant. Unde dicit sine nobis regnatis id est ita vobis videt̄ q̄ regnū ad vos ꝓtineat non ad nos. Sic em̄ erant decepti a pseudo aplis vt crederent se solos habere fidei veritatē que in regno dei ꝓsistit. aplus autem ⁊ sequaces eius errare. Contra quos dicit Esa. 5. Wunḋ habitabitis vos soli in medio terre? Et ne videat aplus ex in inuidia hoc dicere subiungit. Utinam regnaretis. Optat em̄ vt veram fidē habeant sm̄ illud act̄. 26. Opto omnes q̄ audiunt tales fieri qualis ⁊ ego sum exceptis vinculis his. Et vt eis exempla humilitatis prebeat subiungit. Et ⁊ nos regnemus vobiscum quasi dicat. Si aliquā excellentiam habetis non dedignamur vos sequi. sicut vos dedignamini sequi nos. contra illud qđ dicit̄ gal. 4. Mē bonū est emulamini in bono semp. Et est aduertendū q̄ apostolus hic quattuor species supbie tangit. quar̄ ꝓma est qñ aliquis reputat se nō hr̄e a deo qđ habet quā tangit tangit dicens. Quid gloriaris q̄ non accepisti? Et hoc etiam pōt reduci ad secundā speciē q̄ aliquis existimat ꝓpriis meritis accepisse. Tertia species ē: quāq̄s iactat se habere qđ non habet. ⁊ quantū ad hoc dicit. Jam saturati estis: iaz diuites facti estis. Quarta species quando aliq̄s despectis ceteris singulariter vult videri ⁊ tēp̄ra ad hoc ꝓtinet qđ dicit. Sine nob regnatis. ¶ Deinde cum dicit. Putō q̄ deus. tc̄. irridet eos de hoc q̄ aplos xpi contemnebant. ⁊ ꝓmo irrisionē ponit contēptuz. secundo causam contemptus ibi. Qui spectaculū facti sumus. Dicit q̄ ꝓmo. Putius dixi q̄ sine nobis regnatis: puto enim id est vos putare videmini q̄ deus nos aplos ostēdit nouissimos cū tm̄ infra. 12. dicat̄ q̄ deus in ecclesia posuit ꝓmum aplos. Sic em̄ implet̄ qđ ꝺ: Matth̄. 20. Erūt ꝓmi nouissimi. ⁊ nouissimi ꝓmi. Et ponit exemplum. Tanq̄ morti destinatos. Illi em̄ q̄ sunt condemnati ad mortē nouissimi habent̄ inter homines. vtpote quos indignū sit viuere. ⁊ tales apostoli reputant̄ a mundanis hoībus. sm̄ illud ps̄. Estimati sumus sicut oues occisiōis. ¶ Deinde cum dicit. Quia spectaculū assignat causam contemptus

Circa quod considerandū est q̄ quando aliqui sunt condemnati ad mortem cōuocant hoies ad eorum occisionez q̄si ad spectaculū ⁊ hoc maxime fiebat circa eos q̄ damnabant ad bestias. q. apostoli erant q̄si morti destinati subiungit: Quia spectaculū facti sum⁹ mūdo. q̄si totus mūdus concurrat ad spectandū nostrā occisionē. sm̄ illō ps̄. Posuisti nos opprobriū vicinis nostris. exponit aūt quid nomine mundi intelligat cū subdit. Et angelis ⁊ hominibus scz bonis ⁊ malis. Concurrebant em̄ ad eor̄ spectaculum boni angeli ad confortandū. mali aūt ad impugnandum. boni hoies ad cōpatiendū ⁊ exemplū patiētie sumēdum. mali hoies ad ꝓsequendū ⁊ irridenduz. ¶ Deinde cū dicit. Nos stulti tc̄. irridet eos in speciali q̄ aplos contemnebant. Et circa hoc duo facit. ꝓmo ponit cōtemptū. secundo causam contemptus ibi. Usq̄ in hanc horā tc̄. Circa ꝓmū irridet eor̄ cōtemptū quantū ad hoc q̄ sibi excellentiam aplis defectū attribuebant. ⁊ ꝓmo quantū ad ꝓfectionem intellectus: ⁊ quantū ad hoc dicit. Nos stulti sumus ꝓpter xp̄m. i. stulti reputamur: q. crucem xpi p̄dicamus supza. 1. Verbum crucis pereuntib⁹ stultitia est. ⁊ etiam q. ꝓpter xp̄m opprobria ⁊ contentiones sustinemus sm̄ illud sap̄. 5. Nos insensati vitam illor̄ estimabamus insaniam. Item vt legit̄ act. 26. Festus dixit paulo. Insanis paule. multe te lr̄e ad insaniā adducūt. Eos sm̄ vr̄am reputationē estis ꝓdentes in xpo q. scz nec crucē eius publice confitentes audetis. nec ꝓsecutionē sustinetis. ꝓuer. 26. Sapientior sibi videt piger: septem viris loquentibus sententias. Secundo ꝓtū ad potestatē actionis cuz dicit. Nos infirmi reputamur scz in exteriorib⁹ ꝓpter afflictiones quas sustinemus. 2. corin. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Vos aūt scz sm̄ vr̄am reputationem estis fortes scz in rebus corporalib⁹. q. secure viuitis sine tribulatione Esa. 5. Ve qui potentes estis ad bibendum vinum. ⁊ viri fortes ad miscendā ebrietatē. Vos nobiles. s. estis sm̄ vr̄am estimationē. i. honore digni: qui exterius contumelias non patimini Esa. 19. Filius sapientiū ego fili? regū antiquor̄. Nos aūt ignobiles sum⁹ sm̄ vr̄am ⁊ aliorum reputationem q. contēptibiles habemur supza. 1. Que contemptibilia sunt mundi ⁊ ignobilia elegit de⁹. Et tm̄ sm̄ rei veritatē est econuerso. Soli em̄ contēptibiles illi sunt q̄ deū cōtēnunt. sm̄ illō. 1. Reg. 2. Qui aūt contemnunt me erunt ignobiles. ¶ Deinde cum dicit Usq̄ in hanc horam tc̄. assignat causam contemptus. et primo ponit ꝓ causa defectum bonor̄ temporaliū. Secundo mala que in eis intelligebant̄ ibi. Maledicimur ⁊ benedicimus. Tertio concludit intentum ibi. Tanq̄ purgamenta. Circa ꝓmū duo facit. Primo ponit defectum quē patiebant̄ in rebus necessarijs. Unde ea q̄ tinēt ad victum dicit. Usq̄ in hanc horam id ē continue a conuersione nostra vsq̄ in ꝓsens temp⁹ esurimus ⁊ sitimus. 2. corin. 11. In fame ⁊ siti. Quātū vo ad vestitum subdit. Et nudi sumus. i. ꝓpter vestimentor̄ inopiam q. etiam interdum expoliant̄ Job. 24. Nudos dimittunt hoies vestimenta tollentes quibus non est operimentū in frigore. Sed contra est qđ dicit in ps̄. Non vidi iustū derelictum nec semen eius querens panem. Sed dicendum est q̄ ita patiebant̄ apli q̄ non derelinquebant̄. q. diuina ꝓuidentia moderabat in eis ⁊ abundantiā ⁊ inopiam tēp̄ra eis expediebat ad virtutis exercitium. Unde ⁊ aplus ꝓhil. 3. Ubiq̄ ⁊ in oībus institutus sum ⁊ saturari ⁊ esurire ⁊ abūdare ⁊ penuriam pati omnia possum in eo q̄ me confortat. Secundo ponit defectum eor̄ q̄ ꝓtinent ad bene esse humanevite quor̄ ꝓmū ē reuerētia ab hoībus exhibita cōtra qđ dicit. Et collaphis cedimur qđ q̄dem fit magis ad opprobriū q̄ ad penā. Unde de xpo legim⁹ Mat. 26. Q. expuerunt in faciem suam ⁊ collaphis eum ceciderunt. Secundo regrit̄ quies in loco. contra qđ dicit. Et instabiles sumus. Tum q. expellebant a ꝓsecutoribus de loco in locum sm̄ illud Mat. 10. Si vos ꝓsecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Tum etiam q. ꝓ executione sui officij discurrebant vbiq̄ sm̄ illud Jo. 15. Posui vos vt eatis. Tertio requirit̄ ministrantiū auxilium contra qđ dicitur. Et laboramus operantes manib⁹ nr̄is. Tum q. aliq̄n nullus dabat eis vnde possent sustentari. Tū etiam q. laboze manuū suarum victū acq̄rebant. vel ad vitandū fidelīū grauamē vel ad repellendū pseudo aplos q̄ ꝓpter q̄stū p̄dicabant. vt habet. 2. corin. 12. Tum etiaz vt darēt occasiones laborandi exemplū vt habet. 2. thessal. 3. Unde dicit Paulus act̄. 20. Ad ea q̄ mihi opus erant ⁊ bis q̄ mecum sunt ministrauerūt manus iste. ¶ Deinde cum dicit. Maledicimur tc̄. ponit mala q̄ aplī patiebant. Et ꝓmo ī verbis cum dicit. maledicim ur. i. mala de nobis dicūt homines vel ad detrahendū vel ad cōtumelias inferendum vel etiam mala in predicando. Jere. 15. Omnes maledicunt mihi. Et benedicimus. i. reddim⁹ bonū ꝓ malo sm̄ illud. 1. Pe. 3. Non reddentes maledictum ꝓ maledicto sed econuerso benedicentes. Secundo in factis ⁊ quantū ad hoc dicit. Persecutionem patimur non solum q̄ tum ad hoc q̄ fugamur de loco ad locū qđ, ꝓprie ꝓsecutio dicitur. sed quantū ad hoc q̄ multipliciter tribulamur. sm̄ illud ps̄. Multi q̄ ꝓsequūt̄ ⁊ tribulant me. Et sustinem⁹ in xpo scz omnia patienter. Ecc̄. 1. Usq̄ ad temp⁹ sustinebit patiens. Tertio tangit causam virtuosa cum dicit. Blasphemamur id est blasphemie imponūt̄ nobis. dum dicimur magi vl̄ malefici ⁊ reputamur ōi inimici sm̄ illō Jo. 16. Uenit hora vt oīs qui interficit vos arbitret̄ obsequiū se ꝓstare deo. Et Ro. 3. Sic vt blasphemamur vt aiunt q̄dā dicere: faciam⁹ mala vt veniāt bona. tū obsecram⁹ deum ꝓ his q̄ nos ꝓsequunt̄ ⁊ blasphemant sm̄ illō Mat. 5. Orate ꝓ ꝓsequētibus ⁊ calumniantib⁹ vos. ¶ Deinde cum dicit. Tanq̄ purgamenta tc̄. concludit ex omnibus premissis eor̄ contemptū dicens: Et ꝓpter omnia p̄dicta facti sumus tanq̄ purgamenta huius mūdi. i. reputati sumus ⁊ a iudeis ⁊ a gentilib⁹ vt ꝓ nos mundus inquinet. ⁊ ꝓpt̄ nr̄am occisionē mūd⁹ purget. ⁊ tāq̄ sim⁹ pipsima oīm. Dicit aūt pipsima qđcunq̄ purgamentū. puta vel pomi vel ferri vel cuiuscūq̄ alterius rei. Et hoc vsq̄ adhuc. q. scz ꝓtinne hoc patimur. Sz qñq̄ deficiet sm̄ illō sap̄. 5. vbi ex ore impioz dicit. Upi sunt quos aliquādo habuim⁹ in derisum ⁊ in similitudie im. ꝓpij. Et postea subdit. Quō ergo computati sunt inter filios dei.

Lectio tertia

Non vt confundam vos hec scribo: sz vt filios meos charissimos moneo. Nam si decem milia pedagogor̄ habeatis in xpo: sed non multos patres. Nam in xpo iesu p euangeliū ego vos genui. Rogo ḡ vos imitatores mei estote sicut et ego xpi. Ideo misi ad vos timotheū qui est filius meus charissimus ⁊ fidelis in dño: q̄ vos cōmonefaciat vias meas q̄ sunt in xpo ie su sicut vbiq̄ in omni ecclesia doceo. Tanq̄ non venturus sim ad vos: sicut inflati sunt quidā. Veniam aūt ad vos cito si dñs voluerit ⁊ cognoscam non sermonez eorū qui inflati sunt sed virtutem. Non em̄ in sermone est regnū dei: sz in virtute. Quid vultis? In virga veniā

ad vos: an ī charitate ⁊ ī spū māsuetudinis

Postq̄ aplus repḥēdit corinthios ō hoc q̄ aplos temere iudicabant ⁊ p̄sumptuose contemnebant. hic instat ad eorum correctionez ⁊ p̄mo admonitiōis ꝟbo. Scdo exēplo. ibi. Rogo ḡ vos fratres ⁊c. Tertio correctionis flagello ibi. Tanq̄ non venturus sim ad vos ⁊c. Circa p̄mum tria facit. Primo ponit admonitionis modū dicens. Hec scz que in serie epistole hucusq̄ vobis dixi. Scribo non vt confundam vos. scilicet mala confusione q̄ in desperationem mittit q̄uis velim vos confundi confusione q̄ peccatum vitat: scdm illud Eccī. 4. Est confusio adducens ad peccatum ⁊ est confusio adducens gr̄am ⁊ gloriaz. Sz predicta moneo vos vt filios Ecc̄. 7. Filij tibi sunt erudi illos ⁊ curua illos a pueritia eorum. Secūdo ostendit debitum admonēdi dicens. Nam si decem milia pedagogorum habeatis in xp̄o: sed nō multos patres. Ubi considerandum est q̄ pater est q̄ primo generat. pedagogus aūt est qui iam natū nutrit et erudit. Hal. 3. Lex pedagogus noster fuit in xp̄o. Dicit ergo aplus se patrē eorum in xp̄o q̄ eis primo euangeliū predicauit Unde assignans rōem eius qđ dixerat subdit. Nam in xp̄o iesu p euangeliū vos genui. Est aūt generatio p̄cessus ad vitam. homo aūt vivit in xp̄o p fidē Hal. 2. Q̄ aūt nūc vivo ī carne in fide vivo filij dei. Fides aūt vt dicit Ro. 1. est ex auditu audit⁹ aūt p verbum. Unde verbū dei est semen quo aplus eos genuit in xp̄o. Unde Jac. 1. Voluntarie nos genuit verbo veritatis. Alios autem dicit pedagogos q̄ posq̄ fidem receperant eos adiuuarunt vt intelligāt esse eadem comparatio quantū ad predicationē euangelij pedagogi ad patrem q̄ supra. 3. posita est rigatozis ad plantatozem ⁊ superificatozis ad fundatozem. ¶ Deinde cū dicit. Rogo ergo vos fratres. instat ad correctionē eos suo exēplo. Et primo hortat eos ad imitandū suū exēplū dicēs. Ergo exquo estis filij cum bonoz filiozū sit imitari patres. rogo vos imitatores mei estote scz vt non temere iudicetis: sicut nec ego. q̄ neq̄ meipsum iudicare p̄sumo ⁊ de vobis humilia sentiatis ⁊ de alijs maioza. Unde nō sine causa tali modo loquēdi vsus est. Nos infirmi. vos fortes. 2. thessal. 3. Et formā nosmetipsos dare⁹ vobis ad imitandum. Aduertendum est aūt q̄ eos dē quos supra filios nominauit nunc nominat fratres. Dixerat aūt suos filios in xp̄o q̄ eos non sibi sed xp̄o genuerat: ⁊ q̄ ipse genit⁹ erat a xp̄o. ex cōsequēti eos habebat vt fratres ⁊ filios. Intātum ergo debebant eum imitari vt patrem inquantū ⁊ ipse xp̄m imitabat q̄ est oīm p̄ncipalis pater. Et p hoc subtrahit subditis occasio de adherendo malis exemplis p̄latozum. Unde in hoc subdit solum prelatos imitari debent in quo ipsi xp̄m imitant q̄ est infallibilis regula veritatis. Unde ipsum apostolis in exemplū posuit. Jo. 13. Exemplum dedi vobis vt quemadmodū ego feci ⁊c. Nō quidē exemplū paul⁹ seqbat scdm illō Job. 23. Vestigia ei⁹ secutus est pes meus. viam eius custodiui ⁊ nō declinaui ab ea. Secundo remouet excusationez ignorantie dicēs. Ideo misi ad vos timotheum qui est filius meus charissimus ⁊ fidelis in domino scdm illud phil. 2. de timotheo loquens. Neminem habeo ita vnanimem qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Qui vos cōmonefaciat vias meas. i. q̄ vos doceat meos processus id est omnia opera ⁊ moneat vos ad ea sequendū scdm illud Jere. 6. Interrogate de semitis antiquis que sit via bona ⁊ ambulate in ea. Que quidē vie sunt in xp̄o. ⁊ ideo non debetis dedignari eas sequi scdm illud ps̄. Vias tuas dñe demōstra mihi. Et non videat vobis hoc onerosum q̄ hec cōuniter oīb⁹ impono. Unde subdit. Sicut vbiq̄ in ecclesia doceo col. 1. Audistis veritatē euāgeliū qđ puenit ad vos. sicut ⁊ in vniuerso mundo. Vel hoc qđ dicit. Vias meas referendū est ad opera q̄ xp̄o dicit. Sicut ⁊ vbiq̄ ad documenta. Ad hoc em̄ missus erat timotheus vt induceret eos ad imitanda opera ⁊ tenenda apli documenta. ¶ Deinde cū dicit Tanq̄ non venturus sim ad vos cōminat eis correctionis flagellū. Et p̄mo ostēdit eos esse dignos correctionis flagello dicens. Tanq̄ nō ventur⁹ sim ad vos inflati sunt quidā scz vestrū q̄si non timentes p me de sua superbia cōuinci ⁊ tū digni sunt flagellis: nam humiles solis verbis corriguntur. superbi flagellis indigent scdm illud Job. 40. Respice cūctos superbos ⁊ confunde eos. Secūdo p̄nunciat eis suum aduentū quo venit ad iudicandū. vbi p̄mo p̄nunciat aduentū dicens. Veniā aūt cito ad vos Et q̄ dicit p̄uer. 16. Cor hominis disponit viam suā sed dñi est dirigere gressus eius. Ideo subdit. Si dñs voluerit Jac. 4. Si dñs voluerit ⁊ si vixerimus faciemus hoc aut illud. Secundo p̄nūciat eis suam iudiciariā cognitionem cuz dicit. Et cognoscam scz ozdine iudiciario scdm illud Job. 29. Causam quam nesciebā diligentissime inuestigabam. Non scdm one eoz q̄ inflati sūt scz virtutē. q. d. Nō ꝑpē hec ex mea existimatiōe ap̄hendā q̄ abūdāt ī verbis: sed si abūdarent in virtute: q̄ vt dicit p̄uer. 14. Ubi verba sunt plurima ibi frequenter egestas. Tertio rōem assignat dicens. Non enim in sermone est regnum dei: sed in virtute id ē nō ideo aliq̄ ptinēt ad regnū dei q̄ abūdāt in sermone scdm illud Matth. 7. Non omnis q̄ dicit mihi dñe dñe intrabit in regnū celoz sed q̄ facit voluntatē p̄ris mei. Ultio cōminat eis correctiōz refuās tū correctoz arbitrio eoz dicēs. Quid vult⁹ ī virga scz discipline veniā ad vos scz castigādos an ī charitate id ē ī oīsione amoris ⁊ ī spū mansuetudinis. vt scz nihil durius vobiscū agam. hoc em̄ pendet in vobis. Nam si vos in via stulticie pmanetis oportet me ad vos cū virga venire scdm illud p̄uer. 22. Stultitia colligata est in corde pueri ⁊ virga discipline fugabit eaz. si vero vos correxeritis ostendā vobis charitatē ⁊ mansuetudinē Hal. vltimo. Vos q̄ spūales estis instruite huiusmodi in spū lenitatis. hoc aūt non dicit q̄n si in virga veniens non cum charitate veniret cum sceptuz sit p̄uer. 13. Qui pcit virge odit filium suum. qui aūt diligit illū instanter erudit. sed q̄ ille q̄ castigatur virga non sentit interdū dulcedinē charitatis sicut illi quos blande consolatur.

Incipit capitulū ānt̄ū. Lectio p̄ma

O Nino ostendit inter vos fornicatio ⁊ talis fornicatio qualis nec inter gentes: ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis: ⁊ non magis luctum habuistis vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore: presens autez spiritu iaz iudicaui vt p̄ns eū qui sic operat⁹ est in noīe domini nostri iesu christi congregatis vobis ⁊ meo spiritu cuz virtute domini iesu tradere huiusmōi hominē sathane in interitum carnis: vt spiritus salu⁹ sit in die domini nostri iesu christi.

Postq̄ aplus p̄secutus est ea que ptinent ad baptismi sacramentum: hic incipit p̄sequi ea que pertinēt ad matrimonium. ⁊ p̄mo arguit peccatum contrariū matrimonio scz fornicationē. Scdo agit de ipso matrimonio ca. 8. ibi De quib⁹ autē scripsistis mihi ⁊c. Circa primū duo facit. p̄mo ponit culpam. scdo redarguit eam ibi. Non est bona gloriatio vr̄a ⁊c Circa p̄mū duo facit. p̄mo ponit culpam cuiusdam fornicarij. Secūdo culpā alioz q̄ peccatū fornicarij tolerabāt ibi. Et vos inflati estis ⁊c. Circa p̄mū p̄mo ponit tria q̄ ptinēt ad culpe grauitatē. Primo nāq̄ oīdit peccatū esse notoriū dicens: Nō sine causa queritur an velitis q̄ in virga veniam ad vos. Est em̄ in vobis aliq̄d dignū virga discipline. Quia fornicatio audit inter vos oīno scdm publicam formā contra qđ dicit eph. 5. Fornicatio aūt nec noīetur in vobis Esa. 3. Peccatum suū quasi sodoma p̄dicauerūt nec absconderunt. Scdo arggrauat peccatū ex̄ comparatione cum dicit. Et talis fornicatio qualis nec inter gētes licita reputat⁹ vel inuenit. Apōd gentiles em̄ simplex fornicatio nō reputabat peccatū. Un̄ apli act. 15. Ad hunc errozem excludendū gentilibus ad fidem conuersis imposuerunt q̄ abstineant se a fornicatione. Erat tū quedā fornicationis species que ⁊ apud gentiles illicita habebat. Et ideo dicit. Ita vt vxorem patris aliquis habeat sicut dicit Ben̄. 49. Effusus es sicut aqua non crescas. q̄ ascēdisti cubile patris tui ⁊ maculasti stratum eius. Hoc aūt erat horribile etiā apud gentiles. vtpote contrariū naturali rationi existens ꝑ naturalē em̄ reuerentiā filij ad parentes scdm omnē statū ⁊ legez pater ⁊ mat̄ a matrimonio excludūt. vt sic etiaz possit intelligi qđ habet Ben̄. 2. Propter hoc relinquet hō p̄rem ⁊ matrez scz in cōtractu matrimonij et adherebit vxori sue. Sicut autē ibi subdit. Ur ⁊ mulier erunt duo in carne vna. ⁊ iō vxor patris repellit a matrimonio sicut ꝑsona patris vel matris. scdm illud Leuit. 18. Turpitudinē vxoris patris tui ne discooperias turpitudo em̄ p̄ris tui ē. ¶ Deinde cū dicit. Vos inflati estis scz vento superbie reputātes vos innocentes ex comparatione peccatoris. sicut Luc. 18. pharisei⁹ dicebat Non sum sicut ceteri hominū. velut etiā hic publicanus. Sap. 4. Virumpā illos inflatos sine voce. Secundo tangit eorum iniusticiam cum dicit. Et nō magis luctū habuistis scz patiēdo causam pctoris sicut Jere. 9. dicitur. Quis dabit capiti meo aquam ⁊ oculis meis fontem lachymaz vt plorem die ac nocte interfectos filie populi mei. Vera em̄ iusticia vt dicit gregozius compassionem habet non dedignationē. Tertio tangit eorum iudicij negligentiā. Ut tollat de medio vestrū q̄ hoc op⁹ fecit. Talis em̄ compassio viri iusti ad peccatorē vulnerat ⁊ liberat scdm illud p̄uer. 23. Tu virga pcutis eū ⁊ aīaz ei⁹ de inferno liberabis. Per hoc etiam alij corriguntur scdm illud p̄uer. 19. Pestilente flagellato stult⁹ sapientior erit. Unde ⁊ Ecc̄. 8. Quia non p̄fert cito contra malos sententia absq̄ vllo timore filij hoīm ꝑpetrant mala. Debet aūt ad correctionez aliozum interdū peccator separari vbi de contagione timet scdm illud p̄uer. 22. Eijce derisorem et exibit cum eo iurgium cessabūtq̄ cause ⁊ contumelie.

¶ Deinde cū dicit. Ego quidē absens corpore ⁊c. Supplet eorum negligentiā sententiam p̄ferens contra peccatorem: ⁊ circa hoc tria facit. Primo ponit auctozitatē iudicantis. scdo modū iudicandi ibi. Cōgregatis vobis ⁊c. Tertio sententiam iudicis ibi. Tradere huiusmodi ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ponit auctozitatē ministri scz suipsius. videbat aūt contra iudiciariū ozdinem vt condemnaret absentē scdm illud act. 25. Non est consuetudo romanis condemnare aliquem priusq̄ is q̄ accusatur presentes habeat accusatores. sed hoc aplus excusat dicens. Ego q̄idem absens corpore: presens autē spū. i. affectu ⁊ sollicitudine mentis scdm illud Col. 2. Et si corpore absens sum sed spū vobiscum sum gaudens ⁊ videns ozdinē vestrum. Vel presens spū q̄ p spūm cognoscebat ea q̄ apud ip̄os agebantur: ac si p̄ns esset sicut ⁊ Heliseus dixit. 4. reg. 5. Nōne coz meum in p̄ti erat q̄n reuersus est hō de curru suo. Et q̄ sum spū presens iam iudicaui id est sentē tiam condemnationis ozdinaui in eum q̄ sic operatus ē. Secundo ponit auctoritatē p̄ncipalis dñi dicens. In nōi dñi nostri iesu xp̄ id est vice ⁊ auctozitate seu cum virtute ⁊ inuocatione nominis ei⁹ scdm illud col. 3. Omne qcūq̄ facitis in verbo aut opere in noīe dñi nostri iesu xp̄i facite. ¶ Deinde cū dicit. Congregatis vobis in vnū ostēdit modum iudicandi. Ea enim que grauia sunt multoū deliberatione punienda sunt. Unde ⁊ antiquitus iudices debant in portis vbi populus cōgregabat scdm illō deut. 16. Judices constitues in oīb⁹ portis tuis. Unde dicitur in p̄s. In consilio iustoz ⁊ congregatione magna opa dñi. ⁊ Matth. 18. Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio. Scdo adhibet iuā assensum cū dicit. Et meo spū id est mea volūtate ⁊ auctozitate scdm illud qđ dixerat: presens aūt spū. Tertio adhibet auctoritatem p̄ncipalis dñi scz xp̄i dicens. Cum virtute dñi nr̄i iesu xp̄i. ex q̄ iudicium ecclesie habet robur firmitatis scdm illud Matth. 18. Quecūq̄ ligaueris sup terram erit ligatū ⁊ in celis. ¶ Deinde cum dicit. Tradere huiusmodi ⁊c. ponit condēnationis sententiā: circa quā tria ponit. Primo pena cuz dicit. Tradere huiusmodi sathane supple iudicaui. Quod potest dupliciter intelligi. Primo q̄ sicut dicit Matth. 10. Dñs dedit aplis potestatē spūum immundorum vt eijcerent eos. ⁊ p eandē potestatē poterant imperare spiritib⁹ immūdis vt vexarēt corporaliter: quos hac pena indicabant dignos. Mandauit ḡ aplus corinthijs ī eius auctozitate tradere predictū fornicariū sathane corporaliter vexandum. Unde ponit secūdo huius sententie effectuz cū dicit: In interitum carnis id est ad vexationes carnis ⁊ afflictionē in qua peccauit scdm illud sap. 11. Per que peccat quis p hec ⁊ torqueb̄. Tertio ponit fructū cuz dicit. Ut spūs saluus sit in die dñi nostri iesu xp̄i id est vt salutem consequat in die mortis vel in die iudicij. sicut si pena tertio exposita est. ⁊ sic implet qđ ibi subdit Ipse aūt salu⁹ erit. sic tū q̄si p ignē pene scz tēporalis. Nō em̄ aplus sathane tradidit peccatorem vt eius potestati ꝑpetuo subiaceret. sed vt carnis vexatiōe ad penitentiā cōuertat scdm illud Esa 28. Sola vexatio intellectum dat auditui. Est aūt hec sententia apli quā dñs seruauit Job. 2. vbi sathane dixit. Ecce in manu tua est scz caro eius. verūtamē animam illius serua scz illesam. Alio modo pōt qđ dicit tradere huiusmodi sathane scz p excōmūnicationis sententiā p quā aliquis separat⁹ a cōmunione fidelium ⁊ pticipatione sacramentoz ⁊ p̄uat ecclesie suffragijs qbus homo munit⁹ contra impugnationē sathane ꝑpter qđ de ecclia dicitur: Can. 6. Terribilis vt castroz acies ozdinata scz demōnibus. Q̄ aūt subdit in interitū carnis intelligit vt scz ab ecclesia separat⁹ ⁊ temptationibus sathane expositus liberius ruat in peccatū scdm illō apoc. vltimo. Qui in sordib⁹ est sordescat adhuc. Vocat aūt pctā mortalia carnis interitum q̄ vt dicit gal. vltimo. Qui seminat in carne de carne ⁊ metet corruptionem. Subdit autē. Ut spūs saluus sit. vt scz peccatoz turpitudinē cognoscens confundat et peniteat ⁊ sic saueē scdm illud Jere. 31. Confusus sum ⁊ erubui q̄m sustinui opprobriū adolescentie mee. Potest etiaz intelligi vt spūs eius scz ecclie id est spūsanctus salu⁹ ecclesie sit fidelibus in diem iudicij. ne scz perdant eum p eō tagium peccatoris q̄ vt dicit sap. 1. Spūsanctus discipline effugiet fictum ⁊c.

Lectio secunda.

Non est bona gloriatio vestra. Nescitis q̄ modicū fermētū totam massaz coꝛ

rumpit. Expurgate vetus fermentū vt sitis noua conspersio sicut estis azimi. Etenim pascha nr̄m immolat⁹ ē xp̄s. Itaq; epulemur nō in fermēto veteri: neq; in fermēto malitie & nequitie:sed in azimis sinceritat⁊ & veritat⁊.

Supra aplus memorauit duplicē culpā scz cozinthij fornicatorīs & aliorū q eius pctm tolerabāt:hic vtrāq; culpā redarguit. Primo culpā tolerantiū eius peccatuz. Scdo culpam fornicatoris ibi. Corpus aūt nō fornicationē &c. Circa pmū duo facit. primo redarguit in cozinthiis negligentiā iudicij. Secūdo redarguit in eis quedā alia vitia circa iudicium sexto ca. Audet aliquis &c. Circa pmum duo fac. Primo redarguit eos q fornicatorē a se nō segregauerunt. Secundo rep̄hat falsum intellectū quē ex verbis suis conceperant ibi. Scripsi vobis in epla &c. Circa primum duo facit. pmo reprehendit qd fecerāt. secūdo ostendit qd faciēdū sit ibi. Expurgate ver⁹ fermtū &c. Circa pmū duo facit. primo reprehendit culpam pteritā q̄tū ad suā radicem. dixerat enī supra q ex inflatiōe sequit in eis incompassio & ex incompassione correctionis negligentia. Arguit ergo pmo cozinthios elationem dicens. Non est bona gloriatio vr̄a. q̄ .s. de defectib⁹ alioz gloriamini q̄si vos sitis innocentes. Debet enī vnusq̄sq; in dño gloriari de bonis sibi diuinit⁹ datis non de alijs sm illud gal. 6. Op⁹ aūt suū vnusquisq; probet. & sic in semetipso gloriā habebit & non in alio. Precipue aūt malum est de malis alioz gloriari. Dicitur enī in ps. Quid gloriaris in malicia? Secundo assignat rōem eius qd dixerat dicēs. An nescitis q modicū fermentū totā massam corrūpit q̄si dicat. hoc ignorare non potestis. Est autē sciendū q in fermento duo possunt considerari. Primo sapor quē tribuit pani. & sm hoc p fermentū significat sapientia dei p quaz omnia que sunt hominis sapida reddunt⁹ sm hoc dicit Matth. 13. Simile est regnū celoz fermento qd acceptū mulier abscondit in farine satis tribus donec fermentatū est totum. Secundo in fermento pōt cōsiderari corruptio et sm hoc p fermentū pōt intelligi vno mō peccatū qz scz p vnum hominis peccatū oīa opa eius corrupta redduntur puta p peccatū simulationis qd cōpat fermēto Luc. 12. Attendite a fermēto phariseoz qd est ypocrisis. Alio modo p fermentū pōt intelligi homo peccator. & ad hoc inducitur hec similitudo. Sicut enī p modicū fermētū tota massa paste corrumpit. ita p vnum peccatorē tota societas inquinatur. Unde Ecc. 11. Ab vna scintilla augebit ignis. & ab vno doloso augebit sanguis. Et hoc quidē contingit dū p peccatū vnius alij prouocant aliq̄liter ad peccandū. Vel etiam dum peccanti consentiunt saltem non corrigēdo dū possunt corrigere sm illud Ro. 1. Digni sunt morte nō solum q̄ faciunt ea sed etiam q̄ cōsentiunt facientib⁹. Et ideo cozinthijs non erat gloriandū de peccato vnius sed magis cauēdū ne pctō vnius oēs inq̄narent ex eius cōsortio sm illud Cant. 2. Sicut liliū inter spinas: sic amica mea inter filias vbi dicit glo. Non fuit bonus q̄ malos tolerare non potuit. Deinde cū dicit. Expurgate vetus fermentum ostendit qd deceterο sit faciendū. Et pmo ponit documētum. scdo rōem assignat ibi. Pascha nostrū &c. Dicit ergo pmo qz modicū fermētū totaz massam corrumpit: ideo expurgate vetus fermentū id est expurgate vos abijciēdo a vobis vetus fermentū. i. fornicariū q̄ peccādo redijst in in vetustatē corruptionis antique sm illū Baruch. 3. In ueterasti in terra aliena coinq̄nat⁹ es cum mortuis. Nō quidē dicit qz p segationē vnius pctōris tota societas expurgat. Unde & egresso iuda dns dixit Jo. 13. Nūc clarificatus est filius hois. Pōt etiaz p vetus fermentū intelligi antiqu⁹ error sm illud Esa. 26. Vet⁹ error abijt. Vel etiam corruptio originalis peccati sm illud Ro. 6. Vet⁹ homo noster simul crucifixus est. Vel etiam qbūcq; peccatum actuale sm illud Col. 3. Expoliantes vos veterē hominē cum actibus suis. horum em̄ amotiōe homo expurgat. Ponit aūt p̄sequēter purgationis effectū dicens. Ut sitis noua conspersio. Dicit aūt cōspersio cōmixtio aque & farine noue antecq̄ admisceat fermentū. Remoto q̄ fermēto a fidelib⁹ id est peccatoz vel peccato remanēt sicut noua conspersio id ē in puritate sue nouitatis sm illud ps. Renouabit vt aquile iuuentus tua. Eph. 4. Renouamini spū mentis vr̄e. Deinde ponit modū debitū expurgationis cū dicit. Sicut estis azimi. i. sine fermento peccati Dicit em̄ ab a qd est sine & zima qd est fermentū. Ūn dns Mat. 16. dixit discipulis. Cauete a fermento phariseoz & saduceoz. Deinde cū dicit. Etenim pascha nostrū. assignat rōem eius qd dixerat scz quare fideles debēt esse azimi q̄ qdē ratio sumit ex mysterio passionis christi. Unde pmo ponit ipsum mysteriū. secūdo concludit ppositum ibi. Itaq; epulemur &c. Circa pmū cōsiderandū est q inter ceterera sacramenta legalia celeberrimū erat agn⁹ paschalis q vocabat pascha. Exo. 12. immolabat ab vniuersa multitudine filioz israel in memoriā illius beneficij q̄ angelus percutiens pmogenita egypti transiuit domos iudeoz q̄ruz fores linite essent sanguine agni. Unde nomē paschae sumit scdm qd ibi dr̄. Est em̄ phase id est trāsit⁹ dñi. Et vltimo virtute huius beneficij trāsiuit populus mare rubrū vt dicit Exo. 14. Ille em̄ agnus figura fuit xp̄i innocentis de q̄ dicit Jo. 1. Ecce agnus dei. Sicut q̄ ille agnus figuralis imolabat a filijs israel vt pplus dei liberaret ab angelo percutiente & vt transirent mare rubrū liberati ō seruitute egypti: ita xp̄s est occisus a filijs israel p cuius sanguinem popul⁹ dei liberat a diaboli impugnatione & seruitute peccati p baptismū q̄si p mare rubrū. Ille aūt agn⁹ figuralis paschalis iudeoz vocabat. qz in signū transit⁹ imolabat. Ūn dicit Matth. 26. Ubi vis parem⁹ tibi comedere pascha id est agnū paschalē. Dicit q̄ apls. Jdeo debetis esse azimi. etenim id est qz sicut figurale pascha veteris populi est agnus imolatus. ita pascha nr̄m. i. noui populi est xp̄s imolatus. cuius etiam imolationi cōuenit nomē paschae. tum significatione lingue hebree qd significat transitū. Exo. 12. Est em̄ phase id est transitus: tum significatione lingue grece. put nomē paschae significat passiōz Xp̄s ei⁹ p pa ssiōz q̄ fuit imolat⁹ trāsiuit ex hoc mōo ad patrez vt dr̄ Jo. 13. Deinde cū dicit. Itaq; epulemur. cōcludit ppositū. Ad cuius euidentiā cōsiderandū ē q̄ sicut legit Exo. 12. Agnus paschalis post imolationē manducabat cū azimis panib⁹. Sicut q̄ agnus figuralis fuit figura nr̄i paschae imolati: ita figuralis obseruantia paschalis debet conformari obseruantie noui paschae. ergo qz xp̄us immolatus est pascha nostrū. Itaq; epulemur scz mandu cantes xp̄m nō solū sacramētaliter sm illū Jo. 6. Nisi mā ducaueritis catnē filij hois & biberitis eius sanguinē nō habebitis vitam in vobis. Sed spūaliter fruendo sapia et⁹ sm illud Ecc. 24. Qui edunt me adhuc esurient. & q̄ bibunt me adhuc sitient. & sic cū gaudio spūali sm illud ps. In voce exultationis & cōfessionis son⁹ epulantis. Deinde determinat modū epulandi sm conformitatē veritatis ad figurā dicens. Nō in fermēto veteri nec in fermēto malicie & nequitie. mandabat em̄ Exo. 12. Omnē fermētū nō inuenirēt in domibus manducātiū agnū paschalez. Fermentū aūt habet & vetustatē et corruptionē. Unde p remotionē fermēti primo quidē pōt intelligi obseruantia preceptoū veteris legis. qua p passionē xp̄i est mortificata sm illud Leuit. 26. Uetera nouis supuenientibus, ejicietis. Secundo p remotionē fermēti potest intelligere

motio corruptionis peccati: sicut supra dictū est q̄ modicum fermentū tota corrūpit massam. & quantū ad hoc subdit. Neq; in fermento malicie & nequitie vt malitia referat ad puersitatē operis sm illud Jo. 1. Abijcientes oēm immūdiciā & abundantiā malicie. Per nequitiā vo intelligit fraudulenta machinatio. puer. 26. Quādo sumpserit vocem suā non credideris ei quoniā septē nequitie sūt in corde eius. Vel sm glo. cum dicit: Nō in fermento veteri remouet veritatē peccati in cōmū. Qd autē subdit. Neq; in fermēto malicie & neq̄tie applicat pctm̄ p ptes vt malicia dicat peccatū quod committit in seipsum neq̄tia peccatū quod cōmittit in aliū. Exclusoq̄ mō indebito epulandi determinat modū conuenientem subdens. Sed in azimis sinceritatis & veritatis id est sinceritate & veritate q̄ significant p azima. Ponit aūt sinceritas contra corruptionem peccati. qđ significauit cum dixit Nō in fermento malicie & nequitie. Nam sincerū dicit qđ est sine corruptione. Ūn. 2. cozin. 2. dicit. Non sum⁹ sicut plurimi adulterantes verbum dei sed ex sinceritate in xp̄o loquimur Veritas vero ponit cōtra figuras veteris legis sicut Jo. 1 dicit. Veritas & grā p ihesum xp̄m facta est. qz scz veruz pascha cum veritate & non cum figuris celebrare debem⁹ Unde sm glo. p sinceritatē intelligit innocentia a vitijs seu nouitas vite. p veritatez aūt iusticia bonoz opum vel rectitudo que fraudem excludit.

Lectio tertia.

Scripsi vobis in epla. ne cōmisceami
s ni fornicarijs. Non vniq̄ fornicarijs huius mōi. aut auaris aut rapacib⁹ aut idolis seruientib⁹ alioq̄n debuerat⁊ de hoc mōo exisse. Nūc aūt scripsi vob nō cōmisceri Si is qui frater nominat⁹ inter vos est fornicator. aut auarus. aut idolis seruiēs. aut maledicus. aut ebriosus. aut rapax. cum huiusmodi nec cibum sumere. Quid em̄ mihi de his q̄ foris sunt iudicare? Nonne de his q̄ intus sunt vos iudicatis. Nam eos q̄ foris sunt deus iudicabit. Auferte malū ex vobis.

Induxerat supra aplus cozinthios ad hoc q̄ a seipsis peccatorem separarent qđ quidez ptermiserat. ppt falsuz intellectum cuiusdam verbi qđ continebat in epla quadam quā eis pzius miserat. Et ideo pzaudi sensum quē ex verbi conceperant nunc excludit. Unde circa hoc tria facit. Primo resumit verbū pziozis eple. Scdo excludit falsum intellectum ibi. Non vtiq̄ fornicarijs. Tertio exponit vez intellectum ibi. Nūc autem scripsi vobis. Dicit q̄ primo dixi vobis in epla quadā alia q̄ in canone nō habet ne cōmisceamini fornicarijs id est non habeatis cū eis societatem vl cōmunionē sm illū puer. 1. Fili mi ne ambules cū eis. phibe pedē tuū a semitis eoz Ecc. 9. Non des fornicarijs aīa tuā in vllo. Deinde cū dicit. Non vtiq̄ fornicarijs. excludit falsum intellectuz pdicti verbi. Et primo ponit qđ intendit. Secdo cōcludit ppositū ibi. Alioq̄n debueratis &c. Circa pmū cōsiderādū est q̄ in pdicto verbo apli duplr falsum intellectū conceperāt cozinthij primo quantū ad hoc q̄ intelligebant illud esse dictū de fornicarijs infidelib⁹. sed illud excludit aplus dicēs. Non vtiq̄ intendo dicere q̄ nō cōmisceamini fornicarijs huius mūdi. vocat aūt infideles nomine mundi sm q̄ dicitur Jo. 1. Mundus eum nō cognouit. et. 3. Nō cognouit mūdus p sapiam deum. Secūdo conceperant falsum intellectum quantū ad hoc q̄ putabant. phibuisse apostolū solum de fornicarijs. nō aūt ō alijs peccatorib⁹. Et lō ad hoc excludendū subdit Aut auaris q̄ scz iuste detinēt aliena Eph. 5. Auaritia que est idolor̄ seruitus non habet hereditatē in regno xp̄i & dei. Aut rapacib⁹ q̄ scz violenter diripiunt aliena. infra eodem. Neq; rapaces regnū dei possidebūt. Aut idolis seruientib⁹ contra quos dicit sap. 14. Miserandozū em̄ idoloz cultura omnis malicie causa est & initium & finis. Et est sensus non solum vobis phibui societatem fornicatoz sed etiaz oīm alioz peccatoz. Et ē aduertēdū q̄ p fornicationē q̄s peccat contra seipsum. p auaritiā aūt & rapacitatē contra pximū. p idoloz aūt cultura ptra deum. & in his q̄ ponit omne peccati genus intelligit. Deinde cuz dicit. Alioquin &c. assignat rōem ppositi dicēs. Alioquin si scz sit intelligendum verbum predictū de fornicarijs huius mundi debueratis de hoc mundo exisse. q. scz totus mundus talibus plenus est. Unde non posseris tales fornicatos vitare nisi de hoc mūdo exeundo. Dicitur em̄. 1. Jo. 5. Totus mund⁹ in maligno posit⁹ ē. Vel aliter debueratis de hoc mūdo exisse q̄si dicat a tpe cōuersionis vr̄e debueratis ab infidel ib⁹ mūdi separari. Ūn non oportet vos sup hoc moneri. dicit em̄ Jo. 15. Ego elegi vos de mūdo Vel aliter debueratis de hoc mundo exisse. scz p mortē. Melius est em̄ hoibus mori q̄ peccatoribus in peccatis consentire. Unde dicit infra. 9. Melius ē em̄ mihi mori q̄ vt gloriam meam q̄s euacuet. Deinde cuz dicit. Nunc autez scripsi vobis. exponit eis verum intellectuz. Et primo ponit qđ intendit. Secūdo rōem assignat ibi. Quid em̄ mihi est. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Auferte malū &c. Dicit q̄ pmo. nunc aūt sic expono qđ olim scripsi vobis nō cōmisceamini scz fornicarijs & alijs peccatoribus. Si is qui inter vos frater nominatur eo modo q̄ dns dicit Matth. 23. Omnes vos fres estis. Non tñ dicit si is q̄ frater est sed si is q̄ frater notat. qz p peccatū mortale aliq̄s a charitate recedit q̄ est spūalis frnitatis causa. Unde Heb. vltio dicit. Charitas frnitatis maneat in vobis. Notat q̄ frater ppter fidei veritatem nō aūt est vere frater ppter caritatis defectū qui est ex pctō. Unde subdit. Aut fornicator. aut auarus aut ydolis seruiens aut maledicus aut rapax aut ebriosus cū huiusmodi nec cibū sumere. s. debetis sm illud. Jo. scda canonica. Si q̄s venit ad vos & hāc doctrinā nō affert nolite euz recipe in domo vr̄a. nec aue dixeritis ei. q. d. Per hoc q̄ dixi nō debere vos miseri pctōribus. intelleri de fidelibus q̄ nolantur frēs & sunt inter vos. nō aūt q̄ hoc intelligendū est sicut dicit aug. in li°. cōtra gmenianum. er habet in glo. hic q̄ aliquis extraordinario iudicio debeat a cōmunione alioz separari qz frequēter posset errare sed potius hoc debet fieri scdm ordinē ecclesie quādo aliquis a cōmunione repellit vt conuictus vel spōte confessus. & ideo signāter dicit. Si is qui nolatur vt eā nomiationem intelligam⁹ que sit per sententiā ordine iudiciario cōtra aliquē platam. Illi aūt qui sic a cōmunione pellūtur sunt vitandi q̄tum ad mēsam sicut hic dicit. & q̄tū ad salutationem vt dicit in pdicta auctoritate. Jo. et vlterius q̄tum ad sacrā cōionem. Unde in versu dicit. Os orare. vale cōio mensa negat. s. excōicato. Sed notandū q̄ aplus supra nō numerauit nisi peccata mortalia in signuz q̄ pro solo pctō mortali debet aliquis excōmunicari & de alijs qdem que ponit manifestū est. Sed de ebrietate potest esse dubiū que nō semp videtur esse peccatū mortale. Dicit em̄ aug. in sermone de purgatorio. q̄ ebrietas nisi sit frequēs nō est peccatū mortale. Nō credo ideo esse q̄a ebrietas ex suo genere est peccatū mortale. Nō em̄ aliq̄s ppter delectationē vini velit pdere vsum rōnis exponēs se piculo: multa alia peccata ppetrandi videt esse cōtraria caritati Cōtingit tamē p accidēs ebrietatē nō esse pec

tatū mortale ꝑpt̄ ignantiā vini fortitudis vl debilitat̄ ꝓ
prij capitis: q̄ tñ excusatio tollit̄ q̄ frequēt̄ experientiā. et
ideo apostolus signanter non dicit ebrius sed ebriosus.
Addit aūt duo peccata his q̄ supra posuerat scz ebriosum
t maledicū. Refert aūt ebrietas ad genus peccati qđ cō
mittit̄ contra seipsum sub quo continet non solum luxuria
sed etiam gula: maledicus aūt refert ad genus peccati qđ
cōmittit contra proximū cui nocet aliquis nō solū facto sz
etiam verbo mala imprecando vel male diffamādo quod
ptinet ad detractionem. Vl mala in faciem dicēdo quod
ptinet ad contumeliā. t hoc totum ptinet ad rōem male-
dici vt supra dictū est. ¶ Deinde cum dicit. Quid eīm mi
hi ē &c. assignat rationē eius qđ dixerat. Et circa hoc tria
facit. Primo assignat rōem dicens. Dixi hoc esse intelli-
gendū de fratrib⁹ t non de infidelib⁹. Quod eīm mihi est
id est quid ad me ptinet iudicare. i. sententiā condemna-
tionis ferre de his q̄ foris sunt. i. de infidelib⁹ q̄ sunt om-
nino extra ecclesiā. Prelati eīm ecclesiarum accipiūt ꝓpri-
lem potestatē sup eos tantū q̄ se fidei subdiderunt ſm illd
2. cor. 10. In promptu habētes vlcisci oēm ĩobedientiā cū
impleta fuerit vestra obedientia. Ind. recte tñ prelati eccle
siarum habent potestatē sup eos qui foris sunt inquantuz
ꝓhibent fideles ne illis cōmunicent. Secūdo adhibet si-
militudinē dicens. Nōne de his q̄ intus sunt vos iudica-
tis. quasi dicat eadē auctoritate vos iudicatis qua t ego.
Unde vos nō iudicatis nisi de vr̄is tta t ego. Dicit Ecc.
10. Judex sapiens iudicabit populū suū. Tertio respōdet
tacite dubitationi. Posset enim videri q̄ infideles essent
meliores q̄ ꝓpter peccata predicta nō cōdemnanē. sz hoc
excludit dicens. Deo nihil mihi de his qui foris sunt iu-
dicare. nam eos qui q̄ foris sunt id est infideles iudicabit
deus sz iudicio condēnationis non examinationis: qz vt
gregorius dicit in moralibus. Infideles damnabūt sine
iudicio discussionis t examinationis t ꝙntū ad hoc dici-
tur Jo. 3. Qui non credit iam iudicatus est id est manife-
stam in se habet causam condemnationis. t hoc grauiꝰ re
seruatur dei iudicio ſm illud Heb. 10. Horrendū est inci-
dere in manus dei viuentis. ¶ Deinde cū dicit. Auferte
malū &c. infert conclusionē principaliter intentā dicens.
Exquo hoc quod dixi non cōmisceamini fornicarijs intel
ligendū est de fidelibus nō de his qui foris sunt. ergo au-
ferte malū scz hominē ex vobisipsis id est de vestra societa
te eijcite ſm illud deut. 13. Auferes malum de medio tui.
Est ergo considerandū ex premissis apostoli verbis q̄ nō
ꝓhibemur cōmunicare infidelibus q̄ nunq̄ fidem recepe
runt ꝓpter eorum penā Est tamen hoc cauendū aliquib⁹
scz infirmis ꝓpter eorum incautelam ne seducanē. Illi ve
ro qui sunt firmi in fide possunt eis licite cōmunicare t da
re operā conuersioni eorum vt dicit infra. 10. Si quis in-
fidelium vocat vos ad cenam t vultis ire. omne quod ap-
positum fuerit manducate. Infidelib⁹ aūt qui aliquando fi
deles fuerūt vl sacramētū fidei receperūt sicut hereticis t
apostatātib⁹ a fide subtrahit̄ nō cōmunio fidelium. t eoꝝ
penā sicut t ceteris pctōrib⁹ q̄ adhuc subdūt ptāti eccle.

Incipi capitulū sextum.

Vl det aliquis vestruz habens ne-
gociuz aduersus alteruz iudicari
a apud iniquos t nō apd̄ sanctos?
An nescitis quoniā sancti de hoc
mundo iudicabunt. Et si in vobis iudicabit̄
mundus: indigni estis qui de minimis iudi
cetis? Nescitis quoniaz angelos iudicabim⁹
quantomagis secularia. Secularia igit̄ iudi
cia si habueritis: contemptibiles qui sunt in
ecclesia illos constituite ad iudicandum. Ad
verecūdiā vr̄am dico. Sic nō ē int̄ vos sapiēs
quisq̄ q̄ possit iudicare int̄ fr̄es suū: sz frat̄ cū
fratre iudicio cōtēdit t hoc apud infideles.
Supra apls reꝑhēderat corinthios de negligētia iudicij
hic reprehendit in eis quedam alia peccata circa iudicia
Et primo quantū ad iudices eorum coram quibus litiga-
bant. Secundo quantuz ad ipsa iudicia ibi. Jam quidem
omnino. Circa primum tria facit. primo arguit eos de in-
ordinatione. Secūdo rationē reprehensionis assignat ibi
An nescit⁹. Tertio remediuz adhibet ibi. Secularia igit̄
iudicia. Dicit ergo primo ita negligitis in iudicando vr̄os
sz tñ ꝑsumptuosi estis fugere infidelium iudicia. t hoc ē qđ
dic. Audet. i. ꝑsumit aliqs vr̄m hūs negotiū. s. scīare ad-
uersus aliū iudicari apd̄ iniqs. i. subire iudiciū infideliū tñ
apd̄ sctōs. i. apd̄ fideles qui sunt sacramētis fidei sancti-
ficati. Hoc eīm est inordinatū multipliciter. Primo q̄dem
qz ꝓ hoc derogat auctoritati fidelium. Secundo qz deroḡ
dignitati fidelium quantū ad hoc q̄ infideliū iudicia
subeūt. Tertio qz ꝓ hoc datur occasio infidelib⁹ iudicib⁹
contemnendi fideles quos dissentire vident. Quarto qz
ꝓ hoc dat occasio infidelib⁹ iudicib⁹ calumniādi t oppīē
di fideles quos odio habēt ꝓpter fidem t ritus diuersita-
tē. Et ideo dicitur deut. 1. Tuli ō tribubus vestris vros
sapientes t nobiles precepiq̄ eis dicens. Audite illos et
qđ iustum est iudicate. Et eodem. 17. Non poteris alteri
us gentis facere regem: qui non sit frater tuus. Sed vide
tur esse contra id qđ dicitur. 1. Pe. 2. Subditi estote om
ni humane creature ꝓpter deum. siue regi tanq̄ ꝓcellen-
ti: siue ducibus tanq̄ ab eo missis. pertinet eīm ad auctori
tatez principis iudicare de subditis. Est ergo contra ius
diuinū ꝓhibere q̄ eius iudicio non stet̄ si sit infidelis. Sz
dicendū q̄ aplus non ꝓhibet quin fideles sub infidelib⁹
ꝓncipibus constituti eorum iudicio compeant si vocent.
hoc enim esset contra subiectionem q̄ debet̄ ꝓncipibus.
sed ꝓhibet q̄ fideles non eligant voluntarie infideliū iu-
dicium. ¶ Deinde cum dicit. An nescitis &c. assignat ra
tionem contra id qđ illi faciebant sumptam ex hoc q̄ de-
rogabant auctoritati sanctoꝝ: t primo quantū ad auctorita
tem quam habent sup res mundanas. Secundo ꝙtū ad
auctoritatē quam habent ad res supmundanas id est sup
angelos ibi. An nescitis quoniā angelos iudicabimus.
Dicit ergo primo. Inordinatuz est iudicium apud infide
les qui fideles habent auctoritatem iudicandi. An nesci-
tis qz sancti de hoc mundo iudicabūt id est de hominib⁹
mundanis huius mundi. Quod quidē implet tripliciter
Primo qdē ſm cōparationē scz ſm q̄ nō solū boni iudi-
cabunt malos t sancti mundanos sed etiam ſm q̄ boni iu
dicabūtur a melioribus t mali iudicabunt peiores ſm illud
Matth. 12. Viri niniuite surgent in iudicio cū generatio
ne ista t condemnabunt eam Secundo iudicabunt appro
bando sententiam iudicis scz xp̄i. t hoc erit ꝓprie iustoꝝ
ſm illud ps. Letabit̄ iustus cum viderit vindictam. Un
sap. 3. dicit. Judicabunt sancti nationes. Tertio modo q̄
sentētie ꝓlationē. Et hoc erit aploꝝ t similiū q̄ cōtempti
reb⁹ mūdi solis spūalib⁹ in heserūt. Spūalis eīm iudicat
oia vt dictū est. s. 2. Un t Matth. 19. dicit. Vos q̄ secuti
estis me sedebitis sup sedes iudicantes. xij. tribus Israel.
Et in ps dicit. Gladij ancipites in manib⁹ eoꝝ ad facien
dam vindictā in nationib⁹. Intelligit̄ aūt ista ꝓlatio sen
tētie nō vocalis sz spūalis. in q̄tū per supiores sctōs infe-
riores vl etiā pctōres spūali q̄dā illuminatiōe illuminabit̄
ꝙles pene t ꝙlia ꝑmia eis debeant sicut etiaz nūc hoies il
luminant ab āgelis vl etiā iferiores āgeli a supioribus. Se-
cūdo ex hoc q̄ dicū ē argumētat ad ꝓpositū dicēs. Et si
in vobis. i. ꝑ vos iudicabit̄ mūdus. i. mūdani hoīes nun
qđ indigni estis q̄ iudicet̄ de mīmis. s. de negotijs secla-
ribus. Luc. 16. Qui i modico fidꝙ ē t i maiori fidꝙ erit.
¶ Deinde cum dicit. Nescitis &c. Argumentatur ad idē
ex auctoritate sanctoꝝ super angelos. t primo ponit eam
dicens. An nescitis quoniā nos scilicet fideles xp̄i iudica
bimus angelos. Quod quidem potest intelligi de malis
angelis qui cōdemnabuntur a sanctis quoꝝ virtute sunt
victi. Unde luc. 10. domin⁹ dicit Ecce dedi vob potesta-
tez calcandi sup serpentes. t super omnē virtutem inimi
ci. Et in. ps. Super aspidem t basiliscū ambulabis. ꝓ
test etiaz hoc intelligi de bonis angelis quoꝝ plurimi in
compatione quadam inueniuntur paulo t similibus sibi
inferiores. Unde signāter nō dicit iudicabitis sed iudica
bimus. Quāuis eīm dici possit q̄ ex consequenti si sancti
iudicabunt homines bonos t malos. erit iudicium de bo
nis angelis quorū accidentale premium augetur ex ꝑmio
sanctorum per angelos illuminatoꝝ. t etiā de malis an-
gelis quoꝝ pena augetur ex pena hominū per eos seduc-
torum. Scdo argumentatur ad proposituz dicens. Quā
to magis secularia scilicet iudicia ydonei erim⁹ iudicare.
qui enim est ydoneus ad maiora multo magis est ydone
us ad minora. Unde t domin⁹ cui cōmiserat quinq̄ talē
ta postmodum cōmisit vnuz vt habetur. Mat. 25. ¶ De
inde cū dicit Secularia igitur iudicia. adhibet remediuz
cōtra culpam eoꝝ. Et primo ponit remedium. Scdo ex-
ponit ibi. Ad verecundiam vestrā dico. Dicit ergo ꝓio.
Ergo exquo sancti de hoc mundo iudicabunt si habueri-
tis inter vos secularia iudicia que tamē habere nō debeāt
illos qui sunt cōtemptibiles in ecclesia cōstitute ad iudi
candū potius scz q̄ iudicemini apud infideles. Unde t ī
ꝑs. dicitur. Corripiet me iustus in misericordia t increpa-
bit me: oleum autē peccatoris nō impiguet caput meum.
Et ecc. 9. dicitur. Melius est canis viuus leone mortuo.
¶ Deinde cum dicit. Ad verecundiā vestram dico. expo
nit quo sensu predicta dixit. Posset enim aliquis crede-
re q̄ ad litteram essent eligendi cōtemptibiliores ad iudi
candum. sed hoc excludit dicens. Ad verecundiam ve-
stram dico. quasi dicat nō hoc dixi vt ita fiat sed vt vos fa
ciam verecundari illa scilicet confusione que adducit gra
tiam t gloriam vt dicitur ecc. 4. Cōtemptibiles enim in
ecclesia essent eligendi ad iudicandum si nō inuenirentur
inter vos sapientes quod esset vobis verecundum. Unde
subdit. Sic nō est inter vos sapiens quisq̄ qui possit iudi
care inter fratrem t fratrez. sed frater cuz fratre in iudicio
contendit. t hoc apud infideles. Potius autez q̄ hoc fa
ceretis deberetis constituere contemptibiles qui sunt in
ecclesia ad iudicandum t supplendum defectum sapien-
tum qui tamē nō est apud vos secūdum illud quod supra
primo dixerat. Divites facti estis in illo in omni verbo t
in omni scientia. Vel alitez ab illo loco. Secularia &c. di
xerat enim q̄ sancti ydonei sunt ad iudicanduz secularia
t ideo vult ostendere per quos iudicia secularia debeant
exerceri scilicet per cōtemptibiles qui sunt in ecclesia. vo
cat autem contemptibiles illos qui sunt sapientes in re
bus mundanis per comparationez ad illos qui sunt sapi
entes in rebus diuinis: quibus est reuerentia exhibenda
qui in rebus temporalibus non occupantur vt solis spiri-
tualibus vacent. t hoc est quod subditur. Ad reuerenti
am vestram dico secundū aliam litteram ad reuerentiam
vestram. Unde t apostoli dixerunt Act. 6. Nō est equuz
relinquere nos verbum dei t ministrare mensis. postmo
dum autem redit ad id quod supra reprehenderat scilicet
q̄ corinthij sub infidelibus iudicibus litigabant dicens
Sic nō est inter vos sapiēs quisq̄ scilicet in rebus tempo
ralibus quem supra contemptibilem dixit. Unde alia nō
mutātur a ꝓpria expositiōe q̄ tñ videt esse magis līralis..

Lectio secunda.

i Am quidem oīo delictum est in vo
bis q̄ iudicia hētis inter vos. Qua
re nō magis iniuriā accipitis: Qua
re nō magis fraudem patimi? Sed vos iniu
riam facitis t fraudatis: t hoc fratribus. An
nescitis quia iniqui regnum dei nō posside-
būt. Nolite errare. neq̄ fornicarii. neq̄ ydo
lis seruientes. neq̄ adulteri. neq̄ molles. ne
q̄ masculorum concubitores. neq̄ fures. ne
q̄ auari. neq̄ ebriosi. neq̄ maledici. neq̄ ra-
paces regnum dei possidebūt. Et hec aliq̄s
quidem fuistis: sed abluti estis: sed sanctifi-
cati estis: sed iustificati estis: in nomie domi
ni nostri ihesu xp̄i t in spiritu dī nostri. Om
nia mihi licent: sed nō omnia expediūt Om
nia mihi licent: sed ego sub nullius redigar
potestate. Esca ventri: t venter escis. deus
autem t hunc t hanc destruet.

Postq̄ apostol⁹ reꝑhendit corinthios de hoc q̄ coram i
fidelibus iudicibus litigabant: hic reꝑhendit eos q̄tum
ad ipsa iudicia. Et circa hoc duo facit. Primo ponit in q̄
peccabant circa iudicia. Scdo manifestat qđ dixerat ibi.
An nescitis &c. Circa primuz duo facit. Primo reꝑhen-
dit in eis circa iudicia id quod est licitū. sed nō expediēs
Scdo id quo est penit⁹ illicitū ibi. Sed t vos &c. Circa
primuz duo facit. Primo ponit reꝑhensionem. Scdo re-
mouet excusationē ibi. Quare nō magis &c. Dicit ergo ꝑ
mo. dictum est q̄ frater cum fratre in iudicio cōtendit qđ
nō solum malū est q̄ apud infideles cōtenditis sed iā qui
dem post cōuersionem vestrā oīno delictum est in vobis.
id est ad delictum vobis reputatur q̄ iudicia habetis int̄
vos inter quos scilicet debet esse pax. qz vt dicit. 2ª. thi.
2°. Seruum domini nō oportet litigare sed mansuetū es-
se ad oēs. Apparet autez ex hoc vt dicit hic glo. aug. q̄
peccatū est iudiciuz habere cōtra aliquem. sed hoc videt
esse falsum quia si peccatū est iudiciū habere videt sequi:
q̄ etiā peccatuz sit iudices cōstituere cū hoc sit occasionez
dare iudicum habētibus. cuz tamē dicat deutro. primo.
Audite illos t quod iustum est iudicate. Et postea subdi
tur qz dei iudicium est. Soluitur autē in glo. q̄ infirmis
ꝓmittitur in iudicio sua repetere. nō autē perfectis ꝙbus
licet sua repetere. sed nō in iudicio. Est autē sciendum b
q̄ aliquid est perfectis illicitū. aliquid autē oibus. Per-
fecti quidem ꝓpriū nō habent scēm illud Mat. 19. Si
vis ꝑfectus esse vade t vende omīa que habēs t da pau
peribus t veni sequere me. et ideo nō licet eis in iudicio
repetere quasi ꝓpria cum eis nō liceat habere ꝓprium
licet tamē eis in iudicio repetere ea que sunt communia.
Nō enim hoc faciendo peccant sed magis merentur. Est
enim opus charitatis defendere vel recuperare res pau-
perum scēm illud. ps. Eripite pauperem t egenuz de ma
nu peccatoris liberate. Sed iudicium aduersus aliquem
est illicitum omnibus quātum ad tria. primo quidem ex
tuz ad cām ex qua aliqs iudiciū hēt. puta ex cupiditate t
auaricia. Un luc. 12. Cū qdā ō turba dño dixisset. dic frī
meo vt diuidat mecū hereditatē: dns dixit q̄s me ꝓstitu-

iudicē ad diuidēdū iter vos? Postea subdit Videte t cauēte ab oi auaritia. Scdo ꝙtū ad modū iudicij. qz. s. cum cōtentiōe t detrimēto pacis iudiciū ꝓsequūt. vt ē dicit. Jac. 3. Ubi zelus t cōtentio ibi inconstantia t omne opus prauum. Et hoc videtur apostolus in eis reprehēdere. vt patet ex hoc qđ supra dixit. Frater cū fratre in iudicio cōtendit. Tertio ex puersitate iudicij puta cū aliquis iuste t fraudulenter in iudicio ꝓcedit icōm illud Esa. 10. Ut opprimerent paupem t vim facerent cause hūiliz populi mei. Et hoc etiā apostol⁹ in eis reprehendit vt patet ꝓ id qđ subdit. Sed vos iniustā facitis. Quarto ꝓpter scā valū qđ sequitur. Unde t oīs mādat. Mat. 5. Qui vult tecum in iudicio cōtendere t tunicā tuam tollere dimitte ei t pallium. Ex charitate vero sua in iudicio repetere licitum est. Unde greg. dicit in moralib⁹. Cum curā rerum nobis necessitas imponit q̄dam vtq ea rapiunt solūmodo sunt tolerādi quidā vero seruata caritate sunt ꝓhibendi. scilicet ne rapiētes nō sua semetipsos perdāt. ¶ Deinde cum dicit. Quare nō magis t c. tollit excusationē. Posset ēm dicere. necessitas nos inducit ad iudicia habēda. vt scilicet resistam⁹ iniurijs t fraudib⁹ aliorum. sed hoc excludit subdens ꝙtum ad ꝑmū Quare nō magis iniuriā scz manifestā accipitis scilicet patienter sustinēdo. scdo illud qđ oīs dicit mat. 5. Si quis te ꝑcusserit in maxillaz ꝓrebe et alteram. Quātū vero ad scdm subdit. Quare nō magis fraudē patimini id ē dolosam seductionē scdm illud. Mat. 5. Si quis te angariauerit mille passus vade cum illo t alia duo. Sed sicut aug. dicit in li⁰. de sermōe dñi in mōte. hꝰ ꝑcepta domini nō sunt semp obseruāda in executione operis sed semp sunt habēda in ꝑparatione animi vt scz sim⁹ parati hoc facere vel sustinere poti⁹ ꝙ aliqđ agere cōtra charitatē fraternā. ¶ Deinde cum dicit Sed vos t c. reprehēdit in eis id quod est oīno illicitū t primo arguit in eis manifestā iniustitiam cuz dicit sed vos iuriam facitis scz manifeste loquendo cōtra iustitiā alioꝝ vel in iudicio vel extra iudiciuz. Ecc. 9. Nō placcat tibi iuria iniustoz. Scdo dolosam deceptionē cū subdit. Et fraudatis ꝓuer. 12. Cōsilia impioꝝ fraudulēta. Tertio aggrauat vtrumq; cū subdit. Et hoc fratrib⁹ id ē fidelib⁹ ad qs debem⁹ bonū maxīe operari scdm illud gal. vltimo Dum tēpus habem⁹ opemur bonuz ad oēs. maxime autem ad domesticos fidei. Et ideo cōtra quosdā dicit. Je. 9. Omnis frater supplātans supplātabit t omis amicus fraudulēter inceder. ¶ Deinde cū dicit. An nescitis. t c. manifestat qđ dixerat. Et ꝑmo ꝙtum ad id qđ est oīo illicitum. Scdo ꝙtum ad id qđ est licitū sed nō expediēs ibi Omnia mihi licent. Circa ꝑmuz duo facit. Primo monet questionē. Scdo determinat eā ibi. Nolite errare t c. Dicit ḡ primo dixi q vos iniuriā facitis t defraudatis qđ est iniqtatem cōmittere. Sed an nescitis q iniq regnum dei nō possidebunt quasi dicat videmini hec nescire dum ab iniqtate nō receditis. cū tamē in ps. 2 Mat. 7. dicat. Discedite a me omnes qui opamini iniqtatez. ¶ Deinde cuz dicit. Nolite errare t c. determinat veritatē. t primo ostendit piculum qđ imminet iniqs. Scdo oīndit quomō ipi hoc piculum euaserūt vt timeant iterū in ip̄m incidere ibi. Et hoc qđem aliquādo fuistis t c. Dicit ergo ꝑmo. nolite errare quod signāter dicit. qz circa impunitatē peccatorum aliq multipliciter errabant. scdm illud. Sap. 2. Et cogitauerunt t errauerūt. Quidā ei ꝓbi errauerunt credētes deū nō habere curā rerū humanarū scdz illud scpho. primo Nō faciet dñe bn t nō faciet de min⁹ male. Quidam vero credentes solā fidem sufficientem esse ad salutē scdm illud Jo. 11. Qui credit in me nō morietur in ēternū. Quidā vero credentes per sola xpi sacramenta saluari ꝓpter id qđ dicit. Mat. vlti. Qui crediderit t baptizatus fuerit saluus erit. Et Jo. 6. Qui manducat meā carnem t bibit meū sanguinem habet vitā eternā. Quidaz vero ꝓpter sola opera mie se impune peccare arbitrant ꝓpter illud qđ dicit Luc 11. Date elemosinā t ecce oīa munda sunt vobis. Hec intelligunt q hec oīa sine charitate non ꝓsunt. scdm illud qđ dicit infra. 13. Si habuero omnē fidem t distribuero in cibos paupum oīs facultates meas: caritatē aūt nō habuero nihil mihi prodest. t ideo subdit q peccata cōtraria charitati a regno dei excludunt in quod sola charitas introducit dicens. Neq; fornicarij neq; ydolis seruientes neq; adulteri. de qbus dicit. Heb. vlt. Fornicatores t adulteros iudicabit deus. Neq; molles id est mares muliebria facientes. neq; masculorum cōcubitores q; tum ad agentes in illo vitio. de quib⁹ dicitur gen. 13. Homines sodomite pessimi erant t peccatores coram dño nimis. Neq; auari. neq; furee. de qbus dicit. Jac. 5. Dis fu sicut scriptuz est iudicabit. Neq; ebriosi. neq; maledici. neq; rapaces regnuz dei possidebūt Dicit enim Esa. 35. Via sancta vocabitur nō trāsibit per eam pollutus. Et apc. 21. Nō intrabit in illā aliquid coinquinatum: facie⁹ abhominationem. Et est aduertendū q; hic enumerat eadē vitia que in ꝑcedenti ca⁰. posuerat. Addit autē quedam in genere luxurie. s. adulteriū. t vitium ꝓtra naturā. In genere aūt iniustitie furtū. ¶ Deinde cū dicit. Et hoc quidē t c. oīndit qūo ꝑdictū piculuz euaserit et ꝑmo cōmemorat statū ꝑteritum dicens. Et qdez aliqñ fuistis. s. fornicarij t ydolis seruientes t c. t ideo spēabat hec vitia cōmemorat qz in eis habūdauerunt. scdm illud ephe. 5. Eratis ēm aliqñ tenebre. nunc aūt lux in domino. Scdo oīndit quemō ab hijs intus fuerunt liberati dicens. Sed abluti estis. s. Virtute sanguinis xpi in baptismo ꝼm illud ep̄c. ꝑmo. Lauit nos a peccatis nr̄is in sāguine suo. Sz sanctificati estis Virtute sanguinis xpi ꝙ grauz cōsecrati ꝼm illud li⁰ eb. vlti. Jesus vt sanctificaret iuū populum extra portā passus est. Sed iustificati estis ad statū iustitie t Virtutis ꝼm illud. Ro. 8. Quos vocauit hos t iustificauit. Subdit aūt hoc beneficiuz cā. t ꝑmo ex ꝑte būanitatis xpi cum dicit. In nōe dñi nr̄i ihu xpi id est in fide t inuocatione nomis xpi ꝼm illud act. 4. Nō est aliud nomē datuz sub celo hominibus in q̄ oporteat nos saluos fieri. Scdo ex ꝑte diuinitatis cū subdit. Et in spū dei nostri. ꝼm illud eze. 37. Ecce ego mittā in vos spūm t viuetis. qz igit tam pc tenti virtute liberati estis ad eadem redire nō debetis. ¶ Deinde cū dicit. Omnia mihi licent t c. manifestat id qđ dixerat de ꝓhibitione iudicij oīndens quo sensu id reprehenderit qz scz nō reprehendit illud quasi oīno illicitum sed quasi nō expediens t nociuuz. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓpōit qđ intēdit. Scdo rōez assignat ibi. Esca ventri t c. Circa ꝑmuz duo facit. Primo ꝓpōit quod reprehenderat esse licitū: sed nō expedies dicēs. Omnia mihi licent. Dicunt autē illa licita que homo facere nō ꝓhibetur. est autē duplex ꝓhibitio. Una coactionis a lta ꝑcepti. t ꝼm hoc quicā intellexerunt illa licere a qbus nō ꝓhibetur aliqua necessitate cogente. t ideo qz arbitrium homis naturalis liberū est a coactione: intellexerunt apl's ex eo sensu dicere oīa mihi licent. qz. s. libero arbitrio homis subiacēt. siue sint bona siue sint mala ꝼm illō Ecc. 15. Ante hoīez bonū t malum vita t mors quod eligēs voluerit dabit ei. Sed hic modus loquēdi alien⁹ est a scriptura sacra in qua dicit nō licere ea que diuina lege prohibentur. ꝼm illud Ma. 14. Nō licet tibi habere vxorē fratris tui. t iō qđ hic apl's dicit oīa mihi licēt nō pōt absolute intelligi s. d vt sit accomoda distributio sub hoc scilicet omnia mihi licēt. que scilicet diuina lege nō prohibenti⁹. Et pōt hoc ad tria referri. primo quidez ad id qđ dixerat de iudicijs. qz. s. vnicuiq; lz oīa sua iudicio repetere cum nō sit lege diuina prohibitū. Alio modo potest referri ad id quod infra. 8. dicturus est de indifferenti vsu ciboꝝ vt sit sensus. licitum est mihi omēs cibos comedere scdm illud Tit ꝑmo. Omnia mūda mundis. Tertio potest referri ad id quod dicturus est infra. 14. de sumptibus accipiendis vt sit sensus. omnia mihi licent scilicet accipere ad necessitatem vite sicut 'coapostolis meis. Subdit autem. Sed nō omnia expediunt. Dicitur autem illud expedire quod est sine impedimento finez consequendi. Cōtingit autem q aliquid nō totaliter excludit finez sed impedimentum aliquod affert sicut matrimonium nō excludit hominem a regno dei ipedimentū tñ affert qz scilicet vt infra. 7. dicit que sub viro est mulier cogitat qūo placeat viro. Ēm. 2 mat. 19. Discipuli dicunt. Si ita est cā hominis cū vxore sua nō expedit nubere. Sic ergo fornicari nec licet nec expedit qz totaliter excludit finē qui est vita eterna. mōimoniuz aūt est licituz sed nō expediēs. Scdm igitur hūc moduz sua in iudicio repetere indifferēter omnibus cīb⁹ vti. sumpt⁹ accipe ab hijs quib⁹ ꝑdicat est quidem licitū qz nō est cōtra iustitiā. nec aliqua ꝓhibet legē nō tamē est expediēs. vel qz impedit pax ad primū vl in firmis scandalū aliqđ generat. vel aliqua maledicēdi occasio ꝓrebet. Unde ecc. 37. Nō oīa oībus expediūt. Alio modo pōt intelligi nō absolute sed sub cōditione vt sit sensus. Dixi q neq; fornicarij t c. regnū dei possidebūt. t iō nō licent qz finē excludūt. sed si oīa licerēt mihi nō omia expediunt qz p ea prestāt impedimētuz vite būane. Unde in ꝑsona impioꝝ dicit sap. 5. Lassati sum⁹ in via iniqtatis t ḡditionis t ābulauimus vias difficiles. Scdo oīndit ex nocuium id qđ supra reprehendit dicēs. oīa mihi licent vt supra expositū est. sed tamē ego sub nullius redigar potestate. s. hoīs. Ille ēm qui vtit eo qđ nō expedit siue sit licitum siue illicitū quodāmodo redigit sub potestate rei alicuius vel homis. Rei quidē qz qui nimis rem aliquaz amat quodāmodo fuus illi⁹ rei efficit ꝼm illud. Ro. vlti. Huiusmōi nō xpo dño fuiunt sed suo ventri. Hoīs autez quia vuz aliqs facit qđ non expedit quodāmodo subijcit iudicio alioꝝ. t ꝑcialiter ille qui sua t iudicio repetit subicitur potestati iudicis. infra. 10. Et quid ēm libertas mia iudicat ab aliena cōscientia. ¶ Deinde cū dicit. Esca vētri t c. assignat rōnem ei⁹ quod dixerat. Et ꝑmo quare omia licent dicēs. Esca ventri. s. debet vt scz in vētre decocta t nutrimentū totius cedat. Et vent⁹ escis scz recipiēdis t ō coquendis defuit. Quia igit ex dei ordinatione vēter t solicitus ad escas recipiendas. t esce ad hoc deputate sūt q in ventre ponātur. ꝼm illud gen. 1⁰. Ecce dedi vobis oēm escā t cunctis aīantib⁹ vt habeāt ad vescendum. non est illicitū q homo res suas repetat vel ꝑdicatoꝝ stipēdia accipiat ꝓpter necessitatem escaꝝ. vel ꝙtiā hō omibus escis vratur. Scdo ibi. Deus aūt t c. assignat rōnez quare oīa nō expediunt. Nō ēm expedit q⁹ hō patiat aliqđ ō trimētum in eo qđ nunq; corrūpitur scz in regno celesti: ꝓpter id qđ corrūpitur. t hoc accidit de esca t de ventre cessabit ēm post hāc vitā escaꝝ vsus t ventris qz corpora resurgentiuz cōseruabunt absq; cibo deo id faciēte. t h⁰ est q dicit. Deus aūt destruet id est cessare faciet hūc scilicet ventrē nō qdem ḡtum ad essentiā sed ḡtum ad effectum qui nūc habet t has. s. escas ḡtum ꝓtinent ad vsuz hoīs qz in resurrectione hoīes erūt sicut angeli in celo. vt dicitur Mat. 22.

Lectio tertia.

Corpus autem nō fornicationi sz domino t dominꝰ corpori. Deus vero t dominū suscitauit: t nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniaz corpa vestra membra sunt xpi. Tollēs ergo membra xpi faciā membra meretricis: Absit. An nescitis quoniā qui adheret meretrici: vnuz corpus efficitur. Erunt enim inquit duo in carne vna. Qui autez adheret domino: vnꝰ spiritus est. Fugite fornicationez. Oīne ēm peccatum quodcūq; fecerit homo. extra corpus est. qui autem fornicatur in corpus suū peccat. An nescitis: quoniaz membra vestra templum sunt spiritussancti qui in vobis est quem habetis a deo t nō estis vestri. Empti enim estis precio magno: glorificate t portate deum in corpore vestro.

Supra apl's tripliciter reprehendit corinthios circa iudicia. nunc autē redit ad reprehendēduz ꝓtiū fornicarij cuius supra. 5. mentionez fecerat t in cui⁹ iudicio corinthij negligentes erāt. in pbat alit fornicationē quattuoz ratiōnib⁹. quaz ꝑma sumit ex diuina ordinatiōe. scda ex vnione ad xpm t c. An nescitis qm corpa vestra t c. tertia ex corpis inqnatiōe ibi Fugite fornicationē. quarta ex gratie dignitate ibi. An nescitis t c. Circa ꝑmū duo facit. Primo ponit diuinā ordinationē. Scdo ordinationis finē ibi De⁹ ēm t c. Circa ꝑmuz ꝓsiderādum est q aliq argumētum sue lasciuie sumūt ex ordinatione dei. Qui ēm fornicātur vtunt suo corpe ad vsum a deo institutuz. Sed hoc excludit vicēs. q esca est ordinata ad ventrē t venter ad escas. Corpus aūt hoīs nō fornicationi id est nō est ordinatum ad fornicādum sed dño id est ad hoc est ordinatuz vt sit dñi nostri ihu xpi. t dñs corpori id est dñs ihus xpus ad hoc dat⁹ est hoībus vt būana corpa sue gloie conformet. ꝼm illd. phil. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nostre cōfiguratum corpi claritatis sue. Sed ꝓtra hoc videt esse q sicut venter ordinat⁹ est a deo ad vsum cibo; ita q̄daz membra būani corpis sunt ordinata a deo ad vsum generationis qbus fornicatio exercet. Sed attendēda est differentia ḡtū ad duo. Primo qdem q aplus supra loquutus est de vno corpis mēbro. s. de ventre. hic autez loqtur de toto corpe qđ sicut nō est ordinatuz ad fornicādum ita nec ad escas sumēduz. sed potiꝰ vsus escaꝝ est ꝓpter corpus. corpꝰ autē ꝓpter aīam a qua recipit vitā ꝼm eius cōditionem. t qz oīa ordinātur in deū sicut in finem. iō corpus debz esse subiectū dño t el dedicatū. Et qz. s. loquutus est de vsu escaꝝ in cōmuni absq; inordinatione. fornicatio autē est vsus inordinat⁹ ex mēbro fornicatoris. Unde nec ipsa membra sunt ꝓpter fornicationez. sed ꝓpter vsum gnationis ordinata rōne. cui oīa mēbra corporis sūt seruire debent sicut etiā venter nō ꝓpter crapulā t ebrietatem sed ꝓpter suenientē vsum ciboꝝ. ¶ Deinde cū dicit. Deꝰ vero t c. ponit finē ordinationis ꝑdicte. t primo ponit qđ deus circa dñm fecerit dicens. Deꝰ vero t dñm ihm scz dñm xpm suscitauit a mortuis a quo ipse xpus petit in. ps. Tu autem dñe miserere mei t resuscita me. Deus autem est t pater et filius t spiritussanct⁹. Unde t ipse xpus qui est filius dei se resuscitauit t sua virtute resurrexit. scdm illud. ps. Ego dormini t soporatus sum t exsurrexi quia dominꝰ suscepit me. t. 2. cor. vlti. Sed crucifixus est ex infirmitate scz vitē ex Virtute dei. Scdo pōit qđ circa nos facturus sit. dicens q nos suscitabit deus ꝑ Virtutē suā p quā. s. xpm suscitauit ꝼm illō Ro. 8. q̄ suscitauit ihm xpz a mortuis viuificabit t mortalia corpa vra. Et est aduertendū q. s. de escis t vētre loquēs que pertī

nent ad vsuz alis vite. dixit eas a deo destruēdas. nūc aūt loquens de corpe t vño facit mētionē de resurrectiōe q. s. alī vita cessante natura corpis in meli? reformabit. Aū patet q nō est vtendū corpe ad fornicationē que impedit futurā incorruptionē ſm illud gal. vlti. Qui seminat in carne de carne metet t corruptionē. ¶ Deide cū dicit. Nescitis tc. ponit ſcdam rōnez q sumit ex affinitate humani corpis ad xpm q talis est. mēbra hois fornicātis sunt mēbra meretricis. sed mēbra hois sunt mēbra xpi. ergo p fornicationē fiunt mēbra xpi mēbra meretricis. qd ē inconueniens. Circa qd quattuor facit. ꝓmo ponit maiorē dicens. An nescitis qm corpa vestra sunt mēbra xpi. q. d. hoc nō debetis nescire. q. quicūq estis regenerati in cristo mēbra xpi estis effecti. ſm illud infra. 12. Vos est? corpus xpi t membra de mēbro. Et hoc nō soluz q tum ad animas q ab eo iustificātur sed etiā q tum ad corpa que ab eo resuscitabūtur vt dictū est. Scdo ponit ꝓclusionem dicens. Tollēs ergo mēbra xpi. i. iuste subtrahens seruitio xpi cui debēt deputari ſm illud. Ro. 6. Exhibeatis mēbra vestra arma iustitie &c. Faciā. s. eadē mēbra meretricis esse fornicando? Absit hoc eſm est horrendū sacrilegiū. Aū dicit Mal. 2. Cōtaminauit iudas sanctificationē dñi quā dilexit t habuit filiā dei alieni. Tertio ponit minorē dicens. An nescitis q. qui adheret meretrici. s. fornicādo vnū corpus efficit. s. p timundā cōmixionez. Et ad hoc p bandū inducit auctoritatē gen. dicēs. Inquit eſm scriptura. s. gen. 2°. Erunt duo. s. vir t mulier in carne vna id ē p mixtionē carnalem vna caro efficiūtur. t sic mēbra vnius fiunt mēbra alteri? Sūt eſm hec verba ade de viro et vxore loquētis que aplūs hic etiā ad fornicationez refert q. ſm spēm nature nō d?nt vtriusq actus. Est aūt intelligendum q sicut dicit phūs in li° de generatione aīalium in masculo est ꝓncipiū actiuū generationis: in femīa est passiuum. Et sicut plāta cuius vita ꝓnci paliter ordinat ad generationem semp est vnū corp? in quo vtrūq ꝓncipiū vnitur ita in aīmalibus q ordinātur ad altiores act? vite nō semp est vnū corp? habens hec duo ꝓncipia sed ex duobus fit vnū in actu gñationis. Nō quidē nō est tm viri q. sicut infra ca°. 7. dicit. Vir nō habz potestatē sui corporis sed mulier. Scdo ꝓbat minorē dicēs. Qui aūt adheret dño tc. s. per fidē t charitatē est vnus spūs cum illo. q. scz vnitur ei vnitate spūali nō corporali. Aū t Ro. 8. dicitur. Si quis spūm xpi nō hz hic nō est eius. t Jo. 17. vt sint vnū in nobis sicut nos vnū sumus. s. per cōnexionez spūs. t q. corp? deseruit spūi. ꝓns est vt etiā corpa nostra membra ei? sint cui p spūm vnimur. nō quidē carnali cōiunctione sed spūali. ꝓpt aūt ex ꝓmissis duab? rōnibus vna rō ꝓfari. vt. s. q. corp? nr̄m nō est deputatū fornicationi sed dño hoc. s. mō q mēbra nr̄a sunt mēbra xpi vt p? modū exponit nō faciam? ea mēbra meretricis fornicādo ¶ Deide cū dicit. Fugite fornicationē tc. ponit tertiā rationē q sumit ex corpis inq̄natione. ꝓmo ponit ꝓclusionē intentā dicēs. Fugite fornicationē. Ubi notādū q cetera vitia vincunt resistēdo q. ꝝto magis hō ꝓticularia ꝓsiderat t tractat tāto min? in eis inuenit vñ delectet? magis anxietur. sed vitium fornicationis nō vincit resistēdo q. quāto magis ibi hō cogitat ꝓticulare magis incēditur sed vincit fugiēdo. i. totaliter vitādo cogitationes imundas t quaslibet occasiones. vt dicit zacha. 2. Fugite de terra aq̄lonis dicit dñs. Scdo assignat rōnez dicēs. Omne peccū aliud q̄cunq̄ fecerit hō tc. Ad cuius euidētiaz sciendum q quedā peccata nō ꝓsumātur in carnali delectatiōe sed in sola spūali. iō spūalia vitia dicunt. sicut superbia. auaricia. accidia. fornicatio aūt cōpleit maxime in carnali delectatione. t ſm hoc posset intelligi q hic dicitur Omne peccatū quodcūq̄ fecerit hō extra corp? est. q. scz ꝓpletur ꝑter sui corpis delectationē. Qui aūt fornicatur in corpus suuz peccat q. scz eius peccatū in carne cōsumatur. sed huic expositioni cōtrarium videt esse q etiā peccatum gule cōsumat in delectatione corpis. Ad qd? possz dici q peccatū gule sub luxuria cōtinetur in q tum ad ipsam ordinat ſm illud Ephe. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Sed meli? pōt dici q aplūs nō dicit qui fornicat corpe suo peccat. qd? ꝓgrueret ꝑme exponi iz peccat in corp? suum id est cōtra corp? suuz corrūpendo t in quinādo illud ꝑter vsum rōnis. Unde t apoc. tertio. habes pauca nōia in sardis qui nō inq̄nauerunt vestimenta sua id est corp?. t. apōc. 14. Hij sunt q cū mulieribz non sunt coinq̄nati. Uel aliter ſm aug. dic in glo. Qui fornicatur in corp? suuz peccat q. anima et? totaliter carni in illo actu subijcit ita q nō possit aliud ibi cogitare. Aū in ps. dicit. Nolite fieri sicut equus t mulus quib? nō est intellectus. Uel aliter. In corp? suuz peccat id est cōtra ordinem suaz q dicit corpus viri cōtra quā nō ita directe sūt alia peccata sicut viri fornicatio. Unde t. 1ª. thes. 4. dicit Ut sciat vnusq̄sq vestrū possidere vas suū in sanctificatione id est ordinez suā. Uel ſm aug. pōt intelligi de fornicatione spūali p quā aīa adheret p amorem mūdo t recedit a deo ſm illud. ps. Perdes oēs qui fornicant abs te. Est ergo sensus. q fornicāt recedēs a deo ꝓpter amorez mūdi in corpus suū peccat id est p corpalē cōcupiscentiā. Omne aūt aliud peccū puta qd? hō cōmittit ex obliuione vl ex ignorantia seu negligentia est extra corp?. i. corpalē concupiscentiā. ¶ Deinde cū dicit. An nescitis tc. ponit quartam rōem q sumit ex dignitate gr̄e que quidē ex duobus ꝓsurgit. s. ex gr̄a spūssancti t ex redēptione sanguinis xpi Circa hoc igit tria facit. ꝓmo propōit dignitatem corpis nostri qua habet ex gr̄a spūssancti dicēs. An nescitis. q. d. ignorare nō debetis qm mēbra vestra. s. corpalia templa sunt spūssancti. sicut. 3. tertio dictū est. Nescitis q templa dei estis. Et hui? rōnez assignat subdēs Qui in vobis est Dicit aūt templū dom? dei. q. igit spūssanct? de? est habitans est. q. in quocūq̄ est spūssanct? templū dei dicat. Est aūt spūssanct? ꝓncipaliter quidē in cordib? hoīm in quibus caritas dei diffundit p spūm sanctū vt dicit. Ro. 5. sed secūdario etiam est in mēbris corpalib? in q tum exquuntur opa caritatis. Aū in. ps. dicit. Cor meū t caro mea exultauerūt in deū viuū. ne hanc dignitatē sibi asciscat subdit. Que habetis a deo nō ex vobis. Aū Joel. 2°. Effundā de spū meo sup oēm carnē. Et act. 5. Spūz suum dedit obedientib? sibi. Scdo ponit dignitatē quam habent corpa nr̄a ex redēptione sanguinis xpi dicēs. Et nō estis vr̄i sed ihu xpi ſm illud. Ro. 14. Siue viuimus siue morimur. dñi sumus. 2ª. cor. 5. Qui viuit iā nō sibi viuat. rōnem hui? assignat dicēs. Empti estis ꝓcio magno. t ideo serui estis eius qui vos redemit de fuitute peccati. Aū infra. 7. dicit. Qui liber vocat? est seru? est xpi ꝓtio enī empti est. t inſpi. Redemisti me dñe de? Veritatis. Dicit aūt ꝓcū redēptionis magnū q. nō ē corruptibile. sed eternā hūs virtutē cū sit sanguis ihūs dei eterni. Unde. 1ª. pe. 1°. Redempti estis de vana vestra cōuersatione. nō corruptibilib? auro vel argento sed sāguine agni imaculati t incōtaminati ihu xpi. Tertio infert cōclusionem intentā dicens. Glorificate ergo t portate deū in corpore vestro q. eſm membra vestra sunt templa dei in corpore vestro nihil debet apparere nisi qd ad gloriā dei pertiner. t hoc est glorificare deū in corpore vr̄o q. in. ps. dicitur. Im templo eius omnes dicent gloriā. Et exo. vlti. dicit. Nquit nubes tabernaculū testimonij t gloria domini impleuit illud. q. vero nō estis vestri sed estis ſti del. debet corpus vr̄m portare deū sicut equus vel aliud aīal portat dñm suum. Aū in. ps. dicit. Et ium ētuz factus suz apud te. ꝓportat aūt corp? nostrū dñm in q tum diuino misterio deputat. sic ergo homo debet vitare ne in corpus suū peccet fornicādo quod est contra gloriā dei t cōtra ministerium quod corpus nostrū debet deo.

Incipit capitulum septimum.

Et quibus aūt scripsistis mihi bonum est homi mulierez nō tangere. ꝓpter fornicationem autem vnusquisq̄ suā vxorem habeat: t vnaquaq̄ virum suuz habeat. Uxori vir debituz reddat: similiter aūt t vxor viro. Mulier potestatez sui corporis nō habet sed vir Similiter aūt t vir sui corporis potestatem non habet: sed mulier. Nolite fraudare inuicem: nisi forte ex cōsensu ad tēpus vt vacetis oōni: t iteruz reuertimini in id ipm: ne tēptet vos sathanas ꝓpter incōtinentiam vr̄az Hoc autē dico scdm indulgentiā. t nō secundum imperium. Uolo aūt oēs vos homines esse sicut meipm. Sed vnusquisq̄ propriuz donum habet ex deo: alius quidē sic. alī vero sic. Dico autē nō nuptis t viduis: bonuz est illis si sic permānerit sicut t ego. Qd si nō se continent nubant. Melius est enī nubere q̄ vri.

ꝓstq̄ aplūs rephendit fornicariuz t sustinētes euz. hic accedit ad tractādum de matrimonio. t circa hoc tria facit ꝓmo determinat de cōiugatis matrimonio iunctis. Secundo de virginibus ibi. De virginib? aut? &c. Tertio de viduis ibi. Mulier alligata est &c. Circa ꝓmuz duo facit ꝓmo istruit eos q nō sūt mr̄ionio iuncti vtrū. s. debeāt matrimoniuz cōtrahere. Scdo manifestat qd? dixerat ibi. Hoc autē dico &c. Circa ꝓmuz duo facit ꝓmo manifestat qd circa hoc sit p se bonū. Scdo qd necessariū ibi ꝓpter fornicationem autē &c. Circa ꝓmuz cōsiderandū est q in detestationē fornicationis ꝓtra quā loquur? iā fuerat aliqui nō habētes zelum dei ſm scientiā in tantū p̄cedebāt q etiam matrimoniū cōdemnabāt ſm illud. pº. thy. 4. In ypocrisi loquētium mēdaciuz ꝓhibentium nubere. Et q̄a hoc durum cozinthijs videbat fidelibus sup hoc apostolo scripserūt eius sententiā reḡrentes. t ideo aplūs eis rūdet. Ita rephendit ea que facitis. de quib? autē scripsistis mihi. rūdeo q tum ad mr̄imoniuz bonū est homini mulierem nō tāgere. Circa qd notanduz q mulier data est viro ad adiutoziū generationis. t in hoc dr̄t vis generatiua a nutritiua. q. vis nutritiua deseruit homini ad cōsummationem indiuidui. Unō bonū est homini nutrimento vti. q. per hoc ei? vita ꝓseruat. generatiua aūt nō defuit hoī ad cōseruationē indiuidui sed ad ꝓseruationē spēi. Unde nō pōt dici q bonū est hoī ad suuz indiuiduū mulierē tangere. ꝓmo quidē q tum ad animā q. vt aug. dicit in scdo soliloquioz. Nihil sic deijcit aīam ab arce virtutis sue sicut cōtactus ille corpoz sine quo vxor haberi nō pōt. et ideo Exo. 19. dicit populo accepturo legē dei. Estote parati in diem tertiuz. t ne ap ꝓpinquetis vxorib? vestris. ꝓmt regū. 21. Dixit achimelech ad dauid. Si mūdi sunt pueri maxime a mulieribz māducent panē sanctuz. Scdo q tū ad corpus q̄ vir subijcit q matrimoniū potestati vxoris se ex libero suum cōstituens. Seruit? aūt hec p oēs bus alijs est amara. Unde t ecc. 7. dicit. Inueni amarior morte mulierē. Tertio q tum ad res exteriores quaruz occupatione necesse est hoīem implicari q habet vxorem t filios nutriēdos. cum tū dicat. 2. thy. 2. Nemo militans deo implicat se negotijs secularib? vt ei placeat cui se ꝓbauit. ¶ Deide cū dicit. ꝓpt fornicationē tc. ostēdit quid circa hoc sit necessariū. Primo q tum ad actū mr̄imonij. Scdo q tum ad actū mr̄imonij iā cōtracti ibi. Uxori vir debitū. tc. Circa ꝓmuz considerandū est q act? generatiue virtutis ordinat ad cōseruationē spēi. per generationē filioz t qz mulier data est viro in adiutorium gñationis. Prima necessitas tāgendi mulierē est ꝓpter ꝓcreationez filioz. Unde t gen. ꝓmo dicit. Masculum t feminā creauit eos t bñdixit eis de? t ait. Crescite t multiplicamini t replete terrā. sed hec necessitas fuit circa institutionē hūani generis q diu oportuit multiplicari populū dei p successionē carnis. Sed aplūs ꝓsiderās humanuz gen? iā multiplicatū t ꝓpin dei iā esse augmētatum nō ꝓpagatione carnis: sed generatione q est ex aq̄ t spū sancto. vt dicit Jo. 3. ꝓtermisit hanc necessitatem qua. s. ꝓmituz institutū fuerat mr̄imoniuz in officiū nature t ꝓponit scdam necessitatē scdm quā institutū est in remediuz culpe. Quia enī carnalis ꝓcupia adhuc post baptismuz in fidelib? remanet licet nō dñetur. instigat homines maxime ad act? venereos ꝓpter vehementiā delectationis. Et q. maioris virtutis est totaliter hāc concupiam fugare q̄ posse oibus cōuenire. ſm illud Ma. 19. Nō omnes capiūt verbū hoc Necessariū est q in pte cōcupie cedatur t in pte fugetur qd quidē fit duz act? gñationis ratione ordinat t nō totalit homo cōcupia ducit sed magis cōcupia subdit rōni. Habet aūt hoc ratio naturalis q hō vtat generationis actu ſm q cōuenit gñationi t educationi filioz. hoc aūt in brutis aīalibus inuenit q in qbuscū q spēbus aīaliuz sola femina nō sufficit ad educationē ꝓlis masculus simul nutrit. plem cū femina. t ad hoc exigitur q masculi cognoscat ꝓpria plem. t ideo in oibz talibus aīalib? vt patet in colūbis turturib? t huiusmodi naturaliter indita est solicitudo de educatione ꝓlis. t ꝓpter hoc in huiusmōi nō sunt vagi t indiſntes cōcubit? ex quib? sequerez incertitudo ꝓlis. sed masculi? determinatus determinate femine cōiungit nō indiſnter quelz cuilibet sicut accidit in canib? t alijs huiusmōi aīalib? in quibus sola femina nutrit. plez. Maxie autē in spē humana masculus requirit ad ꝓlis educationē q nō soluz attendit tur ſm corpis nutrimētuz sed magis ſm nutrimētuz animē ſm illud heb. 12. Patres quidē carnis nr̄e habuim? eruditores t reuerebamur eos. t ideo rō naturalis dictat q in spē hūana nō sint vagi t incerti cōcubit? quales sūt cōcubitus fornicarij. sed sint determinati viri ad determinatas feminā q̄ quidē determiatio fit p legē mr̄imonij. Sic igitur triplex bonū habet mr̄imoniuz. ꝓmuz quidē q est ē offm nature. put. s. ordinat ad generationē t educationez ꝓlis. t hoc bonū est bonus ꝓolis. Scdm bonū habet. put est in remediū concupie q. s. coartatur ad determinatas ꝓsonā t hoc bonuz dicit fides. quā. s. vir seruat vxori sue nō accedēs ad aliā t similiter vxor viro. Tertiū bonuz habet. put in fide cōtrahit xpi. qd quidē bonuz dicit sacrāmtum in q tum significat cōiunctionez xpi t eccle. ſm illud ephe. 5. Sacramētuz hoc magnū est. ego aūt dico in xpo t ecclesia hoc est ergo qd dicit. Dictum est q bonū est homini mulierez nō tāgere. sed qz ad hoc bonū nō sunt oēs hoīes ydonei. vnusq̄sq vir ꝓpter fornicationē. s. vitādas suam vxorē habeat. i. sibi determinatā vt tollantur vagi t incerti cōcubitus qd? ꝓtinet ad fornicationē. Aū t puer. 5. Letare cū muliere adolescentie tue. Et postea subditur

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Corinthios. VII.

Quare seduceris fili mi ab aliena. ¶ Deinde cum dicit. Uxori vir debitū reddat ꝛc. agit ō vsu mr̄imonij ꝓtracti. ꝛ primo agit de debito reddēdo. Scōo ō debiti intermissione ibi. Nolite fraudare ꝛc. Circa primū duo facit. ꝓmo ꝓponit qō intēdit dicēs. Dictū est ꝙ vir habeat vxorem ꝛ vxor virū. habendi autē hec est ratio. vt vir reddat debitū vxori. s. de suo corpe p carnalē cōmixtionē. similiter autem ꝛ vxor viro qz ꝝ tuz ad hoc paria iudicātur. Unō mulier nō est formata de pedib⁹ viri tanq̄ ancilla nec de capite tanq̄ dña. sed de latere tanq̄ socia. vt legit gen. 2°. Unde ꝛ mutuo debēt sibi debitū reddere ꝟm illud. Ro. 14. Reddite oibus debita. Scōo assignat debiti rōnem dicēs. Mulier nō habet potestatē sui corporis. s. ad actū generationis vt. s. possit ꝓpio arbitrio vel cōtinere. s. vt alteri se tradere sed vir. s. habet potestatē sui corporis ꝝtum. s. ad vsuz carnalis copule. ꝛ ideo vxor debet viro ꝓpij corporis officiū offerre. Similr autē ꝛ vir sui corporis potestatē nō habet sed mulier ꝛc. Un ꝛ ipe debet sui corporis officiū offerre vxori legittimo ꝟpedimento cessante. Unde ꝛ gen. 2. dicit. Adherebit vxori sue ꝛ erūt duo in carne vna. ¶ Deinde cū dicit Nolite fraudare inuicē ꝛc. agit de intermissione debiti reddēdi. Et ꝓmo ostendit qualiter intermitti debeat act⁹ ꝟiugalis. Circa qō docet vnū esse cauendū ne. s. hoc ꝙ fraudē fiat dicēs. Nolite fraudare inuicem vt. s. velit vir cōtinere inuita vxore aut etiam ecōuerso. Quod aplūs fraudē nomīat. qz vnus subtrahit alteri qō el debeā quod ad fraudē ꝙtinet. nō minus in actu matrimonij ꝙ in alijs rebus. Unde ꝛ puer. 12. dicit. Nō inueniet fraudulentus lucrū. qz. s. ille qui talī fraude cōtinentiā deo ꝓfert nō lucrab merituz vite eterne. Sicut enim dicit aug. nō vult de⁹ tale lucrū tali dāno cōpensari vt dum vn⁹ cōiugū cōtinet altero inuito ille incidat in dānabiles corruptelas. Tria autē docet obseruāda in tali ītermissione quoz ꝓmuz est vt fiat ex cōmuni cōsensu. Unde dicit. Nisi forte ex cōsensu. Unde dicit Ecc. 25. In tribus beneplatū est spūi meo que sunt ꝓbata coram deo ꝛ hominib⁹. Cōcordia fratruz: amor ꝓximoz. ꝛ vir ꝛ mulier bene sibi cōsentientes. Scōm est vt sit ad certū tēp⁹ Unde subdit. Nisi forte ad tēpus scōm illud Ecc. 3. Tēpus amplexādi ꝛ tēpus longe fieri ab amplexib⁹. Tertiuz est vt hoc fiat ꝓpter debituz finē. s. causa spūalium actuū ad quos cōtinentia reddit magis aptos. Unde subdit. Ut vacetis oroni ꝟm illud. Joel. 2. Sacrificiuz ꝛ libamen dño do nostro. Et postea subdit Egrediat sponsus ō cubili suo et sponsa de thalamo suo. ¶ Scōo agit reiteratione cōiugalis actus. ꝛ ꝓmo ponit documentū dicens. Iterum reuertimini in idipm. vt. s. vobis inuicē debitum reddatis finito tēpore oronis. Unō ꝛ tertij. ꝛ. 8. dicit. Qℳ celebratis dedicatiōis solēnijs ꝓfecti sunt in tabernacula sua letantes. Scōo assignat rōm documenti. Nō em̄ hoc dixit ꝟsi sit necessariuz ad salutē sed ad periculum vitādum. Unde subdit. Ne tēptet vos sathanas. i. ne sua temptatione vos ꝓsternat. sicut etiā dicit. 1ᶜ. thes. 3. Ne forte vos tēptauerit is qui tēpt at et inanis sit labor noster. Temptatō autem sathane nō est fortib⁹ timēda de quib⁹ dicitur. 1ᶜ. Jo. 2. Scribo vobis iuuenes qm̄ fortes estis. et verbum dei manet in vobis et vicistis maligñ. Est autē timenda debilibus. Unde subdit. Propter incōtinentiaz vestram id est ꝓpter ꝓnitatem ad incōtinentiā. ex quo cōtingit ꝙ dyabolus hoīem tēptando ꝓsternit ꝛ ꝓuocatur ad temptandum ꝟm illud. ꝓᶜ. pe. vlti. Circuit querēs quez deuoret. ¶ Deinde cū dicit. Hoc autē dico ꝛc. manifestat quo sensu ꝓdicta sunt accipiēda. Et primo facit qō dictum est Scōo rōm assignat ibi. Volo autē ꝛc. Tertio exponit qō dixerat ibi. Dico autē ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. dixi ꝙ vnusq̄s ez suā vxorē habeat ꝛ vnaquez mulier virū suum. ꝛ iterū ꝙ post cōtinentiā determinati tēporis iterum reuertamini in idipm: hoc autē dico ꝟm indulgentiā. i. ꝓcens infirmitati vestre nō scōm imperiū. quasi. s. vobis necessariuz ad salutem. Subditis em̄ sunt quedā eoz infirmitati indulgenda ꝛ nō ad bona imperio cogēdi. Unde cōtra quosdā platos dicit Ezc. 34. Cuz austeritate imperabat eis ꝛ cū potētia ꝛ dispersi sunt greges mei. Sed videt aplūs inconuenienter loqui. Indulgentia em̄ nō est nisi de ꝓcto. Per hoc ergo ꝙ aplūs ꝟm indulgentiā se dicit matrimonium cōcessisse videt exprmere ꝙ matrimoniū sit peccatū. Sed ad hoc pōt rñderi ꝛ upliciter. Uno mō vt indulgētia sumatur hic ꝓ ꝓmissione. Est autē duplex ꝓmissio. Una q̄dem de min⁹ malo. sicut dicit. Mat. 19. Qℳ moyses permisit iudeis dare libellū repudij ꝓpter duricia cordis eorum. s. ad vitandū vxoricidiuz ad qō erant ꝓoni. Talis enim ꝓmissio nō fit in nouo testamēto ꝓpter sui ꝓfectionē scōm illud. Heb. 6. Ad ꝓfectū feramur. Alia autem est ꝓmissio de mi⁹ bono. cū. s. homo ꝓcepto nō cogit ad maius bonuz ꝛ hoc mō aplūs hic indulget id est ꝓmittit matrimoniū qō est minus bonū ꝙ virginitas ꝙ nō ꝓcipitur que est mai⁹ bonū. Alio mō potest accipi indulgentia ꝓ ut respicit culpā scōz illud Esa. 26. Indulsisti dñe: indulsisti genti. Et ꝟm hoc indulgentia refert ad actum coniugalem ꝟm ꝙ habet annexā culpā venialē tamē ꝓpter bona matrimonij sine quib⁹ esset mortalis. Unde cōsiderandum est ꝙ act⁹ cōiugalis quādoq̄ quidē est meritorij⁹ et absq̄ omni culpa mortali vel veniali. puta cum ordinatur ad bonū ꝓlis ꝓ creāde ꝛ educāde ad cultū dei. Sic em̄ est actus religionis. Uel cū sit cā reddendi debitū. sic enim est act⁹ iustitie. Omnis autē act⁹ virtutis est meritorius si sit cū caritate. Quādoq̄ vero est cū culpa venialī. s. cum quis ad actū matrimonialē ex cōcupia excitatur que tñ infra limites matrimonij sistit vt. s. cuz sola, vxore sit cōtentus. Quādoq̄ vero est culpa mortalis. puta cuz cōcupia ferē extra limites matrimonij sez cū aliquis accedit ad vxorē eque libēter vel libentiꝰ ad aliā accessurus. Primo ergo mō act⁹ matrimonij nō requirit indulgentiam. Scōo mō habet indulgentiā in ꝙtum aliqs ꝓsentiēs concupie in vxorē nō fit reus peccati mortalis. Tertio mō indulgentiā nō habet. ¶ Deinde cū dicit. Volo autez assignat rōm eius qō dixerat: ꝛ ꝓmo quare nō loquat ꝟm imperium. Scōo quare loquat ꝟm indulgentiā ibi. Sed vnusq̄sq̄ ꝛc. Circa primū cōsiderādū est ꝙ nullus sapiēs ꝓcipit illud cui⁹ ꝓtrariuz magis vult fieri. Ideo apostol⁹ nō ꝓcipit ꝙ hoīes matrimoniū contrahāt vel matrimoiū cōtracto vtātur. qz magis vult ꝙ homies cōtineant. ꝛ hoc est qō dicit. Volo autē omnes hoīes esse sicut meipm. vt sez cōtineāt sicut ego cōtineo. Et simlr dicit act. 26. Opto apud deū oñs qui audiunt fieri tales qualis ego sum. Sed cōtra hoc videt esse qz si oñs homies cōtinerēt sicut aplūs cōtinebat. cessasset generatio ꝛ sic nō fuisset impletus numer⁹ electoꝝ qō erat ꝓtra dispositionē diuinā. Dicunt quidam ꝙ apostolo reuelatū erat ꝙ si oñs homines saluarent in cōtinentia viuentes sicut ipse viuebat sufficiebat ad implendū numeruz electoꝝ. Sed hoc nulla auctoritate ꝟdicit. ꝛ ideo potest dici ꝙ aplūs volebat oñs homines esse cōtinentes. qz sez volebat hoc de singulis non tamen volebat ꝙ oñs simul cōtinerēt. Uel pōt dici ꝛ melius ꝙ volebat oñs hoīes esse cōtinentes voluntate antecedente sicut ipse dicit. ꝓᶜ. thy. 2. Qℳ deus vult oñs homines saluos fieri nō autē voluntate cōsequente qua de⁹ vult quosdā saluare sez ꝓdestinatos ꝛ quosdā dānare sez reꝓbatos ꝟm illud Mal'. 1. Jacob dilexi. esau autez odio habui. Est autē voluntas antecedens de eo qō absolute cōsideratum est melius sicut oñs hoīes esse saluos vel cōtinentes. volūtas autē ꝓns est de eo qō est melius: cōsideris circūstantijs ꝓsonaꝝ ꝛ negocioꝝ. ꝛ ꝟm hoc deus vult quosdā dānari. ꝛ aplūs quosdā mr̄imonio iungi. ¶ Deinde cū dicit. Sed vnusq̄sq̄ assignat rōm quare ꝟm indulgentiam matrimoniū ꝓmiserit. qz sez nō quilibz tāte virtutis donum accepit a deo vt. s. possit totaliter cōtinere sicut et dominꝰ dixit Ma. 19. Nō oñs capiūt verbū hoc sed qui capere pōt capiat ꝛ hoc est qō dicit. vellem q̄dem oñs esse cōtinentes sed vnusq̄sq̄ ꝓpriuz. i. ꝟm certā mensuram habet donū ex deo alius q̄dem sic. puta vt in virginitate deo seruiat. alij vero sic id est. vt ꝛō seruiat in matrimonio scōm illud Ma. 25. Ecce sponsus venit. alij ꝛō duo alij vero vnū vnicuiq̄ ꝟm ꝓpriā ꝛutem. Et sap. 8. Sciui qñ aliter nō possum esse cōtinens nisi de⁹ det. ꝛ hoc ipsum erat sapiēcie scire cui⁹ esset hoc donuz. ¶ Deinde cū dicit. Dico autē ꝛc. exponit qō obscure dixerat ꝛ ꝓmo ꝙtum ad hoc ꝙ dixerat. Volo oñs homies esse sicut meipsum qz. s. hoc est absolute meli⁹. Unde dicit. Dico aūt. s. exponēdo nō nuptis. i. ꝟginib⁹ ꝛ viduis bonū est illis si sic ꝓmāserint. s. cōtinentes sicut ego ꝟm illō sap. 4. Quā pulcra est casta generatio cū claritate. Scōo ꝙtum ad hoc ꝙ dixerat. Sed vnusq̄sq̄ ꝛc. quasi dicat qz nō quilz hoc donū cōcepit a deo Ut cōtineat. vñ dicit ꝙ si nō ꝙtinent id est si donū cōtinendi nō acceperūt nubāt. i. matrimoio iungātur ꝟm illud. 1ᶜ. thy. 5. Volo iuuenes nubere ꝛ assignat rōm subdēs. Melius est em̄ nubere ꝙ uri id est ꝙ cōcupia supari. Concupia ei est calor q̄dā noxi⁹ q̄ ergo cōcupia impugnat calescit quidē. sed nō vrit nisi humorez gre ꝓdat a cōcupia supatus. Unō ꝛ Job. 31. dicit. Ignis est vsq̄ ad cōsumatione deuorās ꝛ vniuersa eradicās germina. Est autē hic attēdendū ꝙ aplūs hec vtitur abusiua cōparatiōe. Nā nubere bonū ē licet min⁹. uri aūt ē malum. Uel⁹ est ergo. i. magis tolerandū ꝙ hō minus bonum habeat ꝙ incurrat incōtinētie malū. 2 hoc est qō supra dixit ꝓpter fornicationē sez vitandā vnusq̄sq̄ suaz vxorē habeat ꝛc. Et postmodū ne tēptet vos sathanas ꝓpter incontinentiā vestram.

Lectio secunda.

Is autē qui in mr̄imonio iuncti sunt ꝓcipio nō ego sed dominꝰ: vxorez a viro nō discedere. Quam si discesserit manere innuptam: aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem nō dimittat. Nam ceteris dico ego nō dominꝰ. Si quis frater vxorem habet infidelez ꝛ hec consentit habitare cum illo nō dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem: ꝛ hic ꝓsentit habitare cum illa nō dimittat virū. Sanctificatus est em̄ vir infidelis per mulierem fidelem ꝛ sanctificata est mulier infidelis ꝟ uz fidelem. Alioquin filii vestri immūdi essent nunc autem sancti sunt.

Supza aplūs posuit documēta de cōtractu matrimonij: hic instruit eos qui iā mr̄ionium cōtraxerunt de mr̄imonio nō dissoluēdo. ꝛ primo docet eos qui sunt in mr̄imonio iuncti vt in mr̄imonio maneant. Scōo ponit vtilem doctrinaz ꝙtum ad oñs stat⁹ vel cōditiones hoīm ibi. Unūquēq̄ sicut vocauit de⁹ ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo agit de indissolubilitate mr̄ionij ꝙtuz ad eos q̄ sunt vni⁹ cultus. Scōo ꝙtum ad eos q̄ sunt in dispari cultu ibi. Nam ceteris ego dico ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo ponit ꝓceptū de indissolubilitate mr̄imonij. Scōo docet quid sit seruandū qñ mr̄ioniuz quodāmō sepatur ibi. Qℳ si discesserit ꝛc. Dicit ergo ꝓmo dixi nō nuptis. i. ꝟginibus et viduis ꝙ melius est eis si sic ꝓmāserint hijs autē qui matrimonio sunt cōiuncti nō patet eadē ꝓditio. hijs em̄ ꝓcipio nō ego. s. indicta mihi auctoritate sed dñs hoc ꝓcepit dicens. Mat. 15. Quos de⁹ cōiunxit hō nō separet. ꝓcipio ing̃ vxorem a viro nō discedere ꝛ subintelligendū est excepta cā fornicationis quā ꝛpus excepit. ꝛ hic tacet quia notissima est. Illāc solā excepit dñs ceteras oēs molestias iubet ꝓ fide cōiugij fortiter sustineri. Mat. 19. Quicunq̄ dimiserit vxorē suā ꝛ aliaz duxerit excepta cā fornicationis mechatur. Hoc autē qō dicit hic ꝟm glo. aug. intelligitur de cōiunctis mr̄ionaliter quoꝝ vterq̄ fidelis ē ꝙ si discesserit. s. ꝓpter cām fornicationis ꝓcipio ing̃ manere innuptaz viuente marito qz si soluit matrimonium quo ad thoz̄ū non tñ quo ad vinculū. aut viro suo recōciliari. s. si vir nō cōtinet et similiter vir vxorem nō dimittat nisi ob cām fornicationis. Similis forma in viro ꝛ in muliere seruatur. Unde supz lendū est qō de vxore ꝓmisit. s. ꝙ si oīno dimiserit nō ducat aliā vel recōcilietur vxori. Sed contrarium videt dicere ambrosius vnde dicit. Ideo nō subdit de viro sicut de muliere qz licet viro aliā ducere. qz inferi oz nō oīno hac lege vtitur qua ꝛ superiores. Sed magister dicit a fallarijs esse appositū ꝛ iō nullatenus est tenendū. ¶ Notandū est hic ꝙ septē sunt casus in quib⁹ vir nō potest ob cām fornicationis vxorē dimittere. ¶ Primus casus qñ ipemet eā pstituit. ¶ Secūs qñ ipe cū alia fornicatus fuerit. ¶ Tertiꝰ qñ ipse ei occasionē fornicandi dedit vt qz nō vult reddere debitū. ¶ Quartꝰ qñ ipa credēs ꝓbabiliter virū mortuū alteri nupsit. ¶ Quintꝰ qñ violēter ab aliquo oppressa fuit. ¶ Sextus qñ sub spē viri sui ab altero ꝛgnita fuit ¶ Septimꝰ qñ fuit a viro post adulterium manifeste deꝑhensum nihilominꝰ retenta. ¶ Dei de cū dicit. Nā ceteris dico ꝛc. agit de inseparabilitate matrimonij dispis cultꝰ. cū alter est fidelis alter nō. Ubi primo dicit ꝙ fidelis nō dimittat infidelē volentē sine contumelia creatoris cohabitare. Scōo ꝙ si nō vult fidelis nō tenetur eū sequi sz pōt alteri nubere ibi. Qℳ si infidelis discedit ꝛc. Tertio ꝙ nisi infidelis ꝓior recedat fidelis debet patienter cōmanere ibi. Un em̄ mulier ꝛc. In ꝓma ꝓmo ponit admonitionē. Scōo āmonitionis rōm ibi. Sanctificat⁹ est em̄ ꝛc. In ꝓma ꝓmo loquit generaliter tam viris ꝙ feminis. Scōo spāliter viris ibi Si quis frat ꝛc. Tertio spāliter feminis ibi Et si qua mulier ꝛc. Dicit ergo. nam ceteris. i. vbi nō vterq̄ fidelis est sed alter fidelis alter infidelis. dico ego consulendo nō ꝓcipiendo. non dñs dicit hoc ꝓprio ore. ac si dicat ꝛ hoc dico ex deo licet ipse nō dicat hoc ore ꝓprio. dico ing̃ hoc. si quis frat fidelis cōuersus. s. ad fidem in cōiugio. Intelligit em̄ hoc de hijs qui in infidelitate cōtraxerunt. nō de hijs qui in dispi cultu. Tunc em̄ nullū esset mr̄ionium sed essent separandi sicut fecit esdras. ꝓ. esdre. 10. Si quis ing̃ talē habet vxorem infidelē ꝛ hec cōsentit habitare cū illo sine cōtumelia sez creatoris nō dimittat illā cōsilium est nō ꝓceptum vt qui ꝓtrariuz agit nō sit trāsgressor. ꝟm glo. ¶ Deinde cum dicit. Et si qua mulier. Hic loquit spāliter feminis. vbi ꝓmo suppōit fidē in aliquo cū dicit. Et si qua mulier. Scōo infidelitatē in altero cū addit. Uiruz infidelē. Tertio infidelis voluntatē cohabitandi ibi. Et hic cōsentit. Quarto cōsulit fideli cōmanere illi ibi: Nō dimittat. Dicit ergo ꝛ similiter si qua mulier fidelis habet viruz infidelem ꝛ cōsentit habitare cū illa sine cōtumelia creatorꝝ nam si nollet cohabitare sine cōtumelia noīs xpi debet fidelis eū dimittere qz cōtumelia creatoris soluit mr̄ionū ꝟm glo. ꝛ pōt fidelis ꝓtrahere. si ing̃ ita est non dimittat virum cōsilium est nō ꝓceptuz. licet em̄ infidelē fideli di-

mittere. sed tūc nō expediebat. ¶ Deinde cū dicit. Sācti ficatus est vir. posita admonitione hic ponit admonitionis rōnem. vbi allegat exemplū. Scdo ꝓiculum ibi. Alioquin ꝛc. Tertio fructū ibi. Nūc autez sancti ꝛc. In ꝑma ꝓmo exēplificat de viro ifideli. Scdo de muliere ibi. Et sanctificata est mulier ꝛc. Dicit ergo sanctificat⁹ est. q. d. fidelis infidelē volentem cohabitare nō dimittat. hoc ido dico. sanctificat⁹ est ei ꝛc. Idoc dupliciē legiē ꝑmo mō sic. sanctificatus est eiī vir infidelis aliquādo ꝙ mulierē fidelem. i. aliquādo cōtingit ꝙ vnus ꝑ aliū cōuertiē ad fidem ꝛ sic sanctificat⁹ ꝛ hoc iam forte contigerat sicut Sisinni⁹ per theodorā rome tēpore clemētis cōuersus est⁹. ꝛ similiter sanctificata est mulier infidelis ꝙ virū fidelem. s. ꝙ ipsi us admonitionē ꝛ doctrinā. Alio modo legiē sic. Itaꝫ fide lis infidelē nō dimittat. sanctificat⁹ est eiī vir ꝛc. id ē nul lam ītundiciā cōtrahit fidelis ex cohabitationevel ex cō mixtione cū infideli. sed seruat veram pudicitiā ſm aug. ¶ Deinde cū dicit. Alioquin filij ꝛc. hoc legiē dupliciter Uno mō de filijs nascituris. Alio mō de iā natis. ꝙmo modo sic. alioquin. s. si discēditis ꝛ vos alijs copulatis. fi lij vestri qui de hac copula nascerētur ītundi essent scili cet spurij qz nō de legittimo mr̄imonio. Nūc autē ſ ꝙmāe tis sancti sunt. i. mūdi. qz de legittimis cōiugijs nati. Se cūdo mō legiē sic. Alioquin. s. si discēditis filij vestri iam nati ītundi essēt. i. ī infidelitate remanerēt sequētes sez maiorem ptem que tūc erat infideliū. nunc autē ſ ꝙmane tis sancti sunt. i. xp̄iani fiunt. ¶ Deinde cū dicit. Sancti ficatus est vir infidelis ꝙ mulierez fidelē Thema in festo beate cecilie que cōuertit virū suū ad fidem. Inter oīa q̄ regunt hoīem in via salutis ꝑcipuū est sequi societatem sanctoꝝ. Idoc oīdit psalmista Xbo cū dicit. Cū sancto sā ctus eris ꝛc. Idoc oīdit cecilia facto ſm ꝙ hic dicit. sanc tificat⁹ est vir ꝛc. In quib⁹ verbis tria cōmendāt ipāz. s. natura. grā. ꝛ doctrina. Natura hūana que notat in mu liere. grā que notat in viri sanctificatiōe vt sibi sit nobilis per naturā. deo humilis ꝑ fidē. ꝓximo vtilis ꝙ doctrinaz doctrina eiī reddit ꝑmēdabiliōz ꝓsideratiōz. actū obm ꝛ op positū. Act⁹ ē sctificare. obm ē vir. opposituꝫ ē ifidelitas. Infidelitas ē culpa tenaciōr. virilitas sex⁹ robustiōr. sctī ficare act⁹ difficiliōr. Et tm cū eēt mulier ꝙ doctrinā suā cō uertit ī credulū emolliuit robustū. mūdault ītunduz. ꝛ sic sctificauit ifidelē virū. Multe Xo fuī ꝓpter tates mulierꝫ ꝑmēdabiles. q̄ huic cōueniūt vt sint tres ꝓpter tates q̄ ad actum cordis. tres quo ad actū oris. ꝛ tres quo ad actum operis. Tres ꝑme sunt sapia ex pte rōnalis. puer. 9. Sa piens mulier edificat sibi domū. Mūdicia ex pte cōcupis cibilis. Ecc. 40. Edificatio ciuitatis cōfirmabit nomē et super eā mulier ītaculata cōputabit. Cōstātia ex pte ira scibilis. Ruth. 3. Scit oīs pplus te esse mulierē virtutis ꝛc. Tres scde sunt modestia cōtra multiloq̄um. ecc. 26. Mulier sensata ꝛ tacita non est ītutatio anime erudite. Ueritas cōtra mendaciū. Judith. 8. ¶ Omīa que loquuta es vera sunt. Discretio cōtra stultiloq̄um. 1°. q. 25. Erat mulier ꝓdentissima ꝛ speciosissima. Judith. 11. Mō ē ta lis mulier sup terrā in aspectu in pulcritudine ꝛ in sensu verboꝝ. Tres vltime sunt sanctimonia in facto Judith. 8. Ora ꝙ populo qz mulier sācta es. Uerecūdia in signo ecc. 26. Hra sup gratiā mulier sancta ꝛ pudorata. Hra ī cōuersando. puer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloziam ¶ Propter eminentiaz hoꝝ dicit de beata virgine maria: Benedicta tu in mulieribus.

Lectio tertia.

Quod si ifidelis discedit discedat Mō
q eiī fuituti subiect⁹ ē frater vl sozor ī
ciusmodi. In pace aūt vocauit vos deus. Unde eiī scis mulier si virum saluuz facies? Aut vnde scis vir si mulierē saluū fa ciesꝫ Nisi vnicuiq; sicut diuisit dīs. Unum quēq; sicut vocauit deus ita ambulet: ꝛ sicut in oibus ecclesijs doceo. Circūcisus aliq̄s vo catus est: nō adducat ꝑpuciū. In ꝓpucio aliquis vocatus est. nō circūcidatur. Circū cisio nihil est. ꝛ ꝓpuciū nihil est. sed obser uatio mandatoꝝ dei. Unusquisq; in qua vo catione vocatus est: in ea permaneat.

Supius oīdit ꝙ infidelis nō debet dimittere infidelē co habitare volētem. hic autē dicit ꝙ si nō vult cohabitare nō teneē fidelis euz sequi. sed pōt alteri nubere. Ubi ꝓpo nit ipa cōcessio. Scdo cōcessionis ratio duplex. primo est libertas ibi. Nō est eiī seruituti ꝛc. Scda est pacis trā quillitas ibi. In pace aūt ꝛc. Dicit ergo ꝙ si infidelis vir vel mulier discedit a fideli odio fidei discedat ꝛ pōt fidel⁹ qui dimittitur cōtrahere. primū eiī matrimoniū dissolu bile erat qz nunq̄ fuit ratū. Nō eiī seruituti. s. coniugali subiectus est frater aut sozor fidelis id est nō cogit sequi ī fidelē odio fidei discedentē sicut dicit glo. Jo. 8. Si filij⁹ vos liberauerit vere liberi eritis. In pace autē. q. d. Jō discedat fidelis qz in pace vocauit nos de⁹. id est ideo non debemus litigare cū eo qui odio discedit. Uel sic. ¶ Quam uis ita sit ꝙ fidelis nō est subiect⁹ seruituti nihilomin⁹ tñ nō debet occasionē discordie ꝛ dissidij ꝑbere. sed pacē ꝑ uare. In pace autē vocauit nos de⁹. Nō est eiī de⁹ disse sionis sed pacis infra. 11. ¶ Deinde cū dicit. Unde enim scis mulier ꝛc. hic dicit ꝙ si infidelis non discedat fidelis debet patiēter cōmanere. Ad qō allegat ꝑmo spez alienę quersionis. Scdo permanētiā in statu ꝓprie vocationis ibi. Unūquemq; sicut vocauit de⁹ ꝛc. Tertio exemplū in ritu cōuersationis ibi. Circūcisus aliquis ꝛc. Quarto ex empluz in statu cōditionis ibi. Seruus vocat⁹ es ꝛc. In ꝑma ꝓmo innuit ꝙ mulier fidelis cōmanendo virū ad fi dem pōt cōuertere. Scdo ꝙ similiter vir fidelis mulierē infidelem pōt saluare ibi. Aut vnde scis hoc vir ꝛc. Ter tio ꝙ ideo debēt patiēter ꝓmanere ibi. Nisi vnicuiq; ꝛc. Dicit ergo. vnde eiī scis. q. d. vere debet manere fidelis cum infideli qz vnde scis. i. scire potes o tu mulier fidelis si virum infidelē saluuz facies euz. s. cōmonendo ꝛ cōuer tendo ad fidem. q. d. hoc pōt cōtingere. Ambros⁹ h⁹ ido dicit qz forsan pōt credere qui haeret nomē xp̄i. Aut vnd scis id est scire potes o tu vir fidelis si mulierē infidelem saluam facies eā ad fidē cōuertendo qz hoc spare debes Nisi vnicuiq; hoc dupliciter legiē. Uno mō sic. Und scis hoc nisi ita habeas te supple ad tuuz cōparez sicut dom nus diuisit vnicuiq; scz viro pesse ꝛ mulieri subesse. Se cundo mō sic. Und scis hoc nisi supple patiēter expectes fieri sicut diuisit dīs vnicuiq; id est ordinauit de vnoquo q; quādo credat ꝛ quādo saluet. Ergo tu debes expectare ꝛ cōmanere. Xo. 12. Unicuiq; sicut diuisit dīs. ¶ Dei de cū dicit. Unumquēq; sicut vocauit ꝛc. Hic oīdit ꝙ fi delis debet manere cū infideli cōiuge. allegās ꝓmanenti am in statu ꝓprie vocationis. ꝙmo ergo allegat diui nam vocationē. Scdo suā auctoritatē ibi. Sicut in oibus ecclesijs ꝛc. Dicit ergo vnūquemq; quasi dicat. ꝛ quomō scis hoc o vir ꝛ mulier nisi quliber ābulet ꝑseueranter ita sicut de⁹ vocauit vnūquemq; id est in eo statu in quo de⁹ vocauit vnūquemq; nō aūt quo sint quasi dicat. ꝛ hoc ita ꝑdico in ecclesia vestra sicut in oibus ecclesijs. Turpis ei est pars que suo toto nō cōuenit. Est ergo sua rō tal⁹ vnus quisq; debet manere in eo statu in quē de⁹ vocauit. ergo

si vocauit aliq̄s in cōiugiū debent manere ī ipso ḥymo Si habeas vxorē maneas cū ea si nō habeas: ducere non concupiscas. ¶ Deinde cū dicit. Circūcisus aliq̄s ꝛc. hic ponit exemplū vbi ꝓmo ponit ipm exemplū. Scdo exem pli rōm ibi. Circūcisio eiī nihil est. Tertio regulaz gene ralem ibi. Unusq̄sq; in qua vocatione. ponit aūt exēpluz in ritu viuēdi. ꝙmo iudeoꝝ. Scdo gentiliū ibi. In pre pucio aliq̄s vocat⁹ est ꝛc. Dicit ergo circūcisus es ꝛc. q. d. vnusq̄sq; ambulet in eo statu in q̄ vocat⁹ est. verbi grā circūcisus q̄s vocat⁹ est. i. in ritu iudaico nō adducat id ē nō cogat adducere ꝑpuciū. i. ritū gentiliū in ꝑpucio id ē in ritu gētili q̄s vocat⁹ est. nō circūcid itur. i. nō cogat ad ritus iudaicos Aug. Seruat ibi aplūs qđ cōgruit eccle sijs siue iudeoꝝ siue gentiliū. nunq̄ eiī aufert cōsuetudi nes q̄ seruata nō impedit salutē. ergo si cōiugiuz nō impe diat debēt vocati in cōiugio ꝙmanere. ¶ Deinde cū dicit Circūcisio eiī nihil est. Hic subdit rōm exēpli q̄ est talis. Ritus nō ipediens salutē nō debet mutari ꝑter vocati onem ad fidē. sed rit⁹ tā iudaic⁹ q̄ gentilis est huiusmōi. ergo ꝛc. A simili ergo arguit in mr̄imonio. ꝑmo ergo tāgit qđ est ad salutē indifferēs. Scdo qđ est necessariū ꝛ expe diens ibi. Sed obseruatio mandatoꝝ ꝛc. Dicit igit circū cisio nihil est. i. nihil ꝓdest ꝛ ꝓpuciū nihil est. i. nihil pro dē vel obē. q. d. talis vel talis rit⁹ viuēdi nihil ꝑficit ad salutē Gal. vlti. In xp̄o ihu nec circūcisio aliq̄d valet nec ꝑpucium sed nova creatura. Ambro. ad salutē nec ꝓdest nec obest iudaic⁹ aut gētilis ritus. sed obseruatio mādatorum dei aliq̄d ꝓdest. sap̄. 6. Custoditio legū cōsumatio est incorruptionis. ¶ Deinde cū dicit. Unusq̄sq; in q̄ vocatione ꝛc. hic cōcludit regulā gñalem dicens vnusq̄sq; ꝛc. q. d. ita gētilis nō inducat⁹ ad circūcisionem nec econuerso sed poti⁹ vnusq̄sq; in q̄ cōditione vocatus est in ea sez cōditione vocationi nō repugnāte in ea ꝑmaneat ꝛ q̄ nō a qua in glo. aug. hoc eiī ad eas cōsuetudines vite re tulit q̄ nihil obsunt fidei bonisq; morib⁹. sicut eiī ꝑiūr sic ꝛ latro ad fidem vocat. Sed ille in cōiugio manet nō a cō iugio reuocat. Iste vero a latrocinio reuocat ꝛ in latrocī nio nō manet. Nō eiī necesse est vt cōiuges desinant esse cōiuges ꝓpter xp̄i fidem sicut necesse est vt latrones desi nant esse latrones. ¶ Hic queriē sup illud vxorē a viro nō discedere quare solā cām fornicatiōis dīs excipit ceteras vero oīs molestias iubet fortiter sustineri. Cōtra leuit. 13. ꝑcecpit lex le. ꝑsiz extra castra eij cere. Ergo ꝑ lepza debet vxor a viro discedere. Rūsio licet possit ob lepram discedere a cohabitatiōe nō tñ a thoro quin aliq̄n teneat reddere debitū ꝓpe eā manēdo. Itez a viro suo recōci liari. Cōtra deutr. 24. dicit. Si semel repudiata nō pōt āplius recōciliari. Rūdeo. Illō habebat locū in repudio legali. istud Xo in diuortio euāgelico. Lex eiī erat seueri tatis ſz euāgeliū pietatis Itē sup illud vir vxorē nō di mittat. glo. notabil⁹. nō subdit de viro sicut de muliere q̄a licet viro aliā ducere. Cōtra aug. dicit ꝙ similis forma ꝺ bet ſuari in viro ꝛ muliere. Re⁹. illud ꝑmuz in libris am brosij a falsarijs creditū additū. Uel dicendū ꝙ illō ābro sij intelligiē in repudio. hoc aūt in diuortio. Aaz in repu dio legali licebat viro cōtrahere nō vxoꝝ. qz licebat antiq̄ tus vni viro hēre plures vxores. nō ecōuerso qz per repu diū illud soluebāt mr̄imoniū: nō aūt ꝙ diuortiū. Itē nā ce teris ego dico nō dīs. cōtra. Mat. 9. Qui vos audit me audit. Rūdeo nō dīs dicit ore ꝓprio sed inspirādo. Itez sup illō si q̄s frater hēt vxorē. glo. cōiunx fidelis licite po test dimittere infidelē. Cōtra catholica nō pōt dimittere hereticū. glo. loq̄tur de infideli q̄ caret sacramēto fidei nō solum hītu. Itez ibidē glo. Nō est reputandū mr̄imonium qđ extra decretū dei factū est. Cōtra ergo mr̄imoniū cōtrac tum cā voluptatis nō est matrimoniū. Rūdeo extra decre tum dei matrimoniū cōtrahi dicit qđ cōtrahit inter perso nas lege ꝓhibitas. Itez si qua mulier habet virū infi lem ꝛc. extra ergo iudea cōuersa nō debet dimittere virum iudeū cohabitare volētem. Rūdeo sec⁹ est hodie q̄ tēpore ꝑmittue ecclesie. qz tūc erat spes cōuersionis. nūc autez potius est spes subuersionis ꝓpter obstinationē infideliū ¶ Itez sup illud q̄ si infidelis discedat glo. recte dimitti tur mulier si dicat viro. nō ero mulier tua nisi ꝺ latrocinio diuitias mihi augeas. Cōtra Mat. 19. Excipit sola cā fornicationis. Rūdeo tūc debet dimitti ne scādaluz ad tēp⁹ exortū sit imppetuuz. Itē sup illud Nō est eiī seruituti subiect⁹ glo. cōtumelia creatoris soluit ius mr̄ionij in eo qui relinq̄t. Cōtra mr̄imoniuz semp est inter duos. ergo in vtroq̄ soluit vel in nullo. Rūdeo mr̄imoniū soluit ī vtro q̄ sed impedimētū ex mr̄imonio resultās manet in discedē te solū. ¶ Itez circūcisio nihil est. cōtra circūcisio ꝑdest si legem obſues. Rūdeo añ xp̄m ꝑderat sed post nō ꝑdest ¶ Item sup illō Unusq̄sq; in q̄ vocatione. glo. Ad salu tem nihil ꝑdest vel obest iudaic⁹ vel gētilis rit⁹. Cōtra gal. 5. Si circūdimini xp̄us vobis nihil ꝑdest. Rūdeo. glo. loq̄tur de ritu cōuersandi inter homies nō de ritu ꝑ ūm colendi.

Lectio quarta.

Eruus vocat⁹ es nō sit tibi cure. Sz
ſ et si potes fieri liber: magis vtere.
Qui eiī in dño vocat⁹ est seruus il:
bert⁹ est dñi. Simil⁹ q̄ liber vocat⁹ est: seru⁹ est xp̄i. Precio empti estis. nolite fieri seru i hoīum. Unusq̄sq; ergo in quo vocat⁹ est fra ter in hoc ꝑmaneat apud deum.

Supius oīdit ꝙ si infidelis ꝑiūr nō discedat fidelis debz patiēter cōmanere. Scdo ꝓmanentiā i statu ꝓprie vocatiōis. Ter tio exēplū in ritu ꝓuersationis hic. Quarto allegat exē pluz in statu ꝓditionis. Ubi ꝑmo ipm exēplū ponit. Se cūdo rōz exēpli subdit ibi. Qui eiī ī dño ꝛc Tertio ex h⁹ regulā gñalez ꝓcludit ibi. Unusq̄sq; ergo ꝛc. In ꝑma pri mo ꝓponit in alią statū seruilē. Scdo supponit libertatis possibilitatē ibi. Sz ꝛ si potes ꝛc. Tertio hoꝝ ꝑeminētiā ad salutē ibi. Magis vtere. Dicit ergo seru⁹ ꝛc. q. d. vnusq̄sq; in q̄ vocatione vocat⁹ est in ea ꝓmaneat. Uerbi gra seru⁹ vocat⁹ es ad fidē. s. xp̄i nō sit tibi cure. vt. s. velis ꝑ uitutē effugere. Un honestiū fuū phylemonis q̄ ad eum ꝓfugerat cū ꝑcib⁹ remittit ad dīm vt ꝑz in epla ad phy lem. Sz potiꝰ si potes fieri liber maneas in fuitute qz cā ē humilitatis. Et sicut ait ābrosi⁹. q̄to q̄s despectior est in h⁹ seculo. ꝓpter dīs. tāto magis exaltabit in futuro. Hrego. q̄to q̄s deo ꝑciosior tāto ꝓpter eū viliōz. Boeci⁹ cū omis fortuna timēda sit. magis tñ ꝑspera q̄ aduersa. ¶ Deinde cū dicit. Qui eiī ī dño vocat⁹ ē ꝛc. Hic subdit rōm exēpli Et ꝓmo pōt rōnez exēpli ex pte seruoꝝ. Scdo ex pte liberoꝝ ibi. Simil⁹ q̄ liber est ꝛc. ꝛ est rō talis ī gñali. Ser uitus ꝛ libertas sūt in dño ad salutē. sz solū debem⁹ eē sol liciti de ptinētib⁹ ad salutē. ergo ꝑ indīnti debet esse no bis fuit⁹ ꝛ libertas. Dicit ergo. Qui eiī in dño. q. d. et vere nō debes curare. ꝛ eiī ꝑ qz q̄ in dño. i. in fide dñi vo cat⁹ est fu⁹ fuiture corꝑali libert⁹ est dñi. qz. s. a dño ma numissus liber ē libertate spuali. Est aūt libert⁹ a fuiture liberat⁹ ꝛ talis a fuitute pcī a dño est liberat⁹. iō dñi lib tus. Jo. 8. Si filꝰ vos liberauerit vere liberi eritꝭ. ¶ De inde cū dicit. Simil⁹ q̄ liber vocat⁹ est ꝛc. hic ponit rōm ex pte liberoꝝ Ubi ꝓmo tāgit in liberis cū fuis debitā fuitutē. Scdo fuitutis rōm ibi. Precio empti. Tertio ex

uitutis obligationē ibi. Nolite ꝛc. Dicit ergo similr et q̄ liber vocat⁹ est libertate corpali fu⁹ est xp̄i: fuit ue spūali Ro. ꝓmo. Paul⁹ fu⁹ xp̄i ihu ꝛc. qz siue fu⁹ siue liber omnes tñ fui. ꝛ hoc iustū est qz p̄cio empti est⁊. Hoc dz qz p̄cio inestimabili sāguine xp̄i. 1ᶜ pe. 1ᵒ. Nō corruptibilib⁹ auro vel argēto redēpti estis ve vr̄a vana cōuersatione ꝛc. Et qz tāto p̄cio empti est⁊ nolite fieri fui hoīuz postponēdo fuicūq; dei ꝛ vos hūanis superstitionib⁹ occupādo. hō est faciebāt isti. 3. ꝓmo. Ego sum paul. ego abi appollo. vn⁹ quisq; ergo ꝛ circūcisus ꝛ ꝓputiat⁹ fu⁹ ꝛ liber in q̄ statu vocat⁹ est frater. i. fidelis i hoc ꝓmaneat apud deū. s. obsuādo diuina mādata. Qui em̄ pseuerauerit usq; in finez hic salu⁹ erit. Mat. 24. Ergo si cōiugat⁹ vocatus est ad fidem maneat cōiugatus seruando fidem.

Lectio quinta.

D Evirginib⁹ aūt ꝓceptū dñi nō hē: ꝓsiliū aūt do tanq̄ miam cōsecutus a deo vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonū esse ꝓpter instātez necessitatē. qm̄ bonū est homini sic esse. Alligatus es vxori: noli q̄rere resolutionē. Solut⁹ es ab vxore. noli querere vxorē. Si aūt acceperis vxorez nō peccasti. ꝛ si nupserit virgo nō peccauit. Tribulationē tñ carnis habebūt huiusmōi Ego autem vobis parco.

A ꝓncipio hui⁹ capituli egit de mr̄ionio: hic incipit ps scda in qua agit de virginitate. Ubi ꝓmo agit de virginib⁹ Scdo de virginū custodib⁹ ibi. Si q̄s aut turpē se videri existimat ꝛc. In ꝓma ꝓmo ponit virginib⁹ ꝓmanēdi in virginitate ꝓsiliū. Scdo nubentib⁹ dat bene viuēdi moduz ibi. Ihoc itaq; dico frēs ꝛc. Tertio ondit q magis expedit seruare ꝓtinētie ꝓpositū ibi. Volo aūt vos sine solicitudine esse ꝛc. In ꝓma ꝓte virginitatē cōsulit ꝛ laudat. Scdo matrimoniū tractū cōcedit ꝛ ap̄bat ibi. Alligat⁹ es vxori ꝛc. Tertio mr̄ionium ꝓtrahendū defendit ꝛ a petō excusat ibi. Si aūt accepis vxorez ꝛc. In ꝓma dicit duo de virginitate. Primo q nō est fuanda ex ꝓcepto. Scdo q est fuanda ex ꝓsilio ibi. Cōsiliuz aūt do. Ubi ponit duplicē rōm q̄re istud ꝓsiliuz est seruandū. Pria est cōsiliaris auctoritas. Scdo rei cōsulte dignitas ibi. Existimo ergo hoc bonū. Dicit ergo de virginib⁹ ꝛc. q. d. de cōiugat⁹ nō sepandis ꝓceptū dei est. de virginibus aute ꝓceptū dei nō habeo. vr. s. cōtineāt vel vt nubāt. Qđ em̄ de hoc dixit dñs Mat. 19. dixit consulendo. Qui pōt intā capere capiat. Virginitas aūt fm aug. res est nō ꝓcepti. suaderi potest impari nō pōt. Cōsiliuz autē do. s. de cōtinēdo. cōsilium mihi a spū sancto inspiratū. Tobie. 4. Cōsiliuz semp a sapiēte pquire. Cōsiliuz in⁹ do. ꝛ hoc tanq̄ ꝓsequutus a dño miam. i. aptatum mihi mirificozditer ꝓcessum. Consecut⁹ in⁹ ad hoc vt sim fidelis in dispēsatione mihi credita. Hn credendū est mihi in cōsiliis. Luc. 12. Quis putas est fidelis fu⁹. Haymo q̄z ei mādatuz fuit vt esset fidelis ꝓsilator nō debuit cōsiliuz indigētib⁹ abscōdere. ꝛ est argumentū q̄ est acḧscendū cōsilio ꝓlati. Deinde, cuz dicit. Existimo ergo ꝛc. hic tangit dignitas ei⁹ qđ ꝓsiliū ꝛ hec duplex. Una qz expediēs bonū. scda qz honestū ibi. Hn̄ bonuz est ꝛc. Dicit ergo existimo ꝛc. q. d. qz fidelis ꝓsiliarius suz existimo ergo hoc bonū esse. s. manere in virginitate. ꝛ hoc ꝓpter instantē necessitatē cōiuguz. s. vitā dam qz multe necessitates instāt. Und dicunt esse i mola Luc. 17. Und vulgariter dicit q matrimoniū habet magnuz os. existimo in⁹ ꝛ vere qz bonū est homi sic esse. s. i virginitate. Bonū scz honestū ꝓpter puritatē. delectabile ꝓpter libertatē. vtile ꝓpter mercedē qz ei debet aurea la ꝛ fructꝰ cēsimus. Luc. 8. Aug. in glo. Supgreditur virginitas additionē hūane nature p quā homes angelis assimilātur. Maior tñ victoria virginuz q̄ angelor. Angeli em̄ sine carne viuūt. Virgines aūt in carne triūphāt. Deinde cū dicit. Alligat⁹ es vxori ꝛc. hic mr̄ionium ꝓtractuz cōcedit ꝛ ap̄bat. Ubi ꝓmo dicit q cōiugat⁹ nō debet q̄rere diuortiū. Scdo cōsulit q solut⁹ nō querat cōiugium ibi. Solut⁹ es ab vxore ꝛc. Dicit ergo Alligat⁹ ꝛc. q. d. licet cōtinere sit bonū. tñ alligat⁹ es vxori noli q̄rere solutionem maxie si bona est. Ecc. 7. Noli discedere a muliere sensata. Et dicit alligat⁹ quasi duplici vinculo ligatus scz ꝓsensu q matrimoniū initiatūr ꝛ copula carnali p mr̄imoniū ꝓsumatū. Si em̄ tñ vno vinculo scz solo cōsensu ligatus esset posset q̄rere solutionē scz intrādo religionem. Solut⁹ es ab vxore noli q̄rere vxorem si potes ꝓtinere q sicut dicunt apli. Mat. 19. Si ita est cā hois cū vxore nō expedit nubere. Deinde cū dicit. Si autez accepis ꝛc. hic excusat matrimoniū cōtrahendū a petō. Ubi ꝓmo ondit q matrimoniū pōt cōtrahi sine petō. Scdo q leuius est esse sine ꝓiugio ibi. Tribulationē tñ ꝛc. In ꝓma ꝓmittit veritatē de nō virgine. Scdo de virgine ibi. Et si nupserit ꝛc. Dicit ergo. si autē solut⁹ es noli q̄rere vxorē. Si aūt accepis vxorē scz bono fine nō ad expletionē libidinis nō peccasti. hic est argumentū euidēs cōtra hereticos qui cōtemnūt matrimoniū de q̄bus. 1ᶜ. thy. 4. Prohibentes nubere. ꝛ similr si nupserit virgo nō virgo deo dicta. qz fm Hero. vouentib⁹ virginitatē nō solū nubere. sed etiā velle nubere petm̄ ē. Nō peccauit. s. nubēdo. alioqn peccasset beata virgo cū despōsata esset Ioseph. Tribulationem tñ carnis habebūt huiusmōi. s. cōiugati id est afflictionem̄ ꝓ reb⁹ necessarijs ꝓcurādis ꝛ sibi ꝛ filijs suis ꝛ alijs. Und leui⁹ est esse sine cōiugio. Ego aūt vobis parco quasi dicat cōsulo euitare cōiugiuz qđ tñ ꝓcedo ꝓcendo firmitati vr̄e. Vel sic. Ego aūt vobis ꝓco in hoc q cōsulo cauere tribulationes carnis. Notandū est hic q sancta virginitas magnū bonum est ꝓpter multa. ꝓmo qz carnis mūdicias ꝓseruat. Apoc. 14. Hi sunt q cuz mulieribus nō sunt coinq̄nati virgines em̄ sunt ꝛc. sicut bonū est sal q cō seruat carnē a corruptione. Scdo qz alaz decorat ꝛ ornat Unde frequēter in scriptura iungit virginitas ꝓ sepulchra. sap. 4. O q̄ pulcra est casta generatio cū claritate. cant. 4. Tota pulcra es amica. Tertio qz āgelis celi assimilat. sic dicit hic glo. Et mat. 22. In resurrectione neq; nubēt neq; nubent sed erūt sicut āgeli dei Hero. In carne ꝓter carnē viuere ꝛc. Quarto qz rpo despōsat. 2ᶜ. cor. 11. Despōdi em̄ vos vni viro virginez castā exhibere xpo. Quito quia iungit ꝛ ap̄ primat. pō. Adducenk regi virgines post eam sap. 6. Incorruptio facit ꝓximū deo. Je. 3. Dux virginitatis mee tu es. Sexto qz ceteris statib⁹ ꝓponderat. Ecc. 26. Nō est digna pōderatio alie cōtinēt⁊ infra eodē. Qui mr̄ionio iungit virginez bñfacit. ꝛ qui nō iūgit melius facit. Septimo qz odorē bone fame spirat. Luc. 1ᵒ. dicitur Et nomē virginis maria. cant. 2. Sicut liliū inter spinas: sic amica mea inter filias irlm. Octauo qz ad nuptias ceteras inuitat. Mat. 25. Que pate erāt intrauerūt cū eo ad nuptias. sed heu qz ad cōseruandū difficiles. Jō ecc. 42. Filia patris abscōdita est ꝛc. Et hoc qz dyabol⁹ suggerit ꝛtrariū: corruptio inclinat ad actuz: pulcritudo allicit ad consensum.

Lectio sexta.

O c itaq; dico frēs. Tēpus breue est **R**eliquuz est: vt ꝛ q̄ habent vxores: tanq̄ nō habentes sint. ꝛ q̄ flent tāq̄ nō flentes. ꝛ q̄ gaudēt tanq̄ nō gaudētes. ꝛ qui emūt: tanq̄ nō possidētes. ꝛ q̄ vtunk hoc mūdo. tanq̄ non vtank. Preterit em̄ figura huius mundi.

Hec est scda ps vbi nubētibus siue nuptis ondit bene viuendi modū: docēs ꝓmo qualr vtank vxorib⁹. Scdo qualiter fortune casib⁹ siue euentib⁹ ibi. Et qui flēt ꝛc. Tertio qualr mundi reb⁹ siue possessionib⁹ ibi. Et qui emunt ꝛc. Quarto subdit rōm in hijs monitionib⁹ ibi. Preterit em̄ figura. In ꝓma iplicat tria. s. auctoritatē cōsiliarij hoc itaq; dico ꝛc. necessitatē cōsulēdi. Tēpus breue est. ꝛc. formā cōsilij. Reliquuz est ꝛc. Dicit ergo hoc ita qz q̄ si dicat qz nō est pctm̄ nubere hoc itaq; dico o frēs si cōiugij tēp⁹ breue est q. d. nō gnatione carnali ꝓpagādus est pplus dei scz regnatione spūali colligēdus fm glo. ꝛ qz tēpus breue est reliquū est. i. hoc solū restat agendū vt q̄ habēt vxores sint tanq̄ nō habites: studēdo seruitio dei nō aut tē opi carnali debitū. s. exigēdo. Hn̄ dz tm̄ tāq̄ nō habites nō dicit tāq̄ nō habiti sic erāt antiq̄ pres pp qđ dicit aug. q celibat⁹ Johānis nō ꝓferē cōiugio abrae scz hodie faciūt ecōuerso qz q̄ nō hāt sūt tāq̄ habites. Est aūt notandū q tā q̄ nō hās vxorē est q̄ vel vxori debitū reddit nec exigit vl ꝓpē infirmitatē vxorē ducit dolēs q sine ea esse neqt. Vl pari affectu continentiā custodit. Vl cā gnande ꝓlis ad cultū dei vxorē ꝓpriā cognoscit. Et qui flēt ꝓ casib⁹ piugij vel ꝓ aliqua tristicia secḳ sint nō flētes cōsolati. s. spe ap̄ ꝓpinquātis boni futuri. puer. 12. Nō contristabit iustuz quicqd ei acciderit. Et q̄ gaudēt ꝓ aliqua ꝓsperitate seculi. tanq̄ nō gaudētes scz tanq̄ in timore exītes iminentis mali ꝛ periculi. ecc. 11. In die bonoꝛ ne imemor sis malorꝛ Deinde cū dicit. Et q̄ emūt. Hic ondit q̄liter vtank mūdi reb⁹ siue possessionib⁹. ꝛ ꝓmo qualr vti debeāt acḳrendis. Scdo qualr acḳsitis ibi. Et q̄ vtunt ꝛc. Dicit ergo q̄ emūt tanq̄ nō possidētes. i. post hec terrena nō sedētes scz supple nō apponēdo cor reb⁹ pitur⁊. pō. Diuitie si affluāt nolite cor apponere. Eze. 7. Qui emit nō letet ꝛ q̄ vēdit nō lugeat. Et vt vlr cōsilia q̄ vtunk hoc mūdo. i. reb⁹ mūdanis nō dico fruunk vt mali q̄ de eis malū faciūt finē qui dicūt sap. 2. Fruamur bois q̄ sūt. i. pītib⁹. Scz q̄ vtuntur eis ad finē debitū referēdo: sint tanq̄ nō vtank. i. nō adhereant eis nimia delectatiōe. 1ᶜ. thy. 6. Hōtes alimēta et q̄ bus tegamur hijs ꝓtenti sim⁹. Dexter actū ergo ꝓiugalē ponit ꝗtuor dr̄itias actuū circa sollicitudinē mūdanoruz scz flere. gaudere. emere. vti. Duo ꝓmi ptinēt ad affectuz. duo alij ad effectū. Ex hūana ro sollicitudie gnatur duplex effect⁹. s. emēdi respectu hnd⁊. ꝛ vtendi respectu hitoꝛ ꝛ fm hoc ponit aplus cōsiliū ꝛ pantie in hijs ꝗtuor actib⁹. Deinde cum dicit. Preterit em̄ figura ꝛc. Hic subdit rōm ꝓdictaꝛ monitionū q̄ talis est. Trāsitoria sūt reputāda qsi nō sint: scz talia sunt mūdana pitura ergo qsi nō sint sūt reputāda. ꝛ hoc ē q̄ dicit. q̄ iō mūdana qsi nō sunt estimāda sunt qz ꝓterit figura. i. exteriοr pulcritudo vel qđ est ibi facile ꝓueniēs statui fragilitatis. Trāsibūt em̄ qsi tales mortales ꝛ fmanebit imortales. Jō trāsibit mūdus ꝛ cōcupia ei⁹. Omia notāda qz figura nō substātia mūdi nō padisi. ꝓterit nō sistit. Hic q̄ritur sup illo qđ potes fieri liber glo. Quāto qs ꝓ deū despectioꝛ est i hoc seculo tāto magis exaltabit in futuro. Cōtra ergo magis exaltabit bon⁹ subdit ꝓ bon⁹ plat⁹. Rndeo glo. intelligenda est ceteris paribꝰ. Item sup illud vnusqsq; in quo vocat⁹ est. glo. statu. Cōtra ergo q̄ vocatus est in statu seculari nō debet intrare religionē. Rndeo aplus loquit ꝺ statibus ꝓmouentib⁹ ad salutē nō de impedientibus. Jtē sup illud. Existimo hoc bonū esse glo. Maioꝛ est victoria virginum ꝓ angelorꝛ. Cōtra ergo maioꝛ corona. ergo homines erūt maiores angelis nō solū equales. Rndeo maioꝛ erē siue. i. multiplicatiue qz hāt aureolā nō solū aureaz Jtē sup illud bonū est hoī sic esse glo. in virginitate. Contra gen. ꝓmo. Crescite ꝛ multiplicami. Virginitas aūt ptria est huic ꝓcepto. Be⁹ Illud ꝓceptū nō est ꝓceptū ꝛ datum usq; ad tēp⁹ sufficiētis multiplicationis hūani gneris Jtē sup illud. Qui hāt vxores glo. Beatioꝛ piugia iudicāda sunt q̄ ple cōcepta pari cōsensu cōtinentiā fuare potuerūt. Cōtra vnūquodq; tāto beati⁹ est quāto magis cōuenit fini suo. finis aūt cōiugij est gnatio ꝓlis. Rndeo expone cōiugia. i. cōiuges. Vl dicendū est q̄ ille nō est vltim⁹ finis cōiugij ſz adimpletio nūeri electoꝛ q̄ citi⁹ impleret si oēs cōtinerēt. Jte sup illud. ꝓterit figura huius mūdi. glo. In iudicio mūdanoꝛ ignis flagratione huius mūdi ꝓbit nō ꝓbia ſz figura. Cōtra. 2ᶜ. pe. 3. Per quē celi magno impetu trāsient. Rndeo. Ille trāsit⁊ illa solutio accidētalis ē nō substātial. i. fm q̄litatē nō fm ſbam.

Lectio septima.

V Olo aūt vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est: sollicit⁹ est q̄ dñi sunt: quō placeat deo. Qui aūt cum vxore est: sollicit⁹ est q̄ sunt mūdi quō placeat vxori: ꝛ diuisus est. Et mulier innupta et virgo cogitat q̄ dñi sunt: vt sit sancta corpore ꝛ spū. Que aūt nupta est cogitat que sūt mundi quō placeat viro. Porro hoc ad vtilitatem vestrā dico: nō vt laqueū vobis iniciam sed id qđ honestū est ꝛ qđ facultatez ꝓbeat sine impedimēto dñm obsecrandi.

Supius dedit ꝓmo virginib⁹ ꝓsiliū ptinēdi. Scdo nubētib⁹ documētū bñ viuēdi hic. Tertio ondit q magis expedit tps ptinēdi. Et b⁹ ondit ptio rōe maioris trāquillitatis. Scdo rōe maioris scitatis ibi. Et mulier inupta ꝛc. Tertio rōe maioris vtilitatis ibi. Porro hoc ad vtilitatē vr̄az ꝛc. Pria rō tal⁊ est. Trāquillitas i amore sui⁹ q̄ ferēda ē sollicitudini mūdanoꝛ. ſz ptinētes hāt trāquillitatē. piugati sollicitudinē mūdi. ergo stat⁊ ptinētiuz pferēd⁹ est statui piugatoꝛ. Porro ergo dehortat sollicitudinem mūdi. Scdo subdit q ptinentes nō sūt solliciti nisi hijs q̄ sūt dei ibi. Qm̄ q̄ sine vxore ꝛc. Tertio ondit q cōiugatos oportet eē sollicitos in hijs q̄ sūt mūdi ibi. Qui aūt cū vxore ꝛc. Dicit ergo volo aūt. q. d. Si nubit⁊ pdicta facere ꝓsulo. sed magis volo vos eē sine sollicitudie rei vxorie. phil. 4. Nihil solliciti sit⁊. Hora q̄ dehortat nos scriptura a sollicitudine triplici. s. circa mulierē vt ꝺ. Volo vos sine sollicitudie eē. Circa vērē. mat. 6. Ne solliciti sit⁊ alie vr̄e ꝛc. Circa bursā. puer. 11. Expectatio sollicitoꝛ pibit. Et recte hoc volo qz q̄ sine vxore est sollicit⁹ est q. dñi sūt vt cōplaceat ei. Nō ei ꝺz excusatiōe illoꝛ q̄ dicūt. Luc. 14. Uxorē duxi ꝛ nō possū venire. Sollicitudo ē q̄. s. quō placeat ꝺo interioꝛi. s. pulcritudie sua. Felix cuius votū ē vxorē fugere: cui⁹ sollicitudo est dño fuire cuius intētio est ꝺo placere. Deide cū dicit. Qui aūt cuz vxorē ē ꝛc. Hic ondit quō ꝓiugatos oz eē sollicitos i hijs q̄ sūt mūdi. vbi iplicanē q̄tuoꝛ gnia. Porro viculū ꝓiugale ibi. Qui cū vxorē. studiū mūdiale ibi. Sollicit⁹ ē Sb iectō vxoꝛi ibi. quō placeat. Opis diuisio ibi. Et diuisꝰ ē Dicit ergo q̄ aūt cū vxore est. s. in mr̄imonio sollicitus est q̄ sūt mūdi. i. de regimīe familie ꝛ huiusmōi. Hn̄ Jacob acceptis vxoribꝰ ait gen. 30. Justū est aliqn̄ puideā domui mee. i. sollicit⁊ ſz quō placeā vxori. Et hoc fine pōt se licite ornare. Hā fm glo. Magna amaritudo in domo est vxoꝛ tristis ꝛ talis diuisus ē nō natura ſz actu. s. diuisiōe officij nō intētionis ꝓncipalis. Hn̄ glo. ꝓtim fuit deo. ꝓtim mūdo. Deide cū dicit. Et mulier inupta ꝛc. Hic ponit scda rō ꝓbās q magis expedit fuare ꝓpositum ptinētie

ꝯ nubere. rõe maioris scitatis. ⁊ est rõ sua tal'. Cõtinens studet scitati ⁊ diuitati ⁊ amori dei. nupta ℞o mũdo. ergo illa ꝑferẽda est isti. ℙrio ergo tãgit studiũ innupte ꝙ cogitat totaliꝫ placere deo. Scõo studiũ nupte qz cogitat ꝑtim placere mũdo ibi. Que aũt nupta est. Jn ꝓia ꝓpliꝯcat tria. s. ⁊tinentiũ statũ cogitatũ. ⁊ fructũ. Statũ honestum qz innupta ℞go: cogitatuz rectũ. qui cogitat que dñi sunt. multiplicatũ fructuz. qz vt sit sancta ⁊c. Dicit ergo Et similr̃ mulier innupta id est vidua ⁊ ℞go cogitat. id est maiorẽ habet facultatẽ cogitãdi ꝙ dñi sunt id est spiritualia ⁊ eterna. Cogitat inꝯ vt sit sancta magis ꝯ nupte. Multe em̃ nupte sunt sancte. Aug. ℞pliorez nõ nupta rum ⁊ in corpe ⁊ in spũ sanctificationẽ intelligi voluit. nõ tñ nuptas oĩno sanctificatiõe ꝓuauit. Sãcta inꝯ corpore id est corꝑabilꝫ actionibꝫ. ⁊ spũ id est spũalibꝫ actionibus. Vel sancta corꝑe ꝓtra vitia carnalia ⁊ spũ cõtra spũalia. ¶ Deinde cũ dicit. Que autẽ nupta est. Ibi tangit sollicitudinez nuptaꝝ. vbi implicat tria. ℙrio ꝓiugium. Scõo sollicitudinẽ ibi. Cogitat ꝙ ⁊c. Tertio cõiugij stu diũ ibi. Quomõ placeat ⁊c. Dicit ergo. ꝙ autẽ nupta est cogitat ꝙ mundi sunt ꝫz de cura filioꝝ ve regimĩe domꝰ et huiusmõi. Vñ pentes monuerunt sarã honozare socrũ: diligere maritu̇z gubernare domũ ⁊c. Thobie. 10. Cogitat inꝯ quo placeat viro. vnde hoc fine ornãtes se nõ peccant: verũtamẽ magꝭ debẽt studere ei placere ornatu morum ꝯ vestimẽtoꝝ. ⁊c. thy. 3. Mulieres in habitu ornatu ornãtes se nõ in tortis crinibꝫ auro ⁊c. ¶ Deinde cũ dicit ℙozro hoc ad vtilitatẽ ⁊c. Ibi allegat tertiã rõm ꝫz malozem vtilitatẽ. Et est rõ talis. Illud qđ est vtilꝰ magis expedit. sed ⁊tinere est vtilꝰ ꝯ nubere. ergo magis expedit eligere continentiã ꝯ nuptias. ℙrimo ergo ondit ꝙ vtile est ⁊tinere. Scõo ꝙ honestũ est ibi. Sz id qđ est honestum ⁊c. Tertio ꝙ facile ibi. Et qđ facilatẽ ⁊c. Dicit ergo porro ⁊c. q. d. ꝓulo nõ nubere. porro hoc ad vtilitatem vr̃am maiorez ꝫz dico. vt expediti⁹ deo ℞uiatis quia sic mortificaꝫ caro ꝙ est inimica spũs. Aug. sicut inimicus occisus nõ facit tibi iniuriã. sic caro mortificata nõ turbat animã. Dico inꝯ nõ vt laqueũ fornicationis ꝫcs incõtinẽtibus vobis iniꝺiã aliquid difficile sup hoc faciendo. immo potius laqueus ponerẽ si ꝓuleret nubere qz de muliere dicit Ecc. 7. Q laqueus venatoꝝ est sed potiꝰ intendens inducere oĩs ad id qđ honestũ est ꝫz ad sanctitatez corꝑis ⁊ anime nõ qz cõiugalis status nõ sit honestꝰ ꝫ qz minus honestꝰ. Aug. Rõ matrimoniũ turpe esse mõstrauit sed quod honestius erat generalis honesti nomine cõmendauit ⁊ monens ad illud quod facultatem prebeat alicui obseruandi se in dño id est ad seruitiũ dñi ⁊ hoc sine impedimẽto qđ est in ꝓiugio. 2ª. coz. 11. Despondi vos vni viro ℞ginem castã exhibere xp̃o. Vere eligendus est status cõtinentie vbi maius cõmodum: qz hoc ad vtilitatem: vbi minus ꝓiculum: qz nõ vt laqueum. maioz honestas: qz id quod honestum liberioz facultas seruiendi deo qz facultatem prebet ⁊c. Notandum est hic ꝙ multiplex solicitudo est bona. ℙrima prelationis sicut nauta solicitus est de regimine nauis pater de filijs. Ro. 12. Qui ꝑest in sollicitudine. Scda predicationis sicut pedagogus sollicitus est de puero: doctor de discipulis. pª. thes. 2º. Fiduciam habuim⁹ loqui ad vos verbuz dei in multa sollicitudine. Tertia discretionis sicut amicus verus solicitus est de cõseruatione amoris ephe. 4. Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis ⁊c. Quarta cõpassionis sicut vir misericoꝝ sollicitꝰ est ꝺ egenis ⁊ afflictis. iª. thi. 1º. Cum venisset romã solicite me quesiuit ⁊ inuenit Quinta deuotionis sicut seruus solicitus est de placẽdo dño: religiosus deo. Mich. sexto. Indicabo tibi o homo quid sit bonum. Et post Solicite ambulare cum deo tuo Sexta circũspectionis sicut ꝓspeculator de castro custodiendo. deut. 4. Custodite animas vestras solicite. Corpus enim cũ oꝛganis anima cuz potentijs quoddã castrũ est. Septima actionis sicut agricola solicitus est de opere perficiendo. Luc. 10. Martha martha solicita es. 2ª. thi. 2. Solicite cura teipsuz ꝓbabilẽ exhibere deo. Octaua ꝓuisionis sicut dispẽsatoꝛ de domo. mercatoꝛ ꝺ cõputo. paup ꝺ pane ꝙrendo. Ro. 12. Sollicitudĩe nõ pigri.

Lectio octaua.

J ꝺs aũt turpez se videri existimat sup ℞gine sua qsit supadulta ⁊ ita optet fieri qđ vult faciat. Nõ peccat si nubat. Nã ꝙ statuit in corde suo firmꝰ non hñs necessitatẽ. ptãtez aũt hñs sue volũtaꝛ. ⁊ hoc iudicauit i corde suo ꝼuare ℞ginitatez suã: bñ facit. Jgit ⁊ ꝙ mr̃ionio iũgit ℞ginez suã bñ facit. ⁊ ꝙ nõ iũgit melꝰ facit Mulier alligata est legi: qnto tpe vir eiꝰ viuit. Q si dormierit vir eiꝰ: liberata est a lege. Cui au tẽ vult nubat: tm̃ in dño. Beatioꝛ aũt erit si sic pmanserit scõm meũ ꝓsiliuz. Puto autez ꝙ ⁊ ego spiritũ dei habeam.

Supius egit de ℞ginibꝰ: hic agit de ℞ginũ custodibus. oñdẽs ꝑmo ꝙ licet eis ℞gines suas ꝓiugio copulare. Secũdo ꝙ nõ similr̃ nupt⁹ licet nisi post mortẽ viri cõtraher̃ ibi. Mulier alligata est ⁊c. Jn ꝓma ꝑmo oñdit ꝙ custos põt dare ℞ginẽ suã i ꝓiugio. Scõo ꝙ nõ peccat hº faciẽdo ꝺ ibi. Hº peccat. si nubat ⁊c. Tertio ꝙ etiã bñ facit fuã do ibi. Nã ꝙ statuit ⁊c. Quarto ꝙ licet vtrũq; sit bonũ tñ hoꝛ est melꝰ illo ibi. Jgit ⁊ ꝙ mr̃ionio ⁊c. Jn ꝓia ꝓmo ꝓpoñit in ℞gine etatẽ nubilẽ. Scõo volũtatẽ nubẽdi ibi Et ita optuit fieri ⁊c. Tertio dat nubẽdi licẽtiã ibi. Qđ vult faciat ⁊c. Dicit ergo si ꝺs aũt ⁊c. q. d. esse sine ꝓiugio honestiꝰ est ⁊ expediti⁹ Sed tñ si ꝺs turpẽ se videri existimat apud iudiciũ hoĩuz sup ℞gine sua timẽs ne corrũpatur eo ꝙ sit supadulta. i. vltra pubertatẽ ⁊ iã in ãtis nubilꝰ ⁊ ita oz fieri vt nubat qz nõ vult cõtinere: qđ vult virgo faciat custos. Ecc. 7. Trade filiã tuã ⁊ grãde opꝰ feci ⁊ hoĩ sensato da illã. Nec peccat custos si nubat ℞go. Hoc ideo dicit ꝼm glo. Ne et si ℞go nõ peccet custos vitiatur peccare. Augustinꝰ de bono ꝓiugali. Que se nõ cõtinet nubat. Que nõ cepit deliberet. Que egressa ẽ ꝓsueret. nulla aduersario det occasio ꝫ falsa retrahaẽ oblatio. ¶ Deinde cũ dicit. Qz ꝙ statuit ⁊c. Hic oñdit ꝙ custos ℞ginis bene facit eã in statu ℞ginali ꝼuando. vbi implicaꝫ quadruplex ꝓditio ad hº expediẽs. ℙria ꝙ custos firmꝰ sit in ꝓpositio eã ℞ginez custodiẽdi. Scda ꝙ nõ timeat de casu ℞ginali ibi. Nõ hñs necessitatẽ ⁊c Tertia ꝙ cognoscat in ℞gine ꝓpositũ ꝓtinẽdi ibi. Potestatẽ autem hñs ⁊c. Quarta ꝙ hoc faciat ex deliberatiõe ibi. Et hoc iudicauit. Dicit ergo. nã ꝙ statuit ⁊c. q. d. ideo aũt dico ꝙ nõ peccat ꝙ tradit ℞ginez. naz de alio ꝙ ꝼuat eã patz ꝙ bene faciat. Nã ꝙ ꝼuat in corde suo ꝼuare ℞ginem suaz firmus in ꝓposito suo nõ curãs sobolẽ vl̃ aliud huiusmõi nõ hñs ne cessitatẽ tradẽdi eã cũ ℞go velit cõtinere. ptãtem aũt hñs ꝼm alũne ⁊tinentiã voluntaꝛ sue ꝓficiẽde. ⁊ hoc iudicauit in corde suo. i. ex iudicio rõnis nõ ex leuitate mẽtis discernit esse bonũ. iª. thy. 5. Sine ꝓiudicio nihil facias. iudicauit inꝯ ꝼuare virginẽ suaz. Ambrosius Nõ ingerens ei fomitem nuptiaꝝ. Ecc. 7. Filie tibi sunt serua corpus illarum. Qui facit inquam sic bene facit. ¶ Deiñ cũ dic. Jgit ⁊ ꝙ mr̃imonio ⁊c. hic oñdit ꝙ ꝛ vtrũ ꝙ sit bonũ. tñ ℞ginitas ẽ melioꝛ mr̃imonio. Ibi ꝑ apꝓbat statũ ꝓiugalẽ. Scõo ꝓponit statũ ℞ginalẽ ibi. Qui ũ iũgit ⁊c. Dic ꝙ. Jgit ⁊ ꝙ ⁊c. q. d. qz oportet fieri vt dixim⁹ Jgit ⁊ qui mr̃imonio iungit virginem bene facit. quia licitum est qđ facit. ⁊ ꝙ non iungit cũ virgo acꝙescat continere melius facit. Sic. melius facit ꝙ apud deũ meritũ suuz collocat ⁊ a sollicitudine liberat eaz. Melius em̃ est qđ licet ⁊ expedit. ꝯ qđ licet ⁊ non expedit. Dic em̃ bene vtitur malo: ibi vero bene vtit bono. Bene vtit ꝺs bono cõtinentiam dedicans deo. Male vtit ꝺs bono cõtinentiaz dedicans idolo. Male vtit ꝺs malo concupiam relaxans adulterio. bene vtit malo cõcupiam restringens cõubio. Bonũ est puditicia cõiugalis. sed melius est cõtinẽtia virginalis vel vidualis ꝼm glo. ¶ Deinde cũ dicit. Mulier alligata est legi ⁊c. hic ostendit ꝙ non similr̃ coniugata nisi viro mortuo potest contrahere. Ubi primo ostendit ꝙ cõiugata non potest nubere viro viuẽte. Secundo ꝙ viro mortuo põt alij nubere ibi. Q si dormierit ⁊c. Tertio ꝙ melꝰ est illi ⁊tinere ibi. Beatioꝛ aũt erit ⁊c. Quarto ꝙ debet consilio eius credere ibi. Puto aũt ꝙ ⁊ ego ⁊c. Dicit ꝯ. mulier alligata est ⁊c. ꝙsi dicat. Qui non iungit virginẽ suã melius facit. Et vere melius. qz mulier alligata est ⁊c. Vel sic virgo ꝙcũq; tempore põt nubere ꝫ vxorata nõ. qz mulier alligata est legi ita vt non possit nubere alteri quanto tpe vir eius viuit Ro. 7. Que aũt sub viro est mulier viuente viro alligata est lege viri. ¶ Deinde cum dicit. Q si dormierit somno mortis. de q̃ dormitione Jo. 11. Lazarus amicꝰ noster dormit. Uir eius ⁊c. Aug. Nõ dicit ꝑmus. ꝛcdus. vel tertius. vel quartꝰ. vel ꝙsq; licz. Nec nobis diffiniendũ est qđ non diffinit aplus. Vñ nec vllas nuptias debeo damnare nec eis verecundiã numerositatis afferre. Si dormierit inꝯ liberata est a lege viri vnde ꝓmittit ei nubere. Ibine patet ꝙ resurgẽti nõ tenet copulari: sed cui vult nubat. Jnuite em̃ nuptie solent habere malos ꝓuentus. Ideo ꝺ Heñ. 24. Vocemꝰ puellã ⁊ queramꝰ volũtatẽ ei⁹. Rubat inꝯ tm̃ in dño. i. viro sue religionis naz in dispari cultu ꝓhibitũ ẽ in lege matrimoniũ deut. 7. Per hanc licentiã apli reuocate sunt oĩs pene ⁊ infamie. ꝙ fm leges infligebant olim mulieri. secundo nubenti infra tempus luctus ꝫz vltra ãnũ. Ergo in nuptijs exigiꝯ ꝑsonaꝝ legitimitas vnde dicit liberata ẽ. Cõsensus libertas. Unde addit Cui vult nubat. Cultus paritas. Vñ subdit. Tm̃ in dño. ¶ Deinde cũ dicit. Beatioꝛ aũt erit ⁊c. Hic oñdit ꝙ melius est illi ⁊tinere ꝯ nubere dicens. ꝯuis liceat ei nubere tñ beatioꝛ erit si sic pmanserit ꝫz innupta. Et hoc est cõsiliũ meũ supza eodẽ datum habebit em̃ fructuz ꝛagisimũ qui debetur viduis Mat. 13. Augustinus. satis ostendit beatam esse post mortez viri. ⁊ secundo nubentem. sed beatioꝛ ẽ nõ nubens. ¶ Deinde cum dicit. Puto autez ꝙ ⁊ ego ⁊c. Hic vltimo ostẽdit ꝙ debent consilio eius credere quia inspirante spiritu sancto hoc consulit. Et hoc est qđ dicit. Puto autez ⁊c. quasi dicat. faciendum est scõm consilium meum quia puto ꝙ ⁊ ego sicut ceteri apostoli spiritum dei habeã. Ro. 8. Sed ⁊ nosipsi ꝓimitias spiritus habentes ⁊c. Hoc ergo consilium debet impleri ⁊ ꝓpter fructum sequentem quia beatioꝛ erit ⁊ ꝓpter consulentis autoꝛitatez. quia scõm consilium meum. ⁊ ꝓpter spiritum dei inspirantẽ. quia puto ⁊c. Ibi queritur super illo verbo. Uolo vos sine sollicitudine esse. Contra. Ro. 12. Sollicitudine non pigri. Responsio. Ibi loquitur de sollicitudine spirituali hic de temporali. Item super illo diuisus est. Contra Osee. 10. Diuisũ ẽ coꝛ eoꝝ nũc interibũt. Rñsio. Ibi loquiꝯ de diuisiõe intẽtiõis ꝓncipalis ꝺ de diuisiõe actiõis Jtẽ glo. ibidẽ: partĩ fuit mũdo. Cõtra. Mat. 6. Nemo põt duob⁹ dñis ꝼuire. Rñsio. Aeruz est ita ꝙ eq̃liter seruiat vtriq; in eo ꝙ duo id est contrarij sunt. ¶ Jtez super illud. Mulier innupta cogitat que domini sunt: glosa nõ cogitat ne damnetur a deo. Cõtra. damnari potest vt patet in parabola de fatuis virginibꝰ. Responsio. non cogitat hoc solum. sed cum hoc etiam ne offendat sp̃onsum. ¶ Jtẽ super illud. Et sit sancta corꝑe ⁊ spiritu. glo. non potest fieri vt non sit sanctum corpus quo vtitur sanctificator spiritꝰ. Contra. spiritussanctus vsus est lingua cayphe non sancta. Jo. 11. Responsio. vtebat ea vt spiritus non vt sanctificatoꝛ. Item sed ad id quod honestum est. Contra. ergo matrimoniũ turpe. Responsio ꝼm glo. ℙo si tiuũ posuit ꝓ comparatiuo. ¶ Item super illud. Qui non iungit melius facit. glosa. hic scilicet in coniugio bene vtitur homo malo. Contra. cuius vsus bonus est ipsum quoq; bonuz est. Responsio. illud intelligitur de vsu rei per se scilicet ad quem ordinata est non per accidens scilicet ad quem ex prudentia vtentis ordinaꝫ. Item glo. ibidem. Melius est bene vti bono ꝙ bene vti malo. Contra. Hoc difficilius illo. Responsio. loquitur hic de malo vitij non supplicij. Item super illo verbo in glosa due ꝓmisse. Contra. ergo due nuptie non sunt a deo. Responsio. Non ex eo ꝙ due nisi ex consequenti. Item si dormierit vir quid dicẽdũ est si resuscitaꝫ? Reº. reqrit consensus nou⁹ ad hoc ꝙ sit mr̃imoniũ. Jtẽ sup illud. puto ꝙ spũm dei habeã. Cõtra. Ro. 8. Cert⁹ suz ꝙ neq; mors neq; vita ⁊c. Reº. ꝼm glo. ñ dic hoc dubitãdo ꝫ ꝙsi increpãdo.

Jncipit capitulũ octauũ.

E his aũt q̃ idolis sacrificanꝫ scimus. qz oẽs sciam habemus. Scia inflat. Charitas vero edificat. Si ꝺs aũt se existimat scire aliquid: nondũ cognouit quẽadmodũ oporte at eum scire. Si quis aũt diligit deũ hic cognitus est ab eo. De escis aũt que idolis imolanꝫ scimꝰ qz nihil est idolum in mundo. ⁊ ꝙ nullꝰ deus nisi vnus. Nã ⁊ sunt qui dicanꝫ dij: siue in celo siue in terra. siquidẽ sunt dij multi ⁊ domini multi: nobis tñ vnus deꝰ pater ex q̃ oñia: ⁊ nos in illo. ⁊ vnus dñs ieſus xp̃s ꝑ quẽ oĩa ⁊ nos ꝑ ipsum. Sed nõ in oĩbꝰ est scia. Quidam aũt cum conscientia vsq; nũc idoli quasi idolotitũ manducãt. ⁊ conscia ipsoꝝ cuz sit infirma polluiꝫ. Esca aũt nõ nos cõmendat deo. Neq; em̃ si manducauerimꝰ abundabimus neq; si nõ manducauerimꝰ: deficiemꝰ.

Excluso errore circa correctionẽ criminũ: ca. 5. et. 6. Jtez circa virginitatẽ ⁊ matrimoniũ. capº septimo: hic excludit errorem circa esum ⁊ abstinentiã ciboꝝ capº isto et. 9 et. 10. loquẽs de his que idolis imolabanꝫ a qbꝰ ꝙis in se licitis abstinere monet. ℙrimo allegando eis scandalũ infirmoꝝ ca. isto. Scõo exemplũ sui q̃ ꝓpt alios abstineꝫ a receptione sumptuũ licitoꝝ capº nono. Tertio exẽpluz pene iudeoꝝ post tanta beneficia dei in deserto ꝓtratoꝝ capº. 10. Ergo ꝓpter scandalũ ꝓximi exemplo apli ꝓpt timoꝛe suppliciꝫ debemꝰ abstinere a cibis aliqnãdo licitiꝫ. Jn ꝑmo oñdit ꝙ in se licita est comestio idolotitoꝝ. Secũdo monet nihilominꝰ abstinere ꝓpter scãdalũ frũm infirmoꝝ ibi. Uidete ne forte ⁊c. Jn prima ꝑmo ꝓponit ꝙ maioꝛes eoꝝ hñt sciam de idolotitis. Scõo ostendit ꝛez scientiã habẽt de eis ibi. De escis aũt q̃ idolis imolanꝫ ⁊c Tertio ꝙ quidã infirmi hac scientia carẽt ibi. Sz in omnibus nõ est scia ⁊c. Quarto ꝙ aliꝫ cozã eis idolotita edere nõ debẽt ibi. Esca aũt nos ñ cõmẽdat deo. Jn ꝑma ꝑº dicit ꝙ de idolotitꝫ sciaz hñt. Scõo ꝙ eã sine caritate inutiliter habent ibi. Scia aũt inflat ⁊c. Tertio oñdit a qbꝰ

habeat hec scientia insufficiēter ibi. Si quis aūt existimat Quarto a ꝗb⁹ sufficiēter ibi Si aūt ꝙs diligit ꝛc. Dicit ꝯ de hijs aūt ꝛc.q.o.ō ꝓdict⁹ ꝙsultū a me.l.de ꝑtinētibus ad matrimoniū ō alijs aūt vt ō imolatis idolo ñ fuit necē querere qz osses scitis sup hoc veritatē. z hoc est qō dicit de his aūt ꝙ idolis sacrificanē an liceat edere vl nō. scim⁹ ego z vos ꝙ liceat ea comedere ꝑm illud Tit.1. Omnia munda mundis. Scimus qz oēm sciam habem⁹ ego scz z vos perfecti inter alios scz sciam de creatore z creaturis. z iō min⁹ excusabiles si male facimus. ¶ Deinde cū dicit Scientia aūt inflat ꝛc. hic ostendit quō sine charitate sci entiam inutiliter habent ꝙsi dicat. Ih abetis qdē sciam: sz non valet vobis. quia inde supbitis contra ignaros. scia aūt si sola ē inflat. Eccls.1. In multa sapia multa ē indignatio. Act.26. Multe lre te faciūt insanire. Hec enim fuit plaga egyptioz .i. sapientiū huius mundi vesce turgentes Exo.9 Caritas vero edificat infirmos ꝙ qō eis ob esse pōt dimittit: qz non querit ꝙ sua sunt. Unde addēda est sciētie charitas. Aug. Addite ꝯ scie charitatē z vtilis erit scia. Per se quidē z inutilis. ex charitat vtilis. Philosoph⁹. Scire aut nihil aut parū ꝓdest ad Xrutē. ¶ De inde cū dicit. Si ꝙs aūt existimat ꝛc. hic ostendit a ꝙbus hec scientia dētur insufficienter. qz ab illis ꝙ ea vtunt in nocumentū ꝓximi. z est sua ratio talis. Quicūqs habz scientiam z nō modū vtendi ea. habet sciam insufficiēter: sed ꝙ habet sciam sine charitate est hmōi. ergo ꝙ habet sciam sine charitate habet insufficiēter sciam. ꝓximo ergo supponit sciam sine charitate. Scdo ostēdit insufficientiā talis scientie ibi. Nondū cognouit ꝛc. Tertio rōem insufficientie ibi. Quēadmodū oporteat ꝛc. Dicit ꝯ. Si ꝙs aūt ꝛc. ꝙsi dicat habetis sciam sed nō sufficienter: qz si ꝙs vr̄m existimat se scire habēs sciam sine charitate: aliq̄d scit scz ꝙ liceat comedere idolotitā. nondū tñ cognouit qz non se cognoscere facto ostendit quō oporteat eum scire. i. qliter debeat vti scientia. qz in edificationē non in nocumentuz aliozum. Scire aūt contingit dupliciter. scz habere sciam z vti scientia. sicut videre habere visum. z vti visu. Glo. Bernardi. Hic nō approbat ap̄lus multa scientē si modū sciendi nescierit. Modus enim sciendi est vt scias quo oz dine: quo studio. quo fine scire queaz oporteat. ꝯ ordine vt id ꝓius ꝙ maturi⁹ est ad salutem. quo studio vt id ardentius ꝙ efficatius est ad amorē. ꝙ fine vt nō ad inanez gloziā vel curiositatē velle aliq̄d scz ad edificationē tui et ꝓximi. Sūt nāqz ꝙ scire volunt eo fine tantū: vt sciāt z curiositas est. quidā vt sciaē z vanitas est. quidā vt scientiam vendāt z turpis questus est. quidā vt edificenē z prudentia est. quidā vt edificent z charitas est. ¶ Deiū cum dicit. Si ꝙs aūt diligit ꝛc. hic ondit a quib⁹ hec sciētia habet sufficienter: qz ab illis ꝙ vtū ea ex charitate. ꝓximo ꝯ supponit sciam cū caritate. Secūdo ostendit sufficiētiam talis scie ibi. Hic cognitus est. Dicit ꝯ si quis ꝛc.q.o Ille ꝑfecte non scit ꝙ nescit quēadmodū oporteat eū scire Si quis aūt diligit deum z ita cum scia habet charitatez hic cognitus id ē approbat⁹ est ab eo. Monit enī dns qui sunt eius. 2. Ti.2. Unde talis vere scit deo approbāte qz bñ vtit scientia ꝓpter charitatē ānexā. ¶ Notādū est hic qz ad hoc ꝙ aliqs sciat quēadmodū oporteat scire. ix. sunt necessaria. ꝓmo humiliter sine inflatiōe Phil',4. Scio humiliari. ps. Si non humiliter sentiebā. Scdo sobrie sit ne ꝓesumptione. ē.1. Nō iudicaui me scire Ro.12. Non plus sapere ꝙ oportet Tertio certitudinaliē sine hesitatione .2 Ti.1. Scio cui credidi z certus sum. Quarto veraciter z sine erroze. 2. Ti.3. Semp discentes z nūq̄ ad scientiam veritatis ꝙenientes. Quinto simplicit sine decez ptione. 1. Ti.6. Oppositiones falsi nois scientie. Sexto salubriter cū caritate z dilectiōe. infra.13. Si habuero omnem scientiā caritatē aūt nō habuero. Septimo vtiliē cuz ꝓximoz edificatione. infra.12. Alij dat sermo scientie in eodem spū. Octauo liberaliter cum gratuita cōmūicatione sap.6. Abūdā in lucē sapiam eius. Nono efficaciter cū bona operatione. Scienti ergo bonū z non facienti pec ē illi. Jac.4. ꝓmō scz humilitas scientie arguit sapientes supbos. sobrietas curiosos. certitudo dubiosos. veritas hereticos. simplicitas aduocatos. salubritas magnos. vtilitas iniqs. liberalitas auaros. efficatio ociosos. ¶ De inde cum dicit. De escis aūt ꝙ idolis ꝛc. hic ondit qualez sciam habēt de idolotitis: ostendēs ꝓmo ꝙ scīūt idolū ni hil esse. Scdo ꝙ scīūt oīa a deo esse ibi. Ā z si sunt ꝙ dicanē dij ꝛc. Jn ꝓma ꝓmo dicit idolū nihil esse. Scdo iuxta hoc ad declarationē ondit deuz nō nisi vnū esse ibi Et ꝙ nullus deus ꝛc. Dicit ꝯ. de escis aūt ꝛc. q.o. ꝓdictis modis non valet scientia. sed tñ de escis ꝙ imolanē idolis scimus scientia vera scz ꝙ in se sunt licite nec ꝓpter idolū sunt imūde. z hoc ꝙ idolū nihil est in mundo. Hoc triplr exponit. ꝓximo mō sic. Idolū nihil est in mundo. i. inter creaturas mūdi ꝺtū ad formā idoli. licet em materia idoli sit aliq̄d scz aurū vl argentū vel hmōi tñ nil est forma scz ꝙ credit ibi esse ab idolatris ꝙ credūt idolū esse deū Isa. 41. Ecce vos estis ex nihilo z opus vr̄m ex eo qō nō est. Secūdo mō sic idolū nihil est scz ꝓsona subsistens ex simulacro z spū ꝑsidente. Ex illis em duobus nihil fit sicut ab idolatris putanē. Jere.10. Cōfusus est oīs artifex in sculptili qz falsum est qō cōflauit z nō est spūs in eo. Tertio mō sic idolū nihil est in mūdo. i. nullus rei ꝙ sit in mundo habet similitudinē. Est em differētia inē idolū z simulacrū qz simulacrū dicit qō sit ad similitudinē rei alicuz naturalis idolū ad nulli⁹ rei ꝙ sit similitudinē vt sī corpoi humano adēt caput equinū Isa.40. Cui similē fecistis deū ꝛc. Et scimus etiā ꝙ nullus deus nisi vn⁹ deut.6. Audi israel dns deus tuus de⁹ vn⁹ est. ¶ Deinde cum dicit. Ā z si sunt ꝙ ꝛc. hic ondit ꝙ sciunt oīa a deo esse nō a dijs nuncupatiuis vel adoptiuis vt sunt idola vel sancti sz ab vno summo. ꝓtio ꝯ dicit quō pōt ītelligi deoz pluralitas. s. ꝙ adoptionē vel nuncupationē. Secūdo quō est diuinitatis vnitas scz ꝙ essentiā ibi. Nobis tñ vn⁹ deus ꝛc. Ubi ꝓmo tangit vnitatē in ꝑe. Scdo in filio ibi. Et vn⁹ dns ꝛc. Jn ꝓma tangit tria scz essentiā qz vnus de⁹. ꝑsonā qz pater. potentiā ex ꝙ oīa. clementiā qz z nos in illo. Similiter ista tangit in filio. Dicit ꝯ. Ā z si sunt ꝛc.q.o.z vere nō est nisi vnus deus. Ā z si sunt ꝙ dicanē dij vere ꝓticipationē diuinitatis vt sancti z iusti dñi. apli z ꝓlati. nobis tñ ꝛc. Alio mō legit sic. Ā z si sunt ꝙ dicunē dij a gentib⁹ scz falsa nuncupationē. sciūt nobis tñ tñ vn⁹ est de⁹ essentialiter scz pat ex ꝙ oīa ex natura z ꝙ ꝑnaz auctozitatē. Ro.11. Ex ꝙ oīa z nos i illo ꝙ graz. act.17 In ipso viuim⁹ mouemur z sum⁹. Et vn⁹ cū ꝑre de⁹ dns iesus xps Jo.10. Ego z pater vnū sumus. ꝙer quē oīa scz facta sunt ex natura. Jo.1. Omnia ꝙ ipsum facta sunt. z nos ꝙ illum scz sum⁹ in deo ꝙ gram Ro.1. ꝙer quē accepim⁹ gram ꝛc. ꝯ vnus est altissimus creator oīm omnipotens. Ex his elicit talis ratio. Non est nisi vnus deus qui fecit omnia. sed multa sunt idola. ergo non sunt deus qui fecit omnia nec creduntur aliquid. ergo nihil. ¶ Sz nō in omnib⁹ est sciētia. habito ꝙ maiozes illoz habent sciam de idolotitis. hic ostendit ꝙ minozes hac scia careāt. Ubi ꝓmo ostendit ꝙ in quibusdā defuit ꝓdicta de idolotitis scientia. Secūdo ꝙ ꝓpt hoc esu idolotitoz polluit eoz conscia. Ubi ꝓ⁹ tangit pollute ꝓscientie rōem. Secūdo ipsaz pollutionē ibi. Et ꝓscia ipsoz ꝛc.

in epistolam I ad Corinthios VIII

Dicit ergo. Sz non oībus ꝛc. ꝙsi dicat. hoc scim⁹ nos scz ꝙ idoluz nihil est. sed nō in oībus vt in infirmis est scia hec: z vere nō est in omnib⁹. Quidā em ꝛc. Nos scimus ꝙ idolum nihil est in mundo. Quidā em cū conscientia idoli qz scz putent idolū aliquid diuinuz esse vsq̄ nunc id est post conuersionē sicut ante manducāt idolotitum id ē ō sanctificatis idolis z hoc nō quasi cibū simpliciter sed quasi idolotitū scz i reuerētiā idoli. z conscia illozū cum sit infirma polluit ꝙ illos scz ꝙ bñt rectam scientiā: sz nō cum charitate ꝙ quos in hunc errorē infirmi inducunē deut.27. Maledict⁹ ꝙ errare facit cecū in itinere. Idic in nuit ꝙ non cibus sed conscientia polluit ꝙ petm comedēdo ad exemplū malozū. ¶ Deinde cum dicit. Esca aūt nō cōmendat ꝛc. hic quarto ostendit ꝙ cozā eis idolotita comedere non debēt. Ubi primo ondit ꝙ huiusmodi comestio nihil ꝓdest apud deū. Secūdo ꝓbat ꝙ nō ꝓestat: aliqō bonum augmentū ibi. Neqz em si nō manducaueritis Dicit ꝯ. esca aūt ꝛc.q.o. Illis nocet vr̄a comestio. vobis aūt non ꝓdest. Esca em nos nō cōmendat deo sed recta fides in edendo. Jam nec Esau esu lenticule iustificatus ē nec Helias esu carniū pollutus est Ro.14. Nō est regnū dei esca z potus Heb.vlti. Bonū est gr̄a stabilire cor nō escis. ¶ Deinde cum dicit. Neqz em si nō māducaueritis ꝛc. ꝛ ꝓbat qō ꝓpositū z est sua ratio talis. Nō comedere idolotitū non diminuit bonū: comedere non auget. ergo talis esca sumpta vel non sumpta nihil ꝓdest apud deum z hoc est ꝙ dicit. Neqz em si non manducaueritis deficiemus id ē minus ab eo habebim⁹: neqz si manducaueritis abundabim⁹ in virtutib⁹: qz esca ventri nō menti ꝓficit. z ita cum non sit de veritate vite iusticie z doctrine dimittenda est ꝓpter scandalum.

Lectio secunda.

V Idete aūt ne forte hec licētia vestra offendiculum fiat infirmis. Si quis em viderit eum ꝙ habet scientiaz in idolo recumbēē: nonne cōscientia eius cum sit infirma edificabit ad manducandū idolotita? Et peribit infirm⁹ in tua cōscientia frater ꝓpter quē xps mortuus est. Sic aūt peccantes in fratres z ꝓcutientes conscientiā eorum infirmā. in xpo peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meū. non manducabo carnē ineternū ne frēm meu scādalizē.

Hec est secunda pars huius capituli: superius em ostendit ꝙ i se licita ē comestio idolotitoz. hic monet abstinere ab ea ꝓpter scandalū infirmoz. Ubi ꝓmo monet ne offendāt frēs sua comestiōe. Scdo qō pōt offendere ibi Si ei ꝙs viderit ꝛc. Tertio ondit malū qō inde pōt accidere ibi. Et peribit infirm⁹ ꝛc. Quarto ꝓbet se in exemplu abstinentiū ibi. Qua ꝓpter si esca scandalizat ꝛc. Dicit ꝯ videte qz ꝙtū ad nos nihil ꝓdest vel obest esca ipsa. Sz tñ videte ne forte hec licentia vr̄a ꝙ scitis licere vobis comedere de idolotitis offendiculū fiat infirmis in fide ꝙ nōdū sciunt idolum nihil esse. Leuit.19. Coza ceco non ponesoffendiculū. ¶ Deinde cū dicit. Si ꝙs viderit ꝛc. hic ostēdit quō possunt offendere qz comedendo idolotitū cozam infirmis vbi implicanē, quattuoz ꝓcurrentia ad scandalū. ꝓtio maioz scia. Scdo comestio idolotiti publica ibi. In idolo recūbentē. Tertio occasio scandali accepti ibi. Nō ne conscia eius. Dicit ꝯ. si em ꝙs ꝛc.q.o. Et vere pōt eē offendiculū. Si em ꝙs infirm⁹ viderit eū ꝙ habet sciam recumbentē in idolo id est in ꝑtia idoli. none conscia eius cum sit infirma ꝓ te edificabit id ē ꝓ factū tuū ad manducandū idolotita id ē sacrificata in reuerētiā idoli. q.o. sic. videns em ꝙs frēm peritū i idolo sacrificata comedere incipit ipse edere nō illa conscientia ꝯ ille scz peritie causa: sed ibi putat esse numē in cuius reuerentia hoc fiat. ¶ Deinde cū dicit. Et pibit infirm⁹. hic ondit malū qō inō pōt accidere. z hoc duplr. ꝓximo scandalū primi. Secūdo offensaz ꝓximi ibi. Si aūt peccātes ꝛc. Jn ꝓma implicat tria. peccantis conditio qz infirm⁹. peccandi occasio. qz in tua cōscia. peccati exaggeratio. qz ꝓpter quē xps mortuus est. Dicit ꝯ: z ita peribit infirm⁹ in fide id. ē in tua scia fratri. i. occasione accepta a tua scia. qz te sapientē videt comedere. putans ꝙ sub idoli veneratione comedas ꝓpter quē saluandū xps mortuus ē. z ita graulter peccas Ro.14. Noli cibo ꝓdere illū ꝓ quē mortuus est xps. Sic aūt peccantes in fratres peccato scandali z ꝓcutientes conscīam eoz infirmā gladio mali exempli. Amos.9. Percute cardinē id est conscīam z cōmouebunt supluminaria id ē intellectus z affect⁹. Jn xpo peccatis cui⁹ membra sunt. nō ait in xpm ꝑm glo. qz in xpm peccare est xpm negare. i. ꝓpeccare in fide Jn xpo peccare est in his ꝙ xpi sunt peccare scz in motib⁹ sicut ille ꝙ in lege est dicit in lege peccare. ꝙ aūt in lege non est dicit peccare in legem. ¶ Deinde cum dicit. Qua ꝓpter si esca ꝛc. hic vltimo ꝓponit se in exemplū abstinentie. Ubi ꝓmo implicat scandalū. Secūdo ex hoc explicat abstinentie ꝓpositū ibi. Nō māducabo ꝛc. Tertio ꝓuenit dubiū ibi. Ne frēm meū ꝛc. Dicit ꝯ. Qua ꝓpter ne scz peccē in xpm si esca scandalizat frēm meū nō manducabo carnē aliquā non solū idolotita ineternū. si ꝯ ꝓpter scā dalū frum abstinendū est quasi a necessarijs vite: m kōmigis a supfluis. z hoc nō ideo ꝙ esca in se mala sit: sz ne scādalizem fratrē meū. Ā ꝙ scandalizauerit vnū de pusillis istis expedit ei vt suspendat in collo ei⁹ mola asinaria ꝛc. Mat.18. Ro.14. Sia munda mūdis. sed malū ē hoī ꝙ ꝓ offendiculū manducat. ¶ Hic quer̄t sup illud. Scia inflat. Glo. scientia ꝑse iutilis est. Cōtra. scia ꝑse bona est ꝯ z vtilis. Re⁰. Inutilis est ad salutē: vtil tñ ad multa alia. ¶ Itē charitas edificat. Cōtra. sicut scia inflat nō ꝙ causam sed ꝙ occasionē sic z charitas. Re⁰. Nō ē simile qz scia habenti se manifestat. sed nō sic charitas: qz nemo cert⁹ est de charitate. ¶ Itē sup illud. Idolū nihil ē glo. Naturā deus formauit. sed stulticia hoīm formā dedit. Cōtra. Omne esse est a deo ꝯ oīs forma. Re⁰. glo. loq̄t de forma puta in nā nō de vera. ¶ Itē ibidē glo. Forma hominis in idolo nō est facta ꝙ verbū. Cōtra. Jo.1. Oia per ipsum facta sunt. Re⁰. Quis forma hoīs in illo sit facta ꝙ verbū nō tñ in idolo id ē ad colēdū. ¶ Itē ibidē glo. idolum nihil est qz nulli⁹ rei ꝙ sit in mundo similitudinē habet. Cōtra. nō pōt artifex cogitare vel formare nisi ꝙlia vidit. Re⁰ Nō bz similitudinē in toto sed in ꝑtib⁹. ¶ Itē sup illud Nullus de⁹ nisi vnus glo. hoc dicit ne putet esse deus in idolo. Cōtra. de⁹ licz sit vn⁹ tñ est vbiqz. Re⁰ Jn idolo ē ꝓpotentiā nō ꝙ ꝑsidentiā vl vnionē vt putabāt gentiles. ¶ Itē ibidē glo. ꝑs trinitatis nō pōt esse ꝙcūqz vn⁹ in tribus. Cōtra. cuiuslibet numeri ꝑs est vnitas. Re⁰. Trinitas non est numer⁹ simplr: sz numer⁹ ꝓsonaz. ¶ Itē sup illud. Et si sunt ꝙ dicunē dij. Glo. ꝓticipatione diuinitatis Cōtra. diuinitas est impticipabil. Re⁰. ꝓticipatio hec ꝓ causam est non ꝑ essentiam. ¶ Item ibidem glo. queritur vtrū angeli vocāti sint dij. Re⁰ Quis ꝓticipet diuinitatē tñ ꝯm glo. non sunt dicendi dij ꝓpter periculum adozationis. ¶ Item sup illud. Nobis tñ vnus deus pater glosa trinitas est nobis vnus pater. nō tñ ille ꝙ tertia in trinitate ꝓsona alius. Contra. Idem z aduersum diuidunt ens Respondeo Quis idem z aduersum diuidant ens creatuz non tñ increatū. qz ibi est idemptitas in essentia cū diuer-

state in pſonis. ¶Itē non in omnib⁹ est scientia. Cōtra supra eodē. Omes sciētiam habemus. Reſponſio. Illud non intelligit vniuerſaliter. ſed de maioribꝫ ¶Itē ſup illud. Eſca non cōmendat nos deo dicit glo. ſumpta vel nō ſumpta. Cōtra. Ergo abſtinētia nihil merēt. Reſpō. Nō dr⁹ eſce ſ3 dr⁹ abſtinētie pdeſt. ¶Itē ſi eſca ſcādalizat ꝛc Cōtra ḡ p ſcandalo fratris a pane ꝛ vino abſtinēdū eſt im perpetuū. Reſponſio. Nō eſt ſimile de neceſſarijs ꝛ ſuperfluis. Vel loquit hic de ſcandalo actiuo non paſſiuo. Vel pfectionis eſt hoc nō neceſſitatis. ¶Notandū eſt hic ſup illū. Unus deus. q deus pōt accipi multipliciter. ſ. falſa nuncupatione. ſic idola dicunt dij pſ. Omnes dij gentiū demonia. Jere. 10. Dij qui celū ꝛ terram non fecerūt pereant d tra. Vera adoptiōe ſic ſcti dicūt dij pſ. Ego dixi dij eſtis ꝛ filij excelſi oēs: vos autē ſic ꝛc. Mūdana prelatiōe ſic plati dicunt dij Exo. 22. Dijs non detrahes. Jo. 10. Si illos dixit deos ad quos ꝛc. Eſſentie ꝓprietate. ſic trinitas dicit deus deus. 6. Audi iſrael dōs deus tuus vn⁹ eſt. ¶Item notandū q xp̄s vnus ſine pari multiplicit dicitur. Primo vnus deus ꝓpter naturā diuinitatis. Ūn ſic nullus eſt deus niſi vnus. Scō vnus creator ꝓpt infinitatē poteſtatis Ecc. 1. Unus eſt altiſſimus creator omniū. Tertio vnus homo ꝓpter ſingularē eminentiaz ſanctitatis pſ. Non eſt q̄ faciat bonū ꝛc. Jo. 11. Expedit vt vnus moriat homo. Quarto vn⁹ dōs ꝓpter gubernatiōē platōis. Eph. 4. Un⁹ dōs vna fides ꝛc. ꝛ hoc mō vn⁹ dōs ieſus chriſtus. Quinto vnus magiſter ꝓpter infuſionē cognitiōis Mat. 23. Nō vocemini magiſtri q magr̄ veſter vnus eſt xp̄s. Sexto vn⁹ pater ꝓpter ꝓductionē vniuerſitatis Mat. 23. Unus eſt em̄ pater veſter q̄ in celis ē. Septimo vnus paſtor ꝓpter generalē refectionē populi fidelis. Jo. 10. Fiet vnum ouile ꝛ vnus paſtor. Octauo vna hoſtia ꝓpter ſingulare pretium noſtre redemptionis Heb. 10. Una enim oblatione conſummauit ineternū ſanctificatos.

Incipit capitulū nonū.

n

Non ſum liber non ſum apoſtolus Nōne xp̄m dn̄m noſtrū vidi nonne opus meum vos eſtis in dño: Et ſi alijs non ſum apl'us. ſed tñ vobis ſum. Nam ſignaculum apoſtolat⁹ mei vos eſtis in dño. Mea defenſio apud eos q̄ me interrogant hec eſt. Nūquid nō habem⁹ poteſtatē manducandi ꝛ bibendi: Nunquid non habem⁹ poteſtatē ſororem mulierculaz circūducendi. ſicut ꝛ ceteri apli ꝛ fratres dn̄i ꝛ cephas: Aut ſolus ego ꝛ barnabas non habemus poteſtatē hoc operandi: Quis militat ſuis ſtipendijs vnq̄: Quis plantat vineam: ꝛ de fructu eius non edit: Quis paſcit gregem: ꝛ de lacte gregis nō manducat: Nūquid ſm hominē hec dico. An ꝛ lex hec non dicit. Scriptū eſt em̄ in lege moyſi. Non alligabis os boui trituranti. Nūquid de bobus cura eſt deo: An ꝓpter nos vtiq̄ hoc dicit. Nam ꝓpter nos vtiq̄ ſcripta ſunt. quoniam debet in ſpe qui arat: arare. ꝛ qui triturat in ſpe fructus percipiendi.

Superius monuit cauere ab edendo idolotita cōā infirmis ꝓpter ſcandalū fratru infirmoꝝ: hic ꝓponit ſe in exemplū q̄ ꝓpter alios abſtinet ſe a ſibi licitis ſcz ab acceptione ſumptuū. vbi ꝑmo ꝓponit multipliciter q̄ licituz eſt ſumptus accipere. Secundo q̄ nihilominꝰ nō vult accipere ibi. Ego aūt nullo eoꝝ vſus ſum ꝛc. In prima pte q̄ licitū ſit ſumpt⁹ accipe ꝓbat triplicit. Primo p auctoritatem. Secundo p rōem. Tertio q exemplo ſimilitudinem ibi. Neſcitis q̄ hi q̄ ꝛc. In ꝑma ꝑmo ꝓbat p auctoritatē aplice dignitatis. Secūdo p aucozitatem humane ſuetudinis ibi. Quis militat ſuis ſtipēdijs ꝛc. Tertio p auctoritatē diuīe legī ibi. Nūq̄d ſm hoīem ꝛc. In ꝑma ꝑmo ꝓbat q̄ ſit aplūs generalit. Scō q̄ ſit aplūs eoꝝ ſpecialiter ibi. Et ſi alijs nō ſum aplūs. Tertio q̄ poteſt accipe ſumptus licite ibi. Nūq̄d non habem⁹ ꝛc. In ꝑma primo querit an habeat libertatem accipiendi ſumptus. Secūdo an ſit ap'us ibi. Nō ſum ap'us ꝛc. Tertio ꝓbat duplici ratione q̄ ſit liber ꝛ ap'us ibi. Nonne dn̄m ieſum xp̄m ꝛc. Dicit ḡ nō ſum liber ꝛc. q. d. Abſtinere ab hoc licito ſcz ab eſu idolotitoꝝ: q̄ ego etiā abſtineo a ſtipendijs cū tñ habeā libertatē accipiendi. Nūquid em̄ non ſum aplūs. imo vere ſum aplūs. Hal. 2. Qui opatus eſt petro in aplātū circumciſionis opatus eſt ꝛ mihi inter gētes Eſt ergo ratio ſua talis. Dis aplūs rōne ſui aplāt⁹ habz libertatē accipiēdi ſumptus. ſed ego ſum aplūs vtriq̄ ꝓbat poſtea. ḡ ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Nōne dn̄m ieſu xp̄m ꝛc. hic ꝓbat duplici rōne q̄ ſit aplūs. ꝑmo p cauſaz. ſecūdo p effectū ibi. Nōne opus meū ꝛc. Prima ratio ſumit ex pte xp̄i mittentis. Secūda ex pte corinthioꝝ q̄bus mittitur. Prima ratio talis eſt. Ego vidi dn̄m q̄ me miſit ad predicandum. ḡ ſum aplūs. Et hoc eſt q̄ dicit. Nōne ꝛc q. d. Vere ſum aplūs. Nōne dn̄m ieſum xp̄m vidi. hoc dicit ꝓpter pſeudo aplos q̄ dicebant ipſum nō eſſe aplūm. qz non fuerat in ſocietate dn̄i ſicut ceteri apli. Ipſe aūt vidit eum iam imoztalē ſm glo. Vel in via act. 9. Al'. in templo act. 22. Unde act. 9. Barnabas apprehenſum illū duxit ad aplos ꝛ narrauit quō in via vidiſſet dn̄m. infra. 15. Nouiſſimo oīm tanq̄ abozt̄uo viſus eſt ꝛ mihi. Nonne opus meū ꝛc. Ecce ſecūda ratio talis. Vos eſtis conuerſi ad fidē p me miſſum ad hoc. ḡ ſum aplūs. Nōne op⁹ meū vos eſtis o corinthij ſicut templū architecti. ſ. 3. Ut ſapiens architectus fundamentū poſui. ¶Item vt filius op⁹ genitoris. ſ. 4. In xp̄o ieſu p euangeliū vos genui. opus in q̄ meū ꝛ hoc in dño id ē dño coopante. Vel in dño id ē ad gl'am dn̄i. q. d. ſic eſtis. ¶Deinde cum dicit. Et ſi alijs aplūs ꝛc. hic ꝓbat q̄ eſt aplūs eoꝝ ſpecialiter. Ubi ꝑmo ꝓponit q̄ eſt aplūs eoꝝ ſpecialiter. Scō ꝓbat hoc p effectum ibi. Nā ſigillū aplātus ꝛc. Tertio oſtendit q̄ p effectū illuz defendit ſe eſſe aplūm ibi. Mea defenſio ad eos ꝛc. Dicit ḡ. Et ſi ꝛc. quaſi dicat. Vere opus meū eſtis: q̄ ꝛ ſi alijs ſcz iudeis quoꝝ legem euacuo nō ſum id ē nō vt deoz eſſe aplūs. ſed tñ vobis ſum q̄ p me cōuerſi eſtis ſpecialiter Ro. 11. Quādiu gentiū ſum aplūs miſterium meū honorificabo. Et vere vobis ſum aplūs nam vos eſtis ſigillum aplātus mei id eſt forma ꝛ ſigillū: q̄ aplātus me⁹ impreſſus eſt in vobis ſicut forma ſigilli in cera. Hlo. In vobis appet q̄ ſum aplūs duz habetis p me q̄ etiā alios aplos. 1. cozin. 9. Signa aplātus mei facta ſunt super vos: Vos eſtis in q̄ in dño id ē dño ꝑncipali actore: ꝛ vere ita eſt: qz mea defenſio ad eos q̄ me interrogant vtiq̄ ſcz ſim aplūs. ſ. hoc eſt is vos: p vos em̄ oſtēdo me eē aplm. ¶Deinde cuz dicit. Nūquid nō habem⁹ ꝛc. hic oſtendit q̄ poteſt accipe ſumpt⁹ licenē. Ubi ꝑmo q̄rit an habeat hāc ptātē generalē. Scō q̄tū ad gl'onas dēmiātas ſpecialē ibi. Nūq̄d non habem⁹ ptātem ꝛc. Tertio an ſper

Barnabas ſint hac poteſtate priuati ſingulariter ibi. Ego ſolus ꝛc. Dicit ergo nunquid ꝛc. quaſi dicat non cuz ſim aplūs nūquid non habemus ego ꝛ mei poteſtatē manducandi ꝛ bibendi noſtra id eſt viuēdi ſtipendijs noſtris. Auguſtinus. Permiſit dn̄s non iuſſit aplis accipere neceſſaria a ſubditis. Nūquid non habem⁹ poteſtatē mulierem ſororem ſcz fide circūducendi nobiſcū ꝓpter ſumpt⁹ miniſtrandos. Ambroſius in glo. Mulieres deſiderio doctrine dn̄ice ꝛ virtutū cupide aplos ſequebant ꝛ miniſtrabant eis ſumptus ꝛ ſeruitia. Et ſimiliter xp̄m ſecute ſunt. Luc. 8. et. 23. Sicut ceteri apli vt habet act. 6. Et ſic fratres id eſt cognati dn̄i qui maiores ſunt Hal. 2. Jacob⁹ et Johannes q̄ videbant columne eſſe ꝛc. et cephas qui maxim⁹ eſt inter aplos. vñ cephas interp̄tat caput. Ambroſius non hos rep̄hendit aplos ſed eoꝝ more ſibi ꝓbat licere idcirco aūt vt ait Auguſtin⁹. Dns mulieres miniſtraturas ſequi voluit oſtendens quid debeā plebib⁹ euangeliſtis. Vel ideo etiam ne viderent aliene a ſalute. Aut nunquid ego ſolus ꝛ barnabas. Iſti em̄ fuerūt coniuncti ad predicandū gētibus act. 13. Segregate mihi barnabā ꝛ paulum in opus ad q̄ aſſumpſi eos. Nō habemus ſm opinionem veſtram poteſtatē hoc operandi ſcz mulieres circumducendi ꝛ ſumptus accipiendi: quaſi dicat imo habemus ſicut alij. ſed omes alij licite accipiunt. ergo ꝛ nos licz. ¶Deinde cum dicit. Quis militat ſuis ſtipēdijs ꝛc. hic ſecūdo ꝓbat q̄ licz accipe ſumptus p auctoritatez humane conſuetudinis. ꝛ primo in ſtatu militis. ſecundo agricole ibi. Quis plātat vineā ꝛc. terᵒ paſtor⁹ ibi. Quis paſcit gregem ꝛc. Ultimo comparat prelatus ꝓpter ſubditus. agricole ꝓpter verbum. paſtori ꝓpter exemplū. Debet em̄ ſubditos defendere ſuffragio. plātare ꝛbo. paſcere exēplo. Primū reſpicit extra eccl'az exiſtētes. ſcōs eccl'ia intrātes. tertiū i eccl'ia ꝑmorātes. Dicit ḡ. Quis militat q. d. vtiq̄ hēm⁹ poteſtatē accipiendi ſumptus ꝛ merito. Quis militat ſuis ſtipendijs: q̄ſi dicat vn⁹ nullus. Dabant em̄ militibus ſtipendia de republica. Unde Jo. dicit Luc. 3. Contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Sic predicatores ꝛ prelati accipe poſſunt ſumptus a ſubdit⁹. 1. ti. 1. Et milites in illis militiā bonā. Quis em̄ plantauit vineaz ꝛ de fructu eius nō edit? Vinea dn̄i eſt eccl'ia Eſa. 5. Vinea dn̄i ſabaoth domus iſrael eſt. Apli em̄ fuerunt plātatores hui⁹ vinee. ſ. 3. Ego plantaui apollo rigauit. Quis etiaz paſcit gregem et de lacte eius nō manducat? Quaſi dicat null⁹. Hec dn̄i ſunt fideles eccl'ie. Ezech. 34. Vos greges paſcue mee. Huius gregis paſtores ſūt prelati ꝛ predicatores. Unde ꝑmo prelato dictū eſt. Paſce oues meas Jo. 21. Tales poſſunt paſci de lacte gregis qz poſſunt accipe ſumptus a ſubditis. Si ḡ defendimus plantamus ꝛ paſcimus more boni militis: boni agricole: boni paſtoris licet nobis ſumptus accipe. Sed qz hodie multi ſunt q̄ ſtipendia accipiunt ꝛ non militant. edunt fructū vinee ꝛ non plantant. lac comedunt ꝛ gregem non paſcūt. Ezech. 34. Lac comedebatis gregez aūt meū nō paſcebatis. ¶Notandū ſup illud. Nōne dn̄m ieſum vidi q̄ multiplicem dn̄i legimus viſionē. Unam corporalez que preterijt de q̄ Baruch. 3. Poſt hec i terris viſus eſt ꝛ cū hominibus conuerſatus. Scōam ſp'ualem q̄ preſens eſt ps. Vacate ꝛ videte q̄m ego ſum deus ꝛc. Tertiam eternalem: q̄ futura eſt de qua Jo. 17. Volo vt vbi ego ſum ꝛ illi ſint mecū vt videant claritatē meam. Job. 19. In carne mea videbo deum. Quartā momentaneā que etiā futura eſt de q̄ Luc. 21. Tunc videbunt filium hoīs venientem in nube cum poteſtate magna. Prima fuit in mūdoꝝ Scōa in animo. Tertia in celo erit. Quarta erit in iudicio. Prima viſio vat exemplū viuendi. ſecūda adiutoriū proficiendi. tertia deſideriū queniēdi: quarta odiuz peccandi Prima dat exemplū viuendi tripliciter qz viſus eſt pauper ꝛ penoſus. vt refreneē cupiditas diuitiarum pſ. Ego ſum pauper ꝛ dolens ꝛc. Et pſ. Videant pauperes ꝛ letētur. Sic viderūt paſtores Luc. 2. Uilis ꝛ abiectus vt refreneē ambitio hon⁹. Eſa. 53. Uidimus eum ꝛ non erat aſpectus ꝛ deſideraui⁹ eum virum deſpectum. Ideo dicit Matth. 11. Diſcite a me qz mitis ꝛ humilis ſum. Affli ctus ꝛ paſſus. vt refreneē cupiſcentia voluptatū Treñ. 1. O vos omnes qui tranſitis p viam videte ꝛc. Secūda viſio dat adiutoriū pficiendi tripliciter qz dat robur penitentib⁹ culpas ꝛ penas oſtendo ſic ſol attamos. Dan. 5. Uidit Baltazar manū ſcribentis Job. 42. Nunc oculus meus videt te ꝛc. Spem certantibus mercedē manifeſtando: ſicut dns oganti act. 7. Ecce video celos ꝛc. Leticiā contemplantib⁹ preguſtationes offerendo. ſicut tabernacius modicum vini pſ. Guſtate ꝛ videte q̄m ſuauis eſt dominꝰ. Geñ. 32. Uidi dn̄m facie ad faciē ſicut paulus hic. Tertia viſio eternalis dat deſiderū queniendi ꝓpter tria videlz ꝓpē veracē iocūditatē Eſa. vl. Uidebit⁹ ꝛ gaudebit coz veſtrū qz dulce lumē ꝛ delectabile ꝛc. Hoc ſignificatū eſt Jo. 20. Hauiſi ſunt diſcipuli viſo dño ꝓpter iocūditatis multiplicitatē ſiue pluralitatē Eſa. 60. Tūc videbis ꝛ afflues ꝛc. Quippe qz videbim⁹ eū ſicuti eſt. ꝛ ipſe erit omnia in omnib⁹. Erit em̄ ratiōi plenitudo lucis. voluptati multitudo pacis. memorie ꝓtinuatio eternitat⁹. Propter puritatis eternitatē apoc. vltio. Serui eius ſeruient illi ꝛ videbunt patrem eius ꝛ regnabunt in ſecula ſeculoꝝ pſ. Adimplebis me leticia ꝛc. Quarta viſio dat odium ſiue terroꝛē peccandi ꝓpter tria. videlz ꝓpter furtum ꝓpalandi coꝝ iudice vidente Malach. 3. Ecce veniet et q̄s ſtabit ad videndū eum? Ipſe em̄ q̄ſi ignis cōflans ꝛc. Propter malefactoꝝ ſeuerā vltionē. Latro em̄ videns ſocium ſuum ſuſpendi plus timet furari. Jere. 7. Ite ad locum meū in ſyloꝛ ꝛ videte q̄d fecerim ibi. Sylo interp̄tat aulſa. Apoc. 1. Uidi ſimilē filio hoīs. Et infra Exore eius q̄ſi gladi⁹ ex viraq̄ pte acutus exibat ꝛc. Propē vi ſam bonoꝝ premiationē: videns em̄ clericus alium prebendari qz bonus cauet a malo. pſ. Videbunt iuſti ꝛ letabunt ꝛ oīs iniquitaz opilabit os ſuū. ¶Deinde cum dicit. Nunquid ſm hoīem ꝛc. hic ꝓbat tertio q̄ licet ſumpt⁹ accipere p auctoritatē diuine legis. Ubi ꝑmo ꝓponit q̄ lex hec dicit. Scō verbū legis ponit ibi. Scriptū eſt em̄ ꝛc. Tertio qualiter intelligendū ſit oīdit ibi. Nūquid de bobus cura eſt ꝛc. Dicit ḡ. Nūquid ꝛc. q̄ſi dicat. Probatur ratione humane conſuetudinis q̄ licz nobis ſumpt⁹ accipere. Sed nūquid ſm hoīem id eſt ſm humanā conſuetudinem vel ſilitudinē tantū dico hoc: an non lex moyſi diuinitus ꝓmulgata hoc dicit: q̄ſi dicat: immo dicit. Scriptuz eſt em̄ in lege moyſi deut. 25. Et habet idē. 1. Ti. 5 Non alligabis os boui triturāti vt poſſit viuere de laboze ſuo. i. non ꝓhibebis predicatorē viuere de euāgelio. Triturare em̄ eſt ſegare granū a paleis qō facit predicator abſtrahendo alās a terrenis: diſcernendo virtutes a vitijs. ſepando vtilia a vanis Jere. 15. Si ſepaueris ꝓciosam a vili quaſi os meum eris. ¶Deinde cum dicit. Nūquid d bobus ꝛc. hic oīdit qualiter dicta auctoritas intelligenda ſit Et ꝑimo q̄ intelligēda ſit l'aliter de bobus. Secundo q̄ non tñ l'aliter de bobus: ſed ſp'aliter de predicatoribus ibi. An ꝓpter nos ꝛc. Dicit ergo. Nūquid ꝛc. q̄ſi dicat: Hec auctoritas de bob⁹ ſp'alib⁹? id ē predicatoribus intelligit. Nūquid em̄ de bobus materialib⁹ cura ē deo vt de eis in lege p̄cipiat: An ꝓpter nos hoc vtiq̄ dicit. q. d. Hoc vtiq̄ ꝓpter nos dicit. Nā ꝓpē nos ſcpta ſūt hec ꝛ ſilia Ro. 15. Quecūq̄ ſcpta ſūt ad nr̄am doctrinaz ſcpta ſūt. Propē nos in q̄ idcirco: q̄m ꝑdicator qui corda aplt ad fidē debet arare i ſpe ſtipendioꝝ tp'aliū. nō tñ ꝑ

pter spem hanc. Debet esse primus quere regnū dei. Et q̄ triturat id est bonos a malis q̄si grana a malis discernit predicando scz ad mores debet hoc facere in spe fructꝰ p̄cipiendi. 2. Ti. 2. Laborantem agricolaz oportet primū de fructibus p̄cipere. Ecc. 6. Is q̄ arat z qui seminat accedit ad illam z sustinet bonos fructus illius.

Lectio secunnda.

S Si nos vobis spiritualia seminauimus magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestre participes sunt: quare non potius nos. Sed nō vsi sumus hac potestate. Sed omia sustinemus: ne q̄d offendiculum demus euāgelio christi. Nescitis quoniā qui in sacrario operant: que de sacrario sunt edunt. Et qui altario deseruiunt: cum altario participant. Ita z dominꝰ ordinauit his qui euangeliuz annunciant: de euangelio viuere.

Superius ꝓbauit p auctoritatē q̄ licz accipe sumptꝰ: hic ꝓbat idem p rōem. Et ꝑmo ꝓbat hoc ex eoꝝ obligatiōe. Secūdo ex pseudo aplis accipientiū ab eis operatiōe ibi. Sed alij potestatis nostre ꝛc. Tertio dicit q̄ nihilomin⁹ noluit vti hac potestate ibi. Sed non vsi sum⁹ ꝛc. Prima ratio talis est. Maius est dare spūalia q̄ accipe temporalia. ergo st aplus dat spūalia licet ei accipere tpalia. Primo ergo explicat beneficiū impēsum. Secūdo explicat stipendiū exhibendus ibi. Magnū est si nos ꝛc. Dicit ergo. Si nos ꝛc. quasi dicat vere habemus potestatē accipiēdi sumptus a vobis. Si essi nos seminauim⁹ vobis spūalia fidem scz z sacramenta spūm alentia a spūsancto ministrata magnū est si nos metamus ad sustentationē nostrā. carnalia id est ad carnis sustentationē concessa. Quasi dicat Non est magnū Ro. 15. Si spūaliū eorum ptcipes facti sunt gentiles debent in carnalib⁹ ministrare. ¶ Deinde cum dicit. Si aūt alij ꝛc. Ecce scḋa ratio ad idem talis. Veri aplī licentius ptcipant bona subditoꝝ q̄ pseudo. Is pseudo aplī ptcipant. ergo multoplus veri aplī ptcipare debent. Primo q̄ ponit antecedens. Scḋo cōsequēs ibi. Quare nō potius nos ꝛc. Dicit ḡ. Si aūt alij scz pseudo quos non exprimit ex noīe ne cōfundaṅ. vocat eos alios Ysa consortio alienos ecclesie. Omnes em̄ catholici vnuz sunt Jo. 17. Ut sint vnū ꝛc. Si inq̄ alij potestatis vestre ptcipes sunt id est tam potenter vtunt bonis vris: quare nō potius nos aplī qui causa salutis vre laboram⁹? Ecc. 12. Da bono z ne receperis peccatoꝝ. ¶ Deinde cū dicit. Sed non vsi sumus. hic ostēdit q̄ noluit vti hac potestate. Ubi dicit primo se sumptus non accepisse. Secūdo dicit se nihilominus indiguisse ibi. Sed omia sustinem⁹ ꝛc. Tertio rōem vtriusq̄ assignat ibi. Ne q̄d offendiculū ꝛc. Dicit ḡ. Sed non ꝛc. q̄si dicat. Ecce pater q̄ licet nobis sumptus accipe. sed tamē vsi non sumus hac potestate. 3. 6. Omnia mihi licent: sed nō omnia expediunt. Non sum⁹ inq̄ vsi. non qz nō indigeam⁹ sed omnia sustinemus: quia z si penuriam patiamur tm̄ patienter sustinem⁹. 2. cor. 13. Cum essem apud vos z egerē nulli onerosus fui. Et hoc feci ideo ne q̄d offēdiculū demus euangelio xpi. Hoc aūt posset accidere. Vel qz pseudo aplis daret exemplum accipiēdi. Vel qz corinthij auari erāt z scandalizarēt si ab eis accipēt. Vel forte putarēt se emisse licentiā peccandi z diminuere in aplo auctoritas arguendi. z his modis daret offendiculū euangelio christi. puer. 15. Via iustoꝝ absq̄ offendiculo. ¶ Deinde cum dicit. Nescitis q̄m qui in sacrario ꝛc. ꝓbauit q̄ licet sumptus accipe. primo p auctoritatem. secundo p rōem. tertio idem ꝓbat hic p exemplum multitudinē. Ubi primo inducit similitudinē eoꝝ q̄ templa reparant. Scḋo eoꝝ q̄ templo ministrant ibi. Et q̄ altari deseruiunt ꝛc. Tertio adaptat similitudinē his q̄ p̄dicant ibi. Et dōs ordinauit ꝛc. q̄si dicat. Et vere licet mihi sumptus accipere: nescitis q̄m q̄ in sacrario id est in tēplo iudeoꝝ vel gentiliū opanē vt artifices que de sacrario sunt edunt. Sustentabanē em̄ artifices de denarijs q̄ in gazophilacio templi offerebanē vt patet tempe Joas. 4. reg. 12. Et q̄ altario templi hierosolimitāi vel etiā ipsi templo vt sacerdotes deseruiunt id ē deuote seruiūt. vna em̄ de. xij. abusionibus est irreuerentia coram altari. Cuz altari ptcipant. qz partē habent de his que offerunṅ in altari. vt patet p totum Leviticū. z maxime. 6. et. 7. ca. Et sicut sit hic ita z dōs ordinauit. id ē rōnabiliter disposuit his q̄ euangelium annunciant de euangelio viuere. Hoc ordinauit dicens Matth. 10. z Luc. 10. Dignus est em̄ operarius mercede sua. Notandū ē hic q̄ aplūs nominib⁹ mīkoꝝ officioꝝ ꝑdicatorē hic designat. qz vocat eū pō milltem ꝓpter officium ecclesiā contra aduersarios defendendi. 2. Esa. 10. Arma militie nostre. ꝛc. 2. Ti. 2. Laborare sicut bonus miles xpi. Secundo vinitorē ꝓpter officium palmites superfluos. i. malos resecādi Osee. 2. Dabo eī vinitores eius ex eodem loco. Sed heu canē. dicit. 1. Cāntica am meam non custodiui. Tertio pastorē ꝓpter officiū subditos bono exemplo pascendi. 1. Pe. 5. Pascite qui in vobis est gregem Sz heu qz hodie implet illꝰ Zach. 11. O pastor z idolum derelinquēs gregez ꝛc. Quarto bouē ꝓpter officium maturitatis in omnibus ꝑcedendi ꝓuer. 14. Ubi non sunt boues presepe vacuū est Job. 1. Boues arabant z asine pascebanṅ iuxta eos ꝛc. Quinto aratorez ꝓpter officium corda ad fidez z penitentiā aperiendi Osee 10. Arabit iudas ꝑfriget sibi sulcos iacob ꝛc. Sexto triturātorē ꝓpter officiuz malos a bonis discernendi Esa. 41. Ego posui te quasi plaustrum triturans nouū habens rotas ferrantia z triturabis montes ꝛc. Septimo seminatorem ꝓpter officium frequenter z vtiliter predicādi Luc. 8. Exijt q̄ semiat seminare semen suū. pō. Cūtes ibāt ꝛc. Nono templi architectum ꝓpter officiū ecclesiā cōstruendi z reparandi. 3. Esr. 3. Ut sapiens architectus fundamētum posui ꝛc. Decimo altaris ministruz ꝓpter officiū deo devotum impendendi. 3. 4. Sic nos existimet hō ꝛc. Queritur hic sup illud non sum liber. Glo. Ipse em̄ aplica dignitate potestatem habens non operari manibus sed de euangelio viuere. Contra q̄ ꝑdicant nō habentes apostolicam dignitatē non possunt sine opere manuū de euāgelio viuere. Responsio glo. loquit̄ de potestate qua potest inuitos ad hoc cogere non de sponranea qua potest a voluntarie dantibus petere z accipere. ¶ Item ex dicta glo. videt q̄ prelati non teneanṅ manibus operari. Cōtra gen. 3. In sudore vultꝰ tui vesceris pane tuo. Ipsi nō sunt exempti ab hac maledictione: ergo ꝛc. Responsio. tenēt labozem spūalem nō corpozalē. tm̄ bene facerent si occupparent se in honestis anteq̄ vacarent. ¶ Item sup illud. nōne opus meū glo. perfectū. Contra ipsi erant imperfecti. Responsio. Opus pfectū dicebanṅ qz eis aplūs ꝑdicauerat vel qz eos ꝑfecte docuerat quantū in se erat. ¶ Item sup illud. Nūquid non habem⁹ potestatē manducandi. Cōtra Mat. 10. Gratis accepistis: gratis date. Respō. gratis. i. sine precio sed nō sine stipendio. ¶ Item sup illud. Qui pascit gregem. glo. Ex euangelio viuentes panē gratuitum manducabant. Contra subditi tenebanṅ dare. Responsio Gratuit⁹ erat ex parte recipientiū: qz humiliter non potestatiue recipiebāt licet debitus ex parte dantiū. ¶ Item nūquid de bobus cura est deo. Quasi dicat non. Cōtra sap.

6. Cura est illi de oīb⁹. Rñdeo. Ibi loquit̄ de cura generali scz ꝓuidētie: hic de speciali scz discipline. ¶ Item debet in spe qui arat arare. Contra spes nō est de invisibilib⁹ sed eternis. Reᵒ Spes accipit equiuoce. ¶ Item in spe fructus ꝓcipiendi. Contra nō debet poni lucerna predicationis sub modio rei tēporalis. Rñdeo. ꝑdicare in spe rei tēporalis nō est ponere lucernā sub modio sed ꝑdicare ꝓpter spem. ¶ Item si nos vobis seminauerimus spiritualia ꝛc. Contra gal. 6. Que seminauerit homo hec z metet. ergo qui semiat spiritualia debet metere spūalia. Respondeo ibi loquitur de messione stipendij.

Lectio tertia.

C Bo aūt nullo horū vsus suz. Nō autem scripsi hec vt ita fiant in me. Bonū ē em̄ mihi magis mori: q̄ vt gloriā meā quis euacuet. Nā z si euangelizauero nō est mihi glia. necessitas em̄ mihi incūbit. Ve enim mihi est si nō euangelizauero. Si em̄ volēs hoc ago: mercedē habeo. si autē inuitus dispēsatio mihi credita est. Que est ergo merces mea vt euāgeliū ꝑdicās sine sūptu ponā euāgeliū vt non abutar potestate mea in euāgelio.

Superius multiplicit ꝓbauit q̄ sibi licet accipe sūptus: hic ostendit q̄ nihilomin⁹ nō vult accipe sed abstiere tribus rationib⁹. Primo ꝓpter intentionē ꝑmij. Secundo ꝓpter dilectionē euāgelij ibi. Nā cū liber essem ex oīb⁹ ꝛc. Tertio ꝓpter expeditionē cursus sui ibi. Nescitis q̄ hi qui in stadio currūt. In prima primo dicit quare nō vult accipere scz ne glia sua euacueē. Secūdo ostendit q̄ accipiendo euacuareē ibi. Nā si euāgelizauero nō ē mihi glia ꝛc. Tertio q̄ nō accipiēdo ꝓfuabiē ibi. Que ē ergo merces mea ꝛc. In prima ꝓmo oñdit q̄ potestate accipiē di vti noluit. Secundo q̄ vti nō intēdit ibi Nō aūt scripsi hoc vt ꝛc. Dicit ergo Ego aūt ꝛc. quasi dicat tot modis constat q̄ licet mihi sumptus accipere: sed tamē ego nullo hoꝝ auctoritate. rōe. exēplo. ad ad accipiendū vsus sum. Ipse em̄ vel ab alijs ecclijs accipiebat vt. 2. cor. 11. Alias ecclesias spoliaui ꝛc. vt manibus opabaṫ aeṫ. 20. Non aūt ꝛc. Quasi dicat Nō sum vsus sed nec vti volo. Non em̄ scripsi hec scz q̄ licet mihi accipere vt ita fiāt in me sicut scripsi id est vt ego accipiā: qz nō quero datū sed fructū. ¶ Deinde cū dicē. Bonū est em̄ mihi ꝛc. Hic ostēdit quare hoc fecit scz ne glia sua euacueē. Ubi primo multiplicat afflictionē corpalē. Secūdo suppōit ei gl'e dimissionē ibi. Nuā vt gliam ꝛc. Dicit ergo Bonū est ꝛc. q̄si diceret nō accipiā. nā si acciperē gliaz meā euacuarē qō nullatenus facerē. Bonū est em̄ mihi mori. nō solum sumptuū egestate affligi magis q̄ vt gliam meā quaz habeo de gratuita sinceritate ꝑdicationis de ꝑmio superrogationis. abstinēdo a vitijs q̄s euacuet ab aliquo ipozitu ne accipiendo. vel ꝓpter sumptus euangelicos. Multi tamen moderni doctores gloziā istā euacuāt vel ꝓpter intentionē sumptuū vel ꝓpē fauorē humanū docēdo. Job. 12. Ducit sacerdotes inglorios z optimates supplantat. ¶ Notandū est hic q̄ gloria amittit sepēpliciter ꝓpē sepē vitia. Nam glia gulosoꝝ euacuaṫ. Un hic dr Bonus est em̄ mihi magis ꝛc. Glia luxuriosoꝝ maclaṫ Ecc. 27. Inclinasti femoza tua mulieribus. dedisti maculam i gloriā tuam. Gloria superboꝝ captiuaṫ. 1. macha. 2. Vasa glie eiᵒ captiua ducta sunt. Gloria iracūdoꝝ intermittit. pō. Si reddidi retribuentibus mihi mala ꝛc. Et post. Persequaṫ inimicᵉ aiam meā ꝛc. Et post. Et gliam meā i pulueꝛ deducat. Glia inuidoꝝ excludit. Ro. 3. Ubi ē gloriatio tua. Glia auaroꝝ annihilaṫ. pō. Ne timueꝛ cū diues factus fuerit homo ꝛc. Glia accidiosoꝝ culpaṫ. 1. macha. 9. Moziamur in virtute ꝓpter fratres nr̄os z nō infirmus crimen glie nr̄e. Ecc. 13. Precellēs esto opib⁹ tuis z ne deder⁹ maculā in glia tua. Ergo p gulā euacuaṫ gloria sobrietatis. p luxuriā maculaṫ glia castitatis. p superbiam captiuaṫ glia humilitatis. per iracundiaz intermittit glia māsuetudinis. per invidiā excludit glia charitat⁹. p auaritiā annihilaṫ glia liberalitatis. p accidiā culpaṫ gloria strēnuitatis. De istis dr Osee. 4. Gliam eoꝝ in ignominiā cōmutabo. De ꝑmo exemplū in esau Gen. 25. In holoferne. 11. Judith. 13. De scḋo i salomōe tertij reg. 11. De tertio in lucifero Esa. 14. De quarto in achitofel. 2. reg. 16. De quinto in chain gen. 4. De sexto in giesi. 4. reg. 5. De septio in explozatoꝛib⁹ numeri 13. z 14. Nā et si euangelizauero ꝛc. hic oñdit q̄ accipiēdo sūptꝰ euacuareē glia eius qz nō superogaret Et est sua rō taṫ. Gloria q̄ est ꝑmiū superogatiōis nō debeē ogibus necessitat⁹ ad q̄ tenemur ex ꝑcepto. sed euāgelizare tenebaṫ ex ꝑcepto. ergo ex hoc nō habebat gloziā superogatiōis sed potius ex hoc q̄ nō accipiebat sūptꝰ. pzio ergo tāgit glozie euacuationē. Secūdo euacuationis rationē ibi Necessitas enim mihi ꝛc. Tertio rōis declarationē ibi. Ve em̄ mihi ē ꝛc. Quarto recte euāgelizātium mercedē ibi. Si volēs hoc ago ꝛc. Dicit ergo. Nā si euāgelizauero ꝛc. quasi diceret vere euacuareē glozia mea. nā si euāgelizauero ita q̄ sumptus accipiā nō est mihi gloria id est superogatiōis ꝑmiū necessitas em̄ ꝑmij mihi incūbit aeṫ. 13. Vade q̄m ad nationes lōge mittā ꝛc. Et vere necessitas. Ve em̄ mihi est id est pena trāsgressionis in me manet si nō euāgelizauero Esa. 6. Ve mihi qz tacui Aliter legiṫ ꝛs glo. z hoc ꝑpliciter. Primo modo sic Nā si ꝛc. quasi dicat. vtiq⁹ euacuareē glozia mea celestis scz si ideo ꝑdicarē vt sumptꝰ acciperē. Naz si euāgelizauero tm̄ ita q̄ nō ex dilectiōe dei z ꝓximi hoc faciā nec libera volūtate nō ē mihi glia apūd deū. Necessitas em̄ ꝑcepti q̄ nō audeo omittere mihi incūbit vn̄ si solo timoze fuili ꝑdico ve em̄ id est eterna dānatio mihi est si nō euāgelizauero sicut mihi inūctuz est. Si aūt volēs ꝛc. Quasi dicat. si necessitate hoc facio non est mihi gloria. si aūt volēs hoc ago id est si voluntarē adiungo necessitati mercedē eternā habeo ideo psalmista dicit. Uolūtarie sacrificabo tibi z cōfiteboꝛ ꝛc. Si aūt inuitus id est solo ꝑcepto coactus euāgelizo dispēsatio mihi credita est sicut fuo vt scilicet dispensem ad aliozū vtilitatē nō meam quasi dicat. alijs ꝑficio nō mihi. Intelligit em̄ hoc de dispensatiōe fuit nō filiali ꝛm glo. aug. Nemo inuitus benefacit z si bonū ē q̄d facit infra. 13. Si charitatē nō habuero factus sum velut es sonās ꝛc. Secūdo modo legiē sic. Nam si euangelizauero ꝓ sumptib⁹ accipiendis nō est mihi glozia de superogatione in ꝑdicando Quero em̄ cōtra me Mat. 10. Gratis accepistis gratis date. necessitas em̄ vite sustentāde mihi incūbit q̄. p necessitate vite ꝑdico. Ve em̄ mihi est id est famis turbatio si nō euāgelizauero. Si autē volēs id est si nō ꝓ victus necessitate sed ꝓ charitate hoc ago mercedē eternam habeo. si aūt inuitus id est necessitate coactus dispēsatio mihi credita est sicut fuo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Que ē ergo merces mea ꝛc. hic oñdit q̄ nō capiēdo sumptus gloria eiᵒ cōseruaṫ. Ubi primo q̄rit. Scḋo soluit ibi. Ut euāgeliū ꝑdicans ꝛc. Dicit ergo. que est merces mea id est quid facie ndo mercedē accipiam: quia hoc est meritū mercedis vt scilicet ego predicans euangeliū sine sumptu ponā id est stabiliaz euangeliū Esa. 28. ꝓbet triticū per ordinē ꝛc. Hoc autē faciebat ꝛm glosā ne euāgeliū venale putaret.

Ane sumptu inq̃ t hoc vt nō abutar potestate mea id ē mi
bi cōmissa in euangelio prædicando. quod esset si accipe
rem indistincte q: pderē auctoritatē libere arguendi quia
Ecc. 20. Exenia t dona excecāt oculos iudicū t quasi mu
tus i ore auertet correptionē. Ecclesiastica ergo vtilitas
implicat in hac solutiōe scz ꝓfirmatio boni qz vt euāgeli
um pdicās. t declīatio mali. qz ne abutar pāte. ¶Et no
tandū q quatuor tetigit differentias eoz q̃ tenentē pdica
re. Quidā em tenentē sed nō euāgelizant hi merentē penā
Quidā tenentē t euāgelizāt sed coacti. hi nō merentē mer
cedem sed vitāt penā. Quidā tenentē t euāgelizāt volun
tarie sed accipiūt sumptus. t hi merentē mercedē t vitant
penā sed nō habēt superogatiōis gloriā. Quidā tenentē t
euangelizāt volūtarie nec accipiūt sūptus. t hi merentē
merentur t vitant penā et habēt superogatiōis gloriam.
Primū statū tangit ibi. Ue mihi est ꝛc. Secūdū ibi. Nā
si inuitus ꝛc. Tertiū ibi. Si autē volēs ꝛc. Quartū ibi.
Que est ergo merces. ꝛc.

Lectio quarta.

Am cū liber essem ex omnib⁹: omni
um me seruū feci: vt plures lucrifa
cerē. Et factus sum iudeis tanq̃ iu
deꝰ: vt iudeos lucrarer. His q̃ sub lege sunt.
quasi sub lege essem: cū ipe nō essez sub lege
vt eos q̃ sub lege erāt lucrifacerē. His q̃ sine
lege erāt tāq̃ sine lege essem: cū sine lege dei
non essem sed in lege essem xpi: vt lucrifacerē eos q̃ sine lege erant. Factus suz infirmis
infirmus: vt infirmos lucrifacerē Omnibus
omnia factus sū. vt oēs facerē saluos. Om
nia aūt facio ꝓpter euangeliū: vt ꝓticeps eiꝰ
efficiar.

Superius ostendit q̃ nō vult sumptꝰ accipere t hoc ꝓ
pter infectionē pmij: hic ondit q̃ idē fecit ꝓpter amorem
euāgelij. Ubi primo dicit q̃ omniū se fuū fecit. Secūdo
q̃ oīnibus se contemperare studuit ibi. Et factus sum iu
deis ꝛc. Tertio subdit cām quare hoc fecit ibi. Oia autē
facio ꝓpter euāgeliū ꝛc. In prīa implicat triplicē pditio
nem cōmendabilē in fuitio que sunt generalitas. libera
litas. vtilitas. Seruit ergo gratis siue liberalit ibi. Cum
liber essem ꝛc. generalit ibi. Omniū me ꝛc. vtilit ibi. Ut
plures lucrifacerē ꝛc. Dicit ergo. Nā cū essem ꝛc. q̃si di
cat sine sumptu ponā euangeliū. nā t maius feci scilicz cū
liber essem ex omnibus id est nullius meritis obnoxi⁹ om
niū me seruū feci omnibus me cōtēperādo q̃ vtilitatē t q̃
si debitorē ꝓstituēdo. 2. cor. 4. Nos aūt seruos vr̄os ꝓ ie
sum. t hoc vt plures lucrifacerē id est lucrū mee pdicatio
nis t fuitu tis facerē. Querebat em non res sed aīas. 2.
cor. 12. Non quero vestra sed vos. Si em cōmendabile
est seruire in tēporalibus xpi lucrū tēporale: q̃to plus in
spiritualibus ꝓpter lucrū spirituale ¶Deinde cum dicit
Et factus sum iudeis ꝛc. hic ondit q̃ omnibus se cōtem
perare studuit. Et primo dicit q̃ cōtēperauit se nōdū cō
uersis. Secōo q̃ etiā iā cōuersis ibi. Factꝰ sū infirmis ꝛc.
Tertio q̃ generaliter vniuersis ibi. Omnibus omia fa
ctus sum ꝛc. In prima pīo dicit q̃ cōtēperauit se iudeis
Secūdo q̃ samaritanis ibi. Et his qui sub lege ꝛc. Ter
tio q̃ gentilibus ibi. His qui sine lege erāt ꝛc. In prima
primo tangit ꝓtemperationē. Secundo ꝓtēperationis ra
tionē ibi. Et iudeos ꝛc. Dicit ergo. t factus sū iudeis tāq̃
iudeus scz aliqua legalia fuando sicut in discretiōe ei⁹
boz. in circūcisiōe thimothei act. 15. In purificatione le
gali act. 21. Potest aūt hoc ītelligi duplicit. Uno modo
sm hieronymū. factus sum iudeis tanq̃ iudeꝰ p simulato
riā dispensationē. Simulabat em se fuare legalia aliqua
sed nō fuabat. Alio modo sm aug. Factus sū iudeis ꝛc.
Uere em cōdescēdebat eis in observatiōe aliquoz legali
um ꝓpter piaz cōpassionē. t hoc fecit vt iudeos lucrarē
xpo id ē eos ad fidē xpi querteret. ¶Deinde cū dicit. Et
his qui sub lege sunt ꝛc. hic dicit q̃ ꝓtēperabat se samari
tanis Ubi notātur tria de ipso. Primo eius sagacitas in
hoc q̃ se ꝓtēperabat Secundo eiꝰ libertas in hoc q̃ sub
lege nō erat. Tertio eius vtilitas in hoc q̃ lucrifaciebat
Dicit ergo sum etiā his q̃ sub lege moysi sunt id est sama
ritanis qui nō sūt iudei sed assirij q̃ fuerūt adducti ad in
habitandū terrā isrl. 4. reg. 17. Isti etiam erant sub lege
moysi q: tm̄ quinq̃ libros moysi recipiebāt. his ergo fa
ctus sum quasi sub lege essem approbādo scz legē t ex ea
docēdo xpm. cū tū ipe sub lege nō essem sm litteralē obſ
uantiā. vel seruiliter: qz iusto non est lex posita. 1. thi. 1. et
hoc ideo feci vt eos qui sub lege erāt scz ipsos samarita
nos lucrifacerē: eos ad fidē xpi cōuertendo. ¶Deinde cū
dicit. His qui sine lege erant ꝛc. hic dicit q̃ ꝓtēperauit se
gentilibus. Ubi primo tangit suā ꝓfirmitatē. Secōo sue
fidei veritatē ibi. Cū tū sine lege ꝛc. Tertio sue intētiōis
rectitudinē ibi. Ut lucrifacerē ꝛc. et hoc est. Et factꝰ sum
his q̃ sine lege erāt id est gentibus. Ro. 2. Cū em gentes
que legē nō habēt: tanq̃ sine lege essem assentēdo ratiō
bus eoz t bonis positionib⁹ pboz vt patet act. 17. cum
tū sine lege nō essem. Ro. 7. Mente seruio legi dei. Et
in lege essem nō iudaica sed xpi q̃ deus est nō aūt moyses
De qua gal. 6. Alter alterius onera portate t sic adiple
bitis ꝛc. Et hoc ideo feci vt lucrifacerez eos qui sine lege
erant gētiles ad fidē querrēdo o felix zelator Greg. Nul
lum tale sacrificiū quale zelus aiaz. ¶Deinde cum dicit
Factus sum infirmis ꝛc. hic ondit q̃ se cōtēperauit iam
quersis. Ubi primo ponit modū bonū. Secūdo finē debi
tum ibi. Ut infirmos. Dicit ergo factus suz etiā infirmis
in fide infirmꝰ. a licitis abstinēdo 2. cor. 11. Quis infirma
tur t ego nō infirmor. Sic facit bonus medicus q̃ come
dit cibū infirmi vt eū ꝓuocet ad comedēdū t sic sanet. Et
hoc feci vt infirmos lucrifacerē eos in fide roborādo. Et
breuiter oībus oīa factus sum: quasi essem omniū sectarū
Ideo dicitur infra. 10. Sicut t ego p omnia omnib⁹ pla
ceo Et hoc vt omnes facerē saluos. Sap. 18. In vestimē
to poderis q̃ habebat aaron totus orbis terraꝝ erat des
criptus. Et .2. reg. 4. Heliseus ꝓtraxit se ad modū pue
ri t sic suscitauit illū. Et q: sm Homer oīnis alteritas di
scors: similitudo vero appetēda est ibo viri spūales salua
vite t religionis sue obſuantia oībus se debēt ꝓformare.
¶Deinde cū dicit. Omnia facio ꝓpter euāgeliū. Super
ius ostendit q̃ omnibus se contēperare studuit: hic sub
dit rationē quare hoc facit t hanc duplicē. Unam ex pte
euangelij scilicet vt cursū libez habeat. Aliaz ex pte sui
scilicet vt ꝓmissum pmiū obtineat ibi. Ut ꝓticeps ꝛc. Et
hoc est quod dicit. Omnia aūt facio ꝓpter euāgeliū sine
impedimēto pdicandū vt ꝓticeps eius. id est. ꝓmissionuz
q̃ i eo ꝓtinent efficiar Mat. 5. Qui fecerit t docuerit sic
magnus vocabitur in regno celoz.

Lectio quinta.

Escitis qm̄ hi q̃ in stadio currūt om
nes q̃dē currūt: sed vnꝰ accipit bra
uium Sic currite vt cōprehēdatis.
omnis em̄ q̃ in agone ꝓtēdit ab oīb⁹ se abſti
net. t illi quidē vt cozruptibilē coronā acci

piāt nos aūtē incozruptā. Ego igit sic curro
nō quasi in incertū: sic pugno non quasi aerē
verberās. Sed castigo cozpꝰ meū t in serui
tutē redigo: ne forte cū aliis pdicaueriz: ipe
reprobus efficiar.

Supius oīndit q̃ ꝓpsuit a sumptib⁹ abstinere. Primo
ꝓpter intentionē pmij. Secundo ꝓpter amorē euangelij
hic tertio ꝓpter expeditionē cursus t agonis sui. Primo
quidē oīndit q̃ oportet in stadio expedite currere. Secū
do q̃ similit oportet in agōe expedite certare ibi. Omīs
em̄ qui in agōe ꝛc. Tertio q̃ ipe facit vtrūq; ibi. Ego igi
tur sic curro ꝛc. In prima pmo pōit exemplū expedite cur
rentiū. Secundo monet eos ad sīlr currendū ibi. Sic cur
rite ꝛc. In prima pmo tāgit currēdi exercitiū. Secōo sue
nientiā currētiū ibi. Omnes em̄ q̃dē currunt ꝛc. Tertio
differentiā pueniētiū ibi. Sz vnus accipit brauiū ꝛc. In
primo notat̄ ꝓditio viatoꝝ. In secōo multitudo vocatoꝝ
In tertio paucitas electoꝝ Mat. 20. Multi sunt vocati
pauci vero electi. Conditionē vero viatoꝝ describit a tri
bus. A certitudine cū ārit. Nescitis. A breuitate cū ad
dit In stadio. A labore cū subdit. Currūt. Dicit ergo ne
scitis. Quod triplicit continuat. Primo modo sic. quasi
dicat Recte abstineo a sumptib⁹ sumēdis vt ꝓticeps ef
ficiar. Nā si nō abstinerē a cotrarijs euāgelio nō essem ei⁹
ꝓticeps. Nescitis em̄ q̃ bi ꝛc. Uel sic. Nescitis q̃ hoc fa
cio vt ꝓticeps euāgelij efficiar t vtiq; possum esse ꝓticeps
Nā non sic est de euāgelij pmio vl de cursus brauio. qz ꝰ
vnus accipit brauiū ibi vero omnes accipere pñt. Tertio
modo sic. Nescitis. quasi diceret. Ideo aūt sic curro. qz li
cet multi currentes sint. pauci tm̄ sunt puenientes. Nesci
tis em̄ q̃ bi qui in stadio currūt oēs q̃dē currūt. In labo
re pares sunt: sed vnus tm̄ accipit brauiū id est pmiū cur
sus. Stadiū em̄ est spaciū in quo pedites currūt q̃ hēr
cules dicitur statuisse. Perficiūt autē stadiū. 125. passus
Et dicitur stadiū a stādo q: hercules tot passus currebat
t postea stabat t respirabat. in fine hui⁹ spacij pōebāt ali
quid q̃ erat pmiū cursus. vt equꝰ t pāuus purpureus. t
hoc dicit brauiū Et licet in hoc stadio oēs currerēt vnus
tm̄ solus accipiebat brauiū scilicet q̃ citius pueiebat. Sic
in cursu spūali vnus tm̄ scilicet pseuerās accipit brauiuz
Quia q̃ pseuerauerit vsq; in finē hic saluꝰ erit. ¶Deinde
cū dicit Sic currite ꝛc. monet eos ad currēdū. Ubi impli
cat tria. Actū strēnuū: Currite. Modū debitū: Sic. Finē
optimū: Ut cōprehendatis. Dicit ergo sic ꝛc. quasi diceret
qz vnus accipit brauiū sic currite p viā veritatis pseuerā
tes vt cōprehēdatis brauiū vite eterne. he. 12. Per pati
entiā curram⁹ ad ꝓpositū nobis certamē. ¶Deinde cum
dicit Omis aūt q̃ in agone ꝛc. oīndit q̃ in agōe oportet ex
pedite certare. Ubi pmo tāgit agonizantiū pugnā. Secū
do pugnandi formā firmā ibi. Ab oīnibus se abstinet ꝛc.
Tertio sic pugnātiū mercedē debitā ibi Et illi q̃dē vt coz
ruptibilē ꝛc. Primū est necessitatis scz pugnare. Secōm
virtutis scilicet abstinere. Tertiū felicitatis scz cozonam
accipere. Dicit ergo Omnis qui in agone ꝛc. quasi dice
ret vere sic agendū est. q̃d patet exēplo. qz oīnis q̃ in agōe
cōtendit ab omnib⁹ impediētibus se abstinet. Nā t nudi
agonizabāt in palestra. Attēde vt aug. alt q̃ de reb⁹ nō
laudādis mīte trahunt̄ similitudines. ¶Deinde cū dicit
Et illi q̃dē vt cozruptibilē coronā accipiāt q̃ modicū est. Nos
aūt abstinere debem⁹ vt accipiamus incozruptā scz coro
nam vite de qua Jac. 1. Beatus vir qui suffert tēptatio
nem qm̄ cū ꝓbatus fuerit ꝛc. ¶Deinde cū dicit Ego igi
tur sic curro ꝛc. ponit exemplū vtriusq; scz currēdi t pu
gnandi. vbi primo tangit cursū suū in ꝓfectu boni. Secū
do pugnā suā in victoria mali ibi Sic pugno ꝛc. Tertio
rationē vtriusq; facti ibi. Sz castigo. ꝛc. Dicit ergo Ego
igit ꝛc. quasi dicat quia talis corona fuat: igit ego sic cur
ro bonū operādo nō quasi in incertū id est vt sim incertus
de ꝓmio. In incertū em̄ currit qui talia facit vt de qui
busdā sperare: ex aliis possit desperare Omnia instruunt
ad bonū t ꝓsona aplica que notāt ibi. Ego. t forma ipli
ta que notāt ibi. Sic Et actio strennua que notatur ibi.
Curro. Et merces sperata que notatur ibi Non quasi in
incertum philipens. 2. Non inuacuum cucurri nec inua
cuum laborauī. Sic pugno cōtra hostes decertando con
tra malū. Nō quasi aerē verberās id est nō verbis tantuz
sed factis. Nō em̄ in fmone est regnum dei sed in virtute
supza. 4. Uel nō quasi aerē verberās id est non inaniter
me fatigando: aduersarium nō ledēdo. Sic erit ꝓfectus
homo si sic se habeat vt sit intentus in ꝓfessione Esa. 38.
Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime
mee Deuotus in oīe Mat. 6. Sic ergo oīabitis Pater
noster qui es in celis ꝛc. Efficax in pdicatiōe Jac. 2. Sic
loq̃mini t sic facite. Hec tria ptinent ad actū oīs recti ita
tū q̃ cōfessio dirigit deo t primo. oīo soli deo. Pdicatio
soli primo. Fortis in pugnādo. Ūñ hic pugno ꝛc. Apo.
3. Qui vicerit sic vestiet veste alba. Patiens in sustinen
do. Judith. 8. Sic isaac. sic iacob. sic moyses t oēs q̃ pla
cuerūt deo p multas tribulationes trāsierūt fideles. Cau
tus in se fuando. Josue. 2. Ad mōtana cōscēdite ne forte
occurrāt vobis reuertētes ꝛc. sic ibitis viā vr̄am. Primū
ꝓpter malū culpe scz pugna. Secundū cōtra malū pene
scz patiētia. Tertiū ꝓtra malū tēptatiōis scz cautela. Be
nignus in ꝓdonādo Matth. 18. Sic non est volūtas ante
patrē vr̄z ꝛc. Inutilē se reputādo Luc. 17. Sic t vos
cū feceritis oīa q̃ ꝓcepta ꝛc. Sollicitus se discutiēdo ista
11. Probet aūt se homo t sic de pane illo edat ꝛc. Primū
reprobat malitiā primi. Secōm ꝓbat bonitatē dei. Ter
tiū dubiet. tē status ꝓprij. Humilis in obsequēdo Mat.
4. Sic decet nos īplere omnē iustitiā. Agilis in ꝓficē
do. vnde hic Sic currite id est ꝓficite in bono vt cōphen
datis. Cōstans in pseuerando. Ūñ hic Sic currite phil.
4. Sic state in domīo charissimi. Famosos in cōuersādo
supza. 4. Sic nos existimet homo. ꝛc. Primū rīspicit ici
pientes. Secōm ꝓficientes. Tertiū pseuerātes. Quartū
ꝓfectos. ¶Deinde cū dicit Sed castigo cozpꝰ meū ꝛc. tā
git rationē ꝓdictoꝝ vtriusq;. Ubi pmo tangit austeritatē
vite. Secōo cōmendationē doctrine ibi Ne forte ꝛc. Ter
tio rationē cōcordie vtriusq; ibi. Ipse reprobus ꝛc. Ergo
implet facto q̃d docet verbo ne se damnet oze. ꝓprio. Et
hoc est q̃ dicit. Sed castigo cozpus meū p declinationez
mali: motus carnis illicitos reprimēdo. Castigo ergo nō
occido cozpus meū nō tm̄ alienū. Ro. 12. Exhibeat̄ cozpa vr̄a hostiā viuentē sanctā deo placētem rationabile
obsequiū vestr̄. Et in fuitutē redigo p operationē boni:
cozpus scz spiritui fuire cogēdo. t sensualitatē rōi subijci
endo. sicut de beato martino legit. Carnez spiritui fuire
cogebat. t hoc facio ne forte cū aliis pdicaueriz ꝛc. Aug.
Suo timoze nos terruit apls. q̃d em̄ faciet agnus vbi ari
es timet t tremit. Ipse reprobus id est a deo reprobatus
efficiar. q̃s turpe esset. Ro. 2. Qui pdicas nō furandum
furaris. De huiusmodi posset vere dici illud Job. 4. Ec
ce docuisti plurimos ꝛc. Hunc aūt vēit sup te plagaz de
feciſti ¶Dic quetitur ibi. Melius est mihi mori ꝛc. Con
tra gloria non euacuat̄ nisi per peccatū. ergo accipere essz
ei peccatum non ergo licitum. Respōdeo gloria essential
per hoc nō euacuaret sed gloria accidentalis de hoc ope
re superogationis. ¶Item si euangelizauero nō est mihi

gloria. Contra eu angelizanti ⁊ sumptus accipieti debeꝫ ⁊ aurea ⁊ aureola. Sed glo. exponit qñ euāgelizāt ex ne cessitate timoris vl' ex cupiditate mercedis ⁊ talis. ¶ Itē sup illud. Dispensatio mihi credita est. Glo. Non debemus euangelizare vt manducem⁹. Contra ergo p̄dicatores questuarij peccant mortaliter: qz faciunt qđ nō debent. Rñdeo si ꝓpter questū ꝓncipaliter faciūt peccāt. sed si ꝓpter fructū spūalē inde ꝓuenientē bene faciūt. ¶ Itē ibidem glo. Propter regnū dei debemus opari oia nō solū sed cū regno dei mercedē temporalē meditari. Contra ergo qui vadunt ad eccliaz ꝓ distributionibus peccāt. Respondeo verū est si solū vel principaliter ꝓpter hoc vadant. ¶ Itē sup hoc Ut nō abutar potestate. Glo. qđ esset si acciperet qđ ꝓhauit supra eodē qđ ei licet accipere. Respō deo intelligendū est si acciperet indiscrete ⁊ inordinate ⁊ inmoderate. ¶ Itē omniū seruū me feci. Contra supra 6. Molite serui effici hominū. Rñdeo hic loq̄tur de fuitute charitatis scz in bono: ibi deseruitute iniq̄tatis scz in malo. ¶ Item factus sum iudeis iudeus. Glo. in cibis accipiendis vel nō accipiēdis. Contra glo. Iniuste ergo reprehendit petr⁹ de discretiōe ciboꝝ gal. 2. imo bene qz petr⁹ discernebat cū scandalo gentiū scz in locis gentiliū: paulus autē nō. ¶ Itē ibidē glo. Propē scandalū iudeorum circūcidit thimotheū act. 16. Contra veritas doctrine vite ⁊ iustitie nō debet dimitti ꝓpē scandalū. Rñdeo vsq; ad diuulgationē euāgelij nō erat de veritate doctrine sine vite ne homines circūcideretur sed ne spem ponerēt in circūcisione. ¶ Item vt omnes facerē saluos. Cōtra sciebat nō omnes saluādos. Respōdeo volebat omnes in particulari id est qūlibet ꝓ se non oīes simul. ¶ Itē sup illud omnes qđē currūt. Glo. in spirituali agone quoq̄ dem currūt si spiritualiē currūt accipiunt ⁊ q̄ prior venerit expectat vt coronet cū posteriori. Cōtra vnusq̄q; in morte coronat. Respondeo hoc intelligit de glia corporis nō anime. ¶ Item sup illud Me forte cū predicaueriz. Glo. suo timore nos terret aplus. Cōtra. 1. Joh. 4. Perfecta charitas foras mittit timorē. Rñdeo verū est timorem pene sed non timorē separationis siue offense.

Incipit capitulū decimum.

Nolo eī vos ignorare fratres: qm̄ patres nostri oīes sub nube fuerunt ⁊ omnes mare transierunt ⁊ omnes in moyse baptizati! sūt in nube ⁊ in mari. Et omnes eandē escā spiritalem māducauerunt. ⁊ omnes eundem potū spiritalē biberūt. Bibebant aūt de petra spiritali consequente eos petra. petra aūt erat xp̄s. Sed nō in pluribus eoꝝ beneplacitū ē deo. Nam p̄strati sunt in deserto.

Superius monuit abstinere ab ydolotitis. Primo ꝓpter vitandū scandalū fratrū infirmoꝝ ca. 8. Secundo ꝓpter exemplū suum qui abstinet ꝓpter alios ab acceptione sūptuū cap. 9. Hic tertio monet ad idē ex cōsideratione iudeoꝝ in deserto ydola venerantiuz. vbi exemplo pene istorum Primo monet abstinere a ꝓpetratione peccatorum similium. Secundo specialiter a comestione ydoloꝝ ymolatoꝝ ibi. Propter qđ charissimi fugite ab ydoloꝝ cultura ⁊c. In prima primo oñdit qđ antiq̄tus iudeis cōtingit. Secundo ꝓpter quid. quia non ꝓpter se tantum sed ꝓpter nos corrigendos ita euēit. Hec autē in figura facta sunt nr̄i ⁊c. Tertio vt exemplo eoꝝ caueant concludit ibi. Itaq; qui se existimat stare ⁊c. Ergo pena timēda cautela adhibenda. In prima primo ponit beneficia gratie eis ꝓpensa existentibus in egypto. Secūdo prestita in deserto ibi. Et omnes eandē escam ⁊c. Tertio flagella ꝓpter ingratitudinē infli ctā ibi. Sed non in pluribus ⁊c. In prima tangit tria beneficia. Primum in ꝓtectiōe nubis. Secundum in transitu maris rubri ibi. Et oñes mare transierunt ⁊c. Tertium in purgatiōe baptismatis ibi Et omnes in moyse ⁊c. Dicit ergo Nolo vos ⁊c. quasi dicat. sic agēdum est sicut monui. Non eī sufficiunt sacramenta ecclesie suscepta vobis postea peccantibus sic nec iudeis dei beneficia quin postea punirent. Nolo eī vos ignorare ⁊c. Hoc dupliciter legit. Uno modo de bonis ⁊ malis cōmuniter. Alio modo de malis specialiter. Prio modo sic. Nolo vos ignorare fratres qm̄ patres nr̄i instituto̊res fidei nr̄e omnes boni spiritualiter. Unde dicit patres nostri nō illoꝝ sub nube fuerunt sicut prius. ⁊ omnes eandē escā manducauerunt spiritalē id est corpus xp̄i in signo spiritualiē intellecto. Unde eandē escam spiritalē māducauerunt idez scz qđ nos. sed aliā escaz corporalē q̄ nos. et hoc q̄tū ad maiores in xp̄m credentes. Manducabant xp̄m spiritualiter sm illud Crede ⁊ manducasti. Et omnes eundē potum biberunt scz xp̄i sāguinē in signo. Sic loquitur de signo ⁊ potu spirituali per fidē nō de corporali. Bibebant autē de spiritali ⁊c. sicut pr̄i? Appetēdus cibus ⁊ pot⁹ q̄a sufficiens. Unde dicit Omnes māducauerunt. Indeficiens quia eundem. Utilis quia potus ⁊ cibus spiritualis quod notatur in ipso nomine spiritalis ⁊c. ¶ Deinde cuz dicit Sed non in pluribus ⁊c. post beneficia tāgit flagella. et primo offensam. Secūdo penā ibi. Nā ꝓstrati sunt. Dicit ergo. Sed nō in plurib⁹ ⁊c. quasi dicat bis oīb⁹ beneficijs vsi sunt iudei sed nō in pluribus eoꝝ bñplacitū est deo ĩ illis scilicet qui deum offenderunt sed tantū in duobus scilicet Caleph ⁊ Josue quibus solis concessum est terraz ꝓmissionis obtinere. Numeri. 14. Mal. 1. Hō est mihi voluntas in vobis.

Lectio secunda.

Hec autez in figura facta sunt nostri vt non simus concupiscētes malorū sicut ⁊ illi concupierūt. Neq; idolatre efficiamini sicut quidā ex ipis: quēadmodum scriptū est. Sedit populus manducare ⁊ bibere ⁊ surrexerunt ludere. Neq; fornicemur sicut quidā ex ipis fornicati sunt: ⁊ ceciderunt vna die vigintitria milia. Neq; temptemus xp̄m sicut quidā eoꝝ temptauerūt: ⁊ a serpentibus perierunt. Neq; murmuraueritis sicut quidā eoꝝ murmurauerūt ⁊ perierunt ab exterminatore. Hec autez omnia in figura contingebant illis: scripta sunt aūt ad cozreptionē nostram in quos fines seculorum deuenerunt.

Superius ostendit quid antiq̄s iudeis contigit: hic ostēdit q̄ non ꝓpter se tantū sed ꝓpter nos corrigendos ita euenit. Ubi primo ostendit q̄ ꝓpter nos corrigendos a peccato: predicta facta sunt. Secundo q̄ ꝓpter hoc etiā scripta sunt ibi. Hec autē omnia in figura ⁊c. In prīa ostēdit q̄ ideo facta sunt vt cohibeamur a peccato ⁊ primo a peccato cordis. Secundo a peccato opis ibi. Neq; idolatre efficiamini ⁊c. Tertio a peccato oris ibi. Neq; murmuraueritis sicut qđā ⁊c. In prima primo deterret ꝓ penam. Secundo ex hoc debortaꝫ culpā ibi. Et non simus concupiscētes ⁊c. Tertio malos reducit ad memoriā ibi. Sicut illi concupierunt ⁊c. Dicit ergo: hec autē in figura facta sunt nostri. nō ficta sed vere facta. In figura inq̄ ido scilicet vt nos considerantes illoꝝ supplicia: non sim⁹ cōcupiscentes malorū. sicut ⁊ illi ꝓcupierūt. de quibus. ps. Concupierunt concupiscentiā in deserto. Numeri. 11. dicitur q̄ vulgus ꝓmiscuū flagrauit desiderio carnium. Et notandū q̄ sicut in bonis longe melius est qđ figuratur q̄ ipsa figura vt regnū celoꝝ q̄ terra ꝓmissionis. ita in malis longe peius est qđ figuratur q̄ figura significans. sm autē aug. illa supplicia que sustinuerūt figura gehēne fuerunt: que omni pena maior est. Hec autē ptinent ad sapientes inter corinthios qui desiderio carnes comedebant in idolo ⁊ scandalizabāt infirmos vnde similes erant iudeis carnes desiderantibus in deserto. vnde digni erant etiaz simili pena. ¶ Deinde cū dicit Neq; idolatre ⁊c. Deboꝛtatur peccatū operis. vbi tangit tria peccata. Primo idolatrie. Secundo fornicationis ibi. Neq; fornicemur ⁊c. Tertio diuine tēptatiōis ibi. Neq; tēptemus ⁊c. In prima primo diffuadet idolatrie vitiū. Secundo deterret ꝓ exemplum ibi. Sicut quidaz ex ipsis ⁊c. Tertio explicat exemplum implicitū ibi. Quemadmodum scriptū est ⁊c. Dicit ergo. Neq; idolatre efficiamini idolotitis vescēdo in veneratione idoli vel in scandalū infirmoꝝ. Sicut quidam illoꝝ supple idolatre fuerunt Exo. 32. ⁊ ps. Et fecerunt vitulū in oreb. ⁊ adozauerūt sculptile. Quemadmodum scriptū est Exo. 32. Sedit populus id est quidaz de populo manducare ⁊ bibere cozā idolo quib⁹ similes sūt qui comedunt idolotita: idola venerando. Et surrexerūt ludere id est ludos facere. sicut cozeas ⁊ huiusmodi ĩ veneratiōem idoli. Uel surrexerunt ludere id est idoluz adozare quod est simile ludo puerozū qui faciūt ymagines luteas. ¶ Deinde aū dicit Neq; fornicemur ⁊c. tāgit peccatū fornicationis vbi primo dissuadet tale peccatū. Secundo deterret per exemplū culpe ibi Sicut quidam ⁊c. Tertio pene ibi. Et ceciderunt vna die ⁊c. Dicit q̄ Neq; fornicemur vt quidā ex vobis supra. 5. Omnino auditur fornicatio inter vos Sicut quidā ex ipsis fornicati sūt cum madianitis scilicet numeri. 25. Et ido ceciderūt vna die. 23. immo. 24000. milia. sed maioz numer⁹ nō excludit minorē vnde nō dicitur hic cū precisione. Uel forte vitium scriptoꝝ est. ¶ Deinde cū dicit Neq; tēptem⁹ xp̄m ⁊c. tangit peccatū diuine tēptationis. quod dissuadet primo verbo. Secundo exemplo ibi. Sicut quidā ⁊c. Tertio supplicio ibi. Et a serpentib⁹ ⁊c. Dicit ergo Neq; tēptemus xp̄m diffidendo de eius potētia. sicut illi q̄ in vobis desperant de resurrectione sicut quidam eoꝝ tēptauerunt deū vl' xp̄m in moyse dicentes: Hunq̄d poterit parare mensam in deserto. ⁊ ideo a serpentibus perierunt donec scilicet serpens eneus erectus est ad cuius aspectū sanabantur. De hoc habetur numeri. 21. ⁊ deutro. 6. Non tēptabis dominū deū tuū. ¶ Deinde cū dicit. Neq; murmuraueritis ⁊c. post peccatū cordis ⁊ operis deboꝛtatur peccatū oris. vbi primo dissuadet murmurationis vitiuz Secūdo adducit quosdā in exemplum ⁊ primo culpe ibi Sicut quidā ⁊c. Secundo pene ibi. Et perierunt a ꝓpentibus. Dicit ergo Neq; murmuraueritis contra me: vel minozes cōtra maiozes Sap̄. 1. Custodite vos a murmuratione sicut quidā eoꝝ murmurauerunt contra moysen. numeri. 16. Murmurauit oīs congregatio filioꝝ isr̄l cōtra moysen. ⁊ ideo perierunt ab exterminatore. ab angelo scilicet qui extra terminos terre eos percussit. Baruch 3. Exterminati sunt ⁊ ad inferos descenderunt. ¶ Notandū super illud In moyse baptizati sūt q̄ dam. li. 4. capi. de baptismo distinguit nouē genera baptismatū accipiendo baptismata large. Primū est aqua diluuij de quo habet gen. 6. Secundum mare rubrū de quo Exo. 14. Tertiū aqua expiationis de qua numeri. 19. Quartum baptism⁹ Johannis de quo Mat. 3. Quintuz baptismus de q̄ xp̄s baptizatus fuit Luc. 3. Sextū baptismus spiritussc̄i super discipulos act. 1. Uos autē baptizabimini spiritusancto. Septimū baptismus penitentie ⁊ contritiōis de quo Ecc. 34. Qui baptizatur a mortuo ⁊c. Octauū baptismus sanguinis de quo Luc. 12. Baptisma habeo baptizari ⁊ quomodo coartoꝛ vsq; dum ꝓficiatur. Nonū baptismus aque ⁊ spiritus de quo Joh. 3. Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto ⁊ Mat. vlti. Baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti. ¶ Deinde cū dicit. Hec aūt omnia in figura ⁊c. Habito q̄ ꝓpter nos ꝓdicta facta sunt: hic ostendit q̄ ꝓpter nos etiā scripta sūt. Et primo q̄ in significatione. Secūdo q̄ in correctiōe ibi Scripta sunt aūt ⁊c. Dicit ergo Hec autem ⁊c. quasi dicat. Ista contigerunt illis ⁊ hoc non tantū ꝓpter sua peccata. autē ꝓ sed omnia in figura nostri scilicet cōtingebāt illis. erat eī tunc tēp⁹ figurarū. ¶ Deinde cū dicit Scripta sunt autē ad correptionē. tangit q̄ scripta sunt ad correctionē nostrā. Ubi implicant tria incitātia ad correctionem nostraz. Primo antiquoꝝ exempla que notantur in scripturis. Secūdo exemploꝝ causa que est correctio nostra. Tertio etas nouissima que est finis seculoꝝ. Dē ergo Scripta sunt autē ad correctionē nostrā. quia quecunq̄ scripta sunt ad nr̄am doctrinā scripta sunt. Roma. 15. Nos dico in quos fines seculozuz deuenerunt id est sexta etas que est vltima etas laborantiū. 1. Joh. 2. Filioli mei nouissima hoza est. Quia ergo in vltima secli etate sum⁹ tot exemplis prioꝝ corrigi debemus. Uel in quos fines seculoꝝ deuenerunt id est in quibus ꝓ fidem ⁊ amorē xp̄i

finita est secularitas quia phil'.3.dicitur. Conuersatio nostra in celis est. Unde temporalia non promittuntur tempore gratie sicut tempore legis. Unde nec in pactum deducuntur sed adiciuntur Mat.6. Primum querite regnum dei ꝛc. Sed antiquitus erant in pactu Esa.1. Si volueritis ꝛ audieritis ꝛc. Ecce ergo exempla certa quia scripta sunt. utilia quia ad correctionẽ nostraꝫ. durabilia quia in quos fines ꝛc.

Lectio tertia

i Itaq; qui se existiat stare videat ne cadat. Temptatio vos nõ apprehẽdat nisi humana. Fidelis autem deus est qui non patietur vos temptari supra id quod potestis: sed faciet etiã cũ tẽptatione puentũ vt possitis sustinere.

Habita primo iudeozum punitione. Secundo punitiõis ratiõe: hic tertio concludit ꝙ exemplo eozum debẽt a malo cauere. vbi primo monet vt caueant eãsum. Secundo cauendi vocet modum ibi. Vos nõ apprehẽdat ꝛc. Tertio promittit firmum adiutoꝛium ibi. Fidelis autẽ deus est ꝛc. In primo implicat quatuoꝛ sollicitantia sapientẽ. scilicet multitudinẽ cadentiũ cum dicit Itaq; incertitudinem stantiũ cũ subdit. Qui se existimat staꝛ. Necessitatẽ cautele cum addit. Videat facilitatem ruine cũ dicit Ne cadat. Dicit ergo Itaq; ꝛc. quasi dicat. Illi ꝛ si beneficiis dei vsi sunt nihilomin9 propter peccata perierũt. Ita ꝙ ex eoꝝ consideratione qui existimat aliqua cõiectatione se stare id est ꝙ sit in gratia ꝛ charitate. videat diligenti attentiõe ne cadat peccando vel alios faciendo peccare. Esa.14. Quomodo cecidisti lucifer .pñs. Cadent a latere tuo mille ꝛc. Ideo epñs. ℣. Videte quõ caute ambuletis. ¶ Deinde cũ dicit Temptatio vos nõ apprehẽdat ꝛc. Docet modũ cauendi causam scilicet cauẽdo temptationẽ Ubi primo docet aliquã tẽptationẽ fugiẽdã Secũdo aliquam sustinendã ibi. Misi humana. Primã primo notificat quia pulsat vt introeat. Unde dicitur tẽptatio. Secundo quia ꝑpugnat vt ꝑualeat. Unõ subditur. Non vos apprehendat. Dicit ergo Temptatio ꝛc. quasi diceret ne cadatis. Temptatio scilicet peccati non vos apprehẽdat trahendo in consensum peccati: nisi humana. hoc dupliciter exponitur. Uno modo de tẽptatione interioꝛi mala. ꝛ tũc est permissio. Quasi dicat. nulla peccati dilectio vos apprehendat nisi forte de malis sine qua vita humana nõ ducitur. Non enim est homo qui semp faciat bonũ ꝛ non peccet. 3. regũ. 8. ꝛ. 2. pal. 6. Alio modo expõitur de tẽptatione exteriori boni. Et tunc est exhortatio sic. Temptatio vos non apprehendat nisi humana scilicet tribulationũ ꝓsentiũ ꝓpter christum tolerãtia. Aug. ꝓpẽ christum pati humana temptatio est. Thob.12. Quia acceptus eras deo necesse fuit vt tẽptatio ꝓbaret ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Fidelis deus. ostendit paratũ adiutoꝛium in tẽptatione. Ubi cõmẽdat deũ adiutoꝛẽ qz vat nos resistẽdi potentiã qõ notat ibi. Sz faciet cũ tẽptatiõe ꝛc. ꝓseuerãtiã qõ notat ibi. Et possit sustinere. Uere fidel' de9 ꝙ vat potẽtiã ne vincamur. graꝫ vt mereamur. constãtiã vt vincam9. Dic ꝙ Fidel' ꝛc. ꝙsi diceret vos ad hoc hortoꝛ ꝛ moneo ꝙ potest9. fidel' dñs in oib9 ℞bis suis ꝙ nõ patietur vos tẽptari supra id qõ potestis. qõ vtiqꝫ posset dyabolus si pmitteret9 oz nõ est ptãs sup ꝛrã ꝙ ei cõpet Esa. 40. Dat lasso virtutẽ. Jõ Jac.1. Omne gaudiũ existimate fres cũ i varias tẽptatiõs iciõrit'. aug. Qui dat dyabolo tẽptãdi licẽtiã. ipe dat tẽptat' misericordiã ꝓpuẽtũ inꝯ ita vt possit' sustiere. ne deficiat' i lucta. sz vincat' qõ fit ꝑ hũilitatẽ vt dic' aug. Illi eñ nõ crepãt i fornace ꝙ nõ hñt vẽtũ superbie. ¶ Notãdũ ẽ sup illõ ꝙ se existiat stare ꝛc. ꝙ ad casũ ꝑpellũt nos primo debilitas virũ. sicut cadunt pueri. decrepiti. infirmi. Esa.40. In ifirmitate cadẽt. qõ cõtingit ꝑ tepiditatẽ bene operandi ꝛ instabilitatẽ. Secundo onus peccatoꝝ sicut cadunt asini sub onere nimio. ps. Ceciderunt qui operantur iniquitatẽ. quod cõtingit per negligentiã penitendi quis peccatũ qõ ꝑ penitentiaꝫ ꝛc. Tertio multitudo trahentiũ sicut arbor vl' vomus multꝫ trahentibus deoꝛsum cadit supra eodẽ Neqꝫ fornicemur ꝛc. quod contingit per impulsum hostiũ. Quarto lubricitas viarũ sicut incauti cadunt in lubꝛico Ecc.28. Attẽde ne forte labozes in lingua ꝛ cadas. ꝛ in conspectu ꝛc. quod contingit per incautã custodiã sensuũ. Quinto varietas offendiculoꝝ sicut auis capta in medio laqueoꝝ pñs. Ibi in curribus ꝛc. puer.24. Septies in die cadit iustus quod cõtingit ꝑ corruptionẽ creaturaꝝ. Sexto ignoratia agendoꝝ sicut ceci cadũt defacili Mat.15. Si cec9 ceco ducatũ ꝓestet ꝛc. quod contingit per negligentiam addiscendi necessaria. Septimo exempla cadentiũ sic angeli ad exemplũ luciferi. pñs. Cadẽt a latere tuo mille ꝛc. puer.25. Fons turbatus pede ꝛ vena corrupta iust' cadens cozã ipio. qz ꝓtingit ꝑ imitationẽ malozꝝ. Octauo ponderositas cozpoꝝ. Corpus eñ quod corrumpit aggrauat animã sicut lapis in collo natãtis Job.14. Mõs cadens defluit. quod contingit per carnis fomẽtũ superfluum.

Lectio quarta.

p Ropter quod charissimi mei: fugite ab idolozũ cultura. Ut ꝓudentib9 loquoꝛ vosipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicim9: nonne cõmunicatio sanguinis christi est: Et panis quem frangimus nõne participatio corpoꝛ domini est: Quoniaꝫ vnus panis ꝛ vnũ corpus multi sumus: omnes qui de vno panẽ ꝛ de vno calice ꝑticipamus.

Superius ex considerationẽ iudeoꝝ pene monuit abstinere a perpetratione peccatoꝝ similium: hic specialiter monet cauere a cõmestione idolis ymolatoꝝum. Ubi primo ponit cõmonitionem cauendi ab idolotitis. Secundo subdit causam cõmonitionis ibi. Quid ergo dico ꝛc. Tertio docet modũ cauendi a dictis ibi. Omne quod in macello venit manducate ꝛc. In prima cauere ab idolotitoꝝum comestione monet. Primo ex timoꝛe pene consimilis. Secundo ex cõmunione sancti altaris ibi. Ut prudentibus loquoꝛ ꝛc. Tertio ex similitudine sacrificij legal' ibi. Videte isrl' ℈m carnẽ ꝛc. In prima vt eius obediant dictis. Primo arguit inferendo cũ dicit. Propter qõ. Secundo allicit blandiẽdo cũ subdit Charissimi mei. Tertio instruit exhortando cum addit Fugite ꝛc. Dicit ergo Propter quod ꝛc. quasi diceret quia sacramẽta sola non saluant. ꝛ qui cadit punitur ꝛ auxilium dei non deest. ꝓpter quod charissimi mei fugite ab idoloꝝ cultura id ẽ ab omni idoli veneratione. Ilo. Ideo hos apostolus hortatur fugere ab idolatrie ſuperstitione. Uel ne sapiẽtes comedãt idolotita cũ offendiculo infirmoꝝ quib9 idolatrare viderentur. Uel ne ipsi infirmi idolatre sint edendo in idoli veneratione. Fugite ergo ab idoloꝝ cultura. Uel puta rua quo ad esum sapientũ. Uel vera quo ad esuꝫ infirmorum. ¶ Deinde cum dicit. Ut ꝓudentib9 loquoꝛ ꝛc. monet cauere ab idolotitoꝝ comestione ex cõmunione sacramenti altar'. Ubi ꝓmo qõ dictur9 ẽ suppõit eoꝝ iudicio. Secundo ostendit qd ẽ illud. s. ꝙ ꝑ cõiones eucharistie efficimur vnũ cũ xpo ibi. Calix bñdictiõis ꝛc. Tertio ꝓbat ꝙ ita ẽ ꝙ oẽs sum9 vnum in corpe eius mistico. ibi. Quõ vnus panis ꝛc. Dicit ergo. Ut ꝓudentib9 ꝛc. q. d. Ut fugiatis loquoꝛ vobis vt ꝓudẽtib9. Uel sic. loquoꝛ vobis altũ quid. s. qõ sequit vt ꝓudentibus. Uel sic loquoꝛ infirmis. s. qui sunt inter vos: vt supra loquut' sũ ꝓudentib9. Et iõ vosipi maioꝛes iudicate: qõ dico Job 21. Si contempsi subire iudiciũ cũ seruo meo. Judicate inꝝ hoc qõ sequit. Calix bñdictiõis. i. potus calicis per quẽ ꝑticipantes bñdicunt. Luce. 22. Silr ꝛ calicẽ post ꝙ cenauit dicẽs. Hic calix ꝛc. Cui bñdicimus. i. qõ nos fideles exaltam9 credendo ꝛ gras agendo. Uel cui bñdicimus. i. quẽ nos sacerdotes ꝓsecramus. Nõne cõicatio sanguinis xpi ẽ facies nos vnũ cũ ipo: ℈m illud aug. Nec tu me mutabis in te. Est ergo sua rõ talis. Sicut ꝑticipans calicem dñi fit vnũ cũ eo: sic ꝑticipans calicez demonioꝝ fit vnũ cũ eis: sed demonũ vnitas ẽ maxime fugienda. ergo ꝛ ꝑticipatio idolotitoꝝ in eoꝝ veneratõe Et ideo fugite ab idoloꝝ cultura. Et panis quẽ frangimus id est sumptio panis fracti in altari nõne ꝑticipatõ corpis dñi est. faciens nos vnũ cũ xpo. qz sub specie panis sumit corpus xpi. ¶ Deinde cũ dicit. Quõ vnus panis ꝛc. ostendit ꝙ oẽs sum9 vnum in corpe ei9 mistico. Ubi ꝓponit ꝓio vnitatẽ. scdo subdit vnitatis rõnez ibi Oẽs qui de vno ꝛc. In ꝓia tangit duplicem vnitatem Primã incoꝛporationis qua in xpm transformamur cuz dicit. Unus panis ꝛc Alia vite ꝛ sensus quam a christo capite accipim9 cũ addit. Et vnũ corpus ꝛc. Dicit ergo Quõ vnus ꝛc. Quasi dicat ꝑ hoc ꝑz ꝙ vnũ sumus cum xpo. quõ vnus panis vnione fidei spei ꝛ charitatis ꝛ vnũ corpus multi sumus ꝙ submiſtratione operũ charitatis. Corpus. s. illius capitis ꝙ ẽ xps. Multi dico sc̃z omnes qui de vno pane. i. coꝛpore xpi ꝛ vno calice id ẽ sanguine ꝑticipamus digna ꝑticipatione sc̃z spũali non tm̃ sacramentali. Aug9. Accipite qz vnus panis ꝛ vnũ corpus ecclia xpi dicitur ꝙ eo ꝙ sicut vnus panis ex multis granis ꝛ vnũ coꝛp9 ex multis mẽbris cõponit. sic ecclesia xpi ex multis fidelibus capite copulatis cõnectitur. De ista vnitate infra. 12. dicit. ¶ Hic queritur sup illo. Oẽs in moyse baptizati. Ilo. ꝑvisa illa legalia purgati Cõtra. Legalia nõ iustificabãt. Rñdeo. Justificabãt di spositiue a remotis non copulatiue quia per modum signi non causę. ¶ Item super illud. Petra autẽ erat christus. Ilo. Non petra dedit aquas sed christus. Contra Numeri. 20. Loquimini ad petram ꝛ ipsa dabit vobis aquas. Respondeo. Petra dabat oꝛiginaliter non effectiue. ¶ Item super illud. Omnes eandez escam. Ilo. Si quis manducauerit ex hoc pane nõ moꝛietur in eternum: scilicet qui manducat co:de non qui premit oze. Contra. ergo non oportet sacramentaliter manducare Respondeo non qui premit oze solum scilicet. ¶ Item super illud. Eundem potum spiritalem. Ilo. Idem est effectus in illis sacramentis sed nõ tantum quantum in nostris. Contra. sacramenta vetera nõ efficiebant quod figurabant. Respondeo Idẽ est effectus. sed aliter: nam illoꝝum per modũ signi: nostroꝝum per modum cause. ¶ Item super illud. Hec autem in figura facta sũt. Ilo. Omnes pene minoꝛes sunt gehenna. Contra. carentia visionis dei maioꝛ pena est ꝙ gehenna: ℈m Chrisosto. Rñdeo. loquit̃ de penis tẽpoꝛalibus. ¶ Item sup illud Qui stat videat ne cadat. Ilo. Nõ ꝙ sit aliquis sine casu. Contra. Multi sunt sine mortali. Respondeo Duplex est casus: vn9 a domino per mortale. alter in domino per veniale. ¶ Item super illud. Fidelis deus. Ilo. sa. Qui dat temptanti diabolo licentiaz dat temptatis misericordiam. Contra. qõ fit de licentia licite fit. Ergo licet diabolo temptare. Respondeo. Licentia accipitur hic ꝓ permissione non ꝓ concessione. ¶ Jtẽ vosipsi iudicate. Contra. Non est inferiozum iudicare de factis superiozum. Respondeo. Nõ debent iudicare iudicio superoꝛdinationis: sed licet iudicio discretionis. ¶ Jtez super illud. Ben edicimus. Ilo. Nos sacerdotes. Contra. Quod minus est a maioꝛi benedicitur. Respondeo In sacramento altaris benedictio sacerdotis fertur sup terminum a quo. id est super panem nõ super terminum ad quem id est coꝛpus christi. ¶ Item. Panis quẽ frangimus ꝛc. Contra. Jam tunc non est ibi panis. Respondeo. Ponitur significatum ꝓ signo. id est panis ꝓ specie panis. ¶ Item super illud. Nonne participatio ꝛc. Ilo. Per partes manducatur in sacramẽto: ꝛ manet integer in celo. Contra. Christus sub sacramẽto ẽ imparti bilis. Respondeo. Manducatur per partes sacramenti non sui. ¶ Item ibidem glo. In illo sacramento corpus suum ꝛ sanguinem cõmendauit. quod est fecit nos ipos Contra: nõ fecit nos corpus christi verum. Respondeo qõ. i. cuius significatum. vnde relatio est simplex.

Lectio quinta.

v Jdete isrl ℈m carnem. Nõne qui edunt hostias ꝑticipes sũt altaris. Quid ergo. Dico ꝙ idolis ymolatũ sit aliquid: aut ꝙ idolũ sit aliquid Sed que ymolant gentes demonijs ymolant ꝛ nõ deo Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Nõ potestis calicẽ domini bibere ꝛ calicem demonioꝝ. Nõ potestis mense dñi participes esse ꝛ mense demonioꝝ. An emulamur dñm. Nunquid fortiozes illo sum9? Omia mihi licent sed nõ oĩa expediũt. Omnia mihi licent: sed nõ oĩa edificant. Nemo qõ suũ est querat sed qõ alterius.

Superi9 monuit abstinere a comestione idolotitoꝝ. primo ex timoꝛe pene ꝓsimilis. Scõo ex cõione altaris: hic tertio monet ad idez ex silitudine sacrificij legalis. Ubi ꝓio excitat attẽtionẽ. Scõo oñdit ꝓpositũ ibi. Nonne qui edunt hostias. Dicit ergo. Videte. Hoc dupliciter legit. Uno mõ de sacrificijs iudeoꝝ. Alio mõ de ritu gẽtiliũ. Ꝓio mõ hoc qõ dico isrl ẽ accusatiui casus. Alio mõ vocatiui. Ꝓio mõ sic. q. d. Multi vnũ coꝛp9 sum9 qui de vno pane ꝛ vno calice ꝑticipam9. Et hoc ꝑz per hanc silitudinẽ. Videte israel ℈m carnem supple ambulantem. i. carnalibus sacrificijs deseruientẽ. Hoc dicẽ ad dñm isrl ℈m spm̃. Deut.10 Ro.2. Nõ eñ ꝙ i manifesto iudeus. ꝛc. Nõne qui edũt hostias legales ꝑticipes sunt altaris legalis. Sicut qui edunt carnem xpi ꝛ sanguinẽ ꝑticipes sunt coꝛpis. Scõo mõ legit sic. Videte o isrl. o vos qui estis isrl spũalis videtis. s. deũ videte in ꝺea que sunt ℈m carnem. id est in idolatrie ritu carnalit. Nonne qui edunt hostias idolis scilicet imolatas participes sunt altaris demonum et idolozum. Quasi dicat. Sic. Est ergo sua ratio talis: Qui edunt hostias oblatas altari: participes sunt altaris. A simili qui edunt hostias imolatas idolis: participes sunt idolorum siue demoniozum. ¶ Deinde cum dicit. Quid ergo dico ꝛc. Superius posuit monitionem cauẽdi ab idolotitoꝝum comestione: hic ponit causam admonitionis. Ponit autem quatuoꝛ causas quare debent ab idoloti-

Explanatio sancti Thome in epistolã 1 ad Corinthios x

ris abstinere. ℙmo propter vitandam demonis societatem. Secundo ℙpter vitandã sacre cõmunionis exclusionẽ ibi. Quia nõ potestis calicẽ domini bibere ꝛc. Tertio propter vitandã dei indignationez ibi. An emulamur dñm ꝛc. Quarto ℙpter fratrum lesionem. ibi. Oĩa mihi licent ꝛc. In prima ꝓmo ostendit q̃ hoc q̃ nõ dicit hoc: eo q̃ alicui⁹ virtutis reputet idolum vel idolotitũ. Secũdo q̃ potius iõ q̃ demonibus ẽ imolatum: ibi. Sed que imolant ꝛc. Tertio q̃ nõ vult eos esse socios demonũ ibi. Nolo autem vos socios ꝛc. Dicit ergo Quid ergo. Quasi dicat. Moneo cauere ab idolotitis Quid ergo dico. i. quid dicere video: hoc monẽdo. Nũ quid hoc supple q̃ illud qõ idolis ẽ imolatũ sit aliquid vel alicui⁹ virtutis vt noceat aut q̃ idolum sit aliq̃d veneratione dignũ. Quasi dicat. Nõ. ℙps. Neq̃ enĩz ẽ spiritus in ore ipo⁹. Sed hoc potius dico q̃ que imolant gentes idolo: demoni imolãt ꝛ nõ deo. ℙs. Oẽs dij gentium demonia. Deutero. 32. Imolauerunt demonijs ꝛ nõ deo. ¶ Deinde cũ dicit. Nolo aũt vos fieri .ꝛ. ostendit q̃ nõ vult eos fieri socios demonũ qõ fierent si communicarent mense idolo⁹. Et hoc ẽ q̃ dicit. Nolo autẽ vos qui fideles estis socios fieri demonum edendo. s. de his que idolis imolantur. 2. Cor. 6. Que societas lucis ad tenebras aut que cõuentio xp̃i ad belial. ¶ Deinde cũ dicit. Nõ potestis calicẽ. ꝛ. Ecce secũda rõ quare abstinendũ ẽ ab idolotitis que ẽ talis. Oẽ q̃ excludit a cõmunione corporis ꝛ sanguinis xp̃i: vitandũ ẽ. Comestio idolotito⁹ est huiusmodi. Ergo vitanda est. ꝓmo ergo ostendit q̃ huiusmodi comestio excludit a cõiunione sanguinis xp̃i. Scõo q̃ ꝛ a cõione corporis christi. ibi. Nõ potestis mẽse ꝛ. Dicit ergo. Nõ potestis ꝛ. q. d. Nolo vos fieri socios demonio⁹. hoc aũt ideo dicit. Q̃z nõ potestis calicẽ domini bibere potu spirituali: non sacramẽtali tm̃. ps. Calicẽ salutaris accipiã Et calicẽ demonio⁹ simul: ꝛ hoc quo ad sacramentũ sanguinis. Nõ potestis mẽse domini ꝑticipes esse quo ad sacramẽtum corpo⁹is ꝛ mense demonio⁹. Matt. 6. Nemo põt duobus dñis seruire. Ecce ergo calix fructuosus quia ad bibendũ spũaliter: ꝑciosus q̃z domini spũaliter: purus ꝛ mũdus quia nõ dat immũdis vtiliter. Silr põt dici de mẽsa. ¶ Deinde cũ dicit. An emulamur dñm ꝛ. Ecce tertia ratio talis. Omne illud qõ ꝓuocat iram dei vitãdũ est. comestio idolotitoũ est huiusmodi. Ergo vitãda est ℙmo ergo ostendit q̃ de⁹ ꝓuocat ex tali comestione Secũdo q̃ sultũ est eũ ꝓuocare ibi. Nun quid fortiores illo ꝛ. Dicit ergo. An emulamur. i. ad iram ꝓuocare volumus dñm comedendo idolotita. Vel sic. An emulamur dñm. i. inuidem⁹ ei vt quasi incõꝫptum ei⁹ hoc faciam⁹ Deut. 32. ℙrouocauerũt eũ i dijs. Nũq̃d. Quasi dicat: Nõ debem⁹ eũ ꝓuocare. Nũquid illo fortiores sumus. Quasi dicat. Non. Job. 9. Si fortitudo querit robustissimus est. Fortiũ est enĩ ꝓuocare fortiorem se.

¶ Notandũ sup illud. Nolo autẽ vos socios fieri q̃ est societas bona ꝛ mala ꝛ vtraq̃ quadruplex. Est ergo societas bona prima personaꝝ diuinaꝝ. de qua. 1. Joh. 1. Ut societatẽ habeam⁹ cũ deo: ꝛ societas nostra sit cũ patre ꝛ cum filio eius ihesu xp̃o. Et hoc exigit sũma iocunditas: q̃z nullius rei sine socio iocunda ẽ possessio. Secunda angelo⁹ sc̃oꝝ: de qua Tobie. 5. Credo enĩ q̃ angelus dei bonus comitet ei. Et hoc exigit hominis dignitas. Jero. Magna est dignitas animarũ ꝛ. Tertia virozũ iusto⁹: de qua Hal. ꝛ. Jacobus ꝛ iohannes vextras dederunt mihi ꝛ barnabe societatis. Et hoc exigit nostra vtilitas. Eccl. 4. Melius est duos ꝛc. Quarta beato⁹. de qua Apocal. 1. Ego tohãnes socius vester ꝛ frater in tribulatiõe ꝛ regno: ꝛ hoc exigit cõis felicitas quia si socij sumus passionis: erimus ꝛ cõsolationis: supra ꝑmo. Societas mala silr quadruplex. prima aperte malorum. de qua Esa. 1. ℙncipes tui infideles socij furum. Hec est societas herodis ꝛ pilati in crucifixiõe xp̃i. Secũda ypocritarũ. de qua Job. 30. Frater fui draconũ ꝛ socius strutionũ. Que alas habere videtur ꝛ volare nõ põt. Hec est societas vulpis ꝛ lupi. Tertia demonũ de qua Job. 18. Habitent in tabernaculo eius socij eius qui nõ est. hec societas catti ꝛ muris: carnificis ꝛ bouis Quarta damnatorũ. de qua. 2. Cor. 6. Que societas lucis ad tenebras: hec ẽ societas incarceratorũ in igne. ¶ Deinde cũ dicit. Oĩa mihi licent ꝛc. ponit quarta rõ talis. Omne illud qõ ledit ꝓmoꝝ salutem vitandũ ẽ. sed comestio idolotitorum est huiusmodi. ergo vitãda ẽ. ℙmo ostendit q̃ talis comestio comedenti nõ ꝓficit. Secũdo q̃ alterũ ledit. ibi. Oĩa mihi licent ꝛc. Dicit ergo. Oĩa mihi ꝛc. quasi dicat. Si illos peccare dicã qui comedunt idolotita nõ tamẽ dico cibos in se illicitos q̃z oĩa que ad escam ptinent mihi licẽt. Vel ꝛ si omnia mihi licent sed nõ oĩa expediunt. i. adiuuãt me i cursu meo Simile supra. 6. Omnia mihi licent. i. ꝛ si omnia mihi licerent sed nõ omnia edificant ꝓmos sed ea que charitatis sũt supra. 8. Sciẽtia inflat charitas edificat: ꝛ q̃z nõ omnia edificant: nemo qõ suũ est querat tantũ. Charitas enĩ nõ que sua sunt querit. infra. 13. sed qõ alterius id est qõ alter ꝓficit. Sed heu phĩ. 2. dicit. Omnes que sua sunt querunt. Audiendus ẽ ergo apl̃s qui ꝛ docet verũ ꝛ monet bonũ. Docet verũ duplex. s. expediẽtie sibi quia omnia licent sed nõ expediunt: ꝛ edificationis alijs quia omnia licent sed nõ omnia edificant. Monet bonum duplex scz expedientie sibi Nemo qõ suuz est q̃rat et edificatiõis alijs. Sed qõ alteri⁹.

Lectio sexta.

O Mne qõ in macello venit manducate nihil interrogantes ℙpter conscientiã. Domini est terra ꝛ plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ad cenã ꝛ vultis ire: omne qõ vobis apponitur manducate: nihil interrogantes ꝓpter cõsciam. Si quis autẽ dixerit hocimolatũ est idolis: nolite mãducare ℙpter illuz qui indicauit ꝛ ℙpter cõsciam. Conscietiã autẽ dico nõ tuã sed alterius. Ut quid enĩz libertas mea iudicaꝝ ab aliena cõscientia. Si ego cum gratia participo quid blasphemor ꝓ eo q̃ gratias ago.

Superi⁹ monuit cauere ab idolotitis ꝛ posuit rõez quadruplicẽ siue monitiõis. hic tertio docet modũ cauendi a ꝑdictis oñendo qũo licet edere ꝛ qũo nõ. ℙrio ergo oñdit an liceat edere. Scõo qñ nõ ĩz ibi Si q̃s autẽ dixerit ꝛc. Tertio q̃d in vtrisq̃ debẽt attẽdere ibi Siue ergo mãducatis ꝛc. In prima prio ponit duos casus in quib⁹ ĩz idolotita comedere. ℙrim⁹ qñ comedit q̃ se. secund⁹ qñ cũ alijs ibi. Si q̃s aũt infidelũ ꝛc. Vel ꝓim⁹ qñ nescit idolis imolatũ. secũdus qñ nõ ĩ ꝓimi scãdalũ. In prio casu prio tangit comedẽdi licẽtiã. scõo comedẽdi ꝑiat cautelã ibi. Nihil interrogãtes ꝛc. Dicit ergo. Oẽ qõ i macello venit. i. vendit ꝛc. quasi dicat. Quia licet edere sed nõ expedit aliqñ iõ sic edite. Oẽ q̃ i macello veit i. vẽdit mãducate si vult⁹. Dis ei creatura dei bõa ꝛ nihil reiciẽdũ ꝛc. 1. Thi. 4. Uos dico nihil interrogantes .s. an sit idol⁹imolatũ vl̃ ñ ꝛ hoc ꝑpt ꝑsciaz astantis

infirmi. Domini est terra. ꝛc. Quasi dicat. Hoc secure potestis facere quia domini est terra ꝛ plenitudo eius. i. omnia quib⁹ terra implet. ps. Qñ mee sunt oñs fere. ꝛc. Ambro. Nõ potest eẽ immundũ qõ dñi est: sed oñs carnes sunt dñi ergo de se munde sunt ꝛ licite. ¶ Deinde cũ dicit. Si quis autẽ vocat. ꝛc. ostendit qñ licet comedere idolotita cũ alijs qñ. s. dant in cõiuio ꝛ ignorãtur ab infirmis q̃ sint idolis imolata. Ubi implicantur quattuor expedientia cuilibet cõiue scz ne sit ipudens se ingerendo qõ notat ibi. Si q̃s vocat vos: q̃ nõ sit offendens in respuendo quod notat ibi. Et vultis ire: q̃ nõ sit onerosus impediendo: qõ notat ibi. Oẽ qõ vobis apponit. q̃ nõ sit indiscret⁹ in loquẽdo: ibi. Nihil interrogantes. Dicit ergo. Si quis infidelũ. i. gentiliũ. Nã cũ iudeis comedere phibituz est. 28. q. i. c. oẽs. vbi sic dicit. Oẽs deinceps siue clerici siue laici iudeoꝝ conuiuia vitent: nec eos ad cõuiuiũ q̃sq̃ recipiat: q̃z cuz iudei apud xp̃ianos cibis cõibus nõ vtant: indignũ atq̃ sacri legũ est eoꝝ cibos a xp̃ianis sumi. Si quis ergo infidelium. i. gentiliũ vocat vos ad cenaz ꝛ vultis ire. i. placet vobis inuitatio: oẽ comestibile qõ vobis apponit manducate. Cõcessio est nõ iussio. Luc. x. Manducate que vobis apponũt. Uos dico nihil interrogãtes an sit imolatũ idolis vel nõ. Et hoc ꝓpter cõscientiã infirmorum. ¶ Deinde cũ dicit. Si q̃s aũt dixerit. ꝛ. ostendit quando nõ licet comedere. Ubi assignat tripliczez cãm quare nõ licet comedere. ℙrio ꝓpter alterius cõsciam. Scõo ꝓpter dãnationẽ ꝓpriã ibi. Ut quid enĩ libertas mea. ꝛ. Tertio ꝓpter imperitoꝝ blasphemiam ibi. Si cum gratia participo. ꝛc. ℙrima ratio talis est. Nihil faciendũ ẽ scienter qõ ledat cõsciam eius qui facit: ĩz comestio idoloriti ẽ hmõi: ergo nihil tale est faciendũ. ℙrio ergo ꝓpter idoloriti cognitionẽ. Scõo dissuadet eius comestionẽ: ibi. Nolite manducare ꝛ. Tertio subdit huius rõnẽ ibi. ℙpter illũ qui indicauit. Dicit ergo. Si quis autẽ dixerit etiã nõ interrogatus: hoc ẽ imolatum idolis: nolite mãducare. ꝛ hoc ꝓpter illũ qui indicauit hoc eẽ imolatũ idolis. ne scz credat te manducare sub veneratione idoli: nõ q̃ cibus de se sit immundus. Ro. 14. Scio ꝛ cõfido in dño q̃ nihil cõe est per ipsum nisi illi qui existimãt aliquid cõe eẽ: sed etiã ꝓpter conscientiã alioꝝ infirmoꝝ. Cõsciam autẽ nõ tuã q̃ firma, est sed alterius scz infirmi. 2. Coꝝ. 6. Memini dantes vllã offensionẽ. ¶ Deinde cũ dicit. Ut q̃d enĩ libertas mea. ꝛ. Ecce iã scda rõ q̃ ẽ talis. Nõ facit ad iudiciũ vãnationis ꝑie vitandũ ẽ: ĩz comestio idoloriti cũ scandalo ꝓximi ẽ hmõi: ergo talis comestio vitanda ẽ: ꝛ hoc est qõ dicit. Ut q̃d ꝛ. quasi dicat. Molite mãducare ꝓpꝛ cõscientiã infirmi. Ut q̃d enĩ libertas mea. i. qõ libez mihi ẽ iudicaꝝ ab aliena ꝑscia. i. mihi fit vãnabile ꝓpter ꝑsciam rõne scãdali: q̃si dicat si comedo cũ alteri⁹ scãdalo sic ago vt reddã me vãnabilẽ. Mat. 18. Qui scandalizauerit vnũ de pusillis istis expedit⁹ ei vt suspendatur mola asinaria ꝛ. Ut q̃d ergo sic ago: quasi dicat. Male ago. ¶ Deinde cũ dicit. Si cum gratia ꝓticipo ꝛ. Ecce tertia rõ talis. Cauendus est casus in blasphemiã ꝛ vituperiũ aliozum: sed comedendo idolotitum cũ scandalo comedo sic: ergo ꝛ. Ubi ꝓmo tangit modũ edendi debitũ: scõo nihilomin⁹ blasphemiã insipientiũ ibi. Quid blasphemor. Dicit ergo. Si ego cũ gratia. i. cum gratia rumactione ꝓticipo. i. comedo, sic eñ semper sumendus est cibus. Job. 6. Gratias agens bñdixit ꝛ fregit Quid blasphemor ab imperitis dicentib⁹ me idolatrare. Blasphemor ĩq̃ ꝓ eo q̃ gratias ago. id est q̃ gr̃as agendo participo. Ro. 14. Non ergo blasphemetur bonum nomen vestrum

Lectio septima

S Jue ergo manducatis siue bibitis vel aliud quid facitis, oĩa in gl̃iam dei facite. Sine offensione estote iudeis ꝛ gentib⁹ ꝛ eccl̃ie dei. sicut ꝛ ego q̃ oĩa omnib⁹ placeo. nõ querẽs qõ mihi vtile ẽ. sed qõ multis vt salui fiant.

Habito qñ licet de idolotitis comedere ꝛ qñ nõ: hic ostẽdit quid in vtroq̃ debent intẽdere ꝛ primo respectu dei q̃z debent querere eius gl̃iam. Scõo quid respectu proximi q̃z debẽt cauere ei⁹ offensã ibi. Sine offensione estote ꝛ. ℙmo ꝓmo primo inducit actũ multiplicẽ. Scõo ꝓsuadet actuũ intentionẽ debitã ibi. Oĩa in gloriã dei ꝛ. Dicit ergo. Siue ergo ꝛ. q. d. Quia hec mala contingunt ergo siue mãducatis siue bibitis que sunt opa necessitatis vel aliud quid facitis oĩa in gl̃iam dei facite et cum inuocatiõe creatoris: ea intentione vt deus laudet ꝛ glorificetur. Matth. 5. Sic luceat lux vestra cozã hominibus ꝛ. Col. 3. Omne quodcunq̃ facitis in verbo aut in ope omnia in gloriã dei facite. Aug⁹. Hec si recte fiunt laudes dei sunt. Nõ ergo solũ vox tua laudes dei: sed etiã opera tua cõcordent cũ voce tua. Cũ enim deus laudat de bono ope: deũ laudas: ꝛ cũ blasphemat deus de malo opere tuo deũ blasphemas. ¶ Deinde cũ dicit. Sine offensione estote ꝛ. monet vt caueant ab offensa alioꝝ ꝛ persuadet hoc ꝓmo verbo. scõo exẽplo. ibi Sicut ꝛ ego ꝑ omnia ꝛ. Ubi ponit se in exemplũz: ꝓmo pacifice conuersatiõis Scõo fructuose opationis ibi. Nõ querens qõ mihi vtile ꝛc. Tertio recte intẽtiõis ibi Ut salui fiant. Felix cui⁹ ꝙuersatio amabilis: opatio vtilis: intentio salubris. Dicit ergo. Sine offensione. ꝛc. q. d. Ut oĩa in gl̃iam dei fiant: sine offensione estote iudeis q̃ nõ adorant idola: ꝛ ideo in tali comestione scãdalizant: ꝛ gentibus qui adorant idola: ꝛ iõ per huiusmodi comestionẽ in errorẽ cõfirmant ꝛ eccl̃ie dei quantũ ad infirmos in fide qui inde offendunt. Judei sunt sub lege sed nõ sub fide. gentes nec sub lege nec in fide: ecclesia dei ꝛ sub lege ꝛ in fide. Ro. 12. Si fieri põt qõ ex vobis ẽ cuz oĩbus hoĩb⁹ pacẽ habẽtes. Sicut ꝛ ego oĩb⁹ placeo tan q̃ ꝙuersans sine scãdalo. Ego inq̃ nõ querens qõ mihi vtile est tantũ: sed qõ multis. Ecce optim⁹ modus placendi oĩbus si oĩm vtilitas nõ ꝓpriaꝝ: comodũ ꝓcuretur Charitas inq̃ nõ querit q̃ sua sunt. Nõ ẽ vtile inq̃ mltis ꝛ hoc nõ ad aliqõ comodũ tpale: sed ad hoc vt salui fiant. Phil. vl. Nõ quero datũ sed fructũ. ¶ Notanduz q̃ multa sunt que merito placere faciunt hoĩbus. ℙrimũ prudentia in cõsilijs: sicut aduocatus clienti. dispensato⁹ ꝓncipi placet. Gen̄. 41. Placuit pharaoni consiliũ ꝛ oĩbus seruis ei⁹. Eccl̃. 20. Uir prudẽs placebit magnat⁹ Scõm mũdicia i factis sicut cõiunx cõiugi instrm vtenti placet. ꝓie Re. 2. ℙuer autez samuel crescebat ꝛ ꝑficiebat placẽs tã deo q̃ hominibus. Nõ sic filij heli. ℙertiũ pietas in suffragijs: sicut medicus infirmanti baculus seni placet. Unde de sepultura Abner 2ꝛ scõi Re. 3. Placuerũt eis oĩa q̃ fecit dauid ꝛc. Quartũ sapientia in verbis: sicut lumẽ viatori: viro⁹ visui placet. Jo sue. 22. Placuit sermo cũctis audientib⁹ Eccl̃. 20. Sapiens in verbis ꝓducet seipm̃ ꝛ hõ prudens placebit magnatis. Quintũ clemẽtia in risis: sicut, sapor⁹ gustui melodia auri placet. scõi ℙaral. 10. Si placuer⁹ populo huic ꝛ lenieris eos ꝛbis clementib⁹ fuiẽt tibi oĩ tpe. Sextũ fortitudo in bellis: sic pugil ꝙductori. miles ꝓncipi placet. 1. Re. 18. Dixerũt fui⁹ saul ad dauid. Ecce placez regi ꝛ oẽs fui ei⁹ diligũt te. Septimũ largitas i bñficijs

sicut plutia terre arenti: sicut fons sitienti placet. primo Macha. 14. de simone. Que sūt bona gētis sue ⁊ placu it illis potestas eius. ¶Hic queritur super illud. Nolo vos eē socios demonioꝝ. Hlo. ad hoc gen⁹ ptinent que fiunt in quibusdā reb⁹ suspēdendis vel alligādis. Contra. ergo suspensio herbaꝝ ad collū vel cartulaꝝ q̄ fieri solet. ad idolatriam ptinet. Rñdeo. Aut herbe habent a natura vim naturalē ad effectū illū aut non. In primo casu nō ptinet ad idolatriā sed in secūdo. Similiṫ cedule aut cōtinent solū verba sacra ⁊ ex hoc credunt hr̄e vi aut nō. In primo casu nō ptinet ad idolatriā sed i scdo. ¶Itē sup illud. Hia mihi licent Hlo. ꝓtestate liberi arbitrij ⁊ doctrina legis naturalis. Cōtra. Secundū le gē naturalē multa sūt illicita. Rñdeo hic loquitur de ci bis spēalit. ¶Itē ibidē Hlo. ꝓcepto dñi illa phibē tur. Rñdeo. Illa ꝓcepta ad tēpus fuerūt ⁊ revocata sūt ¶Itē nihil interrogātes. Cōtra Tob. 2. Videte ne for tefurtiu⁹ sit. Rñdeo. Nō ē simile q̄ cibū furtiuū nō ē li citū in se comedere sed idolo imolatū licet ēdere nisi ꝓ pter scandalū alteri⁹? ¶Itē Hia in gloziā dei facite. Cō tra. ergo nullus actus ē indifferēs. Rñdeo Relatio hec in gloziā dei intelligit vel in actu vel in aptitudine refe rendi q̄ nō ē solū in bonis sed etiā in differentib⁹ ¶Itē dñi ē terra ⁊ plenitudo. Cōtra. Eadez rō fuit sub lege. Ergo si oia sūt mō mūda q̄ dñi sūt ⁊ tūc fuerūt. Rñdeo Reputatione legis imunda dicta sūt sed nō sui natura. ¶Itē. Sicut ego p oia oibus placeo. Cōtra. Hal. prio. Si hoibus placerē xp̄i seru⁹ nō eēm. ¶Itē Nūo place bat plecuto ibus suis. Rñdeo. Ad primū. Placere vo lebat hoibus ꝓpter deū nō ꝓpter se. ¶Ad argumentū scōm intelligitur hoc nō de omnibus generaliter sed de ecclesiasticis viris ſm glo.

Incipit capitulū vndecimū.

Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xp̄i. Laudo aūt vos frēs q̄ p oia mei memores estis ⁊ sicut tradi di vobis ꝓcepta mea: tenet⁊ Vo lo autē vos scire q̄ oīs viri caput xp̄s ē. caput autē mulieris vir: caput vero xp̄i de⁹.

Supra apls remouit a fidelibus id qđ est contrariū eu charistie sacramento. s. pticipationē mense idoloꝝ. Hūc autē instruit fideles de ipo cucharistie sacro. Et peiō p̄ mittit quandā āmonitionē generalē. Scđo accedit ad p positū. ibi. Volo aūt vos scire ⁊c. Circa primū duo fac. prio ꝓponit āmonitionē. scđo significat qūo cozīthij ad pdictā āmonitionē se habebant. ibi. Laudo autem vos frēs. ⁊c. Circa primū cōsiderandū ē q̄ ita se habet natu ralis ordo rer̄ q̄ ea que sunt inferioza in entibus imitā tur ea q̄ sūt supioza ſm suū posse. Hñ etiā naturale agēt tanḡ suptius assimilat sibi patiens. Primordiale autem pncipiū totius ꝓcessionis rer̄ ē filius dei. ſm illud Jo. prio. Hia p ipm facta sūt. Et iō ipe ē primordiale exem plar qđ oēs creature imitant tanḡ verā ⁊ perfectā imaginē patris. Unde 2 Cor. 1. Qui ē imago dei inuisibi bilis primogenit⁹ oīs creature: q̄ in ipo cōdita sunt vni uersa. Spēali tn quodā mō exēplar ē spūaliū gratiarum quib⁹ spūales creature illustrant: ſm illud qđ in ps. 32. ad filiū. In splendozib⁹ sanctoꝝ ex vtero ante luciferu genui te: q̄ scz genit⁹ ē ante oēm creaturā p gr̄am lucē tē habēs exēplariter in se splēdozes oīm scoꝝ. Hoc aūt exēplar dei prius erat a nobis valde remotum: ſm illud Eccl. 1. Quid ē hō vt sequi possit regē factozē suuz. Et ideo hō fieri voluit: vt hoibus humanū exēplar ꝓberet. Hñ aug⁹ dicit in lib. de agone xp̄iano. Qua puersitate nō caueat q̄ dicta ⁊ facta illi⁹? pois intu eri diligit ⁊ secta tur in quo se nobis ad exēplum vite ꝓbuit filius dei. Et sicut diuinitatis eius exemplar: primo quidē imitantur angeli. secūdario vero relique creature: vt dionis⁹ dic. 2. ca. angelice hierarchie: ita humanitatis exemplar ꝑn cipaliter q̄dē imitandū ꝓponit prelatis ecclie tāḡ supe riozib⁹. Hñ ⁊ dñs aplis dicit. Jo. 13. Exēpluz dedi vob vt quēadmodū ego feci: ita ⁊ vos faciatis. Secundario vero ipi prelati infozmati exēplo xp̄i ꝓponunt exēplar vite subditis: ſm illud prie per. vlt. Forma facti gregis ex aio. Et. 2. ad thes. 3. Et nosmetipos formā daremus vobis ad imitandū nos. Et iō aplus signāter dicit. Dixi vt sine offensione oībus sitis: ⁊ hoc quidē facere poteri tis: si hoc qđ dico seruetis. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xp̄i. s. ſū imitator. Imitabat enī eū prio qđ ē i men tis deuotione. Gal. 2. Hiuo ego: iā nō ego: viuit vero in me xp̄s. Scđo in subditoꝝ sollicitudine. Unde dicebat phil. 2. Si imolo sup sacrificiū ⁊ obsequiū fidei vr̄e gau deo ⁊ cōgratulor oībus vobis. Sicut ⁊ xp̄us obtulit se metipm ꝓ nobis. vt dicit Ephe. 5. Tertio ḡtū ad pas sionis tolerantiā. 2. Cor. 4. Semp mortificationē iesu in corpe nostro circūferentes. Et gal. vl. Ego stigmata dñi iesu in corpe meo porto. ¶Est aūt notandum q̄ nō simpliciter dicit imitatores mei estote: sed addit. sicut et ego xp̄i. q̄ scz subditi platos suos imitari nō debent in omnib⁹ sz in quibus illi xp̄m imitant qui est indeficiens sanctitatis exemplar. ¶Deinde cum dicit. Laudo autē vos fratres: ostendit qualiter cozinthij se habebant ad ammonitionē predictam. ¶Circa qđ considerandū ē q̄ subditi suos prelatos sequunt dupliciter. s. quantuz ad facta ⁊ dicta. ḡtum quidem ad facta dum subditi prela torum exempla imitant. Unde dicit Jac. 5. Exemplum accipite fratres mei prophetarum qui loquuti sunt i no mine domini. Quantum vero ad dicta dum eozum pre ceptis obediunt. Prouer⁹. 3. Custodi precepta mea et viues. In his autem cozinthij deficiebant ⁊ maxie quā tum ad maiozem multitudinem. ⁊ ideo aplus alloquens eos dicit. Laudo autē vos fratres. q. d. Super hoc lau dandos vos prebere debetis sed nō factis: q̄ per omia memores estis quasi ad imitandū mea exempla. Hō enī possumus illozum exempla imitari quozum memoziam nō habemus. Unde dicitur Heb. 13. Mementote ꝓposi tozum vestroꝝ quoꝝ intuentes exitū cōuersatiōis imita mini fidem. Quantū vero ad dicta subdit. Et sicut tra didi vobis precepta mea tenetis: quasi dicat: eodem te nore obseruatis quo ego tradidi. hoc enim dicit quia ab obseruantia preceptozum eius recesserant. Joh. 15. Si sermonem meum seruauerunt ⁊ vestrum seruabūt. Sed videtur hic modus loquendi nō esse conueniens veritati sacre scripture que nihil patitur falsitatis. ſm illud Prouerb. 8. Justi sunt omnes sermones mei ⁊ non est in eis prauū quid neq̄ peruersum. Sed dicendū q̄ iro nica loquutio ē vna de loquutionibus figuratiuis i qui bus veritas nō attenditur ſm sensum quē verba faciunt sed ſm id quod loquens exprimere intendit per simile: vel contrarium vel quocunq̄ alio modo. Et iō in ironi ca loquutione veritas attenditur ſm contrarium ei⁹ qđ verba sonant: sicut in methaphozica ſm simile. ¶Dein de cum dicit. Volo autem vos scire fratres ⁊c. Accedit ad ꝓpositū instruens. s. fideles de eucharistie sacramen to. Et circa hoc tria facit. Primo redarguit eozum erro res circa ritū huius sacramēti. Scđo oñdit huius sacra menti dignitatē. ibi. Ego enī accepi a domino. ⁊c. Ter tio docet cōuenientē ritū ibi. Itaq̄ frēs mei. Circa pri mū tria fac. Primo redarguit eoꝝ errozem quo scz erra bant in habitu: q̄ scz mulieres ad sacra miſteria conue niebant capite nō velato. Scđo arguit errozē in cōuen tu. q̄ scz dum cōuenirēt ad sacra miſteria cōtentionib⁹ vacabant ibi. Hec aūt ꝓcipio nō laudans. ⁊c. Tertio quantū ad certū cibum: q̄ scz pransi ad sacra miſteria su menda accedebāt ibi. Cōuenientib⁹ autē vobis. ⁊c. Cir ca primū duo facit. prio ꝓmittit quoddā documentuz ex quo sumit rō subsequentis monitionis. Scđo ponit mo nitionē ibi. Hīs autē vir orans. ⁊c. Circa primū ponit triplicē cōparationē quaꝝ prīa ē dei ad hominē dicens. Dixi q̄ ꝓcepta mea tenetis p cōtrariū. Sz vt appareat vos irronabiliter agere. Volo vos scire tanḡ rem necessariā. ſm illud Esa. 5. Captiu⁹ ductus ē populus meus q̄ nō habuit sciam. Nō oīs viri caput xp̄s ē. qđ quidez 2 ſm silitudinē capitis naturalis in quo quatuoꝛ consi derant. Prio quidē pfectio: q̄ cuz cetera mēbra vnum solū sensum habeant. s. tactū: in capite vigent oēs sen sus. ⁊ siliter in alijs viris inueniunt singule gratie. ſm illud qđ 2 infra. 12. Alij vaḳ p spūz sermo sapie. alij ser mo scie. ⁊c. Sed in hoie xp̄o ē plenitudo oīm gratiarū. Non enī ad mensuram dat ei deus spūm vt dicit Jo. 3. Secūdo in capite inuentē sublimitas: q̄ vt scz in homi ne ē superi⁹ omnib⁹ mēbris. ita etiā xp̄s supeminet nō solū oninibus hoib⁹ sed etiam oibus angelis. ſm illud Ephe. 1. Cōstituens illum ad dexterā suā in celestibus sup oēm pncipatū ⁊ ptātez ⁊ infra. Et ipm dedit caput sup oēm eccliam. Tertio in capite inuenit influentia: q̄ scz quodāmodo influit ceteris mēbris sensū ⁊ motum. ita a capite xp̄o in cetera membra ecclie motus ⁊ sensus spūalis deriuat. ſm illud Col. 2. Non tenens caput ex quo totū corpus p nexū ⁊ cōiunctiones subministratum ⁊ cōstructū crescit in augmētū dei. Quarto in capite inuenitur cōformitas nature ad cetera mēbra: ⁊ similiter in xp̄o ad alios hoīes. ſm illud Phil. 2. In silitudine ho minū factus ⁊ habitu inuentus vt homo. ¶Secūdā cō parationē ponit hominis ad hoīem cū dicit. Caput aūt mulieris vir. Nō etiā ſm pdicta quattuoꝛ verificatur. Nam primo quidē vir est perfectioꝛ muliere nō solū q̄ tum ad corpus: q̄ vt phūs dicit in libro de generatione aiallium feīa ē mascul⁹ occasionat⁹: sed etiaz quantū ad aīe vigoꝛē. ſm illud Eccl. 7. Virū ex mille reperi vnuz mulierē ex oībus nō inueni. Scđo q̄ vir naturaliter sup eminet feīe. ſm illud Ephe. 5. Mulieres viris suis sub iecte sint sicut dño qm̄ vir caput est mulieris. Tertio q̄ vir influit gubernādo mulierē. ſm illud Heñ. 3. Sub vi ri ptāte eris ⁊ ipe dñabit tui. Quarto vir ⁊ feīa confoꝛ mes sūt in natura ſm illud Heñ. 2. Faciam⁹ ei adiuto riū sile sibi. ¶Tertiā cōparationē ponit dei ad dñm cuz dicit. Caput vero xp̄i de⁹. Est aūt cōsiderandū q̄ nomē xp̄s significat psonā pdicatā rōne humane nature: ⁊ sic hoc nomē de⁹ nō supponit solū psonā p̄s sed totā trini tatē a qua i humanitate xp̄i sicut a pfectioꝛi oīa bona de riuant ⁊ cui humanitas xp̄i subijcit. Alio mō pōt intelli gi ſm q̄ hoc nomē xp̄s supponit dictam psonā rōne di uine nature: ⁊ sic hoc nomē deus supponit psonam p̄s que dicit caput filij. nō quidē ſm maioꝛē pfectionē vel ſm aliquā suppositionē sed solū oziginē ⁊ ſm cōformita tem nature: sicut in ps. dicit. Dñs dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu ego hodie genui te. Nūt aūt hec mistice accipi ꝓ ut in aīa ē quoddā spūale coniugiū. Hā sensualitas femi ne cōparat: rō vero viro ꝓ quā sensualitas regi debet. Unde ⁊ caput eius 2 vel potius rō inferioꝛ q̄ inheret tē pozalibus disponēdis mulieri cōparat. viro aūt rō su perioꝛ que vacat cōtemplationi eternoꝝ: que caput i ferioris dicit: q̄ ſm rones eternas sunt tēpozalia dispo nentia. ſm illud Exo. 25. Inspice ⁊ fac ſm exemplar qđ tibi in monte mōstratū est. Dicit aūt caput viri xp̄us: q̄ sola rō ſm superioꝛē sui partem deo inheret.

Lectio secūda.

Omnis aūt vir orans aut pphetans velato capite deturpat caput suum

Omnis autez mulier orans aut pphetans non velato capite deturpat caput suū. Unū est enim ac si decaluet. Hā ⁊ si nō velat⁊ mulier: tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decaluari: velet caput suū. Vir quidē nō 2z velare caput suuz qm̄ imago ⁊ gl'ia dei ē mulier autē gloria viri ē.

Premisso documento subiūgit āmonitionē cuius rō su mit ex documento ꝓdicto: ⁊ circa hoc duo facit. Primo ponit āmonitionē ex pte viri. Scđo ex pte mulieris ibi. Vis aūt mulier ⁊c. Dicit ergo prio. dictum ē q̄ ca put mulieris ē vir. Vis aūt vir orās aut pphetās velas to capite deturpat caput suū. Circa qđ cōsiderandū ē q̄ quilibet hō iudici assistens suā cōditionē vt dignitatem debet. pspiceꝛe ⁊ pcipue assistens deo q̄ ē oīum iudex. ⁊ iō q̄ deo assistūt ordinatissime ⁊ pueniētissime se gerere de bent. ſm illud Eccl. 4. Custodi pedē tuū ingrediēs do mū dei. Dupliciter aūt hō deo assistit. Uno mō humanā in deū referens qđ quidē fit orando. ſm illud Eccl. 39. In cōspectu altissimi depcabit aperiet os suū in oratiōe ⁊ p delictis suis depcabit. Alio mō diuina ad homies deferens qđ quidē fit pphetando. ſm illud Joel. 2. Et fiet post hec effundam de spūm meū sup oēm carnē ⁊ pphetabunt filij ve stri. Unde signanter aplus dicit. Uir orans ⁊ pphetans His enim duob⁹ modis vir deo tanḡ iudici vel dño assi stit. Dicit aūt pphetans dupliciter. Uno mō inquantū hō alijs annūciat q̄ ei diuinitus reuelanť. ſm illud Lu. primo. Zacharias pater ei⁹ impletus ē spū sancto ⁊ pro phetauit dicens. Benedict⁹ dñs de⁹ isr̄l ⁊c. Alio modo dicit hō pphetans in q̄tū pfert ea que sunt alijs reue lata. unde illi qui in ecclesia dicunt pphetias vel alias sacras scripturas legunt dicunt pphetātes. Et sic accidit infra. 14. Qui pphetat ⁊ ecclesiā edificat. Et ita etiā hic accipit. Pertinet aūt ad dignitatē viri vt infra patebit. carere velamīe capitis. ⁊ iō dicit q̄ oīs vir orās aut pphetās velato capite deturpat caput suū. i. rē icō uenientē sibi agit. Sicut eñ in corpe pulchritudo dicit ex debita ꝓportione mēbroꝝ in cōuenienti claritate vel colore: ita in actib⁹ hūanis 2z pulchritudo ex debita ꝓ portione verboꝝ vel factoꝝ in quib⁹ lumē rōnis resplē det. Hñ ⁊ p oppositū turpitudo intelligit qñ ptra rōem aliquid agit ⁊ nō obseruat debita ꝓportio in verbis et factis. Unde supra. 7. dictū ē. Si quis turpez se videri existimat sup virgine sua q̄ sit supadulta. Sed ptra hoc obijcit. Hā multi velato capite in ecclesia orant absq̄ oī turpitudine secretius orare volētes. Dicendū est autem q̄ dupler ē oro. Una ꝓuata quā. s. q̄s deo offert in ꝓ pria psona. Alia publica quā q̄s offert deo i psona toti⁹ ecclesie: vt pz in oronib⁹ q̄ in ecclesia q̄ sacerdotes dicūt ⁊ de talib⁹ oronib⁹ aplus hic intelligit. ¶Itē obijcit de hoc q̄ dicit glo. q̄ pphetās 2z scripturas reserās ⁊ ſm hoc ille q̄ pdicat pphetat. Episcopi autē pdicant capite tecto mitra. Sz dicendū ē q̄ ille qui pdicat vel docet in scholis ex ꝓpria persona loqtur. Unde ⁊ apostol⁹ Ro. 2. nominat euangelium suum sz propter industriā qua vtebatur in predicatione euangelij: sed ille qui sacram scripturam in ecclesia recitat. puta legendo lectionem

vel epistolam vel euangelium: ex persona totius eccl'e loquitur. Et de tali prophetante intelligit̄ qđ hic aplꝰ dicit. Sed tunc remanet obiectio de his q̄ cantant psalmos in chozo capite tecto. Sed dicendū q̄ psalmi non cantanť quasi ab vno singulariter se deo presentante: sed quasi a tota multitudine. ¶ Deinde cū dicit. Qis autez mulier. ꝛc. ponit ām̄onitionē quantū ad mulierē dicēs Omnis autē mulier orans aut prophetans vt supra. nō velato capite qđ repugnat ꝓpter conditionē eius detur pat caput suū. i. rem inēuenientē facit circa sui capitis detectionē. Sed cōtra hoc obijcit q̄ aplꝰ dicit. 1. thi. 2 Docere in eccl'ia mulieri nō permitto. Q̄o ergo cōpetit mulieri vt ozet aut ꝓphetet publica ofone aut doctrina. Sed dicendū ē hoc intelligendū esse de ozōnibus ac lectionibus quas mulieres in suis collegijs proferunt. ¶ Deinde cū dicit. Vir est enī. ꝛc. probat admonitiōez predictā. Et primo inducit probationē. Secūdo ꝓbationis iudiciū auditoribus cōmittit ibi. Vosipi iudicate. ꝛc. Circa primū duo facit. primo inducit ꝓbationē. Secūdo excludit obiectionē ibi. Verūtamen neq̄ vir. ꝛc. Circa primū ponit triplicem ꝓbationē. quarū prima sumitur per cōparationē ad humanā naturam. Secūa per cōparationem ad deū. ibi. Vir quidē nō debet. ꝛc. Tertia per cōparationē ad angelos cum dicit. Et propt̄ angelos. Circa primū cōsiderandū est q̄ natura que ceteris animalibus prouidit auxilia sufficientia vite: hominiꝫ ꝓbuit ea impfecta. vt ꝓ rōne arte viu manu sibi ea proficerent: sicut thauris dedit cornua ad defensionē. homines autē arma defensionis sibi preparāt manuali artificio rationis: ꝛ inde est q̄ ars imitat̄ naturā ꝛ ꝓficit ea q̄ natura facere nō potest. Sic igit̄ ad tegumentū capitis natura homini dedit capillos: sed q̄ hoc tegumentū insufficiens ē per artem preparat homo sibi aliud velamē. Ea dez igitur rō esse videtnr de velamine naturali capillorum ꝛ de velamine artificiali. Naturale autē est mulieri q̄ comā nutriat. Habet enim ad hoc dispositionē nature ꝛ vlterius inclinatio quedam inest mulieriꝫ ad comam nutriendam. In pluribus enim hoc accidit q̄ mulieres magis studeńt ad nutriendam comam q̄ viri. Si detur ergo cōditioni mulierū conueniens esse q̄ magis vtantur velamine capitis q̄ viri. ¶ Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit cōuenientiā velaminis naturalis et artificialis dicens. Dictū est q̄ mulier nō velans caput deturpat caput suū: vnū est enim. s. vnius rōnis ꝓiuari s. velamine artificiali. ac si decalueť. i. ac si ꝓiueť naturali velamine capillorū qđ ī penā quibusdā ꝑdicit Esa. 3. Decaluabit dominus verticem filiarum sion ꝛ crines earum nudabit. Secūdo ducit ad inconueniens dicens. Nam si nō velatur mulier tondeať. quasi dicat si abijcit velamen artificiale abijciat pari rōne etiam naturale qđ est inconueniens. Sed contra hoc videť cē q̄ sanctimoniales tondentur. Ad qđ dupliciter pōt̄ responderi. primo quidem q̄ ex hocꝑ votū viduitatis vel virginitatis assūmūt xp̄o desponsante. ꝓmouenť in dignitatez virilē: vtpote liberate a subiectione viroꝝ ꝛ immediate xp̄o cōiuncte. Secundo q̄ assumunt pn̄e lamentū religionem intrantes. Est autē consuetudo viris q̄ tēpore luctus comam nutriant quasi hoc sit sue cōditioni cōueniens. mulieres autē ecōtrario tempore luctus comam deponunt. Unde dicitur Jere. 7. Capillum tuū tonde: ꝛ proijce: sume indirectum planctum. Tertio cōcludit ꝓpositū dicens. Si vero turpe. i. indecens ē mulieri tonderi aut decaluari. i. ꝓiuari naturali velamine arte vel natura: velet caput suū vtens. s. velamine artificiali.

¶ Deinde cum dicit. Vir quidem. ꝛc. ponit secūdā probationem que accipiť ꝓ cōparationem ad deū. Et primo inducit probationē. Secūo probat qđ supposuerat ibi. Nō enim est vir. ꝛc. Dicit ergo primo. Dictū ē q̄ turpe ē mulieri tonderi sicut ꝛ nō velari: viro autē nō est turpe: cuius rō est hec. Vir quidē nō debet velare caput suum quia ē imago ꝛ gloria dei. Per hoc autē q̄ dicit: est imago dei: excluditur quorundā error dicentiū q̄ hō solum ē ad imaginē dei nō autē est imago: cui⁹ cōtrarium hic aplꝰ dicit. Dicebant autē q̄ solus filius est imago: ſm illud Colo. 1. Qui est imago inuisibilis dei. Est ergo dicendū q̄ homo imago dei dicit̄ ꝛ ad imaginē. Est enim imago impfecta: filius aūt dicit̄ imago nō ad imaginem q̄ est imago ꝑfecta. ¶ Ad cuius euidentiā considerandū est q̄ de rōne imaginis in cōmuni duo sunt. primo quidem similitudo nō in quibuscunq̄: sed vel ipa specie rei sicut homo filius assimilatur patri suo. Vel in aliquo qđ sit signum speciei: sicut figura in rebus corporalibus. Unde qui figuram equi describunt dicunť imaginem eius depingere. Et hoc ē qđ dicit hilarius ī libro de synodis q̄ imago est spēs indifferens. Secūdo requiritur ozigo. Nō enim duoꝝ hominū qui sunt similes spēe vnus imago alterius dicit̄: nisi ex eo oriať sicut filiꝰ a patre. Nam imago dicit̄ ab exemplari. Tertio ad rōnem ꝑfecte imaginis requiritur equalitas. Quia igit̄ homo sistatur deo ſm memoziam: intelligentiā ꝛ volūtatez mētis qđ pertinet ad speciē intellectualis nature: ꝛ hoc habet a deo: dicitur esse dei imago: q̄ tamē deest equalitas est dei imago impfecta. Et ideo dicit ad imaginē ſm illud Gen. 1. Faciamus hominē ad imaginē ꝛ similitudinem nostram: Sz filius qui est equalis patri est imago ꝑfecta nō aūt ad imaginē. ¶ Considerandū est etiam q̄ gloria dei dupliciter dicit̄. Uno mō qua deꝰ in se gloriosus ē: ꝛ sic hō nō est gloria dei sed potius deꝰ est gloria hominis. ſm illud ꝑs. Tu dñe susceptor meus es: gl'ia mea. Alio mō dicit̄ gloria dei claritas eiꝰ ab eo deriuata. ſm illud Exo. vlt. Gl'ia domini ꝛplenit illud. Et hoc modo hic dicit̄: q̄ vir est gloria dei in q̄tū claritas dei immediate sup virū refulget. ſm illud ꝑs. Signatū est super nos lumen vultus tui dñe. ¶ Deinde cū dicit. Mulier aūt. ꝛc. ponit id qđ ē ex ꝑte mulieris dicēs. Mulier aūt ē gl'ia viri ꝛc. q̄ claritas mulieris deriuat̄ a viro. ſz illud Gen. 2. Hec vocabit virago q̄m de viro sumpta ē. Sed contra hoc obijcit q̄ imago dei attendit̄ in homine ſm spūm in quo nō ē dr'ia maris ꝛ femine. vt dicitur Colo. 3. Nō ergo magꝭ debet dici q̄ vir dicit imago dei q̄ mulier. Dicendū est aūt q̄ vir dicit hic spēaliter imago dei ſm quedam exterioza. s. q̄ vir ē ꝓncipiū totiꝰ sui generis: sicut deꝰ ē ꝓncipiū totius vniuersi: ꝛ q̄ de latere xp̄i dozmientis in cruce fluxerunt sacra sanguinis ꝛ aque a quibus fabricata ē eccl'ia. Qđ etiā q̄tū ad interiora dici q̄ vir spēalius dicit̄ imago dei ſm mentē inquantū in eo rō magis viget. Sed melius dicendū ē q̄ aplꝰ signanter loquit̄. Nam de viro dixit q̄ vir imago ꝛ gl'ia dei ē: de muliere autē nō dixit q̄ eēt imago ꝛ gl'ia viri: sed solū q̄ ē gl'ia viri vt deť intelligi q̄ eē imaginez dei cōe ē viro ꝛ mulieri: eē autē gl'iam dei immediate ꝓ prium est viri. Restat autē cōsiderandū ꝓpter qđ vir nō debeat velare caput sed mulier. Qđ quidē dupliciť accipi pōt. Primo quidē q̄ velamē qđ capiti supponiť designat ptātem alterius sup caput existentis ordine nature: ꝛ ideo vir sub deo exīs nō debet velamē habere sup caput vt oñdat se imediate deo subesse. mulier autē debet velamē habere. vt ostendat se deū alteri naturaliter subesse. Unde cessat obiectio de seruo ꝛ subdito: q̄ hec subiectio nō est naturalis. Secūo ad ostendendum q̄ gl'ia dei nō ē occultanda sed reuelanda. gl'ia aūt hoīs ē occultāda. vñ ī ꝑs. 67. Nō nob. dñe nō nob: sz nomi tuo da gl'az

Lectio tertia.

On enim vir ex muliere est. sz mulier ex viro. Etenī nō est creat⁹ vir ꝓpter mulierē. sed mulier ꝓpter virū. Ideo debet mulier velamē habere sup caput suū. ꝛ ꝓpter angelos. Verūtamē neq̄ vir sine muliere neq̄ mulier sine viro in dño. Nā sicut mulier de viro: ita ꝛ vir ꝑ mulierē Omnia aūt ex deo. Vosipi iudicate. decet mulierem nō velatā ozare deū. Nec ipa natura docet vos Q̄ vir quidē si comā nutriat ignominia ē illi. mulier vero si comā nutriat gloria est illi. quoniā capilli ꝓ velamine ei dati sunt Si quis autē videtur contentiosus esse nos talē consuetudinē nō habemus neq̄ ecclesia dei.

Premiserat aplus q̄ mulier est gl'ia viri: quod hic ꝓbare intendit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit ꝓbationē. Secūdo assignat rationē eius qđ dixerat ibi. Etenim nō est creatus ꝛc. Tertio infert conclusionē intentā ibi. Ideo debet ꝛc. Circa primū considerandū est q̄ sicut supra dictum est. mulier dicitur gloria viri ꝓ quandā deriuatiōez et ideo ad hoc ꝓbandum subdit. Nō enī prima scilicz rerum conditiōe vir est ex muliere scilicet formatꝰ, sed mulier ex viro. Dicitur enī gen. 2. Q̄ edificauit dñs deꝰ costam quā tulerat de adā in mulierē. De viro autē dicitur Formauit dominus deus hominē de limo terre. ¶ Deinde cū dicit Etenī. ꝛc. Assignat rationē eius quod dixerat Ad cuius euidentiā considerandꝰ est talis ordo ꝑfecti et impfecti q̄ impfectum in vno ꝛ eodē subiecto ꝓius ē tēpore ꝓ ꝑfectum. Ꝓius enī aliquis homo est puer q̄ vir simpliciter tamē perfectū est ꝓius ꝛperfecto etiā tēpore. Nam puer ꝓducitur ex viro. Hec igitur est ratio q̄re mulier ꝓducta est ex viro q̄ ꝑfectior est muliere qđ ex hoc ꝓbat apostolus q̄ finis est ꝑfectior eo quod est ad finez vir autē est finis mulieris. Et hoc est quod dicit. Etenī nō ē creatus vir ꝓpter mulierē sed mulier ꝓpter virū in adiutoriū sz generationis: sicut patiens est ꝓpter agens et materia ꝓpter formā. Unde dicitur gen. 2. Non est bonū hominē esse solum: faciam⁹ ei adiutoriū simile sibi. ¶ Deinde cū dicit Ideo debet ꝛc. Infert conclusionē intentaz dicens: Ideo sz quia vir est ymago ꝛ gloria dei: mulier autē est gloria viri. mulier debet habere velamē sup caput suum quando sz deo assistit orando vel ꝓphetando. vt per hoc ostendatur q̄ nō imediate subē deo. Sz subijcit etiā viro sub ꝺo. h oc enī significat velamē qđ capiti supponitur. Unde alia littera habet q̄ mulier debet habere potestatē super caput suum ꝛ idē est sensus. Haz velamē est signū potestatꝭ ſm q̄ in ꝑs. dicitur. Imposuisti homines super capita nostra. ¶ Deinde cū dicit. Et ꝓpter angelos ꝛc. Assignat tertiā rationē q̄ sumitur ex ꝑte angelorum dicens: Et etiā mulier debet habere velamen sup caput suum propter angelos Qđ quidē dupliciter ītelligi potest. Uno modo de ipsis angelis celestibus qui conuentus fideliū, visitare creduntur. ꝓcipue quando sacra misteria celebrantur. Et ideo tunc tā mulieres q̄ viri ad reuerentiā eoꝝ honeste ꝛ ordinate se debent habere ſm illud ꝑs. In cōspectu angeloꝝ psallā tibi. Alio modo pōt intelligi ſm q̄ angeli dicuntur sacerdotes in q̄tuz diuina populo annūciant ſm illꝰ Mal. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiā ꝛ legē requirent ex ore eius q̄: angelus domī exercituū est. ¶ Debet ergo mulier velamen habere semper in eccl'esia ꝓpter angelos id est ꝓpter sacerdotes duplici ratione. Primo quidē ꝓpter eoꝝ reuerentiaz ad quā pertinet q̄ mulieres coz̄ eis honeste se habeāt. Unde dicitur Ecc. 7. Honoza deū ex tota aīa tua ꝛ honorifica sacerdotes illius. Secundo ꝓpter eoꝝ cautelā ne scilicet ex conspectu mulieꝝ nō velat̄ aꝝ ad cōcupiscētiā ꝓuocentur. Unde oz Ecc. 9. Virginē ne aspicias ne forte scādalizeris in decoze illius. Aug. aūt aliter exponit ꝑdicta Ostendit enī q̄ tam mulier q̄ vir est ad ymaginē dei per hoc qđ dicit ephe. 4. Renouamini spū mentis vr̄e ꝛ induite nouū hominem qui renouatur in agnitione dei ſm ymaginē eius qui creauit eū vbi non est masculus ꝛ femina. Et sic patet q̄ ymago dei attenditur in homine ꝛz spiritum in quo non est differentia masculi ꝛ femine. et ideo mulier est ymago dei sicut ꝛ vir. Expresse enī dicit̄ gen. 1. q̄ creauit deus hominē ad ymaginē suā masculū ꝛ femina creauit eos. ꝛ ideo Aug. dicit hoc esse intelligendū in spirituali coniugio qđ est in anima nostra in qua sicut supra dictū est sensualitas vel etiaz inferior ratio se habet ꝓ modum mulieris. ratio autē superior ꝓ modū viri in q̄ attenditur ymago dei. ꝛ ſm hoc mulier est ex viro ꝛ ꝓpter virū q̄ administratio rez tēporaliū vel sensibiliū cui intendit inferior ratio vel etiā sensualitas debet deduci ex cōtemplatione eternoꝝ que pertinent ad superiorē rationē ꝛ ad eā ordinari. ꝛ ideo mulier dicitur habere velamē vel potestatē super caput suū ad significandū q̄ circa tēporalia dispensanda debet homo cohibitionē quandā ꝛ refrenationē habere ne vltra modū homo ꝓgrediať in eis diligendis. que quidē cohibitio circa amorē dei adhiberi nō debet cū preceptū sit deutro. 6. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. Nam circa desideriū finis nō apponiť mēsura quā necesse est apponi circa ea que sunt ad finē. Medicus enī sanitatē inducit ꝛto ꝑfectiorē pōt. nō tamē dat medicinā ꝛto maiorē potest. sed scām determinatā mēsuram. Sic vir nō debet habere velamē sup caput. Et hoc debet ꝓpter angelos sanctos. quia sicut in glo. dicit gratuita est sanctis angelis sacrata ꝛ pia significatio Unde ꝛ aug. dicit. 19. de ciuitate dei q̄ demones alliciunť q̄busdam sensibilibus rebus. non sicut aīalia cibis sed sicut spiritus signis. ¶ Deinde cū dicit Verūtamen neq̄ vir ꝛc. excludit dubitationē que posset ex dictis oriri. Quia enim dixerat q̄ vir est gloria dei. mulier autem est gloria viri. posset aliquis credere vel q̄ mulier nō esset ex deo vel q̄ nō haberet potestatē in gratia. Unde primo hoc excludit dicens: Licet mulier sit gloria viri qui est gl'ia dei. verūtamē neq̄ vir est in dño id est a dño ꝓductus sine muliere. neq̄ mulier sine viro. vtrūq̄ enī deꝰ fecit ꝛz illꝰ gen. 1. Masculū ꝛ feminā creauit eos. Vel aliter. neq̄ vir ē sine muliere ī dño id est in gratia dñi nr̄i iesu xp̄i. neq̄ mulier sine viro q̄ vteriq̄ ꝓ gratiā dei saluať ſm illud gal'. 3. Quicunq̄ in xp̄o baptizati estis xp̄m induistis. Et postea subdit. Non est masculus neq̄ femina sz differēs in gratia xp̄i. Secūdo assignat rationē dicēs: Nam sicut in prima rerū institutiōe mulier ē de viro formata. ita ꝛ in subsequentibus generationibus vir ꝓ mulierē ꝓducus ē ꝛz illud Job. 14. Homo natus de muliere. Nā prima ꝓductio hominis fuit sine viro ꝛ muliere qñ deꝰ formauit hominē de limo terre. euā de costa viri. vt ibidē legit̄. Tertia autē est ex viro ꝛ muliere sicut abel natus est ex adā et eua vt legit̄ gen. 4. Quarta, aūt ē ex mlere sine viro xp̄i ex virgie ꝛz illꝰ gal'. 4. Misit deꝰ filiū suū factū ex muliere. Tertio ostendit rationē esse cōuenientē dicēs: Omnia autē ex deo q̄z sz ꝛ hocꝑm q̄ mulier primo fuit ex viro. ꝛ hoc ꝓ posmodū vir est ex muliere est ex operatiōe diuina. Unde ad deū ꝓtinent nā vir ꝓ mulier. Ñ oz Ro. 11.

Ex ipso ⁊ p ipm ⁊ in ipso sunt omnia. ¶Deinde cū dicit Vos ipsi iudicate ⁊c. comittit iudiciū eius qō dixerat auditorib⁹. Et circa hoc duo facit. Primo cōmittit iudicium rationabilibus auditoribus ibi. Si q̄s autē videt ⁊c. Circa primū quatuor facit. Primo committit auditoribus iudiciū eius qō dixerat more eius q̄ cōfidit se sufficienter probasse dicens: Vos ipsi iudicate ⁊c. Pertinet enī ad bonum auditorē iudicare de auditis. Vñ dicit Job. 6. Loquentes id qō iustū est iudicate. Et. 12. Hōne auris verba diiudicat. Secundo ꝓponit sub q̄stione id de quo debet esse iudiciū dicens: Decet mulierē nō velatā orare deum Hoc ꝓhibetur. 1. Pe. 3. vbi dicit quaꝝ sit nō exteri⁹ cappillatura. Tertio ostendit vnde debeāt sumere suū iudicium. quia ab ipa natura ⁊ hoc est q̄ dicit. Nec ipa natura docet vos Et vocat hic naturā ipam inclinationē naturalē q̄ inest mulieribus ad nutriendū comā q̄ est naturale velamē nō aūt viris. Que q̄dē incliatio naturalis eē ostēditur qz in plurib⁹ inuenīt. oportet aūt ab ipa natura doceri. quia est dei opus. sicut in pictura instruitur aliquis artificio pictoris ⁊ ideo ꝓtra quosdā dicit Esa. 24. Trās gressi sunt leges mutauerūt ius: dissipauerūt fedus sempiternū id est ius naturale. Quarto aūt a natura sumit ratiōnē et ꝓmo ponit id qō est ex pte viri dicēs: q̄ vir quidē si comaz nutriat more mulieris ignominia est illi id est ad ignominiā ei reputāt apud plures homines. qz q̄ hoc videtur mulieb̄ris esse. Et ideo Eze. 44. dicit. Sacerdotes comā nō nutriant. Nec est instantia de quibusdā q̄ in veteri lege comā nutrierunt. q̄ hoc erat signū q̄ tūc erat positū in lectiōe veteris testamēti vt dicit. 2. Cor. 3. Secundo ponit id qō est ex pte mulieris dicēs: Mulier ⁊ si comā nutriat gloria est illi. quia videtur ad ornatuz eius ꝑtinere. Unde dicit Can. 7. Come capitis eius sicut purpura regis. ¶Et assignat cōsequentē rationē cū dic. Mīta capilli dati sunt ei scilicet mulieri ꝓ velamīe. ⁊ ideo eadē ratio ē de capillis nutriēdis ⁊ de velamine artificiali apponendo Can. 4. Capilli tui sic̄ grex caprarū ⁊c. ¶Deinde cum dicit Si quis autē vir ⁊c. Cōtra imit ꝓteruos auditores dicens: Si quis autē videtur ꝓtenciosus esse vt scilicet rationibus p̄dictis nō acq̄escat sed cōfidentia ẽla mozis veritatē ipugnet qō ꝑtinet ad cōtētionē vt Ambr. dicit ꝓtra id qō dicit Job. 6. Respōdete obsecro absq̄ cōtentione. Et puer. 20. Honor est ei qui separat se a cōtentionibus. Hoc sufficiat ad cōprimendū talē. q̄ nos iudei in xp̄m credentes talē cōsuetudinē nō habemus sz q̄ mulieres ozent nō velato capite neq̄ ẽtiaz tota ecclesia dei p gentes diffusa. Unde si nulla esset ratio hoc solū deberet sufficere ne aliquis ageret ꝓtra cōmunē ecclie cōsuetudinē. Dicit enī in ps. Qui habitare facit vni⁹ mozis i domo. Unde aug. dicit in epla ad casulanū q̄ oīb⁹ in q̄b⁹ nihil certi diffinit sacra scriptura. mos ppli dei atq̄ institutā maioz ꝑ lege habenda sunt.

Lectio quarta.

Hoc aūt p̄cipio nō laudās q̄ nō i melius sz i deteri⁹ q̄uenitis. Primū q̄dē cōueniētib⁹ vob i ecclīaz: audio scissuras esse inter vos ⁊ ex pte credo. Nā oportet ⁊ hereses esse: vt ⁊ q̄ ꝓbati sūt manifesti fiant i vob. Cōueniētib⁹ ergo vob in vnū iam nō ē dñicā cenā māducare. Unusq̄sq̄ enī suam cenā ꝓsumit ad māducādū. Et ali⁹ q̄dez esurit. ali⁹ aūt ebri⁹ē. Numq̄d domos nō habetis ad māducādū ⁊ bibēdū: An ecclīaz dei cōtemnitis: ⁊ cōfunditis eos q̄ nō habēt. Quid dicā vob. Laudo vos: in hoc nō laudo.

Postq̄ aplus redarguit corinthios de eoz errore in habitu. qz sez mulieres ad sacra misteria ꝓueniebant capite nō velato. ꝓsequit arguit eoz errorē de scissuris in quētu. qz sez dū cōueniret ad sacra misteria ꝓtētionib⁹ vacabant Et ꝓmo tāgit eoz defectuz in generali. Scdo in speciali ibi. Primū q̄dē ⁊c. Dicit g̃ ꝓmo. Hoc aūt qō dictū ē supra q̄ mulieres velate sint in ecclīs p̄cipio vt sic tripli⁹ eos ēduceret ad bñol obfuātiā. Pcio q̄dē rōe. Scdo ꝓsequendo. Tertio ꝓcepto qō solū sine alijs necessitatē iducerz puer. 3. Custodi ꝓcepta mea ⁊ vives Et Ecc̄s. 4. 8z Funiculꝰ triplex difficile rūpit Nō laudās ēz magis vituꝑās q̄ q̄uenitis in ecclīaz nō in melī⁹ sicut deberet eē. ēz in deterius ex culpa vra. Sīa enī aīalia gregalia. puta colūbe grues. oues. nakali instinctu in vnū q̄euīūt vt sit eis coz ꝓpozaliē meli⁹. Vñ ⁊ hō cum sit aīal gregale vl̄ sociale. vt ꝑbus ꝑbat ēz rōem agere debet vt multi in vnū cōueniant ꝓpter aliq̄ melius. sicut in reb⁹ sclaril⁹ mlti in vnitatē ciuitat̄ q̄uenīūt vt sit eis meli⁹ sclariē sz ꝓpē securitatē ⁊ sufficientiā vite. Et ideo fideles in vnū q̄uenire debent ꝓpt aliq̄s meli⁹ spūale ꝑm illō ps. Jn q̄ueniēdo populos in vnū ⁊ reges vt fuiāt dño. Et alibi. Jn p̄silio iustoz ⁊ congregatiōe magna opa dñi. Sz isti in deteri⁹ conueniebāt ꝓpt culpas q̄s cōmittebāt dū cōuenirēt. Esa. 1. Jniq̄ sūt cet⁹ vri. Ecc̄. 21. Stuppa collecta sinagoga peccantiū. ¶Deinde cū dicit Primū q̄dē ⁊c. Ꝑdit in speciali quō in deteri⁹ q̄uenirēt. Et ꝓmo pōit iudiciū culpe dicens ꝓmū q̄dē int̄ cetera sez q̄ in deteri⁹ cōueniūt q̄uenīēntibus vob in ecclīa audio scissuras eē int̄ vos sez p ꝓtēliones q̄s exercebāt. Nō q̄dē ecclie nō q̄euīt q̄ in vnitate cōstituīt ꝑm illō epb. 4. Unuz corꝑ ⁊ vn̄ spūs sicut vocati estis in vna spe vocatiōis vre. Hoc tñ ꝑdicit Esa. 22. Scissuras ciuitat̄ dauid videbitis qz multiplicate sūt. Dicit aūt glo. q̄ dicēdo ꝓmū ostendit q̄ ꝓmū malū est dissensio vnō cetera oziunt vbi enī est dissensio nihil rectū est. Sz cōtra videt eē qō 32 Ecc̄. 10. Jnitiū oīs ꝓcti superbia ⁊. 1. thi. vl. Radix oīm malorꝫ cupiditas. Dicēdū ē aūt q̄ hec auctoritates loquūt q̄ tū ad ꝓtā ꝑsonalia singlarū hominū q̄rū ꝓmū ē superbia ex pte auersiōis ⁊ cupiditas ex pte q̄uersionis. Sz glo. ꝫ loquit de pctis mltitudinis int̄ q̄ ꝓmus ē dissensio ꝑ quā soluit rigor disciplie. Vñ 32 Jac. 3. Ubi est zelus ⁊ ꝓtētio ibi incōstātia ⁊ oīne opꝰ ꝑaūū. Secūdo pōit crudelitat̄ auditorꝫ cū dic. Et credo ex pte id ē q̄uz ad aliās vrm q̄ erāt ad ꝓtentionē ꝓni. ꝑm illō qō dixerat ē. 1. Cōtētiōes sūt int̄ vos. Hoc aūt dico qō vnusq̄sq̄ vrz dicit. ego q̄dez sū pauli. ego appollo. ego 3o cephe. Alij 3o nō erāt ꝓtentiosi ex q̄z ꝑsona ibi subdit. Ego aūt xp̄i. Vñ ⁊ Can. 2. 32. Sicē lilīū int̄ spinas sic amica mea int̄ filias. id ē boni int̄ malos. Tertio assignat rōez sue credulitat̄ dicēs: Nā oportz nō solū qualescūq̄ scissuras ēz etiaz hereses eē. Ubi duo cōsideranda sunt. Prio q̄d sit heresis Scdo quō oporteat hereses eē. Circa ꝓmuz sciēdū q̄ sicut Hyero. dic̄ sup epl̄az ad gal̄. heresis grece ab electiōe dicit. qz sez eā sibi vnusq̄sq̄ eligat disciplinā quā putat esse meliorē. Ex q̄ duo accipi ꝑt. Prio q̄dē q̄ de rōe heresis est q̄ aliās priuatā disciplinā sequat̄ ēz ꝑ electionē ꝓpriam nō aūt disciplinā publicā q̄ diuinitus tradit. Scdo q̄ huic discipline aliq̄s ꝓtinacit̄ inhereat. Nā electio firmā ꝓportat inhesionē. ⁊ ideo heretic⁹ 32 q̄ spernēs disciplinā fidei q̄ diuinit⁹ tradit ꝓtinacit̄ ꝓprīū errorē sectat̄. Pertinet aūt aliq̄d ad disciplinā fidei duplr. Uno mō directe sicut articli fidei q̄ ꝑ se credēdi ꝓponūt. Unde error circa hos ēm se facit hereticū si ꝓtinacia assit. Nō ꝑt aūt a tli errore ꝓpt simplicitatē aliquā excusari ꝑcipue q̄tū ad ea

ve q̄b⁹ eccl̄ia solēnizat ⁊ q̄ cōit̄ versant̄ in ore fideliū. sicut misteriū trinitatis natiuitat̄ xp̄i ⁊ alia hmōi. Quedā 3o indirecte ꝓtinēt ad fidei disciplinā in q̄tū sez ipa nō ꝓponunt vt ꝓpt se credēda ēz ex negatiōe eoz sequit aliq̄d ꝓriū fidei sicut si neget ysaac fuisse filius abrae. sequit aliq̄d contrariū fidei sez sacrā scripturā ꝓtinere aliq̄d falsi. Ex tlib⁹ aūt nō iudicat aliās hereticꝰ nisi adeo ꝓtinacit̄ ꝓcueret q̄ ab errore nō recedat etiā viso q̄d ex hoc sequat̄. sic igit ꝓtinacia q̄ aliās cōrēnit in his q̄ sunt fidei directe vl̄ indirecte subdit iudiciū ecclie facit hoīem hereticū. tal̄ aūt ꝓtinacia ꝓcedit ex radice supbie q̄ aliās ꝑfert sensū suuz toti ecclie. Vñ apls dic̄. 1. ad tbi. 6. Si q̄s aliter docz ⁊ nō acq̄escit sanis ⁊monib⁹ dñi nr̄i ibu xp̄i. ⁊ ei q̄ ⁊m pietatē ē doctrine supbus est nihil sciēs ēz languēs circa q̄stiōes ⁊ pugnas 3bozū. ¶Scdo cōsiderādū ē quō oporteat hereses esse. Si enī oportunū ē hereticos esse. videt q̄ sint cōmendabiles ⁊ nō sint extirpādi. Sz dicēdū ē q̄ duplr de aliq̄ 32 q̄ oportet illō eē. Uno mō ex intētione illi⁹ q̄ hoc agit puta si deus q̄ oporteat iudicia eē. qz sez iudices iudicia exercētes intēdūt iusticiā ⁊ pacē in reb⁹ hūanis ꝓstituere Alio mō ex intētione dei q̄ ēt mala ordinat in bonū sicut ꝑsecutionē tyrānoꝝ ordinauit in gl̄iam martiꝝ. Unde Aug. dicit in enchiridion q̄ de⁹ ē adeo bon⁹ q̄ nullo mō ꝑmitteret fieri aliq̄d malū: nisi eēt adeo potēs q̄ de quolibz malo posset elicere bonū. ⁊ ꝑm hoc dicit Mat. 18. Necesse ē vt veniāt scādala. verūtamē ve hōi illi ꝑ quē scādalū venit. ⁊ ꝑm hoc ꝫ dicit aplus q̄ oportz hereses eē ex eo q̄ deus malicia hereticoꝝ ordinauit in bonū fidelīū. Et hoc dicē ꝓmo q̄dē ad maiorē declarationē veritat̄. Unde dicit aug. in glo. ab aduersario mota q̄stio discendi existit occasio. Multa q̄ppe ad fidē catholicā ꝑtinētia dū hereticoꝝ calida inquietudie excogitātur vt aduersus eos defēdi possint: ⁊ ꝑdiscutiēdo elligant̄ ⁊ itelligunt̄ clariꝰ ⁊ ꝑdicant̄ instanti⁹. Unde ⁊ puer. 27. Ferrū ferro acuit̄ ⁊ hō exacuit faciē amici sui. Scdo ad mālestādā ifirmitatē fidei ī his q̄ recte credūt. Et hoc est q̄ ꝫ subdit apls. Ut q̄ ꝓbati id ē approbati sunt a deo. mālfelti fiāt in vobis id est int̄ vos Sap. 3. Tanq̄ auruz in fornace ꝓbauit illos. ¶Deinde cū dicit. Cōueniētib⁹ q̄ vob ⁊c. redarguit eos de tertio delicto. qz sez peccabāt in modo ⁊ ordīe sumēdi corꝑ xp̄i. Et ꝓt totū qō sequit duplr exponi. Scōm aūt ꝓmā expositionē redarguunt de hoc q̄ corꝑ xp̄i ꝓfāi accipiebant. Circa hoc ergo quatuor facit. Prio ꝓit vecrimentū qō incurrebāt. Secūdo pōit culpā ibi. Unusq̄sq̄ enī ⁊c. Tertio inq̄rit de causa culpe ibi. Nunq̄d domos ⁊c. Quarto cōcludit eoz vituperatiōez ibi. Quid dicā vob ⁊c. Dicit g̃ ꝓmo ita. Cōuenientib⁹ vob ssissure sūt int̄ vos. Ergo cōuenientib⁹ vob in vnū coꝝ ne nō aīo. Jā ad hoc aduenisse qō nō est id est nō licet vl̄ nō cōpetit vob dicā cenā māducare id est sumere eucharistie sacramentū qō dñs in cena discipul⁹ dedit. Hoc ei sacramentū vt aug. dic̄ sup Joānem est sacramentū vnitat̄ ⁊ charitat̄. Et ideo nō cōpetit dissentientib⁹ Cañ. 5. Comedite amici ⁊ bibite ⁊ ebriami charissimi. Al̄ meli⁹ pōt referri ad ea q̄ sequunt. vt sit sensus. Nō solū q̄uēientib⁹ vob scissure sunt int̄ vos sed q̄uēit vobis q̄uēientib⁹ iā id est in pūti hoc determinatū habetis q̄ nō ē id ē licz vobis dñicā cenā māducare ad quā ꝑtinet. Quia enī dñs discipul⁹ suis post cenā hoc sacramētū tradidit vt legit Mat. 26. volebāt etiā corinthij post comunez cenā sūere corꝑ xp̄i. Sz dñs hoc rōnabiliē fecit ꝓpt tria. Prio q̄dē q̄ ordīe cōgruo figura ꝓcedit veritatē. Agn⁹ aūt paschal̄ erat figura siue vmbra hui⁹ sacramēti Et ideo post cenā agni paschal̄ xp̄s hoc sacramētū dedit. Dicit enī colo. 2. de oīb⁹ legalib⁹ q̄ sunt vmbra futuroꝝ: corꝑus aūt xp̄s. Scdo vt ex hoc sacramēto statim ad passionē trāsiret cui⁹ hoc sacramētū ē memoriale. Et ideo dixit discipulis Surgite eamus hinc sez ad passionē. Tertio vt arti⁹ ꝓmereē hoc sacramētū cordibus discipulorꝫ q̄b⁹ ipe tradidit in vltio suo recessu. Sz in reuerētiā tāti sacramēti postmodū eccl̄ia istituit q̄ non nisi a ieiunis sumat: a q̄ excipiunt infirmi q̄ in necessitate q̄ legez nō hz pūt nō ieiuni sumere corꝑ xp̄i. Quia 3o a q̄ nō soluit ieiuniū Estimauerunt q̄daz q̄ post potū aq̄ possz aliās sumere hoc sacramētū p̄trim q̄ vt dicunt aq̄ nō nutrit sicut nec aliq̄s aliud simplex elemētū. Quāuis aūt aq̄ ēz se nō nutriat ⁊ ob hoc nō soluat ieiuniū eccl̄ie: ēm q̄ dicunē aliq̄ ieiunantes. nutrit tñ aliās admixta ⁊ ideo soluit ieiuniū nature ⁊ ēm hoc dicunē aliq̄ ieiuni q̄ sez eadē die nihil sūpserūt nec cibi nec porꝰ. Et q̄ reliq̄e cibi q̄ in ore remanēt sumunē q̄ modū saliue. hoc nō ꝫpedit aliās eē ieiunos. silē ⁊ nō ꝫpedit aliās eē ieiunos si tota nocte nihil dormierit vel si etiā nō sint plene digesti dūmō eadez die omīno cibi vel porꝰ nihil sumpserint. Vñ q̄ ꝓncipiū diei est sumēdū ēm vsum eccl̄ie a media nocte ideo quicūq̄ post mediā noctē aliq̄d sūpserit q̄tūcūq̄ modicum cibi vl̄ potus nō potest eadē die sumere hoc sacramentū. ¶Deinde cū dicit Unusq̄sq̄ enī ⁊c. Pōit culpam ⁊ ꝓmo ēz q̄ peccabāt in deū. Scdo ꝓut peccabāt in ꝓximū ibi Et alius q̄dē ⁊c. Dicit ergo ꝓio Ideo dico q̄ nō licet vobis domīnicā cenā māducare qz vnusq̄sq̄ vrm ꝓsumit id ē ante sumit suā cenā sez cibos cōmunīū ad māducādū. Quilibet enī eoꝝ portabat ad eccl̄iam fercula ꝓparata ⁊ comedebat q̄libz seorsū anteq̄ sumeret sacra misteria Osee. 4. Separatū ē cōiuiū eoꝝ nūc interibūt Ecc̄. 11. dicit in ꝑsona pci Invent reḡem mihi ⁊ comedebā de bonis meis solus. ¶Deinde cū dic. Et ali⁹ q̄dē ⁊c. Arguit culpā eorū in q̄tū erat ꝓtra ꝓximū. Uiuites enī laute comedebāt in ecclīa ⁊ bibebāt vsq̄ ad ebrietatē. paupib⁹ aūt nihil dabāt ita q̄ remanebāt esurientes Et hoc est q̄ 32. Et ali⁹ q̄ esurit sez paup q̄ nō habuit vñ sibi ꝓparet. alē aūt ebri⁹ est sez diues q̄ superflue comedebat ⁊ bibebat ꝫ id q̄ dicit Ecclesiastes. 8. Comedite pinguia ⁊ bibite mulsū ⁊ mittite ꝑtes eis q̄ nō ꝓparauerūt sibi Job. 31. Si comedi buccellā meā sol⁹ ⁊ nō comedit pupill⁹ ex ea. ¶Deinde cum dicit Numq̄d domos ⁊c. Inq̄rit de cā hui⁹ cīpe Et ꝓio excludit cām ꝑ quā poterāt excusari. Nō enī ē licitū domū dei q̄ ē deputata sacris vsib⁹: cōib⁹ vsib⁹ applicāri. vñ ⁊ dñs Jo. 2. eiciēs emētes ⁊ vēdētes de tēplo dixit. Domus mea dom⁹ orōis vocabit. vos aūt fecist̄ eā domū negotiatiōis. Et aug. dicit in regla. Jn oratorio nemo aliq̄d faciat nisi ad qō factū ē: vñ ⁊ nomē accepit. tñ ꝓpt necessitatē qñ. s. aliās aliā domū nō ueniret licite possz ecclia vti ad manducādū vel ad alios hmōi licitos vsus. Hāc g̃ excusatiōz excludit apls dicēs Numq̄d nō habet̄ domos scz ꝓprias ad māducādū ⁊ bibēdū. vt ꝓpt hoc excusemī si in ecclia q̄uuta celebret̄ q̄ debet̄ in ꝓprijs domib⁹ facere. Unde et Luc. 5. dicit q̄ leui fecit xp̄o q̄iuiū magnū in domo sua Scdo cū dicit Aut eccl̄iā dei ⁊c. Asserit cām q̄ eos inexcusabiles reddit. q̄ ꝓria est ꝓpria eccl̄ie dei. Et hanc pōit dicēs Aut eccl̄iā dei ꝓpriā? ⁊ ideo in ecclia ꝑmittis cenā vrām ad māducādū. Et pōt b sumi eccl̄ia tā ꝑ aggregatiōe fideliū q̄ etiā ꝑ domo sacra q̄ nō est ꝓpriā ēm illō ps. Domū tuā decet scitudo Et Je. 7. Numq̄d spelūca latronū facta ē dom⁹ ista in q̄ inuocatū ē nomen meū in oculis vrīs. Jsti aūt vtriq̄ ꝓpriebāt dū ꝑtes q̄ueniebāt fideliū in loco sacro cōiuia celebrabāt. ¶Scdo ponit ꝓpriū ꝓximoꝝ i hoc q̄ subdit. Et ꝓfūditis eos q̄ nō habēt. In hoc enī pauper erubescebāt q̄ ipi esuriebāt in cōspectu totī⁹ mltitudis aliis laute comedēt̄ib⁹ ⁊ bibēt̄ibus Dicit aūt puer. 17. Qui despicit pauperē exprobrat factori ei⁹. Et Ecc̄. 4. Aliaz esuriēte ne desperes. ¶Deinde cū dicit Quid dicā ⁊c. ꝓcludit eoꝝ vituperatiōz dicēs: Quid

dicā vobis ex ꝓsideratiōe ꝑdictoꝝ. Mūq̄d laudo vos ? Et rūdet Et ſi in aliꝭ factis laudo vos. in hoc tñ facto non laudo. Et eſt aduertēdū q̄. ſ. oū de habitu mulieꝝ loq̄r tur ſaltē yronice laudauit eos dicēs: laudo vos q̄ oīa mei ꝛc. Hic ẏo nec yronice vult eos laudaſſe qz in grauio ribꝰ delictis nullo mō ſūt petēdes palpandi. Eſt ꝛ in ꝑs. 9. Qñ laudaſſ petōr in deſideriꝭ aīe ſue ꝛ iniquꝰ bñdic eſt, exacerbauit dñm petōr. Et Eſa. 3. Populeme? q̄ bea tū te dicūt ipi te decipiūt. Fꝫ aliaz ẏo expoſitionē arguunt de alia culpa. In ꝑmitiua eſſ eccleſia fideles panē ꝛ vinū offerebāt q̄ ꝓſecrabāt in ſāguinē ꝛ corꝑ xꝑi. q̄bꝰ iā ꝑ r a tis diuites q̄ multa obtulerāt eadē ſibi repetebāt. ꝛ ſicꝭ ipi habūdanē ſumebāt pauꝑibꝰ nihil ſumētibꝰ q̄ nihil obtu lerāt. De hac q̄ culpa apoſtol? eos ꝟ repꝶhēdit dicēs: Cōueniētibꝰ vobis in vnū iā nō ē id ē nō ꝟtigit inē vos dñicā cenā māducare. Cena eſſ dñi ē cōis toti familie. vnuſq̄ſq̄ āt vꝝ ſumit eā nō q̄ſi cōmunē ſz quaſi ꝑpriā. ū ſi bi vult vēdicare q̄ deo obtulit. ꝛ hoc ē q̄ ſubdit Vnuſq̄ſq̄ ꝑſumit. i. ꝑſūptuoſe attēptat ad māducandū cenā ſcz dñi. i. panē ꝛ vinū ꝓſecratū quaſi ſuā. i. quaſi ꝑpriā vēdi cās. ſ. ea q̄ ꝓſecrata ſūt dño in ſuos vſus. Et ita ſequit q̄ ali?. ſ. paup q̄ nihil obtulit eſurit nihil. ſ. ſumēs de ꝓſecra tis. Ali? āt. ſ. diues qui multa obtulit ebri? ē ad lr̄am. ꝑ pter hoc q̄ nimiū ſūpſit de vīo ꝓſecrato quod. ſ. quaſi ꝑ priū repoposcit. Sz videt hoc eē ipoſſibile quod de vino ꝓſecrato aliquis ebriet̄ vel etiā nutriat̄ de pane. qñ poſt ꝓſecratiōē ſub ſpecieb? panis ꝛ vini nihil remanet niſi ſubſtātia corꝑis xꝑi ꝛ ſāguis q̄ nō ꝑūt ꝙuerti in corꝑ? ho minis: ad hoc q̄ ex eis nutriaſ aut ebriet̄ Dicūt q̄ quidā q̄ hoc nō ſit q̄ aliquā ꝙuerſionē ſz ꝑ ſolā imutatione ſēſu um homis ab accidētib? panis ꝛ vini q̄ remanēt poſt ꝓſe cratiōē. Cōſueuerūt eñ homines ex ſolo cibo? odore cō fortari ꝛ ex multo odore vini ſtupefieri ꝛ quaſi inebriari. Sed ꝓfortatio vel ſtupefactio q̄ ꝓuēit ex ſola imutatione ſenſuū quo tpe durat. cū tñ poſt ꝓſecratiōē panis aut vi ni ſi vinū in magna ẏtitate ſumeret aut panis diu ſuſten tareť hō ꝓꝑ panē aut ſtupefieret ꝓꝑ vinum. Et ꝑterea māifeſtū ē q̄ panis ꝓſecrat? in aliaz ſubſtātiā cōuerti pōt ex hoc q̄ ꝑ putrefactioꝝ ſſoluiť ī pulueres. aut ꝑ ꝟbuſtio nē in cineres cū ad nutriēdū nihil aliud requiraſ ꝙ q̄ ci bus cōuertaſ in ſubſtātiā nutrimēti. Quidā ḡ poſuerunt q̄ panis aut vinū ꝓſecratū pñt ꝙuerti in aliud ꝛ ſic nutriꝝ qz remanet ibi ſubſtātia pāis aut vini cū ſubſtātia corꝑoꝛ xꝑi ꝛ ſāguis Sz hoc repugnat Ꝟbis ſcripture. Hō eñ ve rū eēt qđ dñs dixit Mat. 26. Hoc eſt eñ corꝑ? meū qz hoc demōſtratū ē pāis. Fꝫ poti? eēt dicēdū b. i. in hoc loco eſt corꝑ? meū. Et ꝑterea corꝑ? xꝑi nō incipit eē ī hoc ſacramē to ꝑ loci mutatione qz iā deſineret eſſe in celo. Eñ relinq̄ tur q̄ ibi incipiat eſſe ꝙ cōuerſionē alteri?. i. panis in ipm vñ non pōt eſſe q̄ remaneat ſubſtātia panis. Et ideo alij dixerūt q̄ remanet ibi forma ſubſtātialis panis ad quā ꝑ tinet opatio rei ꝛ ideo nutrit ſicut ꝛ panis nutriret. Sed hoc nō pōt eſſe qz nutrire eſt cōuerti in ſubſtātiā nutriti. quod nō cōpetit nutrimento rōe forme cui? eſt agere. ſed magis rōe materie cui? eſt pati. Eñ ſi eſſz ibi forma ſub ſtātialis panis nutrire nō poſſz. Alij ẏo dixerunt q̄ aer circumſtās ꝙuertiť vel in ſubſtātiā nutriti vl in quoꝛcūq; aliud hꝰmōi. ſed hoc nō poſſz fieri abſq; mīta cōdēſatiōe aeris q̄ ſenſui latere nō poſſz. Et ideo alij dixerunt q̄ di uina virtute ad hoc q̄ ſacramentuz nō dēpēdať ī hmoi ꝙuerſiōib? redit ſubſtātia panis ꝛ vini. fz hoc videteſſe ī poſſibile qz cuz ſubſtātia pāis cōuerſa ſit in corꝑ? xꝑi non videť q̄ poſſit ſubſtātia panis redire niſi cōuerſo corꝑus xꝑi cōuertereť in panem. Et ꝑterea ſi ſubſtātia pāis redit aut hoc eſt manentib? accītib? pāis ꝛ ſic ſimul erit ibi ſb ſtātia panis ꝛ ſubſtātia corꝑis xꝑi quod. ſ. ꝟpobatum eſt

Mā tā diu eſt ibi ſubſtātia corꝑis xꝑi q̄ diu ſpecies manēt Aut redit ſpecieb? nō manētib? quod etiā ē ipoſſibile. q̄ ſic eſſet ſubſtātia panis abſq; ꝓprijs accītib? niſi forte i telligaſ q̄ deus ṁio cōuertiōis cauſaret ibi quādā mate riā q̄ ſit ſubiectum hui? cōuertiōis. Sz meli? eſt vt dicaſ q̄ ſicut virtute ꝓſecratiōis miraculoſe cōfert ſpecieb? pāis ꝛ vini vt ſubſiſtāt ſine ſubiecto ad modum ſubſtātie. ita ēt eis miraculoſe cōferť ex cōſequnti q̄ agāt ꝛ patiaňť quic quid agere aut pati poſſz ſubſtātia panis aut vini ſi adeſ ſet. Et hac rōe ſpecies ille pāis ꝛ vini pñt nutrir ꝛ ebria re. ſicut ſi eſſet ibi ſubſtātia panis ꝛ vini. Cetera nō mutā tur a prima expoſitione.

Lectio quinta.

So eñ accepit a dño qđ ꝛ tradidit vo e bis: qñ dñs ieſus ī q̄ nocte tradebať accepit panem: ꝛ gr̄as agēs fregit ꝛ dixit. Accipite ꝛ māducate hoc ē corꝰ meū qđ ꝓ vobis tradeť. Hoc facite ī meam cōme mozatiōnē.

Poſtq̄ aplūs redarguit corinthioꝝ inordiatiōes q̄s cō mittebāt ꝙueniēdo ad euchariſtie ſacramētū ſumēdūbic agit de ipo ſacramēto. ꝛ ꝑmo agit de dignitate huiꝰ ſacra mēti. Secdo iducit fideles ad reuerenť ſumēdū ibi. Itaq̄ q̄cunq; māducauerit ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Ꝑmo cōmēdat auctoritatē doctrie quā datur? ē. Secdo ꝑit docti nā de dignitate huiꝰ ſacramēti ibi. Qñ dñs nr̄ ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Ꝑmo cōmēdat auctoritatē doctrine ex ꝑte actoris q̄ eſt xꝑs dicēs: Dixi q̄ iā nō eſt vobis dñicaz cenā māducare. ſacramētū euchariſtie dñica cenā vocans Ego eñ accepi a dño ſcz xꝑs q̄ eſt actoꝛ huiꝰ doctrine nō ab aliquo puro homīe. gal. 1. Paul? aplus nō ab hoibus neq; ꝑ hoiez ſz ꝑ ieſū xꝑm heb. 2. Qui cū initiū acceꝑiſſz enarrari ꝑ dñm ꝛc. Secdo cōmēdat auctoritatē doctrie ex ꝑte miniſtri q̄ eſt ipe paulus cū ſubdit. qđ ꝛ trādidi vobis Eſa. 21. Que audiui a dño exercituū veo iſrl anūciaui vo bis Sap. 7. Quam ſine ficīōe didici ꝛ ſine iuidia cōico. Weinde cū dicē. Qñ dñs ieſus cōmēdat dignitatē hu ius ſacramēti tradēs inſtitutionē ipi?. Et ꝑmo pōt inſti tutionē. Secdo tps inſtitutiōis cū dicit In qua nocte tra debať ꝛc. Tertio modū inſtituēdi ibi. Accepit panez ꝛc. Inſtitutoꝛ autem ſacramenti eſt ipe xꝑs. Qñ dicit. Qñ dñs nr̄ ieſus xꝑs ꝛc. Dictū eſt eñ. ē. cū de baptiſmo age reť q̄ xꝑs in ſacramētis hz excellētie pātē ad quā quaru oꝛ ꝑtinēt. Ꝑrio qđē q̄ virt? ꝛ meritū ei? opať in ſacramē tis. Secdo q̄ in nomīe ei? ſcitificeť ſacramentū. Tertio q̄ effectū ſacramti ſine ſacramto ꝑbeť pōt. Quarto inſtitutio noui ſacramēti. Specialiť tñ ꝓgruebat vt hoc ſacramētū ipe in ſua ꝑſona inſtitueret in quo corꝑ? ꝛ ſāguis eius cōmunicať. Qñ ꝛ ipe dicit Joh. 6. Panis quē ego dabo vo bis caro mea ē ꝓ mūdi vita. Weide cū dicit Qua nocte tradebať Deſcribit tps inſtitutiōis hui? ſacramēti qđ ꝙ dē cōgruū fuit. Ꝑrio qđē ꝙtū ad qualitatē tpis Fuit eñ in nocte. Ꝑer virtutē eñ hui? ſacramēti aīa illūiať. Qñ 1. reg. 14. dicit q̄ Jonathas ītinxit virgā in fauū mellis ꝛ ꝙuertit manū ſuaz ad os ſuū. ꝛ illūiati ſūt oculi ei?. ꝑꝑ qđ ꝛ ī ps. dicit. Vox illūiatio mea ī delitijs meis. Secdo q̄ ꝙtū ad negociū qđ in illo tpe gerebať. qz ſcz qñ tradebatur ad paſſionē ꝓ qua trāſiuit ad patrē hoc ſacramētuz qđ eſt memoriale paſſiōis inſtituit. Qñ dicit Ecc. 29. Trāſi hoſ ſpes ꝛ ozna meſa ſua ē q̄ in manu habes ciba ceteros. Weinde cū dicit Accepit panē ꝛc. Oſtēdit modū inſtitutiōis ꝛ ꝑmo pōt eā q̄ fecit ꝛ dixit xꝑs inſtituēdo hoc ſacramen tū. Secūdo expōit ibi. Quotienſcūq; eñ ꝛc. Circa ꝑmuz duo facit. Ꝑrimo agit de inſtituti oē ſacramēti, hui? q̄tū

ad corꝑ? xꝑi. Secdo q̄tū ad ei? ſāguinē ibi. Similiť ꝛ cali cē ꝛc. Circa ꝑmū añ expoſitionē lr̄e oportz ꝑrio ꝓsideraꝛ neceſſitatē inſtituriōis hui? ſacramēti. Eſt aūt ſcieduz q̄ ſacramēta inſtituta ſūt ꝓpē neceſſitatē vite ſpūal. Et quia corꝑoralia ſūt q̄dā ſimilitudies ſpūaliū oporteť ſacramen ta ꝓporcionari eis q̄ ſūt neceſſaria ad vitā corꝑoralē. In qua ꝑmo inueniť generatio cui ꝓportionať baptiſmus q̄ quē regenerat aliqs in vitā ſpūalē. Secdo ad vitā corꝑora lē reqrit augmētū. q̄ qđ aliqs ꝑducit ad q̄titatē ꝛ virtutē ꝑfectā ꝛ huic ꝓportionať ſacramētū ꝓfirmatiōis in q̄ ſpi rituſſāct? dať ad robur. Tertio ad vitā corꝑoralē reqritur alimētū. ꝑ qđ corꝑ? homis ſuſtentať Et iſtiť vita ſpūalis ꝑ ſacramētū euchariſtie reficiť ſm illđ In loco paſcue ibi me, collocauit. ſup aquā ꝛfectiōis educauit me. Weſt aūt notandū q̄ generās nō ꝓiungiť genito ſm ſubſtātiā ſz ſo lū ſm virtutē. fz cib? ꝓiungiť nutrito ſm ſubſtātiā. Qñ ī ſacramēto baptiſmi quo xꝑs regenerat ad ſalutē nō ē ipe xꝑs ſm ſuā ſubſtantiā: ſz ſolū ſm ſuā virtutē. Sz in ſacra mento euchariſtie qđ eſt ſpūale alimentū xꝑs eſt ſm ſuaz ſubſtantiā. Cōtineť aūt ſub alia ſpecie ꝓpē tria. Ꝑrio q̄ dem ne eſſz horribile fidelib? ſumētib? hoc ſacramentū ſi in ꝑpria ſpecie carnē homis ederent ꝛ ſanguinē biberēt Secdo ne hoc ipm eſſz veriſimile infidelibꝰ. Tertio vt cre ſceret meritū fidei q̄ ꝓſiſtit in hoc q̄ creduňť ea q̄ nō vidē tur. Traditū aūt hoc ſacramentū ſub duplici ſpecie ꝓpter tria. Ꝑrio qđē ꝓpē ei? ꝑfectionez q̄ cum ſit ſpiritual? re fectio oz haberi ſpiritualem cibuz ꝛ ſpiritualem potū. Mā ꝛ corꝑal? refectio nō ꝑficiť ſine potu ꝛ cibo. Qñ 7. ſ. 10. di ctū eſt q̄ oñes eādem eſcā ſpiritualem māducauerunt et oñes eundem potuz ſpiritualem biberť. Mā ꝛ corꝑal? re fectio nō ꝑficiť ſine cibo ꝛ potu. Secdo ꝓpē ei? ſignificatio nem. Eſt eñ memoriale dñice paſſionis ꝑ quam ſanguis xꝑi fuit ſepaꝛ? a corꝑe. ꝛ ideo in hoc ſacramto ſeoꝛſū offer tur ſanguis a corꝑe. Tertio ꝓpē hui? ſacramenti effectuz ſalutarem. Valet eñ ad ſalutem corꝑis ꝛ ideo offerť corꝑus ꝛ valet ad ſalutē aīe. ꝛ ideo offerť ſanguis. Nam aīa in ſanguīe eſt vt dicit geñ. 9. Offerť aūt ſpecialiť hoc ſa cramētū ſub ſpecie panis ꝛ vini. ꝑmo q̄dem qz pane ꝛ vi no cōmuni? vtunť homīes ad ſuam refectiōez. Et ideo aſ ſumunť in ſacramento hec ſicut aqua ad ablutiōez in ba ptiſmo ꝛ oleum ad, vnctionem. Secdo ꝓpē virtutē hui? ſa cramenti. Nam panis ꝓfirmat corꝑ homis. vinum ẏo leti ficat. Tertio qz panis q̄ ex mltis granis ſit ꝛ vinū ex mul tis vuis ſignificant eccleſie vnitatem q̄ ſtituiť ex mlt? fi delib? Eſt autez hec euchariſtia ſpecialiť ſacramentū vni tat? ꝛ charitat? vt dicit Aug. ſup Joh. Ihis autē viſis cir ca lr̄e expoſitiōez. Ꝑrio conſiderandum eſt q̄d xꝑs fecerit. Secdo q̄d dixerit ibi. Et dixit ꝛc. Tria autem fecit. Ꝑri mum q̄dem deſignat cum dicē. Accepit panem. ꝑ qđ duo ſignificari pñt. Ꝑrio qđem q̄ ipe voluntarie paſſionē ac cepit. cui? hoc ſacramentū eſt memoriale fz illđ Eſa. 53. Oblat? eſt qz ipe voluit. Secdo pōt ſignificari q̄ ipe acce pit a pr̄e potestatem ꝓficiendi hoc ſacramentum fz illud Mat. 11. Oīa tradita ſunt mihi a pr̄e meo. Secdz tangit cuz dicē Et gr̄as agens Jn q̄ vaň nob exemplū gr̄as agen di de oib? q̄ nob diuinit? vaňť ſm illud. 1. ad theſſ. vl. Jn oīb? gr̄as agite. Tertiuz tangit cū dicē Fregit. Eſa. 58. Frange eſurienti panem tuuz. Sz videť hoc eſſe ꝓrium vſui eccle fz quā pri? ꝓſecrať corꝑ xꝑi ꝛ poſtea frangiť ꝟ autem oz q̄ pri? fregit poſtea ꝓtulit Ꝟba ꝓſecratiōis. Et ideo q̄dā dixerť q̄ xꝑs ꝓſecrauit pri? Ꝟbis aliꝭs: ꝛ poſtea ꝓtulit Ꝟba q̄bꝰ nos ꝓſecram?. Sz hoc nō pōt eſſe qz ſa cerdos vuz ꝓſecrat nō ꝙfert iſta Ꝟba q̄ſi ex ꝑſōa ſua. fz q̄ ſi ex ꝑſōa xꝑi ꝓſecranť Qñ manifeſtum eſt q̄ eiſdez Ꝟbis q̄bꝰ nos ꝓſecram? ꝛ xꝑs ꝓſecrauit. Et ideo dicendum eſt q̄ hoc qđ ꝟ dicit Et dixit nō ē ſumēdū ꝓpter q̄ſi xꝑs acce-

Explanatio sancti Thome

accidentia remanēt in ipis dimensionib⁹ sicut in subiecto Si autē sub illis dimēsionib⁹ in illa substātia ī maneat ni si corpus xpi dubiū pōt esse de fractiōibus hostie cōsecra te. cū corpus xpi glorificatū sit. ⁊ p cōsequens infrāgibile Ānō nō pōt huic fractiōi subst are. ſz nec etiā aliō pōt fingi qō subsist ⁊. qz sacramētū veritatis non decet aliqua fictio. Unde nihil sensu ꝓcipit in hoc sacramēto qō non sit ibi ſm veritatē. Sensibilia eīn ꝓ se sunt qualitates q̄ q̄dē remanēt sicut prius fuerāt in hoc sacramento vt est dictū Et ideo alij dixerunt ꝙ est q̄dē ibi vere fractio sine subiecto. vnde nihil ibi frangit. Sed nec hoc dici pōt. qz cum fractio sit in genere passionis q habet debilit⁹ esse ꝙ qua litas nō potest esse in hoc sacramēto sine subiecto sic nec qualitas. Ān restat dicendū ꝙ fractio illa fūdat sic in subiecto in dimēsionib⁹ panis ⁊ vini remanentib⁹. corp⁹ aūt xpi nō attingit ab hui⁹ fractiōe qz totū remanet sub quali bet ꝓte dimēsionū diuisaꝫ. Qō quidē hoc mō considera ri pōt. Nā corp⁹ xpi est in hoc sacramēto ex cōuersiōe sub stantie panis in ip̄m. Non aūt fit conuersio ratione dimē sionū. Nā dimensiones panis remanent. sed solū ratione substantie. Unde ⁊ corp⁹ xpi est ibi rōe sue substātie. non aūt rōe suaꝫ dimensionū. licz dimēsiones ei⁹ sint ibi ex cō sequnti inq̄tū nō separanē a subst ātia ipius. Quantū autē ad naturā substātie ꝓtinet tota est sub qualibet ꝓte dimē sionū. Unde sicut ante consecrationē tota veritas substā tie ⁊ natura panis erat sub qualibet ꝓte dimensionum: ita post consecrationē totū corp⁹ xpi est sub qualibꝫ ꝓte pāis diuisi. Significat aūt hostie cōsecrate diuisio. ꝑmo q̄dem passionē xpi ꝙ quā corp⁹ eius fuit vulneribus fractū ſz il lud pſ. Foderūt man⁹ meas ⁊ pedes meos. Secūdo di stributionē donoꝝ xpi ex ipo. ꝙgrediētiū ſm illō ifra. 12. Diuisiones gratiaꝝ sunt. Tertio diuersas ꝓtes ecclesie. Nā eoꝝ q̄ fūt mēbra xpi q̄dā adhuc i hoc mōdo ꝑegrinanē q̄dā viuūt ī glia cū xpo ⁊ q̄tū ad alias ⁊ q̄tū ad corp⁹. q̄daꝫ aūt expectāt finalē resurrectiōz ī fine mūdi ⁊ hoc ſignificat diuisio hostie in tres ꝓtes. ¶ Secundo cōsiderandū ē de ꝛitate hui⁹ locutiōis. videt eīn hec locutio esse falsa ꝫhoc est corpus meū. Conuersio eīn panis in corp⁹ xpi fit in ter mino ꝓlationis hoꝝ ꝛboꝝ. Tunc eīn cōplet significatio huius locutionis. Forme eīn sacramentoꝝ significādo ef ficiunt: ⁊ ideo sequit̄ q in ꝑncipio locutionis qn̄ dicit ꝙ non sit ibi corp⁹ xpi. sed sola substantia panis que demon strat ꝙ hoc ꝓnomen :hoc. qō est demonstratiuū substātie Idem est ergo hoc cum dicit. ꝫhoc est corp⁹ meū. ac si di ceret substātia panis est corp⁹ meū quod manifeste falsū est. Dixerunt ergo q̄dā ꝙ sacerdos hec ꝛba materialiter ⁊ recitatiue ꝓfert ex ꝑsona xpi. ⁊ ideo demōstratio huius ꝓnominis nō refert ad ꝑsentez materiā vt ex hoc locutio falsa reddat ſm ꝙ obiectio ꝓcedebat. Sed hoc nō potest stare. Ꝑrio q̄dem qz si hec locutio nō applicet ad ꝑsentē materiā nihil faciet circa eā qō est falsum. Dicit eīn aug. sup Joh. Accedit verbū ad elementū ⁊ fit sacramentum. Unde necesse est dicer ꝙ ꝛba ista formaliter accipiantur referendo ea ad ꝑntem materiā. Ꝓfert autem ea sacer dos ex ꝑsona xpi a quo virtutē sumpserunt ad ostendēdū ꝙ eandem efficatiā nunc habent sicut quando xps ea ꝓtulit. Non eīn virtus his verbis collata euanescit. neq; ꝓpis diuersitate. neq; ministrorum varietate. Secundo qz eadem difficultas remanet de prima ꝓlatione qua xps ea ꝓtulit. Ideo alij dicunt ꝙ sensus hui⁹ est. ꝫhoc est cor pus meū. id est ꝺ panis designat corp⁹ meū. vt li hoc de signet id quod est in ꝑncipio locutionis. Sed hoc etiā eē nō pōt. qz cū sacramenta efficiāt qō figurāt hec ꝛba nihil efficiunt nisi quod significant. Secūdo qz ex hoc sequeretur ꝙ ꝙ hec verba nihil efficerēt ꝙ ꝙ corpus xpi esset ibi sicut sub signo quod supra improbatuz est. Et ideo alij di cunt ꝙ li hoc facit demōstrationē ad intellectū ⁊ demon strat id quod erit in fine locutiōis ſz corpus xpi. Sz nec hoc videt cōuenienē dici qz ſm hoc sensus erit: corp⁹ meum est corpus meū. quod nō fit ꝙ hec ꝛba. cū hoc ante verba cōsecrationis fuerit ver. Et ideo alit dicenduz est ꝙ forme sacramentoꝝ nō solū sunt significatiue sed etiam factiue. faciendo eīn efficiūt. In omni aūt factiōe oportet subiici aliq̄d cōmune tanq̄ ꝓncipiū Cōmune autē in hac cōuersione non est aliqua substantia. sed accidētia que et ꝑius fuerunt: ⁊ postea manent. ⁊ ideo ex ꝓte subiecti in hac locutiōe nō ponit nomē qō significat certā speciē sub stantie. sed ponit ꝓnomen quod significat substantiā sine determinata specie. Est ergo sensus. ꝫhoc. id est contentū sub his accidentib⁹ est corpus meū. ⁊ hoc est qō fit ꝙ ver ba cōsecratiōis. Nā ante cōsecrationē id quod erat contē tum sub his accidentibus non erat corp⁹ xpi. quod tū fit corpus xpi ꝙ consecrationē. ¶ Tertio autē oportet consi derare quō est hec cōueniēs forma huius sacramēti. Nā hoc sacramentū vt dictū est nō cōsistit in vsu materie ſz in cōsecratione ipsius. Consecratio aūt nō fit ꝙ hoc ꝙ mate ria consecrata solū suscipiat aliquā virtutē ſpiritualē. sed ꝙ hoc ꝙ trāssubstantiat ſm esse in corp⁹ xpi. ⁊ ideo nullo alio verbo vtenduz fuit nisi verbo substantiuo vt dicatur hoc est corpus meum. Ꝑer hoc eīn ſignificat id qō est fi nis quod ſignificādo efficit. ¶ Deinde cū dicit. Quod ꝙ vobis tradet. tangit misteriū hui⁹ sacramēti. Est eīn hoc sacramētū rep̄sentatiuū diuine passiōis ꝙ quā corpus xpi tradidit in mortē ꝙ nobis ſm illud Eſa. 50. Corpus meū dedi ꝑcutientibus. ⁊ epb̄. 5. Tradidit semetipm ꝓ nobis. Et vt ostendat ratione frequētandi hoc misteriū sub iungit. Hoc facite in meā cōmemorationē. hoc recolendo ſz taz magnū beneficiū quo ꝙ vobis me tradidi in mortē Unde ⁊ treno. 3. dicitur. Recordare pauperta⁹ mee absin thij ⁊ fellis. Et in pſ. Memoriam fecit mirabilium suo rum misericoz ⁊ miserator dominus escam dedit timen tibus se.

Lectio sexta.

Similiter ⁊ calicem postq̄ cenauit di cens. Hic calix nouū testamentū est in meo sanguine. Hoc facite quotiēſ cūq; bibetis in meā cōmemorationē. Quo tienscunq; eīn manducabitis panē hūc ⁊ ca licem bibetis: mortē dñi annūciabitis donec veniat.

Postq̄ apostolus posuit institutionem huius sacramenti q̄tum ad consecrationem corporis: hic ponit institutio nem eius q̄tum ad sanguinis consecrationem. Et primo ponit ordinem institutionis. Secundo verba cum dicit. Hic calix ⁊c. Ordo autem attenditur q̄tum ad duo. Ꝑri mo ad concomitantiam vtriusq; speciei cum dicit. Simi liter ⁊ calicē. Utrunq; enim est de perfectione huius sa cramenti. tum ꝓpter perfectionem refectionis. tum ꝓ pter repzesentationem passionis. tum ꝓpter efficientiaz salutis anime ⁊ corporis vt supra dictum est. sed si prius consecratur in hoc sacramento corpus christi ⁊ postea sā guis. videtur sequi ꝙ ante consecrationem sanguinis cor pus christi in hoc sacrāmento sit exangue. Quod quidaz inconueniens reputantes dixerunt ꝙ due forme se expe cerant in efficiendo ita scilicet ꝙ prima forma consecratio nis corporis non consequitur suum effectum anteq̄ perfi ciatur forma consecrationis sanguinis. sicut etiam dictuz est ꝙ verba q̄ ꝑferunt in ꝓsecratiōe corpoz⁹ non cōsequūt suū effectū vsq; ad finē ꝓlatiōis ꝛboꝝ. Sz hoc nō est sile

in epistolā I ad Corinthios XI

Nam significatio verbozum quibus consecratur cor pus xpi nō completur nisi in termino ꝓlationis eozu Et quia verba sacramentalia significando efficiunt: ideo nō possunt habere effectū ante terminū ꝓlationis. Tūc autem habent plenā significationem etiā anteq̄z ꝓfe rantur verba cōsecrationis sanguinis. ⁊ ō necesse est ꝙ etiā tunc habeant suū effectū. Alioq̄n sacerdos peccaret statim post verba cōsecratiōis ꝓponens hostiā nō cōse crato populo adorandā. Nisi iaz esset corpus xpi: qz in duceret populū ad idolatriā. Est ergo vicendū ꝙ aū cō secrationes sanguinis est in hoc sacramento corpus xpi nō sine sanguine. Sciendū est eīn ꝙ in hoc sacramento dupliciter aliq̄d est. Uno modo ex vi consecratiōis illud ſz in qō terminat cōuersio panis ⁊ vini: sicut ꝓ formam consecratiōis significat. ⁊ sic sub specie panis est corpus xpi. Alio mō est aliq̄d in hoc sacramento ex reali concomitantia sicut diuinitas verbi est in hoc sacramento ꝓ pter indissolubilem vnionem ipsius ad corpus xpi: licet nullo modo substantis panis in diuinitat em conuertaē. Et simliter est ibi anima que coniuncta est realiter ipsi corpori. Si vero in triduo mortis christi fuisset corpus xpi ab aliquo apost olozum consecratum non fuisset ibi anima que tunc realiter erat a corpore separata. Et ideꝫ dicendum est de sanguine. Naz sub speciebus panis ex vi consecrationis est corpus xpi in quod substātia panis cōuertitur. Sanguis autē est ibi ex reali concomitantia quia nūc realis sanguis xpi non est ab eius corpore sepa ratus: ⁊ eadem rōne sub specie vini est sanguis xpi ex vi cōsecratiōs: corpus aūt ex reali cōcomitantia: ita ꝙ sub vtraq; specie est totus xps. Si vero tēpore passionis qn̄ sanguis xpi erat ex corpore effusus fuisset hoc sacramen tum ab aliquo apostolorum perfectū sub panis specie fu isset solum corpus xpi exangue: sub speciebus autē vini fuisset solus sanguis xpi. ¶ Secūdo attenditur ordo per comparationem ad cibos materiales: quoniam precesse rant. vbi subdit. Postq̄ cenauit. qō videtur signanter addidisse. Nam xps corpus suū tradidit inter cenā. Ān Mat. 26. dicitur Q̄ cenantibus illis accepit iesus pa nem. ⁊c. Sed sanguinem dedit expresse post cenaz. Un de ⁊ Luc. 22. dicitur. Similiter ⁊ calicē postq̄ cenauit dicens. ⁊c. Cuius rō est: quia corpus xpi, rep̄sentat my steriū incarnationis que facta est adhuc legalib⁹ obser uantijs statum habentibus inter quas ꝓcipua erat ce na agni paschalis. Sz sanguis xpi in sacramēto directe repzesentat passionem per quam est effusus per quā sunt terminata omnia legalia. Unde Heb. 9. dicitur. Q̄ ꝙ ꝓpzium sanguinem introiuit semel in sancta eterna re demptione inuenta. ¶ Deinde ponit verba dicens: Hic calix. ⁊c. Et primo demonstrat veritatem huius sacra menti. Secundo ꝺiungit vsum. ibi. Hoc facite. ⁊c.

Quantum ergo ad primū dicit. Hic calix. ⁊c. Qō quidem dupliciter sumi potest. Uno modo methanomice: vt scilicet ponatur continens ꝓ contento: quasi dicat. Contentum in hoc calice quod conuenientius ponitur in consecratione vini quod ratione sue humiditatis indi get alijs terminis contineri ꝙ in consecratione panis qui ratione sue siccitatis ꝓpzijs terminis continetur. Alio modo potest accipi methaphoz ice vt sit sensus. Sic calix inebriat ⁊ ꝑturbat ita ⁊ passio. Ān Matt. 22. dicit. Potestis bibere calicē quē bibitur⁹ sū. Et Mat. 26. Transeat a me calix iste. Est ergo sensus. Hic calix i. cōtētū in hoc calice. vt hec mea passio. Est nouū testm in meo sanguine. Ān cōsiderādū ē ꝙ testm duplr sumit̄ ī scripturis. Uno mō cōiter ꝓ quolibet pacto. quod qui dē testibus confirmatur. ⁊ sic considerandus est ꝙ deus dupliciter pactuz iniit cum humano genere Uno modo ꝓmittendo bona temporalia ⁊a malis tempozalib⁹ li berando: ⁊ hoc vocatur vetus testamētū vel pactū. Alio modo ꝓmittēdo bona ſpūalia ⁊a malis oppositis libe rando: ⁊ hoc vocatur testm nouum. Ān dicit Jere. 31. Feriā domui isrl ⁊ domui iuda fedus nouū: nō ſm pactū qō pepigi cū patribus vestris vt educerem eos de terra egypti: sed hoc erit pactū. Dabo legē meā in visceribus eoꝝ ⁊ ero eis in deū. Est autē cōsiderandū ꝙ apud anti quos erat ꝓsuetudo vt alicuius victime sanguinem fun derent ad cōfirmationē pacti. Unde Gen. 31. legitur ꝙ posteꝫ inierunt fedus laban ⁊ iacob: immolatis victimis ī mōte vocauit fratres suos. Ān ⁊ Exo. 24. legit ꝙ moy ses sumptū sanguine respersit in populū ⁊ ait. Hic ē san guis federis qō pepigit dñs vobiscū. Sicut ergo vetus testamentū seu pactū cōfirmatū est sanguine figurali tau rozū: ita nouū testamētū seu pactū cōfirmatū est ī sangui ne xpi qui ꝙ passionē est effusus. Et in hoc calice sacrm taliter cōtinet. Alio mō testm accipit magis stricte ꝓ dispositiōe hereditatis ꝓcipiende quā necesse est ſm le ges certo numero testiū confirmare. Nō aūt testm sic ac ceptū cōfirmaē nisi per mortem: qz vt apls dicit Heb. 9. Testm in mortuis confirmatū est: alioq̄n nondum valet dū viuit qui testatus est. Deꝰ aūt ꝓio quidē dispositio nem fecerat de eterna hereditate ꝓcipienda: sed sub figu ra temporaliū bonozū qō ꝓtinet ad vetus testm: ſz post modū fecit nouū testm exp̄sse ꝑmittens hereditatē eter nā qō quidem cōfirmatū est ꝙ sanguinē mortis xpi. Et ō dns hic dicit. Hic calix nouū testm est in meo sangui ne. q.d. Ꝑer id qō in hoc calice cōtinet cōmemoraē no num testm per xpi sanguinē cōfirmatū. Est autem aduer tendū ꝙ eadez verba q̄ hic apls ponit. habenē. Luc. 22. nisi ꝙ ibi addit qui ꝓ vobis effundet. Lucas enim di scipulus fuit pauli ⁊ eū in cōscriptiōe euāgelij est sequu tus. Sed Mat. 26. 82. Hic est enim sanguis meꝰ nouī testamenti qui ꝓ multis effundet in remissionē pctōz Eadem verba ponunt in marco. 14. Dicit ergo quidā ꝙ q̄cunq; forme horum verboꝝ ꝑferanē que sunt scrip ta in canone sufficere ad cōsecrationem. Probabili⁹ au tem dici videt ꝙ illis solis verbis pficit cōsecratio: qui bus ecclia vtit ex traditione aploꝝ structa. Euangeliste eīn verba vñi recitare intenderūt q̄tū ꝓtinet ad rōnem historie: nō aūt ſm ꝙ ordinanē ad cōsecrationē sacroz quas in occulto habebāt in primitiua ecclia ꝓpter infi deles. Ān Dyoni. dicit in vltio ca. ecclīastice hierarchie Perfectiuas inuocatiōes nō est fas in scripturis expo nere. neq; mysticum ipārū aū factas in ipis ex deo virtu tes ex occulto in cōi adducere. Sed circa ista verba qui bus ecclia vtit in cōsecratione sanguinis q̄dā opinātur ꝙ nō oia sint de necessitate forme sed solū qō ꝺz. Hic est calix sanguinis mei: nō aūt residuū qō sequit nouī ⁊ eter ni testamenti misteriū fidei qui ꝙ vobis ⁊ ꝓ multis ef fundet in remissionem pctōz. Sz hoc nō videt cōuenie ter dici. Nā totū illud qō sequit ē quedā determinatio p dicati. Unde ⁊ ad eiusdē loquutiōis sniam seu significa tionē ꝓtinet. Et qz vt sepe dictū est forme sacroz signifi cando efficiūt: totū ꝓtinet ad vim effectiuā forme. Nec obstat rō qua inducūt: qz in cōsecratione corpis sufficit qō ꝺz. Hoc est corpus meū. quia sanguis seorsū cōsecra tus spāliter rep̄sentat passionē xpi per quā eius sanguis separatus est a corpe: ⁊ iō in cōsecratiōe sanguinis opoztu it expzimere xpi passionis virtutē q̄ attendit Ꝓrio q̄dez respectu nostre culpe quā christi passio abolet. ſm illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et quantū ad hoc dicit. Qui ꝙ vobis ⁊ ꝙ multis effun det in remissionez pctōz. Effusus est siquidem sanguis in remissionē peccatoū non solum ꝓ multis sed etiam

pro omnibus: ꝺm illud prie Joh. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nõ pro nostris autẽ tantũ: sed etiaꝫ pro totius mũdi. Sed quia quidã se reddunt indignos ad recipiendũ talem effectum: quantũ ad efficaciam dicitur esse effusus pro multis in quibus habet effectũ passio xpi. Dicit aũt signanter pro vobis ⁊ pro multis: quia hoc sacramentũ valet in remissionem pcatoꝝ sumentiꝫ per modũ sacramenti. qꝺ notaꝺ signanter cum ꝺr. Pro vobis quibus dixerat accipite. Valet etiam per modum sacrificij multis non sumentibus pro quiꝫ offerꝺ quod significaꝺ cum ꝺr. Et pro multis. Secũdo virꝫ eius cõsideratur per cõparationẽ ad vitã iusticie quã facit per fidem: ꝺm illud Ro. 3. Justificati gratis per gr̃am ipius per redemptionẽ que est in xpo iesu quem proposuit propiciatorem per fidẽ in sanguine ipius. Et quantum ad hoc dicit. Mysterium. i. occultũ fidei. q: scz fides passionis xpi erat occulta i omniꝫ sacrificijs veteris testamẽti: sicut veritas in signo. Hoc aũt eccla habet ex traditione apostoloꝝ cũ in canone scripture nõ inueniaꝺ. Tertio virtus eius attendiꝺ quantũ ad vitam glorie in quaꝫ per passionẽ xpi introducimur. ꝺm illud Heb. 10. Habentes fiduciã in introitum sanctoꝝ in sanguine xpi. Et quantũ ad hoc dicit. Novi ⁊ eterni testamenti. Eterni si quidẽ q: est dispositio de hereditate eterna. Novi autẽ ad ꝺriam veteris: q: temporalia promittebat. Ut Heb. 9. dicitur. Ideo novi testamenti mediator est vt morte intercedente repromissionẽ accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis. ¶ Deinde cũ dicit. Hoc facite. ꝛc. Instigit vsum huius sacramenti dicẽs. Hoc facite quotienscunqꝫ sumetis in meã cõmemorationẽ. i. in memoriam mee passionis. Unde ⁊ Treꝺ. 3. dicit ppheta. Memoria memor ero ⁊ tabescet in me ãima mea. Et Esa. 43. Miserationũ ꝺni recoꝛdabor. Est aũt notandũ q: in calice principaliter quidẽ debet poni vinũ rõibus supradictis Debet aũt apponi ⁊ aqua. Probabile em̃ est q: xps in cena vinũ mixtũ discipulis ꝺederit ꝓpter cõsuetudinem terre illius in qua vt tẽperet fortitudo vini ab omnibus vinũ bibitur aqua mixtũ. Unde ⁊ Prouer. 9. sapia dicit Bibite vinũ qꝺ miscui vobis. Nihilominus tñ aqua vino mixta significat ppm xpianũ: xpo per passionẽ cõiunctum. ꝺm illud Apoc. 17. Aque populi sunt ⁊ gentes. Et pticipatio sanguinis xpi a fidelibꝫ ptinet ad vsum sacramenti qui nõ est de necessitate huius sacramẽti. Sz potest vinũ cõsecrari absq; aqua licet peccet qui sic cõsecrat nõ seruãs ritũ ecclesie. Et iõ si sacerdos ante cõsecratoꝝ vini aduertat q: aqua nõ fuerit apposita calici debet apponere. Si vero post cõsecrationem aduertat nõ debet apponere sed debet pficere sacramentuꝫ. Nihil em̃ post cõsecrationẽ est sanguini xpi miscendũ: q: talis ꝓmixtio nõ posset esse sine qualicunq; corruptiõe vini cõsecratis qꝺ pertinet ad crimẽ sacrilegij. Dicunt autẽ quidã q: cũ de latere xpi pendentis in crucefluxerit sanguis ⁊ aqua vt legit. Jo. 19. Sicut vinũ cõuertit in sanguinẽ: ita aq̃ in aquã. Sed hoc nõ cõpetit q: in illa aqua figuraꝫ ablutio que ẽ ꝓ baptismũ. Et iõ alij dicunt q: facta conuersione vini in sanguinẽ aqua remanet in sua substantia. ⁊ circũtegitur accidentiꝫ vini. Sed nec hoc cõpetit quia aqua admiscẽ vino ante cõsecrationẽ qñ non differt ab alio vino Unde nõ seoꝛsũ manet sed ꝓmiscet. ⁊ iõ dicendum est q: aqua cõuertit in vinũ: ⁊ sic totũ cõvertitur in sanguinem xpi. Propter qꝺ mos est modicũ de aqua apponere ⁊ ꝓcipue si sit vinũ debile qꝺ nõ potest nisi modicum aque i seipm cõuertere. ¶ Deinde cũ dicit. Quotiencunq; ⁊c. exponit verba domini que dixerat. Hoc facite in meã cõmemorationez dicens. Quotienscũqꝫ em̃ manducabitis panẽ hunc ⁊c. Et dicit panẽ propter species remanẽtes. Dicit aũt hunc ꝓpter idez numero corpus significatũ ⁊ cõtentũ. Et calicẽ. s. hunc bibetis mortẽ ꝺni annũciabitis repsentando. s. eam q: hoc sacr̃m Et hoc donec veniat. i. vsq; ad vltimũ eius aduentũ in quo vaꝫ intelligi q: hic ritus ecclie nõ cessabit vsq; ad finem mundi. ꝺm illõ Mat. vlt. Ecce ego vobiscũ sũ vsq; ad cõsumationẽ seculi. ⁊ Luc. 21. Non preteribit generatio hec. s. ecclie donec omnia fiant.

Lectio septima.

Quicunq; mãducauerit panẽ i ⁊ biberit calicẽ ꝺni indigne: reus erit corꝓris ⁊ sanguinis ꝺni Probet aũt seipsũ hõ. ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Qui enĩ mãducat ⁊ bibit indigne: iudiciũ sibi mãducat ⁊ bibit. nõ diiudicans corpus ꝺni. Ideo inter vos multi infirmi ⁊ imbecilles ⁊ dormiunt multi. Si nosmetipos diiudicaremꝰ. nõ vtiq; iudicaremur. Dum iudicamur aũt a ꝺño corripimur. vt nõ cũ hoc mũdo damnemur. Itaq; frẽs mei cũ cõuenitis ad mãducandũ inuicem expectate. Si qs esurit domi mãducet vt nõ in iudiciũ cõueniatis. Cetera autem cum venero disponam.

Postq̃ apls ostendit dignitatẽ huiꝰ sacr̃i: hic excitat fideles ad sumendũ illud reuerenter: ⁊ pro ꝺ ponit periculũ qõ imineꝫ indigne sumẽtibꝰ. Scõo adhibet salutare remediũ ibi. Probet autẽ. ⁊c. Dicit ergo pro. Itaq; exã hoc qõ sacramentaliter mãducaꝫ ẽ corpus xpi: ⁊ qõ bibitur ẽ sanguis xpi: Quicũq; mãducauerit hunc panẽ vl biberit calicez ꝺni indigne reus erit corꝓris ⁊ sanguinis ꝺni. In quibꝰ verbis pro cõsiderandũ ẽ qualr aliqs indigne mãducat ⁊ bibit. qꝺ quidẽ ꝺm glo. contingit dupliciter. Pro quidẽ q̃tũ ad celebrationẽ huiꝰ sacr̃i: qz s. aliqs alit celebraꝫ sacr̃m eucharistie q̃ a xpo traditũ ẽ puta si offerat in hoc sacro aliũ panẽ q̃ triticeũ vel aliũ liquoꝛẽ q̃ de vite. Ũñ Leuit. 10. dicit q: nadab ⁊ abiud filij aaron obtulerunt coã ꝺño ignẽ alienũ qõ eis ꝓcepti nõ erat: egressusq; ignis a ꝺño deuoꝛauit eos. Scõo ex hoc q: aliqs nõ deuota mẽte accedit ad eucharistiaz. que quidẽ indeuotio qñq; ẽ veniale: puta cũ aliquis distracta mente ad secularia negocia accedit ad hoc sacr̃m habitualiꝫ retinẽs debitã reuerentiã ad ipm: ⁊ talis indeuotio ꝛz impediaꝫ fructũ hui⁹ sacr̃i q̃ ẽ spũalis refectõ nõ tñ facit reũ corꝓis ⁊ sanguinis ꝺni: sicut hic apls loq̃tur. Quedã vero indeuotio ẽ pctm̃ mortale: q̃. s. ẽ cũ cõtemptu hui⁹ sacr̃i, put ꝺr: Malac. 1. Eos polluistis in mẽ meũ in eo qõ dicitis. Mesa ꝺni contaminata ẽ ⁊ qõ supponiꝫ cõtẽptibile. Et de tali indeuotiõe loquit glo. Tertio mõ ꝺr aliqs indignus ex eo q: cũ voluntate peccandi mortaliter accedit ad eucharistiam. Dicit em̃ Leuit. 21. Nõ accedat ad altare q̃ maculã ꝛz. Intelligitur aliqs maculã pcti hr̃e q̃diu ẽ in volũtate peccandi q̃ tñ tollit ꝓ pniam. Per ꝛtritionẽ qꝺem q̃ tollit voluntatez peccãdi cũ ꝓposito ꝓfitendi ⁊ satisfaciẽdi q̃tũ ad remissionẽ culpe ⁊ pene eterne. ꝓ cõfessionẽ aũt ⁊ satisfactiões quãtũ ad totalẽ remissionẽ pene ⁊ reconciliationẽ ad mẽbra ecclie. Et iõ i ncitate q̃dẽ puta qñ aliqs copiã pfessoꝛis hr̃e nõ ꝑt sufficit cõtritio a ꝺ sũptoꝝ hui⁹ sacr̃i. Regulariter aũt debet cõfessio precedere cum aliqua satisfactione. Unde in libro de ecclesiasticis dogmatibus ꝺicitur. Communi caturus satisfaciat lachrymis ⁊ oratiõibus ⁊ confidens de domino mundi: accedat ad eucharistiã intrepid⁹ ⁊ secur⁹. Sz hoc de illo dico quẽ capitalia pcã ⁊ mortalia nõ grauant. Mãq; quem mortalia crimina post baptismũ commissa ꝑmunt boꝛtoꝛ: priusquam publica pnã satisfaceret: ⁊ ita sacerdotis iudicio reconciliatũ cõioni sociari: si nõ vult ad condẽnationẽ eucharistiã ꝓcipe. Sz videt q: pctoꝛes nõ indigne accedant ad hoc sacramẽtũ. Mã in hoc sacro sumit xps q̃ est spũalis medicus q̃ de se dicit. Mat. 9. Nõ ẽ opꝰ valentibꝰ medicus ꝛz male habẽtibus. Sz dicẽdũ q: hoc sacr̃m ẽ spirituale nutrimẽtũ sicut baptismus est spũalis natiuitas. Nascit aũt aliqs ad hoc vt viuat sed nõ nutrit nisi iã viuum: ⁊ iõ hoc sacr̃m nõ cõpetit pctoꝛibus q̃ nõdũ viuũt q: gr̃am: cõpetit eis tñ baptism⁹. Et ꝓterea eucharistia ẽ sacr̃m charitatis ⁊ ecclĩastice vnitatis: vt dicit Aug⁹ super Jo. Cũ igit pctoꝛ careat charitate ⁊ sit sepatus meritoꝛ ab ecclie vnitate: si accedat ad hoc sacr̃m falsitatẽ cõmittit dũ significat se hr̃e charitatẽ quã nõ hz. Quia tñ pctoꝛ qñq; hz fidẽ hui⁹ sacramẽti licitũ ẽ ei hoc sacr̃m i spicere: qõ oĩo infidelibꝰ denegaꝫ: vt Dyonisi⁹ dicit. 3. ca. ecclĩastice hierarchie. Secõo cõsiderandũ ẽ qño ille q̃ indigne sumit hoc sacr̃z sit reus corꝓis ⁊ sanguinis ꝺni Nõ quidẽ in glo. tripliciter exponit. Uno mõ materialiter. Incurrit em̃ reatũ ex peto cõmisso circa corpus et sagnuinẽ ꝺñi: put in hoc sacro cõtinet: qõ indigne sumit. ⁊ ex hoc eius culpa aggrauaꝫ. Tanto est em̃ culpa grauioꝛ q̃to maioꝛ ẽ ꝓtra quẽ peccaꝫ. Heb. 10. Quãto magis putatis deteꝛioꝛa mereri supplicia eoz q̃ filiũ dei cõculcauerit ⁊ sanguinẽ testamenti pollutũ duxerit. Secũdo exponit ꝑ silitudinẽ vt sit sensus. Reus erit corporis ⁊ sanguinis ꝺni ⁊ mortis ꝺni penas ꝺabit: hoc est ac si xpm occiderit puniet: ꝺm illud Heb. 6. Rursũ crucifigentes sibimetipis filiũ dei ⁊ ostentui habentes. Sz ꝺm hoc videt grauissimũ ee pctm̃ eoz qui indigne sumunt corpus xpi. Sz dicendũ q: pctm̃ aliqꝺ hz graultatẽ dupliciter. Uno mõ ex ipa spe pcti q̃ sumit ex obiecto. ⁊ fz hoc grauius ẽ pctm̃ qõ ꝓtra diuinitatẽ cõmittit: puta in fidelitas blasphemia vel aliqꝺ hmõi q̃ qõ cõmittit contra humanitatẽ xpi. Ũñ ⁊ ipe ꝺns Mat. 12. Qui dixerit verbũ cõtra filiũ hois remittet ei. q̃ aũt dixerit cõtra spm̃ scm̃ nõ remittet ei. Et itez graui⁹ est pctm̃ qõ committit ꝓtra humanitatem in ꝓpria spe q̃ sub spe sacri. Alio mõ graultas peccati attendit ex pte peccãtis. Magis aũt peccat q̃ ex odio aut inuidia vel ex quacunq; malicia peccat sicut peccauerunt illi q̃ xpm crucifixerũt q̃ peccat ex infirmitate: sicut ꝛterdũ peccãt illi qui indigne sumũt hoc sacr̃m. Nõ ergo q: hoc intelligit q: pctm̃ indigne sumentiũ hoc sacr̃m coparet pctõ occidentiũ xpm ꝺm equalitatẽ: ꝛz ꝺm silitudinẽ speciei. qz vtrũq; ẽ circa eundẽ xpm. Tertio mõ exponit. Reus erit corꝓis ⁊ sãguinis ꝺñi. i. corpus ⁊ sanguis ꝺñi faciẽt eũ reũ Ita em̃ bonũ male sumptũ nocet sicut ꝓdest malũ quo qs bñ vtitur: sicut stimulus sathane paulo. Per hec aũt verba excludit error quozũdã dicentiuz q: q̃ statim hoc sacr̃m tãgitur a labijs pctoꝛis desinit sub eo ee corpus xpi. Contra qõ ẽ qꝺ apls dicit. Quicunq; mãducauerit panem hunc vel biberit calicẽ ꝺni indigne. Scõm em̃ ꝺictam opinionẽ nullus indign⁹ manducaret vel biberet. Contrariaꝫ aũt ꝺicta opio veritati huiꝰ sacr̃i ꝺm quã tãdiu corpus ⁊ sanguis xpi manẽt in sacro q̃diu remanẽt species in quocunq; loco existãt. ¶ Deinde cũ dicit. Probet aũt ⁊c. Adhibet remediuz ꝓtra pctũ pticulum. Et pro ponit remediũ. Scõo assignat rõnez ibi. Qui enĩz mãducat ⁊c. Tertio rõnẽ manifestat q: signũ ibi. Jõ inter vos ⁊c. Dicit ergo pro. Quia tñ reatũ incurrit qui indigne sumit hoc sacr̃m: iõ necesse ẽ vt pro hõ seipsũ ꝓbet. i. diligẽter examinet suã ꝓsciam ne sit in eo voluntas p eccãdi mortaliter vel aliqꝺ pctm̃ ꝑterituz de quo nõ sufficienter penituerit: ⁊ sic post diligentẽ exaiatoem de pane illo edat ⁊ de calice bibat: q: digne sumẽtibus nõ ẽ venenum ꝛz medicina. Hal. vlt. Opus aũt suuz probet vnusq̃sq;. 2. Coꝛ. 13. Si estis i fide xpi: vos ꝓbate. ¶ Deinde cum dicit. Quicunq; em̃ mãducauerit. ⁊c. assignat rõnẽ ꝺicti remediꝫ dicẽs. iõ ꝓbatio ꝑagitur Qui em̃ indigne mãducat ⁊ bibit iudiciuz. i. cõdemnationẽ sibi mãducat ⁊ bibit: sicut ꝺr Jo. 5. Resurgẽt qui male egerunt in resurrectionẽ iudicij. Nõ diiudicãs coꝛpus ꝺñi. i. ex eo q: nõ discernit corpus dominĩ ab aliꝰ ẽ differẽter ipm assumẽs sicut alios cibos. Deut. 22. Bis homo qui accesserit ad eꝛ q̃ cõsecrata sunt in quo ẽ iñuꝺicia pibit coram ꝺño. Sed cõtra, videt ee qõ ꝺicit Jo. 6. Qui manducat me viuit ꝓpter me. Sz ꝺicendũ ẽ q: duplex ẽ modus mãducandi hoc sacr̃m. scz spũalis ⁊ sacramentalis. Quidam ergo manducãt sacramẽtaliter qui scz ita sumũt hoc sacr̃m q: etiam rem sacramẽti ꝓcipiant. s. charitatẽ q̃ quã est ecclĩastica vnitas. Et de talibꝰ intelligit verbũ ꝺñi inductũ. qui mãducat me viuit ꝓpter me. Quidã vero manducant sacramentaliter tñ qui. s. ita hoc sacr̃m ꝓcipiunt q: rem sacramẽti. i. charitatẽ non habent: ⁊ de talibus intelligit qõ hic ꝺr. Qui manducat ⁊ bibit indigne iudiciũ sibi manducat ⁊ bibit Est aũt ꝓter duos modos qbus sumit sacramentũ hoc Tertius modꝰ sumẽdi quo manducaꝫ q: accidens. ꝺñ. s. sumit nõ vt sacr̃m. qõ quidẽ contingit tripliciter. Uno mõ sicut qñ aliquis fidelis sumit hostiam cõsecratã quã nõ credit ee consecratam. Talis em̃ habz habitũ vtendi hoc sacro. Alio mõ sicut qñ hostiam ꝓsecratam sumit aliquis infidelis qui nullam fidẽ hz huius sacramẽti. Talis em̃ nõ hz habitũ vtendi hoc sacro sed solũ potẽtiã. Tertio mõ sicut qñ hostiã ꝓsecratam comedit mus vl qõlibet aĩal brutũ qõ etiam nõ hz potentiam vtendi hoc sacro. Ex hoc igit q: spũaliter sumẽtes hoc sacr̃m acquirunt vitaz. alliciunt quidam ad hoc q: frequenter hoc sacr̃m assumant. Ex hoc aũt q: indigne sumentes acquirunt sibi iudiciũ: plures deterrent vt rariꝰ sumant: ⁊ vtrũq; cõmendandũ videt. Legimus em̃ Luce. 19. Q zacheus recepit xpm gaudens in domũ suam in quo eius charitas cõmendaꝫ. Legit etiã eodẽ. 7. q centurio dixit xpo. Nõ sum dignus vt intres sub tectuz meũ. In quo cõmendaꝫ honoꝛ ⁊ reuerentia ei⁹ ad xpm. Quia tñ amoꝛ ꝑfert timoꝛi p se loquẽdo: cõmẽdabilius esse videt q: aliquis frequẽti⁹ sumat q̃ q: rarius. Quia tñ qõ ẽ in se eligibilius põt ee min⁹ eligibile q̃tum ad hunc vel illũ. cõsiderare quilibet in seipo debet quẽ effectũ in se habeat frequẽs suscepto huius sacramenti. Ut si aliquis sentiat se ꝓficere in feruoꝛe dilectiõis ad xpm ⁊ in fortitudine resistẽdi peccatꝫ que plurimũ consequit hoies debet frequẽter sumere. Si vero ex frequẽti sumptione sentiat aliquis in se minus reuerẽtiã huius sacramenti monendus est vt rarius sumat. Unde ⁊ in libro ꝺ ecclĩasticis dogmatibus ꝺr. Quotidie eucharistiam sumere nec laudo nec vituꝑero. ¶ Deinde cuz dicit. Ideo inter vos. ⁊c. Manifestat ꝓdictam rationẽ ꝑ signum. Et primo ponit signum. Secundo assignat causam illi⁹ signi. ibi. Q si nosmetipos ⁊c. Circa primum cõsideraꝺum est q: sicut Aug⁹. dicit in primo de ciuitate ꝺei. Si omne pccatũ nunc manifeste ꝺeus plecteret pena: nihil vltimo iudicio reseruari putaret. Rursus si nullum peccatum nũc puniret: nulla esse diuina prouidentia crederetur. In signũ ergo futuri iudicij ꝺ⁹ etiã in hoc mũdo p peccato quosꝺam tẽpoꝛaliter punit. quod maxime ob

ſeruatum videtur in principio legis lationis tam noue q̄ veteris. Legimus eñ Exo.32. Propter peccatū vi-tuli aurei adorati multa milia hoīm pempta. Rursus legitur Act̄. 5. Propter pctm̄ mendacij ꝛ furti ananiam ꝛ saphirā interijsse. Eñ ꝛ ppter pctm̄ hui⁹ sacramenti indigne sumpti aliq̄ in p̄mitiua ecclia puniebant̄ a deo ī firmitate corpali vl'etiā morte. Eñ dicit. Jō.5. in signū futuri iudicij. Inter vos mlti indigne sumētes corpus xp̄i sunt infirmi corporaliter. ps. Multiplicate sunt infirmitates. Et imbeciles. i. longa infirmitate laborātes Et dormiūt multi. s. morte corporali ſm q̄ sumitur dormitio. 1. ad Thes. 4. Volum⁹ vos ignorare de dormientib⁹. ¶ Deinde cum dicit. Q̄si nosmetipos ꝛc. assignat duplicē rōnem p̄dicti signi. quaꝝ prīa sumit ex parte nostri. Scōa ex pte dei ibi. Cū iudicamur aūt. ꝛc. Ex pte aūt nostra cā diuine punitiōis ē negligentia qua in nobisipis pctā cōmissa punire negligimus. Eñ dicit: q̄ si nosmetipos diiudicaremus redarguendo ꝛ puniendo peccata nostra nō vtiq; iudicaremur. i. nō puniremur a dño: neq; postmodū in futuro: neq; etiā in presenti. Sz cōtra ē q̄ supra. 4. dictū ē. Sz neq; ineīm iudico. Et Ro. 14. dicit. Beatus qui nō iudicat semetipm. Sz dicendū ē q̄ aliqs pōt seipm iudicare triplr. Uno mō discutiendo. ꝛ sic aliquis dz iudicare seipm: ꝛ tpus ad opa pterita ꝛ q̄tū ad futura ſm illud Bal. vlt. Opus suum ꝓbet vnusquisq; Alio mō sniāliter seipm absoluendo quasi iudicando se innocentē q̄tuz ad pterita: ꝛ ſm hoc nullus dz iudicare seipm: vt. s. se innocentē iudicet. ſm illud Job. 9. Si iustificare me voluero os meū cōdēnabit me. Si innocentē me ostēdero prauū me cōprobabit Tertio mō reprehendendo vt. s. faciat aliq̄d qd ipse iudicat eē malū. Et hoc mō intelligit qd inductū ē. Beatus est qui nō iudicat semetipm in eo qd̄ probat. Sz q̄tum ad ea q̄ iam fecit debet quilibet seipm iudicare: reprehendendo ꝛ puniēdo p maleficijs. Eñ dr. Job. 13. Arguas me as in cōspectu eius arguā. ꝛ. 23. Ponā cozā eo iudiciū ꝛ os meū replebo increpatiōib⁹. Et de hoc iudicio aug. dicit in li. de pnīa ꝛ inducit hic in glo. Uersetur añ oculos nr̄os imago futuri iudicij ꝛ ascendat hō aduersus se ante faciē suā: atq; cōstituto in corde iudicio assit accusans cogitatio ꝛ testis cōscia ꝛ carnifex cor. Inde quidē sanguis animi ꝓfitentis p lachrymas ꝓfluat: postremo ab ipa mente talis sniа proferat: vt se indignū hō iudicet p̄cipē corporis ꝛ sanguinis dñi. ¶ Deinde cum dicit. Cū iudicamur aūt ꝛc. ponit cām q̄ ē ex pte dei dicēs Cū iudicamur aūt a dño. i. in hoc mūdo punimur. Corripimur. i. hoc fit ad correctionē nostrā. duz sez quilibet ppter penā quā sustinuit a pctō recedat. Eñ ꝛ Job. 5. dicit. Beatus vir qui corripitur a dño. Et Prouer. 3. Quē diligit dñs corripit. Uel etiā dum p penaz vnius alius peccādo desistit. Prouer. 19. Percutiente flagellato: stultus sapiētior erit. Et hoc ideo vt nō dānemur eterna dānatione in futuro cū hoc mūdo. s. cū hoībus mundanis. ¶ Deinde cum dicit. Itaq; frēs mei. ꝛc. reducit eos ad debitā obseruantiā. ꝛ p̄mo ponitur id qd̄ nūc ordinat. Scōo ponitur p̄missio de ordinatiōe futura. ibi. Cetera aūt. Circa p̄mū tria facit. Prīo ponit ordinati onē suā dicens. Itaq; frēs mei. ꝛc. ne vnusquisq; cenaz suā p̄sumat ad manducandū cū conuenitis. s. in eccla ad manducandū. s. corpus xp̄i inuicē expectate. vt. s. simul omnes sumatis. Eñ ꝛ Exo. 12. dicitur. Immolabit eum multitudo filioū israel. Scōo excludit excusationem dicens. Si quis aūt esurit ꝛc. ꝛ nō pōt tm̄ expectare domi manducet. s. cōes cibos: postmodū eucharistiā non sumpturus. Eccl. 36. Omnē escam manducabit vēter. Tertio rōnem assignat dicens. Ut nō cōueniatis. s. ad sumē dum corpus xp̄i in iudiciū. i. in vestrā cōdemnationem.

¶ Deinde ponit promissio cū dicit. Cetera. s. q̄ nō sunt tanti pculi cū venero p̄sentialiter disponaz qualiter sez ea cōseruare debeatis. Ex quo p3 q̄ ecclia multa habet ex dispositiōe apostolor̄ que in sacra scriptura nō continent. Eccl. 10. Ciuitates inhabitabunt̄. i. ecclie disponentur per sensum prudentiū scz apostolorum.

Incipit capitulū duodecimū.

E spūalibus aūt nolo vos ignorare frēs. Scitis aūt q̄m cum gētes essetis ad simulacra muta p̄ut ducebamini euntes ideo notū vobis facio. q̄ nemo in spū dei loquēs dicit anathema iesu. Et nemo pōt dicere dñs iesus nisi in spū sancto. Diuisiones vero gratiarū sunt. idem aūt spūs. Et diuisiones ministrationū sunt: idē aūt dñs. Et diuisiones operationū sunt. idem vero deus qui operatur omnia in omnibus

Postq̄ apls ꝓsecut⁹ ē de trib⁹ sacramētis. s. baptismo matrimonio ꝛ eucharistia: hic incipit determinare de his q̄ ptinēt ad rē sacramentoz. Est autez duplex res⁹ sacramēti. Una significata ꝛ ptenta. s. glia resurrectiōis q̄ in fine expectat. Prīo ergo agit de vonis grāz. Scōo de glia resurrectiōis. 15. ca. ibi. Notū aūt vobis facio. tē. Circa p̄mū agit de gratijs gratis datis. Scōo p̄fert oīb⁹ his charitatē q̄ ptinet ad grām gratū facientez. 13. ca. ibi. Si linguis hoīm ꝛc. Tertio cōpat grās gratis datas ad inuicē. 14. ca. ibi Sectamini charitatem ꝛc. Circa p̄mū duo facit: prīo ꝓhemialr exponit q̄d intendat dicēs. Dixi q̄ cetera q̄ ptinēt ad vsum sacramētoz cū venero disponā. Sz q̄dam statim vobis tradere oz. ꝛ hoc ē q̄d dicit De spūalib⁹ aūt. i. de vonis grāruꝫ q̄ sunt a spū sco: o frēs nolo vos ignorare Est eñ maximū genꝰ ingratitudinis ignorare bñficia accepta: vt seneca dicit in lib. de bñficijs: ꝛ iō vt hō nō sit deo ingrat⁹ nō debet spūales grās ignorare. supra. 2. Spiritū accepim⁹ q̄ ex deo ē vt sciam⁹ q̄ a deo donata sunt nobis. Esa. 5. Propterea captiu⁹ duct⁹ est pp̄s me⁹ qz nō habuit sciam. s. spūaliū. Scōo ibi. Scitis q̄m cū gentes ꝛc. ꝓsequit suā intētionē: ꝛ prīo ostēdit spūaliū grāruꝫ necessitatē. Scōo ponit grāz distributionē ibi. Diuisiones vero ꝛc. Necessitas aūt alicui⁹ rei maxīe cognoscit ex defectu ip̄i⁹. Eñ circa p̄mū duo facit. Prīo ponit defectū quē patiebāt ante susceptā gratiā. Scōo ꝛcludit gratie necessitatē ibi Jō notū vobis ꝛc. Dicit ergo prīo. Scitis q̄si expti q̄m cū esseti⁹ gētes. i. gentiliter viuētes nōdū suscepta grā p baptismū. Hab. 2. Nos eīm natura iudei nō ex gētibus pctōres. Ephe. 4. Sentes ambulāt in vanitate sensus sui. Eratis eūtes quasi ꝓmpta mēte ꝛ assidue: ſm illud Jere. 8. Oēs cōuersi sūt ad cursū suū quasi equus in impetu vadens in pliū. Prouer. 1. Pedes eoꝝ ad malum currūt. Ad simulacra muta sez adorāda ꝛ colenda: ſm illud ps. Os hūt ꝛ nō loquent. Et ponit spēaliter i eis de defectu locutiōis: qz locutio ē ꝓpri⁹ effect⁹ cognitiōis. vñ oñdit nō intelligere simulacra: ꝛ p. ons nihil diuinitat̄ habere si sunt muta. Et hoc put vt ducebamini. i. sine aliqua resistētia. Ducebant̄ aūt vel allecti ex pulchritudine simulacroꝝ. Unde dr in epistola ieremie. Uidebitis in babylonia deos aureos ꝛ argēteos videte ne metus vos capiat in ipis. Aut etiam ex imperio alicuius p̄incipis sicut legitur Dan. 3. q̄ nabuchodonosor cogebat homines adorare statuam auream. ꝛ secūdi Macha. 6. dicit de quibusdā q̄ ducebant cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Uel etiā instinctu demonū qui ad hoc precipue anhelant vt diuinus cultus eis exhibeat: ſm illud Mat. 4. Hec oīa tibi dabo si cadens adoraueris me. Ibant ergo ad idola colenda put ducebant̄. i. sine aliqua resistentia sicut de iumēte etiā vecors dicit ꝓuer. 7. Statim eā sequit quasi bos ductus ad victimā. Ꝑter hoc ergo apparet q̄ hō ante susceptaz gratiā ꝓmpte currit in peccatū sine resistentia. Specialiter aūt facit mentionē de peccato idolatrie ppter triaꝑcio quidē qz hoc ē peccatū grauissimum introducere aliū deū sicut grauissime peccaret cōtra regē qui alium regē in regno eius introduceret. Unde dicit Job. 31. Si vidi solē cū fulgeret ꝛ lunā incedentē clare ꝛ osculatus manū meam sez quasi cultor solis ꝛ lune que ē iniq̄tas maxima ꝛ negatio cōtra deū altissimū. Scōo qz a peccato idolatrie oīa alia peccata oriebant̄: ſm illud Sap. 14. Principium idolor̄ cultura omnis malā cā est. Tertio qz hoc peccatū apud gentiles cōmune erat ꝛ nō reputabatur. Unde in ps. dicit. Omnes dij gentiū demonia. Est autē cōsiderandū q̄ quidā dixerūt hoīem in peccato mortali existentē sine gratia quidē nō posse a peccato cui subiacet liberari: qz remissio peccator̄ nō fit nisi per gratiam: ſm illud Ro. 3. Justificati p̄ gratiā eius: posse autē se ꝑseruare a peccato mortali sine gratia per liberū arbitriū. Sed hec positio nō videt vera. Primo quidē qz nō pōt aliquis se a peccato mortali ꝑseruare nisi omnia legis p̄cepta seruādo: cū nullus mortaliter peccet nisi transgre diēdo aliq̄ legis ꝓceptū ꝛ ita posset aliquis obseruare oīa legis ꝓcepta sine gratia qō est here sis pelagiana. Scōo qz charitatē per quā deus diligit sup oīa nullus pōt habere sine gratia: ſm illud Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nostris per spiritum sanctū qui datus ē nobis. Nō potest autē esse q̄ hō oīa peccata declinet nisi deū sup oīa diligat: sicut illud magis cōtemnit qō minus diligit. Poterit ergo esse q̄ aliqō tēp⁹ q̄ ille qui caret gratia a peccato abstinebit quousq; occurrat illud ppter qō dei p̄ceptū cōtemnet a quo ducitur ad peccandum. Signanter autē apls dicit: put ducebamini. ¶ Deinde cū dicit. Ideo notū vobis facio ꝛc. cōcludit duos effect⁹ gratie quoꝝ p̄mus ē q̄ facit abstinere a peccato. Scōs ē q̄ facit opari bonū ꝛ hoc ponit ibi. Et nemo pōt ꝛc. Dicit ergo prīo exquo q̄m sine gratia eratis ꝓpte ad peccandū currebatis. Jō notuz vobis facio q̄ si gratiā habuissetis hoc vobis nō contigisset. Nemo enī in spū dei ꝛc. id ē q̄ spūm dei loquens dicit anathema iesu ꝛc. i. blasphemiaz contra iesum ſm illud Jo. 4. Oīs spūs qui soluit iesum ex deo nō ē. Notandū q̄ supra posuit grauissimū peccatū qō ē blasphemia qō per gratiā declinat vt de aliis minozib⁹ peccatis intelligat. Pōt aūt per hoc qō dicit anathema iesu intelligi qlibet peccatū mortale. Anathema eīm sepationē significat. Dicit ab ana qō ē sursum: ꝛ thesis qō ē positio quasi sursū positū: qz olim res que ab vsu hominuz sepabant̄ suspendebant̄ in templis vel in locis publicis Dē aūt peccatū mortale separat a iesu: ſm illud Esa. 59 Iniquitates vestre diuiserunt inter vos ꝛ deū vestrum. Quicūq; ergo mortaliter peccat dicit corde vel ore anathema. i. sepationē a iesu. Nemo ergo in spū dei loquēs dicit anathema iesu: qz nullus ꝑ spūm dei peccat mortaliter: qz vt dicit Sap. 1. Spūs sanct⁹ discipline effugiet fictū: sed ſm hoc videt q̄ quicunq; habet spm̄ sanctum nō possit peccare mortaliter: qz etiā de p̄cc. Jo. 3. Oīs qui natus est ex deo peccatū non facit. q̄m semē ipsius in eo manet. Sed dicendū est q̄ quātū est ex spiritu dei hō nō facit pctm̄ sed magꝭ a peccato retrahit: pōt tamē pctm̄ facere ex defectu voluntatis humane que spiritui sancto resistit: ſm illud Act̄. 7. Vos aūt semp spū sctō resistitis. Nō eñ per spūm sanctū inhabitantē tollit facultas peccandi a libero arbitrio totaliter in vita p̄senti ꝛ ideo signanter apls nō dixit. Nemo spm̄ dei habens sed nemo in spū dei loquēs. ¶ Deinde cū dicit. Et nemo pōt ꝛc. ponit secundū effectū gratie scz q̄ sine ea hō nō pōt bonū opari. Dicit ergo. Et nemo pōt dicere q̄ iesus ē domin⁹ nisi in spū sancto. Cōtra qō videt esse qz ꝑ spm̄ sanctū hō introducit in regnū celoz: ſm illud ps. Spiritus tu⁹ bon⁹ deducet me in terrā rectā. Dñs aūt dicit Mat. 7. Nō oīs qui dicit dñe dñe intrabit in regnū celoz. Nō oēs ergo qui dicit dñm iesū dicit hoc in spiritu scō. Dicendū ē autē q̄ dicere aliq̄d inspū scō pōt intelligi dupliciter. Uno mō in spū scō mouēte scz non habito. Mouet eñ spūssanct⁹ corda aliquoꝝ ad loquēdū quos nō inhabitat. sicut legit. Joh. 11. Q̄ caiphas hoc qō de vtilitate mortis xp̄i ꝓphetauerat a semetipo nō dixit sed per spm̄ ꝓphetie. Balaam etiā multa vera ꝓdixit motus a spū sco. vt legit numeri. 23. ꝛ. 24. licet eū non haberet. Scōm hoc ergo intelligendū ē q̄ nullus pōt dicere qōcunqz vez nisi a spū scō mot⁹ qui ē spūs veritat̄. de quo dr Jo. 16. Cū autē venerit ille spūs veritat̄ docebit vos oēm veritatē. Eñ ꝛ in glo. Ambro. dicit. Qē vez a quocunqz dicat a spū scō ē. Et spēaliter in illis q̄ sunt fidei q̄ ꝑ spēalem reuelationē spūssancti sunt habita inter que ē q̄ Iesus sit omniū dñs. Eñ Act̄ 2. 4. Certissime sciat oīs dom⁹ isrl'q̄ deus fecit hunc dñm iesuz quē vos crucifixistis. Alio mō loquit aliquis in spū scō mouente et habito. Et ſm hoc etiā pōt verificari qō hic dicit. ita tñ q̄ dicere accipiat nō solū oze sed etiā corde, ꝛ ope. Dicit enī aliquid corde: ſm illud ps. Dixit insipiens in corde nō ē de⁹. Dicit etiā aliq̄d ope inq̄tū exteriozi ope aliqs suū ꝓceptū manifestat. Nemo ergo nisi habēdo spm̄ sanctū pōt dicere iesū dñm. ita sez q̄ nō solū hoc oze ꝓfiteat sed etiā corde, reuereat ipm̄ vt dñm: et ope obediat ipsi quasi dño. Sic igit̄ ex verbis ꝓmissis tria circa grām cōsiderare possum⁹. Prīo q̄ sine ea pctm̄ homo vitare nō pōt. ſm illud. ps. Nisi qz dñs adiuuit me paulominus in inferno habitasset aīa mea. Scōo q̄ ꝑ eā vitat̄ pctm̄ ſm illud prīe Jo. 3. Qui natus ē ex deo nō peccat. Tertio q̄ sine ea nō pōt homo bonū facere: ſm illud Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. ¶ Deinde cū dicit. Diuisiones vero ꝛc. Incipit distinguere gratias gratis datas ꝛ prīo distinguit eas in generali. Scōo manifestat ī speciali ibi. Unicuiq; aūt dat̄ ꝛc. In his aūt que ꝑ gratiam spūssancti cōferunt̄ tria, oportet cōsiderare. Prīo q̄dem facultatem hoīm ad opandum. scōo auctoritatem. tertio executionē vtriusq;. Facultas quidē habet ꝑ donū gratie. puta ꝑ ꝓphetiā vel potestatē faciendi miracula aut ꝑ aliquid hmōi. auctoritas aūt habet per aliqō ministeriū. puta per apostolatū vel aliquid hmōi. Executio aūt pertinet ad opationem. Prīmo ergo distinguit gratias Scōo misteria. Tertio operationes. Quātum ergo ad primū dicit Ostendi necessitatem gratie que tñ nō rotaliter aduenit omnib⁹ nisi prō cui dat̄ ē spiritus non ad mensuram: vt dicitur Joh. 3. sed quantū ad alios sunt diuisiones gratiarum: quia quidā habundant in vna: quidam in alia. Sicut enī in corpore naturali caput hz oēs sensus nō autem alia membra: ita in ecclesia solus xp̄us habet omnes gratias que in alijs membris diuiduntur quod significatur Ben̄. 12. Ubi dicitur q̄ fluui⁹ sez gratiarū egrediebatur ad irrigandum paradisum qui inde diuiditur in quattuor capita. Et Matth. 25. dicitur. Et Q̄ vm dedit quinq; talenta: alij duo: alij vnum. Et quāuis dona gratiarum sint diuersa que a diuersis ha-

bentur nō tamē procedunt a diuersis actozibus sicut ponebant gentiles qui sapiaz attribuebāt minerue. locutiōnem mercurio: ꝛ sic de alijs. Ad qō excludendū subdit Idē autē spūs. s. sanct⁹ qui ē actoz oīm gratiaz. Ephe. 4. Ūnū corpus ꝛ vnus spūs. Et Sap. 7. Est spūs vn⁹ ꝛ multiplex: Ūn⁹ ī substātia multiplex in gratijs. ¶ Deinde ponit distinctiones ministrationū dicēs: Et diuisiones ministrationū sunt. i. diuersa ministeria ꝛ officia requiruntur ad gubernationē ecclie. Zelati enī ecclesie ministri dicunt supra. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi: ptinet aūt ad decorē ꝛ pfectionē ecclesie: vt in ea diuersa ministeria sint que significant ꝓ ordines ministrantiū qō mirabaꝝ regina saba in domo salomōis: vt legit. 3. Regū. 10. Oēs tn vni dño seruiūt. Ūñ subdit Idē aūt dñs. supra. 8. Nobis vnus dominꝰ iesus xpus p quē omnia. ¶ Deinde ponit distinctionē opationū dicens. Et diuisiones opationū sunt quib⁹ aliqs in seipso bonū opatur: sicut ꝓ ministrationes ad primū. pe. Exibit hō ad opus suū. scz sibi. ꝓp: tū. Eccl. 33. Immutauit id est distinxit vias. i. opationes eoꝝ q tn oēs. pcedūt ab vno pncipio. Ūñ subdit. Idē vero de⁹ qui opatur oīa. sicut pria cā creans oēs opatiōes. Ne tn alie cause videant eē supflue: subdit. In oibus qz in causis secundarijs pria cā opaꝝ. Esa. 26. Oīa opa nostra opatus es in nobis. Et notandū q apls valde cōgrue gras attribuit spiritui qui ē amoz qz ex amoze pcedit q aliquid graꝛ⁹ dek ministeria dño cui ministraꝝ: opatiōes deo sicut pria cause mouenti. Et q dicit spiritus pōt referri ad pson̄a spiritus sancti. Q dicit dñs ad personā filij. q dicit de⁹ ad personā patris. Vel hec tria possunt attribui spūisancto qui est dominus deus.

Lectio secunda.

Unicuiq; aūt datꝝ manifestatio spūs ad vtilitatē. Alij quidē per spm datur sermo sapientie: alij autē sermo scientie sm eundem spm. Alteri fides in eodē spiritu. Alij gra sanitatū in vno spiritu. Alij opatio virtutū: alij pphetia: alij discretio spirituū: alij genera linguarū: alij interpatio sermonū. Hec autē oīa opatur vnus atq; idem spiritus: diuidēs singulis prout vult.

Posita in generali distinctione grarū ꝛ ministrationuz ꝛ opationū: hic manifestat ea que dixerat in speali: ꝛ primo quātū ad diuisionē gratiarū. Secdo quātū ad diuisionē ministrationū ibi. Et quosdā quidē posuit deus. tē. Circa primū duo facit. Primo ponit distinctionē graruz in speali. Secdo adhibet similitudinē ibi. Sicut enī corp⁹. tē. Circa primū tria facit. Primo ponit graꝛ⁹ cōditionez gratis datꝝ. Secdo ponit eaꝝ distinctionē ibi. Alij quidem datꝝ tē. Tertio describit eaꝝ actionē ibi. Hec autē oīa tē. Dicit ergo primo. dictū ē q sunt diuisiones graruz Unicuiq; aūt datꝝ in quo designatꝝ eaꝝ subiectū. Sic enī nullū membrū ē in corpe qō nō ptcipet aliquo mō sensuz vel motū a capite: ita nullus ē ī eccliā q nō aliqd de gratijs spūssancti ptcipet. sm illud Mat. 25. Dedit vnicuiq; sm ꝓpriā virtutē. Et Ephe. 4. Unicuiq; nostruz data est gra. Manifestatio spūs in quo: designat officiuz gratie gratis date. Pertinet enī ad gratiā gratum facientē q ꝓ ea spūssanct⁹ inhabiter: qō quidē nō ptinet ad gratiā gratis datā: sed solū vt ꝓ cā spūs sanct⁹ manifestetur sicut interioz motus cordis ꝓ vocē. Ūñ Jo. 3. Vocē eius audis. Et in ps. 67. Motū fecit dñs salutare suū. Manifestaꝝ aūt ꝓ hmōi gratias spiritus sanctus dupliꝝ. Uno mō vt inhabitans ecclam ꝛ docens ꝛ sanctificās eā: puta cū aliquis peccatoz quē nō inhabitat spūs sanctus faciat miracula ad ostēdēdū q fides ecclie quā ipse pdicat sit vera. Unde dicit Heb. 2. Contestante deo signis ꝛ prodigijs ꝛ varijs spūssancti distributiōib⁹. Alio modo manifestaꝝ per huiusmodi gratia spiritus sanctus vt inhabitans eū cui tales gratie conceduntur. Unde dicitur Actꝝ. 6. q stephanus plenus gra faciebat pdigia ꝛ signa multa quē spūs scō plenū elegerūt: sic aūt nō cōcedunt hmōi gratie nisi sanctis. Et ne hmōi manifestatio vana videaꝝ. subdit: Ad vtilitatē scz cōez. In quo designaꝝ finis haz: ꝛ hoc vel dū ꝓbaꝝ vera doctrina ecclie: ꝛ sic fideles cōfirmant ꝛ infideles cōuertunt. Vel dū fācitas alicui⁹ ꝓponiꝝ alijs in exemplū. Ūñ ꝛ infra. 14. Ad edificationē ecclie grite vt habūdetis. Et supra. x. Nō grens qō mihi vtile ē sed qō multis vt salui fiant. ¶ Deinde cū dicit. Alij quidē tē. ponit distinctionē gratiaz q quidē vt dictū ē danꝝ ad vtilitatē cōem. Et ideo oꝝ eaz distinctionē accipe sm q ꝓ vnū pōt alioz salus procurari. Nō quidē hō nō pōt facere interi⁹ opando: hoc eī solius dei ē: scz solū exteri⁹ pſuadendo. Ad qō ādem tria requirunt. Prio quidē facultas pſuadendi. Secdo facultas pſuasionē cōfirmādi. Tertio pſuasionē intelligibiliter ꝓponendi. Ad facultatē aūt pſuadendi requiritur q hō habeat pitiā cōclusionū ꝛ certitudinē principioꝝ circa ea in quib⁹ debem⁹ pſuadere. Conclusiones aūt in his q ptinēt ad salutē quedā sunt principales scz res diuine. ꝛ ad hoc ptinet sapia q ē cognitio diuinarū rerū: vt augꝰ. dicit. 13. de trinitate: ꝛ q tū ad hoc dz. Alij quidē datꝝ ꝓ spūm scz scīā sermo sapie vt possit pſuadere ea q ad cognitionē diuinoꝝ ptinēt. Luc. 21. Ego dabo vobis os ꝛ sapiam cui nō poterūt resistere ꝛ cōtradicere oēs aduersarij vestri supra. 2. Sapiam. loq̄mur inꝓfectos. Secūdarie cōclusiones sūt q ptinent ad noticiaz creaturaꝝ quaꝝ cognitio dz scia sm aug. ibidē. Et q tuz ad hoc subdit. Alij aūt scz datꝝ sermo scie sm eūdē spūm vt scz p creaturas ea q sunt dei manifestare possit. Huic eī scie attribuit illud quo pia fides defendit ꝛ roboraꝝ nō aūt qcqd curiositatis in humanis scietijs inuenitur: vt aug. ibidē dicit Sap. 10. Dedit illi sciam scōz. Esa. 33. Diuitie salutis sapia ꝛ scia. Et tn notandū q sapia ꝛ scia inter septē dona spūssancti cōputant: sicut habetur Esa. 11. Ūñ apls signāter inter gratias gratis datas nō ponit sapiam ꝛ sciam: scz sermonē sapie ꝛ scie q ptinēt ad hoc vt hō alijs pſuadere valeat ꝓ sermonē ea q sunt sapiētie ꝛ scie. Principia aūt doctrine salutis sūt articuli fidei: ꝛ iō q tū ad hoc subdit. Alteri scz datꝝ fides i eodez spū: nō aūt hic accipit ꝓ fidei virtute qz hoc cōe ē oibus mēbris xpi. sm illud Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Sz accipit ꝓ sermone fidei. put scz hō pōt recte ꝓponere ea q fidei sūt: vl ꝓ certitudine fidei quam aliquis habet excellēter: sm illud Mat. 15. Mulier magna ē fides tua. Ea vero q ptinēt ad salutarē doctrinam nō pūt cōfirmari seu ꝓbari rōne qz rōnem humanā excedunt: sm illud Eccl. 3. Plurima supra sensuz hominis. ostensa sūt tibi. Confirmant seu ꝓbant signo diuino. Unde ꝛ moyses mittendus ad ppl'z isrl' signū accepit a deo ꝓ qō confirmaret ea que ex pte dei dicebat: vt patet Exodi. 4. Sicut ꝛ signo regio cōfirmatur q aliquid sit de mandato regis. Signum autez dei sumitur vno quidem modo ab eo quod solus deus facere potest. Sicut sunt miracula que apostolus hic in duo distinguit. Nā primo dicit alij scilicet datur gratia sanitatum: id ē per quā aliquis possit sanare infirmitatem. in vno scilicet et eodem spiritu. Jere. 17. Sana me domine et sanabor:

Ex hijs ei ꝓsuadeꝛ aliqs nō solū ꝓpē magnitudinē sctī scz etiā ꝓpter beneficiū. Secdo aūt dicit alij daꝝ operatio virtutum ex quib⁹ aliqs ꝓsuadeꝛ solū ꝓpter magnitudinem facti puta cū mare diuidiꝝ vt legit exo. 14. Vel q sol ꝛ luna stetit in celo sicut legit. Josue. 10. gal. 3. Qui tribuit nobis spūm ꝛ operatur virtutes in nobis. Alio autez modo accipitur signū diuinū ab eo qō solus de⁹ cognoscere pōt Hoc autē est vel futurū ꝓtingens sm illud. Esa. 41. Annunciate q ventura sunt ꝛ sciem⁹ qz dij estis vos. Et q tū ad hoc dicit. Alij. s. daꝝ ꝓphetia. q ē diuina reuelatio ī ter euent⁹ īmobili veritate denunciās. Joel. 2. Effundaz de spū meo sup oēz carnē ꝛ ꝓphetabūt filij vestri. Aliud autē est cognitio humani cordis sm illud Jere. 17. Prauum est cor hois et inscrutabile. qs cognoscet illud? Ego dñs scrutās corda ꝛ ꝓbans renes. Et q tum ad hoc subdit. Alij discretio spūum vt scz homo discernere possit q spū aliquis moueaꝝ ad loquendū vel opandū puta vtruz spū caritatis vel spū inuidie. iº. Jo. 4. Nolite credere oī spūi sed ꝓbate spūs si ex deo sunt. Facultas autē ꝓsuasionem ꝓnunciādi ꝓsistit in hoc q homo possit loqui intelligibiliter alijs. Nō quidē impedit duplicit. Uno mō p diuersitatem idiomatū. Cōtra qō remediuz adhibet p hoc quod dicit. Alij scz daꝝ gra liguaꝝ. vt scz possit loqui diuersis linguis vt intelligaꝝ ab oibus. sicut de aplis legit. Act. 2. Q loqbant varijs linguis. Alio mō p obscuritatem scripture inducende. Cōtra qō remediuz daꝝ p id qō subditur. Alij interꝑtatio sermonū id est difficiliuz scripturarum. Dan. 5. Audiui ō te q possis obscura interpretari. gen. 40. Nūquid nō dei est interꝑtatio. ¶ Deinde cum dicit. Hec autē oīa ꝛc. determinat auctorē ꝑdictarū gratiaz. Circa qō tres errores excludit. Primo quidem gētilum attribuentiū diuersa dona diuersis dijs. Contra qō dicit. Hec autē oīa opatur vnus atq; idem spūs. eph. 4. Unuz corp⁹ ꝛ vn⁹ spūs. Secdo errorē eoꝝ qui deo attribuebant solū vlem, ꝓuidentiā rez ponētes q distinctiones ꝓticulariuz sunt solū per cās scdas. Contra qō subditur. Diuidēs singulis ꝓut vult. Ecc. 33. In multitudine discipline dñi separauit eos. Tertio excludit errorē eoꝝ qui diuersitatez graꝝ attribuebāt vel fato vel hūano merito et nō soluz volūtati diuine. scz etiā macedonij q dicebant spūm sanctū esse ministruz patris ꝛ filij et hoc excludit ꝑ hoc quod subdit. Prout vult. Joh. 3. Spiritus vbi vult spirat.

Lectio tertia.

Sicut enī vnuz corpus est ꝛ membra habet multa: oīa aūt mēbra corporis cum sint multa: vnum tn corp⁹ sunt ita ꝛ xpus. Etenī in vno spū omnes nos in vnum corp⁹ baptizati sumus siue iudei. siue gentiles. siue serui. siue liberi. ꝛ oīs in vno spiritu potati sum⁹. Nā ꝛ corpus nō est vnū membruz sed multa. Si dixerit pes quoniā non sum manus nō sum de corpore: nam ideo nō est de corpore. Et si dixerit auris qm non sum oculus: nō sum de corpe. nō ideo nō ē de corpore. Si totū corpus oculꝰ: vbi auditus: Si totum auditus. vbi odoratus: Nūc autē posuit deus membra vnūquodq; eoꝝ in corpore sicut voluit. Q si essent omnia vnum mēbrum: vbi corpus: Nunc autē multa quidem mēbra. vnum autē corpus. Nō pōt aūt oculus dicere manui opera tua non indigeo aut iterum caput pedibus. nō estis mihi necessarii. Sed mltomagis q videnī membra corporis infirmiora esse. necessaria sunt. et q putamus ignobiliora membra esse corporis huius honorē abundātioꝛem circūdamus. Et que inhoneſta sunt nostra: abundātioꝛez honestatem habent. Honesta autē nostra nullius egent. Sed deus tēperauit corpus ei cui deerat: abundātioꝛem tribuendo honoꝛem. vt nō sit scisma ī corpore. sed in idipm pro inuicem solicita sint membra. Et si quid patit vnum mēbrum. cōpatiunt oīa mēbra. Siue gloziaꝫ vnum mēbrum. ꝓgaudēt oīa mēbra Vos autē estis corpus xpi ꝛ mēbra de membro. Et quosdā quidem posuit deus in ecclesia. ꝓmo apl'os. scdo ꝓphetas. tertio doctores. deinde virtutes. exinde gratias curationum opitulationes. gubernationes. genera linguaꝝ. interꝑtationes sermonuz. Nunqd omnes apli? Nunqd oīs ꝓphete? Nunqd omēs doctores? Nūquid oīs virtutes? Nū quid oīs gratiā habent curationum? Nunquid oīs linguis loquunt? Nunqd omnes interpretātur? Emulami autez charismata meliora. Et adhuc excellentioꝛem viam vobis demonstro.

Posita distinctione graz: hic manifestat eā ꝑ similitudinem corpis naturalis. Et ꝓmo ponit similitudinē in gnali. Secdo explicat eā in speali ibi. Nā et corpus ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ponit similitudo. Secdo similitudinis adaptatio ibi. Ita xpus ꝛc. Circa ꝓmuz cōsideꝛa duz est q sic dicit in. 5. mathaphisice triplicit dicit aliqd vnum ꝑ se. Uno mō in diuisibilitate vt vnitas ꝛ punctuz sm quē modum vnitas excludit totaliter multitudinē nō solum actualē sed etiā potentialē. Alio mō dicit vnū continuitate vt linea ꝛ superficies q quidē vnitas excludit multitudinem actualē scz nō potentialē. Tertio mō integritate q nō excludit multitudinē neq; potentialē neq; actualem sicut dom⁹ est vna q ꝓstituit ex diuersis lapidib⁹ ꝛ lignis. Et eodē mō corpus hois aut cuiusliꝫet aīmalis est vnum qz ei⁹ pfectio integraꝝ ex diuersis membris sicut ex diuersis aīe instris. Unde ꝛ aīa dicit esse actus corpis organici id est ex diuersis organis ꝓstituti. Proponit ergo ꝓmo aplus q vnitas corpis mēbroꝝ multitudinē non excludit dicens q sicut corp⁹ vnū est ꝛ mēbra multa habet. Unde ꝛ Ro. 12. dicit. In vno corpe multa mēbra hēmus Item ꝓponit q multitudo mēbroꝝ nō tollit corpis vnitatē. Unde subdit. Oia aūt membra corpis cuz sint multa nihilomin⁹ vnū corpus sunt: qō ex oibus ꝑficitur. Unde et Job. 10. dicit. Pelle ꝛ carne vestisti me: ossibus ꝛ nervis cōpegisti me. ¶ Deinde cū dicit. Ita ꝛ xpus ꝛc. ponit adaptatio similitudinis. Et ꝓmo adaptat similitudinē dicens. Ita ꝛ xpus. s. est vnus. sm illud. 1. Jo. 5. Unº oīs noster ibus ꝑ quem oīa. Et tn multa ꝛ diuersa habet mēbra scz oīs fideles sm illud. Ro. 12. Multi vnū corpus sumus in xpo. Secdo ponit rō adaptationis. Ubi ponit duplex ratio distinctionis Una quidem rō vnitatis est spūssā

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Corinthios. XII.

etus fm illud eph. 4. Unū corpus et vn⁹ spūs. Sed p ☧tutem spūssancti duplex bñficium pseqmur. Primo quidem qz p ipm regeneramur fm illud Jo. 3. Nisi qs renatus fuerit ex aqua ⁊ spū sancto. Unde dicit. Etem in vno spū scz per ☧tutez vni⁹ spūssancti. Oēs nos q̄ sum⁹ mēbza xpi sumus ba ptizati in vnū corpus id est in vnitatem ecclesie q̄ est corp⁹ xpi fm illud eph. p̄mo. Ipm dedit caput sup oēm ecclesiā que est corpus ei⁹. Et gal. 3. Oēs qui in xpo baptizati estis xpm induistis. Scdo p spūz sanctum reficimur ad salutē. Unde subdit. Et oēs potati sumus in vno spū id est p ☧tutem vni⁹ spūssancti. Pōt autem hic potus intelligi dupliciter. Uno mō de interno refrigerio qō spūssancti⁹ cordi hūano p̄bet extinguēdo sitim carnalium desideriorum ⁊ concupiscentiaꝝ. Unde ecc. 15. Aq̄ salutaris sapiētie potauit eū. Et Jo. 7. Flumīa de ventre eius fluēt aque viue. Alio⁹ pōt intelligi de potu sacramēntali q̄ p spūm sacrat. ē. 10. Oēs eundē potuz spūalem biberunt. Interponit autē duplex ratio diuersitatis. Una ex pte ritus cū dicit. Siue iudei siue gentiles ⁊c. Alia ex pte cōditionis cū dicit Siue serui siue liberi. Nulla em̄ huiusmōi diuersitas impedit vnitatē corpis xpi. Un̄ gal. 3. dicit. Nō est iudeꝰ neq; grecus. non est seruus neq; liber. vnuz em̄ estis in xpo ibu. ¶ Deinde cū dicit. Nā ⁊ corp⁹ explicat similitudinē in spēali. Et primo describit ꝓditionē corpis naturalis ⁊ mēbroꝝ ipius. Scdo adaptat ad corpus misticuz xpi ibi. Vos autē estis ⁊c. Circa primum duo facit. Primo describit integritatē corpis naturalis. Secūdo habitudinē mēbroꝝ ad inuicē ibi. Nō pōt autē oculus dicere ⁊c. Circa p̄mum tria facit. Primo ꝓponit qō intendit. Scdo manifestat expli cādo ibi. Si dixerit pes ⁊c. Tertio ꝓbat ducēdo ad incōueniens ibi. Si totū corpus oculus ⁊c. Dicit ergo primo. Dicū est q̄ oēs nos in vnuz corp⁹ misticū baptizati sum⁹: qō repsentat similitudo corpois naturalis. Nā corp⁹ naturale bois nō est vnū membrum sed multa. qz scz ei⁹ pfectio nō saluat in vno mēbro sed integrat ex multis q̄ necesse hñt defuire diuersis potentijs ⁊ actib⁹ aie. Un̄ ⁊ Ro. 12. dicit. Sicut in vno corpore multa mēbra hēmus oia autē membra corpis nō eūdem actuz hñt. ita multi vnū corp⁹ sumus in xpo. ¶ Dein de cum dicit. Si dixerit pes ⁊c. manifestat qō dixerat explificādo in mēbris quibusdā. Et primo in membris deseruientibus motui ⁊ ponit duo mēbra. pedes tanq̄ ignobilius mēbrum eo q̄ calcat terrā ⁊ portat totū⁹ corpis pōdus. manuz autē tanq̄ mēbrum nobilius eo q̄ ipsa est organum organoꝝ. Et hoc est qō dicit. Si dixerit pes non sum de corpore quoniā nō sum man⁹: nō ideo nō est de corpore. Quasi dicat. pfectio corporis nō tota cōsistit in vno membro q̄uis nobiliori. sed ad eius pfectionem req̄runt etiā ignobilioza. per mēbra autē deseruientia motui designāt ur in ecclesia homīes dediti vite actiue. ita q̄ pedes sunt subditi de q̄bus dicit. Eze. primo. Pedes eoꝝ pedes recti. p manus autē figurātur plati p quos alij disponuntur. Unde ⁊ cant. 5. dicit. Manus illi⁹ tornatiles auree plene hiacinctis. Sūt autē in ecclesia necessarie nō soluz manus id est plati. sed etiā pedes id est subditi. Unde p uer. 14. dicit. In mltitudine populi dignitas regis. Secundo explificat de mēbris seruientibus virtuti apphensiue ⁊ ponit oculum qui deseruit visui. et aurē que deseruit auditui. Nam isti duo sensus precipue deseruiunt humane sapiētie. visus q̄dem ☧tuz ad inuentionē. eo q̄ plures rerum differētias ostendit. auditus autē ☧tum ad disciplinam que fit p sermonē. Noz tamē sensuū dignioz est visus ☧ auditus. qz et spūalioz est et plura demōstrat accidentia per hoc oculus est dignioz aure. Dicit ergo. Et si dixerit auris qu̇ est ignobilius membruz. nō sum de corpore q̄a nō oculus qui est mēbrum nobilius, nō ideo nō est de corpore ⁊c. Per membra ergo deseruientia virtuti apphensiue designātur in ecclesia illi qui student vite cōtemplatiue. Inter quos sunt sicut oculi doctores qui p seipos veritatem inspiciūt. Unde dicit cant. 5. Oculi ei⁹ sicut columbe sup riuos aquaꝝ que residentiuxta fluenta plenissima q̄ per aures autē significātur discipuli q̄ a magistris veritatem audiēdo recipiūt. Unde ⁊ dns Mat. 13. dicit. Qui aures habet audiēdi audiat. Sūt em̄ in ecclesia necessarij nō solum doctores sed etiā discipuli. Unde ⁊ Job 29. dicit. Auris audiēs beatificauit me. ¶ Deinde cū dicit. Et totum corp⁹ ⁊c. p̄bat ducēdo ad incōueniens duplex. quoꝝ p̄mū est subtractio necessarioꝝ a corpore. Sm est remotio integritatis corporis ibi Ex si essent oīa ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo ponit incōueniens quod sequitur dicēs. Si totuz corpus esset oculus qō est membrum nebili⁹. vbi esset audit⁹ id est instrumētum audiendi quasi dicat si in ecclesia essent oēs magistri. Unde dicitur. Jac. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei. Et iterum si totū corp⁹ esset auditus id est instrumētuz audiendi. vbi esset odorat⁹ ⁊c. Per quē ponsunt in ecclesia intelligi illi qui ⁊ si nō sint capaces verboꝝ sapiētie, peipiunt tamē quedā ei⁹ indicia a remotis quasi odorē. Unde ⁊ cant. 2⁰ dicit. Fn odorē vnguentoꝝ tuoꝝ currim⁹. Secundo asserit ꝓtriā veritatē scz q̄ nec vitus nec auditus corporis debet desse dicēs. Nūc aūt de⁹ posuit id est ordinate disposuit mēbra diuersa Nā ⁊ si mēbroꝝ distinctio sit opus nature: hoc tamē agit natura vt instrumētum diuine ꝓuidentie. Et ideo primā cām dispositionis mēbrorum assignans subdit. Unūquodq; coꝝ in corpe quasi dicat. Nō sic posuit mēbra diuersa vt vnūquodq; coꝝ scōm se sepatim existeret. sed vt oīa cōuenirent in vno corpore Et sicut voluit. Nā p̄ma causa institutionis rerū est volūtas diuina scōm illud. ps. Oīa quecūq; voluit fecit. sic autē ⁊ in ecclesia disposuit diuersa officia ⁊ diuersos status scōm suā voluntatē. Unde ⁊ ephe. 1⁰. dicit. Qui predestinati scōm ꝓpositu⁹ eius qui operat oīa scōm cōsiliuz voluntatis sue. ¶ Deinde cū dicit. Ex si esset ⁊c. Ducit ad aliū incōueniens qō est defect⁹ integritatis corporis. Unde p̄mo ponit hoc incōueniens dicēs. q̄ si essent omia vnū membrum: vbi esset corp⁹ id est vbi esset integritas corporalis: quasi dicat nō esset. Ita si cōis in ecclesia vni⁹ cōditionis ⁊ gradus essent tolleret pfectio ⁊ decor ecclesie q̄ m. ps. describitur Circūamicta varietate. Scdo asserit veritatē ꝓtriā dicens. Nūc aūt multa quidē sunt mēbra sed vnū corpus qō ex oibus integrat. Sic ecclesia ex diuersis ordinibus ꝓstituitur. Unde ⁊ cant. 6. describit. Terribilis vt castroꝝ acies ordinata. ¶ Deinde cū dicit. Nō potest autē oculus ⁊c. ponit cōparationē mēbroꝝ ad inuicem Et primo ☧tum ad necessitatē. Scdo ☧tum ad cultū mēbris adhibitum ibi. Et que putam⁹ ⁊c. Tertio ☧tum ad mutuā solicitudinem ibi. Sed in idipm ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo ꝓponit omia mēbra corpois esse necessaria: q̄uis quedā sint ignobiliora. Scdo ponit necessitatis cōparationem ibi. Sed multomagis ⁊c. Ostendit autem primo rōnem necessitatis mēbroꝝ scōm duplicē differentiā. Primo q̄dem scōm differentiaz mēbroꝝ deseruientium motui. Unde dicit. Nō potest autē oculus qui deseruit cognitioni et significat ꝓtemplatiues dicere manui que debuit motui ⁊ significat actiues opa tua nō indigeo Indigent em̄ cōtemplatiui p opera actiuoꝝ sustentari Unde ⁊ Luc. 10. dicit. Q̄ cum maria secus pedes domini sederet audiens verba eius: martha satagebat circa frequens ministeriū. Scdo ostendit idem fm dr̄inā Platoꝝ q̄ significātur per caput ⁊ subditoꝝ q̄ significanē per pedes. Et hoc est q̄ subdit. Aut iterū caput. i. Platus fm illud. p. 7. 15. Caput in tribub⁹ Israel fact⁹ es. Non ⁊ dicere pedibus id est subditis. Nō estis mihi necessarij. qz vt dicitur puer. 14. In multitudine ppli dignitas regis. ¶ Deinde cū dicit. Sed multomagis ⁊c. cōparat diuersa membra ad inuicē quo ad necessitatē coꝝ dicēs q̄ membra corpois q̄ videnē esse infirmioza sunt magis necessaria sicut intestina. ita etiaz in ecclesia sine offcio aliquaꝝ abiectaꝝ psonaꝝ puta agricultoꝝ ⁊ alioꝝ huiusmōi ꝓiens vita trāsiri nō posset. que tñ posset duci sine aliqbus excellētioribus psonis cōtemplationi ⁊ sapiētie deputat. q̄ ecclesie defuiunt ad hoc q̄ sit ornatioz ⁊ meli⁹ se hñs. Ex hoc eiz aliquid dicit q̄ est vtile ad finē. Illa vero q̄ sunt nobilissima nō se hñt in rōne vtiliū sed sunt p seipsa appetēda vt fines. Et ideo dicit Job. 21. Si fruct⁹ terre ꝓmedi absq; pecunia ⁊ animā agricolaꝝ ei⁹ afflixi. ¶ Deinde cū dicit. Et que putam⁹ ⁊c. cōparat mēbra ☧tum ad exteriozē cultum. Et primo ponit diuersitatem qui diuersis mēbris adhibetur. Scdo causaz diuersitatis assignat ibi. Deus temperauit ⁊c. Cult⁹ autē exterioz mēbris adhibitus ad duo pertinet scz ad honorē sicut ea que apponūtur ad ornatuz vt monilia. ⁊ inaures. ⁊ ad honestatē sicut apponūtur ad tegumentū vt brace. ⁊ alia huiusmōi. Quātū ergo ad p̄mum cultū dicit primo. Et que putam⁹ esse ignobiliora mēbra corpois hijs circūdamus habundātioꝝ honorem id est maiozem ornatū sicut auribꝰ alicubi suspendūtur inaures. oculis autē nihil apponit. ⁊ pedib⁹ apponūtur calcamenta depicta ⁊ gēmata scōm illud cant. 7. Quam pulcri sunt gressus tui in calciamētis filia p̄ncipis. Manꝰ autem nude habenē. Et similiter in ecclesia imperfectioribus sunt magis cōsolationes adhibende quib⁹ perfectiores nō egent. Unde dicit Esa. 40. In brachio suo congregabit agnos ⁊ in sinu suo leuabit. fetas ipe portabit. Et. 1ª. pe. 3. dicit. Uiri quasi infirmioi vasculo muliebri impartientes honoꝝ scdo ꝓsequit ☧tum ad cultuz honestatis dicens. Et que inhonesta sunt abundātioꝝ honestatē habent scz p studiū humanū. Dicūtur autē mēbra aliqua inhonesta in sanctis nō ꝓpter aliq̄ peccati turpitudinē sed ꝓpter inobedientiā mēbroꝝ genitaliū subsequutā ex peccato originali. Uel etiā sūt ignobili vsui deputata sic omnia membra que deseruūt emissioni superfluitatuz quibus abundātioꝝ honestas adhibeē dū studiosius tegunē quo nō indigent mēbra nobilibus vsibus deputata. Unde subdit. Honesta autē nostra nulli⁹ egent. s. exteriozis honestatis. vnde nec faciet velamen apponit. Et similiter in ecclesia illi qui sunt in aliquo culpabiles sunt admonendi. et custodiendi scōm illud. Ecc. 42. Sup filiā luxuriosaz cōfirma custodiā. Et gal. 6. dicit. Si poccupatus quis fuerit in aliquo delicto. vos qui spūales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Illi autez qui sunt absq; culpa bijs nō egent. Et est notandū q̄ tripliciter defectū circa mēbra notauit scz inhonestatis. ignobilitatis. ⁊ infirmitatis Quoꝝ primuz in mēbris ecclesie pertinet ad culpā. Scdz ad cōditionem seruilem. Tertiū ad statuz impfectionis. ¶ Deinde cu dicit. Et deus temperauit ⁊c. ponit causaz p̄dicti cultus. ⁊ primo assignat causaz efficientē primā. licet em̄ homīes taliter se habeant ad cultuz mēbrorū hoc tamē ꝓcedit ex ordinatione diuina. Unde dicit. Sed deus temperauit corpus abundātiozem honorem tribuēdo ei membro cui deerat. Naz homīes hoc faciunt ex quodā diuino instinctu scōm illud. Job. 33. Apit aures virozuz et erudiens eos instruit disciplina. Scdo ponit causaz signalem dicens. Ut nō sit scisma in corpore. Quod quidē sequeretur si defectui membroꝝ nō subueniret. hoc autez scisma ☧tum ad mēbra corpois mistici manifeste vitatur dum pax ecclesie custodit⁹ per hoc q̄ singulis ea que sunt necessaria attribuunē. Unde ⁊ supra dictuz est capi. p⁰. Id ipm dicatis oēs ⁊ nō sint in vobis scismata. Sed ☧tum ad membra corpois naturalis scisma esset in corpore si debita ꝓportio membroꝝ tolleret. ¶ Deinde cū dicit Sed in idipm ⁊c. ponit cōparationem membroꝝ ad inuicem ☧tum ad mutuā sollicitudinē. Et primo ꝓponit eā dicens. Nō solum p̄dicta membra operātur ad inuicē sed etiam p seinuicez sunt sollicita in idipm id est in vnitatem corpois cōseruandi. Et hoc quidez manifeste in corpore naturali apparet. Nā quodlibet membrū naturaleꝝ ☧tā inclinationem habet ad iuuamētum alioꝝ mēbrorum. Unde ⁊ naturaliter homo opponit manū ad ꝓtegenduz alia mēbra ab ictib⁹. Et similiter alij fideles qui sunt mēbra corpois mistici p seinuicez sollicitudinē gerunt fm illud. Ecc. 17. Unicuiq; mandauit deus de proximo suo Et gal. 6. Alter alterius onera portate. Secūdo specificat hanc sollicitudinem. ⁊ primo in malis in quibus magis est manifestum. Unde dicit. Et si quid scz mali patiē vnum membrū cōpatiunē omia membra. Quod quidem manifestum est in corpore naturali. Nā vno membro languēte totum corp⁹ quasi languescit ⁊ ad locuz languoris ꝓfluunt spirit⁹ ⁊ humores quasi ad subueniendū. Et similiter debēt esse in fidelib⁹ xpi. vt vnū malū alterius cōpatiatur scōm illud Job. 30. Flebā quōdam sup eo qui afflictus erat ⁊ anima mea cōpatieba ēpauperi. Scdo in bois Unde subdit. Siue gloriāt id est quocūq; modo vigoraē vnuz membrū cōgaudent oīa membra. Quod etiā manifestuz est in corpore naturali in quo vigoz vnius membri in iuuamentū cedit alioꝝ mēbroꝝ. Sic debet etiā esse in mēbris ecclesie. vt vnusq̄sq; bonis alterius cōgaudeat. phil. 2. Gaudeo ⁊ cōgratuloz oībus vobis. Roma. 12. Gaudete cū gaudentib⁹ ⁊ flete cuz flentib⁹. ¶ Deinde cū dicit. Uos autē estis ⁊c. adaptat similitudinē ad ꝓpositū Et primo ☧tum ad corporis cultuz vnitatē dicens: Uos autē scz qui estis in vnitate fidei cōgregati estis corpus xpi. scōm illud ephe. p̄mo. Ipm dedit caput sup oēm ecclesiaz que est corpus eius. Scdo ☧tum ad mēbroꝝ distinctionem cum subdit. Et estis mēbra de membro. Quod potest intelligi tripliciter. Uno mō sic. Estis membra dependētia de xpo mēbro. qō q̄dem dicit membrū scōm humanitatē scōm quā precipue dicit ecclesie caput. Nā scōm diuinitatem nō habet rōm membri aut partis cū sit cōmune bonum toti⁹ vniuersi. Alio mō sic. Uos estis mēbra dependentia de membro in ☧tum p me xpo acquisiti estis. scz illud. s. 4. In xpo ibu p̄ euāgelium ego vos genui. Tertio mō posset exponi vt designaret distinctio ⁊ series mēbroꝝ vt sit sensus. Uos estis membra de mēbro id est ita distinguimini ⁊ ordinamini ad inuicē sicut vnuz membrum ad aliud. ¶ Deinde cū dicit. Et quosdā quidez ⁊c. ꝓsequitur de distinctione ministrationū. Circa qō tria facit. Primo assignat ordinem ministrationū. Scdo manifestat eaꝝ distinctionez ibi. Nūquid apostoli oēs ⁊c. Tertio ordinat eoꝝ affectionem circa diuersas administrationes ⁊ gratias ibi. Emulamini autē ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo ponit maiozes seu p̄ncipales āministrationes. Scdo ministrationes secūdarias ibi Opitulatiōes. ⁊c. Maiozes autē ministri in ecclesia sunt apostoli. ad q̄s tum officiuz tria ptinent. Quoꝝ primuz est auctozitas gubernandi fidelem populū que ꝓprie pertinent ad officiuz apostolatus. Scdo facultas docēdi. Tertio potestas miracula faciendi ad confirmationez doctrine. ⁊ de bijs tribus habetur. Luc. 9. vbi dicit Conuocatis ibs. 12. apostolis dedit illis virtutem ⁊ potestatē sup omia demonia et vt languozes curarent. ⁊ misit illos p̄dicare regnum dei. In omibus autē potestatibus seu virtutibus ordinatis illud qō est principale reseruatur supreme potestati. Alia vero etiā inferioribus cōmunicātur. Potestas aūt faciendi miracula ordinatur ad doctrinam sicut ad finem. scōm

illud Mar. vlti. Sermonem cõfirmante :sequẽtibus signis. Doctrina autẽ ordinatur ad gabernationem p opuli sicut ad finez scõm illud Jere. 3. Dabo vobis pastores secundũ cor meum ⁊ pascent vos in scientia ⁊ doctrina. Et ideo primus gradus inter ecclesiastica ministeria est apostolorũ. q̃bus specialiter cõpetit ecclesie regumen. Et propter hoc dicit. Et deus posuit id est ordiate collocauit. In ecclesia quoslꝫ scz in determinatis ministerijs scõm illũ Joh. 15. Posui vos vt eatis. Primus q̃dem apostolos. q̃rum regimini cõmisit ecclesiaz scõm illud Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meꝰ regnũ. Unde et apõc. 21. Sup duodecim fundamẽta ciuitatis describũtur duodecim apostolorꝫ nomĩa. Propter qõ ⁊ ipsi inter ceteros fideles p̃matum in spiritualibꝰ gratiis obtinuerũt scõm illud Ro. 8. Hos ipi primitias spiritꝰ habẽtes. Et q̃uis ad apostolos p̃cipue pertineat doctrine officium q̃bus dictum est. Mat. vlti. Euntes docete oĩes gentes: tamẽ alij in cõmunionẽ huiꝰ officij assumũtur. quorũ quidam p seipsos reuelationes a deo accipiunt qui dicuntur ꝓphete. q̃dam vero de hijs que sunt alijs reuelata populum instruũt. qui dicũtur doctores. Unde subdit. 2°. prophetas qui etiã in nouo testamẽto fuerũt. Quod eñ dicitur Mat. 11. Lex ⁊ ꝓphete vsq; ad Johãnez. intelligitur de ꝓphetis q̃ futurũ x̃pi aduentuꝫ prenũciauerunt. Tertio doctores. vnde ⁊ Act. 13. dicit. Erant in ecclesia que erat antiochie ꝓphete ⁊ doctores. Similter etiã ⁊ gratia miraculoꝝ fuit alijs cõmunicata que p̃mitus a x̃po data fuit apostolis. Unde subdit. Deinde virtutes qui scilicet miracula faciũt circa ipa elemẽta mundi. gal°. 3. Operatur ⁊tutes in nobis. Quãtum autẽ ad miracula que fiunt in corporibus humanis subdit. Exinde gratias curationum scõm illud Luc. 9. Ut languores curarẽt. ¶ Deinde cũ dicit. Opitulationes ⁊c. ponit minores siue secũdarias administrationes quaꝝ quedaꝫ ordinant ad regimen ecclesie qõ ad apostolat⁹ dignitatẽ pertinere diximꝰ quedã vero ad doctrinã. Ad regimen ecclesie ptinent in generali quidẽ opitulationes id est illi qui opez ferũt maioribus ꝓlati in vti regimine. sicut archidiaconi epis. fm illud phil. 4. Adiuua illas que mecũ laborauerũt in euãgelio cum clemẽt e ⁊ ceteris adiutoribus meis. In spẽali autẽ ponit gubernationes sicut sunt prochiales, sacerdotes q̃bus cõmittitur gubernatio aliquaꝝ ꝑticularium plebium. puer. 11. Ubi nõ est gubernatoꝛ corruet populus. Ad doctrinã autẽ pertinet secũdario quod subdit. Linguarum genera q̃tum ad illos qui varijs linguis loquuntur magnalia. vt dicit Act. 2. Ne scz ꝓpter varietatẽ idiomatum euãgelica doctrina impediret. Quãtuz vero ad ãmouendum impedimẽtuz doctrine qõ posset prouenire ex obscuritate sermonuz subdit. Interꝑtationes sermonũ infra. 14. Qui loquit lingua ozet vt interꝑtetur. ¶ Deinde cum dicit. Nũquid oĩes apostoli ⁊c. manifestat distinctionem p̃dictaruz ministrationũ dicens: Nũquid oĩes in ecclesia sunt apostoli quasi dicat. Nõ. Nũquid oĩes ꝓphete ⁊c. Ex quo patet diuersitas harũ administrationuz Ecc. 33. In multitudine discipline dñi separauit eos. Et 37. Nõ omĩa oĩbus expediũt. ¶ Deĩde cũ dicit. Emulamini a utẽ ⁊c. ordinat eoꝝ affectum circa p̃dicta spiritu alia d ona dicens: Cum multa sint dona spũssancti vt. ꝛ. dictum est. Emulamini id est desiderate carismata meliora id est gratias potiores vt scz magis desideretis ea que sunt melioza. puta prophetiã q̃ donum linguaꝝ vt infra 13. dicetur. 2. ad thes. vlt. Omnia ꝓbate. quod bonũ est tenete. Et ne in p̃missis donis eoꝝ affect⁹ quiesceret subdit. Et adhuc excellentiozem viam demõstro scz caritatẽ qua directius in deum itur. pz. Etiam mãdatoꝝ tuoꝝ cucurri. Esa. 30. Hec est via ambulate in ea.

Incipit capitulum decimũtertium.

Si linguis hominũ loquar ⁊ angelorum caritatem autẽ nõ habeaz factus sum velut es sonans aut cimbalum tinniens. Et si habuero ꝓphetiam ⁊ nouerim misteria omnia ⁊ omnẽ scientiam. ⁊ si habuero omnẽ fidez ita vt mõtes transferam: caritatem autẽ non habuero nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: ⁊ si tradidero corpus meum ita vt ardeam: caritatem autẽ nõ habuero: nihil mihi prodest.

Aplus supra gratiaꝝ gratis datarꝫ distinctionẽ assignauit ⁊ ministrationuz in quibꝰ mẽbra ecclesie distinguunt hic agit de caritate que inseparabiliter concomitat gratiaz gratum facientẽ. Et qz ꝓmiserat eis se demonstraturum viam excellentioꝛẽ. ostendit preeminentiã caritatis ad cetera gratuita dona. Et ꝓmo q̃tum ad necessitatez qz scilicet sine caritate alia dona gratuita nõ sufficiunt. Scõo q̃tum ad vtilitatẽ qz scz p caritatẽ omĩa mala vitãtur ⁊ omnia bona aguntꝫ ibi. Caritas patiens est ⁊c. Tertio q̃tuz ad permanentiã ibi. Caritas nunq̃ excidit ⁊c. Omĩa autem dona gratuita reducere videt apostolꝰ ad tria. Nãmo ostẽdit q̃ donuz linguaꝝ quod ptinet ad loquutionẽ sine caritate nõ valz. Scõo q̃ etiã nõ valẽt ea q̃ ptinẽt ad ꝯgnitionẽ ibi. Et si habuero ꝓphetiam ⁊c. Tertio ondit idẽ de his q̃ ptinent ad operationẽ ibi. Et si distribuero ci cibos pauperũ ⁊c. Erat autẽ apud corinthios multuz desiderabile donuz linguaꝝ. vt infra. 14. patebit. ⁊ ideo ab eo incipiẽs dicit. Promisi me demõstraturꝫ excellentiorem viã ⁊ hoc ꝓmo patet in dono linguaꝝ qz si liguis hominũ scz oĩum loquar id est si habuero donuz gratie q̃ loqui possim linguis oĩum hoĩum ⁊ ad maiorem abundantiam subdit. Et angelorꝫ. caritatem autẽ nõ habeã factus sum velut es sonãs aut cimbalum tinniens. recta cõparatione vtitur. Alia eñ p caritatem viuit que viuit deo q̃ est anime vita scõm illud deutro. 30. Ipe est vita tua. Unde ⁊ P°. Jo. 3. dicitur. Trãslati sumꝰ de morte ad vitaz quoniã diligimꝰ fratres. qui nõ diligit manet in morte. Recte ergo cõparat loquelã caritate carentez sono rei mortue scz eris aut cimbali. qz licet claruz sonuz reddat nõ tamẽ est viuus sed mortuus. Ita etiã loquutio homis caritate carentis. q̃tumcũq; sit diserta tamẽ habeẽ p mortua. quia nõ proficit ad meritum vite eterne. Est autẽ differentia inter es sonans ⁊ cimbalũ tinniens qz es cũ sit planũ ex percussione simplicẽ sonum emittit. Cimbalũ autẽ cuz sit cauum ex vna ꝑcussione sonũ multiplicat. qõ pertinet ad tinnitum. Eri ergo cõparantur qui veritatẽ simpliciter pronunciant: cimbalo vero qui veritatẽ multiplicant ⁊ ꝓuiciant multas rõnes ⁊ similitudines apponẽdo. ⁊ cõclusiones plurimas eliciendo: quẽ tamẽ oĩa sine caritate habentur vt mortua. ¶ Considerandũ est autẽ qui lingua angelorum dicanꝫ. Nam cũ lingua sit membrũ corporeuz ⁊ ad eius vsum ptineat donũ linguaꝝ qõ interdũ lingua dicitur. vt patebit infra. 14. neutrũ videtur angelis cõpetere qui mẽbra nõ habẽt. Põt ergo dici q̃ per angelos intelligũtur homines angelorꝫ officiũ habentes qui scz alijs hominibꝰ diuina ãnunciãt sm illõ Malach. 2. Labia sacerdotis custodiũt scientiã ⁊ legẽ reqrunt ex ore eiꝰ qz angelus dñi exercituum est. Sub hoc ergo sensu dicit. Si linguis hoĩm loquar ⁊ angelorꝫ id est nõ solũ minoꝝ sed etiam maioꝝ qui alios docẽt. Põt etiã intelligi de ipis icorꝑoreis ãgelis. put in. põ. dicit. Qui facit angelos suos spũs. Et q̃uis nõ habeãt linguã corꝑoeã p similitudinẽ tamẽ lingua in eis dici põt vis qua manifestãt alijs quod habent in mẽte. Est aũt sciendũ q̃ in cognitione mẽtis ãgelice aliquid est de quo supiozes angeli nõ loquunt inferiozibꝰ neq; ecõuerso. s. ipa diuina essentia quã oĩes ime diate vident deo se oĩbus monstrante sm illud Jere. 31. Nõ docebit vltra vir ꝓximum suũ ⁊ vir fratrez suũ dicẽs cognosce dñm. Oĩes eñ cognoscẽt me a minimo ad maximum eoꝝ. Aliquid autẽ est in cognitione mẽtis angelice de quo supiozes loquunt inferiozibꝰ sed nõ ecõuerso. Et huiusmõi sunt diuine ꝓuidentie misteria. quoꝝ plura cognoscunt in ipo deo supiozes qui clariꝰ euꝫ vident q̃ inferiozes. Unde supiozes de huiusmõi inferiozes instruũt vel illuminãt qõ loquutio põt dici. Aliquid vero est i cognitione mẽtis angelice de quo supiozes loquunt inferiozibꝰ ⁊ ecõuerso. ⁊ huiusmõi sunt occulta cozdium q̃ ex libero arbitrio dependẽt que soli deo patent ⁊ hijs quoruz sunt sm illud. ꝛ. 2. Que sũt homis nemo nouit nisi spũs homis q̃ in ipo est. Que in noticiã alteriꝰ deueniũt eo cuius sunt manifestante siue sit inferioꝛ siue supioꝛ. Fit aũt huiusmodi manifestatio duz inferioꝛ angelus supiozi loq̃tur nõ p illuminationẽ sed p quendã significationis moduz. Est eñ in quoꝫ angelo aliquid qõ naturaliter ab alterio angelo cognoscit. Dum ergo id qõ est naturaliꝫ notum ꝓponitur vt signũ eius qõ est ignotũ. manifestat occultum ⁊ talis manifestatio dicit locutio ad similitudinẽ hoĩm qui occulta cozdiũ manifestãt alijs q̃ voces sensibiles aut q̃cunq; aliud corporale exterius apparẽs. Un de ⁊ ea que sunt in angelis naturaliter nota in q̃tum assumuntur ad manifestationẽ ocultoruz dicũtur signa vl nutus. Potestas autẽ manifestandi ꝓceptuz suũ hoc modo methaphorice lingua nomãtur. ¶ Deinde cũ dicit. Et si habuero ⁊c. ostendit idem de hijs que ptinent ad cognitionem. Est autẽ attendendũ qz supra ꝓposuit. 4. dona gratuita ad cognitionẽ ptinentia scz sapientiã. scientiam fidem. ⁊ ꝓphetiam. Incipit ergo hic a ꝓphetia dicens. Et si habuero ꝓpheriam per quã diuinit⁹ oculta reuelantur sm illud. 2ª. pe. ꝓmo. Nõ eñ volũtate humana allata est aliquãdo ꝓphetia sed spũ sancto inspirati locuti sũt sancti dei homies. Scõo q̃tum ad sapientiã subdit. Et nouerim omĩa misteria id est occulta diuinitatis qõ ptinz ad sapientiã sm illud. ꝛ. 2. Loq̃mur dei sapiẽtiã in misterio absconditã. Tertio q̃tum ad scientiã dicit. Et omnez scientiã siue humanit⁹ acquisitã sicut habuerunt pbi. siue diuinit⁹ infusam sicut habuerũt eã apostoli. Sap. 7. Dedit mihi eoꝝ que sunt verã scientiã. Quarto q̃tum ad fidem subdit. Et si habuero oẽm fidem ita vt mõtes transferam. Potest autẽ exponi id qõ dicit oẽm fidem id ẽ omnium articuloꝝ sed melius est vt exponaꝫ oẽm id est ꝑfectaz fidẽ. ꝓpter illud qõ subdit. Ita vt mõtes trãsferã. Dicitur eñ Mat. 17. Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis dicetis mõti huic trãsi hinc ⁊ trãsibit. Et q̃uis granũ sinapis sit minimũ q̃titate nõ tamẽ intelligit q̃a sed ꝑfecta fides grano sinapis cõparari. Dicit eñ mat. 21. Si habueritis fidẽ ⁊ nõ hesitaueritis nõ solũ de ficulnea facietis. sed etiã si mõti huic dixeritis tolle ⁊ iacta te in mari. fiet. Fides ergo q̃ nõ hesitat grano sinapis cõparatur qõ quãto magis atterit tãto magis eiꝰ fortitudo sentit. Objciunt aũt aliq; q̃ cũ multi sancti ꝑfectaz fidez habuerũt. nullus legit mõtes trãstulisse. qõ q̃dem solut p id qõ. ꝛ. 12. dictũ est. Enituitq; daꝫ manifestatio spũs ad vtilitatẽ. Illo eñ modo loco ⁊ tẽpore miracula p gr̃am spũssancti fiũt quo ecclesie reqritur vtilitas. Fecerũt aũt sancti multa miracula q̃ translationẽ mõtium. put erat fidelibꝰ vtile. puta suscitãdo mortuos diuidẽdo mare. ⁊ alia huiusmõi opa facẽdo. Et hoc etiã fecissent si necessitas affuisset. Põt etiam hoc transferri ad expulsionẽ demonũ de h̃uanis corporibus q̃ mõtes dicũtur ꝓpter superbiã. Jere. 13. Ante q̃ offendãt pedes vr̃i ad mõtes caliginosos. Ecce ego ad te mons pestifer q̃ corrũpis vniuersaz terrã. Attribuit autẽ opatio miraculoꝝ fidei nõ hesitãti qz fides inniti ẽ oipotentie per quã miracula fiunt. Si in q̃ habuero oĩa p̃dicta ad ꝑfectionem intellectꝰ ptinentia. caritatez autẽ nõ habuero per quã ꝑficitur volũtas nihil suꝫ. s. fm esse gr̃e de quo dicit ẽ eph. 2. Ipius sumꝰ factura creati in xpo ibu in opib⁹ bonis. Ah ⁊ cõtra quẽdam dicit. Eze. 28. Nihil factꝰ es ⁊ nõ eris imppetuuꝫ. Nõ quidẽ fit ꝓpter defectũ caritatis per quã homo bene vtit intellectu ꝑfectõ. Sine caritate autẽ eius vsus bonꝰ nõ est. Unde ⁊ supra octauo dicitur q̃ sciẽtia inflat caritas autẽ edificat. Est autẽ attendendum q̃ apostolꝰ hic loquit de sapiẽtia ⁊ scientia sm q̃ ptinent ad dona gr̃e gratis date q̃ sine caritate esse possunt: Nam sm q̃ cõputant inter septẽ dona spũssancti nunq̃ sine caritate hũtur. Unde ⁊ sap. ꝓmo dicit. In malivolã ãiam nõ intrabit sapiẽtia. Et sap. 10. dicit. Dedit illi sciẽtiam sanctoꝝ. De ꝓphetia aũt ⁊ fide manifestũ est q̃ sine caritate haberi possunt. Sed notanduz est hic q̃ fides firma etiã sine caritate miracula facit. Un Mat. 7. dicentibus Nõne in nõie tuo ꝓphetauimꝰ ⁊ multas ⁊tutes fecimꝰ dicetur. Nunq̃ noui vos. Spũs eñ sanct⁹ operatur virtutes etiã per malos sicut ⁊ p eos loquit veritatem. ¶ Deinde cũ dicit. Et si distribuero ⁊c. ondit idem in hijs q̃ ptinent ad opa q̃ cõsistunt in hoc q̃ hõ faciat bona scõm illud gal°. 6. Bonũ faciẽtes nõ deficiamꝰ. ⁊ in hoc q̃ patiẽter sustineat mala. fm illud. põ. Bene patientes erũt vt annunciẽt. Inter cetera vero bona opa magis cõmendãt opa pietatis fm illud. 1ª. ad thi. 4. Pietas ad oĩa vtilis est. Circa qõ opus quattuoꝛ cõditiones designat. Quarum ꝓma est q̃ opꝰ pietatis nõ totũ cõgregeẽ in vnũ sed diuidaẽ in plures fm illud. põ. Dispsit dedit pauperibus. Et hoc designat cum dicit. Si distribuero. Scõo vt opꝰ pietatis fiat ad subueniendũ necessitati nõ ad seruiendũz superfluitati. fm illud. Esa. 58. Frãge esurienti panẽ tuũ. ⁊ hoc õsignat cũ dicit. In cibos pauperũ. Tertio vt opꝰ pietatis exhibeat indigentibꝰ fm illud. Luc. 14. Cuz facis cõuiuiũ voca pauperes. ⁊ hoc designat cũ dicit. Pauperuz. Quarto ad ꝑfectionẽ ptinet vt omĩa hõ bona sua in opa pietatis expendat. fm illud. Mat. 19. Si vis perfectus esse vende oĩa q̃ habes. ⁊ da pauperibus. ⁊ hoc designatur cũ dicit. Oĩes facultates meas. Inter mala vero que q̃s sustinet patiẽter potissimũ est martiriũ. Unde dicit Mat. 5. Beati q̃ ꝑsecutionẽ patiũtur ꝓpter iusticiã. Qõ etiã quadrupliciter cõmendat. Primo q̃dem qz laudabili⁹ ẽ q̃ necessitate imminente puta ꝓpt̃ defensionẽ fidei seipsum offerat passioni q̃ si dephensus patiat. Et ideo dicit Si tradidero. Sicut ⁊ de xpo dicit ephe. 5. Tradidit semetipm ꝓ nobis. Scõo qz grauioꝛ est corpis hũani iactura q̃ rez de quo tamẽ q̃dam cõmendanꝫ. Heb. 4. Rapinã bonoꝝ vroꝝ cũ gaudio sustinuistis. Et ideo dicit. Corpus. Esa. 50. Dedi corꝰ meuz pcutientibꝰ. Tertio laudabilius est q̃ aliq̃s corpus suuz exponat supplicio q̃ corpus filij vel cuiuscũq; ꝓpinq̃. de quo tamẽ comendat quedã mulier. scõi macha. 7. Supra modũ videt mirabilis ⁊ bonoꝝ memoria digna que ꝑuntes septẽ filios sub vnius diei tpe cõspiciens bono aõ ferebat. Et ideo dicit Meũ. Judith. 5. Qui ꝓpria volũtate obtulistis vos, discrimini ꝓ dño. Quarto reddit martiriũ laudabilitus ex acerbitate pene de quo subdit. Ita vt ardeã sicut laurentius. Ecc. 48. Quasi ignis effulgẽs ⁊ thus ardẽs in igne Si inq̃ p̃dicta opa tam excellentiã fecero caritatem autẽ nõ habuero. vel qz simul cũ p̃dictis opibus ãdest volun-

tas peccādi mortaliter vel qz fiunt ꝓpter inanē gloriā nihil mihi ꝓdest. s. ꝝtum ad meritū vite eterne q̄ solis diligentib⁹ deū re ꝓmittit ꝟm illud. Job. 37. Annūciat ō ea amico suo q̄ possessio ei⁹ sit. ¶Et notandū ꝙ locutiones q̄ est vox ꝛialis si sit sine caritate cōparat nō existenti: opera autē que fiunt ꝓpter finem. si sint sine caritate dicit esse infructuosa, saꝑ. 3. Vacua ē spes eoꝝ ꝛ labores sine fructu.

Lectio tertia.

c Caritas patiens est. benigna est. Caritas nō emulatur: nō agit pperam. nō inflatur. nō est ambiciosa. non q̄rit que sua sunt. nō irritatur. nō cogitat malu. nō gaudet super iniquitate. congaudet autem veritati. Omnia suffert. omia sperat omnia sustinet.

Postq̄ apostolus ondit caritatem esse adeo necessariam q̄ sine ea nullum spirituale donum sufficiat ad salutem: hic ostendit eam adeo esse utilem ꝛ efficacis virtutis q̄ p eam cuncta opa ꝟtutis implentur. Et ꝓmo ꝓmittit duo ꝟsi gñalia. Secdo subiungit in spāli ꝟtutum opera. que per caritatē cōplentur ibi. Caritas nō emulatur ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Mā ois ꝟtus cōsistit in hoc q̄ aliqs in operādo bene se habeat ī sustinendo mala vel in opan bona. Quātum ergo ad tolerantiā malox dicit. Caritas patiens est. id est facit patienter tolerari mala. Cum enim homo diligit aliquē ꝓpter eius amorē de facili tolerat q̄cunq̄ difficilia. Et similiter qui diligit deū ꝓpter eius amorez patienter tolerat quecūq̄ aduersa. Ūñ ꝛ cant. 8. dicit. Aque multe nō poterūt extinguere caritatem. nec flumina obruet eam. Jac ꝓmo. Patientia op⁹ perfectū habet. Quātum autē ad opationem bonox subdit. Benigna est. Benignitas autē dicit quasi bona igneitas vt sez sicut ignis liquefaciēdo effluere facit. ita caritas hoc efficit vt bona q̄ homo habet nō sibi soli retineat. sed ad alios deriuet. ꝟm illud. puer. 5. Deriuentur fontes tui foras ꝛ in plateis aquas tuas diuide. Nō quidem caritas facit. Ānō ꝓme. Jo. 3. dicit. Qui habuerit substiam hui⁹ mūdi ꝛ viderit frēz suū necesse habere ꝛ clauserit viscera sua ab eo quo caritas ōi manet in eo. Unde ꝛ ephe. 4. dicitur. Estote inuicez benigni ꝛ misericordes. Et saꝑ. ꝓ°. dicitur benignus est spūs sapiētie. ¶Deinde cū dicit. Caritas nō emulat ꝛc. ꝓponit in. spāli virtutū opa que caritas efficit. ꝛ qz ad virtutem duo ꝑtinent sez abstinere a malo ꝛ facere bonum. ꝟm illud. ps°: Declina a malo ꝛ fac bonum. ꝛ Isa. ꝓmo. Quiescite agere puerse. discite bene facere. ꝓmo ondit quomō caritas facit oia mala vitare Scdo quo facit omia bona efficere ibi. Congaudet autē veritati ꝛc. Malum autē efficaciter non pōt homo deo facere. sed soluz sibi ꝛ ꝓximo scdm illud Job. 36. Si peccaueris quid ei nocebis? Et postea subditur. Homini qui sim̄ ibi est nocebit impietas tua. ꝓmo ergo ondit quo per caritatem vitant mala que sunt ctra primum. Scdo quo modo vitātur mal a q̄bus aliquis deordinat in seipso ibi. Nō inflatur ꝛc. Malum autē qd est ctra ꝓmum pōt ee in affectu ꝛ in effectu. In affectu autem precipue est cum per inuidiā quis dolet de bonis ꝓximi quod directe contrariatur caritati ad quā ꝑtinet q̄ homo diligat ꝓximum sicut seipm vt habetur Leuit. 19. Et ideo ad caritatem ꝑtinet vt quis non gaudet de bonis ꝓximi. Ex quo sequitur q̄ caritas excludat inuidiam. Et hoc est q̄ dicit. Caritas nō emulatur id est non inuidet qz sez facit cauere inuidiā. Unde ꝛ in ps°. dicitur Noli emulari in malignantibus. Et prouer. 23. Nō emuletur coz tuū peccatores. Quantū ad effectū subdit. Nō agit pperam. id est peruerse cōtra aliquez. Nullus enim iniuste agit cōtra illum quem diligit sicut seipz. Esa. ꝓ°. Quiescite agere puerse. ¶Deinde cum dicit. Nō inflatur ꝛc. ostēdit quomō caritas facit vitare mala quib⁹ a liquis deordinatur in seipso. Et ꝓmo ꝝtum ad passiones. Secdo ꝝtum ad electionem ibi. Nō cogitat malū. Ostendit ergo ꝓmo q̄ caritas repellit inordinatā passionem ꝝtum ad tria. Primo quidem ꝝtum ad fugibiam que est inordinatus appetitus ꝓprie excellentie. Tūc autē inordinate sumam excellentiam appetit quādo nō sufficit ei cōtineri ī eo gradu qui sibi est a deo prelatus. Et ideo dicitur. ecc. 10. Initium superbie hominis apostatare a deo. Quod quidē fit dum homo nō vult contineri sub regula ordinationis diuine. Et hoc repugnat caritati. qua quis super omnia deum diligit. Colō. 2. Inflat⁹ sensu carnis sue ꝛ nō tenēs caput ꝛc. Recte aūt superbia inflationi comparatur. Mā id quod inflatur nō habet solidam magnitudinem sed apparentez. ita superbi videntur quidem esse sibi magni. cū tamē vera magnitudine careant que nō potest esse absq̄ ordine diuino. Saꝑ. 4. Dirumpet illos inflatos sine voce. Est autem principalis superbie filia ambitio per quaz aliquis querit preesse. quam etiam caritas excludit que potius proximis eligit ministrare secundū illud. Gal. 5. Per caritatem spiritus seruite inuicem. Et ideo subdit. Nō est ambitiosa id est facit hominem ambitionem vitare. Eccleſ. 7. Noli querere ab homine ducatuz neq̄ sedere ge cathedram honoris. Secdo ostendit quomodo caritas excludit inordinationem cupiditatis cum dicit. Non querit que sua sunt. vt intelligatur cum precisione id est neglectis bonis aliozum. nam qui diligit alios sicut seipsum bona aliozū querit sicut ꝛ sui ipsius. Ūñ ꝛ supza. 10. apostolus dixit. Nō querens qd̄ mihi vtile est sed qd̄ multis vt salui fiant. Cōtra qd̄ de quibusdam dicitur phil. 2. Omnes que sua sunt querunt nō q̄ ibu xp̄i. ꝓtest ꝛ aliter intelligi. nō querit que sua sūt id est nō repetit ea que sunt sibi ablata. s. in iudicio cū scādalo qz magis amat salutem ꝓximi ꝙ pecuniā. ꝟm illud phil. vlti. Non quero datuz sed reḍro fructū abūdantē in iustitia vra. Nō tamē qualiter intelligendū sit. s. 6. dictuz est. Tertio ostendit quo caritas excludat inordinationē ire dicens. Nō irritatur id est nō ꝓuocat ad irā. Est em ira inordinat⁹ appetitus vindicte. Ad caritatē aūt ꝑtinet magis remittere offensas ꝙ supza modū aut inordinate vindicare. ꝟm illud Coll. 3. Donātes vobismetipsis. si qs aduersus aliquem habet q̄relam. Jac ꝓmo. Ira viri iustitiaz dei nō operatur. ¶Deinde cū dicit. Nō cogitat ꝛc. ondit quo per caritatē excluditur inordinatio electionis. Est autē electio vt dicitur in. 3. ethicoꝝ appetit⁹ ꝑconsiliati. Tunc ergo hō peccat ex electione ꝛ nō ex passione quādo ex cōsilio rōnis affectus ei⁹ ꝓuocat ad maluz. Caritas ergo ꝓmo q̄dem excludit querisitatem cōsilij. ꝛ ideo dicit. Nō cogitat malus id est nō ꝓmittit excogitare quo aliquis perficiat malum. Mich. 2. Ve qui cogitatis inutile ꝛ opamini malū in cubilibus vr̄is. Esa. ꝓmo. Auferte maluz cogitationū vra rum ab oculis meis. Vel caritas nō cogitat malū qz nō ꝓmittit hoiem ꝑ varias suspitiones ꝛ temerarias iudicia cogitare malum de ꝓximo. Mat. 9. Et quid cogitatis mala in cordib⁹ vr̄is. Scdo caritas excludit inordinatū affectum maloz cum dicit. Nō gaudet super iniquitate. Ille enim qui ex passione peccat cuz quodā remorsu ꝛ dolore peccatuz cōmittit. sed ille qui peccat ex electione gaudet ex hoc ipo q̄ peccatuz cōmittit scdm illud puer. 2. Qui letantur cū malefecerint ꝛ exultant in reb⁹ pessimis. Idoc aūt caritas ipedit in ꝙtuz ē amoz sūmi boni cui repugnat

oīe peccatū. Vel dicit q̄ charitas non gaudet sup iniqtate sez a ꝓximo cōmissa q̄nimo de ea luget in ꝝtum cōtrariaē ꝓximoꝝ saluti quam cupit. 2. Corin. 12. Me iterꝫ cū venero humiliet me de⁹ apud vos ꝛ lugeā multos ex his qui ante peccauerunt. ¶Deinde cum dicit. Congaudet autē ꝛc. ostendit quō charitas facit operari bonū. ꝛ ꝓmo ꝝtum ad ꝓximū. Secdo ꝝtū ad deū ibi. Omnia credit ꝛc. Quātū ad ꝓximū aūt hō opaē bonū duplicit. Primo quidē gaudēdo de bonis eius. Et ꝝtū ad hoc dicit. Congaudet aūt veritati sez ꝓximi. vel vite vel doctrine. vel iusticie ex eo q̄ primū diligit sicut seipsum in secūda. Jo. ganisus sum valde venientibus fratrib⁹ ꝛ testimoniū phibentib⁹ veritati tue sicut in charitate ambulas. Secūdo in hoc q̄ homo mala ꝓximi sustinet ꝓut decet. Et quantū ad hoc dicit. Omnia suffert id ē absq̄ turbatione sustinet oēs defectus ꝓximoꝝ vel quecūq̄ aduersa. Ro. 15. Debemus nos firmiozes imbecillitates infirmoꝝ sustinere. Gal. 6. Alter alterius onera portate ꝛ sic adimplebitis legez xp̄i sez charitatem. ¶Deinde cum dicit. Omnia credit. ostendit quō charitas faciat opari bonū in comparatiōe ad deum. Nō quidē fit precipue ꝑ virtutes theologicas q̄ habent deum ꝓ obiecto. Sunt aūt ꝑter charitatē due virtutes theologice vt infra dicet sez fides ꝛ spes. Quantuz ḡ ad fidē dicit. Omnia credit sez que diuinit⁹ traduntur. gen. 15. Credidit abraam deo ꝛ reputatū est ei ad iusticiā. Credere vero oia que ab hoīe dicunt est leuitatis ꝟm illō Ec. 11. Qui cito credit leuis est corde. Quātū aūt ad spem dicit. Omnia sperat q̄ sez ꝓmittunt a deo Ecc. 2. Qui timetis deum sperate in eum. Et ne spes frangat ꝑ dilationez subdit. Omnia sustinet id ē patienter expectat q̄ ꝓmittūt a deo ꝝtus dilata ꝟm illud Abachuc. 2. Si mora fecerit expecta eum. ps°. Confortet coz tuū ꝛ sustine dñm.

Lectio tertia.

c Caritas nunq̄ excidit siue prophetie euacuabunt. siue lingue cessabunt. siue scientia destruet. Ex parte enim cognoscimus ꝛ ex parte ꝓphetam⁹. Cū autē venerit quod perfectuz est. euacuabit quod ex pte est. Cū essez paruul⁹: loq̄bar vt puul⁹ sapiebā vt puul⁹ cogitabā vt paruul⁹. Qñ autē factus sum vir: euacuaui q̄ erāt puuli.

Postq̄ aplus ostendit q̄ charitas excellit alia dona spūs sancti necessitate ꝛ fructuositate: hic ostendit excellentiaz charitatis ad alia dona ꝝtuz ad ꝓmanentiā. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit differētiā charitatis ad alia dona spūssancti: ꝝtum ad ꝓmanentiā. Secdo. ꝓbat qd̄ dixerat ibi. Ex pte em cognoscim⁹ ꝛc. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Hūc autē manent ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo ꝓponit ꝓmanentiā charitatis. Secundo cessationē alioꝝ donoꝝ ibi. Sive ꝓphetie ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. charitas nūq̄ excidit. Nō q̄daz male intelligentes in etroz ceciderūt dicentes q̄ charitas semel hita nūq̄ potest amittu. cui videt ꝙsonare qd̄ dicit. 1. Jo. 3. Omnis q̄ natus est ex deo peccatū non facit qm̄ semen ipsius in eo manet. sed huius dicti ꝓximo quidē sententia fōlā est. Ꝑotest em aliquis charitatē habēs a charitate excidere per peccatū ꝟm illud apoc. 2. Charitatē tuā ꝓmā reliquisti. Memoz esto itaq̄ vnde excideris ꝛ age penitentiā. Et hoc ideo est q̄ charitas recipit in aīa hois ꝟm modū ipsius. vt sez possit ea vti vel non vti. Dum vero ea vtit homo peccare non potest qz vsus charitatis est dilectio dei sup omnia. ꝛ ideo nihil restat ꝓpter qd̄ homo deum offendat ꝛ ꝑ hunc modū intelligit verbuz Jo. inductum scdo predicta sententia non est ꝟm intentionē apli qz nō loquit hic de cessatione donoꝝ spualiū ꝑ peccatū mortale. sz potius de cessatione donoꝝ spūaliū que ptinent ad hanc vitā ꝑ gloriam superuenientē. Unde sensus apli ē. Charitas nūq̄ excidit. qz sez sicut est in statu vie ita ꝓmanebit in statu patrie cū augmēto ꝟm illō Esa. 31. Dixit dñs cuius ignis est in syon sez in ecclesia militante ꝛ caminus eius in hierusalem id ē in pace celestis patrie. ¶Deinde cum dicit. Sive ꝓphetie ꝛc. ꝓponit cessationē aliozū donoꝝ spūaliū ꝛ specialiter eoꝝ que precipua videt. Primo ꝝtū ad prophetiā dicit. Sive prophetie euacuabunt id est cessabunt quia sez in futura gloria prophetia locum non habebit ꝓpter duo. Primo quidē quia prophetia respicit futurum. status aūt ille nō expectabit aliquid in futurū: sed erit finale complementuz omniū eorum que ante fuerant ꝓphetata. Unde in ps°. dicit. Sicut audiuim⁹ sez ꝙ prophetas. ita ꝛ vidim⁹ ꝓsentialier in ciuitate domini virtutum. Secundo qz prophetia est cum cognitione figura li ꝛ enigmatica que cessabit in patria. Unde dicit numeri 12. Si quis fuerit inter vos prophetа domini per somniū aut in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad illum. Et Osee. 12. Jn manib⁹ ꝓphetaꝝ assimilatus sum. Scdo ꝝtū ad donū linguaꝝ dicit. Sive lingue cessabūt. qd̄ quidē non est intelligendū ꝝtum ad ipsa membra coꝛ pozea que lingue dicunt. vt dicitur infra. 15. Mortui resurgent incorrupti id est absq̄ diminutione membroꝝ. Hoc aūt intelligendū est ꝝtum ad vsuz lingue coꝛpozee Est em̄ futura in patria laus vocalis ꝟm illud ps°. Exultationes dei in gutture eorum vt glo. ibidē exponit. Est ergo intelligendū ꝝtum ad donum linguaꝝ quo sez aliqui in primitiua ecclesia linguis variis loquebant vt dicitur act. 2. Jn futura em̄ gloria quilibet qualibet linguā intelliget. Unde non erit necessariū varijs linguis loqui. Maz etiam a ꝓmordio generis humani vt dicit Beñ. 11. Unus erat sermo ꝛ vnum labium oīb⁹. qd̄ multomagis erit in vltimo statu in quo erit vnitas consumata. Tertio ꝝtum ad scientiam subdit. Sive scia destruet. Ex quo quidā accipere voluerūt q̄ scia acq̄sita totalit̄ pdit cū coꝛpore. Ad cuius veritatis inquisitionē ꝓsiderare oportet q̄ duplex ē vis cognitiua sez vis sensitiua ꝛ vis intellectiua. Jnt̄ q̄s est differentia. qz vis sensitiua est actus organi coꝛporalis ꝛ ideo necesse est q̄ desinat coꝛpore coꝛrupto. vis aūt intellectiua non est act⁹ alicui⁹ organi coꝛporei vt ꝓbat in tertio de aīa. ꝛ ideo necesse est q̄ maneat coꝛpore coꝛrupto. Si ergo aliquid sciētie acquisite cōseruet in parte anime intellectiue necesse est q̄ id ꝑmaneat post mortē. Quidā ergo posuerunt q̄ species intelligibiles nō conseruant in intellectu possibili nisi ꝝdiu intelligit. Conseruant aūt species fantasmatū in potētijs aīe sensitiue puta ī memoratiua ꝛ imaginatiua. Jta sez q̄ semp intellect⁹ possibilis quādo de nouo vult intelligere etiam que ꝓius intellexerit indiget abstrahere a fantasmatib⁹ ꝑ lumen intellect⁹ agētis. Et ꝟm hoc ꝓsequēs ē q̄ scia hic acq̄sita nō remaneat post mortē. Sz hec positio ē ꝓmo q̄dez ctra rōem. Manifestū est em̄ q̄ spēs intelligibiles ī intellectu possibili recipiunt ad min⁹ vū actu intelligit. Nō aūt recipit ī aliq̄ ē in eo ꝑ modū recipientis. Cū ḡ substātia intellect⁹ possibil sit imutabilis ꝛ fixa. ꝓseqūns ē q̄ spēs intelligibiles remanent ī eo imobil̄r. Secdo ē ctra auctez aristotelis ī. 3° de aīa q̄ dicit q̄ cū intellect⁹ possibilis ē scīēs vnūqd̄q; tūc etiaz ē intelligens in potentia. Et sic patet q̄ hz spēs intelligibiles ꝑ quas dicitur sciens ꝛ tamē adhuc est in potentia ad intelligendū in actu. ꝛ ita spēs intelligibiles sunt in intellectu possibili. etiam q̄n non intelligit actu. Unde etiam ibidē pbus dicit q̄ aīa intellectiua est loc⁹ speciez. qz. s. ī ea cōseruant spēs intelligibiles. Indiget tū ī hac vita cō-

uertere se ad fantasmata. ad hoc q actu intelligat non solum vt abstrahat species a fantasmatib⁹. sed etiam vt species habitas fantasmatibus: applicet cuius signū est q lesso orgāo virtutis imaginatiue vel etiam memoratiue nō solum impedit homo ab acquisitiōe noue scientie: sed etiā ab vsu scientie prius habite. Sic ergo remanet scientia in anima: post corporis mortē ꝑtū ad species intelligibiles. non aūt quantū ad inspectionē fantasmatū qua anima separata non indigebit: habēs esse ꝛ operationē absq; corporis cōmuniōe. Et ſm hoc aplūs hic dicit. q scīētia destruet sc̄z ſm cōuersionē ad fantasmata. Unde et Isa. 29. dicit. Peribit sapientia a sapientib⁹ ꝛ intellectus prudētium eius abscondet. ¶ Deinde cum dicit. Ex parte enim cognoscimus. ꝓbat qđ dixerat. Et ꝓmo inducit ꝓbatiōz Secundo manifestat ea q̄ in ꝓbatione continent ibi. Cū essem parvulus ꝛc. Inducit ḡ ꝓmo ad ꝓbandū ꝓpositum talem rationē. Aduenīēte pfecto cessat imperfectū. sz dona alia ꝑeter caritatē habent impfectionē. ergo cessabunt supueniente perfectione glorie. Primo ḡ ꝓponit minorem ꝓpositionem quo ad impfectionē scientie cum dicit. Ex pte em̄ cognoscim⁹ id est imperfecte. Hā ps habet rationem perfecti. Et hoc precipue verificat q̄ tum ad cognitionem dei ſm illud Job. 36. Ecce deus magnus vincēs scientiā nostrā. Et. 26. Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius. Proponit etiaz impfectionē ꝓphetie cū subdit. Et ex parte id ē imperfecte ꝓphetam⁹. Est em̄ ꝓphetia cognitio cum imperfectione vt dictū est. Tacet aūt de dono linguarū qđ est imperfecti⁹ bis duob⁹ vt infra. 14. patebit. Secundo ponit maiorem dicens. Cum aūt venerit quod ꝑfectum est id est ꝑfectio glorie euacuabit qđ ex parte est id est omnis imperfectio tollet. De qua perfectione dicit. 1. Pe. vltimo. Modicū passos ipse ꝑficiet. Sed ſm hoc videt q etiam caritas euacuet ꝑ futurā gloriā. q ipsa est imperfecta in statu vie ꝑ cōparationē ad statū patrie. Dicendū ergo q imperfectio dupliciter se habet ad id qđ dicit impfectū. Quandoq; em̄ est de ratione eius. q̄q; vero non. sed accidit et sicut impfectio est de ratione pueri. non aūt de ratione hominis. Et ideo adueniente ꝑfecta etate cessat quidē pueritia. sed humanitas fit ꝑfecta. Impfectio est ergo de ratione scientie ꝓut hic de deo habet inquantū sc̄z cognoscit ex sensibilib⁹ ꝛ similiter de ratione ꝓphetie in ꝑtū est cognitio figuralis. ꝛ in futurū tēdens. non est aūt de ratione charitatis ad quā cognitū bonum diligere ꝑtinet. ꝛ ideo supueniente ꝑfectione glorie cessat ꝓphetia ꝛ scientia. charitas aūt non cessat sed magis ꝑficit q̄ quanto ꝑfectius cognoscet deus tanto etiam ꝑfectius amabit. ¶ Deinde cum dicit. Cum essem parvulus ꝛc. manifestat ea que ꝓmissa sunt. Et ꝓmo manifestat maiorē sc̄z q̄ veniēte ꝑfecto cessat imperfectū. Secō manifestat minorē sc̄z q̄ scientia ꝛ ꝓphetia sunt impfecta ibi Videmus nunc ꝛc. Ostendit aūt ꝓmū ꝑ similitudinē ꝑfecti ꝛ impfecti qđ inuenit ī etate corporali. Unde ꝛ primo describit impfectū etatis corporalis dicens. Cū essem ꝑvulus sc̄z etate: loquebar vt ꝑvulus id ē ꝓut congruit ꝑvulo sc̄z balbutiendo. Unde ꝓpter naturalē defectū locutionis q̄ est in ꝑvulis cōmendat sapientia. sap. 10. Q̄ linguas infantium fecit disertas ꝛ vt ꝑvulus loquit q̄ vana loquit ps. Vana locuti sunt vnusquisq; ad ꝓximū suum Quantū vero ad iudicium subdit. Sapiebā vt ꝑvul⁹. i. approbabā vel reprobabā aliq̄ stulte vt faciunt ꝑvuli. qui quandoq; ꝑciosa contemnunt ꝛ vilia appetūt vt dicitur ꝑver. 1. Usq; quo ꝑvuli diligitis infantiā et stulti ea que sunt sibi noxia cupient. Sapiunt ḡ vt ꝑvuli qui spūalib⁹ contemptis: terrenis inherent. de quib⁹ dicit phil. 3. Gloria in confusione eor̄ qui terrena sapiūt. Quantū aūt ad rationis discursum dicit. Cogitabā vt ꝑvulus id ē aliqua vana. Unde ꝛ in ps. dicit. Dñs scit cogitatiōes hominū q̄ vane sunt. Et videt aplūs ordine ꝓpostero hec tria ponere. Nam locutio ꝑexigit iudicii sapientie. iudiciū vero ꝓsupponit cogitationes rōnis. Et hoc satis cōgruit imperfectioni ꝑvuli in qua est locutio sine iudicio ꝛ iudiciū sine deliberatione. Potest aūt referri qđ dicit. Loquebar vt ꝑvulus ad donū linguar̄. cum dicit. Sapiebam vt ꝑvul⁹ ad donū ꝓphetie. q̄ aūt subdit cogitabā vt ꝑvulus ad donū scīētie. Secūdo ponit id qđ ꝑtinet ad ꝑfectionē etatis dicens. Quādo aūt factus sum vir id est q̄n pueni ad ꝑfectam ꝛ virilē etatem euacuaui id ē abieci ea que erant ꝑvuli: q̄ vt dicit Isa. 65. Puer centum annor̄ morietur. ꝛ peccator centum annor̄ maledict⁹ erit. Et est attendendū q̄ aplūs hic compat statum ꝓsentē pueritie ꝓpter impfectionē. statū aūt future glorie ꝓpter ꝑfectionē virili etati.

Lectio quarta.

Videmus nunc ꝑ speculū in enigmate: tūc aūt facie ad faciē. Nūc cognosco ex parte: tūc aūt cognoscā sicut ꝛ cognitus sum. Nunc autē manēt fides. spes charitas tria hec. Maior autem horum est charitas.

Hic loquit de visione que est cognitio dei. Unde oīa precedentia dona euacuāda sunt intelligenda ſm q ordinātur ad cognitiōz dei. Circa hoc duo facit. Primo em̄ ꝓbat id qđ intendit in generali. Secundo in speciali de seipso ibi. Nunc cognosco ꝛc. Dicit ergo dixi q̄ ex parte cognoscimus. q̄z nunc videm⁹ ꝑ speculū ꝛ in enigmate. sed tūc sc̄z in patria videbim⁹ facie ad faciem. Ubi ꝓmo considerandū est quid sit videre ꝑ speculum in enigmate. Secō quid sit videre facie ad faciem. Sciendū est ergo q̄ sensibile aliquid potest tripliciter videri. s. aut ꝑ sui ꝓsentiā in re vidente. sicut ipsa lux que ꝓsens est oculo. aut per ꝓsentiam sue similitudinis in sensu imediate veruatam ab ipsa re sicut albedo que est in pariete videt non existēte ipsa albedine ꝓsentialiter in oculo sed eius similitudine. licet ipsa similitudo non videat ab eo. aut ꝑ ꝓsentiā similitudinis non imediate veruate ab ipsa re sed veruate a similitudine rei in aliquid aliud. sicut cuz videt aliqs homo ꝑ speculū. Non em̄ similitudo hois imediate est in oculo sed similitudo hois resultātis in speculo. Per hūc ergo modū loquēdo de visione dei. dico q̄ naturali cognitione solus deus videt seipsum: q̄z in deo tot̄ ē sua essentia ꝛ suus intellectus. Et ideo sua essentia est ꝓsens suo intellectui. Sz scdo modo forte angeli naturali cognitiōe deū vident inquantū similitudo diuine essentie relucet imediate in eos. Tertio vero modo cognoscim⁹ nos deuz in vita ista in ꝑtum inuisibilia dei ꝑ creaturas cognoscim⁹ vt dicit Ro. 1. Et ita tota creatura est nobis sic speculū quedam q̄z ex ordine ꝛ bonitate ꝛ magnitudine que in reb⁹ a deo causata sunt: venimus in cognitionē sapientie bonitatis ꝛ eminentie diuine. Et hec cognitio dicit visio in speculo. ¶ Ulterius aūt sciendū est q̄ huiusmodi similitudo que est similitudinis in alio relucentis est duplex q̄z aliqn est clara ꝛ apta. sicut illa que est in speculo. aliqn obscura ꝛ occulta. ꝛ tunc illa visio dicit enigmatica. sicut cuz dicome mater genuit ꝛ eadē gignit ex me. Istud ē ꝓ simile occultum. Et dicit de glacie que gignit ex aqua congelata ꝛ aqua gignit ex glacie resoluta. Sic ḡ patet q̄ visio ꝑ similitudinē similitudinis est in speculo ꝑ simile occultū in enigmate. sed ꝑ simile clarum ꝛ apertum facit aliam speciē allegorice visiōis. In ꝑtū ḡ inuisibilia dei ꝑ creaturas cog̃scim⁹ dicimur videre ꝑ speculū. In ꝑtū vero illa inuisibilia sunt nobis oculta. videm⁹ in enigmate. Uel aliter Videmus nunc ꝑ speculum. i. ꝑ rōem nostrā ꝛ tunc ly. ꝑ designat virtutē tantū. Quasi dicat videm⁹ ꝑ speculū. i. virtute anime nostre. Circa scm̄ vero sciendū est q̄ de⁹ ſm q̄ deus non habet faciē. ꝛ ideo hoc q̄ dicit. Facie ad faciem methaphorice dicit. Cuz em̄ videm⁹ aliq̄d in speculo non videm⁹ ipsaz rem. sed similitudinē eius. sed qñ videmus aliquid ſm faciem tunc videm⁹ ipsam rem sicut ē. Ideo nihil aliud vult dicere aplūs cum dicit videbimus in patria facie ad faciem q̄ q̄ videbim⁹ ipsaz dei essentiā 1. Jo. 3. Videbim⁹ eum sicuti est ꝛc. Sz contra est q̄z gen. 32. dicit. Vidi dom̄ facie ad faciem ꝛc. Sed constat q̄ tūc non vidit essentiam dei. ergo videre facie ad faciez nō est videre essentiā dei. Rōsio. dicendū ē q̄ illa visio fuit imaginaria. visio aūt imaginaria est quidā gradus altior. s. videre illud qđ apparet in ipsa imagine in qua appet ꝛ alid gradus infimus sc̄z audire tm̄ verba. Unde Jacob vt insinuaret excellentiā visionis imaginarie sibi ostense dicit. Vidi dom̄ facie ad faciem. i. vidi dom̄ imaginarie apparentem in sua imagine ꝛ non ꝑ essentiā suoz. Sic em̄ nō fuisset visio imaginaria. Sed tū quidā dicunt q̄ in ꝑria ipsa diuina essentia videbit ꝑ similitudinē creataz. sz hoc est omnino falsum ꝛ impossibile. q̄z nunq̄ potest aliq̄d per essentiam cognosci ꝑ similitudinē q̄ non cōueniat cum re illa in specie. Lapis enim nō potest cognosci ſm illud qđ est nisi per spēm lapidis que est in anima. Nulla em̄ similitudo ducit in cognitionē essentie alicuius rei si differat a re illa ſm speciem. ꝛ multo minus si differt ſm gen⁹. Nō em̄ ꝑ spēm equi vel albedinis pōt cognosci essentia hois. ꝛ multominus essentia angeli. Multo ḡ minus ꝑ aliquaz speciem creatā quecūq; sit illa potest videri diuina essentia. cum ab essentia diuina plus distet quecūq; species creata in anima. q̄ species equi vel albedinis ab essentia angeli. Unde ponere q̄ deus videat solum ꝑ similitudinez seu ꝑ quandā refulgentiā claritatis sue est ponere diuinā essentiā non videri. Et preterea cuz aīa sit quedā similitudo dei visio illa nō magis esset speculatiꝛ ꝛ enigmatica q̄ est in via q̄ visio clara ꝛ aperta q̄ repromittit sanctis ī gloria ꝛ in q̄ erit beatitudo nostra. Un Aug. dicit hic in glosa q̄ visio dei q̄ est ꝑ similitudinē ꝓtinet ad visionē speculi ꝛ enigmatis. Sequeret etiaz q̄ beatitudo hoīs vltima esset in alio q̄ in ipso deo qđ est alienum a fide. Naturale etiam hoīs desiderium qđ est puniendi ad ꝓmā rerum causam ꝛ cognoscendi ipsam ꝑ seipsam esset inane. ¶ Sequitur. Nunc cognosco ex ꝑte ꝛc. hic illud qđ ꝓbauit in generali. ꝓbat in speciali de cognitiōe suiipsius dicēs: Nūc id est in ꝓsenti vita ego paulus cognosco ex ꝑte id ē obscure ꝛ imperfecte. tunc aūt sc̄z in patria vt cognoscaz sicut ꝛ cognitus sum id ē sicut deus cognouit essentiam meā ita deum cognoscam ꝑ essentiā. ita q̄ ly. sicut. non importat hic equalitatē cognitionis sed similitudinē tm̄. ¶ Consequenter infert principalē conclusionem cum dicit: Nunc aūt manent ꝛc. Causa aūt quare non facit mentionē de oībus donis. sed istis trib⁹ tm̄ est: q̄z hec tria cōiungūt deo alia aūt ñ cōiūgūt deo nisi mediātib⁹ istis. Alia etiā dona sunt q̄dā disponētia ad gignēdū ista tria ī cordib⁹ hoīm. Un ꝛ solū ista tria sc̄z fides spes ꝛ caritas dicunt Ꝟtutes theologice q̄z hñt imediate deū ꝑ obiecto. Sed cū dona sint ad ꝑficiendū vel affectū vel intellectuz ꝛ caritas ꝑfici at affectum: fides intellectum. non videt q̄ spes sit necessaria sed superflua. Ad hoc sciendū q̄ amor est quedaz vis vnitiua ꝛ oīs amor in vnione quadā cōsistit. Unde ꝛ ſm diuersas vniones diuerse species amicitie a philosopho distinguunt. Nos autē habemus duplicem coniunctionem cum deo. Una est quantū ad bona nature que hic ꝓticipamus ab ipso. Alia ꝓtū ad beatitudinē inquantuz nos hic sumus participes ꝑ gratiā superne felicitatis ſm q̄ hic ē possibile. speramus etiam ad ꝑfectam consecutionē illi⁹ eterne beatitudinis ꝓuenire ꝛ fieri ciues celestis hierusalem. Et ſm primā cōmunicationē ad deuz est amicitia naturalis. ſm quā vnumquodq; ſm q̄ est deum vt causam primā ꝛ summū bonum appetit ꝛ desiderat vt finem suum. Scōm vero cōmunicationē secūdā est amor charitatis: q̄ solum creatura intellectualis deuz diligit. Quia vero nihil potest amari nisi sit cognitum. ideo ad amorē charitatis exigit primo cognitio dei. Et q̄z hoc est supra naturā ꝓmo exigit fides que est non apparentū. Secūdo ne homo deficiat vel aberret exigit spes: ꝑ quam tendat in illum finem sicut ad se ꝓtinet ꝛ de his tribus dicit eccl. 2. Qui timetis deum credite in illum. Ptū ad fidē. qui timetis deū sperate in illum. Ptum ad spem. q̄ timetis deum. diligite eum. Ptum ad charitatē. Ista ergo tria manent nūc. sz caritas maior est omnib⁹. ꝓpter ea q̄ dicta sunt supra.

Incipit capitulū decimūquartū.

Ectamini charitatem emulamini spiritalia: magis aūt vt ꝓphetetis. Qui enim loquit lingua: nō hominib⁹ loquit: sed deo. Nemo em̄ audit. Spūs autē loquit misteria. Nam qui ꝓphetat: hominib⁹ loquit ad edificationem ꝛ exhortationē ꝛ consolationez. Qui loquit lingua semetipsum edificat. qui aūt ꝓphetat ecclesiam dei edificat.

Posita excellentia charitatis ad alia dona: hic consequēter aplūs cōparat alia dona ad inuicē: ostendens excellentiā ꝓphetie ad donū linguar̄. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit excellentiā ꝓphetie ad donum linguar̄. Secō quō sit vtendum dono linguar̄ ꝛ ꝓphetie ibi. Quid ergo ē fratres ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Primo ostendit ꝙ donum ꝓphetie est excellentius ꝑ donū linguarū rōnibus sumptis ex ꝑte infidelium. Secundo ex parte fideliū ibi. Fratres mei ꝛc. Prima pars diuidit in duas. Primo ostēdit ꝙ donū ꝓphetie est excellentius dono linguarū ꝑtuz ad vsum eorum in exhortationib⁹ seu predicationib⁹. Secūdo ꝑtū ad vsum linguar̄ q̄ est in orando. Ad hec enim duo ē vsus lingue ibi. Et ideo loquit ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Primo em̄ ꝓmittit vnū ꝑ qđ continuat se ad seqn̄tia. ꝛ hoc ē q̄ dicit. dictum est q̄ charitas oīa dona excellit. Si ergo ita ē sectam̄ sc̄z viribus charitatē que est vulce ꝛ salubze vinculū mentiū. 1. Pe. 4. Ante oīa charitatez ꝛc. Col. 3. Sup oīa aūt charitatē habete ꝛc. Secō subdit illud ꝑ quod continuat se ad sequentia. Et hoc est qđ dicit. Emulamini ꝛc. Quasi dicat. licet caritas sit maioz oībus donis tm̄ alia non sunt contemnenda. Sed emulamini id ē feruenter ametis spūalia dona spūsancti 1. Pe. 3. Quid ē qđ vobis noceat ꝛc. Licz aūt emulatio q̄ñq; sumat ꝑ feruenti dilectione: q̄ñq; ꝑ inuidia: tm̄ non est equiuocatio. imo vnum procedit ab alio. Zelari em̄ est emulari designat feruentem amorē alicuius rei. Cōtingit aūt q̄ res amata ita diligit feruenter ab aliquo q̄ nō patitur ibi consortē sed ipse vult eam solus ꝛ singulariter. Et iste est zelus q̄ ſm quosdā est amor intensus non patiens consortiū in amato. Hoc tm̄ non contingit in spūalibus q̄ possunt ꝑfectissime a multis ꝓticipari: sed soluz in illis q̄ non possunt a multis participari. Unde in charitate nō ē huiusmodi zelus nō patiens cōsortiuz in amato sed tantū in corporalib⁹ in q̄bus ꝓuenit q̄ si aliquis habet illud qđ ipse zelat doleat. ꝛ ex hoc consurgit emulatio que est inuidia. sicut si ego amo dignitatē seu diuitias doleo q̄ aliqs

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Corinthios XIIII

habet eas vñ ei inuideo. Et sic patet q̄ ex zelo surgit inuidia. Cū g̈ dicit emulamini spūalia. nō intelligit ō inuidia qz spūalia possunt a mltis hēri. ⁊ dic emulami vt educat ad feruenter amandū deuz. Et qz inē spūalia est gradꝰ q̄dam qz pphetia excedit donum linguaꝝ. ideo dicit. Magis aūt vt pphetetis quasi dicat. Inter spiritualia magis emulamini donū pphetie. i. thessal. 5. Spūm nolite extinguere. pphetias nolite spernere. ¶ Ad explanatiōz aūt totius capituli p̄notanda sunt tria. scz quid sit pphetia. quot modis dicaē in scptura sacra pphetia. ⁊ quid sit loqui linguis. Circa primū sciendū est q̄ pphetia dicit ꝯsi pcul videns ⁊ p̄m quosdam dicit a foz faris: sed melius dicit a phanos qđ est videre. Unde. i. Reg. 9. dicit q̄ q̄ nunc dicit ppheta olim videns dicebaē. Unde visio eoꝝ q̄ sunt pcul siue sint futura contingentia siue supra rōem nostram dicit pphetia. Est igit pphetia visio seu manifestatio futurozū ptingentiū seu intellectū humanū excedētium. Ad huiusmodi aūt visionē quattuoz req̄runt. Cum em̄ cognitio nostra sit p corpozalia ⁊ p̄ fantasmata a sensibilibꝰ accepta. Primo exigit q̄ in imaginatione formēt similitudines corpales eoꝝ q̄ ostendunt. vt dionysi⁹ dicit q̄ impossibile est aliter lucere nobis diuinū radiū nisi varietate sacroꝝ voluminū circumuelatū. Scōm qđ exigit ē lumē intellectuale illuminās intellectū ad ea q̄ supra naturalē cognitionē nr̄az ostendunt cognoscenda. Misi em̄ ad silitudines sensibiles in imaginatiōe formatas itelligēdas assit lumen intellectuale: ille cui similitudines hmōi ostendunt nō dicit ppheta sed potiꝰ somniatoz. sicut pharao q̄ licet videret spicas ⁊ vaccas q̄ erāt indicatiua futurorum quozundā qz tm̄ non intellexit qđ vidit nō dicit ppheta sed potiꝰ ille scz ioseph q̄ interpretatꝰ ē. Et simlit est de nabubodonosoz q̄ vidit statuā ⁊ nō itellexit. Unde nec ppheta dicit sed daniel. Et ppter hoc dicit Dañ. 10 Intelligentia opus est in visione. Tertiū qđ exigit est audacia ad annunciandū ea q̄ reuelant. Ad hoc em̄ deus reuelat vt alijs denuncient Jere. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Quartū est opatio miraculoz q̄ sunt ad certitudinem pphetie. Misi em̄ facerent aliq̄ q̄ excedūt operatiōz nature non crederent eis in his que naturalē cognitionem transcendūt. Scōm g̈ hos modos pphetie dicunt aliq̄ diuersis modis pphete. Aliq̄n em̄ dicit aliqs pphetā q̄ habet oīa ista quattuoz scz q̄ videt imaginarias visiones et hz intelligentiā de eis ⁊ audacter ānūciat alijs. ⁊ opat miracula ⁊ de hoc dicit numeri. 12. Si quis fuerit inter vos ppheta ⁊c. Aliq̄n aūt dicit ppheta ille q̄ habz solas imaginarias visiones sed tñ im̄ pprie ⁊ valde remote. Aliq̄n em̄ dicit ppheta q̄ habet intellectuale lumē ad explanandū etiam visiones imaginarias siue sibi siue alteri factas: Vel ad exponendū dicta pphetaꝝ vel scripturas aplōz. Et sic dicit ppheta oīa q̄ discernit doctoꝝ scripturas qz eodem spū interpretate sunt quo edite sunt. Et sic salomō et dauid possunt dici pphete inquantū habuerūt lumen intellectuale ad clare ⁊ subtiliter intuendū. Nā visio dauid intellectualis tantum fuit. Dicit etiam ppheta aliqs solū ex hoc q̄ pphetaꝝ dicta denunciat seu exponit seu cantat in ecclesia ⁊ hoc modo dicit. i. Reg. 19. q̄ saul erat inter pphetas. i. inter cantantes dicta pphetaꝝ. Dicit etiam aliqs ppheta ex miraculoz operatione p̄m illud Ecc. 48 Nō corpus eliseī mortuū pphetauit. i. miraculū fecit. Q̄ g̈ dicit hic aplus p totum capitulū de pphetis intelligendū est de scōdo modo scz q̄ ille dicit pphetare qui p lumē intellectuale diuinū visiones sibi ⁊ alijs factas exponit. Et p̄m hoc planū erit qđ hic dicit de pphetis. ¶ Circa scōm sciendū est q̄ qz in ecclesia primitiua pauci erant qbꝰ īminebat fidem xpi p̄dicare p mundū. ideo oīes vt comodiꝰ ⁊ pluribus verbū dei annunciarent dedit eis donū linguaꝝ

rum quibꝰ omnibꝰ p̄dicarent. nō q̄ vna lingua loquētes ab omnibꝰ intelligerent vt quidā dicunt. sed ad īram q̄ linguis diuersaꝝ gentiū imo oīm loquerent. Unde dicit aplus. Gratias ago deo q̄ omniū vestrum lingua loquor. Et act. 1. dicit. Loquebant variis linguis ⁊c. Et hoc donū multi adepti sunt a deo in ecclesia p̄mitiua. Corinthij aūt qz curiosi erāt. ideo libentiꝰ volebāt illd donū q̄ donū pphetie. Q̄ g̈ dicit hic loqui lingua vult aplus intelligi lingua ignota ⁊ non explanare. sicut si lingua theotonica loquaē quis alicui gallico ⁊ non exponat. hic loquit lingua. Vel etiam si loquat visiones tm̄ ⁊ nō exponat loquit lingua. Unde omnis locutio nō intellecta nec explanata q̄ūq̄ sit illa est ppie loq̄ lingua. ¶ His ergo visis ad expositionē lr̄e accedam⁹ q̄ plana est. Circa hoc g̈ duo facit Primo pbat q̄ donū pphetie excellentiꝰ ē donō linguarum. Secundo excludit quandā obiectionē ibi. Solo aūt vos ⁊c. Q̄ aūt donū pphetie excedat donū linguaꝝ pbat duabus rōnibꝰ quaꝝ prima sumit ex comparatione dei ad ecclesiam. Secūda ratio sumit ex cōparatione hoīm ad ecclesiā. Prima aūt ratio talis est. Illud q̄ qđ facit homo ea non solum que sunt ad honorē dei sed etiam ad vtilitatez primozū est melius q̄ illud qđ fit tm̄ ad honorē dei: sz pphetia est non tm̄ ad honorē dei sed etiā ad primi vtilitatem. p donum vero linguaꝝ soluz illud fit qđ est ad honorem dei. ergo ⁊c. Huius aūt rōnis ponit mediū ⁊ primo q̄tum ad hoc q̄ dicit q̄ loquit lingua honorat tm̄ deum. Et hoc est q̄ dicit. Qui loquit lingua sz ignota nō loq̄t hominibꝰ id ē ad intellectū hoīm sed deo id ē ad honorē dei tm̄. Vel deo qz ipe deus solus intelligit. Sap. 5. Auris zeli dei audit oīa ⁊c. Et q̄ nō loquat homī subdit. Nemo em̄ audit id ē intelligit. Sic em̄ frequenter accipit nō audire. p nō intelligere. Matth. 13. Qui habet aures audiendi audiat. Quare aūt solt deo loq̄ subdit q̄ ipse deꝰ loquit. Unde dicit. spūs aūt dei loquit mysteria id est occulta. Mat. 10. Nō em̄ vos estis q̄ loq̄mi ⁊c. 5. 2. Nemo nouit que sunt spūs dei ⁊c. Scōo pbat id qđ dicit q̄ pphetia est ad honorē dei ⁊ vtilitatē primoz. Unde dicit. Nam qui pphetat ⁊c. id ē explanat, visiones seu scripturas loquit hominibꝰ id ē ad intellectū hoīm ⁊ hoc ad edificationē incipientiū ⁊ ad exhortationē pficientiū. i. thes. 5. Consolamini pusillanimes Titū. 2. Loq̄re ⁊ exhortare Ad ꝯsolationē desolatoz. Vel edificatio ptinet ad spiritualem affectionē qz ibi primo incipit edificium spūale. Eph. 2. In quo ⁊ vos coedificamini ⁊c. Exhortatio vero ad inductionē ad bonos actus. qz si affectus est bonus tūc actus est bonus Titū. 2. Hec loquere ⁊ exhortare. Cōsolatio vero inducit ad tolerantiaz maloz Ro. 15. Quecūq̄ scripta sunt ad nostrā doctrinā scpta sunt. Ad hec em̄ tria inducunt predicantes diuinā scpturā. Secunda ratio talis est. Illud qđ ē vtile soli facienti est min⁹ q̄ illd qđ p̄dest etiam alijs. loqui aūt linguis est vtile soli ei qui loq̄t pphetare vero alijs p̄dest. Igit ⁊c. Huius aūt rationis ponit mediū. ⁊ p̄mo quantū ad primā ptē medij. Et hoc ē q̄ dicit. Qui loquit lingua semetipsum ⁊c. ps. Cōcaluit coz meum intra me ⁊c. Secundo q̄tum ad secundā ptem ⁊ hoc est q̄ dicit. Qui aūt pphetat ecclesiaz id est fideles edificat instruendo Eph. 2. Superedificati supra fundamentum aplōz ⁊ pphetaꝝ.

Lectio secunda.

Solo aūt vos oēs loq̄ linguis: magis aūt pphetare. Nā maioꝝ est q̄ pphetat q̄ qui loquit linguis. nisi forte interpretet vt ecclesia edificationē accipiat. Nūc aūt fratres si venero ad vos linguis

loquens: quid vobis p̄dero: nisi vobis loq̄r aut in reuelatione. aut in scientia. aut in prophetia. aut in doctrina. Tñ que sine aīa sunt vocem dantia. siue tibia. siue cithara. nisi distinctionē sonituz dederint: quō sciet id qđ canitur aut citharizat. Etenim si incertā vocem de tuba quis parabit se ad bellum? Ita ⁊ vos p̄ linguam nisi manifestū sermonē dederitis: quō sciet quod dicit. Eritis enim in aera loq̄ntes. Tā mlta vt puta genera liguarum sunt in hoc mundo. ⁊ nihil sine voce est Si ergo nesciero virtutē vocis: ero ei cui loquoz barbarus: ⁊ qui loquit mihi barbarus Sic ⁊ vos qñ emulatores estis spūz ad edificationem ecclesie querite vt abundetis.

Hic aplus excludit obiectionē seu falsum intellectum qui posset esse circa premissa. possent em̄ aliqui credere q̄ exā aplus p̄fert pphiam dono linguaꝝ q̄ donū linguarum esset contemnendū. Unde vt hoc excludat dic. Solo autē vos ⁊c. Ubi primo ostendit quid intēderit insinuare. Secundo ꝓēm hoc assignat ibi. Nam maioz ⁊c. Dicit g̈ licz hec q̄ dicta sunt supra dixerim non tm̄ volo vos donū linguaꝝ spernere. sed volo vos oēs loqui linguis tm̄ magis volo vt pphetetis. Numeri. 11. Quis tribuat vt omnis populus ⁊c. Cuiꝰ rationē assignat cuz dicit. Nam maioz ⁊c. si d. Ideo volo vt magis pphetetis. qz maioz est ⁊c. Et huius ratio est qz aliqñ aliq̄ mouentur a spūsancto loq̄ aliqđ mysticū qđ ipsi non intelligūt. Unde isti habēt donū linguaꝝ. Aliqñ aūt nō solū loquūt linguis: sz etiā ea q̄ dicunt interpretant. Et ideo dicit. Misi vt interp̄tet. Nā donum linguaꝝ cum interpretatione est melius q̄ pphetia. qz sicut dictū est interpretatio cuiuscūq; ardui ptinet ad pphetiā. Unde q̄ loquit ⁊ q̄ interpretat pphetā est et donum linguaꝝ habet. ⁊ interp̄tat vt ecclesiam dei edificet. ideo dicit. Ut ecclesiā ⁊c. id est nō solum intelligat se sed etiam vt ecclesia edificet. Ro. 14. Que edificationis sūt inuicē custodiam⁹. ⁊ Ro. 15. Unusq̄sq; p̄xio suo placeat i bonū ad edificatōz. Nūc aūt frēs ⁊c. hic pbat q̄ donū pphie ē excellētiꝰ q̄ donū linguaꝝ p exēpla. ⁊ hoc tripliciter. Primo p exemplū a seipso sumptū. Secūdo p exēplum sumptū a rebus inaiatis ibi. Tñ q̄ sine aīa ⁊c. Tertio p exemplū sumptū ab hominibꝰ diuersimode loquentibus ibi. Tam multa ⁊c. Ex seipso aūt argumentat sic. Constat g̈ q̄ ego non minus habeo donū linguaꝝ q̄ vos sed si loquerer vobis solum linguis ⁊ nō interpretarer nihil vobis p̄dessem. Ergo nec vos adinuicē. Et hoc est q̄ dicit. Nunc aūt fratres si venero ad vos linguis loquēs. Hoc dupliciter pōt itelligi scz vel linguis ignotis vel ad ītam quibuscūq; signis non intellectis. quid vobis p̄dero nisi loquar vobis aut in reuelatione ⁊c. Ubi notanduz q̄ ista quattuoz scz aut in reuelatiōe ⁊c. possunt dupliciter distingui. Uno mō penes ea de quibꝰ sunt. Et sic sciēdū ē q̄ illustratio mentis ad cognoscendū est de quattuoz qz vl est de diuinis. ⁊ hec illustratio ptinet ad donū sapientie. Diuinoꝝ em̄ vt supra dictum ē. 2. est reuelatio qz q̄ sunt dei nemo nouit ⁊c. Et ideo dicit in reuelatione q̄ scz illuminat mens ad cognoscendū diuina. Vel est de terrenis ⁊ non de quibuscūq;. sed de illis tm̄ q̄ sunt ad edificatiōz fidei. ⁊ hoc ptinet ad donū scientie. ⁊ ideo dicit. In scientia. non geometrie nec astrologie qz hec nō ptinet ad edificationē fidei. sed in scientia q̄ est sanctoꝝ sap̄. 10. Dedit illi sciam sanctoꝝ ⁊c. Vel est de euentibus futuroꝝ ⁊ hoc ptinet ad donū pphetie. Et ideo dicit. Aut in pphetia. sap. 8. Signa ⁊ monstra scit anteq̄ fiant. ⁊ euentus temporꝝ ⁊ seculoꝝ. Notandū aūt q̄ pphetia non accipit hic cōmūiter scz p̄m q̄ supra dictū. sed accipit hic particulariter put est manifestatio futuroꝝ tm̄. Et p̄m hoc diffinit a Cassiodoro. Prophetia est diuina inspiratio rerū: futura imobili veritate denuncians. Ecc. 24. Adhuc doctrinaz quasi pphetiam effundā ⁊c. Vel est de agendis moralibꝰ ⁊ hoc ptinet ad doctrinā. Et ideo dicit. Aut in doctrina. Ro. 12. Qui docet i doctrina. Prouer. 13. Doctrina bona dabit gratiaz. Alio modo possunt hec distingui penes modos acquirendi cognitionē. Et sic sciendū est q̄ oīs cognitio aut ē a supnaturali principio. s. deo: aut naturali scz lumine naturali intellectus nr̄i. Si aūt a supnaturali principio scz lumine diuino infuso: hoc pōt esse duplicit. qz aut infundit subito cognitio ⁊ sic est reuelatio. aut infundit successiue ⁊ sic est pphetia quā nō subito habuerūt pphete sed successiue ⁊ p partes. vt eoꝝ pphetie oñdūt. Si vero cognitio acq̄ratur a naturali p̄cipio hoc est aut p studiuz p̄ziū ⁊ sic ptinet ad scientiā. aut tradīt ab alio ⁊ sic ptinet ad doctrinā. ¶ Tñ que sine anima ⁊c. hic ostendit idē p exempla sumpta ex rebꝰ inaiatis scz p instrumenta q̄ vident vocem habere. Et p̄mo p instrumēta gaudij. Secūdo p instrumēta pugne ibi. Etenī si incertā ⁊c. Dicit ē. Hoc non solū patet p ea q̄ supra dicta sunt sed etiam ꝓtū ad ea q̄ sine aīa vocem dant q̄ loqui linguis nō soluz non p̄dest alijs. Et q̄ sine aīa sunt vocem dantia. Contra vox est sonus ab ore animalis. plaꝰ naturalibꝰ instrumētis formatus. Non ergo ea que sunt sine aīa dant vocem. Dicendū q̄ licet vox non sit nisi animaliū tamē potest dici q̄ quādā similitudinē scz ꝓm q̄ quedā sicuti instrumēta habent quandā ꝓsonātiā ⁊ melodiā. ⁊ ideo de illis hic facit mentionē scz de cithara q̄ dat vocem tactu: ⁊ tibia que flatu. Si ergo hec dant voces sine distinctione quomō sciet ⁊c. Cum em̄ homo p instrumēta aliquid intendat exprimere scz aliquos cantus q̄ ordinant vel ad fletū vel ad gaudiuz. Esa. 30. Canticū erit vobis sicut vox sanctificate solēnitatis: ⁊ letitia cordis sicut q̄ pergit cū tibia vt intret in montem dñi Vel etiam ad lasciuiā non poterit diiudicari ad quid canit tibia aut ad quid cithara si sonus sit cōfusus ⁊ indistinctus. Ita si homo loquit linguis ⁊ nō interpretat non poterit sciri qđ velit dicere. ¶ Eteñ si incertam vocem dederit ⁊c. hic ostendit idē p exempla inanimatoꝝ. s. p instrumēta ad pugnā ordinata. Et sumit hec similitudo ex libro numeri. 10. Ibi em̄ legit q̄ dñs p̄cepit moysi vt faceret duas tubas argenteas q̄ essent ad cōueniendū populū ad mouendū castra ⁊ ad pugnandū. Et p quolibet istoꝝ habebant certum modū tubandi. qz aliter debant vocem quādo debebant cōuenire ad concilium. aliter quādo mouebant castra. ⁊ aliter quādo pugnabant. ⁊ ō arguit, aplus q̄ sicut si tuba det incertā vocez id est indistinctā nescit vtrū debeat se parare ad bellum: ⁊ ita vos si loquimini tm̄ linguis nisi distinctā sermonē dicatis intelligi. Per tubā potest intelligi p̄dicatoꝝ Esa. 58. Quasi tuba exalta vocem tuam ⁊c. Ratio aūt quare nō potest sciri quid loq̄mini est qz eritis in aera loquētes id ē inutiliter supra. 9. Sic pugno nō quasi aera verberās ⁊c. ¶ Tam multa ⁊c. hic sumit exemplū a diuersis linguis loquentium. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit diuersitatem linguarum. Secundo inutilitatē loquentiū sibi ad inuicē in linguis extraneis ibi. Si ergo nesciero ⁊c. Tertio concludit quod intendit ibi Sic ⁊ vos quoniā emul⁹. ⁊c. Dicit g̈ p̄io. Multe ⁊ diuerse lingue in mūdo sunt. ⁊ q̄libz pōt loq̄ q̄cūq; vult. si tm̄ nō loq̄t determinate nō intelligit. Et

hoc est ꝙ dicit. Tam multa ꝛc. hoc pōt dupliciter exponi qz pōt continuari cū precedentib⁹ vt dicat. Eritis in aera loquētes. ꝛ tam multa vt puta ꝛc. ꝙſi dicat. Ideo in aera id est inutiliter loq̄mini omnibus linguis qz loquimini ſine intellectu q̄ tñ ꝓprias ſignificationes vocū ad hoc habent vt intelligant. Nihil em̄ ſine voce est. Vel potest ſic pūctari. Eritis in aera loquētes. tam multa vt puta ſunt genera linguaꝝ .i. ſingulis linguis. ¶Si g̃ neſciero ꝛc. hic oſtēdit hoc inutilitatē. Et hoc est ꝙ dicit. Si loquar omnibus linguis. ſed ſi neſciero virtutē vocis id ē ſignificationē vocis. ero cui loquar barbarus Jere. 5. Adducā ſup te gentē de longinquo. gentē cuius ignoras linguā. ¶Nota ꝙ barbari ſm quoſdā dicunt illi quozuz idioma diſcordat omnino a latino. Alij vero dicūt ꝙ quilibz extraneus eſt barbarus omni alij extraneo. qñ ſcz non intelligit ab eo. Sed hoc nō est verū qz ſm Yſidorū barbaria est ſpecialis natio. Col. 3. In xp̃o ieſu non est barbarus ꝛ ſcitha. ꝛc. Sz ſm ꝙ verius dicit barbari ꝓprie dicūt illi q̄ in virtute corporis vigēt in virtute rōnis deficiūt. ꝛ ſunt quaſi extra leges ꝛ ſine regimine iuris. Et huic videt cōſonare Ariſtoteles in politicis ſuis. ¶Cōſequēter cuz dicit. Sicut et ꝛc. cōcludit qđ intēdit. ꝛ hoc pōt dupliciter conſtrui. Primo vt pūctet hoc mō. qñſi dicat ſic ego ero barbarus vobis ſi loquar ſine ſignificatione ꝛ interpretatione. ſicut ꝛ vos eritis barbari ad inuicem. ꝛ ideo queritе vt abūdetis ꝛc. ꝛ hoc qñſi eſtis emulatores ꝛc. Vel alio modo vt totū ponat ſub diſtinctione. Quaſi diceret. Me ergo ſitis barbari ſic ſcz ſicut ego facio. qñ eſtis emulatores ſpūum id est donoꝝ ſpūſſancti querite a deo vt abundetis. puer. 15. In abūdanti iuſticia virt⁹ maxima ē. Que quidē iuſticia est edificare alios. Matth. 7. Petite ꝛ dabit vobis querite ꝛ inuenietis. pulſate ꝛ aperiet vobis.

Lectio tertia

e Ideo qui loquitur lingua ozet vt interpretet. Nam ſi ozem ligua ſpūs meus ozat. mens autē mea ſine fructu ē. Quid ergo est. Orabo ſpiritu: orabo ꝛ mente. Pſallam ſpiritu: pſallam ꝛ mente Ceteruz ſi benedixeris ſpiritu. quis ſupplet locum idiote? Quomodo dicet amen ſup tuam benedictionē? Quoniā quid dicas neſcit Naz tu quidē bene gratias agis ſed alter nō edificatur.

Supra oſtendit aplūs excellentiā doni ꝓphetie ad donū linguaꝝ rōnib⁹ ſumptis ex parte exhoztationis: hic vero oſtendit idem rōnibus ſumptis ex pte rōnis. hec em̄ duo p linguā exercem⁹ orationē ſcz ꝛ exhoztatōz. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ ꝓbat excellentiā ꝓphetie ad donū linguaꝝ rōnibus. Scōo exemplis ibi. Grās ago deo meo ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Primo ponit neceſſitatē orationis. Secūdo oſtendit quō in orōne plus valet donū ꝓphetie ꝙ donū linguarū. Nam ſi ozem lingua ꝛc. Dicit g̃ primo dixi ꝙ donum linguaꝝ ſine dono ꝓphetie non valet. ꝛ ideo q̄ interꝑtari est actus ꝓphetie q̄ est excellentioz illi q̄ loqt̄ lingua igta vl extranea vl aliq̄ myſteria occulta ozet ſcz deum vt interpretet id ē vt interpretandi grā detur ſibi Col. 11. Orantes vt deus aperiat oſtiū. Glo. aliter exponit ozet. Orare em̄ dicit dupliciter. ſcz vel deprecari deū vel ꝙuadere. Quaſi dicat. Qui loquit lingua ozet id est ita ꝙuadeat vt interpret. ꝛ ſic accipit orare hic glo. p totum capitulū. Sed non est hec tertio aplī ſed ꝑ deprecatione ad deum. Naz ſi ozet ꝛc. hic oſtendit ꝙ in oratione ꝓphetia ſeu interꝑtatio ꝙ donū linguaꝝ. ſed nunqđ qñcūqz quis ozat ꝛ non intelligit que dicit est ſine fructu'oationis. Dicendū ꝙ duplex est fructus orationis. An⁹ fructus est meritū qđ hoī ꝙuenit. Alius fruct⁹ ē ſpūalis cōſolatio ꝛ deuotio concepta ex oratione. Et q̄tū ad fructū deuotionis ſpūalis ꝓiuat qui nō attendit ad ea que ozat ſeu non intelligit. ſed quantū ad fructū meriti nō est dicēdū ꝙ euacuet qz ſic multe orōnes eſſent ſine merito: cum vix vnum pater noſter pōt homo dicere ꝑfm mens ad alia ferat. Et ideo dicendum est ꝙ qñ ozans aliq̄n diuertit ab his q̄ dicit. ſeu qñ q̄s in vno opere meritorio non cōtinue cogitat in quolibz actu qđ facit hoc ꝓpt deū nō pdit retributionem meriti. Cuius ratio est qz in oībus actib⁹ meritoriis q̄ ordinant ad finē rectum nō requirit ꝙ intentio agētis cōiungat fini fm quēlibet actum. ſed vis prima q̄ mouet intentionē manet in toto opere etiam ſi aliq̄n in aliq̄ ꝑticulari diuertat. ꝛ hec ꝓma vis facit totū opus meritorium niſi interrumpatur ꝙ contraria affectionē q̄ diuertat a fine ꝓdicto ad finē contrariū. ¶Sed ſciendū ꝙ est triplex attentio. Una est ad verba q̄ homo dicit ꝛ hec aliq̄n nocet inquantū impedit deuotionē. Alia est ad ſenſuz verboꝝ. ꝛ hec nocet nō tñ ē multū nociua. Tertia ē ad finē ꝛ hec est melior ꝛ q̄ſi neceſſaria. Tñ id qđ dicit aplūs mēs est ſine fructu: intelligit de fructu refectiōis. Quid ergo ē ꝛc. Quia poſſet aliq̄s dicere exq̄ ozare lingua ē ſine fructu mentis. ſed tñ ſpūs ozat. nūquid g̃ non est ozandū ſpū ideo aplūs hoc remouet dicens ꝙ vtroq̄ modo ozandū ē ꝛ ſpū ꝛ mente. qz homo debet ſeruire deo de oīb⁹ q̄ habet a deo. Iz a deo habet ſpūm ꝛ mētē ꝛ tō debz de vtroq̄ ozare Ecc. 47. De omni corde ſuo laudabit dominū ꝛc. Et ideo dicit. Orabo ſpū ozabo ꝛ mente. Pſallā ſpū ꝛc.

Et ſic dicit ozabo ꝛ pſallā qz oratio vel est ad deprecandū deum. ꝛ ſic dicit ozabo: vel ad laudandū ꝛ ſic dicit pſallā. De iſtis duob⁹ Jac. 5. Triſtat̄ q̄s in vobis ozet equo ao ꝛ pſallat. pſ. Pſallite dño ꝛc. Orabo g̃ ſpū id est imaginatione ꝛ mente id ē voluntate. ¶Ceteruz ſi benedixeris ꝛc. Hic ſcōo oſtendit ꝙ donuz ꝓphetie plus valet ꝙ donum linguaꝝ etiā in orōne publica q̄ est qñ ſacerdos publice ozat. vbi aliq̄n dicit q̄dā q̄ non intelligit aliq̄n aliq̄ que intelligit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rationem. Secūdo exponit eaz ibi. Quō dicet ꝛc. Tertio ꝓbat qđ ſupposuerat ibi. Qm̄ q̄d ꝛc. Dicit g̃ dixi ꝙ donū ꝓphetie in oratione ꝓiuata plus valet. ceterū. ꝑz ꝛ in publica qz ſi benedixeris id ē ſi benedictionē ſpū id ē in lingua que non intelligat ſeu imaginatione ꝛ motus a ſpū ſancto q̄s ſupplet locum ideote. Ideota ꝓprie dicit q̄ ſcit tñ linguā in qua natus est. Quaſi diceret. Quis dicet illud qđ debet dicere ibi ideota? qđ est dicere amē. Et ideo dicit. Quō dicet ſupplens tuam benedictionē. vbi glosa exponit id ē quō conſentiet benedictioni a te facte in ꝑſona eccleſie. Eſa. 65. Qui benedictus est ſup terrā benedicet in eo amen. Amen idem est qđ fiat vel verū est. quaſi dicat ſi non intelligit q̄ dicis quō cōformabit ſe dictis tuis? Pōt quidē ſe conformare etiam ſi nō intelligat ſed in generali tñ nō in ſpeciali. qz non pōt intelligere qđ boni dicas niſi q̄ bñdicas tñ. Sed quare nō danē benedictiones in vulgari vt intelligant a populo ꝛ cōformēt ſe magis eis. Dicēdū ē ꝙ hoc forte fuit in eccl̄ia ꝓmitiua. Iz poſt q̄ fideles inſtructi ſunt ꝛ ſciunt q̄ audiūt in cōmuni officio fiunt benedictiones in latino. Cōſequēter ꝓbat quare nō potest dicere amen cum dicit. Nam tu quidē id est licz tu gratias agas bene deo in ꝙtum intelligis: ſed alter q̄ audit ꝛ non intelligit non edificatur inquantuz non intelligit in ſpeciali ꝛ ſi in generali intelligat ꝛ edificet. Eph. 4. Omis ſermo malus ex ore veſtro nō ꝓcedat. Iz ſi q̄s bonus est ad edificationē fidei. Et ideo melius est vt non ſolum lingua benedicat: ſed etiam vt interpretet ꝛ exponat licz tu q̄ gratias agis bene agas

Lectio quarta

g Ratias ago deo meo ꝙ oium veſtrū lingua loquor. Sed in eccleſia volo q̄nqz verba ſenſu meo loqui vt et alios inſtruā: q̄ decē milia verboꝝ in lingua Fratres nolite pueri effici ſenſib⁹. ſed malicia puuli eſtote. In lege em̄ ſcriptū est. Qm̄ in alijs linguis ꝛ in labijs alijs loquar ꝑ populo huic ꝛ nec ex hac audient me dicit dñs. Itaq̄ lingue in ſignū ſunt non fidelib⁹: ſed infidelibus, ꝓphetie aūt nō in fidelib⁹ ſ fidelib⁹.

Hic oſtēdit aplūs excellētiā doni ꝓphetie ad donū linguarum ꝑ rationes ſumptas ex parte ſuiipſius. Et circa hoc duo facit. Primo agit grās de dono linguaruz ſibi a deo dato. Scōo ſe eis in exemplū ꝓponit ibi. Iz in eccleſia volo ꝛc. Dicit g̃ gratias ago ꝛc. qñſi dicat. Nō ideo vilipēdo donū linguaꝝ qz ego dico ꝙ donū ꝓphetie ſit excellētius: ſed debet charū haberi. Unde ꝛ ego gratias ago ꝛc. Est g̃ de oīb⁹ gratias agendū. 1. theſſal. 5. In oīb⁹ gratias agite ꝛc. Vel gratias ago. qñſi d. Nō ideo vilipēdo donū linguaꝝ qñ eo carens. immo etiam ego habeo. ꝛ ideo dicit. Gratias ago ꝛc. Et ne intelligāt ꝙ oīes loq̄renēvna lingua dicit. Qm̄ veſtrū lingua loquor. Act. 2. Loquebanē variis linguis apli ꝛc. ¶Iz in eccleſia. hic ponit ſe in exemplū qñſi dicat. Si ego habeo donū linguarum ſicut ꝛ vos debetis facere illud qđ facio. Sed ego volo id ē magis volo loqui in eccleſia quinqz id ē pauca verba ſenſu meo. i. intellectu vt ſcz ego intelligā ꝛ intelligar ꝛ ex hoc inſtruā alios ꝙ decem milia id ē ꝙcūꝙ multitudinem verboꝝ in lingua qđ est loqui non ad intellectum quecūqz modo fiat vt ſupra expoſitū ē. Dicūt quidā ꝙ tō dicit quinqz qz aplūs videt velle ꝙ magis velit dicere ſolum vnam ozōem ad intellectū ꝙ multas ſine intellectu. Oratio aūt ſm grāmaticos ad hoc ꝙ ꝺbeat facere ꝑfectū ſenſum debet habere quinqz ſcz ſubiectū. predicatū. copulam verbalē. ꝛ determinationē ſubiecti. ꝛ determinatioz predicati. Alij videt melius ꝙ qz ad hoc loquendū est cū intellectu vt alij doceant. ideo ponit quinqz qz doctoz debet quinqz docere ſcz credenda. Titū. 3. Hec loquere ꝛ exhoztare ꝛc. Agenda. Matth. vltimo. Euntes in mūdum ꝛc. Uitanda ſcz peccata. Ecc. 21. Quaſi a facie colubri fuge ꝛē. Eſa. 58. Annuncia populo meo ſcelera ꝛē. Sperāda ſcz mercedē eternā. 1. Pe. 1. De qua ſalute exquiſierunt ꝛē. Timenda ſcz penas eternas. Matth. 25. Ite maledicti in ignē eternū ꝛē. ¶Fratres miēt nolite ꝛē hic oſtendit excellentiā doni ꝓphetie ad dōnum linguaꝝ rōnibus ſumptis ex parte infideliū. Et circa hoc duo facit. Primo excitat attentionē ꝛ reddit attentos. Secūdo arguit ad ꝓpoſitum ibi. In lege quid ſcriptū est. Circa primū videt aplūs excludere pallium excuſationis aliquoꝝ q̄ ideo docent quedā rudia ꝛ ſupficialia. quaſi oīdāt ſe volentes vinere in ſimplicitate. ꝛ ideo nō curantes de ſubtilitatib⁹ ad quas ſm rei veritatē nōn attingunt hūtes verbum dñi ad hoc Matth. 18. Niſi cōuerſi fueritis ꝛ efficiamini ſicut puuli ꝛē. Sz hoc aplūs excludit cum dicit. Nōlite pueri effici ſenſu id ē nolite puerilia ꝛ inutilia ꝛ ſtulta loqui ꝛ docere. 3. Cum eſſem paruul⁹ ꝛc. Sed quō debetis effici pueri ſenſibus ſed ꝑfecti ꝛ hoc'est videre ꝛ ſcire leges. Unde ſi eſtis ꝑfecti ſenſib⁹ ſciatis ſcz legem. Et in lege quid ſcṕtum est: de linguis que ſunt inutiles aliq̄n ad id ad quod ordinate ſunt qz licet in diuerſis linguis loquar ſcz popūlo iudeoꝝ. tñ homo nō exaudit ꝛc. Potest etiam legi remiſſiue. In lege qđ ſcṕtuz est. qñſi dicat nolīte moueri ſicut pueri ad aliq̄d appetendū nō diſcernentes vtrum bonum vel minus bonum ſit qđ affectatis ꝛ ꝓpō

natis melioꝛi bono sed estote pfecti sensib⁹ id ē discernat⁊ inē bona ⁊ magꝭ bona ⁊ sic affectetis. Et hoc fit si cogitatis ꝺ̄d septū est in lege qm̄ i alijs ⁊c. sap̄. 6. Cogitate ḡ ō illa sensus est cōsumatus. Et dicit in lege non accipiendo legem stricte ꝓ quinq; libris moysi tm̄ sicut accipit Luc. vltio. Necesse ē impleri oīa q̄ scpta sūt de me in lege ⁊c. sed ꝓ toto veteri testamēto sicut accipit Jo. 15. Et impleatur sermo qui in lege eoꝝ scptus est. quia odio habuerunt me gratis. Nō tamē in ps̄. scptus est. Accipit tamē hec auctoritas ex Esa. 28. vbi ira nostra habet. In loquela labij ⁊ lingua altera loquit ad populū istum. Hoc igit scptum est. Quoniā in alijs linguis id est in diuersis generib⁹ linguaꝝ ⁊ labijs id ē in diuersis idiomatib⁹ ⁊ modis ꝓnunciādi loquar populo huic. s. iudaico qz hoc signū specialiter fuit datū ad cōuersionē populi iudeoꝝ. Nec sic exaudiet qz scz ex signis visis non crediderūt. Esa. 6. Excecа coꝛ populi huius ⁊c. Sed quare deus dedit eis signa si non debebant cōuerti? Ad hoc sunt due rōnes. Una ratio est qz licet nō omes conuersi fuerint. tamē aliq̄ fuit cōuersi eo qꝛ non repellit dñs plebem suam ⁊c. Alia ratio ē vt iustioꝛ appareat eoꝝ damnatio dum manifestius apparet eoꝝ nequitia. Jo. 15. Si non venissem ⁊ locutus eis non fuissem ⁊c. ¶ Consequenter cum dicit. Itaq; lingue ⁊c. ex inducta auctoꝛitate argumentat ad ꝓpositū q̄si dicat. Ex hoc manifeste apparet qꝛ donum linguaꝝ datum est nō fidelib⁹ ad credendū qz iam credūt. Jo. 4. Nō ꝓpter tuā loquelā ⁊c. sz infidelib⁹ vt cōuertant. In glo. autē ponunt due expositiones ambroſij q̄ non sunt ꝝales quarū vna est vt dicat. Sicut in veteri testamento locut⁹ sum populo iudeoꝝ ꝓ linguas id est figuras ⁊ ꝓ labia id est ꝓmittēdo bona tꝑalia sic adhuc i nouo testamēto loquar huic populo in alijs linguis id est aperte ⁊ clare ⁊ alijs labijs id ē spūalib⁹: nec tamē sic exaudiēt me. s. ꝙtū ad eoꝝ multitudinē. Itaq; lingue date sunt nō fidelib⁹ sed infidelib⁹ ad manifestandū scz coꝝ infidelitatē. Alia est. In alijs linguis id est obscure ⁊ parabolice loquar vt qz sunt indigni non exaudient id ē nō intelligent. ¶ Consequenter ostendit ad quid ordinat ꝓphetia scz ad instructionem fidelium q̄ iam credunt. Et ideo qꝛ ꝓphetie date sunt non infidelib⁹ q̄ non credunt Esa. 55. Dñe q̄s credidit auditui nostro. sed fidelib⁹ vt credāt ⁊ instruant. Eze. 3. Fili hoīs speculatoꝛē dedi te ⁊c. puer. 29. Cū defecerit ꝓphetia ⁊c. dissipabit populus.

Lectio quinta.

Jergo cōueniat vniuersa ecclesia in vnū: ⁊ oēs linguis loquant: intrēt autē ideote ⁊ infideles: nōne dicent ꝺ̄d insanitis? Si aūt oēs ꝓphetent: intret aūt quis infidelis vel ideota, cōuincit ab omnib⁹ dīudicat ab oīb⁹. Occulta em̄ coꝛdis eius manifesta fiunt. ⁊ ita cadēs in faciē adorabit deū: pnuciās qꝛ vere deus in vobis sit. Quid ḡ est fratres? Cū cōuenitis vnusq̄sq; vīm psalmū habet. doctrinā habet. apocalypsim habet. linguā habet. interptationē habet. oīa ad edificationē fiant.

Hosa vult qꝛ hic incipiat alia ratio ad ꝓpositū ostendendum. sed ſm qꝛ dictuꝫ est non est nisi vnum posita ratione ⁊ est quasi manifestatio medie ipsius rationis scz qꝛ ꝓphetia plus valet ad illud ad quod specialiter ordinat donuꝫ linguarum. Unde circa hoc duo facit. ℣ primo ostēdit inconueniens qō sequit ḡtum ad infideles ex dono lingua ruꝫ ibi. Sancti ꝓphete Secundo ostendit bonū qō seq̄t ex dono ꝓphetie etiaꝫ ad infideles ibi. Si aūt oēs. Inconueniens qō sequit ex dono linguaꝝ sine ꝓphetia etiā ḡtum ad infideles est qz reputantur insani qui sic loquūt solis linguis cum tamē donū linguaꝝ ordinetur ad conuersionē infidelium vt iaꝫ patet. ⁊ hoc est qō dicit. Si aūt oēs ⁊c. q. d. Ex hoc patet qꝛ lingue nō sunt preferende ꝓphetijs quia si conueniant scz oēs fideles in vnum nō solum coꝛpoze sed etiam mēte Act. 4. Multitudinis credentium erat coꝛ ⁊c. ⁊ oēs qui iam conuenerūt loquant linguis ad īram extraneis. vel loquant ignota ⁊ obscura. ⁊ dum sic cōsule loquunt intret aliquis ideota id est q̄ nō intelligit nisi linguā suam vel infidelis ꝓpter quem date sunt lingue nōne dicet his q̄ sic loquūt q̄d insanitis? Nō em̄ non intelligit reputat insanitio qꝛ si intelligat lingua nihilomin⁹ q̄ loquunt sunt occulta tm̄ malū est si nō exponatur qz poterūt credere de vobis si occulta loq̄mini que credunt de gentilib⁹ q̄ occultabant ea que faciebant in ritu eoꝝ ꝓpter eoꝝ turpitudinē. Et hec etiam insanitio quedā est. Cōtra. Idem est loqui linguis ⁊ loq̄ īralit ḡtum ad ideotas. cū ergo oēs loquant īraliter in ecclesia qz oīa dicunt in latino videt qꝛ similit sit insania. Dicendū ē ad hoc qꝛ ideo erat insania in ꝓmitiua ecclesia qz erant rudes in ritu ecclesiastico. Unde nesciebant que fiebant ibi: nisi exponeret eis. Modo vero oēs sunt instructi. Unde licet in latino oīa dicant sciunt tm̄ illud qō fit in ecclesia. ¶ Consequenter aūt cum dicit. Si aūt omnes ꝓphetent ⁊c. ostendit qō bonuꝫ sequit ex dono ꝓphetie. Et circa hoc tria facit. ℣ primo ostendit qd̄ ꝙ bonū ꝓphetie sequat ḡtū ad infideles. Secūdo ostendit quō hoc scz̄tur ibi. Occulta em̄ ⁊c. Tertio subinfert qs effectus inde pueniat ibi. Et ita cadens in faciē ⁊c. Dicit ḡ constat qꝛ ex dono linguaꝝ non cōuincunt infideles. Aūt ꝓ sed q̄si cōueniunt ꝓphetent id ē oēs ad intellectū loquant⁹ exponant scpturas vel etiā reuelationes eis factas interp tent. Oēs dico nō simul. sed vnus post aliū sic ꝓphetent. Intret aūt scz ecclesiā ideota aliq̄s scz nō bñs nisi linguā materna. hoc est bonū qō inde seq̄t qz cōuincit de aliq̄ eroze q̄ oīdit sibi. Jere. 31. Postq̄ oīdisti mihi cōfusus sū Ab oīb⁹? q̄ ꝓphetāt diiudicat. Quasi dicat damnabilis ostendit de malis moꝛib⁹ ⁊ vitijs suis. 1. coꝛ. 2. Spūalis id est ꝓdoctor oīa diiudicat ⁊c. Ad hec em̄ duo valet ꝓphetia scz ad ꝓfirmationē fidei ⁊ instructionē moꝛ. Quō aūt hoc bonū sequat ex ꝓphetie dono subdit cū dicit. Occulta ei coꝛdis. Nō pōt itelligi triplr. Uno mō ex hoc qꝛ ad īram aliq̄ in ꝓmitiua eccla gram habuerunt vt secreta coꝛdiū ⁊ petā hoīm scirēt. Un legit de petro act. 5. Q̄ dānauit ananiā ō fraudato ꝑcio agri. Et ſm hoc legit. Occulta em̄ ⁊c. sī dicat iō cōuincit qz occulta. i. secreta pec cata sua manifesta fiunt ab illis q̄ ea reuelant. Alio mō ex hoc qꝛ aliq̄n qs in ꝓdicatione tāgit multa q̄ hoīes gerūt in coꝛde sicut patet in libris beati gregorij vbi q̄libz inuenire potest fere omnes motus coꝛdis sui. Et ſcōm hoc legitur. Occulta coꝛdis quasi dicat. Jdeo cōuincunt quia occulta coꝛdis sui. i. ea q̄ gerūt in coꝛde puer. 27. Quō in aqs resplendet vult⁹ aſpiciētiū sic coꝛda hoīm manifesta sunt prudentib⁹. Manifestant id ē tangunt ab eis. Alio mō qz aliq̄n occultū coꝛdis oꝛ illis qō ē alicui dubiū ⁊ nō pōt ꝙ se certificari. Et ſm hoc legit. Occulta coꝛdis sui. i. ea de qb⁹? in coꝛde suo dubitabat ⁊ q̄ nō credebat manifestāt dum scz vadens ad ecclesiā frequenē fiūt sibi manifesta sicut de seipso dicit aug. qꝛ ipse ibat ad ecclesiā solū ꝙ cantu. ⁊ tm̄ ibi multa de quib⁹? dubitabat ⁊ ꝓpter q̄ non fuerat manifestabant sibi. Ex hoc em̄ sequebat reuerentia qꝛ conuictus reuerebat deū. ⁊ hoc est qō dicit. Et ita cadēs id est ex quo ita conuincebatur ⁊ manifestabant occulta coꝛdis sui cadens in faciē adorabit deū. Matth. 2. ℣ prodicentes adozauerunt eum quod signū est reuerētie. De reꝓbis aūt legit qꝛ cadūt retrozsum puer. 4. Uia impioꝛum tenebroſa nesciūt vbi coꝛruant. Electus vero in faciem cadit qz videt vbi ꝓsternit qō signuꝫ est reuerentie. Matth. 2. Et Leuit. 9. Laudauerūt deū ruētes in facies suas pī. Coꝛa illo pcidēt ethiopes. Et nō solū exhibebit reuerentiam deo: sed etiam ecclesie qz ꝓnunciās dicet qꝛ vere deus est in vobis q̄ ꝓphetatis in ecclesia Zacharie. 8. Ibimus vobiscū: audiuim⁹ em̄ qꝛ deus est vobiscū. Apparet igit qꝛ donū ꝓphetie ē vtilius ḡtum ad infideles. ¶ Quid ḡ est fratres. hic ordinat eos ad vsum donoꝛū diuinoꝛum. Et circa hoc duo facit. ℣ primo ostendit qualiter se debeant habere ad vsum horum donoꝛ. Secūdo concludit ꝑncipale intentū ibi. Itaq; fratres emulamini pꝛophetare ⁊c. Circa ꝓmū duo facit. ℣ primo ostendit quō oꝛdinate se debeant habere in vsu dictoꝛ donoꝛum. Secōo exꝑmit eoꝝ ꝓsumptionē ibi. An a vobis sermo ⁊c. Circa ꝓmū tria facit. ℣ primo ostendit in generali quō se debent habere in omnib⁹ donis. Secūdo quō se habeāt ḡtū ad donū linguaꝝ ibi. Sine lingua q̄s loquat ⁊c. Tertio oīdit quō se habeant quantū ad donū ꝓphetie ibi. ℣ prophetent duo aut tres ⁊c. Dicit ergo ꝓphetare est melius ḡ loq̄ linguis. Quid ergo fratres agendū est: hoc scz agēdum est. Nam cū cōuenitis constat qꝛ vnus nō habet oīa dona ⁊ ideo non debet vti aliq̄s vestrū oīnib⁹ donis: sed eo dono qō spūalius accepit a deo ⁊ qō melius sit ad edificationē. Nam vnusquisq; vestrū habet aliq̄d donū speciale. Alius habet psalmū id ē habet canticuꝫ ad laudandū nomē dei vel psalmos exponit. Abachuc. 3. Sup excelsa mea deducet me ⁊c. Alius vero occulta dī ē habet ꝑdicationē ad instructionē moꝛū vel expositionē et spūalem sensum ꝓpter. 12. Doctrina sua cognoscit vir ⁊c. Alius apocalypsim habet id est reuelationē vel in somnijs vl in visione aliqua. Dan. 2. Est deus in celo reuelās mysteria ⁊c. Alius linguā habet id ē donū linguaꝝ vel legēdi ꝓphetas. Act. 2. Et ceperūt loq̄ varijs linguis ⁊c. Alius interꝑtatiōs. 1. 12. Alij interꝑtatio sermonū ⁊c. Hec aūt sic oꝛdinat: qꝛ vel sunt ex ingenio nāli vel ex solo deo Si sunt ex solo ingenio naturali vel sunt ad laudes dei et sic dicit psalmū habet: vel ad instructionē ꝓximi. ⁊ sic dicit doctrinaꝫ habet. Si sunt a solo deo sic dupliciter. Uel sunt aliqua occulta interius. ⁊ sic dicit apocalypsim habꝫ Uel occulta exterius. Et sic dicit linguā habet. Et ad horum manifestationem est tertium scilicet interptatio. Et debet fieri vt oīa ad edificationē fiant Ro. 15. Unusq̄sq; vestrū ꝓximo suo placeat in bonum ad edificationē

Lectio sexta.

Jue lingua quis loquat ſm duos: aut vt multū tres ⁊ ꝓ partes ⁊ vnus interꝑtet. Si aūt non fuerit interpres: taceat in ecclesia: sibi aūt loquat ⁊ deo. ℣ prophete aūt duo aut tres dicāt. ⁊ ceteri diiudicent. Q̄ si alij reuelatū fuerit sedenti: prior taceat. Potestis em̄ omnes ꝓ singulos ꝓphetare: vt oēs discant ⁊ oēs exhortē\tur. Et spūs ꝓphetarū ꝓphetis subiectus ē Non em̄ dissensionis est deus sed pacis: sicut ⁊ in oīb⁹ ecclesijs sanctoꝝ doceo.

Hic apl's ordinat eos quō se habeāt ad vsuꝫ doni linguarum. Et circa hoc duo facit. ℣ primo ostendit qualiter debent vti dono linguaꝝ. Secundo quādo debēt cessare ab vsu ibi. Si aūt nō fuerit ⁊c. Dicit ḡ primo qꝛ modꝰ vtēdi dono linguaꝝ talis sit inꝙ vos vt siue quis id ē si aliq̄s loquit lingua id ē dicat visiones vel somnia huiusmodi locutio non fiat a multis ꝓpter occupationē temporis i linguis ⁊ non restet locus ꝓphetijs ⁊ ꝓfusionē generet. Sz ſm duos id ē duobus. ⁊ si necesse fuerit ſm multū tres vt sit satis a trib⁹. Deut. 17. In oꝛe duoꝝ vel trium ⁊c. Sed notandum qꝛ hec cōsuetudo adhuc partim seruat in ecclesia. Nam lectiones et eplas ⁊ euangelia habem⁹ loco linguarum. ⁊ ideo in missa ſm duos seruat. qz solū duo dicunt q̄ ptinent ad donū linguaꝝ scz epla ⁊ euangeliū. In matutinis ſm multa fit scz trib⁹ lectionib⁹ dictis in vno nocturno. Antiquitus em̄ dicebant nocturna diuisim ſm tres vigilias noctis. nūc vo dicūt simul. Nō solū aūt debꝫ seruari ordo ꝙtū ad numerū loquentiū ꝫ etiā ꝙtū ad modum. ⁊ hoc est qō dicit. Et ꝓ partes id est vt illi q̄ loquūt succedant sibi ad inuicē scz qꝛ vnus post aliū loquat. Uel ꝓ partes id ē intercise vt scz loquat vnam partez visionis seu instructionis ⁊ eam exponat. ⁊ post alia ⁊ ipsam exponat ⁊ sic deinceps. quē modū cōsueuerūt seruare prędicatores qñ prędicant ꝓ interꝑtationez hoibus ignote lingue ⁊ ideo dicit ⁊ vnus interpretet. ¶ Consequēter cū dicit. Si autē non fuerit ⁊c. ostendit quādo nō est vtenduꝫ linguis dicens qꝛ loquendū est ꝓ partes ⁊ vnus debet interpretari. Sed si nō fuerit aliquis interꝑtes id ē q̄ interꝑetetur ille q̄ donū habet linguaꝝ taceat in ecclesia id est non loquat seu prędicet multitudini in lingua ignota. qz non intelligit ab eis sed sibi loquat qz ipse se intelligit. et hoc tacite ozando vel meditādo Job. 10. Loquar in amaritudine anime mee dicam deo ⁊c. ¶ Ꝓphete aūt duo ⁊c. Hic apl's ordinat eos quomō se habeant ad vsum ꝓphetie. Et circa hoc duo facit. ℣ primo ostendit qualiter vtēdum est dono ꝓphetie. ⁊ quantū ad numerū, ⁊ ad ozdinē. Secundo ostendit quibus vsus ꝓphetie inordicit ibi. Mulieres in ecclesia ⁊c. Circa ꝓmū tria facit. ℣ primo docet ozditem vtendi dono ꝓphetie. Secundo huius rationem assignat ibi. Potestis enim omnes ⁊ c. Tertio obiectionem exeludit ibi. Spūs ꝓphetarum ⁊c. Circa ꝓmuꝫ duo facit. ℣ primo determinat numerū vtentium dono dicto. Secūdo ꝑdet modū seu ozdinē vtēdi ibi. Q̄ si alij ⁊c. Circa ꝓmū sciendum est qꝛ vsus ꝓphetie ſm qꝛ hic videt accipere apostolus est ꝓponere verbū exhortatiōis ad plebem exponendo scpturas sacras. ⁊ qz erant in ꝓmitiua ecclesia plures q̄ a deo hoc donū habebant ⁊ fideles non erant adhuc multiplicati. ideo nō esset confusio ⁊ tedium: vult apl's qꝛ non oēs q̄ sciunt exponere ꝓphetias ⁊ sacram scripturam ꝓphetent: sed aliq̄ ⁊ determinati. ⁊ hoc est qō dicit. Prophete ⁊c. Quasi dicat. Nolo qꝛ omnes q̄ conueniūt sed duo tm̄ aut ad plus tres: qm̄ hoc loquendi necessitas exigit dicant id est exhortentur. Et hoc etiam consonat scpture. Deut. 17. et Matth. 18. In oꝛe duoꝝ vel trium ⁊c. Ceteri vero scz illi q̄ non debent diiudicet ea que ab his ꝓponunt vtrum scz bene vel male dicta sint. benedicta approbando ⁊ maledicta retractari faciendo. ℣ 2. Spūalis homo oīa diiudicat. Est etiam seruandus ordo in vtēdo dicto dono. vt si alteri illoꝝ q̄ sedebant ⁊ tacebant ⁊ diiudicabant fuit aliq̄d melius reuelatum ꝙ illi q̄ exhortak ⁊ stat prioꝛ. tunc iste q̄ stat debet sedere: ⁊ ille cui melius reuelatū est debet surgere ⁊ exhortari. Et hoc est qō dicit. Q̄ si alij sedenti reuelatum fuit scz ꝓ spūmsanctum ꝑ exhortans taceat ⁊ cedat ei. Ro. 12. Honoꝛe inuicem ꝓuenientes. Et ratio huius est: qꝛ ſm hūc modū potest is successiue ꝓphetare ꝓ singulos id est omnes. scz vt sic omnes id ē maioꝛes discant ⁊ omnes id est minoꝛes exhortent. puer. 1. Audiens sapiēs ⁊c. Et si aliquis dicat o apl'e ego non possum tacere dum alij ꝓ

phetat vel cedere sedenti exquo incepit qz non possum re-
timere spm q̄ in me loquit fm illud Job. 4. Conceptum
fermonē tenere quis potest? Ideo aplus hoc remouet cuz
dicit. Spūs pphetaz ꝛc. Quasi dicat imq bene potest ta
cere vl sedere qz spūs pphetaz id ē spūs q̄ dat pphetias
ꝛ ponit in plurali numero ꝓpter multas reuelatiões eis
instinctas pphetis subiecti sunt non quidē ꝙtū ad cogni
tionem qz sicut dicit gregoriꝰ q̄ non semp spūs ꝓphetie
adest pphetis. Unde non est habitus sicut scientia. Sic
em̄ sequeret q̄ etiam ꝙtum ad cognitionē eis subiectus
esset ꝛ possent vti eo quādo vellent ꝛ non vti. Sed est q̄-
dam vis aut impressio a deo illuminans ꝛ tangens corda
pphetarū tunc solum qñ sic tangunt̄ cognoscunt. Unde
non est sic eis subiectus. nec fm hoc intelligit verbū apo
stoli. qz spūs pphetaz sunt subiecti pphetis ꝙtum ad p̄
nunciationē: qz qz in eorum potestate est ꝓnunciare ea q̄
reuelant eis quādo volunt. ꝛ nō pronunciare. Et sic nihil
valet excusatio qz nō cogit te spūs quin tacere possis. Et
q̄ hoc sit verum ꝓbat cum dicit. Non enim est dissensio-
nis ꝛc. ꝛ facit talem rationē. Deus nunq̄ cogit ad id vn-
de oriat rixa vel dissensio. qz deus non est dissensionis: qz
pacis. sed si cogeret homines spūs pphetie ad loquendū tūc
esset causa dissensionis qz sic vellet semp loqui vel non do
cere vel tacere alio loquente de quo alij turbarent̄. Ergo
spūssanctus non cogit homines ad loquendū. 2. cor. vlti.
Deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiscū ꝛc. Uerūtamē qz
adhuc posset obijcere q̄ hoc non faceret qz solum eis ista
mandabat ꝛ nō alijs ecclesijs. Unde ꝛ in grauamē posset
videri. ideo aplus subdit. Hoc non solū in eis sed etiaz in
omnib⁹ ecclesijs sanctorū doceo. s. de vsu linguaꝝ ꝛ pphetie
supza. 1. Idipsum dicatis oēs.

Lectio septima.

Mulieres in ecclesia taceant. Non em̄
m ꝓmittit eis loqui: sed subditas esse
sicut ꝛ lex dicit. Si quid autē volunt
discere: domi viros suos interrogent. Tur-
pe est enim mulieri loqui in ecclesia. An a vo
bis verbum dei ꝓcessit. aut in vos solos per
uenit. Si quis videt̄ ꝓpheta esse aut spiritu
alis: cognoscat que scribo vobis. qz domini
sunt mandata. Si quis autē ignorat ignora-
bitur. Itaq̄ fratres emulamini pphetare.
ꝛ loqui linguis nolite phibere. Omnia autez
honeste ꝛ fm ordinē fiant.

Hic aplus ponit personas quib⁹ interdicit vsuz ꝓphetie
Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quibus ꝓphetie
vsus interdicit. Secūdo remouet obiectionē ibi. Si q̄d
aūt volunt ꝛc. Circa pmū duo facit. Primo ponit māda
tum de interdicto. Secūdo huius rōem assignat ibi. Non
em̄ ꝓmittit ꝛc. Dicit ergo. Volo vt viri hoc modo vtant̄
dono ꝓphetie: sed mulieres in ecclesia nolo loqui sz tace-
ant in ecclesijs. 1. Ti. 2. Mulierē docere in ecclesia nō ꝑ-
mitto. Et rationem huius assignat Chrysostomꝰ dicēs q̄
semel est locuta mulier: ꝛ totum mundū subuertit. Sz cō
tra hoc videt̄ qz de multis mulieribꝰ legit q̄ ꝓphetaue-
runt sicut de samaritana. Jo. 4. Et de anna vxore phanu
el Luc. 2. Et de delbora. Judicū. 4. Et de oldan ꝓphe
ten vxore sellum. 4. Reg. 22. Et de filiabꝰ philippi act.
21. supra. 10. etiā dicit. Omnis mulier orans vel ꝓphetās
ꝛc. Rūsio. dicendū q̄ in pphetia sunt duo. scz reuelatio
ꝛ manifestatio reuelationis. sed a reuelatione non exclu-
duntur mulieres: sed multa reuelant̄ eis sicut ꝛ viris. Sz
annunciatio est duplex. Una publica et ab hac excludunt̄
Alia est priuata et hec ꝓmittitur eis qz non est predicatio
sed ānunciatio. huius aūt rationē assignat dicēs. Nō em̄
ꝓmittit eis loqui scz ab ecclesie auctoritate. sed hoc est of
ficium earum vt sint subdite viris. Unde cum docere di-
cat prelationē ꝛ presidentiam non decet eas que subdite
sunt. Ratio aūt quare subdite sunt ꝛ nō preſunt est qz de-
ficiunt ratione que est maxime necessaria presidēti. Et ī
dicit pbus in politica sua q̄ corruptio regiminis est quā-
do regimen ꝓuenit ad mulieres. ¶ Consequēter cum di-
cit. Si quid volūt ꝛc. quia possent aliq̄ dicere q̄ ad mīꝰ
de dubijs possunt q̄rere in ecclesia. ideo aplus hoc exclu-
dit. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ remouet obiectio-
nem. Secōo rationē assignat ibi. Turpe est ꝛc. Dicit ḡ di
co q̄ mulieres taceant in ecclesia. sed si aliqua de quibus
dubitant addiscere volunt interrogent viros suos domi.
1. Ti. 2. Mulier in silentio discat cum omni ꝛc. Huius aūt
ratio est qz turpe est non solū indecens. In mulieribꝰ em̄
cōmendat verecundia. Ecc. 26. Gratia sup grām ꝛc. Si
ergo in publico q̄reret ꝛ disputaret signū esset inuerecun-
die ꝛ hoc est ei turpe. ꝛ inde est etiam q̄ in iure interdicit
mulieribꝰ officium aduocandi. ¶ Cōsequenter cum dicit
An a vobis sermo dei ꝛc. confutat cōtradicētes. ꝛ qz pos-
sent omnes simul cōtradicere vel ad minus sapientes inter
eos. Ideo circa hoc duo facit. Primo em̄ confutat eos ꝙ-
tum ad totam eorum ecclesiā. Secūdo ꝙtum ad sapientes
tantū ibi. Si q̄s aūt videt̄ ꝛc. Circa pmum sciendū est q̄
causa quare populus cōsueuit contradicere dño vel recto
ri est singularitas. Singularitas em̄ potest causari vel ex
prioritate in aliquo bono vel excellētia. Et ideo aplus vo
lens ꝛ contradicentes corinthios confutare excludit ꝓmo
ab eis ꝓoritatem cū dicit. An a vobis sermo dei ꝓcessit?
Quasi dicat. Non: sed a iudeis Isa. 2. De syon exibit lex
ꝛc. Quasi dicat: si in ecclesia iudeorū facerem aliquas or
dinationes contra ordinationes suas possent cōtradicere
quia ipsi ꝓus habuerunt verbum dei. sed vos non. quia
non processit a vobis sermo dei. Secundo excludit ab eis
excellentia. An in vos solos ꝛc. Quasi dicat nō solū vos
credidistis sed etiam alij. Unde vos nō excellitis eos ꝑ-
In oēm terram exiuit sonus eorum ꝛc. ꝛ ideo debetis face-
re vt alij faciūt. ¶ Consequēter cum dicit. Si quis aūt vi-
detur ꝛc. In speciali confutat maiores. Et circa hoc duo
facit. Primo confutat eos. Secūdo respondet cuidā tacī
te obiectioni ibi. Si q̄s aūt ignorat ꝛc. Dicit ergo. esto q̄
tota ecclesia non contradicat: sed aliquis qui videt esse ꝓ
pheta ꝛc. ꝛ dicit videt qz si contradicit non vere est ꝓphe
ta vel sapiēs seu spiritualis qz nō ꝙtradiceret. Dicit etiaz
ꝓpheta ꝛ spūalis qz multi sunt spūales q̄ non sunt ꝓphe
te. licet oēs ꝓphete sint spūales. Iste inq̄ q̄ sic videtur
ꝓpheta ꝛ spūalis non contraditat sed cognoscat id ē sciat
qz ea que scribo vobis sunt mandata dei ꝛ nō tantū mea.
Quasi dicat ex q̄ nullꝰ ausus mādatis dñi ē cōtradicere
ꝛ ea que scribo sunt mandata dei. non audeat aliquis cō
tradicere. 2. cozin. vltimo. An experimentū queritis ꝛc.
et ex hoc possumus colligere q̄ verba apostoloꝝ sunt ex
familiari reuelatione spūssancti ꝛ christi ꝛ ideo seruanda
sunt sicut ꝓcepta christi. Unde ꝛ signāter aplus distinguit
illa que ex se mandat cum dicit. De virginibus aūt man-
datum domini nō habeo. Sed posses dicere. O apostole
quō ego cognoscam q̄ hec sint mandata dei? Non pos-
sum hoc scire. Hoc aplus excludit dicens. Non valet tibi
hoc qz non debes ignorare. Quare? Quia omnis ignō-
rans ꝛc. Matth. 25. Amen dico vobis nescio vos. Ex q̄
patet q̄ omnes tenent scire ea que sunt de necessitate salu
tis que ipse prius mandat ꝛ apostoli ꝛ ꝓphete. Vel aliter

Si quis videt ꝛc. vt sit confirmatio ꝓcedentiū. Quasi di
cat. Ita scribo sz vos nō potestis ea agnoscere ꝓpter eoz
difficultatē ꝛ qz simplices estis. sed vt sciatis q̄ ea q̄ scri-
bo iusta sūt ꝛ honesta volo addūcere testimoniū ꝓphetaz
ꝛ spūalium virorum q̄ sunt int̄ vos. Et ī dicit. Si sq̄ autē
ꝛc. 5. 2. Spūalis iudicat oīa. Et ne aliquis dicat nō cu
ramus scire ista subdit q̄ tenent̄ scire. quia oīs ignorās
ꝛc. Isa. 5. Propterea captiuus ductus ꝛc. ps. Mescierūt
neq̄ intellexerūt ꝛc. ¶ Itaq̄ fratres mei ꝛc. aplus hic cō-
cludit generalē ām̄onitionē. Et circa hoc tria facit. Prio
monet eos ad appetitū omniū donoꝝ dicens. Itaq̄ ꝛ lo-
qui linguis ꝛ ꝓphetare est bonum. Emulamini id est de-
sideretis ꝓphetare cuius causa est quia sicut dicit̄ puer.
29. Deficiente ꝓphetia dissipabit populus. Et accipitur
ꝓphetare hic fm q̄ ꝓ totum capitulū expositum est. et tñ
licet desideretis ꝓphetare nolite phibere lōqui linguis
ne fiat dissensio. Secōo inducit ad debitum modū cum di-
cit. Omnia autē honeste vt scz vno loquente alij taceant
et mulieres in ecclesia nō loquant̄ et similia. Ro. 13. Sic
vt honeste in die ambulem⁹ ꝛc. Tertio includit eos ad cō
gruum ordinem cum dicit. Et fm ordinem. vt scz primo
vnus ꝛ postea alius loquat̄ et ꝑ partes et similia que di-
cta sunt. Judicū. 5. Stelle manentes in cursu suo aduer-
sus syseram pugnauerūt.

Incipit capitulū decimūquintū.

Otum vobis facio fratres euāge
n lium qd̄ predicaui vobis. quod ꝛ
accepistis. in quo ꝛ statis. ꝑ quod
ꝛ saluamini. q̄ ratiōe ꝑdicauerim
vobis si tenetis. nisi frustra credidistis. Tra
didi em̄ vob in primis qd̄ ꝛ accepi. qm̄ xps
mortuꝰ est ꝓ pctis nostris fm scripturas. ꝛ qz
sepultꝰ est ꝛ q̄ resurrexit tertia die fm scptu
ras. ꝛ qz visus est cephe ꝛ post vndecim. De
inde visus est plusq̄ qngentis fratribꝰ simꝰ
ex qb⁹ multi manēt vsq̄ adhuc. q̄dam aūt
dormierunt. Deinde visus est iacobo. deinō
aplis om̄ib⁹. Nouissime aūt oīm tanq̄ abor
tiuo visus ē ꝛ mihi. Ego em̄ sum mīꝰ aplorꝝ
q̄ non sum dignus vocari aplus. qm̄ psecutꝰ
sum ecclesiā dei. Gra aūt dei sum id qd̄ sum
ꝛ gratia eius in me vacua non fuit. ꝙ abun-
dantius illis om̄ibus laborauī: non ego aūt
sed gratia dei mecū. Siue em̄ ego siue illi: sic
ꝑdicauim⁹. ꝛ sic credidim⁹.

Postq̄ aplus instruxit corinthios de ipsis sacramētis et
de re contenta ꝛ significata in sacramentis scz de gratia ꝛ
eius effectibus: hic conseq̄nter instruit eos de re non con
tenta sed significata in sacramentis scz de gloria resurre-
ctionis que nō est contenta in sacramento: cum nō statim
habeat eam q̄ suscipit sacramenta sed significat gloria re-
surrectionis in ipsis inq̄tum conferē in eis gratia ꝑ quaz
ad beatitudinē ꝓuenit. Circa hoc aūt duo facit. Primo
ꝓmittit tractatū de resurrectione. Secōo ꝑ hoc ꝓbat resur
rectionem cōmunē omniū hoim ibi. Si aūt xps predicat
ꝛc. Circa pmū duo facit. Primo cōmendat euangelicā
doctrinā. Secūdo annūciat que oportet scire circa resurre
ctionē xpi ibi. Tradidi em̄ vobis ꝛc. Cōmēdat em̄ emi-
nentiam euangelice doctrine ꝙtum ad quattuor. Primo
ꝙtum ad predicantiū auctoritatē. qz ipsi apli. Et hoc ē q̄
dicit. O fratres cōtinuando se ad ꝓcedentia facio vobis
notum euangeliū qd̄ idē est qd̄ bona annūciatio q̄ incipit
a xpo. Unde quicq̄ ꝓinet ad xpm vel est de ipso xpo di-
citur euangeliū. Nō predico vobis q̄si dicat. Illud qd̄ ꝑ-
dicaui vobis de xpo notuz facio vobis. i. reduco vobis ad
memoriā. Nisi nō sint noua ea q̄ scribo ꝙbil. 3. Eadez scri
bere vobis ꝛc. Predicaui ego scz vobis ꝛ alij apli alijs.
Et in hoc appet auctoritas hui⁹ doctrine qz a xpo a pau-
lo ꝛ ab alijs aplis ꝙb. 2. Que cuz initiū accepisset enar
randi. Secūdo ꝙtum ad cōmunē fidem oīm populoꝝ. et
ideo dicit. Nō ꝛ accepistis om̄es. sz hoc aug. dicit ptine-
re ad eminentiā hui⁹ fidei faciēs tale argumentū. Ad cre
denda ea q̄ sunt fidei aut sunt miracula facta aut non. Si
sunt facta miracula habeo ꝓpositū q̄ dignissima ꝛ certiss
ma est. Si nō sunt facta hoc ēmaximū oīm miraculoꝝ q̄
p quosdaz paucos cōuersi sunt ad fidē infinita multitudo
hoim: p pauges ꝑdicantes pauptatē diuites. p ideotas p̄
dicantes ea q̄ rationē excedūt: cōuersi sunt sapientes ꝛ phi.
ps. In oēm terrā exiuit sonus eoꝝ ꝛc. Sed si obijciat̄ q̄
etiam lex machometi receptā est a multis. Dicendū est q̄
nō est simile: qz ille oppīmēdo ꝛ vi armoꝝ subiugauit eos
sz isti apli mouendo ipsi alios ad fidē duxerūt ꝛ faciendo si-
gna ꝛ ꝓdigia. Ille em̄ ꝓponebat q̄daz que ad delicias ꝛ
lasciuias ptinēt. sz xps ꝛ apli terrenoꝝ cōtemptū. 1. thes. 2
Cū accepistis a nobis verbū dei ꝛc. Tertio ꝙtum ad vir-
tutē qz cōfirmat ꝛ eleuat ad celestia. Jō dicit in quo statis
scz elevati ad celestia. Ille em̄ dicit stare q̄ rectus ē. ꝛ hoc
sola lex xpi facit. Ro. 5. Justificati ḡ ꝑ fidem ꝛc. Lex em̄
vetus nō faciebat stare: sed curuabat ad terrena. Deut. 33
Oculus Jacob in terra frumenti ꝛ vini. Quarto ꝙtum ad
vtilitatē: qz sola noua lex ꝓducit ad finē salutis. ver⁹ aūt
non. Jeb. 7. Meminē ad ꝑfectū adduxit lex. Et ideo di-
cit. ꝑ qd̄ ꝛ saluamini. Dicit iam ex certitudie spei ꝑ in-
choationē q̄ est ꝑ fidem saluami ꝛ in futuro in veritate rei
ꝛ spei. Jac. 1. In mansuetudine suscipite insitū verbū ꝛc.
Jo. 20. Hec aūt scꝑta sunt vt credatis ꝛ vt credentes ꝛc.
Et apponit hic duas conditiones. Prīa cū dicit si tenet̄
ꝛc. Glo. sic exponit: Si tenetis ꝙ rōne ꝑdicaui vobis illō
euāgeliū. i. resurrectionē mortuoꝝ ea rōne q̄ confirmaui vo
bis id ē ꝙ resurrectionē xpi. Vel aliter. Saluamini ita tñ
si tenetis. i. si seruatis ea rōne q̄ ꝑdicaui vobis euangeliū
xpi. Secūam cōditionē ponit cū dicit. Nisi frustra credidi
stis. Quasi dicat saluami ꝙ fidē si non frustra credidistis
id ē si fidei addunt̄ bona ōpa. qz fides sine opibus mortua
est. Jac. 2. Illud em̄ dicit esse frustra qō est ad. finē quem
nō cōseqūt. Finis aūt fidei est visio dei. Uñ si nō saluamini,
frustra credidistis nō simplr sz inq̄tū nō ꝙuenit ad finem.
Vel aliter. si tenet̄. q. d. teneat̄ nisi frustra ꝛc. ¶ Tradidi
em̄. Hic oñdit ꝓpositū ꝛc. circa hoc tria fac. Prio oñdit
originē doctrine ō resurrectiōe xpi. Secōo oñdit ea q̄ ꝑ do-
ctrina hmōi ꝓtinēt ibi. Uñ xps mortuꝰ? Tertio ꝑsonātia
seu ꝓuenientia ꝑdicantiū ibi. Siue em̄ ego ꝛc. Dicit ḡ ꝑ
Istud debetis tenere. i. i memoria hēre qō tradidi vobis
in pmis ꝛ adhuc trado. Et dicit i pmis. i. int̄ prīa creden-
da. Credēda em̄ vel ptinent ad trinitatē vel fidē incarnatiōis.
Et pri⁹ debz hō credere ea q̄ ad fidē incarnationis
ptinent: ꝛ postea q̄ ad trinitatē ptinēt. Uñ qō tradidi vo
bis in pmis scz de incarnatione ꝛ nō a me vel ex mea au-
ctoritate tradidi: sz qō accepi a xpo vel a spūssancto. Hal.
1. Paulus aplus ꝛc. s. 11. Ego accepi a dño ꝛc. Isa. 21.
Que audiui a dño exercituū ꝛc. Ea aūt q̄ accepit ꝛ tradi
dit sūt ꝙtuor scz mors. sepultura. resurrectio. appitio xpi.
Dicit ḡ pmo tradidi vobis primo mortē xpi. ꝛ ideo dicit.
Uñ xps mortuꝰ est. In quo remouet duplicē suspitionē
q̄ suboriri posset circa mortez xpi. Prima est q̄ mortuus

esset ꝓ peccatis suis actualibus vel originali. Et hoc excludit cū dicit. ꝓpter peccata nostra nō suis Esa. 53. ꝓpter scelus populi mei percussi eum. I. Ꝑe. 3. Christꝰ semel ꝓ peccatis nostris ⁊c. Alia suspicio est q̄ mors xp̄i esset casualis vel violentia iudeoꝝ. ⁊ hoc excludit cū dicit. fm scripturas sc̄z veteris ⁊ noui testamenti. Et ideo signanter specialiē dicit. Fm scripturas Esa. 53. Sicut ouis ad occisionem ductus ē. Iere. 11. Ego aūt sicut agnus mansuetus q̄ portat ad victimā ⁊c. Matth. 20. Ecce ascendimꝰ hierosolimā ⁊c. Tradidi enim vobis Scdo sepulturā xp̄i. et iō dic Et q̄ sepultus est. Sed nunquid sepultura est articulus fidei specialiter. q̄ facit hic mentionē spēaliter de ea? Dicendū q̄ fm illos q̄ numerant articulos fm credenda nō est specialis articulus fidei: sz includit cū articulo passionis ⁊ mortis xp̄i. Cuius ratio est: q̄ fides est eoꝝ q̄ sunt supra rationē. Unde ibi incipit articulus fidei vbi deficit ratio. Hoc aūt ꝑmū est q̄ vōs sit conceptus. et ideo cōcepcio est articulus fidei. Scdm q̄ deꝰ est natꝰ de virgine. et ideo hic est ali⁹. Tertiū q̄ impassibilis deꝰ patiat ⁊ moriatur ⁊ hic est alius. et cum hoc intelligit etiam de sepultura. Unde non est spēalis articulus. ¶ Facit aūt aplus hic mentionē de sepultura ꝓpter tria. ꝓmo vt ostēdat veritatem mortis xp̄i. Euidens em̄ mortis signuz alicuius ē q̄ sepeliat. Secūdo ad ostendēdū veritatē resurrectionis q̄: si nō fuisset sepultus: nec custodes fuissent iuxta sepulcrum illis diebꝰ possent dicere q̄ discipuli fuissent euz furati. Tertio q̄ aplus vult eos inducere ad fidē resurrecti onis. ⁊ hoc videt magis difficile q̄ sepultus resurgat. Et de hoc dicit Esa. 11. Et erit sepulcrū eius gloriosuz. Esa. 53. Dabit impios ⁊c. Tradidi etiā vobis resurrectiōz q̄ resurrexit tertia die. Q̄ see. 6. Viuificabit nos post ⁊c. Et etiaz dicit tertia die nō q̄ fuerint tres dies integri: sz due noctes ⁊ vna dies ꝑ synodochē. Et huiꝰ causa fuit sic dicit aug. q̄ deus ꝑ suum simplū id ē ꝑ malū pene qō significat ꝑ vnum diem destruxit nr̄m duplū id ē penā ⁊ culpā qō significat ꝑ duas noctes. Tradidi etiam vobis quarto christi apparitiones quia visus est cephe. Et ponit ꝓmo apparitiōes factas alijs. Scdo appitiones factas sibi soli ibi. Nouissime. Sciendū est aūt circa ꝑmū q̄ appitiones xp̄i nō sunt facte omiꝫ cōmuniter: sz aliquib⁹ spēalibus ꝓpōnis act. 10. Dedit eum manifestū fieri ⁊c. Et huiꝰ ratio fuit vt seruaret ordo in ecclesia vt ꝑ quosdam speciales fides resurrectionis deueniret ad alios. Notandū aūt q̄ apparitiōes xp̄i nō ponunt hic oēs nec ille q̄ facte sunt mulieribꝰ. Ponunt aūt hic q̄dā q̄ nō legunt in euangelijs. Et hoꝝ ratio fuit q̄ aplus vult ex rōne ꝓbare infideles. et iō noluit ponere testimonia nisi autentica. ⁊ iō tacuit appitiōes i mulieribꝰ factas: ⁊ posuit quasdā q̄ nō inueniūt vt ostendat q̄ etiā alijs pluribꝰ apparuit: sed facit mentionē specialē de petro ⁊ iacobo. q̄ erāt q̄si columne vt dicit Gal. 2. Dicit ꝑ tradidi vobis q̄ visus est cephe. i. petro Luc. vlti. Surrexit dominus vere ⁊c. Et credit q̄ inter viros primo apparuit petro quia erat in maxima tristicia. Unde ⁊ angelꝰ dixit Mar. vlti. Ite dicite discipulis eius et petro ⁊c. Postea id est in alia vice visus est. xi. aplis. Semel quidē visus est. x. tm̄ q̄n Thomas erat absens et post octo dies. xj. q̄n Thomas erat cū eis. Augu. dicit q̄ debet dicere. xij. sed cozruptū est vitio scdoꝝ et dicit q̄ non refert q̄ iudas iam obierat et Matthias nōdū erat electus: q̄ consuetū est q̄ q̄n maior ps collegii facit aliquid dicit q̄ totum collegium hoc facit. Unde q̄ dns elegerat. xij. ideo potest dici q̄ visus est. xij. id ē toti collegio aplorꝝ. sed non est vis siue dicat. xij. siue. xj. Deinde iterum visus ē plusq̄ q̄ng̃tis fratribꝰ: sz de hoc nihil legimus in sacra scptura nisi hoc q̄ hic dicit. Potest tm̄ dici q̄ hec appitio fuit de q̄ loquit̄ dionysius tertio de diuinis noibꝰ q̄n oēs discipuli cōuenerūt ad videndū corpus q̄ ferebat principē vite. Sed cōtra hoc videt esse q̄ hoc fuit ante ascensionē q̄n sc̄z xp̄s appuit iacobo. Sz cōgregatio discipulorꝝ ad videndū beatam virginez de q̄ videt loqui dyonisius fuit multū post. Et ideo melius videt dicendū q̄ appuit q̄ngentis fratribꝰ simul ante ascensionē: suaz et ⁊ non refert q̄ dicit discipuli erant centum viginti. q̄: licet illi q̄ erant in hierusalē essent centū viginti. tm̄ in galilea erant multi discipuli et forte oēs congregati sunt simul cuz apparuit. Et vt huius testimoniū sit magꝫ certū dicit q̄ ex eis adhuc multi manent id ē viuūt. quidā aūt ex eis dormierūt. i. mortui sunt in spe resurrectionis. Et vocat sanctoꝝ mortem dormitionē: q̄ mortuū carne cozruptibili vt resurgant incozruptibiles. Ro. 6. Xp̄s resurgens ⁊c. Deinde id ē post visus est iacobo sc̄z alphei. ⁊ ratio huius pōt assignari: q̄ vt legit̄ iacobꝰ vouit se non sumpturū cibum nisi ꝑus videret xp̄m: sed fm hoc nō seruauit ordo appitionis. q̄: si post oēs numeratas appitiones appuisset iacobo. nimis fuisset sine cibo. ⁊ hoc ē difficile. Et ideo dicendū est q̄ ideo singulariter xp̄s appuit iacobo q̄: specialem deuotionez iacobus ad xp̄m habuit. Et de ista etiam apparitione nihil habet in euāgelio. Deinde post hoc sc̄z visus est oībus aplis in ascensiōe vt legit̄ Matth. vltimo. et act. 1. ¶ Nouissime aūt om niū ⁊c. hic apostolus cōmemorat apparitionē factam sibi soli. Et circa hoc duo facit. ꝓmo ostendit ordinē apparitionis, Secundo rōem eius assignat ibi. Ego em̄ sum ⁊c. Dicit ergo ita. Dixi q̄ omnibꝰ manifestatus est christus nouissime id est vltimo. ⁊ post ascensionez visus est ⁊ mihi tanq̄ abortiuo et ideo nouissime. Dicit autē tanq̄ aborciuo ꝓpter tria. Aborciuꝰ dicitur aliquis fetus. Uel q̄ nascitur extra tempus debitū. Uel quia cum violentia educitur. Ul'q̄ non ꝑducit ad debitam quantitatē. ⁊ q̄ hec tria videbat in se aplus. Ideo dicit tanq̄ aborciuo. ꝓmo em̄ ipse extra tempus aliorꝝ apostolorꝝ renatus est xp̄o. Nam alij apostoli renati sunt christo ante aduētū sp̄iritus sancti paulus vero post. Scdo q̄ alij apostoli spontanee cōuenerūt ad christum: sed paulus coactus. act. 9. ꝓstrauit eum ad terram ⁊c. Et hoc multū valet contra hereticos qui dicunt q̄ nullus debet cogi ad fidem. q̄: paulus coactus fuit. Et sicut dicit augustinꝰ plus ꝓfecit in fide paulus cū coacte cōuersus est q̄ multi q̄ spontanee venerūt. Tertio q̄: reputat se alijs minorē ⁊ non puenisse ad virtutem aliorum apostolorꝝ. Et ideo q̄si rationē assignans dicit. ego em̄ sum minimꝰ ⁊c. Circa hoc duo facit. ꝓmo ondit suam quitatē. Secūdo rōem huius exponit ibi Quoniā ꝑsecutus sum ⁊c. ꝓparitatē aūt suā manifestat primo in cōparatione ad aplos cū dicit: Ego em̄ sum minimꝰ Esa. 60. Minimꝰ erit in mille ⁊ puulꝰ in gentē fortissimā Ecc. 3. Quāto maior es ⁊c. Et licet sit mīmꝰ in cōpatione ad aplos posset tm̄ dici q̄ est magnꝰ in cōpatione ad alios q̄: est aplus. ⁊ ideo scdo ostēdit suā quitatē in cōparatione ad alios cū dicit. Qui non sum dignꝰ nō solum esse sed vocari aplus licet vocer. 1. cozin. 3. Nō q̄ sufficites ⁊c. Sz posses dicere. O aple ꝓpter humilitatē nullꝰ debet dicere falsum. cum ergo tu sis magnꝰ ꝓ̄re vocas te minimū? ⁊ ideo cum dicit quoniā ꝑsecutus ⁊c. ostendit quō sit minimꝰ ⁊ quō non minimꝰ. minimū aūt dicit se cōsiderando ꝓterita facta sua et dicit. Non sum dignꝰ ⁊c. Quare? Quia ꝑsecutus sum ecclesiā dei qō alij apli non fecerunt. Gal. 1. Supra modum ꝑsequebar ⁊c. 1. Ti. 1. Qui fui blasphemꝰ ⁊ persecutor ⁊c. Et licet ex me sim minimus: tamen ex deo non sum minimꝰ. et ideo dicit. Gracia dei sum id quod sum. Et circa hoc duo facit. ꝓmo cōmendat conditionē suam q̄tum ad statum. Secūdo q̄tuz ad executionē statꝰ ibi. Et gra eius ⁊c. Dicit ꝑ primo. ex

me nihil sum: sz id qō sum gra dei sum. i. ex deo nō ex me Ephe. 3. Cuius factus suz minister ⁊c. Et dicit id qō suz q̄: hō sine gra nihil ē. 8. 13. Si habuero oēm ꝓphiam ⁊c. Sed qualiter vsus sit ⁊ executus statū suū ostendit dicēs Et gratia eius ⁊c. Ubi primo ostendit qūo visus sit gratia ista quia ad bonū. ⁊ ideo dicit. In me vacua nō fuit id est otiosa q̄: ea vsus est ad id ad qō data est sibi. Gal. 2°. Nō inuacuū cucurri ⁊c. Scdo manifestat qūo alios excessit. ⁊ ideo subdit. Sed habundātius illis oībus id est aplis singillatim: Laboraui. predicādo q̄: nullus per tot loca predicauit ⁊ annūciauit xp̄m. Unde dicit. Ro. 15. Ita q̄ a ierusalē vsq̄ ad yllyricū ⁊c. ⁊ etiā vsq̄ ad hyspaniā operās do q̄: licet ipe sicut alij apostoli posset exigere sumptus sibi necessarios tamē spēaliter voluit de labore manuū que rere sumptꝰ suos vt ipe dicit 2ᶜ. thes. 3°. Nocte ⁊ die manibus nostris ⁊c. tribulatiōes sustinēdo. Nullus em̄ apostolorꝝ tot persecutiones ⁊ tribulatiōes sustinuit vt ipe enumerat. 2ᶜ. cozinth. 11. In laboribus plurimis ⁊ carceribꝰ ⁊c. Tercio ostēdit vsus efficaciā q̄: hoc nō a se solo sed ex instinctu ⁊ adiutorio spūssancti. ⁊ ideo dicit. Non aūt ego solus operoꝝ sed gratia dei mecū que mouet voluntatē ad hoc. Esa. 26. Dia opera nostra ⁊c. Phil. 2. Qui operat in nobis velle ⁊c. Deus em̄ non solū infundit gratiā qua nostra opa grata fiunt ⁊ meritoria sed etiā monet ad bene vtendū gratia infusa ⁊ hec vocat gratia cooperās. ¶ Siue ego em̄ ⁊c. hic ostendit cōcordiam predicantiū. et hoc potest dupliciter legi. ꝓmo vt sit cōfirmatio dictoruz. Quasi dicat aliōs. Tu ita predicas sed tū non credimus tibi soli q̄: tu minimꝰ es ēter aplos. Ideo respōdens aplis ait. Immo debetis mihi credere q̄: ego nō predico alia siue ego siue alij apli sic ꝑdicamus sc̄z xp̄m resurrexisse ⁊ vi sum fuisse ⁊c. Et vos etiā credidistis sicut ego ⁊ illi predicauerūt. sc̄z q̄ xp̄s resurrexit ⁊ visus est ⁊c. 2ᶜ. cozinth. 2° Habētes cundē spiritū ⁊c. Scdo potest legi vt efficatia p̄dicatiōis sit oībus aplis ex vno id est a gratia dei. Quasi dicat. Siue ego predicē siue illi. i. apostoli sicut predicamus hoc fecimꝰ adiuti ⁊ firmati per gratiā dei ⁊ etiā vos ipi credidistis. sc̄z ispirati spū scto ⁊ gratia dei sine qua nihil facere possumꝰ. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere.

Lectio secunda.

Jam autē xp̄us predicat q̄ resurrexit a mortuis: quomō quidā dicunt in vobis: quoniā resurrectio mortuoꝝ nō est: Si aūt resurrectio mortuoꝝ nō est. neq̄ xp̄s resurrexit. Si autē xp̄us nō resurrexit: inanis est predicatio nostra: inanis est ⁊ fides vestra. Inuenimur aūt ⁊ falsi testes dei: quoniā testimoniū dixim̄us aduersus deū: q̄ suscitauerūt xp̄m quē non suscitauit: si mortui nō resurgūt. Nā si mortui nō resurgūt: neq̄ xp̄s resurrexit. Q̄: si xp̄s nō resurrexit: vana est fides vestra. Adhuc eniz estis in peccatis vestris. Ergo ⁊ qui dormierūt in xp̄o: perierūt. Si in hac vita tantum in xp̄o sperantes sum⁹: miserabiliores sumus oībus hoibus.

Supra aplus assruxit fidem per resurrectionē xp̄i: hic vero probat per resurrectionē xp̄i resurrectionē mortuoꝝ futurā. Et primo ꝓbat futurā resurrectionē. Scdo ostendit qualitatē resurgentiū ibi. Sed dicet aliquis ⁊c. Tercio vero describit ordinē resurrectiōis ibi. Ecce mysteriū vobis dico ⁊c. Circa primū duo facit. ꝓmo ꝓbat resurrectionē mortuoꝝ futurā ratiōe sumpta ex resurrectiōe xp̄i. Scdo ratiōe sumpta ex vita sanctoꝝ ibi. Alioquī quid facient ⁊c. ꝓbat autē mortuoꝝ resurrectionē ex resurrectiōe xp̄i tali ratiōe. Si xp̄s resurrexit ergo ⁊ mortui resurgent Circa ergo hāc rationē tria facit. ꝓmo ponit conditionalē sc̄z xp̄s resurrexit ⁊ mortui resurgēt. Scdo vero ꝓbat ancedens ipius cōditionalis ibi. Si autē resurrectio mortuoꝝ ⁊c. Tercio ꝓbat ꝓditionalē esse verā ibi. Nunc aūt xp̄us resurrexit ⁊c. Dicit ergo primo. Dixi q̄ si ego p̄dicaueri siue illi sc̄z alij apostoli sic credidistis. sed si ꝑdicaꝝ a nobis q̄ xp̄us resurrexit a mortuis quō quidā in vobis id est inter vos dicūt ⁊c. Quasi dicat. Si xp̄s resurrexit a mortuis fm q̄ nos p̄dicamus. 1ᶜ. thes. 4. Si credimus q̄ xp̄s ⁊c. nullus debet dubitare resurrectionē mortuoꝝ futurā. Unde Ro. 8. Qui suscitauit iesum ⁊c. Sed videt q̄ hec argumētatio non valeat cū sit locus a maiori affirmādo. q̄: licet xp̄s resurrexit specialiter ex virtute diuinitatis sue nō sequit q̄ alij hoies resurgāt. Sed ad hoc dicūt aliqui q̄ nō est locus a maiori sed a simili. Mori em̄ ⁊ resurgere cōpetit xp̄o fm humanā naturā. ⁊ dicūt q̄ est simile argumentū sicut si dicerē. Anīa sortis est imortalis ergo oēs sc̄z aīe hoim sunt imortales. Videt aūt q̄ sit melius dicendū q̄ hit locus a causa q̄: resurrectio xp̄i est causa resurrectiōis nostre. Et ideo fm glo. dicendū est si xp̄s qui est causa efficiēs nostre resurrectiōis resurrexit: qūo dicit ⁊c. sed tm̄ nō est dicendū q̄ sit causa efficiēs tantū per modū meriti q̄: resurgēdo nō meruit eā cum iā esset cōprehensor ⁊ viueret vita gloriosa nisi forte meritū resurrectionis mortuoꝝ referat ad passionē xp̄i. Nec est causa exemplaris tantū vt quidā dicūt. sed est causa efficiēs ⁊ exēplaris. Unde Aug⁹. dicit sup Joh. q̄ verbū caro factū viuificat aīas ⁊ resuscitat mortuos. Sic ergo patet q̄ si xp̄s resurrexit ⁊ mortui resurgēt. Sed obra. Resurgere a mortuis est supra naturā. hoc autē nō est nisi virtutis infinite que deus est: nō ergo resurrectio corpis xp̄i est causa efficiens resurrectiōis mortuoꝝ. cum humanitas xp̄i seu corpus sit creatura. licet de xp̄o vel de hoie nō posset dici q̄ est creatura. Reº. dicendū q̄ inquantū deus siue inꝫtuz diuitas est in xp̄o: xp̄us est ⁊ exēplar ⁊ causa efficiēs resurrectiōis mortuoꝝ per humanitatē suā sicut per instrm̄ diuinitatis sue. Ad illud qō objcit dicendū q̄ caro xp̄i seu hūanitas nō dicit facere effectū virtutis infinite inꝫtū caro vel hūanitas xp̄i. Sed queritē adhuc. Ratio posita causa sufficieēti stati ponit effectus. si ergo resurrectio xp̄i est sufficiēs causa resurrectiōis mortuoꝝ statī deberēt mortui resurgere ⁊ nō tm̄ differre. Reº dicendū q̄ effectus sequit ex causis instrm̄alibus fm cōditionē cause principalis. Et ideo cum deus sit principalis causa nostre resurrectionis. resurrectio vero xp̄i sit instrumentalis: resurrectio nostra sequit resurrectionez xp̄i fm dispositionē diuinā que ordinauit vt tali tempore fieret. Sed nūquid si deus nō fuisset incarnatus homines resurrexissent? Dicendū videt q̄ non: quia xp̄us nō fuisset passus nec resurrexisset. Dicendū est aūt ad hoc q̄ hec obiectio nulla est. quia quādo aliquid ordinat ab aliqua causa debet argumētari ad illud seruato ordine illius causē. Et ideo dicendū est q̄ deus ordinauit resurrectionē mortuoꝝ fore per istum modū. potuisset tamē ⁊ alius modus adhuc inueniri a deo si voluisset. ¶ Deinde cū dicit. Si autem resurrectio mortuoꝝ nō est ⁊c. ꝓbat antecedēs sc̄z q̄ xp̄us resurrexit ⁊ hoc ducēdo ad incōuenientia. Et circa hoc duo facit. ꝓmo ducit ad incōuenientia. Secundo ostendit illa esse incōuenientia ibi. Inuenimur aūt ⁊ falsi testes ⁊c. Circa ꝑmū facit deductionē suā supponēdo q̄ si xp̄s nō resurrexit neq̄ mortui resurgēt. qō si ita est sequit̄ur duo incōueniētia. Unuz est q̄ inanis est p̄dicatio apli

Expositio

et inutilis. Aliud est q̄ inanis est fides corinthioꝝ. Ūñ dicit. Si autē xp̄us nō resurrexit inanis est ꝛc. Et hoc est q̄ dicit. Ex hoc q̄ siue ego siue illi sic predicant ꝛc. Dicit ergo. si aūt xp̄s nō resurrexit inanis est. i. falsa predicatio nostra q̄ sic credidistis. ꝛ hoc magnuz est inconueniēs q̄ p̄dicationē eoꝝ nō suffulserit veritas cū apl̄s dicat ℣phil'. 2. Non inuacuū cucurri neq̄ labozaui. ¶ Inuenimur aūt ꝛc. Hic ostendit illa duo esse inconueniētia. Et primo ostēdit q̄ sit inconueniens si p̄dicatio apl̄oꝝ essꝫ inanis seu falsa. Secō ostendit q̄ sit inconueniens si fides illoꝝ esset in anis ibi. Q̄ si xp̄s nō resurrexit ꝛc. Ostendit aūt primū essе inconueniens q̄ essent falsi testes nō solū dicēdo aliquа vana vel aliqua contra aliquē hoīem falsē q̄d est mortale peccatū: sed falsi testes aduersus deū quod est sacrilegiū. Quia si deus nō suscitauit xp̄m a mortuis ꝑm q̄ nos predicamus inuenimur falsi testes. ꝛ si mortui nō resurgūt deus nō resuscitauit xp̄m a mortuis. Job. 13. Nūquid deus indiget vestro mēdatio ꝛ c. ꝛ hoc est pessimū sez q̄ aliquid attribuat deo q̄d nō facit. ꝛ laudare in eo q̄d nō est Ūñ dicit Augꝰ. nō minozi sed maiozi fortasse scelere in deo laudat falsitas q̄ vituperet veritas. Cuiꝰ ratio est. q̄ intellectus noster nun q̄ potest tantū laudare deū qui deficiat a perfectiōe eius. ꝛ ideo si nō totaliter intellectus oēm veritatē possit de deo intelligere hoc est ad excellentiā dei. Sz si attribuit aliquid deo q̄d nō habet vel nō facit: videt q̄ intellectꝰ noster est maioz deo ꝛ itelligat aliq̄d maius eo q̄d sibi falsē attribuit. Et hoc cōtra illud. 1ᵉ. Jᵉ. 3. Deus maioz est corde nr̄o. ¶ Q̄ si xp̄s. hic ostendit q̄ inconueniens sit si fides illoꝝ esset inanis. Et hoc ostendit per tria inconuenientia que sequūtur inde. ℣primū est q̄ cōstat q̄ falsitas nō habet virtutē purgādi sed cōstat q̄ fides purgat peccata. Act. 15ᵒ. Fide purificans ꝛc. Si ergo fides nostra sit inanis q̄d esset si xp̄s nō resurrexit q̄ sic credidistis sez q̄ resurrexit peccata vestra nō sunt vobis dimissa. Et hoc est q̄ dicit. Adhuc estis in peccatis vr̄is. Sed q̄ posset aliꝗs dicere licet fides nō purget peccata possuz tñ purgari ab eis per bona opa. ideo addit sēm inconueniēs sez q̄ mortui qui nō possunt purgari in alia vita perierūt absq̄ spe salutis. ꝛ ideo quasi cōcludens dicit. Ergo q̄ in xp̄o id est in fide xp̄i dozmierūt id est mortui sunt in spe salutis perierūt: q̄ in alia vita nulla sūt opa meritozia. Sz q̄ posset adhuc dicere nō curo de peccat: nō curo de mortuis dūmodo habeā in vita ista quietem ꝛ tranquillitatē. ideo addit tertiū inconueniens cū dicit. Si in hac tantū vita ꝛc. Et innitit tali argumēto. Si resurrectio mortuoꝝ non est: sequit̄ q̄ nihil boni habeat ab hoībus nisi solū in vita ista. ꝛ si hoc est tūc illi sunt miserabiliozes qui in vita ista multa mala ꝛ tribulatiōes patiunt̄. Cuz ergo plures tribulatiōes apl̄i ꝛ xp̄iani patiant̄ sequit̄ q̄ sint miserabiliozes ceteris hoībus qui a diuinis adminus perfruūt huius mūdi bonis. Sed circa hāc rationē videnē duo dubitanda. Ūnū q̄ nō videt q̄ sit verū vniuersaliꝫ q̄d apl̄s dicit sez q̄ xp̄iani sunt cōfidētes in hac vita tantū q̄ possent dicere illi q̄ licet corpa nō habeāt bona nisi in vita ista q̄ est mortalis: tñ ꝑm animā habēt multa bona in alia vita. Ad hoc obuiat̄ dupliciť. Uno mō q̄ si negēť resurrectio corpis nō defacili imo difficile est sustinere imortalitatez aīe. Constat eñ q̄ aīa naturaliꝫ vnīť corpi: separat aūt ab eo cōtra suam naturā ꝛ per accidēs. Unde aīa exuta a corpore q̄diu est sine corpe est impfecta. Impossibile aūt est q̄ illud q̄d est naturale ꝛ per se sit finitū ꝛ quasi nihil et illud q̄d est cōtra naturā ꝛ per accidēs sit infinitū si aīa sp duret sine corpe Et ideo platonici ponentes imortalitatē posuerūt reīcorpationē Iz hoc sit hereticū. ꝛ ideo si mortui nō resurgūt solū in hac vita cōfidentes erimus. Alio mō: q̄ constat q̄ homo naturaliter desiderat salutē suiꝑius. aīa autē cū sit pars corpis hoīs nō est totus homo. et ideo mea nō est ego. vnde licet aīa cōsequat̄ salutē in alia vita non tamē ego vel quilibet homo. Et ꝓterea cū homo naturaliter desideret salutē etiam corpis frustrareť naturale desideriū. ¶ Secundū dubiū est q̄ videť q̄ vana q̄ corpa nō resurgāt nō essemus nos xp̄iani miserabiliozes ceteris hoībus q̄ illi qui sunt in peccatis sustinēt maximos labores. Jere. 9. Ut inique agerēt laborauerūt. Et sap̄. 5. Di cūt impij. Ambulauimus vias difficiles. Ut vero de bonis ꝛ iustis dicit Saꝰ. 5. Fructus aūt spūs est caritas gaudiū pax ꝛc. Ad hoc dicendū q̄ mala que sunt in hoc mundo nō sunt ꝑm se appetenda sed ꝑm q̄ ordinant̄ ad aliq̄d bonū. Apl̄i autē ꝛ xp̄iani multa mala passi sunt in hoc mūdo. Misi ergo ordiārenē ad aliq̄d bonū essent miserabiliores ceteris hoībus. Aut ergo ordinant̄ ad bonū futurum aut ad bonū p̄sens. sed ad bonū futuꝝ nō ordinant̄ si nō est resurrectio mortuoꝝ. Si aūt ordinant̄ ad bonū p̄sens. hoc vel est bonū intellectꝰ sicut philosophi naturales pauca ꝛ alia multa mala passi sunt vt peruenirēt ad veram veritatē. Sed ad hoc nō possunt ordinari si nō est resurrectio mortuoꝝ q̄ sic fides eoꝝ esset falsa q̄ ipi predicauerūt resurrectionē futuram. falsitas aūt nō est bonū intellectus. Uel est bonuz moꝛis sicut mozales philosophi multa mala passi sunt vt peruenirēt ad virtutes ꝛ famaz. Sed nec ad hoc ordinari possunt q̄ si resurrectio mortuoꝝ nō sit nō reputāt virtus ꝛ gloria velle oīa delectabilia dimittere ꝛ sustinere penas moꝛtis ꝛ cōtemptus sed potius reputāt stultitia. Et sic patet q̄ miserabiliores essent ceteris hominibus.

Lectio tercia.

Unc autē xp̄s resurrexit a mortuis primitie dozmientiū: quoniā quidez per hoīem moꝛs: ꝛ per hoīem resurrectio mortuoꝝ. Et sicut in adā oēs moriuntur: ita ꝛ in xp̄o oēs viuificabunť. Unusq̄sq̄ autē in suo ordine primitie xp̄us. Deinde hi qui sunt xp̄i in aduētu eius crediderūt. Deinde finis cū tradiderit regnū deo ꝛ patri. cū euacuauerit omnē p̄incipatū ꝛ potestatē et virtutē. Oportet aūt illū regnare donec ponat oēs inimicos sub pedibus eius. Nouissime aūt inimica destrueť moꝛs. Oia eñ subiecit sub pedibus eius. Cū aūt dicat oia subiecta sunt ei: sine dubio ꝓeter eū qui subiecit ei oia. Cū aūt subiecta fuerint illi oia: tūc ꝛ ipse filius subiectus erit illi qui subiecit sibi oia: vt sit deus oia in oibus.

Hic ꝓbat posita superius cōditionalē esse veraz sez si xp̄s resurrexit moꝛtui resurgūt. Et circa hoc tria facit. ℣primo ostēdit quō se habeat resurrectio xp̄i ad resurrectionē aliorū. Secō ostendit ordinē resurrectiōis ibi. Unusq̄sq̄ aūt in suo ordine ꝛc. Tercio ostendit finem resurrectiōis ibi. Deinde finis ꝛc. Circa primū duo facit. ℣primo ostendit habitudinē resurrectiōis xp̄i ad resurrectionē aliorꝫ: p cōditionalē ꝓdictā ꝓbans hoc. Secō ꝓbat ipam habitudinē ibi. Quoniā quidē ꝛc. Dicit ergo Rūc id est exquo dicta inconuenientia sequūtur si xp̄us non resurrexit. ideo ad ipa vitanda dicamus q̄ xp̄s resurrexit. Hoc autē verū est ꝑm q̄ Mat. vltimo dicit ꝛ alijs locis euāgelioꝝ. Sz resurrectōis xp̄i habitudo ita se hz ad resurrectionē aliorꝫ sicut primitie fructuū ad sequētes fructus q̄ excedūt alios fructus tempe ꝛ melioritate seu dignitate. et ideo dicit q̄ resurrexit nō sicut alij sed primitie id est ꝑmo tempe ꝛ dignitate. Apoc. 1. ℣primogenitꝰ moꝛtuoꝝ. ℣primitie dico dozmientiū. i. moꝛtuoꝝ qui in spe resurrectiōs quieūt. Ex hoc potest inferri cōditionalis posita q̄: sicut dicimus ꝛ verū est si xp̄us qui est primitie dozmientiū resurrexit ergo ꝛ alij dozmiēres. Sed cōtrariū videť sez q̄ xp̄s non resurrexit primitie dozmientiuz q̄ lazarus fuit resuscitatꝰ a xp̄o nondū passo ꝛ alij prophete suscitauerūt alios a mortuis vt habeť in veteri testamēto. Adhoc dicendū q̄ duplex est resurrectio. Una est ad vitā moꝛtalē. ꝛ ad istā lazarus ꝛ alij q̄ suscitati fuerūt resurrexerūt ante xp̄m. Alia ad vitam imoꝛtalē ꝛ de hac loquiť hic apl̄us. Sed cōtra. Mat. 27. Dicit q̄ multa corpa sanctoꝝ surrexerūt. Cuz ergo hoc legat̄ ante xp̄i resurrectionē ꝛ cōstet q̄ nō surrexūt ad vitā moꝛtalē. videť q̄ adhuc resteť questio ꝓmota. Reº. dicendū q̄ hoc q̄d ma. dicit de resurrectiōe illoꝝ dicit per anticipationē q̄ licet dicať in tractatu de passione nō tūc resurrexerūt sed postq̄ xp̄s resurrexit. ¶ Quoniā quidē ꝛc. Hic ꝓbat habitudinē positā sez q̄ xp̄s sit ꝓmitie dozmientiū. Et primo ꝓbat in generali. Secō in ꝑticuli ibi. Et sicut in adā ꝛc. ℣probat in generali tali rōne. deus voluit reintegrare humanā naturā. sed humana natura corrupta est per hoīem q̄ moꝛs intrauit ꝑ hoīem. ℣pertinebat ergo ad dignitatē diuine nature vt reintegrareť ꝑ hoīem. hoc autē est vt reducať ad vitā. Cōueniens ergo fuit sicut moꝛs intrauit per hoīem sez per adā ita resurrectio mortuoꝝ fieret per hoīem sez per xp̄m. Ro. 5. Si eñ vnꝰ delicto ꝛc. ¶ Et sicut i adā ℣hic ꝓbat idē in ꝑticulari. Sciens: q̄ sicut in adā oēs moꝛimur moꝛte corꝑali ita ꝛ oēs viuificamur in xp̄o. Ro. 5. ℣per vnuꝫ hoīem ꝛc. Et nō dicit per euā. q̄d videť cōtra illud Eccl. 25. ℣per illam oēs moꝛimur. Dicendū q̄ hoc est per illā euā sez suggerentē sed per adā sicut causantē. Uā si solū eua peccasset peccatū originale nō fuisset traductū in posteros. Uiuificabunť in q̄ in xp̄o oēs sez boni ꝛ mali vita nature sed vita gratie nō nisi boni. sed tamē apl̄us loquiť hic de resurrectōe ad vitā nature ad quā oēs viuificabunť. Jo. 5º. Sicut pater hz vitā in semetipo ita ꝛ filio dedit vitā hre. i. viuificādi virtutē. Jo. 5. Oēs qui in monumētis sunt ꝛc. ¶ Unusq̄sq̄ aūt in suo ordine ꝛc. hic ostendit ordinē resurrectōis Et primo insinuat ipm ordinē. Secō manifestat id q̄d dixerat ibi. ℣primitie xp̄us ꝛc. Dicit ergo q̄ verū est q̄ oēs in xp̄o viuificabunť sed tamē differūt. q̄ differētia erit inter caput ꝛ mēbza. ꝛ differētia erit ꝗtū ad bonos ꝛ malos Et ideo dicit q̄ vnusq̄sq̄ resurget in suo ordine sez digni gratis. Ro. 13. Que a deo sunt ordinata sunt. Sed hūc ordinē ꝓsequēter manifestat q̄ primitie xp̄s qz ipe est prior tempe ꝛ dignitate q̄ plus de gloria. Jo. 1. Uidimus eum quasi vnigenitū ꝛc. Deinde resurgēt oēs qui sūt xp̄i postriozes tempe ꝛ dignitate. Et isti sunt qui carnē suā crucifixerūt cum vitijs ꝛc. Saꝰ. 4. At vbi venit plenitudo. 1ᵉ. thi. 6. Serues mandatū sine macula irreꝓhensibile vsq̄ in aduentū dñi nostri. ¶ Qui autē sint xp̄i exponit dicēs. Qui crediderūt per fidez ꝑ dilectionē operantē. Heb. 11. Accedentē ad deū oportet credere ꝛc. In aduētu eius ꝑimo ꝛ secūdo. Sed sciēdū q̄ inter alios sanctos nō erit ordo tempis q̄ oēs resurgēt in ictu oculi sed bene ꝑm dignitates q̄ martir resurget vt martir: apl̄us vt apl̄s ꝛ sic de alijs. ¶ Deinde finis. Hic ostendit finē resurrectiōis ꝛ hūc duplicē. Ūnū ꝗtuz ad adeptionē boni. Aliū ꝗtum ad remotionē mali ibi. Oportet autē illū regnare ꝛc. Circa ꝑimū duo facit. ℣primo ostendit q̄ adeptio ipius boni cōsistit in inheretia ad deū. Secō ostēdit q̄ in imediata inherentia ibi. Cū euacuauerit ꝛc. Dicit ergo q̄ deinde id est post hoc erit finis resurrectiōis. ꝛ finis huiusmōi non erit vt viuāt vita corpoꝛis ꝛ voluptatibꝰ vt iudei ꝛ saraceni fingūt sed q̄ inhereāt deo per immediatā visionez ꝛ beatā fruitionē. ꝛ hoc est tradere regnū deo ꝛ patri. Et ideo dicit. Cū tradiderit id est perduxerit regnū id est fideles suos quos ꝓprio sanguine acq̄siuit. Apo. 5. Redemisti nos in sanguie deo tuo. Deo ꝛ patri id est ante ꝑspectū dei. i. creatoris sui inquantū est homo ꝛ patris inq̄tuz est deus. Et hoc est q̄d petebat philippus. Jo. 14. Ūñe ostē de nobis patrē ꝛc. Sed sic tradet vt sibi nō adimat immo ipe vnus deus cū patre ꝛ sancto spū regnabit. Uel cū tradiderit regnū deo ꝛ patri. i. cū ostender deū patrē regnare In scriptura eñ tunc dicunt̄ aliqua fieri quādo ꝑimo innotescūt. ꝛ hmōi innotescentia fit per xp̄m. Math. 11. Remo nouit patrē nisi filius ꝛ cui ꝛc. ¶ Cū euacuauerit. Hic ostendit imediationē dicte inherentie. Sicut eñ dicitur Saꝰ. 4. Quāto tempe heres paruulus est: est sub tutoribus ꝛc. Sed q̄n tam est magnus ꝛ perfectꝰ tunc imediate absq̄ pedagogo ꝛ tutoꝛe sub patre est in domo. Statꝰ autem huius vite ꝓnis assimilat̄ pueritie ꝛ ideo in vita ista sumus sub angelis sicut sub tutoribus in ꝗtum ꝓsūt nobis ꝛ virgūt nos. sed q̄n tradet regnū deo ꝛ patri tūc immediate erimus sub deo ꝛ cessabūt oīa alia dñia. ꝛ hoc est q̄ dicit. Et cū euacuauerit omnē principatū ꝛ potestatē ꝛ virtutē. i. cū cessauerit omne dñiuz tam humanū q̄ angelicū tunc imediate erimus sub deo. Esa. 2. Exaltabiť dñs solꝰ in die illa. Jere. 31. Nō docebit vltra vir ꝓximū suū ꝛc. Sed nūquid nō remanebūt ordines angeloꝝ distincti Dicendū q̄ sic ꝗtum ad eminentiā glorie: qua vnꝰ alteri ꝓeminet. sed nō ꝗtum ad efficatiā executiōis ad nos. et ideo illos dicit euacuari quoꝝ nōa pertinēt ad executionē sez principatꝰ potestates ꝛ virtutes. Illos aūt qui sūt de superiori ierarchia nō noīat q̄ non sunt exequētes nec angelos q̄ est nomen cōmune. Dñationes autem nō dicit euacuari q̄: licet sint de exequētibus nō tamē ipsi exequūtur sed dirigunt ꝛ imperāt. Dñoꝝ eñ est dirigere ꝛ imperare nō exequi. Archāgeli vero intelligunt̄ cū principatibus. archos eñ idez est q̄d princeps. Hi tres ordines ꝑmi Hierego. leguntˢ descēdendo q̄ ꝑm ipm principatus sūt super potestates. ꝛ potestates sup virtutes. sed sēm Dyo. ascendēdo q̄ vult q̄ virtutes sint sup potestates. ꝛ potestates sup principatꝰ. Uel aliter cū euacuauerit ꝛc. id est tūc erit notū q̄ principatꝰ ꝛ potestates ꝛ dñationes nihil potestatis habuerūt ex seipis sed a deo ex quo sunt oīa. ¶ Deinde cū dicit. Oportet autē illū ꝛc. ostendit apl̄us finē resurrectiōis quo ad remotionē mali. Q̄d quidē ostendit per destructionē oīm inimicoꝝ ad xp̄m. Et primo ponit ipsoꝝ destructionē. Secō subiectiōis perfectionē ibi. Nouissime aūt ꝛc. Tercio subiectiōis finē ibi. Cū autem subiecta fuerint ꝛc. Dicit ergo primo. dixi q̄ finis erit cū tradiderit regnū deo ꝛ patri. Sed nunq̄d xp̄us hz regnū ita q̄ oportet illū regnare. sic eñ dicit Mat. vlt. Data est mihi ꝛc. Luc. 1. Et regnabit in domo Iacob Oportz in q̄ donec ponat inimicos suos sub pedib⁹ eius. Et nunquid modo nō sunt inimici eius sub pedibꝰ. i. sub potestate xp̄i Dicendū q̄ modo inimici xp̄i sunt sub ꝓtate eius: sed dupliciter. Uel inquantū per ipm conuertunt̄ sicut ℣paulus quē ꝓstrauit Act. 9. Uel inquantū xp̄us facit voluntatez suā: etiā de his qui faciunt hic contra voluntatē xp̄i. Sic ponit inimicos suos sub pedibus suis puniēdo eos sed in futuro ponet sub pedibus id est sub humanitate xp̄i. Sicut eñ per caput deitas xp̄i intelligiť quia caput xp̄i deº. 1ᵉ. cozinth. 11. Jta per pedē humanitas. ꝑs. Adorabimus in loco vbi steterūt pedes eiꝰ ꝛc. Sic ergo inimici erūt nō solū sub deitate sz etiā sub hūanitate xp̄i. ꝓbū. 2. In nos

lesu omne genu ꝛc. Sed q̃d est q̃ dicit. Donec ponat ꝛc. Rūq̃d non regnabit p̃xiusq̃ posuerit inimicos sub pedi bus? Dicendū q̃ hoc potest intelligi dupliciter. nā ly do nec. qñq̃ determinat tẽpus ꝛ ponit p finito. sicut si dicerẽ nō videbo deū donec moriar qz vsq̃ tūc nō videbo sed postea videbo. Qñq̃ ponit p infinito sicut cuz dicit. Nō cognouit eā donec peperit filiū suum. Non q̃ velit dicere q̃ nō cognouit eā soluz vsq̃ ad partū filij sed nec etiā post eāq̃ cognouit sicut dicit Hero. Iste modus seruat q̃n aliqui intẽdunt excludere illa solū de quib⁹ est dubiū Unde euangeliū exclusit illud solū qđ videt esse dubiū scz q̃ ioseph cognouisset beatā virginē ante partuz. Hoc vero q̃ post partū nō cognouit eā nulli est dubiū cuz tot mysteria pueri viderit ꝛ totiēs ab angelis monit⁹ sit ꝛ adorat⁹ etiā a magis ielus fuisset. vnde poterat eā iā dei matrē cognoscere. ꝛ ideo nō curauit hoc excludere. sic etiaz loquit hic apls. q̃ eñ aliqs regnet adhuc inimicis nō subiugatis vt dicē esse dubiū sed q̃ regnet post q̃ inimici subiugati sunt nulli est dubiū. ꝛ id eo illud excludit principal⁹ dicens donec ponat ꝛc. Quasi dicat vez est q̃ xp̃s habet regnū ꝛ iz sint aliq̃ inimici duz nō faciūt voluntatē suā tñ regnat donec ponat ꝛc. Pōt etiā alio mō intelligi donec ponat ꝛc. vt ly donec determinet tp̃us ꝛ ponat p futuro vt dicatur sic. Spoterz illū regnare. Sz qñ? donec ponat ꝛc. quasi dicat: vsq̃ tūc regnabit quousq̃ ponat inimicos sub pedib⁹ postea vero nō regnabit. Sed hm hāc expositionē regnare nō importat regnū hr̃e sed in regnādo ꝓficere ꝛ regnū augeri. ꝛ hoc q̃tuz ad manifestationē perfectā regni xp̃i. quasi dicat: Regnū xp̃i paulatī ꝓficit in q̃tuz scz manifestat ꝛ innotescit donec ponat inimicos sub pedib⁹. i. quousq̃ oēs inimici regnare eū fateanť. Boni quidē cuz gaudio brūdinis. mali vero cū ꝓfusione et postea nō regnat id est regnū suū nō ꝓficit ꝛ nō amplius manifestat q̃ iam plene manifestū erit. Sic ergo patet oīm aduersantiū subiectio. que quidē subiectio pfectissima erit q̃ etiā illud qđ maxīe inimicat subijcie̊ sibi. hoc aūt est mors que maxīe ꝛrariat vite. ꝛ ideo dicit. Nouissime aūt ꝛc. vbi tria facit Primo ponit subiectionē mortis. Scdo ꝓbat hoc p auctozitatē ibi. Oia eñ subiecit ꝛc. Tercio ex ipa auctozitate arguit ibi. Cū aūt dicat ꝛc. Dicit ergo: dixi q̃ oēs inimicos subiecit sub pedib⁹ eius. Sed qualr? Perfectissime inq̃ qz nouissime inimica mors destruet scz in fine: qz nō poterit esse cū vita vbi oēs p resurrectionē viuēt Osee 13. Ero mors tua o mors. Esa. 20. Pr̃ecipitabit mortē in sempiternū. ¶ Sciendū est aūt q̃ origenes ex hoc verbo sumpsit occasionē errozis sui quē ponit in piarchon. Ipse eñ voluit q̃ pene dampnatoz essent purgatorie ꝛ nō eterne ꝛ voluit q̃ oēs qui sunt in inferno q̃nq̃ ꝓuerterenť ad xp̃m ꝛ saluarenť ꝛ etiā diabol⁹. Et hoc ꝓfirmat p ista verba. donec ponā inimicos ꝛc. Et intelligit q̃ hoc qđ dicit inimicos sub pedib⁹ solū intelligit de subiectiōe que fit p ꝓuersionē peccatoz ad deū nō de subiectiōe qua sūt subiecti xp̃o etiā illi qui nunq̃ ꝓuertunť ad xp̃m inq̃tuz punit eos in inferno. Et iō dicit. Opz illū regnare donec ponat inimicos sub pedib⁹ q̃ tūc oēs dānati ꝛ q̃ sunt in inferno saluabunť inq̃tum scz ꝓuertenť ad ipm ꝛ seruiūt ei ꝛ non solū ipsi homines dānati aūt p sed nouissime ipa mors. i. diabolus destruet nō q̃ nō sit oīo. sed q̃ nō sit mors quia etiā ipse diabol⁹ in fine saluabit. Sz hoc est hereticū ꝛ dānatū in cōcilio. ¶ Itez sciēdū est q̃ aplus signāter posuit hoc qđ dicit nouissime aūt ꝛc. ad remouendū duas ōstiones que possent fieri circa p̃dicta de resurrectiōe. scz. vrū xp̃s posset viuificare mortuos? Et hoc soluit qz oēs inimicos posuit sub pedib⁹ eius ꝛ etiā ipam mortē. Et q̃re nō statī resuscitauit. Ad qđ rñdet q̃ oz q̃ primo subijciat inimicos sub pedib⁹ ꝛ nouissime cū destruet ipa mors tunc resurgēt oēs ad vitā. Nō ergo differt qz nō pōt sed vt seruet ordinē. qz que a deo sūt ordiata sūt. Q̃ aūt ipa mors subijciat xp̃o ꝓbat p auctozitatē. ps. Oia subiecisti sub pedib⁹. i. sub humanitate ei⁹ scz xp̃i. phil. 2. Ois lingua ꝛc. Esa. 45. Mihi curuabit oē genu ꝛc. Ex hac aūt auctozitate argumentat dicēs. Cū aūt dicat ꝛc. Et est rō sua talis. Propheta dicit oīa subiecisti ꝛc. Sed dicendo oīa ꝓstat q̃ nihil exclusit nisi illū q̃ subiecit ergo subiecta sunt xp̃o oīa ꝛ ipa mors. Dicit ergo. Cū aūt dicat psalmista scz oīa subiecta sunt ei scz xp̃o in q̃tum hoī preter eū scz pr̃z q̃ subiecit sibi oīa. heb. 2. In eo q̃ oīa sibi subiecit ꝛc. mat. vlt. Data est mihi oīs ptās ꝛc. Sed nra. si pater subiecit oīa filio ergo filj⁹ est minor patre. Re⁹ dicendū est q̃ pater subiecit oīa filio in q̃tuz est hō vt dictum est ꝛ sic pr̃ est maior filio. Est eñ minor pr̃e hm humanitatē: equalis vero hm diuinitatē. Vel dicendū q̃ etiā ipe filj⁹ in q̃tuz deo subiecit sibi oīa qz sic pōt oīa q̃ pater pōt. phil. 3°. Saluatorē expectam⁹ ꝛc. hm oationē qua potens est subijcere oīa. ¶ Cōsequēter cū dicit. Cū aūt subiecta fuerit illi oīa ꝛc. Ondit finē hui⁹ resurrectiōis nō esse in hūanitate xp̃i sed vlterius ꝓducēt rōnalis creatura ad ꝓemplationē diuinitatis ꝛ in ea est beatitudo nr̃a ꝛ finis nr̃ ipse deus est. ꝛ iō dicit cū aūt subiecta ꝛc. Quasi dicat. Rondū de⁹ subiecit oīa xp̃o. sed cū oīa fuerint ei subiecta scz xp̃o tūc ipse filius hm humanitatē sublectus erit illi scz p̃ri. Joh. 14. Pr̃ maior me est. ꝛ subiect⁹ est nūc ēt xp̃s hm q̃ hō patri sed hoc tūc manifestius erit. Et rō hui⁹ subiectiōis est vt sit deus oīa in oībus. i. vt aīa homis totaliter req̃escat in deo ꝛ solus deus sit bītudo. Modo eñ in vno est vita. ꝛ virtus in alio ꝛ gloria in alio: sed tūc de⁹ erit vita ꝛ salus ꝛ virtus ꝛ glia ꝛ oīa. Vel aliter ita vt sit deus oīa in oīb⁹ q̃: tunc manifestabit q̃ quicq̃d boni habem⁹ est a deo.

Lectio quarta.

a Lioquin quid facient qui baptizantur ꝓ mortuis: Si omino mortui nō resurgunt vt quid ꝛ baptizantur ꝓ illis: Et quid ꝛ nos periclitamur oī hora. Quottidie moioz ꝓpter vestrā gloziam fratres quā habeo in xp̃o ihū dño nostro. Si scōm hominem ad bestias pugnaui epheſi. quid mihi ꝓdest si mortui non resurgunt. Māducemus ꝛ bibam⁹: cras eñ moziemur Nolite seduci. Corrūpunt mozes bonos colloquia mala Euigilate iusti ꝛ nolite peccare Ignorantiā eñ dei quidā habent. Ad reuerentiā vobis loquor.

Ostensa resurrectiōe mortuoz ex resurrectiōe xp̃i: hic cōsequēter ostendit resurrectionē mortuoz ex vita sanctoz. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓbat ꝓpositū. Scdo subiungit ammonitionē ibi. Nolite seduci ꝛc. Probat aūt ꝓpositū ducendo ad tria inconuenientia. Primū inconueniens est q̃ frustek deuotio hominū ad baptismū. Secundū est q̃ frustrek labor sanctoz. ꝛ hoc ponit ibi. Et quid ꝛ nos periclitamur ꝛc. Terciuz est q̃ darek occasio fruendi voluptatibus. Et hoc ponit ibi. Manducemus ꝛ bibamus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit primū inconueniens. Secundo explicat illud ibi. Si oīno mortui ꝛc. Dicit ergo primo. dixi q̃ mortui resurgūt. Alioquin scz si nō est resurrectio mortuoz futura vt nos precitcam⁹ quid facient qui ꝛc. hoc potest dupliciter intelligi. Uno modo vt per hoc q̃ dicit mortuis intelliganť opera peccati que sunt mortua qz carēt vita gratie ꝛ ducūt ad mortē. heb. 9 Sāguis xp̃i emūdabit ꝛc. Et hz plana est lra. Quid scz facient illi qui baptizanť p̃o mortuis. i. pro peccatis abluendis. si non sint vitā gratie habituri? Alio modo qz quidā tūc tempis volebāt q̃ hoīes possent primo baptizari vt sibijpsis remissionē peccatoz consequerent ꝛ itez baptizabanť p aliquo cōsanguineo suo defuncto vt etiaz post mortē dimitterent ei peccata. Et scōm hoc sit littera. Quid faciēt qui baptizanť pro mortuis scz cōsanguineis p̃quoz salute baptizanť si nō sit resurrectio mortuoz. hz ista in aliquo cōmendari possunt. scz in hoc q̃ fidē resurrectiōis videbant habere. sed in aliquo possūt reprehendi in hoc scz q̃ vnū credebāt posse pro alio baptizari. Sed tūc est questio. Si oratio vni⁹ pdest alteri: quare nō etiā baptismus? Ad hoc est duplex respōsio. Una est q̃ opa que faciūt viui ꝓsunt mortuis ꝓpter vnionē caritatis ꝛ fidei. Et ideo nō ꝓsunt nisi illis qui decedūt cū caritate et fide. Unō infidelibus nec oratio nec baptismus viuoz ꝓsunt tamē oratio pdest illis qui sunt in purgatorio. Alia respōsio ꝛ melioz qz bona opera valēt mortuis nō solū ex vi caritatis sed etiā ex intentiōe facientis. Sicut si ego diceret psalteriū p aliquo qui est in purgatorio qui tenebāt dicere vt satisfaciā pro eo valet quidē q̃tum ad satisfactionem solū illi pro quō dico. Dicendū est ergo hm hoc q̃ baptismus nō habet virtutē ex intentiōe nostra: sed ex intentione xp̃i. Intentio aūt xp̃i est vt baptismus illis ꝓficiat qui in xp̃i fide baptizanť. ¶ Consequēter istud inconueniēs explicat dicens: Si oīo ꝛc. Et ista explicatō videt magis cōuenire secūde expositiōi supra posite. Quasi dicat: Et q̃d baptizanť p illis id est p mortuis si nō resurgūt: sed si hm primā expositionē exponať tūc sic potest dici. Si oīo mortui nō resurgūt vt quid etiā baptizanť p illis. i. pro peccatis cuz ipsa nō dimittanť. ¶ Et quid periclitamur ꝛc. hic ponit secundū inconueniens. ꝛ circa hoc duo facit. Primo ponit inconueniens in cōmuni. Scdo in spāli ibi. Quottidie ꝛc. Dicit ergo nō solū frustra baptizanť aliqui ꝓ remissione peccatoz sed nos etiā frustra affligimur si resurrecto mortuoz nō est. ꝛ hoc est q̃ dicit. Et quid ꝛ nos sancti apli periclitamur. i. pericula patimur oīni hora. 2ª corint. 11. Periculis fluminū piculis ꝛc. Constat eñ q̃ sancti exponūt se tribulatiōibus ꝛ affligūt seipos ꝓpter spez vite eterne. Hz illud Ro. 5. Nō solū aūt sed ꝛ gloriamur ꝛc. Spes autē non cōfundit ꝛc. Si ergo resurrectio mortuoz nō sit: totaliter spes perit. Frustra ergo affligerēt se si mortui nō resurgūt. Nec obstat si dicať q̃ ania separata premiať. qz vt ꝓbatū est supra nō posset ꝓbari q̃ aīa esset mortalis. ¶ Consequēter cū dicit. Quottidie ꝛc. enumerat pericula in spāli. ꝛ primo quantū ad personaz. Scdo quantū ad locū ibi. Si hm hoīem ad bestias ꝛc. Manifestat ergo in spāli pericula quātū ad personā suā. vnde dicit. Quottidie moioz ꝛc. Quasi dicat. Non quecūq̃ pericula patimur sed etiā mortis: qz quottidie mozioz. i. suz in periculis mortis. ps. Propr̃e te mortificamur tota die. Et hoc ostendit aplus Ro. 8. In persona aplorz esse dictū 2ª corint. 4. Sēp mortificationē ꝛc. Propter gloriā vestrā. i. vt ego acquirā gloriā quā expecto ex vestra cōuersione ad fidē r̃e. thes. 2°. Vos estis gloria nra ꝛ gaudium habeo. i. spero me habitur̃ in xp̃o iesu dño nostro. i. per caritatē xp̃i. Alia lra habet per gloriā ꝛc. ꝛ tūc ly per gloriā est verbū iurātis. Quasi dicat. per gloriā vestrā quam scz expectatis que est deus. Ac si diceret. Juro per deum quē habeo in spe in xp̃o iesu. i. per passionez ꝛc. Ex quo apparet q̃ etiā aplus iurauit ꝛ q̃ in viris perfectis iurare nō est peccatū. ¶ Sed si hoīem ꝛc. Ubi specificat pericula quantū ad locū. Ubi sciendū est q̃ hoc legit act. 19. vbi dicit q̃ cū paulus apud ephesū multos cōuertisset ad fidem quidā concitauerūt cōtra eum populū in tantū q̃ nō esset ausus exire in theatruz ꝛ q̃ multa pericula sit ibi passus. Ergo forte facit hic de hoc mentionem qz e vicino passus hoc fuerat. Dicit ergo Si hm hoīez. i. hm rōnē qua homo est hoc disputādo de resurrectiōe cōcludens q̃ homo nō moziē sicut bestia. Pugnaui ad bestias. i. ad hoīes bestialiter viuētes apud ephesum. Vel si pugnaui ad bestias ephesi ꝛ hoc dico nō ex reuelatiōe diuina sed hm hominē id est ex instinctu humano si tot pericula passus sum ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Manducem⁹ ꝛc. ponit tertiū inconueniens qđ est si resurrectio mortuoz nō esset dare occasio fruendi voluptatib⁹. Quasi dicat si nō est alia vita stulti sumus si affligimus nos: sed māducemus et bibamus. i. vtamur delitijs ꝛ fruamur voluptatib⁹. Sap̃. 2. Non est qui sit agnitus ꝛc. Uenite fruamur ꝛc. Cras enīz id est in primo moziemur rotaliter ꝛ deficiemus in ania ꝛ corpe si mortui nō resurgūt. ¶ Deinde cū dicit. Nolite seduci. Ex predictis cōcludit ammonitionē ꝛ primo quantū ad infirmos. Scdo vero quantū ad perfectos ꝛ iustos ibi. Uigilate iusti ꝛc. Circa primū duo facit. Primo reddit eos attētos dicēs: Nolite seduci. Quasi dicat. dictū est q̃ si resurrectio mortuoz nō sit: stultū eēt nō vti lasciuijs ꝛ voluptatib⁹. Ne ergo ad lasciuias inducamī nolite seduci abhis qui negāt resurrectionē. Coll. 2°. Uidete ne quis vos seducat ꝛc. Scdo rationē attentiōis assignat dicēs. Corrumpūt ꝛc. Quasi dicat. Ideo nolite seduci q̃ colloquia mala illoz scz qui negāt resurrectionē corrumpūt bonos mores. 2ª. thi. 2°. Sermo eoz serpit vt cācer. Jero. dicit q̃ hoc est sumptū ex dictis gentiliū: ꝛ est versus cuiusdaz menādri. Et ex hoc vt ipse dicit argumentū habemus q̃ licet nobis qñq̃ in sacra scriptura vti auctozitatib⁹ gentiliū. ¶ Deinde cū dicit: Uigilate ꝛc. ponit āmonitionē ꝓtū ad perfectos. Possent eñ dicere q̃ a colloquijs illoz debēt cauere infirmi qui defacili seducunť. perfecti aūt nō sic seduci possunt. Aplus aūt vult q̃ etiā perfecti sint cauti. Unde circa hoc duo facit. Primo reddit eos attentos dicēs: Uigilate iusti. i. vos qui reputamini iusti vigilate id est solliciti sitis. Matth. 24. Uigilate quia nescitis ꝛc. Apoc. 16. Beat⁹ qui vigilat ꝛc. Scdo rationē assignat dicens: Nolite ꝛc. ꝛ hāc duplicē quaz vnā ꝓpter seipos Nullus eñ est adeo perfectus q̃n debeat sibi cauere a peccatis. Inertia aūt ꝛ torpoz frequēter inducit ad peccatuz. vnde ne peccēt inducit eos ad vigiliā. ꝛ ideo dicit. ꝛ nolite peccare. i. ne peccetis. Tob. 4. In mēte habeto deum ꝛ caue ne aliq̃n peccato cōsentias. Aliā rōnem inducit ꝓpter alios qz nō solū ꝓpter seipos sint solliciti: sed ꝛ ꝓpter alios ne illi seducanť. ꝛ hoc est q̃ dicit. Quidā enim hūt ignorantiā dei. i. nō rectam fidē. Ro. 10. Ignorātes dei iusticiā ꝛc. ¶ Et hoc loq̃r vobis ad reuerentiā vestraz vt stis cauti. Vel ad verecundiā vraz qz verecūdū est vobis qui reputami sapiētes ꝛ instructi in fide q̃ sint aliqui inter vos ignorantiā dei habētes. i. nō rectā fidem.

Lectio quinta.

Ed dicet aliq̃s. Quō resurgūt mortui: Quali autē corpoze veniēt: Insipiens tu: quod seminas nō viuificaī: nisi ꝓius moriatur Et q̃d seminas: Nō corpus quod futurū est seminas. sed nudu granum: vt puta tritici. aut alicuius ceteroz Deus aūt dat illi corpus sicut vult. ꝛ vnicuiq̃ seminū ꝓpziuz corpus.

Explanatio sancti Thome

inepistolã I ad Corinthios XV

Superius apls ꝓbauit resurrectionẽ mortuoꝝ. hic ostendit qualitatẽ ⁊ modũ resurgentiũ. Et circa hoc duo facit. Primo mouet questionẽ circa qualitatẽ resurgentiũ. Secundo soluit ibi Insipiẽs tu. ⁊c. Circa resurrectionẽ fuerũt duo errores. Quidã eñ totaliter negabãt resurrectiõz mortuoꝝ futurã. Cũ enĩ non cõsiderarẽt nisi ꝓncipia nature ⁊ posse: ⁊ viderẽt ꝙ fm principia nature ⁊ posse null⁹ de morte potest redire ad vitaz. nec cecus potest recuperare visuz. ideo totaliter negauerũt resurrectionẽ ex quoꝝ persona dicit sap̃. 2°. Umbre transitus est tempus nostrũ ⁊c. Et ibidẽ De nihilo nati sum⁹ ⁊c. Job. 14. Putasne mortuus homo rursuz viuat ⁊c. Alij aũt dixerũt resurrectionẽ mortuoꝝ futurã esse. sed dicebãt ꝙ resurgebãt ad eundẽ modũ viuendi ⁊ ad eosdẽ actus. Et hoc etiã posuerũt quidã ꝓbi qui dicũt post multa annoꝝ curricula plato ad huc resurget ⁊ habebit eosdez scolares athenis quos aliq̃n habuit. Hoc etiã asserũt pharisei Ma. 22. de muliere septem viroꝝ. vnde dicebant: In resurrectione cui⁹ erit? Saraceni etiã fingunt ꝙ habebũt post resurrectionẽ vxores et voluptates ⁊ delitias corpales. Job. 20. Non videat riuu los flumis torrentis mellis ⁊ butiri. Contra ꝗs dicit Mat. 22. ꝙ erũt sicut angeli dei in celo. Has ergo duas questiões mouet hic apls primã cũ dicit: Quo resurgũt mortui? quo est possibile ꝙ mortui q̃ sunt cinis possint resurgere? Secam cũ dicit: quali aũt corpe venient? quasi dicat: Aliquid cum tali corpe resugernt cuz quali sumus modo. Has duas questiones soluit cũ dicit: Insipiẽs ⁊c. Primo soluit secam. Secdo vero soluit primam ibi. Ecce mysterũ vobis dico ⁊c. Ad intellectũ aũt eoꝝ que apls ponit in prima parte oportet inuestigare quid apls intẽdat. Intendit aũ in ista parte apls ostendere ꝙ mortui resurgũt ⁊ q̃ erit eadẽ substãtia. Ubi primo ponit similitudines. Secdo adaptat ibi. Sic etiã resurrectio mortuoꝝ ⁊c. Tertio ꝓbat ibi. Si est corꝫ aiale ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo ꝓponit silitudines in vna specie. Secdo in diuersis specieb⁹ ibi. Non oĩs caro eadẽ caro ⁊c. Circa primũ sciendũ est ꝙ videmus in vna ⁊ eadez specie ꝙ vna res in via generatiõis habet diuersas qualitates ⁊ formas. sicut granũ aliã formã ⁊ qualitatẽ habet qñ seminaẽ. aliaz qñ pullulat. aliã qñ iam est in herba. Et ideo ex hac silitudine apls intendit ostendere qualitatẽ resurgentiũ. Unde circa hoc tria facit. Primo cõparat ordinẽ seminatiõis ad pullulationẽ. Secdo differentiã qualitatis in semine ⁊ in pullulatiõe ibi. Tu qđ seminas ⁊c. Tertio causã qualitatis in pullulatiõe ibi. Deus aũt ⁊c. Dicit ergo insipiens ⁊c. Sed cõtra. mat. 5°. Qui dixerit fratri suo racha ⁊c. Dicendũ ꝙ dñs ꝓhibet dici fratri racha seu fatue ex ira: nõ ex correctiõe. Causa aũt quare dicit insipiẽs est. qz hec obiectio cõtra resurrectionẽ ꝓcedit ex ꝓncipijs humane sapiẽtie que ⁊amdu est sapiẽtia q̃ diu est subiecta sapiẽtie diuine. sed qñ recedit a deo tunc vertit in insipientiã vnde cũ contradicat sapientie diuine vocat eũ insipientẽ. Quasi dicat: Insipiens nõne quotidie expirꝫ tu qz qđ seminas in terra nõ viuificaẽ. i. vegetaẽ nisi ꝓius moziaẽ. i. putrescat. Jo. 12. Nisi granũ frumenti ⁊c. Ex hoc videẽ apls facere cõparationẽ ꝙ quãdo corpus hoĩs ponit in sepulchro in terra. tũc est quedã seminatio. qñ vero resurget tũc est quedã viuificatio. Unde ex hoc opinaẽ aliqui resurrectionẽ mortuoꝝ esse naturalẽ. ꝓpter hoc ꝙ apls hic resurrectionẽ cõparat pullulatiõi seminis que est naturalis. Opinaẽ eñ in pulueribus resolutis in quos resoluũtur humana corpa esse quasdã virtutes seminales actiuas ad corpoz resurrectionẽ. Sed istud nõ videẽ esse verũ. Fit eñ resolutio corpis humani in elementa ⁊ alioꝝ mixtoz corpoꝝ. vnde pulueres in quos humana corpa resoluũtur nullã aliã habẽt virtutẽ actiuã q̃ alij pulueres: in quib⁹ cõstat nõ esse aliã virtutẽ actiuã ad corpis hmani constitutionẽ sed solũ in semine hoĩs. differũt aũt pulueres in quos humana corpora resoluũtur ab alijs pulueribus solũ fm ordinationẽ diuinã ꝓdut huiusmõi pulueres sunt ex diuina sapiẽtia ordinati vt iterũ ex eis humana corpa reintegrenẽ. Unõ resurrectiõis actiua causa solus deus erit ⁊ si ad hoc vtaẽ mĩsterio angeloꝝ q̃tũ ad puluerũ collectionẽ. Propẽ qđ apls infra mos resurrectiõis exponẽs attribuit sono tube ⁊ ẽ attribuit xpo resurgẽti nõ aũt alicui dtuti actiue i pulueribus⁹. Nõ ergo intẽdit ẽ ꝓbare apls ꝙ resurrectio sit naturalis per hoc ꝙ semẽ naturaliter pullulat. sed intẽdit hic manifestare per exẽpla quedã q̃ nõ sit eadẽ qualitas corpoꝝ resurgentiũ ⁊ corpoꝝ morientiũ. ⁊ primo per hoc ꝙ nõ est eadẽ qualitas seminis ⁊ pullulatiõis vt ex sequẽtibus manifeste ostendeẽ. Nam cõsequẽter cũ dicit ⁊ qđ seminas ⁊c. ostendit qualitatẽ semĩs differentẽ esse a qualitate pullulatiõis cũ dicit ⁊ qđ seminas nõ corpus qđ futurũ est seminas. i. nõ quale futuꝝ est seminas. Nõ exponens subdit. Sed nudũ granũ puta tritici vel alicui⁹ ceteroꝝ scz seminũ qz seminaẽ nudũ semen. pullulãt aũt ortanũ herba ⁊ aristis ⁊ huiusmõi. Et similr corpus humanũ aliaz qualitatẽ habebit in resurrectiõe q̃ nũc habet vt infra exponeẽ. Est tamẽ differẽtia inter resurrectionẽ humani corpis ⁊ pullulationẽ seminis. nã surget idẽ corpus numero sed habebit aliã qualitatẽ sicut infra dicit apls ꝙ oportet corꝛptibile hoc induere incorꝛptionem. Et Job. 19. dicit. Quez visurus sum egoiꝫe ⁊ nõ alius. Sz in pullulatiõe nec est eadẽ qualitas nec idẽ corpus numero. Sz solũ idẽ specie. Et iõ signãter apls ẽ pullulatiõe loquẽs dixit. nõ corpꝰ qđ futuꝝ ẽ semĩas. dãs ẽtelligere ꝙ nõ sit idẽ numero. Et in hoc op⁹ nature deficit ab ope dei Rã Xt⁹ nature reparat idẽ specie sz nõ idẽ numero. virt⁹ aũt dei reparare potest etiã idẽ numero. Et sic etiã ex hoc qđ hic dicit potest sumi ꝓbatio ad hoc ꝙ resurrectionem futurã fieri nõ est impossibile sicut insipiẽs obijciebat. qz si natura ex eo qđ moꝛtuũ est potest repare idẽ specie. multo magis deus põt reparare idẽ numero. qz ⁊ hoc⁹ qđ natura facit opus dei est. Habet enĩz hoc natura a deo q̃ hoc facere possit. Et ideo cõsequẽter describens qualitatem pullulatiõis attribuit eã: primũ quidẽ deo. secdo proꝑtionẽ nature. Dicit aũt primo. Deus autẽ dat illi corꝫ sicut vult qz sz ex ordinatiõe diuine volũtatis ꝓcedit ꝙ ex tali semine talis planta producaẽ. que quidẽ planta est quasi corpus semĩs. Ultimus eñ fructus plante est semẽ Et hoc ideo attribuit operatiõi diuine qz oĩs opatio nature est operatio dei. fm illud supza. 12. Idez aũt deus qui operaẽ oĩa in oibus. Et hoc sic potest cõsiderari. Manifestum est eñ ꝙ res naturales absq̃ cognitiõe operanẽ ad finem determinatuz: alioquĩ nõ semp vel in maiori parte eũdem finem ꝓsequerenẽ. Manifestũ est etiã ꝙ nulla res cognitiõe carens in certũ finem tendit nisi directa ab aliq̃ cognoscẽte sicut sagitta tendit ad certũ signũ ex directiõe sagittãtis. Sicut ergo si aliquis videret iagittam directe tendere ad certũ signũ q̃tus sagittantẽ nõ videret cognoscẽret statim ꝙ dirigereẽ a sagittante. Ita cuz videamus res naturales absq̃ cognitiõe tẽdere ad certos fines possimus ꝓ certo cognoscere ꝙ operanẽ ex volũtate alicui⁹ dirigentis quẽ dicimus deũ. Et sic dicit apls ꝙ deus dat semini corpus. i. ex semine ꝓducit plantã sicut vult. Sz rursus ne aliquis crederet hmõi naturales effectus ex ordine dei volũtate ꝓuenire absq̃ operatiõe ⁊ ꝓpotiõe naturę subiũgit. Et vnicuiq̃ seminũ ꝓꝑiũ corpus. puta ex semine oliue generaẽ oliua. ⁊ ex semine tritici generaẽ tritici. Unõ ⁊ Gen̄. 1. Herminet terra herbã virentẽ ⁊ facientem semẽ iuxta genus suũ. Sic ergo ⁊ in resurrectiõe erit alia qualitas corpoꝛis resurgentis q̃ tñ ꝓportionabiẽ meritis morientis.

Lectio sexta.

On omnis caro eadez caro. sed alia n hominũ. alia pecoꝝ. alia volucrum. alia aũt piscium. Et corpora celestia. ⁊ corpora terrestria Sed alia quidez celestiuz gl̃ia: alia ãt terrestriuz. Alia claritas sol̃. alia claritas lune. ⁊ alia claritas stellarũ. Stella eñ a stella differt i claritate: sic ⁊ resurrectio mortuoꝝ. Seminaẽ in corꝛptiõe: surget in incorꝛptione. Seminaẽ in ignobilitate: surget in glozia. Seminatur in infirmitate: surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale.

Hic apostolus ponit exemplũ de diuersitate qualitat⁹ corpoꝛis resurgentis in diuersis specieb⁹. Et ꝓmo cõparando celestia ad terrestria. Secdo terrestria ad celestia ibi. Sunt corpora celestia ⁊c. Tertio corpora celestia adinuicem ibi. Alia claritas solis ⁊c. Quia posset aliqs dicere quõ est possibile ꝙ mortui resumãt corpus ⁊ carnẽ si non sint habituri eandẽ corpoꝛis qualitatẽ. ideo ad hoc excludendũ introducit diuersas qualitates corpoꝛis ⁊ carnis. vt sic manifestũ sit ꝙ non oportet si non erit eadem qualitas ꝙ nõ resumatur idẽ corpus vel eadẽ caro. Dicit ergo ꝓmo ꝙ non omnis caro est eadẽ caro fm formã. Sed alia est caro hominum. alia pisciũ. alia pecoꝝ. alia volucꝝ ⁊c. Et similiter est alia morientẽ ⁊ alia resurgentis. sicut aũt exẽplũ supi⁹ inducẽ de semine ⁊ pullulatiõe deficiebat in hoc ꝙ in seminatione ⁊ pullulatiõe nõ est idẽ numero nec eedem qualitates ita hec exẽpla deficiũt qz in his exemplis nec est eadẽ species nec eadẽ qualitas sz caro hominis resurgẽtis est eadẽ fm specĩẽ cũ carne moziẽtis. sz tamẽ erit alia fm qualitatẽ. Erit eñ etiã eadẽ nature sed alterius glozie. vt greg. de corpe xpi dicit. si quis aũt hec que dicta sunt ad diuersum statũ resurgentiũ referre velet potest dici ꝙ ꝓ homines intelligunẽ boni fm rationẽ viuentes fm illud Eze. 34. Uos aũt greges mei greges pascue mee homines estis. Per pecoza vero intelligunẽ luxuriosi fm illud 2. Pe. 2. Hi vero velut irrationabilia pecoza ⁊c. ꝓ volucres supbi. ꝓ pisces cupidi. Sz illud põ. Uolucres celi ⁊ pisces maris ⁊c. ¶ Ad idem aũt introducit diuersitatẽ celestiũ ⁊ terrestriũ corpoꝝ cũ subdit Sunt corpora celestia vt sol ⁊ luna ⁊ huiusmodi. Et sunt corpa terrestria vt ignis aqua ⁊c. sed alia quidẽ est gloria id est pulcritudo ⁊ decoz celestiũ corpoꝝ. alia aũt terrestrium. Ecc. 43. Species celi gloria stellaꝝ. Et possũt ꝙ celestia corpoza intelligi cõtemplatiui phĩ. 3. Nostra cõuersatio in celis est. Per ꝛestria actiui qui circa terrena occupantur. vnde marthe dictũ est. Turbaris erga plurima. Luc. 10. Et ad idẽ vlterius introducit diuersam qualitatẽ celestium corpoꝝ cũ dicit. Alia claritas solis ⁊c. Similiẽ inẽ stellas est differenria. Stella eñ differt ⁊c. Et põt intelligi ꝙ solem xp̃s. Mal. vl. Orietur vobis timẽtibus nomẽ meũ sol iustitie ⁊c. Per lunã beata virgo de qua Can. 6. Pulchra vt luna. Per stellas adinuicẽ ordinatas ceteri sancti. Judiẽ. 5. Stelle manẽtes in ordine suo ⁊c. ¶ Cõsequenẽ cũ dicit. Sic erit resurrectio mortuoꝝ. adaptat p̃ dicta exẽpla ad resurrectionẽ mortuoꝝ. Hec intelligẽdũ est q̃tũ ad litteraliẽ expositionẽ ꝙ apls hoc dicat ad designandũ in resurgentib⁹ generis diuersitatẽ. ꝓpter id qđ premiserat. Stella differt ⁊c. Sed hoc referẽ ad oĩa ꝓcedentia vt ostendatur ex omnibus ꝑmissis q̃ sicut in rebus iueniunẽ diuerse q̃litates corpoꝝ ita erit diuersa. q̃litas resurgentiũ a qualitate morientiũ. Unde sequiẽ. Seminatur corpus ⁊c. Ubi apls maxime ostendit aliã esse qualitatẽ corpis morientis ⁊ corpis resurgentis. Et agit hic de corpoze resurgente glorioso cui⁹ ꝓꝑie qualitates dotes corpoꝛis gloriosi dicunẽ. Que q̃dem sunt quatuoꝛ quas hic apostolus tangit. Primo eñ tangit dotẽ ꝑpassibilitatis cũ dicit Seminaẽ in corꝛptiõe ⁊c. Et q̃uis seminatio accipi posset ꝓ ꝓma corpoꝛis origine fm ꝙ generatur ex semine. tamen cõuenientius est fm intellectum apostoli vt seminatio referaẽ ad mortẽ ⁊ sepulturam vt respondeat ei quod supra dictum est. Quod seminas nõ viuificatur nisi ꝓius moziatur. Dicit aũt mors ⁊ resolutio seminatio non ꝙ in corpoze moꝛtuo vel cinerib⁹ ex eo resolutis sit aliqua virtus ad resurrectionẽ sicut est virt⁹ actiua in semine ad generationẽ: sed quia a deo talis ordinatio est deputata vt ex eo iterato reformetur corpus hũanũ Sicut igitur corpus humanũ qñ seminaẽ id est qñ moꝛitur est in corꝛuptione id est fm suaz ꝓꝑietatẽ est corꝛuptioni subiectũ fm illud Ro. 8. Corpus qđẽ moꝛtuũ est, ꝓꝑ peccatũ Sed resurget in incorꝛptiõe. Dicit aũt incorꝛptio nõ solũ ad excludendũ separationẽ aĩe a corpe. quia hanc incorꝛuptionẽ ⁊ corpora dãnatoꝝ habebunt. sed ad excludendũ ꝛa moꝛtẽ q̃ qualibet noxã passionẽ siue ab interiori siue ab exteriori. Et q̃tũ ad hoc intelligiẽ ꝑpassibilitas corpoꝛis gloriosi fz illud Apoc. 21. Nõ esurient neq̃ sitient amplius ⁊c. Secundo tangit dotẽ claritatis cũ dicit Seminatur in ignobilitate. id est corpus qđ añ moꝛtem ⁊ in morte est deformitatibus ⁊ miseriis multis subiectũ fm illud Job. 14. Homo natus de muliere ⁊c. Sz resurget in gloria que claritatẽ significat vt aug. dicit super Job. Erunt eñ corpora sanctoꝝ clara ⁊ fulgentia fz illud Mat. 13. Fulgebunt iusti sicut sol ⁊c. Tertio tangit dotẽ agilitatis cũ dicit Seminaẽ in infirmitate. id est corpus animale qđ ante moꝛtẽ est ifirmũ ⁊ tardũ ⁊ ab aia non facile mobile fm illud Sap̃. 9. Corpus qđ corꝛũpit aggrauat animã Sz surget i virtute qua scilicet fiet vt ex tanta virtute ab anima moueri possit vt in nullo difficultatem ad motũ exhibeat qđ ad dotẽ agilitatis ꝑtinet. Tãta eñ erit ibi facilitas q̃ta felicitas vt aug. dicẽ. Unde dicitur Sap̃. 3. de iustis. Fulgebũt iusti ⁊ tanq̃ scintille in arundineto discurrẽt. Et Esa. 40. Qui sperãt in dño mutabunt fortitudinẽ. assument pennas ⁊c. Quarto tangit dotẽ subtilitatis cũ dicit Seminaẽ corpus aiale ⁊c. Quã quidã ad hoc referre volũt ꝙ corpori glorioso fm hãc dotem cõpetat vt possit simul esse cũ corpore non glorioso in eodem loco. Quod quidẽ sustineri posset si corpoꝛi fz tatum ꝑsentẽ cõpeteret q̃ nõ posset. simul cũ alio corpoze esse in eodẽ loco fm aliqđ qđ a corpe remoueri posset. Hũc aũt si diligentẽ consideret q̃ fm nihil aliud hoc corpoꝛi cõpetit nisi fm ꝙ habet dimensiones corpoꝛales. Unde videmus corpora q̃tũcuq̃ subtilia nõ cõpati secũ alia corpora vt patet in aere ⁊ in igne. ⁊ vlterius si essent corpora separata omnino absq̃ materia sicut quidam poluerunt non possent simul cum corpoꝛibus naturalibus esse in eisdem locis vt ꝓbus dicit. Remanentib⁹ igitur dimẽsionibus in quocunq̃ corpe est cõtra suã naturã q̃ sit cuz alio corpoze in eodẽ loco. Unde si hoc aliquando ꝓtingit erit ex miraculo. Propter quod Greg. ⁊ Aug. miraculo ascribunt ꝙ corpus xpi ad discipulos ianuis clausis intrauit. Nulla enim virtus terminata potest facere miraculũ. hoc enim solius dei est Relinquitur ergo q̃ esse simul cũ alio corpoze in eodẽ loco non possit esse ex dote seu ex qualitate corpoꝛis gloriosi. Non tamen negandum est quin corpus gloriosum possit esse simul cum alio corpoze in eodez

loco. quia corpus xpi post resurrectionẽ intrauit ad discipulos ianuis clausis. cui corpus nostruꝫ in resurrectione conformandũ speramus. sed sicut corpus christi hoc habuit non ex ꝓprietate corporis sed ex virtute diuinitatis vnite: ita corpus cuiuslibꝫ alteri⁹ sancti hoc habebit non ex dote sed ex virtute diuinitatis existẽtis in eo. ℣per quẽ modum corpus petri habuit ꝙ ad vmbrã ei⁹ sanarent infirmi non per aliquã ꝓprietatẽ ipsius. Est ergo dicendũ ꝙ ad dotem subtilitatis pertinet qȝ hic apostolus tangit dicens Seminat̃ corpus animale surget spirituale. ℳ quidã male intelligentes dixerũt ꝙ corpus in resurrectione vertetur in spiritũ vel et erit simile aeri aut vento q̃ spiritus dicitur. Quod maxĩe excluditur per illud quod ad apostolos dicit Luc̃. vlti. ℘alpate ⁊ videte quia spirit⁹ ⁊c. Unde ⁊ hic apostolus nõ dicit ꝙ resurgat spiritus. ſꝫ spirituale corpus. Ergo in resurrectiõe spirituale erit nõ spiritus. sicut nunc est animale non anima. Ad hoꝝ autẽ differentiã cognoscendã considerandũ est ꝙ vnum ⁊ idez in nobis est qȝ dicitur et anima ⁊ spiritus. sed anima dicitur ſm ꝙ perficit corpus: spiritus autẽ ꝓprie scõm mẽtem scõm quã spiritualibus substantijs assimulamur ſm illud ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestre. Item considerandũ est ꝙ triplex est differentia potentiaꝝ in anima. quedam eñ potentie sunt quarũ operationes ad. bonum corporis ordinantur sicut generatiua nutritiua ⁊ augmentatiua. Quedã vero sunt que quidẽ corporeis organis vtuntur. vt omnes potentie sensitiue ꝓtis sed earũ actus ad corp⁹ nõ ordinãtur directe sed magis ad pfectionem anime. Quedã vero sunt potẽtie que neqȝ vtuntur corporeis organis neqȝ directe ad bonũ corporis ordinãtur sed magis ad bonũ anime sicut que ptinent ad intellectiuã ptem. prime ergo potentie pertinẽt ad animaꝫ intũ animat corpus. tertie vero maxime ptinent ad animam intũ est spiritus. secunde vero medio modo se habent inter vtraſqȝ. quia tamẽ iudiciũ de potentia aliq̃ magis debet sumi ex obiecto ⁊ fine q̃ ex instrumẽto. ideo secunde potentie magis se tenent cum tertijs q̃ cũ primis. Item considerandũ est ꝙ cũ vnaqueqȝ res sit ꝓpter suam operationẽ. corpus ad hoc pficitur ab anima vt sit subiectum operationibus anime. ℳunc autẽ in statu isto corpus nostrum est subiectũ operationiꝫ que ptinẽt ad animam intũ est anima ꝓout generat̃ ⁊ generat nutrit̃ crescit ⁊ decrescit. Quantũ autẽ ad spirituales anime operationes corpus licet aliquo modo subseruiat tamen multũ impedimentũ affert. quia corpus qȝ corrumpit̃ aggrauat animã vt dicit Sap̃. 9. Sed in statu resurrectionis cessabunt operationes animales a corpore. quia nõ erit generatio nec augmentũ aut nutrimentũ. sed corpus absq; aliquo impedimento ⁊ fatigatione ꝛcessanẽ seruiet anime ad spirituales operationes eius scm illud ps̃. Beati q̃ habitant in domo tua domĩe ⁊c. Sic vt ergo nũc est corpus nr̃m animale. tunc vero erit spirituale. Causam autẽ harum ꝓprietatum quidam attribuũt luci quã dicũt esse de natura quinte essentie ⁊ venire in cõpositionẽ bũani corporis quod quia friuolũ est ⁊ fabulosum: sequentes aug. dicim⁹ ꝙ ꝓcedunt ex virtute anime glorificate. Dicit eñ Aug. in epistola ad dioscoꝝ. Tam potenti natura de⁹ fecit animã vt eius plenissima beatitudine que in fine temporum ꝓmittitur sanctis: redundet etiã in inferiorẽ naturam que est corpus nõ beatitudo que fruentis est propria sed plenitudo sanitatis id est incorruptionis vigor. ¶ Audemus autẽ ex anima quatuor corpori ꝓuenire ⁊ tãto pfectus q̃to anima fuerit virtuosior. ℘rimo quidẽ dat esse. Unde quando erit in summo pfectionis habit esse spirituale. Secundo cõseruat a corruptione. Unde videm⁹ boues q̃to sunt fortioris nature minus a calore ⁊ frigore pati. Cum ergo anima fuerit pfectissima conseruabit corpus omnino impassibile. Tertio dat pulchritudinẽ ⁊ claritatem. Infirmi enim ⁊ mortui ꝓpter debilitatem operationis anime in corpus efficiũtur discolorati ⁊ qñ erit in summa pfectiõe faciet corpus clarũ ⁊ fulgidum. Quarto dat motum ⁊ tanto facilius q̃to virtus anime fuerit fortior supra corp⁹. Et ideo quando erit in vltimo sue pfectionis dabit corpori agilitatem.

Lectio septima.

ſ Jl est corpus animale est ⁊ spirituale: sicut scriptũ est. Factus est primus homo adã in animã viuentẽ. nouissimus homo in spiritũ viuificantẽ. sed nõ primus quod spirituale ẽ. sed quod animale deinde quod spirituale. ℘rimus homo de terra terrenus. secundus homo de celo celestis Qualis terren⁹. tales ⁊ terreni. ⁊ qualis celestis. tales ⁊ celestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni. portemus ⁊ imaginem celestis. Hoc autem dico fratres. qȝ caro et sanguis regnum dei possidere non possunt. neqȝ corruptio incorruptelam possidebit.

Hic apostolus differentiã qualitatis corporum morientium ad copora resurgentiũ supra exemplis ostensam ostendit ratione. Circa hoc autẽ duo facit. ℘rimo eñ ꝓmittit quod ꝛ bare intendit. Secundo ꝓmissuꝫ ꝓbat ibi. Sicut scriptũ est ⁊c. Dicit ergo primo. Dixi ꝙ id qȝ seminatur animale surget spirituale. ⁊ ꝙ hoc sit verum ſcz qȝ sit aliquod corpus spirituale ostendo. quia si est corpus aiale est ⁊ spirituale ⁊ nõ intendit aplus ex hoc arguere ad propositũ sed hoc supponit intẽdens ꝓbare ipm qȝ dicit. Si est corp⁹ ⁊c. Ecc. 23. Intuere in omia opa altissimi. duo contra duo ⁊ vnũ cõtra vnũ. ¶ Sicut scriptuꝫ est ⁊c. Hic ꝓbat ꝓpositum. Est autẽ ꝓbatio sua talis. Duo sunt ꝓncipia humani generis. Unũ ſꝫ vitã nature ſcz adã. aliud ſm vitã gratie ſcz xps̃. sed animalitas est deriuata in omnes homines a primo ꝓncipio ſcz adã. ergo cõstat ꝙ multo amplius a secũdo ꝓncipio scz xp̃o spiritualitas deriuabitur in omnes homines. Huius rationis primo ꝓbat primã diuersitatẽ ꝓncipioꝝ. Secũdo mediã ſcz determinationẽ similitudinis ex vtroq; ꝓncipioꝝ ibi. Qualis terrenus ⁊c. Circa primũ tria facit. ℘rimo ostendit ꝓncipiorum differentiã. Secũdo ꝓncipiozum ordinẽ adinuicez ibi Sed non primus qȝ spirituale ⁊c. Tertio rationis ordinem assignat ibi. ℘rimus ⁊c. ℘onit ergo primo cõditionem primi ꝓncipij ſm vitã nature. sumens auctoritatez geñ. 2. vnde dicit. Sicut scriptum est. Fact⁹ est a deo ꝓmus homo adã in animã viuentẽ vita ſcz animali qualez anima potest dare cũ scilicet spirauit dñs in faciẽ eius ſpiraculũ vite. geñ. 2. Anima eñ ⁊ anima dicit̃ spũs. Instũ eñ intendit cure corporis scz vegetando nutriẽdo ⁊ generando sic dicitur anima. in spũ aũt inrẽdit cognitionis scz intelligendo volendo ⁊ huiusmodi sic dicitur spiritus. Unde cũ dicit. Factus est ꝑm⁹ homo adã in animaꝫ viuentẽ. Intendit hic aplus de vita qua anima deseruit circa corpus non de spiritualsancto sicut q̃dam fingunt. ꝓpter hoc qȝ precedit. ⁊ inspirauit in faciẽ eius spiraculuꝫ vite. dicentes hoc esse spiritũsanctũ. Secũdo ponit cõditionẽ secundi ꝓncipij dicens: ℳouissimus vero adã id ẽ xps̃ et dicitur nouissimus qȝ adam induxit vnũ statũ scilicet culpe. xps̃ vero glorie ⁊ vite. Unde cuꝫ post statũ istũ nullus alius sequatur in vita ista. ideo dicit nouissimus. Esa. 53. Desiderauimus eũ despectũ ⁊ nouissimũ virozũ Et alibi ſcz apoc̃. 1. Ego ꝑm⁹ ⁊ nouissim⁹. Et alibi. Ego sum alpha ⁊ o. ⁊c. Dicit aũt adam. qȝ de natura ade fact⁹ in spiritũ viuentẽ. Et ex hoc conditionil⁹ ꝓncipioꝝ visis apparet eoꝝ diuersitas. qȝ ꝑm⁹ homo factus est in animam nouissimus in spiritũ. Ille autẽ in animã viuentem solum. iste vero in spiritũ ⁊ viuentẽ ⁊ viuificantẽ. Cui⁹ ratio est. quia sicut adam consecutus est pfectionẽ sui esse ꝙ animã: ita ⁊ xps̃ pfectionem sui esse in ꝛtum homo ꝙ spiritũsanctũ. Et ideo cũ anima nõ possit nisi ꝓpriũ corp⁹ vificare ideo adam factus est in animã nõ viuificantẽ ſz viuentẽ tantũ. sed christus factus est in spiritũ viuentẽ ⁊ viuificantẽ. ⁊ ideo xps̃ habuit potestatẽ viuificandi Joh̃. 1. De plenitudine eius ⁊c. Et Joh̃. 10. Ueni, vt vitã habeant ⁊ habundantius habeant. Et in simbolo. Et in spiritumsanctũ viuificatẽ Sed ne aliq̃s diceret. si xps̃ fact⁹ est in spiritũ viuificantẽ quare dicitur nouissim⁹. Ideo cõsequenter cũ dicit Sed nõ ꝓius ⁊c. Ostendit ordinẽ ꝓnciꝓoꝝ. Uidemus eñ in natura ꝙ in vno ⁊ eodẽ pri⁹ est imꝓfectũ q̃ ꝓfectus. Unde cũ spiritualitas se habeat ad animalitatẽ sicut ꝓfectũ ad impfectũ. ideo in humana natura nõ ꝓius debet esse spirituale qȝ est ꝓfectũ. ſꝫ vt seruetur ordo ꝓius debz esse impfectũ ſcilicet qȝ animale est. deinde ꝓfectum ſcilicet qȝ spirituale est. ſ. 13. Cum venerit qȝ ꝓfectũ est ⁊c. Sicut dicit Aug. huius signum est ꝙ ꝓmogeniti antiq̃tus ꝓsueuerũt esse animales sicut cayn ante abel natus. ismahel ante ysaac. ⁊ esau ante iacob. Rationẽ aũt dicte diuersitatis assignat dicẽs. ℘rim⁹ hõ ⁊c. Quasi dicat vere primus hõ factus est in animã viuẽtem quia de terra geñ. 2. Formauit dñs hominẽ de limo tre. ⁊ ideo dicitur esse terrenus id est animal. secund⁹ hõ scilicet xps̃ factus est in spiritũ viuificantẽ qz de celo. qz diuina natura q̃ fuit huic nature vnita de celo est. Et ideo debet esse celestis id est talẽ pfectionẽ debet habere qualem decet de celo venire scilicet pfectionẽ spiritualez. Joh̃. 3. Qui de celo venit sup omnes est. Dicit autẽ ꝑmũ hominem de terra ꝑm modum loquendi quo res de illo esse dicuntur. quia prima pars est in eoꝝ fieri. sicut cultellus dicitur de ferro. quia prima pars vnde est cultellus est ferrum. Et quia prima pars vnde adã factus est terra est et ideo dicitur de terra. Secundus homo dicitur de celo nõ ꝙ attulerit corpus de celo cũ de terra assumpserit. scilicet de corpore beate virginis. sed quia diuinitas que nature humane vnita est de celo venit. que fuit prioꝝ q̃ corp⁹ xp̃i Sic ergo patet ꝓncipioꝝ diuersitas ꝙ erat maioꝝ ꝓpositio rationis ꝓncipalis. ¶ Consequent cũ dicit. Qual⁹ terrenus ⁊c. Ostendit deriuationẽ similitudinis hoꝝ ꝓncipioꝝ ex vtroq; ⁊ primo in cõmuni. Secũdo diuidit eã per partes ibi. Igitur sicut portauimus ⁊c. Dicit ergo q̃liter terrenus ⁊c. Quasi dicat ℘rim⁹ homo q̃ terren⁹ fuit ⁊ moꝛtalis ideo deriuatũ est vt omnes essent ⁊ terreni ⁊ moꝛtales. ſ. eodẽ. Et sic in adã omnes moriunt. Zach̃. 13. Adam exemplũ meũ ⁊c. Quia vero fuit secund⁹ hõ celestis id est spiritualis ⁊ ĩmoꝛtalis ⁊ ideo omnes ⁊ ĩmoꝛtales ⁊ spirituales erimus. Ro. 6. Sed cõplantati facti sumus similitudini ⁊c. Igitur sicut portauimus ⁊c. Hic concludit qualiter in speciali debeamus conformari homini scilicet celesti. ℘ossumus autẽ dupliciter conformari celesti in vita scilicet gratie ⁊ glozie ⁊ vna est via ad aliã. qz sine vita gratie nõ pueniẽ ad vitã glozie. ⁊ ideo dicit. Sicut portauimus ⁊c. ı. q̃diu peccatores fuimus in nobis fuit similitudo ade. 2. reg. 7. Ista est lex adã dñe de⁹ ⁊c. vt ergo possim⁹ esse celestes id est peruenire ad vitã glozie portemus imaginẽ celestis per vitam gratie. Coll. 3. Exuentes veterẽ hominẽ induite nouũ hominez ſcz xp̃m Ro. 8. Quos ꝓscziuit ⁊ ꝓdestinauit conformes ⁊c. S. c ergo debem⁹ conformari celesti in vita gratie qz alias nõ pueniemus ad vitã glozie. Et hoc est quod dicit. Hoc aũt dico fratres. Quasi dicat. Nisi viuatis scilicz vita gratie non poteritis peruenire ad regnũ dei scilicet ad vitã glozie. quia caro ⁊ sanguis regnũ dei nõ possidebunt. ℳ quidem non est intelligendũ sicut quidã heretici dicũt ꝙ non resurget caro ⁊ sanguis ſm substantiã. sed ꝙ totũ corpus vel vertet̃ in spiritũ vel in aerem quod est hereticum ⁊ falsum. nam aplus dicit ꝙ conformabit corp⁹ nostrũ corpori claritatis sue. Unde cũ xps̃ post resurrectionẽ habuerit carnem ⁊ sanguinem sicut dicitur Luc̃. vlti. ℘alpate ⁊ videte quia spiritus carnem ⁊ ossa non habet ⁊c. Constat ꝙ et nos in resurrectione carnem ⁊ sanguinẽ habebimus. Nõ est intelligendũ caro ⁊ sanguis id est substantia carnis ⁊ sanguinis regnũ dei non possidebunt. sed caro ⁊ sanguis id est carni ⁊ sanguini opaꝛ dantes scilicet homines dediti vitijs ⁊ voluptatibus regnũ dei nõ possidebũt Et sic accipitur caro id est homo carnalit̃ viuens. Ro. 8. Uos autem non in carne ⁊c. Uel caro ⁊ sanguis id ẽ opera carnis ⁊ sanguinis regnũ dei nõ possidebunt quod est contra iudeos ⁊ saracenos qui fingũt se habituros post resurrectionẽ vxores. fluuios mellis ⁊ lactis. Uel caro ⁊ sãguis id est corruptio carnis et sanguinis regnũ dei nõ possidebunt id est post resurrectionẽ corpus non subijciẽt corruptioni carnis et sanguinis ſm quam viuit homo. Unde et ſm hoc subdit neqȝ corruptio incorruptionẽ possibit id est neqȝ corruptio mortalitatis que nomine carnis hic exprimitur possidebit incorruptionẽ id est incorrupti bile regnuꝫ dei. quia resurgemus in gloria. Ro. 8. Ipsa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis ⁊c.

Lectio octaua.

Ece misterium vobis dico omnes q̃dem resurgem⁹: sed non omnes immutabimur. In momẽto. i ictu oculi. nouissima tuba. Canet eñ tuba: ⁊ mortui resurgent incorrupti. ⁊ nos immutabimur.

Hic apostolus post̃ respondit questioni de qualitate resurgentium respondet consequenter questiõi qua querebatur de modo ⁊ ordine resurgendi. Et circa hoc duo facit. ℘rimo ostendit modũ ⁊ ordinẽ resurrectionis. Secũdo confirmat ꝓ auctoritatẽ ibi. Luꝫ autẽ moꝛtale hoc ⁊c. Circa primũ duo facit. ℘rimo eñ ꝓponit intentũ. Secũdo ostendit quo ordĩe fiat ibi. In momẽto in ictu ⁊c. ℘rimo igitur reddit eos attentos: ostendens id quod ꝓpoit esse arduum ⁊ occultũ dicens: Ecce misterium id est occultum quoddam dico vobis id est aperio vobis fratres quod debet vobis aperiri ⁊ oĩbus credentib⁹ Luc̃. octauo. Tobis datũ est nosse ⁊c. ſ. 2. Sapiẽtiam loq̃mur inꝑfectos. Et post. sed loq̃mur dei sapientiã que absc̃ondita est ⁊c. Quid aũt sit istud misteriũ subdit. Omnes quidem ⁊c. Circa primũ sciendũ est ꝙ sicut hieronymus dicẽ in quadam epla ad minerniũ ⁊ alexandrum monachos. Hoc quod hic dicitur Omnes quidem resurgem⁹ ⁊c. In nullo libꝛo grecoꝝ habeẽ sed in quibusdam habeẽ: Omnes quidem dormiemus id est omnes moriemur. Et dicitur mors somnus ꝓpter spem resurrectionis. Unde idez est ac si diceret. omnes quidem resurgemus: quia nullus resurget nisi moriatur. Sed nõ omnes imutabimur. Hoc non mutatur in libꝛis grecis ⁊ hoc est verꝝ quia ista mutatio de qua hic loquitur non erit nisi scdm corpora beatorum quia imutabunt̃ ad illa quattuoꝛ que supra posita sũt que dicuntur dotes corporum gloriosoꝝ ⁊ hanc desiꝰ.

rabat Job.14. Cunctis diebus quib⁹ nunc milito expecto donec veniat ītmutatio mea. In quibusdam vero libr⁹ inuenitur. Non omnes quidem mor̃iem⁹ sed omnes ītmutabimur. Et hoc intelligitur dupliciter. Primo ad litteram quia quozundam opinio fuit q̃ non omnes homines morientur. sed q̃ aliqui in aduentu x̃pi ad iudiciũ venient viui ⁊ isti non moriuntur. sed isti mutabuntur in statum incorruptionis. ⁊ propter hoc dicunt non omnes q̃dem dormiemus id est moriemur: ꝫ omnes ītmutabimur tam boni q̃ mali ⁊ tam viui q̃ mortui. Ū fm hos ītmutatio non intelligitur de statu animalitatis ad statũ spiritualitatis. quia fm hanc soli boni ītmutabũtur. sed de statu corruptionis ad statũ incorruptionis. Alio modo exponitur mystice ab origene ⁊ dicit q̃ hoc non dicit de somno mortis quia omnes morientur. ps̃. Quis est homo q̃ viuet ⁊c. sed de somno peccati de quo in ps̃. Illumina oculos meos ne vnq̃ obdormiã. vt sic dicatur. Nõ oñes moriemur id est non omnes peccabimus mortaliter. sed oẽs ītmutabimur sicut supra de statu corruptionis ad incorruptionem. Et licet hec littera scilicet nõ omnes moriemur ⁊c. non sit contra fidem. tamen ecclesia magis acceptat p̃ nam scilicet q̃ omnes moriemur siue resurgemus ⁊c. q̃a omnes morientur etiam si sint tunc aliqui viui. ¶ Ordinem autẽ ⁊ modum resurrectionis manifestat consequẽter cuꝫ dicit. In momẽto ⁊c. Et hoc q̃tũ ad tria. Primo enim manifestat ordinẽ q̃tum ad tempus. Secũdo q̃tuꝫ ad causam resurrectionis ibi. In nouissima tuba. Tertio q̃tum ad p̃gressuꝫ effect⁹ a causa ibi. Canet enim tuba ⁊c. Dicit ergo q̃ oñes resurgem⁹. sed quomodo? In momẽto p̃ quod excludit errorem dicentiũ resurrectionẽ nõ esse futuram omniũ simul. Sꝫ dicunt q̃ martires resurgẽt ante alios per mille annos. et tunc x̃ps descendet cum illis ⁊ possidebit regnũ corporale hyerusalem mille annis cuꝫ eis. Et hec fuit opinio lactantij. Sed hoc patet esse falsũ quia omnes in momento resurgemus ⁊ in ictu oculi. Excluditur etiã per hoc alius error eiusdẽ qui dicebat q̃ iudicium duraturuꝫ erat per spaciũ mille annoꝝ. Sed hoc est falsum. quia non erit ibi aliquod perceptibile temp⁹ ꝫ in momento ⁊c. Sciendum est autẽ q̃ momentum potest accipi vel p̃ ipso instanti temporis quod dicitur nunc. vt p̃ aliquo tempore inperceptibili. tamẽ vtroq̃ modo potest accipi hoc referendo illud ad diuersa quia si nos referim⁹ hoc ad collectionẽ puluer̃ que fiet ministerio angelorum tunc momentũ accipitur p̃ tempore ĩperceptibili. Cũ enim in collectione illoꝝ puluerum sit mutatio de loco ad locũ oportet q̃ sit ibi tẽpus aliquod. Si autẽ referamus ad reunitionẽ corporum ⁊ p̃o vnioẽ anime eꝝ oñia fient a deo: tunc momentũ accipitur p̃ instanti temporis. quia de⁹ in instanti vnit animã corpori ⁊ viuificat corpus. Potest etiam hoc quod dicit in ictu oculi ad vtrũq̃ referri. quia si in ictu oculi intelligitur tãtũ apertio palpebraꝝ que fit in rẽpore perceptibili tunc refertur ad collectionẽ puluer̃. Si vero in ictu oculi intelligitur ipse subitus contuit⁹ oculi ⁊ qui fit in instanti tunc refertur ad vnionẽ ad corp⁹. ¶ Cõsequenter cũ dicit. In nouissima tuba. Ostendit ordinem resurrectionis q̃tum ad causam ĩmediatã. Et ista tuba est vox illa x̃pi de qua Mat.25. dicit. Media nocte clamor factus est ⁊c. Joh.5. Audient vocem filij dei ⁊ q̃ audierint ⁊c. Vel ipsa p̃sentia christi manifesta mundo ꝫ q̃ dicit grego. Tuba nihil aliud esse designat q̃ p̃sentiã x̃pi mundo manifestatã que dicitur tuba. ꝓpter manifestationem quia omnibus erit manifesta. Et hoc modo accipitur tuba. Mat.6. Cuꝫ facis elemosinã noli tuba canere ante te. Item dicitur tuba ꝓpter officiuꝫ tube qõ erat ad quatuor vt dicitur numeri.10. scilicet ad vocandum consiliũ. et hoc erit in resurrectione. quia tunc cõuocabit ad consilium id est ad iudicium Esa.3. Dominus ad iudicium veniet ⁊c. Ad solennizandũ festum. ps̃. Buccinate in neomenia tuba. Sic et in resurrectiõe Esa.33. Respice syon ciuitatẽ solennitatis nostre. Ad pugnã et hoc in resurrectione Sap̃.5. Pugnabit pro illo ⁊c. Esa.30. In citharis et tympanis ⁊c. Ad mouendum castra sua quidã eundo ad paradisum. quidam eundo ad infernum Mat.25. Ibunt qui bona fecerunt in vitam eternam. qui vero mala in ignem eternum. ¶ Consequẽter cũ dicit. Canet enim tuba ⁊c. Ponit p̃gressum effect⁹ a causa predicta. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit p̃gressum effect⁹. Secundo necessitatẽ huius assignat ibi. Oportet enim mortale ⁊c. Progressus effectus est. quia statim ad sonitũ tube sequeẽt effect⁹. Quia mortui ⁊c. ps̃. Dabit voci sue vocem virtutis ⁊c. Ponit autẽ duplicẽ effectũ. Un⁹ est cõmunis. quia mortui resurgent incorrupti id est integri sine aliqua diminutiõe mẽbroꝝ. Quod quidem est cõmune omnibus quia in resurrectione est cõmune omne qõd ptinet ad reparationẽ nature. quia omnes habent cõmunionem cũ x̃po in natura. Et licet aug⁹. relinquat sub dubio vtrũ defomitates remaneãt in damnatis. ego tamẽ credo q̃ quicquid ptinet ad reparationẽ nature totũ conferetur eis. sed quod ptinet ad gratiam solũ electis confertur Et ideo omnes resurgent incorrupti id est integri etiã dãnati. Hieron⁹m⁹ aũt exponit incorrupti id est in statu incorruptionis. vt scilicet vlterius post resurrectionem non corrumpanẽ quia isti ad beatitudinẽ eternam ibunt. mali vero ad penam eternam. Dan̄.12. Multi de terre puluere euigilabunt. Alius effectus est. ꝓpius id est apostolorum tantũ. quia nos ītmutabimur scilicet apostoli ⁊ non solum erimus incorrupti sed etiam ītmutabimur scilicet de statu miserie ad statũ glorie. quia seminatur animale: surget autẽ spirituale. Et fm hunc modũ exponendi apparꝫ q̃ melior est littera illa que dicit: Omnes quidem resurgemus sed non omnes ītmutabimur q̃ illa q̃ habet. Omnes ītmutabimur. quia licet omnes resurgant tamẽ soli ꝫcti ⁊ electi ītmutabuntur. Posset tamen etiã fm illos qui habent. Non omnes quidem morimur sed omnes ītmutabimur legi sic. Mortui resurgent incorrupti id est ad statum incorruptionis. ⁊ nos qui viuimus licet non resurgamus quia non morimur tamen ītmutabimur de statu corruptionis ad incorruptionẽ. Et videt consonare his q̃ dicit.1.thes̃.4. Nos qui viuim⁹ qui relinquimur simul rapiemur cũ illis ⁊c. vt sic et ibi ⁊ hic cõnumeret se viuis.

non omnes morie mur, i. ñ omnes moztaliter peccabi mus.

sathanaj error

nostri

Lectio nona.

Portet enim corruptibile hoc ĩduere incorruptionẽ. ⁊ mortale hoc ĩduere immortalitatẽ. Cũ autẽ mortale hoc induerit imortalitatem: tunc fiet sermo qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria Ubi ẽ mors victoria tua: Ubi ẽ mors stimulus tuus? Stimulus autẽ mortis peccatum est. virtus vero peccati lex. Deo autẽ gratias qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum iesum xp̃m. Itaq̃ fratres mei dilecti. stabiles estote ⁊ ĩmobiles. abundantes in omni opere domini. semp̃ sciẽtes q̃ labor vester nõ est inanis in dño.

Hic aplus ponit necessitatẽ effectus resurrectionis ab ipa causa progredientis. Et circa hoc duo ponit correspondẽtia duobus que posuerat in progressu effectũ ab ipa causa. Primũ fuit generale omniũ scilicet q̃ mortui resurgẽt incorrupti. Et ideo primo ꝫtum ad hoc dic. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionẽ. Scõm fuit speciale aplis et bonis scilicet Et nos ĩmutabimur. ⁊ ideo secũdo ꝫtum ad hoc dicit. Et mortale hoc induere ĩmortalitatẽ quia enim corruptibile opponit incorruptibili ⁊ in statu p̃sentis vite subijcimur corruptioni. Ideo dicit q̃ cũ resurgemus oportet hoc corruptibile ⁊c. necessitate scilicet congruentie. Et hoc propter tria. Primo propter completionẽ hũane nature. Hã sic etiã dic̃ aug. aia q̃diu est separata a corpore est imperfecta non habens perfectionem sue nature. et ideo non est in tanta beatitudine separata existens in ꝫta erit corpori vnita in resurrectione. Et ergo p̃fruatur beatitudĩe perfecta. oportet corruptibile hoc id est corpus induere vt ornamẽtũ incorruptionẽ vt vlterius aliquatenus non ledatur moztale. Secũdo ꝓpt̃ exigentiam diuine iustitie vt scilicet illi qui bona fecerũt seu mala in corpore premientur vel puniantur: etiam in ipsis corporibus. Tertio ꝓpter conformitatem mẽbroꝝ ad caput. vt sicut x̃ps resurrexit a mortuis per gloriã patr̃: ita et nos in nouitate vite ambulemus. Ro.6. ¶ Notanduꝫ autem q̃ ipsam incorruptionẽ seu ĩmortalitatẽ assimilat vestimento cũ dicit. induere. vestimentũ enim adest vestito et abest manente eadem numero substantia vestiti. vt p̃ hoc ostendat q̃ corpora eadem numero resurgant ⁊ idem homines idem numero erunt in statu incorruptionis et ĩmortalitatis in quo sunt modo. Unde ex hoc excludit error dicentiũ q̃ corpora non resurgent eadẽ numero. Unde et signanter dicit. Oportet corruptibile hoc scilicꝫ corpus. Nam anima nõ est corruptibil̃. Excludit etiaꝫ errorem dicentium q̃ corpora glorificata nõ erũt eadem cũ istis ꝫ celestia. et de isto modo simile habetur.2.coꝝ.5. Haꝫ in hoc ingemiscimus ⁊c. Esa.52. Induere vestimẽtis glie tue Job.40. Circũda tibi decorẽ ⁊c. ¶ Sed contra hoc est quia videtur ipossibile q̃ corruptibile hoc induat incorruptionẽ id est q̃ corpora resurgant eadez numero. qz impossibile est ea que differunt genere vel specie esse eadem numero. sed corruptibile et incorruptibile nõ solum differunt specie sed genere. Ergo impossibile est q̃ corpora resurgentiũ sint incorruptibilia ⁊ remaneãt eadem numero. Preterea philosophus dicit q̃ ipossibile est q̃ illa quorum substantia corruptibilis mota est reintegrentẽ eadem numero. sed eadẽ specie. substantia aũt corporum humanorum est corruptibilis. ergo impossibile est reintegrari eadem numero. Respondeo dicendũ est ad primuꝫ q̃ vnumq̃q̃ consequitur genus ⁊ speciẽ ex sua natura ⁊ nõ ex aliquo alio extrinseco sue nature et ideo dico q̃ si resurrectio corporum futura esset ex principijs nature corporꝝ impossibile esset q̃ corpora resurgerent eadem numero. Sed dico q̃ incorruptio corporꝝ resurgentiuꝫ habitur ab alio principio ꝫ a natura ipsorum corporum scilicet a gloria anime ex cuius beatitudine ⁊ incorruptione tota beatitudo et incorruptio corporum deriuabit̃. Sic̃ ergo eiusdem nature et idẽ numero est liberũ arbitriũ modo nũ est volubile ad vtrũq̃ ptẽ ⁊ cũ erit firmatũ in fine vltimo. ita et eiusdem nature ⁊ idẽ numero erit corpus quod modo ẽ corruptibile. et tunc qñ per liberũ arbitriũ firmatũ erit p̃ gloriam anime erit incorruptibile. ¶ Ad secundũ dicendum q̃ ratio philosophi procedit contra illos qui ponebãt omnia in istis inferioribus causari ex motu corporꝝ celestium et q̃ revolutis eisdem revolutionibus corpora superiorum sequebantur eidez effectus numero qui aliquãdo fuerant. Unde dicebant q̃ adhuc plato idem numero leget athenis ⁊ q̃ habebit easdem scholas et eosdẽ audito res quos habuit. Et ideo pbus contra eosdẽ arguit. q̃ licet idem celũ numero ⁊ idem sol sit in in eisdez revolutionibus: tamen effectus qui inde pueniunt non consequũr idẽtitatẽ numero sed specie. ⁊ hoc fm viaꝫ nature. Similiter dico q̃ si corpora induerent incorruptionem ⁊ surgerent fm viam nature q̃ non resurgerent eadẽ numero ꝫ eadem specie. Sed cum reintegratio ⁊ resurrectio sicut dictum est fiant virtute diuina. dicimus q̃ corpora erũt eadem numero cũ neq̃ p̃cipia indiuiduãtia huius homis sint aliud q̃ hec anima ⁊ hoc corpus. In resurrectione autem redibit et anima eadẽ numero cum sit incorruptibil⁹ ⁊ hoc corpus idem numero ex eisdem pulueribus in quibus resolutum fuit ex virtute diuina reparatũ. sic erit idẽ homo numero resurgens. Hec facio vim in formis inẽme diꝫs quia non pono esse aliquã aliã formã substantialẽ in homine nisi animã rationalẽ a qua habet corpus humanũ q̃ sit animatũ natura sensibili ⁊ vegetabili ⁊ q̃ sit rationale. Forme vero accidentales nihil impediunt idemptitatem numeralẽ quã ponimus. ¶ Consequenẽ cũ dicit. Cũ autẽ corruptibile ⁊c. Confirmat quod dixerat p̃ auctoritatem. Et circa hoc duo facit. Primo põit auctoritatẽ. Secundo ex ea concludit tria ibi. Ubi ẽ mors victoria ⁊c. Dicit ergo primo. Dixi q̃ oportet corruptibile hoc iduere ⁊c. Sed cum mortale hoc induerit ĩmortalitatẽ tũc sez in futuro. Quod est contra illos qui dicunt iam resurrectionẽ factã. Fiet sermo qui scriptus est. s. Absorpta est ⁊c. Hoc fm translationẽ nostrã non inuenit̃ in aliquo libro biblie. sed tamen inueniatur in translatione. lxx. non est certũ unde sumptum sit. Potest tamen dici hoc esse sumptũ Esa. 25. Viuent mortui tui ⁊c. Et.25. Precipitabit mortem in sempiternum. Ose.13. vbi nos habemus. Ero mors tua o mors. lxx. habent Absorpta est mors ĩ victoria. id ẽ ꝓpter victoriã x̃pi. Et ponit preritũ p̃ futuro. ꝓpt̃ certitudinez ꝓphetie. i. Pe.3. Negligties morte ⁊c. ¶ Consequẽter cũ dic̃ Ubi ẽ mors victoria tua ⁊c. Cõcludit tria ex p̃missa auctoritate. Insultatõez sctõꝝ ptra mortẽ. Gratiarũactiones ad deum ibi. Deo autẽ gratias. Et ammonitionẽ suã cozinthijs ibi. Itaq̃ fratres mei ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo ponit insultationẽ. Secundo expõit ibi. Stimulus autẽ ⁊c. Loquens ergo apostolus de victoria x̃pi contra mortem quasi in quodam speciali gaudio positus assumit personam virorꝝ resurgentiũ dicens Ubi est mors victoria tua: hoc non inuenit̃ in aliquo loco sacre scripture vtrũ aũt ex se vel aliunde habuerit hoc apostolus incertũ est. Si tamen aliũde accepisset videtur accepisse de Esa. 14. Quomodo quieuit tributum cessauit ⁊c. Dicit ergo Ubi est mors ⁊c. scilicet corruptionis victoria tua id ẽ potentia qua totũ humanũ genus ꝓternebas de omnib⁹ triumphabas. 2. reg. 14. Oẽs morimur ⁊c. Job. 18. Calez super eum quasi rex interitus ⁊c. ¶ Ubi est mors stimul⁹ tuus? Quid autem sit stimulus cõsequenẽ exponit dicẽs Stimulus aũt ⁊c. Unde duo ponit. Unum q̃ quod exponit quod dixit. Aliud per quod obiectionem excludit ibi. Virtus peccati ⁊c. Sciendum est autẽ q̃ stimul⁹ mortis potest dici vel stimulans ad mortẽ. vl quo vitur seu quẽ facit mors. sed litteralis sensus est. stimulus mortis id est stimulãs ad mortẽ qz homo per peccatũ est ꝓpulsus ⁊ delectus ad mortẽ. Ro.6. Stipẽdia peccati mors ⁊c. ¶ Sꝫ quia aliquis posset obijcere q̃ iste stimulus est remot⁹ p̃ legem. ideo consequenẽ hoc apostolus excludit subdens: Virtus vero id est augmentuꝫ peccati lex. Quasi dicat. Non est remotum peccatum p̃ legem. imo virtus peccati lex id est augmentũ occasionaliter scilicet nõ q̃ induceret ad peccatũ sed inꝫtum dabat occasionẽ peccati ⁊ nõ conferebat gratiã ex qua magis accendebatur concupiscẽtia ad peccandũ. Ro.5. Lex subintrauit vt habundaret delictum. Ro.7. Occasione accepta peccatũ p̃ mandatũ ⁊c. Est autem alius sensus sed non litteralis vt stimul⁹ mor-

tis dicatur quo vtitur moꝛs.et sic per moꝛtez intelligitur dyabolus. Apoc.6. Nomen illi moꝛs. Et sic stimul⁹ moꝛtis est temptatio dyaboli. Et sic totum quod dicit de moꝛte exponitur de diabolo .vt in glo.habetur . Vel stimul⁹ moꝛtis id est a moꝛte factus id est a carnali concupiscẽtia Jaco.1.Concupiscentia cũ conceperit ꝛc. Concupiscẽtia enim primo volentes allicit sicut in intemperatis. Secũdo repugnantes trahit vt in incõtinentibus. Postea cõrendit sed non vincit vt in continentibus. Postea debilitatur eius contentio sicut in rẽperatis ꝛ vltimo totaliẽ deficit sicut in beatis quibus dicere cõpetit. Vbi ẽ moꝛs cõtentio vel victoria tua?. Quia ergo stimulus moꝛtis destructus est non ꝙ legem sed victoriam xpi . ideo deo sunt reddende gratiarũactiões. Et hoc est quod dicit. Deo autem gratias scilicet ago seu agamus qui dedit nobis victoriam moꝛtis et peccati per iesum xpm non per legem . Joh.16. Hec est victoria ꝛc. Ro.15 . Quis me liberabit ꝛc. Gratia dei ꝛc. Nã quod impossibile ꝛc. ¶ Consequẽter cum dicit. Itaq; fratres mei ꝛc. Subdit ãmonitionez sicut enim dictum est pseudo apostoli coꝛrũpebant coꝛinthios negando resurrectionẽ. et ideo posꝯ iaz astruxit fidem resurrectionis et per exempla ostẽditammonet eos ꝙ bene se habeant ne seducantur a pseudo apostolis . Et circa hoc tria facit. Primo eos in fide cõfirmat dicẽs Itaq; scilicet iam ostensa resurrectione fratres mei ꝙ fidẽ per quam omnes sumus filij dei. Johan.1. Dedit eis postestatem ꝛc. Dilectissimi per charitatez qua debem⁹ nos inuicem diligere.1. Johan. 4. Hoc mandatum habem⁹a deo ꝛc. Stabiles estote scilicet in fide resurrectiõis ne recedatis a fide. Ephe.4. Non simus sicut paruuli fluctuãtes ꝛc.et ĩmobiles ne scilicet ab alijs seducamĩ. Coll.1. In fide fundati stabiles et ĩmobiles ꝛc. Secundo inducit ad bona opera dicens: habundantes in omni opere boño semper. Hall. vlti. Dum tempus ꝛc. puer.3. In habũdanti iusticia. Tertio roborat eos per spem dicens: Sciẽtes per ꝙ ꝛc. Sap. 3. Bonoꝝ eni laboꝝ gloꝛiosus ẽ fructꝰ.

Incipit capitulũ sedecimũ.

D

E collectis autem que fiunt in sãctos. sicut ordinaui in ecclesijs galatie:ita ꝛ vos facite per vnã sabbati. Vnusquisq; vestrum apud se reponat recondẽs qõd ei bene placuerit: vt non cum venero tunc collecte fiant. Cum autem presens fuero quos per epl̃as hos mittam perferre gratiam vestrã in hierusalem. Ꝯ si dignum fuerit vt ego eam:mecũ ibũt. Veniam autẽ ad vos cuz macedoniã ptransiero. Nã macedoniã pertransibo .Apũd vos autem forsitan manebo.vl etiã hyemabo vt vos me deducatis quocunq; iero. Nolo eniz vos modo in transitu videre.;Spero eñ me aliquantulũ temporis manere apud vos: si dominus permiserit . Permãebo autẽ epheſi vsq; ad penthecosten. Ostiuz eñ mihi aptum est magnum ꝛ euidens ꝛ aduersarij multi.

Supza per totam seriem epistole proposuit apostolus coꝛinthijs quandam doctrinam generalem .in hoc vltimo capitulo proponit eis quedam specialia et familiaria . Et circa hoc duo facit. Primo monet eos quid ipsi debeant alijs facere. Secundo ostendit quid alij faciant ipsis ibi. Salutat vos ecclesia ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo instruit eos de his que debent facere ad absentes . Secũdo vero de his que debent facere ad presentes ibi. Vigilate et state in fide ꝛc. Circa primum tria facit. Primo instruit eos de his que pertinent ad absentes pauperes sanctos qui sunt in hierusalem. Secũdo de his que pertinẽt ad apostolum ibi. Veniam ad vos cum ꝛc. Tertio de his que pertinent ad discipulos ibi. Si aũt venerit ꝛc. Circa ea que debent fieri sanctis qui erant in hierusalẽ de trib⁹ instruit eos apostolus . Primo qualiter elemosina sancti facienda:sit colligenda. Secundo qualiter sit conseruanda ibi. Vnusquisq; autem vestruz ꝛc. Tertio qualiter sit in hierusalem transmittenda ibi. Cum autem presens fuero ꝛc. Circa primũ sciendum est ꝙ sicut legitur actu. 4. Mos erat in primitiua ecclesia vt conuersi ad fidem venderent possessiones et omnia que habebant et precũ ponerent ad pedes apostolozuz et de eis vnicuiq; prout erat opus proꝛideretur . vt sic nullus haberet proprium sed essent illis omnia communia . Et sicut dicitur in collationibus patrum omnis religio ab illa sancta societate sumpsit exordiũ. Contigit autẽ vt fame perualida exorta pauperes sancti qui erant in hierusalem inopia maxima laboꝛarent. vnde factum est vt apostoli ordinarent ad ipsoruz subuentionẽ ꝙ q alias ecclesias xpi collecte fierent. et hec commissio facta est paulo et barnabe . Hal. secundo Deuerunt mihi et barnabe ꝛc . Et quia apostolus super hoc sollicitus erat monebat illos quos conuerterat vt eis subuenirent quia sicut ipse ad Roma . dicit. Justum est vt a quibus spiritualia receperant temporalia ministrent. Et hoc est quod dicit. De collectis autem que fiunt per ecclesias in sanctos id est in vsum sanctoꝝ et non quozumlibet. Ecclesiast.12. Da iusto et ne reciplas peccatoꝛez. Nõ ꝙ peccatoꝛibus non sit aliquid dandum .sed quia magis debet quis dare elemosinam iusto indigenti ꝙ peccatori ¶ Sic ordinaui i ecclesia galathie .ita et vos facite id est colligite per vnam scilicet diem sabbati id est septimane. Et hoc ideo ordinatum est vt paulatim qualibet ebdoma da aliquid paruum soluerent.ne si simul totum soluissent grauarentur Et licet eis paululum videretur et quasi insensibile palatim dare tamen cõpleto anno elemosine insimul collecte magne erant. Vel per vnam sabbati intelligitur prima dies post sabbatum scilicet dies dominicus. Et hoc ideo illo die fieri voluit apostolus. quia iam inoleuerat consuetudo vt populus in dominicis diebus ad ecclesiam conueniret. Leuitic.23. Dies primus celeberrimus erit atq; sanctissimus ꝛc . Et post Est enim cetus atq; collecte ꝛc. De huiusmodi elemosina dicitur Danielis quarto Peccata tua elemosinis redime. Et Ecclesia. vicesimo nono. Elemosina viri q̃si saccul⁹ ꝛc. ¶ Quia vero non solum debet apponi modus in colligendo sed etiã in conseruando. ideo consequenter instruit qualiter collecte conseruentur cum dicit. Vnusquisq; autem vestrũ ꝛc. In quo ostenditur maxima industria apostoli. Ne aliqui crederent ꝙ apostolus faceret collectas istas magis causa questus proꝑij ꝙ propter necessitatem sanctoꝝ . ideo suspitionẽ hanc vitans et ꝙtum ad se et ꝙtuz ad suos ministros noluit dictam pecuniã a se seu a suis ministris custodiri. sed ordinauit ꝙ quilibet illud quod sibi placebat elargiri reposꝛtaret domi et conseruaret seoꝛsum : faciens sic per totum annum. Et huius ratio erat qz aplus nolebat ꝙ q̃n vẽiret coꝛinthũ vacarẽt collectis iʒ doctrie reb⁹ spiritualibus . Et ideo dicit. Et non cũ venero. ꝛc. Act. 6. Nõ est equũ nos relinquere ꝛc. qualiter aũt debeant

mitti in hierl̃m subdit dicens. Cuz autẽ pẽs fuero ꝛc. Quasi dicat. Nec in hoc volo aliquos spẽaliter onerare cũ presens fuero. s. ad portandũ pecuniã: sed mittã illos quos pbaueritis. i. approbaueritis mittendos mittaz inꝯ per epistolas. i. cum eplis missis a vobis ꝛ a nobis laudatorijs ꝛ cõmẽdatorijs scz in quib⁹ cõtineat quanti tas pecunie cõmendatũ studiũ nostrũ ꝛ charitas. Mittã inꝯ perferre gr̃am vestram. i. ꝙ gratis habitis sanctis pauperibus in hierlm. 2. Coꝛ. 8. Notam facimus vobis gratiam dei ꝛc. In hierlm. i. sanctis qui sunt in hierusalem: ꝛ nõ solum mittam alios quos probaueritis ſz si dignũ fuerit ꝛc. i. si magna quantitas fuerit mecũ ibũt in quo inducit eos ad bene ꝛ liberaliter soluendu Ro. 15. Nunc igit proficiscar hierusalem ministrare sanctis ꝛc. ¶ Cõsequenter apostol⁹ instruit eos de his que pertinent ad seipm. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓmittit eis suam presentiam dicens. Veniã ad vos cũ macedoni am ꝓtransiero ꝛc. Circa quod sciendũ ẽ ꝙ sicut dr Act. 16. Vir macedo apparuit apostolo cũ eẽt troade deprecans eum ꝛ dicens et. Transiens iin macedoniaz libera nos. Et ergo apostolus iussa impleret disposuit se macedoniã iturũ. Et q: macedonia erat media inter asiam et achaiam in qua est coꝛinthum: ideo dicit. Cum pertransiero in macedoniã veniã ad vos: imo veniã ad vos inde scz quia tunc ero vobis propioz. Scdo promittit se facturũ apud eos diutinã moꝛam dicens. Apud vos forsitan manebo. i. moꝛã contrahã vel etiã hyemabo: id est ꝙ totam hyemẽ permanebo vobiscũ: quia multa coꝛrigenda sunt in vobis. Vel causam quare ad eos vadit subdit cũ dicit Et vos me deducatꝫ quocũq; iero. Et dicit q̃cũq; qz nesciebat determinate quo iret nisi fm ꝙ spiritus sanctus inspirabat sibi. Deducatis inꝯ non defendatis me sed vt doceatis vias. Tertio cũ dicit. Nolo eñ vos. ꝛc. excusat dilationẽ sue pẽsentie dupliciter. Uno modo quia coꝛinthij possent dicere nõ est necesse ꝙ tantũ differas venire: ꝛ ꝙ primo vadas in macedoniam: quia tu potes venire in achaiam ꝛ permanere ita ꝙ nõ transeas per macedoniã. Et ad hoc dicit licet sic posset venire ad vos tamẽ non diu posset manere vobiscum: quia statim oporteꝛet me esse in macedonia vel redire in asiaz: vnde qz nolo vos modo in transitu videre: ideo modo non venio primo ad vos: nam ego spero aliquã moram contrahere vobiscum si dominus ꝓmiserit. Dicit si domin⁹ ꝓmiserit quia forte vel anteꝯ eẽt ibi vel posꝯ iã esset ibi dñs in spiraret ei ꝙ iret ad alium locum vbi faceret maius bonum. Alio modo excusat se ꝛ hoc videtur magis litterale quia oportebat eum diu manere apud ephesum qõ est in asia: ꝛ ideo dicit. Permanebo autem epheſi vsq; ad penthecosten ꝛc. Forte hec epistola missa fuit i hyeme seu in vere ꝛ tunc post penthecosten debebat ire in macedoniam ꝛ morari ibi vsq; ad hyemẽ: et tunc ire coꝛinthum est hiemare. Rationem autem quare volebat morari epheſi vsq; ad penthecosten subdit cũ dicit. Ostium autẽ ꝛc. id est magnũ fructũ facio in epheso. Et dicẽ ostiũ esse apertum magnum. id est multa coꝛda hominum ad credendum paratas: ꝛ euidens: quia sine contradictione Coll. 4. Orantes simul ꝛ pro nobis vt de⁹ aperiat nobis ostium. ꝛc. Sed quia sunt multi aduersarij qui conãtur impedire vel subintrare. Si ergo absentarẽ me tãt⁹ fruct⁹ posset defacili impediri: iõ nolo recedere quousqz fitis bene firmati, Apoc. 3. Ec ce vedi coraz te ostiũ aptũ.

Lectio secunda.

S

I aũt venerit thimothe⁹ videte vt sine timore sit apud vos: opus eniz domini operatur sicut ꝛ ego. Ne ꝙs ergo illũ spernat. Deducite aũt illũ in pace vt veniat ad me. Expecto eni illũ cũ fratrib⁹ De apollo aũt fratre vobis notũ facio: qñ multũ rogaui eũ vt veniret ad vos cũ fratrib⁹: ꝛ vtiq; nõ fuit voluntas eius vt nũc veniret: Veniet aũt cũ ei vacuũ fuerit. Vigilate state in fide: viriliter agite ꝛ confortamini: oia eñ vra in charitate fiãt. Obsecro autẽ vos frẽs nostis domum stephane ꝛ fortunati et achaici qñ sũt primitie achaie ꝛ in ministerũ scoꝝ ordinauerũt seipos vt ꝛ vos subditi sitis eiusmodi: ꝛ omni cooperãti ꝛ laboãti Gaudeo aũt ĩ pẽsentia stephane ꝛ fortunati ꝛ achaici qñ id qõ vobis deerat ipi supplerũt. Refecerũt eni ꝛ meũ spũm ꝛ vestrũ. Cognoscitur ergo ꝙ eiusmodi sũt. Salutãt vos oẽs ecclie asie. Salutat vos in domino multũ aquila ꝛ prisca cũ domestica sua ecclia apud quos ꝛ hospitoꝛ. Salutãt vos oẽs fratres. Salutate inuicẽ ĩ osculo scõ. Salutatio mea: manu pauli. Si quis nõ amat dominũ nostrũ iesum xpm sit anathema maranatha. Gratia dñi nostri iesu xpi ꝛ obiscum Charitas mea cum omnibus vobis ĩ xpo iesu amen:

Hic instruit eos de his ꝙ ptinẽt ad discipl̃os suos ꝛ prio de his ꝙ ptinẽt ad thimotheũ. Scdo de his ꝙ ptinẽt ad apollo ibi De apollo ꝛc De thimotheo tria mãdat. Primo vt secure custodiat. Ibi videte. Tertio dicit. Si aũt venerit ad vos thimothe⁹ videte studeat⁹ vt sine timoꝛe sit apud vos. Forte aliq; cõmotio fuerat ibi propter pseudo apl̃os .2. Coꝛ. 7. Foris pugne intus timoꝛes ꝛc. Et hoc debetis facere qz op⁹ dñi opat sicut ꝛ ego p̃dicãdo. ꝛ. Timo. 4 Tu vero vigila: ĩ oibus laboza. Scdo vt honoze habeatur: ꝛ iõ dicit. Ne ꝙs ergo illũ spnat. Et rõ hui⁹ ẽ forte qz iuuenis erat. 2. Thi. 4. Nemo adolescẽtiã tuã spernat. Luc. 10. Qui vos spnit me spnit. Tertio vt pacifice deducat: ꝛ hoc ẽ qõ dicit. Deducite aũt illũ ꝛc. Et rõ hui⁹ ẽ: qz expecto illũ cũ fribus q̃ sũt cũ eo. ¶ De apollo ꝛc. Iste ẽ ille apollo de ꝙ habet Act. 18. Q̃ iude⁹ q̃dam ꝛc. ꝛ iste fuit in achaiã ꝛ fuit q̃si spẽalis doctoꝛ eoꝝ post aplm. 1. Coꝛ. 3. Ego plãtaui apollo rigauit ꝛc. ꝛ vt glo. dicit eps erat. Et qz coꝛinthij male se habuerant recesserat ab eis ꝛ iuerat ad aplm. Postmodũ xo coꝛinthij rogauerũt aplm vt remitteret illuc ipsũ ad qõ rñdet eis dicẽs. De apollo aũt frẽ quẽ rogastis remitti ad vos notũ vobis facio tria. Prio pces meas sibi factas qñ multuz rogaui eũ vt veniret ad vos cũ fribus. Et dicit rogaui eũ iʒ possit pcige: qz magnis viris non defacili dz fieri pceptũ. 1. Thi. 5. Seniozẽ obsecra ꝛc. Ecc. 32. Rectoꝛem te posuerũt ꝛc. Sz nũq̃d licuit sibi relinq̃re populũ suũ ꝛ Ad hoc dicendũ ꝙ sicut Grego. dicit qñ omnes subditi male se habent ꝛ nolũt coꝛrigi: licet epo recedere ab eis. Unde qz isti erant tales licuit ei. Vel dicendũ ẽ ꝙ forte nõ erat epus eoꝝ sed spẽaliter p̃dicauerat eis. Scdo responsum apollonis: qz renuit venire ad eos ibi. Et vtiq;

non fuit voluntas eius vt nunc.ꝛc. Et ratio huius est: quia forte nondum erant bene correcti. Vel qz, ipe erat ī alijs arduis occupatus. Tertio ꝓmittit eum aliquādo ad eos iturum. Unde dicit. Veniet autem cum ei vacuum id est oportunum fuerit scz quādo vos eritis correcti ¶ Consequenter postq̄ instruxit eos quid debeant facere absentibus: hic instruit eos qualiter se habeant ad ꝑsentes. Circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant quātū ad oēs in cōi. Scdo quantū ad quosdam in speciali ibi. Obsecro aūt vos frēs. Instruit autez eos aplꝰ in cōi de tribus. s. de fide de bona opatiōe ꝛ de mō bene opandi. Sed tñ istis tribus ꝑmittit vnū qđ est omnibus necessariū. . sollicitudo. Unde dicit. Vigilate et orate. De fide ergo instruit eum dicit. State scz in fide. Ephe. 6. State succincti ꝛc. De bona opatione cū dicit Viriliter. i. fortiter agite qz fides sine operib⁹ mortua ē. Jac. 2. Sed qz bona opatio nō est attribuenda nobis sz deo: tō subdit. Et cōfortamini in dño. ꝑs Viriliter agite ꝛ cōfortet cor vr̄m ꝛc. De mō agendi cū dicit. Omia vr̄a in charitate fiant: id est oia debent referri ad finē charitatis scz vt fiant ꝓpter deū ꝛ primū. Col. 3. Sup omia charitatē ꝛc. ¶ Cōsequenter cū dicit. Obsecro aūt. ꝛc. instruit eos qūo se habeant ad quosdam in spāli ꝛ primo quantū ad illos qui videnť habere aliquā progatiuaz in spūalibus. Scdo ꝙtum ad illos qui in corporalib⁹ opibus ibi. Gaudeo aūt ꝛc. Dicit ergo. Obsecro autē vos frēs Vestis id est approbasti⁹ domū stephane ꝛ fortunati ꝛ achaici. Approbastis inq̄ ꝓpter duo: ꝛ qz sunt primitie. i. primo cōuersi quia ab ipo apostolo in ꝑmis baptizati supra ꝓio. Baptizaui aūt. ꝛc. Et qz magi⁹ deuoti ꝛ ꝓmpti ad ministeria sanctoꝝ. Un dicit. Et in ministerio sanctoꝝ ordinasse ipos. Ro. 12. Necessitatib⁹ sanctoꝝ ꝛc. ꝛ tō obsecro vt ꝛ vos subditi ꝛc Heb. 12. Obedite ꝓpositis ꝛc. Et omni cooperanti. Philipē. 4. Adiuua eos qui mecū laborauerunt. Sap. 3. Bonoꝝ labor gloriosus ꝛc. ¶ Gaudeo ꝛc. Hic instruit eos ꝙtū ad illos q̄ ꝓeminent in ministerijs ꝛ pōt dupliciter exponi. Uno mō vt dicat Gaudeo aūt in ꝑsentia stephane ꝛ fortunati ꝛ achaici qui sunt ꝑsentes vobis quoꝝ ꝑsentia est vobis ꝓficua. Un ipi id qđ vobis deerat suppleuerūt docendo vos. Et in hoc ēdem refecerūt spūm meū in ꝙtū gaudeo de bono vestro: ꝛ spūs vestrū in ꝙtuz instructi estis. Philip. 4. Sauisus suz valde qz inueni ꝛc. Et tō qz sic se habuerūt: ergo cognoscite id ē honorate eos ꝛc. Aliō mō vt dicat gaudeo in ꝑsētia stephane fortunati ꝛ achaici: qz scz ꝑsonaliter mecū sunt ꝛ seruiūt mihi in quo supplent qđ deerat vobis. i. qđ vos nō poteratis mihi corporaliter exhibere. In quo quidē refecerūt spūs meū in quantū mihi seruierunt ꝛ pauerunt me et vestrū in ꝙtuz de bono meo gaudetis: et ideo cognoscite ꝛc. ¶ Salutat vos ꝛc. Hic apostolus insinuat qđ alij faciāt corinthijs Et circa hoc duo facit. Primo insinuat qūo salutent ab alijs. Scdo subdit suā salutationē ibi. Salutatio mea. ꝛc. Circa primū tria facit. Prio insinuat qūo salutat eos tota ecclesia asie in cōi. Unde dicit. Salutāt vos omnes ecclesie asie. Roma. vlti. Salutant vos omnes ecclesie ꝑi. Secūdo qūo salutat eos spāliter hospites pauli. vn de dicit. Salutant vos in dño multū aąla ꝛc. Isti erant hospites apostoli ꝛ de his habeť Roma. 16. et Act. 18. Tertio qūo salutāt eos apli ꝛ familiares sui. Unde dicē Salutāt vos oēs frēs qui scz mecū sunt. Philī. vlt. Salutant vos qui mecū sūt frēs. Ex quo ergo oēs salutant vos ꝛ vos etiā salutate inuicē in osculo sancto nō libidinoso quo mulier apēhensū deosculať iuuenē. Prouer. 7. Mō fraudulento quo iudas osculaťꝰ ē xp̄m: Mat. 26 ꝛ Mar. 14. ¶ Salutatio. ꝛc. hic suā salutationē subdit ꝛ circa hoc duo facit. Prio ponit titulū salutationis dicēs. Salutatio mea. s. scripta ē manu mea pauli. Et hoc faciebat in ep̄lis suis ꝓpter quosdā qui sub spē apostoli scribebant falsas litteras. Un vt non deciperent. postq̄ scripta erat epla per aliquē in fine: ꝓsequenter scribebat apostolus manu sua. Secūdo ponit ipsaz salutationē in qua primo maledicit malis dicēs. Si quis nō amat. ꝛc. anathema sit. i. separaťꝰ vl excōicaťꝰ. maranatha. i. dns veniet. Quasi dicat. Qui nō amat dn̄m nr̄m ihesū xp̄m sit anathema in aduentu dn̄i. Sz nunqđ sunt excōicādi oēs qui nō sunt in charitate. Rndeo dicēdū qz hoc intelligiť si quis nō amat dn̄m ihesū xp̄m. i. fidē xp̄i ꝛ isti sūt heretici ꝛ sūt excōicati. Vel si quis vsq; ad finē mortis nō ꝑseuerat in amore dn̄i ihesu xp̄i in aduentu erit separaťꝰ a bonis. Secūdo benedicit bonis bene optans eis. s. gratiā xp̄i cuz dicit. Gra domini nostri ihesu xp̄i. Et hoc optans optat eis oē bonū qz in gra dn̄i nostri ihesu xp̄i continēť omne bonū. Optat etiā eis charitatē suam dicens Charitas mea ꝛc. in vos inuicē ꝛ deū diligatis ea charitate qua ego vos diligo ꝛ nō ꝓpter aliqđ aliud nisi in xp̄o ihesu. i. ꝓpter amorē xp̄i. Amen. i. fiat.

Incipit postilla doctoris angelici sancti Thome ordinis fratrū predicatorū sup secūda epistola ad corinthios

Jnistri dei no

m stri dicēť vobis. Esa. 16. In his verbis congrue tangitur materia huius secunde epistole ad corinthios. Nam in ꝑma epistola agit apostolus de ipis sacramentis: sed in hac secunda agit de ministris ipsoꝝ sacramentorum tam bonis ꝙ malis. Ratio autem hanc epistolaz scribendi fuit q̄ corinthij post predicationem eius admiserāt pseudo apostolos quos apostolo preferebāt. Proꝑter hoc scribit eis hanc epistolam in qua cōmendat apostolus ꝛ ostendit verozum apostolozum dignitatem: ostendit etiam et vituperat falsozum apostolozum falsitatem commendat autem verorum apostolorum dignitatez ex hoc q̄ sunt ministri dei. Ministri inquit dei diceť vobis scz apostolis: qui quidem dicuntur ministri quantuz ad tria. Primo quantum ad dispensationem sacramentorum. ꝓñe Coꝛ. 4. Sic nos existimet homo vt mi. ꝛc. Christus enim institutor est sacramentozum sed apostoli ꝛ eozum successozes ea dispensant: ꝛ ideo subditur in predicta auctozitate ꝛ dispensatozes ministeriozum dei. Secundo quantum ad gubernationem scz inquantū gubernant populum dei. Sap. 6. Cum essetis ministri nō recte iudicastis. ꝛc. Deus enim gubernat omnia ꝓ prudentiam. Unde quicunq; aliquid gubernat dicitur minister dei Tertio quantum ad humane salutis operationem inquantum scilicet eozum ministerio ꝛ predicatiõe homines ad salutem conuersi sunt: cuius salutis solꝰ deus est auctoz quia ipse est qui venit saluum facere quod perierat apostoli vero ministri. ꝓñe Coꝛ. 3. Quid ergo ē apollo quid paulus ? ministri eiꝰ cui credidistis. ꝛc.

Capitulum primum.

Aulus apꝰ iesu xp̄i ꝓ voluntatem
p **dei ꝛ thimotheus frater eccleſie dei que est corinthi cū oibus sanctis q̄ sunt in vniuersa achaia gratia vobis ꝛ paz a deo patre nostro et dño iesu christo.**

De istis ergo ministris tractat hic apꝰ oñdēs in hac epla

eoꝝ dignitatē etiā scribēs corinthijs. Jn q̄ qdē premittit. Prio salutationē. Scdo prosequitur epłam ibi Bñdictꝰ deꝰ ꝛc. Jn salutatiõe aūt tria ponit Primo enī de scribit personas salutantes. Secundo personas salutatas ibi. Ecclesie que est ꝛc. Tertio bona optata ibi. Gratia vobis ꝛc. Circa primum primo describitur persona salutans principalis q̄ paulꝰ. Scdo ꝑsona adiuncta: qz thimotheus. Persona salutans describiť ab humilitate qz paulus q̄ latine dr modicꝰ. Iste ē ille modicꝰ de quo Esa. 60. Minimꝰ erit in mille ꝛc. Vel a doctrina: quia paulus dr os tube. Ista ē illa tuba de qua zach. 9. Bñs in tuba canet ꝛc. Et cōpetit qđ dr Esa. 58. Quasi tuba exalta vocē tuā ꝛc. A dignitatis auctoritate qz apłs ꝛc Ubi tria ponunť. Primo q̄ sit legatꝰ. vñ dr apłs. i. ꝑticipaliter missus. Soli eñ duodecī apłi electi missi sunt a xp̄o. Luc. 9. Elegit duodecī quos ꝛ apłos ꝛc. Alij aūt discipuli nō missi sūt ꝓncipaliter sed secūdario. Et inde ē q̄ apostolis succedūt epi qui hūt spēalē curā gregis dn̄i Alij aūt sacerdotes succedūt. lxxij. discipulis qui gerūt vices cōmissas sibi ab epīs. Est ergo eiꝰ dignitas. quia apłs. 1. Coꝛ. 9. Si alijs nō sū apłs sed tñ vobis suz ꝛc. Gal. 2. Qui operatus ē petro. ꝛc. Sz quare vocat se hic aplm dicens. Paulus apłs cū in epła ad romanos scribat se seruū. Rō hui⁹ ē qz romanos reꝑhendit de dissensione ꝛ supbia q̄ ē mater dissensionis qz inter supbos sꝑ iurgia sunt. Un vt eos reuocet a dissensione inducit eos ad humilitatē vocādo se seruū. Corinthij vero erāt pertinaces ꝛ rebelles: ꝛ tō vt reꝑimat eoꝝ ꝑteruiā vsus est hic noīe dignitatis dicēs se aplm. ¶ Scdo ponit cuius sit legatꝰ: qz iesu xp̄i. infra. 5. Pro xp̄o legatõe fungimur ¶ Tertio ponit modus quo adeptus ē legationē: qz nō ingessit se vt pseudo. Jere. 23. Nō mittebā eos et ipi curebāt. Rō est daťꝰ ꝑ pło ex diuino furore: iuxta illud iob 34. Qui facit regnare ypocritā ꝛc. Osee. 12. Dabo tibi regē. sed in furore meo Est adeptꝰ apostolatū ex voluntate dei ꝛ bñplacito Act. 9. Vas electōis ē mihi iste Et tō dicē. ꝑ volūtatē dei. Persona ãt adiūcta ē thimotheꝰ Un dicit. Et thimotheꝰ frāt. Frater inq̄ ꝓpter fidē Ma. 23 Oēs vos frēs estis ꝛc. Et ꝓpter dignitatē qz eps: ꝛ inde ē q̄ papa vocat oēs epos fratres. Cōnumerat autem sibi thimotheū qz cū ipe transisset ꝑ eos sicut dixit ī ꝓima epła vltio capitulo possent credere q̄ malicioſe retulisset apostolo ea de quib⁹ ipe scribit ad eos. ¶ Cōsequēter ponunť ꝑsone salutate: ꝛ primo ꝓncipales. Scdo adiūcte ꝓncipaliꝫ in hoc qz dicit. Ecclie dei q̄ ē totꝰ populꝰ fidelis tam clerus ꝙ laici. 1. Thi. 3. Ut scias qūo oporteat te cōuersari. Que ē corinthi qz corinthus erat metropolis achaie. Sed adiuncte ꝑsone sūt oēs sancti qui sunt vnius spūs sancti gra renati. 1. Coꝛ. 6. Sed abluti estis sed sanctificati ꝛc. Qui sunt in achaia cuiꝰ metropolis est corinthus Istis aūt ꝑsonis salutatis optat apłs bona. Unde dicit Gra vobis ꝛc. Et circa hoc duo facit. Prio ponit ipa bona. Scdo ipoꝝ actoꝛē ibi. A deo pr̄e ꝛc. Ponit aūt ista duo extrema bona vt in eis intelligāt media Primū eñ bonū est gra q̄ ē ꝓncipiū oīm bonoꝝ. Nā ante gram nihil ē nisi diminutū in nobis. Ultimum aūt oīm bonoꝝ ē pax: qz pax ē generalis finis mētis. Nā qualitercūq; pax accipiať habet rōnē finis ꝛ in glia eterna: ꝛ in regimine ꝛ in cōuersatione finis ē pax. ꝑs. Qui posuit fines tuos pacē. Quis aūt sit actoꝛ hoꝝ bonozum ostendit: subdēs. A deo pr̄e ꝛc. Et hec duo possunt dupliciter distingui qz cuz dicit: a deo pr̄e. pōt intelligi ꝑ tota trinitate. Nā licet ꝑsona ꝑris dicať pr̄ xp̄i q̄ naturā tñ tota trinitas ē pater noster ꝑ creationē ꝛ gubernatiõez Esa. 63. Et nūc dñe pr̄ noster es tu. Jerc. 3. Prem vocabis me. A deo ergo pr̄e nr̄o id est a tota trinitate pro

uenīūt bona. Mat. 7. Si vos cū sitis mali ꝛc. Sz si deꝰ pater noster accipiať ꝑ tota trinitate quare addit persona filij cū dicit. Et dño iesu xp̄o: nunqđ ē alia ꝑsona a trinitate? Dicēdū q̄ addit nō ꝓpter aliā ꝑsonā sz ꝓpter aliā naturā scz hūanitatis assūpte a filio in ꝑsonā diuinā quā quidē trinitati cōnumerat. qꝛ oīa bona ꝓueniūt nobis a trinitate ꝑ incarnationez xp̄i. Et ꝓio gra. Joh. 1. Gratia ꝛ veritas ꝛc. Scdo pax. Ephe. 2. Ipe ē pax nr̄a ꝛc. Iterū cū dicit A deo pr̄e nostro: pōt intelligi persona patris solū: ꝛ licet tota trinitas sit pater noster vt dictū ē tñ ꝑsona pr̄is ē pater noster ꝑ appꝛopriationē: ꝛ sic hoc q̄ dicit. Et dño iesu xp̄o: intelligiť de ꝑsona filij. De ꝑsona aūt spūs sancti nō fit hic mētio: qz sicut dicit Aug. Cū sit nexus pr̄is ꝛ filij vbicunq; ponit ꝑsona pr̄is ꝛ ꝑsona filij intelligiť persona spūssancti.

Lectio secunda.

Enedictus deꝰ ꝛ pater dn̄i nr̄i iesu
b **xp̄i. pater misericōdiaꝝ ꝛ deꝰ totiꝰ cōsolatiōis qui cōsolať nos in oī tribulatiõe nr̄a. vt possimus ꝛ ipi consolari eos qui in omni ꝑssura sunt ꝑ exhortationē qua exhortamur ꝛ ipsi a deo. qm̄ sicut abundant passiones xp̄i in nobis. ita ꝛ ꝑ xp̄m abūdat consolatio nostra.**

Hic incipit epła in qua apostolus duo facit. Prio eñ excusat se de eo q̄ non iuerat ad eos sicut ꝓmiserat. Secundo ꝓsequit intentionē suā ca. 3. ibi Incipim⁹ iterum ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit excusationē de mora. Scdo more assignat cām secūdo ca. ibi. Statui aūt ꝛc. Circa primū duo facit. Prio eñ reddit eos benivolos. Scdo excusationē ponit ibi. Et hac confidentia ꝛc. Circa primū duo facit. Prio captat eoꝝ benivolentiam recitando quedā ī generali Secūdo q̄dā ī ꝑticulari ibi. Nō eñ ꝛc. Benivolentiā aūt eoꝝ captat apostolus oñdēdo q̄ ex quid facit totū facit ad eoꝝ vtilitatem. Et circa hoc duo facit. Prio ꝓmittit vtilitatē que ex ipo alijs ꝓuenit Scdo rōnem eoꝝ assignat ibi. Qm̄ sicut habundāt ꝛc. Circa primū tria facit. Prio eñ ponit gratiarū actio. Secundo actiōis gra modus ibi. Qui cōsolať ꝛc. Tertio cā ibi. Et possim⁹ ꝛ ipi cōsolari. Agit ergo gras toti trinitati a qua ꝓuenit oē bonū. Et tō dicit. Benedictꝰ deꝰ id est tota trinitas. Iterū persone pr̄is cū dicit. Et pr̄ dn̄i nostri iesu xp̄i ꝑ quē scz xp̄m: pater nobis oīa donauit. Sed sciendū qz nos benedicim⁹ deū ꝛ deꝰ bñdicit nobis sed aliter ꝛ aliter. Nā dicere dei ē facere. ꝑs. Dixit ꝛ facta sunt. Un benedicere dei ē bonū facere ꝛ bonū infundere: ꝛ sic habet rationem causalitatis. ꝛ Gen. 1. ꝛ. 22. Benedicens benedicam tibi ꝛc. Dicere autem nostrum non est causale sed recognoscitiuum seu expꝛessiuū. Unde benedicere nostrum idem est qđ bonuz recognoscere Cum ergo gratias agimus deo: benedicimus sibi id est recognoscim⁹ eū bonum ꝛ datorem oīm bonozū. Tob. 12. Benedicite deū celi ꝛc. Dan. 3. Benedicite omnia opera ꝛc. Recte ergo gratias agit patri quia misericors est. Unde dicit. Pater misericoꝛdiarū. Et quia consolator. Unde dicit. Et deus totius consolationis. Et agit gratias de duobus quibus homines maxime indigent. Primo enim indigēt vt auferaťꝰ ab eis mala: ꝛ hoc facēmia que aufert miseriā: ꝛ miserere ē ꝓprium patris. ꝑs. Quomō misereť pater filioꝝ. ꝛc. Scdo indigent vt sustentenť in malis q̄ aduenīūt. Et illud ē ꝓprie cōsolari: qz nisi hō haberet aliquid in quo quiesceret coꝛ eius qñ supueniūt mala nō subsisteret. Tunc ergo aliqs consola

tur aliquẽ qñ affert el aliqs refrigeriũ in quo quiescat in malis. Et licet in aliquibus malis hõ possit in aliquo cõsolari ꝛ quiescere ꝛ sustentari tñ solus deus ẽ q̃ nos consolatur in oĩbus malis: ꝛ ideo dicit. Deus totius cõsolationis: qz si peccas cõsolaꝫ te deus qz ipe misericors est. Si affligeris cõsolaꝫ te vel eruẽdo ab afflictione per potentiã suã vel iudicando p iustitiã. Si laboras consolaꝫ te remunerãdo Heñ. 15. Ego merces tua ꝛc. Et iõ dicit Mat. 5. Beati qui lugent ꝛc. Materiã autem gratiarũ actionis subdit dicens: Qui cõsolaꝫ ꝛc. quasi dicat. Jõ benedictus qz consolatur nos in omni tribulatione infra 7. Qui consolaꝫ ꝛc. Cãm autem huius ponit cum dicit Ut possimus ꝛ ipsi cõsolari. Ubi notandũ est q̃ in ꝺ onis ꝺinis ẽ ordo. Ad hoc eñ deus dat aliquibus spãlia dõa vt ipi effundant illa in vtilitatẽ aliorum. Non enim dat lumen soli vt sibi soli luceat sed vt toti mundo. Uñ vult q̃ ꝺe oĩbus bonis nostrĩ sive sint diuitie sive sçia sive potẽtia sive sapia accrescat aliqua vtilitas alijs. pzie. ℔e. 4. Unusquisq; grã quã accepit ꝛc. Hoc ẽ ergo qõ apostolus dicit. Cõsolaꝫ nos in omni tribulatione. Sz quare nõ vt solũ nobis hoc sit ad bonũ sed ꝛ etiã alijs. ꝓlit. Uñ dicit. Ut possimus ꝛ ipi cõsolari eos ꝛc. possimus p exemplũ cõsolatiõis nostre. Qui eñ non ẽ cõsolatus nescit cõsolari. Eccl. 33. Qui nõ ẽ temptatus q̃lia scit qui sunt in omni. i. in qualibet pressura. Esa. 61. Spũs ꝺñi misit me ꝛc. vt cõsolarer omnes lugentes ꝛc. Eccl. 48. Consolatus ẽ lugentes ꝛc. Possimus dico cõsolari per exhortationẽ ad tolerantiã passionũ ꝓmittendo ꝓmia eterna: qua sçz exhortamur vos p scripturas ꝛ i eternas inspirationes vt patienter sustineamus ꝛ alios exhortemus exemplo nostri ꝛ p ipsas scripturas. pzie Cor. xi. Ego eñ accepi a ꝺño ꝛc. Esa. 48. Que audiui a ꝺño. ꝛc. ¶ Posita vtilitate q̃ ex aplis alijs ꝓuenit: dictorum cõsequẽter rõnem assignat dicẽs: Cñ sicut abundant. ꝛc. Et qz duo dixerat. s. q̃ deus cõsolaꝫ nos in omni tribulatione ꝛ q̃ possimus ꝛ ipi ꝛc. hĩc rõnem hoꝝ duoꝝ exponit: ꝛ pzio ostendit quo deus cõsolaꝫ nos in oĩ tribulatiõe. Secõ quo cõsolatio nostra cõuertit in cõsolatoẽz alioꝝ ibi. Sive aũt tribulamur ꝛc. Dicit ergo. Recte dico q̃ cõsolaꝫ nos in oĩ tribulatiõe nr̃a qz ñm q̃ ꝺ abũdant passiões xpi in nobis: ꝛ dicit xpi. i. inchoate a xpo. Eze. 9. A sanctuario meo incipite. In xpo eñ inceperũt passiones ꝓ peccatis nr̃is qz ipe pctã nr̃a ptulit in corpore suo sup lignũ. pzie ℔e. 2. Deinde p aplos qui dicebãt Mortificamur tota die. p̃s ꝛc. Deinde p martyres qui secti sunt tẽptati sunt ꝛc. Heb. xi. Ultimo ipi pctores ꝓ suis pctis patienter irã ꝺñi portabũt qz peccauerunt ei. Uel passiones xpi. i. quas sustinemus ꝓpter xpm. Act. 5. Ibant apli gaudentes ꝛc. ex ps. Propter te mortificamur ꝛc. Sicut inq̃ huiusmodi passiones abũdãt sic abũdat per christum consolatio nostra. p̃s. Scõm multitudinem dolorum ꝛc.

Lectio tertia

Jue aũt tribulamur pro vestra exhortatiõe ꝛ salute sive consolamur ꝓ vr̃a cõsolatiõe. sive exhortamur pro vr̃a exhortatiõe ꝛ salute q̃ operatur tolerantiam earundẽ passionuz quas ꝛ nos patimur. vt spes nr̃a firma sit ꝓ vobis scientes qñ sicut socij passionũ estis. sic eritis ꝛ cõsolationis. Nõ enĩ volum⁹ ignorare vos frẽs de tribulatiõe nr̃a que facta ẽ in asia. q ñ supra modum grauati sum⁹ supra virtutem. ita vt taderet nos etiã viuere. Sed ipi in nobisipis responsũ mortis habuim⁹. vt nõ sim⁹ fidentes in nobis. sed in deo qui suscitat mortuos qui de tantis piculis nos eripuit ꝛ eruit in quẽ speram⁹ qñ adhuc eripiet adiuuãtibus vobis in or̃one ꝓ nobis. vt ex multarũ psonis faciez eius que in nobis ẽ donationis. ꝓ multos gr̃e agantur pro nobis.

Postq̃ apls ostendit q ꝺe⁹ cõsolaꝫ seruos suos in tribulationib⁹ scz ministros fidei ꝛ ꝓdicatores: hic ꝓsequẽter manifestat q eoꝝ cõsolatio cedit ad bonũ aliorum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat qualiter eozũ consolatio sit ad alioꝝ vtilitatem ꝛ salutẽ. Secũdo ordinem huius cõsolatiõis ꝛ saluris insinuat ibi. Que operãtur tolerantiã ꝛc. Circa ꝓmũ aduertendum ẽ q̃ tria dicit apls se recepisse. Tribulatiõz cũ dicit. In omni tribulatiõe vestra: cõsolationẽ cũ dicit Qui cõsolaꝫ nos Exhortationẽ cũ subdit. Ut possim⁹ ꝛ ipi ꝛc. Accipiẽdo ergo hec tria passiue dicimus q apli cõsolanẽ tribulanẽ ꝛ exhortanẽ. Unde ꝛ tria oñdit apls cedere ad cõsolationez aliorũ: ꝛ hoc in quoꝺ ordine. Et pzio eorum tribulatio nẽ cũ dicit. Sive inquit tribulamur ꝛc. quasi dicat: vere quicquid recipimus est in bonũ vestrũ. Quia sive tribulamur ꝓ vestra exhortatiõe ꝛ salute: qz sçz nostro exẽplo monet vos de⁹ ad passionũ tolerantiã: vnde ꝓuenit vobis salus eterna Unde ꝑmi Macha. 6. legit. Qñ ostenderũt elephantis sanguinẽ vue ꝛ morozum: vt acuerent eos ad bellũ. Quod fit quãdo tepidis ꝛ pigris adhibẽt passiones scoꝝ in exemplũ. Scõo ostendit q eoꝝ consolatio in alioꝝ vtilitatem cedit cum dicit. Sive consolamur quasi dicat: ipa nostra cõsolatio qua nos spe ꝓmij consolamur ẽ ad cõsolationẽ vestrã inquãtũ exemplo nostro vos etiã eandẽ spem ꝓmij habentes gaudetis. Tertio ostendit q eozum exhortatio passiua est ad bonũ aliorum dicẽs. Sive exhortamur ꝓ interna inspiratione vel per flagella: hoc ẽ pro vestra exhortatione sçz vt vos ad maioza animemini ꝛ salutẽ speretis. Unde ꝺt. 2. Machab. vlt. q exhortati sermonib⁹ iude. ꝛc. Sexto adiungãtes aũt vos ꝛc. Hui⁹ aũt cõsolatiõis ꝛ salutis ordinez insinuat cũ subdit. Que operanẽ tolerantiã ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit patientiam habitam in aduersis. Secundo manifestat fructum qui ex patientia ꝓuenit ibi. Ut spes firma ꝛc. Dicit ergo. Dico q hec ad vestram salutem cedunt que salus est vobis in hoc in quantum exemplo nostri estis fortes ad tolerantã passionum: ꝛ vt patienter sustineatis passiones quas ꝛ nos patimur. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Jac. 5. Exemplum accipite fratres mei ꝛc. Et qũa quidẽ patia ꝓuenit vobis fructus: qz ex hoc spes nostra firma ẽ ꝓ vobis q vos efficiamini heredes vite eterne. Ro. 5. Tribulatio patiam opaꝫ patia vero spez. Greg⁹. Tanto spes in deũ solidior surgit: q̃to quis grauioza ꝓ no ẽ el⁹ ꝓtulerit. Hã ex passionibus quas sustinẽt sci ꝺei ꝓ xpo cõsurgit eis spes vite eterne. Et cã spei hui⁹ ẽ qz sum⁹ sciẽtes qz sicut estis socij nr̃i in passionibus eritis socij ꝛ cõsolatiõis. i. vite eterne. 2. Timo. 2. Fidelis sermo nã si cõmortui sum⁹ ꝛ conuiuem⁹. ꝛc. ℔e. 4. ℓ Oĩcates xpi passionib⁹ gaudete ꝛc. ¶ Cõsequẽter cũ dicit. Nõ enĩ volum⁹ vos ꝛc. Captat eoꝝ benivolentiã recitando q̃dã ĩ spãli. Et circa hoc tria facit. Primo enĩ ꝺescribit persecutoẽz quã passus ẽ in asia. Secõo spãlẽ ei ꝓsolatoz collatã ibi. Qui de tantis. Tertio subdit consolationis causam ibi Hã gr̃ia ꝛc. Dicit ergo primũ ñ solũ ea q̃ dcã sũt de tribulatiõibus ĩ generali bonũ est vos scire: sed nõ volumus vos ignorare quia scire est vtile nobis inquantum exemplo nostri patiẽtiozes estis Nolumus inq̃ vos ignorare de tribulatione nostra. ꝛc. Treñ. 3. Recordare paupertatis mee ꝛc. Hec ẽ illa persecutio de qua legitur. Act. 19. Que facta est apostolo ab asiano quodã argentario cõcitante plebẽ contra eum quã quidẽ apostolus exaggerat a tribus. Ex loco qz in asia ꝛ hoc ẽ qõ dicit. Que sçz tribulatio. Facta ẽ in asia id ẽ apud ephesum q̃ ẽ in asia vbi debuisset magis honorari ꝛ cõsolari. Ex acerbitate qz supra cõsuetudinem humanaz passionũ. ꝛ ideo dicit. Cñ supra modũ sumus. ꝛc. Itẽ supra posse ꝛ iõ dicit supra virtutẽ. Sz cõtra. 1. Cor. 10. Fidelis deus qui non patietur vos temptari supra. ꝛc. Rñdeo dicendũ q̃ pati supra virtutẽ põt intelligi dupliciter. Uel supra virtutẽ naturalez: ꝛ de hac loquit hic supra q̃ ꝺeus aliq̃n ꝓmittit sctos temptari. Uel supra virtutẽ gratie: ꝛ de hac ĩtelligit illud. 1. Cor. 10. Fidelis de⁹ ꝛc. supra q̃ nõ ꝓmittit aliquem ꝺe⁹ temptari. Et q̃ apostolus loquaꝫ hic ꝺ virtute naturali ostẽdit cõsequẽter cũ dicit. Ita vt tederet nos viuere. Constat enĩ q̃ inter alia viuere magis ꝺesideraꝫ. Cñ ergo ẽ tanta ꝓsecutio vt ꝛ ipa vita reddaꝫ tediosa manifestũ est q̃ ẽ supra virtutẽ nature. Et hoc est qꝺ dicit. Ita vt. ꝛc. quasi dicat. Sic erat grauis ꝓsecutio vt vita esset nobis tediosa. Job. 10. Tedet aĩam meã vite mee. Cõtra Jac. 1. Omne gaudiũ existimate frẽs mei ꝛc. Rñdeo dicẽduz q̃ tribulatio põt cõsiderari dupliciter. Uel ex ꝑte se ꝛ sic ẽ tediosa: vel in cõparatione ad finẽ: ꝛ sic ẽ iocunda inq̃tũ ꝓpter deũ ꝛ spem vite eterne sustineꝫ. Et nõ solum erat nobis tediosa vita sed eram⁹ certi de morte. Unde dicit Sz ipi in nobis responsũ mortis. i. certitudinez mortis habuim⁹ quasi ꝺicat. Opinio mea dictabat mihi hoc q̃ ꝺeberẽ mori. Uel aliter responsũ mortis. i. ipsa rõ diceret ꝛ eligeret mori ꝓpter tediũ vite. Exaggerat etiã tribulationẽ ex cã. Uñ dicit. Et nõ simus in nobis. ꝛc. s. vt repzimaꝫ humana superbia. Jere. 16. Ꝺñe fortitudo mea ꝛ robur. ꝛc. Sed in oĩbus cõfiꝺam⁹ ꝺ deo. Jere. 17 Benedictus qui cõfiꝺit in ꝺño ꝛc. Et iõ dicit. Sz i deo qui suscitat ꝛc. i. Re. 2. Ꝺñs mortificat ꝛ viuificat. Sz qz ꝺñs nõ derelinquit sperãtes in se: iõ subdit apostolus cõsolationẽ ei factã a ꝺño ꝺicens. Qui de tãtis piculis ꝛc. Et circa hoc tria facit. Pzio describit cõsolationẽ ꝓsentẽ cõtra mala ꝓterita. Secũdo cõsolationẽ futurã. Tertio cãm spei. Dicit ergo cõsolati sum⁹ a deo qui eripuit nos ĩ ꝓterito de tantis periculis ꝛ eruit in ꝓsenti qz nõ cessat liberare. Esa. 43. Cũ trãsieris p aquas. ꝛc. In quẽ speramus qñ eripiet ꝛ adiecit ĩ futuro Ecc. 2. Qui timetis ꝺñm sperate in illũ. Huius aũt spei cãm nobis ꝓbent or̃ones vr̃e. Uñ dicit. Adiuuantibus vobis nos in or̃onibus quas ꝓ nobis facitis. Prouer. 18. Frater qui iuuaꝫ a fratre ꝛc. Ro. 15. Obsecro vos frẽs p ꝺñm Iesum xpm ꝛ p charitatẽ sancti spũs vt adiuuetis me in or̃onibus vr̃is. ꝛc. Que quidẽ or̃ones necessarie sũt qz ꝺe⁹ multa bona cõfert vni ad ꝓces multoꝝ: cui⁹ rõ est. qz ꝺe⁹ de bonis q̃ cõfert vult exhiberi sibi gr̃as ꝛ q multi ex hoc teneanꝫ ad gr̃aruactiões: hoc aũt fit qñ ex eo q̃ dat vni ad ꝓces multoꝝ obligat sibi oẽs ad quoꝝ preces cõfert bonũ aliq̃ vt sic nõ solũ ille cui cõfert sed etiã ipi rogãtes gr̃as referant deo Et hoc ẽ qꝺ dicit. Et ex multarũ psonis. Et dicit ex multaz faciez vel quantũ ad etatem vel q̃tũ ad cõditionẽ vel q̃tũ ad ꝺiuersitatẽ gẽtium vel moꝛũ. Eius q̃ in nobis ẽ ꝺonatiõis. i. ꝑ illa ꝺonatione. s. fidei q̃ in nobis ẽ. Per multos aganeꝫ gratie deo. ꝓ nobis Ephe. 5. Gratias agentes deo ꝛ patri ꝛc. Uel aliter. Ut ex multaz psonis faciez. i. cõditionez personis. Dico eius ꝺonatiõis q̃ ẽ in nobis. i. q̃ habẽt idẽ ꝺonum sçz fidei vel charitatis. i. ex multis psonis illoz q̃ui sunt in fide xpi. Aganẽ ꝛc. Et sic ñm hãc expositionẽ per ꝺiuersas facies intelligunẽ ꝺiuerse virtutes vt facies vni⁹ ꝺicaẽ illa virtus in qua ꝓeeminet sicut facies iob patiẽtia. facies ꝺauid humilitas: ꝛ sic ꝺ e alijs.

Lectio quarta.

Am gloria nostra hec est testimonium cõscie nr̃e: q in simplicitate cordis ꝛ sinceritate ꝺei: ꝛ nõ in sapientia carnali: sed in gr̃a ꝺei cõuersati sum⁹ in hoc mũdo. habũdanti⁹ aũt ad vos. Nõ enĩ alia scribim⁹ vobis q̃ ꝓ que legistis ꝛ cognouistis. Spero aũt q̃ vsq; in finẽ cognoscetis sicut ꝛ cognouistis nos ex ꝑte qz gl̃ia vr̃a sumus: sicut ꝛ vos nostra in die ꝺomini nostri iesu christi.

Posita cõsolatione apls a ꝺeo facta post ꝓsecutionẽ: hic cõsequenter cõsolatiõis cãm assignat que ẽ de spe viuini auxilij. Et circa hoc duo facit. Pzio ꝓponit causam spei. Scõo adducit ad hoc testimoniũ eoꝝ quib⁹ scribit ibi. Nõ enĩ alia ꝛc. Dicit ergo. Dico q̃ speram⁹ ad huc eripi a ꝺño ꝛ cõsolari. Hã gloria ꝛc. quasi dicat: cã hui⁹ ẽ bona conscia nostra Spes eñ ẽ expectatio futurorum ex gratia ꝛ meritis ꝓueniens. Uñ ꝛ circa hoc tria facit Pzio oñdit gloziã quã habet de testimonio pure ꝑscie. Scõo cãm hui⁹ glorie insinuat ibi. Q in simplicitate. Tertio manifestat vnde ꝓueniat hec cã ibi. Et nõ in sapientia carnali. Dicit ergo. Jõ spero ꝛ cõfiꝺo de ꝺeo qz gloria nostra. i. glorioz ex testimonio ꝛ puritate conscie nostre: ex quib⁹ secure põt cõfiꝺere de ꝺeo. 1. Jo. 4. Si coz nostrũ nõ reꝑhenderit ꝛc. Ro. 8. Ipe spũs testimoniũ ꝛc. Notandũ aũt q̃ cõscietie testimoniũ veꝝ ẽ q̃ nõ decipit. Multi enim exterius videntur boni qui in conscientia sua nõ sunt boni. Et semper dura. Sed non dicit conscientie aliozum sed nostre: quia semper hõ plus debet stare conscientie sue ꝺe se tanq̃ testimonio aliozũ quod nõ faciunt illi qui reputant se bonos ex hoc q̃ alij sunt mali nõ ex hoc q̃ ipi in veritate boni sint Et illi qui glorianẽ ꝺe bonitate alicuius boni viri qui eis aliq̃ affinitate coniungitur. Causam autem huius glorie insinuat ꝺicens q̃ in simplicitate ꝛc. q̃ consistit in ꝺuobus. In ꝺuobus enim consistit puritas conscientie: vt sçz ea que facit sint bona ꝛ q̃ intentio facientis sit recta: ꝛ ista ꝺicit apls ꝺe se. Pzio q̃ habet intentionem rectam ad ꝺeum in ogibus suis ꝛ iõ dicit. Q in simplicitate. i. in rectitudine intentionis. Sap. pzio. In simplicitate coꝛꝺis ꝛc. Prouer. 11. Simplicitas iustoꝝ. ꝛc. Scõo q̃ ea q̃ facit sunt bona. ꝛ iõ dicit. Et sinceritate opatõis. Phil. pzio Ut sitis sinceres ꝛ sine offensa. Unde aũt ꝓueniat huius glorie causa manifestat subꝺens: Sed non in sapia carnali. hoc põt ꝺupliciter legi. Primo vt referatur ad hoc qꝺ immediate precedit sçz ꝺei. Et tunc est insinuatiũ: vnꝺ veniat ei sinceritas ꝛ simplicitas: quasi ꝺicat. Multi antiqui fuerunt sapientes in sapientia terrena sicut phi. Et multi iudei pure vixerunt confidentes in iustitia legis: sed nos nõ in sapientia carnali q̃ ñm naturas rerũ vel ꝺesideria carnis est sed in gratia ꝺei cõuersati sum⁹ in hoc mundo. Ro. 8. Prudẽtia carnis mors ẽ ꝛc. pzie Cor. 2. Nõ in psuasibilib⁹ humane ꝛc. pzie Cor. 15. Gratia ꝺei sũ id qꝺ sum. Uel etiã ñm hunc modũ. Nõ in sapiẽtia ꝛc. i. nõ quasi innitus hũane sapie sz gr̃e ꝺei Prouer. 3. Ne innitaris prudentie tue. Alio mo põt exponi vt hoc

Explanatio sancti Thome

in epistolā II ad Corinthios II

qđ dicit ī simplicitate. ꝛc. referaꝫ ad puritatem vite. hoc vero qđ dicit Nō ī sapīa. ꝛc. referaꝫ adveritatē doctrine q̄si dicat. Sicut vita nostra est ī simplicitate ꝛ sinceritate dei: sic doctrina nō in sapia carnali sed in gratia dei. Sz tñ due ꝓne magis valent. Et licet sic bñ conuersati simus in mundo ista tñ abundanti⁹ q̄tuz ad vos. qz scz ab alijs ecclīs receperat sumpt⁹ ab eis nō. infra. II. Alias ecclias expoliaui. Et rō hui⁹ pōt eē: qz auari erāt. vnde ne cōtristaret eos noluit ab eis recipe sūpt⁹. ¶ Consequēter hui⁹ sancte sue cōuersatiōis testimoniū eoz inuocat dicens. Nō em̄ alia. ꝛc. quasi dicat. Hec que scribimus vobis nō sunt vobis incognita: qz iam legistis ea ī ꝓma epla ꝛ cognouistis ꝙ experientiā opeꝝ. 2. Jo. 2. Nō mandatū nouū. ꝛc. Et licet non ꝓfecte cognoueritis qz cōparastis vobis pseudo aplos: spero tamē q̄ vsq; in finem. s. vite cognoscetis. s. ꝓfecte sicut vsq; mō cognouistis nos ex ꝑte. Cui⁹ ratio ē: qz cuz quis videt aliquē aliquid bene incipe debet sperare q̄ semp̄ bñ ꝓficiat. Et quare: qz qui cepit in vobis opus bonum. ꝛc. vt dicitur Phi. I. Et cognoscet⁹ qz nos sum⁹ gloria vestra. i. ꝑ nos debetis cōsequi gl̄iam eternā ad quā homo ꝙuenit ꝑ fidem xp̄i quā ꝑdicam⁹ vobis. Nozoner. 10. Sīa filiorum sunt patres eoz. Ita dico sum⁹ gloria vestra sicut ꝛ vos nostra gloria estis: qz ꝙ vos a nobis instructos bñe spēramus ꝓmiū eterne glie. I. Thes. 2. Que ē spes nostra aut cozona glie nostre: nōne vos. Et hec gloria erit nob ex vobis in die vñi nostri iesu xp̄i. i. in die iudicij qui dicitur dies xp̄i: qz tunc faciet voluntatē suā cū ꝑtoribus puniendo eos qui in hoc mūdo fecerunt voluntatē suam peccādo. ꝑs. Cū accepero tēpus ego iusti. ꝛc. Apoc. 20 Libri aperti sūt. ꝛc.

Lectio quinta:

E Thac cōfidentia noluī ꝓius venire ad vos vt secūdā gr̄am haberetis ꝛ p vos transirē in macedoniā. ꝛ iterū a macedonia venirē ad vos ꝛ a vobis deduci ī iudeā. Cū ergo hoc voluissem: nunqđ leuitate vsus sū: Aut q̄ cogito ꝼm carnē cogito vt sit apud me: ē ꝛ nō: Fidelis aūt deus qz sermo noster qui fuit apud vos: nō est in illo. est ꝛ nō: sed ē ī illo ē. Dei em̄ fili⁹ iesus xp̄s qui in vobis ꝙ nos ꝑdicat⁹ est. ꝙ me ꝛ Siluanū ꝛ timotheū: nō fuit in illo ē ꝛ nō: sed ē in illo fuit. Quotquot em̄ ꝓmissiones dei sunt in illo ē: ideo ꝛ ꝑ ipm amē deo ad gl̄iam vestrā. Qui aūt cōfirmat nos vobiscū in xp̄o ꝛ qui vnxit nos de⁹: ꝛ qui signauit nos ꝛ dedit pignus spūs ī cordib⁹ nostris. Ego aūt testē deū inuoco in aīam meā: q̄ parcēs vobis non veni vltra corinthum: non qz dñamur fidei vestre: sed adiutores sumus gaudij vestri. Nam fide statis.

Apls captata beniuolētia corinthioz: ꝓsequēter excusationē suā addit. ꝛ circa hoc tria facit. Ꝑrīo em̄ ponit intentū. Scdo sub qōne accusationē ꝑta eū ab eis factam exponit ibi. Cū ergo hoc. ꝛc. Tertio excusat se ibi. Fidelis aūt de⁹. Circa ꝓmū sciendū ē q̄ apls in pria epistola quā nos ñ habem⁹ missa ab eo corinthijs vel ꝙ nūciū ꝓmiserat eis q̄ prīo iret ad eos añq̄ iret in macedoniā ꝛ ꝙ eos iret in macedoniā ꝛ inde iterꝝ rediret in achaiaz in qua est corinthū ꝛ de achaia in iudeā. postmodū in se cūda epla quā nos habem⁹ ꝓmā scribit eis q̄ primo iret in macedoniā ꝛ postmodū iret in corinthū. Quia ergo videē ꝼm hoc ꝓtrariū ꝓme ꝓmissioi. apls excusat se mō de hoc ꝓponēs ꝓmo ipsā ꝓmissionē prīo factā: ꝛ ī ō dicit Et hac ꝓfidētia q̄si dicat: vos scitis puritatē ꝛ sinceritatē meā: ꝛ estis testes mei ꝛ gloria mea: ī ō in hac ꝓfidētia id ē in hoc cōsistus qz ꝙ alterutrū glorificari speram⁹, vt lui prīo venire ad vos vt scdam gr̄am haberetis. quia secunda visitatio ꝛ cōfirmatio in fide dicit scda gr̄a respectu ꝓuerbiōis quā prīo habuerūt mīsterio ꝛ ꝑdicatione ipi⁹: ꝛ ꝙ vos trāsire in macedoniam ꝛ iterꝝ a macedonia venire ad vos ꝛ a vobis deduci in iudeā. Iste ē ordo ꝑ me ꝓmissionis: sed in ꝑcedenti epla ē ordo cōtrari⁹ sicut dictū ē. Cōsequēter hui⁹ mutatiōis accusationē q̄ accusabāt eū corinthij ponit sub qōne dicēs. Cū ergo hoc voluissē. ꝛc. duo ꝓponebāt ei ex hoc. leuitatē quia mutauerat ꝓpositū. Eccl. 27. Stult⁹ vt luna mutat. Et carnalitatē quia visū erat eis q̄ ex aliquo carnali ꝛ būano affectu hoc fecisset. Nā hec duo tangit ꝛ prīo leuitatē. vnde dicit. Nūquid leuitate vsus sū si nō feci qđ aliq̄s voluit, Absit. hester 16. Nec putare debet⁹ si diuersa iubeam⁹ ex animi leuitate venire. ꝑs. In populo graui. ꝛc. Scdo tāgit carnalitatē cū dicē Aut nūqđ ea q̄ cogito facīēdā q̄ dimittēda ꝼm carnē cogito. i. ꝼm aliquē carnalē affectū Et sit apud me ē ꝛ nō. i. affirmatio ꝛ negatio. Infra. 10. Arbitrant nos tanq̄ ꝼm carnem ambulem⁹. Jac. I. Vir duplex aīo. ꝛc. Exposita eoz accusatiōe cōsequēter excusat se dicens. Fidelis aūt deus. ꝛc. ꝛ circa hoc duo facit. Ꝑrīo insinuat se nō fuisse mētitū. Scdo ostendit modum quō nō fuit mētit⁹ ibi. Qui aūt cōfirmat. ꝛc. Ꝙ aūt non fuerit mentit⁹ excusat se duplicit. i. ex cōsuetudīe ꝛ ex ē. Ex cōsuetudīne qđē. quia non dz credi q̄ aliqs de facili mentiaē qui nūq̄ inuent⁹ ē mēdax. ꝛ ꝼm hāc expositiōz fidelis de⁹. ꝛc. accipīt in vi iuramenti quasi testis sit mihi de⁹ q̄ sermo me⁹. s. ꝑdicatiōis q̄ fuit apud vos nō est ī illo ē ꝛ nō. i. nō ē ī illo falsitas. Deutero. 32. De⁹, fidel ꝛ absq; vlla. ꝛc. Si aūt sumaē fidelis de⁹ ꝛc. ꝓo veritate dīne ꝓmissiōis tūc ē sensus. Fidelis est de⁹. i. seruat ꝓmissa sua. Ꝓmiserat aūt mittere ad vos ꝑdicatores veritatis. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta coꝛ ꝛc. Et iō cū sim missus ab eo sermo noster q̄ fuit ꝛc. sicut supra. Ex cā excusat se cū dicit. Dei enī fili⁹ ꝛ hoc duplr. s. motiua ꝛ efficiente ibi. Qui aūt cōfirmat ꝛc. Cā aūt motiua ad nō mentiendū ē qz qui assumit aliqđ officiū naturaliꝫ mouet ad ea q̄ cōgruūt illi officio ꝛ nō ad ꝓtraria. Sz cōstat q̄ officiū aplīcū ē ꝑdicare veritatē. Nō ergo mouet ad cōtrariū veritatis qđ ē mentiri. Et circa hoc tria facit Ꝑrīo ꝓbat veritatē dicti sui ꝙ dictū xp̄i. Scdo veritatē xp̄i ꝙ dictū dei ibi. Quotquot aūt ꝛc. Tertio ꝓcluditur ꝓpositū ibi. Jō ꝛ ꝙ ipsū ꝛc. Dicit ergo Ꝑrīo dico q̄ dicta nr̄a debēt reputari vera ꝛ vera sūt qz ꝑdicauimus xp̄m in quo nō fuit aliqua falsitas: ꝛ hoc ē qđ dicit. Dei em̄ filius xp̄s q̄ ē ꝑdicat⁹ ꝙ nos in vobis: ꝙ me. s. ꝓcipaliter ꝛ siluanū secūdario. Iste ē sylas de quo habeē Act. 18. ꝛ Thimotheū de quo supza. Isti em̄ duo fuerūt cuz apl̄o qñ prīo cōuertit eos. Jn illo. s. filio dei nō fuit est ꝛ nō. i. falsitas vel nō fecit qđ nō cōuenit. Sz fuit ī illo ē. id ē veritas: nā vez ꝛ ens cōuertunt. Jo. 14. Ego sum via veritas ꝛ vita. Sz qz posset videri dubiū hoc quod dicit ꝙ in christo non fuit falsitas. ideo statim hoc ꝓbat subdēs. Quotquot aūt ꝛc. ꝛ ꝓbat hoc mō. Cōstat ꝙ in illo qđ ē manifestatiuū diuine veritatis nō pōt esse falsitas: filius dei venit ad manifestandū diuinā veritatē in ꝓmissionibus a deo factis cōplendis ꝙ ipsū. ergo i ipso nō est falsitas. Et hoc est qđ dicit. Non ē in filio dei ꝛ non sed est quia quotquot ꝓmissiones dei scilicet sunt facte hominibus in illo id est in xp̄o est id est in xp̄o verificatur ꝛ complent. Ro. 15. Dico iesum xp̄m ministrum fuisse ꝛc. Ad confirmandas ꝛc. Ex his ergo cōcludit ꝙ postꝙ dicta sua vera sunt quia ꝓdicant filiū dei in quo ē veritas. ideo et per ipsum scilicet xp̄m dicimus Amen deo id est verum Apoca. I. Hec dicit amen testis fidelis ꝛc. Esa. 65. Qui benedicē⁹ ē in terra benedicet in deo amē ꝛc. Et istā veritatē dicimus deo id est ad honorē dei scilicet manifestantes eius veritatē et gloriā nostrā: quia gloria nostra est conuersio vestra. vel gloriā vestraz quia gloria nostra est ostendere et predicare verbū dei. ¶ Consequenter cum dicit. Qui autē confirmat nos ꝛc. ꝓbat apostolus ꝙ non est mentitus ꝙ causam efficientē sic, licz em̄ homo ex libero arbitrio posset vti lingua sua ad veruz vel ad falsum loquendum. nihilomin⁹ tamen deus poterat cōfirmare hominē sic in vero: vt non nisi vera loquaē. Si ergo deus aliquē ꝛconfirmaret in vero manifestum est ꝙ nō diceret falsum. sed deus cōfirmat nos in veritate ergo ꝛc. Et ideo dicit ꝙ deus est qui confirmat vos nobiscū in xp̄o id est in vera ꝓdicatione xp̄i quasi dicat. Si xp̄s essz extra nos possemus mentiri. sed ex quo est nobiscū et nos sumus in xp̄o non mentimur ꝑs. Ego confirmaui colūnas eius ꝛc. Sumus ergo in xp̄o dupliciter scilicet ꝙ gratiam et per gloriā. Per gratiā quidē sumus in ꝙ tum vncti sumus spiritussancti gratia et effectū sum⁹ mēbra xp̄i ꝛ iuncti sibi qua etiam gratia xp̄s vnctus est ꝼm ꝙ homo ꝑs. Unxit te deus ꝛc. Et ex plenitudine istius vnctionis redundauit in omnes suos, sicut vngentum in capite scilicet xp̄o quod descendit ꝛc. Et ideo dīē ꝙ vnxit nos de⁹ vnxit in ꝙ ī reges et sacerdotes. Apoc. 5. Fecisti nos deo ꝛc. I. Pe. 2. Vos autem genus electum ꝛc. Unionē autem que est per gloriam nobis habemus in re sed in spe certa in ꝙ tum habemus firmā spem vite eterne. Et habem⁹ duplicem certitudinem spei huius vnionis consequende Una est per signum. Alia per pignus. Per signum euidens qz fidei. Unde dicit. Signauit nos signo fidei christi. Item signum crucis Eze. 9. Signa thau id est signuz crucis. Apo. 7. Quoadusq; signem⁹ seruos dei nostri ꝛc. Et hoc per spiritum sanctum. Ro. 8. Si quis spiritū xp̄i nō habet ꝛc. Et ideo speciale et certū signum est vite eterne consequende configurari xp̄o. Can. 8. Pone me vt signaculū ꝛc. Vel signauit signo vite. per pignus vero maximum quia spiritussancti et ideo dicit. Dedit pign⁹ spiritus in cordibus nostris De quo certum est ꝙ nulli⁹ potest eū accipere a nob. ¶ Sz nota ꝙ in pignore duo sunt consideranda scilicet ꝙ faciat spem habende rei et ꝙ valeat tantū ꝙtum valet res vel plus. et hec duo sunt in spiritusancto. quia si consideremus subītantiā spiritussancti sic valet tantum spiritussanctus ꝙtum vita eterna que est ipse deus. quia scilicet valet ꝙtum omnes tres persone.

Si vero consideretur modus habendi sic facit spem ꝛ nō possessionez vite eterne. quia nondum perfecte habemus ipsum in vita ista. Et ideo non perfecte beati sum⁹ nisi qñ perfecte habebimus in patria. ephe. I. Signati estis spū ¶ Consequenter cū dicit. Ego autem testem ꝛc. Excusat de eo ꝙ non venit. et hoc per iuramentū qđ maius est. Et circa hoc tria facit. Ꝑrīmo ponit suam excusationē. Secundo respondet tacite questioni ibi. Non quia dominamur. Tertio exponit quod dicit ibi. Nam fide statis. Excusat autem se per iuramentū duplex. Unum attestatiōis cum dicit. Ego autem testē deū inuoco. Aliud est execrationis cum dicit. Jn animā meā id est contra animā meaz Ro. I. Testis est mihi deus ꝛc. Testem inꝙ inuoco deū quia non veni vltra id est post ꝓmā vicē vl̄ postꝙ discessi vobis. et hoc feci parcens vobis scilicet quia ipse scies bat eos incorrigibiles. vnde si iuisset tunc aut puniuisset et sic forte recessissent totaliter a fide. aut non puniuisset ꝛ sic dedisset occasionē magis peccandi. Sed quia aliquis posset dicere quare dicis, parcens vobis. Nūquid dominus noster estis? ideo cōsequenter hoc remouet dicēs: Nō dico quia dominamur fidei vestre sed adiutores ꝛc. quasi dicat non dico hoc vt dominus sed vt coadiutor. I. Pe. 5. Non em̄ dominātes in cleris ꝛc. Adiutor inꝙ gaudij vestri vel emendationis vestre. Quare autem dicat fidei vestre exponit consequenter dicens: Nam fide statis id ē statis in gratia ista xp̄i per fidem.

Incipit capitulum secūdū.

Statui autem hoc ipsum apō me. s ne iterum in trīstitia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos. ꝛ quis est qui me letificet nisi q̄ cōtristatur ex me? Et hoc ipsū scripsi vobis. vt non cum venero tristiciā super tristiciā habeam. de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis quia gaudiū meuz omnium vestrum est. Naz ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis ꝙ multas lachrymas. non vt cōtristemini sz vt sciatis quā charitatē habeā abundantius in vobis.

Apostol⁹ supra posuit excusationē suā in generali de mora eundi ad corinthios: hic vero insinuat causam tāte more et quomodo eis pepcit. Circa hoc autē duo facit. Ꝑrīmo enim insinuat vnā causam dilationis fuisse ne in aduētu suo tristiciā inferret eis. Secundo ostendit aliaz causā fuisse ne fructus quem apud alios sperabat ꝛ inceperat facere impediretur ibi. Cum venissem autē ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Ꝑrīmo ostendit causam dilationis esse in communi ne tristiciā inferret. Secundo loquitur in speciali de quodam qui eum contristauerat ibi. Si quis autē contristauit me. Circa primum tria facit. Ꝑrīmo assignat rationem quare venire distulit. Secundo causam dicti assignat. Si enim ego contristatus ꝛc. Tertio manifestat q̄ dicit ibi. Nam ex multa tribula. Dicit ergo. dixi ꝙ nō veni ad vos parcens vobis. in hoc scilicet quia nolui vos cōtristare et ideo statui id est firmiter dispositi hocipsuz apō me quod proposui cum aliam epl̄am misi. Ecc. 37. Ante omnia verbū verū ꝛc. We itez id ē alia vice in tristicia venirem ad vos id est vos contristem. Et ratio quare noluit eos contristare est illa qua dominus noluit ieiunare discipulos suos scilicet ad hoc vt amore et non timore afficerentur ad xp̄m et iungerent sibi. Voluit em̄ eos dominus firmare et nutrire in fide in oīi dulcedine et dīsiderio cordis. et sic firmati ex amore non defacili euellerent ꝓpter tribulationes quia aque multe non potuerunt extinguere charitatē Cant. 8. Similit̄ apl̄us nō vult eos ꝓpter hoc cōtristare. Rationē huius dicti scz ꝙ nō vult eos ꝛtristari assignat cū dicit: Si em̄ ego cōtristo ꝛc. Et circa hoc duo facit. Ꝑrīmo assignat causā quare noluit eos cōtristare. Secundo manifestat quā hoc significauit ibi. Et hocipz scripsi. Dicit ergo. Ratio quare nolui in tristicia venire ē quia tristicia vestra redundat in tristiciā meā. et de cōsolatione vra gaudeo. ꝛ solū vos consolamī me cū sū apō vos vnde si venirē et contristarē vos ego ex tristicia vra tristarer et sic nullus esset qui letificaret me in vos q̄ ꝛtristatus ex me qz ꝛtristatus nō de facili aliū cōsolat. puer. 10. Filius sapiens ꝛc. puer. 29. Vir q̄ amat sapiētiā ꝛc. Ul̄ aliꝫ

t

ẽ duplex tristicia ⁊na seculi alia ꝑm deũ q̃ penitẽtiã ⁊in salutẽ operaẽ. Aplus nõ loquit̃ de ꝑma sed de scõa. Et dic̃ ex hoc ꝑo ego ꝓsolabor si ꝓtristo vos id est si ĩcrepãdo reduco ad penitẽtiã: sed si venirẽ et viderẽ vos nõ penitere de peccatis tunc nullã consolationẽ haberẽ. qz null⁹ contristaẽ ⁊ penitet ex me. id est mea correctiõe ⁊ increpatiõe Causa autẽ quare hoc scribo vobis est. vt ita disponatis vos: q̃ quando venero nõ habeã tristiciã de eo q̃ viderẽ vos ĩcorrectos sup tristiciã quã habui q̃n audiui vos peccasse. Et circa hoc duo facit. Primo põit ãmonitionem. Scõo ꝓpẽ de ꝑletiõe ãmonitionis oñdit ibi. Cõfidẽs ⁊c. Ammonitio est ista: Ideo scripsi vobis hoc scz q̃ tristor de peccato vr̃o cõmisso. 2. Pe. 1. Iniũs ogit⁹ animã iusti cruciabãt ⁊c. Ut paret ⁊ dispõatis vos corrigendo vt cũ venero ad vos nõ habeã tristiciã ꝺ pctis de q̃b⁹ .l. vob oportuerat me gaudere id ẽ debebã letari et nõ cõtristari scz de ꝑsentia vr̃a. Luc. 15. Gaudiũ est angelis dei ⁊c. Qualẽ ãt spem habeat de ꝑletiõe sue ãmonitiõis subdit dicens: Cõfidens ⁊c. quasi dicat hãc fiduciã habeo de vobis talit̃ dispoñt vos. vt cũ venero oẽs detis mihi materiam gaudij et hoc debetis libenẽ facere. qz gaudiũ meum ⁊c. id est cedit ad gaudiũ vr̃m. vel est ꝑt gaudiũ vestrũ q̃ habetis de recupatiõe gratie. 1. thi. 2. Quod est gaudiũ meũ ⁊c. Ro. 12. Gaudete cũ gaudẽtib⁹ ⁊c. Sz qz poset aliq̃s dubitaẽ ꝺ hoc q̃ dic̃. Ne cũ veneris tristicia sup tristiciã habeã ⁊ q̃rere quã tristiciã habuit ꝺ eis ibo ꝓter hoc exponit dicẽs. Nã ex multa tribulatione ⁊c. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat tristiciam iã dudũ habitam. Secũdo respõdet cuidã tacite q̃stioni ibi. Nõ vt contristemini ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. qz haberẽ tristiciã si nõ ĩuenirẽ vos correctos sup tristiciã quã habui q̃n peccastis ⁊ oportuit me cõristare vos redarguẽdo vure. Nã ex multa tribulatiõe ⁊ angustia cordis scripsi ꝑmã epl̃am ꝑ multas lachrymas quas fudi ꝓ vobis iã mortuis pctõ. Jere. 9. Quis dabit capiti meo aquas ⁊c. Ecc. 22. Confusio ẽ patri de filio indisciplinato. Esa. 57. Just⁹ perit ⁊ nõ est q̃ recogitet ⁊c. Sciendũ est aũt q̃ duo põit ad exaggerationem tristicie. tribulationẽ scz ⁊ angustiã. qz vnũ additum alteri aggrauat tristiciã. Nam aliq̃s quis tribulaẽ. sed si ne angustia tunc scz q̃n aliq̃ aduersitate quasi acutissimo tribulo pungit̃. ⁊ tũ videt sibi patere vias euadendi. ꝺa si non pateat tribulatiõi angustia iungit̃. Dicit ergo ex multa tribulatiõe qua pũgebar de malo vestri ⁊ angustia cordis. qz nõ nõ videbã vnde defacili posset poni remedium Scripsi ⁊c. pñs. Tribulatio ⁊ angustia ꝟuenerũt me. Sed quia possent dicere. Q̃ aplẽ etiã hec scribis nobis vt tristemur. et ideo hoc remouet dicẽs: Non vt ꝓtristemĩ scilicet scribo vobis illa: sed vt sciatis quã charitatẽ habeã in vobis. Duo enim sunt signa dilectiõis scz q̃ gaudeat quis ve bono alterius et tristeẽ de malo eius: et hec ego habeo ad vos infra. 5. Charitas x̃pi vrget nos. Habundanti⁹ q̃ credatis. vel habundantius q̃ ad alios.

dictes sitis. Cui aũt aliquid donastis. ⁊ ego Nam ⁊ ego qđ donaui. si quid donaui ꝓpter vos in persona x̃pi. vt non circũueniamur a sathana. Non enĩ ignoramꝰ cogitatiões eius. Postq̃ apostolus insinuauit causã dilatiõis ne scz tristiciam inferret: et de eius ꝓtristatiõe tractauit: hic ꝓsequenter tractat de ꝓtristate. Et circa hoc tria facit. Primo enĩ exaggerat culpã cõtristãtis. Secũdo penã eius ꝑ culpa inflicta ibi. Sufficit illi ⁊c. Tertio hortaẽ eos habere mi sericordiã ad ꝓtristãtẽ ibi. Ita ⁊ ecõtrario ⁊c. Dicit ergo Primo scripsi vobis per multas lachrymas quas fudi ꝓpter tristiciã cõceptã ⁊ ꝓpter penaz infligendã peccanti. Sed si quis contristauit me ille scz fornicarius de quo dicitur. 1. cor. 5. Omnino audiẽ inẽ vos fornicatio ⁊c. Ille inq̃ et si cõtristauit nõ ꝓtristauit me sed ex ꝑte id est non ꝓtristauit me scz solum sed vos et nos. Nõ omes sed ex ꝑte. Et hoc dico nõ vt onerẽ vos oẽs id ẽ vt vob hoc obꝺ nõ ĩpõaz. ꝺrisorie loquẽdo q̃si dicat. nõ ita est̃ boni ⁊ pii gitis me q̃ ꝑ tristicia mea et pro peccato fratris oẽs vos leatis. Vel vt onerẽ omnes vos non tm̃ illos q̃ nõ doluerunt de peccato. Vel aliter dicendũ et melius. Nõ me cõ tristauit sed ex ꝑte ⁊c. Sciendum est enĩ q̃ aliq̃s aliq̃n tristatur totaliter et aliq̃n nõ totaliter Totaliẽ qđẽ tristat q̃s q̃n ꝑ tristicia absorbeẽ a doloze. et hec tristicia est q̃ mortẽ operaẽ vt dicit infra. 7. que qđẽ ꝑm ꝑm nõ cadit in sapientẽ. Non totaliẽ aũt tristatur q̃s q̃n licet ex aliquo malo qđ patitur seu videt fieri tristatur: tm̃ ex aliis causis bonis gauder et ista tristicia est ꝑm deũ ⁊ cadit in sapiẽtẽ. Quia ergo aplus dicit se cõtristaũ ne credaẽ totaliter a tristicia absorptus qđ non est sapiẽtis. dicit se cõtristatũ ex ꝑte q̃n non totaliẽ. Et ꝑm hoc legit̃ sic. Contristauit me scz fornicarius ꝓpter peccatũ suũ: sed nõ me cõtristauit totaliẽ. q̃a licet in ipso ꝓpter peccatũ habuerim tristiciã: tamẽ in vobis ꝓpter multa bona q̃ facitis et in ipso ꝓpter penitentiam quã fecit habeo gaudiũ. Et dico ex ꝑte vt nõ onerem omnes vos id est vt non ꝺ ponã vobis hoc onus q̃ scilicet contristaueritis me. Sz ne isti ꝓpter tristiciã apli adhuc vellent eũ magis punire ostendit eis penã sufficientẽ fuisse dicens Sufficit illi qui eiusmodi est q̃ scz ꝓtristauit me tam grauiter peccando: obiurgatio q̃ fit a pluribus id est tam manifesta ⁊ dura correctio scilicet q̃ separaẽ fuit ab omni cõmunione id est excõicatus ab ecclia ⁊ traditus sathane vt habeẽ. 1. cor. 5. Est ergo sufficiens hec pena ꝓpter dictas causas. Vel potest dici sufficiens nõ q̃tum ad dei iudiciũ sed q̃tũ expediebat tpi ⁊ psone. Meli⁹ enĩ est sic seruare lenitatis spiritũ in corrigendo: vt per penitẽtiã correctionis fructus sequaẽ. q̃ si durius corrigaẽ ⁊ despereẽt peccãs. ⁊ maioriꝰ pctis ĩmergaẽ. Et ideo dicit Eccl. 21. Obiurgatio ⁊ iniurie annullabũt substantiã. Quia ergo pena sufficiens fuit et penitentiã egit. ideo consequenter inducit eos ad miserendum dicens. Ita vt ecõtra magis ⁊c. Ubi tria facit. Primo mandat vt ei scz peccanti ꝑcant. Secundo huius rationez assignat ibi. Ne forte ⁊c. Tertio inducit eos ad obseruantiã huius monitiõis ibi. Propter qđ ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. Dico q̃ sufficiens pẽa est illi. ⁊ intãtũ vt velim vt ecõtrario magis donetis id est remittatis. Luc. 6. Dimittite et dimittetur vobis. Eph. 4. Donantes inuicẽ sicut ⁊ deus in x̃po donauit vob. Et non solũ donetis sed qđ plus est. consolemini. ⁊ hoc ꝓponendo sibi exempla peccantiũ qui restituti sunt ad statum gratie. sicut dicitur de dauid. petro. paulo. ⁊ magdalena. et per verba dei. Eze. 18. Nolo mortem peccatoris ⁊c. 1. thes. vlti. Corripite inquietos. cõsolamini pusillanimes ⁊c. Rationem autẽ huius ammonitionis subdit. Ne scz

te abundantiori tristicia absorbeaẽ qui eiusmodi est. Aliquis enim ꝓpter peccatũ et penã peccati aliq̃n sic mergit̃ tristicia q̃ absorbeẽ: dum nullũ habet consolatorẽ ⁊ hoc ẽ malum. quia non sequit̃ ex hoc penitentie fructus q̃ ꝑ sperantur scilicet correctio sed potius desperãs tradit se omnib⁹ peccatis sicut cayn cũ dixit. Maior ẽ iniquitas ⁊c. Beñ. 4. Et ephe. 4. Qui desperantes tradiderunt se ⁊c. Et ꝓpter hoc dicit. 2. reg. 2. q̃ periculosa res est desperatio. Et ideo dicebat dauid in psl. Nec̃ absorbeat me ⁊c. Et ideo ne hoc contingat dicit. Consolemini vt scilicet cessetis a peccato Esa. 27. Hic est omnis fructus vt auferaẽ peccatuz. Contra. apostolus nõ solum ꝑ rationẽ sed ex aliis causis inducit eos ad hoc cũ dicit. Propt̃ qđ obsecro ⁊c. Et inducit eos a tribus. Primo precibus dicẽs: Propt̃ quod scz ne absorbeaẽ obsecro q̃ possũ ꝑcipere. Phylem. Multã fiduciã habẽs in x̃po iesu iperandi tibi ⁊c. Cõtrarium faciunt mali ꝑlati. Eze. 34. Cum austeritate imperabatis eis ⁊c. Et ꝓfirmetis in illũ charitatẽ. Quod fit si ostenditis charitatẽ vr̃am ad eũ ⁊ nõ abhomiaminti eum ꝓpter peccata nec contẽnitis. sed ꝓpter consolationẽ vestram facitis eũ habere odio peccatũ suũ et diligere iustitiam. Luc. 22. Et tu conuersus cõfirma fratres tuos ⁊c. Secundo ꝑcepto dicens. Ideo enĩ scripsi hoc scilicet vt cognoscã experimentũ vr̃z an in omnibus obedientes sitis. Et dicit in omnibus scilicet siue in his que placẽt vobis. siue in his que displicent. Primo enĩ mãdauerat eis q̃ excõmunicarent eũ et isti fecerũt mãdatũ apostoli. nũc vero secundo mandat eis q̃ pcant. Et ideo dic̃. An ĩ omnibus obedientes sitis. Tertio ex cõmemoratione bene ficij cum dicit. Cui aũt ⁊c. Quasi dicat. vos debetis hoc facere quia etiã ego feci. Si enĩ vos remisistis alicui ⁊ rogastis me q̃ ego remitterẽ ⁊ ego remisi. Et hoc est qđ dicit. Cui aũt aliquid donastis vos et ego scz donaui. Et hoc patet. Nam et ego qđ donaui ⁊c. Ubi quattuor tãguntur ad huiusmodi donationẽ seu remissionẽ necessaria. Primũ est discretio vt scilicet nõ passim et temere remittatur. Et ideo dicit. Si quid indebito modo. ꝓuerb. 4. Palpebre tue ꝓcedant ⁊c. Secundũ finis q̃ non ꝓpt amoꝛẽ vel odiũ debet fieri. sed ꝓpter vtilitatẽ aliquã ecclesie vel aliquorum. Et ideo dicit Propter vos. Tertiũ est auctoritas. quia nõ debet fieri auctoritate ꝓpria sꝫ x̃pi qui remittit peccata auctoritate aliꝫ vero quibus cõmissum est ministerio et sicut mẽbra x̃pi. Et ideo dicit in ꝑsona christi scilicet non mea auctoritate. Et tamẽ quodcunq̃ remittetur x̃ps remittit Johan. 20. Quoz remiseritis peccata ⁊c. Quartum est necessitas. Unde dicit. Ut non circũueniamur a sathana. Dyabolus enĩ multos decepit quosdã scilicet trahendo ad peccatoꝛ ꝓpetrationẽ. quosdam vero ad nimiã rigiditatem contra peccantes. vt si nõ potest eos habere per perpetrationẽ facinoꝛ saltem nõ ꝓbat quos iam habet ꝑ prelatorum austeritatẽ qui eos nõ misericoditer corigentes in desperationẽ inducũt. ⁊ sic et hos non ꝑdit: et illos dyaboli laqueus includit Eccl. 7. Noli esse nimis iustus. 1. ꝑe. 5. Aduersarius vester dyabolus ⁊c. Et hoc contingeret nobis si non remittamꝰ peccantibus. Et ideo vt nõ circũueniamur a sathana ego donaui si quid donaui. Non enim ignoramus cogitationes eius scilicet sathane. verum est in generali. sed in speciali nullus potest scire eius cogitationes nisi solus deus. Job. 41. Quis reuelauit faciem indumenti eius? ⁊c.

Lectio secunda.

J quis cõtristauit me: nõ me contristauit: sed ex ꝑte vt nõ onerẽ omnes vos. Sufficit illi q̃ eiusmodi est obiurgatio hec que fit a pluribꝰ. ita vt ecõtrario magis donetis ⁊ ꝓsolemini. ne forte abũdantiori tristicia absorbeaẽ q̃ eiusmodi est. Propter qđ obsecro vos. vt cõfirmetis in illũ charitatẽ. Ideo enĩ et scripsi vobis vt cognoscã experimentũ vr̃m. an in omnib⁹ obe

Lectio tertia.

Um venissem autem troadem ꝓpter euangeliũ x̃pi. et ostiuz mihi apertũ esset in dño: non habui requiẽ spiritui meo eo q̃ non inuenerim titũ fratrez meũ: sed valefaciẽs eis ꝓfectus sum in macedoniã. Deo autẽ gratias qui semp triumphat nos in x̃po iesu ⁊ odoꝛẽ noticie sue manifestat per nos in omni loco: quia x̃pi bonꝰ odoꝛ sumꝰ. deo in his qui salui fiunt. ⁊ i his qui pereunt. Alijs quidem odoꝛ mortis i mortem. alijs autẽ odoꝛ vite in vitam. Et ad hec quis tã idoneus: Nõ enĩ sumus sicut plurimi adulterãtes verbuz dei sed ex sinceritate sicut ex deo coꝛã deo in x̃po loquimur.

Posita prima causa sue dilationis ne scilicet cuz tristicia iret ad eos: hic ponit causã secundã que est ex fructu quẽ alicubi faciebat. Et circa hoc duo facit. Primo ponit sui itineris ꝓcessuz. Secũdo ipsius ꝓcessus effectũ ibi. Deo autem gratias ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo ostẽdit impedimentũ fructificandi quod habuit in troade. Secũdo subiungit ꝓcessum suũ in macedoniã ibi. Sed valefaciens ⁊c. Dicit ergo Cũ venissem troadẽ ꝓpter euãgeliũ id est ad ꝓdicandũ x̃pm. Job. 15. Posui vos vt eatis ⁊c. Et hostiũ mihi aptũ esset id est mentes hominũ parate et disposite essent ad recipiendum ꝓdicationis verba ⁊ x̃pm. 1. cor. 16. Ostium mihi apertũ est ⁊c. Apoca. 3. Ecce ẽo ad ostium ⁊c. sed non in quocunq̃: imo in domino. qz ipa ꝓparatio mentis humane est ex virtute diuina. Nã licz facilitas qua mentes ꝓparanẽ sit causa conuersionis tamẽ ipsius facilitatis ⁊ ꝓparationis causa est deus. Treñ. vl. Conuerte nos domine ad te ⁊ cõuertemur. Cum inq̃ ita esset apertum mihi ostium in domino non habui requiem spiritui meo id est non potui facere quod spiritus me⁹ volebat id est dictabat. Tunc enĩ dicitur habere spiritꝰ requiem quando efficit qđ vult. sicut tunc dicit caro requiescere quando habet qđ cõcupiscit. Luc. 12. Anima mea habes multa bona ⁊c. Apostolus nõ dicit. non habui requiem carni mee vel corpori sed spiritui meo id est voluntati mee spirituali: que est vt x̃pm firmem in cordib⁹ hominum. Et ꝑdicaẽ videbat corda parata et dispoñta ⁊ non poterat ꝑdicare. Sed quare nõ habuit requiẽ spiritui suo subdit. Eo q̃ non inueni titũ fratrẽ meũ id est, ꝓpter abiẽtiam tit. et hoc duplici de causa Una causa est q̃ licet apostolus sciret oẽs linguas ita vt diceret. Gratias ago deo meo q̃ omniũ vestruu lingua loquoꝛ tamẽ magis expeditus et edoctus erat in lingua hebrea q̃ in greca. Tit⁹ autem magis in greca. Et ideo volebat eũ habere ꝓsentez vt predicaret in troade. Et quia erat absens. nã corinthij detinuerant eum: dicit Non habui requiẽ spirttui meo. sed quia dona dei non sunt ĩperfecta et donũ linguaꝛ fuit specialiter apostolis collatũ ad predicandũ ꝑ totũ mundũ pñs. In omnem terrã exiuit sonus eoꝛ ⁊c. Et ideo alia cã est melioz que est qz apostolo ĩminebant in troade multa facienda. Nam ex vna ꝑte ĩminebat ei ꝑdicare his q̃ parati erant recipere x̃pm ꝑ fidem. ex alia parte ĩminebat ei resistere aduersarijs qui impediebãt. et ideo quia ipe nõ poterat solus ista facere angustiabaẽ de absentia titi q̃ insistetisset ꝑdicationi ⁊ cõuersioni bonoꝛ et apostolus restitisset aduersarijs. Et specialiter etiã hoc scribit eis vt innuat q̃ non solum prima causa dilatiõis sue fuit ex eis. sꝫ etiam secunda. Nam ipse ꝓpter duriciã ⁊ dissensionẽ eorum detinuerat tanto tempore titum. et ideo dicit. Eo q̃ non inueni titum fratrem vel in x̃po. vel coadiutorem ꝑ uer. 18. Frater qui iuuatur a fratre ⁊c. Et quia non inueni titum in troade nõ remansi ibi. sed valefaciens eis qui erant conuersi et in quibus hostium apertũ erat. ꝓfectus sum in macedoniam vbi credebam eum inuenire. Causa

autem essendi in macedonia legitur actꝰ.16. vbi dicitur ꝙ vir macedo ꝛc. ¶Consequenter cũ dicit. Gratias autem deo ꝛc. Ponit profectuz sui processus. Et circa hoc duo facit. Primo enim describit ordinẽ sui processus. Secundo excludit ab isto processu pseudo apostolos ibi. Ad hoc quis tam idoneus ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo insinuat profectũ quem faciebat. Secũdo exponit quoddaz quod dixerat ibi. Christi bonus odor ꝛc. Circa ꝑmum sciendum ꝙ apostolus profectũ et fructũ quẽ faciebat nõ attribuit sibi neqꝫ ꝓprie virtuti sed deo. 1. cor. 15. Abũdantius omnibus laboraui non ego sed gratia ꝛc. Et ideo dicit. Gratias autẽ deo sez ago. 1. thes. 5. In omnib⁹ gratias agite. Ephe. 5. Gratias agentes ꝛc. ¶Qui semp triumphat in christo iesu id est triũphare nos facit in predicatione christi contra aduersarios. Ibi sciendũ est ꝙ predicatores veritatis duo debent facere scilicet exhortari in doctrina sacra. et contradicentẽ deuincere. et hoc duplicater. disputatione hereticos. patientia vero persecutores. Unde per ordinem ista tangit hic apostolus. et ideo dicit. Qui triumphat nos ꝑtum ad contradicentes. Rom. 8. In his omnibus superamus. Et. 1. macha. 2. Non in fortitudine exercitus victoria belli sed ỏ celo ꝛc. ¶Et odorẽ notitie sue manifestat per nos in omni loco. ꝑtum ad exhortationẽ sacre doctrine. Sed odorem notitie sue expõit glo. id est filiũ suũ. sed melius est vt hoc dicat ad differentiam notitie de deo quã faciunt alie scientie ꝛ quã facit fides. Nam notitia de deo que habetur per alias scientias illuminat intellectũ solum: ostendens ꝙ deus est causa ꝑma: ꝙ est vnus et sapiens ꝛc. Sed notitia de deo que habetur per fidẽ et illuminat intellectũ: et delectat affectuz. quia non solum dicit ꝙ deus est ꝑma causa. sed ꝙ ẽ saluator noster. ꝙ est redemptor. et ꝙ diligit nos. et ꝙ ẽ incarnatus ꝓ nobis que omnia affectũ inflãmant. Et ideo dicendũ ꝙ odorem notitie sue id est notitiã suam suauitatis credenti per nos in omni loco mãifestat. quia iste odor longe lateqꝫ diffunditur Ecc. 24. Ego quasi vitis fructificaui ꝛc. Hen. 27. Ecce odor filij mei ꝛc. Quia vero aliq̃ possent dicere quid est odor dei in omni loco. nõne multa loca sunt in quibus non recipitur predicatio nostra. ideo apostolus exponit dicens. Nõ curo quia siue recipiant ꝑdicationem siue non. tamen notitia dei manifestatur vbiqꝫ per nos. quia sumus bon⁹ odor christi deo id est ad horem dei. et loquitur ad similitudinem legis vbi dicitur ꝙ sacrificiũ fiat in odorez suauitatis suauissimũ deo. quasi dicat. Nos sumus holocaustũ quod offertur deo in odorem suauitatis. Et tam in his qui salui fiunt vt scilicz nõ pereant quod est eis a deo. ꝙ in his qui pereunt quod est eis ex seipsis. Unde Osee. 13. Perditio tua israel ex te ꝛc. Sed est ne odor bonis et malis eodẽ modo? Non. sed aliis quidem est odor mortis in mortẽ id est iuidie ꝛ malitie occasionaliter ducentis eos in mortem eternã illis scilicet q̃ inuidebant bone fame apostoli et ipugnabant predicationem xꝑi et conuersionẽ fidelium. Luc. 2. Positus est hic in ruinã et in resurrectionẽ ꝛc. Aliis aũt odor vite vitalectionis ꝛ bone opinionis ducentis eos in vitã eternam scilicet illis qui gaudent et conuertunt ad predicationez apostoli. 1. cor. 1. Verbum crucis pereuntibus ꝛc. ¶His autẽ qui saluũ ꝛc. Sic ergo ex odore apostoli boni viuũt: mali moziuntur. sicut legitur ꝙ ad odorem vinearum florentium moziuntur serpentes. ¶Consequenter cuz dicit Sed ad hec quis tam idoneus? ꝛc. excludit ab isto profectu pseudo apostolos dicens: Quis est tam idoneus ad ista scilicet que nos apostoli veri facimus? Quasi dicat. Nullus. ps. Nimis honorati sunt amici tui deus. Sz cõtra ꝓuer. 27. Laudet te alienus ꝛc. Ad hoc respondet grego. super ezech. ꝙ sancti duplici ex causa seipsos laudant et non ꝓpter gloriam suã et vanitatẽ. Prima causa est vt non desperent in tribulationibus sicut Job quãdo amici nitebantur eum ad desperationẽ inducere reduxit ad memoriam bona sua que fecerat. vt confortatus nõ desperaret. Unde dicebat. Pepigi fedus cũ oculis meis ꝛc. Legitur etiam de quodam sancto patre ꝙ quando tẽptabatur de desperatione reducebat ad memoriaz bona q̃ fecerat vt cõfortareꝫ. quando tẽptabatur de iuuidia reducebat ad memoriam mala vt humiliaretur. Secunda causa est ꝓpter vtilitatẽ vt scilicet haberetur in maiori fama et citius crederetur doctrine sue. Et ꝓpter hãc causam hic apostolus laudat se. Nam corinthij preferebant sibi pseudo apostolos ꝛ condẽnabant eum. et ideo non sic obediebant sibi. Ut ergo non vilipenderent eum sed obedirent sibi ꝑfert se eis et laudat se et dicit. Sed ad hec ꝙs tam idoneus sicut nos: nõ pseudo. quia licet ipsi ꝑdicent tamen adulterant verbũ dei quod nos non facimus. Unde dicit. Non sumus sicut plurimi scilicet pseudo adulterantes verbum dei admiscendo contraria sicut hereticiq̃ licet confiteantur christum: tamẽ non dicunt eum esse verum deum. sic faciunt pseudo qui dicunt cum euangelio deberi obseruari legalia. ¶Item nõ adulterantes verbũ dei id est predicantes vel ꝓpter questũ vl ꝓpter fauorem laudis. Sic esũ mulieres adultere dicunt quando recipiunt semen ex alio viro ad ꝓpagationẽ ꝓoli. In ꝑdicatione autez semen nihil aliud est q̃ finis seu intentio tua vl fauor glozie ꝓprie Si ergo finis tuus est questus si intentio tua est fauor glozie ꝓprie adulteras verbũ dei. Hoc faciebant pseudo qui ꝓpter questum predicabant. infra. 4. Neqꝫ adulterantes verbum dei ꝛc. Apostoli autem predicabant neqꝫ ꝓpter questum neqꝫ ꝓpter gloriam propriã. sed ꝓpter laudẽ dei et salutem ꝓximi. Et ideo subiungit. Sed ex sinceritate id est sincera intẽtione non ꝓo questu ꝛ sine admixtione corruptiõis. s. i. Ex sinceritate ꝛc. Ponit autẽ triplicem rationẽ huius sinceritatis. Prima ratio sumitur ex dignitate mittentis. Nuncium enim veritatis decet vera loqui. Et ideo dicit ex deo id est illa sinceritate que est digna nuncio dei. 1. Pe. 4. Si quis loquitur quasi sermões dei. Secũda sumit ex auctoritate ꝓsidentis cui astat. Ideo dicit. Coram deo coraz q̃ ex sinceritate loqui debemus. 3. reg. 17. Uiuit dominꝰ in cuius conspectu sto ꝛc. Tertio sumit ex dignitate materie de qua loquitur. Nam ꝓdicatio apostoloruz est de christo. et ideo debet esse sincera sicut et ipe deus ꝛ christus. Et ideo dicit. In christo solum. non de legalibus vt pseudo faciũt. 1. cor. 2. Neqꝫ existimaui me scire aliquid inter vos nisi christum et hunc crucifixum.

Incipit capitulum tertiũ.

Incipimus iterũ nosmetipsos cõmendare Aut nunquid egemꝰ sicut quidam cõmendaticijs epistolis ad vos aut ex vobis Epistola nostra vos estis scripta in cordib⁹ nostris q̃ scitur et legitur ab omnibus hominꝰ manifestati: quoniã epistola est christi ministrata a nobis et scripta non atramẽto sed spiritu dei viui: non in tabulis lapideis: sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciã autẽ talez habemus per xꝑm ad deũ. nõ ꝙ sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nob sed sufficientia nostra ex deo est.

Postqꝫ apostolus suam excusationem posuit in qua benivolentiam captauit auditorum: hic consequenter ꝓsequitur suam intentionẽ scilicet tractãs de ministris noui testamenti. Et circa hoc duo facit. Primo eñ cõmendat dignitatẽ bonoꝝ ministrorũ. Secundo vero exaggerat malitiã malorum ministrorũ et hoc a. x. cap. et deinceps. Circa primũ duo facit. Primo eñ cõmendat ministeriũ noui testamenti. Secundo cõmendat vsuz huius ministerij in aliꝭ exhortando eos ad hoc ibi vj. cap. Adiuuãtes autez ꝛc. Primo cõmendat huiusmodi ministerium noui testamenti ex tribus. ex dignitate. ex vsu. cap. 4. ibi. Ideo habentes ꝛc. ꝛ ex premio. 5. cap. ibi. Scimus aũt qñ si ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo remouet quãdã obiectiõz Secũdo cõmendat ministros noui testamenti ibi. Qui ꝛ idoneos nos fecit ꝛc. Circa primũ sciendũ est ꝙ aplus intendit cõmẽdare ministros noui testameti quoꝝ ipe erat vnus. et ideo ne cozinthij obijcerent sibi ꝙ in hoc vellet cõmendare seipsum statim excludit dicens. Incipim⁹ ꝛc. Ubi duo facit. Primo mouet q̃stionẽ. Secũdo rndet ibi. Aut nunq̃ ꝛc. Questio sua talis est. Dico ꝙ nõ sumus adulterantes verbũ dei sicut pseudo: sed ex sinceritate sic ex deo. Sed nunquid hoc dicendo: Incipimus iteꝝ nos cõmendare id est dicimus ista vt velimus nostrã gloziam querere ꝛ nõ dei. Et dicit iteꝝ. qz in epistola prima cõmẽ dauerat se satis cũ dixit. Ut sapiens architectus ꝛc. Non ergo hoc dicimus: vt queramus gloziam nostram sed dei ꝓuerb. 27. Laudet te alienus ꝛc. Huic autẽ questiõi respondet cũ dicit: Aut nunquid egem⁹ ꝛc. Et ostendit ꝙ non libenter cõmendat se. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ nõ indiget cõmendatiõe hominuz. Secũdo ꝙ neqꝫ etiam hoc requirit ipse ab eis ibi. Fiduciã autẽ talez ꝛc. ¶Circa primũ duo facit. Prio ostendit ꝙ nõ indiget cõmendatione eoꝝ ad gloriã ꝓpriam. Secundo hui⁹ causam assignat ibi. Epistola nostra vos estis ꝛc. Dicit ergo Dico ꝙ non incipimus cõmẽdare nosmetipsos. qz nõ indigemus cõmendatione. Et hoc est quod dicit. Aut nũquid egemus nos veri ministri sicut quidam scilicet pseudo cõmendaticijs epistolis id est laudibus missis ad vos abaliꝭ aut ex nob aliꝭ missis. ¶Sed contra collo. 4. dicitur. Marchus consobrinus barnabe de quo accepistis mandatũ ꝛc. Etiã legati pape semp portant litteras commendaticias. Non est ergo malũ. Responsio dicendus ꝙ accipere litteras huiusmodi a personis famosis vt soluz ꝓ illas cõmendẽtur et honorent quousqꝫ ipsi ex bonis operibus suis veniant in notitiã: hoc nõ est malũ. et hoc faciunt legati pape. Apostolus vero ita iam erat notus ꝛ cõmendatus apud istos per opera sua: ꝙ non indigebat litteris cõmẽdaticijs. Et ideo statim causã huius assignãs subdit. Epistola nostra vos est} Quasi dicat. Ego habeo bonas litteras non indigeo aliꝭ. et ideo circa hoc duo facit. Primo eñ ostendit que sit ista littera quã habet. Secundo exponit hoc idẽ ibi Manifestati ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo ostẽdit que sit illa littera. Secũdo ostẽdit eam esse sufficientẽ ad cõmendationẽ ꝓpriã ibi. Scripta ꝛc. Dicit ergo sic. Epistola nostra vos est} .i. epla per quã manifestatur dignitas nostra: qua nos cõmendamur ita vt epistolis aliꝭ non indigeamus. s. 2. Gloria nostra vos estis. Hal. 4. Filioli mei ꝙs iterũ parturio ꝛc. ¶Sz hec epistola ẽ ne sufficiẽs? Ita: quia scripta ꝛc. Ubi duo tangit. sufficientiam litteraruz huiusmodi causãtia. Unũ est ꝙ intelligatur et sciatur ab eo ꝓo quo mittitur. alias adhuc quereret nisi sciret se eam habere. Et ꝑtuz ad hoc dicit Scripta in cordibus nostris. quia semper vos habemus in memoria: habẽtes de vobis specialẽ curã. Phil. 1. Eo ꝙ habeam vos ꝛc. Secundum est ꝙ ille cui mittit legat et sciat eam. alias non curaret de cõmendatiõe eius Et ꝑtum ad hoc dicit. Que scitur et legitur ab omnibus hominibus. Nostra inq̃ . quia per nos instituti estis ꝛ cõuersi. Legitur autẽ quia exemplo nostri etiã alij imitanẽ vos. Aba. 2. Scribe visum et explana eũ super tabulas: vt percurrat q̃ legerit eum'. ¶Quomodo autẽ scitur hec epistola exponit dicens: Manifestati ꝛc. Et circa hoc tria facit. Primo exponit cuius sit hec littera. Secundo quomodo sit scripta. et tertio in quo. Cuius autẽ sit sic ostẽdit quia xꝑi. Et ideo dicit Manifestati quoniaz estis xꝑi id ẽ a christo informati et instructi scilicet. principaliter ꝛ auctoritatiue Mat. 23. Unus est magister vester. Sed a nobis secundario et instrumentaliter. Et ideo dicit. Ministrata a nobis. 1. cor. 4. Sic nos existiet homo ꝛc. 1. cor. 3. Quid igitur cephas ꝛc. ¶Quomodo ãt sit scripta ostẽdit qz nõ atramento id est non admixta erroribus sic pseudo. non mutabilis ꝛ imperfecta sicut vetus lex quia nemẽ ad perfectum adduxit. Heb. 7. Nam atramentũ nisi grum est per quod intelligitur erroz et delebile per qõ intelligitur mutabilitas. Nõ inq̃ ĩ atramento est scripta sz spiritu dei viui id est spiritusancto quo viuitis et quo docente instructi estis Ephe. 1. In q̃ signati estis ꝛc. ¶Ubi autem sit scripta insinuat subdens. Non in tabulis lapideis sicut lex vet⁹ vt excludat duriciẽ. Quasi dicat. Nõ in lapideis cordib⁹ habentibus duriciẽ sicut iudei. Act. 7. Dura cervice ꝛc. Sed in tabulis cordis carnalib⁹ id ẽ in cordibus lautis ex charitate. ꝛ carnalibus id est mollibus ex affectu implendi et intelligendi Ezechie. 36. Auferam a vob coz lapideũ ꝛc. ¶Fiduciã autẽ talẽ ꝛc. Apostolus supza excusauit se ꝙ non querebat gloriam suam quia non indigebat ea: hic vero probat hoc quia ipse nõ querit gloziam ꝓpriam. imo omnia bona que facit nõ attribuit sibi sed deo. Et circa hoc duo facit. Primo eñ attribuit omnia bona que habet et facit deo. Secundo causam huius assignat ibi. Non ꝙ sufficientes ꝛc. Dicit ergo primo Dico ꝙ non egemus epistolis cõmendaticijs. ꝛ ꝙ vos estis epistola nostra ministrata a nobis. Nec etiã querimus gloriam nostram sed christi. et fiduciã talẽ id ẽ dicendi talia. Habemus ad deum id est referimus in deũ el fiduciam tendentẽ in deũ ex cuius viribus hoc dico. quia ipse in me operatur. quã quidez fiduciã habem⁹ per christum. per quem accessuz habemus ad patrẽ vt dicitur Romano. 5. Qui vniuit nos deo. Jere. 17. Benedict⁹ vir ꝛc. Et quia vnitus deo per christum habeo hanc fiduciam: ꝑs. Fiducialiter agam ꝛc. Causa autẽ huius fiducie est quia quicquid ego facio etiam ipm ꝓncipiũ operꝭ deo attribuo. Et ideo dicit. Non ꝙ sufficientes sim⁹ cogitare saltem non solum dicere vel implere. Nam in quolibet ꝓcessu operis ꝓmo est assensus qui fit cogitando deinde collatio per verbũ et postmoduz impletio ꝓpus. vnde fit vt sĩ nec cogitare quis a se habeat sed a deo. non est dubium ꝙ non solum perfectio operis boni est a deo: sed etiã incboatio. Phil. 1. Qui cepit in vob opus bonũ ꝛc. Et hoc est contra pelagianos dicentes ꝙ ĩchoatio boni operis est ex nobis sed ꝑfectio est a deo. Esa. 26. Omnia opera nostra ꝛc. Sed ex hac ne videatur tollere libertatem arbitrij dicit: A nobis quasi ex nobis. Quasi dicat Possum quidem aliquid facere quod est liberi arbitrij. sed hoc quod facio non est ex me: sed a deo. qui hocipsum posse cõfert vt sic et libertatẽ hominis defendat cum dicit A nobis id est a nostra parte. et diuinam gratiam commendat cum dicit Quasi ex nobis scilicet procedat sed a deo. Hoc etiam philosophus vult ꝙ nunq̃ homo per liberum arbitrium potest quoddam bonum facere sine adiutorio dei Et ratio sua est. quia in his que facimus querendum est illud propter quod facimus. Non est autẽ ꝓcedere in infinitum sed est deuenire ad aliquid puta ad cõ

filium Sic ergo hoc bonum facio quia consiliuz mihi in est ad hoc.et hoc est a deo. Unde dicit q consilium boni est ab aliquo quod est supra hominem mouens eũ ad bene operandum Et hoc est deus qui et homĩes mouet et omnia que agunt ad actiones suas.sed aliter et aliter Cum eñ huiusmodi motus sit quoddam receptũ in moto.oportet q hoc fiat ẽm moduz sue nature id est rei mote. Et ideo omnia mouet ẽm suas naturas. Ea ergo quorum natura est vt sint libere voluntatis dominium suaz actionum habentia mouet libere ad operationes suas sicut creaturas rationales et intellectuales. Alia autẽ nõ libere sed scõm modum sue nature.licet autem non sim? sufficientes cogitare aliquid a nobis tanquaz ex nobis. tamen habemus aliquã sufficientiam qua scilicet bonuz possumus velle et credere incipiamus.et hoc a deo est. 1.cor.4. Quid habes quod non accepisti ꝛc.

Lectio secunda.

q Ui et idoneos nos fecit ministros noui testamenti. non littera sed spiritu. Littera enim occidit.spiritus autem viuificat. Q si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus:fuit in gloria:ita vt non possent intendere filij israel in faciem moysi propter gloriam vultus eius que euacuatur.quõ non magis ministratio spiritus erit in gloria. Nam nec glorificatũ est quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur per gloriam est:multomagis quod manet i gloria est.

Commendato ministerio noui testamenti:hic consequẽter commendat ministros eius. Et primo ponit duo que respondent verbis premissis. Premiserat enim donum a deo acceptum cum dixit. Sufficientia nostra ꝛc. Et fiduciam ex dono conceptam cum dixit Fiduciaz talẽ ꝛc. Primo ergo determinat ea que pertinent ad donũ perceptum. Secundo ea que ad fiduciam conceptã ibi. Habentes igitur talem ꝛc. Circa primuz tria facit. Primo ostendit donum a deo susceptum:scilicet ministeriũ noui testamenti. Secundo describit nouum testamentũ ibi Non littera sed spiritu. Tertio ex dignitate noui testamenti ostendit dignitatẽ ministrozum eius ibi. Si ministratio ꝛc. Dicit ergo. Dico q sufficientia nr̃a ex deo est.qui et fecit nos idoneos ministros noui testamenti. Esa.61. Ministri dei nostri dicetur vobis. Et in hoc tenemus locum angelozuz.ps. Qui facit angelos ꝛc. Sz non solum fecit nos ministros sed idõneos. Deꝰ eñ cuilibet rei dat ea per que possit consequi pfectionẽ sue nature. Unde quia deus constituit ministros noui testamenti dedit et eis idoneitatem ad hoc officiũ exercendũ: nisi sit impedimentũ ex parte recipientiũ.ũ. 2. Et ad hec ꝯs tam idoneus scilicet sicut apostoli a deo instituti Hoc autem nouum testamentũ quid sit describit subdens: Non littera ꝛc. Et describit ipsum ꝯtum ad duo scilicet ꝯtuz ad illud in quo consistit et ꝯtum ad causam ꝑpter quaz datum est ibi. Littera eñ occidit ꝛc. Circa primũ sciendum est q apostolus loquitur profunde. Dicitur enim Je.31. Feriam domui israel et domui iuda fedus nouuz non ẽm pactũ quod pepigi cum patrib? vestris. Et post Dabo legem meã in visceribus eoꝝ.et in corde eoꝝ ih perscribam eam ꝛc. Uetus ergo testamentũ scribitur in libro postmodum sanguine aspergendo vt dicitur heb. 9. Accepit sanguinem et aspersit librum ꝛc. Dicens hic est sanguis ꝛc. Et sic patet q vetus lex est testamentũ littere.sed nouum testamentum est testamentũ spiritussancti quo charitas dei diffunditur in cordibus nostris. vt dicitur Romano.5. Et sic dũ spiritussanctus facit in nobis chartratem que est plenitudo legis est testamentum nouũ nõ littera id est per litterã scribẽduz. sed spiritu id est per spiritum qui viuificat. Romano. 8. Lex spiritus vite id est viuificantis. ¶ Causa autẽ ꝛe datum si t nouum testamentũ per spiritũ.subditur. Quia littera occidit occasionaliter. Nam littera legis dat solum cognitionem peccati. Romano.3. Per legem eñ cognitio peccati. Ex hoc autem q cognosco peccatum solum duo sequuntur. Nam lex dũ per eam cognoscitur non reprimit concupiscentiã sed magis occasionaliter auget:inquãtũ concupiscentia feruentius fertur in rem prohibitã. Unde huiusmodi cognitio nondũ destructa causa concupiscentie occidit.hinc vero addit prevaricationẽ. Nã grauius est peccare contra legem scriptã et naturalem similẽ q contra legem naturalẽ solum. Romano.7. Occasiõe accepta non data peccatũ ꝛc. licet autẽ occasionaliter occidat in ꝯtum scilicet auget concupiscentiã ꝛ addit prevaricationem non tamen est mala lex vetus.quia admittus prohibet mala. Et tamẽ imperfecta inquãtũ non removet causã. Est ergo lex sine spiritu interius ipsũm̃ legem in corde occasio mortis. Et iõ necessariũ fuit dare legem spiritus qui charitatem in corde faciens viuificat. Joh.6. Spiritus est qui viuificat. ¶ Consequenter his ostendit dignitatẽ sui ministerij. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q ministeriũ noui testamenti prefertur ministerio veteris testamenti. Secundo q non solũ prefertur.sed q ministeriũ veteris testamẽti quasi nihil habet de gloria in cõparatione ad nouum ibi. Nam nec glorificatũ ꝛc. Circa primũ duo facit Primo ostendit q ministerium noui testamenti prefertur veteri. Secundo rationem huius assignat ibi Nã si ministratio ꝛc. ¶ Circa primum sciendum est q apostolus argumẽtat ex hoc quod habetur Exod. 24. Ubi littera nr̃a habet q moyses habebat faciẽ cornutã ita q non possent ꝛc. Alia littera habet faciem splendidam quod melius dicitur. Nõ enim intelligendũ est eũ habuisse cornua ad litteram sicut quidaz eũ pingunt.sed dicitur cornuta propter radios qui videbantur esse quasi quedam cornua. Arguit autem ex hoc sic. Et primo per vnum simile et est locus a minori. Constat enim q si aliquid quod minus est habet aliquid de gloria q multomagis illud quod est maius. Sed vetus testamentum est minus ꝯ nouum cum ergo illud fuerit in gloria ita vt non possent ꝛc. videtur q multomagis nouum est in gloria. q autem vetus testamentum minus sit nouo.probat tripliciter. Primo ꝯtum ad effectum. quia illud est testamentũ mortis istud vite vt dictum est. Et quatum ad hoc dicit q si ministratio mortis id est vetus que est occasio mortis.et hoc respondet ei quo dicitur littera occidit ꝛcet. Secundo quantũ ad modum tradendi quia vetus fuit tradita litteris i tabulis lapideis.noua vero fuit inpressa spiritu in cordibus carnalibus.et hoc innuit cũ dicit. Litteris deformata id est perfecte formata in lapidibus id est in tabulis lapideis. Et hoc respondet ei quo dicitur Non littera sed spiritu ꝛc. Tertio quantũ ad perfectionem.quia gloria veteris testamenti sine fiducia est. quia neminem ad perfectum adduxit lex. In nouo vero est gloria cũ spe meliozis glorie scilicet sempiterne. Esa. 51. Salus mea in sempiternum erit. Et hoc innuit cum dicit: Que euacuatur. Gal. 5. Q si circumcidimini christ? nihil ꝛc. Ꝯclusio ponitur cũ dicit. Quõ non magis. quod planũ est

Horum autẽ rationẽ assignat consequenter cũ dicit. Nã si ministratio. ꝛc. Et est ratio sua talis. Gloria magis debetur iusticie q dãnationi:sed ministeriũ noui testamenti ẽ ministeriũ iusticie quia iustificat interius viuificando Ministeriũ autẽ veteris testamenti est ministeriũ dãnationis quia occasionaliter supra eodẽ. Littera occidit:spiricus autẽ viuificat. Cũ ergo ministratio damnationis.i. ministratio veteris testamenti que occasionaliter est cã damnationis vt dictum est:ẽ in gloria que apparuit in facie moysi:constat q multo magis abundat in gl̃ia id ẽ dat abundantẽ gloriã ministris eius ministeriũ iusticie.id ẽ noui testamenti per qõ dat spiritus per quẽ ẽ iusticia et cõsũmatio virtutum. Prouer.3. Sapiẽtes gloriã possidebunt. Consueuerũt in hoc loco fieri questiones de cõparatione moysi ꝛ pauli.sed si recte cõsideres verba apli nõ sunt necessaria quia hic nõ fit cõparatio persone ad p sonã sz ministerij ad ministeriũ. ¶ Sz quia possent pseudo dicere q licet maius ministeriũ sit noui testamenti q̃ ministeriũ veteris testamenti nõ tñ est multũ magis ꝛ iõ bonũ ẽ q illi ministerio ꝛ isti intendam? quod ꝛ faciebãt qz simul seruabãt legalia cum euangelio. Ideo hic consequenter apls hoc improbat cũ dicit. Nam nec glorificatum ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit q ministeriũ noui testamẽti absq; aliqua comparatione excedit ministeriũ veteris. Secũdo cãm huius assignat ibi. Si eñ qõ euacuaꝝ. Dicit ergo. Dixi q ministerium iusticie abũdat in gloria. ꝛ in tantũ q gloria veteris ministerij nõ ẽ dicenda gloria qz nec glorificatũ. ꝛc. qõ dupliciter exponit. Primo modo sic. Quia nec. ꝛc. i. Illa gloria nihil ẽ in comparatione ad istam noui testamenti quia illa gloria non ẽ ob?us mini stris collata.sed soluz moysi. ꝛ nõ claruit in toto moyse sed in parte .i. in facie solũ ꝑticulariter. Et iõ nec glificatuz ẽ.i. nec glorificari debet ꝓpter excellentẽ gloriã.i. cõparatione excellentis glorie noui testamenti que abundat gr̃a vt per eã purificati homines possent videre nõ gloriã homis:sed dei Scõo modo vt punctẽ sic. Hec glorificatũ ẽ qõ claruit. Quasi dicat. Nã in hac ꝑte.i. in respectu hui? nature ꝑticularis qui sumus serui nõ ẽ glorificatũ.i. nõ gl̃iosum: illud qõ claruit in veteri testamento ꝛ hoc ꝓpter excellẽtem gloriã que ẽ in nouo. quia illa ẽ gloria dei patris. Huius autẽ causam assignat consequẽter cum dicit. Si enim qõ euacuaꝝ ꝛc. Et ẽ ratio sua talis. Illud qõ datur vt transeat nihil ẽ in respectu ad illud qõ datur vt semp maneat. Si ergo testamentũ vetus qõ euacuaꝝ tollitur. ꝓio Cor.13. Cum venerit qõ perfectũ est euacuabitur. ꝛc. Per gloriã eñ moysi ministratũ saltẽ per ꝑticularẽ gloriam constat q testamẽtũ nouũ manet qz hic inchoatur ꝛ perficitur in patria. Luc.21. Celum ꝛ terra transibunt:verba autem mea non transibunt. Erit multo magis in gloria eterna in qua perficiẽ. Erit inꝯ nobis qui sumus huius ministri.

Lectio tertia.

b Abentes igitur talem spem multa fiducia vtimur. Et non sicut moyses ponebat velamen sup faciem suã vt non intenderent filij israel in faciẽ eius qõ euacuatur sed obtusi sunt sensus eorum. Usq; in hodiernũ diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatũ.quod in christo euacuatur.sed usq; in hodiernũ diem cũ legitur moyses velamen positum est sup cor eorum. Cũ autez conuersus fuerit ad deum auferetur velamen. Dominus autẽ spirit? est. Ubi autẽ spiritus domini ibi libertas. Nos vero omnes reuelata facie gloriam domini speculantes in eandẽ imaginẽ transformamur a claritate in claritatẽ tanq̃ a domini spiritu.

Positis his q̃ pertinent ad cõmẽdationẽ doni? percepti a deo:hic cõsequenter ponit ea q̃ ptinẽt ad cõmẽdatiõez fiducie de ipo dono cõcepte. Circa hoc autem duo facit. Primo ponit fiduciã ex dono cõceptã. Secõo vero cõparat fiduciã veteris ꝛ noui testamẽti. ibi. Et nõ sicut moyses. Dicit ergo primo. Habẽtes igit talẽ spem ex hoc.i. qõ nobis dictũ ẽ scz videndi gloriã dei. Ro. 8. Spe salui facti sumus. Multa fiducia vtimur.i. cõfidenter opamur ea que ptinent ad vsum huius ministerij ex quo ercscit nobis spes. Prouer.28. Justus quasi leo cõfidens absq; terroze erit. Jere.17. Benedictus vir qui cõfidit in dño. ¶ Consequẽter sicut ꝓtulit donũ dono ita prefert fiduciã noui testamẽti fiducie veteris testamẽti cum dicit. Et nõ sicut moyses ꝛc. Et ci rca hoc duo facPrio ꝓponit factũ in veteri testamento. Secũdo exponit ibi. Quod euacuaꝝ. ꝛc. Factum autẽ qõ ꝓponit legit Exo. 24. vbi dicit Q moyses quãdo loquebat ad populum velabat faciẽ suã qz ꝓpter claritatẽ vultus ei? nõ poterant respicere in eum filij isrl. Et ideo dicit. Et nõ sicut moyses ꝛẽ. quasi dicat. Dico q vtimur fiducia ꝛ tanto q nõ accidit nobis sicut moyses faciebat eis. s. nõ velando faciem suã populo:qz nõdum venerat tempus reuelandi claritatẽ veritatis. Habem? ergo nos fiduciã absq; velamine. ¶ Cõsequenter exponit hoc qõ dixerat de velamine dicens. Qõ euacuaꝝ ꝛc. Velamẽ eñ illõ erat obscuritas figurarum que per xp̃m euacuata ẽ. Et circa hoc tria facit. Primo ponit enacuationẽ huius velaminis. Secõo quomõ hec euacuatio habet locũ i iudeis ibi. Sed obtusi ꝛc. Tertio qũo nõ habet locũ in mistris noui testamẽti ibi. Nos vero reuelata ꝛẽ. Dicit ergo q moyses ponebat velamẽ. s. figure sup faciẽ suã. qõ. s. velamen euacuaꝝ. i. tollit ꝑ xp̃m. s. implẽdo in veritate ꝙõ moyses tradidit in figura:qz oĩa in figura contingebant illis. Sic enim xp̃s per mortem suam remouit velamen de occisione agni paschalis. Et iõ st atim cum emisit spm̃ velum rempli scissum est. Item in mittendo spiritũ sanctum in cordẽ credentium vt intelligerent spiritualiter quod iudei carnaliter intelligunt. Et hoc velamẽ removit cum aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas. Luc, vlt. Qualẽ aũt effectũ habeat in iudeis hec euacuatio ondit dicens. Sed obtusi. ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit q remotũ ab illis non fuit in statu infidelitatis. Secundo ostendit q remouebitur in eorum conuersione. ibi. Cum autem conuersus fuerit. ꝛẽ. Circa primũ duo facit. Prio ostendit rõem quare hec euacuatio nõ habet effectum in iudeis. Secõo ex hoc oñdit eos adhuc habere velamẽ ibi. Sz usq; in hodiernũ diẽ ꝛc. Dicit ergo q euacuatur in his qui credunt:sed non quantũ ad iudeos infideles:ꝛ rõ hui? est:qz obtusi sunt sensus eoꝝ. i. rõ eoꝝ hebes ẽ ꝛ sensus eoꝝ imbecilles ꝛ obtusi sunt. nec pñt videre claritatẽ dini luminis. i. dñe veritatis absq; velamine figuraꝝ. Et hui? rõ ẽ qz claudunt oculos vt nõ videãt qz velũ tẽpli scissuz ẽ. Et ideo est ex eorum culpa infidelitatis non ex defectu veritatis quia remoto velamine oĩbus aperientib? oculos mentis

per fidē clarissime manifestatur. Ro. xi. Cecitas ex parte contingit in israel. Jo. 9. In iudiciū veni in hūc mundum. ꝛc. Sic enim prophetauerat Esa. 6. cap. Excecauit populi huius. ꝛc. Et vere in tantum obtusi sunt sensus eorum vt veritatem nobis manifestatā vsq; in hodiernū diem non intelligant Sed idipsum velamen quod erat in veteri testamento anteq; velum templi scissuz eēt in lectione veteris testamenti: quia non aliter intelligūt illud q̄ ante quia adhuc innitunt figuris vt veritatē nō reuelent. id est nō intelligant sic velamē dei non figuraz sed veritatem credunt quod sez euacuatur quantū ad fideles ꝛ quantum in se ē omnibus per xp̄m. i. in fide xp̄i: sed in eis nō manet: qz nō credunt venisse xp̄m. ¶ Consequenter cū dicit. Sed vsq; in hodiernū die ꝛc. ostēdit quomodo adhuc apud iudeos est velamen quātum ad fideles licet remotū sit per christum. Circa quod sciendum est q̄ velamen dicit apponi ali cui duplicit. Aut q: apponitur rei vise ne possit videri. Aut quia apponitur vidēti ne videat: sed iudeis in veteri lege vtroq; modo appositū erat velamen. Nam ꝛ corda eorum excecata erāt ne cognoscerent veritatem ꝓpter eorum duricies: ꝛ vetus testamentū nōdum completū erat quia nondū veritas venerat. Unde in signum huius velamē erat in facie moysi ꝛ non in faciebus eorū sed veniente xp̄o velamen remotum est a facie moysi id ē a veteri testamento: quia iā implerum est: sed tamē non est remotū a cordibus eorum. Et hoc ē quod dicit. Sez vsq; in hodiernū diem. Quasi dicat āmotum est a fidelibus veteris testamenti velamē ¶ Sed adhuc cū legitur moyses. id est cum exponit eis vetus testamentū. Act. 15. Moyses a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eū predicent in synagogis ꝛc. Velamē. i. cecitas ē positū super cor eorum Ro. xi. Cecitas ex pte cōtingit ꝛc. ¶ Quādo aūt ꝛ quo modo remouet ab eis illud velamē: ostendit cōsequēter cū dicit. Cū autē conuersus ꝛc. Et primo describit modum remouendi hoc velamen. Secūdo rōnez huius reddit ibi. Dñs aūt spiritus ꝛc. Dicit ergo q̄ illud velamē adhuc est in eis sed nō q̄ vetus testamētū sit velatuz sed quia corda eorum velata sūt. Et ideo ad hoc vt remoueat nihil restat nisi q̄ cōuertant: ꝛ hoc est qđ dicit. Cū autē conuersus fuerit sez aliquis eorum ad deuz per fidez i xp̄m ex ipa conuersione auferetur velamē. Esa. 10. Reliquie conuertent ꝛc. Et hoc idem habet. Roma. 11. ¶ Et nota q̄ cum ageret de cecitate loquit in plurali. Unde dicit, Sup corda eorum: cū vero loquitur de conuersione loquitur in singulari dicēs. Cū autē cōuersus vt ostendat eorum facilitatem ad malū ꝛ difficultatem ad bonum quasi pauci conuertant. Ratio aūt quare cōuertant ꝛ velamē remoueat hoc modo est: quia deus vult. Posset em̄ dicere q̄ velamen illud appositū est ex precepto domini: ꝛ iō non potest remoueri. Sed apostol⁹ ostendit q̄ nō solum potest remoueri: imo quia remouet per eum qui ē dominus: ꝛ hoc est quod dicit. Domin⁹ em̄ ꝛc. Nō potest dupliciter legi. Uno modo vt spiritus teneat ex parte subiecti: vt dicatur: spiritus. i. spiritus sanctus sez qui ē auctor legis est dominus id est operatur ex ꝓpio libertate arbitrio. Jo. 3. Spiritus vbi vult spirat. Prie. Cor. 12 Diuidens singulis ꝓout vult. Ubi autē spirit⁹ dei ibi libertas. Quasi dicat. Quia spiritus est domin⁹: potest dare libertatē vt possimus libere vti scripturaveteris testamenti absq; velamine. Et iō qui nō habēt spiritū sanctū nō possunt libere vti. Hab. 5. Vos in libertatē vocati estis. 1. Pet. 2. Quasi liberi ꝛ nō quasi velamē habētes malicie libertatē. Alio modo vt per dominū intelligatur xp̄s: ꝛ tūc legit sic. Dominus id est xp̄s ē spiritus id est spūalis potestat⁹: ꝛ iō vbi est spiritus dñi. i. lex xp̄i spūaliter intellecta non scripta litteris sed per fidem cordibus impzessa: ibi est libertas ab omni impedimēto vel laminis. ¶ Sciendum ūat q̄ occasione istorum verborum sez vbi spiritus domini ibi libertas ꝛ illorum sez iusto lex non est posita aliqui erronee dixerunt q̄ viri spirituales non obligantur preceptis legis diuine. Sed hoc est falsum: nam precepta dei sunt regula voluntatis humane. Nullus autem homo est nec etiam angelus cui? voluntatem non oporteat regulari ꝛ dirigi lege diuina Unde impossibile est aliquem hominem preceptis dei non subdi. Hoc autem quod dicitur iusto lex non est posita. exponitur. id est propter iustos qui interiori habitu mouentur ad ea que lex dei precipit. lex non est posita sz propter iniustos non quin etiam iusti ad eam tenentur Et similiter vbi spiritus domini ibi libertas intelligitur quia liber est qui est causa sui. seruus autem est causa domini: quicunq; ergo agit ex seipso libere agit: qui vero ex alio motus non agit libere. Ille ergo qui vitat mala non quia mala sed propter mandatum domini non est liber: sed qui vitat mala quia mala: est liber. Hoc autē facit spiritus sanctus qui mentem interius perficit per bonum habitum: vt sic ex amore caueat ac si preciperet lex diuina. ꝛ ideo dicitur liber non quin subdatur legi diuine: sed quia ex bono habitu inclinatur ad hoc faciendum quod lex diuina ordinat. ¶ Deinde cum dicit. Nos vero omnes. ꝛc. ostendit quomodo christi fideles sunt omnino liberi ab hoc velamine. Dicit ergo. Dico q̄ ab illis aufertur velamen hoc: cum aliquis conuersus fuerit sic nos non aliquis sed omnes qui sumus xp̄i fideles Luc. 8. Vobis datū est ꝛc. ¶ Reuelata facie nō habentes velamen supra cor sicut illi: ꝛ intelligitur per faciez cor seu mens: quia sicut per faciem videt quis cor ꝓpoz aliter tra g mentem spūaliter. ps. Reuela oculos meos ꝛc. ¶ Gloriam domini non moysi. gloria enim significat claritatē vt dicit Augu. Judei autem videbāt quandam gloriam in facie moysi ex hoc q̄ locutus est cum deo: sed hec gloria est imperfecta: quia non est claritas ex qua ipse deus ē gloriosus: ꝛ hoc est cognoscere ipsum deū. Uel gloriā domini. id ē filiū dei. Prouerb. 10. Gloria patris filius sapiens. ꝛc. ¶ Speculantes nō sumit hic a specula sed a speculo. id ē ipsū deū gloriosum cognoscentes per speculū rationis in qua est quedam imago ipius ꝛ hoc speculamur quando homo ex consideratione suiipsius assurgit in cognitionem aliquā de deo transformatur. Cum enim omnis cognitio sit per assimulationez cognoscentis ad cognitum oportet q̄ qui vident aliquo modo trāsformentur in deum. Et siquidem perfecte vident: perfecte transformantur sicut beati in patria per fruitiōis vnionem. ꝓie Job. 3. Cum autē apparuerit ꝛc. Si vero imperfecte: imperfecte sicut hic per fidem. ꝓie Cor. 13. Videmus nunc per speculum ꝛ in enigmate. Et ideo dicit. In eandem imaginē id ē sicut videm⁹. ¶ Transformamur inq̄ a claritate in claritatez in quo distinguit triplicem gradū cognitionis in discipulis christi. Primus est a claritate cognitionis naturalis in claritatē cognitionis fidei. Secundus est a claritate cognitionis veteris testamenti in claritatem cognitiōis gratie noui testamēti. Tertius est a claritate cognitionis naturalis ꝛ veteris ꝛ noui testamenti in claritatem visionis eterne infra. 4. Licet is qui foris est. ꝛc. Secundo est hoc: Non ex littera legis sed tanq̄ a spiritu domini. Ro. 8. Quicunq; spiritu dei aguntur. ꝛc. ps. Spiritus tuus bonus deducet. ꝛc.

Incipit capitulum quartum

Deo habētes hāc āministratōez iuxta qđ misericordiaz cōsecuti sum⁹. nō deficim⁹ sz abdicamus occulta dedecoris: nō ambulantes i astutia: neq; adulterātes v̄bū dei: sz in manifestatōe veritatis: cōmēdātes nosmet ipos ad omnē conscientiā hominū cora deo.

Ostensa dignitate ministerij noui testamenti: hic consequenter apostolus determinat de vsu ministerij. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit vsum hui⁹ ministerij qui debet esse in agendis bonis. Secundo illū qui debet esse in malis patienter tolerandis ibi. Habemus autem thesaurum ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit huius ministerij vsum. Secundo obiectionē excludit ibi. Q̄ si ꝛc. Dicit ergo: quia igitur huiusmodi ministerium ē tante dignitatis in se ꝛ in ministris. Ideo nos habentes hanc administrationē id ē hanc dignitatē administrandi spiritualia. prime Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros. ꝛc. Roma. 11. Quādiu sum gētium apostolus ministerium. ꝛc. Habentes inq̄ non ex nobis seu ex meritis nostris: sed iuxta quod misericordiam consecuti sumus a deo. i. ex misericordia dei quā in hoc cōsecuti sumus a deo. prime Thimo. 1. Misericordiam consecutus sum. ꝛc. ¶ Cōsequenter cum dicit. Nō deficimus. ꝛc. Describit vsum huius ministerij: qui debet esse circa bona agenda: ꝛ hoc quantū ad duo. Primo quantum ad vitationem malorum. Secundo quantum ad operationē bonorū. ibi. In manifestatione. ꝛc. Docet autē vitari mala in vsu huius ministerij: ꝛ quantum ad vitam ꝛ quantū ad doctrinā. Sed quantū ad vitam dupliciter: sez quantū ad operationem ꝛ quātū ad intentionem. Nam si quis vitat mala operari ꝛ bona intentione perfecte vitat mala. In operatione autē vitat maluz in aduersitate patienter mala sustinendo: ꝛ ideo dicit. Nō deficimus per impatientiā Hab. 2. Bonū autē faciētes nō deficiamus. 2. Cor. 1. Cum infirmor: tūc fortior sum ꝛ potens. Vitatur etiā in prosperitate tpate vtendo eis que prospere succedunt. ꝛ ideo dicit. Sed abdicam⁹ occulta dedecoris. id est amouemus a nobis que dominez turpem ꝛ dedecorosum faciunt sez immunda ꝛ turpia et etiam occulta non solum manifesta. Jac. 1. Abijcientes omnem immundiciā. Ephe. 5. Que in occulto ab eis fiunt turpe. ꝛc. In intentione autē vitatur malū vite sicut in intentione recta ꝛ quātum ad hoc dicit. Non ambulantes in astucia id est in astutia ꝛ simulatione ꝛ ypocrisi quod faciunt pseudo qui aliud prętēdūt exterius ꝛ aliud gerunt interius ī corde. Job. 36. Simulatores ꝛ callidi prouocāt iram dei. In doctrina aūt vitaē malū quando verbū domini debito modo ꝓponit: ꝛ quantū ad hoc dicit. Nō adulterātes verbū. Qđ dupliciter exponitur: vt patet supra. 2. Et primo nō permiscētes doctrine xp̄i falsam doctrinam quod faciebāt pseudo: dicētes legalia debere seruari cum euangelio. Secūdo nō predicantes propter lucrū vel gloriam. ꝓpriam. Et istorū primus est lupus. Secundus mercēnarius. Sed qui vera predicat ꝛ propter gloriā dei est pastor. Unde Augustinus. Pastor est amandus: lupus vitandus: sed mercēnarius ad tempus tolerandus. Sed qz nō sufficit ad perfectā iusticiam solū vitare mala: sed requiritur operatio bona. iō consequenter subiungit de operatione bonorum in ipso vsu huius ministerij. Et ponit triplex bonū qđ facit contra triplex malū. Primū bonū est contra malū doctrine. Secundū contra malū intentionis. Tertiū contra malum operationis. Contra malū doctrine quod debet vitari facit bonum manifeste veritatis. Et quantū ad hoc dicit. In manifestatione veritatis Quasi dicat. nō deficimus sed vitantes mala: ambulamus ꝛ proficimus in manifestatione veritatis id est veritatem puram manifestamus Jo. 19. Ad hoc natus sum vt testimonio perhibeam veritati. Eccl. 24. Qui elucidant me vitā eternam habebunt. Contra malū opatiōis facit bona opa ꝛ quātū ad hoc dicit cōmendantes nos. ꝛc. Et hoc nō facim⁹ dicendo de vobis bona quia nō defacili credit ei qui seipsū cōmendat: sed operando bona quia talia opera facimus vt ex ipis operibus reddamus nosmetipos cōmendabiles ad omnē cōscientiā hominū. prime Pe. 2. Conuersationem vestram inter gentes ꝛc. Contra malum intentiōis facimus bonū reddendo nos cōmendabiles nō solum ad oēm conscientiā hominū sed etiaz coram deo qui intuet corda. infra. x. Non enim qui seipsum cōmendat ille probatus est. ꝛc. Roma. 12. Prouidentes bona non solū coram. ꝛc. Et fm Augustī. in glo. apostolus implet in hoc mandatū domini. Mat. 5. Sic luceat ꝛc. Jtez sexto Attendite ne iusticiā. ꝛc. Primū in hoc quod dicit. Cōmendantes nos. ꝛc. Secūdū vero in hoc quod dicit Coram deo. Ro. 2. Non enī qui ī manifesto ꝛc. Uel potest totum hoc magis fm continuationem littere legi sic: vt dicatur. Ideo habentes hanc ministrationē: iuxta quod ꝛc. Non deficimus supple a bene operando sed abdicamus ꝛc. Et iterū non deficimus in manifestatione veritatis seruato tn eodē mō exponendi sicut in pma lectura.

Lectio secunda.

Quod si etiam opertū est euangeliū nostrū in his qui pereunt est opertum: i quibus deus huius seculi excecauit mentes infideliū: vt non fulgeat illuminatio euangelij gloria christi qui ē imago dei. Non enī nosmetipsos predicamus: sed iesum christū dominū nostrū. Nos autē seruos vestros per iesum. quoniā deus qui dixit de tenebris lucem splendescere: ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationē scientie claritatis dei in facie xp̄i iesu.

Hic consequenter apostolus respondet cuidā tacite obiectioni. Posset em̄ dici sibi ab aliquo tu dicis q̄ nō deficitis in manifestatiōe veritatis xp̄i: sed hoc nō videtur qz multi ꝓdicūt tibi. Huic ergo q̄oni rñdet. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ rñdet q̄oni predicte. Secō excludit qđā dubiū qđ videt ex rñsione sua seq̄ ibi. Non em̄ nosmetipos ꝛc. Circa primū tria facit. Primo ostēdit quib⁹ occultat veritas xp̄i. Secō occultatiōis cām assignat ibi. In quib⁹ de⁹ hui⁹ seculi. Tertio ondit q̄ hoc nō est ex defectu veritatis euāgelij vt occultetur ibi. Et nō fulgeat ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̄ nō deficim⁹ in manifestatiōe q̄. i. sed si euāgeliū nr̄z qđ. s. nos p̄dicam⁹ ē opertum. i. occultū: nō ē opertū oībus sed illis tantū q̄ peunt sez ꝓbēdo impedimētū ne eis manifestet. i. Cor. 1. Verbum crucis pereuntibus stulticia ē. ꝛc. Cā ergo hui⁹ occultationis ē nō ex parte euangelij: sed ꝓpter eorum culpam ꝛ maliciam. Et hoc ē quod subdit. In quibus de⁹ huius seculi. ꝛc. Et hoc potest exponi trib⁹ modis. Primo mō sic. Deus huius seculi. i. deus qui ē dñs huius seculi ꝛ oīm rerū creatione ꝛ natura. iuxta illud. ps. Domini est terra ꝛ plenitudo eius. Excecauit mentē infidelium nō inducēdo malicia sed merito. imo de merito precedentium petō p subtrahendo gliaz. Esa. 6. Excecā cor

populi huius .ꝛc. Unde & precedentia peccata insinuat cum dicit: Infidelium quasi infidelitas eorum fuerit causa huius excecationis. Secundo modo sic. Deus huius seculi. id est diabol⁹ qui dicit de⁹ huius seculi id est seculariter viuentium non creatione sed imitatione qua seculares eum imitantur. Sap̃. 2. Imitantur eum qui sunt ꝛc. Et hic excecat suggerendo trahendo & inclinando ad peccata. Et sic quando iam sunt in peccatis operiuntur in tenebris peccatoꝝ ne videant Ephe. 4. Tenebris obscuratũ habentes intellectũ ꝛc. Tertio modo sic Deus habet rationẽ vltimi finis & complementũ desideriorum totius creature. Unde quicquid aliquis sibi profine vltimo constituit in quo eius desideriuꝫ quiescit potest dici de⁹ illius. Unde cũ habes ꝙ fine delicias tunc delitie dicunt deus tuus. Similiter etiam si voluptates carnis vel honores. Et tunc exponit sic De⁹ huius seculi id est illud qõ homines seculariter viuentes sibi ꝓ fine constituunt: vtputa voluptates vel diuitie & hmõi. Et hic de⁹ excecat mentes inquantũ impedit ne homies lumen gratie hic & glorie ĩ futuro videre possint. ℣s. Supercecidit ignis sꝫ cõcupiscẽtie vt nõ viderẽt solẽ. Sic ergo excecatio infideliũ nõ est ex parte euãgelij ꝫ ex culpa infideliũ. Et ideo subdit. Ut nõ fulgeat ꝛc. Ubi sciẽdum est ꝙ deus pater est fons totius luminis. i. Joh. 1. Deus lux ẽ & tenebre in eo ꝛc. Ex hoc aũt fontanoso lumine deriuatur imago huius luminis sꝫ filij⁹ verbũ dei ihe. i. Qui cum sit splendor ꝛc. Ihic ergo splendor glie imago fontanosi lucis carnem nostram accepit & multa gloriosa & diuina in hoc mundo opera fecit. Declaratio igitur huius lucis est euangeliũ vnde & euangelium dicit noticia claritatis xpi que quidem noticia virtutẽ habet illuminatiuã. Sap̃. 6. Clara est & que nunq̃ marcescit sapia. ꝛc. Et quidẽ quantũ est de se in omnibus refulget & omnes illuminat: sed illi qui ꝑhent impedimentum nõ illuminãt. Et hoc est ꝙ dicit. Jõ excecauit mẽtes infideliũ: vt sꝫ nõ effulgeat in eis. i. in mentib⁹ infidelium licet in se effulgens sit illuminatio euãgelij illuminantis quod quidem est illuminans quia est glia xpi id est claritas. Jo. prio. Vidimus gloriam .ꝛc. Que ꝙdez glia prouenit xpo exquo est imago dei. Col. 1. Qui est imago invisibilis dei. Nota ꝼm glo. ꝙ christus perfectissima imago dei est. Maꝫ ad hoc ꝙ aliquid perfecte sit imago alicui⁹ tria requirunt: & hec tria ꝑfecte sunt in xpo. Primũ est similitudo. Secundũ est origo. Tertiũ est perfecta equalitas. Si eñ inter imaginem & eũ cui⁹ est imago essset dissimilitudo & vnum nõ oriretur ex alio: similiter etiam si nõ sit equalitas perfecta que est ꝼm eãdem naturã non esset ibi perfecta ratio imaginis. Nam similitudo regis in denario non perfecte dicitur imago regis: quia deest ibi equalitas ꝼm eandem naturã: sed similitudo regis in filio dicit̃ perfecta imago regis ꝙ sũt ibi illa tria que dicta sunt. Cũ ergo ista tria sunt in xpo filio dei: quia sꝫ similis patri oritur a patre. & equalis est patri maxime & perfecte dicit̃ imago dei. ¶ Cõsequẽter cũ dicit. Nõ eñ nosmetipsos ꝛc. remouet apostolus qõdã dubiuꝫ. Posset enim aliquis contra predicta dicere apostolo. Supra dixisti euangelium vestrũ esse opertuꝫ modo dicis euangeliũ xpi illuminare. si ergo dek ꝙ euãgeliũ xpi sit illuminãs nõ põt hic sequi ꝙ opertũ sit euãgeliũ vestrũ. Et ideo ad hoc remouendũ duo facit. Primo ostendit ꝙ idem est euangeliũ suũ & xpi. Secõ ostendit vnde sit ꝙ euangeliũ suũ sit illuminatum ibi. Quẽ deus qui dixit. ꝛc. Dicit ergo primo. Dico ꝙ manifestatio claritatis xpi est euangeliũ xpi et nostrum. Nostrum quidẽ tanq̃ per nos predicatũ: xpi vero tanq̃ in ipo euãgelio ꝑdicati. Et hoc est ꝙ nõ predicamus nosmetipos id est non cõmendam⁹ nos: nec ad nos. id est ad laudem vel luerũ nostrũ conuertimus predicationẽ nostraꝫ: sed ad xpm totũ referimus et laudem eius. ꝓie. Cor. prio. Nos aũt predicamus xpm ꝛc. ℣s. Ut annunciẽ omnes predicationes tuas nõ meas in portis. ꝛc. Sed iesu dominũ nostrũ nos autem seruos vestros per iesum. Qua si dicat. iesum predicamus vt dominũ: nos autem vt seruos. Et huius ratio est: quia principaliter querim⁹ laudem christi & non nostram. Nam seruus est qui ẽ propẽ vtilitatẽ domini. Et inde est ꝙ minister ecclesie qui non querit honorem dei: & vtilitatẽ subditorum non dicitur verus rector sed tyrannus. Nam quicũq; bene regit debet esse sicut seruus querens honorem & vtilitatẽ subditorum. Deñ. 25. Maior seruiet minori. ꝓime Cor. 9. Cũ essem liber: omniũ vestrũ me seruum feci. ¶ Consequenter cum dicit. Quoniam deus qui dixit ꝛc. ostẽdit vnde euãgeliũ suũ habet virtutẽ illuminatiuã. Ubi nota ordinem procedendi seruatũ ab apostolo qui talis est. Nos aliq̃n sꝫ anteq̃ conuersi essemus ad christũ eram⁹ tenebrosi sicut & vos & alij in quibus non fulget claritas glie xpi. Nũc vero postq̃ xps vocauit nos ꝓ gr̃az suã ad se tenebre iste remote sũt a nobis & tã fulget ĩ nob⁹ glie claritatis xpi: & tantũ refulget in nobis ꝙ non solum illuminamur ad hoc qõ videre possimus: sed etiam ꝙ alios illuminem⁹. Ex spirituali ergo gratia & abundanti refulgentia claritatis glozie xpi in nos habet euangelium nostrum virtutem illuminatiuam. Et hoc est quod dicit. Dico & ideo illuminat euangelium nostrum quoniam deus qui dixit id ẽ precepto solo fecit lucem splendescere quod fuit in separatione elementoꝝum: quando chaos tenebrosum illuminauit per lucẽ quã fecit. Deñ. prio. Dixit fiat lux. ꝛc. Eccl. 24. Ego feci vt in celis oriretur lux. ꝛc. Iste inq̃ de⁹ illuxit in cordibus id ẽ in mẽtibus nostris ꝓius tenebrosis per absentiã luminis gratie & obscuritatẽ peccati. Luce ꝓmo. Illuminare his ꝙ in tenebris. ꝛc. Illuxit inq̃ non solum vt nos illuminaremur sed ad illuminationem id est vt alios illuminem⁹ Ephe. 3. Mihi omniũ sanctorum minimo data est. ꝛc. Matth. 5. Vos estis lux ꝛc. Ad illuminationẽ dico scientie id ẽ vt faciamus alios scire. Dico claritatis dei id est clare diuine visionis. In facie iesu christi glo. i. per iesum christum qui est facies patris quia sine ipo non cognoscitur pater: sed melius dicitur sic. Ad illuminationem sancte claritatis dei que quidem claritas fulget in facie christi iesu id est vt per ipsam gloziam & claritatem cognoscatur christus iesus Quasi dicat ĩ summa ad hoc deus illuxit nobis ad illuminationem: vt ex hoc ihesus xps cognoscatur & predicetur gentibus.

Lectio tertia

Abemus aũt thesauꝝ istũ in vasis
h fictilib⁹. vt sublimitas sit virtutis
dei & nõ ex nobis. In oibus tribula
tionẽ patimur: sed non angustiamur. Apo
riamur sed nõ destituimur. Persecutionez
patimur: sed nõ derelinquimur. Humilia
mur: sed nõ confundimur. Deiicimur: ꝛ nõ
perim⁹. Semp mortificationẽ iesu christi
corpore nostro circumferentes: vt & vita ie
su manifestetur in cordibus nostris.

Supra tractauit de vsu ministerij noui testamenti quãtum ad bona agenda: hic consequẽter tractat de vsu eius quantum ad tolerantiam malorum. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit tolerantiam malorum que patiebant. Secũdo vero hoc manifestat ibi. Semp eñ nos qui viuimus ꝛc. Circa primum tria facit. Primo ponit causam quare tribulationibus exponantur a deo. Secundo ostendit ꝙ in istis tribulationibus patienter se habeant. ibi. In omnibus tribulationẽ patimur. ꝛc. Tertio vero rationẽ huius patientie assignat ibi. Semper mortificationẽ iesu ꝛc. Dicit ergo. Deus illuxit mẽtibus nostris ad illuminationẽ aliox ꝛque quidem lux ẽ maximus thesaurus. Sap̃. 7. Infinitus enim thesaur⁹ ꝛc. Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ꝛc. Istũ autem maximũ thesaurũ non habem⁹ in preciosio loco: sed in re vili & fictili ꝛõ huius ẽ: vt. s. deo efficacia eius tribuatur Et hoc est quod dicit. Habemus thesaurum istũ id ẽ lucem illã qua alios illuminam⁹ in vasis fictilib⁹ id est in corpore fragili & vili. ℣s. Ipse cognouit figmentũ nostr̃. Jere. 18. Sicut lutum in manu figuli sic & in manu ꝛc. Esa. 64. Et nunc domine pater noster es tu: nos vero lutum. Ideo habemus in vasis fictilibus vt sublimitas istius lucis sit virtutis dei. i. deo attribuat & non ex nobis credat esse. Nam si essemus diuites si potentes si nobiles: ꝼm carnem quicquid magnum faceremus nõ deo sed nobisipis attribueret. Nũc vero quia pauperes & cõtẽptibiles sum⁹ huiusmodi sublimitas deo & nõ nobis. attribuit. Et iõ vult nos deus cõtemptui haberi & tribulationib⁹ exponi. Deutero. 32. Me dicerẽt man⁹ nostra excelsa ꝛc. Et prime Cor. 1. Ut nõ glorietur omnis caro ꝛc. Sap̃. 12. Misisti antecessores tuos ne dicerẽt ꝛc. ¶ Consequenter cũ dicit. In omnibus tribulationibus ꝛc. ostendit eoꝝ patientiã in his que patiunt. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit mala que patiunt̃ in generali. Secũdo enumerat ea in speciali ibi. Aporiamur. ꝛc. Dicit ergo. Vere habemus hunc thesauꝝ in vasis fictilibus: quia in omnib⁹ tribulationẽ patimur: quasi dicat. Nullus mod⁹ tribulãdi deest nobis. Act. 14. Per multas tribulationes ꝛc. Nec mirũ ꝙ vt dicit Luc. vlt. Oportuit xpm pati: & sic intrare ꝛc. Et licet; sic; tribulemur: nõ tamẽ angustiamur. Et loquitur ad similitudinẽ viatoris qui quãdo non patet ei via qua exeat de aliquo arto loco angustiat. Quasi dicat. Homines qui soluꝫ in mundo cõfidunt angustiank̃ si vndiqꝫ a mundo tribulantur: quia nõ patet eis via remedij cum non sperent nisi de mũdo. Sed nos licet tribulamur in mundo: ꝙ tamẽ ꝑfidimus de deo & speramus in ipo patet nobis via euasionis & auxilij a deo: & ideo nõ angustiamur. ¶ Cõsequẽter cũ dicit. Aporiamur. ꝛc. enumerat tribulationes ĩ speciali. Sunt aũt quattuor in quibus bones consueuerunt tribulari: & in istis tribulati sunt apli. s. in rebus exterioribus. in quietudine status. in lesione fame: & in afflictione ꝓprij corporis. Quantũ ergo ad primum dicit. Aporiamur. i. depauperamur A poros enim grece latine dicit pauper. Quasi dicat. Adeo pauperes sumus vt necessaria desint. ꝓie Cor. 4. Usq; in hãc horã esurimus. ꝛc. Sed nõ destituimur a deo qui est thesaurus noster. Diuitie eñ nõ querunt̃ ꝓpter se: sed ꝓpter sufficientiã vite Unde homines qui sine dei auxilio & ꝛpe sunt si careant diuitijs destituunt̃: sed qui solũ de deo cõfidunt & sperãt quãtũcũq; aporiant nõ destituũt̃. infra. 6. Tanq̃ nihil hñtes & omnia possidẽtes. Sed nec sufficit: imo cũ hoc inquietamur: persecutionẽ patimur sꝫ de loco ad locum Mat. 24. Persequent̃ vos Sed nõ relinquimur a deo quin ꝑheat auxiliũ. Ihe. vlti. Non te deserã ꝛc. ℣s. Spsrent in te: qui nouerũt te ꝛc. Sed & cum hoc ledimur in fama: quia humiliamur. i. contemp̃imur & ꝓ nihilo reputamur. Jo. 16. Uenit hora vt omnis q̃ interficit vos ꝛc. Mat. 5. Beati eritis ꝛc. Sed ꝙ qñ quis cõtẽnitur & es contẽptus ꝑheat: ille qui cõtẽnitur cõsueuit cõfundi qñ vero cã nõ ꝑheat nõ confundit̃: & istis nõ ꝑheret cã contemptus. ideo dicit: nõ confundimur. Quasi dicat. Quia ñ ꝑheat cã nõ curam⁹. ℣s. In te dñe speraui nõ cõfundar ꝛc. Sz quasi hec pauca sint addit ad tribulatiõis exaggerationẽ dicẽs. Deiicimur ad mortis picula ꝛ nõ perimus. i. a bono nõ cessamus: vel nõ perimus ꝙ deus sustentat nos. Job. ii. Cũ te cõsumptũ putaueris ꝛc. ꝓime Cor. 4. Tanq̃ purgamẽta huius mũdi ꝛc. ℣s. Esti mati sumus sicut oues ꝛc. ¶ Cõsequenter cũ dicit Semper mortificationẽ ꝛc. subdit rationem huius patientie. Circa qõ sciendum ꝙ in christo talis fuit processus. Ra a principio sue conceptionis carnem habẽs passibilem: & passus mortuus fuit: sed tamen interius viuebat spirituali vita. Post resurrectionem vero illa spiritualis et gloziosa vita vsq; ad corpus deriuata est: & factũ est ipsũ corpus glorioſum & immortale quia christus resurgens ex mortuis iam non moritur ꝛc. Unde ex hoc accipitur duplex status in corpore christi: sꝫ mortis & glozie. Et ideo dicit ꝙ ideo pericula mortis & passiones patienter sustinemus vt perueniam⁹ ad gloziosam vitã. Et hoc ẽ quod dicit. Jta sustinemus semp id est in omnib⁹ & vbiq; mortificationẽ iesu id est propter iesum vel ad similitudinẽ mortis iesu. Gal. vlt. Stigmata domini iesu ꝛc. Quia ꝓpẽ veritatẽ passi sum⁹ sicut & iesus. ¶ In corpore nr̃o nõ solũ in mẽte. ℣s. Propẽ te mortificamur tota die Ut vita iesu. i. vita gr̃e quã iesus dat: vl vita glie ad quã iesus ꝓ passiones quenit. Luc. 24. Nõne oportuit xpm pati & ita intrare in glo. i. manifeste appareat etiam inimicis. Dicit ergo in futura. s. resurrectione vl etiam nunc vita glie in cordibus nostris nõ solũ in animabus Judic. 7. Fractis lagunculis apparuerunt lucerne. Et idcirco dicit Ambro. Nõ timebat mori propter resurrectionem promissam. Circũferentes id est vbiq; portates & sustinentes: quia quocũq; eamus patimur & non cedimus. Et hoc ideo vt vita iesu que latet nũc in corde nostro in corporibus nostris manifestetur quãdo sꝫ reformabit corpus humilitatis nostre ꝛc. Philip. 3. Coll. 3. Mortui estis & vita vestra. ꝛc. 2. Thimo. 2. Si cõmortui sumus & cõuiuemus

Lectio quarta.

Emper enĩ nos qui viuim⁹ in mor
s tem tradimur ꝓpter iesum: vt & vi
ta iesu manifestet̃ in carne nr̃a mor
tali. Ergo mors in nobis opatur: vita autẽ
in vobis. Habẽtes aũt eundem spm̃ fidei sꝫ
cut scriptũ ẽ. Credidi ꝓpter qõ locut⁹ sum
& nos credim⁹ ꝓpter qõ & loquimur: sciẽ
tes qm̃ qui suscitauit iesũ. & nos cũ iesu susci
tabit & constituet vobiscũ. Oia enĩ ꝓpter
vos vt gratia abundans per multos in gra
tiarũactione abundet in gloriam dei.

Posita patientia apostolorum in malis & causa patientie ostensa: hic apostolus consequenter manifestat ea: & primo manifestat id quod dixit de spe glozie. Secũdo vero id quod dixit de sua patientia ibi. Propter quod nõ deficimus. ꝛc. Circa primum duo facit. Primo manifestat spem glozie quã habet. Secundo ostendit vñ hec spes sibi proueniat ibi. Habentes autem eundem ꝛc. Circa primum tria facit. Primo ostendit quomodo mortificationem iesu in corpore suo portet. Secundo vero manifestat quomodo portet vitam iesu. ibi. Ut et vita. ꝛc. Tertio manifestat quid ex hoc sibi et alijs proueni-

st ibi. Ergo mors ꝛc. Dicit ergo primo. Dico ꝙ portamus mortificationem ihu corporib⁹ nostris non ꝙ moriamur ꝙz quia nos qui viuimus corporali vita vel virtutibus semper tradimur in mortem vel in pericula mortis Et hoc quidem propter ihesum ps. Estimati sumus sic oues. ꝛc. Qualiter aũt vitã ihesu portemus in corpore exponit subdens ita ꝙz vt vita ihesu immortalis ꝛ ipassibilis manifestetur in carne nostra nũc mortali: ita vt caro nostra mortalis recipiat immortalitatẽ in resurrectione. 1. Cor. 14. Oportet aũt mortale hoc iduere ꝛc. Sz ex hoc quid ꝓueniat subdit dicẽs. Ergo mors operatur id ẽ exercet dñium suũ in nos. Vita aũt ꝙz ꝓsens operatur in vobis quia estis in prosperitate. iuxta illud. 1. Cor. 4. Nos stulti ꝛc. Et mors operet ī nobis magnũ bonũ ꝙz consecutione vite spũalis: sed vita terrena quaz amatis operatur in vobis magnũ malum. ſ. mortẽ eternã. Prouer. 10. Opus iusti ad vitam ꝛc. Jo. 12. Qui amat aiam suam in hoc mundo ꝛc. Vel aliter. Duo fuerunt in christo: mors corporalis ꝛ vita spũalis. Dicit itaq; Ergo mors ꝛc. Quasi dicat in nobis nõ solũ vita spiritualis operatur in ꝙtum imitamur spiritualiter sed etiã mors operatur. i. propter spem resurrectionis ꝛ ꝓpter amorem christi vestigia mortis xpi in nobis apparent inquantuz passionibus mortis exponimur. ps. Propter te mortificamur tota die sed in vobis operatur solum vita xpi ꝙ quã fides plantatur in vobis ꝛ vita spiritualis. Audita autem ꝓuentiat apostolo hec spes certitudinis subdit dicẽs Ipa bentes autem. ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ponit causam certitudinis. Secõ concludit ipam certitudinẽ ibi. Scientes quoniã qui. ꝛc. Cã aũt huius certitudinis ẽ spiritus infundens fidem in cordib⁹ eoꝝ. Unde primo ponit cãm hanc. Secundo vero manifestat eã per exemplum ibi. Sicut scriptũ ẽ ꝛc. Dicit ergo ex hoc speram⁹ ꝛ nõ deficim⁹ ꝙz sum⁹ habẽtes eundẽ spiritũ fidei quã antiqui habuerunt quia licet tempora mutata sint spiritus tamẽ ꝛ fides nõ est mutata nisi ꝙ illi credebãt xpm venturũ ꝛ passurum: nos aũt credim⁹ ipm venisse ꝛ passum fuisse. Et hic spũs est spiritussanctus qui ẽ spiritus fidei. 1. Cor. 12. Hec aũt oĩa operat vnus atq; idẽ spũs ꝛc. Et ibidẽ. Alteri fides in eodẽ spiritu. Hunc ergo spiritum habentes quẽ antiqui habuerũt facim⁹ eadez que illi ꝛ credim⁹. Illi aũt ẽ quid fecerint. dicit ps. Credidi ꝙz deo ꝛ ꝓfecte. Et hoc oẽs antiq̃ fecerũt. ſ. de. xi. Mi omnes testimonio fidei ꝛc. ꝓpter qõ ꝙz credidi locut⁹ sum id est cõfessus in fide. Ro. 10. Corde credit ad iusticiam ꝛc. Ꝙ etiã nos facim⁹ qz nos ꝓp ẽ hoc ꝙ credim⁹ loq̃mur ꝛ ꝓfitemur fidẽ ꝛ ꝓdicam⁹ Act. 4. Non enim possumus que vidimus ꝛ audiuim⁹ nõ loqui. Spũs ergo sanctus ẽ causa huius certitudinis. Ultimo ergo concludit cõclusionẽ intentã. ſ. ipam certitudinẽ. Et ꝓ̃o de salute ꝓpria. Secõ de salute aliox ibi. Et cõstituet vobiscũ ꝛc. Dic ergo. Sciẽtes. i. certã sciaz hũtes qm̃ ꝙ suscitauit iesum. i. de⁹ pr̃ vel tota trinitas ꝛ nos cũ iesu suscitabit vt ꝙz sum⁹ eãdẽ gr̃iam cũ iesu: qz cũ sumus mẽbza eius debem⁹ eẽ cũ capite. Jo. 12. Volo pater vt vbi ego sum illic sit ꝛ minister me⁹ ꝛc. Ro. 8. Qui suscitauit dñm iesũ a mortuis suscitabit ꝛc. Et non solũ sũ cert⁹ de salute nr̃a sed etiã de vestra: qz cõstituet nos vobiscũ id est simul erimus: qz sicut nos sumus mẽbza xpi ita et vos per nos. 1. Thes. 4. Et sic semp cũ domino erimus Mat. 24. Ubicunq; fuerit corpus ꝛc. Et ideo dicit vobiscũ vt animet eos ad bonũ inquantũ ostendit eos non esse inferiores sed pares Et bñ hoc possũ certe dicere qz oĩa sunt ꝓpter vtilitatẽ vestrã. Maz oĩa ꝙ sustinem⁹ oẽs gratias quas recipim⁹ a deo sunt ꝓpter vos. ſ. instruendos nostro exemplo. Et hoc ideo vt gratia abundans a nobis in vos abundet per multos in gloriã dei. i. multi agant gratias deo sup beneficio tanto. Ephe. 5. Gratias agẽtes deo patri ꝛc.

Lectio quinta.

Propter qõ nõ deficim⁹. Sed licet p is qui foris ẽ noster hõ corrumpat̃ tñ is qui intus ẽ renouat̃ de die i die. Jd enim qõ in pñti ẽ momẽtaneuz ꝛ leue tribulatiõis nr̃e supra modũ in sublimitate eternũ gl̃ie pondus opat̃ in nobis nõ cõtẽplantib⁹ nobis ꝙ videnť: ꝙz que nõ videť Que enī videnť temporalia sunt: ꝙ aũt nõ vidẽtur eterna sunt.

Posita patiẽtia quã apostoli habebant in tribulatiõib⁹ ꝛ premio qõ expectabant manifestato: hic consequenter agit de patientie causa ꝛ patientie modo seu ratione. Et circa hoc tria facit. Primo enim insinuat sanctorũ patiẽtiam. Secũdo patiẽtie causam ibi. Nõ cõtẽplantib⁹ nobis ꝛc. Tertio patientie remunerationẽ ibi. Jd enim ꝛc. Circa primũ intendit ostendere ꝙ sanctox patiẽtia ẽ inuincibilis. Et hoc est qõ dicit. Propter qõ. ſ. qz sumus scientes ꝙ qui suscitauit iesuz a mortuis suscitabit nos ꝛ cõstituet nobiscũ ideo nõ deficim⁹. ſ. in tribulationib⁹ id est nõ deducimur ad hoc ꝙ non possim⁹ propter ipm amplius ferre ꝛ sustinere. Nam deficere idem ẽ qõ ferre non posse. Jere. 20. Defeci ferre nõ sustinui Causa aũt quare nõ deficimus ẽ quia licet quantũ ad exteriorem hominẽ: tamẽ quantũ ad aliquid semper renouamur ꝙz quantum ad interiorẽ hominẽ. Et hoc est qõ dicit. Sed licet is qui foris ẽ ꝛc. Ubi sciendũ est ꝙ occasione istorum verborum: hereticus tertullian⁹ nomine dixit ꝙ anima rationalis que est in hominis corpore habet corpoream figurã ꝛ membra corporea sicut ꝛ corpus habet: ꝛ hoc dicitur homo interior: corpus vero cum sensibus suis dicit homo exterior Qõ quidem falsum est. Unde ad intellectum huiꝰ verbi sciendum est ꝙ etiam ſm philosophum in ethi. ꝛ ſm consuetudinem loquendi. Unũquodq; dicitur esse illud qõ est principalius in ipo: puta quia in ciuitate principalius est potestas ꝛ concilium id quod facit potestas ꝛ cõcilium dicitur tota ciuitas facere. Principalius autem in homine potest aliquid iudicari ꝛ ſm veritatem ꝛ ſm apparentiam. Secũdũ veritatẽ quidem principalius in homine ipsa est mens. Unde ſm iudicium spiritualium virorum mens dicitur homo interior. ſm apparentiam vero principalius in homine est corpus exterius cuz sensibus suis. Unde ſm iudiciũ illozum qui tantũ corporalia ꝛ sensibilia considerant ꝛ terrena sapiunt quorum oculus venter est corpus cum sensibus dicitur homo exterior, Et ideo ſm hunc modum loquitur hic apostolus dicens. Licet homo noster ꝙz corpus cum natura sensitiua corrumpatur in tribulationibus ieiunijs ꝛ abstinentijs ꝛ vigilijs. Roma. 6. Uetus homo noster simul ꝛc. Abachuc. 3. Ingrediatur putredo ꝛc. Tamen is homo qui intus est ꝙz mens seu ratio munita ispe futuri ꝓmij ꝛ firmata munimine fidei renouat̃. Quod sic intelligẽdũ est. Uetustas enim est via ad corruptionez. Heb. 8. Ꝙ antiquatur ꝛ senescit ꝛc. Natura autem humana fuit in integritate condita ꝛ ſi in illa integritate ꝓmansisset semper esset noua: sed per peccatuz incepit corrumpi quo fit ꝙ quicquid consecutuz est sic ignorantia difficultas ad bonum et ꝓnitas ad malum: penalitas et alia huiusmodi: totum pertinet ad vetustat̃ em. Cum ergo natura humana huiusmodi peccatũ sequẽtia deponit: tũc dicit renouari. Que quidẽ depositio hic incipit in sancti sed perfecte ꝓsumabit in patria ibi nec enī deponit vetustas culpe. nã spiritus deponit vetustatẽ peccati ꝛ subiicit nouitati iusticie. Ibi intellectus deponit errores et assumit nouitatẽ veritatis ꝛ ſm hoc is qui intus est homo ꝙz aia renouat̃. Ephe. 4. Renouamini in spiritu mẽtis vestre. Sed in patria tollet etiã vetustas pene. Unde ibi erit cõsumata renouatio. ps. Renouabit vt aq̃le ꝛc. Sed quia sancti quottidie ꝓficiũt in puritate cõscientie: ꝛ in cognitione diuinoꝝ. ideo dicit. De die in diẽ. ps. Ascensiones in corde suo. Sic ergo patria est inuincibilis: qz renouat̃ de die in diẽ. Terciũ ꝓcipale sed hui⁹ patiẽtie causa est recogitatio ꝓmij: que est efficacissima: qz ſm Gregoriũ recogitatio ꝓmij diminuit vim flagelli. Et hoc est qõ dicit: Jd enim qõ ꝛc. quasi dicat. Nihil sunt tribulatiões q̃s hic patimur: si respiciaẽ ad gloriã: quã ex eis ꝙsequimur. Unde cõparat statũ sanctoꝝ qui sunt in vita ista ad statũ eoꝝ qui sunt in patria. ꝛ ponit quiq; in vtroq; statu: correspondětia sibi inuicẽ. Nã primo status istius vite in scties est status quantũ in se est paruus ꝛ quasi imperceptibilis Unde dicit. Jd id est minimũ. Esa. 54. Ad ꝓctuz in modico dereliqui te. Item trãsitoriũ. Unde dicit. In pñti. i. in vita ista: que est in afflictiõibus ꝛ erũnis. Job. 7. Militia est vita hominis ꝛc. Item ꝓpter breuitas. Unde dicit momentaneũ. Esa. 54. In momẽto indignatiõis absc̃di faciem meã parũper a te ꝛc. Nam totũ tempus hui⁹ vite cõparatũ ad eternitatẽ nõ est nisi sicut momentũ Item est leuis. Unde dicit leue. Maz licet. ſ. primo dicaẽ. Grauati sumus supra modũ. qz ſcz graue est corpori: tamẽ spiritui caritate feruẽti leuissimũ est. Aug. Ubi gratia ꝛ imania facilia ꝛ ꝓpe nulla facit amor. Item est penosus ꝛ ideo dicit. Tribulatiõis. Mich. 7. Iram dñi portabo ꝛc. Sed quantũ ad statũ beatitudis ponit quiq;. qz contra hoc qõ dicit Jd ponit supra modũ id est supra mẽsurã. ¶ Sed cõtra. Mat. 16. Reddet vnicuiq; iuxta opa sua. Non ergo supra mensurã. Respondeo dicendũ est ꝙ ly sed nõ designat equalitatẽ ꝓportionis vt ꝙz sed nõ designat equalitatẽ ꝓportionis vt ꝙz qui plus premiẽ sed designat equalitatẽ ꝓportiõis vt ꝙz qui plus premij accipiat. Item ꝓtra id qõ dicit. In pñti ponit. In sublimitate. i. in statu sublimi absq; ꝓturbatiõe. Esa. 58 Sustollaz te super altitudinẽ nubiũ ꝛc. Cõtra id qõ dicit momẽtaneũ ponit eternũ. Esa. 55. Leticia sempiterna super capita eoꝝ ꝛc. Cõtra hoc qõ dicit leue: ponit põdus. Et dicit pondus ꝓpter ꝙo. Pondus enī inclinat ꝛ trahit ad motũ suũ que subsunt sibi. Sic gloria eterna erit tãta ꝙ torũ hominẽ facit glorioſuz ꝛ in anĩa ꝛ in corpe nihil erit in hoĩe quod nõ sequat impetũ glorie. Vel dicit pondus ꝓpter preciositatẽ. Nam preciosa solũ ponderari cõsueuerũt. Contra hoc qõ dicit tribulatiõis ponit. Glorie. vl hoc ꝙ dicit glorie potest esse cõmune ad alia quattuor que de statu patrie dicunt. Hoc vero ꝙ dicit tribulatiõis ad quattuor que de statu ꝓsentis vite dicta sunt. Operat supza id ꝙz ꝙ tribulatiões patimur. nã hec sunt causa ꝛ meritũ quare deus istam gloriã nobis cõferat. Est ergo sanctoꝝ patientia inuincibilis: eoꝝ remuneratio ineffabilis. sed remuneratiõis eoꝝ recõpẽsatio recta et delectabilis. Unde dicit. Non cõtemplãtibus nobis ꝛc. Quasi dicat. Licet hec que speramus sint futura et interim corpꝰ nostrũ corrumpat̃: nihilominus tamen renouamur: qz nõ attendimus ad ista temporalia. sed ad celestia. Et hoc est qõ dicit. Operat in nobis pondus glorie: nobis dico nõ cõtemplantibus id est nõ attendentibus ad ea que videntur id est ad terrena sed ad ea que non videnť ſcz celestia. ꝓhil. 3°. Que retro sunt obliuiscẽs ꝛc. 1ª. Corinth. 2°. Oculus non vidit ꝛc. Et quare celestia ꝓtemplamur: qz ea que videnť id est terrena sunt tempalia ꝛ trãsitoria. ea autem que non videnť ſcz celestia sunt eterna. Esa. 49. Salus autẽ mea in sempiternũ erit.

Incipit capitulũ quintũ.

Limus autez quoniã si terrestris domus nostra huius habitatiõis dissoluatur: ꝙ edificationẽ ex deo habem⁹ domũ nõ manufactã: sed eternã in celis. Nã ꝛ in hoc ingemiscim⁹ habitationẽ nostrã que de celo est supindui cupientes: si tamẽ vestiti nõ nudi inueniamur Nã ꝛ qui sumus in hoc tabernaculo: ingemiscim⁹ grauati. eo ꝙ nolum⁹ expoliari sed superuestiri: vt absorbeať qõ mortale est a vita.

Postq̃ apostolus cõmendauit ministeriũ noui testamenti ꝛ quantũ ad dignitatẽ et quantũ ad vsum: cõsequenter hic cõmendat illud quantũ ad ꝓmiũ: licet de premio ꝙtuz ad aliquid aliqualiter ꝛ incõplete supra tractauit. hic tamen de hoc complete tractat. Circa qõ tria facit. Primo enī agit de premio. Secũdo vero de ꝓparatõe ꝛ premij susceptione ibi. Et ideo cõtendimus sine ꝛc. Tercio vero de causa vtriuscz ꝙz ꝓparatiõis ꝛ premij qõ expectaẽt ibi. Omnia aũt ex deo qui reconciliauit ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit premiũ qõ expectaẽ. Secũdo exprimit desideriũ premij expectati. ibi. Maz in hoc ingemiscim⁹ ꝛc. Sed quia premiũ quod expectaẽ est inestimabile ꝙz gloria celestis ꝛ ideo dicit. ¶ Scimus quoniã ꝛc. quasi dicat ſm glo. Uere operaẽ in nobis pondus glorie quia in corpoꝛib⁹ erit hec gloria nõ tantũ in aĩab⁹. Enim id est quia scim⁹ id est certi sumus: qz iam habem⁹ in spe quoniã si terrestris domus nostra id est corpꝰ. Homo enī vt dictũ est dicit mens cũ sit principalius in homine. que quidẽ mens se habet ad corpus sicut homo ad domũ. Sicut enī destructa domo nõ destruit̃ homo eam inhabitãs sed manet: sic destructo corpe non destruit̃ mens seu ania rationalis sed manet. Corpus ergo terrestre dicit̃ domus habitatõis id est in qua habitam⁹. Job. 4. Qui habitãt domos luteas ꝛc. ¶ Dissoluať id est destruať. Scimus in ꝙ habemus edificationẽ id est edificiũ ex deo. idest paratũ a deo. Edificiũ dico domũ non manufactã id est non opere homĩs nec opere nature sed corpus incorruptibile: qõ assumemus. qõ quidẽ non est manufactũ quia incorruptibilitas in corpibus nostris ꝓuenit solũ ex operatõe diuina. ꝓhil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre ꝛc. ¶ Domũ eternã. id est domũ ab eterno nobis ꝓparatã. Esale. 33. Tabernaculũ quod nequaq̃ destruet̃ in celis. Matth. 5. Merces vestra copiosa est in celis. Hãc autem cõmutatationẽ vt ſcz ꝙ terrestri domo habeãt celestẽ desiderabat Job dicẽs. 14. Cunctis diebus q̃bus nũc militio expositio est ſm glo. sed tamẽ nõ est ſm intellectũ apostolicũ nec precedẽtibus nec sequẽtibus cõcordat. Maz ispe cũ habeat vnã materiã cõtinuã de qua loquiť non interponit aliã. Et ideo videam⁹ quid intendat aplus dicere. Sciendũ est aũt ꝙ aplus vult hic ostendere ꝙ sancti rationabiliter sustinẽt tribulatiões: ex quibus vita ꝓsens corrumpit̃. quia ex hoc statim ꝓueniũt ad gloriam nõ ad glorioſũ corpus vt dicit in glo. Et ideo dicit. Ideo sustinuimus enī id est quia scimus id est ꝓ certo habem⁹ quoniã si terrestris domus nostra hui⁹ habitatiõis id est corpus dissoluat id est corrũpat per mortẽ: habemus statim non in spe sed in re meliorẽ domũ scz edificationẽ domuz

non manufactā id est gloriā celestē non corpus gloriosū. De hac autem domo dicit Job.14. In domo patris mei mansiones multe sunt ꝛc. Que quidē est ex deo non manufacta quia gloria eterna est ipe deus. ꝑs. Esto mihi in deū protectorē et in domū ꝛc. Et eternā ad litterā qr ipse deus est eternus. In celis. i. in excelsis quia statim corpo ꝓto corpore aīa sancta cōsequit hanc gloriaz nō in spe sed in re. Si ergo premiū sanctoꝝ est admirabile et desiderabile: qr gloria celestis est ꝛ ideo consequēter subiūgit desideriū sanctoꝝ ad ipm premiū dicēs. Nam in hoc ingemiscimus ꝛc. Ubi tria facit. Primo exprimit desiderū gratie ad premiū ipm. Scdo ostendit q̄ desiderū gratie retardat ex desiderio nature ibi. Naz ꝛ qui sumus in tabernaculo ꝛc. Tertio ostendit quomō desiderū gratie vincit desiderū nature ibi. Audētes igit ꝛc. Sed desiderū gratie est cū feruore. Nā in hoc ingemiscimus ꝛc. quasi dicat hec est vera ꝓbatio q̄ habemus domū non manufactā qr si desiderū nature nō est frustra multomin⁹ desiderū gre frustra est. Cū igit nos habeam⁹ feruentissimū desiderū gratie de gloria celesti: impossibile est q̄ sit frustra. ꝛ hoc est qđ dicit. Ingemiscimus. i. in gemendo desideram⁹ in hoc scz aīe desiderio retardari. ꝑs. Heu mihi qr incolat⁹ me⁹ ꝛc. In hoc em q̄ cupiētes sum⁹. i. cupim⁹ supindui habitatione nostrā. i. fruitionē glorie que de celo est. i. celestis que dicit habitatio qr in ipa gloria sancti habitant sicut in suo cōsolatorio. Mat. 25. Intra in gaudiū dñi tui Per hoc aūt quod dicit superindui dat intelligere q̄ illa domus celestis de qua supra dixerat nō est aliquid ab homine separatū sed aliquid homini iuherēs. Nō em dicitur homo induere domū sed vestimentū. domū autē dicit aliqs inhabitare. Hec ergo duo cōiungit dicēs supindui habitationē per qđ ostendit q̄ illud desiderū est aliquid inherens qr induit. ꝛ aliquid cōtinens ꝛ excedēs qr inhabitat. Sed quia nō simpliciter dixit indui sed superindui rationē sui dicti subdit dicēs: Si tamen vestiti ꝛ nō nudi inueniamur. Quasi dicat si aīa indueret habitatiōe celesti q̄ nō exueret habitatiōe terrena. i. non corrūperet corpus nostrū per mortē sed celestis adeptio illius habitationis esset supinduitio. Sed qr oportet q̄ euacuet habitatione terrena ad hoc q̄ induat celesti nō potest dici superinduitio: sed induitio simplex. Et ideo dicit. Si tamē vestiti ꝛ nō nudi inueniamur. Quasi dicat. supindueremur quidē si inueniremur induti et nudi. Nudus em nō dicit supindui sed indui tantū. Ilo. vero aliter exponit de vestimēto spirituali dicēs. Cupimus supindui qđ vtiqꝫ fiet tamē hac cōditiōe si nos inueniamur vestiti scz virtutib⁹ ꝛ nō nudi scz virtutib⁹. De istis vestibus dicit Col. 3. Induite vos sicut electi dei ꝛc. Quasi dicat. Nullus ad illā gloriā perueniet nisi habeat virtutes. que quidem expositio non videt cōcordare intentiōi apostoli. Sic ergo desiderij gratie feruet ad premiū. sed tamen retardat a desiderio nature quod ostendit cū dicit. Nam dū sumus in tabernaculo isto ꝛc. Ubi primo ponit ꝓditionē desiderij naturalis. Scdo ostendit q̄ etiā hic status desiderij naturalis est a deo ibi. Qui aut̄ efficit nos ꝛc. Conditio aūt desiderij est naturalis retardans desiderū gratie. quia vellemus inueniri vestiti ꝛ nō nudi id est ita vellemus q̄ anīa peruenirent ad gloriā q̄ corpus nō corrumpet per mortē. Cui⁹ ratio est quia naturale desiderū inest anīe esse vnitam corpi alias mors nō esset penalis. Et hoc est qđ dicit Nam nos qui sum⁹ in tabernaculo. id est qui habitamus in isto mortali corpe. 2ª. Petri. 1. Scio q̄ velox sit depositio tabernaculi mei. Ingemiscim⁹ id est intus in corde. non solū extra in voce gemim⁹ Esa. 59. Et colūbe meditantes gemem⁹ quia durū est cogitare mortē. ꝛ tamē gratiꝫ quasi aliquo existēte contra desiderū nostrū eo q̄ nō possumus peruenire ad gloriā nisi deponam⁹ corpus qđ est ita cōtra naturale desiderū vt dicit Augs. Q̄ nec ipa senectus a petro timorē mortis auferre potuit. Et ideo dicit. Eo q̄ nolumus spoliari scz tabernaculo terreno. sed superuestiri gloria supcelesti. Uel sm glo. corpe glorioso Sed quia posset videri indecēs q̄ corpus ex vna parte esset corruptibile ex sui natura si nō fuisset ante dissolutū ex parte glorie esset glorioſum. subdit modū quomō fieri vellet dicens. Ut absorbeat: quod mortale est ꝛc. Quasi dicat. Nō sic supuestiri volum⁹ q̄ corpus remaneat mortale: sed ita q̄ gloria auferat ex toto corruptionē corporis absq̄ corpali dissolutiōe. Et ideo dicit. Absorbeat quod mors est. i. ipsa corruptio corpis a vita scz glie. 1ª. corint. 15. Absorpta est mors in victoria tua tē.

Lectio secunda.

Qui aut̄ efficit nos in hoc ipm deus qui dedit nobis pignus spiritus Audentes igit semper ꝛ scientes: quoniā dum sum⁹ in hoc corpore peregrinamur a dño. Per fidē enim ambulamus et nō per spem. Audemus aut̄ ꝛ bonā voluntatē habem⁹ magis peregrinari a corpore ꝛ presentes esse ad dñm ꝛ ideo contendimus siue absentes siue ꝑsentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal xpi. vt referat vnusquisq̄ ꝓpria corporis prout gessit: siue bonū siue malū.

Hic ostendit auctor supernaturalis desiderij de habitatiōe celesti. Causa em naturalis desiderij q̄ volumus expoliari est quia scz aīa naturaliter vnit corpori ꝛ ecōuerso Sed hoc q̄ celestē inhabitationē supindui cupiam⁹ non est ex natura sed ex deo. Et ideo dicit. Qui autem efficit nos in hoc ꝛc. Quasi dicat. Volum⁹ superinducre celestem habitationē: ita tamē q̄ non spoliemur terrena ꝛ tamen hoc ipm q̄ volumus sic supuestiri efficit in nobis deus. Phil. 2. Deus est qui operat in nobis ꝛc. Cui⁹ ratio est quia qualibet naturā consequit appetitus cōueniēs fini sue nature. sicut graue naturaliter tēdit deorsuz ꝛ appetit ibi quiescere. Si aūt sit appetitus alicui⁹ rei supra naturā suā illa res nō mouet ad illū finez naturaliter sed ab alio qđ est supra naturā suā. Constat aūt̄ q̄ perfrui celesti gloria ꝛ videre deū per essentiā licet sit rationalis creature est tamē supra naturā ipius. nō ergo mouet ratiōalis creatura ad hoc desiderandū a natura. sed ab ipo deo qui in hoc ipm efficit nos ꝛc. Sed quomō hoc efficit subdit dicēs. Qui dedit pignus ꝛc. Circa qđ sciendū est q̄ deꝰ efficit in nobis naturalia desideria ꝛ supnaturalia. Naturalia quidē quādo dat nobis spiritū naturalem cōuenientem nature humane. Gen. 1º. Inspirauit in facie eius ꝛc. Supnaturalia vero dat quādo infundit in nobis supernaturalē spiritū. scz spiritū sanctū. Et ideo dicit. Dedit nobis pignus spirit⁹ id est spiritū sanctū causantē in nobis certitudinē hui⁹ rei quā desideramus impleri. Ephe. 1º. Signati estis spiritu ꝓmissionis sancto ꝛc. Dicit aūt̄ pignus. quia pign⁹ debet tantū valere q̄tum valet res pro qua ponit. sed in hoc differt a rē ꝓ qua ponit. qr plenior iure possidet res qū iam habet q̄ pignus qr res possidet vt quid suū. pignus vero seruat ꝛ tenet quasi ꝓ certitudine rei habēde. Ita est de spū sancto qr spūs sanctus tantuz valet q̄tuz gloria celestis. sed differt in mō habendi quia nūc habemus eū quasi ad certitudinē ꝓsequēdi illā gloriā In patria vero habebimus vt rem iam nostraz ꝛ a nobis possessam. Tunc em habebim⁹ perfecte: modo imperfecte. Sic g̃ retardat desiderū gratie a desiderio nature. Sed nunqd impedit: Non: sed desiderū gratie vincit. Et hoc est qđ dicit. Audētes igit ꝛc. Quasi dicat. Duo desideria sūt in sanctis. Unū q̄ desiderat celestē hitationē. aliud quo nolūt expoliari. Et si hec duo essent cōpossibilia nō essent ꝓria ꝛ vnū non retardaret ab alio. Sed apls ondit ea esse incōpossibilia ꝛ qz vnū vincat alterū. Ūñ circa hoc tria facit. Primo em ondit incōpossibilitatē dictoꝝ desideriorꝝ. Scdo interponit quandā probationē ibi. Per fidem em ꝛc. Tertio ostendit qđ hoꝝ vincat ibi. Audemus aūt ꝛc. Incōpossibilitatē ondit cū dicit. Audentes igit semper ꝛc. Audere ꝓprie est imiscere se in pericula mortis ꝛ nō cedere ꝑpter timorē Licet autē sancti naturaliter timeāt mortē. tamen audent ad pericula mortis ꝛ nō cedūt timore mortis. Prouer. 28. Justus quasi leo cōfidens. Eccl. 48. In dieb⁹ suis nō pertimuit principē. Et scientes. s. sumus hoc qđ cō firmat in nobis audaciā: vt pro xpo mori nō timeamus. qm̄ dum sumus in hoc corpe mortali peregrinamur. i. elongamur a deo. ꝑs. Heu mihi quia incolat⁹ meus ꝛc. Peregrinamur inq̄ qr sumus extra patriā nostraz q̄ deus est. alias nō diceremur peregrinari a deo. Et hoc nō est ex natura nostra: sed ex eiꝰ gratia. Q̄ aūt peregrinamur a dño probat cū dicit. Per fidem em ambulam⁹. i. procedimus in vita ista per fidē ꝛ non per speciē. i. nō per perfectā visionē. Fidei em verbū est sicut lucerna qua il luminamur ad ambulandū in vita ista. ꝑs. Lucerna pedibus meis verbū tuū ꝛc. In patria aūt nō erit hmōi lucerna: quia ipa claritas dei. i. ipe deus illuminabit illā. Et ideo tūc per speciē. id est per essentiā videbimus eū. Dicit aūt. Per fidē ambulamus: qr fides est de nō visis Est em fides substātia sperandaꝝ rez argumentū nō apparentiū. vt dicit Heb. 11. Quādiu aūt aīa corpi mortali vnit non videt deū per essentiā. Exo. 33. Non videbit me hō ꝛc. Unde inquantū assentimus credēdo his que nō videmus dicimur ambulare per fidē ꝛ nō per speciē. Sic ergo patet ꝛ duoꝝ desideriorꝝ incōpossibilitas quia nō possumus cū hoc corpe superindui celestē hitationē ꝛ ꝓbatio hꝰ qr per fidē ambulamus. Sequit ꝓsequēter victoria vni⁹ desiderij de duobus. s. desiderū gratie cū dicit. Audem⁹ ꝛc. Et debet rusumi sciētes supra posit̄ qr littera suspēsiua est. vt dicat sic. Hoc inq̄ scientes quia oū sumus in hoc corpe ꝛc. Audemus ꝛ bonā volūtatē habemus. Duo dicit quoꝝ vnū importat repugnantiā quā habet in volēdo que fit per timorē mortis. Ubi em non est timor nō est audacia. Nā ex appetitu nature surgit timor mortis. ex appetitu gre surgit audacia. Ideo dicit. Audemus. Aliud iportat imperfectionē animi in desiderādo. qr nisi bene desideraret non vinceret timor mortis cū sit valde naturalis. Et ideo nō solū oportet audere sed bonā volūtatē habere. i. cū gaudio velle. Licz em sm pbm in actu fortitudinis nō requirat gaudiū ad perfectionē virtutis sicut in alijs virtutib⁹: sed solū non tristari. tamen qr fortitudo sanctoꝝ perfectior est: nō solū nō tristant in periculis mortis sed etiā gaudēt Philī. 1º. Habens desiderium dissolui ꝛc. Sed qđ audem⁹? Magis peregrinari a corpe. i. remoueri a corpore per corpis dissolutionē quod est cōtra desiderij nature ꝛ presentes esse ad dñm. id est ambulare per speciē quod est desideriū gratie. Hoc desiderabat. ꝑs. qui dicebat: Sitiuit aīa mea ad deū viuū ꝛc. Et nota q̄ hic ꝛcludit eadē duo que ꝓposuit in principio. Supra. 2. scz q̄ si terrestris dom⁹ nostra hui⁹ habitatiōis dissoluat q̄ idē est qđ hic dicit. peregrinari a corpore ꝛ q̄ habemus habitationē in celis nō manufactā ꝛ hoc qđ idem est ꝑntes esse ad deū. Contēplatiue autē ꝛ ꝓpter hoc verba error dicentiū animas sanctoꝝ decedentiū nō statim post mortē deduci ad visionē dei ꝛ eius ꝑsentiā: sed mozari in quibusdā mansiōibus vsq̄ ad diē iudicij. Nam frustra sancti auderent ꝛ desiderarēt peregrinari a corpe si non essent presentes ad deū. Et ideo dicendū est q̄ sancti statim post mortē vidēt deū per essentiā ꝛ sūt in celesti mansiōe. Sic ergo patet q̄ premiū qđ sancti expectāt est inestimabile. Sequit de ꝓparatione ad premiū que fit per pugnā cōtra temptatiōes ꝛ per exercitiū bonoꝝ opeꝝ. Et hoc est qđ dicit. Ideo ꝓtendimus ꝛc. Preparant aūt sancti ad hoc premiū tripliciter scz placēdo deo. Scdo proficiendo ꝓximo ibi. Scientes aūt timorē dei. Tertio abdicādo a se carnales affectus. ibi. Itaq̄ nos ꝛc. Deo autē placent resistēdo malis. Et iō dicit. Ideo qr scz totū desiderū nostrū est q̄ simus presentes deo. Contēdimus. i. cū conatu nitimur seu studemus cū pugna ꝛ lucta ꝓtra temptatiōes dyaboli carnis ꝛ mūdi. Luce. 13. Contēdite intrare per angustā portā ꝛc. Placere illi scz deo ad quē desideramus esse presentes. ꝛ hoc siue absentes siue ꝑsentes illi sumus: quia nisi studeamus ei placere in vita ista dū sumus absentes. nō poterim⁹ ei placere nec esse ei ꝑntes in alia vita. Sapi. 4. Placēs deo factus dilect⁹ ꝛc. Consequēter cū dicit. Oēs em nos manifestari oportet ꝛc. subdit cām qua re sancti cōtendūt placere deo. que quidē causa sumit̄ ex ꝓsideratiōe futuri iudicij vbi nos oēs manifestari oportet. Ponit autem apls quinq̄ ꝓditiones futuri iudicij. Primo em ponit ipius vniuersalitatē: qr null⁹ excipiet ab illo iudicio. Et ideo dicit. Oēs nos. i. oēs hoīes bonos ꝛ malos. magnos ꝛ paruos. Ro. 14. Oēs stabim⁹ añ tribunal xpi Apoc. 20. Uidi mortuos pusillos ꝛ magnos stantes in cōspectu agni ꝛc. Sed cōtra hoc obijcit dupliciter. Primo qr videt q̄ infideles nō veniēt ad iudiciū. nā qui nō credit iam iudicatus est vt dicit Joh. 3. Scdo qr quidā erūt ibi vt iudices. Mat. 19. Sedebitis super sedes ꝛc. Non ergo oēs erūt ante tribunal vt iudicent. Respōsio. Dicendū q̄ in iudicio duo erūt. s. discussio meritoꝝ ꝛ quantū ad hoc nō oēs iudicabunt: qr illi q̄ totaliter abzenūciauerūt sathane ꝛ pompis eiꝰ ꝛ per omnia adheserūt xpo: nō discutient qr iam dij sunt. Illi vero qui in nullo adheserūt xpo: nec per fidē nec per opera similiter nō indigent discussiōe qr nihil habent cū xpo: sed illi qui cū xpo aliquid habēt scz fidem. ꝛ in aliquo recesserūt a xpo. s. per mala opera ꝛ prava desideria. discutient de his que cōtra xpm cōmiserūt. Unde quantū ad hoc soli xpiani peccatores manifestabunt ante tribunal xpi. Itē erit in iudicio ꝓlatio sententie ꝛ quantū ad hoc oēs manifestabunt. Sed de pueris nō videt quia dicitur Ut referat vnusquisq̄ ꝓpria corporis ꝓut gessit sed pueri nihil gesserūt in corpore. g̃ ꝛc. Sed hoc soluit glo. qr non iudicabunt pro his que ipi gesserūt per se sed de his que gesserūt per alios. dū per eos crediderūt vel nō crediderūt baptizati vel nō baptizati fuerūt. Uel dānabunt ꝑ peccato ꝓmi parētis. Scdo vero ponit iudicij certitudinē. In iudicio em hoīm multi decipi possūt dum quidā iudicant malos qui tamen sunt boni ꝛ ecōuerso. Et hui⁹ ratio est: quia nō manifestant cordа: sed in illo iudicio perfectissima certitudo erit. qr erit ibi manifestatio cordiū. Unde dicit. Manifestari. 1ª. cor. 4º. Nolite ante tempus iudicare ꝛc. Tertio ponit iudicij necessitatē. quia nec per interpositā personā nec per cōtumaciā poterit quis effugere iudiciū illud. Ūñ dicit. Oportet. id est necessariū est. Job. 19. Scitote esse iudiciū. Eccles. vlti. Cuncta que fiūt adducet deus ꝛc. Quarto ponit iudicis auctoritatē. Unde dicit. Ante tribunal xpi: vt scz veniat ad iudicandū homies in eadē forma in qua

iudicatus est ab hoībus. vt existens in forma humana videat a bonis ꝛ malis. Mali eīm nō possunt videre gloriā dei Jo. 5. ℙotestatē dedit ei iudiciū facere ꝛc. Tribunal autē dicit iudiciariā potestatē. ꝛ sumptū est ab antiqua cōsuetudine romanoꝝ. qui elegerūt tres tribunos plebis: ad quoꝝ officiū pertinebat vindicare excessus consulū ꝛ senatoꝝ ꝛ loca istorum vocabantꝫ tribunalia. Quinto ponit iudicis equitatē. quia ſm merita ꝓpria erūt premia vel pene. Unde dicit Ut referat vnusquisq; ꝛc. Ro. 2°. Reddet vnicuiq; ſm opera sua. Et dicit corporis nō solū ꝓ his que fecit motu corporis: sed ꝓ his que mēte gessit. alis infideles nō punirent. Et ideo cum dicit corporis intelligendū est. id est ꝓ his que gessit dum vixit in corpore.

Lectio tertia.

Cientes ergo timorē dñi hoībus
s suademus: deo aūt manifesti sum⁹
Spero autē ꝛ in cōscientijs vestris manifestos nos esse. Nō iterū cōmendam⁹ nos vobis: sed occasionē damus vobis gloriādi ꝓ nobis: vt habeatis ad eos q̄ in facie gloriant⁹ ꝛ non in corde. Siue eīm mente excedim⁹ deo. siue sobrij sumus vobis. Charitas enim xpi vrget nos estimātes hoc: quoniam si vnus ꝓ oībus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Et ꝓ oībus mortuus est xps: vt ꝛ qui viuūt: iam non sibi viuāt: sed ei qui ꝓ ipis mortuus est ꝛ resurrexit.

Ostenso qualiter sancti se ꝑparāt ad premiū eterne glorie: placēdo deo: hic ostendit cōsequēter quomō ꝓparāt se ad hoc ꝑficiendo proximo. Et circa hoc duo facit. ℙrimo ostendit sollicitudinē suā quā habet de salute ꝓximoꝝ. Secōdo vero hui⁹ sollicitudinis cām assignat ibi. Charitas xpi vrget nos ꝛc. Circa ꝓmū tria facit ℙrio ponit curā quā habet de salute ꝓximoꝝ ꝑsuadendo eis. Secō excludit quandā falsam suspicionē ibi. Non iterum nos ꝛc. Tertio ostendit q̄ etiā in modo docendi proximoꝝ vtilitatē intendat ibi. Siue eīm mēte ꝛc. Circa primū duo facit. ℙrio ponit studiū suū de vtilitate ꝓximorum. Secō manifestat hoc ibi. Deo aūt ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ oportet nos mālfestari ante tribunal ꝛc. Et hec ꝓsideratio inducit hoīes ad timendū iudiciū. Et ideo dicit. Scientes ergo timorē dñi. id est q̄ pure ꝛ caste timēdus sit dñs iesus xps suademus hominib⁹ vt timeant ꝛ vt credāt. Job. 23. Considerās eū timore sollicitor. Jer. 10. Quis nō timebit te o rex gentiū? Esa. 8. Dñm exercituū ipm sanctificate ꝛc. Sed quia aliquis posꝫ dicere q̄ nō ex gratia: sed ex comodo suo suadebat hoībus. Et ideo manifestat hoc esse falsū duplici testimonio scꝫ dei. Unde dicit. Deo aūt manifesti sumus. quia scꝫ ex timore dei loq̄mur. Deus eīm videt intentionē cordis nostri. Jer. 17. ℙrauū est cor hoīs ꝛ inscrutabile ꝛ quis ꝓgnoscet illud? Ego dñs ꝛc. Jo. 2. Ipe sciebat ꝛc. Item testimonio ꝓscientiarū ipoꝝ. Unde dicit. Spero aūt in conscientijs vestris ꝛc. ꝛ vere spero q̄ sic me exhibui vt vos scire possitis nos esse ꝓbatos. ꝛ firmiter hoc tenere. ꝛ si non confiteamī ore. ꝛ. 4. Cōmendantes nosmetipos ad omnē conscientiā hominū ꝛc. ¶ Consequēter q̄ postea credere q̄ hoc dixerit aplus ad cōmendationē ꝓpriā: remouet hāc suspicionē falsaꝫ dicēs. Non iterum nos cōmendamus vobis. i. nō dicimus hoc ad cōmendationē nostrā. vt quasi iterū velimus nos cōmendare. Supra eīm 3°. ꝛ etiā. 1ᵉ. cor. 3. aliqua dixerat ad cōmendationē suam. Et ideo dicit. Jterum infra. 10. Non eīm qui seipm cōmendat ꝛc. Sed hoc dicimus ꝓpter vtilitatē vestram. Quasi dicat. Damus vobis occasionē gloriādi. i. materiā gloriādi. ℙseudo eīm per elationē gloriabant dicentes se fuisse doctos ab aplis. qui fuerūt a dño. s. a petro ꝛ iacobo qui erāt colūne fidei. detrahētes in hoc apostolo quasi nō fuerit cum dño iesu ꝛ volētes eius doctrinā destruere. Ut ergo ꝛ corinthij haberēt in q̄ gloriarentꝫ contra ipos pseudo. scz de gratia aplo data ꝛ vt eos refellāt ꝛ non seducant ab eis. ideo dicit hoc. Unde subdit. Ut habeatis ad eos. id est cōtra eos vel ad eos repimēdos quid possitis dicere. Ad eos dico. qui in facie gloriant⁹ ꝛ nō in corde. Qđ tripliciter exponit. ℙrimo sic. In facie gloriant⁹ id est i interioꝝ⁹ obseruātijs legalibus. q̄ ad litterā docebāt seruare legalia. Et nō in corde. id est in virtute xpi que est in corde. q̄ in spūalibus sicut aplus qui in virtute crucis xpi dicebat. Mihi aūt absit gloriari ꝛc. Item in facie gloriabant⁹. id est in ꝓspectu hominū sicut hypocrite faciūt. ꝛ nō in corde. id est in testimonio conscientie. sicut apostol⁹. Unde dicit. Gloria nostra hec est ꝛc. Vel in facie gloriant⁹. quia aliqua pretendebāt exterius que tamē nō ita sentiebāt interius in corde scz q̄ dicebāt se doctos ab apostol⁹. ꝛ sequerentꝫ eoꝝ doctrinaꝫ quā nitebant⁹ destruere. ℙatet ḡ qualiter apostolus in docendo proximoꝝ salutē ꝓcurabat. ¶ Sequit videre quomō ipsoꝝ salutē ꝓcurabat etiā in modo docēdi. Unde dicit. Siue eīm mente ꝛc. Quod exponit dupliciter. Uno modo sic. vt aplus dicat se excedere quādo loquit eis cōmendādo se sobriū esse quādo loquit de cōmendatiōe ꝓpria. ſm hoc dicit. Quocūq; modo doceam⁹. vel est bonoꝝ dei. vel vtilitas ꝓximi. quia si excedimus mēte. id est cōmendamus nos. deo scz est. i. ad honorē dei vel de seruādo iudicio dei siue sobrij sumus. id est nō alta dicam⁹ de nobis. Hoc est vobis. id est ad vtilitatē vestrā. Sz aliter ꝛ est magis litteralis sensus. Dico q̄ damus vobis occasionē gloriādi ꝓ nobis. quia nos in omnibus que facimus ꝛ etiā in modo faciēdi intēdimus bonū vestrū. Unde sciendū est q̄ apostoli sunt medij inter deū ꝛ populū Deut. 5°. Ego sequester ꝛ medius fui ꝛc. Oportebat ergo q̄ hauriret a deo qđ effunderet populo. Et ideo necessariū erat q̄ quādoq; eleuarēt se per cōtemplationē in deū ad percipiendū celestia. quādoq; cōformarēt se populo ad tradendū que a deo perceperāt. ꝛ hoc totū in eoꝝ vtilitatē cedebat. Et iō dicit. Siue enim excedimus mēte. id est eleuamur ad hoc q̄ percipiam⁹ dona gratiaꝝ ꝛ hoc vt deo. s. vniamur qō fit per excessū rerū temporaliū. ꝑs. Ego dixi in excessu meo. Dyo⁹. Est eīm extasim faciens diuinus amor ꝛc. Siue sobrij simus id est cōmensuremus nos vobis tradēdo diuina ꝑcepta. Hoc est vobis. id est ad vtilitatē vestrā. Sobrietas enim idē est qđ cōmensuratio. Bzia eīm in greco idē est qđ mesura. Hec sobrietas nō opponit ebrietati que est de vino que ad bella trahit in terra: sed opponit ebrietati que est a spiritu sancto que rapit hoīem ad diuina de qua dicit. Cant. 5. Bibite amici ꝛ inebriami charissimi. Nam illa scz sobrietas est ꝓpter vtilitatē ꝓximi: sed hec ebrietas est ꝓpter amoꝝ dei. Huiusmōi aūt descensus signatus est per descensum angeloꝝ per scalam quā vidit iacob. Gen. 28. Job. 1. Uidebitis celū apertū ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Charitas aūt xpi ꝛc. Subiūgit aplus causā premisse sollicitudinis. que quidē est charitas xpi. Circa hoc aūt duo facit. ℙrimo ondit se vrgeri a charitate xpi: ad procurandā salutē proximoꝝ: Secō ostendit vnde ꝓueniat charitas xpi in ipo ibi. Estimātes hoc ꝛc. Dicit ḡ. Dico q̄ siue excedim⁹ deo siue sobrij simus vobis

est ad vtilitatē vestraꝫ. Et hui⁹ causa est. quia caritas xpi vrget nos ad hoc. Et dicit vrget quia vrgere idem est qđ stimulare. Quasi dicat. Caritas xpi quasi stimul⁹ stimulat nos ad faciendū ea que caritas imperat vt scz ꝑcuramus salutē proximoꝝ. Hic est effectus caritatis. Ro. 8. Qui spiritu dei aguntꝫ id est agitantꝫ ꝛc. Cant. 8. Lampades eius vt lampades ignis ꝛc. Unde autē ꝓueniat iste stimulus caritatis. ostendit cōsequenter subdēs. Estimātes hoc quoniā si vnus ꝛc. Et primo assignat rationeꝫ huius. Secō exponit ibi. Et ꝓ omnibus mortuus est ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ oīa pro vobis facimus qz vrget nos caritas xpi. quia estimam⁹ q̄ si vnus scz xps pro oībus mortuus est: q̄ etiā nos ita viuamus id est ad vtilitatē vestrā q̄ etiā nobis mortui simus id est nichil curem⁹ de nobis. sed de xpo ꝛ de his que xpi sunt. Et hoc est quod dicit Si vnus ꝛc. Ro. 5. Cōmendat deus suam caritatē in nobis ꝛc. 1ᵉ. ℙetri. 2°. Xps passus est ꝓ nobis ꝛc. Quod ergo infert. Ergo omnes mortui sunt. exponit tribus modis. ℙrimo vt dicat omnes mortui sunt morte peccati in adam. Non eīm esset necessariū q̄ xps pro omnib⁹ morte rēt nisi omnes mortui fuissent morte peccati in adam. 1ᵉ. cozinth. 15. Sicut in adā omnes ꝛc. Secō vt dicat. Omnes mortui sunt scz veteri vite. Xps eīm mortuus est ad delenda peccata. Ergo oēs debent mori veteri vite. scilicet peccāti ꝛ viuere vita iustitie. Ro. 6. Q̄ enim mortuus est peccato ꝛc. ita ꝛ vos estimate vos mortuos esse ꝛc. Tercio ꝛ magis litteraliter. Ergo mortui sunt omnes id est ita debet se quilibet reputare ac si esset mortu⁹ sibijpsi. Col. 3. Mortui estis ꝛc. Et hunc modum exponit consequēter cum dicit. Et ꝓ omnibus mortuus est xps. 1ᵉ. Joh. 2°. Mortuus est vt viuamus christo. Unde subdit. Ut ꝛ qui viuit scilicet vita naturali. tam nō sibi viuat id est nō ꝓpter seipm ꝛ ꝓpter bonū suum tantū. sed ei qui ꝓ ipis mortuus est ꝛ resurrexit scz xpo. id est totā vitaꝫ suā ordinet ad seruitiū ꝛ honorē xpi. Hal. 2. Uiuo ego iaꝫ non ego ꝛc. Eccl. 29. Hatiā fideiussoris tui ne obliuiscaris ꝛc. Et hoꝝ ratio est quia vnusq̄sq; operās sumit regulam operis sui a fine. Unde si xps est finis vite nostre vitam nostrā debemus regulare nō ſm voluntatē nostram sed ſm voluntatē xpi. Sic enim ꝛ xps dicebat. Joh. 6. Descendi de celo nō vt facerē voluntatē meam ꝛc. Nota autē q̄ duo dicit scz q̄ mortuus est xps ꝛ q̄ resurrexit ꝓ nobis. Ubi duo exiguntur a nobis. Quia enim mortuus est ꝓ nobis ꝛ nos debemus mori nobismetipis id est ꝓ ipso abnegare nosipos. Unde dicebat. Luc. 9. Qui vult venire post me abneget semetipm ꝛc. Quia vero xps resurrexit pro nobis. ꝛ nos debemus ita mori peccato ꝛ veteri vite ꝛ nobisipsis. q̄ tamen resurgamus ad nouam vitam xpi. Rom. 6. Quomodo xps surrexit a mortuis per gloriā patris ita ꝛ nos in nouitate ꝛc. Et propter hoc dominus nō dixit solum abneget semetipm ꝛ tollat crucē suam. sed addidit ꝛ sequat me scz in nouitate vite proficiendo in virtutibus. ꝑs. Jbūt de virtute in virtutē ꝛc.

Lectio quarta.

Taq; nos ex hoc neminez nouimus
i scōm carnē. Et si cognouimus scōm carnē xpm iam nouimus: Si qua ergo in xpo noua creatura vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua.

Posito quomodo sancti ꝓparant se ad susceptionē glorie celestis placendo deo ꝛ proficiendo proximo. hic cōsequēter ostendit quomodo ꝓparant se ad hoc idem abdicando a se carnalē affectuꝫ. Et circa hoc tria facit. ℙrimo ponit abdicationē carnalis affectus Secūdo excludit instantiam. ibi. Et si cognouimus ꝛc. Tercio concludit intentum. ibi. Si qua ergo in christo ꝛc. Dicit ergo primo. Exquo ergo adeo certi sumus de gloria eterna. Jta q̄ nos ex hoc neminē scōm carnem nouimus. Ubi nota q̄ scōm carnem est quedā determinatio. ꝛ potest dupliciter exponi: scōm q̄ dupliciter cōstructio fieri potest. Uno modo vt ly scōm carnem construatur cum hoc accusatiuo neminē. ꝛ sic exponit glo. Neminem scōm carnem. id est carnaliter viuentem approbamus. Exquo enim quilibet debet mori: non approbamus eum qui carnaliter viuit. Et hoc modo accipit caro. Rom. 8. Vos autem in carne non estis ꝛc. Alio modo neminē scōm carnem. id est ſm carnales legis obseruantias viuentē nouimus. id est approbamus: ꝛ hoc modo accipit caro. ℙhil. 3. Qui confidunt in carne. id est in carnalibus legis obseruantijs ꝛc. Tercio neminē scōm carnē. id est scōm carnis corruptionem nouimus. id est reputamus. Licet enim fideles adhuc carnem corruptibilē gerant tamen in spe tam habēt corpus incorruptibile. Unde nō reputant se scōm q̄ modo carnem corruptibilē habent sed scōm q̄ habituri sunt corpus incorruptibile. Hoc modo accipit caro. 1ᵉ. cozint. 15. Caro ꝛ sanguis regnū dei nō possidebūt. Alio modo potest construi vt ly scōm carnē construaꝫ cum hoc verbo nouimus. Et sic est sensus. Dico q̄ exquo non debemus nobis viuere sed ei qui ꝓ nobis mortuus est. itaq; nos ex hoc neminē scōm carnem nouimus. id est nō sequimur in aliquo carnalē affectum nec aliquez hoc modo reputamus. Et hoc modo accipit illud Deut. 33°. Qui dixerit patri suo ꝛ matri nescio vos ꝛc. Et sic ly scōm carnem refertur ad cognoscentē. sed in prima expositōe referebatur ad cognitū. Quia vero aliquis posset dare instantiam de xpo quod saltem cognouisset eum scōm carnē. ideo consequēter hoc remouet dicēs. q̄ si cognouimus ꝛc. Circa quod sciendū est q̄ manicheus adducebat verba ista ꝓ se in fulcimentū sui errozis. Ipe enim dicebat xpm nō habuisse verū cozpus. nec fuisse ex semine dauid natū. Et sic Augusti. dicit in libro cōtra faustum. Si quis cōtra eum allegaret verbū apostoli ad Ro. 1. Qui factus est ei ex semine dauid scōm carnē. ꝛ illud. 1ᵉ. Thi. 3. Et manifeste magnū est pietatis sacramētū quod manifestatū est in carne ꝛc. 2ª. Thi. 2°. Memoz esto dominū iesum xpm resurrexisse a mortuis ex semine dauid ꝛc. Respondebat q̄ apostolus aliquādo fuerat hui⁹ opinionis scz q̄ fuisset ex semine dauid ꝛ q̄ verū cozpus habuisset: sed postea hanc opinionē mutauit ꝛ cozrexit se hic. Unde dicebat Et si cognouimus scōm carnem xpm id est si fuerimus aliquādo huius opinionis q̄ xps habuisset veram carnē. sed nūc iam nō nouimus id est modo mutauimus illā opinionē et non credimus ita. Quod quidē dupliciter improbat Augusti. ℙrimo quia de eo quod falso putamus nullus dicit nouimus sed opinamur. Cū ergo apostol⁹ vtatur hic hoc verbo cognouim⁹ videtur q̄ nō aliquādo falso putauerit Secundo quia supra apostolus dicit. Neminē nouimus scōm carnem. Si ergo verū esset quod dicit Manicheus apostolus nullū cognosceret habere verū cozpus. quod est falsum. Est ergo falsū quod manicheus dicit. Et ideo aliter est exponendū scōm veritatē ꝛ dupliciter. Uno modo vt sumaꝫ hic caro ꝓ cozruptiōe carnis. 1ᵉ. cozinth. 15 Caro ꝛ sanguis ꝛc. Et tūc est sensus. Et si cognouim⁹ aliquando xpm scōm carnem id est habere eū carnem cozruptibilē ante passionem. sed nūc iam non nouimus scz eum habere carnē incorruptibilē. q̄ Rom. 6. dicitur xpus resurgens ex mortuis iam nō moritur ꝛc. Alio modo scōm glo. vt ly si aliquādo scōm carnem xpm cognouimus referatur ad statū pauli ante conuersionē ad xpm. Quod vero sequit sed nūc iam non nouimus. referatur ad statum

eius post cõuersionẽ. Et sic est sensus. Et ego ꝛ alij iudei infideles aliquando idest ante conuersionẽ meã cognouimus xp̃m scm̃ carnẽ. id est scm̃ q̃ carnaliter opinati sumus de xp̃o scz eum esse tantũ hominẽ et q̃ venit tantum ad carnales obseruantias legis. sed iam id est post̃ conuersus sum nõ nouim⁹. id est hec opinio cessauit. ℣mmo credo q̃ sit verus deus ꝛ q̃ non sit colendus per carnales obseruantias. Unde dicebat. Bal. 5. Si circumcidimini xp̃us nihil vobis ꝓderit. ℣otest ꝛ aliter exponi: vt hoc quod dicit ꝛ si cognouimus ꝛc. dicat apostol⁹ in persona omniũ apostolor̃ xp̃i: et sic videtur respõdere vltime expositõi huius quod dicitur neminẽ cognouimus. Unde sciendũ est q̃ August. exponẽs illud. Joh. 16. Expedit vobis vt ego vadam. Ubi ratio oñi ad hoc subdit. si eñ non abiero paraclytus non veniet ad vos. Dicit q̃ hoc ideo erat quia discipuli carnaliter amantes xp̃m afficiebantur ad ip̃m sicut carnalis homo ad carnalẽ amicum. et sic nõ poterant eleuari ad spiritualẽ dilectionẽ que etiam ꝓ absente multa facit pati. Ut ergo radicaretur in eis affectus spiritualis qui est a spiritu sancto ꝛ cessaret carnalis: dixit eis domin⁹. ℣ax vobis ꝛc. Hoc ergo apostol⁹ in persona omniũ discipulorũ cõmemorans dixit. Et si cognouimus id est si adhesimus xp̃o aliquãdo scz quãdo nobiscuz erat presentia corpozali scm̃ carnem. id est scm̃ carnalẽ affectum sed iam nõ noui id est iam iste affectus cessauit a nobis per spiritũ sanctum qui datus est nobis. ¶ Consequenter cũ dicit. Si qua igit̃ in xp̃o ꝛc. Ex premissis concludit quendã effectum esse consecutũ scz nouitatis in mũdo. et ideo dicit. Si qua igitur. id est si aliqua in xp̃o. id est in fide xp̃i. vel per xp̃m noua creatura est facta Bal. 5. In xp̃o iesu neq; ꝓpuciũ neq; circũcisio ꝛc. Ubi notandum q̃ innouatio per gratiã dicit creatura. Creatio enim est motus ex nihilo ad esse. Est aũt duplex esse: nature ꝛ esse gratie. ℣rima creatio facta fuit qua creature ex nihilo producte sunt a deo in esse nature. ꝛ tunc creatura erat noua. sed tamen ꝑ peccatũ inueterata est. Tren. 3. Uetustam fecit pellẽ meam ꝛc. Oportuit ergo esse nouã creationẽ per quam producerent̃ in esse gratie. que q̃dez creatio est ex nihilo. quia qui gratia carẽt nihil sunt. 1ª. cor. 13. Si nouerim mysteria omnia ꝛc. caritatẽ autem nõ habeam ꝛc. Job. 18. Habitẽt in tabernaculo illius socij eius qui non est. i. peccati. Augs. ℣eccatũ eñ nihil est. ꝛ nihil fiũt homines cũ peccant. Et sic patet q̃ infusio gratie est quedaz creatio. Si ergo aliqua creatura facta est noua per ip̃m: vetera transierũt ei. Hoc quidem sumptũ est Leuitici. 26. vbi dicit Nouis superueniẽtibus vetera ꝓicietis. Ex quo sic argumentarũt. Si oñia noua facta sunt et scm̃ legem nouis superueniẽtibus vetera sunt ꝓiciẽda ergo si qua creatura est: vetera transierũt ei. id est transire debẽt ab eo. vetera aũt̃ que transire dẽbẽt sunt legalia. Ro. 7°. Seruiamus in nouitate spiritus. ꝛ nõ in vetustate littere. Item errores gentiliũ. Esa. 26. Uetus error abijt ꝛ. Item corruptiões peccati. Rom̃. 6. Uetus homo noster ꝛc. Quib⁹ quidẽ in nobis transeũtibus virtutes cõtrarie bijs vicijs debent in nobis innouari. Apoc. 21°. Et dixit qui sedebat in trono. Ecce noua facio oia.

Lectio quinta.

O Mnia autem ex deo qui nos reconciliauit sibi per xp̃m: et dedit nobis ministeriũ reconciliationis. Quoniam quidem deus erat in xp̃o mũdum reconciliaus sibi. non reputans illis delicta ipsorum. ꝛ posuit in nobis verbum recõciliationis. ℣ro xp̃o ergo legatione fungimur tanq̃ deo exhortante per nos Obsecramus pro xp̃o: reconciliamini deo. Eum qui non nouerat peccatum pro nobis peccatũ fecit: vt nos efficeremur iusticia dei in ipso.

℣ostq̃ apostolus in superiorib⁹ tractauit de premio sanctor̃ ꝛ de preparatiõe ad susceptionẽ eius: hic consequẽter agit de causa vtriusq;. Et circa hoc tria facit. quia primo ostendit auctorẽ omniũ predictor̃ esse deum. Secũdo cõmemorat beneficiũ a xp̃o collatum. ibi. Qui recõciliauit ꝛc. Tercio beneficij vsum. ibi. ℣ro xp̃o ergo legatione ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̃ intendimus salutẽ proximor̃ ꝛ vetera transierũt. sed hec omnia sunt nobis ex deo patre. vel ex deo auctore. Rom̃. 11. Ex ipso et in ipso ꝛ per ipsum sunt omnia Jaco. 1. Omne datũ optimũ ꝛc. Sequit beneficiũ susceptũ a deo ibi. Qui reconciliauit ꝛc. Ubi primo ponit ip̃m beneficiũ collatum. Secũdo exponit ibi. Quo niã quidem deus ꝛc. Cõmemorat aũt̃ duplex beneficiuz per xp̃m collatũ. Unuz cõmune. aliud speciale. Cõmune quidem toti mũdo scz recõciliationis ad deum. ꝛ hoc est quod dicit. Qui scz deus pater recõciliauit. id est pacificauit nos sibi ꝛ hoc per xp̃m. id est per incarnatũ verbuz. Homines enim erant inimici dei ꝓpter peccatũ. xp̃us autem hanc inimicitiã abstulit de medio: satisfaciẽs ꝓ peccato. Et fecit concordiã. Col. 1°. ℘acificans per sanguinem crucis eius siue que in terris: siue que in celis ꝛc. Et ideo dicit. per xp̃m. Rom̃. 5. Recõciliati sumus deo per mortẽ ꝛc. Speciale aũt̃ beneficiũ est apostolis collatum scz q̃ ipi sint ministri huius reconciliatiõis. Unde dicit. Et dedit nobis aplis vicarijs xp̃i ministeriũ huius reconciliatiõis. Supra. tercio Misit nos elegit ꝛc. ꝑs. Suscipiant mõtes id est apostoli pacẽ populo scz a domino. ¶ Consequẽter cũ dicit. Quoniã quidẽ ꝛc. Exponit quo dixit. primo primũ. Secũdo secundũ. ibi. ℘posuit in nobis ꝛc. Dicit ergo. Dico q̃ deus recõciliauit nos sibi. et hoc modo. Inimicitie eñ inter deuz ꝛ hominẽ erant propter peccatũ. vt dictũ est. scm̃ illud Esa. 59. ℘eccata vestra diuiserũt ꝛc Destructo ergo peccato per mortẽ xp̃i. inimicitie iã solute sunt. Et hoc est quod dicit. Quoniã quidẽ deus erat in xp̃o per vnitatẽ essentie. Job. 14 Ego in patre ꝛ pater in me est. Uel deus erat in xp̃o per x̃p̃m in mundum sibi recõcilians. Ro. 5. Reconciliati sumus deo ꝛc. Et hoc nõ reputans illis delicta ip̃or̃. id est non habens in memoria illor̃ delicta tam actualia q̃ originalia ad puniendũ: ꝓ quibus xp̃us plene satisfecit. Et scm̃ hoc dicitur nos recõciliasse sibi inquantũ nõ imputat delicta nostra nobis. ꝑs. Beatus vir cui nõ imputabit dominus peccatũ. ¶ Consequẽter cũ dicit. Et posuit in nobis ꝛc. Exponit secundũ scz de beneficio aplis collato. Quasi dicat ℣oc modo dedit nobis ministeriũ recõciliatiõis quia posuit in nobis verbũ reconciliatiõis. id est dedit virtutẽ et inspirauit in cordibus nostris vt annũciemus mũdo hanc reconciliationẽ esse factam per xp̃m. Et hoc faciẽdo inducimus homines vt conformẽt se xp̃o per baptismũ. Je. 1°. Ecce dedi verba mea ꝛc. ¶ Consequẽter cum dicit. ℣ro xp̃o ergo legatiõe ꝛc. Ostendit vsum beneficij ꝛ primo q̃tum ad secundũ beneficiũ collatũ apostolis. Secũdo q̃tum ad primũ collatũ omnibus. ibi. Obsecramus pro xp̃o ꝛc. Dicit ergo. Exquo deus posuit verbũ reconciliatiõis debemus eo vti. Et hoc est ergo q̃ fungimur legatione pro xp̃o id est sumus legati xp̃i. Ephe. 6. ℣ro quo legatione fungimur in catbena ista ꝛc. Et ydoneitas ad hãc legationem est nobis ex virtute dei que est in me. Et ideo dicit. Tanq̃ deo exhortãte per nos: quia deus qui in nobis loquitur dat nobis ydoneitatẽ ad hanc legationẽ. Matth. 10. Non vos estis qui loquimini ꝛc. Infra. 13°. An experimentum queritis eius qui in me ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Obsecramus ꝛc. Subdit quantuz ad vsum primi beneficij. Et primo inducit ad vsum. Secundo ostendit vnde assit nobis facilitas ad ipsum vsum ibi. Cum enim qui ꝛc. Dicit ergo. Exquo deus fecit reconciliationẽ: et nos sumus legati dei in hoc obsecramus ꝛc. Blande alloquitur cum posset imperare. 2. Ti. vltimo. Argue. obsecra. increpa ꝛc. Ad ꝓpile. ℘otestatem habens imperandi ꝛc. Obsecramus inquã ꝓ christo id est ꝓpter amorem christi reconciliamini deo. Uidetur aũr hoc esse contrariũ ei quod dicit q̃ deus reconciliauit nos sibi. Si ergo ipse reconciliauit quid necesse est vt nos reconciliemur. Jam eñ reconciliati sumus. Ad hoc dicendũ q̃ deus recõciliauit nos sibi vt causa efficiens scz ex parte sua. sed vt sit nobis meritoria: oportet etiam q̃ fiat reconciliatio ex parte nostra. Et hoc quidem fit in baptismo et in penitentia. ꝛ tunc cessamus a peccatis. Unde autez assit nobis huiusmodi facultas recõciliandi deo ostendit ex hoc scz q̃ dedit nobis potestatem iuste viuendi qua possum⁹ abstinere a peccatis: et hoc faciẽdo recõciliamur deo. Et ideo dicit. Eum qui non ꝛc. Quasi dicat. Bene potestis reconciliari. quia deus scilicz ꝑter eum scilicet christuz qui non nouerat peccatum. 1. ℘e. 2. Qui peccatuz non fecit ꝛc. Jo. 8. Quis ex vobis arguet me ꝛc. ¶ ℣ro nobis fecit peccatuz. Quod tripliciter exponit. Uno modo quia consuetudo veteris legis est vt sacrificium ꝓ peccato peccatum nominet Osee. 4. ℘eccata populi mei comedent id est oblata ꝓ peccato. Tue est sensus. Fecit peccatum id est hostiam vel sacrificium ꝓ peccato. Alio modo quia peccatum aliquando sumitur ꝓ similitudine peccati vel ꝓ pena peccati. Ro. 8. Misit deus filium suuz in similitudine peccati ꝛc. id est de similitudine peccati damnauit peccatum. Et tunc est sensus. Fecit peccatum id est fecit eum assumere carnem mortalem ꝛ passibilem. Tertio modo quia aliquando dicitur hoc esse hoc vel illud nõ quia sit: sed quia opinanẽ homines ita esse. Et tũc est sensus. Fecit peccatum id est fecit eum reputari peccatorez. Esa. 53. Cum iniquis reputatus est. Et hoc quidem fecit vt nos efficeremur iusticia id est vt nos qui peccatores sumus efficeremur non solum iusti: immo ipsa iusticia id est iustificaremur a deo: vel iusticia quia non solum nos iustificauit: sed etiam voluit q̃ per nos alij iustificarent. Justicia dico dei non nostra. Et in christo id est per christũ. Uel aliter vt ipse christus dicatur iusticia. Et tunc est sensus. vt nos efficeremur iusticia id ẽt inhererem⁹ christo per amorem ꝛ fidem: qui christus est ipsa iusticia. Dicit aũt̃ dei vt excludat iusticiam hominis que est qua homo confidit de ꝓpijs meritis Ro. 10. Ignorantes dei iusticiam ꝛc. In ipso scz xp̃o id est q̃ christum. qz ipse factus ẽ nobis iusticia. 1. cozin. 1.

Incipit capitulum sextũ

a Diuuantes autez exhortamur ne inuacuum gratiam dei recipiatis. ait enim tempore accepto exaudiui te: et in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllam offensionem vt non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros. In multa patientia. in tribulationibus. in necessitatibus. in angustiis. in plagis. in carceribus. in seditionibus. in laborib⁹. in vigilijs. in ieiunijs.

Supra apostolus cõmendauit ministerium apostolatus; hic cõsequenter ipsum ministeriũ sibi cõmissuz ad vtilitatem subditorum exequit̃. Et circa hoc duo facit. ℘primo hortat̃ eos in generali ad oñia que cõmuniter sunt necessaria ad bonã vitam. Secundo hortat̃ eos de quodã speciali suffragio fiendo sanctis in biernsalem. et hoc octauo ibi. Motũ aũt vobis facim⁹ frẽs ꝛc. Circa ꝑmũ aũt duo facit. ℘primo hortat̃ eos ad bona presentia. Secundo cõmendat eos de bonis in ꝓterito factis. ꝛ hoc septimo ibi: Has igit̃ habentes ꝓmissiones ꝛc. Circa ꝑmũ tria facit. ℘primo hortat̃ in generali q̃ gratia dei non vranꝛ in vanum. Secũdo ostẽdit gr̃am dei eis esse collatã ibi. Ait eñ tempore accepto ꝛc. Tertio docet eos in speciali modum vtendi dicta gratia ibi. Nemini dantes vllam offensionem ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. Exquo facultas adest nobis ad bene opandum ꝛ hoc ẽ gr̃a dei, nos aũt ad hoc ꝑ xp̃o legatione fungimur. Jdeo adiuuãtes nos scz p̃dicationibus exemplis ꝛ exhortationib⁹. puer. 18. Frater q̃d adiuuat̃ a fratre ꝛc. Uel' adiuuãtes scz deũ. 1. cozin. 3. Adiutores dei sumus. Sz ꝓra Esa. 40. Quis adiuuit spm̃ dñi ꝛc. Non ergo bene dicit. Adiuuãtes deum. Risio. q̃ iuuare deuz pot̃ est intelligi vel ei vires ministrare ad aliq̃d agẽdum ꝛ sic nullus iuuat deum nec iuuare potest. Uel eius mandatũ exequi: ꝛ sic sancti hoies deuz iuuare dicũt exeq̃ndo eius mandata. Mos inq̃ sic iuuantes hortamur vos. Ro. 12. Qui exhortat̃ ꝛc. Hoc scz exhortamur ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Quasi dicat. Ne receptio gratie sit vobis inutilis ꝛ vacua. Quod tunc contingit quãdo ex perceptionee gratie quis non sentit fructuz. Qui quidẽ duplex est scz remissio peccator̃ Esa. 27. Hic est oñis fructus ꝛc. Et vt homo iuste viuẽdo ꝑueniat ad gloziam celestem. Ro. 6. Habetis fructũ vestrũ ꝛc. Quicũq; ergo gratia ꝓcepta non vtit̃ ad vitandũ peccata ꝛ cõsequendũ vitam eternam: hic gratiã dei in vanum recipit ꝓhib. ꝛ Non in vacuũ cucurri ꝛc. Et ne aliquis dubitaret de ꝓceptione hui⁹ gratie a deo. ideo consequẽter aplus ꝓbat eos iam recepisse gratiam hanc: vel paratã habere ad recipiendũ dicens. Ait eñ tempore ꝛc. Et circa hoc duo facit. ℘primo inducit auctozitatẽ ꝓphete. Secundo inducta adaptat ad ꝓpositum ibi. Ecce nũc tempus ꝛc. Dicit ergo primo. Dico q̃ paretis vos ad fructuose ꝓcipiendũ gratiã q̃ vobis est collata vel parata. Ait eñ dñs per Esa. 49. Tempore accepto ꝛc. Circa q̃s sciẽdũ est q̃ dominus dicit facere nobis gr̃am vel exaudiendo nos in petitionibus nostris. vel iuuando in opationib⁹ nostris. sed exaudit vt ꝓticipam⁹ q̃s petimus. Jac. 1. Si quis indiget sapientia postulet ꝛc. Adiuuat vt ꝓficiam⁹ q̃s operamur. ꝑs. Nisi q; dominus adiuuit me ꝛc. Et hec duplex est gr̃a: ꝓueniens scz ꝛ coopans vel subsequẽs que quidẽ necessaria est nobis ad obtinendum. Et ꝑmo gratiã ꝓuenientẽ quam optare debemus vt simus accepti a deo. ꝑs. ℘ro hac ozabit ad te oñis sanctus. Et q̃tum ad hoc dicit. In tempore accepto id est acceptionis ꝛ gratificationis. hoc eñ accepto fit quod gatis fit. Ro. 4. Beatitudinem hominis cui deus accepto fert iusticiam ꝛc. Exaudiui te id est acceptaui te. Uel in tempore accepto id est in tempore gratie. Et hoc modo gratia ꝓueniens dicitur illa per quam liberamur a peccatis. Gratia vero subsequens dicitur per quam virtutes nobis et perseuerantia in bono conferuntur. Secundo necessaria est nobis gratia cooperans et hanc petebat. ꝑs. Et misericordia eius subsequatur me ꝛc. Et quãtum ad hoc dicit: In die salutis adiuui te. Tempus enim ante christum non fuit dies sed

nor. Ro.13. Nox precessit ꝛc. Sed tempus christi dicitur dies: et non solum dies sed dies salutis. Ante enim non erat salus: quia nullus ad finem salutis perueniebat. scz ad visionem dei. sed modo quando iam nata est salus in mundo homines salutez sequunt. Matth.j. Vocabis nomen eius Ihesum. Ipse enim saluum faciet populum ꝛc. j.Pe.4. Operamini vestram salutez. Et hoc fit auxilio gratie cooperantis qua per nostra opera perueniemus ad vitam eternam Philipen.2. Deus est qui operatur. ꝛc. ¶Consequenter auctoritatē inductam adaptat ad ꝓpositum dicens. Ecce nūc ꝛc. Quasi dicat. Hec que dixit dominus de tempore gratie q̄ ꝓphetam implenē modo. q̄a ecce nunc tempus acceptabile id ē gratificatiōis p quaz exaudimur a deo. q̄ iam venit plenitudo temporis scz incarnationis xpi. Gal. 4. Et hoc ꝙtum ad ꝑmam partem auctoritatis. ps. Tempus beneplaciti deus. Ecce nunc dies salutis: in quo scz adiuti gratia cooperante possim⁹ operarī: ad consequēdū salutem eternam Jo. 9. Me oportet operari ꝛc. Gal. 6. Dum tempus habem⁹ ꝛc. ¶Cōsequenter cum dicit. Nemini dantes ꝛc. Docet modū vtendi gratia eis collata. Et ꝓmo in generali qualiter scz inuacuum nō recipiāt. Secūdo in speciali ibi. In multa patiētia ꝛc. Dicit ergo. sic vtendū est gratia vt dantes nemini vllam offensionē. Nam gratia ad duo dat: scz ad vitandū mala et ad operandū bona. Et ideo duo docet: vt scz vitemus mala et ꝙtuz ad hoc dicit. Nemini dantes ꝛc. quod potest dupliciter exponi. Uno modo vt referat ad apl̄os. quasi dicat. Nos adiuuantes vos exhortamur. Nos dico nemini vllam dantes offensionem. q̄ si q̄ malā vitam aliquos offenderemus vituperaretur ministeriuz nostrum ꝛ contemneretur predicatio nostra. Ro.2. Nomen dei per vos blasphematur Gregorius. Cuius vita despicitur restat vt eius predicatio contemnatur. Unde publicus et famosus peccator cauere debet sibi ne predicet aliis peccat. ps. Peccatori autē dixit deus ꝛc. Alio modo vt referat ad subditos. q̄si dicat. Nortamur vos ne inuacuū ꝛc. Quod dico nemini dantes vllam ꝛc. id est non faciētes aliquid vnde alij scandalizent. 1. Cozin. 10. Sine offensione estote ꝛc. Ro.14. Nō ponatis offendiculuz ꝛc. Et ratio hui⁹ est vt non vituperet ꝛc. id est ita reprehēsibiliter vos habeatis vt ministeriū nostruz id est ap̄latus noster nō vituperet. Quando em̄ subditi male se habent vituperiū est ꝓlatis. 1. Pe. 2. Conuersationē vestrā inter gentes ꝛc. Uel vt non vituperetur cōmune ministeriuz quo ad vos et nos q̄ sumus ministri dei. Nos dico sum⁹ ministri dei ad exequendū voluntatem eius in nobis ꝛ in alijs. Sed vos ad exequendū voluntatem eius in vobis tantū Esa. 61. Vos sacerdotes dñi vocabimini ꝛc. ¶Consequenter cum dicit. Sed in oīmbus exhibeam⁹ ꝛc. Docet eos modum vtendi percepta gratia ꝙtum ad bona opa. Dicit ergo. Nemini demus vllaz offensionē. sed exhibeam⁹ nos ꝛ vos opere ꝛ sermone in omnib⁹ q̄ ad virtutes pertinent tales quales debent esse ministri dei. vt scz cōformemus nos deo faciendo eius voluntatē. Ecc. 10. ſm iudicē populi: sic ꝛ ministri eius. 1. co. 4. Sic nos existimet homo vt ministros ꝛc. ¶Consequenter cum dicit. In multa patientia ꝛc. Ostendit in speciali quō nos debemus exhibere sicut dei ministros in vsu gratie collate. Et hoc ꝙtuz ad tria. ꝓmo ꝙtum ad exteriorē operationē. Secundo ꝙtum ad maiorem deuotionē ibi. Os nostrum patet ꝛc. Tertio ꝙtum ad infideliū vitationez ibi. Nolite iugū ducere ꝛc. Circa ꝑmū tria facit: ſm tria in quib⁹ consistit operatio exterior. ꝓmo em̄ consistit in sufferentia malorū. Et ꝙtuz ad hoc dicit. In multa patientia ꝛc. Secūdo in operatione bonorū. ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. In castitate ꝛc. Tertio in mutua cooperatione bonoꝝ ad mala, ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. ꝓper arma iusticie ꝛc. Est ergo necessaria in malis sustinendis virtus patientie. Unde dicit In multa patientia ꝛc. Ubi tria facit. Primo inducit ad patientiaz Et hoc q̄z in p̄s. legit. Bene patientes erunt vt annunciēt Et ꝙtum ad hoc dicit. In multa patientia puer. 19. Doctrina viri p patientiā noscit. Luc. 21. In patiētia vestra possidebitis animos vestras. Dicit in multa id est ꝓpter multas tribulationes que occurrūt. Secūdo ostendit viā patientie in generali ꝛ hoc in suguentione maloꝝ. Unde dicit. In tribulationib⁹ Ro.12. In tribulatione patientes. Act. 14. ꝓper multas tribulatiōes ꝛc. Et in defectu necessariorꝝ. Unde dicit. in necessitatib⁹ scz eorū que sunt necessaria ad vitam. ps. De necessitatibus meis ꝛc. Tertio ostendit materiā patientie in speciali. Et ꝓmo in his q̄ pertinent ad tribulationes que sunt volūtarie ꝛ hoc ꝙtū ad tribulationes que ꝓtinent ad animā et sic dicit. In angustijs scz cordis: quādo scz sic artat aduersis vt non pateat via euadēdi Heb. 11. Angustiati afflicti ꝛc. Iterq̄ quātū ad tribulationes que sunt in corpore et sic dicit. In plagis scz illatis ab alijs. Et carceribus Act. 16. Cum multas plagas ei intulissent ꝛc. infra. 11. In carceribꝰ abūdāt⁹: in plagis supra modū ꝛc. In seditionib⁹ scz totī⁹ ppli cōmoti act. 19. ꝓpericlitamur arguī seditiōis bodierne ꝛc. Secundo in his que ꝓtinent ad necessitates. Necessitas aūt aliquādo est volūtaria. Et sic dicit. In laborib⁹ ꝓpria manu operando apud corinthios q̄ auari erāt ne eos grauaret sumptibus. Et apud thessalonicēn. q̄ erant ociosi vt daret exemplum exercitij. Act. 11. Ad ea que mihi opꝰ erant ꝛc. In vigilijs ꝓpter predicationes infra. 11. In vigilijs in ieiunijs aliquādo voluntarijs: aliquādo inuolūtarijs ꝓpter penuriā. 1. cozin. 9. Castigo corpus meū ꝛc. Sed contra hoc est quod dicitur. Matth. jj. Jugum meū suaue est. Dic vero dicit in tribulationib⁹ multis ꝛc. Nō ergo suaue sed grauissimū. Respondeo. Hec sunt in seipsis aspera. sed propter amorem et interiorē fernorem spiritus dulcorant Unde aug. Oīa grauia ꝛ immania facilia ꝛ ꝓpe nulla facit amor.

Lectio secunda.

In castitate: in scientia, in longanimitate. in suauitate. in ſpūſſancto. in caritate nō ficta. in verbo veritatis. in virtute dei. ꝓper arma iusticie a dextris ꝛ a sinistris. ꝓper gloziā ꝛ ignobilitatē. p infamiā ꝛ bonā famā. Ut seductores ꝛ veraces. sicut qui ignoti ꝛ cogniti. Quasi morientes ꝛ ecce viuimus. vt castigati ꝛ non mortificati quasi tristes. semp autē gaudētes. sicut egentes multos aūt locupletantes. tanq̄ nihil habētes: ꝛ oīa possidentes.

Positis his que ꝓtinent ad tolerantiam malorum: ponit consequenter ea que ꝓtinent ad obseruantiam bonorum. Bonitas autem operis consistit in tribus. In perfectione virtutum. et hoc pertinet ad coz. In veritate locutionis. et hoc pertinet ad os. In virtute operis: et hoc pertinet ad opus. ꝓmo ergo ostendit apostolus qualiter se habeant in his que pertinent ad perfectionē virtutuz: que consistunt in corde. Secundo in his que ad virtutem oris ibi. In verbo veritatis. Tertio in his que pertinent ad p fectionem operis ibi. In virtute dei. Circa primuz ponit quattuor virtutes. Et primo virtutem castitatis que maximū locum tenet in virtute temperantie. et ꝙtū ad hoc q̄d est in castitate scz mentis ꝛ corporis. Ubi notandū est q̄ immediate post multos labores vigilias ꝛ ieiunia subdit de castitate. q̄z q̄ vult habere virtutē castitatis necesse habet laboriꝰ dari. vigilijs insistere ꝛ macerari ieiunijs. 1. cozin. 9. Castigo corpus meū ꝛ in seruitutem redigo ꝛc. Heb. 12. Pacem sequimini ꝛc. Si autez queratur quare nō facit mentionē de alijs virtutibus nisi solum de tēperantia. Dicendū est q̄ sic facit sed implicite. q̄z hoc q̄ dicit. In multa patientia in tribulationib⁹ ꝛc. ꝓtinet ad virtutē fortitudinis. hoc vero q̄ dicit. ꝓper arma iusticie ꝓtinet ad virtutē iusticie. Secundo ponit virtutē scientie. Unde dicit. In scia. Et si q̄dez scia referat ad scias qua alīq̄s scit bene cōuersari in medio natiōis praue ꝛ peruerse: sic refert ad virtutē prudentie. Si vero scia refertur ad certitudinē q̄ fideles certi sunt de his q̄ tinēt ad cognitionē dei sic ꝓtinet ad ꝟtutē fidei. Et vtraq̄ necessaria est xpianis: q̄z siue scia ꝓmo modo siue scdo mō accepta boies defacili ruūt in peccata. Esa. 5. Propterea captiu⁹ ductus est populus meus. q̄z non habuit sciam. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta coz meū. Tertio ponit virtutē spei. Un dicit. In longanitate q̄ ꝓtinet ad pfectionē spei. Nihil aūt aliud est longanimis q̄ q̄ arduum aliq̄s ex spe semp ac diu vilatū patienter expectat. ꝛ hoc a spūſancto. Gal. 5. Fruct⁹ aūt spūs charitas ꝛc. Nō ganitas ꝛc. Col. 1. In oīm patia ꝛ longanitate. Quarto ponit virtutez charitatis. Charitas aūt duo habet scz effectuz exteriorē. Sed in effectu exteriori habet suauitatem ad ꝓximū. Non em̄ cōuenit q̄ aliq̄s nō sit suauis ad eos quos diligit. Et ideo dicit: In suauitate id est dulci conuersatione ad ꝓximos vt scz blandi simus. puer. 12. Qui suauis est vinit i moderationib⁹ ꝛc. Ecc. 6. Uerbū dulce multiplicat amicos ꝛc. Sed nō in suauitate mundi. ſz in ea q̄ causat ex amore dei scz ex spūſancto. ꝛ ideo dicit ex spūſancto id ē q̄ spūſancti⁹ causat in nobis. sap. 12. O q̄ bon⁹ ꝛ suauis ꝛc. In affectu aūt interiori habet veritatem absq̄ fictione vt scz nō ꝓtendat exterius q̄ intus eius qō habet interius. Et ideo dicit. In charitate nō ficta. 1. Jo. 3. Nō diligam⁹ verbo neq̄ lingua. ſz ꝛc Col 3. Sup oīa charitatē habentes. Et huius ratio est. q̄z vt dicit. sap. 1. Spūſanct⁹ discipline effugiet fictū. ¶Consequenter ostendit quō se habeant in his q̄ ꝓtinent ad veritatez ozis vt scz sint veraces. Et ideo dicit. In verbo veritatis scz vera loq̄ndo ꝛ p̄dicando. Quō aūt se habeāt in perfectione opis subdit dicēs. In virtute dei id ē non in opibus nostris cōfidam⁹. sed solum in virtute dei. et nō in ꝓpria. 1. cozin. 4. Regnū dei nō est in sermone ꝛc. ¶Consequenter cū dicit. ꝓper arma iusticie ꝛc. ostēdit qualiter se habeāt in opatione bonoꝝ ꝛ maloꝝ inter bona ꝛ mala ꝓspera ꝛ aduersa. ꝛ hoc ꝓtinet ad virtutē iusticie Et ꝓmo ostēdit hoc i generali. Secōo exponit in speciali Dicit ergo ꝓmo q̄ exhibeam⁹ nos sicut dei ministros in multa patientia. Et qō pl⁹ ē: p arma iusticie. Ubi sciendum est q̄ iusticia ordinat ꝛ facit hoiem tenere locum suum a dextris id ē in ꝓsperis vt scz nō eleuet: ꝛ a sinistris id ē ī aduersis vt s. in deiciat. phil. 4. Ubiq̄ ꝛ ī oīb⁹ ꝛc scio abūdare ꝛc. ¶Consequenter hoc exponit p partes. p sperozū ꝛ aduersoꝝ dicens: ꝓper gloziā ꝛc. Ubi sciendū est q̄ in reb⁹ temporalib⁹ ꝓsperitas vel aduersitas in trib⁹ ꝓsistit. In superbia vite: cōcupiscentia carnis: in concupiscētia oculoꝝ. Juxta illō. 1. Jo. 2. Oīne qō ē in mūdo aut est concupiscētia carnis ꝛc. Et hec ꝓsequit ordine suo q̄z ꝓmo dicit quō se habeāt in aduersis ꝛ ꝓsperis que ꝓtinent ad superbiaz vite dicens. ꝓper gloziā ꝛc. Secundo quō se habeant in his q̄ ꝓtinent ad concupiscentiā carnis. ibi. Quasi morientes ꝛc. Tertio quō se habeāt in his q̄ ꝓtinent ad concupiscentiā oculoꝝ ibi. Sicut egētes ꝛc. Sunt aūt duo q̄ ad superbiam ꝓtinent: scz sublimitas status ꝛ operum. Et ideo dicit. ꝓper gloziā id est p statū excellentie. q̄si dicat. Exhibeam⁹ nos dei ministros scz per gloziā id ē in ꝓsperitate Esa. 23. Dñs exercituū cogitauit ꝛc. Et q̄ apli gloriā appeant patet act. 14. Q paulus ꝛ barnabas credebāt esse dii. Et ignobilitatē q̄ est a sinistris. q̄si dicat. Nec in gloria eleuemur nec si cōtemptibiles sumus deiciamur. 1. cozin. 1. Ignobilia huius mūdi elegit de⁹ ꝛc. Quātū ad famā opū dicē p infamiā ꝛ bonā famā. Ubi sciendū est q̄ sicut gregoriꝰ dicit: Homo non debet ex se dare causaz infamie sue: sed potius debet procurare bonam famā iuxta illud Ecc. 41. Curaz habe de bono nomīe Et hoc ꝓpter alios. q̄z oportet nos bonū testimoniū habere ad eos q̄ foris sunt. 1. Ti. 3. Si vero cōtingat aliquē incurrere infamiam iniuste: nō debet esse ita pusillanimis vt ꝓpter hoc derelinq̄t iusticiā. Si vō sit in bona fama apud infideles nō debet ifi supbire: sed debet inter verūq̄ medio modo incedere. ¶Consequēnter exponit ista duo q̄ posuit. Et ꝓmo quā infamiā habuerūt ꝛ ostendit q̄ magnā. q̄z vt seductores ꝛc. q̄si di. A quibusdā habemur vt seductores: a q̄busda vero habemur vt veraces. Hec mirū q̄z etiā de xpo alij dixerūt q̄z bon⁹ est. alij vero q̄ nō. ſz seducit turbas vt dicit Jo. 7. Secūdo ostendit quō fuerūt gloſi ꝛ ignobiles. q̄si cut ignoti ꝛ cogniti id ē approbati a bonis ꝛ incogniti. i. despecti a malis. 1. cozin. 4. Tanq̄ purgamēta ꝛc. ¶Consequēnter ꝓsequit ea q̄ ꝓtinēt ad concupiscentiā carnis. Et ponit tria que cōcupiscit caro. Primo em̄ concupiscit longam vitam. ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. Quasi morientes id ē licet exponimur periculis mortis. infra. 11. In mortib⁹ frequēter ꝛc. tñ ecce viuimus virtute et fide. Et ideo Habacuc. 2. Justus ex fide viuit. ps. Nō moziar sed viuā ꝛc Secūdo concupiscit incolumitatē ꝛ quietem. Et ꝙtum ad hoc dicit. Et castigati ꝛ nō mortificati. Quasi dicat licz diuersis flagellis castigemur a dño: nō tñ tradit nos mortī. ps. Castigās castigauit me dñs. et. 2. Ti. 3. Oīes q̄ pie volunt ꝛc. Tertio concupiscit gaudiū ꝛ iocunditatē. et ꝙtum ad hoc dicit. Quasi tristes semp aūt gaudētes q̄z licet in exterioꝝ ꝛ q̄ ad carnē sūt patiamur tristiciā ꝛ amaritudinē: interius tñ continuū gaudiū habem⁹ q̄s crescit in nobis ex ꝓsolationib⁹ spūſancti ꝛ spe remunerationis eterne. Jac. 1. Oīne gaudiū existimate ꝛc. Jo. 16 Tristicia vestra vertet i gaudiū ꝛc. ¶Consequēnter ꝓsequitur de his q̄ ꝓtinent ad cōcupiscentias oculoꝝ. Et circa hoc ponit duo. quoꝝ vnuz est in compatione ad alios. et ſm hoc ꝓsperū in ꝛ iuitijs est q̄ hō abundet ita q̄ possit alijs ministrare de diuitijs suis. Sinistruz aūt in hoc est q̄ homo sit ita paup q̄ oporteat eum ab alijs mendicare Et ideo dicit q̄ in his tēporalib⁹ sum⁹ sicut egētes id ē ab alijs accipientes. sed tñ ꝙtuz ad spūalia sum⁹ multos locupletantes. ꝛ nō dicit oēs: q̄z nō sunt oēs locupletari parati. puer. 13. Est q̄si pauper cū in multis diuitijs sit. Scōm est in cōpatione ad seipsos. ꝛ ſm hoc ꝓsperū in diuitijs est multa possidere. sinistrū aūt vt nihil penit⁹ habeat. Et ꝙtuz ad hoc dicit q̄ in exteꝛioꝝ sunt tanq̄ nihil habentes scz in temporalib⁹. q̄z oīa dimiserūt ꝓpter christū Matth. 19. Si vis ꝑfectus esse vade ꝛ vēde oīa que habes ꝛc. Sz interius ꝛ in spūalib⁹ oīa possidentes scz p interioreꝝ magnitudinē cordis. Et hoc ī est q̄z ipsi viuebant nō sibi sz xpo. Et ideo oīa que sunt christi reputabant vt sua. Unde cum christo oīa sint subiecta oīa possidebant. ꝛ omnia tendebant in eozum gloziam. Josue. 1. Et omnem locum quē calcauerit pes vester: vester erit. Nota autē circa premissa q̄ apostolus vtit in p̄missis miro mō loq̄ndi. Nā ipse q̄si sp ponit vnū ꝓtra vnū ꝛ tp̄ale ꝓtra spūale. Sz tñ ī tp̄alib⁹ semp addit

quandā ꝺditionē puta. vt. sicut. quasi. tanꝙ. ſz in oppoſito ſpūali nihil addit. Cuiꝰ ratio eſt: qz tēporalia ſiue ſint mala ſiue bona ſiue trāſmutabilia ⁊ apparentia. habent tamē ſimilitudinē vel boni vel mali Et ideo dicit vt ſeductores ⁊ ꝯſi ignoti. qz non erāt in rei veritate ſic. ſz in opinione hominū. ⁊ ſi erant tranſitoria erant bona aut mala Bona autē ſpiritualia exiſtentia ſunt ⁊ vera. ⁊ ideo non addit eis conditionē aliquā.

Lectio tertia.

S noſtrū patet ad vos corinthij: cor noſtrum dilatatum eſt. Nō angustiamini in nob: angustiami aūt in viſceribus veſtris. Eandez autē habentes remunerationē: tanꝙ filijs dico: dilatamini ⁊ vos Nolite iugum ducere cum infidelibꝰ. Que eñ ꝓticipatio iuſticie cū iniquitate: aut que ſocietas luci ad tenebras: Que autē conuēcio xpi ad belial: Aut q̄ pars fidelis cū infideli: Qui autē conſenſus templi cū idolis: Vos eñ eſtis tēpluz dei viui ſicut dicit deꝰ quoniā inhabitabo ī illis ⁊ inambulabo inter eos: ⁊ ero illoz deus: ⁊ ipſi erunt mihi populus. Propter qō exite de medio eoz ⁊ ſeparamini dicit dñs. ⁊ i mundū ne tetigeritis. ⁊ ego recipiam vos. ⁊ ero vobis in patrem. ⁊ vos eritis mihi in filios ⁊ filias dicit dñs omnipotens.

Poſtꝙ aplus docuerat vſum gratie collate ꝝtum ad bonas operationes exteriores: hic conſequēter inſtruit eos circa vſum predictū ꝝtum ad interiores deuotionē: q̄ cōſiſtit in leticia cordis que latitudinē cordis cauſat. Et circa hoc tria facit. Primo eñ exhibet ſe eis in exemplū latitudinis. Scō ondit q ab ipſo nō hūt contrariū exemplum nec poſſunt accipere ibi. Non angustiamini in nobis ⁊c. Tertio exhortat eos ad cordis latitudiez ibi Eadem habētes ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ponit ſignum latitudinis cordis. Secūdo ponit ipſam latitudinem cordis quā habebat aplus ibi. Cor noſtrū dilatatus eſt ⁊c. Signuz aūt latitudinis eſt os latum: qz os inmediate adheret cordi. Unde que p os exprimiꝰ ſunt expſſa ſigna conceptionū cordis. Matth. 12. Ex abūdantia cordis os loquit. Et hoc eſt qō dicit. Os noſtruz patet ad vos. Os eñ clauſuz eſt aliquādo tūc ſcz qñ ea que ſunt in corde nō patent exterius. ſed apertū ⁊ patens eſt qñ ea que in corde ſunt manifeſtant Job. 3. Poſt hec aputt ⁊c Matth. 5. Aperiens os ſuū ⁊c. Et ne hoc videaꝫ ptinere ad vitiū vanitatis. qz manifeſtat ſe ſubdit rōez dicens Ad vos id eſt ꝓpter vtilitatē veſtrā manifeſtam. vobis ſecreta cordis noſtri. 1. cozin. 10. Nō queꝝs qō mihi vtile ſit ⁊c. Cauſa aūt huiꝰ dilatatiōis ꝓcedit ex dilatatiōe ⁊ latitudine cordis. Et ideo dicit. Cor noſtruz dilatatuz eſt ⁊c. puer. 21. Exaltatio oculoꝝ dilatatio ē cordis. Cor aūt aliqñ eſt ſtrictum tunc ſcz quādo compmik ⁊ concludik in modico. ſicut cum quis nō curat niſi de terrenis et contemnit celeſtia nō valens ea intellectu capere Aliqñ aūt eſt latum tunc ſcz quādo q̄s magna appetit ⁊ deſiderat. ⁊ talis erat apoſtol⁹ q̄ nō reputās ea que videnē deſiderabat celeſtia. Et ideo dicit. Cor noſtruz dilatatū eſt id ē ampliatū ad magna appetēda. ¶ Conſeqnter oñdit q nō habēt ab aplo ꝓtrariū exemplū dicēs. Nō angustiamini ⁊c. Quaſi dicat. Exquo oſtendim⁹ vobis latitudinem cordis noſtri non habetis a nobis exemplū nec cauſam vnde angustiamini. Sed ſi hoc facitis tūc quidē angustiamini ſed non ex nobis. immo in viſceribus veſtris id ē ex vobis. Ubi ſciendū eſt q angustiari idē eſt qō includi in aliq vnde nō patet aditus euadēdi. Iſti aūt erāt ſeducti adeo a pſeudo q non credebant poſſe ſaluē conſequi niſi in obſeruantijs legalib⁹ Et ideo efficiebanē ſerui cum eſſent liberi ſm fidez xpi. Unde angustiatio huiꝰ ſeruitutis nō ꝓueniebat eis ab aplo ſz ex viſceribꝰ cordis ipſoz Luc. 23. Nolite fieresup me ⁊c. ¶ Conſeqnter hortat eos ad latitudinē cordis dicens. Eandē aūt habentes ⁊c. Quaſi dicat: ſi aliquādo decepti a pſeudo angustiati eſtis nō oīno remanеatis in angustiat de. Immo ſtudeatis habere latū cor: ſicut nos habem⁹. q. eandē habebitis remuneratiōz quā nos habemus. Et ideo dicit. Eandez remunerationē habentes ſcz ſicut ⁊ nos. ē. 1. Sicut eſtis ſocij paſſionū ⁊c. Tanꝙ filijs nō inmicis dico vobis vt tanꝙ filijs dei. Quaſi dicat. Eandē remunerationē habētes quā filij dei ſcz here des vite eterne Ro. 8. Si filij ⁊ heredes Eandē inq̄ habentes remuneratiōz dilatamini ⁊ vos id ē habeatis cor magnū ⁊ liberū libertate ſpūs q̄ eſt in fide xpi. ⁊ nō coangustiamini in ſeruitute obſeruantie legalis. ¶ Conſeqnter cum dicit. Nolite iugū ducere ⁊c. docet eos vſuz collate gratie ꝝtum ad infidelium vitationez. Et circa hoc duo facit. Primo ponitur apoſtoli exhortatio. Secūdo exhortationis ratio ibi Que eñ participatio ⁊c. Tertio rationez huius ꝓ auctoritatem confirmat ibi. Eos enim eſtis templum dei ⁊c. Dicit ergo. Nolite iugum ducere ⁊c. Ubi eſt ſciendum q iugum dicitur oñe illud quod ligat plures ad aliquid faciendū. Unde quia aliquādo aliqui conueniunt ad faciendum aliquid boni qō eſt ex deo ⁊ aliqui ad faciendum aliquid mali quod eſt ex diabolo. Ideo dicit iugum dei ⁊ iugum diaboli. Jugū quidē dei eſt ipſa charitas q̄ ligat hominē ad ſeruiendū deo. Mat. 10. Tollite iugum meuz ⁊c. Jugum vero diaboli eſt ipa iniquitas que ligat ad malum ⁊ ad male faciendū. Eſa. 9. Jugū oneris eius ⁊c. Hoc ergo dicit. Nolite iugū ducere id ē nolite cōmunicare in operibus infidelitatis cuz infidelibꝰ. Et hoc ꝓpter duo. Primo quia aliqui erāt inter eos qui reputabanē ſapientioꝝ nō abſtinentes ab idolotitis. ⁊ ex hoc ſcandalizabant inferioꝝ. Aliꝫ aūerant qui cōmunicabant cum iudeis in traditionib⁹ ſenioꝝ. Unde apoſtolus hortaē eos cum dicit. Nolite ⁊c vt nō cōmunicent cum iudeis in traditionib⁹ legis nec cum gētibus in cultu idoloꝝ. Utriq eñ infideles ſunt. Rationem aūt huius aſſignat dicens: Que eñ participatio ⁊c. q̄ ſumit ex diſtinctione dupliciꝫ. Una diſtinctio eſt ꝝtum ad cauſam. ſed alia eſt ꝝtum ad ſtatuz. Diſtinctio ꝝtum ad cauſam duplex eſt. ſcz ꝝtū ad cauſam habitualē: ⁊ ꝝtuz ad cauſam efficientē. Cauſa aūt habitualis eſt duplex. Una ꝝtuz ad effectū ⁊ hoc eſt qō dicit. Que eñ ꝓticipatio iuſticie ⁊c. quaſi dicat. Non debetis iuguz ducere cum infidelibus. qz aliꝰ habitus eſt in vobis: aliꝰ in illis. in vobis quidē eſt habitus iuſticie: in illis vero eſt habitus iniquitatis. Maxima autem iuſticia eſt reddere deo qō ſuū eſt. ⁊ hoc eſt colere ipſum. Unde ē cū vos colatis deū eſt in vobis habitus iuſticie. Sūma aūt iniquitas eſt auferre deo qō ſuū eſt et dare diabolo. Eſa. 1. Iniqui ſunt cetus veſtri. Jere. 23. Quid paleis ad triticum: Alia cauſa habitualis eſt ꝝtum ad intellectū ⁊ hec diſtinctio eſt quia fideles ſunt illuminati lumine fidei. ſz infideles ſunt in tenebris erroꝝ. Et ꝝtū ad hoc vic. Aut q̄ ſocieras luci ad tenebras: ꝯſi di. Nō ē cōueniēs q eis cōmunicetis. qz nō ē aliꝙ ſocietas cōueniēs. qz vos eſtis

lux ꝓ ſcientiaz fidei. Eph. 5. Eratis aliquādo tenebre nūc aūt lux in domino ⁊c. Illi vero tenebre ſunt ꝓ ignorantiā ꝙuer. 4. Ita impioꝝ tenebroſa ⁊c. Unde dñs a ꝓncipio diuiſit lucem a tenebris vt dicitur Geñ. 1. Quantū vero ad cauſam efficientem dicit. Que autē conuentio xpi ad belial? Quaſi dicat. Vos eſtis ſerui xpi ⁊ membra eius. 1. cozin. 12. Vos eſtis corpus xpi. illi aūt ſunt mēbra diaboli. Et dicit diabol⁹ belial ablq iugo. qz noluit ſubijci iugo dei Jere. 2. A ſeculo fregiſti ⁊c. Q aūt nō poſſit ēe conuentio xpi ad belial patet ex verbis xpi. Jo. 14. Uenit ꝓnceps mundi huius ⁊c. ⁊ etiaz ex verbis diaboli. Mat. 8. Quid nobis et tibi ieſu ⁊c. Alia diſtinctio eſt ꝝtū ad ſtatum et hoc ꝝtum ad duo ſcz ꝝtum ad ſtatū fidei et ſm hoc dicit. Aut que pars eſt fidelis ⁊c. Quaſi dicat nō eadem eſt pars vtriuſq. q pars fidelis eſt ipſe deus qui habet ꝓmiū et vt finem ſue beatitudinis pſ. Dñs pars hereditatis mee ⁊c. Sed pars infidelis ſunt bona terrena. Sap. 2. Hec eſt ſors noſtra ⁊c. Matth. 24. Diuidet eum et partez ⁊c. Item quantū ad ſtatū gratie et ſm hoc dicit. Quis aūt conſenſus ⁊c. ſi dicat. Non eſt aliqua conueniencia templo dei et idolis. Unde vos eſtis templū dei ꝓ gratiā. 1. cozin. 3. Templū dei eſtis ⁊c. et. 6. Neſcitis qñ membra veſtra templa ſunt ⁊c. Non debetis ḡ cōmunicare cū infidelibꝰ qui ſunt templa idoloꝝ. Sed notanduz q dñs ꝓhibet p ezechielem q in templo dei nō colanē idola. Ezech. 26. Multo ḡ magis ꝓhibenē hoies quoꝝ aīe ſunt templum dei ne violent illa p ꝓticipationez idoloꝝ. 1. cozin. 3. Si quis templum dei violauerit ⁊c. ¶ Conſequenter cum dicit. Eos enim eſtis ⁊c. confirmat rationez ꝓpoſitam p auctoritatem. Et circa hoc duo facit. Primo eñ confirmat qō induxit rōne āmonitionis. Secūdo vero confirmat ipſam ammonitionē ibi. Propter qō exite ⁊c. Circa primū duo facit. Prio reſumit qō ꝓbare intendit. Secundo vero inducit auctoritatē ad ꝓpoſitū ibi Sicut dicit dñs qñ ⁊c. Dicit ḡ. Recte dico q nō ē ꝓſens templo dei cum idolis id ē nō debetis cū eis ꝓticipare. q vos eſtis templum dei viui ⁊ non mortui ſicut idolatre ad hoc ꝓbandū adducit auctoritatē ꝓbans hoc ipſum per vſum templi. vſus eñ tēpli eſt vt deus habitet in eo. Nā templū eſt locus dei ad inhabitandū ſibi conſecratus pſ. Dñs in templo ſancto ſuo ⁊c. Que quidē auctoritas ſumitur ex Leuit. 26. que talis eſt. Ponā tabernaculū meum in medio veſtri ⁊c. In qua auctoritate quattuor tāgit ꝝtum ad hunc vſum ptinet. Primū ptinet ad gratiā operationū qō eſt deū eſſe in aliquo p gr̄am. Et hoc eſt quod dicit. Inhabitabo in eis ſcz in ſanctis per gr̄am excolens eos. licz aūt de⁹ in omnib⁹ reb⁹ dicaē eſſe p preſentiā potēſtiam ⁊ eſſentiā: non tñ dicik in eis inhabitare. ſed in ſolis ſanctis p gr̄am. Cuius ratio eſt: qz deus eſt in oīnib⁹ rebus p ſuam actionē in ꝝtum coniungit ſe eis vt dans eſſe et cōſeruās in eſſe. In ſanctis aūt eſt p ipſoꝝ ſanctoꝝ operationē q̄ attingunt ad deū. ⁊ quodāmō cōprehendūt ipm q eſt diligere ⁊ cognoſcere. Nam diligens ⁊ cognoſcens dr ī ſe here cognita ⁊ dilecta. Secūm ptinet ad grāz cooperātem q̄ ſcz ꝓficiunt ſancti auxilio dei. et ꝝtuz ad hoc dicit. Inambulabo in eis id ē ꝓmouebo eos de vrtute in virtutem. Nam hic ꝓfectus ſine gratia dei eſſe non poteſt. 1. cozin. 15. Gratia dei ſum id qō ſum. Nam ſicut gr̄a operans facit nos eſſe aliquid in eſſe iuſticie: ita ⁊ gr̄a cooperans facit nos in ipſo eſſe ꝓficere. Tertium ptinet ad dei beneficium ⁊ hoc vel ꝓtectionis p ꝓuidentiā. ⁊ hoc tāgit dicēe: Ego ero illoꝝ deus id ē ꝓuidentia mea ꝓtegā eos pſ. Beatus popul⁹ cui⁹ dñs ⁊c. Uel beneficiū remunerationis. vt ſic dicaē. Ero illoꝝ deus id ē dabo eis meipm in mercedē geñ. 15. Ego ero merces tua ⁊c. Ecclesiasticus. 11. Non confundik deus coꝝ vocari deus. Quartū ptinet ad debitum cultū ⁊ſeruitiū ſanctoꝝ. et ꝝtū ad hoc dicit: Et ipſi erunt mihi in populū. id ē me colēt et mihi obedient vt mei ⁊ non alterius pſ. Nos aūt populus eius ⁊ oues ⁊c. Uel poſſunt ad preſentiā corporalem referri. ⁊ tūc exponik ſic. Eñ inhabitabo in illis ꝙ carnis aſſumptionez Jo. 1. Uerbum caro factū eſt ⁊c. Et ambulabo inter illos corporaliter cum eis cōuerſando Bar. 3. Poſt hec in terris viſus eſt ⁊c. Et ero illoꝝ deus ꝙ gloriā Deut. 4. Nō eſt alia natio tam grandis ⁊c. Et ipſi erunt mihi populus id ē ꝙ fidē me colent. ¶ Conſequenter cū dicit. Propter qō exite ⁊c. Confirmat ipſam āmonitionē ꝙ aliā auctoritatē Et circa hoc duo facit. Primo cōfirmat ipſam āmonitiōz ꝙ auctoritatē. Secundo oſtendit ꝑmiū ꝓmiſſum ſeruantibus monitionem ibi. Ego recipiā vos ⁊c. Dicit ḡ. ꝓpter qō id ē qz eſtis templum dei exite de medio eoz. Et ſumitur de Eſa. 52. Recedite recedite inde ⁊ pollutū nolite tāgere. Ubi ria dicit. Exite. ſepamini. ⁊ immundū nolite tāgere. qz tripliciter, debem⁹ nos habere ad infideles. Primo vt exeamus ab eis relinquendo peccata. Zach. 2. O. o. o fugite ō terra aquilonis ⁊c. Sed donatiſte dicūt q debemus corporaliter deſerere malā ſocietatē qō non eſt verū. Unde qō aplus dicit intelligendū eſt de ſeparatiōe ſpūali. et ideo ſic exponit. Exite ſpūaliter non ſequēdo vitam eoꝝ Laſ. 2. Sicut lilium inter ſpinas ⁊c. Et hoc ideo vt vitem⁹ ipas petoꝝ occaſiones ab eis datas. Et ideo dicit Sepamini id eſt longe ab eo conſenſu ſitis. Matth. 10. Ueni eñ ſeparare ⁊c. Numeri. 16. Recedite a tabernaculis hoīm impioꝝ ⁊c. Tertio vt arguamus eos cum male agunt. Et ideo dicit īmūdū ne tetigeritis ſcz ꝓſentiētes eis in malis. Ro. 2. Non ſolum q̄ faciūt ea: ſz et q̄ ꝓſentiunt ⁊c. Eph. 5. Nolite cōmunicare operibus infructuoſis. Et hoc qz qui tangit picez ⁊c. Ecc. 13. Premiū aūt repromiſſum ſeruantibus monitionē eſt duplex. ſcz diuina familiaritas. ⁊ diuina adoptio. Diuina familiaritas quia ego recipiā vos. Quaſi dicat Secure exeatis qz ego recipiam vos in meos. pſ. Eñ pater me⁹ et mater mea ⁊c. pſ. Beatus quē elegiſti ⁊c. Eſa. 42. Ecce ſeruꝰ me⁹ ⁊c. Sz diuina adoptio qz adoptat nos in filios qz dic. Et ero vobis in patrem. et vos eritis mihi in filios Ro. 8. Non accepiſtis ⁊c. Et dicit filios ꝝtum ad pfectos. ⁊ filias ꝝtum ad imꝑfectos. et hoc ſumik de. 2. reg. 7. vbi dicik de ſalomone. Ego ero ei in patrē. ⁊c.

Capitulū ſeptimū.

As igik habentes ꝓmiſſiones cariſſimi. mundemus nos ab oñi inq̄namento carnis ⁊ ſpūs. perficiētes ſanctificationē in timore dei. Capite nos. Neminē leſim⁹. neminē corrupim⁹. neminē circūuenim⁹. Nō ad condemnationē veſtrā dico. Predixim⁹ eñ q in cordibus noſtris eſtis ad cōmoriendū ⁊ ad cōuiuendū

Monuit aplꝰ corinthios qualiter ſe in futuro debeāt habere: hic cōmēdat eos de bonis preteritis. Sz vt fiat q̄dā continuatio preteritoꝝ ad futura: primo concludit āmonitionez. Secūdo vero cōmendat eos ibi. Multa mihi fiducia ⁊c. Circa primū tria facit. Primo ponit āmonitionem. Secundo inducit exemplum ſuiipſius ad āmonitionem ſeruandam ibi. Capite nos ⁊c. Tertio ponit āmonētis intentionem ibi. Non ad condemnationē veſtram ⁊c. Circa primum tria facit. Primo ponit motiuum ad obſeruantiam ammonitionis. et hoc eſt promiſſio eis facta. Et ideo dicit. Has igitur habentes promiſſiones chariſſimi ſcilicet q deus habitet in nobis et recipiat nos ⁊c.

Secūdo ponit ām̄onitionē cū dicit Mūdem⁹ ꝛc. Et hoc ideo qz p̄missiones iste non vanē nisi mūdis. et ideo mūdemus nos ab oīi inquinamento carnis ⁊ spūs id ē carnaliū ⁊ spūaliū vitioꝝ Esa. 52. Mūdamini q̄ fertis vasa dn̄i ꝛc. Ubi sciendū est qz omne peccatū qđ consumat in delectatiōe carnis: est carnale. illud vero qđ consumat in delectatione spūs: est spūale. Et inde est qz peccata carnalia si considerent ꝗtū ad sui cōsumationē sunt duo tm̄ scz gula ⁊ luxuria. cetera vero pcta sunt spūalia. Si vero cōsiderent quantū ad sui originē sic oīa peccata possunt dici carnalia. qz oīia ex conceptione carnis originē habēt ⁊ hoc modo loquit̄ ad Hal. 5. Manifesta sunt aūt opa carnis ꝛc Tertio ponit modū implēdi ām̄onitionē ibi. Perficientes ꝛc. Posset em̄ aliquis dicere. Nūquid nō sum⁹ mundati in baptismo? Et ideo addit pficientes sanctificationem id est pficim⁹ emundationē inchoatā in baptismo Sanctus em̄ idem est qz mund⁹ Leuit. 11. et. 19. Sancti estote qm̄ ego sanctus sum ꝛc. Perficiam⁹ in ꝗ qz pbi conati sunt pficere ⁊ non potuerunt. qz nō potuerūt oīa peccata vitare. ꝗtumcūqz em̄ aliq̄ peccata vitarēt ⁊ exercerēt actus virtutum. adhuc tm̄ remanebat in eis peccatum infidelitatis. Et ideo in vero cultu dei solum pficit emūdatio. ⁊ hoc est qđ dicit. In timore id ē in cultu dei Ecc. 25 Timor dn̄i ꝛc. Sed contra Col. 3. Sup oīa charitatez habentes q̄ est vinculū pfectionis. Non igit̄ pficit sancti ficatio in timore vel: sed in charitate dei. Respondeo dicendum est qz hic loquit̄ de timore filiali q̄ est charitat⁊ effectus: ⁊ nō de seruili qui contrariat charitati. Dicit aūt in timore vt doceat nos habere affectum ad deum cum q̄dam reuerentia ⁊ sollicitudine. Amor em̄ causat securitatem que q̄nq̄ negligentiā parit. sed qui timet semp est sollicitus. ¶ Consequenter cū dicit. Capite nos ꝛc. in exemplum se prebet. Quasi diceret. Accipite nos in exemplū 1. cozin. 11. Imitatores mei estote ꝛc. Ego em̄ mihi caui ab īmundicia p sanctificationē. qz neminē lesi. Ubi notāndum qz tripliciter potest aliq̄s ledere primū. ⁊ nullo istoꝝ modoꝝ lesit aliquē. Secūdo in pſona. ⁊ ꝗtum ad hoc dicit. Neminē lesim⁹ scz in pſona sicut faciunt mali dn̄i. Mich. 3. Violenter tollitis pellem eoꝝ ꝛc. Tertio ꝗtū ad famā inducēdo eos vel exemplo vel psuasionibus ad malum. et quantum ad hoc dicit. Neminem corrupimus 1. cozin. 15. Corrumpūt bonos mores. Tertio ꝗtū ad subtractiōz bonoꝝ. ⁊ ꝗtū ad hoc dicit: Nemnē circūuenim⁹ id est in bonis fraudauim⁹. 1. tessal. 4. Ne q̄s circumueniat ꝛc. ¶ Cōsequēter cum dicit. Non ad condemnatiōz vestram ꝛc. aperit suam intentionē. Quasi dicat nō dico hoc condemnando vos: sed vt emendemini. Mala em̄ p̄terita ꝓpter duo consueuerūt cōmemorari. Aliquādo ad condemnationē: ⁊ hoc q̄n non est vltra spes correctionis. Aliq̄n aūt ad emendationē vt scz corrigat. et hoc modo loquit̄ hic. Non ad condemnationē vr̄am ꝛc. 1. cozin. 4. Hec ad vtilitatē vr̄ām dico ꝛc. Et ratio huius est. qz gaudeo de bono vestro: predixi em̄ q̄ vos estis ꝛc. ℣. 3. Epla nostra vos estis scpta in cordib⁹ nostris phil. 1. Eo q̄ habeam vos ꝛc. Estis in ꝗ in cordibus nostris scz ad cōmoriendū ⁊ ad conuiuendū. Ms̄ potest intelligi de morte culpe ⁊ de morte naturali. De morte culpe vt non intelligat q̄ nos simus parati ad cōmoriendū vobiscū id est q̄n vos peccatis nos volum⁹ peccare. sed q̄ mortem culpe vr̄am eo doloze accipimus quo nr̄ām. 2. cozin. 11. Quis infirmat et ego nō infirmor. 1. cozin. 15. Quottidie moioꝝ ꝛc. Et ad conuiuēdū qz ita gaudeo de bona vita vestra in gratia sicut ⁊ de nostra. De morte vero naturali vt intelligat ad cōmoriendū id est paratus sum mori ꝓ vobis. infra. 12 Libentius impendar ⁊ superimpendar ꝛc. Et ad conuiuendū id est vt desiderez vos esse socios in vita eterna. 2. Ti. 2. Si cōmortui sum⁹ ⁊ cōuiuem⁹.

Lectio secunda.

m Ulta mihi fiducia est apō vos. multa mihi gloriatio ꝓ vobis. Repletus sum consolatione: supabundo gaudio in oīi tribulatione nostra. Nam ꝛ cum venissemus in macedoniā: nullam requiem habuit caro nostra: sed omnē tribulationem passi sum⁹. Foris pugne: intus timores. Sz qui consolat̄ humiles cōsolatus est nos dn̄o in aduentu titi. Non solum aūt in aduentu eius: sed etiam in consolatione in qua consolatus est in vobis referens nobis vestrū desiderium: vestrū fletum: vestrā emulationez ꝓ me. ita vt magis gauderē. Quoniā si contristaui vos in epistola non me penitet Et si peniteret videns q̄ epististola illa ⁊ si ad horam vos contristauit. nunc gaudeo nō quia contristati estis. sed quia contristati estis ad penitentiam.

Apostolus posuit supra ām̄onitionē ex premissis conclusam: hic subdit suam cōmendationē. Et circa hec duo facit. Primo ponit eoꝝ cōmendationem. Secūdo ipsaz exponit ibi. Nam ⁊ cum venissem ꝛc. Cōmendationē aūt istoꝝ ponit ostendendo affectum suū q̄ consurgit ex bonis operib⁹ que cozinthij faciebant. Consueuit em̄ q̄druplex affectus in cordib⁹ diligentiū consurgere ex bonis q̄ dilecti operant. ⁊ hos quattuor se aplus ꝛcepisse de eis ostendit. Et primo affectū fiducie. Unde dicit. Multa mihi fiducia est apud vos. Inꝗtum scz cōfido qz q̄ bene cepistis semp pficietis in melius. Unde ex bonis auditis de vob spero maiora in futurū. phil. 1. Confido de vobis qz q̄ cepit opus bonum ꝛc. Hab. 6. Confidim⁹ de vobis charissimi ꝛc. Et hec fiducia bona est et salubzis Heb. 10. Nolite amittere fiduciam ꝛc. Scdo ex hoc concipit affectū gloriationis. Exquo em̄ quis bona amici sicut sua diligit. cōsequens est vt de bonis amici sicut de ꝓpriis gloret. Et hoc specialiter. qm̄ ipse est causa illoꝝ bonoꝝ. sicut magister est causa doctrine discipuli. Et ideo dicit. Multa mihi gloriatio ꝓ vobis est ꝛc. puer. 10. Gloria patris filius sapiens. Tertio ex p̄dictis concipit affectum consolatiōis qm̄ ēi q̄ letat et gloriat de bonis suis vel amici habz remedium contra tristicias. Consolatio em̄ est remediū contra tristicias. Naturale aūt est qz semp delectatio et gaudiuz tristicie opponit. Et ꝟm pbm Dis delectatio debilitat vel totaliter tollit tristiciam. Si delectatio sit contraria tristicie: totaliter absorbet tristiciaz. Si aūt nō sit ꝛtraria debilitat ⁊ diminuit eam. Et inde est qz qm̄ quis est in tristicia qm̄cūqz nūciant sibi aliqua leta diminuit tristicia. Et ideo qz audit leta de cozinthijs dicit: Repletus sum consolatione: audita scz correctione vestra. ℣. 1. Sicut abūdant pi passiones ꝛc Phil. 2. Si qua consolatio ꝛc. implete gaudium meū ꝛc. Quarto consurgit ex predictis affectus exuperātis gaudij. liez em̄ ex aliquib⁹ delectationib⁹ diminuat tristicia: non tm̄ totaliter tollit nisi gaudiū sit magnū Quātus aūt aplus multas tribulationes sustineret. qz tm̄ multū gaudebat de bonis cozinthioꝝ: ideo nō solum nō absozbebat tristicia totaliter. sed etiam supabūdabat gaudio. Et ideo dicit. Supabundo gaudio in oīi tribulatione nostra id est gaudiū meum supat oēm tribulationē que erat in anio meo. 1. thessal. 2. Que est em̄ spes nostra aut gaudium ꝛc. Ro. 12. In tribulatione patientes. ¶ Consequenter cum dicit. Nam cum venissem ꝛc. exponit suaz cōmendationem. Duo aūt dixerat. scz se accepisse gaudiū ⁊ habuisse tribulationē. Primo ergo manifestat suam tribulationem. Secō vero suam consolationē ibi. Sed q̄ cōsolat ꝛc. Tribulationē aūt aggrauat ex duobus scz ex subtractione remedij cum dicit. Nam ⁊ cū venissem ꝛc. q̄si dicat. Vere tribulationē habeo: qz in nullo consolor. ¶ Nā cum venissem macedoniā nullam requiē habuit caro nostra. hic facit mentionē de pſecutione quā passus ē in macedonia quādo liberauit ancillam ph̄ytonissam: vt legit̄ act. 16. Dicit aūt nullam requiē habuit caro nostra. et nō dicit spūs noster. qz sancti semp habent pacem spūs: cum etiam in aduersis aīa que in corpore patit̄ spe futuri ꝓmij q̄escit. ꝗ̄ multa sustineat affectui carnis cōtraria. ¶ Ex multiplicitate vero tribulationū aggrauat cū dicit. Cum tribulationē passi sumus id ē oīe genꝰ tribulationis ꝟm corpus ⁊ ꝟm aīam supra. 4. In omnib⁹ tribulationē patimur ꝛc. Jo. 16. In mūdo pressurā ꝛc. ¶ Et qz oīe tribulationem passus fuerit exponit ꝓsequenter cū dicit. Foris pugne: intus timores. Foris id est extra meipsum pugne pſecutionū. sed tm̄ intus id est in corde est timor de malo: timens pſecutionē in futuro. Deut. 32. Foris vastabat eos gladi⁹ ꝛc. Sed contra puer. 28. Justus q̄si leo confidēs absq̄ terroze erit. Rūdeo. est sine timore ꝗtum ad spūm: non tm̄ ꝗtum ad carnem. Vel foris id est extra ecclesiā pugne illate ab infidelibus. sed intus timores ne scz illi qui intra ecclesiam sunt excidant a fide ꝓpter pſecutores. Vl foris id est in manifesto pugne: quib⁹ impugnanē a manifestis inimicis. Intus timores q̄ injciunē nobis ab illis q̄ dicunt se amicos ⁊ non sunt. qz vt dicit boetius de consolatione. Nulla pestis efficacior ad nocendū ꝗ familiaris inimicus Matth. 10. Inimici hois domestici eius. ¶ Cōsequēter cum dicit. Sed qui consolat ꝛc. ponit materiam sue consolationis quā extollit ex duobus scz ex grata presentia tyti. et ex consolatione titi ibi. Non solum autē ꝛc. Dicit ergo. licet hic grauiter afflicti fuerim⁹. ℣ q̄ scz deus consolatur humiles consolat⁹ est ꝛc. Cui⁹ presentia vtpote mihi gratissima est. ⁊ in adiutoziū. ℣. 1. Qui consolatur nos in oīi tribulatione nostra. Dicit aūt qui cōsolat humiles. qz supbos nō consolat: sed eis resistit vt dicit Jac. 4. et. 1. Pe. 5. Consolat aū humiles dando eis gratiam que est consolatio⁹ spūssancti. Esa. 61. Ut consolarer omnes lugentes ꝛc. ¶ Non solum autē ꝛc. Dic ponitur alia materia consolationis aplī scz consolatio tyti. Et materia huius consolationis est duplex. Prima emēdatio cozinthioꝝ: quā habuerunt in presentia tyti. Secunda est deuotio cozinthioꝝ: quā ostendit ad titum ibi. In consolatione aūt vestra ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Primo ponit consolationē de penitentia cozinthioꝝ. Secūdo exponit quedam que dixit ibi. Cōtristati em̄ estis ꝛc. Circa ꝑmū tria facit. Primo ponit consolationē tyti. Scdo materiā consolationis ibi. Referens nobis ꝛc. Tertio effectum cōsolationis in mente aplī ibi. Ita vt magis gauderē ꝛc. Dicit ℣. Non solū pſolat nos deus in aduentu tyti. sed etiā in consolatione qua ipse tytus consolatus est de vobis et in vobis. Et huj⁹ cōsolationis materia ē. qz ipse tytus, cōsolatus est referens nobis vestrum desideriū ꝛc. Ubi tria ponit laudabilia ꝓpter tria reꝑhēsibilia q̄ fuerunt in eis. Fuerunt em̄ pigri ad bonum. ⁊ contra hoc dicit. Referens nobis vestrum desiderium de pficiendo in melius. Item erant pzoni ad malum. ⁊ contra hoc dicit. Nostrum fletum scz de peccatis cōmissis. Jere. 6. Luctuz vnigeniti fac ꝛc. Item erant faciles deceptioni pseudoꝝ ⁊ cōtra hoc dicit. Vestram emulationē contra pseudos habitaz ꝓ amore mei. Nam aū emulabamini cōtra me ꝓ eis. ¶ Cōsequenter cum dicit. Ita vt magis ꝛc. ponit affectum conceptum ex consolatione tyti. q̄ dez affectus est gaudiuz. Unde circa hoc tria facit. Primo ponit conceptum gaudium. Secō ostēdit sue estimationis imitationē. Tertio subdit roēm gaudij. Dicit ꝗ in tantū gauisus sum de his q̄ titus retulit mihi ita vt magis gauderē de hoc ꝗ de tribulatione mea voluerim. Naz spūalia ꝓferenda sunt temporalibus. Vel vt magis gauderē de hoc qz ꝛtristaui vos ꝗ voluerim olim. Peccauerant em̄ faciendo foznicatiōs et aplus increpauerat eos vt patet in prima epla. 5. et. 6. Tunc aūt incertus erat aplus qđ euentū deberet habere illa tristicia: bonum scz an malū. Et ideo dubitans penituit. sed videns postmodū qz bonum inde puenerat gaudebat: ideo dicit. Nam et si contristaui vos increpādo in prima epla non me penitet modo. qz correcti estis et si olim peniteret qn̄ scz eram incert⁹ vtruz tristicia induceret vos ad correctionē vel desperationez. videns qz epla illa et si ad horam vos contristauit nunc gaudeo qz estis cōuersi. Et rōem gaudij assignat: qz non gaudeo de hoc qz contristati estis: sed de effectu scz de correctione: qz scz ꝛtristati estis nō ad desperationē ꝛs ad penitētiā. sicut medicus nō gaudet de amaritudine medicine. sed de effectu scz ō sanitate supra. 6. Quasi tristes: semp aūt gaudentes.

Lectio tertia.

c Ontristati enim estis scōm deum vt in nullo detrimentū patiamini ex nobis. Que em̄ ꝟm deū tristicia ē penitentiam in salutē stabilem operat̄: seculi aūt tristicia mortem operat̄. Ecce em̄ hocipsum ꝟm deum contristari vos quantam in vobis operatur sollicitudinem. sed defensionem sed indignationē. sed timorem. sed desiderium. sed emulationez. sed vindictā. In oīibus exhibuistis vos incontaminatos esse negocio.

Posita consolatione aplī et tyti de tristicia cozinthioꝝ eō ꝗ fuerit ad penitentiam ⁊ non ad desperationē: hic cōsequenter huius consolationis ratio assignatur: eoꝝ tristiciam cōmendando. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ cōmendat eoꝝ tristiciam. Secūdo ex hoc concludit ꝓpositū ibi. Et si scripsi vobis ꝛc. Cōmendat aūt cozinthioꝝ tristiciam ex duobus. Primo ex causa. secundo ex effectu ibi. Que em̄ tristicia est ꝛc. Causa aūt ex qua cōmendat eoꝝ tristicia hec est. qz est ꝟm deum. Et ideo dicit. licet ad horam contristauerim vos ꝓ epistolā: tamē nunc gaudeo id est qz contristati estis ꝟm deum. Ubi sciendum est qz tristicia ⁊ gaudiū ⁊ cōmuniter oīis affectio ex amore causat. Tristat em̄ ꝗs qz carz eo qđ amat. Qualis aūt ē amor talis ē tristicia ex amore causata. Est aūt duplex amor. Unꝰ quo diligit deus. ⁊ ex hoc causat tristicia: que est ꝟm deū Alius est quo amat seculum. ⁊ ex hoc causat tristicia secuti. Amor quo diligim⁹ deū facit nos libenter seruire deo. sollicite querere honorē dei: ⁊ vacare deo pulciter. Et qz peccando impedimur a seruitio dei. ideo ei non vacam⁹ nec eius honorē querim⁹. Ideo amor dei causat tristiciaz de peccato. ⁊ hec est tristicia ꝟm deum. que q̄dem tristicia non fuit nobis ad malū nec ad detrimentū: sed potius ad fructum ⁊ meritum. Et ideo dicit. Ut in nullo detrimentū patiamini ex nobis. qz non solum bona ⁊ grata que vobis impendimus: vobis prosunt. sed etiam hocipsum qz vos corrigimus ⁊ contristam⁹. Heb. 12. Omnis disciplina in

presenti ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Que enī tristicia ꝛc. cōmendat eoꝝ tristiciā ex effectu q̄ quidē est premiū vite eterne. Et circa hoc duo facit. Primo enī ponit effectū in generali. Scōo experimentum specialiter in eis conse curum ibi. Ecce enī hocipsum ꝛc. Circa primū duo facit. Primo enim ponit effectuꝫ tristicie que est ſm deū. Secūdo ponit effectū tristicie que est ſm mundū ibi. Seculi aūt ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. Dico q̄ tristicia nostra nō fuit vobis detrimentū. Enī id est qz tristicia que est ſm deuꝫ operat penitentiam. penitentiam aūt dīco in salutem ſtabilem id est sempiternā que est salus ſtabilis ꝛ est beatorū. de qua Esa. 49. Salus aūt mea in sempiternū erit. Et hanc operatur penitentia. Matth. 3. Agite penitentiā: ap̄pinq̄bit enī regnū celoꝝ. Et dic ſtabilē vt excludat salutē tēporalem que ē transitoria ꝛ cōmunis ipsis hominiꝫ ꝛ iumentis. de qua in ps. Homines ꝛ iumenta saluabis dne ꝛc. Sed contra hoc qd̄ dicit q̄ tristicia que ē ſm deū peniten tiam operaī videtur esse qz ipsa tristicia ſm deum est peni tentia. Penitere enim est tristari de malo ꝛ scōm deum. Non ergo operaī penitentiam. Rñdeo. dicendum est q̄ penitētia habet tres partes. quaꝝ ꝑma pars ē tristicia scz dolor ꝛ compunctio de peccatis. Alie due sunt ꝓfessio et ſatisfactio. Cum ergo dicit q̄ tristicia operaī penitentiaz. Intelligendū ē q̄ cōpunctio seu doloz de peccato operaī in nobis penitentiam id ē alias ꝓtes penitentie scz cōfessionem ꝛ ſatisfactionē. Vel dicendū est q̄ tristicia ſm deū est cōmunioꝝ q̄ penitentia. qz penitentia est de ꝓprio peccato. sed tristaī quis ſm deum ꝛ de peccatis ꝓprijs et de alienis. Sic ḡ effectꝰ tristicie: q̄ ē ſm deuꝫ est salꝰ eterna. effectus vero tristicie que ē ſm mundū ē mors. Quia enī qui diligit seculū inimicus dei constituit vt dicit Jac. 4. Ideo ex amore seculi mors causaī. Tristaī enī ſm seculū quis non qz peccās deū offendit. sed deprehensus in peccato punit de eo ꝛ detegit. Et hec tristicia est vitanda in peccatis Ecc. 30. Tristiciā longe fac a te ꝛc. ¶ Conseq̄nter manifestat effectū p̄dictū q̄ exprimētū sumptū in ipis cū dicit. Ecce enī hocipsum ꝛc. q̄si dicat. Vere salutem ſtabilem. qz experimēto patet q̄ in nobis multa que ad salutem ducūt operaī. Ponit aūt sex ad hoc ptinencia. quoꝝ vnum ē generale scz sollicitudo. q̄si enī homo ē in leticia defacili cōmittit aliquas negligentias. sed quādo est tristis ꝛ in timore sollicitaī. ꝛ ideo dicit. Ecce enī scz in vobis experti estis hocipsuꝫ scz ſm deū contristari vos quātam in vobis operaī sollicitudinē ad vitandū mala et ad faciendū bona. Mich. 6. Indicabo tibi o homo q̄d sit bonum ꝛc. Et infra sollicitum ꝛc. Alia vero sunt specialia q̄rum quedā ptinent ad effectum interiorē. quedā ad actuꝫ exteriorē. Horū vero q̄ ptinent ad effectum exteriorē quedam sunt ad peccati remotionē: quedā vero ad boni adeptionem. Nam verus penitens debet recedere a malo et facere bonum. Quantū aūt ad remotionē mali ponit tria. Primū ē vt desistat facere malum. ꝛ q̄tum ad hoc dicit. Sed defensionē. contra illos q̄ nos ad malū inducunt. 1. Pet. 5. Cui resistite fortes in fide. Vel ſm glo. vt contra pseudo me defendatis. Eph. vlti. Accipite arrmaturam dei ꝛc. Secundū est q̄ hō indigneī contra se ꝑ pctis que fecit. et q̄tum ad hoc dicit. Sz indignationē. Indignatio aūt sui operaī tristiciaz ſm deū. Esa. 63. Indignatio mea auxiliata est mihi. Tertium est q̄ sit in cōtinuo timore de futuro vt caueat. ꝛ q̄tum ad hoc dicit. Sed timorē de recidiuo ne scz in futuro similiter cōtingat. Ecc. 25. Timor oñi oñia ꝛc. Quātum aūt ad boni adeptionē duo ponit. Primo desiderium q̄ ad bo nū afficiꝫ q̄tum ad hoc dicit Sz desideriū q̄ bonū facere affectetis puer. 11. Desideriū iustorum oñe bonū. Scōo emulationē bonā q̄ bonos imitari conaī. ꝛ q̄tum ad hoc dic. Sz emulationē vt scz me ꝛ alios bonos imitemini. 1. cor. 14. Sectamī caritatē emulamini carismata meliora. Horū vero q̄ ptinent ad exteriozem actum duo ponit. Primū est vt vindicent in seipsis q̄ peccauerunt ꝛ hoc vtile est. Cum enī oñe malū necessariū sit puniri vel ab hoīe vel a deo: si hoc non punit melius est q̄ homo malū in se puniat qđ fecit q̄ deꝰ. qz vt dicit Heb. 10. Horrendū est incidere in manus dei ꝛc. Et q̄tum ad hoc dicit. Sed vindictā id ē qz peccantes puniris et etiam vosipsos. 1. corin. 9. Castigo corpus meuꝫ ꝛc. Esa. 26 Justiciā non fecimꝰ ꝛc. Scōm est q̄ totaliter abstineat a malo. Et ideo dicit. In oñib⁹ exhibuistis duce scz fide ineontaminatos esse negocio scz christiano. s. 6. In omnibus exhibeam⁹ ꝛc. Eph. 1. Elegit nos ante mūdi constitutionē vt essemus sancti pī. Ambulans in via immaculata ꝛc. Vl̄ negocio de quo scz correcti estis puta de fauore quē dedistis fornicatori. sed postmodum puniendo ꝛ condemnādo ipsuꝫ ostendistis vos in hoc inconta minatos esse.

Lectio quarta.

Situr ꝛ si scripsi vobis nō ꝓpter eum
i qui fecit iniuriam. nec ꝓpter eum q̄
passus est. sed ad manifestandā solli
citudinem nostram quam habem⁹ ꝑ vobis
coram deo. Ideo consolati sumus. In conso
latione aūt nostra abundantiꝰ magis gauisi
sumus sup gaudio titi. quia refectus est spi
ritus eius ab oñibus vobis. Et si qđ apud
illum de vobis gloriatus sum: nō sum confu
sus. sed sicut omnia vobis in veritate locuti
sumus. ita ꝛ gloriatio nostra que fuit ad ti
tum veritas facta est. Et viscera eius abun
dantius in vobis sunt. reminiscētis omniū
vestrum obedientiam. quomō cum timoreꝛ
tremoze excepistis illum. Gaudeo q̄ in oñi
bus confido in vobis.

Hic assignata ratione quare gaudet aplus de ipsoꝝ tristicia: conseq̄nter inducit conclusionē suā: in qua duo facit. Primo enī ostendit intentionem suam quā habuit in scribendo. Secūdo manifestat gaudiū qđ habuit de ipsorum correctione ibi. Ideo consolati ꝛc. Dicit q̄ primo. Exquo incōtaminati estis. igit appet q̄ et si scripsi vobis ꝑ epliz increpando: non scripsi ꝓpter eum tm̄ q̄ fecit iniuriā incestu maculando cubile patris sui vt dicit. 1. cor. 5. Nec ꝓpter eum tm̄ qui passus est scz ꝓpter patrem q̄si non ꝓpē zelum vindicte solum: sed hoc feci ad manifestandā sollicitudinē nostrā quā ꝑ vobis habem⁹. id est vt sciretis q̄ solliciti simus ꝑ vobis. ꝛ hoc dico coꝝ deo vt sit turamētū. i. deo teste. Vl̄ ad manifestādā coꝝ vob deo scz de omnibus sollicitudinē nostram. Col. 2. Volo vos scire quāz sollicitudinem ꝛc. Vel aliter. Non scripsi tantū ꝓpter eū qui fecit iniuriam vt scz corrigereī. Vel ꝓpter eum q̄ passus est vt placareī sed ad manifestandā ꝛc. vt scz vos q̄m dignati fuistis ꝑ contumelia ꝛ pena inflicta fornicatori reconciliaremini deo. ¶ Conseq̄nter cōcludit gaudiū qđ habuit de eorum correctione cum dicit. Ideo ꝛ consolati sumus ꝛc. quasi dicat Quia hoc consecutⁱ sum ex eo q̄ scribi ps scilicz q̄ estis correcti: ideo consolati sumus id est consolationem accepim⁹. Gaudium enī hoīs est cum ꝑsequit qđ cum desiderio intendit. s. 1. Abundantius autem ꝛc. ¶ Conseq̄nter cum dicit. In consolatione aūt ꝛc. ponit secundā causam sue consolationis que sumit ex devotione quam ostēderūt ad ꝛtū. Et circa hoc tria facit. Primo ponit gaudium suū de gaudio titi conceptum. Secūdo gaudij rōnem assignat ibi. Et si quid apud illū ꝛc. Tertio manifestam gaudij titi assignat ibi. Reminiscentis omniū vestrum ꝛc. Dicit ergo primo. Gauisi sumus de correctione vestra. aūt id ē sed in consolatione nostra abundantiꝰ magis gauisi sumꝰ q̄ turbati fuerimꝰ de tribulatiōe sup gaudio titi. Vel magis gauisi sumus id est magis gaudiū attulit consolationi nostre gaudium titi. ꝛ hoc qz refectus ē spūs eius. Tunc enī reficit animꝰ prelati quādo subditi eius sunt obedientes ei ꝛ eum reuerent. philem. Refice viscera ꝛc. ¶ Refectus in q̄ ab oñibⁱ vobis. q̄ oñes vel correcti estis vel est spes correctionis. Rationē aūt huiⁱ gaudij assignat q̄tum ad duo. Unum est ex parte apli. qz scz ipse inuentus est verax. Nam aplus cōmendauerat corinthios tito ante q̄ iret ad eos. Quia vo nūc ita inuenit titus sicut aplus dixit. gaudet aplus verba sua vera fuisse Et hoc est qđ dicit. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum cōmendando vos. Dicit aūt gloriatus sum: qz gloria apostoli erat bonum illoꝝ. ¶ Non sum ꝓfusus id ē non erubesco me falsa dixisse. Quādo enī aliquis inuenitur mendax: confundit. Ecc. 37. Ante oñia sermo verax ꝛc. Sed sicut oñia in veritate vobis locutⁱ sum id ē sicut predicaui vobis veritatez: ita gloriatio nostra que fuit ad titum de vobis veritas facta est id est inuenta est vera. Alia ratio est ex parte eozinthioꝝ. Nam amici desiderant vt illi q̄s diligūt ab oñibⁱ diliganī. Quia ḡ titus diligebat corinthios ꝓpter eorum deuotionē. ideo de hoc apostolus gaudebat. Et ideo dicit aplus. Et viscera eius ꝛc. Si dicat. Non solum gaudeo qz inuentus sum verax: sed etiaz qz viscera eius id est viscerosa charitas eius ꝛ nimiꝰ amoz abundantius q̄ ante in vobis esset. exquo vidi ꝓficuum vestrum. Vel abūdantiꝰ q̄ in aliis Eph. 6. Induite vos sicēlecti dei ꝛc. ¶ Materiā autē gaudij manifestat ex duobus scz ex obedientia ꝛ ex reuerentia. Ex obedientia quidem cum dicit. Reminiscentis oīm vestrum obedientiam qua obedienter sibi obtemperastis. In quo etiam et laudauit vos. 1. reg. 15. Melioꝛ est obedientia ꝛc. Ecc. 3 Filij sapientie ecclesia iustoꝝ. Ex reuerentia aūt cum dicit. Quomō in timoze scz filiali non seruili interiozis animi ꝛ tremoze exꝛpozis excepistis eum. Gal. 4. Testimonium enī vobis ꝛc. Et qz ita habuistis vos ad eū gaulsus sum qz verax inuentus sum et ipse diligit vos. Unde gaudeo q̄ in omnibⁱ confido de vobis. Non solū in bona voluntate scz etiam in bonis operibus in futuro q̄ bene vos habeatis. Heb. 6. Confidimus de vobis melioꝛa ꝛ viciniora saluti.

Capitulum octauum

Otam aūt vobis facimus fratres
n gratiam dei que data est in eccle
sijs macedoniē. ꝛ q̄ in multo ex
perimento tribulationis abunda
tia gaudij ipsoꝝ fuit. ꝛ altissima paupertas
eoꝝ abundauit in diuitias simplicitatis eo
rum. Quia ſm virtutez testimoniū illis red
do ꝛ supra virtutem voluntariꝝ fuerunt cuꝫ
multa exhortatione obsecrantes nos gratiā
ꝛ cōmunicationez ministeriꝝ quod fit in san
ctos. Et non sicut spauimus: sed semetipsos
dederunt. primū dño. deinde nobis ꝑ volun
tatem dei. ita vt rogaremus titum: vt quēad
modum cepit ita ꝛ pficiat in vobis etiaz gra
tiam istam. Sed sicut in omnibⁱ abundatis
fide ꝛ sermone ꝛ scientia ꝛ oñi sollicitudine
insup ꝛ charitate vꝝ a in nos: vt ꝛ in hac gra
tia abundetis. Nō quasi imperans dico. sed
ꝑ aliorum sollicitudinē etiam vestre charita
tis ingenuū bonum comꝓbans.

Posita iam exhortatione ad bonum in generali: hic cōsequenter exhortaī eos ad quoddā bonuz particulare scz ad largitionē collectarū ꝑ sanctis qui erāt in hierusalē. Nā sicut act. 15. dicit et aplus tangit ad gal. 2. Apli imposuerunt paulo ꝛ barnabe vt ꝓponerent verbū salutis gentibⁱ exhortādo eos ad subueniendū sanctis q̄ erant i hierusalē q̄ venditis oñib⁹ ꝛ positis ad pedes aplorꝝ in maxia erāt paupertate. ꝛ ad hoc imducit eos ad ꝓsens. Ubi duo facit. Primo inducit eos ad dandū. Secūdo monet ad modum dandi vt scz cito ꝛ abundanter dent. et hoc. 9. ca. ibi Hec de ministerio ꝛc. Circa primū duo facit. Primo tractat de collectis dandis. Secūdo de ministris ꝑ quos huiusmodi collecte fiāt ibi. Fratres aūt duo q̄ dedit ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. Primo inducit eos ad dandū. Scōo excludit excusationē ibi Si enī volūtas ꝓmpta est ꝛc. Inducit aūt eos ad dandū triplr. Primo exemplo aliorꝝ qui dederūt. Secūdo exemplo xꝑi ibi. Scitis enī grām dñi nostri ꝛc. Tertio ex ipsoꝝ ꝓpria volūtate ibi. Hoc enī vobis vtile ꝛc. Circa ꝓmū tria facit. Primo ponit exemplū. Secundo ostendit se ꝓmotum ab hoc exemplo ibi. Ita vt rogaremus titum ꝛc. Tertio monet vt ipsi hoc exemplū sequanī ibi: Sz sicut in oñibus abūdatis ꝛc. Circa primū sciendū est q̄ aplus ad hoc vt corinthij liberaliter tribuāt ꝓponit eis macedones in exemplū. Et cōmēdat eos q̄tū ad duo. scz q̄tum ad patientiā in aduersis. Scōo q̄tū ad liberalitatē i donis ibi. Et altissima pauptas ꝛc. ¶ Circa primū sciendū est q̄ apostolus inducit eos ad elemosinas vt merita istoꝝ crescant. ꝛ ideo in illo tēpoze hoc fecit qđ possunt mereri. scz in tempoze gratie. tunc enī elemosyne meritozie sunt. Et hoc est qđ dicit. Notam vobis facimⁱ gratiā id est gratuitū donum dei scz elemosynaꝝ largitionem. ꝛ dicit hoc esse gratiam. qz quicq̄d boni facimus ē ex gratia dei: que quidē gratia non est data istis sed mihi: in q̄tum scz ex mea ꝓcuratione ꝛ sollicitudine ꝛ monitione macedones ad hoc moti sunt Eph. 3. Mihi aūt omnium sanctoꝝ minio ꝛc. Data est in q̄ mihi in ecclesijs macedonie id est apud fideles macedonie. Que quidem gratia est q̄tuz ad duo. scz q̄tuz ad patientiā: qz in multo exꝑimēto ꝛc. ¶ Ubi ponit ꝓditōes patie ꝓfec. Una ē q̄ hō sit constans ita q̄ nec timoze rribulationis deficiat: sed nec etiam in ipso tribulationis experimēto. Et ideo dicit q̄ in multo experimento tribulationis scz constantes fuerunt. Alia est q̄ in ipsis tribulationibⁱ gaudeat sicut legitur de beato Laurentio. ꝛ q̄tuz ad hoc dicit. Abūdantia gaudij ipsorum scz macedonū fuit. Jac. 1. Omne gaudiū existimate ꝛc. Ro. 12. In tribulatione gaudentes ꝛc. Vel in multo experimento tribulationis: non quam ipsi passi fuerunt: sed quā viderunt pati in macedonia abundantia gaudij ipsoꝝ fuit. ¶ Ite secundo gratia est q̄tum ad liberalitatē in elemosinis. Et q̄tuz ad hoc dicit. Et altissima ꝛc. Ubi duo facit. Primo ponit eorum liberalitatem. Secundo exponit qđ dixerat ibi. Quia ſm virtutē ꝛc. Dicit ergo primo. Nō solum fuerunt patientes in tribulationibus scz macedones. sed etiam fuerunt liberales. qz altissima id est maxima paupertas eoꝝ vel nobilissima. Secūm glo. facit paupertatem altam eleuatio spūs supra res temporales ꝛ ꝓemptus earum. Et sic istoꝝ pauptas altissima erat qz non habebant diuitias ꝛ cōtemnēbant eas Jac. 7.

Nonne deus elegit pauperes in mũdo ꝛc. Nec in ꝙ pau
pertas abũdauit id est excreuit in diuitijs copiose dando
Sed hec expositio glose nõ videt esse ſm intentionẽ apo
stoli. Et ideo aliter dicendũ est. Altissima paupertas ꝛc.
Ubi sciendũ est ꝙ homo ex duab⁹ causis habet promptũ
animũ ad dandum satis scz ex abundantia diuitiarꝫ sicut
sunt diuites vel ex contemptu diuitiarꝫ. ꝛ sic idem facit in
paupere cõtemptus qõ facit in diuite abũdantia. Et ideo
dicit altissima paupertas sic supra abũdauit id est effectuꝫ
abundantie fecit in diuitias simplicitatis eoꝝ. qz cor eoꝝ
erat solum ad deum. ꝛ ex hoc ꝓuenit contemptus diuitia
rum ꝓuer. 10. Simplicitas iustorũ ꝛc. ¶ Consequenter
cum dicit. Quia ſm virtutẽ ꝛc. exponit qõ dixit cõmen
dando ipsoꝝ liberalitatẽ ꝗtum ad tria scz ꝗtum ad quan
titatem dati. ꝗtum ad voluntatem dandi. ꝛ ꝗtum ad or
dinem dationis. Quantum ad quantitatem dati qz dede
runt supra virtutẽ Et ideo dicit. vere abundauit in diui
tias. qz ego reddo illis testimoniũ ꝙ fuerunt volũtarij ad
dandum ſm virtutem rerum suarũ. ꝛ supra virtutẽ. qz in
tantuꝫ dederunt ꝙ post eguerunt. Uel dicendũ est ꝛ me
lius ꝙ est virtus interior animi: ꝛ virtꝰ exterior scz facul
tas rerũ temporaliũ. Uirtus interior est ꝓmptitudo ani
mi ad dandum. Et ideo dicit Testimoniũ illis reddo ꝙ fu
erunt volũtarij ad dandũ ſm virtutem animi interiorem
ꝛ supra virtutẽ exteriorẽ scz diuitiarꝫ. Tho. 4. Si multũ
tibi fuerit ꝛc. Cõtra. Quicũq; dat supra virtutẽ dat imo
derate. Respõdeo. dicendũ est ꝙ virtus in dando põt cõ
siderari dupliciter. scz simplicit seu absolute ꝛ ſm ꝓpor
tionez aliorꝫ. Quãdo ergo dat plus ꝗ alij sue ꝓportiõis
nõ peccat. sed si simpliciter dat supra virtutẽ tunc imode
rate dat. Sic ergo cõmendat eorum liberalitatẽ ꝗtum ad
quantitatẽ dati. Cõmendat autẽ eam ꝗtuꝫ ad voluntatẽ
dandi cum dicit. Quia voluntarij fuerunt. Exo. 25. Ab
oñi qui vltroneus offert. In hoc aũt fuerũt voluntarij qz
rogauerunt nos cum multa exhortatione. obtecrantes. i.
rogantes. ꝗsi dicat. Non solum rogauerũt: sed etiam per
rationes nos induxerunt vt habeant gratiã ꝛ cõmunica
tionem ministerij ꝛc. id est vt liceret eis dare sua pauperi
bus sanctis q̃ sunt in hierusalẽ. non reputatantes se face
re gratiam nobis. sed ꝙ eis gratia fiat Heb. vlti. Bene
ficentie aũt ꝛ cõmunionis ꝛc. Cõmendat etiam eoꝝ libe
ralitatem ꝗtuꝫ ad ordinẽ dandi. qz non solũ sua dederũt
sed primo seipsos. qz talis debet esse ordo in dãdo: vt pri
mo homo sit acceptꝰ deo. Hen. 4. Respexit dñs ad abel
scz ꝓmo ꝛ ad munera eius consequẽter. Ecc. 30. Miserе
re anime tue ꝛc. Et ideo dicit. Nõ sicut sperauimꝰ. ꝗsi di
cat. Uere voluntarij fuerunt. qz non sicut sperauimꝰ id est
non ea intentione qua putabamus vt scz darent ꝙ culpis
redimẽdis: sed semetipsos dederũt ꝓmum dño emendã
do vitam suam ꝛ deinde nobis obediẽdo ꝙ omnia ꝙ volun
tatẽ dei que est vt subdant hoies vicarijs suis. Heb. vlt.
Obedite ꝓpositis vestris ꝛc. Glosa dicit ꝙ non aliter erat
ab eis recipiendum nisi scz prius seipsos dedissent deo. er
go videt ꝙ non sint recipiende elemosyne a peccatorib⁹.
Sed dicendũ est ꝙ non est ab eis recipienduꝫ qñ dant ea
intentione vt foueanꝫ in peccatis. Sic ꝛ posito exemplo
macedonũ: ostendit se consequẽter ꝓmotũ esse hoc exem
plo cum dicit. Ita vt rogaremus tituꝫ. ꝗsi diceret. In tan
tum nos ꝓmoti fuimus hoc exemplo de liberalitate mace
donum. vt scz rogaremus titum vt etiã vos sitis ꝓcipes
isti⁹ gratie: vt scz titus quẽadmodũ cepit vos monere ad
benefaciendũ post ꝙ vidit vos correctos ꝛ inducere vos
ad cõmunionẽ: ita ꝓficiat in vobis. ꝛ spũaliter gratiaꝫ istã
de largitiõe elemosynarꝫ vt nõ desit vobis. phil. 2. Qui
cepit in vobis ꝛc. ¶ Consequẽter ãmonet eos vt hoc exẽplo
ipsi inducant cũ dicit. Sed sicut in oñi⁹ ꝛc. Ubi duo fa
cit. Primo monet vt ipsi exemplo macedonũ sint prompti
ad elemosynas faciendũ. Scdo quãdaꝫ suspitionẽ auferт
ibi. Et non quasi imperans dico ꝛc. Dicit ꝙ. Sed sicut in
oñibus ꝛc. ꝗsi dicat. Sicut vos superatis macedones in
oñibus alijs gratijs. ita debetis eos superare. etiã in ista
scz elemosynis faciendis. Et hoc est quod dicit. Sicut in
omnibus alijs abundatis. Et primo in his que ꝓtinẽt ad
intellectum ꝛ ꝗtum ad hoc dicit. In fide qua credit. ꝛ ser
mone q̃ ꝓfitemur. Ro. 10. Corde credit ad iusticiã: ꝗtum
ad fidem. ore aũt confessio fit ad salutez. ꝗtum ad sermo
nem. In scientia scripturarꝫ. 1. cozin. 1. In oñib⁹ diuites
facti estis ꝛc. Scdo in his que ꝓtinent ad opus. et ꝗtum
ad hoc dicit. Et in oñi sollicitudine scz bene operandi Ro.
12. Sollicitudine nõ pigri. Tertio in his que ꝓtinent ad
affectum. ꝛ ꝗtum ad hoc dicit. In charitate vestra ꝙ spiri
tuali habita in nos supabũdatis. Cor. 4. Sup oñia cha
ritatem habentes ꝛc. Sicut in ꝙ in omnib⁹ istis abũdatis
ita scz rogaui titum vt in hac gratia scz elemosinarꝫ abun
detis. Et qz posset haberi suspitio ꝙ ꝗsi ex imperio mãda
ret. vt darent elemosynas. Contra qõ est qõ dicit Eze.
34. Eos aũt cum austeritate ꝛc. Et ideo ꝓtra remouet di
cens. Non ꝗsi imperans dico. hoc est ꝙ rogaui tytum vt
ꝙ egoipse hoc dico vobis. non feci quasi imperans. 1. pe.
vltio. Nõ vt dñantes in cleris. Sz dico hoc comprobans
id est volẽs comprobare ꝙ aliorꝫ sollicitudinẽ scz macedo
num vestre charitatis ingeniũ. ¶ Ubi sciẽdus est ꝙ inge
nium bonum sumit⁹ non solum ꝙ aptitudine ad sciendus
faciliter. sed etiam ad bene operandũ. Cuius ratio est. qz
ad hoc ꝙ aliquis bene operet exigit scientia dirigens. Et
ideo sicut in addiscendo dicit boni ingenij esse qui cito ca
pit verba magistri: ita in opando boni ingenij dicit ꝙ ex
plo aliorꝫ cito mouet ad bñ operandũ. Et lõ dicit aplus
Comprobans id est ꝓbare volens bonum ingeniũ vestrũ
id est ꝙ promptã voluntatẽ habeatis ad dandum moti ex
emplo macedonum. 1. Cozin. 4. Non vt confundam vos
hec scribo.

Lectio secunda.

Litis eñ gratiam domini nostri ie
s su christi. quoniã ꝓpter vos egenus
factus est cum esset diues. vt illi⁹ in
opia vos diuites essetis. Et consiliuꝫ in hoc
do. hoc eñ vobis vtile est. qui non solum fa
cere sed et velle cepistis ab ãno ꝓxiore. Nũc
vero ꝛ facto ꝓficite: vt quẽadmodũ prompt⁹
est anim⁹ voluntatis: ita sit ꝛ ꝓficiendi ex eo
qõ habetis. Si eñ voluntas prompta est ſm
id qõ habet: accepta est non ſm id quod non
habet. Non eñ vt alijs sit ꝛremissio vobis aũt
tribulatio. sed ex equalitate in ꝓsenti tem
pore vestra abundantia illorum inopiã sup
pleat. vt ꝛ illorum abundantia vestre inopie
sit supplemẽtũ. vt fiat equalitas sicut scriptũ
est. Qui multum non abundauit: ꝛ q̃ modi
cum nõ minorauit.

Hic inducit corinthios ad dandũ elemosynas exẽplo xpi
dicens. Uolo comprobare ingenium vestrũ bonũ ad dan
dum scz pauperib⁹: ꝛ hoc facere debetis exemplo christi.
eñ id est qz scitis gratiam dñi nostri ihesu christi quã q̃des
humano generi contulit. Jo. 1. Gratia ꝛ veritas ꝓ iesum
christum ꝛc. Et hec dicit gratia: qz quicq̃d filius dei pe
nalitatũ nostrarum assumpsit totum gratie est imputandũ.
qz nec ꝓuentus alicui⁹ bonitate: nec alicuius virtute coa
ctus: nec inducт⁹ sua necessitate. Est aũt gratia ista quõ
ꝓpter nos egenus factus est. Et dicit egenus qõ plus est
ꝙ pauper. Nam egenus dicit ille qui non solum parum
habet. sed qui indiget seu eget. Pauper vero ille q̃ parũ
habet. Ad significandũ ergo maiorem paupertatem dicit
egenus factus est scz in temporalib⁹ Luc. 9. Filius hois
nõ habet ꝛc. Tren. 3. Recordare paupertatis ꝛc. Est aũt
factus egenus non ex necessitate sed ex volũtate. qz gra
tia ista iam non esset gratia. Et ideo dicit. Cum diues eẽt
scz in bonis spũalibus Ro. 10. Idem deus dines in omes
ꝛc. puer. 8. Mecũ sunt diuitie ꝛc. Dicit aũt esse nõ fuis
set. ne videret xps amisisse diuitias spũales cuꝫ assumpsit
paupertatem. Sic eñ assumpsit hanc paupertatem ꝙ il
las inestimabiles diuitias non amisit ps. Simul in vnuꝫ
diues ꝛ pauper. Diues in spũalibus: paup in temporali
bus. Causam aũt quare voluit fieri egenus subdit cum di
cit. At illius inopia diuites essemus id est vt illius pau
pertate in tpalib⁹ vos essetis diuites in spũalib⁹. Et hoc
est ꝓpter duo scz ꝓpter exemplum ꝛ ꝓpter sacramentũ.
Propter exemplum quidẽ qz si xps dilexit paupertatez
et nos exemplo suo debemus diligere eam. Diligẽdo aũt
paupertatem in temporalib⁹ efficimur diuites in spũalis
bus. Jac. 2. Nonne deus elegit pauperes in mundo: di
tes in fide ꝛc. Et ideo dicit. At illius inopia ꝛc. Propter sacramentũ aũt qz omnia que xps egit vt sustinuit fuit
ppt nos. Unde sicut ꝙ hoc ꝙ sustinuit mortẽ liberati su
mus a morte eterna ꝛ restituti vite: ita ꝙ hoc ꝙ sustinuit
inopiam in temporalibus liberati sum⁹ ab inopia in spiri
tualibus ꝛ facti diuites in spũalibus. 1. cozin. 1. Diuites
facti estis in illo in oñi scientia ꝛc. ¶ Cõsequẽter cũ dicit.
Consiliũ in hoc do ꝛc. Inducit eos ad dandũ ex ꝓte eoꝝ
Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsorũ vtilitatẽ q̃ ex
hoc ꝓuenit. Secundo ostendit qz hoc etiam ab ipsis vo
litum est scz vt darent elemosynas ibi. Qui non solũ ꝛc.
Dicit ergo considerans hoc beneficiũ consiliuꝫ vobis dor
id est hortor vos ad hoc scz ad dandum elemosynas scz nõ
solum ꝓpter vtilitatez sanctorum qui sunt in hierusalem:
sed et ꝓpter vtilitatẽ vestraꝫ puer. 27. Boni amici cõ
silijs anima dulcorat. ꝛc. Et hoc qz vtile ẽ vobis. Bonũ
eñ ꝓfectatis plus est vtile facienti ꝗ illi cui fit. qz faciẽs re
portat inde cõmodũ spũale. recipiens vero temporale. 1.
Ti. 4. Pietas ad oñia valet. Hoc aũt non solum est eis
vtile: sed etiam ipsi hoc voluerũt. Et ideo dicit: Qui nõ
solum ꝛc. Ubi tria facit. Primo cõmemorat bonum ꝓn
cipium in eis. Secundo hortat eos ad debitus finem ibi.
Nũc vero ꝛ facto ꝛc. Tertio exponit quoddã qõ dixerat
ibi. Si eñ voluntas ꝛc. Dicit ergo. Uere debetis liben
ter dare elemosynas quia non solũ est vobis vtile: ſ etiã
hocipsuꝫ velle sponte cepistis scz dare elemosynas a ꝓxi
ãno q̃ scz veni ad vos. Uel a ꝓiori anno id ẽ ꝓcedẽti. ꝗsi
dicat. Plus est velle ꝗ facere iuxta illud Ecc. 18. Uerbũ
melius est ꝗ datum ꝛc. Et ideo debetis esse prompti ad
dandum. Et qz estis prompti ad dandũ ideo nunc qõ ha
buistis in animo ꝓficte facto. alioquin illa voluntas esset
frustra. 1. Jo. 4. Nõ diligam⁹ xbo neq; lingua ꝛc. Phil.
1. Qui cepit in vobis ꝛc. Et huius ratio est vt quẽadmo
dum prompt⁹ est alius volũtatis. i. discretio volũtatis ſm
glo. prompta ẽtita sit prompta discretio ꝓficiẽdi. Uel alit
vt alius sumat ꝙ volũtate. Et tũc dicit. Quẽadmodũ pm
ti fuistis ad volendum ita prompti ad ꝓficiendum. ꝛ hoc
ex eo quod habetis id est ſm facultatem vestram. ¶ Con
sequenter exponit hoc qõ dicit. ex eo qõ habetis dicens.
Si eñ ꝛc. ꝗsi dicat. Dico qz debetis esse prompti ad dan
dũ ꝛ ĩ hoc nõ intẽdo vos grauare vt scz detis supra facul
tates vestras. qz forte voluntas prompta ad hoc induxit
vos. sed in hoc opus nõ potest imitari volũtatẽ. Et ideo
dicit. Ex eo qõ habetis. Enim ꝙ quia si voluntas ꝓmp
ta est ſm id qõ habet accepta est. Et huiꝰ ratio est qz vo
luntas acceptaꝫ in perfectione operationis. opus aũt non
ꝓficit nisi ex eo quod habet. Et ideo dicit ſm qõ habet ac
cepta est Tobie. 4. Si multum tibi fuerit abũdanter tri
bue ꝛc. ¶ Consequẽter cum dicit. Non eñ vt alijs ꝛc. re
mouet suspitionẽ quandã. Possent eñ dicere isti. Si da
mus elemosynas pauperibus sanctis qui sunt in hierusa
lem ipsi otiosi viuent ꝛ nos damna patiemur ꝛ sic efficie
mur miseri. Ideo aplus primo hanc suspitionẽ excludit.
Secundo suam intentionem manifestat. Tertio vero cõ
firmat ꝙ auctoritatez ꝛ remouet suspitionẽ cum dicit. Nõ
eñ vt alijs ꝛc. ꝗsi dicat. Non eñ ita moneo vos elemosi
nas dare. vt alijs sit refrigerium vũ otiose viuerent de ele
mosynis vestris. vobis aũt sit tribulatio id est pauptas
quia vos affligimini. Sed nunquid peccant illi qui dant
omnia alijs ꝛ ipsi postea paupertate affliguntur. Et videt ꝙ
sic ꝙ hec verba apostoli. Respondeo dicendũ est ſm glo.
ꝙ melius esset totum dare pauperib⁹ ꝛ affligi ꝙ xpo. Il
lud autem qõ dicit hic cõdescendendo fecit. quia infirmi
erant ꝛ forte deficerent si egestate premerẽt. ¶ Intẽtionẽ
suam manifestat cuꝫ dicit. Sed ex equalitate ꝛc. ꝗsi dicat
Non intendo tribulationem vestram. sed quandã equali
tatem vt scz vestra abundantia ꝛc. Qõ potest exponi tri
pliciter. Primo de equalitate quãtitatis. Secũdo de eq̃li
tate ꝓportiõis. Tertio de equalitate volũtatis. De eq̃
litate ꝗtitatis qz isti scz cozinthij abundabant in tempo
ralibus ꝛ deficiebant in spũalibus. sancti vero q̃ erant in
hierusalẽ abundabant in spũalib⁹ ꝛ deficiebant in tempo
ralib⁹. Ault ergo vt fiat inter eos equalitas quãtitatis. vt
scz illi q̃ abundant in temporalib⁹ dent medietatẽ oĩm il
lis q̃ deficiunt in eis. ꝛ isti dent medietatẽ spũaliũ eis: vt
sic sint eq̃liter diuites. Et ideo hoc potꝰ dicit vt scz ex eq̃
litate quantitatis id est dimidia parte bonorum vestrorum in
ꝓsenti tempore qõ breue est vestra abundantia terreno
rum suppleat illorum inopiã q̃ deseruerunt oñia mundi. et
vt illorũ abundantia scz ĩ spũalib⁹ sit supplementũ vestre
inopie in spũalib⁹ id ẽ vt sitis ꝓcipes vite eterne. Luc.
16. Facite vob amicos ꝛc. Ecc. 14. In diuisiõe sortis da
ꝛ accipe. da tẽporalia ꝛ accipe spiritualia. ¶ De eq̃litate
aũt ꝓportionis exponit sic ꝛ melius. Eos cozinthij habe
tis abundantiã temporaliũ. sancti q̃ sunt in hierusalẽ abũ
dantiam spũalium. Uolo ergo ex quadã equalitate non q̃
sit ſm quantitatẽ sed ſm ꝓportionẽ. vt scz sicut illi susten
tant elemosynis vestris: ita vos ditemini ꝓcibus illorũ
apud deum. Sicut eñ illi nõ ita ditant de bonis vestris
temporalibus sicut vos estis diuites. ita nec vos bonis il
lorum spũalib⁹ ditemini sicut illi. Et ideo dicit. Sz ex eq̃
litate ꝓdicta vestra abũdantia terrenoꝝ illoꝝ scz sanctoꝝ
inopiam in temporalib⁹ suppleat. vt et illoꝝ abundantia in
spũalib⁹ ꝛc. 1. cozin. 9. Si nos vobis spũalia seminauim⁹
ꝛc. ¶ De eq̃litate aũt voluntatis exponit sic. Sed ex eq̃li
tate ꝛc. id est volo ꝙ sit in vobis equalitas voluntatis vt
scz sicut illi habent voluntatem cõmunicandi vobis ea in
quibus abundant: ita vos habeatis voluntatem cõmuni
candi illis ea in quibus abundatis. ¶ Consequenter cõ
firmat hoc per auctoritatem. Unde dicit. Sicut scriptum
est scilicet Exo. 16. Qui multuꝫ scilicet collegerat de mã
na id est qui amplius habuit ꝙ gomor non abundauit id
est non habuit vltra sufficientiam suam. et qui modicum
non minorauit id est non defecit ei. quia omnes equaliter
abundabant. vt dicitur Exo. 16. Et sic nec qui plus colle
gerat plus habuit. nec qui minꝰ parauerat repperit minꝰ

Explanatio sancti Thome

Lectio tertia.

Ratias autem deo qui dedit eandez
g sollicitudinem p vobis in corde titi
quoniã exhortationẽ quidem suscepit. sed cum sollicitior esset sua voluntate pfectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem nostruz. cuius laus est in euangelio p omnes ecclesias. Non solum aũt: sed t ordinatus est ab ecclesijs comes pegrinationis nostre in hanc gratiaz que ministrat a nobis ad dñi gloriã t destinatã voluntatẽ nostraz. Deuitantes hoc ne qs nos vituperet in hac plenitudine que ministrat a nobis in domini gloziam. Prouidem9 eñ bona non solum coram deo. sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis fratrem nostrum quẽ pbauimus in multis sepe sollicituz esse: nũc autẽ multo sollicitiorẽ: confidentia multa in vos siue p tito qui est socius me9: t in vobis adiutor: siue fratres nostri apostoli ecclesiarum glorie christi. Ostensionem ergo que ẽ charitatis vestre t nostre glorie p vobis in illos ostendite in faciẽ ecclesiaz.

Postq̃ tractauit de collectis vandis: hic psequenter tractat de ministris p̃quos collecte fiãt. Et circa hoc duo facit. Primo nominat eos. Secõ recõmendat eos cozinthijs ibi. Ostensionẽ q̃ q̃ est ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo eñ nominat titum. Secundo barnabam ibi. Misim9 aũt cum illis fratrẽ ꝛc. Tertio apollo ibi. Misimus aũt cum illis ꝛc. Circa titum duo cõmendat. scz eius sollicitudinẽ t sollicitudinis signum ibi. Quoniã exhortationẽ ꝛc. Dicit ergo primo Dixi supra q̃ rogaui titum vt pficeret gratiam istam de elemosynis colligendis qõ iminet sollicitudini mee: ex ordinatione apostolorũ de quo inueni etiam ipsum sollicitum. Et ideo ago gratias deo. qui dedit eandem sollicitudinẽ quã ego habeo p vobis exhortandis t pmouendis ad opa misericordie in corde titi. qz ipse etiã sollicitus est sicut t ego vt pficiat in vobis hanc gratiam Heb. 6. Cupimus vnũquẽq; vestruz eandẽ ostentare sollicitudinẽ ꝛc. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine. Signũ autẽ huius sollicitudinis est qz qñ rogauit eum ipse cõsensit exhortationi mee. Et ideo dicit. Quoniã exhortatioz quidẽ suscepit. Et qz pfectus est qõ petij. Unde dicit. Sed cum sollicitior esset sua voluntate q̃ mea exhortatione: pfect9 est ad vos. qui tñ primo recusabat venire ppt peccata vestra. Ro. 12. Sollicitudine nõ pigri. ¶ Consequẽter cum dicit. Misimus autẽ ꝛc. Tractat de secundo ministro. Et circa hoc duo facit. Primo cõmendat ipsuz Secundo subdit rationẽ quare mittit tam solennes nũcios ibi. Deuitantes ꝛc. Frater iste fm quosdam Lucas. vel fm alios Barnabas. quem quidem cõmendat ex tribus scz ex fama. qz laus eius scz luce est in euãgelio ab eo scripto p omnes ecclesias. quia est approbatũ p apostolos Vel cuius laus scz barnabe est in euangelio predicato ab ipso p omnes ecclesias. qz iudeis t gentibus. Unde dicit de barnaba act. 10. q̃ erat vir bonus plenus fide t spũsancto. Item cõmendat ipsuz ex societate sua quia nõ solũ est famosus. sed ordinatus est ab ecclesijs iudee comes peregr nationis mee. i. pdicationis mee qua vt pegrini mundum circuimus supra. 5. Quãdiu sumus in corpore pegrinamur a deo ꝛc. Et hoc est verum de luca quia ipse fuit vnus de. lxxij. discipulis t socius pauli. De barnaba similiter. quia q̃ spũsanctum dicit act. 13. Segregate mihi barnabam t paulum in opus ꝛc. Et factus est comes in hanc gratiam scz collectionis elemosinarũ. Vel in hãc gratiam scz pdicationis de qua dicit Eph. 3. Mihi autẽ omniũ sanctorum minimo ꝛc. Item cõmendat eum ex officio: qz est minister gratie que ministrat a nobis. 1. corin. 4. Sic nos existimet homo. supra. 3. Qui t idoneos nos ꝛc. Ministrat aũt gratia ista ad domini gloziam vt scz dominus noster glorificet scz de elemosynis factis de cõuersione apostolorum predicationis nostre. qz vt dicit puer. 14. In multitudie ppli ꝛc. Itẽ ministrat vt voluntas nostra impleatur. quia nos hoc volum9 fieri. Et ideo dicit. Et voluntatem nostram destinatam id est predestinatam a deo qui predestinauit ab eterno nos talem voluntatem habere. ¶ Consequenter cum dicit. Deuitantes ꝛc. assignat causam quare mittat tam sollennes nuncios. Et primo huius rationẽ assignat. Secũdo probat ibi. Prouidemus q̃ ꝛc. Dicit ergo. Causa q̃re tam solẽnes nũcios mittimus est ista vt sciatis nego cium huius mundi inesse cordi nostro. Et ideo dicit. Deuitantes hoc scilicet ne quis ꝛc. Quasi dicat vt vitemus vituperium quod posset mihi impingi ab aliquibus vel negligentie. si non mitterem strenuos. Vel fraudis: si nõ mitterem securos. Et isti fuerunt erant et prompti et securi. qz dati ab ecclesijs: et electi per spũsanctum supra. 6. Nemini dantes vllam offensionem ꝛc. Dicit aũt in hac plenitudine scz elemosynaruz vel conuersionis gentium. 1. Pe. 4. Unusquisq; sicut accepit gratiam in alterutrum ꝛc. Et hoc pbat dicẽs. Prouidem9 eñ ꝛc. Quasi dicat. Bene dico deuitantes qz prouidemus id ẽ puidere debem9 bona id ẽ vt opera nostra bona sint non solum coram deo vt ei placeam9: sed etiam coram hominib9 vt scz eis bona videant. Et hoc facit solicite procurando t bonos imitando. Ro. 12. Adherẽtes bono ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Misimus aũt cum illis t fratrez nostrũ ꝛc. tractat de tertio nuncio scz de apollo. Ubi duo facit. Primo cõmendat eum de sollicitudine cum dicit Quem scilicz apollo probauimus sepe sollicitũ esse de salute vestra. nunc autem multo sollicitiorẽ. Nam sicut supra apparet apollo fuit primus qui post apostoluz predicauit apud cozinthũ. 1. cozin. 3. Ego plantaui apollo rigauit. Hic autẽ turbatus de peccato ipsoz recessit t sollicitudinem quam ante p ipsis habebat posposuit. Hũc vero audita conuersione eozum factus est de salute ipsoz sollicitior q̃ antea esset. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus ꝛc. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine ꝛc. Secundo subdit causam sollicitudinis quam assumpsit. quia apollo confidit de vobis ex his que titus dicit de vobis cõmendans vos. Unde dicit. Multa cõfidentia in vobis siue p̃ tito qui est socius meus. et quia libenter venit in societatez titi et Luce seu Barnabe. et quia ad hoc inductus fuit ab apostolis ecclesiarum que sunt in iudea. Et ideo dicit. Siue fratres nostri apostoli ecclesiarum iudee scilicz induxerunt eum ad sollicitudinem habendam p̃ vobis. que quidem ecclesie sunt glozie christi id est ad gloziam christi. ¶ Consequenter cum dicit. Ostensionez ergo que est ꝛc. Recommendat istos nuncios cozinthijs dicens. Quia tales misimus ad vos ergo ostensiones ꝛc. id est ostendatis opere q̃ charitatem habetis ad eos t q̃ vere cõmẽdau vos t q̃ ego vere gloziat9 sum de vobis in facie ecclesiaz ad quas pueni t q̃bus pdicaui. Et in faciẽ oĩm ecclesiaz. qz qõ facitis eis innotescet oĩbus ecclijs.

Capitulum nonum.

in epistolam II ad Corinthios. IX.

Am de ministerio quod fit in sanctos ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptũ animũ vestruz p̃o quo de vobis glorior apud macedones: quoniã t achaya parata est ab anno p̃terito: et vestra emulatio prouocauit plurimos. Misimus aũt fratres vt ne qõ gloziamur de vobis euacuẽt in hac parte: vt quemadmoduz dixi parati sitis ne cuz venerint macedones mecũ et inuenerint vos imparatos: erubescamus nos t nõ dicamus vos in hac substantia. Necessariũ ergo existimaui rogare fratres vt preueniant ad vos et preparẽt repromissam benedictionez hanc parataz esse si quasi benedictionẽ non quasi auariciã. Hoc autẽ dico. Qui parce semiat: parce t metet. t q̃ seminat in bñdictiõi b9: de bñdictiõibus t metet. Unusq̃sq; put destinauit in corde suo: nõ ex tristicia aut ex necessitate. Hylarẽ enim datorẽ diligit deus.

Supra ap̃lus inducit cozinthios ad vanduz elemosynas sanctis qui sunt in hierusalẽ. hic vero inducit eos quantũ ad modũ vandi. vt scz hylariter t abũdanter dent. Unde ad hoc q̃ bene darent misit tã solennes nũcios Circa hoc autẽ duo facit. Primo excludit opinatã causam de missione nuncioz. Secõ vero astruit verã ibi. Misimus autem fratres ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo excludit suspitionem. Secũdo ad hoc causam assignat. ibi. Scio enim promptuz ꝛc. Tercio causam probat. ibi. Pro quo de vobis ꝛc. Quantũ ad primũ quia posset aliquis dicere aĝ o stolo. tu mones nos q̃ bene recipiamus nũcios q̃s mittis Sed quare non potius mones q̃ bñ largiamur elemosynas. Et ideo hoc remouẽs dicit. Nõ est necessariũ q̃ hoc moneã. Nam id est qz de mĩsterio qõ fit in sanctos ex abũdantia est. id est superfluũ est mihi scribere vobis. t huius causa est. qz scio promptũ animũ vestrũ ad subueniendum eis. p̃s. Paratũ coz meũ deus ꝛc. Q aũt sit pmptus animus vester p̃bo ex duobus. Primo ex gloziatiõe nostra de vobis. Nam nisi scirẽ vos esse pmptos ad hoc nõ fuissem gloziatus de vobis apud alios. Et ideo dicit. Pro q̃ scz pro pmptitudine animi vestri supra. pmo. Gloria nostra ꝛc. Et supra. 7. Multa mihi fiducia ꝛc. Glozio aps̃ macedones de hoc scz quoniã t achaya in qua cozinthus metropolis est. Parata est ab anno p̃terito ad largiendũ Secõ ex effectu qz vos puocastis exemplo vestro multos ad hoc. Et ideo dicit. Et vestra emulatio. i. amoz t studiũ imitandi vos puocauit plurimos: qz enim audierũt vos bene correctos pficere: puocanẽ plurimi scz ad pficiendũ. Prouer. 27. Ferũ ferro acuit ꝛc. Gal. 4. Bonũ autẽ emulami ꝛc. 1c. cozinth. 12. Emulamini carismata ꝛc. ¶ Consequẽter cũ dicit. Misimus autẽ fratres ꝛc. ponit verã causam quare miserit tã solennes nũcios. Et primo ponit in generali. Secõ in speciali ibi. Ut quẽadmoduz dixi ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo assignat verã causam dicẽs Causa autẽ quare istos misi est nõ q̃ credã vos nolle subuenire pauperib9: sed vt ne q̃ gl̃iamur de vobis id est ne gloria nostra quaz habemus de vobis euacuẽt si scz deficeretis. 1c. cozinth. 9. Bonũ est mihi mori ꝛc. Euacuẽ inq̃ in hac parte. qz bene constat mihi q̃ in alijs viruturibus t bonis nõ euacuabitis gloriã meã. ¶ Secõ cuz dicit. vt quẽadmodũ ꝛc. hortat eos ad debitũ modũ vandi. Et primo hortat vt dent pmpte. Secõ vt dent abundanter ibi. Necessariũ ergo ꝛc. Tercio vt dent hylariter. ibi. Unusquisq; put destinauit ꝛc. Circa primũ duo facit Primo ponit modũ vandi. Secõ rõnem assignat ibi. Me cũ venero ꝛc. Modus vandi est vt scz pmpte det. t ideo dicit. Ideo misi mistros vt sitis par atiad dãdũ quẽadmodũ dixi scz exẽplo macedonũ. Mat. 25. Que parate erãt ꝛc. Prouerbi. 3°. Me dicas amico tuo vade t reuertere t cras dabo tibi ꝛc. Ratio aũt hui9 est ne cũ venerint mecũ scz ad vos macedones t inuenerint vos imparatos erubescamus nos. Quasi dicat. Vobis erit cõfusio si pmisistis t nõ soluistis. Sed esto q̃ sustineatis t nõ cureris de pfissione vestra. adminus caueatis erubescentie nostre qui dixim9 vos esse paratos ¶ Consequẽter cũ dicit. Necessarium ergo ꝛc. hortat eos q̃ dent abũdanter. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ãmonitionẽ. Secõ ammonitiõis rõnẽ assignat ibi Hoc aũt dico ꝛc. Dicit ergo. ne ergo euacuẽt gloria nostra t vos nõ erubescatis necessariũ existimari rogare fratres scz lucam titũ t appollo vt perueniãt ad nos vt preparẽt repromissaz benedictionẽ hãc scz elemosinã que dicit benedictio. qz est causa eterne benedictiõis. Maz per actionẽ vandi homo benedicit a deo. p̃s. Hic accipiet bñdictionẽ a dño ꝛc. Et ab hoibus. Eccl. 13. Splẽ dictũ in panibus ꝛc. Prouer. 22. Qui pnus est ad misericordiã ꝛc. Et dicit hic benedictionẽ paratã esse quasi benedictionẽ. i. abundãter t nõ quasi auariciã. i. parce. Ratio aũt quare debeant abundãter dare est qz ego dico q̃ q̃ parce seminat. i. qui parũ dat in mũdo isto: parce t metet id est parũ recipiet in alio seculo. Et dicit seminat qz semina nostra sunt quicq̃d boni fecerimus. Et iterũ qz parũ seminaẽ non multũ colligeẽ. Gal. 5°. Que seminauerit homo hec t metet sed multiplicata. Et qui seminat in benedictiõibus. i. abundãter metet de benedictiõibus scz dei largã retributionẽ. ¶ Sed nũq̃d nõ metent oẽs abundanter. Dicendũ est sic: q̃tum ad quantitatẽ premij. qz oẽs afluẽt t nullus ibi parce metet. Sed dicit abundãter quasi ad ꝓportionẽ t bene seminantiũ. 1c. cozinth. 15. Stella a stella differt. Abũdanter oẽs q̃tum ad premiũ substantiale: sed parce in cõparatiõe ad premiũ accidẽtale in quo est sanctoz differẽtia supra. 8. Qui multũ non abũdauit t qui modicũ nõ minorauit. Exo. 16. Quia aliq̃n aliquis parce dat t cũ magna caritate t abundãter metet. ¶ Consequẽter cũ dicit. Unusquisq; eñ ꝛc. hortat eos vt dent hylariter t gaudẽter. Et circa hoc duo facit. Primo enim monet eos ad gaudẽter dandũ. Secõ rationẽ assignat ibi Hylarez eñ datorẽ ꝛc. Dicit ergo. Dico q̃ paretis illud qõ vultis dare quasi benedictionẽ. i. abundãter t dignuz benedictiõe: nõ quasi auaritiã. i. non parce. Et hoc dicit quia illud qõ sponte fit nõ potest auare fieri. Et ideo subdit vnusquisq; eñ ꝛc. quasi nõ auare qz vnusquisq; scz vestrũ det elemosinas put destinauit. i. pdeliberauit in corde suo scz secũ conferens. Non ex tristitia autẽ ꝛc. Quasi dicat. Unusquisq; volũtarie det non coacte. Ponit autẽ duo opposita volũtario scz tristitiã t necessitatẽ. Volũtariũ enim tollit per violentũ. est autẽ duplex violentuz scz simplex t mixtũ. Simplex qñ absolute quis cogit ad aliquid cõtra voluntatẽ suã faciendũ. Ad remouendũ ergo illud violentũ dicit. nõ ex necessitate. qõ fieret si daret' coacti mandato apli. Quasi dicat. Nõ cogat vos ad dandũ mandatũ nostrũ sed moueat vos ad hoc pmpta voluntas vestra. Exo. 35. Dis volũtarius ꝛc. Violẽtũ mixtũ est qñ q̃s nõ absolute cogit ad faciendũ aliq̃d ꝓtra voluntatẽ suã sed fm q̃d scz q̃ nisi faciat incurrit malus dãnuz sicut si nõ pisciant merces ĩ mari nauis submergit. Et ideo aliq̃ mõ fit sponte t aliquo mõ violẽter in q̃tuz scz cogunt timo-

malozis damni. Ut ergo hoc remoueat dixit. Non ex tristicia. id est nō ita q̄ sit violentū mixtū. Quasi dicat. Nō ex timore cōfusionis ne sez erubescatis. sed ex gaudio qō concepistis ꝓpter amorez quem habetis ad sanctos. ꝑs. Uolūtarie sacrificabo tibi ꝛc. ¶ Cōsequēter cū dicit. Hylarem enī datorem ꝛc. rationē assignat ꝛ est talis. Omnis remunerator remunerat ea que sunt remuneratiōe digna hec autē sunt solū actus virtutū. in actibus autē virtutuz duo sunt sez species actus ꝛ modus agēdi qui est ex parte agentis. Unde nisi in actu virtutis vtrūq; istoꝝ ꝓcurrat: non dicit actus ille simpliciter virtuosus. sicut nō dicitur perfecte iustus scōm virtutē qui operat opera iusticie nisi delectabiliter ꝛ cū gaudio operet. Et licet apud homines qui non vident nisi ea que parent sufficiat q̄ quis operet actū virtutis scōm ipam speciem actus. puta actū iusticie tamen apud deū qui intuetur cor nō sufficit q̄ solū operet actum virtutis scōm speciem nisi etiā scōm debitum modum operet sez delectabiliter ꝛ cū gaudio. Et ideo nō dat torē tantuz sed hylarē datorem diligit deus. id est appro bat ꝛ remunerat ꝛ nō tristem ꝛ remurmurantē. ꝑs. Seruite domīo in leticia. Eccl. 35. In omni dato hylarē ꝛc. Rom. 12. Qui miseret in hylaritate ꝛc.

Lectio secunda.

Potens est enim deus omnē gratiaz abūdare facere in vobis vt in omnibus semper omne sufficientiam habentes abundetis in omnē opus bonū sicut scriptū est. Dispersit dedit pauperibus: iusticia eius manet in seculū seculi. Qui autez āministrat semen seminānti: ꝛ panem ad manducandū prestabit. Et multiplicabit semen vestrum ꝛ augebit incrementa frugum iusticie vestre vt in omnib⁹ locupletati abundetis in omnē simplicitatē que operat per nos gratiarūactionē deo Quoniā ministeriū huius officij nō soluz supplet ea que desunt sanctis: sed etiam abundat per multas gratiarūactiones in dño per probationē ministerij huius: glorificantes deū in obedientia confessionis vestre in euangelio xpi ꝛ simplicitate cōmunicatiōis vestre in illos et in omnes ꝛ in ipoz obsecratione pro vobis. desideran tiū vos propter eminentē gratiam dei in vobis. Gras ago deo super inenarrabili dono.

Hic rationē triū modoz assignat. Et circa hoc duo facit. Primo assignat rationē sumptā ex parte ipoz. Scōo rationē sumptā ex parte dei. ibi. Et in omnibus locupletati ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit rationem. Scōo ipam confirmat ibi. Sicut scriptū est ꝛc. Ratio est talis. Quicūq; dat aliquid qō multiplicat sibi: debet prompte abūdanter ꝛ hylariter dare sicut videmus q̄ hoīes abundanter ꝛ ꝓmpte ꝛ cum gaudio seminat semen quia multiplicatū illud recolligūt. Cū ergo elemosine multiplicent dantibus. debetis illas ꝓmpte gaudēter ꝛ abundanter facere. Et q̄ multiplicent patet. quia deus potens est omnem gratiā ꝛc. Quasi dicat. Non timeatis dare ne indigentia grauati peniteat aliqn̄ vos dedisse. quia potēs est deus facere abūdare oēm gratiā spiritussancti qua scilicz semp gaudeatis de bono opere qō feci stis. Et ideo dicit. Abundetis in omne opus bonū. i. abundantē affectū habeatis ad dandū elemosinas sicut habetis ad alia opa virtutū ꝛ tamē habeatis plenā sufficientiā bonoꝝ exteriorꝝ. Et ideo dicit. Semper oēm sufficientiā habentes. i. vos reputātes habere. Jaco. 1. Qui dat oibus affluenter. Et 1ᶜ. thymo. 6. Habētes alimenta ꝛc. De ista sufficiētia dicit infra 12. Sufficit tibi gratia mea ꝛc. De multiplicatione vero dicit. Esa. 30. Dabit pluuia semini tuo. Mat. 19 Omnis qui reliq̄rit ꝛc. centuplū accipiet ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Sicut scriptū est ꝛc. ꝓbat positam rationē dupliciter sez auctoritate ꝛ experimēto ibi. Qui autē administrat ꝛc. ꝓbat aūt auctoritate dicens. Recte debet vos mouere predicta ratio. qz sicut scriptū est ꝛc. Sed glo. in alio sensu adducit hanc auctoritatem q̄ sit intentio apli. Nam glo. sic adducit Dico q̄ abūdetis in omne opus bonū sez largitiōe elemosinaꝝ qz scriptū est. Dispersit dedit pauperibus. Sed apls videt hoc velle referre ad illud qō dicit abundare facere omnē gratiā. Et hoc qz ille qui dispersit dedit pauperib⁹ iusticia ei⁹ manet in eternū. Eccl. 12. Bene fac iusto ꝛ inuenies retributionē ꝛc. In auctoritate aūt proposita notat quibus sit dandū: quia pauperibus id est indigentibus ꝛc. Luce. 14. Cum facis prandiū ꝛc. Quomō dandū. quia dispersit qz nō totū vni sed diuisim multis. 1ᶜ. cozint. 12. Si distribuero ꝛc. Esa. 58. Frange esurienti panez ꝛc. Justicia eius. i. virtus iusticie manet in eternū. qz exquo dat augeat voluntas ad dandū. vel iusticia eius. i. merces iusticie eius manet in eternū. Prouer. 11. Seminānti iusticiā merces fidelis ꝛc. Experimēto aūt cōfirmat rationē predictā dicens. Qui aūt ammīstrat ꝛc. Quasi dicat. Experti estis q̄ hocīpm quod vatis in elemosinas habetis a deo. Et ideo debetis libēter dare amore dei. 1. paral. vlti. Tua sunt oīa que de manu ꝛc. Et insinuat tria circa hoc. Primū est q̄ aliquis posset dicere. Si nos damus modo qō habemus deficiēt nobis necessaria ad quottidianū victū. Et hoc remouet. qz non solū semen ministrat seminānti sed panē. i. necessaria vite prestabit ad manducandū. ꝑs. Qui dat escā omni carni. Secūdum est qz posses dicere q̄ si multū daremus deficient nobis que habemus ad dandū iterū. Et hoc aplus remouet dicēs q̄ nō deficiet sed multiplicabit semen vestrū vū sez plures elemosinas facitis. Terciū est qz posset aliquis dicere q̄ si modo damus deficiet nobis volūtas ad dandū ꝛ penitebit nos dedisse. Et hoc remouet dicens. Et augebit incremēta frugū iusticie vestre. id est intantū augebit facultatē ꝛ voluntatē dandi elemosinas ex quibus procedit iusticia vestra q̄ semp parati ꝛ prompti eritis ad dandū elemosinas et q̄ fruges maxime erūt in cōparatiōe ad paruū semen. Prouerb. 3°. De primitijs frugū tuarū da pauperibus. Deuit. 25. Dabo benedictionē ꝛc. 1ᶜ. thi. 4 Pietas ad oīa valet. ¶ Deide cū dicit. Et in oībus locupletati ꝛc. assignat rationē quare ꝓmpte abūdanter ꝛ hylariter dare debeat ex parte ipius dei ꝓ quo dare debēt. Et primo assignat rationē. Scōo manifestat eam ibi. Quoniā ministeriū huius officij ꝛc. In ratiōe aūt assignanda tria considerant. quoz primū est ipoz locupletatio quod respondet premissis Dixerat eīm supra. Multiplicabit semen vestrū ꝛ augebit incrementa frugū iusticie vre. ꝛ hoc ꝓiore sumit dicēs. Et vt in omnibus locupletati. id est tā in cozpozalib⁹ q̄ in spiritualibus bonis. 1ᶜ. cozin. 1. Diuites facti estis ꝛc. Sed ne aliquis crederet q̄ finis ponēdus sit in abundantia diuitiarum tempozaliū. aut q̄ diuitias spirituales aliquis otiose absq; vsu possidere deberet. refert hoc primū ad aliud secundū dicens. Abundetis in omnē id est perfectā simplicitatē. id est largitatē simplici animo factaz vt largitio procedat ex diuitijs tempozalibus simplicitas aūt ex spiritualibus. Prouerb. 10. Simplicitas iustoꝝ ꝛc. Sed ꝛ hocīpm ad aliū finem referenduz est sez ad deū. Et ideo tercio subdit que. s. largitio simplex. operat per nos. id est mediātibus nobis gratiarūactionē deo 1ᶜ. Thes. 5. In omnib⁹ gratias agite ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Quoniā ministeriū ꝛc. manifestat rationē supza posita sez quomodo eoz largitio operet gratiarūactionē deo Et primo hoc ostendit. Scōo ponit gratiarūactionis materiā ibi. Glorificātes deum ꝛc. Tercio ipe prozumpit in gratiarūactionē. ibi. Gratias deo ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ largitio vestra operat gratiarūactiones deo. quia ministeriū huius officij vestri quo subuenitis sanctis multa bona habet. quia nō solum supplet ea que desunt sanctis q̄tuz ad tempalia supza. 8. Uestra abūdantia illoꝝ inopiā suppleat ꝛc. Non solū ergo hoc bonū sequitur inde. sed etiā q̄ ipi orant pro vobis ꝛ agunt gratias deo: probātes ꝛ approbātes ministrationē vestram. Et hoc est q̄ dicit sed etiam abundat. id est excrescit in actiōegratiaruz: que fit per multos non solū perfectos sed per alios fideles pauperes qui inde agūt gratias deo in dño qui eos ad hoc mouet: videntes ꝛ pbātes ministeriū vestrū supza. ꝓio. ¶ Et ex multaꝝ personis faciet ꝛc. huius quidē gratiarūactiōis materia est ꝓpter tria. Primo ꝓpter eoz fidem quā acceperūt ꝛ ideo dicit. Dico q̄ abundat in gratiarūactione Glorificātes sez fideles deū in obedientia cōfessionis vestre. id est de cōfessione fidei vestre: quā confitemini ꝛ credit is in xpm. Mat. 5. Sic luceat lux vestra ꝛc. Prouer. 21. Uir obediens loquet victorias. Scōo propter eoz largitionē. Et ideo dicit. Glorificātes ꝛ in simplicitate communicatiōis vestre. id est ꝓ largitiōe vestra in illos sez sanctos pauperes ꝛ in omes sez fideles qui indigent simplici ꝛ puro animo facta. Hal. 6. Cōmunicet is qui cathetizat verbo ei qui se cathetizat ꝛc. Et ite. Operemur bonū ad omnes ꝛc. Tercio propter hoc q̄ ipi viri sancti habent a deo vt ꝓ eis agant gratias deo. Et ideo dicit. Glorificātes etiam deū ꝓ ipoꝝ obsecratiōe pro vobis. id est glorificāt deum de hoc q̄ ipi viri sancti obsecrant pro vobis. ipoꝝ dico desiderantiū vos videre in eterna beatitudine. ꝛ hoc propter eminentē gratiā dei in vobis. Ex his ergo apostol⁹ ꝓumpit in gratiarūactiōz deo dicens Gratias ꝛc. id est quia tot bona inde proueniūt de ministerio vestro ego ago gras deo ꝛc. s. caritatis que maxime videtur vigere in vobis qui subuenitis etiā illis qui sic agunt gratias deo et orant ꝓ vobis. Et hoc donū est inenarrabile quia non potest dici quantū vtile sit quia oculus nō vidit nec auris audiuit ꝛc.

Capitulum decimuz.

Ipse aūt ego paulus obsecro vos per mansuetudinē et modestiam xpi qui in facie quidē humilis sū inter vos: absens autē confido in vobis. Rogo autem vos ne presens audeaz per eam cōfidentiā qua existimor audere in quosdam. qui arbitrantur nos tanquā scōm carnem ambulemus. In carne eīm ambulantes: non tamen scōm carnem militamus. Nā arma militie nostre nō carnalia sunt: sed potentia deo ad destructionē munitionū: consilia destruentes ꝛ omnē altitudinez extollentem se aduersus scientiā dei. ꝛ in captiuitatē redigentes omnem intellectum in obsequiū christi: et in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam cum impleta fuerit vestra obedientia.

Postq̄ tractauit de bonis ministris xpi ꝛ fidei: consequēter apls inuehitur cōtra falsos ministros et pseudo prophetas. Et primo inuehit contra eos. Scōo vero cōtra illos qui decepti ab eis adherebāt eis in. 13°. capi. ibi. Ecce. 3°. ꝛc. Circa primū duo facit. Primo excusat se de eis que imponūtur sibi per rationē. Scōo vero per facti euidentiā ibi. Que autē scōm faciem sunt ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo recusat se excusare per experimentū cū tamen posset. Scōo vero excusat per rationē ibi. Qui arbitranē ꝛc. Circa primū tria facit. Primo ꝓmittit obsecrationē. Scōo interponit illud quod imponit sibi a pseudo ibi. Qui in facie quidem ꝛc. Tercio recusat experimētū ibi. Rogo autē ne. ¶ Dicit ergo. Ipse ego aūt paulus qui vos ꝛ alios ad elemosinas exhortoz ego in ꝑsona ipe obsecro vos per mansuetudinē ꝛ modestiā xpi. De mansuetudine xpi habet. Mat. 11. Discite a me quia mitis sum ꝛc. De modestia Sap̄. 11. Omnia in numero pōdere ꝛ mensura disposuisti ꝛc. Modestia eīm nihil aliud est q̄ modū seruare in agendis. Facit aūt specialiter hic mentionē de mansuetudine ꝛ modestia xpi. quia pseudo ꝛ cozinthij specialiter imponebāt paulo q̄ cū esset absens scriberet eis valde dure. Et ideo posuit illa duo que xps habuit vt sciant q̄ apostolus hec etiā ostendit ꝛ seruauit exemplo xpi. Et ideo consequenter interponit vicium sibi impositū: dicens. Egoipse paulus id est vere humilis. quia paulus humilis ꝛ quietus interpretat. 1ᶜ. cozinth. 15. Ego sum minus ꝛc. Unde egoipe. id est vere paulus. ꝑs. Tu quidē ipe es. Eccl. 19. Est qui nequiter humiliat se ꝛc. Et iacobi. 3. Ubi zel⁹ ꝛ ptentio ibi incōstantia ꝛc. Ego in q̄ obsecro qui in facie id est exterius vt dicitis humilis sum inter vos. id est humiliter cōuersatus cū sum vobis ꝓsens: absens autē. id est cū sum absens a vobis quādo sez non timeo ledi ab aliquo vestrū confido in vobis. id est cōfidenter ago aspere vobis per epistolā scribens ꝓuerb. 28°. Justus quasi leo cōfidens ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Rogo autez ꝛc. recusat sumere experimentū. isti eīm credebant q̄ apostolus ex timore ductus conuersareť būiliter īter eos ꝛ ideo dicit. Uos ita creditis sed ego rogo vos qui ꝛ ipe obsecro vt velitis experiri vtrū ego si necesse sit faciā in presentia quomō facio in absentia. Et ideo dicit. Ne presens. id est cū fuero apud vos audeā facere in vobis si necesse sit per eam cōfidentiā. id est ita ꝓfidenter sicut existimor a vobis audere. id est audacter ꝛ cōfidenter agere in quosdā incorrectos dure reprehendēdo per ꝛras etiā corrigendo. Job 39. Exaltat audacter ꝛc. ¶ Deinde excusat se per rationē dicens. Qui arbitranē ꝛc. Quasi dicat. Et licz nolī experimēto me excusare ꝓpter vos tamē ratio in promptu est ad excusandum me sufficienter. Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit causā quare imponūt ei quod dictū est. Secundo destruit causam illā. Tercio cōfirmat per rationē. Causam autē quare hoc sibi imponiť scilicz q̄ presens sit humilis: absens autē seuerus ꝛ austerus est. quia isti arbitrabant apostolū scm carnē ambulare Et quia vnusquisq; scōm regulā operis operat: finis autē habet rationē regule. quia quilibet dirigit opus suū ad finem quē intendit. Qui ergo ponūt finem suū in bonis carnalibus dicuntur ambulare scōm carnem. Et inde est q̄ ita regulant opera sua vt cōsequant ea que sunt carnis. que quidē qz possunt subtrahi ab hoibus ideo hoīes q̄ carnalia intendūt blāde se habēt ad hoīes et humiliter. Et ideo qz credebāt apm ambulare scm carnez. ideo credebāt q̄ ꝓpter hoc būiliter conuersaret⁹ sit inter eos. Sed hec rō nulla est ꝛ vana. ꝛ ideo

destruit eam dicēs. In carne eīm ꝛc. quasi dicat: ḡ nos simus in carne nō possumus negare q̄ Ro. 8. dicit Debitores sumus carne ꝛc. sed ꝙ nos regulemur scōm carnez ponendo in bonis carnalibus finē siue intentionē nostrā hoc est falsum. quia non scōm carnē militamus. id est vitam nostrā que est quedā militia vt dicit Job. 7. non regulamus scōm carnē. Et ꝙ non militemus ſm carnē ꝓbat cū dicit. Nam arma nostra ꝛc. Et primo ex militarib⁹ armis sicut vnusquisq; pugnator habet arma accomoda militie ꝛ pugne sue. Sed cōstat ꝙ arma eox qui pugnāt scōm carnez seu militāt sunt diuitie. voluptates. honozes ꝛ potentie mūdane ꝛ tempales. cum ergo arma nostra nō sint huiusmōi: quia arma militie nostre nō sunt carnalia. sed potentia deo id est scōm deū vel ad honozē dei. Ergo nos nō militamus ſm carnē. ¶ Secūdo vero cū dicit ad destructionē ꝛc. Ponit virtutē armox ſpiritualiū. quoꝝ quidē virtus patet ex triplici effectu eox. Primus effectus est ꝙ per ipa arma confundunt rebelles Et ꝑtuz ad hoc dicit. Ad destructionē munitionū. Quasi dicat. Bene sunt potētia deo vt destruant rebelles. infra Tyt. 1°. Ut sit potens exhortari ꝛc. Jer. 1. Ut euellas ꝛ destruas ꝛc. Munīūt autez se aliqui contra deū dupliciter. Aliqui astutis cōsilijs sicut sunt tyranni qui machinātur ꝓauis cōsilijs suis destruere que dei sunt vt ipi tyrannizent. Et quantū ad hoc dicit. Consilia destruentes. scz tyrannox. Job. 5. Qui apprehēdit sapiētes ꝛc. Aliqui vero per superbiā vel altitudinē ingenij ꝓpij. Et quantū ad hoc dicit. Et oēm altitudinē scz sue ſupbie. Ro. 11. Non alta sapientes ꝛc. id est superba. Siue profunditatē intellectus tam legisperitox ꝙ philosophox. Ro. 8. Neq; altitudo neq; ꝓfundū Esaie. 5. Ve qui sapiētes estis in oculis vestris. Altitudinē dico extollētie aduersus scientiā dei scz fidem quādo est sciētia dei que de deo dicunt impugnāt. scz partū virginis ꝛ alia dei mirabilia. Esaie. 11. Repleta est terra sciētia dei. Apoc. 3. Quā dicit altitudinē sathane. Apo. 3. Qui nō cognouerūt altitudinē sathane. Ro. 11. Noli altū sapere sed time. ¶ Secūdus effectus est cōuersio infidelū ad fidē. Et ꝑtū ad hoc dicit. Et in captiuitatē redigentes ꝛc. quod quidē fit quādo id quod homo scit totū supponit ministerio xpi ꝛ fidei. ps. Ad alligandos reges eox in cōpedibus ꝛc. Eccl'. 6. Injice pedē tuū in cōpedes illi⁹ id est in documēta fidei ꝛc. ¶ Tercius effectus est correctio peccantū. Et quantū ad hoc dicit. Et in ꝓmptu habētes id est ꝓmptū ꝛ liberū animū habētes ad puniendū oēm inobedientiā. ps. Gladij ancipites in manibus ꝛc. Et hoc erit cū impleta fuerit vestra obediētia. id est cū vos perfecte obedientes eritis. quia si vos velitis obedire nō erit nobis locus puniēdi inobedientiā alioꝝ ꝛ vestrā. Vel tunc vlciscemur vos de inobedientia quādo impleta fuerit obediētia vestra. i. quādo destruet inobediētia vestra. cōtraria eīm contrarijs curant.

Lectio secunda.

q Ve autez scōm faciem sunt videte. Si ḡs ꝓfidit xpi esse hoc cogitet iteruz apud se: quia sicut ꝛ ipse xpi est: ita ꝛ nos. Nam ꝛsi amplius aliquid gloriar⁹ fuero de potestate nostra quam dedit nobis dñs in edificationē ꝛ non in destructionē vestram non erubescaz. Et autē non existimer tanq; terrere vos per epistolas. Quoniam quidā epistole inquiūt graues sunt ꝛ fortes ꝓsentia autē corꝑis infirma et sermo contemptibilis hoc cogitet qui eiusmodi est. qz quales sumus verbo per epistolas absentes tales ꝛ ꝓsentes in facto. Non enīz audemꝰ inſerere aut comparare nos quibusdā qui se ipsos cōmendant. sed ipi in nobis nosmetipsos metientes: et cōparantes nosmetipos nobis.

Supza excusauit se aplūs per rationē: hic excusat se per facti euidentiā. Et circa hoc duo facit. Primo eīm cōmittit auditozibus iudiciū siue excusatiōis. Scōo prosequit suaz causam ibi. Siquis confidit ꝛc. Dicit ergo primo. Licet appareat per rationē falsuz esse quod imponūt mihi pseudo: tamē si aliqui sint inter vos qui ratiōe non vincant et noluerint ratiōi acquiescere saltē videte. i. considerate ea que sunt scōm faciē. i. in manifesto apparēt de me euidenter. Cōmittit autē eis iudiciū cause sue ad ostendendā securitatē cordis sui. Job. 6. Respondete obsecro absq; cōtradictiōe. Sed cōtra Jo. 7. Nolite scōm faciē iudicare. ¶ Non ergo bn dicit hic: Que ſm faciē sunt videte. Respondeo dicendū est ꝙ ibi accipit ſm faciem ꝓ bis que exterius apparēt in homīe scz ꝓ sola veritatis apparentia: hic vero ꝓ ipsa veritate euangelica ꝛ aperta veritate ſm que nō debet homo iudicare. quia aliquādo contrariū latet in corde. Unde dicit Mat. 7. Veniūt ad vos in vestimentis ouiū intrinsecus ꝛc. Ibi vero accipit ſm faciez ꝓ facti euidentia ſm quā potest fieri iudiciū. Glo. aliter exponit scz ſm faciē. id est pseudo. Videte. id est attendite. Quasi dicat. Considerate facta eox quia impossibile est quī inter multa bona que ꝓtendūt non faciāt aliqua ex quib⁹ poteritis cognoscere intentionē ipox ꝓauā Mat. 7. Ex fructibus eox ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Siquis autē confidit ꝛc. ꝓsequit causam suā. Contingit autē q̄ aliquis mouet ꝓtra aliquē deceptus auctoritate alicuⁿ q̄ se magnū facit. Et sic corinthij cōmoti erant cōtra apostolum decepti a pseudo. qui se dicebāt maiozis auctoritatis ꝙ paulus quia venerāt a iudea ꝛ quia erāt ꝓimo cōuersi Et ideo aplūs duo facit. Primo euacuat auctoritatē illoꝝ pseudoꝝ. Scōo prosequit causam suā ibi. Ut autē nō existimer ꝛc. Circa ꝓimū duo facit Primo ondit q̄ pseudo nō sint sibi ꝓferendi. Scōo q̄ ipse est ꝓferendus eis ibi. Nam et si amplius ꝛc. Dicit ergo. Hoc inquā scōm faciem videte. Qd si quis de pseudo confidit se christi esse propter aliquod magnum quod fecerit: vel propter aliquod donum ſpirituale quod a xpo receperit: hoc cogitet apud se. id est cōsideret diligenter in corde suo quia sicut ipse xpi est. ita nos. Quasi dicat. Quicūq; inueniē in eis totū inueniē in nobis vnde debeamus dici et esse xpi. 1°. corinth. 7. Puto q̄ ꝛ ego ſpiritū xpi habeā. Rom. 8°. Siquis ſpiritū xpi non habet hic non est eius. Non solū autē nos sumus xpi sicut ꝛ ipi: sed multoplus possumus gloriari ꝙ sumus xpi ꝙ ipsi. Et hoc est quod dicit. Nam si amplius ꝙ ipi gloriatus fuero de potestate nostra quaz scz potestatē dedit mihi dñs. Act. 9. Vas electiōis est mihi iste. Gal. 2. Qui operatus est petro ꝛc. Dedit in ꝙ mihi potestatē hanc specialē ad conuertendū gentes in edificationē scz ecclesie ꝛ nō in destructionē: sicut faciūt pseudo abutentes potestate eis data in contrariū ad quod data est. Nam licet potestas deꝰ sit in edificationē ecclesie infideꝛ caritate. isti tamen querūt gloriā suā ꝛ non xpi ꝛ ideo destruūt. Et hoc faciebāt: predicando obseruari legalia ꝛ faciendo questū. Si ergo amplius gloriox de hac potestate quā habeo ꝛ in qua gloriā xpi quero et non meā nō erubescā scz de hmōi cōmendatiōe mea qz non facio ad ostendendū me sed cā necessitatis scz vt ostendens autez meā esse magnā ꝛ pseudo nullā nō decipiamī ab eis decetero. ¶ Ubi nō ꝙ ſm gre. quab⁹ de cāis pōt se aliqs ꝓmēdare

absq; peccato scz quando aliquis prouocatur obprobrijs et conculcāt. ꝛ hoc vt non desperet videns se conculcari et vt cōfutet aduersarios. Sic Job cōmendauit se multū sicut patet. 27. capi. vnde dicit. Neq; enim reꝓhendit me coz meū in omni vita mea ꝛc. Item quādo aliquis predicans veritatē: et alius aduersarius veritatis cōtradicit sibi ꝛ impedit manifestationē veritatis tūc hmōi predicator debet se cōmendare ꝛ ostendere auctoritatē suā vt cōfutet illum ꝛ vt trahat auditozes ad veritatē. Et hoc facit aplūs in multis locis ꝛ hic etiā. ¶ Consequēter cū dicit. Ut autē nō existimet ꝛc. ꝓsequit causā suā ex facti euidentia. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit falsū esse qđ sibi imponit. Scōo rationē dicti assignat. ibi. Non eīm audemus ꝛc. Tercio exponit rationē ipam. ibi. Nos autez non ꝛc. Circa ꝓimū sciendū est ꝙ sicut dictū est imponebāt apostolo q̄ in pñtia esset humilis ꝓpter timoꝛē vel ꝓpter gratiaz ꝛ fauoꝛē captandū: ꝛ in absentia dure scribere⁹ eis. Et ideo dicit aplūs ꝙ nō est ita. sed si bene volūt cōsiderare que apparēt ita inuenīēt cū facto qualē habuerūt scripto ꝛ hoc possunt experiri si volūt. Et hoc est ꝙ dicit. Ut autē non existimer a pseudo seu a vobis tanq; terrerē vos vel timoꝛē vobis iniuterē per eplas nras quas vobis mittim⁹ quē q̄dē timoꝛē nō incutiebā vobis in pñtia. Et hoc ideo est qm̄ ipi scz pseudo inquiūt. eple scz pauli graues sūt. i. dure ꝛ grauiter puniētes ꝛ fortes. i. absq; timoꝛe sed pñtia nō talis imo infirma. i. debilis ꝛ humilis qđ respondet ei qđ dicit fortes. ꝛ sermo. i. predicatio sua. ꝛ collocutio ꝛ exhortatio contēptibilis qđ respōdet ei qđ dicit graues. Sed qui est hmōi. i. qui talia dicit de nobis cogitet. i. sciat certe ꝙ quales sumus ꝛc. id est tales erim⁹ ꝓsentes cū venimus ad vos quales sum⁹ per eplas absentes si necesse fuerit. Lauaz aūt quare aplūs se habuit humiliter ad eos manifestat aplūs. 1ª. ad cozinth. 2. Et ego fratres cū timoꝛe multo ꝛ tremoꝛe ꝛc. qđ faciebat quia nō erāt firmi in fide. Et voluit eos per dulcedinē sue cōuersatiōis firmare. Quare autē locutus fuerit sibi plana ꝛ ꝑ dicauerit eis nō subtilia insinuat. 1ª. cozinth. 3°. dicens: Tanq; parulis in xpo lac potū dedi vobis ꝛc. Nondum eīm erant capaces altioris doctrine. ¶ Consequēter cū dicit. Non eīm audemus ꝛc. ostendit rationē dicti sui dicēs Dico ꝙ nō sumus similes pseudo. nec etiā est verū qđ imponit nobis qz ego non dico alia ꝙ facere est necesse. Et ideo dicit. Non eīm audemus nos inserere. i. dicere nos esse vnū ex eis aut cōparare. i. similē facere quibusdaz scz pseudo qui seipos vobis tantū cōmendāt. ꝛ tamen ab aliis ꝛ a factis suis non cōmendant. Contra illud Prouer. 27. Laudet te alienus et nō os tuū ꝛc. Sed ipi in nobis ꝛc. id est scōm ea que sunt in nobis cū mensuramus facta nostra ꝛ dicta. Quasi dicat. Illa dicimus de nobis que sunt ꝓportionata nobis id est cōmensurata factis nostris Gal'. vlti. Unusquisq; opus suū ꝓbet ꝛc. Sed cōtra. 4. dicit. Commēdantes nosmetipos ad oēm conscientiā ꝛc. Ergo nō bene dixit. Respondeo. dicendū est ꝙ aliud est cōmendare seipm ad cōscientiā: ꝛ aliud ad aures. Mā ad cōscientias hominū cōmendamus nosipos cum bene agimus. ꝛ hoc est bonū. Ad aures aūt cōmendamus nosmet ipos verbis tantū ꝛ hoc est malū. Primo mō cōmendant se iusti ꝛ aplūs. Scōo modo pseudo ꝛ hypocrite.

Lectio tertia.

n Os aūt non in immensum gloriabimur: sed scōm mensuraz regule qua mensus est nobis deus mensurā pertingendi vsq; ad vos. Non eīm quasi nō pertingētes ad vos supextendimus nos. Usq; ad vos eīm peruenimus in euangelio xpi nō in immensum gloriātes in alienis laboꝛib⁹. Spem autē habentes crescentis fidei vestre in vobis magnificari scōm regulā nostraz in abundantia etiam in illa que vltra vos sunt euāgelizare nō aliena regula in his que ꝓparata sunt gloriari. Qui autem gloriaī in dño gloriet. Non enīz qui seipm cōmendat: ille ꝓbatus est: sed quē deus cōmendat.

Supza aplūs ostendit rationē eox que dixerat: hic conseqūter ipam rationē manifestat. Dixerat eīm ꝙ cōmensurabat se sibi: ꝛ nō excedebat mensurā suam. Potest autez aliqs in gloriando ꝛ cōmendando se excedere dupliciter. Primo ꝑtuz ad id de quo gloriaī. puta si quis gloriaī de eo qđ non habet. Scōo ꝑtum ad id in quo gloriaī. puta si quis habēs aliquid ex alio: gloriaī in ipo tanq; a se haberet. Et ideo aplūs ostendit ꝙ neutro istoꝝ modoꝝ excedit mensurā gloriādo vel laudando se. Et primo ꝑtuz ad primū. Scōo quantū ad secundū ibi. Qui aūt gloriaī ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓbat ꝙ nō excedit mensuram suā quantū ad gloriā de preteritis. Scōo quantū ad gloriā de futuris ibi. Spem autē habentes ꝛc. Circa primū tria facit. Primo ꝓponit intentū. Scōo ꝓpositū probat ibi. Non eīm quasi nō ꝛc. Tercio cōcludit ibi. Nec in imensuz gloriātes ꝛc. Dicit ergo primo. dico ꝙ metimur ꝛ compamus nosmetipos nobis: faciētes scz ſm ꝙ officiū nostrū exigit. hoc aūt nos agentes nō in immēsuz gloriamur. i. nō excedimus mensurā nostrā exercendo potestatem nostrā ꝛ cōmendando nos. Leuiti. 19. Nolite facere iniquū ꝛc. Sed gloriamur ſm mensurā qua mēsus est nobis deus. Glo. hoc exponit de mensura prelatiōis aplī et dicit ſm mensurā. i. ſm mensuratū mihi a deo populū cuius ego sum ꝓlatus ꝛ regula ad dirigendū. Sed hoc idez potest vniuersaliter accipi: vt mensura regule dicat quātitas gratie. Et tūc est sensus. Sed gloriamur ſm mensurā qua mensus est nobis deus. i. ſm ꝑtitatez gratie quā dedit nobis deus. Ephes. 4°. Unicuiq; data est gratia ꝛc. Que quidē gratia est nobis regula: ne extollamur et deniemus a deo. Quā mensus est nobis deus qz quicquid boni facimus: in euāgelizando ꝛ in cōuersatione vestra ꝛ aliotū. totum est ex deo mihi: in vobis ꝛ in alijs cōcessum. 1ª. cozinth. 3°. Ego plātaui. appolo rigauit ꝛc. Mensurā dico pertingendi vsq; ad vos. quia vos estis sub mensura gratie mihi date per quā conuersi estis ad xpm ꝛ obedientis euāgelio. Hoc est ergo quod ꝓponit scz ꝙ nō excedit mensurā suam gloriādo ꝛ laudando se ꝙ sit eox ꝓlatus ꝛ ꝙ per eum cōuersi sunt. Et ꝙ ita sit scz ꝙ pertingat vsq; ad eos. ꝓbat consequēter cū dicit. Non eīm quasi non pertingentes ꝛc. Quasi dicat. Vere gloriamur. Non eīm superextendimus nos in gratia vel in gloria vel in potestate nostra quasi nō simus pertingētes vsq; ad vos potestate nostra ꝛ ministerio. Mā vsq; ad vos peruenim⁹ in euāgelio xpi. id est in ꝓdicatiōe euangelij xpi. 1ª. cozin. 4. In xpo iesu per euangeliū ego vos genui ꝛc. et supza. 9. Nonne opus meū vos estis ꝛc. Gal. 2. Qui operatus est petro in apostolatū ꝛc. Et ideo cōcludit dicens. Igit cuz glorioz de vobis non glorioz in immensum. Unde dicit. Non in immensum gloriantes ꝛc. vbi alius fundamentum fidei posuisset. ¶ Consequēter cum dicit. Spem autem habentes ꝛc. ostendit ꝙ non excedit mensuraz suam quantū ad gloriam de futuro. Sciendū est autem ꝙ ꝓdicator potest habere duplex argumentū glorie de predicatione sua. Unū est vt conuersi ad predicationem suam ꝓficiant in melius. Aliud: vt per ipsos conuersos alij

conuertant qz vt dicit Exodi.36°. Cortina cortinā trahit ꝛc. Et apoc.vlti. Qui audit dicat veni. Nam qñ quis vi det alios cōuerti facilius conuertit. Et ꝯtum ad ista duo aplus sperat augeri gloriā suaz de corinthijs. Primo scz de ꝓfectu eoꝝ in melius. Et ideo dicit Dico q̄ nec in im mensum gloriamur de cōuersione vestra per nos causata olim. Sed adhuc habētes scz sumus spez magnificari in futuro.i.augeri gloriā nostrā crescentis fidei vestre in vo bis.i.de fide vestra crescēte ꝛ ꝓficiente in melius per bo na opera.1°.Petri.2°. Hac ꝛcupiscite vt in eo crescatis in salutē ꝛc. Et iterū secūdo speramus magnificari in cō uersione aliorꝝ per vos. Et ideo dicit. In abundātia ꝛc. id est in abundātia predicatiōis non solū in vob.s.sed etī am in illa loca que vltra vos sunt.ꝛ hoc ſm regulā nr̄am id est ſm q̄ iniunctū est nobis a xp̄o.nō solū euangelizare vobis sed oībus gentibus. Mar. vlti. Euntes in mundū vniuersū ꝛc. Nec tamē sumus habētes spem in aliena re gula.i.nō speraⁿ⁹ gloriari nec gloriamur in aliqua alie na regula. Quasi dicat. Non in illis que ꝑparata sunt ab alijs.i.quos alij duxerūt ad fidez,sed faciā fructū in illis in quibus ab alijs nō est predicatū. Rom.15. Prędicaui euangeliū hoc nō vbi notatus est xp̄us. Contra est q̄ pe trus ꝑdicauit rome anteq̄ predicaret ibi paulus. Rñdeo dicendū est q̄ nō dicit hoc: recusans ꝑdicare vbi alius ꝑ dicasset.sed dicit q̄ intendit predicare etiaz vbi non pre dicasset aliquis. ¶ Consequēter cū dicit. Qui aūt gloria tur ꝛc.ostendit q̄ nō excedit mensurā suam quantū ad id in quo gloriaꝝ dicēs: Quia si ego glorioz in eo in quo glo riandū est non excedo. Cuz autē gloriandū sit in deo: qui gloriaꝝ in dño glorieꝝ. Jer.9. In hoc gloriet qui gloriaꝝ ꝛc. Potest autē hoc exponi tripliciter. Uno modo in do mino glorietur. vt ly domino denoret obiectū gloriandi. Quasi dicat. Ex hoc gloriet q̄ habet vñm amando et co gnoscēdo. Jere.9. In hoc gloriet ꝛc. Alio modo gloriet in dño.i.ſm veū. et hoc modo gloriaꝝ qui gloriaꝝ de his que dei sunt et nō de malis: sicut ille de quo dicit in ps. Quid gloriaris in malitia. Alio modo in dño gloriet.i. vt gloriā suaz reputet se habere a deo: totū quod cedit ad gloriā suam referens in veū.1ª.cozinth.4. Quid habes quod nō accepisti. Si autē accepisti ꝛc. Et sic accipit hic cum dicit. Qui gloriaꝝ in dño gloriet. Quasi dicat: glo rioz de predictis: sed nō quasi hoc a me habeā. sed a deo. Et hoc etiā est mensura vestra. quia totū bonū vestrū ha bet ortū a nobis. Et vere in dño debemus gloriari nō no bis impurare gloriā nostrā sed deo. Nam nō est ꝓbatus. id est cōprobatus a deo vel hoībus ille qui seⁱpm cōmen dat. Prouerb.27. Laudet te ꝛc. Sed ille quē deus cō mendat.i. cōmendabilē facit bonis ogibus ꝛ miraculis. Nam deus est causa totius boni opis per hoīes facti.

Capitulū vndecimū.

Tinaz sustineretis modicū quid insipiētie mee.sed supportate me Emuloꝝ enim vos dei emulatiōe despondi eniz vos vni viro virgi nē castam exhibere xp̄o. Timeo autez ne sicut serpens seduxit euam astutia sua: ita cor rumpant sensus vestri ꝛ excidant a simplici tate que est in xp̄o iesu.

Postq̄ apostol⁹ excusauit se de his que falso imponebā tur sibi a pseudo: hic cōsequenter vt cōfutet eos scz pseu do ꝛ reddat auctoritatē suā honorabilē cōmendat se cori thijs. Circa hoc autē duo facit. Primo rationē sue com mendatiōis assignat. Scdo ponit suā cōmendationē. ibi. In quo quis audet ꝛc. Circa primū tria facit. Primo pe tit vt eius insipientia supporteť. Scdo subdit necessitatē sue cōmendatiōis vt nō insipiens videať ibi. Emuloz enī vos ꝛc. Tercio innuit q̄ dato q̄ sit insipiens. supportare debent ibi. Iterū dico ne quis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo premittit suū desideriū: vt petitio sua facilius ex audiať. Scdo ponit suaz petitionē ibi. Sed ꝛ supportate me. Desideriū autē apostoli est vt corinthij sustineāt apo stolū cōmendantē se. Et ideo per aduerbiū optandi incli pit dicens. Utinā sustineretis ꝛc. Circa qđ sciendū est q̄ precepta mozalia sunt de agēdis que cuz sint particularia ꝛ variabilia nō possunt determinari vna cōmuni ratiōe ꝛ regula indefinite: sed oportet qñqz ꝓter regulā cōmunē aliquid facere in aliquo casu emergēte. Quādo autē hoc modo fit aliqđ ꝓter cōmunē regulā sapientes qui causā huiⁱ⁹ considerāt non turbanť nec reputant insipiēter factū esse. Indiscreti vero ꝛ minus sapientes non ꝑsiderātes er qua cā hoc ita fiat turbanť ꝛ reputāt stulte factū fore sicut patet qz preceptū mozale est nō occides. Aliqñ tamen ne cesse est malos occidere. Et quādo hoc fit sapientes com mendāt vel non reputāt male factū. Stulti aūt ꝛ hereticī damnāt dicētes hoc esse male factū. Quia ergo cōmunis lex mozalis est q̄ homo non cōmendet seⁱpm ſm qđ dicit Prouer.27. Laudet te alienus ꝛc. potest fieri in aliquo casu ꝓter hanc cōmunē regulā vt homo cōmendet se et laudabiliter hoc facit. ꝛ tamē indiscreti hoc reputant insi pientiā. Unde cum imineret casus quo aplꝰ deberet se cō mendare. hortať eos ad hoc q̄ istud nō reputent ei ad in sipientiā dicens. Utinā sustineretis scz patienter modicū insipiētie mee supportādo me. Et dicit modicū. quia si cō mendaret se sine causa esset maxima insipiētia. Et iterū si cōmendaret se ex causa oīno vrgente tūc nihil esset ibi in sipiētie. Sed quia cōmendat se licet ex causa nō tamen oī no vrgente cū alio modo posset cōfutare pseudo ꝛ qz com mendat se multū: videť ibi esse aliquid insipientie. ꝛ hoc est q̄ dicit. Modicū insipiētie mee. Infra.12. Factus sum insipiens ꝛc. Et licet sic sim insipiēs. tamē supportate me Et hoc debent facere qz subditi debēt supportare plato ꝛ ecouerso. Gal.6. Alter alterius onera ꝛc. Ephes.4. Supportātes inuicē in caritate. Necessitatē autē cōmen dationis ostendit dicens. Emuloz ꝛc. Et circa hoc tria fa cit. Primo ostēdit huiusmodi cōmendationē ꝓuenire ex zelo. vt excludat insipientiā. Scdo dicit hunc zelū non d se inordinatū. vt vitet indiscretionē. ibi. Timeo autē ꝛc. Tercio excludit coz excusationē ibi. Nam si is. Circa pri mū duo facit. Primo ponit zelū quē habet ad eos sanctū quia dei. Scdo ostendit causā huius zeli: quia incūbebat sibi ex officio ibi. Despōdi vos ꝛc. Est ergo zelus sctūs q̄ emuloz vos.i.diligo vos feruēter dei emulatiōe.i.ad ho norē dei non meū. Circa qđ nota q̄ emulatio ꝓut est ideꝝ quod zelus nō aliud est ꝯ quidā motus animi bonus vel malus tendentis in statū ꝓximi ꝛ importat feruorē amo ris. Et ideo cōsueuit sic diffiniri. Zelus est amor intēsus nō patiens consortiū in amato. Et si quidē non patiať cōs sortiū in aliquo bono. puta. vitij vel alicuⁱ⁹ imperfectiōis sed singulariter illud solus vult habere. tunc zelus est bo nus ꝛ emulatio bona de qua dicit 1ª.cozinth.12. Emulas mini carismata ꝛc. Gal.4. Emulamini bonū in bono ꝛc. Tertij Re.17. Zelo zelatus ꝛc. ps. Zelus domⁱ⁹ tue ꝛc. Si vero nō patiať consortiū in aliqua excellētia vel in ali qua ꝓsperitate mūdi. tūc zelus est malus ꝛ emulatio ma la. Hoc autē bono zelo seu emulatiōe aliqñ quis emulať alios ꝓ se sicut vir zelať pro vxore sua quā sibi soli vult ser uari. Aliqñ vero zelať aliquis ꝓ alio sicut eunuchus zeꝰ lať vxorē domini sui vt custodiat eā sibi. Sic aplus popu lū suū quez videbat paratū ad precipiciū ꝛ cuz sponso xp̄o

velle prosticui dyabolo emulabatur: ne xp̄s sponsus ve rus in eis aliquod dyaboli consortiū pateretur. Et ideo dicit dei emulatione Quasi dicat non ꝓ me sed ꝓ xp̄o q̄ est sponsus. Johan.3. Qui habet sponsam sponsus est. 3.reg.19. Zelo zelatⁱ⁹ sum ꝓ dño ꝛc. Unde autē apostolo incūbebat huiusmodi emulatio ostendit dicens: Des spondi enī vos ꝛc. Quasi diceret. Merito vos emuloz dei emulatione. quia ego sum paranymphus huius ma trimonij. quod est inter vos et xp̄m. quia ego despondi vos id est feci sponsalia que sunt ꝓ fidē ꝛ charitatē. Hsee 2. Sponsabo te mihi ꝛc. Et ideo ꝓtinet ad me custodire vos. Quicūq; ergo cōuertit populum ad fidē et ad iusti ciam despondet eos xp̄o. Despondi inq̄ non multis. ḡa que multis adheret polluitur. Je.3. Tu autem polluta es ꝛc. Sed vni christo scilicet viro perfecto virtutis ple nitudine. Zach.6. Uiens nomen eius. Je.31. Nouū faciet dominus super terram ꝛc. Et dicitur christus vir vnus quia singularis et ꝯtum ad modum conceptionis et quantū ad modum nascendi et ꝯtum ad gratie plenti tudinē. Ecc.7. Unum de mille ꝛc. Isti in ꝯ viro despō di vos exhibere virginē. ¶ Nota q̄ a plurali ad singula redescendit dicens. Desponsaui vos in plurali. et exhi bere virginem in singulari. volens ostendere q̄ ex omni bus fidelibus fit vnū corpus et vna eccl'ia: que debet es se virgo in omnibus mēbris suis. Et ideo dicit virginē castam. Jn hominibus enī accipitur virginitas ꝓ integritate corporis. castitas ꝓ integritate mentis. Nā ali quando aliqua est virgo corpore que non est casta men te. Sic ecclesia exhibet se xp̄o virginē qñ ꝑseuerat in fiō et infra sacramenta ablq̄ corruptione alicuius idolatrie et infidelitatis Eze.16. Ad omne caput vie edificasti si gnum ꝛc. Castam exhibet se quando existēs infra sacra menta ꝛ in fide xp̄i exhibet puritatē corporis et operis. Ephe.5. Et exhiberet sibi gloriosā ecclīam nō habentē maculam neq̄ rugā ꝛc. Sed quia cozinthij possent dice re non necesse est q̄ custodias nos ꝛ zelus tuus non ē ra tionalis qz nos bene seruabimus nosmetipsos. Ideo cō sequenter causam huius zeli ostendit dicēs: Timeo au tem ꝛc. Ubi sciendū est q̄ in paradiso fuit coniugiū adaz ꝛ eue. Sed eua corrupta fuit per serpentē nō violenť sz astute in ꝯtum ꝓmisit falsum ꝛ suasit iniquū. Falsū q̄dez cum dixit Eritis sicut dij ꝛ nequaq̄ moziemini. cū tamē ex hoc ipsi incurrerint necessitatē mortis. Iniquū vero vt transgrederetur et preteriret mandatū dei Et ſm hāc similitudinē aplus loquens dicit ecclīam esse sicut euaz quā dyabolus aliqñ ꝑsecutus est manifeste per tyrānos et potestates. ꝛ tunc sicut leo rugiens circuit querēs quē deuoret. vt dicitur.1. Pe. ϛ. Aliquando molestat eccle siam latenter per hereticos q̄ ꝓmittunt veritatē ꝛ simi lant se bonos et tunc sicut serpens seducit astutia sua ꝓ mittendo falsa. Et ideo dicit Timeo ne sicut serpēs euā seduxit a paradiso eam eiciens astutia sua ꝓmittēdo fal sa.1.thi.2. Adam non est seductus sed mulier. Ita id ē per similes deceptiones hereticorum corrūpanť sensus vestri. Et dicit sensus vestri. quia sicut in matrimōio car nali cauet sponsus ne coniunx corrumpať carnaliter. ita apostolus in hoc matrimonio spirituali timet ne corrum pātur spirituali iter sensus cordis.1.coz.15. Corrūpunt bonos mozes ꝛc. Uel sensus spirituales de quib⁹ Sap. 1. Sentite de domīo ꝛc.1.coz.14. Nolite pueri effici sē sibus. Et excidant a simplicitate q̄ est in xp̄o iesu. Sim plex enī est illud qđ corruptione caret. Pseudo ergo cō ponebant vnam sectā ex iudaismo ꝛ euangelio mandā tes simul cū euangelio seruari legalia. Illi ergo excidūt a simplicitate xp̄i q̄ seducti a pseudo simul cū euangelio seruant legalia: ꝛ hoc timebat apostolus de corinthijs.

Ecc.2. Ue peccatori ingredienti terrā duabus vijs. Et econtra ꝓuer.11. Simplicitas iustorū diriget eos.

Lectio secunda.

Am si is qui venit alium xp̄m pre dicat quē non predicauim⁹: aut ali um spiritum accipitis quē non acce pistis: aut aliud euangeliū quod non rece pistis: recte pateremini. Existimo enī nihil me minus fecisse a magnis apostolis. Nam ꝛ si imperitus sermone: sed non sciētia In omnibus aūt manifestus sum vobis. Aut nū quid peccatū feci meⁱpm humiliās: vt vos exaltemini. Quoniā gratis euāgelium dei euangelizaui vobis. alias ecclesias expolia ui accipiens stipendiū ad ministeriū vr̄m.

Posito zelo quē ad corinthios habebat apostol⁹ ꝛ ostē so zelum esse rationabilē: hic consequenť remouet eoruz excusationē. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit eo rū excusationē. Secūdo ꝛo removet eā ibi Existimo enī me ꝛc. Circa primū sciendū est q̄ corinthij possent suspi cari q̄ ideo zelū haberet de eis. quia timet ne dimittant doctrinā suā ꝓpter doctrinā pseudo: vnde possent dicer constat q̄ minus bona sunt dimittenda ꝓpter magis bo na. Ergo si pseudo melioza docerant non debes turbari si acquiescimus eis. Et ideo hanc excusationē ponit osten dendo q̄ nihil maius ꝯ apostolus docēt ꝛ ꝑdicant. Nā apostol⁹ tria ꝑdicauit eis ꝛ docuit eos. Primo q̄ essent christi.ē.4. Non enī ꝑdicamus nosmetipos sed xp̄m iesum. Secundo q̄ haberent spiritū xp̄i. Roma.8. Si quis spiritū xp̄i non habet: hic non est eiⁱ⁹. Tertio vt re ciperent euangeliū xp̄i. Ro.1. Non enī erubesco euāge lium ꝛc. Si ergo pseudo melioza vobis predicarēt vos docerent recte faceretis ꝛ excusabiles essetis. Sed hoc non faciunt. Et hoc est qđ dicit. Nā si is qui ꝛc. Quasi dicat. Timeo ne pseudo qui venit ad vos nō missus sed ex se sicut fur ꝛ latro Joh.10. Quotquot venerūt fures sunt et latrones. Je.23. Non mittebam eos et ipsi currē bāt. Ro.10. Quomodo predicabunt nisi ꝛc. Si inꝰ ta li⁹ predicator predicat vobis aliū xp̄m scz excellētiorem q̄ illū quem nos predicauimus. qđ non potest esse. qz vt dicitur coz.8. Unus dñs noster iesus xp̄s per quē oīa ꝛc. Et hoc ꝯtū ad primū. Aut aliū spiritū scz meliorem accipitis scz per talē q̄ accepistis scz per nos id est mini sterio nostro qđ non potest esse quia vt dicitur.1.coz.12. Hec omnia operatur vnus atq; idē spiritus ꝛc. Et hoc ꝯtum ad scām. Aut predicat vobis aliud euangeliū id est aliā ꝑdicationē vl doctrinā quā q̄ nos nō recepistis. Gal.1. Miror q̄ sic cito transferimini ꝛc. Si inꝰ alia et meliora facerent vobis: pateremini id est faceretis excu sando vos. Et quia nō potest eis aliud euāgeliū id ē me lius tradi. Ideo apostol⁹ excōmunicat galathas si aliꝰ euangelium recipiant. Gal.1. Si quis aliud vobis euā gelizauerit ꝛc. ¶ Consequenť cū dicit. Existimo enī ꝛc. remouet hanc excusationē. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q̄ ipse non minⁿ fecit eis q̄ alij. Scdo q̄ plus ibi Aut nunqđ ꝛc. Circa primū tria facit. Primo osten dit q̄ nihil minus fecit facto q̄ alij apli. Secundo inuit q̄ non defuit ei facultas ad hoc faciendū ibi. Nam ꝛ si i peritus sermone ꝛc. Tertio ostendit euidentiā vtriusq; ibi Jn omnibus autē ꝛc. Dicit ergo. Recte pateremini vos seduci ab eis si melius predicarēt vobis sed hoc nō est verum. Enim id est quia existimo me nihil minus fe-

ciſſe in his a magnis apostolis id est ꝙ petrus et iohannes quos isti habebāt magnos. Et comparat se magnis apostolis. tum quia paulus videbatur et reputabaē ab eis minor ꝙ illi eo ꝙ illi fuerant cū iesu et paulus nō. tū etiā qꝫ pseudo dicebant se missos ab eis. Et ideo ostēdēdo se parē magnis apostol' istoꝝ errorē rem ouet ꝛ pseudo confutat. Et non solū nihil minus fecit sed plus. 1. corinth. 15. Plus omnibus laboraui. Et ne forte dicerent ei. vnde tibi est facultas ad hoc faciendū cū sis impedite lingue. Ostēdit ꝙ ei facultas affuit ex magnitudine sciētie dicens: Licet sim imperitus ſmone tñ nō sum imperitus scientia. 2. pe. vlti. Sicut et charissimus fraē noster paul' ſz ſapientiā ꝛc. ¶ Sed hoc sciendū est ꝙ pseudo querentes gloziā ꝓpriam et lucra sectātes nitebanē attrahere populū per ornata ꝛ subtilia ꝛ exquisita verba non attendentes nisi solū aures permulcere. Aplus vero quia nō querebat vtilitatē ꝓpriam ſz solū dilatationē fidei xp̄i et ꝓfectū eius: ita ꝓponebat verbū fidei vt omnes possent capere cōformās se cōditioni audientiū ꝛ capacitati. Unde quia isti in ꝓncipio nō erant capaces alte doctrine ꝓposuit eis fidē non in subtilitate sermonis sed eo modo quo capere possent scilicet plane ꝛ aperte. Et ideo isti dicebant eum esse imperitū ſermone. 1. cor. 1. Non in sapiētia verbi ꝛc. Et propter hoc dicit apostolus. licet sim imperitus ſmone: vt vobis videtur hoc nō fuit ex defectu scientie sed propter vos ex quadā dispensatione quia tanꝯ puulis in xp̄o lac potū dedi vobis ꝛc. Vl' dicendū ad litterā ꝙ apostolus fuit balbus. et ex hoc pseudo deridebant eū. Et ideo dicit. Et si imperitus sermone id est impedite lingue. nō tamē sum imperitus sciētia. Exo. 4. Impeditioris et tardioris lingue sū. Qꝫ autē nihil minus fecerim a magnis apostolis: euidenter apparet per ea que feci vobis. Et ideo dicit. In omnib' ꝓdictis manifestatus sum in vobis: qui experti estis q̄ per me fiunt. 1. cor. 9. Signaculum apostolat' mei vos estis in domino. et infra. 12. Signa tamē apostolat' mei facta sunt super vos ꝛc. ¶ Consequenē cū dicit. Aut nūquid peccatū ꝛc. Ostendit ꝙ plus fecit ꝙ omnes alij. et hoc quia ꝓdicauit sine sumptibus. Circa hoc duo facit. Primo ponit factū. Secundo causam facti assignat ibi Quare. quia non diligo vos ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit factū ꝙtum ad futuꝝ ibi. Et in omnibus ꝛc. Factū autē ꝓteritū ostendit duplicit'. Primo in generali. Scōo in speciali ibi Cū gratis ꝛc. Dicit ergo Recte dico ꝙ nihil min' feci ab illis: nisi forte hoc reputetis male ꝛ minus factuꝝ quia diminui de auctoritate mea non accipiens sumpt' a vobis. sed si hoc esset malum minus feciſſem. Et ideo ostendit ꝙ non est malū. Et hoc est qō dicit. Aut nunq̄d peccatū feci id est nunq̄d peccaui humilians meipm ꝛ diminuēs ō auctoritate mea. Quasi di. Nō. Ecc. 3. Quāto maior es ꝛc. 1. cor. 9. Cum essem liber ꝛc. Mat. 18. Qui humiliauerit se ꝛc. Ratio autē humiliationis mee est non ꝓpter lucrū ꝓpriū sed ꝓpter ꝓmotionē vestrā Unde dicit. Ut vos exaltemini id est in fide confirmemini. Corinthij autē auari erant. et ideo si a principio accepiſſet sumptus forte deſtitiſſent a fide. Item pseudo ꝓdicabant ꝓpter questū. Et ergo corinthij reciperēt apostolum et pseudo aufferret occasionē quest' gratis prædicauit eis sine sūptib' ꝓpriis. Hoc āt qō dixerat i generali mānifestat i spāli ibi. Cū gratis ꝛc. Et facē duo. Primo ostendit quō sine sumptibus prædicauit eis in primo aduentu ad eos. Secundo ostēdit ꝙ idē fecit in moza quā apud eos contraxit. ibi. Et cū esſez ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit quod intēdit scilicet humiliationem dicens: In hoc humilians meipsum qm̄ euangelizaui vobis gratis id est sine sumptu. non autē sine mercede quia hoc non est laudis. licet em̄ omnes possent capere sumptus ꝑsone ab eis quibus ꝓponunt verbū dei nullus tamen prædicare debet ꝓ mercede ꝛ questu. Secundo quia possent dicere isti. vnde ergo accepisti sumptus. respondet ꝙ ab alijs ecclesijs dicēs: Ecclesias alias exſpoliaui accipiens ab eis stipendiū ad ministerium vr̄m. Ex hoc conuincit eos ꝙ non possint dicere apostolo ꝙ non liceret ei accipere ab eis. Si enīz accipitur ab alijs ad ſeruitiū eoz: multomagis liceret ei accipere ab ipſis. Ex hoc etiam apparet ꝙ legatus pape visitās vnā partē legatiōis potest accipere stipendia. Et ꝙ domin' papa ꝓ necessitate vnius patrie potest accipere subsidium ab alijs partibus mundi. Ratio est. quia ecclesia est sicut vnū corꝑus. videmus aūt in corꝑore naturali ꝙ natura quādo deficit virtus in vno mēbro: subministrat humores et virtutē accipiens ab alijs membris.

Lectio tertia.

Et cū essem apud vos et egerē nulli onerosus fui. Hoc quod mihi deerat ſuppleuerunt fratres qui venerant a macedonia: et in omnibus sine onere me vobis seruaui et seruabo. Est veritas xp̄i in me: quoniā hec gloriatio nō infringetur in me in regionibus achaie. Quare? qꝫ non diligo vos Deus scit. Qō autē facio et faciaz vt amputē occasionē eoz qui volunt occasionē: vt in quo gloziātur inueniant sicut et nos. Hoc eiusmodi ꝑpseudo apli sunt operarij ſubdoli: transfigurantes se in apostolos xp̄i. Et non mirū. Ipse em̄ sathanas transfigurat se in angelū lucis. Nō est ergo magnum si ministri eius transfigurent̄ velut ministri iusticie quorum finis erit scōm opera ipſorum.

Ostenso ꝙ quando primo eis prædicauit in ipso aduentu: euangelizauit eis gratis: hic ostendit ꝙ nec etiam cōtrabendo mozā apud eos accepit ab eis sumptus Et primo hoc ostendit. Secūdo vero respondet cuidā tacite qstioni ibi. Nam quod mihi ꝛc. Dicit ergo Nō solū quādo primo veni ad vos non accepi a vobis sumptus: sed etiam cū essem apud vos diu et etiam egerē. vt ostendat ꝙ non dimisit eis sumptus ꝓpter diuitias. Nulli onerosus fui aliquid ab aliquo accipiēdo. In quo apparet causa quare dimisit: quia corinthij ꝓpter auaritiā eis innatam reputabant sibi onus ministrare sumptus. 1. cor. 9. Non sumus vsi hac potestate. sed omnia ſustinem⁹ ꝛc. Sed possent isti dicere. vnde ergo habuisti necessaria? Et ideo respondet dicens: ꝙ ab alijs ecclesijs ideo scilicet nihil accepi. quia illud quod mihi deerat scilicet apcio quod lucrabat nocte laborando manibus suis apud aquilā et ꝓiscā. Erat em̄ scenofactorie artis per quā lucrabatur sibi necessaria Act. 2. Ad ea que mihi opꝰerāt ꝛc. Illud ergo quod deerat non dediſtis vos sed ſuppleuerunt fratres qui venerunt a macedonia: scilicet philippenses qui erant valde liberales. Ēm de hoc in epistola ad philippenses cōmendat eos. Phil'. 4. Nulla ecclesia cōmūicauit mihi in ratione dati et accepti nisi vos. Sed corinthij erāt auari. ¶ Consequenter cū dicit. Et in omnibus sine onere ꝛc. Ostendit quomō se habebit in hoc ad eos in futurū dicens: ꝙ etiā sine onere vult se habere ad eos. Et circa hoc duo facit. Primo ponit suā rationē cōmunem. Secundo cōfert eā ibi Est veritas xp̄i ꝛc. Dicit ergo non solū feci hoc scilicet ꝙ gratis vobis euangelizaui et nulli onerosus fui: sed etiā in omnibus seruabo me vobis sine onere sicut vsq̄ modo seruaui non dure reprehendendo: non seuere corrigēdo: nec vestra accipiēdo Act. 3. Argentū et aur̄ et vestē nulli' cōcupiui. Numeri. 16. Tu scis ꝙ nec asellū quidem acceperim ab eis dicit moyses ad dñm. Samuel dicit. 1. reg. 12. Loquimini de me si oppreſſi ꝛc. Et ꝙ ita facturus sit confirmat ex duobus. Primo ex eo qui loquitur in ipso scilicz christo qui est veritas a qua non potest esse falsū. Et ideo dicit Est veritas christi in me ꝛc. Quasi dicat. Hoc qō dixi verū est. quia veritas christi loquitur in me ꝛc. hoc infra vltimo. An experimentū queritis eius qui in me ꝛc. Uel hoc potest accipi per modum iurātis. Quasi dicat deus qui est veritas et est in me scrutās corda sit mihi testis ꝙ ita seruabo me. Ro. 1. Testis est mihi deus ꝛc. Secundo ex eo ꝙ non intendit minuere gloziam suā sed augere. Apostolus em̄ attribuebat sibi apud xp̄m ad magnam gloziam ꝙ ipse solus inter apostolos sine sumptu predicabat corinthijs. Et ideo dicit. Jdeo seruabo me sine onere quoniā non infringetur id est nō minuetur in me hec glozia ꝙ scilicet gratis predico vobis: et ꝙ a licitis abstineo: propter salutē vestrā que quidem est gloziа xp̄i. quia ipse gloziſicatur per hoc in me. vel qꝫ ego hanc gloziam habeo specialiē apud xp̄m. que quidem refringeretur in regionibus achaie. vbi corinthum etat metropolis si recepiſſet ab eis quia auari erant. habitabāt em̄ in maritimis et erant intenti mercationibus et tales consueuerunt esse auari. 1. cor. 9. Bonū est mihi magis mori ꝙ vt gloziam meā quis euacuet. ¶ Consequenē cū dicit Quare. quia non ꝛc. Ponit causam quare non accepit sumptus ab eis. Et circa hoc duo facit. Primo excludit falsam causam. Secundo astruit verā ibi. Quod autem facio ꝛc. Circa primū sciendū est ꝙ pseudo imponebant apostolo ꝙ ideo nō recipiebat a corinthijs sumpt' quia non diligebat eos et quia non intendebat eis bene facere et seruire. Dicit ergo quaē scilicet hoc facio. quia non diligo vos id est ꝓ odio quod habeo ad vos sic dicunt pseudo. deus scit ꝙ diligo vos et ꝙ nō ꝓ odio hoc facio Job. vltimo. Domine tu scis quia amo te. Sic ergo exclusa causa falsa sequitur vera ibi. Quod autē facio ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ponit verā causaz Secūdo rationē huius assignat ibi. Nā eiusmodi pseudo ꝛc. Circa primū sciēdū est ꝙ pseudo vt dictū est quærebant lucra et gloziā ꝓpriam. Et ideo vt in reuerentia haberentur nitebanē exterius sequi vestigia apostoli vel etiam si potuiſſent excellere ipm. Dicit ergo apostolus. Si ergo volunt me imitari in hoc imitentur vt nihil accipiant. Et quia sciebat ꝙ pseudo prædicabant vt accipiant et per consequens ꝙ non prædicarent si deficeret eis lucrum. Dicit Quod facio ideo facio et faciā hoc non ꝓpter odiū sed vt amputē occasionē eorum scilicet pseudo accipiendi vestra. eoꝝ scilicet pseudo qui volunt supplemeo exemplo habere occasionē accipiendi vestra. Sciebat em̄ ſm Ambro. ꝙ si non acciperēt non diu prædicarent. Econtrario dicitur ꝓuerb. 9. Da occasionē sapienti ꝛc. et hoc vt tales inueniant̄ scilicet pseudo sicut ꝛ nos scilicet non accipientes pecunias sicut et nos non accipimus. In quo quidem ipsi gloziantur scilicet ꝙ imitātur nos. et ego nolo si perfecte volunt nos imitari ꝙ accipiant. 1. cor. 7. Volo omnes homines esse sicut et me scilicet non accipientes. ¶ Et in q̄ ꝛc. Hoc legitur triplicit'. Uno modo sic vt inueniantur tales ſupple; sicut et nos: accipiendo sicut nec nos accipimus et ꝙ consequēs a ꝓdicatione cessando. In quo scilicet esse tales sicut et nos gloziantur. contendebant em̄ esse similes veris apostol'. Secundo modo sic. vt in eo in quo gloziantur scilicet accipiendo. quia hoc solum querebant. inueniantur sicut ꝛ nos id est similes nobis cessando scilicet et desistendo ab acceptione vt nobis assimilentur. Tertio modo sic vt in eo in quo gloziantur scilicet in nō accipiendo. dicūt enī se nihil accipere inueniantur sicut et nos id est nō melio res nobis ne scilicet possint se in hoc nobis preferre. Nā eiusmodi hoc continuatur tripliciter. Primo modo sic: ita gloziantur et contendunt nō sicut nos. Nam eiusmodi ꝛc. Secundo modo sic et vere desistūt accipere: vt nobis assimilētur. Nam eiusmodi ꝛc. Tertio modo sic. ita in non accipiendo gloziantur vt nobis similes videantur. Posita autem vera causa probat eam consequenter dicens: Nam eiusmodi ꝛc. Ostendens quomodo studēt assimulari apostolo. Et circa hoc tria facit. Primo pōit causā. Secundo probat eam ibi. Sed non mirū. ¶ Tertio consequenter ostendit differentiam pseudo ad veros apostolos ibi Quorum finis ꝛc. Dicit ergo recte dico ꝙ hoc facio vt amputem eis occasionem accipiendi. Nam huiusmodi pseudo apostoli sūt operarij scilicet falsi. Phi. 3. Videte canes videte malos operarios ꝛc. Subdoli id est callidi et vulpini sub specie religionis decipientes Ezeche. 13. Quasi vulpes in desertis ꝛc. Capite nobis vulpes parulas qui demoliunt̄ vineas ꝛc. Cā. 2. Mat. 7. Ueniūt ad vos in vestimētis ouiū ꝛc. Et hoc est quod dicit transfigurantes se in apostolos christi id ē exterius portantes ſigna bonoꝝ apostolorum. 2. thimo. 3. Habentes quidem speciē pietatis ꝛc. Et hoc probat quia sicut veri apostoli mittuntur a deo et informantur ab ipso. sic sathanas transformat se in angelum lucis qui est dux et incentor eorum ostendens se esse vel angelum dei vel aliquando christum. Non est ergo mirū neq̄ magnum si ministri eius scilicet pseudo transformāt se in ministros iusticie id est simulāt se esse iustos. Eccleſiast. 10. Scōm iudicem populi sic et minister eius ꝛc. ¶ Notandum autem est ꝙ sathanas transfigurat se aliquando visibiliter sicut beato martino vt deciperet eum. et hoc modo multos decepit Sed ad hoc valet et necessaria est discretio ſpirituum quā specialiter deus contulit beato anthonio In hoc tamen potest cognosci ꝙ sathanas sit. qꝫ bonus angelus in principio hortatur ad bona et perseuerat in eis. sed malus in principio quidez pretendit bona sed postmodum volens explere desiderium suū et quodi intendit scilicet decipere inducit et instigat ad mala. 1. Johan. 4. Omni ſpiritui nolite credere ꝛc. Et ideo Josue cum videret angelum in cāpo suo dixit. Judicuz. 5. Noster es an aduersariorum? Aliud etiam ſignum est ꝙ bonus angelus et si terreat in principio tamen statim cōsolatur et confortat sicut zachariam Luce. 1. Ne timeas zacharia. Et ad beatam virginem dixit. Ne timeas maria ꝛc. Malus autem angelus stupefacit et desolatū dimittit. Et hoc ideo vt stupefactū facilius decipiat ꝛ persuadeat sibi. Aliquando autē transfigurat se inuisibiliter et hoc quādo ea que in se mala sunt facit apparē bona: peruertendo sensus hominis et inflammando concupiscentiam prouerb. 14. Est via que videtur homini recta ꝛc. Sic decepit monachum quendam cū proposuiſſ

in animo suo nunq̃ exire cellam: suggessit ei dyabol⁹ q̃ bonum esset q̃ exiret ad ecclesiam et reciperet corp⁹ christi. Cui suggestiõi consentiens propositum mutauit vadens ad ecclesiam. ℣postmodum cognoscens eum fuisse dyabolum gloziatus est monachus q̃ non deceperat eũ quia ad bonum inerat. et tamen iam remouit eum a proposito continue stãdi in cella. ℣postmodum vero iterũ suggessit ei q̃ pater suus esset mortuus et dimiserat sibi multas diuitias distribuẽdas inter pauperes: q̃ iret ad ciuitatem ad quã cum iret nunq̃ rediit ad cellam ꝛ mortuus est in peccato. Unde valde difficile est q̃ homo cadeat sibi et ideo recurrendũ est ad adiutozium diuinum. Job. 41. Quis reuelabit faciẽ indumenti ei⁹ ꝛc. Quasi dicat Nullus nisi deus. ¶Consequenter ponit ministrozum et malozum et bonozum differentiam que consistit in hoc q̃ finis illozum scilicet ministrozum christi et sathane erunt ſm opera eozum. Nam finis bonozuz erit bonus et malozuz erit malus. et boni inducuntur ad bonum et mali ad malum ℣philipen. 3. Quozum finis interitus ꝛc. Item boni recipient bõa. et mali mala. ſ. 5. Omnes nos manifestari opoztet ante tribunal christi.

Lectio quarta.

Terum dico ne quis me putet insipientem esse. Alioquin velut insipientem accipite me: vt et ego modicum quid glozier. Quod loquor: nõ loquor scõm deũ: sed quasi in insipiẽtia in hac substantia glozie. quoniã multi gloziantur ſm carnem: et ego gloziabor. Libenter eñ sufferti insipientes cũ sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in seruitutez redigit: si quis deuozat. si quis accipit: si qs extollitur: si quis in faciem vos cedit. Scõm ignobilitatem dico quasi nos infirmi fuerimus in hac parte.

Supra apostolus induxit cozinthios q̃ patienter sustinerent suam cõmendationez: ostendens q̃ hoc faciebat ex zelo quem habebat ad eos. ꝛ quia zelus ille erat rationabilis ꝛ ozdinatus: hic autẽ consequenter ponit aliam rationem per quam ostendit q̃ vato q̃ insipienter agerz nihilominus tamen deberent eum supportare. Unde in ista ratiõe procedit ex suppositioue stulticie. ℣n hac autẽ parte duo facit. ℣primo enim proponit sua ℣petitionem. Secundo rationem dictouz assignat ibi. Quod loquor ꝛc. ℣n petitione autẽ sua duo facit. ℣primo enim petit q̃ non reputent eum insipientẽ quod pertinet ad premissaz rationem. Et ideo dicit. Iteruz dico q̃ exquo zelus meus est rationabilis et ego ratiõabiliter cõmẽdo/ne ne qs scilicet vestrum me reputet insipientem. Secundo petit q̃ vato q̃ insipienter agat tamen supportent eum ꝛ hoc pertinet ad rationem hanc. Et ideo dicit Alioquin id ẽ si non rationabiliter cõmendo me et penitus velitis me ex hoc insipientem reputare tamẽ accipite id est supportate me velut insipientẽ. Et dicit velut. Quia licet ipsi reputent eum insipientem in hoc tamẽ in rei veritate nõ ẽ. insipiẽs Accipite me inq̃ velut insipientẽ vt ꝛ ego modicum quid glozier. Et dicit modicum. quia infra commendauit se de glozia que est ſm carnẽ que valde modica est. Job. 25. Homo putredo et filius hominis vermis. Ecclesiast. 10. Quid superbis terra et cinis. Rationem autem dictorum assignat dicens: Quod loquor ꝛc. Dixerat autem tria. ℣primo quia supposuit se insipienter cõmendasse seipsum. Secundo q̃ vult gloziari. Tertio q̃ sustineant eum. Et horum trium rationem assignat. Et primo de hoc q̃ supposuit se insipienter cõmendare se. Secundo quare vult gloziari ibi. Quoniam multi gloziantur ꝛc. Tertio q̃ debeant eũ supportare ibi. Libenter enim sufferti⁹ ꝛc. Dicit ergo primo. Ratio quare debetis insipientẽ accipere me. est. quia illõ quod loquor in hac substantia glozie id est in cõmendatione carnis. que a quibusdam appetitur ac si per eam debeant subsistere. non loquor scõm deũ sed quasi in insipientia. Et dicit ex ypostasi sicut illud quod supza dixit. velut insipientem. Unde ibi posuit velut ꝟ põit quasi. Ac si dicerz. Si nõ rationabiliter cõmendarem me tunc illud quod loquor in cõmendatione mea non est scõm deum id est scõm rationem diuine sapientie. Et tunc merito acciperetis me non scõm deũ loqui sed insipienter supza. 10. Non enim qui seipsum cõmendat ille probatus est ꝛc. prouer. 27. Laudet te alienus ꝛc. Rationem autẽ sue cõmendationis et glozie ostendit subdens: Quoniam multi gloziantur ꝛc. Ubi sciendum est q̃ pseudo quia ex iudeis erant gloziabantur scõm carnẽ: dicentes se esse filios abrahe ꝛ ex hoc volebant haberi in reuerentia a corinthijs ꝛ auctozitate. Dicit ergo apostolus. dato q̃ sit insipientia q̃ glozier scõm carnem. tamen quoniam multi scilicet pseudo gloziantur scõm carnem et ego etiam gloziabor scõ carnem prouerb. 26. Responde stulto scõm stulticiã suam ne sibi sapiens videatur. Sed contra est quia seneca dicit Summa malozũ est quod ad exempluz vnitur. Et exod. 23. Non sequaris turbã ad faciendũ malum. Non ergo apostolus debet gloziari scõm carnem eo q̃ pseudo gloziantur. Respondeo dicendũ est q̃ licz sit eadẽ materia gloziationis non tamen est eadem intentio et idem finis. quia pseudo cõmendabant se propter gloziam propriam ꝛ vt ipi haberentur in auctozitate et possent lucrari: apostolus autem gloziabatur vt verbum dei per eum predicatum esset maiozis auctoritatis et ponderis ꝛ fructum faceret christo. Rationem autem quare debeant eum supportare subdit dicens. Libenter enim sufferti⁹ ꝛc. Et primo ponit rationem hanc q̃ scilicet debeant eũ supportare. ℣possent eñ dicere Quare debemus te supportare si es insipiens. Et dicit apostolus q̃ ideo qz ex vosipsi sitis sapientes in oculis vestris ꝛ in vestra reputatione libenter suffertis id est estis consueti supportare insipientes pseudo. scilicet. Secundo ostẽdit in quo supportent insipientes. Et ponit quinq̃ que sustinebant a pseudo. primum est iugum seruitutis. Et quantũ ad hoc dicit. Sustinetis enim si quis te est aliquis pseudo redigit vos in seruitutem. Quasi dicat per christum liberati fuistis a seruitute legis que est in timore: et redacti estis in libertatẽ filiozũ dei: que est in charitate. Gal. 4. Non sumus ancille filij sed libere. Et tamen vos sustinetis pseudo qui ex huiusmodi libertate redigũt vos i seruitutẽ legis quia cogunt vos seruare legalia. Gal. 5. Nolite iugo seruitutis ꝛc. Multo ergo magis debet⁹ sustinere me qui volo vos preseruare in libertatem christi q̃ pseudo qui volunt vos reducere in seruitutem legis. Secundũ est graue valde scilicet q̃ pseudo viuũt de bonis vestris laute: nos vero non. ſ. 8. Non vt alijs sit remissio ꝛc. Et ideo dicit. Si quis deuozat. Matth. 23. Qui comeditis domos viduarum ꝛc. Tertium graue est depredatio et expoliatio. quia isti ad litterã blandis verbis ꝛ pretextu pietatis accipiebant eis omnia. ꝛ quãuz

ad hoc dicit Si quis accipit id est blande decipit subtrahendo vestra Romano. 16. ℣per blandos sermones seducunt corda insipientium. Quartuz graue est nimia iactantia super eos cum cozinthioꝝ cõtemptu. Ideo dicit Si quis extollitur iactando se importune Ecclesiasti. 6. Non te extollas in cogitatione ꝛc. Quintum graue est illatio oppzobziozum. Nam pseudo non solũ tam grauia eis inferebant: sed super hoc addebant improperia dicẽtes eis iniurias: et maxime de ignobilitate. Nam q̃ ipsi erant iudei ꝛ cultozes vnius dei dicebant se nobiles esse et cozinthios ignobiles. quia non erant de semine abrahe nec circumcisi et q̃ de idolatris. Et quantũ ad hoc dicit. Si quis in faciem vos cedit id est coraz vobis infert contumelias ꝛ dicit iniurias. Et huiusmodi iniurie sunt ſm ignobilitatem quã vobis obijciunt. Et tamen illos sustinetis et nos non quasi nos fuerimus infirmi in hac parte glozie quã attribuistis eis. preferẽdo eos nobis ꝑsertim cum pseudo dicant q̃ ideo nos non dicim⁹ nec facimus vobis ista: quia nos sum⁹ infirmi in hac parte id ẽ quia sumus ignobiles. 1. cozin. 4. Nos infirmi vos fortes: vos nobiles nos ignobiles.

Lectio quinta.

A quo quis audet in insipientia dico audeo et ego. Hebrei sunt et ego. Israelite sunt et ego Semen abrae sunt et ego. Administri christi sunt ꝛ ego. Ut minus sapiẽs dico plus ego. In laboribus plurimis. in carceribus abundãtius. in plagis supza moduz. in mortibus frequenter. a iudeis quinquies quadragenas vna minus accepi Ter virgis cesus sum. semel lapidatus sum. ter naufragium feci. nocte et die in profundo maris fui. In itineribus⁹ sepe. periculis fluminum. periculis latronuz periculis ex genere. periculis ex gentib⁹. periculis in ciuitate. periculis in solitudie. periculis in mari. periculis in falsis fratribus.

℣positis rationibus sue cõmendationis et causis quare supportandus est: hic consequenter incipit se cõmendare. Et circa hoc duo facit. ℣primo enim adequat se pseudo et alijs qui cõmendabant se. Secundo prefert se eis ibi. Ut minus sapiens ꝛc. Adequat autem se apostolus eis in gloziã. Est autem gloziã duplex. Una scõm carnẽ que modica est et contemnenda. Unde ipse dicit ℣phil'. 3. Sed que mihi fuerunt lucra arbitratus ꝛc. Alia est ꝟ christum quia magna gloziã est sequi dominum Eccle. 23. Et hec est querenda. Gal'. vltimo Mihi absit gloziari nisi in cruce ꝛc. Et ideo apostolus adequat se eis ꝟtũ ad vtramq̃ gloziam. Et primo quãtũ ad primam. Secũdo quantũ ad secundam ibi. Ministri christi ꝛc. Et primo adequat se eis in generali dicens: Recipiatis me insipientem si tamen insipientia est. Ex ypotesi eñ loquor quia si quis ausus est ꝓsumere de se et cõmendare se ꝛ ego possum bene audere ꝛ commendare me in eodem in quo ipse cõmendat se. q̃ non subest eis maioz causa sue cõmendationis ꝟ mihi. Et hoc dico in insipieetia id est dico q̃ insipienter agam cum tamen ipse sapienter ageret cum hoc nõ faceret pro sui iactãtia sed vt pseudo humiliaret. supza eodem. Existio me non min⁹ feciss̃e a magnis apostolis ꝛc. Secundo cum dicit Hebrei sunt ꝛc. adequat se eis in speciali. ostendens per singula se parẽ eis esse in quibus pseudo gloziabãtur. Cõmendatio autem istozum ꝛ gloria erat de tribus. ℣primo de natione ꝛ lingua quia dicebant se hebreos. Secundo de genere quia dicebant se esse de genere israel. Tertio de promissione quia dicebant se esse participes promissionis abrahe. cum essent de semine eius. Et quantũ ad hec tria adequat se eis. ℣primo quantũ ad nationẽ ꝛ linguã dicẽs: Hebrei sunt ꝛ ego scilicz lingua ꝛ natione. Quasi dicat ita sicut ꝛ illi. Et notandũ est q̃ ſm q̃ quidã dicunt hebrei dicuntur ab abrahã quia ante eũ defacili non inuenitur illud nomen. ℣potest tamen dici ꝛ forte melius q̃ dicuntur a quodaz heber de quo habetur Heñ. 11. Uixit sale. 30. annis ꝛ genuit heber. Et sequitur Uixit heber 33. annis ꝛ genuit phalech. Et tempore eius fuerũt diuise lingue ꝛ lingua hebreoꝝ remansit in familia sua. Secũdo adequat se eis quantuz ad genus dicens: Israelite sunt ꝛ ego. scilicet ſm ritus. Tertio quantũ ad tertiũ dicens Semẽ abrahe sunt ꝛ ego. Et de istis tribus simꝫ dicitur ℣phil. 3. Si quis alⁱ sibi cõfidere videtur ego magis circũcisus octaua die. Quantum ad tertium ex genere israel de tribu beniamin. quãtum ad secunduz hebreus ex hebreis. quantũ ad primum Romano. 11. Nam ego israelita sum ex semine abrahe ꝛc. Sic ergo patet q̃ non sum minoz eis quantũ ad gloziam que est ſm carnem Sed nec etiã quantũ ad gloziam que est ſm christũ quia ministri christi sunt id. est dicunt se sic vt decipiant vos. ꝛ ego sum minister christi. 1. coꝛ. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi ꝛc. ſ. 3. Qui ꝛ nos idoneos fecit ꝛc. ¶Consequenter cum dicit. Ut minus sapiens ꝛc. ℣refert se omnibus apostolis ꝛ pseudo. Et primo quantũ ad mala perpessa. Secundo quantũ ad beneficia recepta ꝛ hoc xij. capitulo ibi'. Si gloziari oportet ꝛc. Circa primũ duo facit. ℣primo prefert se quantuz ad mala que pertulit. Secundo quantũ ad moduz quo mala vitauit. ibi. Damasci prepositus. Circa primũ duo facit. ℣primo proponit se alijs preferendũ. Secundo ostẽdit in quo sit preferendus ibi. Quia in laborib⁹ ꝛc. Tertio confirmat quedam victorum ibi. Si gloziari oportet ꝛc. Dicit ergo Si videoz insipiens vobis. quia cõmendo me ꝛ adequo me alijs. quantomagis videboz vobis minus sapiens si preferam me eis. Et ideo dicit. Non solum sum minister christi sicut ꝛ illi. sed vt minus sapiẽs ſm vestrum iudicium dico q̃ ego sũ plus minister christi ꝟ illi ꝛ quantũ ad hoc dicit preferendũ esse. Romañ. 11. Ministeriũ meum honorificabo preponendo scilicet illud ministerio alioꝝ. In quo autẽ sit preferendus ostẽdit dicẽs: Quia in laborib⁹ ꝛc. Quasi dicat ī hoc plus ego. quia sum magis ostensus minister christi. In hoc ꝑmo quantũ ad mala illata. Secundo quãtũ ad mala spõte assumpta ibi. In itineribus sepe. Mala autem illata: ℣primo ponit in generali dicens: ℣plus ego sum scilicz ostensus minister in laboribus plurimis ꝟ illi ꝛ si alĩs labozes pertulerint. 1. coꝛ. 15. Abundantius omnibus illis laborauí. Secundo enumerat ista mala in speciali'. ꝛ hoc primo quantũ ad carceris squalores. Quia in carceribus abundantius scilicet ꝟ illi. Act'. 16. Cum multas plagas illis intulissent scilicet paulo ꝛ socijs miserũt in carcerem. Secundo quantũ ad flagelloꝝ dolores. q̃a in plagis scilicet ostensus sum. ſ. modum alioꝝ scilicet modum humane virtutis vel supza modũ humane consuetudinis. ſ. 11. In plagis. in carceribus ꝛc Sed cõtra

I.cor.10. Fidelis deus qui non permittit vos temptari supra id ꝛc. Non ergo supra modũ hũane virtutis. Respondeo dicendum est ꝙ deus non permittit nos tẽptari sine adiutorio gratie diuine. Et ideo dicebat apostol⁹ I.cor.15. Non autẽ ego sed gratia dei mecũ. Et quantũ ad mortis terrorem. Unde dicit In mortibus frequent. id est in periculis ⁊ terrorib⁹ mortis. Unde dicebat ipe Roma.8. Mortificamur tota die. I.cor.15. Quottidie morior propter gloriam vestram. ¶ Sed consequenter cũ dicit A iudeis quinquies ꝛc. Mãifestat duo vltima pericula que perpessus est. Et primo periculum plagarum Secundo periculum mortis. Plagarũ autẽ periculum manifestat per ipsa perpessa a suis scilicet iudeis. Et iõ dicit A iudeis quinquies ꝛc. ¶ Notandum est autẽ sicut dicitur Deut.25. Pro mensura delicti erit plagaꝝ modus. Ita dimtarat⁹ vt quadragenariũ numerũ nõ excedat ꝛc. Ex quo habetur ꝙ homines pro minorib⁹ peccatis debent flagellari. Ita tamen ꝙ flagellatus non reciperet vltra .40. plagas. Judei autẽ vt viderentur misericordes semper faciebant citra mandatũ legis dantes pauciores q̃ quadraginta ſm ꝙ eis videbatur. Quia q̃ odio habebant paulum quando flagellabãt eũ dimittebant sibi de numero predicto quãtominus poterant scilicet vnam tantum minus: dantes sibi trigintanouem. Et hoc est ꝙ quinq̃ vicibus accepit id est recepit quadraginta plagas minus vna plaga id est trigintanouẽ. Secundo manifestat pericula perpessa ab extraneis scilicet a gentibus dicens. Ter virgis cesus sum. Act.16. Magistratus scissis eorũ tunicis iussit eos virgis cedi. Item 22. Jussit eum tribunus duci in castra ⁊ flagellis cedi et torqueri eũ ꝛc. Pericula vero mortis illata ⁊ primo pericula mortis illata ab hominibus ostendit dicens: Semel lapidatus sum: hoc fuit in ciuitate licaonia vbi obrutus lapidibus fuit quasi mortuus. Act.14. Lapidantes Paulum eiecerunt eum extra ciuitatem credẽtes eũ mortuum. Secundo pericula mortis illata a periculi natura. ⁊ hec sunt specialiter maris ⁊ aggrauat ea. Primo ex numero. quia ter naufragium feci id est pertuli. Secundo ex continuitate. quia nocte ⁊ die in profundo maris fui quod est grauius. quia ad litteram dicit ꝙ cũ pluries passus sit naufragium: tamẽ semel stetit sub aqua p diem ⁊ noctẽ: diuina eum virtute protegente. Unde poterat dicere illud Jone.2. Et proiecisti me in profundum ꝛc. Enumeratis autẽ malis illatis enumerat consequenter cũ dicit In itineribus ꝛc. Etiã mala assumpta. Et p̃mo exteriora. Secundo interiora ibi. Preter illa que extrinsecus ꝛc. Mala exteriora exprimit ⁊ quantũ ad mala que contingunt in itineribus. Secundo quantum ad ea que eueniunt in domibus. Quantũ ad primũ. Prio ponit multiplicitatẽ itinerũ dicens: In itineribꝰ sepe scilicet ostensus sum minister christi sustinendo multa dura et grauia patienter. Romano.15. Ab hierusalez vsq̃ in illiricũ ꝛc. Et cum hoc mltas alias vias fecit ⁊ romaz ⁊ in hyspaniã vadens. ps. Propter verba labiorꝫ tuorũ ꝛc. Secundo enumerat pericula itinerũ. Et primo premittit minora Secũdo subdit grauius periculũ quod est in falsis fratrib⁹. Premittit autẽ tria ſm que multa pericula passus est. Primo pericula ſm causas. ⁊ hoc vel ex causa naturali. Et ideo dicit Periculis fluminũ. Naturaliter eñ flumia hyeme excrescũt ⁊ sunt rapida ⁊ valde periclosa ꝛc. Vl ex malitia violenta. ⁊ ꝑtũ ad hoc dicit Periculꝫ latronũ q̃s excitabat ei ꝙabol⁹ vt vl vestes ei aufferẽt Job.19. Siml venerũt latrões ꝛc. Scdo enumerat pericla metũ iferẽtes. ⁊ hoc vl ex suis. Uñ dic pe riculis ex genere id ẽ a iudeis ꝓcuratis. Vl ab extraneis. ⁊ ideo dicit Periculis ex gentibus propter vnꝰ deꝰ predicationẽ qui eũ capere volebant. ⁊ sic in suis ⁊ in aliis non habebat requiẽ. Jer.15. At quid me genuisti mater mea virũ doloris ꝛc. Tertio enumerat pericula ꝑtũ ad loca. ⁊ hoc vl quantũ ad ciuitates. vnde dicit. Periculis in ciuitate id est in cõmotionibus ciuitatũ ꝓtra me Sicut fuit epheſi ⁊ apꝰ corinthũ vt patet Act.18. ⁊.19. Vel quantũ ad solitudines ⁊ quantũ ad hoc dicit. Periculis in solitudine. que erãt vel a bestijs malis sic quãdo vipera momordit manũ suã Act.vltimo. Quãdo cõgregauit sarmenta. Vl ex penuria ciborꝫ vel q̃tũ ad maria. ⁊ ideo dic. Periculꝫ in mari nõ ex mari. sic. ꝯ. Ecc. 43. Qui nauigant mare ꝛc. Sed grauius periculũ subdit dicens: Periculis in falsis fratribus. id est in falsis christianis ⁊ hereticis ⁊ in pseudo. Jer.9. Unusquisq̃ a fratre suo se custodiat.

Lectio sexta.

In labore ⁊ erũna. in vigilijs multis
In fame ⁊ siti. in ieiunijs mltis. In frigore ⁊ nuditate. preter illa q̃ extrinsecus sunt instãtia mea quottidiana solicitudo omniũ ecclesiarum. Quis infirmatur ⁊ ego non infirmor. Quis scãdalizatur ⁊ ego non vror. Si gloriari oportet que infirmitatis mee sunt gloriaboꝛ. Deꝰ ⁊ pater domini nostri iesu christi scit qui est benedictus in secula ꝙ non mentior. Damasci prepositus gentis arethe regis custodiebat ciuitatem damascenorꝫ vt me cõprehenderet ⁊ per fenestram in sporta dimissus sum per murum: ⁊ sic effugi manus eius.

Hic consequenter enumerat mala sponte assumpta que sustinentur in domibus. Et enumerat tria mala opposita tribus bonis que sunt necessaria ad vitã domesticam. Primum bonum est requies somni. Secundũ est sustẽtatio cibi. Tertiuz est fomentum vestis. Requiei ergo somni opponit laborem ⁊ vigilias. Quantũ ad laborez dicit. In labore scilicet manuum. Actu.20⁰. Ad ea que mihi opus erant ꝛc. Et ideo dicit supra.6. In laborib⁹ quis ad litterã vt victum est. ꝯ. manu sua victum quere bat. Et 2.thessalo.3. Nocte ⁊ die laborãtes ꝛc. Quantum ad laborez affectũ dicit. Et erumna que est defect⁹ ⁊ languor cõsequens ex laboze vel ex morbo naturali. ps. Conuersus sum in erumna ꝛc. Quantũ vero ad vigilias dicit. In vigilijs multis: Vel vacando predicationibus de nocte. Vl operi manuali. Actu.20. dicitur ꝙ protraxit sermonem vsq̃ ad mediã noctem. Sustentationi vero cibi opponit duplicem subtractionẽ cibi vñ. que est ex necessitate. Unde dicit. In fame ⁊ siti. quia scilicz ad litteram deficiebat sibi aliquando cib⁹ ⁊ potus. 1.corinth.4. Usq̃ in hanc horam ꝛc. Aliã que est ex volũtate vnde dicit: In ieiunijs multis scilicet voluntarie assũptis. ⁊ propter exemplum bonũ ⁊ propter macerationez carnis. 1.corinthiozũ.9. Castigo corpus meum ꝛc. Sz contra Matth.6. Hec omnia adijcientur vobis. scilicet tẽpozalia. Quare ergo in fame ⁊ siti? Respondeo dicẽdum est ꝙ quando expedit adijcluntur nobis scilicet tẽpozalia ⁊ propter vtilitatem nostram. sed aliquando expedit carere eis. Fomento vero vestis opponit vnuz ex parte nature. Unde dicit. In frigore. Aliud ex parte inopie. Unde dicit. Et nuditate scilicet ostensus sum: scilicet minister christi. prime Corinthio. 4. Nudi et instabiles. ꝛc. supra sexto. In necessitatibus. ⁊ cetera. ¶ Consequenter cum dicit. Preter illa. ꝛc. Enumerat mala assumpta interiora: que causant ex sollicitudie corpis pro pseudo. Bonus autẽ prelatus dupliciter affligitur pro subditis. Et p̃mo sollicitudine conseruatõis subditoꝝ. Secundo pro defectu ipoꝝm. Et istam duplicez afflictionem passus est apostolus. Primum cum dicit: Preter illa que extrinsecꝰ ꝛc. Quasi dicat. Preter omnia que exterius patior ⁊ passus sum angit me grauius interior afflictio. s. sollicitudo subditoꝝ. Et iõ dicit. Instantia omniũ ecclesiarum magna est ⁊ multũ grauat: qz multum sollicitat. Luc.10. Martha martha sollicita es ⁊ turbaris erga plurima. ꝛc. Ro.12. Qui preest ẽ sollicitudine. Secũdam afflictionẽ passus est pro defectu subditoꝝ: ⁊ hoc dupliciter. scz pro defectu spiritualium Unde dicit. Quis infirmat scz in fide ⁊ bono: ⁊ ego nõ infirmor i n corde dolẽs de eo sicut de me. i. Cor.9. Factus sum infirmis infirmus. ꝛc. Jere.9. Quis dabit capiti meo aquã. ꝛc. Item pro defectu corporaliũ. Uñ dicit. Quis scandalizat⁹ malo pene. i. quis patiẽ tribulationes ⁊ ego nõ vror igne compassionis. Iste ẽ ignis quẽ dominus venit mittere in terram. Luc.12. Et attende ꝙ congrue vtitur hoc verbo vror: quia cõpassio ꝓcedit ex amoze dei ⁊ proximi qui ẽ ignis cõsumens: dum mouet ad subleuandas miserias proximoꝝ ⁊ purgat ex affectu cõpassionis: ⁊ per quẽ nobis peccata relaxant. charitas autem illius cõpassionis operit multitudinem peccatorum. Vel aliter. Aliquãdo enim labitur homo i peccatum ex seipo: ⁊ tunc infirmat. Aliquãdo autẽ ex malo exemplo aliorꝫ ⁊ tũc scandalizatur. Luc.17. ⁊ Mat.18 Ue homini illi per quem scandalum venit ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Si gliari oportet ꝛc. confirmat quedã dictoꝝ superius. Vel dic ꝙ supra loquitur quantũ ad mala que pertulit cõmendabiliter: hic autẽ quantũ ad mala q̃ vitauit prudenter. Sed quia vitare pericula que surgunt ꝑpter fidem videt ꝓtinere ad infirmitatem. Ideo primo premittit ꝙ in illis q̃ infirmitatis sunt vult gloriari Secundo proponit iuramentũ ad cõfirmationẽ dicendoz ibi. Deus ⁊ pater ꝛc. Tertio ostendit modũ vitandi ibi Damasci. ꝛc. Proponit ergo primo de quibus gliatur si debet gloriari dicens. Si pro quia oportet gloriari q̃ sunt infirmitatis mee gliabor. Quasi dicat. Alij gliañ in genere ⁊ in alijs mundanis reb⁹ Phil.3. Elia in cõfusione. ꝛc. Et ego etiã coactus gloriat⁹ sum in eis. Uñ si gloriari oportet gloriabor in infirmitatib⁹ meis. infra 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis ꝛc. Secundo subdit ꝙ non mentitur inuocans testimoniũ diuinum per modũ iuramenti vt credatur sibi dicens. Deus ⁊ pater. ꝛc. Ubi tria ponit. Unum per quod inducit ad amorem. Unde dicit. Deus Jere.9. Quis non timebit te. ꝛc. Aliud per quod excitauit ad amorem. Unde dicit Pater. Jac.ꝑmo. Omne datũ optimũ ꝛc. Mal. ꝑmo. Si ego pater vbi est amor meus? Vel ſm aliam litterã honor meus. Tertium per qõ mouet ad reuerentiam et laudem. Unde dicit. Qui est benedictus deus in secula supra. ꝑmo. Beneditus deꝰ ⁊ pater. ꝛc. Iste ergo tã reuerendus tã diligendus tam timendus scit ꝙ nõ mentior scz in his que dixi ⁊ dicturus sum supra ꝑmo. Non eñ est apud nos ẽ ⁊ nõ ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Damasci prepositus. ꝛc. Ostendit quanta mala vitauit ⁊ hoc in quodam particulari periculo. Ubi sciendũ ẽ ꝙ apostolus ꝑmo cepit predicare xp̃m in damasco, vbi duz pergeret xp̃ianos capere prostratus ẽ ⁊ ad fidem cõuersus. Et ideo iudei ad prepositum illius ciuitatis q̃ erat ibi pro aretha rege confugerunt vt paulum caperent et occiderent. Et ideo ille faciebat custodiri nocte et die portas ciuitatis vt dicitur Actuum.9. Christiani autez qui erant ibi volentes seruare paulum: eum submiserunt in sporta per murum ⁊ sic euasit. Hunc ergo modum euadendi tangit apostolus dicens. Uere nõ mentioz de hoc quod dico etiam modo. Nam damasci. ꝛc. id est prepositus qui sub aretha rege genti damascenorum preerat custodiri faciebat inductus a iudeis ciuitatem damascenorum. ad hoc scilicet vt ine compzehenderet ⁊ comꝑhensum assignaret iudeis ne amplius predicarem: sed ego per fenestram submissus sum per murum: ⁊ sic effugi manus eius scilicet prepositi. Et hoc fuit de mandato domini dicentis. Matthei.x. Si vos persecuti fuerint. ꝛc. Sic michol dauid posuit per fenestram: ne caperetur a saule primi Reg.19. Sic Raab exploratores dimisit cũ fune per fenestram. Josue.2. Sed hic obijcitur contra apostolum primo quis videtur ꝙ non fuerit sufficienter confisus in domino sed fugit. Respondeo dicendum est ꝙ ꝑdu adest humanum auxilium homo non debet confugere ad auxilium diuinum: quia hoc esset temptare deum. sed debet vti illo auxilio quantum potest. Apostolo autem nondum deerat humanum auxilium. Secundo obijcitur quia Ioh.10. dicitur. Mercennarius autem et qui non est pastor videt lupum venientem ⁊ fugit. Uñ videtur ꝙ non fuerit bonus pastor. Respondeo dicẽduz est ꝙ aliquando queritur persona prelati tantum. aliquãdo cum prelato totus populus. Quando ergo queritur prelatus solus tunc debet committere curam alteri ⁊ absentare se. Et sic fecit hic paulus. Et ideo dicit glo. ꝙ licet fugeret tamen fuit ei cura de ouibus: bono pastori in celo sedenti eas cõmendando ⁊ vtilitati eorum se per fugam preseruando. Quãdo vero queritur totus grex tũc debet preponere vtilitatem ⁊ salutem gregis saluti corporis sui. ¶ Nota autem ꝙ est quedam fuga humilitatis quando quis fugit honores: sicut christus fugit. Jo. 6. Cum vidisset ꝙ vellent eum eligere in regem fugit. Sic Saul cum electus fuit in regem abscondit se domini primi Regũ. 10. Quedam vero fuga est cautele: quando scilicet fugit pericula vt preseruetur ad maiora. Sic helyas fugit propter iezabel. tertij Reg.19. Et sic apostolus hic fugit manꝰ prepositi.

Capitulum duodecimum.

Gloriari oportet: nõ expedit q̃dem. Uel iam autem ad visiões ⁊ reuelationes domini. Scio hominẽ in xp̃o ante annos quatuordecim siue in corpore siue extra corpus nescio: deus scit: raptum huiusmodi vsq̃ ad tertium celum.

Posita sua cõmendatione quantũ ad mala perpessa: hic consequenter apostolus cõmendans ostendit ꝑeminentiam sue dignitatis quantum ad bona diuinitus recepta. Prima autem gloriatio fuit de infirmitatibus. Ista vero est de bonis eius. Unde circa hoc duo facit. Primo commendat se de bonis suscepris diuinit⁹. Secundo excusat se de hac cõmendatõe ꝙ hoc fecerit quasi co-

actus ibi. Factus sum insipiens. ꝛc. Circa primum duo facit. Primo extollit magnitudinem eorum que sũt sibi collata a deo. Secundo manifestat remedium infirmitatis sibi adhibitum contra periculum superbie. ibi. Et ne magnitudo. ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit bonum sibi diuinitus collatũ. Secundo ostendit quomodo se habuit in gloriando de huiusmodi bono ibi. Pro huiusmodi gliabor ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ostẽdit q sit hoc sibi collatum diuinitus in generali. Secõ vero in speciali. ibi. Scio hominẽ. ꝛc. Bonũ autez apostolo collatũ diuinitus sunt reuelationes sibi diuinit⁹ facte: ꝛ de istis vult hic gloriari. Unde dicit. Si gloriari oportet. i. quia gloriari oportet propter vos. tamen ſm se non expedit. quia qui gloriatur de bono recepto incidit in periculum amittendi qõ habet. Eccl. 43. Aperti sunt thesauri. s. virtutũ per gloriationez inanẽ ꝛ euanuerunt nebule sicut aues. Et hoc significat in ezechia Isa. 39. quãdo ostendit thesauros domus domini nuncijs regis babylonis. Et licet simpliciter nõ expediat gloriari tamen aliquãdo ꝓpter aliquã specialẽ cãm potest homo gloriari sicut ex pmissis manifestũ est. Et ideo dicit. Gz gloriari oportet. ideo dimissis cõmendationib⁹ de infirmitatibus: veniam cõmendando me ad visiones ꝛ reuelationes domini. Ubi notandũ est q differentia est inter visionem ꝛ reuelationem. Nam reuelatio includit visionem ꝛ non econuerso. Nã aliquãdo videnꝫ aliqua quoꝫ intellectus ꝛ significatio ẽ occulta videnti: ꝛ tunc est visio soluz. Sicut fuit visio pharaonis ꝛ nabuchodonosor Dañ. 2. ꝛ Beñ. 41. Sed quãdo cum visione habetur significatio intellectus eoꝫ que videtur: tũc est reuelatio Unde quãtũ ad pharaonem ꝛ nabuchodonosor visio de spicis ꝛ de statua fuit solum visio sed quantuz ad ioseph ꝛ danielem qui significationẽ visorum habuerunt fuit revelatio ꝛ ꝓphetia. Utrunq; tamen scz visio ꝛ reuelatio quãdoq; quidẽ fit a deo. Dañ. 2. Est deus in celo revelans mysteria. Ose. 12. Ego visiones multiplicaui eis ps. Reuela oculos meos ꝛc. Quãdoq; vero a malo spiritu. Jere. 23. Prophete ꝓphetabãt in baal. Apostolo autẽ facta est ꝛ visio ꝛ reuelatio qz secreta que vidit plene intellexit a domino tion a malo spiritu. Unde dicit dominj. Est autem reuelatio ãmotio velamenti. Põt autẽ esse duplex velamen. Unũ ex parte videntis: ꝛ hoc ẽ infidelitas vel peccatuz vel duricia cordis. ꝛ de hoc supra tertio. Usq; in hodiernum diem velamen. ꝛc. Aliud ex parte rei vise: quando scz res spiritualis proponitur alicui sub figuris rerum sensibiliũ: ꝛ de hoc dicit Numeri 4. Qz sacerdotes tradebant leuitis vasa sanctuarij velata: quia scilicet debiliores nõ possunt spiritualia capere ſm q in seipsis sunt. Et ideo dominus loquebat turbis ī parabolis. Mat. 13. ¶ Cõse quẽter visiones ꝛ reuelationes huiusmodi manifestat apostolus in speciali loquens de se tanꝯ de alio. Unde dicit. Scio hominẽ in xpo. ꝛc. Et ponit duas visiones. Prima incipit hic. Secunda vero incipit ibi. Et scio huiusmodi hominẽ ī xpo ꝛc. Circa primã autem visionẽ vtitur apostolus quadaz distinctione. Dicit se enim circa huiusmodi reuelationẽ scire quedam ꝛ quedã nescire. Dicit autem se scire certa scz videntis conditionem. Unde scio hominẽ in christo. Visionis tempus quia ante annos quatuordecim ꝛ visionis fastigium qz raptus vsq; ad tertium celũ. Dicit autem se nescire videntis dispositionem: quia siue in corpore siue extra corpus nescio. Uideamus ergo ea que sciuit vt per nota ad ignota facilius peruenire possimus. Et primo videntis conditionẽ que est laudabilis: quia ī xpo id est cõformẽ xpo. Sed ꝓtra. Jn xpo nullus est nisi qui habet charitatez qz ꝓle Jo. 4. 61 Qui manet i charitate in deo manet. Ergo sciuit se habere charitatez qõ est contra illud Uescit homo vtrũ odio vel amore dign⁹ sit. ꝛc. Respondeo q esse in xpo põt intelligi dupliciter Uno modo ꝓ fidem ꝛ fidei sacramentũ ſm illud apostoli Gal. 3. Quotquot baptizati estis: xpum induistis. s. p fidem ꝛ fidei sacramentũ. Et hoc modo sciuit se apostol⁹ in xpo esse. Alio modo dicit aliquis esse in xpo per charitatẽ: ꝛ hoc modo nullus scit se esse in xpo certitudinaliter: nisi per quedã experimenta ꝛ signa: inquantũ sentit se dispositum ꝛ cõiunctũ in xpo. ita q nullo modo etiam propter mortẽ ꝓmitteret se separari ab eo. Et hoc de se expertus erat apostolus cuz dicebat Ro. 8. Certus esſ sum q neq; mors neq; vita ꝛc. separabit nos a charitate Unde potuit habere huiusmodi signa q eẽt in charitate xpi. Secũdo visionis tẽpus qõ fuit cõueniens qz ante annos quatuordecim: qz quatuordecim anni transacti erant ab eo tẽpore quo viderat visionẽ vsq; ad tempus quo scripsit hanc epistolam. Quando eñ hanc epistolã scripsit nõdum apostolus erat positus in carcere. Et sic videt q fuit circa principiũ imperij neronis a quo post multuz tempus occisus fuit. Unde si cõputemus annos descendentes a principio imperij neronis vsq; ad quatuordecim annos manifeste apparet q apostolus habuit has visiones in principio sue cõuersionis. Ipse eñ conuersus fuit ad xpm anno quo xps passus est. Xps autem passus est circa finẽ tiberij cesaris: quo mortuo successit ei gayus imperator qui vixit quatuor annis. post, quem nero factus est imperator. Et sic inter tiberium ꝛ neronem fluxerunt quatuordecim anni. Et sic additis duobus annis de tempore tiberij quia nõdũ mortu⁹ erat qñ paulus fuit cõuersus de tempore neronis qõ fluxerat vq; ad tempus quãdo scripsit hanc epłam relinquit q a tẽpore sue cõuersionis vsq; ad tempus quo hãc epistolã scripsit fuerunt anni quatuordecim. Et ideo quidam dicunt satis probabiliter q apostolus has visiones habuit in illo triduo quo post prostrationẽ suã a domino stetit neq; videns neq; manducans neq; bibens. Act. 9. Cõmemorat autẽ tempus sue cõuersionis apłs vt ostendat q si a tẽpore sue cõuersionis tm erat gratus xpo vt talia sibi ostenderet quãtomagis post quatuordecim ãnos cũ profecerit ꝛ in auctoritate apud deũ ꝛ in virtutibus ꝛ gratia. Tertio videam⁹ fastigiũ visionis qõ quidẽ excellens: quia raptus vsq; ad tertium celum. Sz sciendũ q aliud est furari ꝛ aliud rapi. Furari quidem ꝓprie ẽ eurres alicui latenter aufertur. Unde Beñ. 41. dicebat Joseph. Furtim sublatus sum. Sed rapi ꝓprie dicit quod subito ꝛ p violentiã auferꝫ. Job. 6. Sicut torrẽs raptum id ẽ subito ꝛ rapide transit ī cõuallib⁹ Unde ẽ q ꝑdones qui violenter expoliant dicunꝫ raptores. Sz attende q aliq̃s hõ dicit rapi ab hoib⁹ sicut enoch. Sap. 4. Raptus ẽ ne malicia ꝛc. Aliq̃ rapit anĩa a corpe. Luc. 12. Stulte hac nocte aiam tuã ꝛc. Aliq̃ aliq̃s õr rapi a seipso qñ ꝓpter aliqd homo efficitur extra seipm ꝛ hoc est idẽ qõ extasis. Sz ꝛ extra seipm efficit homo ꝛ p appetitiuam virtutẽ ꝛ p cognitiuã. Uter appetitiua eñ virtute hõ ẽ solũ in seipo qñ curat q̃ sunt sua tm. Efficit vero extra seipm qñ nõ curat que sũt sua sed q̃ pertinẽt ad bona alioꝝ. ꝛ hoc facit charitas. 1. Cor. 13. Charitas non querit q̃ sua sunt. Et de hac extasi dicit Dion⁹. 4. cap. de divis noib⁹. Est aũt extasis faciẽs diuin⁹ amor nõsi nens amatoꝛ suiipius esse sed amatoꝝ scz rez amatarũ. Secundum cognitiuã vero aliquis efficit extra se quando aliquis extra naturalẽ modũ bois eleuatur ad aliqd videndum: ꝛ de isto raptu loquit hic apłs. Sed sciendum q modus naturalis humane cognitionis est vt cognoscat simul per vim mentalẽ que est intellectus ꝛ corporalem que est sensus. Et inde est q homo nõ habet in cognoscendo liberũ iudicium intellectus nisi quãdo sensus fuerit in suo vigore bene dispositi absq; aliquo ligationis impedimento: alꝫ cum impediunt etiã iudicium intellectus impedit: sicut in dormientibus patet. Tunc ergo homo efficitur extra se ſm cognitiuã quando remouetur ab hac naturali dispositione cognitionis que ẽ vt intellectus ab vsu sensuum ꝛ sensibiliũ rerũ abstract⁹ ad aliqua videnda moueat. Qõ quidem contingit duplicit er. Uno modo per defectum virtutis vndecunq; talis defectus contingat: sicut accidit in freneticis ꝛ alijs mẽte captis. ꝛ hec quidẽ abstractio a sensibus nõ est eleuatio hominis sed potius depressio: quia virtus eoꝝ debilitatur. Alio vero modo per virtutem diuinam ꝛ tũc propie dicit eleuatio qz cum agens assimilet sibi patiens abstractio que fit virtute diuina ꝛ est supra hominẽ: ẽ aliquid altius q̃ sit hominis natura. Et ideo raptus sic acceptus diffinitur sic. Raptus est ab eo qõ est ſm naturã in id qõ est supra naturã in vi superiozis nature eleuatio In qua quidem diffinitione tangitur eius genus vñ dicitur eleuatio. Causa efficiens quia vi superiozis nature Et duo termini mot⁹. s. a quo ꝛ in quẽ cũ dicit ab eo qõ ẽ ſm naturã in id quod est supra naturã. Sic ergo patet de raptu. ¶ Sequitur de termino raptus. s. ad quem cũ dicitur. Usq; in tertium celum. Notandum est autẽ q tertium celum tripliciter accipit. Uno modo ſm ea que sunt infra animam. Alio modo ſm ea que sunt in anima Tertio modo ſm ea que sunt supra animã. Infra animã sunt omnia corpora vt dicit Aug⁹. in libro de vera religione. Et sic possumus accipere triplex celum corporeũ scz aereũ sydereum ꝛ empyreum. Et hoc modo dicit q apłs erat raptus vsq; ad tertium celum. i. vsq; ad videndum ea que sunt in celo empyreo: non vt existeret ibi: quia sic sciret si fuisset siue in corpore siue extra corpus. Uel ſm damascenum qui nõ ponit celum empyreũ posſumus dicere q tertiũ celum ad qõ raptus ẽ apostolus est supra octauã speram vt. s. euidenter videret ea q̃ sunt supra totam naturã corporalem. Si autem accipiam⁹ celum ſm ea que sunt in ipa anima: sic celũ debem⁹ dicere aliquam altitudinem cognitionis que excedit naturalez cognitionẽ humanã. ¶ Est aũt triplex visio. s. corporalis per quã videmus ꝛ cognoscimus corpora spiritualia siue imaginaria qua videmus similitudines corporum. ꝛ intellectualis qua cognoscimus naturas rerum in seipis. Nam ꝓprie obiectum intellectus est quod q̃d est huiusmodi autem visiones si fiant ſm naturalem modũ puta si video aliquid sensibile si imaginor aliquid prius visum si intelligo per fantasmata nõ possunt dici celum. Sed tunc quelibet istorum dicitur celum quando est supra naturalem facultatem humane cognitionis: puta si aliquid vides oculis corporalibus supra facultatem nature: sic ees raptus ad primũ celum. Sicut balthasar raptus est videns manum scribentis in pariete. vt dicitur Dañ. 5. Si vero eleueris per imaginationem vel p spiritum ad ad aliquid supernaturaliter cognoscendum: sic es raptus ad secundũ celum. Sic raptus fuit petrus qñ vidit lintheum ẽmissum de celo. vt dicitur Act. 10. Sz si aliq̃s videret ipa intelligibilia ꝛ naturas ipoꝝ nõ per sensibilia nec per fantasmata sic esset raptus vsq; ad tertium celum. Sed sciendum est rapi ad primum celũ est alienari a sensibus corporalibus. Unde cum nullus possit abstrahi totaliter a sensibus corporeis: manifestum ẽ q nullus põt dici simpliciter raptus in primũ celũ ſz ſz quid. Inquantũ contingit aliquãdo aliquẽ sic esse intentum ad vnum sensum q abstrahitur ab actu aliorũ. Rapi ad secundũ celũ ẽ quãdo aliquis alienat a sensu ad videndum quedam imaginabilia. unde tales semper consueuerunt fieri in extasi Et iõ Act. 10. Quãdo petr⁹ vidit lintheũ dicitur q factus fuit in extasi. Paulus vero dicitur raptus ad tertium celum qz sic fuit alienat⁹ a sensibus ꝛ sublimatus ab omnibus corporalibus vt videret intelligibilia nuda ꝛ pura eo modo quo vident angeli et anima separata: ꝛ quod plus est etiã ipsuz deũ per essentiam vt Augustin⁹ expresse dicit. 12. super Beñ. ad litteram ꝛ in glo. ꝛ ad paulinam in libro de videndo deum. Nec etiam est probabile: vt moyses minister veteris testamenti ad iudeos viderit deum ꝛ minister noui testamenti ad gentes ꝛ doctor gentium hoc dono fuerit ꝓuatus. Unde dicit ipse supra. 3. Si ministratio dãnationis fuit in gloria ꝛc. De moyse autẽ q viderit deũ p essentiam patet. Nam ipse a domino petiit. Exo. 33. Ostẽde mihi faciem tuam. Et licet tunc negatũ fuerit sibi nõ tñ dicitur q dominus finaliter negauerit ei. Unde dicit Augustinus q concessum fuit ei per hoc qõ dicitur Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini. ꝛc. Ut vero non talis seruus meus moyses ꝛc. palam enĩ ꝛ nõ per enigmata videt deum. Sed nunquid fieri potuisset paulo vt nõ raptus videret deum. Dicendu; q nõ. Nã impossibile est q deus videatur in vita ista ab homine nõ alienato a sensibus: quia nulla imago nullũ fantasma est sufficiens mediũ ad dei essentiã ostendendã: ideo oportet q abstrahat ꝛ alienet a sensibus. Tertio modo accipiendo celum ſm ea que sunt supra animam: sic triplex celum est triplex hierarchia angelorum: ꝛ ſm hoc apostolus raptus fuit vsq; ad tertium celum. id est ad hoc vt videret essentiam dei: ita clare sicut vident eum angeli superiozis ꝛ prime hierarchie qui sic vident deũ q immediate in ipo deo recipiunt illuminationes ꝛ cognoscunt diuina mysteria. Et sic vidit paul⁹. Si ergo sic vidit dei essentiam sicut angeli superiozis hierarchie. ergo bñ videtur q apłs fuerit beatus ꝛ p cõsequẽs fuerit imortal'. Rñdeo q licet viderit deũ per essentiã nõ tamẽ fuit beatus simpliciter sed solũ ſm quid. Sciendũ ẽ autẽ q visio dei p eẽntiã fit per lumen aliquod. s. p lumẽ glorie: õ quo õr in ps. Jn lumine tuo videbimus lumen. Sz aliq̃ lumẽ cõceatur alicui per modũ passionis: alicui vero per modũ forme inherentis: sicut lumẽ solis inuenitur ī carbunculo ꝛ in stellis vt forma inherens. i. connatural' effecta: sed in aere inuenit vt forma transiens ꝛ non permanẽs qz transit abeunte sole. Sliter ꝛ lumẽ glorie duplicit mẽti infũdit. Uno modo p modũ forme cõnaturalis facte ꝛ pmanentis: ꝛ sic facit mentẽ simpliciter beatam. Et hoc modo infundit beatis in patria: ꝛ ideo dicuntur cõprehensores: ꝛ vt ita dicã visores. Alio mõ cõtingit lumen glie mentẽ hũanã sicut q̃dam passio transiens: ꝛ sic mens pauli fuit in raptu lumine glie illustrata. vñ etiam ipsum nomen raptus ostendit transeundo hoc eẽ factum ꝛ ideo nõ fuit simpliciter gl'ificatus nec habuit totẽ glẽ cum illa claritas non fuerit effecta ꝓprietas. Et propt hoc non fuit deriuata ab anima in corpus: nec in hoc sta tu perpetuo permansit. Unde soluz actum beati habuit in ipso raptu sed nõ fuit beatus. Sic ꝓ hoc patet quid apłs olus sciuit in suo raptu. scilicet videntis conditionem visionis tempus: et visionis fastigium. ¶ Sequitur quid nesciuit scilicz vtrum esset in corpore vl extra corpus: quod tamen dicit deũ scire. Unde dicit. Sive in corpore sive extra corpus nescio: deus scit. qõ quidam intelligere voluerũt vt raptus referat ad corpus:

dicētes apostolū dixisse se nescire nō quidē an anima eēt cōiuncta corpori in illo raptu an nō: sed esset raptus ſm animā ꝛ corpus simul: vt simul corporaliter portareꝛ in celū sicut abachuc portatus fuit Dañ. vltio. an ſm animā tm̄ esset in visionibus dei: vt dicit Ezech. 8. In visione adduxit me in terrā isr̄. Et iste fuit intellectus cuiusdam iudei quē exprimit hieronym⁹ in plogo sup Dañ. vbi dicit deniq; ꝛ apostolū nostrū dicit non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore sed dixisse siue in corpe. ꝛc. Sed hunc intellectum Aug⁹ maxime improbat. 12. sup gen̄. ad litterā: qz nō cōueniūt cū alijs verbis apostoli. Apostolus enim dicit se raptum vsq; in tertiū celum. Unde sciuit pro certo illud fuisse verū celum. Sciuit ergo an illud celum esset corporeū an incorporeum .i. res incorporea. Sed si fuit incorporeum scuit q; corporaliter ibi rapi nō potuit quia in re incorporea nō potest esse corpus. Si vero corporeū fuerat sciuit q; nō fuit ibi anima sine corpore quia anima coniuncta corpori nō potest esse in loco vbi nō est corpus: nisi celum corporeum dicatur similitudo celi corporei. Sed si sic apostolus non dixisset se scire q; esset raptus in tertiuz celum. id ē in similitudinem celi: quia pari ratione dicere potuisset q; fuisset raptus in corpore. id est in similitudine corporis. Dicendum est ergo ſm Augu. q; diuinā essentiā nullus in hac vita positus ꝛ hac mortali vita viuens videri potest Unde dixit dominus Exo. 33. Non videbit me homo et viuet. id est non videbit me homo nisi totaliter separetur a corpore. ita sc̄z q; anima eius nō insit corpori vt forma: vel si inest vt forma tamen mens eius oīno in huiusmodi visione totaliter alienetur a sensibus. Et iō dicendum est q; hoc qđ apostolus dicit se nescire vtrū sc̄z i illa visione anima eius fuerit totaliter separata a corpore Unde dicit siue extra corpus vel vtrum anima eius extiterit in corpore vt forma tamen mens eius fuerit a sensibus corporeis alienata. Unde dicit. Siue in corpore. Et hoc etiam alij concedunt.

Lectio secunda.

e T scio huiusmodi hominez siue in corpore siue extra corpus nescio: deus scit. qm̄ raptus ē in paradisuz: ꝛ audiuit archana verba que non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor. p me autem nihil nisi in infirmitatibus meis Nā ꝛ si voluero gloriari non ero insipiens: veritatem enim dicam. Parco autez ne quis me existimet supra id quod videt i me. aut audit aliquid ex me.

Posito primo raptu. ponitur consequenter secnndus raptus. Et duo facit. Primo ponit raptus. Secundo raptus excellentia. ibi. Et audiuit archana. ꝛc. Sed notādum q; glo. dicit istum raptum esse alium a primo. Et si bene consideretur bis legitur aliquid de apostolo ad qđ possunt isti duo raptus referri. Nam Act. 9. legit de eo q; stetit tribus diebus nō videns ꝛ nihil māducans nec bibens: ꝛ ad hoc potest referri primus raptus: vt sc̄z tunc fuerit raptus vsq; ad tertium celum. Sed Act. 22 legitur q; factus est in tēplo in stupore mentis: ꝛ ad hoc refertur iste secūdus raptꝰ. Sed hoc nō videtur verisile quia quādo in stupore mentis factus fuit missus iā fuerat incarcerē apostolus. sed hanc epistolā scripsit aplūs diu ante vnde prius scripta fuit hec epistola q; apostolus fuisset in stupore Et ideo dicendū est q; differt iste raptꝰ a primo quantum ad id i qđ raptus est. Nā in primo raptus est in tertium celum. In secundo vero in paradisuz dei. Si vero aliquis tertiū celum acciperet corporaliter ſm primam acceptionem celorum superius positam vel si fuerit visio imaginaria posset similiter dicere paradisū corporalem vt diceretur q; fuerit raptus in paradisū terrestrem. sed hoc est contra intentionē Augustini ſm quē dicimus q; fuit raptus in tertiū celum. i. visionē intellectibilū ſm q; in scīptis ꝛ i proprijs naturis videnē vt sit pra dictū ē. Unde ſm hoc oportet nos nō aliud intelligere per celū ꝛ aliud p paradisuz: sed vnū ꝛ idē per vtrūq; sc̄z gloriā sanctorū sed ſm aliud. Celū enī dicit altitudinem quandā cū claritate: paradisus vero quādā iocūdā suauitatem. In sanctis aūt beatis ꝛ angelis deū videntibus sunt excellenter hec duo. q; est in eis excellentissima claritas qua deū vident: ꝛ summa suauitas qua deo fruuntur. Et ideo dicunt esse in celo ꝑtū ad claritatē ꝛ paradiso quantū ad suauitatē. Esa. 66. Videbitis ꝛ gaudebitis ꝛc. Fuit ergo vtrūq; collatū aplo. vt. s. sublimaretur ad illam altissimā claritatē cognitionis ꝛ hoc significat cum dicit. Ad tertiū celum ꝛ vt sentiret suauitatem diuine dulcedinis. vnde dicit i paradisum. ps. Magna multitudo dulcedinis tue ꝛc. Apoc. 2. Uincenti dabo manna absconditū ꝛc. Et ista dulcedo ē gaudiū de diuina fruitione. de qua Mat. 25. dicitur. Intra in gaudium domini tui. Sic ergo patet termin⁹ raptus quia in paradisum id est in eam dulcedinem qua indeficienter reficiuntur illi qui sunt in celesti hierusalem. ¶ Sequit consequenter ipius raptus excellentia quia audiuit archana que nō licet homini loqui. Et hoc potest dupliciter exponi. Uno mō vt li homini cōstruat cū licet ꝛ tūc ꝙ sensus ē. Audiuit archana verba. id ē percepit intima cognitione de secreta dei essentia quasi per verba que. s. verba nō est licitum vt homini dicanē. Alio mō vt li homini construatur solum cū nō licet: ꝛ tunc est sensus. Audiuit verba. ꝛc. que verba nō licet homini loqui homi. s. imperfecto. Sciendum autem q; ſm augustinū paulus est raptus ad videndum diuinam essentiam. que quidez non potest videri per aliquā similitudinē creatam. Unde manifestum est q; illud qđ paulus vidit de essentia diuina nulla lingua humana potest dici: alꝰ deus nō eēt incomprehensibilis. Et ideo ſm primā expositionē dictū est. audiuit. i. cōsiderauit archana verba. i. magnificentiam diuinitatis quā nullus homo potest loqui. Dicit autem audiuit pro vidit. quia illa consideratio fuit ſm intellectum actum aīe in quo idē ē auditus ꝛ visus ſm q; ꝛc Numeri. 12. Ore ad os loquar ei ꝛ palā. ꝛc. dicit autez illa consideratio visio in ꝗtum deus videt in hoc ꝛ locutio inquantū homo in ipsa instruit de diuinis. Et q; huiusmodi spūalia nō sunt pādenda simplicib⁹ ꝛ imperfectis sed perfectis ſm qđ dicitur ꝑmo Cor. 2. Sapientiā loquimur inter pfectos. iō. Scdo modo exponit q; secreta que ibi audiuit nō licet mihi loqui hoi. i. imperfectis ſ spūalib⁹ inter quos loq̄mur sapiam. Prouerb. 25. Glia dei est celare verbū. i. hocip̄m q; necesse ē celare magnalia dei ptinet ad gliam dei. ps. ſm translationē ieronymi. Tibi silet laus de⁹. i. q; incōprehensibilis est verbis nr̄is. ¶ Deinde cū dicit Pro huiusmōi gliabor ꝛc. ostendit quo se habet ad gloriā. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit se nō gliari de hmōi reuelationib⁹ Secdo insinuat se hr̄e aliqđ ꝑter illud vnde gliari possit ibi. Nā si voluero ꝛc. Tertio assignat cāz q̄re non gliaē de oib⁹. ibi. Parco aūt ne quis ꝛc. Circa primū sciendum est q; hoc qđ dicit. Pro huiusmodi autem gloriabor. ꝛc. potest dupliciter legi Uno modo vt apostolus oīdat se eē ipm pro quo gloriatur vt sc̄z ipe sit qui vidit has visiones. Alio modo vt ostendat q; alius sit qui vidit has visiones ¶ Sciendū est eīm q; in homine duo possunt cōsiderari sc̄z donum dei ꝛ humana conditio. Si ergo aliquis gloriatur in aliquo dono dei vt a deo accepto illa est bona gloria: quia sic in domino gloriaē vt dictū ē supra. x. Sz si gloriatur de illo dono sicut a se habito tunc mala ē gloriatio huiusmodi. prie. Cor. 4. Quid habes quod nō accepisti. Si aūt accepisti quid gloriaris quasi nō acceperis. Dicit ergo apostolus ſm hoc p hmōi sc̄z visionibus ꝛ donis dei mihi collatis gloriabor. Pro me autez nō id ē non gloriaboꝛ inde quasi a me acceperim: quia a deo habui. Sed si pro me oportet gloriari nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis id est nō habeo vnde possim gloriari nisi de infirma conditione mea. Si autez exponaē vt ostendat aliū esse qui nō vidit ꝛ si ipe sit: tunc ē sensus vt quasi loquaē de quodā alio dicēs. Pro huiusmodi gloriaboꝛ. id est pro illo homine qui hoc vidit ꝛ q̄ hec dona recepit gloriaboꝛ: sed pro me quasi velim manifestare me esse talem nihil gloriaboꝛ nisi in infirmitatibus meis. id est de tribulationibus quas patioꝛ. Sz qz isti possent sibi dicere. O apostole nō est mirū si non gloriaris quia nō habes vnde glorieris. ideo aplūs ostendit q; etiam ꝑter illas visiones habet aliquid vnde possit gloriari dicens. Licet pro huiusmodi hoīe glorier ꝛ nō pro me tamē etiā bene pro me possum gloriari. nā si voluero gloriari ꝛc. vel pro hmōi tribulationibus vel pro alijs mihi a deo collatis vel etiā pro infirmitatibus nostro insipiens. id est nō insipienter agam. Et quare Uerita ē enim dicam de alijs de quibus ꝑter dictas visiones gloriari possū. ¶ Dicit aūt Nō ero insipiens: quia gliabē de his que habebat. Quādo enī gloriaē quis de his que nō habet stulte gloriaē. Prou. 3. Dicis qz dives sū ꝛ nullius egeo ꝛ nescis ꝛc. Et quia gloriabatur ex causa sufficienti vt expredictis est manifestū. ¶ Consequenter aūt cū dicit. Parco aūt ꝛc. Ostendit rationē quare non gloriatur de oīb⁹? si pōt gloriari que quidem rō est vt eis parcat. Unde dicit parco autē. ꝛc. Quasi dicat. Possez de pluribus alijs gloriari: sed parco. i. parce glorio: vel parco vobis cōmēdando me: nolens esse onerosus vobis. Nam talia mihi deus concessit que si scīretis reputaretis me multo maiorem: ꝛ hec sūt dona gratuita multa que habebat apostolus. Ex quib⁹ homines hui⁹ mundi cōsueuerunt plus cōmendare homies ꝛ maiores eos reputare q; ex gratū facientib⁹. Et iō dicit. Nolo ex gratuitis cōmendari. Et iō Parco. i. nō glorioz. Et quare? Ne quis existimet me cōmendare vel gloriari: supra id qđ videt. ꝛc. Uel aliter homo dupliciter cognoscitur p̄ uersationē ꝛ doctrinā suā. Apostolus aūt nolebat aliqua de se dicere: licet posset que excedebāt ꝛ vitam ꝛ doctrinam suam. Et ideo parco autē ne quis existimet me esse supra id quod videt de conuersatione mea exteriori aut audit aliquid ex me. id est ex doctrina p̄dicationis ꝛ exhortationis ꝛ instructiōis mee: qz forte crederēt eum esse vel īmortalem vel angelū. Prouer. 11. Air prudēs tacebit. Prouer. 29. Totum spiritū suuz ꝑfert stultus. sapiens differt. ꝛc. Uel dicit Parco autē ꝛc. pro detractoribus sc̄z pseudo qui dicebant eum gloriari ex elatiōe ꝛ nō ex cā nec̄z de his q̄ i ipo erāt. Et iō dicit Parco aūt id est parce glorio: ne quis pseudo extimet me excedere elationis spū. supra id. id est in aliquid quod videt i me vel audit ex me. id est supra posse meritorium. ps. Domine non est exaltatum cor meū. ꝛc. Eccl. 3. Quāto magnus es. ꝛc.

Lectio tertia.

T ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane q̄ me colaphizet. Propter qđ ter dñm rogaui: vt discederet a me et dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea. Nā virtus in infirmitate pficit Libenter igitur gloriaboꝛ in infirmitatib⁹ meis: vt inhabitet in me virtus xp̄i. Propt qđ placeo mihi in infirmitatibus meis: i eō tumelijs: in necessitatibus: in psecutionib⁹: in angustijs pro xp̄o. Cū enim infirmor tūc potens sum.

Hic agit de remedio adhibito contra supbiam. Et circa hoc tria facit. Primo enī ponit remediū adhibitū. Secūdo manifestat suā oīoem de remedio remouendo. ibi. Propter qđ ter dominū ꝛc. Tertio insinuat dñi responsionē assignantis rōnē de adhibito remedio ibi. Et dixit mihi dñs ꝛc. Circa primū sciendū ē q; plerūq; sapiens medicus curat ꝛ permittit supuenire infirmo minorē morbū vt maiorē curet vel viter: sicut vt curet spasmum procurat febrē. hoc euidenter in se beat⁹ apostolus a me dico animaꝛ dño nr̄o Iesu xp̄o factū ostendit. Xp̄s enim velut medic⁹ aīaꝝ sūmus ad curandū graues amīe mores hos ꝑmittit plurimos electos suos ꝛ magnos i mozbis corporū grauiter affligi. ꝛ qđ plus ē ad curandū maiora crimina ꝑmittit incidere in minora etiā mortalia. Inter omnia vero pcta grauius peccatū est supbia. Nam sicut charitas ē radix ꝛ initium virtutū: sic supbia ē radix ꝛ initium oīm vitioꝝ. Eccl. 10. Initiū omnis peccati supbia. Quod sic patet. Charitas enī ideo dicitur radix omniū virtutū: qz cōiungit deo qui ē vltimus finis. Unde sicut finis ē p̄cipiū omniū opabiliū: ita charitas ē p̄cipiū omniū virtutū. Supbia aūt auertit a deo. Supbia enim est appetitus inordinat⁹ excellētie. Si enī aliquis appetit aliquā excellentiā sub deo si moderate quidem appetit ꝛ ꝑter bonū sustineri potest. Si vero nō debito ordine pōt quidē alia vitia incurrere sc̄z ambitionis: auaritie seu inanis glorie ꝛ huiusmodi: tamē nō est ꝓprie supbia nisi quādo quis appetit excellentiā nō ordinādo illā ad deū. Et ideo supbia ꝓprie dicta sepat a deo ꝛ est radix omniū viciox ꝛ pessimū omniū: ꝑpter qđ deus resistit superbis. vt dicit Jac. 4. Quia ergo i bonis ē maxime materia huius vicij sc̄z supbie: qz eius materia est bonū: ꝑmittit aliquādo electos suos impediri ex aliqua sui ꝑte vt p infirmitatē vel p aliquē defectū: ꝛ aliqñ etiā p pctm̄ mortale ab hmōi bono: vt sic ex hac ꝑte humiliētur q; ex illa nō supbiāt. ꝛ hō sic hūiliat⁹ recognoscat se suis viribus stare nō posse. Cñ 8z Ro. 8. Diligentibus deū ꝛc. Nō quidē ex eox pctō sed ex ordinatiōe dei. Ex igit aplūs magnā habebat supbiendi materiā ꝛ ꝗtuz ad specialē electionē qua a dño electꝰ ē. Act. 9. Uas electionis ꝛc. ꝛ ꝗtū ad secretox dei cognitionē: qz hic dicit se raptū in tertiū celum ꝛ i paradisum vbi audiuit archana verba que nō licet homini loqui ꝛ quantū ad maloꝝ pessionē: qz supra. xj. In carceribꝰ plurimis in infirmitatibus. ter virgis ꝛc. ꝛ ꝗtū ad virginalē integritatē qz volo oēs eē sicut ꝛ ego. 1. Cor. 7. ꝛ ꝗtum ad bonorū operationē qz supra plus omnibus laboraui ꝛ spāliter ꝗtuz ad maximam scientiam qua emicuit que specialiter inflat: ideo dominus adhibuit ei remedium ne in superbiam extolleretur. Ex hoc ē quod dicit. Et ne magnitu-

do reuelationis mihi facte extollat me in superbiã. Ecc. 6. Non te extollas in cogitatione aĩe tue velut thaurus ꝛc. ps. Exaltatus autẽ humiliatus ꝛc. Et dicit vt ostendat sibi factas fore reuelationes ꝓdictas. Datus ẽ mihi id est ad meã vtilitatem ꝛ humiliationẽ. Job. 30. Eleuasti me ꝛ quasi superuentũ ponens. ꝛc. Datus ẽ ĩḡ mihi stimulus cruciani corpus meũ ꝙ infirmitatẽ corꝓris vt anima saneť: qz ad litterã dicit ꝙ fuit vehemẽter afflict⁹ dolore ꝛ iaco. Vel stimulus carnis mee. i. cõcupiscentie surgens ex carne mea a qua multũ infestabať. Roma. 7 Non enĩ qđ volo ꝛc. Igit ego ipse mente seruio legi dei ꝛc. Unde Aug⁹. dicit ꝙ inerant ei motus cõcupiscentie quos tamẽ diuina gratia refrenabat. Iste ĩḡ stimulus est angelus sathane. i. angelus malignus. Est autẽ angelus a deo missus seu ꝓmissus sed sathane: qz sathane intentio est vt subuertat: dei vero vt humiliet ꝛ ꝓbatum reddat. Timeat peccatoꝛ si apls ꝛ vas electionis securꝰ nõ erat. ¶ De remotione autẽ huius stimuli remouendi sollicitus erat apls. Unde ꝓpter hoc oȝabat. Et hoc est ꝙ subdit. Propter qđ ter. ꝛc. Ubi sciendũ ẽ ꝙ infirm⁹ nesciens processum medici apponentis mozdax emplastrũ rogat medicũ vt remoueat: qđ tamen sciens medic⁹ causam quare faciat. s. propẽ sanitatẽ nõ exaudit eũ quãtum ad voluntatẽ petentis: magis curans de eius vtilitate. Sic apls sentiens stimulũ sibi grauẽ esse: ad singularis medici cõfugit auxiliũ vt eũ remoueat. Ter enim exꝑsse ꝛ deuote rogauit vt de⁹ tolleret ab eo. s. stimulũ. 2. Paralip. 20. Cum ignorem⁹ quid agere debeam⁹. ꝛc. Jozte pluries hoc petijt sed exꝑesse ꝛ instanter ter eũ petijt vel ter. i. multotiens. Ternarius enĩ ẽ numerus perfectus. Et vere ipe rogandus ẽ: qz ipe vulnerat ꝛ medeť. Job. 5. ꝛ Luc. 22. Orate ne intretis in tẽptationẽ. ꝛc. ¶ Sequit responsio domini. Et dixit mihi domin⁹. ꝛc. Ubi duo facit. Prio ponit dñi responsionẽ. Scõo respõsionis rõnem assignat. ibi. Nam virtus ꝛc. Dicit ergo. Ego rogaui sed domin⁹ dixit mihi. Sufficit tibi. ꝛc. ꝙl dicat. Nõ ẽ tibi necessariũ ꝙ infirmitas recedat a te corꝓris qz non ẽ periculosa qz nõ nuceris ad impatientiaz cũ gratia mea cõfoꝛtet te. nec infirmitas cõcupiscentie. qz nõ ꝓtrahet te ad pctm: qz gr̃a mea ꝓteget te. Ro. 3. Justificati gratis. ꝛc. Et vere sufficit gr̃a dei ad mala vitanda: ad bona facienda: ꝛ ad vitã ꝙsequẽdã eternam ꝑtie Coꝛ. 15. Gratia dei sum id qđ sum. ꝛc. Ro. 6. Gr̃a dei vita eterna. Sed cõtra Joh. 15. Quicquid petieritis patrẽ ĩ noĩe meo ꝛc. ¶ Aut ergo paul⁹ discrete petiuit. ꝛ tunc debuit exaudiri. aut indiscrete ꝛ tunc peccauit. Rñdeo dicendũ ẽ ꝙ de vna ꝛ eadẽ re põt hõ dupliciter loqui. Uno modo ꝑm se ꝛ natura illius rei. Alio mõ ꝑm ordinem ad aliud. Et sic cõtingit ꝙ illud qđ ẽ malũ ꝑm se ꝛ vitandũ. ꝑm ordinẽ ad aliud ẽ appetendũ: sicut potio inꝑtum ꝑm se ẽ amara ẽ vitanda: tamẽ qui cõsiderat eam ꝑm ordinẽ ad sanitatem appetit eã. Ergo ꝛ stimulus carnis ꝑm se ẽ vitandus ꝛ affligens. inꝑtũ vero est via ad virtutẽ ꝛ exercitiũ virtutis: ẽ appetendus. Apls aũt qz nõdũ revelatũ ei erat illud secretũ diuine ꝓuidentie vt ad vtilitatem suã cederet: cõsiderabat sibi malum ꝙtũ in se ẽ. ꝛ iõ petierat suã ămonitionẽ: nec in hoc peccauit: sed deus qui ordinauerat hoc ad bonũ humilitatis sue ñ exaudiuit eũ ꝙtũ ad ei⁹ volũtatẽ qđ tñ sciẽs p⁹modũ apls gloziabať cũ diceret. Libenter gloziaboꝛ ꝛc. Et licet nõ exaudierit eum ꝙtũ ad voluntatez: exaudiuit tamẽ eũ ꝛ exaudit scõs suos ꝙtũ ad eius vtilitatẽ. Unde dicit Jeronim⁹ in epla ad paulinũ. Bon⁹ domin⁹ qui sepe nõ tribuit qđ volumus: vt tribuat qđ mallemus. Rationẽ aũt sue responsioni subdit cõsequenter cuz dicit. Nam virtus ꝛc. Mirus modus loquendi. Uirtus in infirmita te perficit. Ignis in aqua crescit. Intelligi vero põt hoc qđ dicitur Uirtus perficit in infirmitate duplicit scz materialiter ꝛ occasionaliter Si accipiatur materialiter tũc ẽ sensus. Uirtus in infirmitate ꝑficit. i. infirmitas ẽ materia exercende virtutis. Et primo humilitatis. vt supza dictum est. Scõo patientie. Jaco. 1. Tribulatio patientiã operatur. Tertio temperantie quia ex infirmitate debilitať fomes ꝛ temperať⁹ efficit quis. Si vero accipiať occasionaliter tunc virtus in infirmitate ꝑficit. i. occasio perueniendi ad ꝑfectã virtutẽ. qz homo icies se infirmũ magis sollicitat ad resistendũ ꝛ ex hoc ꝙ magis resistit ꝛ pugnat efficitur exercitatioꝛ ꝛ per cõsequens foztioꝛ. Et ideo Leui. legit ꝛ iudic. 3. Q̃ dominus noluit destruere omnes habitatoꝛes terre: sed aliquos reseruauit vt. s. filij isr̃l exercitarenť pugnãdo cũ eis. Sic etiam Scipio nolebat destructionẽ ciuitatis cartaginensis vt. s. dũ romani haberent hostes exterius nõ sentirent hostes interiores contra quos durius bellũ est ꝙ contra exteriores vt ipse dicebat. ¶ Consequenter ponit apostolus effectũ huius responsionis dñice dices. Libẽter gloziaboꝛ ꝛc. Ponit autẽ duplicẽ effectũ. Unus ẽ gloriationis. Unde dicit. Quia virtus mea perficit in infirmitatib⁹. igit libenter gloziaboꝛ in infirmitatibus meis. i. mihi ad vilitatẽ meã datis. Et hoc qz magis cõungit xp̃o. Mihi autẽ absit gloziari nisi in cruce ꝛc. Hal. vltio. Eccl. 10. Qui in pauꝑtate gloriať ꝛc. Et rõ ꝙ libenter gliaboꝛ vt inhabitet in me virtus xp̃i: vt scz per infirmitates inhabitet ꝛ cõsumeť in me gratia xp̃i. Esa. 40. Qui dat lapso virtutẽ ꝛc. Alius effectus ẽ gaudij. Uñ dicit quapter qđ cõplaceo ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ponit bmõi effectũ. Secũdo huius effect⁹ rõnem assignat. ibi. Cũ enĩ infirmoꝛ ꝛc. Ponit autẽ effectum gaudij et materiã gaudij. Dicit ergo ꝓpter qđ: quia virtus xp̃i habitat in me in infirmitatibus ꝛ in tribulationib⁹ omnibus: ꝛ iõ ꝙplaceo mihi id est multũ delectoꝛ ꝛ gaudeo de dictis infirmitatib⁹ meis. Jaco. 1. Oẽ gaudiũ existimate fratres ꝛc. Defectus aũt in quibus ꝓpter gratiaz xp̃i abundanter delectať enumerat. Et primo illos q̃ fuit a causa interiozi ꝛ huiusmõi sũt infirmitates. Et ideo dicit in infirmitatib⁹. ps. Multiplicate sũt infirmitates eoꝝ postea accelerauerunt scz ad gratiam. Secõo illos q̃ sunt a causa exteriozi. Et hos quidem quantũ ad vertũ cũ dicit. In contumelijs scz mihi illatis. Act. 5. Ibant apostoli gaudentes. ꝛc. Et quantũ ad factũ ꝛ hoc vt quãtum ad defectum bonoꝝ cũ dicit. In necessitatib⁹. i. in penurijs necessariozum ꝛ in ꝓpertate qua ꝓemebatur. Et hoc modo accipitur necessitas cuz dicit Roma. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cõmunicantes. Vel quantũ ad experimentuz malozum illatoꝝ ꝛ hoc quantum ad exterioza. Mat. 5. Beati qui persecutionem ꝛc. cum dicit. ¶ In persecutionibus scz coꝛporis quas de loco ad locum ꝛ vbicz experimur. Et quantũ ad interioza dicens. In angustijs id est in anxietatibus animi. Dan. 13 Angustie sunt mihi vndicz ꝛc. Sed materia omniũ horum que faciunt ad gaudiuz est: quia ꝓ christo. Quasi dicit. Ideo complaceo quia ꝓpter christum patioꝛ. ꝓe Pet. 4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida vel fur. Et huius gaudij rationem assignat dicens. Cuz enĩ infirmoꝛ ꝛc. Quasi dicat. Merito complaceo mihi in illis quia quando infirmoꝛ ꝛc. id est quando ex his q̃ tñ me sunt vel ex persecutione aliozum incido in aliquod ꝓdictoꝝ: adhibetur mihi auxilium diuinum: ꝑ qđ confirmoꝛ. ps. Consolationes tue letificauerunt animaz meã. Joel. 3. Infirmus dicat: qz ego foꝛtis sũ. supza. 4. Licet is qui foꝛtis noster hõ cozrũꝑat ꝛc. Exo. 1. legitur ꝙ quanto plus ꝓemebanť filij israel: tanto plus multiplicabantur.

Lectio quarta.

f Actus sum insipiẽs vos me coegistis. Ego enĩ a vobis debui cõmendari. Nihil enĩ minus feci ab his q̃ sunt supza moduz apostoli. Tametsi nihil sum: signa tamen apostolatus mei facta sũt super vos in omni patientia in signis ꝛ ꝓdigijs ꝛ virtutibus. Quid est enĩ quod minus habuistis ꝑ ceteris ecclesijs: nisi ꝙ ego ipse nõ grauaui vos. Donate mihi hanc iniuriam.

Posita cõmendatione sua: consequenter apls excusat se de his que dixit. ostendens se coactuz hoc dixisse ꝙ ad gloriã suam pertinẽt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit cozinthijs causã huiusmodi gloziationis. Secundo expõit ꝛ mãifestat hanc causã ibi. Ego enĩ debui. ꝛc. Dicit ergo. Confiteoꝛ ꝙ in his omnibus cõmendationibus meis factus sum insipiens id est videť vobis ꝙ op⁹ insipientis fecerim: sed hoc non ex me nec sponte. ymo coactus feci ꝛ vestra culpa fuit. quia vos me coegistis id est dedistis mihi occasionẽ. Frequenť enĩ subditi coguntur prelatos aliqua facere: que insipienť facta esse iudicari possunt. sed tamen ꝓ loco ꝛ tempoze sapienter facta sunt. Hoc autẽ quod dixerat in cõmuni scilicet ꝙ ipi fuerunt causa sue cõmendationis exponit consequenter cũ dicit. Ego enĩ debui. ꝛc. Ubi dicit ꝙ ipsi fuerunt causa sue cõmendationis. Primo obmittẽdo bona que facere debuissent. In quo exaggerat eoꝝ ingratitudinẽ. Secũdo cõmittẽdo mala in quo detestať eoꝝ malitiã ibi. Timeo enĩ ne forte ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo cõmemorat qđ facere debuissent: ostendẽs causam ibi. Nihil enĩ minus ꝛc. Tertio remouet ipsoꝝ excusationẽ ibi. Quid est enĩ quod min⁹ ꝛc. Dicit ergo vere vos me coegistis. quia vos debuistis facere illud quod ego feci Unde dicit Ego debui cõmendari a vobis qđ non fecistis qñ necesse erat scilicet quando pseudo vilipendendo me ꝛ prefe rendo se reddebant vilẽ doctrinã ꝛ euangeliuz xp̃i a me predicatũ. Unde quia vos nõ cõmendastis me ne depe riret fides xp̃i in vobis. prozupi in cõmendationẽ ꝓpriam. Sed cõtra supza tertio dixit Runquid egemus cõmendaticijs epistolis ꝛc. Quare ergo voluit cõmẽdari ab istis? Respõdeo dicendũ est ꝙ apls ꝓpter se nõ egebat cõmendationibus sed ꝓpter alios: vt scilicet dũ cõmendareť doctrina sua esset in maioꝛi auctozitate ꝛ pseudo confutarent. Sed quia possent isti dicere. ideo nõ cõmendauimus te: quia nõ est in te aliq̃d cõmendatiõe dignum. ꝓpter hoc apostolus ꝓbat eis ꝙ bene poterãt eum cõmendare cum dicit. Nihil enĩ ꝛc. Ostendens esse in se multa cõmendatione digna. Et primo quantũ ad ꝓterita bona que fecit. Secũdo quantũ ad futura que facere intendit ibi. Ecce tertio hoc paratus ꝛc. Ostẽdit autez ꝓterita cõmendabilia que fecit ꝑmo in generali quantũ ad omnes ecclesias. Secundo in speciali quãtũ ad ea que egit apud eos ibi. Tametsi nihil ꝛc. Tertio excludit obiectionẽ ibi. Quid ẽ enĩ ꝛc. Dicit ergo. Merito debui cõmendari a vobis. quia multa sunt in me cõmendatione digna Nam nihilominus feci ab his scilicz Petro Jacobo ꝛ Johanne qui sunt supza modũ apli id est qui videnť a quibusdã digniozes apostoli ꝙ ego sum Pseudo enĩ dicebant ꝙ erant docti a petro ꝛ iohanne q̃ fuerunt docti a xp̃o ꝛ ꝙ petrus ꝛ iohannes seruabant le

Nes inuicem sicut ꝛ christus vobis douauit.

Lectio quinta.

Ece tertio hoc paratus sum venire ad vos ꝛ non ero grauis vobis. Nõ enim quero que vestra sunt sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare: sed parentes filijs. Ego autem libentissime impendã ꝛ superimpendar ego ipse pro animab⁹ vestris, licet plus vos diligẽs minus diligar. Sed esto. Ego vos non grauaui. sed cum essem astutus dolo vos cepi. Nunquid per aliquem eorum quos misi ad vos circũueni vos. Rogaui titum ꝛ misi cũ illo fratrem. Nunquid titus vos circumuenit. Nonne eodẽ spiritu ambulauim⁹. Nõne eisdem vestigijs? Olim putatis q excusemus nos apud vos. Coram deo in christo loquimur Omnia aũ charissimi propter edificationem vestram.

Hic ostendit se esse cõmendabilem quantũ ad bona futura: que facere intendit. Et duo facit. Primo ostendit suum propositum de futuro bono quod intendit. Secũdo propositi huius rationẽ assignat ibi. Non eñ quero que vestra sunt ꝛc. Tertio ad rationẽ similitudinem addibet ibi. Nec enim debet ꝛc. Sciendũ est circa primũ q aliquando contingit q ideo aliqui non accipiunt vno tempore: vt reseruẽt se ad aliud tẽpus: in quo possint ꝛ plus recipere ꝛ audacius. Ne ergo isti simile crederẽt de apostolo vt ideo noluisset prima vice recipere ab eis vt postmodum reciperet plus: dicit q non soluz hoc fecit olim sed etiam paratus est facere in futurum. Unde dicit. Ecce iam tertio id est tertia vice paratus suz venire ad vos. ꝛ non ero vobis gratus. Quasi dicat. nec etiã tũc grauabo vos accipiendo vestra. ſ. ii. In omnibus sine onere me seruaui ꝛ seruabo Job. 27. Justificationẽ quam cepi tenere ꝛc. Dicit aũt. Tertio paratus sum venire. Et non dicit tertio venio: quia bene ter paratus fuit venire ad eos sed tamen non iuit nisi bis. Paratus eñ fuit venire prima vice ꝛ tunc iuit ꝛ conuersi sunt. Secũda vice fuit paratus ꝛ fuit impeditus propter peccatuz eorum ꝛ tunc non iuit de quo excusat se in principio huius epistole. Modo est paratus ire tertio ꝛ iuit. vnõ bis iuit ꝛ ter fuit paratus ire. Rationẽ autẽ huius boni propositi subdit dicens: Non eñ quero ꝛc. que talis est. Cõstat q artifex disponit opus suum ſm finem quẽ intendit. predicatores autem in predicando aliqui intendunt questum ꝛ bona tempozalia. ꝛ ideo totam predicationem ad hoc ordinant ꝛ disponunt. Aliqui vero intendũt salutẽ animarum. Et ideo hoc modo disponunt predicationẽ suaz ſm q vident expediri saluti illorum quibus predicant Qui3 ergo apostolus intendebat in predicatione sua salutem corinthiozũ ꝛ videbat q non expediebat q reciperet ab eis sumptus: tum vt confutaret pseudo: tum etiaz quia auari erant: ideo noluit accipere sumptus. Et ideo huius rationem assiguat dicens: Ideo nõ grauabo vos sumptus accipiendo. quia non quero que vestra sunt in predicatione mea. sed vos ꝛ vestrã salutem. procurare intẽdo Phil. 4. Non quero datum sed futurũ. Et ideo dominus dixit apostolis. Faciam vos fieri piscatores hominum non pecunie. Hoc etiã figuratur Hen. 47. Ubi legitur q Josep emit egyptios in seruitutẽ regis. q̃ donus predicator debet ad hoc studere vt infideles conuertat ad seruicũ xpi. Sed huiusmodi rationi adaptat similitudinẽ cu dicit: Nec eñ debent ꝛc. Et primo ponit similitudinẽ. Secundo adaptat eã ibi. Ego autẽ libentissime ꝛc. Tertio arguit eoz ingratitudinẽ ibi. Nicz plus vos ꝛc. Dicit ergo Q autẽ non querã vestra. pater ꝑ similc. Videmus eñ q parentes carnales debent thesaurizare filijs carnalibus. quia filij non debẽt thesaurizare parentibus: sed parẽtes filijs. Cum ergo ego sim pater vester spiritualis ꝛ vos sit⁹ filij mei. nolo q vos thesaurizetis mihi: sed ego vobis Sed hic est questio de patrib⁹ carnalibus. Naz exod. 20. dicitur. Honora patrẽ tuum ꝛc. In quo etiã precipitur nobis q ministremus eis necessaria. Ergo filij tenent thesaurizare parẽtib⁹. Respõdeo dicendũ est q ex precepto tenentur filij ministrare ꝛ subuenire parentibus in necessarijs: non autẽ congregare ꝛ thesaurizare eis. Nam thesaurizatio ꝛ congregatio fit in posterũ. Sed nos videmus q ſm naturã filij succedunt parentibus ꝛ non ecõuerso. nisi in aliquo tristi cuẽtu. Et ideo naturaliter amor parentũ est ad hoc vt cõgregent filijs. Et hoc modo loquitur apostolus. Exod. autẽ. 20. loquitur dominus de subuentione in necessarijs. Item questio ozitur de hoc qõ dicit Parentes filijs ꝛc. Ergo cũ prelati sint parentes nostri spirituales. videtur q male fecerint principes et alij vando diuitias prelat⁹ Respondeo dicendũ est q non dederunt prelatis propẽ se sed ꝓpter pauperes. Et ideo non dederunt eis⁹ pauperibus. Et hoc dominus monet. Mat. 6. Thesaurizate vobis thezauros in celis ꝛc. Prelatis autẽ dantur tã q̃ pauperũ dispensatozibus. Consequenter posita similitudinem adaptat. in similitudine autẽ duo ꝓpposuit. Ens est q filij non debent thesaurizare parentibus. et hoc ꝓpatet. Et aliud est q parentes debent thesaurizare filijs et vare. Et quantũ ad hoc dicit. Quia ergo ego sum pater vester: ideo paratus sum dare vobis Et hoc est qõd dicit. Ego libentissime impendã vobis bona spiritualia ꝓdicando: et exempla monstrando: sed etiã tẽporalia qõ ꝛ faciebat inquantũ predicabat et seruiebat eis cum sumptibus aliarũ ecclesiarũ. Hec tria ministrare debet quilibet prelatus suis subditis. Unde dominus dixit ter petro: Pasce oues meas id est pasce verbo: pasce exemplo pasce temporali subsidio. Et non soluz ista impendã vobis. sed paratus sum mori pro salute animaz vestrarum Unde dicit. Et superimpendar pro animabus vestris. Johan. 15. Maiorẽ charitatẽ nemo habet. ꝛc. 1. Joh. 3. Si christus animã suã p nobis posuit ꝛ vos debetis ꝛc. Johan. 10. Bonus pastor animã suã ꝛc. Ingratitudinem istoz increpat consequenter dicens. Licet plus vos diligens ꝛc. Quasi dicat. Libenter impendar pro vob licet sitis ingrati. quia licet plus vos diligẽs ꝛc. Et hec comparatio potest exponi dupliciter. Uno modo sic. licz plus diligã vos q̃ pseudo. tamen minus diligoz scilicet a vobis q̃ diligantur pseudo quos plus diligitis q̃ me. Et sic patet q ego plus vos diligo q̃ illi. quia ego quero salutẽ vestram tantũ. illi vero bona vestra soluz. Alio modo sic. licet plus diligaz scilcet vos q̃ alias ecclesias tamen minus diligoz a vob q̃ ab alijs ecclesijs. Phil. 1. Testis est mihi deus quomodo cupiaz ꝛc. Et q plus dilexerit corinthienses q̃ alias ecclesias patet. quia plus pro eis laborauit. Illud autez in quo plus laboramus: magis consueuimus diligere. Consequenter cum dicit. Esto ego vos ꝛc. Remouet suspicionẽ. Et primo ponit suspicionẽ ipsam. Secundo excludit eã ibi. Nunquid per aliquẽ ꝛc. Tertio rationem exclusionis assignat ibi. Olim putatis q excusemus ꝛc. Posset autẽ esse istoz suspicio talis q ideo ipse ab eis per seipm non acceperit vt per alios dolose ab eis plus accipiat. Et ideo dicẽ hoc ponẽs. Esto id est dato ꝛ cõcesso q ego in persona mea ꝛ per me accipiendo non grauaui vos: sed sicut vos credidistis cuz essem astutus dolo ꝛc. id est per alios vestra vobis bona vestra plurima. Sed hoc est falsum. quia nihil ex dolo feci. i. thessa. 2. Exhortatio nostra non de errore neq̃ de imundicia neq̃ in dolo. Naz ipe erat vere israelita in quo dolus non fuit. Job. 1. Hanc autem suspicionẽ excludit consequenter cũ dicit. Nunquid per aliquem ꝛc. Et primo in generali. Secundo in speciali. In generali sic. Si per alios voluissem surripere vestra: misissem aliquos qui hoc procurarent apud vos. Sed nunquid per aliquẽ eoz quez misi ad vos circũueni vos: exhortando per eos vestra. Quasi dicat. Non. ſ. 7. Neminem circũuenimus ꝛc. 1. thessal. 4. Ne quis circũueniat in negotio fratrẽ suũ. In speciali vero excludit suspitionẽ ꝓdictã cũ dicit. Rogaui titũ ꝛc. Quasi dicat Rullus eorum in speciali quem misi ad vos circumuenit vos Titũ eñ cum precibus misi ad vos. Et hoc est quod dicit Rogaui titũ ꝛc. De isto habetur. ſ. 8. Misi etiã cum illo fratrẽ scilicet barnabã vel lucã. ſ. 8. Misimus cũ illo scilicet tito fratrẽ scilicet altez victoz cuius laus ẽ in euangelio. Sed nũquid titus circũuenit vos? Quasi dicat Non. ſ. 8. Gratias ago deo meo qui dedit eandẽ solicitudinẽ pro vobis in corde titi ꝛc. Et q titus nõ circũuenerit eos: probat p conformitatẽ titi ad apostolum. Et ponit duplicẽ conformitatẽ scilicet cordis. Et ideo dicit Nonne eodẽ spiritu ambulauim⁹ id est eandẽ voluntatem habemus. Vel eodẽ spiritu instigamur ad bene ꝛ recte agendũ. ſ. 4. Habentes autẽ eundẽ spiritũ ꝛc. Itez cõformitatẽ operis. Et ideo dicit. Nõne eisdẽ vestigijs id est operibus intendimus scilicz vestigijs xpi. Nã ego sequoz vestigia xpi Job. 23. Vestigia eius scilicet xpi secutus est pes ꝛc. 1. Pe. 2. Christus passus est ꝛc. Et sequamini vestigia eius. Et tit⁹ sequitur vestigia mea. 1. coz. 11. Imitatezes mei estote ꝛc. Et sic patet q ſi cõformis est mihi in voluntate ꝛ opere et ego nõ circumueni vos nec intendo circũuenire. q aũt nec ipe circũuenerit vos ptz ꝑ illũ Mat. 7. A fructib⁹ eoz q cognoscez ꝛc. Rationẽ autẽ exclusionis subdit dicẽs. Olim putat⁹ ꝛc. Et primo ponit eoz opinionẽ. Secundo excludit eã. Opinio autẽ istozũ erat q apostolus quasi reus ꝛ culpabilis omnia verba ista epistole viceret ad excusationẽ suã ꝛ q non essent vera sed ad excusandũ tantũ inuenta. ꝛ ideo ponens hanc opinionẽ ipsozũ dicit. Vos putatis olim id ẽ a principio huius epistole q excusemus nos apũ vos id est q hec verba non sint vera sed sint ad excusandũ cõficta. Hanc autem excludit sic. Qui eñ sic excusat se duo habet. Unum est q nõ vtitur verbis veris sed confictis Aliũ est quia non vult pati detrimentũ fame suez glozie Unde specialiter propter dispẽdiũ fame aliqui excusant se. Sed neutrũ istozũ est in nobis. Non ergo vera ẽ opinio vestra. q autẽ neutrũ istozum sit in nobis patet. Nõ enim dicimus verba falsa quod probo. Primo per testimonium dei. quia cozã deo loquimur. Quasi dicat Teste deo hoc in veritate dico Job. 16. Ecce ĩ celo testis me⁹ ꝛc. Secũdo per testimoniũ xpi. quia in xpo loquimur id est per christũ in quo nulla est falsitas. ſ. Secũdo ex sinceritate sicut ex deo in christo loquimur. Item non q̃rimus gloriã nostraz nec timemus infamiã. quia omnia q̃ dixi ꝛ de reuelationibus ꝛ de tribulationib⁹ facio seu dico ꝓpter vestram edificationem. vt scilicet permaneatis in virtute ꝛ expellatis pseudo. Romano. 14. Que edificationis sunt inuicẽ ꝛc. 1. coz. 14. Omnia ad edificationem fiant Johan. 12. Non propter me hec vox venit sed propter vos ꝛc.

Lectio sexta.

Jmeo enim ne forte cuz venero: nõ quales volo inueniã vos. ꝛ ego inueniar a vobis qualem non vultis. ne forte contentiones. emulationes. animositates. dissensiones. detractiones. susurrationes. inflatiões. seditiones sint inter vos Ne iterũ cũ venero humiliet me deus apũ vos et lugeam multos ex his qui ante peccauerunt ꝛ non egerunt penitentiam sup imundicia ꝛ fornicatiõe ꝛ impudicitia quã gesserunt.

Posita vna causa cõmendationis que ꝓuenit ex omissione corinthioz quantum ad ea q̃ facere debuissent: in qua detestatur eorum ingratitudinẽ: hic consequenter ponit aliam causam que ꝓuenit ex eoz cõmissione quantum ad mala que debuissent vitare. In qua exaggerat eorum maliciam: Et circa hoc duo facit. Primo ponit eorũ culpam in generali. Secundo explanat eam in speciali ibi. Ne forte ꝛc. Dicit ergo. Nõ tolũ laudaui me propẽ hoc q vos omisistis me laudare: sed etiam propter periculũ vestrum: quod est in hoc q vos adheretis pseudo. qz ꝓfouent vos in peccatis exponunt vos in magno periclo ꝛ ideo dicit. Timeo scilicet ne forte cũ venero ad vos ꝓsonaliter non inueniã vos quales vos volo scilicz iustos sed peccatores ꝛ correctos ꝛ displiceatis mihi ꝛ ego vobis. quia iusto non placent peccatores in q̃tum peccatores. Et inueniar talis a vobis contristatus ꝛ puniens q̃lem me non vultis habere. Mali eñ odiunt correctiões ꝛ veritatẽ. ergo inimicus factus sum vobis vez dicens vobis ꝛc. Sic patet eorum malicia in generali scilicz q timebat ne nondũ plene penituerint. In speciali etiã manifestat eoz maliciam cũ dicit. Ne forte contẽtiones ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo eñ enumerat eorum mala ꝓsentia. Secundo cõmemorat preterita mala de quibus nondũ penituerũt ibi. Ne itez cũ venero ꝛc. Sciendum est aũt circa primũ q corinthienses post conuersionem inciderunt in peccatũ carnale ꝓpter illũ qui vxorẽ patris habuit. ꝛ de hoc in hac parte correcti sunt per primã epistolam non tamẽ plene. Sed adhuc aliquid in eis remanet ſ ꝛ supza hoc remanserunt in eis multa peccata spualia que proprie opponuntur charitati. Charitas vero duo facit. Primo eñ facit corda hominũ ad inuicẽ consentientia. Secundo inducit homines ad mutuũ profectum. Et ideo peccata spiritualia econtrario primo faciũt homines ad inuicẽ dissentientes. Secundo faciũt eos inuicem offendentes. Et ideo primo enumerat peccata spiritualia que pertinẽt ad dissensionẽ. Secundo ea que faciunt ad offensionẽ ibi. Detractiones ꝛc. In dissensionibus aũt procedit ordine retrogrado. Nam ſm rectũ ordinẽ homines primo dissentiunt in q̃tũ vnus vult vnũ: alius vult contrariũ. Secundo ex hoc procedunt ad inferendum nocumenta. In q̃ tũ quilibet vellet obtinere in ꝓposito suo. Tertio quando nõ potest obtinere in ꝓposito suo sed succũbit accenditur zelo inuidie. Quarto ex hoc ꝓrũpit ad contẽtiones verboz ꝛ ab isto vltimo incipit apostolus dicẽs: Ne forte contentiões ꝛc. Quasi dicat. Non solũ timeo mala vestra in generali sed etiã in speciali. ne forte sint in vobis contentiões de meritis prelatozũ ꝛ de baptist⁹ ꝛc. ꝓuerb. 20. Honoz est homini qui separat se a contentionibus ꝛc. Am bzosi. Contentio est ꝑpugnatio veritatis cuz confidentia clamoris.

Et hec contentio venit ab emulatione. Et ideo dicit: Et emulationes id est inuidie in his qui minores sunt ꝛ minus habent. Jacob. 3. Ubi zelus ꝛ contentio ibi inconstantia ꝛc. Job. 5. Parvulū occidit inuidia ꝛc. Sap. 2. Inuidia dyaboli ꝛc. Et emulatio venit ab animositate. Unde dixit. Animositates in vltione ꝛ illatiõe nocumẽti. Ecc. 8. Cum audace ne eas ꝛc. Et animositas vẽit ex dissensionibus. Et ideo dicit. Dissensiones: odia ꝛ contrarietas animoꝝ. Romãoꝝ vlti. Observetis eos q̃ dissensiones ꝛ offendicula ꝛc. 1. coꝝ. 1. Idipsum dicatis omnes. ꝛ non sint in vobis scisinata. ¶ Consequenter enumerat eoꝝ mala presentia quantũ ad offensionẽ. Et quia ista specialiter sunt mala in nocumentis verboꝝ ꝛ nõ factorum. Ideo dimissis nocumẽtis factoꝝ. enumerat nocumenta verborum: in quibus etiã procedit ordine retrogrado. incipiens a posteriore ꝛ hoc est cuꝫ quis expresse malum dicit de aliquo. Et si quidem in manifesto: sic est detractor. Et ideo dicit detractiones. Romãoꝝ. 1. Detractores deo odibiles ꝛc. Si vero in occulto tũc ẽ susurratio. Et ideo dicit susurrones: qui latenter seminant discordias. Ecc. 28. Susurro ꝛ bilinguis maledictus erit Et hec duo precedunt ex superbia: que animũ inflatum contra aliquos prorũpere facit in mala verba Et ideo dicit: Inflationes. 1. coꝝ. 4. Tam q̃ non sim venturus ad vos sic inflati ꝛc. Et hec inflationes veniunt ex seditionibus que sunt preparationes partiũ ad pugnã. quia inter superbos semp iurgia sunt. prouerb. 13. Et ideo dic. Seditiones id est tumultus ad pugnã. prouerb. 17. Semper iurgia querit malus. Sic ergo patet eoꝝ malicia q̃ tum ad mala presentia que multa sunt: ꝛ in dissensionib9 ꝛ in nocumentis. Manifestat autẽ eoꝝ maliciã q̃tuꝫ ad mala preterita de quibus non penituerũt cũ dic. Timeo ne iterũ cũ venero humiliet me deus id est affligat apud vos. ita q̃ ꝛ lugeam multos vestrũ ex his qui ante peccauerunt: ante primã epistolã ꝛ non egerunt penitentiaꝫ plene post primã epistolam. Et merito lugeã. quia sicut gloria patrie est glozia filioꝝ. ita confusio patris est cõfusio filioꝝ. Sic samuel lugebat saul. 1. reg. 15. Usq; quo lugens saul ꝛc. Et hoc quia non penituerũt nec egerunt penitentiã de peccatis carnalibus predictis quoꝝdã quedam sunt contra naturã. Et ideo dicit: De imunditia id est luxuria contra naturã. Quedam sunt que cõmittuntur cũ mulieribus corruptis scilicet viduis seu coniugatis. Et ideo dicit. Et in fornicatione. Quedam sunt que fiunt in corruptione virginum. Et ideo dicit. Et impudicitia quaꝫ gesserunt assidue Hal. 5. Manifesta sunt opera carnis: que sunt fornicatio: imunditia: impudicitia ꝛc.

Capitulum tredecimũ.

Ece tertio hoc venio ad vos. vt i ore duoꝝ vel trium testiuꝫ stabit omne verbũ. Predixi eĩ ꝛ predico: vt presens vobis: ꝛ nũc absens his qui ante peccauerunt ꝛ ceteris omnibus. quoniam si venero iterum non parcã An experimentũ queritis eius qui in me loquitur christus. Qui in vobis non infirmatur sed potens est in vobis. Naz ꝛ si crucifixus est ex infirmitate. sed viuit ex virtute dei. Nam et nos infirmi sumus in illo: sz viuemus in eo ex virtute dei in vobis.

In precedentibus apostolus multa locutus est ad detestationẽ pseudo: hic consequenter loquitur contra illos qui a pseudo sunt seducti. Et circa hoc duo facit. Primo increpat seductos. Secundo consolatur persistentes. ibi Decetro fratres gaudete ꝛc. Circa primũ primo comminatur sententie seueritatẽ. Secundo ostendit suã iudiciariam potestatẽ ibi. An experimentuꝫ queritis ꝛc. Tertio monet ad correctionẽ ibi. Vosmetipsos tẽptate ꝛc. Circa primũ primo promittit suã presentiã. Secundo põderat suã iudiciã formã ibi. In ore duoꝝ ꝛc. Tertio cõminatur seueram sententiã ibi. Predixi eĩ ꝛ predico ꝛc. Promittit ergo primo suum aduentũ dicens: Ecce ego venio. quasi dicat. Certum sit vobis q̃ venio ad vos. et ideo cauete vobis ne inueniã vos iparatos ꝛ dicit Tertio non q̃ tertio fuerit: sed quia tertio iam parauerat ire sic ꝛ non fuerit nisi semel: in secundo apparatu impeditus. 1. coꝝ. 4. Veniam ad vos cito ꝛc. Veniaz inq̃t ꝛ iudicabo malos fm ordinẽ. tamẽ ita scilicet q̃ in ore duorum vel triũ testium accusantiũ seu testantiũ contra aliquem sit omne verbũ accusatoriũ. qõ quidẽ dicit Deut. 17. Nemo occidetur vno teste dicente testimoniũ ꝛ ciuisdem. 19. Non stabit testis vnus contra aliquẽ. Vel aliter In ore duoꝝ ꝛc. Quasi dicat. Hoc quod dico de aduentu meo ad vos ita est certũ sicut testimoniũ duoꝝ vl trium Sic ergo ordo iudicij erit. Sed seueritatẽ sententie cõminatur dicens: Predixi eĩ ꝛc. Ubi primo insinuat ordinem iudiciariũ quo est procedendũ. in quo exigit vt procedat trina ammonitio: ꝛ quãtũ ad hoc dicit. predixi vobis vt presens: bis quando scilicet eram vobiscũ ꝛ nunc absens predico. vt sic ter ammoneat. predico inq̃t his q̃ ante peccauerunt ꝛ omnibus alijs. Quasi dicat. omnes moneo. Secundo premissa monitione cõminat sententiam Unde dicit. Quoniam si venero non parcã iterum Quasi dicat. Illis qui peccauerunt peperci prima vice. sed si iterum peccauerint. vel si non egerint penitentiam non parcam eis iterum. Et hoc iuste fit. quia ille cui semel remittitur ꝛ iterũ peccat. si remitteretur sibi crescet in malicia ꝛ efficeretur insolens. Et ideo dicit sapiens proverbioꝝ. 13. Qui pcit virge odit filiũ suuꝫ ꝛc. Ex hoc ergo ordinatũ est in ecclesia vt precedat trina monitio anteq̃ quis sententiã excõmunicationis fulminet. quia cõtingit q̃ aliqui licet sint in peccatis ꝛ offendunt: tamen ex solo verbo ammonitionis corriguntur ꝛ satisfaciunt. Et etiam a leuioribus semp incipiendũ est. q̃ si ammonitione non ducitur ne magis insolescat adhibenda est seueritas sententie Ecc. 8. Ex eo q̃ nõ pferẽ cito sẽtẽtia ꝛc. ¶ Consequenter ne possint calumniari de potestate apostoli ostendit apostolus suã iudiciariã potestatẽ dicens. An experimentũ ꝛc. Ubi tria facit. Primo ostẽdit se habere legationẽ ꝛ potestatẽ iudicandi a xpo. Secũdo ostendit virtutẽ xpi ibi. Qui in vobis non infirmat ꝛc. Tertio ostendit q̃ virtus christi etiã ad alios deriuatur ibi. Nam ꝛ nos infirmi sum9 in illo. Dicit ergo si venero nõ parcã imo seueriſſime iudicabo. ꝛ hoc bene possuꝫ. quia habeo auctoritatẽ christi in puniendo ꝛ remittendo. 2. Nam si quid donaui, vobis ꝛc. 2. 5. prouerb. 10. Legatione fungimur ꝛc. Et ideo dicit An experimentum ꝛc. Quasi dicat Non est dubitandũ de potestate mea. quia quicquid ego loquoꝝ vel proferẽdo sententias vel remittendo vel predicando: loquoꝝ a xpo. Exod. 4. Perge ergo ego ero in ore tuo. Lucc. 21. Ego dabo vobis os ꝛ sapientiã ꝛc. Que ergo homo facit ex instinctu spiritussancti dicitur q̃ spiritussanctus facit. ideo apostolus quia a christo mot9 hoc loquebatur: attribuit christo tãq̃ principali dicens. Qui in me loquitur xps ꝛc. Sed ne vbi tetur de potestate ꝛ virtute christi. ideo consequenter apostolus ostendit virtutem christi cuꝫ dicit. Qui in vobis ꝛc. Ubi primo ostendit virtutem christi quantuꝫ ad ea q̃

in eis apparuerunt. Secundo quantũ ad ea que in christo sunt ibi. Nam ꝛ si ꝛc. Dicit ergo habeo potestatẽ iudiciariam a christo qui in me loquitur qui magne virtutis est in vobis vando dona gratiarum: distributionẽ spiritus ꝛ alia multa que experti estis ꝛ non solum non infirmatur sed potens est in vobis. quia potenter vos liberauit a peccato: potenter vos conuertit ad bonũ. ps. Dominus fortis ꝛc. Sapient. 12. Subest tibi cum volueris posse. Et paulo ante Uirtutẽ eĩ ostẽdis tu ꝛc. Et nõ solum potentia christi apparuit in vobis sed etiaz in seipso sz inquantuz a morte crucis quã sustinuit ex infirmitate humana quam assumpsit infirmatã in paupertate surrexit ꝛ viuit ex virtute dei que est est ipse deus. Talis eĩ erat illa susceptio que deum hominẽ faceret ꝛ hominem deum. 1. cozinth. 1. Quod infirmuz est dei fortius ẽ hominibus ꝛc. Vel ex virtute dei scilicet patris qui est etiã virtus christi. quia eadem est virtus patris ꝛ filij. Apocalips. 1. Fui mortuus ꝛc. Hec etiã virtus christi deriuatur ad nos. Naz ꝛ nos infirmi ꝛc. quasi dicat Ad nos etiam pertinet illa virtus. quia ꝛ nos infirmi sumus in illo id est ad intentionem illius inquantũ propter ipsuꝫ multa patimur ꝛ mortificamus nosmetipsos ꝛ humiliamur nos. 1. cozinth. 4. Nos infirmi propter christum ꝛc. suppa. 10. Presentia corporis infirma. 5. 4. Semper mortificationem ꝛc. ꝛ ideo viuemus id est viuificabimur ex virtute dei in vobis iudicandis. Hal. 1. Qui suscitauit iesum christum ꝛc. ꝛ est sensus. Nos ex virtute qua christus viuit resuscitamur ꝛ illa virtute habemus etiã potestatem iudicandi in vobis. Vel viuemus simili beatitudine cum eo ꝛ hoc ex virtute dei: que quidem virtus dei est in vobis id est in conscientijs vestris.

Lectio secunda.

V Osmetipsos temptate si estis in fide ipsi vos probate. An nõ cognoscitis vosmetipsos. quia christus iesus in vob est. Nisi forte reprobi estis. Spero autẽ q̃ cognoscitis. quia nos non sumus reprobi. Oramus autẽ deum vt nihil mali faciatis. non vt nos probati parcamus: sed vt vos quod bonum est faciatis. Nos autez vt reprobi simus. non possumus eĩ aliq̃d aduersus veritatẽ: sed pro veritate Gaudemus eĩ quoniam nos infirmi sumus. Vos autẽ potentes estis hoc ꝛ oram9 vestrã cõsummationẽ. Ideo eniz hec absens scribo. vt non presens durius agam scõm potestatem quã dominus dedit mihi in edificationẽ et non in destructionẽ.

Post comminationez seueri vel iudicij: subdit apostol9 ammonitionẽ ad preparationẽ vt iudiciũ seuerum nõ patiantur. Et primo ponit ipsam ammonitionẽ. Secundo rationẽ ammonitiõis assignat ibi. Ideo hec absens scribo ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ponit ammonitionem. Secundo excludit falsam suspitionem ibi. Oramus autem ad deum ꝛc. Circa primum duo facit. Primo monet vt se examinent. Secundo innuit quid p huiusmodi examinationem inuenire possint ibi. Aut nõ cognoscitis ꝛc. Circa primum sciendũ est q̃ ille qui secure vult comparere in iudicio: debet se primo examinare de factis suis ꝛ sic poterit scire vtrũ tute compareat Et ideo apostolus monet: vt antequã veniant ad iudicium quod erit in aduentu suo ad eos: examinẽt se dicens: Vosmetipsos examinate ꝛ cõsiderate actus vestros. 1. thessal. 5. Omnia probate: quod bonũ est tenete ꝛc. Monet autez vt de duobus se examinent scilicz de fide. Und dixit. Si estis in fide quã predicaui vobis ꝛ a me accepistis de domino iesu christo an exciderit is ab ea ꝛ sit prolapsi in aliam. Et hoc necessarium est. quia. 1. cozinth. 11. dicit. Si nosmetipsos iudicarem9, ꝛc. Jere. 2. Ulde vias tuas ꝛc. Jtẽ de operib9. Unde dicit. Ipsi vos probate scilicet an sitis in operibus bonis. ꝛ vtrum conscientia remordeat vos: aliq̃d mali fecisse. Et hoc vtile est. quia. 1 coꝝ. 11. dicitur Probet autẽ seipsuꝫ homo ꝛc. Gal. 6. Opus suuꝫ probet vnusquisq; ꝛ. ¶ Consequenter cum dicit An non cognoscitis ꝛc. Ostendit quid per huiusmodi examinationem inuenire poterunt Et primo quid inueniãt in seipsis. Secũdo quid inueniant in apostolo ibi. Spero autem ꝛc. In seipsis autẽ duo inuenire poterunt per examinationẽ. quia aut scient se tenere fidem ꝛ sic inuenire poterunt ꝛ cognoscere q̃ christus sit in eis. ꝛ hoc est qõ dicit An nõ cognoscitis vosmetipsos: quia christ9 in vobis est. i. nunquid si examinaretis vos sciretis vos habere fidem ꝛ cognosceretis q̃ christus est in vobis. Quasi dicat. Sic. quia vbi est fides christi ibi est christus. Eph. 3 Habitare christum per fidem. 1. cozinth. 6. Nescitis ꝙa corpora vestra templũ ꝛc. Aut scient se non tenere fidez ꝛ sic inuenient q̃ sint reprobi. Et ideo dicit. Nisi forte reprobi estis id est vere inuenietis vos habere christũ nisi forte dimiseritis fidem ꝛ reprobi sitis ab eo qõ prius habuistis per fidem Jere. 15. Reliquisti me: retrorsum abiisti. Jere. 6. Malicie eorũ non sunt consumpte argentuz reprobum ꝛc. Sed hic questio est litteralis de hoc quod dicit An non cognoscitis ꝛc. Nam christus in eis solum manet qui habent charitatẽ. vt dicit. 1. Johan. 4. Deus charitas est ꝛc. Si ergo cognoscimus q̃ christus per fidem sit in nobis. oportet q̃ hoc sit per fidem formatam Cognoscẽtes ergo hoc modo christum esse in nobis scimus nos habere charitatez qua informatur fides. quod qõ est contra id Ecclesiast. 9. Nemo scit vtrum odio ꝛc. Respondeo dicendum est q̃ habitare christum in nobis potest accipi dupliciter. Vel quantuz ad intellectũ. Vel quantũ ad affectuz. Si quantũ ad intellectũ sic ipse habitat in nobis per fidem informẽ. Et hoc modo nihil prohibet nos per certitudinem scire q̃ christ9 habitet in nobis cum scimus nos tenere fidem: quam ecclesia catholica docet ꝛ tenet. Si vero quantum ad affectum sic habitat christus in nobis per fidem formatã ꝛ hoc modo nullus potest scire q̃ christ9 habitet in nobis vel q̃ habeamus charitatem nisi per revelationem ꝛ specialem gratiam alicui concedatur per certitudinem: per quandaz tamen coniecturã nihil prohibet nos scire posse q̃ in charitate simus: quando scilicet quis inuenit se taliter paratum ꝛ dispositum vt nullo modo propter aliquod tẽporale vellet aliquid facere contra christum. 1. Johã. 3. Si cor nostrũ nõ reprehenderit nos ꝛc. Patet ergo q̃ apostolus loquitur quantũ ad primũ modum. Vel etiam loquitur de cognitione que est per coniecturam quandam vt dictum est. Argumentũ autem procedit quantũ ad secundum modum ꝛ de cognitione que est per certitudinem. Quid autez in apostolo possint inuenire subdit dicens. Spero autem ꝛc. Nam quia isti cozinthij possent dicere Nos non sumus reprobi: sed ideo non tenemus documenta tua quia nõ sunt recta sed reprobãda. ꝛ ideo dicit. Quicquid sit de vobis tamen spero q̃ ex vita ꝛ doctrina nostra quam ostendi vobis cognoscetis q̃ non sumus reprobi ꝛ non docuimus mala nec exclusi sumus a potestate quam dicim9 nos habere. Ecclesiast. 19. Ex vi

ñ cognoscitur vir Matth. 7. A fructibus eor ꝛc. ¶ Cõsequenter cum dicit Oramus autem ꝛc. Excludit suspitionem. Cõinatus enim fuerat eis iudicium seuerum cum ostenderat potestatem suam in iudicando ꝛ indixerat examinationem: credens christum in eis esse nisi ipsi essent reprobi. Sed tamen hoc dimittit sub dubio vtrum sit christus in eis. Et quia isti possent credere ꝛ suspicari q̃ apostolus gauderet de hoc q̃ essent reprobi: vt ipe in comparatione ad eos maior appareat: ꝛ vt in eis posset exercere seuerius iudicium. ideo apostolus hanc suspitionem remouet hic. Primo per orationem quaꝫ p. eis ad deum dirigit. Secundo per gaudium quod de eis cõcepit ibi. Gaudemus enim ꝛc. Orat autem vt ipsi inueniantur innocentes. quia examinantur ex seueritate iudicij. Et ideo dicit. Oramus autem scilicet deũ vt vos nihil mali faciatis. Quasi dicat. non credatis q̃ velimus q̃ sitis reprobi. ſꝫ oramus vt nihil ꝛc. Iteꝝ orat q̃ ipse appareat infirmus per quod excluditur appetitus excellentie apostoli in comparatione ad eos. Et ideo dicit. Non scilicet oramus vt probati parcamus id est nõ vt nos cõmẽdemur, pbati in cõparatiõe ad vos ſꝫ magꝫ vt vos qõ bonũ est faciatſ. Galathas. 6. Bonũ aũt facietes ꝛc. pẽ. Viriliter agite ꝛ confortetur coꝛ vestrũ. Nos autẽ vt reprobi simus amittendo potestatẽ puniendi ꝛ iudicandi. quia vbi non est culpa omnes sumus pares ꝛ vnus non habet potestatẽ iudicandi super alios. Magis ergo vult apostol⁹ vt sint boni q̃ vt subiaceant potestati iudicij sui Et q̃ careat potestate iudicandi si boni sint: ostendit cuꝫ dicit Non enim possumus ꝛc. Quasi dicat. Nos non laboramus nisi pro veritate ꝛ pro ipsa stamus. Constat autem q̃ si puniremus innocentes faceremus contra veritatem ꝛ contra iusticiam. Unde cum apostolus non possit facere contra veritatem sed pro veritate id est pro iusticia. manifestum est q̃ non puniet innocentes. Notandum est scm̃ augustinum in glosa q̃ ad vitandum peccata: necessaria sunt duo scilicet liberũ arbitrium ꝛ gratia dei. Si enim liberum arbitrium non esset necessariũ: nunquã darentur homini p̃cepta nec prohibitiones nec exhortationes. Frustra etiam darentur pene. Gratia etiam est necessaria. quia nisi deus omnes regeret per gratiam suam non posset homo stare. Frustra etiã oramꝰ q̃ non inducat nos in temptationem. Et ideo apostolus ostendens vtrũq; esse necessariũ: ꝛ orat deum pro gratia obtinenda: ꝛ monet vt per liberum arbitrium recedant a malo ꝛ faciant bonum. Unde dicit. Oramus quantuꝫ ad primũ: Ut nihil mali faciatis quantum ad secundũ. ¶ Consequenter cum dicit Gaudem⁹ ꝛc. Remouet falsam suspicionem propter gaudium de bono ipsorum cõceptum. Et primo ponit gaudium quod de ipsorum innocentia concipit. Secũdo orationem quam pro ip̃oꝝ perfectione emittit ibi. Hoc autem oramus vestram ꝛc. Dicit ergo Gramus q̃ vos pbati pareatis sed nos infirmi ꝛ hoc apparet ex affectu nostro. quia gaudemus q̃ scilicet aliqui sint inter vos boni ꝛ innocẽtes ex quo subtrahitur nobis potestas iudicãdi ꝛ videmur infirmi. Et hoc est quod dicit Gaudemus quoniam nos infirmi sumus id est non exercentes potestatem nostram. Vos autem potentes id est sic bene agentes ꝛ vitia vincentes q̃ subtrahitis vos a potestate nostra iudicandi. Cum enim aliquis male agit subdit se potestati iudicis. sed bene faciendo repellit illam a se. Romanoꝝ. 13. Vis non timere potestatem. Benefac. ꝛc. 1. cozinthio 7. 4. Nos infirmi vos fortes. De isto gaudio dicitur Philip. 2. Gaudeo ꝛ congratulor vobis ꝛc. Et nõ solum de his gaudemus: sed etiam super hoc oramus vestram consumationem id est perfectionem. In rebus enim naturalibus videmus q̃ quelibꝫ res naturalis naturaliter tendit ad suam perfectionem: ad quam habet naturale desiderium. Et ideo cuilibet rei naturi virtus naturalis vt ad suaꝫ perfectionem naturalem possit peruenire. gratia autem datur homini a deo per quam homo perueniat ad suam vltimam ꝛ perfectam consummationem id est beatitudinẽ ad quam habet naturale desiderium. Unde quando aliquis non tendit ad suam perfectionẽ: signũ est q̃ nõ habeat satis de gratia dei Et ideo apostolus vt isti possint in gratia crescere orat vt perficiantur. ꝛ Philip. 1. Oro vt charitas vestra ꝛc. Eph. 6. Vt possitis resistere in die malo ꝛc. ¶ Cõsequenter posita ãmonitiõe cãs ãmonitiõis assignat dicẽs: Jõo hoc absẽs scribo ꝛc. i. ideo absẽs scribo vobis hoc monẽdo vos ne ſꝫ cogar aliquid facere cõtra voluntatẽ meam que est vt nihil dure agã cõtra vos nisi quatenus per vos cõpellar. Et ideo dicit. Ut nõ presens vobis durius agam contra vos q̃ velim vel q̃ velitis. Sap. 11. Hos quidem tanq̃ pater monens probasti ꝛc. ſ. 10 Absens confido in vobis. Rogo autem vos ne presens audeam ꝛc. Sed quia cozinthij possent dicere nunquid etiam si bene fecerimus: non poteris contra nos o apostole dure agere. ideo respondet dicens Non. quia non propono nec possum agere: nisi ſcm̃ q̃ recepi a deo potestatem. deus autem dedit mihi hanc potestatem scilicet ligandi atq; soluendi in edificationem nõ in destructionem id est vt vos edificemini ꝛ nõ vt destruamini. Et si dure vos cozrigerem non edificarem sed destruerem. ſ. 10. De potestate nostra quã dedit nobis dominus ad edificationem ꝛc. Hanc autem potestatem dedit domin⁹ paulo Actuũ. 9. ꝛ. 13. Segregate mihi barnabam ꝛ paulum ad opus ꝛc.

Lectio tertia.

Ceterꝫ ffres gaudete pfti estote: exhortami: idipꝫ sapite: Pacẽ habete: ꝛ deꝰ pacꝫ ꝛ dilectõis erit vobiſcũ Salutate inuicem in osculo sancto Salutãt vos omnes sancti. Gratia domini nostri iesu christi ꝛ charitas dei ꝛ cõmunicatio sanctiſpiritus sit cũ omnib⁹ vobis Amen.

In precedentibus apostolus increpauit seductos a pseudo: hic vero consolatur persistẽtes in fide ꝛ doctrina sua Et primo ponit monitionẽ. Secundo subdit salutationem ibi. Salutate in osculo. ꝛc. Circa p̃mum primo ponit monitionem. Secundo premium implete monitionis ibi. Et deus pacis ꝛc. Monet autẽ ad tria. Primo qualiter se habeant in seipsis. Secundo qualiter se habeant ad proximos. Tertio qualiter debent esse omnes ad inuicem. In seipsis autem debent bona duo habere. Primo gaudium de bono habito ꝛ quantum ad hoc dicit. Decetero fratres qui constantes fuistis gaudete in his que ad seruicium dei facitis. Et hoc est necessarium ad hoc q̃ sitis iusti ꝛ virtuosi. quia nullus est virtuosus seu iustus qui nõ gaudet iusta ꝛ virtuosa operatione. Et ideo dicitur in psalmis. Jubilate deo omnis terra: seruite domino in leticia. Philipenses. 4. Gaudete in domino semper. iterũ dico gaudete ꝛc. Et vere semper eũ gaudendum. quia gaudium conseruat hominem in bono habitu. quia nullus potest esse diu in eo quod tristat. Secundo debent habere boni in seipsis emulationem perfectionis. ꝛ quantum ad hoc dicit. Perfecti estote. id est semper tendatis ad profectum. Hebreozum sexto. Quapropter intermittentes inchoationis christi sermonem. ad perfectionem ꝛc. Non est autem hoc quod hic dicitur preceptum ſꝫ q̃ homo sit perfectus: sed hoc q̃ semper tendat ad perfectionem: ꝛ hoc ẽ necessarium: qz qui non studet ad proficiendum ẽ in periculo deficiendi. Videmus enim q̃ nisi remiges conentur ascendere: nauis semper descendit. Et ideo dicebat dominus. Marci. 6. Estote perfecti. ꝛc. Proximis autem ẽ impendenda exhortatio ad bona. Et quantum ad hoc dicit. Exhortamini. ꝛc. Eccl. 17. Unicuiq; mandauit de ꝓximo. ꝛc. Ro. 12. Qui exhortatur in exhortando. Apoc. vlt. Qui audit dicat veni. Communia autem omnibus debent esse duo scilicet vt idem sapiant. Et ideo dicit. Idem sapite: ꝛ vt pacem habeant. Et ideo dicit. Pacem habete. Et hec duo ita se habent q̃ vnum est exterius: aliud interꝰ Constat enim q̃ corpora non possunt seruari ꝛ ordinari nisi membra ordinentur ad inuicem. Similiter nec ecclesia nec ecclesie membra nisi ordinentur ꝛ vniantur ad inuicem. Est autem duplex vnio necessaria ad membra ecclesie vnienda. Una ẽ interioꝛ vt scilicet idem sapiant q̃ fidem quantum ad intellectum idem credendo: ꝛ q̃ amorem quantum ad affectum idem diligendo. Et ideo dicit. Idẽ sapite. i. idem sentiatis de fide ꝛ idem diligatis affectu charitatis: quia tunc ẽ vera sapientia quãdo operatio intellectus perficitur ꝛ consumatur per quietatõez ꝛ delectationem affectus. Unde sapientia dicitur quasi sapida scientia. Roma. 15. Et sic vnanimes vno oze honorificetis deum. ꝛc. pr̃o Coꝛ. p̃mo. Idipsum dicatis ꝛc. Philip. 2. Idem sapiatis ꝛc. Alia ẽ exterioꝛ scilꝫ pax. Et ideo dicit. Pacem habete inter vos. Heb. 12. Pacem sequimini ꝛc. ps. Inquire pacem. 2. Thes. 3. Ipse deus pacis det vobis pacem sempiternam in oñi loco. ¶ Consequenter cum dicit. Et deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiſcũ ponit premium quod redditur implentibus monitionem predictam. Quasi dicat. Si seruabitis pacem inter vos: deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiscum. ¶ Circa quod notandum ẽ q̃ apud gentiles consuetum erat q̃ aliqui ex donis denominabant deos quia licet esset vnus deus tantũ tamẽ singula dona sua denominabãt deos ex illis donis sicut ex dono pacis denoiabant deum pacis. ꝛ ex dono salutis deũ salutis. Huic vocabulo alludens apostolus dicit Deus pacis. ꝛc. nõ q̃ pax sit vnus deus. sicut illi dicebant. sed ideo xp̃us dicitur deus pacis quia ẽ dator pacis ꝛ amator. Joh. 14. Pacem meã do vobis ꝛc. p̃mo Coꝛ. 14. Non ẽ deus dissensionis ſꝫ pacis. Roma. 5. Charitas dei diffusa est in cozdibus nostris ꝛc. Ipse etiam ẽ auctoꝛ pacis. Joh. 16. In me pacem habebitis ꝛc. Ipse in pace habitat. ps. In pace factus ẽ locus eius. ꝛc. Item non solum ẽ deus pacis sed etiam dilectionis. Et ideo dicit. Deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiſcum. ꝛ hoc ideo est quia qui ẽ in vera pace cordis ꝛ corporis ẽ in charitate ꝛ qui manet in charitate in deo manet ꝛ deus in eo. vt dicitur p̃me Jo. 4. ꝛ quia homo nõ mereꝫ nisi per pacem ꝛ dilectionem. Joh. 14. Si quis diligit me. ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Salutate inuicem in osculo ꝛc. Ponit salutationem ꝛ circa hoc primo indicit eis mutuã salutationem. Secundo salutat eos ex parte aliorum. ibi. Salutat vos ꝛc. Tertio salutat eos ex parte sua ibi. Gratia dei ꝛc. Mutuam salutationem indicit faciendã per osculum. Unde dicit. Salutate inuicem vosipos in osculo sancto. Ubi notanduꝫ est q̃ osculum ẽ signum pacis Nam per os in quo datur osculum homo respirat. Et ideo quãdo homines dant sibi mutua oscula signum ẽ q̃ vniunt spiritus suum ad pacem. Est autem pax simulata ꝛ hec ẽ eorum qui loquuntur pacem cũ proximo suo mala autem. ꝛc. vt dicitur in ps. Que quidem fit per osculi fraudulentiã. Prouerb. 27. Meliora sunt verba diligentis ꝛc. Est ꝛ pax mala ꝛ turpis quando ſꝫ conueniunt ad malum faciendum. Sap. 14. In magno viuentes in sciẽtie bello ꝛc. Et hec fit per osculum libidinosum. Prouer. 7. dicitur de mala muliere q̃ apprehensum deosculatur iuuenẽ. ꝛc. Est et pax sancta quã facit deus. Philꝫ. vltimo. Et pax dei q̃ exuperat ꝛc. ꝛ hec fit per osculum sanctum quia vnit spiritum ad sanctitatem. Et de hoc osculo dicitur hic. In osculo sancto. Et ex hoc inoleuit consuetudo q̃ fideles ꝛ sancti viri in signum charitatis ꝛ vnionis se osculãtur Et datur pax in ecclesia in osculo sancto. Ex parte autẽ aliorum salutat eos dicens: Salutant vos sancti omnes quia omnes sancti ꝛ fideles sperant ꝛ desiderant ac orationibus procurant salutem nostram. Unde omnes fideles christi ad inuicem sperant ꝛ desiderant sibi salutem ps. Participem me fac deus. ꝛc. Ex parte autem sua salutat eos apostolus dicens. Gratia domini ꝓstri. ꝛc. Ubi sciendum est q̃ duplex est modus appropriandi aliquid diuinis personis. Unus est essentialiter: alius causaliter. Essentialiter autem appropriatur diuinis personis sicut patri potentia. quia ipe est potentia essencialiꝫ inquantum est principium. Filio sapientia inquantuꝫ ẽ verbum. Spiritui sancto amoꝛ inquantum est bonitas. Hic vero apostolus nõ appropriat ista hoc modo scilicet per essentiam: qz sic omnia appropriarentur spiritui sancto: sed appropriat per causaꝫ. Et ideo cum gratia sit donum quo dimittuntur nobis peccata. Roma. 3. Justificati gratis ꝛc. Et remissio peccatoruꝫ sit nobis facta per filium qui carnem nostram accipiens pro peccatis nostris satisfecit. Joh. p̃mo. Gratia ꝛ veritas ꝛc. Propter hoc apostolus attribuit gratiam christo. Unde dic Gratia domini nostri. ꝛc. Charitas autez ẽ nobis necessaria quia oportet nos vniri deo. prime Joh. 4. Qui manet in charitate in deo manet. ꝛc. Et quia hoc est a deo patre inquantum ipe sic dilexit mundum vt filium suũ vnigenitum daret. vt dicitur Joh. 3. Roma. 5. Commẽdat autem deus suam charitatem. Ideo sibi vt principio istius charitatis attribuit charitatem cum dicit. Et charitas dei scilicet patris. Cõmunicatio vero diuinoꝝ fit per spiritum sanctum quia est distributoꝛ donoꝝm' spiritualium prime Coꝛ. 12. Hec omnia operatur vnus atq; idem spiritus. Et ideo spiritui sancto attribuit communicationem cum dicit. Et communicatio spiritꝰ sancti. Vel attribuit sibi hoc. qz ipse est cõmunis aliꝭ duabus personis. Sic ergo apostolus in salutatione sua optat omnia necessaria cum dicit. Gratia domini nostri iesu christi ꝛ charitas dei ꝛ communicatio spiritus sancti sit semper cum omnibus vobis Amen ¶ Gratia xp̃i qua iustificamur ꝛ saluamur charitas dei patris qua sibi vnimur: ꝛ communicatio spiritus sancti diuina nobis dona distribuentis. Amen

¶ Explicit aurea expositio super secunda epistola ad corinthios angelici doctoris sancti Thome de aquino ordinis predicatoꝝm.

Explanatio sancti Thome

Incipit mirabilis explanatio sanctissimi doctoris Thome de aquino ordinis predicatorum super epistolam ad Galathas.

Prologus

Etera nouis

superuenientibus proiscietis. Leuitici. 26. Hec verba competūt presenti epistole. In qua apostolus redarguit galathas qui intantū seducti fuerunt a pseudo vt simul seruarent legalia ⁊ euangeliū qō apls īproperat eis in verbis p̄missis dicens: Etera nouis superuenientib⁹ proiscietis. In quib⁹ verbis innuit dñs quadruplicem vetustatē. Prima vetustas ē erroris de qua Esa. 26. Vetus error abijt. ⁊ hec remota ē ꝙ nouitatē doctrine xp̄i. Mar. p̄mo. Que est hec noua doctrina. Secūda vetustas ē figure. de qua Heb. 8. Cōsumabo super domū dauid ⁊ sup iuda testamentū nouū nō secūdū testīm qō feci patribus eor. Ubi primo ostendit p̄mū testamentū esse vetustū ⁊ hoc renouari p nouitatem gratie seu veritatis p̄sentie xp̄i. Jere. 31. Nouū faciet dominus super terrā ⁊c. Tertia est vetustas culpe. de qua p̄s. Quoniā tacui cōfitendo. ſ. peccata mea inueterauerunt ⁊c. ⁊ hec renouab ꝙ nouitatē iusticie. Ro. 6. In nouitate vite ambulemus ⁊c. Quarta est vetustas pene. Treñ. 3. Uetustam fecit pellem meā: ⁊ hec renouabitur per nouitatē glorie. de qua nouitate Esa. vltimo. Ecce ego creo celū nouum ⁊c. Apoc. 21. Dixit qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia.

Capitulum primū:

Paulus apostolus nō ab hominib⁹ neq; p hominē: sed per iesum xp̄m ⁊ deū patrem qui suscitauit eum a mortuis: ⁊ qui mecū sunt omnes fratres ecclesijs galathie. Gr̄a vobis ⁊ pax a deo patre nostro ⁊ dño iesu xp̄o. qui dedit semetipsū p̄ro peccatis nostris vt eriperet nos de presenti seculo neq; scōm voluntatez dei et p̄is: nr̄i cui ē gloria i secula seculoz Amen

Scribit ergo apostolus galathis hanc epistolam in qua ostendit ꝙ veniente gratia noui testamēti debet proijci vetus testamentum: ⁊ impleta veritate deferatur figura quibus duabus ſc̄z gratia ⁊ veritate adeptis peruenīaē ad veritatem iusticie ⁊ glorie. Acquirunē autez illa duo si obseruantia legaliuz dimissa: obseruantie euāgelij xp̄i feruenter insistamus. Ordo autem huius epistole congruus ē vt post duas eplas ad Cozinthios in quarū p̄ma agitur de sacramentis ecclesie: in secūda de ministris horum sacramentoruz necessarie sequatur epistola ad galatha s: in qua agitur de cessatione sacramentoz veteris testamenti. Diuiditur autem hec epistola in duas ptes. in salutationē ⁊ eplarem narrationem. ibi. Miror ꝙ ⁊c. In salutatione autem p̄mo ponitur persona salutantis Secūdo ponū⁹ persone salutate ibi Ecclijs galathie ⁊c. Tertio bonum optatum. ibi. Gratia vobis ⁊c. Circa primum p̄mo ponitur persona salutans principaliter que describitur ex nomine ⁊ ex auctoritate. Ex nomine quidem cum dicit. Paulus quod congruit humilitati sue: quia interpretatur humilis. Unde dicitur prime Coz. 15. Ego sum minimus apostoloz. ⁊c. Item congrulto⁹ ficio huo. quia ꝛm alium modum interpretatur os tube. in quo ſpecialiter est officium predicationis significatus Esa. 58. Quasi tuba exalta vocem tuam. ⁊c. Ex auctoritate autem describitur cum dicitur apostolus. Ubi duo ponuntur. ſc̄z eius auctoritas ⁊ auctoritatis origo. Auctoritas quia apostolus qui missus. ¶ Sciendum ē autem ꝙ apostolus in quibusdam epistolis scribit se seruū ostendens nomē humilitatis vt in epistola ad romanos Jn quibusdam vero scribit se apostolum: ostendens auctoritatem suam. Cuius ratio est. quia romani superbi erant. ⁊ ideo apostolus vt inducat eos ad humilitatem scribit se seruum in exemplū humilitatis. Galathis vero quia stulti erant ⁊ superbi vt frāgat eos nominat se apostolum: ⁊ ideo hic ponit auctoritatem suam. Origine autem auctoritatis sue describit cum dicit: Non ab hominibus ⁊c. Et p̄mo remouet originem extimatā. Secūdo assignat veram ibi. Sed per iesum christum ⁊c. Origo autem extimata erat quia intātū galathe seducti erāt a pseudo ꝙ crederent apostolum non esse eiusdem auctoritatis: qua alij apostoli erant: quia nō fuit doct⁹ a christo vel conuersatus cum eo sed esset missus ab eis quasi minister eorum. Opinionem ergo istam remouet cum dicit. Non ab hominibus ⁊c. Quidam enim mittebantur a toto collegio apostolorum ⁊ discipuloruz. Et ideo ost̄dens se nō esse ab eis missum dicit. Non ab hominibus Quidam enim mittebantur ab aliquo apostolorum speciali: sicut paulus aliquando mittebat lucam ⁊ titum. Et ideo ostendens ꝙ nec sic missus sit dicit. Neq; g hominem id est per aliquem apostolorum in specialiſ per spiritum sanctuz qui dicit Act. 13. Segregate mihi ⁊c. Causa autem originis huius veritatis vera est christus iesus. Et ideo dicit. Sed per iesum christum ⁊ deuz patrem. Hec autem distinctio cuz dicit Per iesum christū ⁊ deum patrem potest accipi vel quantum ad personam patris et personam filij. Et tunc alius est in persona deus pater ⁊ alius iesus christus. Ab vtroq; autem missus est beatus paulus ad predicandum ⁊ a tota trinitate quia inseparabilia sunt opera trinitatis. Non sit autem mentio de persona spiritus sancti. quia cum sit vnio ⁊ nexus vuorum: positis personis duabus scilicet patris ⁊ filij: intelligitur etiam spiritus sanctus. Uel potest sumi distinctio predicta quantum ad naturam assumptam ſc̄z humanam: quiā secūdā naturam diuinā non est distinctio inter deum patrem ⁊ iesum christum. Et tunc missus est paulus per deum patrem sicut per auctorez ⁊ per iesum christum sicut per ministrum. Roman. 15. Dico iesum christum ministrum fuisse. ⁊c. Quia vero galathe derogabant apostolo ꝙ non fuisset conuersatus cum christo sicut alij: nec missus ab eo. Jdeo in hoc specialiter magnificat se: quia illi fuerunt missi per christum adhuc venientem in carne mortali. Ipse vero a christo iam glorificato missus est. Jdeo dicit. Qui scilicet deus pater suscitauit eum scilicet ihesum christum inquantum hominem a mortuis. Quasi dicat. Apostolus sum nō ab hominibus scilicet collegio apostolorum nec per hominem scilicet christum in mortali carne viuentem: sed sum apostolus per xp̄m iam suscitatū ⁊ glorificatum. Roma. 6. Xp̄s resurgens a mortuis ⁊c. Et quia presens vita significatur per sinistram: futura vero per dexteram: inquantum ista est celestis ⁊ spiritualis. illa vero temporalis. ⁊ō petr⁹ qui vocatus fuit a xp̄o adhuc ī carne mortali posito ponit ī bulla pape ī sinistra pte. paulus vero qui vocatus fuit a xp̄o iam glorificato ponitur in parte dextra.

¶ Consequenter cum dicit. Et qui mecum sunt ⁊c. Denuntur persone adiuncte salutātes quas describit a duali familiaritate: quia mecum sunt ſc̄z ad solatium ⁊ adiutorium. Prouerb. 18. Frater qui iuuatur a fratre. ⁊c. p̄s Ecce q̄ bonū. ⁊c. Item ab inseparabili charitate cum dicit. Fratres. Jo. 13. Jn hoc cognoscent omnes. ⁊c. Item ab vniuersalitate cum dicit. Oēs quod ideo addit: quia isti forte erant intantū seducti ꝙ dictum paulū nō reputarent. Et ideo dicit. Omnes qui mecum sunt: vt ostendat eos testes esse veritatis sue: ⁊ facile intelligant se errare dum ab omnibus reprehendunt. 2. Coz. 2. Sufficit enim ꝙ eiusmodi est obiurgatio hec que fit a plibus. ⁊c. Personas autē salutatas ponit cum dicit. Ecclesie galathie. ⁊c. Ubi sciendū ꝙ sicut in glo. tāgit. Brennus dux senonum olim congregato exercitu intrauit italiam qua pertransita venit in greciam ante tempus alexandri magni: vbi cum essent aliqui de gente sua remanētes in vna parte grecie miscuerunt se grecis: vnde illa prouincia gallogrecia dicta ē. Deinde illi galathe sunt appellati quasi albi. Et licet greci sint acuti ingenij: tamē illi galathe stulti erant ⁊ inſtabiles ⁊ ad intelligēdū tardiores sicut ⁊ in docīles galli vnde originē traxerunt. Et ideo ita dicit eis. O insensati galathe. ⁊c. Jstis ergo scribit epistolam hanc. ⁊ isti sunt persone salutate. ¶ Cōsequēter cum dicit. Gratia vobis. ⁊c. Ponit bona que eis optat. Et primo ponit ipsa bona optata. Secundo ipsoruz bonorum auctorem. ibi. A deo patre. ⁊c. Bona autem que eis optat sunt duo in quibus omnia bona spiritualia includuntur. Primū est gratia: que ē principiū vite spiritualis cui in glo. ascribit remissio peccatorum que ē primū in vita spirituali. Nullus enim pōt esse in vera vita spirituali: nisi prius moriatur peccato. Secundum ē pax que ē quietatio mentis in fine que in glo. dicitur eē reconciliatio ad deum: ⁊ sic dum optat principiuz ⁊ finē omnium bonoū spiritualium includit apostolus ranq; inter duo extrema desiderium omnis boni eis proueniē dum. p̄s. Gratiam ⁊ gloziam dabit dominus. 2. Coz. vlti. Gratia domini nostri. ⁊c. Bonoū autem ipsorum auctor est deus pater. ⁊ ideo dicit. A deo patre ⁊c. Ubi primo ponitur bonorum causa. Secundo causandi modus ibi. Qui dedit. Tertio gratiarūactio p ipsis bonis ibi. Cui est honor ⁊c. Causa autem ⁊ auctoritas bonoū ē deus pater ranq; actor inquantum deus: ⁊ tota trinitas que dicitur deus omnium per creationem. Sap. 14. Tu autem pater gubernas. ⁊c. Et ideo dicit. A deo patre. Item actor est dominus iesus christus sicut minister Et hoc inquantum homo. Roma. 15. Dico iesum xp̄m ministrum. ⁊c. Et ꝙ per xp̄m sit nobis gratia patet Jo. p̄mo. Gratia ⁊ veritas p iesum xp̄m facta est. Et Ro. 5. Justificati gratis ⁊c. Pax etiā ē nobis p ipm. Joh. 14. Pacem meā do vobis. ⁊c. Modus aūt causandi hmōi bona ponit cū dicit. Qui tradidit. ⁊c. Ubi primo ponit cā efficiens q̄ ē mors xp̄i. Et quātū ad hoc dicit. Qui dedit semetipm ⁊c. Quasi dicat. Jō xp̄s ē auctor gr̄e ⁊ pacis q: ipi mori dedit se ⁊ sustinuit crucē. vnde ipa mors xp̄i est causa efficiens gratie. Roma. 5. Justificati gratis ⁊c. Et Col. p̄mo. Pacificans que in celis ⁊c. Et dicit primo. Qui dedit ⁊c. i. sponte se obtulit. Ephe. 5. Dilexit nos christus ⁊ tradidit ⁊c. Heb. 2. Pro omnib⁹ nobis gustaret mortem. Tyt. 2. Qui dedit semetipm. ⁊c. Ex quo manifeste apostolus arguit cōtra eos ꝙ si mors xp̄i est sufficiens causa salutis nostre: ⁊ in sacramētis noui testamenti que efficaciam habent ex passione christi conferē gr̄a ꝙ sup fluum ē simul cū nouo testamento seruari legalia in quib⁹ gratia non confertur nec salus acq̄ritur: quia neminē ad pfectū adduxit lex vt dicit Heb. 7 Secundo ponit finis ⁊ vtilitas ipsorum bonoz que ē cā finalis: ⁊ est duplex. Unus ē vt liberemur a peccatis p̄s-

teritis: ⁊ quantū ad hoc dicit. Pro peccatis nr̄is ſc̄z preteritis delendis ⁊ expiandis quod est initium nr̄e salutionis. Apoc. p̄mo. Dilexit nos ⁊c. Alius finis ē vt liberaret nos a ptāte mortis: ⁊ quantū ad hoc dicit. Ut eriperet nos de p̄senti ⁊c. Col. p̄mo. Eripuit nos a ptāte. ⁊c. Et ponit tria ſc̄z vt eriperet inquit de presenti ⁊ seculo: ⁊ neq;. Ut eriperet trahēdo nos ad eterna per desiderium ⁊ spem. De seculo id est de conformitate hui⁹ mundi qui nos alli cit vt non ei conformemur. Ro. 12. Nolite conformari huic seculo ⁊c. Neq; reducens nos ad veritatem iusticie. Et dicit seculuz nequā nō propter sui naturam: cū bonum sit creatum a deo: sed propter mala que in eo fiunt. sicut illud Ephe. 5. Dies mali sunt. ⁊c. Et Heñ. 47. dixit Iacob. Dies peregrinatiōis vite mee 130. annozum sunt parui ⁊ mali ⁊c. Et licet hec sint nobis per christum: non tamen excluditur deus pater. Et ideo ponitur tertio acceptatio diuine voluntatis. Unde dicit ꝛm voluntatem dei ⁊ patris. Patris inq; christi ꝙ naturam qua ab eterno procedit vt verbum. p̄s. Ego hodie genui te. Joh. p̄mo. Jn principio erat verbum. ⁊c. Item patris nr̄i per adoptionez. Jo. p̄mo. Dedit eis potestatem ⁊c. Primo mō li de⁹ pater accipit p̄ro sola persona patris. Secundo modo p̄ro tota trinitate. Et quia a, deo patre nostro ſc̄z a tota trinitate: hec omnia proueniunt nobis per xp̄m. Jdeo ipsi ſc̄z toti trinitati gloria in se: honoz alijs sit vel est in secula seculozum. id est semper. Amen est nota confirmationis. Habes ergo ī summa in salutatione predicta auctoritatem apostoli qua eorum superbiam frangit. Uirtutem gratie qua eos ad obseruantiam euangelij perducit: ⁊ insufficientiam legalium vt ab eis eos reuocet.

Lectio secunda.

In Miroz ꝙ sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiā xp̄i in aliud euāgeliū qō nō est aliud nisi sunt aliqui qui vos conturbāt ⁊ volūt conuertere euangelium xp̄i. Sed licet nos aut angelus de celo euāgelizet vobis p̄terq̄ qō euangelizauimus vobis anathema sit. Sicut predixim⁹ ⁊ nunc iterū dico si qs vobis euangelizauerit preter id qō accepistis anathema sit. Modo enim hominibus suadeo an deo? An quero hominibus placere? si adhuc hominibus placerem: christi seruus non essem.

Jn superiozib⁹ p̄cessit salutatio: sequit in sequētib⁹ eplaris narratio. In qua arguit apostolus eoz errorem. Secundo monet eos ad correctionem. 5. cap̄. ibi. State ergo. ⁊c. Errorem autem eorum arguit dupliciter: ⁊ per auctoritatem euangelici documenti: ⁊ per rationē veteris testamenti. 3. cap̄. ibi. O insensati. ⁊c. Arguit autem errorem ipsorum ostendendo auctoritatem euangelice doctrine. Primo ostendendo ipsorum leuitatem quantum ad leuem dimissionem euangelice doctrine. Secōo commendando auctoritatē ipius doctrine euangelice: vt sic quāto dignius est qō dimittunt: tanto eorum error appareat maioz ibi. Dierum enim vobis facio ⁊c. Circa p̄mū duo facit. Primo eos exaggerat culpā. Secōo infligit penam ibi. Sed licet nos. ⁊c. Culpā autē exaggerat ⁊ seductoruz ⁊ seducentium. ibi. Nisi sint. ⁊c. Circa p̄muz tria facit. Primo enim aggrauat culpam seductorum ex

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Galathas I

animi leuitate. Añ dic̃ miror. Quasi dicat cũ sciatis tot bona que dicta sunt prouenire vobis per christum et q̃ cum fueritis ita bene instructi per me: tamẽ sic. id est in tantum ꝛ tam vehementer vt videamini iam obliti tam cito id est in tam breui tempore transferiminiv alludat noſ. Galathia enim translatio dicitur quasi dicat. Vos estis galathe q̃ tã cito transferimini. Ecclesia. 19. Qui cito credit leuis ẽ corde. Secũdo aggrauat eoꝛ culpã exeo qõ dimiserunt. Si enĩ ratio recedit ꝛ transferr̃ a malo commendabilis est ꝛ bene facit: sed quando recedit a bono tunc est culpabilis. Et sic isti a bono translati erãt Et ideo dicit eis. Et si mirandũ sit q̃ tam cito ꝛ sic transferimini: addit tamẽ materiam admirationis q̃ transferimini ab eo scz a deo ꝛ a fide eius qui vos vocauit i gratiam x̃pi id ẽ in participationẽ eterni boni quã habemus per x̃pm. 1. Pet. 2. Gratias agentes deo qui vos vocauit in admirabile lumen suum. Itẽ. 2. Pet. 2. Melius erat eis viam veritatis nõ agnoscere q̃. ꝛc. Secũdo aggrauat eoꝛ culpã ex eo ad qõ conuersi sunt: q̃ non sũt cõuersi ad bonũ sed ad malum. Unde dicit. In aliud euangelium. idest veteris legis que annũciatio bona ẽ in q̃tum annũciat quedã bona scz tẽporalia ꝛ carnalia. Esa. primo. Si volueritis ꝛ audieritis me. ꝛc. Sed tamẽ nõ ẽ perfecta ꝛ simpliciter sicut euangeliũ q̃ nõ annunciat p fecta ꝛ maxima bona: sed parua ꝛ minima. Sed lex noua ẽ perfecte ꝛ simpliciter euangeliũ id ẽ bona annũciatio quia annũciat maxima bona scz celestia spũalia ꝛ eterna. Et licet sit aliud euangeliũ secundũ traditionẽ pseudo: tamen ſm meã pædicationẽ non. Est enĩ aliud in p missis sed nõ est aliud in figura: quia idẽ continet in veteri testamento ꝛ in nouo. In veteri quidẽ vt in figura: i nouo vero vt in re ꝛ expresse. Et sic ẽ aliud euangelium quantũ ad ea que exterius apparent: sed quantũ ad ea q̃ intertius sunt ꝛ continenẽ nõ est aliud: licet aũt nõ sit aliud in se tamẽ potest eẽ aliud ex culpa aliorum scz seductium. Et ideo eoꝛ culpam exaggerãs dicit. Nisi sint aliqui scz seductores qui vos cõturbant. i. puritatẽ sensus vestri: qua imbuti fuistis per fidei veritatẽ obfuscant q̃ licet idem cõturbent q̃tum ad interiora ẽ intellectũ p̃ vetus ꝛ nouũ testamentũ vt dictum ẽ: tamẽ si post suscepti onem noui testamenti reiterat vetus. videtur ostendi q̃ nouũ nõ sit perfectũ ꝛ q̃ illud sit aliud ab isto. Et iõ dicit Q̃ nõ est aliud nisi sunt ꝛc. q̃ isti pseudo post fidei eũ gelice susceptionẽ cogebãt eos circũcidi. ostendentes q̃ hoc q̃ circũcisio est aliquid aliud q̃ baptismus ꝛ efficit aliquid qõ baptismus nõ põt efficere. ꝛ ideo isti conturbant vos infra. 5. Utinã abscindant̃ qui vos conturbãt. ꝛc. Et vere cõturbant q̃ volunt cõuertere euangeliũ x̃pi id est veritatem euangelice doctrine in figurã legis qõ ẽ absurdum ꝛ turbatio maxima. In illud enim debet aliquid conuerti ad qõ ordinat̃. Nouũ autem testamentuz ꝛ euangelium x̃pi non ordinatur ad vet̃ sed potius ecõuerso lex vetus ordinat̃ ad legẽ nouam sicut figura adveritatem. Et ideo figura cõuerti debet ad veritatẽ: ꝛ lex vetus in euangeliũ x̃pi: non autem veritas in figurã neq̃ euangelium x̃pi in legez veterem: qõ patet ex ipo vsu loquendi. Nõ enim dicimus q̃ homo sit similis imagini hominis. sed potius ecõuerso imago ẽ similis homini. Jere. 15. Jpi cõuertent̃ ad te ꝛc. ꝛ Leuit. 26. Mouis supervenientibus. ꝛc. ¶ Consequenter post exaggeratiõz culpe ponitur inflictio pene cuz dicit. Sed licet. ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo p̃mulgat sententiã. Secundo rõnem sententie assignat ibi. Modo enim hominib9 ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ostendit auctoritatem siue sentẽtie. Secõ profert eã ibi. Sicut predixi ꝛc. Ostendit autẽ auctoritatem siue sentẽtie multã eẽ q̃ nõ solũ in peruersores ꝛ in seductores subditos: sed etiã imparesꝫ sicut sunt alij apostoli ꝛ etiam in superiores sicut sunt angeli si huius criminis. ſ. cõuersionis euangelij ꝛ veterem legẽ rei essent effi caciã haberet. Et ideo dicit. Quia nostre sentẽtie auctoritas quã ego p̃mulgo que est excõmunicatio nõ solum in illos qui talia intendunt efficaciam habet sz licet nos scz apostoli aut angelus bonus vel malus de celo veniens euangelizet preter q̃ qõ euangelizatũ est a nobis: anathema sit. i. reus erit huius sententie quã promulgamus. ¶ Ad euidentiam autẽ pitorum tria inquirere oportet. Primo quid significat hoc nomen anathema. Circa quod sciendũ est q̃ anathema est nomen grecũ ꝛ componitur ab ana qõ est sursũ ꝛ thesis positio quasi sursũ positio. Et est ortum ex quadã antiqua consuetudine. Antiqui enim quãdo pugnabant capiebant aliquando aliquam predam ab hostibus quã nolebant cõuertere in vsum p̃priũ sed suspendebãt illam i templis vel in aliquo publico loco ciuitatis: quasi separatam a cõmuni vsu hominum ꝛ omne tale sic suspensum nominabant greci anathema: ꝛ ex hoc inoleuit consuetudo q̃ omne illud quod excludebatur ab vsu communi diceretur anathematizatum. Unde dicitur Josue. 6. de Jericho ꝛ omnia que in ea sunt. Q̃ Josue mox anathematizauit ea. Et ideo etiam hoc in ecclesia inoleuit vt illi qui excludũtur a communi societate ecclesie ꝛ a participatione sacramentorum ecclesie dicantur anathematizati. ¶ Secundo inquirenda est ratio eoꝛuz que dicit. Licet nos aut angelus. ꝛc. Ubi sciendum est q̃ est triplex doctrina. Prima est philosophorum: qui eductu rationis proprie in cognitionem sue doctrine deuenerunt. Quedam alia doctrina est que est tradita p angelos sicut lex vetus. Lex enim non est allata voluntate humana sic dicitur ad Gala. 3. Sed per angelos in manu mediatoris vt dicitur infra. 3. Quedam vero doctrina tradita est a deo immediate sicut doctrina euangelij Joh. primo. Deum nemo vidit vnq̃. ꝛc. Heb. primo. Nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio. Et post. Que cum intium accepisset. ꝛc. doctrina ergo que traditur per hominem potest mutari ꝛ reuocari p aliam hominem qui melius nouit sicut vnus philosophus reprobat dicta alterius. Item per angelum qui perspicatius videt veritatem. Doctrina etiam que traditur p angelum posset forte remoueri per alium angelum superiorem seu per deum. Sed doctrina que immediate a deo traditur non potest neq̃ per hominem neq̃ per angelus irritari. Et ideo si contingat q̃ homo vel angelus diceret contrarium illi que per deum tradita est dictum fuit non est cõtra doctrinam vt per hoc irriteretur ꝛ repellatur sed potius doctrina est contra eus quia ipse qui dicit debet excludi ꝛ repelli a communione illius doctrine. Et ideo dicit apostolus q̃ dignitas doctrine euãgelice que est immediate a deo tradita est tante dignitatis q̃ siue homo siue angelus euangelizet aliud preter id quod in ea euangelizatum est ẽ anathema. id est abijciendus et repellendus est. ¶ Tertio soluere oportet obiectiones circa hoc occurrunt. Quorum vna est cum par in pares non habeat imperium. ꝛ multomagis non habeat in superiorem: videtur q̃ apostolus nõ potuit excõicare apostolos qui erant sibi pares ꝛ angelos qui sunt superiores Mat. 11. Qui minor est in regno celorum maior est illo Non est ergo anathema per hoc. Ad hoc dicendum ẽ q̃ apostolus p̃tulit hanc sentẽtiaz non p̃propria auctoritate sed auctoritate euangelice doctrine cuius minister erat cuius doctrine auctoritas habet vt quicunq̃ contra illam dicunt excludendi ꝛ repellendi sint. Joh. 10. Sermo quẽ locut9 fuz ille iudicabit eũ in nouissimo die. ꝛc

¶ Alla questio est q̃ ipse dicit preter q̃ quod euangelizatum est. Ergo non debet aliquis docere neq̃ predicare nisi quod scribitur in epistolis ꝛ in euangelio. Sz hoc est falsum. quia primo Thes. 3. dicitur. Ut compleam9 ea que desunt fidei nostre ꝛc. Respondeo dicendum ẽ q̃ nihil aliud euangelizandum est q̃ illud qõ continetur in euangelijs ꝛ in epistolis ꝛ in sacra scriptura implicite vel explicite. Nam sacra scriptura et euangelium euangelizat esse credenduz christo explicite. Unde quicquid continet in eis implicite que faciunt ad doctrinã eius ꝛ ad fidem christi euangelizari ꝛ doceri potest. Et ideo cũ dicit. Preter id ꝛc. id est oino alienuz addendo. Apoc. vltimo. Si quis apposuerit ad hec aut addiderit omnio alienũ apponat de9 sup illũ plagas scriptas in libro isto Et Deut. 4. Nõ addetis quicq̃ ꝛc. scz contrarium seu alienũ nec minuetis ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Sicut predixi ꝛc. Sententiã suam p̃fert in malo dicẽs Sicut predixi de angelis ꝛ apostolis: idem dico de seductoribus: si quis seductor euangelizauerit preter id qõ accepistis a me: anathema sit id est excõicatus. Et hec ẽ sententia quã profert. Sed nunquid ex hoc sunt excõmunicati omnes heretici videtur q̃ non: quia dicitur Tyt. 3. Hereticum hominẽ post primã ꝛ secundã correctionem deuita. ꝛc. Respondeo dicendũ est q̃ hereticus potest dici aliquis vel quia simpliciter errat ex ignorantia: ꝛ ex hoc nõ est excõmunicatus. Vel quia errat ex pertinacia ꝛ alios nititur peruertere: ꝛ tunc incurrit in canonẽ late sententie. Utrũ autẽ ex tunc hi⁹ verbis sniam in hereticos protulerit dubium est. Cum tamẽ sententia iam lata sit contra hereticos in concilijs. Potest tamen dici q̃ forte hic ostendunt excõmunicatione digni. ¶ Cõsequenter cum dicit. Non enim hominibus ꝛc. ostendit rõnem sententie. Ubi primo ponit rõnem ipius sentẽtie. Secũdo manifestat hic p̃positũ ibi. An quero ꝛc. Posset enĩ aliquis dicere. Quare sic excõmunicas. Forte aliq̃ sũt amici vel alicuius auctoritatis. Non ergo sic faciendum est. Ideo respondẽs apostolus dicit. Immo sic faciẽduz est: quia ea que modo dico non sunt ad fauorem hominũ sed vt placeam deo: ꝛ hoc est quod dicit. Non enĩ. id est post cõuersionẽ. Vel in ista epla. Suadeo hominibus id est tendit ad hoc appetitus meus vt placeã hominibus an deo? Quasi dicat. Hec que facio ideo facio vt cõplaceam soli deo. 1. Thes. 2. Loquimur nõ quasi hominibus placentes sed deo ꝛc. Nec etiam loquimur auctoritate hominũ sed diuina. Q̃ aũt nõ intendã placere hominibus p3 ex intentione ꝛ ex p̃posito meo. Nã ego nõ quero hominibus placere id est non est intentionis mee homines conuertere vt placeam hominibus tm̃ sed p̃pter honorem dei. Et hoc patet: quia si adhuc intẽderẽ placere hominibus vt olim placui: n õ esſes seruus christi. Cuius ratio est quia hec sunt contraria. Ita vũtarat vt sz velim placere hominibus p̃opter homines nõ referendo illud in deum. Si enim ideo intendam aliquã n do placere hominibus vt eos trahem ad deum nõ pecco Sed si primo modo non sum seruus christi. Esa. 28. Coangustatum est stratum ita vt alter decidat. ꝛc. Mat. 6 Nemo potest duob9 dominis seruire ꝛc. p̃s. Confusi sũt qui hoibus placent.

per reuelationem iesu christi. Audistis enĩ conuersationẽ meam aliquãdo in iudaismo quoniã supra modum persequebar ecclesiam dei ꝛ expugnabam illã ꝛ proficiebã in iudaismo supra multos coetaneos meos i genere meo: abundantius emulator existens paternarum mearũ traditionũ.

Supra apostolus redarguit galathas de leuitate animi eo q̃ sic cito dimiserant doctrinam euangelij: hic vero ipius euangelice doctrine dignitatem ostendit. Et circa hoc duo facit. Quia primo cõmendat auctoritatẽ doctrine euangelice ſm seipsam. Secundo ex parte aliorũ apostolorum ꝛ sua simul scdo cap. ibi. Deinde post annos q̃tuordecim ꝛc. Iterum prima pars diuiditur in duas. q̃ primo proponit intentũ. Secũdo manifestat propositum ibi. Audistis enim ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo p̃ponit qõ intendit. Secundo probat qõ p̃ponit ibi. Meq̃ enim ꝛc. Intendens ergo commendare veritatẽ euãgelice doctrine dicit. Notuz vobis ꝛc. Quasi dicat Ita sum certus de auctoritate euangelij q̃ non solũ hominibus immo etiam angelis contrarium nõ credẽrẽ sed eos si contrarij essent anathematizarem. Quã quidẽ certitudinem ex hoc habeo quia magis credendũ est deo q̃ hominibus seu angelis. Et ideo cum ego habuerim illud euangelium a deo maximam certitudinez habere debeo ꝛ habeo. Et ideo dicit. Notum enim vobis facio fratres euangeliũ qõ euangelizatum est a me vobis ꝛ alijs ecclesijs q̃ nõ ſm hominẽ. id est ſm humanã naturã discordantem a regula seu reuelatione diuina. Et sic li ſm hominẽ sonat in vitium. prime Cor. 3. Cum enim sit inter vos zelus ꝛ contentio ꝛc. Et sic accipit hic apostol9. Et iõ dicit. Non ſm hominẽ docentem me vel mittentem. Quasi dicat. Nullo modo potest hoc euangeliũ haberi ab homine sed a deo. Et ideo subdit. Neq̃ enim ego ab homine ꝛc. Ubi duplicem modum acceptionis excludit Primo q̃ non habuit ab homine auctoritatem euangelizandi: ꝛ quantũ ad hoc dicit. Neq̃ ab homine. ſ. puro accepi illud id est auctoritatem euangelizandi euãgeliũ sed a x̃po. Ro. 10. Quomodo p̃dicabũt nisi mittantur. Esa. 42. Dedi te in lucem gentium ꝛc. Act. 9. Uae electiõis ẽ mihi iste ꝛc. Secõ q̃ nõ accepit sciam euãgelizãdi ab homine. Et iõ dicit. Neq̃ didici. ſ. euãgeliũ p̃ hominem purũ sed per reuelationẽ iesu christi. i. p iesũ christum oĩa clare ostendentẽ. 1. Cor. 2. Nobis aũt reuelauit deus ꝛc. Esa. 50. Dñs deus aperuit mihi aurẽ. ꝛc. Et ibidẽ. Dñs dedit mihi linguã eruditã vt sciam. ꝛc. Hec autem reuelatio facta fuit apostolo cum raptus fuit in paradisum vbi audiuit archana verba que nõ licz homini loqui. 2. Cor. 12. ¶ Consequenter cum dicit. Audistis enim ꝛc. Probat proposituz scz q̃ non accepit ab homine euangelium neq̃ ante conuersionem neq̃ post conuersionem ad christum ibi. Cuz enim placuit ꝛc. Q̃ aũt non acceperit ab homine ante conuersionem suam. ostendit ꝛ per odium qõ habebat ad fidez x̃pi ꝛ ad x̃pianos ꝛ per feruorem quem habebat ad iudaismũ. ibi. Et proficiebam ꝛc. Dicit ergo. Dico q̃ nõ accepi ab homine ꝛ hoc ante conuersionem meam: quod patet ex factis illius temꝑois ꝛ ex odio quod habebam ad fidem. Nam vosipsi audistis. infra eodem. Tantum autem auditum habebant ꝛc. Conuersationem meam aliquãdo dum infidelis eram in iudaismo quo iudaice viuebam. Et dicit meam quia hoc qõ male facimus ex nobis est: ex deo autem quicquid boni facimus. Osee. 13. Ex te perditio

Lectio tertia.

Notum enĩ vobis facio fratres euãgeliũ quod euangelizatuz est a me: quia nõ est scõm hominẽ. Neq̃ enĩ ego ab homine accepi illud neq̃ didici sed

tua israel:ex me auxilium tuum. Istud scz audistis quoniam supra modum scilicet aliorum quia nō solum per se sed prouocabat prīcipes ad hoc. Alij enim forte a principibus inducti persequebantur sed iste eos inducebat Act.9. Saulus adhuc spirans minarū.rc.accessit.rc. Et quia non solum in hierusalem sed etiā per totā regionem. Unde accepit litteras in damascū rc. Unde de eo potest intelligi illud qđ dicit Beñ.49. Beniamin lupus rapax.rc. Persecutus sū ecclīam dei scz inquirēdo xpīanos ⁊ fugando.1.Cor.15. Non sum dignus vocari apostolus rc. Et expugnabā illā nō quidē spūaliter q: corda fidelium nō poterā a fide auertere:sed corporaliter affligendo eos penis corporalib⁹ ⁊ ponēdo in carcere. Act. 9. Nonne hic est qui rc.ps. Sepe expugnauerūt me rc. Sic ergo patet per odiū qđ habebat ad fidem xpi q: ante cōuersionē scz non accepit euangelium ab homīe. Patet hoc etiam per amorē ⁊ feruorem zeli quem habuit ad iudaismū:⁊ hoc quantū ad pfectū exteriorē. Unde dicit Et pficiebam rc. Ubi tria ponit que exprimūt pfectus magnitudinē:quia supra multos nō paucos pficiebat nō supra senes ineptos ad pfectū scie sz coetaneos adolescentes acutos ⁊ aptos ad pfectū. Treñ.3. Bonū est viro cū portauerit iugum ab adolescentia sua. Item nō supra coetaneos extraneos quasi ignote lingue sed illos qui sunt in genere meo.s.iudeorum. Act.22. Ego sum vir iudeus secus pedes gamalielis eruditus rc. Ité ꝑfectum ad zelū interiorē quē habebat ad legē. Et ideo dicit Abundantius ꝑ alijs emulator existens nō solū legis sz paternaꝝ mearum traditionū scz quas habent iudei licitas quas boni patres addiderūt:vt dicitur in glo. quas quidē traditiones vocat suas quia ita reputabat eas ac si sue fuissent. Philip.3. Secūdū legē phariz⁹ km emulationē persequens rc. Sed quēstio est sup hoc qđ dicit glo. Boni patres addiderunt. Videtur q nō fuerit boni:quia Deut.4. dicit. Nō addetis ad verbū qđ ego loquor vobis rc. Ergo fecerūt contra mandatū domini: addentes traditiones ⁊ sic nō fuerūt boni. Dicendum ē q verbū illud dñi intelligendū est non addetis aliquid cōtrarium seu extraneū verbis que ego loquor rc. Addere autem aliqua que non sunt contraria licuit eis.scz aliqs dies solēnes ⁊ alia similia sicut factū est tempore mardochei ⁊ tēpore iudith in memoriam beneficiorꝝ que a deo recipiebāt. Contra Mat.15. Domin⁹ reprehendit eos dicens. Irritū fecistis mandatū domini ꝓpter traditiones hoīm. Nō ergo fuit licite traditiones. Ad hoc dicendū ē q nō arguunt q tenent traditiones hominū sed quia ꝓpter traditiones hominū dimittunt mandata dei.

Lectio quarta.

Um autem placuit ei qui me segregauit ex vtero matris mee ⁊ vocauit per gratiam suam vt reuelaret filiū suum in me vt euangelizarem illum in gentibus:continuo nō acquieui carni ⁊ sanguini. Neq enim veni hierosolymā ad antecessores meos apostolos:sed abij in arabiam ⁊ iterū reuersus sum damascū.

Postq autē aplīs ostendit q ipe nō accepit ab hoīe euangelium ante suā cōuersionē:nūc hic probat q non accepit ipm ab homine post cōuersionē suā. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q nō recepit euangeliū ab homine. Tēpore cōuersionis sue. Scdo q nec etiā post cōuersionē suā ibi. Deinde post annos tres rc. Circa primū duo facit. Quia prio ostendit q nō accepit euāgelū ab aplīs nec q didicit. Secūdo q nō ab alijs fidelibus ibi Sz abij i arabiā rc. Circa primū duo facit. Primo ostendit cām efficientem sue conuersionis. Scdo finē ibi. Ut revelaret rc. Tertio modū ibi. Cōtinuo nō acquieui rc. Circa primū notat cām sue cōuersionis que duplex ē.s.bñplacitum dei:qđ est diuina electio ⁊ conuertentis vocatio. Quantū ad primū dicit. Cū aūt placuit.s.deo nō quando volui ego sed quando placitum fuit sibi:quia non est volentis neq currentis rc.vt dicit Roma.9.ps. Bene placitum est domino.rc.Philip.2. Deus est qui operat in nobis rc. Qui scz deus me.s.rebellem.prio.Cor.15 Ego sum minimus aplorꝝ rc.quoniā persecut⁹ sum.rc. Act.9. Saulus adhuc spirans minarū rc. Persecutorem. Act.9. Saule saule quid me psequeris rc. Blasphemū prio Thi.1. Qui fui blasphemus rc. Me tale in q̄ segregauit de vtero matris mee. Vel ad litterā. Qui fecit me nasci ex ventre matris mee. Et vere dicit deus segregare ex vtero licet sit opus nature q̄ē quasi instrm dei:q: opa etiā nra attribuunt deo sicut ꝓncipali auctori. Esa.26. Omnia enim opa nostra operatus es in nobis rc. Sicut ⁊ effectus principali agenti attribuuntur. Ideodicit Job.10. Pelle ⁊ carnib⁹ vestisti me rc. Et ab hoc vtero segregatus ē ad iustificationē qz eiusdē est iustificare cuius est condere. ps. De ventre matris mee rc. Vel ex vtero matris mee scz synagoge: cui⁹ vterus ē collegiū phariseoꝝ qui nutriebāt alios in iudaismo. Mat.23. Circuitis mare ⁊ aridā vt faciatis rc. Sic ergo mater sua fuit synagoga. Cant.1. Filij matris mee pugnauerunt contra me rc. Uterus eius sunt pharisei. Ex hoc ergo vtero est segregat⁹ per spūs sanctū ad fidē euāgelij. Ro.1. Segregatus i euāgeliū dei. Vel mater sua est ecclesia xpi. Uterus eius collegium aplorū. Segregauit ergo deus ipm ab vtero ecclesie id ē a collegio aplorꝝ in officiū aplatus ⁊ predicationis ad gentes quādo dixit apostolus Act.13. Segregate mihi barnabā et paulum rc. Vocat aut̄ synagogā matrē suā q: pharisē erat quasi magnus in ea dum dicit pharisеus ⁊ ex pharisеis qz zelator legis erat.supra. Abundantius aūt emulator rc. Quantū aut̄ ad aliā cām dicit Et vocauit rc. Est aut̄ duplex vocatio. Una ē exterior ⁊ sic dicit vocauit me ex celesti voce. Act.9. Saule saule quid me persequeris rc. Vade in ciuitatē rc.sic etiā alios apostolos vocauit. Alia est interior:⁊ sic vocauit per quendā inūm interiorem quo deus per gr̄am tangit cor vt conuertatur ad ipm:⁊ sic vocauit a mala via in bonā: ⁊ hoc per gr̄am suam non nostris meritis Ro.8. Quos ꝑdestinauit hos ⁊ vocauit rc. Esa.45. Suscitauit eū ad iusticiā rc. Amos.5. Qui vocat aquas maris rc. Finis aut̄ conuersionis ponit cum dicit vt revelaret filiū rc. Qui quidē finis ē xps. Ordinat aut̄ conuersio sua ad xpm dupliciter scz facto et sic dicit. Ut revelaret filiū suū id est in eo qđ circa me fecit conuertēdo me ⁊ dimittēdo pctā mihi revelaret q̄ta sit mihi pcta misericordia. ꝓte Thi.1. Xps iesus venit in hūc mūdū peccatores salvos facere rc. Sed ideo misericordiā dei cōsecutus sū qz ignorans rc. Sic ergo revelauit in eius conuersione filius suū:et hoc inquantū filius virtus est dei. Item revelauit eum in eius opatiōe. Unde dicebat ipe. Ro.15. Nō enī audeo aliquid loqui eorum que per me non effecit xpus In obedientiam gentium:in verbo factis et virtute. rc. Et hoc inquantum filius virtus est dei. Item revelauit eum in eius predicatione. Unde ipe.1.Cor.1.dicebat. Nos predicamus rc. Usq Et dei sapientiam. Et hoc inquantum filius eius dicit dei sapia. Ité ordinat ad christum sua conuersio verbo. Et sic dicit. Ut euangelizarem illū in gentibus. qz aliꝫ apostolis euāgelizantibus xpm iudeis:paulus de mādato dñi iuit ad gentes ꝓuertendas Esa.49. Parū enim est mihi vt sis mihi seruus rc. dedi te in lucē rc. Act.13. Sic enī precepit rc.infra Esa.55. Ecce testē populis dedi eū.ducem ac ꝓceptorē gentib⁹ ¶ Modus aut̄ sue ꝓuersionis est perfectus ⁊ quantū ad effectū. Unde dicit Continuo nō acquieui carni ⁊ sanguini.id est statim ita perfecte fui cōversus q: ois carnalis affectus recessit a me. Eccl.11°. Facile est enī in oculis dñi subito honestare pauperē. Et accipit hic caro et sanguis ꝓ vitijs carnalibus.1ª.cozint.15. Caro ⁊ sanguis regnū dei nō possidebūt rc. infra.5. Caro cōcupiscit rc. Vel ꝓ affectu ⁊ amore ad carnaliter sibi coniūctos. Mat.16. Caro ⁊ sanguis nō revelauit tibi rc. Sic aplūs vitia superauit ⁊ suos iudeos cōtempsit. ¶ Item q̄tum ad intellectū quia ita fuit instructus a xpo q non fuit ei necesse instrui ab aplīs. Et ideo dicit Nec veni hierosolimā vt.s.ab eis instruerer. ¶ Item nō fuit necesse instrui ab alijs fidelib⁹ Et ideo dicit. Sed abij in arabiaz rc. Quasi dicat. Non iui ad loca vbi erāt alij fideles vt me instruerēt. sed iui in arabiā vbi non erant edocti in fide:sed infideles. ⁊ reuersus sum damascū scz ad parentes. Job.38°. Quis dedit vehemētissimo hymbri cursum rc. Sed cōtra dicit. Act. 9. q̄ dimiserūt eum de muro ꝑ sportā rc. Cum aut̄ venisset hierusalē temptabat se iūgere discipulis. Venit ergo hierlem. Dicendū est q venit. Sz nō vt instrueret. Vel melius dicendū est q non statim venit sed post aliqđ tempus. Et ideo sequit. Deinde post annos tres rc.

Lectio quinta.

Einde post annos tres veni hierosolymā videre petrum: ⁊ mansi apud eū diebus quindeci. Aliū autez apostolorꝫ vidi neminē nisi iacobum fratrem domini. Que aut̄ scribo vobis ecce cozaz deo quia non mentior. Deinde veni in partes syrie ⁊ cilicie. Eram aut̄ ignotus facie ecclesiis iudee que erant in xpo. Tantū aut̄ audi tum habebāt:quoniaz qui persequebaꝫ nos aliquādo:nunc euāgelizat fidem quā aliquādo expugnabat.⁊ in me clarificabant deum.

Postq superius aplīs ostendit se nō accepisse euangeliū ab homīe ante conuersionē suā. nec temꝑe sue ꝓuersionis hic probat q nec etiā post conuersionē accepit ipm ab homine. sed potius hic ostendit quomō doctrina sua fuit ab homibus approbata. Et circa hoc duo facit. Primo enīz manifestat quomodo doctrina sua fuit ab apostolis approbata. Secundo ostendit qualiter fuit approbata ab alijs fidelibus. ibi. Deinde veni in partes rc. Et primo narrat factū. Scdo confirmat veritatē dicti. ibi. Ecce cozam deo rc. Dicit ergo. licet nō iuerim ad aplos vt instruerer ab eis circa principiū mee cōuersionis. quia iaz erā instructus a xpo. tamē ex affectu caritatis cōpulsus post annos tres scz cōuersionis mee veni hierosolymā quoniaz iādiu desideraui videre petrū. non vt discerē ab eo sed vt visitarem eū Joh.5. Visitans speciē tuā rc. Et mansi apud euz diebus quindecim repertus ab eo vt verax aplūs. Et dicit diebus quindecim qz numerus iste cōponit ex octo ⁊ septē. Octonarius autē est numerus noui testamēti in quo expectat octava resurgentiū. Septenarius aūt est numerus veteris testamēti. quia celebrat certum diem. Mansit autem apud petrum diebus quindecim conferens cum eo de mysterijs veteris testamēti ⁊ noui. Et ne credat q licet sit instructus a petro esset tamē etiā instructus ab alīs subdit q nec ab alijs fuit instructus. Unde dicit. Aliū autē apostolorꝫ a quo instruerer vidi neminē. id est nullū nisi iacobū fratrem dñi. Illum enī vidit in hierusalē. Circa istum iacobū sciendū est q iste fuit episcopus hierosolymorꝫ et fuit vocatus iacobus minor eo q vocat⁹ fuerat post iacobum alium. Dicunt aut̄ multa de isto. Act.15. Ipse etiā fecit epistolā canonicā. Quare aūt dicat frater dñi.a diuersis diuersimod dicit. Eluidius enim dicit q ideo dicit frater dñi quia fuit filius beate virginis. Dicit enī q beata virgo xpm concepit ⁊ peperit. ⁊ post partum xpi concepit de ioseph ⁊ peperit alios filios. Sed hic error est damnatus ⁊ reprobatus. Ité patet esse falsū. quia iacobus nō fuit fili⁹ ioseph sed alphei Alij vero dicunt q ioseph ante btāz virginē habuit aliā vxorē. de qua habuit filiū iacobuz ⁊ alios. qua mortua accepit in vxorē beatam virginē de qua natus est xps: non tamē cognita a ioseph sed per spīritū sanctū vt in euangelio dicit. Quia ergo ex patre nominātur cognatiōes ⁊ ioseph putabat pater xpi. ideo iste iacobus licet nō fuit filius virginis tamē vocabatur frater dñi. Sed hoc est falsum. quia si dñs matrē virginē noluit nisi virgini cōmēdare custodiendā quomodo sustinuisset sponsum eius virginē non fuisse ⁊ sic perstitisse. Ideo alij dicūt ⁊ in glo. tangit q iacobus iste fuit filius cleophe que fuit sozor virginis. Dicūt enī q anna mater beate virgis nupsit primo ioachim ex quo peperit mariam matrē domini. quo mortuo nupsit cleophe fratri ioachim ex quo peperit mariā cleophe. ⁊ ex hac natus est iacobus minor iudas ⁊ symon. quo mortuo dicit q nupsit adhuc cuidā tercio qui vocatus est salome. ex quo ꝓcepit ⁊ peperit aliam mariā que dicta est salome. ⁊ de hoc natus est iacobus maior ⁊ ioannes frater eius. Sed huic opinioni ꝑpluriter cōtradicit. Jeroñ. Primo qz salome nō est nomen viri vt etiaz in greco apparet sed est nomen mulieris que fuit sozor beate virginis ⁊ ex zebedeo genuit iacobum minorē ⁊ iohannē. sicut maria cleophe ex alpheo genuit iacobū minorē iudam ⁊ symonē. Dicit aut̄ frater domini iste iacobus specialiter inter alios suos consobrinos. ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo ꝓpter similitudinē effigiei. quia similis erat xpo in facie. Et ꝓpter similitudinē vite quia imitabat xpm in moribus. Vel quia alpheus pater ei⁹ fuit de cognatiōe ioseph. Et ideo quia iudei cognatiōis linēam texere solēt a maribus et xps putabat filius ioseph vt dicit Luce.3. Ideo specialiter dictus est frater dñi. ⁊ nō alij qui solū ex matre coniūcti erant ei. Accipit autem hic frater cognatiōe. Nam in scriptura fratres aliquādo dicunt natura. Mat.1°. Jacob aut̄ genuit iudam ⁊ fratres eius. Cognatiōe. sicut omnes cōsanguinei sunt fratres. Beñ.13. Ne queso sit iurgiū inter te ⁊ me. fratres enī sumus Hēte. ⁊ sic omnes vnius lingue dicunt fratres. Deu trono.17. Non poteris alterius gentis hominē regem facere qui nō sit frater tuus. Affectiōe ⁊ sic omnes amici et qui habent eūdem affectū dicunt fratres. 3. cozinth. 2°. Si viuit benadab frater meus rc. Religiōe. ⁊ sic omnes xpiani qui habēt vnam regulā vite dicunt fratres. Mat. 23. Fratres estis rc. ps. Ecce q̄ bonum ⁊ q̄ iocundū habitare fratres in vnū rc. Communiter aut̄ omnes homīes dicunt fratres quia ab vno deo gubernati ⁊ educati. Malach.2. Nūquid nō vnus est pater oīm nostrū rc. ¶ Consequēter cū dicit. Que aut̄ dico vobis rc. cōfirmat per iuramentū quod dixerat. Quasi dicat. Ea que nūc scribo vobis de me ecce in manifesto sunt. q nō mētior. Et hoc dico cozā deo. id est teste deo. Jurat aūt hic apostolus nō ex leuitate sed ex necessitate istorū quibus necessariū erat vt crederent. Nisi enī hoc faceret nō crederent ei. 2°.corinth.2°. Cozam deo in xpo loquimur. Rom.1°. Testis

est mihi deus ꝛc. Quid ergo dicit dñs. Sit sermo vester est est. nō non: quod amplius est a malo est. Dicendū est q̄ est a malo eius qui nō credit vel a malo pene quo cogi tur quis iurare. ¶ Consequēter cū dicit Deinde veni ꝛc. ostendit quomō fuit approbatus ab alijs ecclesijs iudee. Vbi tria facit. Primo ostendit vbi fuit puersatus quia in cilicia. Unde dicit. Deinde veni in partes syrie ꝛ cilicie. scz patrie vnde etiā fuit natus. quia dicit Act. 22°. Erat autē paulus a tharso cilicie ꝛc. Scōo quomō fuit cognitus ab eis quia nō facie sed auditu tantū ꝛ fama. Unde dicit. Eraz eīm ignotus facie ecclesijs iudee que erāt in xp̄o id est in fide xp̄i, 2ᶜ. cozinth. 6. Sicut qui ignoti ꝛ cogniti Unde patet q̄ ecclesie iudee nō voluerūt me. Tantū eīm auditū habebāt scz de me per famā: quoniā qui persequebat nos ꝛc. Tercio quomō approbatus est ab eis quia in me glorificabāt deum. id est in mea cōuersione magnificū p̄babant qui gratia sua me cōuertit Esa. 43. Glorificabit me bestia ꝛc.

Capitulum secundum.

D Einde post annos quattuordeciz iterū ascendi hierosolymā cū barnaba assumpto et thyto. Ascendi autem scōm reuelationē et contuli cum illis euangeliū quod predico in gentibus. Seorsum autem his qui videbantur aliquid esse: ne forte inuacuuz currerem aut cucurrissem. Sed neq̄ thytus qui mecum erat cuz esset gentilis compulsus est circumcidi. sed propter subintroductos falsos fratres: qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in xp̄o iesu: vt nos in seruitutē redigerent. quibus neq̄ ad horam cessimus subiectiōi: vt veritas euangelij permaneat apud vos.

Postq̄ apostolus in precedēti capitulo cōmendauit auctoritatē euangelice doctrine scōm seipam. nūc in isto capitulo cōmendat ipam ex parte aliorū apostolorum et sua simul. Et circa hoc duo facit. Primo cōmendat auctoritatem sue doctrine ex approbatiōe aliorum apostolorum. Scōo ex exemplo sui ꝛ aliorū apostolorum. ibi. Nos natura iudei non ex gētibus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit q̄ alij apli approbauerūt suam doctrinā. Secūdo ostēdit q̄ libere reprehendit alios aplos in his que ꝓtrariū sue doctrine dicebāt. ibi. Cum venisset petrus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo agit de collatiōe quā habuit cū apostolis. Secūdo insinuat quid inde secutū sit ibi Sed neq̄ tytus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit circūstantias ipius collatiōis. Secūdo ponit ipam collationē. ibi. Et contuli cū illis ꝛc. Quantū ad primū tangit quattuor circūstantias scz tempus locū ꝛ stes ꝛ motiuū ipius Deseri bit autē tempus cū dicit. Deinde post annos quattuordecim. Sed cōtra est quia aplus fuit conuersus primo anno post passionē xp̄i. Et post tres iuit in hierlm ꝛ sic sunt quatuor ꝛ hic dicit post annos quattuordeci iterū iuit in hierusalē: ꝛ sic fiūt decē ꝛ octo. Et tūc fuenit petrū in hierlm Et hoc nō potest esse quia petrus sedit in antiochia septē ānis. in roma vero vigintiquiq̄ annis. Et sic decē ꝛ octo ꝛ septem sunt vi gintiquiq̄ anni ante q̄ iret romā. ꝛ rome mozatus est vigintiquiq̄ annis Ergo vixisset petrus post passionē xp̄i quī quaginta annis qō est falsum. quia quadragesimo anno a passione xp̄i passus est petrus rome: vt in historia habet quod fuit tempe neronis. Respōdeo dicendū q̄ cuz dicit deinde ꝛc. non est intelligendū q̄ post tres annos iterū elapsi sint quattuordecī anni anteq̄ iret in hierusalē sed q̄ anno qu artodecimo sue conuersionis iterū ascendit nec sunt addēdi supza istos quattuordecim septē anni quib⁹ petrus rexit ecclesiā antiochenā quia ante istos annos incepit regere: cū antiochia sit ppe hierusalem potuit esse vt aliquādo petrus iuisset in hierusalē ꝛ tunc paulus inuenerit eū ibi. Et sic colligit ex hystoria q̄ post annos quattuordecī petrus venit romā: tempe claudij impatoris et existens ibi viginticiq̄ annis cōpleuit numerū trigintanonē annoz ꝛ mozuꝰ est quadragesimo anno post passionē dñi. Dicit autē signāter quattuordecī vt ostendat q̄ nō indigebat apostoloz institutiōe si quattuordecī annis fuit sine eis. ¶ Locū vero describit cū dicit hierosolymā. ꝛ dicit ascendi quia in alto posita est. Ascendit autē hierosolymā vt ostenderet se cōcordare cū p̄phetis que dicit Esaie. 2°. De syon exibit lex ꝛc. ¶ Testes describit cū dicit. Cū barnaba assumpto tyto. Barnabas iudeus erat tytus vero gentilis. Cū eis ergo ascendit. vt haberet testes sue doctrine. Et vt in nullā partem siue iudeoz siue gentiliū ostendat se declinare Deut. 17. In oze duoz vel triū stat omne verbū. ¶ Motiuū autem describit cū dicit. Scōm reuelationē dei id est deo reuelāte ꝛ precipiēte sibi q̄ ascenderet in hierusalē. Ex quo colligi potest q̄ omnis actus apostoloz ꝛ motus fuerūt scōm instinctū spiritussancti. Job. 37°. Nubes spargūt lumen suū ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Et cōtuli ꝛc. Agit de ipa collatiōe vbi tria facit. Primo manifestat materiā super quā contulit. Secūdo personas cū quibus cōtulit. Et ter cio causam ppter quā contulit. Materia de qua contulit fuit euangeliū. Et ideo dicit. Contuli cū illis euangeliuz dei ꝛc. Persone cū quibus cōtulit: sunt maiores et excellentiores inter aplos dicens. Seorsum autē cum his ꝛc. Sed causa vtilis ꝛ necessaria. ne scz inuacuū ꝛc. Quantū ad primū dicit. Ascendi hierosolymā vbi contuli cū illis tanquā cum amicis ꝛ paribus euangeliū quod predicauī in gentibus. nō vt addiscerē quia tam doctus eram a xp̄o non vt certificarer quia sic certus sum q̄ si angelus diceret contrariū non crederē vt patet supza primo capi. Sed contuli ppter duo. scilicz ad insinuandā vnitatē doctrine mee cū doctrina alioz apostoloz. 1ᶜ. cozinthio. 1°. Idipm dicatis omnes ꝛc. Contulit ergo cū eis quasi idem verbū cum eis sed nō partes habuit. Itez ad vitandū calumpniam alioz. Apostolus eīm quia nō fuerat conuersatus cuz xp̄o nec edoctus ab apostolis. sed statim post cōuersionez suam incepit p̄dicare ꝛ que erant odiosa iudeis ꝛ speciali ter de vocatiōe gentiū: ꝛ q̄ non debebāt seruari legalia. Sic ergo cōtulit euangeliū. Sed cum quibus hoc fecerit ostendit subdēs. Seorsum autē his ꝛc. Quasi dicat. Nō cum oībus sed cū his qui erant inter alios aliquius auctoritatis ꝛ momēti scz cum petro iacobo ꝛ iohāne ꝛ alijs magnis. Eccl. 9°. Cum sapiētibus ꝛ prudentibus tracta ꝛc. Sed seorsum ꝛc. non q̄ turpia vel falsa cū eis tractaret ac cōferret sicuti heretici faciūt. sed quia sciebat ibi esse iudeos calūpniantes ꝓterea quia de legalib⁹ docuerat. Et ideo ne veritas pateret calūnie cum illis seorsum contulit qui nō calūniarent. Prouerb. 25. Causam tuā tracta cū amico tuo. ꝛ secretū extraneo ne reueles ꝛc. Eccl. 8. Coram extraneo ne facias consiliū ꝛc. Sic ergo patet ꝛ materia collatiōis ꝛ persone. ¶ Sequit causa que fuit scz ne inuacuū cu rerem aut cucurrissem. id est ne reputarer predicasse inutiliter. Vocat autē predicationē suā cursū propter velocitatē sue doctrine. quia in modico tempe a hierusalē vsq̄ in yliricuz ꝛ vsq̄ in hyspaniā predicauit euāgeliū. Unde posset dici de eo illud. ps. Velociter curzrit sermo eius. ꝛ. 2ᶜ. Thessal. 3°. Fratres orate p̄ nobis vt sermo dñi currat ꝛc. Sed nūquid dubitabat q̄ inuacuz curreret. Dicendū est q̄ sibi nō dubitabat sed illis qui bus predicauerat quia nisi ab illis firmiter tenerēt sua doctrina quantū ad illos inuacuū cucurrisset. et ideo noluit conferre cū eis. vt dum scirent auditozes q̄ doctrina sua cozdaret cū doctrina alioz apostoloz et approbāt ab eis firmius eius doctrinā tenerēt. ꝛ quantū ad eos non inuanū curreret. 1ᶜ. cozinth. 9. Ego sic curro nō quasi in incertum. ¶ Consequēter cū dicit. Sed neq̄ tytus ꝛc. Ostendit quid secutū sit ex collatiōe cum aplis habita. Et ponit tria que inde secuta sunt. scz q̄ a sua sentētia non recessit ꝛ q̄ sue doctrine nihil superadditū fuit. ibi. Ab his autē q̄ videbant ꝛc. Tercio q̄ sua doctrina approbata est. ibi. Sed ecōtra cū vidissent ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo oñdit q̄ nō recessit a sua sentētia in quodaz ꝑticulari. Scōo ostendit q̄ etiā in nullo alio recessit ab ea ibi. Sed ppter introductos ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ ita cōtuli cum eis de doctrina euangelij q̄ ex hoc secutū est q̄ doctrina mea ꝛ sentētia firma permansit scz de legalibus nō obseruandis scz q̄ gentiles non cogerenē ad seruandū legalia in tantū q̄ neq̄ tytus qui mecū erat cū esset etiā gentilis cōpulsus est ratiōibus eoz circūcidi. sed susceptus est ab apostolis in societatē incircūcisus. Unde tūc data est sententia ab apostolis de legalibus nō obseruandis: sicut habet Act. 15. Ratio aūt quare post passionē xp̄i non debēt seruari legalia assignat a chzysostomo talis. Manifestuz est eīm q̄ instrumentū quod fit de aliqua ꝓmissione seu federe tenet tantū quousq̄ compleat fedus ꝛ ꝓmissio: quibus cōpletis instrumentū predictū in hoc nō tenet. Circūcisio aūt est quoddā instrumentū ꝓmissionis et federis inter deū ꝛ fideles homines. vnde ꝛ abzaā accepit circūcisionem in signū ꝓmissionis. vt dicit Gen. 17°. Et quia xp̄i peracta passione soluta fuit ꝓmissio ꝛ cōpletū fedus. ideo post passionē non tenet nec valet circūcisio. Sic ergo patet q̄ nō recessit a sentētia sua in hoc q̄ permitteret circūcidi tytū. ¶ Consequēter ostendit q̄ in nullo alio etiā recessit ab ea cūpsicit. Sed ppter subintroductos ꝛc. Littera autem ista est diuersa in diuersis ꝛ obscura. ꝛ legit sic. Tu dicis q̄ nō permisisti circūcidi tytū: sed quare nō permisisti? Nōne alibi permisisti tymotheū sicut legit Act. 16. Ad hoc potest sic respondere apls. quia tūc temporis quādo tymotheus fuit circūcisus. indifferē s erat circūcisio. Utrū scz seruarek vel nō: sed modo cū agerek de tyto erat specialis questio de circūcisione quā ego dicebā non debere seruari Unde si permisissē eū circūcidi egomet dixissem questionē ꝛ fuisset tractatū in contrariū vtpote iam determinatā. Et ideo dicit. Dico q̄ nō solum nō permisi ipm circūcidi ab illis quibus neq̄ ad horaz cessimus subiectiōi scz vt gentes subderenē legi. Et hoc ppter subintroductos a dyabolo vel a phariseis falsos fratres. qui se fingūt amicos. 2ᶜ. cozinth. 12. Periculū in falsis fratribus. Qui scz fratres falsi subintroierūt in locū vbi erant apli: latenter explorare. i. ad explorandū libertatē nostrā a peccato ꝛ lege. 2ᶜ. cozint. 3°. Ubi spiritus dñi: ibi libertas. Ro. 8. Non eīm accepistis spiritū seruitutis ꝛc. infra 4. Ut eos qui sub lege erāt redimerez. Quā. s. libertatē habemus in xp̄o iesu. i. per fidem xp̄i. infra. 4. Non estis ancille filij sed libere. Et ad hoc subintroierūt vt in seruitutē legis ꝛ carnaliū obseruantiarū redigerent sicut ante passionē xp̄i quod nō est faciendū. quia fundamētū aliud nemo potest ponere ꝛc. 1ᶜ. cozin. 3. Et hoc vt veritas euāgelij permaneat apud vos Quasi dicat. In nullo cessim⁹ eis ppter hoc ne scz occasionē daremus eis qui sine circūcisione dicebāt vos nō posse saluari. qō est contra veritatē euangelij qō predicaui vobis. Ambro. autē aliter legit Scōm premissa eīm habeē q̄ ideo ad horā non cessit propter subintroductos. Ex quo sequit q̄ nisi fuissent subintroducti falsi fratres cessisset eis de legaliū obseruatione. Et ideo ppter hoc nō fuit quia ppter hoc nō cessisset eis sed ppter ipam veritatē. Ideo dicit Ambro. q̄ littera est falsa ꝛ superfluit ibi neq̄. Unde vult q̄ nō sit ibi neq̄. Et tūc est sensus. Non permisi circūcidi tytū sed tymotheuz permisi circūcidi ppter subintroductos falsos fratres in loco vbi eraz cū tymotheo ꝛ alijs qui subintroierūt ꝛc. Nō cū facere nequiussent populū in seditionē contra nos incitare moliebant. Quib⁹ scz falsis fratribus ppter hoc cessimus ad horā subiectiōi in facto circūcisionis: circūcidendo tymotheū vt veritas euangelij permaneat ꝛc. que habet q̄ nec circūcisio aliquid ofert neq̄ prepuciū: sed fides Fuit autē specialis causa quare tymotheus circūcisus fuit ꝛ nō tytus. quia tymotheus fuit ex patre gentili ꝛ matre iudea: tytus vero ex vtroq̄ parēte gentili. Et sententia apli erat q̄ qui ex aliquo parēte iudeo nati fuerant circumciderenē. qui vero totaliter ex gentilib⁹ parentib⁹ nati essent nullo mndo debeāt circumcidi.

Lectio secunda.

A Bhis autem qui videbanē esse aliquid quales aliquādo fuerint nihil mea interest. Deus eīm personaz hominis non accipit. Mihi enim qui videbantur esse aliquid nihil contulerūt: sed econtra cum vidissent q̄ creditū est mihi euangeliuz prepuciȝ sicut ꝛ petro circūcisionis qui enim operatus est petro in apostolatuz circūcisionis operatus est ꝛ mihi inter gentes: ꝛ cū cognouissent gratiā que data est mihi: iacobus ꝛ cephas ꝛ iohānes qui videbanē columne esse. dextras dederunt mihi ꝛ barnabe societatis: vt nos in gentes: ipi autem in circūcisionē tantū: vt pauperū memores essemus. Quō etiam sollicitus fui hoc ipm facere.

Ostenso q̄ aplus in nullo recessit a sentētia sua in collatione p̄dicta. hic ꝓsequēter ostendit q̄ nihil sue doctrine per alios aplos superadditū fuit. Et circa hoc duo facit. Primo eīm describit conditionē aplorum: nihil ei addere valentiū. Scōo ꝓsequit ꝓpositū ibi. Mihi eīm qui ꝛc. Conditionē aūt illoz describit ex tribus. Primo ex auctoritate quā habebāt in ecclesia que est magna. Et q̄tū ad hoc dicit. Ab his aūt ꝛc. littera defectiua est Unde debet supleri sic. Ab his aūt scz petro ꝛ iohāne. Quasi dicat. Licet ad horā cesserim eis. nihil tū accepi ab eis potestatis vel doctrine. Et si ab his nihil accepit: multo minus ab alijs. Sed notandū est q̄ hoc q̄ dicit. Qui videbant aliquid esse. si hoc intelligat ꝑm gratiā dei que in ipis erat. sic verū est q̄ ꝑm hāc magni erāt. qz quoz iustificauit hos ꝛ magnificauit. vt dicit Ro. 8°. Si vero intelligāt aliqd esse ꝑm seipos. sic falluz est qz ꝑm hoc nihil erant. Nam si ꝑm se aliquid esse viderenē semper fuissent magni. qz qō per se inest semp inest. Unde cū non fuerint semp magni nō ꝑm se videbanē aliquid esse. Scōo describit eoz cōditionē ex statu eoz ante cōuersionē quā habuerūt in synagoga. Et hūc statū caute ostendit fuisse abiectū ꝛ vilem. Unde dicit quales aliqñ fuerāt qz rustici pauperes ydeote ꝛ sine litteris erāt. 1ᶜ. cozint. 1. Non multi sapiētes ꝑm carnē ꝛc. Sed quales fuerint. nihil. i. nō mea interest scz referre. Et hoc forte introducit vt cōsiderantes statū quē

illi habuerūt in synagoga q̄ nullus fuit. et statū pauli qui magnus fuit: manifeste cognoscāt q̄ paulus in sententia ꝯtum ad legalia sit eis preferendus. ⁊ pſertim cū paulus in statu ecclesie xp̄i eis equareť. ita q̄ paulus eos in statu synagoge ante conuersionem precedebat in statu: post conuersionem eis equalis erat. Unde cum agebať de synagoga magis erat standū sententie pauli q̄ aliorum. sed cum de euangelio ageretur standum erat sententie sue sicut sententie alioꝝ. Et sicut alij nō erant magni per le galia sed per xp̄m: sic ⁊ aplūs per xp̄m magnus erat in fide ⁊ nō per legalia. Tercio describit eoꝝ cōditionē ex diuina electiōe. ⁊ ꝯtuz ad hoc dicit. Deus eñ persona ⁊c. Una si dicat. Idco magni sunt q̄ deus eos magnificauit nō attendēs ad merita vel demerita eoꝝ. sed ad ipm̄ qđ facere intendit. Et ideo dicit. Deus persona hominis nō accipit. i. non cōsiderat magna vel parua. Sap. 6. Pusillū ⁊ magnū ipse fecit ⁊c. Sed sine personaꝝ acceptiōe ad salutem omnes vocat. non imputans illis delicta eoꝝ. ⁊ hoc quia transierūt. 2ª. cozinth. 5°. Cetera transierūt ⁊c. p̄s. Nec memoz ero nois eoꝝ ⁊c. Et ideo dicit petrus. Act. 10. In veritate comperi q̄ nō est personarū acceptio ⁊c. ¶Circa hoc sciendū est q̄ accipere personā proprie est in aliquo negocio attēdere quasi regulā ipius negocij: cōditionē persone nihil facientē ad negociū. puta. cū ideo do beneficiū alicui q̄ est nobilis siue pulcher. Nobilitas eñ seu pulchritudo nil facit ad hoc q̄ habeat beneficiuz. Si vero cōditio persone facit ad negociū sic considerādo illaz conditionē in facto illo nō accipio personā sicut si ideo do beneficiū alicui quia bonus est ⁊ bene deseruiet ecclesie. quia bene litteratus ⁊ honestus. nō sum acceptoz persone Nil ergo est p̄prie accipere personā q̄ considerare conditionē persone nil facientē ad negociū. Cum ergo deus in operibus suis ⁊ beneficijs nihil preexistēs ex parte creature respiciat. qz ipm̄ qđ est creature est effectus sue electionis. sed respiciat solū quasi p̄ regula beneplacitū volūtatis sue scōm quā omnia operať ⁊ non scōm aliquā conditionē persone. vt dicit Ephe. 4. Manifestū est q̄ non accipit personā hominis. ¶Consequēter descripta cōditione illoꝝ ostendit propositū scz q̄ nil ei addere potuerunt Et ideo dicit. Mihi autē qui videbanť aliquid esse nihil contulerūt. Quasi dicat. licet essent magne auctoritatis. tamē nil addiderūt doctrine mee nec potestati. quia sicut supra dictū est neq; ab homine accepi euangeliū neq; per hominē didici. Glo. autez aliter legit. Quales aliquādo fuerūt ⁊c. Quasi dicat. Non pertinet ad me referre statū eoꝝ ante conuersionē quales scz fuerūt quia et hoc nihil refert cū ego fuerim ipius ecclesie etiā persecutor et tamen deus elegit me ⁊ magnificauit. ⁊ hoc quia dñs personā hominis nō ⁊c. ¶Consequēter cū dicit. Sed ecōtra cū vidissent ⁊c. ostendit quomō eius sentētia sit approbata ab aplis. Et circa hoc tria facit. Primo ponit causam approbatiōis. Scdo insinuat ipam approbationē. ibi. Jacobus ⁊ cephas ⁊c. Tercio addit quandā conditionē approbatiōi interpositā. ibi. Tantū vt pauperes ⁊c. Causā aūt approbatiōis ponit duplicē que mouit apostolos approbare sententiā apostoli scz predicatiōis officiū apostolo iniunctū a xp̄o: ⁊ effectum iniūcti officij. ibi. Et cum cognouissent ⁊c. Circa primū pro ponit officiū iniunctū qđ mouit eos ad approbandū. Scdo officij manifestationez. ibi. Qui eñ operatus est ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ illi qui videbanť aliquid esse nihil mihi cōtulerūt. sed potius cōtra opinionē aduersarioꝝ qui ascenderant ꝯra me in hierusalē ad apostolos pro ipa questione. me ipi apostoli approbauerūt ⁊ hoc cū vidissent q̄ creditū est mihi euangeliū id est officiū predicatiōis prepucij. i. iūnctū in circūcisis. scz gentilibus. Jere. 9. Omnes gentes habēt prepuciū. omnis autē domus ⁊c. Sicut ⁊ petro cōmissa est auctoritas vt predicaret iudeis tantū ⁊ paulus gētibus. sed postmodū ⁊ petrus predicauit gētibus ⁊ paulus iudeis. Sed quia aliquis posset dicere. vnde cōstat nobis q̄ tibi sit cōmissum euangeliū in gentibus. ideo interponēs dicit q̄ per operatōes xp̄i. Sicut eñ patet q̄ petrus accepit euāgeliū a xp̄o propter mirabilia que xp̄us fecit per eū. ita patet q̄ ego ab ipo accepi ꝑpter miracula que xp̄us operaťq̄ est ⁊ operāť in me. Et ideo dicit. Qui operatus est petro ⁊c. id est qui petrū fecit apostolū in iudea scz xp̄us ipe me fecit apostolū in gentibꝰ. Et hec est causa que mouet eos Sed quia nō sufficit iniūctio ⁊ auctoritas predicandi nisi homo per bonā scientiā ⁊ discretam eloquentiā ipam exerquať ⁊ per bonā vitam cōmendet. ideo addit vius sue auctozitatis seu officij effectū dicens. Et cū cognouissēt gratiā dei ⁊c. ⁊ est littera suspensiua. id est cū vidissent q̄ gratiosa ⁊ fructuosa esset predicatio mea tūc iacobꝰ ⁊ cephas ⁊ iohānes ⁊c. In quo notať approbatio seu societas facta cū eis ⁊ paulo. Et primo ponunť persone inter quas facta est societas que sunt iacobus ⁊ cephas. id est petrus ⁊ iohannes. Et premittiť iacobus quia erat episcopus hierosolymoꝝ vbi hec facta sunt. Johānes autē iste fuit iohannes euāgelista qui nō deseruit iudeā vsq; ad tp̄us vespasiani qui videbāť colūne esse. Methaphorice dicit hoc id est sustētatio totius ecclesie. Sicut eñ totū edificiū sustentaťur p̄ colūnas: ita per istos tota ecclesia iudeoꝝ sustentabāť ⁊ regebāť. Et de istis colūnis dicit in p̄s. Ego confirmaui colūnas eius. id est apostolos ecclesie. Cantico. 5. Crura illius colūne marmoree que fundate sunt super bases aureas. Isti scz ex vna parte dederūt dexteras societatis. id est consenserūt in societatē mihi ⁊ barnabe. In quo designanť persone ex alia parte. per hoc aūt q̄ dederūt sibi dexteras significaťq̄ per manꝰ se acceperūt in signū cōiunctiōis ⁊ vnitaťe opinionis. Scdo ostendit societatis tenoz seu cōditio cū dicit. Ut nos in gentes: ipi autem in circumcisionē scz predicarēt. Quasi dicat. Facta fuit inter nos coniūctio ⁊ vnio: ita tamē q̄ sicut omnes fideles obediūt petro in circūcisione. id est in ecclesia iudeoꝝ fidelūz: ita omnes gentes qui cōuersi fuerūt ad xp̄m obediēt barnabe ⁊ paulo. hoc tamen appposito vt nos essemus memores pauperū xp̄i qui scz vendiderāt omnia bona sua et preciū eorum ad pedes apostoloꝝ posuerant ꝑpter xp̄m paupes effecti. Quod quidē sollicitus fui hoc idē facere nō minus affectus q̄ ipsi q̄ ordinauerūt sicut apparet Ro. 15. ⁊. 1ª. cor. 6. ⁊. 2ª. cor. 8. ⁊. 9. Ratio aūt quare cōsuetūdo primitiue ecclesie de venditiōe possessionū seruabāť in ecclesia ex circūcisione ⁊ nō in ecclesia ex gentibus hoc est: quia fideles iudei cōgregati erant in hierusalē ⁊ in ea que destruenda in breui a romanis erat vt postmodū rei ꝓbauit euētus. Et ideo voluit dñs vt ibi possessiones nō reseruarenť vbi permāsuri non erāt. Ecclesia vero gētiū firmanda erat ⁊ augēda. Et ideo cōsilio spiritussancti factū est vt in ea possessiones nō venderenť.

Lectio tercia.

C Um autem venisset petrus antiochiam in faciem ei restiti: quia reprehensibilis erat. Prius enim q̄ venirent quidam a iacobo cum gentibus edebat Cum autem venissent subtrahebat et segregabat se: timens eos qui ex circūcisione erāt ⁊ simulationi eius consenserunt ceteri iu dei ita vt ⁊ barnabas duceretur ab eis in illaz simulationem. sed cum vidissem q̄ non recte

ambularent ad veritatem euangelij. dixi cephe coram omnibus. Si tu cum iudeus sis: gentiliter viuis ⁊ non iudaice: quomodo gentes cogis iudaizare.

Supra apostolus ostendit q̄ ipse nil vtilitatis accepit ex collatiōe habita cū dictis apostolis: hic vero ostendit q̄ ipe alijs profuit. Et primo ostendit quomodo p̄ fuit petro in corrigendo eū. Secūdo manifestat ea que dixit ibi. Prius enim q̄ veniret ⁊c. Dicit ergo. Vere ipi mihi nihil contulerūt sed ego potius contuli eis: et specialiter petro quia cū venisset petrus antiochiā vbi erat ecclesia gentiū ego restiti ei in faciem. id est manifeste. Eccl. 4°. Ne reuerearis proximū in casu suo: ne retineas verbum ⁊c. Vel in faciem. id est nō in occulto tanquā detrahens et timēs. sed publice ⁊ vt par ei. Leuit. 19. Non oderis fratrē tuuz in corde tuo: sed publice argue eum ⁊c. Et hoc ideo quia reprehensibilis erat Sed cōtra quia hoc fuit post acceptam gratiā spiritussancti. sed post gratiam spiritussancti nullo modo peccauerūt apostoli. Respondeo: dicendū est q̄ post gratiaz spiritussancti nullo modo peccauerunt mortaliter apostoli. ⁊ hoc ponū habuerunt per potentiā diuinam que eos confirmauerat. p̄s. Ego confirmaui colunnas eius ⁊c. Peccauerūt tamē venialiter ⁊ hoc fuit eis ex fragilitate humana. 1ª. Joh. 1°. Si dixerimus quia peccatū non habemus scilicet veniale. ipi nos seducimus ⁊c. Q̄ vero dicitur in glo. Restiti ei tanquā par. Dicendū est q̄ apostolus fuit par petro in executione auctoritatis non in auctoritate regiminis. Ex predictis ergo habemus exemplum prelati quidem humilitatis: vt non dedignentur a minoribus ⁊ subditis corrigi: subditi vero exemplū zeli et libertatis vt non vereantur prelatos corrigere p̄sertim si crimen est publicū ⁊ in periculz multitudinis vergat. ¶Consequēter aūt cū dicit. Prius enim venirent ⁊c. manifestat ea que dixit. Et primo hoc quod dixit eum reprehensibilē esse. Secundo vero hoc quod dixit petrum reprehendisse. ibi. Sed cum vidissem ⁊c. Circa primū tria facit. Primo ostendit quid petrus sentiebat. Secundo quid faciebat ibi. Cum autez venisset ⁊c. Tercio quid inde sequebatur. ibi. Et simulationi eius ⁊c. Dicit ergo circa primū. q̄ petrus sentiebat legalia non esse seruanda. Et hoc facto ostendebat quia prius enim q̄ venirent quidam iudei scilicz zelantes pro legalibus a iacobo hierosolymitane ecclesie episcopo. edebat scilicz petrus cum gentibus. id est indifferenter vrebatur cibis gētilium. ⁊ hoc faciebat ex instinctu spiritussancti qui dixerat ei. Quod deus sanctificauit tu ne cōmune dixeris vt habetur Actu. 10. Et ipe ibidez dixit iudeis. qui contra eum insurrexerunt quia cum incircumcisis comedisset quasi rationem reddens. Quid autem faciebat ostendit dicens: q̄ cum erat cum iudeis subtrahebat se a consortio fidelium qui fuerant ex gentibus: adherens iudeis tantum. ⁊ congregans se cum eis. Et ideo dicit. Cum autem venissent scilicz a iudea subtrahebat se ꝑetrus a gentibus conuersis. et segregabat se ab eis. Et hoc ideo: quia erat timens eos qui ex circumcisione erant. id est iudeos. non quidem timore humano siue mundano sed timore charitatis ne scilicet scandalizarentur sicut dicitur in glo. Et ideo factus est iudeis tanquā iudeus: simulans se cum infirmis idē sentire sed tamen inordinate timebat quia veritas nunquā dimittenda est propter timorem seādali. Quid autem ex hac simulatione sequebatur subdit dicens: q̄ simulationi eius scilicz petri consenserūt ceteri iudei qui erant antiochie discernentes cibos et segregantes se a gentibus cum tamen ante simulatiōem huiusmodi hoc non fecissent. Et non solum illi consenserunt petro: sed ita fuit illa simulatio in cordibus fidelium. vt etiam barnabas qui mecum erat doctor gentium ⁊ contrarium sentiebat ⁊ docuerat duceretur ab eis in simulationem subtrahens se ab eis scilicet gentibus. Et hoc ideo. quia scōm quod dicitur Eccles. 10. Qualis est rector ciuitatis ⁊c. ibidem. Scōm iudicem populi ⁊c. ¶Consequenter cum dicit. Sed cum vidissem ⁊c. manifestat ea que dixerat de reprehensione pauli qua petrum reprehendit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit causam reprehensionis. Secundo reprehendendi modum. Tercio reprehensionis verba. Occasio autem reprehensionis est non leuis sed iusta ⁊ vtilis scilicz periculum euāgelice veritatis. Et ideo dicit. Sic petrus reprehensibilis erat. sed ego solus cum vidissem q̄ non recte ambularent illi qui sic faciebant ad veritatem euangelij. quia per hoc periebat veritas si cogerētur gentes seruare legalia vt infra patebit. Q̄ autem recte non ambularent ideo est. quia veritas maxime vbi periculum imminet debet publice predicari: nec fieri contrarium propter scandalum aliquorum. Mathei. 10. Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine. Esale. 26°. Semita iusti recta est rectus callis iusti ad ambulandū. Modus autem reprehendendi fuit conueniens quia publicus ⁊ manifestus. Unde dicit. Dixi cephe. id est petro coram omnibus quia simulatio illa in periculum omnū erat. 1ª. Thymo. 5. Peccatum coram omnibus argue Quod intelligendum est de peccatis manifestis ⁊ non de occultis in quibus debet seruari ordo fraterne correctionis. Cuiusmodi autem verba apostolus dixerit petro cum eum reprehenderet subdit dicens. Si tu iudeus cum sis ⁊c. Quasi dicat. O petre: si tu cum iudeus sis natione et genere gentiliter ⁊ non iudaice viuis. id est gentium ⁊ non iudeozum ritum seruas cum scias et sentias discretionem ciboꝝ nihil conferre. quomodo cogis gentes non quidem imperio sed tue conuersationis exemplo iudaizare. Et dicit cogis. quia scōm q̄ leo papa dicit. Salubriora sunt exempla q̄ verba. In hoc ergo paulus reprehēdit petrum q̄ cum ipe esset instructus a deo cum iudaice non viueret ne cibos discerneret. Actuū. 10. Quod deus sanctificauit tu ne cōmune dixeris. Ipse contrarium simulabat. Sciendum est autem q̄ occasione istorum verboꝝ non parua controuersia est orta inter hieronymū ⁊ augustinū. Et scōm q̄ ex eorum verbis aperte colligitur. in quattuor discordare videntur. Et primo in tempore eorum quando scilicet seruari debuerunt. Nam hieronymus duo tempora distinguit. vnū ante passionez christi: aliud post passionē Fuit ergo hieronymus q̄ legalia ante passionem christi viua erant. id est habentia virtutem suam. inquantū scilicz per circumcisionem tollebatur peccatum originale ⁊ per sacrificia ⁊ hostias placabatur deus. Sed post passionem non solum dicit ea non fuisse viua vel mortua sed quod plus est. ea fuisse mortifera. et q̄ quicunq̄ post passionem xp̄i ea seruauit peccauit mortaliter. Augustinus vero distinguit tria tempora. Unum tempus ante passionem xp̄i ⁊ concordans cum hieronymo dicit isto tempore legalia viua fuisse. Aliud tempus est post passionem xp̄i immediate ante gratiam diuulgatā

sicut tempus apostolorum in principio: in quo tempore dicit augustinus legalia mortua fuisse: sed tamen non mortifera iudeis conuersis: dummodo ipsa seruantes spem in eis non ponerent. ita q etiam ipi iudei ea seruantes tunc non peccarent. Si vero in eis spem posuissent quicunq conuersi ea seruantes peccassent mortaliter. quia si posuissent in eis spem quasi essent necessaria ad salutem quantū in eis erat euacuassent gratiam xpi. Aliud tempus dicit esse post veritatem et gratiam xpi diuulgatam. t in isto tempore dicit ea mortua t mortifera omnibus ea seruantibus. Ratio autem dictorum est quia si iudei statim post conuersionem fuissent prohibiti ab obseruantijs legalium: visum fuisset eos parti passu ambulare cum ydolatris: qui statim ab ydolorū cultura prohibebant t legalia nō fuisse bona sicut nec ydolatriā. Et ideo instinctu spiritussancti permissum est vt legalia modico tempore seruarentur ea intentione que dicta est. vt per hoc ostenderetur legalia tūc bona fuisse. Unde dicit Augustinus q per hoc ostendebatur q mater synagoga cum honore deducenda ad tumulum erat. dum non statim post passionem xpi legalia prohibita sunt. Quicūq vero non eo modo ipa seruaret nō honoraret matrem synagogam: sed eam extumularet. Secūdo discordant predicti hieronimus t augustinus de obseruatione legalium quantuz ad ipos apostolos. Hieronymus enim dicit q apostoli nunq seruabant legalia sed simulauerunt se seruare vt vitarent scandaluz fidelium: qui fuerant ex circumcisione. Et hoc quidem modo dicit simulasse paulum: quando persoluit votum in templo hierosolymitano. vt habetur Act. 21°. quādo circumcidit tymotheū. vt habetur Actu. 16. Et quādo a iacobo monitus quedam legalia suscepit. vt habetur Act. 15°. Et hoc quidem facientes non deludebant alios. quia faciebāt hoc non intendentes legalia seruare sed propter aliquas causas sicut q quiescebāt in sabbato non propter obseruantiam legis sed propter quietem. Item abstinebant ab immūdis scōm legem non ppter obseruantiam legis sed propter alias causas vtpote propter abominationes t aliquid huiusmodi. Augustinus vero dicit q apostoli seruabāt ipsa legalia t hoc intendentes sed tamen non ponentes in eis spem quasi essent necessaria ad salutem. Et hoc quidem licebat eis quia fuerunt ex iudeis. Ita tamen q hec seruarent ante gratiam diuulgatam. vnde sicut eo tempore alij iudei conuersi sine periculo seruare poterant absq eo q in eis spem ponerent ita t ipi. Tercio discordāt de peccato petri. Nam hieronymus dicit in simulatione predicta petrum non peccasse. quia hoc ex charitate fecit t non ex aliquo timore mundano vt dictum est. Augustinus vero dicit eum peccasse venialiter: tamen hoc propter indiscretionem quam habuit nimis inherendo huic parti scilicz iudeorū ad vitandum eorum scandalum. Et validius argumētum augustini contra hieronymū est quia hieronymus adducit pro se septē doctores quorum quattuor scilicz laudicensem. alexandrum. origenem. t didimū excludit augustinus vtpote de hereti infames. Alijs vero tribus opponit tres quos pro se t p sua oppinione habet scilicz. ambrosium. cyprianum. et ipm paulum qui manifeste dicit q reprehensibilis erat petrus. Si ergo nephas est dicere in scriptura sacra aliquod falsum contineri non erit phas dicere petrum reprehensibilem non fuisse. Et propter hoc verior est opinio t sententia augustini quia cū dictis apostoli magis concordat. Quarto discordant in reprehensione pauli. Nam hieronymus dicit q paulus vere non reprehendit petrum: sed simulatorie sicut et petrus simulatorie legalia seruabat. vt scilicet petrus nolens scandalizare iudeos simulabat se legalia seruare: ita paulus vt non scandalizaret gētes ostendit sibi displicere quod petrus faciebat t simulatorie eum reprehendit: facientes hoc quasi ex condicto vt vtrisq fidelibus sibi subditis prouiderent. Augustinus vero dicit sicut petrum vere seruasse legalia: ita dicit paulum eum vere reprehendisse t non simulatorie. Sed t petrus quidem seruando peccauit. quia inde erat scandalum apud gentiles a quibus se subtrahebat. Paulus vero non peccauit reprehendendo: quia ex eius reprehensione nullum scandalum sequebatur.

Lectio quarta.

n Os natura iudei t non ex gentib⁹ peccatores. Scientes autez q non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem iesu christi t nos in christo ihesu credimus vt iustificemur ex fide christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis nō iustificatur omnis caro.

Supra ostendit veritatem doctrine apostolice predicate per eum ex auctoritate aliorū apostolorum: hic ostendit idem ex eorum conuersatione et exemplo. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum per apostolorum conuersationem. Secundo aduersantium obiectionem. ibi. Q si querentes iustificare ꝛc. Circa primuz tria facit. Primo premittit apostolorum conditionem. Secundo insinuat eorum conuersationem. ibi. Scientes autem q non iustificatur ꝛc. Tercio infert intentam conclusionem. ibi. Propter quod ex operibus legis ꝛc. Conditio autem apostolorum et etiam ipsius Pauli hec est: q scōm naturalem oziginem ex iudeis processerunt. Et hoc est quod dicit. Nos scilicet ego et apostoli alij sumus natura. id est naturali origine iudei non proseliti. 2°. cozinthioz. 11. Hebrei sunt t ego ꝛc. Et hec est magna laus quia vt dicitur Johan. 4°. Saluus ex iudeis est. Et non ex gentibus peccatores. id est non sumus peccatores vt gentes ydolatre t immunde Sed contra est quod dicitur. 1°. Johānis. 1°. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus ꝛc. ergo iudei sunt peccatores. Respondeo. dicendum est q aliud est peccantem esse aliud peccatorem. Nam primum denominat actum scōm vero promptitudinem siue habitum ad peccandum. Unde scriptura iniquos et grauibus peccatorum sarcinis oneratos peccatores appellare cōsueuit. Judei ergo propter legem superbientes: quasi per eam coherciti a peccatis: gentes que sine freno legis erant t ad peccandum prone peccatores vocabant. Ephesioz. 4. Non circumferamur omni vento doctrine ꝛc. Cum ergo dicat apostolus: non ex gentibus peccatores exponitur. id est non sumus de numero peccatorum qui sunt inter gentiles ꝛc. Consequenter cum dicit. Scientes autem q non iustificat homo ꝛc. Ponit apostolorum conuersationem. que quidem non est in legalibus sed in fide christi. Et circa hoc duo facit. Primo exprimit rationem apostolice conuersationis. Secundo ponit ipsam apostolicam conuersationē ibi. Et nos in christo ꝛc. Erat ergo apostolica conuersatio in fide et non in legalibus. Cuius ratio est: quia licet fuerimus iudei natura et in legalibus nutriti: tamen scientes pro certo q non iustificatur homo ex operib⁹ legis id est per opera legalia nisi per fidem iesu christi. ideo deserentes illam: conuersamur in preceptis fidei Ro. 3. Arbitramur enim hominem iustificari per fidez sine operibus legis Act. 4. Non est aliud nomen. ꝛc. Sed contra enim Ro. 2. dicitur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum. sed factores legis iustificabuntur ꝛc. Videt ergo q ex operib⁹ legis iustificet homo. Respondeo. dicendum est q iustificari potest dupliciter accipi scilicet iusticiā exequi t iustū fieri. Primo autem mō homo iustificat qui opera iusticie facit. Non autem iustus fit aliquis nisi a deo per gratiam. Sciendum est ergo q opera legis quedam erant moralia: quedam vero cerimonialia. Mozalia autē licet cōtinerentur in lege: nō tamen poterunt propzie dici opera legis cum ex naturali instinctu t ex lege naturali homo inducatur ad illa. Sed cerimonialia dicuntur propzie opera legis. Quantūcūq ergo homo quo ad exercitationē iusticie ex mozalibus iustificetur t etiam ex cerimonialibus inquantū seruare ea est opus obedientie et ad mala pertineat. et sic accipitur scōm dictum apostoli ad Ro. 2. Quantum vero ad iustuz fieri ex operibus legis non iustificari homo q hec. videtur quia sacramenta veteris legis non conferebant gratiam. infra 4. Conuersi estis ad egena elementa id est gratiam nō conferentia. neq gratiam in se continentia. Sacramēta vero noue legis licet sint elementa materialia: non tamen sunt elementa egena. quia in se gratiam continent. Unde et iustificare possunt. Si qui autē in veteri lege iusti erant nō erant iusti ex operibus legis. sed solum ex fide christi. quē deus ꝓposuit propiciatorē p fidem. vt dicitur Ro. 3. Unde t ipsa sacramenta veteris legis non fuerunt nisi quedā protestationes fidei christi sicut t nostra sacramenta: sed, differenter. qz illa sacramenta gratiam christi configurabant quasi futuraz. nostra autem sacramenta protestant quasi continentia gratiam presentem. Et ideo signanter dicit. q ex operibus legis non iustificatur homo nisi per fidē iesu christi. quia et si olim aliqui seruātes opera legis iustificarentur. non tamen hoc erat nisi per fidem iesu christi. Ex hac autem sciencia apostolorum quaz habebant q iustificatio non est per operationem legis: sed per fidez christi. concludit conuersationem apostolorum eligentium fidem christi: t dimittentium opera legis. Unde sequitur. Et nos in christo iesu credimus. quia vt dicitur Act. 4. Non est aliud nomen datum ꝛc. Unde sequitur. Vt iustificemur ex fide christi Ro. 5. Justificati ergo ex fide ꝛc. Et ne aliquis credat q simul cum lege christi opera legis iustificent. subiungit. Et non ex operibus legis. Roma. 3. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem ꝛc. Et ex hoc concludit principale intentum dicens q si apostoli qui sunt naturaliter iudei non querunt iustificari per opera legis: sed per fidem. quia non iustificatur omnis caro ex operib⁹ legis. nec homo potest iustificari per opera legis. Sumitur eni hic caro pro homine scilicet pars pro toto. sicut Esa. 40. Videbit omnis caro salutare dei nostri. Dicens autem. Propter quod. ꝛc. Concludit quasi a maiori. Magis enim videtur naturale q iudei per opera legis q per fidem iustificarentur. sed hoc nō est. Quare ꝛc.

Lectio quinta.

q Uod si querentes iustificari. in christo inuenti sumus et ipsi peccatores: nunquid christus peccati minister est: Absit. Si enim que destruxi iterum reedifico: preuaricatorem me constituo.

Postq aplus ostendit per cōuersationē apostolorū legalia non esse obseruanda quod ipse dicebat: hic mouet questionem in contrarium. Et circa hoc tria facit. Primo mouet questionem. Secundo soluit eam ibi. Absit. ꝛc. Tertio solutionez eius manifestat ibi. Ego enim per legem ꝛc. Primum dupliciter potest exponi secūdum glosam. Primo sic. Q esset enim aliquis dicere q apostoli deserentes legem: viuendo ad fidem christi peccassent. Sed ex hoc apostolus introducit quasi quoddam inconueniens scilicet christum esse auctorem peccati. q homines ad suam fidem vocat. Et hoc est quod dicit. Q id est sed si nos apostoli querentes iustificari in ipso id est per ipsum scilicet christum: inuenti sumus id est manifeste cōprobamur et ipsi apostoli peccatores propter legis dimissionem: nunquid christus est minister peccati id est introducens nos ad peccandum qui nos a statu legis ad suam fidem vocauit. infra. 4. Factum sub lege vt eos qui sub lege erāt redimeret scilicet ab onere legis. Respondet apostolus. Absit. quia magis est minister iusticie. Roma. 5. Per vnius obedientiam iusti constituuntur multi. 1. Pe. 2. Qui peccatum non fecit ꝛc. Et q christus nō sit minister peccati abstrahēs a lege veteri patet. q uia si egoipse que destruxi scilicet superbiam gloziantem de lege iterum reedifico volens redire ad gloziandum de lege preuaricatorem meipsum constituo: resumens que destruxi. 2. Pe. 2. Canis reuersus ad vomitū ꝛc. Josue. 6. Maledictus homo q reedificauerit iericho. Dicit autem que destruxi non ipsam legē vt manichei volunt. qz lex sancta est. Ro. 7. Sed superbiam de lege qua dicitur Ro. 10. Querentes suam iusticiam statuere ꝛc. Siquis autem obiciat q cum ipse olim destruxerit fidem christi preuaricatorem se faciebat eam edificans. patet responsio. quia fidem christi conatus fuit quidem destruere. sed non preualuit propter veritatem Act. 9. Quid me persequeris. durū est tibi ꝛc. Sed superbia legis vana erat: et ideo destrui poterat: t reedificanda non erat. Secundo modo potest exponi vt qō dicit. Inuenti sumus t ipsi peccatores vt referatur non ad dimissionem legis sicut nunc expositum est. sed magis ad ipsam legis obseruantiam. Manifestum enim est q quicunq querit iustificari profitetur se non esse iustuz sed peccatorem. Est ergo sensus. Si nos querentes iustificari in christo ex hocipso q quērimus iustificari inuenti sumus id est ratione comprobamur et ipsi peccatores fuisse propter hoc q legem

obseruabam⁹ nunquid iesus christus minister peccati est vt scilicet mandauerit homines post suam passionē legalia obseruare quod sine peccato fieri non potest. Et attendendum est q̄ hec expositio procedit scōm opinionem Hieronymi qui ponebat statim post passionem christi legalia fuisse mortifera. Tertio modo potest exponi vt quod dicit. Inuenti sumus ꝛ. ipsi peccatores: pertineat quidem ad statum quo lex obseruabat. non tamen q̄ ipsi offenderent propter legis obseruantiam: sed propter legis defectum que peccatum auferre non poterat vt sit sensus. Si querentes iustificari in ipso inuenti sumus ꝛ ipsi peccatores id est peccatum habentes: lege peccatum non auferente ſm illud Ro. 3. Cau sati sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse. Nūquid iesus christus peccati minister est vt reducat nos ad obseruantiam legis in qua sub peccato eram⁹. Et hec expositio procedit scōm expositionem Augusti ni. Et respondet scōm vtramq; expositionem. Absit. quia ego destruxi legem carnaliter intellectaꝫ spiritualiter iudicando et docendo. Unde si iterum vellem reedificare carnalis legis obseruantias: essem preuaricator legis spiritualis. Potest ꝛ quarto modo sic exponi. Dixeram hominem non iustificari ex operibus legis. Posset aliquis dicere q̄ nec etiam per fidem christi. quia multi post fidem christi acceptam peccant. Et hoc est quod dicit. Si querentes iustificari in christo: id est per fidem christi inuenti sumus post fidem christi susceptam etiam ipsi nos fideles peccatores id est in peccatis viuentes. nūquid iesus christus minister peccati est ꝛ damnationis. sicut minister veteris legis est minister peccati ꝛ damnationis. Non q̄ lex induceret ad peccatum. sed occasionaliter. quia prohibebat peccatum ꝛ non conferebat gratiam adiuuantem ad resistendum peccato. Unde dicitur Roma. 7. Occasione accepta peccatum per mandatuꝫ ꝛc. Sed christus dat gratiam adiuuantem. Job. 1. Gratia ꝛ veritas per iesum christum facta est. Unde nullo modo est minister peccati nec directe nec occasionaliter.

Lectio sexta

Go enim per legem legi mortuus sum. vt deo viuam: christo cōfixus sum cruci. Viuo autez iam non ego: viuit vero in me christus. q̄ autē nūc viuo in carne: in fide viuo filij dei. qui dilexit me ꝛ tradidit semetipsum pro me. Non abijcio gratiaꝫ dei. Si enim per legē iusticia. ergo gratis christus mortu⁹ est.

Hic apostolus solutionem superius assignatam manifestat. ꝛ primo ponit solutionis manifestationem. Secundo concludit principale intentum ibi. Non abijcio gratiam dei ꝛc. Sed attendendum est q̄ apostolus inquirendo procedens nullum dubium indiscussum relinquit. Et ideo verba eius licet videantr intricata tamē si diligenter aduertant: nihil sine causa dicit. ꝛ hoc apparet in verbis ꝓpositis. Ubi tria facit. Primo manifestat solutionem. Secundo explicat solutionis manifestationē ibi. Christus crucifixus est ꝛc. Tertio remouet dubitationem ibi. Q autē viuo ꝛc. Quia ergo apostolus dixerat. Si enim que destruxi ꝛc. qō intelligitur ō veteri lege. posset enī ab aliq̄ reputari legis destructor ꝛ per ꝓsequēs iniqu⁹ scōm illud. pō. Dissipauerunt iniqui legem tuam. Ideo apostolus vult ostendere quomodo legem destruat ꝛ tamen nō est iniquus dicens. Ego enī per legem ꝛc. Ubi sciendū est q̄ aliquis dissipat legem per ipam legem ꝛ talis est preuaricator legis non iniquus. Dissipatur autē lex per legez quando in lege datur aliquod preceptū locale seu temporale: vt scilicet lex illa tali tempore seu tali loco seruetur. ꝛ hocipsum exprimit in lege. Si quis in illo tēpore seu in illo loco lege non vtitur destruit legem per ipam legem. ꝛ hoc modo apostolus destruxit legem. Unde destruxi inquit quodāmodo legem tamen per legem: quia ego mortuus sum legi per legem id est p̄ auctoritatem legis ipam dimisi quasi legi mortuus. Auctoritas enim legis per quam mortuus est legi in multis sacre scripture locis habetur. Jere. 31. tamē sub aliis verbis. Confirmabo testamentum nouum super domum israel ꝛc. Deut. 18. Prophetam suscitabit dominus de fratribus vestris ꝛc. Et multe alie. Nō est ergo transgressor apostolus legem destruendo. Uel aliter. Ego per legem scilicet spiritualem mortuus sum legi carnali. Tunc enim moritur legi quando abijcit legē. solutus a lege iuxta illud. Ro. 7. Mortuo viro soluta est mulier a lege viri. Inquantū vero apostolus subiectus erat legi spirituali dicit se mortuū legi id est solutum a legis obseruatione Ro. 8. Lex spiritus vite ꝛc. Alius modus dimittendi legem sine preuaricatione est se potest. quia videlicet lex aliqua est scriptam carta. et tunc dicitur lex mortua. et est in mente legislatoris ꝛ tunc dicitur lex viua. Constat autem q̄ si aliquis ſm verbum legislatoris operaretur contra legez: et solueret legem et solueretur a lege mortua. et seruaret legez viuam scōm imperium legislatoris. Dicit ergo scōm hoc. Mortuus sum legi scripte et mortue id est solutus sum ab ea vt deo viuaz. id est motus meos scōm dicta ipsius dirigam. ꝛ ad honorem eius ordiner. Lex enī statuta in scriptis aliquid tradit propter extraneos ꝛ eos qui ab eo verbotenus audire non possunt. sed his qui cozam eo sunt non dicit eam scriptis sed verbo tantum. A principio enim homines infirmi erant: ad deum accedere non valentes. Et ideo necesse fuit eis precepta legis in scriptis dare: vt per legem quasi per pedagogum manuducerentur ad hoc q̄ a deo precepta eius audirent scōm q̄ dicitur infra. 3. Lex pedagogus noster fuit in christo. ꝛc. Sed postq̄ habemus accessum ad patrem per christum vt dicitur Roma. 5. Non instruimur per legem de mandatis dei: sed ab ipso deo. Et ideo dicit. Per legem manuducentem mortuus sum legi scripte vt viuam deo scilicet ipsi factori legis id est vt ab ipso instruar ꝛ dirigar. ¶ Consequēter cum dicit. Christo confixus sum ꝛc. explicat quod dixit. Dixerat autem q̄ est mortuus legi et q̄ viuit deo: Et istaꝫ duo manifestat. Et primo q̄ sit mortuus legi per hoc quod dicit. Christo confixus sum cruci. Secundo q̄ viuit deo cum dicit. Viuo ego: iam non ego ꝛc. Et primum quidem potest exponi dupliciter. Uno mō sicut in glosa sic. Quilibet homo scōm carnalem originem nascitur filius ire. Ephe. 2. Eramus enim natura filij ire ꝛc. Nascitur etiam in vetustate peccati. Baruch. 3. Inueterasti in terra aliena ꝛc. Que quidem vetustas peccati tollitur per crucem christi. et confertur nouitas vite spūalis. Dicit ergo aplus. Christo

confixus sum cruci id est cōcupiscentia seu fomes peccati ꝛ oīe huiusmōi mortuū ē i me q̄ crucē christi. Ro. 6. Uetus homo noster simul crucifixus est ꝛc. Item exquo cum xp̄o cōfixus sum cruci ꝛ mortuu⁹ sum peccato ꝛ xp̄s resurrexit: cum resurgente etiam resurrexi. Ro. 4. Traditus est ꝛc. Sic ergo xp̄us in nobis renouat vitaz nouā destructa vetustate peccati. Et ideo dicit. Viuo autē id ē quia christo confixus sum cruci: vigorem bene operandi habeo iam non ego ſm carnem: quia iam non habeo illā vetustatē quam prius habui. Sed viuit in me christus id est nouitas que p christuꝫ nobis data est. Uel aliter. Ipso mo ꝯtum ad illud dicitur viuere in quo principaliter firmat suum affectū ꝛ in quo maxime delectat. Unde ꝛ homines qui in studio seu in venationib⁹ maxime delectantur dicunt hoc eorum vitam esse: quilibet autē homo habet quendā prīuatum affectum quo querit quod suuz est dum ergo aliquis viuit querens tantum quod suum est. soli sibi viuit. cum vero querit bona aliozum dicit etiam illis viuere. Quia ergo apostol⁹ ꝓprium affectum deposuerat p crucem christi: dicebat se mortuū ꝓprio affectu dicēs: Christo ꝛfixus suz cruci id est p̄ crucē christi remotus est a me ꝓprius affectus siue prīuat⁹. Unde dicebat infra vltimo. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri ꝛc. 2. cozin. 5. Si vnus p oībus mortu⁹ ē ḡ oēs mortui sunt. Et p oībus mortu⁹ est christus. vt ꝛ qui viuunt iam nō sibi viuāt sed ei. ꝛc. Viuo autē .i. iam nō viuo ego quasi in affectu habēs ꝓpriuz bonū. sed viuit in me christus id ē tantū christū habeo in affectu. ꝛ ipse christus est vita mea. Phil. 1. Mihi viuere christus est ꝛ mori lucrū ¶ Consequēter autē cum dicit. Q autē nunc viuo ꝛc. respondet dubitationi que poterat esse duplex ex premisso verbo. Una est quomō ipse viuit ꝛ non est ille scz qui viuit. Secunda quomō confixus est cruci. Et ideo hec duo aperit. Et primo primū quomō scz viuit ꝛ non ipse viuit dicens. Q autem nunc viuo carne ꝛc. Ubi notandū est q̄ illa ꝓprie dicūtur viuere que mouēt a principio intrinseco. Anima autē pauli constituta erat inter deum ꝛ corpus. et corpus quidē vitificabat ꝛ mouebatur ab anima pauli. sed anima eius a christo. Quantū ergo ad vitam carnis viuebat ipse paulus. Et hoc est qō dicit. Q autez nunc viuo in carne id est vita carnis: sed quantū ad relationem ad deum christus viuebat in paulo. Et ideo dicit In fide viuo filij dei per quā habitat in me ꝛ mouet me. Abachuc. 2. Justus autē meus ex fide viuit. Et nota q̄ dicit In carne non ex carne. quia hoc malum est. Secundo ostendit q̄ confixus est cruci dicens. Quia amor christi quē ostendit mihi in cruce moriens, p me facit vt semper configar. Et hoc est quod dicit. Qui dilexit me. 1. Jo. 4. Ipse prior dilexit nos. Et intantū dilexit me q̄ tradidit semetipsum p me ꝛ non aliud sacrificiū. Apoc. 1. Dilexit nos ꝛ lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Eph. 5. Sicut christ⁹ dilexit ecclesiaz ꝛ semetipsum tradidit p ea ꝛc. Sed attendendū ē q̄ ipse filⁱ⁹ tradidit se: et pater tradidit filū Ro. 8. Qui ꝓprio filio nō pepcit: sz p nobis omnibus tradidit illum. Et iudas tradidit eum vt dicitur Matth. 26. Et totum vna res est: sed non vna intentio: quia pater ex charitate. filius ex obedientia simul ꝛ cum charitate. iudas vero ex proditione. ¶ Consequenter cum dicit. Non abijcio gratiam dei ꝛc. infert cōclusionem principalem. Et primo inducit conclusionem. Secundo manifestat modum. Dicit ergo. Exquo tantaz grāz recepi a deo ꝛ tradidit se ꝛ ego viuo in fide filij dei: non abijcio gratiam filij dei id est non repudio nec ingratum me exhibeo. 1. cozin. 15. Gratia dei in me vacua non fuit ꝛc. Unde ꝛ alia littera habet. Nō sum ingratus gratie dei Heb. 12. Contemplantes ne quis desit gratie dei scilicez per ingratitudinem se indignum fatendo. Mod⁹ autem abijciendi et ꝛ ingratitudinis est si dicerem q̄ lex esset necessaria ad iustificandū. Et ideo dicit. Si enī p legem iusticia: ergo christus gratis est mortuus id est si sufficiens sit lex id est opera legis sufficiūt ad iustificandū hominē christus sine causa mortu⁹ est ꝛ frustra. qz ad hoc mortuus est vt nos iustificaret. 1. Pe. 3. Christus semel p peccatis nostris mortuus est ꝛc. Q si hoc p legem fieri posset superflua fuisset christi mors. Sz nō gratis mortuus nec inuacuū laborauit vt dicit Esa. 49. Quia per ipsuz solū gratia iustificās ꝛ veritas facta est vt dicit Jo. 1. Si qui autē ante passionez christi iusti fuerūt hoc etiā fuit p fidem xp̄i venturi in quez credebant ꝛ in cuius fide saluabant.

Capitulum tertium.

O Insensati galathe quis vos fascinauit nō obedire veritati: Ante quoz oculos iesus christus ꝓscriptus est ꝛ in vobis crucifixus.

Supra confutauit aplus vanitatez ꝛ mutabilitatē galatharum p auctoritatē euangelice doctrine ostendens suā doctrinam auctenticam fuisse ab alijs apostolis: hic vero p rationes ꝛ auctoritates ostendit hoc idez scz q̄ legalia nō sunt seruanda. Et hoc dupliciter. Primo ex insufficientia legis. Secundo ex dignitate eozum qui ad christū conuersi sunt. ꝛ hoc quarto capi. ibi. Dico autez quanto tempore ꝛc. Circa primum duo facit. Primo premittit obiurgationem. Secundo prosequitur suam probationem ibi. Hoc solum a vobis volo ꝛc. Circa primum duo facit. Primo obiurgat eos attendens eozum fatuitatez. Secundo rationē obiurgationis assignat ibi. Ante quoꝝ oculos ꝛc. Primo ergo eos de fatuitate obiurgat vocans eos insensatos. Unde dicit. O insensati ꝛc. insensatus autē proprie dicitur qui sensu caret. Sensus autez spiritualis est cognitio veritatis. qui ergo veritate caret propie insensatus dicit. Mat. 15. Et vos sine intellectu estis. Sap. 5. Nos insensati vitam illoꝝ ꝛc. Sed contra Matth. 5. dicitur. Qui dixerit fratri suo fatue ꝛc. Sed fatuus idem est qō insensatus. Ergo apostolus reus est gehenne ignis. Sed dicendū est vt augustinus dicit q̄ intelligendū est si dixerit sine causa ꝛ animo vituperādi: sed apostol⁹ ex causa dixit ꝛ animo corrigendi. Unde dicitur in glosa. Hoc dolendo dicit. Secundo cum dicit. Quis vos fascinauit ꝛc: ostendit modum quo insensati erant effecti. Ubi notandum est q̄ insensatus fit aliquis multis modis. Uel quia non proponitur sibi aliqua veritas quā cognoscere possit. Uel quia ꝛ si proponat sibi tamen nunquā eam acceptat. Uel quia veritatem propositam vel acceptam deserit a via veritatis recedens. et tales erant isti galathe qui veritatem fidei quam acceperāt deserentes veritatez propositam rēnuerunt. supra. 1. Miror q̄ tam cito ꝛc. Et iō istum gradū insensationis in eis reprehendit dicens: Quis vos fascinauit ꝛc. Ad sciendum autem quid sit fascinatio. sciendum est q̄ scōm glosam fascinatio ꝓprie dicitur ludificatio sensus: que per artes magicas fieri consueuit: puta cum hominem facit aspectibus aliozum apparere leonem vel cornutū. ꝛ huiusmodi. et hoc etiam p demones potest fieri qui habent potestatē mouendi fantasmata ꝛ reducendi ad principia sensuū ipsos sensus imutando. Et scōm hanc acceptionē satis ꝓprie dicit aplus. Quis vos fascinauit q̄si. d. Vos estis sicut hō ludificat⁹ q̄ res manifestas aliter accipit q̄ sit in rei ꝟitate. qz scz estis ludificati p deceptiones ꝛ sophis-

mata veritati nō obedire id ē veritatem vobis manifestā
ra vobis receptam non videtis nec obediendo recipitis
Sap̄. 4. Fascinatio nugacitatis obscurat bona. Esa. 5.
Ve qui dicūt bonū malū ꝛc. Alio modo accipit fascina-
tio ſm q aliq̄s ex aspectu maliuolo ledit ꝛ maxime in ve
tulis que visu vrenti et aspectu ¦inuido fascinant pueros
qui ex hoc infirmant ꝛ vomūt cibum. Huius causam vo-
lens assignare auicenna in libro suo de anima dicit q ma
teria co⁹poralis obedit substantie intellectuali magis q̄
qualitatib⁹ actiuis ꝛ passiuis in natura. Et ideo ponit q
ad app̄hensionē substantiar intellectualiū q̄s vocat aīas
seu motores orbium multa fiunt preter ordinē mot⁹ celi.
ꝛ oīm corporaliū agentium. Eodez modo dicit q q̄n aīa
sancta depurata ab affectib⁹ terrenoꝝ ꝛ a carnalibus vi-
tijs accedit ad similitudinē substantiaꝝ dictaꝝ et obedit
ei natura. Et hinc est q aliqui sancti viri operant quedā
mira p̄ter nature cursum. ꝛ similiter q̄ anima alicui⁹ fe
data passionibus carnalibus: habet fortē apprehensionē
in malitia obedit em̄ ei natura ad trāsmutationē materie i
illis maxime in quib⁹ materia abilis est sicut ī pueris te-
neris conuenit. Et sic cōuenit ſm eum q ex forti app̄hē-
sione vetulaꝝ in malitiā imutat puer ꝛ fascinat. Hec aūt
positio satis videt vera ſm opinionē auicenne. Nam ipe
posuit formas oēs corpales ī istis inferioribꝰ influi a sub-
stantijs incorporalib⁹ separatis. ꝛ q agētia naturalia nō
habent se ad hoc nisi vt disponentia tantū. Sed hoc qui
dem impropbat a pbo. Agēs em̄ oportet esse simile subie-
cto. Non sit aut̄ forma tantum. nec materia. sed compo-
situm ex materia ꝛ forma. Id ergo quod agit ad esse corp̄
poralium oportet q̄ habeat materiā ꝛ formā. Unde dicit
q transmutare materiā formarū non potest nisi id qō ha-
bet materiā ꝛ formā. ꝛ hoc quidē: vel virtute sicut deus
qui actor est forme ꝛ materie. Vl̄ actu sicut agens corpo-
reum. Et ideo materia corporalis ꝑtum ad huiusmodi
formas nec angel' nec alicui pure creature obedit ad nu-
tum: sed soli deo. vt augustinus dicit. Unde non est verū
quod auicēna dicit de huiusmodi fascinatiōe. Et ideo di-
cendū q ad imaginationē seu app̄hensionē hominis q̄n
fortis est immutat sensus seu appetit⁹ sensitiuus q̄ quidē
imutatio nō est sine alteratione corporis ꝛ spirituū corpo
ris sicut nos videmus q ad apprehensionem delectabi-
lis mouet appetitus sensitiuus ad concupiscentiā. et ex-
inde corp⁹ calefit. Similiter ex apprehensione timēdi fri
gescit. Immutatio autē spirituuz maxime inficit oculos
qui infecti rem p aspectum inficiunt. sicut patet ¦in specu
culo mundo qō ex aspectu mēstruate inficit. Sic ergo q
vetule obstinate in malitia ꝛ dure sunt. ex forti apprehen
sione imutat appetitus sensitiuus et ex hoc sicut dictum
est infectio maxie fit a venis ad oculos. ꝛ ex oculis ad rez
pspectam. Unde q caro pueri mollis est ad earum inui-
duz aspectū inficit et fascinat. Et quādoq̄ quidē ad hūc
effectum demones operant. Dicit ḡ quis vos fascinauit
veritati non obedire. Quasi dicat. Vos aliq̄n obedistis
veritati fidei. sed modo non. ergo estis sicut pueri qui ex
aliquo inuido infecti cibum receptū vomitis. ¶ Ratio-
nem aūt obiurgationis assignat dicens. Ante quoz̄ ocu
los ꝛc̄. Quod potest tripliciter legi. Uno modo ſm Ihe
ronymū vt respondeat p̄me persone acceptioni fascinati-
onis al's p̄mo acceptu. quasi dicat. Dico vos fascinatos:
quia ante quoz̄ oculos ꝛc. id est p̄scriptio christi qua dā-
natus est in mortem adeo vobis manifesta fuit ac si ante
oculos vestros fuisset. Et in vobis crucifixus id est in in
tellectibus vestris erat crucifixio Iesu xp̄i vt sciretis qua-
liter facta esset. Unde si eam nō videtis modo nec obedi-
tis hoc contingit: qz estis ludificati ꝛ fascinati. Cōtra qō
dicitur Cañ. vltimo. Pone me vt signaculū sup coz tuū
ꝛc. Alio modo ſm augustinū. q̄si dicat. Recte fascinati
estis qz veritatez quā recepistis sez christū p fidem in coz
dib⁹ vestris ex omitis sicut pueri. Et hoc qz ante oculos
vestros id est ī vestra presentia Iesus christus proscript⁹
est id ē expellit ꝛ eijcit de hereditate sua. Et qō molestū
deberet eē vobis qz nō debet¦ pati q ab aliis p̄scriberet
ꝛ expelleret in vobis p̄scriptus est .i. hereditatē suā amis
sit in vobis id est vosipsos Et tunc hoc qō sequit ¦sz cru
cifixus legi debet cū pondere ꝛ ostensione delorisqz hoc
addidit vt cōsiderarent quo p̄cio xp̄us emerit possessio
nē quā in eis amittebat. ꝛ ex hoc mouerent magis. q̄si
dicat. Christus p̄scriptus est in vobis sez qui crucifixus
id est qui cruce sua ꝛ sanguine ꝓpzio acq̄siuit hanc here-
ditatē. 2. coz. 6. Empti em̄ estis p̄cio magno ꝛc. 1. Pet.
Non corruptibilibus auro vel argento ꝛc. Tertio modo
ſm ambro⁹. quasi dicat. Vere fascinati estis ante quoz̄
oculos id est in quoz̄ reputatione sez ſm iudiciū vestruz
iesus christus p̄scriptus est id est damnat⁹ non alios sa
uans ꝛ in vobis id ē ſm q vos intelligitis crucifixus est
id ē mortuus tm̄. nō aut̄ alios iustificans. cum tamē de
eo dicat. 2. corin. vltimo Qꝫ si mortuus est ex infirmita-
te nostra: viuit tamē ex virtute dei. Potest ꝛ quarto mo
do exponi ſm glosam vt p hoc designet aplus grauitatē
culpe eoz̄. qz in hoc q̄ christū deserunt legem observan-
tes: equaliter quodāmodo peccabant Pilato q̄ xp̄m p̄-
scripsit id est damnauit. vt dum insufficientē xp̄m credit
ad saluandū similes in peccando crucifixorib⁹ xp̄i: q̄p-
sum in ligno suspenderūt morte turpissima cōdemnātes
ꝛ afficientes. Equalitas tamen est accipienda ex pte a⁹
in quē peccāt. qz in christum galathe peccabant sicut pe
latus ꝛ crucifixores xp̄i.

Lectio secunda.

h Oc solum a vobis volo discere: ex operibus legis spiritu⁹ accepistis: an ex auditu fidei? Sic stulti estis vt cum spiritu ceperitis nunc carne cōsumami ni. Tanta passi estis sine causa: si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritū ꝛ operatur virtutes in vobis ex oper⁹ ib⁹ an ex au ditu fidei.

Posita obiurgatione: cōsequēter aplus p̄cedit ad insuf
ficientiā legis ꝛ virtutē fidei ostendendā. Et p̄mo ostēn
dit insufficientiam legis. Secūdo mouet questionem et
soluit ibi. Quid igit̄ lex ꝛc. Circa p̄imū duo facit. Pri-
mo p̄bat defectum legis et insufficientiā per ea que ipsi
experti sunt. Secundo p auctoritates ꝛ rationes ibi. Si
cut scriptū est ꝛc. Circa p̄imuz duo facit. qz primo p̄bat
p̄positum experimento sumpto ex parte ipsoꝝ. Secūdo
p̄bat idem experimento ¦sumpto ex parte ipsius apostoli
ibi. Qui ergo tribuit vobis ꝛc̄. Circa p̄mum duo facit.
Primo ostendit donū qō receperūt. Secundo defectum
in quē inciderunt ibi. Sic stulti estis ꝛc. Donum aūt qō
receperunt ostēdit querēdo ab eis vnde illud receperūt.
Unde sus¦ceptū donum supponēs interrogans queritab
eis dicens: Quāuis fascinati ꝛ stulti sitis. tamē non tm̄
estis ludificati quin vnum qō valde manifestū est me vo
cere possitis. Et ideo solum hoc volo a vobis discere. qz
hoc solum sufficit ad p̄bandū quod intendo. hoc in q̄ est
quia cōstat q spiritum sanctū accepistis. Quero ergo an
accepistis illū ex operib⁹ legis an ex auditu fidei? Qd qō
sciēdū ē q ī p̄mitiua eccl'a ex diuīa dispositōe vt fides xp̄i
p̄moueret ꝛ cresceret: statim post p̄dicatiōz fidei ab aplis
manifesta signa spūssancti fiebāt sup audiētes. Unde de

Petro dicit act̄. 10. Adhuc loquēte petro verba hec ce-
cidit spūssant⁹ ꝛc. Ipsi etiā galathe ad predicatiōz pauli
manifeste spūmsanctum acceperant. Querit ḡ aplus ab
eis: vnde habuerunt spūmsanctum. Constat aūt q non p
opera legis. qz cum essent gentiles ante receptionez spi-
ritussancti legē nō habebant. Ergo habuerūt spūmsanctū
id ē dona spūssancti ex auditu fidei Ro. 8. Nō accepistis
spiritū seruitutis iterū in timore q̄ sez dabat in lege. Sñ
ꝛ cuz tremore lex data est. sed accepistis spūm filioꝝ qui
vat p fidē que est ex auditu vt dicit Ro. 10. Si ḡ hoc po
tuit fidei virt⁹: frustra querit aliō p qō saluemur. qz mul
to difficilius est de iniusto facere iustū q̄ iustū in iusticia
cōseruare. Si ḡ fides ō iniustis galathis sine lege iustos
fecerat. nō est dubiū q̄ sine lege poterat eos in iusticia cō
seruare. Magnū ḡ erat donum qō per fidem acceperant.
¶ Conseq̄nter cū dicit. Sic stulti estis ꝛc. ostendit defec
tum in quē ¦lapsi sunt ꝛ exaggerat duplicē defectuz in
eis aplus sez q̄tum ad dona q̄ a xp̄o acceperant. ꝛ q̄tum
ad mala que p ipso ꝓtulerunt ibi. Tanta passi estis ꝛc̄.
Circa p̄imū sciendū est q̄ isti galathe deserentes qō ma
gnum erat sez spūmsanctū adheserunt minoꝛi sez carnali
obseruantie legis et hoc stultū est. Et ideo dicit. Sic stul-
ti estis adeo vt cum ce peritis instinctū sancti spūs id ē int
tium p̄fectionis vestre habuerūtis a spūsancto. nunc dum
p̄fectiores estis cōsumamini carne. i. queritis p̄seruari p
carnales obseruantias legis a qua nec initiū iusticie pōt
haberi Jo. 6. Caro non p̄dest quicq̄ ꝛc. Et sic ordinem
puertitis. qz via p̄fectionis est ab impfecto tendere ad p
fectū. Eos aūt qz econuerso factis: stulti estis Ecc̄. 27.
Homo sanctus p̄manet in sapiētia sicut sol. stultus vt lu
na mutat. Similes istis sunt q̄ incipiunt seruire deo cū
feruore spūs: postmodū deficiunt in carne q̄ etiam assimi-
lant statue nabuchodonosoꝛ: cuius caput aureum: ꝛ pe-
des lutei Dañ. 2. Et iō dicit Ro. 8. Qui in carne sunt
deo placere nō possunt. Et infra. 6. Qui seminat in car-
ne de carne metet coꝛruptionē. ¶ Conseq̄nter cum dicit
Tanta passi estis ꝛc. exaggerat coꝛum defectū ꝛtum ad
mala q̄ p xp̄o ꝓtulerunt. q̄ em̄ aliq̄d sine laboze recipiūt
illa minus chare custodiunt. sed illud qō cū laboze acq̄ri
tur vilipendere ꝛ non custodire stultū est. Isti aūt cum la
boze ꝛ tribulatione magna quā passi sunt a contribulib⁹
suis ꝓpter fidem receperunt spūmsanctum. Et ideo dicit.
Tanta passi estis sine causa: q̄si dicat. Non contemnatis
tantū donum qō cuz laboze accepistis als illa sine causa
id ē sine vilitate passi estis. qz hec sustinuistis vt p̄uenire
tis ad vitam eternā Ro. 5. Tribulatio patientiā operat
patientia aūt p̄bationē. p̄batio vero spem ꝛc. Unde si p̄
cluditis vobis aditum vite eterne deserentes fidē q̄rentes
conseruari carnalibus obseruantijs. sine causa id est
inutiliter passi estis. Et hoc dico. si tamē sine causa. Nō
ideo dicit qz in eoꝝ potestate erat penitere si vellēt q̄diu
viuerent. Ex hoc aūt habet q̄ oya mortificata reuiuiscūt
Sap̄. 3. Labores eoꝝ sine fructu ꝛc. Hal'. 4. Timeo aūt
ne sine causa laborauerim ꝛc. Si vero accipiat ō malis q̄
non penitent. potest dici q̄ patiunt sine causa conferente
sez vitā eternā. ¶ Conseq̄nter cū dicit. Qui ḡ tribuit vo-
bis ꝛc̄. p̄bat p̄positū experimento sumpto ex pte apli. pos-
sent em̄ dicere q̄ verū est nos recepisse spūmsanctū ex au
ditu fidei. tñ ꝓpter deuotionē quā ad legem habuim⁹ ac
cepimus fidem quā p̄dicabas. Et iō dicit. Non curo q̄c-
quid sit ex parte vestra. tñ illud qō ego feci tribuens vo-
bis ministerio meo spūmsanctū. q̄ operat in vobis virtu-
tes id est inter vos miracula. sed nunq̄d facio hoc ex ope
rib⁹ legis an ex operibus fidei? Non vtiq̄ ex opibus sed
ex fide. Sz nūq̄d aliq̄s pōt dare spūmsanctū. Augu. em̄
15. de trinitate dicit q̄ nullus hō purus spūmsanctū dare
pōt: nec ipsi apli habant. sed imponebāt man⁹ sup hoīes
ꝛ accipiebant spūmsanctū. Quid ḡ est qō hic dicit aplus
de se loquēs qui tribuit vobis spūmsanctū: Rñdeo. dicen
dum est q̄ in datione spūssancti tria p ordinē se habētia
occurrunt. sez spūssanctus inhabitans. donū gratie ꝛ cha
ritatis cum ceteris habitib⁹ ꝛ sacramentū noue legis cu-
ius ministerio dat̄. Et sic pōt ab aliq̄bus tripliciter dari.
Ab aliquo em̄ dat̄ sicut auctoritatē habente ꝛtū ad tria
predicta sez respectu spūssancti inhabitantis respectu do
ni et respectu sacramenti. et hoc modo spūssanctus dat̄ a
solo patre ꝛ filio ſm q eius auctoritatē habent nō quidē
dominij sed originis: qz ab vtroq̄ ꝓcedit. Sz ꝛtum ad
gratiā seu donū. ꝛ ꝛtuz ad sacramēta spūssancti dat etiā
se ſm q̄ datio importat causalitatem spūssancti respectu
donoruz ipsius qz vt dicit aplus. 1. cozin. 12. Ipse diuidit
singulis ꝓut vult. Secundū aūt q̄n datione importat
auctoritas nō potest ꝓprie dici spūmsanctū seipsum dare.
Quātū vero ad sacramenū qō ministerio ministroꝝ ec-
clesie dat̄. pōt dici q̄ sancti p ministeriū sacramentorum
dant spūmsanctum. Et hoc modo hic loquit aplus ſm q̄
tangit̄ in glosa tñ huiusmodi modus nō est ꝛsuetus nec⁹
extendend⁹. Dicit etiaz glo. q̄ facere miracula attribuit
fidei. qz ex hoc q̄ credit que supza naturā sunt supza na-
turam operat̄. Et qz apli predicabāt fidem q̄ quedā rōez
excedentia continebat. ideo oportebat ad eoꝝ credulita-
tem aliq̄ testimonia adducere q̄ missi essent a deo qō ra-
tionē excedit. Sñ xp̄s dedit eis signū suū ad hoc oñdēdū
Est aūt duplex signū xp̄i. Unū est q̄ est oñs oīm. Sñ di-
cit in ꝑ s. Regnū tuum regnū oīm seculoꝝ ꝛc. Aliud est
q̄ est iustificator ꝛ saluator ſm illud Act̄. 4. Non est ali
ud nomen sub celo datū hoib⁹ ꝛc. Dedit ḡ eis duo signa
Unum est q̄ facerent miracula p qō ostenderent q̄ missi
sunt a deo oñi creature. Luc. 10. Dedit eis p̄tātem
ꝛ ꝛtutē sup oīa demonia ꝛc. Aliud q̄ darent spūmsanctū
ministerio p qō ostenderent q̄ missi sunt ab oīm saluato
re Act̄. 8. Tunc imponebant manus sup eos ꝛc. Et tūc
cum imposuisset illis manus paulus spūssanct⁹ venit su-
per illos ꝛc. Et de his duobus modis dicit Heb. 2. Cō-
testante deo signis ꝛ portentis ꝛ varijs virtutib⁹ ꝛ spūs
sancti distributionib⁹ ſm suam voluntatē.

Lectio tertia.

Sicut scriptum est credidit abraam
s deo. ꝛ reputatū ē ei ad iusticiā. Co-
gnoscite ergo qz qui ex fide sunt: hi
sunt filij abrae. Prouidēs aūt scptura. qz ex
fide iustificat gentes deus: p̄nūciauit ab-
raam. qz benedicent̄ in te oēs gentes. igitur
qui ex fide sunt benedicentur cuz fideli abra-
am.

Supza p̄bauit aplus experimento virtutē fidei ꝛ insuffi
cientiam legis: hic vero p̄bat idem p auctoritates ꝛ rati
ones. Et p̄mo p̄bat virtutē fidei in iustificando. Secū-
do in hoc oñdit legi defectū ibi. Quicūq̄ em̄ ex operib⁹
legis ꝛc. Primū aūt p̄bat vtens quodā sillogismo. Sñ
circa hoc tria facit. Primo ostendit minoꝛē. Scdo maio
rem ibi. Prouidens aūt scptura ꝛc. Tertio infert cōclu-
sionem ibi. Igit̄ q̄ ex fide ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Pri-
mo ꝓponit quandā auctoritatē ex q̄ elicit minoꝛē. Scdo cō-
cludit eā ibi. Cognoscite ḡ ꝛc. Dicit ergo. Vere iusticia
ꝛ spūssanctus est ex fide sicut scptum est Heñ. 15. ꝛ introducitur Ro. 4. Qꝫ credidit abraam deo ꝛc. Ubi noran-
dum est q̄ iusticia consistit in redditione debiti: homo
autem debet aliquid deo: aliquid sibi et aliq̄d p̄imo.

Sed q aliquid debeat sibi t primo hoc est ppter deum. Ergo summa iusticia est reddere deo qđ suum est. Nam si reddas tibi vel primo quod debes t hoc nō facis ppter deum. magis es peruersus q̄ iustus cum ponas finem in homine. Dei autem est quicquid est in homine et intellectus t voluntas t ipsum corpus. sed tamen quodā ordine. qz inferioza ordinanť ad supioza. t exterioza ad interioza scz ad bonuz anime. supremū aūt in hoīe est mens. Et ideo p̄muz in iusticia hominis est q̄ mens hois deo subdat. t hoc fit p fidez. 2. cozin. 10. In captiuitatē redigētes omnē intellectum in obsequium xpi. Sic ergo dicendum est in omnibus q̄ deus est primū principiū in iusticia. t q̄ deo dat scz summū qđ in eo est subdendo: perfecte est iustus. Ro. 8. Qui spū dei aguńt. bi filij sunt dei. Et ideo dicit. Credidit abzaaz deo id est mentem suā deo p fidem subdidit. Ecc. 2. Crede deo t recuperabit te tc. Et infra. Qui timetis dominū credite illi tc. Et reputatū est ei ad iusticiam id est ipsum credere t ipsa fides fuit ei t est omnibus alijs sufficiēs causa iusticie. t q̄ ad iusticiam reputat ei exterius ab hominib⁹. sed interius a deo qui eos q̄ habent fidem p charitatem operantē iustificat: eis peccata remittendo. Ex hac aūt auctozitate concludit minoz3 ppositionē dicens. Cognoscite ergo tc. Quasi dicat. Ex hoc aliquis dicit filius alicuius q̄ imitat opera eius. si q̄ vos filij estis abzae: opera abzae facite. Jo. 8. Abzaaz aūt non quesuit iustificari p circumcisionē: sed p fidem. ergo t illi q̄ querunt iustificari p fidem sunt filij abzae. Et hoc est qđ dicit. Quia abzaam iustus est ex fide: p hoc q̄ deo credidit. t reputatum est ei ad iusticiā. ergo cognoscite q̄ illi qui ex fide sunt id est qui ex fide credunt se iustificari t saluari: hij sunt filij abzae scz imitatione t instructione Ro. 9. Qui filij sunt p̄missionis estimanť in semine tc. Luc. 19. dicit Zacheo. Hodie huic domui salus a deo facta est. eo q̄ t ipse sit filꝰ abzae tc. Et Matth. 3. Potēs est deus de lapidib⁹ istis id ē de gentilibus suscitare filios abzae: in q̄tum scz facit eos credentes. ¶ Conseq̄nter cū dicit. Prouidens aūt scptura tc. ponit maiorē que scz est q̄ abzae p̄nunciatū est q̄ in semine suo benedicerentur oēs gentes. Et hoc est qđ dicit. Prouidens scptura. Inducens deum loquentē abzae dicit Heñ. 12. Q̄ deus prenunciauit abzae q̄ in te id est in his q̄ ad similitudinē tuā filij tui eruut imitatione fidei benedicenť omnes gentes. Matth. 8. Multi veniūt ab oriente t occidēte tc. ¶ Cōsequenter cum dicit. Ergo q̄ ex fide tc. Infert conclusionem ex premissis. Vñ sic potest formari argumentū. Deꝰ pater nunciauit abzae q̄ in semine suo benedicerenť oēs gentes. Sed illi qui querunt iustificari p fidē sunt filij abrae. ergo q̄ ex fide sunt id est qui querūt iustificari p fidem benedicenť cū fideli id ē credente abzaam.

Lectio quarta.

q Vicūq; em̄ ex operibus legis sunt sub maledicto sunt: scriptum est em̄. Maledictus omnis qui non pmanserit in omnib⁹ que scripta sunt in libro legis: vt faciat ea. quoniā aūt i lege nemo iustificatur apud deum. Manifestū est quia iust⁹ ex fide viuit. Lex autē non est ex fide: sed q̄ fecerit ea viuet in illis.

Supra ostendit aplus virtutem fidei: hic cōsequenter ostēdit defectum legis. Et primo p auctozitatem legis. Secōo p humanā consuetudinē ibi. Fratres sm̄ hoīem dico tc. Circa primū trja facit. Primo ostendit damnū occasionaliter ex lege consecutum. Secundo legis insufficientiam ad ipsum damnū remouendū ibi. Quicūq; aūt in lege q̄. Tertio xpi sufficientiā qua ipsum damnū est remotuz ibi. Christus aūt nos redemit tc. Circa primū duo facit. Primo ponit intentum. Secundo p̄bat ppositū ibi. Scriptum est em̄. Maledictus tc. Dicit ḡ. Quicūq; em̄ tc. Nā qz dixerat q̄ ex fide sunt benedicenť cū sint filij abrae. Posset quis dicere q̄ ppter opa legis t ppter fidez benedicunť. t ideo hoc excludens dicit. Quicūq; ex operibus legis sunt: sub maledicto sunt. Sed contra. Antiq̄ patres fuerunt in operibus legis. ergo sunt maledicti: q̄ sequens damnati qđ est error manichei. Ideo hoc est sic intelligendū. Et attendendū est q̄ aplus nō dicit. quicūq; seruant opera legis sub maledicto sunt. qz hoc est falsuz p tpe legis. Is dicē. Quicūq; sunt ex opib⁹ legis tc. i. q̄litercūq; in opib⁹ legis p̄fidūt t putant se iustificari per ea. sub maledictob sunt. Aliud em̄ ē eē in opib⁹ legis: aliud ē fuare legē. Nā hoc est legē implere. Et q̄ eam implet: nō est sub maledicto. Esse vero in operib⁹ legis est in eis p̄fidere t spem ponere. Et q̄ in eis hoc modo sunt sub maledicto sunt scz transgressionis. Quod q̄dem nō facit lex. qz concupiscentia nō venit ex lege: sed agnitio peccati ad quod p̄oni sumus: p concupiscentiā q̄ legē p̄bibuā. Intum ergo lex cognitionē peccati facit t nō p̄bet auxiliuz contra peccatum: dicunť esse sub maledicto. cum neḡant illud q̄ ipsa opera euadere. Sunt autē quedā opera legis cerimonialia: que in obseruationibus fiebant. Alia sunt opera que p̄tinent ad mozes. de quib⁹ sunt mandata moralia. Unde sm̄ glo. hoc qđ hic dicit. Quicūq; ex operibus legis sunt tc. intelligendum est de operib⁹ cerimonialibus: t nō de moralibus. Vel dicendū q̄ loquit̄ hic apostolus de omnibus operib⁹ tam cerimonialibus q̄ moralibus. Opera em̄ non sunt causa q̄ aliquis sit iustus apd deum: sed potius executiones t manifestationē. t hoc modo iustificatur homo id est iustus ostenditur ex operibus operatis. Vel quantū ad habitū iusticie infusum t hoc modo non iustificatur quis ex operibus: cum habitus iusticie qua homo iustificatur apud deū non sit acquisitus: is per gratiaz fidei infusus. Et ideo signanter aplus dicit. Apud deū. quia iusticia que est apud deū in interiori coꝛde est. iusticia autē que est ex operibus id est que manifestat iustum est apud homines t hoc modo apostolus accipit apud deum. Ro. 2. Nō em̄ auditores sed factores tc. Ro. 4. Si ex operibus abzaam iustificatus est habet gloriā sed non apud deum tc. Sic ergo patet conclusio rationis scilicet q̄ lex iustificare non potest. ¶ Conseq̄nť cum dicit Quia iustus tc. Ponit maiorē que est ex auctozitate scripture. Abacuc. 2. t introducit etiaz Ro. 1. t ad hebre. 10. Circa qđ notandū est. q̄ in homine ē duplex vita. scilicet vita nature: t vita iusticie. Vita quidē nature est per animā. Unde anima a corpore recedente: corpus remanet mortuū. Vita vero iusticie est per deum. Et ideo primū quo deus est in anima hominis est fides ad hebre. 11. Accedentē ad deū oportet credere. Eph. 3. Habitare christum per fidem tc. Et sic dicimus q̄ in anima p̄ia idicia vite apparēt in operib⁹ aie vegetabil' quia aīa vegitabil' ē q̄ p̄io aduēit animali generato vt p̄bus dicit: ita quia primū principiū quo deus est in nobis est fides ideo fides dicitur principiū viuendi. Et hoc est qđ hic dicitur. Justus meus ex fide viuit. Et intelligenduz est de fide per dilectionē operante. Minoz autē ponitur ibi. Lex autē non est tc. Et primo ponit ipsa minoz. Secundo p̄batur ibi. Sed qui fecerit tc. Dicit ergo Lex non est ex fide. Sed contra. lex mādat credere. q̄ sit vn⁹ deus. t hoc pertinet ad fidem. Ergo lex habebat fidem. q̄ autē sit vnus deus mandať Deut. 6. Audi israel: dominus deus tuus tc. Respondeo dicendū est q̄ hic loq̄tur de obseruationibus mandatoꝛ legis sm̄ q̄ lex cōstit in mandatis t preceptis cerimonialib⁹. t dicit q̄ nō est ex fide Fides em̄ vt dicitur hebre. 11. est substātia sperandarum rerum argumentum non apparentiū. Et ideo propheta implet mandatū de fide qui nō sperat ex hoc aliqua presentia t visibilia consequi: sed bona invisibilia t eterna. Lex ergo quia p̄mittebat terrena t presentia vt dicitur Esa. 1. Si volueritis t audieritis me: bona terre comedetis: ideo non est ex fide sed ex cupiditate porꝰ vt ex timore sm̄ illos p̄cipue: qui carnaliter legem seruabant. Aliqui tamē spiritualiter viuebant in lege: is hoc non est ex ea sed ex fide mediatoris. Et q̄ lex non sit ex fide probat cum dicit. Sed qui fecerit ea scilicet opera legis viuet in illis scilicet vita presenti id est imunis erit a morte temporali t conseruabitur in vita presenti. Aliter dico q̄ lex non est ex fide t hoc patet quia qui fecerit tc. Quasi dicat p̄cepta legis non sunt de credendis: sed de faciendis: licet aliquid credendum annunciet. Et ideo virt⁹ eius nō est ex fide sed ex operibus t hoc p̄bat quia dominus quando voluit eam confirmare non dixit qui crediderit: sed qui fecerit ea viuet in illis. Sed noua lex ex fide est. Matth. vltimo. Qui crediderit t baptizatus fuerit tc. Lex tamen est quoddā effigiatū t effectuz ex fide: t ideo comparatur lex vetus ad legem nouaz sicut opera nature ad opera intellectus. Nam in ipsis operibus nature apparent quedam opera intellectus: nō q̄ res naturales intelligant: sed quia agūtur t ordinanť ab intellectu vt finem consequātur. Sic t in veteri lege aliqua continentur que fidei sunt nō q̄ iudei ea p̄zout. erāt fidei haberent: sed habebant ea in figura tantū fidei xpi t protestationē ex cuius fidei virtute saluabant iusti.

Lectio quinta.

Christus autem nos redemit de maledicto legis. fact⁹ p̄ro nobis maledictū. quia scriptum est maledictus omnis qui pendet in ligno. vt in gentib⁹ benedictio abzae fieret in christo iesu vt pollicitationem spiritus accipiamus per fidem.

c Posito damno a lege illato t defectu legis ab illo eripere non valentis: hic consequenter ostendit virtutē christi ab ipso damno liberantis. Et primo ostendit quomodo per christum ab ipso damno liberamur. Secūdo quo modo etiaz super hoc auxilium a christo acquirimus ibi Et in gentibus tc. Circa primū tria facit. Primo enim ponit liberationis auctozitatē. Secundo liberatiōis modum ibi. Factus p̄ro nobis tc. Tertio testimoniū p̄phēticum ibi. Quia scriptū est tc. Dicit ergo primo. Quicunq; seruabant opera legis erāt sub maledicto sicut dictum est. Nec per legem liberari poterant. Ideo necesse fuit aliquem habere qui nos liberaret: t iste fuit christ⁹. Et ideo dicit Christus redemit nos de maledicto legis Ro. 8. Quod impossibile erat legi tc. Deus mittens filium suū scilicet christū tc. Redemit in q̄ nos scilicet iudeos p̄cioso sanguīe suo Apoc. 5. Redemisti nos in sanguine tc. Esa. 43. Noli timere qz redemi te tc. De maledicto legis id est de culpa t pena. infra. 4. Ut eos qui sub lege erant redimeret. Osee. 13. De morte redimam eos. Modū liberationis ponit cū dicit Factus p nobis maledictū. Ubi notandū est q̄ maledictuz est qđ dicitur malū. Et secundū duplex malū potest dici duplex maledictum scilicet m aledictū culpe t maledictum pene. Et vtroq; modo potest hoc legi duplicit. Factū p̄ro nobis maledictum. Et primo quidem de malo culpe. Nā chri-

ſtus redemit nos de malo culpe. Unꝺ ſicut redemit nos de morte mortuus. ita redemit nos ō maledicto culpe factus maledictum ſcilicet culpe nō quidē ꝙ in eo peccatum eſſet aliquod qui peccatū non fecit nec dolus ꝛc. vt dicitur. 1. Pe. 2. ſed ſm opinionē hominū ꝛ precipue iudeozuꝫ qui reputabant eū peccatorē. Joh. 18. Si nō eſſet hic malefactor non tibi tradidiſſemus eū. Et ideo de hoc dicitur. 2. coz. 5. Eum qui non nouerat peccatuꝫ fecit pro nobis peccatum. Dicit autē maledictum non maledictus. vt oſtendat ꝙ iudei eum ſceleratiſſimū reputabant. Unde dicitur Joh. 9. Non eſt hic homo a deo ꝛc. Et Joh. 10. De bono opere non lapidam⁹ te ſed de peccato ꝛ de blaſphemia. Et ideo dicit. Factus eſt pro nob maledictum in abſtracto Quaſi dicat. Fact⁹ eſt ipſa maledictio. Secundo exponitur de malo pene. Nam chriſtus liberauit nos a pena ſuſtinendo penam ꝛ mortē noſtram. que quidē in nos ꝓuēit ex ipſa maledictione peccati. In ꝙtum ergo hanc maledictionez peccati ſuſcepit pro nobis moriendo dicitur eſſe factus pro nobis maledictum. Et eſt ſimile ei quod dicitur Ro. 8. Miſit deus filium ſuum in ſimilitudinez carnis peccati id eſt mortalis. 2. coz 5. Eum qui non nouerat peccatū ſcilicet chriſtum qui peccatū non fecit deus ſcilicet pater pro nobis fecit peccatum id eſt fecit pati penam. quando ſcilicz oblatus eſt ꝓpter peccata noſtra. ¶ Conſequenter ponit ſcripture teſtimoniū cum dicit Quia ſcriptū eſt. Maledictus omnis ꝛc. Et hoc Deutro. 27. Ubi ſciendū ſcoz gloſam ꝙ in deut. vnde accipitur hoc verbuꝫ tam in noſtris ꝙ in hebreis codicibus habetur. Maledict⁹ a deo omnis ꝛc. quod quidē ſcilicz a deo in antiquis hebreoꝝ voluminibus non habetur vnde credit ꝙ a iudeis poſt paſſionē domini appoſitū ſit ad infamia chriſti. Poteſt autē exponi auctoritas ꝛ de malo pene ꝛ de malo culpe. De malo quidem culpe ſic. Maledictus omnis q̄ pendz in ligno non propter hoc ꝙ pendet in ligno ſed ꝓ culpa ꝓ qua pendet. Et hoc modo chriſtus eſt eſtimatus maledictus in cruce pendens: propter hoc ꝙ maxime tli pena punitus fuit. Et ſecundū hoc continuat ad p̄cedētia Dominus em̄ p̄cepit in deut. vt qui ſuſpenſus fuerit in veſpera deponat. Et rario huius eſt. quia hec pena erat ceteris abiectior ꝛ ignominioſior. Dicit ergo Uere fact⁹ eſt pro nobis maledictū. quia ipſa mors crucis quā ſuſtinuit ſufficit ad maledictionē. qz ſcriptū eſt Maledictus omnis ꝛc. De malo vero pene ſic expoīt. Ꝙm qui ꝛc. Maledictus. quia ipſa pena eſt maledictio ſcilicet ꝙ ſic mortuus eſt. Et eſt maledictus a deo. quia deus ordinauit vt hanc penā ſuſtineret vt nos liberaret. ¶ Conſeqūter cū dicit. Ut in gentibus benedictio ꝛc. Ponit ſpem quam per chriſtū ſuper hoc ꝙ per eū liberamur de malo dicto acquirimus vt dicitur Ro. 5. Non ſicut delictum ita ꝛ donū immo multo magis ſcilicet quia liberat a peccato ꝛ confert gratiā. Primo ergo ponit fructū ꝛ quib⁹ datur dicens. Ut in gentib⁹ benedictio abrae ꝛc. Quaſi dicat. Fructus eſt pro nobis maledictū nō ſolū vt maledictionē remoueret: ſed vt in gentibus q̄ non ſub maledictione legis erant: fieret benedictio abrae ꝓmiſſa Geneſis. 22. In ſemine tuo benedicent⁹ omnes gentes ꝛc. Et hec quidē benedictio facta eſt nobis id eſt impleta ē per chriſtum qui eſt de ſemine abrae. cui dicte ſunt promiſſiones ꝛ ſemini tuo qui eſt chriſtus. vt dicit infra eodem cap. Que quidem benedictio ꝛ fructus ē vt pollicitationem ſpiritus accipiamus id eſt ꝓmiſſiones quas ſpiritusſanctus facit in nobis ſcilicet de beatitudine eterna qui quaſi arra ꝛ pignus nobis traditus ipſam nobis ꝓmittit vt habetur Ephe. 1. ꝛ. 2. coz. 2. Et quidem in pignore datur ad certitudinē. Nam pignus eſt quedā certa ꝓmiſſio de re accipienda. Ro. 5. Non em̄ accepiſtis ſpiritū ſeruitutis ꝛc. ꝛ infra Si filij ꝛ heredes. Uel pollicitationē ſpiritus accipimus id eſt ſpiritūſanctū. Quaſi dicat Accipiamus pollicitationē de ſpirituſancto factaz ſemini abrae Joel. 2. Effundam de ſpiritu meo ꝛc. qa per ſpiritumſanctuꝫ coniungimur chriſto ꝛ efficimur ſemen abrae ꝛ digni benedictione. Secundo oſtendit per quid ꝓueniat nobis iſte fructus dicens: Per fidem. ꝓ quam quidē ꝛ hereditatē eternā acquirim⁹. Ad hebre. 11. Accedentē ad deū oportet credere quia eſt. ꝛ inquirētibus ſe remunerator ſit. Per fidem etiā acquirim⁹ ſpiritūſanctū. quia vt dicit Act. 5. Domin⁹ dat ſpiritūſanctū obedientibus ſibi ſcilicet per fidem.

Lectio ſexta.

Fratres ſm hominē dico tamen hominis confirmatum teſtamētuz nemo ſpnit aut ſuperordinat. Abrae dicte ſunt promiſſiones ꝛ ſemini eius. Non dicit ꝛ ſeminibus quaſi in multis. ſed quaſi in vno. ꝛ ſemini tuo qui eſt chriſtus. hoc autem dico teſtamentū confirmatuz a deo que poſt quadringentos ꝛ triginta annos facta eſt lex. non irritū facit ad euacuandā ꝓmiſſionem. Nam ſi ex lege hereditas iā non ex promiſſione. Abrae autē per reꝓmiſſionem donauit deus.

Poſtq̄ apoſtolus probauit per auctoritates q̄ lex nō iuſtificat: nec ad iuſtificationē que eſt per fidē ē neceſſaria hic conſequenter oſtendit idem per rationes humanas. Et circa hoc quatuor facit. Primo humanā conſuetudinem ponit. Secundo aſſumit promiſſionem diuinā ibi. Abrae dicte ſunt promiſſiones ꝛc. Tertio infert concluſionem ibi. Hoc autē dico ꝛc. Quarto oſtendit cōcluſionem ſequi ex premiſſis ibi. Nam ſi ex lege ꝛc. Dicit ergo Apte quidem ꝓtius locutus ſuz ſm auctoritatē ſcripture non allate voluntate humana ſed ſpirituſancto vt dicitur. 2. Pe. 1. Sed nunc ſm hominē dico ꝛ ſm ea que humana ratio ꝛ conſuetudo habet. Exquo quidē habemus argumentū ꝙ ad conferendū de his que ſunt fidei poſſum⁹ vtī quacūq; veritate cuiuſcūq; ſcientie. Deut. 21. Si videris in numero captiuoz mulierē pulchram ꝛ adamaueris eā voluerisq; habere vxorē. introduces eaz in domū tuā id eſt ſi ſapientia ꝛ ſcientia ſecularis placuerit tibi introduces eā infra terminos tuos que radet ceſariem ꝛc. id eſt reſecabis omnes ſenſus erroneos. Et inſ eſt ꝙ apoſtolus in multis locis in epiſtolis ſuis vtit⁹ auctoritatib⁹ gētiliū. ſicut illo. 1. coz. 15. Corrūpūt bonos mozes ꝛc. Et illud Tit. 1. Cretenſes male beſtie ꝛc. Ut ꝙis huiuſmodi ratiōes vane ſint ꝛ infirme. quia vt dicitur in pſalmo. Dominus ſcit cogitatiōes hominū q̄m vane ſunt. tamē hominis confirmatū teſtamentuꝫ nemo ſpernit aut ſuperordinat. quia nihil humanū tantā firmitatem habet ſicut vltima volūtas hominis: ſperneret autem illud aliquis ſi diceret ꝙ teſtamētū hominis confirmatū in morte teſtatoris ꝛ teſtib⁹ nō valeret Si ergo teſtamētū huiuſmodi nemo ſpernit dicens non eſſe ſeruādum. aut ſperſit aliquid mutādo. multomagis teſtamētum dei nullus ſpernere debet aut ſuperordinare infringendo illud vel addendo vel diminuendo Apocal. vltimo. Si quis apoſuerit ad hec apponet deus ſuper illum plagas ſcriptas in iſto libro. ꝛ ſi quis diminuerit de verbis ꝓphetie huius auferet deus partez ei⁹ ꝛc. Deut.

4. Non addetis ad verbū q̄s vobis loquor: neq; auferetis ex eo ꝛc. ¶ Conſequenter cū dicit. Abrae dicte ſunt ꝓmiſſiones ꝛc. Aſſumit ꝓmiſſionē diuinā abrae factam q̄ eſt qu aſi quoddā teſtamentū dei. Et ꝓto exponit hāc ꝓmiſſionē ſeu teſtamentū. Secundo vero aperit veritatez teſtamenti ibi. Non dicit in ſeminibus ꝛc. Dicit ergo primo abrae dicte ſunt promiſſiones. Quaſi dicat ſic⁹ teſtamentū hominis eſt firmū: ita ꝓmiſſiones diuine firme ſunt. Sed nunquid deus aliquas promiſſiones fecit ante legem? Utiq;. quia abrae qui fuit ante legē ſcilicet ꝙ non falleret deus: dicte id eſt facte ſunt promiſſiōes ꝛ ſemini eius a deo. Sed abrae facte ſunt vt cui erant ꝓplende: ſemini vero vt per quod impleretur. Dicit autē promiſſiones pluraliter: quia ꝓmiſſio de benedicēdo ſemine multa continebat. Uel qz frequenē idem id eſt, eterna beatitudo ſibi ꝓmiſſa eſt. ſicut Geñ. 12. In te benedicētur vniuerſe cognationes terre. Item. 15. Suſpice celū ꝛ numera ſtellas ꝛc. Itē eodē. Semini tuo dabo terram hanc ꝛc. Itē. 22. Benedicā tibi ꝛ multiplicabo ſemē tuum ſicut ſtellas celi ꝛc. Iſte ergo ꝓmiſſiones ſunt quaſi teſtamentū dei. quia eſt quedaz ordinatio de hereditate danda abrae ꝛ ſemini ſuo. Ueritatē autē teſtamenti aperit cū dicit. Non dicit in ſeminibus ꝛc. Quā quidē aperit codē ſpiritu quo teſtamentū conditū eſt. Et hoc patet ex verbis teſtamenti. Non inquit dicit in ſeminibus, q̄ſi in multis id eſt ſicut faceret ſi de multis illud valeret. Iſz in vno q̄s eſt chriſtus. quia ipſe ſol⁹ eſt per quē ꝛ in quo omnes poterunt benedici. Nam ipſe ſolus ꝛ ſingularis eſt qui non ſubiacet maledictiōi culpe: ꝛ ſi maledictio ꝓ nobis dignatus ſit fieri. Unde dicitur in pſ. Singulariter ſum ego ꝛc. Item Nō eſt qui faciat bonū ꝛc. Ecc. 7. Uirū de mille vnum repperi ſcilicet chriſtū qui eſſet ſine omni peccato: mulierē autē ex omnibus non inueni que a peccato omnino immunis eſſet adminus originali vel veniali. Concluſionē autē infert conſequenter cū dicit. Hoc autē dico Teſtamentū ꝛc. Ubi videamus per ordinem quid ſit quod dicit. Dicit ergo ꝙ hoc ꝓmiſit deus abrae ſed hoc eſt teſtamentū ſcilicet ipſa ꝓmiſſio de hereditate adipiſcenda. Jere. 31. Feriam domui iſrael et domui iuda fedus nouū ꝛc. ¶ Confirmatū. Quod ideo ponit vt concordet cū premiſſis. Nā ſupza dixerat. Teſtamentū hominis confirmatū ꝛc. A deo ſcilicet qui promiſit. Et confirmatū dico iureiurādo. Geñ. 21. Per metipſum iurauī ꝛc. Hebre. 6. vt per duas res imobiles quibus impoſſibile eſt mentiri deū ꝛc. Hoc inſ teſtamētum lex non facit irritū. que quidem lex facta eſt ꝛ data a deo per moyſen. Johan. 1. Lex per moyſen data eſt ꝛc. Poſt quadringentos ꝛ triginta ꝛc. Et quaſi exponens quod dixerat ſubiungit. Non irritū facit ad euacuandaz ꝓmiſſionē. Sic em̄ irritū fieret predictuz teſtamentum ſi ꝓmiſſio facta abrae euacuaretur id eſt inuacuū facta eſſz quaſi non ſufficeret ſemen abrae reꝓmiſſum ad gentiū benedictionē. Per chriſtum autē non ſunt euacuate promiſſiones patribus facte ſed confirmate Ro. 15. Dico ieſum chriſtum miniſtrū fuiſſe circūciſionis ad confirmandas ꝓmiſſiones patrum. Et. 2. coz. 1. Quotquot em̄ promiſſiones dei ſunt in illo eſt ꝛc. Hoc autē quod dicitur. Poſt quadringentos ꝛ triginta annos concordat ei qđ habetur Exod. 12. Habitatio filioꝝ qua māſerant in egypto fuit quadringentoꝝ triginta annoꝝ. Et act. 7. Nocutus eſt dominus ſcilicet abrae. quia erit ſemen ei⁹ accola in terra aliena ꝛ ſeruituti eos ſubiſcient annis quadringentis triginta. Sed contra eſt quod dicitur Geñ. 15. Scito ꝓnoſcens ꝙ peregrinū futurū ſit ſemen tuuz ꝛ ſeruitute eos ſubiſcient ꝛ affligent eos ānis q̄dringēt⁹. Reſpondeo dicēdū ꝙ ſi fiat computatio annoruz a ꝓmiſſione facta abrae que legitur Geñ. 12. vſq; ad exitum filioꝝ iſrael de egipto quando data ē lex. ſic ſūt anni quadringenti triginta ſicut hic ſcribitur ꝛ Exod. 12. ꝛ Act. 7. vſq; ad exitum filioꝝ iſrael de egipto quādo data eſt lex. Si autez incipiat cōputatio a natiuitate yſaac de qua legitur Geñ. vicesimoprimo ſic ſunt tātū quadringenti ꝛ quinq; anni. Nam viginti quinq; anni fuerunt a ꝓmiſſione facta abrae vſq; ad natiuitatē yſaac. Abraā em̄ erat ſeptuagintaquinq; annoꝝ quando exiit de terra ſua ꝛ facta eſt ei prima ꝓmiſſio vt habet Geñ. 12. Centenarius aūt fuit quando natus eſt yſaac vt habet ibidē 21. Qui autē a natiuitate yſaac vſq; ad exitū filioꝝ iſrael de egipto fuerunt quadringenti quinq; anni ꝓbat per hoc ꝙ yſaac fuit ſexaginta annoꝝ quando genuit Iacob. vt habetur Geñ. 25. Jacob aūt erat. 130. annoꝝ quādo intrauit egiptum vt habet Geñ. 47. Et ſic a natiuitate yſaac vſq; ad introitū Iacob in egiptū fuerunt. 190. anni Joſeph autē fuit triginta annoꝝ quando ſtetit coram pharaone vt habetur Geñ. 41. ꝛ poſtea tranſierunt ſeptē anni fertilitatis ꝛ duo ſterilitatis vſq; ad ingreſſum Jacob in egiptū vt habet 45. Exit autē Joſeph. 110. annis vt habetur Geñ. vltimo. A quib⁹ ſi ſubtrahant triginta ꝛ nouē anni remanēt ſeptuaginta ꝛ vnus annus Fuerunt ergo a natiuitate yſaac vſq; ad mortē Joſeph ducenti ꝛ ſexaginta vnus annus. Fuerunt autē in egipto filij iſrael poſtm ortē Joſeph. 144. annis. vt raban⁹ dicit in gloſa Act. 7. Fuerunt ergo a natiuitate yſaac vſq; ad exitum filioꝝ iſrael ō egipto ꝛ legē datā. 405. anni Scriptura autē Geñ. 17. non curauit de minutis. Uel poteſt dici ꝙ quito anno yſaac expulſus fuit iſmael ꝛ remanſit ſolus yſaac heres abrae. a quo tempore fuerunt quadringenti anni. ¶ Deinde cū dicit. Nam ſi ex lege ꝛc. Oſtendit quomodo ſequatur ex premiſſis ꝙ lex euacuaret promiſſiones. ſi lex neceſſaria eſſet ad iuſtificationē ſiue benedictionē gentiū. Dicit ergo vere promiſſio euacuaret ſi lex neceſſaria eſſet. Uaz ſi hereditas ſcilicz benedictionis abrae eſſet ex lege iam nō eſſet ex reꝓmiſſione id ē ex ſemine reꝓmiſſo abrae. Si em̄ ſemen promiſſum eſſet ſufficiens ad hereditatē benedictiōis conſequendam non fieret iuſtificatio per legē. Deſtruit autē conſequēs cū dicit Abrae autē donauit de⁹ ꝛc. id eſt promiſit ſe daturū qđ ita certū erat ac ſi ſtatim daret per reꝓmiſſionē id eſt per ſemen reꝓmiſſum. Non ergo eſt ex lege hereditas id eſt benedictio de qua dicitur. 1. Pe. 3. In hoc vocati eſtis vt benedictionē hereditate poſſideatis.

Lectio ſeptima.

Quid igitur lex ꝓpter trāſgreſſionem poſita eſt donec veniret ſemen cui promiſerat: ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem vnius non eſt. deus autē vnus eſt.

Poſtq̄ oſtendit apoſtolus ꝙ auctoritate ſcripture ꝛ conſuetudine humana ꝙ lex iuſtificare non potuit: hic mouet duas dubitationes ꝛ ſoluit. Secunda dubitatio incipit ibi. Lex ergo aduerſus ꝓmiſſa dei ꝛc. Circa primuz tria facit. Primo mouet dubitationē. Secūdo ſoluit ibi Ꝓpter tranſgreſſiones ꝛc. Tertio quoddā in ſolutione poſitum manifeſtat ibi. Mediator autē ꝛc. Poteſt autem eſſe dubiū ex premiſſis: ſi lex iuſtificare non poterat: an eſſet omnino inutilis. ꝛ hanc dubitationem mouet dicens: Quid igitur lex id eſt ad quid lex vtil fuit. Et hāc punctuationez magis approbat auguſtinus vt habet in gloſa ꝙ aliam que ſibi primitus melior videbatur vt diſtinguatur ſic. Quid igitur. Et poſtea dicatur lex ꝓpt

transgressiones ꝛc. Similis dubitatio proponit. Ro. 3. vbi sic dicitur: Quid igitur amplius iudeo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Propter transgressiones. Soluit dubitationem motā. vbi quattuor facit. Primo propōit legis vtilitatē. Secūdo legis fructū ibi. Donec veniret semē ꝛc. Tertio legis ministros ibi. Ordinata per āgelos. Quarto legis dominiū ibi In manu mediatoris. Circa primū notādū est q lex ver⁹ data est propt quattuor. Ex quattuor ex peccato consecuta que enumerat beda scilicet propter malicia: infirmitatē: concupiscentia: ⁊ ignorantiam Est ergo lex primo data ad reprimendā malicia dū scilicet prohibendo peccata ⁊ puniendo retrahebantur homines a peccato. ⁊ hoc tangit dicens. Propter transgressiones posita est lex. id est ad transgressiones cohibendas. ⁊ de hoc habetur. 1. thi. 1. Justo lex nō est posita sed iniustis. Cuius ratio potest sumi a philosopho in. 4. ethicorum. Homines em̄ bene dispositi ex seipsis mouētur ad bene agendū ⁊ sufficiunt eis paterna mōita. vnde nō indigent lege sed sicut Ro. 2. dicit. Ipsi sibi sunt lex habentes opus legis scriptū in cordibus suis. Sed homines male dispositi indigent retrahi a peccatis per penas Et ideo quantū ad istos fuit necessaria legis positio que habet coartatiua virtutē. Secundo lex data est ad infirmitatem manifestandā. Hominēs em̄ de ruobus plume bant. Primo quidē de scientia. Secundo de potentia. Et ideo deus reliquit hominez absq doctrina legis: tēpore legis nature. In quo dū in errores inciderunt convicta est eoꝝ superbia de defectu scientie. Sed adhuc restabat presumptio de potentia. Dicebant em̄ nō deesse q impleat sed deest qui iubeat. vt dicitur in glosa super illud Exo. 24. Quicquid preceperit dñs faciem⁹ ⁊ erimus obedientes. Et ideo data est lex: que cognitionem peccati faceret. Per legem em̄ cognitio peccati. Ro. 3. Que tamē auxiliū gratie nō dabat ad vitandū peccata: vt sic homo sub lege constitutus ⁊ vires suas experiret ⁊ infirmitatē suā recognosceret inueniēs se sine gratia peccatum vitare non posse. ⁊ sic auidius quereret gratiā Et hec etiaz causa potest ex his verbis accipi vt dicat q lex posita est propter transgressiones adimplendas: quasi illo modo loquendo quo apostolus dicit Ro. 5. Lex subintrauit vt abundaret delictū: quod non est intelligēduz causaliter sed consecutiue. quia lege subintrante abūdauit delictū ⁊ transgressiones sunt multiplicate. dū concupiscentia nondū per gratiā sanata in id quod prohibebat magis exarsit. ⁊ factū est peccatū grauius addita preuaricatione legis scripte. Et hoc deus permittebat vt homines imperfectionē suā cognoscentes quererent medicinā gratiam. Unde signāter dicit. Posita est quasi debito ordine collocata inf legē nature ⁊ legē gratie. Tertio data est lex ad domandā concupiscentiā populi lasciuientis: vt diuersis cerimonijs fatigati neq ad idolatriam neq ad lasciuias declinarent. Unde dicit Petr⁹ Actuū. 15. Hoc est onus qō neq nos ꝛc. Quarto ad instruendum ignorantiā data est lex in figurā future gratie Ex illud Hebre. 10. Umbrā habet lex ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Donec veniret semē ꝛc. id est christus de quo pmiserat deus per eū benedicendas omnes gentes. Matthei. 11. Lex ⁊ pphete vsq ad Johannē ꝛc. Gen. 12. In semine tuo ꝛc. Ministri autez legis ponunt cū dicit. Ordinata id est ordinanter data per angelos id est per nuncios dei scilicet moysen ⁊ aaron. Malach. 2. Legē requirent ex ore eius ꝛc. angelus em̄ domini ꝛc. Uel per angelos id est ministros angelorū. Actuū. 6. Accepistis legē in dispositionē angelorū ꝛc. Et est data per angelos. quia lex non debebat dari per filium qui maior est. Hebre. 2. Si em̄ qui per angelos factus est sermo ꝛc. Dicit autē. Ordinata. quia ordinabiliter data est scilicz inter ipsos legis naturalis qua homines conuicti sunt q se iuuare nō poterant: ⁊ tempus gratie. Nam antēq̄ gratiam acciperēt conuincendi erant de lege. Dominus autē legis dicitur christus. Et ideo dicit in manu mediatoris id est in potestate christi. Deut. 33. In dextera eius ignea lex. 1. thi. 2. Mediator dei ⁊ hominū ꝛc. Iste mediator significat⁹ est per moysen: in cuius manu est lex data Deutro. 5. Ego sequester ⁊ medius fui inter deū ⁊ vos ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Mediator autē ꝛc. Exponit qō dixit In manu mediatoris quod potest triplicit exponi. Uno modo q mediator non est vnius tm̄ sed duoꝝ. Unō cū iste sit mediator dei ⁊ hominis oportet q sit deus ⁊ homo. Si em̄ esset purus homo vel deus tantū non essz verus mediator Si ergo est verus deus ⁊ nullus est mediator suipsius. potest videri alicui q preter ipsum sunt alij duoꝝ est mediator. ⁊ hoc remouet dicens: q mediator iste ⁊ sī nō est vnius tantū nō propter hoc sunt alij duo sed de⁹ vnus est. quia licet ipse alius sit in psona a deo patre: non ē tamen aliud in natura. Deut. 6. Audi israel dñs de⁹ ꝛc. Eph. 4. Unus dēus ꝛc. Secundo modo quia possz rede q iste esset mediator iudeoꝝ tantū. Ideo dicit. Dico q christus est mediator sed nō vnius scilicet iudeoꝝ sed vnus est omniū id est sufficiens ad oēs reconciliandos deo quia ipse deus est. Ro. 3. Unus de⁹ qui iustificauit ex fide circūcisionē ⁊ prepuciū per fidē ꝛc. 2. coꝝ. 5. Deerat in christo mundū reconciliās sibi ꝛc. Tertio modo quia non est mediator vnius populi tantū scilicet iudeorum sed etiam gentiliū. Ephe. 2. Ipse est pax nostra qui fecit vtraq vnū. Et hoc ex parte gentiū auferendo idolatriam. ⁊ ex pte iudeoꝝ ⁊ observātia legis. Specialiter aūt mediator est filius non pater non spiritussanctus: nihilominus tamen vnus est deus.

Lectio octaua.

Ex ergo aduersus promissa dei absit. Si em̄ data essz lex que possz hominem viuificare vere ex lege esset iusticia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato: vt promissio ex fide iesu christi daretur credentibus. Prius autē q̄ veniret fides sub lege custodiebamur: conclusi in eaz fidem que reuelanda erat. Itaq lex pedagogus noster fuit in christo vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides iā non sum⁹ sub pedagogo.

Hic mouet apostolus aliā dubitationem. vtrū scilicz lex noceat gratie. Et primo mouet dubitationē dicēs: Lex ergo ꝛc. Quasi dicat Si lex posita est propter transgressiones: nunquid lex facit aduersus promissa dei scilicz vt id quod deus promisit se facturū per semen reprimissus per aliū faciat. Absit. Quasi dicat. Non. Nam. 5. eodez Lex non irritū facit testamentū ad euacuandas promissiones ꝛc. Ro. 7. Lex sancta ⁊ mandatū sanctū. Secundo cū dicit. Si em̄ lex data esset ꝛc. Soluit dubitationē. Et primo ostendit q lex non est contra promissa dei. Secundo q est in obsequiū promissoꝝ ibi. Sed concludit ꝛc. Dicit ergo q licet lex sit posita propter trāsgressores: nō tamen contrariatur promissioni dei. quia transgressiones ipsas remouere non pōt. Si em̄ eas remouereret tūc māsisteſſet esset contra promissa dei. quia iusticia esset p aliuz modū q̄ deus promisit. qz esset p legē ⁊ nō p fidē cuz tū dicat Abacuc. 2. Justus me⁹ ex fide viuit. Ro. 3. Justicia dei est per fidē iesu xpi. Et ideo dicit q si lex esset data talis q posset viuificare: id est tante virtutis esset q possz vitā gratie ⁊ eternā beatitudinē pferre: tunc vere ⁊ nō apparenter iusticia esset ex lege. si lex faceret qō fides facere dicitur. ⁊ sic frustra esset fides. Sed lex non iustificat. qa littera. s. legis occidit vt dicit. 2. coꝝ. 3. Et Ro. 8. Lex em̄ spiritus vite in christo iesu ꝛc. ¶ Deinde cum dicit Sed scriptura conclusit ꝛc. Ostendit q lex nō solū non contrariatur gratie sed est ei etiā in obsequiuz. Et primo ostendit q lex obsequit pmissis dei. Secundo quō hoc obsequium manifestatum est in iudeis ibi. Prius autez q̄ veniret fides ꝛc. Tertio quō gētiles etiā sine lege cōsecuti sunt pmissa dei ibi. Omnes em̄ filij dei estis ꝛc. Circa primū sciendū est q lex obsequitur pmissis dei in generali q̄tū ad duo. Primo qz manifestat peccata. Ro manoz. 3. Per legē cognitio peccati. Deinde quia manifestat infirmitatē humanā. In q̄tū homo nō potest vitare peccatū nisi per gratiā que per legez non dabat. Et sicut ista duo scilicet cognitio morbi ⁊ impotentia infirmi multū inducunt ad querēdū medicū: ita cognitio peccati ⁊ propie impotentie inducunt ad querendū christū Sic ergo lex obsecuta est gratie. in q̄tū p̄buit cognitionē peccati ⁊ experientiā ppie impotentie. Et ideo dicit Scriptura id est lex scripta pclusit id est tenuit inclusos iudeos sub peccato id est ostendit eis peccata que faciebant Ro. 7. Concupiscentiā nesciebā ꝛc. Item conclusit. quia veniente lege sumpserūt occasionē peccati Ro. 11. Conclusit deus omnia in incredulitate ꝛc. Et hoc ideo vt homo quereret gratiā. Et ideo dicit Et pmissio id ē gratia repromissa daret non solū iudeis sed omnib⁹ credentibus. quia illa gratia poterat liberare a peccatis. et hec gratia est ex fide iesu christi. ¶ Deinde cū dicit. Prius autē q̄ veniret ꝛc. Ponit experimentū huius obsequij manifestatū in iudeis. Et primo ponit obsequiū iudeorū Secundo cōcludit quoddā corrolariū ibi Itaq lex pedagogus ꝛc. Dicit ergo si scriptura id est lex scripta detinuit omnia sub peccato. quas vtilitates habebant iudei ex lege anteq̄ veniret fides ex gratia? Rndet ⁊ dicit. Nos iudei ante aduentū fidei custodiebamur sub lege: in q̄tū faciebat nos vitare idolatriā ⁊ mlta alia mala. Custodiebamur in q̄ non sicut liberi: sed quasi serui sub timore. et hoc sub lege id ē sub onere legis ⁊ dominio. Ro. 7. Lex in homine dominat q̄to tēpore viuit ꝛc. Et custodiebamur cōclusi id est seruati ne defluceremus ad vitia: sed ppararemur in eā id est tā bonā fidē q̄ reuelāda erat Esa. 56. Juxta est salus mea et vētat. vt iusticia mea et reuelet. Et dicit reuelanda. quia cū fides excedat oēm humanū ingeniū nō potest per ppriū sensum haberi sed ex reuelatione ⁊ dono dei Esa. 40. Reuelabit gloria dñi ꝛc. Uel in cā fidē que reuelanda erat tēpore gratie in antiquis tēporibus multis signis latens. Unde ⁊ tempore christi velū templi scissum est Matth. 27. ¶ Consequēter cū dicit Lex pedagogus ꝛc. Concludit quoddā corrolariū. Et primo ostendit legis officiū. Secundo officij testationē ibi. At vbi venit plenitudo temporis ꝛc. Officiū autē legis fuit officiū pedagogi Et ideo dicit Lex pedagogus noster ꝛc. Quamdiu em̄ heres non potest consequi beneficiū hereditatis vel propē defectū etatis seu alicuius debite perfectionis: conseruat ⁊ custoditur ab aliquo instructore. qui quidē instructor pedagogus dicit a pedos qō est puer ⁊ goge qō est ductio. Judeis autē promissa erat benedictio futuri seminis de hereditate obsequenda: sed nondū aduenerat tēp⁹ ipsius hereditatis cōsequende. Et ideo necessariū erat q cōseruarent vsq ad tempus futuri seminis ⁊ cohiberent ab illicitis quod factū est p legē. Et ideo dicit Itaq ꝛc. Quasi dicat. Ex q̄ sub lege custodiebamur lex fuit noster pedagogus id est dirigens ⁊ conseruans in xpo id est in viā christi. Et hoc ideo vt ex fide christi iustificaremur. Osee. 11. Puer isr̄l ⁊ dilexi eū. Jer⁹. 31. Castigasti me domine ⁊ erudit⁹ sum ꝛc. Ro. 3. Arbitramur em̄ hominē iustificari per fidem. ꝛc. Et q̄us lex pedagogus noster esset nō tamen ad perfectā hereditatē ducebat. quia vt dicit Hebre. 7. Remisse ad pfectū adduxit lex ꝛc. Sed hoc officiū cessauit postq̄ vēit fides. Et hoc ē quod dicit At vbi vēit fides scilicet christi iam non sum⁹ sub pedagogo id ē sub coactione que non ē necessaria liberis. 1. coꝝ. 13. Cum essem paruulus ꝛc. cum autē factus sum vir ꝛc. 2. coꝝ. 5. Si qua ergo in christo noua creatura vetera transierunt ꝛc.

Lectio nona

Omnes em̄ filij dei sunt per fidē que est in christo iesu. Quicunq em̄ in christo baptizati estis: christū induistis. Non est iudeus: neq grecus: nō est seruus neq liber: non est masculus neq femina. Omnes em̄ vos vnū estis in christo iesu. Si autez vos christi ergo semē abrae estis pmissionē heredes.

Hic ostendit apostolus q̄ ad fructum gratie gentiles sine obsequio legis peruenerunt: ad quē tamē iudei perducti sunt per legis custodiā ⁊ obsequiū. Et circa hoc facit tria. Primo pponit intentū. Secundo manifestat positū ibi. Quicunq em̄ in christo ꝛc. Tertio ex hoc argumentat ibi. Si autē vos xpi ꝛc. Dicit ergo vere nō sumus sub lege id est sub pedagogo ⁊ coactione: quia sum⁹ filij dei. Similiter ⁊ vos sub lege neq sub pedagogo estis quia scilicet ad gratiā peruenistis. Ideo omnes estis filij dei per fidem non per legē Ro. 8. Nō em̄ accepistis spiritū seruitutis scilicet timoris qui debatur in lege veteri: sed accepistis spiritū filiozū scilicet charitatis ⁊ amoris qui datur in noua lege per fidē Job. 1. Dedit eis potestatē filios dei fieri ꝛc. Si ergo filij dei estis per fidem quare vultis esse serui per legis obseruantias? Haz sola fides homines facit filios dei adoptiuos. Nullus siquidem est filiꝰ adoptiuus: nisi vniatur ⁊ adhereat filio naturali Romanozuz octauo. Quos prescisuit conformes fieri ymaginis filij eius ꝛc. Fides em̄ facit nos in xpo iesu filios Ephe. 3. Habitare xpm̄ per fidē in cordibus vestris. Et hoc in christo iesu id est filij dei estis per iesum christū. ¶ Consequenter cū dicit. Quicunq em̄ in christo ꝛc. Manifestat ppositū. Et circa hoc tria facit. Primo pponit ppositi manifestationē. Secundo manifestationis expositionē ibi. Non est iudeꝰ ꝛc. Tertio assignat manifestationis rationē ibi. Omnes em̄ vnū sumus ꝛc. Manifestat aūt circa primuz quō sum⁹ in xpo iesu filij dei Et hoc est q̄ dicit. Quicunq em̄ in christo iesu ꝛc. Nō potest quadruplicit exponi. Uno modo vt dicat. Quicunq in christo iesu baptizati estis id est institutione xpi ad baptismū instructi estis. Marē vltimo Euntes in mundum vniuersum predicate euangeliū omni creature ꝛc. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fuerit ꝛc. Alio modo Quicunq in christo iesu baptizati estis scilicet per similitudinem ⁊ per configurationē mortis xpi. Ro. 6. Quicunq baptizati sumus in christo iesu in morte ipsius baptizati sumus. Uel in christo iesu. id est in fide iesu christi. Haz baptismus nō fit nisi in fide sine qua effectū baptismi nullum conseq̄mur. Mar. vl. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit salu⁹ erit ꝛc. Et in xpo iesu. i. in virtute ⁊ opatiōe eius. Job. 41. Sup quē videris spm̄ descendentē hic ē q̄

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Galathas IIII

baptizat Quicūq; & istis quattuor modis baptizati est⁊ christū induistis. Ubi sciendū est q; qui induit aliq; vestē ptegitur ac cōtegitur ea.⁊ apparet sub colore vestis coloze proprio occultato. Eodē modo ⁊ qui induit xp̄m ptegitur ⁊ contegitur a christo iesu contra impugnatiões ⁊ estus ⁊ in eo nihil aliud apparz nisi q̄ christi sunt. Ro. 13. Induite dominū iesum christū. Et sicut lignum accēsum induitur igne ⁊ pticipat eius virtutē: ita ⁊ qui christi virtutes accipit induit xp̄o. Luē vl. Sedete in ciuitate donec induamini virtutē ꝛc. Quod in illis locis habz qui interius xp̄i virtute iformant Ephe. 4. Induite nouum hominē qui s̄m ꝛc. Et nota q; christū aliqui induunt exterius per bonā conuersationē:⁊ interius p spiritus renouationē ⁊ s̄m vtrunq; per sanctitatis configurationē vt tangit in glosa. ¶ Expositionē autē manifestationis ponit cū dicit. Non est iude⁹ ꝛc. Quasi dicat vere viri q; quicūq; in xp̄o iesu ꝛc. quia nihil potest esse in hominibus qđ faciat exceptionē a sacramento fidei xp̄i ⁊ baptismi. Et p̄ōit tres differētias hoīm: ostēdens q; per eas nullus excipitur a fide xp̄i. Prima differentia est q̄tum ad ritū cū dicit Nō est iudeus neq; grec⁹. Quasi dicat Exquo in xp̄o iesu baptizatus est .nō est differētia q; propter hoc sit indignior in fide ex quocunq; ritu ad eaz venerit siue ex ritu iudaico siue greco. Ro. 3. An iudeorum deus tm̄: Nonne ⁊ gentium? Immo ⁊ gentiū. quoniam quidem vnus deus qui iustificauit ex fide circumcisionem ⁊ prepputium per fidem. Et Romanoz. 10. Nō est distinctio iudei ⁊ greci ꝛc. Sed contra quod dicitur Romanoz. 3. Quid ergo amplius est iudeo. Multum quidē per omnē modū. Respondeo dicendum est q; tu dei ⁊ greci possunt considerari dupliciter. Uno modo scz statum in quo erant ante fidem ⁊ sic amplius fuit iudeo propter beneficium legis. Alio modo q̄tuz ad statū gratie ⁊ sic non est amplius iudeo.⁊ de hoc intelligitur hic. Secunda differentia est quantum ad statū ⁊ conditionē cum dicit Non est seruus neq; liber .id est neq; seruitus neq; libertas: neq; nobilitas: neq; ignobilitas differētiam facit ad recipiendū effectū baptismi. Job. 3. Paru⁹ ⁊ magnus ibi sunt ⁊ seruus liber a domino suo. Ro. 2. Non est personarū acceptio apud deum. Tertia differētia est ꝑ tum ad naturā cū dicit . Non est masculus neq; femina. quia sexus nullā differentiam facit quantum ad participandum baptismi effectū Gal. 3. Non est mascul⁹ aut femina ꝛc. ¶ Expositiōis vero rationē ponit cum⁹ dicit. Omnes enī vos vnū estis in christo iesu. Quasi dicat Vere nihil hoz est per quod differētia fiat in christo. quia vos omnes scilicet fideles vnū estis in christo iesu. qui in baptismo omnes estis effecti mēbra christi ⁊ vnuz corpus. ⁊ si inter vos sitis diuersi. Ro. xij. Omnes vnū corpus sumus in christo ꝛc. Ephe. 4. Unū corpus vn⁹ spiritus ꝛc. Ubi autem est vnitas: differentia non habz locum. Pro hac vnitate orat christus Johan. 17. Uolo pater vt sint vnuz ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit Si⁊ autem vos estis ꝛc. Arguit ad principale propositum hoc modo. Dixi q; abrae dicte sunt p̄missiones ⁊ semini ei⁹ sed vos estis abrae. ergo ad vos pertinz promissio abrae de hereditate consequenda. Minorem sic probat. Uos estis filij dei adoptiui. quia estis vniti per fidem christo qui est filius dei naturalis. Sed christus est filius abrae in vno semine tuo qui est christus. Ergo si vos estis christi id est in christo estis semen abrae. id est filij: cuz christus filius ei⁹ sit. Et si filij estis ⁊ heredes . id est ad vos pertinet hereditas s̄m promissionem abrae factam. Romanozum nono . Non qui filij sunt carnis hij sunt filij sed qui sunt filij promissionis hij estimantur in semine dei.

Capitulū quartū

D Ico aūt q̄to tēpore heres puul⁹ est nihil differt a seruo: cū sit dom̄in⁹ omniū: sed sub tutoribus ⁊ actoribus est vsq; ad p̄finitum tēpus a patre. Jta q; ⁊ nos cū essemus paruuli sub elemēris mundi eram⁹ seruientes.

Postq; ostendit apostolus legis defectū: hic consequēter ostendit gratie dignitatē. Et primo per exemplū humanū. Secundo per exemplū creature ibi. Dicite mihi qui sub lege vultis esse ꝛc. Circa primū duo facit. Prio ostendit dignitatē gratie primitiue status veteris legis p similitudinē a lege humana sumptā. Secundo ostēdit q; ipsi facti sunt ꝓcipes huius dignitatis p fidem ibi. Q̄m aut̄ estis filij dei ꝛc. Tertio arguit ipos eo q; hāc dignitatē cōtinebant ibi. Sed tunc quidē ignorātes deum ꝛc. Circa primū duo facit . Primo ponit similitudinē. Secundo adaptat eā ad ꝓpositū ibi . Jta ⁊ nos cum essemus ꝛc. ¶ Notandū est aut̄ q; in ꝓposita similitudine quatuor tangit apostolus. Primo quidē dignitatem q; nō est seruus sed heres. Unde dicit . Quanto tēpore heres ꝛc. Quod aptāt ⁊ referēt ad populū iudeoꝝ q̄ fuit heres ꝓmissionis abrae. ꝑs. Elegit nos in hereditatem sibi. Et ad christū qui est heres omniū Hebze. 1. Quem cōstituit heredē vniuersoz . Secundo eius paruitatem. Unde dicit Paruul⁹ est. quia ⁊ iudei paruuli erant sm̄ statū legis Amos. 7. Quis suscitabit Jacob: q; paruulus est? Similit⁊ christus paruul⁹ factus est ꝓ incarnatiōnē. Esa. 9 Paruulus natus est nobis ꝛc . Sed nota q; aplūs aliq̄n̄ assumulat puulo statū legis sicut ꝟ. Alio quando statū ꝓsentis vite. 1. coz. 13. Quando erā paruulus ꝛc. Cuius ratio est. quia status veteris legis est sicut paruulus propter imꝑfectionē cognitiōis in xp̄o ad statū gratie ⁊ veritatis que p christū facta est. Sic ⁊ status ꝓsentis vite: in qua videmus per speculū in enigmate est sicut paruulus comparat⁹ statui future vite: in qua est ꝑfecta dei cognitio. quia videtur sicuti est. ¶ Tertio ei⁹ subiectionē cū dicit. Nihil differt a seruo cū sit dōs omniū. sed sub tutoribus ꝛc. ꝓpriū eñ serui est q; sit subiectus alicui dño. Quer autē q̄diu paruulus est : quia nō habet cognitionē perfectā ⁊ vsuz libere voluntatis propter defectū etatis cōmittitur custodie alioꝝ qui ⁊ bona sua defendant. ⁊ hij dicunt tutores ⁊ negocia agāt: ⁊ hij actores nominant. Et ideo licet sit dominus omniū rerū suaz. tm̄ in q̄tū subijcit alijs nihil differt a ꝙo Esa. 44 Et nunc seruus meus Jacob ꝛc. Sed notandū est q; in populo iudaico ali qui erant simplicit̄ serui. illi scilicet q̄ propt̄ timorē pene ⁊ cupiditatē tē̄poraliuz q̄ lex ꝓmittebat legē seruabant. Aliqui vero erant: qui non erāt serui simpliciter :sed quasi serui exist̄tes: erant vere filij ⁊ heredes . qui licet attenderēt exterius ad tēporalia ⁊ vitarent penas: nihilominus tamen in eis finē nō ponebant sed accipiebant ea vt figurā spiritualiū bonoz. Unde licet viderent nihil exterius differre a seruis: in q̄tuz ceremonias ⁊ alia legis mādata seruabant. tm̄ erāt vnitq; nō ea intentiōe eis vtebant: vt serui. qz illis vtebant amore spiritualiū bonoz que p̄figurabāt Serui vero timore pene ⁊ cupiditate terrene cōmoditatis. Xp̄s erat erā quasi fu⁹ qz licz sit dōs oīm ꝟ illōs p̄s. Dixit dōs dño meo ꝛc. tm̄ nihil videbāt differre a ꝙo ī exteriozib⁹ in q̄tū homo Phil̄. 2. Exinaniuit semetipz formā fui accipiēs ⁊ habitu iuent⁹ vt hō. Sub tutozib⁹ aūt ⁊ actozib⁹ erat: quia sub lege factus erat vt dicit ibi ꝛa eodē. Fact⁹ sub lege. Et hominib⁹ subditus .vt dicit Luce. 2. Erat subdit⁹ illis

D Quarto p onit tēporis cōgruitatē cum dicit: Alsq; ad p̄finitum tempus a patre: qz sicut heres s̄m determinatonē patris p̄finito tēpore sub tutoribus ē: ita ⁊ lex determinatū tempus habuit a deo q̄diu deberet durare ⁊ q̄diu heres scz populus iudeoꝝ esset sub ea. Similiter et p̄finitum tempus fuit a p̄e quo xp̄s non erat factur⁹ miracula ⁊ ostensurus dominiū ptātis diuine Jo. 2. Nōdū venit hora mea. Hanc similitudinem adaptat cum dicit cōsequēter. Jta ⁊ nos ꝛc. Et primo adaptat eā quantuz ad iudeos. Secundo quantū ad xp̄um ibi. At vbi venit plenitudo temporis. Dicit ergo. Dico q; quanto tēpore heres paruulus ē ꝛc. Et ita nos iudei cum essemus paruuli in statu legis veteris: sub elementis mundi eramus seruientes. i. sub lege que tēporalia promittebat. Esa. 1. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comedetis. Et cōminabatur penas tēporales. Uel lex vetus dicitur elementū quia sicut pueris qui sunt instruendi ad sciam p̄mo ꝓponunt elemēta illius scientie per que manuducūtur ad illam sciam. ita lex vetus proposita est iudeis per quā manuducerent̄ ad fidem ⁊ iusticiā . supra. 3. Lex pedagogus noster fuit in xp̄o. Uel sub elementis .i. corporalibus rerum ritibus quos seruabant. sicut lunares dies neomenias ⁊ sabbatū. Nec tamē instandū ē q; ꝓpter hoc non differrent a paganis qui elemēts seruiebāt huius mundi cum eis nō seruirent iudei seu cultum impēderent: sed sub eis deo seruiebant ⁊ eum colebant. gentiles vero elementis seruientes eis diuinū cultum impēdebant. Ro. 2. Seruierunt creature potius q; creatori. ꝛc. Fuit autē necessarium q; iudei sub elementis huius mundi deseruirent deo q; iste ordo est congruus nature humane vt a sensibilib⁹ ad intellectualia perducātur.

Lectio secunda.

T vbi venit plenitudo temporis: misit deus filiū suū fcm̄ ex muliere factum sub lege: vt eos qui sub lege erāt redimeret: vt adoptionē filiozum reciperemus.

Hic adaptat ap̄ls similitudinē ꝓpositā ad xp̄m. Et p̄mo ponit adaptatio. Secūdo finis rei in qua similitudo adaptatur. ibi. Ut eos qui sub lege erant ꝛc. Sciendū ē autē q; supra in similitudine proposita quatuor ostendit p ordinem sicut dictū est. Hic autem illa quattuor adaptans ad christum incipit ab vltimo. s. a determinatione tēporis cuius ratio est quia idem tēpus fuit in quo christ⁹ fuit humiliatus ⁊ in quo fideles fuerunt exaltati. Et ideo dicit. At vbi venit plenitudo temporis id est postq; tempus qđ fuerat p̄finitū a deo patre de mittendo filio suo erat completū. ⁊ hoc modo accipitur. Luē. 2. Impleti sunt dies ꝛc. Dicitur autem plenum tempus illud propter plenitudinem gratiarū que in eo dantur. s̄m illud. ꝑs. Flumen dei repletum ē aquis. ꝛc. Item propter impletionē figurarū veteris legis. Mat. 5. Non veni soluere legē ꝛc. Item ꝓpter impletionē p̄missoꝝ. Dañ. 9. Confirmabit autē pactū multis hebdomadis vna. Hoc autē qđ dicit. At vbi venit plenitudo temporis. ꝛc. similiter ⁊ in alijs scripture locis vbi tempus circa christum impleri dicitur. non est referendum ad fatalem necessitatem sed ad diuinā ordinationē de qua dicitur in p̄s. Ordinatione tua perseuerant dies. ꝛc. Assignāt autem duplex ratio quare illud tempus ꝓordinatum est ad aduentum christi. Una sumitur ex magnitudine. Quia enim magnus ē qui ventur⁹ erat: oportebat ⁊ multis indicijs ⁊ multis ꝓparationibus homes ad aduentū ei⁹ disponi. Heb. ꝑmo. Multifarie multisq; modis ꝛc. Alia ex conditione venientis Quia eñ medic⁹ erat venturus oportebat q; ante aduentum suū conuincerent̄ homes de morbo. ⁊ quantū ad defectū scie in lege nature: ⁊ quantū ad defectum virtutis in lege scripta. Et ideo oportuit vtrūq; tempus. scz ⁊ legē nature ⁊ legem scripture aduentū xp̄i precedere. Secundo adaptat quantū ad hereditariā dignitatē cū dicit. Misit de⁹ filiū suum scz ꝓpriū ⁊ naturalē. Et si filius ergo ⁊ heres. Dicit autem filiū suum. id ē ꝓprium naturalem ⁊ vnigenitū non adoptiuum. Joh. 3. Sic deus dilexit mundū vt. ꝛc. Misit in q̄ eū nō a se separatū. qz missus ē per hoc q; assumpsit humanaz naturā. ⁊ tamē erat in sinu p̄ris. Jo. 1. Unigenit⁹ q̄ ē in sinu patris eternalit̄. Jo. 3. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui ē in celo. Qui licet descenderit per assumptionem carnis. tamē ē in celo. Item misit eum nō vt eēt vbi p̄ius non erat. quia licet in ꝓpria venerit per ꝓsentiam carnis in mūdo tm̄ erat per ꝓsentiā deitatis: vt dicitur Jo. 1. Similiter non misit eū quasi ministrū. quia sua missio fuit assumptio carnis nō depositio maiestatis. Misit ergo de⁹ filiū suū ad sanandū in q̄tionē cōcupiscibilis ⁊ ad illuminādū ignorantiā rōnalis. ꝑs. Misit verbū suū ꝛc. Misit etiaz ad liberandā a ꝑte demonis cōtra infirmitatē irascibilis. Esa. 19. Mittet eis saluatorē qui liberet eos. Jtē ad remediū ab obligatione eterne mortis. Osee. 13. De manu mortis liberabo eos: de morte redimā eos. Item ad saluandū ab eoꝝ peccatis. Jo. 3. Nō misit deus filiū suū in mundum vt iudicet mundū: sed vt saluet̄ mundus p ipsum. ꝛc. ¶ Tertio adaptat similitudinem quantum ad paruitatem cum dicit. Factum ex muliere. Esa. 9. Paruulus natus est nobis ꝛc. Philip. 2. Exinaniuit semet ipsum ꝛc. Paruum se fecit non dimittendo magnitudinem: sed assumendo paruitatez. In hoc autē q; dicit. Factum ex muliere: cauendi sunt duo errores. s. fotini q̄ dicit xp̄m purū hoiem esse ⁊ ex virgine principiū essendi sū ꝑsse: ⁊ ideo ita dicit ipm̄ factū ex muliere quasi totaliter initiū ex ea sūpserit. Sed hoc est falsum :qz ē ꝓtra illud qđ dicitur Roma. ꝑmo. Qui factus est ei ex semine dauid s̄m carnē non dicit s̄m personam que ē ab eterno. s. ipsa ypostasis filij dei. Unde sicut cum scutum sit albuz de nouo non oportet dicere q; ipa substantia scuti de nouo fiat: sed q; ei de nouo albedo accesserit: ita ex hoc q; filius dei de nouo carnem assumpsit non oportet dici q; persona christi de nouo sit facta :sed q; natura humana ei de nouo aduenit sicut corpori cum absq; sui mutatione quedam accidunt. Aliqua enim aduenium alicui et immutant ipsuz sicut forme ⁊ qualitates absolute. Quedam vero absq; mutatione aduenium ⁊ huiusmodi ē assumptio carnis s̄m q; dicit relationem. Unde per hoc persona verbi in nullo mutatur. Et inde est q; in diuinis vtimur his que relationem significant etiam ex tempore. Unde dicimus. Domine refugium factus es nobis: ⁊ q; deus factus est homo. Non autez vtimur formis absolutis. vt deus factus est bonus sapiens ⁊ huiusmodi. Item vltandus est error Hebeonis qui dicit christuz ex Ioseph semine esse natum motus ad hoc ponendum: per hoc quod dicitur ex muliere. Nam s̄m eum mulier corruptionem importat tantum. Sed hoc est falsum. quia hoc nomen mulier in sacra scriptura designat etiam sexum naturalem. s̄m illud Gen. 3. Mulier quam dedisti mihi ꝛc. vocat enim eam mulierem que tamen adhuc erat virgo. Per hoc etiaz quod dicitur ex muliere fact⁹ destruuntur duo errores scz valentini dicentis christuz non sumpsisse corpus de virgine sed attulisse illud de ce

lo ꝛ per beatam virginem sicut per fistulam seu cannale transiuisse. Sed hoc est falsum: quia si verum esset quod dicit non fuisset factꝰ ex muliere vt apostolus dicit. Idem enim prepositio ex cām materialem designat. Item error nestoris dicentis beatam virginem non esse matrem filij dei sed filij hominis: quòd falsum esse ostendit: per hoc ꝙ dicit apostolus hic ℚ misit deus filium suum factum ex muliere. Qui enim fit ex muliere est filius eius Si ergo filius dei est factus ex muliere sez ex beata virgine manifestum est ꝙ beata virgo est mater filij dei Licet autem posset dici natus ex muliere: signanter tamen dicit factum ꝛ non natum. Nasci enim aliquid est ipsum produci non solum ex principio coniuncto: sed fieri ꝛtaz ex principio separato. Arcba enim fit ab artifice: sed fructus nascitur ex arboze. Principium autem humane generationis est duplex. sez materiale: ꝛ quantum ad hoc christus processit ex principio coniuncto: quia materiaz sui corporis sumpsit ex virgine. Unde ℘m hoc dicit nasci de ea. Mat. 1. De qua natus est iesus ꝛc. Aliud est principium actiuū qđ quidem in christo quantum ad id quod principium habuit. id est quantū ad formationem corporis non fuit coniunctum sed separatum: quia virtus spiritus sancti formauit illud. Et quātum ad hoc nō dicitur natus ex muliere sed factus quasi ex principio exteriori. Ex quo patet ꝙ hoc qđ dicit ex muliere nō dicit corruptionem quia dixisset natum ꝛ nō factū. ¶ Quarto adaptat similitudinem quantum ad subiectionē cum dicit. Factum sub lege. Sed contra est qđ dicitur infra 5. Si spiritu ducimini non estis sub lege. Si ergo christus nō solū est spūalis sed etiam dato: spiritu: incōuenienter videtur dici ꝙ sit factus sub lege. Respōdeo dicendum est ꝙ esse sub lege dicitur dupliciter. Uno modo vt ly sub denotet solam obseruantiam legis: ꝛ sic xps fuit factus sub lege: quia circumcisus fuit ꝛ in tēplo presentatus Mat. 5. Non veni legē soluere ꝛc. Alio modo vt li sub denotet oppressionem. Et hoc modo ille dicit esse sub lege qui timore legis opprimit: ꝛ hoc modo nec christus nec viri spirituales dicunt esse sub lege. ¶ Consequenter cum dicit. Ut eos qui sub lege ꝛc. ponit fructum rei: in qua similitudo adaptatur sez ꝙ ideo voluit isto tempore fieri subiectus vt heredes fierent magni et liberi. Et hec duo ponit ꝛ primo fructū liberationis contra subiectionē. Et ideo dicit. Ut eos qui sub lege erant id ē sub maledicto ꝛ onere legis liberaret. supza. 3. Christus nos redemit de maledicto legis ꝛc. Secūdo fructū exaltationis: inquantum adoptamur in filios dei ꝙ hoc ꝙ accipimus spiritum christi ꝛ cōformamur ei. Roma. 8. Si quis spiritum christi non habet. ꝛc. Et hec adoptio specialiter competit xpō qz nō possumꝰ fieri filij adoptiui nisi conformemur filio naturali. Roma. 8. Quos prescivit cōformes fieri imaginis filij eius. ꝛc. Et quantum ad hoc dicit. Ut adoptionem filiozum reciperemus id est vt per filium dei naturalem efficeremur filij adoptiui.

Lectio tertia.

q **Quoniā autem estis filij dei misit deus spiritum filij sui in corda vestra. clamantis abba pater. Itaqꝫ iaz nō ē seruus sed filius. Qꝫ si filius ꝛ heres per deum.**

Supza apostolus ostendit beneficium iudeis exhibitum hic ostendit hoc beneficium etiam ad gentiles pertinere Et primo proponit ipsum beneficium. Secūdo modum adipiscendi ibi. Misit deus spiritum ꝛc. Tertio manifestat eius fructum. ibi. Itaqꝫ iam non est ꝛc. Dicit ergo: ꝙ beneficium adoptionis filiozum dei non solum pertinet ad eos qui sub lege erant sed etiā ad gentiles. Et ideo dicit. Quoniam estis filij dei id est ꝙ estis filij dei ista causa factum ē quia non solum iudei sed etiā omnes alij qui in filium dei credunt adoptantur in filios. ꝛc. Joh. primo. Dedit eis potestatem filios dei fieri ꝛc. Modus autē adipiscendi illud donum est per missionē spiritus filij dei in corda vestra. Augustinus autē dicit ꝙ christꝰ in carne existens p̄dicauit iudeis p̄cipaliter: gentibus autē perfunctorie. Roma. 15. Dico christum iesum ministruz fuisse circūcisionis ꝛc. Et ideo quicquid pertinet ad ſtatū iudeozum conuenienter attribuit christo. Et qz possent dicere isti galathas non esse adoptatos in filios dei cum xps ex eis carnem non sumpserit nec eis predicauerit. vnde nō videbant in aliquo xpō coniungi. Ideo apostolus modū huius adoptionis demonstrans dicit. ꝙ ꝛ si nō fuerunt coniuncti xpō ℘m carnem sez quantum ad gentē neqꝫ ℘m predicationē: tamē fuerunt coniuncti per spiritū ꝛ ex hoc adoptati sunt in filios dei. Unde cōuersio gentilium specialiter attribuit spūi sancto. Et iō petrus quādo fuit reprehensus ꝙ a iudeis iuisset predicare gentilibus excusauit se per spiritū sanctum dicens. Act. 11. Non posse resistere spiritui sancto cuius instinctu hoc fecerit. Et ideo quia misit deus pater spiritum filij sui in corda nostra iudeozum sez ꝛ gentilium coniungimur christo: ꝛ per hoc adoptamur in filios dei. Si sic endū est ꝙ si alicubi in scriptura inuenitur spūs sanctus mitti a patre. Joh. 14. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater. ꝛc. Aliquando vero a filio Jo. 15. Cum venerit paraclytus quē ego mittam vobis ꝛc. Nihilominus tamen spiritus sanctus cōmunis ē patri ꝛ filio ꝛ ab vtroqꝫ procedit ꝛ ab vtroqꝫ datur. Et ideo ē ꝙ vbicunqꝫ inuenitur ꝙ pater mittat spiritum sanctum fit mentio de filio sicut in premissa auctoritate dicitur quez mittet pater in nomine meo. Et similiter vbi dicitur mitti a filio fit mentio de patre. Unde dicit: quem mittā vobis a patre. Et etiam hic cuz dicit. Misit deus pater spiritum sanctū statim fit mentio de filio cum dicit filij sui. Nec refert si alicubi dicatur spiritus sanctus soluz a patre procedere: quia exquo filius mittit eum manifestum est ꝙ ab ipo procedit. Unde spiritus sanctꝰ dicitur spiritus filij sicut mittentis ꝛ sicut a quo ꝓcedit ꝛ sicut a quo habet spiritus sanctus quicquid habet sicut ꝛ a patre. Joh. 15. Ille me clarificabit quia de meo accipiet. ꝛc. Dicit autē in corda: quia duplex est generatio. Una carnalis que fit per semē carnale missum in loco generationis: qđ quidē semē licet sit quātitate paruū tñ virtute cōtinet totuz. Alia ē spūalis que fit ꝙ semē spūale trāsmissum in locū spūalis generatiōis qui quidē locus est mēs seu cor hois: qz in filios dei generamur ꝙ mentis renouationem. Semen autem spūale est gratia spūs sancti. ℘me Jo. vlt. Quia natus ē ex deo nō peccat: quoniā generatio dei cōseruet eum ꝛc. Et hoc semen est virtute cōtinēs totā ꝓfectionē beatitudinis. Unde ꝛ. Pignus ꝛ arra beatitudinis Ephe. 1. Ezech. 39. Dabo spūm nouū ꝛc. ¶ Clamantē. i. clamare facientē. Abba pater. Non magnitudine vocis sed magnitudine ꝛ feruore affectus. Tunc enim clamamus abba pater quando ꝙ affectum accendimur caloze spiritus sancti ad desideriū dei. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis ꝛc. ¶ Abba pater ꝛc. Idem autem est in significatione abba quod est hebreum ꝛ pater quod est latinum ꝛ patir quod est greecum Et vtrūqꝫ ponit vt ostendat ꝙ gratia spiritus sancti cōmuniter se hz quātū ad vtrūqꝫ populū quātum est ex se. ¶ Consequēter cum dicit. Itaqꝫ iam non est seruus ꝛc. ℘onit fructum huius beneficij. Et ꝓ imo quantum ad remotionē omnis mali: a quo liberamur per adoptionē spiritus sancti ꝛ hec ē liberatio a seruitute. Et quantum ad hoc dicit. Itaqꝫ scilicet quia spiritus clamat in nobis pater. iam a tempore gratie non est aliquis nostruz qui in christum credimus seruus in timore scilicet seruiens. Joh. 15. Jam nō dicam vos seruos sed amicos. ꝛc. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis ꝛc. Sed ē filius. Ro. 8. Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro ꝙ sumus filij dei. Licet enim conditione serui simus qz dicitur Luc. 17. Cum feceritis omnia que precepta sūt vobis dicite serui inutiles sumus: tamen non sumus serui maliuoli: ex timore scilicet seruientes: quia tali seruo debētur toztura ꝛ compedes: sed sumus serui boni ꝛ fideles ꝛ amoze seruientes: ꝛ ideo libertatem per filiuz cōsequimur. Joh. 8. Si filius vos liberauerit: vere liberi eritis. ¶ Secundo ponit fructum quantum ad consecutionem omnis boni ꝛ quantum ad hoc dicit. ℚ si filius ꝛ heres per deum. Ro. 8. Si filij ꝛ heredes: heredes quidem dei. ꝛc. Hec autem hereditas est plenitudo omnis boni: cum nihil aliud sit ꝙ ipe deus ℘m illud ps. Dominus pars hereditatis mee. ꝛc. Gen. 15. dixit ad abraam. Ego merces tua magna nimis. ꝛc. ¶ Dicit autem. Per deum: quia sicut iudei hereditatez adepti sunt per dei repromissionem ꝛ iusticiam: ita ꝛ gentiles per deum. id est per dei misericordiam. Roma. 15. Gentes autem supza misericordia honozare deum. ꝛc. Uel per deum. id ē per dei operationem Esa. 26. Omnia opera nostra operatꝰ es in nobis domine.

Lectio quarta.

s **Ed tunc quidem ignorantes deum his qui natura nō sunt dij seruiebatis. Nunc autem cum cognoueritis deū: imo cogniti sitis a deo: quomodo conuertimini iterū ad infirma ꝛ egena elementa quibus denuo seruire vultis: Dies obseruatis ꝛ menses ꝛ tempora ꝛ annos. Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Estote sicut ego: qz ꝛ ego sicut vos.**

Posita dignitate beneficij gratie ꝛ ostensa per exemplū humanum: hic apostolus arguit galathas qui hanc gratiam contēnebant vtpote ingrati tanto beneficio. Et primo arguit eos de ingratitudine. Secundo excusat se ꝙ hoc nō facit ex odio ꝛ liuoze ibi. Fratres obsecro vos nō me lesistis ꝛc. Circa primū tria facit. Primo cōmemorat statum pristinum. Secundo extollit ꝛ cōmendat beneficium susceptum ibi. Nūc autē cognoueritis ꝛc. Tertio exaggerat peccatū cōmissum ibi. Nūo conuertimini ꝛc. Dicit ergo. Sed tunc ꝛc. Quasi dicat. Nunc estis filij ꝛ heredes per deum: sed tunc quidem cuz gentes esse tis. Ephe. 5. Eratis aliquando tenebre. ꝛc. Ignorantes deum per infidelitatem seruiebatis cultu latrie his qui natura nō sunt dij sed opinione hominū. ℘mo Cor. 12. Cum gentes essetis ad simulachra muta pro vt ducebamini euntes. ꝛc. Roma. ℘mo. Seruierunt creature potius ꝙ creatori. ꝛc. Hoc autem qđ dicit. Qui natura non sunt dij ē ad cōfutationē arrianozum dicentium christū dei filiū non esse deū per naturaz. Qđ si verum esset non esset ei exhibendus cultus latrie. ꝛ quicunqꝫ exhiberet ei esset idolatra. Sed potest obijci quia nos adozamus carnem ꝛ humanitatē xpi. Ergo sumus idolatre. Sz dicendum ē ꝙ licet adozemus carnē seu humanitatem xpi adozamus tamē eam vt vnitam persone diuini verbi qđ quidem verbū est suppositū diuinū. Unde cum adoratio debeatur supposito diuine nature: quicquid in xpo adoratur absqꝫ errore fit. ¶ Consequenter cū dicit. Nū c autem cum cognoueritis ꝛc. Cōmemorat acceptū beneficium. Quasi dicat. Si ignorantes eratis ꝛ peccabatis tolerari poterat: nam ceteris paribus grauius ē peccatum in xpiano ꝙ in gentili. Sed nunc cum cognoueritis deū id est sitis conducti ad dei cognitionē. ꝛ grauius peccatis ꝙ olim seruiendo ꝛ ponendo spem in bis in quibus non debetis. Jere. 31. Omnes cognoscent me. ꝛc. Sed hoc qđ dicit: immo cogniti estis a deo: videtur cōtrarietatem habere cum deus ab eterno oīa cognouerit. Ecc. 23. Domino eniz deo anteqz crearentur omnia sūt agnita ꝛc. Sed dicēdū hoc cāliter eē dictū vt sit sensus: imo cogniti estis a deo. id est deus fecit ꝙ vos cognosceretis eū. Sic ēt deus dicitur cognoscere inquantum ē causa cognitionis nostre. Et ideo quia supza dixit. Cū cognoueritis deum que fuit vera locutio statim corrigit eā per figuratā: quia non possimus deū cognoscere ex nobis nisi per ipsum. Joh. ℘mo: Deum nemo vidit vnqꝫ sed vnigenitus qui est in sinu patris ꝛc. ¶ Consequēter exprobrat peccatum cōmissum dicens. Quomō conuertimini ꝛc. Et primo exaggerat eorum peccatum. Secundo ostendit iminens periculū. ibi. Timeo ne forte. ꝛc. Tertio reducit eos ad salutis statū ibi. Estote sicut ego. ꝛc. Circa primum duo facit. ℘primo proponit peccatum cōmissum. Secundo de peccato cōmisso eos cōuincit ibi. Dies obseruatis ꝛc. Sciendum ē autē ꝙ hec littera diuiditur legitur. Uno modo quia isti galathe a fide conuertebantur ad idolatriam: ꝛ ideo dicit. Quomodo conuertimini a fide iterum. i. denuo. 2. Pet. 2. Meliꝰ erat eis vitam veritatis non cognoscere ꝙ post ꝛc. ps. Conuersi sunt retrorsuz. ꝛc. Ad elementa sez mundi q̄ sunt firma per se subsistere nō valētia: qz in nihiluz deciderēt nisi ea manus cuncta regentis teneret: ℘m illud Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis sue ꝛc. Et egena qui egēt deo ꝛ seipsis ad inuicem ad complementum vniuersi. q̄ bus sez elementis denuo. i. iterum seruire vultis seruitute sez latrie. Probatio huius manifeste apparet quia obseruatis dies sez faustos ꝛ infaustos ꝛ menses ꝛ tempora ꝛ annos. i. constellatiōes ꝛ cursum corpoꝝ celestiuz: que omnia ortum habent ab idolatria. Contra qđ dicit Jere. 10. A signis celi nolite metuere que gentes ꝛc. Et ꝙ obseruationes hmōi male sint ꝛ contra cultū christiane religionis patet: quia distinctio dierum mensuū annozum ꝛ tēpoꝝ attenditur ℘m cursuz solis ꝛ lune. Et iō tales temporū distinctiones obseruantes veneranē corpoza celestia ꝛ disponūt actus suos ℘m iudiciū astroruz. que nullam directam impressionem habent in voluntate hominis: ꝛ in his que dependēt a libero arbitrio. Et ex hoc iminet graue periculum. Unde dicit. Timeo ne forte sine causa id est inutiliter laborauerim in vobis. Et ideo cauendum est fidelibus talia obseruare: sed nulla debet esse eis suspitio harum rerum: quia prospere pōt cedere quicquid sub dei deuotione simpliciter agitur. Sz nunquid licet in aliquo cursum stellarū seruare? Dicendum est ꝙ corpoza celestia quorundam quidem effectuū causa sunt scilicet corpozalium ꝛ in istis licet ipsoꝝ cursum attendere: quorundam autem non sunt causa. scilicz eorum que dependent a libero arbitrio seu a fortuna vel infortunio: ꝛ in istis seruare cursum astroruz pertinet ad idolatriam. Sed licet hec lectura sustineri possit: non tamen ℘m intentionem apli. Cū enī ipe in tota precedenti serie sui eple ꝛ i sequēti arguat galathas de hoc ꝙ a fide transtulerunt se ad obseruātiā legis iō magis ad ꝓpositū expōit de hoc ꝙ ad legales obseruantias quercūs

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Galathas IIII

Unde dicit. Cum cognoueritis deum per fidez. quomodo conuertimini a fide ad elementa: id est ad litteralem legis obseruantiam que dicitur elementa. quia fuit prima institutio diuini cultus. Elementa dico infirma: qz non perficit iustificando. Hebreo. 7. Reminem ad perfectum adduxit lex. Egena quia non confert virtutes z gratiam adiuuando per se. Sed quid est quod dicit cõuertimini. Et videtur hoc inconuenienter dictum. Similiter z hoc q dicit denuo. Nam isti nec iudei fuerant nec alis legalia seruauerant. Ad quod dicendum ẽ q cultus iudeozum medius est inter cultum christianoz z gẽtilium. Nam gentiles colebant elementa ipa tanq viua quedam. Judei vero elementis quidem non seruiebant sed deo sub ipis elementis inquantum obseruationibus corporalium elementozum deo cultum exhibebãt. supra eodem. Sub elementis hui9 mundi eramus seruientes Christiani vero seruiũt deo sub christo. id est in fide xpi. Quando autem aliquis peruenit ad terminum transacto medio si iterum redire velit ad mediũ: idem videt ac si velit redire ad principium. Et ideo apostolus qui isti tam peruenerant ad terminum scz ad fidez christi: z nũc redierunt ad mediũ scz ad cultum iudeozũ. inde est q pter quandam conformitatem medij ad principiũ dicit eos conuerti ad elementa z denuo eis seruire. Et q ita sit: probat cũ dicit. Dies obseruatis iudaico ritu scilicet sabbata: z decimũ primi mensis z huiusmodi que dicuntur in glo. Menses. id est neomenias vt primũ z septimum mensem. vt habet Leuit. 23. Tepora scz egressionis de egypto. z q hierosolymã trib9 vicibus veniebãt per singulos annos. Jtẽ annos iubilei z septimũ annuz remissionis. Et ex hoc sequitur periculum. quia ex hoc nihil prodest fides xpi. Unde dicit. Timeo ne forte sine causa. i. inutiliter in vobis laborauerim. infra. 5. Si circuncidimini xps vobis nihil proderit. ¶ Consequenter cum dicit. Estote sicut ego. ꝛc. reducit eos ad statum salutis. Quasi dicat. Jta timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. sed ne ita sit estote sicut ego. Hoc i glo. tripliciter legitur. Primo modo sic. Estote sicut ego. s. legẽ deserẽtes sicut ego dimisi. Secũdo modo sic. Estote sicut ego errorẽ. s. pristinũ corrigentes sicut ego errorem meũ correxi. Et hoc potestis quia ego supple suz sicut vos z tamẽ de errore meo correctus sum. Tertio modo sic. Estote sicut ego. scz sine lege viuentes: quia ego supple qui legem habui z in lege natus sum modo sum sicut vos supple fuistis scz sine lege.

Lectio quarta.

f Fratres obsecro vos: nihil me lesistis. Scitis aũt qz per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iãp: z tẽptationẽ vram in carne mea non spreuistis neq respuistis: sed sicut angelum dei excepistis me sicut xpm iesũ. Ubi ẽ ergo beatitudo vra? Testimonium eĩ perhibeo vobis quia si fieri posset oculos vestros eruisetis z dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sũ verũ dicens vobis? Emulant vos nõ bene: sed excludere vos volunt: vt illos emulemini. Bonũ autẽ emulamini in bono semp: z non tm cũ pns sum apud vos.

Postq reprehendit apls galathas: hic ostendit se boc nõ ex dilio fecisse. Et primo ostendit se nõ habere verã causam odij ad eos' vllã. Secũdo q nec habet cãm estimatam. ibi. Ergo inimicus factus sũ vobis. ꝛc. Tertio assignat causam pmisse reprehensionis ibi. Filioli mei ꝛc. Circa primũ duo facit. Prio ostendit q non habet cãm odij ad eos. Secũdo q magis habet cãm amoris. ibi. Scitis autẽ q per infirmitatem ꝛc. Circa primũ notandum ẽ q cõsuetudo ẽ boni pastoris in correctione subditorum asperis dulcia miscere: ne scz ex nimia seueritate franganẽ. Luce. 10. legitur de samaritano q in curatione sauciati infudit vinũ z oleum. Ecõtra de malis pastoribus dr Ezech. 34. Cũ austeritate imperabatis eis. Et ideo apls sicut bonus plat9 ostẽdit q nõ ex odio increpat eos blande loquẽdo eis tũ ad tria. Primo quãtz ad charitatẽ nomẽ. Unde dicit Fratres. ps. Ecce q bonum z q iocundũ habitare fratres in vnũ. Secdo tum ad modestie verbũ. Unde dicit. Obsecro vos Prouer. 18. Cũ obsecrationib9 loquit pauper. Tertio quantum ad excusationẽ. Unde dicit. Nihil me lesistis. Et ego nõ sum talis q habeã odio illos qui me nõ offendũt. ¶ Secundo ostẽdit se ad eos habere cãm amoris cũ dicit. Scitis autẽ q per infirmitatẽ ꝛc. Ubi tria ponit ex quibus homines se diligere cõsueuerunt. Primũ ẽ mutuũ societatis auxiliũ: z ex hoc etiã amoz in hominibus cõfirmatur. Sm illud Luc. 22. Vos estis qui pmansistis mecz ꝛc. Et quantũ ad hoc dicit. Scitis autẽ ꝛc. Ubi pmo cõmemozat tribulationẽ quã passus est apud eos. Secundo ostendit qño ei astiterunt ibi. Et tẽptationẽ nostram. ꝛc. Dicit ergo quantũ ad primum. Dico q nihil me lesistis ymo seruiuistis mihi. Scitis eĩ. i. recordari poteritis q euãgelizaui vobis iãpridie. i. transacto tẽpore p infirmitatẽ carnis. i. cũ infirmitate z afflictiõe carnis mee vel cũ multis tribulationib9 quas patiebar a iudeis qui sunt de carne mea me psequẽtibus. pmo Coz. 2. Cũ timoze z tremore multo fui apud vos. 2. Coz. 12. Uirtus in infirmitate pficit. Et hec licet infirmitas fuerit causa spernendi me z temptationis vestre. Sm illud Zach. 13. Percute pastorem z dispergent oues. ꝛc. Vos tamẽ tẽptatiõem vestrã que erat in carne mea. i. tribulationem meam que erat vobis cã temptatiõis nõ spreuistis. Ecc. 11. Nõ spernas hominẽ in visu suo. Quia vt dicit dominus. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. ꝛc. Neq respuistis doctrinã meã z me qn velletis esse socij tribulationum. Esa. 33. Ue qui spernis: nõne z ipse sperneris. ꝛc. ¶ Secundũ autẽ qõ cõfirmat inter homines dilectionẽ ẽ mutuus amoz z mutua dilectio ad inuicẽ. Sm illd Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo. ꝛc. Et quantuz ad hoc dicit. Sed sicut angelum dei excepistis me. id est ita honorifice sicut nunciũ verba dei nũciantẽ. 1. Thes. 2. Cum accepissetis a nobis verbum auditus dei. ꝛc. Et inde ẽ q predicatores dicũt angeli. Malach. 2. Legẽ requirent ex oze eius ꝛc. Et nõ solũ sicut angelum recepistis sz sicut iesum christum. i. ac si xps ipe venisset. Qui profecto in ipo ad eos venerat z in eo loquebatur. Sm illud. 2. Coz. vlt. An experimentũ queritis ei9 qui in me loquitur xps Mat. 10. Qui vos recipit me recipit ꝛc. ¶ Deinde increpat eos q sic deteriozati erãt. Unde dicit. Ubi ẽ ergo beatitudo vestra? Quasi dicat. Nõne ex hoc homines beatificabant vos q me honorastis p dicationẽ meam recepistis. Job. 4. Ubi ẽ timor tuus z fortitudo tua patientia tua z perfectio viarum tuarum? ¶ Tertiũ qõ amorem confirmat est mutua beneficentia Et tũ ad hoc dicit. Testimoniũ phibeo q si fieri posz id ẽ iuste fieri potuisset. Illud eĩ fieri põt qõ iuste fit vl ad vtilitatẽ ecclie fuisz Oculos eruisseti z dedisset mihi Quasi dicat. Jta me diligebatis q non solum mihi vestra exteriora sed etiam oculos vestros dedissetis mihi. ideo addit semp z nõ tantũ cũ presens sum apud vos: qz emulatio in bonum ẽ signũ q ex amoze z timore dei. qui omnia videt procedat: si etiã in absentia pseuerat. Col. 3. Serui obedite q omnia dominis vestris. ꝛc.

Lectio quinta.

Filioli mei quos iterũ parturio donec formet xps in vobis. Uellẽ aũt esse apud vos mõ z mutare vocem meã qm confundoz in vobis.

Supra apls remouit falsazcãm correctionis galathaz: hic consequenter apostolus dicte correctionis assignat causam verã q ẽ dolor de eoz impfectione. Et tõ primo dolozem cozdis ex quo loquebat exprmit. Scdo ponit de siderio de manifestatiõe hui9 doloris. ibi. Uellem autez ꝛc. Tertio ponit causam doloris ibi. Nm confundor ꝛc. Dolor autem iste ex charitate pcedebat. q: dolebat de peccatis eoz. ps. Uidi puaricates z tabescebã ꝛc. Et tõ verbum charitatis proponit dicẽs. Filioli mei. Signãter autẽ nõ eos filios vocat sed filiolos vt designet eozũ imperfectionẽ qua diminuti sunt. 1. Coz. 3. Tanq parvulis in xpo. ꝛc. Sed notandũ ẽ q puer dũ est in pturitione dicitur filiol9. Et isti tales erant qz indigebãt iterata parturitione cũ tamẽ parentes carnales semel tãtũ parturiant filios. Et ideo dicit eis. Quos iterũ parturio Nam semel eos parturierat in prima cõuersione: sed qz iam auersi erant ab eo qui eos vocauit in aliud euangelium: indigebant q iterato parturiret eos. Jõ dicit parturio. i. cũ labore z doloze ad lucez fidei reduco. In quo apparet doloz apostoli. Unde cõuersio hominis partus dicitur. Job. 39. Incuruant ad fetum z pariunt. Apoc. 12. Clamabat pturiẽs z cruciat vt pareat. Et inde est q apostol9 ex doloze dure eos corrigit sicut mulier ex dolore part9 dure clamat. Esa. 42. Quasi parturiẽs loquar ꝛc. Et ratio iterate parturitionis est: quia nõ estis perfecte formati. Unde dicit. Donec xps formet in vobis. i. recipiatis similitudinẽ eius quã vestro vitio perdidistis Et nõ dicit formemini in xpo: sed formet xps in vobis. vt hoc terribili9 insonet auribus eozum. Nam christus per fidem formaturin corde. Ephe. 3. Habitare christuz per fidem. ꝛc. Sed quando quis non habet fidez formam: iam in eo moritur christ9. 2. Petr. pmo. Donec d i es illucescat. ꝛc. Et sic sm hominis profectum i fide xps in homine proficit: z econuerso sm defectũ deficit. Quãdo ergo fides in homine efficitur informis per peccatuz christus non est in eo formatus. Et ideo qz in istis non erat fides formata: indigebãt iteruz parturiri donec christus in eis formaretur per fidem que per dilectionẽ operatur. Uel donec christus formetur in vobis. i. formosus alijs' per vos appareat. Posset autẽ aliquis dicere. Absens tu dicis talia: sed si esses apud nos hec nõ diceres. Sm illud. 2. Coz. 10. Presentia quidẽ corpis infirma z sermo contemptibilis. ꝛc. Et ideo ponit desiderium manifestandi dolorem suum asperius dicens: Uellem aũt esse apud vos modo z mutarem vocez meam. Quasi dicat. Modo blandis verbis vtoz vocans vos fratres et filios in absentia. Sed si essem presens asperius corriperem. Nam si que per litteras scribo nunc presens: z ore proferrem durioz esset correctio vtpote quia magis posem vocem obiurgantis exprimere et iracentis resonare clamozem et dolorem pectoris magiq per litteras explicare. Et magis coz vestrum viua vox ad confusionem de erroze nostro z mea turbatione moueret. Et causa huius doloris est quia confundor in vobis. id ẽ erro

besco apud alios pro vobis. Nam sicut Eccl. 22. dicitur Confusio ē patris de filio indisciplinato. Nā cū filius sit res patris t discipulus inquātū hmōi res magister gaudet de bono qđ videt in eo relucere quasi de bono ppio t gliaē t cōuerso de malo dolet t confundit. Un qz isti mutati erāt de bono in malū. apls ꝓfundebat inde.

Lectio sexta.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse legem nō legistis. Scriptū est enim qm abraam duos filios habuit vnū de ancilla: t vnum de libera. Sed qui de ancilla scōm carnem natus est: qui aūt de libera per repromissionem. Que sunt per allegoziam dicta.

Supra apls ꝓbauit dignitatē status p cōsuetudinē humanā: hic aūt ꝓbat eā auctoritate scripture. Et primo ꝓponit factū. Secūdo exponit mysteriuz ibi. Que sunt p allegoziā dicta ꝛc. Tertio cōcludit ꝓpositum ibi. Itaq; fratres mei nō sum⁹ ꝛc. Circa primū duo facit. Primo excitat ad attentionē. Secō ꝓponit suā intentionem. ibi. Scriptū ē enim. ꝛc. Dicit ergo. Dicite mihi ꝛc. Quasi dicat. Si vos estis sapientes attendite ad ea q̄ objicio: et si nō potestis cōtradicere cedatis. Job. 6. Resp̄odete obsecro absq; cōtentione ꝛc. Facio vobis aūt hanc obiectionē. Aut legistis legē aut nō legistis. Si legistis scire debetis ea que in ea scripta sunt: sed ipsa ꝓbat se dimittendā: si aūt nō legistis nō debetis recipere qđ nescitis. Prouer. 4. Palpebre tue ꝓcedant gressus tuos. ¶ Dicit aūt sub lege. i. sub onere legis. Nā subire aliqđ leue nō ē vis: sed subire graue onus sicut ē onus legis magne stulticie signū eē videt. Act. 15. Quod ē onus qđ neq; patres nostri neq; nos portare potuim⁹ ꝛc. Qđ ē intelligēdum de illis q̄ voluut carnaliter eē sub lege. ¶ Cōsequēter cū dicit. Scriptū ē enim ꝛc. Proponit suā intentionez dicēs. Ideo quero an legistis legē qz in ipa continent q̄dam q manifeste dicunt legē non eē tenendā: t spēaliter apls facit mentionē de duob⁹ filijs abrae. Et primo ponit vnū in quo cōueniūt. secdo duo in quib⁹ differūt. Cōueniūt quidē in vno ꝑe. Un dicit. Scriptū ē: qm abraā duos filios habuit. Habuit etiā alios ꝙ istos duos filios: qz post mortē sare alios genuit de cethura: vt dicitur Gen. 25. de quibus mētionē nō fecit apls. qz nō ꝓtinet ad hanc significationē. Possunt tamen p istos duos scz filiū ancille t filiū libere duo populi. s. iudeoz t gentiuz designari: p alios vero filios cethure scismatici t hereti ci. Qui quidē duo populi cōueniūt in vno ꝑe: qz iudei sunt filij abraam �sm carnē: gentiles vero �sm imitationē fidei. Vel sunt filij abraam. i. dei q̄ ē pater omniū. Malach. 2. Nōne de⁹ pater oim ꝛc. Ro. 3. An iudeoz tm. Differūt aūt in duob⁹. s. in ꝓditione mris: qz vn⁹ est de ancilla. vt dz Gen. 21. nec tñ peccauit abraam ad eā accedens: qz accessit ad eā cōiugis affectu t ordinatiōe diuina. Alius autem est de libera scz ysaac quem genuit ei sara vxor sua. Gen. 18. Veniam ad te tempore isto vita comite t sara vxor tua. ꝛc. Itez differūt in modo generatiōis qz qui de ancilla. s. ysmael sm carnē natus ē: qui aūt de libera. s. ysaac ꝙ repromissionē. Sed vitandus ē hic duplex falsus intellect⁹. Unus ne intelligatur ꝙ hoc ꝙ dicit sm carnem natus ē vt accipiat hic caro pro actu peccati. sm illud. Ro. 8. Si sm carnē vixeritis morieminī ꝛc. 2. Cor. 10. In carne enī ambulantes nō sm carnem militamus. quasi abraam peccante natus sit ysmael. Alius intellectus vt per hoc ꝙ dicitur. Per repromissionē eredatur ysaac non sm carnem natus. i. sm carnalē cōmixtionem: sed per spiritū sanctū. Est ergo dicendum q sm carnem id est sm naturam carnis natus est ysmael. Nam naturale est in hominibus q̄ ex muliere iuuencula fecunda sicut erat agar t sene nascatur filius. Et ꝙ repromissionem. i. supra naturā carnis nat⁹ ē ysaac. Nō enī ad hoc se extendit natura carnis vt ex viro sene t vetula sterili sicut fuit sara filius nascatur. Per ismael significat populus iudeorum: qui sm carnem nat⁹ ē. Per ysaac vero intelligitur populus gentiū qui natus ē sm repromissionē qua ꝓmissum est abrae q̄ esset futurus pater multarum gentium. Gen. 22. In semine tuo benedicentur ꝛc. Mystice autem exponit cū dicit. Que sūt per allegoziam dicta. Et primo ponit modum mysterij. Secūdo exemplificat. ibi. Hec enim duo sunt testamēta ꝛc. Dicit ergo. Hec que sunt scripta de duobus filijs ꝛc. sunt p allegoziam dicta. i. p aliud intellectum. Allegoria enim est tropus seu modus loquendi quo aliqđ dicit t aliud intelligitur. Un de allegozia dicit ab allos qđ est alienum t goge ductio quasi in alienum intellectum ducens. Sed attendendū est q̄ allegozia sumit aliquando pro quolibet mystico intellectu. Aliquādo ꝙ vno tm̄ ex quatuor qui sunt hist⁹ allegoricus multicus t anagogicus: qui sūt quattuor sensus sacre scripture. t tamē differunt quantū ad significationē. Est em̄ duplex significatio. Una ē ꝙ voces. Alia ē per res quas voces significant. Et hoc specialiter ē in sacra scriptura t nō in aliis. Cum enim eius actor sit deus in cui⁹ potestate ē q̄ non solum voces ad designandū accōmodet qđ etiam homo facere potest. sed etiam res ipas Et ideo in alijs scientijs ab hominib⁹ traditis qui nō possūt accōmodare ad significandum nisi tantū verba: voces solū significant. Sz hoc est ꝓprium in ista scientia vt voces t ipe res significate per eas aliquid significent: t ideo hec scientia potest habere plures sensus. Nam illa significatio qua voces significant aliquid ꝓtinet ad sensum litteralem seu historicū. Illa vero significatio qua res significate ꝙ voces ite rum res alias significant pertinent ad sensum mysticum. Per litteralem autē sensū pōt aliquid significari dupliciter scz sm ꝓprietatē locutionis sicut cū dico hō rides: vel sm silitudinē seu methaphoraz: sicut cū dico patūrides. Et vtroq; modo vtumur in sacra scriptura: sicut cuz dicim⁹ quantū ad pr̄imum ꝙ iesus ascendit: t cum dicimus ꝙ sedet a dextris dei quantum ad secūdū. Et tō sub sensu litterali includitur parabolic⁹ seu methaphoricus. Mystic⁹ autē sensus seu spiritualis diuidit in tres. Primo nanq; sicut dicit apls lex vetus ē figura noue legis. Et ideo sm ꝙ ea que sunt veteris legis significant ea q̄ sunt noue ē sensus allegozic⁹. Item sm dionysium in li bro de celesti hierarchia. Noua lex ē figura future glie. Et tō sm ꝙ ea que sunt in noua lege t in xpo significant ea que sunt in patria est sensus anagogic⁹. Ihē in nova lege ea q̄ in capite sūt gesta sūt exēpla eoz que nos facere debem⁹: qz quecunq; scripta sunt ad nostrā doctrinaz scripta sunt Et tō sm ꝙ ea que in nova lege facta sunt in xpo t in his que xm̄ significant sunt signa eoz que nos facere debem⁹ ē sensus moralis. Et oim hoz p exēplū Per hoceni ꝙ dico fiat lux ad ihām de luce corpali ptinet ad sensū litteralē. Si intelligat fiat lux. i. naſcat xps in eccl̄ia ꝓtinet ad sensū allegoricū. Si vero dicatur fiat lux. i. vt p xm̄ introducamur ad gliam ꝓtinet ad sensuz anagogicū. Si aūt dicat fiat lux. i. per cbristum illuminemur in intellectu t inflammemur in affectu pertinet ad sensum mozalem.

Lectio septima.

Hec enim sunt duo testamēta. Unū quidem in monte syna in seruitutez generans que est agar. Syna enim mons est in arabia: qui cōiūctus est ei que nunc est hierusalem t seruit cum filijs suis. Illa aūt que sursum est hierusalē libera est que est mater nostra: scriptum est enim. Letare sterilis que non paris. erumpe t clama que nō parturis. quia multi filij deserte: magis q̄ eius que habet virum.

Superius posuit apls intellectum mysticū: hic aperit mysterium. Et primo ꝙtum ad matres. Secundo ꝙtū ad filios ibi. Nos autem fratres ꝛc. Per duas autē matres intelligit duo testamēta. Et ideo primo ponit significatū Secundo exponit ibi. Unum quidē in monte ꝛc. Dicit ergo. hec sez due vxores ancilla t libera sunt duo testamenta: vetus t nouū. Jere. 31. Feriā domui israel fedus nouum. Ecce nouū testamentū. Non sm pactum ꝛc. Ecce testamentū vetus. Libera em̄ significat testamentum nouū. ancilla vero vetus. Ad sciendū autē quid sit testamentum. attendi debet q̄ testamentum idem ē qđ pactū seu fedus eorum que testibus confirmant. Unde in scriptura multotiens loco testamēti ponit fedus vel pactū. Ubicūq; autē interuenit fedus vel pactum adhibet aliq̄ ꝓmissio. Et ideo sm diuersitatē ꝓmissionū est diuersitas testamētoz. Duo autē sunt, nobis ꝓmissa. scz temporalia in veteri lege: t eterna in nouo Matb. 5. Gaudete et exultate ꝛc. Hec ergo due promissiões sunt duo testamēta. Unde apls ꝓsequēter cum dicit. Unum quidez ꝛc. exponit ipsa. Et primo ꝙtum ad vetus. Secundo quantum ad nouum ibi. Illa autē que sursum ꝛc. ¶ Ad euidentiam autē ire sciendū est circa ꝓmum q̄ quilibet civis alicuius cinitatis dicit esse filius illius: t ipa ciuitas est sicut mater eius. Luc. 23. Filie hierusalem nolite flere ꝛc. et Treñ. vltio. Filij syon incliti ꝛc. Per hoc igit q̄ aliqui fiunt alicuius ciuitatis ciues efficiunt filij eius Duplex autē est ciuitas dei. Una terrena scz hierusalem terrestris. Alia spiritualis scz hierusalem celestis. p vetus autē testamentū homines efficiebant ciues ciuitatis terrestris. p nouum aūt celestis. Et ideo circa hoc duo facit. Primo ꝓponit mysteriū expositum. Secundo exponit. Primo ꝓponit mysteriū expositum. Secundo exponit. Primo mystice rationē assignat ibi. Syna em̄ ꝛc. Dicit ergo primo. Dico q̄ significat duo testamenta scz vetus t nouū. Et quantū ad hoc dicit. Primū quidē in monte syna ꝛc. Ubi primo ponit locus in quo datum fuit. qz ad hām in mōte syna vt dicit Exo. 20. Cuius sm glo. mystica ratio est. qz syna interꝓtat mandatū. Unde t ab apostolo vetus lex vocat lex mandator Ephe. 2. Mons aūt significat superbiam. Jere. 13. Ante q̄ offendāt pedes vestri ad montes caliginosos ꝛc. Unde p montem istum in quo data est lex significat superbia iudeoz duplex. Una qz superbiebāt contra deum. Deut. 31. Ego scio contentionē tuā ꝛc. Alia qua superbiebāt cōtra alias nationes abutentes illius qđ dicit in ps. Non fecit taliter omni nationi ꝛc. Secūdo vero ꝓponit ad quid sit datum: qz non ad faciendum liberos sed filios matris ancille in seruitutem que est id est signat p agar: que quidem in seruitutē generat scz vetus testamentū tripliciter scz ꝙtum ad affectum: ꝙtum ad intellectum: t fructum. Quantū ad intellectum quidē sm cognitionē. qz in homine est duplex cognitio. Una libera quādo scz rerum veritatē sm seipsam cognoscit. Alia vero ancilla id ē subiecta vel aminis bus figuraz. Et talis fuit cognitio veteris testamenti. Quantū ad affectum vero qz noua lex generat affectum amoris q̄ ꝓtinet ad libertatē. Nam qui amat ex se mouet. Vetus aūt generat affectum timoris in quo est seruitus. Qui em̄ timet non ex se sed ex alio mouet. Ro. 8. Non accepistis spūm seruitutis iterū in timore ꝛc. Sed ꝙtum ad fructū qz lex noua generat filios quib⁹ debet hereditas. sed illis debent munuscula sicut seruis. Jo. 8. Seruus non manet in domo ineternū. filius manet in domo in eternum. Rationē mysterij assignat cum dicit. Syna em̄ mōs ē i arabia ꝛc. Ubi primo ostendit dubitatio. qz cū syna distet a hierusalez p. xx. fere dietas. videt falsum q̄ syna iunctus sit hierusalez vt hic apls dicit. Sed ad hoc mystice respondet in glo. sic vt syna sit in arabia. Arabia em̄ humilitas vel afflictio interꝓtat. in qua datū est vetus testamentū: qz homines quasi serui t alieni sub ea affligebant carnalibus obseruantijs. Act. 15. Hoc est onus qđ neq; patres nostri neq; nos ꝛc. Qui mons coniunctus ē non ꝓspicij continuitatē: sed p similitudinē ei que nunc est hierusalē id est iudaico populo. qz sicut ipsi terrena diligunt t pro temporalib⁹ seruiunt sub peccatorita t mōs ille in seruitutem generabat. Sed hec nō videt intentio apli. Nam ipse vult q̄ vetus testamentū qđ in monte syna datum est ex ipso loco seruitutis in seruitutē generet. qz illud dabat in syna non tamē ibi remanentib⁹ filijs israel. sed ꝓficientibus ad terram ꝓmissionis. Hierusalem etiam generat filios seruitutis. t ideo ꝙtum ad hoc continuat mons syna cum illa. Et hoc est qđ dicit. Qui coniunctus est ei scz p continuationē itineris euntiuz in hierusalez que seruit cum filijs suis seruitute scz legaliū obseruantiarū a qua redemit nos xps: t seruitute diuersorum peccatoz Jo. 8. Qui facit peccatū seruus est peccati. Et ad hām seruitute romanoū q̄ eis dñabant. ¶ Deinde cum dicit. Illa aūt que sursum est hierusalē ꝛc. Hic consequēter aperit mysteriū de libera. Et primo exponit mysterium. Secundo inducit ꝓphetiam ibi. Scriptū est enim ꝛc. Primū quidē potest dupliciter intelligi sm q̄ hanc matrē possum⁹ intelligere. Vel illam p quā generamur que est ecclesia militans. Vel illam matrē in cui⁹ filios generamur q̄ est ecclesia triumphās. 1. Pe. 1. Regenerauit nos in spem viuam ꝛc. Sic ergo generamur in p̄senti ecclesia militante vt pueniam⁹ ad triūphantē. Hoc ergo modo illud exponentes a quatuor describit mater nostra scz a sublimitate cum dicit. Sursum est. Secūdo a nomine cum dicit. Hierusalē. Tertio a libertate cuz dicit. Libera est. Quarto a fecūditate cū dicit. Mater nostra. Est ergo sublimis p apertā dei visionē: t p perfectā dei fruitionem. t hoc ꝙtum ad ecclesiā triūphantē. Esa. 6. Videbis t afflues ꝛc. Col. 3. Que sursum sunt sapite ꝛc. Item sublimis p fidem t spem. ꝙtum ad ecclesiā militantem. Phil. 3. Nostra conuersatio in celis est. Can. 3. et. 8. Que est ista que ascendit ꝛc. Sed est etiam pacifica: qz hierusalem id est visio pacis. Qđ quidē competit ecclesie triūphanti vt habenti pacem ꝑfectam. ps. Qui posuit fines tuos pacem ꝛc. Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. Item cōpetit ecclesie militanti que in xpo pacē habens quiescit. Jo. 16. In me pacem habebitis. Est etiā libera Ro. 8. Ipsa creatura liberabit. ꝛc. Quantū ad triūphantē t ꝙtum ad militantem Apoc. 21. Vidi ciuitatē sanctā hierusalē ꝛc. Sed fecūda est: qz mater nra. Militās quidē vt generās: triūphans vt in cuius filios generamur. ps. Runcḍ syon dicet homo ꝛc. Esa. 60. Filij tui de longe venient. ꝛc. Scriptuz est em̄ Esa. 54. Scōm em̄ septuaginta hic ponit ꝓphetia p quā ꝓmo ꝓbat libertas matris predicte. Secundo

eius fecūditas ibi. Quia multi filij ꝛc. ¶ Sciendum est autē circa primū ꝙ in muliere fecunda ꝓmo quidem est tristicia in pariendo. Scdo subsequit gaudiū in suscepta prole ſm illud Jo. 16. Mulier cum parit ꝛc. Sed mulier sterilis nec parit in partu nec gaudet in prole. Differūt aūt parere ⁊ pturire. qz pturire dicit conatū ad pduc: parere vero dicit eductionē fetus iam facti. In parturitione ergo doloꝛem experit fecunda: ⁊ in partu gaudium sterilis autē doloꝛe parturitionis ⁊ gaudio partus priua tur. Sed hec duo ꝓpheta inducit sterili dicens. Letare sterilis ꝛc. Ubi loquit de hierusalem quā dicit liberā significataꝫ ꝙ saram sterilem. Nam ecclesia sterilis erat scz ecclesia militans gentiū que non offerebat filium deo scz diabolo. Unde ad babilonem dicit Esa. 47. Sterilitaſ ⁊ viduitas venerunt tibi. ꝛc. Et ecclesia triūphans ante passionem xpi sterilis erat. qz non generabant aliqui in filios eius ꝙ introitum glozie nisi in spe. Posita enim erat romphea ante ianuam paradisi vt nullus intrare posset. Huic ergo sterili dicit. Letare que non paris ꝛc. ꝗsi dicat. Steriles vt dictum est nō dolent de partu: sed de eo ꝙ non pariunt. 1. Reg. 1. Cum esset anna amaro aio ꝛc. Sed tu letaberis in multitudine filioꝝ. Esa. 60. Tūc dilatabit ⁊ mirabit coꝛ tuum id est leticiā mentis extra ostē dens. Duo ẽſſ sunt in pturiscz doloꝛ ex eruptione reticuloꝝ quib⁹ cōtinet fetus in matrice ⁊ clamoꝛ ex ipso doloꝛe. Et ideo dicit. Tu que non parturis scz ecclesia militans que non conaris ad partū per desideriū: ⁊ triūphās que non parturis dolendo. Uel qz nondū venit tempus recipiēdi filios erumpe id est leticiā quā interius habes manifesta exterius ⁊ clama voce laudis. Esa. 58. Clama ne cesses ꝛc. Et hec duo ad libertatem pertinent scz ecclesia militans que non conaris ad partū per desideriū: ⁊ triūphās que non parturis dolendo. Uel qz nondū venit tempus recipiēdi filios erumpe id est leticiā quā interius habes manifesta exterius ⁊ clama voce laudis. Esa. 58. Clama ne cesses ꝛc. Et hec duo ad libertatem pertinent scz clamare ⁊ erūpere. Sic ergo apparet libertas matris. ¶ Sequit fecūditas. Quis multi filij ꝛc. Sed cum supra dictum sit ecclesiam liberam significari ꝙ saram: videt esse dubium an sara fuerit deserta. Ad qd sciendū est ꝙ deserta fuit ab abzaam vt hic dicit non ꝙ diuortiū: sed ꝗtuz ad opus carnale. Nā abzaā vsebat quide operi carnali non ꝓpter concupiscentiā: sed ꝓpter prole suscipiendā. Cum ergo inuolut et saram ſt ertiez esse deseruit eam nō frangens coniugalem thozū: sed qz non vtebat ea ab illo precise tempoze quo sara introduxit ei ancillam. Per qō datur intelligi ꝙ ecclesia gentium deserta erat a xpo. qz nonduz venerat xps. ⁊ ꝙ ecclesia triūphans deserta erat ab hominib⁹ quib⁹ ad eam nondū patebat accessus. Huius ergo deserte scz ecclesie gentiū sunt multi filij id est plures magis ꝙ eius scz synagoge q̄ habet virū scz moyſen. 1. Reg. 2. Sterilis peperit plurimos et q̄ multos filios habebat ꝛc. Et hoc veniente sponso. i. xpo a q̄ deserta erat non dilectione ꝗz partu postposito.

Lectio octaua.

Os autē fratres ſm ysaac promissionis filij sumus. Sed quomodo tūc is q̄ ſm carnem natus fuerat persequebat eum qui ſm spiritum erat ⁊ nunc. Sed quid dicit scriptura. Ejce ancillam ⁊ filium eius Non enim heres erit filius ancille cum filio libere. Itaq; fratres non sumus ancille filij; sed libere. qua libertate nos Christus liberauit.

Expōsito mysterio ad matres: hic exponit illud ad filios. Et ꝓmo ponit filioꝝ distinctionē. Secundo inferꝝ principalem cōclusionē ibi. Itaq; fratres mei. Circa primū aūt filioꝝ ponit ꝗtum ad ꝛia. Secundo ꝗtum ad

modū oziginis. Scdo ꝗtuz ad affectū dilectionis ibi. Sz quomō tunc ꝛc. Tertio ꝗtū ad ius hereditatis ibi. Sed quid dicit scꝑtura ꝛc. Modus autē oziginis ꝙ aliqui nascunt filij abzae ē duplex. ꝙdā ozigine carnali sicut ismael de ancilla. quidam aūt non carnali ozigine sicut ysaac de libera. non ꝙ naturali opere natus non fuerit. sed q̄ sicut dictum est supza naturalem virtutē carnis fuit vt de vetula sterili filiꝰ nascereꝫ Per hos autē filios intelligit duplex populus. Nam ꝙ ymaelem intelligit populꝰ iudeoꝝ qui caranali ꝓpagatione est ab abzaam deriuatꝰ. Per ysaac autē populus gentiū qui p imitationē fidei ab abzaā descendit. Et ō dicit. Nos autē frēs scz fideles ītudei ꝙ gētiles ſm ysaac. 1. i filitudie ysaac. pmissionis filij sumꝰ facti abzae Geñ. 12. Ro. 9. Qui sunt filij ꝓmissiōis estumanꝫ in semine. Sz nota ꝙ filij carnis abzae ad lram sunt iudei. mystice autē qui ꝓpter carnalia ⁊ temporalia bona ad fidem veniunt. ſm affectum autē distinguunt. qz qui natus erat ſm carnez ꝑsequebat illum qui natꝰ erat ſm spūm. ¶ Sed hic est questio. Primo qz nō legit ꝙ ismael ꝑsecutionē aliquaꝫ fecerit contra ysaac. ſz ꝙ tantum luserit cum eo. Geñ. 21. Cum vidisset sara filiū ancille agar ludentem ꝛc. Rñsio. dicendum est ꝙ aplus illum ludum dicit ꝑsecutionem. qz ludus magni ad paruum est quedā illusio. cū maioz cum paruo ludens intendit eum decipere. Uel etiam vt dicit quidā ismael cogebat ysaac adozare imagines luteas ꝙs faciebat. Per hoc aūt docebat eum auerti a cultu vnius dei qō est magna ꝑsecutio. cum malus malum sit inferre mozte spūales ꝙ cozpozalē. Nō tñ ideo i Geñ. appellaꝫ ludus. qz sub spē ludi hoc faciebat. ¶ Est etiam questio quō filij ſm carnē ꝑsecuti fuerint ⁊ ꝑsequant filios ſm spūm. Sed ad hoc est responsio: qz a principio ꝓmitiue ecclesie iudei persecuti sunt xpianos. vt patet in actibus aplorū ⁊ facerent etiam nunc si possent. Nunc etiā carnales ꝑsequit in ecclesia spūales viros etiam cozpozaliter: illi scz q̄ querunt gloziā ⁊ tempozalia lucra in ecclesia. Unde dicit in glo. Omnes qui in ecclesia terrenā facultatem querūta dño ad hunc ymaelez ptinent. Ipsi sunt qui contradicūt spiritualibus ꝓficientib⁹ ⁊ detrahunt illis ⁊ habent labia iniqua ⁊ linguas dolosas ⁊ subdolosas. Spūalit aūt ꝑsequunt spūales filios supbi ⁊ ipocrite. Nam aliquando aliqui manifeste carnales ⁊ mali culpaz suā recognoscentes bonis se humiliant. fatui vero bonitatem quā ipsi nō habent ꝑsequūt in aliis. ¶ Est etiam questio. qz heretici quos nos ꝑsequimur dicunt se natos ſm spūm: nos vero ſm carnez. Sed dicendū est ꝙ duplex est ꝑsecutio. Una bona qua aliōs ꝑsequit alium vt reducat eum ad bonum ⁊ hanc viri iusti faciunt malis ⁊ spūales carnalibus. Uel vt eos cozrigant si conuerti volunt. Uel si obstinati sunt in malo destruāt ne gregem dñi inficiant. Alia ꝑsecutio est mala: qua quis ꝑsequit alium vt ꝙertat ad malum. Et hanc qui ſm carnem nati sunt faciūt his qui nati sunt ſm spūm. Quātū vero ad ius hereditatis distinguunt ꝙ auctozitatem scꝑture Geñ. 21. Ejce ancillam ⁊ filiū eius Jn quo daꝫ intelligi ꝙ iudei ⁊ ꝑsecutores fidei xpiane ⁊ etiā carnales ⁊ mali xpiani eijciēt a regno celesti. Mat. 8. Multi venient ab oriente ꝛc. Apoc. 22. Foris canes ⁊ venefici ꝛc. Ancilla etiam id est malicia ⁊ ipsum peccatum eijciet. Ecc. 18. Ome opus coꝛruptibile in fine deficiet. Et ratio hozum subdit: qz non erit heres filius ancille cum filio libere. In mundo eñ isto boni sunt malis ꝑmixti. ⁊ mali bonis. Cañ. 2. Sicut lilium inter spinas, ꝛc. Sed in eterna patria nō erunt nisi boni. Judic. 11. dicitur ad Jepte. Heres in domo patris nostri esse non poteris: qz de adultera natus es. Quam quidē libertatez habemus a christo. Unde dicit. Qua libertate ꝛc. Jo. 8

Si filius vo liberauerit: vere liberi eritis.

Capitulū quintū.

Tate ergo ⁊ nolite iterum iugo seruitutis cōtineri. Ecce ego paulus dico vobis: quoniam si circūcidimini: christus vobis nihil ꝑderit. Testificoꝛ autē rursus omni homini circumcidenti se: quoniā debitoꝛ est vniuerse legis faciende. Euacuati estis a xpo. q̄ in lege iustificamini a gra excidistis.

Supra ostendit aplus ꝙ p legem non est iusticia: hic vero reducit eos ab erroꝛe ad statum rectitudinis. Et ꝓmo ꝗtum ad diuinā. Secundo ꝗtum ad humanā. 6. ca. ibi. Et si preoccupatus fuerit homo ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit āmonitionē. Secundo eius rationez assignat ibi. Ecce ego paulus ꝛc. Et in āmonitione etiaz duo ponit. Quoꝝ vnum est inductiuū ad bonū. Secundum est ꝓhibitiuū a malo. Inducit quidem ad bonū cuz dicit. State ergo. ꝗsi dicat. Exquo ꝙ xpm liberati estis a seruitute legis: state firmꝫ fide ⁊ fixo pede ꝑmanentes in libertate. Sic ergo cum dicit state. inducit ad rectitudinem. Qui eñ stat rectus est. 1. cozin. 10. Qui se existimat stare ꝛc. Inducit etiā ad firmitatē. 1. cozin. 15. Stabiles estote ⁊ immobiles ꝛc. Eph. vltimo. Sare succincti lumbos vestros ꝛc. Prohibet vero ⁊ retrahit a malo cum subdit: Nolite iterum iugo seruitutis contineri id est non subiiciamini legi que in seruitutē generat. De q̄ iugo dicit act. 15. Hoc est onus quod neq; patres nostri neq; nos ꝛc. A quo tamē per xpm liberati estis. Esa. 9. Virgam humeri eius ꝛc. Ideo autē addit. Iterum. nō qz prius sub lege fuerint. sed qz vt Hieronymus dicit. post euangelium seruare legalia adeo peccatum est sicut seruire idolatrie. Unde quia itti idolatre fuerant si subijciant se iugo circūcisionis ⁊ aliarum legaliū obseruationū ꝗsi ad eadem reuertunt quibus antea in idolatria seruierāt. Scōm augustinum vero vt supra dictum est circa legalium obseruantias triplex tempus distinguit. scz tempus ante passionem. ante gratiam diuulgatā. ⁊ post gratiam diuulgatam. Post ergo gratiam diuulgatā seruare legalia est peccatum mortale etiam ipsis iudeis. Sed in tempoze medio scz ante gratiam diuulgatam poterant quidē absq; peccō etiā illi q̄ ex iudeis cōuersi fuerant legalia seruare dum tamen in eis spem non ponerent: conuersis vero ex gentilibus non licebat ea seruare. Quia ergo galathe ex iudeis non erant. ⁊ tamē legalia seruare voleb āt ⁊ ponebant in eis spem. ideo reuertebant in iugum seruitutis. Nam huiusmodi obseruatio erat eis sicut idolatria inquantū non recte sentiebant de xpo: credentes ab ipso sine legalibus salutem consequi non posse. ¶ Deinde cum dicit. Ecce ego ꝛc. exponit ꝓdicta duo. ⁊ ꝓmo secundum. secundo primū ibi. Nos aūt spiritu ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit quid sit iugum seruitutis quod non debent subire. Secundo ꝓhat ibi. Euacuati estis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit iugum illud esse valde nociuum. Secundo valde onerosum ibi. Testificoꝛ autem ꝛc. Nociuum quidez est iugum legis. qz auferꝫ dominice passionis effectuz. Et ideo dicit. Nolite contineri iugo seruitutis. quia ecce ego paulus qui ſupple voce auctozitatis dico ⁊ bene. quoniā si circūcidimini christus vobis nihil ꝑderit id est fides christi. Sed contra Act. 16. dicit ꝙ paulus circumcidit timotheum, ergo fecit ꝙ christus ei nihil ꝑdesset. ergo decepit eum.

Respondeo dicendū est ſm Hieronymū ꝙ paulus non circumcidit timotheum quasi legem seruare intenderit. sed simulauit se circumcidere faciendo opus circumcisionis. Nam ſm ipsum apli simulatozie seruabant legalia ad vitandum scandalum fidelium ex iudeis. Faciebant autem actus legalium non tamen cum intentione seruandi legalia. ⁊ sic non exibant a fide. Unde non decepit timotheum. Sciendum vero augustinū dicendum est ꝙ apostoli ſm veritatem seruabant legalia ⁊ cuz intentione ea seruandi. quia ſm apostoloꝝ sententiam licebat fidelib⁹ ex iudeis illo tempoze scz ante diuulgatam ipsa seruare. Et ideo quia timotheus fuit ex matre iudea circumcidit eum apostolus cum intentione seruandi legalia. Quia vero galathe ponebant spem in legalibus post gratiā diuulgatam. quasi sine eis gratia non sufficeret ad salutez: ⁊ ideo ea seruare volebāt. ideo dicit eis apostolꝰ. Si circumcidimini ꝛc. Sequebat eñ ex hoc ꝙ non reputarent christum in cuius signum data fuit circumcisio. Geñ. 17 Ut sit in signum federis inter me ⁊ vos ꝛc. Qui ergo circumcidebant credebant adhuc signum durare. ⁊ tunc signatum nondum venisse, ⁊ sic excidebant a christo. Sic ergo patet onus legis esse nociuū. ¶ Est etiā valde onerosum. quia obligat ad impossibile. ⁊ hoc est quod dicit. Testificoꝛ autē. ꝛc. Quasi dicat. Dico ꝙ si circumcidimini christus vobis nihil proderit. Sed adhuc testificoꝛ omni homini scz iudeo ⁊ gentili ꝛc. Nam quicūq; profitetur in aliqua religione facit se debitoꝛem omniū que ad obseruantiam illius religionis ptinent. Et sicut dicit augustinus. Nunq̄ fuit aliqua religio sine aliquo visibili signo. ad quod obligarent qui in ipsa religione viuunt. sicut in religione christiana signum visibile est baptisma. ad quod omnes christiani tenent quo ad cultum. Obligant etiam ad omnia que ad cultum christiane religionis ptinent. Signum autē religionis mosayce fuit circūcisio. Quicūq; ergo circumcidebat se obligabat ad omnia legalia seruanda ac implenda. ⁊ hoc est quod dicit. Debitoꝛ est vniuerse legis faciende. Jac. 2. Qui offendit in vno factus est oīm reus. Quā tamē nullus seruare poterat ſm illud act. 15. Hoc ē onus qō neq; pres nrī neq; nos portare potuim⁹ ꝛc. Sz dato ꝙ aliqs circumciderek. ergo ſm ꝓdicta obligat se ad seruandum legalia sed hoc est peccatum mortale: ergo tenet peccare mortaliter. ⁊ sic videt esse pplexus. Respondeo dicendū est ꝙ eadem conscientia durante tenet seruare legalia. puta si aliquis haberet cōscientiā ꝙ nisi circumcideret peccaret mortaliter. ⁊ circumcisus ipsa conscientia durante peccaret mortaliter si non obseruaret legalia. cuius ratio est qz habere ꝓscientiā de re aliq̄ faciēda nihil aliud est ꝙ ꝙ facit contra deum nisi illud faciat. Facere autē contra deum est peccatum. Sic ergo dico ꝙ nisi faceret hoc ad qō inducit ꝓscia peccaret. nō qdē ex genere opis. sed ex intentione operantis. Et similiter si facit peccat. qz huiusmodi ignozātia nō excusat cū sit ignozātia iuris: nec tñ ē pplexus simpliciter sed ſm quid. qz potest deponere erroneam conscientiā. Et hoc modo hic aplus testificat oīm circumcidenti se ꝙ tenet ad seruandum legem. ¶ Consequenter cuz dicit. Euacuati estis ꝛc. probat que dixit scz ꝙ non debent accipere legis obseruantiam ratione damni ſam ꝓsentis: quod est duplex. Unuz est amissio christi. Secundū est amissio gratie xpi. Primū est causa secūdi ibi. Qui in lege ꝛc. Dicit ergo euacuati ꝛc. Quasi dicat. Uere christus vobis nihil proderit. qz euacuati estis a christo. id est habitatione christi. Secundū damnū est amissio gratie. ideo dicit. A gratia excidistis. qui scz prius eratis pleni gratia christi. quia de plenitudie eius accepimus omnes. Jo. 1. De plenitudine eius nos omnes

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Galathas. v.

acceptimus ꝛc. Et Ecc. 21. Cor fatui quasi vas confractū ⁊ oēm sapientiam non tenebit. Vos vico qui inlege iustificamini id est creditis iustificari a gratia scz habenda future beatitudinis. Vel etiam a iam habita excidistis. Apoc. 2. Memor esto vnde excideris et age penitentiā.

Lectio secunda.

Nos autez spiritu ex fide spem iustitie expectamus. nam in christo iesu neq; circumcisio aliquid valet neq; prepucium: sed fides que per charitatē operatur. Currebatis bene. qs vos impedivit veritati non obedire? Hemini consenseritis Persuasio hec non est ex eo qui vocat vos. Modicum fermentum totam massam corrūpit. Ego confido in vobis in domino q; nihil aliud sapietis. Qui autē conturbat vos portabit iudicium quicūq; est ille. Ego aūt fratres si circumcisionez adhuc predico: qd adhuc persecutionem patior. Ergo evacuatum est scandalum crucis. Vtinam abscindant qui vos conturbant.

Explicauit apostolus secundū documentū scz q; nō esset subeundum iugum seruitutis legis: hic autem redit ad primum ostendens q; stare debent. Et primo ponit standi exemplum. Secundo remouet stationis impedimentū ibi. Currebatis ꝛc. Tertio assignat standi causam ibi. Vos em in libertatez ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit standi exemplum. Secūdo causam eius assignat ibi. Nam in xpo iesu ꝛc. Dicit ergo. Qui in lege volūt iustificari: christus eis nihil prodest. quia excidunt a gratia. Sed nos scz apostoli stamus q; spem: quia scz expectamus spem iusticie, id est iusticiam ⁊ spem scz eternam beatitudinem. 1. Pe. 1. Regenerauit nos in spem viuaz ꝛc. Vel spem iusticie. id est christum per quem est nobis spes iusticie. quia q; eum iustificamur. Phil. 3. Saluatorem expectamus ꝛc. 1. cozin. 1. Qui factus est nobis sapientia ⁊ iusticia ⁊ sanctificatio et redemptio ꝛc. Vel spem iusticie id est spem que est de iusticia: vt iustificemur non q; legem sed per fidem. Ro. 3. Arbitramur hominē iustificari q; fidem sine operibus legis. Vel spem iusticie id ē rem speratam in quam tendit iusticia scz vitam eternam 2. Ti. vltimo. In reliquo reposita est mihi corona iustitie. ꝛc. Et hoc ex fide. quia iusticia dei est q; fidē iesu christi vt dicit Ro. 3. Que quidē fides non est ab homine: sz a spūsancto q; ea inspirat. Ro. 8. Accepistis spm filioz in q; clamam⁹ abba pater ꝛc. Sicut ḡ fides est ex spū: ita ex fide est spes. ex spe iusticia q; quam peruenimus ad vitaz eternam. Hec autem spes non venit ex circūcisione neq; ex gentilitate. quia nihil faciunt ad hoc. Et ideo dicit: Nam in christo iesu id est in his qui sunt in fide christi. neq; circumcisio neq; prepucium. ꝛc. id est indifferentia sunt. sed fides non informis sed ea que per dilectionem operatur. Jac. 2. Fides sine operibus mortua est ꝛc. Nā fides est cognitio verbi dei Eph. 3. Habitare christum q; fidem ꝛc. Et hoc verbuz nec perfecte habeē nec cognosci tur nisi etiam habeaē amoz quē spirat. Hic sunt duo dubia circa glosam. Primū est q; dicit prepatium ⁊ circūcisionē esse indifferētia cum supza dixerit. Si circumcidimini christus vobis nihil proderit. Sed dicendum est q; ex genere operis sunt indifferentia scilz illis qui non ponunt spem in eis. sed ex intentione operantis nō sunt ista differentia. Nam ponētibus in eis spem mortifera sunt. Secundū dubium est de hoc qd dicit q; illi qui non credunt peiozes sunt q; demones. cum demones credant et contremiscant. Respondeo. dicendus est q; peiozes quidem sunt ex specie operis sed non quantū ad affectū. Nā demonibus displicet hoc qd credunt: nec etiam est tanta nequitia voluntatis in homine qui non credit quanta in demone qui odit q; credit. Consequenter cum dicit. Currebatis bene ꝛc. agitur de impedimēto stationis. Et primo ponit impedimentū. Secundo docet eius remotionem ibi. Hemini consenseritis ꝛc. Impedimentum stationis eozum magnū erat ⁊ nociuum. nam tanto aliquid est magis nociū quanto maius bonum priuat. Quādo ergo aliquis multis bonis spūalibus priuaē signū est habuisse magnum impedimentū. Et ideo vt ostendat eos apostolus magnum impedimentū habuisse cōmemorat eis bona spūalia que amiserunt cū dicit: Currebatis bene ꝛc. scz per opera fidei formate: q; charitatem que instigat ad currendum. ps. Viam mandatorū tuorum cucurri cum dilatasti coz meum. Et hoc quidē fuit olim in vobis: sed dum sic currebatis estis impediti. Et ideo subdit Quis vos fascinauit de quo dictum est supza tertio cap. ⁊ ideo supersedeo ad presens. Quis ergo vos fascinauit id est impedivit veritati scz euangelice non obedire. Et hoc congrue dicit. Nam obedire est voluntatis applicare ad consensum precipientis. ⁊ ideo fides est voluntatis ⁊ intellect⁹. oportet ergo voluntati fidei obedire. hoc autem est q; gratia fidei christi sufficiat ad salutez sine legalibus observantijs. Excludit autē impedimentū cū dicit. Hemini ꝛc. hoc ex triplici parte. Primo ex parte eozum. Secundo ex parte dei ibi. Ego confido ꝛc. Tertio ex parte apostoli ibi. Ego autē fratres si ꝛc. Ex parte eozū cum dicit. Hemini ꝛc. Ubi primo ostendit quid requiraē ex parte eoz⁹ vt vitent hoc impedimentū scz q; nemini pseudo deinceps consentiant. 1. thessal. 5. Non simus noctis neq; tenebrarū ꝛc. Ephe. 5. Nolite cōmunicare operibus infructuosis tenebrarum ꝛc. Et. 2. Ti. 2. Et sermo eoruz vt cancer serpit ꝛc. Ex quo dāt intelligē q; nondum erant corrupti: sed sollicitabant de hoc. Secundo assignat rationem huius cuz dicit. Persuasio est ꝛc. Et hec est duplex. Prima quia homo cum vat se alicui nihil debet facere nisi qd vtile dixerit sibi. Sed vos traditi estis christo. ergo nihil debetis audire vel consentire nisi his que sunt ab ipso. ergo hec psuasio q; vos volunt mittere sub iugo legis. quia non ex eo scz ex deo qui vos vocauit ad vitam: sed ex diabolo inquantū scz deficiens est. Et ideo non consenseritis eis. Vel non ex eo id ē contra ipsum. Secunda ratio est qz posset dici q; non est magnum si paucis consentiaē cum ex hoc non sit periculum. ⁊ ideo dicit q; non ē eis consentiendū: nec eozum insidie sunt contemnende. sed debent principijs obstare. quia modicum fermentum ꝛc. id est illi pauci qui vobis persuadēt: Vel hec psuasio parua in principio totā massam corrumpit. id est congregationē fidelium. Leuit. 2. Nec quicq; fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini. Consequenter cum dicit. Ego confido in vobis ꝛc. remouet impedimentū ex parte dei q; auxiliuz ad hoc prebet. ⁊ ponit duplex auxilium. Unum quantū ad seducentes. Aliud quantū ad conturbantes ibi. Qui autem cōturbant ꝛc. Dicit ergo ego cōfido ꝛc. Ysi dicat. Dixi q; non consentiretis pseudo. ⁊ confido in vobis. 2. cozi. 7. Gaudeo q; in omnibus confido in vobis. Heb. 6. Confidimus autē de vobis dilectissimi ⁊ meliora vicinioza saluti. Confido inquā in hoc scz q; nihil aliud sapietis q; quod vos docui supza, 1. Licet nos aut angelus de celo euāgelizet vobis p̄ter q; qd euāgelizauim⁹ vobis anathema sit Phil. 2. Implete gaudium meum vt idem sapiatis ꝛc. Et hoc ex auxilio diuino. ⁊ ideo dicit. In domino deo scz operante. 2. cozin. 3. Fiduciam talem habem⁹ p christum ad deum ꝛc. ⁊ dominus dabit vobis sapere fm sobrietatem catholice veritatis ps. Bonum est confidere in domino ꝛc. Quantum autem ad cōturbantes dicit. Qui autem conturbat ꝛc. id est qui remouet vos a debito ordine vt scz a spūalib⁹ conuertamini ad corporalia: cum debeat esse contrarium. 1. cozin. 15. Nō prius quod spūale est: sed quod animale est deinde quod ꝛc. Et cum talis ordo sit peruersus vt dicit supza. 3. Sic stulti facti estis: vt cum spiritu ceperitis ꝛc. ideo portabit iudicium id ē cōdemnationez sustinebit. Sicut em qui inducit aliquem ad bonum remuneratur. Dan. 12. Qui ad iusticiam eruditi plurimos quasi stelle in perpetuas eternitates ꝛc. ita qui inducit aliquem ad malum cōdemnraē Josue. 7. Quia turbasti nos exturbet te dominus in hac die. Deut. 27. Maledictus qui errare facit cecum in itinere Et hoc quicūq; est ille id est quantecūq; sit auctoritatis: non parceē ei. Sed Porphirius ⁊ Julianus in hoc reprehendunt paulum presumptione dicentes q; hoc dixit lacerans petrum cum supza in faciem se restitisse scripserit vt sit sensus. quicūq; sit ille id est etiam si petrus esset putetur. Sed vt augustinus dicit nō est credendū q; paulus cum maledicto de ecclesie principe loqueret cū scriptum sit Exo. 22. Principem populi tui nō maledices. Nec etiam q; petrus sic offenderit q; esset dignus condēnatione. Dicit ergo apostolus de quodam alio qui de iudea veniens dicebat se fuisse discipulum magnoz apostolorum. ⁊ sub ista auctoritate corrumpebat galathas ipse cum alijs falsis predicatoribus supza. 2. Propter subintroductos falsos fratres ꝛc. Consequenter cum dicit. Ego autē fratres ꝛc. remouet impedimentū ex parte sua Et primo ponit sui excusationem. Secundo eozum qui eum infamabant obiurgatiōem ibi. Utinam ⁊ abscindantur ꝛc. Excludit autem falsum quod ei imponebatur. ⁊ primo aliquid pertinens ad ipsum tantum. Secundo aliquid pertinens ad omnes ibi. Ergo euacuatum est ꝛc. Sciendum est circa primum q; pseudo galathis excusantibus se de eo q; non seruabant legalia. qz ita edocti erāt ab apostolo ⁊ dicebāt q; apostolus deceperat eos ⁊ confirmabant dicentes paulum predicasse in iudea ⁊ docuisse legalia debere seruari. Et ideo excusat se de hoc apostolus dicens. Ego autem fratres si circumcisionem adhuc predico sicut imponunt mihi pseudo: quid adhuc persecutionez patior scz a iudeis. 1. cozin. 4. Persecutionē patimur ꝛc. Nam iudei specialiter ppter hoc persequebant paulum q; predicabat legalia non debere seruari. Act. 21. dicit Jacob⁹ paulo. Audierunt de te quia dissensionem doceas a moyse eozum qui per gentes sunt iudeozum dicens eos non debere circumcidere filios suos ꝛc Patet ergo q; non est verum quod mihi imponunt: aliquin persecutiones adhuc non paterer. Falsum est etiam id quod mihi imponūt q; id quod communiter est apud alios: quia si circumcisionem predico euacuatum est scandalum crucis. Nam nō solū ego sed etiam oēs apostoli p̄dicamus christum crucifixum. Judeis quidem scandalū ꝛc. vt dicit. 1. co. 1. Et de hoc maxie scandalizant. qz p̄dicamus q; p crucem christi legalia euacuant. Si ergo predico circumcisionem euacuatum est scandalum id est non erit scandalum apud iudeos vltra de cruce. Maz patienter sustinerent immo libenter vellēt q; predicarem⁹ crucem ⁊ legalia simul debere seruari. Vel fm Augustinum euacuatum est scandalum crucis id est euacuata est crux que est scandalum. Quasi dicat. Crux perdidit effectum suum et virtutem supza. 2. Si enim ex lege esset iusticia: ergo christus gratis mortuus est. Dicit autez apostolus specialiter euacuatum est ꝛc. vt det intelligere q; ppter hoc iudei occiderunt christum quia legalia nō seruabat: ⁊ ea nō esse seruanda docebat. Jo. 9. Non est hic homo a deo qui sabbatum non custodit: Consequēter obiurgat pseudo qui eum infamauerant dicens. Utinaz ⁊ abscindantur ꝛc. Quasi dicat. Ipsi conturbant vos in hoc q; volunt vos circumcidi. sed vtinam non solum circūcidanē. sed totaliter castrenē. Sed contra Ro. 12. Benedicite ⁊ nolite maledicere. ꝛc. Ad hoc ē dupler respō sio. Prima est q; non maledixit apostolus eis: sed potiꝰ benedixit. quia optauit eis vt spūaliter castrentur vt seruarent spiritualem castitatem cassando cerimonilia fm illud Matth. 19. Sūt quidam eunuchi qui se castrauerūt ppter regnum celozum. Secundo q; optat eis sterilitatem prolis quam habēt eunuchi vt scz non genrent. Unde ait vtinā ⁊ abscindanē ꝛc. id est vim gerandi perdant in vobis vel alijs. Et hoc merito quia generant filios in errozem ⁊ redigunt eos in seruitutez legis. Osee. 9. Da eis vuluam sine liberis ⁊ vbera arentia.

Lectio tertia.

Vos enim in libertatez vocati estis fratres: tantum ne libertatez in occasionem detis carnis: sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Omnis enim lex in vno sermone impletur. diliges proximum tuum sicut teipsum. Qz si inuicem mordetis ⁊ comeditis: videte ne ab inuicem consumamini.

Proposito exemplo standi ⁊ remoto eius impedimento: hic innuit modum ipsius. Et primo ponit modum standi. Secundo exponit ibi. Omnis enim lex ꝛc. Circa primum tria facit. Primo ponit conditionem status. Secūdo remouet abusum standi. Tertio innuit standi modū. Conditio quidem standi est libertas. Omnis em status conditio pertinet ad seruitutem vel ad libertatez. sed status fidei christi ad quem inducit apostolus ad libertatez pertinet: ⁊ est ipsa libertas. Et ideo dicit. Vos enim ꝛc. quasi dicat. Recte conturbant vos: quia abducūt a meliore in pei⁹. qz vos vocati estis scz a deo ī libertatē gratie. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. sed accepistis spiritum adoptionis filiorum ꝛc. supza. 4. Non sumus ancille filij: sed libere ꝛc. Vos inquā qui liberi estis per christum volunt ducere in seruitutē. Abusus aūt status est si in deterius prolabaē et libertas spiritus puertaē in seruitutez carnis. Galathe autem tam liberi erant a lege. Sed ne credāt eis licere peccata cōmittere que lex prohibebat. ideo apostolus subdit abusum libertatis dicens: Tantum ne ꝛc. Quasi dicat. Liberi estis ita tamen q; non abutamini libertate vestra impune vobis peccandum esse arbitrātes. 1. cozin. 8. Videte ne forte hec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Modus autem standi est per charitatem. Unde dicit. Sed p; charitatem spiritus ꝛc. Status autem totus est in charitate sine qua homo nihil est. 1. cozi. 13. Et fm diuersos gradus charitatis distinguunē diuersi status. Sic ergo status gratie est non per affectum carnis: sed p; charitatem spiritus id est que procedit a spiritu sancto p; quem debemus inuicem esse subiecti ⁊ seruire infra. 6. Alter alterius onera portate ꝛc. Ro. 12. Honore inuicē preuenientes ꝛc. Sed cum superius dicat q; sint vocati

in libertatem. quid est q̄ modo dicit seruite inuicez. Ad quod dicendum est q̄ hoc exigit charitas vt inuicem seruiamus ⁊ tamē libera est. Sciendū est tamē q̄ sicut philosophus dicit: liber est qui est causa sui. seruus autem est causa alterius vel vt mouentis vel vt finis. quia seruꝰ nec a se mouet ad opus. sed a domino ⁊ ꝓpter vtilitatez domini sui. Charitas ergo quantū ad causam mouentez libertatem habet. quia a se operat. 2. cozin. 5. Charitas christi vrget nos spontanee sez ad operandū. Seruus autem est cum postpositis ꝓprijs vtilitatibus acōmodat se vtilitatibus proximoꝝ. ¶Consequenter cum dicit. Omnis lex ⁊c. exponit que dixit. ⁊ primo de dilectione. Secundo de libertate non danda in occasionem carnis ibi. Spiritu ambulate ⁊c. Circa primuz monet ad charitatē sectandam. Primo ꝓpter vtilitatez quā consequimur in impletione. Secundo ꝓpter damnū charitatis neglecte qō incurrimus ibi. Q̄ si inuicem ⁊c. Utilitas autē quaz cōsequimur in impletione charitatis maxima est. quia in ea implem⁹ totā legē. Et iō dicit. Dis eñ ⁊c. q̄si dicat. Jdeo charitas est habenda. quia omnis lex in vno sermone impleꝝ sez in vno precepto charitatis Ro. 13. Qui diligit proximū legez impleuit. Et in eodem capitulo dicitur. Plenitudo legis est dilectio. Et ideo dicit. 1. Ti. 1. Finis precepti est charitas. Sed contra. qz dicit Mat. 12. In his duobus mādatis sez de dilectione dei ⁊ primi tota lex pendet ⁊ ꝓphete. Non ergo in vno precepto tantum impleꝝ. Respondeo. dicendum est q̄ in dilectione dei includit dilectio ꝓximi. 1. Jo. 4. Hoc mandatum habemus a deo vt qui diligit deum diligat ⁊ fratrem suum. Et econuerso primū diligimus ꝓpter deum. impletur ergo tota lex in vno precepto charitatis. Precepta enim legis reducunt ad illud ꝓceptum. Nam omnia precepta vel sunt mozalia vel cerimonialia vel iudicialia.

Mozalia quidem sunt precepta decalogi quorum tria pertinēt ad dilectionem dei. alia septem ad dilectionem ꝓximi. Judicialia autem sunt vt quicūq; furat aliquid reddat quadruplum. ⁊ his similia que similiter ad dilectionem ꝓximi pertinēt. Cerimonialia vero sunt sacrificia ⁊ huiusmodi que reducunt ad dilectionem dei;. Et sic patet q̄ omnia in vno precepto charitatis implentur Diliges proximū tuū sicut teipsum. ⁊ est sēptum Leuit. 19: Dicit autem sicut teipsum non quantū teipsum. quia homo ſm ordinem charitatis magis debet se diligere q̄ alium. Exponitur autem tripliciter. Uno modo vt referatur ad veritatem dilectionis. Amare enim. est velle bonum alicui. Et ideo dicimur amare aliquem cui volumꝰ bonuu. ⁊ etiam bonum illud quod ei volumus: sed diuersimode. quia cum volo bonum mihi me diligo. simpliciter ꝓpter me. bonum autem illud quod mihi volo diligo non ꝓpter se sed ꝓpter me. Tunc ergo diligo proximū sicut meipsum id est eodē modo q̄ meipsum q̄n volo ei bonum ꝓpter se. non quia est mihi vtilis vel delectabilis. Secundo modo vt referat ad iusticiaz dilectionis. Unaqueq; enim res est illud quod potissimum est in ea. potissimū autē in in homine est intellectus et ratio. ille ergo diligit se qui vult sibi bonum intellectus ⁊ rationis. Tunc ergo diligis proximum sicut teipsum quādo vis ei bonum intellectus ⁊ rationis. Tertio modo vt referatur ad ordinem scilicet vt sicut te diligis ꝓpter deum: ita ⁊ proximum ꝓpter ipsum diligas scilicet vt ad deum perueniat. ¶Consequenter cum dicit. Q̄ si inuicem ⁊c. inducit ad charitatem sectandam ex damno: qō incurrimus si eam negligamus. Ubi loquitur galathis adhuc quasi spiritualibus abstinens a commemoratione manifestozum inuidozum: ⁊ eozum que minoza videntur mentionem facit sez de vitijs lingue. Et ideo dicit. Q̄ si inuicem ⁊c. Quasi dicat. In dilectione omnis lex impletur. q̄ si vos inuicem mordetis id est in parte famam proximo detrahendo aufertis. qui enim mordet non totum accipit: sz partē. Et comeditis id est totā famā auferitis et totaliter detrahendo confunditis: Nam qui comedit totum absorbet. Jac. 4 Nolite detrahere alterutrum frēs mei ⁊c. Si ita inquā charitatem negligitis videte damnum quod imminet vobis scilicet q̄ ad inuicem cōsumamini. Phil. 3. Videte canes videte malos operarios ⁊c. Esa. 49. Et vane fortitudinem meam consumpsi ⁊c. Nā sicut Augustinus dicit. Vitio contentionis ⁊ inuide pernicioſa turgia inter homines nutriunt: quibus consumitur societas ⁊ vita.

Lectio quarta.

DIco aūt in christo. Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem. Hec eñ sibīnuicem aduersant: vt non quecūq; vultis illa faciatis.

Postq̄ apostolus manifestauit in quo consistit status spiritualis: q̄ scilicet in charitate: consequēter hic agit de causa status scilicet de spiritusancto. quē dicit esse sequēdum. Ubi ponit triplex beneficium spiritussancti. Quorum primum est liberatio a seruitute carnis. Secundum est liberatio a seruitute legis. Et tertium est collatio vite seu securitas a damnatione mortis. Secundum ibi. Q̄ si ducimini ⁊c. Tertium ibi. Si spiritu viuimus ⁊c. Circa primum duo facit. Primo ponit primum beneficium spiritus. Secundo beneficii necessitatem ostendit ibi. Caro eñ ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ debetis per charitatem spiritus inuicem seruire. quia nihil prodest sine charitate. Sed hoc dico in christo id est per fidem christi. Spiritu ambulate id est mente et ratione. Quādoq; enim mens nostra spiritus dicitur scōm illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mētis vestre. et. 1. Cozin. 4. Psallam spiritu psallaz et mente. Uel spiritu ambulate id est spiritusancto proficite bene operando. Nam spiritussanctus mouet ⁊ instigat cozda ad bene operandum. Ro. 8 Qui spiritu dei aguntur ⁊c. Ambulandum est ergo spiritu id est mente vt ipsa ratio sue mens legi dei concordet. vt dicitur Roma. 7. Sed spiritus humanus per se vanus est ⁊ nisi regatur aliunde fluctuat hac atq; illac vt dicitur Ecc. 34. Et sicut parturientis coz tuuz fantasias patitur: nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio ⁊c. Unde de quibusdam dicitur Ephe. 4. Ambulant in vanitate sensus sui. ⁊c. Non ergo perfecte stare potest ratio humana nisi scōm q̄ ē recta spū diuio. Et ideo dicit apostolus. Spiritu ambulate id est per spiritumsanctum regētem ⁊ ducentem quem sequi debemus sicut demonstrantem viam. Nam cognitio supernaturalis finis nō est nobis nisi a spiritusancto. 1. cozin. 2. Oculus non vidit nec auris audiuit nec in coz hominis ascendit ⁊c. ¶Et sequitur. Nobis autē reuelauit deus per spiritum suum. Ites sicut inclinantem. Nam spiritussanctus instigat ⁊ inclinat affectum ad bene volendum. Roma. 8. Qui spiritu dei aguntur ⁊c. ps̄. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Jdeo autem spiritu ambulandū est. quia liberat a cozruptione carnis. ¶Ūñ sequit. Et desideria carnis nō perficietis id ē delectatiōes carnis q̄s caro sugerit: hoc desiderabat apls dicēs. Ro. 7. Infelix ego hō quis me liberabit de corpore mortis huiꝰ? gratia dei ⁊c.

Et postea concludit in octauo capitulo. Nihil ergo damnatiōis est his qui sunt in xpō iesu: qui non scōm carnem ambulāt. Huius rationē ibidem subiūgit dicens: Quia lex spiritus vite in xpō iesu liberauit me a lege ⁊c. Et hoc est speciale desideriū sanctozū vt non perficiant desideria ad que caro instigat. ita tamē q̄ in hoc non includanē desideria que sunt ad necessitatē carnis: sed que sunt ad superfluitatē. ¶Consequēter cum dicit. Caro enim cōcupiscit ⁊c. ponit necessitatē huius beneficij que est ex impugnatione carnis ⁊ spiritus. ⁊ primo ponit ipam impugnationē. Secūdo manifestat eam per euidēs signū. ibi. Hec enim inuicē aduersant ⁊c. Dicit ergo. Necessariuz est q̄ per spiritū carnis desideria superetis. Nam caro cōcupiscit aduersus spiritū. Sed hic videtur esse dubiū quia cū concupiscere sit actus anime tantū: non videt q̄ competat carni. Ad hoc dicendū est scōm August. q̄ caro dicitur concupiscere inquantū anima scōm ipam carnem concupiscit: sicut oculus dicit videre cum potius anima per oculum videat. Sic ergo anima per carnem concupiscit quādo ea que delectabilia sunt scōm carnē appetit. Per se vero anima cōcupiscit quando delectat in his que sunt scōm spiritū: sicut sunt opera virtutū ⁊ contemplatio diuinoꝝ ⁊ meditatio sapiētie. Sapien. 6. Concupiscētia itaq; sapientie deducet ad regnum perpetuū ⁊c. Sed si caro concupiscit per spiritū quomodo cōcupiscit aduersus eū? Jn hoc scilicz q̄ cōcupiscentia carnis impedit cōcupiscentiam spiritus. Cum eñ delectabilia carnis sint bona que sunt infra nos. delectabilia vero spiritꝰ bona que sunt supra nos. contingit q̄ cum anima circa inferioza que sunt carnis occupat: retrahitur a superioribus que sunt spiritꝰ? Sed videt etiam dubiū de hoc q̄ dicit scilicz q̄ spiritus cōcupiscit aduersus carnem. Si eñ accipiamus hic spiritum ꝓ spiritussancto cōcupiscentia autem spiritussancti sit cōtra mala. consequēs videtur q̄ caro aduersus quam cōcupiscit spiritus sit mala. ⁊ sic sequitur error manichei. Respondeo: dicendū est q̄ spiritus nō concupiscit aduersus naturā carnis sed aduersus eius desideria que scilicz sunt ad superfluitatē. Unde ⁊ supra dictuz est. Desideria carnis scilicz superflua nō perficietis. Jn necessarijs enīz spiritus nō contradicit carni. quia vt dicit Ephē. 5. Nemo carnem suam odio habuit. ¶Consequēter cum dicit. Hec enim ⁊c. ponit signū compugnatiōis. Quasi dicat. Experimēto patet q̄ contra seinuicē pugnant ⁊ aduersantur in tantū vt non quecūq; vultis bona scz vel mala illa faciatis. id est facere permittamini. Rom. 7. Non quod volo bonū hoc ago sed quod ⁊c. Non tamē tollitur libertas arbitrij. Cum eñ liberum arbitriū sit ex hoc q̄ habet electionē in illis: est libertas arbitrij que electiōi subsunt Non autē omnia que in nobis sunt simpliciter subsunt nostre electioni sed scōm quid. Jn speciali eñ possum vitare hūc vel illum motū concupiscētie seu ire. sed in generali omnes motus ire vel cōcupiscentie vitare nō possumus et hoc ꝓpter cozruptionē fomitis ex primo peccato introductā. ¶Sed notandū est q̄ quattuoz sunt genera bonū circa concupiscentias quozum nullus facit quecūq; vult. nam intemperati qui ex ꝓposito sequūtur carnales passiones scōm illud ꝓuerb. 2. Letanē cum malefecerint. faciūt quidem quod volūt inquantū ipsas passiones sequūtur. sed inquantū ipa coz ratio remurmurat ⁊ ei displicet faciunt que nō volunt. Incontinentes autē qui habent ꝓpositū abstinendi ⁊ tamen a passionibus vincunt faciūt quidem quod nō volunt inquantuz ipas passiones contra coz ꝓposituz sequūtur. ⁊ sic intemperati faciunt plus de eo quod volūt. Continētes autem qui vellēt omnino non cōcupiscere faciūt quod volunt dū non concupiscunt. sed quia omnino nō concupiscere nō possunt faciūt quod nolunt. Temperati vero quod volūt quidem faciūt inquantū in carne domata non cōcupiscunt. sed quia non ex toto domari potest quin in aliquo repugnet spiritui sicut nec malitia in tantū crescere potest quin ratio remurmuret. ideo cū aliquando cōcupiscunt: faciūt quod nolūt plus tamen de eo quod volunt.

Lectio quinta.

Quod si spiritu ducimi non estis sub lege. Manifesta sunt autem opera carnis. que sunt fornicatio. immundicia. impudicitia. luxuria. ydolozum seruitus. veneficia. inimicitie. contentiōes. emulationes. ire. rixe. dissensiones. secte. inuidie homicidia. ebrietates. cōmessationes. et his similia que predico vobis sicut predixi: quoniam qui talia agunt: regnum dei non consequentur.

Postq̄ ostendit apostolus q̄ per spiritū liberamur a desideriis carnis: hic cōsequēter ostendit q̄ per ipm liberamur a seruitute legis. Et primo ꝓponit beneficiū spiritus. Secūdo manifestat per effectuz. ibi. Manifesta sunt opera carnis ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ si spiritu ambuletis non solum desideria carnis nō perficietis: sed quod plus est si spiritu ducimini quod fit quādo facitis quod spiritꝰ suggerit vt director ⁊ gubernator: non autem id ad quod sensus ⁊ affectus prozius instigat nō estis sub lege. ps̄. Spiritus tuus bonus deducet me in terrā rectam. Non quidē vt coactor: sed vt gubernator. Ex his autem verbis vult hieronymus q̄ post aduentū xp̄i nullus habens spiritum sanctum tenet seruare legem. ¶Sed sciendū est q̄ hoc quod dicit: Si spiritu ducimini iam nō estis sub lege potest referri ad ꝓcepta legis vel cerimonialia vel mozalia. Si quidē referat ad cerimonialia sciendū est q̄ aliud est seruare legē. aliud est esse sub lege. Seruare legem est facere opera legis nō habēdo spem in eis. sed esse sub lege est ponere spem in operibus legis. Jn primitiua autem ecclesia erāt aliqui iusti seruantes legem: sed non sub lege inquantum seruabant opera legis sed non erant sub lege quasi in eis spem ponentes. Sic etiam xp̄us sub lege fuit. supra quarto. Factum sub lege ⁊c. Et sic excluditur opinio hieronymi. Si autem referatur ad mozalia sic esse sub lege potest intelligi dupliciter. vel quantū ad obligationem. ⁊ sic omnes fideles sunt sub lege. quia omnibus data est. Unde dicitur. Math. 5°. Non veni soluere legem ⁊c. Uel quantū ad coactionem. ⁊ sic iusti non sunt sub lege quia motus et instinctus spiritussancti qui est in eis est ꝓprius eozum instinctus. Nam caritas inclinat ad illud idem quod lex precipit. Quia ergo iusti habent legem interiozem sponte faciunt quod lex mandat ab ipa non coacti. Qui vero voluntatem male faciendi habent compziminturtamen pudoze vel timoze legis isti coguntur. Et sic iusti sunt sub lege obligante tamē non cogente sub qua sūt solum iniusti. 2ª. cozinth. 3°. Ubi spiritus domini ibi libertas. 1ª. tymoth. 1°. Justo non est lex posita. scilicet cogens. ¶Consequenter cum dicit: Manifesta sunt autem opera ⁊c. ꝓbat que dixit per effectum. Et primo ponit opera carnis que contrariantur spiritui sancto. Secūdo ostendit quomodo opera spiritus non ꝓhibent a lege ibi. Aduersus huiusmodi ⁊c. Circa primuz

uo facit. Primo ponit opera carnis que prohibẽtur a lege. Secũdo ponit opera spiritus que ab ea non prohibentur. ibi. Fructus autẽ ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo proponit opera carnis. Secũdo subdit nocumentũ quod ex his sequit. ibi. Que predico ꝛc. Dubitaꝫ autem circa primũ. Primo quidem de hoc q apostolus hic quedam ponit que nõ pertinent ad carnem que tamẽ dicit esse opera carnis sicut ydoloꝝ seruitus secte emulatiões ⁊ huiusmodi. Respondeo: dicendũ est scõm augustꝫ. lib. 4. de ci. dei cap. 2. Q scõm carnẽ viuit quicũq viuit scõm seipm Unde caro hic accipit pro toto homine. Quicquid ergo pronenit ex inordinato amore sui dicit opus carnis. Vel dicendũ est q aliquod peccatũ potest dici carnale duplici ter scz quantũ ad consumationẽ. ⁊ sic dicunt carnalia illa tantũ que consumanꝫ in delectatiõe carnis. scz luxuria et gula. Et quantũ ad radicem et sic omnia peccata dicũtur cernalia inquantũ ex corruptiõe carnis anima aggranatur. vt dicit Sapien. 9. Ex quo intellectus debilitatus facilius decipi, potest ⁊ impedit a sua perfecta operatione. Unde ⁊ ex hoc sequũtur vitia scilicet hereses secte et alia huiusmõi. Et hoc modo dicit q fomes est principiũ omniũ peccatoꝝ. ¶ Secũdo dubitaꝫ. quia cum apostolus dicat qui talia agũt regnum dei nõ consequent. ⁊ nullus excludaꝫ a regno dei nisi ꝓ peccato mortali. sequit ergo q omnia que enumerat sint peccata mortalia. Cuiꝰ contrariũ videt. quia inter ista enumerat multa: que, nõ sunt peccata mortalia. sicut est cõtentio emulatio ⁊ huiusmõi. Respondeo: dicendũ est q oĩa hec enumerata sunt aliquo modo mortalia. sed quedã quidem scõm genus suũ sicut homicidiũ fornicatio ydoloꝝ seruitus ⁊ huiusmodi. quedam vero scõm suam consumationẽ sicut ira cuius consumatio est in nocumentũ proximi. Unde si accedit consensus de ipo nocumẽto est peccatũ mortale. Et similiter comẽsto ordinaꝫ ad delectationẽ cibi. sed si in huiusmõi delectationibus ponat quis finem suũ peccat mortaliter. et ideo nõ dicit comestiones sed comessatiões. ⁊ similiter intelligendũ est de alijs similibus. ¶ Tercio dubitaꝫ de ordine ꝛnumeratiõe eorum. circa quod dicendũ est q cum apostolus in diuersis locis diuersa vitia et diuersimode enumerat nõ intendit enumerare omnia vitia et scõm artem: sed illa tantũ in quibus habundant ⁊ in quibus excedunt illi ad quos scribit. Et ideo in eis nõ est querenda sufficientia sed causa diuersitatis. ¶ His ergo habitis sciendũ est q apostolus enumerat quedam vicia carnis que contingũt circa ea que non sunt necessaria vite. quedam vero circa ea que sunt necessaria vite. Circa primũ ponit quedã vicia que sunt hominis ad seipm. quedã quantum ad deum. quedã contra proximũ. Contra seipm sunt quatuor que ideo primo ponit quia manifeste ex carne procedunt. quoꝝ duo pertinent ad actũ carnalem luxurie. scilicet fornicatio que est quãdo scilicz accedit solutus ad solutam. vel quantũ ad naturalẽ vsum luxurie. Aliud est immũdicia quantũ ad vsum contra naturã. Ephes. 5. Omnis fornicatoꝝ aut immũdus ꝛc. 2ᵉ. cozinth. 13. Qui non egerũt penitentiam super immũdicia ⁊ fornicatione ⁊ impudicitia ꝛc. Alia duo ordinanꝫ ad ipos actus. Unũ scilicet exterius sicut tactus aspectus oscula ⁊ huiusmodi. Et quantũ ad hoc dicit. Impudicitia. Ephe. 4. Qui desperãtes semetipos tradiderũt impudicitie ꝛc. Aliud interius scilicz in cogitatiõibus immũdis Et quantũ ad hoc dicit. Luxuria. 1ᵉ. Tymoth. 5ᵒ. Cum enim luxuriate fuerint in xpo nubere volũt ꝛc. ¶ Contra deum ponit duo. quoꝝ vnũ est per quod impedit ab hostibus dei cultus divinus. Et quantũ ad hoc dicit. Ydolozu seruitus. 1ᵉ. corinth. 10. Neq ydolatre efficiamini ꝛc. Sapien. 14. Infando enim ydoloꝝ cultura omnis mali causa est et initiũ ⁊ finis. Aliud est per quod initur pactũ cum demonibus. Et quantũ ad hoc dicit. Veneficia que fiũt per magicas artes. ⁊ dicunt veneficia a veneno quia fiunt in nocumentũ hominũ. 1ᵉ. cozinth. 10ᵒ. Nolo vos fieri socios demonioꝝ Apoc. vlt. Foras canes ⁊ venefici ꝛc. ¶ Contra proximũ autem ponit nouẽ. quorum primũ est inimicitia. vltimũ vero, homicidiũ: quia ab hoc deuenitur ad illud. Primũ ergo est inimicitia in cozde: que est odiũ erga proximũ. Math. 10. Inimici homis domestici eius. Et ideo dicit. Inimicitie. Ex hac autem oriũt dissensio in verbis. Et ideo dicit. Contentiões que est impugnatio veritatis cum cõfidentia clamozis. Puerb. 20. Honoꝛ est homini qui se separat a contentoibus. Secundũ est emulatio que cõsistit in hoc q ad idem objiciendũ contendit. Unde dicit. Emulatiões que ex contentiõe oriuntur. Tercũ est ex hoc q vnus impedit per aliũ ad rem eandem tendentem ⁊ ex hoc irascit contra eum. ⁊ ideo dicit. Ire. Jaco. 1. Ira enim viri ꝛc. Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram. Quartũ cum ex ira animi peruenit ad percussiones. Et quantũ ad hoc dicit. Rixe. Prouerb. 4ᵒ. Odium suscitat rixas. Quintũ ex his scilicz dissensiones ⁊ si quidẽ in rebus humanis sint dicunt dissensiones quãdo scilicz partes fiunt in ecclesia. Rom. 16ᵒ. Observetis eos qui dissensiones ⁊ offendicula preter doctrinã q vos didicistis faciũt et declinate ab illis. Si in rebus divinis sic dicunt secte. id est hereses. 2ᵉ. petri. 2ᵒ. Introducẽtes secras perditiõis ꝛc. ⁊ ibidem. Sectas non merũt introducere blasphemãtes. Ex his autem sequit inuidia quando illi quos emulanꝫ prosperanꝫ. Job. 5. Parulũ occidit inuidia ꝛc. Ex his autem sequũtur homicidia, scdis ⁊ operis. 1ᵉ. Joh. 4ᵒ. Qui odit fratrem suũ homicida est Quantũ vero ad vicia que pertinẽt ad inordinationẽ circa vite necessaria ponit duo. Unũ quantũ ad potum. Un de dicit. Ebrietates scilicz assidue. Luce. 21. Attendite ne grauenꝫ cozda vestra crapula ⁊ ebrietate ꝛc. Aliud vero quantũ ad cibum. ⁊ quantũ ad hoc dicit. Comessatiões. Rom. 13. Non in comessatiõibus ⁊ ebrietatibus.

Lectio sexta.

f **Fructus autem spiritus est charitas gaudium. pax. patiẽtia. benignitas bonitas. longanimitas. mãsuetudo. fides. modestia. continentia. castitas.**

Positis operibus carnis: hic consequẽter apostolus manifestat opera spiritus. Et primo manifestat ea. Secũdo ostendit qũo lex se habet ad opera spiritus ⁊ ad opera carnis. ibi. Aduersus huiusmõi ꝛc. Circa primũ enumerat bona spiritualia que nomĩat fructus. Ex quo incidit questio. quia illud dicit fructus quo fruimur. Sed actib⁹ nostris nõ debemus frui sed deo solo. ergo huiusmodi actus quos enumerat hic apostolus nõ debẽt dici fructus. Ihesglo. dicit q huiusmodi opera spiritus sunt ꝓpter se appetenda. quod autẽ ꝓpter se appetiũ non referũ ad aliud. ergo virtutes ⁊ earũ opera nõ sunt referenda ad beatitudinẽ. Respondeo: dicendũ est q fructus dicit dupliciter. scilicet vt acquisitus. puta ex laboze vel studio. Sapi. 3ᵒ. Bonozum laboꝝ gloriosus est fructus. Et vt ꝓductus sicut fructus ꝓducit ex arboze. Mathei. 7ᵒ. Non potest arboz bona fructus malos facere. opera autem spiritus dicuntur fructus non vt adepti sed vt producti. Fructus autem qui est adeptus habet rationem vltimi finis non autem fructus productus. Nihilominus tamen fructus sic acceptus duo importat. scilicet: q sit vltimum prouenientes ꝛc. Ultimus autẽ finis quo homo perficit interius est gaudiũ quod procedit ex presentia rei amate. Qui autẽ habet caritatẽ iam habet quod amat. 1ᵉ. Joh. 4. Qui manet in caritate in deo manet ⁊ deus in eo. Et ex hoc cõsurgit gaudiũ. Phil. 4. Gaudete in domino semper ꝛc. Gaudiũ autem debet esse perfectũ. Et ad hoc duo requirunt. Primo vt res amata sufficiẽs sit amanti ꝓpter suã perfectionẽ. Et quantũ ad hoc dicit pax. Tũc enim amãs pacem habet quãdo rem amatã sufficienter possidet. Cantico. vltꝫ. Exquo facta sum cozã eo quasi pacem reperiẽs ꝛc. Secũdo vero vt assit perfecta fruitio rei amate quod simiter per pacẽ habeẽ. quia quicquid superueniat si perfecte aliquis fruaẽ re amata puta deo: nõ potest impediri ab eius fruitiõe. ps. Pax multa diligẽtibus legem tuã ⁊ nõ est illis scandalũ. Sic ergo gaudiũ dicit caritatis fruitionẽ sed pax caritatis perfectionẽ: per que homo interiꝰ perficit quantũ ad bona. Circa mala etiã perficit spiritus sanctus ⁊ ordinat. ⁊ primo cõtra malũ quod perturbat pacem que perturbaꝫ per aduersa. sed ad hoc perficit spiritꝰ sanctus per patientiã que facit aduersa patiẽter tolerare. Et ideo dicit. Patientia. Luc. 21. In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras. Jaco. 1ᵒ. Patiẽtia opus perfectum habet. Secũdo contra malũ impediens gaudiũ est dilatio rei amate ad quod spiritꝰ opponit longanimitatẽ que expectatiõe non frangit. Et quantũ ad hoc dicit Longanimitas. Abac. 2ᵒ. Si moza fecerit expecta eum. quia ꝛc. 2ᵉ. cozinth. 6. In longanimitate ꝛc. Et ideo dicit dominus Math. 10. Qui perseuerauerit vsq in finem ꝛc. ¶ Consequẽter cũ dicit. Bonitas ꝛc. Ponit fructus spiritus qui perficiũt quantũ ad exteriora. Bominis autẽ exteriora sunt vel id quod est iuxta ipm. vel id qđ est supra ipm. vel id quod est infra ipm. Juxta ipm est proximus. supra ipm deus. infra ipm natura sensitiua ⁊ corpus. Sic ergo quantũ ad primũ. perficit primo quidẽ in cozde per rectam ⁊ bonã voluntatẽ. Et quantũ ad hoc dicit. Bonitas. id est rectitudo ⁊ dulcedo animi. Si emi homo offices alias potẽtias bonas habeat nõ potest dici bonus homo nisi habeat voluntatẽ bonam scõm quã omniꝫ alijs bene vtit. Cuius ratio est. quia bonũ dicit aliquod perfectũ Est autẽ duplex perfectio. Prima scz que est ipm esse rei Secũda vero est eius operatio. et hec est maioꝛ q prima. Illud ergo dicit simpliciter perfectum quod pertingit ad perfectã sui operationẽ que est secũda eius perfectio. Si ergo homo per voluntatẽ exeat in actum cuiuslibet potẽtie: voluntas recta facit bonũ vsum omniũ potentiarũ. et per cõsequens ipm hominẽ bonum. Et de hoc fructu dicit Ephes. 5. Fructus autẽ lucri est in omni bonitate ꝛc. Secũdo vero in opere: vt scilicz sua cõmunicet ꝓximo. ⁊ quantũ ad hoc dicit. Benignitas. id est largitas rerũ. 2ᵒ cozinth. 9. Hylarẽ enim datoꝛem ꝛc. Benignitas enim dicit quasi bona igneitas que facit hoiem fluere ad subueniendũ necessitatibus alioꝝ. Sapien. 1. Benignus est enim spiritus sapietie ꝛc. Collo. 3ᵒ. Induite vos ergo sicut electi dei sancti ⁊ dilecti viscera misericordie benignitatẽ ꝛc Item vt patiẽter sustineat proximi molestias. ⁊ quantuꝫ ad hoc dicit. Mansuetudo. Math. 11. Discite a me quia ꝛc. Prouerb. 3ᵒ. Mansuetis dabit gratiam. Ad id vero quod est supra nos scilicz deus ordinat spiritus per fidẽ. vnde dicit Fides: que est cognitio quedã inuisibiliũ cum certitudine. Heñ. 15ᵒ. Credidit abzaam deo ⁊ reputatuꝫ est ei ad iusticiã. Heb. 11. Accedentẽ ad deum oportet credere ꝛc. Et ideo Eccle. 1. Beneplacitũ est deo fides ⁊ mãsuetudo ꝛc. Ad id quod est infra nos scz corpa dirigit spiritus. ⁊ primo ẽtum ad actus exteriores corpis qõ fit per modestiaꝫ que ipis actibus seu dictis modũ imponit. Et quantũ ad hoc dicit. Modestia. Philippen. 4. Modes

stia vestra ꝛc. Secūdo vero quantū ad appetitū sensitiuū interiorē. ꝛ quantū ad hoc dicit. Continētia que etiam a licitis abstinet et castitas que licitis recte vtit scōm glo. Uel aliter continētia dicit ex eo ꝙ licet homo impugnet a prauis cōcupiscentijs: tamen per ratiōis vigorem se tenet ne abducat. ꝛ ideo continētie nomen sumptū est ab eo ꝙ aliquis in impugnatiōe tenet se. Castitas vero dicit ex eo ꝙ quis nec impugnat nec abducit. et dicit a castigando. Nam illū dicimus bene castigatū qui in omnibus ordinate se habet. ¶ Circa hoc dubitant duo. Primo quia cum fructus spiritus aduersent operibus carnis. videt ꝙ aplꝰ debuerit ponere tot fructus spiritꝰ quot posuit opera carnis quod nō fecit. Ad quod dicendū est ꝙ ideo non fecit quia plura sunt vitia ꝙ virtutes. ¶ Secūdo dubitat quia fructus spiritus hic positi non respondent operibus carnis. Ad hoc dicendū est ꝙ apostolus non intendit hic tradere artē virtutū ꝛ vitiorum ꝛ ideo nō ponit vnum cōtra aliud sed aliqua enūerat de istis: ꝛ aliqua de illis fm ꝙ expediens videt presenti intentiōi. nihilominus tamē si diligenter consideret aliqualiter sibi cōtra respondent. Nam fornicatiōi que est amor illicitus cōtra respondet caritas. immūdicie vero impudicitie ꝛ luxurie que sunt carnales illecebre ꝛ ex fornicatiōe prouenīūt contra ponitur gaudiū quod est spiritualis delectatio cōsequens ex caritate vt dictū est. Ei vero quod est ydoloꝝ seruitus contra ponit par. Ei vero qđ dicit veneficia ꝛc. vsq; ad dissensiones patiēcia longanimitas ꝛ bonitas. Ei vero quod dicit secte contra ponit fides. Ei vero quod dicit inuidie. benignitas. Ei autē quod dicit homicidia. māsuetudo. Ei qđ dicit ebrietas. comessatiōes ꝛ his similia: cōtra ponit modestia continētia et castitas.

Lectio septima.

Diuersus huiusmodi non est lex. qui autem sunt xpi. carnem suam crucifixerunt cum vitijs ꝛ cōcupiscentijs. Si spiritu viuim⁹: spiritu ambulemus. Nō efficiamur inanis glorie cupidi: inuicez prouocantes: inuicē inuidentes.

Enumeratis operibus carnis ꝛ spiritus: hic psequēter extrinsecus cōcludit ꝙ qui spiritū sequūtur nō sunt sub lege: ꝛ vtit tali ꝓbatiōe. Ille est sub lege qui est obnoxius legi. i q̄ facit ꝓtraria legi. Sed illi qui agunt spū non faciūt opa ꝓtraria legi. ergo nō sūt sub lege. Primo ergo ostēdit ꝓpositū ex parte operū spiritus. Secūdo ex parte operum carnis. ibi. Qui autē sunt ꝛc. Dicit ergo. Dico ꝙ qui agunt spiritu nō faciunt opera cōtraria legi. quia faciūt opera spiritus et aduersus huiusmodi nō est lex. id est contra opera spiritus. sed spiritus docet ea. Nam sicut lex exterius docet opera virtutū: ita et spiritus interius mouet ad illa. Rom. 7. Condelector enī legi dei scōm interiorē hominē ꝛc. Aut faciūt opera carnis ꝛ hec in his qui spiritu dei aguntur non sunt cōtraria legi. Unde dicit. Qui xpi sunt, id est qui spiritū dei habēt. Nam Rom. 8. Qui spiritum dei nō habet hic non est eius. Illi ergo spiritu dei agunt qui sunt xpi. Isti inq̄ carnem suam crucifixerūt ꝛc. non autē dicit vitia ꝛ cōcupiscentias vitant: quia bonus medicus tūc bene curat quādo adhibet remedia ꝓtra causam morbi. Caro autē est radix vitioꝝ. Si ergo volumus vitare vitia oportet domare carnē. 1ᶜ. cozinth. 9. Castigo corpus meū ꝛc. Quia vero caro domat̄ per vigilias ieiunia ꝛ labores. Eccl. 33°. Seruo maliuolo tortura ꝛ cōpedes ꝛc. Ad hec autē opera mouent ex deuotione quā habent ad xpm crucifixū, ideo signanter dicit. Crucifixerūt. id est xpo crucifixo se ꝓformauerūt affligēdo carnē suā ꝛc. Romañ. 6°. Uetus homo noster simul crucifixus est ꝛc. supra secūdo. Ut deo viuam xpo confixus sum cruci ꝛc. Quia vero nō crucifigūt carnem destruendo naturā quia nemo carnem suā odio habuit. vt dicit Ephes. 5°. Sed quantū ad ea que contrariant legi. ideo dicit. Cuz vitijs id est cū peccatis ꝛ cōcupiscentijs. id est passionibus quibus anima inclinat ad peccandū. Non enī bene crucifigit carnē qui etiam passionibus locuz non aufert. Aliter cū ratio nō semp inuigilet ad peccata vitandū vt oportet posset quādoq; cadere. Eccl. 18. Post cōcupiscentias tuas non eas ꝛc. Rom. 13°. Carnis curam ne feceritis ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Si spiritu viuimus ꝛc. ponit terciū beneficiū spiritussancti quod cōfert vitaz. Et primo ponit beneficiū spiritus dei. Secūdo excludit vitia spiritus mūdi ibi. Non efficiamur ꝛc. Dicit ergo cōnumerans se eis quibus scribit. Dico ꝙ debemus ambulare per spiritum quia ꝛ per ipm viuimus ꝛ nō per carnem. Rom. 8. Debitores sumus nō carni ꝛc. Si ergo spiritu viuimus: debemus in omnib⁹ ab ipo agi. Sicut enī in vita corporali corpus nō mouet nisi per animā per quā viuit. ita in vita spirituali oīs motus noster debet esse a spiritu sancto Joh. 6. Spiritus est qui viuificat. Actu. 17. In ipo viuimus mouemur ꝛ sumus. Et ne ea que dicta sunt de spiritu intelligant de spiritu mūdi de quo dicit. 1ᶜ. cozinth. 2. Nos autē non spiritū huius mūdi accepimus. Ideo hoc cōsequēter remouet apostolus dicēs. Non efficiamur ꝛc. Ubi tria excludit ꝓpria spiritus mūdi. scz inanē gloriam iracundiā ꝛ inuidiā. quibus tribus ꝓuenienter aptari potest nomē spiritus. Significat enī spiritus quandā inflationē. Unde scōm hoc illi dicunt magni spiritus qui sunt inflati per inanē gloriā. Esa. 25. Spiritus robustoꝝ quasi turbo impellēs parietē ꝛc. Et quantū ad hoc dicit. Nō efficiamur inanis glorie cupidi. id est glorie secularis. Cū enim vanū sit quod nec solide firmat̄ nec veritate fulcitur nec vtilitate amat. ideo gloria hui⁹ mundi vana est: quia caduca ꝛ nō solida. Esa. 40. Omnis caro fenū ꝛc. ꝛ quia falsa est. 1. Macha. 2. Gloria hominis peccatoris stercus ꝛ vermis. Sed vera gloria est in ꝓprijs bonis hominis que sunt bona spiritualia. ꝛ hāc habent sancti. 2ᶜ. cozint. 1°. Gloria nostra hec est testimoniū conscientie nostre ꝛc. Et quia inutilis ꝛ infructuosa. Nam quātamcūq; gloriaz habeat quis ex testimonio seculariū non potest, ꝓpter hoc cōsequi finem suū quem consequit testimonio dei. 1ᶜ. cozint. 1°. Qui gloriat̄ in dño gloriet̄ ꝛc. Non autē dicit. nō habeatis inanē gloriam. sed nō efficiamini cupidi. quia gloria sequit aliquādo fugientes eam. ꝛ si oportet recipi non tamen amet. Item significat impetuositatē. Prouer. 27 Impetū cōcitati spiritus ferre quis poterit? Et significat iracundiā. Et quantū ad hoc dicit. Inuicē ꝓuocantes scz ad contentionē vel litem vel alia illicita. Rom. 13°. Non in contentiōe ꝛ emulatiōe ꝛc. Item est spiritus tristicie de quo dicit Prouerb. 17. Spiritus tristis exsiccat ossa. Et quantū ad hoc dicit. Inuicē inuidentes. Prouerb. 14. Putredo ossium inuidia ꝛc. Cui⁹ ratio est. quia ipa sola crescit ex bono.

Capitulum sextum.

Fratres: ꝛ si ꝓoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui spirituales estis huiusmodi istruite in spiritu lenitatis: considerās teipm ne ꝛ tu tempteris. Alter alterius onera portate ꝛ sic adimplebitis legem xpi. Nā si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit ipse se seducit. Opus autez suū ꝓbet vnusquisq; ꝛ sic in semetipo tantum gloriam habebit ꝛ non in altero. Unusquisq; enī zonus suum portabit.

Post ꝙ apostolus reduxit galathas ad statū veritatis quātum ad res diuinas. hic consequēter reducit eos quantū ad res humanas: instruens eos qualiter se habeāt ad homines. Et primo qualiter se habeāt ad rectos. Secundo quomō ad peruersos ibi. Uidete qualib⁹ litteris ꝛc. Circa primū tria facit. Primo docet qualiter fupiozes se habeant ad inferiores. Secūdo qualiter equales ad coequales ibi. Alter alteri⁹ ꝛc. Tercio qualiter inferiores ad superiores ibi. Cōmunicet autē is ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit ammonitionē. Secūdo assignat ammonitiōis rationē. ibi. Considerās teipm ꝛc. Quia ergo de peccatis multa dixerat ne aliqs a peccato īmunis in peccatores deseuiret. ideo āmonitionē de māsuetudine ꝛ mi sericordia eis ꝓponit dicēs: Fratres ꝛ si ꝓoccupatus fuerit homo ꝛc. Ubi tria ponit que faciūt ad ammonitionē. Primū est surreptio. naz quādo aliquis ex malitia peccat minus digni sunt venia. Job. 34. Qui quasi de industria recesserūt ꝛc. Sed quādo aliquis ꝓoccupat temptatiōibus ꝛ inducit ad peccandū: facilius debet ei venia cōcedi. ꝛ ideo dicit. Et si ꝓoccupatus fuerit ꝛc. id est imprudēter lapsus vt nequeat vitare. Secundū est peccatorū paucitas. Naz aliqui ex cōsuetudine peccāt. Osee. 4. Maledictū ꝛ mendaciū ꝛ homicidiū ꝛ furtū ꝛ adulteriuz inundauerūt et sanguis sanguinē tetigit ꝛc. Et contra tales seuerius est agendū. Et hoc excludit cū dicit. In aliquo: quasi nō vsu quottidiano peccans. Tercū est peccatoz qualitas. Nam quedā peccata cōsistunt in transgressione. quedā vero in omissione. Grauioza autē sunt prima secūdis. quia illa opponūtur preceptis negatiuis que obligāt semper ꝛ ad semper: hec vero opponūtur preceptis affirmatiuis que cū non obligēt ad semper nō potest sciri determinate quādo obligant. Unde dicit in ps. Delicta quis intelligit ꝛc. Et quantū ad hoc dicit. Delicto. Uel scōm glo. Delictū est peccatū ex ignorātia. Uhis ergo permissis ad misericordiā eos qui corrigunt monet ꝛ hi sunt spirituales ad quos pertinet correctio. Unde dicit. Uos qui spirituales estis huiusmōi instruite. 1ᶜ. cozint. 2°. Spiritualis iudicat oīa ꝛ ipe a nemine iudicat ꝛc. Et hui⁹ ratio est. quia rectum iudiciū habet de omnibus qui circa vnūquodq; recte disꝓsitus est. sicut qui sanū gustum habet recte iudicat de sapore. Solus aūt spiritualis bene disꝓsitus est circa agenda. ꝛ ideo ipe solus de eis bene iudicat. Sed quia nomē spiritus rigorem quēdam ꝛ impulsum designat. scōm illud Esaie. 25°. Spiritus robustoꝝ quasi turbo impellēs parietē ꝛc. non est credendū ꝙ viri spirituales sint nimis rigidi in corrigēdo. Nam hoc spiritus huius mūdi facit. sed spiritussanctus suauitatē quandam ꝛ dulcorē efficit in homīe. Sapi. 12°. O ꝙ bonus ꝛ suauis est spiritꝰ tuus dñe ꝛc. Et ideo dicit. In spiritu lenitatis. ps. Corripiet me iustus in misericordia ꝛc. Contra quod dicit de quibusdā Ezech. 34. Cū austeritate imperabatis eis ꝛc. Dicit autē instruite ꝛ corrigite. quia loquit de ꝓoccupatis ꝛ delinquētibus qui indiget instructione. Uel quia oīs peccans est ignorās. Prouer. 14 Errāt qui operant malū. Rationē autē ammonitiōis subdit dicēs: Considerās teipm ꝛc. Quasi dicat. Ita fiat vt dixi. quia ꝛ tu fragilis es. nam quādiu in hac vita mortali sumus: ꝓni sumus ad peccandū. Nihil autē ita frangit hominis seueritatē in corrigendo ꝙ timoz ꝓprij casus. Eccl. 31. Intellige que sunt ꝓximi tui ex teipo. ¶ Qualiter autē se habeāt ad equales ostendit dicēs: Alter alterius ꝛc. Ex primo ꝓponit ammonitionē. Secūdo assignat eius rationē. ibi. Et sic adimplebitis ꝛc. Tercio excludit ammonitiōis implende impedimentū. ibi. Naz siquis existimat ꝛc. Ammonet aūt ad mutuā ꝓportationē dicens. Alter alterius onera portate. Et hoc tripliciter. Uno modo defectū alterius corꝓoralē seu spiritualē patienter tolerando. Rom. 15. Debemus autē nos firmiozes ꝛc. Alio modo necessitati mutue subueniēdo ꝛc. Rom. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicantes ꝛc. Tercio modo ꝓ pena sibi debita satisfaciendo oratiōibus ꝛ bonis operibus. Prouer. 18. Frater qui iuuat̄ a fratre ꝛc. Ratio autē admonitiōis est adimpleto legis xpi que similiter est charitas. Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio. Unde dicit. Et sic adimplebitis legē xpi. id est caritatē. Dicit autē caritas specialiter lex xpi triplici ratiōe. Primo qz per hoc distinguitur lex noua a lege veteri. Nam illa est timoris: hec vero amoris. Unde augusti. dicit. Parua differētia est veteris legis ꝛ noue: timoz ꝛ amoz. Secūdo quia per caritatē specialiter xpus legem suā ꝓmulgauit. Joh. 13. In hoc cognoscēt omnes quia mei estis discipuli si dilectionē ꝛc. Et iterū. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē ꝛc. Tercio quia ipam impleuit xpus ꝛ exemplū eaz implendi nobis reliquit. Nam ipe ex caritate peccata nostra tulit. Esa. 53°. Uere languores nostros ipe tulit. 1ᶜ. petri. 2°. Qui peccata nostra pertulit in corꝓe suo super lignū ꝛc. Isa. 40. Fetas ipe portabit. Sic ergo debem⁹ alter alterius onera portare ex caritate vt sic impleam⁹ legem xpi. ¶ Impedimentū autē implende ammonitiōis ꝓ dicte est superbia. Ideo hoc excludēs dicit. Nam siquis existimat ꝛc. Et primo vituperat ipam superbiā. Secūdo ostendit modū vitandi eam. ibi. Opus autē suū ꝛc. Tercio vitandi rationē assignat ibi. Unusquisq; enī ꝛc. Dicit ergo. facite vt dixi. Sed cōtingit aliquem onus alterius nō portare. quia ꝓfert se alijs. Unde dicebat ille Luce 18. Non sum sicut ceteri hominū ꝛc. Et ideo dicit. Nam siquis existimat se aliquid esse. id est in mente sua superbe iudicat se magnū esse in comparatiōe peccātis cum nihil sit ex se quia quicquid sumus hoc est ex gratia dei scōm illud apostoli. 1ᶜ. cozinth. 15. Gratia dei sum id quod sum. Qui inq̄ tale aliquid facit ipe se seducit. id est a veritate se diuidit. Esa. 40. Omnes gētes quasi nō sint ꝛc. Luc. 17. Cum oīa bene fecerītis dicite: serui inutiles sumus ꝛc. Remediū autē vitandi est ꝓpriozꝝ defectuū cōsideratio. Nam ex hoc ꝙ aliquis alienos ꝛ nō suos defectus cōsiderat. videt sibi aliquid esse in comparatiōe ad alios in quibus defectus intuet ꝛ suos nō ꝓsiderans superbit. Et iō dicit. Opus aūt scz interius ꝛ exteri⁹. suū. id est ꝓpriū. ꝓbet. id est diligenter examinet vnusquisq; 1ᶜ. cozint. 11. Probet seipm homo ꝛc. Et sic in seipo. id est in ꝓpria cōscientia gloriā habebit. id est gloriabit̄ ꝛ gaudebit. 2ᶜ. cozinth. 1°. Gloria nostra hec est testimoniū conscientie nostre. Et nō in altero. id est nō in laude alterius. Uel sic. in semetipo. id est per ea que sui ipius sunt gloriā habebit. id est gloriabit̄ in consideratiōe sui et non in altero. id est non in cōsideratione alterius. 2ᶜ. cozinth. 12. Libēter gloriaboz in infirmitatib⁹ meis ꝛc. Uel in semetipo. id est in deo qui in eo habitat gloriabit̄. id est eius erit gloria ꝛ nō in altero ꝙ in deo. 2ᶜ. cozinth. 10. Qui gloriat̄ in domīo glorieť. Ratio vitandi superbiā est premiū vel pena vnicuiq; ꝓ merito vel demerito reddēda. Unde dicit. Unusquisq; enim onus suū portabit. Quod videt contrariū ei quod dixerat. Alter alterius onera portate. Sed sciendū est ꝙ ibi loquit de onere sustinende infirmitatis qđ debemus mutuo portare. hic loquit de onere reddende rōnis quod quilibet ꝓ se portabit sive sit onus premij sive pene

Nam onus aliquãdo quidez pondus pene: aliquãdo pre
mij significat. 2ª. cozinth. 4. Eternũ glozie pondus ope-
rat̃ ꝛc. Esa. 3. Dicite iusto quoniã bene: quoniã fructũ ad-
inuentionũ suaꝝ comedet ve impio in malũ ꝛc. Si aũt di
cant aliqui rationẽ reddere ꝓ alijs. puta prelati ꝓ subdi-
tis ſm illud Ezech. 3. Sanguinẽ eius de manu tua requi
ram ꝛc. Et heb. vlti. Obedite prepositis vestris. ipsi enĩ
peruigilãt quasi rationẽ reddituri pro animabus vestris
nõ est contrariũ dicto apostoli quia nõ puniũtur ꝓ pecca-
tis subditoꝝ sed pro ꝓpriis que in custodia subditoꝝ cõ-
miserũt. Est ergo vitanda superbia ꝛ peccatũ. quia vnus-
quisqꝫ onus suũ. i. mensurã gratie sue offeret deo in die iu
diciꝫ tanq̃ manipulos bonoꝝ operũ. ps. Uenientes aut̃
venient cũ exultatiõe Et hoc quantũ ad bonos. vel onus
suũ portabit. i. penam ꝓ ꝓprio peccato.

Lectio secunda.

Ommunicet autez is qui cathetizat̃
c verbo ei qui se cathetizat in omnib⁹
bonis. Nolite errare: deus non irri-
detur. Que enĩ seminauerit homo hec ꝛ me-
tet: quoniã qui seminat in carne sua: de car-
ne ꝛ metet corruptionẽ. qui aut̃ seminat in
spiritu de spiritu metet vitam eternam. Bo
nũ autem facientes non deficiamus. tempo-
re enĩz suo metemus non deficientes. Ergo
dum tempus habemus operemur bonuz ad
omnes: maxime aut̃ ad domesticos fidei.

Postq̃ apls ostendit qualiter superiores se habeãt ad in
feriores ꝛ equales equalib⁹. hic ꝓsequenter ostendit qua
liter inferiores se habeãt ad superiores dicens: inferiores
debere superiozib⁹ ministrare ꝛ obsequi. Et circa hoc tria
facit. Primo moner vt ministrẽt prompte. Scõo vt mini
strent perseueranter ibi. Bonũ aut̃ facientes nõ deficiam⁹
ꝛc. Tercio vt ministrent cõmuniter ibi. Ergo dũ tempus
habemus ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit moni-
tionẽ ministerij. Scõo excusationẽ excludit ibi Nolite er
rare ꝛc. Dicit ergo dictum est supza quomõ superiozes se
debeãt hacere ad inferiozes scz leniter corripiendo ꝛ in-
struendo. nũc aut̃ restat videre qualiter inferioz superio-
ri obsequat̃. ꝛ ideo dicit. Communicet aũt qui cathetizat̃
id est doceꝫ verbo dei et qui se cathetizat. i. qui eũ docet.
Cõmunicet inq̃ in oĩbus bonis. Sed notandũ est q̃ dis-
cipulus potest dupliciter cõmunicare se docẽti. Primo
vt accipiat bona doctoris ꝛ sic dicit. Cõmunicet is qui ca
thetizat̃. i. cõmune sibi faciat quod est docẽtis eũ imitan-
do. 1ª. cozinth. 11. Imitatores mei estote ꝛc. Sed quia cõ
tingit doctores aliq̃n minus bona facere. ideo nõ sunt in
hoc imitãdi. Et ideo subdit. In oĩbus bonis. Math. 23.
Quecũqꝫ dixerint vobis seruate ꝛ facite: ſm opera eoꝝ
nolite facere. Scõo vt cõmunicet bona sua docenti. Hoc
enim a dño precipit̃. 1ª. cozinth. 9º. vbi dicit̃. Qui euãge
lio seruiũt de euangelio viuãt. Unde Mat. 10. Dignus
est operarius cibo suo. Et luce. 10. Dignus est operariꝰ
mercede sua: ꝛ apostol⁹ dicit. 1ª. cozinth. 9. Si vobis
spiritualia seminam⁹ ꝛc. Et ideo hic dicit Cõmunicet au
tem is ꝛc. id est doctor doctori in oĩbus bonis que habet.
nam etiã temporalia bona queda dicunt Esa. 1. Si voluerꝰ
tis ꝛ audieritis me bona terre comedetis. Math. 7º. Si
vos cũ sitis mali nostis bona data ꝛc. Dicit aũt in oĩbus
quia nõ solum cõmunicare debet indigẽti sed ꝛ scientiã ꝛ
consiliũ potentiã ꝛ quicquid agat generaliter debet ꝓxi-
mo cõicare. 1ª. petri. 4º. Unusquisqꝫ sicut accepit gratiã
in alterutrũ illam admiſtrantes ꝛc. De ista cõmunicatõe
dicit Ro. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cõicantes. Eccl. 14.
In diuisione sortis da ꝛ accipe. ¶ Consequẽter cũ dicit.
Nolite errare ꝛc. Excusationẽ excludit. ꝛ primo excludit
eam. Scõo rationẽ exclusionis assignat. ibi. Que enĩ se-
minauerit ꝛc. Dicit ergo nolite errare deus nõ irridetur.
Quod quidẽ dupliciter intelligi potest ſm duas premiſ-
sas expositiões. Scõm primã quidem sic. Tu dicis q̃ de
bemus imitari doctores etiã in bonis: sed nõ possum eos
imitari nisi in his que faciũt. Ubi aut̃ video in ipis ni-
si malũ. ergo debeo eos imitari in malo. Sed hoc exclu-
dit dicens: Nolite errare deus nõ irridet̃. Quasi dicat̃
roz est hoc dicere. Nam mala prelatoꝝ non excusant nos
Non enĩ sunt subditis in exemplũ nisi in his in quib⁹ imi
tanẽ xp̃m qui est pastoz absq̃ peccato. vnde ꝛ signãter di-
cit. Joh. 10. Ego sum pastoz bonus ꝛc. ꝛ aplus. 1ª. cozin.
4. ꝛ 11. dicit Imitatores mei estote sicut ꝛ ego xp̃i. Qua
si dicat. In his me imitamini in quibus ego imitor xp̃m.
Et ſi per mala prelatoꝝ excusatis vos apud hoies: tamen
deus nõ irridet̃. i. non potest falli. Job. 13º. Aut decipiet
vt homo fraudulẽtijs vestris. Unde dicit Prouer. 3. De
lusores ipe deludet. Scõm aũt secundã expositionẽ sic in
troducit̃. Possent enĩ dicere pauperes ſm⁹: nihil habe-
mus quod cõmunicare possimus. Sed hoc excludit dicẽs
Nolite errare. i. nemo excusatũ vane se existimet pauper
tatẽ pretendẽdo. deus non irridet̃. i. nõ potest falli. Scit
enim cozda nostra nõ ignoraꝝ facultates. Excusatio veri
milis hominẽ potest latere vel placare: deũ non potest fal
lere. Rationẽ aũt huius assignat dicẽs: Que enĩ semina
uerit homo ꝛc. Et primo in generali. Scõo in specialibꝰ
Quoniã qui seminat ꝛc. Dicit ergo ſm primã expositio-
nẽ vere erratis hoc credentes: quia deus reddet singulis
ꝓ meritis ꝓprijs. Nam que seminauerit homo: hec me-
tet. i. ſm opa sua bona vel mala parua vl̃ magna ꝑmiabit
vel puniet. Scõm autẽ scõaz expositionẽ que semiauerit
hõ. i. ſm beneficia sua parua vel magna ꝛ ꝑtũ ad q̃litatẽ
opeꝝ ꝛ q̃tuz ad q̃titatẽ beneficioꝝ premiabit̃. 2ª. coz. 9.
Qui parce seminat parce ꝛ metet ꝛc. Rationẽ aũt ſpecia
liter assignat dicẽs: Quoniã qui seminat in carne sua ꝛc.
que quidẽ ratio habet duas partes ſm duas seminatiões
carnis ꝛ spiritus. Primo ergo agit de seminatiõe carnis
Ubi videndũ est quid sit semiae in carne. Scõo quid eſt
de carne metere cozruptionẽ. Seminare quidez in carne
est operari ꝓ cozpore vel ꝓ carne. sicut ſi dicã ego inulti
expendi in isto hoie. i. multa feci ꝓ eo. Ille ergo in carne
semiat qui ea que facit etiã ſi que bona videanꝫ facit in fo
mentũ ꝛ vtilitatẽ carnis. De carne aut̃ metere cozruptio
nẽ quia semen fructificat ꝛ plurimũ ſm conditionẽ terre
Unde videmus q̃ in aliquib⁹ terris semen frumẽti dege
nerat in siliginẽ vel in aliquod aliud. Conditio autez car
nis est vt sit cozruptibilis. ꝛ ideo qui in carne seminat. i.
studiũ suũ ponit ꝛ opera oportet q̃ ipa cozrumpanꝫ ꝑ-
reant. Eccl. 14. Omne opus cozruptibile in fine perdet̃.
Ro. 8. Si ſm carnẽ vixeritis moziemi. Scõo agit de ter
minatiõe spiritus dicẽs: Qui aut̃ seminauerit in spiritu
id est ozdinat studiũ suũ ad seruitutẽ spiritus ex fide ꝛ cari
tate seruiẽdo iusticie. metet quidẽ de spiritu ſm conditio
nẽ eius. Conditio aut̃ spiritus est q̃ sit actoꝝ vite. Job.
6. Spiritus est qui viuificat. Non aũt cuiusl cũqꝫ vite sed
vite eterne cũ spiritus sit imoꝛtalis. ꝛ ideo metet de spiri
tu vitã eternã. Prouer. 11. Seminanti iusticiã merces fi
delis quia nunq̃ desiccat̃. Sed nota q̃ cũ agit de semina
tione carnis dicit. In carne sua quia caro est nobis vena
tura nostra. sed cũ loquit̃ de semine spiritus nõ dicit suo
quia spiritus nõ est nobis a nobis sed a deo. ¶ Deinde cũ
dicit. Bonũ aut̃ facientes ꝛc. monet ad ministerij perfec-

uerantiam. q̃ non ad horam tantũ sed semꝑ debem⁹ be
nefacere. qõ quidem potest referri ad ea que dicta sunt
scz ad superiores ꝛ ad equales ꝛ ad inferiores. quasi di-
cat. Quicũqꝫ sum⁹ siue prelati erga subditos: siue equa
les erga eãles. siue subditi erga prelatos bonũ facientes
non deficiamus scz in bene operando: q̃ non deficiem⁹
in metendo. Eccl. 9. Quodcumqꝫ potest manus tua fa-
cere instanter operare. 1. cozin. 15. Stabiles estote ꝛ im-
mobiles. Et merito non est deficiendũ: q̃ expectam⁹ re-
munerationem eternam ꝛ indeficientem. Unde subdit.
Tempore enim suo metemus indeficiẽtes. Unde dicit
Augustinus. Si homo non imposuerit finem operi nec
deus imponet remunerationi. Matth. 25. Ibunt hi ad
vitam eternam. Sed nota q̃ dicit. Tempore suo quia
sicut agricola non statim de illo quod seminat fructum
colligit: sed tẽpore congruo. Jac. vltio. Agricola expe-
ctat glorioſuz fructũ ẽre patienter ferens donec accipiat
temporaneũ ꝛ serotinum. ꝛc. De ista messione dicit̃. 2.
cozin. 9. Qui seminat in benedictionibus de benedictio-
nibus ꝛ meret vitã eternã. ¶ Deinde cũ dicit. Ergo dũ
tempus habemus ꝛc. monet ad ministrandũ cõmuniter
dicens. Quia metemus non deficientes. Ergo dũ tem-
pus habemus id est in hac vita que est tempus seminan
di Jo. 9. We oportet operari opera eius q̃ misit me do-
nec dies est venit nox. ꝛc. Eccl. 9. Quodcũqꝫ potest ma
nus tua facere instanter opare: q̃ nec opus nec ratio nec
scientia nec sapientia erũt apud inferos quo tu ꝓperas.
Dum inq̃ illud habem⁹ operemur bonũ ꝛ hoc ad oẽs
scz homines qui iuncti sunt nobis in diuina similitudi-
ne inquantum omnes ad imaginẽ dei facti sumus. Sed
contra Eccl. 12. dicit. Da iusto ꝛ ne recipias peccatoꝛẽ.
Non ergo debemus operari bonum ad omnes. Respon
deo. dicendum est q̃ in peccatore duo sunt: natura scz ꝛ
culpa. Natura quidẽ est in eo amãda et sustenãda etiã
inimici. Mat. 5. Diligite inimicos vros ꝛc. Culpa ve-
ro in eo est expellenda. Sic ergo dictũ est. Da iusto ꝛc.
vt scz peccatoꝛi non ideo benefacias: q̃ peccator est: sed
q̃ homo. Unde augustinus. Non sis ad iudicandũ re-
missus nec ad subueniendũ inhumanus. Persequamur
ergo in malis ꝓpriaz iniquitatẽ: miſereamur in eisdẽ cõ-
munẽ conditionẽ. ¶ Sed q̃ non possumus oĩbus be-
nefacere ordinem benefaciendi subdit dicens: Maxime
aũt ad domesticos fidei qui scz magis nobis iunguntur
scz non solum natura: sed etiã fide ꝛ gratia. Eph. 2. Nõ
estis hospites ꝛ aduene: sed estis ciues ꝛc. ergo omnib⁹
impendenda est misericordia. sed preponendi sunt iusti
q̃ sũt ex fide. q̃. 1. Ti. 5. dicit. Qui suoꝝ maxie domesti
corum curam non habet: fidem negauit ꝛ est infideli de-
terioꝛ. ¶ Sed dubitat̃ hic vtrum liceat plus vnum dili
gere q̃ alium. Ad quod sciendũ q̃ amoꝛ potest dici ma-
ioꝛ vel minoꝛ dupl̃r. Uno mõ ex obiecto. Alio mõ ex in-
tensione actus. Amare enĩ aliquẽ est velle ei bonũ. Po
test ergo aliquis aliũ magis alio diligere. aut q̃ vult ei
maius bonum qõ est obiectum dilectionis. aut q̃ magis
vult ei bonum id est ex intensioꝛi dilectione. Quantũ q̃
ad primũ omnes equaliter debemus diligere. q̃ omni-
bus debem⁹ velle bonũ vite eterne. Sed quantũ ad se-
cundum non oportet q̃ omnes equaliter diligamus: q̃
cuz intensio actus sequat̃ principiũ actionis: dilectionis
aut̃ principium sit vnio ꝛ similitudo: illos intensius ꝛ ma-
gis debemus diligere qui sunt nobis magis similes et
vnti.

Lectio tertia.

Idete qualibus litteris scripſi vo
v bis mea manu. Quicũqꝫ enim vo
lunt placere in carne: hi cogunt vos circum
cidi: tantum vt crucis christi ꝓsecutionem
non patiant̃. Neq̃ enĩ qui circumciduntꝫ le
gem custodiunt. ſ volunt vos circũcidi: vt
in carne vestra glorient̃.

Postq̃ apostolus monuit galathas qualiter se habeant
ad homines rectos ꝛ iustos: hic docet quomodo se habe
ant ad hereticos ꝛ puersos. Et primo insinuat modũ scri
bendi monitionẽ. Secũdo ipsam monitionẽ subiungit.
ibi. Quicũqꝫ enĩ ꝛc. Circa primũ sciendũ est q̃ cõsuetu
do erat apud hereticos deprauãdi ꝛ falsificandi scriptu
ras canonicas necnon ꝛ pmiscendi aliqua eoꝝ que he
resum sapiant. ꝓpter hoc consuetudo fuit ab aplo seruа
ta q̃ qñ aliq̃ ꝓra eos scribebat in fine ĩre aliq̃ scriberet
vt deprauari nõ posset. ꝛ ita innotesceret eis de eius cõ
scientia ꝓcessisse sicut. 1. cozin. vltimo dicit. Salutatio
mea manu pauli. Totameñ epistolã p alium eo dictan
te scribi faciebat et postea in fine aliq̃d ꝓpria manu ad-
debat. Et ſm hũc modũ ea que sequunt̃ ab isto loco scri
psit paulus manu ꝓpria. Unde dicit. Uidete qualibus
lr̃is scripsi vobis manu ꝓpria: vt scz predicta firmi⁹ te-
neatis: vt scientes a me hanc eplam missam magis obe-
diatis. Sic ergo prelati debent ꝓpria manu scribere vt
qõ docent verbo ꝛ scripto ostendant exemplo. Ideo di-
citur Esa. 49. In manib⁹ id est in operib⁹ meis descri
psi te ꝛc. Exo. 32. dicit de moyse. q̃ descendit portans
duas tabulas lapideas scriptas digito dei. ¶ Monitio
nem aũt subiungit dicens: Quicũqꝫ enĩ placere volunt
ꝛc. Et primo apꝫit seducentiũ intentionẽ. Secundo osten-
dit suam intentionẽ eis esse contrariã. ibi. Mihi aũt ab-
sit gloziari ꝛc. Tertio subdit suam ãmonitionẽ ad subdi
tos ibi. Quicũqꝫ hanc regulã ꝛc. Circa ꝑmũ duo facit.
Primo apperit seducentiũ malaz intentionẽ. Secundo
ꝓbat qõ dicit ibi. Neq̃ enĩ circumcisionẽ ꝛc. Circa pri-
mũ ponit vnum factum ꝛ duas intentiones adinuicẽ. or
dinatas. Factũ aũt erat istoꝝ qui circũcisionẽ inducebãt
ꝛ ex hoc duo intendebant. Unũ ꝓpter aliud scz vt place
rent inde iudeis ex hoc q̃ carnales obseruantias legis
introducebant in ecclesia gentium: ꝛ hoc est quod dicit.
Quicũqꝫ volũt placere scz iudeis infidelib⁹: in carne id
est in carnalibus obseruantijs: hi cogunt vos circumci-
di. non coactione absoluta: sed quasi ex conditione dicẽ
tes. Quia nisi circũcidamini non poteritis salui fieri. vt
habet Act̃. 15. Intendebant aut̃ ex hoc vlterius quan-
dam securitatez habere. Judei enĩ ꝓsequebanꝫ discipu-
los xp̃i ꝓpter ꝑdicationẽ crucis. 1. cozin. 1. Nos aut̃ ꝑ-
dicamus christũ crucifixum. ꝛc. Et hoc q̃ ꝑ predicatio-
nem crucis euacuabant̃ legalia. Nã si apli simul cũ cru
ce xp̃i ꝑdicassent debere seruari legalia: nullam ꝓsecuti
onem iudei aplis intulissent. Unde dicebat supra. 5. Ego
aut̃ fratres si adhuc circumcisionez ꝑdico: quid adhuc
ꝓsecutionem patioꝛ. ꝛc. Ut ergo non haberent ꝓsecuti-
onem a iudeis: inducebãt circũcisionẽ. Et ideo dicit. Et
etiam hoc ꝓpter hoc tantũ faciunt: vt crucis xp̃i ꝓsecu-
tionem non patiant̃ que scz ꝑ cruce xp̃i infert̃. Uel hoc
etiã faciebant ad vitandam ꝓsecutionẽ non solum iude-
orum: sed etiam gentiliũ infidelium. Nam romani impe
ratoꝛes Gaius cesar ꝛ Octauianus augustus ꝑmulga-
uerunt leges vt iudei vbicũqꝫ essent ꝓpio ritu ꝛ ꝓpriis
cerimonijs deseruirent. Et ideo quicũqꝫ in christum cre
debat ꝛ circumcisus non erat ꝓsecutionibus tam gentiꝰ
lium q̃ indeoꝝ fiebat obnoxius. Ut ergo non inquie
tarenꝫ de fide christi et in quiete viuerent: cogebãt eos
circumcidi ſm q̃ habet in glosa. ¶ Sed q̃ possent dice

Explanatio sancti Thome

re pseudo q̄ non ꝓpter hoc circumcisionē inducunt. sz zelo legis solum. ideo hoc excludens probat quod dixit cum dicit sic. Neq; em̄ qui circumcidunt ꝛc. Cōstat em̄ q̄ si ꝓpter legis zelum aliquos ad legis obseruātias inducerent mandarent etiam legem in alijs impleri. Sed neq; illi qui circūcidunt neq; pseudo in alijs sz in moralibus que potiora sunt in lege ꝛ in alijs obseruantijs legem custodiunt. Jo. 7. Memo ex vobis facit legē. nō ergo ex zelo legis circumcisionē inducunt. Ro. 2. Circumcisio quidez ꝓdest si legem obserues. Sed ideo volunt vos circūcidi vt in carne vestra id est in carnali vestra circūcisione glorient̄ apud indeos eo q̄ tam multos ꝑselitos faciant. Matth. 23. Ve vobis scribe ꝛ pharisei qui circuitis mare ꝛ aridam vt faciatis vnū ꝑselitū ꝛc.

Lectio quarta.

m Jhi autē absit gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu christi. p quē mihi mūdus crucifixus est et ego mundo. In christo enim iesu neq; circumcisio, aliquid valet neq; prepucium: sed noua creatura.

Postq̄ apostol⁹ exposuit prauam seducentiū intentiōz: hic insinuat suam. Et ꝑmo ponit suā intentionē. Secundo ostendit intentionis huius signū ibi. Per quē mūdus ꝛc. Tertio rationem intentionis assignat ibi. In christo iesu. ꝛc. Dicit ergo intentio seducentiuz apparet. q̄ illi gloriant̄ in carne. sed ego aliam gloriam quero sz in cruce xp̄i. Et hoc ē qđ dicit. Mihi absit gloriari ꝛc. Vide q̄ vbi mūdi ꝑbus erubuit ibi aplus thesaurū reppe rit. Mō illi visum est stultitia: apostolo factum est sapiē tia ꝛ gloria vt dicit augustinus. Vnusquisq; em̄ in ea re gloriat̄ p quam reputat magn⁹. Sic qui reputat se magnum in diuitijs gloriat̄ in eis. et sic de alijs. Qui em̄ in nullo alio se magnū reputat nisi in christo gloriat̄ i solo xp̄o. Talis autez erat aplus. Unde dicebat supra. 2. Uiuo ego iam non ego: viuit vero in in me christus. Et ideo non gloriat̄ nisi in xp̄o: ꝓcipue autē in cruce christi. ꝛ hoc quia in ipsa inueniunt̄ omnia de quib⁹ homines gloriari solent. Nam gloriant̄ aliqui de magnozum puta regum aut principū amicitia. ꝛ hoc maxime aplus inuenit in cruce. q̄ ibi ostēdit euidens signū diuine amicitie. Ro. 5. Cōmendat autē suam charitatē deus in nobis. ꝛc. Nihil em̄ sic charitatez suā ad nos ostendit sicut mors xp̄i. Unde gregor⁹. O inestimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filium tradidisti. Item gloriantur aliqui de scientia. Et hanc aplus excellentiozē inuenit in cruce. 1. cozin. 2. Non em̄ estimaui me aliquid scire inter vos nisi iesum christum ꝛc. Nam in cruce est ꝑfectio totius legis ꝛ tota ars bene viuendi. Item gloriant̄ aliqui de potentia: ꝛ hanc aplus maximā habuit p crucem. 1. cozin. 1. Uerbū crucis pereuntib⁹ stulticia est. his aut̄ q̄ salui fiunt id est nobis virtus dei est. Item gloriant̄ aliq̄ de libertate adepta. ꝛ hanc aplus cōsecutus ē p crucē. Ro. 6. Uetus noster homo crucifixus est vt vltra non seruiamus peccato. Item aliq̄ gloriant̄ in assumptione ad aliqđ magnū collegiū. Sed p crucē xp̄i assumimur ad collegiū celeste. Col. 1. Pacificans p sanguinem crucis eius siue q̄ in celis siue q̄ in terris sunt. Item quidā gloriant̄ in triūphali signo victozie. Sz crux triūphale signū est victozie xp̄i contra demones. Col. 2. Expolians principatus ꝛ potestates traduxit ꝓfidenter: palam triūphans illos ꝛc. Sap. 14. Benedictū lignū per qđ fit iusticia. ¶ Signum aut̄ sue intentionis subdit dicens: Per quem mihi mundus ꝛc. q̄ autē hoc quod dicit. Mihi absit gloriari nisi in cruce ꝛc. est ꝓpositio exceptiua includens vnam affirmatiuā ꝛ aliā negatiuā. ideo duplex signū ponit. ꝑbans vtrāq; ꝓpositionē. Et primo quidē ꝑbat negatiuā sz q̄ nō gloriat̄ nisi in cruce ꝛ hoc cum dicit. Per quē mihi mundus crucifixus est ꝛc. Illud em̄ in quo quis gloriat̄ non est mortuū in corde ei⁹: sed magis illud qđ cōtemnit. ps̄. Obliuioni datus sum tanq̄ mortuus a corde. Manifestū est autē q̄ mund⁹ ea oīa que in mūdo sunt mortua erāt in corde pauli. Phil. 3. Omnia arbitratus sum vt stercora vt christū lucrifacerē. Ergo non gloriat̄ in mundo neq; in his q̄ in mūdo sunt ꝛ hoc est qđ dicit. Vere in nullo alio gloriōr nisi in cruce xp̄i p quē sz christū crucifixū mihi mundus crucifixē id ē mortu⁹ ē in corde meo vt nihil in eo cupiā. ¶ Secundo probat affirmatiuā sz q̄ in cruce xp̄i gloriatur recens se crucifixum mundo. Qui em̄ gloriat̄ in aliquo illud in se pretendit ꝛ manifestare desiderat. sed aplus nihil in se pretendit nec manifestare desiderat nisi qđ ptinet ad crucem xp̄i. ꝛ ideo tantum in ea gloriat̄. ꝛ hoc est qđ dicit. Et ego mundo sz sum crucifixus. quasi dicat. Porro insignia crucis ꝛ sum reputatus vt mortuus. Et ideo sicut mundus horret crucem christi: ita horret me. Col. 3. Mortui em̄ estis ꝛ vita vestra abscondita est cū xp̄o in deo ꝛc. ¶ Rationē aūt quare non in alio gloriat̄ ostendit subdens: In xp̄o em̄ iesu ꝛc. In illo siquidē maxime gloriat̄ qđ valet ꝛ adiuuat ad consequendū xp̄m. hoc em̄ aplus desiderat sz cum xp̄o esse. Et q̄ non valet ad hoc ritus iudaicus nec gentilium obseruantia: sed crux xp̄i solum: ideo solum in ea gloriat̄. ꝛ hoc est quod dicit. In xp̄o neq; circumcisio aliq̄d valet id est ritus iudaicus: neq; ꝓpucium id est gentilitatis obseruantia sz ad iustificandū ꝛ adunngendū xp̄o: sed ad hoc valet noua creatura. Mō q̄dē patet ex his q̄ dicta sunt supra. 5. quasi eisdem verbis. In xp̄o enim iesu neq; circumcisio aliquid valet neq; prepucium: sed fides que p dilectionē operat̄. Fides ergo charitate formata est noua creatura. Creati nāq; ꝛ ꝓducti sumus in esse nature p̄dam. sed illa quidē creatura vetusta iam erat ꝛ inueterata. ꝛ ideo dñs ꝓducens nos ꝛ constituens in esse gratie fecit quādam nouam creaturā. Jac. 1. Et simus initium aliquod creature eius. Et dicit̄ noua q̄ p eam renouamur in vtam nouam ꝛ p spūm sanctū. ps̄. Emitte spūm tuū ꝛ creabunt̄. ꝛ renouabis faciem terre. Et p crucē xp̄i. 2. cozin. 5. Si qua est in xp̄o noua creatura ꝛc. Sic ergo p nouā creaturam sz p fidem xp̄i ꝛ charitatē dei que diffusa est in cordibus nostris renouamur ꝛ xp̄o coniūgimur.

Lectio quinta.

e Et quicūq; hanc regulaz secuti fuerint: pax super illos ꝛ misericordia ꝛ sup israel dei. Decetero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini iesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri iesu christi cuz spiritu vestro fratres. Amen.

Aperta intentione seducentiuz ꝛ insinuata sua: hic consequenter aplus monet eos. ꝛ ꝑmo ad sui imitationem. Secūdo vt desistant ab eius molestatione ibi. Decetero nemo ꝛc. Tertio implorat eis gratie auxiliū ad ꝑdictoꝝ impletionē. Dicit ergo ꝑmo. Intentio mea est vt nō nisi in cruce xp̄i glorier: qđ ꝛ vos debetis facere. q̄ quicūq; hanc regulam quā ego sz teneo secuti fuerint sz hāc rectitudinem gloriandi. 2. cozin. 10. Nō in īmensum gloriamur: sed ꝛm mensuram regule. ꝛc. Pax sup illos sz

Prologus in epistolam ad Ephesios

gloriantes: q̄z nō nisi in xp̄o gloriant̄. pax inquā qua ꝺe tent̄ ꝛ pficiant̄ in bono. Pax em̄ est tranquillitas mentis. Can. 8. Exquo facta sum cozam illo quasi pacē reperiens. Col. 3. Pax xp̄i exultet in cozdibus vestris in q̄ ꝛc. Et misericordia p quā liberent̄ a peccatis. Treñ. 3. Misericordie dñi q̄ non sumus consumpti. Sap. 4. Gratia dei ꝛ misericordia in sanctos eius ꝛ respectus in electos illius. Qui sunt sz sunt israel. Ro. 2. Nō em̄ q̄ in manifesto iudeus. Ille ergo est israel dei q̄ est spūalis israel cozam deo. Jo. 1. Ecce vere israelita in quo dolus non est. Ro. 9. Non em̄ omnes q̄ sunt ex israel hi sunt israelite ꝛc. sed q̄ filij sunt ꝓmissionis existimant̄ in semine. Unde ꝛ ipsi gentiles facti sunt israel dei p mētis rectitudinez. Israel rectissimus interꝑtat̄ Gen. 32. Israel erit nomen tuum ꝛc. ¶ Consequēter cum dicit. Decetero nemo mihi ꝛc. monet vt desistant a sui molestatione. Et ꝑmo ponit āmonitionē. Secūdo rationē ei⁹ assignat ibi Ego ei stigmata. Dicit ḡ. Decetero nemo ꝛc. qđ pōt dupl⁹ exponi. Uno mō vt decetero accipiat̄ i vi vni⁹ dictionis vt sit sensus. Decetero id est āmodo. Alio mō vt accipiat̄ in vi duaz dictionū vt sit sensus. de residuo nemo ꝛc. Quasi dicat. ego glorior tm̄ in cruce: de omnib⁹ alijs nemo mihi molestus sit. q̄z ego de nullo curo. Sz ꝑma melior est. Q. aut̄ dicit. Memo mihi molestus sit potest referri ad pseudo qui molesti erant aplo mouendo questiones et murmurando de obseruantijs legalibus. ps̄. Ego dum mihi molesti essent ꝛc. Uel potest referri ad auditores non recte sentientes vt dicat. Memo mihi molest⁹ sit. i. nullus auditor exhibeat se mihi talē vt rursum in eo necessitatem habeā laborandi. sez aliter sentiendo q̄ doceam. ¶ Rationē aūt horum assignat dicens: Ego em̄ stigmata ꝛc. Stigmata em̄ ꝓprie sunt quedam note impresse alicui cum ferro candent. sicut cum seru⁹ ab aliquo dño signat̄ in facie vt nullus eum sibi vendicet: sed quiete dimittat dño suo. cuius stigmata portat. Hoc etiaz mō aplus dicit se stigmata dñi portare q̄si ingnitus sit vt seru⁹ xp̄i. Et hoc q̄ portabat insignia passionis xp̄i patiens p eo multas tribulationes in corpore suo. Sm illud. 1. Pe. 2. Christus passus est p nobis vobis relinquens exemplū ꝛc. 2. cozin. 4. Semp mortificationē dñi iesu in corpore nostro circumferentes ꝛc. Et sm hoc dupliciter potest continuari ad premissa. Uno modo vt dictum est. Memo mihi molestus sit: nam ego porto insignia dñi nostri iesu xp̄i in corpe meo. ꝛ sic nullus sup me ius habet nisi xp̄s. Alio modo. Memo mihi ꝛc. q̄z ego habeo multos alios conflictus ꝛ stigmata q̄ in pſecutionib⁹ quas patior me molestant. ꝛ graue est addere afflictionez afflicto. Unde conquerit̄ Job. 16. Conscidit me vulnere' sup vuln⁹. Sz ꝑma melior est. ¶ Implorat autē auxiliuz gratie dei dicens. Gratia dñi nostri iesu ꝛc. p quam predicta implere possitis sit cum vestro id est cum ratione vestra: vt veritatem intelligatis. Uel cum spū vestro quo sz debetis legem obseruare. et non carnaliter. Ro. 8. Non em̄ accepistis ꝛc.

¶ Explicit aurea expositio doctoꝝ angelici sancti Thome de aquino ordinis fratrū ꝑdicatoꝝ in epistolam sanctissimi Pauli apli ad galathas.

Incipit solennis explanatio eiusdem sanctissimi doctoꝝ Thome de aquino ordinis fratruz predicatoꝝ in epistolā eiusdē apli sancti Pauli ad Ephesios.

Go confir

c mauī columnas eius. ps̄. Sicut dicit sapiens: Non minor est virtus q̄ querere parta tueri. Ideo non imerito cōmendatur apostol⁹: q̄z ꝛ si ephesios in fide nō fundauit: tñ fundatos in fide confirmauit: vt ipse loquens de ecclesia ephesioz vere possit dicere: Ego cofirmaui columnas eius. Ego videlicet israelita natione: christian⁹ religiōe: apostol⁹ dignitate. Israelita dico natiōe. Nam ꝛ ego israelita sum ex semine abrae de tribu benimin. 2. Cozin. 11. Item christianus religione Gal. 2. Ego em̄ p legē mortuus sum legi vt deo viuā: xp̄o confixus sum cruci. viuo ego iam non ego: viuit vero in me xp̄us. Q. aut̄ nunc viuo in carne in fide viuo filij dei. Item apostol⁹ dignitate. 1. cozin. 15. Ego sum minimus aplōz. De his trib⁹ 2. cozi. 11. Israelite sunt ꝛ ego. Semen abrae sunt ꝛ ego. ministri xp̄i sūt ꝛ ego. vt min⁹ sapiēs dico pl⁹ ego. Talis debz ee ꝑdicator sapie salutar' sz israelita q̄ ad ꝛtemplationē dei. christianus q̄ ad religionē fidei. aplus quo ad auctozitatem officij. Ego ḡ iudeus p scripturā querens deum p fidem: aplus dei p imitationē ꝓfirmaui. ꝛc. Cōfirmaui ne a fide vacillaret: sicut artifex ꝓfirmat edificiū ne cadat. Un̄ dictū est petro Luc. 22. Et tu aliq̄n conuersus cōfirma fratres tuos. Mō fecit paulus. Unde et cōpetit illō Job. 4. Uacillātes ꝓfirmaucrūt ſmōes tui: Me pseudo timerent: sicut episcop⁹ cōfirmat puerū ad robur ꝛtra pusillanimitatē. Un̄ dictū ē ō dauid i ps̄. Jnueni dauid seruū meum: oleo sancto meo vnxi eum. man⁹ em̄ mea auxiliabit ei. ꝛ brachiū meū confoꝛtabit eum nihil ꝓficiet inimicus in eo. ꝛc. ps̄. Verbo dñi p paulum scripto: celi id est ephesij firmati sunt ꝛc. sez ne premium glozie amitterent sicut ꝓlatus vel pzinceps confirmat donū ne postea auferat. ps̄. Me autē ꝓpter innocentiā suscepisti ꝛ confirmasti me in conspectu tuo ineternum. Has confirmationes petebat psalmista dicens: Confirma hoc deus qđ operatus es in nobis ꝛc. Has ꝓmittebat apostolus. 2. thessal. vltimo. Fidelis autē deus est qui cōfirmabit vos ꝛ custodiet a malo. Ego ergo confirmaui columnas eius id est fideles ecclesie ephesiozū. Fideles em̄ ecclesie dicunt̄ columne: q̄z debēt esse recti ereti ꝛ foꝛtes. Recti p fidem. erecti p spem. foꝛtes p charitatem. Recti p fidem: fides em̄ ostendit rectam viam vtendi ad patriam. Unde significat̄ p columnā nubis de qua. Exo. 13. Dñs autē precedebat eos ad ostendendaz viā ꝓie in colūna nubis. Fides em̄ ad modū nubis habet obscuritatem: q̄z cum enigmate dissolutionē: q̄z euaz humiditatē q̄z excitat ad deuotionē. Recti p spem. Spes enim dirigit ad superna. Unde significat̄ p colūnam fumi de qua dicit Judic. 20. Ciderūt quasi columnam fumi de ciuitate ascendentes. Spes enim ad modū fumi exigne id est ex charitate ꝓuenit: in altum ascēdit in fine deficit id est in gloria. Foꝛtes p charitatē. Fortis em̄ est vt mors dilectio vt dicit Can. 8. Unde significat̄ per columnā ignis qui omnia consumit. de quo sap. 18. Ignis ardentem columnā ducem habuerūt ignote vie. Sicut em̄ ignis illuminat diaphana, examinat metalla.

Explanatio sancti Thome in epistolam ad Ephesios I

exterminat cremabilia. sic charitas illuminat opera. examinat intentionē. ⁊ omnia vitia exterminat. Jam apparet que sit causa huius epistole efficiens: qz paulus qđ notaꝫ ibi. Ego. Finalis qz cōfirmatio qđ notaꝫ ibi. Cōfirmaui. Que materialis: qz ephesij. qđ notaꝫ ibi. Columnas eius. Formalis patet in diuisione epłe ⁊ modo agendi. Huic epistole premittit glosator prologum siue argumentū. vbi principaliter duo facit. Primo describit eos. Secundo rōnem ⁊ modum scribendi subdit ibi Hos collaudat aplūs ⁊c. Ephesinos vero quib⁹ scribit describit a tribus. Primo a regione: qz ephesij sunt asyani ab asya minore. Secundo a religione: qz hi acceperunt verbuz veritatis christiane. Tertio a stabilitate: qz perstiterunt in fide. Primū respicit patriā. Secām gratiam. Tertium pseuerantiam. Hos collaudat apostol⁹ ⁊c. Hic subdit etiam rationez ⁊ modū scribendi. vbi implicat quattuor. Primo scripture rōnem. Secūdo actorem qui est apostolus scribens. Tertio locum a quo scribit: qz a roma de carcere. Quarto nuncium p quem scribit qz p titicum diaconem. Ifra satis patet.

Capitulum primū.

Paulus apostolus iesu christi per voluntatem dei omnibus sanctis qui sunt ephesi: ⁊ fidelib⁹ in christo iesu. Gratia vobis ⁊ pax a deo patre nostro dño iesu christo. Benedict⁹ deus ⁊ pater domini nostri iesu christi qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in celestibus in christo. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: vt essemus sancti ⁊ immaculati in conspectu eius in charitate. Qui predestinauit nos in adoptionē filiozū p iesum christū in ipsum fm ppositū voluntatis sue in laudē glorie gratie sue.

Hanc epistolam scribit apostolus ad ephesios. Ephesij sunt asiani ab asia minore que est pars grecie. hi non fuerunt p apostolū Paulum in fide fundati: sed confirmati Jam enim anteq̄ veniret ad eos erant conuersi vt haberi potest act. 19. Factum est cum apollo esset corinthi ⁊c Post conuersionē vero suam ⁊ aplī confirmationē in fide pstiterunt nec pseudo receperunt. Non ergo reprehensione: sed consolatione digni erant. Ideo paulus eis nō increpatoriam: sed cōsolatoriaz scribit epistolam. Scribit aūt ab vrbe roma p titicū. Intentio vero eius est eos in bonis habitis confirmare ⁊ ad altiora puocare. Modus autē agēdi patet in diuisione epłe. Primo ergo ponit salutationē in qua suum affectum ad eos demōstrat. Secundo narrationē in qua eos in bonis habitis cōfirmat ibi. Benedictus deus ⁊c. vsq̄ ad quartū capitulū. Tertio exhortationē in qua eos ad vlteriora bona puocat a capitulo quarto vsq̄ ad locū illum capitulo. 6. Decetero fratres confortamini in dño. ⁊c. Quarto epłe cōclusionem in qua eos ad certamen spūale confortat a loco illo. Decetero vsq̄ in finem. In salutatione primo ponit psona salutans. Secundo psone salutate ibi. Sanctis omnibus ⁊c. Tertio forma salutationis ibi. Gratia vobis ⁊c. In prima primo nominat psonam ibi. Paulus. Secūdo psone auctoritatem ibi. Aplus xpi. Tertio auctoritatis datorem ibi. Per voluntatē dei. Dicit ergo Paulus aplus. Paulus nomen est humilitatis: aplus vero nomē ē dignitat⁹. qz q̄ se humiliat exaltabit Luc. 14. et. 18. Apl⁹ in q̄ xpi iesu nō sat̄bane sicut pseudo. 2. cozin. 11. Non est ergo magnū si ministri eius sc̄z sat̄bane transfigurenꝫ velut ministri iusticie ⁊c. Apostol⁹ inq̄ ⁊ hoc non meis meritis: sed p voluntatem dei. Econtra est in multis Osee. 8. Ipsi regnauerunt ⁊ non ex me ⁊c. Sanctis oīibus sc̄z qui sunt ephesi ⁊ fidelibus. supple scribit. Vel ego paulus scribo sanctis exercitio virtutuz quoad mores. Fidelib⁹ rectitudine cognitionis quo ad fidem. Vel sanctis id est maioribꝫ ⁊ pfectis. fidelib⁹ id ē minoribus ⁊ imperfectis. fidelibus in q̄ in hoc sc̄z in christo non in sectis suis. Gratia vobis ⁊ pax ⁊c. Hic subditur salutationis forma in qua implicant tria. sc̄z donū quodlibet gratificantia. doni sufficientia. ibi. Gratia vobis ⁊ pax. datoris potentia ibi. A deo patre. mediatoris excellentia ibi. Et dño iesu xpo. Tunc enim gratum est donum quādo sufficiens est qđ daꝫ qñ a potente datur. vt quādo a rege vel principe daꝫ. quādo p solennē nuncium datur vt p filiuz. Dicit ergo. Gratia sc̄z iustificationis a culpa. ⁊ pax id ē tranquillitas mentis ⁊ reconciliatio ad deum quo ad liberationē a debita pena. p offensa vobis supple sit ex hoc sc̄z a deo patre nostro a quo bona cuncta. pcedunt Jac. 1. Omne datum optimū ⁊c. Et domino iesu xpo sine quo nulla bona danꝫ. Ideo fere oīes orationes finiunt p dīm nostrū iesum xpm. Spūsanctum non nominat: qz cum sit nexus patris ⁊ filij intelligitur in extremis. vel intelligiꝫ in donis sibi appropriatis q̄ sunt gratia ⁊ pax. Deinde cū dicit. Benedictus de⁹ ⁊c. hic gratias agendo eos in bono confirmat. hoc tribus modis. Primo ratiōe sumpta ex parte xpi a quo multa bona adepti sunt capitulo iiio. Secundo ratione sumpta ex parte ipsozū qui de preterito statu malo ad bonum translati sunt capitulo secūdo ibi. Et vos cum essetis mortui ⁊c. Tertio ratione sumpta ex parte apli cuius ministerio ⁊ diligentia in bono statu positi cōfirmati sunt capitulo tertio ibi. Huius rei gratia ⁊c. Iterum pma in tria diuidit. qz pmo gratias agendo tangit beneficia generaliter. Secundo beneficia exhibita ipsis aplis specialiter ibi. Que supabundauit in vobis ⁊c. Tertio beneficia exhibita ipsis ephesijs specialiter ibi. In quo ⁊ vos cum audissetis ⁊c. Beneficia vero exhibita generaliter humano generi tangit sex. Primū benedictionis in certitudine future beatitudinis ibi. Benedictus ⁊c. Secūdum electionis in pordinata separatione a massa pditionis ibi. Sicut elegit vos in ipso ⁊c. Tertium pdestinationis in preordinata associatione cum bonis sc̄z cum filiis adoptionis ibi. Qui predestinauit nos ⁊c. Quartuz gratificationis in collatione gratie ibi. In quo gratificauit nos ⁊c. Quintum redemptionis in liberatione a pena id est a diaboli seruitute ibi. In quo habemus redēptionem ⁊c. Sextum remissionis in delerione culpe ibi. Remissionē peccatoꝝ ⁊c. Circa beneficiū benedictionis tangit duo. Primo preconiū qđ debet impendi ibi. Benedictus deus ⁊c. Secundo beneficiuz ppter qđ debet impendi ibi. Qui benedixit nos ⁊c. Dicit ergo benedictus sc̄z a me a vobis ⁊ ab alijs sc̄z corde ⁊ ore ⁊ opere id est laudatus deus ⁊ pater id ē ille qui est deus p essentā diuinitatis. ⁊ pater ppter pprietatem generationis. Incidit autē copulatio non ratione suppositionis. qz idem est supposituz: sed ratione significationis essentialiter ⁊ relatiue. Pater inq̄ dñi nostri iesu christi id est filij qui est dñs noster fm diuinitatem. iesus xps fm humanitatem. Qui sc̄z deus benedixit nos in ipe in presenti: fz in futuro benedicet in re. Ponit autē preterituꝫ p futuro ppter certitudinē. Benedixit inq̄ nos licz nostris meritis maledicos. In omni benedictione spūali sc̄z quantuz ad

asaz ⁊ q̄tū ad corp⁹. Tūc em̄ erit corp⁹ spūale. 1. cor. 15. Seminaꝫ corp⁹ aīale: resurget corp⁹ spūale. Benedictione inq̄ habita in celestib⁹ id ē in celo. Et hoc in christo id est p xpm vel in christo operante. Ipse em̄ est qui conformabit corpus humilitatis nostre ⁊c. Phil. 3. Valde appetenda est benedictio hec. Et ratione efficientis: qz est qui benedicit. Et ratione materie qua nos benedicit Et ratione forme: qz in oīi benedictione spūali benedicit. pš. Ecce sic benedicetur homo qui timet dominuz. Deinde cum dicit. Sicut elegit nos ⁊c. tangit beneficium electionis: vbi cōmendaꝫ electio ista. qz libera ibi. Sicut elegit nos in ipso. qz eterna ibi. Ante mundi cōstitutionez. qz fructuosa ibi. Vt essemus ⁊c. qz gratuita ibi In charitate. Dicit ergo. ita benedicet nos non nostris meritis: sed ex gratia xpi. sicut elegit nos ⁊ gratis a massa perditionis separandos pordinauit nos in ipso id est p christum. Jo. 15. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos ⁊c. Et hoc ante mūdi constitutionē id est ab eterno anteq̄ fieremus. Ro. 9. Cum nondum nati fuissent ⁊c. Elegit inq̄ non qz sancti essemus: qz nec eramus. sed ad hoc elegit nos vt essem⁹ sancti virtutib⁹ ⁊ imaculati a vitijs. Utrūq; em̄ facit electio fm duas ptes iusticie pō. Declina a malo ⁊ fac bonū. Sancti inq̄ in cōspectu eiꝰ id ē interius in corde vbi ipse solus cōspicit. 1. Reg. 16. Deus autem intuet cor. Vel in conspectu eius id est vt eum inspiciamus: qz visio est tota merces fm augustinū Et hoc fecit non nostris meritis: sed in charitate sua vel nostra que nos formaliter sanctificat. Deinde cum dicit. Qui pdestinauit ⁊c. sub dik tertium beneficiū sc̄z pdestinationis in pordinata associatione cōmunis. Ubi circa pdestinationē implicat sex. Primo actum eternuz ibi Predestinauit. Scōo temporale obiectuz ibi. Nos. Tertio presens cōmodū ibi. In adoptionē ⁊c. Quarto fructum futurū ibi In idipsum. Quinto modū gratuitū ibi. Scōm ppositū ⁊c. Sexto effectū debitū ibi. In laudem glozie ⁊c. Dicit ergo. Qui sc̄z de⁹ pdestinauit nos id est sola gratia preelegit in adoptionē filiozuz id est vt associaremur cuz alijs filijs adoptionis in bonis que habituri sunt. Ideo dicit in adoptionē filiozuz. Ro. 8. Nō em̄ accepistis spūm seruitutis iterum in timore: sed accepistis spūm adoptionis filiozum. Et infra. Adoptionez filiozum expectantes. Quia vero illud qđ fit ignituz: p ignem hoc oportet fieri: qz nihil consequit̄ ptipationem alicuius nisi p id quod est p naturā suam tale. Ideo adoptionem filioꝝ oportet fieri p filium naturalem. ⁊ ideo addit apostol⁹. Per iesum xpm. Et hoc est tertiū qđ tangitur in isto beneficio sc̄z mediator alliciēs. Hal. 4. Misit deus filium suū factum ex muliere factum sub lege vt eos qui sub lege erant rediment: vt adoptionem filiozū reciperemus. Et hoc in idipsum id est inquantū ei cōformamur ⁊ in spū seruimus. 1. Jo. 3. Videte qualē charitatem dedit nobis deus vt filij dei nominemur ⁊ simus. Et sequit̄ ibidem. Et scimus quoniā cum apparuerit similes ei erim⁹. Ubi notandū est q̄ duplex ē similitudo predestinatoꝝ ad filium dei. Quedā impfecta que est p gratiam. ⁊ dicit impfecta Primo quidē quia solum est fm reformationē anie de qua Col. 3. Reformamini spiritu mentis vestre ⁊ induite nouum hominē ⁊c. Secundo qz etiaz fm animā habet quandā imperfectionē. Ex parte em̄ cognoscimus vt dicit. 1. cozin. 13. Alia vero similitudo erit perfecta que erit in glozia ⁊ quantū ad corpus. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre cō figuratum ⁊c. Et fm animā. qz cum venerit quod pfectū est eua cuabit quod ex parte est. 1. cozin. 13. Q̄ ergo dicit apostolus q̄ predestinauit nos in adoptionē filiozum potest referriꝛ ad impfectam assimilationez filij dei que habetur in hac vita p gratiam: sed melius est q̄ referaꝫ ad pfectam filij dei assimilationem que erit in patria. de qua adoptione dicit̄ Ro. 8. Ingemiscimus adoptionez filiozum dei expectantes. Causa predestinationis diuine nō est necessitas ex parte dei: nec debitum ex parte pdestinatorum: sed magis est fm ppositum voluntatis sue. In quo quarto cōmendaꝫ illud beneficium: quia ex amore puro puenient. qz predestinatio fm rationem p̄supponit electionē: ⁊ dilectio dilectionē. Dupler tamē hic causa huius beneficij immensi assignaꝫ. Una efficiens que est simplex dei voluntas ibi. Scōm ppositū voluntatis sue Ro. 9. Cuius vult miserē: ⁊ quez vult indurat Jac. 1. Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis sue. Alia vero causa est finalis que est vt laudemus ⁊ cognoscam⁹ bonitatē dei que notaꝫ ibi. In laudē glorie gratie sue. Et hoc iterū est a quo cōmendaꝫ istud excellens beneficium sc̄z seruitium sibi conueniēs. Causa enim diuine predestinationis est voluntas mera dei. finis vero cognitio eius bonitatis. Unde notanduz est q̄ dei voluntas nullo modo habet causam: sed est pma causa omniū. Nihilominus tamē potest ei aliqua ratio assignari dupliciter sz. Vel ex parte volentis. ⁊ sic quedam ratio diuine voluntatis est eius bonitas que est obiectum voluntatis diuine ⁊ mouet eam. Unde ratio, omnium eozum que deus vult est diuina bonitas. puer. 16 Uniuersa ppter semetipsum operatus est deus. Ex parte autem voliti ratio diuine voluntatis potest esse aliqō esse creatū: sicut duz vult cozonare petrum: qz legittime certauit. sed hoc non causa volendi: sed est causa q̄ ita fiat. Sciendū tamē est q̄ effectus sunt ratio voluntatis diuine ex parte voliti: ita sc̄z q̄ effectus prior sit ratio vl teriozis. sed tamē cum venitur ad primū effectum nō potest vltra assignari aliqua ratio illius effectus nisi voluntas diuina: puta deus vult hominē habere manū vt seruiat rationi. ⁊ hominē habere rationē. qz voluit eum eē hominē. ⁊ hominē esse voluit̄ ppter perfectionē vniuersi. Et quia hic est primus effectus in creatura non potest assignari aliqua ratio vniuersi ex parte creature: sz ex parte creatozis que est diuina voluntas. Ergo fm hunc modum nec pdestinatiōis potest ex parte creature ratio aliqua assignari. sed solum ex parte dei. Nam effectus predestinationis sunt duo: sc̄z gratia ⁊ glozia. Effectuū aūt qui ad gloziam ordinanē potest quidē ex parte voliti assignari ratio sc̄z gratia. puta petrum cozonauit quia legittime certauit. ⁊ hoc qz fuit firmatus in gratia. sed gratie que est primus effectus non potest aliqua ratio assignari ex parte hominis q̄ sit ratio pdestinationis: quia hoc esset ponere q̄ principium boni operis sit in homine ex seipso ⁊ non p gratiam quod est heresis pelagiana que dicit principiuz boni operis esse ex parte nostra. Sic ergo patet q̄ ratio predestinationis est simplex dei voluntas. quod dicit apostolus fm ppositum voluntatis sue. Qualiter autem intelligaꝫ q̄ deus omnia facit ⁊ vult ppter suam bonitatem. sciendū est q̄ aliqua operari ppter finem potest intelligi dupliciter. Vel ppter finem adipiscendum. sicut infirmus accipit medicinam ppter sanitatem. Vel ppter amorē finis diffundendi sicut medicus operatur ppter sanitatem alteri cōmunicandam. Deus autē nullo exteriori se bono indiget. scōm illud pš. Bonorum meorum non indiges. Et ideo cum dicit̄ q̄ deus vult ⁊ facit omnia ppter bonitatem suam: non intelligiꝫ q̄ faciat aliquid ppter bonitatem sibi cōmunicandam. sed propter bonitatem in alios diffundendaz. Cōmunicaꝫ autem diuina bonitas creature rationali, prie. vt ipsa rationalis creatura eam cognoscat. Et sic oīnia que deus in creaturis rationalibus facit creat ad

Explanatio sancti Thome in epistolam ad Ephesios.I.

laudem ⁊ gloria suam. sm illud Esa. 43. Omnem qui inuocat nomen meum in gloriam meam creaui eum. vt scz cognoscat bonitatem: ⁊ cognoscendo laudet eam. Et ideo subdit apostolus: In laudem glorie gratie sue. id est vt cognoscat quantū deus sit laudandus ⁊ glorificandus. Non dicit autem. in laudem iusticie. Nam iusticia ibi locum habet vbi inuenit debitū vel etiam redditur. qō autem predestinat ad vitam eternam non est debitus vt victum est. sed gratia pure gratis data. Nec solum dicit glorie: sed addit gratie q̄si gloriose gratie que est gratia in qua ostendit magnitudo gratie que consistit etiam in magnitudine glorie ⁊ in modo vandi. quia nullis meritis precedentibus: sed adhuc immeritis existentibus eam dat. Unde Ro. 5. Cōmendat autem deus suā charitatem in nobis. quoniam si cum adhuc peccatores essemus christus pro nobis mortuus est ⁊c. Et parū post Cū inimici essem⁹ reconciliati sum⁹ deo. ℙatet ḡ ex p̄destinationis diuine nulla alia causa est nec esse pōt q̄ simplex dei volūtas. Eñ patet etiā q̄ diuine volūtatis p̄destinatj nō ē alia rō q̄ diuīa bonitas filijs cōmūicāda.

Lectio secunda.

In qua gratificauit nos in dilecto filio suo in quo habem⁹ redemptionez per sanguinem eius remissionē peccatoz scom diuitias gr̄e eius.

Hic ponit apostolus quartum beneficium presentis scz gratie. Circa quod facit duo. ℙrimo tangit hui⁹ beneficij collationem. Secundo ostendit conferendi modum ⁊ conditionem ibi. In quo habemus redemptionez ⁊c. Dicit ergo primo. Ego dico q̄ predestinati sum⁹ in adoptionem filiorū in laudem glorie gratie sue. ⁊ dico gratiam in qua gratificauit nos ⁊c. Circa quod sciendum ē q̄ idem est aliquid esse gratum alicui ⁊ esse dilectum ei. Ille enim est mihi gratus quez diligo. Cum ergo deus dilexerit nos ab eterno nam elegit nos ante mundi constitutionem in charitate sicut dictum est. quomodo ergo in tempore gratificauit? Et dicendū est q̄ illos quos ab eterno in seipso dilexit in tempore: put sunt in naturis ꝓprijs gratificat. ⁊ illud quidē quod ab eterno est factū non est. quod vero in tempore est fieri dicit. Unde dicit hic apostolus. Gratificauit id est gratos fecit q̄ simus digni dilectione sua. 1. Jo. 3. Videte qualem charitatē dederit nobis deus pater: vt filij dei nominemur ⁊ simus. Consueuit autē distingui duplex gratia: scz gratis data que sine meritis datur Ro. 11. Si autē gratia iam non ē ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Et gratia gratum faciens que nos facit deo gratos ⁊ acceptos de qua dicit hic. Notandum est autem q̄ aliqui diligūtur ꝓpter alium: ⁊ aliqui ꝓpter seipsos. Cum enim aliquem multum diligo: diligo illum ⁊ quicquid ad illum ptinet. nos autem a deo diligimur sed non ꝓpter nosipsos. sed in eo qui per seipsum dilectus est patri. Et ideo apostolus addit. In dilecto filio pro quo scz nos diligit inquantū sumus ei similes. Dilectio enim fundat̄ super similitudine. Unde dicit Ecc. 13. Omne animal diligit sibi simile. Filius autem est per naturā suam similis patri. Et ideo principaliter ⁊ per se dilectus est. ⁊ ideo naturaliter ⁊ excellentissimo modo est patris dilect⁹. Nos autem sumus filij ꝑ adoptionem inquantū scz sumus cōformes filio eius. Et ideo quandā participationē diuini amoris habemus. Jo. 3. ℙater diligit filiū ⁊ omnia dedit in manu eius. qui credit in filium habet vitam eternam. Col. 1. Transtulit nos in regnum filij dilectionis sue. ¶ Deinde cum dicit. In quo habemus redemptionem ⁊c. ℙonit modum ipsius. Circa hoc autem duo facit. Quia primo ꝓponit modum ex parte christi. Secundo ex parte dei ibi. Scom diuitias gratie eius ⁊c. Ex parte xp̄i ponit duplicem modū. nam xp̄s ꝑ duo nos gratificauit. Sunt eñ duo in nobis que repugnant gratificationi diuine. scz peccati macula: ⁊ pene noxa. Et similes repugnat vite. peccatum autez repugnat iusticie: ita vt ꝑ hoc elongati a dei similitudine deo grati non essemus. Sed ꝑ xp̄m nos gratificauit. ℙrimo quidē ablata pena. ⁊ quantū ad hoc dicit q̄ in xp̄o habemus redemptionem scz a seruitute peccati. 1. ℙe. 1. Non eñ auro ⁊ argēto redempti estis: sed preciosō sanguine ⁊c. apoc. 5. Redemisti nos deo in sanguine tuo. Secundo dicimur redempti: qz a seruitute in qua ꝑpter peccatū detinebamur: nec ꝑ nos plene satisfacere poteramus ꝑ xp̄m liberati sumus: qz moriendo ꝑ nobis satisfecit deo patri ⁊ sic abolita est noxa culpe. Unde dicit. In remissionez peccatorum. Jo. 1. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Luc. vltimo. Oportebat xp̄m pati ⁊ resurgere a mortuis die tertia ⁊ ꝓdicari in nomine eius penitentiam ⁊ remissionem peccatorū. ¶ Modus autē ex parte dei ponit cum dicit. Scom diuitias. ⁊c. Quasi dicat q̄ deus gratificans nos non solum culpam remisit nobis: sed filium suum dedit qui ꝑ nobis satisfecit. fuit et superabūdanti gratia qua voluit ꝑ hoc bonorem humane nature conseruare: dum quasi ꝑ iusticiam homines a seruitute peccati ⁊ mortis voluit liberare ꝑ mortem filij sui. Et ideo dicit. Scom diuitias gratie eius. Quasi dicat. Hoc q̄ redempti sumus ⁊ gratificati sumus ꝑ satisfactionem filij eius fuit ex abūdanti gratia ⁊ misericordia ꝑ ut immeritis tribuit misericordia ⁊ miseratio. Hec autē que dicta sunt ꝓsecuti sumus sm expositionem glose que quidem expositio videt extorta: quia idem connotatur in vno quod in alio. Nam idem est dictū elegit nos: ⁊ ꝓdestinauit nos. Et idem dicit ꝑ hoc q̄ dicit. vt essemus sancti ⁊ immaculati. Et ꝑ hoc q̄ dicit in adoptionem filiorum. ℙropter qō sciendum est q̄ est consuetudo apostoli vt cum loquit̄ in aliqua difficili materia que immediate sequunt̄ sunt premissorum expositio. nec est ibi inconculcatio verborum: sed expositio. ⁊ hunc modū seruat hic apostolus. Unde seruato eodem verborum pondere aliter a principio diuidamus ⁊ dicam⁹ q̄ pars ista. Benedictus deus ⁊c. diuidit primo in tres partes. quia aplūs ꝑmo reddit gratiarū actionē ibi. Benedictus deus ⁊c. Secundo recitat omniū beneficiorū simul largitionē ibi. Qui benedixit nos in oñi benedictione spirituali ⁊c. Tertio ponit diuinorū beneficiorum in speciali aptam expressionem ibi. Sicut elegit ⁊c. Et hec diuidit in duas partes. qz primo beneficia distincte exprimit. Secundo ea exponit ibi. Qui predestinauit nos ⁊c. Explicat autē beneficia ℙrimo quantū ad electionē. Secūdo quantū ad ea que sequunt̄ ibi. Ut essem⁹ sancti ⁊c. Exponit autē ꝑmo de electione. Est eñ duplex electio. scz presentis iusticie Jo. 6. Nōne duodecim vos elegi ⁊ vnus ex vobis diabolus est. Et de hac aplūs nō intendit hic. qz ista non fuit ante mundi constitutionē. ⁊ ideo statim manifestat de qua intelligit: qz scz de eterna predestinatione ꝓpter qō dicit. ℙredestinauit nos ⁊c. Et qz dixit in xp̄o scz vt xp̄o essemus similes ⁊ conformes sm q̄ adoptamur in filios. ideo subdit. In adoptionē filiorū ꝑ iesum xp̄m. Hoc vero q̄ dixit. In charitate exponit cū dicit. In q̄ habemus redemptionem ꝑ sanguinem eius. Quasi dicat. Nos habemus ⁊c. Quod vero dicit Et immaculati exponit cū dicit. In remissionē peccatorum. Hoc vero q̄ dicit. In conspectu eius. exponit̄ a cens: In laudē glorie gratie sue.

gratia gratis data cum meritis dat, gratum facit

Lectio tercia.

Me superabūdauit in nobis in omni sapientia ⁊ prudentia: vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue scom beneplacitum eius quod ꝓposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in xp̄o que in celis ⁊ que in terra sunt in ipo.

Positis beneficijs cōmuniter omnib⁹ collatis: hic apostolus ponit beneficia specialiter apostolis collata. Dividit autē hec pars in duas. quia primo ꝓponit beneficia singulariter apostolis collata. Secūdo ostendit causam eoz. ibi. In quo ⁊ nos sorte vocati ⁊c. Circa primū tria facit. quia primo ꝓponit singularia apostoloz beneficia quantū ad excellentiā sapientie. Secūdo quantuz ad specialē reuelationē sacramenti abscōditi. ibi. Ut notum faceret ⁊c. Tercio exponit quod sit illud sacramentū ibi. Scom beneplacitū ⁊c. Dicit ergo primo. Dico q̄ scom diuitias gratie eius omnes fideles cōmuniter tam vos q̄ nos habemus redemptionē ⁊ remissionē peccatorū ꝑ sanguinē xp̄i. que quidem gratia abūdauit in nobis. id est abundantius fuit q̄ in alijs. Ex quo apparet temeritas illoz vt non dicam erroz qui aliquos sanctos ꝓsumūt comparare apostolis in gratia ⁊ gloria. Manifeste eñ patet ex verbis istis q̄ apli habent gratiā maiorem q̄ aliqui alij sancti post xp̄m ⁊ virgine matrem. Si vero dicat alios sanctos tantū mereri posse q̄tuz ⁊ apostoli meruerūt ⁊ per consequens tantam gratiā habere. Dicendū est q̄ bene argueret si gratia ꝓ meritis daretur quia si ita esset iam nō esset gratia vt dicit. Rom. 11. Et ideo sicut deus ꝓordinauit aliquos sanctos ad maiorem dignitatē ita ⁊ abundantiorē gratiā eis infudit sicut xp̄o homini: quē ad vnitatē persone assumpsit contulit gratiā singularē. Et gloriosam virginē mariā quaz in matrē elegit: ⁊ quantū ad aiam ⁊ quantū ad corpus gratia impleuit. Et sic apostolos sicut ad singularē dignitatē vocauit: ita ⁊ singularis gratie ꝑiuilegio dotauit. ꝓpter quod dicit aplūs Rom. 8. Nos ꝑ primitias spiritus habētes. Glo. Tempore ꝓius ⁊ ceteris abundantius. Temerariū est ergo aliquē sanctū apostolis cōparare. Superabūdauit ergo gratia dei in apostolis in omni sapiētia. Nam apostoli ꝓpositi sunt ecclesie sicut pastores. Jere. 3°. Dabo vobis pastores scom cor meū et pascent vos scientia ⁊ doctrina. Quo autē spectant ad pastores. scz vt sint sublimes in cognitiōe diuinoz ⁊ industrij in actione religionis. Nam subditi instruendi sunt in fide ⁊ ad hoc necessaria est sapiētia que est cognitio diuinoz. ⁊ quantū ad hoc dicit. In omni sapiētia. Luce. 21. Ego dabo vobis os ⁊ sapientiā cui non poterūt resistere nec cōtradicere omnes aduersarij vestri. Item gubernādi sunt subditi in exteriozibus ⁊ ad hoc necessaria est prudētia. Math. 10. Estote ergo ꝓudentes ⁊c. Sic ergo apparet beneficiū apostoloz quantū ad excellentiā sapientie. ¶ Sequit eozum beneficiū quantū ad excellētiam reuelationis. ibi. Ut notū faceret sacramentū ⁊c. Quasi dicat. Sapiētia nostra nō est vt sciamus naturas rerum ⁊ syderū cursus ⁊ huiusmodi: sed in solo xp̄o. 1ª. cozinth. 2°. Non eñ iudicaui me scire aliquid inter vos nisi xp̄m iesum ⁊c. Unde hic dicit. Ut notū faceret sacramentū. id est sacrū secretū. scz mysteriū incarnationis qō fuit ab initio abscondituū. Causam autē huius sacramenti absconditi subdit dicēs: Uolūtatis. Nam effectus futuri nō cognoscunt̄ nisi cognitis causis suis sicut eclipsiz futurā non cognoscimus nisi cognoscēdo causam eius. Cum ergo causa mysterij incarnatiōis sit voluntas dei: quia ꝓpter nimiā caritatē quā deus habuit ad homines voluit incarnari. Jo. 3. Sic eñ deus dilexit mūdum vt filiū suū vnigenitū daret. Voluntas autē dei occulti sima est. 1ª. cozint. 2°. Que dei sunt nemo nouit nisi spūs dei. Causa ergo incarnatiōis occulta fuit nisi quibus deus reuelauit per spiritū sanctū sicut apostolus dicit. 1ª. cozinth. 2°. Dicit ergo vt notū faceret sacramentū. id est sacrū secretū quod ideo est secretū quia volūtatis sue. Mat. 11. Confiteor tibi dñe pater celi ⁊ terre qz abscondisti hec a sapiētibus ⁊ prudentibus: ⁊ reuelasti ea paruulis. Item col. 1. Mysteriū quod absconditū fuit a seculis ⁊ generatiōibus. nunc autem manifestatū est sanctis eius q̄bus voluit deus notas facere diuitias glorie sacramēti huius. ¶ Quid aūt sit hoc sacramentū ex ponit dicens: Scom beneplacitū ⁊c. Que quidē sententia intricata est. ⁊ debet sic construi. Ut notū faceret ⁊c. Quod quidē sacramentū est instaurare omnia in xp̄o. i. per xp̄m. Omnia dico que in celis ⁊ que in terris sunt. Instaurare in q̄ in eo scz xp̄o cum dispensatōe plenitudinis temporū. ⁊ hoc scom beneplacitū eius. Ubi tria tangit. scz sacramēti causam. temporis congruitatē. ⁊ sacramenti vtilitatē. Causam quoddāmodo tangit cū dicit. Scom beneplacitū. Licet autē quicquid deo placet bonū sit: hoc tamen beneplacitū dei antonomastice bonū dicit. quia per ipm ad perfectaz fruitionē bonitatis perducimur. ps. Beneplacitū est domīo super timentes eū Rom. 12. Ut probetis que sit volūtas dei bona ⁊ beneplacens ⁊ perfecta. Congruitas temporis fuit in dispensatōe plenitudinis de qua dicit Gal. 4. Ubi venit plenitudo temp⁹ misit deus filiū suū factū ex muliere. Unde apostol⁹ hic excludit questionē friuolā quā gentiles querere consueuerūt. vt enim dicit Job. 24. Ab omnipotēte non sunt abscondita tempa. Unde sicut omnia ordinat ⁊ dispensat: ita ⁊ tempora dispensando ⁊ accomodando ea effectibus quos ꝓducit scom congruentiā eorū sicut autē alijs effectibus ab eo ꝓductis tempora ordinata sunt: ita ⁊ certū tempus ꝓordinauit ab eterno mysterio incarnatōis. quod quidē tempus scom glo. existens fuit post q̄ homo cōiunctus fuit deo sua insipiētia ante legem scriptā. dum scz creaturas colebat vt creatorē. vt dicit. Ro. 1. Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Et de potētia per legē scriptā quam implere nō poterat vt sic homines aduentū xp̄i de sua sapiētia et virtute nō presumentes nō contemnerēt: sed quasi infirmi ⁊ quodāmodo ignari ipm auidius affectarēt. ¶ Et effectus huius sacramēti est instaurare omnia. Nam inquantū facta sunt ꝓpter hominē omnia restaurari dicunt. Amos. 9. Suscitabo tabernaculū dauid qō cecidit et reedificabo aperturas muroz eius. ⁊ ea que corruerant instaurabo. Omnia in q̄ que in celis. id est angelos. nō q̄ ꝓ angelis mortuus sit xp̄us: sed quia redimēdo hominē remite grā ruina angeloz. ps. Implebit ruinas ⁊c. Ubi cauēdus est erroz ozigenis ne per hoc credamus angelos dānatos redimendos esse per xp̄m vt ipse finxit. Et que in terris inquantū celestia terrenis pacificat. Col. 1. Pacificās per sanguinē crucis eius sive que in terris sive que in celis sunt. Quod est intelligendū quantū ad sufficientia. ⁊ si oia non restaurent quantū ad efficatia. nota

Dñs redemptor angelorum fuit, cum pro eis mortuus fuit

Lectio quarta.

In quo etiam nos sorte vocati sum⁹ predestinati scom ꝓpositum eius qui operatur omnia scom consilium voluntatis sue: vt simus in laudem glorie eius nos qui ante speranimus in xp̄o.

Supra posuit apostolus abundantiã gratie quã ipse et alij apostoli a xpo receperũt. ne aũt crederet aliquis eos ꝓprijs meritis eam recepisse: ideo cõsequenter ostendit q̃ gratis eam receperũt vocati a deo non ꝓpriis meritis. Diuidit autem pars ista in tres. quia primo ꝓponit gratuitã vocationẽ. Secũdo voluntariã dei predestinationẽ. ibi. ¶Predestinati scõm propositũ eius ꝛc. Tercio vtriusq̃ finem ibi. Vt simus in laudẽ glorie eius ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̃ huiusmõi gratia superabũdauit in nobis ꝛ q̃ in xpo omnia restaurata sunt. In quo etiã. id est per quem xpm nos sorte sumus vocati. id est nõ nostris meritis sed diuina electiõe Col. 1. Hzatias agentes deo ꝛ patri qui dignos nos fecit in partẽ sortis sanctoꝝ in lumine ꝛc. ps. In manibus tuis sortes mee. ¶Ad huius autẽ intellectũ sciendũ est q̃ multa fiunt inter homines que fortuita videnẽ et contingentia que tamẽ sunt scõm diuinã ꝓuidentiã ordinata. Sors nihil aliud est q̃ ex quisitio ꝓuidentie diuine de aliquo cõtingenti ꝛ humano. Vnde augusti. super illud ps. In manibus tuis sortes mee dicit q̃ sors non est aliq̃ malũ sed in rebus humanis diuinã exquirens voluntatẽ. Est autem in sortibus triplex peccatũ vitandũ. ¶Primũ quidem superstitiõis. nam omnis vana ꝛ illicita religio superstitio est. Tunc ergo in sortibus incurrit peccatum illicite superstitiõis quãdo in eis initi aliquod pactum cũ demonibus. Vnde dicit. Ezech. 21. Stetit rex babilonis in biuio. in capite duarũ viarum diuinationẽ querens cõmiscens sagittas interrogauit ydola. exta cõsuluit. Commiscere eñ sagittas ad sortilegiũ pertinet ꝛ interrogare ydola ad superstitionẽ. Et ibi sortilegiũ damnat inter peccata ad superstitionẽ pertinentia. Secũdo vitandũ est peccatũ tẽptatiõis dei. nam quãdiu per se homo aliquid potest facere ꝛ scire quid debeat facere. si tũc a deo sorte vel aliquo alio tali exploret quid facere debeat: deũ temptat. Quãdo autẽ necessitas imminet neq̃ ipe per seipm iuuari potest tũc licite a deo inquirit quid facere debeat. 2 ¶Paral. 20. Cũ ignoremus quid agere debeamus: hoc solũ habemus residuũ vt oculos nostros dirigamus ad te. Tercio vitandũ est peccatũ vanitatis: quod fit si de inutilibus et impertinẽtibus ad nos inquiramus: puta de futuris cõtingentibus. Vnde dicit Actu. 1. Non est vestrũ nosce tempa vel momenta que pater posuit in sua potestate. ¶Potest ergo scõm hoc triplex sors accipi. scz quedã diuisoria. quedã cõsultoria. ꝛ quedã diuinatoria ¶Diuisoria est cũ aliqui diuidentes hereditatẽ ꝛ concordare nõ valentes mittũt sortes. puta anulũ vel quartã: vel aliquod tale dicentes: ille cuicũq̃ euenerit habebit partẽ istam in hereditate. Et huiusmodi sortes possunt mitti licite. ¶Prouerb. 18. Contradictões cõpiimit sors ꝛ inter potẽtes quoꝝ vijudicat. id est inter volentes diuidere. Consultoria autẽ fit quãdo quis dubitans q̃d facere debeat cõsulit deũ mittens sortes. Jone. 1. dicit ¶ quãdo superuenit tempestas illa in mari cõsuluerũt deum sortẽ mittentes. vt scirẽt cuius peccato tempestas illa venisset. Et hic modus licitus est maxime in necessitatibus ꝛ in electiõibus potestatũ seculariũ. Vnde faciunt rotulos de cera in quoꝝ quibusdã ponũt aliquas cartas ꝛ in quibusdũ non. quos bussulos vocant. vt illi quibus veniũt bussoli cũ cartis habeant voces in electiõe. Sed hoc ante aduentũ spiritussancti apostoli fecerũt etiam in electiõe spirituali. Actu. 1. quãdo sors cecidit super matthiam. sed hoc post aduentũ spiritussancti amplius non licet in predictis electiõibus. quia hoc faciendo iniuriarẽt spiritui sancto. Credendũ est enim q̃ spiritussanct⁹ ꝓuidet ecclesie sue de bonis pastoribus. Vnde post aduentũ spiritussancti quãdo apostoli elegerũt septẽ dyaconos non miserũt sortes. Et ideo in nulla electione ecclesiastica hoc mõ licet. Diuinatoria autẽ sors est inquisitio de futuris soli diuine cognitioni reseruatis. Et hec semper habet vanitatẽ admixtã nec potest sine vicio curiositatis fieri. Quia ergo sors nihil aliud est q̃ inquisitio rerũ que ex diuina voluntate fiũt: gratia autẽ eius ex sola diuina volũtate dependet. Inde est q̃ gratia diuine electiõis dicitur sors: quia deus per modũ sortis fm occultã prouidentiã non ex alicuius meritis per gratiã internã vocat. ¶Deinde cũ dicit. ¶Predestinati ꝛc. ponit voluntariã dei predestinationẽ de qua dicit Ro. 8. Quos predestinauit hos ꝛ vocauit. Cuius quidẽ predestinatiõis ratio nõ sunt merita nostra: sed mera dei voluntas. ꝓpter quod subdit. Scõm propositũ eius. Ro. 8°. Scimus quoniã diligentibus deuꝝ omnia cooperant in bonũ his qui scõm propositũ vocati sunt sancti. Qui autẽ scõm ꝓpositũ predestinauerit ꝓbat. quia non solũ hoc sed etiã omnia alia que deus facit operat scõm consiliuꝝ volũtatis sue. ps. Omnia quecũq̃ voluit domin⁹ fecit. Esa. 46. Consiliũ meũ stabit ꝛ omnis volũtas mea fiet. Non autẽ dicit scõm voluntatẽ. ne credas q̃ sit irrationabilis. sed scõm consiliũ id est scõm voluntatẽ suã que est ex ratione. non scõm q̃ ratio imporat discursum sed scõm q̃ designat certam ꝛ deliberatã voluntatẽ. ¶Ultimo autẽ tangit finem vtriusq̃. scz predestinatiõis ꝛ vocationis. scz laudẽ dei. Vnde dicit. Vt simus in laudez glorie eius nos qui ante speruimus in xpo ꝛ per nos q̃ credimus in xpo laudẽt gloria dei. Esa. 55. Montes et colles cantabunt cozam vobis laudẽ. Laus autẽ glorie dei vt dicit Ambro. est cũ multi acquirunt ad fidẽ. sicut gloria medici est cum multos acquirit ꝛ curat. Eccl. 2°. Qui timetis dñm sperate in illũ ꝛ in oblectatiõe veniet vobis misericordia.

Lectio quinta.

In quo ꝛ vos cum audiuissetis verbũ veritatis euangeliuꝝ salutis vestre in quo ꝛ credentes signati estis spiritu ꝓmissionis sancto qui est pignus hereditatis nostre in redemptionẽ acquisitionis in laudem glorie ipsius.

¶Postq̃ enarrauit apostol⁹ beneficia collata cõmuniter omnibus fidelibus et exhibita specialiter apostolis: hic autẽ enumerat beneficia ipis ephesijs collata. Diuidit autẽ pars ista in duas: quia primo ꝓponit beneficia eis exhibita. Secũdo insinuat affectum suũ ex ipsis beneficiis excitatũ ibi. ¶Propterea ꝛ ego audiens ꝛc. Prima iterum in tres diuidit scõm tria beneficia eis exhibita. quia primo ꝓponit beneficiũ ꝓdicatiõis. Secũdo beneficiũ cõuersionis ad fidẽ ibi. In quo ꝛ credentes signati estis ꝛc. Tercio beneficiũ iustificatõis. ibi. Signati estis ꝛc. Dicit ergo quantũ ad primũ. In quo scz xpo ꝛ vos cum audiuissetis. id est cuius beneficio et virtute audiuistis verbũ ꝓdicatiõis inquantũ ipse xpus ad vos predicatores misit Rom. 10. Quomodo audiẽt sine predicãte. quomodo vero ꝓdicabũt nisi mittanẽ. Item eodem infra. Ergo fides ex auditu: auditus autẽ per verbuꝝ dei. Eius ergo beneficio audiũt qui ꝓdicatores eis mittit. Luce. 11°. Beati qui audiũt verbum dei ꝛ custodiũt illud. Hoc verbum ꝓdicationis tripliciter commendat apostolus. ¶Primo a veritate cum dicit. Verbum veritatis. Quippe quia accipit originem a christo. de quo dicit Johannis. 17°. Sermo tuus veritas est. Jacobi. 1°. Voluntarie genuit nos verbo veritatis sue. Secũdo quia est annũciatio bona. Vnde dicit. Euangeliũ quod quidem annũciat summũ bonũ ꝛ vitam eternã. ꝛ anthonomastice verbũ fidei euangeliũ dicit. quasi annunciatio summi boni. Esa. 52. Quã pulchri pedes annũciantis ꝛ predicãtis pacem annũciantis bonũ predicantis salutem. Eodẽ. 41. Super montẽ excelsum ascende tu qui euangelizas syon. Et hoc est q̃tuꝝ ad futura bona. Tertio describit quantũ ad bona ꝓsentia quia saluat. Vnde dicit. Salutis nostre. id est quod creditũ vat salutẽ. Rom. 1. Non eñ erubesco euangeliũ. virtus eñ dei est in salutẽ omni credenti. 1ª. Corinth. 15. Motũ autem vobis facio fratres euangeliũ quod predicaui vobis quod ꝛ accepistis in quo ꝛ statis per qõ ꝛ saluamini. ¶Quãtum autẽ ad beneficiũ conuersionis ad fidem dicit. In quo scz xpo. id est in cui⁹ operatiõe vos credentes signati estis. Quod quidẽ beneficiũ ideo ponit fidei quia fides necessaria est audientibus. Frustra enim quis audiret verbũ veritatis si nõ crederet. Et ipm credere est per xpm. infra secũdo. Hzatia eñ saluati estis per fidem. Et hoc nõ ex vobis donũ enim dei est. ¶Quantũ vero ad beneficiũ iustificatiõis dicit. Signati estis. Et hoc per spiritũ sanctũ qui datus est vobis de quo dicit tria scz q̃ est signũ. ꝛ q̃ est spũs ꝓmissionis. ꝛ q̃ est pignus hereditatis. Signũ quidẽ est inquantũ per eum infundit caritas in cordibus nostris: qua distinguimur ab his qui nõ sunt filij dei. ꝛ quantũ ad hoc dicit. Signati estis. id est diuisi a grege dyaboli. infra. 4. Nolite cõtristare spiritũ sanctũ dei in quo signati estis ꝛc. Sicut eñ homines gregibus suis apponũt signa vt ab alijs distinguantur ita dñs gregem suũ. id est populũ spirituali signo voluit signari. Dñs autem populũ peculiarem habuit in veteri quidẽ testamento iudeos. Ezech. 34. Vos autẽ greges mei greges pascue mee homies estis Vnde ps. Vos autem populꝰ eius ꝛ oues pascue eius. Sed qr hic grex in pascuis copozalibus pascebat. scz in doctria corpozali ꝛ in bonis tempozalib⁹ Esa. 1. Si volueritis ꝛ audieritis me bona terre comedetis. ideo eũ dominus corpozali signo scz circũcisionis ab alijs separauit ꝛ distinxit. Gen. 17. Eritq̃ pactum meũ in carne vestra. ¶Prius autẽ dicit. Circũcidetis carnẽ ꝓpucij vestri vt sit signũ federis inter me ꝛ vos. In nouo autẽ testamento gregez habuit populũ christianũ. 1ª. petri. 2°. Conuersi estis nunc ad pastorẽ ꝛ episcopũ animarũ vestrarũ. Joh. 10. Oues mee vocẽ meam audiẽt ꝛc. Sed grex iste pascit in pascuis spiritualibus bonis. ideo eũ signo spirituali ab alijs dñs distinxit: hoc autẽ est spiritus sanctus per quez illi qui xpi sunt distinguũtur ab alijs qui nõ sunt eius. nũc autẽ spiritus sanctus amoꝝ est. ergo tũc spiritussanctus datur alicui quando efficit amator dei ꝛ ꝓximi. Rom. 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctũ ꝛc. Signũ ergo distinctiõis est charitas que est a spiritusancto. Jo. 13. In hoc cognoscẽt omnes quia mei discipuli estis si dilectionẽ habueritis ad inuicẽ. Spiritus ergo sanctus est quo signamur. ¶Spiritus vero ꝓmissionis dicit duplici ratiõe. ¶Primo quia ꝓmissus est fidelibus. Ezech. 36. Spiritũ nouũ ponam in medio vestri. Et ezechiel. 37. Dabo vobis spiritũ nouũ. Secũdo quia dat cum quadã ꝓmissione. ex hoc enim ipo q̃ datur nobis efficimur filij dei. Nam per spiritũsanctũ efficimur. vnũ cum xpo. Rom. 8. Siquis autẽ spiritũ dei nõ habet hic non est eius. ꝛ per ꝓsequens efficimur filij dei adoptiui ex quo habemus ꝓmissionẽ hereditatis eterne quia si filij ꝛ heredes. Rom. 8. ¶Tercio dicitur pignus inquantũ facit certitudinẽ de ꝓmissa hereditate. Nam spiritussanctus inquantũ adoptat in filios dei est spiritus ꝓmissionis: et ipemet est signum promissionis adipiscende. Sed vt dicit in glo. Alia littera habet qui est arra hereditatis. et forte melius quia pign⁹ est aliud a re ꝓ qua dat ꝛ redditur postq̃ ille qui pignus recepit rem sibi debitã habet. Arra autez non est aliud a re pro qua datur nec reddit quia datur de ipo precio quod nõ est auferendũ sed complendũ. Deus autẽ dedit nobis caritatẽ tanq̃ pignus per spiritũsanctũ qui est spiritus veritatis ꝛ dilectionis. Et ideo huiusmodi nõ est aliud q̃ quedã particularis ꝛ imperfecta participatio diuine caritatis ꝛ dilectiõis. Que quidem non est auferenda sed perficiẽda. ideo magis ꝓprie dicit arra q̃ pignus. tamen potest nihilominus ꝛ pignus dici. Nam per spiritũ sanctũ deus nobis diuersa dona largit. quoꝝm quedaz manent in patria vt caritas que nunq̃ excidit. 1ª. Corin. 13. Quedã vero ꝓpter sui imperfectionẽ non manent sicut fides et spes que euacuabuntur vt ibidem dicitur. Sic ergo spiritussanctus dicitur arra per respectum ad ea que manent: pignus vero per respectum ad ea que euacuabuntur. Ad quid autem signati simus subdit dicens: In redemptionẽ. Nam si aliquis de nouo aliquã animalia acquireret et adderet gregi suo imponeret eis signa acquisitiõis illius. xpus autem acquisiuit populũ ex gentibus. Joh. 10. Alias oues habeo que nõ sunt ex hoc ouili ꝛ illas oportz me adducere ꝛc. Et ideo impzel sit eis signũ acquisitiõis. 1ª. petri. 2°. Hens sancta populus acquisitiõis. Act. 20. Quã acquisiuit sanguine suo Sed quia xpus acquisiuit populũ istuz non sic q̃ nunq̃ fuerit suus: sed quia aliquãdo fuerat suus ꝛ oppzimebaꝛ a seruitute dyaboli in quã peccando se redegit. ideo non dicit simpliciter acquisiuit. sed addit in redemptionem. Quasi dicat. Nam simpliciter de nouo acquisiti sed quasi a seruitute dyaboli per sanguinẽ eius redempti. 1ª. petri. 1°. Non corruptibilibus auro et argento redempti estis ꝛc. Acquisiuit ergo xpus nos redimẽdo non q̃ accrescat inde aliquid deo quia bonoꝝ nostroꝝ non indiget. Job. 35. Si iuste egeris quid donabis ei: aut quid de manu tua recipiet: Ad quid autem acquisiuerit nos xpus subdit. In laudem glorie ipius. id est vt ipe deus laudet. Esaie. 43. Qui inuocat nomen meũ in gloriam meam creaui eum.

Lectio sexta.

Propterea ꝛ ego audiens fidem vestram que est in xpo iesu: ꝛ dilectionem in omnes sanctos: nõ cesso gratias agens pro vobis memoriam vestri faciens in orationibus meis: vt deus domini nostri iesu xpi pater glorie det vobis spiritum sapientie ꝛ reuelatiõis in agnitionez eius. illuminatos oculos cordis vestri: vt sciatis que sit spes vocatiõis eius ꝛ que diuitie glorie hereditatis ei⁹ in sanctis ꝛ que sit superueniens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus.

¶Postq̃ enumerauit apostolus beneficia ephesijs collata per xpm: hic ostendit quomõ affectus suus creuit ad eos. Diuidit autez hec pars in tres partes. quia primo premittit bonoꝝ que audiuit re eis cõmemoratio. Secũdo de perceptis beneficijs gratiarum debita actio. ibi. Non cesso gratias agens ꝛc. Tercio subditur pro futuris beneficijs eius oratio ibi. Memoriam vestri faciens ꝛc. Bona autem que de eis audiuit sunt duo. Vnũ quo ordinatẽ ad deũ: ꝛ hoc est fides. ꝛ quantũ ad hoc dicit.

Et propterea: Et ego audiens fidem vestram que est in xp̃o iesu. que quidē facit habitare deum in homine infra tercio. Habitare xp̃m per fidē in cordibus vestris. Item corda purificat. Act. 15. Fide purificans corda eor. Itē sine lege iustificat Rom. 3. Arbitramur iustificari hominē per fidem sine operibus legis. Secundū quo ordinātur ad proximū ꝛ hoc est dilectio. ꝛ quantū ad hoc dicit Et dilectionē. id est opera caritatis. que quidē dilectio est spirituale signū ꝙ homo sit discipulus xp̃i. Joh. 13°. In hoc cognoscēt omnes quia mei estis discipuli si dilectionē ꝛc. Et ibidē. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē ꝛc. Dilectionē dico in omnes sanctos. Nā omnes quos ex caritate diligimus debemus eos diligere: vel ideo quia sancti sunt. vel vt sancti sint. Hala. vltimo Dum tempus habemus operemur bonū ad omnes: maxime autē ad domesticos fidei ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Non cesso ꝛc. agit aplūs gratias de bonis et beneficijs huiusmodi auditis dicēs: Non cesso gratias agens ꝛc. Contra quia nō semper poterat cōtinue pro eis gratias agere. Respondeo. apostolus dicit nō cesso. id est hoziis debitis. vel nō cesso quia affectus gratias agendi ꝓ vobis sine cessatiōe habitualiter est in me. Col. 1. Non cessamus ꝓ vobis orantes ꝛ postulātes ꝛc. Rom. 1°. Sine intermissione memoriā vestri facio semper in oratiōibus meis. ¶ Consequēter orat aplūs pro beneficijs eis in futurū concedendis ꝛ quantū ad hoc dicit. Memoriā vestri ꝛc. Et hec dividit in tres. quia primo ꝓponit quedā que eis petit. Secūdo exponit ea ibi. In agnitiōe eius ꝛc. Tercio ostendit exemplar ꝛ formaz illoꝝ. ibi. Scōm operationē potentie ꝛc. Dicit ergo quantum ad primū. Non solū gratias ago quantū ad beneficia preterita que recepistis. ꝛ quantū ad bona audita de vobis. sed etiam ozo vt omnino in futurū accrescāt. memoriā vestri faciēs in oratiōibus meis ꝓ his. scilicz vt deus dñi nostri iesu xp̃i pater glorie ꝛc. ¶ Ubi sciendū ꝙ dñs noster iesus xp̃s ꝛ deus ꝛ hō est. Et inquantū hō est deū habet cum sit cōpositus ex anima ꝛ corpore. quoꝝ vtriqz cū sint creature competit deū habere. scōm autē ꝙ deus est patrē habet. Joh. 20. Ascendo ad patrē meū ꝛ patrē vestrū. deum meū ꝛ deū vestrū. Similiter etiā scōm ꝙ est deus est gloria patris. Heb. 1. Qui cū sit splendor glorie ꝛc. Est etiā gloria nostra quia ipe est vita eterna. 2. Jo. vltimo. Simus in vero filio eius: hic est verus deus ꝛ vita eterna. Sic ergo dicit vt deus dñi nostri ihesu xp̃i scōm ꝙ est homo ꝛ pater glorie. s. xp̃i qui est gloria ei⁹. Prouer. 23. Gloria patris filius sapiens ꝛc. Et glorie nostre inquantū dat omnibus gloriā. ¶ Deinde cū dicit. Det vobis ꝛc. ponit ea que petit que sunt duo. Ubi sciendū est ꝙ quedā sunt dona cōmunia omnibus sanctis. scz illa que sunt necessaria ad salutē. vt fides spes caritas. et hec habebāt vt iam patet. Alia aūt sunt dona specialia ꝛ quantū ad hoc pro eis orat. primo quidē pro dono sapiētie. ꝛ quantū ad hoc dicit. Et det vobis spiritū sapiētie quē nullus potest dare nisi deus. Sapi. 9. Sensum autē tuū quis sciet nisi tu dederis sapientiā ꝛ miseris spiritū sanctū tuū de altissimis. Secūdo orat ꝓ dono intellectus. ꝛ hoc consistit in reuelatiōe spiritualiū secretoꝝ ꝓpter quod dicit. Et reuelatiōis que etiā a solo deo est. Danie'. 2. Est deus in celis reuelās mysteria. ¶ Exponit aūt que sint ista que petit. ꝛ primo quod pertinet ad donū sapientie. Secūdo quod pertinet ad donū intellectus ibi. Et sciatis que sit spes ꝛc. Ad donū autē sapiētie pertinet cognitio diuinoꝝ. Unde petere donū sapiētie est petere ꝙ habeāt cognitionē dei. Et hoc petit ibi. In agnitiōe dei ꝛc. Quasi dicat. Hoc peto vt per spiritū sapiētie habeatis illuminatos oculos cordis vestri in agnitiōez. scz clariorē eius. scz dei. p̃s. Illumia oculos meos ꝛc. Hoc est cōtra eos qui habēt oculos illuminatos tantū ad temporalia cognoscēda cum magis tamen sit necessariū ꝛ etiā gloriosum cognoscere deū. Jere. 9°. Non glorietur sapiens in sapientia sua ꝛ nō glorietur diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur scire ꝛ nosce me. Ad donū autem intellectus tria pertinentia ponit. Unū quantū ad statū p̃sentē. ꝛ duo quantū ad futurū. Ad statū vero p̃sentē pertinet spes que est necessaria ad salutē. Rom. 8. Spe enīz salui facti sumus ꝛc. ꝛ quantū ad hoc dicit. Ut sciatis que. i. quanta sit spes vocatiōis eius. id est virtus spei. ꝛ de quāta re sit. Que quidē ꝛ maxima est quia de maximis. 1ª. petri. 1. Regenerauit nos in spem viuā per resurrectionē ihesu xp̃i ex mortuis ꝛc. Et maxima virtutū. Heb. 6. Fortissimū solatiū habeamus qui cōfugimus ad tenenda propositam spem quā sicut anchoraz habemus anime ꝛc. Sed quia ea que speramus sunt de futura vita. ideo alia duo pertinent ad vitā futurā. vnū quidē pertinet ad omnes iustos cōmuniter quod est premiū essentiale Et quantū ad hoc dicit. Et que diuitie glorie ꝛc. Ubi ponit quattuor ad illa dona pertinentia. Primū est ꝙ sunt copiosissima. et quantū ad hoc dicit. Diuitie. Prouerb. 1. Abundantia perfruet terroze malox sublato. p̃s. Gloria ꝛ diuitie in domo eius ꝛc. Prouerb. 8. Mecū sunt diuitie ꝛ gloria ꝛc. Secūdo ꝙ sunt clarissima. Et quantū ad hoc dicit. Gloie. Rom. 2. Gloria autē ꝛ honor ꝛ pax omni operanti bonū ꝛc. Tercio ꝙ sunt stabilissima ꝛ q̃tuz ad hoc dicit: Hereditatis. Ea enī que hereditaria sunt stabiliter possidentē. Eccl. 31. Stabilita sunt bona illius in domino p̃s. Dñs pars hereditatis mee ꝛ calicis ꝛc. Quarto ꝙ erūt intima. Et quantū ad hoc dicit. In sanctis. Rom. 8. Non sunt cōdigne passiones hui⁹ temporis ꝛc. 2. Corinth. 4. Supza modū in sublimitate glorie p̃dus operaī in nobis. Aliud quod ponit pertinēs ad futurā gloriā est quod specialiter pertinet ad apostolos. Unde dicit. Et que sit supple. sciatis supereminens magnitudo virtutis eius scilicz in bonis. Quasi dicat. Licet omnibus sanctis abūdanter diuitias glorie tribuat: supereminentius tamen tribuet aplis. Magnitudo enī virtutis ostēdit in effectu. Unde quāto magis effectus virtutis diuine in aliq̄ inueniē. tāto ibi virtus diuina maioz ostēdit: licet in seipa sit vna ꝛ indiuisa. Et ideo quia maior effectus virtutis diuine est in apostolis. ideo magnitudo virtut erit in eis. Et ꝙ maior sit in eis effectus ostēdit subdens. Qui credidimus id est qui sumus primitie credentiū. 2ª. corinth. 4. Nos credidimus ꝓpter quod ꝛ loquimur sciētes ꝙ ille qui suscitauit iesum ꝛ nos cum iesu suscitabit. ꝓpter quod dicebat. 2ª. thimo. 1°. Scio cui credidi ꝛ certus sum ꝛc. Ideo illi inter vos per quos alij instructi sunt ꝛ vocati ad fidem. sicut doctores preminentius premiabunt. quia vt dicit in glo. quoddā incrementū glorie habebunt sūmi doctores vltra illud qd cōmuniter omnes habebūt. ꝓpter quod Danie. 12. Doctī assimulank splendori firmamēti. sed doctores assimulanē stellis. Qui autē docti fuerint quasi splendor firmamēti. ꝛ qui ad iusticiā eruditi multos quasi stelle in perpetuas eternitates.

Lectio septima.

Secundū operationē potentie virtutis eius quaz operatus est in xp̃o suscitans illum a mortuis ꝛ constituens ad dexteram suaz in celestibus super omnem principatū ꝛ potestatem ꝛ virtutez ꝛ dominationē ꝛ omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo: sed etiam in futuro.

Enumeratis beneficijs que apostolus cōferenda optat ephesijs in futuꝝ: hic consequēter ponit formā ꝛ exemplar. Sicut autem vita xp̃i est forma ꝛ exemplar iusticie nostre: ita ꝛ gloria ꝛ exaltatio xp̃i est forma et exemplar glorie ꝛ exaltatiōis nostre. Ideo hic apostolus duo facit quia primo ꝓponit formā exaltatiōis beneficij ꝛ dono ꝛ in generali. Secūdo manifestat eam in speciali. ibi. Suscitans illū a mortuis ꝛc. Forma autē ꝛ exemplar operationis diuine in nos est operatio diuina in xp̃o. Et quantū ad hoc dicit. Scōm operationē. id est ad similitudinē operatiōis potentie virtutis eius. id est virtuose potentie dei quā operatus est in xp̃o exaltans caput illud. supple ita virtuose operabit i nobis. Phil. 3°. Saluatorē expectamus dñm nostrū iesum xp̃m qui reformabit corpus humilitatis nostre ꝛc. Hos autē exaltari ad similitudinē exaltationis xp̃i frequēter legimus in scriptura. Rom. 8. Si cōpatimur et glorificemur. Item Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in throno meo sicut et ego vici ꝛ sedi cū patre meo in throno eius ¶ Consequēter explicat formā ꝛ exemplar in speciali: manifestans ea que pertinent ad exaltationē xp̃i. loquēdo de xp̃o inquātum est homo dicēs: Suscitans illū ꝛc. Circa quod tria beneficia ponit exaltatiōis xp̃i. Primū est transitus de morte ad vitā. ꝛ quantū ad hoc dicit. Suscitans illuz a moztuis. Secundū est exaltatio ad gloziam altissimā. et quantū ad hoc dicit. Constituens illū ad dexterā suam. Tercū est sublimatio ad potentiā maximā. ꝛ quantum ad hoc dicit. Et omnia subiecit sub pedibus eius. Dicit ergo quantū ad primū. dico ꝙ hoc erit scm operationē q̃ opatus est in xp̃o. s. deus p̃ eadē virtute quā hz cū xp̃o Unde ꝛ ipse xp̃s seipm resuscitauit ꝛ de⁹ p̃ eū resuscitauit. Ro. 8. Si spūs eius qui suscitauit iesum a moztuis vivificavit ꝛ mortalia corpora vestra. Quantū vero ad secundū dicit Constituens illū ꝛc. Que quidē celsitudo glorie potest tripliciter considerari. scz per comparationē ad deū. per comparationē ad corporales creaturas. ꝛ per comparationē ad creaturas spūales. Si ergo considerēk per comparationē ad deū. sic ponitur⁹ est ad dexterā suā. que quidem dextera nō est intelligēda pars corporalis. quia vt dicit Job. 4. Spiritus est deus. sed metaphorice dicitur: vt sicut per dexteraz intelligit nobilior ꝛ virtuosior pars hominis: ita cū dicimus xp̃m iesum constitutū ad dexteram dei intelligak scōm humanitatē cōstitutus in potiozib⁹ bonis patris. et scōm diuinitatē intelligāk equalis patri. Unde p̃s. Dixit dñs domino meo: sede a dextris meis ꝛc. Item marci vlti. Et dñs quidē iesus postq̃ locutus est eis assumptus est in celū ꝛ sedet ad dexteram dei. In comparatiōe vero ad corporales creaturas dicit in celestibus. Nam corpora celestia tenēt suprem̄ locū in comparatiōe ad alia corpora. infra quarto. Qui descendit ipe est ꝛ qui ascēdit super omnes celos. In cōparatiōe vero ad spirituales creaturas. Primo specialiter. Secūdo quantū ad omnia cōmuniter. ibi. Et super omne nomen ꝛc. ¶ Hoz autem intelligentiā sciendū est ꝙ nouē sunt ordines angeloꝝ: quoꝝ quatuor apostolus tangit hic. qui quidē sunt medij. Nā supra eos sunt tres superiores scz throni cherubin ꝛ seraphin Sub eis autē sunt duo inferiores scz archangeli ꝛ angeli. Qui q̃dem nouē ordines distinguūtur in tres ierarchias. id est sacros principatus. In quaz qualibet assignanē tres ordines, sed in assignatiōe ordinū hierarchie prime cōueniūt omnes doctores in hoc scz ꝙ suprem̄us ordo ipius sit seraphin. secūdus cherubin. tertiꝰ throni. In assignatione vero ordinū aliarum duarū hierarchiarū scz media ꝛ infime discordāt dyonisius ꝛ gregozius. Nam dyonisius in suprem̄o ordine medie hierarchie ponit dominationes. In secūdo virtutes. In tercio potestates descendēdo. In suprem̄o vero ordine infime hierarchie ponit principatus. In secūdo archangelos. In tercio angelos Et hec assignatio ordinū concordat littere presenti. Nā apostolus ascendendo incipit a suprem̄o infime hierarchie: qui est septimus. Gregozius autem aliter ordinat. quia ponit principatus in medio dominationū ꝛ potestatū quod pertinet ad secūdum ordinē medie hierarchie. virtutes vero ponit in medio potestatū et archangelorū quod pertinet ad suprem̄ū ordinē infime hierarchie. Et hec assignatio etiā fulcimentū habet ex verbis apostoli. Col. 3. vbi dicit. Sive throni sive dominatōes sive principatus sive potestates. vbi illos ordines enumerat descendēdo. Sed reseruata ordinatiōe gregorij vsquequo legamus epistolā ad col. ad presens viā dyonisij magis competentē presenti littere p̃sequemur. ¶ Ad cui⁹ intellectū sciendū est ꝙ potest cōsiderari tripliciter ordo rerum. Primo quidē scōm ꝙ sunt in primā omniū causa: scz in deo. Secūdo vero scōm ꝙ sunt in causis vniversalibus. Tercio scōm determinationē ad speciales effect⁹ ꝛ quia omnia que sūt in creaturis ministrank per angelos. ideo scōm triplicē acceptionē ordinis rerum distinguūtur tres angelice hierarchie: ad quarū vnā pertinet accipere ratiōes rerū in ipo rerum vertice scz deo. ad aliam vero pertinet accipere rationes rerū in causis vniversalibus. ad aliā vero in ꝓpriis effectibus. Nam quanto mentes angelice sunt superiores: tanto diuiniā illuminationē in maiori vniversalitate recipiūt. Et ideo ad suprem̄ā hierarchiā pertinet administratio rerū in comparatione ad deū. Propter qd ordines hierarchie istius denominank per comparationē ad deū. quia seraphin dicūtur ardentes ꝛ uniti deo per amoze. Cherubin vero quasi lucētes inquantū supereminēter divina secreta cognoscunt. Throni vero inquantū in eis deus sua iudicia exercet. De istis tribus ordinibus nullā facit hic apostol⁹ mentionē. Ad mediā hierarchiā pertinet rerū admistratio per cōparationē ad causas vniversales. vnde denominank ordines hierarchie illius nominibus ad potestatem pertinētibus cū cause vniversales sint virtute ꝛ potestate in inferioribus ꝛ particularib⁹. Ad potestates autem que habēt vniversale regimen tria pertinent. Primo ꝙ sit aliquis per imperiū dirigens. Secundo ꝙ sint aliqui qui impedimēta executiōis repellant. Tercio ꝙ sint aliqui qui ordinent qualiter alij imperiū exequank. Hozū autem primū pertinet ad dominatiōes que vt dicit dyonisius sunt libere ab omni subiectiōe nec ad exteriora mittunē. sed eis qui mittunē imperāt. Secūdus vero pertinet ad virtutes que prebent facilitatē ad imperium implendū. Tercū vero pertinet ad potestates imperiū exequentes. Ad infimā autē hierarchiā pertinet administratio rerū in comparatōe ad speciales effectus. vnde de nominib⁹ ad eos pertinētibus nuncupank. Unde angeli dicunē illi qui exequūtur ea que pertinēt ad salutez singuloꝝ. Archangeli vero qui exequūtur ea que pertinent ad salutem ꝛ utilitatem magnoꝝ. Principatus vero dicunē illi qui pesunt singulis prouincijs. ¶ His ergo expositis xp̃us super omnes est. De his vero quattuor apostolus specialē mentionē facit. Cuius ratio est: qz hoꝝ quattuor ordinū nomina a dignitate imponunē. et quia agit de dignitate xp̃i. ideo hic specialiter eos nominat vt ostendat xp̃m omnē dignitatē creatam excedere.

¶Consequēter cum dicit. Et omne nomen qđ nominatur ꝛc. ostendit xp̄m exaltatū esse cōmuniter supra omnē creaturā spiritualē. dixerat enim supra xp̄m esse exaltatū super omnes creaturas spirituales que a potestate denominant. Sed quia pter illos angelos ordines in sacra scriptura quidā alij ordines celestiū spirituū inueniūtur. scz seraphin. Ysaie. 6. ⁊ cherubin. Ezech. 10. ⁊. 11. ⁊ 41. ⁊ throni. in ps. Et de istis nō fecerat mentionē. ideo ostendit xp̄m fm qđ homo supra omnes huiusmōi ordines esse exaltatū. ꝓpter quod subūgit dicens. Et super omne nomen ꝛc. id est nō solū super pncipatus sed sup omne nominabile. ¶Sciendū est eñ qđ nomen imponitur ad cognoscendū rem. vnde ⁊ significat rei substantiā cū significatū nominis sit diffinitiua ratio rei. Cum ergo dicit. Et oē nomen qđ nōiaī dat intelligere qđ exaltaī est supra omnē substantiaz de qua potest haberi noticia ⁊ nomine cōprehendi. Qđ dico vt excludaī substantia diuinitatis que incōprehensibilis est. Unde glo. dicit. Supra omne nomē. i. nomiabile. Et ne intelligaī qđ sit supra nomen dei. ideo subdit. Quod nominaī. Vaz matestas diuina nullo noīe cōcludi vel nomiari potest. Addit aūt non solū in hoc seculo sed etiā in futuro. qz multa fiūt in hoc seculo que noticia cōprehendimus ⁊ nominamus. quedā tamen sunt in futuro seculo que hic comprehendi nō possunt: nec etiā nominari: quia vt dicit. 1ª cozinth. 13°. Exparte cognoscim⁹ ⁊ exparte ꝓphetam⁹. Nominanī tamē hec a beatis que sunt in futuro seculo. Huiusmodi autē sunt de quibus dicit ap̄ls. 2ª. cozinth. 12. qđ audiuit audiuit archana verba que nō licet homini loqui. Et tamen super hec omnia exaltatus est xp̄us. Phil. 2. Dedit illi nomen qđ est super omne nomen.

Lectio octaua.

Et omnia subiecit sub pedibus eius. ⁊ ipm dedit caput supra omnez ecclesiam qui est corpus ipius ⁊ plenitudo eius qui oīa in omnibus adimplet.

Supra egit ap̄ls de exaltatione xp̄i et quantū ad eius transitū de morte ad vitā in illa particula. Suscitās illū ꝛc. ⁊ de eius exaltatiōe ad gloriā altissimā. in illa particula. Et cōstituens ad dexterā ꝛc. hic agit de eius exaltatiōe quantū ad potestatē maximā. Circa quod duo facit. qz primo agit de xp̄i potestate respectu totius creature. Scōo de eius potestate respectu ecclesie. ibi. Et ipm dedit ꝛc. Dicit ergo qz respectu totius creature habet vniuersalē potestatē quia omnia subiecit. scz deus pater sub pedibus eius. ¶Ubi sciendū est ⁊ hoc quod dicit. Sub pedibus. potest accipi dupliciter. Uno modo vt sit locutio figuratiua et similitudinaria. vt scz per hoc dēt intelligi qđ omnis creatura totaliter est subiecta potestati xp̄i. Illud eñ est a nobis omnino subiectū quod pedibus cōculcamus. Et de ista potestate dicit Math. vlti. Data est mihi oīs potestas in celo ⁊ in terra. Heb. 2. In eo eñ qđ ei omnia subiecerunt nihil dimisit nō subiectū ei. Alio modo vt sit locutio methaphozica. Vaz per pedes intelligit infima pars cozporis. per caput vero suprema. Licet autē in xp̄o diuinitas ⁊ humanitas nō habeāt rationē partis. tamen diuinitas que est suprema in xp̄o intelligit per caput. 1ª. cozinth. 11. Caput vero xp̄i deus. humanitas vero que infima est intelligit per pedes ps. Adorabim⁹ in loco vbi steterūt pedes eius. Est ergo sensus qđ oīa creata nō solū subiecit pater xp̄o inquantū est deus cui ab eterno oīa sunt subiecta sed etiā humanitati eius. Aduertendū est autē hic qđ xp̄o subiciunt aliqua dupliciter. quia quedā voluntarie ⁊ quedā inuolitarie. Hoc autē origenes nō intelligens sumpsit ex hoc verbo apostoli occasionē erroris dicēs. qđ omnia que subiciūtur xp̄o participāt salutē quia ipe est vera salus. Et ideo dixit qđ oīes demones ⁊ dānati aliquādo saluabunt vt subijcianī sub pedibus xp̄i. hoc autē est cōtra sententiā dñi. 2Math. 25°. Discedite a me maledicti in ignē eternū qui paratus est dyabolo ⁊ angelis eius. ⁊ cōcludit in fine capituli. Jhūt hi in suppliciū eternū. Dicendū est ergo qđ omnia subiecit sub pedibus eius. sed quedā voluntarie tanq̄ saluatori: puta iustos qui in vita presenti implent voluntatē dei. ⁊ isti subijciunt ei vt impleat eoꝝ desideriū ⁊ voluntatē expectantes illud qđ dicit de bonis ꝓuer. 10. Desiderū suū iustis dabit. Quedā vero subijciunt ei inuite tanq̄ iudici vt xp̄s de his suā voluntatē faciat. Et isti sunt mali de quibus potest intelligi illud Luce. 19. Verūtamen inimicos meos illos qui noluerūt me regnare super se. adducite huc ⁊ interficite cozā me. ¶Deinde cū dicit Et ipm dedit caput ꝛc. agit de potestate xp̄i respectu ecclesie. Circa qđ tria facit. qz primo ponit habitudinē xp̄i ad ecclesiā. Secūdo habitudinē ecclesie ad xp̄m. Tercio exponit illaz habitudinē. Quantū ad primū dicit. Et ipm dedit deus pater caput super omnē ecclesiā scz tam militantē que est hominis in presenti viuentiū q̄ triumphantē que est ex hominibus ⁊ angelis in patria. xp̄us enim fm quasdā communes rationes caput est etiā angelorꝝ. Col. 2. Qui est caput omnis pncipatus ⁊ potestatis. sed fm speciales rationes est xp̄us caput hominū spiritualiter. Nam caput triplicem habitudinē habet ad membra. Primo quidē quod ad ꝓeminentiā in situ. Secūdo quo ad diffusionē virtutū quia ab eo omnes sensus deriuanī in membra. Tertio quo ad ꝓximitatē in natura. Sic ergo quantū ad ꝓeminentiā ⁊ quantū ad diffusionē xp̄us est caput angelorꝝ. Nā xp̄us preest angelis etiā fm humanitatē. Heb. 1. Tanto melioz angelis effectus quāto pre illis differētius nomen hereditauit. Item xp̄s etiā fm qđ homo angelos illūinat ⁊ in eis influit vt dyonisius ꝓbat ex verbis Ysaie 63. scz. Quis est iste qui venit de edō ꝛc. dicēs hec verba esse suprem⁹ angelorꝝ. Quod autē sequit. Ego qui loquor iusticiā. dicit esse verba xp̄i eis immediate respōdentis. Ex quo dat intelligi qđ non solū inferiores sed etiā superiores angelos xp̄us illuminat. Quantū autē ad nature conformitatē xp̄s non est caput angelorꝝ quia nō angelos apprehendit sed semen abze. vt dicit Heb. 1°. Sed est caput hominū tantū. Cant. 4°. Vulnerasti cor meū sozor mea. scz per naturā ⁊ ꝓfessa per gratiam. Quantū ad habitudinē ecclesie ad xp̄um dicit. Que est cozpus eius. scz inquantū est ei subiecta et recipit ab eo influentiā ⁊ habet naturā conformē cū xp̄o. 1ª. cozint. 12. Sicut eñ cozpus vnuz est ⁊ habet multa membra: omnia autē membra cozporis cū sint multa vnuz cozpus sunt: ita ⁊ xp̄us. vt eñ in vno spiritu omnes nos vnū cozpus baptizati sumus. ¶Exponit autē quod dixit que est cozpus ipius subdens. Et plenitudo eius ꝛc. Querēt⁹ eñ cur in cozpore naturali sint tot membra. scz manus pedes os ⁊ huiusmodi. respondet hoc esse ideo vt deseruiāt diuersis operatiōibus anime. quarū ipa potest esse causa ⁊ pncipiū et que sunt virtute in ipa. Nam cozpus est factū ꝓpter animā ⁊ non ecōuerso. Unde fm hoc cozpus naturale est quedā plenitudo anime. nisi eñ essent membra cū cozpore cōpleta nō posset anima suas operas plene exercere. Similiter itaq̄ est hoc de xp̄o ⁊ de ecclesia. Et quia ecclesia est instituta ꝓpter xp̄m dicit q̄ ecclesia est plenitudo eius scilicz xp̄i. id est vt omnia que virtute sunt in xp̄o quasi quoddāmodo membris ipsius ecclesie impleanī duz scz oīes sensus spirituales ⁊ dona ⁊ quicquid potest esse in ecclesia que oīa superabundāter sunt in chr̄isto ab ipso deriuentur in mēbra ecclesie ⁊ perficiāntur in eis. Unde subdit. Qui oīa in omnibus adimpletur scilicet dum hunc quidē qui est membrū ecclesie facit sapientē fm perfectā sapientiā que est in ipso. illū vero iustū fm perfectā iusticiam ⁊ sic de alijs.

Capitulū secundū.

Et vos cū essetis mortui delictis et peccatis vestris in quibus aliquando ambulastis scōm seculū mundi huius: scōm pncipē potestatis aeris huius: spiritus qui nunc operatur in filios diffidentie: in quib⁹ ⁊ nos aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostre faciētes voluntatē carnis ⁊ cogitationū: ⁊ eram⁹ natura filij ire sicut ⁊ ceteri.

Supra enumerauit apostolus beneficia humano generi per chr̄istū cōmuniter exhibita: hic apostolus cōmemorat eadē per comparationē ad eoꝝ statū preteritū. Status autē eoꝝ preteritus dupliciter ꝑsiderari potest. ꝓprimo quidē quantū ad statum culpe. Secundo quantū ad statū gentilitatis eoꝝ. Apostolus ergo duo facit. quia ꝓmo cōmemorat beneficia quātū ad primū statū eis exhibita. Secundo cōmemorat ea per comparationē ad statum secūdū ibi. ꝓpter quod memores estote ꝛc. ꝓprima itez in duas. quia primo recitat apostolus statū culpe ipsoꝝ. Secundo beneficiuz gratie iustificationis ibi. Deus autē qui diues est ꝛc. ꝓprima itez in duas. qz ꝓmo cōmemorat statū culpe quantū ad gentiles. Secūdo quantū ad iudeos ibi. In quibus ⁊ nos omnes ꝛc. ꝓprima itez in duas. quia primo ꝓmittit beneficij generalitatē. Secundo subdit huius necessitatē ibi. Cum essetis moztui ꝛc. Dicit ergo. Dico qđ deus magnifice operatur in fidelibus fm operationē potentie virtutis eius quā operatus est in chr̄isto: ⁊ hoc qđ suscitauit illū a mortuis. scōm hanc ergo operationē ad huius operationis exemplū conuiuificauit nos vite scilicet gratie de morte peccati. Osee. 6. Uiuificauit nos post duos dies in die tertia suscitabit nos ꝛc. Col. 3. Si consurrexistis cū chr̄isto que sursum sunt ꝛc. Necessitatē vero huius beneficij ostendit cum dicit: Cum essetis moztui ꝛc. Ubi optime describit eoꝝ culpam. ꝓprimo quantū ad multitudinem quia cū essetis moztui scilicet morte spirituali que pessima est. ps. Mors peccatoꝝ pessima. ꝓpeccatū eñ mors dicitur. quia per ipsum homo a deo qui est vita separaī. Johan. 14. Ego sum via veritas ⁊ vita. Moztui in⁹ in delictis ⁊ peccatis vestris. Ecce multitudo. In delictis quidem quantū ad obmissa. ps. Delicta quis intelliget ꝛc. Et peccatis quantū ad cōmissa in quibus aliquando ambulastis. Quod ideo dicit vt multitudinē peccatoꝝ exaggeret. Nam aliqui st ad horā moztui sunt in peccatis ⁊ in delictis. cessant tamē aliquando ⁊ peccare desistunt. sed isti de malo in peius ꝓcedentes ⁊ ambulantes proficiebant. Simile habeī ꝓhil. 3. Multi eñ ambulāt quos sepe dicebā vobis: nunc autē ⁊ flens dico. Jer. 2. Ambulauerunt post vanitatē suā ⁊ vani facti sunt. Secundo quantū ad causam que ponit duplex. Una ex ꝑte huius mundi qui alliciebanī a rebus mundi. ⁊ quantuz ad hoc dicit. Scōm seculū mundi huius id est fm secularem vitā rerū mundanaꝝ que vos alliciunt. 1. Johan. 2 Si qs diligit mundū non est charitas patris in eo. ꝓpter quod ꝓmittit. Nolite diligere mundū. Alia causa est ex ꝑte demonū quibus seruiebant: de quib⁹ dicitur Sap. 14. Infandoꝝ idoloꝝ cultura omnis mali causa est ⁊ initiū. Et quantū ad hoc dicit. Et scōm pncipē potestatis. Quā quidē causam describit triplicit. ꝓprimo quidē quātum ad potestatē dicens: Scōm pncipē potestatis. id est potestatē exercentē. non qđ habeat eaz naturaliter: cum nec domin⁹ nec creator sit ex natura sed inquantū dominī hominibus qui se ei peccādo subijcīunt. Johan. 12. Nunc pnceps huius mundi ei⁹ dicet foras. Et. 14. Uenit pnceps huius mūdi ⁊ in me nō habet quicq̄. Secundo quātum ad habitationē. quia aer huius id est qui habet potestatē in hoc aere caliginoso. ¶Ubi sciendum est qđ de istis demonibus duplex ē opinio apud doctores. Quidā eñ dixerunt demones q̄ ceciderunt non fuisse de supremis ordinibus. sed de inferioribus qui ꝑsunt cozporibus inferioribus. Constat autem totā creaturā cozporalē administrari a deo ministerio angelorū. Et hec est opinio Johannis damasceni scilicet qđ primus eoꝝ qui ceciderunt ꝓerat ordini terrestrium quod forte sumptū est ex dicto platonis qui ponebat quasdā substantias celestes seu mundanas. Et scōm hoc exponentur hec qđ dicit aeris hui⁹. id ē ad hoc creati vt ꝑsiderent aeri huic. ¶Alij vero volunt ⁊ melius qđ fuerint de supremis ordinibus ita qđ hoc quod dic aeris hui⁹ sit ad ostendendū ipsum aerē esse habitationem ipsoꝝ in penā eoꝝ. Unde iudas in sua canōica dicit. angelos vero qui non seruauerunt suū pncipatū sed dereliquerunt suū domicilīū in iudiciū dei magni vincul⁹ eternis sub caligine reseruauit. Ratio autē quare nō statim post eoꝝ casum retrusi sunt in infernuz sed dimittunī in aere. est quia deus noluit qđ ipsis peccantibus eoꝝ creatio totaliter frustraretur. ⁊ ideo dedit eos hominib⁹ in exercitiū quo bonis ꝓparent coronā: malis autē eternaz mortē. ⁊ quia vsq̄ ad die iudicij est nobis tempus belli ⁊ merendi. ideo vsq̄ tunc in aere permanebunt. post diem vero iudicij retrudentur in infernū. ¶Aduertenduz etiā qđ vna littera habet spiritus: ⁊ sic est gti casus ⁊ ponitur singulare ꝓ plurali. Quasi dicat spirituz. Alia littera habet spiritū ⁊ tunc est accusatiui casus. vt dicaī fm principē spiritū id est qui princeps ē spirit⁹. ¶Tertio ꝓtum ad operationē ibi cum dicit. Qui nunc operaī in filios diffidentie id est in illos qui a se repellūt fructuz passionis chr̄isti qui erant filij diffidentie. Uel diffidentie id est de quibus eis ē diffidendū id est qui ex malicia peccant. in quib⁹ pnceps huius mundi etiā operaī ad nutū. De his eñ q̄ ex ignorantia ⁊ infirmitate peccant nō est diffidenduz nec in eis pnceps iste operaī ad nutū. Sed contra. de nemine est desperandū q̄diu viuit. Respondeo dicēdū est q̄ de aliquo potest esse duplex spes. Una ex ꝑte hominis. alia ex ꝑte diuine gratie. Et sic de aliquo potest desperari ex ꝑte sua: de quo tamē desperādū nō est ex ꝑte dei. sic de ꝑsperandū erat de lazaro iacente in sepulchro q̄ resurgeret ex ꝑte sua: de quo tñ desperandū nō erat ex ꝑte dei a quo refusitatus est. De illis q̄ ex malicia sunt multuz in peccatis dimersi si attendatur coz virt⁹ desperari pōt ps. Infixus sum in limo ꝓfundi ⁊ nō est substantia. Nō tamē si attendaī virtus diuina. De istis autē filijs diffidentie dicit infra. 5. Nemo vos seducat inanibus verb⁹. ꝓpter hoc eñ venit ira dei in filios diffidētie. ¶Deinde cū dicit In q̄bus ⁊ nos omnes ꝛc. cōmemorat apostolus statū culpe q̄tum ad iudeos: ostendens eos oīes in peccato fuisse fm illud Ro. 3. Causati sumus iudeos ⁊ grecos omnes sub peccato esse. Attendenda est tamē

differentia circa hoc. quia apostolus agens de culpa gētiliū assignauit duas causas culpe fuisse. Vnaz scilicet ex parte mūdi. alia ex parte demonuz quos colebāt. Quia ergo iudei erant similes gentilibus in statu culpe ꝙtum ad primā causam. nō autē ꝙtū ad scdam. ideo aplus non facit mentionez de culpa eoꝝ nisi ꝙtum ad causam que est ex parte mundi. Circa qō tria facit. Primo cōmemorat eoꝝ culpam ꝙtum ad peccatū cordis. Secūdo ꝙtuz ad peccatū operis. Tertio ꝙtum ad peccatum originis. Peccatum vero cordis insinuat per desideria carnis. et ꝙtum ad hoc dicit. In quibus scilicet peccatis ꝛ delectj nos omnes scilicet iudei aliquando conuersati sum⁹ agētes vitam nostrā in desideriis carnis nostre id est carnalibus. Tit. 3. Eramus em̄ aliquando ꝛ nos insipientes ꝛ incredulj: errantes ꝛ seruientes desideriis ꝛ voluptatibus variis ꝛc. Ro. 13. Carnis curā ne feceritis in desideriis. Peccatū vero operis insinuat cū dicit. Faciētes voluntates ꝛc. Peccatū em̄ operis nihil aliud est ꝙ expressio interioris concupiscentie. Est autē quedam concupiscentia carnis: sicut sunt concupiscentie naturales. puta cibi per quā conseruat̄ individuū: ꝛ venereoꝝ ꝙ quā conseruatur species. ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. Facientes voluntates carnis. id est ea in quibus caro delectat. Rom. 8. Qui autē in carne sunt deo placere non possunt. Quedam vero est concupiscentia cognitionis eoꝝ scilicz que non venit̄ ex desideriis carnis sed ex ipso appetitu anime vt honoris ambitio ꝛ proprie excellentie ꝛ huiusmodi. Et quantū ad hoc dicit. Et cogitationū. id est exequētes illas concupiscentias que causantur ex instinctu cogitationū nostraꝝ. Peccatū vero originis insinuat dicēs Et eramus natura filij ire. Quod quidē peccatū ex primo parente nō solum in gentiles: sed etiā in iudeos trāsfunditur. Ro. 5. Sicut per vnū hominē in hunc mundū peccatū intrauit ꝛ per peccatū mors. ita ꝛ in omnes homines mors pertransiuit in quo omnes peccauerunt Et sic homines per baptismū mundantur a peccato originali solum ꝙtuz ad personas ꝓprias vnde generant filios baptizandos ita circūcisio mundabat ab originali personas solū sed generabant adhuc circūcidendos. Et hoc ē quod dicit. Eram⁹ natura id est per originē nature. Nō quidē nature vt natura est. quia sic bona est ꝛ a deo: sed nature vt vitiata est filij ire id est vindicte pene ꝛ gehenne. ꝛ hoc sicut ceteri id est gentiles.

Lectio secunda.

Deus aūt qui dives est in misericordia propt nimiā charitatez suā qua dilexit nos: ꝛ cum essemus mortui peccatis: conuiuificauit nos in christo cui⁹ gratia estis saluati ꝛ conresuscitauit ꝛ consedere fecit in celestib⁹ in christo iesu: vt ostēderet in seculis superuenientibus abundātes diuitias gratie sue in bōitate super nos in christo iesu.

Postq̄ exaggerauit apostol⁹ statū culpe inficientis: hic cōmendat beneficiū gratie iustificantis. Circa quaz duo facit. Primo ipsum beneficiū pōit. Secundo seipsuz exponit ibi. Gratia em̄ estis ꝛc. Beneficiū autē illud describit quātum ad tres causas. Primo quantū ad causaz efficientē. Secundo quātum ad causam formalez. Tertio ꝙtum ad causam finalē. Efficiens autē causa beneficij divini iustificantis est charitas dei. Et quātum ad hoc dicē Deus autē qui dives est in misericordia ꝓpter nimiam charitatē. Dicit autē ꝓpter nimiā charitatē. quia dilectionis diuine possumus considerare quadruplicē bonitatē ꝛ efficientiā. Primo quia nos in esse produxit. Sap. 11. Diligis em̄ omnia que sunt ꝛ nihil odisti eoꝝ que fecisti ꝛc. Secundo quia ad ymaginē suā nos fecit ꝛ capaces beatitudinis sue. Deut. 33. Cuz eo sanctoꝝ milia in dextera illius ignea lex dilexit populos omnes sancti in manu illius sunt. Tertio quia homines per peccatū corruptos reparauit. Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te ideo ꝛc. Quarto quia ꝓ salute nostra filium ꝓprium dedit. Johan. 3. Sic deus dilexit mundū vt filium suum vnigenitū daret. Unde gregorius. O inestimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filiū tradidisti. Dicit autē qui dives ē in misericordia. quia cū amor hominis causatur ex bonitate eius qui diligitur: tūc homo ille diligit ex iustitia in ꝙtum iustum est ꝙ talē amet. Quādo vero amor causat bonitatē in dilecto. tunc est amor ꝓprie dens ex misericordia. Amor autē quo de⁹ amat nos causat in nobis bonitatē. ꝛ ideo misericordia ponit hic quasi radix amoris diuini Esa. 63. Largitus est in eis sm̄ indulgentiam suam ꝛ sm̄ multitudinē misericordiaꝝ suarum Ibidem. Miserebitur viscer̄ tuoꝝ ꝛ miserationū suarum super me. Dicit autē de⁹ dives in misericordia. qz habet eam in finitā ꝛ indeficientē: quod non habz homo In tribus em̄ homo miseretur cū termino ꝛ limitatione Primo quidem largiendo beneficia tēporalia. ꝛ hec misericordia est finita non excedens limites ꝓprie facultatis. Tob. 4. Quō potueris ita esto misericors. Sed deus dives est etiā in omnibus qui inuocant illū vt dicitur Ro. 10. Secundo est finita misericordia hominis. qnō remittit nisi offensaz ꝓpriā: ꝛ in hoc etiā modus esse debet vt scilicet non sic passim remittat vt ille cui remittit efficiaꝝ ꝓcatior ꝓnior ꝛ facilior ad iteꝝ offendendum. Eccls. 8. Eteñ quia nō ꝓfertur cito contra malos sentētia absq̄ timore vllo filij hominum ꝓpterea mala. Deo aūt nihil nocere potest. ꝛ ideo potest omnē offensam remittere. Job. 35. Si peccaueris quid ei nocebis? Et parum post. Horro si iuste egeris quid donabis ei? Tertio homo miseretur penā remittendo ꝛ in hoc etiā ē modus seruandus scilicet vt non facias cōtra legis superioris iusticiā. Deus autē penā omniū remittere potest cuz non astringatur aliqua superiori lege. Job. 34. Quem constituit alium super terrā ꝛ quē posuit super orbē quē fabricatus est? Sic ergo misericordia dei est infinita. qz non coartatur angustijs diuitiaꝝ: neq̄ timore mocumenti restringitur: ꝛ neq̄ lege superiozis. ¶ Causa vero exemplaris beneficij est. quia in christo collata est. Et ꝙ ad hoc dicit. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos xp̄o ꝛc. Ubi tangit triplex beneficiū. scilicet iustificationis resurrectionis a mortuis: ꝛ ascensionis in celū per que tria christo assimilantur. Dicit ergo quātum ad primū vt legatur littera suspensiue. Deus autem qui dives est ꝛc. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos xp̄o. id est simul viuere facit cum xp̄o. Osee. 6. Viuificabit nos post duos dies ꝛc. Conuiuificauit inq̄ hic scilicet per vitā iusticie. pō. Qui posuit animā meaz ad vitā. ꝛ hoc in xp̄o id est per gratiaz xp̄i. cuius scilicet xp̄i gratia estis saluati. Ro. 8. Spe enim salui facti sumus. Quantū vero ad scōm dicit: Et conresuscitauit nos cuz xp̄o ꝙtum ad animā in re ꝛ spe ꝙtum ad corpus. Ro. 8. Qui suscitauit ip̄m a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora nostra ꝛc. ¶ Quantū vero ad tertiū dicit. Et consedere fecit in celestibus in christo iesu scilicet nunc ꝙ spez ꝛ tandez in futuro in re. quia vt dicitur Johan. 12. Ubi ego sum illic ꝛ minister meus erit ꝛc. Itē Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut ꝛ ego

vici ꝛ sedi cū patre meo in throno eius. Utile autē in his apostolus ꝓterito ꝙ futuro: enuncians tanq̄ iam factum quod futurū est ꝓ certitudine spei. Sic ergo conuiuificauit quantū ad animā tandē resuscitabit quātum ad corpus. consedere fecit quantū ad vtrūq̄. ¶ Cōsequēter cuz dicit. Ut ostenderet ꝛc. Ostendit causam finalez collati beneficij. quod quidē potest duplicit legi. quia secula superuenientia vel possunt accipi in vita ista vel in vita futura. Si cm̄ accipiant in vita ista tunc seculū est quedaz mensura temporis: ꝛ periodus vnius generatiōis vt dicatur sic. Dico ꝙ nos qui sumus primitie dormientium conuiuificauit in xp̄o: ꝛ hoc vt ostenderet in seculis superuenientibus id est in his qui futuri sunt post nos abūdātes diuitias gratie sue. ꝛ hoc non meritis nostris: sed bonitate sua que est scilicet sup nos in christo iesu id est per xp̄m iesum. 1. Thi. 1. Jesus xp̄s venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quoꝝ ꝓm⁹ ego sum: ꝛ ideo misericordiā consecutus sum: vt in me ostenderet xp̄s omnem patientiā ad informationē illoꝝ qui crediturī sunt illi in vitam eternā. Sic ergo de⁹ largitus est sanctis ꝑmittiuis abundantia dona gratie vt posteri facilius conuertantur ad xp̄m. Uel potest aliter accipi seculū scilicet in alia vita de quibus dicitur Eccl. 24. Et vsq̄ ad futurum seculum non desinam. Sed licet ibi sit vnū seculuz quia ibi est eternitas. dicit tamē in seculis supuenientibus ꝓpter multitudinē sanctoꝝ participantū eternitatem. vt dicantur ibi tot secula quot sunt eternitates participate. De his seculis dicitur in ps̄. Regnum tuum regnum omniū seculoꝝ. Dicit ergo sm̄ hunc sensum. dico ꝙ viuificauit nos in spe scilicet per christum vel in gratia: vt ostenderet in seculis superuenientib⁹ id est in alia vita cōpleret abundantes diuitias gratie sue. id est abūdante gratiā qua etiā in hoc mundo duz multa dimittit peccata ꝛ maxima dona concedit. dicit Que quidē superabundat in vita alia. quia ibi indeficienter habeē. Job. 10. Ego veni vt vitā habeāt scilicet gratie habeant in hoc mundo ꝛ abundanti⁹ habeāt scilicet glorie in patria. Et hoc in bonitate sua. pō. Quam bonus israel deus. Treñ. 3. Bonus est dominus sperantibus in eū: anime querenti illum. Et hoc supra nos. id est supra nostrum desideriuz supra nostrū intellectū: ꝛ supra capacitatē nostram Esa. 64. Oculus non vidit deus absq̄ te que preparasti ex⁊pectantib⁹ te. Et hoc in christo iesu id est per xp̄m iesum quia sicut gratia nobis confertur per christum: ita ꝛ gloria que est gratia consumata. pō. Gratiā ꝛ gloriaz dabit dominus. Per ip̄m em̄ beatificamur ꝙ quē iustificamur Dicit autē. Ut ostenderet. quia thezaurus gratie in nobis est occultus: quia habemus ipsum in vasis fictilib⁹ vt dicit. 2. cor. 4. ꝛ. 1. Joh. 3. Uidete qualē charitatē dedit nobis pater vt filij dei nominemur ꝛ sim⁹. Et parum post. Nunc filij dei sumus ꝛ nondum apparuit ꝛc. Sed ille thezaurus occult⁹ quia nondū apparuit: in seculis superuenientibus ostendet. quia in patria oīa erūt nobis aperta: que ad manifestam sanctoꝝ gloriam pertinent. Ro. 8. Non sunt condigne passiones huius tēporis ad futuram gliam que reuelabit̄ in nobis.

Lectio tertia.

Gratia em̄ estis saluati per fidem et hoc non ex vobis. Dei em̄ donū est non ex operibus: vt ne quis glorietur. Ipsius em̄ sumus factura creati in christo iesu in operibus bonis: que preparauit deus vt in illis ambulemus.

Supra cōmemorans apostolus beneficiū dei quo liberati sumus a peccato interposuerat ꝙ gratia xp̄i eram⁹ saluati. nunc autē illud probare intendit. Circa quod duo facit. Primo em̄ ponit intentionē suam. Secūdo manifestat ꝓpositum ibi. Et hoc non ex nobis ꝛc. Dicit ergo primo Bene dixi cuius gratia estis saluati. Et certe adhuc dico secure. Enim ꝓ quia estis saluati gratia. 1. cor. 15. Gratia vel sum id quod sum. Ro. 3. Justificati per gratiā ipsius. Idem em̄ est saluari ꝛ iustificari. Sal⁹ enim importat liberationē a periculis. Unde perfecta salus hominis erit in vita eterna quando ab omnibus periculis ītunis erit. sic nauis dicitur esse saluata quādo venit ad portū. Esa. 60. Occupabit sal⁹ muros tuos ꝛ portas tuas laudatio. Huius autē salutis spem suscipiūt homines dum in ꝓsenti iustificantur a peccato. ꝛ sm̄ hoc dicuntur saluati esse sm̄ illud Ro. 8. Spe em̄ saluati sumus. Hec autē saluatio gratie est per fidem xp̄i Concurrit em̄ ad iustificationē impij simul cū infusiōe gratie motus fidei in deuz in adultis. Luc. 8. Uade in pace fides tua te saluum fecit. Ro. 6. Justificati em̄ ex fide pacem habeamus. ¶ Deinde cū dicit. Et non ex nobis ꝛc. Manifestat quod dixerat. ꝛ primo ꝙtū ad fidem que est fundamentū totius spiritualis edificij. Secundo quātuz ad gratiam ibi. Ipsius em̄ sumus factura ꝛc. Circa ꝑmum excludit duos errores. quoꝝm ꝓm⁹ est quia dixerat ꝙ per fidem sumus saluati. posset quis credere ꝙ ipa fides esset a nobis. quia credere in nostro arbitrio constitutum est. Et ideo hoc excludens dicit. Et hoc non ex nobis. Non em̄ sufficit ad credendū libez arbitriū. eo ꝙ ea que sunt fidei sunt supra rationē. Eccl. 3. Plurima supra sensum hominis ostēsa sunt tibi. 1. cor. 2. Que dei sunt nemo nouit nisi spirit⁹ dei ꝛc. Et ideo ꝙ homo credit hoc non potest ex se habere nisi deus det. scōm illud Sap. 9 Sensum autē tuū quis sciet nisi tu dederis sapientiaz et miseris spiritū sanctū tuuz de altissimis. Propt̄ qō subdit. Dei em̄ donū est scilicet ipsa fides. Phil. 1. Vobis autē donatū est ꝓ xp̄o nō solū vt in eū credatis: sed etiā ꝓ eo patiamini. ꝛ. 1. cor. 12. Alij em̄ datur fides in eodem spiritu. Secundo excludit aliū errorē. Posset em̄ aliquis credere ꝙ fides daretur nobis a deo merito operum precedentiū. ꝛ ad hoc excludendum subdit. Nō ex operibus scilicet precedentibus hoc donū meruim⁹ aliquando ꝙ saluati sumus: quoniā hoc est ex gratia vt supra dictū est sm̄ illud Ro. 11. Si autē gratia iam non ex operibus. alioquin gratia iam nō est gratia. ¶ Subdit autē rationē quare deus saluat homines per fidez absq̄ meritis precedentibus. Ut ne quis gloriet̄ in seipso: sed tota gloria in deum referatur. pō. Non nobis domīe nō nobis ꝛc. 1. cor. 1. Ut non gloriet̄ omnis caro in conspectu eius. ex ipso autē vos estis in xp̄o iesu. ¶ Deinde cū dicit Ipsius em̄ factura sumus ꝛc. Manifestat quod dixerat quantū ad gratiā. Circa quod duo facit. Primo manifestat gratie infusionē. Secundo declarat gratie p̄destinationē ibi. Que preparauit deus ꝛc. Duo autē ad rationē gratie pertinent que etiā iā dicta sunt. quoꝝ ꝑmuz est. vt id quod est per gratiā non insit homini per scip̄m vel a seipso. sed ex dono dei. Et quātū ad hoc dicit. Ipsius em̄ factura sumus. quia scilicet quicquid boni nos habemus non est ex nobis ipsis sed ex deo faciente. pō. Ipse fecit nos ꝛ non ipi nos. Deut. 32. Nonne ipe est pat⁹ tuus qui possedit te fecit ꝛ creauit te. Et continuat̄ immediate cū precedenti vt dicat̄. Ne quis glorieť ꝙ scilicet ipsius factura sumus. Uel potest continuari cuz eo quod supra dixerat. Gratia em̄ saluati sumus. ¶ Secundo pertinet ad rationē gratie vt non sit ex operibus precedentib⁹ et hoc exprimitur in hoc ꝙ subdit. Creatura. Est em̄ creare aliquid ex nihilo facere. Unde quando aliquis iustifi-

catur sine meritis precedentibus dici potest creatus ⁊si ex nihilo factus. Hec aũt actio scilicet creatio iusticie fit virtute christi spiritũsanctũ dans. ¶Propter quod subdit. In christo iesu id est per christum iesum. Gal. vltio. In xpo eñ iesu neq; circũcisio aliquid valet neq; prepucium: sed noua creatura. pñs. Emitte spiritũ tuũ ⁊ creabũtur. ¶Alterius non solũ datur nobis habitus virtutis ⁊ gratie: sed interius per spiritũ renouamur ad bñ operandũ. Unde subdit. In operib⁹ bonis. quia scilicz ipsa bona opera sunt nobis a deo Esa. 26. Omnia eñ opera nostra operatus es in nobis Et quia quos predestinauit hos ⁊ vocauit scilicet per gratiã vt dicit Ro. 8. ideo subdit de predestinatione dicens: Que scilicet bona opera preparauit deus. Nihil eñ aliud est predestinatio q̃ p̃paratio beneficioz dei inter que beneficia computanꝫ et ipsa bona opera nostra. Dicitur aũt deus nobis p̃parare in q̃tum disposuit se nobis datuꝝ. pñs. Parasti cibum illoz ⁊c. ¶Sed ne aliquis intelligeret bona opera sic esse nobis p̃parata a deo: vt nihil ad illa per liberũ arbitrium cooperaremur. ideo subdit. Ut in illis ambulem⁹ Quasi dicat. Sic nobis ea preparauit vt ea nosꝑsi nob per liberum arbitriũ impleremus. Dei enim adiutores sumus vt dicitur. 1. coz. 3. Propter quod dicebat de seipso aplus. 1. coz. 15. Gratia eius in me vacua non fuit: sed abundantius omnibus laboraui. non ego aũtẽ ⁊ gratia dei mecũ. ¶Signãter aũt dicit Ambulem⁹. vt designet boni operis profectum ꝛm illud. Job. 12. Ambulate dum lucem habetis infra. 5. Et filij lucis ambulate

Lectio quarta.

p Ropter qõ memores estote q̃ aliqñ vos qui gentes eratis in carne q̃ dicebamini prepuciũ ab eo que dicitur circũcisio in carne manifesta: qui eratis illo in tẽpore sine xpo alienati a cõuersatione israel ⁊ hospites testamentoruꝫ, pmissionis spem nõ habentes ⁊ sine deo in hoc mũdo. Nunc autem in christo iesu vos qui aliquãdo eratꝭ lõge facti estꝭ ꝑpe i sãguie xpi.

Prosecuto beneficio dei gentilibus exhibito ꝗtum ad liberationẽ a peccato: hic recitat aplus beneficiũ eis exhibitũ in liberatione a statu gẽtilitatis. Circa quod duo facit. Primo cõmemorat conditionem status preteriti. Secundo recitat beneficia eis exhibita in statu presenti ibi. Nunc aũt in xpo iesu ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo cõmemorationis status preteriti ponit exhortationẽ Secundo ipsemet status ꝓteriti declarat conditionẽ ibi Quia aliquando ⁊c. Dicit ergo. Propter quod vt scilicet aduertere possitꝭ q̃ omnia sint nobis data ex dei gratia memores estote. Deut. 9. Memento ⁊ ne obliuiscaris quomodo ad iracundiã puocaueris dominũ deũ tuũ ⁊c. Deut. 16. Memineris diei egressiõis tue de egypto omnibus diebus vite tue. Secundo cũ dicit. Quia aliquando. Cõmemorat ꝓteriti status conditionẽ. ⁊ primo quantũ ad mala que habebãt. Secũdo quantũ ad bona quibus priuabantur ibi. Qui eratis illo tẽpore ⁊c. Circa primũ ponit tria mala. Primo gẽtilitatis crimẽ quo idolis seruiebant. cum dicit. Quia aliquando vos gentes eratis. 1. coz. 12. Scitis quoniã cũ gentes essetis ad simulachra muta ꝓut ducebamini euntes. Quidã vero libri habent. Eos qui gentes eratis. ⁊ tunc pendet constructio vsq; ibi. Nunc aũt in xpo iesu ⁊c. ¶Secundo recitat eoz carnalem conuersationẽ cũ dicit. In carne id ẽ carnaliter viuentes Ro. 8. Qui autẽ in carne sunt deo placere non possunt. ¶Tertio recitat contemptus eorũ vilipensionẽ qua a iudeis vilipendebantur. Unde dicit. Qui dicebamini prepuciũ id est incircũcisio ab ea scilicz circũcisione que dicitur circũcisio manifesta in carne id ẽ a iudeis tali circũcisione circumcisio. Et dicit manufacta. ad differentiã circũcisionis spiritualis: de qua dicit Col. 2. In quo circũcisi estis circumcisione non manufacta in expoliatione corporis carnis: sed circũcisione xpi. Et sequitur parum post. Eos cũ mortui essetis in delictis ⁊ prepucio carnis vestre conuiuificauit cũ illo cõdonans vobis omnia ⁊c. ¶Deinde cum dicit Qui eratis illo tẽpore ⁊c. Cõmemorat bona quibus priuabantur. ⁊ primo participatione sacramentorum. Secundo dei cognitiõe ibi. Et sine deo in hoc mundo. Circa primum ponit tria sacramenta quorum pticipatione priuabantur. Primo christi dignitate. Unde dicit. Qui eratis illo tẽpore sine christo. id est sine promissione christi: que facta est iudeis. Jere. 23. Suscitabo dauid germẽ iustũ ⁊c. Zach. 9. Exulta satis filia syon: iubila filia hierusalez. ecce rex tuus venit tibi iustus ⁊ saluator. ¶Secundo tangit societatẽ sanctoꝝ qua priuabantur quãdiu in gẽtilitate permanebant cũ dicẽ. Alienati a cõuersatione israel. quia scilicet iudeis cũ gentilib⁹ nõ erat licitũ conuersari. Deut. 7. Non inibis cum eis fedus: non miserebeꝛis eorũ neq; sociabis cũ eis coniugia ⁊c. Joh. 4. Non eñ communicant iudei samaritanis. ¶Et quantum ad illos qui in idolatria recipiebantur contẽptibiliter cum fiebant, dicitur. Unde subditur. Et hospites testamentoꝝ. Quasi dicat. Huiusmodi proseliti quando conuertebãtur ad iudeos ⁊ fiebant proseliti. non sicut ciues sed sicut hospites recipiebantur ad ꝓcipiendum testamenta dei. Dicit aũtẽ testamentoꝝ. quia iudeis vetus testamentũ erat exhibitũ ⁊ nouum erat ꝓmissum. quia vt dicitur Eccl. 44. Testamẽtum suũ confirmauit super caput iacob. Quod potest intelligi de veteri testamento. Ꝓmiserat eñ deus dare aliud testamentũ Baruch. 2. Statuã illis testamentum altez sempiternũ. Hoc aũtẽ reddidit illis quoꝝ actoꝛ est filioꝝ dei ⁊ gloria ⁊ testamentũ. vt dicit Ro. 9. ¶Ponit etiã aliud beneficiũ quo priuabant, scilicz spez futuroꝝ bonoꝝ cũ dicit. Ꝓmissionis spem non habentes. qz vt dz Gal. 3. Abrae dicte sunt ꝓmissiones ⁊ semini eius. ¶Ulterius ponit summã dãnificationẽ qua damnificabantur. scilicet dei cognitionem ibi. Et sine deo in hoc mundo id est sine cognitione dei. pñs. Nor⁹ in iudea deus. non autẽ notus gentibus vt dicit. 1. thes. 4. Nõ in passione desiderij sicut ⁊ gentes que ignorant deũ qñ tamen intelligitur de cognitione que est per fidem. Nam de cognitione naturali dicitur. Ro. 1. Qui cum cognouissent deum: non sicut deum glorificauerunt ⁊c. ¶Cõsequenter cũ dicit: Nunc autẽ in xpo ⁊c. Cõmemorat beneficia eis exhibita in statu conuersionis per xpm. Circa quod duo facit. quia primo ostendit quomodo facti sunt participes bonoꝝ quibus ante priuabanꝫ. Secũdo ostendit q̃ ad illa bona non sicut hospites: sed sicut ciues recipiuntur ibi. Ergo non estis hospites ⁊c. Prima iterum in duas. quia primo cõmemorat huiusmodi beneficia in generali Secundo in speciali ibi. Ipse eñ est pax nostra ⁊c. Dicit ergo primo. dixi q̃ in illo tẽpore eratꝭ sine xpo alienati a conuersatione israel. Nũc autẽ id ẽ postq̃ conuersi estis ad xpm. vos qui estꝭ in christo. id est qui ẽt adhereti per fidem ⁊ charitatẽ. 1. Joh. 4. Qui manet in charitate in deo manet: ⁊ deus in eo. Gal. vltio. In xpo enim iesu neq; circũcisio aliquid valet: neq; prepucium. sed noua creatura. Eos inq̃ qui aliquando eratis lõge. id est elongati a deo. non loco sed merito. pñs. Longe a peccatoribus salus, ⁊ a conuersatione sanctoꝝ ⁊ partici patione testamentoꝝ. vt dictũ est. Statim facti estis ꝓpe deo scilicet ⁊ sanctis eius ⁊ testamentis Esa. 6. Filij tui de longe venient ⁊c. Mar. 8. Quidam eñ ex eis scilicet gentilibus de longe venerunt scilicet de regiõe dissimilitudinis ⁊ statu gentilitatis. vos autem modo facti estis ꝓpe. scilicet in sanguine christi id est per sanguinem eius: quo vos christus attraxit. Joh. 12. Ego si exaltatus fuero a terra omnia trahaꝫ ad meipsum Et hoc propter nimiam charitatẽ: que potissime in morte crucis mãifestatur. Jere. 31. In charitate ꝑpetua dilexi te. ideo attraxi te miserans.

Lectio quinta.

i Ipse eñ est pax nostra q̃ fecit vtraq; vnum ⁊ mediũ parietez macerie soluens inimicitias in carne sua: legem mandatoruꝫ decretis euacuans vt duos condat in semetipso in vno nouo homĩe faciẽs pacẽ vt reconciliet ambos in vno corpoze deo per crucẽ interficiens inimicitias in semetipso: ⁊ veniens euangelizauit pacẽ vobis qui longe fuistis ⁊ pacem his q̃ ꝓpe quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem.

Cõmemoratis beneficijs collatis ipsis ephesijs in generali per christum: hic ea cõmemorat in speciali. Circa qõ duo facit. Primo ostendit quomodo approꝓinquauerũt populo iudaico Secundo qualit⁹ ꝓpinquiores facti sunt deo. Secunda ibi Ut reconciliet ambos ⁊c. Prima iterum in tres. quia primo ostẽdit causam approꝓinquationis. Secundo modũ. Tertio finem. Secũda ibi. Et medium parietẽ ⁊c. Tertia ibi. Ut duos ⁊c. Causa autem approꝓinquationis est christus. ꝓpt quod dicit: Ipse enim est pax nostra ⁊c. Et est emphatica locutio ad maiorem rei expressionẽ. Quasi dicat. Bene dico q̃ facti estꝭ ꝓpe. sed hoc factum est per christum. quia ipse est pax nostra id est causa pacis nostre. Unde dicebat Job. 14. Pacem meam do vobis. Hic aũt modus loquendi fieri consueuit quando totum quod est in effectu dependet ex causa. sicut cum dicimus de deo: q̃ ipse est salus nostra. quia quicquid salutis est in nobis causatur a deo. Quia ergo quicquid pacis est in nobis causatur a christo: ⁊ per consequens quicquid approꝓinquatiõis. quia homo qñ pacificatus est cũ alio secure potest ambulare seu approꝓinquare ad ipsum. Ideo dicit q̃ est pax nostra. Nam in eius natiuitate angeli annunciauerunt pacem. Luc. 2. Gloria in altissimis deo: ⁊ in terra pax ⁊c. Ipse etiã christo in corpoze existente: mundus maximã pacem habuit qualem ante non habuerat. pñs. Orietur in diebus eius iustitia ⁊c. Ipse etiam resurgens pacẽ annunciauit Luc. vltimo. dixit eis Pax vobis. ¶Sequit Qui fecit vtraq; vnum. quia scilicet christus vtrumq; populũ: videlicet iudeorum colentium deum vez ⁊ gentiliũ ab huiusmodi dei cultura alienatoꝝ coniunxit in vnum. Johan. 10. Alias oues habeo q̃ nõ sunt ex hoc ouili ⁊c. vsq; ibi. Et fiet vnũ ouile ⁊ vn⁹ pastor. Ezech. 37. Rex vnus erit omnibus imperans ⁊c. Modus autẽ approꝓinquatiõis ostenditur cũ subdit: Mediũ parietẽ ⁊c. Hic autem modus est per remotionem eius quod diuidebat. Debem⁹ autem ad intellectũ littere ymaginari vnũ magnũ campum ⁊ multos homines ibi congregatos. in quo quidez per medium ꝓtendatur ⁊ eleuet vnus paries diuidẽs eos ita q̃ non videatur populus vnus sed duo. Quicũq; ergo remoueret parietem coniungeret illoz hominũ congregationem in turbam vnã ⁊ efficeretur populꝰ vn⁹? Sic intelligendũ est. qõ hic dicitur. Mundus eñ iste ẽ sicut ager. Matth. 13. Ager est mundus. hic autẽ ager. s. mundus plenus est hominibus. Gen. 8. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrã. In isto autẽ agro est paries. quia quidam sunt ex vna parte: quidam ex alia. hic autem paries potest dici lex vetus ꝛm carnales obseruantias in qua iudei concluſi custodiebantur. vt dicit Gal. 3. Sub lege custodiebamur conclusi in eam fidẽ que reuelanda erat. Can. 2. Ipse stat post parietẽ nostrũ. quia videlicet christus per veterem legem figurabat. ꝛps autẽ hunc parietẽ remouit: ⁊ ita cum nullum remaneret inditium factus est populus vnus iudeoꝝ ⁊ gentium. Et hoc est quod dicit. Hico q̃ fecit vtraq; vnuꝫ. hoc modo scilicet soluens mediũ parietẽ. Parietem dico macerie non muri. Tunc eñ est paries macerie quando lapides in eo non conglutinantur cemento: nec ad hoc erigitur vt duret imperpetũ sed vsq; ad tempus prefinitũ. Qui⁹ ergo lex est paries macerie ꝓpter duo. Primo qz non conglutinabatur charitate: que est quasi cementũ cõglutinans singulos sibi inuicẽ: ⁊ omnes simul xpo. infra. 4 Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinclo pacis. Letus eñ lex: est lex timoris inducens homines per penas ⁊ cõminationes ad obseruantias mandatoꝝ. Et si qui illo tempore legis eam ex charitate obseruabant iam pertinebant ad nouum testamentũ. vt dicit Aug⁹. quod est lex amoris. Ro. 8. Non eñ accepistis spiritũ seruitutis iterum in timore ⁊c. Secundo vetus lex est paries macerie. quia non fuit data vt perpetuo duraret sed vsq; ad tempus prefinitũ Gal. 4. Quanto tempore heres parvulus est nihil differt a seruo cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus ⁊ actoribus est vsq; ad prefinitũ tempus a patre ita ⁊ nos cuꝫ essemus ⁊c. ¶Sed hic incidit questio. quia dicit parietẽ macerie soluens. contrarium dicitur. Matth. 5. Non veni soluere legem sed adimplere. Respondeo dicendum est q̃ in veteri lege erant precepta mozalia ⁊ cerimonialia. Mozalia quidez precepta christus non soluit sed adimpleuit: superaddendo consilia ⁊ exponendo ea que scribe ⁊ pharisei male intelligebant. Unde dicebat Matth. 5. Nisi abundauerit iusticia vestra plus q̃ scribaꝝ ⁊c. Et item dictuꝫ est ãtiquis Diliges proximum tuum ⁊ odio habebis inimicum tuum. Ego autẽ dico vobis. Diligite inimicos vestros ⁊c. Cerimonialia vero precepta soluit quidem quantũ ad eoꝝ substantiam. sed adimpleuit quantũ ad illud quod figurabant adhibens figuratum figure. Est ergo intelligẽdũ quod hic dicit soluens. scilicet quantum ad obseruantiã legis carnalis. Et soluere hoc scilicet parietem macerie est soluere inimicitias que erant inter iudeos ⁊ gentiles quia isti volebant legẽ seruare: illi vero minime. ex quo oziebatur inter eos ira ⁊ inuidia. Sed certe has inimicitias christus soluit in carne sua assumpta. Nam in eiꝰ natiuitate statim pax hominibus annunciata est. Luc. 2. Et in carne sua scilicet ymolata. quia vt dicitur infra. 5 Tradidit semetipsum pro nobis oblationez ⁊ hostiam. In quo quidem sacrificio impleta sunt omnia illa sacrificia ⁊ cessauerunt. Hebre. 10 Una eñ oblatione consummauit in sempiternũ sanctificatos. ¶Quid autẽ sit iste paries insinuat dicens: q̃ est lex mandatoruꝫ. Quasi dicat. Soluens parietẽ ⁊ hoc legem mandatoꝝ ⁊c. Dicit aũt lex ver⁹ lex mandatoꝝ. nõ qz alie leges mãdent ea creãt. Noua eñ lex mãdata habz Joh. 14. Mãdatũ nouum do vob. Sz ꝓpe quidez ꝓpt magnũ numerũ mandatoꝝ legaliũ intãtũ q̃ ab oĩb⁹ fuari nõ possunt.

fm illud Act. 15. Hoc est onus quod neq; nos neq; patres nostri portare potuimus Job. 11. q multiplex sit lex eius ꝛc. Vel dicitur Mandatorum. id est factor. Rom. 3. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quā legē Factor? Non. sed per legem fidei. Unde sicut baptism? Johannis dicitur baptismus aque: quia tantum exteri? mundabat: interius autē non sanctificabat. ita ⁊ lex vet? dicitur lex factorum. quia precipiebat tantuz quid facere deberent: sed non conferebat gratiā per quā ad legē implendam iuuarentur. Lex vero noua dirigit in agendis precipiendo: ⁊ iuuat adimplendo gratiam conferendo. Euacuans dico sicut imperfectū euacuatur per perfectū ⁊ vmbra per veritatem. 1. cor. 13. Cum autē venerit qđ perfectum est euacuabitur quod ex parte est. scilicet imperfectio ⁊ vmbra veteris legis. de qua Hebre. 10. Umbram enī habens lex futuror bonorum ꝛc. Et hoc decretis id est preceptis noui testamenti per que excludit lex. Leuit. 26. Comedetis vetustissima vetex. id est precepta legis nature simul cum noua lege preceptis ei? susceptis vetera projicietis scilicet cerimonialia precepta veteris legis quantū ad eor substantiā vt dictū est. ¶ Finem vero appropinquationis ostendit dicens. Et duos condat in se ꝛc. Qui quidem finis est: vt duo populi efficiātur vnus populus. Que autē vniuntur oportet vniri in aliquo vno. ⁊ quia lex diuidebat nō poterant in lege vniri. christus autez in lege succedens ⁊ fides eius sicut veritas figure eos in semetipso ꝓdidit. Joh. 17. Et sint vnum sicut ⁊ nos vnum sum?. Matth. 18. Ubi enī sunt duo vel tres congregati in nomīe meo: ibi ego suz in medio eorum. Et hoc in vno nouo homine faciens pacē. id est in semetipso christo qui dicitur nouus homo propter nouum modum sue conceptionis. Jere. 31. Creauit dñs nouum super terrā: femina circūdabit virum. Item propter nouitatem gratie quam cōtulit. Hal. vltio. In xpo enim iesu neq; circumcisio aliquid valet: neq; prepucium: sed noua creatura. infra. 4. Renouamini spiritu mētis vestre: ⁊ induite nouum hominē qui ꝛc. Item propheno ua mandata que attulit. Johan. 13. Mandatum nouum do vobis: vt diligatis inuicem ꝛc. Et licet ista videat esse intentio apostoli. tamē in glosa paries duplicatur. qz ex parte iudeorum ponitur lex quasi obstaculum. ex parte vero gentium est idolatria. ¶ Consequenter cū dicit: Ut reconciliet ambos ꝛc. Ostendit qualiter deo appropinquauerunt. Circa quod duo facit. Primo mānifestat eorum reconciliationē ad deū. Secundo ponit mānifestationē reconciliationis ibi. Et veniens euangelizauit ꝛc. ¶ Sciendum est q dilectio proximi est via ad pacez dei quia vt dicitur. 1. Johan. 4. Qui enim nō diligit fratrē suum quem videt: deum quem non videt quomodo poterit diligere? Et Aug. dicit q nullus putet habere pacē cum christo si discors fuerit cum christiāo. Primo ergo ponit pacem hominū inuicem factā per christum. ⁊ exinde pacem hominum ad deum: propter quod dicit. Ut reconciliet ambos iam vnitos scilicet in vno corpore ecclesie scilicet in christo. Ro. 12 Mti vnū corp? sum? in xpo. Reconciliet inq̄ deo per fidem ⁊ charitatem. 2. cor. 5. Deus erat in christo mundum reconcilians sibi. Et hoc fecit per crucem: interficiēs inimicitias in semetipso. qz iudeorum ⁊ gentilium que erant per legem inimicitias interfecit: implens figuras veteris testamenti. sed inimicitias que erant inter deum ⁊ homines per peccatū interfecit in semetipso. quando per mortē crucis deleuit peccatum. Gal. 1. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris. Hebre. 10. Christus semel oblatus est ad multorū exhaurienda peccata. Dicit ergo interficiens inimicitias id est peccata in semetipso in īmolatione corporis sui, Col. 1. Pacificās p sanguinē crucis ei? siue q̄ ī cel̄ siue q̄ ī terris sunt. Ro. 5. Cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filij ei?. Item col. 1. In christo cōplacuit omnem plenitudinē habitare ⁊ per eum reconciliare omnia in ipso. Quia ergo christus satisfecit sufficienter pro peccatis nostris, consequēs fuit vt soluto precio fieret reconciliatio. Manifestationē vero huius reconciliationis ponit dicens: Et veniens euangelizauit ꝛc. Ponit autē primo pacis seu reconciliationis annunciationem. Secundo pacis causam ⁊ rationem ibi. Quoniam per ipsum habemus accessum ꝛc. Est ergo manifesta dei reconciliatio ad hominem per christū. quia ipse xps non solum reconciliauit nos deo ⁊ interfecit inimicitias sed etiam veniens scilicet in carne euangelizauit id ē annunciauit pacem. Vel veniens post resurrectionē quando steterit in medio discipl̄oz ⁊ dixit eis Pax vobis. Luce vltio. ⁊ Joh. 20. Esa. 61. Ad ānūciādū misit me ꝛc. Et. 52. Quā pulchri pedes supra mōtes annūciāt̄ ⁊ pdicāt̄ pacē ānūciāt̄ bonū pdicātis salutē ꝛc. Euāgelizauit inq̄ non vni populo tantū sed vobis gentibus qui lōge fuistis. quibus ⁊ si non in persona propria tamē per apostolos suos annunciauit pacē. Matth. vltimo. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes ꝛc. Esa. 33. Audite qui longe estis que fecerim ⁊ cognoscite ꝛc. Et pacem his qui prope supple annunciauit xps in ꝑsona propria. Ro. 15. Dico enī christum iesum ministrum fuisse circūcisionis propter veritatem dei ad confirmandas promissiones patrū. Esa. 54. Ecce accola vēiet qui nō erat mecū aduena quondam ciuis adiūgetur tibi. ¶ Causam autē pacis ⁊ formam ostendit dicens: Quoniā per ipsum habemus accessum ambo id est duo populi in vno spiritu. id est vnit vnione spiritus sancti. infra. 4. Sollicitare vnitatē spūs ꝛc. 1. cor. 12. Hec aūt oīa operat vn? atq; idē spūs. Sic aūt habem? accessum ad patrē p xp̄m q̄ nia xps operat p spiritū sanctū. Ro. 8. Si q̄s aūt spiritū xp̄i nō habet h nō est eius. ⁊ ideo q̄cūq; fit p xp̄m seq̄ p hoc etiā qđ dicē ad patrē. intelligēdū ē q etiā p me ad totaz trinitatē. qz ppē essentie vnitatē in patre est fili? ⁊ spiritus sanctus. ⁊ in spiritu sancto pat̄ ⁊ filius. Ideo cū dicit ad patrē. specialiē ostēdit q q̄cūq; fili? hz a pre habet. et ab eo etiā se habere recognoscit.

Lectio sexta.

Ergo iam non estis hospites ⁊ aduene: sed estis ciues sanctorum ⁊ domestici dei: superedificati super fundamentum apostolorum ⁊ prophetarum ipso summo āgulari lapide xpo iesu: in quo omnis edificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. In quo ⁊ vos coedificamini in habitaculū dei in spiritu sancto.

Ostenso supra q ad spiritualia bñficia simℓ admissi sunt gentiles cū iudeis: hic ondit q in illis bñficijs gentiles nō sunt minozis dignitat̄ q̄ sint ipi iudei: ꝛ eque plene ad xp̄i bñficia sunt admissi. Circa qđ duo fac. qz primo ꝓpōit intētū. Secūdo mānifestat ꝓpositū p exēplum ibi. Superedificati ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Primo excludit id qđ erat ī statu ꝑterito a statu ꝑsti Secūdo ꝓcludit id qđ petit ꝑsti statui ibi. Sz estis ciues ꝛc. qz q̄ apls ꝓcludēdo inducit hoc qđ dicē Ergo iā ꝛc. Cōsiderādū ē q simlitudo seq̄tur ex ꝑmissis. Primo qđē ex hoc q ambo ꝑuncti sunt deo recōciliati. Secūdo q ābo hūt accessum in vno spū ad pr̄em. Quia ergo simℓ sunt configurati toti trinitati. patri ad quem habent accessum, filio q quē. spiritui sancto ī quo vno accedunt. In nullo ergo deficiūt a spiritualium bonorum participatione. ¶ Ad intellectū autem littere sciendum est q collegium fidelium quādoq; in scripturis vocatur domus. fm illud pme Thymo. 3. Ut scias quomodo in domo dei oporteat te cōuersari q̄ dei ecclesia. Quandoq; autem vocatur ciuitas: fm illud p̄s. Hierusalem que edificatur vt ciuitas. Ciuitas enim habet collegium politicum: domus autem yconomicū: inter que quidem duplex differentia inuenitur: Nam qui sunt de collegio domus cōmunicant sibi ī actibus priuatis: qui vero sunt de collegio ciuitatis cōmunicant sibi in actibus publicis. Item qui sunt in collegio domus reguntur ab vno qui vocatur paterfamilias: sed qui sunt in collegio ciuitatis reguntur a rege. Ita enim est paterfamilias in domo sicut rex in regno. Sic igitur collegium fidelium aliquid habet de ciuitate: ⁊ aliquid de domo. Sed si consideretur rector collegij pater est. Mat. 6. Pater noster qui es in celis ꝛc. Jere. 3. Patrē vocabis me ⁊ post me ingredi non cessabis: ⁊ sic collegium ē domus. Si vero ipios subditos consideres sic ciuitas est quia cōmunicant sibi in actibus precipuis scilicz fidei spei ⁊ charitatis. Et hoc modo si fideles considerētur in se est collegium ciuitatis. Si vero rector collegij attendatur ē collegium domus. Et ideo apostolus duo verba ponit hic scilicet hospites ⁊ aduene. Hoc enī sunt hospites ad domum qō aduene ad ciuitatē. Hospes enī dicitur quasi extraneus a domo. Eccl. 29. Sita neq; hospitandi de domo in domum. Aduena vero est qui extraneus venit ad ciuitatez. Ac si dicat apostolus Olim eratis extranei a collegio fidelium sicut hospites ad domuz ⁊ aduene ad ciuitatem. quem admodū ⁊ ꝑsiti ad legez veterem sed nunc non est ita quia iaz non estis hospites ꝛc. Esa. 54. Ecce accola veniet qui non erat mecū aduena quondam ciuis adiungetur tibi. ¶ Consequenter cū dicit. Sed estis ciues sanctorum ꝛc. concludit qō conuenit statui presenti dicens. Sed estis ciues sanctoruz ꝛc. Quasi dicat. Quia collegium fidelium dicitur ciuitas in comparatione ad subditos: ⁊ domus in comparatione ad rectorem: collegium ad quod vocati estis est ciuitas sanctorum ⁊ domus dei. ps. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Unde Augustinus. Duas ciuitates faciunt duo amores. Nam amor dei vsq; ad contemptū sui scilicet hominis amantis facit ciuitatem hierusalem celestem. amor vero sui vsq; ad contemptum dei facit ciuitatem babylonis. Quilibet ergo vel est ciuis sanctoruz si diligit deum vsq; ad contemptum sui. Prouerb. vltimo. Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus. Si vero diligit se vsq; ad contemptum dei ē ciuis babylonis. ¶ Consequenter cum dicit. Superedificati. ꝛc. manifestat propositum. Consuetum est in scripturis q in figura que methonomia dicitur continēs ponat ꝑ ꝑtēte: sicut quando q; dom? ꝑ his q̄ sunt ī domo. Secūdū hūc ergo modū loquit apls de his qui sūt in domo dei. s. de fidelibus: sicut de vna domo et comparat eos edificio. Et circa hoc duo facit. quia primo proponit intentum Secundo ostendit q huius edificij participes facti sunt ipsi ephesij ibi. Jn quo ⁊ vos coedificami ꝛc. Circa primum duo facit. Primo proponit huius edificij fundamentum. Secundo ipius constructionez seu complemētum ibi. Jn quo omnis edificatio constructa ꝛc. Fundamentum autem ponit duplex. Unum secundarium ⁊ aliud principale. Secundarium quidem fundamentū sunt apostoli ⁊ prophete. Et quantum ad hoc dicit eos non esse hospites sed ciues: quia iam pertinent ad edificium spirituale vtpote superedificati supra fundamentum apostolorū ⁊ prophetaꝝ id est qui sūt apostoli ⁊ prophete. i. sup doctrinā eor. Vel aliter supra fūdamētū apl̄oz ⁊ ꝓphetarū. i. supra xp̄m qui ē fundamentū apostolo ⁊ ꝓphetarum. Quasi dicat. Jn eodem fundamento superedificati estis in quo apli ⁊ prophete sunt edificati: qui ex iudeis fuerunt. Hee autē expositiones due tantū quo ad verba differunt sed prima conuenientioz est: quia si alia conuenientioz esset: tunc pro nihilo adiungeret: Ipo summo angulari lapide christo iesu: cum ipse iesus sit summum fundamentum. Secundū ergo primum modū magis consonat: ita tamen q precipuus lapis ⁊ summum fundamentum sit christus. Quantum vero ad sententiam nihil differunt qz idem ē dicere christū eē fundamentum ⁊ doctrinam apostolorum ⁊ prophetaruz. cum christum tantuz non seipos predicauerint. vnde accipere eorum doctrinam est accipere christum crucifixum. prime Cor. 1mo. Nos autem predicamus christum crucifixū. prime Pet. 1mo. Quibus reuelatum ē quia non sibi ipsis. ꝛc. Item prime Cor. 2. Nos autem sensum christi habemus. ¶ Notandum ē q apostoli dicuntur fundamenta. ps. Fundamenta eius in montibus sanctis. Esa. 54. Fundabo te in saphiris. id est in celestibus viris. Expresse autem dicuntur fundamenta. Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. et in ipsis nomina duodecim apostolorum. Qui intantum dicuntur fundamenta inquantum eorum doctrina christū annunciat. Mat. 16. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Dicit autem apostolorum ⁊ prophetarū vt designet q vtraq; doctrina ē necessaria ad salutem. Mat. 13. Scriba doctus in regno celorum similis ē homini patrifamilias qui profert de thesauro suo noua et vetera. Item vt ostendat concordiam inter vtraq; ad alterandum idem ē vtriusq; fundamentū. Nam qō prophete prediterunt futurum apostoli predicauerūt factuz Roma. 1mo. Paulus seruus iesu christi vocatus apostolus segregatus in euangelium dei: qō ante promiserat per prophetas suos. ¶ Principale vero fundamētum tantum ē christus iesus: ⁊ quantum ad hoc dicit. Ipso summo. ꝛc. Ubi tria dicit de eo scilicet q sit lapis. q angularis. ⁊ q summus. Lapis quidem ē propter fūdamenti firmitatem. Unde dicitur Mat. 7. Ex domus que fundata erat supra petram firmiter edificata erat in tantum q nec pluuia nec flumina nec venti potuerunt eam destruere. Non sic autem de domo fundata supra arenam. Danie'. 2. Lapis absciſus de monte sine manibus. Singularis autem dicitur propter vtriusq; coniunctionem. Nam in angulo duo parietes vniuntur. Sic in christo populus iudeorum ⁊ gentium vniti sunt. ps. Lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factus ē in caput anguli. Act. 4. Hic est lapis, qui reprobatus ē a vobis edificantibus qui factus est in caput anguli ⁊ non ē in aliquo alio salus. Et hoc idē de se introducit. Mat. 21. Nunq̄ legistis in scripturis. Lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factus est in caput anguli. ꝛc. Summus autē dicit ꝑpter dignitatis celsitudinē Esa. 32. Ecce ego mittam in fundamentis sion lapidē angularem probatū preciosū in fundamento fundatum. Sed ē in fundamento spirituali ⁊ in edificio materiali. Materiale nāq; edificium fundamentū habet in terra. Et ideo oportet vt ꝓcipali? fundamētū sit magis infimū. Spūale vero edificiū fūdamētū hz in celo. ⁊ iō oz q fundamētū q̄to ē ꝓncipali? tāto sit sublimi?: vt sic imaginemur ciuitatē quādā descēdētē de celo cui? fundamētū in celo existens edificiū dimissū ad nos videat inferi?: fm illud Apoc. 21. Vidi ciuitatē hierlm descendentē de celo. ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Jn quo omnis edificatio ꝛc. agit de constructione edificij Jn qualibet autem edificij

constructione quattuor requiruntur. Primo edificij fundatio. Secundo cōstructio. Tertio augmētatio. Quarto consumatio: Que quidem breuiter tangit cum dicit: In quo scz fundamēto qui christus ē principaliter ⁊ doctrina apostolorum ⁊ prophetarum secundario: quis vt dicit̄ ꝑme Cor.3. Fundamentū aliud nemo potest ponere ꝓter id ꝛc. Secundo vero tangit secundum cum dicit Omnis edificatio constructa. Et quidem si intelligatur allegorice designat ipsam ecclesiā: que tunc construitur quādo homines ad fidem conuertunt. Si autē moraliter intelligatur significat animā sanctam ⁊ tunc eiusmodi edificatio construitur qñ bona opera supedificat̄ur super xp̄m. Prouerb. 14. Sapiens mulier edificat domū suā. ꝑme Cor.3. Unusquisq; videat quomō superedificet. In hoc ergo fundamēto. scz christo omnis edificatio spiritualis construit̄ iudeorū vel gentilium a deo p auctoritatē. ps. Nisi dominꝰ edificauerit domum .ꝛc. Heb. 3. Omnis nanq; domus fabricatur ab aliquo: qui autē omnia creauit deus ē. Sed instrumentaliter construit̄ edificium vel ab homine qui seipm̄ edificat vel a p̄latis. Tertium tangit cum dicit. Crescit in templum ꝛc. qō ꝗdem fit quando multiplicant̄ qui salui fiunt. Act̄. 6. Verbuz domini crescebat ⁊ multiplicabat̄ numerus discipulorū in hierusalem valde. Crescit etiam quādo homo crescit in bonis operib⁹. Et in gratia crescit quantuz ad hoc q̄ fit templū sanctū. Templū em̄ a deo inhabitat̄ ꝛiō oportet q̄ sit sanctū. ps Sanctificauit tabernaculū suū altissimus. Et quia nos debemus inhabitari a deo vt deus in nobis habitet: ad hoc nos parare debemus vt sancti simus. ꝑme Cor.3. Nescitis quia templū dei estis ⁊ spūs dei habitat in vobis. Apoc. 12. Ecce tabernaculum dei cum hominibus ⁊ habitabit cum eis. Sed nunq̄d statiz a principio cū charitatem habemus templū dei sumus. Respondeo dicendū ē q̄ sic. Et quātomagis proficim⁹: tanto magis deus habitat in nobis. Et ideo ad hoc edificiū Quarto requirit̄ ꝓfectio ⁊ consūmatio qō ostēdit cū dicit. In domino. ¶ Cōsequēter cū dicit. In quo ⁊ vos ꝛc. ostendit quomō gentiles facti sunt participes huius edificij dicens. In quo scz edificio nō solum supedificat̄ur iudei: sed etiam vos ephesij edificamini. i. ad similitudinē aliorum edificamini. ꝑme Pet̄. 2. Ad quē accedentes lapidē viuū ab hoibus quidē reprobatum: a deo autē electum ⁊ honorificatū ⁊ ipi tanq̄ lapides viui superedificamini domos spūales. Et ideo subdit. In habitaculum dei. vt scz deus in vobis inhabitet per fidem. infra. 3. Habitare xp̄m per fidem in cordibus vestris. Hoc autem nō potest fieri sine charitate: quia qui manet i charitate in deo manet ꝛc. ꝑme Jo. 4. Charitas autē datur nobis per spūm sanctū. Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cordibus nostris per spūm sanctū qui datus ē nobis. ꝛiō subdit. In spiritu sancto.

Capitulum tertiū.

b Ttius rei gratia ego paulus vinctus xp̄i ieſu p̄o vobis gentibus si tamen audistis dispensationē gr̄e dei que data est mihi in vobis qm̄ scom reuelationē notū mihi factū est sacramētuz sicut supza scripsi in breui ꝓut potestis legentes intelligere prudentiaz meā in ministerio xp̄i qō alijs generatiōibus nō ē agnitum filijs hominū: sicuti nunc reuelatū est sanctis apostolis eius ⁊ prophetis in spiritu esse gentes coheredes ⁊ concorporales ⁊ cōparticipes p̄missionis in christo ieſu per euangelium.

Supza cōmemorauit apostolus multa dei beneficia humano generi ⁊ ipis apostolis collata: hic cōmemorat specialia beneficia sibi tradita. Primo ergo proponit intentionem suā in generali. Secundo exponit q̄ partes i speciali ibi. Quoniā fm reuelationē ꝛc. Circa p̄mum duo facit. Primo ponit suam conditionem ꝗtū ad patientiā ⁊ tribulationes quas ꝓtulit. Scdo quantū ad dona gratie que deus sibi contulit ibi. Si tamen audistis ꝛc. Dicit ergo. Dixi in quo ⁊ vos coedificamini ꝛc. Huius rei gratia. i. vt edificemini ⁊ cōuertamini ad xp̄m: ego paulus qui tantus sum: quia apls ieſu xp̄i ⁊ magister gētiuz in fide ⁊ veritate nunc vinctus sum rome. Nam hāc epistolam de vrbe scripsit vbi in vinculis tenebat. 2. Thy. 2. Laboro vsq; ad vincula quasi me operans. infra. 4. Obsecro vos itaq; ego paulus vinctus in dño. Ex quo apparet eius tribulatio ⁊ passio in squaloze carceris. Scz quia pena nō facit martyrē sed causa. ideo addit suarum tribulationū cām. Duplex ē autē cā ꝓo qua quis martyrij cām prosequit̄. Una si patiat̄ ꝓo fide xp̄i vel ꝓo qua cunq; alia virtute. 1. Pet̄. 4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienoꝝ appetitor: si autem vt xp̄ianus nō erubescat. Et ꝗtuz ad hoc dicit. Unctus christi ieſu. Alia si patiat̄ ꝓ ecclie vtilitate. Et quantum ad hoc ait. Ꝓo vobis gentib⁹. i. tantū intendo conuersionē vr̄am ⁊ verbum salutis vobis predico q̄ traditus sum carceri. 2. Cor. ꝑmo. Tribulamur ꝓo vr̄a exhortatione ⁊ salute. Col. ꝑmo. Nunc gaudeo in passionibus ꝓo vobis. ¶ Consequenter cū dicit. Si tamen audistis ꝛc. ponit donū gratie sibi cōmissū. Qua si dicat. Dico q̄ sum ꝓ vobis gentibus vinctus. Si tamen audistis. i. intellexistis dispensationē gratie q̄ data ē mihi ꝓo vobis. Nō pōt intelligi dupliciter. Uno modo vt dispensatio accipiat̄ passiue: ⁊ sit sensus: si tamē audistis dispensationem gratie ꝛc. i. si intellexistis q̄ mihi hoc donum scz aplatus in gentibus ē dispensatum. Ma vt dicitur infra. 4. Unicuiq; data ē gratia fm mensurā donationis xp̄i. Et infra. Ipse dedit quosdam quidem apl̄os: quosdam autem prophetas ꝛc. Unde mihi dispsatū ē a domino xp̄o. i. venit in sortem gratia dei hec vt in vobis fructum faciam. Col. ꝑmo. Factus sum ego minister ꝛc. Dico dispensationem dei que data ē mihi i vobis. id est eorum dispensatio tradita ē mihi. Alio mō vt dispensatio accipiat̄ actiue vt sit sensus. Si tñ audistis dispensationē. ꝛc. i. si intellexistis q̄ mihi datū sit vt vobis gr̄e dispensem q̄ cōionem sacramentoꝝ ⁊ hoc in vob ꝑme Cor. 4. Sic nos existimet hō vt ministros xp̄i.

¶ Consequenter cū dicit. Quoniā fm reuelationez ꝛc. manifestat cōditionem suam per partes ⁊ in spāli. Circa qō duo facit. quia primo ponit qō pertinet ad dignitatē officij scz dispensationē gratie. Secundo illud qō pertinet ad experientiā patientie scz tribulationes ibi. Quapropter peto ne deficiatis ꝛc. Prima iterū in duas. Primo ostendit gratie dispsationem ꝗtum ad diuersoruz mysteriorū cognitionem. Secundo quantum ad ipsoꝝ executionem ibi. Cuius factus sum minister ꝛc. Prima iterum in duas. Primo ponit mysteriorum xp̄i sibi datam cognitionem. Secundo exponit qō sit illud mysterium ibi. Esse gentes coheredes ꝛc. Circa cognitionem suam tria ponit. Primo q̄ sit certa. Secūdo q̄ sit plena. Tertio q̄ sit excellens. Certa quidem ē quia non ē per humanā industriā nec p humanā intentionē q̄ falli pōt. Sap. 9. Cogitationes enim mortalium timide ⁊ incerte

prouidentie nostre. Sed per legem diuinā que certissima est. Et ideo dicit. Quoniam fm reuelationem .ꝛc. Gal. primo. Neq; enim ego ab homine accepi illud neq; didici. ſz per reuelationē iesu christi. 2. Cor. 3. Nos vero reuelata facie gloriā domini speculantes. ꝛc. ¶ Itē plena ē. quia perfecte reuelatum est mihi: ⁊ cōmitto vestro iudicio quia ego in verbis paucis hoc expressi: in q̄bus cognoscere potestis q̄ perfectam cognitionem habeam de mysterijs fidei. Et quantum ad hoc dicit. Sicut scripsi in breui id ē in paucis verbis ⁊ aperte eo modo vt potestis legentes intelligere. Cañ. 4. Favus distillans labia tua. ꝛc. Mabium quidem breue quid ē. Et sic labia doctoris sunt fauus distillans quādo breuibus ⁊ paucis verbis multa ⁊ magna insinuat. Sed attende vt dicit Augustinus q̄ debet intendere hoc doctor q̄. s. intelligat. Et q̄diu ad hoc laborat verba sua non sūt superflua sed si posſ⁊ intelligit eis imoratur superflua sunt eius verba. Dicit autē prudentiā meam: fm illud ꝓo uerb. 9. Scientia sanctoꝝ prudentia. Que quidem non ē mundana sed diuina ⁊ celestis, ꝓpter qō dicit. In mysterio xp̄i. Est etiam excellens quia solis apostolis ē reuelata. Unde subdit. Qō alijs generationibus nō ē agnitum. Licet enim misteria xp̄i prophetis ⁊ patriarchis fuerint reuelata: nō tamē ita clare sicut apostolis. Nam pphetis ⁊ patriarchis fuerunt reuelata in quadaz generalitate sed aplis manifestata sunt ꝗtum ad singulares ⁊ determinatas circumstantias. Hoc autem qō dicit q̄ alijs generationibus ꝛc. potest dupliciter exponi. Uno modo vt per generationes tempora generationū accipiantur. iuxta illud ps. Dñatio tua in omni generatione ⁊ generationē. Et tunc ē sensus q̄ alijs generationibus id ē temporib⁹ nō ē agnitum filijs hominū. i. rationalibus creaturis scz nec hominibus nec angelis. Mat. 11. Abscondisti hec a sapientibus ⁊ prudentib⁹ ⁊ reuelasti ea paruulis. Sicut reuelatum ē nunc sanctis apostolis eius ⁊ pphetis noui testamenti interp: etantib⁹ scripturas ⁊ explanantibus legem. Luc. 8. Vobis datum ē noscere mysteriū regni dei. ceteris autem ꝛc. Luc. 10. Beati oculi qui vident que vos videtis. Et infra. Dico autez vobis q̄ multi reges ⁊ pphete voluerunt videre q̄ vos videtis ⁊ nō viderunt ꝛc. Alio modo potest exponi vt p generationes accipiant̄ hoīes generati. fm illud. Mat. 23. Venient hec omnia sup generationem istam. ꝛc. Et tunc ē sensus q̄ alijs generationibus id ē hominib⁹ i p̄cedentibus generationibus generatis nō ē cognitū. ꝛc. sicut prius. Unde Esa. 53. Quis credidit auditui nr̄o ⁊ brachium domini cui reuelatū ē? Sed hoc quidem sacramentum fidei reuelatum ē aliquibus patribus veteris testamēti. fm illud Jo. 8. Abraam pater vester exultauit vt videret diē meum vidit ⁊ gauisus ē. Et etiam pphetis fm illud Joel. ⁊. Post hec effundaz de spiritu meo super omnē carnem ⁊ prophetabunt filij vr̄i ⁊ filie vr̄e. Sed eis quidem reuelatum ē in quadam generalitate. apostolis vero clare ⁊ perfecte. Et hoc ꝓpter tria. Primo quia ipsi apli habuerunt reuelationem immediate a filio dei. fm illud Job. i. Unigenitus filius qui ē in sinu patris ipse enarrauit. Prophete vero ⁊ patres veteris testamēti ipsi edocti sunt per angelos vel per aliquas similitudines. Unde dicitur Esa. 6. Volauit ad me vnus de seraphin ⁊ in manu eius calculus quem. ꝛc. Et ideo ipsi apli clarius acceperunt. Secundo quia non in figuris ⁊ in enigmatibus: sicut pphete viderunt. sed reuelata facie gloriā domini speculantes. Luce. 10. Beati oculi qui vident que vos videtis. Tertio quia apostoli constituti fuerunt executores ⁊ dispēsatores huius sacramētiz: ideo oportebat q̄ melius ipi essent instructi ꝗ alij. Joh. 4. Alij laborauerunt ⁊ vos in labores eoꝝ introistis. ¶ Consequenter cum dicit. Esse gentes .ꝛc. manifestat quod sit illud sacramentū. Circa quod sciendum ē q̄ iudei triplicem ꝓrogatiuam habebāt respectu gentium scz p̄missionis hereditatis. Roma. 4. Nō enim per legem p̄missio abrae aut semini eius vt heres esset mundi: sed per iusticiam fidei. ps. Dominus pars hereditatis mee ꝛc. Item per specialem a gentibus alijs instructionem. Deutero. 7. Te elegit dominus de⁹ tuus vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram. Unde ps. Nos autē populus eius ⁊ oues pascue ei⁹. Cañ. 6. Una est colūba mea: ꝓfecta mea. ꝛc. Item per xp̄i p̄missionē. Heñ. 12. In te benedicēt̄ vniuerse cognatiōes terre. Hec autem tria gentes nō habebant: supza. 2. Qui eratis illo tempore sine xp̄o alienati a conuersatione isr̄l. Sed ad hec tria recepti sunt p fidez ꝑme quidē quantū ad partipationem hereditatis. ⁊ quantū ad hoc dicit. Coheredes scz ipsis iudeis in hereditate celesti. Mat. 8. Multi ab oriente ⁊ occidente venient ⁊ recumbent cuz abraam ysaac ⁊ iacob in regno celorum. ꝛc. Secundo ad specialē collegium fidelium. Et quantum ad hoc dicit. Concorporales. i. in vnum corp⁹ Joh. 10. Alias oues habeo que nō sunt ex hoc ouili. i. gentes: ⁊ illas oportet me adducere ⁊ vocem meam audient ⁊ fiet vnum ouile ⁊ vnus pastor. Tertio ad participationem gratie reprōmisse. Et quantū ad hoc dicit. Et comparticipes scz p̄missionuz q̄ facte sunt abrae. Ro. 15. Dico autem christum fuisse ministrum circūcisionis ꝓpter veritatem dei ad confirmādas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare deum. Et hec omnia consecute sunt gentes, non per moysen ſz in christo. Joh. ꝑmo. Lex per moysen data ē: gratia et veritas per iesum xp̄m facta est. 2. Pet̄. ꝑmo. Per quē maxima ⁊ p̄ciosa nobis promissa ꝛc. Item nec per impletionem legis: quia hoc ē iugum qō neq; patres nostri neq; nos portare potuim⁹. vt dicitur Act̄. 15. Sed p euangeliuz per quod omnes saluantur. Roma. ꝑmo. Nō em̄ erubesco euangelium. Virtus enim dei est in salutē omni credenti. ꝑme Cor. 15. Notum vobis facio euangelium quod predicaui vobis quod ⁊ accepistis in quo ⁊ statis p quod ⁊ saluamini.

Lectio secunda.

c Ttius factus sum ego minister scom donū gratie dei q̄ data est mihi scoz operationem virtutis eius. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hec in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias xp̄i ⁊ illuminare omnes que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo qui omnia creauit.

Postq̄ ostendit apostolus esse sibi gratiam dispensataz quantū ad misteriorum diuersorum cognitionē: hic ostēdit hoc idem quantum ad ipsorum misteriorum executionem. Et circa quod duo facit. Primo cōmemorat auxilium gratie prestitum sibi ad exequendum. Secūdo ostendit sibi cōmissum officium ministerij ibi. Mihi omnium sanctorum minimo ꝛc. Prima in duas. Primo tangit ministeriorum diuinoꝝ executionē. Secundo ostendit auxilium sibi datum ad exequendum. ibi. Secūdū donū gratie ꝛc. Executio autē diuinoꝝ sibi cōmissa ē p modū ministerij: ⁊ quantum ad hoc dicit. Dico q̄ hoc mistertuz ē mihi cōmissū scz gentes esse coheredes ꝑ euangelium

Explanatio sancti Thome

per qō gentes participes fiunt promissionis dei in christo iesu cuius ego paulus factꝰ sum minister ꝛc. Quasi dicat. Non ego impleo vel exequor vt a meipsi vt meū: sed sicut ministerium quod dei est. Act. 9. Vas electionis ē mihi iste ꝛc. Unde apostolus. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi ꝛ dispensatores es misteriorum dei. ¶ Deinde cum dicit. Secundum donū gratie ꝛc. tangit auxiliū sibi prestitum ad ministeriorū executionem. Huiusmodi autē auxiliū duplex fuit. Unum quidem ipa facultas exequendi: aliud ipa operatio siue actualitas. Facultatem autem dat deus infundendo virtutem ꝛ gram per quas efficitur homo potens ꝛ aptus ad operandum: sed ipam operationem confert inquantū operatur in nobis interius mouendo ꝛ instigando ad bonum. Et ideo hoc accipiens apls a deo dicit quantuz ad pmū. Dico q factꝰ sū mīster ꝫ certe nō meis meritꝫ nec virtute ppria: sed fm donū gratie dei que data ē mihi. quia. s. idoneus efficior ad executionem diuinoꝝ ministeriorum qui fui prius persecutor. 1. Cor. 15. Plus omnibus laboraui nō ego sed gratia dei mecum. Quantū ad secundū dicit. Scōm operationē quā deus efficit inꝰ tum virtus eius operaꝝ in nobis ꝛ velle ꝛ perficere ꝓ bona voluntate. Potest autez hoc aliter exponi fm glo. vt qō dictū est modo referaꝝ ad precedentia: vt. s. dicaꝝ q esse gentes coheredes ꝛ cōcorporales ꝛ cōparticipes ꝓmissionis eiꝰ. s. dei patris. hoc quidem donū dedit deꝰ gentibus in xpō. id est per xpm ꝛ hoc fm operationem virtutis. ꝛ per hoc q potenter operatus est suscitando xpm a mortꝛ. ¶ Consequenter cū dicit. Mihi sanctorum minimo. ꝛc. ondit officiū cōmissū. cuius quidē cōmissionis gratia cōmendatur ex tribus. Primo quidem ex persone siue cōditione. Secūdo ex comissoꝝ magnitudine ibi. Euangelizare inuestigabiles ꝛc. Tertio ex fructus vtilitate ibi. Et innotescat ꝛc. Cōmendaꝝ igitur officium sibi cōmissum: ex persone conditione. Si em̄ rex aliquis aliquod quidem magnū officiū alicui magno principi et excellenti cōmitteret nō multū ei magnā gratiam faceret quantū ad hunc magnū in magno officio: sed si magnuz ꝛ arduissimū officium alicui paruo cōmittat. multū eum magnificat ꝛ magnaz gram facit ei: ꝛ tanto magis ꝗto officij excellentia excedit ipm. Secundū ergo hūc modū paulus gram sibi cōmissi officij cōmendat dicēs. Mihi omniū sanctoꝝ minimo data est gratia hec. Et vocat se minimū non ex potestate sibi cōmissa: sed ex cōsideratiōe status p teriti. pme Cor. 15. Ego sum minimꝰ apostolorum qui nō sum dignus vocari apls: quoniā persecutus sum ecclīam dei. Isa. 60. Minimus erit in mille ꝛ parvulus in gentē fortissimam. Et hoc in gentibus. id est inter gentes. Hal. 2. Qui em̄ operatus ē petro in apostolatum circūcisionis: operatus est ꝛ mihi inter gētes. Et cū cognouissent gram dei q̄ data est mihi inter gentes. ꝛc. Secundo cōmendaꝝ hmōi cōmissionis gra ex officij magnitudine qō ē reuelare ꝛ manifestare secreta dei que sunt magna ꝛ occulta: puta de magnitudine xpi ꝛ de salute fideliū facta p eum. De his autē duobꝰ ē totum euā gelium. Quantū ad primū dicit. Euāgelizare ꝛc. Quasi dicat. Hec gratia data ē mihi vt annūciem bonū. pme Cor. 1. Non misit me xpus baptizare sed euangelizare. Et ibidem. 9. Uē enim mihi si non euangelizauero. Et hoc inuestigabiles xpi diuitias que sunt vere diuitie. supra. 2. Deus autem qui dives ē in misericordia ꝛc. Ro. 2. An diuitias bonitatis eius ꝛ patientie ꝛ longanimitatis contemnus. ꝛc. Ro. 10. Dives in omnes q̄ invocant illum. Quasi dicat. Diuitie iste vere inuestigabiles sūt quia tanta est misericordia eius q intelligi vel inuestigari nō posset. Isa. 33. Diuitie salutis sapiētie ꝛ sciētie timor domini ipe thesaurus eius scz xpi: qz in xpo abūdātissime fuit timor domini. Isa. 11. Replebit eum spiritꝰ timoris dñi. In xpo enim sunt omnes thesauri sapientie ꝛ scientie absconditi. Col. 2. Et hec sunt inuestigabiles quia perfecte sapientia ꝛ scientia xpi inuestigari nō possunt. Job. 11. Reperies forsan vestigia dei ꝛ vsqz ad perfectum omnipotentem? Quasi dicat. Non. Nam p creaturas in quibus relucet vestigiū creatoris peruenire nō potest ad perfectam eius cognitionē. Huiusmodi autem diuitias stupens admiratur apostolus, dicens. Roma. 11. O altitudo diuitiarum sapientie ꝛ scientie dei quam, ꝛc. Eccl. ꝓmo. Sapientiā dei precedentem omnia quis inuestigabit? ¶ Quantum ad secundū. id est ad manifestandum salutem fidelibus ex xpo prouenientem dicit. Illuminare omnes non solum iudeos sed etiaz gentiles per predicationē ꝛ miracula. Eccl. 24. Illuminabo omnes sperantes in domino. Act. 9. Vas electiōis est. mē. Mat. 5. Vos estis lux mundi. Illuminare inq̄ quantuz itī me est omnes. s. credere volētes. 2. Thy. 2. Qui vult omnes homines vult saluos fieri ꝛ ad agnitionē veritatis venire. Ad hoc. s. vt intelligant que sit dispensatio sacramenti: quia nihil valent ista nisi dispensent. Quasi dicat. de hoc illuminabo. s. q̄ mirabilis ꝛ ex quanta dilectione sit facta adimpletio archane redemptionis. Huiusmōi aūt diuitie inuestigabiles per xpm vobis dispensate sūt. Et qz dici posset istud qō dicis ꝛ sit magnū omnes tamen hoc sciunt. ideo ad hoc respondet apostolus dicēs q nō quia abscondita a seculis. Ubi sciendū ē q omnia q̄ sunt in effectu latent virtute in suis causis: sicut in virtute solis cōtinent oīa que sunt in generabilibꝰ ꝛ corruptibilibus. Sed tamē ibi quedā sunt abscondita quedā manifesta. Nam caloz ē manifeste in igne. aliquoz vero nō que occulto modo ꝓducit latet in eo. Deus autē ē omnium rerū cā efficiens: sed producit quedā quoz ratio potest ee manifesta illa scz que mediantibꝰ causis secūdis ꝓducit. Aliqua vero sunt in eo abscondita illa scz que immediate per seipm ꝓducit. Et quia sacramentuz humane redemptionis per seipm operatus ē deus: ideo in eo solo hoc sacramentū ē absconditū. Et hoc ē qō dicit. Abscondita a seculis in deo. i. in sola notitia dei. Inuestigare autē secreta prime cause maximū ē. pme Cor. 2. Sapientiā loquimur inter pfectos. Sapiam vero nō huius seculi neq̄ principū huiꝰ seculi qui destruunt sed loquimur dei sapientiā in mysterio que abscondita ē quā predestinauit deꝰ ante secula qui inq̄ oīa creauit.

Lectio tertia.

V T innotescat principibus et potestatibus in celestibus per ecclesiā multiformis sapientia dei scōm pfinitionem seculorum quā fecit in xpo iesu domino nostro: in quo habemus fiduciā ꝛ accessum in cōfidentia per fidem eius.

Posita dignitate officij ex magnitudine cōmissoꝝ: hic commendat apostolus officij dignitatem ex vtilitate effectus: que quidem est reuelatio magnarum rerum magnis personis. Sunt autem circa hoc tria consideranda. Primo quidem quibus sit reuelatum: ꝛ quantū ad hoc dicit. At innotescat principibus ꝛc. Secundo per quem reueletur qz per ecclesiam. Tertio quid reueletur: quia multiformis sapiētia dei. Ad cuius quidē sapientie descriptionē quattuor tāgit apls. Primo eiꝰ multiplicitatē ibi. Multiformis sapia dei. Scōo modū multiplicitatis ibi. Prefinitiōz seculoꝝ. Tertio multiplicitatis auctorē.

in epistolam ad Ephesios III

Unde subdit. Quam fecit dominus in xpo iesu domio nostro Quarto auctoris effectum. ibi. In quo habemus fiduciam ꝛ accessum. Est ergo sapientia que reuelatur multiformis ꝛ hec quidē multiformitas tangit. Job. 11. Utinā deus loqueretꝰ tecuz ꝛ apperiret labia sua tibi vt ostenderet tibi secreta sapientie: ꝛ qz multiplex sit lex eiꝰ ꝛc. Sap. 7. Est enī in illa scz sapiētia diuina spūs intelligentie sanctus vnicus ꝛ multiplex ꝛc. Multiplex scz ī effectibꝰ: vnicus scz in essentia. ¶ Modus aūt multiplicitatis reuelate scīe ē fm pfinitionē seculoꝝ. i. distinctionem ꝛ determinationē diuersorum temporꝝ. Deus enīz ordinat alia esse in vno tempore: alia ī alio: ꝛ fm hoc huiusmodi sapientia multiformis dicit fm pfinitionē seculoz quia diuersa tempora diuersis ornat effectibꝰ. Auctoz autē huius multiplicatis ē xps. Unde dicit. Quam fecit deus in xpo iesu dño nro. i. per xpm. Ipse enim mutat tempora ꝛ statuz eoz. Heb. 1. Multipharie multisqz modis ꝛc. per quē fecit ꝛ secula. Potꝰ autē hoc qō dicit quem fecit deus. ꝛc. referri vel ad eternā pdestinationē Nam ipam fecit pater ī filio suo. supra ꝓmo. Elegit nos in ipo ante mūdi cōstitutionem vt essemus sancti. Ipse em̄ filius ē sapientia patris. Nihil autē diffinit vel preordinat aliquis nisi per sapientiā. Uel potest referri ad predestinationis eterne cōpletionem quā deus pater p filiū cōsumauit. 1. Cor. 10. In quos fines seculoꝝ deuenerūt Supple sumus. ¶ Effectus aūt auctoris ē magnitudo fructꝰ qui nobis a xpo ꝓuenit. qō pontē cū dicit. In quo habemus fiduciā ꝛc. Circa qō duo facit. Primo ponit que recepimus. Secūdo appropriatū q qō recepim̄ ibi Per fidē ei⁹. Bona autē que recepimus sunt duo. Unū qō pertinet ad spem obtinendi. ꝛ quantum ad hoc dicit In quo scz xpo habemus fiduciā scz veniendi ad celum ꝛ eternā hereditatē. Jo. 16. Confidite ego vici mundū. 2. Cor. 3. Fiduciā talem habem̄ p xpm ad deū. Aliud bonū ptinet ad obtinendi facultatē. ꝛ ꝗtuz ad hoc dicit Et accessum scz habem̄. Heb. 4. Adeam̄ cū fiducia ad thronū glorie eius. Jere. 3. Patrē vocabis me ꝛ post me ingredi nō cessabis. Ro. 5. Per quē accessū habem̄ p fidem in gratia ista in qua stamus ꝛ gloriamur ī spe glie filioꝝ dei. Per quid autē hec denē nobis subdit dicens Per fidē eius scz xpi. Ro. 5. Justificati ex fide pacē habeamus ad deū p dñm nostrū iesum xpm. Ut ergo breuiter cōprehendam̄ dico qz reuelata ē sapiētia dei multiformis varietatis fm distinctionē ꝛ pfinitionē seculoꝝ que dedit nobis fiduciam ꝛ accessum ad prem p fidē ei⁹ Quibus autē reuelata sit ista multiformis sapientia dei ostendit ꝛ tunc sumit̄ ista littera superius dimissa. Ut innotescat principibus ꝛ potestatibus ex qua apparet magnitudo. Et qz etiā in terris sūt pncipes ꝛ potestates addit. In celestibus. i. in celo vbi nos erimus. ¶ Notāduz ē autē hic q principes ꝛ ptātes sunt duo ordines qui ex ipoz nomine ēminentiam in operando designāt. Potestas ordinaꝝ ad reprimendū impedimenta salutis: sed ordo pncipatuū pest ꝛ iniungit ad bene exequendū. Qui aūt ad ordinē pncipatus ptineat regulare p3 p illud ps. Preuenerunt pncipes cōiuncti psallentibꝰ ꝛc. Itez pncipes iuda duces eoz ꝛc. Qui autē ad potestates ptineat reprimere p3 Ro. 13. Uis autē nō timere ptātez. bonū fac ꝛ habebis laudē ex illa: dei enī minister ē tibi in bonum si aūt malefeceris time. Non em̄ sine causa gladium portat ꝛc. Magni ergo sunt quib⁹ innotescit qz sanctis angelis per quos dirigunē ꝛ defendunē sancti. Per quid aūt eis innotescat multiformis sapiētia dei subdit dicēs Per ecclīam qō quidē habet magnā difficultatē. Nam glo. habet. i. p apostolos in ecclīa pdicantes. Unꝰ quidem intellectus esse potest q scz angeli dicī erūt ab apostolis: ꝛ hoc videt quandā rōnem habere. videm⁹ enim q in celo inter angelos supiores qui imediate a deo illuminant: illuminant ꝛ docēt inferiores angelos qui nō imediate illuminant a deo. Rō videt ergo irrationabile q apli qui imediate a deo sunt edocti. fm illud Jo. ꝓmo Unigenitus filiꝰ qui ē in sinu patris ipe enarrauit vt doceant angelos. Sed hoc quidē satis sufficienter dici posset nisi aliud occurreret. Cū em̄ in xpo sint due nature. diuina scz ꝛ humana. Edocti quidē sunt apli a xpo immediate qtum ad humanam naturā. Angeli autem imediate naturam diuinā vident: etiā inferiores als nō eēnt beati cū in sola visione diuine essentie rōnalis creature beatitudo cōsistat. Rō est ergo cōueniens nec rō aliqua vt dicamus sanctos qui sunt in patria doceri a qtūcūqz perfectis viatoribus. Nam licet inter natos mulierū nō surrexit maior iohanne baptista: tamē qui ē in regno celoꝝ maioz est illo: vt dicitur Mat. 11. Dicere autē q demones docentur ab hominibꝰ. hoc absqz piudicio credibile ē. Sed q beati q̄ immediate verbū conspiciūt qō est speculum sine macula in quo relucent oīa: a viatoribus doceanē dici nō debet nec conueniens videt. Dicēdum ē ergo q innotuit angelis per ecclīam. i. per apls pdicantes vt dicit glo. nō q angeli hoc didicerint ab eis sed in eis. Nam sicut dicit Aug⁹. sup Gen. ad litteram Deus anteq̄ creaturas crearet: ante dico ordine naturo non ordine temporis cum fm tempus simul omnia creata sint rōnes rerum naturaliū indidit mentibus angelorum: quo sit vt angeli dupliciter res naturales cognoscerent: qz cognouerūt eas in verbo: ꝛ hec cognitio dicitur matutina. Itē cognouerūt eas in, naturis ꝓprijs: ꝛ hec dicit cognitio vespertina. ¶ Ulterius notandū ē q̄ sunt quedam rationes mysteriozum gratie totam creaturam excedentes ꝛ huiusmodi rationes nō sunt indite mentibus angelorum: sed in solo deo sunt occulte. Et ideo angeli non cognoscunt eas in seipis: nec etiam in deo ꝛ cognoscunt eas fm q̄ in effectibus explicantur. Cum igitur rationes pertinentes ad multiformem sapientiā deī sint huiusmodi scz in solo deo absconditē: ꝛ postmodum in istis forinsecis effectibus explicate: manifestum est q̄ angeli eas nec in seipis nec in ipo verbo nec etiā ab apostolis nec a viatoribus alijs cognouerūt sed in ipis apostolis explicatas priusquam in mente diuina latentes cognouerunt: sicut domus que est in mente artificis vel concepta de dono factenda: nullus scire potest q̄diu latet ī mente: nisi solum ille qui solus illabitur animabus scz deus sed postq̄ conceptus est iam in effectu extrinseco explicatus quia domus iam facta est: sic aliquis de domo iaz facta que prius latebat in mente artificis edocetur. non autem edocetur per domum sed in domo. Unde iam restat vt aliter exponatur hoc quod dicit. Ut innotescat ꝓncipibus ꝛc. vt illa coniunctio vt accipiatur nō causaliter sed quodāmodo consecutiue ꝛ legatur sic Illuminare q̄ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo qui omnia creauit ita tamē absconditi vt innotescat principibꝰ: ꝛ id est istud sacramentum ita fuit absconditum in deo q̄ inde innotuit pncipibus ꝛ potestatibus non ab eterno sed a seculo quia omnis creatura principium, habet. Et hoc non per ecclesiam terrenam sed celestem: qz ibi est vera ecclesia que est mater nostra ꝛ ad quā tendimus ꝛ a qua nostra ecclesia militans est exemplata. Et sic li per designat ordinem nature tantum vt dicatur per ecclesiam celestem. id est de vno in aliud. sicut dicitur illud factum est notum per totum regnum vel ciuitatē: qz nouа currunt ab vno in aliū fm q̄ verba currunt sic de Act. 9. de suscitatiōe thabite beghine sci petri. Notū ās factum est p vniuersam yopen ꝛ crediderunt multi. ꝛc.

Magister tñ aliter recitat lectur̃ augustini hoc mō. Illuminare q̃ sit dispensatio ꝛc. ꝛ hoc p ecclam. i. oēs qui sunt in eccl̃a terrena: sed hoc nō ē ſm intentionē augustini. ¶ Hic posset queri vtrū angeli a p̃incipio mundi cognouerit mysteriū incarnatiōis. Respōdet magister dicens q̃ angelis maiorib⁹ notū fuit sed nō minorib⁹. Añ ipi sc̃z minores angeli interrogant. Esa. 63. Quis ē iste qui venit de edom tinctis vestibus de bosra? Sed opō hec ē contra beatū dionysiū. Dionysius eñ duas interrogationes angelor̃ de xp̃o factas ex sacra scriptura accipit. Una ex p̃s. Quis est iste rex glorie. Itē accipit alia ex Esa. 63. Quis est iste qui venit de edom ꝛc. Prima aut̃ interrogatio ſm eum ē inferiorū angelorū. Secunda suprēmorum q̃s patet: quia prime non de⁹ respondet sed alius. Unde dicit. Dominꝰ virtutum ipe est rex glie secunde vero respondet ipe deus imediate. Unde dicit Ego qui loquor iusticiā ꝛ ppugnator sum ad saluādum Vult ergo dionysius q̃ vterq; aliquid ignorauerunt. ꝛ vterq; aliquid sciuernnt: q̃z a principio oēs sciuerūt mysterium incarnationis in generali: sed rōnes in speciali dicerūt tempore p̃cedente seu p̃cessu tp̃is ſm q̃ i effectibus extrinsecis explicabant.

Lectio quarta.

P Ropter q̃s peto ne deficiatis in tribulationib⁹ meis in vobis que est glia vestra. Huiꝰ rei gratia flecto genua mea ad patrē domini nostri iesu christi ex quo omnis paternitas in celis ꝛ in terra nominat: vt det vobis scōm diuitias glorie sue virtutem corroborari per spiritum eius in interiore xp̃m habitare per fidem in cordib⁹ vestris: in charitate radicati ꝛ fundati

Post q̃ egit apls de dignitate officij q̃s ptinet ad suam coditionem: hic consequēter agit de his que ptinent ad suā afflictionem sc̃z de passionib⁹ suis. Circa q̃s duo facit. P̃imo exhortat eos ne p̃ro suis tribulationib⁹ conturbent̃ sed habeant patientiā. Secūdo q: ad hoc q̃ hō nō cōturbet necessariū ē diuinū auxiliū. p̃mittit oratiōnē vt impleant hoc p̃ diuinū gr̃am ibi. Huius rei gr̃a. ꝛc. Dicit ergo primo. ex magnitudine officij mei ꝛ firmitate eius quā habeo p̃ fidē xp̃i accidit q̃ tribulationes patior nec me cōturbant nec a xp̃o auellere possunt. Ro. 8 Quis nos separabit a charitate xp̃i. tribulatio' ꝛc. Quasi dicat. Nihil. P̃ropter q̃s induco vos ꝛ peto ne deficiatis in tribulatiōib⁹ meis. ne. s. occasiōe tribulationum meaꝝ deficiatis oīno a fide ꝛ ab opib⁹ bonis. Heb. 12. Mō fatigemī animis vr̃is deficientes. Dico aūt q̃ vos nō debetis deficere q: sunt p̃ vobis. i. p̃ vtilitate vr̃a. 2. Cor. 1. Siue tribulamur p̃ vr̃a exhortatiōe ꝛ salute: sive cōsolamur p̃ vr̃a cōsolatiōe ꝛ salute: que operat tolerantiā passionū earūdē quas ꝛ nos patimur vt spes nr̃a firma sit p̃ vobis sciētes quoniā sicut socij passionū estis sic eritis ꝛ cōsolationū. Uel dicit p̃ vobis. i. p̃ vr̃a ꝓbatione Sap. 3. Tanq̃ aur̃ i fornace ꝓbauit electos oēs. ꝛc. Que ē glia vr̃a. s. si nō deficiatis sed stetis fortes in tribulationib⁹. Hā qui p̃severauerit vsq; i finē ꝛc. Alio mō que ē glia vr̃a. i. tolerātia passionū nr̃ar̃ est pro vobis ad gl̃iam in hoc q̃ de⁹ exposuit ap̃los suos ꝛ ꝓphetas tribulationib⁹ ꝛ passiōib⁹. ꝓpter salutē vestrā. Hec 6. Propterea volaui i ꝓphetis ꝛ occidi eos ꝛc. 2. Cor. p̃mo. Hlia vestra sum⁹ sicut vos nostra. ꝛc. ¶ Cōsequēter dī dicit. Huiꝰ rei gr̃a ꝛc. implorat eis auxiliū p̃ oratiōnē vt p̃ exhortationē suā p̃ficiāt. Et p̃mo oīonē p̃mittit. Secūdo quasi securus de exauditione gratias agit. ibi. Et aūt qui potens est ꝛc. Itez p̃ma in tres q: primo p̃ponit oīonis obiectū. Secūdo oīonis intentū ibi. Ut det vobis ſm diuitias ꝛc. Tertio oīonis fructum. ibi. Ut possitis cōp̃hendere ꝛc. Oratio aūt reddit exaudibilis p̃ humilitatē. p̃s. Respexit in oīonem humiliū ꝛc. Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit. ꝛc. Et ideo statim oīonem suā ad humilitate incipit dicens Huius rei gr̃a. s. ne deficiat̃ a fide flecto genua mea ad patrē. ꝛc. Hō ē signū humilitatis p̃pter duo. P̃rio q: qui genua flectit quodāmodo paruificat se ꝛ subijcit se ei cui genua flectit. Unde p̃ huiusmōi ostendit recognitio p̃prie fragilitatis ꝛ paruitatis. Secūdo q: in genu ē fortitudo corpis. Añ ergo quis genua flectit. p̃stat̃ debilitatē sue virtutis. Et inde ē q̃ exteriora signa corporalia exhibent̃ deo ad cōuersionē ꝛ exercitū spūs ꝛ anime interioris. 2. Paralip. vlt. in oīone manasses. Flecto genua cordis mei ꝛc. Esa. 45. Mihi curuabit̃ oē genu. ꝛc. ¶ Deinde describit oīonis obiectū q̃s est de⁹. ꝛ describit eū ex duob⁹. P̃rio ex affinitate. Scōo ex auctoritate. Ex affinitate eñ erigimur ad ozandū cū fiducia. Et ꝗtū ad hoc dicit. Ad p̃z oñi nostri iesu xp̃i. s. cui⁹ nos filij sumus. Jac. 1. Omne datū optimū ꝛc. Esa. 63. Tu eñ domine pater noster. ꝛc. Ex auctoritate aūt confirmatur obtinendi q̃s petimus fiducia q: ip̃e ē ex quo⁹ paternitas in celo ꝛ in terra noīatur. ¶ Hic posset queri vtrū in celo sit paternitas. P̃osset dici breuiter q̃ in celo. i. in deo hel in diuinis ē paternitas q̃ ē p̃incipium oīs paternitatis. Sed de hac nō querit ad p̃sens: q̃ cuilibz fideli nota ē. Sz querit vtrū in celis. i. vtrum in angelis sit aliqua paternitas. Ad hoc dico q̃ paternitas ē tantū in viuentibus ꝛ cognoscentib⁹. Est autem duplex vita. Una ſm actū. alia ſm potentiā. Uita quidē ſm potentiā ē habere opera vite in potentia. Unde dormiens quātū ad actus exteriores dicit̃ viuere in potentia. Uiuere autem ſm actū ē q̃n exercet quis opa vite in actu. Sic aūt nō solū qui dat potentiā vite pater ē eius cui dat: sed qui dat actū vite ille etiā pater dici p̃t. Quicūq; ergo inducit aliq̃ ad aliq̃ actū vite: puta ad bene operandum intelligendū: volendū: amādū pater eius dici p̃t. p̃me Cor. 4. Nam si decez milia pedagogo⁹ habeatis i xp̃o sed nō multos patres ꝛc. Cū ergo inter angelos vn⁹ alterū illuminet p̃ficiat ꝛ purget ꝛ isti sint actus hierarchici: manifestū ē q̃ vnus angelus ē pater alterius sicut magister ē pater discipuli. ¶ Utrū aūt paternitas que ē in celis ꝛ in terra dicuer̃ a paternitate que ē in diuinis ꝛ dicit̃ ꝛ videt̃ q̃ non q: noīa sic imponim⁹ ſm q̃ res nominatas cognoscim⁹. Quicq̃d aūt cognoscim⁹ ex creaturis: ergo noīa imposita a nobis rebus ipis p̃ius ꝛ p̃ cōueniūt creaturis q̃ ipi deo. Rñdeo ꝛ dico q̃ nomen alicuius rei noīate a nobis dupliciter p̃t accipi: q: vel ē exp̃ssiuū vel significatiuū conceptus intellectus q: voces sunt note vel signa passionū vel cōceptuū qui sunt in aīa: ꝛ sic nomē p̃ius ē in creaturis q̃ in deo. Aut inquātū est manifestatiuū quidditatis rei noīate exteri⁹. ꝛ sic ē p̃ius in deo. Unde hoc nomē paternitas ſm q̃ significat ꝛceptionē intellectus noīantis rem: sic per p̃ius inuenit̃ in creaturis q̃ in deo. q: p̃ius creatura innotescit nobis q̃ deus: scōm aūt q̃ significat ipsā rē noīatā sic p̃ius est in deo q̃ in nobis: quia certe omnis virt⁹ generatiua in nobis est a deo. Et ideo dicit. Ex quo omnis paternitas in celo ꝛ in terra nominatur. Quasi dicat. P̃aternitas que est in ipis creaturis est quasi nominalis seu vocalis: sed illa paternitas diuina qua p̃ dat totam naturam filio absq; omni imperfectiōe est vera paternitas. ¶ Consequenter cum dicit, Ut det vobis, ꝛc. ostendit oīonis intentū. Et primo facit hoc Secundo ostendit per quid posset ip̃etrare suū p̃positū ibi. P̃er spiritum eius ꝛc. Dicit ergo. Dico q̃ peto ne deficiatis sed stetis viriliter. Scio tamē q̃ hoc ex vobis facere nō potestis sine dono dei. ideo peto vt det vobis. Jacob. 1. Omne datuꝫ optimū ꝛc. Et hoc quidem ex diuitias gl̃orie sue. id est ſm copiaꝫ maiestatis eius ꝛ magnificentie. p̃s. Gloria ꝛ diuitie in domo ei⁹. puerb. 8. Mecū sunt diuitie ꝛ gloria Diuitie inq̃ que faciunt virtutē corroborari. Esa. 40. Qui dat lasso virtutē. ꝛ his qui nō sunt: fortitudinem ꝛ robur multiplicat. Et hoc in interiori homine. quia nisi in interioribus fortificetur homo: facilē ab hoste superatur. Esa. 9. Confirmet illud ꝛ corroboret in iudicio ꝛ iusticia amodo ꝛ vsq; in sēpiternū. ¶ Tūc recumatur illa pticula interposita scilicz per spiritū in qua ostendit per quid obtinere potest quod petit. Ipse enim spiritus qui roborat est spiritus fortitudinis: ꝛ est causa non deficiendi in tribulationibus. quē obtinemus per fidem que est fortissima. quia fides est substantia rerū sperandarū. id est facit in nob subsistere res sperandas. Unde. 1. P̃e. 4. Cui resistite fortes in fide Et ideo subiūgit habitare xp̃m per fidem. Et hoc in cordibus vestris. 1. P̃e. 3. Dominū aūt xp̃m sanctificate in cordibus vestr̃is P̃er quod: Dico q̃ non solū per fidem que vt donuꝫ est est fortissima. sed etiā per charitatē que est in sanctis. Et ideo subdit In charitate radicati ꝛ fūdati. 1. Cor. 13. Omnia suffert: omnia credit: omnia sperat: omnia sustinet: charitas nunq̃ excidit. Cañ. vltimo. Fortis est vt mors dilectio. Unde sicut arbor sine radice ꝛ domus sine fundamēto defacili ruit: ita spirituale edificiū nisi sit in charitate fundatū ꝛ radicatū durare non potest.

Lectio quinta.

V T possitis cōp̃hendere cuꝫ omnibus sanctis que sit latitudo ꝛ longitudo ꝛ sublimitas ꝛ profundū. Scire etiā supereminentez̃ scientie charitatem xp̃i: vt impleamini in omnē plenitudinem dei. Ei aūt̃ qui potens est omnia facere superabundanter q̃ p̃petimus aut intelligim⁹ ſm virtutē que operatur in nobis. ipsi gloria in eccl̃ia et in chr̃isto iesu in omnes generationes seculi seculorum Amen.

Supra oñdit apostolus petitionis sue p̃ ephesijs ꝛ orationis intentū. scilicet corroborationez̃ spiritus in fide ꝛ charitate: hic consequent̃ ostendit eoꝝ que petit fructuꝫ corroborationis que est per fidem ꝛ charitatē que est q̃dam cognitio. Ideo primo p̃ponit ipsam noticiā. Secūdo ipsius noticie seu cognitionis efficaciā ibi Ut impleamini in omni plenitudine dei. Dicit ergo. Ita stis charissimi in charitate radicati ꝛ fundati vt possitis cōp̃hendere ꝛc. qd quidem dupliciter legi potest. primo modo vt magis sequatur intentionē apostoli. ¶ Sciendum est ergo q̃ tam in futuro q̃ in p̃senti cognitio dei ē nobis necessaria. nam in futuro gaudebimus ꝛ de cognitione dei: ꝛ de cognitione assumpte humanitatis. Joh̃. 17. Hec est vita eterna vt cognoscāt ꝛc. ꝛcta. Johannis 10. Ingredietur scilicet in contēplationem diuinitatis: ꝛ egredietur scilicet in cōtemplationē humanitatis. ꝛ pascua inuenīet. Et quia fides est inchoatio illi⁹ future cognitionis. quia est substantia rerum sperandarum ꝛc. vt dicitur Hebꝛ. 11. Quasi iā in nobis res sperandas p̃ modum cuiusdam inchoationis facit sustinere. Inde est q̃ fides nostra in his duobus consistit. scilicet in diuinitate ꝛ humanitate xp̃i. 1. cor. 2. Non enim iudicaui me scire inter vos nisi iesum chr̃istum ꝛc. Secundū hoc ergo p̃mo p̃emittit eis cognitionē diuinitatis. Secūdo cognitionem misteriorū humanitatis ibi. Scire etiā supem̃ nentē scientie ꝛc. Cognitionē autem dei manifestat eis sub his verbis. Et possitis ꝛc. Quasi dicat. Corroboramini per fidez ꝛ charitatē. quia si sic estis peruenietis ad vitā eternam: vbi habebitis deum p̃sentē ꝛ perfecte eū cognoscetis. Qui autē deus manifestet̃ amanti patz Joh. 14. Qui diligit me diliget̃ a patre meo: ꝛ ego diligā eū ꝛ manifestabo ei meipsum. Qui vero manifestetur credenti patet ꝓut dicitur Esa. 7. ſm aliā litteram. Nisi crediderit̃is non intelligetis. Oportet eñ ſm fidem ꝛ charitatem vt corroborem̃ini vt possitis comp̃hendere. Ubi sciendum est. q̃ comp̃hendere q̃nq̃ ponitur p̃ro includere. ꝛ tunc oportet q̃ cōp̃hendens contineat in se totaliter cōp̃hēsum. Quandoq; aūt ponitur p̃ apprehendere. ꝛ tunc dicit remotionē distantie: ꝛ insinuat p̃ pinquitatem. P̃rimo autē modo a nullo intellectu creato deus cōp̃hendi potest. Job. 11. Forsitan vestigia dei cōp̃hendes ꝛ vsq; ad perfectū omnipotentē reperies? Quasi dicat. Non. quia sic posset eum perfecte cognoscere quantū cognoscibilis est Et de hac cognitione non intelligitur quod dicitur. Et possitis cōp̃hendere. sed secundo modo ꝛ est vna de tribus dotibus. ꝛ de hac loq̃tur apostolus cum dicit. Et possitis cōp̃hendere id est ouem habere p̃sentē ꝛ p̃sentialit̃ cognoscere. Phil. 3. Sequor aūt si quō cōp̃hendā in quo ꝛc. Et hec cōp̃hensio est cōmunis omnibus sanctis eius. Ideo subdit. Cum omnibus sanctis. p̃s. Gloria hec est omnibus sanctis eius. Talibus autez dicitur illud. 1. cor. 9. Sic currite vt cōp̃hēdat̃ ꝛc. ¶ Que sit latitudo ꝛc. Notā dum q̃ verba ista videntur ozū habere ex verbis. Job. 11. Forsan inquit vestigia dei cōp̃hendes? Quasi dicat incōp̃hensibilis est. Huius autē incōp̃hensibilitatis causam assignat dicens: Excelsior celo est ꝛ quid facies. P̃rofundior inferno est: ꝛ vnde cognosces. Longior terra mensura eius ꝛ latior mari. Ex quo videt̃ q̃ iob ostendat eū esse incōp̃hensibilem: attribuēs ei quadruplicē differentiā dimensionum. His eñ verbis alludēs apostolus dicit: Ut possitis cōp̃hendere que sit latitudo ꝛc. Quasi dicat. Habeatis tantā fidem ꝛ charitatem vt possitis tandem cōp̃hendere quod cōp̃hensibile ē Et hoc modo exponit dyonisius. Non est tamen aliquo modo intelligendum has dimensiones corporaliter esse in deo. quia spiritus est deus vt dicitur Joh. 4. sunt tamē in deo metaphorice. Unde per latitudinē designat dimensio seu extensio virtutis ꝛ sapientie diuine super omnia. Eccl. 1. Effudit illā scilicet sapientiā super oīa opa sua P̃er longitudinē designat eterna eius duratio. p̃s. Tu autē dñe ineternū permanes. ꝛ p̃s. Domū tuam dñe decet sanctitudo in longitudine dier̃. P̃er sublimitatē vt celsitudinē vero perfectio ꝛ nobilitas nature eius q̃ in infinitū excedit omnē creaturā. p̃s. Excelsus sup omnes gentes dñs Et p̃fundū id ē incōp̃hēsibilitas sapiētie eius Eccl. 7. Alta p̃funditas scilicet sapientie diuine q̃s inueniet eaz? Sic ergo patet q̃ finis fidei ꝛ charitatis nostre est vt pueniamus ad perfectā dei cognitionē qua cognoscamus infinitā sue virtutis extensionē: eternā ꝛ infinitā eius durationē: sue perfectissime nature celsitudinē: sue sapientie profunditatē ꝛ incōp̃hensibilitatē eo modo scut est attingendū. ¶ Consequenter quia adhuc alia cognitio est necessaria scilicet cognitio misteriorꝫ humanitatis ideo subdit. Scire etiā supemīnētē scientie ꝛc. Ubi sciendū est q̃ quicq̃d est in misterio redēptiōis humane

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Ephesios IIII

r incarnationis xpi totū est opus charitatis. Maz q̄ incarnatus est: ex charitate pcessit supra. 2. Propter nimiam charitatē suā qua dilexit nos ꝛc. Qui vero mortuꝰ fuit ex charitate processit. Joh. 15. Maiorē hac dilectiōe nemo habet ꝛc. infra. 5. Xps dilexit nos r tradidit semetipsum pro nobis oblationē r hostiā deo. propē hoc dicit gregorius. O inestimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filiū tradidisti. Et ideo scire charitatē xpi est scire omnia misteria incarnationis xpi r redemptiōis nostre que ex īmensa charitate dei pcesserunt: que quidez charitas excedit omnē intellectū creatū r omniū scientiam: cum sit incōprehensibilis cogitatu. Et ideo dic. Supereminentē scientie scilicet nature r omnis intellectus creati. Phil. 4. Et pax dei que exuperat omnē sensum Charitatē xpi id est quā deus pater fecit q̄ xpm. 2. cor. 5 Deus erat in xpo mundum reconciliās sibi. ¶ Alio modo potest legi vt referatur ad perfectionē charitatis nostre. Quasi dicat. Corroborami in charitate radicati r fundati: r hoc vt possitis cōprehendere nō solū cognoscendo cū omnibus sanctis. quia hoc donū scilicet charitatis cōmune est omnibus. cū nullus possit esse sanct⁹ sine charitate vt dicitur Ephe. 3. Possitis in cōprehendere que sit latitudo scilicet charitatis que se extēdit vsq̄ ad inimicos. ps. Latū mādatū tuū nimis. Lata ē eīm charitas ad suam diffusionē. ps. Eduxit me in latitudinem dñs. Longitudo aūt eius attendit̄ ꝗtum ad sui p̄seuerantiā quia nunq̄ deficit sed hic incipit r perficitur in gloria. 1. cor. 13. Charitas nunq̄ excidit. Can. vltio. Aque multe non potuerunt extinguere charitatē. Sublimitas autē eius attendit̄ ꝗtuz ad intentionē celestiū: vt scilicet deus nō diligat ꝓpter temporalia. quia hui⁹modi charitas esset infirma: sed vt diligatur ꝓpter se tm̄. Job. 40. In sublime erigere r esto glorios⁹. Profundū vero attendit̄ ꝗtum ad originē ipsius charitat̄ Nam hoc q̄ deum diligimus non est ex nobis sed a spiritusancto. quia vt dicitur Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cordibus nostris per spiritumsanctū ꝛc. Hoc ergo q̄ vnus habet charitatē longā latam sublimē r profundā r alius non: venit ex profundo diuine predestinationis. Eccl. 1. Profundum abyssi quis dimensus est: Ergo vt possitis cōprehendere id est perfecte consequi cū omnibus sanctis que sit latitudo vt extendatur charitas vestra vsq̄ ad inimicos. que sit longitudo vt scilicet nunq̄ deficiat que sit sublimitas vt scilicet ꝓpter seipm deus diligatur r profundum scilicet predestinationis ꝛc. ¶ Sciēdū est autē hic q̄ xps in cuius potestate fuit eligere genus mortis quod vellet: q̄ ex charitate mortem subijt. elegit mortē crucis in qua predicte quatuor dimensiones sunt Ibi est latitudo scilicet in ligno trāsuersoꝝ cui affixe sunt manus. quia opera nostra debent per charitatem dilatari vsq̄ ad inimicos. ps. Eduxit me in latitudinē domin⁹ Ibi est longitudo in ligno erecto cui inmittit totum corp⁹ quia charitas debet esse perseueratiua que sustinet r saluat hominē. Matth. 10. Qui autē pseuerauerit vsq̄ in finē hic salvus erit. Ibi est sublimitas in ligno superiori cui caput inheret. quia spes nostra debet eleuari ad eterna r diuina. 1. cor. 11. Caput viri xps est. Ibi etiā est profundū in ligno quod latet sub terra r sustinet crucē: r tamen non videtur. quia profunduz amozis diuini sustinet nos: nec tamē videtur. quia ratio predestinatiōis vt dicū est excedit intellectū nostrū. Sic ergo debemus comprehendere virtutē charitatis nostre r xpi r adhuc scire charitatē xpi supereminentē scientie scilicet humane. q̄a nullus potest scire ꝗ tum xps dilexit nos. vel scire etiam charitatē scientie xpi. id est que habeē cum scientia xpi. Charitatem dico supereminentē alij charitati que est sine scientia. Sed nunquid est verū q̄ charitas que est cū scientia supereminet charitati que est sine scientia. r videtur q̄ non. quia sic malus theologus esset supeminē. tiozis charitat̄ ꝗ sancta vetula. Respōdeo dico q̄ hoc intelligitur de scientia afficiente Nam ex vi cognitionis inducitur ad magis diligendū. quia ꝗto deus magis cognoscitur: tanto r magis diligitur. Propter quod petebat Augustinus nouerim te nouerim me. Vel hoc dicit propter quosdam qui habent zelū dei: sed non fm scientiam. Talium eīm charitati supeminet charitas cū habetur scientia christi. ¶ Consequenter cū dicit. Et impleamini ꝛc. Ponit cognitionis diuine efficaciā dicens: Ut implesmini in omnē plenitudinē dei id est vt habeat⁹ perfectā participationē omniū donorum dei. vt scilicet h̄a beatis plenitudinē virtutū r postea beatitudinis q̄ q̄dez efficit charitas. Ecc. 24. Transite ad me omnes qui cōcupiscitis me ꝛc. ¶ Cōsequenē sequitur illa pars. Ei autem qui potens ꝛc. In qua apostol⁹ agit deo grattias de sue petitionis exauditione. Circa quod tria facit. q̄ primo ponit potestatē dei qua postulata concedit. Secūdo potestatis exemplū ibi. Scōm virtutē que operat̄ in nobis ꝛc. Tertio materiā gratiarūactionis ibi. Ipsi gloria ꝛc. Potestatē aūt dei describit infinitā dicens Ei aūt scilicz deo christo r deo patri qui potens est omnia facere ꝛc. Exod. 15. Omnipotens nomē eius. Ro. vltimo. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta euangeliuz ꝛc. Et hoc su perabundanter facere in nobis offitia ꝗ sciam⁹ petere per affectū aut intelligere per intellectū. r hoc est quod dicit ꝗ petimus aut intelligimus. ¶ Exemplū autem huiusmodi abundantie in nobis exhibite ostēdit dicens: Scōm virtutē quā operat̄ in nobis. Quasi dicat. Apparet si attendamus ea que operatus est in nobis scilicet hominibus. Nam nec affectus: nec intellectus humanus potuissent considerare vel intelligere vel petere a deo q̄ fieret homo: r q̄ homo efficerē deus r consors nature diuine. que tamen fm virtutē operat̄ in nobis. et hoc in incarnatiōe filij sui. 2. Pet. 1. Ut per hoc efficiamini diuine consortes nature. Unde de his dicit. Eccl. 18. Quis sufficiet enarrare opera illius: Quis eīm investigabit magnalia illius. virtutē autez magnitudinis ꝯ annunciabit: Vel operatus est in nobis scilicet apostol⁹ quibus dedit gratiā euangelizandi inuestigabiles diuitias xpi r illuminare omnes que sit dispensatio sacramēti abscōditi a seculis in deo vt dictū est supra eodē cap. ¶ Materia autē gratiarūactionis dicit esse duplex: beneficiū quod nobis contulit deus. Primū est ecclesie institutio. Secundū est filij incarnatio. Dicit ergo Ipsi scilicet deo patri gloria sit supple in ecclesia id est ꝓ his que fecit in eccliā quā istituit quo ad primū in xpo id est per christū vel pro xpo quē nob dedit. Ipsi in ꝯ sit gloria vt gloriosus appareat nō solū i presenti sed in omnes generationes seculi seculoruz. id est seculi omnia continentis 1. Thy. 1. Regi autem seculoruz imortali inuisibili soli deo honor r gloria in secula seculorum Amen.

Capitulū quartū.

Bsecro itaq̄ vos ego vinctus in
o domino: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis cū omni humilitate r mansuetudine: cuz patientia supportantes inuicē in charitate Solliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Unum corpus r vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vre.

Supza cōmemorauit apostol⁹ diuina beneficia: per que vnitas ecclesie cōstituit̄ r conseruat̄: hic monet eos apostolus ad permanendū in ecclesie vnitate. Circa q̄ duo facit. quia primo monet eos vt in ipsa vnitate pseuerent Secundo instruit eos quō in ea permaneāt: ibi. Hoc ergo dico r testificoz in domino ꝛc. Itē prima in duas. q̄a primo monet eos ad seruandā ecclesiasticā vnitatē. Secundo proponit ipsius ecclesiastice vnitatis formam ibi. Unus dominus. vna fides ꝛc. Prima itez in tres. Prio premittit quedā inductiua ad seruandā ecclesiastica veritatē. Secundo ponit monitionē ibi Cū omni humilitate ꝛc. Tertio ostendit monitionis finē ibi. Solliciti seruare ꝛc. Inducit aūt ex tribus ad seruandā ecclesiasticā vnitatē. Primo ex charitatis affectu. Secundo ex commemoratione suoz vinculoz. Tertio ex considerationē diuinoz. Charitatis autē affectū insinuat ꝗ obsecratioez Unde dicit. Itaq̄ exquo tot beneficia a dño recepist⁹ obsecro vos cū tamē imperare possem: sed propter humilitatē magis obsecro. puerb. 18. dicitur Cū obsecrationibus loquit̄ pauꝑ. Itē propter charitatē que magis mouet ad opus ꝗ timor. philemon. 1. Fiducia habēs i xpo iesu imperandi tibi quod ad rē pertinet ꝓpter charitatē magis obsecro ꝛc. Ex cōmemoratiōe vero suoz vinculoz inducit eos dicens: Ego vinctus in domino Ex quibus inducit eos propē tria. Primo quia amicus magis cōpatitur amico afflicto r nitit̄ in pluribus facere voluntatez suam: vt vel sic eum consoleē. Ecc. 12. Non agnoscet in bonis amicus r non abscondet a malis inimicus. In bonis viri inimici illius in tristicia: r in malicia illius amicus agnitus est. Secūdo quia apostolus ipse vincula patiebatur ꝓ ipsoz vtilitate. r ideo inducit eos ad memoriam quasi volens eos obligare. 2. cor. 1. Siue aūt tribulamur ꝓ vestra exhortatione r salute: siue consolamur ꝓ vestra consolatione: siue exhortamur ꝓ vestra exhortatione r salute: que operat̄ tolerantiā earundē passionuz q̄s nos patimur Tertio q̄ vt supra dictū est cap. 3. in illa ꝓte Que est gloria vestra. huiusmodi erāt eis ad magnaz gloriā dū deus ꝓ eis amicos r electos suos exposuit tribulationibus ꝓ ipsoz salute. Et ideo addit. In dño id ē ꝓpter dñm. Vel erant ad gliam apli q̄ nō vt fur aut homicida: sed vt christianus: r ꝓpē dñm nostz iesum xpm vinculatus erat. Ezech. 3. Ecce data sunt sup te vincula r ligabunt te in eis ꝛc. ¶ Ex consideratione vero diuinoꝝ beneficioz inducit eos dicēs: Ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. id est attendētes dignitatem ad quā vocati estis ambuletis fm q̄d ei cōuenit. Si enim quis vocatus esset ad nobile regnū indignū esset q̄ faceret opera rusticana. Sic monet ephesios apls. Quasi dicat Vocati est⁹ vt sit⁹ ciues scoz r domestici dei vt dictū ē supra cap. 2. ñ ē ꝗ dignū vt faciat⁹ opa frena: nec vt de mundanis curetis. Ideo dicit: Digne ꝛc. Col. 1. Ambuletis digne deo per omnia placētes. Phil. 1. Digne euāgelio christi cōseruamini. r quare? quia vocauit vos de tenebris in admirabile lumē suū. 1. Pe. 2. ¶ Consequēter cū dicit: Cū omni humilitate ꝛc. Ponit modum sue monitionis dicens: Quō digne poterūt ambulare. Ponit ergo quatuor virtutes r excludit ꝗtuor vitia eis opposita. Primū aūt vitiū quod excludit est superbia. dum enim vnus superbiens vult alij preesse: r alius similiter superbus non vult subesse causatur dissensio in societate r tollitur pax. Unde puer. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad quod excludendū dicit: Cum omni humilitate scilicet interiori r exteriori. Ecc. 3. Quanto magn⁹ es humilia te in omnib⁹ ꝛc. Phil. 2. In humilitate superiores inuicē arbitrantes. Jac. 4. Deus superbis resistit: humilib⁹ aūt dat gratiā. Secundū est ira. Iracūdi eīm sunt ꝓpinqui ad iniuriā inferendā verbis vel factis exquo turbationes oziunt. puerb. 15. Vir iracūd⁹ ꝓuocat rixas. qui patiens est mitigat suscitatas. Ad hoc excludendū dicit: Mansuetudine. que mitigat rixas r pacem conseruat. puerb. 3. Mansuetis dabit gratiaz. ps. Mansueti autē hereditabunt terrā. Ecc. 3. Fili in mansuetudine opera tua perfice r super gloria hominū diligeris. Tertiū est in patientia. Quādoq̄ eīm aliquis humilis est r mansuetus in se: abstinens a molestijs inferēdis. nō tamē patient̄ sustinet molestias sibi illatas vl acceptat. Ideo subdit. Cū patiētia scilicz aduersoz Jac. 1. Patientia autē opus perfectū habet. Eccl. 2. In humilitate tua patiētiā habe. Hebre. 10. Patiētia vobis necessaria est vt voluntatem dei facientes ꝛc. Quartuz est inordinatus zelus. Cum eīm inordinate zelantes oia que vident iudicāt: nec tempus nec locū seruantes. concitatur turbatio in societate. Gal. 5. Si mordetis inuicē r comeditis: videte ne inuicē cōsummamini. Et ideo dicit: Supportantes inuicē in charitate scilicet mutuo sustinentes defectus aliozū. r hoc ex charitate: quia quando deficit aliquis non debet statim corrigi: nisi adsit loc⁹ r tempus: sed misericordiē exercetari: quia charitas omnia sustinet. 1. cor. 13. Non aūt debent huiusmodi defectus supportari ex negligentia vl ex consensu r familiaritate carnali vel amicitia sed ex charitate. Gal. 6. Alter alterius onera portate ꝛc. Ro. 15. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmoꝝ sustinere. ¶ Consequēter cū dicit. Solliciti seruare ꝛc. Ostendit monitionis finem. qui quidē est vt seruetur vnitas iter fideles. Circa quod tria facit. Primo ponit ipsam vnitatē que est finis. Secundo describit modum vnitatis ibi. In vinculo pacis. Tertio ponit rationem seruande vnitatis ibi. Sicut vocati estis ꝛc. Dicit ergo primo. Dico q̄ digne ambulatis ꝛc. Et hoc faciatis solliciti seruare vnitatē spiritus. Est autē duplex vnitas. Una ad malefaciendū que ē mala scilicet carnis. Eccl. 11. A scintilla vna augetur ignis r ab vno doloso augetur sanguis. Alia ē vnitas spirit⁹ que est bona ad faciendū bonū. ps. Ecce ꝗ bonū r ꝗ iocundū ꝛc. Job. 17. Ut sint vnū sicut r nos vnum sum⁹. Modus autē seruande vnitatis est in vinculo pacis Charitas eīm est coniunctio animoz. Nulla autez coniūctio stare potest nisi ligetur aliquo vinculo. Eodē modo nec coniunctio animoz per charitatē stare potest: nisi ligeē. Huiusmodi autē vez ligamen est pax que est tranquilli tas modi spei r ordinis. qū scilicet vnusquisq̄ habet q̄ suum est. Propē quod dicit. In vinculo pacis. ps. Qui posuit fines tuos pacē ꝛc. Que quidem pax seruat̄ ꝓ iusticiā Esa. 32. Opus iusticie pax Eccl. 6. Ne accidieris in vinculis eius. Et quare? quia certe vt dicitur ibidem Vincula illius alligatura salutaris. Nunc autē q̄ in homine est duplex vnitas. Una scilicet membroꝝ ad inuicem simul ordinatoꝝ. Alia corporis r anime tertium cōstituentiū. Apostolus autē loquitur hic de vnitate ecclesie ad modū vnitatis que est in homine. ideo subiungit. Unum corpus. quasi dicat. Ligemini vinculo pacis vt sitis vnum corpus. ꝗtum ad primam vnitatē. vt scilicz omnes fideles sint ordinati ad inuicē sicut membra vnū corpus constituentia. Ro. 12. Multi vnū corpus sum⁹ in christo ꝛc. Et vnus spiritus. quantū ad secundū scilicet spiritualem consensum per vnitatem fidei r charitatis. Vel vnum corpus quo ad proximū: r vnus spiritus quo ad deum. quia qui adheret deo vnus spiritus est. 1. cor. 6. ¶ Deinde cū dicit. Sicut vocati estis ꝛc. Subdit rationē huius vnitatis. quia sicut videmus q̄ quando aliqui sunt vocati simul ad aliquid pariter habendū r mutuo percipiendum solent simul etiam manere r si-

mul tre.ita spiritualiter dicit: Quia vos estis vocati ad vnum scilicet finale premium ideo debetis simul cū vnitate spiritus ambulare in vnā spem vocationis. Hebre. 3. Fratres facti vocationis celestis participes .1.coz.1. Videte vocationem vestram ꝛc. Sed posset aliquis dicere. Quis vocauit nos ꝛ ad quid? Respondet.1.Pe.5. Deus autē omnis gratie qui vocauit nos in eternam gloriam suam ꝛc. vbi est beatitudo vestra .Apocal'.19. Beati qui ad cenā nuptiaꝝ agni vocati sunt.

Lectio secunda.

v Mus dominus: vna fides: vnuz baptisma. Unus deus et pater omnium qui super oēs et per omnia et in omnibus nobis.

Posita eoruz exhortatione pro seruāda ecclesiastica vnitate: in hac parte apostolus formam dicte vnitatis ipsis ephesijs insinuat. Ubi sciendum est q̄ cuz ecclesia dei sit sicut ciuitas est aliquod vnū ꝛ distinctū cū non sit vnum sicut simpler. sed sicut compositum ex diuersis partibus Et ideo apostolus duo facit. Primo ostendit id quod ē commune ecclesie. Secundo ostendit id quod est distinctum in ipsa ibi. Unicuiq; aūt nostruz data est gratia ꝛc. In qualibet autē ciuitate ad hoc vt sit vna: quatuor debent esse communia scilicet vn⁹ gubernator: vna lex: eadem insignia: ꝛ idem finis: hec autē quatuor dicit apostolus esse in ecclesia. Dicit ergo. Dico q̄ debetis habere vnum corpus ꝛ vnum spiritum. quia estis in vnitate ecclesie que est vna. Primo quia habet ducem vnum scilicet christum. Et quantū ad hoc dicit. Unus dominꝰ non plures: pro quorum diuersis volūtatibus oporteat vos discordare. Dicitur enim Hebreoꝝ.3. Christ⁹ est tanq̄ filiꝰ in domo sua Act.2. Certissime ergo sciat omnis domus israel. quia dñm eum ꝛ xp̄m deus fecit Iesum quē vos crucifixistis.1.coz.8. Unus dñs noster Iesus xp̄s. Zacha.14. In illa die erit dominus vnus ꝛ nomen eius vnum. Secundo quia lex eius est vna. Lex enim ecclesie ē lex fidei. Ro.3. Ubi est ergo nūc gloriatio tua? Exclusa ē. Per quam legē? Factorum? Non. sed per legē fidei. Sed fides quandoq; sumitur pro ipsa re credita fz illud Hec est fides catholica ꝛc.1. ista debēt credi Quādoq; vero sumitur pro habitu fidei quo creditur in corde Et de vtroq; potest hoc dici. De primo vt sit sensus vna est fides id est idez iubemini credere ꝛ eodem modo operari. quia vnum ꝛ idem est quod creditur a cunctis fidelibus Unde vniuersalis seu catholica dicit. vnde.1.coz.1. Idipsum dicatis id est sentiatis omnes ꝛc. Alio modo vna est fides id est vnus habit⁹ fidei quo credit. vna in q̄ non numero sed specie. quia idem debet esse in corde omnium. Et hoc modo idem volentiū dicitur vna, voluntas. ¶ Tertio eadem sunt insignia ecclesie scilicet sacramenta christi inter que primuz est baptisma: quod est ianua omnium aliozū. Et ideo dicit. Unū baptisma. Dicitur autem vnuz triplici ratiōe. Primo quia baptisma non differunt fm baptizantes. quia a quocunq; conferatur vniformē virtutem habet. quia qui baptizat interius vnus est scilicet christus. Johan.1. Super quem videris spiritum descendentē ꝛ manentē super eo: hic est q̄ baptizat in spiritusancto. Secundo dicitur vnum. qz datur in nomine vnius scilicet trinitatis. Matth.vl. Baptizātes eos in nomīe patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti. Tertio quia iterari non potest. Penitentia autē matrimonium eucharistia ꝛ extrema vnctio: iterari possunt. non autem baptismus. Hebreoꝝ.6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati per baptismū ꝛ gustauerunt donum celeste ꝛ partlceps facti sunt spiritussancti. gustauerunt nihilominus bonū dei verbum virtutesq; seculi venturi ꝛ prolapsi sunt per peccatum. renouari rursus ad penitētiam. Non iteratur autē vel propter caracterem: vel qa causa eius non iteratur. Romanoꝝ.6. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortē ꝛc. Hunc autez christus semel pro peccatis mortuꝰ ē vt dicitur.1.Pe.3. ¶ Quarto in ecclesia est idem finis qui est deus. Filius enī ducit nos ad patrem.1.coz.15. Cū tradiderit regnū deo ꝛ patri cū euacuauerit omnem principatum ꝛ virtutem ꝛ potestatem oportet autem illuz regnare ꝛc. Et p̄tum ad hoc subiungit dicens: Unus deus ꝛc. Ubi primo ponit apostolus eius vnitatem. Secundo eius dignitatem ibi. Qui est super omnes ꝛc. Circa primum duo dicit. Primuz pertinet ad naturam diuinam. Unde dicit. Unus deus. Deut.6. Audi israel dominus deus tuus vnus est. Aliud pertinet ad eius benivolentiā ad nos et ad pietatem. Unde dicit. Et pater omniuz Esa. 63. Tu domine pater noster ꝛ redēptor noster. Malach.2. Nūquid non pater vnus omniū nostrū: nūquid non deꝰ creauit nos? Dignitatem autē eius commendat ex triꝰ. Ex altitudine diuinitatis cum dicit. Qui est super omnes. ps. Super omnes gentes dominus ꝛc. Ex amplitudine eius potestatis cum dicit. Per omnia. Jere.23. Celum ꝛ terram ego impleo ꝛc. ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius ꝛc. Luc.10. ꝛ Matth.11. Omnia mihi quippe tradita sunt. quippe quia per ipsum facta sunt. Joh.1. Sed modo quo dicitur Sap.11. Omnia in numero ponere ꝛ mensura disposuisti. Ire ex largitate gratie cuius. cit. In omnibus vobis scilicet per gratiā. Jere.14. Tu autem in nobis es domine ꝛc. Sed primum appropriat patri qui est fontale principiuz diuinitatis ꝛ omnes creaturas excellit. Secundū filio qui est sapientia attingens a fine vsq; ad finem fortiē. Sap.8. Tertiū vero spiritui sancto qui replet orbem terrarum. Sap.1.

Lectio tertia.

v Nicuiq; autē nostrum data est gratia scōm mensuram donationis xp̄i Propter quod dicit: Ascendens in altum captiuā duxit captiuitatez: dedit dona hominibus. Q̄ autē ascendit quid ē nisi quia ꝛ descendit primum in inferiores partes terre. Qui descēdit: ipse est ꝛ qui ascendit super omnes celos vt adimpleret oīa.

Supra ostendit apostolus ecclesiasticam vnitatem quātum ad id quod in ecclesia est commune: hic idem ostendit quantum ad hoc q̄ singulis fidelibus membris ecclesie est propriū et speciale. Circa quod tria facit. q̄ primo proponit distinctionem. Secundo inducit ad hoc auctoritatem ibi. Propter quod dicit ꝛc. Tertio ponit auctoritatis expositionem ibi. Q̄ autē ascendit ꝛc. Dicit ergo Habemus in ecclesia vnum deum: vnam fidem ꝛc. fz tamen diuersas gratias diuersis particulariter collatas habemus. quia vnicuiq; nostrum data est gratia. Quasi dicat Nullus nostruz est qui nō sit particeps diuine gratie ꝛ communionis. Johannis.1. De plenitudine eiꝰ omnes accepimus gratiaz pro gratia. Sed certe ista gratia non est data omnibus vniformiter seu equaliter: sed scōz mensuram donationis christi id est fm q̄ christus est datoz ꝛ eam singulis mensurauit. Romanoꝝ.12. Habētes donationes fm gratiam que data est nobis differentes. Hec differentia non est ex fato: nec a casu: nec ex meritis: sed ex donatione christi. id est fm q̄ christus nobis consmensurauit. Ipse em̄ solus recepit spiritum non ad mensuram. Job.1. ceteri autez sancti ad mensurā recipiunt. Ro.12. Unicuiq; sicut deus diuisit mensurā fidei.1.coz.3. Unusquisq; propriā mercedē accipiet ꝛc. Matth.25. Unicuiq; fm propriā virtutē ꝛc. Quia sicut in potestate xp̄i est dare vel non dare: ita dare tantum vel minus. ¶ Sequitur Propter quod dicit ꝛc. hic ponit quandaz auctoritatē assumptā de ps. ꝛ refertur ad hoc quod dixit Scōz mensurā donationis xp̄i. vbi tria facit. Primo cōmemorat xp̄i ascensionē. Secundo humani generis liberationē. Tertio ponit donoruz spiritualiū collationem. Partes consequentur se. Ostendit ergo primum dicēs sic. Propē quod scilicet significandū dicit scilicet pphēta dauid in ps. Ascendens xp̄s in altum ꝛc. Apochee.2. Ascendit ante eos pandēs iter ꝛc. Job.39. In altū alas erigit ꝛc. Ascendens in q̄ sed non solus. quia captiuam duxit captiuitatez. eos scilicet quos dyabolus captiuauerat: humanū em̄ genus captiuatū erat ꝛ sancti in charitate decedentes qui meruerunt gloriam in captiuitate dyaboli detinebātur quasi captiui in lymbo Esa.5. Ducus est captiuus populus meus ꝛc. Hanc ergo captiuitatem xp̄s liberauit ꝛ secum duxit in celū. Esa.49. Nūquid tolletur a forti preda aut quod captum fuerit a robusto saluabitur ac saluū poterit esse. quia hec dicit dñs Equidē ꝛ captiuitas a forti tolletur ꝛ quod ablatū fuerit a robusto saluabitur. Sed certe hoc non verificatur solū ꝛtum ad iam moztuos sed etiā quantū ad viuentes qui captiui tenebantur sub peccato quos a peccato liberans seruos fecit iustitie vt dicitur. Ro.6. Et sic quodammodo eos in captiuitatem duxit non ad perniciē sed ad salutem. Luce.5. Ex hoc iā homīes eris capiēs. Nō solū autem homines a captiuitate eripuit ꝛ sue seruituti subiecit sed etiā eos spiritualibus bonis dotauit. Unde subdit: Dedit dona hominibus scilicet gratie ꝛ glozie. ps. Gratiam ꝛ gloziam dabit dominus.2.Pe.1. Per quē ꝛ p̄ciosa nobis promissa donauit ꝛc. Hec est contrariū quod in littera precedenti dicitur. Accepit dona in hominibꝰ quia certe ipse dedit vt deus ꝛ accepit vt homo in fidelibus sicut in membris suis. Dedit in celo sicut deus ꝛ accepit in terra fm modum loquēdi quo dicitur. Matth. 25. Nō vni ex minimis meis feciſt mihi feciſt. ¶ Deinde cum dicit. Q̄ autem ascendit ꝛc. Exponit propositam auctoritatē ꝛ primo quantū ad ascensionē. Secundo quantū ad materiam donatiōis ibi. Et ipse dedit ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit quomodo descēdit ibi. Qui descendit. Secundo quomodo ascendit ibi Qui ascendit ꝛc. ¶ Circa primū considerandū est q̄ cū christus vere sit deus inconueniens videbatur q̄ sibi cōueniret descendere: quia nihil est deo sublimius. Et ideo ad hanc dubitationē excludendam subdit apostolꝰ. Q̄ autez ascendit quid est: nisi quia ꝛ descendit primuz ꝛc. Acsi diceret. Ideo postea dixi q̄ ascendit. quia ipse primo descenderat vt ascenderet: aliter enim ascendere non potuisset. Quo autē descendit subdit dicens: quia in inferiores partes terre. Quod potest intelligi dupliciter. Uno modo vt per inferiores partes terre intelligaꝫ iste partes terre in quibus nos habitamus: que dicunt inferiores eo q̄ sunt infra celū ꝛ aerē. In has aūt partes terre dicitur descendisse filius dei nō motu locali sed assumptione inferioris ꝛ terrene nature fz illud Phil.2. Exinaniuit semetipsuz ꝛc. Alio modo potest intelligi de inferno qui etiam infra nos est. Illuc em̄ descendit dominus fm animaz vt inde sanctos liberaret. Et sic videtur hoc eis conuenire quod dixerat. Captiuam duxit captiuitatem Zach.9. Tu quoq; in sanguine testamenti qui eduxisti victos tuos de lacu in quo nō erat aqua. Apoc. 10. Uidi alium angelum fortē descendentez de celo ꝛc. Exod.3. Uidi afflictionē populi mei q̄ est in egypto ꝛc. Et sequitur. Et descendi liberare eum. ¶ Deinde cū dicit. Qui descendit ꝛc. Manifestat eius ascensionem q̄ntum ad tria. Primo quantū ad personā ascendentis cuz dicit. Qui descendit ipse est qui ascendit ꝛc. In quo designatur vnitas persone dei ꝛ hominis. Descendit enim sicut dictum est filius dei assumendo humanam naturaz ascendit autē filius hominis fm humanam naturam ad vite imortalis sublimitatem. Et sic est idem filius dei q̄ descendit: ꝛ filius hominis qui ascendit. Johan.3. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo. vbi notatur q̄ humiles qui volūtarie descendunt spiritualiter deo sublimante ascendunt. quia qui se humiliat exaltabitur. Luce.14. ꝛ.18. Secūdo ostendit terminum ascensionis cū dicit: Super oēs celos. ps. Qui ascendit super omnes celos ad orientem Nec solum intelligendum est q̄ ascēderit sup omnes celos cozporales: sed etiam super omnē spiritualē creaturam. supra cap.1. Constituēs illū ad dexterā suā in celestibus super omnem principatum ꝛ potestatē ꝛ virtutez ꝛ dominationē ꝛ omne nomē quod nominat ꝛc. ¶ Tertio ponit ascensionis fructum cum dicit: Et adimpleret omnia. id est omne genus hominum spiritualiꝰ donis repleret. ps. Replebimur in bonis domꝰ tue. Ecc.24. A generationiꝰ meis adimplemini. Ut vt adimpleret omnia. id est vt ad effectum perduceret oīa que de ipo erant scripta Luce vlti. Oportet impleri omnia que scripta sunt in lege ꝛ prophetis ꝛ psalmis de me.

Lectio quarta.

e T ipse dedit quosdam quidē apostolos. quosdam autē pphetas, alios vero euangelistas, alios autē pastores ꝛ doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in edificationem corporis christi: donec occurramus omnes in vnitatē fidei ꝛ agnitionis filij dei in virū perfectuz, in mēsurā etatis plenitudis xp̄i.

Hic exponit apostolus quod supra dixerat de donatione donozum. Circa quod duo facit. Primo ostendit q̄ dominus singulis fidelibus dedit donoz diuersitatē. Secūdo ostendit illozum donorū fructū ꝛ utilitatē ibi. Ad cōsummationem sanctoū ꝛc. Et quia per dona christi diuersi status ꝛ munera in ecclesia designantur. considerādum est q̄ inter dona christi primo ponit apostolos. Unde dicit. Et ipse dedit quosdā quidez apostolos. Luc.6 Elegit ex ipsis quos ꝛ apostolos nominauit. 1.coz.12. Quosdam quidem posuit in ecclesia: primuz apostolos Secundo pphetas. Tertio doctores. Quarto virtutes Apostoli primo loco ponūtur. quia ipsi priuilegiati fuerunt in omnibus donis xp̄i. Habuerunt em̄ plenitudinē gratie ꝛ sapientie quidem q̄ntum ad reuelationē diuinorum misteriozꝝ. Luce vlti. Aperuit eis sensum vt intelligerent ꝛc. Mar.4. ꝛ Luc.8. Vobis datū est nosce misterium regni dei ꝛc. Johā.15. Omnia que audiui a patre meo nota feci vobis. Habuerunt etiam copiā eloq̄ntie ad annunciandum euangelium. Luce.21. Dabo vobis os ꝛ sapientiam cui non poterunt resistere ꝛ contradicere omnes aduersarij vestri. Matth.vltimo. Euntes in mundum vniuersum predicate ꝛc. Habuerunt etiam prerogatiuam auctoritatis et potentie quantum ad curā dominici gregis Johā.vltimo. Pasce oues meas. 2.corinth.10. De potestate nostra quaz dedit nobis deus in

edificationem non in destructionē vestram ꝛc. Ideo apostolus subiungit hic tres gradus ecclesiasticos ꝑm participationē singulorum premissorum. Nam ⁊ tus ad reuelationem diuinorum misteriorum subdit ¶ Quosdam autem prophetas qui prenunciatores fuerunt incarnationis christi de quibus dicitur. i. Pe. i. ¶ Prophete qui de futura in vobis gloria prophetauerunt. Matth. xi. Omnes enim prophete ⁊ lex vsq; ad Johannem prophetauerunt. Sed apostoli prophetantes fuerunt post aduentum christi gaudia vite future. Apocalip. i. Beatus q̄ legit ⁊ audit verba prophecie huius ꝛc. Item exponentes antiquorum prophetarum prophecias. i. corin. xiiii. Emulamini spiritualia magis autem vt ꝓphetet. Matthei. xxiii. Ecce ego mitto ad vos ꝓphetas ⁊ sapientes ꝛc. ¶ Quantum vero ad annunciandum euangelium subdit Alios vero euangelistas qui scilicet habent officium p̄dicandi euangelium. vel etiā conscribendi q̄uis non essent de principalibus apostolis. Romanoꝝ. x. Quam speciosi pedes euangelizantiū pacem ꝛc. Esa. xli. Dabo ierusalem euangelistam. ¶ Quantum vero ad curam ecclesie subdit. Alios autem pastores curā scilicet domini gregis habentes. Et sub eodem addit. Et doctores ad ostendendum q̄ ꝓprium officū pastorum ecclesie ē docere ea que pertinent ad fidem ⁊ bonos mores. Dispēsare autem temporalia non pertinet ad episcopos q̄ sunt apostolorum successores sed magis ad diaconos. Actuum. vi. Non est equum nos derelinquere verbū dei: ⁊ ministrare mensis. Tit. i. Amplectentē eum qui ſ̄z doctrinam est. fidelem sermonez. Dicitur de episcopo. Jere. iii. Dabo vobis pastores iuxta coꝛ meū ⁊ pascent vos scientia ⁊ doctrina. ¶ Deinde cum dicit. Ad consummationem sanctorum ꝛc. Ostendit fructum predictorum donorum seu officiorum. Et circa hoc duo facit. quia primo assignat fructum. Secundo ostendit qualiter fideles ad hunc fructum possent aduenire ibi. Et iam non sim⁹ paruli ꝛc. Prima iterum in duas. Primo proponit effectū proximū. Secundo ostendit fructū vltimum ibi. Donec occurramus omnes ꝛc. Effectus autem proximus predictorum donorum seu officiorum potest attendi quantuz ad tria. Uno modo quantuz ad ipsos qui sunt in officijs cōstituti quibus ad hoc sunt collata dona spiritualia: vt ministrent deo ⁊ proximis. Et quantū ad hoc dicit. In opus ministerij per quod scilicet procuratur honor dei: ⁊ salus proximorum. i. coꝛ. iiii. Sic nos existimet homo vt ministros christi ꝛc. Esa. lxi. Ministri dei dicetur vobis. Alio modo quantū ad perfectionem iam credentiū cum dicit: Ad consummationē. id est perfectionem sanctorum. id est coꝛ qui iam sunt sanctificati per fidē christi. Etenim specialiter debent intendere prelati ad subditos suos vt eos ad statum perfectionis perducant vnde ⁊ ipsi perfectiores sunt: vt dicit Dionisius in ecclesiastica hierarchia. Hebr. vi. Ad perfectionē feramur ꝛc. Esa. x. Consummationē eñ ⁊ abbreuiationē dñs deus exercituum faciet ꝛc. ¶ Tertio quantū ad conuersionē infidelium ⁊ quantuz ad hoc dicit. In edificationem corporis xp̄i id est vt conuertant infideles ex q̄bus edificat ecclia christi. que est corpus eius. i. coꝛ. xiiii. Ad edificationez ⁊ exhortationem ⁊ consolationē. Et sequitur ibidē. Hā maior est qui prophetat q̄ qui linguis loquitur: nisi forte interpretetur vt ecclesia edificationē accipiat. Et ibidem. Omnia ad edificationem fiant. ¶ Deinde cum dicit. Donec occurramus ꝛc. Assignat fructum vltimum. Et potest intelligi dupliciter. Uno modo de fructu simpliciter vltimo: qui erit in resurrectione sanctoū. Et ꝑm hoc duo tanguntur. Primo quidem congregatio resurgentium ⁊ corporalis ⁊ spiritualis. Corporalis quidem erit congregatio in hoc q̄ omnes sancti resurgentes cōgregabunt ad christum. Matth. xxiiii. Ubicūq; fuerit corpus illuc congregabunt ⁊ aquile. Et quantū ad hoc dicit. Donec occurram⁹ omnes ꝛc. Quasi dicat. vsq; ad hoc extenditur predictus ministeriū ⁊ consummatio sanctorum: ⁊ edificatio ecclesie: donec in resurrectiōe occurramus christo. Matthei. xxv. Ecce sp̄ōus venit exite obuiā ei Amos. iiii. ¶ Prepara te in occursum dei tui Israel. ꝛc. Et etiam occurramus nobis inuicem. i. thes. iiii. Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam christo in aera. Philipen. iii. Si quo modo occurram ad resurrectionem que est ex mortuis. Spiritualis autem congregatio attenditur quantū ad meritum quidem ꝑm fidem. ⁊ ſ̄m ad hoc dicit. In vnitatem fidei. supra eodem. Unus dominus vna fides ꝛc. Item supra in eodē. Solliciti seruare vnitatem spiritus ꝛc. Quantū vero ad primū ꝑm dei perfectam visionem ⁊ cognitionem de qua. i. corinthiorum. xiii. Tunc cognoscam sicut ⁊ cognitus sum. Et quātum ad hoc dicit. Et agnitionis filij dei. Jere. xxxi. Omnes enim cognoscent me. ¶ Secundo ponit predictum fructum quantum ad perfectionem resurgentiū. Et primo ponit ipsam perfectionem cum dicit. In virum perfectum. Ubi non est intelligendum sicut quidam intellexerunt. q̄ scilicet femine mutentur in sexum virilem in resurrectione. quia vterq; sexus permanebit non quidē ad cōmixtionem sexuum que tunc decetero non erit ſ̄z illud Matthei. xxii. In resurrectione enim non nubent neq; nubentur: sed sunt sicut angeli. Sed ad perfectionem nature ⁊ glozie dei qui talem naturā condidit. Dicit ergo virum perfectum ad designandum omnimodam perfectionem illius status. i. corinthioꝝ. xiii. Cū venerit q̄ perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Et propter hoc vir magis sumitur ꝑm q̄ diuiditur contra puerum. q̄ ſ̄m q̄ diuiditur contra feminam. Secundo ostendit exemplar huius perfectionis cum dicit. In mensurā etatis plenitudinis christi. Ubi considerandū est. q̄ corpus christi verum est exemplar corporis mistici. virtuz enim constat ex pluribus membris in vnū collectis. Corpus autem christi fuit perductum ad plenam etatem virilem. scilicet trigintatrium fere annorum in qua mortuus fuit. Huiusmodi ergo etatis plenitudini conformabit etas sanctorum resurgentium: in quibus nulla erit imperfectio nec defectus senectutis. Philipen. iii. Reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. ¶ Alio modo potest intelligi de fructu vltimo p̄sentis vite: in qua quidem sibi occurrunt omnes fideles ad vnam fidem ⁊ agnitionem veritatis. Johan. x. Alias oues habeo que non sunt de hoc ouili ꝛc. In qua perficitur etiam corpus christi misticum spiritualiter fectione ad similitudinem corporis christi veri. Et ſ̄m hoc totum corpus ecclesie dicitur corpus virile ſ̄m illam similitudinem qua vtitur apostolus. Galathas. iiii. Quāto tēpore heres paruul⁹ est nihil differt a seruo ꝛc.

Lectio quinta.

VTiam non simus paruuli fluctuantes ⁊ circumferamur omni vēto doctrine in nequicia hominū. in astucia ad circūuentionem erroris Ueritatē autem facientes in charitate crescamus in illo per omnia qui est caput christus: ex quo totum corpus compactum ⁊ connexū per omnem iunctyram subministratiōis ſ̄cōm operationem in mensuram vniuscuiusq; membri augmentum corporis facit: in edificationem sui in charitate.

Posita donoꝝ spiritualiuz diuersitate ⁊ fructu coꝛ: hic ostendit apostolus quō ad fructū illum perueniam⁹ Circa quod duo facit. Primo duo impedimēta remouet. Secūdo modū veniendi docet ibi. Ueritatez facientes ꝛc. Dicit ergo: bene dictum ē q̄ hic ē fructus vltimus istorum donoꝝ q̄ ſ̄z occurram⁹ domino in virū perfectum ꝛc. Ergo oportet nos videre vt iam nō simus paruuli ſ̄z certe viri perfecti quia q̄diu aliquis ē puer non ē perfectus vir. Oportet ergo q̄ deserat puericiam qui domīo debz occurrere. Sic faciebat apl̄s. ꝑme Coꝛ. xiii. Quando factus sum vir enacuaui ea q̄ erant paruuli. Conditio autē pueri ē q̄ non ē fixus vel determinatus in aliquo sed credit omni verbo. Si ergo volum⁹ exhibere nos vt viros ꝓfectos oportet q̄ deseram⁹ cogitationē fluctuantem id ē instabilem. Et hoc ē qō dicit. Fluctuantes. ꝓme Coꝛ. xiiii. Nolite paruuli effici sensibus sed malicia paruuli estote. Dicunt autē fluctuantes a fluctu quia tales ad modū fluctus nō sunt firml̄ i fide. Jac̄. ꝑmo. Qui enī hesitat simili ē fluctui maris qui a vento mouet et circumfertur. Nunc aūt necesse ē nos stabiles esse ⁊ non fluctuare. Et quia ventus ē praua doctrina: de qua meritodicitur ꝓuer. xxv. Ventus aquilo dissipat pluuias Mat. vii. Descendit pluuia: venerūt flumina: flauerunt venti ⁊ irruerūt in domū illam ⁊ cecidit ⁊ fuit ruina eius magna. Ideo dicit. Et nō circumferamini omni vento doctrine ꝛc. Quasi dicat. Nulla doctrina puersa pflange ad cōmotionem cordis ⁊ ruinaz spiritualis edificij de bemus moueri quia non est bona doctrina: qō patet ex tribus. Primo ex eius principio q̄ est nequicia hominum: ideo non est bona doctrina sed falsa ⁊ neq̄ quā dogmatizat aliquis ad perditionem animaruz: vt obtineat principatum: ſ̄i cut doctrina arrij nequissimi qui creputt medius vt de ipo posit exponi illud. Eccl̄. xxi. Testimonium nequicie eius verum est. Item talis doctrina peruersa ē quod patet. Secundo ex eius processu qui ē astucia: quia cum dolo id ē vnum intendit ⁊ aliud simulat ꝓpter quod apostolus dicit. sede Coꝛ. xi. Timeo ne sicut serpens euam seduxit astucia sua: ita coꝛrumpantur sensus vestri ⁊ excidant a simplicitate que ē in christo Iesu. Tertio patet hoc idem ex effectu: quia effectus talis doctrine ē ad circumuentionem erroris non ad denarios: vel alia temporalia acquirenda: sed ad seminandos errores seducunt ⁊ circumueniunt tales doctores: de quib⁹ dicitur. sede Thy. iii. Mali homines ⁊ seductores proficient in peius errantes ⁊ in errorem mittentes. ¶ Deinde cum dicit. Ueritatem autem facientes ꝛc. ostensis impedimentis per que a fructu donorum spiritualium impeditur quis hic oñdit qualiter ad fructum debitum peruenitur. Et arguit sic. Statim dictum ē q̄ si volum⁹ ad spiritualium donorum fructum peruenire oportet vt iā non simus paruuli ꝛc. Sed tamdiu sum⁹ paruuli q̄diu virilem statū nō attingimus ac crescim⁹. ergo nobis necessarium ē vt crescamus. Et hoc ē quod dicit Ueritatē autem facientes ꝛc. Duo ergo facit. Primo ostendit in quo debemus crescere. Secundo per quem ibi. In illo per omnia ꝛc. Dicit ergo quantum ad primum veritatē facientes crescamus: ⁊ hoc in duob⁹ scilicet in bono opere ⁊ forma boni operis que duo sunt: veritas ⁊ charitas Ueritas autem quandoq; dicitur omne opus bonum. vt Thob. ꝑmo. In captiuitate tamen positus viam veritatis non deseruit. Faciamus ergo veritatem sc̄z omne opus bonum vel veritatem doctrine quia non sufficere nobis debet audire vel docere veritatē: sed oportet facere: ꝓpter hoc dicebat apostolus prime Thy. iiii. Hoc eñ facies ⁊ teip̄m saluuz facies ⁊ eos q̄ te audiunt. Estote ergo factores verbi ꝛc. vt dicitur Jac̄. ꝑmo. Quia factores iustificabunt: vt habetur Ro. ii. Et hoc si fiat in charitate que ē forma boni operis. ꝑme Coꝛ. xvi. Uiriliter agite ⁊ confortetur cor vestrum ⁊ omnia opera vr̄a ī charitate fiant. Quia certe aliter nihil valerent. prime Coꝛ. xiii. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. Sed q̄ in via dei non progredi ē regredi: ideo subdit apostolus Ut crescamus in illo. ꝛc. vbi tria facit. Primo ostendit auctorem nostri augmenti. Secundo eius veritatē Certio modum augmenti. Secunda ibi. Exquo totum corpus. Tertia ibi. Sc̄ōm operationem in mensuram vniuscuiusq; membri. Dicit ergo. Crescamus in illo ſcilicz christo. de quo ꝑme Pet̄. ii. In eo crescatis in salutem. In illo inq̄ qui ē caput nostrum christus: ⁊ in ecclesia q̄ ē corpus ip̄ius: vt dicitur Col̄. ꝑmo. Crescamus inq̄ nō in possessionibus: sicut dicitur Job. ꝑmo. Possessio ei⁹ creuit in terra: sed in spiritualibus. Nec in vno tantum: sed per omnia: id ē in omni bono fructificantes ⁊ crescētes. ꝑme Coꝛ. x. Omnia in gloriam dei facite. ꝛc. Et ibi sequitur. Sicut ⁊ ego per omnia omnib⁹ placeo. De hoc commendat corinthios, apostolus dicēs. ꝑme Coꝛ. xi. Omnia ꝓcepta inquit mea tenetis. ¶ Consequēter cum dicit. Ex quo totū coꝛpus ꝛc. ostendit veritatē xp̄i per quem crescere debeamus. ¶ Ubi sciendū ē q̄ coꝛp⁹ naturale tria habet. s. cōpactionē mēbroꝝ adinuicem: ligatiōes per neruos ⁊ mutuā subministratiōez. i. Coꝛ. xii. Si dixerit pes quoniaz nō sū man⁹ nō sū de coꝛpore: nō ideo nō ē de coꝛpore. Et si dixerit auris quoniam nō sum⁹ oculus nō sum de coꝛpore ꝛc. Si totum coꝛpus est odoratus vbi auditus. Spiritualiter ergo sicut vnū coꝛpus efficitur ex multis his trib⁹ modis ſcz per compactionē seu adunationem: p ligationem ⁊ per mutuā operationē ⁊ subuentionē: ita vt omnia que sunt a capite coꝛporali. ſcz compactio: neruoꝝ ligatio: ad opus motio fluunt a capite nostro xp̄o in coꝛpore ecclesie Et primo cōpactō p fidem. Unde dicit. Ex quo ſcz xp̄o qui est caput nostrū vt modo dictum est: totum coꝛp⁹ compactum ē id est coadunatum. ꝑs. Dispersiones israel congregabit. Abac. ii. Congregabit ad se omnes gentes ⁊ coaceruabit ad se omnes populos. De hoc dicitur Col̄. ii. Caput ex quo totum coꝛp⁹ per nexus ⁊ coniunctiones subministratum ⁊ constructum crescit in augmentū dei. Secundo fluit a christo capite in coꝛp⁹ ecclesie sue mysticum connexio ⁊ colligatio quia oportet adunata aliquo nexu vel vinculo necti vel colligari. Et ꝓpter hoc dicit. Et connexuz per omnem iunctura subministrationis: id est per fidē ⁊ charitatē que connectunt ⁊ coniungunt mēbra coꝛporis mystici ad mutuā subministrationē. Eccl̄. xxxix. Omnia opera domini bona ⁊ omne opus hora sua subministrabit. Unde ip̄e apostolus confidēs de ista mutua subministratione que ē inter membra ecclesie per diuinā cōiunctionē dicebat Philip̄. ꝑmo. Scio enim q̄ in hoc proueniet ī salutē per nostram oꝛonem ⁊ subministrationem spiritꝰ Iesu christi. Tertio a capite xp̄o in membris vt augmententur influitur virtus actualiter operandi. Unde dicit Sc̄ōm mensurā vniuscuiusq; membri augmentum coꝛporis faciens. Quasi dicat. Non solum a capite nostro christo ē membrorum ecclesie cōpactio per fidem nec sola cōnexio vel colligatio per mutuam subministrationez charitat⁹: ſ̄z certe ab ip̄o ē actual⁹ mēbroꝝ opatio siue ad op⁹ motio ꝑm mēsurā ⁊ competentiā cuiuslibet membri.

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Ephesios IIII

Unde dicit q̄ facit augmentum corporis ſm operatiōez
t mensuram vnius cuiusq; membri debite mensurati: qz
non solum per fidem corpus mysticum cōpaginatur nec
solum per charitatem subministrationem connectentem
augetur corpus: sed per actualem motionem ad operati
onem quā deus facit in nobis. Unde Esa. 26. Omia ope
ra nostra operatus est deus: qui in omnibus operatur vt
dicitur p̄me Cor. 12. Et hec expositio concordat glosa
tori Sz ad quid augmentat deus vnumquodq; mēbrū:
vt corpus edificet. supra. 2. In quo omnis edificatio con
structa crescit in templum sanctum in domino: in quo et
vos coedificamini tc. Unde p̄me Cor. 3. Dei edificatō
estis. Et hec oīa fiunt in charitate: quia vt dicitur p̄me
Cor. 8. Charitas edificat. Uel in charitate facit deus
hec omnia id est ex mera dilectione. Jere. 31. In charita
te perpetua dilexi te. ideo attraxi te miserans. Rursusq;
Edificabo t edificaberis. Hoc est ergo q̄d dicit. In edifi
cationem sui in charitate.

Lectio sexta.

h Hoc ergo dico t testificor ī dño vt iā
nō ambuletis sicut t gentes ambu
lant in vanitate sensus sui: tenebris
obscuratū habētes intellectū. alienati a vi
ta dei p ignorantiā q̄ ē in illis ppter cecita
tē cordis ipsoz: qui desperantes semetipos
tradiderūt impudicicie in operationē imū
dicie omnis in auariciam.

Supra monuit apl's ephesios vt manerent in eccliast ica
vnitate describēdo modum eius t formam: in hac parte
docet eos viā per quā possint manere in ecclesiastica vni
tate. Et primo facit hoc. Secundo ostendit potestatem
hanc adimplenda precepta in fine epistole ibi. Deceter
ro fratres confortami. tc. Prima in duas. Primo pro
ponit precepta ad omnes. Secundo pertinentia ad sin
gulos gradus ecclesie ibi. Mulieres viris suis subdite
sint tc. Prima in duas. Primo proponit quedā precep
ta generalia ad que reducuntur omnia alia. Secundo
ponit spēalia ibi. Propter qō deponētes mendaciū tc.
Prima in duas. Primo proponit precepta ad omnes. Secundo pertinentia ad sin
gulos gradus ecclesie ibi. Mulieres viris suis subdite
sint tc. Prima in duas. Primo proponit quedā prece
pta generalia ad que reducuntur omnia alia. Secundo
ponit spēalia ibi. Propter qō deponētes mendaciū tc.
Prima iterū in duas quia cum intentio apostoli sit eos
reuocare a veteri cōsuetudine ad nouā christi doctrinam
Primo ostendit doctrinā xpi esse cōtrariam antique per
uersitati gentilitatis. Scdo inducit eos vt eā deponant
t eā que christi est assumant ibi. Deponite vos ſm p̄stī
tinam tc. Prima in duas: quia primo describit cōversa
tionē gentilium. Secundo ostendit q̄ ei contrariat doc
trina christi ibi. Vos autē nō ita tc. Prima ī tres. Pri
mo hortat eos vt declinēt cōuersationē gentilium. Se
cundo describit eam quantū ad interiorē animū ibi. Te
nebris obscuratū tc. Tertio quantū ad exteriorē modū
ibi. Qui desperātes tc. Dicit ergo ad hoc q̄ possitis ī
plere ea que dicta sunt: dico. i. nō obsecro vt prius: sz dī
co t testificor hoc q̄d dixi Hal. 5. Testificor aūt oī homi
ni rursum circūcidenti se quoniam debitor ē vniuerse le
gis faciende. 2. Thy. 4. Testificor corā deo t xpo iesu
tc. Et quid? Ut iam sz tēpore fidei t cōuersiōis ad xpm
quia iam vos mundi estis. Jo. 15. Non ambuletis. i. vi
uatis. Hal. 5. Si spiritu viuimus spū t ambulemus tc.
Et hoc sicut gentiles ambulant. prime Cor. 12. Scitis
quoniam cum gētes essetis ad simulacra muta prout du
cebamī euntes tc. Non sic igitur ambuletis Prouerb.
p̄mo. Fili mi ne ambules cum eis: prohibe pedē tuum a
semitis eorum tc. Consequenter cum dicit. In vani
tate sensus sui. reddit causam huius prohibitionis. Ubi
notandum est q̄ cum ambulare spūaliter sit proficere ſz
illud. Esa. 26. Rect' callis iusti ad ambulādū tc. Gen.
17. Ambula coram me t esto perfect'. Or abrae. Ad hoc er
go vt hō iuste ambulet. i. spūaliter p̄ficiat oportet tria q̄
in ipo sunt regulari t ordinari. In homie enim est rō iu
dicans de particularibus agendis. Itē intellectus vni
uersalium p̄ncipiorum qui est synderesis. tertio lex diui
na seu deus. Quandocunq; ergo aliquis ſm ista tria si
bi invicem ordinata dirigit̄: ita q̄ actio ordinet ſm iudi
cium rōnis: t hec sz rō iudicet ſm intellectum rectū vel
synderesim: t hec sz synderesis ordinetur ſm legē diui
nam: tunc actio est bona t meritoria. Sed vita gentiliū
nō est talis imo deficit in predictis tribus. quia primo de
ficit a rōne iudicante quia ambulant in vanitate sensus
sui. Sensus aūt est vis apprehensiua per quā iudicam⁹
singularia. Unde aliquis homo rectus dicitur quando
bene iudicat de agendis. Sed sensus iste quandoq; est
rectus: quandoq; ē vanus. Rectus dicitur quādo debi
ta regula regit̄ qua venit ad debitū finem. Vanus autē
quando indebita regula ductus nō venit ad debitū finē
Sap. 13. Vani sunt oēs homines in quibus nō subest sci
entia dei tc. Ro. 1. Evanuerunt in cogitatiōibus suis.
tc. Jere. 2. Ambulauerūt post vanitates suas t vani fa
cti sunt tc. Quare? quia certe rō istorū in agendis nō di
rigebat̄ ab intellectu illuminato sed erroneo. Et hoc est
qō ait. Tenebris obscuratū habentes intellectū. Ro. 1.
Obscuratū est insipiens cor eorum. ps. Nescierunt ne
q; intellexerunt: in tenebris ambulant. Et rō ē q̄ tales
nō sunt principes diuini luminis seu legis diuine illumi
nantis t regulātis: propter qō subdit. Alienati a vita dei
id ē a deo qui est vita anime. Jo. 14. Ego sum via veri
tas t vita. Uel a vita dei. i. a charitate t grā spūali qua
anima viuit formaliter Ro. 6. Gratia autē dei vita eter
na. Isti autem erant sine spe vite eterne q: ponebāt mor
talitatē anime contra fidē t ppheti. Sap. 2. Nescierūt
sacramenta dei neq; speraverūt mercedē iusticie neq; iu
dicauerūt honorē animar sanctarum tc. Uel a vita dei
id ē a vita sancte viuendi que ē per fidem. Hal. 2. Viuo
ego iā nō ego tc. Justus aūt ex fide viuit: vt dicit Ro.
p̄mo. Uel que ē per charitatē. p̄me. Jo. 3. Nos scimus
quia translati sumus de morte ad vitam quoniam diligi
mus frēs tc. Nō sic autē isti sed magis alienati. Dū
dum autē huius alienationis tangit sz ignorantiaz nō
stellaz vel cursus syderuz sed nature diuine. p̄me Cor.
15. Ignorantiam quidem dei quidam habent quia certe
tunc solū in iudea notus erat de?: sed modo vt dr Act.
17. tēpora huius ignorantie despiciens deus tunc an
nunciat hominib⁹ vt omnes vbiq; penitentiā agant tc.
Huius aūt ignorantie deus nō erat cā quantū de se erat
quia vt dr Roma. p̄mo. Deus illis reuelauit: sed certe
causa erat illis propter cecitatē cordis ipsoz. Et vere di
cit cecitatē q̄ ex creaturis nō poterāt venire in noticiam
creatoris: qz vt dicit Sap. 2. Excecauit eos malicia co
rum t nescierunt sacramēta dei neq; mercedem sperare
runt iusticie. Et hoc ē qō sequitur. Qui desperātes. tc.
Ubi ostendit apostolus quales erant in exteriori conver
satione quoniā sine spe t hoc quia alienati a vita. Job. 7
Desperaui nequaq̄ vltra iam viuaz tc. Jere. 18. Desper
rauimus post cogitatiōes nostras ibimus: t vnusquisq;
post prauitates cordis sui malefaciem⁹. Et hoc ē quod se
quit. Tradiderūt semetipos impudicicie tc. Et hoc le
gi potest dupliciter vl separatim vt dicatur in auaricia:
id est quia auari erant. Romañ. primo. Repletos omni
iniquitate et malicia: fornicatione. auaricia. tc. Hebreo
rum. 13. Sint mores sine auaricia. tc. Quia vt dicitur
Eccl. 10. Quare nihil ē sceleristi? propter qō Abbac. 2.
Ue qui congregat auaricia malaz domui sue tc. Potest
etiam legi coniunctim cum precedentibus: vt dicatur
in auaricia id est auare ita vt sit modificās precedentia.
Et ſm hoc aggrauat eoz vitā triplr. qz p̄mo peccauerūt
nō ex passione sed poti? ex electōe. Aūs dicit. Tradide
rūt semetipos iudicicie. Quasi dicat. Nō passionibus
vel infirmitate peccauerūt sed semetipos tradiderūt tc.
Judith. 7. Sponte tradam⁹ nos oēs pplo holofernis.
tc. 2. Cor. 12. Nō egerūt pniam sup immundicia t forni
catione t impudicicia quā gesserūt. Scdo ex actuali effre
natiōe. i. Pet. 2. Post carnē in cōcupiscentiā immundi
cie ambulāt tc. Et ideo dicit. In opatiōez oīs immundicie.
Ezech. 14. Isti posuerūt immundicias suas in cordib⁹ suis
tc. Tertio aggrauat eoz petm ex cōtinuatiōe: qz inces
santer peccabāt Osee. 4. Fornicati sūt t nō cessauerunt
qm̄ vīm reliquerūt. Aūs dicit. In auaricia. i. ardenter t
insaciabiliter. 2. Pet. 2. Oculos habētes plenos adulte
rij t incessabilis delicti: pellicientes aīas instabiles cor
exercitatū auaricie habētes maledictiōis filij tc.

Lectio septima.

v Vos aūt non ita didicistis xp̄m si ta
mē illū audistis et ī ipso edocti estis
sicut ē veritas t iesu Deponite vos
scom p̄cristinā cōuersationē veterē hominez
qui corrūpitur scom desideria erroris. Re
nouamini aūt spū mentis vre t induite no
uum hominē qui scom deuz creatus ē in iu
sticia t sanctitate.

Ostensa guerritate gentilis cōuersatiōis: hic ondit apl's
q̄ doctrina xpi totalit cōtraria ē isti cōuersationi t statui
Et q: puertētes q̄dā doctrinā xpi dixerūt nō ee aliā vitā
post istā: sz aīam mori cū corpe vt aīalia: iō apl's ostendit
p̄rio doctrinā xpi cōtrariā esse vite t statui precedenti.
Scdo ondit cōditiōes debitas doctrine xpi ibi. Deponi
te vos tc. Dicit ergo. Jta dictū ē q̄ illi desperantes tc.
vos aūt nō ita audiuistis xp̄m sz ee imitandū. Quo ergo.
Ipi em̄ vos a deo didicist? vt diligat? inuicē Thes.
4. Itaq; frēs state t tenete traditiōes quas credidistis
Et Thes. 2. Quo tenebim⁹. Et. 1. Thes. 2. Qm̄ cum
accepissetis a nobis verbū audit? dei accepistis illud nō
vt verbū hoīm sed sicut ē vere verbū dei tc. Col. 2. Ra
dicati t superedificati in ipo t cōfirmati, in fide sicut didici
stis abundātes in illo in grāz actione. Et hoc certe si tm
illū audistis qz auditus deseruit discipline. Si p quia.
Quia hec ē ānūciatio quam audistis: vt dr. 1. Jo. 1. Et
hoc ḡtū ad p̄dicatiōez fidei Eccl. 24. Qui audit me nō
cōfundet Prouer. 15. Auris q̄ audit increpatiōes vite ī
medio sapiētū cōmorabit tc. Et in illo edocti estis scz
quo ptinētia ad fidē sūt custodiēda t adiplenda. Mar.
vlt. Decerunt sicut erāt edocti tc. Et hoc sicut ē Vitas.
Quasi dicat. Si audiuistis fidē xpi p̄dicari t quo p̄di
cata debeant adimpleri estis edocti sicut iesus de quo p̄
dicat vobis q̄ ē veritas. Nos aūt nō ita. s. oz ambula
re sicut aliqui desperātes. Sed quō? Subdit. Deponite
vos tc. Que q̄dem lra pōt legi dupl'r. Uno mō vt dicat
deponere: t tunc cōstruit cū p̄cedentib⁹ sic. ita ē veritas
in qua edocti estis in iesu deponere vos tc. Si aūt dicat
deponite: q̄ lra cōius habet. dicem⁹ q̄ qz cōtraria ē t vi
ta t doctrina gentiliū vite t doctrine iesu in qua edocti
estis restat vt deponatis tc. Duo ergo facit qz cū primo
extirpanda sint vitia q̄ inseranē virtutes. Primo docet
eos statū pristine ac veteris cōuersatiōis deponere. Se
cundo nouū statū iesu assumere ibi. Renouami aūt spū.
tc. Dicit ergo deponite tc. vbi tria sūt cōsiderāda. Pri
mo q̄d intelligit̄ p veterē hoīem. Dicunt aliq̄ q̄ hic hō
vetus exterior: nou⁹ vero ⁊ interior. Sz dicendum ē q̄
hō vetus ⁊ tam interior q̄ exterior q̄ subijcit vetustati
ḡtū ad aīam p petm t ḡtū ad corp⁹. qz mēbra corporis
sunt arma peccati. Et sic subiectus hō pctō ſm aīam et
corpus ⁊ vetus hō ſm q̄ illa vetusta sūt q̄ sunt ī via cor
ruptiōis vel in ipo corrūpt. qz q̄d antiquat t senescit p
pe interitū ē. vt ⁊ Heb. 8. Et sic hō subiectus pctō ⁊ ve
tus. qz ē in via corruptiōis ppter qō subdit. Qui corrū
pit ſm desideria erroris. Nā vnūq̄dq; corrūpit cū rece
dit ab ozigine nature sue. Natura aūt hois ē vt desideri
um eius tendat ad id qō ē ſm rōnem. Perfectio autē et
bonū rōnis ē veritas. Qui ergo rō tendit ad errorē t de
sideriū ex hoc errore corrūpit. tūc vetus hō ⁊. Dicit au
tē ſm desideria sz mala. Ro. 13. Carnis curā ne feceritis
in desideriis. p̄me Thy. 6. Desideria multa t nociua et
inutilia q̄ mergunt hoīem in interitū t pditionē tc. Qz
aūt hec desideria in quibusdā trahunt̄ ex infirmitate. in
quibusdā vero ex malicia sicut in illis qui dicūt deus p̄
uidentia nō hr̄e. iō dicit. Erroris qz in talibus errātibus
corrūpit intellectus t affectus. Uel ſm desideria error
id ē q̄ hoies faciunt errare. ſm illud Sap. 2. Hec cogi
tauerūt t errauerūt tc. Prouer. 14. Imp̄z dentia stul
toz erratis. Sz quō deponendus sit docet apl's dicens.
Col. 3. Expoliantes vos veterē hoīez cū actibus suis.
tc. Nō ergo substātialiē ⁊ deponi vel expoliari ſz solu
ḡ ad opa mala vel cōuersationē. i. Pe. 2. Cōuersatiōez
vr̄am inter gētes habētes bonā. p̄me Thy. 4. Exēplū
esto fideliū in verbo t cōuersatione. Deinde cuz dicit
Renouami tc. ostendit q̄ debemus nouuz statum idue
re. circa qō tria facit. Prio ondit q̄ qō consequ possimus
hāc nouitatē. Secundo in q̄ hec nouitas ꝓsistat. Tertio
q̄ sit. Quātuz ad p̄muz dic. Renouami spiritu. tc. vbi
notādum ē q̄ ſz spūs multiplicit dicat̄. in hoīe tamē tri
plex spūs inuenit̄. s. spūs sanctus. p̄me Cor. 3. Nescitis
q̄ templum dei estis t spūs dei habitat in vobis. Itē spūs
rōnalis. Hal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spm̄. Itē spi
ritus fantasticus. Osee. 14. Scitote israel stultū ꝓphe
tam insanū viz spiritalē. i. fantasticū. Hoc ergo qō dicit
Spū mentis sumit̄ p spiritu scō. Dicit autē cām renova
tiōis ee spm̄ scm̄ qui habitat ī mente nr̄a. Hal. 4. Mi
sit deus spm̄ filij sui in corda tc. ps. Emitte spm̄ tuum t
creabunt̄ tc. Uel pōt accipi spūs p spiritu rōnali. t tunc
spūs idem est q̄ mens nr̄a t est simile huic qō ⁊ Col. 2
In expoliatiōe corpis carnis. i. corpis q̄ est caro. ita hic
spū mentis. i. spū q̄ est mens. hoc aūt dicit qz in nobis ē
ali? spūs q̄ nō ē mens: q̄ sz ē cōis nobis t brutis. Dicit
aūt: renouami spū mentis: qz illud qō non ē corrupt̄ est
nouū nec renouatiōe indiget. Nā si adā corrupt? nō fuis
set renouatiōe nō indiguisset nec nos etiā. Sed qz corru
ptus fuit renouatiōe indiguit t el? posteriores. Et iō oz
renouari nos in pñti ſm aīam t in futuro ſm corpus qm̄
corruptibile hoc induit incorruptionē t mortale imor
talitatez: vt ⁊. 1. Cor. 15. Dicit ergo renouami spū hic
sz qz nisi in pñti spūs renouet nūq̄ corp⁹ ei? inouabitur
Uel pōt exponi spū mentis. i. mēte vr̄a spūali facta. t in
idē redit. In quo aūt hec renouatio cōsistat quantū ad se
cundū subdit cū dicit. Induite nouū hoīem tc. Hic ad
uertēdū est q̄ sicut vniuscuiusq; rei primū vetustatis p̄n
cipium fuit adam per quem peccatuz in omnes intrauit
ita p̄ncipiuz primū nouitatis t renouatiōis xp̄s ē qz sic
in adam oēs moziunt̄: ita t in xpo oēs viuificabuntur.
Unde Hal. vl. In xpo iesu neq; circūcisio neq; ꝓpucium
aliq̄d valet sz noua creatura. Induimi ergo vīm nostrū

iesum xp̃m. Ro.13. Que aũt sit renouatio oñdit cũ dicit: Qui fm deũ creat⁹ ē ꝛc. Hoc aũt pōt intelligi tripliciter. Uno mō sic vt ly qui referat ad spm̃.i.spūs q̃ ē mēs nr̃a ꝛ creat⁹ est a deo scz in originali iusticia scz i sui nouitate. Uel recreatus noua creatiōe vt esset iustus .supra. 2. Creati in xp̃o iesu in opibus bonis. Uel ly q̃ pōt referri ad nouum hoīem scz xp̃m. Et tunc cōstruet sic. Qui creatus ē.i. formatus in vtero virginis fm deũ.i. nō semīe humano scz spū scō. Uel creat⁹ ē fm esse gr̃e ꝛ plenitudinis ꝛ hoc in iusticia quo ad hoīes in scītate quo ad deum: et hoc veritatis nō falsitatis. Luc.2. In scītate ꝛ iusticia. Uel vt scitas sit i corde. veritas i ore: iusticia in ope.

Lectio octaua.

P Ropter qđ deponentes mendaciuꝫ loquimini veritatē vnusquisq; cum proximo suo: qm̃ sumus inuicē mēbra. Irascimini ꝛ nolite peccare. Sol nō occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo.

Supra posita generali monitiōe vt nouitatē induerent: hic apl's ponit p̃cepta spālia. Circa qđ duo facit. Prio i hibet eis pctā interioza corr̃upentia spm̃. Scdo pctā exterioza q̃ corr̃upunt carnē ibi. Fornicatio aũt ꝛc. Prima i duas. Prio ꝓhibet pctā q̃ i deordinatiōe ꝓpria cōsistūt Scdo pctā q̃ cōsistunt i deordinatione alteri⁹ ibi. Uis sermo mal⁹ ꝛc. Prima itez in tres: qz ꝑmo ꝓhibet pctm̃ corr̃upens rōnalē. Scdo pctm̃ deordinās irascibilē ibi. Irascimi ꝛ nolite peccare ꝛc. Tertio pctm̃ ptinēs ad cōcupiscibilē ibi. Qui furabat ꝛc. Circa ꝑmum tria facit. Prio qz vnū istoꝝ ꝓhibet. Scdo inducit ad aliud. Tertio rōnem assignat. Prohibet ergo illud. ꝑmo qđ ad verē hoīes ptinet ita vt ista ira sit expositiua hui⁹ qđ ꝓdixerat. Induite nouū hoīes: ad quē induendū ꝑmo ꝓhibet mēdaciū qz p hoc pctm̃ oris: corr̃upit veritas rōnis Un̄ dicit. Propē qđ scz nouū hoīes induendū deponentes mendaciū qz vt ōz in ps. Perdes oēs qui loquunt mendaciū. s. pniciosū. Et postea inducit ad nouitatez dicens Zach.4. Loq̃mini veritatez vnusq; cū ꝓximo suo. Et quare? Q̃m sum⁹ inuicē mēbra. Mēbra eñ seinuicez diligūt ꝛ se iuuāt mutuo i veritate. Ro.12. Unū corp⁹ sum⁹ in xp̃o: singuli aũt alter alterius membra.

¶ Sequit. Irascimi ꝛc. vbi ꝓhibet pctm̃: corr̃upens ira scibilez. Circa qđ tria facit. Prio ponit monitiōez. Secūdo eā exponit ibi. Sol nō occidat ꝛc. Tertio rōnem reddit ibi. Nolite locū ꝛc. Monitiōez aũt ponit cū dicit. Irascimi ꝛc. Nō pōt exponi duplr̃. qz duplex ē spēs irequedā bona: q̃dā mala. Mala q̃dem q̃n inordinate tendit in vindictā scz contra iusticia: bona vero q̃n in vindictā debitā q̃n scz q̃s iracit q̃n oz cū q̃bus ꝛ q̃tū oportet. Et de vtraq; pōt exponi. Si de mala: sic est sensus. Nō p̃cipit sz ꝑmittit. Quasi dicat. Si sic est q motus ire in surgat qđ humanū est nolite peccare. i. nolite perducere ad effectū p̃ cōsensū. ꝑme Coz.10. Temptatio vos nō apꝓhendat nisi hūana qz certe qui aliē iracit fratri suo reꝰ erit iudicio: vt ōz Mat.5. De hac ira monebat Joseph fratres suos Gen.45. De ira cimi in via. Si aũt exponaꝫ de bona sic teneꝫ nō solum ꝑmissiue vt ꝑmo sed imperatiue: irascimi scz cōtra pctā vr̃a: qm̃ duplex est vindicta quam hō appetit. Una de seipo peccāte: ꝛ sic pnīa est quedā vindicta quā hō facit ꝛ capit de seipo. Et hec est bona ira: ꝛ de hac dicit ꝛperatiue. Irascimi scz cōtra pctā vr̃a: ꝛ nolite peccare scz decetero: nec talia ꝑmittere ꝓtra q̃ itez oporteat irasci. Nō credūt aliq̃ q hō secure possit sibi ipsi irasci ꝓpter pctā sua sed nō ꝓximo suo pro

pter sua sed nō est ita sicut contra seipsum potest quis irasci ꝓpter peccata ꝓpria ita ꝓximo suo ꝓter ista ergo irascimini cōtra vitia aliena: ꝛ hoc cum zelo. Numeri.25. Phinees auertit iram meam a filijs isr̃l: quia zelo meo cōmot⁹ est cōtra eos. Sic helyas.3. Reg̃.19. Zelo zelat⁹ sū ꝑ dño deo exercituū quia dereliq̃runt pactū oñi filij isr̃l ꝛc. Et nolite peccare ꝑueniendo rōnez sed poti⁹ seq̃ndo. Jac.i. Sit aũt oīs hō velox ad audiendu; tardus aũt ad loq̃ndū ꝛ tardus ad irā ꝛc. ¶ Sequitur: Sol nō occidat ꝛc. vbi exponit qđ dixerat ꝛ fm tres ꝑdictas expositiones pōt triplicit̄ exponi. quia si de mala ira tunc sic. Sol ꝛc. i. nō ꝑsistatis in ira ꝓceptra: sed ante solis occasum deponatis q: lz ꝑmittat⁹ motus ꝑpter fragilitatē nō ꝑmittit⁹ moza. Si de bona ꝛ hoc ꝓtra pctā ꝑ ꝓpria: tunc sic. Sol id ē xp̃s. Mal.4. Oriet̄ vobis timentib⁹ nomē meū sol iusticie ꝛc. Nō occidat sup iracūdiam vr̃am. i. sup pctā vr̃a: ꝑ quib⁹ itez oporteat vos irasci: ꝛ vosmet inter ipos punire. Si cōtra pctā aliena sic accipit sol. s. rōnis. Eccl.12. Memēto creatoris tui i diebus iuuētutis tue anteq̃ veniat tp̃s afflictionis ꝛ appropinquēt ānī de quibus dicas. Nō mihi placēt anteq̃ tenebrescat sol ꝛc. Sol nō occidat sup iracūdiā vr̃am. i. obtenebret dictamē rōnis. Job.5. Uix stultū interficit iracūdia. ¶ Sequit. Nolite locuꝫ dare dyabolo: vbi assignat rōnem monitiōis. Dyabolus eñ hz locū in nobis ꝑ peccatū vel ꝑ cōsensū. Jo.13. Cū diabolus iā missset in cor vt traderet eū iudas ꝛc. Et sequit ibidē q̃ post buccellā introiuit in eū sathanas. Huc aũt hmōi passiones multū inclināt ad cōsensū ꝛ maxime q̃n quertūr iudiciū rōnis. ꝛ hoc spēaliter facit ira q̃ cōsistit in accensione sanguinis q̃ quidē rōne velocitatis sui motus ꝑcedit iudiciū rōis. Et q: sic nobis ꝓturbatis diabolus iciꝑit locū hr̃e in nob lō dicit. Nolite locū dare diabolo. Quasi dicat. Nō ꝑsueretis in ira q: ꝑ hoc datis locū diabolo. q: tot⁹ diabolus iracūdus ē. ps. Liberator me⁹ de inimicis meis iracundis. Intrat aũt hoīem cū furoze ꝛ ira. Apoc.12. Descendit diabolus ad vos habēs irā magnā. Hoc aũt non pōt facere saltē in aīa q̃diu hō iustus ē. Hec aũt iusticia q̃ iram amittit q: ira viri iusticiā dei nō opat⁹: vt ōz Jac. ꝑmo. Si ergo nō vultis locū dare diabolo saltē in aīa: sol non occidat sup iracundiam vestram. Eccle.11. Aufer iram a corde tuo.

Lectio nona.

Ui furabat iā nō furet: magis aũt laboret: operādo manib⁹ suis quod bonū ē: vt habeat vnde tribuat necessitatē patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro nō ꝓcedat: sed si quis bon⁹ ad edificationē fidei: vt det gr̃am audientib⁹.

Excluſa supra vetustate hoīs quātū ad vim rōnalē ꝛ irascibilē: hic ꝓhibet eā quātū ad cōcupiscibilē ꝑuenīētē ex eoꝝ inordinata ꝓcupiscētia. Circa qđ duo facit. Prio mo ꝓhibet ꝓcupiscibilis vetustatē. Scdo hortat ad nouitatē ibi. Magis aũt laboret ꝛc. Ad vetustatē aut⁹ ꝓcupiscibilis ptinet furtū qđ ꝑuenit ex corrupto ꝛ inordinato appetitu rei tēporalis. Jō dicit. Qui furabatur: iā nō furet ꝛc. Quasi dicat. Qui habebat cōcupiscibilez corruptā ꝛ vetustā ex corrupto appetitu rerū tēporaliu iā nō furet. s. si vult ꝓcupiscibilē renouare: q: vt dicitur Eccl.5. Sup furem cōfusio. ꝑpter hoc ōz Exo.20. Nō furtū facies. Et q: aliquis posset se excusare ꝓ paupertate. ideo dicit. Magis laboret ꝛc. sicut ipe fecit apls vt ōz Act.20. Argentū ꝛ aurū nullius cōcupiui aut vestez vosipi scitis quoniaz ad ea que mihi opus erant ꝛ his q̃

mecum sunt ministrauerūt man⁹ iste. ꝛc. Jrē.2. Thes.3. Ipi eñ scitis quēadmodum oporteat vos imitari nos q̃n nō inquieti fuimus inter vos neq; gratis panē manducauimus ab aliquo sed in labore ꝛ fatigatiōe nocte ac die labozantes ne quē vestrū grauaremus ꝛc. Unde notandū ē q: opus manuale ad tria inducit. Prio ad necessitatē victus acquirendaz. Gen.3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et lō qui nō habet vnde licite viuat teneꝫ manib⁹ laborare. 2. Thes.3. Si q̃s nō vult opari nō manducet. Quasi dicat. Sicut qui nō comedit i necessitate peccat: ita ꝛ si nō laborat. Et sic ponit hic ad excludendū furū. Quandoq; vero inducit contra ociū q: multa mala vocuit ociositas. Eccl.33. Et lō qui habent vitam ociosaz tenenē manib⁹ laborare. 2. Thes.3. Audiuimus quosdā inter vos ambulare inquiete nihil operantes sed curiose agentes. Hjs aũt qui huiusmōi sunt denunciamus ꝛ obsecram⁹ in dño iesu xp̃o vt cū silentio operantes suū panē māducent. q̃nq; eni inducit ad carnis macerationē ꝛ domationē. Unde ponit iter alis ogacōtinentie. 2. Coz.11. In laboribus: in vigilijs: in ieiunijs ꝛc. Triplex ergo ē rō iniungendi laborē corporalez sed prima oībus necessaria est ꝛ hoc de necessitate precepti q: alijs modis potest excludi ociū: similiter ꝛ lasciuia carnis pōt alio mō domari ꝛ refrenari ꝛ sufficit q̃ocūq; fiat. ¶ Sequit qđ bonū est. qđ dupliciter pōt intelligi. Uel in vi accusatiui ꝛ sic construet. Magis aũt laboret operando manib⁹ ꝛ quidē non illicita: sed qđ bonum ē. Hal.vlt. Bonū aũt facientes nō deficiam⁹. Esa. primo Quiescite agere peruerse discite bene facere. Uel pōt intelligi in vi nōiatiui laboret ꝛc. qđ bonū est: quasi hec sit rō quare laborandū ē. Quasi dicat. Nō solū ē necessariū laborare: imo etiā bonū est laborare vt laborās possit viuere ꝛ vt habeat vnde tribuat necessitatē patienti. Ecc. 29. Fenerare ꝓximo tuo in tēpore necessitatis illius ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Omnis sermo malus ꝛc. Ponit pertinentia ad veterē hominē in deordinatiōe ad aliuz: ꝛ facit duo: quia ꝑmo ꝓhibet vetustatē ꝛ inducit nouitatem Secūdo inducit exemplū in ꝓncipio q̃nti capituli ibi. Estote ergo ꝛc. Ad ꝓmū aũt pōt quis male se habere dupliciter. Uno modo ledendo eum verbis malis. Alio modo malis exēplis quo ꝓhibet ꝑmū. Scdo secundū ibi. Et nolite contristare ꝛc. Prima iterū in duas. Prio mo ꝓhibet vetustatē. Scdo inducit ad nouitatē ibi. Sz si quis ꝛc. Dicit ergo. Uis ꝑmo malus ꝛc. Sermo oris pretendit ꝛ annunciat que sunt in anima: qz voces sūt note passionū anime. Ille ē bon⁹ sermo qui indicat bonam dispositionē interiorē. malus vero qui malā. Triplicit aũt homo ordinat interius scz ad se: vt scz omnia sine rationi subiecta: ad deū vt irō sit ei subdita ad ꝓximū quādo viligit eum vt seipm̃. Est ergo q̃nq; sermo malus q̃n indicat hominē inordinatū in se: ꝛ hic ē sermo falsus et⁹ qui aliud loquit aliud intēdit. ꝛ similiter sermo inutilis ꝛ vanus. Itē est sermo malus qui indicat hoīem inordinatum contra deū sicut ꝓiuria blasphemie ꝛ hmōi. Itez q̃n ē cōtra ꝓximū sicut iniurie doli ꝛ fallacie. Et lō dicit. Uis sermo malus ex ore vr̃o nō ꝓcedat. Uis vo equipollet huic signo null⁹. Sap.1. Custodite ergo vos a murmuratiōe q̃ nihil prodest ꝛ a detractiōe parcite lingue qz sermo obscurus inuacuū nō ibit. qz certe deū non ꝑterit oīs cogitat⁹ ꝛ nō absconditur se ab eo vllus sermo: vt ōz Eccl.42. Nunc ergo vos deponite omnē iram in dignatiōem malicia: blasphemia: turpē sermonē de ore vr̃o. Col.3. ¶ Sequit. Sed si quis bon⁹ est ꝛc. inducit ad nouitatē qz sermo bon⁹ bene dicend⁹ est ꝑ loco ꝛ tēpoze. Prouer.15. Sermo oportun⁹ ē optim⁹. Si quis ergo loquit quasi sermones dei.1. Pet.4. Et ad quid subdit. Ad edificationem fidei. i. vt corroboret fides in cordibus infirmoꝝ. 1. Coz.14. Sic ad edificationē fiant. ꝛ hoc vt det gr̃am audientib⁹ scz si talis bonus sermo sit ꝓbatus vel talis sermo est conferens. qz frequenter homo ex bono sermone: ꝛ ꝓ virtutē boni sermonis auditi cōpunctus disponit ad gr̃am. Act.10. Adhuc loquēte petro verba hec cecidit spūs sanct⁹ sup oēs qui audiebant verbū. Sic loquebat dñs: de quo ōz Luc.4. Mirabant ex verbis gr̃e q̃ ꝓcedebant de ore ipsi⁹. Eccl.10. Uerba oris sapientis gratia.

Lectio decima.

Et nolite contristare spm̃ sanctū dei in quo signati estis in die redemptionis. Uis amaritudo ꝛ ira ꝛ indignatio ꝛ clamoꝝ ꝛ blasphemia tollaꝫ a vobis cū omni malicia. Estote autem inuicē benigni: misericordes: donantes inuicē sicut et deus in xp̃o donauit vobis.

Supra monuit apls abstinere a vbis infectiuis: hic monet abstinere a verbis ꝛ factis turbatiuis seu contristatiuis ꝓximoꝝ. Circa qđ duo facit. Prio ꝓhibet qđ pertinet ad vetustatē. Scdo psuadet qđ ptinet ad nouitatez ibi. Estote aũt inuicē benigni ꝛc. Prima itez in duas. qz ꝑmo ꝓhibet qđ ad vetustatē ptinet i generali. Scdo in spēali. ibi. Omnis amaritudo ꝛc. Dicit ergo. Nolite contristare spiritus. ꝛc. Contra spiritus sanctus est deus in quo nō cadit passio aliqua nec tristicia. Rideo spūs sanct⁹ ōz ꝓtristari qñ ꝓtristat ille in quo ē spūs sanct⁹? Luce.10. Qui vos spernit me⁹ spernit. Esa.63. Jpi aũt ad iracūdiā ꝓuocauerūt eū ꝛ afflixerūt spm̃ scm̃ ei⁹ ꝛ conuersus ē eis ꝛ inimicū Uel dicendū est q̃ ē methaphorica locutio. Sicut eñ de⁹ ōz irasci ꝑpter similitudinē effect⁹ ita etiā ōz cōtristari: qz sicut qñ aliquis cōtristat recedit a cōtristante: ita spūs scūs a peccante. Et sic ē sensus. Nolite cōtristare spm̃ scm̃ dei. i. nolite eū fugare vl' expellere p pctm̃. Sap.1. Spūs sanct⁹ eñ discipline effugiet fictū ꝛ aufert se a cogitationib⁹ q̃ sunt sine ītellectu ꝛ corripietur a supueniente iniq̃tate. Igit̄ nō ē cōtristand⁹ spūs scūs ꝛ hoc ꝑpē bñficiū Jō sublūgit. Jn q̃ signati estis. i. reformati est⁹ ꝛ ab alijs distincti Qui aũt hēbit hoc signū secū, hēbit vitā eternā. Jō ergo ē custodiēd⁹ ꝛ nullo modo ꝓtristādus qz sine eo nō ē vita eterna. 2. Coz.1. Qui signauit nos de⁹ ꝛ dedit nobis pignus spūs. Et qñ? In die redēptiōis. i. baptismi. Jo.3. Nisi q̃s renat⁹ fuerit ex aq̃ ꝛ spū scō ꝛc. Act.1. Vos baptizabimi spū scō nō post multos hos dies. Dicit aũt redēptiōis qz i baptismo fit hō ꝓticeps redēptiōis facte ꝑ xp̃m. ¶ Sequit. Uis amaritudo ꝛc. Ubi oñdit in spāli q̃ ptinēt ad vetustatē. Q̃nq; eñ homo contristat amicū suum ex ira: aliq̃n ex industria. Sz in ira ē triplex gradus: qz in corde sicut q̃ tātuz interi⁹ irascit. Jn platiōe: sicut q̃ dicit racha. Jn contumelie ꝓlatione sicut q̃ dicit fatue. Prio ergo ponit qđ ptinet ad irā cordis. Scdo qđ ptinet ad inordinatā ꝓlationē. Tertio qđ ptinet ad ꝓtumeliam. Jn ira aũt cordis ista se cōsequunt. Prio qz ira ē effect⁹ tristicie ꝛ hec i sacra scḗptura ōz amaritudo. 1. Re.1. Cū eēt ām̃a amaro aīo ꝛ orauit deū flēs ꝛc. Et lō dicit oīs amaritudo ꝛc. q̃ ē per memoriā iniurie ꝑterite Eccl.21. Nō ē sensus vbi abundat amaritudo. Scdo qz statim appetit vindictā. lō dic. Et ira q̃ē appetit⁹ vindicte. Jac.i. Ira eñ viri dei iusticiam non operat. Et qz irat⁹ indignū reputat qđ ei ꝑeat ꝛ indignū esse q̃ sine punitione transeat. ideo sequitur. Et indignatio. Sed quantū ad inordinatā ꝓlationem

ste ē clamor. Esa. 5. Expectaui vt faceret iudiciū: ⁊ ecce iniquitas ⁊ iusticia ⁊ ecce clamor. Jdeo dicit. Et clamor Similiter ⁊ blasphemia vel cōtra deū vel cōtra sanctos Leuit. 24. Quicunq; blasphemauerit nomen domini morte moriat. Jdeo dicit. Et blasphemia Et addit. Tollatur a vobis cū omni malicia scz operis. 1. Pet. 2. Deponentes omnē maliciā ⁊ omnē dolum ⁊ simulationem. ¶ Deinde cum dicit. Estote autē. ꝛc. ponit pertinentia ad nouitatē contrariam passionib⁹ p̄missis: contra amaritudinē benignitatē. Unde dicit. Estote aūt inuicē benigni q; benignus ē spiritus sapientie. ꝛc. Unde dicit. Misericordes. Luc. 6. Estote ergo misericordes sicut ⁊ pater vester misericors ē. Contra indignationē cōdonationē. Unde dicit. Donantes inuicē. Col. 3. Donantes vobis metipis si quis aduersus aliquē habet querelam sicut deus donauit vobis. Ro. 8. Qui etiam p̄prio filio suo nō pepercit. Et paulopost sequit. Quo non etiā cuz illo nobis omnia donauit.

Capitulū quintū.

Stote ergo imitatores dei sicut filij charissimi: ⁊ ambulate in dilectione sicut ⁊ xp̄s dilexit nos: et tradidit semetip̄m p nobis oblationē ⁊ hostiā deo in odorē suauitatis.

Posita exhortatione ad benignitatē ⁊ misericordiā que sunt effectus charitatis: hic ostendit eis exemplū. Circa qd duo facit. Primo inducit eos ad imitationē exemplaris. s. dei. Secūdo ostendit in quo debent ip̄m imitari. ibi. Et ambulate. ꝛc. Dicit ergo. Dixi q; debetis donare inuicē sicut ⁊ deus in xp̄o donauit vobis ergo estote imitatores dei: q; hoc necessariū est licet difficile sit. Eccl. 2. Quid ē in q̄ homo vt possit sequi regē factorez suū? Nun q̄ tamē perficiē natura humana nisi in cōunctione ad deū. Unde Job. 23. Uestigia eius secut⁹ ē pes meus: ergo imitandus ē qūo habemus possibilitatē: q; ad filiū p̄inet patrem imitari. Et ideo subdit. Sicut filij patrē scz per creationē. Deutero. 32. Nonne ip̄e ē pater tuus qui possedit ⁊ fecit ⁊ creauit te. Et addit. Charissimi quos scz elegit ad p̄ticipationem suip̄ius. ¶ Sequitur. Et ambulate. ꝛc. Ubi primo ponit imitandi modum q; in charitate. Scōo ostendit imense charitatis signum ibi. Et tradidit ꝛc. Q; ergo simus filij charissimi hoc facit charitas dei. Ro. 8. Nō enī accepistis spūm seruitutis iterū in timore sed accepistis spūm adoptionis filiorū in quo clamam⁹ abba pater. Ip̄e em̄ spūs testimoniū reddit spiritui nostro q; sumus filij dei. Debem⁹ ergo ip̄m in dilectione imitari. Et dicit ambulate. i. semp p̄dicite. Hen. 15. Ambula coā me ⁊ esto p̄fectus. Et hoc in dilectione q; dilectio ē tale bonū in quo debet hō proficere: ⁊ tale debitū q̄s debet homo semp̄ soluere. Ro. 13. Nemini quicquā debeatis nisi inuicez diligatis. Uel in dilectione q̄ ē via sequēdi deū magis de p̄pinquo. p̄me Cor. 13. Adhuc excellentiorē viā vobis demonstro. Si linguis hominū loquar ⁊ angelorū ꝛc. Col. 3. Sup oīa hec charitatē habētes ꝛc. Et hoc exemplo xp̄i. Ūñ subdit. Sicut ⁊ xp̄s dilexit nos. Jo. 13. Cū dilexisset suos q̄ erant in mundo in finē dilexit eos. ¶ Et q; fm gregoriū p̄batio dilectionis exhibitio est operis. ideo subdit. Et tradidit semetip̄m p nobis. Tpo. 1. Dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatis nr̄is. Hal. 2. In fide viuo filij dei qui dilexit me ⁊ tradidit in mortem semetip̄m p me. Esa. 53. Tradidit in mortē animā suam. ꝛc. ¶ Hec aūt mors fuit nobis vtilis ⁊ necessaria: ideo subdit. Oblationē ⁊ hostiam ꝛc. Loquit autē hic ap̄s more veteris legis i qua vt dicit Leuit. 4. quādo quis peccauerat offerri debebat p eo hostia ⁊ oblatio q̄ dicit p peccato. Item q̄n quis agebat gratias deo vl aliq̄d cōsequi volebat oportebat offerri hostiā pacificam. vt dicit Leuit. 3. Que q̄dem erat in oblationē suauissimi odoris dño. vt dicitur ibidem. Hec autē facta sunt per xp̄m: q; vt a peccis mundaremur ⁊ gloriā cōsequeremur tradidit semetip̄m pro nobis in oblationē per ea que in vita gessit. Esa. 53. Oblatus ē q; ip̄e voluit ꝛc. Et hostiā pro peccato. ⁊ hoc in odorē suauitatis. Alludit autez huic q̄ dicit Leuit. 3. Sed certe ille odor nō erat tunc deo acceptus fm se sed fm suā significationē inquantū significabat oblationem odoriferam corporis xp̄i filij dei. Hen. 2. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. Can. 1. Trahe me post te curremus in odorē vnguentoz tuoz. Sic aūt debem⁹ nos sacrificare deo spūaliter p̄s. Sacrificiū deo spūs. ꝛc.

Lectio secunda.

Ornicatio aūt ⁊ oīs immundicia aut auaricia nec nominet⁹ in vobis sicut decet sctōs: aut turpitudo: aut stultiloquiū: aut scurrilitas que ad rē nō pertinet sed magis gratiarūactio.

Supra posita monitiōe ap̄li vt deposita vetustate ephe sij nouitatē assumerent ꝓhibendo vitia spūalia: hic prohibet eisdem vitia etiā carnalia. Diuidit autē in duas. Primo em̄ prohibet vetustatē vitiorū carnaliū. Secundo inducit ad nouitatē ibi. Uidete itaq; frēs ꝛc. Prima iterū diuidit in tres. Primo excludit vetustatē vitiorum. Scdo ponit penā eoz. ibi. Hoc aūt scitote. ꝛc. Tertio excludit fallacia ibi. Nemo vos seducat ꝛc. Prīa iterū in duas. Prīo excludit quedā vitia p̄ncipalia. Secūdo excludit quedam adiuncta ibi. Aut turpitudo ꝛc. Excludit autē tria vitia. s. luxuriā naturalē que ē cum nō sua. Unde dicit. Fornicatio ꝛc. Osee. 4. Spūs em̄ fornicationū decepit eos. 1. Cor. 6. Fugite fornicationez. Sic faciebat Iob. 31. Pepigi fedus cū oculis meis vt nec cogitarē de virgine Dicit autē fornicatio a fornice. i. arcu triūphali iuxta quos erant lupanaria. Prouerb. 20. Et omnis immundicia ꝛc. i. omnis pollutio contra naturā scz que nō ordinat⁹ ad generationē. Hal. 5. Manifesta sunt opa carnis q̄ sunt fornicatio īmūdicia luxuria ꝛc. Tertio excludit auariciā. Sz quare hoc? Nunq̄d ē idē cū petis carnalib⁹. Rñdeo dicendū ē q; nō nec totaliter diuisa sz mediū inter spūalia ⁊ carnalia petā q̄s p̄z sic. In petō sūt duo. s. obiectū petī ⁊ delectatio in obiecto. Quedā ergo sūt petā quoz obiectū ⁊ delectatio ē spūalis sic ira. Uaz vindicta q̄ ē obiectū ire ⁊ delectatio ei⁹ ē q̄d spūales: sūt inanis glia. Quedā vero sūt oīo carnalia ⁊ obiectū ⁊ delectatio sicut gula ⁊ luxuria: sz auaricia tenet medium q; ei⁹ obiectū ē carnale scz pecunia sz delectatio ē spūalis: q; aīo quiescit q̄s in pecunia ⁊ iō cōnumerat auariciā cū petis carnalib⁹ rōne obiecti: cū spūalib⁹ vero rōne delectatiōis. Heb. vlt. Sint mores sine auaricia. Uel dicendū ē q; auaricia opponit iusticie: vñ ponit p spē luxurie q̄ ē adulteriū q̄s ē iniustus vsus mulieris alterī⁹: sic auaricia iniust⁹ vsus pecunie. Sz supra dixit Qui furabat ꝛc. hic aūt dicit q; nec nolet ꝛc. q; in pugna spūali vitia carnalia p̄io occurrūt vicēda q; frustra pugnat q̄s extrīseca nisi p̄mo vincat extrīseca scz carnalia: extra q̄ sp̄s manet bellū. Et iō dic. Mec nolet i vobis sic decz sctos s. abstinere a factis a cogitationib⁹ ⁊ a dictis. Esa. 43. Perdā babylonis nomē ⁊ reliq̄as ⁊ p̄geniē ⁊ germen. Eccl. 41. Curam habe de bono nomine: quia hoc decet sanctos. 2ª. Corinth. 6. In omnibus exhibeam⁹ nosmet ipsos sicut dei ministros ꝛc. ¶ Sequit. Aut turpitudo. ꝛc. Ubi ponit quedā vitia adiuncta. Circa quod duo facit. Primo adiūcta vitia excludit. Secūdo ad contraria eoz inducit. ibi. Sed magis gratiarūactio ꝛc. Tria ergo vitia excludit scz turpitudinē que est in tactibus turpibus ⁊ amplexibus ⁊ osculis libidinosis. Prouerb. 6. Qui aūt adulter est ꝓpter cordis inopiā perdet animā suā ⁊ turpitudinē ⁊ ignominiā congregat sibi. Jtez stultiloquiū. id est verba ꝓuocantia ad malū. Eccl. 9. Colloquiū illius quasi ignis exardescit. scz male mulieris. Et scurrilitatē. id est verbū ioculatoziū per quod aliqui volūt inde placere alijs. Mat. 12. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines reddent rationē de eo in die iudicij. Et hec oīa sunt mortalia inquantū ad mortalia peccata ordinant. q; aliquid etiam si bonū sit ex genere inquantū ad mortale ordinat⁹ est mortale. ¶ Deinde inducit ad cōtraria scz gratiarūactiones. Unde dicit Sed magis gratiarūactio. Esa. 51. Gaudiū ⁊ leticia inuenie⁹ in ea gratiarūactio ⁊ vor laudis.

Lectio tertia.

Oc enim scitote intelligētes: q; omnis fornicator. aut immundus. aut auarus quod est ydolorum seruit⁹ nō habet hereditatē in regno xp̄i ⁊ dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. propter hoc enim venit ira dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici participes eorum.

Supra ꝓhibuit ap̄lus peccata carnalia: hic cōminatur penam damnatiōis que peccatoribus infligit. Circa qd duo facit. Primo em̄ de hoc eos certificat. Secundo singillatim peccata recitat ibi. Q; omnis fornicator ꝛc. Dicit ergo hoc scitote intelligētes. id est actualiter nō solū habitualiter p certo habete. 1ª. Joh. 3º. Hec scripsi vobis vt sciatis ꝛc. Et quid? q; omnis fornicator aut immūdus aut auarus: quod est ydolor seruitus nō habet hereditatē in regno xp̄i ⁊ dei. Nota q; vocat hic auaritiaz ydolatriā quoniā ydolatria est quādo honor soli deo debitus impenditur creature. Nunc autē deo dupliciter honor debet. scz vt in eo finem nostrū cōstituamus ⁊ vt in eo fiduciā nostrā finaliter ponam⁹. ergo qui hoc in creaturis ponit reus est ydolatrie. hoc autē facit auarus qui finem suū in re creata ponit et etiā totam suam fiduciaz. Osee. 8. Argentū suū ⁊ aurum suū fecerūt sibi ydola vt interirent. Et hoc quia vt dicit Prouerb. 11. Qui confidit in diuitijs suis corruet. Sed cū in alijs peccatis ponat homo finem suū in creatura cui amore inheret quare etiā in illis non dicit peccator ydolatrare? Respōdeo Ydolatrare est aliquid exterius indebite colere Nūc autem in alijs peccatis ponit finis in interioribus quasi in ꝓpria exaltatione. Sed qui ponit finē in diuitijs ponit in eis finem vt in re exteriori sicut ydolatria. Sed nunquid auari honorē deo debitū exhibentes creature: realiter sunt ydolatre ⁊ per se. Dico q; non: quia in moralibus actus seu opera iudicant⁹ ex fine. Ille ergo per se est ydolatra qui intendit per se cultum exhibere creature. Hoc aūt non intendit auarus per se sed per accidēs hoc facit inquantū superflue ⁊ inordinate diligit Et quid de tali. Non habebit hereditatē. quippe quia filij et heredes vt dicit Rom. 8. Nunc autē tales nō sunt filij qui sic carnales sunt. ergo hereditatē non habēt. quia vt dicit. 1ª. Corinth. 15. Caro ⁊ sanguis regnū dei nō possidēbūt. id est deū qui dicit Ezech. 44. Ego hereditas eoz

¶ Sed posset queri si hereditas ista est ip̄e deus cuz sit indiuisibilis ⁊ impartibilis. quare dicit in regno xp̄i ⁊ dei diuisiue ac si hereditas ista sit diuisibilis. Respondeo. Hereditas nostra cōsistit in fruitione dei. nūc autē deus aliter se fruit⁹ ⁊ nos eo. quia deus seipo perfecte fruit. q; seip̄m perfecte cognoscit. ⁊ totaliter diligit quantuz cognoscibilis ⁊ diligibilis est. non autē sic nos. quia licet ip̄m perfecte cognoscamus in patria ⁊ per cōsequens diligamus quia qui aliquid simplex attingit ip̄m totuz cognoscit: ⁊ si nō totaliter. sicut lux solis si esset punctalis humanus oculus ip̄am totam apprehēderet non totaliter. oculus vero aquile ip̄m totaliter cōprehēderet. Sic ⁊ si deū perfecte cognoscimus in patria ⁊ perfecte diligimus: sed ip̄m totaliter non cōprehendimus. ideo videt ibi esse quedā imperfectio ⁊ particularitas Et ideo dicit xp̄i ⁊ dei cōiūctim. quasi partē cum parte ponendo. id est quia per xp̄m ⁊ non per aliū habet hereditas. ¶ Deinde cum dicit. Nemo vos seducat. hic excludit fallacias seductoz. Et circa hoc duo facit. Primo enīz ponit ammonitionē. Secūdo subiūgit ip̄ius rationē ibi. Eratis em̄ aliquādo tenebre ꝛc. Prima iterū in duas: quia primo monet eos vt non seducant verbis eis credendo. Secūdo vt non cōmunicent eis mala faciēdo ibi. Et nolite cōmunicare ꝛc. Prima adhuc in duas. quia primo remouet seductiones. Secūdo ostendit seductionis signū ibi. Propter hoc em̄ venit ira dei ꝛc. Notandū est ergo q; in vitijs carnalibus solū docuit cauere seductionē. q; a principio vt hoies possent libere frui ꝑcipiscentijs cogitauerūt inuenire rōes q; fornicatiōes ⁊ hmōi venerea nō essent peccata. Et ideo dicit inanibus verbis: q; sine ratiōe sunt talia verba que dicunt q; huiusmōi non sint peccata nec excludāt a regno dei ⁊ xp̄i. Col. 2º. Uidete ne quis vos seducat per prophetiā ⁊ inanē fallatiaz. Et q; tales sint seductores ⁊ talia verba seducētia ostendit. quia nisi peccata carnalia essent peccata nō punirent⁹ a deo. quia cū deus sit iustus nō infligit penam sine culpa Nunc talia autē puniūtur a deo. ergo peccata sunt. Di nozē ꝓbat cū dicit. Propter hec enim venit ira dei scz ꝓpter peccata carnalia in filios diffidentie: vt patuit in diluuio. Hen. 6. Item in sodomitis. Hen. 19. Item tribus beniamin fere tota ꝑumpta fuit ꝓpter hec. Judicū 20. Dicit autē filios diffidentie. quia sicut peccātes diffidunt de vita eterna. quia qui sic faciens speraret vitam eternā magis esset p̄sumptio q̄ spes que est certa expectatio future beatitudinis ex meritis ꝛc. Unde supra. 4. Qui desperantes semetip̄os tradiderūt impudicitie in operationē immūdicie omnis in auaritia. Sap. 7. Multum pratū sit quod nō pertranseat luxuria nostra ꝛc. Et sequit in fine capituli. Quia tales nō sperauerūt mercedem iustitie ꝛc. Dicit ergo q; in filios diffidentie. id est qui nō confidunt de gaudijs eternis venit ira dei. scilicz ꝓpter peccata vel diffidētie. id est de quibus nō est cōfidendum quantū est ex parte meritoz. Et ideo cōcludit Nolite effici participes eoz cōmunicando. scz eis in talibus operibus. 2ª. Corinth. 6º. Que enīz participatio iusticie cū iniquitate. aut que societas lucis ad tenebras aut que cōmunicatio xp̄i ad belial. aut que pars fidelis cum infideli ꝛc.

Lectio quarta.

Ratis enīz aliquando tenebre: nūc autem lux in domino. Et filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate ⁊ iusticia ⁊ veritate. Probantes quid sit beneplacitū deo. Et nolite

cōmunicare operibus infructuosis tenebra
rum magis autem redarguite.

Supra phibuit apostolus peccata carnalia cōminando penam ⁊ remouēdo fallaciam: hic assignat rationē sumptam ex eoꝝ conditione. ⁊ duo facit. Proponit eñ primo eoꝝ conditionē. Secūdo ex eis duas cōclusiones inducit. ibi. Ut filij lucis sitis ⁊c. Ponit autē duas conditiones. Primo preteritā. Secūdo conditionē presentē ibi. Nunc autē lux ⁊c. Dicit ergo eratis aliquādo tenebre. id est excecati ignorātia ⁊ erroꝛe. supra quarto. Tenebris obscuratū habentes intellectū. ps. Nescierūt neq; intellexerūt in tenebris ambulāt. Item tenebrosi per peccatū. Prouerb. 4°. Via impioꝝ tenebrosa nesciūt vbi corruant. Sed notandū est ꝙ indeterminate non dicit tenebrosi: sed tenebre. quia sicut quilibet videē esse id quod principaliter est in eo sicut tota ciuitas videē esse rex ⁊ quod rex facit ciuitas dicit facere. ita quādo peccatū regnat in homine. tūc totus homo dicit peccatuꝝ ⁊ tenebre. ¶ Sequit. Nunc autem lux ⁊c. Ubi ponit conditionē presentē. quasi dicat. Nunc autē habetis lucem fidei. Philip. 2°. Inter quos lucetis sicut luminaria in mūdo. Matth. 5. Vos estis lux mūdi. Sed contra dicitur de Iohāne baptista. Non erat ille lux. quomō ergo fideles alij lux dicunt. Respondeo. Non dicunt lux per essentiā sed per participationē. ¶ Deinde cum dicit Ut filij lucis ambulate ⁊c. concludit duas cōclusiones. Dixerat enim ꝙ tenebre fuerūt. ⁊ ꝙ nunc sunt lux. Et ideo primo cōcludit vt se conformēt ei quod nūc sunt. Secūdo vt vitent ea que prius fuerūt ibi. Et nolite cōmunicare. Prima in duas. Primo ponit ammonitionē. Secūdo eam exponit ibi. Fructus enim lucis ⁊c. Dicit ergo. quia nūc lux estis faciatis opera lucis. ergo vt filij lucis ambulate. Joh. 12. Ambulate dum lucem habetis ⁊c. ¶ Hoc autē exponit cū dicit. Fructus enim ⁊c. Ambulate autē quis vt filius lucis dupliciter. Primo quantū ad substantiā vel genus operis. Secūdo quantū ad modum vel intentionē facientis. Primo ergo ponit opera que oportet facere. Secūdo quā debent fieri intentione ibi. Probātes ⁊c. Dicit ergo. dixi vt ambuletis vt filij lucis. fructus autē lucis est. id est opera fructifera ⁊ clara. Eccl. 24°. Flores mei fructus honoris ⁊c. Et hoc in omni bonitate ⁊c. Ubi aduertendus est ꝙ omnis actus virtutis ad tria reducit. Nam oportet ꝙ agens ordinetur in se ⁊ ad proximū ⁊ ad deū. In se vt sit bonus in seipō. ⁊ ppter hoc dicit. In omni bonitate. ps. Bonitatē ⁊ disciplinā ⁊ scientiā doce me ⁊c. Item ad proximū per iusticiā. Ideo dicit. In iusticia. ps. Feci iudiciū ⁊ iusticiam ⁊c. Ad deū per cognitionē ⁊ confessionē veritatis Et ideo dicit. Et veritate. Zacha. 8°. Veritatē tantum ⁊ pacem diligite. Vel aliter vt bonitas referat ad cor. iusticia ad opus. veritas ad os. Supra. 4°. ⁊ Zacha. 8°. Loquimini veritatē vnusquisq; cū proximo suo. ¶ Deinde cum dicit. Probantes ⁊c. ostendit qua intentione debeant operari. quia nō ex abrupto. sed ꝓbantes id est ratiōe discernentes. Opus suū probet vnusquisq; vt dicitur Gal. 6. Et hoc quid sit beneplacitū deo. id est vt intendatis facere quod placet deo. Rom. 12°. Probetis que sit volūtas dei bona ⁊ beneplacēs ⁊ perfecta. ¶ Deinde cum dicit. Et nolite cōmunicare ⁊c. hortat eos ne redeant ad statū quem reliquerūt. quia vt dicitur Gal. 2°. Si eñ que destruxi hec iterum reedifico. preuaricatorem me cōstituo. 2ᵉ. petri. 2°. Canis reuersus ad suum vomitū ⁊ sus lota in volutabro luti. Diuidit autem ista pars in duas. Primo ponit monitionē. Secundo assignat rationē. ibi. Que autē in occulto ⁊c. Prima iterū in duas. Primo monet eos ne malefaciant. Secūdo vt mala reprehendāt. ibi. Magis autē redarguite ⁊c. Dicit ergo. Probantes quid beneplacitū est deo et nolite cōmunicare operibus infructuosis tenebrarū. id est operib⁹ carnalibus ducētibus ad tenebras perpetuas. que quidē sunt infructuosa. quia nō habent nisi momentaneā delectationē citissime transeuntē. Rom. 6°. Quem ergo fructū habuistis tūc in quibus nūc erubescitis. Jude. 2°. Arbores autūnales infructuose bis mortue eradicate fluctus feri maris despumātes suas confusiones ⁊c. Item tenebrosa ppter turpitudinē quia cōmunicāt in eis cū brutis. Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem dicens: nō me videbit oculus ⁊ operiet vultum suū. perfodit in tenebris domos ⁊c. Istis ergo nolite cōmunicare imitando coadiuuādo consentiēdo. Eccl. 13°. Que cōmunicatio homini sancto ad carnē? Sed certe hoc nō sufficit nisi etiā eos reprehendatis. quia vt dicit August. Aliquādo deus punit cōmunicantes insontes quia aliqui boni nō reprehendūt malos. Eccl. 17. Mādauit autē vnicuiq; de ꝓximo suo. Et ideo dicit magis autē redarguite. 2ᵉ. thymo. 4°. Argue. obsecra. increpa ⁊c. Sed nūquid semper peccamus si non reprehēdimus? August. Quod eñ non reprehēdis ex timore caritatis: ne sꝫ peior efficiāt. et scandalizatus affligat bonos. nō peccas. Si autē ex timore cupiditatis. ne sꝫ indigneē ⁊ perdas beneficia tua sic peccas.

Lectio quinta.

q Ve autem in occulto fiunt ab ipsis turpe est ⁊ dicere. Omnia autē que arguūtur a lumine manifestantur. Omne enim quod manifestatur lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis et exurge a mortuis ⁊ illuminabit te xp̄us.

Supra posuit apostolus monitiōes: hic assignat rationes earū. Duas autē monitiōes posuit. Prima vt non cōmunicarent operibus tenebraꝝ. Secūda vt redarguerent peccatores. Scōm hoc ergo duo facit. Primo ponit rationē prime monitiōis. Secūdo rationē secunde. ibi. Omnia enim que arguūtur ⁊c. Dicit ergo. Bene dixi: nolite cōmunicare. imo debetis ⁊ tales increpare et redarguere. Quare? Quia que in occulto fiunt ab ipsis turpe est ⁊ dicere. hoc autē est de vitijs carnalib⁹ in quibus est turpitudo magna. quia minimū est ibi de bonis ratiōis cum huiusmodi actus cōmunis sint nobis ⁊ brutis. ¶ Sequit. Omnia que arguūtur ⁊c. hic ponit apostolus rationē secūde monitiōis. ⁊ facit duo Primo ponit rationē. Secūdo assignat confirmationē ibi. Propter quod dicit ⁊c. Quantū ergo ad primū vult ꝓbare ꝙ eos deceat delinquentes arguere. et hoc probat sic. Quicquid ostendit malū esse redarguit. omnis enim redargutio manifestatio quedā est. Sed omnis manifestatio fit per lumen vos autē estis lux. ergo decet vos arguere ⁊ eos manifestare. Ponit autē huius ratiōis maiorem ibi. Omnia autē que arguūtur ⁊c. Minorē autē ponit ibi. Omne quod ⁊c. Ideo decꝫ eos arguere. quia vt dicit. 1ᶜ. cozinth. 2°. Spiritualis iudicat omnia et ipse a nemine iudicat. Unde glo. sic exponit. Omnia sꝫ peccata que arguūtur a lumine. id est a bonis ⁊ sanctis hominibus qui sunt filij lucis manifestant sꝫ per confessionem. Prouerb. 28. Qui autē cōfessus fuerit ⁊ reliquerit ea misericordiā consequet. Omne autē sꝫ malus ad manifestat per confessionē lumen est. id est in lumie vertit. Deinde cōfirmat hoc per auctoritatē dicens: Propter quod surge ⁊c. Eliosa sic exponit. Propter hoc ꝙ

sit lumen. dicit scilicꝫ spiritussanctus. O tu qui dormis surge ⁊c. Sed hec non est cōsuetudo pauli. Et ideo dicē dum est ꝙ aplus introducit figurā positam. Esaie. 60°. Surge illuminare hierusalē ⁊c. dicens: Propter quod dicit scilicꝫ scriptura. Surge a negligentia boni operis. tu sꝫ qui dormis. Prouer. 6. Usquequo piger dormies. ps. Nunq̄d qui dormit nō adijciet vt resurgat. Item exurge a mortuis. id est ab operibus mortuis seu mortificantib⁹ Heb. 9. Emūdabit conscientiā nostrā ab operib⁹ mortuis ⁊c. Esa. 26. Aluerūt mortui tui interfecti mei resurgēt. Exurge ergo ⁊ illuminabit te xp̄us. ps. Dominus illuminatio mea ⁊c. Idem. Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiā in morte. Sed nūquid possumus per nos resurgere a peccato. quia dicit: Surge ⁊ illumiabit te xp̄s. Respondeo. Dicendū est ꝙ ad iustificationē impij duo requirūtur. sꝫ liberū arbitriū cooperans ad surgendū ⁊ ipa gratia. Et certe hoc ipm habet liberū arbitriū a gratia preueniēte. quotie meritorie operari a gratia subsequente. Unde dicit Treno. vlt. Conuerte nos deus ⁊ conuertemur.

Lectio sexta.

v Videte itaq; fratres quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes: sed vt sapientes: redimentes tempus quoniā dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudētes sed intelligentes que sit voluntas dei.

Supra phibuit fallatiarū carnaliū vetustatē: hic hortatur ad contrariā nouitatē. Et primo hortat ad nouitatē contrariā fallacie. Secūdo ad nouitatez contrariā luxurie ibi. Et nolite inebriari ⁊c. Prima in tres. Primo inducit ad cautelā contrariā fallacie. Secūdo ostendit nouitatē cautele ibi. Redimentes tempus ⁊c. Tercio docet modū cautele ibi. Propterea nolite fieri ⁊c. Dicit ergo itaq; sꝫ ex premissis videte quomō caute ambuletis Cautio est quedā conditio prudentie per quā aliquis vitat impedimēta agendoꝝ ⁊ hanc cautelā debent omnes habere. Prouerb. 4°. Oculi tui videāt recta ⁊ palpebre tue precedāt gressus tuos. Hoc autē pertinet ad sapientes. ⁊ ideo dicit. Non quasi insipiētes. qui sꝫ nesciunt vitare impedimēta. ps. Turbati sunt omnes insipientes corde. sed vt sapiētes. Eccl. 2. Sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat. Quidā dicūt si non caste tamen caute. Sed sic nō accipit apostolus. sed dicit caute. ac si diceret. cauete ab omnibus cōtrarijs castitati. Necessitatē autē huius cautele ostendit cū dicit. Redimētes tempus ⁊c. quod potest exponi dupliciter. Redimit eñ aliquis quādoq; rem suaz dando enxenia vel aliquid ꝓ ea. sicut dicit aliquis redimere vexationē suam dando enxenia vel pecuniā vel quādo dimittit in iure suo. Dicit ergo. Totū tempus hoc est tempus calūnie. et ideo redimentes tempus quoniā dies mali sunt. Exquo peccauit adam et tūc semper parate sunt insidie impellētes ad peccatū. Non sic autē in statu innocentie in quo nō oportebat dominē ab aliquo licito abstinere. quia in eius volūtate non erat impellēs aliquid ad peccatū. Modo autē oportet nos tempus redimere quoniā dies mali sunt. id est debemus malicia dierū vitare. die malū precauere vt dicit Eccl. 7. Et etiā a quibuscā licitis abstinere. 1ᶜ. cozinth. 10. Omnia mihi licent. sed nō omnia edificāt. In hūc autem modū dicit aliquis vexationē suaz redimere quia dimittit aliquid de iure suo perire. Vel aliter. Redimētes tempus ⁊c. Contingit quādoq; ꝙ aliquis per magnū tempus vite viuit in peccato ⁊ hoc est tempus perditū. Sed quomō redimet cum homo nō sufficiat ad debita persoluenda. Respondeo. Dicendū est ꝙ tanto magis debet vacare operibus bonis quāto prius instetit malis. 1ᵉ. petri. 4. Sufficit eñ preteritū tempus ad voluntatē gentiū consumandā his qui ambulauerūt in luxurijs vinolentijs desiderijs ⁊c. sed prima expositio est melior. ¶ Deinde cū dicit. Propterea nolite fieri ⁊c. docet modū cautele dicens. ppterea sꝫ vt possitis tempus redimere nolite fieri imprudētes. ¶ Nota ꝙ differētia est iter sapientiā ⁊ prudentiā. Prudentia eñ est quedā sapientia sed nō vniuersalis sapientia. Prouer. 10. Sapiētia est id est prudentia. Sapiēs eñ simpliciter dicit qui habet de omnibus ordinare. sapiens autez sm quid dicit qui habet ordinare de his de quibus est sapiēs. 1ᵉ. cozinth. 3°. Ut sapiens architect⁹ fundamentū posui. quia sapiētis est ordinare. vt dicit. 1. methaphisice. Omnis autē ordinator respicit finē. Ille ergo simpliciter est sapiens qui cognoscit finem vel qui agit ppter finez vniuersalē sꝫ deū. Deutro. 4. Hec est eñ sapientia vestra ⁊c. Sapientia eñ est diuinarū reruz cognitio. vt dicit Aug. 4. de trinita. Prudētia vero est particularis rei puidētia. quādo sꝫ quis ordinat facta sua. Et ideo sapiētia est viro prudentia. ppter hoc ergo dicit: Nolite fieri imprudētes sed intelligentes ⁊c. sicut ratio speculatiua ordinat de agendis ⁊ iudicat. oportet autē conclusiōes habere ⁊ iudicare per principia ⁊ similiter in operabilibus. Istud autē primū principiū per qō debemus iudicare omia ⁊ regulare, est voluntas dei. Et ideo intellectus in moralibus ⁊ diuinis debet habere ꝓ principio voluntatē dei. quia si hāc habeat ꝓ principio fit prudēs intellectus. Deutro. 32. Utinā saperent ⁊ intelligerēt ⁊c. hoc autē docuit dominus. Matth. 6°. Fiat voluntas tua.

Lectio septima.

e Et nolite inebriari vino: in quo est luxuria. sed impleamini spiritu sancto. loquētes vobismetipis in psalmis. hymnis. ⁊ canticis spiritalibus. cantantes ⁊ psallentes in cordibus vestris domino. gratias agentes semper pro omnib⁹ in nomine dñi nostri iesu xp̄i deo et patri. Subiecti inuicem in timore xp̄i.

Supra induxit ad nouitatē cōtra vetustatē fallacie: hic hoc idem facit contra vetustatē vitioꝝ carnaliū. Vel dicamus ꝙ prius reprehendit peccata carnalia quantum ad luxuriā. hic quantū ad gulā. Duo autē facit. Primo eñ prohibet vetustatē. Secūdo inducit statim ad nouitatē ibi Sed impleami ⁊c. Dicit ergo: dixi ꝙ fornicatio ⁊ omnis immūdicia nō nominet in vobis. sed ad hoc cauendū debetis a vino superfluo abstinere. quia cibus et potus superfluꝰ est causa luxurie et precipue vinū quod calefacit ⁊ mouet spūs. Prouerb. 20. Luxuriosa res vinū ⁊ tumultuosa ebrietas Hester. 1. Cū essꝫ rex hylarior ⁊ post nimiam potationē incaluissēt mero ⁊c. Osee. 4. Fornicatio ⁊ vinū ⁊ ebrietas auferūt cor. Unde hiero. Que sodoma non vicit. vina vicerūt loth. Nolite ergo ⁊c. sed impleamini spiritusancto. Inter omnia que multos spiritus generāt est vinū. vnde generat animositatē ⁊ facit homes per ralenta loqui. vt dicit. 2. Esdre. 3°. Et ideo cōuenienter docet eos cōtra hoc repleri spiritusancto qui generat feruoꝛ deuotiōis. Ro. 12. Spiritu feruentes. Item gaudiū ⁊ leticiā spirituale. Ro. 14. Justicia ⁊ pax ⁊ gaudiū in spiritusancto. Item facit audaciter loqui. Actu. 2. Repleti sunt oēs spiritusancto ⁊ ceperūt

loqui ꝛc. Et ideo qui eos loquẽtes audiebãt credebant eos ebrios. Sed nunquid habemus ſpiritũſanctũ in noſtra poteſtate? Reſpondeo ꝛ dico ꝙ habere ſpiritũ ſanctũ eſt dupliciter vel receptiue ꝛ ſic nõ eſt in noſtra poteſtate eũ recipere ſed ex dono dei eum recipimus. Ro. 5 Caritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris ꝛc. Vel etiaz diſpoſitiue ꝛ ſic nõ ſumus ſufficientes eũ recipere. id eſt nos diſponere ſine gratia dei. 2ᵉ. cozinth. 3°. Non ſumꝰ ſufficientes cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt Vel aliquis dicit recipere ſpiritũſanctũ nõ tamen plenus eſſe ſpirituſancto quãdo ſcz habet gratiã ſpirituſſancti quantũ ad aliquã ꝛ nõ quantum ad omnẽ hominis operationẽ. Tunc autẽ dicit plenus ſpirituſancto quãdo eo vtitur generaliter. Modus autẽ repletiõis eſt in dilectione dei ꝛ proximi. Et ideo cũ dicit loquentes ꝛc. Primo tangit modum repletiõis ex parte dei. Secũdo ex parte proximi ibi. Subiecti inuicem ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo ponit ſpiritualis meditatio. Secũdo ſpiritualis exultatio ibi. Cantantes ꝛc. Tercio gratiarũactio ibi Gratias agẽtes ꝛc. Prima in duas. quia primo ponit modũ meditatiõis. Secũdo materiã eius. ibi. In pſalmis ꝛc. Dicit ergo loquentes vobis ꝛc. Eſt autẽ duplex locutio. Una exterior homis ad hominẽ. Alia interior homis ad ſeipm. Talis autẽ debet eſſe compũcti ua. Job. 10°. Loquar in amaritudine anime mee. Item debet fieri in ſecreto. Mat. 6. Tu autez cũ oraueris intra cubiculũ tuũ ꝛ clauſo oſtio ora patrem tuũ. Et ſap. 8. Intrans in domũ meã conquieſcaz cũ illa. ¶ Materiã vero meditatiõis tangit cũ dicit. In pſalmis ꝛc. Pſallere eſt vti pſalterio. Et ſic in pſalmis id eſt bonis opatiõibus. ps. Sumite pſalmũ ꝛ date tympanũ pſalteriũ iocundũ ꝛc. Et hymnis. id eſt laudibus diuinis ps. Hymnus oibus ſanctis eius ꝛc. Et canticis ſpiritualibus. ſcz de ſpe eternoꝝ. Ro. 12. Spe gaudentes. ps. In decacordo pſalterio cum cantico in cythara. ps. Cantate dño canticũ nouũ ꝛc. Meditemur ergo de recta operatiõe quid faciendũ: de diuina laudatiõe quid imitandũ: de celeſti iocundatiõe quid ꝛ quomõ ſeruiendum. Sic ergo effectus ſpirituſſancti primo eſt ſacra meditatio. Secũdo ſpiritualis exultatio. quia ex frequenti meditatiõe ignis caritatis in corde accendit. ps. Concaluit cor meũ intra me ꝛ in meditatiõe mea exardeſcet ignis ꝛc. Et hinc generat leticia ſpiritualis in corde. Et ideo dicit. Cantãtes ꝛ pſallentes. id eſt vt affectus veſtri afficiant gaudio ſpirituali ad operãda bona. 1ᵉ. cozinth. 14 Pſallã ſpiritu: pſallã ꝛ mente. Col. 3. In omni ſapientia docentes ꝛ commonentes voſmetipos in pſalmis et hymnis ꝛ canticis ſpiritalibus in gratia cãtantes ꝛ pſallentes in cordibus veſtris dño. Ex hoc erroꝛ hereticoꝝ confundit dicentiũ ꝙ vanũ eſt cantare dño cantica vocalia ſed ſpiritualia tantũ. Vaz in laudibus eccleſie eſt ali quid per ſe cõſiderandũ. ꝛ hoc eſt quod aplus dicit. In cordibus. Aliquid vero ꝓpter aliud. ꝛ hoc ꝓpter duo. ſcz ꝓpter nos vt mens noſtra inciteꝫ ad deuotionẽ interiorẽ. ſed ſi ex hoc aliquis cõmoueaꝫ ad diſſolutionẽ vel gloziã inanẽ hoc eſt cõtra intentionẽ eccleſie. Item ꝓpter alios quia per hoc rudes efficiũtur deuotiores. 4. Regũ. 3. Cũqz caneret pſaltes facta eſt ſuper eũ manus dñi. Tertius effectus eſt gratiarũactio. ꝙ ex hoc ꝙ aliquis ſic affectus eſt ad deum recognoſcit ſe oĩa habere a deo. Quanto eñ aliquis magis afficit ad deũ ꝛ ipm cognoſcit tanto videt eũ maiorẽ. ꝛ ſe minorẽ. ymmo ꝓpe nihil in cõparatione ad deũ. Job. 42. Oculus meus videt te: iccirco me reprehendo ꝛc. Et ideo dicit. Gratias agentes ꝓ omnibus ſcz bonis. vel ꝓſperis vel aduerſis. ps. Benedicã dominũ in oñi tempore ꝛc. quia hec etiã ſunt nobis in via. Jacobi. 1. Oñe gaudiũ exiſtimate ꝛc. Actu. 5. Ibant apoſtoli gaudẽtes ꝛc. 1ᵉ. theſ. 5. In omnibus gratias agite. Sed hoc in noſe domini noſtri ieſu xp̃i: quia oĩa bona ꝓueniũt per eum. Roñ. 5 Pacẽ habemus ad deũ per dñm noſtrũ ieſum xp̃m per quẽ ꝛ acceſſimz ꝛc. Sed addit deo inquantũ actor noſter eſt per creationẽ. ꝛ patri quantũ miſit nobis xp̃m ꝙ quẽ regenerauit nos. Et ſic gratias deo quantũ ad bona nature patri quantũ ad bona gratie. Sed quantũ ad ꝓrimũ ponit modũ repletionis dicens: Subiecti inuicez in timoꝛe xp̃i. i. non ꝓpter timoꝛẽ humanũ ſed xp̃i.

Lectio octaua.

Mulieres viris ſuis ſubdite ſint: ſicut domino: quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut xp̃us caput eſt eccleſie: ipe ſaluator corporis eius. Sed ſicut eccleſia ſubiecta eſt xp̃o: ita et mulieres viris ſuis in oĩbus. viri diligite vxores veſtras ſicut ꝛ xp̃us dilexit eccleſiam ꝛ ſeipm tradidit ꝓ ea vt illam ſanctificaret: mundans eã lauacro aque in verbo vite vt exhiberet ipe ſibi gloriozam eccleſiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiuſmodi: ſed vt ſit ſancta ꝛ immaculata. ita ꝛ viri debent diligere vxores ſuas vt corpora ſua

Supra apoſtolus poſuit ꝓcepta generalia ad omnes: hic ponit ea que pertinẽt ad ſpeciales qualdã perſonas ꝛ ſtatus. Et quia fm philoſophũ in politicis. Domꝰ habet treo cõnexiones ſine quibus nõ eſt perfecta. ſcz viri ꝛ mulieris. patris ꝛ filij. dñi ꝛ ſerui. ideo hec tria proſequẽs inſtruit. Primo mulierẽ ꝛ virũ. Secũdo patrez et filium. cap. 6°. ibi. Filij obedite ꝛc. Tercio ſeruos ꝛ dominos ibi. Serui obedite ꝛc. Prima in duas. Primo eñ monet mulieres de ſubiectiõe. Secũdo viros de dilectiõe ibi. Viri diligite ꝛc. Prima in duas. Primo ponit ammonitionẽ. Secũdo eius rationẽ ibi. Quoniã vir caput eſt ꝛc. Dicit ergo mulieres viris ſuis ſubdite ſint. quia certe mulier ſi primatũ habeat cõtraria eſt viro ſuo vt dicit Eccl. 25. Et ideo ſpẽaliter monet eas de ſubiectione. Et hoc ſicut dño: quia ꝓportio viri ad vxorem quoddãmodo eſt ſicut ſerui ad dominũ inquantũ debet regi mãdato domini. ſed differẽtia eſt in hoc ꝙ dominꝰ vtiẽ ſeruis ſuis quo ad id quod eſt ſibi vile. ſed vir vtitur vxore ꝛ liberis ad vtilitatẽ communẽ. Et ideo dicit. Sicut dño. Non ꝙ vere ſit dñs ſed ſicut dominus. 1ᵉ. petri. 3. Mulieres ſubdite ſint viris ſuis ꝛc. ¶ Deinde ſubdit rationẽ ſuam. Circa quod tria facit. Primo eam ponit. Secũdo exemplũ inducit. ibi. Sicut xp̃us ꝛc. Tercio ex exemplo intentũ concludit ibi. Sed ſicut ꝛc. Ratio autẽ hec eſt: quoniã vir eſt caput mulieris: in capite autẽ viget ſenſus viſus. Eccl. 2. Sapiẽtis oculi in capite eius. Et ideo vir debet gubernare mulierẽ vt caput eius. 1ᵉ. cozinthio. 11°. Caput quidem mulieris vir. ¶ Deinde ponit exemplũ cũ dicit. Sicut xp̃us caput eſt eccleſie. ſupra ꝓmo. Ipm dedit caput ſupra omnẽ eccleſiã que eſt corpus ipius. Et hoc non ad vtilitatẽ ſuã ſed eccleſie. quia ipe eſt ſaluator corporis eius. Act. 4. Nõ eſt eñ aliud nomen ſub celo datũ hominiꝫ in quo oꝓteat nos ſaluos fieri. Eſa. 12°. Ecce deus ſaluator meus ꝛc. ¶ Ex hoc autẽ cõcludit intentionẽ cũ dicit. Sed ſicut ꝛc. Quaſi dicat. Non eſt ꝙueniens ꝙ membꝝ repugnet ipi capiti in aliquo, nũc autem ſicut xp̃us caput eſt eccleſie: ſuo mõ ita vir eſt caput mulieris. nõ debet ergo mulier inobedies eſſe viro. ſed vt eccleſia ſubiecta eſt xp̃o. ps. Nonne deo ſubiecta erit anĩa mea ꝛc. Ita ꝛ mulieres viris ſuis. Geneſ. 3°. Sub viri poteſtate eris. Et hoc in oĩbus ſcz que non ſunt cõtra deũ. quia dicit Act. 5. Obedire oportet deo magis ꝙ hominibus. ¶ Deinde cũ dicit. Viri diligite vxores veſtras ꝛc. monet viros ad dilectionẽ vxoꝝ. Et primo facit hoc. Secõ aſſignat rationẽ huius ibi. Sicut xp̃us ꝛc. Dicit ergo. Viri diligite vxores veſtras. quia certe ex amoze quem habet vir ad vxorẽ magis caſte viuit et pacifice vteꝛq ſe habet. ſi autẽ vir aliã diligit ꝙ ſuam: ſe ꝛ ſuã diſcrimini exponit. Col. 3°. Viri diligite vxores veſtras ꝛ nolite amari eſſe ad illas. Tangit autẽ rationẽ huius triplicẽ. Primã ſumit ex exemplo xp̃i cum dicit. Sicut ꝛ xp̃us ꝛc. Secundam ex parte viri ibi. Qui ſuã vxorem diligit ꝛc. Tertiã ex pte mãdati diuini ibi. Propter hoc relinquet ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit exemplũ dilectionis xp̃i. Secũdo ſignũ ibi. Et tradidit ꝛc. Tercio cõcludit intentũ ibi. Ita ꝛ viri ꝛc. Dicit ergo. Sicut et xp̃us dilexit eccleſiã. ſupra eodẽ. Eſtote imitatores dei ſicut filij cariſſimi ꝛc. Signũ autez dilectiõis xp̃i ad eccleſiam oſtendit quia tradidit ſemetipm ꝓ ea. Gal. 2. Dilexit me ꝛ tradidit ſemetipm ꝓ me ꝛc. Eſa. 53. Tradidit in mortẽ aiãmã ſuam ꝛc. Sed ad quid vt ſanctificaret eaz? Heb. vlti. Jeſus vt ſanctificaret per ſuũ ſanguinẽ populum ꝛc. Joh. 17. Sanctifica eos in veritate. Iſte eſt effectus mortis. Effectus autẽ ſanctificatiõis eſt mundatio eius a maculis peccatoꝝ. Ideo ſubdit dicens: Mũdans eam lauacro aque. qõ quidẽ lauacrũ hz virtutẽ a paſſione xp̃i. Roñ. 6. Quicũqz baptizati ſumꝰ in xp̃o ieſu. in mozte ipius baptizati ſumus. cõſepulti eñ ſumus cum illo in mortẽ per baptiſmũ. Ezechiel. 36. Effundã ſuper vos aquã mundã ꝛc. Zach. 13. Erit fons patens domui dauid ꝛc. Et hoc in verbo vite. Qõ aduentẽs aq̃ dat ei virtutẽ abſoluendi. Math. vlti. Euntes ergo docete omnes gẽtes baptizãtes eos in noſe patris ꝛ filij ꝛ ſpiritus ſancti. Finis autẽ ſanctificatiõis eſt puritas eccleſie. Jõ dicit. Et exhiberet ſibi gloriozam eccleſiã ꝛc. Quaſi dicat apoſtolus indecẽs eſt ꝙ imaculatus ſponſus ſponſã duceret maculatã. Et ideo ſibi exhibet eam imaculataz: hic per gratiã ſed in futuro per gloziã. Unde dicit. Gloriozam ſcz per claritatẽ anime ꝛ corporis. Phil. 3°. Reformabit corpus hũilitatis noſtre ꝛc. Et ideo addit. Nõ habentẽ maculam. ps. Ambulans in via imaculata ꝛc. ps. Beati imaculati in via ꝛc. Neq̃ rugã. id eſt ſine defectu paſſibilitatis. quia vt dicit Apoc. 7. Non eſurient neq̃ ſitient amplius. Aut aliquid hmõi. Sed vt ſit ſancta per cõfirmationẽ gratie ꝛ imaculata ab omni immũditia. Et hec omnia intelligi poſſunt de exhibitiõe que erit in futuro per gloziã. Si autẽ de exhibitiõe per fidez tũc diceret vt exhiberet ſibi ſcz per fidem eccleſiã gloziozam. quia gloria magna eſt ſequi dominũ vt dicit Eccl. 23. Non habentẽ maculã ſcz criminis mortalis. Maculata es in iniquitate tua. Jere. 2°. Neq̃ rugã. id eſt duplicitatẽ intentionis quam nõ habent qui recte conſũcti ſunt xp̃o ꝛ eccleſie. Job. 16. Ruge mee teſtimoniũ dicũt contra me ꝛc. Sed magis ſanctã per intentionẽ ꝛ immaculatã per omnimodã puritatẽ. Et hoc tercio concludit intentuz dicens: Ita ꝛ viri debent diligere vxores ſuas vt corpora ſua.

Lectio nona.

Qui ſuam vxorem diligit ſeipm diligit. Nemo enim vnq̃ carnem ſuã odio habuit ſed nutrit ꝛ fouet eam ſicut ꝛ xp̃s eccleſiam. quia membra ſumus corpis eius de carne eius ꝛ de oſſibus eius

Supra induxit viros ad dilectionẽ vxorum ex parte xp̃i vel exemplo dilectiõis quam habꝫ xp̃s ad eccleſiã: hic oſtendit idem ex parte ipiuſmet viri. Et facit duo. Primo ponit rationẽ. Secũdo confirmat eam per exemplũ. ibi. Sicut ꝛ xp̃us ꝛc. Ratio eſt talis. Vir ꝛ mulier ſunt quoddãmodo vnũ. vnde ſicut caro ſubdit anime ita mulier viro. ſed nullus vnq̃ habuit carnẽ ſuam odio. ergo nec vxorẽ. Dicit ergo. Qui ſuã vxorẽ diligit ſeipm diligit. Math. 19. Itaq̃ non ſunt duo ſed vna caro. Et ideo ſicut peccaret contra naturã qui ſeipm odio haberet: ita qui vxorẽ. Eccl. 25°. In tribus beneplacitũ eſt ſpiritui meo que ſunt ꝓbata cozã deo ꝛ hominibus. cõcordia fratrum. amoz proximoꝝ. ꝛ vir ꝛ mulier bene ſibi ꝓſentientes. Qui autẽ ſic debeant diligere probat dicens: Quia nemo carnẽ ſuam vnq̃ odio habuit. qõ patet ꝑ effectũ quia ꝓbatio dilectiõis exhibitio eſt operis. Nam id qõ ꝓ viribus cõſeruamus diligimus. ſed quilibet nutrit ꝛ fouet carnẽ ſuam ꝓpter conſeruationẽ. 1ᵉ. tymoth. vlti. Habentes autẽ alimẽta ꝛ quibus tegamur ꝛc. Sed contra. Luce. 14. Qui nõ odit vxorem ꝛc. nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Reſpondeo. Dicendũ eſt ꝙ vt apoſtolus dicit: ſic homo vxorẽ debet diligere ſicut ſe. ſe autem debet homo diligere infra deũ. ſic ergo vxorẽ debet diligere ſcz infra deuz. Dicit autẽ qui non odit vxorem nõ quia ꝓcipiat eam odire quod eſſet peccatũ mortale ꝓcipere: ſed ꝓcipit eam ita vt ſe diligere. nũc aũt minoꝛ dilectio eſt quaſi quoddã odiũ reſpectu eius quod ſũme ꝛ plus diligit. ſcz reſpectu dei. ita nemo carnem ſuã odit ꝛc. Sed cõtra. Qui diligit aliquẽ non vult nec appetit ab eo ſeparari. ſed ſancti volunt a carne ſeparari. Roñ. 7. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Phil. 1. Deſideriũ habẽs diſſolui ꝛc. Preterea nullus affligit quod diligit: ſed ſancti affligũt carnẽ ſuam in hoc mũdo. 1ᵉ. cozinth. 9. Caſtigo corpus meũ ꝛc. Preterea quidã occidunt ſe ſicut auctoritates ſupra inducte. Infelix ꝛc. Item deſideriũ habens ꝛc. vel conſimiles. Vel illud qõ volumus eſt bonũ non vt finis ſed diſponens ad finem ſicut ſunt habitus virtutũ. hoc autem bonuz impediẽt per carnis laſciuiã. Et ideo ſancti affligũt ꝛ macerant carnẽ ſuam vt ſubdaꝫ ſpiritui ad repreſſionẽ concupiſcentiaꝝ quia caro ꝛcupiſcit impediens acquiſitionẽ virtutũ nos diſponentiũ ad bonũ vltimũ. Et ideo qui ſic affligit carnem ſuam vt ſubdaꝫ ſpiritui non odit eam ſed procurat bonũ eius quia bonũ eius eſt ꝙ ſubijciaꝫ ſpiritui. ſicut bonũ hominis eſt ꝙ ſubijciaꝫ deo. ps. Mihi autẽ adherere deo bonũ eſt. Et ſic intelligit. Caſtigo corpus meũ ꝛc. ꝛ ꝓſimiles. vnde hoc nõ oportebat fieri in ſtatu innocẽtie quãdiu homo ſubditus fuit deo ꝛ caro totaliter ſubdita fuit ſpiritui. in qua quidẽ mutua ſubiectõe conſiſtebat bonũ originalis iuſticie. Sed aliquando illud quod volumus eſt maluz. ꝛ ideo ſicut boni carnẽ affligunt vel

deponere volunt inquantū impeditiua est boni quod appetūt: ita mali inquantū caro est impeditiua mali quod appetunt eam occidūt ꝛ se suspendūt sicut iudas. ¶ Deinde ostēdit q̄ virū oportet vxorē diligere. ꝛ hoc per exēplū. Unde dicit. Sicut ꝛ xp̄s ecclesiā scz dilexit sicut aliq̄d sui quia mēbra sumus corpis. supra. 4. Sumus enim inuicē membra. Dicit autē de carne eius propter eandē participationē nature. Luce. vlti. Spiritus autē carnē ꝛ ossa non habet ꝛc. Vel dicit de carne mystice quantuz ad debiles qui sunt carnei. ꝛ de ossibus eius quantū ad fortes qui sunt ossei.

Lectio decima.

p Ropter hoc relinquet homo patrē et matrem suam ꝛ adherebit vxori sue: ꝛ erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnū est. Ego autē dico in xp̄o ꝛ in ecclesia: Verūtamē ꝛ vos singuli vnusquisq; vxorem suam sicut seipsuz diligat: vxor autē timeat virū suum.

Supra exhortat⁹ est apostolus ephesios ad amorē vxorū dupliciter scz exemplo dilectiōis xp̄i ad ecclesiā. item ex amore hominis ad seipm: hic tercio hortat eos per auctoritatē scripture. Et circa hoc tria facit. Primo auctoritatē inducit. Secūdo eam mystice exponit ibi. Sacramentū hoc ꝛc. Tercio adaptat eam scōm litteralē sensū ad propositū suū. ibi. Verūtamen ꝛ vos ꝛc. Auctoritas hec dicit. Gen. 2°. Dicta ab adam vidente vxorē scz de costa sua formatā. Sed ꝓtra dicit Mat. 19. q̄ deus hoc dixit. Respondeo. Adam vt a deo inspiratus hoc dixit: deus autē vt adam inspirans ꝛ docens. Nos autez hoc idem dicimus ꝛ multa alia que dicit domin⁹ spiritu dei docente. Unde dicit. Mathei. 10. Non enim vos estis qui loquimini ꝛc. ¶ Notandū hic est q̄ in predicta auctoritate tripler ꝓiunctio viri ad mulierē designat. Prima per affectū dilectionis qz est tantus affectus vtriusq; vt patres relinquāt. 2. Esdre. 9. Diligit homo vxorem suam magis q̄ patrem ꝛ multi dementes facti sunt propter vxores suas ꝛc. ibi multa. Hoc autem naturale est quia appetitus naturalis est cōcors debite actiōi. Constat autē q̄ omnibus agentibus superioribus inest appetitus vt propinēt ꝛ cōcent inferioribus. Et ideo amor naturalis inest eis versus inferiora. Et quia homo respectu patris ꝛ matris est inferior non superior. ideo ad vxorem cuius est superior ꝛ ad filios naturaliter plus afficitur q̄ ad parentes. ꝛ etiam quia vxor sibi coniūgitur ad actum generatiōis. ¶ Secunda coniūctio est per cōuersationē. Unde dicit. Et adherebit vxori sue ꝛc. Eccl. 25 In tribus beneplacitū est spiritui meo ꝛc. ¶ Tercia est per carnalē coniunctionē ibi. Et erunt duo in carne vna id est in carnali opere. In qualibet enim generatione est virtus actiua ꝛ passiua. sed in plantis vtraq; est in eodē. in perfectis autē distinguūtur. Et ideo in actu generationis ita se habēt masculus ꝛ femina in animalibus sicut in plantis toto corpore. ¶ Consequēter exponit eaz mystice ꝛ dicit sacramentū hoc magnū est. id est sacre rei signū scilicet coniūctionis xp̄i ꝛ ecclesie. Sapientie. 6°. Non abscondā a vobis sacramentū dei. ¶ Notandū est hic q̄ quattuor sacramenta dicunt magna. scilicet baptismus ratiōe effectus quia delet culpam ꝛ aperit ianuam paradisi. Confirmatio ratiōe ministerij. quia solū a pontificibus ꝛ non ab alijs confert. Eucharistia ratiōe continentie quia totum xp̄m continet. Item matrimoniū ratione significatiōis quia significat coniūctionem xp̄i ꝛ ecclesie. Et ideo si mystice exponat debet sic exponi littera precedens. propter hoc relinquet homo patrez ꝛ matrem scilicet in sempiternuz. Reliquit inquā patrem inquantū est missus in mundū ꝛ incarnatus. Joh. 16. Exiui a patre ꝛ veni in mundū ꝛc. Et matrē scilicz synagogam. Jere. 12. Reliqui domū meam ꝛ dimisi hereditatem meā ꝛc. Et adherebit vxori sue ecclesie. Math. vltimo. Ecce vobiscū sum omnibus diebus ꝛc. ¶ Consequenter argumentat scōm sensum litteralez exponendo predictū exemplum. Quedam enim sunt in sacra scriptura veteris testamenti: que tantum dicūtur de xp̄o sicut illud. ps. Foderunt manus meas ꝛc. et illud Esaie. 7°. Ecce virgo concipiet ꝛc. Quedam vero de xp̄o et alijs exponi possunt. sed de xp̄o principaliter. de alijs vero in figura xp̄i sicut predictū exemplum. Et ideo primo exponendum est de xp̄o ꝛ postea de alijs. Et ideo dicit. Verumtamen ꝛ vos singuli vnusquisq; vxorē suam diligat Quasi dicat. De xp̄o dicitur principaliter tamē impletum est in alijs ꝛ si figuraliter in figura xp̄i. Dicit autez Sicut semetipm: quia sicut vnusquisq; se diligit in ordine ad deum: ita debet vxorē diligere non inquantū trahit ad peccatū. Luce. 14°. Si quis venit ad me ꝛ non odit patrem ꝛ matrē ꝛ vxorem suaz ꝛc. ¶ Sequit. Non potest meus esse discipulus. Sed quid de vxore? vxor autē virum timeat. scz timore ꝛ reuerentie ꝛ subiectiōis quia debet ei esse subiecta.

Capitulum sextum.

f Lij obedite parentibus vestris in domino. Hoc enim iustum est Honora patrem tuum ꝛ matrem tuam quod est mandatuz primū in promissione vt bene sit tibi ꝛ sis longeuꝰ super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina ꝛ correctione dñi.

Supra monuit virum ꝛ vxorem que est vna connexio familie: hic monet patrem ꝛ filios que est secūda connexio domus Et primo facit monitionē quomodo filij se debeant habere ad parentes. Secundo quomodo econuerso patres ad filios ibi. Nolite ꝛc. Prima in duas. Primo proponit monitionē. Secundo ostendit rationem. ibi. Hoc enim est iustū ꝛc. Dicit ergo. Filij obedite ꝛc. Notandum est hic q̄ patres debent naturaliter instruere filios moribus: filij autem instruentibus parentibus naturaliter debent eis obedire. Col. 3°. Filij obedite satis cet patribus per omnia. hoc est enim beneplacitū domino ꝛc. Dicit autem in domino: quia non est obediendus parentibus nec alicui in his que sunt contra deū. Act. 5°. Obedire oportet deo magis q̄ hominibus. Et per hoc soluitur auctoritas modo allegata. Luce. 14°. Si quis venit ad me ꝛ non odit patrem ꝛc. quia hoc intelligitur inquantū sunt contra deum. Ratiōē autem assignat ex duobus scilicet ex iusticia ꝛ vtilitate. q̄ autez sit iustum patet ac probatur. quia lex diuina nihil mandat nisi iustum. ps. Justicie domini ꝛc. Sed hoc mādat lex diuina. Exodi. 20°. ꝛ Deutrono. 5°. Honora patrem tuum ꝛ matrem tuam ꝛc. Eccl. 3°. Qui timet deum honorat patrem ꝛc. Honor autem importat exhibitionem reuerentie his qui supra nos sunt. Sed quia parentes habemus supra nos vtitur nomine honoris. Dicit ergo. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum et matrem ꝛc. Eccles. 3°. Qui honorat patrem suum vita vi-
uet longioze Item qui obedit patri refrigerabit matrez. Et hoc intelligit̄ tripliciter q̄ filij debēt parentes honorare. qz debent eis reuerentiam sicut maioziḃ: obedientiam sicut instructoziḃ: sustentamenta sicut nutrientiḃ cum fortes erant. ¶ Deinde assignat dignitatē huius p̄cepti dicens. Quod est mandatū p̄mū. Contra. imo mādatum primū est q̄ est colendus vnus deus. Respōdeo Mandata continent in duabus tabulis. Prima continet ea que ordinant ad deum. Secunda ea que ad proximū. ꝛ in hac secunda p̄mum mandatū est de honoze parentum. Et hoc duplici de causa. Primo qz in illa secūda tabula nullum est p̄ceptū affirmatiuū nisi istud. qz naturale est nobis vt parentibus seruiamus. non aūt sic alis proximis. ideo nullum aliud affirmatiuū. Sed natura dictat vt nō inferat homo ꝓximis nocumentū. ꝛ ideo ꝓhibet. quia ergo primū plus et ꝓs habet de debitoze ideo primū. Secundo qz deus honorandus est sicut p̄ncipium nostri esse. ꝛ quia parentes sunt etiam p̄ncipium nostri esse. quia vt dicit sexto ethicorum. Tria habemus a parentibꝰ: scz esse: viuere: ꝛ disciplinā. ideo cōuenies est vt post mandata ordinata ad deum p̄mum esset ordinatum ad parentes. Vel p̄mum quo ad p̄missionē: quia isti soli addit p̄missio. Et huius est duplex ratio. Una ē qz homines in alijs que agunt qu erunt, vtilitatē ꝓpriā. ꝛ qz a parentibus iam sensibus nullam expectant vtilitatem nisi a deo ꝓuenientem. Secunda ratio est ne aliqs credat q̄ honoratio parentū nō sit meritoria. qz naturalis est. ideo addit vt sis longeuus super terram. In veteri autez testamento ꝓmittebant̄ p̄missiones temporales: quia populus ille paruul⁹ erat. ideo gratiose instruendus sub pedagogo sicut paruulus. Tamē in illis paruis munusculis populum illum parū docentibus figurabant̄ magna bona scz spiritualia. Et ꝛ̄ potest hoc referri ꝛ̄m sensum litteralem ad bona temporalia. Et sic dicit in p̄missione vt bene sit tibi id est vt bonis p̄missis abundes. Nam qui gratus est in minoribus beneficijs: mereꝫ maioza recipere: maxima autē beneficia habemus a parentibus scz esse nutrimentū ꝛ disciplinaz. Quādo ergo quis gratus est his: fit dignus vt maioza recipiat. Et ideo dicit. Vt bene sit tibi. qz vt dicit. 1. Ti. 4. Pietas ad oīa vtilis est ꝓmissionē habens vite que nunc est ꝛ future. Et ideo addit: Vt sis longeuus super terrā: q̄si supra gradꝰ vite quā habes a parentibꝰ. ꝓuer. 3. Longitudo dierū in dextera eiꝰ ꝛ ī sinistra illiꝰ diuitie ꝛ gl̄ia. Sz contra. Multi deuoti parentibus cito moriunt. Et ideo sciendū q̄ hec temporalia nō sunt bona absolute: nisi inquātū ordinata ad spūalia. ꝛ tō intantū hoī bona in q̄tuz q̄ ea iuuāt ad spūalia. Un fortuna non est dicenda bona si est impediens a virtute. Et ideo longitudo vite intantum est bona in q̄tum ad seruitis dei ē ordinata. Et ideo q̄q; subtrahit ne impediat Sap̄. 4. Raptus est ne malicia mutaret intellectum eius. Vel potest referri ad sensum spiritualē vt sis logenus in terra viuentiū. ps. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: ꝓpter nomem tuum domine viuificabis me. ¶ Consequenter instructis filijs instruunt parentes. Circa quod duo facit. Primo ponit vnum ꝓhibitiuū. Secundo aliud inductiuum ibi. Sed educate eos ꝛc. Dicit ergo. Et vos patres nolite ꝓuocare filios vestros ad iracundiam: nō q̄ in omnibus assentiatis voluntati eorum. Ubi notandum est q̄ alius est p̄ncipatus patris ad filium ꝛ domini ad seruū. qz dñs vtit̄ seruo suo ad vtilitatē ꝓpriā. ſz pater vtitur filio ad vtilitatē filij. Et ideo est necesse q̄ patres instruant filios ꝓpter vtilitatē suam non tamen nimis arcendo aut subijciendo. Et ideo dicit Col. 3. Patres nolite ad indignatioz ꝓuocare filios vestros vt scz nō pusillo animo fiant. qz talis ꝓuocatio nō animat ad bonum. Quomodo ergo subdit. Sed educate illos in disciplina scz verboziz et correctione scilicet verboꝝ id est corripite eos et educate vt seruiant domino. Vel in disciplina eos ad bonuz inducendo. et correccione a malis retrahendo.

Lectio secunda.

s Erui obedite dominis carnalibꝰ cū timoze ꝛ tremoze i simplicitate cordis vr̄i sicut xp̄o: nō ad oculuz seruientes: quasi hominibus placentes: sed vt serui christi facientes voluntatez dei ex animo cum bona voluntate seruientes sicut domino ꝛ non hominibus: scientes quoniā vnusquisq; quodcūq; fecerit bonuz: hoc recipiet a domino siue seruus siue liber. Et vos domini eadem facite illis remittentes minas: scientes quia ꝛ illorum ꝛ vester dominus est in celis. ꝛ personarū acceptio nō est apud deum.

Instructis duabus connexionibus scilicet viri ꝛ mulieris patris et filij: hic instruit connexionem serui ad dominum. Et circa hoc facit duo. Primo instruit seruum. Secundo dominum ibi. Et vos domini. ꝛc. Iterum prima in tres. Primo enim ponit monitionem. Secundo exponit eam ibi. Non ad oculum seruientes ꝛc. Tertio ostendit retributionem ibi. Scientes quoniā vnusquisq; ꝛc. Iterum prima in tres. Quia primo monet ad obedientiam. Secundo ad reuerentiam. Tertio ad cordis simplicitatem. Secūda ibi. Cum omni timore ꝛc. Tertia ibi. In simplicitate ꝛc. Monet ergo eos ad obediētiaz ex imperio domini. Unde dicit. Serui obedite dominis carnalibus. Monet eos ad reuerentiā dicens. Cum omni timore. Malach. 1. Si ego dominus vbi est timor meus? Item cum tremore exterius. ps. Seruite domino in timore. ꝛc. Item in simplicitate. Sap̄. 1. In simplicitate cordis vestri ꝛc. Luc. 12. Fidelis seruus ꝛc. Job 1. Munquid considerasti seruum meum Job. ꝛc. Et paulo post. Uir simplex ꝛc. Sic enim seruiendum est christo Unde dicit. Sicut christo. Sap̄. 1. In simplicitate cordis querite illum. 1. Paral. 29. Domine deus in simplicitate cordis mei letus obtuli vniuersa. Dicit etiaz. Sicut christo. quia a domino christo est q̄ domin⁹ aliquid possit. Ro. 13. Qui potestati resistit: dei ordinationi resistit. Et ideo seruiendum est eis sicut christo. In his que non sunt contra fidem nec contra ipsum. Exponit autez In simplicitate. ꝛ primo remouet quod simplicitati contrariatur. Secundo docet modum conuenientē ibi. Facientes voluntatem dei ꝛc. Contrarium autem simplicitatis est q̄ seruus habeat oculum ad dominum ꝛ non ad complacentiam domini. Talis enim seruus non habet simplicitatem ꝛ rectam intentionem. Et ideo hoc ꝓhibet dicens: Non ad oculum seruientes scilicet domino ꝓpter lucrum temporale tantum quasi hominibus placentes id est complacere volētes. Gal. 1. Si adhuc hominibus placerē: christi seruus non essem. Sed vt serui christi. Colosseñ. 3. Domino christo seruite. Et quomodo? Facientes voluntatem dei. scilicet implendo man-

data eius' opere. ps̄. Facientes verbum illius sicut xp̄us Jo. 6. Descendi de celo. non vt facerē voluntatē meā: sed voluntatem eius q̄ misit me. Hec est enī volūtas eius q̄ misit me: sc̄z vt obediam hominibus ꝓpter deuz Et ideo dicit. Sicut serui xp̄i. ⁊ sicut seruientes dño non hominibus sc̄z nō ꝓpter se sed ꝓpter dominū. Quō? Exaīo. Col. 3. Quodcūq; facitis ex animo operamini sicut dño ⁊ nō hominibus. Item cum bona voluntate ⁊ recta intētione Col. 4. Stetis pfecti ⁊ pleni in oīi volūtate dei. ¶ Deinde subūgit remunerationē dicens. Scientes q̄ a domino rc. 1. Jo. 5. Scripsi vobis vt sciatis rc. Hi vnus quisq; siue ieruus siue liber sine ꝓsonarum acceptione. Non enī est ꝓsonarum acceptio apud deum Hal. 3. Non est seruus neq; liber: non est masculus neq; femina oēs enī vos vnū estis ī xp̄o iesu. Act. 10. In veritate cōperi quoniā non est personā acceptor deus. sed in oīi gente qui timent deum ⁊ operatur iusticiam rc. Ecc. 9. Quodcūq; potest facere man⁹ tua instanter operare rē ¶ Percipiet a dño ꝓ remuneratiōe. Col. 3. Sciētes q̄ a domino accipient retributionez hereditat⁊. ¶ Deinde cum dicit. Et vos dñi. rc. instruit domnios ⁊ facit duo. Primo ponit monitionē. Secūdo subdit rōem ibi. Scientes q̄z et illorum rc. Dicit ergo. Et vos domini eadez faciatis. eadem sc̄z idemptitate ꝓportionis. vt sicut illi ex animo ⁊ bona volūtate: ita ⁊ vos faciatis Ecc. 33. Si est tibi aliquis seruus fidelis: sit tibi sicut anima tua. Remittentes minas non soluz verba vel flagella. Et quare Rationē subdit dicēs. Scientes q̄z ⁊ illorū ⁊ vester dominus est in celis. Nam idē dñs omnū. Ro. 10. Quasi dicat. conserui estis. ⁊ ideo debetis vos bene habere ad eos Matth. 18. Oportuit ⁊ te misereri ꝓserui tui. Non est personā acceptio apud deum. Ro. 2. Idem dicitur Luc. 20. Hō accipis ꝓsonā hoīm Act. 10. idem.

Lectio tertia.

Ecetero fratres ꝓfortamini in domino ⁊ in potentia virtutis eius. Induite vos armaturā dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. q̄m nō est nobis colluctatio aduersus carnē ⁊ sanguinem: sed aduersus principes ⁊ potestates. aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitie in celestibus.

Supra posuit ap̄lus multa p̄cepta generalia ⁊ specialia ad destruendā vetustatem peccati ⁊ induendā nouitatē gratie: hic oñdit qua virtute debent vti ad precepta hec implenda: q̄z fiducia auxilij diuini. Circa q̄d duo facit. Primo ponit monitionē. Secundo in speciali explicat eam ibi. Quia non est nobis colluctatio rc. Prima in duas. q̄z ꝑmo ostendit de quo debemus cōsidere sicut de interiori. Secundo ostendit de quo debemus confidere sicut de exteriori ibi. Induite vos rc. Illud autē interiꝰ de q̄ debemus cōsidere est auxiliū diuinū. Et ideo dicit. Decetero fratres confortamini Jere. 17. Benedict⁹ vir qui cōfidit in domino ⁊ erit domin⁹ fiducia eius rc. Duplici autē ratione confidit quis de aliquo. Una est q̄z ad eū ꝓtinet sua defensio. Alia est q̄z potens est ⁊ paratꝰ est euz defendere. Et hec duo sunt in deo respectu creature sue. q̄z cura est deo de vobis vt dicit. 1. Pe. vltio. Oēm sollicitudinē vr̄am ꝓijcientes in eū. q̄m ipsi cura est de vobis. Jē ipse potēs ē ⁊ prompt⁹ auxiliari. Et tō dicit. Decetero fratres rc. Quasi dicat. Postq̄ vos instruxi confortamini non in vobis sed in domino qui curam habet de vobis. ps̄. Mihi autē adherere deo bonū est rc. Eſa. 35. Dicite pusillanimes confortamini rc. Jere. 20. Domin⁹ mecuz est tanq̄ bellator fortis. ideirco qui me persequuntur cadent rc. Et in potentia rc. Luc. 1. Quia potens est. Et licet in deo virtus ⁊ potētia sint idem. tñ q̄z virtus est vltimū de potentia ⁊ quasi perfectio potentie. ideo dicit. In potentia virtutis eius id est in potētia virtuosa Phil. 4. Omnia possum in eo qui me confortat Job. 17. Pone me iuxta te ⁊ cuiusuis man⁹ pugnet contra me. Sed posset dici. si deus potest ⁊ vult debem⁹ esse securi. Ideo respondens dicit q̄ nō: imo debet quilibet facere q̄d in se est. q̄z si inermis iret ad bellum quantūcūq; rex protegeret eum esset in periculo. Et ideo dicit Induite vos armaturā dei id ē dona ⁊ virtutes. Ro. 13. Abijciamus ergo opera tenebrar̄ ⁊ induamur armaturis rc. Col. 3. Induite vos ergo sicut electi dei sancti et dilecti viscera misericordie benignitatē: humilitatē: modestiam rc. q̄z ꝓ virtutes homo ꝓtegit̄ contra vitia. Et contra q̄z domin⁹ est rex ita potens q̄ nullus potest eus impugnare. Respondeo. verū est ꝓ violentiam: sed ꝓ insidias ⁊ fallaciam impugnat eum diabolus in membris suis non in se. q̄z vt dicit Ecc. 11. Multe sunt insidie dolosi rc. Et ideo subdit. Vt possitis stare contra insidias diaboli. 1. Pe. 5. Dobzij estote ⁊ vigilate rc. ps̄. Insidiatur in abscondito quasi leo rc. ¶ Consequēter cum dicit. Quia nō est nobis colluctatio rc. explicat in speciali monitionem. Et ꝑmo de insidijs inimicoꝝ. Secundo de armatura sumenda ibi. Preterea accipite rc. Tertio de fiducia xp̄i habenda ibi. Per oīm orationes. rc. Describit autē insidias: q̄z quando alic⁹ hostis imminet sibi debilis: stultus: ⁊ huiusmodi non est multum cauendus nec timendus de eo. Sed quādo est potens: nequā: ⁊ callidus tunc est timēdus. Hec tria sunt in diabolo. Primo q̄z nō est debilis. Et ꝓpter hoc dicit q̄ nō est nobis colluctatio aduersus carnē ⁊ sanguinē rc. Per carnē ⁊ sanguinem intelligunt duo vitia carnis. 1. Corin. 15. Caro ⁊ sanguis regnum dei non possidebunt. Et homines carnales. Hal. 1. Continuo nō acquieui carni ⁊ sanguini id est hominibus carnalib⁹. Dicit ergo. Non est nobis colluctatio rc. q̄d videt esse falsuz qualitercūq; accipiat: q̄z vt dicit Hal. 5. Caro concupiscit aduersus spūm rc. ps̄. Multi qui psequunt me. Respondeo dupliciter. Primo vt dicamus. Non est nobis colluctatio aduersus rc. sup ple tñ q̄n etiā aduersus diabolū. Vel q̄z actio q̄ instrumento attribuit est ꝓncipaliter agētis. Et sic accipit illō. Ro. 9. Non est volentis neq; currentis: sed miserentis dei. Quasi dicat. q̄ vultis aliq̄d vel facitis a vobis nō ē. sz aliunde sc̄z a deo. sic hic. Non est nobis colluctatio. rc. id est q̄ nos impugnent sc̄z caro et sanguis hoc non est eozum ꝓncipaliter: sed a superiore mouente sc̄z a diabolo. ¶ Consequēter describit a potentia: q̄z aduersus ꝓncipes et potestates tenebraꝝ hanc Jo. 14. Venit enī ꝓnceps huiꝰ mūdi rc. Dicit aūt ꝓnceps mūdi nō creatiōe: sed imitatione mūdanoꝝ. Jo. 1. Et mūdus eū nō cognouit id ē ꝓncipes mūdani. Vel dicit ꝓnceps q̄si ꝓmatū capiens. Eā ꝓncipes q̄si ꝓmi duces ad aliq̄d. ps̄. Principes cōuncti psallentib⁹ Sen. 23. Princeps dei es apud nos. Ad potestatem autē ꝓtinet iusticiam exercere. Instātum ergo aliq̄ demones inducunt aliquos ad rebellandum deo dicunt ꝓncipes. inquantū vero habent potestatem puniendi illos qui eis subijciunt dicunt potestates Luc. 22. Hec est hora vestra ⁊ potestas tenebrarum rc. Si cū ex ordinib⁹ oīmbus ceciderint aliq̄ quare mētionem facit ap̄lus de illis duobus ordinib⁹ denominans demones. Respondeo. Jn nomibus ordinuz sunt tria. Jn quibusdam enī importatur ordo ad deuz. in quibus dam vero potestas. in quibuscdā vero dei ministerinz. in nominib⁹ enī cherubin ⁊ seraphin ⁊ thronoꝝ importat conuersio ad deum. Demones autē auersi sunt a deo. et ideo eis non competūt hec nomina. Item quedā nomīa important ordinē ad ministeriū dei sicut angeli ⁊ archāgeli. ⁊ ista etiā noīa non competunt demonibus nisi cuz adiuncto sc̄z sathane. Tertio etiam q̄z virtutes et dignationes important ordinē ad seruitiū dei. ideo eis non cōueniunt hec nomina. sed tñ ista duo q̄ cōmunia sunt bonis ⁊ malis sc̄z ꝓncipatus ⁊ potestates. Sunt ergo ⁊ potentes ⁊ magni. ideo habent magnū exercitū contra quē habemus pugnare aduersus mundi rectores tenebrarū harum sc̄z peccatoz̄. supza. 5. Eratis enī aliquādo tenebre rc. q̄z quicq̄d est tenebrosum totuz est de ordine istorum ⁊ subiectū eis. Hosea. Mali homīes sunt equi: diaboli equites. ergo occidamus ⁊ equos possideam⁹ Jo. 1 Et tenebre eum non cōprehenderunt. ¶ Sunt etiā astuti: q̄z contra spūalia nequitie id est cōtra spūales neq̄tias emphatice loquendo p q̄d intelligit plenitudo nequitie Dicit autē spūalia nequitie q̄z quanto est altior ꝼm naturam tanto quādo conuertit ad malum est peioz ⁊ nequioz. Unde p̄bus dicit q̄ homo malus est pessim⁹ animalium. Et ideo dicit. spūalia nequitie. q̄z spūales ⁊ neq̄ssimi sunt. Et dicit in celestibus duplici de causa. Uel vt oñdat virtutē ⁊ auanthagiū quā tangit ſupandi nos. q̄z nos in tra: ipsi aūt ī alto sc̄z ī aere isto caliginoso, ⁊ iō habent partem meliorē Luc. 8. Volucres celi comederunt illud. Uel dicit in celestibus. q̄z ꝓ celestibus est ista pugna ⁊ hoc debet animare nos ad pugnā.

Lectio quarta.

Ropterea accipite armaturaz dei vt possitis resistere in die malo: ⁊ in omnibus perfecte stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate: ⁊ induti loricam iusticie ⁊ calciati pedes in ꝓparationem euangelij pacis. Jn omnib⁹ sumentes scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: ⁊ galeam salutis assumite; ⁊ gladium spūs quod est verbum dei.

Supra exposuit ap̄lus q̄d dictū ē ō insidijs diaboli: hic monet nos de armatura sumēda. Et circa hoc facit duo Primo concludit ex premissis armature necessitatem. Secūdo armoꝝ diuersitatē describit ibi. State ergo rc Dicit ergo. habetis hostes malos nequissimos ⁊ potentes ⁊ ꝓ re ardua pugnantes. q̄z ꝓ celestibus: propterea accipite armaturā dei id est armemini spūalibus armis. 2. Corin. 10. Arma militie nr̄e nō sunt carnalia: sz potentia deo ad destructionē munitionū rc. Et hoc vt possitis resistere. 1. Pe. 5. Cui resistite fortes in fide. rc. Jac. 4. Resistite diabolo ⁊ fugiet a vob. Quātomagis eī ei cedit tanto plus insecat. ¶ Jn die malo. Et hoc ꝓpter mala q̄ in die fiunt. supza. 5. Redimentes tēpus q̄m dies mali sunt. Ecc. 7. Diem malam precaue rc. Item accipite non solum ad resistendū: sed etiam ad ꝓficiendū. Et in omnibus pfecti state id est in aduersis ⁊ prosperis ĩmobiliter state. Jac. 1. Sitis pfecti in nullo deficientes. Deboc. 3. Pe. 1. Perfecti sperate in eam que offert vobis gratiam rc. Sed nunq̄d oēs debent perfecti esse. Respondeo. duplex est pfectio. Una sufficientie quā habet hō ꝼm q̄ est necessariū ad salutē sicut illō. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo. quasi dicat. Et nihil sit in corde tuo quod sit contra deuz. Et hoc est de necessitate salutis. Jac. 1. Ut sitis pfecti ⁊ integri in nullo deficientes rc. Alia est perfectio totalis abundātie q̄ est pfectio patrie que est consumata gloria in hoc q̄ pfectus totalit̄ inhereat deo. Matth. 22. In resurrectione neq; nubent neq; nubent: sed sunt sicut angeli dei in celo. Et de hac loq̄bat ap̄lus Phil. 3. Nō q̄ iam acceperim aut q̄ iam pfectus sim. Et paulopost. Fratres ego non arbitroz me comprehendisse. Alia est media sc̄z cōsiliꝝ qua homo nititur se abstrahere ab his ⁊ ire ad illas. ¶ Deinde cū dicit. State ergo rc. Describit diuersitatē armoꝝ. Est aūt triplex genus spūalium armoꝝ ad similitudinē corporalium. quozum quedam sunt similia indumento ad tegendum. quedā vero ad ꝓtegendum: ⁊ quedā ad impugnādum. Indumēto autē tria sunt necessaria. Primo q̄ cingatur. Et quātū ad hoc dicit. State ergo succincti lumbos vestros rc. Sed prius induit se homo q̄ se cingat. Apostolus autē accipit hec ꝼm ordinē armature spūalis Jn bello autē spūali ꝑius est necesse cōcupiscenti as carnis restringere sicut vicin⁹ hostis est p̄us vincend⁹. hoc autē fit p restrictionem lumboꝝ in quib⁹ viget luxuria q̄ fit p temperantiā que gule ⁊ luxurie contrariat̄ Luc. 12. Sint lumbi vestri precincti rc. Job. 38. Accinge sicut vir lumbos tuos. rc. Sed in veritate id ē in rectitudine intentionis non simulate. Alia lr̄a habet in charitate. 1. Cor. vltimo. Oīa vestra in charitate fiant. Secundo monet vincere cupiditates rerum. Duplex autez inuenit armatura contra eas: sc̄z iusticia ⁊ abrenūciatio rerum temporaliū. Et ideo ꝓmo ꝓcepit vt eas non iniuste vsurpem⁹ q̄ facit iusticia. Et ideo dicit. Induite loricam iusticie sc̄z p quam homo abstinet a rebus alienis Dicit autē iusticia lorica: q̄z sicut lorica tegit mēbra: ita iusticia virtutes oīes. Sap. 5. Induet p thorace iusticiam ⁊ accipiet p galea iudicium certū. Item vt rerum temporalium curam supfluā deponam⁹. q̄z dum his nimis intendim⁹ nō habem⁹ pedes paratos ad diuina negocia ⁊ mysteria annūcianda. Et ꝓpter hoc dicit. Calciati pedes id est affect⁹ dispositi in ꝓparatione euāgelij pacis. Jn signuz hui⁹ misit ap̄los dñs. Marci. 6. calciatos sandaliis q̄ habent subtus soleas p quod significat eleuatio mentis a terrenis ⁊ apperti sunt superius: p q̄d significat promptitudo ad diuinā sapientiā. Dicit autez pacis. q̄z p euangeliuz pax nobis annūciat. Matth. 10. Jn quācūq; domū intraueritis dicite pax huic domui. Item secundo sunt arma ad ꝓtegendū. Duo autē in nobis sunt ꝓtegenda que sunt principia vite. sc̄z pectus in quo est coz. ⁊ caput in quo est cerebruz. Primo pectoze aūt est scutum. Et ideo dicit. Jn omnib⁹ sumentes scutū fidei. q̄z sicut scutū sup ponit⁹ oīb⁹ armis: ita fides oīmbus aliis virtutib⁹. Alia sunt enī arma virtutū moralium sc̄z temperantie id est succinctio lumboꝝ ⁊ iusticie id ē induitio loricе. sed hoc genus armoꝝ sc̄z scutum est virtutis theologice sc̄z fidei. q̄z sicut p scutū repellit̄ tela: ita p fidem oīa contraria ⁊ habet victoria. Hebr. 11. Sancti p fidem vicerūt regna. Sed p virtutes morales vincim⁹ potestates terrenas. Et ideo ait. Jn q̄ possitis oīa tela ignea nequissimi extinguere. sc̄z diaboli: cuius tela sunt quedā ĩmissiones p angelos malos. Ignea sunt q̄z adurētia prauis ꝑcupiscētijs. ps̄. Succecidit ignis rc. Hec aūt p fidem extinguunt q̄ tēptationes pñtes ⁊ transitorias extinguit p bona spūalia eterna que ꝓmittit sacra scriptura. Unde dominus Matth. 4. diabolo temptanti ꝓijciebat ⁊ opponebat auctoritates sacre scripture. Et sic debem⁹ facere: si temptat de gula ꝼm illud Deut. 8. Non in solo pane viuit homo. Uel illud. Nō est regnū dei esca ⁊ potus. Ro. 14. Si de luxuria Nō mechaberꝭ

Si de furto. Non furtum facies. ⁊ sic de alijs. Dicit aũt scutum fidei. qz sicut ꝓtegit totum pectus: ita fides vebet esse in pectore. Spes autẽ dicit galea. qz sicut galea est in capite: ita caput virtutũ mozaliũ est finis. ⁊ de hoc est spes scz de fine. Et ideo dicit. Et galeaz salutis assumite. ¶Item tertio sunt arma ad pugnandũ. qz non solum sufficit se defendere: sed etiam aduersariũ impugnare. Hoc autẽ sicut fit ꝑ gladium corporaliter: ita ꝑ verbum dei qđ ẽ spũssancti spũaliter. Et ꝓpt̃ hoc dicit. Et gladium spũs quod est verbuz dei scz assumite Deb. 4. Uiuꝰ ẽ ⁊mo dei ⁊ efficax ⁊ penetrabilioz omni gladio ancipiti ptingẽs vsqz ad diuisionẽ aĩe ⁊ spũs. Et predicatio dicitur gladius spũs: qz non penetrat vsqz ad spiritũ nisi ducaĩ a spũssancto. Matth. 10. Non enim vos estis qui loquimini. sed spiritus patris vestri qui loquiĩ in'vobis. Sic ergo habemus arma quibꝰ defendamur a carnalibus hostibus scz a gula ⁊ luxuria qđ fit ꝑ temperantiam ibi. State ergo succincti lumbos vestros ⁊c. Item quibus vincamꝰ cupiditates terrenas scz arma iusticie: que abstinere nos faciunt ab illicitis ibi. Induti loricaz iusticie. Et puritatem affectus seu paupertatẽ q̃ nos retrahit etiam a licitis ibi. Calciati pedes ⁊c. Item habemus arma quibus ꝓtegamur ab erroribꝰ scz arma fidei ibi. In omnibꝰ sumentes scutũ fidei. Et etiam ab hostibus generꝫ humani ibi. Quo scz scuto fidei possitis oĩa tela nequissimi ignea extinguere. Item habemus arma quibus in bonis spũalibus confirmamur scz arma spei. ibi. Et galeã salutis assumite. Galea ponit ĩ capite sicut spes in fine. Nunc autẽ caput virtutũ mozaliũ est ipse finis de quo est spes. Unde nihil est aliud galeaz salutis assumere q̃ spem de vltimo fine habere. Item habemꝰ arma ad impugnandũ ipsos demones scz gladium spũs qđ est verbum dei qđ fit frequenter in sermonibꝰ in quibus verbũ dei penetrans corda peccatoꝝ expellit cõgeriem peccatoꝝ ⁊ demonum.

Lectio quinta.

Er omnẽ oratiõnẽ et obsecrationez
p orantes omni tempore in spiritu ⁊ in ipso vigilantes in oĩ instantia ⁊ obsecratione ꝑ omnibus sanctis ⁊ ꝑ me: vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysteriũ euangelij ꝑ quo legatione fungor in catena ista. ita vt in ipso audeam ꝓut oportet me loqui. Ut autẽ ⁊ vos sciatis que circa me sunt qđ agam: oĩa vobis nota faciet tychicus charissimꝰ frater ⁊ fidelis minister in dño: quẽ misi ad vos in hocipsuz vt cognoscatis que circa nos sunt ⁊ consolentur corda vestra. Pax fratribus ⁊ charitas cũ fide a deo pr̃e nostro ⁊ domino iesu christo. Gratia cũ omnibus qui diligunt dñm nr̃m iesum xp̃m in incorruptione Amen.

Supza posuit aplus que dixerat de insidijs ⁊ armaturis: hic exponit illud de cõfirmatione ⁊ confortatione in potentia dei ⁊ hoc fit ꝑ oratiõnẽ dei sup auxilio diuino. Facit autẽ tria primo monet eos ad orandum ꝑ seipsis. Secundo ꝑ alijs. Tertio ꝑ ipsomet aplo. ¶Circa primum ponit septem cõditiones orationis. ꝓmo q̃ debet esse perfecta. Unde dicit. Omnẽ oratiõnẽ qđ fit cuz in omnibus recurrit quis ad oratiõnẽ vel orat ꝓ oĩi bono. Secũdo q̃ sit humilis nõ ꝓsumptuosa. ps. Respexit in oratione humiliũ ⁊c. Uõ sit qñ homo non putat se exaudiri ꝓpter merita sua scz ꝓpter misericordiã diuinã Et ideo dicit. Obsetratiõnẽ sed ꝑ sacre rei acceptionez. Phil. 4. In omni oratione ⁊ obsecratione cũ gratiarũ actione petitiones vestre innotescant apud deũ. Tertio q̃ sit continua ibi. Oĩi tempore. 1. thessal. 5. Sine intermissione orate. in omnibꝰ gratias agite. ps. Benedicam dominũ in omni tempore scz statuto. Quarto q̃ sit deuota. qz in spiritu. 1. cozin. 14. Psallã spũ psallam et mente id est non vt vagus. Quinto q̃ sit vigilans ibi. Uigilantes. 1. Pe. 4. Estote prudẽtes ⁊ vigilate in oracionibus. Sexto q̃ sit instans ibi. In oĩi instãtia Ro. 12. Orationi instantes. ⁊c. Septimo caritatiua vsqz fiat ꝑ omnibus alijs sanctis. 1. Ti. 2. Obsecro eñ primũ omniũ fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarumactiones ꝑ oĩibꝰ hominibꝰ ⁊c. ¶Deinde vltimo ꝑ se. Et ꝑ me inquit. Ubi tria petit ꝑ se que cuilibet ꝑdicatozi sunt necessaria scz q̃ os aperiat: ⁊ ad predicãdũ se preparet q̃tum in se est: vt detur sibi gratia. Et vt hec tria sibi detur petit vt ozet ꝑ se dicẽs. Ut det mihi sermo in aptione oris mei. Non eñ potero loq̃ nisi qđ dederit mihi dñs. dicebat ille balaã Numeri. 22. Ũi dominus Matth. 10. Non eñ vos estis q̃ loquimini: sed spũs ⁊c. Unde dicit ibidẽ. Dabit eñ vobis in illa hora qđ loq̃mini. Hoc aũt dictũ ꝑmo ponit hic aplus vt det insẽmi bi sermo in apertione oris mei. Col. vlti. Oãtes simul ⁊ ꝑ nobis vt deus aperiat nobis hostiũ sermonis. Et ad qđ paule: Rñdet. vt scz possim cum fiducia notũ facere euangelij mysteriũ ꝑ q̃ legatione fungor in catena. Et hoc est secundũ qđ petit. qz nõ solũ est necessariũ ꝑdicatozi vt det ei sermo in aptione oris seu scia. sz vt ꝑmo nem sibi datũ ꝑdicet audacter ⁊ cum fiducia. Et hoc est qđ dicit. Cũ fiducia ⁊c. Et sic ꝑdicabãt aplꝰ de qbꝰ act. 4. Ut loqbant cum fiducia verbũ dei. Cõmendat autez aplus officiũ ꝑdicationis ab excellẽtia ⁊ altitudine. Eñ dicit. Mysteriũ euangelij. Scdo ostendit q̃ ipso libẽter sustinuit tribulatiõz ⁊ ignominiã. Unde dicit. Ꝓo quo legatione fungoz in catena. De his duobus simul Col. vltimo. Ut deus aperiat nobis hostiũ sermonis ad loquendũ mysteriũ xp̃i. ꝓpter quod ⁊ vinctus sum. Et quia vt dicit Ecc. 20. Ex ore fatui reprobaĩ parabola. nõ eñ dicit eam tempore suo. ideo aplus non solũ petit q̃ det sibi sermo seu ꝑdicandi scientia: sz et gratia loquẽdi cũ fiducia vt scz non desisteret ab incepto ꝑ catenis quibus catenatus erat ab incepto ⁊ cõmisso sibi officio fidu cialiter ⁊ fideliter ꝓsequendo. sed tertio petit vt det sibi temporis seu modi congruentia. quia tempus loquendi ⁊ tempus tacẽdi vt dicit Ecc. 3. Et ideo dicit. Et in ipso audeam ꝓut oportet me loqui ⁊ certe in omnibꝰ modus ⁊ qualitas facit gratum. Et hoc idem petebat apostol Col. vltimo. Ut manifestem illud ita vt oportet me loq̃. quia vt dicit prouer. 15. Sermo oportunus optimus. ¶In fine aũt huius epl̃e aplus statum suũ ephesijs manifestat cũ dicit. Ut aũt vos sciatis ⁊c. Ubi ꝓmo facit qđ dictũ ẽ. Scdo eos more solito salutat ibi. Pax frib⁹ ⁊ qđ In ꝓma ꝓte tria fac̃. Primo ponit status sui manifestatio ibi. Ut aũt vos sciaꝫ ⁊c. Scdo discipli nũciantis, multiplex cõmẽdatio ibi. Tichicus frater meꝰ charissimꝰ ⁊ fidelis ⁊c. Tertio ostẽdit finẽ ꝑ quo eis manifestat statũ suuz: qz est ipsoꝝ consolatio ibi. Et consolẽt corda vestra Dicit ergo vt aũt vos sciatis q̃ circa me sunt. quid agã. oĩa nota vobis faciet ⁊c. Quasi dicat aplus. Ꝓto mysterio euangelij ꝑ quo catenatus sum volo q̃ sciatis q̃ catena ⁊ omnes tribulatiões et oĩa supplicia q̃ in eredito officio inferunt non me angunt: nec cor mutant nec quertunt interius: nec attingũt. sed certe sic ago de istis q̃ oĩa circa me sunt non intra. Et qz nõ possum ire ad ãnunciandũ vobis vtpote catenatus. omnia nota faciet vobis Tichicus frater meus charissimus et fidelis minister in dño. Et ideo secure credatis et de oĩibꝰ Luc. 12. Quis putas est fidelis seruꝰ et prudẽs ⁊c. Et iste certe est talis quez misi ad vos in hocipsum vt cognoscatis que circa nos sunt. Et hec est discipuli cõmendatio. Et ad quid? Et consoleẽt corda vestra. ¶Deinde cum dicit Pax fratribus ⁊c. ponit aplus consuetã salutationẽ. Et aduertendũ est q̃ licet gratia precedat pacem et charitatem mutuã hominũ ad seinuicẽ et ad deum quo ad collationem. qz non est pax impijs dicit dñs. tñ quo ad executionem et gratie et veritatis et charitatis cõseruationem par precedit suo modo. Et ideo ꝓmo optat eis pacem ad seinuicem et charitatẽ ad deum dicens. Pax fratribus et charitas cũ fide. Et qz licz pax et charitas multum faciãt ad gratie conseruationẽ: tamẽ qz semp suppo nunt ipsaz gratiã sine qua haberi nõ possunt. ideo optat eis grãm. Unde dicit. Gratia vobis cuz oĩibꝰ q̃ diligũt dñm nostrũ iesum christum. Amen.

Explicit mirabilis lectura gloriosissimi doctoris sancti Thome de aquino ordinis predicatorum sup epl̃a sanctissimi apl̃i Pauli ad Ephesios.

Incipit deuotissima explanatio eiusdez angelici doctoris sancti Thome aquinatis ordinis fratrũ predicatoꝝ super epl̃a eiusdẽ sanctissimi apl̃i Pauli ad Philippenses.

Prologus

Ystoriũ se
mita quasi lux splendens ⁊c. Prouer. 4. In hac auctoritate describiĩ vita sanctoꝝ ex tribus. Exeoruz artitudine ibi. Semita. qz Matth. 7. Arta est via ⁊c. Job. 28. Semitam ignorauit auis ⁊c. Ex claritate ibi. Lux splendens. Eph. 5. Eratis aliquãdo tenebre ⁊c. Justi eñ sunt lucentes ⁊ ideo eorum via est lucida. Ex ꝓfectu qz semp crescit. 1. Pe. 2. In eo crescatis ⁊c. Et hoc vsqz ad ꝓfectuz diem lcz glorie. 1. cozin. 13. Cum venerit qđ perfectum est euacuabitur ⁊c. Econuerso malorum via lata obscura tenebrosa ⁊ deficiens. Unde prouer. 4. subdit. Uia impiorum tenebrosa ⁊c. Et Matth. 7. Lata porta ⁊ spaciosa via q̃ducit ad perditionem ⁊c. Ex his verbis trahi põt materia huiꝰ epl̃e. Erant eñ in xp̃i recta semita' tribulationes multas ꝑ xp̃o sustinentes. Item illuminati ꝑ fidem. Infra. 2. Inter q̃s lucetis ⁊c. Item ꝓficiebant vt paret ꝑ totã epl̃am. Item cõueniẽter post epl̃az ad ephesios in q̃ fit instructio qualiẽ seruãda sit ecclesiastica vnitas. hi ꝓponunt in exemplũ seruãde ecclesiastice vnitatis q̃ optime eam seruauerunt.

Capitulũ primũ.

Aulus ⁊ Timotheus seruj iesu
p christi oĩibus sanctis in xp̃o iesu qui sunt philipis cum episcopis ⁊ diaconibus. Gratia vobis ⁊ pax a deo patre nostro ⁊ domino iesu christo. Gratias ago deo meo in omni memoria vestri semp in cunctis orationibus meis ꝑ omnibus vobis in gaudio deprecationẽ faciens sup cõmunicatione vestra in euangelio christi a prima die vsqz nunc: confidens hocipsum qui cepit in vobis opus bonum: pficiet vsqz in diem christi iesu. Sicut est mihi iustum hoc sentire ꝑ omnibus vobis eo q̃ habeam vos in corde ⁊ in vinculis meis ⁊ in defensione ⁊ cõfirmatione euangelij socios gaudij mei oĩes vos esse.

Diuidit autẽ hec epl̃a in salutationẽ ⁊ epistolatẽ narrationẽ. Secunda ibi. Gratias ago ⁊c. Circa primũ tria facit. Quia primo describunt psone salutantes. Secũdo persone salutate ibi. Omnibus sanctis ⁊c. Tertio bona optata ibi. Gratia vobis ⁊c. Circa primuz ꝓmo ponunt persone salutantes. Secundo eorũ conditio ibi. Seruj. ⁊c. Circa primũ ꝓmo ponit pson̄a ꝓncipalis cum dicit: Paulus. Et interpretat paulus quasi modic⁹. In quo notat eius humilitas Esa. 60. Minimus erit in mille et paruus in gentem fortissimã Secũdo ibi. Timotheus. ponit persona adiuncta: qz fuerat eorũ predicator. infra. 2. Neminem enim habeo tam vnanimẽ qui sincera affectione ꝑ vobis sollicitus sit. ¶Deinde cum dicit: Seruj. ⁊c. ponit conditio eorũ. 2. cozin. 4. Non eñ nosmetipos predicam⁹: sz iesum xp̃m oĩm nr̃m. nos aũt seruos vestros ꝑ iesum ⁊c. Sed contra Jo. 15. Jam non dicam vos seruos ⁊c. Respondeo duplex est seruitꝰ ꝑm duplicem timoꝛẽ. Timoz eñ pene causat malam seruitutẽ. et de hac intelligiĩ dictũ illud ꝑmissuz Jo. 15. Timoz ẽ castꝰ causat seruitutẽ reuerẽtie. et de hac loquiĩ apl̃s hic Persone salutate sunt oẽs de ecclia philipensi id ẽ minozes. Eñ dicit. Oĩibꝰ? scis q̃ sunt philippis. q̃ est ciuitas quã philippꝰ condidit. Et dicit sanctis. et hoc ꝓpt̃ baptismũ Ro. 6. Quicũq baptizati sumꝰ in xp̃o in ipsiꝰ morte baptizati sumus ⁊c. Maiozes aũt tangit dicens. Cũ episcopis ⁊c. ¶Questio est quare minozes ꝓponit maioribus. qz prius est populus q̃ prelatus. Ezech. 34. Nonne greges pascunt a pastoribus? Greges eñ pascẽdi sunt a pastoribus non econuerso. Item cur intermittit presbyteros. Respondeo, dicendum est q̃ comprehenduntur cum episcopis: qz in vna ciuitate non sunt plures episcopi. Unde dicẽs in plurali dat intelligere etiã presbyteros. Et tamẽ est alius ordo: qz ex ipso euangelio hoc legiĩ q̃ post designationẽ duodecim apostolorum quoꝝ personas gerũt episcopi designauit septuaginta duos discipulos quorũ locum sacerdotes tenent. Dionysius etiam distinguit 'episcopos ⁊ sacerdotes. sed in principio licet ordines fuerint distincti: nõ tamẽ nomina ordinum. ¶Deinde ponit bona optata ibi. Gratia ⁊c. Et sunt duo que includunt oĩa. Primũ est gratia dei remittens peccata. Ephe. 2. Gratia saluati estis ⁊c. Ultimũ est pax hominis. ps. Qui posuit fines tuos pacẽ ⁊c. Et ꝑ consequẽs optat bona media. ⁊ hoc a deo pr̃e Jac. 1. Omne datũ optimũ: ⁊ oĩe donũ perfectũ desurſuz ẽ descendens a pr̃e luminũ ⁊c. Itẽ ꝑ meritũ humilitatis xp̃i. Et iõ addit. Et dño iesu xp̃o. Jo. 1. Hr̃a ⁊ veritas ꝑ iesuz xp̃m facta ẽ. Eph. 2. Ipse ei ẽ pax nr̃a ⁊c. ¶Cõsequenẽ ponit epl̃arez narrationẽ. Et circa hoc duo facit. Primo quia agit gratias de preteritis. Secũdo hortat ad profectum in futurum ibi. Scire autem vos volo ⁊c.

Circa p̃mum p̃mo premittit gratiaꝝ actionẽ p eis. Secundo materiã eius ibi. Super cõmunicatione ꝛc. Hactias aũt agit adiuncto gaudio ꝛ deprecatione. Et iõ hec tria tangens dicit. Hatias deo nostro. Hatias agere ẽ recognoscere gratiam sibi factam. 1. thessal. vltimo. In omnib⁹ gratias agite. ꝛc. ¶ In omni memoria: qr in eis nihil occurrit aplõ qõ non eisset dignum gratiarũ actione. Et hoc est valde magnũ, puer. 10. Memoria iusti cũ laudibus ꝛc. ¶ P̃o omnib⁹ Esa. 60. Populus aũt tuus omnes iusti in ꝑpetũ ꝛc. Agit ergo gratias p eorum bono. orationem ꝛ deprecationem p custodia. totũ p gaudio. 1. Reg. 12. Absit aũt a me hoc peccatuz in dño vt cessem orare p vobis. ¶ Deinde cum dicit. Super cõmunicatiõe ꝛc. tangit de materia triũ predictoꝝ. Et p̃mo ponit materiã gratiarũactionis. Secundo gaudij de futuris ibi. Cõfidens ꝛc. Tertio deprecatiõis ibi. Testis ꝛc. Dicit ergo. Sup cõmunicatione scz qua cõmunicastis doctrine euangelij credendo ꝛ opere implẽdo. Hec est em̃ vera cõmunicatio hẽb. vltimo. Beneficentie aũtẽ ꝛ cõmunionis nolite obliuisci ꝛc. ¶ A p̃ma die. ꝛc. Ecc. 27. Homo sanctus in sapiẽtia manet sicut sol ꝛc. Et hocipsum confidens de vobis gaudeo: qz qui cepit ꝛc. Jere. 17. Maledictus homo qui confidit in homine. ꝛ ponit carnem brachium suũ. Benedictus vir q̃ confidit in dño ꝛ erit dñs fiducia eius. ꝛ hoc in virtute dei. Et ideo dicit. Cepit ꝛc. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Q̃ est contra pelagianos qui dicunt p̃incipium boni operis esse ex nobis: scz consumatiõnẽ ex deo. Sed hoc non est verum. qz p̃incipiũ boni operis in nobis est cogitare de bono. ꝛ hocipsuz est a deo. 2. cozin. 3. Non q̃ sufficientes simus cogitare aliq̃d a nobis quasi ex nobis ꝛc. ¶ In diem x̃pi iesu quo remunerabit singulos. 2. Ti. vltimo. In reliquo repolita est mihi corona iusticie quã reddet mihi dñs ꝛc. 1 cozin. 1. Confirmabit vos vsq; in finem sine crimine ꝛc. ¶ Ratio gaudij ponit cum dicit. Sicut est mihi ꝛc. qz scz iustum est qz congaudetis mihi de bonis meis. Eo q̃ habeaz vos ꝛc. Quasi dicat. habeo de vobis hanc conscientiaz tales vos esse. ideo gaudeo vt scz gaudeatis de his de quib⁹ ꝛ ego. q̃ est in vinculis meis. qz tunc p x̃po fuit ligatus de q̃ gaudebat Jac. 1. Omne gaudium existimate fratres mei cũ in varias temptationes inciderit is: scientes ꝛc. Act. 5. Ibant apli gaudentes a cõspectu concilij. quoniã digni habiti sunt p nomine iesu contumelia pati ꝛc. ¶ Et in defensione ꝛ confirmatione euangelij scz audacter predicando contra tirannos ꝛ hereticos. Et qz confirmabat euangeluim in cordibus fideliuz Act. 18. Perambulans ex ordine galatiam regionem ꝛ frigiam: confirmans oñes discipulos. Vel aliter sm glo. In corde id est desiderio vt socij sitis sempiterni gaudij. Jo. 16. Gaudium vestrũ nemo tollet a vobis. Et hoc non potest abstrahi a corde meo. qz etiam in vinculis existens: ꝛ intentus confirmationi ꝛ defensioni euangelij sollicitudo de vobis non recedit de corde meo.

Capitulum primũ.

Scire autem vos volo fratres qr que circa me sunt: magis ad profectũ venerunt euangelij: ita vt vincula mea manifesta fierẽt in christo in omni pretorio ꝛ in ceteris omnibus: vt plures e fratribus in domino confidentes in vinculis meis abundanti⁹ auderent sine timore verbum dei loqui. Quidã quidem ꝛ ꝓpter inuidiam ꝛ contentiones, quidam aũtẽ ꝛ ꝓpter bonam voluntatem christum predicant. Quidam ex charitate scientes quoniã in defensione euangelij positus sum. Quidã aũtẽ ex contentione christum ãnunciant nõ sincere: existimãtes p̃suram se suscitare vinculis meis.

Posita materia gaudij de spe futura: hic ostendit suũ gdeprecationes p eis facit. E primo premittit suũ desiderium qõ ostendit oñino feruens. Secundo materiã deprecationis ibi. Et hoc ozo ꝛc. Et qz cordis desiderium soli deo est manifestum: ideo inuocat deum testem q̃ p eis deprecer cum desiderio. Job. 16. Ecce in celo testis meus est scz deus ꝛc. Quomõ cupiam vos scz ego existens in viscerib⁹ iesu x̃pi. Vel quõ cupiam vos esse in eis. quasi dicat. Cupiam vestram salutẽ ꝛ participationem viscerose charitatis christi Luc. 1. P̃per viscera misericordie dei ꝛc. Ãsi dicat. qz ad p̃fũda ꝛ intima cordis virt⁹ amoris ptingit. Vel cupiam vt sitis in visceribus iesu christi vt ipsum intime diligatis vt ꝛ diligamini ab eo. in hoc em̃ vita hominis consistit. ¶ Deinde cum dicit. Et hoc ozo ꝛc. ponit deprecationẽ ꝛ tria bona optat. P̃mo quantũ ad interiorẽ charitatis augmentũ. P̃fectus em̃ interior p̃ficit p charitatẽ. ꝛ ideo non habenti charitatẽ optandũ est vt habeat. habẽti vero vt p̃ficiat. Ãũ dicit vt charitas ꝛc. P̃o augmento aũt charitatis orandus est deus. qz solus deus hoc in nobis operat. 1. cozin. 9. P̃otens est autẽ deus omnẽ gratiam abundare facere in vobis vt in omnibus semp omnẽ sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum ꝛc. Et hoc necessariũ vt petamus ꝛ nos. qz Matth. 5. Nisi abundauerit iusticia vestra plus q̃ scribaꝝ ꝛ phariseoꝝ nõ intrabitis in regnum celozum ꝛc. ¶ Secundo quantũ ad intellectum. Unde dicit. In scientia. Sed nunquid e charitate ꝓuenit scientia? Sic. qz dicit. 1. Jo. 2. Et vos vnctionem quã accepistis ab eo manet in vobis. et non necesse habetis vt aliquis doceat vos. sed sic vnctio docet vos de omnib⁹ ꝛc. Item charitas est spũs de quo dicitur Jo. 16. Cum venerit ille spũs veritatis docebit vos omnẽ ꝛc. Cuius ratio est qz qui habet habitũ sm rectus ẽ habitus: sequit̃ inde rectum iudiciũ de his que ptinent ad illum habitum: si vero corruptus falsum. Sicut circa venerea tempatus habet bonũ iudiciũ. intempatus nõ sed falsum. Oñia autẽ que a nobis fiunt sunt informanda charitate. ꝛ ideo habens charitatẽ habet rectum iudicium: ꝛ quantũ ad cognoscibilia. Et sic dicit: In scientia qua scz agnoscat veritatez ꝛ inhereat circa ea que sunt fidei. Hec est scientia sanctoꝝ. de q̃ dicit sap. 10. Et quãtum ad operabilia ꝛ sic dicit. In omni sensu. Qui ẽ vis cognoscitiua circa exteriora obiecta. Et ꝓpriũ eius ẽ vt statim iudicet de ꝓpio sensibili recte. Et ideo hoc nomẽ translatum est ad interius iudiciũ rationis. Unde sensati dicunt habere rectum iudiciũ circa agibilia. Sap. 1. Sentite de dño in bonitate ꝛc. Sap. 6. Cogitare q̃ de illa sensus est cõsumatus ꝛc. Sed hic sensus debet esse non tantũ consideratiuus sed etiam discretiuus inter bonum ꝛ malum ꝛ inter bonũ ꝛ melius. Unde subdit. Et ꝛc. ¶ Nota q̃ charitas p̃ficit sensum vt ꝓbet bona: sed p̃fecta charitas vt ꝓbet meliora. 1. Cozin. 12. Emulamini meliora carismata. et infra ca. 14. Sectamini charitatem ꝛc. Et ideo dicit. potioza. ¶ Tertio ẽptum ad effectum. Et p̃mo ponit imunitatem a malo. Secundo perfectionez in bono. P̃rimũ in hoc qõ dicit. Et sitis sinceres. Est em̃ duplex peccatum vitandũ. scz interioris corruptionis qua homo corrumpit in se. ꝛ hoc excludit̃ per sinceritatẽ. 1. Cozin. 5. Jn azimis sinceritatis ꝛc. Aliud est in p̃rimo scz offensa. Et ideo dicit. Sine offensa. 1. Cozin. 4. Sine offensione estote iudeis ꝛ gentib⁹ et ecclesie dei sicut ꝛ ego ꝛc. Et. 2. Cozin. 6. Nemini dantes vllam offensionẽ ꝛc. Jn diem christi iesu id est semꝝ x̃po et Matth. 24. Qui ꝑseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Quantũ ad gratiam dicit. Repleti fructu iustitie vt opa iusticie quibus scz corona. 2. Ti. 4. Jn reliquo reposita est mihi corona iusticie ꝛc. Sap. 4. Honorũ em̃ laborum gloriosus ẽ fructus ꝛc. Et hoc habeẽt p x̃pm qr omnia que facimus sunt bona p ipsum. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere ꝛc. Et hec faciẽda sunt hoc fine scz in laudem dei. qz ex operibus sanctoꝝ deus clarificat vñ alij, prumpunt in laudem dei. pñs. Laudate dñm in sanctis eius ꝛc. Jere. 33. Erit mihi in nomen ꝛ in gaudiũ et in laudem ꝛ in exultationẽ cunctis gentib⁹ terre que audierint omnia bona. ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Scire aũt ꝛc. admonet ad futura. Et p̃mo ponit exempla exequenda ꝛ vitanda. Secundo concludit mozalem monitionez in quarto capitulo ibi. Itaqꝫ fratres mei charissimi ꝛc. Circa p̃imũ duo facit. qz primo ostendit que sunt imitanda. Secũdo que sunt vitanda tertio cap⁰. ibi. Decetero ꝛc. Item p̃ma in duas. P̃rio p̃mittit. p̃fectũ. Secũdo modũ ibi. Ita vt vincula mea ꝛc. Dicit ergo. Monui vos ad p̃fectum et vt formã habeatis. p̃fectum meũ scire vos volo et que circa me sunt exterius. qz tribulationes et si exterius essent non imutabant interius: sed magis ad p̃fectum venerunt. qz ex eis fides predicata magis ꝓficit 2. Cozin. 1. Sive tribulamur p vestra exhortatione ꝛ salute. sive consolamur p vestra consolatione ꝛc. Et ostendit p̃fectũ P̃rimo quantũ ad se. Secundo q̃tum ad alios ibi. Et plures ꝛc. Quantũ ad se quidẽ manifestũ fuerat q̃ talia p x̃po paterẽt constanter: ita vt vincula qõ ẽ gloriosum p christo. 1. Pe. 4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida aut fur aut alienoꝝ appetitor: si autez vt christianus non erubescat ꝛc. Jn omni pretorio sicut in curia cesaris ꝛc. Ex parte vero aliozuꝝ fides crescebat in cõmuni. Ãũ dicit. Ut plures ꝛc. 1. Machab. 6. Ne elephantibus. Ecc. 10. Scõm iudicez populi sic ꝛ ministri eius ꝛc. puer. 28. Justus quasi leo confidens absq; terroze erit ꝛc. Ex parte tñ aliozum est diuersitas: qr quidã bene loquebant: quidã male. ꝛ qui bene: quidã ex generali charitate: et quidã ex speciali amoze ad aplum. Et q̃ male quidã ex generali malicia: quidã ex speciali odio ad aplum. Sed vt mihi videt apostolus duplicem ostendit causam ꝓpter quã quidam p̃dicabant: P̃rimo ꝓpter inuidiam. Et ideo apostol⁹ eorum prauã intentionẽ ostendit dicens: Quidã quidez ꝛ ꝓpter inuidiam ꝛc. Jac. 3. Ubi zelus ꝛ contentio ibi inconstantia et oñe opus prauum. 1. Cozin. 3. Cum sit inter vos zelus ꝛ cõtentio nõne carnales estis ꝛc. Secundo ꝓpter amozem christi et euangelij. Unde dicit. Quidã ꝓpter bonã ꝛc. pñs. Benigne fac in bona voluntate ꝛc. Sed aplus addit diẽs Quidam vero ex charitate scz que facit bonaz voluntatem ꝛc. quia vt supplerent defectum mei docentis predicauerunt. ¶ Deinde aplus exponit qõ dixerat dicens q̃ quidã non sm sanam intentionem: sed ex contentione. Corrupta eorum contentio dupliciter patuit. Uno modo vt publice predicando turbationẽ facerent in populo gentili contra apostolum supra illam quaz habuit. Alio modo quia credebant q̃ paulus audiens eos vsurpare officium sibi cõmissum turbaretur. ꝛ ex hoc addereẽ afflictio afflicto.

Lectio secunda.

Quid em̃: Dum omni modo siue p occasionẽ siue p veritatez christus annũcie. ꝛ in hoc gaudeo: sed et gaudebo. Scio em̃ quia hoc mihi ꝓueniet ad salutem. p vestram orationem ꝛ submi/nistrationẽ spiritus iesu christi sm expectationem ꝛ spem meaz qr in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper ꝛ nunc magnificabit̃ christus in corpore meo siue p vitam siue per mortẽ. Mihi enim viuere christus est ꝛ mori lucrum. Q; si viuere in carne: hic mihi fructus operis est ꝛ quid eligã ignoro. coartor aũtẽ e duobus desiderium habens dissolui et esse cum christo. multomagis melius pmanere aũtẽ in carne necessarium ꝓpter vos.

Supra apostolus descripsit profectũ ex ipso subsecutum: hic agit de gaudio concepto ex hoc p̃fectu. Et ponitur p̃mo materia gaudij. Secundo ipsum gaudiũ ibi Et in hoc gaudeo ꝛc. Contingit autẽ quandoq; q̃ aliqꝫ gaudium ꝓuenit ex bona causa. et hoc directe et per se ꝛ q̃nq; ex mala causa. ꝛ hoc indirecte et p̃ accidẽs. Q̃n ẽ est ex bona causa gaudẽdũ est de effectu et de causa sicut de elemosyna facta ꝓpter deum. Sz q̃n est ex causa mala tunc est gaudendũ de effectu: sed de causa non. Et sic de redemptione p x̃pm que fuit ex scelere iude et iudeorum. Ita contingit in ecclesia vbi ꝓuenit vtilitas: q̃nq; p bonos predicatores q̃ ad bonam intentionẽ. q̃nq; per malos quo ad malã. ꝛ de vtroq; gaudendũ ẽ sicut dictũ est. Et ideo dicit. Quid em̃ ꝛc. P̃per occasionẽ annũciat x̃pm qui non intendit hoc p̃incipaliter. sed ꝓpter aliud puta lucrũ vel gloriã. puer. 18. Occasiones querit q̃ recedere vult ab amico. P̃per veritatẽ aũtẽ q̃n ex recta intentione Esa. 36. Obsecro oñe memento queso quõ ambulauerim coram te in veritate ꝛ corde perfecto ꝛc. Sed hoc fit vtroq; modo ad vtilitatem ecclesie. ideo dicit. Si x̃ps annũcieẽ ꝛc. qz si aliud annũciaret q̃ x̃pm tunc multum interesset qõ sit q̃n falsa doctrina doceẽ. Augu. Pastor q̃ ꝓpter veritatem ãnunciat est amãdus. mercenarius q̃ ꝓpter lucrũ est tolerandus. qui falsa expellendus. ¶ Deinde ponit gaudiũ consequens dicens. Jn hoc scz q̃ vincula mea manifesta sunt ꝓpter x̃pm et q̃ x̃ps annũciatur gaudeo in presenti. Jo. 14. Si diligeretis me gauderetis vtiq; ꝛc. Et gaudebo in futurũ Esa. 51. Gaudium et leticiam obtinebunt ꝛc. ¶ Deinde cum dicit.

Scio enī ꝛc. ponit fructum ex pfectu suo ꝓuenientem Et ꝑmo ponit ipsum fructū. Secūdo mouet quandā dubitationem ibi. Q̄si viuere ꝛc. Item ꝑmo ꝓponit fructum. Secundo auxiliū ipsum ꝓsequēdi ibi ꝑ vestrā orationē ꝛc. Tertio assignat materiam fructus ibi. Sed non in oīm ꝛc. Dicit ergo. Gaudeo de his: ꝛ hoc ꝓpter fructum ꝓuenientē ex eis in salutē eternā Esa. 45. Salvatus est israel in dño salute eterna ꝛc. Et hoc ideo. q̄a q̄n nos aliq̄ bona facim⁹ coopando saluti alioꝝ redundat in salutē nostrā. Si enī vt dicit Matth. 18. Qui scā dalizaverit vnum ex his pusillis ꝛc. quāta gloria dign⁹ est q̄ salutem multoꝝ ꝓcurat. Auxiliuz autē est triplex: scz ex pte alioꝝ mutua oratio. Unde dicit. ꝑ vestras orationes scz ex quibus spero adiuuari a deo. Jac. vltio Orate ꝓ inuicem vt saluemini ꝛc. Ex parte dei de q̄ habemus spem salutis. Esa. 26. A facie tua dñe cōcepim⁹ et ḡſi ꝓturiuim⁹ et peperim⁹ ſpm̄. Et ideo dicit. Et subministrationē ſpūs ihesu xp̄i Ro. 8. Spūs adiuuat infirmitatē nostrā. Et loquit̄ similitudinarie. q̄n enī aliquis est debilis indiget releuāte vt sustentet ꝛ hoc est subministrare Et nos debiles sumus ideo indigem⁹ subministratione spūs Jo. 14. Et suggeret vobis oīnia ꝛc. scz q̄ si vobis subministrādo. Item ex parte nostra est spes in deo. q̄ ꝓuer. 11. Qui confidit in diuitijs corruet. Oportet ḡ q̄ spes nostra sit in deo ꝛc. pſ̄. Qui confidit in domino sicut mons syon ꝛc. Et ideo dicit. Scām expectationem ꝛ spem meam. Sed nonne spes est expectatio future beatitudinis? Dicendū est q̄ spes est motus appetitus in bonum arduū. Et hoc q̄n quis sperat adipisci per se. sic spes est fine expectatione. quādo autē ꝑ alium tūc est spes cum expectatione. ꝛ sic nos expectam⁹ spem habentes aliquid consequi ꝑ alium. pſ̄. Expectās expectavi dominū ꝛc. Ro. 8. Spe salui facti sumus. Sed dicit scio ꝛ postea spero ꝛ expecto. Munq̄d certa est hec spes? Respondet ap̄lus dicens. Ita. q̄ in nullo confundar. 1. Machab. 2. Oīnes qui sperant in illo non infirmantur Ro. 5. Spes autē non confundit. Ecc. 2. Nullus sperauit in domino et confusus est ꝛc. Uhui? ꝑmo ratione assignat. Secundo exponit eam. Ratio hec sumit̄ ex hoc q̄ ipse totaliter ordinat̄ ad seruitiū xp̄i. Quasi dicat. Ideo hec mihi ꝓuenient in salutem: q̄ totaliter sum ad seruitium xp̄i. Et ꝑmo ponit fiduciaz. Secundo ꝑseuerantiā. Tertio certitudinē intentionis. Dicit ergo. Sed in oīni fiducia ꝛc. Quasi dicat. Multi ꝓsequūt me: sed ego cōfido in deum Esa. 12. Fiducialiter agam ꝛ nō timebo ꝛc pſ̄. Fiducialiter agam in eo. Sicut semp id ē a ꝓncipio conuersionis. Act. 9. Quō in damasco fiducialiter egerit ꝛc. Ita ꝛ nunc Job. 27. Justificationē meā quā cepi tenere non deseram. ꝛc. Tertio ostendit q̄ sit eius recta intentio. q̄ magnificabit ꝛc. christus cum sit verus deꝰ non potest in seipso magnificari vel minozari: sed in nobis id est in cognitione aliozum. tunc ergo quis magnificat christū q̄n eius cognitionem dilatat Ecc. 43. Quis magnificabit eum sicuti est a ꝓncipio. Et hoc ꝛ verbo ꝛ facto quādo magnitudo diuini effectus ostendit magnitudinem eius. Et inter effectus mirabiles iustificatio ē. Hec q̄ diu est in corde hominis latens non magnificat ꝑ eam xp̄s nisi quantū ad coz illius: non q̄ntum ad alios: scz q̄ficāq; prorumpit in exteriora ꝑ actus corporales apparentes: tunc magnificat. Et ideo ait. In corpore meo. In corpe nostro xp̄s dupliciter magnificat. Uno modo inquantū corpus nostruz deputam⁹ ad obsequiū eius. ministeria eius corporaliter exequendo. 1. Corin. 6. Hoc ꝓficate ꝛ portate deum in corpore vestro ꝛc. Alio mō corpus nostrum exponendo ꝓ xp̄o. 1. Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam ꝛc. Sz ꝑmus modus fit ꝓ vitam. Secundus vero ꝓ mortem. Ideo dicit. Sive ꝓ vitam q̄ viuendo operat. sive ꝓ mortem. Ro. 14. Sive viuimus sive morimur dñi sumus ꝛc. Nō etiam intelligi potest de morte ſpūali Col. 3. Mortificate membra vr̄a que sunt sup terram ꝛc. ¶ Deinde exponit quō mortissicabitur ꝓ vitam ꝛ ꝓ morte dicens. Mihi viuere ꝛc. Vita enī importat motionē quandā. Illa enī viuere dicuntur que ex se mouent. Et inde est q̄ illud videt esse radicaliter vita homis q̄ est ꝓncipiū motus in eo. Hoc autē est illud cui affectus vnitur sicut fini. q̄ ex hoc mouetur homo ad oīnia. Unde aliqui dicunt illud ex quo mouet ad operandū vitam suaz: vt venatores venationē. et amici amicū. Sic ergo xp̄us est vita nostra: quoniā totū ꝓncipiū vite nostre ꝛ operationis est xp̄s. Et ideo dicit apostolus. Mihi viuere ꝛc. q̄ solus xp̄s mouebat eum. Et mori lucrum: hic apostol⁹ ꝓprie loquitur. Quilibet enī sibi ad lucrum reputat q̄n vitam quā habet imperfectam potest perficere. Sic infirmus ad lucrum reputat sanam vitam. Uita nostra christ⁹ est Col. 3. Uita vestra abscondita est cum xp̄o in deo ꝛc. sed hic est imperfecta. 1. cor. 5. Quādiu sumus in corpore peregrinamur a dño ꝛc. Et ideo q̄n morimur corpore ꝑficit nobis vita nostra scz xp̄s cui tunc presentes sum⁹. pſ̄. Cum dederit dilectus suis somnū. ꝛc. 2. Ti. 4. Ego enī iam delibor ꝛ tempꝰ mee resolutionis instat ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Nō si viuere ꝛc. ponit dubitationē quandā circa q̄ ea dicta sunt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationē. Secūdo soluit eam ibi. Et hoc confidens ꝛc. Itē ꝑma in duas q̄ ꝑmo ꝓponit dubitationē. Secundo ꝓponit rationes ad vtrāq; partē ibi. Coartor autē ꝛc. Dicit ergo. Sive viuere in carne hic mihi est fructus ꝛc. verum est q̄n in corpore meo dum viuo magnificat xp̄s. Ergo viuere meum in carne id est vita mea in carne est huiusmodi fructus. Unde ꝓdicat effectum de causa id est si vita affert mihi hunc fructum vt xp̄s magnificet vita in carne est bona et fructuosa Ro. 6. Habetis fructū vestrū in sanctificatiōs ꝛc. Si ḡ ita est ignoro q̄d eligam vtrū mori vel viuere. Ro. 8. Nam q̄d ozemus sicut oportet nescim⁹ ꝛc. Sap. 9. Cogitationes enim mortaliū timide ꝛ incerte ꝓuidentie nostre ꝛc. Sz quare dubitas? Quia coartor ꝛc. ꝑmo ponit rationem ad partē vnam. Secundo ad aliam. In hoc enī duplex est motus: nature scz et gratie. Nature ad non moriendū. 2. cozin. 5. Nolum⁹ expoliari sed supuestiri ꝛc. Jo. vltimo. Et alius ducet te q̄ tu non vis ꝛc. Et gr̄e q̄ suggerit charitas q̄ mouet ad dilectionē dei ꝛ ꝓximi. Hic affectus ad dilectionez dei mouet vsque cum xp̄o. Et ideo dicit. Desiderū habens dissolui non simpliciter: sed esse cum xp̄o. 2. cozin. 5. Audemus aūt ꝛ bonam voluntatē habem⁹ magis pegrinari a coꝛpore et presentes esse ad dñm ꝛc. In quo notat falsitas opinionis grecozum q̄ anime sanctoꝝ post mortez non statim sunt cum xp̄o. Et hoc ideo optoꝛ: q̄ est multo melius esse cum xp̄o. pſ̄. Quid enī mihi est in celo ꝛc. Desecit caro mea ꝛ coz meum scz ad habendū bonum. pſ̄. Melior est dies vna in atrijs tuis sup̄ milia ꝛc. Dilectio autē ꝓximi mouet ad ꝓfectū ꝓximi. ꝛ ideo dicit: ꝑmanere autē ꝛc. id est necessaria est vita mea ꝓpter vtilitatem vestram. 2. cozin. 5. Sive mente excedimus deo. sive sobrij sumus vobis ꝛc. Uel aliter. Coartoꝛ ꝛc. id est ex duplici parte insurgit desiderium dissolui ꝛc. melius ꝛc. Sententia non mutat. Sed hoc non videt̄ dubitabile ꝛ in peiozem partez declinare. ꝑ primū enī desiderū excitat in nobis dilectio dei: Secundū dilectio ꝓximi. Maius est desiderium primū. Respondeo. dicendū q̄ duplex est dilectio dei: scz dilectio concupiscentie qua vult frui deo ꝛ delectari in ipso. ꝛ hoc est bonū bonis. Ita est dilectio amicitie: q̄ homo ꝓponit honorem dei etiā huic delectationi qua fruit deo. Et hec est ꝓfecta charitas. Unde Ro. 8. Neq; mors neq; vita neq; angeli. ꝛc. Et subdit nono capº. Optabam ego anathema fieri ꝓ fratribus meis ꝛc. Et hoc vt ostendat se esse prefectiorem charitatis quasi sit paratus ꝓpter amorē dei ꝛ gloriā carere delectatione visionis dei. ꝛ ideo hoc elegit tanq̄ magis perfectum.

Lectio tertia.

T hoc confidens scio q̄ manebo e ꝛ permanebo omnibus vobis ad ꝓfectum vestrum ꝛ gaudium fidei: vt gratulatio vestra abundet in christo iesu in me. ꝑ meum aduentum iteruz ad vos. Tantum digne euangelio christi conuersamini: vt siue cuz venero ꝛ videro vos siue absens audiaz de vobis. quia statis in vno spiritu vnanimes collaborantes fidei euangelij ꝛ in nullo terreamini ab aduersarijs que est illis causa perditiōis. vobis aūt salutis. Et hoc a deo. Quia vobis donatuz est ꝑ christo non solum vt in eum credatis: sed vt etiam ꝓ illo patiamini: idem certamen habentes quale ꝛ vidistis in me ꝛ nūc audistis de me

Posita dubitatione et rōnibus hincinde: hic soluit dubitationē. Et ꝑmo quasi eligens vnam partez pronūciat post futurū aduentum suū ad eos quantū ad se. Secūdo ostendit quid requirat ex parte eoruz ibi. Tantū digne ꝛc. Item ꝑma in tres: q̄ ꝑmo ꝑmittit futurum aduentū. Secundo ostendit fructū. Tertio illum fructū exponit. Dicit ergo. Uiuere in carne necessariū est ꝓpter vos. et hoc q̄ mea vita est fructuosa vobis. ideo scio hoc scz q̄ manebo: sed hoc quasi confidens de deo. ꝓuer. 18. Justus q̄si leo confidens absq; terroꝛe erit ꝛc. ¶ Manebo ꝛ pmanebo id est viuam et viu viuā. Sed contra statim ē occisus a nerone. Respondeo. dicendū est q̄ epla est facta vel scripta ꝑmo anno in carceratiōis q̄s fuit ꝑmo anno neronis. Unde postea vixit septem annis. ¶ Ꝑmih⁹ vobis id est ad vtilitatē oīniū vestrū. 1. Cozin. 10. Non querens quid mihi vtile est. sed q̄s multis vt salui fiant. Et hoc ad ꝓfectum vestrū id est vt ꝑ meam exhortationem ꝓficiatis in fide ꝛ gaudeatis de mea vita quā auditis. ꝛ magis gauderetis si essem presens Ro. 1. Desidero videre vos. ꝛc. ¶ Deinde exponit q̄s dixerat dicens. Et gratulatio vestra ꝛc. id est si detur vt iterum veniam ad vos. est vt gaudiū abundās sim vobis Epb. 3. Et aūt qui potens est oīnia facere supabundanter q̄ petim⁹ aut intelligimus ꝛc. Et hoc in xp̄o ihesu: q̄ hoc ipsum q̄ debāt de eo erat ꝓpter xp̄m. Philem. Fruar te in domino ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Tantum digne ꝛc. ostendit quid requirat ex parte eoꝝ. Et circa hoc tria facit. quia ꝑmo facit hoc. Secundo manifestat vtilitatem inde consequentē. Tertio explicat. Dicit ergo q̄ tm̄ ex parte eorum requirit q̄ in euangelio christi digne conuersentur scz ꝑm q̄ doctrine tali congruit. 1. thessal. 2. Testificati sumus vt ambuletis digne deo qui vocauit vos in suum regnū ꝛ gloriā ꝛc. Col. 1. Ambuletis digne deo ꝛc. ¶ Et cum venero ad vos et videro vos aut absens audiam de vobis bona. Et hoc gaudiū est mihi. 3. Jo. 1. Maiozum bozum non habeo gratiam q̄ vt audiaz filios meos in veritate ambulare ꝛc. Et nūc in speciali expetit ab eis: ꝑmo vnitatem. Secundo constantiam ibi. Et in nullo ꝛc. Est autē sanctis necessaria vnitas triplex. scilz amoris. Unde dicit: Audiā de vobis q̄ scz statis in vno spiritu q̄ est ꝑ amoꝛez Epb. 4. Sollicit seruare vnitatem spūs in vinculo pacis Et. 1. Cozin. 6. Qui autem adheret domino vnus spūs est. Item concordie. Unde dicit. Unanimes id est vnam voluntatem et animū habentes Act. 4. Multitudinis credentium erat coꝛ vnū ꝛ anima vna ꝛc. pſ̄. Qui inhabitare facit vnius moris in domo ꝛc. Item cooperationis. Unde dicit: Collaborantes ꝛc. vt scz vnus adiuuet aliuz. Ad hoc facit quod dicit. 1. Reg. 25. Congregat⁹ est israel vniuersus et planxerunt eum scz samuelē ꝓuer. 18. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas firma. ¶ Secundo expetit constantiam ibi. Et in nullo ꝛc. Et ꝑmo inducit ad fortitudinē. Secūdo ponit rationez. Dicit ergo. Et in nullo ꝛc. quia nihil possunt nisi quantū deus ꝑmittit. Luc. 21. Capillus de capite vestro non peribit pſ̄. Foliū eius non defluet ꝛc. Esa. 51. Quis tu vt timeas ab hoīe moꝛtali ꝛ a filio hominis qui quasi fenum ita aresces. Ratio autē est triplex ꝓma sumt̄ a fructu tribulationis. Secunda ex dono duplici dei. Tertia ab actoꝛe. Dicit ergo. Nō terreamini: quia est vobis fructus: q̄ scz persecutio in illis scz ꝓsequentibus est causa perditionis. sed vobis est causa salutis Wa. 16. Qui voluerit aīam suam saluaz facere ꝓdet eam ꝛc. Jo. 12. Qui amat animā suam perdet eaz Osee 12. Perditio tua ex te israel tantūmō ex me auxiliū tuuz ꝛc. Et hoc a deo a quo ꝓ munere donatum est vobis q̄ sustineatis tribulatiōes patiēter. ¶ Ut in eū credat⁹. Ephe. 2. Gratia eius estis saluati. Et hoc quantū ad fidem quod est magnū et ꝑmū donum. ¶ Et etiā vt ꝓ illo patiamini q̄ est magnū donū vt curam xp̄i agatis q̄si atlethe eius Act. 5. Ibant apli ꝛc. Sic ergo vtile est et honorificum: et ideo agatis fortiter. Tertio ex exemplo q̄ ita tractat eos ꝛc. sicut nos qui sumus ꝑmitie fidelius. Et ideo dicit. Idem certamē habentes quale vidistis in me scz apud vos q̄n nudus fui verberat⁹ philippis ꝓpt̄ phitonissam liberataz. Act. 16. Et nunc audistis de me q̄ sum in vinculis.

Capitulū secundū.

Si quā ergo consolatio in christo: si quod solaciū charitatis. s si qua societas spūs. si qua viscera miserationis: implete gaudiū meum. vt idem sapiatis: eandē charitatem habētes. vnanimes idipsum sentientes. Nihil ꝑ contentionez neq; ꝑ inanem gloriam. sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes. non que sua sunt singuli considerantes: ꝛ ea que aliorū.

Supza ꝓbuit se in exemplū patientie et sanctitatis: hic ad idem adducit exempla aliozum. Et ꝑmo ponit exemplum christi. Secundo exempla suoꝝ discipuloꝝ quos ad eoruz confirmationē mittere ꝓmittit ibi. Spero autē in dño ꝛc. Circa ꝓmū tria facit. q̄ ꝑmo ꝑmittit exhortationem. Secundo inducit exemplū ibi. Hoc enī sentite ꝛc. Tertio concludit ꝓpositum ex exemplo christi ibi Itaq; charissimi mei ꝛc. Circa ꝓmū ꝑmo ē cōsideratiō crimē q̄ eos inducit. Scdo ad quid inducit ibi. Implete gaudiū ꝛc. Circa aūt circa ꝓmuz q̄druplici medio. ꝓmo ex deuotione ad ipsum xp̄m. Scdo ex charitate ꝓximi. Tertio ex spūali societate. Quarto ex miseratiōe. Dicis

ergo. Si qua cōsolatio ꝛc. Hec quattuor media que hic consequenter ponunt omnia referunt ad hoc qđ subdit. Implete ꝛc. Et est sensus. Quasi dicat. Consolari volo in vobis. Si qua ergo consolatio id est si quā consolationem mihi afferre vultis in xpo implete gaudiū meum. Esa. 61. Ut ponerē fortitudinē lugentibus syon ꝛc. 2. cozin. 1. Consolat nos in oīi tribulatione vt et ipsi possimus consolari ꝛc. ¶ Ex parte vero charitatis fraterne dicit. Si qđ solacium charitatis sez est implete gaudiuz meū Hab. 5. Fructus aut̄ spūs est charitas gaudiū pax ꝛc. pū. Ecce q̄ bonuz ꝛc. ¶ Item ex sociatate. et hec est inter homies qui cōmunicant in rebus sicut socij in bellicis armis: ita boni spūales q̄ sibi cōmunicāt in spūalib⁹ bonis. Et ideo dicit. Si qua societas spūs sez ē mihi ad vos: implete gaudiū meū. quasi dicat. Exhibui ego vobis multā consolationē vestram. Si ergo socij mei estis exhibete idez ꝛ vos mihi. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spūs in vinculo pacis ꝛc. puer. 18. Vir amicabilis ad societatem magis amicus erit q̄ frater. ¶ Item ex miseratione cū dicit. Si qua viscera miserationis. Col. 3. Induite vos sicut electi dei sancti ꝛ dilecti viscera misericordie ꝛc. ¶ Deinde ponit ea ad que inducit. et pmo in generali dicens. Implete ꝛc. quasi dicat. Gaudeo in vobis ꝓpter bona que vidi et audiui de vobis. Iz quādo hec pficient tunc gaudium meū crescet et tandē pficiet. Unde illō implete pficiēdo in bonū. Secūdo in speciali monet ad mutuā charitatē. cui⁹ vnitas in duob⁹ ꝓsistit. sez interius in affectu et exterius in effectu. 1. Jo. 3. Non diligamus verbo neq; lingua: sed opere et veritate. ꝛc. Per̄a designat ī obiecto charitatis cū dicit. Idē sapite. Sapientia em̄ est cognitio altissimaꝝ causaꝝ. qz eius est iudicare qđ nullus potest sine causa altissima. Et ideo sapientia est cognitio de diuinis. Idem ergo sapite ꝛc. ꝑ dicat. Idem sapiatis circa ea que sunt fidei Ro. 15. Deus aut̄ patientie et solacij det vobis idipsum sapere in alterutrū ꝛm iesum christū: vt vno oze honorificetis deū Sed hoc fit ꝙ charitatem eandē Col. 3. Sup oīa charitatem habentes qđ est vinculū perfectionis. Itē ꝙtuz ad effectum sunt duo necessaria. sez consensus duozuz in idem ex parte affectus et iudiciū rōnis concors in eodē. Quantū ad ꝑmum dicit. Unanimes sez in agendis pū. Qui inhabitare facit vni⁹ moris in domo. Ro. 15. Uno oze honorificetis deum. Quantū ad secundū dicit. Idipsum sentientes. Qđ ita differt ab hoc qđ dicit. Idem sapite. sicut hoc qđ dicit. Unanimes in charitate. Secundo monet ad humilitatē circa quā ꝑmo excludit ꝛtraria humilitati. Secundo monet ad eam. Contraria aut̄ humilitati sunt que oziunt ex supbia. Hec aut̄ sunt ꝓprie exterior cōtentio. qz humiles sibi cedunt. puer. 13. Inꝛ superbos semp iurgia sunt ꝛc. Jac. 3. Ubi zelus ꝛ contētio ibi incōstantia et oīe opus ꝓuū. Aliud est inanis gloria. Supbus em̄ inordinate appetit suā excellentiaz etiam in opinione aliorum Hab. 6. Non efficiamur inanis glorie cupidi inuicē ꝓuocantes inuicem inuidentes ꝛc. Jo. 8. Ego aūt nō quero gloriā meā ꝛc. Sed in humilitate suplozes inuicem arbitrantes. Sicut em̄ ꝑtinet ad supbiam q̄ homo se extollat supra se: ita ad humilitatem q̄ hō se subtȝciat ꝛm suam mensurā. Sed quō superior poterit hoc implere? Aut em̄ nō cognoscit se esse superiorē et virtutē suam. et sic non est virtuosus: qz nō est prudens. Aut scit. et sic non pōt alium existimare superiorem se. Respondeo. dicendū est q̄ nullus est sic bon⁹ quin sit aliquis defectus. et nullus est sic mal⁹ quin habeat aliq̄d boni. Unde non oportet q̄ eum preponat sibi simpliciter. sed ꙙtum ad hoc q̄ dicat in mēte sua. Forte in me ē aliquis defectus. qui nō est in illo. Et hoc ostendit Augustinus in libro de virginitate quō virgo preferat sibi coniugatā: qz forte feruētior. Sed dētur q̄ ꙙtuz ad oīa sit ille bonus ꝛ ille malus. nihilominus tu et ille geritis duplicē personam sez tui ꝛ xpi. Si ergo illum nō ꝓponas rōne sue persone. ꝓponas rōne imaginis diuine Ro. 12. Honore inuicem ꝓuenientes. ¶ Tertio monet ad mutuā sollicitudinē dicens. Non que sua cō. 1. cozin. 12. Ꝓo seinuicē sollicita sunt mēbra ꝛc. 1. cor. 13. Charitas non querit q̄ sua sunt.

Lectio secunda

h Qđ sentite in vobis qđ et in christo iesu. Qui cū in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo: sed semetipsuz exinanuit formam serui accipiens in similitudinē hominum factus ꝛ habitu inuentus vt homo humiliauit semetipsuz factus obediēs vsq; ad mortē: mortē aut̄ crucis.

Postq̄ aplus posuit exhortationē suam: hic hortat ad virtutem humilitatis exemplo christi. Et ꝑmo inducit ad imitandū xpi exemplū. Secūdo ponit eius exemplū ibi Qui cum in forma ꝛc. Dicit ergo. Sitis humiles vt ovi. ideo hoc sentite id est experimēto tenete quod fuit in xpo iesu. ¶ Notandum q̄ quinq; modis debemus hoc sentire sez quinq; sensibus. ꝑmo videre eius claritatē vt ei cōformemur illuminati Esa. 33. Regem in decore suo videbūt ꝛc. 2. cozi. 3. Nos aut̄ oīes revelata facie gloriam dei speculantes ꝛc. Secūdo audire eius sapientiaz vt beatificemur. 3. Reg. 10. Beati viri tui ꝛ beati servi tui hi qui stant cozam te ꝛ audiūt sapientiam tuā ꝛc. pū. In auditu auris obediuit mihi ꝛc. Tertio odorare gratias vt ad eū curram⁹. ꝛc. Can. j. Trahe me post te curremꝰ in odorem vnguentoꝝ tuoruz ꝛc. Quarto gustare dulcedinem eius pietatis vt in deo semp sim⁹. pū. Gustate ꝛ videte quonia suavis est dñs ꝛc. Quinto tangere eius virtutem vt saluemur Matth. 9. Si tetigero tm̄ fimbriam vestimenti eius salua ero ꝛc. Et sic sentire quasi tangendo q̄ operis imitationē. ¶ Deinde cū dicit. Qui cuz in forma ꝛc. ꝓponit exemplū xpi. Et ꝑmo premittit christi maiestatem. Secūdo ponit eius humilitatē ibi. Semetipsum ꝛc. Tertio exaltationē ibi. Propter quod ꝛc. Et ꝑmo maiestatē xpi ꝑmittit vt magis humilitas commendet. Et duo ꝓponit ꙙtinentia ad xpi dignitatez sez divine nature veritatē. Secundo equalitatē ibi. Non rapinam ꝛc. Dicit ergo q̄ sez xps cum in forma ꝛc. Unum quodq; em̄ dicit natura generis vel speciei p suā formā Unde forma dicit natura rei. Et sic esse in forma dei est esse in natura dei. q̄ qđ intelligit q̄ sit verus de⁹. 1. Jo. vltimo. Et simus in vero filio eius iesu christo. Sed nō est intelligendū q̄ aliud sit forma dei: ꝛ aliud ipse deus qz in simplicibus ꝛ in materialibus idem est forma ꝛ id cuius est. ꝛ maxime in deo. Sz quare potius dicit in forma q̄ in natura. Quia hoc competit nominibus ꝓprijs filij tripliciter. Dicit em̄ et filius ꝛ verbū et imago. Filius em̄ est qui generat: ꝛ finis generatiōis est forma. Et ideo vt ostendat pfectus dei filij dicit ī forma. quasi habens perfecte formā patris. Similiter verbū non est q̄ fectum nisi qm̄ ducit in cognitionez nature rei. Et sic verbum dei in forma dei dicit. qz habet totam naturā ꝑfis Similiter nec imago dicit pfecta nisi habeat formā cui⁹ est imago. Heb. 1. Cum sit splendoz glorie ꝛ figura substantie. eius ꝛc. Sz nunq̄ habet eam pfectez? Sic. quia non rapinam ꝛc. Quod posset dupliciter intelligi. Uno modo sic quia non rapinam ꝛc. quia hoc esset rapia si referatur ad hūanitatem. Iz nō loquit̄ de hoc. Iz si vicat de hūanitate hoc ē hereticū. qz Jo. 5. Equalē deo se faciēs ergo arbitrabat se equalem deo. Repugnat etiaz rationi: qz natura dei non est receptibilis in materiā. Q. aut̄ aliqs existens in natura aliqua magis vel min⁹ ꝓticipet eam est ex materia. sed ibi non est. ergo dicendum est q̄ arbitratus est non esse rapinam sez se esse equalem deo. qz est in forma dei: ꝛ cognoscit bene naturā suaz: et quia cognoscit hoc Jo. 5. Equalem se deo facit: sed hoc non fuit rapina. sicut qđo diabolus ꝛ homo volebāt ei eqri Esa. 14. Ero similis altissimo ꝛc. Et Heñ. 3. Eritis sicut dij ꝛc. Et qz hec fuit rapina. ideo ꝑ hac xps venit satisfacere. pū. Que non raput tunc exoluebā ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Sed semetipsum ꝛc. humilitatē xpi cōmendat. Primo ꙙtuz ad mysteriū incarnationis. Secūdo ꙙtuz ad mysteriū passionis ibi. Humiliauit se ꝛc. Circa ꝑmū ꝑmo ponit humilitatē. Secundo eius modū ꝛforman. Dicit ergo. Sed semetipsum ꝛc. Sed qz erat plenus diuinitate. nūq̄d ergo euacuauit se diuinitate? Nō. quia qđ erat ꝑmansit: ꝛ quod non erat assumpsit. Sed hoc est intelligendū ꝛm assumptionē eius qđ nō habuit. sed non ꝛm assumptionē eius qđ habuit. Sicut em̄ descendit de celo non q̄ desineret esse in celo. sed qz incepit esse nouo mō in terris: sic etiam se exinaniuit: nō deponendo naturam diuinā: sed assumendo naturā humanam. Pulchre aut̄ dicit exinaniuit. Inane em̄ opponitur pleno. Natura aut̄ diuina satis plena est. qz ibi est oīm bonitatis perfectio. Exo. 33. Ostendam tibi omne bonum. Natura aut̄ humana et aīa non sunt plena: sed in potētia ad pleuitudinē: qz est facta quasi tabula rasa. Est ergo natura humana inanis. Dicit ergo. Exinaniuit. qz naturam humanā assumpsit. Tangit ergo ꝑmo nature humane assumptionē dicens: Formā serui accipiens. Homo em̄ ex sua creatione est seruus dei. et natura humana est forma serui. pū. Scitote quoniā dñs ipse est deus ꝛc. Esa. 42. Ecce seruus meus ꝛc. pū. Tu dñe susceptor meus es ꝛc. Cur dicit conuenient⁹ formā serui q̄ seruum? Quia seruus est nomen ipostasis vel suppositi quod non est assumptū: sed natura. qđ enim suscipitur distinguit̄ a suscipiente. Nō ergo filius dei assumpsit hominē: qz daret intelligi q̄ homo esset aliud a filio dei: cum tm̄ filius dei factus sit homo. Accepit ergo naturam in persona sua vt esset idem in persona filius dei ꝛ filius hominis. Secundo tangit nature conformitatē dicens. In similitudinē hoim factus sez ꝛm speciez. Heb. 2. Debuit q̄ oīa fratribus assimilari. ꝛc. Et si dicas q̄ in dño iesu xpo non conuenit speciem accipere. verum est q̄ resultet ex diuinitate ꝛ humanitate. Qsi diuinitas ꝛ humanitas conuenissent in vnam naturam cōmunē. Unde sequeret q̄ diuina natura (vt ita loqur) mutaret. Tertio nature humane conditiones ponit dicens: Et habitu inuentus vt homo: qz defectus oīes ꝛ ꝓprietates cōtinentes speciem ꝑeter peccatū suscepit. Et ideo habitu inuētus vt homo sez in exteriori cōuersatione. qz esuriit vt homo. fatigat⁹ fuit: ꝛ huiusmodi. Heb. 4. Temptat ū q̄ oīa ꝓ similitudine absq; peccato. Baruch. 3. Ꝑost hec in terris visus est: ꝛ cum hominib⁹ conuersatus est. ꝛc. Et sic habitum possum⁹ referre ad exteriores habitudines. Vel habitu qz ipsam humanitatē accepit Qsi habitum. Est aut̄ habitus quadruplex. Unus mutat habentē ꝛ ipse non mutat. vt stultus ꝓ sapientiā. Ali⁹ mutatur ꝛ mutat vt cibus. Alius qui nec mutat nec mutat: vt anulus aduenies digito. Alius q̄ mutat et nō mutat vt vestimentuz. Et q̄ hanc similitudinē natura humana in christo dicit habitus. qz sic aduenit diuine ꝙsone q̄ non mutauit ipsam. sed mutata est in melius: qz impleta est gratia ꝛ veritate. Jo. 1. Vidimus gloriam eius: gloriaz quasi vnigeniti a patre plenum gratie ꝛ veritatis ꝛc. Dicit ergo. In similitudine hominū factus. ita tamen q̄ nō mutat: qz habitu inuent⁹ est vt homo. Sz aduertendū est q̄ ex hoc verbo habitu ꝛc. aliqui errauerunt. Unde tangitur triplex opinio. 6. distin. 3. sententiarū. Prima est q̄ humanitas xpi aduenit ei accidentaliter. quod est falsum: qz suppositum diuine nature factū est suppositum humane nature. ꝛ ideo accidentaliter non aduenit ei: sed substantialiter. non q̄ diuinitas naturaliter sed substantialiter predicet de ipso. Et ꝙ hoc etiam excluditur error fotini qui dixit q̄ xps esset purus homo: nō de virgine. qz dicit cum in forma dei esset. Ergo prius in forma dei erat q̄ acciperet formā serui ex qua est minor patre. qz nō rapinā ꝛc. Uincit ergo q̄ ꝙ formā serui meruit Itē excludit error arrij q̄ dixit q̄ esset minor pre: qz non rapinā ꝛc. Itē Nestorij. qui dixit q̄ vnio esset intelligenda ꝛm inhabitationē in ꙙtū. s. de⁹ inhabitauit hoiez ꝛ ali⁹ ē filij hois. ꝛ alius filius dei. Sz rabanus dicit q̄ aplus incarnationē nominat exinanitionē. Constat aut̄ q̄ pater inhabitat ꝛ spūssanctus. ergo ꝛ ipsi sunt exinaniti qđ est falsum. Item dicit semetipsum exinaniuit. ergo idez est qui exinanitus est ꝛ exinanies. Sed huiusmodi est filius dei. qz ipse semetipsum exinaniuit. ergo est vnio in persona. Item Eutiches qui dixit q̄ ex duabus naturis resultat etiam vna natura. Ergo non accepit formaz serui: sed quandā aliam. quod est contra hoc. Itez valētini qui dixit q̄ attulit corpus de celo. Itē apollinaris q̄ dixit q̄ non habuit animā. Sic em̄ non esset in similitudinē hominū factus. ¶ Deinde cum dicit. Humiliauit semetipsum ꝛc. cōmendat humilitatem xpi quo ad mysterium passionis eius. Et ꝑmo ostendit humilitatē xpi. Secundo modū ibi. Factus obediēs ꝛc. Est ergo homo sed valde magnus qz idem est deus ꝛ homo. ꝛ tamē humiliauit se Ecc. 3. Quanto magn⁹ es humilia te in oīibus Matth. 11. Discite a me quia mitis sum ꝛ humilis corde ꝛc. ¶ Modus humiliationis est signum humilitatis et obedientie. qz ꝓpriū subditoruz ē sequi ꝓpriam voluntatem. qz superbus querit altitudinē. Ad rem autez altam pertinet q̄ non regulet alio. sed ipsa alia regulet. Et ideo obedientia contrariat superbie. Unde volens ostendere pfectionem humilitatis et passionis xpi dicit: q̄ factus est obediens. qz si fuisset passus non ex oberditia: non fuisset ita cōmendabilis. qz obedientia dat meritum passionib⁹ nostris. Sed quomō factus est obediēs? Non voluntate diuina: quia ipse est regula. sed voluntate humana que regulata est in omnibus ꝛm voluntatem paternam. Matth 26. Uerūtamen non sicut ego volo: sed sicut tu. Et conuenienter introducit in passione obedientiam. qz ꝑma prevaricatio est facta ꝙ inobedientiam. Ro. 5. Sicut em̄ ꝙ inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi: ita et per obedientiā vnius hominis iusti constituunt̄ multi ꝛc. puer. 21. Uir obediens loquet victorias. Sed q̄ magna ꝛ cōmendabilis sit obedientia patet. qz tunc est obedientia magna quando sequit imperium alterius contra motū ꝓpium. Motus aut̄ voluntatis humane ad duo tendit. ad vitam et ad honorem. sed xps non recusauit mortem. 1. Pe. 3. Christus semel ꝙ peccatis nostris mortuus est ꝛc. Item non fugit ignominiam. Unde dicit. Mortem autem crucis: q̄ ē ignominiosissima. Sap. 2. Morte turpissima cōdemnemus eum. ꝛc. Sic ergo nec refugit mortem nec genus mortis.

Lectio tertia

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Philippenses II.

Propter quod ⁊ deus exaltauit illum: ⁊ donauit illi nomẽ quod est sup omne nomen: vt in nomine iesu omne genu flectatur: celestium. terrestrium: ⁊ infernorũ. ⁊ omnis lingua confiteat. quia dominus iesus christus in gloria est dei patris. Itaq; charissimi mei sicut semp obedistis non in presentia mei tantum: sed multomagis nunc in absentia mea cuz metu ⁊ tremore vestram salutem operamini. Deus ẽ enim qui operat in vobis ⁊ velle ⁊ perficere p bona voluntate.

Supra cõmendauit xpi humilitatẽ: hic cõmendat eius premiũ qđ ẽ exaltatio ⁊ gloria. Luc. 14. et. 18. Ois q̃ se exaltat humiliabit ⁊ q̃ se humuliat exaltabit. Job. 22. Qui humiliat⁹ fuerit erit i gla. ⁊c. Nota triplicẽ exaltationẽ xpi ꝟtũ ad gloriã resurgẽtis ibi. Propt qđ ⁊c. ꝟtũ ad notificationẽ sue diuinitatis ibi. Et donauit ⁊c: et ꝟtum ad reuerentiã totius creature ibi. Ut in nomĩe ⁊c. Dicit ergo. Propter quod ⁊ deus exaltauit illum scz vt de morte resurgeret. Item de mortalitate ad ĩmortalitatem. Ro. 6. Christ⁹ resurgens ex mortuis iam nõ moritur: mors illi vltra non dominabit ⁊c. ps. Dextera dñi exaltauit me non moriar sed viuam ⁊c. Item exaltauit eum in dextris suis constituendo. Eph. i. Constituẽs illum ad dexterã suam in celestibus supra omnẽ ꝓncipatum ⁊ potestatem ⁊ virtutem ⁊ dñationem et omne nomẽ ⁊c. Sz verũ est qđ alij exaltant in gloria ⁊ in ĩmortalitate. sed iste plus quia dedit ei nomen ⁊c. Nomẽ autẽ imponit ad significandũ rem aliquã. ⁊ tanto nomẽ est alti⁹ quanto res significata per illud est altior. ⁊ ideo nomen diuinitatis ẽ alti⁹. ps. Domine dñs noster ⁊c. Ergo hoc nomẽ vt de⁹ diceret ⁊ esset dedit isti scz xpo pater tanꝟ vero deo. Sed fortius dicit q̃ hoc ponit hic sicut premiũ hmilitatis xpi. et dicit q̃ non est verus deus. sz q̃ sit sibi data quedã eminentia creature ⁊ similitudo diuinitatis qđ non est verũ. qz dictum est supra. Cum in forma dei esset ⁊c. Dicendũ ergo est q̃ in xpo est duplex natura et vnum suppositũ. Hec ergo persona deus est ⁊ homo. et ideo potest hoc dupliciter exponi. Uno modo vt donauerit ei hoc nomen pater inquantũ est filius dei. et hoc ab eterno p generationẽ eternam que donatio nihil est aliud q̃ eterna eius generatio. Jo. 5. Sicut pater habet vitam in semetipso: sic dedit ⁊ filio vitam habere in semetipso ⁊c. Alio modo de xpo homine. ⁊ sic pater dedit illi homini nomen vt deus esset: nõ p naturã. qz alia est natura dei: et alia homis. sed vt esset deus per grãz non adptionis sed vnionis: vt simul esset deus ⁊ homo. Ro. 1. Predestinat⁹ est filius dei in virtute ⁊c. ille scz q̃ factus est ex semine dauid ſm carnem. Et hec est expositio augustini ſm intentionẽ apli. Simile habet Act. 2. Certissime sciat omnis domus ⁊c. Prima aũt est ambrosij. Sed queris q̃tum ad vtrãq; expositionẽ humiliauit ⁊c propter hoc ⁊c. premiũ non p̃cedit meritũ. Nõ ergo eterna generatio ⁊ incarnatio est premiũ passionis xpi. qz precedũt. Sed vicendũ est q̃ in sacra scptura dicit aliqđ fieri qñ inotescit. Donauit ergo id ẽ fecit manifestum mundo q̃ hoc nomẽ haberet. Hoc em̃ manifestatũ est in resurrectione: qz añ nõ erat sic nota diuitas xpi. Et huic cõcordat textus sequens. quasi nõ donauerit qđ nõ haberet. sed vt hoc oẽs venerent. Et ponit duplex veneratio sz in subiectione operis ⁊ in confessione oris ibi. Et omis lingua ⁊c. Dicit ergo. Et dedit illi nomẽ qđ ẽ sup omne nomen. etiam ſm q̃ homo. Ideo subdit. Ut in nomine iesu quod est nomen hois omne genu flectat. Habit. 2. et Esa. 45. Mihi curuabit omne genu. ⁊c. Sed hic errauit origenes. qz cuz auduit q̃ omne genu flectat quod est reuerentiã exhibere credidit futurũ quandoq; q̃ omnis creatura rationalis siue angeli siue homies siue demones subiicerent xpo subiectione charitatis. Sed contra hoc ẽ illud Matth. 25. Ite maledicti in ignẽ eternũ ⁊c. Sed dicendum est q̃ est duplex subiectio. Una voluntaria ⁊ alia inuolũtaria. Et est futurũ q̃ oẽs angeli sancti xpo subijciant volũtarie. ⁊ ideo dicit omne genu flectatur. Et ponit signũ p signato. ps. Adorate eum omnes angeli eius. Item q̃ homies. ps. Omnes gentes q̃scq; feciſti venient ⁊ adorabũt coram te domine: glorificabit nomẽ tuũ ⁊c. Et q̃ demões licet inuolũtarie. Jac. 2. Demones credunt ⁊ contremiſcunt ⁊c. ¶ Deinde cũ dicit. Et omis lingua confiteat ⁊c. Ponit exhibitio reuerentie in confessione oris. Omnis lingua scz celestiuz terrestrium ⁊ infernoz. Non de confessione laudis dicit hoc respectu infernorum: sed de coacta que fit p recognitionem dei Esa. 40. Videbit omnis caro pariter q̃ os domini locutum est ⁊c. ps. Confiteant nomini tuo quoniã terribile ⁊ sanctuz est ⁊c. Et hoc qz oñs iesus christ⁹ ⁊c. Iste scz homo in gloria ⁊c. Nõ dicit in similitudine in eade Jo. 5. Omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. ¶ Et notandum est q̃ in ꝓncipio dicit. Qui cum in forma ⁊c. Hic dicit In gloria. qz futurum erat q̃ illud qđ ab eterno habuit omnib⁹ inotesceret. vt Jo. 17. Clarifica me tu pater apud temetipsum claritate quã habui priꝰ q̃ mũd⁹ fieret apũd te. ¶ Deinde cuz dicit. Itaq; fratres ⁊c. Concludit exhortatio. Et circa hoc tria facit. qz primo hortat ad bene agendum. Secundo ostendit quo debent agere ibi. Omnia autẽ ⁊c. Tertio quo fructu ibi Et sitis ⁊c. Item p̃ma in tres. Quia p̃mo cõmemorat p̃ teritam obedientiã. Secũdo oñdit qđ agere debeant ibi Non in presentia ⁊c. Tertio dat fiduciã adimplendi ibi Deus em̃ ⁊c. Dicit ergo. Itaq; exquo xps sic se humiliauit ⁊ ppter hoc est exaltatus. debetis scire q̃ si humiliamini exaltabimini. ⁊ hoc debetis facere qz semp obedistis. Et facit mentionem de obedientia cõmendando bona eorum. ⁊ hoc ideo: qz p̃ obedientiam intelligit omnis virtus: qz ex hoc est homo iustus q̃ mandata dei custodit. Ro. 6. Serui estis eius cui obedistis siue peccati ad mortem siue obeditionis ad iusticiam ⁊c. Item omne bonum quantumcũq; bonum est p se per obedientiam redditur melius. puer. 21. Uir obediens loquetur victorias. Item qz obedientia inter alias est maxima. Nam offerre de rebus exterioribus est magnũ: sed maius si de corpore. sed maximũ si de anima ⁊ volũtate tua quod fit p obedientiam. 1. Reg. 15. Melior est obedientia q̃ victime auscultare magis q̃ offerre adipem arietuz ⁊c. Sed sic feciſtis hortor vt sic faciatis decetero. ¶ Deinde cum dicit. Non in presentia ⁊c. ostendit quid agere debeant. Et p̃mo monet vt agant fideliter. qz seruus infidelis nõ seruit nisi qñ dñs videt. qz ñ curat nisi placere: sz fidelis semp bene operat. ⁊ ideo dicit. Nõ in presentia mea tñ quia sic videt q̃ non faciatis ex instinctu bone voluntatis. Ephe. 6. Nõ ad oculũ seruientes quasi hominibus placentes. sed vt serui christi facientes voluntatem dei. ⁊ animo cum bona voluntate seruientes domino ⁊ non hominibus ⁊c. Secundo vt humiliter ibi. Cum metu ⁊ tremore. Sup⁹ em̃ non timet sed humilis. 1. cozin. 10. Qui se existimat stare videat ne cadat ⁊c. Prouer. 28. Beatus homo qui semp est pauidus. ps. Seruite dño in timore: ⁊ exultate ei cum tremore. Tertio salubriter ibi. Uestram saluti operamini. Math. 10. ⁊. 24. Qui perseuerauerit vsq; in finem: hic saluus erit. ¶ Deinde cum dicit. Deus est enim ⁊c. Confirmat fiduciã ⁊ excludit quattuor falsas existimatiões. Unam hominũ credẽtiũ q̃ homo per liberũ arbitriũ possit saluari absq; diuino auxilio. Contra hoc dicit. Deus ⁊c. Joh. 14. Pater in me manens ipe facit opera ⁊c. ⁊. 15°. Sine me nihil potestis facere. Alij omnino negãt liberum arbitriũ. dicentes q̃ homo necessitatur a fato vel a prouidentia diuina. Et hoc excludit cum dicit. In vobis. quia interius per instinctum mouet voluntatem ad bene operandum. Esaie. 26. Omnia enim opera nostra operatus es in nobis. Tercia pelagianorũ sicut ⁊ primi dicentiũ electiones in nobis sed prosecutiones operum in deo: quia velle est a nobis sed perficere est a deo. Et hoc excludit dicens: Et velle ⁊ perficere, Romañ. 9°. Non est volentis. sz velle sine auxilio dei. nec currentis scilicet currere. sed miserentis est dei. Quarta q̃ deus facit omne bonum in nobis et hoc per merita nostra. Hoc excludit cum dicit. Pro bona voluntate. scilicet sua non pro meritis nostris: quia ante gratiam dei nihil boni meriti est in nobis. ps. Benigne fac domine in bona voluntate tua ⁊c.

Lectio quarta.

Omnia autem facite sine murmurationibus et hesitationibus: vt sitis sine querela ⁊ simplices filij dei sine reprehensione in medio nationis praue ⁊ peruerse: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo: verbum vite continẽtes ad gloriam meam in die xpi. qz nõ inuacuũ cucurri: neq; inuacuũ laborauí Sed ⁊ si emulor supra sacrificiũ ⁊ obsequiũ fidei vre gaudeo ⁊ ꝯgratulor oibus vobis Idipm autẽ ⁊ vos gaudete ⁊ cõgratulamini mihi. Spero autẽ in dño iesu tymotheũ me cito mittere ad vos: vt ego bono animo sim cognitis que circa vos sunt. Neminem em̃ habeo tam vnanimẽ qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Oẽs em̃ que sua sunt querũt: non que iesu xpi. Experimentũ autẽ eius cognoscite: qm̃ sicut patri: filio mecũ seruiuit in euangelio. Hũc igit̃ spero me mittere ad vos. mox vt videro q̃ circa me sunt. Cõfido aũt in dño. qm̃ ⁊ ipse veniam ad vos cito. Necessariũ autẽ existimaui epaphroditũ fratrẽ ⁊ cooperatorẽ ⁊ cõmilitonẽ meũ: vestrũ autẽ apostolũ: ⁊ ministrũ necessitatis mee mittere ad vos. qm̃ quidez oẽs vos desiderabat: ⁊ mestus erat propterea q̃ audieratis illũ infirmatũ. Naz ⁊ infirmatus est vsq; ad mortẽ sed deus misertus est eius. Non solũ aũt eius verũ etiã ⁊ mei. ne tristiciã super tristiciã haberẽ. Festinantius ergo misi illũ: vt viso illo iterum gaudeatis. ⁊ ego sine tristicia sim. Excipite ita q̃ illuz cũ omni gaudio in dño et eiusmodi cum honore habetote: quoniã ꝓpter opus xpi vsq; ad mortẽ accessit. tradens animaz suam: vt implereꝰ id quod ex vobis deerat erga meum obsequiũ.

Supra aplus induxit ad faciendũ opa salutis: hic docet eos modũ faciendi. Et primo docet ipm modũ. Secũdo assignat rationẽ eius ibi. Et sitis ⁊c. Docet autẽ duplicem modum faciendi: vt scilicet sine murmure ⁊ sine dubitatione. Opera enim virtutum sunt difficilima. ⁊ nihis habet locũ murmuratio. 1°. cozinth. 10. Neq; murmuraueritis sicut quidã eoz murmurauerũt et perierũt ab extermiatore. Et ne dubitetis an fiant. Jaco. 1. Qui enim hesitat similis est fluctui maris qui a vento moueꝰ ⁊ circumferꝰ ⁊c. Ponit autẽ huius rationẽ. ⁊ primo ex parte eoz. Secũdo ex parte apli ibi. Ad gloriã ⁊c. Circa primũ ponit triplex ratio. Prima in cõparatiõe ad fideles cũ dicit. Et sitis sine querela. Luce. 1. Incedẽtes in oĩbus mãdatis ⁊ iustificatiõibus dñi sine querela ⁊c. Sine peccato aũt nullus esse potest sed bene sine querela. Unde ad hoc monet. Secũdo in cõparatiõe ad deuz ibi. Simplices ⁊c. Filius em̃ est similis patri. Deus autẽ simplex est. vnde simplices simus sicut filij dei. qđ est qñ intentio est ad vnũ. Jaco. 1. Uir duplex anĩo inconstans est in oĩbus vijs suis ⁊c. Math. 10. Estote prudẽtes sicut serpẽtes ⁊ simplices sicut colũbe. Tercio in cõparatiõe ad infideles ibi. Sine reprehẽsione ⁊c. 1. vt hñ se habeãt ad infideles: vt scz sint sine offensiõe in medio natiõis praue quantũ ad mala opera. ⁊ peruerse quantũ ad infidelitatẽ. Et hoc est qñ nõ potest infamari ab eis. 1°. tymoth. 5. Nullã occasionẽ date aduersario maledicti gratia ⁊c. Et hutus ratio ponit. ibi. Inter quos ⁊c. Quia qualitercũq; mundus varietẽ luminaria celi clara manẽt. Math. 5°. Vos estis lux mũdi ⁊c. Lucens non quantũ ad essentiã qz sic tantũ deus lux est. Jo. 1. Et vita erat lux hominũ ⁊c. At vero sancti nõ sic. Jo. 1. Non erat ille lux ⁊c. Sed sunt lux inquantũ habẽt aliquid lucis illius qui erat lux hominũ. scz verbi dei irradiantis nobis. Et ideo dicit verbũ vite cõtinentes. scz verbũ xpi Jo. 6. Dñe ad quẽ ibimus? verba vite eterne habes ⁊c. ps. Lucerna pedibus meis verbũ tuũ ⁊c. ¶ Deinde ponit rationẽ ex parte apli ibi. Ad gloriã meã. Secũdo manifestat rationẽ: qz subditi debẽt bene agere etiam vt cedat in gloriã prelatoꝝ. Eorum enim est gloria qñ subditi sunt bñ instructi. Prouer. 10. Filius sapiẽs letificat patrẽ ⁊c. 1. thes. 2. Vos em̃ estis gloria nostra ⁊c. Et hoc in die xpi. qñ sz adducet secũ fideles Et hoc ꝓpter duo est ad gloriã. scz ꝓpter laborẽ in ꝓdicatõe. ꝓpter passionẽ mortis quã sustinuit. Et ideo dicit. Qz nõ inuacuũ cucurri nec inuacuũ laborauí. Cursuz dicit ꝓdicationẽ ꝓpter agilitatẽ. qz a ierlin vsq; ad hyspaniã Itez labores ꝓpter cõtradictiões ⁊ penas quas pertulit. ⁊ hoc nõ in uanũ. immo in multũ fructũ. 1°. coz. 15°. Gratia eius in me vacua nõ fuit. Item ꝓpter passionẽ ibi. Sed ⁊ si immoloz. Conuertẽs enim aliquos quasi de illis quos cõuertit offert sacrificiũ deo. Sed quãdoq; offerentes a tyrannis occisi sunt supra sacrificiũ sicut habet Luce. 13. Et ideo dicit. Offero deo sacrificiũ de vobis. sed si contingat q̃ ⁊ ego supra hoc ĩmoler. id est occasione sacrifícij cõuersionis vestre occidar gaudeo ꝓpter me. Jac. 1. Omne gaudiũ existimate fratres mei cum in temptationes varias inciderit is ⁊c. Et congratulor vobis q̃ habetis fidem etiã cum periculo persone mee cui et in hoc congratulamini. Et ideo dicit. Idipm gaudete ⁊ cõgratulamini mihi. Roma. 12°. Gaudere cum gaudẽtibus. ¶ Deinde cũ dicit, Spero aũt ⁊c, ponit in exemplũ q̃

scipulos suos. ꝛ pro tymotheū. Scdo epaphroditū ibi. Retessariū autē ꝛc. Circa primū primo premittit missionē tymothei. Scdo cōmendat eū ibi. Hominē ꝛc. Tertio innuit tempus missionis ibi. Hunc igit ꝛc. Dicit ergo. Spero ꝛc. Notandū est q̄ apl̄us sic habuit fiduciaz in deo q̄ etiā minima attribuebat deo. 2ª. coz. 3. Nō q̄ sufficiētes simus cogitare aliq̄d a nobis quasi ex nobis. sed sufficiētia nostra ex deo est. Littera est plana. ¶ Deinde cōmendat eū ꝛ primo ex charitate ad eos. Scdo ex deuotiōe ad ap̄lm, ibi. Experimentū ꝛc. Et sic facit bonū mediator. q̄ illos diligit hūc venerat. Itez primo ponit cōmendationē. Scdo exponit. ibi. Omnes em̄ que ꝛc. Dicit ergo. Mitto ꝛc. Quia neminē ꝛc. sez in profectū v̄rm. ps. Qui habitare facit vnū moris in domo Qui sollicitus sit. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine. Sincera affectiōe. q̄ solū ꝓpter deū. 2ª. coz. 1. Ex sinceritate sicut ex deo cozā deo in xp̄o loquimur. Ratio aūt quare. Neminē ꝛc. q̄ oēs que ꝛc. i. nō que ad salutē ꝓximorū ꝛ ad honorē dei querūt. sed que ad lucrū ꝛ gloriā que rūt ꝛ que sua sunt. Sed nūquid lucas ꝛ epaphroditꝰ et alij qui erāt cū ap̄lo querebāt que sua sunt? Respōdeo. Dicendū est q̄ in societate ap̄li plures erāt qui hoc querebāt qui ꝛ deseruerūt eū. 2. tymoth. 4. Demas em̄ me dereliquit diligēs seculū ꝛ abijt thessalonicā. crescēs in galatiā. tytus in dalmaciā. lucas est mecuz solus. Sed cōsuetudo est q̄ aliq̄n scriptura loquit de nōnullis sicut de oībus. Jere. 6. A minori quippe vsq̄ ad maiorē oēs auaricie student. ꝛ a ꝓpheta vsq̄ ad sacerdotē cūcti faciūt dolū ꝛc. Et ideo est distributio accomoda ¶ Et quo se habet ad me q̄ per experimentū ꝛc. Quasi esset spēcialis filius. 1ª. coz. 4. Jdeo misi ad vos tymotheū qui est filius meus charissimus ꝛ fidelis in dn̄o ꝛc. Ihunc ergo sic sollicitū ꝓ vobis sic mihi carū spero ꝛc. Sed quare nō statim? Est sciendū q̄ aliter est de xp̄o ꝛ de alijs sanctis. In xp̄o em̄ est plenitudo gratiaꝝ. vnde habuit semper noticiā oīm. nō sic alij sancti. Unde aplus ꝓuidebat aliqua de futuris circa se: aliā ignorabat. Et sic non reuelatū erat sibi an deberet liberari de vinculis. ꝛ ideo dicit. Mox ꝛc. q̄ si det facultas personaliter veniā. Et ideo cōfido ꝛc. Sed liberatꝰ a vinculis nō fuit ps. Ꝙ tu illuminas lucernā meā dn̄e: deus meus illumia tenebras meas. Semp em̄ aliquid tenebrozū est in sanctis. ¶ Deinde cū dicit. Necessariū ꝛc. ꝓponit in exemplum aliū suū discipulū. sez epaphroditū. Et primo describit ip̄m. Scdo ostendit quo suscipiat. ibi. Excipite ꝛc. Circa primū duo facit. q̄ primo cōmendat eū. Scdo ostendit causam missionis ibi. Quoniā quidē ꝛc. Tercio eaz exponit ibi. Infirmatus est ꝛc. Dicit ergo. Necessariū ꝛc. Nominat aūt eum fratrē ꝓpter fidē. Mat. 23. Omnes vos fratres estis ꝛc. Cooperatorē sez in laboze predicatiōis. Prouer. 18. Frater qui iuuaꝰ a fratre quasi ciuitas fortis ꝛc. Et cōmilitonē ꝛc. q̄ simul passi tribulationē. 2. tymoth. 2. Labora sicut bonus miles xp̄i iesu ꝛc. Apostolū. i. doctorē. Nic fuit epūs philippensiū ꝛ missus ab eis vt seruiret ap̄lo. ꝛ ideo dicit. Ministruz necessitatis mee. Infra. 4ª. Repletus sum acceptis ab epaphrodito quē misistis in odorē suauitatis hostiā acceptā placentē deo ꝛc. Sed quare? ad satisfaciendū desiderio quo desiderio sperabat videre vos. Ro. 1. Desidero em̄ vos ꝛc. Item ad subueniendū sue tristicie: q̄ tristis erat de vestra tristicia qui audiuistis eū infirmari Et exponit cām que est infirmitas sua vsq̄ ad mortē ꝑm iudiciū medicoz. nō aūt ꝑm ꝓuidentiā diuinā. sed ad honorē dei. Joh. 11. Infirmitas hec nō est ad mortē: sed ꝓ gloria dei ꝛc. sed deus misertus est eius. ps. Miserere mei deus q̄m infirmus sum ꝛc. Et nō solū ꝛc. q̄ tristiciā temporalē ꝛ naturalē habui de afflictiōibus suis sicut ꝛ xp̄s. ¶ Consequēter cōcludit missionē ꝛ patet littera. et ostendit quō recipiat. ꝛ scdo huius cāz. Recipiēdus est honorifice in dn̄o cuius est minister. Hal. 4º. Sicut angelū dei excepistis me sicut xp̄m iesuz. 1. thymo. 5. Qui bene presunt pbr̄i duplici honore digni habeant maxie qui laborāt in verbo ꝛ doctria ꝛc. Et hoc ꝓpter ꝛc. i. ꝓpter deū ꝛ salutē fideliū vsq̄ ad mortē Job. 15. Maioꝛē charitatē nemo habet vt aiam suā ponat quis ꝓ amicis suis ꝛc. ¶ Tradēs. Jo. 10. Bonus pastor animā suā ponit ꝓ ouibus suis ꝛc. Et hoc vt impleret quod vos ꝑsonaliter non potuistis circa meū obsequiū.

Capitulum tertium.

D Ecetero fratres mei gaudete in domino. eadē vobis scribere mihi quidez non pigrum vobis autem necessariū. Videte canes: videte malos operarios. videte concisionem Nos enim sumus circumcisio qui spiritu seruimus deo ꝛ gloriamur in xp̄o iesu ꝛ non in carne fiduciam habentes: quanq̄ ꝛ ego habeo cōfidentiam in carne. Si quis alius videtur confidere in carne ego magis circūcisus octauo die ex genere israel: de tribu beniamin. hebreus ex hebreis. scdm legē phariseus. scdm emulationem perseqēs ecclesiam dei scdm iusticiam que in lege est conuersatus sine querela. Sed que mihi fuerūt lucra: hec arbitratus sum ꝓpter xp̄m detrimenta Verumtamen existimo omnia detrimētum esse ꝓpter eminentem scientiam iesu xp̄i domini mei ꝓpter quez omnia detrimentum feci ꝛ arbitroꝛ vt stercora vt xp̄m lucrifaciā vt ꝛ inueniar in illo.

Proposuit exempla que sequi deberēt: hic ostendit quorū exempla debēt vitare. Et circa hoc tria facit. q̄ primo premittit quos vitare debēt. Scdo exemplū vitandi per quersationē sanctoꝝ ibi. Nos em̄ ꝛc. Tercio inducit ad vitandū eos quos illi reputabāt imitabiles ibi. Imitatores mei ꝛc. Itez prima pars diuidit in tres particulas. q̄ primo premittit finez huius doctrine. Scdo scribendi necessitatē ibi. Eadem vobis ꝛc. Tercio necessitatis rationē ibi. Videte ꝛc. Intentio āmonitiōis est remouere fideles gētes a legalibꝰ ad q̄ que quidaz eos inducebāt Et ideo dicit. O fratres. sez per fidē. decetero. i. ꝓsequendo vos monui vt. s. Gaudete in dn̄o tm̄ non in legalibꝰ observatijs. Abac. 3. Ego aūt in dn̄o gaudebo ꝛ exultabo in deo iesu meo ꝛc. Et hoc q̄ eadē que dixi in ꝓtia non est mihi pigrū vobis scribere in absentia. Verba em̄ de facili transeūt sed scripta manēt. Ecc. 38. Sapientiā scribe in tpe vacuitatis ꝛc. Jude. 1. Dēm sollicitudinē faciēs scribēdi vobis de cōi vestra salute necesse habui scribere vobis ꝛc. Ro. 15. Audacius scripsi vobis frēs ex gte tanq̄ in memoriā vos reducēs ꝛc. Et cā hꝰ necessitatis est q̄ instāt seductores ꝛ ideo oportet instātius veritatē scribere. Un̄ dicit. Videte. i. obſuate ꝛc. Et tria de his dicit. sez seuiciā cordis irrationabilē. Un̄ dicit. Canes. Glo. Natura canis est vt statim ex ira latret: nō ex ratione sed ex cōsuetudine. Sic ꝛ illi. Esa. 56. Canes impudentissimi nescierūt saturitatē. ipsi pastores nesciuerunt intelligentiā ꝛc. Apoc. vlti. Foris canes ꝛc. Scdo ꝓ-

uerse doctrine semination̄e ibi. Malos operarios. q̄ infideliter in vinea dn̄i laborant: nec bonus semen in agro mittit. Mat. 13. Inimicus homo hoc fecit ꝛc. 2. thy. 2. Cura teip̄m ꝑ hilē exhibere deo ꝛc. Tercio dissensionis ibi. Concisionē. Et hoc verbo vtit in coz sugillatiōnē. Predicant em̄ circumcisionē que nō potest stare cū gratia xp̄i. Gal. 5. Si circūcidimini xp̄s nihil vobis ꝓderit. Unde alludens vocabulo dicit. Concisionē quasi nō circūcisionē sed concisionē habeant. ¶ Deinde cū dicit. Nos aūt ꝛc. ostendit quomō viten̄ a sanctis. Et primo quomō ab oībus. Secūdo q̄o ab ipso ibi. Qua ꝓpter ꝛc. Dicit ergo. Ego dico q̄ illi sunt cōcisio sed nos vera circūcisio. Qui spiritu ꝛc. Est aūt duplex circūcisio sez corporalis ꝛ spūalis. Ro. 2. Non em̄ qui in manifesto iudeus est: neq̄ que in manifesto in carne est circūcisio. sed qui in abscondito iudeus est. et circūcisio cordis in spiritu non littera ꝛc. Circūcisio em̄ carnis est que est de supfluo carnis. sed circūcisio spiritus per quā spiritus sanctus abscindit supfluas interiozes cōcupiscētias. Et ideo dicit. Nos sumus ꝛc. i. qui interius circūcidit nos deo. Ro. 2º. Testis enim est mihi deus cui seruio in spū meo in euāgelio filij eius ꝛc. 1ª. coz. 14. Psallā spiritu psallā ꝛ mente. ozabo spiritu ozabo ꝛ mēte ꝛc. Data est aūt circūcisio vt ostendit Rom̄. 4. Et signū fidei abrae ostenderet. vt sez eius fides ostenderet vera que fuit fides de futuro semine. Hal. 3. Abrae dicte sunt ꝓmissiones ꝛc. Est ergo circūcisio signū fidei abrae de xp̄o. Ille ergo circūcidit qui intrinsus per spiritū sanctū renouat in xp̄o qui est veritas circūcisionis. Col. 2º. Circūcisi estis circūcisione nō manufacta in expoliatiōe cozpis carnis. sed in circūcisione xp̄i ꝛc. Et non habētes fiduciā in carne. id est in carnali circūcisione q̄ dicit Jo. 6. Spiritus est qui viuificat caro aūt nō ꝓdest quicq̄. Sumit aūt caro aliq̄n in nobis ꝓ carnali cōcupiscentia. q̄nq̄ ꝓ carnis cura. q̄nq̄ ꝓ carnis abstinētia. ꝛ vtrūq̄ debemus circūcidere nec in eis gloriari. ¶ Deinde cū dicit. Quā q̄ ego ꝛc. ponit exemplū ꝓpriū. ꝛ primo premittit eminentiā suaz quā habebat in statu legali. Secūdo ostēdit quomō eam cōtempsit ibi. Sed que ꝛc. Primū ꝓponit primo in generali. Scdo explicat per partes ibi. Circūcisus ꝛc. Circa primū duo facit. q̄ primo ostendit fiduciā quā habuit in legalibus dicēs: Non debemus habere fiduciā in legalibus quanq̄ habeā. id est posse habere si vellē quia in quo quis audet insipiētia dico: audeo ꝛ ego ꝛc. vt dicit. 2ª. coz. 11. Et hoc etiā excellētius quia ego magis. 2ª. coz. 11. Et minus sapiēs dico plus ego ꝛc. Et hoc totū facit vt efficatius destruat observationes legales. Multi em̄ contempnūt que nesciūt. ꝛ hoc nō valet. Sed tūc q̄n aliq̄s habet ꝛ cōtempnit ꝛ nō gloriaꝰ in eis. Sic si ap̄ls nō habuisset locū in statu legali ꝓterat dici q̄ ideo ad statū euāgelij venit. Et ideo ostēdit per hoc eminentiā suā in statu illo. Et primo quantū ad genus. Scdo quantū ad quersationē ibi. Scdm legē ꝛc. Quantū ad primū tripliciter. quantū ad generis sacramentū. quia circūcisus octaua die. Heñ. 17. Et sit signū federis inter me ꝛ vos ꝛc. Et dicit octaua die. quia hec erat differētia inter ꝓselitos ꝛ eos qui erāt de genere abrae q̄ illi nō octaua die sed iam adulti q̄n quertebātur. sed isti ꝑm legem octauo die. Heñ. 17. Infans octo dieruz circūcidet ex vobis ꝛc. Sic ergo nō vt ꝓselitus sed vt vere israelita fuit. Scdo quantū ad ip̄m genus. ꝛ primo quantū ad gentē cum dicit. Ex genere israel. Ex abrā enim due gentes descenderūt. Una per ysaac. et alia per ysmael. De primo due. Una per esau. ꝛ alia per iacob. Sed alie due sez esau ꝛ ysmaelite nō sunt cōsecute hereditatē. sed solus iacob qui ꝛ israel. Jdeo dicit Ex genere israel. 2ª. cozinth. 11. Israelite sunt ꝛ ego. Item quantū ad tribū q̄ in tribu israel erant quidā de ancillis sez de bala ꝛ zelfa. quidā de liberis. sez lya ꝛ rachel. Et inter istos quidā semper erāt in cultu dei. sez leui. iuda. ꝛ beniamin. Alie tempe ieroboā conuerse sunt ad ydola. Et ideo tribus beniamin ꝓuilegiata erat: q̄ in fide ꝛ dilectiōe vxoris ꝛ in ea templā. Deutro. 33. Beniamī amātissimus dn̄i habitabit cōfidenter in eo. quasi in thalamo tota die mozabit ꝛ inter humeros illius requiescet ꝛc. Heñ. 49. Beniamī lupus rapax mane comedet predam ꝛ vespere diuidet spolia. Quo figurabāt paulus q̄ fuit q̄nq̄ cōtra ecclesiā. Tercio quantū ad nomen ꝛ linguā cum dicit. Hebreus. Aliqui dicūt q̄ hebreus dicit ab abrā. ꝛ hoc dicit Aug̃. sed postea retractat. Sed dicit ab heber. de quo Heñ. 11. Q̄ aūt non ab abrā pater q̄ etiā abrā dicit hebrens Heñ. 14. Hūciauit abrae hebreo. Dicit glo. super Heñ. 11. ✻ tpe heber diuisum est labiū gentiū oīm. ꝛ illa lingua remāsit in familia heber ꝛ in cultu vnius dei. et inter oēs hebreos. natus est etiā ex parētibus hebreis ꝛ ideo dicit. Ex hebreis. ¶ Deinde ostendit suā eminentiā quo ad cōuersationē. Et primo quantū ad sectā cum dicit. Scdm legem phariseus. Apud iudeos siquidē erant tres secte. sez phariseoꝝ. saduceoꝝ. ꝛ esseoꝝ. Sed pharisei magis ad veritatē accedebāt. q̄ saducei negabāt resurrectionē neq̄ angelos. neq̄ spiritus. pharisei aūt vtrūq̄ cōfitent. vt dicit Act. 23º. Et ideo in hoc cōmendabiliores est secta phariseoꝝ. Quomō autē phariseus fuerit dicit Act. 26. Quoniā ꝑm certissimā sectā nostre religionis vixi pharisеus ꝛc. Secūdo quantū ad emulationē quā habuerūt iudei: licet nō scdm scientiā in perseqndo xp̄ianos. Jdeo dicit Perseqēs ecclesiā dei. Gal. 1º. Qui persequebaꝰ nos aliq̄n. nunc aūt euangelizat fidē quā aliq̄n expugnabat Et act. 26. Et ego quidē existimaueraꝝ me aduersus nomen iesu nazareni debere multa cōraria agere q̄ ꝛ feci hierosolymis. Et multos sanctoꝝ ego in carceribus inclusi ꝛc. 1ª. coz. 15. Non sum̄ dignus vocari aplus quoniā persecutus sum ecclesiā dei. Tercio quantū ad innocentiā cōuersatiōis. Jdeo dicit. Scdm iusticiā ꝛc. Hec iusticia ꝓsistit in exteriozibus. sed iusticia fidei est cordis Act. 15. Fide purificās corda eoꝝ. Nam quantū ad iusticiā exteriozē aplus innocenter vixit. Et ideo dicit. Sine querela. Non aūt ait sine peccato. q̄ querela est peccatū scandali ꝓximoꝝ in his que sunt exteriora. Luce. 1º. Incedentes in oībus mandatis ꝛ iustificatiōibus domini sine querela ꝛc. Et ideo nō est contrariū q̄d dicitur Ephe. 2. In quibus ꝛ nos ambulauimus q̄ verā iusticiā fidei que facit hominē purū nō habuit sed solū legis ¶ Deinde cū dicit. Sed que mihi ꝛc. ostendit ꝓmptū sue eminētie in legalibus. ꝛ primo ostendit ꝓpter quid legalia ꝓmptsit in generali Secūdo in spēali ibi. Verūtn̄ ꝛc. Dicit ergo Hec que fuerūt ꝛc. i. reputabā magna sez q̄ phariseus ꝛc. Hec sū arbitratus ꝓpter xp̄m mihi detrimēta. id est reputo q̄ sunt mihi in detrimentū. Legales em̄ obseruantie que tpe legis erant efficaces post xp̄m facte sunt noxie. Et ideo dicit detrimenta. Et finis huiꝰ est xp̄us. Et ideo dicit. Ꝓpter xp̄m. Et exponit quia primo ꝓpter christū cognoscendū. Secūdo ꝓpter xp̄m adipiscendū. Quantū ad primū dicit. Verūtamen existimo omnia detrimenta esse verū est si eis inniterer. Et hoc quod aliquādo feci reputo mihi detrimentuz. ex hoc ꝓpter desideriū recte scientie xp̄i dn̄i mei. 1ª. cozin. 2. Nihil reputaui me scire nisi iesum xp̄m ꝛ hunc crucifixū ꝛc. Et hoc ꝓpter eminentē scientiā ꝛc. quia hec superat omnes alias scientias. Nihil em̄ melius potest sciri q̄ verbū dei in quo sunt oēs thezauri sapientie ꝛ scie-

tie absconditi. Col. 2. Quantū ad secundū dicit. Propter quē omnia ꝛc. Et primo ostendit q̄ ꝓpter xp̄m adipiscendū contempsit legalia. Secūdo ostendit q̄ possit xp̄m adipisci ibi. Non habes ꝛc. Dicit ergo. Omnia detrimēta facio habendo me ad ea sicut ad detrimentū ꝛ vilia. ꝛ hoc vt xp̄m lucrifacerē. id est adipiscar ip̄m ꝛ lucrer ei per charitatem.

Lectio secunda.

On habens meam iusticiaz que ex lege est: sed illaz que ex fide est xp̄i ihesu: que ex deo est iusticia in fide ad cognoscendum illum: et virtutē resurrectiōis eius ꝛ societatem passionis illius: cōfiguratus morti eius. si quo modo occurrā ad resurrectionem que est ex mortuis: non q̄ iam acceperim: aut iaz perfectus sim. Sequor autem si quo modo comprehendaz in quo et comprehensus sum a xp̄o iesu. Fratres ego me non arbitror comprehendisse. Unuz autem: que quidem retro sunt obliuiscens. ad ea vero que sunt priora extendens meip̄m ad destinatum. persequor ad brauiū superne vocationis dei in xp̄o iesu.

Ostendit supra se preterita lucra cōtemnere ꝓpter xp̄m ꝛ ostendit q̄ intendebat xp̄m cognoscere ꝛ ip̄m lucrari: ꝛ hoc intendit hic specialiter exponere. Et primo quomodo desiderat xp̄m lucrari: inueniri in eo per iusticiā. Secūdo per passionis tolerantiā ibi. Configuratus ꝛc. Circa primū: primo ostendit que sit iusticia quā desiderat. Secūdo que sit quā querit ibi. Sed illam ꝛc. Sciendū est autē q̄ iusticia quandoq; sumit vt est specialis virtus per quā homo ponit rectitudinē in his que sunt ad cōmunes conuictū ꝛ ſm q̄ est in his directiua. Nam temperātia est circa interiores passiones. Justicia autez est ad alteruz. Alio modo iusticia dicit virtus generalis ſm q̄ homo seruat legē ꝓpter bonū cōmune. ꝛ hoc modo frequēter in scriptura sacra ponit pro obseruantia diuine legis. p̄s. Feci iudiciū ꝛ iusticiā ꝛc. id est legē quā seruabat ex amore quasi motus ex se. Et sic est virtus. Non autē si alio modo. id est ex aliqua exteriori causa scz vel ꝓpter lucra vel ꝓpter penas ꝛ si obseruatio ei displiceat. Et ſm hoc est duplex modus iusticie. Unus est iusticie mozalis. Alius est iusticie legalis per quā legē nō ex amore sed timore seruat. Et ideo dicit. Non habens meā iusticiā que ex lege est. quia vt dicit Aug⁹. Breuis differētia legis ꝛ euangelij est amor ꝛ timor. Rom. 8°. Non accepistis spiritū seruitutis iterū in timore. sed accepistis spiritū adoptiōis ꝛc. Sed si tua est q̄o est ex lege? Respondet. imo est mea quia humana virtute ablaq; habitu gratie interiozis iustificātis facio talia opera. sed ex lege est sicut a docēte. Vel mea est ꝓpresumo per me eam seruare. Ro. 10. Moyses em̄ scripsit q̄m iusticiam que ex lege est qui fecerit hō viuet in ea. De hac iusticia quā querit tria dicit. s. modū adipiscēdi. actoz ꝛ fructū. Modus est q̄z nō adipiscit nisi ex fide xp̄i. Ro. 5. Justificati igit ex fide pacē habeamus ad deū per dom̄ nostrū iesuz xp̄m ꝛc. Ro. 3°. Justicia aūt dei per fidē iesu xp̄i in oēs ꝛ super oēs qui credūt in eū. Actoz aūt est deus ꝛ nō homo. Ro. 8. Deus q̄ iustificat. Ro. 4. Credēti aūt in eū qui iustificat impiū reputat fides eius ad iusticiā ſm ꝓpositū gratie dei. Et iō dicit. Que ex deo est ꝛc. Act. 5. Et spūs sanctus quē dedit deus obus ꝛc. Fructº est cognitio eius ꝛ virtus resurrectiōis eius ꝛ societas sanctoz eius. Et de hmōi duplici cognitiōe potest dupliciter agi. Uno mō ex cognitōe vie ꝛ sic oportet tria cognoscere de eo. Primo eius personā scz q̄ est verus deus ꝛ verus homo. Et ideo dicit: ad cognoscendū illū. Jo. 14. Tanto tpe vobiscuz sum ꝛ nō cognouistis me ꝛc. Secūdo gloriā resurrectiōis eius. Unde dicit. Et virtutē resurrectiōis eius. i. resurrectionē virtuosaz factā ꝓpria virtute. Tercio qualr eū imitentē ibi. Et societatē. scz vt reiſociemur in passione. 1. petri. 2. Xp̄s passus est p̄ nobis vobis relinquēs exemplū vt sequamī vestigia eius ꝛc. Secūdo de cognitiōe experimentali: ꝛ incipit a posteriori q̄ est vltimū in executiōe ꝛ primū in intentiōe. Primū est agnitio dei per essentiā ad quā ducit fides. Jere. 31°. Oēs cognoscēt me a minimo eoz vsq; ad maximū dicit dñs ꝛc. Et ideo dicit. Ad cognoscendū illū Secūdo q̄ nō solū aīa glorificaē sed ex hoc etiā corpus erit gloriosuz. Jō dicit. Et virtutē resurrectiōis eius. s. ex qua resurgem⁹ 1. cor. 15. Si xp̄s nō resurrexit vana est fides nostra ꝛc. Tercio societatē q̄ per experientiā habebimus quāmz valeat societas passionis eius. 1ᶜ. cor. 1. Fidelis aūt deus per quē vocati estis in societatē filij eius iesu xp̄i dñi nostri. ¶ Deinde cū dicit. Configurat⁹ ꝛc. ostendit quo velit lucrari ꝛ inueniri in eo per tolerantiā passionis Et primo ponit tolerantiā. Secūdo fructū ibi. Si quo ꝛc. Dicit ergo. Inueniar nō solū habens iusticiā sed cōfiguratus morti eius vt patiar ꝓpter iusticiā ꝛ veritatē sicut xp̄s. Hal. vlti. Ego em̄ stigmata dñi iesu in corpe meo porto. Fructus vero est si quo ꝛc. Ex passionib⁹ em̄ hic toleratis hō pertuenit ad gloriā. Ro. 6. Si em̄ cōplanta ti facti sumus similitudini mortis eius: simul ꝛ resurrectionis erimus ꝛc. 2. thy. 2°. Si cōmortui sumus ꝛ cōuiuemus. si sustinemus ꝛ conregnabim⁹. Ro. 8. Si tn̄ ꝓpatimur vt ꝛ glificemur ꝛc. ¶ Et dicit si quo. ꝓpter difficultatē arduitatē ꝛ laborē. Mat. 7. Arta est via que ducit ad vitā. ꝛ pauci sunt qui inueniūt eam ꝛc. Amos. 4. Prepara te in occursū dei tui israel ꝛc. xp̄s em̄ surrexit per potentiā ꝓpriam homo aūt non ꝓpria potestate sed gratia dei. Ro. 8. Qui suscitauit iesum xp̄m a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpa vestra ꝓpter ihabitantē spiritū eius in vobis. Vel pōt intelligi de occursu sanctoū q̄n occurrent xp̄o descendenti de celo ad iudiciū. ¶ Deinde cū dicit. Non q̄ iā ꝛc. ostendit quo differt suū desiderium. Et primo ostēdit q̄d se sentit. Secūdo hortat alios vt idez de se sentiāt ibi. Quicūq; em̄ perfecti ꝛc. Ite rū prima in duas. q̄ primo ostendit quo deficit a perfectione intenta. Secūdo hoc exponit ibi. Fratres ego me ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit se nō peruenisse ad pfectionē. Secūdo q̄ ad eā tendit ibi. Sequor aūt ꝛc. Tendens in aliud duo intēdit scz adipisci quesitū ꝛ fruillo. Frustra em̄ quereret si non eo frueret ꝛ inhereret. Et ideo dicit. Non q̄ iā acceperim scz gloriā quā quero Sap. 5. Accipiēt regnū decoris ꝛ diadema spēi de manu dei sui. Aut iam pfectus sim. 1ᶜ. cor. 13. Cuz venerit q̄d perfectū est euacuabit q̄d ex parte est ꝛc. Sed cōtra. Estote perfecti. Mat. 5. ꝛ Hon. 17. Esto perfectus. Respondeo. Dicendū est q̄ duplex est perfectio. scz patrie ꝛ vie. Perfectio nanq; hominis cōsistit in hoc q̄ adhereat deo per charitatē. q̄ vnūquodq; est perfectū scōm modū quo adheret sue perfectioni. Anima autē potest adherere deo dupliciter perfecte. Uno modo: vt totam actionē referat in deū actualiter ꝛ cognoscat vt cognoscibilis est. Et hec est patrie. Sed inhesio vie est duplex. Una de necessitate salutis ad quā omnes tenent. scz vt in nullo coz suū quis applicet ad id quod est cōtra deuz: sed habitualiter referat totaz vitam in eū. Et isto modo dicit dñs. Math. 22. Diliges dominū deum tuū ꝛc. Et deutro. 6. Alia est supererogatiōis. quando quis vltra cōmunē statum inheret deo: qō fit remouendo coz a temporalibus. ꝛ sic magis appropinquat ad patriā. q̄z quanto deficit cupiditas tāto plus crescit charitas. Quod ergo hic dicit intelligit de perfectione patrie. ¶ Deinde cū dicit. Sequor autē ꝛc. ostendit conatū ad eam dicēs: Sequor scz xp̄m. Joh. 8. Qui sequit me nō ambulat in tenebris ꝛc. Joh. 10. Oues mee vocē meam audiūt ꝛ sequūtur. Et hoc si quo modo cōprehendā. 1ᶜ. cozinth. 9. Sic currite vt cōprehendatis. Sed cōtra quia deus est incōprehensibilis. quia Jere. 31. dicit. Si mensurari potuerit celi desursum ꝛ inuestigari fundamēta terre deoz sum ꝛc. Respondeo. Dicendū est q̄ cōprehendere est includere sicut domus cōprehendit nos. Item attingere ꝛ tenere. Primo ergo modo est incōprehensibilis q̄z non potest includi in intellectu creato cū sit simplicissimus. quia nō perfecte vides eum nec amas sicut est visibilis ꝛ amabilis. sicut qui nescit demonstrationē nescit demonstratiue sed operatiue. Deus autē perfecte seip̄m cognoscit vt cognoscibilis est. Cuius ratio est. quia res cognoscit scōm modū sui esse ꝛ veritatis. deus aūt lux est ꝛ veritas infinita, sed nostrū lumen est finitū. Et ideo dicit. Sequor si quo modo cōprehendā scz attingendo Cant. vlti. Tenui eū nec dimittā ꝛc. ¶ In quo ꝛ cōprehensus sum ꝛc. Quod tripliciter intelligit. Nam tota gloria est in dicta dei cōprehensione vt scz deus sit presens anime nostre. Sed nō omnes habent equalē beatitudinē. quia quidā clarius vident sicut etiā quidā ardentius amabūt ꝛ plus gaudebūt. Unde quilibet habebit certā mensurā ꝛ hoc ex predestinatiōe diuina. Et ideo dicit. In quo ꝛ cōprehensus sum. Quasi dicat in tali mensura intendo cōprehendere scōm q̄ mihi dispositū est a xp̄o. Uel sequor vt comprehendā sicut cōprehensus sum. Quasi dicat. Ut videā eum sicut ip̄e me videt. 1ᶜ. Joh. 3°. Videbim⁹ eum sicuti est. id est nō per similitudinē sed per essentiā. Uel cōprehendā videndo xp̄m gloriosum. In quo comprehensus sum. id est in illa gloria qua apparuit quādo conuersus sum. ¶ Deinde cū dicit. Fratres ego ꝛc. exponit que dixerat ꝛ primo de defectu perfectiōis. Secūdo de sequela ibi. Unuz autem ꝛc. Dicit ergo. Ego ꝛc. Quasi dicat nō sum sic superbus q̄ attribuā mihi quod nō habeo sed sequor ꝛc. Nō tripliciter legit. Uno modo sic. vnū arbitror scz q̄ que retro sunt ꝛc. Uel nō arbitror me cōprehendisse. sed ꝓsequor vnū scz ad destinatū ꝛc. Uel non arbitror me cōprehendisse. illud supra. p̄s. Una petij ꝛc. Et tūc ostendit quid deseruit. quia vel tēporalia lucra. vel temporalia bona. vel merita preterita quia nō debet homo cōputare deo merita preterita. Secūdo ostendit ad quid tendit. scz ad ea vero ꝛc. id est vel que pertinent ad fidem xp̄i. vel maioza merita vel celestia. p̄s. Ascensiones in corde suo disposuit ꝛc. Et dicit. Extendens. Qui enim aliquid vult capere extendit se quantū potest. Sed debet coz extendere se per desideriū Sap. 6. Concupiscētia sapientie ducit ad regnū perpetuū ꝛc. Sed ad quid tendit? Ad destinatū brauiū quod est premiū solius currentis. 1ᶜ. cozinth. 9. Omnes quidem currūt sed vnus accipit brauiū. Dico autem ad hoc brauiū destinatū mihi a deo quod est superne vocatiōis dei. Rom. 8. Quos predestinauit hos ꝛ vocauit ꝛc. Et hoc in xp̄o iesu. id est per fidem xp̄i.

Lectio tertia.

Quicunq; ergo perfecti sumus hoc sentiamus ꝛ si quid aliter sapitis ꝛ hoc vobis deus reuelabit. Uerum tamen ad quod peruenimus vt idem sapiamus ꝛ in eadē permaneamus regula. Imitatores mei estote fratres: et obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant quos sepe dicebam vobis. nūc autem ꝛ flens dico inimicos crucis xp̄i: quorum finis interitus. quorum deus venter est et gloria in confusione ip̄orum qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in celis est. Unde etiam saluatorem expectamus dominū nostrum iesum xp̄m qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratū corpori claritatis sue scōm operationez virtutis sue: qua etiam possit subijcere sibi omnia.

Supra ꝓposuit quomodo ab vltima perfectiōe deficiebat: nūc hortat alios ad idem sentiendū. Et primo ponitur exhortatio. Secūdo quid ab eis necessario exigatur. ibi. Uerūtamen ad q̄d peruenimus ꝛc. Dicit ergo quicūq; ꝛc. scz quod ego sentio scz q̄ nō sum perfectus. Quo modo ergo: si perfecti sumus sentimus quasi non perfecti? Respondeo. Dicendū q̄ perfecti perfectiōe vie sed non perfecti perfectiōe comprehensionis. quādo scz tota intentio ferē actu in deū. In via vero habitualiter q̄ scz nihil contra deū faciamus. Et dicit. Quicūq; q̄ quāto quis est perfectior tanto imperfectum magis cognoscit. Job. vlti. Auditu auris audiui te. nūc autez oculus meus videt te. Iccirco ip̄e me reprehēdo ꝛ ago penitentiaz in fauilla ꝛ cinere ꝛc. Heb. 5. Perfectoz est solidus cibus eoz qui p cōsuetudine exercitatos habēt sensus ad discretionē boni ꝛ mali. ¶ Et si quid aliter ꝛc. In glo. quattuoz modis dicit. ꝛ primo ponit duo sensus magis litterales. Unus talis. dico q̄ vos sentiatis q̄d ego scz vos esse imperfectos. tamen si quid aliter. id est melius de vobis sapitis q̄ ego de me hoc ip̄m est vobis per reuelationē diuinā donatū. Et quādo altius est vobis reuelatū aliquid q̄d non mihi cōtradico sed cedo vestre reuelationi: verūtamen nolo q̄ ꝓpter hanc reuelationē ab vnitate ecclesie discedatis. sed teneam⁹ ex vnitate illud ad quod peruenimus vt idē sapiamus ꝛc. que vnitas ecclesie cōsistit in vnitate veritatis fidei ꝛ rectitudinis bone operatiōis. Et vtraq; seruanda est. 2ᶜ. cozinth. vlti. Perfecti estote exhortaminī: idez sapite ꝛc. ¶ Et in eadem regula bone vite ꝛ operatiōis. Hal. vlti. Quicūq; hanc regulā secuti fuerint pax super illos ꝛ misericordia ꝛc. Uel aliter. dico etiā si vos ꝓpter ignorantiā vel infirmitatē aliter sapitis q̄ veritas habet si humiliter cōfitemini nec proterue defendatis. Math. 11. Abscondisti hec a sapientibus ꝛ prudentibus ꝛ reuelasti ea parvulis. ꝛc. Uel aliter dico q̄ idem sentiamus. scz nondū cōprehendisse. sed si quid aliter nūc sapitis q̄ sapiendū sit in futuro quia nūc videmus in speculo: tunc autē facie ad faciē deus reuelabit in futuro. p̄s. Reuelabit condensa ꝛc. Uel aliter. Ut sapitis hic obscure ꝛ in futuro manifeste deus indicabit. quia fides ex deo est. verūtamen ꝛc. nō mutaē. ¶ Deinde cū dicit. Imitatores ꝛc. inducit ad fuit ꝛ aliox imitationē vt caueant malos. Et primo ꝓponit intentionē. Secūdo rationē ibi. Multi enim ꝛc. Dicit ergo quia hec reputo vt sterczora ꝛc. In hoc imitatores ꝛc. Johan. 10°. Vocem eius audient. Quasi dicat. Ego sum pastor vos oues mee per imitationē. 1ᶜ. cozinthio. 4°. ꝛ. 11. Imitatores mei estote sicut ꝛ ego xp̄i ꝛc. Et obseruate. id est diligenter cōsiderate qui ita ambu-

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Philippenses IIII.

lant sicut ego. Et vos scire potestis ex regula ꝛ doctrina mea. 1ᵉ. thymo. 4. Exemplū esto fideliū in verbo. in cōuersatiōe. in charitate. in fide. in castitate. 1ᵉ. petri. 5°. Forma facti gregis ꝛ ex animo. ¶ Deinde cū dicit. Multi ꝛc. Ponit ratio monitiōis. ꝛ primo ex parte vitandorum. Secūdo ex parte imitandoꝝ ibi. Nostra autē conuersatio ꝛc. Ne aūt hec videat ex odio dicere premittit suam affectionē. Secūdo ostendit quales sunt vitandi. ibi. Inimicos ꝛc. Dicit ergo. Dico ꝙ imitandi indigēt obseruatiōe. quia quidam aliter incedūt. scz de malo in peius. ps. In tenebris ambulant ꝛc. Quos ꝛc. vobiscū presens. nūc autē ꝛ flens pre cōpassione. Jere. 9. Quis dabit capiti meo aquā et oculis meis fontē lacrimarū ꝛ plorabo die ac nocte interfectos populi mei. Et huius rationē ostendit dicens: Inimicos ꝛc. Quos describit Primo ex opere. Secūdo ex intentiōe ibi. Quoꝝ deus ꝛc. Item circa primū. Primo proponit opus. Secūdo euentū operis ostendit ibi. Quoꝝ finis ꝛc. Opus eorū est exercitiū inimicitie contra crucem xpi. scz dicentiū ꝙ nullus potest saluari sine legalibus in quo euacuāt virtutē crucis xpi. Gal. 2. Si enim ex lege iusticia, ergo xps gratis. id est sine vtilitate moztuus est. 1ᵉ. cozinthio. 1°. Verbū enim crucis pereūtibus quidem stultitia est: his autē qui salui fiunt: id est nobis virtus dei est. Et quid euenit? Certe nobis vita per crucē xpi. illis autē contrariū quia incurrent mortē. Unde dicit. Quoꝝ finis interitus scz mortis eterne. Job. 28. Lapidē caliginis ꝛ vmbrā mortis diuidit ꝛc. ¶ Deinde describit eos quātum ad intentionē. Et primo manifestat eoꝝ intentionē Secūdo ostendit intentionis euentū. ibi. Et gloria ꝛc. Dicit ergo. Quoꝝ deus ꝛc. Quasi dicat. Jdeo hoc dissemināt scz legalia esse obseruanda ꝓpter lucrū ꝛ gloriā ꝓpriam vt satisfaciāt ventri. Rom. vlti. Domino nō seruiūt sed suo ventri. Et per pulces sermōes ꝛ benedictiones seducūt corda innocentiū. Eccl. 6. Omnis labor hominis in oze eius. sed anima illius nō implebit. Et dicit deus: quia ꝓpriū dei est vt sit principiū primū et finis vltimus. Unde qui ꝓ fine habet aliquid illud est deus suus. Item querūt gloriā suam. cōtra illud Joh. 8. Ego gloriā meam nō quero. est qui querat ꝛ iudicet ꝛc. Sed euentus eoꝝ erit in cōfusione. Ose. 4°. Gloriā eoꝝ in ignominiā cōmutabo. Et hoc eoꝝ qui terrena sapiūt. id est quibus terrena placent ꝛ ea querūt. Et hij confundētur quia status eoꝝ transit. Rom. 8. Si scōm carnē viueritis morieminī ꝛc. Hic. Quoꝝ deus ꝛc. Dei ꝓpriuz est iustificare. qui ergo in cibis iustificationē ponebāt: dicebant deū ventrem. Item est in cōfusione. quia in cōfusibilib⁹ scz in circūcisione pudendoꝝ occisione brutoꝝ. ¶ Consequēter ostendit quales sunt imitandi. ibi. Nostra autē conuersatio ꝛc. Et primo describit in eis celestem cōuersationē. Secūdo expectationē ibi. Unde saluatorē ꝛc. Tercio vtilitatē ibi. Qui reformabit corpus humil'. ꝛc. Dicit ergo. Illi terrena sapiūt: sed non est sic de nobis quia nostra cōuersatio perficit per contemplationē. 2ᵉ. cozinth. 4°. Non cōtemplantibus nobis que videnē: sed que non videnē ꝛc. Item per affectionē: quia sola celestia diligimus. Item per operationē in qua est celestis repsentatio. 1ᵉ. cozinth. 15°. Sicut portauimus ymaginē terreni: portemus ꝛ ymaginem celestis. Sed quare est ibi ꝙuersatio? qz inde expectamus optimū auxiliū. ps. Neuaui oculos meos in mōtes ꝛc. Math. 6. Ubi est thezaurus tuus ibi est ꝛ coꝛ tuū ꝛc. Unde dicit. Unde expectamus saluatorē nostrū. Esa. 30. Beati omnes qui expectāt eum. Luce. 12. Similes hominib⁹ expectantibus dominū suū quando reuertat a nuptijs ꝛc. Tria autē facit iste aduentus. Primo cōmunē resurrectionē. Jdeo dicit. Reformabit corpus humilitatis. id est abiectiōis quia est mortalitati subiectū. Job. 25. Homo putredo ꝛ filius hominis vermis. 1ᵉ. cozinth. 15. Seminat in coꝛruptiōe surget in incoꝛruptiōe. seminat in ignobilitate surget in gloria. seīnat in infirmitate surget in virtute. Hoc corpus sic abiectuz reformabit. id est ad formā ꝓpriā reducet. Rom. 8°. Qui suscitauit iesum xpm a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora nostra ꝛc. Item sanctoꝝ imitationē. Jdeo dicit. Configuratū corpori claritatis sue. Corpus siquidē xpi est glorificatū per gloriā diuinitatis sue. ꝛ hoc meruit per suam passionē, quicūq; ergo participat virtutē diuinitatis per gratiā et passionem xpi imitat: gloziabit. Apoc. 3°. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in throno meo sicut et ego vici ꝛ sedi cū patre meo in throno eius ꝛc. 1ᵉ. Joh. 3°. Similes ei erimus. Mathei. 13°. Tunc iusti fulgebūt sicut sol in regno patris coꝝ. Et hoc facit scōm operationē diuinitatis sue. id est per virtutē in ipo per quā possit sibi subiicere omnia. Omnes enim xpo subijcienē. quidā quantū ad salutē. quidam quantū ad penā. In primis exercebat misericordiā. In secundis iusticiā. ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius ꝛc. 1ᵉ. cozinth. 15°. Pater subiecit omnia filio. Joh. 5. Quecūq; pater facit ꝛ filius similiter facit.

Capitulum quartum.

Itaq; fratres mei charissimi ꝛ desiderantissimi: gaudium meum ꝛ coꝛona mea. sic state in domino charissimi. Euchodiam rogo: et synthicen deprecoꝛ idipm sapere in domino. Etiam rogo ꝛ te germane compar. adiuua illas que mecum laborauerūt in euangelio cum clemente et ceteris adiutoribus meis: quoꝝ nomina sunt in libro vite. Gaudete in domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit oībus hoībus. Dominus em̄ ꝓpe est. Nihil solliciti sitis sed in omni oratione ꝛ obsecratione cuz gratiarūactione petitiones vestre innotescant apud deum. Et pax dei que exuperat omnem sensum custodiat coꝛda vestra ꝛ intelligentias vestras in xpo iesu. Decetero fratres quecunq; sunt vera. quecunq; pudica. quecunq; iusta. quecunq; sancta. quecunq; amabilia. quecunq; bone fame. si qua virt⁹ si qua laus. discipline hec cogitate que ꝛ didicistis ꝛ accepistis ꝛ audistis ꝛ vidistis in me. Hec agite ꝛ deus pacis erit vobiscum.

Supra ꝓposuit eis exempla sequēda: hic per ammonitionē moralē ostendit qualiter se debeāt habere. Et primo ostendit qualiter se habeant in futurū. Secūdo commendat eos de preterito ibi. Gaudius sum autē ꝛc. Circa primū duo facit. Primo monet ad perstendū in iam habito Secūdo ad ꝓficiendū in melius ibi. Gaudete in dño semper ꝛc. Iterū prima diuidit in duas partes. In primo inducit ad perseuerandū in generali. Secūdo ponit speciales modos ad singulares personas ibi. Euchodiā rogo ꝛc. Circa primū. primo cōmonet ad eos iuū affectū. Secūdo ponit monitionē ibi. Sic state ꝛc. Affectum autem suū cōmendat quintupliciter. Primo scōm amorem ostendēs eos sibi dilectos. Unde dicit. Fratres. scz per fidem. Math. 23. Omnes vos fratres estis. Itē per charitatē. Unde dicit. Charissimi. 1ᵉ. coꝛ. 10. Charissimi mihi ꝛc. Item scōm desideriū. Unde dicit. Desiderātissimi. supza primo. Testis est mihi deus quomō cupiā ꝛc. Et dico desiderātissimi. qz desidero vos: vel quia me desideratis. Item per gaudiū. Unde dicit. Gaudiū meū Et hoc scz ꝙ estis boni ꝓuer. 10. Filius sapiēs letificat patrē ꝛc. Item per rationē gaudij. Unde dicit. Coꝛona mea. 1ᵉ. thes. 2. Que est em̄ spes nostra. aut gaudiū. aut coꝛona glorie? Nonne vos estis? ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Sic state ꝛc. ponit monitionē de perseuerantia dicēs: Sic state ꝛc. i. sicut ego pseuerate. vel sic sicut statis. Mat. 10. Qui perseuauerit vsq; in finē hic saluꝰ erit. ¶ Deinde cū dicit. Euchodiā rogo ꝛc. singulares monitiōes ponit. Et primo de cōcordia. Secō de sollicitudine adiutorij ibi Etiā rogo ꝛ te ꝛc. Ne due mulieres sancte ministrabāt sanctis in ciuitate philippensi. ꝛ fozte erat aliqua discordia inter eas. ideo eas ad concordiā reuocat. 2ᵉ. coꝛ. vlti. Idem sapite. ¶ Deinde cū dicit. Etiā rogo te ꝛc. quendā rogat vt adiuuaret quasdā personas. Et dicit cōpar. qz socius erat predicatiōis eius. Prouer. 18. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas fortis. Adiuua illas ꝛc. Et ad hoc rogo oēs quoꝝ noīa ꝛc. Quod ponit ne si alios nō nōaret turbarenē. Quasi dicat. Non est magnū si nō scribo omniū noīa. qz sunt scripta in meliori loco. Mat. 5. Gaudete ꝛ exultate ꝛc. Liber vite ēm glo. est predestinatio sanctoꝝ. ꝛ hoc est vez ēm rem. sed differt ratiōe. Sciendū est autē ꝙ olim erat cōsuetudo ꝙ qui ordinabant ad aliq̄ officiū vel dignitatē scribebant in matricula: sicut milites et senatores q̄ palatio cōscripti erāt. Omnes aūt sancti predestinati eligunē a deo ad magnū. scz ad vitā eternā. Et hec ordinatio est predestinatio. Conscriptio hui⁹ ordinatiōis dicit liber vite. ꝛ hec cōscriptio est in memoria diuina quia in quantū ordinat predestinat. Inquantū vero imobiliter scit. dicit esse prescriptio. Firma ergo noticia de predestinatis dicit liber vite Sed nūquid aliqui inde delenē? Sciendū est ꝙ aliqui sunt scripti simpliciter. aliqui ēm quid. Sunt em̄ aliqui predestinati a deo vt habituri simpliciter vitā eternā. ꝛ isti sunt scripti indelebiliter. Aliq̄ vt habeāt vitā eternā non in se sed in sua causa inquātuz ordinanē ad iusticiā presentē. ꝛ tales dicunt deleri de libro vite qñ excedunt a presenti iusticia. ¶ Deinde cū dicit. Gaudete in dño ꝛc. hortat eos ad proficiendū in meliꝰ. ꝛ primo ordinat eoꝝ animū ad ꝓficiendū in melꝰ Secūdo actū eoꝝ ibi. Decetero ꝛc. Animū autē ordinat tripliciter. ꝛ primo quantū ad spirituale gaudiū. Scdo quantū ad spirituālē quietē ibi. Nihil solliciti ꝛc. Tertio quantū ad pacē ibi. Et pax ꝛc. Circa primū primo describit quale debet esse nostrū gaudiū. Secūdo ostendit gaudij causaz ibi. Dñs ꝙpe est ꝛc. Necessariū est enim cuilibz volēti ꝓficere ꝙ habeat spirituale gaudiū Prouerb. 17. Animꝰ gaudens etatē floridā facit ꝛc. Conditiones aūt quattuoz veri gaudij tangit apls. ꝛ primo ꝙ debet esse rectū qđ est qñ est de ꝓpzio bono hoīs. quod nō est quid creatū sed deus. ps. Mihi adherere deo bonū est ꝛc. Tunc aūt rectuz est qñ in dño. Jdeo dicit. In dño. Neemie. 8. Gaudiū dñi est fortitudo vestra ꝛc. Itē ꝓtinuū. Unde dicit. Semper. 1ᵉ. thes. vlti. Semꝙ gaudete. Nō fit qñ non interrumpit peccato. Tunc em̄ est ꝓtinuū. Aliqñ vero interrumpit per tristiciā temporalē qđ significat imperfectionē gaudij Cū em̄ quis perfecte gaudet nō interrumpit eius gaudiū. qz parū curat de reparū durante. Et ideo dicit. Semꝙ. Item multiplicatū debet esse. Si em̄ gaudes de deo imminet tibi gaudere de eius incarnatione. Luce. 1. Euāgelizo vobis gaudiū magnū. qz natus est ꝛc. Itez vt gaudeas de actiōe ꝓuerb. 21. Gaudiū est iusto facere iudiciū ꝛc. Imminet etiam tibi gaudiū de contemplatiōe. Sap. 8°. Non habet amaritudinē cōuersatio illius. Item si gaudes de bono ꝓpzio ꝙminet tibi gaudere similiter de bono aliox. Itez si de presenti imminet etiā de futuro. Et ideo dicit. Iterū ꝛc. Item debet esse moderatū. ne scz effluat per voluptates sicut facit gaudiū mūdi. Et ideo dicit. Modestia vestra ꝛc. Quasi dicat. Ita sit moderatū gaudiū vestruz ꝙ nō vertat in dissolutionē. Judith vlti. Populus erat iocundus ēm faciē sanctoꝝ ꝛc. Prouerb. 12. Qui suauis est viuit in moderatiōibus. ¶ Et dicit. Nota sit oībus hoībus. Quasi dicat. Sita vestra sic moderata sit in exteriozibus vt nulli⁹ offendat aspectū. Impediret em̄ cōuersationē vestrā. ¶ Deinde cū dicit. Dñs enim ꝓpe est tangit causa gaudij. Homo em̄ gaudet de ꝓpinquitate amici. Dñs quidē ꝓpe est presentia maiestatis. Act. 17 Non longe est ab vnoquoq; Itē est ꝓpe per inhabitatē gratiā. Jaco. 4. Approꝓinquate deo ꝛ ap propiquabit vobis. Item per exauditiōis clementiā. ps. Ꝓpe est dñs inuocantibus eū. Item ad remunerandū. Esa. 14. Ꝓpe est vt veniat tempꝰ eius. ꝛ dies eius nō elongabunē ꝛc. ¶ Deinde cuz dicit. Nihil solliciti ꝛc. ostendit ꝙ mens nostra debet esse cuieta. ꝛ primo ostendit superfluā sollicitudinē. Secō ostendit quid loco eius in mente succedat ibi. Sed in omni oratiōe ꝛc. Et satis ꝙuenienter subdit. Nihil solliciti ꝛc. ad hoc qđ dixerat. Dñs ꝓpe est. Quasi dicat. Ipse oīa tribuet. vnde non necesse est ꝙ sitis solliciti. Mat. 6. Ne solliciti sitis anīe vestre quid mādūcetis. neq; corpori vestro quid induamini ꝛc Sed cōtra. qz dicit Ro. 12. Qui ꝓest in sollicitudine Respondeo. Dicendū est: ꝙ sollicitudo qñq; importat diligentiā querendi qđ deest. ꝛ hoc est cōmendabile. et opponit negligētie. qñq; anxietatē animi cum defectu spei ꝛ timoze de obtinendo id circa qđ sollicitat. ꝛ hanc ꝓhibet dñs. Mat. 6. ꝛ hic aplus. qz non debet desperare qui dñs det necessaria. Sed loco sollicitudinis debemus habere recursuz ad deū. 1ᵉ. petri vlti. Omnē sollicitudinē ꝓijcientes in eū: qm̄ ipsi est cura de vobis. Et hoc fit orando. Et ideo dicit. Sed in omni ꝛc. Et cōuenienter posꝙ dixit. Dñs ꝓpe est. subdit de petitiōe. Nouo em̄ dño venienti ꝓponunē petitiones. Et ponit quattuoz que necessaria sunt in qualibet oratiōe. Gratio em̄ imporzat ascensuz intellectus in deū. Et ideo dicit. In omni oratiōe Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit ꝛc. Item debet esse cū fiducia impetrādi ꝛ hoc ex dei misericordia. Dan. 9. Neq; em̄ in iustificatiōibus nostris ꝓsternimus preces ante faciē tuā. sed in miseratiōibus tuis multis ꝛc. Et ideo dicit. Obsecratione que est sacra cōtestatio per dei gratiā ꝛ eius sanctitatē. ꝛ ideo se humiliatis est. Prouerb. 18. Cū obsecratione loquit̄ pauper. Et hoc fit cū dicimus. Per passionē ꝛ crucē tuā ꝛc. Quia vero ingratus de beneficijs acceptis indignus est vt alia accipiat. ideo subdit. Cū gratiarūactione. 1ᵉ. thes. vlti. In oibus gratias agite. Et tūc ꝓponit petitionē. Et ideo dicit. Petitiōes vestre Mat. 7. Petite ꝛ accipietis. Et hec quattuoz si bene cōsideremus habent oēs orationes ecclesie. Primo em̄ inuocat deꝰ. post cōmemoraf diuinū beneficiū. Tertio petit beneficiū. Quarto ponit obsecratio. Per dñm nostrū ꝛc. Sed notandū ꝙ dicit: petitiōes vestre innotescāt apud deū. Nunquid dñs nescit hoc? Jdeo hoc tripliciter exponit in glo. Primo innotescant. id est approbenē ante deū ꝛ appareāt quasi digne ꝛ sancte. ps. Dirigat domie

oratio mea sicut incensus in ꝓspectu tuo ꝛc. Vel innotescant nobis ꝑ̃is q̃ semꝑ sint apud deū. Quasi dicat. Nō oretis ꝓpter fauorē apostoli. Matth. 6. Tu autē cū oraueris intra in cubiculū tuū ⁊ clauso hostio ora patrē tuū in abscondito ꝛc. Vel innotescāt his qui sunt apud deū id est angelis per quos ministeriū deferunt deo nō quasi ignozāti. sed q̃ intercedūt ꝓ nobis. Apoc. 8. Ascendit fumus incensoꝝ de oratiōibus sanctoꝝ de manu angeli coꝛā deo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et pax ꝛc. ordinat aīm quantū ad pacē per illam dico dispositū. Et hāc per modū orantis optat. Pax ꝺm aug⁹. est tranq̃llitas ordis perturbatio eīm ordis est destructio pacis. Hec ordis trā q̃llitas tripliciter ꝑsideraē. Primo ꝑ̃ut est in principio ordinis. scz in deo. Ro. 13. Que a deo sunt ordinata sūt ꝛc. Ab isto ꝑfundo in quo est pax deriuat primo ⁊ perfectius in beatos in quib⁹ nulla est perturbatio: nec culpe nec pene. ⁊ ꝑsequēter derivat ad sanctos viros. Et quāto est magis sanctus tanto minus patiē perturbationem mentis. ꝓs. Pax multa diligentib⁹ legem tuā: ⁊ non est illis scandalū. sed perfecta est in beatis. Esa. vlti. Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis ꝛc. Quia vero coꝛ nostrū ab omni perturbatiōe nō potest esse alienū nisi per deū: oportet q̃ per ipm fiat. Unde dicit ei Et hoc scom q̃ considerāt in ipo principio exuperat omnez sensum creatū. quia vt dicit. 1ᵉ. tymoth. vlti. Lucez habitat in accessibilē. Job. 36. Ecce deus magnus vincēs scientiā nostrā ꝛc. Et ꝺm q̃ est in patria superat oīz sensum angeloꝝ. sed ꝺm q̃ est in sanctis exupat oēm sensuz humanū non habentiū gratiā. Apoca. 2. Vicenti dabo mānа absconditū ⁊ dabo illi calculū ꝛc. Hec ergo pax custodiat coꝛda vestra. id est affectꝰ vestros vt in nullo declinetis a bono ꝓuerb. 4. Omni custodia seruа coꝛ tuū. quia ex ipo vita ꝓcedit. Item intelligētias vestras scz vt in nullo deuietis a vero. Et hoc in xpo iesu. Per cuius scz charitatē conseruat affectus a malo: ⁊ per cuiꝰ fidem intellectus perseuerat in vero. ¶ Deinde cū dicit Cetero ꝛc. ordinat actū. ⁊ primo inducit eos ad bene agendū. vbi ponit actiōis obiectū scz bonū quod agitur Secdo motiuū actus. Tertio actū. Quarto fructū actus Hec quattuoꝝ sunt hic. Obiectū autē boni actus vel est obiectū cognitiōis vel affectiōis. Quantū ad intellectū est verū. quantū ad affectū est bonū. Et ideo dicit. Cetero. id est exquo sic estis firmati cogitate que sunt vera per fidē. Zach. 8. Pacē ⁊ veritatē diligite ꝛc. Quantū autē ad affectū sciendū est q̃ quedā sunt de necessitate virtutis. quedā superaddita. De necessitate sunt tria. Primo vt integer sit in se. ⁊ quantū ad hoc dicit: Quecūq; pudica. id est casta. Jaco. 3ᵒ. Que desursum est sapientia: primū quidē pudica est ꝛc. Item q̃ sit directus ad ꝓximū Unde dicit: Quecūq; iusta ꝛc. Mat. 5. Beati qui esuriūt ⁊ sitiūt iusticiā ꝛc. Item ordinatus ad deū Unde dicit. Sancta. Luce. 1. Seruiamus illi in sanctitate ⁊ iusticia coꝛā ipso oībus diebus nostris ꝛc. Obiecta autē necessitatis sunt duo. scz q̃ sit inductiuū ad amicitiā. Secūdo q̃ cōseruatiuū bone fame. Quantū ad primū dicit. Quecūq; amabilia. id est que inducūt ad mutuā amicitiā. Eccl. 7. Nō te pigeat visitare infirmū. Ex his eīm in dilectiōe firmaberis ꝓuerb. 18. Qui amica bilis ad societatē magis amicus erit q̃ frater. Quantū ad secundū dicit. Quecūq; bone fame. Multa eīm ꝓsent fieri cū bona cōscientia que tamen ꝓpter famā sunt dimittēda. Eccl. 41. Curā habe de bono noīe. Hoc eīm magis permanebit q̃ mille thesauri magni et ꝑciosi. Motiuū ad operandū est duplex. Primo inclinatio interiozis habitus. Secūdo exterioꝝ disciplina seu instructio. Quantū ad primū dicit. Si qua virtus. id est habitus virtutis est in vobis. scz inducat vos ad hoc. Eccl. 44ᵒ. Diuites in virtute pulchritudinis studiū habentes pacificātes in domibus suis. Quantū ad secūduz dicit. Si qua laus. i. laudabilis disciplina. scz est in vobis facite bona. ꝓs. Bonitatē ⁊ disciplinam ⁊ scientiā doce me ꝛc. Et exponit qualis sit ista disciplina dicens: Hec cogitate scz que didicistis me docēte. Math. 11. Discite a me q̃ mitis suz ⁊ humilis coꝛde ꝛc. Et. 1ᵉ. thes. 2. Cū accepissetis a nobis verbū auditus dei: accepistis illud nō vt verbum hominū sed sicut est vere verbū dei ꝛc. Et vidistis per exēpla. Sic eīm patet motiuū actus et obiectū. q̃ disciplina habet per doctrinaz. Unde oportet q̃ primo capiaē. Unde dicit. Hec cogitate. Itez q̃ ei audistiaē. Unde dicit. Et didicistis ⁊ accepistis. Item habet per auditū ⁊ visuz. Unde dicit. Que audistis ⁊ vidistis Bonus actus est duplex. scz vnus interior qui ponit ibi Hec cogitate. 1ᵉ. tymoth. 4. Hec meditare Exterior ibi Agite. Esa. 1. Quiescite agere peruerse: discite bene facere ꝛc. Fructus est deus ibi. Et deus pacis ꝛc. Quasi dicat. Si hoc feceritis erit⁹ vobiscū. 2ᵉ. coꝛ. vlti. Pacē habete. ⁊ deus pacis ⁊ dilectiōis erit vobiscū.

Lectio secunda.

Auisus sum in domino vehemēter quoniā tandem aliquādo reflouistis ꝓ me sentire sicut ⁊ sentiebatis. Occupati autem eratis. Non quasi ꝓpter penuriā dico. Ego enim didici in quibus sū sufficiens esse. Scio ⁊ humiliari scio ⁊ abundare. Ubiq; ⁊ in omnibus instituꝝ sum: ⁊ satiari. ⁊ esurire. ⁊ abundare. ⁊ penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Uerumtamen bene fecistis: cōmunicantes tribulationi mee. Scitis autē ⁊ vos philippenses q̃ in principio euangelij quādo ꝓfectus sum a macedonia nulla mihi ecclesia cōmunicauit in ratione dati ⁊ accepti: nisi vos soli. quia ⁊ thessalonicā semel ⁊ bis in vsum mihi misistis. non quia quero datum: sed requiro fructū abundantē in ratione vestra. Habeo autem omnia ⁊ abūdo Repletus suz ab epaphrodito que misistis in odorem suauitatis hostiā acceptam placentē deo. Deus aūt meꝰ impleat omne desideriū vestrum scom diuitias suas in gloria in xpo iesu. Deo autē ⁊ patri nostro gloria in secula seculoꝝ amen. Salutate omnē sanctum in xpo iesu. Salutant vos omnes sancti: maxime autem qui de cesaris domo sunt. Gratia domini nostri iesu xpi cum spiritu vestro amen.

Superius est endit aplus qualiter fideles se debeāt habere in futuꝝ: hic cōmendat eos de preterito sibi impenso beneficio. Et primo ponit cōmendationē. Secdo terminat epistolā in oratiōe ⁊ salutatiōe. ibi. Deus aūt ꝛc. Circa primū duo facit. Primo cōmendat eos de beneficio impenso. Secdo beneficiū diffusius exponit ibi. Nō quasi ꝛc. Item prima pars diuidit in tres particulas q̃ primo ponit gaudiū conceptū ex coꝛ beneficio. Secūdo cōmendat eoꝝ beneficiū ibi. Quoniā tandē ꝛc. Tertio excusat tarditatē ibi. Occupati ꝛc. Dicit ergo moneo vt gaudeatis. sed ego gaudeo suꝝ ꝓpter ea que fecistis nō in rebus: sed in dño. Abac. 3. Ego aūt in dño gaudebo ꝛc. Hauisus sum inquā vehementer. q̃ ꝓpter filios meos. ¶ Deinde ponit materia gaudij ibi. Quoniā tandē ꝛc. Bona opera sunt opera misericordie ⁊ dicunt flores q̃ sicut ex floꝛe fructꝰ ꝓuenit: ita ex eis fruitio vite beate percipit. Eccl. 24. Flores mei fructus honoris ⁊ honestatis. Nū ergo opus bonū intermittit ⁊ postea resumit dicit reflozere. Isti aūt aliq̃n ꝓuiderūt aplo. ⁊ iterū nūc ꝓuiderūt: ideo dicit eos reflouisse. Et hoc exponit cū subdit. Ꝓro me sentire. i. mihi cōpati. ꝺ. 1. Sicut est mihi iustū hoc sentire ꝓ omnibus vobis ꝛc. 1. mach. 10. Que nostra sūt sentias nobiscū vt ꝑserues amicitias ad nos ꝛc. ¶ Sicut ⁊ oli scz q̃n mihi ꝓuidistis. Et hoc tandem aliq̃n q̃ licet tarde: tamen aliq̃n fecistis Ro. 1. Si q̃no tandem aliq̃n ꝓsperuz iter habeā ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Occupati ꝛc. excusat tarditatē. Quasi dicat. Nō imputo negligētie vel culpe. sed necessitati. q̃ eratis occupati ꝓpter tribulatiōes quas passi estis. Eccl. 40ᵒ. Occupatio magna creata est oībus hoibus ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Non quasi ꝓpter ꝛc. beneficiū exponit. ⁊ primo causaz gaudij. Secdo beneficiū quo flozuerūt ibi Scitis aūt ⁊ vos ꝛc. Tertio cōmemozat beneficiuz ꝓs ibi. Habeo aūt oīa ꝛc. Item ꝓio excludit causaz gaudij extimatā. Secdo ꝓpriā mentis ꝓstantiā ibi. Ego eīm didici Tercio approbat beneficientiā ibi. Verūtamen bene fecistis ꝛc. Dicit ergo. Non gaudeo ꝓpter penuriā a vobis ꝓuliaz que grauis erat. Esa. 48. Elegi te in camino paupertatis. Sed tū nō deprimit animū nisi coꝛ qui in diuitijs delectaē: aut qui gloriantur in substātia. Et ideo aplus non tristat de paupertate. cuiꝰ ratio est constantia mentis eius quā primo ponit. Secdo causam eiꝰ ibi. Ubi possuz ꝛc. Item primo ponit ꝓstantiā in speciali casu. Secdo generaliter in oībus. ibi. Ubiq; ꝛc. Dicit ergo paupertatē nō timeo q̃ didici ꝛc. Nihil demōstrat ita mentē sapientis perfecti sicut q̃ sciat vti quolibet statu. Sicut eīm est bonus dux q̃i in quolibet exercitu operaē ꝺm exigentiā eius. ⁊ coziarius qui ex quolibet coꝛdo facit optimos sotulares. sic ille perfectus est qui scit vti quolibet statu vt si sit in magno nō eleuet ⁊ si in minimo nō deijciat. Et ideo dicit. Didici ꝛc. Esa. 50. Dñs deꝰ aperuit mihi aurē ego aūt non ꝓtradico retrozsū nō abij ꝛc. Et hoc sufficit si parū habeo: si multū scio me cōtemperare. Et ideo se exponit dicēs: Scio humiliari. Nūlitas aūt q̃nq; dicit virtutē quandā. Luc. 14. 7. 18. Qui se humiliat exaltabit ꝛc. Uñq; deiectionē. ꝓs. Humiliauerunt in cōpedibus pedes eius ꝛc. Et sic loquit hic discens: Scio humiliari. i. abiectionē sustinere moderate sicut oportet. Et q̃ hoies exaltant per diuitias ⁊ deprimunt per paupertatē. ideo exaltationē vocat abūdantiā Et in vtroq; est periculū. q̃ ex abūdantia erigit animus ꝑtra deū. ex paupertate deijcit. Et ideo dicit ꝓuerb. 30. Paupertatē ⁊ diuitias ne dederis mihi. Sed aplꝰ loq̃ melius q̃ virtute i vtroq; scit vti. ⁊ hoc vbiq;. i. in omni loco. ⁊ negocijs. statibus. ⁊ ꝺitiōibus institutus. sicut. 2. coꝛ. 6. In oībus exhibeamus nosmetipos sicut dei ministros ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Ubi possuz ꝛc. ponit causam sue cōstantie dicēs: Ubi possuz ꝛc. Quasi dicat. Non possē hos insultus sustinere nisi manu dei me ꝓtegente. Ezech. 3. Manus dñi erat mecū. Esaie. 40. Qui sperāt in dño mutabūt fortitudinē assument pēnas sicut aquile ꝛc. Sed nūq̃d supfluit q̃ misimus cū sciasꝫ egere? Non. q̃ licet sciaz penuriā pati q̃ est virtus. tū nō debet mihi subuentio subtrahi. Ro. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cōicantes. Heb. 10. Nam ⁊ vinctis cōpassi estis. Et sic patet causa gaudij. ¶ Secdo cōmemozat ꝓteritū beneficiū ibi. Scitis aūt ꝛc. A quibusdā eīm nihil accipiebat. scz cozinthijs ⁊ thessalonicensibus. ⁊ hoc q̃ cozinthij erāt auari ⁊ cū turbatiōe mūtrassent. ꝛ q̃ thessalonicenses erāt ocio dediti: laborabat vans eis exemplū laboꝛādi. Isti vero erāt boni in absentia ⁊ ꝑntia. Unde dicit. 2. coꝛ. 11. Alias ecclesias expoliaui accipiēs stipendiū ad ministeriū vꝝm. ¶ In rōe dati spualis ⁊ accepti tpalis. 1ᵉ. coꝛ. 9. Si nos vobis spualia seminauim⁹. nō magnū est si nos carnalia vestra metamus ¶ Quia ⁊ in thessalonica ꝛc. Et hoc est argumentū q̃ papa potest ab vna ecclesia accipe in subsidiū aliaz nō aūt sine oī causa ¶ Sciendū est aūt q̃ cū quis dat aliquid alicui: duo sūt ꝑsideranda. scz substātia muneris ⁊ meritū dantis. q̃ gaudet de tpalibus gaudet de substātia muneris nec queritnisi dantē: ⁊ hic est mercenarius. Qui aūt querit meritū querit fructū virtutis ⁊ iusticie. Et talis est pastoꝛ. Fructū inq̃ qui abūdat in ratiōe vestra. Nō dicit dupliciter vel ꝺm q̃ est virtus aīe. ⁊ sic oīs virtus est ratiōis. Ro. 12. Ratiōabile obsequiū vestrū. Uñq; est rōcinatio ⁊ cōputatio. Mat. 18. Qui voluit rationē ponere cū seruis suis ꝛc. Ideo dicit abundantē in ratiōe. q̃ plus debant q̃ tenerent. q̃ quidā tantū in ꝑntia: sed isti etiam mittebant romā. ¶ Habeo aūt q̃ misistis ꝛc. Acceptis. i. bis que misistis. In odoꝛē ꝛc. Leuit. 3. 7. 4. Offerre holocaustū in odoꝛē suauitatis dño. Est eīm odoꝛ deo suauis deuotio offerentiū ⁊ inter oēs hostias multū valent elemosine. Heb. 13. Beneficētie aūt ⁊ cōmunis nolite obliuisci. talibus eīm hostijs ꝓmerē deus. ¶ Deinde cū dicit Deus aūt ꝛc. finit epiaz in oratiōe. ⁊ primo ponit orationē. Deus aūt meus ꝛc. Unus deus est oīm per creationē ⁊ potentiā. sed meus q̃ singulariter ei seruio. Ro. 1. Testis eīm est mihi deus cui seruio ꝛc. Impleat ꝛc. q̃ implestis meū. Et hoc potest dñs q̃ abundat ꝺm diuitias. Ro. 10. Idem dñs oīm diues in oēs qui inuocāt illū ꝛc. Et hoc vez in gloria scz sua. q̃ ibi ꝛplebit totū desideriū. ꝓs. Satiaboꝛ cū apparuerit gloria tua. ꝓs. Qui replet in bonis desideriū tuū. Et hoc in xpo. i. per xpm. 2. petri. 1. Per onē maxīa nobis ⁊ preciosa donauit ꝛc. Et de oībus his sit deo trinitati ⁊ patri nostro gloria ꝛē 1. tymoth. 1. Soli deo honoꝛ ⁊ gloria ꝛc. Seculū est spaciū seu duratio generatiōis aut memoꝛie hoīm. Posita primo oratiōe. ⁊ scdo gratiarūactiōe. Tertio ponit salutationē. ¶ Oēm sanctū. i. fideles in xpo. q̃ per xpm sanctificati. Heb. 13. Et sanctificaret per suū sanguinē populū extra portā passus est. Et patet per totū ¶ Maxeī ꝛc. Et per hoc intelligit q̃ multos de familia cesaris cōuertit. supza primo. Et vincula mea manifesta in xpo fierēt in oī pretorio ⁊ ceteris hoibus ꝛc. Quāuis aūt. Matth. 11. dicaē. Qui mollibus vestiunē in domibus regū sunt ꝛc. tū ad ꝓmouendū bonos ⁊ impediendū malos videē licitū sanctis in curijs regū cōmozari sed nō ꝓpter delitias ⁊ ꝓcupiscentiā voluptatū. Et dicit. Qui de cesaris domo sunt vt eos animet ad gaudiū ⁊ ad fidē ¶ Deinde ponit suā salutationē de manu sua diēs: Gratia dñi ꝛc.

¶ Explicit deuotissima expositio doctoris angelici sanctissimi Thome de aquino ordinis fratrū predicatoꝝ super epistola sancti Pauli aplī ad philippenses.

Incipit subtilis explanatio eiusdē gloriosissimi doctoris sancti Thome de aquino ordinis fratrū predicatoꝝ super epistola sanctissimi Pauli aplī ad colossenses.

Explanatio sancti Thome

Prologus.

Rotegebat castra gladio suo ꝛc. 1. Macha. 3.

Hec verba congruūt materie huiꝰ epistole ad colossenses: quia totus status huius vite est in pugnatiōe militantiū: quoꝝ habitacula castra dicunt Job. 7. Militia est vita hominis super terrā. ideo habitacula fideliū noīe castrorū figuranē. Unde ecclesia similitudinē habet castroꝝ. Henek. 32. Castra dei sunt hec ꝛc. Hec castra tripliciter impugnanē. A quibusdā quasi obsidentibus qui manifeste se erigūt contra ecclesiā. Apoc. 20. Ascenderūt super latitudinē terre ⁊ circuierūt castra sanctoꝝ ⁊ ciuitatē dilectā ꝛc. Ab alijs latenter decipiē sicut ab hereticis Ro. vlti. Per dulces sermones ⁊ benedictiōes seducūt corda hominū ꝛc. 2ᵉ. tymoth. 3. Mali autē homīes ⁊ seductores ꝓficient in peius errātes ⁊ in errorē mittētes ꝛc. A quibusdā scz domesticis per diuersas corruptelaſ peccatoꝝ que sunt ex corruptiōe carnis. Hal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spiritū ⁊ spūs aduersus carnē ꝛc. Ephe. vlti. Non est nobis colluctatio aduersus carnē ⁊ sanguinē: sed aduersus principes ꝛc. Prelati ecclesie sunt duces. ps. Principes iuda duces eoꝝ ꝛc. Ad quoꝝ officū pertinet cōtra oīa predicta castra ecclesie munire. Cōtra peccata quidē per exhortatiōes. Esa. 58. Annūcia populo meo scelera eoꝝ ⁊ domui iacob peccata eoꝝ. Contra hereticos per sanā doctrinā. Tyt. 1. Amplectentem eū qui ſm doctrinā est fidelē sermonē ꝛc. Cōtra persecutores exemplo. scz patienter tolerādo sicut paulus protexit gladio spirituali. qz in suis epistolis ocripiebat peccata. cōfutabat hereses. animabat ad patientiā. De primo ephe. 5. Fornicatio autē ⁊ oīs immūdicia aut auaritia. nec nominetur in vobis ꝛc. De secūdo tyth. 3. Mereti cū hominē post primā ⁊ secundā correctionē deuita ꝛc. De tertio. 2ᵉ. coꝝ. 11. Per totū patet qūo animabat ad patientiā. Et sic tanguntur duo in verbis ꝓpositis scz ecclesie status cū dicit. Castra. ⁊ apostoli studiū ibi. Protexit. In castris autē debet esse sollicitudo ad mala vitāda. Deutro. 23. Et sint castra tua sancta ⁊ nihil in eis appareat fediratis. Item ordo ad ducē ⁊ ad se. Cant. 7°. Quid videbis in sunamite nisi choros castroꝝ? Henek. 32. Castra dei sunt hec. Item terror ad hostes. Can. 6. Terribilis vt castroꝝ acies ordinata ꝛc. Sed apostol⁹ circa protectionē erat sollicitus tanq̄ pastor cuius est dirigere oues diligenter ne errent. Joh. 10. Ante eas vadit ꝛc. Et sic apostolus faciebat. Ad hil. 3°. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xpi ꝛc. Item pascere abundāter ne deficiant. 1ᵉ. petri. 5°. Pascite qui in vobis est dñi gregem ꝛc. Et sic apostolus faciebat. 1ᵉ. corinth. 3°. Tanq̄ paruulis lac dedi vobis. Item defendere potēter ne pereant Eccl'. 7. Noli velle fieri iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates ꝛc. 1. Regū. 17. Pascebat seruꝰ tuus patris sui gregem: ⁊ veniebat leo vel vrsus ꝛc. Et ideo dicit q̄ apostolus ꝓtegebat castra. id est ecclesiam dei gladio quod est verbū dei vt dicit Ephes. 6°. Heb. 4°. Viuus est enim sermo dei et efficax ⁊ penetrabilior omni gladio ancipiti ꝛc. Sic ergo materia huius epistole est hec: quia in epistola ad ephesios ostendit modum ecclesiastice vnitatis. In epistola ad philippenses ostēdit eius ꝓfectum ⁊ confederationē. In hac autem agit de eius cōuersatione contra hereticos qui deprauauerūt eos seducendo ꝛc.

Capitulum primū.

Paulus apostolus iesu xpi per voluntatem dei et tymotheus frater his qui sunt colossis sanctis ⁊ fidelibus fratribus in xpo iesu.

Diuidit autē hec epistola in salutationē ⁊ tractatū. ibi. Gratias ꝛc. Item primo ponunt persone salutātes. Secūdo persone salutate ibi. His qui sunt ꝛc. Tertio bona optata ibi Gra vobis ꝛc. Circa primū ꝑ° ponit principalis persona. Secō adiūcta ibi. Et tymotheus ꝛc. Principalis primo tangit ex noīe paulus. id est humilis. Tales eñ percipiūt sapientiā. Mat. 11°. Abscondisti hec sapientibus ⁊ prudentibus: ⁊ reuelasti ea paruulis. Et ideo docet eam. Secūdo ab officio. scz apls. id est missus. scz ad ꝓcurandū salutē fideliū. Actuū. 13. Segregate mihi barnabā ⁊ saulū in opus quo assumpsi eos ꝛc. Joh. 20. Sicut misit me pater ⁊ ego mitto vos ꝛc. Et aplus non cuiuslibet sed iesu xpi cuius gloriā querit. nō suiipsius. 2ᵉ. coꝝ. 4. Non enim nosmetipos predicamus sed iesum xpm dominū nostrū. nos autē seruos vestros per iesum ꝛc. Sed quidā peruenerunt ad officiū ex ira dei propter peccatū populi Job. 34. Qui regnare facit hoīem ꝓpter peccata populi. Osee. 13. Dabo tibi regē in furore meo. Et ideo dicit. Per voluntatē dei. scz eiꝰ beneplacitū. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum ⁊ pascent vos sciētia ⁊ doctrina ꝛc. Persona adiūcta est tymotheus. vt scz in ore duoꝝ vel triū stet omne verbū. vt dicit Deutro. 17°. Prouerb. 18°. Frater qui iuuatur a fratre quasi ciuitas firma ꝛc. Persone salutate ponunt ibi. His ꝛc. Sancti dicunt maiores Luce. 1. Seruiam⁹ illi in sanctitate ⁊ iusticia cora ipso ꝛc. Fideles dicuntur minores qui saltē verā fidem tenēt. qz sine fide impossibile est placere deo. vt dicit Heb. 11°. Vel sanctis. id est in baptismo sanctificatis. ⁊ fidelibus. id est permanētibus in fide accepta. Prouer. 28. Vir fidelis multū laudabit ꝛc. ¶ Deinde ponūtur bona optata scz gratia que est principiū omnis boni. Rom. 3. Justificati gratis per gratiā ipius ꝛc. Pax que est finale bonū oim. ps. Qui posuit fines tuos pacē ꝛc. Et per cōsequens optat oīa bona media. Et hoc a deo. ps. Gratiā ⁊ gloriā dabit dominus ꝛc. Patri nōi nostri iesu xpi. scz per naturā. sed nostro per gratiā. Et dño iesu xpo. ⁊ sic patre nostro scz deo i trinitate. ⁊ dño iesu xpo q̄tū ad naturā assumptā.

Lectio secunda.

Gratias agimus deo ⁊ patri domini nostri iesu xpi semper ꝓ vobis orātes. audiētes fidem vestram in xpo iesu ⁊ dilectionem quaz habetis in sanctos omnes propter quez que reposita est vobis in celis: quam audistis in verbo veritatis euangelij quod peruenit ad vos sicut et in vniuerso mundo est ⁊ fructificat ⁊ crescit sicut in vobis ex ea die qua audistis ⁊ cognouistis gratiā dei in veritate: sicut didicistis ab epaphra charissimo cōseruo nostro qui est fidelis ꝓ vobis minister xpi iesu. Qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu.

Hic accedens ad propositū incipit epistolarē tractatū: ⁊ primo cōmendat euangelij veritatē. Secō gratiarū actionē ꝓtegit veritatē status huius in 2°. cap. ibi. Volo eñ scire vos ꝛc. Circa primū duo facit. Primo cōmendat euangelice fidei veritatē. Secūdo actorē huius status. ibi. Qui est ymago ꝛc. Item prima in duas. qz primo agit gratias ꝓ beneficijs specialiter exhibitis colossensibus. Secūdo ꝓ exhibitis generaliter ecclesie ibi. Gratias agentes ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo cōmendat gratiarūactionē deo pro istis. Secūdo ostendit orationis materiā ibi. Audientes ꝛc. Iterū prima in duas. quia primo p̄mittit gratiarūactionē. Secūdo orationē. ibi. Orantes. Dicit ergo. Gratias agim⁹ deo actori gratiarū. 1. thes. vlti. In oībus gratias agite. Et hoc semp ꝓ preteritis ⁊ futuris. Licet eñ non cōtinue in actu possimus orare: tamē semper ex habitu charitatis debemus orare. 1ᵉ. thes. vlti. Sine intermissione orate ꝛc. Luce. 18. Oportet semper orare. ¶ Deinde ponit materia. et primo gratiarūactionis. Secō orationis ibi. Ideo ⁊ nos ꝛc. Circa primū primo cōmemorat bona eorū. Secūdo quomō fuerūt ea adepti ibi. Quā audistis ꝛc. Bonū non strū principaliter est in fide spe ⁊ charitate. Per fidē eñ habem⁹ noticiā dei. per spem eleuamur in ipm. sed charitate vnimur ei. 1ᵉ. coꝝ. 13. Nunc aūt manēt fides. spes charitas tria hec ꝛc. Et ideo de istis tribus gratias agit ꝓmo q̄ fidem habēt. Non eñ ipse predicauerat eis. sed quidā discipulus epaphras noīe. ⁊ postea archipp⁹ Et ideo dicit. Audientes fidē que est principiū spūalis vite. Abac. 2. Justus meus ex fide. Heb. 11. Accedentē ad deū oportet credere ꝛc. Sed hec fides sine dilectiōe operante est mortua. vt dicit Jaco. 2. Et ideo oportet q̄ assit dilectio operās. Hal. vlti. In xpo iesu neq̄ circūcisio aliq̄d valet neq̄ ꝓpucium sed noua creatura. Et iō dicit. Et dilectionē quā habetis ꝛc. Est aūt quedā dilectio charitatis ⁊ quedā mūdana: sed mūdana non se extendit ad oēs. q̄ dilectio ad illos est cū quibus est cōio: que est causa dilectionis ⁊ hec cā in dilectiōe mundana nō se habet ad oēs: sed tantū est cū cōsanguineis ⁊ mūdanis. sed dilectio charitatis se extendit ad oēs. Et ideo dicit. Jn oēs. Nam ⁊ si peccatores diligant per charitatē hoc est vt sint sancti. 1ᵉ. Jo. 3. Nos scimus q̄n translati sumus de morte ad vitā q̄n diligimus fratres. Ite dilectio mūdi habet fructū in hoc mūdo: sed charitas in vitā eternā Et ideo tertio subdit de spe dicēs. Propter spez que reposita est. i. ꝓpter gloriā eternā: que ideo dicit spes. q̄ ꝑ certo custodit Job. 19°. Reposita est hec spes mea in sinu meo. ¶ Deinde cū dicit. Quā ante audistis ꝛc. ostēdit quō adepti sunt ista. Et ꝓmo cōmendat doctrinā euāgelicā. Secō ministeriū ibi. Sicut didicistis ꝛc. Ite primo cōmendat doctrinā a veritate. Secō ab eiꝰ dilatatione ibi. Qui peruenit ꝛc. Tertio a ꝓfectu ibi. Et fructificat ꝛc. Dicit ergo. Quā audistis scz spem vel rē speratam. Et hoc in verbo veritatis euangelij. Hec eñ excedit oīa. 1ᵉ. coꝝ. 2. Hec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit ꝛc. Et ideo deus eaz reuelat. Mat. 3. Penitentiā agite appropinquabit eñ regnū celoꝝ ꝛc. Hec aūt est spes vera nō vana. sicut q̄n ꝓmittēs est mendax. qz in verbo veritatis. Joh. 17. Sermo tuus veritas est. ¶ Deinde cū dicit. Qui peruenit. cōmendatur doctrina xpi a dilatatiōe. qz nō solū puenit ad vos: sed in vniuerso mūdo. ps. In oēm terrā exiuit sonus eorū ꝛc. Mat. 24. Oportet hoc euangeliū regni predicari in vniuerso orbe. ⁊ tūc erit cōsumatio. Sed qūo? Non dum est cōsumatio cū predicatū sit in vniuerso mūdo Respondeo. Aliqui dicūt q̄ euangeliū xpi non est euangeliū regni. Sed hoc est falsum. qz dñs dicit hoc euangelium regni. Sed dicendū est: scom crisostomū q̄ adhuc viuentibus aplis euangeliū xpi est diuulgatū per totuz mundū saltē quantū ad famā qs est valde miraculosum q̄ in quadraginta annis sic creuerit doctrina xpi. Et sic dicit in vniuerso mūdo quantū ad famā ⁊ tunc erit cōsumatio. id est destructio hierusalē. Secom aug'. autē hoc non est verū qz adhuc tpe suo erant aliq̄e gentes in quibus nondū erat ecclesia. Et ideo ipe dicit hoc esse intelligenduz qñ predicabit. Ita q̄ quādo in oībus gentibus ecclesia erit fundata licet aliqui sint credentes aliqui nō tūc erit finis. ⁊ hoc non tpe apli: sed circa finē mundi. et sic in vniuerso mūdo loquit aplus de futuro sicut de presenti ꝓpter certitudinē euentus. ps. In omnē terrā exiuit sonus eoꝝ ꝛc. Potest tamē dici q̄ secom famā est diulgatū per totū mundū sed nō ſm fundationē. ¶ Deinde cōmendat doctrinam xpi quantū ad fructū per bona opera ibi. Et fructificat ꝛc. Eccl'. 24. Flores mei fructꝰ honoris ⁊ honestatis ꝛc. Mat. 13°. Alius fructū aliud centesimū. aliud sexagesimū. aliud tricesimū ꝛc. Et crescit scz in multitudine credentiū Act. 2. Dñs autē augebat qui salui fierent quottidie in idipm. Et hoc magne potestatis fuit. q̄ sicut in vobis: ita et in alijs. Audistis predicationē ⁊ cognouistis approbādo. ¶ Consequēter cōmendat ministeriū tripliciter. Primo per cōparationē ad se. Secūdo per cōparationē ad ipsos. Tercio quātū ad vtroſq̄. Dicit ergo. Edocti estis per euangeliū sicut ab epaphra didicistis cōseruo. Apoc. vltimo. Conseruus tuus sum ⁊ fratrū tuoꝝ ꝛc. Qui est fidelis minister. scz nō querens que sua sunt. 1ᵉ. coꝝ. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi ⁊ dispēsatores misteriorū dei ꝛc. Qui fuit mediator inter apostolū et istos. vnde significauit. id est manifestauit aut ꝛc.

Lectio tertia.

Ideo et nos ex qua die audiuimus: non cessamus pro vobis orantes ⁊ postulātes vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni sapiētia ⁊ intellectu spiritali: vt ambuletis digne deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes ⁊ crescētes in scientia dei: in omni virtute confortati scom potentiā claritatis eius in omni patientia ⁊ longanimitate cū gaudio gratias agentes deo ⁊ patri: qui dignos nos fecit in partez sortis sanctoꝝ in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebraruz ⁊ transtulit in regnū filij dilectionis sue: in quo habemus redemptionē ⁊ remissionem peccatorum.

Supra posuit materiā gratiarūactionis ostendēs ꝓ quibus bonis gratias egit: hic ostendit orationē ostendens quid ꝓ eis petit. Et primo premittit ꝓditiones orationis. Secūdo subdit bona petita ibi. Et impleamī ꝛc. Oratio tres habet cōditiones. Primo q̄ sit tempestiua. Unde subdit. Ex qua die ꝛc. supple cepimus orare. Jer. 31. Exquo locutus suz de eo. adhuc recordabor eius ꝛc. Secūdo q̄ sit cōtinua. ibi. Non cessamus ꝛc. 1. Regū. 12°. Absit aūt a me hoc peccatū in dño vt cessem orare ꝓ vobis ꝛc. Ro. 1°. Sine intermissione memoriā vestri facio ſp in oroibus meis ꝛc. Tertio multiplex ⁊ perfecta ibi Gratēs ⁊ postulātes. Oro est ascensus mētis i deū. Postulatio est rex petitio. Oro dz ꝑcedere vt deuote petēs exaudiāt sicut petentes ꝓmittūt persuasionē vt inclinent: sed nos debemus ꝓmittere deuotionē ⁊ meditationē dei ⁊ diuinoꝝ. non vt eū flectamus: sed vt nos erigamus in eū. Tria aūt petit. scz cognitionē veritatis. ibi.

At impleami ni ꝛc. Operationē virtutis ibi. Et ambuletis ꝛc. Tolerantiā maloꝝ ibi. In omni patiētia. Triplicem vero cognitionē optat scz agendoꝝ. Unde dicit. Et impleamini in agnitiōe ꝛc. id est vt plene cognoscatis voluntatē dei. 1ᵉ. thes. 4. Hec est volūtas dei sancti ficatio vestra vt abstineatis ꝛc. Ille ergo cognoscit voluntatē dei qui in sanctitate viuit. Qui ergo peccat non cognoscit vol untatē dei. quia oīs peccans est ignorans Rom. 12. Et ꝓbetis que sit volūtas dei ꝛc. Item cognitionē diuinoꝝ ibi. In omni sapiētia que est cognitio diuinoꝝ ſm august. Sap. 1. Sentite de dño in bonitate. Itez ſpiritualiū donoꝝ ibi. Et intellectu ſpiritali. id est non hāc corporaliū rerū. 1ᵉ. corinth. 2. Nos autē nō ſpiritū huius mūdi accepimus. sed ſpiritū qui ex deo est ꝛc. Et apte coniūguntur hec duo sapiētia ꝛ intellectus. qz minoꝝ est sapiētia si intellectu careat vt dicit Hegozi⁹. ꝛ inutilis est intellectus sine sapiētia. quia sapientia iudicat ꝛ intellectus capit ꝛ nō valet cape nisi iudicet. ꝛ ecōuerso. Glo. dicit qꝝ primū sumit generaliter. Secundū pertinet ad actiuā vitā. Tertiū ad contemplatiuā. Hec sufficit cognoscere: quia sciēti bonū ꝛ nō operanti peccatū est illi vt dicit Jaco. 4. Unde oportet qꝝ assit virtuosa operatio quā ꝓio tangit ibi. Et ambuletis digne deo Indigne em̄ ambulat qui non viuit sicut decet filiū dei. 2ᵉ. cozinth. 6ᵒ. In oībus exhibeamus nosmetipos sicut dei ministros in multa patiētia ꝛc. 1. thes. 4. Sicut prediximus ꝛ testificati sumus. Secūdo tangit rectā intentionē ibi. Per oīa placentes. Sap. 4. Placēs deo factus est dilectus ꝛc. Tertio studiū ꝓficiendi ibi. In omni opere bono ꝛc. Semper em̄ homo debet niti ad vlterius bonū. Eccl. 24. Flores mei fructus honoris ꝛ honestatis ꝛc. Rom. 6. Habetis fructū vestrū in sanctificationē ꝛc. Ad fructificationē sequitur augmentū scientie. Ideo dicit. Et crescētes ꝛc. Ex hoc em̄ qꝝ aliquis studet implere mandata disponit ad cognitionē. ps. Super senes intellexi: quia mādata tua quesiui. Sap. 1. Non habitabit in corpore subdito peccatis ꝛc. Et dicit dei: non mūdi. Sap. 10. Dedit illi scientiā sanctoꝝ ꝛc. ¶ Deinde tangit tolerantiā maloꝝ. quia ad virtutē non sufficit scire vel velle nisi īmobiliter operet quod nō potest esse sine patiētia ꝛ maloꝝ tolerantia. Et ideo dicit. In omni virtute cōfortati. Eccl. 44. Diuites in virtute pulchritudis studiū habentes Que virtus est a deo. Ān dicit. ſm potentiā claritatis eius. Ephes. 6. Confortamini in dño. Sed addit claritatis eius. id est xpi qui est claritas patris. quia pergere ad peccatū est pergere ad tenebras Sap. 7. Vapoz est em̄ virtutis dei ꝛ emanatio quedam est claritatis oīpotentis dei sincera. ¶ Deinde cū dicit. In oī patientia ꝛc. petit eis tolerātiaz in aduersis. Qui dam enim deficiūt vel ꝓpter difficile aduersoꝝ. et ideo oportet habere patientiā Luce. 21ᵒ. In patiētia vestra possidebitis animas vestras. Uel ꝓpter dilationē premij Et ideo dicit. Et longanimitate. Que facit sustinere rē ꝓmissam. Habac. 2. Si morā fecerit expecta eū ꝛc. Heb. 6. Longanimiter ferēs adeptus est repromissionē Sed aliqui hec duo vitāt: sed cū tristicia. Contra hoc dicit. Cum gaudio. Jaco. 1. Omne gaudiū existimate frātres cū in varias temptatiōes incideritis ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Gratias agentes ꝛc. agit gratias ꝓ beneficijs exhibitis oībus fidelibus. Et hoc ꝓ beneficio gratie qō primo ponit. Secūdo fructū gratie ibi. Qui eripuit ꝛc. Dicit ergo. Gramus ꝓ vobis agētes gratias deo scz creāti. ꝛ patri. scz adoptanti. qui dignos ꝛc. Dixerūt aliqui qꝝ dona gratiarū dant̄ ꝓo meritis. ꝛ qꝝ deus dat dignis gratiā non aūt indignis. ideo hoc excludit apls. qz quic quid habes dignitatis ꝛ gratie: hoc de⁹ fecit in te. ergo ꝛ effectus gratie. Et ideo dicit. Qui dignos nos fecit ꝛc. 2ᵉ. coz. 3. Non qꝝ sufficiētes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis ꝛc. In partem sortis sanctoꝝ ꝛc. Omnes homīes de mūdo ſm naturā sunt boni. Et ideo iustū est eos aliquā partē habere dei. Mali quidē partē habent voluptates ꝛ temporalia. Sap. 2. Hec est pars nostra ꝛ hec sors. Sancti vero habent ipm deū partem. Trenoz. 3ᵒ. Pars mea dñs. ps. Dñs pars hereditatis mee. Et ideo dicit. Qui dignos ꝛc. Et addit. Sortis. quia dupliciter aliqui diuidūt. Quādoqꝝ per electionē quādo vnus hanc: alius illā partē eligit. Aliquādo sorte. Prouer. 18. Contradictiōes cōpimit sors. Hec aūt pars cedit sanctis nō per electionē ꝓpriā. Joh. 15. Non vos me elegistis sed ego elegi vos ꝛc. Sed quia ipe deus elegit nos. Sors em̄ nihil aliud ē qꝝ cōmittere aliqd diuino iudicio. Sors autē triplex est. scz cōsultoria. diuinatoria. ꝛ diuisoria. Prima in tempalibus nō est mala. Secūda vana est ꝛ mala. Tertia in necessitatib⁹ aliquādo permittēda. sed hec per se est possessio lumi. 1ᵉ. tymoth. vlti. Lucem habitat inaccessibilē. Joh. 36. In manibus absc̄dit lucē ꝛc. Sed ex hac parte scz effect⁹ gratie. scz translatio de tenebris ad lucē. Et ideo primo ponit translationē. Secōo moduz in quo hoīes ante gratiā sunt serui peccati. Et peccatū est tenebra. ꝛ ideo sunt in potestate tenebraꝝ siue dem̄nū siue peccatoꝝ Ephe. vlti. Aduersus rectores mūdi tenebrarū hāc ꝛc. Ysaie. 49. Captiuitas a forti rolleť ꝛc. ¶ Trāstulit vt essem⁹ regū dei. Joh. 19. Regnū meū non est de hoc mūdo ꝛc. Et hoc fit qū liberamur a peccato Apoc. 5. Fecisti nos deo nr̄o regnū ꝛc. vel ad litterā vt vitam eternā. Mat. 3. 7. 4. 7. 10. Appropinquabit regnū celoꝝ. Et hoc est quod dicit. Regnū filij dilectiōis sue. Dilectio vt dicit Auguſt. in glo. quādoqꝝ dicit ſpūssanctus qui est amor patris ꝛ filij. Sed si dilectio sic ſemꝑ teneret̄ personaliter. tūc filius esset filius ſpūssancti. sed qñqꝝ dicit essentialiter. vt dicit in glo. Filij ergo dilectiōis sue dicit. i. filij sui dilecti. vel filij essentie sue. Sed nūquid hec est vera filius est filius essentie patris? Dicendū est qꝝ sig⁹ nitiu⁹ designat habitudinē cause efficientis est falsum. qz essentia nō generat nec generat. Si aūt designat formaz id est habens essentiā suā quasi materialiter. sicut dicit. Egregie forme. i. habens egregiā formā. sic est ver. Jo. 3. Pater diligit filiū ꝛ oīa dedit in manu eius ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. In quo habemus ꝛc. ostendit modū trāslationis. Homo em̄ existens in peccato dupliciter tenebat subditus scz per seruitutē Jo. 8. Qui facit peccū seruus est peccati. Itē erat reus pene ꝛ auersus a deo. Esa. 59. Iniq̄tates vestre diuiserūt inter vos ꝛ deū vestrū. ꝛ peccā nostra abscōderūt faciē eius a nobis ne exaudiret. Hec duo remouet xps qz inquantū hō factus est ꝓ nobis sacrificiū. ꝛ redemit nos in sanguīe suo. Et ideo dicit. In quo habemus redemptionē. 1ᵉ. coz. 6. Empti estis ꝓcio magno ꝛc. Sed inquantū est deus habemus per eū peccatoꝝ remissionē: qz reatus peccati solutus est per eum.

Lectio quarta.

Qui est ymago dei inuisibilis primo genitus omnis creature: quoniā in ipso condita sunt vniuersa in celis: ꝛ in terra visibilia ꝛ inuisibilia. Sue throni: siue dominatiōes: siue principatus: siue ptātes. Oīa per ipm̄ ꝛ in ipo creata sunt: et ipse est ante omnes: ꝛ omnia in ipso ꝓstant. Post q̄ superi⁹ cōmemorauit gr̄e būficia spēalia ꝛ vlta

hic cōmendat actorē hui⁹ gratie scz xpm. Et primo per cōpatiōz ad deū. Secōo generaliē ꝓcōparationē ad totā creaturā ibi. Primogenit⁹ ꝛc. Tertio specialiē ꝓ cōparatiōz ad eccl̄iā ibi. Et ipse ē caput ꝛc. Circa primū notandū est qꝝ deus dicit inuisibilis. qz excedit capacitatē visionis cuiuscūqꝝ intellectus creati. ita qꝝ nullus intellectus creatus naturali cognitione potest ꝓtingere ad ei⁹ essentiam Job. 36. Ecce deus magnus vincens scientiā nostram. 1. Ti. vltimo. Lucem habitat inaccessibilē ꝛc. Videť ergo a beatis ex gratia nō ex natura. Ratio hui⁹ assignat a dionysio: qz omnis cognitio terminat̄ ad existens id ē ad aliquā naturā participantē eē. Deus aūt ē ipsum esse non participatū. ergo est incognitus. Huius ergo dei inuisibilis filius est imago. Sz videndū est quō dicat imago dei ꝛ quare dicat inuisibilis. Et quidem de ratione imaginis sunt tria scz qꝝ sit ibi similitudo. qꝝ deducta sit vel expressa ex eo cuz quo ē similitudo. ꝛ qꝝ deducta sit in aliquo pertinente ad speciem vl signum speciei. Si em̄ sint duo similia quoꝝ vnum non deriuet ab alio neutrum dicimus alterius imaginē. sicut ouum nō dicit imago oui. Et ideo ab imitando dicit imago. Item si sit simile. sed non quantū ad speciem vel signū speciei tunc nec imago dicit. sicut in homine multa sunt accidētia vt color quantitas ꝛ huiusmodi. et ſm nullum horuz dicit imago. Sed si figuram eius accipiat: sic potest esse imago: qz figura est signum speciei. filius aūt est similis patri. et pater similis filio. sed filij⁹ habet hoc a patre: pater autē non a filio. Et ideo ꝓprie loquendo dicim⁹ filiū imaginem patris. ꝛ non econuerso. qz deducit et derivatur hec similitudo a patre. Itez hec similitudo ē ſm speciem. quia filius in diuinis repesentat aliquo modo: sz deficienter qꝝ verbum mentis nostre. Uerbū autem mentis nostre est qñ formam⁹ actu formā rei cuius noticiā habemus. et hoc significamus verbo exteriori. Et hoc verbum sic conceptū est quedam rei similitudo quā in mente tenemus. ꝛ simile ſm speciem. Et ideo verbū dei imago dei dicit. ¶ Quantū ad secundū sciendū est qꝝ arriani hoc verbum male intellexerunt iudicantes de dei imagine ſm imagines q̄ fiebant ab antiqs vt viderēt in eis charos suos subtractos sibi. sicut ꝛ nos facimus imagines sanctoꝝ: vt quos non videmus in substantia videamus in imagine. Et ideo dicunt qꝝ inuisibile est ꝓprium patri. filij⁹ autē est ꝑmū visibile in q̄ manifestat̄ bonitas ꝑris: q̄i pr̄ sit vere inuisibilis. filij⁹ no visibil ꝛ sic alteri⁹ essent nature. Hoc autē excludit aplus ad Heb. 1. dicēs. Qui cum sit splendoz glozie ꝛ figura substantie eius ꝛc. Et sic est imago non solum dei inuisibilis: sed etiam ipse inuisibilis est. sicut pater Col. 1. Qui est imago inuisibilis dei. ¶ Deinde cum dicit. Primogenitus ꝛc. cōmendat xpum ꝓ comparationē ad creaturam. Et primo facit hoc. Secundo exponit ibi. Quia in ipso ꝛc. Circa primum sciendū est qꝝ arriani sic intelligunt quasi dicat̄ primogenitus: qz sit prima creatura. sed hic non est sensus vt patebit. Et ideo duo sunt videnda: scz quomō hec imago sit genita. ꝛ quomō primogenita creature. Quantuz ergo ad primum sciendū est qꝝ in vnaquaq re generatio est ſm moduz sui esse ꝛ sue nature. Alius em̄ modus generationis est in hominib⁹ ꝛ alius in plantis ꝛ sic de aliis. Natura autē dei est ipsum esse intelligere. ꝛ sic oportet qꝝ eius generatio vel conceptio intellectualis sit generatio vel conceptio nature eius. In nobis autē conceptio intelligibilis non est conceptio nature nostre. qz in nobis aliud est intelligere ꝛ natura nostra. Et ideo cum hec imago sit verbum ꝛ conceptio intellectus oportet dicere qꝝ sit germē nature ꝛ sic de necessitate genitus: quia accipit naturam ab alio. ¶ Secūdo dicenduz est quomō dicať primogenit⁹. Deus em̄ non alio se cognoscit ꝛ creaturam. sed oīa in sua essentia sicut inꝑma causa effectiua. Filius autē est conceptio intellectualis dei ſm qꝝ cognoscit se. ꝛ ꝓ consequens omnē creaturā. Inquantū ergo gignit videt quoddam verbū repesentans totam creaturam ꝛ ipsum est ꝑncipiū oīm̄is creature. Si em̄ nō sic gigneret solum verbum patris esset ꝑmogenitus patris: sed nō creature. Ecc. 24. Ego ex oze altissimi prodij ꝑmogenita ante oēm creaturam ꝛc. ¶ Deinde cum dicit: Quia in ipso ꝛc. exponit qō dixerat scz qꝝ sit ꝑmogenitus. qz scz est genitus vt ꝑncipium creature. Et hoc quantū ad tria. Primo quantū ad rerū creationē. Secōo quantū ad earum distinctionez ibi. In celis ꝛc. Tertio quantū ad conuersationē in esse ibi. Et omnia in ipso ꝛc Dicit ergo est ꝑmogenitus creature qz est genitus vt ꝑncipiū oīs creature. Et ideo dicit. Quia in ipso ꝛc. Circa quod sciendū est ꝙ platonici ponebāt ydeas dicentes qꝝ quelibet res fiebat ex eo ꝙ participabat ydeā: puta hoīs vel alicuius alterius speciei. Loco oīm harū ydearū nos habemus vnum scz filiū verbuz dei. Artifex em̄ facit artificium ex hoc qꝝ facit illud participare formaz apud se conceptam quasi imitabilem eam exteriori materie. sicut si dicaē qꝝ artifex facit domū ꝓ formaz rei quā hz apud se conceptam. Et sic deus oīa in sua sapientia dicit facere. qz sapientia dei se habet ad res creatas sicut ars edificatoris ad domū factam. Hec autē forma ꝛ sapientia est verbū. et ideo oīa in ipso condita sunt sicut in quodā exemplari. Heb. 1. Dixit et facta sunt: qz in verbo suo eterno creauit oīa vt fierent. ¶ Quantum autē ad distinctionē sciendū est qꝝ aliqui sicut manichei errauerunt dicentes hec corpora terrena quia corruptibilia facta esse a malo deo. celestia vero quia incorruptibilia a bono deo scilicz patre christi. Sed mentiunt: quia in eodem sunt vtraq̄ creata. Ideo dicit. In celis ꝛc. Et est hec distinctio ſm partes nature corporee. Heb. 1. In ꝑncipio id ē in filio creauit deus ꝛc. Platonici etiam dicunt qꝝ deus per se creauit creaturas inuisibiles scilicet angelos. ꝛ ꝙ anglos creauit naturas corpeas. Sz hoc excludit qz dicit. Uisibilia et inuisibilia. De ꝑmo Heb. 11. Fide intelligimus esse aptata secula vt ex inuisibilib⁹ visibilia fierent. De secundo autem Ecc. 43. Pauca vidimus operum eius. Omnia autem dominus fecit ꝛc. Hec autem distinctio est scōm creaturarū naturā. Tertia distinctio est ordinis et gradus in inuisibilibus cum dicit: Sive throni ꝛc. Platonici etiam errant hic: dicebant enim in rebus diuersas esse perfectiones et quālibet attribuebāt vni ꝑmo ꝑncipio. et scōm ordines earum perfectionum ponebant ordines ꝑncipioꝝ sicut ponebant ꝑmum ens a quo participant omnia esse. et aliud ꝑncipium ab isto scilicet primum intellectum a quo omnia participāt intelligere. ꝛ aliud ꝓncipiuz vitam a quo oīa participant viuere. Sed nos non sic ponim⁹: sed ab vno ꝑncipio res habent quicquid in eis perfectiōis est. Et ideo dicit. Sive throni ꝛc. Quasi dicat. Nō dependēt ab alijs ꝑncipijs oidinatis: sed ab ipso vno solo verbo dei. Sed quid est quod dicit. Ephe. 1. Ipsum dedit caput ꝛc. Ubi quedam diuersitas videtur esse ab istis. Solutio. Hic enim enumerat descendēdo: quia ostendit ꝓgressum creature a deo. ibi ascendendo: quia ostendit qꝝ filius dei scōm qꝝ hō super omnes creaturas est. Sed ñ ibi ꝑncipatus ponunt̄ sub potestatibus. ꝛ virtutes inter dominationes et potestates: hic principatus super potestates: et ꝑncipatus mediū inter oñationes ꝛ potestates. Et ſm hoc diuerse sunt sentētie gregorij ꝛ dionysij. Dionysius em̄ ordinat eos ſm qꝝ dicit ad ephesios. qa in secunda ierarchia ponit dominationes virtutes ꝛ po-

testates. Gregorius vero ordinat eos sicut hic habetur. qz in secūda ierarchia ponit ꝺnationes ꝓncipatus ⁊ potestates. in tertia vero virtutes archangelos ⁊ angelos. ¶Sed sciendum est ꝙ sicut Gregorius ⁊ Dionysius dicunt hec dona spūalia et quibus nominanť hȳ ordines cōmunia sunt omnib⁹. tamē quidā nominanť a q̄busdaꝫ quidā ab alijs. cuius ratio accipiť ex dictis platonicoꝝ. qz omne quod conuenit alicui conuenit tripliciter. quia aut essentialiter aut participatiue. aut causaliter. Essentialiť quidē qđ cōuenit rei ſm ꝓportionē sue nature. sicut homini rationale. ¶Participatiue autē quod excedit suam naturā. sed tamē aliquid de illo participat sed imperfecte sicut intellectuale homini qđ est supra rationale ⁊ est essentiale angelorum. ⁊ idem aliquid participat homo. Causaliter vero quod conuenit rei supemineter sicut homini artificialia. qz in eo nō sunt sicut i materia sed p modum artis. Unūquodq; autē denominať solum ab eo quod conuenit ei essentialiter. Unde homo non dicitur intellectualis nec artificialis: sꝫ rationalis. De dictis autē donis in angelis ea que conueniunt superioribus essentialiter: inferioriꝫ⁹ conueniūt participatiue. q̄ vero inferioriꝫ⁹ essentialiter cōueniūt: superioribus causaliter cōueniunt. Et ideo supiores denominanť a superioribus donis. Supremū autē in creatura spūali est ꝙ attingat deū ⁊ quodāmodo participet eum. Et ideo denominanť superiores ex hoc ꝙ attingunt deum. Cherubin q̄si scientes deū. Seraphin q̄si ardentes vel accendentes. Throni quasi habentes in seipsis deuꝫ. Tripliciter em̄ aliquid potest alio participare. Uno modo accipiendo ꝓprietatē nature eius. Alio mō vt recipiat ipm̄ p modū intentionis cognitiue. Alio modo vt deseruiat aliqualiter eius virtuti. sicut aliqs medicinalem artem a medico. Uel qz accipit in se medicine artem. vel qz accipit cognitionē artis medicinalis. vel qz deseruit arti medicine. Primū est maius secundo. ⁊ secundū tertio. In sacra aūt scriptura significať aliqđ diuinū p ignez. Deut. 4. Domin⁹ deus tu⁹ ignis consumēs est ꝛc. Et ideo supremus ordo dicit seraphin quasi ardentes deo et continentes aliquam diuinam ꝓprietatem. Secundus ordo est cherubin consequentes eum cognitiue. et throni ei⁹ ȳruti deseruiētes. Alij aūt ordines nō nominanť ex attingendo deū. sed per aliquaꝫ eius operationē. Et aliq̄ vt dirigentes. ⁊ sic sunt dominationes. alij exequentes. Et horum quidā vt principaliores vt principatus. pū. Preuenerūt ꝓncipes ꝛc. Alij ſm executionē. ⁊ sic sunt exequentes supra spūales creaturas. vt sunt potestates qui arcent demones. supra naturalia sunt virtutes que miracula faciūt. supra homines sunt archangeli ad magna. angeli ad minima. Et sic cōcludendo dicit. Omnia p ipsum sicut p causam effectiuam. ⁊ in ipso sicut causaꝫ exemplarem. Jo. 1. Omnia p ipsum facta sunt ꝛc. Sed qz posset aliquis dicere. Nunqđ omnia sunt eterna. ideo apostolus quasi respondens ad hoc dicit. q̄ nō. sed ipse est ante omnia sꝫ tempora et res alias. prouer. 8. Dominus possedit me in initio viaꝝ suarum anteq̄ quicq̄ faceret a principio ꝛc. Uel ante dignitatem. pū. Quis similis deo ꝛc. ¶Quantū ad conseruationem dicit. Et omnia in illo constant id est conseruantur. Sic enim se habet deus ad res sicut sol ad lunam. quo recedente deficit lumen lune. Et sic si deus subtrahat suam virtutem a nobis: in momēto deficerent oīa Heb. j. Portans omnia verbo virtutis sue.

Lectio quinta.

c Ipse est caput corporis ecclesie qui est principium primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare ⁊ per eum reconciliari oīa in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius sive que in terris siue que in celis sunt. Et vos cum essetis aliquando alienati ⁊ inimici sensu in operibus malis. nunc autē reconciliauit in corpore carnis eius per mortem exhibere vos sanctos ⁊ immaculatos ⁊ irreprehensibiles coram ipso: si tamen pmanetis in fide fundati ⁊ stabiles ⁊ immobiles a spe euangelij qđ audistis qđ predicatū est in vniuersa creatura q̄ sub celo est.

Postq̄ apostolus cōmendauit christum p compationē ad deum ⁊ ad totam creaturā: hic cōmendat ipsum in cōparatione ad ecclesiaꝫ. Et ꝓmo generaliter. Secūdo specialiter q̄tum ad colossenses ibi. Et vos cum essetis ꝛc. Tertio quantū ad suam ꝑsonam singulariter ibi. Cuius factus sum ꝛc. Circa ꝓmuꝫ duo facit. quia ꝓmo ꝓponit habitudinem xpi ad totam ecclesiam. Secundo exponit ibi. Qui est ꝓncipium ꝛc. Dicit ergo. Iste in quo habemus redemptionē christus est ⁊ ꝓmogenit⁹ creature. Sꝫ ſm q̄ hmōi facť ē caput ecclesie. Duo occurūt hic exponenda. Et ꝓmo quō corpus sit ecclesia. ⁊ secundo quō xpus est caput. Ecclesia dicit corp⁹ ad similitudinē vnⁱ hoīs. ⁊ hoc duplicit. sꝫ et q̄tum ad distinctiōz mēbroꝝ Eph. 4. Dedit quosdā quidē ap̄los: quosdā aūt ꝓphas ꝛc. Et q̄tum ad seruitia q̄ liczꝫ sint diſ incta tñ vnuꝫ seruit alteri. i. Cozin. 12. Pro inuicē sollicita sint membra Gal. 6. Alē alteri⁹ onera portate ꝛc. Itē sic ꝓstituit vnū corp⁹ ex vnitate aīe: ita ecclia ex vnitate spūs. Eph. 4. Unū corp⁹ ⁊ vn⁹ spūs. 1. cozin. 10. Un⁹ panis ⁊ vnū corpus multi sum⁹ ꝛc. Itē est alia ꝓsideratio mēbroꝝ ad caput ⁊ ecclie ad xpm. Ipse em̄ xps ē caput ecclie. pū. Tu exaltas caput meū ꝛc. ¶Et exponit q̄d est ēcaput dicēs Qui ē ꝓncipiū ꝛc. Caput ei respectu alioꝝ mēbroꝝ hēt tria ꝓuilegia. Prio qz distinguiť ab alijs ordie dignitatis: qz est ꝓncipiū ⁊ ꝓsidens. Secūdo in plenitudine sensuū q̄ sunt oēs in capite. Tertio in q̄dā influxu sensus et mot⁹ ad mēbra. Et tō ꝓmo oñdit quō xps est caput ratione dignitatis. Scō rōne plenitudinis grāe ibi. Quia in ipso complacuit ꝛc. Itē tertio rōne influentie ibi. Et p eū ꝛc. Ecclesia quidē hz duplicē statū: sꝫ grē in pñti. ⁊ glie in futuro. ⁊ est eadē ecclia. ⁊ xps est caput ſm vtrūq; statum. qz ꝓmus in grā. ⁊ pm⁹ in glia. Quantū ad ꝓmū dicit. Qui est ꝓncipiū: qz nō solū est in grā ſm q̄ hō. sed etiā oēs sunt iustificati p fidē xpi Ro. 5. Per obedētiaꝫ vnⁱ hoīs iusti ꝓstituunť mlti. Et tō dicit. Qui est ꝓncipiū sꝫ iustificationis ⁊ grē in tota ecclia. qz in veteri testamento sunt aliq̄ iustificati p fidem xpi Jo. 8. Ego ꝓncipiū q̄ ⁊ loquor ꝛc. ꝑ. Decū ꝓncipiū ꝛc. Item est ꝓceptum q̄tum ad statū glorie. Ideo dicit. Primogenitus ex mortuis. Quia em̄ resurrectio mortuoꝝ ē quasi quedam secunda generatio: qz homo in ea ad vitam eternaꝫ reparať Matth. 19. In regeneratione cū sederit filⁱ⁹ hominis ꝛc. et p oñibus ꝓmus est christus. ideo est ꝓmogenit⁹ ex mortuis id ē eoꝝ q̄ sunt gentti p resurrectionē. Sꝫ otra de lazaro Jo. 11. Un̄deo. dicit q̄ isti ⁊ alij nō resurrexerūt ad illā vitā immortalē: seđ ad mortalē. ꝫ xps resurgens ex mortuis iam non morit ꝛc. vt dicit Ro. 6. Apoc. 1. Primogenitus mortuoꝝ ꝛc. 1. corin. 15. Uūc autē christus resurrexit a mortuis ꝓmitte dormientiū. Et hoc vt in omnib⁹ sit ipse ꝓncipatum tenens. quantū ad dona gratie qz ipse est ꝓncipium quantum ad dona gloriē. qz ipse est ꝓmogenitus. Ecc. 24. In omni gente et in omni populo ꝓmatum habui ꝛc. ¶Deinde cum dicit Quia in ipso ꝛc. ostendit dignitatem capitis quantū ad plenitudinem gratiarū omniū. Alij em̄ sancti habuerūt diuisiones gratiarum: sed xps habuit oñes. Ideo dicit. Quia in ipso ꝛc. Singula verba pondus suuꝫ habent. ¶Cōplacuit designat q̄ dona homis xpi nō erant ex facto seu meritis vt dicit Iotinus. sed ex diuine voluntatis complacentia assumentis hunc hominē in vnitatem ꝑsone. Matth. 3. Hic est filius meus ꝛc. Item dicit omnē quia alij habent hoc donum: alij aliud. Jo. 13. Omnia dedit in manus eius. Item dicit plenitudinē. quia aliquis aliquod habuit donuꝫ: sed non plenitudinē eius seu virtutis. quia forte in illa in aliquo defecit. Sꝫ Jo. 1. dicit de christo. Uidimus eum plenū gratie et veritatis. Ecc. 24. In plenitudine sanctoꝝ detentio mea ꝛc. Item dicit Habitare. Alij em̄ acceperunt vsum gratie ad tempⁱ⁹ quia spūs ꝓphetarum non semꝑ adest ꝓphetis. sed in christo est habitualiter quia semꝑ ad votum in christo ē dominū huius plenitudinis Jo. j. Super quez videris spūm descendentē ⁊ in eo manentē ꝛc. ¶Deinde cuꝫ dicit. Et per eum ꝛc. ostendit christuꝫ esse caput ecclesie ratione influxus. Et hec est tertia ratio capitis. Et primo ostendit influxum gratie. Secūdo exponit qđ dixerat ibi. Pacificans ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. dico ꝙ complacuit non solū q̄tum ad hoc ꝙ haberet in se. sed etiam p vt eū ad nos deriuaret. Unde dicit. Et per eum reconciliari oīa in ipsuꝫ. 2. cozin. 5. Deus erat in xpo mūdū reconcilians sibi. Exponit autē qualis sit ista recōciliatio ⁊ quomodo omnia reconciliata. In reconciliatione autez sunt duo consideranda. Primo in quo conueniunt qui reconciliantur. discordes em̄ diuersas habent volūtates. Reconciliati autez consentiunt in aliquo vno Et sic voluntates ꝓpius discordes concordant in xpo. Et huiusmodi voluntates sunt et hominū et dei ⁊ angelorum. Ihominū q̄ christus hō est. dei q̄ deus est. Itē discordia erat inē iudeos qui volebant legez. ⁊ gentiles q̄ nō volebāt legē sꝫ vtrosq; xps ꝓcordat: qz ex iudeis ē. ⁊ qz absoluit obseruātias legꝫ. Et hec concordia ē facta p sanguinē ꝛc. Inē deum em̄ ⁊ hominē causa discordie fuit peccatū. Inter iudeos ⁊ gentes lex. Christus p crucem destruxit peccatum ⁊ implevit legem. Et ita remouit causam discordie. Heb. 12. Accessistis ad syon montem ⁊ ciuitatez dei viuentis hierusalem ꝛc. Et sic reconciliati sumus: Et ista sunt sive que in celis vt angeli et deus: sive que in terris sꝫ iudei et gētiles. Ideo christo nato dicit Luc. 2. Gloria in altissimis deo et in terra pax hominibus ꝛc. Item in resurrectione dixit. ꝓpax vobis ꝛc. vt habetur Jo. 20 Eph. 2. Ipse em̄ est pax nostra qui fecit vtraq; vnum ⁊c ¶Deinde cum dicit. Et vos ꝛc. ponit cōmendatio christi per dona eis collata. Ubi ꝓmo cōmemorat statuꝫ preteritum. Secundo xpi beneficium ibi. Nunc autem ⁊c. Tertio quid exigať ab eis ibi. Si tamen ꝛc. Status em̄ preteritus habuit tria mala. Quantū em̄ ad intellectuꝫ erant ignorantes. quantum ad affectum inimici iusticie. quantum ad actum in multis peccatis. Quantū ad primum dicit. Alienati ꝛc. quantū ad secundum. Et inimici sensus ſm vnam litteram: ⁊ ostendit defectum sapientie quam predicabant iudei de vno deo. Jo. 3. Dilexerunt magis tenebras q̄ lucem. Sed nunquid tenebanť ad legem moysi? Dicendum est ꝙ sic quantutū ad cultum vnius dei. Uel alienati sensu id ē ex electione contradicentes ex malicia Job. 34. Qui quasi de industria recesserunt ab eo. Quantū ad tertium dicit. In operib⁹ malis Jo. 3. Erant em̄ eoꝝ opera mala ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Nunc autē. ponit beneficia christi. Et primū est reconciliatio in corpore eius. Et dicit corpus carnis nō q̄ aliud sit corpus ⁊ aliud caro. sed ad ostendendū q̄ accepit corpus in esse nature Jo. 1. Et verbum caro factū est ꝛc. Item carnis id est mortale Ro. 8. Deus filium suum mittens in similitudinem peccati ꝛc. Secundum est sanctificatio. Unde dicit. Exhibere vos sanctos Heb. 13. Jesus vt sanctificaret populum suum ꝛc. Tertium est ablutio a peccatis ibi. Et imaculatos Heb. 9. Sanguis christi qui p spūm sanctū semetipsum obtulit deo emundabit conscientiam nostram ꝛc. ¶Item quantū ad futura ibi. Irreprehensibilis. 2. ꝑe. 3. Satagite immaculati ⁊ inviolati ei inueniri in pace ꝛc. Et addit. Coram ipso. 1. Reg. 16. Homo videt que foris patent. dominus autem intueť cor. Exigit a nobis firmitatē fidei ⁊ spei. Ideo subiungit dicens. Si tamē ꝓmanetis ꝛc. Fides est sicut fundamentum ex cuius firmitate tota firmať ecclesie structura. Item stabiles in spe quasi non moti a seipsis. ⁊ immobiles quasi non excidentes a spe per alios. A spe inquā euangelij id est quam dat euangelium de bonis regni celorum Matth. 4. Penitentiam agite appropinquabit em̄ regnum celoruꝫ ꝛc. Hec est excusatio qz est predicatum: videlicet p apostolos. Utitur preterito p futuro ꝓpter certitudinē eiⁱ⁹. Uel oñi creature noue sꝫ fidelibus quibus paratum erat.

Lectio sexta.

Cuius factus sum ego paulus minister: qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis: ⁊ adimpleo ea que desunt passionum christi in carne mea pro corpore eius quidem ecclesia. Cuius factus sum ego minister scōm dispensationez dei que data est mihi in vobis: vt impleam verbis dei mysterium quod absconditū fuit a seculis ⁊ generationibus: nunc autē manifestatum est sanctis eius quibus voluit deus notas facere diuitias glorie sacramenti huius in gentib⁹ quod est christus in vobis spes glorie quem nos annunciauimus. corripientes omnem hominem ⁊ docentes in omni sapientia: vt exhibeamus omnem hominem perfectum in christo iesu in quo ⁊ laboro certando scōm operationem eius quā operať in me in virtute.

Postq̄ cōmendauit christū in comparatione ad deum ⁊ ad vniuersam creaturam: ad totam ecclesiam: ⁊ ad ipsos colossenses: hic cōmendat euz in comparatione ad seipsum. ostendēs se ei⁹ ministrū. Et ꝓmo ponit ministeriū. Secundo ostendit fidelitatem in ministrando ibi. Qui nunc gaudeo ꝛc. Tertio ministerij magnitudinē ibi. Cuius factus sum ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ predicatuꝫ est in vniuersa creatura cuius euangelij factus sum minister p̄dicandi. non mea auctoritate. sed predicationi ministerium exhibens. 1. Cozin. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi ⁊ dispēsatores ꝛc. Sꝫ est minister fidelis. qđ patet qz non refugit pati pericula quin diligēter exeq̄ť. Cū ꝓmo oñdit q̄ affectu sustinet passiones. Scōo q̄ fructu ibi. Adimpleo ꝛc. Affectu quidē leto: qz nunc

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Colossenses II.

gaudeo ꝛc. ꝑ vobis id est ꝓpter vestram vtilitatem. 2. cozin. 1. Siue tribulamur ꝑ vestra exhortatione ⁊ salute ꝛc. Et ꝓpter gaudium vite eterne quod inde expecto qđ est fructꝰ ministerij eiꝰ. Jac. 1. Oñe gaudiū existimate frēs mei cum in tẽptationes varias inciderit. scientes ꝛc. Phil. 2. Si emulor sup sacrificiū fidei vre. gaudeo ⁊ cogratulor ꝛc. Et etiā hoc fructu vt adimpleā ꝛc. Hec verba ꝑm supficiē malū possent habere intellectum sc̄z ꝙ xpi passio non esset sufficiens ad redemptionē. sed addite sunt ad complendū passiones sanctorū. Sed hoc est hereticū: qz sanguis xpi est sufficiens ad redemptionem etiaz multoꝝ mundoꝝ. 1. Jo. 2. Ipse est ppiatio ꝑ peccatis nostris ꝛc. Sed intelligendū est ꝙ xps et ecclesia est vna ꝑsona mystica cuius caput est xps. corpus oñes iusti. quilibet aūt iustus est quasi membrū huiꝰ capitis. 1. cozin. 12. Et membra de membro. Deus autem ordinauit in sua ꝓdestinatione ꝯtum meritoꝝ deberet esse ꝑ totā ecclesiam tam in capite ꝙ in membris. sicut et predestinauit numerū electoꝝ. Et inter hec merita precipue sunt passiones sanctoꝝ. sed xpi sc̄z capitis merita sunt infinita. quilibet vero sanctus exhibet aliqua merita ꝑm mēsurā suā. Et ideo dicit: Adimpleo ea q̄ desunt passionū christi id est totius ecclesie cuius caput est xps: adimpleo id est addo mensurā meam. Et hoc in carne id est egoipse patiens. Vel que sunt id est desunt in carne mea. Hoc eñ deerat ꝙ sicut xps passus erat ī cozpe suo. ita pateret ī paulo mēbro suo ⁊ similr in alijs. Et hoc ꝑ cozpe qđ ē eccliaq̄ erat redimēda ꝑ xpm. Ephē. 5. Et exhiberet ipe sibi ecclesiā gloriosaz ꝑ hñtē maculā neq; rugam ꝛc. Sic etiam oñes sancti patiunt ꝓpter ecclesiam que ex eoꝝ exemplo roborat. Glosa. Passiones adhuc desunt eo ꝙ paritoria meritoꝝ ecclesie non est plena: nec adimplebit nisi cum seculum fuerit finitū. Paritoria aūt est vas vel domꝰ vbi pariter multa inferunt. Deinde cum dicit. Cuius sum ꝛc. ostendit dignitatem ministerij tripliciter. Primo ex materia adoptionis. Secundo ex fine ad quem ducit ibi. Vt impleamini ꝛc. Tertio ex vsu ibi. Quoniā vos cum ꝛc. Sed diceret aliq̄s. Est ne magnū hoc ministeriū. Et respondet dicens. Ita est. qz traditum est mihi ꝑm dispensationē. Quod dupliciter potest exponi: sc̄z actiue. ⁊ sic est sensus id est vt dispensem vobis diuina fideliter tradens ea. ⁊ hec potestas data est mihi. Vel passiue. ⁊ tunc est sensus id est ꝑm ꝙ mihi est dispensatū a deo Ephe. 4. Dedit quosdā quidez aplos quosdam ꝓphetas ꝛc. Act. 13. Segregate mihi barnabam et paulū in opus quo assumpsi eos ꝛc. Ecce quis est finis certe non pecunia nec gloria ꝓpria: sed ꝙli quod magnū ad quod accepi. qz vt impleam ꝛc. Et ꝑmo ostendit dignitatē eius ad quod accepit. Secundo ostēdit qđ est illud quod est xps. Itē ꝑmo cōmendat magnitudinē eius ex diffusa ꝓdicatione ⁊ occultatiõe ⁊ er manifestatiõe. Accipiē aūt ad conuersionē gentiliū. Añ vt adimpleā verbum non ꝓdicationis: sed dispensationem eternam dei: id est vt mea ꝓdicatione impletum ostendā verbū dei id ē dei dispensatoꝝ ⁊ ꝓdinationē ⁊ ꝓmissionē de verbo dei incarnādo vel dispensatiõe dei eternā q̄ disposuit vt gentes ꝑ xpm cōuerterenē ad fidez veri dei. Et hoc oportebat impleri Numeri. 23. Dixit q̄ et non faciet. locutus est ⁊ non implebit Esa. 55. Verbū quod egredieꝫ de ore meo nō reuertet ad me vacuū: sed faciet quecūq; volui ⁊ ꝓsperabit ꝛc. Sed hoc dispositum impleri ꝑ ministeriuz pauli. Unde dicit. Vt impleā hoc mysteriuū sc̄z inquantū est res abscondita. qz mysteriuz quod est absconditū est hoc verbum Esa. 24. Secretuz meuz mihi ꝛc. Quod absconditū fuit a seculis id ē a ꝑncipio seculoꝝ ⁊ oñibus generationibꝰ hominū qui hoc scire non potuerūt Ephē. 3. Que sit dispensatio sacram ē ti absconditi a seculis in deo. Nam ⁊ si ꝑt antiqui quedam de xpi deitate videnē dixisse vel ꝓpria vel appropriata sicut augustiꝰ inuenit in libris platonis. Jn ꝓncipio erat verbū ꝛc. tamē q̄ verbum caro factū est nullꝰ scire potuit. Sz dicis. Nōne fuit scitū ꝙ ꝓphetas. Respondeo. dicendū est ꝙ sic tamen inquantū ptinebat ad euangelium. Vel non ita apperte sicut apostoli sciuerūt Deinde cum dicit. Nunc aūt ꝛc. agit de manifestatione eius. ⁊ ꝑmo ostendit quibus manifestatū est. Secundo ostendit quare manifestatū est nunc sc̄z tempore gratie. 2. cozin. 6. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nūc dies salutis ꝛc. Hec autē est scientia sanctoꝝ Sap. 10. Dedit illi scientiam sanctoꝝ ꝛc. Job. 36. Annūciat de ea amico suo ꝛc. Sed hoc non ꝓpter eozum merita. sed ꝓpter beneplacitū suum. Unde dicit. Quibꝰ voluit deus ꝛc. Jo. 15. Que audiui a patre meo nota feci vobis. ꝛc. Et subdit. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos. ꝛc. Matth. 11. Ita placitum fuit ante te ꝛc. Notas facere diuitias glorie. qz per ista occulta deus apparet abundanter gloriosus. Nam olim notus in iudea deus. Sz ꝙ hoc sacramentū cōuersionis gent ilūgloria dei notificaē ꝙ totū mundū. Jo. 17. Ego te clarificaui ꝛc. Et hoc intelligentibus sc̄z quod completur in eis Ro. 5. Gloriamur in spe glorie filiozum dei. Et Ro. 11. O altitudo diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei ꝛc. Hoc verbum est qđ est christus id est quod ꝙ christum adipiscimur sc̄z spem glorie que olim videbaē ꝓmissa solū iudeis Act. 10. Dirabanē q̄ ⁊ in nationes diffusa est gratia ꝛc. Ro. 5. Justificati ex fide pacem habeam⁹ ꝛc. Et post. ⁊ gloriamur in spe glorie filiozum dei ꝛc. Esa. 11. Radix Iesse qui stat in signum populoꝝ ꝛc. Sic ergo ostendit ozigo ministerij ⁊ finis. Sz subdit vsuz eius cū dicit. Que nos ꝛc. Et circa hoc tria facit. qz ꝑmo ostēdit vsum eius. Secūdo fructum ibi. Vt exhibeamus ꝛc. Tertio auxilium sibi impensum ad consequendū vsum ibi. In quo ⁊ laboro ꝛc. Alius eius est nunciare christum. Et ponit vsum ⁊ modum vtendi. ꝑs. Annunciate inter gentes studia eiꝰ ꝛc. 1. Jo. 1. Quod vidimus ⁊ audinimꝰ annūciamus vobis ꝛc. Modus ponit ibi. Corripientes ꝛc. Quod est perfecta ānunciatio: quia oñi homini non solum iudeis. Matth. vltimo. Docete omnes gentes ꝛc. Modus etiam eius est docere veritatem ⁊ refellere falsitatem. Et ideo dicit. Corripientes omnez errozem vel infideles in vita. 2. Cozin. 10. Arma militie nostre nō sunt carnalia sed potentia dei ad destructionē munitionū. consilia destruentes ꝛc. Et docentes oēm hoiem in omni sapientia sc̄z q̄. est cognitio dei Sap. 15. Hosee eñ te ꝑsponsaui in iusticia. est ⁊ scire iusticiam ⁊ veritatez tuam radix est immortalitatis ꝛc. Et. 1. Cozin. 2. Sapientiā loquimur ꝛc Fructus autē hic est ꝙ homines ducunē ad perfectū. Unde dicit. Vt exhibeamus omnē hominem sc̄z cuiuscūq; conditionis perfectum non in lege: sed in christo. Matth. 5. Estote perfecti ꝛc. Sed nunquid quilibet tenetur ad perfectionem ꝛ Non. sed intentio ꝓdicatoris ad hoc debet esse. Est autē duplex perfectio charitatis. Una de necessitate ꝓcepti: sc̄z vt in cozde nihil admittat contrarium deo. Matth. 22. Diliges dominū deum tuum ex toto cozde tuo ꝛc. Alia de vtilitate cōiūi vt abstineat etiam a licitis. ⁊ hec est perfectio superogationis Sed ad hoc habuit auxilium a deo. Unde dicit. In quo laboro scilicet certando cōtra infideles ⁊ peccatores. 2. Timo. 2°. Labora sicut bonus miles christi ꝛc. Item eiusdem. 4. Bonum certamen certaui ꝛc. Et hoc scīm opationez eius. 1. Cozin. 15. Hra dei mecū. Et hoc facit

he⁹ in me ī virtute miraculoꝝ sc̄z ꝑbēdo virtutē. Luc. vlti. Sedete ī ciuitate donec induamini virtute ex alto.

Capitulum secundū.

Volo enim vos scire qualē sollicitudinem habeā ꝑ vobis ⁊ ꝑ his qui sunt loadicie ⁊ quicūq; non viderunt faciez meā in carne vt consolent cozda ipsoꝝ instructi in charitate ⁊ in omnes diuitias plenitudinis intellectus in agnitione mysterij dei patris ⁊ iesu christi: in quo sunt omnes thesauri sapientie ⁊ scientie absconditi. Hoc aūt dico: vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonū.

Supza cōmendauit statū fideliū: qui est gratie. ⁊ actorē sc̄z xpm: hic ꝓpegit eos contra ꝓtrariantia huic statui: et ꝑmo ꝓtra doctrinā corrumpentē. Secūdo ꝓtra puerſos mozes. 3°. ca. ibi. Igit si consurrexistis ꝛc. Circa ꝑmum duo facit. Quia ꝑmo ostēdit sollicitudinē de eoꝝ statu. Scdo tueē eos contra malā doctrinā ibi. Hoc aūt dico. ꝛc. Itez ꝑma pars diuidit in tres particulas. Quia ꝑmo ponit sollicitudinē. Scdo ꝑsonas de quib⁹ sollicitat ibi. Pro vobis ꝛc. Tertio de q̄ sit sollicitus ibi. Et consolent ꝛc. Dicit ḡ. Volo enī vos scire qualē habeam sollicitudinē sc̄z magnā. Et hoc ptinet ad bonū ꝑfectū Ro. 12. Qui ꝓest in sollicitudie Luc. 2. Pastores erāt in eadem regione vigilantes et custodiētes vigilias noctꝭ supza gregem suū ꝛc. Et non solum ꝑ a se cōeruſs ⁊ ſibi ꝓsentibus sed etiaz ꝑ alijs. Unde dicit. Pro vobis quos non vidi cozpore: sed ⁊ mente. et non solū ꝑ ipſis: sed etiam ꝑ illis q̄ nō viderūt ꝛc. Sollicitus q̄ppe erat ꝑ toto mūdo. Sap. 18. In veste poderis aaron totus erat orbis terraꝝ ꝛc. Sic in mente apli. 2. Cozin. 11. Preter ea q̄ extrinsec⁹ sunt instantia mea quottidiana sollicitudo oim ecclesiaꝝ ꝛc. Sed de quib⁹ magis sollicitat Respondeo. de non visis ꝙtum ad aliq̄d: qz nesciebat q̄d fieret circa eos: nō aūt simplicit. Deinde cū dicit. Et cōsolent ꝛc. ostendit de q̄ sollicitus sit sc̄z de eoꝝ consolatione. Et ꝑmo hoc ponit. Secūdo quō possit hoc haberi ibi. Instructi ꝛc. Dicit ḡ. Et cōsolent id est ꝑ me habeant consolationē spūalē cuius consolationis factiuū est bonum. Est eñ factiuū gaudij vt q̄ tristat de aliq̄: consolet de alio eque bono. Duo aūt sunt que consolant nos: sc̄z meditatio sapientie. Sap. 8. Erit allocutio cogitationis tedij mei. Aliud est oratio Jac. 5. Tristat q̄s in vobis oret equo aīo ⁊ psallat. Cōsequnter cū dicit. Instructi ꝛc. ponit spāliter sapientie instructionē. Duplex est hic Fra sc̄z q̄ dicta est et que habet in glo. sic. Ut consolē tur cozda ipsoꝝ instructoꝝ ꝛc. ad cognoscendū ꝛc. Et est idem sensus. Instructio q̄ sapie consolat cōtra mala temporalia. Debet aūt hic esse instructus de via. et ideo dicit. In charitate q̄ sc̄z est via ad deū. 1. cozin. 12. Adhuc excellentioꝛ viā vobis demonstro: si linguis ꝛc. Instructi ergo in charitate q̄ deus nos diligit: ⁊ qua nos euz diligim⁹. vtrūq; eñ nos consolat sc̄z ⁊ qz oñs diligit nos Gal. 2. Viuo ego ꝛc. Et post. Qui dilexit me et tradidit semetipsum ꝑ me ꝛc. Eph. 2. Diues in misericordia ꝓpter nimiā charitatē suā qua dilexit nos ꝛc. Itē qua nos deū diligimus nos cōsolamur. qz consolatio ē amici si ꝑ eo sustineat mala Ecc. 22. Et si euenerint mihi mala ꝓpter illum sustinebo ꝛc. Et subdit. In oñes diuitias id est in oñi capacitate. Intellectus eñ noster est in potentia ad aliq̄d cognoscendū. sz intellect⁹ angeli in sua creatione implet⁹ est sciētia intelligibiliū. Et ideo oportet q̄ nostro intellectui humano supueniat sciētia'. Vel per disciplinā. sz hec ē insufficiens. qz nunq̄ aliq̄d tm potest sciri sic q̄ capacitatē eius impleat. Vel ꝑ reuelationē diuinam ⁊ donum dei. Et hec est sufficiens Ecc. 15. Implebit eoz dñs spū sapientie ⁊ intellectus ꝛc. Et ideo dicit. Plenitudinis intellectus id est in copiam. Sap. 8. Quid sapientia locupletius? Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. Instructi ergo in copia diuine sapientie que copia implet intellectū. Et hoc habebim⁹ cognoscendo deuz. Et ideo dicit. In agnitionē mysterij ꝛc. id est ad cognoscendū veritatē sacramenti huius occulti sc̄z q̄ deus sit pater iesu xpi. Vel mysterij dei patris qđ est xps iesus. Ideo dicit Matth. 11. de aplis. Abscondisti hec a sapiētib⁹ ⁊ ꝓuidētib⁹ ⁊ reuelasti ea ꝓpulis. Vel in agnitione eñe generatiōis et incarnatiōis xpi Sap. 6. Cogitare ergo de illa sensus est cōsumatus. Augustiꝰ Beatus q̄ te nouit: infelixq̄ te non nouit. Per cognitōz dei habet homo omnē plenitudinem Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te soluz verum deū ꝛc. Sed nunq̄d ꝑ cognitionē xpi implet intellectus ꝛ Respondeo sic. qz in eo sunt oēs thesauri ꝛc. Deus hz oim rerū noticiā: et hec noticia compaē thesauro. Sap. 7. Infinitus eñ est thesaurus hominibus ꝛc. Thesaurus est diuitie congregate. sed effuse non dicunē thesaurus: sz que in vno sunt Deus eñ sapientiam suā sparsit sup oñia opa sua. Ecc. 1. Et sic non habet rationē thesauri: sed ꝑm ꝙ huiusmodi rationes vniunē in vno sc̄z in sapientia diuina. ⁊ omnes hmōi thesauri sūt in xpo. Sapia eñ ē cognitio diuinorum. Scientia vero est creaturaꝝ cognitio. Quicq̄d aut ipse deo potest sciri ꝑtinens ad sapientiā totum deus abundanter in se cognoscit. Itez quicq̄d potest cognosci de creaturis cognoscit in se supeminenter. Quicq̄d aūt in sapientia dei est: est in verbo suo vno. qz vno simplici actu intellectus cognoscit oñia. qz in eo non est scientia in potentia nec in habitu. Et ideo in isto verbo sunt oēs thesauri ꝛc. Sed addit. Absconditi. qz q̄ mihi aliquid absconditē contingit dupliciter. sc̄z vel ꝓpter debilitatē intellectus mei: vel ꝓpter vel amen oppositū. sicut quis non videt candelam. vel quia cecus est vel velata est. Ita in verbo dei sunt oñes thesauri sapientie ⁊ scientie sed absconditi nobis qui nō habemus limpidos oculos sed lippos Jo. 12. Adhuc modicū lumē in vobis est. Et qz est velatū duplici velamine sc̄z creature. qz intellect⁹ noster nunc ad illam cognitionē non potest nisi ꝑ similitudinem creaturaꝝ Ro. 1. Inuisibilia dei ꝑ ea que facta sunt intellecta conspiciunt ꝛc. Itez velatū in carne. Jo. 1. Et verbū caro factū ē ꝛc. Et si aliq̄d videm⁹ de deo nō tñ totum Esa. 45. Vere tu es deus absconditus ꝛc. Numeri. 20. Aperi eis thesaurū tuum. ꝓponam⁹ q̄ aliquis habeat candelā velatā non ḡreret aliunde lumen nisi q̄ habitū ab eo reueleturꝛ ideo nō oportet sapientiā querere nisi in xpo. 1. cozin. 1. Non existimaui me aliquid scire nisi xpm iesum ꝛc. Et. 1. Jo. 3. Cum reuelabiē tunc similes ei erimus sc̄z oñia sciētes. sicut qui haberet libruz vbi esset tota scientia non quereret nisi vt sciret illum librum. sic ⁊ nos non oportet amplius querere nisi xpm. Deinde cum dicit. Hoc aūt dico ꝛc. Instruit ⁊ monet eos ꝓtra doctrinā corrūpentē. Seducebāt aūt a q̄busdā ꝓphis ꝓtra fidē ⁊ ab hereticis q̄ docebāt obſuastias legalium. Jō ꝑmo instruit eos ꝓtra ꝓphos. Scdo ꝓtra iudaizantes ibi. Jn q̄ et circūcisi ꝛc. Jn sciētia vero mūdana duo continenē. qz est quedā scientia loquendi. et quedā scientia rerum. ⁊ ideo dupliciter possunt decipere. Ideo ꝑmo munit eos contra ꝓphos decipientes eos ꝑ scientiam

loquendi. Secundo contra decipientes eos q scientiam rerū ibi. Videte ne quis ꝛc. Primo manifestat deceptionem. Secundo assignat rōem ibi. Nam si corpore ꝛc. Dicit ergo. dico q̄ in christo est omis sciētia. Et hoc dico vt nō querentes alibi scientiam decipiamini. Et dicit nemo id est nec demosthenes nec tullius in sublimitate sermonis Esa. 33. Populum ibi alti sermonis non videbis ꝛc. Sed nunquid est peccatū vti sermonib⁹ sublimibus: Respondeo. Non. q̄ etiam sancti viri elegantius loquunt̄ q̄ etiam rhetores mundi. sicut ambrosius. hieronymus. ꝛ leo papa. Nam si licet vti ad persuadendū in malo ornata locutione. multomagis in bono.

Lectio secunda.

n Nam ꝛ si corpore absens sum: ꝑ spiritu vobiscū suz gaudens ꝛ videns ordinem vestrum et firmamentuz eius que in christo est fidei vestre. Sicut ergo accepistis iesum christum dominū nostrum: in ipso ambulate: radicati ꝛ superedificati in ipso ꝛ p̄formati in fide sicut ꝛ didicistis: abundantes in illo in gratiarūactione. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam ꝛ inanem fallaciam ſm traditionē hominū scōm elementa mundi ꝛ non scōm christum. q̄ in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ꝛ estis in illo repleti qui est caput omnis principatus et potestatis.

Supra monuit ne per aliquā fallaciā sermonis decidāt a fide: hic ponit rationem monitionis: que sumit̄ ex bonis que in istis erant que non debebant perdere sed pficere in eis. ꝛ primo cōmemorat bona habita. Secundo ostēdit quō in eis pficiant ibi. Sicut ergo ꝛc. Circa primum duo facit. quia p̄mo ostendit qualiter sunt sibi nota bona eorum. Secundo que bona in eis sunt ibi. Gaudens ꝛc. Dicit ergo. Nam ꝛ si ꝛc. quasi dicat. Licet nō p̄dicauerim vobis nec vr̄a facta oculi videā tñ spū vobis intersum p affectionē gaudens de bonis vestris. 1. cori. 5. Absens quidē corpore: presens vero spū. puer. 10. Filius sapiens letificat patrez ꝛc. Et hoc q̄ reuelabak sibi per spūmsanctū. Et ideo dicit. Sed spū vobiscū sum. 4. Reg. 5. Nonne cor meū in presenti erat q̄n reuersus est homo de curru in occursuz tui ꝛc. Gaudens intꝫ sum q̄ videns sum ordinē id ē ordinatā vestrā cōuersationē. 1. cozin. 14. Omnia honeste ꝛ ſm ordinem fiant in vobis. Judic. 5. Stelle manentes in ordine ꝛ cursu suo ꝛc. Et firmamentū ꝛc. 2. Ti. 2. Firmū fundamentū dei stat ꝛc. Et hoc in xpo Eph. 3. Habitare christū p fidem in cordibus vestris ꝛc. Ecclesia em̄ est spūale edificium Eph. 2. In quo omis edificatio constructa crescit in templum sanctū in dño. Huius aūt bonitas ꝓsistit in debito fundamento q̄ est fides ꝛ in debita superedificatione. Et ideo hec duo posuit. ¶ Deinde cum dicit. Sicut ergo ꝛc. monet eos ad hec seruanda. Et p̄mo ad pficiendū. Secundo ad persistendū. Tertio ad gratias agendum. Dicit ꝫ Sicut accepistis xpm iesum dñm nostrum non puerrendo in ipo ambulate Ro. 12. Adherentes bono. Ecclesia q̄nq̄ compar spūali edificio. 1. cozin. 3. Templū dei sanctum est quod estis vos. Quādoq̄ arbori q̄ fert fructū Et eadem est comparatio fundamēti ad domū. ꝛ radicis ad arborē. q̄ vtriusq̄ firmitas est radix ꝛ fundamentum xp̄s Esa. 11. Erit radix iesse qui stat in signū populoꝝ. ꝛ Cozin. 3. Fundamentū aliud nemo potest ponere preter id q̄ positum est. q̄ est xp̄s iesus ꝛc. Ideo dicit. Radicati sez sicut boni rami. ꝛ superedificati in ipso ꝛ confirmati sez sic boni lapides. hoc ē si pstiteritis i fide ei⁹. 1. Pe. vltimo. Aduersarius vester ꝛc. Et post Cui resistite fortes in fide ꝛc. Et hoc sicut didicistis sez in vera fide Gal. 1. Si quis vobis euangelizauerit preter id q̄d accepistis anathema sit ꝛc. Abundantes in eo in gratiarūactione id est gratias agentes abūdanter. 1. thessal. vltimo. In omnibus gratias agite. 2. Machab. 1. De magnis periculis a deo liberati magnifice grās agimus ipsi ꝛc. ¶ Deinde cuz dicit. Videte ꝛc. monet ne decipiant̄ p vanā sapientiam. Et p̄mo ponit monitionē. Secundo rationem ibi. In ipso ꝛc. Circa primū p̄mo docet vitare qđ potest decipere. Secūdo ostendit quare illud decipiat ibi. Secundū traditiones ꝛc. Sed q̄ aliquis decipiat̄ p sapientiam secularē dupliciter contingit sez quandoq̄ p p̄cipia realia pbie. q̄nq̄ p sophisticas rationes. Et vtrūq; docet cauere. Unde dicit. Me quis ꝛc. id est p philosphica documēta Esa. 47. Sapientia tua ꝛ sciētia hec decepit te. Multi em̄ sunt ꝓpter pbiam decepti a fide deuiantes. Jere. 10. Stultus est factus omis homo a sciā sua ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Et inanem fallaciaz q̄ non fundat̄ nisi sup apparēti inuolutione verboꝝ Eph. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis. Sed quō seducens? Qui seducit oportet habere aliq̄d apparens ꝛ aliquid non existens. Ideo p̄mo ponit p̄cipiū apparentie. Secundo defectum existentie. Principiū apparentie est duplex sez auctoritas pb̄oꝝ. ꝛ fruz ad hoc dicit. Scōm traditionē hominū id est ſm ea q̄ aliqui tradiderunt p̄pria ratione. p̄s. Domin⁹ scit cogitationes hominū q̄m vane sunt. Aliud est adinuentio rationis q̄n sez aliquis vult metiri ea que sunt fidei ſm p̄cipia rerum. ꝛ nō ſm sapientiam diuinam. Ex hoc em̄ multi decipiunt̄. Et ideo dicit. Scōm elementa mundi. ꝛc. Sap. 13. Meq̄ operibus attendentes agnouerunt q̄s esset artifex ꝛc. Quanto enim causa est altior: tanto habet superiorez effectuz. Unde qui voluerit considerare effectus superiores ſm causas inferiores decipitur. sicut si quis consideret motum aque ſm virtutem aque non potest scire causam refluxus maris. sed sic si consideret eū ſm virtutē lune. Eſi multomagis decipik q̄ cōsiderat p̄prios dei effectus ſm elementa mundi. Et hec est causa apparētie. Sz nunq̄d sunt semp respuēde traditiones hoīm ꝛ rationes? Respōdeo. Non. sed tunc q̄n̄ p̄cedit philosica ratio ſm illa ꝛ nō ſm xp̄m. Infra eodez. Non tenentes caput ex quo totū corpus p nexus et cōiunctiones subministratū crescit in augmentum dei ꝛc. Vel potest exponi ſm elementa mūdi mensurando sez veritatē ſm veritatē creaturarū. Vel hoc dicit p̄pter idolatras colentes idola ꝛ dicentes. Jouem celum. Vel ſm iudeos vt sit sensus. Per pbiam id est p rationē volentium trahere ad legalia ſm elementa mūdi id ē ſm obseruatiōes corporales Gal. 4. Sub elementis mundi eramus seruientes. Sed prima expositio est melior. ¶ Deinde cum dicit. Quia in ipso ꝛc. ponit rationē predictoꝝ dicens. Quicūd nō est ſm xp̄m respuendum est. Sed nunq̄d est xp̄s tantus vt p eo omnia respui debeant: Et respondet q̄ ita. q̄s ostendit tripliciter Primo p compationē ad diuinitatē. Secūdo p compationem ad fideles ibi. Et estis ꝛc. Tertio p compationē ad angelos ibi. Qui est caput ꝛc. Dicit ꝫ. Ideo respuendum est q̄d est contra eum quia ipse est deus. Unde plus est ei standum q̄ omnibus. quia in ipso habitat ꝛc. Deꝫ em̄ est in omnibus. sed in quibusdam per participationē similitudinis sue bonitatis vt lapis ꝛ alia huiusmodi

Et talia non sunt deus sed habent in se aliquid dei. non eius sustantiā sed similitudinem eius bonitatis. Et ideo non habitat in eis plenitudo diuinitatis. quia non est ibi ſm substantiā. Item est in mentibus sanctis que p amorem ꝛ cognitionem attigunt deū. Et ideo deus est in eis ſm gratiā: sed non corporaliter sed ſm effectū gratie: nec est plenitudo: sed ſm aliquos effectus terminatos. Sed in christo est corporaliter. quod exponitur tripliciter. Corpus em̄ dividitur contra vmbrā. infra eodez. Que sunt vmbra futuroꝝ ꝛc. Et sic deum contingit dupliciter inhabitare. vel ſm vmbrā. vel corporaliter id ē realiter. Primo modo inhabitabat in veteri lege sed in christo inhabitat corporaliter id est realiter. et ſm veritatem. Alio modo quia alij sancti inhabitantur solū ſm animum non ſm corpus. Ro. 7. Scio q̄ non habitat in me id ē in carne mea bonum: sed in xp̄o diuinitas inhabitat corporaliter. quia inhabitatio dei qua sanctos inhabitat est p operationem. id est per amorem ꝛ cognitionē quod est opus solius mētis rationalis. sed in xp̄o inhabitat p assumptionem hominis in vnitatē persone. Unde quicquid pertinet ad hominē totū inhabitatur a deo. ꝛ ideo caro ꝛ mēs inhabitatur. quia ambo sunt vnita verbo. Joh. 1. Et verbum caro factū est. Sed tertio modo est sensus. Tribus em̄ modis est deus in reb⁹. Unus est cōmunis per potētiam: presentiā ꝛ essentiā. Alius per gratiam in sanctis. Tertius modus est singularis in xp̄o per vnionem. Corpus autē tres dimensiones habet. Et plenitudo diuinitatis his modis in xp̄o superabundat. ideo corporaliter dicitur in eo esse. Et primus quidem modus est ꝺſi longitudo. quia se extendit ad omnia. Item latus est p charitatē. Item quantū ad profundū incōprehensibilis. Sz ex hoc Nestozius errat. dicens vnionem factā per inhabitationē tantū dicens verbū inhabitasse carnē. Sed cōtra hoc est qđ apostol⁹ dicit Phil. 2. Exinaniuit semetipsum ꝛc. Habitare aūt hominē non est exinanire: sed hominē fieri. Et ideo subdit. In similitudinē hominū factꝰ est. Et ideo habitabilis dicit xp̄s. non quasi alius sit qui habitat ꝛ qui inhabitatur. sed ipse est ꝛ homo ꝛ plenitudo diuinitatis. ¶ Deinde cum dicit: Et estis in illo ꝛc. Ostendit idem per comparationē ad alios Quasi dicat Omnia accepistis. Joh. 1. De plenitudine eius ꝛc. Sciendum est autē q̄ platonici dicunt q̄ diuina dona queniunt ad homines mediātib⁹ substātijs separatis. Et hoc est verum etiā ſm Dionisium. sed hoc est quoddā speciale. quia ab eo ūmediate qui replet angelos. Joh. 1. Unigenitus dei filius qui est in sinu patris ipse enarrauit ꝛc. Hebre. 2. Cū initiū accepisset enarrari per dominum ab his qui audierunt ꝛc. Et ideo dicit. Qui est caput omnis principatus ꝛ potestatis inquantū est rex eoꝝ ꝛ dñs. nō per conformitatē nature. quia sic caput est hominum. Et tangit istos ordies qui vident habere quādā ēminētiā ꝛ potestates. traduxit confidenter palā triumphans illos in seipso.

Supra muniuit fideles contra deceptiones secularis sapientie: hic instruit ꝛ munit eos contra hereticos volentes eos ad legalia trahere: quos primo docz vitare. Secundo excludit eorum falsam seductionē ibi. Nemo ꝛc. Iterum prima in duas. quia primo ostendit legalia esse impleta in christo. Secundo ea excludit: ostendēs q̄ nō tenentur ad ipsa ibi. Nemo vos ꝛc. Inter legalia autem primū est circūcisio. in qua iudei profitebant̄ obseruantiam veteris legis. sicut nos in baptismo profitemur obseruantiam noue legis. Gal. 5. Testificoz omni circūcidenti se quoniā debitoz est vniuersē legis faciende. Unde dicit q̄ fideles sunt circūcisi quadam spirituali circūcisiōe. Ex quo sequitur q̄ illa cessat Unde primo ostendit qualī circūcisiōe sunt circumcisi. Secundo in quo accipitur hec circūcisio ibi. Consepulti ꝛc. Tertio assignat rationem huius circūcisionis ibi. Et vos cū mortui ꝛc. Circa primū sciendum est q̄ duplex est circūcisio scilicet carnalis ꝛ spiritualis. Per christum vero sumus circūcisi non circūcisione carnali sed spirituali Et ideo primo excludit carnalem. Secundo astruit spiritualem. Dicit ergo. In quo scilicet xp̄o circūcisi estis circumcisione non manufacta. Ro. 2. Non em̄ qui in manifesto iudeus est: neq; q̄ in manifesto in carne est circūcisio. sed qui in abscondito iudeus est ꝛ circumcisio cordis in spiritu non littera ꝛc. ¶ In expoliatiōe corporis carnis hoc duplicit potest legi. Uno modo sic. Dico circūcisi non manufacta circūcisione. vos dico manentes in expoliatiōe. id ē carnalis corruptionis. ſm illud. 1. coz. 15. Caro ꝛ sanguis regnū dei non possidebūt ꝛc. Quasi dicat. Ideo circūcisi. quia non habetis iam vitia carnis. infra. 3. Expoliantes vos veterem hominē cū suis actibus ꝛc. Vel dico circūcisione nō mānufcā q̄ circūcisio mānufcā fuit ꝛ expoliatiōe corpis carnis q̄ abscindit ab alia. Eſi alia littera habet. Cutis carnis scilicet corporis carnis. id est ꝓticule corporis que ē caro. non q̄ aliud sit corpus ꝛ aliud caro. Et dicit carnis alludens legi. vbi fit mentio de carne. Deu. 17. Circumcidetis carnem p̄pucij vestri ꝛc. Et hoc vt ostēderet q̄ est quedam carnalis obseruantia. Sed nos nō talī sum⁹ circumcisi: sed circumcisione xp̄i. Sicut em̄ xp̄s assumpsit similitudinem carnis peccati. id est carnem passibilē vt a peccato liberaret. ita ꝛ remedia legis vt a legis obseruantia liberaret. Vel quam xp̄s facit in nobis que est spiritualis circūcisio. Ro. 2. Non littera sed spiritu. Secundo ostendit q̄ adepti sumus eā in baptismo. ꝛ sic baptismus est spiritualis circumcisio. Et primo ostendit q̄ in baptismo exhibetur figura mortis xp̄i. Secundo q̄ in eo accipitur cōformitas ad resurrectionē xp̄i ibi. In quo ꝛ resurrexistis ꝛc. Dicit ergo. Consepulti ꝛc. quia in eo exprimitur similitudo mortis xp̄i. vt sicut xp̄s ponit primo in cruce ꝛ postea in sepulchro: ita qui baptizat̄ ponit sub aqua ꝛ ter sicut steterit christus triduo in sepulchro. Consepulti etiam. id est baptizati ad similitudinē mortis xp̄i. vt sicut in ea destruxit peccatū: ita ꝛ in baptismo. Et sicut resurrexit de sepulchro ita ꝛ nos a peccatis in re: et a corruptione carnis in spe. Et hoc per fidem. quia virtute dei resuscitat⁹ ē. p̄s. Resuscita me ꝛc. Et credēs hāc resurrectionē fit ꝑticeps hui⁹ resurrectiōis. Roma. 8. Qui suscitauit ihm̄ xp̄m a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora vr̄a ꝛc. Sed ꝛ xp̄s resuscitauit se. Eadē ē em̄ opatio patris ꝛ filij. p̄s. Exurgā diluclo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Et vos cū ꝛc. Ostēdit rōem similitudinis. ꝛ p̄mo ostēdit similitudinē. Secūdo modū dictoꝝ ibi. Delēs ꝛc. Littera nō est difficil. Dixi vos circūcisos q̄ cōsepulti estis christo in baptismo ꝛ cōparauit baptismum sepulture et

mortis. Sed potest dici q ad propositū magis esset si dicatur qō primo ostenditur q baptism⁹ sit circūcisio. Secundo ostendit rationē quare .quia scilicet peccatū est superfluitas ꝛ caro prepucij est superfluitas. Idem ergo ē deponi peccatū ꝛ prepuciū .Sed in baptismo deponitur peccatum. Ergo est idez qō circūcisio. ¶Et iō dicit. Cū essetis mortui in delictis.id est propt delicta vestra.ps. Mors peccatorum pessima. ¶Et ppucio carnis vre.id est carnalis concupiscentie qō pertinet ad origiale qua si astricti reatu maloꝝ actuū ꝛ peccati mortalis hoc faciens xp̄s conuiuificauit ꝛc. Ephe.2. Cum essetis mortui delictis ꝛ peccatis vestris ꝛc. Et hoc remouēs a vobis omne peccatum condonans ꝛ remittens vobis oīa delicta. Idem est igitur circūcidi ꝛ cōuiuificari. ꝛ hoc in baptismo per remediū mortis peccati. ꝛ cum circūcidimur per remotionē peccati originalis. Sed quomodo cōdonauit? Respōdeo dicēdum est q homo peccādo duo incurrit scilicet reatū culpe. ꝛ seruitutē dyaboli. Et ideo dicit quō sunt peccata condonata. Primo quantum ad remotionē seruitutis dyabolice. Secundo ponit ablatiōez reatus culpe ibi Expoliās ꝛc. ¶Dicit ḡ delens ꝛc. Cō decretum dupliciter potest itelligi. Uno modo lex vet⁹ Ephe.2. Legē mandatorum decretis euacuans ꝛc. Et sic loquitur hic ad iudeos. Quasi dicat. Et vos cōuiuificauit. Cyrographuz est scriptura manualis ꝛ ppzie fit pro cautione consractuū. Quicunq; frangit decretū dei efficitur reus culpe Et hic reatus consistit ꝛ in memoria hominis inde perturbata ꝛ maculata in memoriā dei iudicaturi ꝛ demonū qui cruciaturi sunt. Hoc ergo remanens memoria vocatur cyrographū. xp̄s ergo qui cōdonauit omnia: ꝛ hoc delens cyrographuz id est memoriā transgressionis. quod cyrogrbphum vel decretū erat aduersus nos. quia vtrūq; erat contra nos. Lex quidez .qa faciebat cognitionē peccati ꝛ non iuuabat. Cyrographū autē. quia memoria transgressionis ad puniendum erat. Et dicit decreti. quia non remittit vt facias q nō peccaueris .sed quia non est in memoria dei ad puniendū. nec in demonis memoria ad accusandum: nec in te ad contristandum. ps. Beati quorum tecta sunt peccata ꝛc. Uel cōmuniter loquitur non soluz ad iudeos sed ad omnes. Unum decretū factū est primo homini. Gen.2. Ex omni ligno paradisi comede : de ligno autē scientie boni ꝛ mali ne comedas. In quacūq; die comederis morte morieris ꝛc. Sed huiusmodi decretum est homo transgressus ꝛ hoc in memoria est cyrographum contrariuz nobis qō xp̄s deleuit. Et quō? In cruce quando tulit ip̄m de medio ꝛc. Consuetudo eñ erat q soluens omnia ad que ḡs tenebaꝫ scindebaꝫ cyrographū. Homo autē erat in peccato. sed xp̄s soluit pro nobis patiendo. ps. Que nō rapui tunc exoluebā. Et ideo simul cum morte xp̄i hoc cyrographū est destructuz. Et ideo dicit. Tulit de medio id est sustulit de rez natura. ꝛ hoc affigens cruci per quā satisfaciens deo: tulit peccatū nostrū. ¶Deinde cū dicit Expolians ꝛc. Ostendit quō liberauit a seruitute peccati. Detur eñ q vsurarius ppter cautionē teneat hominem captū. Non sufficeret destructio cautionis: nisi liberaret. Sic ꝛ xp̄s. Et ideo dicit. Expolians ꝛc. Hec expoliatio refertur ad sanctos mortuos ante passionem xp̄i. ꝛ sic xp̄s eos de inferno expoliādo liberauit. Zach.9. Tu vero in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua ꝛc. Esa.49. Equidez ꝛ captiuitas a fozti tolletur. ꝛ quod ablatū fuerit a robusto saluabitur. Uel de viuis. ꝛ sic expoliauit eos a demonibus Luce.11. Si aūt fortioz illo supueniens vicerit eum vniuersa arma eius aufert in quibus cōfidebat ; ꝛ spolia eius distribuet. Joh.12. Princeps huius mūdi eijcietꝫ foras ꝛc. Dicit ergo expolians principatus ꝛ potestates. id est ipsos demones. Ephe.vlti. Aduersus principes ꝛ potestates: aduersus mundi rectores tenebrarum harum ꝛc. ¶Traduxit ipsos sanctos p̄fidenꝫ tanꝝ auctoritatē habens in in celū ḡtum ad mortuos ꝛ viuos in regnū glorie sue. Uel traduxit id est extra duxit. id est expulit principatus ex homine. Esa.51. Induere fortitudinē brachium domini ꝛc. ¶Palaz id est euidenti iudicio q cognoscatur q traducti sunt. Olim enim totus mundus seruiuit idolis nunc non. Uel palā cozam multitudine angelozum. tum quia descendit ad infernū sanctoꝝ :tuz quia ascendit in celū. Et hoc in semetipso id est in sua virtute Phil.3. Secōm opationem qua possit etiā subijcere sibi omnia. Alia littera sic habet. Et exuens se carne puna patus ꝛ potestates exēplauit fiducialiter triūphans. Et exponitur sic. Exuens se carne. id est mortalitate. 1.cor. 15. Caro ꝛ sanguis regnū dei nō possidebunt .id est mortalitas carnalis corruptionis. Ro.6 Xp̄s resurgens ex mortuis iam nō moritur moz illi vltra nō dominabitur ꝛc. 2.cor.5. Et si cognouimus s̄m carnē xp̄m: sed nunc iam nō nouimus. Expēlauit. i. in se exēplū prebuit quomodo sunt vincendi. Reliqua non mutant.

Lectio quarta.

Emo ergo vos iudicet in cibo aut in potu aut in parte diei festi aut neomenie aut sabbatoꝝ que sūt vmbra futuroꝝ. corpus autē xp̄i. Memo vos seducat volens in humilitate et religiōe angeloꝝ que non vidit ambulās frustra in flat⁹ sensu carnis sue ꝛ non tenens caput ex quo totum corpus per nexus ꝛ coniūctiones siue ministratū ꝛ constructū crescit in augmētū dei Si ergo mortuí estis cum christo ab elementis huius mundi quid adhuc tanq̄ viuentes mūdo decernit? Ne tetigeritis. neq; gustaueritis. neq; contrectaueritis q̄ sunt omnia in interitu ipso vsu scōm precepta ꝛ doctrinas hominū que sunt rationē quidez habentia sapientie in superstitione ꝛ humilitate ꝛ non ad pcēdū corpori nō in honore aliquo ad saturitatē carnis.

Supra ostendit legalia esse impleta in christo propt circūcisionē in eo impletā que est legaliū professio :hic concludit eos nō obligari ad legalia precepta cerimonialia. Cerimonialia vero erant quatuor scilicet sacrificia. sacra sacramenta ꝛ obseruantie. Sacrificia imolabantur deo vt oues vituli ꝛ huiusmodi. Sacra erant sicut vasa ꝛ solennia tempora. Sacramenta erant tria .scilicet circūcisio. agnus paschalis. ꝛ consecratio sacerdotū. Obseruātie autē erant ea que pertinebant ad singularē conuersationē populi iſrl. vt cibi. vestes ꝛ huiusmodi. Quedam vero predictoꝝ ptinebāt ad quosdaz. vt sacrificia vasa ꝛ alia huiusmodi. q̄dā ad oēs. De primis aūt nō facit mentionē. sed de tangētibus totū populū sicut nūc baptism⁹. Facit aūt mentionē de obseruantijs. qz abstinebāt a cerytis cibis. Leu.11. vt de q̄drupedib⁹ ab his q̄ vngulā nō diuidūt. In potu etiā vas qō nō haberet operculū imūdus erat. ꝛ q̄d in eo erat. Et ideo ḡtuz ad hoc dicit. Memo vos iudicet id ē cōdēnabiles putet in hoc qō vtimini cibis vl̄ potib⁹ .phibit⁹ in lege Ro.14. Qui nō māducat māducātē nō iudicet ꝛc. Itē facit mētioēz de sacris ad tē pozū solennitatē ptinentib⁹ .In veteri aūt lege erat solēnitas iugis. vt sacrificiū vespertinū ꝛ matutinū. quedam autē q̄ certis tēporib⁹ fiebāt. Et hozū quedā fiebant pluries in anno. quedā semel tm̄. sicut pascha. scenophegia ꝛ penthecosten. sed sabbatū ꝛ neomenia pluries . qz istō qualibz ebdomada. illud semel in mēse . Et hui⁹ rō erat quia oīa festa tendūt ad honorē dei. Impēdim⁹ autez deo honorē. vl̄ ppter aliqō eternū: ꝛ sic est iuge sacrificium. vl̄ ppter aliqō tēporale. ꝛ hoc ḡtum ad totū hominū statū. ꝛ sic sunt duo scz creatiōis būficiū ꝛ sic est sabbatum. Exod.20. Memento vt diē sabbati sanctifices. Et ratio ponit ibi. qz septimo die requieuit. Et ratio allegorica ē. qz significat quietē xp̄i in sepulchzo. Et anagogice quietē anime in deo Itē būficiū ,ppagatiōis ꝛ pleruatiōis qō fit p tēpus . Et qz iudei obſuabāt tēpoza a luna ideo dicit: Festū neomenie .id est noue lune. Sunt etiaz alie cause scilicet liberationis specialis. ꝛ sic superaddite sunt alie solennitates . ꝛ ideo dicit: In pte diei festi. aut neomenie q̄ fit quolibet mense. Uenit.3. aut sabbatozuz ,p qualibet septimana. Et dicit sabbatoꝝ. quia sabbatū est requies. ꝛ isti habebāt plura sabbata. qz septimū diez ꝛ septem septimanas scz pētecosten. que in septima se primana est a pascha: que est principiū anni. ꝛ septimum mensem ꝛ septimū annum in quo fit remissio debitozum Itē septima septimana annoꝝ scilicet in iubileo . Et ideo dicit Sabbatoꝝ. Quasi dicat. Nullus vos condemnet quia hec non obseruatis. Et hoc ideo. qz sunt vmbre futuroꝝ scz xp̄i . Et ideo veniēte ritate debet cessare vmbra. Corpus autē xp̄i. i. corp⁹ ptinēs ad xp̄m. qñ q̄s videt vmbrā sperat q corp⁹ sequat. Legalia autē sunt vmbra pceden̄s xp̄m ꝛ eū figurabāt vētuꝝ. Et ideo dic. Corpus. i. veritas rei pertinet ad xp̄m: sed vmbra ad legez. ¶Deinde cū dicit Memo vos seducat ꝛc. Loquit̄ contra seductores ꝛ deceptores. Et p̄mo monet vt nō decipiantur. Secūdo arguit deceptos ibi. Signo mortui ꝛc. Itē primo reddit cautos a seductiōe. Secūdo ostendit q q̄d seducanꝫ ibi. Uolens in humilitate ꝛc. Tertio in q̄ deficiat ibi. Que nō vidit ꝛc. Dicit ergo. Memo vos seducat scz a veritate quaz dixi. Ephe.5. Memo vos seducat inanibus verbis ꝛc. Seducūt eñ in humilitate isti pseudo introducētes legalia. qz vtebanꝫ simulata sanctitate. Sanctitas aūt in duobus cōsistit scz in humana cōuersatione ꝛ cultura dei. Isti autē ostendebāt humilē cōuersationē videtes nō curare de reb⁹ mūdi . Et ideo dicit: In humilitate Eccl'.19. Est q̄ nequit̄ se humiliat ꝛ interiora eius plena sunt dolo. Itē dicebant se p̄dicare ad reuerentiā dei. Et dicit. Et religione angeloꝝ. Religio enim est s̄m tullū q̄ cuidā nature quā diuinā vocāt cultū ꝛ cerimoniā affert. 2. tbi. 3 . Habētes quidē specie pietatis : virtutē autē eius abnegātes. Et s̄m glo. legit̄ sic. In religione ꝛc. Quia p hoc intēdunt qz videanꝫ esse angeli id est nuncij dei. Mat.7. Attendite a falsis ꝓphet̄ ꝛc. Et in religiōe angeloꝝ ad ſram. qz vet⁹ lex est tradita p ām̄gelos in manu mediatoris. vt dicit Hal'.3. Heb.2. Si enim qui per angelos dictus est s̄mo factus est firm⁹ ꝛc . Et isti dicebant cultū legis obseruādum .qz tradita erat p angelos. Sed tamen triplex est eoz defectus scz scientie iusticie ꝛ fidei. Et ḡtum ad p̄mum dicit Uolens que non vidit. id est intellexit psuadere. ꝛ semp repetas. Memo vos seducat . Isti enim nesciebant quo fine data esset lex. 1. tbi. 1. Uolentes esse legis doctores non intelligentes neq; que loquunt̄: neq; de quib⁹ affirmāt. Quātum ad secundū dicit. Ambulans frustra iſlat⁹. Licet sic humilitatē pretendāt. Et ponit duo. scz q religio eoruz sit inutilis. qz ambulant frustra scz operātes opa que nō p̄sunt ad vitā eternā. Sap.3. Inutilia sunt opera eoruz Job.39. Frustra laboraut nullo timoze cogente. Itē p̄tendunt falsam humilitatē. Unde dicit. Inflat⁹ ꝛc . Hic ferētia est inē inflatum ꝛ pinguē. quia pingues veritatis sunt pleni. inflati vero vacui sed vento extensi. Qui ergo vere sunt humiles. sunt pleni. sed qui apparēt tm̄ inflati. Sap.4. Dirumpe illos iflatos sine voce. Hoc sensu intelligit illud. Scientia inflat.1.cor.8 . Ihec sapientia est grauis. scz qz iflat nō que est ex deo. Mat.16. Caro ꝛ sanguis nō revelauit tibi ꝛc. ¶Quātum ad tertium dicit Non tenēs caput. scz xp̄m p fidē. Et talis decipit. qz sine xp̄o est in tenebris. 1. tbi .6. Si q̄s non acq̄escit sanis verbis ꝛc. Sed quare ē caput? Rūdet dicēs: Quia ab ee dependet totum bonum corpis scz ecclie. In corpore eñ naturali sunt duo bona. scz cōpactio membroꝝ ꝛ augmentum corpis. Et hoc habet ecclia a xp̄o. Ex eo enim dependet totum corpus. Ro.12. Multi vnum corp⁹ sumus in xp̄o ꝛc. Et ideo dicit Cōnexum. In corpore enim est duple ꝛ cōiunctio mēbroꝝ .scz scōm cōtactum. qz manus est coniuncta vlne. hec pectori ꝛ sic de alijs. Alia ē cōnexio seu cōiunctio neruoꝝ. Et ideo dicit Coniunctu ꝛ cōnexum. Sic in ecclesia est cōiunctio per fidē ꝛ scientiam. Ephe.4. Unus dñs vna fides. vnuz baptisma. Sz hoc nō sufficit: nisi sit cōnexus charitatis ꝛ cōnexio sacramentoꝝ. ꝛ ideo subdit. Subministratū ḡ nexꝝ. qz ḡ charitatē vnus subministrat alteri. Augeꝫ etiā ḡ xp̄m. quia crescit scz corp⁹ cōiunctum sic in augmentuz dei. i. quod deus facit in nobis. ps. Beat⁹ vir cuius est auxiliuz abste ascensiones in corde suo disposuit ꝛc. Uel dei id ē xp̄i qui deus corpus auget dum augeꝫ ecclia. Ephe. 4. Ad cōsummationē sanctoꝝ in opus ministerij in edificatiōz corpis xp̄i ꝛc. ¶Deinde cuz dic. Si ḡ mortui ꝛc. Argutia deceptos . Et p̄mo ponit rōez redargutiōis ex cōditiōe deceptoꝝ. Secundo ex ꝺditiōe eoꝝ in q̄b⁹ decipiebanꝫ ibi. Que omnia sunt ꝛc. Cōditio eoꝝ erat libertas qz sicut erāt mortui peccatoꝝ: ita et legi . Unde seruare eā nō debebāt. Dicit ḡ. Si mortui estis cuz xp̄o mortuo legi ab elementis mundi id est a legalib⁹ obseruantijs. qa iudei seruiebāt deo vero: tamē sub elemētis. sed gētiles sub ipsis elementis . q̄d adhuc veritate cognita tanq̄ in hoc mundo vt iudei decernitis tāgēda et comedēda scilicet dicēs: Ne tetigeritis hoc qz peccatum est: neq; gustaueritis de porco et anguilla. Leuit.11. ¶Deinde cuz dicit. Que oīa ꝛc. Ostendit qualia sunt ex pte legalium dicēs q̄ sunt noxia et vana et grauia. Eñ dic. Que omnia sunt in interitum: qz mortifera post passionē christi ponētibus spem in eis. sed post tēpus gratie diuulgate simplicit̄ oīibus sunt mortifera. Nō dico ,ppt̄ opinionē hieronimi ꝛ aug⁹. que supra ad Hal'.2. cap. ponit . Ad interitū ḡ ꝛ in morte p̄ducētia sunt. Et si dicat qua re ḡ legimus vetus testamentū :dic q legimus ad testimoniū non ad vsum. Et ideo dicit: Sunt in interitū ipso vsu. id est non ad testimoniū sz ad vsum Itē sunt vana q̄ nō intuitunt rōi nec auctoritati :sed hec nō intuitunt auctoritati diuine sz humane. Eñ dicit s̄m p̄cepta. Sz nūquid nō sunt p̄cepta a deo ? Respōdeo sic quouscz veniret veritas. Matth.15. Irrituz fecistis mandatū dei propter traditiones vestras . Itez non innitūtur rationi : qa sunt habentia rationē sapientie in supstitiōe. Quasi dicat. Non habet rationē que inducat: nisi ad superstitiōz id est ad religionem supza modū ꝛ extra tempus ipsoruz obseruatum . Et in humilitate scilicet simulata rm̄ scōm deiectionez. quia q̄ liberatur per christum a seruitute legis non debet se supponere seruituti. Hal'.5. Polite ite

rum sub iugo seruitutis contineri ꝛc. Seruant tñ alīq̄ ꝙ si nō auctozitate diuina tñ humana rōe sunt vtilia. sed hoc deficit hic. Sunt eñ grauia hec ſm se considerata. Tria aūt desideramus scz quietē honorē ꝛ sufficientiam que hec legalia non habēt. Subtractio eñ ciboꝝ cōtraria est saturitati. Inducunt etiā laboꝛē propt̄ obseruātias multiplices. Nec sunt ad honorē sed ad confusionem mīt̄ā. vt illa aſpersio cineris ꝛ huiusmodi. Act̄. 15. Hoc est oꝝ quod neq; patres nostri neq; nos portare potuimus ꝛc. Ad non ꝓcendū corpoꝛi id est ecclie nō ad honorem dei: sed ad saturitatē carnis. id est ad implendū carnalem affectum.

Capitulū tertiū.

i Situr si consurrexistis cū xp̄o: q̄ sursum sunt querite vbi xp̄s ē in dextera dei sedēs. que sursū sunt sapite nō que sunt super terram Mortui eñ estis ꝛ vita vestra abscondita ē cū xp̄o in deo. cū aūt xp̄s apparuerit vita vestra. tunc ꝛ vos apparebitis cū ipō ī gloria Mortificate ergo mēbra vr̄a q̄ sunt sup terram. fornicationē. īmundiciā. libidinē. concupiscentiā malā. ꝛ auariciā que est simulacroꝝ seruitus propter que venit ira dei in filios incredulitatis in quibus ambulastis aliquando cum viueretis in illis.

Supra apostol⁹ monuit fideles cōtra seducētes: hic instruit eos contra peruersitatē moꝝ. ꝛ ꝑmo ꝓpōit generalē doctrinā. Secūdo specialē ibi. Mulieres subdite ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. qz primo instruit eos de habēda recta intētione finis. Secūdo de rectitudine hūane actionis ibi. Mortificate ꝛc. Itez prima diuidit in duas ꝑtes. qz primo ponit modū instructiōis. Secūdo assignat rationē ibi. Mortui eñ ꝛc. Circa ꝓmū primo ponit suscepti beneficiū. Secūdo ex hoc ꝓcludit instructiōis documentū ibi. Que sursum ꝛc. Beneficiū est ꝙ surrexim⁹ cū xp̄o resurgente. sed hoc dupliciť. Uno modo per spez corpoꝛalis resurrectiōis. 1. coꝝ. 15. Si aūt xp̄s ꝓdicať ꝙ resurrexit a mortuis. quō quidā dicunt in vobis quoniā resurrectio mortuoꝝ nō est. Itē cū eo resurgente reparamur ad vitā iusticie. Ro. 4. Traditⁿ est ꝓpt̄ delicta nostra. ꝛ resurrexit ꝓpt̄ iustificationē nostrā. Qua si dicat. Si xp̄o resurgente ꝛ vos resurrexistis. 2. coꝝ. 4. Qui suscitauit dñm iesum ꝛ nos cum iesu suscitabit ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Que sursum ꝛc. Concludit documētum debitū fini. ꝛ primo ꝙ cōparationē ad finē ꝛ vt finez principaliter aliqs intēdat. Secūdo vt ſm finē de aliis iudicet. Dicit ergo Si consurrexistis cū xp̄o que sursum sunt querite. Mat. 6. Primū querite regnū dei ꝛ iusticiam eius ꝛc. Hoc eñ est finis. ps. Unā petij a domīo ꝛc. Et ideo hoc q̄rite vbi xp̄s sedet in dextera. Mar. vl. Domin⁹ quidē ihs postq̄ locutus est eis assumpt⁹ est in celuz ꝛ sedet a dextris dei ꝛc. ps. Sede a dextris meis ꝛc. Et intelligēda est dextera nō pars aliqua corpoꝛalis sed similitudinaria. Dextera eñ est potioꝛ pars hominis. xp̄s ergo sedet ad dexterā. qz ſm ꝙ homo in potiozib⁹ bonis patris est: sed ſm ꝙ deus in equalitate eius est. Et sic sit ozdo in vobis. vt quia xp̄s est mortuus ꝛ surrexit. ꝛ sic ē assumptus a dextris dei: ita ꝛ vos moziamini peccato. vt postea viuatis vita iusticie. ꝛ sic assumamini ad gliaz Uel nos resurrexim⁹ per xp̄m ipe ait ibi sedet. ergo desiderum nr̄m debet esse ad ipm. Mat. 24. Ubi fuerit corpus ibi cōgregabunť ꝛ aquile ꝛc. Mat. 6. Ubi ē thesaurus tuus ibi est ꝛ coꝝ tuū ꝛc. Itē debem⁹ iudicare de aliis ſm ipm. Et ideo dicit. Que sursum sunt sapite ꝛc. Astruit vnū ꝛ aliud negat. Sapit autez que sursum sunt qui ſm sugnas rationes ordinat vitā suā ꝛ de omnib⁹ iudicat ꝛc. Jac. 3. Hec est sapiēcia desursum descēdens Sapit aūt que sunt super terrā q̄ ſm terrena bona oīa ordinat ꝛ iudicat. iudicans ea summa bona ꝓhil. 3. Et gloria in cōfusione eoꝝ qui terrena sapiunt ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Mortui eñ ꝛc. Ponit ratio monitionis. Et primo cōmemozat quandā mozt̄. Secūdo innuit occultationē cuiusdā vite ibi. Et vita ꝛc. Tertio docet huius vite manifestationē ibi. Cū aūt xp̄s ꝛc. Dicit⁹ eñ vnus ꝓhibuit ꝛ aliud astruxit. ꝛ nunc ad hec duo redit. Primo sic. Non sapite que sunt terrena: quia mortui est⁹ terrene conuersationi. Mortuus eñ huic vite non sapit ea que sunt huius mundi. ita ꝛ vos si mortui estis elemētis huius mundi. Ro. 6. Existimate vos mortuos esse quidem peccato: viuentes aūt deo ꝛc. Esa. 26. Morientes non viuant. gigantes non resurgāt ꝛc. Cū aūt dixit. Existimate ꝛc. Subdit Uiuentes. Et ideo alia vita est occulta. vnde etiā hic dicit. Et vita vestra ꝛc. Et hanc vitā acquirimus nobis per xp̄m. 1. ꝓpe. 3. Christus ꝑ ꝓtis nostris mortu⁹ est. iustus ꝑ iniustis ꝛc. Quia vero hec vita est ꝙ xp̄m. xp̄s aūt est occultus a nobis. qz est in gloria dei patris. Et similiť vita que per eū nobis dař est in occulto vbi scilicet xp̄s est in gloria dei patris. ꝓuerb. 3. Longitudo diez in dextera eius: ꝛ in sinistra ei⁹ diuitie ꝛ gloria. ps. Quā magna mīt̄itudo dulcedinis tue quā abscondisti tumētibus te ꝛc. Apoc. 2. Uincēti dabo mānа absconditū ꝛc. Ideo cū dicit. Cū aūt xp̄s ꝛc. Ostēdit quō manifestaē scilicet sicut ꝛ xp̄s quia dicit in ps. Deꝰ manifeste veniet. Et ideo dicit. Cū autē apparuerit xp̄s vita vr̄a. quia ipse est actoꝛ vite vestre. et quia in amore eius et cognitione consistit vita vestra. Hal. 2. Uiuo ego iam nō ego: viuit vero in me xp̄s ꝛc. Tunc vos apparebitis. 1. Joh. 3. Cum apparuerit similes ei erm⁹ scilicez in gloria Abac. 3. Ab austro veniet et sanct⁹ de mōte pharan ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Mortificate ḡ ꝛc. Ordinat humanā actionē. Primo per cohibitionē peccatoꝝ. Secūdo per instructionē bonoꝝ moꝝ ibi Induite vos ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. quia primo ꝑmittit monitionē. Secundo eius rationē exponit ibi. Expoliantes vos ꝛc. Iterum prima in duas. quia primo prohibet vitia carnalia. Secundo rationē assignat ibi. Propter q̄ ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. quia primo ponit generalē ꝓhibitionez. Secūdo explicat in speciali ibi Que sunt ꝛc. Dicit ḡ nō debet⁹ sapere que sunt sup terrā: sed mortificate quicqd terrenū et specialiter mēbra que sunt ꝛc. Quod pōt exponi similitudinarie. quia conuersatio nostra est cōtinēs multos actus: sicut corpus multa mēbra. et in cōuersatione bona ꝓudentia est sicut oculus dirigens. fortitudo aūt sicut pes portās. In mala vero astutia sicut oculꝰ. pertinacia vero sic pes. Hec ḡ mēbra sunt mortificāda. Uel aliter de mēbris corpoꝛis carnalibus dixit. Mozui est ꝛc. scilicet terrene conuersationi. Quō? Et repōdēs dicit. Mortificate ꝛc. Intantū ergo mozimur culpe: inq̄tum viuificamur per gratiā. Uita eñ gratie reparat nos q̄tum ad mēbra nō totaliter q̄tum ad corpus ꝓpter fomitē Ro. 7. Egoipse mente seruio legi dei. carne autem legi peccati Et paulo ante Uideo aliā legē in membris meis repugnantē legi mentis mee ꝛc. Qui ergo mortui estis q̄tum ad mentē mortificate concupiscentiaz in mēbris q̄ sūt sup t̄rā inq̄ tū sūt sup t̄rā ꝛ t̄rena corpa. 1. coꝝ. 6. Castigo corpⁿ meū ꝛ in seruitutē redigo ꝛc. id ē nō ꝑmittendo et se pertrahi ad carnalia. Et ideo ponit peccata in speciali. Et primo pure carnalia. Secundo media ibi Et auariciā ꝛc. Inter carnalia maxime concupiscentia inclinat ad luxuriā vbi est act⁹ turpis. Et hoc vl ſm naturā animalis non ratiōis. quia oīe peccatū est contrariū rationi. Et ideo dicit Fornicationē. Tob. 4. Attende tibi ab omni fornicatione ꝛc. Uel contra naturam et sic dicit: Immundiciā. Itē delectatio est īmunda. Unde dicit libidinē. Itē concupiscentia ꝓua. Unde dicit. Concupiscentiā malā. Item ponit peccata media. Et ꝑmo auariciā cuius obiectū est corpoꝛale scilicet peccunia ꝛ complet in delectatione spirituali scilicet dominio talium. Et ideo cōmunicat cū carnalib⁹ peccatis Et subdit. Que est idolozū seruitus Ephe. 5. Aut auarus. quod ē idoloꝝ seruitus'. Sed nūquid auaricia ex suo genere est species idolatrie. ꝛ auar⁹ peccat tanq̄ idolatra? Respondeo dicendū est. Non ſm speciē sed ſm similitudinē. qa auarus ponit vitaz suam in pecunia. Idolatra est qñ qs exhibet alicui ymagini honorē debitū deo. Auarus aūt honorē debitū deo exhibet pecunie. qz tota sua vita circa hoc est. Quia vero auarus nō intēdit circa pecuniam se habere vt ad deum sicut idolatra ideo est mīn⁹ peccatum. ¶ Deinde cum dicit ꝓpter que venit ꝛc. Ostēdit rationē quare vitāda sunt hec peccata. Et est duplex Una que mouet omnes. ꝛ alia que specialiter istos ꝓzima est vindicta dei'. quia propter carnalia venit ira dei ē vindicta dei in filios diffidentie. id est peccatozes q̄ diffidunt de deo. quia luxuria est filia desperationis. qz multi ex desperatione spiritualiū dant se totaliter carnalib⁹. Uel diffidentie. quia quantū est de se non est confidendū vt corrigantur. et ideo venit ira dei sicut in Heñ. 6. et. 7 de sodomitis et in diluuio. 18. et. 19. Alia ratio est. qz illi aliquando fuerunt tales Unde dicit. In quib⁹ ꝛ vos ambulastis aliquando scilicet de malo in peius. Et ponit hanc rationē ꝓpter duo scilicet et ꝓpter quod petrus dicit. 1. Pet. 4. Sufficit ꝑteritū tempus ad voluntatē gentiū consumandā qui ambulauerunt in luxuriis ꝛc. Uel qz experti estis ꝙ in eis non est vtilitas sed confusio. Ro. 6. Quem ergo fructū habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis?

Lectio secunda:

n Unc autē depōite ꝛ vos oīa. irā. indignationē. maliciā. blasphemiā turpē sermonē de oze vestro. Mollite mentiri inuicē: expoliātes vos veterem hominē cū actibus suis. ꝛ induētes nouum eū qui renouať in agnitionē dei scōm imaginē eius qui creauit eū: vbi nō est gentilis ꝛ iudeus. circūcisio ꝛ ꝓpuciū. barbarus ꝛ scitha. seruus ꝛ liber. sed omnia ꝛ in omnibus christus.

Supra apostolus monuit fideles contra vitia carnalia: hic monet eos contra vitia spiritualia. Et ꝓo pōit vniuersalem ammonitionē. Secundo per partes distinguit Dicit ergo aliquando ambulastis in illis: sed nūc deponite omnia non solū carnalia sed omnia. 1. ꝓpe. 2. Deponentes omnē maliciā ꝛ omnē doluz et simulationes: et invidias: et detractiones ꝛc. Distinguit aūt vitia spiritualia in duo. Primo in peccatum cordis. Secūdo oris ibi. Blasphemie ꝛc. Et primo ponit irā. Ira eñ viri iusticiam dei non operatur. et hec est deponenda. Secūdo indignationē que oritur ex ira. que est quando quis reputat aliquem indignuz eoꝝ que habet vel vt cōparet alij. Esa. 27. Indignatio non est mihi. Maliciam que consequitur ad hec duo scilicet quando quis molitur maluz proximo inferre Jac. 1. Abijcientes omnem īmunditiaz ꝛ abundantiā malicie in mansuetudine ꝛc. ¶ Deinō ponit peccata pertinētia ad peccatū oris. Et sunt tria genera peccatoꝝ oris. Per hoc eñ peccatū designať inozdinatio mentis. Et primo in cōparatione ad deū. ꝛ hec ē blasphemia. Leū. 24. Educ blasphemuz extra castra. et ponant omnes qui audierunt manus suas super caput eius ꝛ lapidet eum popul⁹ vniuersus ꝛc. Et sic quecūq; blasphemia est peccatū moꝛtale. Sed quid si fit subito? Respōdeo dicēdū est ꝙ si fit subito ita ꝙ nō percipit se blasphemare. non peccat moꝛtaliter. Sed credo ꝙ ꝗtumcūq; subito. si tamē percipit ꝙ dicit verba blasphemie peccat moꝛtaliter. Secundo designat inozdinationē circa cōcupiscentiā dicens: Turpē sermonē de oze vestro Eph̄. 4. Omnis sermo malus ex oze vestro non procedat ꝛc. Tertio inozdinationem contra proximū et hoc est mendacium. prouer. 19. Qui loquitur mendatiū nō effugiet ¶ Deinde cū dicit Expoliantes ꝛc. Ostendit rationem quare sunt vitanda ꝓdicta vitia. quia scilicet depositā vetustate debet indui nouitas. Mat. 9. Nemo mittit cōmissurā panni rudis in vestimentū vetus ꝛc. Et ꝓo ponit depositionē vetustatis. Secundo assumptionē nouitatis ibi Et induentes ꝛc. Dicit ergo Deponite hoc expoliantes ꝛc. Uaz hoc inueteraē per peccatū Hebre. 8. Mō aūt antiquaē et senescit ꝓpe interitū est Et hec vetustas ꝓpinquat corruptioni. quia peccatū est via ad corruptionē. Itē per peccatū perditur virtus et decoz spiritualis: que quidē vetustas est introducta per peccatum primi parentis Ro. 5. Sicut eñ per vnū hominē peccatum in hūc mundū intrauit ꝛ per peccatuz mozs: ita ꝛ in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerunt. Hunc ergo veterez hominem id est vetustatem peccati. Ro. 6. Uetus homo noster simul crucifixus est vt destruatur corpus peccati. vt vltra non seruiamus peccato ꝛc. Exuite cū actibus suis. Ephe. 4. Deponite vos ſm pristinā cōuersationē veterē hominē qui corrumpit ſm desideria erroꝛis ꝛc. Nouus homo est animus interius renouatus. quia homo ante gratiā habet mentē interiorez peccato subiectā. Et quando reparať per gratiā habz noultatē. ps. Renouabitur vt aquile iuuētus tua ꝛc. Hal. vlti. In christo iesu neq; circūcisio neq; ꝓpuciuz aliq̄d valet: sed noua creatura ꝛc. Noua creatura est gratia innouans: sed adhuc vetustas remanet in carne. Sed si sequaris iudiciū noui hominis: tunc induis nouū hominē si vero cōcupiscis ſm desideria carnis induis vetustatez Ephe. 4. Induite nouum hominē qui ſm deū creatus ē in iusticia et sanctitate veritatis. ¶ Deinde dicit Et induentes ꝛc. Describit nouū hominē Et primo ostēdit renouationis modū. Secundo vbi renouetur. Tertio ſm quid renouatur Ostendit ergo ꝙ interioꝛ homo vet⁹ ꝑ ignorantiā dei renouať per fidem et agnitionē dei. 2. coꝝ rinthioꝝ. 3. In eandē ymaginē transformamur a claritate in claritatē tanq̄ a dñi spiritu Sed vbi est hec renouatio? Ibi scilicet vbi est ymago dei que non est in potētiis sensitiue partis sed in mente Unde dicit ſm imaginē id ē ipsa dei imago que est in nobis renouatur et hoc ſm ymaginē eius scilicet dei qui creauit eum Dicitur autez nouus creatus. quia anima rationalis non est ex traduce sed a deo creata. ¶ Deinde cū dicit Ubi nō est ꝛc. Ostēdit hanc innouationē esse omnibus communē: alis nō ꝑtineret ad hominem inquantum homo. Et hoc qz facta est ſm aliquid quod conuenit omnib⁹. Quintuplex autem hic cadit distinctio inter homines. Una ſm sexum corpoꝛeum: ꝛ hāc excludit dicens: Ubi nō est masculus

et femina. quia non differunt mente sed ſm sexum corporeum. Secundo p nationes. ⁊ hanc excludit ibi Hentil ⁊ iudeus. Isti em ex fidelibus. illi ex infidelibus. ⁊ tamē vtercz mente rationales. Ro.3. An iudeozuz deus tm̄? Nonne ⁊ gentiū? Immo ⁊ gentiū. Tertia ſm ritū certū ⁊ proprium. qz quidā legis ꝓfessionē. ⁊ quidā ritū eundez non habebāt Ro.10. Idē dns omnium ⁊c. Alia ſm linguam ibi Barbarus ⁊ scitha. Scithia est versus septentrionē. barbarietas aūt extraneitatē dicit. Unde barbari quasi extranei. Et simplicit est barbar⁹ qui extraneus est ab homine inq̄tum homo. ⁊ hoc est inq̄tū rationalis ⁊ ideo illi barbari sunt qui nō regunt rōe ⁊ legib⁹. ⁊ iſto barbari naturalit sunt serui ⁊ in xp̄o non differunt. qz ⁊ si ius ciuile non habēt. tamē legē habēt xp̄i. Alia ſm cōditiones. quia quidā serui quidā liberi. in xp̄o autē sunt oēs similes Job.3. Paruus ⁊ magnus ibi sunt ⁊c. Ergo nō sunt hec differētie in xp̄o. sed est omnia in omnib⁹ xp̄s. Nō em̄ est circūcisio nisi per xp̄m. ⁊ libertas p xp̄m si non es liber: libertas tua est xp̄s. Si nō circūcisus circūcisio tua est xp̄s et sic de alijs. Et in omnibus. qz oēs bus beneficia sua dat.

Lectio tertia.

Induite vos ergo sicut electi dei sancti ⁊ dilecti viscera misericordie benignitatem. humilitatē. modestiā. patientiā supportantes inuicē ⁊ donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquē habet querelā sicut et dns donauit vobis. ita⁊ vos. Super omnia aūt hec charitatē habete quod est vinculū ꝑfectiōis: ⁊ pax xp̄i exultet in cordib⁹ vr̄is in qua ⁊ vocati estis in vno corpore ⁊ grati estote. Verbū xp̄i habitet in vobis habūdanter in oīi sapiētia docētes ⁊ cōmonētes vosmetipos in psalmis ⁊ hymnis ⁊ canticis spiritualib⁹: in gr̄a cantātes in cordibus vr̄is deo. Omne qcūcnq facitis in verbo aut in opere: omnia in nomine dn̄i nr̄i iesu christi gr̄as agētes deo et patri per ipsum.

Supra apostolus induxit fideles ad vitandū mala: h̄ inducit eos ad operandū bona. et p̄mo ad opa ꝑticulariuz virtutū. Secūdo ad opera virtutū principaliū ꝑficientiū aīas ibi. Sup omnia ⁊c. Et primo cōmemorat eoz cōditionē. Secundo subdit virtutū cōnumerationē ibi Viscera misericordie ⁊c. Dicit ergo Si induistis nouū hominē debetis induere nouī hominis ptes sc̄z virtutes Ro.13. Abijciamus ergo opera tenebraz: et induamur arma lucis ⁊c. Quibus induimur: quando quicq̄d exteri⁹ apparet est virtutibus ornatū. Sed quibus virtutib⁹? Aliter induunt milites: aliter sacerdotes. Ergo induite vobis conuenientia vestimenta. Electis et sanctis. Et qd dicit electis pertinet ad remotionē a malo. qd dicit sanctis ad donū gratie. 1.coz.6. Abluti estis: sed sanctificati estis. Leu.11.⁊.19. Sancti estote: qz ego sanctus sum dns deus vester ⁊c. Q̄ dicit Dilecti ptinet ad ꝓparationē future glie. Job.13. In finē dilexit eos. s. vite eterne Et describit hic vestimēta q̄. ptegunt nos in aduersis et psp̄is. 2.cor.6. Per arma militie a dextris ⁊ a sinistris ⁊c. Et p̄mo q̄ habēda in psperis. Secūdo q̄ in aduersis ibi. Patientiā ⁊c. In psp̄is aliq̄d debem⁹: ⁊ p̄mo ꝓpio misericordiā. Et ideo dicit. Viscera misericordie. Luc.1. Per viscera misericordie dei nr̄i ⁊c. Phil.2. Si qua vscera miserationis ⁊c. id ē misericordiā ex affectu ꝓcedētē. Ad omnes vero consequēter est habēda benignitas q̄ est quasi bona igneitas Ignis em̄ liquefacit et effluere facit humida. Si in te est bonus ignis: liq̄facit quicquid humiditatis habes et dissoluet. Hanc facit spūssanctus. Sap.1. Benignus est spiritus sapientie Ephe.4. Estote aūt inuicez benigni: misericordes ⁊c. In corde debes humilitatē Eccl.3. Quanto magn⁹ es humilia te in omnibus ⁊c. In exterioribus debes modestiā: q̄ ponit modū ne in psperis excedas Phil.3. Gaudete in dn̄o semper: itez dico gaudete. modestia vestra nota sit oīnibus hominibus. In aduersis tria sunt arma habēda. sc̄z patientia que facit q̄ animus ꝑpter aduersa nō amoueatur ab amore dei et rectitudine iusticie. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vr̄as ⁊c. Sed quia quandoq̄ contingit q̄ alīq̄s a iusticia nō declinat q̄tuz est de se. tñ alioz mores sunt ei ꝑportabiles. ideo dicit. Supportātes inuicē. 2. Pe.2. Habitās apud eos qui de die in die iustā animā iniquis operib⁹ cruciabāt ⁊c. Ro.15. Debemus nos firmioes ihecillitates infirmoz sustinere ⁊c. Tertio condonationē ibi. Et donātes id est parcētes. 2.cor.2. Hā ⁊ ego qd donaui. si quid donaui. ꝓpē vos in psona xp̄i ⁊c. Condonat aūt quis iniuriā q̄ non habet rancoꝛē ad eū: nec malū contra ipm̄ ꝑarat. Sed q̄n necessitas puniendi est: tunc puniēdus est. Et addit rationē sicut et dns Eccl.28. Homo homini seruat ira⁊ a deo querit medelā ⁊c. Mat.18. Nonne debuit oīmi si tibi ⁊c. Et post. Nonne ergo oportuit et te misereri cōserui tui sicut ⁊c. Deinde cū dicit Sup oīnia ⁊c. Inducit ad principales virtutes ꝑficientes alias. Et principalioz est charitas inter virtutes. sapiētia vero inter dona Charitas quidē informat omnes virtutes: sapientia vero dirigit. Primo igit inducit ad primū. Secūdo ad secundū ibi. Verbū xp̄i ⁊c. Primo inducit ad charitatem habendā. Secūdo ad charitatis effectus ibi. Et pax ⁊c. Dicit ergo. Sup omnia induatis charitatē q̄ omnib⁹ ꝑdictis maioz est. vt dicit. 1.cor.13. Super oīnia id ē magis q̄ omnia. quia est finis omniū virtutū. 1.thi.1. Finis aūt ꝓcepti est charitas ⁊c. Vel sup omnia debem⁹ habere charitatē. quia est super omnia alia. 1.cor.12. Adhuc excellentioꝛē viā vobis demonstro ⁊c. Et hoc q: sine ipsa nihil valent alia. Et hec charitas figurat p unicam inconsutilē. Job.19. Et ratio huius quare est habēda est. quia ē vinculū. ſm glo. per oēs virtutes homo perficitur. sed charitas cōnectit eas adinuicē ⁊ facit eas perseuerantes. et ideo dicitur vinculum. Vel ex natura sua est vinculum. quia est amoz qui est vniens amatum amanti. Wsee.11. In funiculis adam trahām eos in vinculis charitatis ⁊c. Sed addit Perfectiōis. quia ē vnūquodq̄ perfectū quando adheret fini vltimo scilicet deo quod facit charitas. Deinde cū dicit. Et pax ⁊c. Donet ad actus charitatis. Et ponit duos actus scilicet pacem ⁊ gratitudinem. et tertiū innuit scilicet gaudiū. Dicit ergo. Et pax xp̄i ⁊c. Ex charitate moꝛ oritur pax que est scōm Augustinuz tranquillitas ordinis sibi a deo instituti quod facit charitas. Qui em̄ aliquē diligit concordat cum eo in voluntate. ps. Pax multa diligentib⁹ legez tuam ⁊c. Exultet quia charitaz effectus est gaudium quod sequitur ex pace. Prouerbioz.12. Qui pacis ineunt consilia sequitur eos gaudium ⁊c. Sed nō dicit simpliciter pax. quia est pax mundi quam deus nō venit facere sz xp̄i quam fecit int̄ deū ⁊ hominez. Mar.9. Pacē habete int̄ vos: quā ānūciauit. Lu.vl. Stetit ihs i medio coz ⁊ dixit eis. Pax vob ⁊c. Et debet̄ hñe qz in ista vocati estis ⁊c. 1.cor.7. In pace vocauit nos deus.

Et h̄ subdit: in vno corpe. i. vt sitz i vno corpe. Effect⁹ ali⁹ vt sitz grati. Sa p. 16. Ingrati spes tāq̄ hibernalis glacies tabescet: ⁊ disperiet tanq̄ aq̄ fugnacua. Deinde cum dicit. Verbū xp̄i ⁊c. monet ad sapientiaz: ⁊ p̄mo docet sapientie originē. Secūdo sapiētie vsum ibi: Docentes ⁊c. Ad hoc etiā q̄ quis habeat sapiētiam verā oportet cōsiderare vnde oriat. Eccl.1. Fons sapie verbū dei in excelsis. ergo ex verbo xp̄i hauriatis eā. Deutero. 4. Hec ē sapia vr̄a ⁊ intellect⁹ coꝛā populis ⁊c. 1.coz.1. Qui fact⁹ ē nobis sapientia a deo ⁊c. Sed aliq̄ non hñt verbū: iō nec sapiam. Et iō dicit habitet ꝑfecte. 3. Circūda eas gutturi tuo ⁊ describe in tabulis cordis tui ⁊c. Aliquib⁹ sufficit modicum quid de verbo xp̄i: sed aplis vult q̄ habeam⁹ multū. Et iō dicit Abundāter. 2.coz. 9. Potens ē de⁹ oēm gr̄am abundare facere ī vobis vt in omnib⁹ semp oēm sufficientiā habētes a būdetis i oē opus bonū ꝑfecte. 2. Sicut thesauros effoderis eam ⁊c. Et addit. In omni sapia id ē in oibus ptinētib⁹ ad sapiam xp̄i debetis studere scire. Eccl. 20. Nō subterfugi quo min⁹ annūciarē vobis oē consiliū dei ⁊c. Eccl. 21 Coꝛ fatui quasi vas cōfractum ⁊ oēm sapiam nō tenebit ⁊c. Triplex aūt ē vsus hui⁹ sapientie sc̄z instructiōis de notiōis et directionis. Instructio duplex sc̄z ad cognoscendū vera. Unde dicit. Docentes Quasi dicat. Habitet ita abundāter in vobis vt de oibus sitis instructi per ipm̄. 2. Thy. 3. Omnis scriptura diuinit⁹ inspirata vtilis ē ad docendū ad arguendū ⁊c. Ité ad cognoscēdū bona iō addit. Et cōmonētes vosmetipos id ē exhortātes vos ad bona opa. 2. Pe. 1. Suscitare vos in cōmonitionē ⁊c. Scōo ponit vsū deuotionis. Unde dicit. In psalmis ⁊ hymnis ⁊c. In psalmis qui demonstrant iocūditatē bone opatiōis. ps. Laudate eū in voce exultationis ⁊c. Hymn⁹ ē laus cū cantico. ps. Hymn⁹ oibus sanctis ei⁹ ⁊c. Canticis spūalibus qz quicq̄d nos facim⁹ debem⁹ referre ad bona spūalia: ad ꝓmissa. eterna: ⁊ ad reuerentiā dei. Et iō dicit. In cordibus ⁊ nō in labijs tm̄ pme Coꝛ.14. Psallam spū psaliam et mente ⁊c. Esa. 29. Populus hic labijs me honorat: coꝛ aūt eoꝛ longe est a me. Et addit. In gratia sc̄z recognoscentes gratiaz xp̄i ⁊ beneficia dei. Sunt aūt cantica ecclie cordis ꝑticipaliter: sed oris sunt vt excitet canticuz cordis ⁊ pro simplicib⁹ ⁊ rudib⁹. Tertio ponit vsū directionis in opere dicēs. Omne qcūcnq facitis ⁊c. qz etiā locutio op⁹ qōdā est. 1.Coꝛ.10. Sive manducatis sive bibitis vel aliud q̄d facitis oīa ī gl̄iaz dei facite ⁊c. Sed ꝓra Aut hoc ē ꝓceptū aut cōsiliū: si ꝓceptū peccat quicunq̄ hoc nō facit: sz q̄n peccat venialiter hoc nō facit: ergo q̄ncūq̄ peccat venialiter peccat mortaliter. Būdeo. Quidā dicunt q̄ hoc ē consiliū: sed hoc nō est verū. Sed dicendum ē q̄ non ē necessariū q̄ oīa in deū referant actu sed habitu: q̄ eīi facit contra gloriā dei ⁊ ꝓcepta ei⁹ facit ꝓtra hoc ꝓceptum. Venialiter aūt peccans nō facit contra hoc ꝓceptum simpliciter quia non actualiter sed habitualiter refert omnia in deum.

Lectio quarta.

Mulieres subdite estote viris: sicut oportet in dn̄o. Viri diligite vxores vr̄as: ⁊ nolite amari eē ad illas. Filij obedite parentib⁹ p oīa: hoc em̄ placitum ē in dn̄o. Patres nolite ad indignationē ꝓuocare filios vr̄os vt nō pusillo animo fiāt. Serui obedite p oīa dn̄is carnalib⁹: nō ad oculū seruientes q̄si hoibus placētes sed in simplicitate cordis timentes dn̄m. Quicūq̄ facitis ex aīo opamini sicut dn̄o ⁊ nō hominib⁹ scientes q̄ a dn̄o accipietis retributionē hereditatis: dn̄o xp̄o seruite Qui em̄ iniuriā facit: recipiet id q̄ inique gessit. Et nō ē personaz acceptio apud deum. Dn̄i q̄ iustum ē ⁊ equū seruis ꝓstate: sciētes q̄m ⁊ vos dominū habetis in celo

Posita generali instructone ad oēs: hic incipit ponere spāle: ꝓmo dat q̄dā spālia documēta ptinētia ad singlos statz in ecclia. Secōo q̄dā cōia oibus statib⁹ respectu certaz ꝓditionū in ꝑto ca. ibi. Oroni instate ⁊c. Prima in tres ſm tres cōiugatiōes ex quibus dom⁹ constituit ſm p̄m quaz vna ē viri ⁊ vxoris. scōa p̄ris ⁊ filij: alia dn̄i ⁊ serui. scōa ibi. Filij ⁊c. Tertia ibi. Serui ⁊c. Unaquez q3 eaz diuidit in duo ſm q̄ monet subditos vt obediāt superiozes vt moderate impent. Dicit ergo: mulieres. ⁊c. et dicit. Ut oꝛ quia hec subiectio ē lege diuina ordinata Hen.3. Sub viri pāte eris ⁊ ipe dn̄abit tui ⁊c. 1.coꝛ. 14. Mulieres in ecclesijs taceant. Nō em̄ ꝑmittit eis loqui sed subditas eē sicut ⁊ lex dicit ⁊c. Et rō hui⁹ ē q̄ regere ē rōnis: viri aūt magis vigent rōne. ⁊ iō ꝑsidere debent. Ité addit. In dn̄o qz oīa ordinata ad aliquos fines sunt referenda finaliter in deū. Deinde monet viros vt diligant eas: hoc em̄ ē naturale qz vir ⁊ vxoz quodāmō sunt vnū. Ephe. 5. Viri diligite vxores vr̄as ⁊c. Et p̄hibet ne eis sint amari. 2Mich.1. Infirmata ē in bonū q̄ habitat in amaritudinibus. Ephe. 4. Omnis amaritudo ⁊ ira ⁊ indignatio ⁊ clamoꝛ ⁊ blasphemia tollat̄ a vobis cū oī malicia. Deinde cū dicit. Filij ⁊c. agit de scōo ⁊ dicit. Obedite p oīa sc̄z q̄ nō sūt ꝓtra deū. Heb.12. Paretes quidē carnis nr̄e habuim⁹ eruditoꝛes ⁊ reuerebamur eos ⁊c. Si vero ꝓcipiant in his q̄ sūt ꝓtra deū: sic intelligit illud q̄ dz Luc.14. Si q̄s venit ad me ⁊ nō odit p̄rem suū ⁊ mr̄em ⁊c. et hoc qz hoc ē placitū dn̄o. i. ī lege dn̄i qz lex charitat̄ nō remouet legē nature sz ꝑficit. Est aūt lex naturalis q̄ filij⁹ subdat cure p̄ris. Exo.20. Honoza p̄rem tuū ⁊ mr̄em ⁊c. Deinde cū dicit. Patres nolite ⁊c. instruit parentes. Ephe.6. Et vos p̄res nolite ad iracundiā ꝓuocare filios vestros ⁊c. et hoc vt nō pusillanimes fiāt: hui⁹ rō ē qz homines retinēt impressionem quā a puericia habuerūt. Naturale aūt ē q̄ qui in seruitute nutriunt semp sint pusillanimes. Ām rō ē cuiusdaz quare filij isr̄l nō statim in terrā ꝓmissionis sūt ꝓducti qz fuerant nutriti in seruitute ⁊ nō habuissent audaciam contra inimicos pugnandi. Esa.35. Dicite pusillanimes cōfortamini ⁊ nolite timere ⁊c. Deinde cum dicit. Serui obedite ⁊c. agit de tertio: ⁊ p̄mo de seruis ponit monitionē. Secōo oñdit rōnē ibi. Scientes ⁊c. Tertio excludit dubitatiōz ibi. Qui em̄ ⁊c. Circa p̄mū duo facit: qz p̄mo monet eos ad obedientiā. Secōo determinat obedientiā modū ibi. Nō ad oculū ⁊c. Dicit ergo. Serui ſm carnalem cōditiōz ⁊c. Per oīa q̄ sz nō ꝓtra deū sūt. 1. Pe. 2. Nō tm̄ bonis ⁊ modestis sz etiā discolis ⁊c. 1. Thy. vlti. Quicunq̄ sunt sub iugo serui dn̄os suos omni honoze dignos arbitrēt ⁊c. Deinde cū dicit. Nō ad oculum ⁊c. docet modū obediendi. Et ostēdit duos modos obediendi. Primo qs simpliciter ⁊ sine dolo. Secundo ostendit q̄ volūtarie. Dicit ergo nō ad oculum sc̄z q̄tuz pōt videri a domino. Ephe.6. simile. Et dicit quasi hominib⁹ placentes qz nō seruiunt hoc modo nisi vt placeant hominib⁹. Gal.1. Si adhuc hoibus placerē seruus xp̄i non essem. Idco addit. Sz in simplicitate cordis ⁊c.

Explanatio sancti Thome in epistolam I ad Thessalonicenses I

id ē absq; dolo. Job.1. Erat ille vir simplex ⁊ rectus ⁊c. Prouerb.11. Simplicitas iustos dirriget eos ⁊c. Itē volūtarie: vnde dicit. Ꝙcunq; facitis ex aīo id ē ꝓmpte operamini. Et hoc sicut domino quia qui seruit alicui ꝓpter ordinē iusticie facit hoc ꝓpter deū: a quo ē hic ordo Ro.13. Qui potestati resistit dei ordinationi resistit ⁊c. Ephe.6. Facientes volūtatē dei ex aīo cum bona volūtate seruietes sicut domino ⁊ non hominib⁹. ¶ Deinde cum dicit. Scientes ⁊c. ostendit duplicē rōnem huius: ⁊ vna ē ex parte remuneratiōis: alia ex pte deuotiōis ad deū. Dicit ergo. Seruiatis ꝓmpte quia a domino accipietis retributionē hereditatis eterne ps. Funes ceciderunt mihi ī pclaris: etenī hereditas mea pclara ē mihi Ephe.6. Scientes qñ vnusquisq; qcunq; fecerit bonum hoc recipiet a dño: siue seru⁹ siue liber. Quozundā enī fuit opinio q actus iusticie nō est meritorius⁹ quia hoc videbaī esse debitū: ⁊ hoc nō est meritorium alicui dare qđ suum ē. Sed sciendū ē q ex hoc q voluntarie facis ex hoc ponis aliquid de tuo: qz de potestate tua ē velle ⁊ nō velle: ⁊ sic ē meritorū. Serui aūt ex debito seruiūt dño: ⁊ ideo vt habeant mercedē hoc faciunt voluntarie Sed sic seruite eis q a deo nō recedatis. Itē alia ē quia sic seruitis dño xp̄o. Ro.12. Spū feruentes dño seruientes. ¶ Deinde cū dicit. Qui enī ⁊c. remouet dubitationem. Posset enī dicere seru⁹ Quō seruiā ei qui facit mihi iniuriā. Et ideo dicit. Non est tuū vt vindices te subtrahendo ei qđ suum ē: sed expecta ab eo qui pōt: qz qui iniuriā facit ⁊c. 2. Cor.5. Omnes enī nos manifestari oportet ante tribunal xp̄i vt' referat vnusquisq; propria corpor̄ prout gessit siue bonū siue malū. Ephe.6. Et p̄sonā acceptio nō ē apud deū. Act.10. Non ē p̄sonā acceptor de⁹. ¶ Deinde cū dicit. Dñi ⁊c. ostēdit qualiter domini se habeant ad seruos. Et circa hoc duo facit: quia ꝑmo dat doctrinā. Scōo reddit rōnez eor̄ ibi. Scientes ⁊c. Dupliciter aūt pōt dñs grauare seruos scz faciendo cōtra eos qđ iusticia legis ꝓhibet: qz ꝑm leges nō licet dño seuire in seruū. Et ideo dicit: qđ iusti est. Itez si exigeret totū debitū qđ mālsuetudo xp̄iana mitigat Et ideo dicit. Et equū Job.31. Si contempsi subire iudiciū cū seruo meo ⁊ ancilla mea cū disceptarent aduersuz me ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Scientes ⁊c. ponitur rō qz sicut tu te habes ad eos ita dñs ad te. Ephe.6. Scientes qz ⁊ illorum ⁊ vester domin⁹ est in celis.

Capitulū quartum

Rationi instātes vigilātes in ea
o in gratiarū actione: orātes simul
⁊ ꝑ nobis vt de⁹ aperiat nobis ostiū sermonis ad loquendū mysteriū xp̄i ꝓpter qđ etiā vinctus sū vt manifestē illud: ita vt oporteat me loqui. In sapientia ambulate ad eos qui foris sūt. tēp⁹ redimentes. Sermo vester semp in gratia sale sit condit⁹ vt sciatis quō oporteat vos vnicuiq; respondere. Que circa me sūt oīa vobis nota faciet tichic⁹ charissim⁹ frater ⁊ fidelis minister et conseru⁹ in dño quē misi ad vos ad hoc ꝑm vt cognoscat q̄ circa vos sunt ⁊ consoleť corda vestra cū onesimo charissimo ⁊ fideli fratre qui ex vobis ē qui oīa que hic agunt nota facient vobis. Salutat vos aristarchus cōcaptiu⁹ me⁹ ⁊ marc⁹ consobrinus barnabe de quo accepistis mandata. Si venerit ad vos suscipite illum. Et iesus qui dicit iustus qui sūt ex circūcisione. Hi soli sunt adiutores mei in regno dei: qui mihi fuerūt solatio. Salut at vos epaphras qui ex vobis ē seru⁹ xp̄i iesu semp sollicit⁹ ꝑ vobis in oronib⁹: vt stetis pfecti ⁊ pleni in omni volūtate dei. Testimoniū enī illi ꝑhibeo q habet multū laborē ꝑ vobis ⁊ pro his qui sunt laodicie ⁊ qui hierapoli Salutat vos lucas medic⁹ charissimus ⁊ demas Salutate ffes qui sūt laodicie: ⁊ nymphaz ⁊ q̄ in domo ei⁹ ē eccl̄iam. Et cū lecta fuerit apud vos epl̄a hec facite vt ⁊ in laodicensiū eccl̄ia legať: ⁊ ea q̄ laodicensiū ē vobis legatur. Et dicite archippo. Vide ministerium qđ accepisti in dño vt impleas illud. Salutatio mea manu pauli. Memores estote vinculoz meorū. Gratia domini nostri iesu xp̄i vobiscum Amē.

Supza posuit specialia documēta ad singulos status hominū: hic ponit ptinentia ad omnes: tamen respectu diuersoz. Et primo ostendit qualiter se habeant ad alios. Secūdo qualiť ad ipos alij se habeāt ibi. Que circa me ⁊c. Iterū prima in duas qz ꝑmo ostendit quō se habeāt ad ipmmet apl̄m eoz ꝑlatū. Scōo quō ad alios maxime infideles ibi. In sapia ⁊c. Circa primū duo facit: qz ꝑmo instruit eos vniuersaliter ad orandū. Scōo vt orent pro eo ibi. Grantes ⁊c. Debet aūt eōrum habere tria scz q̄ sit assidua: grata: ⁊ vigilans. Assidua: vñ dicit oronī instātes id ē cū perseuerātia orate. ꝑme Thes. 5. Sine intermissione orate. Luc.18. Oportet semp orare ⁊ nūq; deficere. Item vigilans vt animus nō sit pressus. ꝑme ꝑe. 4. Vigilate in oronibus ⁊c. Luc. 6. Erat ꝓctans in oratione dei ⁊c. Itē grata id ē in gratiaꝝ actione alis non mereť beneficia noua si de acceptis esset ingrat⁹. Phil. 4. Cū gratiaꝝ actione. ꝑme Thes. 5. In omnibus gratias agite ⁊c. ¶ Consequēter rogat vt orent ꝓ ipso dicēs Grantes simul ⁊c. Quia hoc est debitus quia ꝓlati custodiunt eos ⁊ quoz bonū ē cōe omnū. 2. Thes. 3. Orate pro nobis vt sermo dñi currat ⁊c. Et hoc vt de⁹ aperiat hostiū id ē os ꝑ qđ sermo a corde exit ꝑ qđ de⁹ dat gratiā dīgne ꝓferendi verbū suū. In actione etiā significat aliqđ magnū Mat. 5. Aperiens os suū docebat eos ⁊c. Et ī cōdit ad loquēdū. ꝑme Cor. 14. Spūs est qui loquit myst'eria. Et his indigeo qz ꝓpter verbū xp̄i tribulationes patioz. Et ideo orandū est vt libere possim. 2. Thy. 2. Laboro vsq; ad vincula. Et hoc mō vt aperiat id ē vt manifestet ⁊c. Tria posuit impedimēta scz timorem. ⁊ ideo dicit. Victus vel ꝓpter altitudinē ita q̄ subditi nequeant intelligere vel ꝓpter incōgruitatē temporis vel modi: ⁊ ideo dicit. Et oz. ꝑme Cor. 3. Mō potui vobis loqui quasi spūalib⁹ scz quasi carnalib⁹. Luc. 12. Fidelis dispensator ⁊ prudens quē constituit dominus super familiā suam vt det illis in tempore tritici mēsurā ¶ Consequenter cum dicit. In sapientia ⁊c. ostē dit quo modo se habeant ad extraneos: ⁊ primo in cōuersatione Scōo quō in locutione ibi. Sermo vester ⁊c. Dicit ergo

in epistolam I ad Thessalonicenses I

In sapientia ambulāt es ad eos qui foris sunt id ē infideles in sapientia id ē sapienter. Sāp. 7. Neminē diligit deus nisi qui cū sapiēria inhabitat. ⁊c. Et huius causa ē Redimentes tēpus ⁊c. Redimit vexationē suā quando quis dimittit qđ ē de iure suo vt vitet eā. Isti vexabanť ab eis ⁊ iō vult q̄ redimāt eam per sapientiam. 1. Pet. 2. Cōuersationē vestram inter gentes habētes bonā ⁊c. Itē sapiēter loqui. Unde dicit. Sermo vester ⁊c. Ut sit gratus qz in gratia. Eccl'. 6. Lingua eucharis in bono homine abundabit ⁊c. Itē discretio. Unde dicit. Sale conditⁿ: per salē intelligiť discretio qz ꝑ ipm ois cib⁹ cōditus ē sapidus: ita omnis actio indiscreta ē insipida et inordinata Mat. 9. Habete in vobis sal ⁊ pacez habete intervos. Et hoc vt sciatis ⁊c. Aliter eīm esť respondēdū sapientibus: aliter insipientib⁹. Prouer. 26. Nō respōdeas stulto iuxta stulticiā suā ne efficiaris ei similis ⁊c. 1. Pet. 3. Parati semp ad satisfactionem omni poscenti vos rōnez ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Que circa me. ⁊c. ostē dit quid alij agant ad ipos: ⁊ ꝑmo ostendit quid ad eos agant illi quos ad eos mittit. Scōo quid cum apostolo remanētes ibi. Salutant ⁊c. Mittit aūt ad eos legatum quē primo describit tripliciter: ⁊ primo a dilectiōe dicēs Charissimus frater scz ꝑ charitatē qui facit hominem auro ꝓciosiorē. Esa. 13. Preciosior erit vir auro ⁊ homo mundo obrizo ⁊c. Itē a fide. Unde dicit. Fidelis in ministerio. ꝑme Cor. 4. Hic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniať. Itē ab humilitate. Unde dicit. Et conseru⁹ scz in executione ministerij sed in dño quia ꝓlat⁹ querere debet utilitatē eorum quib⁹ ꝓeseratur ⁊ dei honorē. Sed ad quid mittit? Ut cognoscat statum subditoz. Heñ. 37. Vade ⁊ vide si cuncta prospera sunt erga fratres tuos ⁊ pecora et renūcia mihi qđ agať ⁊c. ꝑmi Reg. 17. Fratres tuos visitabis si recte agant: ⁊ cum quibus ordinati sunt vide. Itē vt consoleť. Ro. ꝑmo. Desidero eīm videre vos vt aliquid impartiar vobis gratie spūalis ad cōfirmādos vos id ē simul consolari in vobis ⁊c. Et domin⁹ missus a patre ad hoc venit. Esa. 61. Ut consolarer omnes lugentes ⁊ ponerem consolationem lugentibus syon ⁊c. Itez describit eius societatez cum onesimo. Qui omnia que hic aguntur ⁊c. et vestra mihi vt corrigam et mea vobis vt exemplum habeatis. ¶ Deinde cum dicit. Salutat ⁊c. ostēdit quo mō salutanē a remanentib⁹ cum apostolo: ⁊ hꝛa satis ptz De quo accepistis ⁊c. Act. 13. dicit q̄ cū paulus ⁊ barnabas simul irent: quidā iohānes marcus sic se eis cōiūxit q̄ postea recessit ⁊ iterū redijt. Et paulus quidem noluit eum recipere sed barnabas: ⁊ ideo paulus recessit a barnaba. Et ꝓpter hoc apostolus scripsit colossensibus de marco q̄ nō reciperent eum sed nunc qz ꝑuersus erat scribit' vt eū recipiant: ⁊ hoc ē. Accepistis ⁊c. Uel fratrē barnabe. de quo barnaba accepistis ⁊c. Et iesus ⁊c. qui quidē erat vir sancte conuersationis. Et ideo dicit iust⁹ Qui sunt ex circūcisione missi ad ꝓdicandū euangelium xp̄i Phil. ꝑmo. Quid enī cuz oī mō siue q occasionē siue per veritatē xp̄s annuncietur. Et sic ꝑmo gentiles: secundo iudeos ponit. Epafras qui ex vobis ē quia asian⁹ erat. Et ad hoc salutant vt stetis perfecti. Jac. ꝑmo. Si tis perfecti ⁊ integri in nullo deficientes ⁊c. Pleni'. ⁊c. id ē in omnibus que pertinēt ad voluntatē dei. Itē ponit lucam qui nō fuit natus ex iudeis vt videť q fuit anthiocenus: medic⁹ arte quē spēaliter noīat qz fuit homo bone auctoritatis ī eccl̄ia ꝓpter euāgeliū qđ scripsit aplo adhuc viuente. itē demas. ¶ Deinde cū dicit. Salutate ⁊c. ostendit quos salutent: ⁊ ꝑmo quō alios aliene eccl̄ie. Scōo quō eos qui sunt de sua ibi. Et eā que ē laodicensiū. Ex quo habeť q scripsit alias epl̄as: qz istā de q̄

m fit mentio hic scz laodicensiū ⁊ vnā aliā ad corinthios ꝑter primā ⁊ secām: qz in ꝑma epla cap. 5. dicit. Scripsi vobis in epl̄a ne cōmisceami fornicarijs ⁊c. Sz rō ē duplex quare nō sunt in canone qz nō constabat de eaz auctoritate qz forte erant deprauate ⁊ perierant in eccl̄ijs Uel qz nō cōtinebāt aliud q̄ ista. ¶ Et dicite ⁊c. Hic fuit plat⁹ eoz ⁊ mandat vt moneāt ipm dicentes. Uide. ⁊c. 2. Thimo. 4. Ministeriū tuū imple. Et quidē tunc ministeriū implet qñ facit illud ad qđ accepit. Sz videť q nō ptineat ad subditū monere platū. Exo. 19. dicendū q̄ irreuerenter arguere ⁊ vituperare ē ꝓhibitū sed monere charitatiue pōt: sicut paulus petrū. Gal. 2. Sz quare nō scripsit plato? Quia plat⁹ ē ꝓpter eccl̄iam ⁊ nō econuerso. Salutatio ⁊c. Cōsuetudo apli erat q̄ totā epl̄am faciebat aliquē scribere: ſz in fine ponebat aliqđ de manu sua. 2. Thes. vlt. vbi dicit salutatio mea manu pauli idē vt hic ne fallerenť. Et dicit memores ⁊c. qz rome vi ctus erat: qz Jac. 5. Exemplū accipite frēs exitus mali ⁊ longanimitatis ⁊ laboris ⁊ patiēcie ꝓphetas q̄ locuti sunt in nōe dñi ⁊c. Heb. vlt. Mementote ꝓpositoꝝ vestroꝝ qui vobis locuti sunt verbū dei: quoruz intuentes exitū cōuersatiōis imitami fidem. ¶ Tandē cōcludens optat eis bonū dicens. Hꝛa ⁊c. Joh. 1. Hꝛa ⁊ veritas ꝑ iesum xp̄m facta ē. Cui sit laus ⁊ glia nūc ⁊ semp Amē.

¶ Explicit subtilissima expositio sanctissimi doctoris Thome de aquino ordinis fratrū ꝑdicatoꝝ sup epistola mirifici apostoli pauli ad Colossenses.

Incipit mirabilis declaratio eiusdem angelici doctoris sancti thome aquinatis ordinis fratrū predicatoꝝ sup prima epl̄a doctoris gentium sancti apostoli pauli ad thessalonicenses. Prologus

Multiplicate sūt aq̄ ⁊c. Heñ. 7. Hec verba cōpetūt materie huiⁿ epl̄e. Ecclia enīz figurat ꝑ arcā sicut 02.1. Pet. 3. qz sicut ī arca ceteris peuntib⁹ pauce aīe salutate sunt: ita in ecclia pauci id ē soli electi saluabunť. Per aq̄s aūt significant tribulatiōes. Prōio qz aque impellūt irruendo sicut tribulatiōes. Mat. 7. Uenerūt flumina ⁊ flauerūt venti ⁊ irruerūt ī domū illā ⁊c. Sz impulsu fluminū ecclia nō moueť. Uñ subdit. Et nō cecidit. Scōo aq̄ extinguit ignē Ecc. 30. Ignē ardentē extinguit aqua: sic ⁊ tribulatiōes extinguūt impet⁹ ꝓcipiscentiaꝝ ne hoīes ad libitū eas sequant: ſz nō extinguūt verā charitatē ecclesie. Can. 8. Aque multe nō poterūt extinguere charitatē nec flumina obruēt illā Tertio aq̄ submergūt ꝑ inundationē. Treñ. 3. Inundauerūt aq̄ sup caput meū ⁊c. ſz ecclesia nō ꝑ has submergiť Jon. 2. Circūdederunt me aq̄ vsq; ad aīam meā: abissus vallauit me. pellagus operuit caput meū ⁊c. Et post. Rursū videbo tēplū sanctum tuū. ⁊c. Non ergo deficit sed subleuaī Et ꝑmo per eleuationem mentis ad deum. Gregl. Mala ista in hoc mundo que nos premunt ad deum nos ire compellunt. Osee. 6. In tribulatione sua mane consurgēt ad me. ⁊c. Secūdo ꝑ spūalem cōsolationē ps. Scōm multitudinez dolorꝝ in corde meo ꝓsolationes tue letificauerūt aīaz meam ⁊c. 2. Cor. 1. Sicut abundāt passiones xp̄i in nobis: ita per xp̄m abundat consolatio nostra ⁊c. Tertio ꝑ multiplicationē fideliū: qz tempore pſecutionū de⁹ multipliauit eccl̄iā. Exo. 1. Quanto magis oppmebant eos

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Thessalonicenses II

tanto magis multiplicabant ꝛ crescebant ꝛc. Sic ergo conuenit huic epla quia isti multas tribulationes passi steterunt fortes. Videamus ergo textum.

Capitulū primū.

Paulus ꝛ Siluanus ꝛ Timothe
p us: ecclesie thessalonicensium in deo patre nr̄o ꝛ dn̄o iesu xp̄o gr̄a vobis ꝛ pax. Gr̄as agimus deo semp p̄ vob⁹ memoriā vr̄i facientes in or̄onib⁹ nr̄is sine intermissione: memores opis fidei v̄re ꝛ laboris ꝛ charitatis ꝛ sustinentie spei dn̄i nr̄i iesu xp̄i ante deū ꝛ patrem nr̄m. Scientes frēs dilecti a deo electionē v̄ram: qz euangeliū nr̄m nō fuit ad vos in sermone tm̄: sed ꝛ in virtute ꝛ in spū sancto ꝛ in plenitudine multa: sicut scitis q̄les fuerimus in vobis ꝓpter vos. Et vos imitatores nr̄i facti estis ꝛ dn̄i excipientes verbū in tribulatione multa cū gaudio spūssancti: ita vt facti sitis forma omnib⁹ credentib⁹ in macedonia ꝛ in achaia. A vobis em̄ diffamat⁹ ē sermo dn̄i nō solū in macedonia ꝛ in achaia: sed ꝛ in omni loco fides v̄ra q̄ ē ad deū p̄fecta est. ita vt non sit nobis necesse quicq̄ loqui. Ip̄i em̄ de nobis annunciant qualē introitum habuerim⁹ ad vos. ꝛ quō cōuersi estis ad deū a simulacris seruire deo viuo ꝛ vero ꝛ expectare filiū ei⁹ de celis quē suscitauit ex mortuis iesum qui eripuit nos ab ira ventura

Et ideo apl's vult munire hic eccliam cōtra tribulatōes ꝛ p̄mo contra tribulatiōes p̄sentes. Et hoc in p̄ma epla Secūdo cōtra futuras tempore antixp̄i: ꝛ hoc in secunda ꝓxima diuidit in salutationē ꝛ epistolarem narrationē ibi. Gr̄as agimus ꝛc. Itē primo tangit p̄sonas salutantes. Scōo ecclesiā salutatā. Tertio bona optata. Notādum ē autē q̄ quia vbi nō delinquim⁹ oēs pare s sum⁹. ideo qz istis bonis scribit nō facit mentionē ō officio suo: sed solū de nomine humilitatis. Sap̄. 7. Et innumerabilis honestas per manꝰ illi⁹. Et adiungit duos qui eis p̄dicauerunt cū eo scz Siluanū qui ē sylas ꝛ thymotheum quē circūcidit: vt dicit Act̄. 16. Salutat autē ecclesiam que ē congregatio fideliū. Et hoc in deo p̄re ꝛ domino nr̄o iesu xp̄o id ē in fide trinitat⁹ ꝛ diuinitat⁹ ꝛ humanitat⁹ xp̄i: qz in hoz̄ cognitiōe erit nostra beatitudo Tāgit aūt personā patris ꝛ filij incarnati in quib⁹ intelligitur spirit⁹ sanct⁹ qui ē nexus amboz̄. Bona optata sunt gratia que ē p̄ncipiū omniū bonoz̄. 1. Coz̄. 15. Gratia dei sum id qō sum. Et pax q̄ ē finis qz tunc ē pax qñ appetit⁹ totaliter pacat̄. Deinde cū dicit. Gr̄as agimus ꝛc. Incipit epistolar⁹ narratio: ꝛ p̄mo cōmendat eos de p̄terita p̄seuerantia. Scōo monet eos ad bene agenduz in futurū. 4. cap̄. ibi. Decetero ꝛc. Itē p̄mo agit gratias vniuersaliter de bonis eoz̄. Scōo ea cōmemorat in speciali ibi. Scientes frēs ꝛc. Circa p̄mū duo facit: qz primo ponit gr̄arumactionē. Scōo ei⁹ materiā ibi. Memores ꝛc. Itē primo p̄ eis gr̄as agit. Scōo p̄ eis orat ibi. Memoriā vestri ꝛc. Quantū ergo ad primū dicit tria q̄ debent esse in gratiaꝝactione: primo q̄ sit ordiata scz ad deū Ideo dicit. Gr̄as agim⁹ deo. p̄s. Gratiā ꝛ gloriam dabit dom⁹. Jac. 1. Omne datū optimū ꝛ omne donū p̄fectum desurs̄ ē descendēs a p̄re luminū ꝛc. Item assidua qz semp. Item vniuersalis ibi. P̄o oib⁹ vobis, infra. 5. In omnib⁹ gratias agite ꝛc. Deinde orat p̄ eis dicēs. Memoriā ꝛc. Quasi dicat. Quādocunq̄ oro habeo vos in memoria. Ro. p̄mo Sine intermissiōe memoriam vestri facio semp in or̄onib⁹ meis ꝛc. Deinde cū dicit. Memores operꝫ ꝛc. ponit bona de quib⁹ gratias agit scz fidem: spem: ꝛ charitatē: p̄me Coz̄. 13. Nūc autē manent fides spes charitas tria hec ꝛc. Fidē p̄mittit qz ē substātia sperandaꝝ rerū ꝛc. Accedentē em̄ ad deū oportet credere ꝛc. Heb. 11. Nec aūt nō est sufficiens nisi habeat operationem ꝛ laborē. Et ideo dicit. Operꝫ vestri ꝛ laboris Jac. 2. Fides sine operib⁹ mortua ē. Itē qz que in labozando ꝓpter xp̄m deficit nihil valz. Luc. 8. Ad tempus credunt ꝛ in tp̄oze tēptationis recedunt ideo dicit. Operis ꝛ laboris: Quasi dicat. Memores ſ dei vestre operantis ꝛ labozantis. Itē charitatis i cui⁹ operib⁹ abundabant. infra. 4. De charitate fraternitaꝫ ꝛc. Item spei que facit patienter sustinere aduersa. Ro. 12. Spe gaudentes tribulatione patientes. Et sustinentie quā spes facit. Jac. 5. Patientiam Job audistis ꝛc. Spei inc̄p vomini nostri id ē quā habem⁹ de xp̄o vl quā xp̄s dedit nobis. i. Pet̄. 1. Regenerauit nos in spem viuam ꝛc. Hec spes ē ante deū nō ante oculos hominum. Mat. 6. Attendite ne iustitiā vestram faciatꝫ coram hominib⁹ ꝛc. Heb. 6. Quā sicut anchoꝛā habemus animetutā ꝛc. Spes em̄ in veteri testam̄to nō induxit ad deū ¶ Deinde cum dicit. Scientes fratres ꝛc. in speciali cōmemorat eoz̄ bona quos primo cōmendat q̄ deuote et prompte suscepерunt p̄dicationē non obstante tribulatione. Secūdo q̄ propter tribulationē ab ea nō recesserūt in scōo cap̄. ibi. Nam ipsi scitis ꝛc. iterū prima ps diuiditur in duas: qz primo ostendit qualis fuit ista predicatio Secundo qualiter ab eis recepta ibi. Et vos imitatores ꝛc. Circa primū tria facit: qz primo ostendit q̄d circa eos sciebat. Scōo modū p̄dicatiōis sue ibi. Quia euāgeliū ꝛc. Tertio quid ipi sciebant de apl'o ibi. Sicut scitis ꝛc. Dicit ergo. O fratres dilecti a deo: non solū cōmuniter in q̄tū dat eē nature: sed in q̄tum spēaliter ad bona eterna estis vocati. Malach. 1. Jacob dilexi ꝛc. Deutero. 33 Dilexit populos ꝛc. Electionē vestram. ¶ Quasi dicat Certitudinaliter cognosco vos esse electos: qz hanc electionē nō meruistis ſ a deo estis gratuite electi. Et hoc scio qz deus dedit mihi magnū argumentū in p̄dicatiōe scz q̄ illi quib⁹ loquor sunt a deo electi scz q̄s deus dat eis vel mihi gratiā copiose p̄dicandi eis. ¶ Consequenter qō dicit Ezech. 3. Et linguā tuā adherere faciam palato tuo ꝛc. Et ideo p̄mo cōmemorat q̄ virtuose eis p̄dicauit. Secundo inducit eoz̄ testimoniū ibi. Sicut scitis ꝛc. Virtuose quidē qz nō fuit in sublimitate sermonis ſ z in virtute. p̄me Coz̄. 2. Sermo meus ꝛ p̄dicatio mea nō in p̄suasibilibus hūane sapie. Nbis: ſ ostēsiōe spūs ꝛ virtutis ꝛc. p̄me Coz̄. 4. Nō em̄ in sermōe ē regnū dei sed in virtute. Vel potest referri ad confirmationē predicationis vel ad modū predicandi. Si ad primū sic cōfirmata fuit p̄dicatio mea vobis nō argumentis sed virtute miraculoz̄. Unde dicitur Marc. vltimo. Domino cooperante ꝛ sermonē confirmante sequentibus signis. ¶ Itez in vatione spirit⁹ sancti. Act̄. 10. Adhuc loquente petro: verba hec: cecidit spirit⁹ sanctus super omnes qui audiebant verbū ꝛc. Heb. 2. Contestante deo signis ꝛ portentis ꝛ varijs virtutibus ꝛ spirit⁹ sancti distributionibus ꝛc. Et in plenitudine ꝛc. Et hoc addit ne crederent seminus recepisse ꝓ iudei. Quasi dicat. Spirit⁹ sanct⁹ nō est personaꝝ acceptoz̄: sed in ea plenitudine fuit apōs vos sicut apud iudeos. Act̄. 2. Repleti sunt omnes spiritu sancto ꝛc. Sed ſ ad secundū sic virtute id ē virtuosā vitā vobis ostendens. Act̄. p̄mo. Cepit dom⁹ facere ꝛ docere ꝛc. Et in spiritu sancto scz suggerente. Mat. 10. Nō estis vos qui loquimī ꝛc. In plenitudine multa scz quia instruxi vos de omnib⁹ que pertinent ad fidem necessaria. ¶ Inducit autem eoz̄ testimoniū ad hoc cū dicit. Quia vos scitis ꝛc. id ē qualia dona ꝛ virtutes ostendimus in vobis. 2. Coz̄. 5. Spero autē ꝛ in conscientiis vestris manifestos nos esse. ¶ Deinde cum dicit. Et vos imitatores ꝛc. ostendit quomō predicationē suā virtuose rec̄perunt nec propter tribulationes recesserunt. Et primo ostendit eorum virtutem in hoc q̄ alios imitati sunt. Secundo q̄ alijs se imitabiles p̄stiterunt. ¶ Ita vt facti sitis ꝛc. Circa primum duo facit: quia p̄mo ostēdit quos sunt imitati. Secundo in quibus sunt imitati: ibi. Excipientes ꝛc. Circa primū dicit q̄ imitati sūt eos quos debuernnt scilicet p̄latos. Et ideo dicit. Imitatores vos facti ꝛc. Philip. 3. Imitatores mei estote fratres ꝛc. Sed imitati sunt nō in eo in quo delinquim⁹ sicut homines: sed in quo imitamur christum. Unde ꝛ vi dicit p̄me Coz̄. 4. Dixi imitatores mei estote sicut ꝛ ego christi. id ē in quo imitatus sum christum scz in patiētia tribulationis. Mat. 16. Si quis vult post me venire abneget semetip̄m ꝛ tollat crucem suaꝫ ꝛ sequatur me ꝛc. p̄me Pet̄. 2. Christus passus pro nobis vobis relinq̄ns exemplū vt sequamini vestigia eius ꝛc. Et ideo dicit In multis tribulationibus: id ē q̄uis multa tribulatio imineret propter verbum ꝛtamē illud accepistis cuꝫ gaudio Jac. p̄mo. Omne gaudiū existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis ꝛc. Act̄. 5. Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilij: quonīā digni habiti sunt pro nomine iesu contumeliam pati ꝛc. ¶ Cū gaudio spiritus sancti. Non alio quocunq̄ qui est amoz̄ dei qui facit gaudiū patientibus propter xp̄m qz amāt eum. Lañ. 8. Si dederit homo omnē substantiam dom⁹ sue pro dilectione quasi nihil despiciet eā. ¶ Et sic estis imitatores nostri q̄ scz alijs estis imitabiles. Añ dicit. Ita vt ꝛ facti stis ꝛc. Circa quod tria facit: quia primo ost ēdit eos eē imitabiles. Secundo quomodo eoz̄ fama divulgata est ibi. A vobis enim diffamat⁹ est ꝛc. Tertio quomodo ab omnibus laudabantur populis ibi. Ip̄i em̄ annunciant ꝛc. Dicit ergo. Ita perfecte nos imitati est ſ vt stis facti forma id ē, exemplum vite non solum ī terra vestra sed in alijs. Mat. 5. Sic luceat lux vestra coꝝ hominibus vt videant opera vestra ꝛc. Sed credentib⁹ forma facti estis: quib⁹ fides vestra innotuit. Ad qō bonitas vestra accessit. A vobis enim diffamat⁹ est sermo domini id ē predicādi dominū id ē vestra fama diffusa ē non solum in macedonia ꝛ achaia que sunt vobis vicine sed fides vestra ad deum perfecta id est quā deus acceptat ꝛ coniungit vos deo. que etiam ē in omni loco diuulgata. Roma. p̄mo. Fides vestra annunciat in vniuerso mundo ꝛc. Et signum huius ē: quia nō ē necesse ꝛc. Boni enim predicatoris ē bona aliorū in exemplū adducere 2. Coz̄. 9. Vestra enim emulatio prouocauit plurimos. ¶ Deinde cum dicit. Ip̄i enim. ꝛc. ponit eoz̄ laudē qua ab alijs laudabant quia de vobis annunciant. ꝛc. Pronerō. vltimo. Laudent illam in portis opera eius. ꝛc. Laudant autem in vobis meā predicationē ꝛ vestrā cōuersionem. Annunciant ergo qualem introitū habuerimus ad vos: quia cum magna difficultate ꝛ in tribulatiōnib⁹. Laudant etiam vestrā conuersionem. Et ostēdit quomodo a quo ꝛ ad quid cōuersi sunt. Quo ad primuz dicit. Et quomō conuersi estis ad deū id est ꝓfaciliter ꝛ perfecte. Joelis. 2. Conuertimī ad me in toto corde vestro. ꝛc. Eccl̄. 5. Ne tardes cōuerti ad dominū ꝛ ne differas de die in diem ꝛc. Quo ad secundū dicit. A simulacris. p̄me Coz̄. 12. Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulacra muta ꝓut ducebamini euntes ꝛc. Quo ad tertiū dicit. Seruire deo scz seruitute latrie: nō creature sed deo. Contra quod dicit Ro. p̄mo Seruierūt creature potius ꝓ creatori ꝛc. Et dicit. Uiuo vt exeludat ydolatrie cultum quia ydolatre colebant quosdaz mortuos quorum animas dixerunt deificatas: sicut Romulum et Herculē. Et ideo dicit: viuo. Deutero. 32. Uiuo ego in eternum ꝛc. Itē quia platonici putabant quasdam substantias separatas deos esse partipatione. Dicitur vero nō partipatione diuine nature. sed quia seruientes sunt remunerandi: ideo quia sic estis restat vt remunerationem expectetis. Unde dicit. Et expectare filium eius scz dei de celis descendentē. Luc. 12. Et vos similes hominibus expectantib⁹ dominū suum quando reuertatur a nuptijs. ꝛc. Esa. 30. Beati omnes qui expectant eum. ꝛc. Filij autē sunt qui sunt lumbis precincti. Duo aūt expectam⁹: scz resurrectionē: vt scz ei cōformemur. Unde dicit. Quem suscitauit ex mortuis iesum. Roma. 8. Qui suscitauit iesum christum a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora vestra. ꝛc. Philip. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nr̄e configuratuꝫ corpori claritatis sue. ꝛc. Itē liberari a pena futura que imineт reis. A causa aūt pene scz peccato liberamur per christum. Unde dicit. Qui eripuit vos. ꝛc. Apoc. 6. Abscondite vos a facie sedentis super thronum ꝛ ab ira agni ꝛc. Ab hac ira, nullus' pōt nos liberare nisi xp̄s. Mat. 3. Quis demōstrauit vobis fugere a ventura ira?

Capitulū secundū.

Am ipsi scitis fratres introitum
n nostrū ad vos: qz nō inanis fuit
ſz ante passi mu lta ꝛ cōtumelijs
affecti sicut scitis in philippis fiduciā habuim⁹ ī deo nr̄o loqui ad vos euāgeliū dei multa sollicitudine. Exhortatio enī nostra nō de erroze neq̄ de imundicia: neq̄ in dolo: sed sicut ꝓbati sumus a deo vt crederek nobis euangeliū ita loquimur: nō quasi hoibus placentes sed deo qui ꝓbat corda nostra. Neq̄ em̄ aliq̄n fuimus in sermone adulatiōis sicut scitis neq̄ in occasione auaricie: deus testis ē: nec querentes ab hominib⁹ gloriā neq̄ a vobis: neq̄ ab alijs. cū possem⁹ vobis oneri eē vt xp̄i apī. Sz facti sumus puuli in medio v̄m tanq̄ ſi nutrix foueat filios suos: ita desiderantes vos cupide. volebam⁹ tradere vobis nō solum euangeliū dei: sed etiā aīas nr̄as qm̄ charissimi nobis facti estis. Memores enim facti estis frēs laboris nr̄i ꝛ fatigatiōis nocte et die operātes: ne quē v̄m grauarem⁹ p̄dicauimus in vobis euangeliū dei. Vos testes estis ꝛ deus q̄ sancte ꝛ iuste ꝛ sine q̄rela vobis qui cre.. distis affuim⁹ sicut scitis qua-

liter vnūquēq; vr̄m sicut pater filios suos
dēpcantes vos ⁊ consolantes. testificati sumus vt ambularetis digni deo qui vocauit vos in suū regnū ⁊ gloriaz.

Supza cōmendauit eos q̄ in tribulatiōib⁹ verbū dei receperunt: hic cōmendat eos q̄ ab eo nō recesserūt ꝓpter tribulationes. Et circa hoc tria facit: qz primo cōmemorat eorū tribulatiōes. Secūdo ostendit quale eis remedium adhibuit in tertio capō. ibi. Ꝓpter qō ⁊c. Tertio ꝓpter quid ibi. Quia nūc viuim⁹ ⁊c. Quia vero supza dixit de eis nunciari ab oībus introitū apli ad eoz cōuersionē: iō ꝓmo agit de introitu suo. Scōo de eoz conuersione. ibi. Jō ⁊ nos gratias. ⁊c. Circa primū tria facit qz ꝓmo cōmemorat suā cōstantiā quā habuit anteq̄ ad eos veniret. Secundo sinceritatē doctrine p quā eos cōuertit ibi. Exhortatio enim nostra ⁊c. Tertio sinceritatē sue cōuersationis cū ꝓuersis ibi. Vos em̄ ⁊c. Iterū prima in duas: qz ꝓmo premittit tribulatiōes quas passus ē ante q̄ ad eos veniret. Scōo quō fiduciā ex hoc non amisit: ibi. Fiduciā habuim⁹ ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ annūciāt introitū nostrū quē ⁊ vos scitis quoniā nō fuit inanis. i. leuis: sed difficilis qz p multas tribulationes. Vel non inanis. i. vacu⁹ sed plen⁹. Seū. ꝓmo. Terra erat inanis ⁊ vacua ⁊c. Vel nō inanis. i. mobilis sed stabilis ꝓbil. 2. Nō inuanū cucurri neq; inuacuū laborauī ⁊c. Sz ante fuimus passi passiones corpales. ꝓuer. 19. Doctrina viri p patiētiā nosc̄. ps. Bene patientes erūt vt annuncient ⁊c. Itē ispūales quia cōtumelijs ex hoc affecti ī philipis vbi ꝓpter curationē phitonisse passus ē tribulationes. Et hec ciuitas ē macedonia. Nec tamē propter hec fiducia p̄dicandi ē extincta. Esa. 12. Ecce de⁹ saluator me⁹ fiducialiter agam ⁊ nō timebo ⁊c. Et hec fiducia fuit p̄dicandi ad vos euangeliū dei in multa sollicitudie de vestra conuersione. Ro. 12. Qui p̄est in sollicitudine 2. Coz. 11. Ꝓeter ea q̄ extrinsec⁹ sūt instātia mea quotidiana sollicitudo oīz ecclīaz. ¶ Deinde cū dicit. Exhortatio: ostendit sinceritatem sue p̄dicatiōis. Et circa hoc duo facit: qz primo ꝓhat sinceritatē sue doctrine. Scōo quedam que dixerat exponit ibi. Non quasi hoībus ⁊c. Circa primū duo facit qz ꝓmo excludit cozruptionē doctrine. Scōo ponit sinceritatē ibi. Sed sicut ꝓbati ⁊c. Doctrina autem cozrumpit vel ꝓpter rem que docetur vel ꝓpter intentionē docentis. Ꝓpter ꝓmū duplicit cozrumpit doctrina sz vel per errorē sicut docens salutē esse p xp̄m cum legalib⁹. 2. Thy. 3. Mali hoīes ⁊ seductores ꝓficient in peius errantes ⁊ in errorē mittentes: ⁊c. Ideo dicit. Exhortatio em̄ nostra non est sic aliquoz ex erroze vel ꝓpter imundiciā: sicut dicentiū vacandum eē voluptatib⁹ que doctrina est a quodā nicholao qui p misit ꝓmiscua matrimonia cōunicās alijs suā vxorem Ideo dicit. Nec de imundicia. Apoc. 2. Permittis mulierē iezabel que se dicit ꝓphetam docere ⁊ seducere seruos meos fornicari ⁊ mādūcare de idolotitis ⁊c. Job. 6. Non inuenietis in lingua mea iniquitatē ⁊c. ¶ Itē nec est exhortatio in dolo sicut quozūdā qui licet verū dicant habēt tamē intentionē cozruptā: quia nō ꝓfectū auditorum neq; dei honorē sed suū querūt honorē. Contra qō dicit. Neq; in dolo. Jere. 9. Sagitta vulnerans lingua eozum dolū locuta est ⁊c. Sua ergo p̄dicatio nō est cozrupta sed sincera. Sincerum autē aliquid ē qō seruat suam naturā. tunc ē p̄dicatio sincera quādo quis docet eo tenoze ⁊ fine quo xp̄s docuit. Et ideo dicit. Sed sicut ꝓbati id ē eo modo ⁊ ea intentiōe qua de⁹ nos elegit ⁊ ap probauit ad p̄dicandū euangeliū loquimur. Gal. 2. Creditū ē mihi euangelium p̄pucij sicut petro circūcisionis ⁊c. Act. 9. Vas electionis ē mihi iste: vt portet nomen meū corā gentibus ⁊ regibus ⁊ filijs isr̄l. ¶ Deinde cū dicit. Non quasi hominib⁹ ⁊c. ostendit q̄ sua p̄dicatio nō ē in dolo. Ꝓimo excludens illud per qō videret esse dolosa. Secundo manifestat per signum. ibi. Neq; aliquando ⁊c. Tertio per causam ibi. Neq; in occasione. ⁊c. Ꝓpter primum dicit. Predicatio mea non est qua si hominib⁹ placens sz finaliter. ps. Dissipata sunt ossa eorum qui hominibus placent. Gal. ꝓmo. Si hominib⁹ placerem christi seruus non essem ⁊c. Aliquando tamē debent velle placere hominibus ꝓpter gloriam dei vt predicatio magis fructificet: sicut dicitur ꝓme Coz. 10. Ego per omnia omnib⁹ placeo ⁊c. Sz deo ⁊c. ꝓuer. 16. Omnes vie hominū patent oculis eius ⁊c. Hui⁹ autem signū ē quia nō adulationibus loquentes eis placētia. Esa. 30. Loquimini nobis placentia: videte nobis errores. ⁊c. ꝓuer. 24. Non lactes quem⁹ labijs tuis. ⁊c. Et idem ostēdit per causam. Ꝓpter duo enim aliquis querit hominibus placere sz vel propter beneficia: vel propter gloriam. Hoc autē hic excludit. ⁊ primo primum dicens. Neq; fuimus. ⁊c. quia nō solum adulationē deuitauim⁹ sed etiā omnē occasionē auaricie. ꝓme Thy. 6. Existimantium questum esse pietatē ⁊c. Jere. 6. A minori quippe vsq; ad maiorē omnes auaricie studēt. ⁊c. Scōo secundū ibi. Neq; querētes a vobis neq; ab alijs gloriā de doctrina cuz haberem⁹ vnde possem⁹ gloriari ⁊ accipere: imo oneri esse q̄ debebant ei gliam ⁊ sustentationē. Et vocat onus quia querse eis p̄dicantes vltra modum hec ab eis querebant. Esa. 3. Vos em̄ depasti estis vineā meam: ⁊ rapina pauperis in domo vestra. ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Sed facti sum⁹ ⁊c. manifestat hec duo ⁊ primo q̄ nō querit humanā gloriā. Scōo q̄ nec occasionem auaricie ibi. Memores em̄ estis. ⁊c. Circa ꝓmum duo facit: qz primo ostendit suā humilitatē Scōo sub similitudine ostēdit suā sollicitudinē ibi. Tanq̄ si nutrix ⁊c. Ponit ergo primū dicens q̄ facti sūt parvuli ⁊c. i. humiles. Eccl. 32. Rectorē te posuerūt noli extolli. esto in illis quasi vnus ex ipsis ⁊c. Nō ostēdit insi militudine dicens. Tanq̄ si nutrix que sz condescendit infanti balbutiendo ei loquēs vt puer loqui discat ⁊ i gestibus ei etiā condescēdit. ꝓme Coz. 9. Omnib⁹ omnia factus sum. ꝓme Coz. 3. Tanq̄ paruulis in xp̄o lac vobis potum dedi nō escam ⁊c. Etiam aīas Jo. 10. Bonus pastor ponit aīam suam dat pro ouibus suis ⁊c. Mīi charissimi. ⁊c. scōe Coz. 12. Ego autē libētissime impendam ⁊ superimpēdar egoip̄e pro aīabus vestris: licz plus vos diligēs minus diligar. ¶ Deinde cum dicit. Memores em̄ estis ⁊c. ostendit secundū dicens. Itē neq; per occasionē auaricie quia nihil a vobis sumpsimus sed de labore quia laboris ⁊c. Et aliqui laborant quidē: sed ex solatio: sed nos nō sed cum labore. Ideo dicit laboris nostri Nec ꝓpter exercitationē corporis sed cum fatigatione: Unde dicit. Et fatigationis. Aliqui etiaz laborāt de die nos de nocte. Per hoc enīz voluit arcere pseudo quinimis accipiebant: ⁊ propter ociosos inter eos. ꝓme Coz. 4. Laboramus operātes manib⁹ nostris. ¶ Deinde cū dicit. Vos enim estis ⁊c. ponit puritatē sue conuersationis: ⁊ primo quomō sancta quo ad vitam. Scōo quomō sollicita quo ad doctrinā ibi. Qualiter vnumquēq; ⁊c. Dicit ergo. Scitis quoniā sancte id ē pure. Leui. 11. et 19. Sancti estote quia ego sanctus sum. Juste quo ad ꝓximū. Tyt. 2. Sobrie ⁊ iuste ⁊ pie viuam⁹ in hoc seculo ⁊c. ¶ Sine q̄rela nobis credidistis id ē exquo credidistis nihil agentes: vnde quis posset scandalizare, vnūquēq; vestrum singulariter. Nota q̄ singularis p̄dicatō quandoq; multū valet. ¶ Tāq̄ pater. ꝓme Coz. 4. In

christo iesu per euangelium ego vos genui. ¶ Deprecātes. Philemon. Mīkā fiduciā habēs in christo iesu ipzandi tibi. quod ad rem pertinet propter charitatem magis obsecro. Et consolationē per verba lenia. Cōtra qō dicitur Ezech. 34. Cum austeritate imperabatis eis et cum potentia ⁊c. Esa. 61. Vt consolarer omnes lugētes et ponerē consolationē lugentibus syon ⁊c. Et quid predicasti Vt digne. id est vt vr̄a cōuersatio esset talis qualis decet ministros christi Col. 1. Ambuletis digne deo per omnia placentes. ⁊c. Deo qui vos ⁊c. Sap̄. 6. Concupiscentia itaq; sapiētie deducet ad regnū perpetuum.

Lectio secunda.

i Deo ⁊ nos gratias agim⁹ deo sine ī termissione: qm̄ cū accepissetis a nobis verbū auditus dei: accepistis illudnon vt verbū hominū: sed sicut est vere verbū dei qui operat in vobis qui credidistis. Vos em̄ imitatores facti estis fratres eccl̄iarū dei que sunt in iudea in xp̄o iesu. quia eadē passi estis et vos a contribulibus vestris sicut et ipi a iudeis qui et dominum occiderunt iesum et ꝓphetas. et nos persecuti sunt et deo non placent et omnibus hominibus aduersant: phibentes nos gentibus loqui vt salui fiant vt impleant peccata sua semp̄ peruēit em̄ ira dei sup illos vsq; in finē. Nos aūt fratres desolati a vobis ad tempus hore: aspectu non corde abūdātius festinauim⁹ faciē vestrā videre cū multo desiderio quoniā voluim⁹ venire ad vos ego quidē paulus et semel et iterū. sed impediuit nos sathanas. Que est em̄ nr̄a spes aut gaudiū aut corona gl̄ie? Nonne vos ante dominū nostrum iesuz christum in aduētu eius? Vos em̄ estis gl̄ia nr̄a et gaudium

Supza ostendit apostolus qualis fuit ad eos introit⁹ suus: hic ostendit q̄lis fuit eoz cōuersio. Et circa hoc duo facit. quia primo ostendit q̄ pfecte conuersi sunt per fidē firmā. Secundo quō fortiter perstiterunt in tribulationibus ibi. Vos em̄ ⁊c. Ponit ergo primo bona eoz ꝑ quibus gratias agit: et reddit rationez. Dicit ergo ideo. qz sollicite vobis predicaui sicut pater filijs. ideo de bonis vestris gratias ago sicut pater de filijs. 2. Job. Maiorē hoz non habeo gratiā q̄ vt audiā filios meos: in veritate ambulare ꝓbil. 4. Cū gratiarūactiōe. Sed de quo? Quoniā cū accepissetis a nobis ⁊c. Gratias debet agere predicator quando verbū eius in auditoribus ꝓficit. Et dicit verba auditus dei per nos. ps. Audiā quid loquatur in me dñs deus ⁊c. Ro. 10. Fides em̄ ex auditu. audit⁹ aūt per xp̄m xp̄i ⁊c. ¶ Accepistis illud id est firmit in corde tenuistis. Nō vt verbū hominū. quia vana verba hominis. 2. coz. 13. An experimentū queritis eius q̄ in me loquitur xp̄s. 2. Pe. 1. Non em̄ voluntate humana allata est aliquando ꝓphecia: sed spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et ꝓre gratias agim⁹ quia hocipsum q̄ credidistis deus in vobis operat⁹ est. ꝓbil. 2. Deus est qui operatur in vobis velle ⁊ pficere p bona voluntate. Esa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis dñe. ¶ Deinde cum dicit. Vos em̄ ⁊c. Ostendit quō fortiter perstiterūt in tribulationibus. Et circa hoc duo facit. quia primo ponit tribulatiōes eorum in quibus steterunt. Secundo qō remediū ꝓposuit adhibere ibi. Vos aūt ⁊c. Itē prima diuidit in duas. qz primo cōmendat eoz patiētiā in aduersis. Secundo reprehendit eos qui intulerunt aduersa ibi. Qui xp̄m ⁊c. Dicit ergo Accepistis verbū non vt est hominū sed dei. qa exposuistis vos p illo vsq; ad mortē. Per hoc em̄ q̄ homo moritur propter xp̄z testificat q̄ verba fidei sunt x̄pa dei. Et ideo martyres idē est q̄ testes. ¶ In iudea. Ibi em̄ fides xp̄i primo est annūciata Esa. 2. De syō exibit lex ⁊ verbū domini de hierl̄m. Ibi etiā primo persecutio fidei facta fuit. Act. 8. Facta ē aūt in illa die plecutio magna in eccl̄ia que erat hierosolymis ⁊c. Heb. 10. Rememoramini aūt pristinos dies in quib⁹ illuminati magnū certamē sustinuistis passionū ⁊c. Et isti similes passioes passi sunt. Et ideo dicit. Eadē passi a contribulibus vestris. id est ab infidelibus thessalonicensibus. Mat. 10. Inimici hominis domestici eius. ¶ Deinde cum dicit. Qui ⁊ ipm dñm ⁊c. Ultupat iudeos a quib⁹ incepit pse cutio. Et primo cōmemorat eoz culpā. Secundo rationē culpe ibi. Et impleāt ⁊c. Circa primū tria facit. qz primo eoz culpā pōit in cōparatiōe ad dei ministros. Secundo ad ipm deū. Tertio ad totū genus humanū. Ministri dei sunt predicatores. Predicatio aūt̄ principaliter est a xp̄o: figuralit̄ a ꝓphetis: executiue ab aplis. Cōtra hos tres insurrexerunt iudei. Et primo dicit de christo ibi. Qui ⁊ dominū ⁊c. Mat. 21. Hic est heres venite occidamus eū. Nec obstat si gentiles occiderunt eum. qz ipsi suis vocibus petierunt eum occidi a pilato. Jere. 12. Facta est hereditas mea mihi quasi leo in silua dedit cōtra me vocē ⁊c. Secundo dicit de ꝓphetis ibi Et ꝓphetas. Act. 7. Quē ꝓpheraz non sunt plecuti patres vr̄i ⁊ occiderunt eos qui prenunciabāt de aduētu iusti cui? vos nunc proditores ⁊ homicide fuistis. Tertio dicit de apostolis. Et nos scilicet apostolos. Mat. 10. Tradent vos in concilijs ⁊c. Secundo ponit culpā in cōparatiōe ad deū ibi. Deo non placēt: licet crederēt in hoc se obsequiū prestare deo. Job. 16. Sed qz zelū dei habēt nō solum sm̄ sciētiā ideo deo nō placēt. qz nō faciūt recta fide Et sine fide impossibile est placere deo. Hebr. 11. Esa. 5 Iratus est furor dñi in populo suo ⁊c. Tertio ostēdit eorū culpā in cōparatiōe ad totū genus humanū cum dicit Omnibus hominibus aduersant̄. Seū. 16. Manus ei⁹ cōtra omnes ⁊c. Aduersant̄ aūt in hoc. qz phibent ⁊ impediunt predicationē gentiliū ⁊ cōuersionem. Act. 11. Reprehendit petrus q̄ iuit ad cornelū. Itē Luc. 15. Fili⁹ maior sz ppīs iudeoz turbat. quia filius minor. id ē populus gentiliū recipit a patre Esa. 45. Ue qui dicit patri quid generas? Numeri. 11. Quis det vt omnis populus prophetet. Ratio aūt huius culpe est ex diuina permissione. quia vult q̄ impleant peccata sua. Omniū em̄ que fiunt siue bona sive mala est quedā certa mēsura. qz nihil est infinitū. Et omniū istoz mensura est in prescientia. Bonoz quidē in eius preparatiōe. Ephe. 4. Unicuiq; vr̄m dat gratia sm̄ mēsurā donatiōis xp̄i. Maloz vero in pmissiōe. qz si aliqui sunt mali nō tamē q̄tū volunt: sed q̄tū deus pmittit. Et ideo tādiu viuūt q̄diu pueniant ad hoc q̄ de⁹ permittit. Matth. 23. Implete mensurā patrū vestroz ⁊c. Et ideo dicit. Ut impleāt ⁊c. Deus em̄ dedit iudeis post passionē xp̄i spaciū penitencie per. 40. annos nec conuersi sunt: sed addebant peccata peccatis. Et ideo deus non plus pmisit. Unde dic hic Peruenit ira dei ⁊c. 4. reg. 22. Ira dei magna succensa est contra nos. quia nō audierunt patres nostri verba libri huius ⁊c. Luc. 21. Erit em̄ pressura magna sup

terrā ⁊ ira populo huic ⁊c. Et nō credas q̄ hec ira sit p̄ centū annos sed vsq̄ ad finez mundi quando plenitudo gentiū intrauerit ⁊c. Luc. 19. ⁊. 21. ⁊ Mat. 13. Non relinquetur lapis sup lapidē qui non destruat. ¶ Deinde cū dicit Nos aūt ⁊c. Ostendit remediū quod eis ꝓpositurus it adhibere scilicet q̄ personalit̄ iret ad eos Et circa hoc duo facit. q̄ primo ponit ꝓpositū sue visitationis. Secūdo impedimētum ibi Sed impediuit ⁊c. Tertio causaz quare volebat ire ibi. Que autē est ⁊c. Dicit ergo Nos fratres desolati a vobis a quibus eramus separati vl̄ ꝓpter tribulationes vestras. oze id est carentes collocutione. Et aspectu id est carentes visione. propt̄ hec em̄ duo necessaria est amici presentia. q̄ est consolativa. sed corō sumus presentes. 1. coz. 5. Ego absens quidē corpe presens aūt spiritu ⁊c. Abundantius festinauim⁹ faciez ⁊c. Et sicut corde sic ⁊ corpore presens essez. Ro. 15. Cupiditatem habēs veniendi ad vos ex multis iaz precedētibus annis ⁊c. Festinaiumus. dicit pluraliter. quia scribit ex persona triū sez sui Siluani ⁊ Thimothei. Ideo etiā voluimus omnes forte semel. sed ego paul⁹ semel ⁊ iterum id est bis proposui. sed impediuit nos sathanas id est ꝓcurauit impedimēta forte per aeris tēpestates Apoc. 7. Isti sunt angeli qui tenent vētos. ¶ Deinde cū dicit Que est em̄. Ostendit causam ꝓpositi. primo q̄tum ad futurū. Secūdo q̄tum ad presens ibi Nos em̄ ⁊c. Dicit ergo. Desidero videre vos ⁊ gratias ago de bonis vr̄is q̄ venerit vnicuiq; ꝑm opa. Maxima em̄ est retributio predicatori ex his quos conuertit ad gaudiū. quia gaudium illoz est gaudiū apli. quia bonuz eoz est bonū apli. bonus em̄ effectus reducitur in bonū cause. Aut corona glozie. quia pro certaminibus eoz ⁊et iste qui induxit ad certandū cozonabitur. dux em̄ qui induxit milites ad pugnā cozonabit. Eccl. 30. Qui docet filiū laudabit in illo ⁊ in medio domesticoz ī illo gloziabit ⁊c. Hec inq̄ spes que est? Nonne vos? Immo sic. In futuro ante dīm nostrū iesum xp̄m in aduētu eius. sed etiam in presenti vos estis apud omnes fideles gloria nr̄a. 1. coz. 9. Melius ē mihi mozi q̄ vt gloriā meā quis euacuet ⁊c. Et gaudiuz quo letoz de bonis vestris in presenti.

Capitulum tertium.

p Ropter quod non sustinētes amplius placuit nobis remānere athenis solis ⁊ misim⁹ timotheū fratrem nostrum ⁊ ministrum dei in euangelio christi. ad confirmādos vos ⁊ exhortandos ꝑ fide vestra. vt nemo moueat in tribulationibus istis. Ipsi em̄ scitis q̄ in hoc positi sumus. Nam ⁊ cū apud vos essemus. p̄dicebam⁹ vobis passuros nos tribulatiōes: sicut ⁊ factū ē ⁊ scitis. Propterea ⁊ ego amplius nō sustinēs nisi ad cognoscē dū fidē vr̄am. ne forte tēptauerit vos is qui tēptat. ⁊ inanis fiat labor noster. Nūc autez veniente Thimotheo ad nos a vobis ⁊ annunciante nobis fidem ⁊ charitatē vestram ⁊ quia memoriā nostri habetis bonaz semp desiderātes nos videre sicut ⁊ nos q̄q; vos. ideo consolati sum⁹ fratres in vobis in omni necessitate ⁊ tribulatione nostra ꝑ fidem vestram. quoniā nunc viuimus. si vos stat̄ in domino. Quā em̄ gratiarūactionē possumus deo retribuere p̄ vobis in omni gaudio quo gaudemus ꝓpter vos ante deuz nostrum nocte ac die abundantius orantes vt videamus faciē vestrā ⁊ cōpleamus ea q̄ desunt fidei vr̄e. Ipse aūt deus ⁊ pater noster ⁊ dn̄s iesus xp̄s dirigat viā nostram ad vos. Vos aūt dn̄s multiplicet ⁊ abundare faciat charitatē vr̄am in inuicē ⁊ in omnes quēadmodū et nos in vobis ad confirmanda corda vestra sine querela et sanctitate ante deū et patrē nostr̄ in aduentu dn̄i nr̄i iesu xp̄i cū oibus sanctis eius Amen.

Cōmemorauit tribulationes quas passi erant ⁊ remedium q̄d ꝓposuit eis ipē dere: hic ostendit quō eis subuenit sez visitando per thimotheū. Et primo agit de missione nuncij. Secūdo de relatiōe facta per eū ibi. Nunc autez ⁊c. Tertio de effectu relationis in apl̄o ibi Ideo cōsolati ⁊c. Itē prima in tres. q̄ p̄mo premittit cām quare misit eū. Secundo qualē misit. Tertio cām propter quam misit. Dicit ergo propter q̄d. id est q̄ impediuit nos sathanas. tū vos estis glia nr̄a ideo nō sustinentes pōdus amozis inclinantis ad vos Esa. 1. Facta sunt mihi mele sta ⁊c. Heneſ. 45. Nō se poterat eis cohibere. q̄ lacuit nob sez paulo ⁊ siluano remānere athenis solis et misim⁹ thimotheū q̄ erat apl̄o ꝓuenientissimus. Phil. 2. Neminē habeo tā vnanimē q̄ sincera affectiōe ꝓ vobis sollicitus sit. 1. coz. 4. Misi ad vos thimotheū q̄ est filiꝰ meus charissimꝰ et fidel in dn̄o ⁊c. Frez p̄ charitatē adiuuans puer. 18. Frat̄ q̄ iuuat a frē q̄si ciuitas firma ⁊c. Ministrū. Ecclie dignitas est. 2. coz. 11. Ministri xp̄i sunt et ego ⁊c. Mittit aūt ad confirmādum eos ⁊ referendu sibi. ¶ Deinde cū dicit Ad confirmādū ⁊c. Ostendit q̄ mittit ad confirmādū. Et primo facit hoc. Secūdo ponit rō confirmationis ibi Ipe em̄ ⁊c. Dicē g̃ Dico ad confirmādos ⁊ exhortādos. q̄ exhortatiōes animꝰ hominis confirmat̄. Job. 4. Vacillantes confirmauerūt sermones tui ⁊c. Lu. 22. Et tu aliq̄n conuersus confirma fres tuos ⁊c. Et indigetis exhortari in fide vr̄a vt nemo moueat in his tribulationibꝰ Ecc. 10. Si spūs potēt̄ habēt̄ ascēdrit sup te locū tuū ne dimiseris ⁊c. Est aūt rō duplex confirmās. Una ex ordinatiōe diuina. Ipse em̄ scitis ⁊c. Quasi dicat. Ita voluit deꝰ vt p̄ tribulationes in celū itraret̄ Act. 14. Per multas tribulatiōes oportz nos itrare in regnū dei. Et. 2. thi. 3. Oēs q̄ pie volūt viuere in xp̄o ihu psecutiōz patient̄ ⁊c. Per hāc viā iuit xp̄s Luc. vl. Oportuit xp̄m pati et resurgere et sic itrare ī gliam suā ⁊c. Alia rō ē ex pte p̄nūciationis. q̄ p̄uisa min⁹ feriūt Vñ dicit Mā ⁊ cū apō ⁊c. id ē q̄ ego p̄dixi vob tribulatiōes q̄s est̄ passi in lis̄ annis. misi ⁊c. Qualit̄ sez essetꝫ fortes in fide. puer. 27. Diligent agnosce vultū pecoz̄ tui et greges tuos sidera. ¶ Ps q̄ tēptat sez dyabol⁹ Mat. 4. Accedēs tēptator. Glo. Cuius officiū ē tēptare. Sz ꝑa Tēptat mūd⁹ et caro. Ja. 1. Unusq̄sq; tēptat a cupiscētia sua ⁊c. Item Heñ. 22. Tēptauit deꝰ abzaam ⁊c. Rūdeo Tēptare ē experimētuz de aliq̄ sumere. In hoc sideradū ē ad q̄d velit sumere ⁊ quō. Mā hoc ē triplr. Vl̄ vt ipe cognoscat. Vl̄ vt aliū cognoscere faciat. Prio mō deꝰ nō tēptat. ipe em̄ scit quid est in hoie. Jo. 2. Si scdo mō sic deꝰ tēptauit abzaam. s. vt alij scirēt fidē ei? Sz p̄mo mō tēptare ē duplr sez vt p

moueat ad bonū sic eos. p̄mouēdos exam̄at. vl̄ aliqs tēptat vt decipiat et hoc ē dyaboli. q̄ sez inq̄rit pditiōz hominis vt ꝑm diuersas pditiones ad diuersa vitia ad q̄ pni sunt educat. 1. Pe. 5. Aduersari⁹ vr̄ dyabol⁹ ⁊c. Officium ḡ ei? ē tēptare ad decipiēdū Mūd⁹ aūt et caro dicūt tēptare materialit̄. q̄ p ea ad q̄ ipa inclinant sumit exp̄imētū de hoie vt̄z firm⁹ sit ad mādata dī et dilectiōz. Si em̄ vicerit ꝓcupiscētia nō ꝑfē diligit deū Et sīr gñ res mūdi vt terrēt vl̄ afficiūt. ¶ Et ianis. q̄ si tēptatiōi non resistit̄ labor vr̄ eēt inanis Hal. 4. Timeo vos ne forte sine cā labozauerim in vob Ezech. 18. Oēs iusticie eius q̄s ogat? ē nō recordabunt̄. Jnanis aūt dz respcū mercedis eḡe. tū bōa aī pctīs cōmissa ad aliq̄d valēt. q̄ post penitētiā reuiuiscūt et disponit q̄s facilit̄ ad ꝙuertēdum ¶ Deide cū dicit Nūc aūt ⁊c. Ondit quō retulit thimothe⁹ bona eoz ꝓtinētia ad deū et apl̄m Ad deum fidē et charitatē Hal. 6. Jn xp̄o ihu neq; circūcisio aliq̄d vz: neq; ꝓpucij sed noua creatura Sed fidē etiā ad apl̄m ā dicit Et q̄ memoriā Eccl. 49. Memoria yosie in cōpositiōe opis fcā op⁹ pigmētarij ⁊c. puer. 10. Memoria iusti cū laudib⁹ ⁊c. ¶ Desiderantes videre nos sicut et nos vos. Aug. Dur⁹ ē animꝰ q̄ dilectionē ⁊ si nō velit ꝑdere nolit repēdere Esa. 51. Attēdite ad abzaam patrē vr̄z ⁊c. ¶ Deinde cū dicit Ideo cōsolati ⁊c. Ponit effect⁹ relatiōis triplex. sez spūalis cōsolationis grārūactiōis ibi. Quā em̄ ⁊c. Et ozōnis mltiplicate ibi. Hocte ⁊c. Dicit ergo Quia talia audiuim⁹ de vobis licet necessitates tē pozaliū ímineāt ⁊ tribulatiōes cozpales. tū cōsolati sum⁹ pē. Sedm multitudinē doloꝝ meoꝝ in corde meo ⁊c. 2. coz. 1. Bndict⁹ deus ⁊ pat̄ dn̄i nr̄i ihu xp̄i. qui mīricordiaꝝ ⁊ deꝰ totiꝰ cōsolatiōis ⁊c. Et hoc p̄ fidē vr̄az. id est audiēs firmitatē fidei vr̄e Q̄m viuim⁹ ⁊c. Quasi dicat. Tantū diligo statū vr̄z q̄ reputo me p̄ ipz viuere. Heñ. 45. Sufficit mihi si adhuc filiꝰ meus viuit. ¶ Deinde cū dicit Quā em̄ ⁊c. Ponit secūd⁹ mod⁹ relatiōis facte. s. grārūactio. Quasi dicat. Nō sufficio q̄ aliquā ꝓdignaz grārūactionē agā deo ꝓ vob Mich. 6. Quid dignū offerā dn̄o? ⁊c. pē. Quid retribuā dn̄o ꝓ oib⁹? ⁊c. Referēde sūt tū grārūactiones. ¶ In oi gaudio. q̄d oīno nō ē exterius. Js in cōscientia aī nr̄z q̄ videt eā. Vl̄ aī nr̄m. q̄ de ꝓximo placet deo. 1. coz. 13. Cōgaudet veritati ⁊c. ¶ Deinde cū dicit Nocte ⁊c. Ponit terti⁹ effect⁹ relatiōis. ⁊ primo ꝓpōit mltiplicitatem ozōis. Secūdo ondit q̄d orādo optet ibi. Ipe aūt ⁊c. Dicit ergo Hras agim⁹ de pteritis. nec tū deficim⁹ q̄n orem⁹ ꝓ futuris. imo nocte ac die. id est aduersis ⁊ psperis. pē. Aelpe ⁊ mane ac meridie narrabo ⁊c. Que desunt ⁊c. Nō q̄dez de necessitate fidei. sz aliq̄ secreta q̄ nec dn̄ apl̄s eis p̄dicauit in sua nouitate. 1. coz. 3. Nō potui loq̄ vob q̄si spūalib⁹ sz quasi carnalibus ⁊c. Job. 16. Mlta habeo vobis loq̄ q̄ nō potestis portare mō. ¶ Deinde cū dicit. Ipe aūt deꝰ ⁊c. Demōstrat quid optet eis Et circa hoc p̄mo ostēdit q̄d petat ibi. Ad confirmāda ⁊c. Petit aūt duo. Unū ex pte sua vt posset ire ad eos. Vñ dicit Ipe deꝰ ⁊ pat̄ nr̄ ⁊c. Job. 20. Ascendo ad patrē meū et p̄rem vr̄m ⁊c. puer. 16. Ihōis ē pparare animū. et dn̄i gubernare linguā ⁊c. Aliū ex pte eoz Vñ dicit Vos aūt multiplicet sez in fide. 2. reg. 24. Adaugeat dn̄s pplm suū cētupluz q̄ sunt ⁊c. ¶ Et vt augeant merita. Vñ dicit. Et abūdare faciat charitatē vr̄am que semp ī via crescere pōt. Col. 3. Sup oīa charitatē habete q̄s ē vinculū pfectiōis ⁊c. Et p̄mo inuicē. Secūdo ad oēs Hal. 6. Opemur bonū ad oēs. maxie aūt ad domesticos fidei ⁊c. Et pōt exēplū de seipo dicēs: Quemadmodū ⁊c. Quasi dicat. Sicut et ego diligo vos. 2. coz. 7. In cozdibus nr̄is estis ad cōmoziendū ⁊ ad cōuiuendū. ¶ Sed ad q̄d petit? Ad confirmāda corda vr̄a sine q̄re

la. id est vt null⁹ possit cōqueri de vobis Lu. 1. Inceden tes in oib⁹ mādatis et iustificatiōib⁹ sine q̄rela ⁊c. ¶ Jn scitate aī deū sez q̄ coz videt. Lu. 1. Jn scitate ⁊ iusticia cozā ipo ⁊c. Et hoc apparet in aduētu dn̄i nr̄i ihu xp̄i vt vos inuēiat scōs qui aduēr⁹ erit cuz oib⁹ sctis id ē sitꝫ in cōspectu ei⁹ sicut sunt oēs sancti ante eū.

Capitulū quartū.

Ecetero ergo frēs rogam⁹ vos ⁊ obsecram⁹ in dn̄o ihu vt quēadmodū accepistꝫ a nobis quō oporteat vos ambulare ⁊ placere deo sic ⁊ ambuletꝫ vt abūdetꝫ magis. Scitꝫ enim q̄ ꝓcepta dederim vob ꝑ dn̄m iesum. Hec est em̄ volūtas dei scificatio vr̄a. vt abstineatis vos a fornicatiōe. vt sciat vnusq̄sq; vr̄z vas suū possidere in scificatiōe ⁊ honore: non in passiōe desideriꝫ sicut ⁊ gētes q̄ ignorāt deū Et ne q̄s supgrediat neq; circūueniat in negocio fratrē suum: qm̄ vindex est dn̄s de his oibus sicut p̄dixim⁹ vobis ⁊ testificati sum⁹ Nō em̄ vocauit nos deꝰ in imūdi cia ſz in sanctificationē. Jdcq; q̄ hec spernit: nō hominē spnit sed deū. q̄ etiā ondit spm̄ suū sctm̄ in nobis. De charitate aūt fraternitatꝫ nō necesse habuim⁹ scribere vob. Jp̄i em̄ vos a deo didicistis vt diligatꝫ inuicē. Etem̄ illō facitis in oēs frēs in vniuersa macedonia. Rogam⁹ aūt vos frēs vt abūdetꝫ magis ⁊ operā detis vt q̄eti sitꝫ: ⁊ vt vr̄m negociū agatꝫ ⁊ opemini māib⁹ vr̄is sicut p̄cepim⁹ vob vt ⁊ honeste ambuletꝫ ad eos q̄ foris sunt: ⁊ nullius aliquid desideretis.

Supra cōmēdauit apl̄s fideles de pstātia in tribulatiōibus ⁊ alijs bōis: ꝺ in futuꝝ monet ad hñ agendū. Et ꝑmo ꝓpōit generalē āmonitionē. Secūdo specificat ibi. Et abstineatis ⁊c. Circa p̄mū duo facit. q̄ p̄mo ꝓponit intētū. Secūdo rōez monitiōis assignat ibi. Et abūdetꝫ ⁊c. Dicit g̃ Audiui bōa vr̄a ꝑterita. sz in futurū rogam⁹ ⁊c. Jnducit aūt eos p̄mo ex pte sua. Et ido dicit Rogam⁹ pē. Rogate q̄ ad pacē sunt ⁊c. Itē ex pte xp̄i. et sic dicit Obsecramus ⁊c. Obsecrat aūt. q̄ erāt pfecti. 1. thy. 5. Seniorē ne increpaueris sed obsecra vt patrez. Sed q̄d rogat? Ut quēadmodū ⁊c. Docuerat eos apl̄s quō oporteret eos ambulare in via cōi insticie q̄ ē p̄ mandata. Vñ dicit. Accepistis ⁊c. pē. Alia mādatoꝝ tuoꝝ ⁊c. Itē quō placerēt deo in via ꝓpria. Sap. 4. Placēs deo factꝰ ē dilectꝰ. Uel quō abūletis sez p̄ rectā opationes Job. 12. Ambulate dū lucē habetꝫ. Quō placeatꝫ sez p̄ rectā intētionē. Sic et abulet̄ id ē vt fuerꝫ p̄mā doctrinā nō recedēdo ab ea. Hal. 1. Sz licet nos aut angel⁹ de celo euāgelizet vob p̄terq̄ q̄d euāgelizauim⁹ vob anathema sit. Rō monitiōis accipit. p̄mo ex fructu fuate monitiōis. Secdo ex ipa monitiōe ibi. Scitꝫ em̄ q̄ ⁊c. Dicit ḡ. Licz sitis boni tū p̄ exercitiū mādatoꝝ et cōsiliorꝝ abūdabitis et proficietis. 2. coz. 9. Potēs est deꝰ oēm gratiā abūdare facere ī vobis ⁊c. Est em̄ charitas tā magna q̄ semp restat q̄ ꝓficiedū sit. Itē q̄ ex monitiōe accepistꝫ honestia sūt et vtilia. pē. Lex dn̄i immaculata ⁊c. puer. 6. Man

datū lucerna est et lex lux ⁊ via vite. Ideo dicit. Que p̄cepta id ē ḡlia. Et hoc p vñm ihm accepta ab eo. 1. cor. 11. Ego eñ accepi a dño qđ et tradidi vobis ⁊c. Heb. 2. Que cū initiū accepisset enarrari p vñm ab hijs q̄ audierūt ⁊c. Et hec sunt ista. Hec est voluntas. Quasi dicat. Hia p̄cepta dei sunt ad hoc q̄ sitis scti. Sanctitas eñ dicit mūdiciā et firmitatē Et oīa dei p̄cepta iducūt ad ista vt q̄s mūd⁹ sit a malo et firm⁹ in bono Ro. 12. Probetis q̄ sit volūtas dei scz explicata p̄ p̄cepta. ¶ Deinde cū dicit Ut abstineatis ⁊c. Monet in speciali. et p̄mo corrigit eos de q̄busdā inordiatiōib⁹ int̄ eos. Secundo p̄mouet ad obseruatiā bonoꝝ. 5. cap. ibi De tēp̄ib⁹ ⁊c. Tres aut̄ inordiatiōes erāt int̄ eos scz carnalis vitios⁊ꝫ tum ad q̄sdā Jtē curiositatis. Jtē tristicie de mortuis. Et ideo ō istis agit. Secūda ibi De charitate aūt ⁊c. Tertia ibi. Volumus vos ⁊c. Circa p̄mū duo facit qz p̄mo monet abstinere ab inmoderato appetitu carnaliū. Secūdo p̄tōrēs ibi Qñ vindex ⁊c. Jtez p̄ma in duas. qz p̄mo p̄hibet luxuriā. Secūdo auariciā Et cōūgit hec semp. qz vtrūq; est circa obiectū corpale. licz hoc cōpleat̄ in delectatiōe spūali. Jtē p̄mo docz cauere luxuriā ꝗtū ad non suā. Secūdo ꝗtū ad vxorē ꝓpriā ibi Ut sciat ⁊c. Dicē ḡ. Volūtas dei est abstinere a fornicatione ḡ est pcm̄ mortale. qz est p̄ceptū ⁊ volūtatē dei Tob. 4. Attēde tibi ab oñi fornicatione ⁊c. Sz et respctū vxoris abstineatis honeste. Ut sciat vnusq̄sq; vas suū ⁊c. id ē vxorē in sanctificatiōe. cessando ad tp̄s et in honore nō in passiōe vt scz passio p̄cedat sicut gētes. qz hoc est gētiliū q̄rere delectatiōes p̄ntes nō future vite. In sanctificatiōe et honore. qz h est debit⁹ vsus matrimonij. qz est ad bonū plis ⁊ ad reddendū debitū. Et sic p̄t esse sine peccato. Is aliq̄n est vēiale pctm̄ si nō efferat̄ ꝓcupiscētia vltra limites matrimonij scz qñ licz ꝓcupiscētiā habeat nō tñ vtere ea nisi esset vxor sua. Sz qñ est extra limites matrimonij seq̄tur mortale. et hoc qñ si non esset sua vxor adhuc vtereꝫ ea et libenti⁹ cū alia. Heb. vl. Sit honorabile ꝓnubium ⁊ thor⁹ imaculat⁹. Fornicatores aūt et adulteros iudicabit de⁹. 1. Pe. 3. Viri similit̄ cohabitātes fm scientiaz quasi infirmiori vasculo mliebri ip̄tiētes honorē tanq̄ coheredib⁹ gr̄e et vite vt nō ip̄ediant̄ oꝛōes vr̄e. ¶ Deinde cū dicit Et ne q̄s ⁊c. phibet auaritiā. Qñ dicit. Et ne q̄s supgrediat̄ id est violentiā inferat auferēdo aliena p potētiā Ja. 2. Nōne diuites p potētiam vos oppimūt. ¶ Heoꝝ circūueniat p dolū. Jere. 5. Sicut decipula plena auibus. sic dom⁹ eoꝝ plene dolo ⁊c. ¶ Deinde cū dicit Qñ vindex ⁊c. Ponit̄ rō monitiōis quam p̄mo assignat ex diuīa vltiōe. Secūdo oñdit hāc vltionē esse tustā ibi. Nō eñ vocauit ⁊c. Dicit ḡ Abstineam⁹ ab hijs. qz dñs est vindex. Hal. 5. Predico vob sicut p̄dixi. qm̄ q̄ talia agūt regnū dei nō consequent̄. Hā certe iuste vlciscit. cuius vna est rō ex deo vocāte. Secūda ex ꝓximitate dom̄. Si dñs vocat te ad vnū ⁊ tu agis ꝓtrariū ꝗtū⁹ es pena. Et ideo dicit. Non eñ vocauit ⁊c. Ephe. 1. Elegit nos in ip̄o ante mūdi constitutionē vt sim⁹ scti ⁊ imaculati in ꝓspectu ei⁹ in charitate ⁊c. Ro. 8. Quos vocauit hos ⁊ iustificauit ⁊c. Et ideo ꝓcludit Jtaq; ⁊c. Quasi dicat hec est vna rō specialis quā dixi. Alia est rō qz ꝓrianatur hec vitia spūi q̄ vat⁹ est nobis. Qñ q̄ hec agit iniuriam facit spūisancto. Et ideo dicit. Qui etiam dedit ⁊c. Hebre. 10. Irritā q̄s faciēs legē moysi sine vlla miseratione duob⁹ vel trib⁹ testib⁹ morit̄. quantomagis putatis deteriora mereri supplicia q̄ filiū dei cōculcauerit ⁊ sanguinē testamēti pollutū duxerit in q̄ sanctificat⁹ ē. ⁊ spiritui gr̄e ꝓtumeliā fecerit ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. De charitate aūt ⁊c. Retrahit ab ociositate. Sciendū est aūt q̄ sicut dic̄ Hieronym⁹ i epla ad Hal. thessalonicēses erāt liberales. et erat ꝓsuetudo ap̄s eos diuites dare multa. et ideo paupes ociose inherebāt bñficio eoꝝ nō curātes laborez ꝫ discurrere p̄ domos. Et ideo p̄mo cōmēdat liberalitatē dātiū. Secūdo ociū accipientiū dissuadet ibi. Et operā detis ⁊c. Dicit ḡ p̄mo q nō indiget moneri ad charitatē. Secūdo monet q in ea ꝓficiāt ibi. Rogam⁹ aut̄ ⁊c. Dicit ḡ. De charitate id ē q̄ diligatis fres non est necesse scribere vobis Ro. 12. Charitatē fraternitatis inuicē diligentes ⁊c. Hebre. vl. Charitas fraternitat⁹ maneat in vobis ⁊c. Et huius rō est. qz ipsi didicistis a deo scz p̄ p̄ceptū ī lege. Leu. 19. Diliges amicū tuū sicut teipsum. Jtē in euangelio Joh. 13. Mādatū nouū do vob⁹ vt diligat⁹ inuicē ⁊c. Vel didicistis interiori disciplina. Joh. 6. Oñis q̄ audiuit a p̄re et didicit venit ad me ⁊c. Et hoc addiscit q̄ spūmsctū. ¶ Deinde cū dicit. Rogamus aūt ⁊c. Hortat̄ eos ad ꝓficiendum in charitate dilēc̄: Et qz habetis charitatē ad oēs ideo rogam⁹ vt ꝓficiatis. Et licet alij abutant̄ vos tñ insistatis. puerb. 15. In abūdāti iustitia virt⁹ maxia ē. ¶ Deinde cum dicit. Et opā detis ⁊c. Arguit ociosos. et p̄mo eoꝝ inq̄etudinē. Secundo oñdit quō eā rep̄māt. Tertio quare. Dicē ḡ Operā detis ⁊c. puer. 7. Garrula et vaga q̄tis ipatiēs nec valēs pedib⁹ suis in domo cōsistere ⁊c. 2. thes. 3. Nō inq̄eti fuim⁹ int̄ vos. neq; gratis panē māducauimus ab aliq̄. sed in labore et fatigatiōe nocte et die operātes ⁊c. scz ocium rep̄mētes exercēdo negocia. Qñ dic̄ Et vt vīm negociū ⁊c. puer. 24. Diligenter exerce agr̄ vt postea edifices domum tuā. Dicit aut̄ vīm. Synum q̄d nō alienum negociū est agēdū? Et videt̄ q̄ sic. Ro. vl. Assistatis ei in q̄cunq; negocio. Rūdeo dicēdum est q̄ oīa possunt inordiate fieri si fiāt p̄ter ordinē rōis tunc scz qñ aliq̄s se ip̄robe ingerit. et ordiate scz qñ fuaē rōis et in necessitate et hoc est cōmēdabile. ¶ Jtez dicit ogam⁹ ⁊c. id ē opando manib⁹ vr̄is. Eccl. 33. Multa mala docuit ociositas ⁊c. Ezech. 16. Hec fuit iniq̄tas sodome sororis tue superbia. saturitas panis et abundantia. et ocium ipsius et filiaꝝ ei⁹ et manum egeno et paupi non porrigebāt ⁊c. Et hoc est in p̄cepto oibus illis q̄ non habēt alia vnde licite viuere possunt. Et de p̄cepto nature est q̄ hō corp⁹ sustētet. 2. thes. 3. Qui nō vult opari nec māducet. Hui⁹ est duplex rō. Prima ꝓpt̄ exēplū aliorum. Qñ dicit Ut honeste ⁊c. Infideles eñ videres cōuersationē vr̄am sic ociosam detestāt̄ vos. 1. thym. 3. Oportet aut̄ illum testimonium habere bonum ab hijs q̄ foris sunt ⁊c. Jtē vt nō desideretis ea q̄ sunt alioꝝ. puer. 21. Desideria occidunt pigꝝ Eph. 4. Qui furabat iā nō furet ⁊c. Et ideo hec inq̄etudo sirep̄mat̄ est in bonum exemplum et in repulsionē desiderij.

Lectio secunda.

Olum⁹ aūt vos ignorare fratres de
n dormiētib⁹ vt nō ꝓtristemi sicut ⁊ ceteri q̄ spem nō habēt Si eñ credimus q̄ iesus mortu⁹ ē ⁊ resurrexit: ita ⁊ deus eos q̄ dormierūt p ihm adducet cum eo. Hoc eñ vobis dicimus in v̄bo dñi. qz nos q̄ viuimus qui residui sumus in aduētu dñi nō p̄ueniemus eos q̄ dormierunt. Qñ ipe dñs i iussu ⁊ in voce archāgeli ⁊ in tuba dei descēdet de celo. ⁊ mortui q̄ in xp̄o sunt resurgēt p̄mi. deinde nos q̄ viuimus q̄ relinquimur: sīl rapiemur cū illis in nubibus obuiam xp̄o in aera. ⁊ sic semp cū dño erimus. Itaq; cōsolamini inuicē in verbis istis.

Supra induxit ad ꝓthētiam a cupiditatib⁹ et cōpescuit ab ociositate: b cōpescit ab inordiata tristicia. Primo p̄mittēs monitionē. Secūdo assignat rōem ibi. Sicut et ceteri ⁊c. Prohibent̄ ḡ ne scz ꝛordiate tristent. Qñ dicit Sicut et ceteri. Videt̄ aūt apls bñ cōcedere tristari pro mortuis: aliq̄d tñ phibere ne scz inordiate tristent̄. Qñ dic̄. Sicut et ceteri. q̄ eñ aliq̄s tristet scz de mortuis habet peritatē. Prio ꝓpt defectū corpis deficiēti. Nehem⁹ eñ eos diligere ⁊ corp⁹ ꝓpt animaz. Ecc. 41. O mors q̄ amara est memoria tua homini pacē habēti ⁊c. Secūdo ꝓpt discessum et separationē q̄ dolorosa est amici. 1. reg. 15. Siccine separat amara mors. Tertio qz p mortez fit cōmemoratio peccati Ro. 6. Stipēdia peccati mors. Quarto qz fit cōmemoratio mortis nostre. Ecc. 7. In illa eñ finis cunctoꝝ ammonet hominū ⁊ viuens cogitat quid futuꝝ sit ⁊c. Sic ergo tristandū. sed moderate. Unde Ecc. 22. Modicū ploza supra mortuū qñ requieuit ⁊c. Et ideo dicit. Sicut ceteri qui spem nō habēt. scz qz isti credunt huiusmodi defect⁹ ꝓpetuos. sed nos nō. Phil. 3. Saluatorē expectam⁹ dñm nr̄m Iesum xp̄m q̄ reformabit corpus hūilitatis nostre cōfiguratū corpori claritatis sue ⁊c. Unde signanter dicit. De dormiētib⁹. Job. 11. Lazarus amic⁹ noster dormit. Dormies eñ tria facit. Cubat in spe surgendi. ps. Munq̄d q̄ dormit non adiciet vt resurgat ⁊c. Sic et q̄ morit̄ in fide. Jtē in dormiēte alia vigilat. Can. 5. Ego dormio et coꝛ meū vigilat ⁊c. Jtē postea hō resurgit magis refect⁹. Sic sancti resurgēt ꝛcorruptibiles. 1. cor. 15. ¶ Deinde cū dicit. Si eñ credim⁹ ⁊c. Ꝑoīt rō mōitiōis. Et ꝓio astruit resurrectiōez. Secūdo excludit dilatiōis suspicionez ibi. Hoc eñ vob⁹ ⁊c. Tertio ponit resurrectiōis ordinē ibi. Qñ ipe dñs ⁊c. Sciēdum est aūt q̄ apls. 1. cor. 15. ex resurrectione christi astruit nostrā. qz illa est causa nr̄e. vnde arguit p locū a causa. Sed resurrectio xp̄i nō est causa solū exēplaris. qz verbū caro factū suscitat corpa. verbū vero animas. scz xp̄s accepit carnē et in ea resurrexit. in quo est exemplar nostre resurrectionis. Nec solū hoc sed efficiēs. qz q̄ humanitate xp̄i gesta sunt nō solū sunt gesta fm virtutē humanitatis: sed virtute diuinitatis sibi vnite. Qñ sicut tactus suus curabat leprosuz inq̄tū instrumentū diuinitatis. sic resurrectio xp̄i causa est nr̄e resurrectiōis nō inq̄tū corpis: sed inq̄tuz corpis vniti verbo vite. Et ideo apostolus hoc firmit̄ supponens sic arguit. Si eñ credimus firmit̄ q̄ xp̄s resurrexit. ita et eos q̄ dormierunt ⁊c. Illi dormierunt per ihm q̄ facti sunt cōformes morti ei⁹ p baptismū. vel p ihm q̄ cū eo ducet scz cū ipso christo. Zach. 14. Et veniet dñs deus me⁹ omnesq; sancti eius cū eo ⁊c. Esa. 3. Dñs ad iudiciū veniet cū senib⁹ populi sui et principibus eius. ¶ Deinde cuz dicit. Hoc eñ ⁊c. Excludit dilationē resurrectiōis. Quasi dicat. Scimus q̄ resurgent ⁊ venient cū xp̄o. ideo nō debem⁹ tantū dolere. Nō eñ illi q̄ inuenient̄ viui prius ꝓcqūēt resurrectionis gloriā q̄ mortui. Et ideo hoc dicimus vobis nō ex ꝓiectura hominis. sed in verbo dñi ea que nō deficient. quia nos qui viuim⁹. id est illi qui sunt viui nō prius sor tientur consolationez ex aduentu xp̄i q̄ mortui. Et ideo dicit. Nos qui viuimus. Ex quo videtur nō intelligentibus qđ aplus hic dicit. q adhuc apostolo viuente hoc fieret. et hoc etiā thessalonicensibus videbatur. Et ideo scribit eis aliā epistolā in qua dicit. 2. thes. 2. Non moueamini a vestro sensu ⁊c. Sed nō loquit̄ ex persona sua et tunc existentiū: sed eoꝝ qui tunc viui reperient̄. Qui residui sumus. id est erunt residui post persecutionē antichristi non ꝓueniemus eos. id est non prius recipiēt consolationē. 1. cor. 15. In momento eñ in ictu oculi in nouissima tuba ⁊c. ¶ Deide cū dicit. Qñ ipse ⁊c. Ostēdit ordinē resurrectionis et modū. Prio ꝓponit resurrectiōis cāz. Scdo ei⁹ ordinez et modū ibi. Et mortui ⁊c. Tertio concludit eoꝝ consolationē ibi. Itaq; consolamini inuicē ⁊c. Primū ostendit dicens: Ipse dñs ⁊c. Ubi notandum est q̄ sicut dictum est causa cōmunis resurrectionis est resurrectionis christi. Sed si dicas q̄ iā fuit. quare ergo non sequitur effectus eius? Respōdeo dicendum est q̄ est causa resurrectionis nostre fm q̄ operatur in virtute diuina. Deus aūt operat̄ per ordinē sue sapiētie. Et tunc pugnabit pro eo orbis terraꝝ. Sap. 5. Item fiebat vsus eius ad solennitates sic ista ad celestē hierusalem. Jtē ad mouendū castra. Et tunc sancti mouebunt castra. Unde si sit vox corporalis dicitur tuba propt̄ has rationes. Vel non erit vox corporalis sed virtus diuina xp̄i presens et manifesta toti mundo. ¶ Deinde cū dicit. Et mortui ⁊c. Ponitur ordo resurrectionis. et circa hoc tria facit. quia primo ponit resurrectionē mortuoꝝ. Secundo occursum viuoꝝ ibi Deinde ⁊c. Tertio beatitudinē sanctoꝝ virozumq; ibi Et sic semp ⁊c. Occasiōe horum verboruz crediderunt aliqui q̄ futuri in fine nunq̄ morerentur vt dicit Hieronymus in epistola propt̄ hoc q̄ dicit Deinde nos ⁊c. Als eñ frustra distingueret viuentes a morientibus. Sed cōtra. 1. cor. 15. Omnes q̄dem resurgemus Item sicut in adam omnes moriuntur vt habetur Ro. 5. Ergo mors ad omnes pertransijt Dicendum est ergo q̄ aliqui inuenient̄ viui in tempore illo quo christus veniet ad iudiciū sed in illo momento temporis morientur et statim resurgent. Et ideo propter modicam interpollationē reputantur viuētes Sed tunc est questio quia dicitur hic Et mortui qui in christo sunt resurgēt primi: et deinde nos ⁊c. Ergo pri⁹ resurgent mortui q̄ viui occurrant xp̄o: ⁊ in hoc occursu morient. Et

Explanatio sancti Thome in epistolam I ad Thessalonicenses V

go prius aliqui resurgent et sic non erit omnium resurrectio simul quod est contra illud. 1. cor. 15. In momento in ictu oculi in nouissima tuba &c. Respondeo dicendum est q̄ duplex est hic opinio. quidam enī dicunt q̄ resurrectio non erit simul. sed primo mortui venient cū christo Et tunc in aduentu christi uiui rapientur in nubibus et in illo raptu morientur et resurgent. Et ideo quod dicit esse in momento. intelligitur quia in modico tempore fiet. Et si dicatur q̄ erit in instanti. tunc non est hoc referendum ad totam resurrectionē omniū. sed ad resurrectionem singulariū. q̄ singulus resurget in instanti. Alij vero dicunt q̄ omnes simul et in instanti resurgent. Q̄ ergo dicit resurgent primi. denotat ordinē dignitatis nō temporis. Sed videtur hoc difficile, quia de viuis multi erunt probati in persecutione antixpi. qui dignitate p̄cellent multos prius defunctos. Et ideo videtur aliter esse dicendū q̄ omnes morientur et omnes resurgent. et q̄ simul. Nec apostolus dicit hic q̄ illi prius resurgent q̄ isti. sed q̄ illi prius resurgent q̄ isti occurrant Apostolus ergo non ponit ordinem resurrectionis ad resurrectionem. sed ordinem ad raptū vel ad occurrentia. Mā primo veniente domino morientur qui inuenientur viui: et tunc statim cū illis qui prius mortui fuerāt resurgentes rapientur in nubibus &c. vt apostolus hic dicit. Est aūt hec inter bonos et malos differentia. quia mali remanebunt in terra quaz dilexerunt. boni rapientur ad christū quem quesierunt Matth. 24. Ubi fuerit corpus ibi congregabuntur et aquile. In resurrectione etiā sancti conformabuntur christo non solū q̄tum ad gloriā corporis. Philip. 3. sed etiā quantū ad situz: quia christus erit in nube Actuū. 1. Et nubes suscepit eū. Et quēadmodum vidistis eum &c. Sic et sancti a nubibus rapientur. Et quare hoc? Ad ostendendū eoz deiformitatē. In veteri eīm testamēto gloria apparuit per modū nubis. 3. reg. 8. Dominus venit in nebula. Hee nubes erunt preparate virtute diuina ad ostensionē glorie sanctoz. Uel ipsa fulgentia corpora gloriosorum videbuntur malis quedam nubes qui erunt in terra. Matth. 25. Ecce sponsus venit exite obuiā ei. ¶ Deinde cū dic. Et sic semp &c. Ostēdit beatitudinē sanctoz quia semp erunt cum domio eo fruentes. Job. 14. Iterum veniam et accipiam vos ad meipsum vt vbi ego suz et vos sitis. Hoc sancti desiderāt Philip. 1. Desiderium habens dissolui et esse cum christo. ¶ Deinde cū dicit Itaq̄ &c. Concludit consolationē habendam esse de mortuis dicens: Exquo sancti resurgunt et nullum detrimentum ꝓsequuntur: ergo de mortuis consolamini Esa. 40. Consolamini cōsolamini populo meus dicit dominus deus vester.

Capitulū quintū.

De tēporibus aūt et momētis fratres non indigetis vt scribamus vobis. Ipi enī diligēter scitis q̄ dies dñi sicut fur in nocte ita veniet. Cū enī dixerint pax et securitas: tūc repentinus eis supueniet interitus sicut dolor in vtero habētis et nō effugiēt. Vos aūt ffres nō estis in tenebris vt vos dies ille tāq̄ fur cōprehēdat. Oēs enīz vos filij lucis estis et filij diei. Nō sumus noctis neq̄ tenebraz. Igit nō dormiamus sicut et ceteri: sz vigilemus et sobrij simus. Qui enim dormiunt: nocte dormiūt: et q̄ ebrij sūt. nocte ebrij sunt. Nos aūt q̄ diei sumus. sobrij sumus. induti loricā fidei et charitatis. et galeā spē salutis. quoniā nō posuit nos deus in iraz. sed in acqsitionē salutis p dñm nr̄m ihesum christuz qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus: siue dormiamus simul cum illo viuamus. Propter quod consolamini inuicem et edificate alterutz sicut et facitis.

Supra correxit in eis corrigenda: hic monet eos in futurum. et primo ponit monitionem. Secundo orationē ibi Ipse autem deus &c. Hec aūt duo sunt nobis necessaria quia bona que facim⁹ sunt ex libero arbitrio. et ideo indiget hō monitione et gratia. et ideo oratione. Circa primū duo facit. quia primo hortat vt preparēt se ad futurū iudiciū. Secundo ostendit preparandi modū ibi Propter quod consolamini &c. Iterum prima in duas. quia primo ostendit qualis sit conditio futuri iudicij. Secūdo qualiter preparent se ad illud ibi. Igitur non dormiamus &c. Item prima in duas. q̄ primo premittit conditionē futuri iudicij. Secundo exponit ibi. Cū enī &c. Iterum primo quietat eoz sollicitudinē circa scientiā futuri aduentus Secūdo ostēdit quid circa illū sciāt ibi. Ipi enī &c. Dicit ergo Necesse erat q̄ scriberē de premissis. q̄ indigustis. Sed de tēporib⁹ scz estate hyeme vel pot⁹ q̄ tēpa futura sint nō erat necesse. q̄ q̄dā de his sūt soli diuine scientie reseruata. Mat. 24. et Mar. 13. De die illa vel hora nemo scit. neq̄ angeli in celo: neq̄ filius nisi pater &c. Act. 1. Non est vr̄m noscere tpa vl momenta &c. Eccl. 7. Quid necesse est hōi maiora se q̄rere cū ignoret q̄d cōducat sibi in vita numero dierū vite sue &c. Et ideo hoc non est necesse scribere. q̄ illō q̄s sciendū est vos scitis. quia scz dies dñi in nocte. Sūt aūt oēs dies dñi. ps. Mediationē tua pseuerāt dies. Sed iste specialit est dñi. q̄ faciet in oib⁹ suā volūtatē q̄ iplet in bonis q̄ pducunt ad finē pscitū a deo. s. salutē. 1. tbi. 2. Vult oēs hoies saluos fieri &c. In mal⁹ q̄ punient ps. Cū accepo tēp⁹ ego iustitias iudicabo &c. Iste vēiet sic fur. i. ex improuiso. Lu. 12. Si sciret pr̄familias qua hora fur vēiret &c. 2. Pe. 3. Aduenient dies dñi sicut fur Apoc. 3. Uenā sibi tanq̄ fur. Quō aūt dies dicit venire in nocte? Sed scīdū q̄ vtrūq̄ ē. q̄ in die vēit ppt mālfestatiōez coram. i. cor. 4. Quoadusq̄ vēiat dñs q̄ illūmabit abscondita tenebraz et mālfestabit p̄silia cordiū. sz in nocte ppt incertitudinē. Mat. 25. Media nocte clamor fact⁹ ē. Ecce sponsus venit &c. Incertū eīm ē qua hora erit. ¶ Deinde cuz dicit. Cū enī dixerit &c. Expōit q̄ dixerat. et primo q̄tū ad malos. Secūdo q̄tū ad bonos ibi Vos aūt &c. Circa primū duo facit. Primo describit p̄suptionē malor. Secundo pniculū more. Dicit q̄ vēiet sic fur. q̄ ex improuiso. Cū enim dixerint Pax q̄tu ad p̄sentia. i. nō trāqlle viuūt sic decipiunt Sap. 14. In magno viuētes in scientie bello tot et tā magna mala pacē appellāt &c. Et securitas q̄tū ad futura. Lu. 12. Alia mea multa habes bona reposita i anos plimos. requesce: comede: bibe et epulare &c. Sz stra Lu. 21. Arescentibus hominib⁹ p timore &c. Ergo nulla est securitas. Solutio ē dupler. Una que est Augustini que talis est. In tempore illo aliqui erunt boni et hij affligentur: lugebunt et expectabunt. Et de hoc dicitur. Luce vicesimoprimo. Arescentibus ex carentia voluptatum: et abundantia malorum et cetera. Sed in malis erit pax et securitas. Alia datur solutio in glosa. ¶ Deinde cum

in epistolam I ad Thessalonicenses V

dicit. Tunc repentinus et cetera. describit periculum a quattuor. Primo quia subitum ibi. Repentinus. Esa. 30. Subito dum non sperat⁹ veniet contritio ei⁹. Secundo mortiferum ibi. Interitus. Job. 18. Calcet super eum quasi rex interitus &c. Tertio afflictiuum ibi. Dolor. ps. Ibi dolores vt parturientis &c. Quarto inevitabile ibi. Non effugient Job. 11. Effugiū peribit ab eis Ab ira dei nunc est effugere ad eius misericordiam: ibi vero nō ē tēp⁹ misericordie sed iusticie. ¶ Deinde cū dic Vos aūt &c. expōit q̄ dixerat q̄ ad bonos et duo facit q̄ p̄mo excipit bonos a ꝓsortio malor. Secō rōnē assignat. ibi. Oēs enīz vos &c. Dicit ergo. Non estis in tenebris quia illuminati estis per xp̄m de illo die ideo vobis nō est inpreuisus. Jo. 8. Qui sequit me nō ambulat in tenebris: sed habebit lumen vite &c. Et huius ratio ē ibi. Oēs eīm vos &c. Astruit enim q̄ sunt filij lucis et diei. Filij autem alicuius rei in scriptura dicuntur aliqui propter abundantiam in re illa. Esa. 5. In cornu filio olei id est colle habente multū oleum. Qui ergo participāt multū de die et luce dicuntur eorum filij. Nec lux est fides christi. Joh. 8. Ego sum lux mundi &c. Jo. 12. Credite in lucem vt filij lucis sitis &c. Item diei. Sicut enī ex luce fit dies: ita ex fide xp̄i fit dies scz honestas bonorū operū. Ro. 13. Nox precessit &c. Et ideo non estis filij noctis id est infidelitatis: neq̄ tenebrarum id est peccatorum. Roma. 13. Abijciamus ergo a nobis opera tenebrarū &c. ¶ Deinde cū dicit. Ergo non dormiam⁹ &c. ostendit qualiter se preparent ad illū aduentum: et p̄mo qualiter per vitionem malorum. Secundo per obseruātiam bonorum ibi. Induti &c. Circa primū duo facit: q̄ primo ponit monitionem. Secundo eius rationem ibi. Qui enim dormiunt &c. Dicit igitur. Exquo dies domini ē sicut fur: Luc. 12. Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret vtiq̄ &c. Ergo vos quia scitis vigilate: inde dicit. Ergo non dormiamus somno peccati. Ephe. 5. Surge qui dormis et exurge a mortuis. &c. Item nec pigritie. Prouerb. 6. Usq̄quo piger dormis &c. Sed vigilemus per sollicitudinem. Matt. 24. Vigilate itaq̄ &c. Et ad hoc est necessarius q̄ sobrij simus vt et corpus et mens sint sobria id est non occupata voluptatibus et curis mundi. Luce. 21. Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra crapula et ebrietate &c. p̄me Pet. 5. Sobrij estote et vigilate &c. Ratio autez huius est et ex temporis cōgruitate quia qui dormiunt vl ebrij sunt aliquid faciunt in nocte. Sed nos non sumus i nocte. Ergo &c. Dicit ergo. Qui enim dormiunt id ē tempus noctis reputant quieti diem vero operationi. ps. Exiit sol et congregati sunt et in cubilibus suis collocabunt. Et rursum. Exibit homo ad opus suuz et ad operationem suam vsq̄ ad vesperam. Item abstinent a vino in die propter negocia exercenda sed de nocte tantuz non curant Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. Somnus ergo et ebrietas est nocti conueniens: eo q̄ nocte infidelitatis et tenebris peccatoruz occupati sūt ebrij per amorem presentiuz nō habentes spem futuroz Ephe. 4. Desperantes tradiderūt se impudicicie in operationē immundicie omnis in auaricia &c. Vos aūt pertinentes ad diem honestatis et fidei sumus sobrij. Ro. 13. Honeste ambulemus in die &c. ¶ Deinde cuz dicit. Induti &c. ostendit quomodo se preparent per bona. Et primo ponit monitionē generalē. Secundo specialem ibi. Propter quod &c. Item prima in duas quia primo ponit ipsam monitionem. Secundo rationē eius ibi. Quoniam non posuit &c. Sunt autem in homine duo principalia mēbra que consueuerunt in bellis protegi scilicet cor quod est principium vite et caput scilicet principium motus exterioris a quo sunt sensus et aliquo modo nerui Et protegitur cor lorica: caput galea. Spiritualis vita in nobis est christus per quem anima viuit: et dominus in nobis per fidem habitat Ephe. 3. Habitare christum per fidem i cordibus vestris. p̄me Joh. 4. Qui manet i charitate i deo manet et deus in eo &c. Que informat fidē Et ideo debemus habere fidem et charitatem. Unde dicit. Loricam fidei et charitatis q̄ ptegit vitalia et galeā spei: q̄ ē pncipiū mor⁹ spūalis q̄ ē ex intentiōe finis quā speram⁹ assequi. ¶ Deinde cum dicit. Quoniam non posuit nos &c. ostendit rōnem quō in nobis operatur. Et primo ex predordinatione diuina. Secundo ex gratia xp̄i. Tertio ostendit modum consequende salutis. Dicit ergo. Quoniā non posuit id est nō ordinauit. Jo. 15. Posui vos scz sanctos vt eatis &c. Deus in iram id ē ad hoc vt consequamur eius iram. Sap. p̄mo. Deus mortē nō fecit. Ezech. 18. Numquid voluntatis mee est mors impij dicit dominꝰ deus &c. Sed in acquisitione id ē vt acquiramus salutem Mat. 11. Regnū celorum vim patitur et violenti rapiunt illud &c. p̄me Pe. 2. Vos estis genus electum regale sacerdotium &c. Et hoc per gratiam xp̄i. Ideo dicit. Per dominū nostrum &c. Act. 4. Non ē aliud nomen sub celo datū hominibus i quo oporteat nos saluos fieri &c. Saluauit nos mortendo p nobis. 1. Pe. 3. Mortuus ē iustus p iniustis vt offerret nos deo mortificatos quidē carne: viuificatos autem spiritu. Et modus pueniendi est quia xp̄s docuit nos operando salutē nostram et hoc moziendo et resurgendo Ro. 4. Traditꝰ est propter delicta nostra et resurrexit propter iustificationem nostram. Et ideo dicit. Siue vigilamus siue dormiamus simul cum illo viuem⁹. Ro. 14. Siue viuim⁹ siue mozimur domini sum⁹. ¶ Deinde cū dicit. Propter quod &c. docet nos quō preparemus nos q̄tū ad speciales conditiones personaz. Et circa hoc tria facit: q̄ primo ostendit quō se debeant habere ad equales. Secundo quomodo subditi se habeant ad prelatū ibi. Rogam⁹ autez &c. Tertio quō prelati ad subditos ibi. Rogam⁹ autē &c. Debemus aūt equalibus cōsolationē in aduersis. Unde dicit. Consolamini inuicē. Itē edificationem in exemplis. Unde dicit. Et edificate &c. Ro. 14. Que edificationis sunt inuicē custodiam⁹ &c. ¶ Subditi aūt ad prelatos primo debent beneficiorū recognitionē. Secundo charitatem. Tertio pacē. vnde. Ut noueritis id est vt recognoscatis beneficia eorum. Heb. vlti. Memēto ꝓpositoz vestrorū &c. Noueritis inq̄ primo ex pte eoz: quia maximū laborem ferunt p vobis: vnde qui laborant inter vos p bono vestro. 2. Thy. 2. Labora sicē bonus miles xp̄i &c. Secundo ex parte dei. Et ideo ē habenda reuerentia ad eos sicut ad deum. Unde dicit. Et presunt vobis in domino id est vice domini. 2. Cor. 2. Ego si quid donaui vobis in persona xp̄i. Tertio ex pte vestra: q̄ sūt vobis vtiles. Unde dicit. Et cōmonēt vos et ideo scīo debetis eis charitatē abundantius. i. p̄ alijs Quarto pacem ppter opus. Sed cōtra hoc quidā agūt Amos. 5. Odio habuerunt in porta corripientem &c. Eccl. 19. Qui odit correctionem minuetur vita &c. Sed vos habete pacem propter opus correctionis q̄s ꝓprie spectat ad eoz officiū. ps. Dum loquebar illis: impugnabant me gratis.

Lectio secunda.

Rogamus aūt vos frēs vt noueritis eos qui laborant inter vos et p̄sunt vobis i dño et monēt vos vt habeatis illos abundanti⁹ in charitate ppter op⁹

Explanatio sancti Thome in epistolam II ad Thessalonicenses I

llorum ⁊ pacem habete cū eis. Rogam⁹ aut ẽ vos frēs. corripite inquietos: cōsolamini pusillanimes: suscipite infirmos: patientes estote ad omnes. Videte ne quis malū pro malo alicui reddat. sed semp qđ bonū est sectamini ĩ inuicē ⁊ in omnes. Semp gaudete. sine intermissione orate. in oībus gras agite. Hec ẽ eīm volūtas dei in xp̄o iesu ĩ omnibus vobis. Sp̄m nolite extinguere. pphetias nolite spernere. Oīa aūt ꝓbate. qđ bonū ẽ tenete. ab omni specie mala abstinete vos. Ipse aūt de⁹ pacis sanctificet vos p oīa ut integer sp̄us vester ⁊ aīa ⁊ corpus sine q̄rela in aduentu dn̄i nr̄i iesu xp̄i seruet̄. Fidelis ẽ qui vocauit vos. qui etiā faciet. Fratres orate p nobis. Salutate frēs oēs ĩ osculo sancto. Adiuro vos per dominū ut legat epistola hec omnibus sanctis fratrib⁹. Gra dn̄i nostri iesu christi vobiscu3 Amen

Supra ostendit quō subditi debent se habere ad p̄latos hic ostendit ecōuerso. Et circa hoc duo facit: qz primo docet quō prelati ad sacerdotes subditos se debeāt habere Secūdo generaliter quō se debeāt habere ad omnes ibi Videte ne qs ⁊c. Sciendū ẽ autē q cura prelatorum ad duo debet tendere. scz ad retrahendū alios a peccatis et ad custodiendū seipos. Quantū ad primū tria apl's dic. ¶ Tripliciter eīm subditi possunt pati defectū. primo in actu. Secō in voluntate. Tertio in virtute. In actu aūt quando ꝓrumpunt in actū peccati. Et tunc sunt corrigēdi. Et q̄uis de omni peccato: spēaliter tamē corrigendi sunt de peccato inquietudinis. Et ideo dicit. Corripite inquietos ⁊c. 2. Thes. 3. Non inquieti fuim⁹ inter vos ⁊c. Eccl. 19. Corripe ꝓrimū anteq̄ cōmineris ⁊ da locū timori ⁊c. In voluntate vero quādo nō aggredit magna quia deficit ꝓpter aduersa ⁊ peccata p̄cedentia. Ūñ dicit. Consolamini pusillanimes. Pusillanimis est nō habens animū ad magna timens ne deficiat. Esa. 35. Dicite pusillanimes cōfortamini ⁊ nolite timere ⁊c. Job. 4. Vacillantes confirmauerūt manus tue ⁊c. In virtute autem quando vel ex infirmitate peccant vel debilitantur in bono actu ⁊ isti sunt fouēdi. Unde dicit. Suscipite. i. in viscerib⁹ charitatis fouendo infirmos quoz est virt⁹ debilis vel ad resistendū malis vel ad faciendum bona. Ro. 15. Debem⁹ nos firmiores imbecillitates infirmoz sustinere ⁊c. Zelat⁹ autem debet se custodire a defectu cuiuscunq; modi ⁊ maxime ab impatientia qz ipe portat totū pondus multitudinis Numeri. 11. Non possū solus sustinere oēm hanc multitudinē qz grauis est mihi ⁊c. Et ideo dicit. Patientes estote ad omnes. Prouer. 19. Doctrina viri p patientiam noscit̄. p̄s. Bene patientes erunt vt annunciēt. ¶ Deinde cū dicit. Videte ne quis ⁊c. ostendit generaliter quō se habeant ad omnes. Et circa hoc duo facit: qz primo ostendit qualiter omnes in q̄busdā debeāt se habere. Secō quid in omnib⁹ ibi. Ola autē. Circa primū tria facit: qz primo ostendit quō se debeant habere ad ꝓximū. Secundo quō se habeant ĩ his q̄ ad deū sūt ibi. Sēp gaudete ⁊c. Tertio quō se habeāt ad eius dona ibi. Spiritū nolite ⁊c. Quantū ad proximum debent se habere vt nō inferant ei mala: ⁊ vt studeant ei benefacere. Unde dicit. Dixi supra in speciali: scz nunc in generali dico: ne quis malū ⁊c. p̄s. Si reddidit retribuentib⁹ mihi mala. Sed contra. Multotiēs vindicta petit cōz iudice. Respondeo Sicut actus moralis sumit̄ ꝑm intentionē finis: sic ad duo pōt esse intentus vt ad malū illius: ita q̄ quiescat ibi. Et hoc ẽ illicitū ⁊ ex liuore vindicte. Uel ad bonū correctionis seu iusticie ⁊ cō seruationis reipublice ⁊ sic nō reddit malū pro malo: sed bonū scz ei⁹ correctionē. Quantū ad secundū dicit. Sed semp qđ bonū ẽ. ⁊c. Et dicit. Sectamini ⁊ non faciatis. quia tu ex te debes sumere occasionē bene faciendi ad ꝓximum tuū ⁊ nō expectare q̄ ipe det tibi occasionē bene faciendi sibi. unde p̄s. Inquire pacē ⁊ persequere eā ⁊c. Ro. 12. Noli vinci a malo vt scz sis tractus ab eo ad malefaciendū: sed vince in bono malū retrahēdo eum ad bonum. Hal'. vlē. Dum tempus habem⁹ operemur bonū ad omnes ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Semp gaudete ⁊c. ostendit quō se debeant habere quo ad deū: ad que tria oportet habere. ꝓmo gaudere de ipo. Unde dicit. Semp gaudete scz de deo: qz quicq̄d malū proueniat est incomparabile bono qđ ẽ de⁹. Et iō nullū malū illud interrumpat: vnde dicit. Semp gaudete. ¶ Secdo orare. p beneficijs suscipiendis ibi. Sine intermissione orate. Lu. 18. Oportet semp orare ⁊ nūq̄ deficere. Sz quō potest hoc esse: Respondeo dicendū ẽ q̄ hoc pōt eē tripliciter ꝓprio modo q̄ ille semp orat qui statutas horas nō intermittit. Simile habet. 2. Reg. 9. Tu comedes panē in mensa mea semp. Secdo sic. Semp id ẽ continue orate: ⁊ tunc oratio sumit̄ pro effectu oīonis. Est eīm oratio interpretatio desiderij quia quando desidero aliquid tunc illud orando peto. Unde ⁊ oratio ẽ petitio decentiū a deo: ideo desiderium habet vim oīonis. p̄s. Desiderium pauperum exaudiuit dn̄s. Sic ergo que facimus ex desiderio ꝓueniunt. Ergo oīo in bonis que facim⁹ manet in virtute: quia bona que facimus ex desiderio bono ꝓueniunt. Tertio quo ad cām oīonis scz faciendo elemosynam Invitis patrū. Ille sic orat qui elemosynas pat: qz qui elemosynā accepit orat pro te etiam te dormiente. ¶ Item tertio orare pro beneficijs suscipiendis ⁊ gratias agere p susceptis. Ideo dicit. In omnib⁹ scz bonis ⁊ aduersis gratias agite. Ro. 8. Diligentib⁹ deū omnia cooperantur in bonū ⁊c. Col. 2. Abundantes in illo in gratiarū actione. Phil. 4. Cū grāz actione. Hec est eni volūtas ⁊c. ꝑme Thy. 2. Qui vult oēs hoīes saluos fieri et ad agnitionē veritatis venire. ¶ Deinde cuz dicit. Spiritū nolite ⁊c. ostendit quō se habeant ad dona dei. Et ꝓmo q̄ ea nō impediāt. Secō q̄ ea nō cōtemnāt ibi Prophetias ⁊c. Spirit⁹ autē sanct⁹ ẽ ps̄ona diuina incorruptibilis ⁊ eterna: vnde in sua substantia extingui nō pōt sed tñ oz quis extinguere spm̄: vno mō feruoze ei⁹ extinguendo vel in se vel in alio. Ro. 12. Spū feruentes. Cū eīm aliqs aliq̄d boni ex feruoze spiritꝰ sancti vult facere: vel etiā cuz aliqs bon⁹ mot⁹ surgit ⁊ ipe impedit: extinguit spm̄ scī. Act. 7. Vos semp spiritui sctō resistitis. Alio mō mortaliter peccādo. Spūs eīm sanctus in seip̄o viuit sed in nobis viuit qñ facit nos in se viuere: sed qñ q̄s peccat mortaliter nō viuit in ipo spūs sanct⁹. Sap. 1. Spirit⁹ eīm sanct⁹ discipline effugiet fictuz ⁊c. Tertio mō occultando. Quasi dicat. Si donuz spūs sci habetis ꝓmint eo ad vtilitatē ꝓximoz. Eccl. 20. Sapia abscōdita ⁊ thesaur⁹ inuisus que vtilitas in vtrisq̄. Mat. 5. Nemo accendit lucernā ⁊ pōt eā sub modio ⁊c. ¶ Prophetias nolite ⁊c. Aliqui enim apud istos spiritu ꝓphetie erant pollentes qui ab istis reputabantur insani: prime Cor. 14. Emulamī spiritualia magis āt vt ꝓpheteti Uel prophetias. id est diuinā doctrinam. Exponentes enim diuinā doctrinā dicunt ꝓphete. Quasi dicat. Nō spernatis verba dei ⁊ p̄dicationes. Jere. 20. Factus ẽ sermo domini mihi in obprobriū ⁊ in derisuz tota die. ¶ Deinde cū dicit. Omnia aute ꝓbate ⁊c. ostendit qualiter se habeant ad oīa ⁊ vnū est q̄ in oībus vtanē discretione Ro. 12. Rōabile obsequiū vestrū ⁊c. In hac materia oz esse diligēs examinatio: bōi electio: mali abiectio. Quātum ad ꝓmū dicit: ꝓphetias nolite spernere. tū omnia ꝓbate scz que sunt dubia. Manifesta enim examinatio nō indigent. 1. Joh. 4. Omni spiritui credere nolite Job. 12. Rōne auris verba diiudicat. Quantū ad secūdū dicit. Nō bonū est tenete. Hal'. 4. Bonū aūt emulami in bono semp ⁊c. Quātū ad tertiū dicit. Ab oī spē mala abstinete vos ⁊c. Esa. 7. Ut sciat reprobare malū ⁊ eligere bonū. Et dicit specie: qz etiaz que habent similitudiē malicie vitare debem⁹ q̄ scz nō possem⁹ seruare coz̄ hominib⁹ absq̄ scandalo eoz. ¶ Deinde cū dicit. Ipse aūt ⁊c. subdit oīem: et circa hoc tria facit: qz primo orat pro eis. Secdo dat spem de exauditione. Tertio dat spāles monitiones. Dicit ergo. Ita moneo ꝙ nihil valz nisi de⁹ gram det. Unde ipe de⁹. Leui. 21. Ego dn̄s q̄ sanctifico vos ⁊c. Per oīa id ẽ vt sitis totaliter sancti. Et hoc vt integer ⁊c. Occasione eīm verboz istoz dixerunt quidā q̄ in homine aliud ẽ spūs ⁊ aliud aīa: ponentes duas in homine animas Una que aīat. alia q̄ ratiocinatur. Et hec sunt reprobata in ecclīasticis dogmatib⁹. Unde sciendū ẽ q̄ hec nō differunt ꝑm essentiā sed ꝑm potentiā. In anima eīm nostra sunt quedaz vires q̄ sunt actus corporaliū organoz sicut sūt potētie sensitiue partis. Alie sunt que nō sunt actus taliū organoz sed sūt abstracte ab eis sicut sunt potentie intellectiue partis. Et hec dicunt spiritus quasi īmateriales ⁊ separate aliquo modo a corpore inquantū nō sunt actus corporis: ⁊ dicitur hec spūs ⁊ mens Ephe. 4. Renouamini spū mentis vre ⁊c. Inquātū aūt aīat dicit aīa quia hoc est ei ꝓpriū ⁊ loquit̄ ꝓpzie. Nam ad peccata tria cōcurrunt electio affectio: sensualitas: ⁊ executio corporis. Ault ergo q̄ ĩ nullo horum sit peccatum. Non dicit in rōne vnde. Et spiritus id ẽ mens vestra seruet̄ integer. In omni peccato rō corrumpit̄ ꝑm q̄ oīs malus ẽ ignorans. Itē nec in sensualitate. Unde dicit Anima. Item nec in corpore: ⁊ ideo dicit. Et corpus. Hoc aūt sic fit quando seruatur immune a peccato. Et dicit. Sine querela nō sine peccato qđ est solius xp̄i: sed esse sine querela est etiam aliorum: qui ⁊ si venialia nō tamē cōmittunt grauia de quib⁹ ꝓximus scandalizatur. Luc. ꝓmo. Incedentes in oībus mandatis ⁊ iustificationib⁹ dn̄i sine querela. Et addit. In aduentu ⁊c. scz perdurando vsq; in finē vite. Al'inteiger sp̄iritus referē ad donum spiritus sancti. Quasi dicat. Donū spiritus sancti qđ habetis sit integrum. ¶ Deinde cum dicit. Fidelis ⁊c. dat spem exauditiōis. Quasi dicat. Et ego spero ⁊ sic fiet: qz ipe qui nouit facit. id est cōplebit. p̄s. Fidelis dn̄s in oībus verbis suis ⁊c. Ro. 8. Quos vocauit hos et iustificauit ⁊c. ¶ Ultimo iniungit familiares monitiones scz oīonem ibi. Orate. Item in utuā pacē ibi. Salutate omnes fratres in osculo sancto nō proditorio sicut iudas. Mat. 26. Hec libinoso vt libinosa mulier Prouer. 7. ¶ Ut legat ⁊c. Timebat eīm ne ꝓlati ꝓpter aliqua q̄ erant hic eam occultarent. Prouer. 11. Qui abscondit frumenta maledicet̄ ꝑplis ⁊c. Ultimo concludit epl'am in salutatione.

¶ Explicit mirabil'⁊ deuota expositio doctoris ãgelici sanctissimi Thome aquinatis ordinis fratrū p̄dicatorū super prima epistola incliti apostoli sancti Pauli ad Thessalonicenses prima.

Incipit profunda ⁊ subtilis explanatio eiusdem sanctissimi doctoris thome de aquino ordinis fratrū p̄dicatoz sup scd̄a epl'a eiusdez glorioſi apl'i pauli ad Thessalonicēses.

Congregamini

c vt annunciē que ventura sūt vobis dieb⁹ nouissimis ⁊c. Heū. 49. Hec verba cōpetunt huic epīe. Duo eīm tanguntur q̄ ei conueniunt: scz fruct⁹ ⁊ eius materia. Ūñ oz Ut annunciē ⁊c. Agit eīm in ea de his que ventura sunt in diebus nouissimis: que sunt tria scz pericula ecclesie: tempore antixp̄i. 2. Thy. 3. In nouissimis dieb⁹ instabunt tēpora periculosa ⁊c. Itē malorum; supplicia. p̄s. Donec intrē in sanctuariū dei ⁊c. Uerūtamē ꝓpter dolos posuisti eis: deiecisti eos dū alleuarent. Itē premia bonoz. Prouer. vlti. Fortitudo ⁊ decor indumentū ei⁹. Et de his agit in hac epl'a. Utilitas ostendit: qz congregamini. Sic acquirit̄ ex hac epl'a congregatio scz cōcordantium in veritate q̄ discordabāt de iudicio futuro. ꝓpter hoc qđ dicit in prima epl'a. Deinde nos qui viuim⁹ ⁊c. p̄s. Dispersiones isr̄l congregabit. Itē voluntatū: q̄ cū considerant q̄ quecunq; tēporalia sunt: in nouissimo mundi peribunt: daī intelligi q̄ eos congregant ad vnū querendū scz celeste premiū. Eccl. 30. Congrega cor tuū in sanctitate eius. Itē cogitationū ad vnam stabilē veritatem. Esa. vl. Ego aūt oīa eoz ⁊ cogitatiōes eoz venio vt congregem ⁊c. Sic ergo patet fructus ⁊ materia: qz ĩ prima munit eos contra persecutiones preteritas: hic munit eos contra futuras.

Capitulum primū.

p Aulus ⁊ Siluan⁹ et Thimotheus eccl'ie Thessalonicensiū ĩ deo pr̄e nr̄o et dn̄o iesu xp̄o. Gra vobis et pax a deo patre nr̄o et dn̄o iesu xp̄o. Gras agere debem⁹ semp p vobis frēs: ita vt dignū ẽ: qñ supercrescit fides vra et abundat charitas vnius cuiusq; vestrū in inuicez ita vt et nosip̄i in vobis gloriemur in eccl'ijs dei pro patientia vra et fide et in omnibus persecutionib⁹ vris et tribulatiōibus quas sustinetis in exemplū iusti iudicij: vt digne habeamini ĩ regno dei p q̄ et patimi.

Diuiditur hec epistola in salutationē ⁊ epl'arez narrationem ibi. Gras agere debemus ⁊c. Itē primo ponuntur p̄sone salutantes. Secūdo persone salutate. Tertio bona optata. Sūt aūt eedē p̄sone que ⁊ ĩ prima. Tres āt persone salutantes ponuntur vt auctoritas epl'e robustioz appareat. Eccl. 4. Funiculus triplex difficile rūpitur ⁊c. ¶ Ecclesie ꝓgregationē dicit q̄ oz esse in deo ās est mala. De bona dicitur. p̄s. Congregate illi sanctos eius ⁊c. ¶ Jn xp̄o id ẽ in eius fide. Ro. 5. Per quem accessum habemus per fidez in gratiam istā ⁊c. ¶ Deinde optat eis bona. Et primo pacem. Ipa est enim principium omnium spiritualium donorum. prime Corinthio. 15. Gratia dei sum' id quod sum. ⁊c. Itē pacem que est finis omniū. p̄s. Qui posuit fines tuos pacem ⁊c. et hoc a deo ⁊c. Jaco. primo. Omne datum optimū ⁊ omne donum perfectum de surū est descēdēs

Explanatio sancti Thome

ꝰ patre luminū ꝛc. Et domio ꝛc. 2. ℣e. ꝑmo. ℣er quē maxima nobis ꝫ preciosa promissa donauit ꝛc. ¶ Gratias agere debemus ꝛc. hec ē eplaris narratio. Et primo instruit eos de futuris in nouissimis dieb⁹. Secūdo admonet eos familiariter de quibusdam in tertio cap̄. ibi. Decetero fratres ꝛc. Item primo monet sicut dictum ē ꝙtū ad premia bonoꝝ ꝫ penas maloꝝ. Secō quantū ad pericula tempore antixpi. scō cap̄. ibi. Rogamus autez vos ꝛc. Item primo agit gratias de ꝓparatione ad futurū iudiciū. Secundo describit ipm iudiciū ibi. Sz tamen iustum ꝛc. Itē ꝑmo gratias agit de profectu. Secundo ostendit fructū ꝓfect⁹. Tertio signū. Dicit ergo. Gratias agere debem⁹ ꝛc. Mā qz in ꝑma epistola cōmēdauit eos de fide charitate ꝫ alijs bonis in quib⁹ abundabant: ideo dicit: gratias agere debem⁹ deo qz bonum qō habetis reputo meum. 2. Joh. Maiorē hoꝝ nō habeo gr̄am ꝙ vt audiā filios meos in veritate ambulare: ꝛc. Et hoc deo sine q̄ nihil boni pōt fieri. Et hoc dignū ē qz de magnis bonis agim⁹ gratias. 2. Mach. ꝑmo. De magnis piculis a deo liberati magnifice gr̄as agimus. Quare: qz semp crescunt bona spūalia. ℙericulose tamen custodiunt nisi ꝓficiat in eis homo ℑn donis autez dei ē fides per quā de⁹ habitat in nobis ꝫ in hac ꝓficimus �𝔣m intellectū. Ephe. 4. Habitare xp̄m ꝑ fidem in cordibus vestris. Et sic ꝓficit homo ꝙ cognitionē: deuotionē: ꝫ inhesionē. Itē charitas per quā deus ē in nobis ꝑm affectū. 1. Jo. 4. Deus charitas ē ꝫ qui manet ī charitate in deo manet ꝫ de⁹ in eo. Et ideo dicit. Et abundar. ℙrouer. 15. ℑn abūdanti iustitia virtus ē maxima ꝛc. 1. Thes. 4. De charitate aūt fraternitatis nō necesse habuim⁹ scribere vobis: ipi enī a deo didicistis vt diligatis inuicē ꝛc. Et tunc ponit ꝓfectus cuz dicit. Ita ꝙ ego glozior inde apud alios qz vestra reputo mea. Bonū em̄ discipuloꝝ est gloria ꝑatorum. ℙrouer. 10. Filius sapiens letificat patrē ꝛc. ℙrouer. 17. Corona senū filij filioꝝ ꝛc. 2. Coꝝ. 9. ℙro quo de vobis glozior. Et tunc ponit signū ꝓfectus scz patientiā que ostendit maxīe. in tribulationib⁹. Jac. 1. Beatus vir qui suffert tēptationez ꝛc. ℑn tribulationib⁹ sunt duo seruanda scz patiētia ne discedat a fide. Jac. ꝑmo. ℙatiētia opus ꝓfectū habet Et fides in ꝓsecutionib⁹. ꝑme Coꝝ. 4. ℙersecutionez patimur ꝫ sustinem⁹. Unde dicit. ℑn fide in omnib⁹ ꝑsecutionib⁹ vestris ꝫ tribulationib⁹. Que quidē tribulationes dicunt a tribulis quibus interius per afflictiones pungimur Sen̄. 3. Spinas ꝫ tribulos. germinabit tibi. ꝑs. Tribulationes cordis mei multiplicate sūt. Et hec sancti sustinent ꝓpter duo scz ꝓpter terrorem malorum Si enim deus nō parcit bonis in hoc mundo: quō parcet malis in futuro. ꝑme. ℙe. 4. Si aūt ꝓmū a nobis quis finis eoꝝ qui non credunt dei euangelio ꝛc. Jere. 49. Ecce quibus nō erat iudiciū vt biberent calicē. ꝛc. Secō ad augendū meritū. Un̄ dicit. Et digni ꝛc. Nam vt dicit Mat. ii. Regnū celoꝝ vim patit ꝫ violenti rapiunt illud. Et Luc. vltimo. Mōne hec oportuit xp̄m ꝑ pati ꝫ ita intrare in gloriā suā. Ro. 8. Si tamē cōpatimur vt ꝫ cōglorificemur. Unde dicit. ℙro quo patimini ꝛc. Tribulatio enī que fit ꝓ deo facit dignum regno dei. Mat. 5. Beati qui ꝑsecutionē patiunt ꝛc. ꝑme ℙe. 4. Nemo vestrū patiatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor.

Lectio secunda.

S ℑ tamē iustū ē apud deū retribuere retributionē his qui vos tribulant et vobis ꝙtribulami requiē nobiscū in reuelatiōe dn̄i iesu de celo cū angelis virtutis ei⁹ in flāma ignis dantis vindictā his q̄ nō nouerūt deū. ꝙ nō obediūt euangelio dn̄i nr̄i iesu xp̄i. Qui penas dabūt interitu eternas a facie dn̄i ꝫ a gl̄ia virtutis ei⁹ cū venerit gl̄ificarri in sanctis suis ꝫ admirabilis fieri in oīb⁹ qui crediderunt: qz creditū ē testimoniū nr̄m sup vos ī die illo: ℑn quo etiā ozam⁹ semp ꝓ vobis: vt dignetur vos vocatione sua de⁹. ꝫ impleat omnē volūtatē bonitatis sue ꝫ opus fidei in virtute. vt clarificet nomē dn̄i nr̄i iesu xp̄i in vobis ꝫ vos in illo. scōm gratiam dei nostri et domini iesu christi.

Supra egit de eoꝝ idoneitate ad futurū iudiciū: hic agit de forma iudicij. Et ꝑmo ponit iudicium quātum ad punitionem malorū ꝫ premia bonorum. Secundo de vtraq; parte sigillatim ibi. in Flamma ꝛc. Itez primo ponit iudicium quantum ad punitionē maloꝝ. Secūdo ꝙtum ad premia bonoꝝ ibi. Cū venerit ꝛc. Quantū ad ꝑmz dicit. Sustinetis in exemplū ꝛc. si tamē ꝓ qz instū est. Unde alia lr̄a habet. Si quidē vel si tamē referā ē in exemplum iust̄ iudicij. Quasi dicat. Justū ē ꝙ hec patiamini vnde dicit. Si tamē ex hoc mereamini. sed ꝑma littera ꝫ expositio ē melior. Justū est retribuere. ꝑs. Exaltare qui iudicas terram redde retributionez suꝑbis. Esa. 33. Ue qui ꝑd aris: nōne ꝫ tu ꝑdaberis. ¶ Tribulationē scz eterne dānationis. Ro. 8. Tribulatio an angustia ꝛc. ¶ Et vos quidē requiē. Luc. 16. Recepisti bona in vita tua ꝫ lazarus similiter mala. ℑnunc aūt hic consolatur tu vero cruciaris. Apoc. 14. Amodo em̄ iam dicit spūs vt requiescant a laboꝝ⁹ suis. ¶ Mobiscū: id ē equalem gloriā. Sed nunquid hoc est verꝫ. Respondeo duplex ē equalitas scz absoluta ꝙtitatis ꝫ ꝓportionis. Et prima nō ē equalis ꝙtū ad ꝑticipationē hoīs ꝫ equal' ꝙtū ad beatitudinē ꝑticipatā q̄ ē de⁹: sz hō ꝑticipat ꝝm magis ꝫ minus: scōm qz ardenti⁹ vel min⁹ ardenter amat deum Sz ꝝm scōam oīmoda equalitas erit: qz ita est gl̄ia petri ad gr̄az sibi datā ꝫ meritū suū sicut gl̄ia lini ad suā. Hoc ā erit in reuelatiōe ꝛc. Jo. 5. ℙater oīe iudiciū dedit filio ꝛc. Et hoc inquantū filio hoīs ꝑtē dedit iudiciuz facere: quia ī forma hūana oīb⁹ apparebit. Sz mō non apparet qz hūanitas ei⁹ latet ī gl̄ia dei: sz tūc apparebit Et ideo dicit. ℑn reuelatione Esa. 40. Et reuelabit gl̄ia dn̄i ꝛc. Et hoc cū mīstris suis scz angelis ꝛc. Matt. 25. Cū venerit fili⁹ hoīs in maiestate sua ꝫ oēs angeli cū eo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit ℑn flāma ꝛc. agit de vtraq; scz punitione maloꝝ ꝫ premiatione bonoꝝ: sed ī punitiōe malorum ostendit acerbā iustā ꝫ diuturnā. Dicit ergo. Dantis vindictam .i. iudicantis puniendo in flāma ignis fluxiem oībis cōburentis ꝫ inuoluentis reꝓbos ꝫ detrudentis inꝑpetuū. ꝑs. Ignis ante ipm̄ ꝑceder ꝛc. Item erit iusta ꝓpter duplicē culpā scz infidelitatis ꝫ male vite. Quantū ad ꝓmū dicit. Qui nō nouerūt. i. noluerī cognoscere deū Job. 21. Sciam viaꝝ tuaꝝ nolumus. i. Coꝝ. 14. Ignorans ignorabit ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Qui nō obediunt euangelio iesu xp̄i. Roma. 10. Non omnes obediunt euangelio. ℑnobedientia enim ē tantū peccatū ꝙ per eam moꝝ venit in mūdum: vt dicit Roma. 5. Item est diuturna: quia, penas dabunt ꝛc. et potest legi dupliciter ꝝm vnum sensum duplex est pena scz sensus ꝫ damni. De pena sensus potest intelligi sic Dabunt id est sustinebunt penas eternas nō finiendas: ꝫ hoc in interitu quia semp morient. Aliter em̄ ē de penis huius vite ꝫ illis. Nam hic quanto plus acerbiores tanto sunt breuiozes qz extinguūt: sed ille sunt grauissime quia sunt pene mortis ꝫ sunt interminabiles. Un̄ dicitur qz semꝙ erunt quasi in morte. ꝑs. Moꝝ depascet eos Esa. vl. Vermis eoꝝ nō morietꝫ. ℙena aūt damni ē duplex: qz separabunt a visione dei. Unde dicit. A facie dn̄i scz remoti. Job. 13. Non veniet in conspectu ei⁹ oīs ypocrita. Alia ē ꝓuatio visionis gl̄ie sanctoꝝ. Esa. vl. Tollat impius ne videat gl̄iam sanctoꝝ ꝛc. Uel aliter. A facie dn̄i ꝛc. ℑn hoc ostendit̄ cā acerbitatis pene sensus. Sensus enī alicui⁹ euacuat vel ꝓpter supiozē iudicem vel ꝓpter supiozis potentiā: sed hoc non erit qz hoc iudiciū ꝑcedet a facie dn̄i. ꝑs. De vultu tuo iudiciū meum ꝓdeat ꝛc. Et ideo dicit. Dabunt penas id est sustinebunt a facie domini. ¶ Deinde cā dicit. Cū venerit ꝛc. agit de ꝓmiatione sanctoꝝ: et primo ponit ꝓmiū Secundo meritū ibi. Qui crediderūt ꝛc. Gloziā sanctoꝝ cōmendat ꝫ quantū ad essentiā ꝙ participationē glozie dei cum dicit. Glozificati ꝛc. et ꝙtum ad eius excessum ibi. Et admirabilis. Dicit ergo Cū venerit ꝛc. xp̄s certe gloriosus ē Philip. 2. Dis lingua cōfiteat qz dn̄s iesus cristus in gloria ē dei patris ꝛc. ¶ Glozificari in sanctis ei⁹ qz bonū sui ē cōmunicatiū: vel glozificari in sanctis ei⁹ qui sunt membra sua in quib⁹ habitat ꝫ in quib⁹ glozificatur quādo sua gloria scz capiti deriuat vsqꝫ ad sua mēbra. Esa. 49. Seru⁹ meus es tu isr̄l: qz ī te glorificabor ꝛc. Et hoc excedet oēm admirationē. Unde dicit Admirabilis ꝛc. Siquidē admiratio ē stupoz procedēs ex magna fantasia. Tanta vero sanctoꝝ gloria non pōt cadere in opinionē hominū. Et iō dicit Admirabilis. Sap̄. 5. Mirabunt̄ in subitatiōe insperate salutis ꝛc. ¶ Deinde ponit meritū ibi. Qui crediderūt ꝛc. Et ponit ꝑmo meritum fidei. Secō suffragiū oīonis ibi. ℑn quos ꝛc. Dicit ergo ille ec erit gloria qz creditū est nostrū testimoniuz sup vos qō credidim⁹ de xp̄o vobis in illo die id est ꝓpter illum diem: quia bona que agimus sunt propter illum diem: sed dicit: super vos id ē hoc testimoniū ē super vos id ē sup sensum humanū. Eccle. 9. ℙlurima supra sensum hoīs ꝛc. Fides enī nō habet meritū vbi humana rō ꝓebet experimentum. Nisi em̄ eēt supra vos: non esset magni meriti credere. Uel dicit super vos: id ē dn̄atur vobis subijcientibus intellectū vestrum humiliter ad credendū. 2. Coꝝ. 10. ℑn captiuitatē redigentes oēm intellectū in obsequiū xp̄i ꝛc. Sic exponit glo. Uel aliter ꝫ magis ꝝm litterā. Dico qz glozificabit xp̄s in vobis qui credidistis in die iudicij quādo apli iudicabunt er tunc erit testimoniū qō ē sup vos id ē de ꝓmptitudie fidei vestre erit certū id est credibile. ¶ Deinde cum dicit. ℑn quo ozamus ꝛc. subiūgit suffragiū oīonis. Et primo ꝓponit qō petit. Secō quo fine ibi. Ut digneꝫ ꝛc. Tertio per qō posset assequi petitū ibi. Scōm gr̄am ꝛc. Petit aūt vnū ex parte dei ꝫ duo ex ꝑte nr̄a. Dicit ergo ℑn quo id ē ꝓpter quē die nos ozamus semp. Ro. 1. Sine intermissione memoriā vestri facio semp in oīonibus meis ꝛc. ꝑmi Re. 13. Absit aūt hoc petū a me ī domino vt cessem ozare ꝓ vobis ꝛc. Sz ad quid? Ut dignetur vos vocatione sua deus noster id est faciat vos in iundo digne cōuersari sue vocationi Ephe. 4. Digne ambuletis vocatione qua vocati estis ꝛc. ¶ Itē ex parte nostra petit ex ꝑte voluntatis vt plene fruanꝫ omni bonitate Unde dicit. Et impleat oēm volūtatē bonitatis id est impleat in vobis voluntatē oīs boni. ℙhil. 2. Qui operatur in nobis velle ꝫ ꝑficere ꝓ bona voluntate ¶ Item ex ꝑte intellectus vt ꝑfecte credant, ideo dicit. Et opus fidei ꝛc. Ro. 10. Corde em̄ creditur ad iusticiā: oze autē cōfessio fit ad salutē ꝛc. Et hoc operemini in vrente id ē in constantia ꝫ fortitudine vt nullo timore cessetis a confessione eius. Uel sic. ℑn quo id ē ꝓpter quez die ozamus vt de⁹ dignet̄ vobis dare illud ad qō vocauit vos. ꝑme ℙet. 3. ℑn hoc vocati estis vt benedictionem hereditate possideatis ꝛc. ¶ Impleat omne bonum qō desideratis qō ē in vita eterna: quādo habebim⁹ deū ꝑs. Qui replet in bonis desiderium tuum. ¶ Itē impleat opus fidei qō erit qñ id qō hic per speculū ꝫ in enigmate videmus: videbim⁹ tunc facie ad faciē Sed quo fine? Et clarificet id est ad gl̄iam xp̄i sit ꝫ ꝙ vos tam in ꝑsenti ꝙ in futuro nomē xp̄i glozificet in bonis vestris Mat. 5 Ideant opera vestra bona ꝫ glozificent ꝑem vestrum qui in celis ē. Econuerso de malis dicit Esa. 52. ꝫ Ro. 2. Nomē dei ꝙ vos blasphemat. Sed per quid poterimus illud consequi: scōm gr̄am dei nostri q̄ est radix omnium bonozum nostrozum. ꝑme Coꝝ. 15. Gratia dei sū id quod sum ꝛc.

Capitulū secundū.

Ogamus aūt vos ffres ꝓ aduētū r dn̄i nr̄i iesu xp̄i ꝫ nr̄e cōgregationis in ipm̄: vt nō cito moueamini a vr̄o sensu: neq; terreamini neq; ꝙ spūm neq; ꝙ sermonem neq; ꝙ epl'am tanq; ꝙ nos missā quasi instet dies dn̄i. Ne quis vos seducat vllo modo. Un̄ nisi venerit discessio ꝑmū ꝫ reuelat⁹ fuerit homo pcti fili⁹ perditionis qui aduersat̄ ꝫ extollet̄ sup omne qō dicit̄ de⁹ aut qō colit̄: ita vt in tēplo dei sedeat: ostendēs se tanq; sit de⁹. Mō retinetis ꝙ cū adhuc essem apud vos hec dicebaz vobis.

Superi⁹ apl's ostendit futura ꝙtū ad penas maloꝝ ꝫ ꝑmia bonoꝝ: hic annunciat futura ꝙtū ad pericula ecclesie que erunt tempore antixpi. Et ꝑmo nunciat veritatez de futuris piculis. Secō monet vt in veritate ꝑmaneāt ibi. Itaq; fratres ꝛc. Circa ꝓmū duo facit: qz ꝑmo excludit falsitatē. Secundo instruit de veritate ibi. Un̄ nisi ꝛc. ℑterum ꝓma in tres: qz primo ꝓmemorat illud ex quo debent induci. Secundo ostendit ad quid debēt induci ibi. Ut non cito ꝛc. Tertio remouet illud qō eos mouere posset ibi. Neq; per spiritum ꝛc. ℑnducit autez eos ex trib⁹ scz ꝓprijs precibus ibi. Rogam⁹ nō ꝑcib⁹ ℙhilem̄. 1. Multā fiduciā habens in xp̄o iesu ꝛmpandi tibi quod ad rem pertinet: ꝓpter charitatē magis obsecro. Secundo ex aduentu christi desiderabili bonis: liczꝫ terribili malis. Amos. 5. Ue desiderantib⁹ de⁹ dn̄i ꝛc. 2. Thymo. 4. Non solum aūt mihi sed ꝫ his qui diligunt aduentū eius ꝛc. Apocal. vltimo. Ueni domine iesu ꝛc. Tertio ex desiderio et amore totius cōgregatiōis sanctorum. ℑn idipsum scz vbi christus est: quia Mat. 24. Ubi erit coꝝpus ibi congregabuntur ꝫ aquile ꝛc. Uel in idipsum: id est in idem quia omnes sancti loco ꝫ gloria erunt in eodem. ꝑs. Congregate illi sanctos eius Sed ad quid inducit? Ut non cito moueamini. Est aūt aliud moueri aliud terreri. Mouet̄ antē suo sensu q̄ ꝓtermittit quod tenebat. Quasi dicat. Non cito dimittatis doctrinā meam Eccl'. 19. Qui cito credit leuis ē corde ꝛc. Terroz autem est quedam trepidatio cum formidine contrarij. Et ideo dicit. Neq; terreamini. Job. 15. Sonitus terroꝛis semper in auribus eius: Et cum sit pax illi semper insidias suspicat̄ur. ꝛc. Sapientie. 17.

Explanatio sancti Thome in epistolam II ad Thessalonicenses II.

Cum em̄ sit timida nequicia dat testimoniū cōdemnationi ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Neq; per spm̄ ꝛc. remouet qđ eos mouere posset: ꝑmo in speciali Secūdo in generali ibi. Ne quis ꝛc. Seducīt aūt quis per falsam reuelationem. Unde dicit. Neq; per spm̄ id ē si quis dicat sibi reuelatū per spm̄ sanctū vel a spū sancto qđ ē contra doctrinam meā non terreamini ꝑme Jo. 4. Nolite oi spiritui credere. Ezech. 13. Ue prophetis insipientib⁹ q̄ sequuntur spm̄ suum ꝛ nihil vident ꝛc. Aliquādo etiā sathanas transfigurat se in angelū lucis: vt dicit. 2. Cor. 11. ꝛ tertij Regū vlt. Egrediar ꝛ ero spiritus mendax in ore oīm ꝓphetaꝝ eius. Secđo p rōcinationē vel aliā expositōez scripture: ideo dicit. Neq; per sermonē. 2. Thy. 2. Sermo cor vt cācer serpit. Et he. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis. Tertio p auctoritatē inducrā in malo intellectu. 2. Pe. vlt. Sicut carissimus frater noster paulus ſm datam sibi sapiam scripsit vobis sicut in omnib⁹ ep̄lis loquens in eis de his in quibus sunt quedā difficilia intellectu que indocti ꝛ instabiles deprauant sicut et ceteras scripturas ad suam ip̄oꝝ damnationem. Sed de quo seducebanē. Quasi instet dies dn̄i. Et dicit. Per epistolā tanq̄ per nos missā: q̄ in prima epistola nisi bene intelligāt videt dicere instare domini aduentū: vt illud. Deinde nos qui viuimus ꝛc. Deinde euz dicit Ne quis ꝛc. facit idem in generali Luc. 21. Uidete ne seducamini ꝛc. ꝑme Cor. 15. Nolite seduci. Rō autem quare hec remouet apostolus scz de aduentu dn̄i est q̄ ꝓelatus nullo modo debet velle q̄ per mendaciū aliqua bona procurēt. 1. Cor. 15. Inuenimur aūt ꝛ falsi testes ꝛc. Itē q̄ res credita erat periculosa q̄ scz instaret dies dn̄i ꝑimo q̄ dareť occasio maioris seductionis: q̄ futuri erāt post tēpora apostoloꝝ aliqui qui dicerent se eē xp̄m Luce. 21. Multi dicent ego sum. et ideo ap̄s noluit. itē demon frequenter ꝓtendit se eē xp̄m: sicut ꝑz de btō martino. Et ī̄o ne seducanē noluit. Aug⁹. aūt ponit aliā rōnē q̄ imineret periculū fidei: vnde diceret aliquis tarde venit dn̄s ꝛ tūc ꝑparabo me ad eū. Alius diceret: veniet cito: ꝛ ideo nūc me ꝑparabo. Alius diceret. Nescio. Et hic meli⁹ dicit q̄ cōcordat xp̄o. Sed ille plus errat qui dicit cito q̄ elapso termino hoīes desperarēt ꝛ crederēt falsa eē que scripta sunt. ¶ Deinde cum dicit. Quoniā nisi ꝛc. Astruit veritatē ꝛ ꝑmo ostendit que vētura sunt ad antix̄pi aduentū. Et sunt duo quorum vnuz precedit aduentū antix̄pi. Aliud ē ipe aduentus ei⁹: ꝑimum ē discessio qđ multipliciter exponit in glo. Et ꝑmo a fide q̄ futurū erat vt fides a toto mūdo reciperet. Mat. 24. Et ꝑdicāt hoc euāgeliū regni in vniuerso orbe. Istud ergo precedit qđ ſm aug⁹. nodum est impletū ꝛ post multi discedent a fide. 1. Thy. 4. In nouissimis temporibus discedent quidā a fide ꝛc. Mat. 24. Refrigescet charitas multoꝝ. Uel discessio a romano imperio cui totus mundus erat subditus. Dicit aūt aug⁹. q̄ hoc figurat̄ danielis. 2. in statua vbi nominant quattuor regna: ꝛ post illa aduentus x̄pi. Et q̄ hoc erat cōueniens signū quia romanum imperiū firmatū fuit ad hoc q̄ sub eius ptāte ꝓdicaret fides ꝑ totum mundū. Sed quō ē hoc q̄ iam diu gentes recesserunt a romano imperio nec dum venit antix̄pus. Dicendū ē q̄ nōdum cessauit sed ē cōmutatuz de tempozali in spūale: vt dicit leo papa in sermone de apostolis. Et ideo dicendus ē q̄ discessio a romano imperio debet intelligi nō solū a tempozali sed a spūali scz a fide catholica romane ecclie. Est aūt hoc cōueniens signum q̄ sicut xp̄s venit quādo romanū imperium omnib⁹ dn̄abatur: ita ecōuerso signū antix̄pi ē discessio ab eo. Secđo predicit ſm futurum scz antix̄pm. Et primo quantuz ad eius culpā ꝛ penā. Secđo q̄tū ad ei⁹ ptātem ibi. Eū cui⁹ aduentus ꝛc. Itē primo cōiter ꝛ implicite tangit culpaz eius ꝛ penā. Secđo explicat vtrunq; ibi. Qui aduersat. ꝛc. Dicit ergo. Dilcessio primo veniet ꝛ tunc reuelabit ꝛc. Dicit aūt esse hō peccati ꝛ filius ꝑditiōis ſm glo. q̄ sicut in xp̄o abundauit plenitudo virtutis: ita in antix̄po multitudo oīm peccatoꝝ. Et sicut xp̄s ē melioz omnibus sanctis: sic ille peioz omnib⁹ malis. Et ꝓpter hoc homo peccati dicit q̄ totaliter erit peccatis deditꝰ. Sed nō dicitur sic homo peccati quin posset esse peioz. quia nunq̄ malum corrūpit totū bonū: licet q̄tuz ad actū nō poterit esse peioz: xp̄o aūt nullus hō potuit eē magis bonꝰ. Dicitur aūt filius perditionis. i. deputatus extreme perditioni. Job. 21. In die perditiōis seruabitur malus ꝛ ad diem furoris ducet. Uel perditionis. i. diaboli nō p̄ naturam sed per sue malicie cōplementū que in eo cōplebitur. Et dicit reuelabitur: q̄ sicut oia bona virtutes sanctoꝝ qui p̄cesserūt xp̄m fuerunt figura xp̄i: ita in oibus p̄secutionib⁹ eccl̄e tyranni fuerūt quasi figura antix̄pi. ꝛ latuit ibi antix̄ps: ꝛ ita tota illa malicia que latet in ipso reuelabit in tempore illo. ¶ Deinde cum dicit. Qui aduersatur ꝛc. explicat que dixerat. Et primo ostendit quō sit homo peccati. Secundo quō filius ꝑditionis ibi. Et tunc reuelabit ꝛc. Itē primo prenunciat eius futurā culpam. Secundo assignat eius cām ibi. Et nunc ꝛc. Item ꝑmo describit culpā. Secundo dicit se non annunciare doctrinā nouā ibi. Nonne ꝛc. Itē primo ostendit culpaz Secundo eius signū ibi. Ita vt ꝛc. Duplex ē aūt ei⁹ culpa: scz cōtrarietas ad deū. Unde dicit. Qui aduersatur omnibus spiritibus bonis. Job. 15. Cucurrit aduersus deū erecto collo ꝛ pingui ceruice armatus ē ꝛc. Sicut ꝛ membra eius Esa. 3. Lingua cor ꝛ adinuentiones cor contra dn̄m vt ꝓuocarēt oculos maiestatis eius ꝛc. Secunda est quia ꝑfert se x̄po. ideo dicit extollit ꝛc. Dicitur aūt deus tripliciter. Primo naturaliter. Deutero. 6. Audi isrl̄ dn̄s deꝰ tuꝰ deus vnus ē. Secūdo opinative ps. Oēs dij gentiū demonia. Tertio participative. ps. Ego dixi dij estis ꝛc. Omnib⁹ aūt his se ꝑferet antix̄ps: Dan. 11. Eleuabit ꝛ magnificabit aduersus oēm deuz et aduersus deū deoz loquit magnifica ꝛc. Signū aūt cui pe ē cum dicit. Ita vt in templo ꝛc. Superbia ēſi antix̄pi maioz ē superbia oīm p̄cedentiū. Unde sicut de Cayo cesare legit. Q̄ cū in vita ista adhuc esset coli volut: statuaz suā ponens in quolibet templo. et Ezech. 28. de rege tyri dicitur. Dixisti q̄: deus ego sū ꝛc. ita credibile ē q̄ sic eis faciet antix̄ps dicēs se deū esse ꝛ hominē. Et in hui⁹ signum sedebit in tēplo: sed in quo templo? Nonne ē destructum a romanis. Et ī̄o dicunt quidā q̄ antix̄ps ē de tribu dan. cuius tribus inter alias duodecim nō ꝓbat. Apoc. 7. Et ī̄o iudei ꝑmo euz recipient ꝛ reedificabunt tēplum in hierlm. et sic implebit illud Dan. 9. Erit in templo abhominatio ꝛ ydolum. Mat. 24. Cum vero videritis abhominationē desolatiōis que dicta ē a daniele ꝓpheta stantē in loco sancto: qui legit intelligat. Quidaz vero dicunt q̄ nunq̄ hierlm nec tēplum reedificabitur. sed vsq; ad cōsummationem ꝛ finem perseuerabit desolatio. Et hoc etiā aliqui iudei credunt. Ideo exponitur in tēplo dei. i. in ecclia q̄ multi de ecclia euz recipient. Uel ſm Augu. in templo dei sedeat. id ē principeť ꝛ dn̄etur tanq̄ ipe cum suis nuncijs sit templum dei: sicut christꝰ est cum suis. ¶ Deinde cum dicit. Nō retinetis ꝛc. ostendit q̄ nihil noui scribit. Quasi dicat. Olim cum essem apud vos dixi hoc. ꝑme Joh. 2. Non mandatuz nouuz scribo vobis sed mādatum vetus qđ habuistis ab initio ꝛc. 2. Cor. 10. Quales fuimus verbo q̄ epistolas absentes: tales ꝛ presentes in facto ꝛc.

Lectio secunda

e T nunc quid detineat scitis vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis tantū: vt q̄ tenet nūc teneat donec de medio fiat. Et nunc reuelabit ille iniquus quē dominus iesus interficiet spiritu oris sui. Et destruet illustratione aduentus sui. euz cuius est aduentus scōm operationē sathane in oīi virtute ꝛ signis ꝛ ꝓdigijs mendacibus ꝛ in omni seductione iniquitatis his q̄ pereunt.

Superius ap̄lus prenuncians narrauit aduentū ꝛ culpam antichristi: hic ostendit causam dilationis. Et ꝑmo ostendit eos habere huius scientie causam. Secūdo causam illaz obscure ꝓponit ibi. Nam mysteriū ꝛc. Dicit ḡ dico q̄ oportet reuelari hoiem peccati. Et quid nunc i d est q̄ sit causa q̄ tardet. vos em̄ scitis quia ego dixi vobis ita q̄ sic ad p̄sens detinet vt suo tempore id est cōgruo tempore reueleť Ecc̄. 8. Omni negocio tempus ꝛ opoz tunitas est. Et ibidem. 3. Oīa fecit deus bona in tempore ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Nam mysteriū ꝛc. causam eius ponit. Et hec littera multiplicit exponit. q̄ hoc mysterium potest esse noiatiui casus vel accusatiui. Si primo modo est sensus. Dico vt suo tempore. q̄ etiam iam mysteriū id est figuraliter occultatū operat in fictis. qui videnē boni: ꝛ tn̄ sunt mali. Et hi operanē officiuz antichristi. 2. Ti. 3. Habentes speciem pietatis virtutē autē eius abnegantes. Sed secūdo modo est sensus. Mā diabolus in cuius ptāte veniet antix̄ps iam incipit operari occ̄te iniq̄tatē suā ꝛ p tyrānos ꝛ seductores: q̄ p̄secutiones ecclesie huius temporis sunt figure illius vltime p̄secutionis ꝑa oīes bonos. ꝛ sunt sicut imperfecte cōparando ad illam. ¶ Tantū vt qui tenet ꝛc. Hoc exponitur multipliciter. Uno modo ſm glo. et augustinū. 20 de ciuitate dei qui dicunt q̄ quidā opinati sunt Neronem qui ꝑmo persecutus est christianos esse antichristū ꝛ q̄ non fuerat occisus. sed subtractus ꝛ q̄nq̄ restituendus. Unde ap̄lus hoc euacuans dicit. Tantū vt qui tenet nunc romanum imperiū. teneat donec moziat. Sed hoc non est conueniēs quia multi anni sunt q̄ nero mortuus est illo scz anno quo ap̄lus. sed melius est q̄ referatur ad neronem ꝓout est persona publica romani imperij donec de medio fiat id est tollat romanū imperiū de hoc mundo Esa. 23. Dominꝰ exercituū cogitauit hoc vt detraheret superbiam oīm glorie. ꝛ ad ignominiā ꝛc. Uel aliter. Tantū vt qui tenet id est detinet modo aduētum antix̄pi ne veniat q̄si sit necessariū q̄ aliqui veniāt ad fidē ꝛ aliqui recedant. quasi dicat. Ut discessus ꝛ accessus q̄ nunc tenet donec veniat: teneat donec tollat ille obscenꝰ. Uel sic. Tm̄ q̄ nūc tenet fidē teneat id est firmus sit in ea Apoc. 2. Tene qđ habes vt nemo accipiat coronam tuam ꝛc. Donec de medio fiat id est congregatio malorum ꝑmixta separet ꝛ fiat seorsum qđ erit in p̄secutione antix̄pi. Uel Tm̄ ꝛc. id est vt mysteriū iniq̄tatis id ē iniquitas mystica que detinet. detineat donec fiat de medio id est donec iniq̄tas reducat in publicū ꝛ fiat quasi aliq̄d existens in publico de medio. Multi em̄ modo occulte peccant: sed tn̄ q̄nq̄ fiet in aperto. q̄ deus sustinet peccatores q̄diu sunt occulti donec publice peccant. et tunc non sustinebit vt patet de sodomitis. Hen̄. 19. Sed tn̄ augustinus confitet se nescire quid ap̄stoloꝰ loquat. q̄ ap̄lus illis loquit q̄ iam sciebant. Unde dicit. Quid nunc detineat scitis. ꝛ preterea hoc non erat multum necessarium ad sciendū. ¶ Deinde cum dicit. Etiaz tunc ꝛc. ponit aduentus iniq̄ ꝛ pena eius. Et ꝑmo eius manifestatio. Secūdo eius pena. Quantū ad ꝑmū dicit ille singulariter iniquus reuelabit q̄ manifesta erit eius culpa: Que domin⁹ iesus Esa. 11. Zelus dn̄i exercituū faciet hoc id ē zelus iusticie qui est amor. Spūs em̄ x̄pi est amor x̄pi. ꝛ hic zelus est zelus spūssancti quem habet ad ecclesiam. Uel spū oris sui id ē mādato suo. q̄ michael interfecturus est eum in monte oliueti vnde x̄ps ascendit. sic ꝛ iulianus manu diuina extinctꝰ est. Et hec est pena p̄sens licet futura etiam eternaliter puniet. q̄ illustratione ꝛc. id est in aduētu suo oīa illustrante. 1. cor̄. 4. Illuminabit abscondita tenebraꝝ ꝛc. ꝛ destruet eterna scz damnatione. ps̄. Destrues illos ꝛc. Et dicit. illustratione. q̄ ipse visus est ecclesiam obtenebrare. et tenebre expellunē illustratione. q̄ quicquid antix̄ps ostendit ostendeť fuisse mendacium. ¶ Deinde cum dicit. Eum cuius est aduentus ꝛc. predicit potestatē antix̄pi. Et circa hoc duo facit. q̄ ꝑmo ponit potestatē eius ad seducēdum. Secundo huius causam ex dn̄i iusticia ibi. Eo q̄ charitatem ꝛc. Iterum ꝑma in tres. q̄ ꝑmo ponit actorem huius potestatis. Secūdo moduz seducendi. Tertio ostendit seducendos. Actor huius potestatis est diabolus. ꝛ ideo destruet eum christus. 1. Jo. 3. In hoc apparuit filiꝰ dei vt dissoluat opera diaboli ꝛc. Et ideo dicit q̄ aduentus antix̄pi erit ſm operationē sathane id ē ex instinctu ei⁹. Apoc. 20. Soluet sathanas de carcere suo. ꝛ exibit et seducet gentes ꝛc. Operat em̄ aliq̄s ſm operationē sathane sicut arreptitius in quo non solū instigat voluntatem: sed etiam impedit vsum rationis qđ tamē non imputat̄ ad culpam eius: q̄ non habet vsuz liberi arbitrij. Antichristꝰ autē nō sic sed habebit vsuz liberi arbitrij in quo est diabolus suggerens sicut dicit de iuda Jo. 13. Introiuit in eum sathanas scz instigando. Decipiet aūt hoc modo ꝑmo q̄ potentiaz secularē. Secundo q̄ virtutem miraculoꝝ. Quantū ad primuz dicit. In oīi virtute scz seculari. Dan. 11. Dominabit thesauroꝝ auri ꝛ argenti ꝛ in omnibus preciosis egypti ꝛc. Uel virtute scz simulata. Quantū autē ad secundū dicit In signis ꝛc. Signa sunt quedā mira etiā parua. Prodigia vero magna que aliquē ꝓdigiosum ostendunt q̄si ꝑcula digito. Apoc. 13. Fecit signa magna vt ꝛ ignē faceret descendere de celo ꝛc. Matth. 24. Dabunt signa magna ꝛ ꝓdigia ita vt in errorem inducanē si fieri potest etiam electi. ¶ Et dicit. Mendacibus. Miraculum mēdax dicit vel q̄: deficit a vera ratione facti: vel a vera ratione miraculi. vel a debito fine miraculi. Primū fit in prestigijs q̄n ꝑ demones illudunē aspectus. vt aliud videatur q̄ est sicut symon magus fecit decollari arietem: ꝛ postea ostensus est viuus. ꝛ homo decollat⁹ est ꝛ postea homo qui credebaē decollatus ostensus est viuus: et creditus est resuscitatus. Et hoc faciunt homines cōmutando fantasmata ꝛ decipiendo. Secundo modo illa dicunē miracula ꝓpte que plena sunt admiratione qđ est quādo effectus videt ꝛ ignoraē causa. Que ergo habēt causam occultam alicui ꝛ non simpliciter: dicunē quidē mira ꝛ nō miracula simpliciter. Sed que simpliciter causam occultam habent sunt miracula. quoꝝ causa est ipe deus gloriosus: q̄ totum ordinem nature create transcendunt. Aliquando vero fiunt aliqua mira sed nō ꝓeter ordinem nature: sed occultas causas habent. ꝛ hec multo magis faciunt demones qui virtutes nature sciunt ꝛ quā habent determinatas efficatias ad speciales effectus: et hec facit antichristus. sed non que habent veram rōnem miraculi: q̄ non possunt in illas que sunt supra naturā.

Tertio modo dicunt miracula ſm q̄ ſunt ordinata ad atteſtandum veritati fidei ad reducendum fideles in deum Marci. vltimo. Dño cooperante ⁊ ſermonē cōfirmante ſequentibus ſignis ⁊c. Sed ſi alicui adeſt gratia miraculorum ⁊ non vtaē eis ad hoc: miracula quidez ſunt vera quo ad rationem rei facte ⁊ quo ad rationē miraculi. ſed ſunt falſa ꝝrum ad intentionē dei. Sed tamē hoc nō erit ī antichriſto. q̄ nullus cōtra fidez facit vera miracula: q̄ deus non eſt teſtis falſitatis. Unde aliquis predicans falſam doctrinam non poteſt facere miracula. licet aliquis habens malam vitam poſſet. ¶ Deinde oſtēdit ſeducendos cum dicit. Iſtis qui pereunt id eſt in preſcitis ad perditionem. Jo. 17. Nemo ex eis periit niſi filius perditionis. Et hoc ideo: quia. Jo. 10. Oues mee vocez meam audiunt.

Lectio tertia.

Deꝝ charitatem veritatis non receperūt vt ſalui fierent. Ideo mittet illis deus operationez erroris: vt credant mendacio. vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati: ſed conſenſerunt iniquitati. Nos autem debemus gratias agere deo ſemper p̄ vobis fratres dilecti a deo: q̄ elegerit nos de⁹ p̄mitias in ſalutē in ſanctificatione ſpiritus ⁊ in fide veritatis: in qua ⁊ vocauit vos per euangeliū noſtrum in acquiſitione glorie domini noſtri ieſu chriſti. Itaq̄ fratres ſtate ⁊ tenete traditiones quas didiciſtis ſiue per ſermonem ſiue per epiſtolam noſtram. Ipſe autē dominus noſter ieſus chriſtus ⁊ deus ⁊ pater noſter qui dilexit nos ⁊ dedit conſolationem eternam ⁊ ſpem bonam in gratia exhortetur corda veſtra et confirmet in omni opere ⁊ ſermone bono.

Poſtq̄ oſtendit in quibus habet locum deceptio antichriſti ſcz in preſcitis ad damnationē: hic aſſignat cauſam predictorum. Et p̄mo oſtendit cauſam huius ⁊ quō decipient. Secō quomodo fideles ab eo liberentur ibi. Nos aūt ⁊c. Item p̄mo ponit eoꝝ culpam tm̄. Secūdo penam cum culpa. Tertio penam tantū. Et eſt hic pceſſus peccati. Primo em̄ q̄s ex demerito p̄mi peccati deſeritur a gratia ⁊ cadit in aliud peccatuz ⁊ poſt ineternū punitur. Dicit ergo q̄ cauſa quare decipient eſt: q̄ noluerūt recipere veritatē euangelij Jo. 8. Si veritatē dico quare non creditis mihi? Job. 24. Ipſi fuerunt rebelles lumini. Et dicit charitatē veritatis: q̄ niſi ſit formata fides p̄ charitatem nihil eſt. 1. Corin. 13. Si habuero fidem ita vt montes transferam charitatē aūt non habuero nihil ſum ⁊c. Gal. vltimo. In chriſto ieſu neq̄ circumciſio neq̄ preputiuz aliq̄d valet: ſed noua creatura. Et ſubdit vtilitatem veritatis dicens. Ut ſalui fierent. Ro. 5. Juſtificati ex fide pacez habeamus ad deum p̄ dominum ⁊c. ¶ Sed culpa ⁊ pena eſt eoꝝ ſeductio. Unde dicit. Mittet id eſt p̄mittet illis venire operationē erroris Eſa. 19. Miſcuit dominꝰ in medio eius ſpūm vertiginis. 3. Reg. vltimo. Ero ſpūs mendaxin ore omniuz pphetarum eius ⁊c. Et ideo dicit. Ut credant mendacio id eſt falſe doctrine antixp̄i Ro. 2. Propter q̄ tradidit illos deus in reprobum ſenſum vt faciant ea que non conueniūt ⁊c. Sed pena tantū eſt eterna damnatio. Unde ſubdit. vt iudicent ſcz iudicio damnationis Jo. 5. Et p̄cedent qui mala fecerunt in reſurrectionem iudicij ⁊c. ¶ Omnes qui non crediderunt ⁊c. Jo. 6. Qui non credit iam iudicatus eſt. ¶ Deinde cum dicit. Nos aūt ⁊c. oſtendit quare fideles xp̄i liberent. Et p̄mo agit gratias p̄ eis. Secō cōmemorat diuina beneficia quib⁹ a talib⁹ liberant. Dicit ergo ſic illi decipient. ſed nos debemus gratias agere Ro. 1. Primū quidē gratiaꝝ ago deo meo ſemp̄ p̄ vobis q̄ dominū ⁊c. Duplex autē ponit dei beneficium ſcz electionē dei que eſt eterna. ⁊ vocationis q̄ eſt temporalis ibi. In qua ⁊ vocauit nos ⁊c. Dicit ergo q̄ p̄ q̄ elegit nos ſcz apoſtolos ⁊ vos ſcz fideles. Eph. 1. Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionē vt eſſem⁹ ſancti ⁊c. Jo. 15. Nō vos me elegiſtis ſed ego elegi vos ⁊c. Circa electionem tria tangit: ſcz ordinem electorum. finem electionis ⁊ modum conſequendi finē. Electi ſunt omnes ſancti a p̄ncipio mundi. Deut. 33. Dilexit populos omnes: ſancti in manu illius ſunt. Sed apoſtoli ſpecialiē ſūt p̄mitie. Ro. 8. Noſ ipſi p̄mitias ſpūs habētes. ⁊c. Et ideo dicit. primitias fidei finis eſt in ſalutem eternam. Et ideo dicit: In ſalutem. 1. Ti. 2. Omnes homines vult ſaluos fieri: ⁊c. Hoc autē fit p̄ gratiam ſanctificantem. Unde dicit. In ſanctificatione ſpūs. Secūdo ex parte noſtra eſt conſenſus liberi arbitrij per fidē. Ideo ſubdit. Et fide veritatis. ¶ Deinde cum dicit. In quā vos vocauit ⁊c. ponit ſecundū beneficium q̄ō eſt vocatio t̄ēporalis chriſti que ſequit electionem Ro. 8. Quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit. ⁊c. Et de hac vocatione nota parabolam. Luc. 14. de eo qui fecit cenam magnam ⁊c. ¶ Et addit. Per euangeliū noſtrum id eſt a me predicatum. Sed ad quam cenam? In acquiſitione glorie id eſt vt acquiramus xp̄i gloriam. ¶ Deinde cum dicit. Itaq̄ ⁊c. monet tenere veritatem. Et p̄mo ponit monitionem. Secō orationem ibi. Ipſe autē dominꝰ ⁊c. Et facit p̄mum quia opus noſtrū dependet a libero arbitrio. Secūdū vero q̄ indiget auxilio gratie. Et p̄mo monet ad ſtādum cum dicit. State in veritate Gal. 5. State ⁊ nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. Secundo docet ſtandi modum ibi. Et tenete traditiones id eſt documēta que a malozibus tradunt. Nam documēta que tradunt a malozibus ſunt q̄nq̄ non ſeruanda q̄ſ ſcz contraria doctrine fidei. Matth. 15. Irritum feciſtis mandatū dei. p̄pter traditionē veſtrā. Sed ſeruanda ſunt que ordinātur ad mādata dei. Act. 16. Paulus docebat vt tenerēt traditiones ⁊ documenta que erant decreta ab aplis ⁊ ſeniozibus qui erant hieroſolymis ⁊c. Et has traditiones duplicit ediderūt. quaſdā verbis vꝰ dicit. Per ſermonem. Quaſdā in ſcripturis. Ideo addit. Siue p̄ epiſtolam. Unde patet q̄ multa in eccleſia non ſcripta ſunt ab aplis docta. ⁊ ideo ſeruanda ſunt. Nam multa ſm̄ iudicium apl̄oꝝ melius erat vt occultarent vt dicit dionyſi⁹ Unde apl̄us. 1. Corin. 10. dicit. Cetera cum venero diſponam. ¶ Deinde ponit oratiōnē ibi. Ipſe aūt dominꝰ noſter ieſus chriſtus ⁊c. Quaſi dicat. Sic moneo. ſed nichil valet niſi aſſit diuinū auxilium. Et ideo ponit primo duplex dei beneficiuz. Primū eſt amoz eius ad nos quo alia nobis impendit. Ideo dicit. Dilexit nos ⁊c. Scōm eſt ſpūalis conſolatio ibi. Et dedit conſolationē eternā 2. corin. 1. Qui conſolat nos in omni tribulatione nr̄a. Eſa. 40. Conſolamini conſolamini populē me⁹ dicit dominus deus veſter ⁊c. Et dicit conſolationē eternam ſcz contra omnia mala iminentia ⁊ futura. Et iō expectam⁹ ſpem bonā id eſt bonoꝝ eternoꝝ infallibilitatez. 1. Pe. j. Qui ſm̄ magnam miſericordiā ſuam regeneravit nos in ſpem viuam. Et hoc in gratia ſcz p̄ quaz ſperamus cō-

ſequi vitā eternā Ro. 6. Hec vita eterna. ¶ Petit aūt p̄ eis exhortationem que eſt monitio ducens animū ad volendum. Et hāc poteſt facere homo exterius ſed non eſſet efficax niſi eēt interi⁹ ſpūs dei. Unde dicit. Exhortet corda veſtra id eſt inſtiget Oſee. 2. Inducaz eam in ſolitudinem et loquar ad coꝝ eius ⁊c. Item petit confirmationem. Unde dicit. Et confirmet. pō. Confirma hoc deus qō operatus es in nobis ⁊c. Quaſi dicat. Exhortetur p̄ gratiam vt velimus. ⁊ confirmet vt efficaciter velimus. Et hoc in omni opere bono et ſermone. Precedit opus ſermonē. quia cepit ieſus facere ⁊ docere Act. 1.

Capitulū tertiū.

Ecetero fratres orate p̄ nobis vt ſermo dei currat et clarificetur ſicut ⁊ apud vos: ⁊ vt liberemur ab importunis et malis hominibus. Non enim omniū eſt fides. Fidelis autē deus eſt qui confirmabit vos: ⁊ cuſtodiet a malo. Confidimus autez de vobis fratres in domio: quoniā quecūq̄ p̄cipimus ⁊ facitis ⁊ facietis. Dominꝰ aūt dirigat corda veſtra in charitate dei ⁊ patientia chriſti. Denunciamus autē vobis fratres in nomine domini noſtri ieſu chriſti: vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non ſcōm traditionem quam acceperunt a nobis. Ipſi enim ſcitis quēad modum oporteat imitari nos: quoniam nō inquieti fuimus inter vos: neq̄ gratis panem manducauimus ab aliquo: ſed in labore ⁊ fatigatione nocte ac die operantes: ne quem veſtruz grauaremus. Non quaſi non habuerim⁹ poteſtatē: ſ̄ vt noſmetipſos formā darem⁹ vobis ad imitandū nos.

Supra inſtruxit eos de futuris in nouiſſimus: hic inſtruit eos de quibuſdam que particulariter eis agenda erāt. Ubi p̄mo ponit inſtructio. Secundo epiſtole concluſio. ibi. Ipſe autem deus pacis ⁊c. Item p̄mo monet qualit̄ ſe habeant ad ipſum. Secundo oſtendit quid de eis confidat ipſe ibi. Fidelis aūt deus ⁊c. Tertio quomō ſe habeant ad alios qui inordinate ambulant. ibi. Denunciamus autē vobis ⁊c. Circa p̄imū p̄mo ponit orationem. Secō q̄d in oratione eſt petendū ibi. Ut ſermo ⁊c. Dicit ḡ. Decetero ſcz q̄z eſtis ſufficienter inſtructi orate ⁊c. Ro. 15. Obſecro igit̄ vos fratres p̄ dominum noſtrū ieſum chriſtuz ⁊ per charitatē ſpūſſancti vt adiuuetis me in orationibus veſtris p̄ me ad deum ⁊c. Et hoc eſt debitum q̄z curati habent curam vtilitatis gregis. Heb. 13 Mementote prepoſitoruz veſtroꝝ qui vobis locuti ſunt verbum dei ⁊c. Secundo oſtendit quid petenduz eſt vt ſcz tollant impedimēta predicationis. Et ideo dicit. Ut ſermo domini currat q̄z nō poteſt totaliter impediri. ſed retardari. Ideo dicit currat. Col. 4. Orantes ſimul etiā p̄ nobis vt dominus aperiat nobis hoſtiū ſermonis ad loquendum myſterium xp̄i ⁊c. Item vt clarificet ſcz per claram ⁊ lucidam expoſitionem apud rudes ⁊ ſapientes ſicut et apud vos. Roma. 1. Sapientibus et inſipientibus debitoꝝ ſum ⁊c. Prouer. j 4. Doctrina prudentiuz facilis. Item per miracula que ſunt demonſtrationes fidei. Eſt em̄ omnis ſcientia clara p̄ demōſtrationes. ⁊ hoc eſt orandum Act. 4. Da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuū ⁊c. Item ſecundo orandum eſt p̄ predicatoribus vt liberent ab importunis ⁊ malis hominib⁹ ſcz pſeudo aplis q̄ ſunt importuni in diſputando. mali in ſeducendo. Uel a pſecutoribus q̄ cogitauerunt iniquita tem in corde. Et ratio huius petitionis eſt: quia omniuz non eſt fides. q̄z licet videant habere eam: non tamē habent veram Eſa. 53. Domine quis credidit auditui noſtro. Ro. 10. Non omnes obediunt euangelio. ¶ Deinde cum dicit. Fidelis ⁊c. ponit fiduciam quā habet de eis. Et p̄mo facit hoc. Secūdo orat p̄ eis ibi. Dominus aūt ⁊c. Fiducia autē pendet ex deo qui gratiam dat ⁊ ex hominibus qui ſunt liberi arbitrij. vt dirigant in gratia. Dicit p̄mo ex parte dei. Confido q̄ oz abitis ⁊ exaudiemini: q̄z fidelis eſt dominꝰ. qui confirmabit in bonis que in vobis eſt operatus. 1. Pe. vltimo. Perficiet: cōfirmabit conſolidabit q̄z ⁊c. Et cuſtodiet a malo culpe ⁊ pene. Si tñ in mala pene incidāt eſt eis in bonū: q̄z diligētib⁹ deū oia cooperant in bonuz ⁊c. vt dicit Ro. 8. Secūdo ex parte eo zum dicit. Confidimus ⁊c. ſcz ex gratia quaz accepiſtis. ſed in deo non in virtute veſtra Heb. 6. Confidimus aūt de vobis dilectiſſimi meliora ⁊ viciniora ſalutis, ⁊c. Quoniā quecūq̄ precipim⁹ ⁊c. id ē quoniā q̄ſ uerabitis Exo. 24. Omnia verba que locutus eſt dominus faciemus. ¶ Deinde cum dicit. Dominus ⁊c. p̄ eis orat dicens. Dominꝰ autē dirigat ſcz vt queniatis: Eſt autē homis animū p̄parare: ⁊ tñi linguam gubernare vt dicit Puer. 16. Et pauloſt. Coꝝ hominis diſponit viā ſuā. ſed dñi eſt dirigere greſſus eius ſcz ad deſtinatum beatum. Et ideo dicit. Dirigat corda non ſolū exterioza opera. ⁊ hoc in charitate. Duo aūt ſunt q̄ ue in via ſalutis incedimus ſcz bona que facimus ⁊ mala que ſuſtinemus. Sed opera non ſunt bona niſi directa in finem charitatis. 1. Ti. 1. Finis precepti eſt charitas ⁊c. Item nec patientia niſi per xp̄m Luc. 21. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras ⁊c. Matth. 5. Beati eritis cum maledixerint vobis homines ⁊c. Et ideo dicit. In patientia chriſti id eſt tolerantia malozum ꝓpter xp̄m vel ad exemplum eius. 1. Pe. 2. Chriſtus paſſus ē p̄ nobis vobis relinquens exemplum ⁊c. ¶ Deinde cuz dicit. Denunciamus ⁊c. oſtendit quō ſe habeant ad homines inordinatos. Et p̄mo ꝓponit edictum. Secundo exponit ibi. Ipſi em̄ ⁊c. Tertio oſtendit neceſſitatē edicti ꝓponendi ibi. Audiuimus ⁊c. Dicit ergo. Sic vos viuitis ⁊ ſic confido. Sed q̄z ſunt quidam mali inter vos denunciam⁹ ſcz perfectis. In nomine ⁊c. Hoc em̄ ad p̄latum pertinet Eſa. 58. Annuncia populo meo ſcelera eoꝝ. ⁊ domui iuda peccata eoꝝ ⁊c. Ezech. 3. Sanguinez illius de manu tua requirā. ¶ Et ſequit edictum dicens. Ut ſubtrahatis ⁊c. Et hoc introductū eſt in eccleſia q̄ mali viteñ ⁊ hoc ne infirmiores ex eozum conſortio maculen Ecc. 13. Qui tetigerit picez inq̄nabit̄ abjea 1. cozin. 5. Modicum fermentū totam maſſam coꝛrūpit. Item ad ſanationem peccantis vt confuſio cedat ei in ſalutem Ecc. 4. Eſt confuſio adducens peccatū ⁊ eſt confuſio adducens gloriam. Hec hoc debet fieri paſſim: ſed cū deliberatiōe ⁊ maturitate. 1. Cozin. 5. Congregatis vobis ⁊ meo ſpiritu cum virtute dñi ieſu tradere huiuſmodi ſathane in interitū carnis ⁊c. Et ſic hic dicit. Ut ſubtrahatis ⁊c. Hec debet fieri excōmunicatio niſi p̄ aliquo peccato. q̄z hic dicit inordinate ⁊c. Et hoc eſt q̄ aliq̄d ē ſm̄ ſe malum et contra ordinem turis naturalis vt gloſa exponit. 1. Cozin. 14. Ut omnia honeſte et ſm̄ ordinem fiant in vobis Ro. 13. Dia que ſunt a deo ordinata ſunt

Vel q̄ est ꝓhibitum ⁊ contra doctrinam ecclesie. Unde dicit. Et non ſm traditionē ⁊c. Supra ſcḋo huius. Tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem siue p̄ epl̄am nostram. ¶ Deinde cuz dicit. Ipse eīm ⁊c. exponit q̄tum ad vltimū qđ dixerat ſcz ſm traditiones ostendens q̄ sit traditio hec ⁊ quō acceperunt ab ipso. Est aūt hec traditio vt non essent otiosi vel curiosi. Et p̄mo ostēdit quomō acceperunt verbo. Secūdo quomō exemplo. Item p̄mo ostendit q̄ vitauit inquietudinez. Secundo quomō. Tertio assignat causam. Dicit ergo. Traditionem quā acceperunt scitis ⁊c. quia prelati sunt imitandi non in oīb⁹: sed in his q̄ sunt regula christi. 1. Cor. 4. et. 11. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xp̄i ⁊c. Et in quo? quoniā non inquieti fuimus inter vos. Erant enim thessalonicenses valde liberales. 1. thessal. 4. De charitate fraternitatis non necesse habemus scribere vobis. ipsi enim didicistis ⁊c. Et hac ratiōe pauperes otiose viuebant ⁊ ex otio debant se operib⁹ indebitis nec ꝓtinentibus ad eos. Et hoc erat inq̄etudo. Et ideo dicit. Cūm non inquieti ⁊c. 1. thessal. 4. Operam detis vt q̄eti sitis ⁊c. ¶ Itē neq; gr̄as ⁊c. q̄ operib⁹ manuū operabāt act. 20. dicit. Ipsi scitis quoniā ad ea que mihi opus erant ⁊ his qui mecuz sunt ministrauerūt man⁹ iste. Et p̄uer. vltimo. Panem otiosa non comedit. Humeri. j6. Tu scis q̄ nec asellum quidē vn̄ḡ acceperim ab eis ⁊c. Sz in laboze ⁊ fatigatione. Nō parum sed nocte ⁊ die id est continue. q̄ aliquādo oportebat cum p̄dicare ⁊ docere ⁊ residuum ponebat in laboze. ¶ Ne quem vestrū. 2. Cozin. 12. Quid est qđ ꝓ ceteris minus habuistis nisi q̄ nō grauaui vos. ¶ Deinde cum dicit. Non q̄si nō ⁊c. assignat causam sui operis manualis. Ubi excludit p̄mo causam falsam. Secundo ponit veram. Falsa quidē causa esset si q̄s diceret q̄ ei non liceret accipere ab eis sumptus. Et ideo dicit. Non quasi ⁊c. imo habuimus potestatem viuendi de sumptibus fidelium. j. Cozin. 9. Qui altario deseruiūt cum altari participant. Matth. 10. Dignus est operarius cibo suo. j. cozin. 9. Sic ⁊ dn̄s ordinauit his qui euangelium annūciant de euangelio viuere. Et sic ex euangelio sunt duo genera hominū potestatem habentiuz viuere de sumptibus qui scz altari deseruiunt vt predicatores. ¶ Deinde cum dicit. Sed vt nos ⁊c. ponit veram causam. Nam duplicē causaz inuenim⁹ quare aplūs manibus laborauit. Una apud cozinthios Alia hic. Illi eīm erāt auari ⁊ grauati sicut ibi dicit. Causa autem quare laborauit hic fuit hozum otium. Et ideo dicit. Ut nos essemus in forma scz laborandi. 1. Ti. 4. Exemplum esto fidelium in verbo. in conuersatione. in charitate. in fide. in castitate. 1. Pe. 5. Forma facti gregis. Alia causa ponit in glosa. 1. cozin. 4. scz quādo nō inuenimus qui det nobis ⁊ tunc laborabat. Quarta causa erat vt sicut monachi egypti nō essent otiosi. Ecc. 33. Multam maliciaz docuit ociositas ⁊c. Unde qui nō habent exercitium vel officiz vel studij vel lectionis periculose viuūt otiosi.

Lectio secunda

Am cum essem⁹ apud vos. hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari: nec manducet. Audiuimus enim inter vos quosdā ambulantes inquiete: nihil operantes: sed curiose agentes. His autez qui eiusmodi sunt denunciamus ⁊ obsecramus in domio iesu christo vt cum silentio operantes suū panez manducent. Uos autez fratres nolite deficere benefacientes. Q; si quis non obedierit verbo nostro: per epistolam hanc notate ⁊ non cōmisceamini cum illo vt confundat. Et nolite quasi inimicum existimare: sed corripite vt fratrem. Ipse autem deus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio mea manu pauli quod est signuz in oīa epla Ita scribo. Gratia dn̄i nr̄i iesu xp̄i cum oīb⁹ vobis Amen.

Supra ostendit aplūs quid eis suo exemplo tradidit: vt scz non essent inquieti sed vt operarent: hic ostēdit quō hoc presens verbis ⁊ factis tradidit. Unde dicit. Cū essemus ⁊c. Quasi dicat. Ut formā daremus vobis: sciemus q̄d docuimus: q̄ hoc denunciabamus. Quoniā si quis ⁊c. His verba sicut dicit glosa ⁊ augustinus in libro de operibus monachozum quidam peruertebant q̄ non sit licitum seruis dei manibus operari. propter hoc dicit Matth. 6. Nolite solliciti esse ⁊c. Nam dicunt hāc operationem pertinere ad sollicitudinē victus. ⁊ ꝓpter hoc illud referebant ad spūalia opera. Quasi dicat. Si quis non vult facere opera meritozia ⁊ spūalia non est dignus manducare. Sed hoc est contra intentionē apostoli qui dicit. Denunciabamus nos sic fecisse scz in labore ⁊ fatigatione. Sed quid est quoniā si quis non vult ⁊c. Est ne hoc consiliū vel ꝓceptū: Et videt esse ꝓceptū q̄ infra dicit. Si quis nō obedierit verbo nr̄o ⁊c. Ergo omnes obligat. Ergo omnes tenent manibus operari. Qui igit̄ non operat manibus sed stat otiosus peccat mortaliter. Respondeo. dicendū est q̄ est ꝓceptū. sed aliquid precipit dupliciter. simpliciter vel sub conditione. Simpliciter precipit quod p̄ se est necessarium ad salutem. ⁊ hec sunt opera virtutum. Sub conditione vero vt quando talis est casus sine quo ꝓceptum seruari nō potest. Precipitur autē homini q̄ corpus suū sustentet Als enim est homicida suiipsius. Heñ. 2. De oñi ligno paradisi comede ⁊c. Ex ꝓcepto ergo tenet homo corpus suum nutrire. Et similiter ad omnia sine quibus corpus non potest viuere tenemur. Unde quicūq; nō habet alis vnde corpus sustentet licite: vel possessiōe vel licito negocio: tenet̄ laborare ne furet. Eph̄. 4. Qui furabat iaz non furet. magis autē laboret operando manib⁹ suis ⁊c Est ergo ꝓceptum quādo aliter non potest licite viuere. Unde dicit. Si quis non vult operari nec manducet Est ergo duobus modis necessarium vt homo possit mā ducare scz vel q̄ habeat possessionem: vel q̄ licite ꝓcuret. pē. Laborez manuum tuarum q̄z manducabis ⁊c. i. thessal. 4. Operamini manibus vestris sicut ꝓcepim⁹ vobis ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Audiuim⁹ ⁊c. ponit necessitatem huius ꝓcepti. quia apostolus vixit hoc non tam ex officio docentis q̄ ꝓpter vitiuz gentis. Ideo primo ponit culpam que inducit necessitatez ꝓcepti. Scḋo adhibet remedium ibi. His autē qui ⁊c. Dicit ergo. Audiuimus ⁊c. Quasi dicat. Ideo non occulto hoc ꝓceptum: q̄z audiuimus quosdam ⁊c. Anima eīm hominis semper ꝓtest q̄ circa aliquid occupetur. ⁊ ideo necesse est q̄ otiosi inquietudinem patiant circa illicita. 1. thes. 4. Operā detis vt quieti sitis ⁊c. Et addit. ¶ Sed curiose scz de negociis aliozum. ꝓuer. 21. Desideria occidit pigrum. ¶ Deinde adhibet remedium cum dicit. His q̄ autē ⁊c. Et p̄mo ex parte peccantium. Secundo ex pte

aliox ibi. Uos autē ⁊c. Dicit ergo. His qui sunt huiusmodi denunciamus seuere vt prelatus. obsecramus aūt charitatiue vt pater eozum. panem suum non alienum: sed debitum sibi scz licite acquisitum cum silentio id est sine inq̄etudine non discurrendo Esa. 30. Cultr⁹ insticie silēciū Ezc. 33. Multā maliciā docuit ociositas. ¶ Deinde cū dicit. Uos aūt ⁊c. ex parte aliox nō peccantiū duplex adhibz remediū. Primo scz q̄ non cessent benefaciēdo. Scḋo q̄ illos corripiant ibi. Q; si quis ⁊c. Dicit ergo. Uos aūt ⁊c. Quasi dicat. Nolite deficere benefaciendo licet otiosi abutantur Hal. 5. Bonum facientes non deficiamus ⁊c. Et hoc necessarium est etiam si operent manibus ⁊ non deesset eis aliūd. q̄ necessaria est aliis subuentio. ¶ Deinde cū dicit. Q; si quis ⁊c. innuit q̄ corrigant. Et p̄mo ostendit quo ordine puniant. Secundo ostendit effectum pene ibi. Et confundant. Tertio finez ibi. Et nolite ⁊c. In ordine vero p̄mo ponit culpā. Secundo eius manifestationem. Tertio eius punitionem. Culpa est inobedientia. ⁊ ideo dicit. Q; si quis non obedierit. 1. Reg. 15. Quasi peccatū ariolandi est repugnare ⁊ quasi zelus idolatrie nolle acquiescere. ¶ Manifestatio ⁊ conuictio ponit̄ cum dicit Hunc p̄ epistolam nostate id est manifestate p̄ veritatis inquisitionē. Joh: 29: Causā quā nesciebā diligentissime inuestigabā. ¶ Pena eoz est sententia excōmunicationis. Eīm dicit. Et nō commisceamini cum illo. 1. Cozin. 5. Cum huiusmodi nec cibum sumere. 2. Jo. Nolite eū recipere in domū nec aue ei dixeritis. Hic nota q̄ excōmunicatio infligit̄ p̄inobedientia. ⁊ debet tñ esse conuictus. Unde dicit. Si quis non obedierit. p̄ epistolā vestrā hunc notate id est significate nobis vt puniat. ⁊ tamen vos interim ne cōmisceamini cum illo. Sed effectus pene est vt confundat ⁊ ex hoc resipiscat Ecc. 4. Est confusio adducens peccatum ⁊ est confusio adducens gloziam. ⁊c. Finis autē ⁊ intentio debet esse eius correctio quaz intendit charitas. Eīm dicit. Et nolite ⁊c. quia nō debet fieri ex liuoze odij. sed ex studio charitatis. Quasi dicat. Q; ipsum vitatis non fiat ex odio inimicitie Matth. 5. Diligite inimicos vestros. benefacite his qui oderunt vos. ⁊c. Et ideo dicit. Sed corripite vt fratrē. In quo ostendit charitas. pē. Ecce q̄ bonum ⁊q̄ iocundum habitare fratres in vnū. ¶ Deinde cuz dicit. Ipse autem ⁊c. concludit epistolā. Et p̄mo ponit cōclusio. Secundo salutatio que est quasi epistole sigillum ibi. Salutatio ⁊c. Iterū p̄ma in duas. q̄ eis p̄mo optat dona dei. Secundo ipsum deum ibi. Dominus sit ⁊c. Quantū ad p̄mum dicit. Ipse ⁊c. Deus dicit esse pacis q̄ tū ad duo. Pax ei ꝓsistit inter duob⁹ vt scz homo concordet ad seipsum ⁊ ad alios. Et neutrum potest haberi sufficienter nisi in deo. q̄ sibi non concordat sufficienter nisi in deo et minus aliis. quia tunc affectus hominis concordat in seipso: qñ qđ videt ſm vnum sufficit q̄tum ad oñes qđ nihil potest esse nisi p̄ deum. pē. Qui replet in bonis desiderium tuū. Quecūq; eīm alia p̄ter deum non sufficiunt ad oñes: sz deus sufficit Jo. 16 In me pacez habebitis ⁊c. ¶ Item hoīes nō vniunt̄ inter se nisi in eo qđ ē cōmune inter eos. ⁊ hoc est maxie deus. Et ideo dicit. Deus pacis det non pacem temporalem: sed sempiternā id est spiritualez que hic incipit ⁊ ibi perficitur. pē. Qui posuit fines tuos pacem Et hoc in omni loco. et in toro mundo apud fideles. ¶ Quantum ad secundum dicit. Dn̄s sit ⁊c. q̄z nihil aliud bene habet̄ nisi ipsū habeat p̄ fidem ⁊ charitatē. ¶ Salutatio hoc dicit ꝓpter infideles puertentes epl̄as eius. Hal. vltimo. Videte qualib⁹ lr̄is scripsi vobis manu mea ⁊c. Quod est signū ⁊c. Gratia gratuitum donū dei qđ gratos vos reddit deo ⁊c. Jo. 1. Gratia ⁊ veritas p̄ eum christū facta ē.

Explicit deuota ⁊ subtilis explanatio angelici doctoris sancti Thome aquinatis ordinis fratrū predicatoruz sup epistola secunda ⁊ vltima gloriosi apli sancti Pauli ad Thessalonicenses.

Incipit deuotissima postilla eiusdem sancti doctoris Thome aquinensis ordinis fratrum p̄dicatorū super p̄ma epistola eiusdem sanctissimi Pauli apli ad Timotheū

Prologus.

N manu dei potestas terre: et execrabilis oñis iniq̄tas gentium ⁊ vtilem rectorē suscitabit in tempore super il lā Ecc. 10. Hec verba materie huius epistole cōueniunt. Primus eīm instruxit ecclesiam ī his que ad eius vnitatem pertinent: hic instruit ipsos rectores ecclesie qui sunt quasi p̄ncipalia mēbra eius. Circa quod videnda est ista instructio ⁊ vtilitas. Instructio ē ī deo: q̄z In manu dei ⁊c. Et hoc tripliciter. q̄ ab ipso exorit. Ro. 13. Non est potestas nisi a deo. Item q̄ ſm deuz debet regulari. ꝓuer. 8. Per me reges regnant ⁊ conditores legum iusta decernunt. ⁊c. Item q̄ ex dei dispositionē eoz potestas fundatur. Dan. 2. Et ipse mutat tempora ⁊ etates: transfert regna atq; cōstituit ⁊c. Item vtilitas eoz oñdit: q̄z est ad cohibendā neq̄tiam hoīm. q̄ execrabilis oīs iniq̄tas gentiū. infra. 1. Justo non est lex posita. Rectores legis tripliciter dñt se habere ad mala. Primo vt ea corde odio hēant 2. Machab. 3. Ideo odientes mala ⁊c. Secundo vt ꝓhibeāt ea ne fiant. ꝓuer. 20. Rex q̄ sedet in solio iudicij dissipat oñe malū intuitu suo. Tertio vt facta puniant Ro. 13. Minister eīm dei ē vindex in iram ei q̄ male agit. Tertio videnda est vtilitas ibi. Utilez rectorē ⁊c. Et ad tria ē vtilis rector q̄ notant Ecc. 49. Joseph p̄nceps frūm firmamentū gentis rector frum. stabilimentū ppli. Primo p̄nceps frum vt gentē sustentet p potētiā Esa. 19. Et rex fortis dñabit eoz ⁊c. Rector frm dirigēdo p sapiaz. Esa. 32. Princeps ea q̄ sunt digna p̄nc pe cogitabit ⁊c. Ecc. 10. In medio fratrū rector illoz. Stabilimentū populi vt cohibeat ab iniustis p iusticiā. pē. Tu ppter humilē salutē facies ⁊ oculos superboz humiliabis ⁊c. Et sic patet materia hui⁹ epl̄e. q̄z est ad instructionē rectoz populi fidelis in q̄ quidā preferunt̄ in spūalib⁹ sicut prelati ecclesiaz q̄s p̄mo instruit. Quidā vero in tēporalib⁹ q̄s. 2°. monet. Et hoc ī epla ad philem. Circa p̄mū tres sunt epistole ſm tria q̄ cōpetūt platoi: quoz primū est vt gubernet populū. Scḋm vt p populo subdito patiat. Tertiū vt malos coherceat. Primū in p̄ma ad Timotheū. Scḋm in secūda vbi agit de martyrio. Tertiū in epla ad thitū vbi agit ac docet quō vitet hereticos vt etiā patet in argumētis epl̄az.

Capitulū primū.

Aulus apl̄us iesu xp̄i ſm impiuz dei saluatoris nr̄i ⁊ xp̄i iesu ispe
p nr̄e Timotheo dilecto filio in fide. Gra ⁊ miscōia ⁊ pax a deo pa
tre ⁊ xp̄o iesu dn̄o nr̄o.

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum I

Dixidit hec epla in salutatione ⁊ eplarem narrationem ibi. Sicut rogaui ꝛc. Circa primū tria facit. qz ꝑmo ponitur ꝓsona salutās. Secūdo ꝓsona salutata. Tertio bona optata. Describit aūt ꝓsonā salutantē ꝑmo ex nomīe Pauli qđ conuenit auctoritati ꝓpē duo. In aplatu em̄ duo sunt sc̄z altitudo ptātis ad quā exaltanē humiles. I. Reg. 13. Cum esses puul⁹ in oculis tuis. caput in tribubus israel factus es. Et paulus dicitur modicus. Item claritas sapiēcie. ⁊ hanc domin⁹ prebet paruulis Mat. 11. Reuelasti ea paruulis ꝛc. Secundo ex auctoritate: qz aplus id est missus Jo. 20. Sicut misit me pr̄. I. coz. 9. Signaculū aplatus mei vos estis in dño. Tertio ex oziginе hui⁹ auctoritatis. Em̄ dicit Jesu xpi ⁊m implū det. ꝛc. Act. 13. Segregate mihi barnabā ⁊ saulū in op⁹ qđ assumpsi eos ꝛc. I. Reg. 13. Quesiuit sibi dño virū iuxta coz suuz ꝛc. Ex quo patet qz prelati ex necessitate ꝓcepti tenenē ad ea que sunt ꝓpiꝫ officiꝫ. I. Cozin. 9. Ve mihi em̄ est si non euangelizauero. Et iesu qui est spes nostra vt ad eū veniam⁹. Phil'. j. Desideriū hūs dissolui ⁊ esse cum xpo ꝛc. Vel spei nr̄e: qz p ipm speram⁹ adipisci bona eterna. I. Pe. I. Regenerauit nos in spem viuaz ꝛc. Ro. 15. Per ꝓsolationē scpturaꝝ spem hēam⁹. ¶ Persona salutata describit triplr. Primo ex noīe cū dicit Timotheo de q̄ Act. 16. Item ex affectione dicens dilecto. Phil'. 2. Meminē habeo tam vnanimē ꝛc. Jtez ex filiatione dicens. Filio meo in fide sc̄z a se conuerso. I. Cozi. 4. Misi ad vos timotheū filiū meū charissimū ⁊ fidelez in dño ꝛc. ¶ Tunc aūt ꝑmo ponit bona optata. Et scđo ostendit a quo sunt. Sciendū est aūt qz in aliꝫ epistolis duo ponunt: hic tria: qz plati plurib⁹ indigent. Et ideo dicit. Misericordia hic ⁊ gr̄a ꝑmo sibi: et inde aliꝫ. Et sumit hic miscōia ꝓ remissione petōꝝ: qz hec est ex dei misericordia: gr̄a vero ꝓ munere gr̄aꝝ q̄ indigent prelati. Vel gr̄a sicut in aliꝫ ꝓ gr̄a iustificante: sed misericordia ꝓ munere diuino in spūalib⁹ carismatibus exaltante Sap. 4. Hr̄a dei ⁊ misericordia in sanctos eius: ⁊ respectus in electos illius. Et pax sc̄z tecum. ⁊ ꝑ te aliꝫ. pś. Suscipiant montes pacem. Sed vnde? A deo: vt dent populo Jac. I. Oīe datū optimū: ⁊ oīe donum pfectū desursum est descendēs a pr̄e luminū ꝛc. Et xpo iesu domino nostro sc̄z ꝓ quē maxima nobis ⁊ ꝓciosa ꝓmissa donauit. 2. Pe. I.

Lectio secunda.

S Jcut rogaui te vt ramaneres ephesi cū irem in macedoniā vt denunciares q̄busdā ne aliter docerēt neq; intenderent fabulis ⁊ genealogiꝫ interminatis: q̄ qstiones prestant magis q̄ edificationē dei q̄ est in fide. Finis aūt p̄cepti est charitas de corde puro ⁊ conscientia bona: ⁊ fide non ficta.

Hic incipit epla aris narratio. ⁊ est hec epla q̄si pastoralis regula quam apostol⁹ tradit timotheo instruens de omnibus que spectant ad regimē plator. et eo ordine quo debet esse intentio. Primo ḡ instruit eum de spūalibus ministrādis. Scđo d̄ talib⁹ in. 4°. ca. ibi. Spūs aūt ⁊ē Item ad prelatū ptinet ꝑmo qz docear de forma fidei: ne fides subditoꝝ corrumpat Luc. 22. Ego rogaui ꝓ te vt non deficiat fides tua. ⁊ tu aliq̄n conuersus confirma fratres tuos. Secūdo vt instruat eos de ptinentib⁹ ad cultum dei: qđ non potest esse nisi fides sit recta. Jdeo ꝑmo instruit de fide. Scđo de cultu dei. 2°. ca. ibi. Obsecro igit̄ ꝛc. Tertio agit de instructione officioꝝ ecclesiasticoꝝ in tertio capitulo ibi. Fidelis sermo. Sciendū ē aūt qz in ꝓmitiua eccl̄ia error fuit piculosus quorundā diēcium legalia debere seruari simul cum euangelio. quod aplus excludit ꝑmo ostēdens legis conditionē. Secundo ꝓbat ꝓ experimentū in seipso ibi. Gras ago ꝛc. Circa primū tria facit. qz ꝑmo ostendit q̄d de lege sit repudiandum. Secūdo q̄d in ea acceptandū ibi. Finis aūt p̄cepti ꝛc. Tertio concludit legis conditionē ibi. Scim⁹ aūt qz ꝛc. Repudiandū est aūt in lege qđ alij male addiderunt nō qđ a deo est datum nisi iam ⁊m carnalē intellectum. Et ꝑmo docet falsas fabulas ⁊ traditiones esse repudiādas. Secundo rōem assignat ibi. Que questiones ꝛc. Dicit ergo. Dico qz debes facere sicut rogaui te cum tū possem imperare Ecc. 32. Rectorez te posuerūt: noli extolli. esto in illis quasi vnus ex illis ꝛc. ¶ Ut denunciares quibusdā. Vel aliter duo ptinent ad prelatuz vt cohibeat docentes falsa. Et ideo dicit. Ne aliter docerent. Gal'. I. Si q̄s vobis euangelizauerit ꝓter id qđ accepistis anathema sit. Deut. 4. Non addetis ad verbū quod ego loquor vobis neq; auferetis ex eo. Secūdo vt si contingat qz aliq̄ falsa docerent, ꝓhibeat populū ne eis intendant. Unde dicit. Neq; intendant ꝛc. Fuerūt aūt quidā heretici q̄ detestantes vetus testamētū exponebāt qz apl's ipm repudiabat deridēdo hist̄orias ei⁹ dicēs. Fabulis ⁊ genealogiꝫ interminatis ꝛc. Cōtra qđ dicit augustin⁹ qz aplus vtit hist̄oriꝫ ⁊ genealogiꝫ veteris testamēti. Gal'. 4. Abraā duos filios habuit ꝛc. Si ḡ ꝛc. ꝓbaret non eis vtere t. Dicit ḡ fabulas non datā legem in scptis: sed in oze sc̄z thalmuth nō que moyses oze tradidit sed que alij addiderūt: vt sunt stulte fabule sc̄z qz adam habuit aliam vxorem ex q̄ dicunt natos demones Matth. 15. Irritum fecistis mandatū dei ꝓpter traditionem vestrā. 2. Ti. 4. Ad fabulas aūt cōuertent. ¶ Ratio huius est qz ꝓstant questiones id ē contentiones. 2 Ti. 2. Noli verbis contendere puer. 20. Honor est homini q̄ se sepat a cōtentiōib⁹ ꝛc. ¶ Quā edificatiōz dei q̄ est ꝓ fidē ⁊ in fide q̄ sc̄z aliq̄s est ꝓfirmatus in veritate fidei ad qđ debet ois doctrina tendere. ¶ Deinde cuz dicit. Finis aūt ꝛc. ondit q̄d ꝺ lege sit renēdū. Et circa hoc duo facit. qz ꝑmo ostendit hoc. Scđo qđ ptiuluz est bis q̄ hoc nō tenent ibi. Ā q̄busdā ꝛc. Circa ꝑmum sciendū est qz lex vetus dicit lex mandatoꝝ. qz mandatis ꝛ ꝓceptiis ptinēt. Epb. 2. Legē mandatoꝝ decretis euacuās Illud ḡ ad qđ ordinanē oīa mādata legis est p̄cipue intendū: hoc aūt ē charitas Mat. 22. Diliges deū tuum ex toto corde tuo ꝛc. Et paulo post. Jn his duob⁹ mādat⁹ vniuersa lex pēdet ⁊ ꝓphe. Sz quō charitas ē finis ꝓcepti? Ad hoc sciendū duo sūt ꝓsideranda. Primo qz oīa ꝓcepta legi sunt de actib⁹ virtutū. ⁊ qz p oēs actus virtutuz ordinat hō vn⁹ ad aliū. Secūdo qz obiectū vnius virtutis est finis alteri⁹. qz qficūqz vna potentia est circa aliq̄ finē: ad illā ordinanē oīa q̄ sunt eiusdē sicut ad finē. sicut frenefactua ad equestrē. qz officiū eqstris ē ei⁹ finis. hec aūt ad ducē. Virtutes aūt theologice vltimū finē habēt ꝓ obiecto. Alie aūt sunt circa ea q̄ sunt ad finē. Virtutes ḡ oēs respiciūt theologicas sicut finē. Jnt theologicas vero illa plus habet de ratiōe finis que ꝓpinquiꝫ se habet ad vltimū finem. Fides aūt ostendit eum. spes facit tendere in eum. charitas vnit. Ergo oēs ordinant ad charitatē. Et sic dicit charitas finis ꝓceptoꝝ. Sz cuz ea q̄ sunt ad finem disponūt ad fīnē. precepta aūt sunt ad charitatem ideo disponunt ad eam. Jdeo dicit. De corde puro. Ad hoc em̄ qz coz sit purum danē precepta virtutum quarum quedam ordinanē ad modum rectificandi passiones. quarum scilicet virtutum materie sunt passiones, sicut temperantia q̄ ordinat concupiscentiā. māsuetudo iras. fortitudo tiores ⁊ audacias. Per has em̄ passiones turbaē puritas cordis. Et ideo iste virtutes faciūt coz purū. Sed nūquid hoc requirit ad charitatem? Respondeo. Dicendū est qz sic. qz impossibile est qz coz impurū sit promptū ad charitatē: quia vnicuiq; est diligibile qđ sibi est conforme. Coz impurū diligit illud qđ competit ei ⁊m passionē. Ergo necesse est qz sit expeditū a passionibus. Cant. I°. Recti diligūt te. Alie virtutes sunt que rectificāt hominē ad ꝓximuz ⁊ ex hoc sequit̄ qz habeat conscientiā bonā: quia nō facit alteri qđ sibi non vult fieri. Mat. 7. Oia ergo quecūq; vultis vt faciant vobis hoīes ⁊ vos facite illis ꝛc. Et ideo que cōtra proximū sunt: sunt cōtra conscientiā. Qui ergo nō habuerit conscientiā bonaz nō potest deū pure diligere. qz qui nō habet conscientiā bonā timet penā. Timoz autē non est in charitate sed fugit deū ⁊ non vnit ei. Et ideo precepta que ꝓscientiā rectificant bene disponunt ad charitatē. Alie sunt virtutes ad habendā veā fidem. sc̄z virtutes quibus deū colimus. sc̄z latria ⁊ hmōi que sunt ordinata ad remouendū errores ⁊ ad firmandū in cordib⁹ fidei firmitatē de deo. Qui em̄ non habent veā fidem: nō possunt deū diligere. qz qui falso credit de deo iā nō diligit deū. Non em̄ diligit qui nō credit. quia non figit affectus nisi in illo qđ ostendit intellectus. Et ideo que faciūt fidem bonā ordinantur ad charitatē. Et ideo dicit De corde puro qz faciūt hoc. Math. 5. Beati mūdo coz de qm̄ ipsi deū videbūt. ¶ De cōscientia bona. 2°. coz. 1°. Gloria nostra hec est testimoniū conscīetie nostre ꝛc. Et fide nō ficta. id est vera. Et ideo virtutes ⁊ ꝓcepta ordinanē ad finem qui est charitas. que ⁊ sumitur scōm ista tria ꝛc.

Lectio tertia.

Quibus quidā aberrantes cōuersi sunt in vaniloquiū: volentes esse
a legis doctores, nō intelligentes, neq; que loquūtur: neq; de quibus affirmant
Scimus aūt qz bona est lex si quis ea legitime vtaē. sciētes hoc qz lex iusto nō est posita: sed iniustis ⁊ nō subditis, impijs ⁊ peccatoribus, sceleratis ⁊ cōtaminatis, patricidis ⁊ matricidis, homicidis, fornicarijs, masculoꝝ cōcubitoribus, plagiarijs, mendacibus ⁊ periuris, ⁊ si quid aliud sane doctrīe aduersaē que est ⁊m euangeliū glorie beati dei qđ creditū est mihi. Gratias ago ei qui me ꝓfortauit in xpo iesu dño nostro: qz fidelez me existimauit ponēs in misterio. Qui prius blasphemus fui ⁊ persecutor ⁊ cōtumeliosus: sed misericordiā dei ꝓsecutus suz qz ignorās feci in incredulitate. Superabū dauit aūt gratia dñi nostri cū fide ⁊ dilectione que est in xpo iesu.

Supra ostendit virtutū dignitatē ⁊ vtilitatē: hic declarat harū necessitatē quia quicūq; ab his descendit in periculū false doctrine cadit. Et circa hoc duo facit. qz primo ponit falsitas doctrine in qua incidūt. Scđo cōditio nē falso dicentiū ibi. Volentes esse ꝛc. Dicit ergo. Finis precepti ꝛc. ⁊ hec sunt principalia legis a quibus quidā discedūt. ꝑs. Vana locuti sunt ꝛc. ¶ Et nota qz recessus a charitate causa est false doctrine. qz qui nō amant charitatē cadunt in mendaciū. 2°. thes. 2°. Qui nō credidērūt veritati sed consenserūt iniquitati. Similiter qui dimittūt cordis puritatē. Habentes em̄ coz infectū passionibus iudicant scōm affectū earum ⁊ non scōm deū. I°. corinth. 2. Animalis homo nō percipit que dei sunt ꝛc. Similiter habētes conscientiā malā: qz nō possunt quiescere in veritate Et inde est qz querūt falsa vt in eis quiescant. Infra eodē. Habens fidez ⁊ conscientiā bonā. Si militer qui hz fidē fictā. Esa. 21. Qui incredulus est infideliter aget. ¶ Deinde cuz dicit. Volentes ꝛc. ponit cōditio falsa docentiū. ⁊ primo inordinata ambitio. Secūdo defectus coz. Quantū ad primū dicit Volentes esse ꝛc. Matth. 23. Amāt primos recubitus in cenis ⁊ vocari ab hominibus rabbi ꝛc. Jaco. 3. Nolite plures magistri fieri ꝛc. Quantū ad ⁊m dicit. Non intelligētes ꝛc. ꝑs. Nescierūt neq; intellexerūt: in tenebris ambulāt. Sap. 5. Sol intelligentie nō est ortus nobis ꝛc. Neq; que dicunt per auctoritates quas nō intelligūt. neq; de quib⁹ affirmāt. sc̄z cōcludendo. ¶ Deinde cum dicit. Scimus autē ꝛc. ponit legis conditionē quantū ad duo. Primo quantū ad bonitatē legis. Secūdo quantū ad finē ⁊ intētionē legislatoris intentionē. Scientes ꝛc. Dicit ergo. Scim⁹. sc̄z per certitudinē. qz lex bona est nō mala vt heretici dicūt. ꝑs. Lex dñi inmaculata ꝛc. Ro. 7. Lex qđē scta est ⁊ mandatū sanctū ⁊ iustū ⁊ bonū. Sed ptingit qz aliquis bono vtaē male. Cuz ergo lex sit bona requirit̄ qz homo ea bene vtaē. Et ideo dicit. Siquis ꝛc. Als sit ei mos vt dicit Rom̄. 8. Jn lege em̄ sunt que dā mozalia ⁊ que daz cerimonialia. Cerimonialia quidē in figura xpi ⁊ ecclesie sunt data: sed indigent vt intelliganē non solū carnaliter sed etiā spiritualiter ⁊ in figura futuroꝝ. ⁊ vt scias qz nō sunt perpetuo seruāda. sed cessant veritate veniente. Jere. 31°. Et feriā domui israel ⁊ domui iuda fedus nouū. non scōm pactū quod pepigi cū patribus vestris ꝛc. Et sic exponit glo. Sed aplus videē loqui de moralibus. quia subdit qz lex posita est ꝓpter peccata ⁊ hec sunt precepta mozalia. Jnoz legittim⁹ vsus est vt homo nō attribuat eis q̄ in eis cōtinēt. Data est lex vt cognoscaē peccatū. Ro. 7. Quia nisi lex diceret. Non cōcupisces ꝛc. qđ dicit in decalogo. Nō est ergo in eis spes iustificatiōis sed in sola fide. Ro. 3. Arbitramur iustificari hominē per fidē sine operibus legis. ¶ Deinde cū dicit. Scientes ꝛc. ostendit conditionē legis quantū ad legislatoris intentionē. ⁊ primo ponit existimatā. Scđo ponit veā intentionē ibi. Sed iniustis ꝛc. Existimata intētio excludit cū dicit. Justo ꝛc. Ubi posset esse duplex falsus intellectus. Unus qz iustus legē non seruat qđ falsum est: quia nisi seruaret eaz quantū ad mozalia iustus non esset. Unde ⁊ xp̄us factus est sub lege. Alius qz iustus non obligat̄ ad precepta legis ⁊ nō peccaret si faceret contra ea. Sed verus est qz quod imponit̄ alicui imponit̄ sicut onus. sed lex iustis non imponit̄ sicut onus: quia habitus coz interior inclinat eos ad hoc ad qđ lex ⁊ ideo nō est onus eis. Rom̄. 2°. Ipsi sibi sunt lex. Vel aliter lex nō est posita ꝓ iustis sed ꝓ iniustis. Quasi dicat. Si omnes essent iusti nulla necessitas esset vandi legem. quia omnes essent sibi ler. Intentio bonoruz debet esse vt alios inducant ad virtutes. Quidā autez per se sunt bene dispositi ad virtutes. alij habent mentē bene dispositā sed per aliū. Et de istis sufficit paterna monitio non coactiua. Alij aūt nec per se: nec per aliū bene disponunt. ideo eis oio est necessaria lex vt pz in ethicis ¶ Deinde cum dicit. Sed iniustis ꝛc. ponit veā intentionē. ⁊ primo describit eos in generali quibus necessa

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum I

ria est lex. Scdo in speciali ibi. Parricidis ꝛc. Sciendꝫ est aũt ꝙ sicut. I. Jo. 3. dicit. Oē peccatū est iniquitas. ⁊ ideo repugnat alicui iuri. Cū aũt sit duplex ius. scz naturale ⁊ positiuū. naturali repugnat qđ ẽ fm se est malū. positiuo aũt repugnat qđ est malū quia prohibitū. Quantū ad primū dicit. Sed iniustis qui scz agũt cōtra ius naturale. Esa. 24. Transgressi sunt leges. mutauerũt ius dissipauerũt fedus sempiternū ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Non subditis scz precepto humano. Ro. I. Parētibus nō obedientes. Et hec duo respiciũt rationē peccati. Ponit aũt alia que sumunt per cōparationē ad aliud. ⁊ hoc est vel cōtra deū: vel cōtra proximū: vel in seipsum. In deū dicit impietas: quia pietas importat cultū dei. In primū sic dicit peccatoribus. ps. Non resurgēt impij in iudicio ꝛc. Hal. 2. Hos em̃ natura iudei ⁊ non ex gentibus peccatores. Sed fm̃ august. de doctrina xpiana. peccata distinguũt in duo. scz in spualia que dicunt facinora ⁊ in carnalia. ⁊ hec dicunt flagitia. ⁊ ideo dicit. Sceleratis. quantū ad spualia. Prouer. 17. Qui abscondit scelera ꝛc. quantū ad carnalia dicit. Contaminatis. Malach. 2. Contaminauit iudas sanctificationē dei ꝛc. ¶ Deinde cōnumerat peccata in speāli. Et primo notat quedā in speciali. Secūdo colligit alia in generali. ibi. Et si quid aliud ꝛc. Primo ponit peccata operis. Scdo peccata oris ibi. Maledicibus ꝛc. Circa primū primo ponit quantū ad facinora. Scdo quantū ad flagitia. Facinora dicunt que sunt in nocumentū proximi. Et quāto est primus coniunctius tanto est eoꝝ peccatū grauius: quia plus eis tenemur. Et ideo primo dicit de patre. scdo de matre. Exo. 20. Honora patrē tuū ⁊ matrē tuam ꝛc. Et postea. 21. Qui percusserit patrē suum aut matrē morte moriat ꝛc. ¶ Deinde psequit de alijs primis homicidis dicēs: Exo. 21. Si quis per industriā occiderit proximū suū ꝛc. ¶ Deinde ponit flagitia. ⁊ primo que fm̃ naturā sunt cū dicit. Fornicarijs. Leb. vlti. Fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. Scdo cōtra naturā dicens: Masculoꝝ ꝛc. I. c. 6. Neq; masculoꝝ ꝛc. subditores regnū dei possidebũt. ¶ Deinde ponit nocumenta oris. ⁊ primo quantū ad simplex mendaciū dicens: Mendacibus. Ephe. 4. Deponētes mendaciū loquimi veritatez ꝛc. Scdo quantū ad iuramentuꝫ dicens: Periuris. Et tūc colligit alia in generali dicens: Et si quid aliud ꝛc. Job. 6. Non inuenietis in lingua mea iniquitatē: nec in faucibus meis stultitia psonabit ꝛc. Tyt. 2. Loq̃re que decet sanā doctrinā. ¶ Deide cū dicit. Que est fm̃ euāgeliū ꝛc. ostendit ꝙ euangeliū cōmunicat sanā doctrinā qđ tripliciter describit. Et primo a fine cū dicit. Glorie. scz quā annūciat. ps. Annūciate inter gentes gloriā ei⁹ Scdo ab actore glorie cū dicit. Beati dei. Infra vltimo Que suis tpibus ostendet beatus ⁊ solus potens rex regū ꝛc. Tertio a mīstro cū dicit. Quod creditū est mihi. Hal. 2. Cum vidissent ꝙ creditū est mihi euangeliū preputij ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Gratias ago ꝛc. probat per experimentū in seipo quid fuerit ipse tempe legis. ⁊ qđ cōsecutus sit tempe gratie. Et primo ostendit quid circa se vtroꝝ tempore sit actū. Secūdo inducit tymotheū ad imitandū se ibi. Hoc preceptū ꝛc. Circa primū duo facit qz primo ostēdit quid datū sibi fuit in lege: ⁊ quid sibi sit datū in euangelio. Scdo rationē assignat. ibi. Fidelis sermo ꝛc. Item prima pars diuidit in tres particulas. qz primo ponit dignitatē quā cōsecutus est in euangelio Scdo peccata quibus subiacuit in statu legis ibi. Qui prius fui ꝛc. Tertio quomodo liberatus fuit. ibi. Sed misericordiā ꝛc. Sed ad hoc ꝙ aliquis sit minister euangelij tria requirunt. Primo ꝙ sibi cōmittat. Rom. 10. Quomō predicabũt nisi mittant ꝛc. Secūdo ydoneitas id est vt sit fidelis. I. c. cor. 4. Hic iam querit inter dispensatores vt fidelis quis inueniat. Item vt sit fortis ad psequendū. Et hec tria ponit ordine retrogrado. ⁊ primo tertiū dicens: Qui me confirmauit ꝛc. scz ad psequendū officiū iniunctū. Ezech. 3. Manus dñi erat mecū confortans me. Secundū ponit ibi. Quia fidelē me ꝛc. Mat. 24. Fidelis seruus ⁊ prudens quē constituit dñs super familiā suā ꝛc. Et hoc quia querebat solū que dei erant. Primū vero ostendit cū dicit. In ministerio. id est committen emihi ministeriū hoc. Act. 13. Segregate mihi barnabā ⁊ saulū in opus ad qđ assumpsi eos. 2. c. cor. 11. Ministri xpi sunt ⁊ ego. ¶ Sed qualis erat in statu legis: Peccator. Et primo in deū cū dicit. Qui prius ꝛc. scz nois xpi. Luc. 24. Educ blasphemū extra castra: ⁊ ponāt oēs qui audierũt manus suas super caput ei⁹ ⁊ lapident eū populꝰ vniuersus. Unde sibi illud cōpetebat. Item in primū cū dicit. Persecutor. I. c. cor. 15°. Non sum dignus vocari apl's: qm̃ persecutus sum ecclesiā dei Item cōtumelijs verbis ⁊ factis. Jer. 20. Audiui cōtumelias multoꝝ ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Sed misericordiā dei ꝛc. ostendit quo fuit liberatus per xpm̃. Et circa hoc duo facit. quia primo ponit misericordiā liberantē. Secūdo ostendit ꝙ superabūdanter in bonis replet ibi. Superabūdauit aũt ꝛc. Quantū ad primū dicit. Sz misericordiā ꝛc. Treñ. 3°. Misericordie dñi ꝙ non sumus cōsumpti. Ro. 9. Cuiꝰ vult miserek ⁊ quē vult indurat Sed ex parte mea aliqua est excusatio peccati: qz ignorans feci. Minus dicit plus significat. qz aliud est ignorāter agere. aliud per ignorantiā: qz ignoranter facit ali quid qui nescit qđ facit. tamen si sciret etiā faceret illud sicut credēs se interficere ferā occidit intimicū suū. quem tamen occidisset etiā libentius si nouisset eum. Sed per ignorantiā facit qui facit aliquid qđ nō faceret si nosceret sicut occidens patrē quē si sciret nō occideret eū qđ tamen occidit: quia eū credit inimicū. Sed paulus fecit ꝙ ignorantiā qz si sciuisset ꝙ xps esset filius dei hoc nō fecisset. Sed iudei per ignorantiā nō occiderunt xpm: sed ignorāter qz si sciuissent ipm̃ esse xpm̃ libentius occidissent eū. Luce. 12°. Seruus qui nouit voluntatē dñi: et nō se parauit nec fecit voluntatē eius vapulabit multis ꝛc. Quantū vero ad secundū dicit. Superabūdauit ꝛc. Rom. 5. Ubi abūdauit delictū superabūdauit ⁊ gratia ꝛc. Et fecit ibi effectū fidei per dilectionē operantē Gal 5°. In xpo iesu vt pollicitationē spūs accipiamus p fidē

Lectio quarta.

f Jdelis sermo ⁊ omni acceptione dignus: qz xpus iesus venit in hunc munduz peccatores saluos facere: quoꝝ primus ego sum. Sed ideo misericordiam cōsecutus sum: vt in me primo ostenderet xpus iesus omnē patientiā: ad informationē eoꝝ qui crediturꝰ sunt illi in vitaz eternaz. Regi autē seculoꝝ immortali inuisibili soli deo honor ⁊ gloria in secula seculoꝝ amen. Hoc preceptuz cōmendo tibi fili tymothee scdm precedentes in te prophetias vt milites in illis bonam militiā habēs fidem et bonam conscientiā. Quā quidam repellentes circa fidem naufragauerunt ex quibus est hymeneus ⁊ alexāder quos tradidi sathane vt discant non blasphemare.

Supra ostēdit conditionē suā: ⁊ quantū ad peccata sub lege ⁊ quantū ad bona tempe gratie: hic ostendit rationem hoꝝ beneficioꝝ que sumit ex diuina miseratiōe. Et primo pponit diuinā miserationē in cōmuni. Secūdo aptat ad se ibi. Quoꝝ primus ꝛc. Tertio ponit gratiaꝝ actionē ibi. Regi autē seculoꝝ ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo cōmendat veritatē proponendā. Secūdo, pponit diuinā miserationē ibi. Quia xpus iesus ꝛc. Quantū ad primū. dicit ergo. Fidelis ꝛc. Duo autē sūt in sermone cōmendanda. scz ꝙ sit verus ⁊ ꝙ sit acceptabilis. Aliqñ em̃ sermo verus est dur⁹ ⁊ odia pcitās Hal. 4°. Jnimicus factus sum vobis verū dicens vobis. Sz hic sermo primo quidē habet veritatē. Unde dicit. Fidelis sermo. Apoca. vlti°. Hec verba fidelissima ⁊ vera sunt. Item acceptabilis est. quia de salute nostra. Jdeo dicit. Et oīm acceptione dignus. Zacha. 1. Et respōdit dñs angelo qui loquebat ꝛc. Alia littera habet humanꝰ sermo qz de suscepticne hoim. Tyt. 3. Apparuit benignitas ⁊ hūanitas saluatoris nostri dei ꝛc. Et hic fm̃ est talis. quia xps venit ꝛc. Q̃ in mundū venit exprim it duplicē naturā. scz diuinitatis qua erat anteꝫ in mūdo apparereꝫ. Joh. 16. Exiui a patre ⁊ veni in mundū ꝛc. Et humanitatis qua deo qui celū ⁊ terrā implet. Jere. 23°. Et ideo non cōpetit in aliquo loco esse. sed cōpetit ei fm̃ humanā naturā. Joh. 1. In mūdo erat ⁊ mūdus ꝛc. In ppria venit ꝛc. Sed ad quid venit? Peccatores saluos facere. id est ppter salutē populoꝝ. Joh. 3. Non em̃ misit deus filiū in mundū vt iudicet mundū: sed vt mūdus saluet̃ per ipm̃ ꝛc. Joh. 12. Non em̃ veni vt iudicē mundum. Sed si nullus fuisset peccator nūquid incarnatus non fuisset? Uidet̃ ꝙ non. quia venit peccatores saluos facere. Non ergo fuisset necessaria incarnatio. Jrē glo. Tolle morbū ⁊ medicine opus nō erit. Respondeo. Dicendū est ꝙ ex verbis sanctoꝝ satis hoc patet. Sed hec questio nō est magne auctoritatis. quia deus ordinauit fienda scdm ꝙ res fiende erāt. Et nescimus quid ordinasset si nō prescisuisset peccatū: nihilomin⁹ tamē auctoritates videnē expresse sonare ꝙ nō fuisset incarnatus si non peccasset homo: in quā partem ego magis declino. ¶ Deinde cū dicit. Quoꝝ primus ꝛc. adaptat hoc ad se Primo ꝓfitens se peccatorē. Secūdo dicit se saluatū ibi Sed misericordiā ꝛc. Dicit ergo. Quorum primus ꝛc. Hic dicit hereticus ꝙ aīa ade fuit in paulo: ⁊ trāsiuit de corpore in corpus. Quasi dicat. Ego primus peccator: quia aniā ade est anima mea. sed hoc est cōtra apostolū. Rom. 9. Cum nōdum nati essent ꝛc. Ergo aniā non est ante corpus. primus ergo nō tempore sed peccatoꝝ magnitudine. Et hoc dicit ex humilitate. Prouerb. 18°. Justus prior est accusator⁹ sui. Prouer. 30. Stultissim⁹ suꝫ viroꝝ ꝛc. Sed nūquid fuit apl's maximus peccator? Et videt̃ ꝙ iudas fuit maior. Sed quidā dicūt ꝙ peccatū pauli generalius fuit: quia cōtra totam ecclesiā. Sed hoc mihi est quia paulus in incredulitate. ⁊ multi iudei persequebanē ex malitia. Dicendū est ergo ꝙ est primꝰ nō ꝙ inter peccatores maximus qui tūc erant. sed maximus inter peccatores saluatos. Quasi dicat. Uenit peccatores saluos facere quoꝝ scz peccatoꝝ saluatoꝝ ego sū primus. qđ est de illis intelligendū qui precesserāt apostolū. quia prius etiam multi alij sunt ecclesiā persecuti. Et hoc dicit vt ostenderet ꝙ oīna que deus facit: facit ad ostensionē bonitatis sue. Prouerb. 16. Uniuersa ꝓpter semetipm̃ operatus est dñs ꝛc. Eccl. 42. Gloria domini plenū est opus eius. Jtez ꝓpter nostrā vtilitatē. ⁊ ideo dicit. Jdeo saluauit me primo ꝓpter gloriā suam. Unde primū. vel tempore. vel primū. id est potissime. ¶ Omnē patientiā. id est perfectā. quia ꝓuocatus non puniuit. sed potiꝰ aduersariū exaltauit. ⁊ ad vtilitatē nōstrā. Unde dicit ad exemplū. i. ad informationē ⁊ eruditionē. Quasi dicat. Et nō diffidant peccātes ad eū accedere. I. petri. vlti. Forma facti gregis. ¶ Deinde cū dicit. Regi ꝛc. ponit gratiarūactiōes. Et circa hoc duo facit. quia primo cōmendat eum cui gratias agit. Secūdo gratias refert ibi. Honor ꝛc. Commēdat autē eū primo ex potestate. Secūdo ex nature ꝓpietate. Quantū ad primū dicit. Regi. Dominiū suū est maximū: quia solus dominat ⁊ habet liberaz potestatē. non scdm statuta. vt polliticus. deus autē vnus est dñs omniū. Et ideo dicit Deo. Apoc. I. Rex regū ⁊ domin⁹ dominantiū ꝛc. ps. Quoniā rex oīnis terre deus. Item alicuius regis potestas vt plurumim quinquaginta annis durat. sed iste est omniū seculorum. ps. Regnū tuum regnum omniū seculorum ꝛc. Eccl. 10°. In manu dei potestas terre. Cui etiā conuenit ꝓpietas nature dei. Circa qđ sciendū est ꝙ in rebus prima differētia rerū naturaliū est corruptibile ⁊ incorruptibile. Et incorruptibiliū quedā visibilia ⁊ corpozalia. vt corpora terrestria. quedā aũt inuisibilia ⁊ spualia: vt angeli. Et hec diuidunt fm̃ platonicos in deos qui per naturā suprem̃i sunt. ⁊ in intellect⁹ qui nō sūt dij sed diuini ⁊ in aīas. sed apud nos est vnꝰ solus deus. Deutro. 6. Audi israel dñs deus tuus vn⁹ est ꝛc. Dicit ergo primo. Immortali. vt distinguat a corruptibilibus. Inuisibili. vt ad inuisibilē ostendat pertinere ⁊ vt distinguat ab alijs visibilibus. Dicit soli deo. ⁊ nō soli immortali vel inuisibili. qz solus est deus per naturā. licet posset dici solus imortalis ⁊ solus inuisibilis. id est specialis ꝓ alijs. Infra vlt. Qui solus habet immortalitatē. ¶ Deinde cū dicit. Honor ꝛc. agit gratias. Quasi dicat. Exhibendus est ei honor ex subiectiōe totius creature. ⁊ in manifestatiōe excellentissime ipsius bonitatis claritas ⁊ gloria. Apoc. 7. Benedictio ⁊ claritas ⁊ sapiētia ⁊ gratiarūactio honor virtus ⁊ fortitudo deo nostro ꝛc. Jn secula seculoꝝ. Quia seculū alioꝝ est modico tempe. Esa. 40. Omnis caro fenū ⁊ oīs gloria eius vt flos feni. ¶ Deinde cum dicit. Hoc preceptū ꝛc. Jnstruit tymotheū permanere in his que dicunt. Primo cōmemorās quid sit ei cōmissum. Secūdo monet ad debitū vsum. Et tertio docet vtendi modū. Dicit ergo. Hoc preceptū. vt scz tu custodias finē legis. id est charitatē conserues semp. non autē fabulas iudeoꝝ. cōmendo tibi sicut fidele depositū: quia tibi ideo est cōmissuz. Et qđ? Secdm precedētes ꝛc. id est quia hoc euangeliū nō discordat a ꝓphetijs quas ante didicerat: quia fuit filius mulieris iudee. 2. petri. 1°. Habemus firmiorē ꝓphēticū sermonē cui bene facitis attendētes quasi lucerne ardenti in caliginoso loco ꝛc. I. c. thes. vlti. Prophetias nolite spernere ꝛc. Uel scdm precedentes id est fm̃ ꝙ ego ⁊ alij sancti de te per spiritū ꝓphetie cognouerāt tradendū esse tibi vt in illis milites. scz ꝓphetijs: bonā militiā Militia est duplex. quedā spiritualis. quedā carnalis. 2. c. cor. 10. Arma militie nostre nō sunt carnalia sed potētia deo ꝛc. Jn bona militia requirunt duo ex parte militis. scz vt nihil agat cōtrariū discipline militaris. ⁊ vt nō marcescat ocio. I. c. cor. 9. Omnis qui in agone cōtendit ab oīnibus se abstinet ꝛc. Item ex parte militie duo requirunt. scz vt expugnet cōtrarios reipublice. et vt subijciat eos qui debent esse subiecti. Sic ⁊ in militia spirituali est. qz ordinat̃ ad destruendū omnes extollentes se ⁊ ad subijciendū omnē intellectū in obsequiū xpi. vt dicitur. 2. c. corinth. 10. Et hec est vera militia de qua dicit. Milites ꝛc. Ubi etiam primo modus vtendi ponit. ⁊ secūdo eius necessitas ibi. Quam quidem ꝛc. Dicit ergo. Milites ꝛc. Quasi dicat. Potes quidez face-

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum II

fe bonā militiā. ℙrimo per fidem bonā quā habes. 1ᶜ. Joh. vlt. Hec est victoria que vincit mundū fides ⁊c. Itē per conscientiā bonam quia deficili homo recedit ab eo quod mozdet eū. vnde remozsus cōscientie est sicut quidam stimulus qui habentē malā conscientiā pungit. et ideo cito a peccatis per bonā conscientiā ⁊ rectā fidez recedit Act. 23. Ego omni cōscientia bona ꝓuersatus sum ante deū vsq; in hodiernā diez ⁊c. 2ᶜ. coz. 1°. Gloria nostra hec est testimoniū conscientie nostre ⁊c. ¶ Necessitas bone cōscientie cōsequenter ostendit cū dicit. Quā qui dem ⁊c. vbi primo ponit culpā. Secōo penā. Tertio fructū pene. Culpā ibi. Quā scz conscientiā bonā repellentes circa fidez naufragauerūt. Qui eīm contra fidē errat perdit oīa que habet. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Item mozit: quia iustus meus ex fide viuit Abac. 2. ⁊ Ro. 1. Ex quibus est alexāder ⁊ hymeneus. 2. tymoth. 4. Alexander erarius multa mala mihi ostēdit ⁊c. ¶ Deinde ponit coz pena cū dicit. Quos tradidi ⁊c. qz excōmunicauit eos. vt fideles vitent eos ne coinquinēt ipsos. Fuit aūt excōicatio apostoli tante virtutis q excōicati mox corripiebant a dyabolo ⁊ corporaliter vexabant. 1ᶜ. coz. 5°. Congregatis vobis ⁊ meo spiritu in virtute domini iesu tradere huiusmōi sathane in interitū carnis vt spiritus saluus sit ⁊c. Tamen etiaz modo tradunt ad vexandū spiritualiter. qz amittunt suffragia ecclesie que multū iuuant cōtra dyabolū. Et tradidi sicut deus tradidit in reprobū sensuz. Ro. 1. Quasi subtrahēdo suū auxiliū ⁊ cōmunionē ecclesie ⁊ suffragia. Et hoc nō ex odio sed ex charitate ad ꝓfectū eoz. 1ᶜ. corinth. 5. Et spiritus saluus fiat. Unde dicit. Ut discant saltē per penā non blasphemare. Discit aūt quis recedere a peccato tripliciter. qñq; scz ex pena qñ corpozaliter vexat. Itē ex cōfusione excōmunicatiōis. Itez ex hoc q cū ecclesia tradit aliquē sathane ruit in peccata māifesta. vnde cōfusus humiliat ⁊ abstinet etiam ab occultis que ꝓius nō cognoscebat se habere.

Capitulum secundū.

Obsecro igitur primū omniū fieri obsecrationes. oratiōes. postulatiōes. gratiarūactiones. pro omnibus hominibus. pro regibus. ⁊ pro omnibus qui in sublimitate constituti sunt vt quietā ⁊ tranquillā vitam agam⁹ in omni pietate ⁊ castitate. Hoc enim bonū est ⁊ acceptū cozā saluatoze nostro deo: qui omnes homines vult saluos fieri ⁊ ad agnitionē veritatis venire. Unus enim deus: vnus ⁊ mediatoz dei ⁊ hominū homo xp̄us iesus: qui dedit redemptionez semetipsum pro omnibus.

Supza docuit tymotheū qđo reducat populū ad formā vere fidei: hic agit de pertinētibus ad cultū fidei. scz oratiōibus ⁊ obsequijs. ⁊ primo ponit doctrinā oratiōis in cōmuni. Secōo descendit ad determinatas cōditiōes hominū ibi Volo ergo ⁊c. Item primo distinguit diuersos modos oratiōis. Secūdo ostendit ꝓ quibus fit ozandū. ibi. ℙro omnibus ⁊c. Tertio assignat rationē ibi. Hoc eīm bonū ⁊c. Dicit ergo. Quia ita est q xp̄us venit peccatozes saluos facere. igit primo omniū obsecro ⁊c. In quo aperte ostendit q inter oīa necessaria ad vitā xp̄ianā precipua est oratio que valet cōtra pericula temptatiōis ⁊ ad ꝓficiendū in bono. Jacobi. vlti. Multū valet oratio iusti assidua. Distinguit ergo orationē in quattuoz. scz obsecratiōes. oratiōes postulatiōies. ⁊ gratiarūactiōes. quoz tria pertinēt ad beneficia impetrāda. vltimū ad beneficia accepta. In impetrādis aūt beneficijs tria requirunt. ℙrimo vt scz impetrans assignet causaz quare debeat el cōcedi. Secōo oportet q ostendat causā esse rationabilē. Tercio cōcludit petitionē. Et sicut rhetozes faciūt sicz nos in ozando debemus facere. ℙrimo excogitare causam quare sit cōcedendū. ⁊ hoc nō merita nostra. sed miseratio diuina. Dañ. 9. Non in iustificationibus nostris ꝓsternimus preces ante faciē tuaz: sed in miserationibus tuis multis ⁊c. Et ad hoc est obsecratio q̄ est attestatio per sacra. sicut per passionē ⁊ crucē tuā libera nos dñe. Hac causa excogitata necesse est q meditemur q hoc sacrū est causa salutis. Et ideo requirit oratio que est ascēsus intellectus in deū. ꝑs. Ego vero orationē meā ad te dñe ⁊c. Dicit aūt oratio quasi oris ratio. ℙersuasiones eīm rethoz dicunt oratiōes quia persuadent. sed aliter ibi. aliter in nostra ad deū. quia nō intendimus q animū dei flectamus: qui semp ad bonū est paratus. sed vt nostrū coz sit in oratione ad deū eleuatū. Tertio postulatio. Jacobi. 1. ℙostulet aūt in fide nihil hesitans. Item de acceptis donis gratiarūactiones. 1ᶜ. thes. vlti. In oibus gratias agite. ℙhil. 4°. In oratiōe ⁊ obsecratiōe cum gratiarūactione petitiōes vestre innotescāt ante deū ⁊c. Unde iste modus ozandi est in ecclesia dei. Omnipotēs sempiterne deus. Ecce ascensus mētis qui est ozatio. Qui dedisti ecclesie tale beneficiū. Ecce gratiarūactio. ℙresta quesum⁹. Ecce postulatio. ℙer dñm. Ecce obsecratio. Similiter in missa est obsecratio vsq; ad consecrationē corporis ⁊ sanguis: quia in eis est cōmemoratio sacrozū ex quibus est fiducia impetrandi. In mysterio cōsecratiōis est ozatio quia meditatio eoz que xp̄us egit. In alijs vero vsq; ad cōmunionē est postulatio ꝓ viuis ⁊ mortuis ⁊ ꝓ se. In fine aūt est gratiarūactio. Vel hec quattuoz referunt ad quattuoz q̄ nos volumus in ozatiōe obtinere. vt obsecratio referat ad difficilia impetrāda vt ad impioz conuersionē. Oratio qū iam cōuersis implozamus gratiā vt ꝓficiāt. Postulatio vt ꝓmia ꝓ meritis retribuant. Et ꝓ beneficijs iam acceptis est gratiarūactio. ¶ Deinde cum dicit. ℙro omnibus ⁊c. ostendit ꝓ quibus est ozandū. Et circa hoc duo facit. qz primo ostendit ozandū esse ꝓ omnibus Secōo assignat fructū oratiōis. ibi. Et quietā ⁊c. Circa primū ergo dicit esse ozandū pro oībus hoībus. Cuius ratio est. qz oratio est interpres desiderij nostri. Quādo eīm petimus qđ desideram⁹. Charitas aūt requirit q̄ videremus bonū oībus ad quos se extendit. Jaco. vlti°. Orate ꝓ invicē vt saluemī ⁊c. Sz ꝓ qbus spēalr? ℙro regibus. Baruch. 1. Orate ꝓ vita nabuchodonosoris regis babylonie. ⁊ ꝓ vita balthazar filij eius ⁊c. Et apls dicit. Ro. 13°. Sis alta ptātibus sublimiozib⁹ subdita sit. 1ᶜ. petri. 3°. Subiecti estote oīi humane creature ꝓpter deū siue regi quasi precellēti. siue ducibus tanq̄ ab eo missis ⁊c. Subiecti quippe oportet q impendāt dominis suis de suis officijs. vtilitas aūt est qz per hoc etiam ꝓcuramus bonū nostrum. In pace enim eoz est pax nostra. Unde dicit. Ut quietam et tranquillam ⁊c. In his duobus est pax mūdi. Ecclesia siquidem habet pacē ꝓpriā in qua non est mūdus. quia nō est pax impijs. Sz quedā est pax cōis vtriq; ⁊ hac ḟciget ecclesia Jer. 29. Querite pacē ciuitatis ad quā trāsmigrare vos feci ℙax terrena quādoq; perturbat ab interiozi. quādoq; ab exteriozi. 2ᶜ. cozint. 7°. Foris pugne intus timores. Quantū ad primū dicit. Et quietaz. Quantū ad sēm dicit. Et tranquillā vitaz. Et licet pax terrena cōmunis sit bonis ⁊ malis. tū diuersimode vtriq; illa vtunt. Mali enim tūc ad duo ea vtebant. scz ad cultū demonū quia illā ꝓsperitatē falsis dijs attribuebāt. Item ad lasciuiam quia tempe pacis vitia carnalia abundabāt. Sapi. 14. Magno viuētes in scientie bello tot ⁊ tā magna mala pacem appellāt. Sed sancti ecōuerso qz in cultu veri dei ⁊ in castitate. Et ideo dicit. In oīi pietate ⁊ castitate. Tyt. 2. Sobrie ⁊ iuste ⁊ pie viuamus in hoc seculo. ¶ Deinde cū dicit. Hoc enīz bonū ⁊c. ponit ratio ozationis. Et circa hoc duo facit. qz primo ponit ratiōes. Secūdo ꝓbat quoddā ꝓpositū ibi. Unus eīm deus. Itē primo assignat rationē ex specie operis. Secōo ex parte dei ibi. Et acceptū ⁊c. ℙonit ergo rationē ex opis specie. quia qñ aliquid est ꝑm se bonū illud debemus facere. Sz ꝓ alijs ozare est hmōi. qz est actus charitatis. Et ideo dicit. Hoc eīm bonū est. ꝑs. Quoniā bonū est in ꝓspectu sanctoz tuoz. Item ex parte dei qz est acceptū deo. ꝑs. Tūc acceptabis sacrificiū ⁊c. Et hoc nō nisi in charitate fuerit oblatū. Et dicit. Saluatoze. q: solus deus saluat Esa. 43. Non est absq; me saluator. Et ꝓbat q sit acceptū ibi. Qui vult ⁊c. 2ᶜ. petri. 3. Nolēs aliquos perire: sed oēs ad penitentiā reuerti ⁊c. Sed cōtra. Omnia que cunq; voluit fecit. Ergo oēs saluat. Sed si dicis q nō. qz homo nō vult. videt inconueniēs q oipotens impediat̄ per voluntatē non oipotentis. Respondeo. Velle ponit quādoq; ꝓ volūtate beneplaciti: quādoq; ꝓ volūtate signi. ℙro volūtate signi vult saluare oēs. qz oibus ꝓposuit salutis precepta: ꝑsilia: ⁊ remedia. Vel volūta tebeneplaciti. ⁊ sic quattuoz modis. Uno mō vt sit locutio causalis sicut deus dicit aliquid facere. qz facit alios illud facere. sicut Ro. 8. Spiritus postulat. id est postulare nos facit. Sic ergo deus vult. qz scz facit suos sanctos velle q oīes salui fiant. Hoc eīm debet esse in sanctis quia nesciūt qui sint predestinati ⁊ qui nō. Alio modo vt sit distributio accomoda. id est oēs qui saluabunt. quia nullus saluat nisi per voluntatez eius. sicut in vna schola magister docet oēs pueros huius ciuitatis. quia nullus docet nisi ab eō. Alio modo vt sit distributio pro generibus singuloz: nō pro singulis genez. id est nullū genus hominū excipit a salute. quia olim tantū iudeis: sed modo oībus ꝓbet. Et hoc magis facit ad intentionē apostoli. Alio vero modo scōm dañ. vt intelligāt de volūtate antecedente nō consequēte. In volūtate enim dei licet nō sit ꝓius ⁊ posterius. dicit tamē volūtas antecedens ⁊ cōsequens. Item scōm ordinē volitoz scōm q volūtas potest dupliciter cōsiderari. scz in vniuersali vel absolute ⁊ scōm aliquas circūstantias ⁊ in particulari. Et ꝓius est absoluta cōsideratio ⁊ in vniuersali ⁊ in particulari ⁊ cōparata. Et ideo volūtas absoluta est qua si antecedēs. ⁊ volūtas alicui⁹ rei in particulari est quasi consequēs. Exemplū de mercatoze qui vult omēs merces suas saluare absolute. et hoc voluntate antecedēte. Sed si cōsideret salutē non vult oēs merces per cōparationē ad alia saluare. s. qñ cū salute sequit̄ submersio nauis. Et hec volūtas est consequēs. Sic in deo salus omniū hoīm ꝑm se cōsiderata habet rationē vt sit volibilis. Et apls hic ita loquit̄. ⁊ sic eius volūtas est antecedēs Sed si considerēt bonū iusticie ⁊ q peccata puniant̄: sic nō vult. Et hec est volūtas consequēs. ¶ Et subdit. Ad agnitionē ⁊c. quia salus nō est nisi per agnitionē veritatis. Jo. 8. Agnoscetis veritatē ⁊ veritas liberabit vos. ¶ Deinde cū dicit. Unus ⁊c. ꝓbat quod dixerat per rationē. ⁊ sunt tres probatiōes. Una ex parte dei. Alia ex parte hominis xp̄i. Tertia ex parte testiū xp̄i. Dicit ergo q deus velit oēs ⁊c. patet qz vnus est deꝰ omniū qui saluat. Ro. 3. An iudeoz deus tantū? an non ⁊ gentiū: immo ⁊ gentiū quoniā quidē vnus deus ⁊c. ¶ Tūc ponit ratio ex parte xp̄i ibi. Unus ⁊ mediatoz ⁊c. Ubi ꝓbat intentū. Secūdo inducit signū ibi. Qui dedit ⁊c. Dicit ergo homo xp̄us iesus est mediator dei ⁊ hominū non quozūdam sed inter deū ⁊ omnes homines. ⁊ hoc nō fuisset nisi vellet oēs saluare. Et potest dici q xp̄s mediator est similis vtriq; extremo. scz deo ⁊ homini inquātū deus ⁊ inquantū homo. quia mediū debet habere aliqđ de vtroq; extremoz. Et hec sunt homo ⁊ deus. Sed quia mediū est distinctū ab vtroq; extremoz. ⁊ filius nō est alius deus a patre. ideo melius est dicendū q media toz est scōm q homo. Sic eīm communicat cū vtroq; extremoz. In deo eīm sunt duo. scz iusticia ⁊ imortalitas. in homibus vero est iniusticia ⁊ mortalitas. Media ergo sunt duo. Unū in quo est iusticia ⁊ mortalitas. Aliud in quo est immortalitas ⁊ iniusticia. ⁊ vtrūq; est mediū. sed primus mediū conuenit xp̄o. secundū vero dyabolo. Et ideo dyabolus est mediū disiungēs. quia per iniusticiaz suā disiungit nos a diuina iusticia. sed xp̄us est medium coniūgens. quia est iustus ⁊ mortalis. ⁊ per suā mortem coniūgit nos dei iusticie. 1ᶜ. Joh. 2°. Ipse est ꝓpitiatio ꝓ peccatis nostris ⁊c. ℙro aliquibus efficaciter sed pro oībus sufficienter. quia precium sanguinis eius est sufficiens ad salutē omniū. sed nō habet efficatiam nisi in electis ꝓpter impedimentū.

Lectio secunda.

Cui⁹ testimoniū temporibus suis confirmatuz est in quo positus sum ego predicator ⁊ apostolus. Veritatem dico non mentior: doctor gentiū in fide ⁊ veritate Volo ergo vos ozare in omni loco: leuantes puras manus sine ira ⁊ disceptatiōe. Similiter ⁊ mulieres in habitu oznato cum verecundia et sobrietate ornātes semetipsas non in tortis crinibus aut auro aut margaritis vel veste preciosa: sed qđ decet mulieres ꝓmittentes pietatē per opera bona.

Supza dixit q deus vult omnes saluos fieri ⁊ probauit hoc ex parte dei qui est vnus omniuz: ⁊ ex parte xp̄i qui est vnus mediator omniū: hic ꝓbat idem ex parte testimonij. ⁊ primo inducit alios testes. Secūdo suū testimoniū ibi. In quo positus sum ⁊c. Dicit ergo. Dedit se pro oībus. Sed nūquid subito deo in mentē venit vt qui eligerat saluare iudeos solum: vellet saluare totū mundū. hoc excludens dicit. Cuius testimoniū ⁊c. Quasi dicat Hec lex nō est subita sed antiquitus attestata per legē ⁊ per ꝓphetas. Esa. 44. Vos estis testes mei. Act. 10. Huic oēs ꝓphete testimoniū perhibēt. ⁊c. ¶ Confirmatū est scz impletiōe ⁊ ostensione signoz ⁊ predicatione apostoloz. Tempibus suis scz quibus predeterminatū erat fieri. Eccl. 3. Omnia tempus habēt. Vel testimoniū apostoloz confirmatū est ꝛ̄ibus determinatis Act. 1°. Eritis mihi testes in hierusalē ⁊ in omni iudea ⁊ samaria ⁊ vsq; ad vltimū terre ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. In quo positus sum ⁊c. ponit testimoniū suū. Et primo ostēdit suū officium. Secundo officij sui vsum. ibi. Veritatem ⁊c. Dicit ergo. In quo scilicet officio testificandi positus sum. scilicet a deo. Johañ. 15. ℙosui vos vt eatis et fructus afferatis et fructus vester maneat ⁊c. Et predicator. quia ad hoc me posuit vt predicē. Marci. vltimo. Euntes in mundū vniuersum predicate euangeliū omni creature ⁊c. Sed in quolibz artificio sunt duo qui

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum III

dam ministerialiter operãtes. quidã qui disponũt de aliis scz architectores. sed in officio ecclesie disponẽtes sũt apostoli. ⁊ ideo dicit. Apostolus quasi cũ auctoritate. I^{c} Corinth. 9. Signaculũ aplatus mei vos estis in dño ⁊c. Usus autẽ officij est predicare veritatẽ. ⁊ hoc est officium predicatoꝛ vt veritatẽ dicant. ℙrouer. 8. Veritatẽ meditabit guttur meũ ⁊c. Ephes. 4. Loquimini veritatẽ Sed nõ est aliqua doctrina que nõ habeat aliquã veritatẽ: sed in hoc damnaꝫ aliqua doctrina quia miscet veritati falsitatẽ. Et ideo dicit. Veritatẽ dico nõ mentioꝛ. ℙrouerb. 8. Recti sunt omnes sermones mei. Job. 6. Non inuenietis in lingua mea iniquitatẽ ⁊c. Et hic est vsus officij. scz veritatẽ sine mendacio predicare: qui cõpetit meo officio qui sum doctoꝛ gentiũ. Doctoꝛ autẽ generat scientiã in anima discipuli. Scientia autẽ non est de falso. vnde docens falsum nõ est doctoꝛ. Sed contra Math. 23. Nolite vocari rabbi. Respõdeo. Non prohibet ministeriũ doctrine. sed ambitionẽ officij. Actuũ. 9. Vas electiõis est mihi iste vt portet nomẽ meũ ⁊c. Esa. 49. Dedi te in lucem gentiũ ⁊c. Et debeo eas docere in fide ⁊ veritate. qz docere fidẽ ⁊ bonos moꝛes. Et dicit in fide. id est de his que pertinent ad statum presentẽ in quo scõm fidem viuimus ⁊ in veritate quantũ ad statuꝫ glozie. ¶ Deinde cũ dicit. Volo autẽ ⁊c. descendit ad spirituales gradꝰ hoĩm. Et circa hoc duo facit. quia primo monet viros de oratiõe. Scõo mulieres. ibi. Sitr ⁊ mulieres ⁊c. Dicit g. Volo ⁊c. Tria exigit a viris in orando. ℙrimo q oratio sit assidua. Secũdo pura. Tertio quieta. Assidua vt in omni tempe ⁊ in oĩi loco. ⁊ dicit. Volo: quia bonũ est q homo oret. ⁊ ego doctoꝛ volo viros orare in omni loco. non in hierusalẽ tantũ vt iudei. nec in monte garisim vt samaritani. Jo. 4. In omni loco potest homo spũaliter ⁊ mentaliter orare. Soph. 2°. Adorabũt eum viri de loco suo omnes insule gentiũ ⁊c. Sed quomodo dñs reprehendit phariseos stãtes in angulis. Math. 6. Respondeo. Oratio mẽtalis vbiq; potest fieri. sed signa oratiõis exterius nõ debẽt fieri in omni loco. quia homo nõ debet singularis apparere in exterioꝛibus. ⁊ ꝓpter hoc potest haberi inanis glozia. Sed quare nũc sunt facte ecclesie? Respondeo. Non q locus sit de necessitate oratiõis. sed ad bene esse eius: qz oratio requirit solitudinẽ ⁊ quietẽ. ¶ Item pura. Jdeo dicit. Leuantes ⁊c. Aug. quod exterius orando agimus: faciamus vt affectus noster interius excitetur. Genuflexiões eĩm ⁊ huiusmõi non sunt per se accepte deo. sed quia per hec tanꝙ per humilitatis signa homo interius humiliatur. sicut eleuatio manus significat eleuationẽ cordis. Dren. 3. Leuemus cozda nostra cũ manibus ad dñm in celo. ¶ Leuantes ⁊c. id est orantes cũ deuotiõe cordis Job. 8. Si diluculo cõsurrexeris ad deũ ⁊ omnipotentẽ fueris deprecatus. si mũdus ⁊ rectus incesseris statĩ eui gilabit ad te ⁊ pacatũ reddet habitaculũ iustitie tue ⁊c. ¶ Item quieta. ⁊ ponit duo. ℙrimo vt scz mens sit sine ira que animũ inquietat ad inferendũ nocumentũ proximo. a qua oportet liberũ esse animũ orantis. Eccl. 28°. Homo homini seruat irã ⁊ a deo querit medelã. Item liber debet esse hõ a disceptatiõe quod potest intelligi dupliciter. Uno modo scõm glo. vt nõ disceptemus cõtra deũ increduli verbis eius ⁊ murmurãdo cõtra eius ordinationẽ. Rom. 9. O homo tu qui es vt respondeas deo ⁊c. Item cõtra proximũ vt non rũpamus pacem cũ eo. quod fit per disceptationẽ. ℙax eĩm est necessaria oãti Mat. 18. Si duo ex vobis ꝓsenserint super terrã de omni re quã petierint fiet illis a patre meo ⁊c. ¶ Deinde cũ dicit. Similiter ⁊ mulieres ⁊c. ordinat mulieres. ⁊ primo quantũ ad oratiõnẽ. Scõo quantũ ad doctrinã. ibi. Mulieres in silentio ⁊c. Item primo ostẽdit quid requirat a muliere orante. Secundo exponit que dixerat ibi. Non in toctis ⁊c. Circa primũ sciendũ est q omnia que requirũtur ad virum orantem: requirunt ⁊ ad mulieres Et ideo dicit: Similiter et mulieres ⁊c. Quasi dicat. Omnia seruent que dicta sunt. Sed addit duo. scilicet ornamenta ⁊ verecundiam. cuius ratio est: quia naturale est q sicut mulieres sũt molliozis corpozis q̃ viri: ita ⁊ debiliozis ratiõis. Ratiõis autẽ est ordinare actus et effectus vniuscuiusq; rei. Ornatus vero cõsistit in debita ordinatiõe ⁊ dispositione. Sic in interiozi decoze nisi sint oĩa ordinata ex dispositiõe per rationẽ non habẽt pulchritudinẽ spirituale. Et ideo qz mulieres deficiunt a ratõe requirit ab eis ornatũ. Itẽ verecũdia est de turpi actu. ⁊ ideo est laudabilis in illis qui facile solẽt declinare in actus turpes hmõi sunt iuuenes ⁊ mulieres. Et hoc in eis laudaꝫ non autem senes ⁊ perfecti. Eccl. 26. Beatia super gratiã mulier sancta ⁊ pudozata ⁊c. Item sobrietatẽ requirit. Quia eĩm in mulieribus ratio est debilis. sobrietas autẽ conseruat virtutẽ ratiõis. ⁊ ideo in mulieribus maxime reprehendit ebrietas. Unde antiq; tus apud romanos eis nõ dabaꝫ vinũ. ¶ Non in toctis ⁊c. exponit qõ dixerat. ⁊ primo de ornatu. Scõo de verecũdia ibi. Sed quod decet ⁊c. Circa primũ primo excludit cozporale. Secũdo ponit spirituale. ibi. Sed qõ decet ⁊c. Circa primũ dicit. Quod dixi de habitu ordinato nõ intelligo de exteriozi. qz nõ in toctis crinib^{9}. id est nõ ornato capite vel toto cozpoze. Sed precipue mulieres ornãt caput quod est naturale mulieri: vt dicit. I^{c} cozinth. 11. Et ideo ornamẽta in capite habẽt. Jn capite vero est duplex velamentũ. Unũ est naturale. scz capilli vt dicit. I^{c}. coz. 11. Item artificiale. ⁊ in vtriusq; se ornãt quia capillos tozquẽt. Unde dicit. Non in toctis. id est in crispatis. Esaie. 3. Erit ꝓ crispanti crine caluitiũ. Itẽ artificialia. phibet cũ dicit. Aut auro ⁊ argento. I^{c}. petri 3°. Non extrinsecus capillatura. aut circũdatio auri. aut indumenti. aut vestimentoꝝ cultus ⁊c. Uel nõ in toctis crinibus. ⁊ hoc auro. id est nõ habẽtes crines toctos aut ro: vel margaritis. Quantũ vero ad totũ cozpus dicit. vel veste ꝓciosa. hoc eĩm damnat aplus hic ⁊ Esaie 3. Sed nũquid hoc est peccatũ? Respondeo. Dicendũ est q scõm augs. duo sunt cõsideranda in ornatu mulieriũ. scz simplex ornatus ⁊ fucatus. Simplex ornatus. puta in veste ⁊ auro ⁊ huiusmõi. quod potest fieri cum pecato tribus modis. scz ex praua intentiõe vt si intẽdant cõmotionẽ concupiscẽtie ostentationẽ vel inanẽ gloziam. ℙrouerb. 7. ℙreparata ad capiendas aĩas Secũdo si fiat ꝓter consuetudinẽ patrie qõ fit diuersimode. Aut eĩm excedit modũ cõsuetũ patrie quod ex leuitate animi est. aut si cõditionẽ sui status excedit. Sed seruata recta intentiõe. cõsuetudine patrie. ⁊ conditiõe status non est peccatũ. Fucato autẽ semper est peccatũ. Mulierib^{9} eĩm non permittit ornari nisi ꝓpter viros. ⁊ viri nolunt decipi vt fucate eis appareãt Sit ergo nõ talis ornatus sed qualis decet mulieres ꝓmittentes pietatẽ. Exteriora eĩm opera homĩs sunt quasi quedã ꝓfessio interiozis homĩs. sicut religiosi aliquãdo habent habitũ et clerici similiter Unde nisi cõcozdet exteriozi cum interiozi est fictio. Jta etiã de alijs operibus interiozibus. Interius eĩm debemus colere pietatẽ. id est cultũ dei exterius ꝓmittere per bona opera que ꝓcozdent pietati. ⁊ similiter habere interius. sicut ostendimus exterius Uel dico q debent se ornare nõ exterius: sed scõm q decet eas. ꝓmittentes. id est que ꝓmittere debent pietatem per opera bona. Eccl. 19. Amictus cozpozis ⁊ risus dentiũ ⁊ ingressus homĩs annũciant de illo.

Lectio tertia.

m Ulier in silentio discat cũ omni subiectiõe. Docere autẽ mulieri nõ ꝓmitto neq; dñari in virũ: sed esse in silentio. Adã eĩm ꝓmus formaꝫ est. deinde eua ⁊ adaz nõ ẽ seductꝰ: mulier aũt seducta in ꝓuaricatiõe fuit. Saluabit aũt ꝓ filiozuꝫ generatiõnẽ si ꝓmanserit in fide ⁊ dilectiõe ⁊ sanctificatione ⁊ cũ sobzietate.

Superius apostolus ordinauit mulieres quo ad oratiõnẽ: hic ordinat eas q̃tũ ad doctrinã. ⁊ primo ponit suam ordinationẽ circa eaꝫ doctrinam. Secundo rationẽ ordinationis assignat ibi. Adam eĩm ꝓmus ⁊c. Tertio respondet tacite questioni ibi Saluabitur autem ⁊c. Item primo ostendit quid mulieribus conueniat. Secũdo qd eis non cõpetat ibi. Docere autẽ ⁊c. Circa primũ tria ponit cis cõpetere scz taciturnitatẽ. disciplinã ⁊ subiectiõez que tria ex vna ratiõe ꝓcedunt. scz ex defectu rõis in eis quibus primo indicit silentiũ Jac. 3. Si quis in ẏbo nõ offendit ẏ ꝑfectus est vir. ⁊. 1. coz. 14. Mulieres in ecclesijs taceant. nõ eĩm ꝓmittit eis loq; ⁊c. Secũdo qz verba mulieris sunt inflammãtia Eccl. 9. Colloquiũ illius quasi ignis exardescit. Itẽ vt discant. quia eoꝝ qui deficiunt ratione, ꝓpriũ est addiscere. 1. coz. 14. Si quid volunt discere domi viros suos interrogent ⁊c. Uiris autẽ datur q doceant. Itẽ subiectio qz naturale est q alia dominẽt cozpozi. ⁊ ratio viribus inferiozibus. Et ideo sicut pñs docet. Quãdocunq; aliqua duo adinuicẽ sic se habent sicut anima ad cozpus. ⁊ ratio ad sensualitatẽ. naturale dominiũ est eius qui abundat rõe. ⁊ illud est principans. aliud aũt est subditũ quod scz deficit ratiõe. Gen. 2. Sub viri potestate eris. Itẽ excludit ea que eis nõ cõpetunt ⁊ sunt duo scz vt non doceant. Sed cõtra ꝓuerb. Erudituit eũ mater sua ⁊c. Respondeo dicendũ est q doctrina publica nõ cõpetit mulieri. ⁊ ideo dicit. Jn ecclesia. Alia ẽ ꝓuata ⁊ hac mater erudituit filiũ. Sed cõtra Judic. 5. Debora erudituit populũ isrl'. Respondeo illa eruditio ẽ per spiritũ, ꝓphecie ⁊ gratia spũssancti nõ discernit inter virũ ⁊ mulierẽ. nec tñ publice predicabat sed instinctu spũssancti consilia dabat. Secundo interdicitur eis dominiũ in virũ Eccl. 25. Mulier si ꝓmatuꝫ habeat contraria est viro suo. Et pñs dicit q dominiuꝫ mulierum est cozruptio familie. sicut tyranni in regno. Et sic prohibet duo contra duo que competunt eis sed tertiũ repetit scz in silentio. ¶ Deinde cum dicit Adam eĩm ⁊c. Assignat rati onẽ eius qõ dixerat. ⁊ ꝓmo ex ordine creationis. Secundo ex ordine culpe ibi. Et adã non est ⁊c. Circa primũ sciendũ est q in ordine rerũ ꝑfectuꝫ ⁊ impfectũ diuersimode ordinantur. quia in vno ⁊ eodẽ impfectuꝫ ꝓcedit tẽpore. ⁊ ꝑfectũ ꝓcedit natura. qz natura tẽdit ad perfectũ. sed in diuersis pfectum est prius tempoze ⁊ natura. quia natura semper incipit a perfectis. Et hunc ordinẽ agit hic. qz vir perfectꝰ est natura humana mulier vir occasionatus. Unde ꝓmo formatus est adam Gen. 2. Formauit deus hominẽ de limo terre ⁊c. Secũdario mulier sicut qõdam impfectũ a perfecto originatũ scz de costa. 1. coz. 11. Nõ eĩm vir ex muliere: sed mulier ex viro est ⁊c. Et inde est q homo non dicitur factus ꝓpter mulierẽ sed ad similitudinẽ dei. Gen. 1. Faciamus hominẽ ad ymaginẽ ⁊ similitudinẽ nostrã. Mulier autẽ ꝓpter virũ: ideo vir debet ꝑesse. Itẽ ex parte culpe. Quia do eĩm generationis ⁊ cozruptionis est contrariꝰ. qz qõ ẽ ꝓmũ in generatione est vltimũ in cozruptione. ℙeccatum autẽ est cozruptio nature. ⁊ ideo generatio ĩcepit ꝓmo ab adã: sed cozruptio a muliere. Unde dicit Adã nõ est seductus scilicet primo. quia fortioz erat: sed incepit a debiliozi vt facilius seduceretur fortioz. Alludit autez hic verbis ade Gen. 3. Cũ eĩm dñs reprehẽdit adã dixit Mulier quã dedisti mihi ẽdis mihi ⁊c. Et ideo dicit Adaz non est seductus sed mulier Seductio aũt duplex est. scz in vniuersali ⁊ ꝓticulari eligibili que est ignozantia electionis. Quicunq; ergo peccat seducitur ignozantia electionis in ꝓticulari eligibili. Mulier autem fuit seducta ignozantia in vniuersali quando scilicet credidit qõ serpens dixit. sed vir non credidit hoc: sed deceptus fuit in particulari. scilicet q gerendus esset mos vxoꝛi ⁊ cuz ea comedere deberet ⁊ inexpertus diuine seueritatis credidit q facile ei remitteretur. Sed contra. Ignozantia est pena peccati. ergo pena ꝓcessit culpam. Respondeo dicendum est q non ꝓcessit. qz statim ad verba serpentis fuit elata q altus esset de ea sollicitus ⁊ ex illa elatione seducta est. vnde elatio ꝓcessit. ¶ Deinde cũ dicit. Saluabitur autẽ ⁊c. Respondet cuidã tacite questioni. quia diceret quis q si mulier non est ꝓpter virum ⁊ ex ea est initiũ peccati. ergo viro est nociua. Sed si aliquid non est ꝓpter aliud sed est ei nociuum debet tolli. ergo mulier non debet saluari. Dicendũ est ergo q duplex est salus. scilicet tẽporalis ⁊ hec est cõmunis etiam brutis. Alia est eterna ⁊ hec est ꝓpria hominũ Esa. 51. Salus autẽ mea in sempiternũ erit ⁊c. Utramq; aũt salutẽ mulier non amisit. Non temporalẽ. qz statim non ꝓuaꝫ seruꝫ muliebri ꝓpter generationem ꝓlis. nec eternã qz fin̄ animã capax est gratie ⁊ glozie. Et ideo q̃tũ ad primum dicitur: Saluabit id est non extirpabitur. ⁊ hoc ꝑ generationẽ filioꝝ ad quã est a deo ordinata. Quantuꝫ ad secundũ dic. Si ꝓmanserit ⁊c Sed qz si ꝓortat causam nũquid que nõ ꝓmansit non saluabit cũ aplis dicat q mulier melius facit si non nubat. Respondeo vno modo potest esse locutio figurativa ⁊ sic per virũ rõ superioꝛ intelligitur. ratio inferioꝛ est mulier. opera bona sunt filij inferiozis rationis. ⁊ charitas quã per virũ concipit ⁊ ꝑ hec saluabitur. Alia est expositio litteralis. vt ly per non dicat cãm sed repugnantiã. Et est sensus. Mulier saluabitur etiã si incedat per generationem scz si nubat ⁊ non sit virgo. Et tunc ly per dicit augmentationẽ salutis quasi per generationẽ filioꝝ ad cultũ dei magis saluabit Ecc. 7. Filij tibi sunt eruditi illos: ⁊ incurua illos a puericia illoꝝ ⁊c. De salute vero eterna tria põit. scz q aliqd sit in intellectu. Secũdo q in affectu. Tertio quo ad exterioꝛem actũ. Jn intellectu est fides per quã intellectus christo subijcitur. Unde dicit Jn fide. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo Et quia fides nihil valet sine dilectione. Jdeo statim subiunxit dicens: Et dilectione. 1. coz. 13. Si habuero omnẽ fidẽ ita vt montes transferam charitatem autẽ non habuero nihil sum ⁊c. Jn exterioꝛi autẽ ponit duo contra lasciuiã que consistit in duob^{9} scilicet in luxuria. Et quantũ ad hoc dicit. Jn sanctificatione. id est in castitate. 1. thes. 4. Hec est volũtas dei sanctificatio vestra ⁊c. Item in crapula. contra quod dicit. Jn sobrietate. Tit. 2. Sobre ⁊ pie ⁊ iuste viuam^{9} in hoc seculo et cetera.

Capitulum tertiũ.

f Idelis sermo. Si quis episcopatum desiderat bonũ opus desiderat. Oportz eĩm episcopũ irreprehensibilẽ esse. vnius vxoris virꝫ sobziũ. ornatũ. pudentẽ. pudicũ. hospitalẽ

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum III

doctorē. nō vinolentū. nō pcussorē sed modestum. nō litigiosum. non cupidū sed suebono bene prepositum. filios habentem subditos cum omni castitate.

Supra instruxit timotheum de pertinentibus ad fidem rectā ⁊ cultū dei: hic agit de instructione officioꝝ ecclesiasticorum. Et primo ponitur institutio. Secundo sue institutionis occasio seu necessitas ibi. Hec tibi scribo ⁊c. Itē primo instruit de pertinentibus ad episcopū. Secūdo quo ad dyaconos ibi. Dyacones similiter ⁊c. Sz cū sm dyonisium tres sint ordines scilicet episcopoꝝ qui pficiunt. presbyteroꝝ qui illuminār. dyaconoꝝ q̄ purgant quare non facit mentionē de presbyteris: Respōdeo dicendum est ꝙ presbyteri intelligunt̄ cuz episcopis nō ꝙ sit indistinctio inter ordines ꝝtum ad rē sed quantuz ad nomina. qz presbyter idē est qđ senioz ⁊ episcop⁹ superintendens. Et ideo presbyteri et episcopi ꝝtuz ad nomē vocabanr ⁊ episcopi ⁊ presbyteri. Circa hoc ergo primo agit de desiderio perueniendi ad episcopatū. Secundo describit conditionē eps̄i ibi. Oportet aūt ⁊c. Premittit ergo sue institutionis assertionē dicēs. Fidelis sermo scilicet quem dicā vel dixi. Apoc. vlti. Hec verba fidelissima ⁊ vera sunt. Si quis ⁊c. Ex hoc sumpserūt aliqui occasionē ambitionis episcopatus ⁊ prelationis. Sed non recte intelligunt quod hic dicitur. Apostolus em̄ nō voluit ostendere quid pertineat ad epm̄. Episcopus est nomen grecū. scopos em̄ idē est qđ intendens. epi. id ē supra quasi superintendens. Duo ergo sunt consideranda in episcopo. scz gradus superior ⁊ actio plebi vtilis. Aliqui em̄ proiȝciunt forte oculū ad ea que circūstant eū scilicet ꝙ qui pceest honoratur ⁊ ꝙ habet potestatez. Et q̄ propter ista ꝺsiderat episcopatū nescit quid sit episcop⁹. Et ideo dicit apostolus quid sit episcopus: ⁊ quid desiderat qui episcopatū desiderat. quia bonū opus. Non dicit bonū desideriū habet sed bonū opus scilicet vtilitatē plebis. Sed nunquid licet ipsum desiderare? Aug. dicit ꝙ nō. Hlo. Locus superior sine quo regi non potest populus. ⁊ si teneatur ⁊ administretur decenter: tamē indecēter appetitur. Et idē dicit. 19. de ciuitate dei. Cuius ratio est ꝙ nullus debet appetere aliquid supza vires suas non sibi proportionatū als̄ esset stultus. Gratus. Ludere qui nescit cāpestribus abstinet armis Ille ergo bū episcopatū desiderare posset cuius opus episcopatui essz proportionatū. Ad hoc autē nullus est idoneus quia prelatus sm gradū ⁊ conuenientiā debet omnes alios excedere in conuersatione ⁊ contēplatione ita vt in respectu sui alij sint greꝭ. Et hanc ydoneitatē de se psumere est maxime superbie. aut ergo appetit circūstantias: ⁊ tunc nescit quid appetat. quia nō est h̄ episcopatus vl ipsuz op⁹ et hoc est superbie. Et ideo non est acciptendū nisi impositum. Hlo. Si vicis status episcoporꝝ ē pfectior statu religiosoꝝ. hunc autē licet appetere. Respondeo Perfectio aliter se habet in hoc ⁊ in illo. quia status episcoporum psupponit perfectionē: ⁊ ideo nullus appetere debet nisi habeat eam. sed status religiosoꝝ est via: ⁊ ideo non requiritur perfectio iam habita: sed ꝙ acquirat eaz nisi habeat. ⁊ hoc patet Joh. vl. vbi dom⁹ symoni nō dicit: Si vis perfectus esse. pasce ⁊c. Et iuueni dicit. Si vis perfectus esse ⁊c. Sic ergo intelligendū est in nomie episcopatus bonū opus. 1. Pe. 5. Non vt dominātes in cleris sed forma facti gregis ⁊c. Quasi dicat. Si tu episcopatū desideras hoc est qđ desideras qz bonum opus.

¶ Sed qualis debeat esse episcopus ostendit cū subdit Oportet episcopum ⁊c. Quez primo instruit in generali. Secundo in speciali ibi. Unius vxoris ⁊c. Dicit ergo

Dico ꝙ bonū opus desiderat: sed ad hoc non omnis est ydoneus: sed oportet ꝙ sit talis. primo irreprehensibil⁹. Unde de Zacharia dicit Luc. 1. ꝙ incedebat in omnib⁹ mandatis ⁊ iustificationibus dñi sine querela Leū. 21. Qui habuerit maculā nō offeret panes deo suo nec accedet ad ministeriū eius. Nec intelligenduz est ꝙ omnino sit sine peccato. quia dicitur. 1. Joh. 1. Si dixerim⁹ ⁊c. Nec est dicendū sicut aliqui dixerunt ꝙ quicunq; peccauit mortaliter post baptismū non est ydone⁹: qz pauci essent tales. sed irreprehensibilis id est non subiectus alicui peccato: vnde ab alijs reprehendi posset: q̄ indecēs est si reprehensibilis sit reprehensor Mat. 7. Ejice p̄mū trabē ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Unius vxoris ⁊c. Instruit eum in speciali ⁊ primo quantū ad se. Secundo quantū ad multitudinē ibi. Filios habentē ⁊c. Iterū prima in duas. quia primo ostendit quibus virtutibus ornet. Secūdo a quo mens debet esse imunis ibi. Non vinolentū ⁊c. Omnis autē moralis virtus est primo circa passiones: et sunt duo que faciunt sanctitatē: scilicet castitas et sobrietas. quia per delectationē vel delectabilia carnis maxime inquietatur anima. Et ideo primo ponit quod pertinet ad castitatē dicens: Unius vxoris virum. Simile tit. primo. In hoc autē discordia videtur esse inter Augustinū ⁊ hieronymū. Hieronymus em̄ dicit ꝙ hoc tit̄ legitur post baptismū. quia si ante baptismū duas habuit vxores vel vnā primo ⁊ aliā postea non ꝓficitur ab ordinatione. quia per baptismū omnia delentur. Augustin. ⁊ Ambrosius contrariū dicunt. quia sīue ante sīue post si duas habuit non ordinat. Et nunq̄d baptismus non oīa delet? Rñdeo sic. pctā nō irregularitatē q̄ interdū etiaz sine peccato incurritur ex sola ecclesiastica institutione. Sz matrimoniū non est peccatum etiā in paganis. Sed que est causa huius institutionis? Hunquid non magis ipeditur qui multas concubinas habet? Respondeo dicendum ꝙ hoc fit non propter incontinentiā rei: sed propt̄ representationē sacramenti. quia sponsus ecclesie ē christus ⁊ vna est ecclia. Can. 5. Una est columba mea ⁊c.

¶ Secūdo agit de sobrietate. Tit. 2. Sobrie ⁊ pie ⁊ iuste viuamus in hoc seculo ⁊c. Hic em̄ docet episcopuz q̄ dicitur superintendēs vt vigilet. Luce. 1. Pastores aūt erant ⁊c. Et ebrietas obstat vigilijs. 1. Pe. vlti. Sobrij estote ⁊c. Tertio ordinat rationē dicens. Prudentē. qz hec est regitiua omniū virtutū. ⁊ episcop⁹ eligitur vt alios regat. Mat. 10. Estote prudentes. Mat. 24. Quis putas est fidelis ⁊ prudens ⁊c. ¶ Consequenter ponit virtutes que ordinant actiones exteriores. Primo q̄ ꝝtum ad se. Secundo q̄tum ad alios. Quantū ad se dicē ornatū. pudicū. Ornatus est quādo bene cōponit in actibus ⁊ dictis. Ornatus em̄ ꝓportat pulchritudinē q̄ consistit in ꝓportione. Unde tunc est ornatus quando agit et loquitur vt decet. Eccl. 44. Homines diuites in virtute pulchritudinis studium habentes ⁊c. Hoc requirit in episcopo. qz p exteriora iudicamus de interioribꝰ. Ecc. 19. Amictus corporis ⁊ risus dentiū. ⁊ ingressus hominis enunciant de illo. qz prelatus ponit in aspectu hoīm oportet ꝙ sit ornatus. Ān oz de ambrosio q̄ quosdā ordinare nolebat. qz dissolute incedebant. Itē quandoq; cōtingit ꝙ occurrunt alicui aliqua turpia in alijs vel agentibus vl dicentibus. ⁊ ad hec debet habere pudiciciā vt verecundet̄ si videat vl audiat. Aug. Impudicus oculꝰ impudici cordis est nūcius. Ecc. 7. Gratia em̄ verecundie illius sup aux. ¶ Deinde cuz dicit. Hospitalem ⁊c. agit de eo in cōparatione ad alios. Impōit aūt eo vt pascat oues Jo. vl. ⁊. 1. Pe. vl. Et duplex est elemosina. s. corporalis ⁊ spiritualis. Ergo debet in vtraq; pascere. Quātū ad primū dicit. Hospitalē scz peregrinoꝝ ⁊ bo-

spitum. Ro. 12. Hospitalitatē sectātes. Heb. vlti. Hospitalitatē nolite obliuisci ⁊c. Job. 31. Hostiū meuz viatori patuit ⁊c. Quantū ad secundū dicit. Doctorē Eph. 4. Alios pastores ⁊ doctores ⁊c. Et hoc est officiū ꝓpriuz prelati. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meū ⁊ pascent vos scientia ⁊ doctrina ⁊c. ¶ Consequenter cū dicit Non vinolentū ⁊c. remouet vitia opposita. Tria aūt remouet. Unū quod pertinet ad cōcupiscentiā carnis. Aliud ad iram. Aliud ad cupiditatē. Quantū ad primū dicit. Non vinolentū. Minus dicit ⁊ plus significat Eph. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria ⁊c. Quasi dicat non gulosum non luxuriosum. Quantuz ad irā ponit primo quantū ad actū cū dicit. Non percussorem. Decenter prohibet hoc post vina. quia ebrij defacili pcutiunt sez modestū id est patientē Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnib⁹ homib⁹ ꝙ ps. Bene patiētes erāt vt annuncient. Xps passus non pcutiebat. Secūdo ꝙtum ad verba cū dicit. Non litigiosum. 2. tthy. 2. Seruum dei non oportet litigare ⁊c. 1. cor. 11. Si quis videt contentiosus esse nos talē cōsuetudinē non habem⁹ neq; ecclesia dei. Et hoc qz episcopi sunt successores aplorum quos xps instruxit vt pacē annunciarent. Itē in passione sua christus dixit. Pacē meā do vobis. pacē meā relinq̄ vobis. ¶ Quantū ad res tēporales dicit. Non cupiduz quia ponitur iudex ⁊ ordinator ecclesie qui si sit cupidus ꝺficili ꝺliat a iusticia Exod. vicesimo ctio. Ne accipias munera que excecant etiā prudentes ⁊ subuertunt ꝺba iustoꝝ. sed heu. Jere. 6. A maiore vsq; ad minorē omnes auaritie studet ⁊c.

Lectio secunda.

S Ꝭ quis aūt domui sue pceesse nescit quomodo ecclesie dei diligentiā habebit: Non neophitū: ne in supbiaz elatus in iudiciū incidat ꝺyaboli. Oportet autē ⁊ illū testimoniū habere bonuz ab his qui foris sunt vt non in oppꝓbriuz incidat ⁊ in laqueū ꝺyaboli. Dyacones similiter pudicos. non bilingues. non multo vino dedi tos. non turpe lucrū sectantes. habētes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autē pbenē primū: ⁊ sic ministrēt nulluz crimē habentes. Mulieres similiter pudicas. nō detrahentes. sobrias. fideles in omnibus.

Supra ostēdit aplūs qualis debet esse epūs sm se: hic ostēdit qualis debet esse in cōparatione ad multitudinē. Et primo ad multitudinē domestice familie. Secundo quo ad multitudinē ecclie ibi Non neophitū ⁊c. Tertio quo ad multitudinē infideliū ibi. Oportet aūt ⁊c. Itē primo ostēdit qualis debet esse in comparatione ad familiā domesticā. Secundo rationē huius assignat ibi. Si qs autem ⁊c. Item primo ostendit ꝙ ab episcopo requirit̄ gubernatio debita familie. Secundo bona instructio filiorum ibi. Filios habentē ⁊c. Dicit ergo. Oportet epm̄ esse domui id ē familie sue ⁊c. Ut eā bñ gubernet. Bona aūt gubernatio nō solū est acquisitio diuinaꝝ. quia ea non sunt finis yconomice sed instrumēta. sed finis ei⁹ est recta vita. Eccl. 44. Pacificātes in domib⁹ suis. Specialiter autez in domestica familia ꝓcipui sunt filij. Et ideo dic de eis specialit̄ Filios ⁊c. id est ꝙ suis filijs dominetur nō emollitus ex teneritudine amoris quā quādoq; extendit ad filios. Inter alia autē que requirunt in filijs episcopoꝝ quos habuerunt anteq; essent epi re-

quiritur ꝙ sint casti. quia mala eoꝝ vita esset testimoniū contra parentē et prelatū. Eccl. 10. Sc̄m iudicē populi sic et ministri eius. ⁊ qualis rector ciuitatis: tales et habitantes in ea Sap. 4. Ex iniquis em̄ omnes filij q̄ nascunt̄ testes sunt nequitie aduersus parētes in interrogatione sua. Secunda ratio est. qz ad domū episcopi cōcurrit populus ideo oportet eos esse castos. Contra illud. 1. reg. 2. vbi filij hely nō casti cozrūpebant mulieres venientes ad templū. vnde ⁊ hely a dño est punitus. ¶ Deinde cum dicit. Si quis autē ⁊c. Dicti sui rationem assignat. Posset em̄ dici. Quid ad epm̄ ꝙ bene regat familiā cui imminet cura cōmunis? Et ideo dicit Si quis aūt ⁊c. id ē ꝓprie familie Luc. 16. Qui fidelis est in minimo et in maioze fidelis ē. Cōtingit tm̄ frequenr ꝙ aliqui nō sunt regitiui bene in paruis domesticis qui tamē bene regūt in maioribus. Sed dic. nescit vt hec nescientia referatur ad negligentiā. et qui parua negligit defacili magna negligit. sed qui nō curat de paruis aliq̄n bene se habet in maioribus. ¶ Consequenter ostēdit ꝝliter se habeat ad multitudinē ecclesie in qua non debet esse nouicius in fide sed antiquus. Unde dicit Non neophicū id est nouā fidē habentē Act. 1. Oportet eligere vnū ex his qui nobiscū ⁊c. Idem numeri. 11. Cōgrega mihi. 70. viros de seniozibus quos tu nosti ꝙ senes sunt populi ac magistri et duces ⁊c. Sed sicut dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis est non diuturna neq; numero annoꝝ computata ⁊c. Cōtingit em̄ quādoq; ꝙ in aliquibus nouis supabūdet gratia et habet simul cū etate mox senectutē q̄ dispositiue promouentur sicut ambrosius diuina inspiratiōe. Unde hoc quod dicit hic ad eos pertinet qui non solum etate neophiti. sed et qui neophiti sunt pfectiōe. Et huius est ratio ne in superbiā ⁊c. Quando em̄ aliqs de nouo veniēs ad fidem et ad conditionē aliquā ꝓmouet reputat se alijs meliorē et valde necessariū quasi nisi ipse esset non haberent vnde ꝓficeret ecclesie. Et dicit dyaboli. quia ipse cōdemnatus fuit propt̄ peccatū superbie.

¶ Deinde cū dicit. Oportet aūt illū ⁊c. Ostendit qualiter se habeat ad multitudinē infideliū. ⁊ ponit documēta. Primo vt sit bone fame Col. 4. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt. 1. Pe. 2. Conuersationē vraz inter gentes habētes bonā ⁊c. Et hoc necessariū est prelato. quia conuersatio totius cōgregatiōis iudicat ex p̄lato. Sed cōtra. 2. cor. 6. Per ifamiā ⁊ bonā famā ⁊c. Respondeo infamia insurgit quandoq; ex culpa ei⁹ qui infamatur. ⁊ hanc ꝓhibet hic. quādoq; ex malitia detrahentiū. et in hac oportet habere patientiā. ⁊ de hac loq̄tur aplūs ibi. Sed hic loquit̄ de assumendo in epm̄ q̄ ⁊ si sit bonus ⁊ infamat falso debet patienr ferre. Secūdo assignat rationē. Ān subdit, Ut non in obꝓbriū ⁊c. Ubi tangit duplex periculuz scilicet ne fiat obꝓbriosus ⁊ ꝓ hoc eius auctoritas minuaꝝ. ⁊ per cōsequēs auferaꝝ auacia corrigendi Mat. 7. Ejice primū trabē ⁊c. Secundo ne ꝺcidat ⁊c. quandoq; scilicet ꝑatienter sustinendo ꝙ infamis concitetur ad odia ⁊ desperet et huiusmodi. Et ꝙ prelatus sit odiosus laycis: cōtingit si negligit cultum diuine laudis. Malac. 2. Irritū fecistis pactuz leui dicit dñs exercituū propt̄ qđ dedi vos contēptibiles et humiles oīibus populis. ¶ Deinde cū dicit Dyacōes ⁊c. Ostendit pertinentia ad dyacones qđ in greco idē ē qđ ministri. In ꝓmitiua em̄ ecclia solum erant tres ordines vt dicit dyonisius scz episcopoꝝ p̄lbyteroꝝ ⁊ ministroꝝ et nō diuidebanr ꝙ diuersos gradus: sed oia erant in vno ordīe ꝓpter paucitatē ministroꝝ ⁊ ꝓpt̄ nouitatē eccl̄ie. Ꝓtio g̃ ondit q̃les debēt esse sm se. Secūdo q̃tū ad alios ibi. Mulieres ⁊c. Itē ꝓmo ondit q̃les debēt esse. Secūdo quō examinādi sunt ibi. Et hij ⁊c. Itē ꝓmo

ostendit quales debēt esse quantū ad eox propriū corp⁹. Secūdo quantum ad res exteriores ibi. Non turpe ꝛc. Tertio ꝝtum ad alia ibi. Habentes ꝛc. Itē ꝝtū ad corpus. Primo ostēdit quo ad totius corporis qualitates. Secūdo quantū ad ozis refrenationē. Dicit ergo. Dico q episcopi debēt esse pudici .similiter oportet diaconos esse. quia contrariū pudicicie facit ineptū ad spiritualia. quia denegat animū a spiritualib⁹ quē necesse est tales habere eleuatū Esa. 52. Mundamini qui fertis vasa domini ꝛc. Luc. 12. Sint lumbi vestri p̄cincti ꝛc. ¶ Deinde ostendit quales debent esse in ore. Os deseruit locutioni ꝛ gustui. Quantū ad primū dicit. Non bilingues. Eccl. 28. Lingua tertia multos cōmouit ꝛ dispersit illos a gente in gentē ꝛc. Bilinguis est habēs duas linguas Non erūt tales diaconi ministri pacis. Quantuz ad secundū dicit. Nō multo ꝛc. puer. 23. Cui ve? Cuius patri ve? cui rixe? cui foueę: cui sn̄ cā vulnera: cui suffossio oculoz. Nōne his qui cōmorant in vino ꝛ studēt calicibus epotandis Esa. 5. Ve qui potentes estis ad bibendū vinū ꝛ viri fortes ad miscēdā ebrietatē. ¶ Deinde cū dicit Non turpem ꝛc. Ostendit quomodo se habeant ad res exteriores. Non solū em̄ diuertitur a iusticia quādoq; propter cupiditatē lucri: sed etiā a veritate dicentes que nō oportet. Et ideo prohibet eis tēporale lucrū in quo itelligitur omne lucrū inhonestū. ¶ Sed quantū ad affectionē dicit Habentes ꝛc. Et instruit eos. Primo ꝝtuz ad fidem. Secūdo ꝝtū ad cōscientie puritatē. Unde dicē Misteriū fidei nō fidē. id est nō tantū fidē simplicē sed intelligentiā eius qō in fide occultū est. Misteriū em̄ idez est qō occultū: quia ministri debent scire nō tantū ea de fide que ꝛ populus intelligit. sed et misteria. quia debēt alios instruere. i. Pe. 3. Parati semp ad satisfactionē omni poscenti vos rationē de ea que in vobis est fide ꝛ spe ꝛc. Itē cōscientiā purā. qz ipura facit in fide errare. s. 1. Finis aūt p̄cepti est charitas de corde puro et conscientia bona et fide nō ficta ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et hij ꝓbibentur ꝛc. Ostendit quō examinent. Posset em̄ dicere aliquis. Puto oēs bonos. hoc em̄ debet esse in tua reputatione. Sed ꝝtū ad eox ꝓmotionē omnes sunt examinā di Unde etiā ipsi examinant vnde dic. Et hij ꝛc. ¶ Multum crimē. id est peccatū mortale. non aūt intēdit de peccato veniali. quia vt dicitur. 1. Joh. 1. Si dixerimus :qa peccatū nō habemus ipi nos seducim⁹ et veritas in nobis nō est Nec dicit qui habuerunt: sed qui habēt id est sunt notabiles et habēt infamie crimē. Alioqn hoc esset verogare clāuibus eccle. ¶ Deinde cū dicit. Mulieres ꝛc. Ostendit qualiter se habeāt ad alios. Et primo ponit suam instructionē. Secūdo rationē ibi. Qui em̄ habent ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo ostēdit qualiē se habeant ad vxores quas habebant in primitiua ecclesia. et loquitur p statu illo. Secundo quō ad filios ibi Qui filijs ꝛc. Itez prima in duas qz primo ostēdit quales debent esse eox vxores. Secundo qualiter ipsi habeant se ad illas ibi. Diacones ꝛc. In vxorib⁹ eox requrit quatuor. scz pudicitiā. modestiā. sobrietatē. et fidelitatē. Dicit ergo similiter sicut dixi :de diaconibus dico de mulieribus quia oportet eas esse pudicas Eccl. 26. Gratia super gratiā mulier sancta et pudorata. Item modestas in lingua non detrahētes. Eccls. 10. Nūo si serpēs mordeat in silentio: nihil eo min⁹ habet qui detrahit ꝛc. Itē sobrias que est maximū ornamentū mulierū. s. 2. Similiter et mulieres in habitu ornato cū verecūdia et sobrietate. Itē fideles vel deo ꝝtum ad verā fidē vel viris suis. Sed que culpa est diaconi si eius vxor est mala. Respondeo. Aliquis a ministerio repelli nō solū ꝓpē culpam sed etiam propter aliqō impedimētū ministerij. Et ideo si ꝓpē culpā eox possent mulieres esse male tñ prestāt impedimentū duplicē. Primo qz cū male sunt indigent maiori cura. et per hoc minus vacarēt ecclesiasticis ministerijs. Secundo qz viri deprauantur ex vxoribus. Itē esset in periculū. quia ministroz ecclesie multi frequentant domos. Direrunt autē cathaphrige q exp̄ inter diaconos agitur de mulieribus. mulieres possunt ordinari ad sacros ordines. Sed sciendū est q in iure alique mulieres aliqn̄ vocant diaconisse. non qz habeant huiusmodi ordinē: sed propter aliquod ministeriū ecclesie. sicut in greco dicitur diaconus quilibet minister.

Lectio tertia.

Diacones sint vnius vxoris viri: q̄ filijs suis bene p̄sint: ꝛ suis domibus. Qui em̄ bene ministrauerint: gradū bonū sibi acquirent ꝛ multā fiduciaz in fide que est in christo iesu. Hec tibi scribo fili Thimothee: sperās me venire ad te cito. Si autē tardauero: vt scias quomō oportet te in domo dei p̄uersari que est ecclesia dei viui. columna ꝛ firmamentū veritatis. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū quod manifestatū est in carne: iustificatū est in spiritu. apparuit angelis: predicatuz est gentibus. creditum est in mundo. assumptum est in gloria.

Supra ostendit apostolus quales debent esse diaconi ꝛ eorum vxores: hic ostendit quō diaconi se habeant ad vxores et ad filios et familiā. Et primo ponit documētū Secundo eius rationē ibi. Qui em̄ bene ꝛc. Dicit ergo Dixi q mulieres diaconox sint pudice. Et si in vxorib⁹ est pudicicia habenda ꝓpter eos amplius in ipsis est necessaria vt sint omnino a contactu mulier imunes. Sed quia fm hoc pauci essēt ministri ꝓcedit q saltē sint vni⁹ vxoris viri. quia habuisse plures est signū incōtinentie: ꝛ contra significationē sacramenti. Et inde est q dns instituit m atrimoniū vnius ad vnū. Unde ꝛ ꝓma vxor benedicitur nō secūda. ¶ Deinde monet qualiē se habeant ad filios dicens. Qui filijs suis bene p̄sint. scz bñ erudiendo in disciplina bona ꝛ bona vita. Eccl. 7. Filij tibi sunt erudi illos ꝛc. ¶ Consequent hortatur eos bene p̄esse ꝛ toti domui id est familie scz cū mānsuetudine Ecc. 4. Noli esse sicut leo in domo tua ꝛc. Et huius ponitrationez dicēs: Qui em̄ ꝛc. Quasi diceret. Nō reqrit abepiscopis rationabile est. qz ipsi sunt ꝓelati Sed quare a diacono qui est minister. Rndet dicens: Qui em̄ ꝛc. Et ꝓmo ondit q bonus vsus huius ministerij est via ad maiorē dignitatē. Secundo etiā q est via ad vitam eternā. Quantū ad primū dicit. Qui em̄ bene ministrauerit exercendo officiū diaconi. Nō em̄ est in greco diacon⁹ in latino dicitur minister. Graduz bonū sibi acquirēt. id est ꝓmoueri merentur ad gradū altiorē Mat. 25. Quia in pauca fuisti fidelis super multa te constituā ꝛc. Et dicē bonū. qz supra eodē. Qui ep̄atū desiderat bonū op⁹ desiderat. Nec tñ in hoc est eox finis. sed cū hoc remuneratione habent a deo. Joh. 12. Volo vt vbi ego suz illic sit ꝛ minister me⁹. Et ideo dicit. Multā fiduciā scz auxilij gratie in ꝓsenti ꝛ glorie in futuro. ꝛ hoc per fidē xp̄i. 2 cor. 3. Fiduciā talez habemus ꝛc. Esa. 12. Fiducialiter agāt nō timebo. ¶ Deinde cuz dicit Hec tibi scribo ꝛc. Ponit rationē omniū ꝓdictarū monitionuz. Et primo

excludit causam opinatā. Secundo astruit verā ibi. Si aūt ꝛc. Tertio assignat rationē ibi. Que est ecclesia ꝛc. Circa primū sciendū est q posset thimotheus credere q exquo scripsit decetero eū nō visurus esset. als supfluum videretur eū litteris monere. Et ideo dicit hoc scripsi tibi ꝛc. Et nominat eū filiuz .quia sibi charissimus erat. 1. cor. 4. Ideo misi ad vos thimotheū qui est filius meus charissimus ꝛc. Et dicit sperās. quasi non certus. 2. Johannis. Plura habens vobis scribere nolui per cartaz ꝛ atramentū. spero em̄ me futurum apud vos ꝛ os ad os loqui ꝛc. Scribo igitur licet spem habeā. qz spes in longum ꝓtrahi potest. puer. 16. Hominis est p̄parare animū et domini linguā gubernare ꝛc. Et ideo dicit. Si autē tardauero ꝛc. i. thes. 2. Sed sathanas impedivit nos Ego igitē scribo vt si tardauero sciaſ quō oporteat te i domo dei p̄uersari. ps. Habitare facit vni⁹ moris in domo. ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Que est ecclia ꝛc. Assignat rationē quare sit sic cōuersandū in ea. Et assignat rationē bius cause que est duplex. Primo cōmendādo ipsam ecclesiā. Secūdo ꝛitatē ecclie ibi. Et mānifeste ꝛc. Circa p̄mum duo facit. qz primo cōmendat ecclesiam ex ꝓte ei⁹ cuius est ecclia. Secūdo ex veritate ipsius ecclie ibi. Colūna ꝛc. Ex parte eius cuius est ecclia qz est dei viui. Ecclesia quasi adunatio. quia in ecclia est adunatio fideliuz Ro. 8. Quos vocauit ꝛc. Et adunanē in veū. Joh. 17. Ut ꝛ ipi in nob sint vnū ꝛc. Et ideo dicit q ē dei. Et addit viui. ad distinctionē alioꝝ deoz ad quos congregantur gentes. Nam hij sunt mortui. sed deus ecclie est viuus. Joh. 5. Sicut pater habet vitā in semetipso ꝛc. Est ergo sic in ea cōuersandū vt spiritualiē viuam⁹. ps. Domū tuā dne decet sanctitudo ꝛc. Secūda rō est ex ꝛitate ecclie. Naturale est em̄ homini vt desideret cognitiōz veritatis cū sit perfectio intellectus. Unde Aug. dicit q beatitudo est finis hominis que nihil aliud est q̄ gaudiū de veritate. Hoc innouit pbis p creaturas Ro. 1. Sed in hoc vacillabant. qz non habebāt certitudinē veritat⁹. tum qz erant corrupti errozibus. tum qz vix inuenit apō eos q in veritate concordent. Sed in ecclia est firma cognitio ꝛ veritas. Unde dicit columna Ecc. 24. Thron⁹ meus in colūna nubis ꝛc. Ecc. 26. Colūne auree ꝛc. Et dicitur aurea. qz in se sancta. Et firmamentū scz ꝝtuz ad alios. quia non possunt firmari in veritate nisi per ecclie sacramēta. Luc. 22. Tu aliquādo conuersus confirma ꝛc. ps. Ego cōfirmaui colūnas eius. Si igitur ecclia cōgregat in deo ꝛ dat cognitionē veritatis debem⁹ esse in ea. ¶ Deinde cū dicit. Et manifeste ꝛc. Cōmēdat caput ecclie. Et primo xp̄m ad cuius manifestationē apparuit Secundo de eius exaltatione agit ibi Assumpt⁹ ꝛc. Cōmendat autē xp̄m dupliciē. Primo quātū ad naturā diuinā. Secūdo quātū ad humanā ibi. Quod manifestatū est ꝛc. Dicit ergo Et manifeste ꝛc. Quia sacramentū idē est qō sacrū secretū. Nihil autē tā secretū q̄ id quod in corde gerimus. Multo ergo magis qō in corde dei et secretum est et sacrū. 1. cor. 2. Que sunt dei nemo novit nisi spirit⁹ dei ꝛc. Esa. 24. Secretū meū mihi. secretum meum mihi Esa. 45. Tu es deus absconditus. Et hoc est verbū dei in corde patris. ps. Eructauit cor meū verbum bonū ꝛc. Hoc siquidē sacramentū est sacramentum pietatis. secretū autē homini s aliqn̄ est vanū. ps. Dns scit cogitationes hominū qm̄ vane sunt. In ꝝtū ergo est restauratiuū mundi est pietatis Itē magnū quia est ver⁹ deus cuius magnitudinis nō est finis. Hoc ergo secretū quod latet in corde patris factum est hō. Et ideo describit xp̄m. Secundo ꝝtum ad naturā humanā ꝛc. Et primo ꝝtū ad carnē. Secundo ꝝtum ad animā. Quātum ad primū dicit. Quod manifestatum est in carne. Sicut verbū quod latz in corō mānifestat xbo sensibili. ita xbū dei in corde dei latebat. sed in carne manifestatum Joh. 1. Verbum caro factū est ꝛc. Quantū ad animā dicit. Justificatum est in spiritu. Hoc dupliciter exponit. Primo ne credat q caro ꝓius sit concepta dicit q non. qz in spiritu .id est per spm̄sanctum cōceptus est Mat. 1. Quod em̄ ex ea natū est de spiritusancto est. Et Luc. 1. Nō em̄ ex te nascetur vocabit filius dei. Et hoc qz spirit⁹ sanct⁹ superueniet in te ꝛc. Vel in spiritusancto humano de q̄ Job. 19. Emisit spiritum. Et sic est manifestatū in carne quod tamē est cum spiritu. Et dico spiritu iustificato. scz quia iustus est ablq; omni macula. ¶ Deinde cum dicit Apparuit ꝛc. Ostendit eius mānifestationē. et primo factā angelis. Secundo hominibus ibi Predicatū ꝛc. Dicit ergo sacramentū illud quod apparuit ꝛc. excludit etiam cognitionē angelorū ꝛc. Illud autem dicit apparere quod in potestate sua habz videri ꝛ nō videri: et nō subest potestati videntis. Unde non dicit lapis apparet mihi. sed video lapidē. Si ergo angelus in sua natura haberet q videret verbū. nō diceretur verbū apparere sibi sed q ipse videret cum vellet. Et ideo dicit aplꝰ q apparuit angelis .qz non in sua natura viderunt ip̄m. Et verum est q a principio apparuit angelis qn̄ ex conuersione ad se deificauit ipos: sed qn̄ est incarnatū multa misteria innotuerunt angelis que non cognouerant antea. Et ideo dicit Beda q in natiuitate apparuit angel' claritas q̄ non antea in veritate visa est hominibus. Et hoc dupliciter. Primo ꝝtum ad ministerium apostolorum. Secundo quantū ad cognitionē populoꝝ quib⁹ manifestatur. Olim siquidē solis iudeis mānifestabat. sed nunc in gentibus. Et ideo dicit Predicatū est gentib⁹ Mat. vl. Euntes ergo docete omēs gētes ꝛc. ps. Annunciate inter gentes gloriā eius ꝛc. Et hoc efficaciter. qz creditū est mundo. Et hoc dns ozabat Job. 17. Et hoc maxime mirum est q̄ q simplices pauperes ꝛ impotentes totus mundus est conuersus. 1. cor. 1. Nō multi sapientes ꝛc. Et hoc vt nō glorietur omnis caro ꝛc. Secundo manifestat q̄ sola veritas dei hoc facit. qz assumptum est in gloria christus. scilicet quia manifestatus assumptus est in celis Mar. vltimo. Dominus quidē iesus post q̄ locut⁹ est eis assumptus est in celum ꝛc. Phil. 2. Et omnis lingua confiteatur quia dominꝰ noster iesus christ⁹ in gloria est dei patris.

Capitulū quartū.

Spiritus autē manifeste dicit qa in nouissimis temporibus discedent quidā a fide attendētes spiritibus erroris ꝛ doctrinis demoniox in ypocrisi: loquentiū mendaciū: ꝛ cauteriatā habentiū suā cōscientiā: ꝓhibentiū nubere: abstinere a cibis quos deus creauit ad percipiendū cū gratiarūactione fidelib⁹ ꝛ his qui cognouerūt veritatē. Quia omnis creatura dei bona est ꝛ nihil reiciēdū q̄ cū gratiarūactione percipitur. Sanctificat em̄ per verbū dei ꝛ orationē.

Superius instruxit thimotheum de pertinentib⁹ ad ordinationē ecclesie in spiritualibus. Secundo quantum ad documenta fidei: cultum dei ꝛ dispositionē ministeriorum: hic instruit eum de ordinatione ecclesie quantum ad exteriora. Et primo quantum ad cibos. Secundo ꝝtum ad status hominum ꝛ divitias ibi. Quicūq; sub ius

ho ꝛc. Item primo agit de vsu ciboꝝ. Secūdo de dispē
satione ciborū. 5. ca. ibi. Uiduas honora ꝛc. Itē prio ex
cludit supsticiosam abstinentiā. Secundo prefert pieta
tez abstinentie licite ibi. Exerce te ꝛc. Itē primo ꝓnunci
at falsam doctrinā de illicita abstinētia. Secūdo instruit
eum hec ꝓponere fratribus ibi. Hec proponēs ꝛc. Itē
primo errorē mānifestat. Secūdo excludit ipm ibi Quos
deus ꝛc. Itē primo ꝓnunciat errorē futuꝝ ex parte dece
ptoꝝ. Secundo ex parte decipientiū ibi. In ypocrisi ꝛc.
Itē ponit actorē denunciationis. Secundo fidei defectū
ibi. Quia in nouissimis ꝛc. Tertio causam defectus ibi
Attendentes ꝛc. Dicit ergo Magnū est pietatis sacra
mentū quod iustificatum est in spiritu. sed supra hoc sa
cramentū spiritussanctus aliquid ꝓnunciat futuꝝ. Ad eū
eim ptinet reuelare misteria. 1. coꝝ. 15. ⁊ Job. 16. Que
uentura sunt annunciabit vobis Spūs ergo ꝓnunciat
in corde futura. Sed olim loquebatur in similitudinib⁹
Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta dñi in vi
sione apparebo ei vel per somniū loquar ad illum. Zace
12. Ego visionē multiplicaui ⁊ in manu prophetarū assi
milatus sum ꝛc. Sed in nouo testamento spiritussanct⁹
manifeste dicit Job. 16. Et palā de patre meo ānūciabo
vobis. Et ꝓnunciat defectū fidei futurū. Unde dic In
nouissimis tēporibus ꝛc. Nouissimum tēpus dicit vlti
ma etas. quia nos sumus in quos fines seculoꝝ deuene
runt. Tamen in hoc tēpore tanto amplius nouissimum
est. quanto magis propinquū nouissime diei. Et sicut in
primitiua ecclesia propt ꝓpinquitatē ad xpm ⁊ sacramē
ta instituta fuit feruentissima fides sic in nouissimis tem
poribus in comparatione ad tps apostoloꝝ recedent a fi
de quia carnales erunt. sed magis in fine abundabūt er
roꝛes Heñ. 49. Congregamini vt annunciē que ventu
ra sunt vobis nouissimis diebus ꝛc. Causa defect⁹ est du
plex. Una ex parte dyaboli seducētis. 2. coꝝ. 11. Timeo
ne sicut serpens euā seduxit astutia sua ꝛc. Et ideo dicit
Attendentes spiritibus erroꝛis scz demoniō⁹ quoꝝ est
officiū in errorem mittere. Job. 8. Mendax est ⁊ pat⁹ ei⁹
ꝛc. 3. reg. vlti. Egrediar ⁊ ero spūs mendax ꝛc. Et dicit
spiritibus. quia demon maioꝛ multos habet ministros.
Sed quomodo attendent eis? Nunquid eos videbunt?
Non. sed loquetur in eis. Et ideo addit secundā causaz
scilicet falsam doctrinā. Et ꝑm glosaz dicit hic falsos do
ctores demones: nec imerito. Sicut eīm boni homines
interdum dicunt angeli sic isti propt excellentē malitiaz
demones dicūt Jo. 6. Nōne eīm duodecim vos elegi ⁊
ex vob vn⁹ est dyabolus. ¶ Ex parte decipientiū est du
plex causa. Una eoꝝ falsitas. Alia peruersitas conscien
tie eoꝝ. Quantū ad primum dicit. Demonioꝝ. id est ho
minum a demone possessoꝝ. ⁊ hoꝝ dico loquentiū men
dacium Jere. 23. Usq; quo istud est in corde ꝓphetaruz
vaticinantium mendaciū ⁊ prophetantiū seductiōes coꝝ
dis sui. Et nota q; per mendaciū simplex absq; pallio ap
parentie non posset aliquis decipere quēpiaz. Et ita hij
neminē possent fallere nisi pretenderent aliquod palliuz
vel bone intentionis vel simulationis vel falsē auctozita
tis. 1. coꝝ. 3. Nemo vos seducat ꝛc. 2. thimo. 3. Naben
tes quidem speciem pietatis. id est fictā pietatem. Et de
moniozum dico habentium conscientiam cauterizatam.
Cauterium est coꝛruptio in carne per ignē ex qua egre
ditur continue putredo. Ita ex igne peruerse voluntatis
ire. odij. concupiscentie vlceratur cōscientia ⁊ demonio
rum egreditur falsa doctrina. Tit. 1. Coinquinate sunt
eoꝝ mentes. ¶ Deinde ostēdit que sit ista falsa doctri
na ⁊ tangit heresim manicheozum: qui damnant matri
monium. contra illū Mat. 19. Quos deus coniunxit ho
mo nō separet. 1. coꝛinthioꝝ. 7. Mulier nō peccat si nu
bat. Itē māichei ꝓhibēt vsū ciboꝝ. id ē mādāt abstiere
a cibis. Abstiere aūt a cib. pōt qs licite intentioe domā
di carnem. sicut thimotheus abstinebat a vino. vel pro
pter scandaluz sicut dicit apostolus. 1. coꝛinthioꝝ. 8. Si
esca scandalizat fratrē meum non māducabo carnes in
eternum. Item illicite. Uno modo propter legis prece
ptum: quasi legalia adhuc essent seruanda. contra qō lo
quitur ad Galathas. 2. Alio modo ꝑm heresim mānche
orum. non quia prohibitū lege quam damnāt. sed qz di
cunt q; in carnibus. ouis ⁊ vino. ⁊ huiusmodi. id est in
aliqua talium particula diuina natura est commixta. qō
non potest de deo putari. Non videtur autem hoc dice
re de legalibus. quia dicit in nouissimis diebus. sed de
manicheis. Et istos demones vocat. qz inter omnes he
reses plus dant dyabolo de honoze. quia ponunt eū ꝓn
cipium ex equo cum deo bono. ponentes eū principium
visibilium. Improbat autē apostolus hanc erroneam do
ctrinam dupliciter. scilicet ex intentione dei creantis ci
bos. Secundo ex conditione creature ibi. Omnis crea
tura ꝛc. Dicit ergo q; prohibent abstinere. ⁊ hoc contra
intentionē dei qui creauit eos ad percipiendum. Genes
1. ⁊. 9. Sicut olera virentia dedi vobis omnia ꝛc. Sed
dicis: Nunquid plante propter animalia ⁊ herbe propt
homines? Respondeo dicendū est q; sic ꝑm etiā philoso
phum in primo por. quia imperfectū ordinatur ad ꝑfe
ctius. Et ideo sicut in generatioe est multiplex perfectio
primo scilicet plantaꝝ. deinde animalium. ⁊ vltimo hu
mana. ita in vsu rerum. Et ideo ad percipiendum: sz cuz
gratiarūactione. 1. thes. vltimo. In omnib⁹ gratias agi
te. qz scz cōcessa sunt vobis a deo. pō. Edēt pauges ꝛc.
Sed illi qui percipiunt cū gratiarūactione sunt fideles.
Nullus eīm potest gratias agere deo in eo quod illicituz
est Stultus eīm est qui agit gratias de fornicatione deo.
quia deus non est actoz maloꝝ. Ergo ille gratias agit q̄
habet hoc q; vsus ciboꝝum sit licitus. Et hoc quidē ino
tescit per fidem solam. Et ideo dicit fidelibus. ¶ Deinō
cum dicit Qui nouerunt. Quia omnis ꝛc. Improbat er
roꝛem ex conditione creature. Et primo proponit creatu
ram esse bonā ꝑm se. Secundo quantū ad vsuz. Dicit er
go Omnis creatura est bona scilicz in sua natura. Heñ.
1. Uidit deus cuncta que fecerat ⁊ erant valde bōa ꝛc.
A bono etiam actoze nihil est nisi bonū. Sed quia mul
ta sunt in se bona quoꝝum tamen vsus nō est bonus. ideo
probat omnē creaturā esse bonam non solum in se: sed ⁊
quantū ad vsum. Et primo ponit intentū. Secundo ꝓ
bat ibi. Sanctificatur eīm ꝛc. Dicit ḡ nihil reiciendū est
scilicz ex debito diuine legis. Quis ex alia causa sic. sicut
venenum comedere. inq̄tū tale nō est peccatū: sed reici
endum est inq̄tum est moꝛtiferum. Similiter nec alij ci
bi inq̄tum res tales sunt: non sunt reijciendi. sed inq̄tū
incitant ad lasciuiam. Ergo ꝑm discretionē ratiōis ⁊ oꝛ
dinationem charitatis non sunt reijciendi. Matthei. 15
Omne quod intrat in os non coinquinat hominem ꝛc.
Quare ergo aliqui cibi in veteri lege sunt prohibiti Au
gustinus ponit rationem contra faustum. quia in illoꝝ
statu non solum per verba sed etiā per facta prefiguraba
est christus. Et ideo in cibis vetitis ⁊ sacrificijs fuerūt
figure futuri status. Non ergo prohibentur sc̄m se: sed
quia immundoꝝum figure sunt. sicut pozcus est signum
immunde vite. Et ideo prohibitio carnis eius est signum
q; in lege christi est prohibita omnis immunditia. Et ē
exemplum augustini Hoc nomen fatuus posset conside
rari ꝑm q; est vox composita ex litteris. ⁊ sic est bona. vel
inquantum signum ⁊ significatiua talis rei. ⁊ sic mala est
⁊ prohibita. Omnis ergo creature vsus ꝑm se ē bon⁹.
Cuius ratio est quia si ēt malus hoc non posset esse nisi

insquantum diabolus post peccatum hominis accepisset
potestatem super eos quia exquo homo peccauit accepit
in hominē potestatem ⁊ eoꝝm que sunt eius. Sed per
xpm est ablata hec potestas ⁊ hec vocatur sanctificatio.
Unde omnia quecunq; benedicimus exoꝛcizanꝫ primo
vbi ē oratio expellens diabolum. Et ideo dicit. Sancti
ficatur enim per verbum dei: id est per christum qui om
nes sanctificat. Job. 17. ⁊ per oratiōnem fidelium. Fac.
vlt. Multū valet depcatio iusti assidua.

Lectio secunda.

b Ec proponēs fratrib⁹ bon⁹ eris mi
nister xpi iesu. enutrit⁹ verbis fidei
⁊ bone doctrine quā assecut⁹ es. In
eptas aūt ⁊ aniles fabulas deuita. Exerce
aūt teipm ad pietatē. Mā corpoꝛalis exerci
tatio ad modicū vtilis ē. Pietas aūt ad oia
vtilis ē: pmissionē habēs vite q̄ nunc ē ⁊ fu
ture. Fidelis sermo ⁊ oī acceptione dignus
In hoc enī laboram⁹ ⁊ maledicimur qz spe
ramus in deum viuum qui est saluatoꝛ om
nium hominū: maxime fideliū.

Supra reprobauit superstitiosam ciborū abstinentiam:
hic mandat timotheo vt doctrinam ꝑmissam proponat fi
delibus: ⁊ primo ostendit quid debet proponere. Scōo
quid debet vitare ibi. Ineptas autem ꝛc. Proponit er
go duas rōnes quare debet ꝓponere ꝑmissa. Unam ex
cōmisso sibi officio. Secundā ex eius educatione. Dicit
ergo. Hoc quod dixi supra scilicet q; omnis creatura est
bona ⁊ q; nihil reiciendū est ꝛc. Proponēs ꝛc. Timo
theus enim constituꝫ erat in officio ministerij christi: qz
omnes habentes officium predicandi ⁊ regendi constiꝫ
tuūtur ministri xpi. ꝑme Coꝝ. 4. Sic nos existimet ho
mo vt ministros xpi ꝛc. Ille autem ē bonus minister q̄
sequitur intentionem domini sui: xps autē hoc docuit.
Mat. 15. Nihil qō intrat in os coinquinat ꝛc. Et iō hoc
officium requirit illud. Item ipa educatio hoc requirit:
Prouer. 22. Adolescens iuxta viam suam etiā cum se
nuerit nō recedet ab ea ꝛc. Et ideo incōueniens ē q; ali
qui nutriti veritate doctrine recedant ab eius veritate.
Unde recedens a doctrina qua ecclesia suos pyulos in
struit non ē bonus minister xpi. Et ideo dicit. Enutrit⁹
verbis fidei ꝛc. Uerbum enim dei ē spūale nutrimētum
quo sustentaē anima sicut corpus per cibum. Deutero.
8. Non in solo pane vuit homo sed in omni verbo qō p
cedit de oze dei ꝛc. Hoc verbū fidei instruit primo circa
credenda: ⁊ sic dicit. Enutritus verbis fidei. Secundo
circa agenda: ⁊ sic dicit. Unde subiūgit. Et bone doctri
ne. Uel fidei verbum quā ⁊ simplices habent ⁊ bone do
ctrine quā spūales magistri. ¶ Deinde cū dicit. Ineptas
ꝛc. ostendit quid vitandū sit quia fabule inepte ⁊ inanes
Fabula enim ꝑm pbm ē composita ex miris ⁊ fuerunt in
principio inuente vt dicit pbs in poetria: quia intentio
hominū erat vt inducerent ad acquirendum virtutes et
vitandū vitia. Simplices autem melius inducunt̄ repꝛ
sentationibus q̄ rōnibus. Unde ī miro bene repꝛsenta
to videtur delectatio: quia ratio delectaē in collatiōe Et
sicut repꝛsentatio in factis ē delectabilis: ita repꝛsentatio
in verbis: ⁊ hoc ē fabula sez dicere aliqua ⁊ repꝛsentādo
monere volens ad aliquid. Sed antiqui habebant ali
quas fabulas accōmodatas aliquibus veris qui verita-

tem occultabant in fabulis Duo ergo sunt in fabula. q̄
scz contineat verum sensū ⁊ repꝛsentet aliquid vtile. Itē
q; conueniat illi veritati. Si ergo ꝓponaē fabula q̄ non
pōt repꝛsentare aliquā veritatē ē inanis: sed que nō pro
prie repꝛsentat ē inepta sicut fabule de talmuth. ¶ De
inde cum dicit. Exerce te ꝛc. excluſa supstitiosa abstinē
tia: hic comparat abstinentiam virtuosam aliis virtuti
bus. Et sciendum ē q; iste timotheus erat homo valde
abstinens. Unde dicit infra. 5. q; modico vino vtatur ⁊
forte vt sit sollicitus de his q̄ ad misericordiā pertinent.
quia qui non parcunt sibi frequenter nec aliis parcunt.
Et ideo inducit eum vt pietatem ꝓferat abstinētie. Et
primo inducit eum ad pietatem. Secundo ꝓfert eā ab
stinentie ibi. Nam corporalis ꝛc. Tertio confirmat qō
dam dictum ibi. Promissionem ꝛc. Quarto dat formā
docendi pietatem ibi. Precipe hec ꝛc. Dicit ergo. Ex
erce teipm ad pietatem. Pietas ē per quam parētib⁹
patriecq; beniuole officium impendim⁹: sicut religio per
quā cultū debitum deo exhibem⁹. Pietas enim impoꝛ
tat quandam affectionem ad suum principiū. Principiū
autem generationis ē pater ⁊ patria. Et ideo opoꝛ
tet q; homo circa eos sit beniuolus. Pater autem omni
um est deus. Malach. primo. Si ego pater vbi ē honoꝛ
meus. Et ideo nomen pietatis ē deriuatum ad cultum
dei: vt dicit Augustin⁹ quarto de ciuitate dei. Unde eu
sebia est idem quod pietas. Job. 28. Ecce pietas ipsa
est sapientia ꝑm aliam translationem vbi nostra sic habz
Ecce timoꝛ domini ipa ē sapiētia ꝛc Tit. primo. In ag
nitione veritatis que ē ꝑm pietatem. Sed quantū ad ter
renam pietatem, competit pietati vt homo sit beniuolus
compatriotis: sed quantum ad christianam pietatem re
quiritur vt homo omnibus hominibus sit beniuolus: qz
omnes sumus eiusdem patrie. Et ideo pietas sumiē pro
misericordia. Cum ergo dicit. Exerce teipsum ad pieta
tem: pōt accipi ꝑm q; pertinet ad cultum dei ⁊ ad opera
misericordie exhibenda. Uel ad pietatem id est ad cul
tum omnipotentis dei ⁊ opera misericordie. Et dicit ex
erce. non fac: quia exercitium dicit promptitudinem. et
hoc ideo: quia exercitatus facit leuius: delectabili⁹ ⁊ sta
bilius. Prouerb. 24. Diligenter exerce agrum tuum.
¶ Deinde cum dicit. Nam corporalis ꝛc. prefert eam
abstinentie. Et primo ostendit ad quid valet exercitatio
coꝛporalis. Secundo ad quid pietas ibi. Pietas autem
ꝛc. Corporalis exercitatio ieiunij ⁊ huiusmodi in sua na
tura non sunt bona: sed penalia. ⁊ si homo non peccasset
nihil horum fuisset. sed sunt bōa medicinalia. Sicut eīm
reubarbarum ē bonum inquantum releuat a colera. sic ⁊
ista inquantum comprimunt concupiscentias. ergo ad
istud modicum sunt vtilia. ꝑme Coꝛinthioꝝ. 9. Ca
stigo coꝛpus meum ⁊ in seruitutem redigo. ꝛc. Col. 3.
Mortificate membra vestra que sunt super terram. ꝛc.
Et ideo si homo esset in statu in quo nō posset peccare nō
indigeret ieiunioꝝ huiusmodi. Unde Chrisostomus su
per Mat. Uenit iesus ꝛc. dicit iohānes pur⁹ hō indige
bat medicina ieiunij. xps de⁹ erat ⁊ ī pur⁹ hō. ⁊ iō hmōi
nō indigebat. ergo ad modicū vtilis ē q; eīm ad morbuz
pcī carnal' nō spūal' qz aliqn ꝓpt abstinētia hō iracūdia
inanē gloriā ⁊ hmōi incurrit ¶ Deide cū dic. Pietas aūt
ꝛc. ꝓfert abstinētie pietatē ⁊ accipit hic vtroq; mō. s. pro
cultu dei ⁊ misedia ⁊ ē ad oia vtilis q; ad oia pcta delē
da Ecc. 3. Ignē ardētē extinguit aqua: ⁊ el emosyna resi
stit pctis. Itē ad bona ꝓmouēda. Eccl'. 17. Elemosyna
hois q̄si saccul⁹ ꝛc. Itē ꝓmerētur spālem dei misedīam.
Mat. 5. Bti misericordes quoniam ipsi misericordiam
consequentur. Et ideo ad hoc designandum dominus
Mat. 25. specialiter cōmemoꝛat opera misericordie qō

probat subdens .Promissionem habens ꝛc. In preceptis enim decalogi vnum solum inuenitur quod pertinet ad pietatem scz honozare patrem ꝛ matrem:ꝛ sub illo continentur omnia precepta ad quodcunq; beneficiuz impendendū proximo:ꝛ hoc est solum preceptū inter ea que ad proximū ē habens promissionem scz vt sis longeuus ꝛc. Exo. 20. Et apostolus hic interpretat̄ lōgeu⁹ ꝺ vitam presentem ꝛ futuram. Unde dicit. Vite que nunc ē ꝛ future. Prouer. 3. Longitudo dieruz in dextera ei⁹ Sed tunc est questio quia aliquando inuenitur aliquis pietatem sequens qui tamē non est longeu⁹. Respōdeo sicut dicit philosoph⁹ hec bona tempozalia in tantū sūt bona inq̄tum vtilia ad felicitatem. Unde si quis haberet satis de tempozalibus q̄ propter ipa impediret a bono virtutis ꝛ felicitatis hoc nō esset sibi ad bonā fozunā sed ad malā:vt dicitur .10. Ethicoꝝ. Et longitudo vite est vnum de tempozalibus in tāntū bonū inquantū coadiuuat ad virtutem. Aliquando autē est occasio ad peccādum:ꝛ ideo deus aliquādo subtrahit eam homini:nō q̄ deficiat a promissiōe:sed quia vat quod melius ē. Sap. 4. Raptus ē ne malicia imutaret coz eius ꝛc. Alia est q̄stio quia apostolus prefert pietatem cozpozali exercitationi quia habet spem vite presentis ꝛ future. Sed nunquid cozpozalis exercitatio non habet spem alīs ieiunās nō mereretur vitam eternam. Respōdeo quando due virtutes sunt ꝛ vna continet aliam. illud q̄ est superioris virtutis per se competit ei:per accidens autē inferioris. virtus autem cui competit per se mereri vitā eternaz est charitas cuius ꝓpriꝰ ꝛ imediatus effectus est pietas. Et ideo ſm proprīā rationem attingit ad merendaz vitam eternam. abstinentia autem non:nisi inq̄tū ordinatur ad charitatē ꝛ pietatē:quia si ieiunans non refert hoc ad dilectionem dei nō meretur vitam eternaz. Tertia questio est. quia dicit hic Ambrosius in glo. Omnis summa discipline xp̄iane in misericordia ꝛ pietate ē quā aliquis sequēs si lubricum carnis patiatur sine dubio vapulabit nō tamē peribit. Ubi primo est dubiū de prima eius parte:quia misericordia ꝛ pietas imediate ordinantur ad charitatem in qua est sūma xp̄iane religionis. Respondeo quorundā fuit opinio sicut Aug⁹ dicit decimo de ciuitate dei. q̄ exercētes pietatis opera q̄tūcunq; faciant peccata carnalia finaliter non pereunt eternaliter. Et ad hoc est auctoritas ista. Item qō habet Mat. 25. Ubi damnandis solum improperat defectum misericordie. Ergo debeť pena eterna solum inmisericordibus. Augustinus autem dicit contrarium quia apostolus dicit qui talia agunt regnum dei ꝛc. Quantūcunq; enim exerciteť quis in misericordia si in morte est in peccato mortali nō intrabit in regnū. Ad oppositā dicendum est q̄ nō est misericoz qui sibi nō miseretur:ſm illud Ecc. 30. Miserere anime tue placens deo. Et hoc vt hō coniungatur deo per amorē alīs nō est misericoz. Ad illud euangelij respondet augustin⁹ q̄ nō quicunq; peccat detrudit̄ infernū statī q̄ remanet ei locus penitētie. Sz ille detrudit̄ q̄ finaliter moriť i peccato ꝛ ptinet pnia ad misericordiā. Sed quid dicit lubricū ꝛc. Respondeo dicendum ē q̄ loquiť de lubrico mortali. Et q̄ dicit nō ꝓbibit licet hoc nō sit ex condigno tamē est ex congruo inq̄tum disponiť animus ad bonū. Dominus etiam post lapsuz hominē reparat. Et hoc precipue videtur esse i pietate:quia homo benefaciendo alijs inducit alios ad ozādum pro se ꝛ domin⁹ donat aliquando veniam peccatoribus ꝓcibus sanctorum inquantū impetratur eis venia peccatorum ꝛ donum gratie:quia homo potest mereri ex congruo alteri primam gratiam alīs ꝓ nihilo oraret ecclesia pro peccatoribus. ¶Deinde cum dicit. Fidelis sermo ꝛc. ostendit q̄ promittitur nobis futura vita:ꝛ ꝓmo ostendit hoc ex labore sanctorum. Secundo ex eorū spe ibi. Quia speram⁹ ꝛc. Tertio ex benignitate dei. ibi Qui est ꝛc. Dicit ergo. Sermo q̄ scz pietas habet promissionē ꝛc. est fidelis. Qō supza expositum est. Et quare? In hoc enī id est propter hoc vt consequamur vitam eternam laboramus. 2. Timo. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere ꝛc. Item vt benefaciamus ꝛ vt mala sustineamus. Unde dicit. Benedicimus et maledicimur. Jac. ꝓmo. Paticntia opus perfectum habet. Et Roma. 5. Et sustinemus propter spem vite:quia speramus in deum viuum qui est actor vite presentis ꝛ future. Item ex officio dei cuius est saluare. Esa. 43. Non est absq; me saluator. Et ideo incarnatus est deus ꝛ vocatus est iesus. Mat. ꝓmo. Ipe enī saluum faciet populum suū a peccatis eorum. Et christ⁹ ē saluator quia saluat salute corporali quo ad oēs. Et iō dicit. Omniū hominū. Item spirituali:ꝛ ideo dicit. Et maxime fidelium.

Lectio tertia.

Recipe hec ꝛ doce. Nemo adolescētiam tuā cōtemnat: sed exemplum esto fideliū. in verbo. in cōuersatōe in charitate. in fide. in castitate. Dum venio attende lectioni. exhortationi et doctrine. Noli negligere gr̄az q̄ in te est. q̄ data est tibi p ꝓphetiā cū impositione manuū ꝑsbyterij. Hec meditare. in his esto. vt pfectꝰ tuus manifestus sit omnib⁹. Attende eſm tibi et doctrine: insta in illis. Hoc enī faciēs:ꝛ teipsum saluū facies ꝛ eos qui te audiunt. Seniozē ne increpaueris: sed obsecra vt pfem Juuenes vt fratres. anus vt mres iuuencu las vt sozores in omni castitate.

Superius apostolus hortatus ē timotheuz ad pietatē. hic dat ei formā docendi pietatem: cui ꝓmo iniungit vt pietatem doceat. Scdo quomodo sit idoneus ad docendū ibi. Nemo ꝛc. Tertio quō diuersos diuersimode doceat ibi. Seniorē ꝛc. Doctrina vero pietatis in duobus cōsistit scz in agendis ꝛ credendis. Agenda autē nō solum debēt instruere si sunt auctoritatē habentes:ſz etiā ꝑcipere. ꝛ ideo dicit. Precipe hec ꝛc. Tit. 2. Argue cū omni imperio. Quantum ad credenda dicit. Et doce. Mat. vltimo. Docete omnes gentes ꝛc. Job. 4. Ecce docuisti plurimos ꝛc. ¶Deinde cum dicit. Nemo ꝛc. ostēdit quomodo possit esse ydoneꝰ ad p̄dicta. ꝛ ꝓmo ad ꝑcipiendum. Secundo quomodo ad docendū ibi. Dum venio ꝛc. Circa primum duo facit:quia ꝓmo docet quomodo debet excludere contēptum. Secundo manifestat per quid excludēdum sit ibi. Sed exemplum ꝛc. Precepta efficaciam non habet nisi p auctoritatē ꝑcipientis:ꝛ ideo quando auctoritas contēpniť ꝑceptum frustratur qō maxime fit in adolescentia:quia tales non creduntur prudentes esse. Unde ſm philosophū nemo iuuenes eligit duces. Et ideo dicit. Nemo ꝛc. Quasi dicat. Licet sis iuuenis mores tamē repsentant senectutē. Tob. 1. Cum esset iunior. ꝛc. ¶Deinde ostēdit quomodo excludit contēptus dicens. Sed esto. ꝛc. vt scz talē exhibeat se vt sit exemplum faciēdi qō verbo docet. Et notāda q̄ in his iii quib⁹ ꝑlatus ē exemplum ē multiplex ꝛia. Quedā enī ordinant̄ ad primū:quedā ad deū:quedā ad se. Quantū ad primum dicit. Exemplum esto fidelibus.

ut scz qō verbo precipis impleas opere. ꝓme Ipeť. vlti. Forma facti gregis ꝛc. Et hoc in locutione. Unde dicit In verbo scz ponderato:ordinato ꝛ circumspecto. Colˈ. 4. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. pzime Ipe. 4. Si quis loquitur quasi sermones dei. Item in conuersatione exteriozi vt sicut excellit loco ꝛ dignitate:ita ꝛ honesta conuersatione. ꝓme Ipe. 2. Conuersationē vestram inter gentes habentes bonam. ꝛc. Matt. 5. Uideant opera vestra bona ꝛ glorificent patrē vestrū qui in celis est ꝛc. ¶Quantū ad denm ordinať charitate que perficit affectum. Unde dicit. In charitate. ꝓme Loz. 13. Si linguis hominū loquar ꝛc. Colˈ. 3. Super omnia charitatem habentes ꝛc. Item per fidem que illuminat intellectum. Unde dicit. In fide. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo ꝛc. Qō specialiter competit ꝓlatis qui sunt custodes fidei. Unde Luc. 22ˈ. specialiter domin⁹ orat pro fide petri dicens. Ego pro te rogaui petre vt non deficiat fides tua. Quantum ad se ordinat castitas quia indecens est nimis vt vita ministrorum discordet a vita domini. Eccl. 10. Secundū iudicē populi sic ꝛ ministri eius ꝛc. Christus autem sic castitatem dilexit vt de virgine vellet nasci ꝛ ipe eam seruauit. ¶Deinde cum dicit. Dum venio ꝛc. ostendit quomō sit ydoneus ad docendū:ꝛ primo facit hoc. Secundo assignat rationem premisse monitionis ibi. Noli negligere ꝛc. Per duo autem ē ydoneus ad docendum scz per lectionē in qua acquirit scientiā:ꝛ per exercitiū in quo efficitur promptus. Et ideo dicit. Dum venio attende lectioni scz librorum sanctorū. ꝓmi Machab. 12. Habentes solatio libros sanctos. Joh. 5. Scrutamini scripturas. Et hoc significatur Exo. 25. vbi dicitur q̄ semper in archa domini debebāt esse vectes in circulis ꝛ circuli taugulis quasi semper parati ad portandū. Ad exercitiū autem necessaria est exhortatio nostra quantū ad agenda: doctrina quantū ad cognoscenda. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta coz meū ꝛ pascent vos scientia ꝛ doctrina ¶Deinde cum dicit. Noli ꝛc. ponit rōnem monitionis premisse:ꝛ primo ponit causam ex dono suscepto. Secūdo causam ex premio expectato ibi. Attende tibi ꝛc. Itē primo ponit rōnem. Secundo ostendit quomodo q̄ in rōne continet impleri potest ibi. Hec meditare ꝛc. Dicit ergo. Noli ꝛc. Quasi dicat. Ita attende: quia qui recipit gratiam non debet in ea negligens eē:sed in ea fructificare debet. Mat. 25. Seruus abscondens in terra pecuniā punit̄ ꝓpter negligentiā. Noli ergo negligere gratiam ꝛc. Per hoc intellige vel dignitatē ẽpalem vel donum scientie vel ꝓphetie vel miraculoꝝ quox nihil debet negligi. 2. Coz. 6. Ne inuanū gratiā dei recipiatis ꝛc. Dico gratiā que data ē tibi per prophetiam id ē per diuinam inspirationem. Nam in primitiua ecclia vbi pure ꝛ ꝓpter deum electiones fiebant nullus assumebatur ad ẽpatum nisi p electionē diuinā:sicut electus est ambrosius ꝛ nicolaus. Et hanc inspirationē vocat hic prophetiam. Unde glo. dicit id est per sanctorum electiōes q: sancti nō eligebāt quē a deo non sciebant electū. Itez apostolus prenidebat hunc profuturum esse pplo. Prouer. 29. Cum prophetia defecerit id est talis modus electionis dissipabitur populus. Et quomodo. Cū imposītione manus ꝑsbyteri. Alia littera habet manuū ꝓelbyrij. Et sicut dictū ē nomina ꝑsbyteri vel episcopi sunt ꝓ miscua quia sacerdotes ꝛ ꝓelbyteri id est episcopi erant qui recipiebantur cum manus impositione. Nume. 27. Uoca iosue ꝛ impone manū tuam super eum ꝛc. Dominus etiā imposuit manū pueris:vt dicitur Mat. 19. Itē apostoli septem diaconibus. Act. 6. Et ideo ordinādis in eꝰm imponunt̄ manus. Sed questio est cum episcopus debeat ordinari a tribus. quare hic dicitur singulari numero ꝓelbyteri. Respondeo hoc ideo dicit: quia ꝛ si conueniant multi:tamen vnus ē principalis ꝛ alij coassistentes:tamen potest dici q̄ tunc hec constitutio non dum erat:ꝛ tunc pauci erant episcopi qui nō poterant cō gregari. Alia littera habet ꝑsbyteri id est illoꝝ qui sibi imposuerunt manus nō inquantū homines sed inquātū ꝓelbyteri. Et hec impositio significat collationem gratie:nō q̄ ministri dent gratiam:sed q̄ significat gratiam datam a christo. Unde illorum est solum qui sunt ministri xp̄i. Et ideo dicit ꝓelbyterij vel ꝑsbyteri: quia manus impositio:alia ē que fit a diaconibus:ꝛ alia q̄ fit a ꝑsbyteris. ¶Deinde cum dicit. Hec meditare ꝛc. ostēdit quomodo impleat qō dictum ē vt scz cōtinue meditetur ea que spectant ad officium suum. Heb. vlt. Xp̄i enī peruigilant quasi rōnem ꝓ animabus vestris reddituri vt cuz gaudio ꝛc. Hec ergo meditare id est frequenter cogita que sunt ad curam gregis tui. In his esto: id est tota virtus tua sit ad hoc. Et quare? Ut profet⁹ tu⁹ ꝛc. Mat. 5. Nemo accendit lucernam ꝛ in abscondito ponit. ꝛc. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hoīb⁹ ꝛc. Et hec debet seruare ꝓpter ꝓmium expectatū. ꝓpter qō subdit dicens. Attende tibi ꝛ doctrine. Aliqui sic attendunt doctrine q̄ sui curā negligūt:sed apostolus dicit q̄ ꝓmo attendat sibi ꝛ postea doctrine. Eccl. 30. Miserere aīe tue placens deo ꝛc. Unde iesus cepit facere ꝛ docere ¶Insta in illis. i. instāter exerce. 2. Thy. 4. Insta oportune. Et fructus erit ex hoc copiosus:qz hoc faciens ꝛ teipm ꝛc. Et hoc ē magnū. Jac. 5. Qui cōuerti fecerit peccatozem ab errore vie sue saluabit aīam suaz a morte ꝛc. Dan. 12. Qui ad iusticiā eruditi multos quasi stelle. ꝛc. Unde doctozibus debeť premium aureole. ¶Deinde cum dicit. Seniorem ꝛc. ostendit quomodo diuersimode diuersis suā doctrinam debet tradere:ꝛ ponit duas diuersitates. Ună ſm etatem. Aliā ſm sexum. Scām etatē prio quantū ad viros. Secūdo quantuz ad feminas ibi Anus ꝛc. Dicit ergo, Seniorē ꝛc. Leui. 19 Honora personā senis Et ideo nō sunt mordaciter increpandi sed obsequendi. 1. Ipe. 5. Seniores qui in vobis sunt obsecro consenioz. Et si petrus senioz hoc faciebat: qō magis iuuenis. Sz cōtra Esa. 65. Puer centū annorū morieť:ꝛ peccator centū annox maledict⁹ erit. Respondeo dicendū ē q̄ senex propter excedētem maliciam pdit honorē senectutis:ꝛ tunc increpandus. Juuenes. ꝛc. Mat. 23. Uōs vos frēs estis. Ezech. 34. Cum austeritate iperabatis eis. Ex parte feminaz est differētia etatū quia anus vt matres :maxime que sunt iuuenes infra 5. Uiduas honoza. Juuēculas vt sozores ex amore charitatis. Et hoc in omni castitate. Quia amoz spiritualis ad mulieres degenerat in carnalē:ideo in his que ad iuuenculas ꝓtinēt adhibēda ē castitas ꝛ iō apls addit hoc Unde papa scribens eis dicit. Dilectis in xp̄o viris simpliciter dicit:dilectis filijs.

Capitulum quintum.

Jduas honoza: q̄ vere vidue sūt Si que aūt vidua filios aut nepotes habet discat primū domū suā regere: et mutuā vicē reddere parentibus hoc enī acceptū ē coram deo. Que autē vere vidua ē ꝛ desolata speret in deū. ꝛ instet obsecratiōibus ꝛ oronibus nocte ꝛ die. Naz q̄

V

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum V

in delitijs ē viuens mortua ē Et hoc ꝑcipe vt irreprehensibiles sint. Si quis autē suorum ⁊ maxime domesticorꝫ curā non habet fidem negauit. ⁊ est infideli deterior.

Supra instruxit timotheū de vsu ciborū ⁊ de abstinentia: hic instruit eū de dispensatiõe ciborū que fit spūalibꝫ personis scz que dispensabant viduis ⁊ doctoribꝫ. ¶Primo ergo instruit eum de viduis. Secundo de doctoribꝫ ibi. Et qui bene presunt ⁊c. Circa primū primo ostendit quomodo viduis ⁊ doctoribus sunt ministranda alimenta per ecclīam. Secundo qualis vidua sit eligenda ibi. Vidua eligat ⁊c. Item primo ostendit qualibus viduis sit subueniendum. Secuddo manifestat qđ dixit ibi. Si qua autē ⁊c. Tertio ostendit rõnem dictorꝫ ibi. Si quis ⁊c. Dicit ergo viduas honora nõ solum reuerentiā exhibendo sed necessaria tribuendo. Hec esti duo intelliguntur in verbo honoris. Unde in ꝑcepto honorandi parentes intelligit etiam de subuentione: quasi dicat. In necessarijs ꝓuide. Et hoc inchoatū ē a principio ecclesie. Act. 6. Factū ē murmur grecorꝫ aduersus hebreos eo ꝙ despicerent in ministerio quottidiano vidue eorꝫ. secūdi Mach. 3. In templo pecunia posita ad alimoniā viduarum ⁊ pupillorꝫ. Sed quas viduas? Illas que vere sunt vidue. Vidua dicitur quasi a viro idua. i. diuisa. Nam vidua vere ē illa que nõn habet alias personas a quibꝫ sustentet: ⁊ huic necessaria dabantur de elemosynis fidelium. ¶Deinde cū dicit. Si qua autem ⁊c. exponit que sunt vere vidue. ⁊ primo ostendit que nõ sunt vere. Secundo que sunt vere ibi. Que autem ⁊c. Circa primum primo agit de institutione eaꝝ que sunt vere vidue. Secundo rõnem assignat ibi. Hoc em ⁊c. Instruit ergo huiusmodi ꝙ discant domū suā regere. Tob. 10. Docuerūt filiā suā regere familiā ⁊c. Et dicit primū: quia vidua q̄ assumit ad prouisionē sibi ab ecclīa fiendam debet ee cuz honestate vigilans. Et hoc ē quod dicit. Si didicit ⁊c. Item debet suis parentibꝫ seruire: ⁊ ideo dicit. Mutuā ⁊c. Quasi dicat. Sicut parentes eam nutrierūt ita ⁊ ipa eos: si habet eos. Et huiꝫ ratio assignatur cum subiūgit dicens. Hoc enī ē acceptū ⁊c. quia hec non solū hominibus fiunt sed ꝺ eo. Et hoc patet quia domin⁹ de hoc speciale mandatū dedit. Exo. 20. Ab etiā dñs iesus i euāgelio noluit ꝑtermitti. Item hoc natura docet vt homo recõpenset beneficia impendentibus: ⁊ nulli tñ impenderunt q̄tum parentes. ¶Deinde cū dicit. Que autem vere ⁊c. tractat de veris viduis. ¶Primo ostendens que vere sint vidue. Secundo qualiter instruende sunt ibi. Speret in deū ⁊c. Dicit ergo. Que aūt ⁊c. desolata id ē que non habeat consolationem humanā scz filios vl parentes. Et talis que nõ habet aliud confugiū nisi ꝙ speret in deū etiā q̄tum ad temporalia subsidia ꝙ ecclesiam sustentata. Et debet instrui primo vt exerciteē in bonis. Secundo vt caueat a malis ibi. Et hoc ꝓcipe ⁊c. Circa primū duo facit: qz primo ostendit quib⁹ debet occupari hec vidua. Secundo rõnem assignat ibi. Nam vidua ⁊c. Dicit ergo. Speret in deo ⁊ actū spei cõuenientem exerceat qđ fit per orõnem quia obtinet per hāc qđ speraē. Oratio em̄ eleuatio ē mentis in deum: obsecratio est postulatio ꝙ aliqua sacra. Et dicit. Die ⁊ nocte: qz impossibile ē ꝙ animus hominis sit sine aliqua cura. Et ideo exquo vidua nihil habet in quo occupeē debet vacare semp deo. Luc. 2. Anna nõ discedebat de templo. ⁊c. Judith. 8. Fecit cubiculū in superiori ad orandum. ¶Deinde cū dicit. Nam q̄ ⁊c. reddit rõnem quare debz semp vacare orõni scz quia impossibile ē ꝙ anim⁹ nõ occupeē circa aliquā delectationē. Et cū anim⁹ ociosi nõ occupaē vtilib⁹ oportet ꝙ occupeē carnalib⁹. Et iō dicit ꝙ vidua sic desolata vacet orationibus. qz si nõ habet hāc vat se delicijs: ⁊ sic mortua est morte peccati. Apoc. 3. Nomē habes ꝙ viuas ⁊ mortuus es ⁊c. Eſa. 38. Viuēs scz interius: viuēs scz exterius cõfitebit tibi. Et licet delitie sint omnibus hoīb⁹ occasio mortis: specialiter tamē mulierib⁹ qz ex sui natura habēt animi molliciem. Cum ergo delicie emolliant animū necesse ē ꝙ mulieres multoplus emolliant. Jere. 31. Usqquo delicijs dissoluer̄ filia vaga. Apoc. 18. Quantū glorificauit se ⁊ i delitijs fuit tantum date illi tormentū ⁊ luctū ⁊c. ¶Deinde cum dicit. Et hoc ꝓcipe ⁊c. ostēdit qđ instrui debēt cauere sibi a malis. Et ideo dicit ꝙ etiā prohibeat hoc precipiens ꝙ mulieres que ab ecclesia sustentanē sint irreprehensibiles. ꝑs. Domū tuam domine decet sanctitudo. ¶Deinde cū dicit. Si quis autē ⁊c. assignat rõnem huius qđ dixit. discat primū ⁊c. dicens ꝙ oportet ꝙ circa hoc instruaē vidua: qz hoc ē de necessitate. Et iō dicit: suoꝝ q̄z scz cura ei incumbit ⁊ maxime domesticorū. Can. 2. Ordinauit in me charitatē. Et sicut aug⁹ dicit: possum⁹ omnibus bene velle: sed illi qui sunt nobis cõiuncti estimãtur quasi quedam sors ⁊ ideo magis diligendi. Ambros⁹ius in libro de officijs dicit. ꝙ rõ huius ē qz forte his q̄ bus nõ est verecundū suscipere a suis eēt verecundū suscipere ab alijs. ¶Fidē negauit per opera: quia si nõ seruat fidem bis quos natura copulauit consequēs ē ꝙ nec alijs. Tit. 1. Confitentur se nosce deum factis autē negant ⁊c. Sed nunquid ē hoc verum ⁊ est infideli deterior? Cuius contrarium videē per aug⁹. Jo. 15. Si nõ venisse ⁊c. quia super hoc dicit ꝙ ibi loquit de pcto infidelitatis qđ est grauius cetteris peccatis qz peccata in deū sunt grauiora q̄ que in ꝓximum. Respondeo ꝙ status fidelis ab infideli potest dupliciter considerari. Primo quantū ad statū peccati: ⁊ sic infideles sunt in peiori statu quia nihil agunt deo acceptū: nõ autem si consideretur quantū ad vnū peccatum. Fidelis enim ⁊ infidelis si mechenē plus peccat fidelis: quia facit iniuriā fidei. Et sic dicit ꝙ si fidelis contemuit curā parentū grauius peccat q̄ si hoc faceret infidelis. 2. Pe. 2. Melius erat eis non cognoscere viam iusticie q̄ post agnitionem retrorsum conuerti ⁊c.

Lectio secunda.

V Jdua eligat nõ min⁹ sexaginta annorū que fuerit vni⁹ viri vxor i operibus bonis testimoniū habens si filios educauit: si hospitio receperit: si sanctorū pedes lauit: si tribulationē patientib⁹ sū ministrauit. si omne op⁹ bonū subsecuta ē: Adolescentiores aūt viduas deuita Cū enī luxuriate fuerint in xp̃o nubere volunt habentes dānationē. qz primā fidē irritā fecerunt. Simul aūt ⁊ ociose discūt circūire domos: nõ solū ociose sed ⁊ verbose ⁊ curiose loquentes que nõ oportet. Volo aūt iuniores nubere: filios ꝓcreare: matres familias esse: nullā occasionem dare aduersario maledicti gra. Jam enī quedā cõuerse sunt retro post sathanā. Si quis fidelis habet viduas summinist̄ret illis: vt non grauetur ecclesia vt his que vere vidue sunt sufficiat.

Supra ostēdit viduas ab ecclīa eē sustentādas: hic ostēdit quales sunt sustentande. Et primo ostendit qualis sit eligenda. Secūdo qualis vitanda ibi. Adolescentiores. ⁊c. Circa primū tria facit: quia primo ondit esse eligēdā ex tempore. Secundo ex castitate. Tertio ex bonoꝝ operum exercitio. Ex tempore quia sexaginta annoꝝ. Sz de qua electione agit? Ad hoc pōt responderi dupliciter. Uno modo ꝙ loquit de electione qua eligit ad psidendū gubernationi aliaꝝ viduaꝝ que ab ecclīa nutriebantur que sic antiqua preficiat vt de cōtinētia eius nullus suspiceē. Numeri. 4. A triginta annis ⁊ supra vsq ad annos. 50. ⁊c. Sed contra videt qz ecclīa facit cōtrariū qz abbatisse iuniores fiunt. Respondeo dicendū ē ꝙ inordinatū ē ꝙ nimis iuuencule fiant: sed tamē nõ ē tāta diligentia ecclīe in eis que sūt incluse vt in eis que sunt libere. Alio modo ꝙ loquaē de electione qua eligitur ad hoc ꝙ sustentet̄ stipendijs ecclesie ⁊ talis eligaē non minus q̄ annorū sexaginta: qz iuuenes possūt laborare manibus sicut ⁊ apostolus: qui licet posset de euangelio viuere tamē laborabat: sed vetule quiescūt. ¶Ex castitate etiam eligenda est vidua: ideo dicit. Que fuerit vnius viri vxor. Sicut esti requiritur in episcopo ꝙ sit vir vnꝰ vxoris: ita in vetula ꝙ sit viri vnius vxor. Glo. hoc dicit propter ꝑdictū sacramentū. Hec glo. ē magistralis ⁊ parum valet. Nõ enim videt ratio sumi ex aliquo sacramēto: quia mulieres nõ suscipiunt aliqua sacramenta ministranda. Sed hoc dicit propter firmitatē vt scz habeant continuū ꝓpositum seruāde viduitat̄. Sed hieronym⁹ in epla ad aggerūtiā alīs ad'eficiā aliā rationem assignat scz ꝙ apud gentiles mos erat ꝙ in sacris deorum nulla perat que haberet duos viros. Et ideo apostolus voluit vt que alimentis ecclesie nutriebanē non minus eēnt caste. Judith. 15. Eo ꝙ castitatē amaueris ⁊ post virū tuū alterū nescieris ⁊c. Luc. 2. Uixit annis septē cum viro suo a virginitate sua ⁊c. Et ideo ē quasi laudabile signuz castitatis ꝙ vnius viri fuit vxor. ¶Deinde cuz dicit. In operibus bonis ⁊c. ostendit viduā eē eligendam ex exercitatione bonoꝝ operū. ⁊ primo in generali. Secūdo in speciali ibi. Si filios ⁊c. Tertio dat idem intelligere de omnibus bonis operib⁹ ibi. Si omne opus ⁊c. Quātuz ad primū dicit. In operibus bonis ⁊c. ꝓuer. vltimo Laudent eam in portis opera eius. Er dicit. Testimonium habens. Joha. 5. Opera que dedit mihi pater vt pficiā ipa opera que ego facio testimoniū perhibēt de me ⁊c. Exteriora enī opera ostendunt interiorem fidē Ja. 2. Ostende mihi fidem tuā sine operibus: ⁊ ego ostendam tibi ex operibus fidem meam ⁊c. Sed que opera: primo ad suos: scdo ad alios. Ad suos dicit. Si filios educauit scz in timore dei ⁊ castitate Eccl. 7. Filij tibi sūt eruditi illos. Quantum ad alios tangit tria opera pietatis. ¶Primo ad misericordiā: qz mulieres habentes, cor molle sūt naturaliter misericordes. ¶Primo ergo docet hospitalitatem ibi. Si hospitio recepit Ro. 12. Hospitalitatē sectātes. Secundo cū hoc simul ponit humilitatē dicens. Si sanctorū lauit pedes: sic enim sunt sancti recipiendi ⁊ honorifice tractandi Luē. 10. Martha autem satagebat circa frequēs ministeriū: sic xp̃s Joh. 13. Si ergo ego laui pedes vestros domin⁹ ⁊ magister ⁊ vos debetis alter alterius lauare pedes. ⁊c. Glo. augustini sup Jo. Faciunt hoc sibi inuicē fratres etiā in ipso opere visibili ⁊ qđ manu nõ faciunt corde nõ faciunt. Multo aūt melius est vt etiā manib⁹ fiat. nec dedigneē qđ fecit xp̃s facere xp̃ianus. Qui em̄ ad pedes fratris inclinaē ei i corde humilitas excitatur vel si iam inerat cõfirmaē humilitatis affectus. Tertio fortitudinem ⁊ constantiā: vt scz tribulatis assistat. Heb. 10. Sinceris cõpassi estis. ¶Deinde cuz dicit. In omnibus ⁊c. Concludit in quibus debet eē bona dicens. Si omne opus bonū subsecuta est id ē ꝓfecta est. Gal. 6. Dum tempus habem⁹ operemur bonū ad omnes ⁊c. ¶Deinde cū dicit Adolescentiores ⁊c. ostendit que sint vitande. Et primo hoc ostendit. Secundo assignat rationem ibi. Cum enim luxuriate ⁊c. Dicit ergo eligantur vidue talis etatis: sed deuita adolescentiores viduas id est passim non recipias ad sustentationem in ecclesia ꝓcipue infames ⁊ dissolutas: vel deuita eas quantum ad consortium ⁊ familiaritatem Eccl. 42. Melior est iniquitas viri id est securior ad cõmorandū q̄ mulier benefaciens. Unde subditur: ⁊ mulier confundens in obprobrium. ¶Prima expositio est litteralis. ¶Deinde cum dicit. Cum enim ⁊c. assignatur duplex ratio ex duplici periculo quod iminet. Circa primū duo facit: qz primo ꝓponit primuz. Secundo respōdet questioni ibi Habentes damnationē ⁊c. Si enim adolescētes assimātur ad sustentationem ecclie sunt duo cõsequentia: scz ꝙ habeant sufficientiam ⁊ ꝙ nõ cogantur manibus operare. Ex vtroq̄ autē imminet periculum. Ex primo gitulū castitatis. Unde dicit. Cuz enī luxuriate fuerint ⁊c. Luxuria quandoq̄z sumiē pro superfluitate actus venerei. ⁊ sic est vnū de septem vitijs capitalibus: quandoq̄z vero sumiē pro omni superfluitate rerū corporaliū. Et sic sumiē hic. Quasi dicat. Cum habuerint superabundantiā p̄ sufragiū xp̃i: tunc nubere volunt. Exo. 32. Sedit populus manducare ⁊ bibere ⁊ surrexerunt ludere. Valeri⁹ dicit ꝙ a cerere id ē cibo. ⁊ libero patre ꝓpinqu⁹ est loc⁹ ad venerē. Ose. 4. Comedent ⁊ nõ saturabunt: fornicati sunt ⁊ nõ cessauerunt ⁊c. ¶Deinde cum dicit. Habētes ⁊c. Respondet tacite questioni. Posset enim aliqs dicere. Quid enim mali est si nubant. Tu em̄ dicis. 1. Cor. 7. Mulier nõ peccat si nubat. Ideo dicit. In hoc habēt damnationē qz primā fidē scz castitatis quā vouerūt alīs enim non fuissent assumpte ad alimoniā. Unde dicit augusti. hic ꝙ ex solo ꝓposito quis incurrit damnationem Uerum est si sit ad determinatum ⁊ cum consensu. Ecc. 5. Si quid vouisti deo ne moreris reddere ⁊c. Luce. 9. Nemo mittēs manū in aratrū ⁊ aspiciens retro aptus est regno dei ⁊c. Ex secundo scz ꝙ nõ laborant tria mala incurrunt. Primū malum est ociositas Eccl. 33. Multam malicia docuit ociositas. Ezech. 16. Hec fuit iniquitas sodome sororis tue: superbia. saturitas panis ⁊ abundātia ⁊ ociū ⁊c. Prouer. 12. Qui secta ociū stultissimus ē ⁊c Ex ociositate sequūtur hec mala. Cor mulieris nõ ē firmuz sicut viri: ⁊ propter hoc ad diuersa mouet. Si ergo nõ astringatur ad operandum oportet ferri ad diuersa. Et ideo ē periculum ꝙ mulieres sint ociose: vnde antiq̄ occupabant eas. Itē efficiunt instabiles q̄tum ad locuz quia discunt circuire domos. Prouer. 7. Huc foris nūc in plateis nunc iuxta angulos insidians ⁊c. Jere. 14. Dilexit mouere pedes suos ⁊ nõ quieuit ⁊ dño non placuit Quantū ad verba dicit. Verbose: exquo enim nõ occupanē multum vacant nugis. Prouer. 7. Garrula vaga quietis impatiens ⁊c. Quantum ad cor curiose: quia exquo nõ occupantur in suis: intromittunt se de alienis ⁊ ideo loquūtur que non oportet quia omnū facta diiudicant. Eccl. 9. Colloquium ei⁹ quasi ignis exardescit ⁊c. ¶Deinde cuz dicit. Volo ergo ⁊c. ostēdit cui operi sint applicande scz vt nubant. Et proponit primo documentum. Secundo assignat rõnem ibi. Jam enim ⁊c. Dicit ergo. Volo iuuenes scz viduas nubere ⁊c. Contra. ꝑme Cor. 7. Bonum est eis sic permaneant ⁊c. Ergo debet melius dicere. Volo continere. Rñdeo. Hieronymus dicit ꝙ illud ꝑme Cor. 7. volebat ex ꝑncipali intẽtione scz vnusq̄sq̄z hz ꝓpriū donū a deo. Et ideo subdit.

Melius est nubere q̄ vri ꝛc. Et ideo in quo casu loquit videndū ē: qz in hoc ne primā fidem faciant irritā: ꝛ ideo subdit meli⁹ ꝛ dic volo nō ex pncipali intentōe filios ꝓcreare melius q̄ eos occulte occidere per abortsuz: supra 2. Saluabit autē p filioꝝ generatiōem si permanserit in fide ꝛc. ¶ Itē matresfamilias ē: vt scz sint occupate nec verbose discurrant per domos. Et etiā hoc volo vt nullam occasionē dent aduersario .i. vel diabolo vel gentili maledicti gratia id ē vt possit maledicere ecclesijs dei. In quo sic cōcludit vitā viduarū vt sic viuant vt in nullo alios ꝓuocent ad lasciuiā. ꝑme ꝑe. 2. Sic ē voluntas dei vt benefacientes obmutescere faciatis imprudētium hominū ignorantiā ꝛc. Et ē eius hec rō: qz quedaz vouentes castitatē cōuerse sunt retro votū irritantes Et tales vadunt post sathanā p imitationē qui apostatauit de societate angeloꝝ. ¶ Deinde cum dicit. Si quis ergo ꝛc. ostendit que vidue sunt nutriende a ꝑuatis personis: ꝛ primo ponit documentū. Scdo rōnem ibi. Et nō grauet ꝛc. Dicit ergo q̄ que ē vidua vere speret in deo: sed si qua habet frēs vel parentes sustentet ab illis. Et ideo dicit. Si quis fidelis ꝛc. quia hoc ē opus pietatis. Et hoc vt ecclesia nō grauet. Et hoc necessariū ē q̄ tunc ecclesia nō habuit possessiones: sed modo habet possessiones deputatas ad hoc: ꝓme Thes. ꝫmo. Nocte ꝛ die opantes ne quem vestrū grauarem⁹ ꝛc.

Lectio tertia.

Qui bene presunt ꝑsbyteri duplici
q honore digni habeant: maxime qui laborant in verbo ꝛ doctrina. Dicit em scriptura. Nō infrenabis os boui trituranti. ꝛ dignus ē operari⁹ mercede sua. Aduersus ꝑsbyterꝝ accusationē noli recipere nisi sub duobus aut trib⁹ testib⁹. Peccantes cozā omnib⁹ argue: vt ꝛ ceteri timorē habeant. Testor cozā deo ꝛ xp̄o iesu ꝛ electis angelis ei⁹: vt hec custodias sine ꝓiudicio: nihil faciens in alterā partē declinādo Manus cito nemini imposueris neq; cōmunicaueris peccatis alienis. Teipm castuz custodi. Noli adhuc aquā bibere sed modico vino vtere ꝓpter stomachū tuū ꝛ frequentes tuas infirmitates Quozūdā hominū peccata manifesta sunt p̄cedentia ad iudiciū quorundā autē sequūtur. Similiter ꝛ facta bona manifesta sunt: ꝛ que aliter se habent abscondi non possunt.

Superius egit de viduis honorandis que stipendijs ecclesie sustentabant: hic agit de honoratione ꝑsbyterozuz ꝛ primo instruit thymotheū qualiter se habeat ad eos. Secundo ostendit quō quedā dicta sunt intelligēda ibi Quozundā hominū ꝛc. Itē primo ostendit q̄ presbyteri sunt honorandi. Secundo confirmat p auctoritatem ibi Dicit em scriptura ꝛc. Circa primū duo facit: quia ꝓmo ostendit q̄ sunt honorandi. Scdo ostendit qua rone debetur eis honor ibi. Maxime qui ꝛc. Dicit ergo. Qui bene ꝛc. Presbyter idem ē qd senior. ꝛ sicut senes etate cōsueuerūt habere prudentiā. Job. 12. In multo tempore prudentia: ita qui sumitur ad regimē ecclie debet prudens esse. Luce. 12. Fidelis seru⁹ ꝛ prudens ꝛc. Et ideo dicit Aug⁹. Accipiant ergo ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Aduersus ꝑsbyterꝝ agit de correctione presbyteri dicens q̄ ꝑsbyteri qui bene ꝑsunt duplici honore sunt honorandi sed mali sunt corrigendi. Circa qd tria facit. Primo dicit q̄ faciliter eoꝝ accusatio nō admittat. Secundo q̄ culpabiles sunt publice corrigendi ibi. Peccātem ꝛc. Tertio q̄ nō damnent temere ibi. Sine ꝓiudicio ꝛc. Dicit ergo. Tu maior ꝑsbyter noli aduersus presbyterꝝ ꝛc. Duo sufficiūt si boni sunt: cui⁹ rō est in glo. quia nō est facile accusanda tam alti ordinis ꝑsona q̄ sit vice xp̄i. Sed hoc nō videt sufficere quia alioꝝ accusatō nō nisi sub duob⁹ vel trib⁹ testibus admittit. Deutero. 17. In ore duoꝝ ac triū testiū pibit qui occidet ꝛc. Unde notandū q̄ aliud ē accipe accusationē ꝛ aliud cōdemnare accusatum. secundū nō debet iudex nisi cum testib⁹ cōuictus fuerit vānādus: ꝛ hoc in hoibus sed in sacerdote nec debet accusationem recipere nisi sit euidens. ¶ Deinde cū dicit. Peccantē ꝛc. ostendit quō puniat si sibi ꝑ betur ꝛ primo ostendit q̄ publice corrigat eū. Secundo adiurat eū q̄ obseruet ista ibi. Testor cozā ꝛc. Dicit ergo ꝓpter hoc fuit infirmus totaliter, ideo dicit ei Noli adhuc post q̄ es infirmus ꝛc. Et quare? Quia Leuit. 2. Quicquid obtuleris sacrificij sale scz discretiōis condies. Ro. 12. Rationabile obsequiū vrm ꝛc. Et ideo dicit. Utere vino sed modico: non ad ebrietatē. Ecc. 31. Exultatio aie ꝛ cordis vinuz moderate potatū ꝛc. Propter stomachū tuū ꝛ frequentes infirmitates tuas. Scilicz que tibi ex abstinentia ꝓuenerunt. Glosa Laborandum em est vt si fieri potest ceptus officiū gradatim ꝓmoueat potius q̄ per inconsideratiōnē diminuat. Sed notandū est q̄ sanabat paul⁹ infirmos ꝛ mortuos suscitabat. ꝛ tamen thimotheum curat cōsilio medicine. per quod dat intelligi q̄ non ad omnes vtebatur miraculis: sed quando expediebat propter fidē. ¶ Deinde cum dicit. Quorundam ꝛc. Ostēdit qualiter intelligenda sunt duo que dixit. scilicz sine preiudicio nihil in condēnationib⁹ fiendum. Item manus cito ꝛc. Et primo primum. Secundo secundum. Quantū ad primum dicit. Quozundam ꝛc. Quasi dicat. Superius dixi sine preiudicio ꝛc. Tamen debes adhibere cōsiderationē. quia quedā peccata sunt notoria. ꝛ hec non indigent examinatione. quedā occulta ꝛ hec indigent. Unde in istis vere intelligit sine plusdicio non in primis. quia illa precedunt iudiciū. ista vero subsequunt scilicet māifestatio per discussionē nō tūc publicandā prouer. 27. Quomodo in aquis resplēdent vultus ꝑspicientiū sic cozda hominū manifesta sunt prudentibus. ¶ Secundo dicit Manus cito ꝛc. Quod dicit esse intelligendū in non manifeste bonis. quia similiter facta bona quozundā manifesta sunt Mat. 5. Uideant opera vestra bona ꝛ glorificent patrem vestrum ꝛc. Job. 3. Qui autē facit veritatem venit ad lucem vt manifestentur eius opera ꝛc. ¶ Que aliter se habēt. id est q̄ non sunt manifesta abscondi non possunt. quia Mat. 10 Nihil opertum qd nō revelet ꝛ occultum qd non sciatur ꝛc. quia vel in futuro vel etiā hic omnis iniqtas manifestatur. Et in his non est facilis impositio.

Capitulum sextum.

Quicunq; sunt sub iugo serui: do
q minos suos oīni honore dignos arbitrētur: ne nomē dī ꝛ doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos: nō contēnant. quia fratres sunt: sed magis seruiāt. quia fideles sunt ꝛ dilecti. quia beneficij participes sunt Hec doce ꝛ exhortare. Si quis aliter docet: ꝛ non acquiescit sanis sermonib⁹ dñi nostri iesu christi: ꝛ ei que ꝫm pietatem est doctrine: superbus nihil sciens: sed languens circa questiones ꝛ pugnas verboꝝ ex quibus oriuntur inuidie. contentiōes. blasphemie suspitiones male. conflictationes hominuz mente corruptoruz. ꝛ qui a veritate priuati sunt: existimantiū questū esse pietatez. Est aūt questus magnus pietas cū sufficientia nihil em intulimus in hunc munduz. haud dubium. quia nec auferre quid possumus. habentes aūt alimenta ꝛ quibus tegamur his contenti simus.

Supra apl̄us thimotheū instruxit de vsu ciboꝝ ꝛ de p̄ nis q̄bus ecclia ministrabat alimēta: hic agit de alijs ꝓ

sonis ad populū eccleſie ptinētib⁹. Et primo de psonis infimi ꝑ status. Secundo de personis maioris status ibi. Diuitibus ꝛc. Circa primū tria facit. quia ꝑmo ponit instructionē de seruis. Secūdo arguit contrariā assertionē ibi. Si quis habet ꝛc. Tertio monet vt cōtraria vitet et seruet predicta ibi. Cū aūt ꝛc. Itē ꝑma in duas. qz ꝑmo ostendit quid sit tenendū. Secundo docet hoc esse docē dum ibi. Hec doce ꝛc. Itē primo ostendit qualiē se habe ant serui ad dños infideles. Secūdo qualiē se habeāt ad fideles ibi. Qui aūt ꝛc. Dicit ergo. Quicūqz serui sunt sub iugo scz ꝓpē seruilē cōditionē que dicitur iugū simi litudinarie. quia sicut boues continenē sub iugo vt nō li ceat eis ire quo velint: ita serui sub dño vt non liceat eis qđ velint facere Hal. 5. Nolite itez sub iugo seruitutis ꝙtineri. ¶Omni honore. id est debita reuerentia Epb. 6. Serui obedite dñis carnalibus cū oñi timore ꝛ tre more in simplicitate cordis vestri sicut xp̃o ꝛc. Cuius rō est ne nomen ꝛc. Si eñ dñi infideles seruos suos intui tu fidei rebelles sentirēt dānarēt nomē xp̃i ꝛ blasphema rēt doctrinā nr̃az Ro. 2. Nomē xp̃i p vos blasphemat̄. Qui ergo infideles habēt dños ill̄ obediāt. ne nomē deꝰ ꝛc. Sed quō fidelib⁹? Qui aūt ꝛc. Nō ꝙtēnant qđ qūcqz contingit qñ familiaritas infimis exhibet̄. scz qz erigan tur in superbiā. puer. 30. Per tria mouet terra ꝛ quartum nō potest sustinere. p seruū cū regnauerit ꝛc. Et but⁹ ra tio est ꝑm ꝑbm. quia homines in talibus paralogizāt q si in vno vident se equales credūt q sint in oībus equales ꝛ nolūt illis in aliquo subdi. sicut in ciuilib⁹. qz ppls nō est subiect⁹. credūt q sint totaliē eglēs nobilib⁹. Et sic posset cōtingere q serui videtes se in aliq̄ scz fide equa les dñis reputēt se eglēs simpliciē. Et ideo dicit. Nō cō temnāt ꝛc. Et ponit tria. Primū est fidei donū. Eñ dic Quia fideles sunt. ꝛ hoc valde magnū est. qz p fidem vi uit iustus. Itē p eā vincit mund⁹. Secūdū est dignitas diuine dilectiōis. ideo dicit Dilecti scz excellētius alijs creaturis. qz adoptant̄ in filios dei. 1. Jo. 3. Videte qlēs charitatē dedit nobis deꝰ pat̄: vt filij dei nominemur ꝛ si mus ꝛc. Tertiū est beneficiū gratie. ideo dicit. Quia be neficij ptcipes sunt. scz ꝙtū ad sacramētū dñi. 1. coꝛ. 10 Panis quē frangim⁹ nōne cōmunicatio corpis dñi est. ps. Particeps ego sum oīm timentiū te ꝛc. Hec doce. s. nescientes ꝛ exhortare vt impleāt sciētes. Tit. 2. Hec lo quere ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Si quis ꝛc. Excludit cōtra riā assertionē. Et ꝑmo modū false doctrine. Secūdo ra dicē ibi Superbus ꝛc. Tertio effectū ei⁹ ibi Ex quib⁹ ꝛc. Si vis scire que doctrina sit erronea. hoc oñdit ex trib⁹. Primo si sit ꝑtra doctrinā ecclīasticā. Et ideo dicit. Si qs aliē docet scz ꝙ ego ꝛ alij apli. ꝙtū ad primū Gal. 1. Si qs vobis euāgelizauerit preē id qđ accepist̄ anathe ma sit. Doctrina eñ apl̄oꝝ ꝛ ꝑphaꝝ dicit canonica. qz ē quasi regla intellect⁹ nr̄i. Et ideo null⁹ aliē debet doce re. Deut. 4. Nō addetis ad verbū qđ loquoꝛ vob neqz ausferetis ex eo. Apoc. vlti. Si quis apposuerit ad hec apponat deus sup illum plagas scriptas in libro isto ꝛc. Quantū ad secūdū dicit. Et nō acqescit ꝛc. Nā dñs ibs venit vt testimōiū ꝑhibeat veritati. Joh. 18. In hoc na tus sum: ꝛ ad hoc veni in mundū: vt testimoniū ꝑhibeaꝝ veritati ꝛc. Et ideo missus est a patre sicut doctoꝛ ꝛ ma gister. 1. Mach. 2. Ipm audite semꝝ. ꝛ ipse erit vob pat̄ ꝛc. Et ideo errone⁹ est q cunqz non acqescit ꝛmōib⁹ ei⁹. 1. reg. 15. Quasi peccatū ariolādi est repugnare et q̄si scel⁹ ydolatrie nolle acqescere. Et dicit sanis. qz in xp̃i ꝛmon bus nihil est corruptionis. nihil falsitatis vl̄ puersitatis qz sunt sermones diuine sapiētie. puer. 8. Justi sunt ser mones mei. nō est in eis prauū quid: neqz puersum. Re cti sunt itelligētib⁹. et equi inuenientibus scientiā. Quā tum ad tertiū puer. 6. Cōserua fili mi ꝑcepta p̄ris tui ne dimittas legē matris tue ꝛc. Eñ dicit. Et ei q ꝓ pie tatē est doctrine scz ecclīastice. Hec pietas est ꝙ cultū dei Tit. 1. Scōm agnitionē veritatis q̄ est ꝛm pietatē. ¶Ra dix aūt errozis est duplex. scz supbia affectus: ꝛ defect⁹ intellectus. Quantū ad primū dicit Superbus ꝛc. Dicit aūt supbia radix errozꝝ duplicit̄. Primo qz supbi volūt se itromittere de his ad q̄ nō attingūt. et ideo necesse est q errent et deficiant Esa. 16. Superbia eius et arrogātia eius et indignatio eius plus q̄ fortitudo ei⁹ ꝛc. Item qz nolūt itellectū alteri subijcere: sed inniteñ sue prudētie et ideo nolūt obedire scripture sacre. Cōtra hoc dicitur puer. 3. Ne initaris prudētie tue. puer. 11. Ubi humilis tas ibi saplētia. Itē defect⁹ intellect⁹. Ubi sciendū est q sicut in corpore sanitas est q̄dā equalitas humoꝝ: ita ve ritas est q̄dā eqlitas in intellectu. qz veritas est adeq̄tio rei et intellectus. Eñ sicut infirm⁹ q̄n nō habz equalita tē cōplexionis ad modica ꝛria accidētia ledit. sic in itel lectu q̄n hō nō fundat̄ in veritate: nec habet virtutē per quā possit iudicare veritatē a qualibet q̄stiōis difficulta te incidit in errozē. Eñ dicit. Languens circa q̄stiones ꝛc. Sap. 9. Homo infirmus ꝛ exiguꝰ tp̄is ꝛ minoꝛ ad in tellectū iudicij ꝛ legū ꝛc. Sicut dicit boecius ita se habz intellectus ad rationē: sicut circul⁹ ad centrū. Ratio eñ discurrit cōsiderando actus ac defectus: ꝛ habitudinem vnius rei ad aliā. Et nisi resoluat vsqz ad intellectū veri tatis: vana est ratio. Eñ q̄n accipit veritatē rei habz eā quasi centrū. Quidā aūt discurrūt ꝛ nō attingūt. 2. ibi. 3. Semp discentes ꝛ nunq̄ ad scientiā veritatis pueniē tes ꝛc. Et ideo dicit circa questiones. id est nō pueniē tes ad ipm centrū. Et dicit questiones. qz in aliquib⁹ du bitatioñ fac ex parte rei. in aliq̄bus ex pte verboꝝ ꝛ nos minū. Et ideo dicit questiones ꝙtū ad primū scz de reb⁹ supra. 2. Que q̄stiones ꝑstant magis q̄ edificationē dī que est in fide ꝛc. Quantū ad secūdū dicit Pugnas verboꝝ. puer. 19. Qui trā verba sectatur nihil habebit ꝛc. Et dicit Pugnas ꝟboꝝ. quia de hac questiōe fit disse sio ex verbis trā orta. qz dñs dicit Job. 8. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis ꝛc. ꝛ Mat. 17. Ergo liberi sunt filij. Ex quo volebant q omnes catholici filij dei e sent ꝛ filij liberi. Sed est pugna verboꝝ. qz dñs loquit ibi de libertate spirituali nō de carnali. ¶Deinde cū di cit Ex quibus ꝛc. Ponit effectū erroꝛis. Et ꝑmo ponit ipsum effectū. Secundo manifestat quedam que dixerat ibi. Est aūt questus ꝛc. Itē primo ostēdit que mala se quant̄ ex falsa doctrina. Secundo in quib⁹ ibi. Hominū mente ꝛc. Inter mala vero que ponit. quedā sunt int⁹ in corde quedā exterius. Interius sunt inordinati mot⁹ re spectu boni vel respectu mali. Respectu boni est inuidia q̄ est tristitia de bono alieno. Eñ dicit Invidie ꝛc. Nō potest intelligi vl̄ in ꝓposito vl̄ vniuersaliē. qz cū aliq̄ la bozant nō ad veritatē sed solūmodo ad ꝟba. nō videntꝰ aliquis ꝓualer. Job. 5. Parvulū occidit invidia. Itez in ꝓposito. qz si serui habenē vt liberi ꝛ nō subditi domi ni inutdebunt ꝛ volebunt seruos sibi equari. Ex invidia vero, homo insurgit cōtra ꝓximū cui invidet̄. Et hoc est contentio. puer. 20. Honoꝛ est homini qui se separat a contentionibus ꝛc. Item contra deū. ꝛ hoc est blasphe mia. 2. Pe. 2. Que ignoꝛāt blasphemātes ꝛc. Respectū vero mali est suspicio. Unde dicit. Suspitiones male sci licet dominoꝝ aduersus christianos quasi libertatem ad lucrum finxerimus. Vel q solū tota doctrina xp̃iana eē inuenta vt serui fierent liberi Ecc. 3. Multos supplanta uit suspicio illoꝝ ꝛ in vanitate detinuit sensus illoꝝ ꝛc. Et ex istis sequunt̄ cōflictationes aduersus fideles. Gen. 13. Facta est rixa int̄ pastoꝛes gregū abrasz ꝛ loth

Sed hoc nō est in oꝛdibus omniū sed quoꝛūdā. Et pōt tres eoꝝ conditiones. quarū prima pertinet ad defectus luminis naturalis. Secūda ad defectū cognitiōis. Ter tia ad vitiū inordinate affectionis. Quātū ad primū dic ꝓminū mente corruptoꝝ. id est ratione etiā naturali q̄ habent puersum iudiciū. ps. Corrupti sunt ꝛ abhomīa biles facti sunt ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Veritate scz cognitionis eius priuati sunt. Ose. 4. Nō est veri tas ꝛ non est misericordia. et nō scientia dei in terra ꝛc. Quantū ad tertium dicit. Existimātiū ꝛc. Jd est q cul tus dei ordinetur ad questum ꝛ acquisitionē diuitiarum Sap. 15. Existimauerunt lusum esse vitā nostrā et con uersationem vite compositā ad lucruꝫ ꝛ oportere vnde cunqz etiā ex malo acquirere. Homines ergo hutusmo di qui hoc credunt defacili contemnūt ꝛ incidunt in ma la predicta. ¶Deinde cum dicit. Est autez ꝛc. Probat vltimo dictum scz questum esse pietatē. Et ꝑmo ostēdit quomodo pietas habet se ad questuꝫ. Secundo ostēdit q non cōsistit in questu diuitiaꝝ exterioꝝ ibi. Rā qui vo lunt ꝛc. Itē ꝑmo ostendit ꝑmum. Secundo rationē assi gnat ibi. Nihil eñ ꝛc. Dicit ergo Justi dicunt questuꝫ e se pietatē. sed ego dico q pietas est questus. sed illarum diuitiaꝝ que dant sufficientiā. Et hoc consistit in duob⁹ In vno principaliē scz pietate que ordinat alia in deum et ꝓximum. Et hec sunt virtutes et dona gratie. Sapi. 7. Infinitus est thesaurus hominibus: quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitie dei ꝛc. Secundo in susten tatione vite. Unde dicit Cum sufficientia. id est in his q̄ sunt necessaria ad vitā. Mat. 6. Querite ꝓmuꝫ regnū dei ꝛ iustitiā eius ꝛc. Supra. 4. Pietas ad oīa vtilis est. ¶Deinde cū dicit. Nihil eñ ꝛc. Assignat rationem huius. Et ꝑmo ex humana cōditione. Secundo ex ei⁹ necessitate ibi Habentes ꝛc. Conditionē aūt ponit ꝙtū ad duo. scilicet ꝙtum ad principiuꝫ. qz nihil intulimus ꝛc. Quasi dicat. Sufficat necessitas nō superfluitas. qz ni hil intulimus in hunc mundum. Job. 1. Nud⁹ egressus sum de vtero matris mee ꝛc. Itē ꝙtum ad finē. qz nihil aufferemus. ps. Dormierunt somnū suuꝫ: ꝛ nihil inuene runt omnes viri diuitiaꝝ in manibus suis Job. 27. Di ues cum dormierit nihil secū afferꝫ. apiet oculos suos et nihil inueniet ꝛc. Eccls. 5. Quomodo venit sic reuerte tur ꝛc. Quantū ad necessitatē. quia hec bona sunt ꝓpē necessitatē: et indiget homo cōtra interioꝛa consumētia: et hec sunt alimenta. et cōtra exterioꝛa corrūpētia: et sic indiget homo tegumentis vestiū et domoꝝ. Heb. vltio. Sint mozes sine auaritia cōtenti ꝓsentib⁹ ꝛc. Eccl. 29. Initiū vite homīs aqua et panis et vestimētum et dom⁹ protegens turpitudinem.

Lectio secunda.

n Am qui volūt diuites fieri: incidūt in temptationem ꝛ in laquem dyaboli: ꝛ desideria multa inutilia ꝛ no ciua que mergunt homines in interitū ꝛ pditionē. Radix eñ omniū malorum est cupiditas: quā quidam appetētes errauerunt a fide ꝛ inseruerunt se doloꝛibus multis. Tu autē o homo dei hec fuge. Sectare vero iusticiā. pietatē. fidē. charitatem. patientiam. mansuetudinē. Certa bonum certamē fidei apprehende vitā eternā: in qua vocatus es ꝛ confessus bonā confessionē coꝝ multis te stibus. Precipio tibi coꝝ deo qui iustificat omnia ꝛ christo iesu qui testimoniuꝫ reddi dit sub pōtio pilato bonā confessionē: vt ser ues mandatuꝫ sine macula irreprehēsibile vsqz in aduentū dñi nr̄i iesu xp̃i.

Supra ostendit apostolus qđ sit questus christianis ex pediens quia pietas cū sufficientia: hic ostendit q̄ quere tes supfluum questū diuitiaꝝ incurrunt dāna multa. Et primo ostendit mala que sequunt̄ ex inordinato appeti tu diuitiarum. Secundo assignat rationē ibi. Radix eñ ꝛc. Mala aūt que sequunt̄ sunt duplicia. Quedā enim oꝛiūtur ex hoste exteriori. quedā. vero a cōcupiscētia in teriori ibi. Desideria. Dicit ergo simus cōtēti alimē tis ꝛc. quia qui volunt ꝛc. Et nō ad necessitatem: sed ad habundātiā diuitiaꝝ incidunt ꝛc. Ecc. 10. Nihil est ini quius q̄ amare pecuniā ꝛc. Eccls. 5. Qui amāt diuiti as fructus non capient ex eis ꝛc. Et ponit duo. scz tem ptationes ꝛ laqueū. quia primo tēptant inq̄tum diuitie alliciunt et inducunt ad aliqua peccata. 1. thessal. 3. Ne forte tēptauerit vos qui tēptat ꝛc. 1. coꝛ. 10. Temptatio vos non apprehēdat nisi humana ꝛc. Et laqueū. quia di uitie sunt non habentibus ad temptationē: habentibus in laqueū. quia non libenter reddunt eas quas auferūt. puerb. 21. Qui congregat thesauros lingua mendacij vanus et excoꝛs est ꝛc. Ex parte interioꝛi ponit tria ma la. Primo q̄ incidit in desideria multa. Perfectio enim hominis est q̄ coꝛ eius congregetur in vnum. quia ꝙto aliquid est magis vnū: tanto est deo simili⁹ qui vere vn⁹ est. ps. Una petij a dño ꝛc. Sed cōtra hoc patit querēs diuitias. quia coꝛ eius trahit ad diuersa. Ose. 10. Di uisum est coꝛ eoꝝ nunc interibunt ꝛc. Et hoc ideo q̄ ibi est thesaurus tuus ꝛc. Mat. 6. Itē sunt inutilia huius modi desideria multiplicit̄. Primo qz inutilia sunt spiri tualiter. quia diuitie nō ducunt ad beatitudinē Sap. 5. Quid nobis profuit superbia: aut quid diuitiaꝝ iactan tia contulit nobis ꝛc. Eccls. 5. Qui amat diuitias fru ctus non capiet ex eis ꝛc. Itē tēporaliē. quia nō dāt qđ ꝓmittunt Eccl. 6. Est aliud malū quod vidi sub sole: et quidem frequens apud homines vir cui dedit deꝰ di uitias et substantiā et honoꝛē: et nihil deest anime eius ex omnibus que desiderat: nec tribuit ei potestatem deꝰ vt comedat ex eo, sed extraneꝰ homo deuoꝛabit illō ꝛc. Tertio sunt nociua Eccls. 5. Diuitie conseruate in ma lum dñi sui ꝛc. Et ostendit quō sunt nociue. qz mergunt in interitum. scilicet in presenti. Propter diuitias mul ti perierunt. Itez in futuro. Unde dicit. Et perditionez Act. 8. Pecunia tua tecū sit in pditionē. Vel vtrūq̄ re fertur ad spirituale damnū. ¶Interitū. id est moꝛtē eter nam Ro. 9. Sustinuit in multa patiētia vasa ire apta in interitū ꝛc. Et pditionē id est penā eternā que dicit moꝛs ꝓpter penā damni. quia sunt quasi pditi damnati. dum non possunt redire in domū suā scz eternitatis Job. 21. In die perditionis seruabitur mal⁹ et ad die furoꝛis duc cetur. ¶Deinde cum dicit Radix ꝛc. Ostenditur ratio huius. et hoc ex duobus. scz ex natura cupiditatis et ex perientia ibi Quam quidā ꝛc. Dicit ergo incidunt in tē ptationē. Quare? Quia radix omniū maloꝝ ꝛc. Ubi no tandū est q̄ ꝛm quoslibet cupiditas sumit triplicit̄. Qua doqz pro auaricia ꝛm q̄ est speciale peccatū. scz inordīa tus amoꝛ habendi diuitias. Quandoqz ꝓut est gen⁹ pec catoꝝ omniū ꝛm q̄ importat inordinatū appetitū rei tē poralis. et hoc includit in omni peccato. qz est conuersio ad bonū cōmutabile. Sed sic non est radix sed gen⁹ om nium. Tertio modo ꝓut est quedam inordinatio animi

Explanatio sancti Thome

in epistolam I ad Timotheum VI

ad cupiendū bona tēporalia ꝺordinate et hec est habitua
le tm̄ peccatum et non in actu, sed est quedam radix oīm
peccatorum. Et dicitur cupiditas radix. et supbia initiū
Ecc. 10. Initiū omnis peccati est supbia ꝛc. qz supbia di
cit corruptionē animi ad recedendū a deo. Arbor autem
a radice habet alimentū ꝛ sic peccatū ex parte conuersio
nis ad bonū cōmutabile sumit nutrimentum. Sed credo
q̄ loquitur de cupiditate ſm̄ qđ est speciale peccatū. Aī
dicit q̄ volūt diuites fieri ꝛc. Et hec est inordinatꝫ amor
pecuniarū. Et ideo dico q̄ auaricia est radix oīm. Omnia
enī peccata consistunt in appetitu. et ideo ozigo peccato
rū est ſm̄ originē appetibiliū. Unigo enī appetibiliū p
cedit ex fine. Et isō ꝓto aliq̄ peccatū hz finē magis de
siderabilē tāto est pei⁹. Finis autē alicui⁹ peccati est de
siderabilis ꝓpter duo. scz ꝓpter seipm̄. et hoc est excellē
tia. qz ad hoc homo bonum illō vult vt excellat. Et hoc
est superbia. et ideo supbia est initiū oīm peccatoꝝ. Itez
ꝓpter aliud et hoc est qđ ad omnia valet. et huiusmodi
sunt diuitie. qz per hoc credūt se habere oīnia. Ex ista p
te auaritia est radix omniū malorū. ¶ Deinde cum dicit
Quam quidā ꝛc. Ostendit idē p experientiā ꝛ dicit. Ap
petētes. qz ꝓtomagis habent diuitie. tāto magis deside
rant Eccls. 5. Auarus nō implebit pecunia. Et incidūt
ꝑmo in dānū spuale. Aī dicit Errauerūt a fide. Cui⁹ rō
est. qz p sanā doctrinā fidei prohibent m̄ta illicita lucra
a q̄bus desistere nolūt ꝛ tueniūt sibi aliā doctrinā vbi eis
sit spes salutis. Et hoc specialiē faciūt vsurarij. Secūdo
qz inseruerunt se doloribus multis etiā in pūi. qz sollici
tudo in acquirēdo: timoꝛ in possidendo: doloꝛ in amittē
do. Job. 20. Cū satiatus fuerit diuitijs artabit. est uabit
et omnis doloꝛ irruet in eū ꝛc. Et multomagis in futuro
¶ Deinde cū dicit. Tu autē ꝛc. Monet ad sequendum
sanā doctrinā ꝛ vitandū malā. Et ꝑmo exponit viā quaz
sequanē. Secūdo alligat eū inductione ꝓcepti ibi. Pre
cipio ꝛc. Itē ꝑmo hoꝛtat ad vitandū peccata ꝓdicta. Se
cundo ostendit quid agat ibi Sectare vero ꝛc. Et qz ser
uus debet unitari oīm̄ suū. qz vt dicit Ecc. 10. Sedz iu
dicē populi sic et ministri eius. ideo dicit O homo dei.
Quasi dicat Tu deditus seruituti dei. ꝑs. Ego seruus
tuus. I. Job. 2. Qui dicit se in illo manere debet sic ille
ambulauit ꝛ ipse ābulare. Si igit̄ tu es homo dei: debes
facere sicut xp̄s fecit. Qui vt habet Job. 6. Fugit cū euz
volebāt facere regē Heb. 12. Qui ꝓposito sibi gaudio su
stinuit crucē confusione contēpta ꝛc. Ergo ꝛ tu fuge. ꝑs.
Elongaui fugiēs. Quid ergo faciet? Ad duo hoꝛtat ꝑ
mo scz ad sectādū arma spiritualia. Secūdo ad certāduz
in eis ibi. Certa bonum ꝛc. Arma autem spiritualia aut
sunt ad faciendū bonū aut ad maluz tolerandum. Pri
mum autē est vel in cōparatione ad proximū cui per duo
ordinamur. scilicet per iusticiā ꝛ pietatē seu misericordiā
quia primum sine secundo est seueritas. secundū sine pri
mo est remissio. Quantū ad primū dicit. Sectare iusticiā
am que cōpetit prelatis Sap. 1. Diligite iusticiā qui iu
dicatis terrā ꝛc. Itē quantū ad secundū dicit. Pietatez
id est misericordiā. ꝑuer. 20. Misericordia ꝛ iusticia cu
stodiunt regē et roboraī clementia thronus eius. In cō
paratione autē ad deū primū est quod ꝑficit intellectū fi
des Heb. 11. Sine fide ipossibile ē placere deo ꝛc. Sedz
affectū est charitas. I. Job. 4. Qui mānet in charitate in
deo manet et de⁹ in eo. Ad sustinēdā mala sunt due vir
tutes. scz patiētia et mānsuetudo. qz hō in malo duas pas
siones inordinatas incurrit scz tristiciā inordinatā. et irā
que est ex ea. Et ideo patientia est ꝓra inoderatā tristi
tiā. Luc. 21. In patiētia vestra possidebitis animas ve
stras ꝛc. ¶ Deinde inducit eum ad debitum certamen.
Et primo qualiter certet. Secūdo inducit rationē in q̄
tum milites duplicit pugnāt. scz q̄ncz ad defendendum
qđ habēt. q̄ncz ad acquirēdum nō habita. et hoc iminet
sanctis. primū vt custodiāt habita scz fidem et virtutes.
Et ideo dicit Fidei id est ꝓ fide custodiēda Ecc. 4. Asz
q̄ ad mortē certa ꝓ iusticia ꝛc. Vel fidei. vt ꝓ fidē vites
peccata. I. Job. vl. Hec est victoria que vincit mundum
fides vestra ꝛc. Vel fidei. id ē vt alios ad eā ꝑuertas. Et
dicit bonum. id est legittimū certamē. 1. coꝛ. 9. Omis q̄
in agone cōtendit ab oīmbus se abstinet. Tunc est bonū
qñ abstinet se ab omnibus impedimentis. 2. thi. 4. Bo
nū certamē certaui ꝛc. Secundo certāt ad acq̄rēdū q̄ nō
habēt. Et hec est vita eterna que acq̄rit ꝓ pugnā. Mat.
11. Regnum celoꝝ vim patit: ꝛ violēti rapiunt illud Et
ideo dicit Apprehende scz quasi tenēs tuo certamie vin
cas vel certes certamē fidei. Et quo ꝑmio? Ut apphē
das vitā eternā. 1. coꝛ. 9. Nos autē incoꝛruptā. ¶ Dein
de cū dicit. In quā vocatus es ꝛc. Rationē ponit huius
dicti scz Apphende et cetera. Et primo rūdet secūdo q̄
si dicat. Dicis q̄ debeo apprehendere sed non possum.
Immo potes quia debeī tibi de iure. qz vocat⁹ es in ea
a deo et a rege illius regni. Et isō debes coꝛonari potis
sime. I. Pe. 2. De tenebr⁹ vos vocauit in admirabile lu
mē suum. Secundo respōdet primo Quasi dicat Certa
bonū certamē. quia dediſti iuramentū intelligētie et isto
nō licet tibi repugnare. Tu autē confessus es ꝛc. Id est
in consecratione bonū certamē ꝓfessus es. Unde dicit.
Bonā ꝓfessionē ꝓfessus es. qñ ordinat⁹ es in epm̄. I. coꝛ.
9. Uā si nō euāgelizauero ꝛc. vsqz. Dispēsatio credita ē
mihi ꝛc. Vel ꝓfessionē bonā. scz ꝓdicādo fidē vt eā fues
¶ Deinde cū dicit Precipio ꝛc. Obligat eū ad ꝓdicta ex
ꝓcepto qđ primo ponit. Secūdo manifestat quedā dicta
ibi Que suis ꝛc. In ꝓcepto aūt ꝑmo testes inducit. Se
cundo cōmendat ꝓceptū. Tertio ostēdit q̄diu fuet ꝓ
ceptū. Testes inducit deū patrē ꝛ dm̄ nr̄m iesum xp̄m
Dicit ergo Te monui. sed ne credas q̄ liceat tibi aliter
facere precipio tibi. sicut tu debes precipe subditis tuis
coz̄a deo. Ad duo induxerat apphēdē in q̄ confessus
es. Et ideo inducit actoꝛē vite q̄ viuificat oīnia. Dic aūt
deo qui est tota trinitas q̄ est actoꝛ vite. Itē hominē xp̄z
q̄ cōfessus est se esse filiū dei qđ est bona ꝓfessio fidei no
stre. Itē cōmendat mādatum. qz in se iustum et rectū et
irreprehēsibile ab aliis Job. 6. Nō inuenietis in lingua
mea iniq̄tatē. Et q̄diu est seruandū? Usq; in aduētū dn̄i
huius mandati ordines te ad aduentū. Uel vsq; ad moꝛ
tem tuaz. qz qualeris in illa: talis inueneris tūc. Mat.
24. Qui ꝑseuerauerit vsq; in finē ꝛc.

Lectio tertia.

Quem suis tēporibus ostēdet beat⁹
et solus potens. rex regum et domi
nus dominantium: qui solus habet
immortalitatē. et lucē habitat inaccessibilē
quem nullus hominū vidit. sed nec videre
potest. cui honoꝛ et iperiū sempiternū amē

Supra apostolus ꝓponēs ꝓceptum thimotheo ꝓcepit
vt seruet predicta vsq; ad aduentuz xp̄i. et ideo agit ꝺ de
xp̄i aduentu de quo tria manifestat. Primo q̄ erit tēpo
re cōgruo. Secūdo q̄ māifestus erit. Tertio ostēdit acto
rem aduentus. Quantū ad primū dicit. Que suis tēpo
ribus ostendet. I. Pe. vlti. Ueniēt in nouissimis dieb⁹
in deceptione illusoꝛes ꝛc. Et ideo vult ostendere q̄ si vi
deatur aduētus tardari: tū suo tempore ostēdet. Eccls.
3. Omnia tēpus habēt. Ecc. 8. Omni negocio tēpus est
et oportunitas ꝛc. Congruū tēpus est finis mundi. quia
illud tempus est tēpus messis ꝛ collectiōis fructus. Et
ideo oportet q̄ veniat in fine. Quantū ad secundū dicit
Ostendet id est manifestabit. Licet enī sit visibilis in tū
ad carnē: tm̄ virtus eius est absconꝺita. sed tunc etiā di
uinitas eius erit manifesta sanctis. reꝓbis vero solū vi
ꝺebunt gloriā carnis. Sed ꝑtum ad tertiū dicit q̄ ostē
det eum de⁹ trinitas. Et circa hoc duo facit. qz primo de
scribit aduētum xp̄i. Secundo in eius cōmendationē p
rumpens laudat eum ibi. Cui honoꝛ ꝛc. Itē circa primū
tria facit. Primo actoꝛē aduentus ꝺescribit ex perfecta
operatiōe. Secūdo ex singulari potestate. Tertio ex in
cōprehensibilitate nature. Primū cū dicit Beat⁹ Beatitudo enī est operatio ꝑfecta que est supme virtutis opa
tiue optie ꝺispositе. Et hec est beatitudo nostra. Dei au
tē beatitudo est qua cognoscit se. Si enī se nō cognosce
ret deus nō esset beatus. Gregorius. Deus ꝺū seipso q̄
fruitur perfecte glorioſus est. Et conuenienē actoꝛē hu
us aduentus ꝺicit q̄ beatus est. quia ad hoc est aduen
tus xp̄i vt nos ꝺeducat ad beatitudinē Tob. 13. Beat⁹
tro si fuerint reliquie seminis mei ad videndū claritatez
hierusalē ꝛc. Quantū ad secundū dicit Solus potens.
ꝑs. Potēs es dne ꝛc. Sed quare dicit solus? Nunquid
nō omnia habēt potentiā immo. scz ꝓ ꝓticipationē. sed so
lus deus a se essentialiē. Unde dicit. Rex regū ꝛc. Am
brosius. Dn̄s est nomē potestatis et rex similiē. Qui er
go habet oīm et regez supza se est subiectus potestati et
talis non est potens a se sed ab alio. Si ergo xp̄s est rex
regum ꝛc. necesse est q̄ solus habeat potentiā nō ab alio
sed omnes ab eo. Et ꝺesignat ꝺuplex potētia ꝺei. scz gu
bernatiua mūꝺi cū ꝺicit. Rex regū quasi a regimē victa
puer. 20. Rex qui sedet in solio iudicij ꝺissipat oīne ma
lum intuitu suo. Itē potentia creandi cum ꝺicit: Ꝺomi
nus ꝺominantiū. ꝑs. Scitote q̄m dn̄s ipse est deus ipse
fecit nos ꝛc. Apoc. 19. Et habebat in vestimēto et in fe
more suo scriptū Rex regū et dn̄s ꝺnantium ꝛc. Quan
tum ad tertiū ꝺicit: Qui solus habet imoꝛtalitatē et lu
cem habitat inaccessibilē. Incomprehensibilitas ꝺei ex
ꝺuobus paret. Primo quia transcēꝺit quicquid in crea
turis est cōprehensibile. Secundo quia hoc ipm̄ qđ ꝺe⁹
est: omniū cōprehensionē excedit. Primū cum ꝺicit. So
lus. In qualibet enī mutatione est quedaz corruptio. q̄a
omne quod mutatur in tum huiusmoꝺi ꝺesinit esse ta
le. Illud ergo ꝓprie et vere est incoꝛruptibile quod pe
nitus est imutabile. Quelibet autē creatura in se cōsi
rata habet aliquā mutationē vl mutabilitatē. ꝺeus autē
est omnino immutabilis. Sed si aliqua creatura est im
tabilis. hoc cōuenit ei ex ꝺono gratie. Et ex hoc ostenꝺi
tur q̄ natura ꝺei trāscendit omne qđ est in natura creata
ꝑ. I. Regi seculoꝝ imoꝛtali ꝛc. Quantū ad secundū ꝺi
cit Lucē ꝛc. Lux in sensibilibus est principiū viꝺēꝺi. vñ
illud quo aliquid cognoscit quocunq; modo ꝺicitur lux.
Unumquodq; autē cognoscit ꝑ suā formā ꝛ ꝑz q̄ ē actu
Unde tum habet ꝺe forma ꝛ actu: tantū habet ꝺe luce
Res ergo que sunt actus quidam: sed nō purus lucētia
sunt sed non lux. Sed ꝺiuina essentia que est actus pur⁹
est ipsa lux Job. 1. Non erat ille lux ꝛc. ꝺeus autē habi
tat apud se. et hec lux est inaccessibilis. id est non visibil
oculo carnis: sed intelligibilis. Et tm̄ nullus intellectus
creatus potest ad eum accedere. ¶ Notandū est tamē q̄
ꝺupliciter potest intellectus accedere ad cognitionē na
ture alicui⁹. scz vt cognoscat ꝛ vt cōprehendat. Ad com
prehendendū autē ꝺeū impossibile est intellectū gueni
re. quia sic cognosceret ꝺeū vt cognoscibilis est. Ꝺe⁹ au
tem perfecte cognoscibilis est quantuz habet ꝺe entitate
et luce. hec autē sunt infinita: ergo est infinite cognosci
bilis. Uirtus autē intellect⁹ creati est finita. Et ideo eti
am intellectus xp̄i nō cōprehẽꝺit ꝺeū. Sed alius mod⁹
est cognoscendi ꝺeū scz attingēꝺo ꝺeū. Et ſm̄ hoc null⁹
intellectus creatus ꝑ ꝓpria naturalia attingit ad cogno
scendum id quod est ꝺeus. Et rō huius est. qz nulla po
tentia potest in aliquid altius tuo obiecto. sicut visus ad
altius coloꝛe. Proprius autē obiectū intellect⁹ est q̄ qđ
est. unde qđ superat qđ quid est excedit ꝓportionē oīs
intellectus. In ꝺeo autē nō est aliꝺ esse et quiꝺditas ei⁹
Quomodo ergo cognoscibilis est? ergo accedam⁹ ad eū
cognoscendū: hic per gratiā et in futuro per gloriā. ꝑs.
Accedite ad eū et illuminamini ꝛc. Sed qualiter q̄ ꝺe⁹
habitat lucem inaccessibilē? ꝛ in. ꝑs. Nubes et caligo in
circuitu eius Exoꝺ. 19. Modus esse accessit ad caliginē in
qua erat ꝺeus. Respondet ꝺyonisius Omnis caligo est
inaccessibile lumē. Est ergo iꝺē qđ hic lumē ꝛ ibi caligo
sed caligo est in tum nō viꝺet: lumē vero in tū viꝺet.
Sed aliquid est inuisibile ꝺupliciter. Uno modo ꝓpter se
sicut opaca. Alio modo ꝓpter excedentiā eius: sicut sol
ab oculo noctue. Sic quedā sunt nobis nō consp icua ꝓ
pter ꝺefectum sui esse: et quedā ꝓpter excedentiā eius
et sic ꝺeus nobis quodamodo inaccessibilis est. ¶ Que
nemo ꝛc. Si intelligat ꝺe cōprehensione sic absolute ve
rum est: et ita ꝺe angelis. quia solus ꝺeus cōprehendit se
Si autē ꝺe visione qua attingitur: sic intelligitur tripli
Uno modo nemo viꝺit oculo corporali. Alio modo ſm̄
essentiā oculo mentis viuens in carne nisi xp̄s Exoꝺ. 33.
Non viꝺebit me homo ꝛ viuet. Tertio modo nemo vi
ꝺit quid est ꝺeus ꝑ seipsum. Mat. 11. Nemo nouit pr̄ez
ꝛc. Mat. 16. Caro et sanguis nō reuelauit tibi ꝛc. ¶ De
inꝺ ꝓrūpit in laudē ꝺei ꝺicēs: Cui eiꝺ honoꝛ ꝛc. Et po
nit tria. Primū pertinet ad reuerētie exhibitionē ꝺicēs
Honoꝛ qui est exhibitio reuerentie Malach. 1. Si ego
pater vbi est honoꝛ meus ꝛc. Secundū ad refulgentiam
bonitatis eius cum ꝺicit. Gloria que est clara cum laude
noticia que refulget in noticijs hominū et angeloꝝ Esa.
42. Gloriā meā altert nū ꝺabo ꝛc. Tertio ad guberna
tionē cū ꝺicit. Imperiū sempiternū.

Lectio quarta.

Uuitibus huius seculi precipe non
ꝺ sublime sapere. neq; sperare in icer
to diuitiaꝝ: sed in deo viuo qui pre
stat nobis omnia abunꝺe ad fruendū. bene
agere. diuites fieri in bonis operibus. faci
le tribuere. communicare. thesaurizare sibi
fundamentū bonū in futurum vt apphēꝺant bonam vitam. O thimothee depositū
custoꝺi ꝺeuitans prophanas vocuz nouita
tes: et oppositiones falsi nominis scientie:
quam quidam promittentes circa fidem ex
ciderunt. Gratia tecum Amen.

Supra egit ꝺe instructione personarum infimi stat⁹: hic
reꝺit ad materiā suam et instruit eū ad instruenꝺuz ꝺiui
tes. Et primo facit hoc. Secundo agit ꝺe instructiōe ꝺi
mothei ibi O thimothee ꝛc. Et semp quāꝺo instruit eū
ad instructionē alioꝝ monet vt non negligat se. Et circa
primū primo excluꝺit vitia que solent in ꝺiuitibus abū
ꝺare. Secūdo inducit ad bona ibi Bene agere ꝛc. Item
circa primū primo proponit vitia que solent esse in ꝺiti
tibus. Secundo excluꝺit hec: reꝺꝺendo rationē huiꝰ ibi
In incerto ꝛc. Dicit ergo Ꝺiuitibus ꝛc. Ꝺiuitie abun
ꝺantiam importāt. Est autez abundantia spiritualium ꝛ

Explanatio sancti Thome

hec sunt vere diuitie Esa.33. Diuitie salutis sapientia ꝛ scientia timor domini ipse est thesaurus eius ꝛc. Quedam corporales ꝛ hec nō sunt vere diuitie quia nō suffi ciunt. Et ideo dicit cum quadā diminutione huius seculi. Baruch.3. Qui argentū ꝛ aurꝫ in quo confidūt homines thesaurizant ꝛc. His ergo precipe. Quando de seruis egit non posuit preceptuꝫ. qz hoc est virtus q̄ hō vtaꝫ auctoritate ad maiores nō ad miores. Et ideo dicit. Nō dimittas propter diuitias ꝛ propter statū eoꝝ qui precipiās. Et quid debet precipere? Nō sublime sapere. id ē non sentire aliquid excelsum de se. Nunquid hoc est malum? Respondeo. potest reddi malū ex duobus. Primo si sublime sapit de se propter ea que non habēt excellētiā verā. Et hoc est si in rebus temporalibus. vnde qui propter exteriorē excellentiā sublime sapit de se inordinate sapit. et est superbia. Et tamē carnales non aliā sublimitatem curant nisi istam. et hec acquiri potest per diuitias. Eccls.10. Pecunie obediunt omnia. Unde quia diuites huiusmodi hec habent inaniter extolluntur Itē alio modo. quia sunt quedā que habent sublimitatē sicut dona spiritualia. Eccē.25. Quāmagnus est qui inuenit sapientiā ꝛ scientiā ꝛc. In hijs em̄ aliquis potest inordinate sapere sublimitatē non ex natura donoꝝ: sed vel attribuendo sibi quod non habet. Uel non recognoscendo a deo ea que habet. Unde in primis est inordinatio propē defectū rerū. In secundis propter inordinationes affectꝰ Secundum vitium in diuitibus est spes mundanorum Unde dicit Neq̄ sperare ꝛc. Job.31. Si putaui aurum robur meū et obrizo dixi fiducia mea ꝛc. puer.10. Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius. ¶ Deinde cum dicit. In incerto ꝛc. Assignat rationem monitionis. In eo em̄ sperat aliquis vnde credit auxiliū habere. Auxilium em̄ habeē a fortī. sed diuitie sunt fragiles ꝛ festimabiles Mat.6. Nolite thesaurizare ꝛc. Sed in deo vbi est vera spes ponenda Jere.17. Beatus vir qui cōfidit in domino ꝛ erit dn̄s fiducia eius. Jaē.1. Dat omnibus affluēter. Sed hoc quod dicit Abunde ad fruendū duplicitер potest exponi. Uno modo vt fruitio sumaꝫ pro gaudio. ꝛ hoc modo est etiā in corporalibus. Uel vt per hec quenimus ad fruitionem dei. ¶ Deinde cū dicit Bene agere ꝛc. Monet ad operandū bonū. Qui autē habent affectū ad diuitias. primo nituntur ad acquirendū non habitas Secundo vt vtantur habitis. Tertio vt ad finē diuitiarum perueniant. Hec tria monet hic apls primo vt acq̄rant spirituales diuitias quas non habēt. Et ideo dicit. Bene agere ꝛc. Esa.1. Discite bene facere ꝛc. Quantuꝫ ad secundū sciendum est q̄ duplex est vsus diuitiarum. Unus est tenere et alius est dare. sed principalis est dare. Et ideo ista duo ponit. primo vt dent. Unde dicit Facile tribuere id est sine grauitate cordis interius. 2.coꝝ. 9. Non ex tristicia aut ex necessitate ꝛc. Et sine tarditate puer.3. Ne dicas amico tuo. vade ꝛ reuertere ꝛ cras dabo tibi cū statiz possis dare Job.31. Si oculos vidue expectare feci. Secundo vt custodiat nō quidem tantū ad suam vtilitatē sed ad quoddā cōmune. Unde dicit ad cōmunicandū. id ē habere eas sicut cōmunes. Ro.12. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicantes. Quantū ad tertiuꝫ vt ad finē thesaurizandi perueniant. ideo dicit Thesaurizare ꝛc. Thesaurus spiritualis est congregatio meritorum que sunt fundamentū futuri edificij quod nob̄ paratur in celo. qz tota preparatio future glorie est p merita que acquirimus per gratiā que est principium merēdi Mat.6. Thesaurizate vobis thesauros in celo: vbi neq̄ tinea ꝛc.1.coꝝ.9. Sic currite vt comprehendatis. ¶ Deinde cum dicit O thimothee ꝛc. Instruit ipm̄ thimotheum. Et primo vt bona conseruet. Secūdo vt malā deuitet ibi. Deuitās ꝛc. Dicit ergo O thimothee depositum custodi Depositū hominis est omne bonū quod habet quilibet quod sibi cōmissum est a deo vt confuet ꝛ multiplicet. Ecc.17. Gratiā hominis quasi pupillam conseruabit.1.coꝝ.15. Et gratia eius in me vacua nō fuit. Et sic dicit ei vt depositū custodiat. id est vt se in gratia dei conseruet et multiplicet. Qui em̄ absc̄dit talentum punit. Et specialit prelati habent depositū scilicet curā proximoꝝ et fidelīū. Joh. vltimo. Pasce oues meas Heb. vltimo. Ipsi peruigilant quasi rationē reddituri pro animabus vestris ꝛc.2.thi.1. Bonū deposituꝫ custodi. Itē q̄ mala vitet: precipue illa que sunt nata coinquinare fidem. cui? ratio est. qz sic̄ princeps secularis ponitur ad custodiendā vnitatē regni: ita spiritualis ad seruandā vnitatē spiritualē. Pax autē regni consistit in iustitia. et ideo ille ordinat a d iusticiā. Sed vnitas ecclie est in fide. et ideo principalit monet ad custodiam fidei. Luc.22. Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua ꝛc. Similiter aūt posset corrūpi fides per fallaciā sicut etiaz quelibet scientia. Sed sicut dicit.1.elenc. Fallacia q̄nq̄ fit ex voce quandoq̄ ex re. Aū est fallacia in dictione et extra dictionē. Et sic fides aliquando corrumpitur p aliquas voces inordinatas sicut dicit Hieronym̄ q̄ ex verbis inordinate prolati fit heresis Et ideo dicit Prophanas ꝛc. Quia non velle audire aliquid noui est oblatrare contra consuetudines. Sed noua prophana non sunt audienda Sed prophana nouitas est quando inducitur aliquid contra fidē. Et dicitur nouum ad id quod est antiquū. Hoc fecit nestorius quādo dixit de virgine maria christotochos. vt inferret q̄ non esset mater dei. Et ideo sancti patres in ephesino concilio instituerunt q̄ diceret theotochos.2.thi.1. Formam habens sanoꝝ verborum que a me audisti in fide ꝛ dilectione in christo iesu. Et capitulo secūdo. Prophana et vaniloq̄a deuita ꝛc. Quāvoq̄ vero corrumpitē per rationes reales et sophisticas. Et istud vitandū est. Et dicit Per oppositiones scientie falsi nominis. quia non est vera scientia: sed apparens. Scientia em̄ scōm propriam rationē non est nisi verozuꝫ Impossibile autē est q̄ verū sit vero cōtrariū. licet quāvoq̄ duo falsa sint sibi contraria. et ideo impossibile ē q̄ illud quod repugnat veritati diuine que est summa veritas sit verū. Col.2. Uidete ne quis vos deciplat p philosophiā ꝛ inanē fallatiā scm̄ traditionē hominū: scōz elementa mundi ꝛ non scm̄ xp̄m ꝛc. Promittētes. id est dicentes se habere. Jere.10. Stultus factus est oīs homo a scientia sua. Que non est dei. quia qui loquitur mēdacium ex propr̄ijs loquit̄. Joh.8. Jere.12. Filij mēphe os ꝛ taphneos cōstuprauerūt te vsq̄ ad verticē ꝛc. Esa. 47. Sapientia tua et scientia tua hec decepit te ꝛc. Gratia dei tecum Amen

Explicit profunda et subtil explanatio mirifici doctoris sanctissimi thome aquinatis ordinis fratrum predicatorum sup prima epistola gloriosi gentium apostoli pauli ad timotheum.

in epistolam II ad Timotheum I

Incipit deuotissima expositio eiusdem angelici doctoris glorioſi thome aquinēsis ordinis fratrū predicatorū sup secūda epla eiusdem sanctissimi pauli gentium apostoli ad Timotheum.

Dcte et die

n

estu vrebar ꝛ gelu rē. Genes. 31. Xba sūt iacob ostēdētis ꝛ cōmēdātis curam pastoralem ac pastorale officiū. In qb̄ circa hoc officiū tria ponūt scz assiduitas: patiētia sollicitude. Primū est q̄ sine itermissiōe oz curā gregi gerere. Aū dic. Nocte ꝛ die Nocte ozādo: die erudiēdo Esa.21. Sup speculā dn̄i ego sū stans iugit̄ p diē: et sup custodiam ego sum stans totis noctibus. Uel per diem id ē tempore prosperitatis: ꝛ per noctē id est tempore aduersitatis. In quibus prelatus debet respicere curā gregis. 2.coꝝ.6. Per arma iusticie a dextris ꝛ a sinistris ꝛc. Prouer.17. Omni tēpore diligit qui amicus ē rē. Secundū ē quia maxime prelato patientia necessaria est Debet enim prelatus propter gregis salutē omnia sustinere. 1. Jo.10. Bon⁹ pastor animā suam dat pro ouibus suis ꝛc. Prouer.19. Doctrina viri per patientiā noscit̄. Unde dicit. Estu id est feruoze instantis persecutionis. Jac. primo. Exortus ē sol cum ardoze ꝛ arefecit fenū ꝛc. Helu id est timoze futurorū. 2.coꝝ.7. Foris pugne intus timores ꝛc. Tertium est quia prees̄t in sollicitudine vt dicitur. Roma.12. Et hoc expellit somnū negligentie Unde subdit Heū.31. Fugiebatq̄ somnus ab oculis mēis. Prouer.6. Discurre festina suscita amicū tuū ne dederis oculis tuis somnū ꝛc. Recte ergo hec verba materie huius epistole conueniunt. In prima enim instruit eum de ordinatione ecclesiastica. In hac autem secunda agit de sollicitudine tanta pastorali vt etiam martyrium sustinere pro cura gregis vt patet in prologo.

Capitulū primum

p

Aulus apostolus iesu xp̄i p voluntatē dei scm̄ promissionē vite que ē in xp̄o iesu: Timotheo charissimo filio: gr̄a ꝛ misericordia ꝛ pax a deo p̄re nostro ꝛ xp̄o iesu domino nostro.

Diuiditur autem hec epistola in salutationem ꝛ narrationem: secunda ibi. Gratias ago ꝛc. Iterū primo ponitur persona salutans. Secundo persona salutata. Tertio bona optata. Persona salutās describit̄ ex noīe paulus qō sonat modicitatē qō ei cōpetit ꝓpter humilitatē mentis ꝛ tribulationem que faciunt hominem paruum. In tantum q̄ christus oz minoratus ꝓpter passiones. Heb.2. Eum qui in modico ab angelis minoratus ē ꝛc. Itez ex dignitate quā primo ponit. Scdo dignitatis originem. Tertio fructū. Dignitas ē magna qz ē apls. i. missus a xp̄o. Luc.6. Elegit duodecim ex ipīs quos etiaz apl̄os noīauit rē. Hanc dignitatē adept⁹ ē q̄ plus oībus laborauit. 1.coꝝ.15. ꝛ Gal.2. Qui operatus ē petro in apostolatū circūcisionis operatus ē ꝛ mihi inter gētes ꝛc. Dizgo aplatus ē volūtas dei. Aū dicit. Per voluntatez dei quā quidā preueniūt quia se ingerunt: contra quos dicit Heb.5. Nemo assumit sibi honorez: sed q̄ vocatur a deo tanq̄ aaron rē. Itē quidā p̄mittunt propter peccata populi. Job.34. Qui regnare facit hominē ypocritā propter peccata populi rē. sed hic p volūtatē dei. Nō dicit qz nō p volūtatem suā. Fruct⁹ aūt nō est aliq̄d terrenuꝫ sed scm̄ p̄missiōem. i. ad cōsequēdā vitā eternā p̄missā a xp̄o. Hic oz esse finis prelatoꝝ. 1.coꝝ.9. Illi quidem vt coꝛruptibilē cozonā accipiāt: nos aūt incorruptā. Jaē.12. Qui ad iusticiā eruditi multos quasi stellē in perpetuas eternitates ꝛc. Persona salutata ē timotheus filius eius ab eo cōuersus. Act.16. Charissim⁹ qz sibi vnanimis. Phil.2. Neminē habeo tam vnanimē. ꝛc. Bona optata sunt tria scz gr̄a p quā ē remissio pecātoꝝ: misericordia p quā cōsequimur finale bonū Pax. Slo.i. tranquillitas mentis: hec competit plato qui ad hoc ponitur vt pacē ꝓcuret. Jo.20. dixit dn̄s. Pax vobis. Et precepit intrantib⁹ domū pacē offerre ei vt habetur Mat.10. Et hoc a deo p̄re qui ē datoz oīs boni. Jac. primo. Jtez a iesu xp̄o qui est mediator inquātū hō dei ꝛ homi 2. Pet. primo. Per quē maxima nobis ꝛ p̄ciosa p̄missa donauit

Lectio secunda.

Ratias ago deo meo: cui seruio a p

g

genitoribꝰ meis in cōscientia pura q̄ sine intermissione habeā tui memoriā in oratiōnib⁹ meis nocte ac die desiderans te videre. Memoz lachrymaꝝ tuaꝝ vt gaudio implear. Recordationē accipiēs eius fidei que ē in te nō ficta: que ꝛ habitauit primū in auia tua loide: ꝛ matre tua eunice: certus sum autem q̄ ꝛ in te.

Hic incipit eplaris narratio in q̄ primo munit eū contra pressentes psecutiones. Scdo cōtra futura picula ecclie. 3. cap. ibi. Hoc aūt scito ꝛc. Itē primo inducit ad instantiaz p̄dicatiōis q̄ tunc erat cā ꝛ occasio psecutiōis. Secundo hortat ad sustinēdas tribulationes ꝓpter xp̄m ibi. Tu ergo ꝛc.2.cap. Itē primo ꝓmemorat bona ipi⁹ timothei. Scdo hortat eū ad vsū horū bonoꝝ p instantiā p̄dicationis ibi. Per quā ꝛc. Tertio ponit se in exēplū ibi. In q̄ posit⁹ sū ꝛc. Itē prio ponit affectū quē habebat ad timotheū. Scdo ponit bona hui⁹ q̄ ꝓuocabant eū ad hmōi affectū ibi. Memor ꝛc. Affectus ostendit̄ p duo scz p orationē ꝛ desiderū. Et iō gratias agit deo de affectu quem hz ad timotheū qz ē charitatis ꝛ charitas ē p̄cipale donum. Quasi dicat. Reputo me gr̄am psecutū q̄ sic sincerū affectū habeo ad te. Et dicit. Deo meo cui spēaliter seruio a ꝓgenitoribꝰ meis: nō a parentib⁹ carnalib⁹: qz p̄me Thy.1. Xp̄s venit pcōres saluos facere quoꝝ primus sum ego: scz seruitio deriuato a ꝓgenitoribꝰ meis. s. p̄triarchis ꝛ ꝓphetis qui deo sincere seruierunt. Et oz a ꝓgenitoribꝰ: qz filij faciliꝰ imitantē pfectionē paternā: tū qz instruūt ab eis vt thobias: tū qz etiā hō faciliꝰ imitat̄ amicos. Et quō seruio eis: In pscia pura: quia vt habeē Abac.1. Mūdi sūt oculi tui dn̄e ne videāt malū ꝛ respicere ad iniq̄tatē nō poteris ꝛc.2.coꝝ.primo. Hlia nr̄a hec hec ē testimoniū pscie nr̄e. De quo agit gr̄as: qz sine intermissione siue die prosperitatis siue nocte aduersitatis oro ꝓ te. Itē ex desiderio. iō dicit. Desiderās te videre. scz ꝓpter cōsolatōez vtriusq̄z. Ro.1. Desidero em̄ videre vos ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Memor ꝛc. ostēdit bona q̄ erāt i timotheo. Et primo cōmēorat affectū ei⁹ ad se. Scdo fidē ad deū ibi. Recordationōz ꝛc. Dicit ergo. Memor lachrymaꝝ ꝗs effudit q̄n discessit ephesū ab eo parat⁹ ad martyriū. Uel lachrymaꝝ ꝗs fudit in oīonib⁹: ꝛ hoc vt gaudio ipleari. i. hec mēoria replet me gaudio Phil.2. Implete gaudiū meū ꝛc. ¶ Itē memoz fidei ad deū. Fi-

dem eius. primo cōmemorat. Scōo ostendit eam a patentiō veriuatā t nō nouiciā. Dicit ergo. Recordationem ꝛc. Fides necessaria est prelato qui ē fidei custos. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Et dicit. Mō fictā. Vera enī p opera bona ē. Jac. 2. Ostende mihi sine operibus fidem tuam: ego ostendā tibi ex operib⁹ fidem meā. 1. Timo. 1. Finis pcepti ē charitas ꝛc. Sap. ꝓmo. Effugiet fictū ꝛc. ¶ Et hec non noua: sed habitauit primū in auia tua ꝛc. Act. 16. dicit q fuit filius mulieris vidue. Certus autem vel per reuelationem vel per indicia q t in te.

Lectio tertia.

Propter quā cām ammoneo te vt resuscites gr̄am dei que est in te p impositionē manuū mearū. Mō enim dedit nobis deus spiritū timoris: sed virtutis t dilectionis t sobrietat̄. Noli itaq; erubescere testimoniū dñi nr̄i: neq; me vinctus eius: sed collabora euāgelio fm virtutē dei qui nos liberauit t vocauit vocatiōe sua sācta: nō fm opa nr̄a: sed fm ꝓpositū suum et gr̄am q̄ data ē nobis in xp̄o iesu ante tpa secularia. Manifestata ē aūt nūc p illuminationē saluatoris nr̄i iesu xp̄i. qui destruxit q̄dem mortem: illuminauit autē vitam t incorruptionem per euangelium.

Supra ꝓmēdauit eū de bōis gratuitis: hic hortat ad vsū gratuitoꝝ sibi datoꝝ p̄cipuē p̄dicatōe euāgelij Et prio monet generaliē ad vsū date sibi gr̄e. Scōo specificat q̄ lis sit vsus gr̄e ibi. Noli itaq; erubescere ꝛc. Itē primo ponit monitionē. Scōo ei⁹ rōnē ibi. Mō enī dedit nobis ꝛc. Dicit ergo. Fides non ficta in me t alia t in te est. Propter quā cām ꝛc. Hēa dei ē sicut ignis qui q̄n obtegitur cinere nō lucet: sic gr̄a obtegit in hoīe p torpozem vel humanū timorē. Ān t timothe⁹ effect⁹ pusillanimis torpuerat circa p̄dicationē. Et iō dicit. Resuscita gr̄am sopitā. 1. The. 5. Spūm nolite extinguere. Et addit. Que ē in te p impositionē manuū meaꝝ a q̄ scz ordinat⁹ erat epūs. In qua man⁹ impositione data ē ei gr̄a spiritꝰ sancti. ¶ Deinde cū dicit. Mō enī ꝛc. ponit rō monitionis t sumit ex cōditione diuinoꝝ munerꝝ. Qui enī accipit munus operāt fm cōgruentiā muneris: ergo fm conditionē diuinoꝝ munerū debem⁹ deo seruire. Est autez duplex spūs hui⁹ mundi Et horum diſtinctio ē: spiritus enī significat amorē q̄ nomē spūs impulsionē importat: t amor impellit. Duplex aūt ē amor scz dei t hic ē p spiritū dei t amor mundi t hic est p spūm mundi. 1. Cor. 2. Mō enī accepim⁹ spūm hui⁹ mūdi ꝛc. Spūs aūt mūdi facit amare bona mundi t timere mala tēporalia: t iō dicē. Mō enī dedit nobis de⁹ spūm timoris scz mundani: quia hūc de⁹ aufert a nobis. Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus ꝛc. Est ali⁹ spūs timoris dñi t sanctus et iste facit vt timeat de⁹: hic aūt ē sine pena t sine offensa t hic ē a deo. Mat. 10. Timete eū q̄ pōt t aīaz t corꝓ pdere in gehennā. Et addit: sed virtutis q̄ p spūm sāctū diriginur in malis t hoc p virtutē scz fortitudinis ꝓtra aduersa mūdi. Luc. vlt. Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Itē diriginur in bonis q̄ quātum ad affectionē ordinamur p dilectionē charitatis duz q̄ oīa que diligit refert in deū. Ān dicit sed dilectionis. 1. Jo. 3. Qui nō diligit manet in morte. Itē q̄tū ad bona exteriora t ideo dicit. Et sobrietatis id ē oīs tēperantie seruando debitū modū t mensurā: vt scz tēperate vrātur bonis mundi. Tit. 2. Sobrie t iuste et pie viuamus in hoc seculo ꝛc. 1. Thi. 3. Oportet epūm e ē irreprehensibilē vnius vxoris virū sobriū ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Noli t specificat vsū gr̄e: et ꝓmo ex ludit cōtraria huic vsui. Secundo hortat ad vsū gr̄e ibi. Sed collabora ꝛc. A solita autē p̄dicatione poterat impediri ꝓpter duo. Prio per erubescentiā. Scōo ex pēa apli quā patiebat ꝓpt euāgeliū: et iō t ad primū dicit. Noli itaq; scz exquo habes spīm fortitudinis erubescere ꝛc. Predicatio em̄ xp̄i si referatur ad sapiam mundi videbat stulta vnde erubescentiā habere videbat. 1. Cor. 1. Nos aūt p̄dicam⁹ xp̄m crucifixū iudeis quidē scandalū: gentib⁹ aūt stultitiā ꝛc. Ro. ꝓmo. Nō em̄ erubesco euāgeliū Luc. 9. Qui me erubuerit et meos sermones hūc filiꝰ hois erubescet. ꝛc. ¶ Quantū ad secūdū sciendū ē q̄ si latro videt aliquem suspensū erubescit se confiteri sociū ei⁹. Sic q; apls erat vinctus poterat eū timothe⁹ erubescere: et iō dicit Neq; me vinctū ei⁹. Ephe. 6. Ꝓro quo legatiōe fungor in cathena. Eccl. 4. Nō reuerearis ꝓtimū tuū in casu suo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Sed collabora ꝛc. hortat ad vsū gr̄e et primo in generali. Scōo ostendit ex qua fiducia hunc vsum aggrediat ibi. Scōm virtutem ꝛc. Hic manifestat q̄d dixit ibi. Non scōm ꝛc. sed collabora. Dicit ergo ne erubescas sed simul mecū labora. i. Cor. 3. Unusq̄sq; p priā mercedē accipiet. Et dicit euangelio q̄s pōt eē abstinul casus et hic ī euāgelio p̄dicādo datiui casus et sic ad laudē euāgelij et vt scz crescat. Sap. 3. Bonoꝝ laboruꝫ gl̄iosus ē fructꝰ ꝛc. Et hoc cū fiducia nō ꝓpria q: nō sufficientes sum⁹ cogitare aliq̄d a nobis: sed ex nobis. ꝛc. Sz fm dei virtutē id ē habēdo fiduciam de virtute dei. Esa. 40. Qui dat lasso virtutē et his qui non sunt fortitudinē et robur multiplicat. Hec virtus māifestat̄ p duo scz ꝗtū ad effectū q: liberamur a malis. Et iō dic̄. Qui nos liberauit. i. Eſth. 8. Liberauit nos de manu inimici et insidiatoris in via. Jo. 8. Si filius vos liberauerit Et quantum ad hoc q vocat nos ad bōa. Et vocauit vocatione sua sancta: quia vocat ad sanctificandum. Ro. 8. Quos p̄destinauit hos et vocauit. i. Pe. 2. Qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumē suum. Et manifestat quedā que dicit dicēs. Nō fm opa ꝛc. vbi ostēdit q̄ p virtutē dei liberati t vocati sum⁹ nō p humanā. Et ꝓmo ostendit cām vocationis nr̄e t liberatiōis eē a deo Scōo ꝓcessū cāē ibi Que data ē ēt ꝛc. Tertio ꝓmēdat datoꝝ causle scz gr̄e t ei⁹ cōseruatoꝝ ibi. Qui destruxit ꝛc. Dicit ergo vocauit nō p nr̄am virtutē q: scz non per opa nr̄a que sunt effect⁹ virtutis. Tit. 3. Nō ex opibus iustitie q̄ fecim⁹ nos sz fm suā misericordiā saluos nos fecit ꝛc. sed virtutis ei⁹. Est aūt duplex cā hūane salutis q̄ ē a deo. Una ē eterna scz ei⁹ p̄destinatio. Alia ē tēporal scz gr̄a iustificans. Quantū ad ꝓmū dicit. Scōm ꝓpositū id ē p̄destinationē q̄ ē ꝓpositū miserendi. Ephe. ꝓmo Qui ꝓpositū oīa fm ꝓpositū voluntatis sue. Ro. 8. Quos q̄ fm ꝓpositū vocati sūt sancti ꝛc. Quantū ad secūdū dicit. Et gr̄am. Ro. 3. Justificati gratis p gr̄am ipius ꝛc. ¶ Circa ꝓcessum gr̄e primo ondit quo est ꝓparata gr̄a. Scōo quo collata. Tertio p quē. Primū ondit cū dicit. Que data est ꝛc. i. ꝓuisa ē nobis dari añ tpa secularia sicut dicit pbs. Seculum nihil aliud ē q̄ mensura durationis aliquarum rerum: vnde diuersa secula diuerse sunt etates hominū. Unde vnum seculū durat mille annis quia homo dicit viuere q̄diu est in memoria hominū que nō excedit mille annos. Tempora ergo secularia sunt q̄ mēsurāt res mutabiles t hec inceperunt cum mundo ſ; predestinatio ante mundū. Ephe. 1. Elegit nos in ipso ante

constitutionem mundi ꝛc. Et dicit. Jn xp̄o iesu: quia nō sumus electi vt saluemur ꝓpriis meritis: sed per gratiā xp̄i: quia sicut p̄destinauit salutem nostram ita modum salutis nostre. Joh. ꝓmo. Gratia t veritas per iesum xp̄m facta ē: Sz hec p̄destinatio prius erat occulta sed nūc est manifesta: t quomodo: sicut ꝓceptus cordis per opa: vnde nunc in effectu operis suis electis manifestauit p illuminationē ꝓprie loquiē. manifestare enī est in lucē ducere Job. 18. Abscondita ꝓduxit in lucem. Sic ergo manifestata ē per hoc q̄ misit xp̄m nos illuminantē Esa. 60 Surge illuminare hierusalem quia venit lumen tuum. ꝛc. Luce ꝓmo. Illuminare his qui in tenebris t in vmbra mortis sedent ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Qui destruxit ꝛc. cōmendat xp̄m illuminatorem t primo ei⁹ virtutem quantū ad mala que abstulit. Secūdo quantū ad bona que cōtulit. Dicit ergo xp̄s ꝓpter hoc q̄ ꝓ nobis passus satisfecit deo pro peccatis nostris. ꝓme Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuꝰ ē ꝛc. Et peccatū erat causa nostre mortis corporalis Roma. 6. Stipēdia enim peccati mors: t ideo destruendo peccatum destruxit mortem. Osee. 13. Ero mors tua o mors ꝛc. Cōtulit etiam perfecta bona. primo anime in presenti p gratiam fidei. Abac. 2. Justus meus ex fide viuit. Sed ē imperfecta hec vita sed perficietur in gloria. Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te ꝛc. Secūdo mortalitatez carnis resultantem ex gloria aīe. i. Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem ꝛc. Joh. 10. Ego veni vt vitam habeant scz iam per gr̄am et abundantius per gloriā in futuro. Itē ibidē Qui vivit t credit in me nō morietur in eternū.

Lectio quarta.

In quo positus sum ego p̄dicator et apostolus t magister gentium. Ob quā cām etiā hec patior sed nō confundor. Scio enī cui credidi t certus sum: q: potēs ē depositū meū seruare in illū diē. Formā habe sanoꝝ verboꝝ que a me audisti in fide t in dilectione in xp̄o iesu. Bonuz depositū custodi p spiritū sanctū qui habitat in nobis. Scis enī hoc q̄ auersi sūt a me oēs qui in asia sunt: ex quibus ē philetus t hermogenes. Det misericordiā domin⁹ one sifori domui: quia sepe me refrigerauit t catenā meā non erubuit: sed cū romam venisset sollicite me q̄siuit t inuenit. Det illi dñs inuenire misericordiam a deo in illa die. Et quanta epheſi ministrauit mihi: tu melius nosti.

Supra monuit ad solicitā xp̄i predicationem: hic inducit ad hoc per sui exemplum t primo ponit hoc. Secūdo inducit ad sui sequelam ibi. Formā habens ꝛc. Tertio ostendit sequendi necessitatem ibi. Scis hoc ꝛc. Itē primo ponit suū officiū. Secundo ostendit que patitur pro sui officij executione ibi. Ob quā causam ꝛc. Tertio spei certitudinem ibi. Scio enim ꝛc. Describit autem officiū suum tripliciter: quia dicit se p̄dicatorem ad excitādum ad bonos mores. infra. 4. Predica verbum. insta opportune importune ꝛc. Marc. vltimo. Predicate euāgeliū omni creature ꝛc. Apostolū ad regendū ecclīam q: apostoli sunt prelati ecclesie, Gal. 2. Qui operatus ē petro i apostolatū circumcisionis operatus ē t mihi inter gētes ꝛc. Et magistrum institutū ad docendū fidei sanitatem t cognitionē dei. i. Timo. 2. Doctor gentium in fide et in veritate. Johel. 2. Filij syon exultate t letamini in dño deo nostro qui dedit vobis doctorem iusticie ꝛc. Sz dicit in quo positus sū ego ꝛc. Ibi nota tria. Prio q ipe nō assumpsit sibi sed ab illo positus ē Heb. 5. Nemo assumit sibi honorē sed qui vocatur a deo tanq̄ aaron ꝛc. Scōo in positione designāt ordo: item firmitas quia fm ordinem rōnis institutus firmiter mansit. Joh. 15. Posui vos vt eatis t fructum afferatis t fructus vester maneat ꝛc. Judic. 5. Stelle manentes ī ordine t cursu suo ¶ Deinde cum dicit. Ob quā cām ꝛc. ostendit que patitur pro sui officij executione dicens hec aduersa patiorꝝ scz vincula t tedia: t hoc pro fide xp̄i: infra. 2. Laboro vsq̄ ad vincula ꝛc. Et dicit ob hanc cām q: pati simpliciter nō ē laudabile sed ꝓpter iustam cām. Mat. 5. Beati qui persecutionem patiuntur ꝓpter iusticiam ꝛc. Et iō non ē ei ad confusionē qui patiē ꝓpter iusticiā. i. ꝓpe. 4. Nemo vestrū patiat̄ quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor si autez vt christianus non erubescat ꝛc. Act. 5. Ibant apostoli gaudētes ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Scio ꝛc. Ponit certitudo spei: que facit eum non cōfundi etiā hec ꝓuenit ex magnitudine dei ꝓmittentis. Et ideo dicit. Cui credidi ꝛc. Et nota q̄ vno modo credere ē actus fidei t ē sensus. Scio ꝛc. id ē scio q̄ ille qui promisit ē verax t potens ad reddendā vitam eternam quā repromisit homini fideli existenti. Sed cōtra ex hoc sequit q̄ eadē est scia t fides t idem ē scitus t creditū q̄s ē impossibile quia de rōe sciti ē q̄ videat: de rōne crediti q̄ nō. Respondeo in fide duo sunt scz id q̄s credit̄ t ille cui creditur. De eo q̄s creditur nō pōt eē scientia quia sic perderet crediti rōnem sed de eo cui creditē est scientia quia per euidentissimā rōnem ē scitum q̄ deus ē verax. Et sic dicit Cui credidi. 1. Jo. 4. Nolite omni spiritui credere: sed probate spūs si ex deo sunt. Prouerb. 14. Innocēs credit omni verbo ꝛc. Alio mō dicit credere fidei eius cui cōmittit rem suā t hic sēnsus ē veri or quasi dicat. Meipm. labores t possessiones credidi. i. cōmisi deo: scio q̄ potens est depositū meum seruare ꝛc. Et nota q̄ depositū dicit dupliciter. Uno mō q̄s deo posui. Et sic hō deponit apud deū salutē suā qū se deo totū cōmittit. 1. Pe. 5. Cōm sollicitudinē vram in cū p̄ijscientes qm̄ ipi cura est de vobis ꝛc. ps. Jacta sup dñm curā tuā t ipe te enutriet ꝛc. Itē deponit opa sua q̄n scz nō statim recipit remunerationē suā sed in postez. Et sic qui bñ facit deponit illud apud deū: t hoc vsq̄ in illum diem quando iudicabit occulta hominū: quia tunc reddet deus mercedem labozum suoꝝ. 1. Sap. 10. et Esa. 3. Dicite iusto q̄n bene. quonia fructū adinuentionū suarꝝ comedet ꝛc. Uel depositū id ē q̄s penes me posituz ē scz officiū euangelij. Act. 9. Vas electōis ē mihi iste vt portet nomē meū ꝛc. Etiā de⁹ ē potens cōseruare suū apūm vsq̄ ad mortē suam. ¶ Deinde cū dicit. Formā bñs ꝛc. inducit ad seqlā sui t ē duplex littera Una dic̄ habe: altera bñs Si dic̄ bñs sic ꝓpō ponit idoneitatē quā ꝓponit timotheo ad imitandū exemplū apli. Secūdo hortatur ad imitandū ibi. Bonū depositū ꝛc. Apostolus aūt bonā idoneitatē habuit fm duo. s. fm eruditionem quantum ad cognitionē. Et iō dicit. Sanoꝝ verboꝝ ꝛc. Itez fm virtutem. Ān dicit. In fide t dilectiōe. Dicit ergo. Mō potes te excusare si patienter te non habeas vsq̄ ad vincula sicut ego: q: tu es habens formam sanorum verborum scilicet que non continent falsitatis corruptionem. Titum. 2. Loquere que decent sanam doctrinam Et dicit doctrina sana nō corrupta effectiue quia nos sa

nos facit. Et addit. Que a me audisti: quasi dicat nō es deceptus quia hoc tibi tradidi qđ a xpo audiui. 1. Cor. 11. Ego enī accepi a domino qđ & tradidi vobis. Luce 10. Qui vos audit me audit ꝛc. Et hoc in fide & dilectione quia si aliquis oīa verba sana sciret & nō crederet nō esset idoneus: nec etiam diligeret quia de facili recederet a doctrina vel per aduersa vel per prosperа. Heb. ii. Sine fide impossibile est placere deo ꝛc. i. Joh. 3. Qui non diligit manet in morte ꝛc. Et hoc in xpo iesu qz vera fides ē eozum que xps docuit & vera dilectio ē in xpo qui dedit spm sanctum p quē deum diligimus. Hec igit habens custodi bonū depositum qđ scz dedi tibi id ē officium p̄dicationis vt nunq̄ a veritate recedas nec propter timorem officiū predicationis vllo tēpore dimittas Prouer. 4. Omni tēpore custodia seruа cor tuum ꝛc. p̄me Timo. 6. O timothee depositū custodi ꝛc. Et hoc custodi bono adiutorio scz per spiritū sanctū. p̄me Cor. 3. Nescitis quia templum dei estis & spiritus dei habitat ī vobis ꝛc. Secundū aliā litterā monet ad duo. Primo ad sanā doctrinaz. Secundo ad perseuerantiam in ea sīla quādo & quando nō imitatur. ¶ Deinde cum dicit: scis hoc ꝛc. ostendit necessitatē monitionis ex defectu & profectu aliozum. Quādo enī aliquis videt aliquos socioz suorum proficere & aliquos deficere nititur sequi bonos. Et ideo primo cōmemorat deficientes: scđo ꝓficientes ibi. Det misericordiam ꝛc. ostendit ergo quid custodiat ais est periculum. p̄me Cor. 10. Qui se existimat stare vide at ne cadat ꝛc. Et ideo dicit. Auersi ꝛc. Glo. Isti fallacia erant pleni simulate eīn fuerāt ap'ol vt scz addiscerēt vnde facerent calūniam apostolo. Isti ergo qui sūt auersi a me sunt modo in asia inter quos ꝓcipue sunt isti duo qui conuersi sunt per iacobum. ¶ Deinde cū dicit. Det misericordiam ꝛc. ostendit alioz profectū & precipue cuiusdam onesipho ri cōmemorans. Primo bona que sibi contulit rome. Secundo que in asia. Item p̄mo optat ei dei misericordiam. Secundo ostendit meritū misericordie. Tertio tempus misericordie. Primū cū dicit. Det misericordiam ꝛc. Recte optat ei misericordiā quia presens vita miseria ē Job. 14. Homo natus de muliere breui viuens tempore: repletur multis miseriis ꝛc. Dicit det non solum persone sed familie quia ꝓpter bonitatē vni⁹ veniatur gratia ad totā familiam. Mat. 10. Si quidez fuerit domus illa digna veniet pax vestra super eam ꝛc. Meritū autē misericordie est misericordia quā habebāt in apostolum. Unde dicit: quia sepe me refrigerauit: scz quietem p̄stando. Mat. 5. Beati misericordes quoniaz ipi misericordiam cōsequent. Eccl. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros ꝛc. Phil. 16. Uiscera sanctoꝝ requieuerunt p te frater ꝛc. ¶ Et cathenā meā ꝛc. infra. 2. Laboro vsq̄ ad vincula: quasi male operās ꝛc. nō erubuit sed cum romā venisset sollicite vt amicus quesiuit. Eccl. 6. Si possides amicū in tēptatione possīde illuz ꝛc. Prouer. 17. Omni tēpore diligit qui amicus ē ꝛc. ¶ Optat autē misericordiam futuri seculi cum dicit. In illa die i qua scz dominus iudicabit oēs qñ misericordia ē necessaria: nō solum autem rome sed & epheſi. Et ideo dignus est diuina misericordia.

Capitulum secundū.

Tu ergo fili mi confortare in gratia q̄ ē in xpo iesu: & que audisti a me p multos testes: hec cōmēda fidelibus hominib⁹ qui idonei erūt & alios docere. Laboza sicut bon⁹ miles christi iesu Nemo militans deo implicat se negocijs secularib⁹ vt ei placeat cui se probauit. Nam & qui certat in agone: nō coronabit nisi legitime certauerit. Laborantē agricolā oportet primū de fructib⁹ accipe. Intellige que dico: dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum.

Supra induxit timotheū ad diligentē euangelij p̄dicationem: inducit eū hic ad constantē tolerantiam martyrij Et primo inducit eum a sustinendā passionem p salute fidelium. Scđo docet eum qualiter resistat infidelibus. ibi. Noli verbis ꝛc. Itē primo inducitur preparatio ad martyriū sustinendū. Scđo exhortatio martyrij ibi. Demor esto ꝛc. Preparatio martyrij p̄mittit quantum ad tria. Primū ē animi fortitudo. Scđm ē bonoꝝ dispensatio ibi. Et que audisti ꝛc. Tertiū ē fructuosus militie labor ibi. Labora ꝛc. Reqrit aūt ad martyriū animi fortitudo que ē circa pericula mortis: & ideo dicit. Tu ergo fili mi scz quē per euangeliū genui confortare in gratia: ps. Uiriliter agite & confortetur cor vr̄m ꝛc. nō in te scz cuius fortitudo ē vana sed in deo. Ephe. 6. Confortamini in domino & in potentia virtutis eius ꝛc. ¶ In gra. i. gratuito dei dono p xp̄m. Jo. i. Hra & veritas per iesum xp̄m facta est ꝛc. Scđm est dispensatio bonorum. Circa qđ notandum ē q̄ quando aliquis adducit ad mortem disponit de suis. Non ergo minus debēt esse solliciti sancti de bonis spūalibus sibi creditis q̄ nō disperēt post eorū mortē sed alijs credant: & ideo monet eum vt si ad martyrium venerit q̄ dispenset doctrinā fidei. Et primo ponit quō accepit qz p auditū. Unde dicit. Que audisti a me & ego a xpo. Et dico a me nō singulariter sz cōfirmata p multos testes id ē p legem & pphetas Ro. 3. Testificata a lege & a pphetis ꝛc. Uel p apl̄os. i. Cor. 15. Siue eīn ego siue illi sic predicauimus & sic credidistis ꝛc. ¶ Hec cōmenda inquantū sunt accepta. Sap. 7. Quā sine fictione didici & sine inuidia cōico ꝛc. ¶ Fidelibus hominib⁹: vt scz nō querāt lucrū tpale sed gloriam dei. 1. Cor. 4. Dic iam queritur inter dispēsatores vt fidelis quis inueniat ꝛc. Mat. 24. Fidelis seruus & prudens quē constituit dñs sup familiā suā ꝛc. Itē qui sunt idonei ad dispensandū. Debēt aūt esse idonei tripliciter Primo intellectu vt sint sapientes ad intelligendū. Luce. 21. Ego dabo vobis os & sapientiā ꝛc. Itē linguaz vt facundi ad docendū. Esa. 50. Dns dedit mihi linguam eruditam, vt scia suscitare eū qui lassus est verbo ꝛc. Itē ope qz cepit iesus facere & docere. Act. 1. ¶ Deinde cuz dicit. Laborа ꝛc. ponit tertiū scz legitim⁹ militie labor ad quē primo hortat. Secūdo ponit laboris p̄mium ibi. Nam & qui ꝛc. Tertio militie stipendia. Laborantem ꝛc. Itē primo hortat ad legitimū labozem. Scđo exponit quis labor sit legitim⁹ ibi. Nemo ꝛc. Dicit ergo Laborа ꝛc. Est aūt tripliciter aliqs miles xp̄i. Primo inq̄tū pugnat ꝓtra pctā. Job. 7. Militia ē vita hois sup terrā 7. 14. Cunctis diebꝰ quibus nūc milito expecto ꝛc. Et hec pugna ē ꝓtra carnē mundū & diabolū. Ephe. vi. Nō ē nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē ꝛc. Scđo ē aliquis miles xp̄i pugnādo ꝓtra errozes. 2. Corinthio. 10. Arma militie nostre non sunt carnalia: sed potentia deo ad destructionem munitionū consilia destruētes ꝛc. Tertia est militia martyrū contra tyrannos. Et hec est laboziosior. Jo. 25. Nunquid ē numer⁹ militū eius. Et non debet quiescere miles quia dicitur a militia sustinēda. ¶ Deinde cum dicit. Nemo ꝛc. exponit quid sit legitimus labor. Et primo inducit eum ad labozem. Secundo ostendit qualis debet esse bonus miles ibi. Et ei pla

ceat ꝛc. Primo circa primū duo facit quia exemplū ponit. Secundo manifestat. Dicit ergo. Nemo ꝛc. Circa primū sciendum ē q̄ alius ē finis militie spūalis & alius est finis militie corporalis: quia finis militie corporalis est vt obtineat victoriam contra hostes patrie: & tō milites debent abstinere ab his que abstrahunt a pugna puta a negocijs & delicijs. p̄me Cor. 9. Qui in agone cōtendit ab omnibus se abstinet ꝛc. Sed militie spūalis finis ē vt victoriam habeant ab hominibus qui sunt contra deum: & ideo oportet q̄ abstineant ab omnibus que distrahunt a deo: hec autem sunt negocia secularia: quia solicitudo huius seculi suffocat verbum. Et ideo dicit ī plicat se. Sed contra. Negocia secularia sunt temporalia: hoc autem apostolus fecit quādo vixit de laboze manuum suarum. Respondeo dicendū est q̄ apostolus dicit implicat & non dicit exercet: ille autez eis implicatur cuius cura & sollicitudo iniungitur circa ipsa. Et tūc p̄zle ipa hec interdicuntur militibus xp̄i in quibus ostenditur non esse necesse implicari animū. Itē non dicit simpliciter implicatur sed dicit implicat se: quia quandoq̄ implicatur & non se implicat. Implicat enim se quando sine pietate & necessitate assumit: sed quando necessitas officij pietatis & auctoritatis exercetur tunc non implicat se sed implicatur huiusmodi necessitate. Roma. 16. Assistatis ei in quocunq̄ negocio vestri indiguerit. Causa autez quare nō debet se implicare ē vt ei placeat. p̄me Joh. 2. Si quis diligit mundum non est charitas p̄ris in eo. Qui enim est miles xp̄i deuouit se ad militandum deo: & ideo dz conari vt ei placeat cui se deuouit. ¶ Deinde cum dicit. Nam & qui ꝛc. ponit laboris p̄emium. Et quia diceret aliquis. O paule magna imponis: sed quis est eozum fructus? Respondet assumatis exemplum in pugnis secularibus vbi non omnes sed legitime pugnantes accipiunt coronam. Sic ergo erit & in spūalib⁹ q̄ nullus coronabitur nisi seruet debitas leges pugne. p̄me Cor. 9. Illi quidem vt corruptibilē coronam accipiant: nos autem incorruptam. ꝛc. Sap. 4. Imperpetuum coronata triumphat ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Laborantem ꝛc. ostendit stipendia interdicitq̄ ei negocia secularia. Et primo proponit stipendia sub metaphoza. Secundo exponit ibi. Intellige ꝛc. officium enim predicatoꝝ & doctoꝝ est officium militum: inquantū insurgunt contra hostes & vicia. Item agricole inquantū fructum faciunt promouendo ad bona huius. Ager est ecclesia & p̄cipalis agricola est deus interius & exteri⁹ operans. Jo. 15. Ego sum vitis vera & pater me⁹ agricola est ꝛc. Homines autē exterius adhibēt ministeriuz. 1. Cor. 3. Ego plantaui apollo rigauit: deus autē incrementum dedit ꝛc. Isti sunt exteriores agricole. Job. 31. Si animam agricolarum eius afflixi ꝛc. Istū ergo agricolam oportet fructum accipere: huius fructus sunt opera virtutum. Eccl. 24. Flores mei fruct⁹ honoris & honestatis ꝛc. Gal. 5. Fructus autem spiritus est charitas gaudium: pax patientia ꝛc. Inter hos fructus sūt & fructus elemosynarum. Act. 9. Hec erat plena fructib⁹ bonis & elemosynis quas faciebat. Isti ergo debēt principaliter fructum percipere vt ipi gaudeāt. Prio de subditorum fructibus. Phil. 4. Itaq̄ fratres mei charissimi & desiderantissimi gaudium meum & corona mea ꝛc. Secundo de subditis tempoꝛalibus nō pro p̄mio principali sed stipendio. Gal. 6. Cōmunicet autem is qui catheizatur verbo: vel qui se catheizat in omnib⁹ bonis. Mat. 10. Dignus est operarius cibo suo. ¶ Deinde cuz dicit. Intellige ꝛc. exponit que dixerat sequens modus xp̄i post parabolas. Mat. 13. Qui habet aures audiēdi audiat. Quasi dicat, Reduc hec ad intelligentiā spūalē

Dañ. 16. Intelligentia enim opus est ī visione: quasi diceret aliquis: tu dicis accipe stipendium o timothee: sed tu non facis quia de laboze manuum vis viuere. Unde intellige quia est necessaria discretio: quia ibi non sūt accipienda vbi ē occasio auaritie contra euangeliū vel propter cupiditatem vel ꝓpter otium & hoc poteris intelligere: quia dabit ꝛc. p̄me Job. 2. Unctio docebit vos de omnibus. ꝛc.

Lectio secunda.

Demor esto dominū iesū xp̄m resurrexisse a mortuis ex semīe dauid ꝛm euāgeliū meū ī quo laboro vsq̄ ad vincula quasi male operans. sed verbuz dei nō est alligatū. Ideo oīa sustineo ꝓpt electos: vt & ipi salutē cōsequant que est ī xpo iesu cū gloria celesti. Fidelis sermo Nam si cōmortui sum⁹: & cōuiuem⁹: si sustinebim⁹ & cōregnabim⁹. si negauerimus & ille negabit nos. si nō credimus. ille fidelis pmanet negare seipsū non potest. Hec cōmone testificans cora deo. Noli cōtendere verbis ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionez audientium. Sollicite autem cura teipsū ꝓbabilem exhibere deo: operariū incōfusibilez recte tractantem verbum veritatis.

Supra ponit preparatio ad martyrium: hic ponitur exhortatio ad ipm: & primo p̄mittit exemplum premij. Secundo exemplū martyrij ibi. In quo laboro ꝛc. Tertio manifestat consequentiam premij ad martyriū ibi. Fidelis sermo ꝛc. Nam premiuz mortis preciose martyrij ē resurrectio gloriosa: cuius exemplum precessit in capite nostro xpo. Et iō dicit. Memor esto. Quasi dicat. Dñm nr̄m iesum xp̄m supple habe in mēte contra tribulatōes Prouer. 3. In oībus vijs tuis cogita illū: & ipe diriget gressus tuos. Multa enim sunt in eo cogitanda: sed specialiter resurrectio. Ad hanc enim oīa ordinant & preces totus xp̄iane religionis status. Ro. 10. Si confiteris in ore tuo dominū iesum & in corde tuo crediderіs q̄ deus excitauit illuz a mortuis saluus eris. Et nota q̄ nō dicit resuscitatū qz & si p̄ eū suscitauerit tū ꝓpria etiam virtute resurrexit & ē p̄m⁹ resurgentiū. 1. Cor. 15. Sz qz ſm naturā hūanā surrexit & mortu⁹ ē ex semīe dauid. Ro. 1. Qui fact⁹ ē ei ex seie dauid ſm carnē ꝛc. ¶ Scđm euangeliū meū. i. a me p̄dicatū. 1. Cor. 15. Horū aūt facio vobis euangeliuz qđ p̄dicaui vobis ꝛc. Qui p̄dicat euāgeliū ē minister euāgelij: sicut qui baptizat ē minister baptismi. Tamen non potest dici baptisma meū ſz euangelium sic. Et hoc ideo quia multum facit exhortatio et sollicitudo. ¶ Deinde cum dicit. In quo laboro ꝛc. ostēdit se in exemplum martyrij & primo eius penam. Scđo eius cām ibi. Ideo omnia ꝛc. Tria aūt ostendit ee in pena scz acerbitatē obprobriū & cōstantiā. Acerbitatē post cū dicit. In quo scz euāgelio p̄dicādo vel ꝓ quo laboro id ē affligor: & hoc vsq̄ ad vincula: q̄ hanc epistolaz scripsit erat rome ī vinculis. Ephe. vi. Ministeriū euāgelij ꝓ quo legatiōe fungor in cathena. Obprobriū ꝙtū ad infideles cū dicit. Quasi male operans: xp̄iani eīn tūc reputabanť pessimi. Luc. 9. Btī erītis cū vos oderūt homines & separauerint & exprobrauerint ꝛc. Christus etiam fuit damnatus quasi male operans. Esa. 53. Et cum sceleratis reputatus est. Constantiam autem

Explanatio sancti Thome

in epistolam II ad Timotheum II.

ōfidit cum dicit. Sz ℞bum dei. ꝛc. licz enim corpus sit alligatū tamen verbum dei non ē alligatū: quia p̄dicatio fuit ex voluntate apostoli que libera ē ⁊ p̄precipue ꝓpter efficaciam charitatis que nihil timet. Ro. 8. Certꝰ sum enim quia neq; mors neq; vita ꝛc. Quia sicut ꝓme Jo. 3. dicitur: Maior est deus corde nostro ꝛc. Et dicitur q̄ in vinculis existens multos conuertit. ¶ Deinde cuz dicit. Ideo omnia ꝛc. Ostendit causam quia martyrē non pena facit sed causa. Duplex autem est causa martyrij. s. ꝓpter diuinū honorem ⁊ salutem proximi: ℘ꝓpē deum quidē: quia Roma. 8. ℘Propter te mortificamur tota die ꝛc. ℘Propter salutē proximorū quia dicit hic ℘Propter electos. Joh. 15. Maiorem charitatem nemo habz vt animā suam ponat quis pro amicis suis ꝛc. ꝓme Jo. 3. Quoniam ille pro nobis animā suā posuit ⁊ nos debemus pro fratribus animas ponere. Et dicit propter electos quia quecunq; bona fiunt specialiter cedunt in bonum electorum nō reproborū. Et quomodo: vt ⁊ ipi ꝛc. Sed nunquid nō sufficit passio xpi. Dicendum ē q̄ sic effectiue: sed passio apostoli dupliciter: quia dabat exemplum perſistendi in fide. Secundo quia confirmabat fides: ⁊ ex hoc inducebant ad salutem. Et hoc in xpo id ē quc venit nobis per eum. Mar. ꝓmo. ℘Pe enim saluum faciet populū a peccatis eorum ꝛc. Et hoc nō solū salutē gratie presentē sed etiam cū gloria celesti. Mat. 5. Merces vestra copiosa est in celis. ¶ Deinde cuz dicit. Fidelis sermo ꝛc. ℘Ponit consequentia ꝓmij ad meritū martirij. Et primo ponit attestationē. Secundo cōsequenti am ibi. Nam si ꝛc. Tertio confirmat per testimoniū ibi. Hec cōmone cē. Dicit ergo fidelis ꝛc. i. verbum q̄s dicam ē fidele. Apoc. vltimo. Hec verba fidelissima sunt. ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Nam si ꝛc. ponit consequentia ⁊ primo de remuneratione bonoꝝ. Secundo, de punitione maloꝝ ibi. Si negauerimus ꝛc. In ꝓmio bonorum sunt duo scz reparatio per resurrectionem ⁊ superadditio glorie ad quam resurgent. Et ideo primo ostendit q̄ per christum venit ad reparationez vite. Secdo q̄ p̄ ipsū venitur ad resurrectionē ibi. Si sustinemus ꝛc. Dicergo. Si cōmortui sum us scz cum christo ⁊ hoc per sacramenti susceptionē in baptismo. Roma. 6. Cōsepulti ēm sumus cū illo per baptismū in mortem ꝛc. Item per penitentiā nos macerando. Gal. 6. Qui xpi sunt carnem suā crucifixerunt cū vitijs ⁊ cōcupiscentijs. Item pro cōfessione veritatis moriendo sicut ⁊ christus ps. ℘Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Si ergo commortui sumꝰ ⁊ conuiuemꝰ id est sicut ipe resurrexit sic et nos. Ro. 6. Si conplantati facti sumꝰ similitudini mortis eius simul ⁊ resurrectionis erimus. ¶ Deinde agit d̄ gloria quā sancti merenē per mortis ignominiā. Luc. vltimo. Nonne hec oportuit xpm pati. Et ideo dicit Si sustinuerimꝰ scz patienter ⁊ obprobria conregnabimꝰ id ē simul cum ipo peruenietemus ad regnū. Mat. 5. Beati q̄ persecutionē ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Si negauerimus ꝛc. ostendit consequentiā quantum ad penas. Dupliciter autē potest aliquis peccare contra fidē. ℘Primo exterius negando. Secundo interius eam deponendo. Quantuz ad primū dicit. Si negauerimus scz coram alijs ipe negabit nos in iudicio. Matth. 25. Amen dico vobis nescio vos ꝛc. Negare est non cognoscere eos esse de ouibus suis. Quantum ad secundū dicit. Si non credimꝰ id est si fidem a corde abijciamus ipe fidem suam tenet. Unde fidelis manet in sua fide: quia fides nihil aliud est q̄ participatio veritatis. Ipe autem ē ipa veritas q̄ negare se non potest. Ergo non ē omnipotens. Respōdeo Ex hoc ē omnipotens q̄ seipm negare non potest. Posse enim deficere magis ē pertinens ad impotentiā quia q̄ aliquid deficiat a suo esse ē per debilitatē virtutis ꝓprie. Christum autē negare seipm ē deficere a seipo hoc ergo ipm q̄ non potest negare se ē ratio perfecte virtutis. Unde nec peccatum cadit in eum vt est dictum: nec pōt negare suam virtutem ⁊ suā iusticiā quin puniat. Mat. vltimo. Qui vero non crediderit condemnabit. Sz nūquid non potest deus alicui remittere penam. ℘Pōt quidē secundum ordinem sapientie sue: sed contra ordinem sapientie ⁊ iusticie nō. ¶ Deinde cū dicit. Hoc autez cōmone ꝛc. confirmat per testimonium. Quasi dicat. Si mul cum alijs admoneo vt semper habeas in corde testificans cozam deo id est testem adducens cozam quo loquoz. ¶ Deinde cū dicit. Noli verbis ꝛc. ostendit quomodo resistat infidelibꝰ ⁊ primo p̄mittit modū resistendi Secundo ostendit que sunt quibus resistat ibi. ℘Prophana ꝛc. Item primo excludit indebitum modū resistendi. Secundo ponit debitū ibi. Sollicite ꝛc. Circa primum primo excludit indebitū modū. Secundo rationem assignat ibi. Ad nihil ꝛc. Dicit ergo. Noli ꝛc. Cōtentio importat concertationē in verbis. ℘Potest ergo secūdū duo intelligi: quia acrimoniā loquens deprauat dupliciter. vel per hoc q̄ acceditur ad fauorē falsitatis quando q̄s cum confidentia clamozis impugnat veritatē. Alio modo propter inordinationē quando vtitur acrimonia. vel vltra modum debitū vel contra qualitatē persone. Sed si moderate ⁊ cum circūstantijs debitis ⁊ ꝓ veritate nō ē peccatum. Et sic in rethorica est vnum instrumētuz exhortationis. Tamē in sacra scriptura dicit ēm q̄ importat inordinationē. ꝓme Coz. 11. Si q̄s videt inter vos contētiosus eē nos non habemꝰ talē consuetudinē neq; ecclesia dei. Et dicit verbis quia aliqui disceptant solus verbis impropriꝫ. Et hoc ꝓprie ē contendere. Si hoc sit nō verbis tm̄ sed veris rationibus: hoc est disputare nō contendere. ¶ Deinde cum dicit. Ad nihil ꝛc. ostendit rationē documēti. Nam moderata disputatio quādo cum ratione fit ē vtilis ad instructionē: ꝛ quando cū verbis tunc ē litigiosa. Jō dicit. Ad subuersionē ⁊ hoc dupliciter. Uno modo dū q̄s ē certuz venit in dubiū. Alio modo quia audiētes scandalizanē ℘Prouer. 14. Ubi verba sunt plurima ibi frequenter egestas. Un Jac. 3. Ubi zelus ⁊ contētio ibi incōstantia ⁊ oē opus prauum. Sed nunquid nō sine cōtentione debet quis disputare coram populo de fide. Respondeo distinguendū ē ex parte audientium: quia aut sunt sollicitati ab infidelibꝰ ⁊ tunc ē vtilis publica disputatio q̄ simplices efficiunt magis instructi quādo vidēt errantes confutari. Si vero nō sunt sollicitati ab infidelibus: tunc nō ē vtilis disputatio sed periculosa. Itē ē distinguēdum ex parte disputantis: q̄ si disputans ē prudens q̄ manifeste confutet aduersariū tunc debet publice disputare. si vero nō nullo mō ¶ Deinde cum dicit. Sollicite ꝛc. ponit debitū modum, resistendi. Et primo quantum ad rectā intentionē. Secūdo quantum ad rectam opationem. Tertio quantum ad rectam doctrinā. Qui enī vult disputare ꝓmo oz scrutari suam intētionē vtruz moueatur bono zelo. Ideo dicit p̄ habilē deo exhibere qui scz probat coz. 2. Coz. 10. Nō enim qui seipsum cōmendat ille probatus ē sed quē veꝰ cōmēdat. ps. ℘Probasti coz meum ⁊ visitasti nocte. ꝛc. Itē q̄ doctrinam quā p̄dicat ore stabiliat per opa quod nisi faciat ē confusione dignus. Nō dicit. Operariū inconfusibilem. Quasi dicat. Hec facito: si non confunderis. Item q̄ recte tractet verbum veritatis vera docēdo ⁊ vtilia audiētibus: non querens lucruz ⁊ gloriam. scde Coz. 2. Non sumus sicut plurimi adulterantes verbuz dei sed ex sinceritate sicut ex deo coram deo in christo loquimur.

Lectio tertia.

℞Rophana aūt ⁊ vaniloquia deuita. ℘Multuz ēm ꝓficiūt ad impietatē: ⁊ sermo eoꝝ vt cancer serpit. Ex quibus est hymeneus ⁊ philetus: quia a veritate exciderūt. dicētes resurrectionez iam factam: ⁊ subuerterunt quozūdā fidez. Sed firmū fundamentū dei stat: habens signaculum hoc. Cognouit dominꝰ qui sunt eius: ⁊ discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. In magna autez domo nō solum sunt vasa aurea ⁊ argentea: ꝫ ⁊ lignea ⁊ fictilia: ⁊ quedā quidē in honorē: quedā autē in contumeliā.

Supra instruxit timotheū ostendens modū generalem quo infidelibus est resistendum: hic ostendit in speciali quibus sit resistendum. Et ꝓmo ostendit quibus est resistendū. Secundo quare ibi. Multū ēm ꝛc. Tertio quō ibi. Juuenilia ꝛc. Dicit ergo. ℘Prophana ꝛc. Ubi ostendit duo esse vitanda scz ꝓphana ⁊ vaniloquia ⁊ referunt ad idem vel ad diuersa. Nam ꝓphana dicunt quasi prozeul a phano scz cultu diuino. ⁊ hec sunt documenta heresum ⁊ hec vitanda. Ideo dicit. Deuita ꝓphana. ℘Potest etiam dici q̄ hec ꝓphana sunt q̄ fidei repugnant: ꝫ vaniloquia fabulosa. ps. Vana locuti sunt vnusq̄sq; ad p̄rimū suum. ¶ Deinde cuz dicit. Multū ēm ꝛc. ostendit quare hec sunt vitanda. ⁊ hoc dupliciter. ℘Primo ex nocumēto q̄s inferūt. Secdo ex fructu vitationis ibi. Si q̄s ꝛc. Circa primū duo facit. q̄ ꝓmo ondit quō noceant ad fidei subuersionē. Secundo quō nō possunt toraliter fidem subuertere ibi. Sed firmū ꝛc. Item ꝓmo ponit documentum. Secundo subdit similitudinē ibi. Et sermo. ꝛc. Tertio exemplum ibi. Ex quibus est ꝛc. Dicit ergo. hec sunt vitanda que impediūt pietatem qui cultus dei dicit. Un doctrina fidei est doctrina pietatis. Impietas vero est doctrina contra fidem. Unde dicit. Multum ꝓficiunt ꝛc. id est ꝓducunt ad errorē siue ad erroneaz doctrinam. Sed hic ꝓfectus est in malis abusiue. infra. 3. Mali hoies ⁊ seductores ꝓficiūt in peius errantes ⁊ in errorem mittentes. ¶ Deinde ponit eoꝝ similitudinem dicens. Sermo ꝛc. Heretici ēm dicunt a ꝓncipio quedā vera ⁊ vilia. sed cū audiunt euomūt mortifera. Et ideo dicit. Sermo eoꝝ ꝛc. Ecc. 11. A scintilla vna augetur ignis. ⁊ ab vno doloso augeē sanguis. ¶ Deinde cum dicit. Ex quibus ꝛc. ponit ad hoc exemplum. Ibi ēm duo fidem suo tempore corumpebant. A quibus quidam errantes conuersi sunt in vaniloquiū ꝛc. De phileto dicit supra. 1. Auersi sunt a me oēs q̄ sunt in asia ex quibꝰ est philetꝰ ⁊ hermogenes. De hymeneo aūt habeē. 1. Ti. 1. Ex quibꝰ est hymeneus ꝛc. Et dicit. exciderunt. 1. Jo. 2. A nobis exierūt. Et hoc aggrauat: q̄. 2. ℘Pe. 2. Melius ēm erat eis non cognoscere viā iusticie q̄ post agnitionem retrozsum conuerti. ꝛc. Errabant aūt dicentes resurrectionē iam factam esse. De qua Matth: 27. Multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt ꝛc. Et dicebāt q̄ non est alia resurrectio expectanda. sed tūc resurrexerūt. Alio modo ⁊ melius q̄ sicut est duplex mors ita duplex est resurrectio scz anime ⁊ corporis. De resurrectione anime habeē Apoc. 20. Beatus ⁊ sanctus qui habet partez in resurrectione ꝓma ꝛc. Dicebant ergo q̄ omnia que dicunē in scripturis erant referenda ad resurrectionem aīarum que iam facta est Col. 3. Si consurrexistis cum xpo que sursum sunt querite ꝛc. Et hic error est etiam hodie apud hereticos ⁊ p̄ istum subuertūt quosdā Et congrue dicit. ⁊ subuerterunt: q̄ destruunt fundamētu z fidei Act. 13. ℘ plene oīi dolo ⁊ oīi fallacia fili di aboli ⁊ inimice oīm iusticie non desinis subuertere vias dñi rectas. ¶ Deinde cū dicit. Sed firmū ꝛc. ostēdit quomō q̄ hereses fides nō est totaliter subuertenda. Et ꝓmo q̄ p̄ doctrinas hereticas non potest tota ecclesie fides corrumpi. Secundo ostēdit quare deus ꝓmittit aliquos errare hoc ibi. Jn magna autē ꝛc. Item ꝓmo ostendit immobilitatē fidei electorū. Secundo addit demonstrationem ibi. Habens ꝛc. Dicit ergo. Subuertūt. sed in̄ firmū ꝛc. Hec ēm fundamenta sunt illa quibꝰ datur gr̄a ĩmobiliter standi. Matth. 7. Fundata ēm erat supra petram. Firmū q̄ immobile. Unde ꝓmittit ibi Matth. 7. Q̄ venerunt flumina ⁊ flauerūt venti ⁊ irruerunt in domū illam ⁊ non cecidit ꝛc. Huius firmitas dependet ꝓmo ex diuina predestinatione. Secundo ex libero arbitrio nostro. Et ideo quantū ad primū dicit. Hoc firmum fundamentū habet hoc signaculū. id est hoc ē signū huiꝰ firmitatis. Jo. 3. Qui aūt acceperit testimoniū eius signauit: q̄ deus verax est. Et hec est ꝓma ꝓs signaculi scz ex diuina predestinatiōe. q̄ nouit dñs qui sunt eius. ⁊ hec est noticia diuine p̄destinationis. Jo. 10. Ego cognōsco oues meas. ⁊ alias oues habeo que non sunt ex hoc ouili ꝛc. Matth. 7. Non noui vos. Sed ℞tum ad secundū dicit. discedat ꝛc. Quasi dcat. Si p̄destinati sunt a deo q̄ ꝓ liberū arbitrium saluabunt. q̄ ex hoc q̄ aliq̄s finaliter non adheret peccato ostendit se esse predestinatū. Et ponit duo que pertinēt ad ordinationē in statu salutis. ℘Primū q̄ confiteaē fidem. Ideo dicit. Omnis qui ꝛc. Ro. 10. ℞ore confessio fit ad salutē. Secundū q̄ recedat a peccato Matth. 7. Non oīs q̄ dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum ꝛc. Et ideo dicit. discedat ꝛc. Esa. 55. Derelinquat impius viam suam ꝛc. Q̄ vero dicit. nominat non intelligit q̄ solum nominet ore sed interius ꝓ fidem ⁊ extra ꝓ opus. ¶ Deinde cū dicit. Jn magna ꝛc. ponit rationē quare deus ꝑmittit aliquos errare licet oīes obligat. Dupliciter autē potest hoc intelligi. q̄ vel in generali vel in speciali ad hunc vel illū. Si ēm queras in singulari quare dat huic donum ꝑseuerantie ⁊ non illi. non habet rōnem nisi solam dei voluntatem. Augustinus. Quare hunc trahat ⁊ illum non trahat noli velle iudicare si nō vis errare ꝛc. Sz ꝗre q̄busdā dat ⁊ q̄busdā non. nō hz rōem quā ⁊ assignat aplus Ro. 9. et est eadem ratio cum ista licet ꝓ alia exempla. Ideo ēm dicit. Sustinuit in multa patientia ꝛc. ℘Pm ēm q̄ oia opa q̄ deus fecit in natura ⁊ gr̄a sūt facta ad manifestandū gloriam dei Ecc. 42. Gloria dñi plenum est opus eius. Sic etiam fecit diuersas creaturas vt ꝑfectio diuine bonitatis que nō potest manifestari ꝓ vnam sufficienter manifestet ꝓ multas. Ita etiam considerandū est de vno artifice. in domo vna ē vna fenestra altera pulchrior. Si q̄s ergo querat quare non tota domus est fenestra ratio est q̄ tota domus esset imꝑfecta. Similiter dicit apostolus 1. Corinth. 12. Si totum corpus esset oculus: vbi auditus: Sic ergo dicit aplus in effectu gratie quia oportuit q̄ deus manifestaret iusticiā ⁊ misericordiā. Si ēm oēs saluaret esset solum eius misericordia. Si oēs damnaret solum esset iusticia. Et ideo deus volens manifestare iram id est iusticiaz ꝛc. Et similis est ratio de ꝑfectione ecclesie quam oportebat esse perfectam quod nō esset si non esset in ea diuersitas. Jn q̄ est triplex diuersitas scz bonorum ⁊ malorum. bonoꝝ et meliorū. maloꝝ ⁊ peiorum. Et hanc assignans dicit. Jn magna aūt domo id ē

℘

ecclesia ꝛc. Baruch. 3. O israel q̄ magna est domus dei ꝛ ingens locus possessionis eius ꝛc. Non solum sunt ꝛc. vbi aurea ꝛ argentea distinguunt̄ a fictilib⁹. Item argētea ab aureis item fictilia a lignei⁹. In ꝑmo comparatio bonorum ꝛ malorum inuuik. In secundo compatio bonoꝝ ꝛ melioꝝ. In tertio maloꝝ ꝛ peioꝝ. Nā aurea ꝛ argentea sunt boni. sz aurea meliores: argentea min⁹ boni Similiter lignea ꝛ fictilia sunt mali. sed fictilia sunt peiores. lignea vero minus mali. ¶ Consequenter designat diuersitatem quantum ad vsum: vt boni sint vasa in honorem sicut deputati ad honorabilem vsum. mali vero sint vasa fictilia ꝛ lignea quasi deputati in contumeliam id est ad vilem vsum. Sunt em̄ in hominibus quidaz sz sancti quasi vasa preciosa Ecc̄. 50. Vas auri solidum ꝛc. Act. 9. Vas electionis est mihi iste ꝛc. Quidā vero sicut vasa vilia sz mali Esa. 32. Fraudulenti vasa pessima sunt. Ecc̄. 21. Cor fatui quasi vas confractum. Prima vasa sunt i honore quib⁹ debet vita eterna. Ro. 2. His q̄dē q̄ ſm patientiā boni operis gloriam ꝛ honorem ꝛ incorruptionē querentibus vitam eternam ꝛc. Secunda vasa ad contumeliam. 1. Reg. 2. Qui autem contemnūt me erunt ignobiles. Et ꝑma diuersitas que ē ex parte materie ad diuersitatē ecclesie. Vasa aurea sunt prelati. argentea vero ꝛ lignea ꝛ fictilia tenentes inferiorem gradum inter quos est quidā gradus. Et q̄ subdit quedam in honorem ꝛc. non est intelligendū q̄ vasa aurea ꝛ argentea omnia sint in honorem. ꝛ fictilia in contumeliam. qz de quocūq; statu quidam saluant̄: ꝛ quidā damnantur.

Lectio quarta

J ḡs ergo se emūdauerit ab istis: erit vas in honorem sanctificatū et vtile domino: ad omne opus: bonum paratum. Juuenilia autem desideria fuge. sectare iusticiam: fidem: spem: charitatem ꝛ pacem cum his qui inuocant dominum de corde puro. Stultas autē ꝛ sine disciplina questiones deuita: sciēs quia generant lites. Seruū autē domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes docibilem: patientem cum modestia: corripientem eos qui resistūt veritati: ne quādo deus det illis penitentiam ad cognoscendā veritatem. ꝛ resipiscant a diaboli laqueis: a quo captiui tenent̄ ad ipsius voluntatē.

Supra ostendit q̄ ꝓphana sunt vitanda ꝓ rationē sumptam ex nocumento: hic ostendit idem per rationē sumptam ex fructu. Et ꝑmo ꝓponit vitationē. Secundo eius fructum ibi. Est vas ꝛc. Nam vitationē vocat emundationē. Dicit ergo. quedā sunt vasa in contumeliā. Ergo si quis emūdauerit se ab istis. qz eorum consortia inquinant Ecc̄. 13. Qui tetigerit picem inquinabit̄ ab ea. Et ideo fugiendi sunt. 2. Cor. 6. Exite de medio ꝛ separamini dicit dominus. et immūdu3 ne tetigeritis ꝛc. Fructus autem sequens est quadruplex. Primus ex ordine ad gloriaz. quia erit vas in honorez quia si sordidet̄ ab illis erit in contumeliaz. si emundat se in honorem. pō. Mimis honorati sunt amici ꝛc. puer. 25. Aufer rubiginem de argento ꝛ egredietˀ vas purissimū ꝛc. Alii effectus sunt gratie quorum ꝑmus est hominis sanctificatio Secundus est hominis ordinatio ꝙ rectam intentionē. Tertius ꝙ operis executionez. Quantū ergo ad primū dicit sanctificatum. 1. Cor. 6. Abluti estis: sanctificati estis ꝛc. Sz quantū ad secūdū dicit. Utile domino. Sz nunquid indiget seruitio nostro? Non. pō. Bonorū meorum non indiges. Sed dicit vtile domino: id est vtilitate sua cedet ad honorez domini Act. 9. Vt portet nomē meum coram gentib⁹ et regibus ꝛ filijs israel ꝛc. Quātum ad tertium dicit. Ad omne ꝛc. pō. Paratus sum et non sum turbatus. Et dicit. Ad omne bonum: q: precepta affirmatiua non obligant ad semper. Et ideo debet esse paratus vt quando necesse est operet. ¶ Deinde cū dicit. Juuenilia ꝛc. ostēdit qualiter ꝓphana sunt vitanda. Et ponit duo vitanda. Primū est conuersatio prauа Secundum est doctrina mala ibi. Stultas autē ꝛc. Circa primū duo facit. quia ꝑmo ostendit quid sit vitandū: Secundo quid sit sequendū ibi. Sectare ꝛc. Dicit ergo Dico q̄ debes vitare hec vt sis vas emundatū. Ideo iuuenilia ꝛc. Considerandū est q̄ dicit hoc quia iste iuuenis erat. Et hec sunt desideria vanitatum exteriorum et carnalium voluptatū. Naturale em̄ est iuuenibus q̄ hec desiderēt Ecc̄. 11. Adolescentia et voluptas vana sunt. Cui⁹ est duplex ratio. Una qz nō sunt alia experti. Secunda quia huiusmodi delectatiōes naturales sunt ordinate vt medicina cōtra labores. Natura vero in iuuenibus laborat. ꝛ ideo inclinant̄ ad eas. ¶ Deinde cum dicit. Sectare vero ꝛc. ostendit que sunt sectanda. Et sunt quattuoz q̄rū primū ordinat ad subditos. ꝛ hec ē iusticia qz ꝑceps est custos iusticie puer. 20. Rex q̄ sedet in solio iudicij dissipat omne malū in intuitu suo ꝛc. Secūdū ordinat ad deum: ꝛ hec est fides sine qua impossibile est placere deo. Heb. 11. Tertium ordinat ad primuz vnūquēq; sz charitas ꝛ pax que se extendit ad inimicos. 1. Cor. 13. Si habuero fidem ita vt mōtes transferā charitatem aūt nō habuero: nihil⁹uz ꝛc. Ex charitate sequit̄ gaudium. Pax autē importat ordinatā concordiam. Q̄ autē subdit. Cum his qui inuocant ꝛc. Uno modo exponi potest referendo ad immediate dictum: Quasi dicat. Sequimini pacem cum his ꝛc. Q̄ aūt dicit. de corde puro. ponit qz non est speciosa laus ꝛc. Sed Heb. 12. dicit Pacem sequimini cum omnib⁹. Quare ergo dicit hic de corde puro? Respondeo. dicendum est q̄ ꝝtum in nobis est debemus habere pacem cum omnib⁹ si fieri potest. sed nō potest esse pax inter bonos ꝛ malos qz pax dicit cōcordiam que non potest haberi cū malis. Alio modo legit̄ cum his ꝛc. vt referat̄ ad totū precedens. Quasi dicat. Ita sectare iusticiam pacez ꝛ oīa sicut ꝛ illi qui inuocant ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Stultas autē ꝛc. hortat̄ ad vitandū doctrinam malaz. Et ꝑmo docet quid sit vitandum. Secūdo quid sit sectandum ibi. Sed mansuetum ꝛc. Circa primum duo facit. qz ꝑmo ꝓponit documentum. Secūdo rationem assignat ibi. Sciens qz. ꝛc. Ultande sunt questiones stulte quantū ad materiā: quia sunt de stultis id est de his que contrariant̄ sapientie id est de his que sunt contra diuinaz sapientiā. Vas em̄ nō debet homo mouere. sed eis resistere Jere. 10. Stultus factus est oīs homo a scientia sua. Dicit autem sine disciplina ꝝtum ad modum: qz clamose sunt. Uel sine disciplina ex ꝑte eorū de q̄b⁹ dubitat̄ vtputa si vertat in dubium id q̄d tota ecclesia tenet. Job. 34. Job autē stulte locutus est ꝛ verba eius non sonant disciplinā, ꝛc. Questiones aūt intantū sunt amande inquantū ducunt ad veritatem ꝙ hoc q̄ oportet q̄ omnes vnum dicant. Questiones autē stulte non ducunt ad veritatē sed ad litem: que est vitanda Esa. 58. Ecce ad lites ꝛ contentiones insanatis ꝛc. Et ideo dicit. Seruū autē domini ꝛc. id ē cū qui se dat seruitio dñi. 1. Ti. 3. Non litigiosum. ¶ Deinde cū dicit. Sed mansuetū ꝛc. ostēdit q̄d sit sectādū. Et ꝑmo ponit documentū. Secūdo rōez ibi. Ne q̄n det ꝛc. Circa primum duo facit. quia ꝑmo proponit quoddam generale ad omnes. Secūdo quedaz necessaria ad singulos ibi. Docileni ꝛc. Generale quod debet habere qui vult disputare est q̄ sit mansuetus. pō. Docebit mites vias suas. Est em̄ mansuetudo virtus cōpescens ab ira q̄ perturbat iudiciū rationis que necessaria est in questione ꝛ iudicio veritatis Mat. 11. Discite a me qz mitis sum ꝛ humilis corde ꝛc. In speciali autem debet habere respectu superiorum docilitatem. respectu ꝑsecutorum patientiam. respectu falsorum doctorum correctionem. Quantum ad primū dicit docilē id est paratū corrigi a q̄cumq;. Et hec est sapientia celestis Jac. 3. Que aūt desursum est sapiētia primum quidez pudica est. deinde autē pacifica. modesta suadibilis ꝛc. Quantuz ad secundum dcit. Patientem. pō. Bene patientes erunt vt annuncient. puer. 19 Doctrina viri per patientiam noscitur ꝛc. Quantuz ad tertiū dicit. Cum modestia quia correctio debet esse modesta Gal. 6. Vos qui spūales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Ne quādo. ꝛc. assignat rationem vitationis. ꝛ respondet cuidam tacite questioni. Posset em̄ aliquis dicere. Isti resistūt veritati. ꝛ ideo imminet necessitas corrigendi. Respondeo q̄ deus pater eos potest reducere ad penitentiam et ad hoc debet iustus niti. Et primo ꝑmittit penitentiā quaz debet intendere cōtra aduersarios. Secūdo penitentie fructus. Tertio penitentie necessitatez. Dicit ergo. Ne quando id est vt deus aliquando det eis penitentiaz. qz ex superbia resistunt quibus difficile videt̄ dari penitentia. Hic excludit̄ error pelagij qui dicit dona gratie esse ex operibus nostris. quod per hoc patet esse falsum. quia etiam principium bonorum sz penitentia datur a deo. Treñ. 5. Convertе nos domine ad te et cōuertemur Esa. 26. A timore tuo cōcepimus. Fructus vero penitentie duplex est: sz cognitio veritatis et liberatio a potestate diaboli. Quantū ad primū dicit. Ad cognoscendam veritatem. quia quando ex malicia resistit̄ veritati ipsa malicia sua excecat eos. quando ergo malicia auferē cognoscunt veritatem Jo. 8. Et cognoscetis veritatem. Quātum ad secundū dicit. Et resipiscant ꝛc. id est ab occasionib⁹ erroꝝ ex parte intellect⁹: sicut falsa fantasie. ꝛ ex parte affectus sicut sunt inuidia superbia ꝛ huiusmodi. Necessitas autem penitentie est magna quā nisi habeant di abolus dominaē eis. Unde dicit. A quo captiui ꝛc. ḡa qui facit peccatum seruus est peccati. Jo. 8. Et dicit ad ipsius voluntatez sz sectandā. Uel vt de homine faciat voluntatem suam. Sed contra. Non statim precipitat sicut vellet. Dicendum est q̄ adipiscitur ꝝtum ꝓmittit sibi: sed difficile est q̄ ei auferatur. Esa. 49. Numquid tollet a forti preda aut quod captum fuerit a robusto salvum esse poterit.

Capitulum tertium

h Hoc autez scito qꝛ in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: ꝛ erunt homines seipos amantes: cupidi: elati: superbi: blasphemi: parentibus nō obedientes: ingrati: sceleſti: sine affectione: sine pace: criminatores: incontinentes: immites: sine benignitate: proditores: pterui: tumidi: ꝛ voluptatum amatores magis ꝙ dei: habētes

inde eū dicit. Sed mānsuetū ꝛc. ondit q̄d sit sectādū. Et ꝑmo ponit documentū. Secūdo rōez ibi. Ne q̄n det ꝛc. Ite ꝑma in duas. qz primo proponit quoddam generale ad omnes. Secūdo quedaz necessaria ad singulos ibi. Docileni ꝛc. Generale quod debet habere qui vult disputara est q̄ sit mānsuetus. pō. Docebit mites vias suas. Est em̄ mansuetudo virtus cōpescens ab ira q̄ perturbat iudiciū rationis que necessaria est in questione ꝛ iudicio veritatis Mat. 11. Discite a me qz mitis sum ꝛ humilis corde ꝛc. In speciali autem debet habere respectu superiorum docilitatem. respectu ꝑsecutorum patientiam. respectu falsorum doctorum correctionem. Quantum ad primū dicit docilē id est paratū corrigi a q̄cumq;. Et hec est sapientia celestis Jac. 3. Que aūt desursum est sapiētia primum quidez pudica est. deinde autē pacifica. modesta suadibilis ꝛc. Quantuz ad secundum dcit. Patientem. pō. Bene patientes erunt vt annuncient. puer. 19 Doctrina viri per patientiam noscitur ꝛc. Quantuz ad tertiū dicit. Cum modestia quia correctio debet esse modesta Gal. 6. Vos qui spūales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Ne quādo. ꝛc. assignat rationem vitationis. ꝛ respondet cuidam tacite questioni. Posset em̄ aliquis dicere. Isti resistūt veritati. ꝛ ideo imminet necessitas corrigendi. Respondeo q̄ deus pater eos potest reducere ad penitentiam et ad hoc debet iustus niti. Et primo ꝑmittit penitentiā quaz debet intendere cōtra aduersarios. Secūdo penitentie fructus. Tertio penitentie necessitatez. Dicit ergo. Ne quando id est vt deus aliquando det eis penitentiaz. qz ex superbia resistunt quibus difficile videt̄ dari penitentia. Hic excludit̄ error pelagij qui dicit dona gratie esse ex operibus nostris. quod per hoc patet esse falsum. quia etiam principium bonorum sz penitentia datur a deo. Treñ. 5. Convertе nos domine ad te et cōuertemur Esa. 26. A timore tuo cōcepimus. Fructus vero penitentie duplex est: sz cognitio veritatis et liberatio a potestate diaboli. Quantū ad primū dicit. Ad cognoscendam veritatem. quia quando ex malicia resistit̄ veritati ipsa malicia sua excecat eos. quando ergo malicia auferē cognoscunt veritatem Jo. 8. Et cognoscetis veritatem. Quātum ad secundū dicit. Et resipiscant ꝛc. id est ab occasionib⁹ erroꝝ ex parte intellect⁹: sicut falsa fantasie. ꝛ ex parte affectus sicut sunt inuidia superbia ꝛ huiusmodi. Necessitas autem penitentie est magna quā nisi habeant di abolus dominaē eis. Unde dicit. A quo captiui ꝛc. ḡa qui facit peccatum seruus est peccati. Jo. 8. Et dicit ad ipsius voluntatez sz sectandā. Uel vt de homine faciat voluntatem suam. Sed contra. Non statim precipitat sicut vellet. Dicendum est q̄ adipiscitur ꝝtum ꝓmittit sibi: sed difficile est q̄ ei auferatur. Esa. 49. Numquid tollet a forti preda aut quod captum fuerit a robusto salvum esse poterit.

Capitulum tertium

h Hoc autez scito qꝛ in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: ꝛ erunt homines seipos amantes: cupidi: elati: superbi: blasphemi: parentibus nō obedientes: ingrati: sceleſti: sine affectione: sine pace: criminatores: incontinentes: immites: sine benignitate: proditores: pterui: tumidi: ꝛ voluptatum amatores magis ꝙ dei: habētes speciem quidem pietatis: virtutem autem eius abnegantes:.

Supra instruxit eū quō resistat tribulationib⁹ ꝛ pcutis ꝑsentib⁹: hic ostendit quomō stet contra futura. Et ꝑmo ꝓnunciat futura pcula. Secōo ondit idoneitatem suā ad resistendum ibi. Tu autē assecutus ꝛc. Tertio ostendit qualiter resistat ibi. Testificor ꝛc. Circa primū duo facit qz ꝑmo ꝓnūciat pericula nouissimoꝝ temporuz. Secōo ostendit quomodo eoruz vitia sunt etiam modo vitanda ibi. Et hos deuita ꝛc. Item ꝑma in duas. qz ꝑmo ꝓnūciat esse futura pericula in nouissimis temporib⁹. Secūdo causam periculoꝝ ibi. Et erunt homines ꝛc. Dicit ergo. Dixi deuita prophana ꝛc. Non solum autē sunt hec mō vitanda: sz in futuro restant etiā quedaz alia vitanda Et dicunt̄ nouissimi dies qui sunt propinqui nouissime diei. Jo. 5. Ego resuscitabo eum in nouissimo die. Heb. penultimo. Congregamini vt annūciem q̄ ventura sunt vobis diebus nouissimis. Et adde. Instabunt tempora periculosa ꝛc. Matth. 24. Erities odio oībus gentibus ꝓpter nomen meum. Causa horum est iniquitatis abundantia. Matth. 24. Quoniaz abundabit iniquitas refrigescet charitas multorum. Quia fides ꝛ charitas vel anullabit̄ vel toraliter peribit. quia quantomagis aliq̄d elōgat̄ a suo ꝓncipio: tanto plus deficit. Et ideo in tempore illo magis deficient fides ꝛ charitas: quia plus elōgant̄ a christo. Luc. 18. Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra? Et circa hoc primo ponit iniquitatis radicem. Secundo diuersas eius species. Radix autē totius iniquitatis est amor suiipsius. Duplex autez amor duplicem ciuitatē facit. Sed contra. Quilibet naturaliter diligit se. Respondeo. dicendum est q̄ in homine duo sunt: sz natura rationalis ꝛ corporalis. Quātum ad intellectualem seu rationalē que interior homo appellat̄ vt dicit. 2. Cor. 4. Homo debet plus se diligere ꝙ omnes alios. qz stultus est qui vult peccare vt alios a peccat̄ retrahat. sed quantū ad exteriorem hominē laudabile est vt alios plus diligat ꝙ se. Unde illi qui se sic tm̄ amant sunt vituperabiles. Phil. 2. Omnes que sua sunt querūt: non que iesu christi. ¶ Ex hac radice diuerse sunt species iniqtatis.. Unde dicit. Cupidi elati. ꝛc. Et circa hoc tria facit. qz ꝑmo ponit peccata que sunt in abusu rerum exteriorum. Secundo que pertinent ad inordinationem hominis ad alios ibi. Blasphemi ꝛc. Tertio que ad seipsum ibi. Incontinentes ꝛc. Duo aūt sunt i reb⁹ exteriorib⁹ sz abūdantia diuitiaꝝ ꝛ excellētie honorū. Quantū ad primū dicit. Cupidi. Et cupiditas ꝑmo ponit qz est radix oīum malorum. Uel est ꝓpinqua amori suiipsius que ē ad bona exteriora. Quantū ad secunduz dicit. Elati. Elatio est species superbie que sunt quattuoz. Una quando aliquis attribuit sibi quo caret. Secunda quando quod ab alio habet attribuit sibi ac si haberet a se. 1. Cor. 4. Quid habes quod non accepisti ꝛc. Tertia quādo attribuit sibi quod habet ab alio: sz meritis ꝓprijs. Luc. 18. Jeiuno bis in sabbato ꝛc. Quarta quando singulariter vult videri supra omnes. et hec est elatio. pō. Domine non est exaltatum cor meum ꝛc. Q̄ dicit superbi reducit̄ ad alias species superbie. Jac. 4. Deus superbis resistit: humilibus aut̄ dat gratiam. ¶ Consequenter ponit vitia quantū ad alios. Et ꝑmo ꝙum ad superiores. Secundo quantū ad equales ibi. Sceleſti ꝛc. Superior est triplex sz deus. ꝛ contra hūc dicit. Blasphemi Esa. 1. Dereliquerūt dominū blasphemauerunt sanctum israel: abalienati sunt retrorsum. Item parentes. ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. Parentibus non obedientes. 1. Reg. 15. Quasi peccatum ariolandi est repugnare. ꝛ quasi scelus idolatrie nolle acquiescere.

puer.30. Oculū qui subsannat patrē.ꝛ qui despicit partū matris sue effodiāt eū corui de torrētibus ꝛ comedāt eum filij aquile. Item benefactor inquantū huiusmodi Et quantū ad hoc dicit. Ingrati.ps̄. Qui retribuūt mala ꝓ bonis ꝛc. Col'.3. Grati estote Sap̄.16. Ingrati eñ spes tanq̄ hybernalis glacies tabescet ꝛ disperiet tāq̄ aqua supnacua ꝛc. ¶ Tunc ponit mala que sunt ad cōlem ꝛ proximum.ꝛ sunt tria. Primū pertinet ad opus. Vn de dicit. Sceleſti id est qui scelera grauia perpetrāt in proximos Esa.1. Ve genti peccatrici pplo graui iniquitate seruis neq̄ filijs sceleratis ꝛc. Secūdū ad effectū. Vnde dicit. Sine affectione id est sine affectu charitatis ꝛ sine pace. Tertio ꝗtum ad verbum. Vnde dicit. Criminatores. Leuit.19. Non eris criminator nec susurro in populis. Item ꝗtū ad seipsum oñdit quedā alia tripliciter Primo ꝗtum ad corruptionem concupiscibilis. Secūdo irascibilis. Tertio rationalis. Quantū ad ꝑmum dicit. Incontinentes. Vñ dicit incōtinens q̄ se nō tenet in bono ꝓposito propter prauas concupiscentias Ecc̄.26. Omnis autem ponderatio nō est digna continentis anime. Quantum ad irascibilem dicit ꝓpie immites id ē non mansueti. hec moderatur passiones ire. Matth.11. Discite a me quia mitis sum ꝛ humilis corde.ps̄. Docebit mites vias suas. Item ponit aliud quod pertinet ad affectum irascibilis scz benignitatis exclusio. Vnde dicit. Sine bengnitate. hoc eñ est naturale q̄ quando dominatur vnū contrariorū excludit aliud Ephe.4. Estote inuicem benigni ꝛc. ¶ Deinde ponit vitia que sunt ad corruptionem rationalis. Hec autē potentia perficit per prudentiam. prudentie autē opponit aliquod vitium ꝑ abusum prudētie ꝛ aliqđ ꝑ eius priuatiōm.ꝛ vtrūq̄ ponit Quantū ad ꝑmum dicit. Proditores. Ad prudentiam autē pertinet sagacitas: qua quidam abutunt in malum. ꝛ hi sunt proditores puer.11. Qui ambulat fraudulenter reuelat archana ꝛc. Item ſtantia qua quidam abutūtur dum in malo ꝑteruiūt. puer.3. Ne innitaris prudentie tue. ¶ Deinde ponit vitia que sunt ad ꝓuationes prudentie. Et ꝑmo ponit priuationis causam. Vnde dicit. Tumidi. Superbi eñ inflantur in agendis. quia nō metiunt vires suas. ꝛ iō deficiūt puer.11. Vbi superbia ibi erit et contumelia. vbi autez humilitas ibi ꝛ sapientia. Secundo ponitur priuatio scz ignorantia: quam addit superbie. Superbus enim est nihil sciens. Vnde dicit. Cecī quasi non habentes vsum rectū rationis Matth.15. Cecī sunt ꝛ duces cecorum ꝛc. Tertio ponit priuationis effectum: qz temporalia ꝓponūt eternis. Vnde dicit. Voluptatum ꝛc. Esa.13. Syrenes in delubris voluptatis. Sed uunquid est idem esse incontinentem ꝛ voluptatum amatorē? Respondeo. dicendum est q̄ nō qz ꝓpie incontinens dicit qui habet spem fugiendi. sz vincitur ab eis. sed ꝓpie amator earum est intemperatus q̄ habet corruptam estimationē. ¶ Consequenter ponit simulationem dicens. Habentes ꝛc.2. Cozin.11. Operarij subdoli: virtutem autē eius abnegantes: virtutem scz pietatis que dicit hic dupliciter. Vno modo ipsa vis pietatis id est eius virtus. Vnde dicit. Abnegantes id est veritatem non habentes Thit.1. Confitentē se nosce deum: factis autē negant. Alio modo quia virtus rei dicitur illud ex q̄ dependet tota virt⁹ eius. Tota autez virtus pietatis dependet ex charitate. ideo dicit virtutē eius scz charitatem abnegantes.

Lectio secunda

e Thos deuita. Ex his eñ sunt q̄ penetrant domos: ꝛ captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis que ducuntur varijs desideriis. semper discentes ꝛ nunq̄a ad scientiam veritatis peruenientes. Quemadmodū autez iamnes ꝛ mambres restiterunt moysi. ita ꝛ hi resistūt veritati. homines corrupti mente. reprobi circa fidem. sed vltra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus: sicut et illorum fuit. Tu autez assecutus es meam doctrinam: institutionem: propositum: fidem: longanimitatem: dilectionem: patientiam: persecutiones: passiones: qualia mihi facta sunt. antiochie: iconio: listris quales persecutiones sustinui. ꝛ ex omnib⁹ eripuit me dominus.

Supza apostolus descripsit pericula nouissimoꝝ temporum ꝛ causam assignauit: hic docet huiusmodi etiam in presenti esse vitanda. Et ꝑmo premittit monitionem de horum vitatione. Secundo ostendit in quibus hominibus in presenti appareant predicta ibi. Ex his enim ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̄ in nouissimis temporibus erunt homines pessimi. Sed non credas te in presenti esse tutum. sed etiam nunc hos ꝛ tales homines deuita scz ne in similem errorem labaris. Tit.vltimo. Hereticum hominem post vnam ꝛ secundam correctionem deuita ꝛc. Sz tñ ꝗtū ad aliqua vitandi sunt sed non ꝗtum ad sermonē exhortationis. Et tunc ostendit q̄ etiam modo sunt aliqui tales. Et ꝑmo ostendit nocumentum quod inferunt. Secundo defectum quem patiunt ibi. Homines reprobi ꝛc. Tertio impedimentū quo artantur ibi. Sed vltra ꝛc. Circa primū duo facit. qz ꝑmo ostendit impedimentum quod inferunt subditis. Secundo impedimentum quod inferunt prelatis ibi. Quemadmodū aut ē ꝛc. Item ꝑma in duas. qz ꝑmo ostendit eorum imprudentiā Secundo eorum astutiam ibi. Et captiuas ꝛc. Quantum ad primū dicit. Deuita ergo: qz iam sunt aliqui tales. Nam ex his ꝛc. id est eorum numero sunt .1.Jo.2. Nūc antichristi multi sunt ꝛc. nec debetis intelligere q̄ ex his fuerunt: sed sunt scz sceleſti ꝛ ingrati ꝛc. quia peccatores iam conuersi nō debent dici peccatores. ps̄. Nec memor ero nominū eorum ꝙ labia mea. ¶ Deinde cū dicit. Qui penetrant ꝛc. ostendit eorum maliciam. Et ad lr̄am potest exponi quasi inordinate ingerentes se ꝛ circumeuntes ꝓpter lucrū. Contra quod Ecc̄.21. Pes fatui facilis in domū proximi ꝛc. Sed ꝓpter hoc non prohibentur aliqui visitare afflictos in domibus Jac.1. Religio munda ꝛ immaculata apud deum ꝛ patrem: hec est visitare pupillos ꝛ viduas in tribulatione eorum ꝛc. Vel metaphorice potest exponi domus id ē cōscientia Sap̄. 8. Intrans in domū meam conquiescam ꝛc. Illi ergo penetrant domos qui cum astutia volunt scire secreta conscientie vt decipiant alios. Ecc̄.13. Ex multa loquela tē prabit te.ꝛ subridens interrogabit te ꝛc. Nihilominus tamen illis qui curam habent licet inquirere statum conscientie. puer.27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosq̄ greges considera. ¶ Deinde cum dicit. Et captiuas ꝛc. ostendit eorum astutiam. Et ꝑmo tangit eorum malicia. quia abducunt a libertate ꝛ statu gratie Jac.1. Qui autem ꝑspexerit in lege perfecte libertatis ꝛc. Et ducunt in statum seruitutis qui est status peccati. ps̄. In conuertendo dominus captiuitatem ꝙ ꝛc. Hoc eñ nomen captiuitatis importat Esa.5. Propterea captiuus ductus est populus meus: quia non habuit scientiam ꝛ

Secundo ostendit in quas personas exercent maliciam quas describit ꝑmo a fragilitate sexus. Secūdo ex malicia cōuersationis. Tertio ex vanitate affectionis. Quarto ex defectu discretionis. Quantum ad ꝑmum dicit. Mulierculas que sunt minoris discretionis ꝛ sexus fragilioris. Et dicit. Mulierculas: quia magne domine habent aliquos consiliarios. Vnde nō possunt seduci. sed hec sunt tali auxilio destitute. Mat.23. Comeditis domos viduarū.1.Machab.1. Captiuas duxerūt mulieres ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Oneratas peccat⁹. Peccatum est onus qz nō ꝑmittit libere incedere. nec erectū esse ꝛ stare: sed incurvat. ps̄. Sicut onus graue grauate sunt super me ꝛc. Et ideo istas specialiter decipiunt: qz peccatum parat viam seductioni. Item qz male sunt timent resistere ne prodant. Quantum ad tertium dicit. Que ducunt varijs desideriis id ē apte sunt vt seducātur ꝓpter varia desideria que habent Jac.1. Vir dupler animo inconstas est in omnibus vijs suis ꝛc. Et ideo prima mulier fuit seducta: qz non stetit constanter in verbis domini. sed dixit ne forte moriamur. Ecc̄.9. Ne respicias mulierem multiuolā ꝛc. Quantū ad quartum dicit. Semper ꝛc. Curiositas semp noua nititur querere ꝛ nō vult insistere. Vnde dicit. Semp discētes ꝓpter. 9. Mulier clamosa ꝛc. Tamē hoc quod dicit. Semp discentes potest reduci ad penetrantes domos. ¶ Deinde cuz dicit. Quēadmodū ꝛc. ostendit nocumentuz quod afferūt prelatis ꝛ nocumentū resistendi eorum doctrine: ꝛ indu cit exemplum de exodo vbi magi ,pharaonis restiterunt moysi. quia a ꝑncipio mundi semper fuit pugna inter veritatem ꝛ falsitatem. 2. Pe.2. Fuerūt vero ꝛ pseudo ꝓphete in populo sicut ꝛ in vobis ꝛc. Sz in Exodo isti magi non nominant. sed hic sic qđ forte habuit ex aliquib⁹ verbis iudeorum. Ita isti veritati scz quam nos predicamus resistunt Job.24. Ipsi fuerunt rebelles lumini tē Act̄.7. Semper spiritui sancto restitistis. ¶ Consequēter cum dicit. Homines reprobi ꝛc. ostendit eorum defectum in fide ꝛ in opere. In opere homies reprobi. Hos. In operibus id est qui per opera sua se reꝓbos ostendūt Jere.6. Argentum reprobum vocate eos ꝛc. Item in fide corrupti mente id est in potentia rationali. Unumquodq̄ eñ tunc dicit corruptum quando deficit a ꝓpria virtute ꝓpria autē mentis perfectio est cognitio veritatis. Vnde dicit corruptus mente qui deficit a cognitione fidei. ¶ Consequenter cum dicit. Sz vltra ꝛc. ostēdit quomō artant. Et ꝑmo ostendit eos esse impediēdos Secūdo docet modū impediendi ibi. Insipiētia ꝛc. Sciendum est autē circa primuz q̄ voluntas nocendi est homini a seipso. sed potestas nocēdi est a deo ꝙmittēte. Et deus nō ꝙmittit v ꝛ noceat ꝗtum vult malus sed imponit terminum. Job.38. Hoc confringens tumentes fluctus tuos ꝛc. Sic ꝛ diabolus non lesit iob nisi ꝙm q̄ ꝓmissus fuit a deo. Sic arrius nocuit in ecclesia nisi ꝗtuz dominus ꝙmisit Apoc.7. dicit angelus. Nolite nocere terre ꝛ mari ꝛ arboribus quoadusq̄ signem⁹ seruos dei ꝛc. Et dicit. Vltra scz q̄ deus ꝙmittit ꝛc. ¶ Modus impediendi est vt tollat eorum pallium ꝛ occultatio: quia nocent. Job.41. Quis reuelabit faciem indumēti eius ꝛc. Et ideo dicit. Insipientia eorū manifesta erit deo detegente quando illuminabit abscondita tenebrarum ꝛc vt dicit.1.Cozin.4. Sicut ꝛ illorum scz magorum pharaonis que fuit manifesta qz non potuerunt facere signa. ¶ Deinde cum dicit. Tu autē ꝛc. ostendit idoneitatem timothei ad resistendū huiusmodi ꝙculis. Et ꝑmo ostēdit q̄ erat idoneus ex institutione apostoli. Scdo ex experientia scꝑturaꝝ ibi. Ab infantia ꝛc. Item ꝑmo ostēdit quomō erat instructus sufficienter ab apostolo. Secūdo quō vniuersaliter instrui ab alijs poterat ibi. Omnis qui ꝓinstructus erat ꝛc. Circa ꝑmū ꝑmo ostēdit quomodo instructus erat verbo. Secūdo quomodo exemplo ibi. Ꝓpositu3 ꝛc. Sed sciendū est q̄ verbo aliquis instruit dupliciter. Uno modo de veritate agnoscēda. Alio modo de iustitia operanda. Quantum ad ꝑmum dicit. Tu autē assecutus es meam doctrinam id ē instructus es in fide catholica.ꝛ ideo bene potest vitare eos. Quantū ad secundum dicit. Meam institutionē. Institutio est eruditio que est de aliquibus agendis que subdunt operationi humane. Phil'.4. Ubiq̄ ꝛ in omnibus instituꝛ sum ꝛc. Item quomō instructus erat exemplo. Et ꝑmo ꝗtum ad bona agenda. Secundo ꝗtuz ad mala toleranda ibi. Patientiā ꝛc. In bonis faciēdis ponit duo. Primū est intentio recti finis. Et quantū ad hoc dicit. Propositum quod est de fine. Sap̄.8. Proposui ergo hanc adducere mihi ad cōiuandū ꝛc. Et ad hoc ꝓficit ꝑ bona opera que veriuant a tribus virtutibus. scz fide: spe: ꝛ charitate. Et ꝑmo ponit fidem. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Secundo spem cum dicit. Longanimitatē. que in longum expectat .2. Cozin.6. In longanimitate. Tertio charitatem cum dicit. Dilectionem.1.Jo.3. Qui non diligit manet in morte. ¶ Deinde de malis tolerandis instruit eum ꝗtuz ad tria reducendo ad memoriam. Primo patientiam quaz habuit. Item mala que sustinuit. Item diuinum auxiliū quod sibi affuit. Primo ergo ponit patientiā que opus perfectum habet. Et ꝑmo ponit patientie materiam scz persecutiones in generali Matth.10. Si vos ꝓsequunt in vna ciuitate fugite in aliam. Item in speciali cum dicit. Passiones que passus est in ꝓpio corpore.2.Cozi. 11. Ter virgis cesus sum ꝛc. Tertio in paticulari cuz dicit. Qualia facta sunt mihi antiochie ꝛc. Dicit.16.et.17 Judei persecuti sunt eum presente timotheo. Sed assuit di uinum auxilium. Et ideo dicit. Eripuit. ꝛc.2. Cor. 1. Qui consolat nos in omni tribulatione nostra.

Lectio tertia

e T omnes qui pie volunt viuere in christo iesu persecutionem patientur. Mali autē homines ꝛ seductores ꝓficient in peius: errantes ꝛ in errorem mittentes. Tu vero ꝑmane in his que didicisti ꝛ credita sunt tibi: scies a quo didiceris. Et quia ab infantia sacras lr̄as nosti que te possunt instruere ad salutem ꝓ fidem que est in christo iesu. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum: ad arguendum: ad corripiendū ad erudiendum in iusticia: vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instruct⁹.

Supza ꝓposuit timotheo in exemplū persecutiones q̄s ipse passus fuit. Et ne videat ipse solus ꝓ hmōi passiōes trāsisse. ostēdit eas esse cōmunes scis. Et ꝑmo docet quō sancti patiunt hic defectus penales. Secundo quomodo mali ꝑficiunt ꝓ defectum culpe ibi. Mali autez homines ꝛc. Dicit ergo persecutiones sustinui. ꝛ non solus ego: sed ꝛ omnes. Pie sumit dupliciter. quandoq̄ pro virtute pietatis ad cultum diuinum. supza eodem. Habentes speciem pietatis. quādoq̄ ꝓ misericordia ad ꝓximum.1.Ti.4. Pietas ad omnia valet. Omnes ergo q̄ pie ꝛc. id est volūt obseruare cultū religiōis christiane. Thit.2. Sobrie ꝛ iuste ꝛ pie viuamus in hoc seculo ꝛc.

Explanatio sancti Thome

in epistolam II ad Timotheum IIII

Capitulum quartū.

t Estificor coram deo ⁊ ihesu xpo qui iudicatur⁹ est vivos ⁊ mortuos: ⁊ per aduentū ipsius et regnū eius. predica verbum: insta oportune importune: argue: obsecra increpa in omni patientia ⁊ doctrina. Erit enī tempus cum sanam doctrinam non sustinebūt: sed ad sua desideria coaceruabūt sibi magistros pruritientes auribus. ⁊ a veritate quidem auditum auertent. ad fabulas autem conuertentur. Tu vero vigila: in omnibus laboza: opus fac euangeliste: ministeriū tuum imple: sobzius esto.

Premissis periculis tempoz nouissimoz et ydoneitate tymothei ad resistendū: hic ostēdit quomodo resistat. Et primo ponit monitio. Secūdo eius necessitas. ibi. Erit enim ⁊c. Item primo ponit eius cōtestatio. Secūdo admonitio ibi. Predica verbū ⁊c. In cōtestatiōe sunt duo consideranda. scz coza quibus contestet ⁊ per quē. Contestat autem coza duobus. scz coza eo qui est nostra beatitudo. ⁊ coza eo qui nos in beatitudinē introducit. Beatitudo autē nostra deus est. ps. Beata gens cui⁹ est dominus deus eius ⁊c. Et ideo dicit. Coza deo. id est testē induco deū ꝙ hanc monitionē faciam. Sic enim testis non decipit. 2ᵉ. cozinth. 1°. Ego autē deū testem inuoco in animā meā ⁊c. Et xpo cuius est introducere in beatitudinē. Rom. 1. Per quē ⁊ accessum habemus per fidē in gratiā istam ⁊c. Vel corporaliter introducit quidem. quia ipe iudicatur⁹ est vivos. ⁊ tūc vivos dicit illos qui viui reperiēt in aduentu eius qui morient quidem: sed quia in modico tempore resurgent dicunt viui. 1ᵉ. thes. 4. Nos qui viuim⁹ qui residui sumus in aduentu domini nō preueniemus eos qui dormierūt ⁊c. Vel vivos dicit bonos. scz qui viuūt vita gratie. 1ᵉ. Joh. 3. Qui non diligit manet in morte ⁊c. Et hos etiā iudicat. Act. 10. Ipse est qui cōstitutus est a deo iudex vivoz ⁊ mortuoz Sed cum xps sit deus quomō vtiq hic hac copula coraz deo ⁊ xpo. Respondeo: potest dici ꝙ dicit coram deo scz patre ⁊ xpo. id est filio. Pater enī est fons diuinitatis. ⁊ contestat per duo desiderabilia sanctis. primū est aduentus xpi. Luce. 12. Similes hoibus expectātibus dominū suū quando reuertat a nuptijs ⁊c. Apoca. vlti. Veni dñe ihesu. Secundū est regnū eius. Math. 6. Adueniat regnū tuū. Regnat quidem scōm potestatē super omnē creaturā. Math. vlti. Data est mihi omnis potestas in celo ⁊ in terra. Sed spiritualiter in sanctis regnat in presenti per gratiā. ⁊ in futuro per gloriaz. Qui sancti non sunt de hoc mūdo. Joh. 18. Regnū meū non est de hoc mūdo ⁊c. Sed hoc regnū hic inchoat: sed in futuro cōsumabit quādo oīa regna et subijcient ⁊ volentia ⁊ nolentia. ps. Donec ponā inimicos tuos ⁊c. Consequēter cū dicit. Predica verbū ⁊c. ponit monitio. ⁊ hoc vt insistet doctrine que est duplex. Una ad oēs quā ponit primo. Alia ad aliquos: ⁊ hāc ponit secūdo. ibi. Argue ⁊c. Item primo monet eū ad generalē doctrinā exequendam. Secūdo docet modū. Dicit ergo. Predica verbū ⁊c. scz euangelij. Marci vlti. Euntes in mundū predicate euangeliū omni creature ⁊c. In predicatiōe duo sunt scz denunciatio veritatis. ⁊ instructio ad mores. Et hec duo debet ꝑdicator facere. Luce vlti. Incipiens a moyse ⁊ omnibus ꝓphetis interpretabat illis in oībus scripturis ⁊c. Modus est cū instantia ⁊ continuatiōe. Unde dicit. Insta oportune. importune. 2ᵉ. cozinth. 11. Instantia mea quottidiana ⁊c. Sed dicit. Importune. Cōtra. Eccl. 20°. Ex oze fatui reprobabit parabola. non enī dicit illam in tempore suo. Item Prouerb. 15. Sermo oportunus optimus est. Dicendū est: ꝙ predicator scōm veritatē semper debet ꝑdicare oportune. sed scōm existimationē falsam audientiū debet predicare importune: quia predicator veritatis semper est bonis oportunus. ⁊ malis semper importunus est. Jo. 8. Qui ex deo est verba dei audit. ꝓpterea vos nō auditis: quia ex deo non estis. Eccl. 6. Quā aspera est nimiū sapientia indoctis hominib⁹ ⁊c. Si homo enī vellet hāc seruare oportunitatē vt diceret his qui volūt audire prodesset tantū iustis: sed oportet ꝙ aliquādo etiā predicet malis vt cōuertant. Et ad hoc addit importune. Esaie. 58. Clama ne cesses ⁊c. Consequēter cum dicit. Argue ⁊c. ponit doctrina in speciali quā primo ponit. Secūdo modū ibi In omni patiētia ⁊c. Instituens autē aliquē specialiter potest eū instituere. Vel de pertinētibus ad fidem. puta vt doceat veritatē ⁊ remoueat errozē. Et quantū ad hoc primū dicit. Argue scz errozes. Tyt. 2. Argue cū omni imperio. Vel de pertinētibus ad bonos mozes ⁊ ad hoc debet inducere aliquādo bonū ⁊ superiozē. ⁊ tunc debet placide ⁊ benigne monere. Unde dicit. Obsecra. 2ᵉ. tymoth. 4. Seniozē ne increpaueris: sed obsecra vt patrē Hal. 6°. Eos qui spiritales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Et specialiter si non peccat ex malitia. Si aūt instituat malū debet eum increpare. Tyt. 1. Ob quam causam increpa illos dure vt sani sint in fide ⁊c. Job. 5. Increpationē domini ne reprobes ⁊c. Sed quis modus? In omni patiētia ne iratus appareas ⁊ ex ira instruas. sed tranquille. Prouerb. 19°. Doctrina viri per patientiā noscit ⁊c. ps. Bene patientes erūt vt annūcient. Item doctrina. scz de his que ad fidez ⁊ in his que ad mozes. Jere. 3°. Pascent vos in scientia ⁊ doctrina. Deinde cū dicit. Erit enim ⁊c. ostēdit necessitatē monitionis premisse. Est autē triplex necessitas predictozū Et prima ex parte audientiū. Secūda ex parte tymothei ibi. Tu vero ⁊c. Tertia ex parte apostoli ibi. Ego enim iam ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo ꝓponit necessitatē. Secūdo exponit dictum suū ibi. Et a veritate ⁊c. Necessitas prima est auditoz peruersitas in audiendo. vt vtilia nolit audire sed curiosa. Dicit ergo quantū ad primū. Insta dum nolūt audire sanā doctrinā. Nam erit tēpus quādo erunt mali doctozes. Actuū. 20. Ego scio quonīā lupi rapaces intrabūt in vos post discessionē meam ⁊c. Unde dicit. Non sustinebūt. id est erit eis odiosa vera doctrina. scz xpi. Prouerb. 8. Justi sunt oēs sermones mei. nō est in eis prauū quid neq; peruersuz ⁊c. Alia peruersitas quia volūt inordinate audire curiosa ⁊ noxia. Prouerb. 1. Usquequo parvuli diligitis infantiā. ⁊ stulti ea que sunt sibi noxia cupiēt ⁊ imprudentes odibūt scientiam. Ideo dicit. Sed ad sua desideria coaceruabunt. id est multiplicabūt ⁊c. Contra quos dicitur Jacobi. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei scientes quoniā maius iudiciū sumitis. Et est coaceruatio quādo indigni ⁊ insufficientes multiplicant. et magis coaceruatio est si fiant quattuoz indigni ꝙ si centum boni. quia vt habet Sapi. 6. Multitudo sapientiū sanitas est orbis terrae ⁊c. Esaie. 30. Loquimini nobis placentia. Et hoc est scōm sua desideria. quia vnus vult audire vnū. alius aliuz. ⁊ sic querunt diuersos magistros. Et dicit. Pruritientes auribus. scz auditozes. Pruritus dicit habere in pedibus qui nō vult quiescere. In auribus vero qui semper audire vult noua inaudita ⁊ curio-

Et tales ꝑsecutiones patiunt ⁊ maxime in primitiua ecclesia quando fides xpi vndiq; impugnabat a iudeis et gentib⁹. Et ideo Jo. 16. Venit hoza vt oīs qui interficit vos arbitret obsequium se prestare deo ⁊c. Matth. 24. Eritis odio omnibus gentibus ꝓpter nomen meū ⁊c. Item omnes qui pie ⁊c. id est volunt ꝙ fidem xpi seruare misericozdiam ad primū necesse est eos persecutionem pati. ⁊ si non ab extra: tamē ab intus quando scz compatiunt defectib⁹ primozum. quoz culpas ⁊ penalitates vident. 2. Cozin. 11. Quis scandalizat ⁊ ego nō vroz ⁊c. 2. Pe. 2. Habitans apud eos qui de die in die iustam animā iniquis operibus cruciabant ⁊c. ps. Audi preuaricantes ⁊c. Item sunt alie ꝑsecutiones que sanctis oīb⁹ deesse nō possunt scz carnis mūdi ⁊ demōis qz vt habet Hal. 5. Caro concupiscit aduersus spūm ⁊c. Ro. 7. Infelix ego hō qs me liberabit de corpore mortis huius ⁊c. ps. Multe tribulationes iustoz ⁊c. Deinde cum dicit. Mali autē homines ⁊c. ostendit ꝙ mali incidūt in peioza mala scz culpe. Dicit mali i se. scz inquantū peccatis inherēt. Matth. 21. Malos male perdet ⁊c. Et seductozes scz in primozū nocumentū inquātum seorsum ducunt eos a via veritatis que cōmunis est Ro. vltimo. Per dulces sermones ⁊ benedictiones seducunt coza innocentiuz ⁊c. Sz isti non contenti malis que fecerunt ꝑficiūt in peius Apoc. vltimo. Qui in sordibus est sordescat adhuc ⁊c. Sed contra supza eodem vltra non proficient. Dicendum est ꝙ qui proficiunt in peius permissi a deo. ⁊ ex intentione malicie eozum que semper est ad malum. sed ꝑm prouidentiam diuinam ꝓhibentē ne possint implere quod ceperunt. Proficiūt aūt in peius mali in seipsis inquantū errant circa veritatem: Matth. 22. Erratis nescientes scripturas neq; virtutem dei. Item opere errant ⁊ hoc modo omnes mali errant. puer. 14. Errant omnes qui operant malum. Item in primis quia seductozes. Unde dicit. In errozem mittentes ne scz possint ꝙ prosperitates veuire ad regnum celozum. Contra illud supza. Qui pie volunt ⁊c. Esa. 3. Populе meus qui beatum te dicunt ipsi te decipiunt. Deinde cuz dicit. Tu vero ⁊c. monet eum vt maneat in sua institutione. ⁊ hoztat eū tripliciter. scz ex parte doctozis. ex parte ipsius timothei ⁊ ex parte eozum que accepit. Dicit ergo assecutus es misericozdiam ⁊c. ergo ꝑmane in his que accepisti. Ecc. 10. Si spūs potestatem habentis ascenderit sup te locum tuū ne dimiseris ⁊c. 1. Cozin. 15. Stabiles estote et immobiles ⁊c. Dicit ergo. didicisti ⁊ credita sunt tibi. quia quilibet xpianus discit que fidei sunt: ⁊ hec est doctrina salutaris Jo. 6. Omnis qui audiuit a patre meo ⁊ didicit venit ad me ⁊c. Sed specialiter documenta fidei sunt credita prelatis inquantum debent alijs ea dispensare Hal. 2. Cum vidissent ꝙ creditum est mihi euangeliū prepucij ⁊c. Et quare oportet ꝑmanere? Quia ego a magistro scientie habui qui errare non potuit. 2. Cozin. 13. An me loquit christus. Et ideo in his firmiter ꝑmane: Sciens a quo didiceris: qa a paulo qui non ab homine neq; per hominem didicit. ⁊c. Hal. 2. Ex propria cōditione. Turpe enim est homini nutrito in bono a pueritia in senectute deficere. Ecc. 26. Qui transgreditur a iustitia ad peccatum deus parauit eum ad rompheam. Timotheus autem sic fuit nutritus. prouer. 22. Adolescens iuxta viaz etiam cū senuerit nō recedet ab ea. Unde dicit ab infantia. Et dicit Sacras litteras que sunt littere veteris testamenti quas didicit ab infantia: quia filius mulieris iudee. Act. 16. Unde mater sua fecit eum erudiri in eis quod est contra manicheum: quia apostolus vetus testamentum hic nominat sacras scripturas litteras. quia ab infantia sua non nouit lras noui testamenti. Tertio ex parte eozū que accepit. et est tertia ratio. nam si aliqs habet aliquā scientiam in qua non est vtilitas deserit eam ⁊ transit ad aliam. Sed si scientia est valde vtilis stultum est eam dimittere. Et ꝑmo facit rationē. Secundo manifestat eaz ibi. Omnis scptura. Dicit ergo. Dico ꝙ accepisti lras sacras que non sunt contemnende quia sunt vtiles Esa. 48. Ego dominus deus tuus docens te vtilia ⁊c. Un subdit dicens. Que te possunt ⁊c. Jo. 6. Dñe ad quem ibim⁹. verba vite eterne habes. Jo. 5. Scrutamini scripturas in quibus putatis vitam eternaz habere ille sunt que testimoniuz perhibent de me. Et lre que te possunt instruere ad salutem. sed non nisi per fidem xpi. Ro. 10. Finis enī legis est christus ad iustificiam omni credenti. Heb. 11. Sine fide enī impossibile est placere deo. Rationem autē manifestat dicens: Omnis ⁊c. Ubi ostendit ꝙ sacre litterre sunt vie ad salutem. Et tria ponit. Nam cōmendat scpturas ratione ꝓncipij ratione effectus vtilis. ⁊ ratione vltimi fructus ⁊ ꝑfectus. Si enī cōsideres eius ꝓncipium habet ꝑuilegium super omnes: quia alie sunt tradite ꝙ rationem humanam. sacra autē scptura ē diuina ac diuinitus inspirata. 2. Pe. 1. Non enī voluntate humana allata est aliquando ꝓphetia. sed spūsancto inspirati locuti sunt sancti dei homines Job. 32. Inspiratio omnipotētis dat intelligentiā. Sed dices quā omnis scptura diuinitus inspirat cum ſm ambrosiū omne verum a quocūq; dicat a spūsancto est: Dicendū ē ꝙ deus dupliciter aliquid operat scz immediate vt ꝓpriuz opus sicut miracula. Aliquid mediantibus causis inferioribus: vt opera naturalia Job. 10. Manus tue domine fecerunt me ⁊c. Que tamen fiunt operatione nature. Et sic in homine instruit intellectum. ⁊ immediate per sacras litteras: ⁊ mediate per alias scripturas. Effectus huius scripture ē duplex. scilicet quia docet cognoscere veritatem ⁊ suadet operari iusticiaz. Jo. 14. Paraclit⁹ spiritussanctus docebit scilicet cognoscenda: suggeret operanda. Et ideo vtilis est ad cognoscendam veritatē: ⁊ vtilis est ad dirigendum in operatione. Est enī ratio speculativa. ⁊ est etiam ratio practica. Et in vtroq; sunt duo necessaria scz ꝙ veritatem cognoscat ⁊ errozez refellat. Hoc enim op⁹ est op⁹ sapientis. scz nō mētiri ⁊ mentiē tē refellere. Quantū ad primū dicit. Utilis est ad docendū. scz veritatem. ps. Bonitatē ⁊ disciplinam ⁊ scientiā doce me ⁊c. Item ad arguendum quantū ad secundū Thie. 1. Ut sit potens exhortari in doctrina sana ⁊ eos qui contradicunt arguere. Item ḡtū ad practicā sunt duo necessaria scilicet vt reducat a malo ⁊ ad bonum inducat. ps. Declina a malo ⁊ fac bonum ⁊c. Quantū ad primum dicit. Ad corripiendū quod est eripere a malo. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus vade ⁊ corripe eum inter te et ipsum solum ⁊c. Job. 5. Beatus homo qui corripitur a domino. Quantum ad secundum dicit. Ad eruiendum in iusticia. Et hec omnia sacra scriptura facit. Esa. 8. In manu fozti eruiuit me ⁊c. Sic ergo ḡdruplex est effectus sacre scripture scilicet docere veritatem: arguere falsitatem. Quant ū ad speculativaz eripere a malo ⁊ inducere ad bonum. Quantuz ad practicam. vltimus eius effectus est vt perducat homines ad perfectum. Non enim qualitercūq; bonum facit. sed perficit. Heb. 6. Ad perfectionem feramur. Et dicit. vt perfectus sit homo dei. quia non potest homo esse perfectus nisi sit homo dei. Perfectum enim est cui nihil deest. Tunc ergo homo est perfectus: quando est paratus ad omne bonum. non scilicet que sunt de necessitate salutis. sed etiam ad ea que sunt superogationis. Bonuz autem facientes non deficiamus Hal. vltimo.

Explanatio sancti Thome

in epistolam II ad Timotheum IIII

sa ⁊ quãdoꝙ noxia. Actu.17. Athenienses ad nihil aliud vacabant nisi aut discere aut audire aliquid nouj. Et ideo multiplicat doctrina heretica Prouerb.19. Aque furtiue dulciores sunt ⁊ panis absconditus suauioꝛ ⁊c. ¶Consequẽter cũ dicit. Et a veritate ⁊c. exponit dictũ ⁊ primo exponit quod dixerat ꝙ sanaꝝ doctrinã non sustinent cũ dicit. A veritate ⁊c. Sana doctrina est quãdo non habet admixtã falsitatẽ. Ergo sanam doctrinã non sustinẽt dum veritatẽ nolunt audire. Osee.4. Non est veritas ⁊ nõ est misericordia ⁊ nõ est scientia in terra ⁊c. Jo.8. Si veritatẽ dico vobis: ꝛ nõ creditis mihi? ⁊c. Secũdo ꝙ dixerat coaceruabũt ⁊c. exponit cũ dicit. Ad fabulas autẽ conuertent. Fabula est composita ex miris in quibus deficit veritas. Et talia homines habentes in auribus pruritũ volunt audire. 1ᶜ. tymoth. 4. Jneptas ⁊ inanes fabulas deuita ⁊c. ¶Deinde cũ dicit. Tu vo ⁊c. ponit necessitas ex parte tymothei cui erat officiũ cõmissum: ⁊ ideo necessariũ erat ꝙ predicaret. Et ꝓ̃ tio monet eum ad sollicitudinẽ. Secũdo inducit eum ad laborem. Tertio moderat laboꝛeꝝ. Dicit ergo. Tu vero ⁊c. Quasi dicat. Jsti sic faciũt. Tu vero ⁊c. Math.24. Vigilate quia nescitis qua hoꝛa dñs vester venturus sit ꝛc Luce.2. Et pastoꝛes erãt in regione eadẽ vigilantes ⁊ custodientes vigilias noctis supra gregẽ suũ ⁊c. Ro.12 Qui præest in sollicitudine. Sed quia sollicitudo sine laboꝛe inanis est. ideo primo iuducit ad vniuersaliter laborandũ. Secõ determinat in quo est laborandũ. Tertio laborandi necessitatẽ. Dicit ergo. Vigila ⁊ sic ꝙ aliquid facias. ⁊ ideo laboꝛa. Sap.3°. Bonoꝝ laboꝛ gloriosus est fructus ⁊c. Et hoc in oĩbus. id est in omni genere hominũ. Esa.32. Beati qui seminatis super oĩes aquas ⁊c. Marci vlti. Predicate euangeliũ omni creature. Unde moꝛ determinat in quo est laborandũ dicẽs: Opus fac euangeliste. id est euangeliza. Hoc em̃ est nobile opus: quia ad hoc xp̃s est missus. Luce.4. Alijs ciuitatibus oportet me euangelizare quia ideo missus sum Esa.41. Primus ad syon dicet. Ecce adsum ⁊ hierusalem euangelistã dabo. Euangelista autẽ dicitur aliqñ qui scripsit euangeliũ. ⁊ sic sunt quatuoꝛ. qñqꝫ qui predicat ipm. ⁊ sic dicit hic. ⁊ Ephes.4. Necessitas aut huj laboꝛis qz est ministeriũ tuũ. ⁊ ideo tibi cõmissum impleꝛ scz predicãdo. Col.4. Dicite archippo. vide ministeriũ quod accepisti in dño vt illud impleas. Ille autẽ implet officiuꝫ euangeliste qui verbo predicat et opere implet. Actu.1. Cepit iesus facere ⁊ docere. ¶Consequẽter inducit ad moderantiã dicens: Sobrius esto. vel sobrietate cozpali que decet p̃dicatoꝛẽ. Ebrietas em̃ est inimica saptẽtie. Eccl.2. Cogitaui abstrahere a vino carnẽ meã Vel potius sobrietas ponit hic ꝓ discretiõe Actuũ.26. Verba sobrietatis ⁊ veritatis eloquoꝛ. 1ᶜ. petri. 5°. Sobrij estote ⁊c.

Lectio secunda.

Eo enim iam deliboꝛ: ⁊ tempus re
e solutionis mee instat. Bonum cer-
tamen certaui: cursum consumaui:
fidem seruaui. Jn reliquo reposita est mihi
coꝛona iustitie: quam reddet mihi domin⁹
in illa die iustus iudex Non solum autẽ mi
hi: sed ⁊ his qui diligunt aduentũ eius.

Supra monuit eũ vt instaret doctrine. ⁊ hoc propter audientes ⁊ propter ipm tymotheũ: hic inducit tertiã necessitatẽ ex parte apostoli. ⁊ est quia in bꝛeui erat subtrahendus de mũdo. Et primo prenũciat suaꝫ mortẽ immi nere. Secũdo mandat ꝙ visitet eũ ibi. Festina ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo designatur instantia mortis eius. Secũdo securitas moꝛtis ibi. Bonũ certamẽ ⁊c. Circa primũ duo facit. qz primo nũciat passiones ꝙs patiebat. Secõ ꝓdicit mozẽ que expectabat ibi. Et ipse mee ⁊c. Quantũ ad primũ dicit Ego em̃ ⁊c. quasi dicat Stati ego deliboꝛ. Sanctoꝝ autẽ passio dicit immolatio. Philꝫ. 2 Sz ⁊ si immoloꝛ sup sacrificiũ ⁊ obsequiũ fidei vestre gaudeo ⁊c. ps. Tibi sacrificabo hostiã laudis. s. ꝓ te patiendo. Antiqꝰtus in sacrificijs que ex humidis offerebant quedã fiebant pregustatiões. ⁊ he vocabant delibatiões. Rom.11°. Qꝫ si deliboatio sancta est ⁊ massa ⁊c. Et ideo vocat passiones iminentes deliboatiões. Et quãuis iam diu sim̃ has expertus tempus tamẽ resolutiõis mee instat Est aũt duplex resolutio. scz aĩe a coꝛpe Eccl. vlt. Et reuertat̃ puluis in terraꝫ suam vnde erat. ⁊ spũs redeat ad deum qui dedit illũ. Item est resolutio cozporis in puluerẽ. Sen.3. Pulueꝛ es ⁊ in puluerẽ reuerteris. ¶Deinde cum dicit. Bonũ ⁊c. ostendit securitatez sue moꝛtis. Sed sciendũ est ꝙ est differentia inter moꝛtẽ iusti ⁊ peccatoꝛis. quia vt dicit Prouerb.11°. Moꝛtuo homine impio nulla erit vltra spes. Quia em̃ spem habet in istis rebus trãsitoꝛijs. ideo spem nõ habet in eternis. Sed iustus habet spem in eternis ⁊ nõ in terrenis. Primo ergo ponit meritũ sue securitatis. Secũdo securitatẽ de premio. ibi. Jn reliquo ⁊c. Meritũ huius vite est in tribus. scz Jn resistẽdo malis. Jn ꝓficiendo in bonis. Jn bene vtẽdo dei donis. Primũ dicit quodcũ certamen. Sed certamen dicit bonũ: primo si sit ꝓ bonis puta si sit ꝓ fide ⁊ iusticia sicut apostoli. Jude.1. De cõmuni vestra salute necesse habui scribere vobis deprecãs supcertari semel tradite sanctis fidei. Eccl.4. Pro iusticia agonizare ꝓ anima tua ⁊ vsqꝫ ad moꝛtẽ certa ꝓ iusticia. Secũda ꝓpter modũ certaminis: si scz sollicite ⁊ legittime certet supra.2°. Nõ coꝛonabit nisi qui legitime certauerit. 1ᶜ. cozinth.9. Sic pugno nõ quasi aeꝛ verberãs sed castigo coꝛpus meũ ⁊c. Tertio ꝓpter difficultatẽ certaminis Sap.10. Et certamen foꝛte dedit illi vt vinceret ⁊c. ⁊ profectũ in bonis quod est. ¶Sed notat cursum. 1ᶜ. cozinth.9. Sic currite vt cõprehendatis ⁊c. Et dicit cursus ꝓfectus sanctoꝝ: quia cũ festinatiõe currũt vt meliozantes cõsumãt agitati stimulis charitatis. Heb.4. Festinemus ergo ingredi in illã requiẽ ⁊c. ps. Viam mandatoꝝ tuoꝝ cucurri. Sed adhuc certamẽ ⁊ cursus moꝛtis restabat ergo nõ consumauerat cursum nec certauerat. Dicendũ est ꝙ sicut homo qui bene incipit ⁊ intendit finire habet perfecte. sic ⁊ apostol⁹ iaz em̃ inceperat ⁊ finire intendebat. ¶Bonus vsus donoꝝ dei est duplex. scz cõseruatio fidei. ⁊ ideo dicit. Fidẽ seruaui quod facit qui vtit donis dei ad gloziã dei ⁊ salutẽ proximoꝝ. Math.24. Quis putas est fidelis seruus ⁊ prudens quẽ constituit domin⁹ super familiã suam? ⁊c. 1ᶜ. tymoth.1°. Fidelẽ me existimauit ponens in ministerio ⁊c. Vel seruaui in me virtutẽ fidei. Rom.14. Omne quod nõ est ex fide peccatũ est ⁊c. propter qõ. Mat. 10. Estote prudentes sicut serpẽtes. id est custodite fidẽ tanq̃ caput ⁊ fundamentũ virtutuꝫ. ¶Deinde cũ dicit. Jn reliquo ⁊c. ponit spes de premio quod primo ponit. Secũdo ostendit datoꝛem eius. ibi. Quam reddet ⁊c. Tertio ponit participes premij ibi. Qui diligũt ⁊c. Dicit ergo. Exquo pugnaui ⁊ cursum consumaui: nihil restat nisi ꝙ coꝛoner. Coꝛona iusticie dicit quam deus ex sua iustitia reddet. Sed contra: quia vita eterna ex gratia daꝛ. Roman. 6. Gratia dei vita eterna. ⁊ cap. 8. Nõ sunt condigne passiones huius temporis ad futurã gloriam ⁊c. Non ergo ex iusticia. Respõdeo. Dicendũ est

ꝙ est ibi gratia quantũ ad radicem merendi. iusticia quãtum ad actũ qui procedit ex voluntate. vel coꝛona que datur ex iusticia: quia datur iustis scõm opera iusta. Esaie.3. Dicite iusto quoniã bene quoniã fructum adinuentionũ suaꝝ comedet ⁊c. Hec coꝛona duplex est. quedam principalis. quedã secundaria. Prima est premiũ essentiale que nihil est aliud ꝙ gaudiũ de veritate. Esa. 28. Jn illo die erit domin⁹ exercituũ coꝛona glozie ⁊ sertum exultatiõis residuo populi sui ⁊c. Deus est ergo coꝛona nostra. Secũda, est coꝛona que debetur specialibus operibus ⁊ hec est aureola. ⁊ vna debet martyribus. supza. 2. Non coꝛonabit nisi qui legittime certauerit ⁊c. ⁊ ad hoc est quod dicit. Bonũ certamen certaui. Alia debetur virginibꝰ. Sapien. 4. Jn perpetuũ coꝛonata triũphat incoinquinatoꝝ certaminũ premiũ vincens ⁊c. Et ad hoc est. Cursum cõsumaui. Apocal.14°. Hi sequũtur agnũ ⁊c. Tertia est doctoꝝ. Prouerb.4. Dabit capiti tuo augmenta gratiaꝝ ⁊ coꝛona inclita proteget̃te Et ad hoc dicit. Fidez seruaui. Et dicit reposita. i. ẽm eternã predestinatiõe reseruata. supza.1. Scio cui credidi ⁊ certus sum: quia potens est depositũ meũ seruare in illũ diem. ¶Dato: huius est deus. ideo dicit quã redet mihi dominus. scz per suã iusticiam in illa die. Hãz hec est coꝛona glozie. et hec est duplex. scz anime: ⁊ hec reddit̃ sanctis in illa die. id est in moꝛte. Unde hic dicit Tempus mee resolutiõis instat. 2ᵉ. cozinth.5. Si terrestris domus nostra hui⁹ habitatiõis dissoluat̃ ꝙ edificationẽ habemus ex deo ⁊c. Alia est cozporis: ⁊ hec redetur in illa die scz iudicij. 1ᶜ. cozinth.15°. Seminat̃ in ignobilitate ⁊c. Participes hui⁹ sunt oĩes sancti. Unde dicit. Non solũ ⁊c. scz reponit Apocal. vlti. Veni domine iesu. Canti.4. Veniat dilectus meus in ortuꝫ suũ vt comedat fructũ pomoꝝ suoꝝ ⁊c. Qui non diligũt deũ nihil habent: vt diligant aduentũ eius. Amos.5°. Ue desideãtibus diem domini: quia coꝛona solũ charitati debetur. Joh.14°. Qui diligit me diliget̃ a patre meo ⁊ ego diligam eũ ⁊ manifestabo ei meipm.

Lectio tertia.

Festina ad me venire cito. Demas
f enim me dereliquit diligens hoc se
culuꝫ ⁊ abijt thessalonicam: crescẽs
in galatiam. tytus in dalmaciam. lucas est
mecum solus. Marcum assume: ⁊ adduc te
cum. est enim mihi vtilis in ministerio. Ty
chicũ autem misi ephesum. Pennulã quaz
reliqui troade apud carpũ veniens affer te
cum: ⁊ libꝛos maxime autem membranas.
Alexander erarius multa mala mihi ostendit: reddet illi dominus scõm opera eius:
quem ⁊ tu deuita. Valde enim restitit verbis nostris. Jn prima mea defensiõe nemo
mihi affuit: sed omnes me dereliquerunt.
non illis imputetur. Dominus autez mihi
astitit ⁊ confoꝛtauit me. vt per me predicatio impleatur. ⁊ audiant omnes gentes. et
liberatus sum de oze leonis. Liberauit me
dominus ab omni opere malo. ⁊ saluum fa
ciet in regnũ suum celeste. cui gloria in secula seculoꝝ. amen. Saluta prisca ⁊ aquilam ⁊ onesiphoꝛi domuz. Erastus remãsit

cozinthi. trophimũ autem reliqui infirmũ
mylethi.

Rogat visitari. Et primo vocat eũ ad se. Secũdo significat suũ statum ibi. Alexander ⁊c. Tertio cõcludit epistolarẽ salutationẽ ibi. Salutant te ⁊c. Item primo mãdat vt veniat. Secũdo assignat et sociũ ibi. Marcũ assume ⁊c. Tertio ostendit quid deferat ibi. Pennulaz ⁊c. Circa primũ duo facit. quia primo vocat eum. Secũdo causam vocatiõis assignat ibi. Demas ⁊c. Dicit ergo. Quia in bꝛeui suz recessurus de mũdo festina ⁊c. ⁊ hoc vt inuicẽ consolarent̃ et vt iuuarent eum in predicatiõe euangelij: ꝓ quo erat sollicitus in vinculis existens. Prouerb.18. Frater qui adiuuat a fratre quasi ciuitas firma. Causa vocatiõis est. quia societate debita erat destitutus. Et primo a quodã qui ꝓpter suam culpã recesserat. Secũdo quia quosdã miserat ad predicandum. Dicit ergo. Demas em̃ ⁊c. i. proposuit amoꝛẽ huj⁹ seculi amoꝛi meo. 1ᵉ. Joh. 2°. Si quis diligit mũdum nõ est charitas patris in eo ⁊c. ¶Crescens quidã discipulus abijt in galatiã missus ab apostolo. Tytus etiaz missus ab eo abijt in dalmaciã. vbi finaliter vicit fuisse episcopus. Job.38°. Hunquid mittes fulgura ⁊ ibũt? ¶Lucas ⁊c. hunc retinuit in predicatiõe euangelij in qua fuit gratiosus. 2ᵉ. cozinth.8. Cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. ¶Deinde cũ dicit. Marcũ ⁊c. assignat ei sociũ ⁊c. Et circa hoc duo facit. quia primo assignat ei sociũ. Secũdo huius rationẽ. hic marcus alio nomine dicit̃ iohannes ⁊ cõsobrinus barnabe. Act.15. dicit̃ ꝙ barnabas volebat assumere marcũ: sed paulus nolebat. Et ꝓpter hoc dissensio facta est inter eos ita vt discederet ab eis. Col. vlti. Marcus cõsobrinus barnabe. Ratio est: quia est multipliciter vtilis ⁊c. Tyticum ⁊c. ¶Deinde cũ dicit. Pennulaz ⁊c. Dicit quid portet Carpus est sanctus quidã. Pennula scõm hieronymũ erat volumen legis quod habebãt in carta per modũ rotuli. ⁊ hoc vocat pennulã. vel pennula dicitur vestis aliqua. Sed scõm crisostomũ erat vestis cõmunis. Et quia apostolus rome erat pauper nõ accipiens ab alijs. ideo voluit vt vestis sibi portaretur. Haymo dicit ꝙ erat specialis vestis in signũ nobilitatis. vnde Actuũ. 22. Paulus dixit se ciuem romanũ. Pater em̃ pauli seruierat romanis in tharso cilicie: ⁊ ex hoc factus fuit ciuis romanus. ⁊ pẽnula erat vestis in signũ consulis. Et forte pater suus erat ibi cõsul. vel pẽnula dicit mantica vbi erãt libri quod videt quia sequit. Et libꝛos. Sed quid apostolo de libꝛis pleno spiritusancto? Item instabat sua resolutio. Respondeo. Dicendũ est ꝙ propter duo. Primo vt in legẽdo haberet solaciũ. 1. Macha. 12. Habentes solatio sanctos libꝛos qui sunt in manib⁹ nostris ⁊c. Jn libꝛis em̃ est remediũ contra tribulatiões. Vel dicit hoc ne perderent̃: sed remanerent fidelibus. Item quãtomagis appzopinquabat moꝛti tãtomagis instabat seruitio scripturarũ sicut de ambꝛosio dicit̃ ꝙ vsqꝫ ad vltimã egritudinẽ non cessauit scribere. Unde scribens illũ psalmũ. Magnus dominꝰ ⁊ laudabilis nimis ⁊c. moꝛtuus est. Membꝛane sũt carte nõ scripte vel cedule vbi scripserat epistolas vel predicatiões suas. ¶Deinde cũ dicit. Alexander ⁊c. ostendit que apud ipm fuerunt ⁊ q̃ apud ipm sunt. Et primo ex parte hominũ. Secundo ex parte dei ibi. Dominꝰ autem mihi astitit ⁊c. Iterũ prima in duas. Quia primo significat ei de quodam qui ei aduersabat. Secũdo de negligẽtia eoꝝ qui eum non iuuabant. ibi. Jn prima mea ⁊c. Item primo ꝓmittit eui pam inique impugnantis. Secũdo ostendit penã eius futurã ibi. Reddet ei ⁊c. Tertio ostendit quomõ sit etiã scõm ecclesiã puniẽdus ibi. Quẽ ⁊ tu ⁊c. Videt ꝙ hic

Explanatio sancti Thome

Alexãder fuit artifex eris vel custos erarij. ⁊ erat de his qui dixerũt legalia esse de necessitate salutis seruanda. 1ᵉ. tymoth. 1°. Circa fidem naufragauerũt ex quibus est hymeneus ⁊ alexander ꝛc. Et dicũt quidã q̃ iste est de q̃ dicit. Actuũ. 19. q̃ concitauit seditionẽ in apostolũ: sed nomẽ dissonat quia ille demetrius hic alexãder et locꝰ. quia illud epheſi istud rome fuit. Et subiũgit multa ꝛc. Exnota q̃ nõ dicit fecit: sed q̃ ostẽdit. quia impij aduersus iustos animũ ostendere possunt sed nõ semper explẽt Jereñ. 1°. ⁊. 15. Bellabũt aduersus te ⁊ nõ preualebũt: quia ego tecũ sum ꝛc. Job. 5. Qui dissipat cogitatiões malignoꝝ ne possint adimplere manus eoꝝ quod ceperant. Qui apprehendit sapiẽtes in astutia eorũ et consilium praauorũ dissipat. ¶ Deinde cũ dicit. Reddet ei dominꝰ ꝛc. ponit penã eius futurã. Sed nota q̃ non ponit verbuꝫ optatiuũ reddat: sed dicit reddet. quia significat penam esse paratã a deo. quod preuidebat apostolus ex eius pertinacia. ps. Quia tu reddes vnicuiq; iuxta opera eius. Tamen cũ hoc q̃ reseruat ei pena in futuruꝫ ecclesia debet etiã eum punire excõmunicando. Unde subiungit. Quem ⁊ tu deuita. scꝫ tanq̃ hereticũ. Tyt. 3°. Hereticũ hominẽ post vnã ⁊ secundã correctionẽ deuita ꝛc. Cuiꝰ etiam dicti reddit rationẽ dicens: Valde enim ꝛc. Actuũ. 7°. Vos semper spiritui sancto resistitis ꝛc. ¶ In prima mea. ponit negligentiã non iuuantiũ eũ. et primo reprehendit eorũ culpam. Secũdo petit eis veniam ibi. Nõ illis imputeꝫ. Dicit ergo. In prima mea ꝛc. Silo. dicit q̃ apostolus sepe contra alexandrũ praue docentẽ pugnauit ⁊ in persona nullus ei affuit. sed hic nõ videꝫ esse sensus eius: quia iste alexander nõ erat tantus q̃ apostolus indigeret alijs ad disputandũ cum eo: sed dicendũ est q̃ sicut dicit Actuũ. 25°. Paulus appellãs missus est romã. ⁊ ideo oportuit q̃ presentareꝫ cesari vt discuteret missionis sue causa. ⁊ iudei venerũt contra eũ Et hoc apostolus appellat suã primam defensionẽ. In qua discipuli defuerũt ei: timentes ne a crudeli nerone punirentur. Eccl. 51°. Respiciẽs eram ad adiutoriũ hominũ ⁊ non erat ꝛc. Ysaie. 63. Torcular calcaui solus ⁊ de gentibus non est vir mecum ꝛc. Sed posset dici q̃ hoc fuit: quia a principio nullus sciuit. Sed hoc est falsum. immo ex quadã pusillanimitate recesserũt. ps. Elongasti a me amicũ ⁊ proximũ meum ⁊ notos meos a miseria ꝛc. Job. 6°. Fratres mei preterierũt me ꝛc. sed quia fecerũt ex infirmitate orat pro eis ⁊ nõ excõmunicat. Luce. 6. Orate pro calũniantibus vos. ¶ Deinde cum dicit. Dominus autẽ ꝛc. ostendit quid agit circa eum ex parte dei. cuius auxiliũ primo ponit. Secũdo huius effectum ibi. Et audiãt ꝛc. Dicit ergo. Omnes me dereliquerũt sed vbi deest homo offert se deus. ps. Quoniã pater meus ⁊ mater mea dereliquerũt me. dominꝰ autez suscepit me ꝛc. Unde dicit. Dominꝰ mihi astitit. scꝫ ad adiuuãdum me. Jere. 20. Dominus mecũ est tanq̃ bellator fortis ꝛc. ps. Prouidebã dominũ in cõspectu meo semper quoniã a dextris est mihi ne cõmouear. Et quomõ: fortitudine animi dando: vt nõ stupescerem coram cesare. Ezech. 3°. Manus dñi erat mecũ me cõfortans. Et hoc vt per me ꝛc. quod impleꝫ quãdo ad plures diffundit ⁊ quãdo quod ore dicit: opere impleꝫ. Actuũ. 9. Vas electionis ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Et audiant ꝛc. ponit effectus auxilij diuini. Et primo quantũ ad preterita. Secũdo quantũ ad futura. Tertio agit gratias. Sed duplex est beneficiũ circa preterita. scꝫ liberatiõis a culpa ⁊ a pena. Dicit ergo. Dominꝰ mihi astitit ⁊ ideo in illa vocatione liberatus fui. quia non fui condemnatus a cesare: sed permissum est mihi q̃ irem quo vellẽ. Et ideo dicit. Et audiant ꝛc. vt scꝫ alij secũ confortenꝫ ad veniendũ. po. Annũciate inter gentes gloriã eius ꝛc. Et vt iudeorum insultatio deprimereꝫ. Et subdit. Liberatus suꝫ de ore leonis. id est de crudelitate neronis. Prouerb. 19. Sicut fremitus leonũ ita ira regis. Prouerb. 28. Leo rugiens ⁊ vrsus esuriens princeps impius super populum pauperẽ. Secũdo liberatus fuit a culpa. Unde dicit. Liberauit me dominꝰ ab omni opere malo. Aliqui vero liberanẽ a pena incidentes in culpã negatiõis a fide. ps. Eripuit me de inimicis meis fortissimis ꝛc. Et hoc per deũ. Sapiẽ. 8. Non possum esse cõtinens nisi deus det ꝛc. ¶ In futuro saluum faciet ꝛc. Ysaie. 45°. Israel saluatus est in domino salute eterna. Et dicit. In regnũ celeste. Luce. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ. Math. 5°. Merces vestra copiosa est in celis. Et ideo agit gratias dicens: Cui est gloria. 1ᵉ. tymoth. 1°. Regi seculoꝝ. ¶ Deinde cum dicit. Salutate ꝛc. iniũgit et aliorũ salutationẽ. Secũdo eum salutat ex parte aliorũ. Tertio ex parte sua. Item circa primũ primo iniũgit aliorum salutationẽ. Secũdo determinat tempus veniẽdi. Dicit ergo. Saluta priscã scꝫ que est mulier ⁊ aquilã virum priscę quos premisit quia forte deuotiores. Item onesiphori domũ. Sed quare nõ eum sed domũ? quia forte mortuus erat ⁊ ideo salutat familiã. Vel forte: quia erat cũ eo rome. Determinans tempus: primo ostendit necessitatẽ. Secũdo prosequit propositũ. Necessitas est ꝓpter alios remanẽtes in alijs ⁊ alijs locis. Item ꝓpter turbationẽ maris. ¶ Deinde ponit personas salutantes ⁊ patet. Et modo cõsuto ne corrumpat epistola scribit manu sua. Gratia autẽ vobiscum. Amen.

¶ Explicit deuotissima postilla sanctissimi doctoris thome de aquino ordinis fratrum predicatoꝝ super secũda epistola beatissimi apostoli Pauli ad tymotheũ.

Incipit pulcherrima expositio eiusdem angelici doctoris beati Thome de aquino: ordinis fratrum predicatoꝝ super epistola eiusdem gloriosi doctoris gentium apostoli Pauli ad Tytum.

Prologus.

Jsciret paterfamilias ꝛc. Luce 12. ꝓper patrẽfamilias significat̃ platus ecclesie ꝓpt̃ tria que oꝫ exhibere. s. generationẽ ad fidẽ eruditionẽ ad salutẽ. custodiam ad securitatem. Primũ quidem quia sicut est vita corpalis per aiam: ita spiritualis per fidem. Abachuc. 2. Justus autẽ meus ex fide viuit. Et sicut ad vitã carnalẽ generaꝫ quis per emissionẽ seminis corporalis: ita ad vitã spiritualẽ per infusionẽ seminis spiritualis: quod est verbum dei. Math. 13. ⁊. 1ᵉ. cozint. 4. ꝓper euangeliũ ego vos genui. Item per eruditionẽ. Eccl. 7. Filij tibi sunt eruditi illos. Ysaie. 48°. Ego dominus deus tuus docens te vtilia. Item protectionem ad tutelam. Deutro. 32. Circumdurit eum ⁊ docuit ꝛc. ¶ Cuilibet enim prelato committit̃ cura subditorum. 3. Regũ. 20. Custodi

in epistolam ad Titum I

virũ hunc qui si lapsus fuerit: erit anima tua pro anima eius ꝛc. Et habeo. 13. Ipsi perpigilãt quasi rationẽ reddituri pro animabus vestris. Sed ad hanc generationẽ requirit̃ scientia. Osee. 4. Quia tu scientiã repulisti ⁊ ego repellaꝫ te ne sacerdotio fungaris mihi ꝛc. Et ideo dicit. Si sciret. Requirit̃ enim q̃ sciat. Item ad eruditionẽ requirit̃ q̃ sit sollicitus. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine. Luce. 2. Pastores erãt in regione eadẽ vigilantes ⁊ custodiẽtes vigilias noctis supra gregem suũ. Ad custodiã vero fortitudo requirit̃ ad protegendũ. 1. Macha. 3. de iuda machabeo. Induit se loricã sicut gigas ⁊ succinxit se arma bellica sua in prelijs ⁊ ptegebat castra gladio suo ꝛc. Et ideo dicit̃ Et nõ sineret ꝛc. id est ecclesiã. 1ᵉ. tymoth. 3. Ut scias quomõ oporteat̃ te conuersari in domo dei que est ecclesia dei ꝛc. Hec domus est dei sicut dñi. ⁊ prelati sicut famuli. Heb. 3. Moyses qui dem erat fidelis in tota domo illius tanq̃ famulus ꝛc. xpus vero tanq̃ filius in domo sua. Hec perfodit̃ a fure. id est heretico. Abdie. ca. vnico. Si fures introissent ad te. si latrones per noctẽ quomõ conticuisses? Qui dicit fur? qui occulte venit ⁊ gradit̃ in tenebris. Unde fur a furuo dicit̃: quod est obscurus. Sicisti per obscura dogmata. Prouer. 9. Aque furtiue dulciores sũt ⁊ panis absconditus suauioꝝ ꝛc. Item ex peruersa intentiõe: qz intendũt occidere. Joh. 10. Fur non venit nisi vt furet ⁊ mactet ⁊ perdat. Item ex modo intrãdi quia nõ per hostiũ. 1ᵉ. Joh. 4°. Et oĩs spiritus qui soluit iesum ex deo nõ est. ⁊ hic est antixpus ꝛc. Sic ergo ex premissis trahitur cõuenienter intẽtio huius epistole. in qua apl̃us instruit tytũ quomõ regat ecclesiã. vt patet in argumẽto.

Capitulum primũ.

p Aulus seruus dei: apostolus autem iesu xpi scõm fidem electoꝝ dei: ⁊ agnitionem veritatis que scõm pietatem est in spem vite eterne: quam promisit qui non mentitur deus ante tempa secularia. Manifestauit autem temporibus suis verbum suũ in predicatione. que credita est mihi scõm preceptũ saluatoris nostri dei. Tyto dilecto filio fm communẽ fidem: gratia ⁊ pax a deo patre ⁊ xpo iesu saluatore nostro.

Hec epistola diuidit̃ in salutationẽ ⁊ epistolarẽ narrationẽ ibi. Huius rei ꝛc. In prima primo ponit̃ persona salutans que notificaꝫ tripliciter. scꝫ ex noie cũ dicit. Paulus. qõ significat humilitatẽ. 1ᵉ. coz. 15. Ego sum minimus apostoloꝝ ꝛc. Item ex cõditione cũ dicit. Seruus ps. Dñe ego seruus tuus. Contra. Joh. 14. Jam nõ dicam vos seruos ꝛc. Respondeo: sancti quãdoq; dicũtur serui: quãdoq; nõ: sed filij. Duplex emi est seruitꝰ. Una est ex timore que nõ cõpetit filiatiõi dei. sed condiuidit̃ cõtra eam. Ro. 8. Non accepistis spiritũ seruitutis iterũ in timore ꝛc. Alia ex amore que consequit̃ filiationẽ dei Et ratio hꝰ distinctiõis est. qz liber est causa sui qui operatur quod vult. seruus vero est qui est causa alterius. Sed triplex est causa que est pncipiũ operis: scꝫ finalis formalis ⁊ efficiens. Si ergo ꝓpter causaꝫ finalẽ sic omnes sancti sunt serui dei: quia oĩa per deũ faciũt. 1ᵉ. coz. 10. Siue manducatis siue bibitis vel aliud quid facitis oĩa in gloriã dei facite. Et hoc est ex amore a q̃ pcedit q̃ oĩa opemur ꝓpter deũ. Si vero ꝓpter cãm mouentẽ q̃ est extrinseca ⁊ ꝓpellit sic est seruitus timoris. ⁊ est malo rũ. Si ꝓpter cãm formalẽ sic est habitus inclinãs. Et sic quidã sunt serui peccati. quidã serui iusticie: quia scõm habitũ inclinant̃ ad malũ vel ad bonũ. Item ex auctoritate cũ dicit. Apostolus. Luce. 6. Elegit scꝫ super omnes fideles duodecim ex ipis quos etiã apostolos nominauit. Ephe. 4°. Primũ quidẽ apostolos. Et describit̃ primo ab actore cũ dicit. Jesu xpi. quia ab ipo est electꝰ Gal. 1. Non ab hominib⁹ neq; per hominẽ: sed per iesũ xpm ꝛc. Item quia solũ xpm annũciabat. 2ᵉ. cozinth. 4. Non enim nosmetipos predicamus: sed iesum xpm dominũ nostrũ. nos autẽ seruos' vestros per iesum ꝛc. Itez legatus xpi cuius auctoritate vtebat. 2ᵉ. cozint. 5. Pro xpo ergo legatione fungimur. Ephes. 6. Legatiõe fungor in cathena. 2ᵉ. cozinth. 2°. Si quid donaui ꝓpter vos in persona xpi ꝛc. Item secũdo ex ydoneitate. Hãz apostolus est annũciator. Math. vlti°. Docete omnes gentes ꝛc. Doctor aũt debet habere fundamentũ doctrine ⁊ doctrine perfectionẽ. Primũ pertinet ad quẽlibet. Secũdum vero pertinet ad predicatores ⁊ ad doctores Et sicut in alijs sciẽtijs sunt principia sic in hac sunt articuli fidei qui innotescũt cuilibet fideli scõm lumen infusũ. ⁊ articuli sunt fundamenta fidei que sunt subiãta rerũ sperandarũ ꝛc. Hebreo. 11°. Et ideo dicit. Scõm fidem electoꝝ dei. Item requirit̃ perfectio doctrine. Unde dicit. Et agnitionem veritatis. Duplex autẽ habet cognitio veritatis. scꝫ perfecta in patria. scꝫ quãdo videbimus facie ad faciem. ⁊ imperfecta per fidem quã habent sancti. Joh. 8°. Cognoscetis veritatẽ ⁊ veritas liberabit vos. Sed cuius veritatis? Jn agnitiõe eius que est scõm pietatẽ. Religio emi ⁊ pietas scõm tullii sunt partes iusticie ⁊ differunt. quia religio est cultus dei. Sed quia deus nõ solum est creator: sed etiã ⁊ pater ideo non solũ debemus ei cultũ vt creatori sed amoꝛẽ ⁊ cultum sicut patri. Et ideo pietas quandoq; pro cultu dei sumit̃. Job. 28. Ecce pietas ipa est sapientia scõm aliam translationẽ vbi nostra sic se habet. Ecce timor dñi ipse est sapiẽtia ꝛc. ¶ Tertio describit̃ ex fine. ⁊ primo ponit ipm finem. Secũdo eius dignitatẽ ibi. Quã promisit ꝛc. Finis autẽ est spes vite eterne. quia ⁊ si moyses posset dici apostolus quia a dño missus. Exod. 4°. sed tamen non in spem vite eterne. sed terre euei ⁊ amozrei. sed paulus est apostolꝰ in spem vite eterne. Joh. 6. Hec est voluntas patris mei qui misit me. vt omis qui videt filiũ ⁊ credit in eum habeat vitã eternam. 1ᵉ. petri. 1°. Regenerauit nos in spem viuã ꝛc. Rom. 5. Gloriamur in spe glorie filiorũ dei. Promissio autẽ hec est firma dupliciter. Primo ex parte promittẽtis. Unde dicit. Qui nõ mentitur. Deus emi veritas est cuius contrariũ est mendaciũ Numeri. 23°. Non est deus quasi homo vt mentiat ꝛc. Secũdo ex diuino ꝓposito dandi. Unde dicit. Ante tẽpora secularia Seculũ scõm philosophũ est mensura durationis vniuscuiusq; rei. Tempora ergo secularia sunt tempora distincta scõm diuersas successiones rer. Quasi dicat. Anteq̃ tempus successiuũ inciperet esse. Et qz incepit hoc tempus cum mũdo: ideo fuit ante principiũ mũdi. Alia littera habet eterna. id est antiqua. Sic emi aliquãdo accipit̃ eternũ. id est antiquũ. Vel eterna non scõm veritatẽ sed scõm ymaginationẽ. Et ante ista promisit hoc: quia hec sunt successiua. Sed promittere est verbo nũciare suam voluntatem de dando. Et deus ab eterno protulit verbũ suũ in quo erat vt sancti haberent vitã eternã. Ephe. 1. Elegit nos ante mũdi ꝓstitutionẽ. ¶ Confirmaꝫ aũt hec spes ex manifestatiõe ꝓmissionis. Unde dicit. Manifestauit aũt suis tpibus ꝛc. Et describit̃ hec manifestatio tripliciter. Primo ex tpe vnde manifestauit qñ verbum suũ incarnari constituit. Unde dicit:

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Titum I.

Temporibus suis. id est tempore cōgruo quo homo esset cōuictus de superbia per quā peccauerat. Et sic primo medicus cōuincit egrotū vt eū cōgruentius sanet. Homo enī superbiebat de sciētia: sed cōuictus est de ignorātia ante tempus legis vbi peccauit in ydolatria ⁊ vitijs contra naturā. Item de virtutibus ⁊ de his cōuictus est tempore legis. Hal. 4. At vbi venit plenitudo temporis misit deus filiū suū ⁊c. Item secūdo ex modo: qz per publicā predicationē. Marci vlti. Euntes in mundū vniuersum predicate euangeliū omni creature ⁊c. Unde dicit. In predicatiōe. 1ª. cozint. 9. Dispensatio credita est mihi. Item tertio ex actore. Unde dicit. Secundū precepti ⁊c. Matth. 1. Ipse enī saluū faciet populū suū a peccatis eoz. Actu. 9°. Vas electiōis est mihi iste vt portet nomen meū ⁊c. ¶ Persona salutata ponit cū dicit. Tyto quē describit tripliciter. Primo ex nole. Secūdo ex dilectiōe. Tertio ex filiatiōe. Filius ergo est per dilectionē ⁊ fidem que debet esse cōmunis vt idipm dicant omnes. Et ideo dicit. Cōmunē que etiā dicit catholica. id est vniuersalis. Unde dicit Ephes. 4. Una fides vnus dns ⁊c. ¶ Bona vero optata sunt gratia ⁊ pax. hec sepe coniūgit quia oīm spiritualiū donoꝝ principiū est gratia ⁊ pax finis. ps. Qui posuit fines tuos pacē ⁊c. a deo ⁊c.

Lectio secunda.

h Hius rei gratia reliqui te crete vt ea que desunt corrigas. ⁊ cōstituas per ciuitates p̄sbyteros sicut ⁊ ego disposui si qs sine crimine est vnius vxoris vir: filios habēs fideles: non in accusatione luxurie: aut non subditos. Oportet enī episcopū sine crimie esse sicut dei dispensatorē non superbum. non iracundū. non vinolentum. non percussorem. non turpis lucri cupidum: sed hospitalē. benignū. sobrium. iustum. sanctum. continentē.

Accedit ad narrationē. Et sicut dictū est intendit munire ecclesiā contra hereticos. Et primo monet tytū qz alios instruat ad resistendū hereticis. Secūdo docet quomodo ipe eis resistat ibi. Tu autē loquere ⁊c. capit. 2°. Item primo monet vt instituat episcopos qui hereticis resistāt. Secūdo ostendit necessitatē huius cōmissionis ibi. Sunt enī multi ⁊c. Item primo ponit cōmissionē tyto factā de instituēdo episcopo. Secūdo ostendit quales debēt esse episcopi ibi. Si quis sine crimine ⁊c. Tertio manifestat que dixit ibi. Oportet enī ⁊c. quia ergo apostolus habuit vniuersalē commissionē ecclesie gentiū ⁊ non poterat solus per se oīa exequi Ideo dicit. Huius rei gratia reliqui te in creta scz insula vt loco apostoli ecclesie cretensi officiū pastorale gerat. Prouerb. 18. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas firma ⁊c. Sed qz dicit. Ut corrigas ⁊c. videtur qz deberet dicere suppleas. Respondeo. Dicendū est qz glo. sic supplet vt oīa que sunt in malis corrigas ⁊ que desunt in bonis addas. 1ª. thes. 3°. Impleamus ea que desunt fidei vestre. Uel dicendū est qz est quoddā peccatū omissionis: ⁊ quoddam transgressionis. ⁊ vtrūq; indiget correctiōe. In sanctis autē ⁊ perfectis sicut tytus fuit: nō abundauerūt transgressiones. Et ideo nō dicit transgressiōes corrigas: sed que desunt. id est omissiones. Ut cōstituas p̄sbyteros id est episcopos. Unde inferius dicit. Oportet episcopū ⁊c. Et vtik indifferenter nomīe episcoporꝝ ⁊ p̄sbyterorū. Unde sumpsit occasionē hereticus qui ambiuit episcopatū quē quia nō poterat adipisci diuisit se ab aliis: ⁊ multa falsa docuit. Inter que dixit qz episcopi in nullo differūt a sacerdotibus qō est contra dyonisiū in libro de ecclesiastica hierarchia. Utik ergo apostolus eodē nomine in vtroq; per idemptitatē rei: quia p̄sbyter dicit senior. ¶ Item quia pertinet ad superiores episcopū cōstituere licet eū canonici eligant. Et dicit cōstituas non in villis sed per ciuitates. Sicut enī in republica reges sunt tantū in ciuitatibus: sic in spirituali regimīe episcopi. 1ª. petri. 2°. Regale sacerdotiū. ¶ Item debēt seniores esse. Eccl. 10. Ue tibi terra cuī rex est puer ⁊c. Itez senes nō solū etate sed ⁊ moribus Rume. 11. Congrega mihi septuaginta viros de senioribꝰ israel quos tu nosti qz senes sint populi ac magistri ⁊c. ¶ Item scōm formā ecclesie. Unde dicit. Sicut ego disposui tibi. Prouer. 3°. Fili mi ne effluāt hec ab oculis tuis ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Si quis sine crimine ⁊c. describit eos tripliciter. scz quantū ad seipos. quantū ex parte vxoris: ⁊ ex parte filioꝝ. De primo dicit. Sine crimine. Sed qs talis erit 1°. Johā. 1°. Si dixerimus: quia peccatū non habemus ipi nos seducimus. Dicendū est qz aliud est crimē aliud est peccatū. Peccatū dicit quodcūq; siue magnū siue parū siue occultū. Crimen autē magnū ⁊ infame. ps. Dne quis habitabit in tabernaculo tuo ⁊c. Et post ea subdit Qui ingredit sine macula ⁊c. Non qz q̄ moztaliter peccat post baptismū non posit eligi sed qz nō sit infamis. ¶ Quo ad secundū dicit. Unius vxoris virū quod oriē tales sic exponūt. id est qz nō habeat simul duas vxores sicut quozūdam est cōsuetudo. Sed scōm hoc non esset necessariū qz apostolus hoc diceret: quia scōm leges romanas quibus apls scribebat etiā ante fidem nō licebat simul habere plures vxores. Item. 1ª. tymoth. 5. Dicit de vidua que fuit vnius viri vxor: ⁊ tamen nunq; licuit qz vna plures viros simul posset habere. Et hoc modo vult istud etiā de vidua. scilicet qz nō habuerit nisi vnū virū. Sed hieronymus dicit oportere qz vnā tantū vxorem post baptismū habuerit ⁊ qz nō est vis si ante baptismū alias habuisset. Sed augusti. ⁊ ambro. dicūt qz per baptismū delent omnia crimina sed qz per baptismū matrimoniū non delet. ergo scōm hos dicendū est ⁊ rectius qz vnā tantū et non plures: licet habuisse ante vel post. Scōm quosdā autē ratio huius est: quia signū esset incōtinentie si plures habuisset. Sed hoc nō est vez: quia nihil repugnaret si plures habuisset meretrices: que sunt magis incōtinentes. Sed est alia ratio altior significato scz quia ipe est dispensator sacramentoꝝ. ⁊ ideo nullus defectus sacramentoꝝ debet esse in eo. sed sacramentuz matrimonij est significatiuū cōiunctiōis xpi ⁊ ecclesie. ergo vt signū respondeat signato sicut xps est vnus ⁊ ecclesia vna sic ⁊ hic quidē deficeret si epus plures vxores haberet. In veteri autē lege patriarche significabāt coniunctionē hanc nō vt coniūctaz xpo sed coniūgendā: sed ecclesia erat futura ex multis Et ideo tūc nō vna sed plures habebanꝫ. Et ideo multitudo vxoꝝ ipoꝝ hoc signifi cabat. ¶ Quantū autē ad tertiū scz ex parte filioꝝ subiūgit dicēs: Filios habens fideles nō in accusatione ⁊c. Epūs enī ꝑstituit vt superintendat ⁊ qui ꝑstituit ad aliquid debet esse exercitatus in illo. als nō prudēter instituereꝫ. Presumit aūt esse bene exercitat⁹: si bene alios rexit. Episcopus autē constituit ad tria. Primo vt fidē doceat. Mat. vlti. Docete oēs gentes ⁊c. Et ideo dicit. Fideles. Secūdo requirit qz populū instruat ad virtutes. Eccl. 7. Filij tibi sunt eruditi illos. Peccata autē lasciuie magis abstrahūt a virtute. Eccl. 20°. Alcius ⁊ impudens nō seruabūt tempus. Et ideo dicit. Nō in accusatiōe luxurie. 1. Regū. 3. Hely condemnāt quia filios de hoc non correxit. Tertio oportet qz pertinaces corrigat. Unde dicit. Aut non subditos. id est non obedientes. Eccl. 30. Equus indomitus euadit durus ⁊ filius remissus euadit preceps ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Oportet enī ⁊c. exponit qō dixit. ⁊ primo qz dixit. Sine crimine. Secūdo sine quibus debet esse. ibi. Non superbū ⁊c. Causa aūt primi est: quia debet dispensare diuina Eccl. 10°. Scōm iudicē populi sic ministri eius ⁊c. ps. Ambulās in via imaculata hic mihi ministrabit. ¶ Deinde cū dicit. Non superbū ⁊c. ostendit a quibus debet esse munis. ⁊ primo ostendit a quibus crimīnibꝰ. Secūdo quibus virtutibus luceat ibi. Hospitalē. Peccatoꝝ autē quedaz sunt carnalia quedā spiritualia. De primis nō facit mentionē: quia omnino debent mūdi esse ab eis Ephes. 5. Fornicatio autē ⁊ omnis imunditia aut auaricia: nec nominet in vobis sicut decet sanctos ⁊c. Sed tantū de spiritualibꝰ que sunt quinq; quoꝝ duo non habēt locū in prelatis. scz inuidia qō est peccatū paruuloꝝ Job. 5. Paruulū occidit inuidia ⁊c. Prelatꝰ aūt est in summo. Item nec accidia quia oīnia ei ad vtū succedūt sed superbia: quia est in summo. ⁊ ira ⁊ cupiditas occasione temporaliū quoꝝ est dispensatoꝝ. Quantū ad primū dicit. Non superbū. ps. Superbo oculo ⁊ insatiabili corde cū hoc non edebā ⁊c. Eccl. 32. Rectorē te posuerunt noli extolli ⁊c. Quantū ad secundū. Primo excludit iram cū dicit. Non iracundū. Secūdo incentiuū ire quod est vinū dicens: Non vinolentū. Prouer. 23. Cui suffusio oculoꝝ: nōne his qui commorant in vino? ⁊c. Tertio sequelā ire quod est percussio. Ideo dicit. Non percussorē. id est nō crudelē. Esa. 50. Corpus meū dedi percutientibus ⁊c. Uel nō percussorē. id est nō percutientem cōscientias aliorum prauis moribus. 1ª. cozinth. 8°. Et percutientes conscientiam eorum infirmum. Quātum ad tertiū dicit. Non turpis lucri ⁊c. 1ª. tymoth. 3°. Non turpe lucrū sectantes. Sap. 15°. Sed estimauerūt lusum esse vitā nostrā ⁊ cōuersationē vite compositā ad lucrū ⁊ oportere vndecūq; etiā ex malo acquirere. ¶ Deinde ponit bona que debet habere. Et primo que pertinent ad conuersationē vite. Secūdo que ad veritatē doctrine ibi. Amplectentē ⁊c. Et patent omnia.

Lectio tertia.

a Mplectentē eum qui scōm doctrinam est fidelem sermonez: vt potēs sit exhortari in doctrina sana. ⁊ eos qui contradicūt arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes. vaniloqui ⁊ seductores maxime qui de circūcisione sunt: quos oportet redargui: qui vniuersas domos subuertunt: docentes que non oportet turpis lucri gratia. Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta. Cretenses semper mendaces. male bestie ventris pigri. Testimoniū hoc verum est.

Supra docuit qualem oportet esse episcopū in vita: hic ostendit qualē oportet esse in doctrina. Et primo ostendit qz ad ipm requirit diligentia studij. Scōo ponit materiā studij. Tertio eius vtilitatē. Quantū ad primū dicit. Amplectentē ⁊c. Aliquid enī amplectens illud diligenter cōstringit. ⁊ amplexus ex dilectione fit. Oportet enī euz scientie inherere cū amplexu ⁊ firma adhesiōe animi ⁊ cordis dilectiōe Sap. 6. Preoccupat eos qui se cōcupiscūt ⁊c. Prouerb. 4. Arripe illā ⁊ exaltabit te: glorificabit ab ea cū eam fueris amplexatus ⁊c. ¶ Materia studij nō debent esse fabule nec tempalia sed sermo fidelis. id est verus. ps. Fidelis dns ⁊c. Uel sermo fidelis. id est fidei in qua oportz episcopū instrui. Sed aliqui stu dēt in eis dupliciter vt scz addiscāt solū ⁊ operent. Sed hoc nō sufficit episcopo: sed oportet vt ⁊ alios instruat. Et ideo dicit. Que scm doctrinā est. 1ª. tymoth. 4. dicitur. Nemo adolescentiā tuaz cōtemnat sed esto exemplū fidelibus in verbo in cuersatiōe ⁊c. Utilitas est facultas exequēdi officiū suū. Officiū autē prelati est sicut pastoris. Joh. vltimo. Pasce oues meas. Pastor vero duo habet facere. scz pascere gregē. 1ª. Petri. 5°. Pascite qui in vobis est gregem dei ⁊c. Item arcere lupuz. Sic ⁊ epūs pascere debet per doctrinā veram. Jere. 3°. Dabo vobis pastores iuxta coz meū ⁊ pascent vos scientia ⁊ doctrina ⁊c. Et ideo dicit. Ut sit potēs ⁊c. Non dicit vt exhortet sed vt potens sit exhortari. Qō est quādo habet in promptu exhortatiōes quādo est necesse exequi. Qō figurat Exod. 25°. per vectes in circulis arche vt archa scz posset portari. Nuce vlti. Potēs in opere ⁊ sermone. Et dicit. Sana. id est absq; corruptiōe falsitatis. Infra. 2. Tu autē loquere que decēt sanā doctrinā ⁊c. 1ª. thes. 2°. Exhortatio nostra nō fuit de erroze neq; de immūditia ⁊c. ¶ Item vt custodiāt cōtra hereticos. Et ideo dicit. Et eos qui cōtradicūt arguere. id est cōuincere ⁊ hoc per studiū sacre scripture. 2ª. tymoth. 3. Omnis scriptura diuinitꝰ inspirata utilis est ad docendū ad arguendū ⁊c. Job. 6. Nec contradicā sermonibus sancti. Et hec duo scm philosophū pertinēt ad opus sapientis. scz nō mentiri de quibus nouit quantū ad primū. ⁊ mentientē manifestare posse quantū ad secundū. ¶ Consequēter cū dicit. Sunt enī multi ⁊c. ponit necessitatē dictoꝝ. Et primo ex parte falsoꝝ doctoꝝ. Secūdo ex parte maloꝝ auditoꝝ ibi. Dixit quidā ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo describit conditionē falsoꝝ doctoꝝ. Secundo peruersitatē studij ipsoꝝ ibi. Qui vniuersas ⁊c. Item primo ostendit eoꝝ conditionē. Secūdo docet remediū circa eos ibi Quos oportet ⁊c. Conditionē ostendit quadrupliciter. Et primo ex numero cū dicit. Multi ⁊c. Eccl. 1°. Stultoꝝ infinitus est numerus. Secūdo ex vitio inobediētie quantū ad deū ⁊ suos superiores Ro. 1°. Parentibus nō obedientes. 1. Regū. 15. Peccatuz inobediētie sicut ydolatria dicit esse. Tertio ex vanilo quio scz quo ad se. ps. Dns scit cogitatōes hominū quoniā vane sunt. Sap. 13. Uani sunt hoīes in quibus non subest sciētia dei ⁊c. ⁊ precipue vani sunt heretici. ideo subiūgit dicens. Seductores. scz quo ad inferiores. 2ª. tymoth. 3. Mali homīes ⁊ seductores ⁊c. Quarto ex loco cū dicit. Maxime qui de circūcisione qui cogebāt homines iudaizare. Phil. 3. Uidete canes: videte malos operarios: videte cōcisionē. ¶ Contra quos ponit remediū. Non enī sunt tolerandi: quia corrūperet populus ⁊ imputareꝫ pastori. Ezech. 13. Non ascendistis ex aduerso neq; opposuistis murū p domo israel ⁊c. 2ª. tymoth. 4. Argue obsecra increpa in oīi patiētia ⁊ doctrina ⁊c Et ideo dicit. Oportet redarguere. ¶ Deinde cū dicit. Qui vniuersas ⁊c. describit hoz studiū. ⁊ primo describit ex damno qō inferūt. Secūdo ex fallo quod docent. Tertio ex lucro qō concupiscūt Damnū est quia subuertūt ⁊c. Doctrina enī catholica publice ꝑponit in ecclesia sed heretici latēter. ⁊ lō querūt latibula. Prouer. 9. Aq furtiue dulciores sūt ⁊ panis abscōditꝰ suauioz ⁊c. Et lō circūeunt per domos vt seducāt ꝑpue mulieres. 2. tymoth. 3°. Ex his sunt q̄ penetrāt domos ⁊ captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis ⁊c. ¶ Docentes q̄ nō oportet. id est vana ⁊ inutilia. nec querūt lucrū spirituale sed temporale. Et ideo addit. Turpis lucri gratia

scz tpalis vel ꝓprie glozie Sap.15. Sed estimauerunt lusuz esse vitā nostrā ⁊ conuersationē vite compositā ad lucrū ⁊ oportere vndecūq; etiā ex malo acquirere. ¶ Deinde cū dicit. Dixit quidaz ꝛc. describit auditozes: quia illi erant cretenses et ad hos refert hoc opus. Et primo ostendit conditionē. Secūdo dat remediū. ibi. Quā ob causam ꝛc. Circa primū primo describit conditionē per testimoniū. Secūdo cōfirmat. Dicit ergo. Tales sūt doctozes: sed ⁊ auditozes sūt similiter seducibiles iuxta testimoncū cuiusdā poete eoꝝ. scz epimenidis. Ubi nota q̄ ꝓpheta aliquis dicit qui a deo illuminat̄ fm intellectū ad cognoscendū aliqua supra cōmunem cognitionē Numeri.12. Si quis fuerit inter vos ꝓpheta dñi in visione apparebo ei vel per somniū loquar ad illū ꝛc. Itē qui exponit ꝓphetias eodem spiritu ⁊ eodē modo quo sunt tradite. Item qui profert aliquid ꝓpheticū. Unde potest ꝓferri aliqd ꝓpheticū ex quodaz interiori instinctu etiā ꝓter suū intellectū. Joh.11. Cayphas cū esset pontifex ꝓphetauit ꝛc. Non eñ ꝓphetauit fm suaz intentionē qui dicebat expedire eū mori ne seduceret populū. Nihilominus tamē fuit motus ad dicendū per spiritū. Et hic modus ꝓphetandi est apud illos qui accipiunt primū verbū aliquoꝝ pro omne qđ etiā fit a demonibus. Et dicit. Prophetes quia ꝓprie descripsit eoꝝ conditiones. ¶ Deinde cū dicit. Cretenses ꝛc. ꝓponit testimoniū ⁊ notat eos de tribus. scz de corruptionē rationalis cū dicit. Semper mēdaces. ps. Perdes oēs qui loquūtur mendaciū. Item de corruptiōe irascibilis cū dicit. Male bestie. id est crudeles. Bestie dicunt quasi vastie: quia crudeles sunt. Prouerb.28. Leo rugiēs ⁊ vrsus esuriēs. princeps impius super populū pauperē ꝛc. Et dicit male quia fm philosophū in politi. hō qñ fm rationē operat̄ est optimū animaliū: sed quādo declinat ad malicia est pessimuz. qz si declinat ꝓpter crudelitatē nulla bestia ita ē crudelis. Unde dicit. q̄ decies millies est peioz malus homo q̄ mala bestia. Item de corruptione cōcupiscibilis cū dicit. Ventres pigri. id est pigritiā habētes ex ventre. Erant eñ gulosi ⁊ tales querūt quietem. Luce.12°. Anima habes multa bona reposita in annos plurimos. requiesce comede bibe epulare ¶ Confirmat aūt testimoniū cū dicit. Testimoniū ꝛc. Hlo. per hec intelligim⁹ q̄ doctoz sacre scripture accipit testimoniū veritatis vbicūq; inuenerit. Unde aplūs in plurib⁹ locis recitat dicta gentiliū sicut in.1.ad cozinth.15. Corrumpūt bonos mozes colloquia mala ꝛc. Item Act.17 In ipo viuimus mouemur ⁊ sumus. Nec ꝓpter hoc approbat tota eoꝝ doctrina sed eligit bonū: qz verū a quocūq; dicat̄ est a spiritusancto. sed respuit malū. Unde dicit Deutro.21. in figura huius q̄ si quis viderit puellā in numero captiuoꝝ debet precidere vngues ⁊ capillos id est superfluitates.

Lectio quarta.

Q Uam ob causam increpa illos dure vt sani sint in fide: non intendentes iudaicis fabulis ⁊ mandatis hoīm auersantiū se a veritate. Omnia mūda mūdis. coinquinatis autem ⁊ infidelibus nihil est mundū: sed inquinate sunt eoꝝ ⁊ mens ⁊ cōscientia. Confitent̄ se nosse deum. factis autez negant: cū sint abominati ⁊ incredibiles. ⁊ ad omne opus bonū reprobi.

Posita conditiōe cretensis populi: hic ponit remediū. Et primo ponit remediū reprehēsionis. Secō assignat dictoꝝ rationē ibi. Omnia munda ꝛc. Circa primū tria facit. Quia primo hortat̄ tytuz ad reprehendendū eos. Secūdo reprehensionis finem ostendit. ibi. Ut sani ꝛc. Tertio docet debitū modū perueniendi ad finē ibi. Nō intendentes ꝛc. Dicit ergo. Cretenses sunt male bestie quibus scz debet flagellus ⁊ castigatio. Et ideo increpa eos dure. Prouer.6. Via vite increpatio. ps. Increpa feras arūdinis. Sed cōtra. 2ª.tymoth.4. In omni patientia ꝛc. Respodeo duplex est ratio exhortatiōis huius. Una ex parte eoꝝ qui reprehendunt. Cretēses enim duri ⁊ pertinaces erāt. ⁊ ideo dure eos reprehēdi iubet non aūt ephesij quoꝝ archiepūs erat tymotheus. Alia ex parte reprehendentiū: quia ⁊ tytus fuit lenis ⁊ mansuetus. ⁊ ideo inducit quasi ad contrariū: sed tymothe⁹ erat rigidus. ⁊ ideo inducit ad patientiā. ¶ Deinde cuz dicit. Ut sani ꝛc. tangit finem reprehensionis. Nam homo est sanus in quo nō est corruptio. Et sic sanus est in fide qui in nullo habet eam corruptā. Hoꝝ autem fides vitiabat̄ per hereticos. 2ª.coꝝ.11°. Timeo ne sicut serpens euā seduxit astutia sua: ita corrumpant sensus vestri ⁊ excidāt a simplicitate que est in xpo iesu.1.tymoth 6°. Si quis aūt aliter docet ⁊ nō acquiescit sanis sermonibus oñi nostri iesu xpi ꝛc. ¶ Modus perueniēdi ad sanitatē est si vitent errozes iudeoꝝ. Unde dicit. Non intendētes ꝛc. In lege eñ erant duplicia documēta fidei. scz quedā circa credenda. Item quedā mandata religionis que erāt seruanda circa cultū dei. Et prima vocat fabulas. Secūda mandata hominū ⁊ nō dei. Exquo videt̄ q̄ cōdemnet vetus testamentū vt dicūt manichei. Sed q̄ dicit fabulis potest referri ad eoꝝ narrationes: ꝓpter doctrinā legis que sunt fabulosa vt thalmuth.1ª.tymothei.1. Ne intēderent fabulis ⁊ genealogijs interminatis ꝛc. Vel ipa doctrina que fuit olim veritas: nūc fm q̄ ipi intelligūt sunt fabule. sicut illud Esaie.7. Virgo concipiet ꝛc. fuit veritas: sed nūc quia ipi dicunt adhuc hoc esse implendū est fabulosum. Item mādata hominū possunt intelligi nō que sunt in lege moysi: sed traditiones senioꝝ. Matth.15. Sed nūquid mandatis hominū non est obediendū? Respondeo q̄ sic quādiu nō auertūt a veritate dei. Et ideo subdit. Auersantiū se a veritate. 2ª.tymoth.4. A veritate quidē auditū auertēt ꝛc. Simile habet̄ Matth.15. Sine causa colūt me docētes doctrinas ⁊ mādata hominū. Simile dicit Marci.7. Vel dicendū est q̄ mādata que sunt in lege dei sunt facta mādata hominū. Quādo eñ saluant̄ in signū future veritatis sunt mādata dei: sed quia volūt ea saluare post̄ corpus nostrū moztuū est legi sunt mandata hominū. ¶ Deinde cū dicit. Omnia mūda ꝛc. in speciali ostendit dictorū rationē. scz quomō auertūt se a veritate. ⁊ quomō dicunt fabulas ⁊ mādata hominū qđ est precipue de visctione ciboꝝ fm legem quā pseudo quidā dicebāt esse seruandā. Et ideo primo ostendit quomō hi cibi habent se ad bonos. Secūdo quomō ad malos ibi. Coinquinatis autē ꝛc. Dicit ergo. Non intendētes fabulis de cibis q̄ oīa sc̄z cibaria sunt mūda. Sed infert. Ergo adulteriū est mundū mūdis. Respondeo. Dicendū est q̄ nō. quia ex hocipo q̄ adest immūdat. Sed illa sunt mūda mūdis que de se nō immūdant. Matth.15. Ea que intrāt in os nō coinquināt hominē. ꝛ̄ omne qđ intrat in os mūdum est. Sed dupler est obiectio. Una qđ Leuitici.11. dicit q̄ quādo aliqđ animal nō ruminat vel nō scindit vngulam est immūdum. Respondeo fm augusti. cōtra faustū aliquid est immūduz: vel fm rei naturā: vel fm significationē. puta: si hoc nomen stultus fm se sumat̄ inquantū est vox quedā sic nō est immūduz sed bonū. Si vero fm significationē: quia significat defectū sapientie sic habet

immūditiaz. Actus autē illius populi erant actus prophetici. Unde potest scōm q̄ res quedā non est immūdus sed scōm q̄ significat hominē voluptatib⁹ se inuoluentē. Sed nūc veritate veniente cessant ⁊ vtunt̄ cibis homines scōm suaz naturā. Alia questio est q̄ Act.15. mandauerūt apostoli q̄ abstinerēt se a sanguine ⁊ suffocato. ergo videt̄ q̄ non sit licitū hoc cōmedere. nō ergo omnia mūda mūdis. Respondeo: aliqui credūt q̄ illud mandatū intelligat̄ ad litterā ⁊ q̄ obligat vsq; modo vt apud grecos ⁊ etiā aliquādo apud latinos. Aliqui aut̄ dicūt q̄ nou intelligit scōm litterā sed scōm mysteriū vt per sanguinē intelligant homicidiū ⁊ a suffocato. id est oppressione pauperū. Et hoc bonū est: sed nō est tota ratio precepti. ⁊ ideo dico q̄ ad litterā est ꝓceptū ⁊ tamē non obligamur. Quedā enim ꝓhibent̄ quia mala sunt ⁊ hec simpliciter sunt vitanda. Aliqua vero que nō sunt mala simpliciter: sed ꝓ tempore et hec sunt seruāda existente causa Et hec apostoli prohibuerūt non quia mala scōm se. quia Matth.15. dicit dñs contrariū. Sed ratio erat: quia cōuersi erant quidā ex iudeis ⁊ quidā ex gentibus. Et ideo oportebat ad hoc q̄ vnus populus ex eis fieret q̄ vni cōdescenderet alius vt iudeis quibus abhominabile erat comedere sanguinē ⁊ suffocatū condescenderet. Et ideo ad seruandā pacem instituerunt apostoli hoc esse seruandū ꝓ tempore illo. ¶ Deinde cū dicit. Coinquinatis ꝛc. ostendit quomō se habent ad malos. Et circa hoc tria facit. quia primo ostendit hoc. Secūdo assignat cāz ibi. Sed inq̄nate ꝛc. Tertio manifestat per signū ibi. Confitent̄ ꝛc. Dicit ergo. Libi isti mūdi sunt mūdis: sed immūdi coinq̄natis. id est his qui habēt cōscientiā coinquinatā. Eccl.13. Qui tetigerit picē inquinabit̄ ab ea ꝛc. ¶ Cum infidelibus. id est qui habēt malam fidē. Esaie.21. Qui incredulus est infideliter agit. Sed nūquid facit peccatoz ⁊ infidelis immūdaz elemosynā? Dicendū est q̄ aplūs non ponit affirmatiuā sed negatiuā. Unde nō dicit oñia: sed nihil mundū eis quod verum est: quia nihil eis perfecte mundū est: quia nihil est mundū in actibus nisi in finē debituz ordinatū sit. isti aūt sunt extra finē. Sed nūquid aliquid est eis mundū? Sic. Sed cōtra: quia omne qđ nō est ex fide peccatū est. Dicendū est q̄ malū nunq̄ corrūpit totū bonū. Impossibile eñ est quin in peccatore quolibet sit aliqđ bonū. sc̄z nature etiā in demonibus. quādo ergo peccatoz facit aliquod scōm q̄ est peccatoz ⁊ infidelis: totū est peccatū ex hac radice. Sed si quid facit ex principio alicuius boni qđ habet vt fidei infozmis vel nature: nō est immūduz. Et ideo signāter dicit. Coinquinatis ⁊ infidelib⁹. id est inquantū sunt huiusmōi. Comedebāt enim cōtra conscientiā ⁊ errabant in fide. Et ideo qđ de natura sua est mundum: fecerūt sibi immūduz. Cuius causa est: quia causa actuū eoꝝ est immūda. sc̄z volūtas et intellectus que sūt in eis depzauati. Unde dicit. Sed inquinate sunt eoꝝ mens. sc̄z per infidelitatē. et cōscientia. sc̄z per peccatū. Baruch.3. Quid est israel q̄ in terra inimicoꝝ es: inueteraſti in terra aliena: coinquinatus es cū mortuis? ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Confitent̄ ꝛc. ostendit fidē per signū Si eñ aliquis dicat q̄ eoꝝ dicta sunt vera: immo q̄ habēt fidem vnius dei ⁊ cōfitent̄ eum: hoc excludit. Et ꝓio ostendit bonū qđ erat in eis. sc̄z q̄ cōfitent̄ ꝛc. sc̄z labijs exteriozibus. Esa.29. Populus hic labijs me honorat coz autē eoꝝ longe est a me. Jereñ.12. Prope es tu oziz eoꝝ ⁊ longe a renibus eoꝝ. Secūdo ostendit defectū interiozē. ⁊ primo quantū ad ꝑsentia. Secūdo quantū ad futura. ibi. Incredibiles ꝛc. Quo ad ꝑsentia: quia negant eū factis. Qui eñ peccat inquantū est de se negat eū factis quia qui confitet̄ deū. confitet̄ eius potestatē sc̄z q̄ est ei obediendū. Et ideo si nō obedit peccādo negat factis qđ confitet̄ oze. Sed dicis qui cūq; negat deū est infidelis. Peccatozes negant deū factis ergo ꝛc. Respondeo sicut habens scientiā in vniuersali potest errare in particulari. ita habēs fidem in vniuersali. In particulari tamē agibili cozrumpit̄ ꝓpter corruptionē affectus 1ª. Tymoth.5°. Fidem negauit ⁊ est infideli deterioz. Quomō aūt ad futura deficiūt: Certe quia nō solū negant: sed sunt indispositi ad redeundū ad deū. Sunt eñ tria ꝓpter que homo redit ad deū sc̄z dei gratia. Ro.5. Justificati gratia ipius ꝛc. Secundū est fides. Actu.15. Purificās fide corda eoꝝ ꝛc. Tertiū exercitiū boni operis. Ro.2. Factozes legis iustificabunt̄. Hec tria excludit ab ipis primo gratiā ibi. Quia abhominabiles. id est nō accepti per gratiā. Secūdo fidem cū dicit. Incredibiles. id est non apti ad credendū. Ezech.2°. Increduli ⁊ subuersozes sunt tecū. Tertio tertiū: quia ad oñe opus bonū reprobi. id est reprobādi. Jere.6°. Argentū reprobum vocate eos.

Capitulum secundū.

T U autem loquere que decent sanam doctrinam. Senes vt sobrij sint. pudici. prudentes. sani in fide. in dilectiōe. in patientia Anꝰ similiter in habitu sancto: nō criminatrices non multo vino seruientes: bene docentes vt prudentiam doceant. Adolescētulas vt viros suos amēt. filios suos diligāt. prudētes. castas. sobrias. domus curam habētes benignas. subditas viris suis: vt non blasphemetur verbum dei. Juuenes similiter hortare vt sobrij sint.

Superius aplus instruxit tytū quales ministros instituat ad arcendū hereticos: hic docet quid ipe circa eos faciat. Et primo ꝓponit hoc in generali. Secūdo distinguit per partes. ibi. Senes ꝛc. Dicit ergo. Ita dixi q̄ oportet episcopos cōstituere. sed ne credas q̄ tu sis ꝓpter hoc alienus a cura imo maioz debet esse tibi sollicitudo ad instruendū. Ideo tu aūt loquere que decent sanam doctrinā. sc̄z per que fides incozrupta edificat. Supza.1. Ut sit potes exhortari in doctrina sana ⁊ eos qui contradicūt arguere ꝛc. ¶ Deinde ostendit idez per partes. Et primo ponit doctrina sana cōtra peruersitatē vite. Secūdo cōtra hereticos ⁊ errozes ibi. Stultas autē questiōes ꝛc. Circa primū duo facit. Quia primo instruit singulas conditiōes hominū. Secūdo generaliter omnes. tertio capi°. ibi. Admone illos ꝛc. Iterū prima in duas. quia primo ostendit quomō instruat liberos. Secūdo quomō instruat seruos ibi. Seruos ꝛc. Item primo ostendit quomō instruat liberos verbo. Secūdo quomō exemplo ibi. In oībus teipm ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo ostendit quomō instruat senes. Secūdo quomodo doceat iuuenes ibi. Adolescētulas ꝛc. Item prima in duas. quia primo ostendit quō instruat senes mares. Secūdo quō anus feminas ibi. Anus ꝛc. ¶ Scien dū est aūt q̄ quedā bona sunt ad que senectus disponit que primo ponit. Secūdo quedā bona quibus senectus cōtrariat. ⁊ hec secūdo ponit ibi. Sani in fide ꝛc. Inter bona vero ad que senectus disponit. Unū est ꝓemptus delectationū. Aliud est perfectio sapientie ⁊ prudentie. Disponit quidē senectus ad cōtemptū delectationū. Juuenū enim corpora feruēt naturali calore ex quo cōcitat

iuuentus ad delectatiões corporales que precipue cõsistũt in cibis ⁊ potibus ⁊ venereis. Sed ad vitandũ hec disponit senectus. Senes eñ sunt mortificati. 2. Regũ 19. ℳũquid vigent sensus mel' ad discernendũ suaue vel amarũ? ⁊c. Et ideo dicit. Et sobrij sint quantũ ad cibos ⁊ potus ⁊ pudici quantũ ad venerea. Heñ. 18°. ℙostq̃ consenui ⁊ dñs meus vetulus est voluptati operã dabo Sed si senectus ad hoc disponit quare hoc monet; Respondeo aliquãdo contingit ex magna peruersitate q̃ senex reducit ad puerilia peccata. Ysaie. 65. ℙuer centũ annoꝝ morietᷣ: ⁊ peccator centũ annoꝝ maledictus erit. Et duplex est ratio quare hoc ꝓtingit. Aliter eñ ad hoc mouet senex aliter iuuenis. Iuuenis enim incitat ad hec ex instinctu passionis. Ista senex ex electiõe ꝓpt̃ duo. ℳulius enim vult esse sine delectatiõibus. ⁊ tanto plus appetit eas quãto maiores molestias sentit. Senex autẽ patitur multa incõmoda ⁊ defectus nature. Et ideo quando nõ habet spirituales delectatiões querit corporales. Secunda ratio est: quia iuuenis quãdoq̃ refrenaẽ per pudorem. Senes autẽ scõm philosophũ sunt inuerecũdi: quia sunt antiqui ⁊ multa experti. Iuuenes autẽ vani ⁊ verecũdabiles naturaliter. Et ideo refrenant̃ sed non senes. ¶ Item senectus disponit ad prudentiã ꝓpter experimentũ longi temporis. Job. 12. In antiquis est sapientia ⁊ in multo tempe prudentia. Eccl'. 25. Quã speciosa veteranis sapientia ⁊ gloriosus intellectus ⁊ consiliũ. corona senũ multa peritia ⁊c. Contingit tamẽ aliquãdo senem esse fatuũ Eccl'. 25. Senem fatuũ ⁊ insensatũ. Et hoc est ex duobus q̃ senex est fatuus. Prudentia eñ acquirit per experimentũ. quãdo ergo in iuuentute se in bonis nõ occupant sunt in senectute imprudentes. Eccl'e. 25. ℳne in iuuẽtute tua non ꝓgregasti quomõ inuenies ea in senectute tua. ¶ Item alia ratio est. quia in iuuẽtute quãdoq̃ affluũt voluptatibus ⁊ maxime superfluitate ciboꝝ. ⁊ ideo desiccat̃ coꝝ cerebrũ. ℙrouerb. 20. Luxuriosa res est vinũ ⁊ tumultuosa ebrietas. quicũq̃ his delectatur non erit sapiens ⁊c. ¶ Deinde ponit ea ad que contrariat̃ senectus. ⁊ primũ est fides. secundũ dilectio. tertiũ patiẽtia. Quantũ ad primũ dicit. Sani in fide. qz sine ea impossibile est placere deo. Heb. 11°. Sed q̃ aliqui non sunt sani in fide: maxie in aliquo nouo q̃s ponit senibus credendũ contingit ex duobus. ℙrimo qz senes non sunt firmi in aliquo nouo ꝓpter ꝓsumptionẽ sapientie. ⁊ ideo nõ credũt alijs. Job. 12°. Et senes sunt in nobis. Item quia naturale vitiũ senũ est q̃ sunt incredibiles: quia sunt experti se sepius esse deceptos. Et ideo loquũtur semper cũ forte vel fere aduerbijs temperatiui modi ⁊ dubitatiui modi. Incredulitas autẽ repugnat fidei. Esa. 21. Qui incredulus est infideliter agit. Quãtum ad secundũ dicit. In dilectiõe. ⁊ hoc ideo: quia plenitudo legis est dilectio. Et monet ad hoc ꝓpter duo. ℙrimo quia in senibus parũ est amicitie: quia amoꝝ nutriẽ per conuictũ. ℳullus autẽ vult diu cõuiuere cũ tristibus. Senes autẽ sunt tristes. Et ideo nõ est diu cũ eis amicitia. Item quia senes diligũt ꝓpter vtilitatẽ tantũ sicut iuuenes ꝓpter delectabile. Senex eñ indiget sustentatione. ¶ Quantũ ad tertiũ dicit. In patientia. ⁊ monet ad hoc ꝓpter tria. ℙrimo qz senes multa mala circũueniũt ⁊ ideo indigent patiẽtia contra turbatiões. Alia ratio est. Senes eñ viuũt in memoria multoꝝ vnde semper dicũt antiqua. Iuuenes autẽ viuũt in spe magnoꝝ ⁊ ex hoc senes dupliciter ad patientiã mouenᷣ ꝓpter bona. scz que habuerũt ⁊ carent eis. Unde boetius Sũma miseria est fuisse felicẽ. Treñ. 1°. Recordata est hierusalẽ dierũ afflictiõis sue prevaricatiõis omniũ desiderabiliũ suoꝝ que habuerat a diebus antiquis ⁊c. Itẽ quia viuũt in memoria cõtingit q̃ aliqui qui mõ eos despicũt aliquãdo fuerũt peiores: ⁊ ideo turbanᷣ Job. 30. Nunc autẽ derident me iuniores tempore quoꝝ patres nõ dignabar ponere cũ canibus meis. Tertia ratio est: quia quãto senex appropinquat ad finem vite. tanto magis desiderat viuere Unde videns se deficere magis tristatur. ¶ Deinde cum dicit. Anus ⁊c. docet qualiter vetule instruantur. Et primo docet qualiter instruantur in vita. Secũdo in doctrina. Item primo qualiter in habitu. Secũdo qualiter in victu. Tertio quõ in verbo Quantũ ad primũ dicit. In habitu sancto id est carente lasciuia ⁊ pompa. Et hoc cõuenit ꝺ̃ñi mulieri. 1ᵉ. petri. 3. Quaꝝ sit nõ extrinsec' capillatura aut circũdatio auri aut indumenti vestimentoꝝq̃ cultus ⁊c. 1ᵉ. tymoth. 2. Similiter ⁊ mulieres in habitu ornato cũ verecũdia ⁊ sobrietate ornãtes se non in toxtis crinibus. aut auro. aut margaritis. vel veste preciosa ⁊c. Sed specialiter anus hoc seruare debẽt: quia iuuencula ⁊ est propter viros suos modeste se ornare quod itelligit simpliciter de ꝺ̃ñi motu corporis. Eccl. 19. Amictus corporis ⁊ risus dentiũ ⁊ ingressus hominis enũciant de illo. ¶ Quantũ ad secundũ dicit. Non criminatrices. Duo eñ sunt in sene. Unũ quod cõmune est oĩbus senibus. scz q̃ sunt suspiciosi: qz viderũt multa mala que silr̃ ꝓsumũt de aliis Itẽ in mulieribus spẽaliter sunt zelotipe ⁊ vtrũq; ꝓtingit in vetula: qz rõe etatis est suspiciosa. rõe sexus est zelotipa. Eccl. 26. In multere zelotipa. flagellũ lingue omnibus cõicans Et ideo dicit. Non criminatrices. ¶ Quãtum ad conuictũ dicit. Non multo vino seruiẽtes. ⁊ de viris dicit. Et sobrie sint. Et dicit. Nõ multo. quia quãdoq̃ ꝓtunẽ eo ꝓpter frigiditatẽ earũ. ¶ Quantũ ad doctrinã dicit. Bene docẽtes. Contra. 1ᵉ. cor. 14. Mulieres in ecclesijs taceãt non eñ permittit eis loqui sed subditas esse ⁊c. 1ᵉ. tymoth. 2. Mulier in silentio discat cuz omni subiectiõe. Docere autẽ mulieri non permitto ⁊c. Respondeo. Dicendũ est q̃ doctrina publica que fit in populo interdicit mulieri: sed priuata qua quis familiã docet ei cõcedit ℙrouerb. 31. Aperio qua eruditi eũ mr̃ sua. ⁊ ℙrouer. 4. Mã ⁊ ego filius fui ꝑris mei tenell? ⁊ vnigenit' cozã mr̃e mea ⁊ docebat me atq; dicebat mẽ Et bñ dicit. Et prudentiã doceant magis ad anus q̃ ad viros quia quãdoq̃ docent fabulas anules magis q̃ ꝓfi cua ⁊ etiã quia magis ipe conuersanᷣ cum pueris ⁊ cuz familia q̃ viri. ¶ Deinde cũ dicit. Adolescentulas ⁊c. ostendit qualiter instituat iuuenes. Et primo ostendit q̃liter instruat iuuenes femias. Secũdo qualiter matres iuuenes ibi. Juuenes similiter ⁊c. Item prima in tres. quia primo ostendit qualiter se habeãt ad personas cõuictas. Secũdo ad seipas. Tertio ad subiectos. Quantum ad primũ dicit. Ut viros ⁊c. Viro eñ debẽt amor. ℙrouerb. 12°. Mulier diligens corona est viro suo ⁊c. Eccl'. 25°. In tribus beneplacitũ est spiritui meo ⁊c. Et infra. Vir ⁊ mulier bene sibi cõsentientes. Vel sic vt prudentiã doceant adolescẽtulas ⁊ viros ⁊c. Sed prima exꝓsitio est melior. Et filios diligãt hoc est naturale Esa. 49. Nunquid potest mulier obliuisci infantẽ suũ vt nõ misereat filio vteri sui ⁊c. Et nota q̃ dicit vt viros amẽt ⁊ filios diligãt vt sit amor ad viros ⁊ ad filios dilectio. quia ad viros est amor feruẽtior sed ad filios naturalior ¶ Sed quantũ ad seipas tria dicit. Unũ quo ad rationẽ scz prudẽtes. ℙrouer. 19. Domus ⁊ diuitie danᷣ a parẽtibus a dño autẽ ꝓprie vxor prudens. Et hoc necessariũ est quia iuuẽtus earuz ⁊ sexus contrariat̃ prudentie. Aliud est quantũ ad cõcupiscibilẽ. scz cũ dicit. Castas. Tertiũ vero quantũ ad irascibilem cum dicit. Sobrias. Eccl'. 26. Gratia super gratiã mulier sancta ⁊ pudorata

¶ Sed quantũ ad subiectos. ℙrimo ponit curam eoꝝ. Secũdo modũ. Tertio rationẽ assignat. De primo dicit Domus ⁊c. ℙrouer. 14. Sapiẽs mulier edificat domũ suã: insipiens vero exstructã quoq; destruet manib⁹. Incura autẽ sunt duo obseruãda mulieri. sunt eñ vt plurimũ iracunde. Eccl'. 25. Non est ira super irã mulier Et ideo dicit. Benignas. Quasi dicat. Cum mãsuetudine regãt. Aliud est qz qñ mulier potestatẽ habet nitit̃ in cõtrariũ viro suo Ecc. 25. Mulier si primatũ habeat cõtraria est viro suo. Unde dicit Heñ. 3°. Sub viri potestate eris ⁊ ipse dñabit tui Et hoc ideo vt nõ blasphemet̃ verbũ dei. i. non detis occasionẽ blasphemãdi ⁊c. Et oĩa hec notant̃ Tobie. 10. vbi dicit q̃ raguel ⁊ sara monuerũt filiam suã honozare soceros. diligere maritũ. regere familiã. gubernare domũ. ⁊ seipam irreprehensibilẽ exhibere. ¶ Consequẽter ostendit qualiter doceat mares iuuenes. scz vt sobrij sint qõ repetit quia ebrietas est ꝓncipiũ vitioꝝ. 1ᵉ. petri. 5. Sobrij estote ⁊c.

Lectio secunda.

Omnibus teipm prebe exemplũ bonoꝝ operum in doctrina. in integritate. in grauitate. Verbũ sanuz irreprehensibile: vt his qui ex aduerso est vereat nihil habens malũ dicere de nobis. Seruos dñis suis subditos esse. in oĩbus placentes. nõ contradicẽtes. nõ fraudãtes. sed in oĩbus fidem bonã ostendẽtes: vt doctrinã saluatoris nostri dei ornẽt in oĩbus.

Supra apls tytum docuit de quibus instruat subditos liberos. Et quia nõ tantũ verba ꝓsunt sed etiã exempla ideo docet vt se exemplũ prebeat. ℙrimo generaliter. Secũdo specialiter. ibi. In doctrina ⁊c. Tertio rationẽ huius assignat. ibi. Ut is qui ex ⁊c. Dicit ergo. Quia etate iuuenis es prebe te in exemplũ omnibus bonorum operũ. Zelatus eñ debet esse quasi forma existẽs discipulis. 1ᵉ. cor. 11. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xpi. Job. 13. Exemplũ dedi vobis ⁊c. ¶ Deinde cũ dicit. In domo ⁊c. ponit specialia in quibus debet se prebere exẽplũ. ⁊ primo ostendit q̃s debeat esse eius act⁹ scz in doctrina. Unde dicit. In doctrina. Hoc eñ est ꝓpriũ prelati Jeremi. 3. Dabo vobis pastores iuxta coꝝ meũ ⁊ pascent vos sciẽtia ⁊ doctrina. Et qz habet alios eꝑos sub se. vt dicit supra. 1. Episcopos cõstituas ⁊c. Ideo debet alios docendo: eis exemplũ doctrine prebere. 1ᵉ. tymoth. 4°. Attende tibi ⁊ doctrine. Item monet̃ quantũ ad vitã ⁊ primo declinare a malo. Esaie. 1. Quiescite agere peruerse. Et ideo dicit. In integritate per incozruptionẽ sicut eñ corpus ꝑdit integritatẽ ꝑ corruptionẽ mẽbrorũ suoꝝ: ita anĩa per corruptionẽ peccati. In prelato autẽ est integritas sensus. per prudentiã: affectus per charitatẽ: corporis per castitatẽ. 1ᵉ. thes. vlti. Integer spiritus vester ⁊ anima ⁊ corpus sine querela in aduentu domini nostri iesu xpi seruet̃. Secũdo q̃ sit grauis quantũ ad bona que cũ charitate fiũt. Grauc aũt duo habet. vnũ qz descendit ⁊ fm hoc vituperat̃. ꝑs. Filij hominũ vsq; quo graui corde ⁊c. Aliud est q̃ est stabile ⁊ firmũ. Et iõ illi dicunt̃ graues qui nõ defacili mouenᷣ a bono ⁊ hoc cõmendat̃. ꝑs. In populo graui laudabo te. Et ad hoc inducit eũ. ℙrouer. 17. Non decet principẽ labiũ mentiens. ¶ Deinde ostendit qualis debet esse eius doctrina ⁊ verbũ. Et dicit q̃ debet esse sanũ. i. non corruptum falsitate. 2ᵉ. tymoth. 1. Formã habe sanoꝝ verboꝝ que a me audisti in fide ⁊c. ¶ Item quantũ ad modũ cũ dicit Irreprehensibile. i. vt ꝓferat tempore suo ⁊ cũ omni decentia ⁊ ꝓuocatiõe ad correptionẽ. Eccl'. 20. Ex ore fatui reprobat̃ parabola. Non eñ dicet illã in tpe suo. Finis autẽ doctrine est vt is qui ⁊c. Quasi dicat. Si oẽs bene se habeãt. scz prelati ⁊ subditi: aduersarij nõ possũt vobis nocere. 1ᵉ. petri. 2°. Sic est volũtas dei vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentiũ hominũ ignorantiã. 1ᵉ. tymoth. 5°. Nullã occasionẽ dare aduersario maledicti gratia. ¶ Deinde cũ dicit. Seruos ⁊c. docet qualiter instruat seruos. Et primo facit hoc Secũdo eiꝰ rationẽ assignat ibi. Apparuit ⁊c. Circa primũ tria facit ℳuia primo inducit seruos ad subiectionẽ. Secũdo determinat modũ eius. ibi. In oĩbus ⁊c. Tertio ostendit necessitatẽ doctrine huius ibi. Et doctrinã ⁊c. Dicit ergo. Admone seruos ⁊c. 1ᵉ. petri. 2. Serui subditi estote in oĩ timore dñi non tantũ bonis ⁊ modestis sed ⁊ discolis ⁊c. Col. 3. Serui obedite per oĩa dñis carnalibus nõ ad oculũ seruientes ⁊c. Idem dicit Ephe. 6. Et quare monet hoc tam frequẽter apls? Respondeo. Non sine causa. Hereses eñ incepit apud iudeos q̃ serui dei nõ deberent seruire hoibus: ⁊ ex hoc etiã deriuatũ est in populo xpiano q̃ dixerũt q̃ per xpm filij dei facti nõ deberẽt esse serui hominũ. Sed xps per fidem nõ venit tollere ordinẽ iustitie: immo per fidem xpi iustitia seruat̃. Ro. 3. Justitia aũt facit alios alijs subdi. Sed seruitus hmõi est quantũ ad corpus. Mã per xpm nũc liberamur a seruitute quantũ ad animã: sed nõ a corruptiõe corporis sed in futuro liberabimur etiã a corruptiõe ⁊ seruitute corporali. 1ᵉ. cor. 15. Cum tradiderit regnũ deo ⁊ patri ⁊c. Sed q̃ dicit in oĩbus potest referri primo ad hoc q̃ dicit subditos. vt intelligat̃ in oĩbus. scz ad que se extendit ius dñatiue potestatis Uel ad hoc qd dicit. Placentes. Debet eñ esse subiectio. ℙrimo vt seruiat̃ sine offensione nõsctl murmure ⁊ tarditate. Col'. 1. ℙer oĩa placẽtes deo. 1ᵉ. cor. 10. Ego per oĩa oĩbus placeo. Cõtra Gal'. 1. Si hominibus placerẽ xpi seruus nõ essem ⁊c. Respondeo. ℙlacere homini ꝓpter ipm est vituperabile: sed ꝓpter deũ est laudabile. Scõo vt sint sine repugnatia. ideo dicit. Non cõtradicentes. Eccl'. 4. Non cõtradicas verbo veritatis ⁊c. Tertio sine fraude. Unde dicit. Non fraudãtes. vbi vnũ remouet ⁊ alterũ astruit. Remouet fraudẽ. Seruis eñ cõmittunt̃ bona dominorũ. Luce. 19. Tradidit eis bona sua. Astruit in oĩbus bonitatẽ. Et ideo dicit. Sed in oĩbus ⁊c. Sed quo fine sunt hec fienda? Non quidẽ ꝓpter terrenũ fauorẽ sed ꝓpter gloriã dei. Unde dicit. Et doctrinã ⁊c. Glo. Ornamentũ doctoris est honesta vita discipuli sicut sanitas infirmi est laus medici. Doctor curator est animaꝝ. Si ergo nos ostendimus bona opera laudant̃ doctrina xpi Esa. 52. Jugiter tota die nomen meũ blasphemat̃. Math. 5. Et videant opera vestra bona ⁊c.

Lectio tertia.

ℙparuit eñ gratia dei ⁊ saluatoris nostri oĩbus hoibus erudiens nos. vt abnegãtes impietatẽ ⁊ secularia desideria. sobrie. ⁊ iuste. ⁊ pie viuamus in hoc seculo: expectãtes beatã spem ⁊ aduentũ glorie magni dei ⁊ saluatoris nostri iesu xpi: qui dedit semetipm pro nobis: vt nos redimeret ab oĩ iniquitate: ⁊ mũdaret sibi populũ acceptabilẽ sectatorẽ bonoꝝ operum. Hec loquere ⁊ exhortare. ⁊ argue cum

omni imperio. Memo te contemnat.
Supza aplūs instruxit tytū qualiter doceret seruos ⁊ liberos ⁊ cōclusit quasi rationē vt eos doctrina xp̄i ornare tur: hic assignans plenā rationē dictoꝝ exponit qđ dixit per bonā conuersationē. Et primo premittit gratiā ⁊ doctrinā xp̄i. Secō inducit eū ad gratie predicationē. ibi. Hec loquere ⁊c. Item primo ꝓponit gratie apparitionē Secō eius instructionē ibi. Erudiēs nos ⁊c. Tertio eiꝰ operationē ibi. Qui dedit ⁊c. Sciendū est aūt q gratia importat misericordiā: qz gratia est de eo qđ gratis dat. ⁊ qđ gratis dat hoc misericorditer dat Misericordia aut̄ semper in deo fuit: tamē olim circa hoīes latebat. p̄s. Dñe in celo misericordia tua ⁊c. Ante xp̄m eñ oēs quātūcunq; essent iusti erāt sub damnatiōe. sed xp̄o filio dei carnē assumēte apparuit gratia. 1. tymoth. 3. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū qđ manifestatū est in carne ⁊c. p̄s. Qui sedes super cherubin manifestare ⁊c. Sed quāto quis est potētior tāto eius gratia magis desiderat. Unde gratia dei desiderāda est. Et hoc est q̄ dicit. Gratia dei. Item est ad saluandū. Unde dicit. Et saluatoris nostri. Esaie. 51°. Salus aūt mea in sempiternū erit ⁊c. Hec aūt gratia nō ꝓponit vni solūmodo populo iudeoꝝ sicut olim: sed oībus hoībus. Esa. 40. Videbit oīs caro pariter qđ os dñi locutū est. Esa. 52. Et videbūt oēs fines terre salutare dei nostri. 1°. tymoth. 2°. Vult oēs hoīes saluos fieri ⁊c. Et potest dici q in natiuitate xp̄i apparuit hec gratia dupliciter. Uno mō ⁊ primo. qz per maximā dei gratiā datus est nobis Unde eiꝰ cōceptio cū sit operatio totius trinitatis attribuit tamen spāliter spiritui sancto qui est p̄incipiū gratiaꝝ. Et hec gratia apparuit oībus hoībus ⁊ specialiter homini xp̄o Joh. 1°. Plenū gratie ⁊ veritatis. Ex hac gratia. secūdo est cōsecuta instructio humani generis. qz ante xp̄m fuit mūdus in ignorātia ⁊ heresi. Esa. 9°. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnā. Unde dicit. Erudiens nos. scz sicut homo erudit filiū. ¶ De duobus autē eruditur nos. qz duo necessaria sunt homini. scz bonū opus ⁊ recta intentio. Prio ostendit quō xp̄s nos de p̄ō eruditur. Scō de scō ibi. Expectātes ⁊c. Dicit ergo. Ut abnegātes ⁊c. Notandū est ergo q dicit impietatē ⁊ secularia desideria. quia oīa peccata vel consistūt in his que sunt directe cōtra deū que dicunt peccata impietatis. Pietas eñ ꝓprie est sm quā colimus parentes ⁊ patriā: sed qz deus est principalis pater noster. ideo pertinet ad cultū dei pietas. Job. 28°. scōm aliā litterā vbi nos habemus sic. Ecce timor dñi ipsa est sapiētia. Ecce pietas ipa est sapientia ⁊c. Et ideo peccata cōtra deū dicunt esse impietates. Ro. 1. Reuelat eñ ira dei de celo super oēm impietatē ⁊c. Et ibi loquit de ydolatria. Uel consistūt in abusu temporaliū ⁊ hec sunt secularia desideria. Est aūt seculū spaciū mensurans giodū rerū. Unde per secularia intelliguntur res seculares ⁊ qa peccata que in p̄imō committunt vel in se per eaꝝ abusum. ¶ Deinde cū dicit. Sobrie ⁊c. ostendit quid boni faciam⁹ Et dicit. Sobrie. quantū ad se. iuste ad ꝓximū. pie ad deū. Sobrie ad se quasi mensurate. Uzia eñ mensura est. et hoc est si homo cū mensura ratiōis vtat exteriozibus rebus ⁊ ꝓprijs passionibus. Unde sobrietas accipit ꝓo q̄ libet mensurato vsu rerū exteriorū ⁊ extrinsecaꝝ passionū Sap. 8. Sobrietatē eñ ⁊ sapientiā docet ⁊ iusticiā ⁊ virtutē q̄bus nihil util⁹ est in vita hoībus. Juste ad ꝓximū. p̄s. Just⁹ dñs ⁊ iusticiā dilexit ⁊c. Pie ad deū. 1°. tymoth. 4. Exerce te ad pietatē. ¶ Deinde cum dicit. Expectātes ⁊c. instruit eū de fine qui cōsistit in duobus. scz in gloria aīe in morte. Alius in gloria corporis in aduētu xp̄i. Job. 5. Uenit hora in qua oēs qui in monumentis sunt audiēt vocem filij dei ⁊c. Quantū ad p̄imū dicit. Expectantes ⁊c. Contra illos qui ponūt finem hominis in actu virtutū in hac vita. Sed hoc non est verū. qz ⁊ si sobrie ⁊ pie ⁊ iuste viuamus adhuc sumus expectantes Job. 7. ⁊. 14. Sicut mercenarij dies eius. Esa. 30. Beati oēs qui expectāt eū. Et ideo dicit. Expectātes beatā spem quod potest intelligi dupliciter. Uel qz est spes de beatitudine. Uel quia expectatio facit ipsos beatos. ¶ Quantū ad secundū dicit. Et aduentū ⁊c. scz per quem resurget corpora nostra. Qui eñ diligit amicū cū desiderio expectat eū. 2°. thymoth. 4. Non solū autem mihi sed ⁊ his qui diligūt aduentū eius. Luce. 12. Vos similes hoīibus expectantibus dominū suum. Et dicit. Aduentū gloie quia primus fuit humilitatis. Phil'. 2. Humiliauit semetipm ⁊c. Matth. 11. Discite a me qz mitis sum ⁊ humilis corde. Et ille erit gloie quia sua diuinitas oībus innotescet. Luce. 21. Et tūc videbunt filiū hominis venientē in nubibus cū potestate magna et maiestate. Et dicit. Magni dei: contra arriū qui dixit filiū non equalē patri. Et bene magnus quia dicit Ro. 9 Qui est super oīa deus benedictus in secula. 1°. Joh. vlt. Et simus in vero filio eius ⁊c. Item est saluator. 1°. tymoth. 2. Hoc eñ bonū est ⁊ acceptū coram saluatore nostro deo: qui oēs homies vult saluos fieri ⁊c. Quia ad hoc venit ⁊ hoc importat nomē eius. Matth. 1. Ipse eñ saluū faciet populū suū a peccatis eoꝝ. Et addit xp̄i. scz qui est vnctus in quo intelligit vnio diuinitatis ad humanitatē. Aliqui eñ dicunt vniti sed nō ita q̄ habeant essentiā diuinitatis eis vnitam: sed quia participāt eius aliquid. sed xp̄o est vnita diuinitas. p̄s. Unxit te deus deus tuus ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Qui dedit ⁊c. ostendit operatio gratie. Et primo ostendit beneficiū gratie passionis eius. Secūdo passionis fructū ibi. Ut nos redimeret ⁊c. Dicit ergo dico q̄ est noster saluator. ⁊ quomodo? quia dedit se ⁊c. Ephe. 5. Ambulate in dilectione sicut ⁊ xp̄us dilexit nos ⁊ tradidit semetipm ꝓ nobis oblationē ⁊ hostiaꝝ deo ⁊c. Fructus eius dicit liberatio ⁊ sanctificatio. Liberatio cū dicit. Ut nos redimeret ab oīni iniquitate. Jo. 8. Qui facit peccatū seruus est peccati. Primus eñ hō ex peccato suo redactus est in seruitutez petī ex qua seruitute inclinabat ad aliud peccatū: sed xp̄us satisfecit per suā passionē. Et ideo sumus redēpti a seruitute. Esa. 43. Nolt timere. quia redemi te ⁊c. Et non solū ab originali sed ab oīnibus que quis sua voluntate superaddidit. ¶ Sanctificatio in bono ponit cū dicit. Ut mūdaret ⁊c. id est vt sanctificaret populū sic. scz vt essemus populus eius. id est, ei ꝓsecratus. Qui aliqñ non populus eius. nūc aūt populus eius ⁊c. Osee. 1. ⁊ Ro. 9°. Acceptabilē. scz deo per rectā fidem ⁊ intentionē. Prouerb. 14. Acceptus est regi minister intelligēs Uel acceptabilē. id est peculiarē. Deutro. 7. Te elegit dñs deus tuus vt sis ei popul⁹ peculiaris ⁊c. Sed oportet etiā q̄ extra sint opera bona. Unde dicit. Sectatorē bonorū operū. Rom. 13. Bonū fac ⁊ habebis laudez ex illa. Galath. 6°. Bonū autem faciētes non deficiamus. ¶ Deinde cum dicit. Hec loquere ⁊c. inducit eū ad predicationē gratie. Et circa hoc duo facit. Quia ꝓō hortat eum ad predicandū. Secūdo instruit predicandi modum ibi. Cū omni ⁊c. Dicit ergo. Loquere spectātia ad credēda exhortare ad agēda. 1°. thes. 2°. Exhortatio nostra non de erroze: neq; de immūditia: neq; in dolo ⁊c. ¶ Argue male agentes. 1°. tymoth. 5°. Peccantes coram oīnibus argue ⁊c. Et hoc cum omni imperio. id est cuz auctozitate: quia loquit vt instrumentū vel minister dei. Et ideo cū fiducia diuine auctozitatis. Est tamen loquendū in exhortando quādoq; cuz prece considerando

Infirmitatē ꝓpriam. puer. 18. Cum obsecrationibus loquit̄ pauper. Quādoq; cum imperio considerādo auctoritatem cōmissam. 2. Cozin. vltimo. An experimentum queritis eius qui in me loquit̄ christus. Uel cum mansuetudine ad bonos. cū austeritate ad obstinatos. habet aūt moneri vt cum imperio arguat: quia naturaliter fuit minitis. 1. Ti. 4. Nemo adolescentiaz tuam contēnat.

Capitulum tertiū.

a Admone illos p̄incipibus ⁊ potestatib⁹ subditos esse. dicto obedire. ad omne opus bonuz paratos esse: Neminez blasphemare: non litigiosos esse: sed modestos: omnē ostēdentes mansuetudinem ad oīnes homines Eramus eñ aliquando ⁊ nos insipientes ⁊ increduli: errantes: seruientes desideriis et voluptatibus varijs: in malicia et inuidia agentes odibiles: odientes inuicem. Cum autem benignitas ⁊ humanitas apparuit saluatoris nostri dei: non ex operibus iusticie que fecimus nos: sed sm misericordiaz suā saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ⁊ renouationis spūssancti: quem effudit in nos abunde p iesum christum saluatorez nostrum. vt iustificati gratia ipsius heredes simus sm spem vite eterne. Fidelis sermo est. Et de his volo te cōfirmare vt curēt bonis operib⁹ p̄eesse q̄ credunt deo. Hec sunt bona ⁊ vtilia hominibus.

Supza apostol⁹ posuit particulares admonitiones p tinentes ad singulos status: hic ponit generales ad oīnes Et p̄mo ponit ipsas. Secundo rationem ipsaꝝ ibi. Eramus ⁊c. Tertio inducit titū ad vtroqz predicationē ibi. Et de his volo te. ⁊c. Circa p̄imū duo facit. quia p̄mo monet oīnes qualiter se habeant ad superiozes. Secundo quomō ad equales ibi. Neminem blasphemare. ⁊c. Item p̄ma in duas. qz p̄mo ostēdit q superiozib⁹ debēt subditi reuerentiā subiectionis. Secundo obedientiaz iussiōis ibi. Dico obedire ⁊c. Dicit ergo. dixi de quo moneas predictos: sed admone illos id est oīnes. p̄ncipib⁹ id est maiozib⁹ scz regib⁹ ⁊ huiusmodi. ⁊ ptātibus: idest alijs officialib⁹ ⁊c. 1. Pe. 2. Subiecti estote oīni hūane creature ꝓpt deū siue regi tanq̄ ꝓcellēti: siue ducib⁹ tāq̄ ab eo missis ⁊c. Ro. 13. Oīnis aīa potestatib⁹ sublimioribus subdita sit. Et hec monitio necessaria est p̄mo ad tollendū errorē circa iudeos q̄ dicūt non esse obediendū mandatis hoīm. Secūdo vt nullā inquietudinē faceret in eccl'ia. Tertio tenenē ad obediētiā iussionis. Heb. vltimo. Obedite p̄positis vestris ⁊ subiacete eis ⁊c. Et dicit. Dicto id est ad soluz verbum p̄fidis. 1. Reg. 15. Melior est eñ obediētia q̄ victime ⁊c. 2. thessal. 3. Si quis non obedierit verbo nr̄o p epl̄am hunc notate ⁊c. Non solū aūt est necessaria ꝓmptitudo: sz discretio. Unde dicit. ad oīne opus bonū: alicquin nō esset obediendum. Tūc eñ magis deo obediendū est q̄ maiozi est. Act. 4. Si iustū est in conspectu dei vos potius audire q̄ deum iudicate. Unde milites nō tenenē obedire in bello iniusto. ¶ Deinde cū dicit. Neminē ⁊c. ostendit qualiter se habeant equales. Et p̄mo q̄ ad vitationē mali. Secūdo quo ad operationez boni ibi. Sed modestos ⁊c. Monet aūt eos specialiter de verbis: quia in p̄imitiua ecclesia pauci peccabant factis. Uerbis aūt aliquis peccat p̄imo contra personam eius si ei improperia inferat. Unde dicit. Neminē blasphemare. Sed contra. quia blasphemia est relatio criminis in deum. Non ergo est blasphemia in p̄imū. Respondeo in quantū dilectio ꝓximi refertur in dilectionem dei. ⁊ honor ꝓximi in honorē dei sic ⁊ eius ꝓperiū est in deum. Sumit̄ ergo hic blasphemare ꝓ qualibet maledictione occulta vel manifesta 2. Pe. 2. Sectas non meruūt introducere: blasphemātes. Secūdo quis peccat contra res exteriozes. Et ideo dicit. Non litigiosos esse. Ubi est sciendum q tria sunt genera hominum. Quidā eozum sunt virtuosi ⁊ duo vitiosi. Quidaz eñ oīnibus verbis auditis in nullo cōtristantur. ⁊ hi sunt adulatozes. Et quidam omni verbo resistūt. ⁊ hi litigiosi sunt. Contra hos loquit̄ hic. Ideo dicitur. 2. Ti. 2. Seruum aūt dñi nō oportet litigare: sz mansuetum esse ad oīnes ⁊c. Prouer. 20. Honor est homini qui se separat a contentionibus ⁊c. Sed medū tenens vt quādoq; delectet verbis: quādoq; contristetur ē virtuosus. 2. Cozin. 2. Si contristaui vos in epistola non me penitet ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Sed modestos ⁊c. ostendit quomō se habeant in operatione boni ⁊ primo in exteriozib⁹ actibus vicēs. Sed modestos ⁊c. Est autez modestia virtus p quam aliquis in oīnibus exteriozibus modum tenet vt non offendat cuiusq; aspectuz. Phil'. 4. Modestia vestra nota sit oīnibus hominib⁹. ⁊c. puer. 22. Finis modestie timoz domini diuitie gloria ⁊ vita ⁊c. Quanto autem quis est impetuosioz in interiozibus affectibus: tanto refrenatur difficilius etiam in exteriozibus. Talis aūt est inter oīnes affectus ire. Et ideo contra hoc ponit mansuetudinē que moderatur passiones ire. Unde dicit. Omnem mansuetudinē ostēdentes ad oīnes homines Matth. 11. Discite a me quia mitis sum ⁊ humilis corde ⁊c. Jac. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbuz quod potest saluare animas vestras. ¶ Deinde cū dicit. Eramus eñ ⁊ nos ⁊c. assignat rationem predictorum ⁊ maxime huius vltimi scz q̄ sint mansueti. Possent eñ dicere. quomō erimus mansueti ad infideles? quomō ad malos? Non eñ hoc possumus. Respondet. considera te qualis fueris. Et ideo contra tram optimū remedium est recogitatio fragilitatis ꝓprie Et ideo p̄mo ponit statum eozum ꝓteritum. Secundo ostendit vnde venerunt ad statum pfectionis ibi. Cum autem benignitas ⁊c. Item primo ponit defectus pertinentes ad intellectum. Secundo ad affectum ibi. Seruientes ⁊c. Intellectus aūt potest dupliciter deficere. Uel quia deficit a vera cognitione sicut per ignorantiā negationis. Uel quia incidit in opinionē falsi. Uerū aūt in rebus diuinis dupliciter aliqui percipiunt. Quidaz eñ solum per fidem. quidam p̄gustando q li⁹ men sapientie q apertam aliquam cognitionem. Unde q̄tum ad secundū dicit. Eramus insipientes id est ꝓuati ista sapientia Luc. 21. Dabo vobis os ⁊ sapientiam ⁊c. Quantum ad p̄imum dicit. Increduli id est infideles Ezech. 2. Incredulī ⁊ subuersores sunt tecū ⁊c. Sed et eramus incidentes in ꝓtrariā opinionē. Eñ dicit. Errātes id est falsum ꝓ vero tenētes. Esa. 19. Errare fecerūt egyptū in oīni ope suo ⁊c. ¶ Deiñ ponit ea q̄ ptinēt ad corruptionē affect⁹. ⁊ p̄mo q̄tū ad se. Secō q̄tū ad alios ibi. In malicia ⁊c. Affect⁹ aūt hoīs tūc ē rect⁹ qñ fuit rōi ⁊ vtili licitis delectationib⁹ sm rationez. Quando q̄ nō sequit rōez sz sua desideria tūc corrumpit. Unde dicit. Seruientes desideriis et voluptatibus varijs. Uoluptates respiciūt petā delectationū carnaliū vt sunt luxuria ⁊ gula

Desideria vero quelibet alia vitia vt sunt ambitio ꝛ auaritia ꝛ hmodi. Ecc.18. Post cōcupias tuas nō eas ꝛ a voluptate tua auertere ꝛc. Ro.6. Non regnet peccatū in vestro mortali corpore vt obediatis cōcupiscentijs eius. 2. Ti.3. Voluptatum amatores magis q̄ dei ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. In malicia ꝛc. ponit peccata in ordine ad alios. Et p̄mo malicia q̄ est voluntas nocēdi alteri. Effect⁹ em̄ venoiaē a fine. Qui g̃, intendit inferre malū dicit maliciosus Jac.1. Prop̄e qđ abijcientes oēm im̄ūdiciā ꝛ abundantiā malicie ꝛc. Secūdo ponit inuidia q̄ volet de primi bono sicut malicia infert malū: puer.14 Putredo ossiū inuidia. Tertio ponit odiū. Unde dicit. Odibiles scz vel deo q̄ hoc q̄ faciūt pctm̄ Sap.14. Similiter aūt sunt odio deo impius ꝛ impietas ei⁹. Ro.1. Detractores deo odibiles ꝛc. Uel proximo qm̄ faciūt illud vnde p̄xim⁹ eos odio habere debeat. Et addit odientes inuicē. Quasi dicat. Et nos etiaz odiebam⁹ alios 1. Jo.3. Qui odit fratrē suū homicida ē. ¶ Deinde cuz dicit. Cū aūt benignitas ꝛc. oñdit statū salutis nr̄e, cui⁹ ordinē ꝛ p̄cessum p̄mo describit. Secūdo confirmat dictū ibi. Fidelis sermo ꝛc. Circa p̄imū quattuor facit. qz p̄imo oñdit causam salutis. Scōo rōem saluandi ibi. Non ex operib⁹ iustitie ꝛc. Tertio modū ei⁹ ibi. Per lauacrū ꝛc. Quarto finē ibi. Ut iustificati ꝛc. Causa aūt nr̄e salutis est charitas dei. Eph.2. Deꝰ aūt q̄ dives est in misericordia ppt̄ nimiā charitatē suā q̄ dilexit nos ꝛc. In hac charitatē describit p̄mo q̄tū ad affectū. Scōo q̄tū ad effectū. Interior charitatis affect⁹ designat in benignitate q̄ dicit bona igneitas. Ignis aūt significat amorem. Can.8. Lampades ei⁹ lāpades ignis atq; flāmaꝝ. Benignitas g̃ est amor interior p̄fundens bona ad exteriora. Hec ab eterno fuit in deo: qz amor eius est causa oīm Joel.2. Benign⁹ ꝛ misericors est ꝛc. is hoc q̄nq; nō appebat Esa.63. Ubi nūc zel⁹ tu⁹ ꝛ fortitudo tua multitudo viscerū tuoꝝ ꝛ miserationū tuaꝝ sup me p̄tinuerūt se. ¶ Sz q̄ effectū appuit qđ designat cū dic. Humanitas. qđ duplicit p̄t intelligi vel p̄m qđ significat hūanā naturā. q. d. Appuit benignitas ꝛ humanitas qm̄ de⁹ ex benignitate ē hō factus Philꝛ. 2. Habitu inuent⁹ vt hō. ps̄. Benedices corone āni benignitatis tue ꝛc. Uel p̄m qđ designat consistit in exteriori subuentione in defectib⁹ alioꝝ. Cū humanū esse ē condescendere Act. vlt: Barbari aūt p̄stabāt nō modicā humanitatē nobis. Sic deus condescendit nr̄is defectib⁹. ps̄. Ipse cognouit figmentū nr̄m. Et hoc saluatoris: qz vt dicit. ps̄. Sal⁹ aūt iustoꝝ a dño ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Non ex operibus ꝛc. ponit rōem saluandi. Et p̄mo excludit ratio p̄sumpta. Secūdo ostendit ratio vera. Ratio p̄sumpta est q̄ ppt̄ merita nostra simus saluati qđ excludit cū dicit. Non ex operib⁹ ꝛc. Ro.11. Reliquie fm̄ electionē gratie dei salue facte sunt ꝛc. Deut.9. Nō ppter iustitias tuas ꝛ eq̄tates cordis tui ingredieris vt possideas terrā eoꝝ ꝛc. Sed vera ratio est sola miseratio dei. Unde dicit. Sed fm̄ suā ꝛc. Treñ.3. Misericordie dñi q̄ non sum⁹ consumpti Luc.1. Et misericordia ei⁹ a pgenie in pgenies ꝛc. ¶ Modus salutis adipiscende est p baptismū quem p̄mo p̄ponit. Secūdo effectū eius. Tertio causam. Dicit ergo q̄ lauacruz id ē saluati sum⁹ q̄ ablutionē spūales Eph.5. Mundans eam lauacro aque in verbo vite ꝛc. Zach.13. Erit fons patens domui dauid ꝛ habitantib⁹ hierusalē in ablutione pctoꝝ ꝛ menstruate ꝛc. ¶ Quātum ad effect⁹ eius sciendū est q̄ hō indigebat duob⁹ in statu p̄ditionis q̄ consecutus est p̄ p̄m: scz participatiōe diuine nature: ꝛ depositione vetustatis. Erat em̄ separatus a deo Esa.59. Iniq̄tates vr̄e diuiserūt inter vos et deū vr̄m ꝛ pctā vr̄a absconderūt facie eius a vobis ne exaudiret ꝛc. Et Baruch.3. Inueterasti in era aliena. Sz p̄mū p̄sequmur q̄ xp̄m scz p̄ticipationē nature diuine. 1. Pe.1. Et q̄ hoc efficiamur consortes diuine nature ꝛc. Sz noua natura nō acq̄rit nisi q̄ generationē. Sz tamē hec natura ita datur q̄ etiam remanet nostra. ꝛ ita supadditur. Sic em̄ generat participatio in filiu, dei q̄ nō destruit homo Jo.3. Oportet vos nasci denuo. Et ideo dicit generatio Jac.1. Uoluntarie genuit nos verbo veritatis sue ꝛc. Homo etiam p̄ christū deposuit vetustatē reparatus ad integritatem nature. ꝛ hoc vocat renouatio. Eph.4. Renouamini spū mentis vestre ꝛc. ¶ Sz que est causa huius effectus vt coz abluat. Hec virtus ē a sancta ꝛ indiuidua trinitate Matth. vltimo. In nomine patris ꝛ filij ꝛ spūssancti ꝛc. Unde ex christo baptizato pater in voce: filius in carne: spūssanctus in columbe specie apparuerunt. Et ideo dicit. Spūssancti id est quā spūssanct⁹ facit ꝛc p̄s̄. Emitte spūm tuū ꝛc. Item est regeneratio q̄ spūm Gal.4. Misit deus spiritu filij sui in corda vestra clamantē abba pater ꝛc. Ro.8. Non accepistis spiritu seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filioꝝ in quo clamamus abba pater. Sed hunc spūm dat deus p̄ quem effudit abunde vt designet copiaz gratie in baptismo vnde sit plena peccatoꝝ remissio. Joel. 2. Effundā de spiritu meo sup omnē carnem ꝛc. Esa.44. Effundam spūm meū sup semen tuum ꝛc. Et ppter diuersa dona gratiarum Jac.1. Qui dat omnibus affluenter ꝛ non improperat ꝛ dabit el Hoc etiam datur p̄ xp̄m iesum. Jo.16. Paraclitus quē ego mittam vobis ꝛc. In xp̄o em̄ duas naturas inuenimus: ꝛ ad vtrāq; pertinet q̄ christus det spūmsanctum. Quantū quidem ad diuinā quia est verbū ex quo fit⁹ ꝛ a patre p̄cedit amor. Amor aūt in nobis procedit ex conceptione cordis cuius conceptio est verbum. Prum vero ad humanā quia xp̄s accepit summā plenitudinē eius ita q̄ p̄ eū ad oēs veniat. Jo.1. Plenū gr̄e ꝛ veritatis. Et paulopost. Et de plenitudine omnes nos accepimus gratiam p̄ gratia. Et capitulo tertio. Non enim ad mensuram dat deus spiritum ꝛc. Et ideo baptismus ꝛ alia sacramenta non habent efficaciam nisi ex virtute humanitatis ꝛ passionis christi. ¶ Deinde cuz dicit. Et iustificati ꝛc. ponitur finis salutis nostre que est participatio vite eterne. Unde dicit. heredes. Idem aūt est iustificati vel quod p̄ius dixerat regenerati. In iustification impij sunt duo termini. scz a quo: q̄ est remissio culpe. ꝛ hec est renouatio. ꝛ ad quem: qui est infusio gratie. ꝛ hoc, ad regenerationinē pertinet. Dicit ergo. Ideo verbum caro factum est vt iustificati id est renouari per gratiam: quia iustificatio non fit sine gratia. Sed nunquid deus posset remittere culpam sine gratie infusione? Uidetur q̄ sic. quia a p̄ncipio poterat constituere hominez esse sine gratia ꝛ culpa. Respondeo dicendū est q̄ aliud est de homie qui nunq̄ offendit. qz sic potest esse sine gratia ꝛ sine culpa. ꝛ aliud est de homine qui iam peccauit q̄ nō potest esse quin odiat vel diligat. ꝛ si a deo diligit oportet q̄ diligat. ꝛ si diligit oportet q̄ p̄stet ei gr̄a. qz sine gratia non diligit. ꝛ q̄ etiam per hoc efficiant heredes. 1. Pe. 1. hereditatē incorruptibilem ꝛ incontaminatam ꝛ imarcessibilem conseruatā in celis in vobis ꝛc. Et hoc vite eterne. ps̄. Funes ceciderūt mihi in preclaris ꝛc. Sz quomō heredes fm̄ spem: quia iam nobis inest spes huius vite. Ro.5. Gloriamur in spe ꝛ glorie filiorum dei. ¶ Deinde cum dicit. Fidelis sermo ꝛc. probat dicta de salute nostra ꝛ spe. Quasi dicat. hoc dictum est fidele Apoc. vltio. Hec verba fidelissima ꝛ vera sunt ¶ Deinde cum dicit. Et de his volo ꝛc. mandat hoc p̄dicari. Et p̄mo ponit p̄ceptū. Secūdo rōem assignat ibi.

Hec sunt ꝛc. Dicit ergo. Et de his scz que ad dei beneficia reprehensionem peccatoꝝ. documenta fidei ꝛ mozuz volo te confirmare scz alios. Job.4. Uacillantes cōfirmauerunt sermones tui. ꝛc. Act.15. Et confirmauerunt eos. Et ratio huius est vt curent ꝛc. quod potest intelligi de prelatis. Quasi dicat. Volo q̄ confirmes viatoresi id est prelatos vt ipsi curent p̄esse his qui credunt deo scz fidelibus in bonis operibus. 1. Pe.2. Ex bonis operibus vos considerantes glorificent deum ꝛc. Matth.5. vt videant opera vestra bona ꝛ glorificent patrem vestrū ꝛc. Hec verba sunt bona: qz de bonitate dei. Matth.12. Bon⁹ homo de bono thesauro p̄fert bona. Utilia Esa. 48. Ego dñs deus tuus docens te utilia.

Lectio secunda.

6 Tultas autez questiones ꝛ genealogias ꝛ contēciones ꝛ pugnas legis deuita. Sunt em̄ inutiles ꝛ vane. Hereticū hominē post vnam ꝛ secundaz correptionez deuita. sciens quia subuersus est qui eiusmodi est: ꝛ delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Cum misero ad te arthemā aut tychicuz festina ad me venire nicopolim. Ibi enim statui hyemare. Zenam legisperitum ꝛ apollo sollicite p̄mitte: vt nihil illis desit. Discant autē ꝛ vestri bonis operibus p̄esse ad vsus necessarios vt non sint infructuosi. Salutant te qui mecuz sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gra dei cum omnibus vobis Amen.

Supra aplus docuit Titum qualia ad instructionez populi p̄ponat: nunc ostendit que vitet in doctrina. Et p̄imo facit hoc. Secundo scribit quedaz familiaria ibi. Cū misero ꝛc. Item p̄ma in duas. qz p̄mo ostēdit quomō vitet inutila ꝛ aliena dogmata. Secūdo quomō vitet hereticos ibi. Hereticum ꝛc. Circa p̄mum duo facit. quia p̄imo ostendit que sunt vitanda in sua doctrina. Secundo rationem assignat ibi. Sunt em̄ ꝛc. Notandū est autē circa p̄imū q̄ ad eum q̄ p̄titet doctrinā alicuius scientie p̄mo pertinet vt satisfaciat, questionibus que mouent in illa. Secundo vt q̄ se aliqua tracter. Tertio vt disputet cum resistentibus. Et quarto q̄ doceat quid circa eaz sit vitandum. In alijs autē scientijs nullus sapiens cuilibet questioni respondet. sed tantū ad eas que pertinent ad suam scientiam. Ira doctoz veritatis non debet cuilibet questioni respondere. Stultitia em̄ sapientie opponitur. Hec autē doctrina est sapientie. Deut.4. Hec em̄ sapientia vestra ꝛ intellectus coram populis ꝛc. Questiones ergo aduersantes intentionibus doctrine istius stulte sunt. aduersant aūt ei illa que sunt indisciplinabilia. Job.34. Job autē stulte locutus est: ꝛ verba illi⁹ nō sonant disciplinam ꝛc. Ité quādo manifestū, p̄ponit vt dubium scz quecūq; debet aliquis q̄ se tenere in scientia Et hec sunt que spectant ad instructionē fidei ꝛ eruditionem moꝝ. ꝛ quedā sunt que debet vitare. Unde dicit. genealogias. Ponunt em̄ genealogie in scripturis ppt̄ mysteria ꝛ ppter intellectū historialē. In resistendo impugnantibus debet vitare contentiones ꝛ pugnas. Cū em̄ sit disputatio ad inquisitionē veritatis est laudabile: sed qñ est ad ostendendū quid sit tenendū ꝛ qđ vitandū: tales sunt vitande. puer.20. Honoz ē homini qui separat se a contentionib⁹ ꝛc. 2. Ti.2. Noli verbis contendere. Pugne legis sunt que non ex vitio disputantiū: sed que oriunt ex contrarietate in scriptura vel rationib⁹ contrarijs. Sed nunquid huiusmodi semp̄ sunt vitande: Dicendum est in scriptura sacra fm̄ veritatem nihil est contrariū Sz si alibi id apparet contrarium. Uel est qz non intelligitur. Alqz corrupta sunt vitio scriptoꝝ quod patet specialiter inumeris ꝛ genealogijs. Et h⁹ ideo qz determari nō possunt vult q̄ vitent. Et hoc iō qz inutiles sūt. Et doctor ad duo intendere debet. scz ad vtilitatē ꝛ ad veritatem. puer.8. Ueritatē meditabit̄ guttur meū ꝛc. Esa. 48. Ego dñs deus tuus docens te utilia. Non est ergo intromittendū se de niutilibus et que nō habent solidā veritatem. Scire em̄ singularia vt sunt genealogie non est ad p̄fectionē intellectus nec ad instructionē moꝝ nec fidei. Et sunt vane: qz non habent solidā veritatē. ¶ Deinde cum dicit. Hereticum ꝛc. ostendit qui sunt vitandi inter hoīes. et p̄mo ostendit q̄ heretici. Secūdo ostēdit rationē huius ibi. Sciens qz ꝛc. Dicit ergo hereticum hominē ꝛc. Ubi notandū est quid faciat esse hereticū. ꝛ accipienda est p̄ma ratio huius noīs hereticus. Nō em̄ dicit a diuisione: sed ab electione vt dicit hieronym⁹. In greco em̄ heresis dicit electio. Unde hereticus id ē electiuus quasi p̄tinaciter adherens secte alicuius quā eligit. Unde sciendū est q̄ oīnis hereticus est errans. ꝛ nō econuerso ppter duo. Primo ex parte materie circa quā errat. puta si non est circa finez vite humane: vel circa id qđ ad fidem p̄tinet ꝛ bonos moꝝes. Talis em̄ sic errans nō est hereticus. Si vero erraret circa ea que sunt ad finem vite humane semp̄ est hereticus. Et dico finem vite humane: qz apud antiquos erant secte ponentes diuersum finem fidei. vt patet de stoycis ꝛ epicuris: Et sic si aliquis diceret deum non esse trinū ꝛ vnum ꝛ fornicationem non esse peccatum est hereticus. ¶ Secūdo ex pte electionis: qz eligens si non est pertinax: sed est paratus corrigi fm̄ ecclesie determinationē. ꝛ sic non est ex malicia: sed ex ignorantia non est hereticus. Hunc q̄ devita ppter piculum. 2. Ti. 2. Sermo eorum vt cancer serpit Item nec aliquis cōmunicet peccatis eoꝝ ne videaē eis consentire. 2. Jo. ca. vnico. Si q̄s venerit ad vos ꝛ hāc doctrinam non affert ꝛc. Item ppter penā. Numeri. 16. Recedite a tabernaculis hominū impioꝝ: ꝛ nolite tangere que ad eos pertinent ꝛc. Vult tū q̄ moneaē. ꝛ si nō dimittit tunc est hereticus ꝛ vitādus. Et dicit post p̄mā ꝛ secundam correptionē. Sic em̄ fit in ecclia in excōmunicationib⁹. Et ratio est qz errantis numer⁹ omnis rei habet p̄ncipium mediū ꝛ finez. Ideo accipit vt sufficiēs ad omnia. 2. Corin. vltio. Ecce iam tertio hoc venio ad vos ꝛc. Item ppter p̄fectionē numeri ternarij. Ratio autez deuitationis est qz cuz errante agendū a p̄ncipio vt corrigaē. Matth.9. Nō est opus valentib⁹ medic⁹: is male habentib⁹ ꝛc. Et iō nō est dimittendū q̄usq; videaē si curari poterit. Is si nō p̄t sanari tunc est dimittend⁹ Luc. 19. Ex ore tuo te iudico serue neq̄. ¶ Deinde cū dicit. Cū misero ꝛc. scribit quedā familiaria. Et p̄mo quedā disponenda circa ip̄m, Secūdo ep̄lam terminat in salute. Dicit g̃. Cū misso ꝛc. Ibi duo discipli erāt apli. Alios misit qz volebat q̄ titus iret ad eū nec determinat ei temp⁹: sed locū. eo ei idiguit i adiutoriū p̄dicatiōis. voluit tū p̄mitti arthemā ꝛ oñdit qđ de eis disponat. Scōo obiectioi respōdet ibi. Discāt aūt ꝛ vri ꝛc. Apollo iste ō q̄ Act.19. erat ep̄us corinthioꝝ ppter quoꝝ culpam dimisit eos ꝛ iuit cretam ad rhitum. sed correctis corinthijs aplus reuocat eum. Uocat autē zenam legisperitum licet ꝛ apollo esset valde doctus: qz in iudaismo habuit hanc dignitatem. Ratio autē quare istos vult p̄mitti ꝛ non rhitum est qz rhirus necessarius erat apud cretam ppter episco-

patum. isti autē non habebant aliquam curam. Et dicit vt nihil illis desit. ¶Quasi vi. Si nō habes puideāt subditi tui. Et iō subiūgit. Sic discant vestri scz fideles puidere sicut faciūt iudei. Et dicit vestri scz subditi discāt excellere iudeos ⁊ alios de asia qui suis p̄dicatoribus ⁊ indigentibus puident. Et dicit ad vsus necessarios id ē in casibus necessitatis. 1. Ti. 6. Habētes alimēta ⁊ quibus tegamur his contenti simus. Ratio autez quare p̄sint: est vt nō sint infructuosi. 1. Cozin. 9. Quis plantat vineam ⁊ de fructu eius non edit ⁊c. Popul⁹ ḡ si est vt vinea domini debet ferre fructū non solum spūalem: sed etiam temporalē vt exinde cultores sustētent. alꝫ essent infructuosi. Matth. 7. Omnis arbor que non facit fructum bonum excidet. ⁊c. ¶Deinde salutat eos p̄mo ex parte alioz. Secūdo rogat ꝙ salutent alios. Tertio ponit suam. Quantū ad p̄mum dicit. Salutant id est salutem optant. Secundo cum dicit. Qui nos amant id ē in fide christi existentes: ⁊ia non est conuentio fidelis cuz infideli. 2. paral. 19. Impio prebes auxilium ⁊ his q̄ oderūt dn̄m amicitia iungeris. Vel qui nos amant in fide id est fideli affectu. Ecc. 6. Amico fideli nulla est comparatio. ⁊c. ¶Gratia dei scz q̄ est p̄ncipiū omniū bonoz Ro. 3. Justificati gratis per gratiā ipsius ⁊c. Et dicit vobis: qz non scribit vni ꝓpter vtilitatem ipsius tm̄. sed ꝓpter totam ecclesiaz. Deo gratias.

¶Explicit explanatio deuotissima celici doctoz sanctissimi Thome aquinatis ordinis fratrum predicatorū sup epl'a beatissimi Pauli apli ad Titum.

Incipit expositio eiusdem angelici doctoris sancti Thome aquinensis ordinis fratruz predicatorū super epl'a apostoli Pauli ad Philemonē.

Prologus

Eruus si ē

tibi fidelis sit tibi quasi anima tua: ⁊c. Ecc. 33. Ostendit sapiens tria circa dominum ⁊ seruum: scz quid requirat ex parte sui. Item qualis debet esse affectus domini ad seruū. Itē qualis vsus serui. Ex pte serui requirit fidelitas in qua est bonum serui. quia ⁊ qō est ⁊ omnia sua debet dare dn̄o. Matth. 24. Fidelis seruus ⁊ prudens ⁊c. Et dicit si est fidelis: quia fidelitas apud paucos est. puer. 20. Virum fidelem quis inueniet? Talis ergo seruus debet haberi a domino sicut amicus in affectu. Unde dicit. Sit tibi sicut anima tua. Hoc esset ꝓpriū amicoz vt eorum aīa vna sit in nolendo ⁊ volendo Act. 4. Multitudinis credentium erat coz vnū et anima vna ⁊c. In quo datur intelligi q̄ est quidā consensus inter dominū ⁊ seruū: quia seruus fidelis transit in amicum. Usus eius est vt tractetur vt frater. nam frater est ⁊ ḡtū ad generationē naturę: qz eodem actoze Job. 31. Si contempsi subire iudiciū cum seruo meo ⁊c. Malach. 2. Nunquid nō vnus pater omniū nostrū? nunquid non deus vnus? Et ḡtum ad generationem grate que est eadem Sal. 3. Quicūq; enī in christo baptizati estis xp̄m induistis. nō est iudeus neq; grecus. non est seruus neq; liber. nō ē masculus neq; femina. omnes enī vos vnum estis in christo iesu. Matth. 23. Omnes vos fratres estis. Hec autē verba conueniūt materie huius epistole. Sicut enī supra ostendit qualiē spūales prelati habeāt se ad subditos: sic hic qualiter tēporales dn̄i ad tēporales seruos. ⁊ quomō seruꝰ fidelis quo ad dominū eius.

Capitulum primū.

p Aulus vinctus christi iesu ⁊ timothe⁹ frat: philemoni dilecto adiutori nr̄o: ⁊ apie sozori charissime ⁊ archippo cōmilitōi nr̄o: ⁊ eccleſie que ī domo tua est: gf avobis ⁊ pax a deo patre nostro ⁊ domino iesu xp̄o. Gratias ago deo meo semper memoriam tui faciens in orationib⁹ meis audiens charitatē tuam ⁊ fidem quam habes in domino iesu ⁊ in oēs sanctos: vt cōmunicatio fidei tue euidens fiat in agnitione oīs operis boni in christo iesu. gaudium enī magnuz habui ⁊ consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieuerūt p te frater. Propter quod multam fiduciam habens in christo iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet: ꝓpter charitatem magis.

Epistole occasio ex hoc est. Apud eū colossenses quidā xp̄ianus magnus babuit quēdam seruū q̄ cū furto fugiens romā ab apl'o est baptizatus. p quo ⁊ scribit. Et primo ponit salutatio. Secundo eplaris narratio. In salutatione p̄mo ponit psonas salutantes. Secundo salutatas. Tertio bona optata. Dicit ḡ Paulus qō est nomē venerandū oīb⁹ fidelib⁹ q̄ sunt docti ab eo. Vinctus. 2 Ti. 2. Labozo vsq; ad vincula. Nam tunc vinctus erat rome. Sed iesu xp̄i. vbi ostendit causa vinculoz. Laudabile enī valde est vinctū esse ꝓpter xp̄m. in hoc enī est beatificādus. Matth. 5. Beati q̄ psecutionē patiunt ꝓpter iusticiā ⁊c. 1. Pe. 4. Nemo vestrū patiat quasi homicida aut fur: aut maledicus: aut alienoz appetitoz. Si autē vt christian⁹ nō erubescat. glorificet aūt deū in isto nomīe Act. 5. Ibant apli ⁊c. ¶Et timothe⁹ frater. Frēs sunt ḡtum ad psectam fidē Phil. 2. Neminē habeo tā vnanimē q̄ sincera affectione p vobis sollicitus sit. Ipm aūt timotheū adiungit vt facilius impetret: qz impossibile est preces multoz non exaudiri. ¶Deinde ponit psonas salutatas. Et p̄mo ponit psona p̄ncipalis salutata. Secundo adiuncta. Item p̄mo ponit maritum ⁊ vxorē qui dominiū domus habent quibus obligat seruus. Dilectum dicit ꝓpter bona opera Jo. 15. Hoc est preceptū meū vt diligatis inuicez ⁊c. Adiutori qz subministrabat sanctis. puer. 18. Frater qui iunat a fratre quasi ciuitas firma. Secundo ponit persona adiūcta cū dicit. Archippo comilitoni nr̄o qui ita erat potēs colossis q̄ oēs christiani erant sub vmbra eius. Et ideo inducit totam ecclesiam ibi. cuius erat episcopus. sic scribens Col. vltimo. Dicite archippo. vide ministeriuz quod accepisti ⁊c. Et dicit. archippo commilitoni: quia omnes prelati sunt sicut spirituales milites ecclesie. 2°. Corinth. 10. Arma militie nostre non sunt carnalia ⁊c. Et addit. Et ecclesie ⁊c. Hos superinducit vt moneant eum ad exaudiendū. Bona optata exponunt vt consuetum est. ¶Deinde cū dicit. Gratias ago ⁊c. ponit eplaris narratio. et p̄mo ponitur gratiarūactio. Secūdo petitio ibi. ¶Propter qō ⁊c. Tertio conclusio ibi. Itaq; frater ego ⁊c. Item p̄mo gratiarūactio ponit. Secundo materia actionis gratiarum.

ibi. Audiens ⁊c. Tertio causam ꝓpter quā deo gratias agit ibi. Gaudiū enī magnū ⁊c. Dicit ergo gratias ago ⁊c. Col. 3. Et grati estote Phil. 4. Cum gratiarūactione. Quasi dicat. Ita ago gratias de preteritis: vt ozem tū. p futuris. Et ideo dicit. Semp memoriā tui faciens. ⁊c. Phil. 1. Eo q̄ habeā vos in corde ⁊ in vinculis meis ⁊c. Esa. 49. Nunq̄d potest mulier obliuisci infantem suum ⁊c. ¶Ponendo autē materiam gratiarūactionis ⁊ozōnis ostendit qd̄ p eo petēdo ozat. Materia aūt huiꝰ erat necessaria ⁊ bona philemoni ⁊ charitas ⁊ fides. sine enim charitate nihil aliozum valet. ⁊ p eam omnia habentur. 1. Cozin. 13. Si linguis hominū loquar ⁊c. Itē sine fide nullus deum amare potest: qz non cognoscit vere dn̄m. De spe autē mentionē non facit: qz media est. ⁊ in his intelligit. Sed in quo habes fidem ⁊ charitatez? In dn̄o iesu. 1. Cozin. vltimo. Si quis nō amat dominū nostrū iesum christum anathema sit ⁊c. Et hoc est necessariū: q: ex xp̄o dulcius dilecto deriuat dilectio ad membza: qz non diligit caput qui non diligit membza. 1. Jo. 4. Qui non diligit fratrem suum quem videt: deuz quē non videt quō potest diligere ⁊c. Et in oēs sanctos fides innititur doctrine ꝓut est manifestata p xp̄m. qz deū nemo vidit vnq̄. Jo. 1. et. 14. Creditis in deum ⁊ in me credite. Et ideo p fidem habemus christum. Sed q̄ ad sanctos ꝓtinet potest intelligi dupliciter. Uno modo qz ex fide quam habent ad xp̄m ꝓceduut obsequia impensa sanctis. Vel fides cōsistit in diuinitate p̄ncipaliē ꝓut est annūciata p xp̄m. sed non solum p christū: sed etiam p sanctos. Matth. vltimo. Euntes ergo docete omnes gentes ⁊c. Debem⁹ ergo credere nō solū dicta p christū sed etiam p sanctos Heb. 2. Que cuz initium accepisset enarrari p dn̄m ab eis qui audierunt in nos cōfirmata ē. ¶Ut cōmunicatio fidei ⁊c. hoc ꝓtinuat dupliciter. Uno enim modo vt sit signū. Et est sensus vt cōmunicatio ⁊c. id est tanta est charitas tua. vt cōmunicatio fidei tue ⁊c. Vel aliter. Gratias ago ⁊ memoriaz ⁊c. vt scz ostendat quid p eo petat ozando. Et potest intelligi cōmunicatio fidei dupliciter. Uel qz in fide cōmunicabat cum omnibus sanctis non habens aliam fidem nouā vt; heretici. 1 Cozin. 1. Idipsum dicatis omnes ⁊c. Uel cōmunicatio qua bona cōmunicas sanctis ꝓcedens ex fide. 1. Ti. vltimo. Diuitibus huius seculi precipe nō alta sapere nec spare in incerto diuitiaꝝ. sed in deo viuo q̄ p̄stat nobis. ⁊c. ¶Euidens fiat id est vt bonū latens in corde euidēs fiat p bona opera. ¶In agnitione oīs boni scz quod a te fit. Et hoc scī iesu xp̄o. 1. p iesu xp̄o. Jac. 2. Unde mihi fidē tuā sine operib⁹. ⁊ ego tibi ostendā ex operibus fidē meaz ⁊c. Uel aliter. Multa sunt opera in mundo q̄ sunt bona hominibus. ⁊ tamē deo non sunt bona. qz non recte fiunt. puer. 14. Est via que videt homini recta. nouissima aūt eius deducūt ad mortē ⁊c. Ecc. 8. Uidi impioz sepultos q̄ etiā cū adhuc viuerēt in loco sancto erāt ⁊ laudabant in ciuitate quasi iustoz operū. Sed hoc manifestat p fidem rectam qñ consequit premiū a deo q̄ nō remunerat nisi recta. Et ideo dicit. In agnitiōe id est vt hoc euidens fiat q̄ cognoscas oīe bonū. Uel q̄ cognoscatur in te oīe bonum qō est fruitio diuinitatis. Exo. 33. Ostendā tibi oīe bonum. Sap̄. 7. Uenerunt mihi omnia bona pariter cū illa ⁊c. ¶Causa autē ꝓpter quā gratias agit est gaudium. Et ideo dicit. Gaudiū enī magnū ⁊c. 3. Jo. ca. vnico. Maiorē hoz̄ gratiā nō habeo: q̄ vt audiā filios meos ī veritate ambulare. Ho c ei gaudiū alleuiabat pssuras suas. Unde addit. Et ꝰsolatioēz ⁊c. pē. Scōm multitudinē dolozū meoznz in corde meo consolationes tue letificauerunt aiam meā. Cuius rationez assignat dicens: Quia viscera ⁊c. Col. 3. Induite vos ergo sicut electi dei sancti ⁊ dilecti viscera miseria cordie benignitatē ⁊c. 3. Jo. c. vnico. Charissime fideliter agis quicqd operaris in fratres ⁊ hoc in peregrinos ⁊c. ¶Deinde cum dicit. Propter quod ⁊c. ponit petitio. ⁊ p̄mo fiducia petendi. Secūdo ipsa petitio ibi. Obsecro ⁊c. Tertio eiꝰ ratio ibi. Forsitan ⁊c. Dicit ḡ. Propter qō id, est qz sic abundas charitate multā fiduciā ⁊ē Non ex me sed ex auctoritate iesu christi in cuius fide te genui. Et ideo possuz tibi imgare vt pater: sed qō ad rez scz tuam ꝓtinet vel cōmunē. alꝫ prelatus non habet potestatem imperandi sibi quicq̄ nisi qō vel est ad eius vtilitatem vel ecclesie vel bonozum mozum xp̄iane religionis. Tamē magis obsecro puer. 18. Cum obsecrationibus loquit pauper ⁊c. Et quare: Certe cum sis talis ⁊c. sunt duo ꝓpter que qs debet obsecrari scz etas senectuz 1. Ti. 4. Seniorē ne increpaueris: sz obsecra vt prēz ⁊ē Item honestas virtutis. vbi enī nō delinq̄mus pares sumus. Ecc. 32. Rectorē te posuerūt noli extolli. esto in illis q̄si vnus ex ipsis. Dicit ḡ. Cū sis talis ⁊c. Quasi dicat. Si esses puer p̄ciperē tibi hoc: sed tu es senex. Item si leuis sed talis es vite q̄ es mihi similis. Non q̄ talis ⁊ tantus sit simpliciter: sed aliquo mō similis. qō dicit ex sua humilitate Ro. 12. Honore inuicē p̄uenientes. Origenes. Paulus diu vixit in fide. Conuersus enī adolescens nūc dicit vt senex. Origenes. Raro vtilis doctor inuenit in ecclesia quin sit longeuus. Exemplum de petro ⁊ Paulo.

Lectio secunda.

o Bsecro cum sis talis vt Paulus senex: nunc autem ⁊ vinctus iesu christi. obsecro te p meo filio quez genui in vinculis onesimo qui tibi aliquādo inutilis fuit: nunc autē ⁊ mihi ⁊ tibi vtilis quem remisi tibi. Tu autē illum vt mea viscera suscipe. Quem ego volueram mecū detinere: vt pro te mihi ministraret in vinculis euangelij. Sine consilio autem tuo nihil volui facere: vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset: sed voluntarium. Forsitan enim ideo discessit ad horam ad te: vt ineternuz illum recipies: iam non vt seruū sed pro seruo charissimū fratrem: maxime mihi. Quanto autē magis tibi: ⁊ in carne ⁊ in domino. Si ergo habes me sociū: suscipe illum sicut me. Si autem aliquid nocuit tibi aut debet: hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi mea manu. ego reddam vt nō dicam tibi q̄ ⁊ teipsum mihi debes. Ita frater ego te fruar in domino: refice viscera mea in christo. Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniā ⁊ sup illud qō dico facies. Simul ⁊ para mihi hospitiū: nam spero per orationes vestras donari me vobis. Salutat te epaphras concaptiuus meus in christo iesu: marcus: aristarchus: demas: et lucas adiutores mei. Gratia dn̄i nostri iesu christi cum spiritu vestro Amen.

Posita fiducia apli de bonitate philemonis: ponit hic suã petitionẽ. Et ꝓmo ostẽdit personã ꝑ qua petit. Secundo ex hoc petitionem concludit ibi. Tu autẽ illũ ꝛc. Circa ꝓmũ duo facit. qz ꝓmo describẽdo ꝑsonã ondit eã sibi acceptam ex spũali generatione. Secundo ex morũ mutatione. Dicit ergo. Vere sum exaudiendus: qz petitio continet honestatẽ ꝛ pietatem ꝑ meo filio honestissimo de quo est psens mea sollicitudo. Et acquirens filium tempore defectus magis eum diligit vt senes filios in senectute genitos. Gen. 37. Israel autẽ diligebat ioseph super omes filios suos eo ꝙ in senectute genuisset eum. Hunc autẽ genuit in vinculis. Secundo est mutatio in moribus. Si enim in peccato perseuerasset nõ fuisset dignus venia. Et nota ꝙ minus dicit ꝛ plus significat. Docet enim tullius ꝙ quis factum suũ debet attenuare quantũ potest. Sic aplus leuiter de culpa huius loqtur dicens: Inutilis id est nociuus in subtrahendo res tuas. nunc autẽ conuersus a malo ad statum virtutis vtilis est ad seruitiũ dei ꝛ hominũ. 2. Tim. 2. Si quis g̃ emũ dauerit se ab istis erit vas in honorem sanctificatum ꝛc. puer. 25. Auser rubiginem de argento. ꝛ egredietur vas purissimũ. Deinde cum dicit. Tu autẽ illũ ꝛc. ponit petitionẽ suam. Et ꝓmo ponit petitio. Secũdo respondet questioni ibi. Quem ego ꝛc. Dicit ergo. Tu ergo illum ꝛc. Et hoc ideo: qz vidi eum emendatũ cuius signũ est qz eum remisi tibi. Contra. deut. 23. Non trades seruum domino suo: qui ad te confugerit ꝛc. Respondeo verum est qñ dominꝰ querit eum ad mortem. ꝛ ideo dicit. Tu autẽ ꝛc. Phil. 1. Eo ꝙ habeam vos in corde et in vinculis meis ꝛ in defensione ꝛc. Et respondet questioni. qz posset dicere. Si ẽ vtilis tibi quare nõ retines eum ad mortem? Ideo dicit que est causa mittendi eum. Primo autẽ ostendit ꝓpositũ retinendi eum. Secundo quare desistit a ꝓposito ibi. Sine consillo aũt tuo ꝛc. Dicit g̃ philemoni q̃ licet esset magnus: tñ apostolo solitus erat ministrare Matth. 20. Quicũq; voluerit inter vos maior fieri sit vester minister ꝛc. Unde ex hac fiducia ꝓposuit eum tenere vt loco eius sibi ministraret quod erat maxime necessariũ qñ erat in vinculis ꝓpter xpm. Est enim ꝓuidendũ qñ quis patiẽ ꝑ oño suo. Ratio aũt quare destitit est quia noluit vti re aliena ignorante domino. Unde dicit. Sine consilio ꝛc. Quasi dicat. Si retinuissem eum iam placeret tibi non valenti resistere ꝛ esset q̃dam coactio. Sed magis volui qz volũtarie fieret. Exo. 25. Ab oĩi homine qui offert vltroneus accipietis eas sc3 ꝓmitias. 2. Cozin. 9. Non ex tristicia aut ex necessitate hylarem enim datorem diligit deus. Deinde cum dicit. Forsitan enim ꝛc. ponit rationem quare debet eum recipere benigne. Et ꝓmo ex parte dei. Secundo ex parte ipsius apostoli ibi. Si ergo habes ꝛc. Tertio ex parte ipsius philemonis ibi. Confidẽs ꝛc. Ex parte dei: qz sepe dei ꝓuidentia id qõ videt malus ꝓmutit fieri: vt exinde sequaẽ bonum. vt patet de Joseph vendito vt liberaret egyptum ꝛ familiã patris. Gen. 45. Pro salute enim vestra misit me deus ante vos ꝛc. Et dicit forsitan: qz incõprehẽsibilia sunt dei iudicia Ro. 11. Et dicit ꝑ seruo id ẽ loco serui Matth. 23. Omnes autẽ vos fratres estis. Et non solum tibi sed mihi in compatione ad deum licet sit filiꝰ ministerio: ꝙtomagꝫ tibi ꝛ ĩ carne ꝛ in dño. qõ dupliciter potest exponi. Uno modo qz referaẽ ad primã ozignem diuine creationis, ꝛ sic est frater. Deut. 32. Nonne ipse est pater tuus qui possedit ꝛ fecit ꝛ creauit te Mal. 2. Nunqd non pater vnus omniũ nostrũ: nunqd non deꝰ vnus creauit nos. Item in deo ꝙ fidem. Uel magis erat in bonum philemoni: qz affinis eius ꝟm carnem. qz ꝟm eam erat seruus eius. qz hoc totum qõ erat ei carnaliter: erat suum. Unde duplici ratione ꝙs mouet ex charitate. sc3 ex amore ꝟm carnis oziginẽ ꝛ ex amore spũali. Ex parte autẽ apostoli primo allegat suam amicitiã sub cuius obtentu vult eum suscipi. Secundo fideiubet ꝑ eo de damno. Tertio ostendit receptionis officiũ. Secũdo ibi. Si autẽ aliqd ꝛc. Tertiũ ibi. Itaq; frater ꝛc. Dicit ergo. Si ergo ꝛc. 1. Jo. 1. Si autẽ in luce ambulam⁹ sicut ꝛ ipse est in luce societatem habemus ad inuicem ꝛc. Et dicit. Sicut ꝛ me quia iunctus est mihi. Matth. 10. Qui vos recipit me recipit ꝛc. Scdo autẽ obligat se ꝑ eo satisfacturũ ꝑ damno. Dicit ergo si aliquid nocuit sc3 dimittens seruitiũ tuum hoc mihi imputa. Quasi dicat. Ego satisfaciam. Hal. vltimo. Alter alterius onera portate ꝛc. Et plus. qz ꝓmo ꝓmittit se soluturum. Secũdo ostendit eũz esse debitorẽ ad hoc nõ necessitatis: ꝫ voluntatis. Dicit ergo. Ego paulus ꝛc. Quasi dicat vt vt certus sis de restitutione scribo manu mea. Et hoc nõ ẽ necessitatis: qz tu debes mihi teipsum quẽ erui a morte eẽna. Et talis debet se liberatori. Tob. 9. Si meipsum tradam tibi seruum non ero condignus ꝓuidentie tue. Et subiũgit dicens. Itaq; frater ego te ꝛc. Quasi dicat. si vis me habere sociũ suscipe eum ꝛ ego ita fruar te frater id est si impleueris voluntatem meam gaudijs. Hay frui est vti fructu. ꝛ sicut ẽ vti ad vtile: sic frui ad fructũ Importat autẽ fructus dulcedinem. Can. 2. Et fructus eius dulcis gutturi meo. Item finem qz vltimũ de arbore est fructꝰ. Et ideo ꝓprie est habere aliquid vt delectabile ꝛ finale. Et inde est ꝙ dicit augu. Fruimur cognitis in quibus voluntas delectat ꝓpter dulcedinem. Itẽ frui est alicui inherere ꝓpter se. Aliquando ergo accipiuntur frui ꝛ vti cõmuniter ꝓut important delectationẽ absq; contrario. Ecc. 8. Fruere magnatis sine ǫrela. Dicit ergo. Sic fruar qz in nullo mihi contrarius es. Et si in hoc mihi satisfacis nihil erit in corde meo de te quod contristet me. ꝛ sic delectabis me. Si aũt accipiẽ frui, ꝓut finale quid est: sic non est fruendũ hoĩe: sed solo deo. Contra qõ est illud sap. 2. Fruamur bonis q̃ sunt. ꝛ vtamur creatura tanq̃ in iuuentute celeriter ꝛc. Unde iste addit in dño: id est fruar in te delectatione dei gaudens de bono diuno in te. quia eius actꝰ est dilectio ꝛ fruitio effectus sc3 charitatis. Ideo addit. In hoc refice viscera mea. Reficitur enim homo spũaliter quãdo satisfit desiderijs anime sue. Ac si dicat. Imple desideria intima cordis mei. ꝛ non in malis: sed in christo. Et ideo bona est impletio desiderij. Deinde cum dicit. Confidens ꝛc. sumit ratio ex parte philemonis ꝛ est ex cõmendatione obedientie eius. Et ꝓmo ostendit quõ confidit de obedientia eius. Secũdo iuungit ei aliud simile. Dicit ergo. Confidens ꝛc. 2. Cozin. 7. Gaudeo ꝙ in omnib⁹ confido in vobis. 1. Reg. 15. Melior est obediẽtia q̃ victime ꝛc. Sed plus caute scribit. qz homo magis exaudit aliquem quãdo sperat iterum ipsum visurũ q̃ si desperat. Et ideo dicit. Simul ꝛc. Solit⁹ enim erat cum esset colosis hospitari in domo sua. Chrysostomus. Jocundũ verbum vt homo pauper diuiti mandet vitra tot terrarum spacia per epistolam ꝓparationez hospicij. Quid enim ꝑ eo parandum erat. qui pane et vili pulmento contentus erat: Dicendum ergo qz non propter hospicij preparationem. sed ad insinuandaz familiaritatem ꝛ dilectionem hoc dicit ꝛ magis ꝑ hoc ꝓuocat eũz ad obediendũ. Hec ille. Non ergo hoc aplus dixit ꝓpter apparatum exterioꝛem. sed ad deuotionẽ eius. Hã spero ꝛc. Contra ꝙ fuit eis redditus. sed rome est mortuus. ergo spes ei⁹ defecit. Respondeo dupler est spes iusti: sc3 ꝓncipalis ad ꝓpium bonum. Et in hoc nunq̃ defecit, ꝑse. Alia ẽ secundaria sc3 ꝓbatio aliorum. ꝛ in hoc qñq; deficit: qz

merita illoꝝ contrariaꝫ sicut iusti qñq; nõ exaudiuntur ꝓ alijs. Sed nunquid fuit deceptꝰ de sua fiducia? Dicendum est ꝙ futura scire est soli⁹ dei non autẽ in cognitione humana nisi prophetica. Et nulli⁹ ꝓphetaꝝ sciuit omnia futura de seipso nisi solus xps qui nõ habuit spiritũsanctũ ad mensurã. Sic ysaac magnus prophetа fuit deceptus in Jacob. Unde nõ est mirũ de aplo si nescieret. Tunc terminat epistolã in salutationez. et ꝓmo ex parte alioꝝ. Secũdo ex ꝑte sua. Dicit ergo Salutãt ꝛc. De his omnibus habeẽ col. 4. Sed dubitaẽ de hoc qõ dicit Demas ꝛc. Quomodo potest hoc esse. qz dicit. 2. thy vlti. Demas dereliquit me: diligens hoc seculum. Quõ g̃ vtiẽ nomine eius. Dicenduz est ꝙ iã redierat ad eum. Sed nec hoc videtur. qz hec epistola ꝓesserat secũdã eplam ad thi. qz hic dicit Spero ꝛc. ibi ꝓnunciat mortẽ suã dicẽs: Et tẽpꝰ mee resolutionis instat ꝛc. Et ideo dicendũ est ꝙ paulus fuit rome fere nouẽ ãnis et hec fuit facta in ꝓncipio. Secũda vero ad thimo. in fine vite sue et tunc demas attediatus ex longis vinculis dimisit eũ. Et eplẽ pauli nõ ordinaẽ ꝟm tẽpus. qz eplẽ ad coꝝ. fuerunt ante eplam ad romanos. et hec fuit ante vltimã ad thimo. Et ꝓmittit illa ꝓpẽ materiã qz de dignioꝛ. Salutatio sua eadẽ est cũ secũda ad thi. Deo gr̃as Amẽ

Explicit deuotissima expositio sctissimi doctoris Thome de aquino ordinis fratrũ predicatoꝝ sup eplã gloriosi gentiũ apli sancti Pauli ad Philemonẽ.

Incipit profũdissima ac mirabilis explanatio eiusdem angelici doctoris sanctissimi Thome aquinatis ordinis fratrũ predicatoꝝ sup eplã eiusdẽ beatissimi totiꝰ orbis apostoli pauli ad hebreos.

Prologus.

Dn est simi

lis tui in diis dñe et nõ ẽ ꝟm opera tua. ps. In vbis istis exꝑmit xpi excellẽtia q̃tũ ad duo. Et ꝓmo q̃tũ ad cõparationẽ ad alios deos cũ dicit. Non est similis tui in diis domine. Secundo ꝑ comparationẽ ad effectꝰ cũ dicit: Et

n

nõ est ꝟm opera tua. Circa primũ sciendum est ꝙ licet sit tñ vnus deꝰ naturalit̃: tñ ꝙticipatiue et in celo ꝛ in terra sunt dii multi. 1. coꝝ. 8. Sunt quidẽ dii mlti et domini multi. Dicunt enim angeli dii. Nam Job. 1. ꝛ. 2. dicuntur filij dei. Itẽ Exo. 7. Constitui te deus pharaonis: dicit ad moysen. Itẽ ad sacerdotes Exo. 22. Diis non detrahes. Itẽ ibi Si lat et fur. domin⁹ dom⁹ applicabit ad deos. Angeli aũt dicunt dii propt abundantissimaz refulgentiã diuine claritatis Job. 25. Super quẽ nõ fulget lumen illi⁹. Xps ergo multomagis est deus qui est splendoꝛ glie vt dicit infra. 1. Ephe. 1. Constituẽs eum ad dexterã suã in celestibus supza omnẽ principatũ ꝛc. Prophete vero dicuntur dii. quia ad ipsos sermo dei factus est Joh. 10. Ergo multo excellẽtius est deus xps q̃ est verbũ dei. Job. 1. Sacerdotes vero dicunt dii. qz dei mistri Esa. 61. Vos sacerdotes dñi vocabimini. Sz xps multo fortius qui nõ est minister: sed dñs vniuersoꝝ. Hester. 14. Itẽ apoc. 19. Dñs dominatiũ. Et infra tertio. Tanq̃ dñs in omni domo sua. Xps ergo: deus magnus super omnes deos. qz splendoꝛ. qz verbũ. qz dñs est. Secundo manifestaꝫ hec excellẽtia per effectus. Est autem triplex opꝰ excellẽs xpi. Unũ qõ se exterẽdit ad totã creaturã Job. 1. Omnia per ipsum facta sunt. Aliud quidez tantũ ad creaturã rationalẽ que per xpm illuminaꝫ Jo. 1. Erat lux vera ꝛc. Tertiũ qõ tm ad sanctos qui per ipz per gratiã viuificantẽ viuificanꝫ ꝛ iustificanꝫ. Hijs enim tribus modis non possunt operari dij predicti. Angeli eñ non sunt creatores. ps. Qui facis angelos tuos spiritus ꝛc. Prophete etiã sunt illuminati nõ illuminãtes Job. 1. Non erat ille lux ꝛc. Sacerdotes etiã nõ iustificabant. in fra. 10. Impossibile est eñ sanguine hyrcoꝝ et thauroꝝ aufferri peccata. Sic g̃ manifeste in verbis istis demonstratur xpi excellentia. et hec est materia buiꝰ epistole ad hebreos que ab alijs distinguiẽ. quia in quibusdam epistolis agitur de gratia noui testamẽti quantũ ad totũ corpus mistic̃ ecclie. et hoc in omnibꝰ eplis q̃s mittit ecclesijs. Jn quibusdã vero quantũ ad mẽbra principalia sicut in his quas mittit singularibus personis. Jn ista vero cõmendat ipam gratiã q̃tuz ad caput sc3 xpm. Jn corpore enim ecclie ista tria reperiunt sicut et in corpore naturali. sc3 ipm corpus mistic̃ mẽbra principalia. s. prelati et maiozes. et caput a quo vita fluit in toto corpore sc3 xps. Sed sciendũ est ꝙ ante synodũ nicenã quidam dubitauerunt an ista epla esset pauli. Et qz non ꝑbant duobus argumentis. Unũ est. quia non tenet hũc modũ quẽ in alijs eplis. Non enim ꝓmittit hic nec salutationẽ: nec nomẽ suũ. Aliud est. qz nõ sapit stilũ aliarũ immo habet elegantioꝛẽ: nec est aliqua scriptura que sic ordinate ꝓcedat in ordine verboꝝ et in sententijs sicut ista Unde dicebant ipam esse vl̃ luce euangeliste. vl̃ barnabe. vel clementis pape ꝛ martyris. Ipe enim scripsit athenienſibus quasi per omnia ꝟm stilũ istum. Sed anti qui doctoꝛes ꝓcipue dyonisius et aliqui alij acꝯpiunt verba huius eplẽ ꝑ testimonijs pauli. Et hieronymus illã inter eplas pauli recipit. Ad primũ ergo dicendũ est ꝙ triplex ratio fuit quare non posuit nomẽ suũ. Una est quia non erat aplis iudeoꝛ sed gentium Hal. 2. Qui operatus est petro in apostolatũ ꝛc. ꝛ ideo non fecit mentionẽ de apostolatu suo in in ꝓncipio huius eplẽ. Secũda quia nomẽ suũ iudeis erat odiosum. vt patet Act. 22 et ipsum tacuit ne saluberrima doctrina huius epistole abijceretur. Tertia quia iudeus erat. Hebrei sunt ꝛ ego 2. coꝝ. 11. Et domestici non bene sustinent excellentiã suoꝛũ. Nõ est ꝓphecia sine honoze nisi in patria sua ꝛ in domo sua Mat. 13. Ad argumẽtũ secũdũ dicẽdũ ẽ ꝙ iso est elegãtioꝛ i stilo. qz ꝛ si sciebat omnẽ linguã. 1. coꝝ. 14 Omniũ vr̃m lingua loquoꝛ. tamẽ melio⁹ sciebat hebreaz tanq̃ sibi magis cõnaturalẽ in qua scripsit eplam istã. Et ideo magis ornate potuit loq̃ in ydeomate suo q̃ in alio. Unde dicit. Et si iperit⁹ ꝟmoẽ sc3 nõ sciẽtia. 2. coꝝ. 11. Lucas aũt q̃ fuit optim⁹ ꝓlocutoꝛ istũ ornatũ trãstulit de hebreo in grecũ.

Capitulũ primũ.

m

Multipharie multisq; modis olim deus loquẽs patribꝰ in ꝓphetis nouissime diebus istis locutꝰ est nobis in filio quẽ cõstituit heredem vniuersoꝝ: per quẽ fecit ꝛ secula.

Scripsit aũt eplam istã ꝓtra errores quoꝛũdã q̃ ex iudaismo ad fidẽ xpi ꝓuersi volebãt ꝑuare legalia cũ euãgelio quasi non sufficeret gr̃a xpi ad salutẽ. Unde ꝛ diuidit in duas ptes. Primo enim multiplicit cõmẽdat excellẽtiã xpi vt per hoc ꝓferat nouũ testamẽtũ veteri. Secũdo agit de his per que mẽbra iũgũt capiti. s. de fide. infra. 11. ca.

hbi Est autē fides ꝛc. Intendit aūt ostendere excellētiaꝫ xp̄i ad vetus testamentū ꝯtum ad tres psonas solennes in ipo veteri testamento ꝓtentas scz angelos p quos lex tradita est Hal. 3. Ordinata per angelos ꝛc. Quantum ad moysen a quo vl per quē data est Joh. 1. Lex p moysen data est. Et deutro. vl. Nō surrexit vltra ꝓpheta ꝛc. Quantuꝫ ad sacerdotiū per quod ministrabaē. infra. 9. In ꝓtio tabernaculo semp introibāt sacerdotes sacrificiorū officia consumantes ꝛc. Unde ꝓio ꝓfert xp̄m angelis. secūdo moysi. tertio cap̄. ibi. Unde fratres ꝛc. Sz tertio sacerdotio veteris testamēti. 5. cap̄. ibi. Oīis po tifex ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. qz ꝓmo ꝓfert xp̄m angelis in isto cap̄. Secundo concludit qualis reuerentia exhibenda sit noue legi. 2. cap̄. ibi Propter hoc abūdā tius ꝛc. Adhuc circa ꝓmū duo facit. qz ꝓmo excellentiam xp̄i ondit. Secūdo probat qđ hoc vez sit de xp̄o. et sic angelos deficere ab illa excellētia ibi. Tanto melior ꝛc. Hoc aūt est in hac epla singulare qđ singula verba habent ordinē suū. Excellentiā vero xp̄i denotat ꝯtū ad q̄tuor. Primo ꝯtuꝫ ad ꝓprietatē originis. Secūdo ꝯtum ad magnitudinē dominationis ibi. Quē constituit ꝛc. Tertio ꝯtum ad virtutē operatiōis ibi. Per quē fecit ꝛc. Quarto ꝯtū ad sublimitatē dignitatis ibi. Qui cū sit splendor glorie ꝛc. Quia vero intēdit cōmendare xp̄m vt hoc redundet in nouo testamēto rideo ꝓfert nouum testamentū veteri. Circa aūt vetus testamētū q̄nq̄ ponit. Primo modū tradendi. qz multipharie multisq̄ modis ꝛc. Secūdo tps cū dicit Olim. Tertio actorē siue datorē. quia deus. Quarto quibus sit traditū. qz patribus nostris. Quinto quibus ministris. qz in ꝓphetis Dicit ergo Multipharie. et hoc ꝯtum ad diuisionē q̄ at tēdit ꝯtū ad tria. Primo ꝯtū ad diuersas psonas. quia nō vni psone sed pluribus. scz abrae. noe. et sic de aliis. Secundo ꝯtū ad diuersa tpa. et hoc totū ad eius certitudinē aū Mat. 20. Exijt primo mane et circa horā tertiam ꝛc. Itē ꝯtum ad ea q̄ ibi ostēsa sunt. qz diuina Exo. 3. Ego sum qui sum ꝛc. Itē euētus futuri Sap̄. 8. Signa et mōstra scit anteq̄ fiant ꝛc. Itē ꝓmissiones futuroꝝ bonoꝝ saltē in figura Ecē. 3. Plurima sup̄ sensuꝫ hominum monstrata sunt tibi ꝛc. Itē multipharie ꝯtū ad diuersas figuras. qz modo in figura leonis. modo in figura lapidis. sicut danielis secundo Abscisus est lapis de monte sine manibus. Job. 11. Et q̄ multipler sit lex ozis eius. ¶ Sequitur Multisq̄ modis. qđ refertur ad tria. scz ad diuersa genera visionū. scz ad visionē corporalem sicut danielis. 5. Apparuerunt digiti quasi manꝰ scribētis in pariete ꝛc. Aliquando aliquiđ per visionē ymagi nariam Esa. 6. Vidi dñm sedentē ꝛc. Aliquiđ vero ap parebat per visionē intellectualē sicut dauid. Unde de istis dicit Osee. 12. Ego visiones multiplicaui eis. Refertur etiā ad diuersos modos loquēdi. qz aliq̄n plane loquebaē. aliq̄n vero obscure. nec est aliqs modus loquendi quo scriptura veteris testamenti nō loquaē. puer. 22. Ecce descripsi eā tibi tripliciter in cogitationibus ꝛ scientia ꝛc. Tertio quia arguendo malos. alliciendo iustos. instruendo ignorantes. 2. thim̄. tertio Omnis scriptura diuinꝰ inspirata vtilis est ad docēdū. ad arguendū ꝛc. ¶ Secundo tāgit tēpus. qz olim. id est nō subito qz tam magna erant que de xp̄o dicebanē q̄ nō poterāt credi nisi cū incremento tempoꝝ priꝰ didicissent Esa. 48. Ꝓtio ra ex tunc annūciaui et ex ore meo exierunt: et audita feci ea ꝛc. ¶ Tertio tangit auctorē. quia deꝰ qui loquiē. ps̄. Audiā quid loquaē in me dñs ꝛc. Hic aūt est qui nō mētitur. Numeri. 23. Non est deus quasi homo vt mentiaē Ex his aūt tribus cōmendat vetus testamentū scz ab auctoritate. quia est a deo. A subtilitate et a sublimitate. qz multipharie multisq̄ modis. A firmitate. qz oli. ¶ Quanto ostendit quibus traditū sit. qz patribus. Et ideo ē nobis familiare et acceptū. Aē. 13. Annūciamus vobis eā que ad patres nostros facta est repromissio. Luē. 1. Sicē locutus est ad patres nostros ꝛc. ¶ Sed. 5°. ostendit q̄ bus ministris. qz nō ioculatoribus: sed in ꝓphetis. id ē per ꝓphetas. Ro. 1. Quod ante ꝓmiserat per ꝓphetas ꝛc. Aē. 10. Huic omnes ꝓphete testimoniū perhibent ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit Nouissime ꝛc. Describit doctrinā noui testamenti et ponit quinq̄. quoruꝫ quatuor sunt diuersa a quatuor ꝓmissis vnum autem est idem vtrobiq̄. Quod ēn dixerat Multipharie multisq̄ modis ꝛc. ostēdit qz oīs multitudo ordinata ad vnū debet referri. Ideo dicit q̄ licet sit modus multiplex tamē totū ordinatuꝫ est ad istud nouissimū. puer. 23. In timore dñi esto tota die ꝛ habebis spem in nouissimo ꝛc. Esa. 10 Consummatio abbreuiata inundabit iusticiā. Consummationē ēn ꝛ abbreuiationē dñs deus exercituuꝫ faciet in medio omnis terre Item illud olim in tēpore expectionis et tenebraꝝ: sed istud in diebus istis. id est in tempore gratie Ro. 13. Hox precessit dies aūt approp inq̄uit ꝛc. Sed tamē vtrobiq̄ dicit Locutus est vel loquēs ꝛ denotat eundē esse actorē veteris ꝛ noui testamenti cōtra manicheū Ephe. 2. Per ipm habemus accessum ambo in vno spiritu ꝛc. et Ro. 3. An iudeoꝝ deus tm̄. Nōne et gentiū ꝛc. Itē illud fuit traditū patribus nostris. sed istud nobis. id est apostolis qui xp̄m in ꝓpria persona vidimus Deutro. 5. Non cum patribꝰ nostris iniit pactū sed nobiscum: qui in presentiaꝫ sumus ꝛ viuimus ꝛc. Itē illud per prophetas: sed istud in filio. id est per filium: qui est dñs ꝓphetarū Job. 1. Unigenitꝰ q̄ est in sinu patris ipe enarrauit ꝛc. Et ista occasione apls introducit eū esse filiū. ¶ Cōsequēter ostendit magnitudinez donationis xp̄i cum dicit Quem constituit heredez ꝛc. quia vt dicitur Hal. 4. Si filius et heres p deū. In xp̄o aūt sunt due nature. scz diuina et humana Scōz ergo q̄ est filius naturalis non est constitutus heres. scz est naturalis: sed in ꝯtū homo factus est filius dei Ro. 1. Qui factus est ei ex semīe dauid ꝟm carnē ꝛc. Et ꝟm hoc est cōstitutus heres vniuersoꝝ sicut verꝰ filius patris Mat. vl. Data est mihi omnis potestas ꝛc. Et hoc ꝯtū ad totam creaturā in qua accepit dominationē. Itē nō tantū quo ad vnū genus hominū sed vniuersoꝝ. scz tā iudeoꝝ q̄ gentiū. ps̄. Postula a me et dabo tibi ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit Per quē fecit et secla. Ostendit virtutē operationis xp̄i: quare sit constitutus heres vniuersoꝝ non q̄ ipse sit factus in tēpore ꝛ hoc meruerit merito bone vite sicut dicit Fotinus. sed q̄ eque oīa facta sunt p ipm sic ꝛ p p̄z Per ipm ēn fecit p̄ secla. ¶ Sz sciēdū q̄ ista ꝓpositio p. denotat cām actus. Sed hoc est dupliciter Uno modo quia est causa factionis ex parte facientis. vt cū scz casuale cui adiungiē est causa actionis ꝟm q̄ exit ab agente. Semp ēn factio est mediū inter faciens ꝛ factum. Potest ergo denotare circa agens causam finalez vt artifex operaē per lucrū. Aliquando causam formalē. vt ignis calefacit per calorē. Aliq̄n vero causam efficientem. vt baliuus operatur per regē. Nullo istoꝝ modoꝝ est filius causa patris. q̄ per illū operetur: sicut nec q̄ ab ipso sit. Aliquando vero causale est causa actiōis ꝟm q̄ terminatur ad factū. vt artifex operaē p martellū. Martellus ēn nō est causa artificis q̄ agat: sed est causa artificiato qđ ab artifice procedat. vt ferro qđ recipiat operationē ab artifice. et sic filius est causa facti: et pater operatur per filium. Sed nunquid filius est minor patre: Nō quia eadem virtus numero et eodem modo est in patre et in filio. Unde dicit Per quē fecit et secula. id ē operantē genuit et secula. Seculū dicitur spaciū rei tēporalis. Secula ergo sunt successiones temporū. Nō ergo fecit tm̄ tēpora sempiterna: ꝟm q̄ philosophi aliq̄ dixerūt deū tm̄ fecisse sempiterna: sed angelos creasse tēporalia sed etiā fecit tēporalia que vocat hic secula. infra. 11. Fide intelligimus aptata esse secula Jo. 1. Oīa per ipm facta sunt. In hoc ergo remouet errorē manicheī dupliciter. Primo in hoc q̄ dicit eū actorē veteris testamēti. Secūdo q̄ dicit ipm fecisse tempoalia.

Lectio secunda.

Qui cum sit splendor glorie et figura substantie eius: portāsq̄ omnia verbo virtutis sue: purgationē peccatorum faciens: sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis.

Superius ostendit apls xp̄i excellentiā ꝯtum ad origis ꝓprietatē: ꝯtuꝫ ad dominij maiestatē: et ꝯtū ad operationis virtutē: hic aūt ostēdit eius excellentiā ꝯtum ad glorie ꝛ dignitatis sublimitatē. Et pars ista diuiditur in duo. Primo ēn ostendit xp̄m esse idoneū ad dignitatez istā. Secundo ponit ipsam dignitatē ibi. Sedet ād dexteram ꝛc. Idoneitatē vero ostendit ex duobus q̄ reddunt aliquē ydoneū ad aliquid magnū. vnū est facultas administrandi. aliud est industria et strennuitas exequendi. Primo ergo ostendit eius facilitatē. Secūdo eius strenuitatē ibi. Purgationē peccatorū faciens ꝛc. ¶ Circa ꝓmū sciendū est q̄ tria requirunē que faciunt facilitatē ad dignitatē aliquā ministrandā. Primū quidē sapiētia ne erret gubernādo Ecē. 10. Est ꝛ aliꝰ malū qđ vidi sub sole ꝛ est stultū in dignitate sublimi. puer. 8. Per me reges regnant. Scōm est generis. ꝓpia ne cōtenaē p̄cipiēdo. puer. vlti. Mobilis in portis vir ei? cū sederit cū senatoribus terre. Tertiū virtutis potēcia in exequendo Ecē. 7. Noli querere fieri iudex nisi valeas virtute irrūpere iniquitates. Et quantū ad ista tria apls ostendit in xp̄o facilitatē ad dignitatē ꝓdictā. Primo. qz nō soluꝫ est sapiēs: sed etiā ipa sapiētia. Unde dicit Cū sit splendor glie. Secundo quia non solū est nobilis: sed est ipsa nobilitas. qz est figura substantie eius. Tertio. qz nō solum est potens: sed et ipsa potēcia ꝓtās oīa verbo. Tria aūt sunt vt supra dictuꝫ est que faciunt hominem ydoneum vt magnā dignitatē assequatur. Primū est sapientie claritas. puer. 3. Gloziā sapientes possidebunt. Et ideo ostendit xp̄i sapientiā dicens: Qui cum sit splēdor glorie. Ubi est considerādum q̄ ꝟm Ambrosiuꝫ gloria est clara cū laude notitia: quasi quedā manifesta notitia: que de bonitate alicuius habeē Sed sic dicit Mat. 10. Nemo bonus nisi solus deus. Et etiā Lu. 18. Unde ipse est bonitas antonomasice ꝛ per essentiaz. Alia vero per participationē. ita soli deo conuenit glia antonomasice Esa. 42. Gloziā meaz alteri nō dabo. 1. thi. 1. Regi aūt seculoꝝ immortali inuisibili soli deo honor et gloria. Cognitio ergo diuine bonitatis excellenē et antonomasice dicitur glozia. id est clara cū laude notitia bonitatis diuine. Ista aliqualiē habeē ab homīe. qz nūc cognosco ex parte. 1. cor. 13. sed habeē excellentius ab angelis: sed a solo deo pfecte. Deū ēn nemo vidit vnq̄ Joh̄. 1. Uerū est nec angeli cōprehendsiue: sed ipe solus seipsum cōprehēdit. Ergo sola cognitio dei de seipso perfecte dicitur glozia. qz perfectā noticiā habet ꝛ clarissimaz de seipso. Quoniā aūt splendoz est illud quod a fulgente p̄mo emittitur. Sapientia vero est quiddā fulgēs. Eccls 8. Sapientia homis lucet in vultu eius. Unde est q̄ prima conceptio sapientie est quasi quiddā splendoz. Uerbū ergo patris qđ est quidā conceptus: intellectus eius est splendoz sapientie qua se cognoscit. Et ideo apostolus filium vocat splendorē glozie. id est diuine clare notitie in q̄ ostēdit ipm nō solū sapientē. sed sapientiā genitā Esa. 62. Donec egrediaē vt splendoz iustus eius ꝛc. ¶ Secūdum qđ facit hominē ydoneū ad magnā dignitatē est generis nobilitas. Et hoc ostendit esse in xp̄o. quia dicit q̄ est figura substātie eius. Decet ēn cum sapientia esse nobilitatē in ꝓncipe Deuē. 1. Tuliq̄ de tribubus vr̄is sapientes et nobiles ꝛ constitui eos ꝓncipes ꝛc. Figura hic pōitur ꝓ caractere vel ymagīe. Quasi dicat. Ymago substantie. Sciendū tamē q̄ licet ymago dicat simillitudinē nō tamē quelibet similitudo est ymago. Albedo ēn in pariete nō est ymago albedinis mee. sed ymago est similitudo in specie. Inter accidentia vero nihil ita ē expressum signū speciei sicut figura. Unde qui describit figurā animalis describit ymaginē eius. Filius ergo q̄ est ymago inuisibilis dei. Col. 1. ꝓprie dicitur figura. Sz cuius? Substantie eius. Ymago ēn alicuius est multiplex. Aliquando eniz est signuz representans speciem in nullo cū ipso conueniēs. sicut ymago hominis in pariete que in nullo habet verā spēm hominis. Aliq̄n vero assimilatur ei in specie non tantū in repzesentando. sed etiaz in essendo sicut filius est ymago vera patrꝭ. Seū. 5. Adā genuit filiū ad ymaginē suā. Unde dicit augustinꝰ q̄ filius est ymago patris. quia assimilatur patri in natura speciei sicut filius est ymago regis Dicit ergo q̄ est figura substantie. Sed quare non dicit q̄ est figura nature? Quia possibile est q̄ natura speciei mꝛtiplicetur ad multitudinē indiuiduoꝝ in compositis ex materia et forma. Unde filius sortis nō habet eandē naturā numero cū patre suo. Substantia vero nunq̄ multiplicaē. Non enim alia est substantia patris alia filij. Hec ēn diuiditur ꝟm diuersa indiuidua. Quia ergo vna ꝛ eadem est numero natura in patre et filio dei: ideo nō dicit nature que diuiditur. sed substantie indiuisibilis Job. 10. Ego ꝛ pater vnū sum?. et. 14. Ego in patre ꝛ pater in me est. ¶ Tertiū quod facit hominez ydoneum est virtus et potestas. Unde eccle. 7. Noli querere esse iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates ꝛc. Et ideo ostendit virtutez cum dicit Portansq̄ omnia verbo virtutis sue. Propriū autē principū et potentuꝫ est portare Job. 9. Sub q̄ curuanē qui portāt orbē. Ipse ergo portat. Sed videndum est quid portat et quo vel per quid. ¶ Quantū ad primū sciendū est q̄ id quod de re nec stare nec ambulare potest indiget portari. Omnis aūt creatura de se nec subsistere nec operari potest. primum patet. quia remota causa remouetur effect?. Deus aūt est causa oīs subsistentie. nec tm̄ est causa subsistentie rei ꝯtum ad fieri. sicut domificator est causa fieri domus. Et sicut ad absentiam domificatoris cessat fieri domus. ꝛ absentiā sol cessat et fieri et esse luminis in aere. ita ad subtractionē virtutis diuine cessat et esse et fieri ꝛ subsistere omnis creatura. Portat ergo omnia ꝯtum ad suū esse. Portat etiam omnia ꝯtum ad operari. quia subtracta influētia ei? cessat omnis motio causarum secundaꝝ cum ipse sit causa ꝓia. et causa ꝓia plus influit q̄ secūda. Job. 38. Super quo bases illius solidate sunt. Sic ergo patet q̄ omnia portat. Sed per quid portat? Uerbo virtutis sue. Quia ēn apostolus loquens de creatione rerum dixit q̄ deus omnia fecit per filium. quia scilicet dixerat per quem fecit et secula. Ille aūt per quem aliquis operatur non videtur virtute sua operari. sed virtute eius qui per eū operatur sicut baliuus per quem rex operatur. non operatur virtute ꝓpria. Ergo per hoc videtur q̄ filius non operetur virtute ꝓpria. Ideo dicit apostolus q̄ portat ver

bo virtutis sue. qz cū idē sit causa essendi et conseruandi cum dicit q filius virtute sua est causa cōseruatōis ostēdit q etiam est causa essendi. Sed nunquid non virtute patris? Utiqz et eius virtute. quia eadem est virtus vtriusqz. Operatur ergo et virtute propria et virtute patris quia virtutem suam habet a patre. Hec tñ dicit apostolus virtute sua: sed verbo virtutis sue ad ostendendum q sicut pater omnia per verbū produxit. pō. Ipse dixit et facta sunt ꝛc. In quo ostenditur maxima virt⁹ patris. ita filius eodē verbo quod est ipse oīa fecit. Et in hoc ostēdit apostolus potentiā virtutis sue. quia eandē habz cū patre. quia eadem operatur et per idem quo ille. ¶ Sed tunc est dubium. quia pater cū dicit producit verbū. Ergo filius cum dicit produceret verbū. et sic verbum esset verbum. Et ad hoc dicunt greci. q sicut filius est ymago patris: ita spiritussanctus est ymago filij Et sic exponit Basilius Portans verbo virtutis sue id est spiritu sancto. Nam sicut filius est verbū patris. ita vt dicūt spiritussanctus est verbum filij. Et ideo per ipsum facit filius sicut per filiuz pater. Verumtamen proprie loquēdo verbum non dicitur nisi quod procedit vt conceptus ab intellectu ad quod sequitur procedere in similitudinem speciei. Spiritus aūt sanctus et si sit similis non tamē habet hoc ex modo sue processionis. qz non procedit vt cōceptus ab intellectu: sed vt amor a voluntate. Aliter autem exponit glosa Verbo virtutis sue. id est imperio suo ¶ Sed hic adhuc est dubium. quia ꝑceptū vel est exteri? per vocem prolatum. et hoc nō potest dici. quia nihil est extrinsecum a natura diuina procedens a filio: per quod omnia portentur. Vel illud imperiū est interius in cozō conceptum. sed nec etiam hoc potest stare. quia nihil in mente dei concipitur nisi verbum eternum. Ergo istō imperium sic conceptum in mente filij essz verbum eternuz et sic essent duo verba eterna. qō nephas est dicere. Ideo ad argumentū est dicendum sicut exponit Augustin⁹ illud Johannis. 12. Sermo quem locutus sum: ille iudicabit eum. id est ipse ego qui sum verbum patris iudicabo eum. Et similiter in proposito verbum virtutis. id est in seipso qui est verbum virtuosum. Per ista ergo tria ostēdit tria de xpō. Per hoc enim q est splendor: ostēdit eius coeternitatem cū patre. In creaturis eñ splendor est coeuus. sed ille est coeternus. et hoc est contra arrium. Sed cum dicit ymago substantie. Ostendit eius cōsubstantialitatē. Quia eñ splendor non est eiusdem nature cum resplendente: ne forte aliquis credat q non sit similis in natura. dicit q est ymago vel figura substātie. Sz quia filius et si sit eiusdem nature cum patre. si tamen sit infirmus deficit a virtute patris Et ideo subdit Portās omnia verbo virtutis sue. Apostolus ergo in hijs trib⁹ cōmendat christum a tribus. scilicet a coeternitate. a cōsubstātialitate. et ab equalitate potestatis. ¶ Deinde cū dicit Purgationē peccatoꝝ faciens ꝛc. Ostendit secundum quod facit ad ydoneitatē dignitatis eius. sez strenuitas z industria quā habuit in operando Fuit eñ hoc magne idustrie: vt quod ei cōpetebat ex natura qua deus est: ipse meruerit per passionē i natura assumpta. Unde Phil. 2. Factus est obediēs vsqz ad mortē. propter quod et deus exaltauit illum ꝛc. Purgare ergo peccata z si conueniat ei ex natura diuina: tamen conuenit ei etiam ex merito passionis. Unde Ecc. 47. xp̄s purgauit peccata eius ꝛc. Mat. 1. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. ¶ Consequenter cum dicit Sedet ad dexteram ꝛc. Subiūgit ipsā dignitatē. Quasi dicat. Non videtur indecens si sedet ꝛc. quia est splendor z figura z portat omnia ꝛc. In verbo autem sessiōis tria solent importari. Unum est sedētis auctoritas Job. 29. Cunqz sederem quasi rex circūstante exercitu ꝛc. Ibi divina autem curia multi assistunt. quia Daniel. 7. Dicit a milium ministrabant ei. et decies centena milia assistebant ei. Sed nullus legitur ibi sedere. Quia omnes sunt ibi serui et ministri. infra eodem. Oñes sunt administratorij spiritus in ministeriū missi ꝛc. Sed solus ille habet regiam dignitatem Dañ. 7. Et vsqz ad antiquuz dierum venit ꝛc. Et postea sequitur Et dedit ei potestatem et honorem et regnum ꝛc. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua z omnes angeli eius cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis sue. Et post sequitur. Tunc dicet rex his ꝛc. Secundum est sedentis stabilitas Luce vltio. Sedete in ciuitate ꝛc. Dañ. 7. Potestas ei⁹ potestas eterna ꝛc. infra. 13. Xp̄s Iesus heri z hodie ipse et in secula. ¶ Item aliquando sedere importat humilitatem: quia sedens inferior est stantibus. pō. Tu cognouisti sessionem meam ꝛc. Et sic non accipitur hic sed primis duobus modis. Sed contra Actuum. 7. Ecce video celos apertos z Iesum stantē ꝛc. Et dicēdus est q sedere z stare z huiusmodi dispositiones de deo dicuntur ꝑm similitudinem. Et ideo ꝑm diuersa dicitur et sedens z stans. Sedens quidem propter immobilitatez sed stans propter utilitatem ad fortiter resistenduz. Unde stabat quasi paratus iuuare stephanū in agone constitutum Sed addit apostolus q sedet ad dexteram. quod si referatur ad diuinam naturam est sensus. ad dexteram id est ad equalitatem patris. Si vero ad humanā est sensus ad dexteram. id est in potioribus bonis patris Mar. ci vlti. Sedet a dextris dei. pō. z Mat. vicesimosecūdo Dixit domin⁹ domio meo sede a dextris meis. Sed inter eos qui habent assessores. quidam sunt simpliciē maiores. vt rex vel imperator. quidam vero nō simpliciter maiores: sed ꝑm quid vt prepositi vel baliui. Sed christus non sedet ad dexteram alicuius inferiorū iudicū sicut alicuius prepositi vel baliui. sed simpliciter maioris quia ad dexteram maiestatis. Maiestas proprie est summa potestas Esa. 6. Plēa erat oñis terra maiestate ei⁹ ꝛc. puerbiox. 25. Qui scrutator est maiestatis opprimetur a gloria. Christus autem z si sic sedeat ad dexteram maiestatis: habet tamen z ipse maiestatem. quia habet eandem cum patre. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua ꝛc. Luc. 9. Hūc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua z patris. Dicit etiaz non solum maiestatis sed etiam in excelsis. id est sup omnem creaturā. Ecc. 24. Ego in altissimis habito ꝛc. Sic ergo sedet in excelsis. quia eleuatus est super omnē creaturam. pō. Quoniam eleuata est magnificētia tua super celos. Et ꝑm q dicit Chrysostom⁹ apostol⁹ in loco isto tenet modum volentis instruere paruulum qui non statim ꝓponit ei summa. sed paulatim perducit eum modo loquendo ardua. modo ꝓponendo infima. ita etiam modo ꝓponit diuina cum dicit. In filio. modo humana cum dicit. Quem constituit heredē ꝛc. z sic de alijs vt patet in glosa.

Lectio tertia.

Tanto melior angelis effectus: ꝙto differentius pre illis nomē hereditauit. Cui eñ dixit aliquando angelorꝝ. filius me⁹ es tu: ego hodie genui te? Et rursum Ego ero illi in patrē. et ipse erit mihi in filium. Et cū itez introducit primo genitū in orbem terre: dicit. Et adorent eū omnes angeli dei. Et ad angelos quidē dicit: Qui facit angelos suos spiritus: et ministros suos flammā ignis.

Sicut supra dictū est apostol⁹ in toto cap. intendit prefferre xp̄m angelis ꝙtum ad excellentiā xp̄i. scz ꝙtum ad originē quia filius. ꝙtum ad dominationē quia heres. ꝙtum ad operationē quia ipse fecit secula. Quantū ad honorē qz sedet ad dexterā maiestatis. Modo apostolus in pte ista ostendit q xp̄s ꝙtū ad ista quatuor excedit angelos. z primo ꝙtum ad filiationē. Secūdo ꝙtum ad dominationē ibi. Et cū itez introducit ꝛc. Tertio ꝙtum ad operationem creationis ibi. Et tu in principio dñe terrā fundasti ꝛc. Quarto ꝙtum ad patris confessionē ibi. Ad quē autem angelorꝝ ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo p̄mittit intentū. Secundo ꝓpositū. ꝑbat ibi. Cui eñ dixit ꝛc. Dicit ergo Tanto melior. id est sanctior z deo ꝑpinquior. in quo ꝓponit excellentiā xp̄i ad angelos. Ephe. 1. Constituens eū ad dexterā suā in celestibus sup omnē principatū z potestatez ꝛc. Sed tunc oritur questio quō apostolus hoc intelligit vtrū ꝑm diuinā naturā vel humanam. quia ꝑm diuinā non videtur verum. qz ꝑm illā gētus est: non factus. ꝑm vero humanā non est melior angelis. vt infra. 2. cap. Eum aūt qui modico ꝙ angeli ꝛc. Et dicendū est q xp̄s ꝑm humanā naturā duo habuit in vita ista. scz infirmitatē carnis. et sic fuit minor. infra. 2. cap. Eū qui modico ꝛc. Iste habuit gratie plenitudinem z sic etiā in humanitate maior fuit ꝙgelis in gratia z gloria Job. 1. Vidimus eū quasi vnigenitū a patre: plenum gratie et veritatis. Sed hic non est intellectus. Aplius eñ non intelligit q melior fuerit ꝙtū ad gratiaz. is ꝓpe vnionē humane nature ad diuinā. et sic dicitur fact⁹ in ꝙtum per illius vnionis factionē quenit ad hoc. Et ideo subdit Quanto differentius ꝓe illis nomē hereditauit. Et quantū ad hoc nomē ostendit differentiā ꝙtū ad tria. scz ꝙtum ad nominis significationē. quia ꝓpriuz nomē angelorum est. q dicuntur angeli qō est nomē ministri. Angelus eñ idē est qō nūci⁹ Nomē aūt xp̄i est. q dicitur filius dei. et hoc nomē est valde differentius ab illo. qz ꝙtācunqz differentiā ponis adhuc est maior dare cū distent in infinitū. puer. 30. Qō nomē ei⁹ et qō nomē filij eius si nosti? Est eñ nomen filij eius sicut et patrj incōprehensibile. Phil. 2. Et dedit illi nomen qō est sup omne nomē ꝛc. Sed forte dices q etiā angeli dicuntur filij dei Job. 1. z 2. Et dicendum est q si dicunē filij dei hoc non est essentialiē et p naturā. is p quandā ꝙticipationē. Ipse aūt est essentialiē filius dei. et ideo habet nomen differentius ꝓe illis. et hoc est secundū. quia differunt ꝙtū ad modū. pō. Quis est similis deo in filijs dei Quasi dicat. Nullus per naturā. Quantū ad tertiū dicit q illud nomē hereditauit. Hereditas eñ cōsequitur originem. Unde xp̄s q filius sit habet ex origine z p naturā: angeli aūt ex dono gratie. Mat. 21. Hic est heres Unde ipse nomen hereditauit nō aūt angeli. et hec est tertia differētia. ¶ Deinde cū dicit. Cui eñ ꝙgelorꝝ ꝛc. ꝓbat qō dixit. et primo agit de nomine ꝑm q cōuenit xp̄o ꝑm diuinitatē. Secūdo ꝑm humanitatē ibi. Et rursum. Ego ero ꝛc. Quantū ad primū inducit auctoritatē pō. Dñs dixit ad me ꝛc. Et hoc est. Cui eñ angelorꝝ ꝛc. Quasi dicat. Nulli angelorꝝ dicta sunt hec verba is tm xp̄o. vbi tria possunt notari. Primo modus oziginis in verbo dixit. Secundo singularitas filiationis ibi Filius meus es tu. Tertio eius auctoritas ibi Ego hodie. Modus iste nō est carnalis sed spiritualis et intellectualis. Deus eñ spiritus est Joh. 4. Et ideo nō generat carnaliter sed spiritualiter et intellectualiter. Intellectus autem dicendo generat verbū qō est conceptus eius. z iso signanter dixit q dñs dixit ad me. id est pater dixit filio Dicere ergo intellectus patris nihil aliud est ꝙ i corde verbū cōcipe. pō. Eructauit cor meū verbū bonū Job. 33 Semel loqtur et secundo idipm nō repetit ꝛc. Ecc. 24. Ego ex ore altissimi ꝓdij. Sed ꝙtū ad secundū generatio ista est singularis. qz dicit Filius meus es tu. Quasi dicat. Et si multi alij filij dicunē: tū esse filiū naturalē est sibi ꝓpriū. alij aūt dicunē filij dei: qz sunt ꝙticipes verbi dei. Job. 10. Illos dixit deos ad quos sm̄o dei fact⁹ est. sed xp̄s est ipm verbū Mat. 17. Hic est filius me⁹ dilectus. Sed ꝙtum ad tertiū ista generatio nō est tēporalis sed eterna. qz hodie genui te. Differt autem tēpus ab eternitate. qz tempus variat sicut motus cuius mensura est in variatione et successione. Et ideo nominat ꝓ successionē ꝑteriti et futuri. Eternitas aūt est mēsura rei immobilis. et ideo nō est ibi variatio ꝓ successionē: sed semper est ꝓsens. et ideo denotat ꝑ aduerbiū ꝓsentis tēporis scz hodie. Uerū quia illō qō fit. qz nōduz est incōpleto per consequēs est: quod aūt factū est cōpletū est z ita perfectū. Et ideo nō dicit genero te sed genui. qz perfectus est. Sed tamē ne puteē esse generatio eius tota in ꝑteritione: et ꝓ consequēs in desitione addit hodie. vt sit sensus. perfectus es filius z tū generatio tua eterna ē et semꝑ a me generaris. sicut lumen in aere perfectū est z tamē semꝑ ꝓcedit a sole. Mich. 5. Egressus es a principio a diebꝰ eternitatis. pō. Ex vtero ante luciferꝝ genui te. ¶ Consequenter cū dicit. Et rursuz ꝛc. ꝓpositū ostēdit ꝑm q conuenit xp̄o ꝑm humanitatē. et hoc per aliā auctoritatē. et ꝑm glo. istud dicit in Esa. Ego ero illi in patrē. Sed tū nō inuenit aliquid huic simile in Esaia nisi illud Et filius datus est nobis. Sed. 2. reg. 7. et. 1. Paralipo. 28. habent ista eadē verba dñs dicētis ad dauid de salomone per quē figurabat xp̄s. ¶ Sciendū est aūt q in veteri testamento quedā dicunē de eo qō est figura non in ꝙtū quedā res: sed in ꝙtū est figura: z tunc nō exponitur de illo nisi in ꝙtū refert ad figuratū. Uerbi gratia in pō. quedā dicunē de dauid vel de salomone in ꝙtū figurabāt xp̄m tm̄. quedā vero etiā ꝑm q sunt homines quidā. z istoꝝ dicta de ipsis possunt expoi z de xp̄o sicut illud. Deus iudiciū tuū regi da. qz illud potest cōuenire salomoni. Illa vero que dicunē de ipsis in ꝙtū sunt figura nunq̄ de ipsis possunt exponi. sicut illud. Et dñabit a mari vsqz ad mare ꝛc. qz nullo modo verificari potest de salomone. Sic z in ꝓposito licz ista dicta sint de salomone: tū possunt exponi de xp̄o qui ꝓfigurabat ꝑ illum Dicit ergo Ero qō est futuri tpis. ad denotādū q incarnatio filij futura erat in tpe. Hal. 4. At vbi venit plenitudo tpis ꝛc. Supra vero cū loquebat de eterna generatione dixit. es tu. quasi sine motu. hic autez cū loquit de temporali dicit In filiū quod denotat terminuz alicuius motionis. Assumptio eñ iportat motū in filiationē. Et qz oīs motio fit ꝓ operationē alicuius terminatā ad aliquē effectū. ideo primo ponit operationē facientis. qz nō virtute humanitatis facta est assumptio: sed diuinitatis cū dic: Ego ero illi in patrē. id est assumā eū ad vnionem ꝓsone filij. Et subiūgit effectū ꝓsecutū. qz sez est exceptⁿ in vnitatē ꝓsonalē filij. Erit mihi in filiū. De ꝑmo dicit Lu. 1. Uirtus altissimi. s. facietis assūptionē obūbrabit tibi. de. 2°. Ro. 1. Qui factⁿ est ei ex semīe dauid ꝑm carnē. ¶ Deinde cū dic: Et cū itez ꝛc. Agit de dñatiōe xp̄i q̄ est heres vniuersoꝝ. Ubi tria facit. qz ꝑmo ondit dominiū illi⁹ ex ꝙte ꝙgelorꝝ ibi Et ad ꝙgelos qdē ꝛc. Tertio ex ꝙte xp̄i ibi. Ad filiū aūt thron⁹ tu⁹ ꝛc. Quātū ad ꝑmū inducit auctoritatē. pō. Cū dicit Adorate eū oēs ꝙgeli ei⁹

Explanatio sancti Thome in epistolam ad Hebreos II

hoc habeꝫ in .ps. Dñs regnauit exul. ꝛc. Adoratio eñ nõ fit nisi dño. q̃ si angeli eũ adorãt dñs illoꝝ est. volens apls iducere hãc auctoritatẽ. Prio tãgit intẽtionẽ psalmiste eũ dicit. Et cũ itez introducit ꝛc. vt psalmista loq̃tur de aduẽtu xpi in mũdũ. Et ideo dicit. Et cũ scriptura introducit. id ẽ introducendũ dicit pmogenitum ꝛc. Quasi dicat. Jã dictũ est q̃ xps est filius p angel. q̃ est pncipalit a pre gẽit. Est q̃ dicẽdus pmogenit. Ro. 8. Et sit ipe pmogẽitus in multis frib. ꝛc. Hic aũt pmogẽitus debebat introduci in ozbe ꝛc. Et vide q̃ordiate loquatur apls. Primo eñ dicit ipm a pre ibi. Ego ero ꝛc. Secũdo assũptũ in vnitate psone ibi Et ipe erit mihi in filiũ Sed mõ ppoit eũ in notitiã hoĩm. Locat aũt incarnationẽ introductionẽ in mũdũ. Sz ztra Ipe xps vocat eaz exitũ Jo. 16. Exiui a patre ꝛ veni in mũdũ ꝛc. Et dicẽdũ est q̃ exit. est etiã introductio. sicut si aliq̃s recõciliãdus sit pncipi pmo exit ad eũ mediator. et post introducit eũ Sic habeꝫ. 1. reg. 20. ỗ dauid ad Jonatan. Sic xps mediator dei ꝛ hominũ pmo exijt ad homies ꝛ postea introduxit eos recõciliatos. Infra. 2. Qui multos filios adducerat in gl̃am ꝛc. Vel introducit. id est inducit eũ vsq̃ in cozda hominũ. q̃z scriptura loquẽs de aduẽtu xpi dicẽ sũscipiẽdũ intra cozda hoĩm. Ista aũt receptio fit p fidem Eph. 3. habitare xpm q̃ fidẽ in cozdib. vr̃is. ps. Annũciate inꝰ gẽtes gl̃iam ei. ꝛc. Quãdo eñ scriptura dicẽ q̃ gẽtes debẽt credere. dicit q̃ xps intraturus est in cozda ipsoz. Hoc aũt qñ dicẽ. Itez multiplicit expõit. Dicit eñ Chrysostom. q̃ de ĩcarnatiõe vbi q̃ dicit ĩtroductio nõ loq̃tur scriptura semel. Sz itez atq̃ itez. Vel alit. q̃z ipse pmo erat in mundo per potẽtiã diuinitat̃ inuisibilit. Sz itez introducit eũ in mũdũ sm pseniã hũanitat̃ visibilit. Vel alit q̃z supza dixerat. ero illi in patrẽ. id est assumã in vnitatẽ psonalẽ mei. Et cũ itez introducit eũ. s. istũ pzmogenitũ et assumptũ ad vnitatẽ psone. q̃z nõ sufficeret dicere q̃ introducit nisi dicaꝫ qualit introducaꝫ. q̃z non ẽsi vnus de mũdo: nec sic ãgeli Sz sup oẽs Ideo dicẽ Adorẽt eũ oẽs ãgeli Hee. 9. Exercit. celi te adorat Apo. 7 Oẽs angli stabãt ĩ circuitu throni ꝛ cecidert ꝛ adorauerũt ꝛc. Deide cũ dicẽ Et ad ãgelos ꝛc. Poit rõ ex pte angeloꝝ q̃re eũ adorãt. Quasi dicat. Justũ est q̃ adorẽt q̃z sunt ministri. Eñ dicit. Qui facit angelos suos spũs et ministros suos flãmã ignis. Deus eñ aliq̃n opaꝫ illuminãdo intellectũ Jo. 1. Illũiat oẽs hoĩes ꝛc. Aliq̃n vero mouet ad opa. Esa. 26. Oia opa nr̃a opaꝫ es in nob Et primũ facit de in nob mediatib. angel. ps. Illuminãs tu mirabiliꝫ a mõtib. eternis. Secũdũ etiã facit in nobis ipis mediatib. sicut dicẽ dyonisius. 4. ca. celest hierarchie. Inq̃tũ q̃ illũiat p ipos dicunt nũcij. Nuncij eñ est nũciare ea q̃ sunt in cozde oñi sui. Inq̃tum vero sunt mediatozes operꝫ diuinoꝝ dicunt ministri. ps. Ministri ei. q̃ faciũt volũtatẽ ei. Sũt q̃ ꝛ nũcij ꝛ ministri. sed q̃les sunt describit eos p duas res corpales maxie ad hoc ydoneas. Una est aer cui. ppzietas mltũ cõuenit nũcio. ministro aut̃ ppzietas ignis. Aer eñ est receptibilis luminis et ipressiõis. Itez optie reddit recepta. Itez habz velẽ motũ. Hec aut̃ debet habere bonus nuncius. vt sz bñ recipiat dicta. bene referat recepta: et vtrũq̃ velocit faciat. Ista bñ cõueniũt angelis. Optie eñ recipiũt diuinas illũiatiões. Sũt eñ angeli specia mũda sm dyo. Mat. 18. Angeli eoz in cel ꝛc. Itez optie reddũt q̃ significatũ est Apo. 1. Significauit de q̃ oportet fieri cito loquens per angelũ suũ suo suo iohãni ꝛc. Itez sunt veloces Esa. 18. Itez angeli veloces ꝛc. Isti aũt dicunt spũs. q̃z omnis substãtia iuisibilis dicit spũs. Eñ et aer dicit spũs. Itez sunt ignis inꝰ tũ ministri. Ignis aut̃ inꝰ omnia elemẽta est maxime actiuus et efficax ad agẽdũ. Eñ in ps. de angelis vbi dicunꝫ ministri eius ibi addit. Et ministros tuos ignẽ vrentẽ. Itez ignis calorẽ causat p q̃d designat charitas. Can. 8. Lãpades ignis atq̃ flãmaꝝ. Eñ describunt in igne ꝛ dicunt seraphin Esa. 6. Itez ignis semp mouet sursuz. ita ãgeli et boni ministri oia q̃ agũt semp referũt in gl̃iam dei. sic patz de angelo thobie. 12. Benedicite deũ celi ꝛc. Nõ dicit bñdicite me sed deuz celi. Non sic de malo ãgelo q̃ dicit Mat. 4. Si cadẽs adoraueris me. Sz ãgel bon̄ tanq̃ bon̄ minister dicẽ Apo. vl. Vide ne feceris. deũ adora.

Lectio quarta.

D filiũ aũt. Thronus tuus deus in seculũ secli: virga eq̃tatis virga regni tui. Dilexisti iusticiaz et odisti iniquitatẽ; propterea vnxit te deus: deus tuus oleo exultationis pr̃e participib̃ tuis.

Supza. pbauit apls p auctozitatẽ angelos eẽ ministros: hic. pbat hoc p rões sumptã ex pte ipi xpi. Eñ intendit ꝺ. pbare regiã dignitatẽ xpi. vbi duo facit. Prio eñ cõmẽdat regiã dignitatẽ ipius xpi. Secũdo ei ad illã dignitatẽ oñdit ydoneitatez ibi. Propter ea vnxit te de ꝛc. Circa primũ tria facit. Prio cõmẽdat xpi regiã auctoritatẽ. Secũdo eius regimis eq̃tatẽ ibi. Virga directiõis ꝛc. Tertio regimis bonitatẽ ibi Dilexisti iusticiã ꝛc. Dicit ergo Ad filiũ aũt dicit Thron̄ tu ꝛc. Et sũt ẽba dei pr̃is loq̃ntis p linguã. pp̃he. sicut p calamũ scribe. Dicit ergo O de fili thron̄ tu ꝛc. In quo denotat regia maiestas Est eñ thron̄ regis sedes. Sz cathedza magistrat: tribunal aut̃ sedes iudicis. Copetit aũt thron̄ xpo sm naturã diuinã inq̃tuz est de. Sz sm q̃ ps. Rex oĩs terre de. hõ cõuenit sibi ex merito passiõis victorie ꝛ resurrectiõis Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecũ in throno meo. sicut ego vici ꝛ sedi in throno patris mei cũ eo. Hic thron̄ est ppetu. Lu. 1. Et regni ei nõ erit finis. Dan. 7. Potestas ei ptãs eterna q̃ nõ auferet ꝛc. Patz aũt q̃ regnũ illis est eternũ ꝛ inq̃tũ sibi q̃uenit ex natura. q̃z est de. ps. Regnũ tuũ regnũ oĩm scloz ꝛc. Itez inq̃tũ sibi cõuenit vt hõ ꝛ hoc duplici rõe. Una q̃z regnũ illis nõ ordiaꝫ ad tpalia sz ad eterna. Jo. 18. Regnũ meũ nõ est de hoc mũdo. Ad hoc eñ regnat vt hoĩes dirigat ad vitaꝫ eternã. Nõ aũt sic est de regno hoĩm. vñ regnũ illoꝝ finitur cũ vita pñti. Alia rõ est. q̃z ecclia q̃ ẽ regnũ ei durat vsq̃ ad finẽ mũdi. et tũc tradet xps regnũ deo ꝛ pr̃i ꝛ mãdũ ꝛ pficiẽdũ. Cõsequr cõmẽdat regnũ ei ab eqtate cũ dicẽ Virga directiõis ꝛc. Cõueniẽ aũt describi regnũ p virgã Differt eñ regimẽ tyrãnicũ a regie regis q̃z regimẽ tyrãnicũ est ad vtilitatẽ suã cũ grauamie subditoꝝ. regimẽ aũt regis pncipaliter ordinaꝫ ad vtilitatem subditoꝝ. et ideo rex est pat ꝛ pastor. Pastor eñ nõ coercet gladio sz cũ virga. ps. Si ambulauero in virga iniquitates eoꝝ. Itez pastor vtit virga i directiõe gregis. Mich. 7. Pasce pplm tuũ in virga tua. Virga etiã sustẽtat infirmos. ps. Virga tua ꝛ baculus tu ipa me cõsolata sũt. Itez virga perturbat hostes. Numeri. 24. Cõsurget virga de isrl̃ et p cutiet duces moab. Sed ẽ virga eqtat Esa. 11. Arguet in eqtate p mãsuetis rẽ. Sz sciẽdũ est q̃ aliquãdo aliq̃s regit in rigore iust sic q̃ fuat ea q̃ iusta sũt sm se. Cõtingit aut̃ q̃ aliq̃s de se iustũ est qs tñ cõgruũ ad aliq̃d inducit de trim tũ si fuerit. ꝛ ideo oportz q̃ ius cõmune ad hoc applicẽt. ꝛ si hoc fiat tũc ẽ regimẽ eqtat Regnũ veter testamti erat sm rigorez iusticie. act. 15. Onꝰ qd nec nos nec pres nr̃i portare potuim. Sz regnũ xpi ẽ regnũ eqtat ꝛ iusticie. q̃z in ipo nõ ipoit nisi suauis obligatia Mat. 11. Jugũ eñ meũ suaue est ꝛ on̄ meũ leue.

Consequenter cũ dicit. Dilexisti. ꝛc. bonitatẽ regẽtis cõmendat. Quidã eñ seruant equitatẽ nõ tamẽ ppter amorẽ iusticie sed magis ppter timorẽ vel gloriã vel metum: ꝛ tale regimen nõ durat. Sed iste seruat eqtatẽ propter amorẽ iusticie. Dicit ergo. Dilexisti iusticiam. ꝛc. Quasi dicat. Hoc q̃ virga est equa ꝛ directa: hoc est q̃z dilexisti iusticiã. Sap. 1mo. Diligite iusticiã qui iudicatis terrã. Nõ aũt ẽ iustus qui nõ amat iusticiam. Mat. 5 Beati qui esuriunt ꝛ sitiunt iusticiam ꝛc. Sed aliqui q̃dem diligunt iusticiã sed sunt remissi in coꝛrectiõe iniq̃tatis. sed xps odit. i. reprobat iniq̃tatem. ps. Iniquos odio habui. Sap. 14. Similiter odio sunt deo impius ꝛ impietas ei. Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores ꝛ misertus ẽ penitentib. Deinde cum dicit. Propterea vnxit te de ꝛc. oñdit xpi idoneitatẽ ad exequendum ꝛ gubernandũ vbi dubitatio ẽ de hoc q̃d dicit. propterea. ꝛc. In verbis istis agit de spuali vnctiõe q̃ xps replet ẽ spũ scõ. Manifestũ eñ iõ replet ẽ q̃z dilexit iusticiã. Ergo meruit gr̃am q̃d ẽ ztra illud Ro. 11. Si ex opib̃ iã non ex gr̃a: ꝛ hec ẽ rõ cõis. Sz spãliter ad ppositũ q̃z xps in ipa acceptõe fuit plen̄ spũ scõ. Jo. 1. Plenũ gr̃a ꝛ veritate. Nõ ergo meruit. Rndeo. hic ẽ cauẽdus error origenis. Voluit eñ q̃ oẽs spuales creature etiã aĩa xpi a pncipio create fuerũt ꝛ sm q̃ plus vel min̄ adheserũt deo vel diuerterũt ab ipo p libertatẽ arbitrij sui facta ẽ distinctio inter angelos ꝛ etiaz aĩas. Eñ dicit in pyarchon q̃ aĩa xpi q̃z vehementi adhesit deo diligẽdo iusticiã propterea meruit hoc. Sz hoc ẽ hereticũ dicere q̃ scz q̃cq̃ aĩa vel etiã aĩa xpi creata fuerit añ corpus. q̃d etiã spalez rõnem in xpo hz q̃ in pmo instanti simul creata fuit aĩa ꝛ formatũ corp ꝛ totũ ẽ assũptuz a filio dei. Quid ergo dicit. propterea. Una glo. videt sentire cũ ozigene. Sed si volum̄ eã saluare dicem̄ q̃ in scriptura dr̃ aliquid fieri qñ innotescat sicut cũ dr̃ Phil. 2. Factꝰ ẽ obediens. ꝛc. Propter qd ꝛ de exaltauit illũ ꝛ dedit illi nomen ꝛc. Quãd xps merito passionis meruit eẽ de. Ubiq̃. Hic eñ ẽ error fotini. Dicẽdũ ẽ ergo q̃ xpm eẽ deuz excedit oñe meritũ sed p passionẽ meruit q̃ manifestẽ vbiq̃ eẽ deũ: ꝛ qd de dederat illi tale nomẽ ꝛc. Ita hoc qd dicit hic. Propterea vnxit te deus ꝛc. vt sit sensus. Et hoc q̃ tu dilexisti iusticiã: meruisti q̃ hoc innotescat. Vel alit ꝛ melius ita q̃ ly propterea nõ dicat cãm meritoziã sz finalem. Quasi dicat. Ad hoc q̃ illa haberes scz thronũ petuũ virgã directiõis ꝛc. q̃ dicta sunt: propterea vnxit te deus oleo scz scificatiõis qd̃ dñs mãdauit fieri. Exo. 30. quo vngebãtur vasa ꝛ sacerdotes. Leuit. 8. et. 9. Et reges vt p3 de dauid. 1. Reg. 16. et salomone. tertij Re. 1. Itez pphe: vt p3 de heliseo. tertij Re. 19. Sz quare fiebat ista scificatio per vnctionẽ. Rõ ẽ fralis. Hoĩes enim orientales p celebritate vngebanꝫ ne cõsumerent: eo q̃ sunt in regione multũ calida. Pauper etiã vngebãtur ad festiuitatẽ. 4. Reg. 4. Nõ habeo ancilla tua nisi parum olei qua vngar. In scriptura aũt diuina traduntꝫ nobis p modũ quo hoĩes solent vti. Quia ergo tunc vngebanꝫ hoĩes vel ppter celebritatẽ festi vel celebritatẽ pso ne. iõ ad ostẽdẽdũ excellentiã xpi dicit eũ vnctũ oleo exultatiõis. Ipe eñ ẽ rex. Esa. 32. Ecce i iusticia regnabit rex Et. 33. Dñs eñ iudex noster. dñs legifer nr̃. dominꝰ rex nr̃ ipe ventet ꝛ saluabit nos. Esa etiaz sacerdos. ps. Tu es sacerdos i eternũ sm ordinẽ melchisedech. Fuit etiã pphã. Deutero. 18. Prophetã de gẽte tua ꝛ de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dñs. Et conuenit sibi vngi oleo sanctificatiõis ꝛ exultatiõis. Ab ipo aũt sunt sacra que sunt vasa gr̃e. Esa. 22. Suspendã sup eũ oẽm gloriã domus pr̃is ei vasoz diuersa genera ꝛc. Conuenit etiã ista vnctio xpianis. Sũt eñ reges ꝛ sacerdotes

1. Pet. 2. Vos estis genus electũ regale sacerdotium. Apoc. 5. Fecisti nos deo nr̃o regnũ ꝛ sacerdotes. Item habẽt spm̃ sanctũ qui ẽ pphetie spũs. Joelis. 2. Effundam de spũ meo sup omnẽ carnẽ ꝛc. ꝛ iõ omnes vncti sũt inuisibili vnctiõe. 2. Cor. 1. Qui aũt cõfirmat nos vobiscum in xpo ꝛ qui vnxit nos ꝛ q̃ signauit nos. 1. Jo. 2. Vos vnctionẽ habetis a scõ ꝛ nostis oia. Sz q̃ cõparatio ẽ inter xpm vnctũ ꝛ xpianos vnctos? Ista scz q̃z ipse habet eã pncipaliter ꝛ pmo: nos autẽ ꝛ alij ab ipo effusã ps. Sicut vngũctum in capite ꝛc. Et iõ dicit. Pre ptic pibus tuus. Jo. 1mo. De plenitudine eius oẽs accepimus. Eñ alij dicunꝫ sancti. ipe vero sanctus sanctorum. Ipe eñ ẽ radix oĩs scitatis. Dicit aũt oleo leticie vl exultationis: q̃z ex ista vnctione pcedit spualis leticia. Ro. 14. Nõ ẽ regnũ dei esca ꝛ potus sed iusticia ꝛ pax ꝛ gaudium in spiritu sancto. Gal. 5. Fructus autẽ spũs ẽ charitas pax ꝛ gaudiuz. ps. Et exhilaret faciẽ in oleo. Esa. 61. Oleum gaudij p luctu ꝛc. Illud autez q̃d bis dicit. deus deus. dupliciter exponit. Uno mõ q̃ repetat̃ noiatiuus casus: vt sit sensus. Unxit te de p seipm̃ deũ: nos aũt per te mediatorẽ dei ꝛ hoĩm hoĩem xpm. 2. Pet. 1. Per quẽ magna et pciosa nobis pmissa donauit. Alio modo quia sm Augu. in glo. alterũ ẽ noiatiui casus alterũ vocatiui vt sit sensus. O xpe qui es de filius: deus pater unxit te ꝛc. ꝛ q̃ sic exponi magis patet in greco Sed cũ xps nõ sit vnct sm q̃ de q̃z sic nõ cõuenit sibi recipere spm̃ scm̃ sed magis alijs dare. Scõa expositio nõ videtur esse vera. Respondeo dicendũ ẽ q̃ idẽ i persona ꝛ de ꝛ hõ tũ vnctus ẽ inquantũ hõ. Et cũ dr̃ o de ꝛc. ꝛ vngens ẽ deus ꝛ hõ ꝛ vnctus filius ẽ deus ꝛ homo. ꝛ vnum cum ipo in persona.

Lectio quinta.

Tu in principio domine terrã fundasti: ꝛ opera manuũ tuaꝝ sũt celi. Ipi peribunt: tu autem pmanebis ꝛ omnes vt vestimentũ veterascent. Et velut amictũ mutabis eos ꝛ mutabunt: tu autem idẽ ipe es ꝛ anni tui nõ deficient.

Supza premiserat apls quatuor in quib̃ xps excellit angelos ꝛ pbauit duo illoꝝ scz ꝛ q̃ excedit eos q̃ ẽ filius ꝛ q̃ ẽ heres: nunc pbat tertiũ scz q̃ excedit eos in virtute opationis q̃z p eũ pater fecit ꝛ secula. Hoc aũt probat apls ex auctoritate eiusdem prophete: ꝛ circa hoc duo facit. Primo ostendit virtutẽ opationis inquãtũ ẽ creator. Secũdo quantũ ad differentiam creatoris ad creaturam ibi. Ipi peribunt ꝛc. Circa primũ duo facit: q̃z p̃mo ponit creationẽ terre. Scõ celoꝝ ibi. Et opa manuuꝝ ꝛc. Sciendũ ẽ autẽ circa primũ q̃ hoc põt dupliciter legi Uno mõ vt sit sermo directus ad patrẽ vt sit sensus. Tu dñe scz deus pater fundasti terram in pncipio. i. in filio qui ẽ principiũ. Jo. 8. Ego principiũ qui ꝛ loquor vobis Et hoc tñ valet ac si diceret. Tu fundasti terrã p filium ps. Omnia in sapia fecisti. Filius aũt ẽ sapia genita: vt supza dixit eũ splendorem glorie. Et hoc qd dicit hic respondet huic qõ supza dixit: per quẽ fecit ꝛ secula. Alio modo q̃ sit sermo directus ad filiũ sic. Et tu dñe scz fili fundasti terram in pncipio scilicet temporis vel in pncipio scz productionis rerum vt excludat opinionẽ dicentium corpozalia nõ fuisse creata cum spualibus sed post. Heneh pmo. In principio creauit deus celum ꝛ terram. Sciendũ est autẽ q̃ tripliciter potest distingui terra a

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos II

celo. Uno modo ⁊ ad lram q̄ per terraz intelligatur elementū terre. Per celum autem superioza corpora: vt sicut moyses non facit mentionem de aere q̄ est cū aqua: ita hic intelligit per celum ipm celum ⁊ alia duo elementa scz aerem ⁊ ignem que magis accedunt ad naturam celi q̄ patet ex loco ipsoz. Sic etiā accipit moyses Señ. ꝑmo. Et dicit fundasti: quia sicut fundamentū quod est ꝑma pars edificij ē in ymo: ita terra inter oīa elementa tenet locū ymū. Esa. 48. Manus mea fundauit terram. ꝑs. Aridam fundauerunt manus eius. ¶ Non autem dicit fecisti celos sed opera manuū tuarum sunt celi: quia illud quod aliquis facit manib⁹ magis diligenter videt facere. Et ideo sic loquit ad designandū nobilitatem et pulchritudinem ipsoz. Esa. 48. Dextera mea mensa est celos. ¶ Aliter vero q̄ per terram intelligat totā naturam cozporalem. Et sic terram fundasti. quia materia ē locus ⁊ fundamentū fozmarū: per celos autem spūales substantias. ꝑs. Laudate eum celi celoꝝ. Et hi sunt opa manuū eius quia fecit eos ad imaginē ⁊ similitudinem suā. Uel per terram imperfecti in ecclesia qui sunt fundamentū aliozꝝ quia nisi esset actiua in ecclesia cōtemplatiua nō subsisteret. Per celos cōtemplatiui. Et hec sacra in ecclesia in principio. i. ꝓ filiū Esa. 51. Ꝑposui verba mea in ore tuo vt fundes terrā. i. perfectos ⁊ plantes celos. i. perfectos. ¶ Cōsequēter cū dicit. Ipsi peribūt ꝛc. ostēdit dr̄iaz inter creatorē ⁊ creaturā: dicit quātū ad duo que sunt ꝓpria creatori: primū est eternitas: secūdū ē imutabilitas: de qua ibi. Et omnes vt vestimentū veterascent ꝛc. Circa primū duo facit: q̄ primo ponit terminationem creature. Scōo interminationem dei ibi. Tu autē ꝑmanebis. Dicit ergo primo. Ipsi scz celi ꝑibunt. Sed contra Eccl. ꝑmo. Terra in eternū stat: ergo videt q̄ multoplus celi. Respondeo dicendū ē q̄ sm Augu. ⁊ philosophū in qualibet mutatione ē generatio ⁊ cozruptio. Unde quicquid mutat perit in statu in quo erat. Ergo qō dicit q̄ celi peribunt nō intelligit quantum ad substātiam: de qua Job. 37. Qui solidissimi quasi ere fusi sunt sed quantū ad statum quē nunc habent. Apoc. 21 Vidi celum nouū ⁊ terram nouam. 1. Cor. 7. Ꝑpreterit figura mundi huius. Sed quomodo mutabunt statum. Diuersimode q̄ celi ſuperiores mouenť sed nō alterantur Inferiores vero scz ignis ⁊ aer ⁊ mouenť ⁊ alterantur et corruptioui sunt subiecti. Sic ergo status omniū celoꝝ ē mutabilis sed tunc motus cessabit in superioꝝ⁹ ⁊ cozruptio in inferioribus q̄ aer ignē cōflagratiōis purgabitur. 2. Pe. 3. Cell qui nūc sunt ⁊ terra eodem verbo reposita igne reseruati in die iudicij ꝛc. Omnes ergo peribunt a statu in quo nunc sunt: ⁊ sic quodāmodo peribūt: sed tu domine permanebis. ꝑs. Tu autē domine i eternum permanebis. ¶ Deinde cum dicit. Et oēs ꝛc. ostēdit differentiam dei ad creaturam quantū ad imutabilitatem. ⁊ circa hoc duo facit. Primo enim ponit mutabilitatem creature. Secundo immutabilitatez dei ibi. Tu autem idem ꝛc. Et adhuc circa primum duo facit: q̄ primo describit rōnez mutabilitatis creature. Scōo subdit illam mutabilitatem ibi. Et velut amictum ꝛc. ¶ Circa primum autem sciendū est q̄ vetus ⁊ nouum cōsequunť tempus. Unde veterascere nō potest nisi qō aliqualiter mensuratur tempore. Motus autē celoꝝ mensuratur tempore sed ipm mobile mensuratur ipso nunc temporis ergo in celo possunt inueniri nouitas ⁊ vetustas. Unde non veterascent celi quasi substantia eoꝝ minuať vel cozrumpatur in aliquo sed tm̄ quantum ad diuturnitatē temporis quo amplius nō mensurabunť. Et ideo dicit. Sicut vestimentum ꝛc. quia causa mutationis celoꝝ nō erit ꝓpter defectum virtutis ipsoꝝ que in aliquo minuatur quia si motus ipsoꝝ cessaret ꝓpter defectū virtutis iam cessatio haberet causam naturalem ⁊ posset deprehendi rōne naturali cuius contrariū dicitur Mat. 24. De die autem ⁊ hora illa nemo scit ꝛc. ergo erit ꝓpter necessitatem finis quia omnes creature cozporales ordinantur ad spūales ⁊ totus motus deseruiens generationi ⁊ corruptioni ordinať ad generationē hominis. Cessante ergo generatione hominis qō est quando completus erit numerus electorum ⁊ ꝑdestinatoꝝ cessabit motus ille. Et ideo dicitur vestimentū qō sumit ad vsuꝝ ⁊ cessante vsu deponit sicut homo calidum vestimentuꝝ deponit veniente estate. Sic ergo status mundi q̄ nunc est cōmendaꝝ isti fini cū cōpletus fuerit numer⁹ ille electorum iam amplius nō erit accōmodat⁹ nec necessarī ⁊ ideo sicut vestimentū deponeť. Luc. 21. Celum ⁊ terra transibunt ꝛc. ¶ Cōsequenter ponit ipam mutabilitatem cū dicit. Et velut amictum mutabis eos scz celos. Et bene dicit. Mutabis tu deus q̄ nō ꝓpria virtute nec p se sed virtute dei mutabunť a motu sicut amictū qō ad vsum sumit ⁊ post vsum deponit sm̄ cōgruentia tēporis ⁊ finis. Et dicit amictum q̄ per amictum glia hoīs ⁊ manifestat ⁊ tegit. Ita etiā deus p creaturas ⁊ occultat nobis ⁊ manifestat. Ro. 1. Inuisibilia dei p ea que fca sūt intellecta conspiciunť. Sap. 13. A magnitudine enī speciei ⁊ creature cognoscibiliť poterit hoc creatoz videri ꝛc. Et dicit mutabunť q̄ ī perpetuū mutati ꝑmanebunt Ite quantū ad celos spūales qui pereunt a vita ꝑsenti p mortem corporis. 2. Regi. 14. Omnes morimur ⁊ quasi aque dilabimur in terrā que nō reuertent ꝛc. Esa. 57. Justus perijt ⁊ nemo ē ꝛc. Ite veterascet: quia vt dicit infra. 8. qō antiquat ⁊ senescit prope interitum ē. Et mutabis eos scz ꝑm corpa quando corporale hoc induet in corruptionē. ꝑme Cor. 15. Et mutabunť sm̄ mētem q̄ a visione enigmatica assument ad speciei visionez. Job. 14. Cunctis diebꝰ quibꝰ nunc milito expecto donec veniat imutatio mea ꝛc. ¶ Deinde subiūgit imutabilitatē dei cū dicit. Tu aūt idē ipe es ꝛc. Ubi duo facit. Primo ponit hoc Scōo ostendit hoc p signū ibi. Et āni tui ꝛc. Dicit ergo. Isti ꝑibunt tu autē. s. dei filꝰ ⁊ hoc cōtra arrianos. ¶ Idē ipe es. i. idez ꝑseueras ⁊ nunq̄ mutaris. Malac. 3. Ego deꝰ ⁊ nō mutor. Jac. 1. Apud quē nō est transmutatio ꝛc. Et signū huius ē anni nō deficiēt. Anni enī dei dicunť duratio eius sicut anni hoīs duratio hominis: q̄ deficit ⁊ sm̄ ptes q̄ cū sit tpalis vna ꝑs succedit alteri: ⁊ vna aduenīte deficit altera. Deficit etiā sm̄ totū. q̄ ex toto desinit esse. In duratōe vero dei neutrū horum ē q̄ nō deficit sm̄ totū q̄ ē semp. ꝑs. Tu aūt altissimus ī eternū dñe. Ite nec sm̄ ptes. q̄ eternitas ē tota simul ⁊ q̄d stās. Job. 36. Numer⁹ annoꝝ eiꝰ inestimabil⁹. ꝛc. Sz cū sit vna ⁊ imutabil⁹ quare anni vocanť. Rō huius ē. q̄ intellect⁹ noster accipit cognitōez intelligibiliū ꝑ sensibilia q̄ oīs nostra cognitio icipit a sensu. Unde et deus q̄ ē oīno simplex: describiť sub filitudine corpaliuꝝ Esa. 6. Vidi dñm sedentē ꝛc. Ita etiam duratio eiꝰ a nobis describiť per aliqua nobis nota cū tamen sit vniformis ⁊ simplex. Ann aliqñ 6z annus aliquādo dies ⁊ mensis. q̄ omnes differentias tpis includit

Lectio sexta.

a Dixit autē angelorū dixit aliquando: sede a dextris meis: quousq̄ ponam inimicos tuos scabellū pedum tuoꝝ? Nōne omnes sūt administratorij spiritus in ministerium missi ꝓpter eos qui hereditatem capiunt salutis.

Supra probauit apls tria de xpo in quib⁹ excedit angelos: hic ꝓbat quartuz qō ꝑmiserat de ipo scz q̄ sedet ad dexterā maiestatis qō ꝑtinet ad dignitatem eiꝰ. Et circa hoc facit duo. Primo enī inducit auctoritatē dauid. Secundo ostendit angelos ab hac dignitate deficere. ibi. Nonne oēs sunt ꝛc. Circa primū duo facit. q̄ primo describit dignitatem xpi. Scōo ostendit per signū ibi Quo aduscz ponā ꝛc. Dicit ergo. Ad quē autē angelorum dixit aliqn deus. Quasi dicat. Non inuenit q̄ hoc deꝰ dixerit angelo sed dixit christo. Et ipse ē xps. Mat. 22. inducit hoc de se dictū. Hoc autē qō dicit. Sede a dextris meis. pōt referri ad diuinā naturā in qua xps equalis ē ꝑri q̄ habet ⁊ iudiciariā ⁊ regiā ꝑtem equalē ꝑri Jo. 16. Oīa que habet pater mea sunt. Ipe vero pat⁹ ab eterno dixit: q̄ dicendo filiū generauit ⁊ generādo edidit el equalitatem patris. Ꝑōt etiam referri quantū ad humanam naturam sm̄ quā sedet in bonis potiozib⁹ ꝑris. Tunc aūt pater dixit qñ hūane nature verbū suū vniuit Hoc aūt magis supra expositū est vbi dixerat. Sedet ad dexterā. ¶ Cōsequenter cum dicit. Quoadusq̄ ꝛc. ostēdit q̄ signū dignitatē xpi vbi occurrit duplex dubitatio. Una quia ab eterno omnia sunt subiecta filio. Ite q̄ in resurrectione xps dicit. Data ē mihi oīs ꝑtās. Quid ergo expectat subiciendum scabello suo? ¶ Et sciendū est q̄ aliquid pōt ee in potestate alicuius dupliciter. Uno mō quantū ad auctoritatem: ⁊ sic omnia ab eterno quātum ad ꝓdinationē fiendoꝝ ⁊ in tpe quo fuerunt: subiecta sunt filio dei inquantum deus: sed a principio conceptionis inquantū homo. Alio modo quantū ad exercitium potestatis: ⁊ sic nō sunt ei oīa subiecta sed tm̄ in fine mundi quia nondū exercet ꝑtātes in omnia: subijciendo sibi oīa. Phil. 3. Secundū ogationē qua possit etiaz subijcere sibi oīa. Sed quid est q̄ dicit scabellum? Ꝑōt dici q̄ per hoc nihil aliud intelligit q̄ plena ⁊ perfecta subiectio. Illud em̄ dicit perfecte subiectū alicui qō ipe pōt cōculcare pedib⁹. Aliter etiā ⁊ faciendo vim in verbo: q̄ sicut deꝰ est caput xpi: vt p̄z ꝑme Cor. 11. Caput xpi deus. Ita pedes xpi humanitas eius. ꝑs. Adorabimus in loco vbi steterūt pedes eiꝰ. Ꝑonā ergo scabellū id ē non solum subijciā inimicos tuos tue diuinitati sed etiam humanitati tue. In hoc aūt errauit origenes. Ipe em̄ voluit ⁊ intellexit vnū modū tm̄ subiectionis. Sicut em̄ nihil aliud est subijci luci q̄ illuminari: ita cū xps sit veritas iusticia ⁊ bonitas ⁊ quicquid tale pōt dici nihil ē aliud subijci saluatori q̄ saluari. Et ideo voluit q̄ ī fine omnia etiā demones saluarenť quia aliter nō subijcerentur oīa xpo. Sed hoc ē contra illud qō dicit Mat. 25. Ite maledicti in ignē eternū. Unde sciendū est q̄ duplex est modus subiectionis. Unus p voluntatē subditoꝝ sicut boni ministri subijciunť domino suo: puta regi ⁊ sic solum boni subijciunť xpo. Alius per voluntatem dñi: ⁊ sic ē quedam violentia ex parte subditoꝝ. Et sic mali subijcientur xpo: nō q̄ velint dominiū eius: sed quia xps faciet de ipsis voluntatem suam puniendo eos qui noluerūt hic facere voluntatem suā. Et hoc ꝓprie designať p scabellū: quia qō calcať cōprimit. Esa. 66. Celum mihi sedes ē id est celestes ⁊ boni: sed terra id est terreni ⁊ mali scabellū pedū tuoꝝ. ¶ Alia dubitatio est de hoc q̄ dicit: q̄duscz ꝛc. quia si sedebit quoadusq̄ ponat: ergo cū posuerit nō sedebit. Respōdeo q̄ donec ⁊ quoadusq̄ qñq̄ ponunť finite. quādo scz designant terminū eius cui coniungitur: sicut cum dico: Sede hic donec veniam. Aliquando autem tenentur infinite quando scz non ponitur terminus: vt cum dicitur. Iste non penituit donec vixit: quia nec post mortem penituit. Sicut enim dicit Hieronymus illud oportet designari de quo potest esse dubiū. Illud autem quod nō est dubium relinquit intelligenti. Dubium autem est vtrum in vita sua peniteat: sed q̄ nō post mortem suam nulli est dubium. Sic ⁊ in proposito cum enim non multi impugnent ⁊ blasphement christuz videtur dubium vtrum modo sedeat: sed non est dubiuz vtrum sedeat quando omnia subiecta erunt ei: ⁊ ideo nō exprimitur illud. ¶ Consequenter ostendit q̄ dignitas hec angelis non conuenit cum dicit. Nonne omnes ꝛc. Ubi tria facit: quia primo ostendit ipsoꝝ officiū. Secundo executionem officij ibi. In ministeriū ꝛc. Tertio fructū executionis ibi. Ut hereditatē ꝛc. Dicit ergo. Nō ne omnes ꝛc. ꝑs. Ministri eius qui facitis voluntatem eius. Sed contra Dañ. 7. Milia miliū ministrabant ei ꝛc. Ubi dicit Grego. Aliqui ministrant alij sunt qui assistunt. Non ergo omnes ministrant Respondeo dicēduz est q̄ sicut videmus in artificibus q̄ duplex est genꝰ artificum. Quidam enim sunt quasi manu exequentes vt manu artifices. Alij autem non exequūtur nec operātur manu sed sunt artifices disponentes ⁊ quasi precipiētes quid agendum sit: ita ⁊ in angelis est: quia quidam sunt quasi exequentes. quidam vero quasi preceptores precipientes ea que agenda sunt. Accipiendo ergo largo modo administrationes tam ꝓ exequentibus q̄ etiam pro imperantib⁹: sic oēs sunt administratores vl administratorij. Sed si dicantur administratorij qui exequunť. alij autē qui imediate accipiunt a deo assistentes. sic quidaz ministrant: quidā assistunt ⁊ tradunt aliis. Sed contra hoc est quia hic tangiť executio officii cum dicit. In ministerum missi ꝛc. ergo videt per hoc q̄ omnes exequatur. ꝑs. Immittit angelus dominī in circuitu ꝛc. et Esa. 6. Uolauit ad me vnus de seraphin qui fūt de supremo ordine. Ergo si illi mittunť: multo fortius alii. Sed contra hoc est dionysius qui dicit q̄ accepit ab apostolo q̄ soli inferiores mittunť ⁊ nō superiores. Respondeo quidam dicunt q̄ superiores mittunť ⁊ exeunt aliquādo aliquibus causis subortis ad exteriora: sed videt mihi q̄ superiores quattuoz scz seraphin. cherubin. throni ⁊ dominationes nunq̄ mittunť sed inferiores mittunť qō patet ex eoꝝ nominibus Uirtutes enim mittunť ad mirabilia facienda. Potestates ad arcendum potestates aereas. Principatus ad gubernandū cōmunitatē vel regnum: ⁊ sic de aliis. Dominationes autez dicunť quia ordināt omnia hec inferiora. Alii autem tres ordines accipiunt nomina ex opatione quam immediate exercent circa deum: ⁊ illa diſpensant in alios. Qergo dicit missi. Dicendum est duplex est missio. Una que motum localem ipoꝝ tat. ⁊ sic mittunť solum inferiores. Alia est missio que fit per applicationem ⁊ directionez nouī effectus in creaturā. ⁊ sic mittunť filius ⁊ spiritus sanct⁹. ⁊ hoc modo mittunť superiores quia virtus eoꝝ immittit in inferiores immittenda alijs. Et qō dicit voluit ꝛc. Dicendum q̄ inferiores vtuntur nominibus illoꝝ quoꝝ virtute et auctoritate agunt ⁊ eis attribuunt operationes suas. Et quia tale officium suum exequebať in virtute seraphin: ideo vocatus est nomīe seraphin nō q̄ esset natura seraphin. ¶ Deinde subiungit fructum officij cum dicit. Ut hereditatem ꝛc. Et licet omnes sint vocati nō tamē oēs capiunt hereditatē. Qui ergo capiunt illi ꝓpiūt fructū missiōis. Jere. 51. Curauim⁹ babylonē ⁊ nō ē sanata.

Capitulum secundum.

p Propterea abundantius oportet obseruare nos ea que audiuim⁹

ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo: factus ē firm⁹ ⁊ omnis p̄uaricatio ⁊ inobediētia accepit iustā mercedis retributionē quomodo nos effugiemus si tantam neglexerim⁹ salutē Que cum initiū accepisset enarrādi per dominū ab eis qui audierunt in nos confirmata ē cōtestante deo signis ⁊ portentis ⁊ varijs virtutibus ⁊ spiritussancti distributionib⁹ ſm suam voluntatem.

Supra ostendit aplūs multipliciter eminētiam xp̄i ad angelos: hic ex hoc cōcludit q magis obediendū est doctrine xp̄i scz nouo testamento q̄ veteri testamēto. Et circa hoc tria facit. Primo enim ponit conclusionem intentā Scdo inducit rōnem ad cōclusionē intentā. Tertio confirmat p̄dictam rōnis. Primū in principio. secūdū ibi. Si enīm qui per angelos ꝛc. Tertiuz ibi. Non em̄ angelis ꝛc. Circa primū sciendū est q̄ Exo. 23. Datis preceptis legis ⁊ iudicibus subiungit. Ecce ego mitto angelū meum ꝛc. Et sequit. Observa igit ⁊ audi ꝛc. Si igit mādatuz angeli per quē lex data ē seruaretur: introitus dispon̄eret ad patriaz. Unde Mat. 19. dictū ē. Si vis ad vitā ingredi serua mandata. Oportet ergo seuare mandata illa legis: ergo oportet magis obedire mādatis eius qui maioz est angelis per quos lex data ē Et hoc ē q̄ dicit Propterea obseruare oportet ea que audiuim⁹. Abdie primo Auditū audiuim⁹ a domīo. Abac. 3. Domine audiui auditū tuum ⁊ timui. Oportet ergo obseruare abundantius q̄ scz a maioze dicta sunt. p̄s. Ideo dilexi testimonia tua ꝛc. Et hoc ꝓpterea id ē propter īminens periculum. ne scz superefluam⁹. Aliquis enim fluit per penas corporales. scdi Regū. 14. Quasi aque dilabimur super terram. sed effluit per culpam sed supefluit corporaliter per damnationē eternam. ¶ Consequenter induxit rōnem ad hoc que continet vnaz cōditionalem continentē comparationem noui ⁊ veteris testamēti In antecedenti ponit conditio veteris testamenti. In ꝑnti conditio noui testamenti. Circa vetus autē tria ponit scz legis auctoritatē. Scdo firmitatē veritatis ibi. Qui fact⁹ ē firmus. Tertio necessitatē obseruandi ibi. Et oīs p̄uaricatio ꝛc. Primo ponit auctoritatē: quia nō humana rōne data est lex sed per angelos. Hal. 3. Ordinata per angelos ꝛc. Act. 7. Hic moyses qui fuit in ecclia i solitudine cū angelo qui loquebat ei in monte syna ꝛc. Nec hoc ē mirū quia vt probat dionysius reuelationes diuinarū illuminationū ad nos pueniunt mediantibus angelis. ¶ Firmitatē veritatis ostendit cum dicit. Qui fact⁹ ē ꝛc. quia totū impletur q̄d ibi mandatū ē. Mat. 5. Jota vnum aut vnus apex nō ꝑteribit a lege donec oīa fiant. ꝛc. ¶ Necessitatē ostendit qua puniunt p̄uaricantes. Unde dicit. Et omnis p̄uaricatio ꝛc. Ubi ponit vnuz q̄d respondet duplici culpe scz peccato omissionis ⁊ trāsgressionis. Primū respondet p̄ceptis affirmatiuis: aliū negatiuis. Primū notatur nolle inobedientie. Sz nunquid inobedientia ē peccatū generale: Et videt q̄ sic. p hoc q̄d dicitur hic. Ad q̄d dicendum ē q̄ peccatuz dicit esse speciale ex intentione spēalis finis. Unde q̄n aliqs non seruat p̄ceptum hac intentione vt contemnat p̄ceptum: sic ē speciale peccatū: sed quādo ex aliqua causa puta quādo ex concupiscētia tunc est conditio cōsequēs peccatū non tamē speciale peccatū. Aliud autem vocat p̄uaricatio. p̄s. Preuaricantes reputaui ꝛc. Item aliud ponit ex parte pene cum dicit. Quia accepit iustā mercedis retributionem. Retributio em̄ respicit quantitatē culpe: vt qui magis peccauit magis puniat. Merces vero respicit qualitatem vt qui igne libidinis peccauerit igne cruciet. Accipiet ergo mercedē bonā pro bonis ⁊ malam pro malis. Et sic merces accipit in bonū ⁊ in malus inquantū importat iustitiā distribuendi. Justum dicit ꝑ ꝑte r equalitatez pene vt scz ſm mensurā peccati sit plagarū modus. De penis autē habet Leuit. 26. ⁊ Deutero. 28. Slo. dicit Justam. ne putetur perire iusticia ꝑ pter misericordiā. ¶ Consequenter cum dicit. Quomodo nos effugiem⁹ ꝛc. ponit cōsequēs sue cōditionalis in quo describit cōditionem noui testamenti vbi tria facit. Primo em̄ ostendit necessitatem obseruandi. Secundo originē noui testamenti. Tertio firmitatē veritatis ipi⁹ Secūdū ibi. Que cū initiū accepisset ꝛc. Tertium ibi. Cōtestante deo ꝛc. Dicit ergo. Si sermo factus per angelos putat p̄uaricatores ⁊ inobedientes quō nos effugiem⁹ ꝛc. In quo denotat periculū q̄d īminet non obseruantibus. Supra autē vetus testamentū vocauit salutē Cui⁹ rō ē: quia sermo ordinat ad cognitionē trī: hoc em̄ facit vetus testamentū q: ꝙ ipsū ē cognitio peccati. Ro. 3. Per legē cognitio pcti. p̄s. Nō fecit taliter oīi nationi Et alibi. Mor⁹ in iudea de⁹ ꝛc. Nō tñ conferebat gr̄am sed in nouo testamento conferē gratia. Jo. 1. Gr̄a ⁊ veritas ꝑ iesum xp̄m facta ē. Et. 6. Dne ad quē ibim⁹ verba vite eterne habes. p̄s. Ignitū eloquiū tuū vehementer. Et dicit tāta. id ē valde magnā. Et certe valde magna ē si consideres a quibus piculis liberat quia nō solum liberat a periculis mortis corporalis sed etiā spūalis. Mat. p̄mo. Ipe enim saluum faciet populū suū a peccatis eor. Item magna ē: quia est vniuersalis: id ē nō vnius populi tñ nec ab vno piculo sed ē omnū hominū ⁊ ab hostibus omniū. 1. Thi. 4. Qui ē saluator omnū maxime aūt fideliū. Luc. p̄mo. Sine timore de manu inimicoū nostroū liberati ꝛc. Itez magna est q̄ eterna. Esa. 45. Saluat⁹ ē israel in domīo salute sempiterna. Et tō non ē negligenda sed debem⁹ eē solliciti ad obtinendū eam. Judic. 18. Vidimus terrā valde opulentaz ⁊ vberē. Et sequit. Nolite negligere nolite cessare ꝛc. Et vere nō debemus negligere q: si negligētes fuerim⁹ punimur nō tñ perdendo bonū: sed etiam incurremus malū scz eterne dānationis q̄d effugere nō poterim⁹. Mat. 3. Quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira. Job. 11. Effugiū peribit ab eis ꝛc. p̄s. Quo ibo a spū tuo ⁊ quo a facie tua fugiā. ¶ Originē doctrine noui testamēti ostēdit cū dicit. Que cum initium accepisset ꝛc. Ubi ponit duplicem eius originē. Prima fuit nō ꝑ angelos sed ꝙ ipsum xp̄m: supra p̄mo. Locutus ē nobis in filio. Jo. 1. Unigenitus qui ē in sinu patris ipe enarrauit. Et tō dicit Que cum accepisset initium enarrandi per dñm ꝛc. q: hz duplex initiū. Unū simpliciter ⁊ illud ē ab eterno: ⁊ hoc est per ipm verbum Ephe. 1. Elegit nos in ipso añ mūdi cōstitutionē. Aliud ē initiū enarratiōis: ⁊ istud fuit in ipe ꝙ verbū incarnatū. Scda origo fuit ꝑ apłos q̄ audierūt a xp̄o. Un̄ dicit. Ab eis q̄ audierūt. i. ꝑ ipos p̄dicatiōem p̄me Jo. 1. Qđ fuit ab initio q̄d vidim⁹ ⁊ audiuim⁹ ꝛc. Luc. 1. Sicut narrauerūt nobis q̄ ab initio ipi viderunt ¶ Firmitatē ei⁹ ponit q̄ maioz ē ꝙ firmitas veteris testamenti: q̄d ondit ex testimonio dei q̄ mentiri nō pōt. Un̄ dicit Deo ꝛtestante ꝛc. ¶ Sciendū ē aūt q̄ testimoniū ē ꝙ loquelā: loquela ē signū sensibile. Deus aūt duplicis generis sensibili contestatus est. s. miraculis ⁊ donis spūssancti. Quantū ad p̄mū dicit q̄ ꝓfirmata ē contestante deo signis q̄ ad minora miracula vt sanatio claudi vl̄ febris De primo Actuū. 3. ⁊. 14. De secundo autem Act. viii. mo. Portentis quātū ad maiora sicut suscitatio mortui Actuū. 9. Thabita surge ꝛc. Dicitur autez portentum quasi porro vel procul tensum q̄d scz aliquid in longinquū demonstrat. 2. Paralip. 32. In legatione principū babylonis qui missi fuerant ad eum vt interrogarent de portento q̄ scz fuerat sol retrogressus ꝛc. Precipuuz vero portentum est q̄ deus factus est homo. Esa. 8. Ego ⁊ pueri mei quos mihi dedit deus in portentuz q̄ scz ego sum homo ⁊ q̄ pueri mei hoc crederent. Mirum enī fuit q̄ coz humanū hoc potuit credere. Dicit vero. Variis virtutibus vt signa ⁊ portenta referantur ad ea que excedunt virtutem nature vt signum dicatur q̄d est ꝑter ⁊ supra naturam: non tamē contra. Sed portentum est q̄d ē contra naturaz vt partus virginis: suscitatio mortui. Sz virtus referat ad ea que sunt ſm naturam licet non eodem modo sicut sanatio febris q̄d vtiq̄ possunt medici licet non statim. Uel virtutes referantur ad virtutes mētis quas dominus suis p̄dicatorib⁹ dedit scz fides: spes: ⁊ charitas. Sed quantū ad secundū scz quantū ad dona dicit. Et spiritussancti distributionib⁹. Sed cōtra vt dicitur Sap. 7. Spiritussanctus vnus ē. Quomodo ergo distribuitur: Dicendū ē q̄ nō distribuitur ſm essentiam sed inquantū dona eius dist ribuūt. ꝑme Coz. 12. Diuisiones gr̄arum sunt idē aūt spiritus. Oīs aūt gratie attribuunt spiritui sancto: quia datur ex amore. Amor vero appropriatur spiritui sancto. Grego. Certe spirit⁹ sanctus amor est. Uel distributionibus. i. ꝑ distributiones que fiunt a spiritu sancto: q: alij datur sermo sapie. alij sermo scientie: alij opatio miraculoz: alij prophetia: ⁊ sic de alijs. Et hoc totū non ꝑ meritis nec ex necessitate nature sed per ipius voluntatē. Joh. 3. Spiritus vbi vult spirat ꝛc. Mat. vltimo. Dño cooperante ⁊ sermonem confirmante sequentibus signis.

Lectio secunda.

n On enī angelis subiecit de⁹ orbē terre futurū: de quo loquimur. Testatus est autem in quodam loco quis dicens: Quid est homo q̄ memor es eius: aut filius hominis: quoniam visitas eum. Minuisti eum paulominus ab angelis gloria ⁊ honore coronasti eum: ⁊ cōstituisti eū sup opa manuū tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim q̄ oīa ei subiecit nihil dimisit nō subiectū ei. Nūc autez nec dū videm⁹ omnia subiecta ei.

Supra fecit apostolus quandā comparationem ostēdēs esse maiozem necessitatem obseruandi p̄cepta xp̄i ꝙ legis date per angelos: hic confirmat p̄nam. vbi duo facit. Primo enim confirmat dictam p̄sequentiā ostēdēs maiorem esse potestatem xp̄i ꝙ angelorum. Secundo probat idem per auctoritatem ibi. Testatus est autē quidā. ꝛc. Dicit ergo. Ita dixi q̄ maioza supplicia sustinebunt ꝙ qui faciunt contra mandata angelorum: quia ipe christus dominus est ⁊ magis punitur qui peccat cōtra dominū ꝙ qui peccat cōtra seruos. Et q̄ christus sit dominus ostendit quia nō subiecit deus orbem terre futurum subiectum xp̄o angelis. Et duo dicit. Primo quia orbis non est subiectus angelis. Secundo ostendit de quo orbe intendit ibi. De quo loquimur. Orbis enī nō ē subiectus angelis. Job. 34. Quem constituit alium sup terram aut quē posuit sup orbē quem fabricatus ē. Sed cōtra Dañ. 10. dicitur. Angelus princeps regni grecoruz ⁊ persarū. Et deutero. 32. Constituit fines populoū iuxta numerū filioū dei ſm aliam litteram. Et dicendum est q̄ non est eis subiectus vice dominij sed vice cuiusdā ministerij. Tota enim creatura corporalis ministratur per angelos. p̄s. Ministri eius qui facitis ꝛc. supra. 1. Omnes administratorij dicuntur. Uel non enī subiecit orbem terre angelis: orbē dico futurum scz mundū istuz qui dicit futurus q: in scriptura q̄nq̄ dicitur futurū non respectu nostri sed respectu eius cui coparatur: sicut idē apostolus dicit Ro. 5. de adā respectu xp̄i qui ē forma futuri: xp̄s enī nō ē futurus respectu sui sed respectu ade. Sic hic orbis futurus dicit nō respectu nostri sed respectu xp̄i qui ē ab eterno sed orbis in tempore. Et q: manichei dicunt orbem subiectū malo deo nō aūt bono. ideo subdit. De quo loquimur quia scz nō de alio sed de isto. Uel quia supra primo dixerat. Ipsi peribūt scz celi ⁊ mutabunt: q̄d sicut ibi dictum fuit intelligit quo ad statum non quo ad substantiā: ita q̄ duplex ē stat⁹ mundi. Un⁹ qui nunc ē ꝓsens. ⁊. 2ª. 3. Celi qui nunc sunt ⁊ terra eodē verbo repositi sunt reseruati igni ꝛc. Et alius ē futurus. In orbe autem ſm ista qui nunc ē nō omnia sunt ei subiecta vt supra dictū ē: ⁊ hoc per executionem potentie licet subiecta sint per auctoritatē sed nūc in illo statu futuro erit ei orbis subiectus. Et ideo subdit. De quo loquimur. ¶ Consequenter probat ꝑ auctoritatē q̄ dicit. Testatus ē autē quidā ꝛc. Ubi tria facit. Primo em̄ cōmendat auctoritatē testimonij inducendi. Secūdo inducit testimoniū ibi. Quid ē hō q̄ memor es eius ꝛc. Tertio explicat sensum testimonij. In eo enī q̄ ei omnia ꝛc. Circa testimoniū vero ponit prīo q̄ verba veteris testamēnti sunt quedā testimonia xp̄i. Jo. 5. Scrutamī scripturas ꝛc. Et pauloꝑst. Et ille sunt q̄ testimoniū perhibent de me. Et ideo dicit. Testatus ē autem. Secūdo q̄ apud iudeos erant quedā scripture minus note ⁊ q̄dam magis note: ⁊ tō maioris dignitatis sunt scripture psalmoz quib⁹ ipi vtebant in oibus sacrificijs suis. Et ideo dicit. In quodā loco noto. scz ⁊ manifesto. Tertio ponit auctoritatē dicentis scz dauid qui scz fuit maxime auctoritatis. 2. Regū. 23. Dixit vir cui constitutū ē de xp̄o dei iacob egregius psalтes isrl. ¶ Deinde inducit testimoniū cū dicit. Quid ē homo ꝛc. vbi tria facit. Primo em̄ ponit mysteriū incarnationis. Scdo passionis ibi. Minuisti eū paulomin⁹ ab angelis ꝛc. Tertio mysteriū exaltatiōis ibi. Glia ⁊ honore ꝛc. Dicit ergo. Quid ē hō. ꝛc. Et debet legi despectiue. Quasi dicat. Iō valde mo dicū quid ē respectu dei. Esa. 40. Oēs gentes quasi nō sint sic sunt corā eo: ⁊ quasi nihilū ⁊ inane reputate sunt ei. Si em̄ aliquis diligit aliquē ⁊ dimittit eū diu in miserijs nec subuenit videt eius obliuisci. Deus aūt humanū gen⁹ dilexit ⁊ q: ipm fecit ad imaginē suam ⁊ q: ī medio paradisi ipm posuit. Sz p⁹ peccatū q: nō stati ei subuenit videt ei⁹ fuisse oblit⁹. p̄s. Memto ēnī oñe in bñplacito tuo ꝛc. Et tō dicit. Quid ē hō ꝛc. Quasi dicat. Si cōsiderem⁹ vilitatē hominis miz ē q̄ memor es ei⁹. Sic ergo prīo ponit cām incarnatiōis. Scdo ponit ipsā incarnationē cū dicit. Filius homīs. In scriptura em̄ sacra xp̄s vocat filiū hois sicut pz Dañ. 7. Et in euāgelio in multis locis ⁊ hui⁹ rō ē: q: alij sunt filij hoīm. p̄s. Filij hoīm vsq̄ quo graui corde ꝛc. Sz xp̄s tñ filius ē hominis scz virginis beate. Et ipe a deo visitat. Aliquādo visitatio in scriptura refertur ad gratiam: sicut dicitur: Genes. 21. Uisitauit dominus saram ꝛc. Quandoq̄ autem ad penam. p̄s. Uisitabo in virga iniquitates eorum. Hic autem refertur ad beneficium. Uisitas. id est excellentissimum beneficium ei confers: quia facis eum filium dei ex hoc scilicz q̄ hūanitas assumpta ē a verbo

in vnitatē suppositi. Vel hoc dicit ꝓpter plenitudinem xp̄i Joh. p̄mo. Plenū gratia ⁊ veritate ⁊c. Vel referēdū est vtrūq; ad xp̄m vt sit sensus. Memor es eius in incarnatione in qua humanitas assūpta est a xp̄o sed visitas ī resurrectiōe. Vel referendū ē vtrunq; ad hūanū genus Quilibet autē filius hoīs est hō: nō autē quilibet hō ē filius hominis. Adam em̄ nō fuit filius hoīs. Dicit ergo Homo qui gerit imaginem hominis terreni ade sc̄z. Et iste hō dicit peccator sed filius hoīs dicit q̄ gerit imaginē hoīs celestis sc̄z xp̄i qui ꝺr filius hominis. i. Cor. 15. Sicut portauim⁹ ymaginē terreni portem⁹ ⁊ imaginē celestis. Homo ergo simpliciter dicit peccator. Et qz iste longe est a deo quia longe a peccatoribus salus: dicitur deus eius eē memor sicut homo memoratur ei⁹ qō longe est ab ipo. Sed filius hominis visitat per gratiam Job. 10. Visitatio tua custodiuit spm̄ meum. Cōsequēter ponit mysterium passionis cū dicit. Minuisti eū pau lominus ⁊c. Ubi sciendū est q ordine nature corruptibilia ⁊ passibilia minora sunt incorruptibilib⁹ ⁊ impassibilibus. Angeli aūt ꝑm naturā sunt impassibiles ⁊ immortales. Unde quādo xp̄s dignat⁹ est passionē ⁊ mortē susti nere minoratus ē ab ipis nō q plenitudinē suā amiserit vel in aliquo diminutus fuerit: sed paruitatē nostraz sibi assumpsit. Et hoc significatum fuit Luc. 22. vbi dicit q apparuit illi angelus dn̄i confortans eū non q indigeret ipo sed vt ostenderet se minoratū ab ipis q passionē. Dicit autē paulominus ꝓpter vuo. Primo qz oīs creatura corporea est modicū quid per comparationē ad rōnalem quia corporea comp̄henditur certis limitibus quātitatis nō autem rōnalis: sed semp plus pōt in magis intelligibile. xp̄s autem est minoratus ab angelis nō quātum ad diuinitatē nec quantū ad animam sed solo corpore. Et dixit paulominus ꝓpter quātitatē. Secundo dicitur paulomin⁹ quantū ad durationē quia modicuz duravit. Esa. 54. In modico dereliqui te ⁊c. Deinde cū dicit. Gloria ⁊ honore ⁊c. ostendit mysteriū exaltationis Ubi tria facit. Primo ostendit eius gliam. Scdo honorem ibi. Et honore ⁊c. Tertio potestatē ibi. Constituisti eum ⁊c. Apo. 5. Dignus ē agnus qui occisus ē accipere virtutē: diuinitatē ⁊ sapiam ⁊ fortitudinē ⁊ gloriaz ⁊ benedictionem in oēm creaturam ⁊c. Dicit ergo primo: Coronasti eū gloria id est claritate. Glia em̄ claritatē importat: xp̄s autē duplici gloria coronatus est sc̄z claritate corporis. Phil. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostre cōfiguratū corpori claritatis sue. Ita claritas sibi ꝓmittit. Jo. 12. Et clarificaui eam sc̄z implēdo splē doribus gr̄e: ⁊ iterū clarificabo sc̄z corpus īmortalitatis gloria. Alia claritas ē in confessione omnium populoꝝ. Phil. 2. Et oīs lingua cōfiteatur n̄s. Gloriā ⁊ magnū decorē impones sup eum. Cōsequenter ostendit eius honorem cū dicit. Et honore ⁊c. Differt autem honor a gloria sicut effectus a cā. Est enim honor reuerentia exhibita in testimoniū excellentie eius vnde est testificatio bonitatis eius. Honor ille ē vt omnis creatura reuereat ipm̄ sicut ⁊ p̄rem. Jo. 5. Ut omnes honorificent filiū sicē ⁊ patrem. Et dicit coronasti sc̄z in signū victorie quia corona dat vincenti. 1. Cor. 9. Illi quidem vt corruptibilem coronā accipiant ⁊c. 2. Thy. 2. Nō cozonabit nisi qui legittime certauerit. xp̄s aūt per certamē passionis meruit hanc gliam. Phil. 2. Factus est obediens vsq; ad mortem. Et sequit. Propter qō ⁊ deus exaltauit illum ⁊c. Ista autem ꝓout conueniunt christo inquantuz deus est non sunt premiū sed magis illi naturalia: sed inquantum hoc est sunt premium victorie passionis eius. Sed potestatem eius ostendit primo quantum ad auctoritatem eius. Secundo quantum ad effectū ibi. Omnia subiecisti ⁊c. Quantū ad p̄mū dicē: ostituisti qs̄ pōt tripliciter intelligi. Uno mō q constitutus est sup omnia loca ⁊ hoc in ascensione. Ephe. 4. Ascendit sup omnes celos. Secundo dignitate. Ephe. 1. Constituens eū ad dexteram suā super oēm principatum ⁊ potestatem ⁊c. Tertio potestate qz super oēm creaturā. Mat. vl. Data est mihi oīs ptās in celo ⁊c. Sed xp̄s inquantum deus non est constitutus sed natus: sed cōstituitur ē inquantū homo: supra primo. Quē constituit heredē vniuersoruz ⁊c. Effectus potestatis ē quia omnia subiecisti sub pedibus eius. Utitur autē ꝓphetia preterito pro futuro pro pter maiorē certitudinem. Jam em̄ factum est in eterna dei ꝑdestinatione. Et dicit sub pedibus eius id ē sub humanitate vel cum oīmoda subiectione. p̄s. Donec ponā inimicos tuos ⁊c. Esa. 45. Hec dicit dominus xp̄o meo ciro cuius apꝑhendi dexteram vt subiciam ante faciem eius gentes ⁊c. Cōsequenter cum dicit. In eo em̄ ⁊c. exponit sensum testimonij. Ubi aplꝰ duo facit. Primo enim exponit quantum ad eius sublimitatem. Secūdo quantum ad minorationem ibi. Euz aūt qui modico ⁊c. Circa primum duo facit: qz primo ostendit qualiter deū ꝓphete sit intelligendū. Secundo ostendit illud nōduz esse impletum ibi. Nunc autem nō videmus ⁊c. Cum ergo dicit. In eo em̄ ⁊c. ostendit qualiter sit intelligendus qz em̄ scriptura dicit omnia subiecta esse xp̄o nihil dimisit nō subiectū ei. Unde ly omnia nō est distributio accomoda ad aliqua genera sed absolute ad oīa: qz oīa generaliter ei ⁊ vniuersaliter subiecta sunt. Uerum est preter eum qui subiecit sibi omnia: vt dicit. 1. Cor. 15. sicut dicitur. Celum tegit omnia. Uerum alia a se. Sed tunc arguit sic arrius. Pater oīa subiecit filio: ergo filꝰ minor ē ipo patre. Respondeo dicendum ē q vez est q pater omnia subiecit filio ꝑm naturam humanā in qua minor est patre. Jo. 14. Pater maior me est sed ꝑm naturā diuinam ipe xp̄s subiecit sibi omnia. Consequenter cuz dicit. Nunc autem ⁊c. ostendit hoc nondum esse impletum: quia infideles nondum sunt ei subiecti. Ro. 10. Sz nō omnes obediunt euangelio Exo. 10. Usqquo nō vis mihi subijci ⁊c. Et sic peccatores non sunt subiecti christo per rebellionem voluntatis: sed per potentiam oīs subijcuntur ei modo: quantum ad auctoritatem: sed in futuro omnes quantum ad executionem. Unde hec est expositio eius quod supra dixit orbem terre futurum.

Lectio tertia.

Um aūt qui modico q̄ angeli minoratus ē: videmus iesuz ꝓpter passionē mortꝭ gloria ⁊ honore coronatum vt gratia dei ꝓ omnib⁹ gustaret mortē Decebat em̄ eū propter quē oīa: ⁊ per quez omnia: qui multos filios in gloriā adduxerat autorē salutis eoz ꝓ passionē consūmari Qui enim sanctificat ⁊ qui sanctificantur ex vno oēs. Propter quā cām nō cōfundit fratres eos vocare: dicens. Nunciabo nomē tuum fratrib⁹ meis: ī medio eccl̄ie laudabo te Et iterum. Ego ero fidens in eum. Et iterum. Ecce ego ⁊ pueri mei quos dedit mihi deus.

Supra apostolus volens probare excellentiam xp̄i sup angelos: induxit auctoritatem prophete in qua aliquid erat quod pertinet ad christi dignitatez sicut illud. Omnia subiecisti ⁊c. Et ipse illud exposuit. Aliquid autem qō pertinet ad eius passionē sc̄z minuisti eū ⁊c. Istud autez videtur repugnare suo principali intento quo sc̄z intendit xp̄m perferre angelis. Et ideo hoc in parte ista diffuse exponit. Ubi duo facit. quia ꝓmo ostendit ꝑm quid sit ista minoratio intelligenda. quia sc̄z scōm passionē. Secundo agit de conuenientia passionis ibi Decebat em̄ ⁊c. Circa primū duo facit. qz primo ostendit illō quod est dictum. Secūdo describit ipsam passionem ibi. Ut gratia dei ⁊c. Dicit ergo Eū autem ⁊c. Continuetur sic. Ita dicēū est. q̄d est homo ⁊c. Gloria ⁊ honore ⁊c. Omnia subiecisti ⁊c. Minuisti eum ⁊c. Et totum hoc ꝓphetа dechristo ꝓedixit. sed iam multa de istis videmus impleta. Pro certo ergo tenemus q̄ que restant sint impleda. sc̄z q omnia subijcientur ei ⁊c. Hrego. Preteritoꝝ exhibitio: futuroruz est certitudo. Et potest sic construi. Nos eū qui modico q̄ angeli minoratus est. videmus esse ie sum nec solum hoc: sed gloria et honore coronatum: ꝓpter passionē mortis: que fuit causa illius coronationis. Philip. 2. Propter quod et deus exaltauit illū ⁊c. Et dicit mortis. quia non qualēcunq; passionē sustinuit sed acerrimā et turpissimā Sap̄. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Vel aliter Nos videmus iesum. Et q̄ si quereretur ab ipso quem diceret. ideo respondens dicit. scilicet eū qui per passionē mortis modico minoratꝰ est q̄ angeli cum gloria et honore coronatum. Quasi dicat Hec minoratio non est intelligenda nisi propter passionem mortis. Hec est mirum. quia q̄tum ad hoc nō solum angelis sed etiā hominibus est minor Esa. 53. Desideratum eum nouissimū virorum ⁊c. Dicit autez glosa et est augustini contra maximū q̄ christus non est minoratus ab angelis propter conditionē nature humane: nisi ꝓpter passionē. Natura em̄ mentis humane quā xp̄s sine peccato assumpsit nihil est mai⁹ q̄ sola trinitas. qz ergo passio scōm corpus fuit: xp̄s nō fuit minor angelis nisi scōm corpus. quod videtur esse contra Dyonisium q̄ dicit. 4. capitulo angelice hierarchie. q̄ angeli naturali participatione luminis maiores sunt q̄ homines. Et dicendum est q̄ de natura mentis humane dupliciter possumus loqui. Uel scōm naturalia sola: et sic natura angelorum excellentior est q̄ natura mentis humane. qz angelus accipit cognitionē diuine veritatis in quadaz excellentia et plenitudine intellectualis luminis: ſz homo ex creaturis. Alio modo possumus accipere naturā vtriusq; sine peccato in ordine ad beatitudinē obtinendaz et sic sunt eq̄les Luce. 20. Erunt sicut angeli in celo. xp̄s tamen quantū ad excellentiam gratie scōm mentē humanam maior est angelis. Ista autē minoratio non est scōz naturā diuinitatis: nec absolute scōm naturā humanam nisi inquātum passus est scōm illā. Deinde cum dicit Ut gratia dei ⁊c. Describit ipsam passionē et describit eam tripliciter. Primo ex causa cuz dicit: Ut gratia dei Secundo ex utilitate cum dicit: ꝓ o omnibus. Tertio ex modo cum dicit: Gustaret. Causa em̄ fuit sola gratia dei. Unde continuatur sic: Uidimus iesum qui minoratus est ex hoc vt gratia dei ⁊c. Ex ipsa em̄ factū est q̄ filium suum vnigenitum dedit. Joh. 3. Sic em̄ dilexit deus mundum: vt filium suū vnigenitū daret ⁊c. Ro. 5. Cōmendat deus charitatē suā in nobis. quia cū adhuc peccatores ⁊c. Uel scōm q̄ dicit glosa Augustini. vt gratia id est ipse christus qui est gratia dei. Et sic gratia est nominatiui casus. Dicitur aūt christus gratia. quia auctor est gratie. Joh. 1. Gratia et veritas per iesum xp̄m facta est. Uel quia est gratis datus Esa. 9. Filius datꝰ est nobis: vt sit sensus. q̄ ipse minoratus est. vt ipse qui est gratia dei ⁊c. Utraq; expositio est ſm glosam. Pro omnibus ecce utilitas. Pro omnibus autē duplicit potest intelligi. Uel vt sit distributio accomoda. sc̄z pro omnibus predestinatis. pro istis em̄ tantū habet efficaciaz Ut absolute pro omnibus quantum ad sufficientiā Sufficiens em̄ quantū ad se omnibus est. 1. thimo. 4. Qui est salvator omnium maxime autē fideliū. Chrysostomus. Pro omnibus hominibus generaliter mortuus est. quia omnibus precium sufficit. Et si omnes non credunt ipse tamen quod suum est impleuit. Gustaret ecce mod⁹ Gustat em̄ qui nō multū comedit nec bibit. Quia ergo christus non perseuerauit in morte: sed statim surrexit: ideo gustauit. p̄s. De torrente in via bibit ⁊c. Uiator festinat Item gustus est discretiu⁹ saporis Unde qui gustat magis discernit q̄ qui bibit. Ut ergo designet q̄ mortem et dolorem sensit. ⁊ sic mors non fuit fantastica vt dicit manich⁹ et appollinaris. ꝺ dicē gustauit. Tren. 1. O vos omnes qui transitis per viā ⁊c. Deinde cuz dicit. Decebat em̄ eū ⁊c. Ostendit conuenientiā ex utilitate. Deus em̄ pater est qui fuit causa mortis. Ipse enim est per quem omnia: sicut per causam efficientē. et propter quez omnia sicut per causam finalē. Propter eniz ipsum sunt omnia. quia propter bonitatem suā comunicandam. Et hec fuit causa mouens ad producendū res. ⁊ ita finaliter sunt omnia propter deum. pueꝝ. 16. Uniuersa propter semetipsum operatus est dominus. Sunt etiā effective per ipsum. p̄s. Qui fecit celū ⁊ terrā mare et omnia que in eis sunt. Est ergo omnium principiū ⁊ finis Apoc. 1. Ego sum alpha et o. principiū et finis Ro. 11. Ex ipso ⁊ per ipsum et in ipso sunt oīa. Decet ergo ipsū qui actor est omnium omnibus prouidere. Sap̄. 6. Equaliter illi cura est de omnibus. Secundo conueniens fuit ex parte cause: que vt victum est fuit gratia dei. gratia vero ordinatur ad gloriā Ro. 6. Gratia dei vita eterna. Deus autem ab eterno predestinauit quos debet adducere in gloriam. Et isti sunt omnes illi qui sunt participes filiationis eius. qz si filij et heredes Ro. 8. Et ideo dicit: Qui multos ⁊c. Quasi dicat Ipse habet vnū filium perfectū naturaliter Mar. 12. Adhuc ergo habēs filium vnū charissimū ⁊c. Qui est naturaliter splendor glorie. supra. 1. Alij autē sunt adoptiui. et ideo adducendi sunt in gloriam. Unde dicit: Qui adduxerat. id est adducēdos p̄ ordinauerat. Et quid decebat eum? Hoc sc̄z q̄ ipse eum qui est autor salutis eorum ⁊c. Salus ista in duobus consistit. scilicet q̄ fiant filij et q̄ inducant in hereditatem. Qui autem sint filij habent per filium naturalē. Quos p̄scivit et predestinauit conformes fieri ymaginis filij sui. Ro. 8. Gloriā aūt ⁊ hereditatē non cōsequunē nisi p eum cuius naturaliter est hereditas qui est splendor glorie. quia ergo per filium consequimur ista duo. ideo ipse conuenienter dicitur auctor salutis Mar. 1. Ipse saluum faciet populū suum a peccatis eorū. infra. 12. Aspicientes in autorē fidei et cōsumatorē iesum. Decebat ergo q̄ pater autorē salutis mitteret. scilicet filiū vt expositum est. Qui multos filios adduxerat per ipsum in gloriam. Et sic patet conuenientia ex parte cause. Per passionē consumaret. id est per fidem. Ipse em̄ inquantū est filius naturalis est totaliter perfectus. sed quia in passione minoratus fuit. debuit per meritū passionis perfici. Ex ista ergo consummatione patet conuenientia modi de quo dixerat q̄ gustauit. Tantū em̄ gustauit mortē. qz nō accepit ea: nisi vt per meritū passionis consummaretur. Ipsa em̄ eius consummatio est eius glorificatio Luce vltimo Oportuit christum pati et ita intrare in gloriam suam. Gustauit etiā. quia cum ipse adduxerit filios in gloriam sicut medicus gustat medicinā ne infirmus abhorreat: ſz vt securius bibat. ita ipse gustauit mortem: vt quia sine morte ingrediente necessitate non est salus: nullus mor-

tem refugiat. ¶Consequenter cum dicit. Qui eñ sanctificat ꝛc. Probat quod dixerat. vbi duo facit. q; ꝓio probat propositū suū ex parte patris cōsummantis. Secundo ex parte christi consummati ibi. Qui autez pueri ꝛc. Adhuc circa primū duo facit. quia primo propoit intentū. Secundo probat per auctoritatem ibi. Propter quaz causam nec confunditur ꝛc. Dicit ergo. Qui enim ꝛc. Sciendum est autez q supra apostolus tria dixerat. Primo q christus est causa salutis. in quo ostendit nos dependere ab ipso. Secundo ostendit q pater est consummator ipsius christi per meritū passionis. Et in hoc christus dependet a patre. Tertio q pater nos adducit in gloriam. in quo etiā nos dependere a deo ostendit. et ſm hec apostolus hic tria facit. Primo enīz ostendit q dependemus a xp̄o. Sanctificatus eñ depēdet a sanctificato. christus autez est sanctificans. infra. 13. Jesus vt sanctificaret per suum sanguinē ꝛc. Bene ergo dictum est q quia est actor et sanctificator dependemus ab ipso: ipe vero a patre a quo habet q sanctificet. quod est secundum. Sed omnes ipse scilicet qui sanctificat et nos q̄ sanctificamur ex vno scilicet ex patre quod est tertiū Ro. 8. Heredes quidē dei: coheredes autē xp̄i. ¶Consequenē ista tria probat per tres auctoritates. Et primo q christ⁹ tanq̄ mediator et actor salutis ea que dei sunt in nos refert. Unde dicit Propter quā causam. quia scilicet nos et ipse ex patre dependemus et sumus ex vno deo patre non confundit eos vocare fratres. quia scilicet ex eodem patre. Mal. 2. Nunquid non pater vnus omniū nostrū. ideo dicitur. ps̄. Nunciabo nomen tuū fratrib⁹ meis ꝛc. Et Johannis. 2. Vade autem ad fratres meos ꝛ cetera. ¶Sed nota q dicit. Non confunditur ꝛc. quia aliq̄ de vili plebe nati si promouentur confunduntur cognoscere consanguineos suos. puer. 19. Fratres hominis pauperis oderunt eū ꝛc. Non sic autē xp̄s. sed dicit: Nunciabo nomen tuū fratribus meis. Joh. 17. Pater manifestaui nomen tuū hominibus quos dedisti mihi Johā. 1. Unigenitus qui est in sinu patris ꝛc. ¶Istius annunciationis ostendit fructum cum dicit: In medio ecclesie ꝛc. Quasi dicat Per hoc congregatur tibi magna ecclesia in cuius medio laudabo te. Et dicit in medio: quia sicut colūna ī medio dom⁹ ipaz sustētat lucerna ī medio dom⁹ illumīat coz in medio corpus viuificat. ita christus in medio ecclesie. Et ideo de ipso frequenter dicitur q stetit ꝛesus ix medio ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Et iterū ꝛc. Ostendit q ipse christus dependet ex patre per hoc quod dicit Ero fidēs in eū. Hoc ſm Hieronymū habet Esa. 8. Ubi nos habemus. Expectabo dominū qui abscondit faciem suam a domo iacob ꝛc. Sed Esa. 12. expresse habet. Fiducialiter agam et non timebo. Ergo ero fidens in ipso ꝓo gloria corporis et mēbroꝝ quod supra dixit consummationē. ps̄. In te domine speraui. Ostendit autē quaz spem habet. quia non ꝑcunq̄ sed firmā que dicitur fiducia. Spes eñ est si nō sit de impossibili: tamē habet timorem coniunctuz quandoq̄: et tunc ꝓprie dicitur spes. Sed quādoq̄ est firma et sine timore et tūc ꝓprie dicitur fiducia. Et istam habuit christus. ¶Deinde cū dicit Et iterū ꝛc. Ostendit tertium. scz q refert nos in deū dicens Ecce ego ꝛc. Et habetur Esa. 8. Quasi dicat Relatus sum in deū: ego inq̄ qui sum fidens. et similiē pueri mei quos in deum reduco. scilicet discipuli mei. Joh. vltimo. Pueri nunquid pulmentariuz habetis? Quos dedit mihi deus Job. 17. Tui erant et mihi eos dedisti Isti dicuntur pueri ꝓpter puritatem. 1. reg. 21. Si mūdi sunt pueri et maxime a mulieribus. Et paulo post ibidem sequitur. Fuerunt vasa pueroꝝ sancta. Item ꝓpter simplicitatem. 1. coz. 14. Nolite pueri effici sensibus sz malicia paruuli estote. Item ꝓpter humilitatē. Mat. 18. Nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli ꝛc. Istos autē pueros dedit mihi dñs. quia Job. 6. Nemo potest venire ad me: nisi pater qui misit me traxerit eum

Lectio quarta.

q Uia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini: et ipe similiter ꝑticipauit eisdē: vt p mortē destrueret eum qui habebat mortis imperiū. id est dyaboluz. Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitā obnoxij erant seruituti. Usq̄ eñ angelos apprehendit: sed semen abrae apprehēdit. Unde debuit per oīa fratribus similari: vt misericoꝝ fieret et fidelis pontifex ad deū: vt repropiciaret delicta populi. In eo eñ in quo passus est ipe et temptatus potens est: ꝛ eis qui temptā̄tur auxiliari.

Supra ostendit apostolus conuenientiam mortis christi ex parte patris mortē deponentis: hic ostendit idem ex parte ipsius christi mortē patientis. De xp̄o vero dixit q erat actor salutis fideliū. ideo hic intendit ostēdere quomodo per passionē effectus est actor salutis eorum. Et circa hoc tria facit. Primo eñ ostendit conditiones nature: per quā mori potuit. Secundo ostendit vtilitatem quā per mortē attulit ibi. Et per mortez ꝛc. Tertio probat quod proposuerat ibi. Usq̄ enim angelos ꝛc. Dicit ergo Ita dixi q ipse et pueri sunt ex vno omnes ꝛ q vocauit eos fratres. ergo conueniens fuit q esset eis similis: non tñ quia impartitur eis ꝑticipationem nature diuine quod est ex dono gratie: sed etiā quia ipse naturam eoꝝ assumpsit Unde dicit. Quia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini et ipse similiter ꝑticipauit eisdem. Homine carnis et sanguinis aliquādo ipa natura carnis et sanguinis intelligit. Esa. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis: et caro de carne mea. Aliquando vero vitia carnis et sanguinis Mat. 16. Caro et sanguis nō reuelauit tibi. Aliquando vero ipsa coꝛruptibilitas carnis et sanguinis. 1. coz. 15. Caro et sanguis regnum dei non possidebunt neq̄ coꝛruptio incoꝛruptionē. Sed hic non intelligit de vitijs. xp̄s enim assumpsit naturaz sine peccato. sed cū passibilitate: quia assumpsit carnē similē peccatrici Ro. 8. In similitudinez carnis peccati. Ipse ergo cōmunicauit vel pueris: vel etiam carni et sanguini. Et totū similiter. quia scilicet non carni fantastice vt dixit manicheus: nec accidentaliter vt dixit Nestoꝛius: sed vere carni et sanguini: sicut et pueri: et in vnitate ꝑsone. ¶Consequenter ostendit vtilitatē quā per mortez attulit cuz dicit: Ut destrueret ꝛc. Et circa hoc facit duo Primo eñ ostendit vtilitatē istam ex ꝑte dyaboli q̄ tenebat. Secundo ex parte nostra qui tenebamur ibi. Ut liberaret eos ꝛc. Dicit ergo Ideo participauit. id est assūpsit naturaz in qua posset pati et mori quod non poterat in diuina: vt per mortem destrueret eū qui habebat mortis imperiū id est dominiū. Sed quomodo habet dyabolus mortis dominiū? Hoc eñ est solius dei. 1. reg. 2. Dominus viuificat et mortificat. ꝛ Deut. 32. Ego occidam ꝛ viuere faciam ꝛc. Respondeo dicendū est q aliter habet dominiuz mortis iudex. quia scilicet quasi mortē infligens. cum per mortem punit. aliter latro quasi scilicet mortem sibi ex demerito acquirens. Primo modo deus habet mortis imperiū. Esa. 2. Quacunq̄ die comedetis ex eo morte morieris. Secundo modo diabolus qui inducendo homini peccatū mortis ipsum adduxit Sap. 2. Invidia diaboli mors intrauit in orbē terrarū. ¶Dicit autē destrueret. non ꝛtum ad substantiaz quā habet incoꝛruptibilē. non quātū ad malicia vt aliquando dyabolus bonus fiat: vt dicit Origenes. sed quantū ad potestatis dominiū Jo. 12. Nūc iudicium est mundi: nunc princeps mūdi huius eijcietur foras. Col. 2. Expoliās potestates ꝛ principatus traduxit confidenter palā triūphans illos in semetipso. Et hoc factū est per mortē xp̄i triplici ratione. Una est ex parte xp̄i. Justicie eñ est vera ratio vt victoꝛ victum sibi subijciat. 2. Pe. 2. A quo enī quis superatus est huius ꝛ seruus est. xp̄s enīz vicit dyaboluz Apocalip. 5. Dicit leo de tribu iuda. Et ideo iustū est dyabolū sibi esse subiectū. Luce. 11. Cum fortis armat⁹ custodit atriū suū ꝛc. Alia ratio est ex parte dyaboli. Justicia eñ exigit: q qui male vtitur potestate sibi concessa amittat eā. Dyabolo autē data est permissiua in peccatoꝛes quos seduxit: sed non in bonos. Quia ergo hanc extendere presumpsit etiam in ipso christo qui peccatum non fecit Joh. 14. Uenit princeps mundi huius et in me non habet quicq̄. Et ideo meruit illaz pērdere. Tertia ratio est ex parte nostri. quia iustum est q victus sit seruus victoris vt dictū est. Homo autē per peccatuz seruus erat dyaboli Joh. 8. Qui facit peccatū seru⁹ est peccati: et ita subiectus dyabolo: et obnoxius peccato. Christus autē soluit preciū ꝓ peccato nostro. ps̄. Que non rapui tunc exoluebā. Sublata ergo causa seruitut⁹: scilicet peccato: per xp̄m est homo liberatus. ¶Sciēdū est autez q nulla alia satisfactio fuit conueniens. Homo eñ erat debitor. vnus autē bene potest satisfacere ꝓ alio ex charitate. Nullus autē ꝓ tota humana natura. quia non habet potestatē super illā. Nec etiā ipm humanum genus sufficienter poterat satisfacere. quia totū erat peccato obnoxium Nec etiā angelus. quia ista satisfactio est ad gloriā que excedit facultatē nature angeli. Oportuit ergo esse hominē qui deberet satisfacere ꝛ deū qui solus habet potestatē super totū humanū genus qui posset ꝓ toto humano genere satisfacere. Per mortez ergo dei et hominis destruxit eum qui habet mortis imperiū. ¶Cōsequenter cū dicit. Ut liberaret eos ꝛc. Ponit alia vtilitas ex parte nostra. Homo eñ intantū erat seruus peccati inquantū inducit ad peccandū. Inter oīa vero duo sunt que inducunt ad peccandū efficacissime. scz ꝑsentium bonoꝝ amoꝛ male inflāmans. ꝑsentiū etiā penarum timoꝛ male humilians. De his. ps̄. Incēsa igni ꝛtū ad ꝓmum: et suffossa quantū ad secundū. Hec autē duo in idē reducunt. quia ꝛto quis amat bonum aliquod: tanto timet malū sibi contrarium. Ista sunt quibus homo ligat ꝛ detinetur in peccato: magis tamē per timoꝛē mouet q̄ ꝑ amoꝛē Unde videmus q seue bestie penarum timoꝛe retrahunt a maximis voluptatibus. Et sic timoꝛ maxime ligat homines. Inter omnes autē timoꝛ mortis est maximus. Est eñ finis terribiliū. Unde si homo timoꝛē istū superat. superat omnes. et hoc superato supꝛatur omnis amoꝛ mundi inoꝛdinatus. Et ideo christus per mortem suā fregit hoc ligamē. quia abstulit timoꝛē mortis. ꝛ ꝑ consequēs amoꝛē vite ꝑsentis. Quando eñ constituit homo q filius dei dominus mortis mori voluit nō timet moꝛi. Unde ꝓius dicebat ille. Ecc. 41. O mors q̄ amara est memoria tua. Sz post clamat apostol⁹ Ubi lipeñ. 1. Desiderū habens dissolui ꝛ esse cū christo. Unde Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt coꝛpus ꝛc. Dicit ergo. Ut liberaret eos qui timoꝛe mortis obnoxij erant seruituti. scilicet peccati per totā vitā quam nūc

ris ex eo morte moꝛieris. Secundo modo diabolus qui inducendo homini peccatū mortis ipsum adduxit Sap. 2. Invidia dyaboli moꝛs intrauit in oꝛbē terrarū. ¶Dicit autē destrueret. non ꝛtum ad substantiaz quā habet incoꝛruptibilē. non quātū ad malicia vt aliquando dyabolus bonus fiat: vt dicit Origenes. sed quantū ad potestatis dominiū Jo. 12. Nūc iudicium est mundi: nunc princeps mūdi huius eijcietur foras. Col. 2. Expoliās potestates ꝛ principatus traduxit confidenter palā triūphans illos in semetipso. Et hoc factū est per mortē xp̄i triplici ratione. Una est ex parte xp̄i. Justicie eñ est vera ratio vt victoꝛ victum sibi subijciat. 2. Pe. 2. A quo enī quis superatus est huius ꝛ seruus est. xp̄s enīz vicit dyaboluz Apocalip. 5. Dicit leo de tribu iuda. Et ideo iustū est dyabolū sibi esse subiectū. Luce. 11. Cum fortis armat⁹ custodit atriū suū ꝛc. Alia ratio est ex parte dyaboli. Justicia eñ exigit: q qui male vtitur potestate sibi concessa amittat eā. Dyabolo autē data est permissiua in peccatoꝛes quos seduxit: sed non in bonos. Quia ergo hanc extendere presumpsit etiam in ipso christo qui peccatum non fecit Joh. 14. Uenit princeps mundi huius et in me non habet quicq̄. Et ideo meruit illaz pērdere. Tertia ratio est ex parte nostri. quia iustum est q victus sit seruus victoris vt dictū est. Homo autē per peccatuz seruus erat dyaboli Joh. 8. Qui facit peccatū seru⁹ est peccati: et ita subiectus dyabolo: et obnoxius peccato. Christus autē soluit preciū ꝓ peccato nostro. ps̄. Que non rapui tunc exoluebā. Sublata ergo causa seruitut⁹: scilicet peccato: per xp̄m est homo liberatus. ¶Sciēdū est autez q nulla alia satisfactio fuit conueniens. Homo eñ erat debitor. vnus autē bene potest satisfacere ꝓ alio ex charitate. Nullus autē ꝓ tota humana natura. quia non habet potestatē super illā. Nec etiā ipm humanum genus sufficienter poterat satisfacere. quia totū erat peccato obnoxium Nec etiā angelus. quia ista satisfactio est ad gloriā que excedit facultatē nature angeli. Oportuit ergo esse hominē qui deberet satisfacere ꝛ deū qui solus habet potestatē super totū humanū genus qui posset ꝓ toto humano genere satisfacere. Per mortez ergo dei et hominis destruxit eum qui habet mortis imperiū. ¶Cōsequenter cū dicit. Ut liberaret eos ꝛc. Ponit alia vtilitas ex parte nostra. Homo eñ intantū erat seruus peccati inquantū inducit ad peccandū. Inter oīa vero duo sunt que inducunt ad peccandū efficacissime. scz ꝑsentium bonoꝝ amoꝛ male inflāmans. ꝑsentiū etiā penarum timoꝛ male humilians. De his. ps̄. Incēsa igni ꝛtū ad ꝓmum: et suffossa quantū ad secundū. Hec autē duo in idē reducunt. quia ꝛto quis amat bonum aliquod: tanto timet malū sibi contrarium. Ista sunt quibus homo ligat ꝛ detinetur in peccato: magis tamē per timoꝛē mouet q̄ ꝑ amoꝛē Unde videmus q seue bestie penarum timoꝛe retrahunt a maximis voluptatibus. Et sic timoꝛ maxime ligat homines. Inter omnes autē timoꝛ mortis est maximus. Est eñ finis terribiliū. Unde si homo timoꝛē istū superat. superat omnes. et hoc superato supꝛatur omnis amoꝛ mundi inoꝛdinatus. Et ideo christus per mortem suā fregit hoc ligamē. quia abstulit timoꝛē mortis. ꝛ ꝑ consequēs amoꝛē vite ꝑsentis. Quando eñ constituit homo q filius dei dominus mortis mori voluit nō timet moꝛi. Unde ꝓius dicebat ille. Ecc. 41. O mors q̄ amara est memoria tua. Sz post clamat apostol⁹ Ubi lipeñ. 1. Desiderū habens dissolui ꝛ esse cū christo. Unde Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt coꝛpus ꝛc. Dicit ergo. Ut liberaret eos qui timoꝛe mortis obnoxij erant seruituti. scilicet peccati per totā vitā quam nūc appetebāt. Uel aliter. homo eñ duplici seruituti erat obnoxius scilicet legis. Unde act. 15. Lex dicit tugū quod nec nos nec patres nostri portare potuimus. Quare eñ moysi erant graues. Exod. 17. Sal. 4. Ut eos qui sub lege erant redimeret. Erat etiā obnoxius seruituti peccati. Ab ista duplici seruitute xp̄s nos liberauit. Differentia autē inter nouū et vetus testamentū est timoꝛ et amoꝛ In nouo est amoꝛ Joh. 14. Si diligitis me mādata mea seruate. Uetus autē fuit lex timoꝛis Ro. 8. Non eñ accepistis spiritū seruitutis iteruz in timoꝛe. Et ideo dicit. Ut liberaret eos qui timoꝛe moꝛtis coꝛpoꝛalis quā infligebat lex ꝑ totā vitā obnoxij erāt seruituti legis. ¶Consequenter cū dicit Quasi eñ āgelos ꝛc. Probat apostolus vtilitatē quā moꝛs xp̄i attulit. Et circa hoc tria facit Primo eñ ostēdit q xp̄s per mortē nos liberauit quod probat ex conditiōe nature passibilis quā assumpsit. Secundo concludit similitudinē ibi. Unde debuit ꝛc. Et tio ostendit similitudinis vtilitatē ibi. Et misericoꝛs fieret ꝛc. Dicit ergo Ita dixi q xp̄s per mortē suā liberauit nos a peccato et morte. Hec est dubiū q ꝛtū ad conditionē nature angelus maioꝛ est homine. sed quia angel⁹ non fuit obnoxius seruituti nec dignus morte. ideo non assumpsit angelū Qui assumpsisset angelū hoc vtiq̄ fuisset ꝓpter dignitatē nature. sed nusq̄ legitur q assumsit eum: sed tñ humanā naturā non tamē ydealē. sed in individuo ꝛ athamo. ꝛ hoc ex semine abrae. Mat. 1. Filij abraam ꝛc. Et hoc addit vt iudei magis venerentur xp̄m. Signanter vero dicit Apprehendit. quia illud ꝓprie dicitur apprehendi quod fugit. Non solū autē ipsa natura humana fugiebat a deo: sed etiam ipsi filij abrae. Zacha. 7. Auerterunt scapulā ꝛc. Glo. Chrysoſ. Magnū ꝛ mirabile et stupoꝛe plenū est carnē nostrā sursū sedere ꝛ adorari ab angelis ꝛ archangelis. Hoc ergo sepius in mente versans excessum patioꝛ: magna de genere humano ymaginans. ¶Deinde cū dicit. Eñ debuit ꝛc. Ex predictis concludit similitudinē Quasi dicat. Quia ergo non apprehendit angelos sed semen abrae. ideo debuit per omnia assimilari fratribus. Per oīa in q̄ in q̄bus sunt fratres non in culpa sed in pena. ꝛ ideo debet habere passibilē naturā. Unde infra. 4. Temptatū autē per omnia ꝓ similitudine absq̄ peccato ꝛc. Ꝛtum scilicet ad pēnā non tēptatione culpe. Item sunt fratres q̄ ꝛtum ad gratiā. 1. Johā. 3. Uidete qualē charitatē dedit nobis deus pater vt filij dei nominemur ꝛ simus Ro. 8 Quos prescīuit ꝛ pdestinauit conformes fieri ꝛc. ¶Consequenter ponit vtilitatē istius similitudinis dū dicit Et misericoꝛs fieret ꝛc. Ubi duo facit. quia primo ponit eā. Secundo exponit ipsam ibi In eo eñ ꝛc. Nam xp̄s ſm q̄ mediator est duplex habet officium. Unū q ꝓponit toti humano generi sicut iudex Johannis. 5. Potestatē dedit ei iudiciū facere ꝛc. Aliud per comparationem ad deum. apud quem ꝓ nobis quasi aduocatus interpellat. quia assistit vultui eius ꝓ nobis. infra. 9. ꝛ. 1. Jo. 2. Aduocatum habemus apud patrem iesum christum ꝛc. In iudice autē maxime desideraꝝ misericoꝛdia ꝛ ꝓcipue a reis. In aduocato desideratur fidelitas. In christo autem ininuat a postolus illa duo esse per passionem eius. Humanum eñ genus in christo inquantum est iudex desiderabat misericoꝛdiam. In quantum aduocatus fidelitatem. Et ista duo exhibuit christus per passionem Unde quantum ad primum dicit q̄ per passionē assimilatus est fratribus vt misericoꝛs fieret. Sed nūquid nō fuit misericoꝛs ab eterno? quia miserationes eius super omnia opera eius. ps̄. Item ab initio habuit misericoꝛ

dam Job.31. Ab infantia creuit mecū miſeratio. Reſpō deo dicendum eſt q̄ miſeratio dicitur quaſi miſerum cor ſuper alterā miſeriā. t hoc eſt dupliciter. Uno modo per ſolam apprehenſionem: et ſic deus ſine paſſione noſtraz miſeriam apprehendit. Ipſe enim cognouit figmentum noſtrum vt dicitur in pſ. Alio modo per experientiam t ſic chriſtus potiſſime in paſſione expertus eſt miſeriaz no ſtram. Item ipſe eſt fidelis aduocatus. Et ideo dicit pō tifex. infra. 9. Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bo norum. Et ad illam requiritur q̄ ſit fidelis. 1. cozinth. 4 Hic iam queritur inter diſpenſatores vt fidelis quis in ueniatur. et hoc totū vt repropiciaret delicta populi. ſci licet pro quo mortem ſuſtinere voluit. Ipſa enim paſſio allegatio eſt et fidelium interpellatio. ¶ Deinde cum di cit: In eo enim ꝛc. Exponit iſtam vtilitatē et continuaē ſic. Quaſi dicat. Non loquor de xp̄o inquantum deus: ſed inquātū eſt homo. Et ideo in eo. id eſt in illa natura quam aſſumpſit vt experiretur in ſe noſtram cauſam eſſe ſuaz. Unde dicit Et temptatus et paſſus eſt. ideo potēs eſt ꝛc. Uel aliter. Ideo factus eſt miſericors et fidelis. q̄ in eo q̄ paſſus et temptatus eſt: habet quandā conueni entiaz ad hoc q̄ miſereatur. Et dicit temptat⁹ non a carne ſed ab hoſte. Matth. 4. Ductus eſt ieſus in deſertuz a ſpiritu vt temptaretur a dyabolo. In ipſo enim non fu it aliqua rebellio patris inferioris ad ſuperiorē: ſed paſ ſus eſt in carne pro nobis. 1. Pe. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis ꝛc. Et. 4. Chriſto ergo in carne paſſo et vos eadem cogitatione armamini.

Capitulum tertium.

Vde fratres ſancti: vocatio nis celeſtis participes: cōſide rate apoſtolū et pontificē con feſſionis noſtre. Jeſum: qui fi del⁹ eſt ei qui fecit illum ſicut t Moyſes in omni domo ei⁹. Ampliorꝭ eſt gloze iſte pre Moyſe dignus habit⁹ eſt q̄n to ampliorem honorem habet domus: qui fabricauit illam. Omnis nāq̄ domus fabri catur ab aliquo. Qui autem omnia creauit deus eſt. Et moyſes quidem fidelis erat in tota domo eius tanq̄ famulus in teſtimoni um eorum que dicenda erant. Chriſtus ve ro tanq̄ filius in domo ſua. Que domus ſu mus nos ſi fiduciam et gloriam ſpei vſq̄ ad finem firmam retineamus.

Sicut ſupra dictū fuit lex vetus ex tribus habuit auctoritatē. ſcilicet ex angelo. ex moyſe. et ex aaron pontifice. Apoſtolus antē ſupra pretulit chriſtū actoreꝫ noui teſtamenti angelis per quos lex data fuit: hic intendit ipſum preferre moyſi qui fuit prōlgator et quaſi legiſlator ve teris teſtamenti. Et circa hoc facit duo. Primo eñ pre fert chriſtum moyſi. Secundo concludit ex hoc q̄ ſit ef ficaciſſime obediendus chriſto ibi. Qua propter ſicut di cit ſpiritusſanctus ꝛc. Circa primū tria facit. primo pre mittit dignitatē xp̄i. Secundo oſtendit quid ſit commu nē chriſto t moyſi ibi. Qui fidelis eſt ei ꝛc. Tertio pre fert chriſtum moyſi ibi. Ampliorꝭ autē gloze ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo ponit conditionem eoꝝ ad quos loquitur. Secundo conditionē eius de quo loqui tur ibi. Conſiderate apoſtolū ꝛc. Illos autē ad quos lo quit deſcribit tripliciter. Primo ex charitate. Unde di cit Fratres. quaſi diceret. q̄ ex ſemine abrae fratres eſt; et chriſti inter vos adinuicē Matth. 23. Omnes vos fra tres eſtis ꝛc. Item fratres xp̄i. ſupra. 2. Non confundit eos vocare fratres. Hanc autē fraternitatem facit cha ritas. pſ. Ecce q̄ bonū t q̄ iocundū ꝛc. Secundo etiā de ſcribit eos ex ſanctitate cū dicit Sancti. Et hoc propter ſacramentoꝝ perceptionē. 1. cozinth. 6. ſed abluti eſtis: ſed ſanctificati eſtis ꝛc. Tertio deſcribit eos ex vocatio ne cum dicit Uocationis celeſtis participes. Iſta autem vocatio dupliciter poteſt intelligi celeſtis eſſe. Uel quia vocati ſunt ad celeſtia regna. 1. theſ. 2. Uocauit nos ad ſuū regnū t gloziā. Uel vocauit nos vocatione celeſti. q̄ non humana adinuentione ſed celeſti gratia. Galath. 1. Uocauit per gratiā ſuā Ro. 8. Quos autē predeſtina uit hos t vocauit ꝛc. Eſa. 41. Quis ſuſcitauit ab orien te iuſtum vocauit eum vt ſequeretur ſe? ¶ Conſequenē deſcribit illū de quo loquitur cum dicit. Cōſiderate ꝛc. infra. 12. Aſpicientes in actoꝛē fidei t conſummatoꝛē ie ſum ꝛc. Sed quem? Apoſtolum inquit et pontificē con feſſionis ꝛc. Apoſtolus eñ in ſequentibus prefert chri ſtum moyſi t aaron. t ideo aſcribit ei vtriuſq̄ dignitatē moyſi. ſcilicet q̄ miſſus fuit a deo pō. Miſit moyſes ſer uum ſuum. Aaron vero qui pontifex fuit. Exo. 28. Ap plica quoq̄ ad te aaron ꝛc. Chriſtus autē excellenti⁹ mi ſſus fuit apoſtolus t̄ moyſes Exo. 4. Obſecro domīe mitte quem miſſurus es. Quaſi dicat Alium dignioꝛez miſſurus es. Itē ipſe eſt pontifex t ſacerdos. pſ. Tu es ſacerdos in eternū ſm ordinē melchiſedech. Quaſi er go premittit hic conditionē ſuam principalē dicens: Un de id eſt ergo fratres cōſiderate apoſtolū. Quaſi dicat. Preterimittatis conſiderare illū apoſtolum id eſt miſſuz moyſen et pontificem aaron et conſiderate apoſtolum et pontificem confeſſionis noſtre. id eſt illum quem nos cō fitemur. Hoc eñ eſt neceſſariū ad ſalutē vt confiteamur eum. Ro. 10. Corde creditur ad iuſticiā: oꝛe autē confeſ ſio fit ad ſalutem. Uel confeſſionis. id eſt ſacrificij ſpiri tualis. Omnis eñ ſacerdos ordinatur ad ſacrificia offe renda. Duplex autē eſt ſacrificium. ſcilicet corporale vel tempozale. Et ad hoc inſtitutus fuit aaron. Aliud autez eſt ſacrificiū ſpirituale: quod eſt in fidei confeſſione. pſ. Sacrificiū laudis honorificabit me. Et ad iſtud ſacrificiū inſtitutus eſt chriſtus: non ad thauros Eſa. 1. holocauſta arietū et adipē pinguiū t ſāguinē vituloꝝ t agno rum et hyrcoꝝ nolui. Et paulo poſt ibidē ſequit. Ne oſ feratis vltra ſacrificiū fruſtra. ¶ Deinde cū dicit. Qui fi delis ꝛc. Cōparat xp̄m moyſi. De aaron infra facit men tionē ſpecialē. t ponit primo hic vt dictū eſt illō in quo conueniunt. ¶ Sciendū eſt autē q̄ totū hoc q̄ hic dici tur de moyſe fundatur ſuper illud q̄ habetur Numeri 12. vbi dominus oſtendit excellentiā moyſi poſtq̄ iur gati ſunt contra ipſum aaron t maria. vbi ponuntur hec verba que apoſtolus hic allegat. Ibi enim dicitur ſic. At non talis ſeruus meus moyſes qui in omni domo mea fi deliſſimus eſt. Hoc autem poteſt conuenire et chriſto et moyſi. De moyſe eñ patet ex ipſa hiſtoria allegata. De chriſto etiā intelligitur. quia ipſe ſcōm q̄ homo fidelis ē ei qui fecit eum. ſcilicet deo patri quem ſcōm humanita tem fecit Romanoꝝ. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine da uid ſcōm carnem. ſcōm eñ q̄ deus non eſt fact⁹ nec crea tus ſed genitus. Fidelis autem fuit deo patri. quia glo riam eius querebat non ſuam Johannis. 8. Ego gloziaz meam non quero. Et. 7. dicitur. Qui querit gloziam eius qui eum miſit hic verax eſt et iniuſticia in illo nō eſt Fidelis ergo eſt chriſtus ei qui fecit eū ſicut moyſes. et hoc in omni domo eius: que domus eſt vniuerſitas fide lium de qua. pſ. Domum tuam decet ſanctitudo domi ne ꝛc. ¶ Deinde cum dicit: Ampliozis enim gloze ꝛc. Prefert chriſtum moyſi t hoc quantuz ad duo. Primo quantū ad poteſtatē. Secundo quantū ad conditionem. ibi Et moyſes quidem ꝛc. Cōmendando autē chriſtum cōmendat ipſum habuiſſe honorez in omni domo. ſed q̄ chriſtus ipſum excellat oſtendit. Ubi primo ponit ratio nem. Secundo manifeſtat ibi Omnis nāq̄ domus ꝛc. Ratio autē apoſtoli eſt q̄ maioz gloria debetur illi q̄ fe cit domū t̄ illi qui eam inhabitat. chriſtus autē fabrica cauit domū. pſ. Tu fabricatus es auroꝛā t ſolē. puer. 9. Sapientia edificauit ſibi domum. id eſt eccleſiaz. Ipe enim xp̄s per quē gratia et veritas facta eſt tanq̄ legiſla toꝛ edificauit eccleſiam. Moyſes autē tanq̄ legis pnun ciato. t ideo ſolum vt pronunciatoꝛi debeꝫ gloria moy ſi. Unde et reſplenduit facies ei⁹ oe qua Exo. 34. et. 2. cozinthioꝝ. 3. Ita vt non poſſent filij iſrael intendere in faciem moyſi propter gloziam vultus eius. Continuaē ergo ſic littera. Tu dicis q̄ chriſtus eſt fidelis ſicut moy ſes. quare ergo dimittemus ne conſideremus? Certe q̄ ampliozis gloze dignus eſt habitus pre moyſe. quanto ampliozem gloziā habet dominus domus qui fecit illam Quaſi dicat. t ſi moyſes multuz ſit honorabilis: tamen chriſtus honorabilioꝛ eſt. ſicut fabricatoꝛ domus. t ſicut legiſlatoꝛ principalis Job. 36. Ecce deus excelſus in foꝛ titudine ſua: et nullus ei ſimilis in legiſlatoꝛibus. Si er go debetur gloria moyſi: ampliori dignus eſt chriſtus. 2 cozinthioꝝ. 3. Si miniſtratio damnationis in gloza eſt: multomagis miniſterū iuſticie erit in gloria. ¶ Conſe quenter probat minorem ſue rationis cuz dicit. Omnis nanq̄ domus ꝛc. Minoꝛ autez eſt q̄ chriſtus fabricauit domū iſtā. et hoc probat primo. quia omnis domus in diget fabricatoꝛe. Secundo quia iſta domus de qua lo quitur a chriſto fabricata eſt ibi. Qui aūt omnia ꝛc. Pri mo ergo probat q̄ iſta domus ſicut et quelibet alia indi get fabricatoꝛe. quia diuerſa non coniunguntur niſi ab ali quo vno. ſicut patet de domo artificiali in qua ligna t la pides ex quibus compoſita eſt vnuntur ab aliquo. Ag gregatio autē fideliū que eſt in eccleſia: et domus dei ex diuerſis collecta eſt. ſcilicet iudeis t gentib⁹: ſeruis t li beris. Et ideo eccleſia ſicut et omnis domus ab aliquo vniente fabricatur. Huius rationis ponit tm̄ concluſiōz ſupponens veritatē premiſſarū ex facti euidentia. 1. Pe tri. 2. Ipſi tanq̄ lapides viui ſupedificamini domos ſpi rituales ꝛc. Epheſ. 2. Superedificati ſuper fundamen tum apoſtolorum et prophetaꝝ ꝛc. ¶ Deinde cum dicit Qui autē creauit ꝛc. Probat q̄ chriſtus ſit iſtius dom⁹ edificatoꝛ. Deus eñ qui fecit omnia ꝛc. Et ſi hoc intelli gitur de toto mundo planū eſt. pſ. Ipſe dixit et facta ſūt ꝛc. Eſt autē creatio ſpiritualis que fit per ſpirituz. pſal. Emitte ſpiritū tuū et creabuntur. t renouabis faciē ꝛc. Et hoc fit a deo per chriſtum Jaco. 1. Uoluntarie genu it nos verbo veritatis: vt ſimus initiuz aliquod creature eius Epheſ. 2. Ipſius factura ſumus creati in chriſto ie ſu in operibus bonis ꝛc. Deus ergo iſtam domū ſcilicet eccleſiā ex nihilo. ſcilicet de ſtatu peccati in ſtatuz gratie creauit. ergo chriſtus per quē fecit omnia. ſupra. 1. Per quem fecit et ſecula Johannis. 1. Omnia per ipſum fa cta ſunt: et ſine ipſo ꝛc. Eſt excellentioꝛ vtpote. quia ha bet poteſtatē factoꝛis t̄ moyſes qui ſolum fuit pronun ciatoꝛ. ¶ Deinde cū dicit Et moyſes quidē ꝛc. Prefert chriſtū moyſi quantū ad conditionē. t circa hoc duo fa cit. Primo ergo ponit rationem ſuam. Secundo manife ſtat eā ibi. Que domus ꝛc. Apoſtolus valde diligenter notat verba illa ſcripta de moyſe. in quibus duo dicun tur de ipſo. Uocatur eñ ſeruus. vocatur etiā fidelis nō in domo propria: ſed in domo dei noſtri. Et quantuz ad iſta duo prefert chriſtum moyſi. Primo enim oſtēdit q̄ conueniat moyſi. Secundo quid conueniat chriſto ibi. Chriſtus vero tanq̄ filius ꝛc. Dicit ergo q̄ moyſes fi delis erat tanquā ſeruus. id eſt ſicut fidelis diſpenſatoꝛ. Matthei. 25. Euge ſerue bone et fidelis. quia in pauca fuiſti fidelis: ſupra multa te conſtituam ꝛc. Chriſtus au tem quodammodo ſeruus eſt. ſcilicz ſcōm carnē. Philip. 2. Formā ſerui accipiens. ſed moyſes fuit famul⁹ in ver bis dei proponendis filijs iſrael Ex quo pater. q̄ q̄ erat fidelis famul⁹. illa que dicebat ordinabanē ad altud. ſci licet ad chriſtum⁹. Et hoc erat teſtimonium eoꝝ que di cenda erant. Johannis. 5. Si crederetis moyſi crede retis forſitan et mihi. de me enim ille ſcripſit Actuū 10. Huic omnes prophete teſtimoniū perhibent. Quia ergo erat famul⁹ ideo erat nō in domo propria ſed in alie na. Et quia ea que dicebat erant in teſtimoniū eoꝝ q̄ di cenda erant de chriſto. ideo moyſes omniquaq̄ minoꝛ eſt chriſto. ¶ Deinde cum dicit. Chriſtus vero ꝛc. oſten dit quid conueniat chriſto. quia ſcilicet chriſtus non eſt ſicut ſeruus: ſed ſicut filius in domo patris et per conſe quens ſua. quia heres naturalis. ſupra. 1. Quem conſti tuit heredem vniuerſoꝝ ꝛc. Eccleſia enim eſt dom⁹ chriſti. prouerbi. 14. Sapiens mulier edificat domum. pſ. Dominus dixit ad me filius meus es tu ꝛc. Matth. 3. Filius meus dilectus ꝛc. Eſt ergo non ſeruus ſed filius et in domo ſua. ſed moyſes eſt ſeruus in domo aliena Johannis. 8. Filius manet ineternum. ¶ Deinde cū di cit: Que domus ꝛc. Oſtendit q̄ iſta domus ſit ſua et q̄ ſit. Iſta eñ domus ſunt fideles et ſunt domus chriſti. q̄ credunt in chriſtū. 1. thimoth. 3. In domo dei que eſt ec cleſia. Et etiam quia chriſtus habitat in ipſis Philip. 3 Habitare xp̄m per fidem in coꝛdibus veſtris. Hec ergo domus. ſcilicet nos fideles ſumus. Ad hoc autem q̄ ſi mus domus dei quattuoꝛ requiruntur circa domuz que non ſunt in tabernaculo. Et iſta tangit apoſtolus. Pri mo q̄ ſpes noſtra t fides ſit certa t permanens. taberna culum autē et ſi ſit firmū tamē cito moueri poteſt. Et ſi gnificat illos qui ad tempus credunt: et in tempoze tem ptationis recedunt. Et ideo dicit: Si retinea mus fiduci am. dictum eſt ſupra q̄ fiducia eſt ſpes cum expectatiōe firma opinione. 2. cozinthioꝝ. 3. Fiduciam talem habe mus per chriſtum ad deum. Secundo q̄ ſit ordinate diſpoſita. Et ideo dicit. Spei gloziā. id eſt ad gloziam dei ordinate. ita q̄ contēptis alijs gloziemur in ſpe glorie. Jereñ. 9. In hoc gloziē qui gloziatur ſcire et noſce me Tertio q̄ ſit pſeuerās. Unde dicit Uſq̄ in finē Mat. 10 Qui perſeuerauerit vſq̄ in finem hic ſaluus erit. Quan to q̄ ſit firma. vt ſcilicet nulla aduerſitate moueatur. Un de dicit Firmā. infra. 6. Confugimus ad tenendā propo ſitam ſpem quā ſicē anchoraꝫ habem⁹ anime tutā t firmā.

Lectio ſecunda.

Ua propter ſicut dicit ſpiritusſanc tus. Hodie ſi vocez eius audieritis nolite obdurare coꝛda veſtra: ſicut in exacerbatione ſcōm diem temptatiōis in deſerto. Ubi temptauerunt me patres veſ

pbauerunt et viderunt opera mea quadraginta annis. ꝓpter quod offensus fui generationi huic: et dixi semꝑ hi errant coꝛde. Ipſi autē non cognouerunt vias meas: quibus iuraui in ira mea: si introibunt in requiem meam.

Supra ꝓbauit apostolus ꝙ xps est maioris excellētie ꝙ moyses: hic concludit ꝙ magis est obediendū christo Et hoc facit ꝓpter auctoritatē ꝓphete dauid in .ps. Ubi tria facit. qꝛ ꝓmo ꝓponit auctoritatē q̄ cōtinet quādam exhortationē. Secūdo exponit eam ibi Videte fratres ꝛc. Tertio ex auctoritate et expositiōe arguit. 4. ca. ibi Timeamus ergo fratres ꝛc. Circa ꝓmuꝫ tria facit. Primo eīm insinuat auctoritatē verboꝝ sequentiū. Secundo ponit exhortationē que est in auctoritate ibi. Hodie si voce eius ꝛc. Tertio ponit quandā similitudinem ibi. Sicut in exacerbatiōe ꝛc. Auctoritas verboꝝ est ex hoc ꝙ non sunt ꝓlata humana adinuentione: sed a spiritusancto. Unde dicit. Qua ꝓpter sicut dicit spiritus sanctus. Ipse autē verba veteris testamenti allegat ꝓ nouo ne credatur ꝙ tm̄ sint referenda ad vetus testamentum. immo etiā ad nouū et ad aliud tempꝰ referri debēt. Et sunt verba spirituſſancti. qꝛ vt dicitur. 2. ꝑe. 1. Nō humana voluntate allata est aliquando ꝓphetia sed spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homies Ihe eīm dauid dicit. 2. reg. 23. de seipso. Spiritus domini locutus est per me. In hoc ergo ostendit auctoritatē eē veram. quia scilicet est a spiritusancto contra manicheum. ¶ Deinde cū dicit. Hodie si voce ꝛc. ꝑōit monitionez vbi facit tria. Primo eīm describit tempus cū dicit: Hodie. Secundo subdit beneficium ibi Si vocem eius ꝛc. Tertio subiungit monstionē suam ibi Nolite obdurare ꝛc. Tempus est hodie scilicet tempus dei. Tempus eīm legis veteris dicebatur nox. quia erat tempꝰ vmbre. infra. 10. Umbram eīm habens lex futuroꝝ bonoꝝ Sed tēpus noui testamenti. quia repellit vmbram noctis legis dicitur dies Ro. 13. Abijciamus opera tenebrarū et induamur arma lucis ꝛc. Et in hac die exhibetur nobis beneficium. quia audimus vocē eius quod non erat in veteri testamento in quo audiebantur tm̄ verba ꝓphetarum. supra. 1. Olim deus loquens patribus in ꝓphetis. nouissime vero diebus istis locutus est nobis in filio ꝛc. Esa. 52. Propter hoc sciet populus meus nomē meum in die illa. qꝛ egoipse qui loquebar ecce adsum. Canticoꝝ. 2. Sonet vox tua in auriboꝰ meis ꝛc. In hoc enim exhibetur nobis beneficiū tantū desideratum Luce. 19. In hac die tua que ad pacē tibi ꝛc. ¶ Si ergo tm̄ beneficiū ecce monitio. Nolite obdurare coꝛda vestra. Coꝛ durum sonat in malum. Durum est qō non cedit sed resistit impellenti. Et sic dicitur coꝛ hominis durū quando non cedit diuine iussioni. Eccl. 3. Coꝛ durū male habebit in nouissimo. Ro. 2. Scōm duritiā tuā ꝙ coꝛ tuū ꝑenitens thesaurizas tibi irā in die ire. Hec autē induratio ex duobus causatur. Ex vno quasi negatiue. scilicet ex deo non apponente gratiā Ro. 9. Cuius vult deus miseretur et quē vult indurat. Ex alio vero positiue. et hoc modo indurat seipsum non obediendo deo et non aperiendo coꝛ suum gratie Zacha. 7. Coꝛ suum posuerunt vt adamantem ne audirent legem et verba que misit dns exercituū spiritu suo per manū ꝓphetaꝝ ꝓioꝝ. Nolite ergo obdurare coꝛda vra. i. nolite coꝛda claudere spūlsco. acē. 7 Vos semꝑ spūlscō rstitistis. ¶ Cōsequnt pōit similitudtez cum dicit Sicut in exacerbatione ꝛc. Intentio autē apostoli est ex factis ꝓioꝝ concludere per similitudinē suam ꝓpositū. quia vt dicitur Ro. 15. Quecunq; scripta sūt ad nostram doctrinā scripta sunt. Facit autem duo circa hoc. quia ꝓmo ꝓponit exemplū in generali ponendo culpam. Secundo in speciali ibi. Ubi temptauerunt me patres vestri ꝛc. Et autē sequamur expositionē apostoli oꝑtet ponere in ista lra sensum qui cōueniat expositiōi Legimꝰ autē inter alia duas culpas filioꝝ israel grauissime punitas. Una fuit inobedientia quā habuerūt in facto explorationis de quo Numeri. 13. ꝙ. 14. Ꝓpter quo factō indignatus dns voluit totū populū delere. Unde iurauit ꝙ nullus intraret terrā ꝓmissionis exceptis duobus scilicet Caleph. et Josue. Aliud autē vocat specialiter exacerbationē. quia licet per alia peccata offendissent deum tamen per illud exacerbauerunt ipsum. quia sicut fructus acerbus qui opponitur maturo non est aptus ad cibum sic tunc ira dei fuit inflexibilis. Baruch. 4. Exacerbastis eū qui fecit vos. Aliud peccatū fuit peccatū tēptationis. Frequenter eīm temptauerunt deū. quia quandoq; ꝓ aqua. quandoq; ꝓ carnibus. quandoq; vero ꝓ pane ita ꝙ decies temptauerunt ipsum. Posset autē aliqs putare ꝙ idem esset peccatū. exacerbatio et tēptatio. ita ꝙ vellet apostolus dicere. Nolite obdurare coꝛda vestra sicut in exacerbatione que fuit in die temptationis. Sed hoc est contra expositionē apostoli. Sed dicendus est sic Nolite obdurare coꝛda vestra sicut in exacerbatiōe. ꝛ ite rum sicut in die tēptationis. ita ꝙ sint duo peccata. Unde ps. Conuersi sunt et temptauerūt deū et sanctū israel exacerbauerunt. ¶ Consequenter prosequitur culpas in speciali cum dicit. Ubi tēptauerunt me patres vestri ꝛc. Et circa hoc duo facit. quia ꝓmo ponit peccatū temptationis. Secundo peccatū exacerbationis ibi Et dixi semper hij ꝛc. Circa ꝓmū tria facit. Primo eīm ponit peccatū tēptationis. Secundo ostendit eius grauitatem ibi Probauerunt ꝛc. Tertio ponit penā ibi ꝓpter qō offensus fui. Dicit ergo Peccatū temptationis. quia scōm diem temptationis inquit in deserto. Temptare autē est experimentū sumere de re quam quis ignorat. Unde ꝙ quis temptat deum procedit ex infidelitate. Sed sciēdū est ꝙ aliquando aliquis tēptat deum non cum intentione tēptandi et experiendi. verūtamen se habet ad modum temptātis. Qui enim vtitur re sua ꝓpter utilitatē non temptat ꝓprie. puta si aliquis fugiēs currat super equum suum et si temptat: non tamē cum intentione tēptandi. Sed quando ad nihil vtile est quod facit. tūc tēptat. Item si aliquis exponat se alicui periculo compulsus necessitate sub spe diuini auxilij non temptat deum Si autem sine aliqua necessitate tūc temptat deū. Et sic dicit ipse Mat. 4. Nō temptabis dominū deū tuū. quia necessitas nulla erat ꝙ mitteret se deorsum. Sic isti temptauerunt dominum. quia dubitauerūt de potestate dei clamantes contra moysen: ac si deus non posset eis dare cibum. ¶ Deinde ponitur grauitas culpe cū dicit: Probauerunt me ꝛc. Quanto enim aliquis maiora beneficia dei recipit et maiorē certitudinē diuine potestatis tanto grauius postmodum peccat. Isti vero viderunt signa et prodigia in terra egypti. apertionē maris et alia miracula et tamen non cessauerunt Unde numeri. 14. Homines q̄ viderūt maiestatē meā et signa q̄ feci in egypto ꝙ in solitudie ꝙ tēptauerūt me iam ꝑ decē vices ꝛc. Et ideo dicit ꝓbauerūt. id est expiri voluerūt. et viderūt. id est experti sūt opa mea. id est effect q̄ nō poterāt esse nisi virtute infinite eēt ille q̄ opa faciebat. Et hoc totū nō vno die: sed 40. ānis qbꝰ. s. māserūt i deserto. qꝛ semꝑ habuerūt mānā ꝙ colūnā ignis ꝙ nub. vl ꝓbauerūt ꝙ viderūt me qꝛ. s. i nullo defeci eis. Illis tm̄ qō dicit q̄draginta annis fm intentionem apostoli refertur ad ꝓiora: sed fm intentionē psalmiste refertur ad sequentia: vt dicatur ꝙ offensus vel infensus eis fuit quadraginta annis. Et sic habet lra Ihronymi. ¶ Deinde cum dicit. Propter quod offensus fui ꝛc. ponit pena peccati ꝙ est duplex lra scz offensus vt proximus: ꝙ idem est ꝓpter quod id ē ꝓpter peccatū fui offensus id ē indignatus non ꝙ ira sit in deo nisi similitudinarie quia punit sicut iratus. de qua pena frequenter habetur ꝙ in Exodo ꝙ in libro numeroꝝ. Sepe enim prostrati sunt. Unde ꝑme Coꝛ. 10. agit de pena istiꝰ peccati. Vel proximus fui scz puniendo ipos. Quādo enim dominus subuenit bonis ꝙ punit malos. tunc ē ꝑpe ipsos: sed quando dissimulat peccata hominū ꝓpter penitentiam ꝙ dissimulat afflictionem iustorum vt crescat ipoꝝ meritum: tunc videtur esse longe. Job. 22. Nubes latibulum eius nec nostra considerat ꝙ circa cardines celi perambulat. Vel proximus quantum ad diuinā misericordiam quia hocipsum ꝙ punit eos tēporaliter magnum misericordie signum est. ¶ Deinde cum dicit. Et dixi, ꝛc. ponit peccatum exacerbationis. Et hoc patet ꝑ hoc quod infra dicitur Quibus autem iurauit nō introire ꝛc. Et circa hoc facit duo. Primo enim ponit culpam Secundo subdit penam ibi. Quibus iurauit in ira mea ꝛc. Culpam autem duplicem ponit. Una ē in obstinatiōne in malo. Alia est in recessu a bono. Et istaꝝ ponit ibi Ipsi vero non cognouerunt vias meas. Dicit ergo Ego sic fui eis ꝓximus scz puniendo eos: ꝙ dixi scz ꝓuisione eterna: hi errant coꝛde semper. Deutero. 31. Semper cōtentiose egistis contra dominū. Jere. 13. Si potest ethiops mutare pellem suam ꝛc. Sic ergo vno mō aliqs exacerbat deum quando obstinate adheret malo. Alio modo quando contemnit bonum. Unde dicit. Ipsi vero nō cognouerunt vias meas: hoc ē non quantum ad simplicem ignorantiam sed ad affectatam. Job. 21. Scientiam viarum tuarum nolumus. ps. Noluit intelligere vt bene ageret. Vel non cognouerunt id ē non approbauerunt sicut dicit apostolus. 2. Thy. 2. Cognouit dominus qui sunt eiꝰ. ¶ Consequenter ostendit penam cum dicit Quibus iurauit ꝛc. In qua vero ponit immobilitatez in hoc ꝙ vult iuramenta firma. quando enim deus vel angelus inueniuntur iurare signum ē immobilitatis eius: de quo iuratur. ps. Jurauit dominus ꝙ nō penitebit eū ꝛc. Uerumtamē aliquando non iurat nisi sub conditiōe quia scz non peniteant hec mala eueniēt eis. Ponit etiā ꝙ pena ista non est ad cōminationē sed magis ad exterminationem quia dicit in ira. ps. Domine neq; in ira tua coꝛripias me. Jurauit ergo in ira si introibunt ꝛc. Constructio est defectiua ad modum irati qui truncat verba sua. Et accipitur ly si ꝓ non id est non introibunt in requiem meam. Est autem triplex requies. Una est tēporalis. de qua Luc. 12. Habes multa bona reposita i annos plurimos requiesce ꝛc. Secunda ē requies cōscientie. Eccl. 51. Modicum laborauī ꝙ inueni requiē multam. Tertia est requies glozie eterne. ps. In pace in idipsum dormiam ꝙ requiescam. Ipsi vero nec in terrā ꝓmissionis nec in requiē fruitionis eterne introierunt.

Lectio tertia.

V Idete fratres ne forte sit in aliquo vestrum coꝛ malum incredulitatis discedendi a deo viuo. Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies donec hodie cognominatur: vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati Participes enim christi effecti sumus: si tamē initium substantie eius vsq; ad finem firmuꝫ retineamus: dum dicitur. Hodie si vocē eiꝰ audieritis nolite obdurare coꝛda vra: quēadmodū in illa exacerbatione. Quidā enim audientes exacerbauerunt: sed nō vniuersi qui ꝓfecti sunt ab egypto per moysen. Quibus autem infensus est quadraginta annis: Nonne illis qui peccauerunt quoꝝ cadauera ꝓstrata sunt in deserto. Quibꝰ autem iurauit non introire in requiem ipi nisi illis qui increduli fuerunt: Et videmꝰ quia non potuerunt introire in requiē ipi ꝓpter incredulitatem.

Supra apostolus per auctoritatem psalmiste ostēdit ꝙ firmiter obediendum ē christo. In auctoritate vero posuit scz monitionē culpam ꝛ penam: hic exponit ista tria ꝑ ordinem. Primo facit hic. secundū ibi. Quidam enim. ꝛc. Tertium ibi. Quibus autem iurauit ꝛc. In admonitione vero sunt duo scz ipa monitio. ꝛ ipius monitionis conditio. Unde ista duo exponit. Primo primum hic. Secundo secundum ibi. Participes enim xpi ꝛc. In prima vero admonitione ad duo hortatur scz ad sollicitam cōsiderationē. Secūdo ad mutuā admonitionē ibi. Sed adhortamur ꝛc. Dicit ergo. Videte ꝛc. Unusquisq; eīm in se dz cōsiderare in quo statu sit. Gal. 6. Opus suū ꝓbet vnusquisq;. Jere. 2. Vide vias tuas in cōualle. Videte ergo frēs quātū ad quēlibet in se qꝛ quilibet ē pars socieratis ꝙ vnicuiq; mādauit deꝰ de ꝓximo suo. Eccl. 17. Videte. i. ꝓbate vnus alium ne forte sit in aliquo vestrū ꝛc. Quasi dicat. Multi inter vos sunt in statu perfecto tamē ꝓpter fragilitatem ꝙ arbitrij libertatē posset eē malū in aliquo vīm. Job. 4. Ecce qui seruiunt ei nō sūt stabiles ꝙ in angelis suis reperit prauitatē: quanto magis hi qui habitant domos luteas ꝙ terrenū habent fundamentū. Job. 6. Mōne ego duodecim vos elegi ꝙ vnꝰ ex vobis diabolus ē. Non ergo aliquis sit tm̄ sollicitus de se sed etiā de quolibet sue societatis. Sed quid: Ne sit in aliquo vestrum coꝛ malū incredulitatis. Ecce malum de quo loquit apostolus scz coꝛ incredulum. i. nō firmū in fide in quo consistit malitia anime: qꝛ sicut bonū anime in adherēdo deo ē ps. Mihi āt adherere deo bonū ē Mō scz ē ꝑ fidē: ita recedere a deo ꝑ incredulitatē ē malū hoīs. Jere. 2. Scito ꝙ vide istꝝ qꝛ malū ꝙ amaꝝ ē reliquisse te dīm; ꝛc. Et iō dicit discedēdi q; ꝑ incredulitatē recedit a deo. Jere. 2. Me dereliq̄runt fontē aque viue. ꝛc. Si ꝙ inueniaꝫ istud malū in aliquo nunq̄ desperandū ē: Nō. sed magis dz adhortari. i. admoneri. Iō dicit Sed adhortamini vosmetipos ꝑ singulos dies. i. continue. s. discutiendo ꝓsciam suā ꝙ inducēdo ad bonum: donec hodie cognoīatur. i. donec durat ꝑns tps grē qō est totū sicut vnus dies. Jo. 9. Me dz operari opa eius q̄ misit me donec dies ē ꝛc. Et hoc iō vt nō obdurēt qs ex vobis fallacia peccati. Sicut eīm supra dictū ē. Coꝛ obduratur ꝑ obstinatiōez in malū. Sz ꝑ hoc aliqs firmiter inheret peccato quia fallit. Naturale enī ē appetitui adhere bono: sed recedit a bono quia decipit. Prouer. 14. Errāt q̄ operāt malū. ꝙ Prouer. 13. fm aliā lraz. Alie do

lose errāt ī petis. Sap. 5. Ergo errauim⁹a via veritatis. ¶Consequenter cum dicit. ℙarticipes ꝛc. Exponit cō ditionem monitionis. Quasi dicat. Ista conditio magis est efficax ꝙ illa quia illic tantum audierunt: nos autem participes facti sumus christi ꝛc. Et loquitur propie qz in veteri testamento erat tantum auditus nec confereba tur gratia ex opere operato: sed in nouo testamento ꝛ est auditus fidei ꝛ datur gratia ipsi operanti. Unde sumus facti participes christi. Joh. ℙmo. De plenitudine eius accepimus omnes ꝛc. Sumus autem participes gratie ℙrimo per susceptionem fidei. Ephe. 3. Habitare chri stum per fidem in cordibus vestris. Secundo per sacra menta fidei. Hal. 3. Quicunqꝫ in christo baptizati estis xꝝm induistis. Tertio per participationem corporꝭ xꝝi. ℙme Cor. 10. ℙanis quem frangimus, nonne partici patio corporis domini est. ¶Sciendum autē ꝙ duplex ē participatio christi. Una imperfecta que ē per presentiā ꝛ vi sionem rei: ꝓximam iam habemus in re: sed secūdam in spe. Tamen cū hoc spes habet hanc conditionem sez si perseueram⁹. Unde dicit. Si tamen initium substantie eius ꝛc. Quicunqꝫ enim in xꝝo baptizatur suscipit quā dam nouam naturam ꝛ formatur quodāmodo christus in ipo. Hal. 4. Filioli mei quos iterum parurio donec formetur in vobis xꝝs. Hoc quidem nobis vere perficie tur in patria: sed hic tantum initium: ꝛ hoc per fidem fo matam quia infozmis mozuta ē. Jac. 2. Fides sine ope ribus mozua ē. Unde ista non ē nobis initium partici pationis xꝝi sed fides formata: infra. 10. Est autem fides sperandarum substantia rerum id est fundamentū ꝛ qua si initium. Dicit ergo. Sumus participes xꝝi: si tamen tenemus vsqz in finem firmū initium substantie eius sez fidem formatam. Sed contra videtur ꝙ timoz magis sit initium: quia. dicit ps. Initiū sapiētie timoz dñi. Respō deo dicendū ē ꝙ fides formatur per charitatem. Charis tas autem non est sine timoze casto. Et ideo fides forma ta semper habet timozem istum secum annexum. Unde ꝛ fides ꝛ timoz sunt initium. Illud autem qō addit dum dicitur hodie ꝛc. totum expositū ē. ¶Deinde cum dicit. Quidam enim audientes ꝛc. exponit qō dixerat de cul pa illoz. Quasi dicat. Vos estis effecti participes xꝝi: si non obdurauerit is corda vestra: sicut isti qui audierūt sed exacerbauerūt non tamen omnes. Duo enim sez ca leph ꝛ iosue permanserūt vt habet Numeri. 14. Et ali os etiam confortabant. Et per hoc datur intelligi ꝙ ꝙ uis nō tota ecclesia cadat: sed tantū aliqui ꝙ nihilomi nus mali punientur sicut in istis duob⁹. tertij Regꝭ. 19. Reliqꝫ mihi, septē milia viroꝝ q̄ nō curuauerūt genua sua baal. Ro. 11. Relq̄e ꝼm electionē dei salui fierēt. ¶De inde cū dicit. Quib⁹aūt ꝛc. exponit illō qō dixerat de pe na. Et primo illud qō dixerat offensus fui. Secūdo illō qō dixerat. Jurauit in ira. ꝛc. Quib⁹ autem iurauit ꝛc. Dicit ergo. quibus autem ꝛc. Ex quo patet ꝙ istud qō supra dixit quadraginta annis refert ad illō offensus fui Unde dicit ꝙ fuit eis offensus per illos quadraginta an nos. Unde sciendum est ꝙ omnes qui egressi sūt de egy pto mortui sunt in deserto sicut dicitur Josue. 5. Nō ta men omnes prostrati sunt sed aliq̄ vel a deo sicut ꝙ aper ta ē terra ꝛ deglutiuit datan et abiron: sicut dicit in ps. Et de hoc habetur Numeri. 16. Aliqui vero prostrati sūt a moyse sicut patet in conflatiōe vituli: sicut patet Exo. 22. Aliqui vero ab hostibus: sicut patet in pluribus lo cis. Et ista satis habentur. ℙme Cor. 10. Aliqui vero morte propria mortui sunt. Nō ergo omnes prostrati sūt Unde nō fuit pena generalis: sed pena generalis fuit qz nullus ꝓter illos duos qui dicti sunt introierunt terrā promissionis. Et de ista dicit. Quibus autem iurauit id est firmiter statuit non introire in requiem nisi illis sez q̄ fuerunt increduli verbis explozatozum. Unde patet ꝙ propter incredulitatē non potuerunt intrare. ꝛ propter hoc dicit ꝙ experti sunt ꝙ ꝓpter incredulitatem suam non potuerunt intrare. Vel videmus nos sez penam illā generalem que dicta ē.

Capitulū quartum.

Timeamus ergo: ne forte relicta
t pollicitatiōe introeūdi in requiē
eius existimeꝯ aliquis ex nobis
deesse. Etenī ꝛ nobis nūciatū est
quemadmodum ꝛ illis: sed nō profuit illis
sermo auditus non admixtus fidei ex his
que audierunt. Ingrediemur enim ī requi
em qui credidimus quemadmodum dixit.
Sicut iurauī in ira mea. si introibunt in re
quiem meam. Et quidem operibus ab in
stitutione mūdi perfectis: dixit enī in quo
dazloco de die septima sic. Et requieuit de
us die septima ab omnibus operibus suis.
Et in isto rursum. Si introibunt in requi
em meam. Quoniam ergo supereſt introi
re quosdam in illam: ꝛ hi quibus ꝓiozibus
annunciatum est: non introierunt ꝓpter
incredulitatem: iterum terminat diē quen
dam hodie in dauid dicendo post tantū tē
pozis sicut supza dictum est. Hodie si vocez
eius audieritis nolite obdurare corda vſa:
Nam si eis iesus requiem prestitisset: nūq̄
de alia loqueretur post hac die.

ℙremisit supza apost olus auctoritatem, dauid ꝛ expo suit: nūc autē arguit ex ipsa. Et circa hoc facit duo. ℙrimo enim inducit sollicitudinem introeundi. Secūdo mo net ꝙ ꝓperemus ingredi ibi. Festinemus ergo ingredi. ꝛc. Circa primum duo facit. ℙrimo enim incutit sollici tudinem timoris. Secundo ostendit ꝙ de hoc debet sol licitudo imminere ibi. Etenim nobis ꝛc. Dicit ergo: vi ctum ē ꝙ infensus est illis qui non crediderunt ꝙ iura uit ꝙ nō introibūt in requiem eius ergo ꝛ nos timeam⁹ sez timoze casto ꝛ sollicitudinis. ℙrouer. 28. Bea⁹ ho mo qui semper ē pauidus. Sed quid timere debemus? Me forte ꝛc. Beatitudo enim sive felicitas in hoc consi stit vt homo ingrediatur illa. Tob. 13. Beatus ero si fu erint reliquie seminis mei ad videndum claritatem hie rusalem. Infra. 12. Contemplantes ne forte quis desit gratie dei. Quia vt dicit Chrysostomus. Maioz est pena damnatis de hoc ꝙ sunt exclusi a visione dei ꝙ ꝙ alie pene: quas habent. Et dicit. Existimetur scilicet diuino iudicio. Matth. 25. Ite maledicti in ignē eter num ꝛc. Vel existimetur ꝼm humanam opinionē Ephe. 5. Hoc scitote intelligentes ꝙ omnis fornicator aut im mundus aut auarus quod ē ydolorum seruitus non ha bet hereditatem in regno christi ꝛ dei. Timendum est

ergo ne aliquis ex vobis existimetur deesse: quia vobis facta est promissio intrandi. Eſa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie ⁊ in requie opulenta. Apocalip. 14. Amodo iam dicit spiri ritus vt requiescant a laboribus suis. Timendum est er go ne propter culpam nostram non ingrediamur relicta pollicitatione id est promissione quā relinquimus dese rendo spem fidem ꝛ charitatem per quam possumus in troire. Et hoc fit per peccatum mortale. ¶Consequen ter cum dicit. Etenim nobis hoc nunciatum est ꝛc. ostē dit ꝙ nobis imminet ista sollicitudo. Et circa hoc facit duo. ℙrimo enim proponit intentionem suam. Secun do probat eam ibi. Ingrediemur enim ꝛc. Circa ꝓmum duo facit: quia primo ostendit ꝙ nobis facta est ista pro missio. Secundo ꝙ ista promissio non sufficit ibi. Sz nō profuit ꝛc. Dicit ergo. Etenim ꝛc. id est nobis promissū est. Unde sciendum est ꝙ illa que in veteri testamento promissa sūt tempozaliter: intelligēda sunt spiritualiter. Omnia enim in figura contingebant illis. ℙme Corin. 10. ⁊ Roma. 15. Quecunqꝫ scripta sunt ad nostram do ctrinaz scripta sunt. ¶Deinde cum dicit. Sed non pro fuit ꝛc. ostendit ꝙ non sufficit promissio quin nihilomi nus debeam⁹ esse solliciti. Unde dicit ꝙ sermo audit⁹ ꝛ non creditus in nullo eis profuit. Nō enim auditores legis iustificabuntur sed factores. Roma. 2. Et dic. Nō admixtus fidei quia sicut ex intellectu ꝛ intellecto fit vnū ita ex corde credentis ꝛ ipa fide formata fit vnum. ℙme Cor. 6. Qui adheret deo vnus spiritus est. Illud autē ꝙ dicit ex his que audierunt potest esse ratio quare ser mo non est admixtus fidei. Hoc enim fuit ex his que au dierunt ab explozatoribus quibus fuerūt increduli Vel potest esse determinatio fidei. que debet esse ex his que audierunt. Fides enim ex auditu. Roman. 10. Verba enim dei sic sunt efficacia ꝙ statim audita debent eē cre dita. ps. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. ¶Deinde cum dicit. Ingrediemur enim ꝛc. probat pro positum. ꝛ circa hoc facit tria. ℙrimo enim ostendit ꝙ nobis est necessarium credere sicut ꝛ illis. Secundo ad ducit duas auctoritates ad probandum intentum suum ibi. Et quidem operibus ꝛc. Tertio ex illis arguit ibi. Quoniam ergo supereſt ꝛc. Dicit ergo. Nobis factus est sermo sicut ꝛ illis quia ingrediemur in illam requi em. ps. In pace in idipsum dormiam ꝛ requiescaz Job. 11. Requiesces ꝛ nō erit qui te exterreat. ꝛc. Est autem duplex requies. Una in bonis exterioꝛib⁹ ꝛ ad istā egze dittur homo a requie mentis. Alia est in bonis spiritua libus que est intima: ꝛ ad istam ingreditur. Matth. 25. Intra in gaudium domini tui Canti. ℙmo. Introduxit me rex ī cellaria sua. ¶Deinde ponit auctoritatē. Sicut iurauī ꝛc. ꝛ hoc expositum est. ¶Deinde cum dicit. Et quidem operibus ꝛc. ponit duas auctoritates. Una le gis que habetur Genes. 2. Aliam que frequenter posi ta est que habetur in ps. Dicit ergo quantum ad primū: et quidem operibus ab institutione huius mundi perfe ctis dixit ꝛc. Hoc potest legi dupliciter. Uno modo ꝙ non sit ibi enim: sed dixit in quodam loco ꝛc. Et est plā nū: littera vt sit sensus. Dico ꝙ ingrediemur in requi em que prefigurata est ab institutione mundi de qua re quie prefigurata per diem septimam dixit scilicet spirit⁹ sanctus qui loquitur in scriptura quia spiritu sancto in spirati locuti sunt sancti dei homines. scōe ℙet. ℙmo. In quodam loco famoso scilicet Genes. 2. de die septia. Et sic requieuit deus ab operibus suis. Operibus inq̄ ab institutione mundi perfectis. Vel dixit spiritus san ctus in quodam loco de die septima: ꝛ hoc dixit post ꝙ narrauerat opera sex dierum perfectis ab institutōe mun di. Si vero sit ibi. Dixit enim sic est defectiua cōstructio ꝛ est sensus. Nunciatum est nobis ꝙ ingrediemur ꝛ hoc operibus ab institutione mundi perfectis: sed quando ꝛ quomodo nunciatum est quia dixit in quodam loco ꝛc. Dicit autem operibus perfectis ad denotandum opera sex dierum que fuerunt perfecta. Dicit vero ab instituti one mundi: quia primo constitutus est mundus: et post sex dies distincte perfectus ē in singulis partibus suis. De distinctione autem istorum dierū diuersimode loquū tur sancti. Aliter enim accipit eos Augustinus ab alijs sanctis: sicut patet prima parte summe qōne. 74. arti culo secūdo ꝛ tertio. Tamen quōcunqꝫ dicatur manife stum est ꝙ opera illa perfecta fuerunt. Est enim in ipis duplex perfectio. Una ꝼm partes mundi que sunt celuꝫ ꝛ quatuoꝛ elementa. Et hec attenditur penes eaz essen tias sicut habet in ℙma parte sūme. q. vbi supra. Et hoc fuit per opus creationis qō fuit prima die. Et per opus distinctionis qō fuit secunda ꝛ tertia die. Et in hoc con cordat Augu. cum alijs. Alia perfectio ē ꝼm singulas partes. Et hec perfectio pertinet ad opus ornatus. Et iste ornatus quantum ad superiora fuit quarta die. quan tum ad mediam scilicet aerem ꝛ aquam quinta die quā tum vero ad terram que ē infimum elementuꝫ fuit sexta die. Ista perfectio conuenit numero senario qui consur git ex suis partibus aliquottis simul sumptis que sunt vnum duo ꝛ tria. quia sexies vnum sunt sex. similiter ter bis. ꝛ bis ter. ꝛ vnum duo tria sunt sex. quia ergo senari us ē primus numerus perfectus. quia licet ternarius cō ueniat aliqualiter his que dicta sunt quia ter vnum tria sunt. ꝛ vnū ꝛ duo tria sūt. tū bis vnū nō faciūt tria: sili⁹ se mel duo nō faciūt tria sed tū duo. Jō ꝙ ipsū senariū dess gnatur perfectio rerum. ℙost perfectionem vero ꝓmit titur quies que nulli datur nisi operanti. Et sic in septi ma die qua mutatus ē⁹ mundi sicut in qualibet alia erat quedam variatio. Unde in ipa incepit ꝛ status ꝓpa gatiōis ꝓpter quod ꝛ cōnumeratur alijs. ideo in septi ma mundi est status quiescentium. Scōm augꝰ. tamen ista septia dies nihil aliud est ꝙ cognitio angelica relata ad quietem dei ab operibus. Sed contra si quieuit die se ptima quis ergo fecit eam si non est opus dei. ℙreterea Joh. 5. ℙater meus vsqz modo operatur ꝛ ego operoꝛ. Respondeo est dicendum ꝙ accipitur ibi quies non ꝼm ꝙ opponitur laboꝛi: sed ꝼm ꝙ opponitur motui. Deus enim ꝛ si producendo non moueatur: tamen quia de ipo non loquimur nisi ꝑ sensibilia in quibus non ē operatio sine motu: ideo omnis operatio large loquendo dici tur motus: ꝛ sic dicit quieuisse quia cessauit nouas spe cies producere: quia illa que postea facta sunt fuerunt in illis rebus tunc productis. Vel ꝼm virtutem actiuam si cut in animalib⁹ perfectis vel ꝼm rones seminales. Vel ꝼm materiam sicut mineralia. Ideo tunc non fuit mortu us suscitatus. Sed fuit factum corpus quod posset suscī tari. Quidam autem fuerunt tunc ꝼm similitudinem vt anime rationales que tātuꝫ fiunt a deo. Sic ergo requie uit deus ab operibus producendis quia omnia aliquo modo processerunt vt dictum est: tamen vsqz modo ope ratur conseruando ꝛ gubernando que condidit. Et sic septimā diem deus fecit sicut quamlibet aliam: quia tūc fuit aliquid additum: quia tunc incepit stat⁹ ꝓpagatio nis. Quelibet autē additio variabit statū mundi vt dī ctum ē ꝛ faciebat vnum diem. Vel ꝼm augꝰ. nō dicit sim pliciter requieuit ꝛ requieuit ab operib⁹ suis. Ab eter no enim requieuit in seipo: sed tunc etiam requieuit non in operibus sed ab operibus Aliter enim operatur deus

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos IIII

t quilibet alius artifex. Artifex enim agit propter indigentiam suam sicut domificator facit domum vt in ipsa quiescat. Similiter faber facit cultellum propter lucrum Unde desiderium cuiuslibet artificis quietatur in opere suo. Sed non sic est de deo quia non agit propter indigentiam suam sed propter bonitatem communicandā Unde non quiescit in opere sed ab opere producendo et quiescit tantum in sua bonitate. ¶ Consequenter autem ponit auctoritatem dauid que iam exposita est. ¶ Cō sequēter cū dicit. Quō ergo superest ꝛc. arguit ex premissis. Et circa hoc facit duo. Primo enim accipit sensum secunde auctoritatis illius. Si vocez eius audierit ꝛc. Secundo arguit ex primo ibi. Itaqꝫ relinquitur ꝛc. Circa primum duo facit: quia primo trahit duo a secunda auctoritate. Secundo ostendit qꝫ hec duo intelligūtur in ipa ibi. Naz si eis iesus ꝛc. Accipit ergo duo quorum vnum per se manifestum ē scilicet qꝫ antiqui patres non introierunt. Aliud ē qꝫ tempore dauid adhuc restabat alia quies prestanda. Licet enim ipis fuisset ꝓmissa requies prestanda in terra promissionis: tamen per hoc qꝫ post longum tempus dicit. Hodie si vocem ꝛc. ostendit qꝫ alia requies restat. Aliter em̄ nō faccret mentionē de requie dicens. hodie ꝛc. Est ergo quedaz requies i q̄ nobis intrandū est in quam illi nō intrauerunt propt̄ incredulitatem. Et ideo quoniā illi nō intrauerunt: restat ergo quosdam intrare quibus promissio facta ē: quia his quibus ꝓius nunciatum ē nō introierunt scz iudei quibus ꝓmissio facta ē; ꝛ ideo termiat. i. determinat nobis diem septimā id est diem gratie dicendo in dauid. Hodie si vocem ꝛc. Et repetit auctoritatē que reposita est.

¶ Sciendū est autem qꝫ deus homini ꝓparauit beatitudinem ꝓ requie nec vult istam preparationē eē frustra: sed si vnus nō intrabit: alius intrabit sicut ostendit in illa parabola de nuptijs. Mat. 22. Unde Apo. 3. Tene qō habes vt nemo accipiat coronā tuā. Quasi dicat. Si tu nō accipias alius habebit. Job. 34. Cōteret multos ꝛ innumerabiles ꝛ stare faciet alios ꝓ eis. ¶ Deinde cum dicit. Nam si eis iesus ꝛc. ꝓbat qꝫ supsit alios intrare: qz si iesus nāue iosue filijs israel finalem requiem ꝓstitisset non ināneret nobis alia requies nec de aliquo ꝓpheta dauid loqueretur post illam diem. Ex manifestum ē qꝫ illa requies fuit signum requiei spiritualis.

Lectio secunda.

i Taqꝫ relinquit sabbatismꝰ populo dei. Qui em̄ ingressus ē requiē eiꝰ etiā ipe requieuit ab operibus suis sicut ꝛ a suis deꝰ. Festinemꝰ ergo ingredi i illā requiem vt ne in idipsum quis incidat: incredulitatis exemplū Uiuus ē em̄ sermo dei ꝛ efficax ꝛ penetrabilior oī gladio ancipiti: ꝛ pertingens vsqꝫ ad diuisionē aime ac spūs: compagū quoqꝫ ac medullaꝫ ꝛ discretor cogitationū ꝛ intentionū cordis. Et nō est vlla creatura inuisibilis in cōspectu eius: oia autē nuda ꝛ aperta sunt oculis eiꝰ ad quem nobis sermo.

Supra apls duas auctoritates assumpsit. vnam de scdo Heñ. Aliaz vero de ps. ꝛ concluſit intentionē suā ex secunda auctoritate scz. ps. hic concludit idē ex prima. Et circa hoc facit duo. Primo em̄ ponit coclusionē. Secundo ponit rōnem ꝯie ibi. Qui enim ingressus ē ꝛc. Circa primū sciendū ē qꝫ apostolus in se omnium istoꝝ verborum facit mentionē de triplici requie. Prima ē requies dei ab operibus suis. Secūda ē requies temporalis quā habuerunt filij israel in terra promissionis. Tertia ē requies eterna que per istas duas designat. Sed apostolus hic anteꝯ faciat mentionem de requie eterna dic qꝫ post terrenam adhuc remanet sabbatismus qui in veteri lege sabbatū repsentabat scz post requiem terrenaz. Esa. 58. Uocaberis sabbatū delicatum ꝛ sanctū domini Esa. 66. Erit mensis ex mense ꝛ sabbatū ex sabbato id ē requies ꝓpetua. Et dicit sabbatismus quia sicut in veteri lege sabbatū repsentabat requiem dei ab operibus suis: de qua dicit Heñ. 2. ita illa requies erit sanctoruz ab operibus suis. Apocal. 14. Amodo iam dicit spūs vt requiescant a laboribus suis. Unde subdit. Qui enim ingressus ē ꝛc. quia sicut deus sex dieꝰ operatus est ꝛ septima requieuit: ita per sex dies presens tempus ꝓpter perfectum numerū significatur. Qui ergo perfecte operatur in septima requiescit ab operibus suis sicut ꝛ a suis xp̄o: nō aūt a quibuscunqꝫ operibus: quia sunt ibi quedam opera perpetua: videre scz amare ꝛ laudare. Apo. 4. Non habebant requiez nocte ac die dicentia sanctus sanctus: sanctus ꝛc. Sed ab operibus laboziosis. Esa. 40. Qui sperant in domino mutabūt fortitudinē: assument pēnas vt aquile current ꝛ nō laborabunt: ambulabunt ꝛ nō deficient. ¶ Deinde cū dicit. Festinem̄ ergo ingredi ꝛc. inducit ad festinatiōz. Et circa hoc facit duo Primo em̄ ponit monitionē. Scdo subdit rōnem de instoitu illius requiei ibi. Uiuus enim ē sermo dei ꝛc. Iterum circa primū duo facit. Primo em̄ monet ad festinandu Secundo ostendit tardantis periculum ibi. Et ne in idipm ꝛc. Dicit ergo. Quia igitur relinquit sabbatismus ꝛc. Festinem̄ ei go ingredi in illam requiem. Et signanter dicit ingredi: quia nō ē in bonis exteriozibus ad que ē egressus: sed ē in bonis interiozibus Exo. 15. Introduces eos ꝛ plantabis ꝛc. Mat. 25 Intra in gaudiū domini tui. Est ergo multiplex ratio quare festinandum ē intrare. Una ē quia lōginqua ē via Prouer. 7. Abijt via longissima. Luc. 19. Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquā. Dicitur autem longinquus ꝓpter distantiam status: quia ibidem plenitudo omnis boni ꝛ immunitas ab omni malo. Est etiam desideranti perfecta visio ꝛ tentio: hic autem sunt omnia contraria istis. Item festinanduim ē quia tempus ē valde breue. Job. 14. Breues dies hominis sunt. Item quia istud tempꝰ cum hoc qꝫ ē breue ꝛ modicum: ē etiam incertum. Eccl. 9. Nescit homo finem suum. Item ꝓpter vrgentē vocationem. Interior enim vocatio vrget nos per stimulū charitatis. Esa. 59. Cum venerit quasi fluuius violentus quem spiritus domini cogit ꝛc. scdi Cor. 5. Charitas christi vrget nos. ps. Etam mandatorum tuorum cucurri. Item ꝓpter periculum tardantis: sicut patet de fatuis virginibus. Matth. 25. Que tarde venientes intrare nō potuerunt. Et ideo dicit. Ut ne in idipsum. ꝛc. Quasi dicat. Antiqui non potuerunt ingredi ꝓpter incredulitatem. Unde caueamus aliene culpe exemplo: ne simus increduli: ꝛ exemplo pene: vt scz nō excludamur sicut ipi. Luce ꝓmo. Abijt in montana cum festinatione. Ad hoc enim ostenduntē nobis preterite penaloiz vt caueam̄. Prouerb. 19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Eccl. Melius est nisi caueatis. Ex hoc videtur qꝫ ille qui nō corrigit punitione alteriꝰ: grauius punietur. Sed contra quia iam peccatum ade qui non peccauit exemplo alterius esset minus graue. Respondeo dicendū est qꝫ semper iste locutiones intelligende sunt ceteris paribus. Contingit enim duo peccata in se considerata nō esse vnum genus altero: tamē ꝓpter aliquam circumstantiā aduenientē aggrauatur vnū ꝛ nō aliud. sicut duo adulteria de se equalia sunt: tamē illud qō est ex certa malicia grauius ē qꝫ illud qō ē ex passiōe vel infirmitate. Et similiter verbum ociosum grauius ē quando fit ex certa malicia. ¶ Deinde cum dicit. Uiuus est enim sermo dei ꝛc. ponit rōnem predicte monitiōis ꝛ ꝓcipue quantū ad periculum. Hec autem ratio sumit ex parte christi. In ipo autem ē duplex natura. Una scz divina ſm quam ē verbum patris. Alia est humana ſm quā est pontifex offerens se in cruce. Primo ergo ponit rōnem sumptam ex parte divinitatis. Secundo rōnem sumptam ex parte humanitatis ibi. Habentes igit̄ pontificem ꝛc. De filio autem dei dicit tria. Primo enīz assignat eius virtutem. Secundo eius cognitionem ibi. Et discretor cogitationū. Tertio eius auctoritatem ibi. Ad quem nobis sermo ꝛc. Uirtutem eius ostendit triplicit̄: Primo quantū ad naturam. Secundo quantū ad potestatem ibi. Et efficax. Tertio quantū ad operationē ibi Et penetrabilior ꝛc. Dicit ergo Uiuus est sermo dei ꝛc. Ista littera de se videtur habere difficultatē tamen considerando aliam translationem planior est. Ubi em̄ nos habem̄ sermo: in greco habetur logos qō est idez quod verbum. Unde sermo id ē verbum. Et sic etiam exponit Aug̃ illud. Joh. 12. Sermo quē locutus sum id est ego ipe qui sum verbum. Sap. 18. Omnipotens sermo tuus domine exiliens de celo a regalibus sedibus venit ꝛc. Et similiter hic sermo dei ē viuus id est verbū dei viuū. Uerbum enim dei ab eterno conceptuz: in paterno intellectu ē verbū primordiale. de quo Eccl. ꝓmo dicit. Fons sapientie verbum dei in excelsis. Et quia est primordiale iō ab ipo deriuantur omnia alia verba que nihil aliud sunt qꝫ quedam conceptiones expresse in mente angeli vt nostra. Unde illud verbum ē expressio omniū verborū quasi fons quidam. Et illa que dicuntur de illo verbo quodāmodo aptantur ad alia verba ſm suū modum. De illo autē dicit qꝫ est viuus. Dicitur autem res viua qꝺiu habet motū ꝛ operationem suam. Sicut enim fons scaturiens dicitur viuus: sic ꝛ verbum illud qō habet ꝓpetuuz vigorem. ps. In eternum domine verbum tuū ꝓmanet i celo. Job. 5. Sicut enim pater habet vitā in se metipso sic debit ꝛ filio vitam habere in semetipo. Uel pōt referri ad humanā naturam. Est enim viuus licet ab alijs reputetur mortuus. Apoc. ꝓmo. Fui mortuꝰ ꝛ ecce suz viuens in secula seculorum. Similiter etiam sermo scripture est viuus ꝛ indeficiens. Roma. 9. Non autē qꝫ excidit verbū dei. ¶ Consequenter cum dicit. Et efficax. ostēdit eius potestatē. Dicitur autem verbum efficax ꝓpter maximā virtutem ꝛ infinitam vim effectiuam quā habet Per ipm̄ enim facta sunt omnia. Joh. ꝓmo. ꝛ ps. Verbo domini celi firmati sunt. Item ē efficax quia ex ipso omnia verba prolata a deo mediante angelo vel homine efficaciam habent. Ecc. 8. Sermo illius ptāte plenus ē Esa. 55. Uerbum qō egredietꝰ de ore meo nō reuertetur ad me vacuū sed faciet quodcunqꝫ volui ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Et penetrabilior ꝛc. ostendit eius opationem Et circa hoc facit duo. Primo ponit eius operationem. Secundo exponit ibi. Et pertingens ꝛc. Dicit ergo. Et penetrabiliorꝫ. Illud ꝓprie dicit penetrare qō ingredit pfunda rei. Hoc autem pōt esse dupliciter. Uno mō qz operatur in intimis rei. Esa. 26. Omnia enim opera nostra operatꝰ es in nobis. Alio mō quia cognoscit intima rei. Joh. 2. Opus ei non erat vt quis testimoniū perhiberet de homine ipe enim sciebat quid esset in homine Eccl. 24. Penetrabo inferiozes partes terre. Operatō enim dei ꝛ cognitio pertingit ꝛ penetrat intima rei. Ad̄ dicit. Omni gladio ancipiti. Inter omnia enim gladius est penetrabilioz ꝓpter acumen ꝛ maxime gladius anceps: qui scz est acutus ex duabꝰ eius partibus. Et ideo quia verbū dei acutum ē ꝛ ad operandū ꝛ ad cognoscendum ideo cōparat gladio ancipiti. Ephe. 6. Et gladium spūs quod ē verbū dei. Esa. 27. In illa die visitabit dominus in gladio suo duro ꝛ grandi ꝛ forti ꝛc. ¶ Uel dicitur anceps qꝫ habet aciem ad bona ꝓmouenda ꝛ mala destruenda. Apoc. ꝓmo. Ex ore ipius ꝓcedebat gladius ex vtraqꝫ parte acutus. In ordine enī causarum videmus qꝫ semꝑ causa prior intimius operat̄ qꝫ causa posterior. Unde illud qō natura producit ē intimius qꝫ illō qō producitur per artē. Quia ergo deus ē prima causa simpliciter: ideo eius operatione ꝓducitur illud qō ē intimissimū ipi rei scz ee eius. ¶ Consequenter cum dicit. Et pertingens ꝛc. manifestat qō dixerat de operatione. Et circa hoc facit duo: quia primo ostendit hoc quantū ad spūalia. Secundo quantū ad corporalia ibi. Compagum quoqꝫ ꝛ medullarum: ſm enim aplm tria sunt i homine scz corꝑ: aīa ꝛ corpus ꝛc. Quid enim sit corpus notuz ē. Alia aūt ē que dat corpori vitam. Spūs vero in rebus corporalibꝰ dicit quid subtile: ꝛ ideo significat substantias immateriales. Esa. 31. Egyptus homo ꝛ non deus ꝛ equi eorum caro ꝛ nō spūs. Spiritus ergo in nobis dicit illō per qō cōicamus cum substantijs spūalibus. Anima vero illud per qō cōicamus cum brutis. Et sic spūs ē mens humana scz intellect̄ ꝛ volūtas. De hoc aūt dicunt aliq̄ qꝫ in nobis sunt diuerse aie. Una scz q̄ pficit ꝛ viuificat corꝑ: ꝛ ista dicit aīa ꝓpie. Alia vero ē spūs quo intelligim̄. Et iō ista duo magis dicunt substantie qꝫ anime Hoc aūt dānatū ē in libro de ecclasticis dogmatibꝰ. Et ideo dicendū ē qꝫ vna ꝛ eadem ē essentia aīe ꝓ essentiam suā ꝛ viuificat corpus: ꝛ per potentiā suam que dicit intellectus ē ꝓncipiū intelligendi. Et per istam intelligit eterna: qō quō sit sic patet. Idem̄ em̄ qꝫ quāto forma ē pfectior tanto opatio eius min̄ subdit materie sicut ptz qꝫ forme elementoꝝ qz sūt impfectissime nō extenduntur vltra materiā. Cuz ergo anima inter oīa formas sit nobilissima oportet qꝫ habeat aliquā opationem ꝛ ꝓcipue aīa rōnalis que oīno excedit potentiā materie. Et istam opatiōz vocam̄ intelligere ad quā sequit̄ sua inclinatio scz velle. ¶ Est aūt triplex dria inter opatões aīe: ita qꝫ aīa dicat̄ ad quā primet potentie quib̄ aīa opat̄ cum corpore. Ad spm̄ vero ille qui opat̄ sine corpore. Dria aūt dria inter istas potentias ꝛ opatiões ab ipis procedentes ē ipius rōnis ad sensualitatem q̄ est potentia ꝑ quaz aīa opatur cum corꝑe: qz rō apphendit imaterialia: sensualitas vero materialia ꝛ sensibilia. Scda differentia est partiū sensualitatis: qz aliū statum ꝛ ordinem habet sensualitas ſm qꝫ tendit in ꝓprium obiectum suum ex natura sua: ꝛ alium ſm qꝫ regulatur a ratione. Ipa enīz concupiscibilis aliter consideratur vt est vis quedam in ordine ad obiectum suum: et aliter vt pticipat rationē. Tertia differentia ē partium ipius rōnis ſm diuersa obiecta ipius quia vel tendit in deum: ꝛ hoc ē supremum in ipsa: vel in effectus spirituales vel in effectus temporales. Oīs autem istas diuisiones ꝛ differentias operatur et discernit verbum dei scz quomodo sensualitas distinguat̄ a rōne. Differentiaz etiā ipius sensualitatis in se: dria etiam partium rationis et quid prouenit

in anima ex consideratione spiritualium et terrenorum. ¶Consequenter cum dicit. Compagum quoq; t medullarum tc. declarat illud quod dixerat de operatione dei t quantum ad temporalia. ¶Sciendū est autē q aliqd non potest penetrando pertingere ad aliquid ꝓpter duo Unum est propter colligationē. Aliud autem est ꝓpter inclusionem. Neutrū istorum potest impedire verbū dei In nobis quidem sunt quedam colligationes scz neruorum t arteriarum. Quedam etiam sunt valde inclusa t occulta sicut medulle que in ossibus includuntur. Omnia autem ista diuino prospectui manifesta sunt et subdita. Et ideo nihil est ei difficile ad penetrandum. Vel per compages potest intelligi connunctio que ē inter partes anime ad inuicem vt inter animam t spiritum. Quasi dicat. Non solum pertingit ad cognoscendū differentiam t diuisionē anime t spiritus: sed etiam ad cognoscendum quomodo cōiunguntē. Cognoscit enī quomodo sensualitas regit rationē. Medulla autē potest intelligi illud quod latet in rōne t sensualitate. Mat. 10. Timete eum qui potest t animam et corpus mittere in gehennam ¶Deinde cum dicit. Et discretor cogitationum tc. agit de cognitiōe verbi. Et circa hoc facit duo. Ꝑmo enim ostendit q oīa subdunt cognitioni eius. Secundo ostēdit quomodo cognoscit ibi. Omnia autez nuda tc. Ex duobus autem contingit q aliquid nō cognoscatur. scz aut quia est intra aliquid occultatum. Et sic maxime sūt occulta que latent in corde quia ipm ē valde ꝓfundum t inscrutabile. Jere. 7. Prauū ē cor hominis t inscrutabile. Secūdum Ro septuaginta interpretes habet sic. Profundū est cor hominis tc. In corde vero latent cogitationes. Istas aūt cognoscit verbum dei. Esa. ꝑmo. Auferte malū cogitationū vestrarum ab oculis meis. Et ideo quantum ad hoc dicit discretor cogitationuz. Alio modo nō cognoscitur aliquid q: ē oino ignotum t inuisibile: t sic ea que sunt in voluntate sunt ignota. In voluntate autē t ipa intentio finis que de natura sua ē inuisibilis. Quid enī homo facit vel cogitat manifestatur per opus. Sed qua intentione hoc faciat penitus ē incertuz Ista autē nō sunt occulta deo. ꝑs. Scrutans corda t renes id ē cogitationes t intentiones. ¶Sciendū est autē q illud qō dicit penetrans referri potest ad operationez vt dictū est. Et sic differūt penetrans t discretor. Si autem referatur ad cogitationem tunc qō hic dicit. Et discretor: ē expositio illius. Quasi dicat. Tu dicis q ē penetrabilior tc. Verū est quia est etiā discretor cōpagum t medullarum id ē cogitationum t intentionū. Compages enim dicunt quedam colligationes: t sic cogitatio i qua ē quasi quedam colligatio terminorum pōt dici cōpago dum de vno tendit in aliud. Esa. 58. Dissolue colligationes impietatis. Itē Esa. 5. Ve qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis. Item medulla ē intima latens in ossibus. Job. 21. Medullis ossa illius irrigantur. ¶Deinde cum dicit. Et nō ē vlla creatura tc. ostendit q illud qō ꝼm naturā ē inuisibile nō ē occultum deo Q; em̄ aliquid nō videatur a nobis hoc est q: simplici? t subtilius est oculo nostro siue corporali siue ītellectuali: sicut sunt substantie separate quas in vita ista videre nō possum?. Diuino autē intellectu nihil ē simplici? vel subtilius: ergo nulla creatura est inuisibilis in cōspectu eius. Sed nunquid cognoscit in vniuersali tm̄ sicut q̄dā voluerunt: Nō: sed omnia nuda t aperta sunt oculis ei? Per oculū autē intelligit vis cognitiua. Intelliguntur em̄ spūalia per sensibilia. Signanter aūt dicit in plurali oculos ꝓpter diuersitatē intellectorum quia nō cognoscit vnum tm̄ sed etiam multitudinem rerū. Dicit etiam nuda t aperta. Dupliciter em̄ cognoscitur aliqd. Uno modo in superficie. Alio modo ī ꝓfundo sicut homo nudus videt in supficie: nō autem vestitus sed oīa deo manifesta sunt que videntur in supficie. Nihil em̄ est extra qō impediat cognitionem dei: sicut vestis impedit ne videatur homo. Et iō dicit nuda. Job. 26. Nudus ē infernus coza illo. Dicit etiā aperta quia nihil ē ita occultum in re q dei cognitionē effugiat. ¶Consequenter ostendit perfectionem auctoritatis ipius cum dicit. Ad quem nobis sermo tc. Ista vero auctoritas ē auctoritas iudicandi. Act. 10. Ipe est qui cōstitut? est a deo iudex viuorum ac mortuorum. Ad istū ergo nobis sermo vt scz reddamus rōnem de ogibus nostris. 2. Cor. 5. Oēs nos manifestari oportet ante tribunal xpi vt referat vnusq; ꝓpria corpis ꝓut gessit siue bonū siue malū sit. Et iō q; sic ē potēs sic scīēs t sic magn?: festinem? ergo īgredi tc.

Lectio tertia.

Abentes ergo pontificem magnuz qui penetrauit celos iesum filiū dei teneamus spei nostre cōfessionem.

Nō enim habemus pontificem qui nō possit cōpati infirmitatib? nostris: tēptatū aūt per omnia p̄o similitudine absq; peccato: Adeam? ergo cum fiducia ad thronum gre eius: vt misericordiā cōsequamur: et grām inueniam? in auxilio oportuno.

Supra apostolus monuit ad festinandū ingredi in requiem dei: t ad hoc inducendum posuit magnitudinem xpi quantū ad diuinam naturam: hic ostendit idē quantū ad humanā naturam. et circa hoc facit tria. Ꝑmo em̄ ponit eius dignitatem. Scōo ostendit ei? pietatē ibi. Nō em̄ non habemus pontificem tc. Tertio inducit ad habendam de eo fiduciam ibi. Adeamus ergo tc. Dicit ergo. Ita dictū ē q; nobis est sermo ad eum q est viu? sermo: verus iudex t pontifex. Ergo habentes pontificem tc. ꝑs. Tu es sacerdos in eternum. tc. Hec et tantum pontifex sed etiam magnus Zacharie. 3. Et ostendit mihi dominus iesum sacerdotem magnū stantem coram angelo tc. Hic aūt dicitur magnus q: nō est pontifex tm̄ bonorum tpalium sed t futurorum. Infra. 9. Xps assistens pontifex futuroz bonoz tc. Duo aūtem pertinebant ad magnum pontificem. Unum quo ad officiū scz semel in anno cum sanguine intrare in sancta sanctoz: sic habetur infra. 9. t Leuit. 16. Hoc aūt precipue conuenit xpo. Ille em̄ intrat cum sanguine in sancta figuralia: sz xps per ꝓprium sanguinē intrauit in sancta id ē sacra celestia. et ideo dicit. Qui penetrauit celos. Scōm est q debebat esse ex certa tribu scz de stirpe aaron: sicut dicit Exo. 29. t numeri. 16. t. 17. Hoc autem cōperit xpo qui est nobilioris originis. Unde dicitur filius dei. Mat. 3. Hic est fili? meus dilect?. ꝑs. Fili? meus es tu tc. Quia ergo habemus hunc pontificem teneamus confessionem id est in hereamus corde: quia vt dicitur Ro. 10. Corde creditur ad iusticiam: ore autem confessio fit ad salutem Hanc autē cōfessionem requirit a nobis xps pontifex maximus. Mat. 8. Qui me confessus fuerit coram hominibus tc. Sed dicit spei nostre: qō dupliciter pōt intelligi Uno modo q confessio ꝓout hic sumitur sit confessio fidei. Fides autem ē principium spei: sicut habet ex glo. Mat. ꝑmo. Abraam autē genuit ysaac id ē fides genuit spem nō quidez ꝙtū ad habitū sz ꝙtū ad ordinez actus. Nullus em̄ pōt sperare nec dz nisi qō pōt ꝓsequi. Q; aūt possumus consequi eterna habem? p fidez. Ut ꝓfessioz spei. i. ei? de quo speramus scz videre ꝑmam veritatem.

Capitulum quintū

Omnis nāq; pontifex ex hominibus assumptus p hominibus cōstituit in his que sunt ad deum: vt offerat dona t sacrificia p peccatis. Qui cōdolere possit his qui ignorāt t errant: quoniaz t ipse circumdatus est infirmitate: t ꝓpterea debet quemadmoduz p̄o populo: ita etiam p̄o semetipso offerre p̄o peccatis. Nec quisq; sumit sibi honorem: sed qui vocatur a deo tanq; aaron. Sic t christ? nō semetipsum clarificauit vt pontifex fieret. sed qui locut? est ad eū. Filius me? es tu: ego hodie genui te. Quēadmodum t in alio loco dicit. Tu es sacerdos in eternū scōm ordinem Melchisedech. Qui in diebus carnis sue preces supplicationesq; ad eum qui possit illum saluū facere a morte: cum clamore valido t lachrymis offerēs exauditus est p sua reuerentia.

Sicut a principio huius eple dictum fuit intentio apli ē ostendere xpm excellentiorem esse omnibus his ex quibus lex habet auctoritatē scz angelis quoz ministerio data fuit. Hal. 3. Ordinata p angelos tc. Ex moyse qui fuit legislator. Jo. 1. Lex p moysen data est. Et sacerdotio t pontificatu aaron p quē lex administrat. Expedit? ergo de duob? ꝑmis: hic ꝓsequit de tertio scz de eminētia sacerdotij xpi ad sacerdotiu t aaron. Et circa hoc duo facit. Ꝑmo em̄ ostendit christū esse pontificē. Secundo ostendit ipsum esse excellentiorē pontifice veteris legis i septimo capitulo ibi. Hic em̄ melchisedech tc. Itē in ꝑma pte duo facit. Ꝑmo ostendit christum esse pontificem. Scōo preparat aures auditoz ad ꝓsequtia. ibi. De quo nobis grandis est sermo tc. Adhuc circa ꝑmum duo facit. Ꝑmo ostendit que requirant ad pontificem. Secūdo ostendit illa conuenire xpo. t sic concludit ipm ibi esse pontificē. Sic et xps nō semetipsum tc. Itē in prima pte tria facit. Ꝑmo describit pontificale officium. Secūdo ostendit pietatē que pontifici necessaria est ibi. Qui condolere possit tc. Tertio ostendit modum ꝓsequiendi ad pontificatū ibi. Nec quisq; sumit tc. ¶Circa officium quattuor ponit. Ꝑmo cui conuenit. Secūdo vtilitatē ibi. Ꝑro hominib? tc. Tertio materiā ibi. In his que ad deum tc. Quarto actum ibi. Ut offerat dona tc. Istud autē officium conuenit homini non angelo Et ideo dicit q ita dictus ē q habem? pontificē magnū t talis est christus. Nāq; p quia omnis pontifex ex hoibus assumptus debet etiaz esse de numero hominū. Voluit aūt deus vt homo habeat similē sui ad quez currat. Unde t ecclesia ordinauit q quando vtilis inuenit aliquis de collegio non eligatur extraneus. Ose. 2. Dabo eis vinitores ex eodem loco. Deut. 17. Eum cōstitues quem dns deus tuus elegerit de numero fratrū tuoz. Non poteris alterius gentis hoiem regem facere qui nō sit frater tuus. Dicit aūt assumptus. quia debet alios excellere sicut patet de saule. 1. Reg. 10. Et ideo xp̄. Joa

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos v

vltimo. interrogat petrum quem volebat preficere si diligeret ipsum plus alijs. ¶Finis ⁊ vtilitas est: qz ꝑ hominibus constituit id est ꝓ ipsoꝝ vtilitate. Non em̃ cõstituit ꝓpter gloziaz. non ꝓpter cumulandas diuitias. nec ꝓpter consanguineos ditandos. 2. Cozin. 4. Nos autẽ seruos vestros ꝓ iesum. et vltimo. Scõm potestatẽ quam deus dedit mihi in edificationẽ et non in destructionem. Si vero aliquis queritꝫ quod suuz est nõ est pastoꝝ sed mercenarius. ¶Materia dignitatis est quia põtifex ꝑncipaℓ. Nã sic dux vel rector in ciuitate: ita iste in his que ad deum supple ordinãt. Exo. 4. Tu eris ei in his que ad deum pertinent ⁊c. 2. Cozin. 10. Arma militie nostre non sunt carnalia ⁊c. Sicut ergo illa que pertinent ad dei cultum excedunt temporalia: ita dignitas pontificalis excedit omnes alias dignitates. Non ergo pontifices debent se implicare negocijs secularibus pre termissis his que sunt ad deum. 2. Ti. 2. Nemo militãs deo ⁊c. ¶Actus pontificis est offerre dona id est volũtarie oblata non extorta. Exo. 25. Ab oñi homine qui offert vltroneus accipietis ⁊ sacrificia que sibi offerunt pro satisfactiõe peccatoꝝ ⁊c. Leuit. 4. Pro eis rogabat sacerdos ⁊ ꝓ peccatis eiꝰ ⁊ dimittent ei. In quo designat ꝙ omne quod offert siue voluntarium ⁊ votiuũ siue pro satisfactione debet offerre ℓm dispositionẽ prelati. ¶Cõsequenter cum dicit. Qui condolere possit ⁊c. ostendit quid requiraℓ ad vsum: scz pietaz. Et circa hoc tria facit. Primo em̃ ostendit ꝙ ad vsum pontificis requiritꝫ misericordia ⁊ pietas. Scõo ondit ꝙ requiritꝫ misericordie motiuũ ibi. Quoniã ⁊ ipse ⁊c. Tertio oñdit miseris cordie signum ibi. Et ꝓpterea debet ⁊c. Dicit ergo dico ꝙ debet esse in his q̃ ad deum, tamẽ debet esse medius inter hominem ⁊ deum Deuℓ. 5. Ego medius ⁊ sequester fui inter dñm ⁊ vos. Sicut ergo ꝙ deuotionem orationis debet tangere deum tanq̃ vnum extremũ. sic ꝙ misericordiam ⁊ compassionẽ debet tangere alteruz extremum scz hominẽ. Et ideo dicit. Qui condolere possit. 2 Cozin. 11. Quis infirmaℓ ⁊ ego non infirmoꝝ. Econtrario Amos. 6. Nihil patiebanℓ super contritione Ioseph: Duplex est autẽ defectus. Quidam em̃ deficiũt ex ignorantia. Et ideo dicit. Eozũ qui ignorant. Est autẽ ꝓprie ignorare carere scia eoꝝ queq̃s debet scire. Quidã vo ex certa scia. Et q̃tuz ad hoc dicit. Et errãt. ¶Motiuũ pietatis ponit cum dicit. Quoniã ⁊ ipse ⁊c. Istud motiuuz est infirmitas. Et illi qui ꝓsunt aliquãdo infirmãℓ 2. Cozin. 4. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus ⁊c. Et ratio huius est vt ex se aliozum infirmitatibꝰ cõpatiank. ⁊ ideo dominus ꝓmisit cadere ꝑetrũ. Ecc. 31. Intellige que sunt proximi tui ex teipso. Et ideo dicit. Quoniã ⁊ ipse circumdatꝰ ẽ infirmitate scz q̃tũ ad penalitates ⁊ culpam. ps. Miserere mei deus quoniam infirmus sum. Sap. 9. Homo infirmus ⁊ exigui temporis ⁊c. Et nota ꝙ dicit. Circumdatus. Carnales em̃ habent infirmitatẽ peccati in interioribus. Ratio em̃ ⁊ volũtas in ipsis subdite sunt pecccato. Sancti vero habẽt in exterioribus. quia nõ sunt subiecti peccato. tamẽ sunt circumdati fragilitate carnis Ro. 7. Mente seruio legi dei. carne aũt legi peccati. Signũ autẽ huiꝰ ẽ qz ⁊ in veteri lege sicut patet Leuit. 9. et. 16. et etiam modo sicut patet in canone misse cum dicit. Nobis quoq; peccatoribus statutum est ꝙ sacerdos offerat etiam ꝓ se: quod nõ fieret nisi esset infirmitas peccatozum quibus est circũdatus nõ oppressus. Si em̃ sit in mortali peccato non debet celebrare. Et ideo dicit ꝙ ꝓpterea debet quẽadmodum ꝓ populo etiam ꝓ se offerre ꝓ peccatis. ¶Consequenter ponit modum ꝙueniendi ad pontificatũ cum dicit. Nec quisq̃ ⁊c. Hoc est em̃ contra naturam ꝙ aliquid ꝓducat se ad statum altiozẽ sua natura sicut aer nõ facit seipsum ignem: sed fit a superioze. Unde disciplina dei non habet ꝙ quisq̃ sibi sumat honorẽ fauore: pecunia: potentia: Amos. 6. In fortitudine em̃ nostra assumpsimus nobis cornua. Osee. 8. Ipsi regnauerunt ⁊ non ex me. Sed debet vocari a deo sicut aaron. Exo. 28. Applica ad te aaron. Et ideo dominus confirmauit sacerdotium eius. sicut patet Numer. 17. per virgam que floruit. Tales ergo debent assumi q̃ non se ingerunt. Unde antiquitus signo visibili ostẽdebanℓ sicut patet de beato nicolao ⁊ multis alijs. ¶Deinde cũ dicit. Sic ⁊ xps ⁊c. ostendit quomodo christus sit pontifex. Et circa hoc duo facit. Primo em̃ ostendit quo dicta conueniũt xpo Secundo ex hoc concludit intentum ibi. Appellatus ẽ a deo. ⁊c. Circa ꝓmuz tria facit. Primo em̃ ostendit ꝙ xps factus est pontifex non a se sed a deo. Secũdo agit de ipsiꝰ officio ibi. Qui in diebꝰ carnis sue ⁊c. Tertio de ipsius misericordia ibi. Et quidẽ cum esset ⁊c. Circa ꝓmum duo facit. qz ꝓmo ostendit ꝙ xps non ꝓmouit se ipsum. Secundo ostendit a quo sit ꝓmotus. ibi. Sed qui locutus est ⁊c. Dicit ergo. xps non semetipsum clarificauit. ⁊c. Circa quod sciendũ est ꝙ non dicit non fecit seipsum pontificem: sed dicit non clarificauit ⁊c. Sunt em̃ quidã q̃ se clarificãt vt fiant sicut ypocrite: qui demõstrant in se aliqua vt eligank vel prebendas consequanℓ nullus tamen facit se pontificem. christus vero non solũ non fecit se pontificez: sed nec se clarificauit vt fieret Jo. 8. Ego gloziam meã nõ quero. Et pauloꝓst sequiℓ. Est pater meus qui glorificat me. Et hoc est verum inquantum homo. quia inq̃tum deus habet eandem gloziã cũ patre. ¶Deinde cum dicit. Sed qui locutus est ⁊c. ostẽdit a quo est ꝓmotus. Et ꝓmo ostendit a quo est clarificatus. Secũdo quomõ est pontifex designatus ibi. Et in alio loco ⁊c. Clarificatus autẽ est diuino iudicio. qz scz dominus locutus est ad ipsuz in ps. Filius meus es tu ⁊c. Et hoc est expositum supza. Item Matth. 3. Hic est filius meus dilectus ⁊c. Cum ergo ostẽdit eũ ab eterno genitum ostendit gloziam eius. supza. 1. Qui cum sit splendoz glozie ⁊c. Pontificatus etiam accipiℓ a deo inq̃tuz homo quẽadmodũ in alio loco dicit. scz in ps. Tu es sacerdos in eternũ ⁊c. Utiℓ aũt apls auctoritate ps. tanq̃ magis famosa ⁊ maioris auctoritatis vtpote magℓ frequentata. Dicit autẽ sacerdos quia se obtulit deo patri. Eph. 5. Dilexit nos ⁊ tradidit semetipsum ꝓ nobis oblationem ⁊ hostiaz deo ⁊c. Et ne credaℓ tale esse sacerdotiũ xpi sicut fuit in veteri lege. distinguit ipsum q̃tuz ad duo. Primo quantũ ad dignitatẽ: qz ineternum. Illud enim fuit temporale, erat em̃ figurale: ⁊ ideo non est perpetuũ: sed transit veniente figurato. Sed sacerdotiuz xpi est eternum. qz est de veritate que est eterna. Jtẽ hostia eius habet virtutem introducendi in vitam eternã. Item durat ineternum. Secundo q̃tum ad ritum: quia offerebanℓ animalia. hic aũt panis ⁊ vinũ. Et ideo dicit. Scõm ordinem melchisedech. Istud autẽ infra exponestur. ¶Deinde cum dicit. Qui in diebus ⁊c. ostendit ꝙ illud quod ꝙtinet ad officium pontificale conuenit xpo. Et ꝓmo ostendit eius conditionem. Secundo actũ eius ibi. Preces supplicationesq; ⁊c. Tertio efficatiem ibi. Cum clamoze valido ⁊c. Conditio eius est ꝙ fuit vnꝰ ex hominibus. quia vt dictum est pontifex ex hominibꝰ assumiℓ: Et ideo dicit. Qui in diebus carnis sue ⁊c. Ponitur autem hic caro ꝓ tota natura humana. sicut illud Jo. 1. Verbum caro factum est. Sed nunquid modo nõ sunt dies carnis eiꝰ? Et videℓ ꝙ sic ꝙ illis Luc. vl. Spiritus carnem ⁊ ossa non habet sicut me videtis habere. Quare ergo magis dicit tempus ante passionẽ ⁊ resurrectionem suam tempus vel dies carnis q̃ nunc. Dicendum est ꝙ caro qñq; sumit ꝓ fragilitate carnis. sicut. 1. Cozin. 15. Caro ⁊ sanguis regnum dei possidere nõ possunt. Christus autẽ tunc habuit carnem fragilem ⁊ corruptibilem. Et ideo dicit. In diebus carnis scz in quibꝰ gerebat carnem similẽ peccatrici nõ peccatricẽ. ¶Actꝰ autem eius fuit. qz obtulit preces ⁊ supplicationes. hoc est spirituale sacrificium qõ xps obtulit. Dicunt aũt preces id est petitiones Jac. vltimo. Multũ em̃ valet deprecatio iusti assidua. Supplicationes vero dicunt quantũ ad humilitatẽ orantis sicut genuflexiones. Matth. 26. Procidit in faciem suam orans. Ad quẽ? Ad deum patrem qui saluũ illum facere posset a morte. Hoc autẽ poterat facere dupliciter. Uno modo ne mozeret. Unde dicitur Matth. 26. Pater si fieri potest ⁊c. Item vt mortuum resuscitaret. ps. Non derelinques in inferno aiam meã. Jtẽ Tu autẽ domine miserere mei ⁊ resuscita me. Ad istud sacrificium spũale ordinaℓ sacerdotiũ xpi. Uñ respondet ei quod dictuz est supza. Ut offerat dona ⁊c. ps. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Osee. 14. Reddemus vitulos labioꝝ nostrorum. ¶Efficatia ostendit ex mõ orandi. Duo aũt sunt necessaria oranti. scz feruẽs affectio. Item doloz ⁊ gemitꝰ. De his duobus. ps. Domine ante te omne desiderium meũ, q̃tum ad primũ. Et gemitus meus a te non est absconditus. q̃tum ad secundum. Christus aũt ista duo habuit. ideo ꝓpter ꝓmũ dicit. Cum clamoze valido id est cum intentione efficacissima Luc. 22. Factus in agonia ⁊c. Et. 23. clamans ait Pater ⁊c. Secundũ cum dicit. Et lachrymis. Hoc autẽ non legiℓ de euangelio: sed ꝓbabile est ꝙ sicut ipse lachrymatus est in resuscitatione lazari: ita ⁊ in passione sua. Nam ipse multa fecit que non sunt scripta. Non tamen sicut ꝓ se: sed ꝓ nobis quibus passio sua ꝓfuit. Sibi autẽ ꝓfuit inq̃tum q̃ ipsam meruit exaltari. Phil. 2. Propter quod ⁊ deus exaltauit illum ⁊c. Et ideo exauditus est ꝓ sua reuerentia quam scz sup omnes habebat ad deum. Esa. 11. Et replebit eum spũs timoris domini. Sed contra videℓ ꝙ non fuit exauditus: quia non ꝓ se quia non transiuit calix ab ipso qõ tñ petebat. Item nec ꝓ alijs: quia non fuit indultum iudeis quibus petebat indulgeri. Luc. 23. Pater dimitte illis ⁊c. Dicendum est ꝙ xps in omnibus q̃ voluit fieri fuit exauditus. Ipse autẽ ℓm appetitum sensualitatis ⁊ ℓm voluntatẽ inq̃tũ est quidam appetitus naturalis refugiebat mortem. Et q̃tum ad hoc orabat vt ostenderet se veruz hominẽ. Sz voluntate consequente rationẽ deliberatam volebat mori. Unde dicit. Uerumtamẽ non sicut ego volo: sed sicut tu. Jtẽ nolebat ꝙ ignosceret omnibꝰ: scz illis tñ q̃ crediderunt. Et multi postea conuersi sunt.

Lectio secunda

Et quidem cum esset filius dei. dicit ex his que passus est obediẽtiã ⁊ consumatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis eterne: appellatus a deo pontifex: iuxta ordinem Melchisedech. De quo nobis grandis sermo ⁊ interꝑetabilis ad dicẽdũ quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum deberetis magistri esse ꝓpter tempus: rursum indigetis: vt vos doceamini que sint elementa exordij sermonũ dei: ⁊ facti estis quibus lacte opus sit: non solido cibo. Omnis em̃ qui lactis est particeps expers est sermonis iusticie. Paruulus em̃ est. Perfectoꝝ autem est solidus cibus: eoꝝ qui ꝓ ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionẽ boni ac mali.

Supza posuit tria que ꝓtinent ad pontificem. ⁊ ostendit duo illoꝝ conuenire christo. scz officium et modũ ꝙuenjendi ad ipsum: hic ꝓsequit tertium scz pietatem ⁊ misericordiaz quã pontifex debet habere. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit illud qõ passus est. Secũdo quetilitas consecuta est etiam alijs ibi. Et consumatus factus est ⁊c. Dicit ergo. Ita dixi ꝙ pontifex debet esse talis ꝙ possit compati. Talis autẽ est xps. Cũ em̃ sit filiꝰ dei ab eterno ⁊ scõm hoc nec pati posset nec õpati: assumpsit naturã in qua posset pati. ⁊ sic etiã posset compati. Et hoc est quod dicit. Quia cũ esset filius dei scz ab eterno didicit obedietiã ex tẽpore. Cõtra addiscere est ignorantis. xps autẽ ab eterno vt deus: ⁊ ab instanti cõceptionis sue habuit plenitudinem scientie inquantũ homo. ergo nihil ignorauit nec ꝙ cõsequens didicit. Respondeo dicendũ est ꝙ duplex est scientia. s. simplicis noticie Et q̃tum ad istam ꝓcedit argumentũ: qz scz nihil ignorauit. Est etiam scientia experientie. ⁊ ℓm istam didicit obedientiam. Unde dicit didicit. id est expertus est. Et loquiℓ aplus sic. quia qui didicit aliquid voluntarie accedit ad istud sciendum. christus autẽ voluntarie accepit infirmitatem nostram. Et ideo dicit ꝙ didicit obedientiam id est q̃ graue sit obedire. quia ipse obediuit in gruissimis ⁊ difficilimis. qz vsq; ad mortẽ cruc. Phil. 2 et Ro. 5. Per obedientiam vnius iusti constituti sunt multi. ¶Deinde cum dicit. Et consumatus ⁊c. ostendit fructum passionis qui fuit duplex. Unus in christo. aliꝰ in membris eius. In christo fructus fuit glorificatio. Et ideo dicit. Et consumatus ⁊c. Nam ab instanti conceptionis sue fuit consumatus perfectus quantum ad beatitudinem aiẽ inquantũ ferebaℓ in deũ. sed tamẽ habuit passibilitatem nature. Sed post passionem habuit impassibilitatem. Et ideo quia ℓm hoc ex toto perfectus ẽ conuenit sibi glios perficere. Nec est em̃ natura ꝑfecti ꝙ possit sibi simile generare. ⁊ ideo dicit ꝙ perfectus est. Quia em̃ ꝙ meritũ obedientie ꝙenit ad istam consummationẽ. puer. 21. Uir obediens loquet victorias. Factus est causa salutis nõ tẽporalis scz eterne Esa. 45. Saluatus est iſrl in dño salute eterna. Et iõ dicit ꝙ appellatꝰ est ⁊c. ⁊ hoc est supza expositũ. ¶Deinde cum dicit. De quo nobis grandis est sermo ⁊c. preparat animos auditorum ad sequentia que dicenda sunt de pontificatu xpi Et circa hoc duo facit. Primo em̃ ostendit eoꝝ tarditatem. Secũdo suam intentionem cum dicit. 6. ca. Quapter intermittentes ⁊c. Iterum ꝓma in duas. qz ꝓmo ostendit tarditatem. Secũdo ostendit ipsam esse culpabilem ibi. Etenim cum deberetis ⁊c. Item circa ꝓmaz partem duo facit. Primo ostendit dicendoꝝ magnitudinem. Secundo ipsoꝝm tarditatem ad ea capienda ibi. Quoniam imbecilles ⁊c. Dicit ergo. Ita dixi ꝙ appellatus est pontifex de quo scz pontificatu grandis nobis ℓmo ẽ qz de magnis. puer. 8. De rebꝰ magnis locutura sum. Item grandis qz de vtili. scz de salute animaꝝ. 1. Ti. 1. Fidelis sermo ⁊ omni acceptione dignus. qz xps iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. ⁊c. Iste sermo est interꝑetabilis. quod potest dupliciter exponi. Uel ꝙ fiat ibi vis negationis interꝑetabilis id est non exponibilis. qz non potest ad perfectum exprimi

Que em̄ ad xp̄m pertinent nullus sermo exprimere pōt Ecc.43. Glorificātes dn̄m ꝙtumcūq; potueritis superualebit adhuc ꝛ admirabilis magnificentia eius benedicentes dominū .exaltate illum ꝙtum potestis maior est omni laude. Alio modo affirmatiue interpretabilis id ē indigens interpretatione ꝑpter altitudinē ꝛ magnitudinem ꝛ ꝓfunditatē eius. puer.1. Animaduertet parabolam ꝛ interp̄tationē ꝛc. Interpretatio em̄ sc̄pture numeratur inter dona spūsancti.1.Cozin.12. Indiget ergo ut dicat interpretatio eius ꝑpter tarditatem nostram. Et ideo subdit ipsoꝝ tarditatem cum dicit. Quoniam imbecilles ꝛc. Illi qui sunt debilis intellectus non possunt alta intelligere nisi eis exponant ꝑ singula. Jo.16. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.1.Cozin.3. Non potui vobis loqui quasi spūalibus ꝛc. ¶Deinde cum dicit. Etem̄ cum deberetis ꝛc. ostendit istam tarditatem esse culpabilem. Et circa hoc tria facit. ꝑmo em̄ ostendit culpam tarditatis. Secūdo adhibet similitudinē ibi. Et facti estis ꝛc. Tertio exponit ibi. Omnis em̄ qui lactis est particeps ꝛc. culpa enim alicuius est qñ diu audiuit si adhuc sit tardus. secꝰ autē est si sit nouꝰ. Negligentia em̄ non ē sine culpa. Jō dicit. Cum deberetis esse magistri sc̄z alioꝝ ꝑpter tempus quo sc̄z audierant legem ꝛ ꝓphetas Jo.5. Scrutamini scripturas ꝛc. Item ipsum christum. Jtē apl̄os et multos ab ipsis conuersos. Jo.14. Tanto tempore vobiscum sum ꝛ non cognouistis me. ¶Rursum indigetis Quasi dicat. Magis deberetis docere ꝙ doceri tamen indigetis doceri que sunt elementa. Elementa em̄ dicūtur illa que ꝑmo traduntꝝ in grāmatica qñ ponunꝝ ad litteras. Jsta vero sunt ipse lr̄e. Exordia ergo sermonū dei et ꝑma ꝓncipia ꝛ elementa sunt articuli fidei ꝛ precepta decalogi. Qui ergo diu studuisset ī theologia ꝛ illa nesciret: tempus curreret contra ipsum. Jdeo dicit. Indigetis vt doceamini que sunt elementa exordii sermonuꝝ dei id est ꝑma ꝓncipia. 2. Ti.3. Semp discentes ꝛ nūq̄ ad scientiam veritatis ꝓuenientes. Isa. 65. Puer centum annoꝝ morietꝝ. peccator centum annoꝝ maledictus erit. ¶Deinde cuꝫ dicit. Et facti estis ꝛc. ponit ad hoc similitudinē. Sciendum est ergo ꝙ doctrina sacra est sicut cibus anime Ecc.15. Cibauit illū pane vite ꝛ intellectus. Et.24. Qui edunt me adhuc esurient. et qui bibunt me adhuc sitient. Sacra ergo doctrina est cibus ꝛ potus quia animā potat ꝛ satiat. Alie em̄ scientie tantū illumināt intellectuꝫ: hec autē illuminat. ꝑs. Preceptū domini lucidum illuminās oculos Et etiaꝫ nutrit et roborat animā. Jn cibo autē coporali est differentia. Alio em̄ cibo vtunt pueri. ꝛ alio perfecti. Pueri em̄ vtunt lacte quasi magis tenui ꝛ cōnaturali ꝛ defacili conuertibili. sed adulti vtunt cibo solidiori. Sic in sacra scriptura illi qui de nouo incipiūt debēt audire leuia que sunt q̄si lac: sed eruditi debent audire fortiora. Et ideo dicit. Facti estis quibus lacte ꝛc. sc̄z sicut pueris. 1. Pe. 2. Sicut modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite ꝛc.1.Cozin.3. Tanꝙ parulis in xp̄o lac vobis potum dedi non escaꝫ. ¶Deinde cum dicit: Omnis em̄ qui lactis ꝛc. exponit similitudinē. Et ꝑmo exponit illō quod dixit de lacte. Secundo illud quod dixit de solido cibo. ibi. Perfectorum autē ꝛc. Circa primū duo facit. Primo enim ponit expositionem. Secunddo expositionis rationem ibi. Paruulus em̄ est ꝛc. Dicit ergo. Jta dico ꝙ indigetis lacte sicut pueri. Omnis em̄ qui lactis est particeps expers est sermonis iusticie: id est omnis q̄ indiget nutriri lacte expers est id ē nō potest habere partem in sermonibꝰ insticie ꝑfecte intelligendis. Matth. 5. Nisi abūdauerit iusticia vestra plusꝙ scribaꝝ . puer. 15. In abundanti iusticia virtus maxima est. Huiusmodi autē non sunt ꝓcipes pueri. Isa.28. Quez docebit scientiam: aut quē intelligere faciet auditu? ablactatos a lacte auulsos ab vberibus. Sed contra qz apl̄us supius multa valde difficilia tradidit eis sc̄z de mysterio trinitatis ꝛ de sacramento incarnationis ꝛ multa alia ardua. Ergo vel nō erāt puuli: vel talia tradēda sunt puulis. Rndeo dicendū est ꝑm aug. ꝙ nō ē itelligēdū ꝙ in doctrina fidei alia sūt tradēda maioribꝰ ꝛ ꝑfectis. ꝛ alia imperfectis. Non em̄ est inter eos ista differentia. Eadē em̄ vtriuſq; sunt tradenda .sed paruulis ꝓponenda sunt sed non exponenda nec ꝓtractanda. qz intellectus eoruꝫ magis deficeret ꝙ eleuaret. Nāt ꝑm glo. est sicut verbū caro factum est. Contra nō minoris difficultatis est hoc intelligere ꝙ quō verbū erat apud deū . Unde augustin⁹ dicit ꝙ istud inuenit in libris platonis. non tamen illud Ipse aūt augustinus non poterat suspicari quid sacramēti haberet verbum caro factum est. Respondeo dicendū est ꝙ cognoscere verbum caro factum est: ꝑ simplicē fidē est satis facile. qz potest cadere in imaginatione ꝛ aliqliter in sensu. sed verbum apud deum oīno excedit omnez sensum. ꝛ non nisi ꝙ rationē potest ꝛ cum multa ꝛ maxima difficultate comprehendi. ¶Consequenter assignat rationem cum dicit Paruulus em̄ est: non quidez etate sed sensu. Tripliciter autē aliqs dicit paruulus. Est em̄ aliquis paruulus ꝙhumilitatem. Matth.11. Reuelasti ea paruulis. Etate. Bal'.4. Quāto tempore heres paruulus est ꝛc. Sēsu.1.Cozin.14. Nolite pueri effici sensibus. sed malicia paruuli estote: sensibus autē ꝑfecti sitis. Et isto modo accipit hic paruulus . ¶Deinde cum dicit. Perfectoꝝ autē ꝛc. exponit illud qō obtexat de cibo solido. Hoc em̄ patet in corpozalibꝰ ꝙ qñ nō puenit ad etatem ꝑfectam: vtitur fortiori ꝛ nobiliori ꝛ solidiori cibo. Sic spūalis qñ ꝓuenit ad ꝑfectionem spūalem debet ei ꝓponi doctrina solidior. Jsta autē perfectio duplex est. Una est perfectio ꝑm intellectum qñ aliqs habz iudicium intellectus ad recte discernendum et iudicandum de his que sibi ꝓponunt. Alia est perfectio ꝑm affectuꝫ quā facit charitas que est cum aliquis totaliter deo inheret. Unde Matth.5. post precepta charitatis dicitur Estote ergo perfecti ꝛc. Est autē perfectio charitatis vt dicit augustinus vbi nulla est cupiditas. Quanto em̄ quis magis ascendit in deū: tāto plus contemnit terrozalia. ꝑs. Quid em̄ mihi est in celo ꝛc. Hoc em̄ habz sacre sc̄pture doctrina ꝙ in ipsa non tm̄ traduntꝝ ꝑcula sicut in geometria: sed etiaꝫ approbāda ꝙ affectū. Unde Matth.5. Qui autē fecerit et docuerit ꝛc. Jn aliis ergo scientijs sufficit ꝙ homo sit ꝑfectus ꝑm intellectuꝫ. Jn istis vero requirit ꝙ sit ꝑfectus ꝑm intellectū ꝛ affectum. Loquendū est igit̄ alta mysteria ꝑfectis. 1. Cozin.2. Sapientiā loq̄mur inter ꝑfectos. Unusquisq; em̄ ꝑm ꝙ est dispositus sic iudicat: sicut iratus aliter iudicat durante passione. ꝛ aliter ipsa cessante . Et similit incontinens aliter iudicat aliquid esse bonum tempore passionis. aliter post. Et tō dicit ꝑbus ꝙ unusquisq; ꝙlis est talis sibi finis videt. ꝛ qz ea q̄ sacra scriptura tradit̄ ꝓtinent ad affectū non im̄ ad intellectū. ideo oportet esse perfectū in utroq;. Et ideo apl̄us volēs ostendere q̄ sint ꝑfecti quib⁹ sit tradēdus iste solidus cibus. dicit ꝙ sunt isti q̄ ꝑ sua cōsuetudine hūt sensus exercitatos. Ex in ista ꝑfectione quattuoz sunt attendenda: sc̄z ipsa ꝑfectio in se in quo consistat. ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. Qui habent sensus exercitatos. Et cōuenienter loquit. Jn hoc em̄ exprimit utrāq; perfectionē. qz vt dicit ꝑbus intellectus .put iudicat de appetendis ꝛ agendis dicit sensus: qz est relatus ad aliquid ꝓticulare . Ex non accipit hic sensus ꝑ sensu exteriori. Qui ergo sentit que dei sunt ꝑfectus est. Phil'.3. Quicūq; perfecti sumus hoc sentiamus. 1. Cozin. 2. Nos autē sensum xp̄i habemus. Qui vero non sentiunt nisi carnalia deo placere non possunt vt patet Ro. 8. ¶Secūdo attendēda est dispositio eius in quo est quia debet esse exercitat⁹. 1. Ti. 4. Exerce teipsum ad pietatem. Qui em̄ nō est exercitatus non pōt hr̄e rectū iudicū qō ad hoc requirit. Ecc.34. Uir ī multis expertus cogitabit multa. Jtē q̄ non est expertus pauca recognoscit. ¶Tertio causa huius exercitationis: et hr̄e est consuetudo nō sc̄z ocium sed frequētia actus. Et ideo dicit. ꝓpter consuetudine sc̄z recte agendi. puer. 22 Adolescens iuxta viam suam etiaꝫ cum senuerit non recedet ab ea. Si ergo vis esse perfectus non des te ocio: sed assuesce te bonis a iuuentute. ¶Quarto finis huius exercitij: quia sc̄z ad discretionē boni ꝛ mali . Tunc em̄ perfectus est quando discernit inter bonum ꝛ malū Isa. 7. Sciat eligere bonū ꝛ reprobare malū. Hec autē sunt tria sc̄z discretio inter bonum ꝛ maluꝫ. inter bonū ꝛ melius. inter malum et peius. Jn his em̄ requiritur rectitudo iudicij.

Capitulum sextum.

Quapropter intermittētes inchoationis christi sermonem ad perfectionem feramur: non rursum iacientes fundamentum penitētie ab operibus mortuis ꝛ fidei ad deū. baptismatū doctrine: impositionis quoq; manuum: ac resurrectionis mortuoꝝ ꝛ iudicij eterni. Et hoc faciemus: siquidem ꝑmiserit deus. Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati: gustauerunt etiam donum celeste. ꝛ participes facti sunt spiritussancti Gustauerunt nihilominus bonum dei verbum virtutesq; seculi venturi ꝛ plapsi sunt rursus renouari ad penitentiā: rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei: ꝛ ostentui habentes

Supra apl̄us fecit mentionem de pontificatu xp̄i ꝑm ordinem melchisedech: ꝛ ostendit tarditatē eorum quib⁹ scribebat: hic redit ad suum ꝓpositu. Et circa hoc tria facit. qz ꝑmo apperit intentionē suam. Secūdo ostendit eius difficultatem ibi. Et hoc quidem faciemus ꝛc. Tertio declarat suam intentionē ibi. Confidimus autez ꝛc. Circa primū duo facit. qz ꝑmo manifestat suum ꝓpositū Secūdo exponit quod dicit ibi. Nō rursus iacientes ꝛc Propositum suū est ꝙ ꝓtermissis his que pertinēt ad inchoatiōz doctrine christiane vult ꝑsequi alia altioza. Unde dicit. Jam dictuꝫ est ꝙ ꝑfectis opus est solido cibo. qua ꝓpter intermittentes inchoationē doctrine xp̄i ꝙ quā xp̄s inchoat esse in nobis quod est ꝙ doctrinam fidei Eph.3. Habitare xp̄m ꝑ fidem in cordibus nostris. Feramur ad perfectionē id est ad ea que ꝑtant ad perfectionez doctrine xp̄i. 1. Cozin. 13. Quando factus sum vir euacuaui que erant puuli. Hoc autē ꝑm glo. ad duo referri potest sc̄z vel ad itellectū vt sc̄z exquo hō ꝓuect⁹ est debet intermittere puerilia ꝛ vacare perfectis. 1. cor. 2. Sapientiā loq̄mur inter perfectos. Uel ad affectum Et est sensus ꝙ nō semp est standū in sensu inciptentū. sed oportet tendere ad statum perfectoꝝ Heb. 17. Ambula coram me ꝛ esto perfectus. Hic est duplex obiectio ꝛ ꝑmo de hoc ꝙ dicit intermittentes inchoationē. quia nunꝙ debet intermitti inchoatio. ꝑs. Et dixi: nunc cepi Job. 27. Justificationem quā cepi tenere non deseram. Respondeo dicendū est ꝙ cōtingit dupliciter intermittere inchoationē. Uel ꝓtum ad estimationē ꝛ sic semper debet hō esse sicut incipiēs ꝛ tendens ad maiora ꝓphil'. 3. Non ꝙ iam ceperim aut ꝙ iam perfect⁹ sim. Uel ꝓtū ap perfectionem. ꝛ sic semp debet niti' homo ensire ad statum perfectum ꝓphil'.3. Que retro sunt obliuiscens ad ea que ꝓtora sunt me extendens. Jn via em̄ dei non ꝓgredi est regredi . ¶Alia obiectio ē de hoc ꝙ dicit . Feramur ad perfectionē. Perfectio em̄ consistit in cōsiljs. Matth.19. Si vis perfectus esse vade ꝛ vende oīa ꝛc. Non oēs aūt tenenꝫ ad consilia. Respōdeo dicendū est ꝙ duplex est perfectio. Una sc̄z exterior que consistit in actibus exterioribus qui sunt signa interioꝝ: sicut virginitas .voluntaria paupertas. Et ad hanc non omnes tenenꝫ. Alia est interior que consistit in dilectione dei et proximi. Col'.3. Charitatem habentes qō est vinculū ꝑfectionis . Et ad ꝑfectiōz huiusmōi nō oēs tenēt. sz oēs tenenꝫ ad eam tendere. qz si qs nollet plus diligere deuz non faceret qō exigit charitas. Dicit aūt feramur. ꝛ hoc ꝑm impulsionē spūsancto. Ro. 8. Qui spū dei agūtur hi filij dei sunt. Uel sicut qui portati a deo q̄ portat insimitatem nr̄am Isa. 46. Audite me domus iacob ꝛ omne residuū domus israel q̄ portamini a meo utero. Uel sicut portati ad inuicem. Bal'. 6. Alter alterius onera portate. ¶Deinde cum dicit. Non rursus iacientes ꝛc. exponit quod dixit ꝛ intendit ostendere que sunt illa que faciūt ad inchoationē doctrine xp̄i. Et vtitur similitudine. ꝑ fides em̄ aīa edificat in spūali edificio. Sicut ꝙ in corpozali edificio ꝑmo ponit fundamentū: ita hic ꝑma rudimenta doctrine christi sunt quasi fundamentuz. Sed contra qz infra. 11. ponit fides esse fundamentuz. fides autē vna est. Eph. 4. Unus dn̄s: vna fides: vnum baptisma. hic aūt ponit sex fundamēta. ꝙ videt ꝙ male. Respōdeo dicendū est ꝙ fides fundamentū est virtutū. Jsta aūt que ponit hic sunt fundamentum doctrine christi. Dicit non rursus quasi ita firmiter ponamus ꝙ non oporteat iterato ponere. Uel qz iam dudū posuistis ꝛ nō oportet iterare. Multū autē signanter ordinat ista apl̄s. Sicut em̄ in via generationis ꝛ cuiuscūq; mot⁹ ꝑus est recessus a termino a quo. ꝛ post accessus ad terminū ad quem. ita dicit hic qz penitentia est recessus a peccato. ꝛ sic est quasi quoddā fundamētū in ista vita. Remo em̄ ꝑm aug. sue voluntatis arbiter pōt nouā vitā inchoare: nisi peniteat eum ꝑtererite. Ex dns in ꝓncipio ꝑdicationis dicit. Penitentiam agite. Matth. 4. Et ideo dicit. Penitentie ab operibus mortuis. Opera em̄ mortua dicunt vel q̄ ꝑm se sunt mortua vel sunt mortificata . Res dicit vnaqñ habet officiū ꝓprie virtutis a quo cū defecit dicit mortua. Opera nr̄a sunt ordinata ad beatitudinem q̄ est finis hoīs. Et tō qñ nō ducunt ad beatitudinē nec ordinari possunt dicunt mortua. ꝛ hec sunt opera facta in peccato mortali. infra. 11. Sanguis xp̄i q̄ ꝑ ipm̄ sanctū obtulit seipsuꝫ imaculatū deo emundabit cōsciasnr̄as ab operibus mortuis. Opera vero facta in charitate ꝙ pctm̄ mortificāt. qz nō hūt virtutē vt mereāt vitā eternam. Ezech. 18. Oēs iusticie eius q̄s fecerat non recordabunꝫ. Penitētia vero facit ꝙ ista reuiuiscunt . qz reputanꝫ et ad vitā eternā. Jn accessu vero ad terminū ꝓximo est fides. Et tō dicit. Fundamentū fidei ad deū. Prozpium aūt fidei est ꝙ credat hō ꝛ assentiat nō visis a se ꝛ testimonio alteri⁹. Hoc autē testimoniū vel est hoīs tm̄ ꝛ istud nō facit virtutē fidei. qz homo ꝛ fallere ꝛ falli po

Explanatio sancti Thome

test. Vel istud testimoniū est ex iudicio diuīo. ⁊ istud verissimū ⁊ firmissimū est: qz est ab ipsa veritate que nec fallere nec falli potest. Et ideo dicit. Ad deum vt scz assentiat his que deus dicit. Jo. 14. Creditis in deū ⁊ in me credite. Secundo in isto processu sunt sacramenta fidei. Hec autē sunt duo sacramenta intrantium. de his enim tantum agit hic ap'lus. Et ista sunt baptismus ꝓmus. ⁊ secundū est cōfirmatio. Quantū ad primū dicit. Baptismatum. Sed contra Eph. 4. Una fides: vnū baptisma Non ergo plura sunt baptismata. Respondeo dicendū est tripler est baptismus: scz fluminis: flaminis: ⁊ sanguinis. sed duo vltima. qz non habent vim nisi referant ad primum. qz illud oportet habere in ꝓposito si nō assit facultas in habentib⁹ vsum liberi arbitrij. Et ideo nō sunt tria sacramenta: sed vnum sacramentū p quod regenerarmur ad salutez Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spūsancto ⁊c. Inter ista vero baptismus sanguinis plus habet de effectu baptismi si tamē primū fuerit in ꝓposito vel contrarium non teneat in mente sicut patet de innocentibus qui non erant in opposita dispositione. Baptismus eñ virtutē habet ex merito passionis xpi. Ro. 6. Quicūqz baptizati sumus in xp̄o iesu in morte ipsius baptizati sumus ⁊c. Sicut ergo qui baptizāt conformat morti xpi sacramēt̄aliter: ita martyr realiter. Et iō istud baptisma habet totum effectum baptismi q̄tum ad hoc q̄ purgat omnē culpam ⁊ penam peccati non tamē imprimit caracterem aliquē. Et ideo si recipiens martyriū sine baptismo aque resurgeret esset baptizandus. Penitētia vero nō tm̄ habet de effectu baptismi: qz nō tollit oēz penā licet tollat culpā. Sicut tm̄ martyr ꝓformat se morti christi p exteriorem passionē. ita penitens p interiorez Hal'. 5. Qui xpi sunt carnē suam crucifixerūt cum vitijs ⁊ concupiscentijs. Ideo potest esse tanta q̄ tolleret oēz culpam ⁊ penā. sicut patet in latrone ⁊ magdalena. Unde penitentia dicit baptismus inquantū supplet baptismi vicem. Et quia non licet illud iterari. ideo instituta est penitentia. Ista ergo dicuntur baptismata. quia habent effectum baptismi. Sed tamen sunt vnū baptisma: quia non agunt nisi illud habeat in ꝓposito. ¶ Secundum sacramentum intrantium est in ipsa mannum impositione. Hec autē est duplex. Una est miracl'a faciens sicut quādo christus p manus impositionē curabat infirmos. Luc. 4. Singulis man⁹ imponens curabat eos. Alia est sacramentalis. et hec est duplex. Una in sacramento ordinis. 1. Ti. 5. Man⁹ nemini cito imposueris. Alia est in sacramento confirmationis ad renouationem Tit. 3. Per lauacrum regenerationis ⁊ renouationis spiritussancti ⁊c. In confirmatione enim datur spirit⁹ sanctus ad robur. Sicut enim in esse nature ꝓius generatur homo ⁊ postea augetur ⁊ roborat̄ur: ita in esse gratie. Tertio sequit̄ terminus motus: ad quem motus terminātur. ⁊ ille est duplex. Duo enim expectamus. Primum est resurrectio corꝑis: ⁊ ista est fidei fundamentum: qz sine hac inanis est fides nostra. 1. Cozin. 15. Itez expectamus remunerationez que fiet per iudicem. Ecc. 12. Cuncta que fiunt adducet deus in iudicium. Et ideo dicit. Judicij eterni. non q̄ illud iudiciū duret per mille ānos sicut voluit lactantius: sed tantū erit in momēto sed dicitur eternū quia sentētia que ibi dabitur ineternū durabit. Matth. 25. Ibunt hi in supplicium eternum: iusti autē in vitam eternam. ¶ Et sciendum est q̄ omnia ista que dicit se velle hic tractare sunt quasi quedam rudimenta fidei. Unde predicat ea nouitijs Act. 17. et in multis alijs locis. ¶ Deinde cum dicit. Et hoc quidem faciemus ⁊c. ostendit difficultatem propositi sui exequēdi. Difficile enim est ⁊ in se ⁊ respectu auditorum. Unde tria facit. Primo innuit q̄ in hoc potissime indigeat diuino auxilio. Secundo subdit quorundam imbecillitatem ibi. Impossibile est enim ⁊c. Tertio adducit quandam similitudinē ibi. Terram enim que sepe ⁊c. Dicit ꝯ Feramur ad perfectum: ⁊ hoc faciemus si permiserit de⁹ Minus autem dicit ⁊ plus significat. non est tantum necessarium q̄ dominus permittat: sed oportet q̄ offia faciat. Sap̄. 7. In manu dei nos ⁊ sermones nostri. Et iō debet omnia ponere sub cōfidentia diuini auxilij. ¶ Deinde cuz dicit. Impossibile est eñ ⁊c. ostendit imbecillitatem eorum. Erant eñ imbecilles ad audiendum. Sicut enim in corꝑalibus nullus status est ita periculosus sicut reciduantū. ita in spūalibus qui post gratiam cadit in peccatum difficilius surgit ad bonum. Et circa hoc facit tria. Primo proponit bona que perceperant. Secundo difficultatem causatam in eis ex reciduo ibi. Et prolapsi sunt ⁊c. Tertio assignat rationem ibi. Rursus crucifigentes ⁊c. Bona autem quedam sunt presentia: quedam vero futura. Ipsi vero in presenti habuerūt spiritualem regenerationem ⁊ quantū ad hoc dicit. Illuminati. Eph. 5. Eratis aliquando tenebre nunc autez lux in domino. Ista autē illuminatio fit per fidem. Act. 15. Fide purificans corda eorum. Habent etiam bonor̄ dei participationez. ⁊ ꝑtum ad hoc dicit. Et gustauerūt donum celeste. Donum istud est gratia ⁊ dicitur celestis quia a celis deus eam dat. p̄s. Dedit dona hominibus Et Jac. 1. Omne datum optimum: ⁊ omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminū ⁊c. Est etiam in eis participatio diuine bonitat̄. 2. Pe. 1. Per quem scilicet christum maxima nobis et preciosa promissa donauit. Ideo dicit. Participes facti spiritussancti. Omnia enim dona dantur ex amore. ⁊ ideo istam participationem attribuit spiritui sancto. Est autem participare partem capere. Solus autem christus spiritum sanctum habuit ad plenitudinem. Jo. 3. Non enim ad mēsuram dat deus spiritum. Alii enim sancti de eius plenitudine receperunt ⁊ participes facti sunt: nō quidē substantie: sed distributionū eius. Supra. 2. Et varijs spiritussancti distributionib⁹. 1. Cozinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt idem aūt spiritus ⁊c. Item in presenti habuerūt doctrine eruditionē. Et quantū ad hoc dicit. Gustauerunt nihilominus bonuz dei verbum. Verbū istud dicitur bonum quia est verbum vite eterne Jo. 6. Domine ad quem ibimus. verba vite eterne habes. p̄s. Quaz dulcia faucibus meis eloquia tua. Dicit autem gustauerunt: quia non solum intellectuz sed etiam reficit affectū in quo est quedam sapꝛoratio. p̄s. Gustate ⁊ videte quoniā suauis est dominus. ¶ Bona aūt futura habuerūt in spe. Ro. 8. Spe salui facti sumus. Et ideo dicit. Virtutes seculi venturi. Horum aūt quedā habent non solū in spe: sed etiam in quadaz inchoatione ⁊ illa sunt dotes anime scilicet visio: tentio: ⁊ fruitio. ⁊ illa habentur in quadam inchoatione inquantum fides spes et charitas que istis respondent habentur in presenti. Alia autem sunt bona scilicet dotes corꝑoris: scilicet subtilitas: agilitas: impassibilitas: claritas: que solum habentur in spe ¶ Consequenter cum dicit. Et prolapsi sunt ⁊c. ostendit difficultatem ad resurgendum causatā ex casu. Ubi notandum est q̄ non dicit lapsi simpliciter. sed prolapsi id est totaliter lapsi. quia si lapsi tantum essent non ita difficile foret resurgere. Prouer. 24. Septies in die cadit iustus ⁊ resurgit. Q̄ si diceret apostolus illos qui prolapsi sunt impossibile esse resurgere. tunc posset dici q̄ in hoc notat maximam difficultatem resurgendi: scilicet ⁊ propter peccatum. et propter superbiam sicut patet in demonib⁹. Sed quia dicit illos qui semel prolapsi sunt nō posse renouari ⁊c. nec est aliquod peccatū in hoc mūdo a quo posset homo penitere. ideo alr̄ est intelligendū ¶ Unde sciendū est q̄ ex hoc loco sumpsit nouatus quidam qui fuit presbyter ecclesie romane occasionē errandi. Voluit eñ q̄ nullus post baptismū poterit ad penitentiā resurgere Sed ista positio falsa est sicut dicit athanasius in epistola ad serapionē quia ipe paulus recepit incestuosum corinthū. Sicut patet. 2ᵉ. cozinth. 2°. ⁊ similiter Hal'. 4. quia dicit. Filioli mei quos iterū partu rio ⁊c. Est ergo intelligendū sicut dicit aug'. q̄ nō dicit q̄ impossibile est penitere: sed q̄ impossibile est rursus renouari. id est baptizari. Tyt. 3°. Per lauacrū regenerat̄ionis ⁊ renouatōis ⁊c. Hunc enim posset homo sic penitere q̄ posset iterū baptizari. Et hoc dicit apostolus: qz scōm legem iudei multoties baptizabant. sicut patet. Marci. 7°. Et ideo ad istū errorē remouendū dicit hoc apostolus. ¶ Deinde cū dicit. Rursus crucifigētes ⁊c. assignat rationē quare baptismus non iterat̄. quia baptismus est quedā cōfiguratio mortis xpi sicut patet Ro. 6 Quicūqz in xp̄o baptizati sumus in morte ipius baptizati sumus ⁊c. Hec autē non iterat̄: quia xp̄s resurgens ex mortuis iam nō moritˉ Rom. 6. Qui ergo iterato baptizant rursum xp̄m crucifigūt. Vel aliter q̄ denotet̄ repugnantia gratie xpi. vt scz velint frequēter peccare ⁊ post iterū baptizari. vt scz non referat̄ ad iterationē baptismi sed ad lapsum eoꝝ qui peccant. Qui scz quantū in ipsis est rursus crucifigūt xp̄m. quia xp̄s pro peccatis nostris mortuus est semel. 1ᵉ. petri. 3°. Cum ergo peccas baptizatus quantū in te est das occasionē vt iterū xp̄us crucifigat ⁊ fit cōtumelia xp̄o. in cuius sanguine te lotū maculas. Apoc. 1. Dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo.

in epistolam ad Hebreos VI

Lectio secunda.

Terra enim sepe venientem super se
t bibens imbrem et germinans herbam oportunam illis a quibus colitur accipit benedictionem a deo. proferens autem spinas ac tribulos reproba est ⁊ maledicto proxima. cuius consumatio in combustionem.

Supra ostendit apostolus difficultatē ad suū propositū exequendū ꝓuenientē ex eoꝝ culpa: hic adducit ad hoc quandā similitudinē. Et primo quantū ad bonā terram Secūdo quantū ad malā ibi. Proferens autē ⁊c. Sciēdum est autē q̄ scōm vnā expositionē supra voluit apostolus illos qui semel baptizati sunt nō posse iterū baptizari vel renouari ad penitentiā. Alia autē est expositio que ibi dimissa fuit q̄ impossibile est eos qui in hac vita semel illuminati sunt rursum in alia vita renouari ad penitentiam. Eccles. 9°. Quicquid potest manus tua facere instanter operare: quia nec opus: ne c ratio: nec sapientia: nec scientia est apud inferos ⁊c. Johā. 9°. Venit nox quando nemo potest operari. Rursus ergo exponatur. id est post hanc vitam. Et huius ratio est. Duo enim causant penitentiam. Unum est quod dat efficaciam. scilicet meritum passionis christi. 1°. Johañ. 2°. Ipse est propiciatio p̄ꝛo peccatis nostris. Aliud autem est exemplum penitendi quod habemus in xp̄o per consideratione. scilicet cōsiderando austeritatem. paupertatem ⁊ tandem passionem. 1ᵉ. Petri. 2°. Xp̄us passus est pro nobis vobis relinquens exemplum ⁊c. Sic ergo intelligitur q̄ dicit. Rursus crucifigentes. id est crucis christi fructum percipientes. ⁊ hoc quātum ad id quod dat efficaciam penitentie. Et ostentui habentes quantum ad exemplum penitendi. Et sic accipitur ostentum in bonū. Ista vero similitudo que ponitur hic de terra. potest referri vel ad id quod supra dictum est. Feramur ad perfectionem. ⁊ tunc erit sensus q̄ si feramur habebimus benedictionem sicut terra bona. Vel potest continuari ad dictum immediate scōm expositionem vtranq̄ siue de baptismo siue de alia vita. Illa tamen de baptismo magis est litteralis. Et sic est sensus. Sicut terra culta si iterato ꝓfert spinas non colitur: sed comburitur: sic homo peccans post baptismum vltterius non abluitur. Et tangitur circa bonam terram Primo beneficium impensum. Secundo fructum quem ꝓfert. ibi. Et generans herbam ⁊c. Tertio premium. ibi. Accipit benedictionem ⁊c. Terra ista est coꝝ humanum Luce. 8°. Quod autem ceciderit in terram bonam bi sunt qui in corde bono ⁊ optimo ⁊c. Q̄ dicitur terra quia sicut terra indiget pluuia: ita homo indiget gratia dei. p̄s. Visitasti terram ⁊ inebriasti eam. Esaie. 55°. Quomodo descendit ymber ⁊ nix de celo ⁊ illuc vltra non reuertitur: sed inebriat terram ⁊ infundit eam ⁊ germinare eam facit ⁊c. Sed beneficium quod percipit est doctrina fidei quasi ymber superueniēs quam dominus pluit in cordibus auditorum mediantibus predicatoribus et doctoribus. Esaie. 5°. Mandabo nubibus ne pluant super eam ymbrem. Job. 36°. Effundit ymbres ad instar gurgitum qui de nubibus fluunt ⁊c. Hunc ymbrem bibit quando quod audit intelligit: et ad illud afficitur. Esaie. 55°. Omnes sitientes venite ad aquas ⁊c. Ista doctrina est desuper veniens: quia est super se ⁊ quantum ad principium huiˢ doctrine. Quedam eñ doctrina est de terra qua scilicet homo inheret terrenis. Alia est de celis que scilicet docet celestia. Jaco. 3°. Non est ista sapientia de sursum descendens: sed terrena animalis ⁊ diabolica. Et post sequitur ibidem. Que autem de sursum est sapientia: primū quidem pudica est ⁊c. Vel super se. id est super facultatem humane rationis. Eccl. 3°. Plurima super sensum hominū monstrata tibi sunt. Dicit autem non semper nec raro sed sepe: quia vt dicit Augustin⁹. ⁊ habetur hic in glosa. Si semper vilesceret si raro nō sufficit ⁊ negligitur. Job. 16. Audiut frequenter talia. ¶ Fructus est. quia generat herbam optimam cultoribus. Ista sunt bona opera que facit homo per doctrinam susceptam. Genes. 1°. Germinet terra herbam virentem ⁊c. Ista terra colitur primo a deo. Johañ. 15. Pater meus agricola est ⁊c. Colitur etiam a plato. 1ᵉ. cozinthioꝝ. 3°. Ego plantaui apollo rigauit ⁊c. Colitur etiam ab homine ipo. Prouerb. 24. Diligenter exerce agrum tuum. Est ergo oportuna deo ad gloziam. 1ᵉ. cozinth. 10. Omnia in gloziā dei facite. Aliis ad meritum ⁊ ad gloziam. 1ᵉ. Thessal. 2°. Vos estis gloria nostra et gaudium. Ipsi vero operanti ad vitam eternam. Rom. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem vero vitam eternam. ¶ Deinde cum dicit. Accipit benedictionem a deo. ostendit premium. scilicet benedictionem diuinam. Ista autem benedicio nihil aliud est q̄ factio bonitatis in nobis. Que quidē in presenti vita fit imperfecta: sed in futuro erit perfecta. 1ᵉ. petri. 3. In

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos VI

hoc vocati estis vt benedictionē hereditate possideatis. ¶ Deinde cū dicit. ℣roferens autē ⁊c. agit de mala terra de qua primo supponit beneficiū quod dictū est. Secundo ponit malū fructum dicens: ℣roferens autē ⁊c. Tertio ostendit penā. ibi. Reproba est ⁊c. Fructus ergo sunt spine. id est minora peccata. ⁊ tribuli. id est maiora que pungūt conscientiā propriā. ⁊ quandoq; etiam aliena: illa scz que sunt cōtra proximos Heñ. 3. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi. In pena vero ponit tria. scz diuinā reprobationē. iudiciariā cōdemnationē ibi. Maledicto proxima. Et finalē punitionē ibi. Cuius cōsumatio ⁊c. Quantū ad primū dicit. Reproba est. Sicut enī predestinatio est principiū remunerationis: ita reprobatio signūm est condemnationis. Q; ergo aliquis frequēter rigetur preceptis salutaribus signū est reprobationis si perstat in peccatis. Jere. 6°. Argentū reprobū vocate eos: quia dominꝰ proiecit eos ⁊c. Condemnatio est quia proxima maledicto. Math. 25°. Ite maledicti in ignē eternum ⁊c. ℣unitio est cuius cōsumatio in combustione. Esaie. 9°. Vestimentū mixtū sanguine erit in combustionem ⁊ cibus ignis.

Lectio tertia.

Confidimus autez de vobis dilectissimi meliora ⁊ viciniora saluti: tam ⁊ si ita loquimur. Non enī iniustus est deus vt obliuiscatur operis vestri ⁊ dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius: qui ministrastis sanctis et ministratis. Cupimus autem vnūquenq; vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsq; in finem vt non segnes efficiamini. verum imitatores eorū qui fide ⁊ patientia hereditabūt promissiones.

Quia apostolus multa que dura videbanē de statu istorū dixerat: modo ne ex illis desperarēt ostendit qua intētione hoc dixerit. scz vt ipos a periculis retraheret. Unde circa hoc duo facit. ℣rimo enī ostendit fiduciā quaz de ipis habebat. Secūdo subdit rationē confidentie ibi Non enī iniustus deus ⁊c. Dicit ergo. Ita dixi q; terra que ꝓfert spinas ⁊ tribulos ⁊c. Et ne credatis q; ego tales vos reputem cōfidimus de vobis dilectissimi et hoc ꝓpter fidem ⁊ charitatē meliora ⁊ viciniora saluti. Ubi cōmendat statum ipsorū ex duobus. scz ex eo quod iam erant: quia exquo dicit melioza supponit q; erant in bono statu. ⁊ ex eo qō expectabant in futurū. Unde dicit. Viciniora saluti. Ro. 13. Nunc autē propior est nostra salus q̄ cum credidimus. Quāto enī quis ꝓficit in bonis tanto magis appropinquat saluti. ¶ Sequit. Tam ⁊ si ita loq̄mur. id est quia ⁊ si sic loq̄mur. hoc est vt reddam⁹ vos cautos ⁊ hoc procedit ex charitate. p̄s. Corripiet me iustus in misericordia ⁊ increpabit me. ¶ Deinde cū dicit. Non est enī iniustus deus ⁊c. ostendit rationem cōfidentie que duplex est. Una ex bonis ipoz preteritis. Alia ex ꝓmissione dei ibi. Abrae nāq; ⁊c. Quia vero apostol⁹ duo dixerat. Unū scz q; de ipis cōfidebat. Aliud q; aspere ipsis loquebat. ideo duo facit. ℣rimo enī assignat rationē primi. Secūdo rationē secūdi. ibi. Cupimus autē ⁊c. Ratio autē quare ipse de his cōfidat hec est. q; recordat multoz bonoz que ipsi fecerūt. Unde dicit. Confidimus autē ⁊c. Et quare? quia nō est iniustus deus vt obliuiscat ⁊c. Cōtra Ezech. 18. Si auerterit se iustus a iusticia sua ⁊c. Et paulo post ibidē sequitur. Omnes iusticie eius nō recordabunt. Et ibi subdit Quia via dñi equa est. Respondeo. Dicendū est q; homo q̄ cadit post gratiā dupliciter potest se habere. Uno modo q; in malo perseueret et tūc deus oēs iusticias eiꝰ obliuiscit. Alio modo q; peniteat ⁊ tūc bonoz precedentiū recordat q; reputanē sibi ad meritū. Unde dicit glo. q; mortificata reuiuiscūt. Sed tūc videt dubiū quia constat q; iusticia respicit meritū si ergo iusticia dñi exigit q; deus nō obliuiscat si peniteat sicut dicit glo. Ergo cadit sub merito q; resurgat a peccato. ⁊ sic merek primā gr̄az quod est impossibile. Respōdeo. Dicendū est q; duplex est meritū. Unū qō innitit iusticie ⁊ istud est meritū condigni. Aliud quod soli misericordie innitit quod dicit meritū congrui. Et de isto dicit q; iustū est. id est cōgruū q; homo qui multa bona fecit mereat Ista enī misericordia est adiuncta quod dāmodo iusticie plusq̄ in illo qui nunq̄ aliquid fecit. Et isto modo nō obliuiscit deus operis nostri ⁊ dilectiōis. Soli enī charitati debet vitaleterna. Joh. 14. Si quis diligit me sermonē meū seruabit. Quicquid enī non est ex charitate nō est meritoziū. 1°. cozinth. 13. Charitatē non habeā nihil mihi prodest. Et ideo hic nō dicit tantū operis vestri sed addit dilectiōis, quia etiā sicut dicit gregorius non est amoz dei ociosus. Operaē enī magna si est: si operari rēnuit amoz nō est. 1° Joh. 3°. Non diligamus verbo neq; lingua sed opere ⁊ veritate. Ideo subdit. Quā ostendistis in nomīe ipius. Col. 3°. Omne quodcūq; facitis in verbo aut in opere: oia in nomine dñi nostri iesu xp̄i ⁊c. ¶ Quid autē ostenderint ⁊ in quo ostēdit quia ministrastis sanctis. scz subueniendo necessitatibus sanctoz. Math. 20. Quicūq; voluerit inter vos fieri maioz sit vester minister. Ro. 12. Necessitatibus sanctoz cōunicantes. Et quia in oñibus est necessaria ꝓtinuatio. ideo subdit. Et ministratis ⁊ ideo si peccastis ex diuina misericordia adiūcta iustitie dabit venīā. ¶ Consequēter cū dicit. Cupimus aūt ⁊c. assignat rationē quare ita dure locutus fuerat. scz ex desiderio salutis ipozum. Unde circa hoc tria facit. Quia primo ostendit suū desiderū. Secūdo subdit imminens periculū ibi. Ut nō segnes efficiamini ⁊c. Tertio declarat per exemplū ibi. Uerū imitatores ⁊c. Dicit ergo nō diximus ista quasi desperātes de vobis: sed magis quia cupimus vnūquenq;. id est de vnoquoq; vestrū. ℣bil. 1°. Testis est mihi deus quomō cupiā vos omnes in visceribus iesu xp̄i. Sed quid cupimus? Ostendere candē sollicitudinē. id est vt sitis solliciti oñdere per exhibitionē operis hanc sollicitudinē ad bona quā semper habuistis. Unde patet q; ad opera pietatis requirit sollicitudo. Luce. 10. Martha martha sollicita es ⁊c. Item ad prozuā salutē. 2°. tymoth. 2. Sollicite cura teipm ꝓbabilē exhibere deo. Et quare? Ad expletionē spei. scz vt implendo quod cepistis cōsequamini quod speratis. Rom. 5. Spes nō confundit. Et hoc totū vsq; in finem Qui enim perseuerauerit vsq; in finem hic salvus erit. ¶ Deinde cū dicit. Ut non segnes efficiamini ⁊c. ostendit periculū quod est pigricia. ⁊ est segnities timoz futurē bone operatōis propter timorē. scz vel ne deficiat vel ne peniteat. ℣rouer. 22. ℣iger dicit leo est in via. Un de pigri semper allegāt impedimēta. ¶ Deinde cū dicit Uerū imitatores ⁊c. ponit exemplū. Quasi dicat. Non sitis pigri sed magis imitamini accipiēdo exemplū in ꝓphetis. Jac. 5. Accipite exemplū patiētie ⁊c. Et sequit℔ ℣rophetas. Et in alijs sanctis. scz apīs. 1°. cozint. 11. Imitatores mei estote sic ⁊ ego xp̄i. Sitis ergo imitatores eoz q̄ fide sine q̄ ipossibile est placere deo. Infra. 11. Et patiētia ꝓra aduersa: hereditabūt ꝓmissiones. ℣er fidē enī formatā ⁊ patientiā acquirit hereditas ꝓmissa.

Infra. 11°. Sancti per fidem vicerūt regna ⁊c.

Lectio quarta.

Brae nanq; promittens deus: quoniam neminē habuit per quem iuraret maiorem: iurauit per semetipsum dicens: nisi benedicēs benedicam te multiplicans multiplicabo te. ⁊ sic longanimiter ferens adeptus est repromissionem. Homines enim per maiorē sui iurant: ⁊ omnis cōtroversie eorum finis ad confirmationem est iuramentum. In quo abundantius volens deus ostendere pollicitationes heredibus immobilitatē consilij sui interposuit iusiurandū vt per duas res immobiles quibus impossibile est mentiri deum fortissimū solatium habeamus qui confugimus ad tenendam propositā spem: quam sicut anchorā habemus anime tutam ac firmam ⁊ incedentem vsq; ad interiora velaminis: vbi precursor pro nobis introiuit iesus ſm ordinem melchisedech: pontifex factus in eternum.

Supra apostolus ostendit causaz quare de istis cōfidebat: ⁊ hoc ꝓpter bona que fecerūt: hic ostendit idem ex ꝓmissiōe facta patrib⁹. Unde circa hoc facit duo. ℣rimo enī ꝓmittit promissionē. Secūdo assignat rationē dictoz ibi. Homies enī per maiores sui ⁊c. Circa primū tria facit. ℣rimo enī ostendit cui facta sit ꝓmissio. Secūdo ostendit promissionis modū esse conuenientē. ibi. Quoniā neminē habuit ⁊c. Tertio promissiōis effectū ibi. Et sic longanimiter ⁊c. ℣romissio facta est abrae. Gal. 3. Abrae dicte sunt ꝓmissiones ⁊c. Et huius est ratio. quia per fidē inberemus deo. ⁊ ideo per fidem cōsequimur ꝓmissiones. ℣rimū enim exemplū fidei fuit in abraam. ⁊ hoc quia primus recessit a cōsortio infidelium. Heñ. 12°. Egredere de terrā tua ⁊c. Secūdo quia primo aliquid credidit qō erat supra naturā. Ro. 4. Qui cōtra spez in spe credidit ⁊c. Unde Heñ. 15. Credidit abraam deo ⁊ reputatū est ei ad iusticiā. ℣rimus enim accepit signaculū fidei. scz circūcisionē. Ro. 4°. ¶ Modus ꝓmissionis est quantū ad duo. ℣rimo quantū ad iuramentū interpositū. Secūdo quantū ad verba ꝓmissiōis ibi. Nisi benedicens benedicā tibi. Dicit ergo deus volens ostendere ꝓmissionē suam firmā ⁊ stabilē. quia nō habuit maiorē se per quē iuraret. p̄s. Excelsus super omnes gentes dñs ⁊c. Jurauit per semetipm. Geneſ. 22°. ℣er memetipm iurauī dicit dñs ⁊c. In quo habes exēplum q; iuramentū de se non est illicitū. quia scriptura nihil deo attribuit quod de se sit peccatū. Intendit enīz scriptura nos ad deum ordinare ⁊ ducere. Ephes. 5°. Estote imitatores dei sicut filij charissimi ⁊c. Tame in terdicit frequētia iuramenti. Eccl. 23°. Juratiōi non assuescat os tuū ⁊c. Item iuramentū inuanū. Exod. 20. Non assumes nomen dei tui inuanū ⁊c. ¶ Consequēter cū dicit. Nisi benedicēs ⁊c. ostendit modū ꝓmissiōis. Quasi dicat. Non credaē mihi nisi benedicā tibi: vt sit modus iurādi quasi per execrationē. Dicit autē benediciens quod pertinet ad bonoz collationez. Benedictio enīm dñi diuites facit. sicut dicit ℣rouer. 10. Et multiplicabo te. qō etiam pertinet ad plis numerositatē. Et vtrūq; fuit abrae ꝓmissū sicut patet Heñ. 14. ⁊ 25. Ingeminat autē benedicēs vt designet bona tpalia ⁊ spūalia ⁊ continuitatē benedictiōis. Uel benedicens benedicā in multitudine plis sancte que Heñ. 22°. designat per stellas celi. vbi dicit. Suspice celum ⁊ numera stellas si potes ⁊c. Et multiplicās multiplicabo in numerositate plis male ⁊ peruerse que ibidē. scz. 22°. capi. designat per arenā maris. Ingeminat etiaz multitudo qō est vel propter numerositatem prolis bone vel male. Uel propter cōtinuitatem multitudinis. Uel benedicā in bonis gratie ⁊ multiplicabo in bonis glozie. p̄s. Quā magna multitudo dulcedinis tue dñe ⁊c. ¶ Effectus ꝓmissiōis fuit quia longanimiter ferens ⁊c. Longanimitas est nō solū in faciendo magnuz aliqō: sed etiā in expectando in longū. Abraā autē promissionē habuit nec vnīq; passuz pedis terre possedit. vt dicit Act. 7. Et vsq; in senectutem prolē non suscepit ⁊ tamen a spe nō decidit. Jaco. 5 Accipite exemplū fratres mei mali exitus ⁊ longanimitatis ⁊ laboris ⁊ patientie ꝓphetas ⁊c. Esa. 51°. Attendite ad abraā patrem vestrū ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Homines enī per maiores ⁊c. ponit rationē predictoz ⁊ circa hoc facit tria. ℣rimo enī ponit humanā consuetudinē. Secūdo assignat rationē consuetudinis ibi. In quo abaundātius ⁊c. Tertio subdit fructū rōnis ibi. Ut per duas res ĩmobiles ⁊c. Consuetudo enī humana duplex ponit. Una quantū ad id per quod iurāt. Alia quantuz ad effectū iuramenti ibi. Et omnis cōtrouersie ⁊c. Illud autē per quod iurāt est maius. ⁊ hoc rationabiliter. Nihil enī aliud est iurare nisi dubiū cōfirmare. Sicut ergo in scientijs nihil ꝓbatur nisi per id qō est magis notuz. Ita quia nihil certius est apud homies q̄ deus ideo per ipm tanq̄ per maius ⁊ certius iurāt. Sed contra. Quā doq; enī iurāt per filiū qui minor est vt cū dicit per xp̄m Aliquādo vero per creaturā sicut ioseph iurauit per salutē pharaonis. Heñ. 42°. Respondeo. Dicendū est q; duplex est modus iurādi per deū. Uno modo per simplicem attestationē. vt cum absolute dicit per deuz ita est. Quasi dicat. Testis est mihi deus q; ita est sicut dico. Roñ. 1°. Testis est mihi deus cui seruio in spiritu meo ⁊c. Aliquādo vero per execrationē quod fit quando aliquid obligat ad vindictā deo si nō sit ita. pura caput vel anima vel aliquid huiusmōi sicut iurauit apostolus. 2°. cozinth. 1°. Testem deū inuoco in animā meā Quasi dicat. Obligo animā meaz pro testimonio p quo ipm nomen dei assumo. Et istud est grauissimū. ℣er creaturaz aūt iurāt non inquantū est talis: sed inquantū in ipa relucet aliqd indiciū diuine potestatis. Quia enī oīs potestas a deo est Ro. 13. inquantū aliqs exercet potestatē super aliquā multitudinē si iurat per ipm iurat per deuz cuius potestas in ipo relucet. Et sic iurauit ioseph per salutē pharaonis. Hoc est ergo q; dicit q; homies per maiores sui iurāt. ¶ Deinde cū dicit. Et omnis cōtrouersie ⁊c. ponit effectū iuramenti qui in hoc cōsistit q; per iuramentū finit omnis ꝓtrouersia. Sicut enī in scientijs quā do resoluit vsq; ad prima principia indemōstrabilia quiescit: ita diuina lege introductū est q; cuz peruenit ad primā veritatē est status. quod fit quādo ipa in testimoniū inuocat. Exod. 22°. Applicabit ad deos ⁊ iurabit ⁊ sic sopit oīs questio ⁊ ꝓtrouersia. ¶ Deinde cuz dicit. In q̄ abundantius ⁊c. ponit rationē quare deus voluit iurare. scz ad ostendendā firmitatē ꝓmissionis sue. Unde dicit. In quo. i. eoipo deus interposuit iuramentū volens abundantiꝰ ⁊c. Abundans enī fuit qō ꝓmisit: sed abundantiꝰ fuit qō iurauit. Volens inq̄ oñdere heredibꝰ pollicitationē. i. rei pollicite. Ro. 9. Qui filij sūt ꝓmissio-

Explanatio sancti Thome

nis estimank in semine. Ostendere inq̃ immobilitatẽ. ¶ Sciendũ est q̃ in his que a deo procedũt duo sunt cõsideranda. scz ipse processus rerũ ⁊ consiliũ dei a quo talis processus causat. Consiliũ dei est omnino immobile. Ysaie. 46. Consiliũ meũ stabit ⁊ oẽs volũtas mea fiet Sed dispositio est bene mutabilis. Nam dñs aliquãdo pronũciat aliquid scõm q̃ exigit ordo ⁊ pcessus rerũ sicut patet Ysa. 38. Dispone domui tue: quia morieris tu ⁊ nõ vives. Habebat enim cursus infirmitatis q̃ ex illa mozeret. Et similiter Jone. 3. Adhuc quadraginta dies ⁊ niniue subuerteẽ. quia ipa meruerat submersionẽ suis ipius. Jere. 18°. Repente loquar aduersus gentẽ ⁊ aduersus regnũ. vt eradicẽ. ⁊ destruã. ⁊ disperdã illud. Si penitentia egerit gens illa a malo suo quod locutus sum aduersus eã agam ⁊ ego penitentiã super malo qõ cogitaui vt facerẽ ei ꝛc. Et tũc prophetia est comminatiõis. Quãdoq̃ vero ꝓnunciat aliquid scõm q̃ respicit consiliũ dei eterni. ⁊ super hoc deus nunq̃ penitet nec illud retrahit. 1. Regũ. 15. Triũphator in Israel nõ parcet et penitudine nõ flectẽ. Tamen sciendũ est q̃ quãdocũq̃ dñs ꝓmittit aliquid sub iuramẽto est ꝓphetia predestinatiõis que est ostensiua diuini cõsilij. Et ista promissio penitus imutabilis est. ¶ Deinde cũ dicit. Ut per duas res ꝛc. ostẽdit fructũ ꝓmissionis. ⁊ primo ostendit quis sit ille fructus. Secũdo quis cõsequat hunc fructũ ibi. Quã sicut anchoꝛã ꝛc. Fructus autẽ est vt spes nostra sit certa. Unde dicit. Ut habeamus fortissimũ. id est firmissimũ solatiũ spei per duas reꝝ immobiles quibus impossibile est deũ mentiri. scz per deũ qui ꝓmittit qui nõ mentit. Numeri. 23. Non est deus vt filius hominis vt mentiat ꝛc. Et per iuramentũ in quo est maioꝛ cõfirmatio veritatis. Sciendũ est autẽ q̃ sicut delectatio sensibilis est experientia sensibilis ⁊ memoria de preterito. ita spes de futuro. 1. mach. 2. Oẽs qui sperant in ipo nõ infirmant Ysa. 40. Qui sperant in domiõ mutabũt foꝛtitudinẽ: assument pennas vt aquile currẽt ⁊ non laborabũt ꝛc. Habeamus inq̃ nos qui ꝓfugimus a malis scz mũdi ab impugnatiõe hostis ad tenendã propositaꝫ nobis spem. ps. Dñe refugiũ factus es nobis. Ꝓuer. 18 Turris foꝛtissima nomen dñi. Ad ipam currit iustus et exaltabit. ¶ Deinde cũ dicit. Quã sic anchoꝛã ꝛc. ostẽdit q̃ fideles promissionẽ istam consequant. ⁊ vtĩ quadam similitudĩe. Comparat eñ spem ipi anchoꝛe que sicut in mari nauẽ immobilitat. ita spes animã firmat in deo in hoc mũdo qui est quasi quoddam mare. ps. Hoc mare magnũ ⁊ spaciosuꝫ manibus. Ista tamẽ anchoꝛa debet esse secura vt scz nõ deficiat. Unde fit de ferro. 2ᵉ. tymoth. 1. Scio cui credidi ⁊ certus sum ꝛc. Item debet esse firma vt scz nõ cito a naui remoueaẽ. ita homo debet alligari isti spei sicut anchoꝛa naui alligat. Est autẽ differentia inter anchoꝛã ⁊ spem quia anchoꝛa in ymo figit sed spes in sũmo. scz in deo. Nihil enim in presenti vita est firmũ vbi aniã posset firmari ⁊ quiescere. Unde Heñ 8. dicit q̃ columba nõ inuenit vbi requiesceret pes eius Et ideo dicit q̃ debet incedere vsq̃ ad interioꝛa velaminis. Apostol⁹ eñ per sancta que erãt in tabernaculo intelligit statũ presentẽ ecclesie: sed per sanctasanctoꝝ que per velũ distinguebant a sanctis intelligit statuꝫ future glozie. In illo ergo vult q̃ figat anchoꝛa spei nostre qui est modo velatus ab oculis nostris. Ysaie. 64. Oculus non vidit deus absq̃ te que preparasti expectãtibus te. ps. Quã magna multitudo dulcedinis tue dñe quã abscondisti timẽtibus te. Hãc ibi fixit precurſoꝛ noster qui ibi ingressus est. Unde Joh. 14. Vado parare vobis locum. Wich. 2. Ascendit pandẽs iter ante eos. Et ideo dicit q̃ ipe tanq̃ precurſoꝛ ꝓ nobis ingressus est in interioꝛa velaminis: ⁊ ibi fixit spem nostrã sicut dicit in collecta in vigilia ⁊ in die ascensiõis. Tamen quia intra velum nõ licebat intrare nisi summo sacerdoti. Leuit. 16. ideo dicit q̃ iesus qui pro nobis ingressus est: factus est pontifex in eternũ fm ordinẽ melchisedech. Ecce q̃ eleganter redit apostolus ad propositũ suũ. Ipse eñ ceperat loqui de sacerdotio: ⁊ tamen fuerat multũ digressus sed nũc ad istud redit sicut patet.

Capitulum septimũ.

b Ic enim melchisedech rex salem sacerdos dei summi qui obuiauit abrae regresso a cede regũ: ⁊ benedixit ei: cui ⁊ decimas omniuꝫ diuisit abrahaꝫ: primũ quidem qui interpretatur rex iusticie. deinde autem ⁊ rex salem quod est rex pacis sine patre. sine matre. sine genealogia. neq̃ initium dierum. neq̃ finem vite habens. assimilatus autẽ filio dei manet sacerdos imperpetuũ.

Supra aplus. 5. cap°. probauit xp̃m esse sacerdotẽ. In 6. autẽ capi. interposuit quedã ad ꝓparandos animos auditoꝛ: hic redit ad suũ propositũ. Intendit eñ probare excellentiã sacerdotij xp̃i ad sacerdotiũ leuiticũ Et circa hoc facit duo. Ꝓmio, n. ostendit excellentiã sacerdotij xp̃i ad sacerdotiũ veteris testamẽti. Secũdo ostendit q̃ fideles debent sacerdoti xp̃o reuereꝛi ⁊ subdi. Et hoc in medio decimi capituli ibi. Habẽtes itaq̃ fratres fiduciã ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo eñ ostendit preroga tiuã sacerdotij xp̃i super leuiticos ex parte persone ipi⁹ sacerdotis. Secũdo ex parte ministerij. 8. cap. ibi. Capitulũ autẽ super ea ꝛc. Circa primũ duo facit. Quia ꝓmio ostendit existentiã sacerdotij xp̃i ex promissione diuina. Secũdo ostendit necessitatẽ sacerdotij eius ibi. Talis eñ decebat ꝛc. Ꝓmissionẽ vero ostendit per illud. ps Jurauit dñs ⁊ non penitebit eũ ꝛc. Unde tria ostendit ad propositũ suũ ꝓbandũ. Ꝓmio illud quod dicit fm ordinẽ melchisedech. Secũdo illud quod dicit iurauit. ibi. Et quantũ ẽ nõ sine iureiurãdo ꝛc. Tertio illud q̃ dicit. Tu es sacerdos ibi. Et alij quidẽ plures ꝛc. Circa primũ duo facit. Quia primo ostendit similitudinez ad melchisedech. Secũdo ex hac similitudĩe ꝓfert sacerdotiũ xp̃i leuitico ibi. Intuemĩ autẽ ꝛc. Circa primũ duo facit. quia primo describit conditiões melchisedech. Secundo ostẽdit quomõ conueniũt xp̃o ibi. Ꝓmũ quidẽ ꝛc. Describit autẽ melchisedech. primo ex noĩe cũ dicit hic autẽ melchisedech. Sic eñ nominat eũ scriptura. Heñ. 14. Ubi habeẽ historia quã apostolus hic supponit. Et scõm glo. hebzei dicũt ipm fuisse Sem primogenitũ noe. ⁊ tũc quãdo abrahã habuit victoriã erat annoꝝ cclxxxx. alꝫ. cccix. ⁊ occurrit abrae nepoti suo. Secũdo describit eũ a dignitate. Erat eñ rex ⁊ sacerdos. Quantũ ad primũ dicit. Rex salẽ ꝛc. Et scõm aliquos salem dicit hierusalẽ. Sed cõtra est hieronymus in quadã epistola q̃ vt ipe dicit nõ poterat esse q̃ ei occurreꝛet a hierusalẽ quod ꝓbat ex situ. Alij autem dicũt q̃ salem dicit ille locus de quo dicit Joh. 3°. q̃ iuxta illũ iohannes baptizabat ⁊ menia illius loci erant adhuc tempoze hieronymi. Quantũ ad secundũ dicit. Sacerdos dei summi. Antiquitus enim ille qui inter filios erat antiquioꝛ erat sacerdos. Sed verũ est q̃ tempoze abrae multuꝫ inualuerat cultus ydoloꝝ. Et ideo ne credaẽ q̃ esset sacerdos ydoloꝝ addit dei summi scz per essentiã nõ per participationẽ vel nuncupationẽ. Deus eñ est creatoꝛ omnũ eoꝝ qui dicunt dij: siue per participationẽ: siue per erroꝛẽ. ps. Rex magnus super oẽs deos. Ysaie. 61°. Vos sacerdotes dñi vocabimini ꝛc. Tertio describit eũ ab officio. Sacerdos eñ est medius est inter deũ ⁊ populũ. Debet ergo aliquid populo cõferre. scz spiritualia ⁊ alĩ quid ab ipo accipere scz temporalia. 1°. coꝛ. 9°. Si nos vobis spiritualia seminauim⁹ non magnũ est si carnalia vestra metamus. Primo ergo debet exhibere ꝓfectio nẽ per bona monita. Unde dicit Heñ. 14°. q̃ quattuoꝛ reges vicerũt quinq̃ reges ⁊ captiuũ duxerunt loth ne potẽ abrae. Isti quattuoꝛ reges sunt quattuoꝛ vitia principalia opposita quattuoꝛ cardinalib⁹ virtutibus que ea ptiuũ detinent affectũ nepotẽ ratiõis victis quinq̃ sensibus coꝛpis Qui eñ superat ⁊ liberat affectũ debet ꝓfectari a sacerdote. Ysa. 21°. Occurrẽtes sitiẽti ferte aquã. Et Ysa. 35. Confoꝛtate manus dissolutas ꝛc. Secõ per sacramentoꝝ administrationẽ benedicẽdo. Unde benedixit ei. ps. Benediximus vobis in nomĩe dñi. Hoc autem fit impendẽdo sacramenta per que confoꝛtat̃ homo in gratia. Numeri. 6. Invocabũt nomen meũ super filios israel ⁊ ego benedicã eis. Nam deus benedicit auctoritate sed sacerdos ministerio. Et decimas scz ad sustentationẽ diuisit. scz abrahã. id est recte distribuit. Sed contra. quia vt patet Numeri. 18. Ex lege est datio decimarũ. Non ergo sunt ante legẽ. Respõdeo. Dicendũ est q̃ cerimonialia veteris testamẽti sunt quedã determinationes preceptoꝝ iuris naturalis ⁊ preceptoꝝ moralĩ. Et ideo quantũ ad hoc q̃ habebant de iure naturali seruabant̃ ante legẽ tantũ pro voto obseruantiũ ⁊ sine aliquo ꝑcepto. Qui eñ aliquid offeraẽ deo in recognitionẽ creationis ⁊ dominij hoc est naturale: sed q̃ offeraẽ vitulos vel edus hoc est cerimoniale. Similiter de iure naturali est q̃ ministri seruiẽtes deo sustentenẽ a populo. sicut patet Heñ. 47. q̃ hoc seruabaẽ etiã apud gentiles. Ex de sacerdotes: quia pascebanẽ de hostreis publicis non sunt cõpulsi vendere possessiones suas. ⁊ ideo fuerũt ante legem. Sed determinatio hui⁹ partis est per legem. Leuiti. 27. Omnes decime dñi sunt. ⁊ in huius signũ iacob ante legẽ in loco in quo postea fuit edificatũ templum vouit se daturũ decimas. ⁊ hoc specialiter. quia ad hoc dei cultus ꝓprie exhibeẽ vt significeẽ q̃ homo q̃ quid habet a deo accepit ⁊ totã perfectionẽ suam ab ipo expectat. Numerus eñ denarius est perfectus: quia cõsurgit ex partib⁹ suis aliquotis: quia vnũ duo tria quatuoꝛ faciũt decem. Usq̃ etiaꝫ ad ipm ascendit numerus ⁊ oẽs alij nõ sunt nisi quedã repetitio ⁊ additio super denariũ. Omnes ergo sunt imperfecti vsq̃ dum peruenit ad ipm. Et similiter a deo est oẽs perfectio. Ut ergo significaret q̃ a deo est complementũ oẽs perfectionis. ideo dedit decimas. ¶ Deinde cũ dicit. Ꝓmũ quidem ꝛc. ostẽdit similitudinẽ xp̃i ⁊ melchisedech. ⁊ circa hoc facit duo. Ꝓmo eñ inducit similitudinẽ quantuꝫ ad conditionẽ persone. Secũdo quantũ ad sacerdotiũ. ibi. Assimilatus autẽ filio dei ꝛc. Ꝓma in duas. quia primo ponit similitudinẽ quantũ ad ea que in scriptura cõmemoranẽ. Secũdo quantũ ad ea que in ipa tacentur ibi. Sine patre ꝛc. In scriptura autẽ duo dicunẽ de ipso Ꝓmũ quidẽ nomen. scz melchisedech q̃ interpretat̃ rex iusticie ⁊ signi ficat xp̃m qui fuit rex. Jere. 23. Et regnabit rex ⁊ sapiẽs erit ⁊ faciet iudiciũ ⁊ iusticiã in terra Nec solũ dicit̃ iustus sed etiã rex iusticie: quia factus est nobis sapiẽtia ⁊ iusticia. 1°. coꝛ. 1°. Aliud quod dicit de ipso est ꝓditio. Unde dicit rex salem. id est pacis hoc autem cõuenit xp̃o. Ipse eñ est pax nostra. Ephe. 2. Et in hoc docet aplus vti interpretatiõe nominũ in predicationibus. ps. Orieꝛ in diebus eius iusticia ⁊ abũdantia pacis. Et bene cõiungit iusticiam ⁊ pacem: quia nullus facit pacem qui non seruat iusticiam. Ysaie. 32. Erit opus iusticie pax. In mundo isto gubernamur in iusticia: sed in futuro in pace. Ysaie. 32°. Sedebit populus meus in pulchzitudine pacis. ¶ Deinde cuꝫ dicit. Sine patre ꝛc. ponit similitudinẽ quantũ ad ea que tacenẽ de ipso: qz in scriptura nõ fit mentio de patre vel matre eius nec de genealogia ipius. Unde ex hoc aliqui antiqui assumpserũt materiã errozis vt quia solus deus est sine principio et sine fine dicerẽt istũ melchisedech fuisse filiũ dei. Istud autẽ damnatũ est sicut hereticũ. ¶ Unde sciendũ est q̃ in veteri testamẽto quãdocũq̃ fit mentio de aliqua solenni persona narranẽ pater ⁊ mater ⁊ temp⁹ natiuitatis ⁊ mortis. sicut de ysaac ⁊ multis alijs: hic autẽ subito introducit melchisedech. nulla penitus facta mentione de generatiõe sua ⁊ pertinẽtibus ad ipaꝫ. Et hoc vtiq̃ ratiõabiliter. Inquantũ enim dicit̃ sine patre significaẽ natiuitas xp̃i de virgine que fuit sine patre. Mat. 1. Quod eñ in ea natũ est de spiritu sancto est. Illud aũt quod est ꝓpriũ dei nõ debet attribui creature. Solius vero dei patris est esse patrẽ xp̃i. Ergo in natiuitate illi⁹ qui ipm prefigurabat nõ debuit fieri mẽtio de patre carnali. Item quantũ ad naturã eternã dicit. Sine matre. ⁊ hoc ne intelligas istã generationẽ esse materialẽ sicut mater dat materiã genito: sed est spiritualis sicut splendoꝛ a sole. Supra. 1. Qui cũ sit splendoꝛ glozie ꝛc. Item quãdo fit generatio a patre ⁊ matre non totũ est a patre: sed materia admistrat a matre. Ad excludendũ ergo imperfectionẽ a xp̃o ⁊ ad designandũ q̃ totuꝫ quod habet est a patre nõ fit aliqua mentio de matre. Unde versus. Est sine matre deus. est sine patre caro. ps. Ex vtero ante luciferũ genui te. scz ego solus. ¶ Sine genealogia. Ex duplici rõe non ponit genealogia eius in scriptura. Una ad designandũ q̃ generatio xp̃i est ineffabilis Ysa. 53. Generationẽ eius quis enarrabit? Alia ad designandũ q̃ xp̃us qui introducit vt sacerdos nõ pertinet ad genus leuiticũ nec ad genealogiã veteris legis. Et hec est intentio apostoli. Unde subdit. Neq̃ initiũ dieꝝ habẽs neq̃ finem vite. Hoc autẽ dicit nõ quia xp̃us non sit natus in tempe neq̃ moztuus sed ꝓpter eternã eius generationẽ in qua natus est sine initio cuiuscũq̃ temporis. Unde. Jo. 1. In principio erat verbũ. id est tempe quocũq̃ dato ante erat verbũ vt exponit basilius. Est eñ ante oẽs dies quia per ipm factus est mũdus cum quo inceperũt dies. Item nec finẽ vite: verũ est quantũ ad eternitatẽ. Quantũ etiã ad humanitatẽ non habet finẽ vite quia xp̃us resurgens ex moztuis iam nõ moziẽ. Roñ. 6. ⁊ infra. 13. Xp̃s iesus heri ⁊ hodie ipe ⁊ in secula. ¶ Deinde cum dicit. Assimilatus autẽ filio dei ꝛc. ostendit similitudinẽ quantũ ad sacerdotiũ. ¶ Sciendũ est tamen q̃ solet dici q̃ posteriora similanẽ ꝓrioribus ⁊ nõ ecõuerso. Et ideo ne credaẽ q̃ sacerdotiũ xp̃i sit posterius sacerdotio melchisedech. hoc remouet apostolus: qz ⁊ si xp̃s inquantũ homo natus sit post eũ ⁊ ex tempoze. tamen inquantũ deus ⁊ filius dei: est ab eterno. Et ideo melchisedech scõm oĩia ista assimilatus est illi qui est filius dei ⁊ hoc inquantũ manet sacerdos imperpetuũ. quod potest dupliciter exponi. Uno modo. quia nõ fit mentio de fine sacerdotij eius: nec successoꝛe ipius. Osee. 12°. In manibus ꝓphetarũ assimilatus suꝫ. Item est sacerdos imperpetuũ: quia figuratũ eius scz sacerdotiũ xp̃i imperpetuũ est. Unde ⁊ in scriptura pluries repetit̃ ritu perpetuo. Exod. 27. Cultus perpetuus erit. Leuitici. 24°. Cultu rituq̃ perpetuo quia illud q̃ figurabaẽ per istud perpetuũ erat. Ꝑ hoc eñ apostolus cõtinuat sequentia ad precedentia.

in epistolam ad Hebreos VII

Explanatio sancti Thome

Lectio secunda.

Intuemini autem quantus sit hic: cui & decimas dedit de precipuis abraam patriarche. Et quidem de filijs leui sacerdotiū accipientes mandatum habent decimas sumere a populo scōm legem. id est a fratribus suis quanq; & ipsi exierint de lumbis abrae. Cuius autem generatio nō annumeratur in eis: decimas sumpsit ab abrahā: & hunc qui habebat repromissiones benedixit. Sine vlla autem contradictione quod minus est a meliore benedicitur. Et hic quidem decimas morietes homines accipiunt. ibi autem cōtestatur quia viuit. Et vt ita dictum sit: per abraam & leui qui decimas accepit: decimatus est. Adhuc enim in lumbis patris erat: quando obuiauit ei melchisedech.

Supra ostendit apostolus quomodo melchisedech assimilatus est filio dei: hic ostendit preeminentiā sacerdotij melchisedech ad sacerdotiū leuiticū. Et circa hoc facit duo. Primo enī excitat attentionē. Secūdo ostendit propositū. ibi. Et quidē de filijs leui &c. Excitat autem ipos quia grandia & maxima dicturus erat. Prouer. 8. Audite me: quia de rebꝰ magnis locutura sum. Et ideo dicit. Intuemini. id est diligenter cōsiderate quātus. id est q magne dignitatis sit ille cui abraā patriarcha decimas soluit. & hoc de preciputs. Malach. 1°. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculū et votū faciens immolat dño debile. Dicit autē abraam patriarcha. id est princeps patrū: nō quia non habuerit patrem sed qz sibi facta est pmissio de paternitate gentiū. Gen. 17. Eris pater multarū gentiū &c. Eccl. 44°. Abraam magnꝰ pater multitudinis gentū &c. Rom. 4°. Patrē multarū gentū posui te ante deū cui credidisti &c. ¶ Deinde cū dicit. Et quidem de filijs &c. ostendit preeminētiā sacerdotij melchisedech ad leuiticū. Et circa hoc facit duo. Primo enī ostendit propositū. Secūdo ex hoc cōcludit intentū. scz q sacerdotiū xpi prefert sacerdotio leuitico ibi. Si ergo cōsumatio &c. Iterū prima in duas quia primo ostendit ꝓpositū. Secūdo remouet quandā responsionē ibi. Et vt ita dictū sit &c. Prima iterū in duas. Primo ostendit preeminentiā quantū ad id in quo ipe vsus est sacerdotio suo. Secūdo quantū ad conditionē sacerdotij ibi. Et hi quidē decimas &c. Ad sacerdotē vero duo pertinēt vt dictū est supra. scz accipe & benedicere. Duo ergo facit. Quia primo ostendit excellentiam quantū ad acceptionē decimarū. Secūdo quantū ad benedictionē ibi. Et hūc qui habebat &c. Circa primuz adhuc duo facit. quia primo ostendit quibus cōpetit accipere decimas. Secūdo quomō hoc excellentius faciebat melchisedech ibi. Cuius autē generatio &c. Dicit ergo. Et quidē accipientes sacerdotiū de filijs leui &c. In hoc ostēdit quibus cōpetit accipere decimas quia sacerdotibꝰ. Sciendū est autē q illi de tribu leui erāt deputati diuino cultui. Inter ipos autē soli illi de stirpe aaron erant sacerdotes. Exod. 28°. Applica aaron &c. Et isti quia per aaron erāt de tribu leui sumebāt decimas. Sz contra. Ergo scōm hoc soli sacerdotes accipiebant decimas. qd est contra illud Numeri. 18°. Filijs leui dedi omnes decimas israelis. Respondeo. Dicendū est q leuite nō accipiebāt eas nisi quia ministrabāt sacerdotibꝰ. Et ita nō ꝓpter se sed ꝓpter sacerdotes dabant eis. Iterū leuite accipiebāt decimas decimatas. sicut Rume. 18. & ita soli sacerdotes accipiebāt & non soluebāt. Secūdo ostendit quo iure accipiebāt quia ex mandato legis. Unde dicit. Mandatū habent decimas sumere. ¶ Contra. Si hoc est mandatū legis cū seruare mandata legis modo sit peccatū. videt illicitū modo dare vel accipere decimas. Respondeo. Dicendū est q in lege fuerunt quedā pure cerimonialia sicut circūcisio imolare agnū & hmōi. Et ista quia erāt figuratiua tantū: non licet modo seruare. Erant enī figura futuri. Unde qui modo seruaret significaret xpm adhuc futurū. Quedam vero erāt pure moralia & ista modo seruāda sunt. Et de talibus fuit datio decimarū sicut supra dictū est. Tamen decimatio et in lege data est & in nouo testamento Matth. 10. Dignꝰ est operarius cibo suo. Luce. 10. Dignus est operarius mercede sua. Sed determinatio talis portiōis est ab ecclesia sicut & in veteri testamento fuit ex lege. Alia vero fuerūt partim cerimonialia & partim moralia sicut iudicialia. & ista quantū ad id q cerimonialia sunt non licet ea seruare: sed quantū ad morale debēt. tamē non est necesse in ꝓpria forma seruari. ¶ Alia obiectio: quia si esset mandatū & adhuc est. Ergo peccat qui nō accipit. et peccāt vbi nō accipiunt. Respondeo. Dicendū est q aliqui dicūt q nulli licet abrenūciare iuri accipiendarū decimarū: sed bene licet dimittere vsum accipiēdi propter scandalū. & hoc exemplo apostoli qui sumptus nō accipiebat ab aliquibus. Et sic dicūt mandatū esse q iuri non renūcient. Melius tamē dici potest q nō est intelligendū q eis preceptū sit sumere sed ꝓ se habēt introducū hoc mandatū q accipere possint & alij teneant reddere. ¶ Tertio ostendit a quibus accipiebant: quia a populo scz a fratribus suis scōm legez. quanq; ipi leuite exierint de lumbis abrae. Quia enī aliquis possz dicere q sicut melchisedech accepit decimas ab abraā: ita leuite a filijs eius. Ergo non prefert illud sacerdotiū isti. ideo hoc excludit & dicit q ipimet leuite erant de semine abrae & sic erāt inferiores eo cui decias soluerūt scz abraā. ¶ Deinde cū dicit. Cuius autē generatio &c. ostendit quomō excellentius ꝓuenichat melchisedech accipere decimas quia nec ipe erat de genere abraā. vnde generatio eius nō annumerat cum eis scz leuitis. Item ex mādato legis licebat eis sumere decimas. & sic eoꝝ sacerdotiū erat subiectū obseruātijs legis: sed ille nō ex mandato cuiuscūq; legis: sed per se sumpsit decimas. Ideo sacerdotiū eius erat figura sacerdotij xpi. qō non est subditū legi. Item ipi accipiebāt a populo infimo. scz a fratribus. ille aūt a sūmo. scz ab abraā. ¶ Deinde cū dicit. Et hūc qui habebat &c. ostēdit excellentiā eiꝰ ex parte benedictōis. & est sua ratio talis Gen. 14. dicit q melchisedech benedixit abrae Et maior est qui benedicit illo cui benedicit. ergo &c. Et ideo dicit q melchisedech ipe benedixit abraam qui habebat repromissionē. Contra. infra. 11. Non acceperūt repromissionē &c. Respondeo. Dicendū est q nō accepit abraā repromissionē. id est rem pmissam qz non fuit eam cōsecutus. habuit tamen ipaz in fide & spe & ad ipm specialiter facta est repromissio. ¶ Deinde cū dicit. Sine vlla aut cōtradictiōe &c. ponit minorē sue rationis. Sed hic sunt tres obiectiones. Prima est de hoc q dicit q minor a maiore benedicit. Et er isto loco pauperes lugudunēses dicūt q quicūq; iustus maior est peccatore. & sic iustus layeus nō benedicit a malo sacerdote: sed ecōuerso. Unde volūt q omnis iustus est sacerdos. & nullus peccator est sacerdos. Respōdeo. Dicendū est q iste error nimis perniciosus est: qz si bonitas ministri

in epistolam ad Hebreos VII

requirat ad collationē sacramēti in quo est ipa salus. sed quis q nullus sit certus sue salutis: nec sciret se recte baptizatū: quia non potest scire si sacerdos sit iustus. Nullus etiā poterit esse minister: quia nemo scit vtrū odio vel amore dignus sit Eccl. 9. Et ideo dicendū est q aliquis potest aliquid facere dupliciter. Aut auctoritate ꝓpria. aut auctoritate alterius. Quādo aūt auctoritate ꝓpria tunc requirit q sit iustus. Sacerdos autē tantū est minister. Unde nō agit nisi in virtute xpi. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi & dispēsatores mysteriorꝝ dei. Et ideo nō nocet siue bonus siue malus fuerit. quia xpus est qui in ipo benedicit. & sine vlla contradictiōe qui benedicit maior est. Secūda obiectio est. quia cum xps sit maior omni sacerdote quomō potest corpus xpi a sacerdote cōsecrari: Respondeo. Dicendū est q sacerdos benedicit materiā non autē corpus xpi. Item nō agit auctoritate ꝓpria: sed auctoritate xpi qui inquantū deus maior est corpore suo. Item tertia obiectio est quia non videt verū q maior benedicat semper minorē: quia papa consecrat ab episcopo. & archiepūs a suffraganeo qui tamē sunt minores. Respondeo. Dicendū est q nec episcopus cōsecrat papā. nec suffraganei archiepiscopū sed hūc hominem vt sit papa vel archiepūs. Item facit hoc vt minister dei qui maior est q papa. ¶ Deinde cuz dicit. Et hoc quidē &c. ostendit preeminentiā sacerdotij ex parte sacerdotis ex cōditione ipius: & facit talē rationē. Illud est excellentius qō nō corumpit: sed in sacramento leuitico homines morientes. id est per mortē succedentes accipiunt decimas. sed ibi. id est in sacerdotio melchisedech ꝓtestat scriptura quia viuit. id est nō facit mentionē de morte eius. nō quia nō moriuus sit: sed qz significat sacerdotiū quod manet in eternū. Xpus enī resurgens ex mortuis iam nō moritꝝ. Rom. 6. & Apoc. 1°. Fui mortuus & ecce sum viuus &c. ¶ Consequēter cū dicit. Et vt ita dictum sit &c. respondet cuidam obiectiōi. Posset enim dici verū est q melchisedech maior est q abraā qui ei dedit decimas: sed leui est maior q melchisedech. Et ideo dicit apostolꝰ q hoc non valet. quia vt ita dictū sit per abraā. id est mediante abraā & leui decimatus est ab eo supple qui decimas accepit. id est a melchisedech. Et sic adhuc est ipe maior q leui. ¶ Sed contra si alicui? episcopi pater dat decimas non tamen propter hoc oportet q episcopꝰ sit minor illo qui decimas recipit. Ergo nec similiter in ꝓposito. Respondeo. Dicendū est q nō est simile: quia tota dignitas illius generis etiam sacerdotū erat ex abraā. non autē sic est de ipso qz tota dignitas eius ex xpo est non ex patre suo. ¶ Deinde cū dicit. Adhuc enī in lumbis &c. manifestat quod dixerat & dicit q leui adhuc erat in lumbis abraā quando dedit decimas melchisedech q occurrit sibi. & sic abraam decimato: decimatus est etiā leui. ¶ Sed contra. qz sic etiā erat xpus in lumbis eius sicut & leui. Matth. 1°. Filij dauid: filij abraam. Et ideo si ꝓpter hoc maior est melchisedech q leui: quia leui fuit decimatus non videtur ratio quare xpus non fuerit decimatus. et sic adhuc melchisedech maior xpo erit. Et eadē difficultas est de peccato originali: quia vt dicit Rom. 5°. In quo omnes peccauerūt. id est in adam. Et ideo videt q xpus qui eodem modo fuit in ipo sicut nos ipm peccatū originale cōtraxerit. Respondeo dicendū est q totū hoc intelligitur in his qui in abraā siue in adam fuerunt scōm rationē seminalē & corpulentā substantiā quomodo xpus non fuit ibi: sed tantū scōm corpulentā substantiā: xpus enīz fuit cōceptus quo ad corpus de materia purissima & sanctissima beate virginis. vt habet declarari. tertio sententiarum. tertia distinctiōe.

Lectio tertia.

Si ergo consumatio per sacerdotiū leuiticum erat. populus enim sub ipso legem accepit: quid adhuc necessarium fuit scōm ordinem melchisedech alium surgere sacerdotem & non scōm ordinem aaron dici? Translato enim sacerdotio necesse est & vt legis translatio fiat. In quo enim hec dicuntur de alia tribu est: de qua nullus altario presto fuit. Manifestum est enim q ex iuda ortus sit dōs noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus moyses locutꝰ est. Et amplius adhuc manifestum est si scōm similitudinem melchisedech exurgat alius sacerdos qui non scōm legem mādati carnalis factꝰ est: sed scōm virtutē vite insolubilis. Contestatur enim: quoniaz tu es sacerdos in eternū scōm ordinem melchisedech. Reprobatio quidem fit precedentis mandati: propter infirmitatē eius & inutilitatem. Nihil enim ad perfectū adduxit lex Introductio vero melioris spei per quam proximamus ad deum.

Supra probauit aplus preeminentiā sacerdotij melchisedech ad leuiticū: hic ex eodem cōcludit excellentiā sacerdotij xpi respectu sacerdotij leuitici. Sicut etiā supra dictū est a principio huius septimi capituli apostolꝰ per tria in auctoritate psalmiste ꝓbat ꝓpositū suū. Et primo per illud scōm ordinē melchisedech. Probauit ergo preeminentiā melchisedech ad leui. Et ideo scōm ordinez sacerdotij melchisedech probat preeminentiā xpi ad sacerdotiū leuiticū Unde facit hic magnā vim de isto verbo scōm ordinē. Et facit duas rationes quarū vna cōcludit q sacerdotiū xpi prefert sacerdotio leuitico. Secūda q etiā euacuat illud & illam ponit ibi. Et amplius adhuc manifestū est &c. In prima ratiōe que est cōditionalis ponit duo antecedētia & ꝓsequens duo ꝓsequētia ibi. Quid adhuc &c. & ratio sua talis est. Si sacerdotiū leuiticū fuisset perfectū per cuius ministeriū erat administratio legis nō fuit necessariū q surgeret alius sacerdos scōm aliū ordinē per quē etiam alia lex ministraretur sicut per leuiticū lex vetus. Sed surgit alius sacerdos scōm aliū ordinē. scz scōm ordinē melchisedech. Ergo illud imperfectū erat. Sicut ergo surgit sacerdotium ita necesse est surgere aliā legem. ¶ In ista ratiōe manifestū est q sunt duo antecedētia. Unū pertinet ad sacerdotiū. aliud ad legem. Dicit ergo quantū ad primū antecedēs q si esset cōsumatio per sacerdotiū leuiticū. Quantum vero ad secundū dicit q si per sacerdotiū lex administrarek. quod ꝓbat quia sub ipo. id est per eius administrationē populus legē accepit nō q sacerdotiū precederet legē: sed magis ecouerso. Unde istud secundū antecedēs ponit ibi cū dicit. Sub ipso enī &c. Malachie. 2. Labia sacerdotis custodiūt scientiā & legem de ore eius requirēt. Facit autē mentionē specialiter de sacerdotio: vt trāsferat se ad legē que per officiū sacerdotale administrabat. Non enī vt dicit glo. potest esse sacerdos sine testamēto & lege & preceptis. Sacerdotiū vero nō cōsumabat. i. perficiebat. Tota enī perfectio sua erat per legem quā administrabat. Sed vt iam dicek nullū ad perfectū

adduxit lex. quia nec ad perfectionē iusticie. Math. 5°. Nisi abūdauerit iusticia vestra plus q̄ scribarū ꝛc. Item non dabat cōsumationē patrie: quia nō introducebat in vitā. Et in huius signū ipse legislator nō potuit intrare terrā promissionis. Deutro. vlti. Has aūt duas perfectiones habem⁹ per xp̄m. Esa. 10. Consumatio abbreuiata inundabit iusticiā. Rom. 6. Verbū consumās ꝛ abbreuians in equitate. Hec sūt ergo antecedētia. ¶ Consequētia vero ponit cū dicit. Quid adhuc ꝛc. Et hoc quantū ad primū. Quasi dicat. Si illud fuisset consumatū ꝛ perfectū quid adhuc fuit necessariū surgere aliū ꝛc. id est nō dixisset scōm ordinē melchisedech: sed sm ordinē aaron q̄s quia non fecit ergo erat imperfectū. Hec est tota prima ratio. per quā patet q̄ sacerdotiū xp̄i prefert leuiticos Secūda ratio probat q̄ etiā ip̄m euacuat: quia perfectū euacuat imperfectū. 1°. cor. 13. Cum venerit quod perfectū est euacuabit̄ quod ex parte est. Ergo sacerdotiū xp̄i euacuat sacerdotiū leuiticū. Est ergo primū consequēs q̄ sacerdotiū xp̄i euacuat sacerdotiū leuiticū. Secundū cōsequens est q̄ etiā euacuab̄ lex que per illud administrab̄. ꝛ istud ponit cū dicit q̄ translato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat. Erat em̄ lex sub administratione sacerdotij. q̄ mutato sacerdotio necesse est q̄ lex mutetur. Et hui⁹ ratio est: quia mutato fine necesse q̄ mutentur ea que sunt ad finem. sicut qui mutat propositum eundi per aquam mutat propositum querendi nauem. Omnis autem lex ordinatur ad conuersationez humanam scōm aliquod regimen. Unde scōm philosophū in politicis. mutata cōuersatiōe necesse est mutari legē. Sicut aūt lex humana ordinab̄ ad regimē humanū: ita spiritualis ꝛ diuina ad regimen diuinū. Hoc aūt regimen designab̄ p̄ sacerdotiū. Trāslato q̄ sacerdotio necesse est transferri legē. Signanter aūt loquit̄ quia nō dicit sacerdote translato. Lex enim non respicit personā sacerdotis. Unde mortuo sacerdote nō mutatur lex nisi forte fit illa introducta per personam eius: sed mutato sacerdotio mutatur totus mod⁹ ꝛ ordo regiminis. Et de ista mutatiōe habetur Jerem. 33°. Feriam domui israel ꝛ domui iuda fedus nouū non scōm pactū quod pepigi cū patribus vestris ꝛc. Rom. 8. Lex spiritus vite in xp̄o iesu liberauit me a lege peccati ꝛ mortis. Lex em̄ vetus dicitur lex peccati ꝛ mortis per occasionē acceptā: quia scz gratiam non cōferebat ex opere operato sicut sacramēta noue legis. Sed obijcit h̄ maniche⁹. si lex vetus fuit data per diuinā prouidentiā cū illa sit immutabilis: etiam ipa lex esset immutabilis ꝛ per cōsequens nō debuit mutari. Cū ergo mutata sit nō est data per diuinā prouidentiā. Respondeo. Dicendū est scōm q̄ dicit augustī. contra faustū. Sicut sapiēs dispensator vna ꝛ eadē dispositiōe ꝛ prouidentia scōm diuersitatē tempoꝝ ꝛ personarū dat alia ꝛ alia precepta. sicut alia hyeme. alia estate. alia pueris. alia senibus. alia perfectis. alia imperfectis ꝛ tamē est eadem ꝓuidentia: ita diuina ꝓuidentia īmobili permanēte mutata est lex ꝓpter mutationē temporū: quia ante aduentū debuerūt dari precepta que figurarent venturū: sed post aduentum que significēt venisse. Item data sunt illis precepta sicut pueris. in nouo vero sicut perfectis. Unde lex dicit̄ pedagogus quod est proprie pueroꝝ. Unde si in lege dicit̄ aliquid quod sonet in perpetuitatē: hoc est ratiōe figurati. Item glo. dicit hic q̄ ista translatio sacerdotij fuit figurata. 1. Regū. 2. quādo sacerdotiū fuit translatū ad samuelē qui nō fuit de tribu leui. Contra: quia samuel nō fuit sacerdos. imo magis hoc fuit figuratū in translatione sacerdotij ab abyathar ad sadoch qui etiā erat leuita. Et dicendū est q̄ licet samuel nō esset sacerdos: tamen aliquid sacerdotale egit: quia ꝛ sacrificiū obtulit ꝛ reges vnxit. scz saul ꝛ dauid. Et quantū ad hoc translatus est ad ip̄m sacerdotiū. Et sic dicit̄ in ps. Moyses ꝛ aaron in sacerdotibus eius ꝛ samuel inter eos qui inuocāt nomen eius. Item cōtra illud q̄d dicit glo. q̄ non erat de tribu leuitico. quia. 1. Paral. 6. Helcana qui fuit pater eius ꝛ ip̄e numerab̄ inter filios leui. Respondeo. Dicendū est q̄ samuel quantū ad aliquid fuit de tribu iuda ꝛ hoc quantū ad matrē. sed quantū ad patrem de tribu leui. nō tamen de aaron sed quantū ad locū fuit de monte effraim. Licet em̄ vnus decim tribus habuerint certas ꝓuincias. non tamē tribus leui: sed inter ip̄as accepit possessionē et sic habitabat in monte effraim. ¶ Deinde cū dicit. In quo em̄ ꝛc. manifestat q̄s dixit. Et primo q̄ sacerdotiū sit translatū. Secūdo hoc exponit ibi. Manifestū est em̄ ꝛc. Dicit ergo dictū est q̄ translatū est sacerdotiū: quia ille cui dixit ꝓpheta. Tu es sacerdos: est de alia tribu. scz iuda non de leui. sicut patet Math. 1°. De qua tribu nullus prestō fuit altario. id est altaris ministerio. scz de iuda. Sz contra. Rex ozias ingressus est templū vt poneret incēsum. 2°. Paral. 26°. Respondeo. Dicendū est q̄ licite nullus prestō fuit altari. vel etiam nullus impune. Ipse em̄ ozias grauiter fuit punitus: quia vīgs ad mortē tuit lepzosus. Et si dicas ꝓtra illud quod dicit nullus q̄ beata virgo fuit de tribu ꝛ stirpe aaron: quia erat cognata elizabeth que fuit de filiabus aaron. Luce. 1°. Respondeo. Dicendum est q̄ inter stirpes sacerdotalis ꝛ regia erāt preclariores. vnde ꝛ frequēter coniūcte fuerunt per matrimoniū sicut patet de primo sūmo sacerdote qui accepit vxorē filiā aminadab sororē naason qui fuit dux in tribu iuda. Exo. 6. ꝛ etiā. 4. Regū. 11. ꝛ. 2. Paral. 22. Joiada sacerdos duxit in vxorē iosabeth filiā regis ioza vnde potuit esse q̄ aliqua parte elizabeth esset de tribu iuda. ¶ Deinde cum dicit. Manifestū est cū ꝛc. exponit quod dixit dicēs: q̄ manifestū est q̄ dns ozus est de tribu iuda. Math. 1. Apoc. 5°. Vicit leo de tribu iuda ꝛc. De qua nihil ꝛc. Lex em̄ mandauit nullū assumi ad ministeriū tabernaculi nisi tantū de tribu leui. vnde de tribu iuda nihil de sacerdotib⁹ locutus est moyses. ¶ Deinde cū dicit. Et amplius adhuc ꝛc. quia superi⁹ posuit vnā rationē ad probandū q̄ sacerdotiū xp̄i prefert leuitico ꝛ ip̄m euacuat ideo hic ponit aliā in qua ostenditrationē euacuatiōis ꝛ transmutatiōis illius. ꝛ vtq̄ quādā conditiōali. In qua primo ponit duo antecedētia. Secūdo duo cōsequentia ibi. Reprobatio quidē ꝛc. Circa primū duo facit. Quia primo ponit illa antecedētia. Secūdo manifestat quod dixit ibi. Contestat̄ enim ꝛc. Ratio sua talis. Si nouus sacerdos surgit hoc nō erit scōm legē carnalis mādati sed scōm legē vite eterne ꝛ insolubilis. Et hui⁹ ratio est: quia primus fuit scōm legem illaz oportet ergo q̄ nouus sit scōm aliam legē. si tamen surgit aliquis nouus. Sed dicendū est q̄ surgit alius nouus. In maiori ergo sunt duo quoꝝ vnū pertinet ad vetus testamentū. scz q̄ est mandatū carnale. ꝛ hoc q̄ habebat quasdā obseruātias carnales. sicut circumcisionē ꝛ purificatiōes carnales. Item quia ꝓmittebat penas ꝛ premia carnalia. Esaie. 1. Si volueritis ꝛ audieritis me bona terre comedetis. Infra. 9. Justitijs carnis vsq̄ ad tempus correctiōis impositis. Et istud antecedēs ponit cū dicit. Amplius manifestū est ꝛc. Et patet q̄ pertinet ad nouū testamentū quod nō dispensāt per carnalia sed cōsistit in spirtualibus. Est em̄ scōm spiritualē virtutez per q̄d generat in nobis vita perpetua. Et hoc quia ꝓmittunt in ip̄o bona ꝛ pene perpetue. Infra. 9. Xp̄us assistens pōtifex ꝛc. Math. 25. Tunc ibūt hi in supplicia eternū. iusti vero in vitā eternā. Item nō consistit in carnalibus obseruātijs: sed in spiritualib⁹. Joh. 6. Verba que ego locutus sum. vobis spiritus ꝛ vita sunt. Et dicit q̄ est scōm virtutē vite insolubilis. ¶ Consequēter cum dicit. Contestat̄ em̄ ꝛc. manifestat quod dixerat. ꝛ facit vim in hoc q̄ dicit. In eternū. quia si sacerdotiū est eternū manifestū est q̄ dicit per petuitatē. ¶ Deinde cum dicit. Reprobatio quidē sit ꝛc. ponit duo cōsequentia. Et primo de euacuatiōe veteris testamēti. Secūdo de institutiōe noui ibi. Introductio vero melioris ꝛc. Primus est q̄ vetus testamentū fuit scōm legem carnalis mādati. ꝛ introducit̄ aliud ergo primū mutat. Et hoc est q̄ dicit q̄ fit ꝓtoris mādati reprobatio. Sed cōtra. Non reprobat̄ nisi malū. Esa. 11. Et sciat reprobare malū. Illud autē mandatū non est malū. Rom. 7. Lex quidē sancta ꝛ mandatū sanctū ꝛ iustū ꝛ bonū. Respondeo. Dicendū est q̄ non erat malū scōm se: sed vt incōueniens tempi. Non em̄ seruanda sunt in nouo sacerdotio que fuerūt in antiquo. ps. Holocaustū ꝛ pro peccato nō postulasti. tūc dixi: ecce venio. Et ideo dicit̄ q̄ illud reprobat̄ ꝛ hoc ꝓpter infirmitatē ꝛ inutilitatē. Illud autē dicitur infirmū quod non potest exequi effectū suū. ꝓprius autez effectus legis ꝛ sacerdotij est iustificare. Hoc autem lex non potuit facere. Roman. 8°. Nam quod erat impossibile legi in quo infirmabatur scōm carnem. Gal. 4°. Quomodo conuertimini iterū ad infirma ꝛ egena elementa: quibus denuo vultis seruire. Item inutile dicit̄ q̄d non valet ad finem cōsequendū. Hoc autē non potest lex. q̄ nō adducebat ad beatitudinē que finis est hominis. Sed tamen suo tempore fuit vtilis in quantū disponebat ad fidem. Infra. 11. Juxta fidē omnes defuncti sunt nō acceptis repromissioibus. Quare autē sit infirmū ꝛ inutile: ostendit cū dicit. Bil em̄ ad perfectionē nec scz iusticie: nec patrie adduxit. Unde erat imperfecta: sed perfecta fuit per xp̄m. ¶ Consequēter cū dicit. Introductio vero ꝛc. ponit secundū consequēs ex secūdo antecedēte dicēs Introductio vero melioris spei supple fit per nouū sacerdotē per quā proximam⁹ ad deū. Si em̄ nou⁹ surgit est scōm virtutē vite indissolubilis: hoc est antecedēs ꝛ introductio melioris ꝛc. ꝛ hoc est cōsequens. 1ª. petri. 1°. Regeneravit nos in spem viuā per resurrectionē iesu. Item per ip̄m proximamus deo. Per peccatū em̄ diuīgimur ab ip̄o. Esaie. 59. Iniquitates vestre diuiserūt inter vos ꝛ deū vestrū ꝛ peccata vestra abscōderūt faciem eius a vobis. Hic est ergo ille qui hoc remouet q̄s facit nos approxiare deo. hic aūt est ille nouus sacerdos. scz xp̄s qui tollit peccata mūdi. Joh. 1. Rom. 5. Justificati ergo ex fide pacē habeamus ad deū per dn̄m nostrū iesū xp̄m per quē accessum habemus in gratiā istam.

Lectio quarta.

Et quantū est non sine iureiurando Alij quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt. Hic autem cum iureiurando per eum qui dixit ad illum. Jurauit dominus ꝛ nō penitebit eum tu es sacerdos in eternū. Intantum melioris testamenti sponsor factus est iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes: iccirco q̄ morte prohiberentur permanere: hic autez eo q̄ maneat in eternum sempiternū habet sacerdotium. Unde ꝛ saluare imperpetuū potest accedens per semetipsum ad deum semper viuens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat vt nobis esset pontifex. sanctus. innocens. impollutus. segregatus a peccatoribus ꝛ excellentior celisfactus. Qui non habet necessitatē quotidie quemadmodum sacerdotes ꝓius pro suis delictis hostias offerre: deinde ꝓ populi. Hoc enim fecit semel se offerendo. Lex enim constituit homines sacerdotes infirmitatē habentes. sermo aūt iurisiurandi: qui post legem est filium in eternū perfectum.

Supra aplus ex vna parte auctoritatis psalmiste probauit q̄ sacerdotiū xp̄i prefert leuitico ꝛ ip̄m euacuat: hic idem ꝓbat ex alijs duabus partib⁹. Et primo ex hoc q̄ dicit. Jurauit dn̄s. Secūdo ex hoc q̄ dicit. Tu es sacerdos ibi. Et alij quidē plures ꝛc. Facit aūt primo talez rationē. Illud quod instituit sine iuramento minus valet q̄ quod instituit cum iuramēto: sacerdotiū autem xp̄i institutū est cum iuramēto sicut patet quia dicit. Jurauit dn̄s. Sacerdotiū vero aaron nō. sicut patet Exo. 28. Applica ad te aaron ꝛc. ergo ꝛc. Quantū ad maiorez dicit. Et quantū est supple q̄ nō sine iureturādo alij aūt ꝛc. vsq̄ Facti sunt. hic autē ꝛc. Omnia ista ponunt ad ꝓbandū q̄ sacerdotiū xp̄i sit firmius. quia sicut supra dictū est oīs promissio facta in veteri testamēto per iuramentū: signū est cōsilij diuini īmobilis. Et ideo q̄ ad vnd'ꝛ ad abrahā cā fuit ista ꝓmissio de xp̄o cū iuramēto, specialiter dicit̄ xp̄us filius ip̄oꝝ. Math. 1°. Illud autē iuramentū designat eternitatē potestatis xp̄i. Dan. 7°. Potestas eius potestas eterna. Luce. 1°. Et regni eius nō erit finis. ¶ In tantū melioris ꝛc. q̄ sacerdotiū est firmius. quod patet quia per iuramentū ordinatū est. ideo oportet aliquid melius ꝛ firmius per ip̄m haberi. Unde potest legi precedēs littera suspensiue vsq̄ huc q̄ inquātum est nō sine iuramento in tantū melioris ꝛc. ¶ Sciendum est autē q̄ sacerdos est medius inter deū ꝛ populū Deutro. 5. Ego medius ꝛ sequester fui. Et ideo quia sequester est mediator: sacerdos debet deū ꝛ populū ad cōcordiā reducere. Et hoc sit quasi per pactū de bonis ꝛpalibus in q̄bus nō q̄escebat affect⁹ nisi carnaliū sm illud ps. Quid em̄ mihi est in celo ꝛc. Et ideo oportuit vt superueniret alius sacerdos qui esset sponsor. id est ꝓmissor melioris testamēti ꝛ melioris pacti quia de bonis spiritualibus ꝛ stabilibus. Et hic est iesus. Jere. 31. Feriā domui israel ꝛ domui iuda fedus nouū non scōm pactū quod pepigi ꝛc. Math. 4. Penitentiā agite approp̄inquabit em̄ regnū celoꝝ ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et alij q̄ plures ꝛc. vtr̄ alia clausula posita in auctoritate. Tu es sacerdos in eternū. Et circa hoc facit duo. Primo enim ostendit quare hec clausula in eternū apponit. Secūdo ex hoc ostendit sacerdotiū xp̄i esse maioris efficacie q̄ sacerdotiū veteris testamēti ibi. Unde ꝛ saluare ꝛc. Ostendit aūt q̄ iste sit verus sacerdos: q̄ alij ꝓhibebant̄ morte permanere quia oīes necessitatē habebāt moriendi. Unde aaron mortuo successit eleazar sicut patet Num. 20. Et sic deinceps. Sicut autē videmus in naturalib⁹ que sunt signa spiritualiū q̄ incorruptibilia nō multiplicant̄ sub eadē specie. Unde nō est nisi vnus sol ita in ꝓpiritualibus in veteri testamēto quod fuit imperfectū multiplicati fuerūt sacerdotes. Et hoc fuit signū q̄ illud sacerdotiū erat corruptibile: quia incorruptibilia nō multiplicanē in eadem specie vt dictū est: sed iste sacerdos scz xp̄us est imortalis. Manet em̄ in eternū sicut verbū patris eternū ex cuius eternitate redūdat etiā eternitas in

corpus eius: quia xp̃us resurgens ex mortuis iam non moꝛit. Ro. 6°. Et iccirco ex eo q̃ manet in eternū habet sacerdotiū sempiternū. Et ideo solus xp̃us est verus sacerdos. alij aũt ministri eius. 1ª. cozinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xp̃i. ¶ Deinde cū dicit. Unde ꝛ saluare ꝛc. ostendit efficaciā eius. Et circa hoc duo facit. qꝛ primo ostendit efficaciā eius Secūdo modū istius efficacie. ibi. Accedens ꝛc. Efficacia eius est quia causa est semper potẽtioꝛ suo effectu. ꝛ ideo causa tempoꝛalis non potest ꝓducere effectū eternū. Sacerdotiū vero xp̃i est eternū non autẽ leuiticū vt est probatū. Ergo xp̃s potest saluare imperpetuū. Hoc aũt non posset fieri nisi haberet virtutẽ diuinā. Esaie. 45°. Saluatus est israel in domio salute eterna. Modus autẽ est quia accedẽs ꝛc. Et describit istū modū a tribus. scz ab excellentia virtutis. naturꝛ pietatis. Virtutis quidẽ quia accedit per semetip̃m. Sed cõtra. Accedens ad aliquẽ distat ab ipso: xp̃us aũt non distat a deo. Respondeo. Dicendū est q̃ apostolus in verbis istis ostendit duplicẽ naturā. scz humanā scõm quā conuenit ei accedere quia in ipa distat a deo. nõ autẽ accedit a statu culpe ad statū gratie: sed per ꝓmptationẽ intellectus ꝛ affectus ꝛ adeptionẽ glozie Et naturā diuinā per hoc q̃ dicit eũ per semetip̃m accedere ad deũ. Si vero esset purus homo nõ posset per se accedere. Job. 6°. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eũ. Et ideo cũ apostol⁹ dicit q̃ per semetip̃m accedit. ostendit virtutẽ eius. Esaie. 63. Gradiens in multitudine fozti tudinis sue. Ergo accedit inquantū homo: sed per semetip̃m inquantū deus. ¶ Excellentiā vero nature ostendit inquantū dicit. Semper viuens. Aliter em̃ sacerdotiū eius finiret. Apoc. 1. Fui moꝛtuus ꝛ ecce sum viuẽs in secula seculoꝛ. Excellentiam pietatis ostendit: quia dicit. Ad interpellandū ꝓ nobis quia licet sit ita potẽs ira altus: tamen cū hoc est pius quia interpellat ꝓ nobis. 1ª. cozinth. 2°. Aduocatū habemus apud patrẽ iesum xp̃m ꝛc. Interpellat autẽ ꝓ nobis primo humanitatẽ suam quā ꝓo nobis assumpsit repzesentādo. Item sanctissime anie sue desideriū quod xp̃us de salute nostra habuit exprimẽdo cū quo interpellat ꝓo nobis. Alia littera habet accedentes per ip̃m. ꝛ tunc designant illi quos saluat quia accedẽtes per fidez eius ad deũ. Roñ. 5. Justificati igit̃ ex fide pacẽ habeamus ad deũ per dñm iesuꝫ xp̃m per quẽ accessuꝫ hẽmus ¶ Deinde cũ dicit. Talis em̃ decebat ꝛc. ondit excellentiā xp̃i ꝛ excellentiā ei⁹ sacerdotij. Et circa hoc facit duo Primo enim ostendit q̃ ei conueniũt perfectiões cõditionũ que requirebant ad sacerdotiū veteris legis. Secūdo ostendit q̃ sibi desunt imperfectiões eius ibi. Qui non habet necessitatẽ ꝛc. Ponit autẽ quattuoꝛ cõditiones de ipo que debent esse in sacerdote legali. Primo sanctitas. Leuit. 21. Incensum ꝛ panes dei sui offerũt ꝛ ideo sancti erũt. Hanc autẽ perfecte habuit xp̃us. Sanctitas em̃ importat puritatẽ consecratā deo. Xp̃us autẽ a principio cõceptiõis sue deo cõsecratus fuit. Luce. 1. Quod em̃ ex te nascet sanctū vocabit. Math. 1. Quod em̃ in ea natū est de spiritu sancto est. Et dañ. 9. Ungat sanctus sanctoꝛ. Secūdo innocentia. Leuit. 22. Custodiãt ꝓcepta mea vt nõ subiaceãt peccato. Proprie autem dicit innocentia puritas ad proximū. ps. Innocens manibus ꝛc. Xp̃us autẽ summe innocẽs fuit vtpote qui peccatū non fecit. ps. Ego in innocentia mea ingressus sum. Tertio q̃ esset impollutus ꝛ hoc quo ad se. Leui. 21. Homo de semine tuo qui habuerit maculā non offerat panes dei sui. De xp̃o autẽ dicit in figura. Exoð. 12. Erit autẽ agnus sine macula ꝛc. Quarto q̃ non cõmisceret cũ coinquinatis. Leui. 21. Non cõmisceat stirpem generis sui vulgo gentis sue. Xp̃us autẽ fuit perfectissime a peccatoribus segregatus. ps. Beatus vir qui non abijt in cõsilio impioꝛ ꝛc. Quod quidẽ verũ est quantū ad similitudinẽ vite. Sapi. 2. Dissimilis est alijs vita illius. Non tamen quantū ad conuersationẽ: quia cũ hominibus cõuersatus est. Baruch. 3. Et hoc ꝓpter illoꝛ conuersionẽ. Math. 9. Quare cũ peccatoribus manducat magister vester? Et intantū segregatus est q̃ etiã factus est excellẽtioꝛ celis. id est super oñi celesti creatura sublimata est humana natura in ipo. Supza. 3°. Sedet ad dexterā maiestatis in excelsis ꝛc. Ergo iste est sacerdos valde sufficiẽs. ¶ Consequẽter cum dicit. Qui nõ habet ꝛc. remouet ab eo illud q̃s erat imperfectõis in sacerdote legali. Hoc autẽ erat quia ille indigebat sacrificio expiatiõis. vt patet Leuit. 16. Immolabit vitulũ ꝓ se ꝛ hyrcũ ꝓo populo. Ergo ozabat ꝓo se. Item nõ tantũ semel ozabat ꝓo se sed frequẽter. Et huius ratio est. quia lex instituit sacerdotes habẽtes infirmitatẽ. Sap. 9. Homo infirmus ꝛ exigui temꝓis ꝛc. Sed sermo diuinus qui post legẽ interposito iureiurãdo constituit filiũ qui nullã de istis imperfectiõibus habet: sed oñino perfectũ in eternũ. scz sacerdotẽ duraturũ. Non em̃ obtulit ꝓo peccatis suis: sed tantũ ꝓo nostris. Esaie. 53. Ablatus est ꝓpter iniquitates nostras. Item nec frequẽter ꝓo nobis: sed tantũ semel. 1ª. petri. 3. Xp̃us semel ꝓ peccatis nostris moꝛtuꝰ est. vnica em̃ eius oblatio sufficit ad exhauriẽda peccata totius generis humani.

Capitulum octauum.

Apitulũ autem super ea que dicuntur. Talem habemus pontificem: qui consedit in dextra sedis magnitudis in celis sanctorum minister ꝛ tabernaculi veri quod fixit deus ꝛ non homo. Omis enim pontifex ad offerendum munera ꝛ hostias constituitur Unde necesse est ꝛ hunc habere aliquid qõ offerat. Si ergo esset super terram nec esset sacerdos cum essent qui offerrẽt scõm legẽ munera qui exemplari et vmbre deseruiũt celestium: sicut responsum est moysi cũ consummaret tabernaculuꝫ. Vide inquit omnia facito scõm exemplar: quod tibi ostensum est in monte.

Supza. ꝓbauit aplus excellentiā sacerdotij xp̃i ad sacerdotiū leuiticū ex parte persone: hic. ꝓbat idem ex parte ipius sacerdotij. Et circa hoc facit duo. Primo em̃ ostendit sacerdotiū xp̃i esse excellentius sacerdotio veteris legis. Et ꝓo hoc in generali. Secūdo in speciali ibi. Habuit quidẽ ꝛ ꝓius ꝛc. scz. 9. cap. Prima in duas. Primo em̃ ponit intentū. Secūdo manifestat. ꝓpositum suū ibi. Omnis em̃ pontifex ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo ponit modū tradendi. Scõo premittit que debet dicere ibi. Talẽ habemus pontificẽ ꝛc. Dicit ergo. Capitulū ꝛc. Capitulū est breuis cõplexio continẽs multa. Et dicit a capite: quia sicut in capite virtute ꝛ quasi sum marie cõtinent omnia que sunt in cozpoze sic in capitulo illa que dicẽda sunt. Ergo dicemus in quodã capitulo. ꝛ quasi in quadã sũma. Super ea ꝛc. ly super. potest dicere appositũ. ꝛ tũc erit sensus. Que summarie dicenda sunt superapponent premissis. Vel potest designare excessum. ꝛ tunc est sensus. Ea que dicẽda sunt in sũma ꝛ capꝫ sunt maioza. ¶ Deinde cum dicit Talẽ habemus pontificẽ ꝛc. premittit que debet dicere Et primo dignitatẽ huius sacerdotij. Secūdo officiū eius ibi. Sanctoꝛũ minister. Dignitas eius est quia talẽ habemus pontificẽ qui consedet ad dexterã magnitudis in excelsis. Sedes est iudiciaria potestas que aliquibus cõuenit tanꝙ ministris dei sicut oñibus regibus: quia adozabunt eũ oñes reges terre. vt dicit in ps. ꝛ oñibus ꝓelatis. 1ª. cozinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros dei. Sedes ergo magnitudis est excellentissima potestas iudicã di. Item pars dextera est potioꝛ in aniali ꝛ signi ficat bona spiritualia. Quia ergo xp̃s habet iudiciariã potestatẽ dicit sedere. Pater em̃ omne iudiciũ dedit filio Jo. 5 Quia vero post deũ habet hoc excellẽtissime sedere in dextera magnitudis in excelsis. id est in potioꝛibꝰ bonis. Supza. 1. Sedet ad dexterã maiestatis in excelsis. Hoc aũt qõ dicit consedere vel cõsedet potest referri ad xp̃m scõm q̃ est deus ꝛ sic cõsedet quia habet eandẽ auctoritatẽ iudicandi quã habet pater: sed distinctus est in persona. Et sic ly magnitudinis accipit ꝓ persona patris. Vel ſm q̃ homo ꝛ hoc magis ꝓprie ad intentionẽ apli quia loquit̃ de pontificatu xp̃i qui est pontifex inquantū homo. Et sic cõsedet qz humanitas assumpta habet quã dã associationẽ ad deitatẽ ꝛ consedet ad iudicandũ. ps. Eleuata est magnificẽtia tua super celos. Joh. 5. Pote statẽ dedit ei iudiciũ facere qz filius hois est. Et sic apparet dignitas sacerdotis. ¶ Consequẽter cũ dicit. Sanctoꝛ minister ꝛc. ostẽdit dignitatẽ officij eius. Dicit aũt minister sanctoꝛ. i. scãz edũ. s. sanctuarioꝛ Ministri em̃ antiqui accipiebãt ministeriũ vt custodirẽt sacra ꝛ ferrẽt tabernaculo. Hoc aũt excellẽtius habet xp̃s quia est minister. nõ quidem inquantū deus: quia sic est auctoꝛ: sed inquantū homo. Luce. 12°. Transiẽs ministrabit illis. Humanitas enim xp̃i est sicut organũ diuinitatis. Est ergo minister sanctoꝛum: quia ministrat sacramenta gratie in ꝓsenti ꝛ glozie in futuro. Item est minister tabernaculi veri q̃ est vel eius ecclesia militãs. ps. Quã dilecta tabernacula tua dñe virtutũ ꝛc. Vel triumphans. Esa. 33. Tabernaculũ quod nequaq̃ transferri poterit. ps. Dñe quis hitabit in tabernaculo? ꝛc. Homo aũt xp̃s miſter est: quia oĩa bona glozie per ip̃m dispensanꝫ. Dicit aũt veri ꝓpter duo. Primo ꝓpter differentiã ad vetus. ꝛ primo q̃ erat figurale istius. 1ª. coꝛ. 10. Dia in figura illis cõtingebant. Istud autẽ est veritas illius. Est ergo verũ. id est veritatẽ continẽs respectu figure. Secũdo quia illud factũ est per hominẽ. istud autẽ scz vel gratie vel glozie est a solo deo. ps. Gratiã ꝛ glozią dabit dominus Ro. 6. Gratia dei vita eterna. Et ideo dicit. Qõ fixit deus. 2ª. coꝛ. 5. Scimus quoniã si terrestris domꝰ nostra huius habitatiõis dissoluat: quia ex deo habem⁹ domũ non manufactã eternã in celis. ¶ Deinde cũ dicit Omnis em̃ pontifex ꝛc. explicat in speciali. ꝛ circa hoc facit tria. Primo em̃ ostendit xp̃m esse ministrũ aliquoꝛũ sanctoꝛ. Secūdo q̃ nõ veteris legis ibi. Si ergo essꝫ ꝛc. Tertio q̃ aliquoꝛ maioꝛ ibi. Nunc aũt melius ꝛc. Facit aũt primo talẽ rationẽ. Omis pontifex ad hoc cõstituit vt offerat munera ꝛ hostias. ꝛ ſm hoc dicit Minister sanctoꝛ. xp̃us aũt est pontifex vt supza probatũ est. Ergo necesse est ip̃m habere aliqua que offerat. Supza 5. Omis pontifex ex hominibus assumptus ꝛc. Hostia est de animalibus. munera de quocũq̃ alio. Leuit. 21. Incensum ꝛ panes dei sui offerunt. Quia vero necesse fuit xp̃m habere q̃ offerret ipe seip̃m obtulit. Fuit aũt talis oblatio mũda quia caro eius nullã maculã peccati habuit. Exoð. 12. Erit agnus absq̃ macula masculus annicul⁹. Item fuit ꝓgrua quia congruũ est q̃ homo ꝓ homine satisfaciat. Infra. 9°. Obtulit semetip̃m immaculatũ deo. Item apta ad immolandũ. quia caro eius moꝛtalis erat. Ro. 8°. Mittens deus filiũ suũ in similitudinẽ carnis peccati. Item idez ei cui offerꝛ. Jo. 10. Ego ꝛ pater vnũ sumus. Item vnit deo illos ꝓ quibus offerꝛ. Joh. 17. Ut oñes vnũ sint sicut tu pater in me ꝛ ego in te vt ipsi nobiscũ vnũ sint. ¶ Deinde cum dicit. Si ergo esset super terrã ꝛc. ostendit q̃ xp̃us non est minister legaliũ. Et circa hoc facit tria. quia ꝓio inducit quandã consequentiã. Secūdo ostendit ip̃am rationabilẽ ibi. Eũ essent ꝛc. Tertio ꝓbat eam per auctoritatẽ ibi. Sicut responsum est moysi ꝛc. Consequẽtia vero talis est. Ergo si esset sup̃ terrã hoc est antecedẽs. Nec esset sacerdos ꝛ est cõsequens. Unde cõsequentia est vna cõditionalis ꝛ legiꝫ multis modis. Primo sic. et est ſm glo. nec ponit hic notãtiuus. ꝛ ideo sic intelligiꝫ. Si illud q̃s offerꝛ et set super terrã ꝛc. quod dupliciter intelligiꝫ Uno modo vt sit sensus Si illud q̃s offerꝛ esset aliquod terrenũ xp̃s non esset sacerdos. Quasi dicat. Nulla necessitas esset sacerdotij eius: quia multi essent qui talia offerrẽt Sed nũquid caro xp̃i terrena nõ erat? Respondeo. Dicendũ est q̃ materialiter est terrena. Job. 9°. Terra data est in manus impij ꝛc. Sed dicit non esse terrena primo ratione vnionis. Joh. 3°. Qui de celo venit super oñes est. id est filius dei qui illã sibi vnuit. Item ratiõe virtutis actiue. scz spiritussanctus qui eã formauit Item ratiõe fructus: quia oblatio eius nõ ozdinãt ad consequendũ aliquid terrenũ: sed celeste. Jo. 8. Vos de mũdo hoc estis ego nõ sum de hoc mũdo. Hec est ꝓima expositio ꝛ melioꝛ. Secūda talis est. Et s. id est quãuis illud q̃s offerꝛ esset super terrã: qz necessariũ est aliq̃d offerꝛi nõ esset sacerdos. sed alius ydoneus: quia nullus posset ydoneus inueniri ad offerendũ istud. Tres sũt alte lecture in quibus subintelligiꝫ offerẽs. ꝛ primo in generali vt sensus sit. Si esset aliquis sacerdos terrenus qui posset offerre ꝓ celestibus xp̃s non esset sacerdos. Alia est de xp̃o specialiter sic. Si xp̃us esset sacerdos terren⁹ non cõpeteret ei ius sacerdotij cũ essent qui scõm legem offerrẽt munera. Aliter sic. Si xp̃us adhuc esset super terrã: ita scz q̃ nondũ ascendisset nõ esset sacerdos: quia nõ compleuisset sacerdotiũ suũ. Sed scõm primã expositionẽ cõtinuatur littera sic. Et ꝓbat quia multi essent qui scõm legẽ offerrent talia munera. scz illi qui deseruiũt exemplari ꝛ vmbre celestiũ. Sacramẽta legalia fuerũt figura aliozũ quantũ ad duo. scz quantũ ad cognitionẽ ꝛ quantũ ad rerum expletionẽ. Quantũ ad cognitionẽ cũ dicit. Exemplari: quia in veteri lege quasi in quodã exemplari potebat legi id ad qõ nostra cognitio debet ferri. Sed videꝛ q̃ loquaꝫ impꝛopꝛie. Exemplar em̃ ꝓius est exemplato quod ꝓprie dicit exemplũ. Sed celestia sunt ꝓioza nec facta sunt ad similitudinẽ veteris legis: sed magis econuerso. Respõdeo. Dicendũ est q̃ ꝓius dicit dupliciter. Uno modo simpliciter: ꝛ sic procedit obiectio. Vel quoad nos ꝛ sic verꝫ est q̃ illa nõ sunt ꝓioza. Quantũ ad secundũ dicit. Umbre: quia sicut vmbra repzesentat corpus nec tamen illud attingit ita ꝛ illa repzesentabãt nouũ testamentũ. Infra. 10. Umbram habens lex futuroꝛũ ꝛc. ¶ Consequẽter probat per auctoritatẽ rationabiliter cõsequẽtie cũ dicit. Sicut responsum est moysi. scz a domino. Exoð. 25. Vide scz diligenter cõsiderando ꝛ facito oĩa scõm exemplar ꝛc. Quia naturaliter inferioꝛa tendũt in similitudinẽ superioꝛ. Dominus em̃ per sensibilia voluit nos ad intelligibilia ꝛ spiritualia manuduci. Job. 38°. Nunquid nosti ordinem celi: ꝛ pones rationem eius in terra? ꝛc.

Lectio secunda.

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos VIII

Unc autē melius sortitus est mini
n steriū quanto ⁊ meliozis testamēti mediatoz est: qđ in meliozibus repmissiōibus sancitū est Nā si illud pr⁹ culpa vacasset:non vtiq; scđi locus inquireret Vituperās eīm eos dicit. Ecce dies venīēt dicit dn̄s:⁊ cōsumabo super domū israel:⁊ super domū iuda testamentū nouū:nō ſm testamentū qđ feci patrib⁹ eoz in die qua apprehendi manū eoz vt educerē illos de terra egypti: qm̄ ipsi nō permanserūt in testamento meo.⁊ ego neglexi eos dicit dn̄s: qz hoc est testamentū qđ disponā domui israel post dies illos dicit dominus: dando leges meas in mentē eorum ⁊ in corda eoz superscribam eas.

Supra aplūs probault xp̄m esse pontificē ⁊ per ꝯsequēs ministrū sacramentoz non tamen scđm veterē legē: hic ostendit ipm esse ministrū maioz ⁊ melioz ꝙ illa fuerit. Et circa hoc facit tria. Primo eīm premittit intentū. Secūdo assignat causam eius. Tertio ꝙbat scđm ibi. Quāto melioris ꝛc. tertiū ibi. Nam si illud ꝛc. Dicit ergo dico qz nō habet aliquid terrenū offerre:sed nūc.id est tempore gratie sortitus est.id est sorte accepit melius ministeriū.id est dignius sacerdotiū. Dicit sacerdotiū xp̄i ministeriū: quia nō cōperit nisi inquantū homo fuit minister Rom̄.15. Dico enim xp̄m iesum ministrū fuisse ꝛc. Dicit autē sortitus est. id est sorte accepit: quia illud quod habet per sortem expectat a dn̄o. p̄s. In manibus tuis sortes mee. Et ideo oīa que fiūt ſm distributionē diuini arbitrij dicunt sorte dari ⁊ talia fūt effectus gr̄e. Ephe. 1°. Sorte vocati sumus. id est diuina electioe qz quādo cōtingit deficere iudiciū humanū solent se hoīes conferre ad electionē ⁊ dispositionē diuinā mittentes sortē. sicut patet Act. 1°. de electiōe mathie. vnde p̄mouer. 16. Sortes mittunt̄ in sinū ⁊ a dn̄o temperant̄. Xp̄us quidē istud ministeriū sorte.id est dispositioe diuina cōsecutus est. ¶ Deinde cū dicit. Quāto meliozis ꝛc. assignat causam quare ministeriū hoc maius est. Dis eīm sacerdos mediatoz est. Iste autē mediatoz est meliozis federis. scz hoīs ad deū. Mediatoris eīm est extrema cōciliare. Iste vero ad nos diuina attulit: qz per ipm facti sumus diuine cōsortes nature. vt dicit. 2ª. petri. 1°. Ipe etiā nostra offert deo. Et ideo dicit aplūs. 1ª. tymoth. 2. Mediatoz dei ⁊ hoīm homo xp̄s iesus. Ibi. pmittebant tempalia. Esa. 1. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comedetis. Hic aūt celestia. sicut supra dictū est. Sic ergo istud melius est quantū ad id qđ dn̄s hoībus pmittit. Item in illo dicunt̄ quedā que pertinēt ad cultū dei. et ista fūt cerimonialia. quedā vero que ad rectitudinē vite. ⁊ ista fūt p̄cepta moralia que manēt: alia vero nō. In nouo aūt addunt̄ ꝙdilia istis p̄ceptis que danē perfectis qui sunt capaces spiritualiū. Et sic manēt p̄cepta eadē:sed pmissa diuersa. Item sacramēta sunt diuersa: qz ibi erat figura tantū: hic aūt figure veritas expressa. Per oīa ergo testamentū istud est melius. ¶ Deinde cū dicit. Haſt illud ꝛc. ꝙbat qz illud testamentū cuius xp̄s mediatoz est melius est.⁊ facit talē rationē. Si pzimū testamentū nō habuisset culpā nō quereret aliud ad corrigendū defectū ipius. Sed querit. ergo ꝛc. Antecedēs ponit ⁊ patet in Ira. Sed cōtra. Ro. 7. Lex ergo peccatū est. Absit. Ergo male dicit qz nō vacabat a culpa. Respondeo. Dicendū est qz aliquid pōt ꝙuenire legi dupliſr. Uel ſm se ⁊ sic erat bona. vel ratione illoz quibus data est. ⁊ sic dicit habere culpā ꝓpter duo. Primo qz nō dabat virtutē ad purgandū cōmissa. Infra. 10. Impossibile est iā guine thaurox aut hyrcox aufferri peccata. Secūdo qz non dabat gratiā ad interesse ad vitandū peccata:sed ad cognoscendū tantū. ⁊ sic erat occasio peccati. Ro. 7. Lō cupiscentiā nesciebā nisi lex diceret: Non ꝙcupisces. Et sic dicit non vacasse a culpa: qz hoīes in ipsa relinquebā tur in culpa. Sed dicit nō inquireret locus. Sicut eīm corpus nūq̄ perfecte quiescit sed semp mouet quouscq; pertingat ad locū suū: sic quādiu habet aliquid imperfecte nō quiescit desideriū sed semp tendit vltra vsq; dū veniat ad perfectū Inquirebat ergo locus istius ab hoīe qui desiderabat:sed magis a deo qui ꝓpter nostre salutis desideriū dicit inquirere. ¶ Deinde cū dicit. Vituperans eīm ꝛc. ꝙbat veritatē ꝙsequētis. scz qz inquirit locus testamēti ⁊ hoc per auctoritatē. Jere. 31. Ecce venīēt dies ꝛc. Et circa hoc facit duo. Primo eīm premittit auctoritatē. Secūdo arguit ex ipa ibi. Dicendo aūt nouū. Prima in duas Primo eīm premittit ꝙphetiā nouī testamēti dationē. Secūdo describit ipm ibi. Nō ſm testimoniū ꝛc. Iterum prima in tres. Primo eīm ostendit tpis datiōis opportunitatē. Scđo nouī testamēti perfectionē ibi. Consūmabo testamentū nouū ꝛc. Tertio quib⁹ datū fuit ibi. Super domū iuda ꝛc. Dicit ergo. Vituperans eīm dn̄s nō quidem legē sed eos qui scz erāt sub lege. dicit. Ecce dies veniūt ꝛc. Hec est auctoritas que nō habet omnino sub istis verbis:sed mutatē pauca. Ibi eīm dicit sic. Ecce dies veniūt dicit dn̄s ⁊ feriā domui israel ⁊ domui iuda fedus nouū. non scđm pactū quod pepigi cū patribus vestris in die qua extendi manū meā vt educerē eos de terra egypti pactū quod irritum fecerūt ⁊ ego dn̄s sum. Sic ergo patet qz pauca mutant̄. Dicit ergo quantū ad tempozis oportunitatē. Ecce dies veniūt. id est tempus gratie quod comparā dei: quod illuminatū est a sole iusticie. Rom̄. 13°. Nox precessit dies aūt appropinquauit. Quantū ad perfectionē nouī testamenti dicit. Consūmabo nouū testamentū. Et dicit consūmabo quod sonat ad perfectionē. Apocal. 21. Ecce nouā facio omnia. Istud autē verbū consūmabo non habet ibi. sed vtiq; apostolus ad designandū perfectionē nouī testamenti. Esaie. 10. Consūmationē ⁊ abbreuiationē faciet dn̄s super terrā. Fuit enim nouū testamentū perfectū quantuz ad eruditionē vite: que non extendit tantū ad generalē iusticie eruditionē sed ad perfectā. Matth. 5. Nisi abundauerit iusticia vestra ꝛc. Jtez in veteri testamento erāt tantū figuralia. in nouo vero veritas figurarū. ⁊ ita nouū consumat et perficit vetus. Quantū ad tertiū dicit. Super domū israel ⁊ iuda. Sed nūquid dat tantū iudeis? Non. Rosh. 9°. Non omnes qui sunt ex israel hi sūt israelite. Et sequit qz non qui filij carnis hi sunt filij dei sed qui filij sunt ꝓmissiōis estimant̄ in semine. Illi ergo qui sortiti sunt gratiā dei sunt israel per fidem ⁊ iuda per confessionē. Rom̄. 10. Corde credit ad iusticiaz ꝛc. Dicit autem super domū ꝛc. triplici ratione. Una quia xp̄us in ꝓpria persona predicauit iudeis nō gentibus. Matth. 15°. Non sum missus nisi ad oues que perierūt domus israel. Secūda quia gentiles facti sūt participes nouī testamēti sicut oleaster insertus in bonā oliuā participat pinguedinē eius. Ro. 11. Alia qz tpe roboam ⁊ ieroboam diuisum fuit regnū iuda a regno decem tribuū. que quidē remanserūt in ydolatria: sed regnū iuda magis adhesit deo. licet nō ex toto. Et ideo vtroq; tetigit. ¶ Deinde cum dicit. Nō ſm testamentū ꝛc. describit nouum testamētū. Et ꝓmo ꝙ differentiā ad vetus. Secūdo ꝙ ꝓpzias conditiones ibi. Quia hoc est testamentū ꝛc. Jterum ꝓma in duas. Prima ostendit distinctionē nouī ⁊ veteris testamenti. Secundo infirmitatē veteris ibi In die in qua ꝛc. Posset eīm alioqs dicere. Nunqd istud nouum est illi simile? Ideo quasi respondens dicit. Non quia nō ſm id qđ feci cum patrib⁹ eoz. in quo ostendit qz non est seruandū vetus cū nouo. Hab. 5. State ⁊ nolite iterū iugo seruitutis ꝓtineri. Matth. 9. Nec; mittūt vinuz nonū in vtres veteres ꝛc. Et Ro. 7. Seruiamus in nouitate spūs ⁊ nō in vetustate lr̄e. Qd si aliqđ inueniatur in veteri qđ gentibus indicat ad seruandū: referendum est ad intellectum spūalem sicut dicit Esa. 19. Colent eū in hostijs ⁊ muneribus. qđ totū est spūaliter intelligendū. ¶ Deinde cū dicit. In die q̄ apphēdi ꝛc. ostēdit defectum veteris testamenti. Et ꝓmo ex eius traditione Secundo ex euētu ibi. Quoniā ipsi ꝛc. Uetus eīm testamentū traditū est seruis ⁊ infirmis. Seruis quidē quia qñq; exierunt de seruitute egypti. Et ꝙtum ad hoc dicit. Cum educerē eos ꝛc. Hab. 4. Unū quidē in seruitutē generans ꝛc. Item qz erat lex timozis seruilis. Ro. 8. Non accepistis spūm seruitutis iterū in timoze ꝛc. Aug. Breuis differētia veteris ⁊ nouī testamēti timoz ⁊ amoz Item infirmis qz p se non poterant se iuuare. Et ꝙtū ad hoc dicit. Apphendi manū eoz qđ est infirmoz. ps. Te tenuisti manū dexterā meā Ro. 8. Qđ impossibile erat lege in quo infirmabat. Dicit autē patrib⁹ eozum: scz abraam: isaac et iacob. cū quibus iniit fedus speciale. ps. Memor fuit in seculū testamenti sui verbi qđ mandauit in mille generationes qđ disposuit ad abraā ꝛc. Sz istis in exitu ꝺ egypto ꝓmisit carnalia. ¶ Deinde cū dicit. Qm̄ ipsi nō ꝛc. ostendit defectū veteris testamēti ex euentu. ⁊ primo ꝙtum ad culpā. ⁊ tō dicit. Qm̄ ipsi nō ꝑmanserūt in testamento meo: qz scz non erat sc̄ptuz in cordibus ipsorum. Qm̄ statim post legē datā fecerūt vitulū constatile Exo. 32. et. ps. Fecerūt vitulū in oreb ⁊ adorauerūt sculptile. Et ꝙtum ad penā. Ideo dicit. Et ego neglexi eos Illō ei aliqđ oz negligere qđ ꝓmittit pire. Et sic neglexit eos. qz ꝓmisit eos perire ab exterminatoze vt dicit. 1. Cozin. 10. et. ps. Sprevisti oēs discedentes a iusticijs tuis. Alia lr̄a. Et ego dīatus sum eoz id est puniendo ostendi me esse dn̄m ipsoz. ¶ Deinde cum dicit. Quia hoc est testamentū ꝛc. describit conditiones nouī testamenti. Et circa hoc facit duo. Primo ponit modū editionis eius. Secūdo effectū ipsius ibi. Et ero eis in deum ꝛc. Dicit ergo. Quia hoc est id est tale ē testamentū qđ disponā domui israel ꝛc. dispositio importat congruitatem ordinis. Et ideo dicit. Post dies illos id ē post legē datā. Debuit eīm post legē veterē dari noua lex. sicut ꝓmo dat pedagogus postea magister vt ꝓius hō recognoscat infirmitatē suam. Jn hoc ꝙ patet congruitas temporis dandi nouū testamentū. Modus aūt tradēdi duplex est. Unus ꝑ ettoza. sicut ꝓponēdo verba ad cognitionem alicuius. Et hoc potest homo facere. ⁊ sic traditum fuit vetus testamentum. Alio modo interius operando. ⁊ hoc ꝓpriuz est dei. Job. 32. Jnspiratio oipotentis dat intelligentiā Et hoc modo datū est nouū testamentū. ꝙa consistit in infusione spūsancti q̄ interius instruit. Non autē sufficit tm̄ cognoscere:sed requirit operari. Et ideo ꝓmo illuminat intellectū ad cognoscendū. Et ideo dicit Dabo leges meas ꝛc. Et dicit in plurali ꝓpter diuersa ꝓcepta ⁊ consilia. Et hoc facit spūsanct⁹. 1. Jo. 2. Unctio eius docet vos Jo. 14. Ille vos docebit oīa ꝛc. Item ad bene operādū inclinat affectū. vnde imprimit cordi. Et ꝙtum ad hoc dicit. Jn corde eoz supscribā eas id ē supcognitionem scribam charitatē. Super oīa aūt charitatē habētes ꝛc. Col. 3. et Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cordibus nostris ꝛc. Et hec est epistola de qua subdit 2. Cozin. 3. Non attramento sed spiritu dei viui nō in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus.

Lectio tertia.

Et ero illis in deum: ⁊ ipsi erūt mihi in populū. Et non docebit vnusquisq; ꝓximū suū: ⁊ vnusquisq; fratrem suū dicens: cognosce dn̄m: quoniā oēs scient me a minoze vsq; ad maioze: qz ꝓpicius ero iniquitatib⁹ eozum: ⁊ peccatoz eoz iā nō memorabor. Dicēdo aūt nouū veterauit ꝓius. Qđ aūt antiquat̄ ⁊ senescit ꝓpe interitum est.

Supra posuit apostolus conditiones nouī testamenti ex editione ipsius: nunc ponit tres effectus ipsius. Primus est hominis ad deum perfecta coniūctio. Secundus est dei perfecta cognitio ibi. Et nō docebit ꝛc. Tertius est peccatozum remissio. ibi. Quia propicius ero ꝛc. Circa primum sciendum est qz ad hoc qz homo iungat deo requiritur auxilium diuine gratie. quia ad hoc non potest ꝓpzia virtute Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te ideo attraxi te miserans. Primo ergo tangit illa coniunctio ex parte dei. Secundo ex parte hominis ibi. Et ipsi erunt ꝛc. Dicit ergo. Ero illis in deum. Nomen dei significat vniuersalem prouidentiam. Tunc ergo est nobis deus quando habet curam de nobis et corda nostra ad se trahit ⁊ hoc est respectu iustoz specialiter Ex hoc ergo qz ero eis in deum. sequit secundū scz qz ipsi erunt mihi in ꝓplm. i. exhibebūt se mihi in populū. Sicut eīm dicit aug. 2°. ō ciuitate dei. ca. 21. Populꝰ ē cetꝰ multitudinis iuris cōsensu cōmunione vtilitatis sociatꝰ. Qñ ergo consentiunt in ius diuine legis vt sint ad inuicē vtiles vt tendant in deum tunc est populus dei. Apoc. 21. Ipsi populus eius erunt ⁊ ipse deus cum eis erit eozum deus. ¶ Deinde cum dicit. Et non docebit ꝛc. ponit secundum effectum nouī testamēti. Et circa hoc facit duo Primo enim ponit signum effectus illius. Secūdo effectum ipsum ibi. Quia omnes ꝛc. Signum perfecte cognitionis est quando quis non indiget doceri. quia doctrina est via ad acquisitionem scientie. ⁊ ideo cessat doctrina: acquisita perfecte scientia. Sed nunquid in nouo testamento vnus non docet alium? Et videtur qz non ꝑ litteram istam. Sed contra. quia apostolus vocat se doctoꝛem gentiū. 1. Timo. 2. ⁊ Ephe. 4. Alios pastoꝛes ⁊ doctoꝛes. Ro. 12. Siue qui docet in doctrina. Respondeo. dicendum est qz hoc quod dicitur hic potest dupliciter intelligi. Uno modo de presenti statu: ⁊ sic nō verificatur vniuersaliter de omnibus: sed tantum de ꝓmis fundatoꝛibus nouī testamenti scilicet apostolis qui immediate fuerunt instructi a deo quando aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas Luc. vltimo. Apostoli ergo facti sunt perfecte cognoscentes nō ab alijs instructi sed simul a christo acceperunt sapientiam infusam. Alio modo qz referat ad statum patrie futurum ad quaz ꝑ nouum testamentū introducimur non ꝑ vetus. Et sic vīr verū est qđ dicit hic. Sz ꝓra. Hoīes beati sunt eq̄les angelis nō maiores. sz ſm dionysiū vnꝰ angelꝰ docet alium illuminādo ipm. Ergo ⁊ homo beatꝰ alium docebit Respondeo. dicendū est qz duplex est cognitio in beatis angelis. Una que beatos facit. scz cognitio diuinitatis que sola beatos facit. sicut dicit augustinus in libro confessionū. Beatus qui te nouit ꝛc. Alia est q̄ est omniū q̄

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos IX

sunt aliud a deo cuiusmodi sunt essect⁹ dei. ꝙ ista nō beatificant. Quantum ergo ad primā vnus nō docet alium ꝙ vnus non betificaē mediante alio. sed a deo ĩmediate. ps. In lumine tuo videbimus lumen. Sed quantum ad aliam que ast aliquoꝫ misterioꝫ vn⁹ docet alium. Et hoc fortē vsqꝫ ad finem mundi ꝺiu durat executio effectuum dei. ꝙ ideo addit dicens. Cognosce dñm. Quasi dicat. Non accipit dei cognitionē. Et dicit proximum ꝙ frartem suū qz ꝙ si ꝑm augustinū oēs homes sint ex charitate diligendi. si tamē non possis omnibus prodesse: tñ illis specialiter debes prodesse qui tibi cōiunguntur. Vel naturaliter sicut sunt consanguinei quos hic vocat frēs. Vel alia coniunctione ꝙ sic proximus est. ¶ Omnes em̄ scient me a minimo vsqꝫ ad maiorē eorum. Hec est causa quare vnus non docebit alium. qz oēs noscent dñm 1. Jo. 3. Videbim⁹ eum sicuti est. In hac vero visione cōsistit beatitudo Jo. 17. Hec est vita eterna vt cognoscāt te solum verū deū ꝛc. Jere. 9. In hoc glorietꝫ qui gloriatur scire et nosce me ꝛc. Et hanc doctrinam habent beati non ab aliquo alio: sed a solo deo tantum. Esa. 54. Omnes filios tuos doctos a dño. Illud autē ꝙ dicit. a minimo, potest dupliciter intelligi. Uno modo ꝙ dicanē maiores sancti antiquiores. Et sic maior ꝙ minor dicūt ꝑm ordinē temporis. Oēs ergo cognoscent ꝗa singuli accipiēt singulos donarios Matth. 20. Vel hoc dicit ad ostendendū differentiam ꝓmioꝫ: qz licet oēs cognoscant. tamē vnus magis alio cognoscet Matth. 5 Qui fecerit ꝙ docuerit hic magn⁹ vocabit in regno celorum. Ꝓmiū em̄ cozrespōdet merito. ꝙ hoc contra illos qui dicunt penas ꝙ omnia merita esse equalia et ꝙ consequens ꝓmia equalia. Cōtra quos dicit. 1. Corin. 15. Stella differt a stella in claritate. ¶ Deinde cum dicit. Quia ꝓpicius ꝛc. ponit tertium effectum qui est culpe remissio qō non poterat vetus testamentū. infra. 10. Jm possibile est sanguine thauroꝫ ꝙ hircoꝫ auferri peccata Dicit ergo. Propicius ero ꝛc. Differunt aūt iniquitas ꝙ peccatum. qz iniquitas opponit iusticie que quidez ꝓprie semp est ad alium. Ideo iniquitas dicit ꝗa qs nocet alteri Job. 35. Homini qui similis tui est nocebit iniquitas tua ꝛc. Peccatum autē dicit oīs defectus actionis. qz importat deordinationez. ꝙ sic iniqtas ꝓprie ē in ꝓximū. sed peccatū est in seipsum ꝙ hoc ꝓprie loquēdo: large tamē idem est iniquitas ꝙ peccatuz. Et ꝺtum ad hoc dicit. Quia ꝓpicius ero iniquitati eorum scz in presenti penam relaxando nec memorabor scz in futuro peccata puniendo. Ezeb. 18. Omniū iniquitatū eius quas operatus est non recozdabor. ps. Propicius esto peccatis nostris ꝛc. Item ne memineris iniquitatū nostraꝝ ꝛc Ro. 11. Sine penitentia em̄ sunt dona ꝙ vocatio dei ꝛc. id est deus non penitet ꝙ hic peccata remiserit quasi iterum puniendo. ¶. Deinde cum dicit. Dicendo autē nouum ꝛc. quasi posita auctozitate arguit ex ipsa ꝙ facit talem rationē. Nouum non dicit nisi in comparatione ad vetus. sed oīne qō dicit vetus significat quasi sit ꝓpe cessationē. Ergo dicēdo nouū veterauit id ē dedit intellige re ꝙ ꝓiusit vet⁹. Qō aūt antiquaē et senescit ꝓpe interitū est. Si ergo illud est vetus abiciendū est Leuit. 26. Nouis superuenientib⁹ vetera ꝓiicietis. Dicendo ergo nouum designat cessationē veteris. Ꝓpzie autez nihil antiquaē nisi qō subiacet tempori. que aūt subiacēt tempori cessant in tempore. Oportet ergo illud vet⁹ cessare. Dicit aūt antiquaē ꝓpter res inaūatas. sed senescit ꝓpter animatas. Sciendum tū est ꝙ vbi habemus peccatorum alia lra habet peccati. ꝙ tūc referē ad peccatum orginale qō omnib⁹ est cōmune.

Capitulū nonū.

h Habuit quidem ꝙ ꝓius iustificationes culture ꝙ sanctum seculare. Tabernaculum enim factum est primum in quo erant candelabra ꝙ mensa ꝙ propositio panum que dicitur sancta. post velamentū autē secundū tabernaculum quod dicitur sanctasanctoꝝ: aureum habens thuribulū ꝙ archam testamenti circūtectam ex omni parte auro: in qꝫ vrna aurea habens manna ꝙ virga aaron qꝫ fronduerat: ꝙ tabule testamenti super que erant cherubin glozie obumbrantia propiciatoriū: de qb⁹ nō ē mō dicendū ꝓ singula.

Supza ostendit ap̄lus dignitatē noui testamenti respectu veteris in generali: hic ostendit idem in speciali descendendo ad singula que erant in vtroq testamēto. Et circa hoc facit duo. Ꝓmo em̄ compat ea que sunt veteris testamēti ad ea que sunt noui vt sup hoc ostendat dignitatē noui. Secūdo manifestat quedam que supposuerat decimo ca. ibi Umbram em̄ habens lex ꝛc. Circa ꝓmū tria facit. qz ꝑmo exponit illud quod fuit in veteri testamēto. Secō ondit significatū suū ibi. Hoc significāte spūsancto ꝛc. Tertio ex his arguit ad ꝓpositū ibi. Et ideo noui testamenti ꝛc. Iterū ꝑma in duas. Ꝓmo em̄ describit conditionem veteris testamēti. Secō ꝓsequit ibi. Tabernaculū em̄ factū est primū ꝛc. Circa primū sciendū est ꝙ tam vetus ꝙ nouū testamentū ad hoc instituta sunt vt aīa accedat ad deum. Ad hoc aūt duo sunt necessaria. scz recessus a peccato: ꝙ vnio ad deum. Primus fit ꝙ iustificationē. Secūm ꝙ sanctificationē. ꝙ in vtroq testamento fit iustificatio ꝙ sanctificatio. Unde dicit sic. Dictū est ꝙ ꝑus veteravit. Sed quale fuit illud vetus? Tale ꝙ habuit iustificationes culture scz latrie ꝑm grecū. In veteri em̄ fuerūt quedā ablutiones ꝙ quas mūdabanē: non quidē a macula peccati: sed a quibusdā irregularitatibus quib⁹ impediebanē a cultu dei sicut ex tactu mortui vel alicuius ĩmundi non poterant intrare tabernaculū nisi expiati ꝙ aliās ablutiones. Et ideo dicebanē iustificationes culture: qz scz ꝙ ea fiebat idoneus ad cultum diuinum. Et de hoc habetur Leuit. 22. Hierony. Justificationes id est ablutiones quib⁹ purificatis licebat accedere. Sed sanctificatio eoꝝ erat sanctū seculare Seculū qñqꝫ sumit ꝙ ꝗcūqꝫ durationē. ps. In seculuz seculi. Qñqꝫ significat mūdū istū. 1. Ti. 4. Demas me dereliqt diligens hoc seculū. Illa ꝙ sanctificatio potest dici secularis qz temporalis erat ꝙ non ꝓpetua. Sz littera greca non sic accipit: qz dicit sanctū mundari. Unde ē differētia inter nouū testamentū ꝙ vetus. qz licet vtrūqꝫ sit corporale tamē nouū continet gratiam. ꝙ sacruz est in quo sub tegumento rerum visibilium diuina virtus salutem securius operat qō nō erat in veteri testamento qm̄ in se nullā continebat gratiā Hal. 3. Quō iterū cōuertimini ad infirma et egena elementa. ¶ Deinde cum dicit Tabernaculū em̄ ꝛc. exponit illud quod dixit. Et primo ꝺtum ad dispositionē tabernaculi. Secundo quantū ad mysteriū sacerdotum ibi. Ubis itaqꝫ dispositis ꝛc. Circa primum ꝓpter intellectū lr̄e sciendum est ꝙ dominus in deserto ꝓcecepit fieri tabernaculuz quod haberet. 30. cubitos vel passus in longitudine. et decē in latitudine: ita ꝙ hostium erat ad orientem ante quod dependebat velum super quattuoz columnas ꝙ quoddam tentorium in quo erat altare holocaustorum. sed de hoc nihil ad ꝓpositum. quia apostolus de hoc non facit aliquam mentionem. Sed in tabernaculo versus occidentē spacio decem cubitoꝝ longitudinis. ꝙ decem latitudinis appēdebak p velū sup ꝺtuoz columnas ꝙ istud diuidebat partem vnam decem cubitorum ab alia. xx. cubitorū. Pars autē. xx. cubitorum dicitur sancta. ꝙ tabernaculum ꝑmū sed illa decem dicunē sanctasanctorum. ꝙ tabernaculum secundum. Ista distinctio dupliciter potest exponi. Uno modo quia ea que fuerunt in veteri testamento fuerunt figura noui testamenti. Nouū etiaz est figura celestis patrie. Sic ergo ꝓ primum tabernaculū vetus testamentū ꝙ per secundum nouū. Alio modo ꝓ ꝑmum tabernaculum ꝓsens ecclesia. ꝓ secundū celestis gloria. Inquantum ergo significat vetus testamentuz est figura figure. sed inquantū significat ꝓsentē ecclesiam que adhuc significat futurā gloriā est figura veritatis ꝺtuz ad vtrūqꝫ Circa hoc ergo duo facit. qz ꝑmo describit illud qō erat in ꝑmo. Secundo illud quod erat in secundo. ibi. Post velamentum autē ꝛc. Jn ꝑmo autē tria erant scz candelabrum aureum ad meridiem quod ita erat factum. Ex vno em̄ longo hastili procedebant sex calami ꝗi sex brachia scz tres a dextris ꝙ tres a sinistris. Et sic in sūmitate erant septem rami ꝙ in quolibet erat vna lucerna que ardebat. Item in quolibet calamo erant quattuoz scz calamus qui erat ex tribus partibus quasi tribus petijs scz cyphi: sperule: ꝙ lilia: quia ibi due partes iungebantur Jn fine cuiuslibet partis erat quasi quidā cyphus in quo duo cyphi iunguntē in nucis modum ꝙ due sperule volubiles ꝙ duo quasi folia illij hinc ꝙ inde. Itē in parte aquilonari erat mensa aurea in modū altaris sup quam ponebanē in sabbato. xij. panes calidi ꝙ sup quemlibet ꝺtus lucidum in patena aurea. Et stabant illi panes qui dicebanē ꝓpositionis vsqꝫ ad diē sabbati vbi oportebat illos amoueri ꝙ reponebanē alij loco illoruz. Item in medio erat altare aureum ad adolendum thymiama boni odoris ꝙ hoc ad lram ne domus feteret ꝓpter multitudinez imolatricij sanguinis. Per candelabrū autē qō illuminat ꝙ per mensam designat ad lram ꝙ qui altari seruit de altari viuat. Dicit ergo tabernaculuz ꝓius id est anteriorem partem tabernaculi facta est in quo erat candelabruz quod vnum erat quātum ad substantiam sed plura quantū ad ramos ꝙ hoc ad meridiem. ꝙ mensa ad aquilonem. ꝙ ꝓpositio panum id est panes ꝓpositionis per ꝙ pallagen sicut pflant fistula buccas. ꝙ illa ꝑs dicit sancta. De hoc habeē diffuse Exo. 25. 26. et. 27. ¶ Deinde cum dicit. Post velamentum ꝛc. Describit ea que erant in secūdo tabernaculo scz archa testamenti de lignis setbin imputribilibus circumtecta ex omni parte id est tam intus ꝙ extra auro Jn archa aūt erāt tria: scz vna aurea hās mana. ꝙ hoc in memoriā iliius beneficij eis prestiti. Exo. 16 Et virga aaron que florzuit Numeri. 17. Jn memoriam sacerdotij aaron ne alius extraneus presumeret accedere Et tabule testamēti. Exo. 25. Jn memoriā legis. Itē super archā erant duo cherubin qui tangebant se duab⁹ alis. et tangebant alijs duabus latera tabernaculi. Inter duas aūt alas quibus tangebant se erat tabula aurea eius longitudinis ꝙ latitudinis cuius et archa scz duoꝝ cubitorum in longitudine cubiti. ꝙ semis in latitudine. ꝙ erat supereminens que dicebaē ꝓpiciatorium. Unde erat quasi sedes dequa ꝺeus exaudiret ad ꝛeꝓpiciandum populo. ps. Qui sedes super cherubin ꝛc. Archa vero erat quasi scabellu pedum. Illi duo cherubin versis vultibus ad seipsos respiciebant. Hic autē addit apostolus quartum scz thuribulū aureū de quo dicunt aliq ꝙ erat altare inter sancta vt dictuz est. Jn sancta qō erat exterius introibant sacerdotes omni die ad expletionez mysteriorum. sed in sanctasanctoꝝ sacerdos sūm⁹ semel in anno cum sanguine. et tunc implebat thuribulū illud thymiamate ita ꝙ ex fumo ascenderet nebula que operiret sanctasanctoꝝ ne possent videri ab his qui extra erāt Ista ꝗ sunt illa que erant post velamentū qō erat ꝑm qō dicit sanctasctoꝝ ꝓ dignitate. sicut dicit virgo virginuz anthonomastice. aureuz hās thuribulū et archa in ꝗ erat vrna ꝛc. sup quam scz archā non ꝙ haberet sup eam pedes ſ alas tm̄. cherubin glozie id est gloriose facta obūbrantia scz ꝓpiciatoriū alis suis. de quibus omnib⁹ nō est modo dicendū id est prosequendū ꝓ singula. Sed cōtra qz. 3. Reg. 8. dicit ꝙ in archa nō est aliud nisi due tabule. Respondeo. dicendū est ꝙ verū est ex ꝑncipali intentione. qz ad hoc fuit archa ꝑncipaliter facta sicut patet Exo. 25. ¶ Quid autē ista significent Sciendum est ꝙ omnes cerimonie legis ordinabanē ad vnum ꝑm statuz illum. ad aliud vero ꝑm ꝙ erant figuratiua. pursz representabant christum. Quo ad primū oīa instituta fuerūt ad repzesentandū magnificentiā dei. Illa autē non representabanē nisi in effectibus. Isti autē effectus habent ꝗsi duplex seculum. Unum supius scz substantiaꝝ incorporearum. ꝙ istud repzesentaē per sanctasanctoꝝ. Aliud est istius mundi inferioris sensibilis. ꝙ istud repzesentaē ꝓ sancta. Jn mundo autē superiori sunt tria. scz deus: rationes rerum: ꝙ angeli. Deus autē oīno est incomphensibilis. et ideo erat sedes sine sedente. quia non potest cōprehendi a creatura nisi ex effectibus. Illa autem sedes erat ꝓpiciatoriū vt dictum est. ¶ Angeli autē significātur ꝓ cherubin ꝓpter sapientiā. Unde ꝙ ꝑbi angelos dicunt substantias intellectuales. Erant autē duo ad designandū qꝫ non erant ibi positi ad colendum. qz dictum erat eis. Deut. 4. Audi israel oīs deus tuus vnus est. ¶ Qꝫ respiciūt in ꝓpiciatoriū. designat ꝙ nunqꝫ recedūt a contemplatione dei Matth. 18. Angeli eorum in celis semp vident faciem patris ꝛc. ¶ Rationes rerum signātur ꝓ archā. Illa vero ꝗ sunt in hoc mundo vel ꝓtinet ad sapientiā que ꝓ tabulas significaē. Vel ad potentiaz ꝗ ꝓ virgam. Vel ad bonitatē ꝗ ꝓ mānā qō erat dulce. qz quicqd est dulcedinis in creatura totū est ex bonitate dei Quia vero rationes rerū ꝗ sunt intelligibilit in deo sunt sensibiliter in creaturis corporalib⁹. Ideo sicut in tabulis erat lumen intellectuale. ita in sanctis erat lumē corporale. Ibi manna: hic panes. Ibi virgā hic altare qō ꝓtinet ad ofificiū sacerdotis. ¶ Sed in ꝺtum ꝓ ista figura baē christus oīa ista inueniunē in ipso. Et ꝑmo ꝺtū ad sancta. Ipse em̄ est candelabrū luminis Jo. 8. Ego sum lux mundi. Jn isto sunt sex ordines. tres a sinistris scz ꝓfecti veteris testamēti. et tres a dextris scz noui testamēti. Isti designanē Ezech. 14. per noe ꝗlati. per daniel cōtēplatiui. ꝓ iob actiui. Isti calami lumē accipiūt ꝙ infundunt quia sicut dicit 1. Pe. 4. Unusquisqꝫ sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrātes. Cyphi sunt ꝑpinantes potum sapientie. Sperule ꝓpter promptitudinez obedientie. Lilia ꝓpter finem vite eterne. Septē lucerne sunt septem dona spūsancti. ¶ Item christus ē mēsa refectionis. Duodecim panes sunt doctrina duodecim apostolozū ꝙ successoruz suoruz. Qui ponuntur in sabbato spei vsqꝫ ad sabbatum spei. et si interim vnus remouetur per mortem: alter substituitur. Sed in magno sabbato remouebunē omnes. ¶ Jn interiori erat ꝓpiciatoriuz ꝙ christus est ꝓpiciatio ꝓ peccatis nostris. 1. Jo. 2. Duo angeli sunt duo testamenta concorditer xp̄m respicientia. Vel omnes angeli christo seruentes concorditer ꝙ vnanimiter Matth. 4. Accesserunt angeli ꝙ ministrabant ei. Dan. 7. Milia milliū ministrabant ei. 5. 1. Oēs sunt administratorij spūs. Ipsi desiderant in xp̄o

pspicere.1.Pe.1. Item obumbrant ppiciatorium id ē xpi ecclesiam custodiunt. Vel qz ipsorum ministerio fiebant visiones ⁊ apparitiones in quibus obumbratorie figurabaꝫ christus Archa aurata de lignis sethin est caro christi pura ⁊ preciosissima. que et dicit vna aurea ppt sapientiā plena dulcedine diuinitatis. Tabule sunt ei⁹ sapientia. Virga est sacerdotium eius eternum. Vel virga est potestas christi. Māna dulcedo gratie que datur p sacerdotium xpi. vel per obedientiam mandatorū sicut homo obedit potestati. Sed quia nullus habet sic gratiam quin peccet excepto christo ⁊ matre eius. Ideo necesse est habere ppiciatorū. Sciendū est aūt q̄ glo. sup locum istū multū diffuse ista exponit.

Lectio secunda.

b Ys vero ita compositis in priori quidez tabernaculo semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. in secundo autez semel in anno sol⁹ pontifex non sine sanguine quē offerret pro sua et populi ignorātia: hoc figniſicante spiritusancto: nondum propalatam esse sanctorum viam adhuc priore tabernaculo habente statum. Que parabola est temporis instantis iuxta quam munera ⁊ hostie offeruntur: que non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem: solūmodo in cibis ⁊ potibus ⁊ in varijs baptismatib⁹ ⁊ iustic̄ijs carnis vsq̄ ad temp⁹ correctionis impositis.

Supza descripsit apostolus ea que pertinent ad vet⁹ testamentum q̄tum ad dispositionē tabernaculi: hic psequit de officio ministrorum. Et pmo de his que spectāt ad sancta. Scdo aūt de his que spectāt ad sanctasanctorū ⁊c ibi. In secūdo autē ⁊c. Ad intellectū autē ist̄e huius sciendum est q̄ sicut supra dictum est in parte anteriori ipsius tabernaculi circa medium erat altare thymiamatis vl incēsi qō idē est ⁊ cādelabrū. Ex parte vo meridionali ⁊ ex opposito mensa ppositiōis. Sacerdos ergo quolibet die mane ⁊ vespere intrabat sancta ppter duo. scz ad parandū lucernas ⁊ ad adolendū thymiama vt lumen ⁊ bon⁹ odor iugiter esset in sanctis. Dicit ergo. His scz que pertinent ad speciez tabernaculi ita dispositis id est ordinatis quottidie mane scz ⁊ sero intrabant sacerdotes consūmantes officia sacrificiorum. non tamē q̄ in sancta sacrificarent. qz sacrificabāt sup altare holocaustorum qō erat ante fores tabernaculi sub dio. sed adolectione thymiamatis ⁊ deuotionē offerētiū vocat sacrificiū ¶ Deinde cum dicit. In secundo autē ⁊c. ponit officiū ministrorum q̄tum ad sanctasanctoꝝ. Circa quod sciendum est q̄ sicut dicit Leuit.16. Sūmus sacerdos in die expiationis q̄ fiebat decima die septimi mēsis scz septēbris qui septimus est a marcio nostro qui apud hebreos concurrit p parte cum aprili in quo incipiūt anni. Exo. 12. Mensis iste pncipium vobis mensiū pmus erit in mēsibus anni. ipsi em incipiūt mensem in lunatione q̄ semp incipit in martio nisi impediat embolismus. offerebat p se ⁊ tota domo sua vitulum ⁊ hirc̄ p peccato populi. ⁊ istis imolatis accipiebat de sanguie ipsorū ⁊ implebat thuribulum pznis altaris holocaustoꝝ qō erat in atrio ante fores tabernaculi ⁊ cum oībus his intrabat in sanctasanctorū ⁊ cum sanguine expiabat tabernaculū aspergendo sanguinē contra velum ⁊ post egrediebat. Et cuz eodez sanguie liniebat cornua altaris thymiamatis. Hoc autē semel in anno faciebat. Unde dicit. In secundo aūt scz tabernaculo qō dicit sanctasanctorū semel in anno intrabat solus pontifex. Glosa dicit q̄ pluries poterat sine sanguine scz non cum sanguine nisi semel. De hoc tamē non habeꝫ nisi tantū quādo mouenda sunt castra. qz tūc intrabant aaron ⁊ filij eius ⁊ inuoluebant ⁊ dispensabāt onera leuitarum sicut patet Numeri .4. Semel tñ in anno intrabat sūmus sacerdos solus cū sanguine qñ offerebat p sua et populi ignorantia id est p peccatis nostris puer.14. Errant qui operantur malum. Omnis em malus ignorat vt habeꝫ.3.ethicorū. De hoc habeꝫ Leuit. 16. vbi tradit ritus iste. ¶ Mystice vero q̄ primū tabernaculum designaꝫ presens ecclesia in qua fideles debent seipsos sacrificare. Ro.12. Exhibeatis corpora vra hostiam viuentē sanctaz deo placentem. ps. Sacrificiū deo spiritus cōtribulatus. Item debent sacrificare sua in elemosynis. infra.13. Talibus em hostijs pmeret deus. Sed in sanctasanctorum id est in patriam celestem intrat solus pontifex scz xps in anima ⁊ corpore. ¶ Tamē sm Ilram intētio apostoli est q̄ p sancta intelligaꝫ vetus lex. per sanctasanctorū status noui testamenti ⁊ celuz. qz per nouam legez intraꝫ in celum. Et ideo subdit. Hoc significante spū ⁊c. Vbi exponit quid significaꝫ p hoc. Et primo q̄tum ad vetus testamentū. Secundo q̄tum ad nouum ibi. Christus aūt assistens ⁊c. Item in pma parte pmo ponit officiū ministrorum q̄tū ad pmū. Secūdo subdit positionis rationem ibi. Iuxta quam munera ⁊c. ¶ Sciendum aūt q̄ in pmo intrabant sacerdotes quottidie: scz in secundo quod erat vltra velum non nisi pontifex sol⁹ semel in anno. Unde q̄tum ad ministros illos erant ibi duo. Unū q̄ in pmo quottidie intrabāt. Aliud q̄ scdm erat eis velatum. Unde interpositio veli significat q̄ celestia erant eis velata. Item q̄ non intrabant significat q̄ vetus testamentum nō est via intrādi celum ante aduentum xpi. Dicit ergo. dico q̄ hoc sic perfectū est hoc significante spūsancto. 2.Pe.1. Non humana voluntate allata est aliquando pphetia: sed spūsancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et hoc est cōtra hereticos qui dicunt vetus testamentum non esse a spūsancto: sed a deo malo. ¶ Quid significante? Wondū ppalata esse sanctorum viam adhuc priore tabernaculo id est veteri testamēto significato per primū tabernaculū habente statum. Durante em veteri testamento via sanctoꝝ scz xps qui dicit. Jo.14. Ego sum via. Wondum venerat. ipse em est hostium p qō patet introit⁹ in sanctasanctoꝝ. Jo. 10. Ego sum hostium. Sed non erat ppalatus quia adhuc latebat sub figuris ist̄e obumbrat⁹ Infra.10. Umbrā habens lex futuroꝝ.⁊c. ¶ Que pabola est instantis id est presentis temporis. Vel instantis id est ducēs nos ad ea que contingunt in presenti tempore. ¶ Deinde cū dicit Juxta quam ⁊c. ponit rationem quare durante statu veteris legis non patebat introitus in sanctasanctoꝝ. In illa em sancta nullus intrat nisi perfectus. Esa.35. Ibi sancta vocabit non transibit per eam pollutus. Et ideo vbi non erat mūdatio ⁊ perfectio nec erat introitus in illa. Sed vetus testamentū nō poterat perfectū facere seruientem: quia nondum erat oblatū sacrificium satisfaciens p peccato totius humani generis. Et ideo dicit. Juxta quam scz vel parabolam vel figuram offerūtur munera ⁊ hostie. Quod refertur ad illud quod dicit sanctificiorum officia consūmantes: quia oblationes ⁊ munera que sunt de hoib⁹. hostie aūt que tñ sūt de aialib⁹ non offerebant in sanctasanctorum. sed in sanctis vel ad fores tabernaculi. Ista autē non poterant mundare. qz non possunt facere perfectum seruientem seruituti latrie que pertinet ad cultum diuinum. Perfectus dico iuxta conscientiā. Est enim duplex mundatio. Una a macula: ⁊ reatu peccati. Et hec est quantū ad conscientiam. Hoc non potest lex. infra.10. Impossibile ē sanguine thaurorum ⁊ hircorum auferri peccata Esa.1. Ne offeratis vltra sacrificium frustra. Mich.6. Nūquid placari potest deus in milibus arietum aut in milibus hircorum pinguium. Alia mundatio erat q̄tum ad culturam vt scz liceret eis ministrare in illis sacrificijs. Et sic mundabat. Sed nunquid in veteri lege nō fuerunt multi perfecti? Et videꝫ q̄ sic. Dictum est em abrae Gen.17. Ambula coram me ⁊ esto perfectus. Moyses etiā ⁊ multi alij val de sancti ⁊ perfecti fuerunt. Rekpondeo, dicendū est q̄ licet tūc multi perfecti ⁊ sancti fuerint: hoc tamē fuit ex operibus legis. supra.7. Nihil ad perfectū adduxit lex. Sed hoc fuit per fidem christi Gen.15. Credidit abraaz deo et reputatum est illi ad iusticiam. Hoc ergo non erat virtute cerimoniaꝝ legalium. Unde frequenter ibi dicit Habit p eo sacerdos ⁊ dimittet illi Leuit.5. et in multis alijs locis. Q̄ ergo mandaret hoc erat ex fide. Sed in nouo testamento dicit. Matth. vltimo. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit. Sine sacramentis em noue legis non est salus. Jo.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spūsancto ⁊c. Sz q̄re nō mūdabat pscia qz cōsistebant in cibis ⁊ potib⁹. petiū vero ē in conscia. Illud aūt qō est pure corporale nō mundat animā: qz non agit in animā. In sacrificijs aūt illis erant cibi et potus ⁊ cetera que pertinent ad corpus. ⁊ ideo non poterant mundare conscientiā. Dicit ergo in cibis ⁊ potibus id est in discretione ciborum ⁊ potuū interdictoꝝ in veteri lege qz abstinere ab his non mundat conscientiam vel vt hoc referatur ad vsuz sacrificioꝝ. quia comedebanꝫ a sacerdotibus illa que offerebanꝫ p peccatis et ab alijs q̄ p alijs Ista em non mundabant conscientiā Jere.11. Nunquid carnes sancte auferēt a te malicias tuas. ¶ Et varijs baptismatibus id est lotionibus. quia sicut dicit Matth. 7. Judei seruabat baptismata caliū ⁊ vrceorum ⁊ a foro redeuntes non comedūt nisi baptizenē. Contra quos dicit dns Mat.23. Ue vobis scribe ⁊ pharisei ypocrite qui mundatis qō deforis est calicis ⁊ parapsidis. intus aūt estis pleni rapina ⁊ immundicia. Verūtamen aplus non loquit hic de superstitionib⁹ phariseorū. ⁊ ideo oportēt currere ad alias lectiones preceptas in lege sicut est de aqua ī qua lauabanꝫ sacerdotes ⁊ de aqua purificationis in mundatione lepzosi vel polluti. Unde frequenter dicit. Lauabant vestimenta sua ⁊c. Et hec dicuntur hic baptismata. ¶ Et iusticijs carnis. hoc addit vniuersalit̄ de oībus. Vocat ista cerimonialia iusticias carnis id est carnales: qz pertinebāt tñ ad corpozalem mūdiciam. nec erat in eis aliqua virtus spiritualis. Et ne aliqs dicat quare ergo instituta sunt si non poterant pficere. quia iam videret q̄ deus ea inutiliter instituerit. Ihoc remouet cum dicit. Usq̄ ad tempus correctionis impositis. Quasi dicat. Hoc verum est q̄ fuissent inutiliter instituta si semper deberent durare. Sed sicut puero pmo oportet dare pedagogum. quando autē iam peruenit ad etatem pfectam tunc daꝫ ei modus se habendi sm iudiciū rectoꝝ reipublice. Ita ī veteri lege ea q̄ spectabāt ad impfectionem instituta fuerunt. sed quando venit tempus perfectum tunc debuerūt institui illa que ducunt ad perfectionem. Et ideo dicit. Usq̄ ad tempus correctionis id est in quo corrigerent: non quidē sicut mala. sed sicut imperfecta. Lex em bona est Ro.7.ps. Supuenit mansuetudo ⁊ corripiemur.

Lectio tertia

c Hrist⁹ aūt assistēs pontifex futurorum bonorū pamplius ⁊ pfectius tabernaculū nōmanufactū id est nō huius creationis: neq̄ p sanguinē hircoꝝ aut vitulorum sed p propriū sanguinē introiuit semel in sancta: eterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hircorum aut thaurorum et cinis vitule aspersus: inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis christi qui per spiritumsanctuz semetipsum obtulit immaculatum deo: emūdabit conscientiam nostram ab operib⁹ malis ad seruiendū deo viuenti.

Supza posuit apostolus significationem eorum que pertinent ad vetus testamentū ⁊ primū tabernaculum: hic ponit conditiones eorum que ptinent ad secundū tabernaculū qō repzesentabat nouū testamentū. Et circa hoc facit duo. Primo em ponit illam significationē. Secūdo ppat quoddā quod supposuerat ibi. Si em sanguis hircorum ⁊c. Sciendum est aūt q̄ si cōsideremus supradicta quinq; dicta sunt de secundo tabernaculo: scz qđ intrabat quia solus pontifex. Secūdo dignitas ⁊ conditio loci quo intrabat: quia dicebaꝫ sanctasanctorum. Tertio quomō intrabat quia cum sanguine. Quarto quādo intrabat: quia semel in anno. Quinto quare intrabat. ḳa p expiatione peccatorū. Hic aūt aplus illa quinq; explicat. Et primo quis sit ille qui intrat quia xps. Pontifex em est princeps sacerdotū. Talis aūt est xps. 1. Pe. 5. Cum apparuerit princeps pastorum ⁊c. supra.4. Habentes ergo pontificem magnū qui penetrauit celos iesum ⁊c. Sed quilibet pontifex dispensator est alicui⁹ testamenti. In quolibet aūt testamento duo consideranda sunt scz finis repromissus in illo testamēto. Bona aūt repromissa in veteri testamento erant bona temporalia. Esa.1. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comedetis. Ille q̄ pontifex erat bonoꝝ temporaliū. Sz xps ē pontifex bonoꝝ celestiuz Matth.5. Gaudete ⁊ exultate qñ merces vr̄a copiosa est in celis. Est q̄ pōtifex sūmorū bonoꝝ. qz p pōtificatū ei⁹ introducimur in bona futura. ps. Replebimur in bonis dom⁹ tue. Ite in veteri dispēsabant figuralia sed christus dispensat spūalia q̄ p ilia figurabantur Luc.11. Pater vester de celis dabit spiritū bonum petentibus se. Sic ergo per bona futura possunt intelligi vel bona celestia ⁊ hoc respectu noui testamenti. Vel bona spūalia respectu veteris. respectu cui⁹ figura erant. Iste pontifex non est negligens: sed assistens. Pontifex em mediator est inter deuz ⁊ populum. Christus vero mediator est. 1. Ti.2. Mediator dei ⁊ hominū hō xps iesus. Deut.5. Ego medius ⁊ sequester fui inter dñm ⁊ vos. Et ī ipse assistit pri ad interpellandū p nobis. Supra.7. Ro.8. Christ⁹ iesus qui est ad dexteraz pris q̄ etiā interpellat p nobis. Item assistens nobis ad auxiliandū. ps. A dextris est mihi ne cōmouear. Act.7 Ecce video celos apertos ⁊ iesum stantez a dextris dei. Sic ergo patet qō intrabat. ¶ Secūdo ostendit dignitatem interioris tabernaculi qz dicit. Perampli⁹ ⁊c. quia istud est perfectius vpote qz est īmobile Esa.33. Oculi tui videbūt hierusalē cluitatē opulentā tabernaculū qō nequaq̄ vltra trāsferri poterit. Hoc aūt est tabernaculū celestis glie. ps. Dñe qs habitabit in tabernaculo tuo. Dicit autē tabernaculum: quia est locus peregrinorum.

Explanatio sancti Thome

Non enim debetur nobis ex conditione nature. sed tm̃ per gratiam Esa.32. Sedebit populus meꝰ in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulenta Est ergo amplius ꝓpter multitudinem bonoꝝ immẽsam quod designat in auctoritate predicta. Sedebit ꝛc. Baruch.3. O israel q̃ magna est domus dei. Illud aũt qđ dicit peramplius dupliciter legit. Uno modo q̃ sit vna dictio quasi valde amplius. ꝛ sic construit ista. xp̃us assistens pontifex futuroꝝ bonoꝝ introiuit in sanctas an ctorum dico que sunt tabernaculum peramplius. Alio modo q̃ ly per sit prepositio qđ magis exprimit in greco ꝛ tunc construit sic. Christus introiuit in sancta p̃ tabernaculum amplius id est magis amplum ꝛ perfectũ. Itẽ perfectius quia ibi cessabit omnis imperfectio. 1. Cozin. 13. Cum venerit qđ perfectum est euacuabit qđ ex parte ẽ. Item est alterius conditionis: q̃ vetus factum fuit manu hominis. hoc aũt non: sed manu dei. Exo.15. Sanctuarium tuum dñe qđ fundauerũt manus tue. domin⁹. ꝛc. 2. Cozin. 5. Scimus em̃ qa si terrena domus nostra huius habitationis dissoluatur q̃ edificationem habemus ex deo domũ non manufactam sed eternaz in celis. infra. 11. Expectabat em̃ fundamenta habentẽ ciuitatez: cuius artifex est ꝛ conditor deus. Et ideo dicit. Non manufactum id est non huius creationis: quia non est manufactũ sicut vetus. nec est huius creationis id est in bonis sensibilibus creatis. sed est in bonis spũalib⁹. Uel p tabernaculum potest xp̃i corpus intelligi. in quo contra diabolum pugnauit. pẽ. In sole posuit tabernaculũ suũ. Nõ est ampli⁹: q̃ in ipso habitat oĩs plenitudo diuinitatis corporaliter. Col. 1. Item perfectius est: quia videmus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre plenũ gratie ꝛ veritatis. Jo. 1. Item non manufactum quia nõ ex virili semine. Dañ. 2. Abscisus est lapis de monte sine manibus. ¶ Tertio ostẽdit quomõ intrabat. quia nõ sine sanguine. sed ille cum sanguine vitulorum ꝛ hircorum. sicut dicit Leuit. 16. sed xp̃us non sic sed̃ sanguine alieno: sed p̃ ꝓprium sanguinem quẽ p̃ salute nostra immolault in cruce. Matth. 26. Hic est sanguis meus noui testamenti qui ꝓ vobis ꝛ ꝓ multis effundet in remissionem peccatoꝝ. Dicit aũt pluraliter vitulozꝝ ꝛ hircorum. non q̃ simul essent plures. sed quia p̃ diuersos annos pluries intrabat. Christus aũt significat̃ p̃ hircum ꝓpter similitudinez carnis peccati. Ro. 8. Item p̃ vitulũ ꝓpt̃ fortitudinẽ: Et q̃ vtitur duob⁹ testamentis tã q̃ duobus cornibus Abachuc. 3. Cornua in manibus eius ¶ Quarto quando intrabat: q̃ semel in anno. xp̃s aũt ꝓ totum tempus qđ est quasi vnus annus intrauit semel in sancta ꝛ semel effudit sanguinem suũ. 1. ꝑe. 3. Christus semel ꝓ peccatis nostris moztuus est. Ro. 6. Q̃ em̃ moztuus est moztuus est semel. Item semel intrauit exquo intrauit celestia semp est ibi. Et ideo dicit q̃ intrauit semel in sancta. ¶ Quinto ostẽdit quare intrauit: quia ad offerendum ꝓ populi ignorantia non ꝓ sua. q̃ non habebat. Sanguis em̃ christi magis q̃ ille valet ad hoc. quia p̃ ipsum inuenta est eterna redemptio Quasi dicat. Per istum sanguinem redempti sumus ꝛ hoc imꝑpetuum. quia virtus eius est infinita. infra. 10. Una oblatiõe cõsumauit i sempiternũ sanctificatos. pẽ. Redemptionem misit dñs populo suo. Hoc aũt quod dicit inuenta ad duo potest referri. sc̃z ꝛ ad desideriũ dei quod habebat de salute nostra Job. 33. Inueni in quo ei ꝓpicier. Ezech. 18. Nolo moztem peccatozis. Item ad desiderium patrum quo desiderabant redimi. Null⁹ aũt inuenit modũ ita congruũ sicut xp̃s. Et ideo signanter dicit inuenta. ¶ Deinde cum dicit. Si em̃ sanguis ꝛc. ꝓbat vnum quod suppositum est sc̃z istud vltimũ. Eterna redẽptione inuenta. Quasi dicat. Ita dixi q̃ ꝓ ꝓpriũ sanguinem fecit eternam redemptionẽ in quo apparet eius maxima efficatia. Q̃ aũt ita sit, ꝓbo per locum a minori: quia si sanguis bzutorum animaliũ faciebat quod minus est. sanguis xp̃i poterit facere qđ maius est. Unde circa hoc facit duo. Primo enim ponit antecedẽs. Secundo consequens ibi. Quantomagis sanguis xp̃i ꝛc. Circa primũ sciendũ est q̃ in veteri lege erat duplex mũdatio. Una que fiebat in die expiationis de qua habetur Leuit. 16. Et de ista iam dictum est. Et ista videbat̃ dirrecte ordinari ad emundationẽ a peccato. Alia erat contra irregularitatem legis de qua dicit Numeri. 19. q̃ ꝑcepit dñs q̃ Eleazar acciperet vaccã rufam a moyse sine macula etatis integre que non traxisset iugum: ꝛ eductã extra castra immolaret in cõspectu populi. ꝛ tingeret digitum in sanguine eius ꝛ aspergeret septies cõtra tabernaculũ. ꝛ q̃ combureret totaz sc̃z carnem pellem ꝛ etiam sinuz eius cum ysopo ligno cedrino ꝛ cocco bis tincto. quo facto vir mundus colligebat cineres ꝛ in loco mũdo effundebat extra castra. Et de ipsis ponebanꝫ in aqua q̃ immũdus qui sc̃z tetigisset cadauer mortui aspergebat die tertio ꝛ septimo cum ysopo ꝛ ꝛ ita mũdabat. nec aliter poterat mundari. Ista est sententia aplī. Itaq̃ ꝫtus ad primum dicit. Q̃ si sanguis hircorum ꝛ thaurorum. Quantũ vero ad secundum dicit. Et cinis vitule aspersus sanctificat inquinatos. non gratiam conferendo ista emũdationem carnis id est ab irregularitate qua carnaliter impedieb anꝫ si mundi a cultu diuino: nõ tm̃ auferebant peccata. Sed tm̃ vt dicit augustinus aliquando vir tute illius aspersionis mundabanꝫ a lepra corporali. Et ideo dicit. Ad emundationẽ carnis. ¶ Deinde cum dicit. Quãtomagis ꝛc. ponit consequens. Quasi dicat. Si sanguis ꝛ cinis hoc possunt: quid poterit sanguis christi Certe multoplus. Et ponit apostol⁹ tria que ostendunt efficaciam sanguinis christi. Primo quis est ille cuius est sanguis iste: quia sc̃z est christus. Ex quo patet q̃ ei⁹ sanguis mundat. Matth. 1. Ipse em̃ saluuz faciet populum suum a peccatis eorum. Secũdo causam quare xp̃s sanguinem suũ fudit quia hoc fuit spũssanctus cuius motu ꝛ instinctu sc̃z charitate dei ꝛ proximi hoc fecit. Esa. 59. Cum venerit quasi fluuius violentus quem spũs domini cogit. Spũs aũt mundat Esa. 4. Si abluerit dñs sordes filiaruz syon ꝛ sanguinẽ hierusalẽ lauerit de medio eius in spiritu iudicij ꝛ spũ ardoris. Et iõ dicit. Per spũmsanctum obtulit semetipsum. Eph. 5. Christus dilexit nos et tradidit semetipsum ꝓ nobis oblationem et hostiam deo in odorem suauitatis. Tertio conditionem eius q̃ est immaculatus Exo. 12. Erit agnus absq̃ maculus masculus anniculus. Ecc̃. 34. Ab imundo qs mũdabit? Sed nunquid sacerdos imundus potest mundare: Respondeo dicendũ est q̃ non si ageret in ꝓpria virtute. sed agit virtute sanguinis xp̃i. qui est sicut causa ꝑma. Et ideo non egisset nisi fuisset imaculatus. ¶ Scien dum tamẽ q̃ sanguis illoz animaliũ mũdabat tantũ ab exteriori macula sc̃z a contactu moztui. sed sanguis christi mũdat interius conscientiã qđ sit ꝓ fidem Act. 15. Fide purificans corda eorum. Inquantũ sc̃z facit credere q̃ omnes q̃ christo adherent ꝓ sanguinẽ eius mundant. Ergo iste emundat conscientiam. Item ille mundabat a tactu moztui: sed iste ab operibus moztuis sc̃z peccatis q̃ tollunt deum ab anima cuius vita est per vnionẽ christi. Item ille mundabat vt possent accedere ad figurale ministeriũ. sed sanguis xp̃i ad spũale obsequiũ dei. pẽ. Ambulãs in via imaculata hic mihi ministrabat. Et ideo dicit. Ad seruiendum deo. Item deus est vita Jo. 14. Ego sum vita. Et deut. 32. Viuo ego in eternum.

Conueniens ergo est vt seruiens ei sit viuens. Ideo dicit viuenti. Et sc̃m rectorẽ vel iudicem populi sic et ministri eius vt dicitur Eccl̃iast. 10. Qui ergo vult deo digne seruire debet esse viuens sicut ꝛ ipse. Totam istã figuram diligenter exponit glosa et est augustini de questionibus numeri.

Lectio quarta.

Ideo noui testamenti mediator ẽ vt morte intercedente in redemptionẽ earũ ꝓuaricationũ que erant sub ꝓmoi testamento reꝓmissionẽ accipiant qui vocati sũt eterne hereditatis. Ubi enim testamentu est: moꝛs necesse est intercedat testatoꝛis. Testamentũ em̃ in moꝛtuis confirmatũ est. alioquin nondũ valet: dũ viuit qui testat⁹ est. Unde nec ꝓmũ qui dem sine sanguine dedicatũ est. Lecto enim omni mandato legis a moyse vniuerso populo: accipiens sanguinẽ vitulozꝝ ꝛ hyrcorum cũ aqua et lana coccinea ꝛ hysopo: ipm quoq̃ librũ et omnẽ populũ aspersit dicẽs Hic sanguis testamenti quod mandauit ad vos deus. Etiã tabernaculũ et omnia vasa ministeriꝝ sanguie similiter aspersit. Et omnia pene in sanguine sc̃m legem mundantur. et sine sanguis effusione nõ fit remissio

Supza exposuit apostolus illa que agebãtur in veteri testamento ꝛ aperuit illoz mistica expositionẽ: hic ex hijs arguit ad propositum. scilicet q̃ nouũ testamentũ ꝓfertur veteri. quia potest quod non poterat vetus. Et circa hoc facit duo ꝓ ratio em̃ ꝓpoit conclusionẽ intentã. Secundo probat quoddã qđ suppositum fuerat ibi. Ubi em̃ testamentum est ꝛc. Iterum prima in duas. Primo em̃ concludit ex dictis q̃ christus est mediator. Secundo hoc ostendit non potuisse vetus testamentuz ibi. Que erant sub ꝓmoi ꝛc. Dicit ergo Et ideo quia sc̃z xp̃s intrauit in sancta eterna redemptione inuenta. id est perducẽs ad eterna. quod vetus non poterat facere. Unde oportet q̃ istud testamentũ sit aliud ab illo sicut nouũ a veteri. Jeremie. 31. Feriaz domui israel et domui iuda ꝛc. Apoc. 21. Ecce noua facio omnia. Ideo huius noui testamenti mediator est christus inter deũ et hominẽ. 1. thi. 2. Mediator dei et hominũ homo christus iesus. In omni autem testamento est aliquid quod ꝓmittitur. et aliq̃d q̃ quod testamentũ confirmatur. In nouo autẽ testamento ꝓmittuntur celestia et spiritualia. Itẽ ista ꝓmissio q̃ morte xp̃i confirmata est. Et ideo xp̃s mediator est noui testamenti vt reꝓmissionẽ eterne beatitudinis ac hereditatis eterne accipiant qui vocati sunt. Et dicit vocati quia hoc munus nõ est ex operibus sed ex vocatione dei Ro. 8. Quos aũt predestinauit hos ꝛ vocauit. 1. thes. 2. Contestati sumus vt ambularetis digne deo qui vocauit vos in suum regnũ et gloriã. Unde dicit Eterne hereditatis. id est eterne glozie que est hereditas nostra. 1. ꝑe. 1. Regenerauit nos in spẽ viuã per resurrectionem ihesu xp̃i ex moztuis in hereditatẽ incorruptibilẽ ꝛ incõtaminatã ꝛ imarcessibilẽ cõseruatã in celis. pẽ. Ecce hereditas dñi. Itẽ Domin⁹ pars hereditatis mee. Ista autem hereditatẽ habemus per moztẽ xp̃i. Unde dicit: Ut morte intercedẽte. 1. ꝑe. 3. In hoc vocati estis vt benedictionẽ hereditate possideatis. Huius autẽ moztis effectus est redemptio a ꝓuaricatiõe peccati. 1. ꝑe. 1. Nõ corruptibilibus auro et argento redempti estis de vestra vana conuersatione: sed precioso sanguine agni imaculati. Sed nunquid in veteri testamẽto poterat fieri ista redemptio a peccatis? Et respondet q̃ non. quia ille ꝓuaricationes erant sub ꝓmoi testamẽto. Quasi dicat. quia virtute sacramentoꝝ ꝓmoꝛis testamenti remoueri nõ poterant Ro. 3. Causati sumus iudeos ꝛ grecos omnes sub peccato esse. Sed contra. quia dauid et multi alij sancti habuerunt remissionẽ peccatoꝝ. Respondeo dicendum est q̃ quantũ ad istuz effectũ qui est introitus celi. nõ. q̃ per moztẽ xp̃i aperta est ianua vite. Nullus em̃ ante moztẽ xp̃i intrauit. Zach. 9. Tu vero in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu in quo nõ est aqua. Sz quantũ ad maculã sic ipsi consecuti sunt. sed non virtute sacramentoꝝ veteris legis: sed in fide xp̃i. Sic ergo nouum testamentũ est excellentius q̃ vetus. quia confirmatum est moztẽ xp̃i: per quã remittunt̃ peccata: et q̃ exhibet ꝓmissionẽ. ¶ Deinde cũ dicit. Ubi em̃ testamentũ ꝛc. Probat illud quod suppositum. sc̃z q̃ nouum testamẽtum sit confirmatũ per moztẽ xp̃i. Et primo ꝓbat hoc p auctoritatẽ legis humane. Secundo per auctoritatẽ legis diuine ibi Unde nunc ꝓmũ ꝛc. Dicit ergo Dictum est q̃ nouũ testamentũ confirmatur per moztẽ xp̃i interuenientem. quia ad hoc q̃ testamentum valeat oportet q̃ moꝛs testatoꝛis interueniat. Et ideo nouũ testamentum non haberet robur: nisi interuenisset moꝛs xp̃i Unde ille dixit Job. 11. Expedit vobis vt vnus moꝛiatur homo ꝓ populo. Moꝛs autẽ ꝓpter duo necessaria est. Primo vt testamentũ habeat firmitatẽ. quia cũ sit expressiuũ vltime voluntatis potest semp mutari ante moztẽ. Unde dicit q̃ testamentũ confirmatũ est cũ moztuis. id ẽ per moztem. Et isto modo confirmatũ est nouũ testamentũ ꝓ moztem xp̃i Mat. 26. Hic est sanguis meus noui testamẽti. scilicet confirmatoꝛ et dedicatoꝛ. Secundo necessaria est moꝛs testatoꝛis ad hoc vt testamentum valeat ꝛ habeat efficatiam. Unde dicit. Alioquin nondũ valz. q̃ nullus potest perere aliquid nec etiã heres hereditatẽ ex vi testamenti nisi post moztẽ testatoꝛis. Ideo xp̃s voluit moztẽ suã ꝓ nobis interponere. ¶ Deinde cũ dicit. Unde nec ꝓmũ ꝛc. Hoc idẽ probat per auctoritatẽ legis diuine. scilicet per illud quod habeꝫ in veteri testamẽto. Et circa hoc duo facit. Primo em̃ ostendit conuenientiam inter vtrũq̃ testamẽtũ. Secundo ostendit differentiam ibi Necesse est ergo ꝛc. Circa primũ duo facit. q̃ primo ꝓponit. Secundo manifestat ibi. Lecto em̃ ꝛc. Dicit ergo Ita dictũ est q̃ ad hoc q̃ testamentũ valeat necesse ẽ q̃ moꝛs testatoꝛis interueniat. Nec hoc debet videri mirum. q̃ nec ꝓmũ testamentũ confirmatũ est sine sanguine. Ille aũt sanguis figurabat sanguinẽ xp̃i. Omnia em̃ in figura contingebãt illis. 1. coꝛ. 10. ¶ Deinde cũ dicit Lecto em̃ ec. Probat ꝓpositũ. scilicet q̃ illud testamẽtũ nõ est confirmatũ sine sanguine. Et ꝓbat hoc ꝑtũ ad tria in quibus fuit vsus sanguinis. Primo ꝑtũ ad legis editionẽ. Secundo ꝑtum ad tabernaculi consecrationẽ ibi Etiã tabernaculũ ꝛc. Tertio ꝑtũ ad vasoꝝ expiationem ibi Et omnia pene in sanguine ꝛc. Circa primũ sciendũ est q̃ apls tãgit h hystoriã q̃ habeꝫ Exod. 24. Ubi dicit q̃ postq̃ moyses legerat coram pplo mãdata dñi ipsiq̃ respondẽtib⁹ omnia q̃ locut⁹ est dñs faciem⁹ ꝛ erim⁹ obedientes. Accepit moyses sanguinẽ quẽ preceperat fuare duodecim vitulis ꝛ aspersit libzũ legis ꝛ pplm q̃si in cõfirmatione testamenti. Et ideo dicit Lecto em̃ ꝛc. q̃ necessariũ fuit vt legeretur. Illa em̃ lectio fuit legis promulgatio. Oportebat em̃ legẽ promulgari. ¶ Accipies ꝛc.

Hic est duplex obiectio litteralis. Una q̄ Exo .24. nulla fit mentio de hyreo: sed de duodecim vitulis. Secundo quia ibi etiā non fit mentio de aqua ꝛ cocco ꝛ ysopo. Responsio ad ista duo est duplex. Una scilicet q̄ aplus nutrit⁹ erat in lege. Unde sciebat q̄ ille vsus erat in emundationibus ſm legē q̄ asp̄sio fiebat de sanguine hyrcorum ꝛ vitulor̄ et aqua admixta cū ysopo ꝛ lana coccinea tanq̄ asp̄sorio. ꝛ ideo licet nō agat de hijs i exod. tamē aplus hoc accepit ex consuetudine ritus legalis Vel potest dici q̄ ista fuit prima cōsecratio. Et ideo quasi virtute continebanť in ipsa alie sanctificatiōes future: inter quas potissime fuit illa que fiebat in die expiatiōis de q̄ Leuit. 16. et alia de vitula rufa Numeri. 19. In prima autē erat sanguis vituli et hyrci. In secunda vero aqua ꝛ lana coccinea ꝛ ysopus. Quia ergo illa prima continebat istas duas ideo apostolus totū retulit ad istam. Dicit ergo Accipiens sanguinē ꝛc. Aspersit dicēs. Hic est sanguis testamenti qđ mandauit ad nos deus. sc̄z confirmator testamenti Eccl'. 24. Legē mandauit nobis moyses in preceptis iusticiarū. Iste em̄ sanguis fuit figura sanguinis xp̄i per quē nouū testamentū confirmatus est. Et ideo christus verbis istis vsus est Mat. 26. Hic est sanguis noui testameti confirmatiuus sc̄z. Figurabatur autē per sanguinē hyrci p̄opter similitudinē carnis peccati. et vituli propter fortitudinē. Miscetur aūt cū aqua quia baptismus a sanguine xp̄i efficaciā habet. Aspergitur autē cū ysopo qui mundat pectus: per quod significatur fides Act'. 15. Fide purificans corda eor̄. Et lana coccinea que est rubei colozis per quā significatur charitas Can. 5. Dilectus meus candidus ꝛ rubicundus. q̄ per fidem ꝛ dilectionē passionis xp̄i mundatur populus Aspergitur et liber legis. quia passio xp̄i adimpleuit legem Joh. 19. Consummatū est Mat. 5. Non veni soluere legem sed adimplere. ¶ Deinde cū dicit. Etiā tabernaculū ꝛc. Ponit consecrationē tabernaculi. quia tabernaculū ꝛ omnia vasa ministerior̄ similiť asp̄sit sanguine. Sed contra quia nondū factū erat tabernaculum. sed̄ 25. cap. mandatur de consecratione tabernaculi. Respondeo dicendū est q̄ licet non sit idē sanguis quo asp̄sus est populus ꝛ tabernaculum: tamē etiā tabernaculū mūdatū est sanguine. Unde potest sic construi vsus est sanguine etiā quando sanctificault tabernaculū. Sed cōtra quia numeri et leuitici. 8. dicitur q̄ vnxit tabernaculum oleo. Respondeo dicendū est q̄ non loquitur de illa sanctificatione qua primo consecratū est tabernaculū ꝛ vasa eius. sed̄ de illa que fiebat in die expiationis. Vel melius dicendū est q̄ etiā in prima vsus est sanguine. q̄ ibi dicit q̄ vnxit illud oleo et postea q̄ asp̄sit. Oleū autē nō est asp̄sum. vnde intelligitur q̄ primo vnxit illō et postea asp̄sit sanguine. Et ista duo sunt necessaria ad sanctificationē. scilicet virtus sanguinis xp̄i ꝛ oleū misericordie quibus sanctificatur tabernaculū. id est ecclia. ꝛ vasa id est ministri. ¶ Deinde cū dicit. Et omnia pene ꝛc. Exeq̄tur de ceteris mundationibus legalibus. Erat autē duplex mundatio. Una a corporali macula sic̄ leprosi. Alia a spirituali sc̄z peccato. prima poterat ptinere ad res manifestas sicut patet de lepra domor̄. Et mūdatio ab ista immundicia fiebat cum sanguine animalis immolati vt aqua expiationis que erat confecta cū sanguīe vitule rufe. Et ideo dicit Pene omnia. ꝛ nō omnia simpliciť. vel pene omnia. ita q̄ ly pene sit determinatiuū de ly mundantur. id est pene mundantur. quia non perfecte mundabantur sanguine. quia vt dicitur numeri. 31. Quicq̄d potest ignē sustinere purgatur per ignē. que vero nō poterant purgantur aqua expiationis. Sed ad mundationem a macula peccati necessaria est sanguinis effusio, q̄ requirebatur ad sacrificiū. Et ideo dicit q̄ sine sanguinis effusione non fit peccatorū remissio. Per quod figurabatur q̄ remissio peccati erat fienda per sanguinē xp̄i. Unde in veteri lege non virtute sacramenti sed virtute fidei xp̄i fiebat remissio peccator̄. Unde frequenť ibi dicitur. Rogabit pro eo sacerdos ꝛ remittetur.

Lectio quinta.

n Ecesse est ergo exemplaria quidem celestium hijs mundari: ipsa autem celestia melioribus hostijs q̄ istis. Nō em̄ in māufacta sancta iesus introijt exemplaria verox: sed in ipsum celum. vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Neq̄ vt sepe offerat semetipsum: quemadmodū pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eū frequenter pati ab origine mundi. Nunc autē semel in consummatione seculox ad destitutionē peccati per hostiam suā apparuit. Et quemadmodū statutū est hominibus semel mori. post hoc autē iudiciū. sic ꝛ christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. secūdo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in salutē.

Supra ostendit apostolus quid sit cōmune nouo ꝛ veteri testamento in q̄tuz vetus ꝛ nouū conueniunt: hic ostēdit differētia vtriusq̄. et circa hoc duo facit. Primo em̄ ostendit q̄ in nouo est melior mundatio. Secundo q̄ perfectior ibi Neq̄ vt sepe ꝛc. Iterū prima i duas. Primo em̄ ostendit q̄ quantū ad illud qđ mundat. ꝛ quantū ad id quo mundatio efficitur sit melior mundatio in nouo. Secundo manifestat quod dixit ibi. Non em̄ in manufactis ꝛc. Dicit ergo Necesse est ergo exemplaria celestiuz scilicet ipsum tabernaculū quod quo ad nos est exēplar: licet simpliciter sit exemplatū et figura illius. et ideo minoris dignitatis: quia figuratū nobilius est q̄ figura sic̄ corpus q̄ vmbra hijs sc̄z sacrificijs mundari. Ipsa autez celestia. scilicet nouū testamentuz melioribus hostijs q̄ istis. melioribus quidez quia illa mundabanť sanguine animalium. sed in nouo testamento fit mundatio sanguine christi. Semp autē meliora melioribus mundanť. Illa autē erant figura celestiū. Si ergo illa munda bantur sanguine oportet illa celestia mundari meliori sanguine Sed contra in celo nulla est mundicia. Respondeo dicē dum est q̄ celestia intelliguntur ſm glo. ea que pertinēt ad statum presentis ecclesie que dicuntur celestia. Item homines fideles gerunt ymaginē celestiū inquantū mēte conuersantur in celis. Vel aliter ꝛ melius q̄ per celestia intelligatur celestis patria. Et loquitur hic apostol⁹ eo modo quo in veteri testamento dicebatur emundari tabernaculum: non q̄ haberet in se aliquā imunditiā: sc̄z quia mundabantur quedā varietates quibus impedie bantur accedere ad sanctuariū. Et dicuntur mundari celestia inquantū per sacramentū noue legis purganť peccata: que impediunt ab ingressu celestiū. Item dicit Hostijs in plurali. Contra. quia tantū est vna hostia xp̄i. infra. 10. Una em̄ oblatione consummauit ineternū sanctificatos. Respondeo licet sit vna in se tamē plurib⁹ hostijs veteris legis figurabatur. Ex hoc loco habeť q̄ hostie veteris legis erant bone, Melius em̄ non dicitur nisi re

spectu boni. ¶ Deinde cū dicit Nō em̄ in manufactis ꝛc. Ostendit q̄ celestia mundantur melioribus hostijs. Pontifex em̄ expiabat sanctuariū qđ erat manufactū. sed xp̄s intrauit nō in māufacta sctā q̄ erāt q̄ ad nos exēplaria vero. sed i ipsū celū qđ nō ī se ꝛ q̄ ad nos expiauit vt dcm ē sed nō expiauit carnalib⁹ hostijs. quia christus nō venit ad offerendū talia. p̄s. Holocaustuz ꝛ p̄o peccato nō postulasti. Itē holocaustū nō delectaberis. Itē supra. 7. Manifestū q̄ de tribu iuda ortus est dñs: de qua nullus presto fuit altario: sed introiuit in ipm celū. Mat. vltimo Dñs quidē iesus assumptus est in celū Act'. 1. Hic iesus qui assumptus est a vobis in celū. Sed quare? Vt appareat p̄o nobis vultui dei. Et loquit aplus alludēdo ritui veteris legis ſm quā pontifex qui intrabat sc̄a sanctorum: stabat coꝛā propiciatorio vt oꝛaret p̄o populo: ita ꝛ xp̄s intrauit celū ſm q̄ homo: vt astaret deo p̄ salute nostra. sed differenter: quia sacerdos impediente fumo qui ascendebat de thuribulo nō videbat sanctasanctor̄: nec videbat aliquē vultum. sed xp̄s apparet vultui dei nō q̄ sit ibi facies coꝛporalis: nec aliq̄ nebula sed cognitio manifesta. Sed nūquid xp̄s existens in terra nō poterat apparere vultui dei. cū deus omnia videat. Respondeo dicendū est q̄ sicut Augustinus loquens deo dicit: mecuz eras ꝛ tecū non erā. quia scilicet deus est in omnib⁹ q̄ essentiā presentiā ꝛ potētiā. mali aūt nō sunt cū deo p̄ gratiam. ita dicitur xp̄s introisse vt appareat vultui dei: q̄a licet semp videret eus clara visione: vt perfecte beat⁹ tñ status viatoris in q̄tū huiusmodi non habet hoc: sed tātum status celestis. Et ideo qñ ascendit perfecte beat⁹ in corpore ꝛ anima intrauit vt appareat vultui dei. id est intrauit locū vbi deus manifeste videtur et hoc p̄o nobis. Ad hoc em̄ ascendit vt pararet nobis viā Joh. 14. Eo parare vobis locū. Itē iterū veniā ꝛ assumam vos ad meipsum Mich. 2. Ascendit pādens iter ante eos. Corpus em̄ debet sequi caput suū. Mat. 24. Ubicunq̄ fuerit corpus ibi congregabunť ꝛ aquile. ¶ Deinde cū dicit. Neq̄ vt sepe offerat ꝛc. Ostendit q̄ mundatio noui testamenti est perfectior q̄ veteris. Hoc autem ostendit per duo. Primo per hoc q̄ illa reiterabat quolibet anno hec autē tm̄ semel. Itē q̄tum ad effectū. q̄ illa nō poterat aufferre peccata qō ista potest Circa hoc ergo duo facit. Primo em̄ ostendit primū. Secūdo secūdū ibi. Ambam habēs lex ꝛc. Sciendū est autē q̄ apostolus supra dixerat tria de christo. Primo scilicet q̄ est pōtifex. Secundo que fit dignitas loci quē intrauit. Tertio quomodo intrauit. hic declarat quō intrauit: quia sicut pontifex legalis semel in anno: ita christus semel tantū ꝛ hoc erat quartum. Unde circa hoc tria facit. Primo em̄ ostendit quid fiebat in veteri testamento. Secundo q̄ esset inconueniens istud fieri in nouo testamento ibi. Alioquin ꝛc. Tertio ondit qđ fiat in nouo testamēto ibi Nunc autem semel. In veteri enim testamento pontifex licet nō intraret nisi tm̄ semel in anno. tamē quolibet anno ex p̄cepto legis oportebat ipm̄ intrare cū sanguine alieno sicut dicitur Leui. 16. Xp̄s autē intrauit non in manufacta ꝛc. nec vt sepe offerat seipm̄ quēadmodū pōtifex intrabat in sancta per singulos annos cū sanguine alieno. ¶ Deinde cum dicit. Alioquin oportebat ꝛc. Probat q̄ esset inconueniens istud fieri in nouo testamēto. q̄ sequereť maxiz mum inconueniens. quia cū xp̄s intraret per p̄opriū sanguinem: sequeretur q̄ oportuisset eum frequenter pati ab origine mundi. Non sic autē est de veteri hostia. quia illa offerabatur p̄o peccatis filiorū isr̄l. Ille autē popul⁹ inceptu spiritualiter quando data fuit lex. ꝛ ideo nō oportet eam offerri ab origine mundi. Christus autē seipsum obtulit p̄o peccatis totius mundi. quia ipse propiciatio nostra factus est p̄o peccatis nostris et totius mundi. ī. Joh. 2. ꝛ sic si sepe offerreť oportuisset ipsum nasci ꝛ pati ab origine mundi. quod fuisset maximū inconueniēs. Sz contra Apo. 13. Agnus qui occisus est ab origine mundi. Respondeo verū est. occisus. id est prefiguratⁿ ab origine mundi occidi sicut in occisione abel. ¶ Deinde cuz dicit. Nunc autē ꝛc. Ostendit quid fiat in nouo. ꝛ circa hoc facit duo. Primo quare non iteratur hostia in nouo testamento dat duas causas. Secundo explicat eas ibi. Et quemadmodū ꝛc. Dicit ergo Nunc ergo christus semel apparuit in consummatiōe seculoꝛ. ī. coꝛ. 10. Nos sumus in quos fines seculoꝛ deuenerūt. Et hoc dicit p̄pter numerū annoꝛ. quia iam sunt plus q̄ mille anni exquo hoc dixit. Etates enim mundi accipiunť scm̄ etates hominis que principaliter distinguunť scm̄ statū ,pficiendi non ſm numerū annoꝛ. Ita prima etas fuit ante diluuium in qua nec lex̄ scripta: nec punitio sicut i infantia Alia a noe vsq̄ ad abraā. et sic de alijs. ita q̄ vltia etas est status p̄sens post quē non est alius status: sicut nec post senium. Sicut autē in alijs etatibus est numer⁹ annozū determinatus: non autē in senio: quia senīū incipit a 60. anno et aliqui viuunt per cētū et. 20. annos. ita nō est determinatū quantū iste status mundi debeat durare tamen est consummatio seculozū. quia non restat aliⁿ ad salutē. In isto autē xp̄s semel apparuit cuius pōt duas ratiōes quare sc̄z semel tm̄ offerebatur. Prima est. q̄ in veteri testamento non aufferebantur peccata quod fit p̄ hostiam xp̄i. Alia est. quia sacerdos legalis non offerebat propriū sanguinē sicut xp̄s. Unde dicit q̄ apparuit ad destitutionē peccati per hostiā suam. sc̄z suipsius ꝛ ideo ulla reiteratur non autē ista. ī. p̄e. 3. Xp̄s semel p̄ peccatis nostris mortuus est. ¶ Deinde cū dicit Et quēadmodum ꝛc. Explicat istas rationes. ꝛ primo secūdam Secundo primā ibi Ambā habens lex ꝛc. Secundam explicat per similitudinem alioꝛ hominum. Unde circa hoc facit duo. Primo em̄ ostendit quid accidit alijs hominibus. Secundo ostēdit qđ accidit xp̄o ibi. Sic ꝛ xp̄s semel ꝛc. In quolibet em̄ homine duo inuenimus. scilicet necessitatē moriendi. Itē q̄ resurgat non vt emundetur: sed vt iudicetur de factis eius. Primū tangit cū dicit: Et quemadmodū statutū est ꝛc. Sed contra videtur q̄ hoc non sit statutū: sed magis homo peccando hoc fecerit. quia Sap̄. 1. dicitur q̄ deus mortē non fecit: nec letatur in perditione viuoꝛ. Et paulo post. Impij autem manibus et verbis accesserunt sibi illā. Respondeo dicendum est q̄ in morte tria sunt considerāda. scilicz causa naturalis. et quantū ad hoc ex conditione nature statutum est hominē semel mori in q̄tum componitur ex contrarijs. Secundo donum inditū et quantū ad hoc in cōditionez datū est homini beneficium originalis iustitie p̄ quā anima continebat coꝛpus vt posset nō mori. Tertio meritū mortis. et sic homo peccando meruit illud beneficiū amittere ꝛ sic mortem incurrit. Unde dicit q̄ impij manibus sc̄z pomū vetitū cōtrectādo accesserūt mortem Homo q̄ temerēdo causa est mort⁹: ſz deⁿ vt iudex. Stipēdia em̄ peccati mors Ro. 6. Semel'. Nō qđē verū de cōi consuetudie: licet aliqui fuerint resuscitati sicut lazarus et filius vidue q̄ postea mortui sunt. Quantū autē ad secundū dicit Post hoc autē iudiciū. q̄ post q̄ resurget nō iterū morieť sz statim iudiciū sequeť. Omnes enim manifestari oportet añ tribunal xp̄i vt referat vnusq̄sq̄ p̄pria coꝛporis ,put gessit. vt dicit. 2. coꝛ. 5. ¶ Deinde cū dicit. Sic ꝛ xp̄s ꝛc. Ondit quō hec ꝙueniūt xp̄o. Et q̄ tū ad ꝑmū dicit. q̄ sic xp̄s semel oblat⁹ est. Et in hoc ꝙuenit cū alijs. Sz differt in duob⁹. ꝑmo q̄ cuz xp̄s non desceñderit ab adā p̄ rationē seminalē: ſz q̄tū ad coꝛpulentā

Explanatio sancti Thome

substātiā non contraxit peccatū originale. et ideo nō fuit debitor illius statuti Gen. 2. In quacunq; die comederis ex eo morte morieris. Sed ꝓpria volūtate mortē assumpsit. Joh. 10. Nemo tollit a me animā meā ꝛc. Ideo dicit q oblatus est Esa. 53. Oblatus est quia ipse voluit Et. 1. Pe. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo differt quia mors nr̄a est effectus peccati Ro. 6. Stipendia peccati mors est. Sed mors xp̄i est destructiua peccati. Ideo dicit Ad multoꝝ exhauriēda peccata. id est remouēda. Nec dicit omniū. q mors xp̄i tollit sufficiēs ꝓ omnib⁹ non tñ habet efficaciā nisi q̄tū ad saluandos. Nō em̄ oēs subijciūtur ei per fidē et bona opera. ¶ Quantū ad secundū dicit. Secūdo autē sine peccato ꝛc. De secundo aduentu dicit duo. Primo ponit differentiā eius ad primū. q. secūdus erit sine peccato. in primo em̄ ꝛ si peccatū nō habuerit tamē venit in similitudinem carnis peccati Ro. 8. Item in primo fuit hostia pro peccato. 2. cor. 5. Eum qui peccatū non nouerat pro nobis peccatum fecit. In secundo vero ista non erunt. ideo dicit q apparebit sine peccato. Secundo ponit illud quod est proprīū secundo aduētui. q. non apparebit vt iudicetur sed vt iudicet remunerās ꝓ meritis. Unde dicit q apparebit Et quidē licet omnib⁹ etiā his qui eū pupugerunt scōm carnē. tñ ſm diuinitatem solū electis expectantibus eū p fidē in salutē eorum Esa. 30. Beati omnes qui expectant eum. Phil. 3. Saluatorē expectamus dominū iesum xp̄m q̄ reformabit corpus humilitatis nostre: cōfiguratū corpori claritatis sue

Capitulū decimū.

Umbrā em̄ habens lex futuroꝝ bonorū non ipam ymaginē rerū per singlos annos eisdē ipsis hostijs quas offerūt indesinēter nūq̄ potest accedentes perfectos facere. Alioquin cessassent offerri: ideo q nullā haberēt vltra conscientiā peccati cultores semel mūdati: sed in ipsis cōmemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile em̄ est sanguinē thauroꝝ ꝛ hyrcoꝝ auferre peccata Ideo ingrediens mundū dicit. Hostiā ꝛ oblationē noluisti: corpus autē aptasti mihi. Holocaustomata ꝛ pro peccato nō tibi placuerunt. Tunc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptū est de me: vt faciā deus voluntatem tuā. Superius dicens: quia hostias et oblationes ꝛ holocaustomata ꝛ pro peccato noluisti. nec placita sunt tibi q̄ scōm legē offeruntur tunc dixi. ecce venio: vt faciā deus voluntatē tuā. aufert primū vt sequens statuat. In qua voluntate sanctificati sum⁹ p oblationē corporis xp̄i iesu semel. Et ois quidem sacerdos presto est quottidie ministrans et easdem sepe offerens hostias que non possunt auferre peccata. Hic aut̄ ꝫ vna pro peccatis offerens hostiā in sempiternū sedet in dextera dei: decetero expectans donec ponant inimici eius scabellū peduz ei⁹: Una em̄ oblatiōe cōsummauit in sempiternum sanctificatos. Contestatur autē nos et spiritussanctus. Postq̄ em̄ dixit. Hoc autez testamentū quod testabor ad illos post dies illos dicit dñs. dabo leges meas in cordibus eoꝝ ꝛ in mentibus eoꝝ superscribam eas. et peccatoꝝ ꝛ iniquitatū eoꝝ iam nō recordabor amplius. Ubi autē horū remissio: iam non est oblatio pro peccato.

Supra apostolus consideratis hijs que agunt̄ in vtroq; testamento oñdit preeminentiā noui testamenti ad vet⁹: hic ꝓbat vnū quod suppposuit. scz q vet⁹ nō poterat mūdare peccata. ꝛ hoc est vltimū illoꝝ quinq; que premiserat de xp̄o. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ ostēdit defectum veteris testamenti circa abolitionē culpe. Secūdo ex hoc comparat sacerdotē noui testamēti ad sacerdotem veteris testamēti ibi Omnis quidē sacerdos ꝛc. Iterum prima in duas. Primo em̄ ꝓponit quod intendit. Secūdo ꝓbat ꝓ auctoritatē scripture ibi. Ideo ingrediens mundū ꝛc. Itē prima in duas. Primo em̄ ꝓponit intentū suū. Secūdo ꝓbat ibi. Alioquin cessassent ꝛc. Circa primū sciendū est q apostolus ex conditiōe ꝛ ritu veteris legis cōcludit ipm defectū. Per peccatū aut̄ fit pr̄iuatio futuroꝝ bonoꝝ. ꝛ ideo quasi illud peccatū pertinet ad bona futura. scz celestia. ad illa bona se habet lex vetus sicut vmbra ad corpus. scz noua lex sicut ymago Umbra aut̄ ꝛ ymago q̄tū ad hoc conueniūt q̄ vtrūq; repsentat. Sed vmbra in cōmuni. ymago vero in ꝑticulari ꝛ q̄tum ad naturā individui ꝛ in speciali. Sic etiā nou a lex quantū ad bona futura repzesentat. Primo q; in verbis noui testamēti fit expressa mētio de bonis futuris ꝛ, pmisso non aut̄ in veteri: sed tñ de carnalibus. Secundo q; virtus noui testamenti consistit in charitate que est plenitudo legis. Et ista charitas licet sit impfecta rōe fidei cui inheret: tñ est similis charitati patrie. Unō noua lex dicitur lex amoris. Et ideo dicitur ymago. quia habz similitudinē expssam bonoꝝ futuroꝝ: sed lex vetus illā repzesentat per quedā carnalia ꝛ valde a remotis. Et ideo dicitur vmbra Col. 2. Que sunt vmbra futuroꝝ Hec est ergo conditio veteris testamenti: q; habet vmbram futuroꝝ nō rez ymaginē. Ritus autē erat q; per singulos annos offerebant in festo expiationis easdē hostias. scilicet sanguinē hyrcoꝝ ꝛ thauroꝝ pro eodē. scz ꝓ peccato sicut patet Leui. 23. Ex his duobus concludit intentum scz q; lex habens vmbrā futuroꝝ bonoꝝ nō rerū ymaginē non potest facere perfectos accedentes. scz pontifices eisdem hostijs quas offerunt per singulos annos. supra 7. Neminē ad perfectū adduxit lex. Sed ista perfectio reseruatur noue legi que cōsistit in charitate que est vinculum perfectionis. Col. 2. Ideo dicit Mat. 5. Estote ergo ꝓfecti. ¶ Deinde cū dicit. Alioquin cessassent ꝛc. Probat ex duobus intentū. ꝛ primo ex ritu. Secūdo ex conditione oblatoꝝ ibi. Impossibile em̄ ꝛc. Ad. ꝓbandū autē q; lex non mundabat perfecte assumit duo. Primū est q; in ipsa fiebat frequēs reiteratio earundē hostiarum ꝛ est ratio talis. Cultores si fuissent per easdē hostias semel mundati. quia non haberent vltra conscientiā peccati: cessassent offerre. Et si nō cessassent: offerre indigeret Nunc aut̄ nō cessabāt. q; vt dictū est per singlos annos easdē hostias offerebant. Quia ergo non cessabāt idem semp offerre signū est q; nō mūdabāt Mat. 9. Nō ē op⁹ valētib⁹ medicus ſz male habētib⁹. Sz ꝓra q; possz dici q; rō nō ē efficax. Possz em̄ dici q; mūdabat illa oblatio

in epistolam ad Hebreos x

ꝑteritis nō a futuris. ꝛ ideo q; frequenter peccabant oportebat frequenter iterari oblationē. Rñdeo dicēdum est q; modus loquēdi apli hoc excludit. q; cū peccatū sit quoddā spirituale qđ oppōit celesti oportet illō ꝑ quod mundat̄ peccatū eē spūale ꝛ celeste. ꝛ ꝑ sequēs habere virtutē ꝓpetuā. Ad̄ supra loquēs de virtute sacrificij xp̄i attribuit ei virtutē ꝓpetuā dicēs: Eterna redēptiōe inuenta. Q; aut̄ habet virtutē ꝓpetuā sufficit ad cōmittēda et cōmissa. ꝛ ideo non oportet ipm ampli⁹ iterari. Ad̄ xp̄s vna oblatiōe mūdauit in eternū sc̄ificatos sicut dicit infra Itē ꝓra hoc qđ b dicit q; nō iteret q; nos quottidie offerimus. Rñdeo dicēdū est q; nō offerim⁹ alia ꝑ illā quaz xp̄s obtulit ꝓ nobis. scz sanguinē suū. Ad̄ nō est alia oblatio sed est commemoratio illi⁹ hostie quā xp̄s obtulit. Mat. 26. Hoc facite in meā cōmemorationē. Secundū qđ ꝓmittit est. q; in veteri testamēto fiebat cōmemoratio ꝓ singulos annos de peccatis suis ꝛ ꝓpli. Ergo nō erāt abolita. Ad̄ dicit q; in ipsis fit cōmemoratio ꝛc. qđ verū est. In generali em̄ fiebat mētio de peccat⁹. scz q; erat cōscius peccati. sed in speciali fit mētio in nouo Jac. 5. Cōfitemī alteruꝝ peccata vra. ¶ Deinde cū dicit. Impossibile est em̄ ꝛc. Probat idē ex cōditione oblatoꝝ. Solennius em̄ qđ erat in ipa erat oblatio hyrcoꝝ ꝛ vitulorū q̄ fiebat in die expiatiōis. Et cū ista esset q̄dā repsentatio obscura et ipfecta celestiū sicut vmbra impossibile est sanguine istoꝝ aufferri peccata. Nō vex est ꝓpria virtute Sz si aliquis dimittebāt. hoc erat virtute sanguis xp̄i q̄ illo ꝓfigurabat Jere. 11. Nunq̄d carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gliata es? Quasi dicat. Non ¶ Deide cū dic̄: Jhō igrediēs mūdū ꝛc. Inducit auctoritatē scripture. ꝛ circa hoc fac̄ duo. Primo em̄ pōit eam. Secūdo expōit eā ibi Superi⁹ dicēs ꝛc. Ista auctoritas pōt diuidi in duas ſm glo. q; primo agit de incarnatione xp̄i ꝓfigurata i legalib⁹. Secūdo de passiōe xp̄i ibi Tūc dixi ꝛc. Tamen ſm intētionē apli pōt alit̄ dici q; primo tāgit illō qđ ꝓtinet ad reprobationē veteris testamenti. Secūdo illō qđ ꝓtinet ad acceptionē nouī testamēti ibi. Tunc vixi ꝛc. Ista aut̄ auctoritas ꝓuenit xp̄o ſm q; igrediēs in mūdū. Dic̄ g; q; illa nō poterāt auferre peccata. iō filius dei ingrediēs in mundū ꝛc. Cōtra. q; dicit Joh̄. 1. In mūdo erat. Rñdeo dicendū est q; vex est q; erat in mundo quasi regēs totū in ꝓtū dicit eē in oib⁹ ꝑ essentiā ꝓsentiā ꝛ potētiā. sed est extra mundū. q; a mūdo nō cōprehendit: sed habet bonitatē separatā a toto mūdo a quo causat̄ bonitas vniuersi. Sz ꝓpr̄ nos fact⁹ ē humāe nature suppositū dicit ingredi in mundū ꝓpr̄ ei⁹ assūptiōz sicut supra. 1. Cū iterū introducit pmogēitū in orbē terre ꝛc. ¶ Ingrediēs g; in mūdū dicit: Sz qđ dicit? Hostiā ꝛ oblationē noluisti. Ponit aut̄ quatuor q̄ erāt in veteri testamento. q; sacrificiū aut erat de animatis. puta pane vel thure ꝛ tūc dicebat oblatio. Al⁹ de aīatis ꝛ tūc vl̄ ad placandū deum et dicit holocaustum qđ erat dignissimum q; totū cōburebatur et cedebat in honorē dei Aut erat ꝓ emundatiōe peccati. et dicit sacrificiū ꝓ peccato. Et istō habebat duplicē ptē. q; vna ꝑs cōburebat̄ in altari. altera cedebat in vsū ministroꝝ. Aut erat ꝓ beneficijs dei et istud min⁹ dignū. q; tñ tertia ꝑs cōburebat̄ ꝛ dabat̄ ministris vna: alia offerēt⁹. Et istud dicit sacrificiū pacifico. Istis oibus in nouo testamēto rñdet oblatio corpis xp̄i q; ꝓ corp⁹ xp̄i placat⁹ ē de⁹. s. i oblatiōe ips⁹ in cruce Ro. 5. Cū inimici essemus reconciliati sumus deo ꝑ mortē filij eius. Itē ꝑ ipm ablatū est peccatū. 1. Pe. 3. Christus semel ꝓ peccatis nostris mortu⁹ est. Itē ꝑ ips introducimur in bona eterna ꝛ ꝓmeremur beneficia dei. Dicit ergo Hostiā. scz sacrificiū ꝛ oblationē noluisti. Et intponit post. Corpus aut̄ aptasti mihi. i. aptū fecisti imolationi. Et hoc q̄tū ad duo. Primo q; fuit purissimū vt de leret omne peccatū Exod. 12. Erit agnus absq; macula. Itē q; fuit passibile vt posset imolari Ro. 8. Misit deus filiū suū in similitudinē carnis peccati. Istud aut̄ corpus est vera hostia ꝛ vera oblatio Ephe. 5. Tradidit semetipm ꝓ nob oblationē ꝛ hostiā deo in odoreꝝ suauitatis. ¶ Holocausta ꝛ ꝓ peccato nō tibi placuerūt. Mat⁹ē placere q; velle. q; illa placēt q̄ in se habēt aliq̄d vt ea velimus. Solum⁹ aut̄ aliq̄n aliq̄ nō ꝓpt̄ se: sed ꝓpt̄ aliud. Quia q̄ holocausta digniora erant de quibus tñ dicit q; nō placuerūt: q̄ multominus alia. Sed contra. q; Leui. 1. dicit q; adolebit ea sacerdos sup altare in holocaustuz ꝛ suauē odorē dño. Preterea si noluit ea: quare ꝑcepit hec sibi offerri? Rñdeo dicēdū est q; hoc qđ de⁹ dicit illa nolle potest vupliciter intelligi. Uno modo q; non vult ea ꝓ tpe isto in quo aduenīēte veritate cessāt vmbra. vnde modo peccaret q̄ ea offerret. Alio mō q; nō vult ea ꝓpter petā offerētiū Esa. 1. Manus em̄ vre sanguie plene sunt. ¶ Tertia responsio ꝛ quā apls intēdit est. q; ista nū q̄ fm se placuerūt deo nec accepta fuerunt. sed ꝓpt̄ duo dicuntur accepta. Primo q; erāt figura xp̄i cuius passio deo accepta fuit. Nō em̄ delectabāt in occisione animalium sed in fide passionis eius. Nihil em̄ in figura cōtinebāt illis. 1. cor. 10. Secundo vt nos ab ydolatria reuocaret ꝓ ista sacrificia. vñ in ꝓma legis datiōe nulla fit mentio de sacrificijs: sed tñ post q̄ fecerūt vitulū. Unde Jere. 7. Nō cum locut⁹ cū patrib⁹ vr̄is ꝛ nō ꝑcepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti de verbo holocausto rū ꝛ victimnarū. ¶ Deinde cū dicit: Tunc dixi ꝛc. Prosequit de approbatiōe noui testamēti. ꝛ fm glo. sic legit Tūc scz quādo aptasti corp⁹ mihi. scz in conceptiōe dixi id ē venire ꝓposui. scz ad passionē. 1. Jo. 5. Hic est q; venit aquā ꝛ sanguine iesus xp̄s. Sel meli⁹ est q; referat̄ ad aduentū in mūdū ſc̄. Tūc. scz q̄n holocausta nō placuerunt tibi dixi venio ꝓ incarnatione Job. 16. Exiui a pr̄e ꝛ veni in mundum. Et hoc vt offerā me ad passionē. Et ideo dicit Ecce. Sed nunq̄d istud sacrificiū erit acceptū Certe sic quia in capite libri scriptū est de me. Iste liber est xp̄s ſm humanā naturā in quo scripta sunt oīa necessaria homini ad salutez Esa. 8. Sume tibi librū grandē Caput aut̄ xp̄i est de⁹. 1. cor. 11. In capite g; libri. id ē in ordinatione dei q̄ est caput xp̄i q̄ est liber: scriptū est q; filius dei incarnari deberet ꝛ mori. Sel liber id est psalteriū cuius ꝓmus psalm⁹ est de xp̄o. Al⁹ melius liber vite q̄ nihil aliō est q; noticia quā de⁹ habet de ꝓdestinatione sanctoꝝ q̄ saluant̄ ꝓ xp̄m. Ergo in isto libro scriptuz ē de me. q; scī ꝓ me ꝓdestinati sunt Eph. 1. Elegit nos in ipo ante mūdi ꝓstitutionē Ro. 8. Quos ꝓscīuit ꝛ ꝓdestinauit ꝓformes fieri ymaginis filij sui. Si g; ꝓdestinatio dicitur liber: manifestū est q; xp̄s caput est libri Apoc. 21. Qui nō sūt scripti in libro vite agni. Qui simplicit̄ est ꝓdestinat⁹ Ro. 1. Qui ꝓdestinat⁹ est filij⁹ dei in virtute. Ergo in capite libri. i. in me fm diuinā naturā scriptū ē de me fm naturā humanā: vt faciā voluntatē scz tuā. i. hoc ꝓordinatū ē vt ꝓ gr̄az tuā faciā voluntatē tuā offerēdo meipz ad redēptiōz hūani gener⁹. ¶ Deinde cum dic. Superi⁹ dicēs ꝛc. expōit auctoritatē ꝓmissam ꝛ circa hoc facit duo. Primo em̄ assignādo ordiez dicēdoꝝ pōit vr̄az inē nouuz ꝛ vet⁹ testamētū. Secdo expōit spāliē qđā suppositus in auctoritate ibi In qua voluntate ꝛc. Victū ē aut̄ q; duo tāgebant in auctoritate allegata. Ad̄ qđ ꝓtinet ad reprobationē veter⁹ testamēti Alio āt ad approbatiōz noui testamēti Reprobat āt vet⁹ testamētū dupliciter. tū q; de⁹ sacrificia ei⁹ nō vult. tū q; sibi nō placēt. ꝛ sic dauid ꝓpha dicēs supi⁹. i. in ꝓncipio. qđ dicē? Quia hostias ꝛ olatiōes ꝛ holocaustomata ꝛ ꝓ pctō noluisti ꝛc. Esa. 1. Holocau-

ſũ arietũ ⁊ adipẽ pinguiũ ⁊ ſanguinem vituloꝝ ⁊ agnoꝝ ⁊ hircoꝝ nolui ⁊c. Noluiſti. nec eſt ſm ſe nec placita ſunt tibi q̃ ſm legẽ offerunt. id eſt in his non delectaris. pſ. Holocauſtis nõ delectaberis: niſi q: ſunt figura vt in ꝓtũ ꝑ ipa retrahebant ab ydolatria. Hoc g̃ ꝑmo dicens ſubiũgit. Tũc dixi. ſcz qñ carnẽ aptaſti mihi ad paſſionẽ: vel qñ iſta nõ placuerũt. ecce venio. vt ad incarnationẽ vl ad paſſionẽ. ſed ad quid: Ut faciã volũtatẽ tuaz Jo. 6. Deſcẽdi de celo vt faciã volũtatez ei⁹ q̃ miſit me. Jo. 4. Meus cib⁹ ẽ vt faciã volũtatẽ ei⁹ q̃ miſit me ⁊c. Ꝺzopheta g̃ hoc dicens aufert ꝓmũ vt ſequẽs ſtatuat in q̃ ondit ꝺraz veteris ⁊ noui teſtamẽti. qz loquẽs de veteri dicit ꝙ nõ vult nec placẽt deo ſcz ſm ſe. Ergo auferunt. ſz qñ de nouo loquit dicit ꝙ vult. qz ad hoc venio vt faciã volũtatẽ tuã Ergo nouũ ſtatuit. i. firmat eſſe ſm volũtatẽ dei Leui. 26. Cetera nouis ſupueniẽtib⁹ ꝓjiciẽtis. ¶ Deinde cũ dic. In qua volũtate ⁊c. Expõit illud qõ dixerat de volũtate dei ad quã implẽdã vẽit xp̃s. ſcz q̃ fit illa voluntas. Hec aũt eſt ſic dicit. i. thes. 4. Hec ẽ volũtas dei ſcificatio vr̃a. ideo dic: In qua volũtate ſanctificati ſum⁹ ⁊ hoc ꝑ oblationẽ corꝑis xp̃i ihu ſemel ſcz factã Eph. 5. Obtulit ſemetiꝑm oblationẽ ⁊ hoſtiã deo ⁊c. Et hoc ſemel. i. Pe. 3. X̃ps ſemel ꝑ ꝓtis nr̃is mortuus ẽ. ¶ Deinde cũ dicit: Et ois q̃dẽ ſacerdos ⁊c. Oſtẽdit cõparationẽ ſacerdotis noui ⁊ veteris teſtamẽti. Sciendũ aũt ꝙ in lege erant duo ſolẽnia ſacrificia. Unum in die expiatiõis qõ fiebat ꝑ ſolũ ſummũ põtificẽ de q̃ multa iã dicta ſunt. Aliud erat iuge ſacrificiũ in q̃ vn⁹ agn⁹ offerebaꝝ in mane: ⁊ alius in veſpere. de quo numeri. 28 De iſto etiã intẽdit h apls. ⁊ circa hoc tria facit. Primo eñ põit illõ qõ ꝓtinet ad ſacerdotẽ veter⁊ teſtamẽti. Secũdo ponit illõ qõ ꝓtinet ad ſacerdotẽ noui. Secũdo cõfirmat ꝑ auctoritatẽ Scõm ibi. Hic aũt vnã ⁊c. Tertiuz ibi Cõteſtat aũt ⁊c. Dicit g̃ Oñis ſacerdos ⁊c. Dic omnis ad ꝺraz ſacrificij expiatiõis qõ tñ ꝑ ſummũ ſacerdo tẽ fiebat: ſed in iſto oñis ſacerdos ſtio eſt tota die miniſtrãs ⁊ ſepe offerẽs eaſdẽ hoſtias. qz ſep offerebat agnũ q̃ ſcz hoſtie feriales nõ poterãt aufferre peccata. qz nõ iterabanꝫ Jere. 11. Nunq̃d carnes ſcẽ auferẽt a te malitias tuas in q̃bus gliata es. Per iſtud iuge ſacrificiũ figurab⁹ xp̃s. et eternitas ei⁹ q̃ eſt agn⁹ imaculat⁹. ¶ Deinde cuz dicit. Hic aũt vnã ꝑ peccatis ⁊c. Oñdit illud qõ ꝓtinet ad ſacerdotiũ xp̃i. Et circa hoc facit duo. Primo eñ ponit ũtẽtũ. Secũdo aſſignat rõem ibi. Una eñ ⁊c. Dicit g̃ Hic aũt ſcz xp̃s offerẽs vnã hoſtiã ꝑ peccatis auferentez ſcz peccata. Illa vero vetus lex miſtas offerebat hoſtias nõ expiãtes peccata. hec ergo ſcz ꝑfens offerẽs vnã hoſtiam. qz ſemel ꝑ peccatis nr̃is ſeiꝑm obtulit. ſedet nõ tanꝙ miniſter ſicut ſacerdos legal⁹ q̃ ſemꝑ ꝓſto eſt: ſz tãq̃ dom⁹. pſ. Dixit dñs dño meo ſede a dextris meis. Mat. vltimo Sedet a dextris dei. Ad dexterã dei patris: q̃tũ ad equalitatẽ poteſtat⁊ ſm diuinitatẽ. ſed in pottoribus bonis ſcõm humanitatẽ. ſupza. 1. Sedet ad dexterã maieſtatis ⁊c. Et hoc in ſempiternũ. Nõ eñ iterũ mozietur quia chriſtus reſurgens ex mortuis iã non moritur. Romanoꝝ. 6. ⁊ Dañ. 7. Poteſtas eius poteſtas eterna ⁊c. Decetero expectãs donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius. Iſta expectatio non innuit aliquã anꝑietatem in chriſto ſicut in hominibus ſpes que differtur affligit animam. vt dicitur prouerbiozũ. 13. ſed deſignat voluntatẽ miſerendi quam deus habet erga nos Eſa. 30 Expectat dominus vt miſereatur noſtri. Subijciuntur ergo pedibus eius. id eſt humanitati chriſti aliqui volẽtes et in hoc ſalus ipſozum conſiſtit in faciendo voluntatem eius Exoꝺ. 10. Uſq̃quo nõ vis mihi ſubijci. Sz mali nolentes ipſi ſubditi ſunt. quia et ſi voluntatẽ eius per ſe non implent. tamen de ipſis impletur quantũ ad opus iuſticie. Et ſic omnia ſunt ei ſubiecta aliquo iſtozum modozum. pſ. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. ¶ Deinde cum dicit. Una eñ oblatione ⁊c. Aſſignat rationem ſcilicet quare ſeder tanquã dominus et non tanquã miniſter ſicut ſacerdos legalis. qz ille per hoſtiam vnã non aufer ebat peccata. ⁊ ideo oportebat plures alias offerre et frequenter ſupza. 8. Omnis enim pontifex ad offerenda munera ⁊ hoſtias conſtituitur. ſed hoſtia quaz chriſt⁹ obtulit aufert omnia peccata. ſupza. 9. Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multoꝝ exhauriẽda peccata. Et ideo dicit ꝙ vna oblatione conſummauit id eſt perfecit. quod ſecit reconciliando ⁊ coniungendo nos deo tanquã principio: ſanctificatos in ſempiternũ. quia hoſtia chriſti q̃ deus eſt et homo habet virtutem eternam ſanctificandi. infra. 13. Jeſus vt ſanctificaret per ſuũ ſanguinẽ populum ⁊c. Per chriſtum enim perficimur et coniungimur deo. Romanozum. 5. Per quem acceſſum habemus ad deũ ¶ Deinde cum dicit. Conteſtatur aũt nos ⁊c. Confirmat quod dixerat per auctoritatẽ que ſumpta eſt ex Jeremia. 31. que quia ſupza. 8. expoſita eſt ad preſens intermittatur. Et tamen poteſt diuidi in duas partes. Primo põit auctoritatem. Secundo ex ea arguit ibi. Ubi autem bozum remiſſio ⁊c Et facit talem rationẽ. quia in nouo teſtamento remittuntur peccata per oblationẽ chriſti quia in remiſſionẽ peccatozum effuſus eſt ſanguis chriſti. ergo in nouo teſtamento in quo peccata et iniquitates remittuntur. vt dictũ eſt in auctoritate non eſt oblatio pro peccato ſupple ãplius iteranda. Matthei. 9. Nõ eſt opus valentibus medicus: ſed male habentibus ⁊c. Ubi ergo eſt bozum remiſſio ⁊ cetera. Fieret enim iniuria hoſtie chriſti.

Lectio ſecunda.

Abentes itaq̃ fratres fiduciã in introitu ſanctoꝝ in ſanguine xp̃i: quã initiauit nobis viã nouã ⁊ viuẽtem per velamẽ id eſt carnẽ ſuã: ⁊ ſacerdotẽ magnũ ſup domũ dei accedam⁹ cuz vero corde in plenitudine fidei aſperſi corda a cõſcientia mala et abluti corꝑ⁹ aq̃ mũda: teneam⁹ ſpei noſtre confeſſionẽ indeclinabilẽ. Fidelis eñ eſt qui repromiſit. Et cõſideremus inuicẽ in puocationẽ charitatis ⁊ bonozum operũ: nõ deſerẽtes collectionez nr̃am ſicut cõſuetudinis eſt quibuſdã: ſed cõſolãtes. ⁊ tanto magis quanto videritis appzopinquantem diem.

Poſtquaz oſtendit apoſtolus multiplicem eminentiam ſacerdotij chriſti reſpectu ſacerdotij legalis: hic conſuetudinem ſuam concludit monendo ꝙ iſti ſacerdotio fideliter inherendum eſt. Hoc eñ ſemper ſupza fecit ꝙ poſt commendationem ponit admonitionem. quia ad hoc ſuſceperat commẽdare gratiã chriſti vt alliciat eos ad obediendum chriſto et recedendum a cerimonialibus legis Circa hoc ergo duo facit. Quia ꝓmo ponit monitionẽ Secundo aſſignat rationem ibi. Voluntarie enim et cetera. Sciendum eſt autem circa ꝓmum ꝙ duo dixerat de ſacerdotio chriſti. ſcilicet virtutem ritus eius. quia ꝑ ꝓprium ſanguinem. Item dignitatem ipſius. quia

pontifex in eternum. Et ſõ in monitione ſua reſumit iſta duo. Unde monendo ꝙ fideliter obediendũ ẽ deo xp̃o: Primo ponit illa duo. Secõ ponit ſuã monitiõem ibi. Accedamus cũ bono corde ⁊c. Itẽ ꝓma ꝑ duas quia primo reſumit ritũ ſacerdotij eius. Secõdo dignitatẽ ibi. Et ſacerdotẽ magnũ ⁊c. Dicit ergo. Itaq̃ frẽs ſcz ꝑ mutuã charitatẽ habentes fiduciã in introitu ⁊c. Ephe. 3. In quo habem⁹ fiduciã ⁊ acceſſũ in cõfidentia ⁊c. Exo. 15. Introduces eos ⁊ plantabis in monte hereditat⁊ tue firmiſſimo habitaculo ⁊c. pſ. Letatus ſũ in his q̃ dicta ſunt mihi in domũ dñi ibim⁹. Et hoc ꝑ ſanguinẽ xp̃i: qz hic ẽ ſanguis noui teſtamenti id ẽ noue ꝓmiſſionis ſcz celeſtiũ. Sed quõ habeam⁹ fiduciã introducendi oſtendit: qz xp̃s ꝑ ſuum ſanguinẽ initiauit id ẽ inchoauit nouam viam. Mich. 2. Aſcendit pandens iter ante eos. Jo. 14. Si abiero ⁊ ꝓparauero vobis locuz ⁊c. Eſa. 35. Sancta via vocabit⁊ pollutus nõ tranſibit per illã. Hec ẽ ergo via eundi in celũ ⁊ eſt noua qz ante xp̃m nullus ingenit eam quia nemo aſcendit in celum niſi qui deſcendit de celo. Jo. 3. Et ideo qui vult aſcendere debet ipſi tanꝙ membrũ capiti ſuo adherere. Apoc. 2. Alnceti dabo edere de ligno vite qui ẽ in paradiſo dei mei. Et ca. 3. Et ſcribã ſup eũ nomẽ nouũ ⁊ nomẽ ciuitat⁊ noue hieruſalem q: ſcz de nouo introducũt. ¶ Semper viuentez id ẽ ſemꝑ ꝑſeuerantẽ in quo apparuit virtus deitatis qz ſemꝑ viuit. Sed que ſit iſta via oſtendit ſubdens. Per velamen id ẽ carnẽ ſuã. Sicut eñ ſacerdos ꝑ velum intrabat in ſanctaſanctorum: ita ſi volumus intrare⁊ ſancta glorie oportet intrare ꝑ carnem chriſti que fuit velamẽ deitatis. Eſa. 45. Vere tu es de⁹ abſconditus. Nõ enim ſufficit fides de deitate ſi non aſſit fides de incarnatione Joh. 14. Creditis in deum ⁊ in me credite. Uel ꝑ velamen id ẽ per carnem ſuam datã nobis ſub velamẽto ſpeciei panis in ſacramento. Nõ enim ꝓponitur nobis ſub ſpecie propria propter horrorem ⁊ ꝓpter meritum fidei ¶ Conſequenter cõmendat dignitatem ſacerdotis cum dicit. Et ſacerdotem magnum: qui ſcilicet nobis initiauit viam. Quaſi dicat. Habentes fiduciam intrandi per ſacerdotem ſcilicz ieſum. pſ. Tu es ſacerdos in eternuz Qui dicitur magnus: quia ſacerdotium eius nõ eſt tantum ſup vnum populum ſicut aaron: ſed ſup domũ dei: totam ſcz eccleſiaz militantẽ ⁊ triumphantẽ. ꝑme Thy. 3. Ut ſcias quomõ oporteat te conuerſari in domo dei q̃ eſt eccleſia. Et dicit ſuper. quia moyſes fuit fidelis i oñi domo tanꝙ famulus. Numeri. 12. ſed chriſtus ſuper totam domum ſicut filius qui eſt dominus omniuz. Mat. vltimo. Data eſt mihi omnis poteſtas in celo ⁊ in terra. De hoc etiam ſupza. 3. ¶ Deinde cum dicit. Accedam⁹ ⁊c. ponit monitionem ſuam vt ſcz exquo talis ⁊ tantus ẽ fideliter eſt ei adherẽdũ qõ fit tribus modis ſcz ꝑ fidem: ſpem: ⁊ charitatẽ. ꝑme Coz. 13. Nunc aũt manẽt fides ſpes charitas. Primo ergo monet ad ea que ſunt fidei. Secundo ad ea que ſunt ſpei ibi. Teneam⁹ ſpem. Tertio ad ea que ſunt charitatis ibi. Et conſideremus ⁊c. Sz quantũ ad primũ duo ſunt neceſſaria ſcz ipa fides quia ſine fide impoſſibile ẽ placere deo. Et fidei ſacramentum. Quantũ ad primũ dicit. Accedamus ad ipm cum vero non ficto corde. quarti Regl. 20. et Eſa. 38. Memento quomõ ambulauerim coꝛã te in veritate ⁊ in corde perfecto. Hoc aũt fit q̃n opus cõcordat cordi. Accedam⁹ etiã in plenitudine fidei. infra. 11. Accedentẽ ad deũ oportet credere ⁊c. Nec ſufficit qualiſcunq̃ fides ſed requirit⁊ fides plena: qõ fit duob⁹ modis ſcz ⁊ quantũ ad materiaz fidei vt credanꝫ omnia que ꝓponunt ad credendum ⁊ ꝙ ſit fides formata: qõ ẽ ꝑ charitatem. Ro. 13. Plenitudo eñ legis eſt dilectio. Quantũ ad ſacramentũ fidei dicit Aſperſi corda veſtra qõ alludit ei qõ dicit Numeri. 19. Ubi ponit ritus vitule rufe de cuius aqua aſpergebatur mundandus die tertio: ſed die ſeptimo alia aqua lauabatur corꝑus eius ⁊ veſtimenta. Per aſperſionẽ aque vitule rufe figurabaꝫ paſſio xp̃i quia die tertia ſcz in fide trinitatis in baptiſmo mundamur a peccatis. Et quantuz ad hoc dicit. Aſperſi corda nõ corꝑora. infra. 12. Acceſſiſtis ad ſanguinis aſperſionẽ. Aſperſi ergo corda non a tactu mortui ſicut ꝑ aquam vitule rufe: ſed a conſcientia mala ¶ De ablutiõe que fiebat ſeptima die dicit. Et abluti corꝑus aqua munda. Non enim in baptiſmo operaꝫ tantuz virtus paſſionis ſed etiam infunduntur in ipo dona ſpũs ſancti. Unde in ſeptima die id ẽ in plenitudine donoruz ſpũs ſancti totus homo ablutꝫ intus ⁊ extra ab oñi peccato tam actuali q̃ originali qõ ẽ quaſi corꝑorale qz anima ipm contrahit pervnionem ad carnẽ fedam. Dicitur autẽ ſpiritus ſanctus aqua qz mundat. Act. 15. Fide purificans corda ipſozum. Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam ⁊ mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris ⁊ ab vniuerſis ydolis veſtris mundabo vos. Zach. 13. Erit fons patens domui dauid ⁊ habitantibus hieruſalẽ ⁊ ablutionẽ peccatoꝝ ⁊ mẽſtruate. Tyt. 3. Per lauacrum regenerationis ⁊ renouatiõis ſpiritus ſancti. Et in huius ſignum ſup xp̃m baptizatũ deſcendit ſpũs ſanct⁹ in corꝑorali ſpecie. ¶ Deinde cum dicit. Teneamus ſpei noſtre ⁊c. ponit illud quod ꝓtinet ad ſpem Et circa hoc facit duo. Primo enim hortat ad ſpei certitudinẽ. Secũdo ſubdit rõem ibi. Fides enim eſt q̃ ⁊c. Sciendũ ẽ aũt ꝙ ꝑ fidem xp̃i datur nobis ſpes ſalutis eterne ⁊ introitus in celum. ꝑme Pe. ꝑmo. Regenerationis in ſpem viuã. Unde dicit Teneamus: ⁊ nõ dicit ſpem ſed ſpei noſtre confeſſionẽ quia nõ ſufficit hr̃e ſpez in corde ſed etiã oportet cõfiteri ore. Ro. 10. Corde creditur ad iuſticiã oze aũt confeſſio fit ad ſalutẽ. Itẽ oportet confiteri. eã nõ ſolũ verbo ſed etiã factis. Contra quoſdaz de quib⁹ Titũ ꝑmo. Cõfitenẽ ſe noſce deũ: factis autem negant. Fit aũt iſta confeſſio ꝑ opa ꝙ que tendit ad res ſperatas. Apoc. 3. Tene qõ habes ne alius accipiat coronã tuam. ¶ Indeclinabile. i. vt ab iſta cõfeſſiõe nõ declinemus neq̃ ꝑ ſpera neq̃ aduerſa. pſ. Declinantes aũt in obligatões adducet dñs cuz opantib⁹ iniq̃tatem. Eſa. 30. Hec ẽ via ambulate in ea ⁊ non declinetis neq̃ ad dexterã neq̃ ad ſiniſtraz. Et rõ huius ẽ: qz ille qui ꝑ miſit ẽ fidelis ⁊ lõ mentiri nõ põt. pſ. Fidelis dñs in omnibus verbis ſuis. Deutero. 32. Deus fidelis ⁊ abſq̃ vlla iniquitate. ¶ Conſequenter cũ dicit. Et conſideremus ⁊c. ponit illud qõ ꝓtinet ad charitatem: ⁊ circa hoc facit tria. Prio eñ facit qõ dcm ẽ. Secõ remouet ꝯrarium charitati ibi. Nõ deſerentes ⁊c. Tertio aſſignat rõnẽ ex ꝑgruitate tpis ibi. Et tanto magis ⁊c. Circa ꝓmũ ſciendum ẽ ꝙ licet charitas ꝓncipal⁊ inhereat deo: tñ manifeſtaꝫ ꝑ charitatẽ ꝓximi. ꝑme Jo. 4. Qui eñ nõ diligit frẽm ſuũ quẽ videt: deũ quẽ non videt quõ põt diligere? Ergo ad charitatẽ ꝓtinet ꝙ diligaꝫ proximus. Jõ dicit. Conſideremus inuicẽ vt ſcz ea que ſunt ꝓximi ſollicite faciamus. Eccl. 17. Et vnicuiq̃ mãdauit deus de ꝓximo ſuo: ſed quia aliqui ea que ſunt ꝓximi conſiderant zelo inuidie: aliqui vero zelo odij. Contra quos dicitur Prouerbioꝝ. 24. Ne queras impietatem in domo iuſti: ideo dicit. In prouocatione charitatis id eſt vt prouocemus eos ad charitatem. Roma. ii. Quãdiu apls gẽtiũ ſũ miniſterium meum honorificabo ſi quo modo ad emulandum prouocem carnem meã ⁊ ſaluos faciã aliquos ex illis. Iſta aũt prouocatio ꝓcedit ex dilectiõe q̃ requiritur ad opus exterius. ꝑme Jo. 3. Nõ diligam⁹ verbo neq̃ lingua ſed opere ⁊ veritate. Sicut enim dicit Hregorius:

Non est amor dei ociosus. Operatur enim magna si est. Si autē operari renuit amor non est. Probatio ergo dilectionis exhibitio est operis. Ideo subdit. Et bonozum operum. Col. ꝑmo. In omni opere bono fructificantes.

¶ Deinde remouet contrarium charitati cum dicit. Nō deserentes ꝛc. Quia enī charitas ē amor: ꝓprium autē amozis ē vnire: quia vt dicit Dionysius. Amor est vis vnitiua. Joh. 17. Ut sint vnū sicut ⁊ nos vnum sumus ⁊ cognoscat mundus qz dilexi eos sicut ⁊ me dilexisti. Jō recedere ab inuicem ē directe oppositum charitati. Et iō dicit. Non deserentes collectionē nostrā scz ecclesie quā aliqui deserunt tripliciter scz ꝓpter persecutiōes apostatantes a fide. Et isti significant ꝑ illos de quib⁹ dicitur Joh. 6. q̄ abierunt retro ⁊ iam cū illo nō ambulabāt Mat. 13. Facta tribulatione ⁊ persecutiōibus ꝓpter verbum continue scandalizant. Luc. 8. Ad tempus credūt ⁊ in tēpore temptationis recedunt. Secundo mali prelati qui dimittunt oues in periculo. Joh. 10. Mercēnari⁹ fugit qz mercēnarius ē. Aliqui vero ex superbia qz cum possent esse vtiles ad regendum cū nota superbie ab alijs se separant. Jude. 1. Hi sunt qui segregāt se ab alijs animales spūm nō habētes. Quasi sub specie maioris ꝑfectionis. Et forte tales erant in tempore illo: cōtra quos 2 ꝑme Cor. 11. Si quis videtur contentiosus esse nos talem cōsuetudinē nō habem⁹ in ecclia dei. Sed q̄d debent facere. Subdit. Sed consolantes. Quasi dicat Si videas q̄ socius tuus male se habet nō deseras eum sed consolare: non sicut illi qui deserunt collectionē de q̄bus dicit. Sicut est consuetudinis quibusdam qui vt dictuz est forte erant in illis diebus. ¶ Consequenter cum dicit. Et tanto magis ꝛc. assignat cām huius. Posset em aliquis dicere quare debemus nos in fide ꝑficere: quia motus naturalis ꝙto plus accedit ad terminū magis intendit. Ergo ē de violento. Gratia autē inclinat in' modum nature. Ergo qui sunt in gratia ꝙto plus accedunt ad finem plus debent crescere. Et ideo ita dixit. Non deserentes sicut quidam sed consolantes. Et hoc tāto magꝭ ꝙto videritis appropinquantem diem id est terminum. Ro. 13. Hor preces sit dies autem appropinquauit ꝓuerb. 4. Justoꝝ semita quasi lux fulget ⁊ proficit ⁊ crescit vsq̄ ad perfectum diem.

Lectio tertia.

Voluntarie em peccantib⁹ nobis p⁹ acceptā notitiā veritatis: iā non relinquit ꝓ pctis hostia. terribilis autem quedā expectatio iudicij ⁊ ignis emulatio. q̄ consumptura est aduersarios. Irritā quis faciēs legē moysi sine vlla miseratiōe duob⁹ vel trib⁹ testib⁹ morit. quātomagis putatis deteriora mereri supplicia q̄ filium dei cōculcauerit. ⁊ sanguinē testamēti pollutū duxerit in quo sanctificat⁹ ē. ⁊ spūi gr̄e cōtumeliā fecerit. Scim⁹ em qui dixit. mihi vindictā. ⁊ ego retribuā. Et iterꝙ qz iudicabit dominus populū suum. Horrendū ē incidere in manus dei viuentis.

Supza apostolus posita cōmendatione excellentie sacerdotij xp̄i ⁊ subiuncta admonitiōe vt illius sacerdotio adhereant per fidem ⁊ charitatem: hic probat monitionem suā ꝓ rōnem. Et hoc facit dupliciter. Primo terrendo. Scdo demulcēdo ibi. Rememoramini aūt ꝑstinos dies ꝛc. Circa primū duo facit: qz primo terret eos ad obseruandū monitionē suam ꝓpter subtractionem remedij. Scdo ꝓpter expectationē iudicij ibi. Terribilis autem ꝛc. Dicit ergo. Voluntarie ꝛc. Nō dupliciter exponit. Uno modo sm glo. que videtur facere dr̄iam inter peccare volentes ⁊ voluntarie: ita q̄ volens peccat q̄ quasi passione uictus consentit in peccatū de quo ante nō cogitault: voluntarie autē qui ex certa malicia cuius voluntas ꝓpria est ad peccādū: vt statim cedat. Jere. 8. Omnes cōuersi sunt ad cursum suū quasi equus vadens impetu ad ꝓelium. nec postea penitet. Prouerb. 2. Letant cū malefecerint ⁊ exultant in rebus pessimis. Ergo voluntarie peccantib⁹ id est in voluntate peccandi permanentibus. Et exaggerando subdit. Post acceptā notitiam veritatis. 2. Pet. 2. Melius erat illis viā iustitie non agnoscere q̄ post agnitionē retrorsum conuerti.

¶ Jam nō relinquit hostia pro peccatis id est hostia q̄ xp̄s obtulit pro remissione peccatorū non ē nobis vtilis quia illis dimittunt peccata qui de ipis penitent. Mat. 26. Hic est sanguis noui testamenti qui pro multis effūdetur. s. efficaciter: sed de malis dicit Esa. 49. In vacuum laborauī sine causa ⁊ vane fortitudinē meam cōsumpsi. Jere. 6. Frustra conflauit conflatoz: malicie eius nō sunt cōsumpte. Sed melius potest dici ⁊ sm intentionez apostoli: quia sm Augustinū liberū arbitriū habet multiplicem statum: quia in statu nature lapse anteq̄ repararetur per gr̄am est in potestate nostra peccare mortaliter vel nō peccare: ⁊ hoc ꝓpter ꝓceptionē finis ⁊ habitum inclinantem. Nō quidē verum est sm magnū tempus sed per aliquā moram si operet ex ꝑmeditatione pōt vitare hoc peccatū vel illud. Sed postq̄ per gr̄am reparatus oīno in ptāte eius est vitare peccatum mortale: et etiam venīale in particulari: nō aūt oīno in vniuersali: et hoc ē ꝓpter auxilium gr̄e saluantis. Et ideo dicit. Nobis peccantib⁹ voluntarie p⁹ acceptā notitiā veritatis. i. p⁹ acceptā gr̄az ꝓ quā habeꝫ noticia pcti: qz añ notitiā pcti pctm nr̄m a deo nob nō iputat: vñ q̄si ōr: ipsū ignorare quia nō imputat nobis. Sed post iam nō ē ꝓ pctis hostia: ante em reparationē que facta ē per xp̄m relinq̄batur hostia ista que expectabat: sed nunc iam non expectatur alia mors eius: ita nec post baptismum semel acceptū expectat⁹ alius baptismus. ¶ Deinde cuz dicit. Terribilis autē ꝛc. deterret expectationē diuini iudicij. Et circa hoc facit duo. Primo enim terret. Scdo subdit rationē ibi. Irritam quis faciens ꝛc. Sic ergo dictum ē q̄ non relinquit vltra hostia. Quid ergo? Illud q̄ supra dictū ē. 9. cap. q̄ post mortem ē iudicium. Job. 19. Scitote esse iudicium. Justus iudicij expectatio ē valde terribilis: tum ꝓpter conscientiam peccatorum. Jac. 5. In multis offendimus omnes: tum etiam ꝓpter imperfectionem iustitiarum nostrarum. Esa. 64. Justitie nostre quasi pannus menstruate. ꝑ. Ab iudicijs tuis timui. Habacuc. 3. Audiui ⁊ conturbatus est venter meus. Est etiaz afflictiua. Unde dicit. Et ignis emulatio id est pena ignis que infligitur ex zelo ⁊ emulatione diuine iustitie. Exod. 20. Ego sum deus deus tu⁹ fortis zelotes ꝛc. Zelus autem est amor sponsi. Sicut ergo sponsus non patit sponse male: sic nec deus anime peccatrici. Prouer. 6. Zelus ⁊ furor viri non parcet i die vindicte ꝛc. ¶ Sequitur. Que consūptura est aduersarios. ꝑ. Ignis ante ipsum precedet ⁊ inflammabit in circuitu inimicos eius qz ignis q̄ ꝑcedet facit iudicij corpa viuētiū incinerabit ⁊ reprobos detrudet i infernū ⁊ corpa eozum consumet non totaliter cōsumēdo sed imperpetuū, cruciādo

¶ Cōsequēter cū dicit. Irritam quis faciens ꝛc. probat q̄d dixerat de terroze iudicij: et primo per locū a minori. Secundo per auctoritatem ibi. Scimus autem illū ꝛc. Primū accipit ex lege. Tanto enim aliqs est reus maioris pene quanto rem magꝭ sacram cōtemnit. Cum ergo vetus testamentū nō sit ita sanctum sicut nouum ⁊ transgressoz illi⁹ grauissime puniebat. Ergo trangressoz noui longe grauius debz puniri. Circa istud argumentū duo facit. Primo em ponit istud q̄d fiebat in veteri. Secundo illud q̄d fiendū ē in nouo ibi. Quāto magꝭ ꝛc. Quātum ad vetus ponit culpā ⁊ penam. Culpam cum dicit. Irritam quis faciens legē moysi. Irritū dr̄ q̄d non sortitur debitū finem. Lex aūt nō solū vetus sed etiā quelibz datur vt inducat hoīes ad virtutem ⁊ faciat abstinentes a vitijs. Et iō qui transgreditur legez ⁊ vacat vitijs ꝙtō est in se legem irritā facit. Mat. 15. Irritum fecistis mandatum dei ꝓpter traditōes vr̄as. Heñ. 17. Mascul⁹ cuius ꝓpucij caro circūcisa nō fuerit peribit de populo suo q̄ pactum meū irritū fecit. Et penam oīdit cū dicit. Sine vlla miseratōe ꝛc. Et ista pena ē valde grauis qz infligit mortē. Unde dicit. Morit. Exod. 22. Maleficos nō patieris viuere. Itē qz irremissibilis. Unde dicit. Sine vlla miseratiōe. Deutero. 19. Moriet nec misereberꝭ ei⁹? Sed nunq̄d lex dei excludit misericordiā. Constat q̄ nō. Osee. 6. Misericordiā volui ⁊ nō sacrificium. Respondeo dicendū ē q̄ differt misericordia clementia ⁊ venia. quia misericordia ē quādo homo ex quadaz passione, cordis ⁊ animi mouet ad remittendū penam: ⁊ hoc aliquando est contra iusticiā ⁊ ista prohibet. Venia autem est quādo ꝓpter aliquā vtilitatē publicā remittit aliquid de pena debita. Clementia ē quando nō solū de pena aliq̄d remittit sed etiā de culpa remissius iudicat. Ista duo nō ꝓhibent sed misericordia ꝑmo modo ocā qz ē cōtra iusticiam ⁊ inducit dissolutōez. Morit ergo ⁊ hoc duob⁹ vel tribus testib⁹ supple conuict⁹. Deutero. 17. In ore duoꝝ vel triū testiū stat omne verbum. Cā aūt quare lex numeꝝ testiū determinat sm Augu. ē vt per hoc designeē inmobilitas veritatꝭ q̄ ē i sancta trinitate. Nec refert si nominent due persone vel tres: qz semp i duab⁹ intelligit tertia scz spūs sanct⁹ q̄ est nexus amboꝝ. Ista rō mystica ē sed lr̄alis est vt quia i iudicio vnus affirmat alter negat nō plus credendū ē vni ꝙ alteri. Multitudini aūt ē credendū. Dis aūt multitudo cōpleē numero ternarij. Et ideo sufficit q̄ sint: duo cum accusante sed terti⁹ supaddi tur ex abundanti. ¶ Deinde cum dic. Quāto magꝭ ꝛc. ponit id q̄d spectat ad nouum testamentū. Et ꝑmo ponit penam. Scdo culpam ibi. Qui filiū dei ꝛc. Quantū ad penā dicit. Quāto magis putatꝭ deteriora mereri supplicia. Qz em i nouo testamento per xp̄m p̄dicatū ē. Jō peccās in ipo grauius punit. Mat. 11. Uerūtamen dico vobis q̄ tyro ⁊ sydoni remissius erit ꝙ vobis i die iudicij. Sed nunq̄d plus punit peccatoz xp̄ianus ꝙ infidel. Quia si sic melius eēt q̄ omnes eēnt infideles. Nō deo dicendū est q̄ aliud ē de illis q̄ fidem cōtemnunt: qz isti ꝓprie sunt cōtemptores. Aliud de illis qui ex ignorantia fidem nō annunciatā nō tenent: ⁊ talibus peccatū infidelitatis nō imputat. Sed qui fidem annūciatā contēnit grauius punit: qz peccatū infidelitatis maximum est Si ergo cōparamus iudeū ⁊ xp̄ianum qui non contēnit ⁊ vteroꝝ sit adulter tunc grauī⁹ punieꝫ xp̄ianus ꝙ iudeꝰ qz nō solum pro adulterio sed etiā qz magis ingratus est Sed nunquid vniuersaliter verum ē q̄ semp idem peccatum in specie grauius punit in maiori. Respondeo dicendum est q̄ dupliciter peccatur. Uno modo ex surreptione. Et sic quanto aliquis dat se operibus diuinis: ꝛ ex surreptione peccat minus punitur. secundi Paralip. 30. Dominus bonus propitiabitur conuictis qui in toto corde requirunt deum patrum suozum. ꝑ. Cum cecidерit rion collidetur. Sed si ex contemptu magis peccat qz cum sit in statu altioꝛi magis contemnit. Et de talibus loquitur hic q̄ sunt magis ingrati. ¶ Quātū vero ad cuīpam dicit. Qui filium dei ꝛc. Sciendum vero ē q̄ apostolus grauitatē culpe eozum qui peccant in nouo testamento oīndit ex beneficijs nobis a deo i illo collatis. Deus autē nobis dedit quicquid maximū ⁊ ꝓtiosum habebat scz filium suum vnigenitum. 2. Pet. ꝑmo. Per quez maxima nobis ⁊ ꝓciosa ꝓmissa donauit ꝛc. Dedit etiam de spiritu sancto. Joelis. 2. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cozdibus nr̄is per spūm sanctum qui dat⁹ ē nobis. Ingratitudo autem super tantis beneficijs aggrauat peccatum. Circa ingratitudinem vero super datione filij duo considerанda sunt ac ponderanda scz, mysteriuz incarnationis in qua datus ē nobis. Esa. 9. Et sacramentum passionis in qua ꝓ nobis se obtulit. supra. 6. Sanguis xp̄i qui per spūm sanctum semetipsum obtulit imaculatum deo ꝛc. Et ideo quantū ad ꝓmum dicit. Qui filium dei scz pro nobis incarnatum conculcauerit. i. vilipenderit scz nō credēdo q̄ fides filij dei sit sufficiēs ad salutem sicut illi q̄ legalia seruabant. Hab. 3. Ante quoruz oculos xp̄s ꝑscript⁹ ē. Itē non obediendo eius mādatis nec viuendo sm doctrinam ei⁹. ꝑmi Regꝭ. 10. Qui autem contemnūt me erunt ignobiles. ¶ Quantū ad secundū dicit: Et sanguinē testamenti id ē xp̄i sanguinem confirmatiuum noui testamēti. Mat. 26. Hic ē sanguis meus noui testamenti ꝛc. Pollutum duxerit id ē reputauerit pollutum: vt scz nō possit mūdare sicut pollutus in se nō mundat. Eccl. 34. Ab īmundo q̄d mūdabit? Quasi dicat. Nihil scz sm q̄ mūdatio tantū fiebat per sanguinem animalium. Item pollutum cum dicit. Qui in virtute eius in baptismo ablutus peccat redeundo ad vomitum. Apocal. ꝑmo. Dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatꝭ nostris in sanguine suo. Et ideo dicit. In quo sanctificatus ē id ē per quem sanctificatus ē. ꝑme Cor. 6. Abluti estꝭ sanctificati estis i nomine dñi nostri iesu xp̄i. Item q̄ peccat post alia sacramenta. Malach. ꝑmo. In omni loco offertur oblatio munda nomini meo quia magnū ē nomē meum in gentibus. Item aggrauat peccatū ex contemptu spūs sancti. Et ideo dicit. Et spūi gratie iniuriam fecerit id ē contumeliam. Quam facit qui nō credit q̄ gratia spūs sancti data per xp̄m. Jo. 14. Rogabo patrem et alium paraclytum dabit vobis sufficiat ad salutē sine legalib⁹ vt scz remissionē peccatorum ascribat obseruātijs legis. Uel cōculcat xp̄m qui libere absq̄ timoze peccat: sanguinē xp̄i polluit qui eo indigne cōmunicat spūi. gratis dato. Ephe. 2. Donū em dei ē ⁊ non ex operibus: iniuriam facit: qui xp̄m ꝓ peccatum a se abiicit. Sap. ꝑmo Corripiet id ē expelletur a superuenīēte iniq̄tate. Eph. 4. Nolite contristare spiritum sanctuz dei. ꝑme Thes. 5. Spiritum nolite extinguere. ¶ Deinde cū dicit. Scimus enim qui dixit ꝛc. probat quod dixit per auctoritates. Et circa hoc facit duo. Primo enim probat ponendo auctoritates. Secundo concludit ex eis ibi. Horrendum ē ꝛc. Dicit ergo. Scimus illum qui dixit. Deutero. 32. sm aliam litteram. Mihi vindictam supple seruate. Littera nostra habet. Mea ē vltio. Et nunq̄d reddes: immo ⁊ ego retribuam. Sed contra: Si soli deo seruatur vindicta quare iudices vindicant. Respondeo ad hoc respondet apostolus. Roma. 13. q̄ iudex est minister dei. Unde non iudicat ꝓpria auctoritate sed dei. ¶ Secunda auctoritas ē ibidem. Judicabit dñs popu-

Explanatio sancti Thome

ium suū. Si suū ergo multomagis inimicos. ꝑme ꝓpe. 4. Si iustus vix saluabitur impius ⁊ peccator vbi parebit? Vel populum suū id est qui fidem suam nō contemnunt: quia infideles damnabunt ⁊ non iudicabunt iudicio discussionis. In iudicio enim vt dicit Grego. quattuor erunt ordines. Quidam qui nō iudicabunt sed saluabuntur scz apostoli ⁊ apostolici viri. Quidam qui iudicabunt ⁊ saluabunt vt mediocriter boni. Quidaꝫ qui iudicabunt ⁊ damnabunt vt mali fideles. Quidam q̄ non iudicabuntur ⁊ damnabunt vt omnes infideles. ¶ Deinde cum dicit. Horrendum ē ⁊c. ponit conclusionem ex quo eīm vindicta reseruanda ē deo qui iudicabit populū suum: horrendū est incidere in manus dei viuentis. Quāto eīm iudex iustior ⁊ fortior ē tantomagis timendum est ꝑs. Deus iudex iustus ⁊ fortis. Ergo horrendum est incidere in manus eius. Dañ. 13. Deliº est mihi absq; opē incidere in manus vestras. Eccl. 2. Si penitentiam non egerimus incidemus in manus domini ⁊ non in manus hominū. Sed cōtra scōi Regū. vltimo. Dauid tanꝯ melius ꝓelegit incidere in manus dei. Respondeo dicendum ē q̄ homo peccat offendēdo hominē ⁊ offendendo deum. Melius autē ē incidere in manus hominis offendendo ipm̄ q̄ in manus dei ipm̄ offendendo. Vel dicendum ē q̄ melius ē peccantē ⁊ contemnentem incidere ī manus hoīs: peccantem vero sed penitentē in manº dei. Et sic elegit dauid. Vel dicendum ē q̄ vsq; ad iudiciuꝫ non est horrendum in manº dei incidere qui iudicat misericorditer q̄diu est pater misericordiarum: sed post iudicium horrendum ē incidere in manus dei quādo sicut deus vltionum iustitias iudicabit. Modo eīm sicut circūdatus infirmitate quam aliquando expertus est ex compassione misericorditer iudicat.

Lectio quarta.

Ememoramini aūt pristinos dies ī quibus illuminati magnū certamē sustinuistis passionū: ⁊ ī altero quidem obꝓbriis ⁊ tribulatiōibº spectaculū facti: in altero aūt socij taliter conuersantiū effecti. Nā ⁊ vinctis cōpassi estis: ⁊ rapinaꝫ bonoꝝ vestroꝝ cū gaudio suscepistis cognoscētes vos hr̄e meliorē ⁊ manentē substantiaꝫ Nolite itaq; amittere cōfidentiā vestram: que magnā habet remunerationē. Patiētia eīm vobis necessaria ē: vt voluntatē dei facientes reportetis ꝓmissionē. Adhuc eīm modicum aliquantulūq; qui venturº ē veniet et nō tardabit: iustº aūt meº ex fide viuit: q̄ si subtraxerit se. nō placebit aie mee. Nos autē nō sumus subtractiōis filij in ꝑditionem sed fidei in acquisitionē anime.

Supra apostolus monuit ad inherendū christo p̄ fidem spem ⁊ charitatem q̄ induxit per rōnes terrētes: hic ponit rationes demulcentes sicut bonus medicus postq̄ secuit ponit vnctiones lenientes. Inter omnia enim commendatio de bene gestis ē vnum q̄ maxime ꝓuocat ad bonum inceptum cōtinuandum Virtus eīm laudata crescit in īmensum: ⁊ īmensum glozie calcar habet. Et circa hoc facit duo. Primo eīm cōmemozat eis bona que fecerant. Secūdo hortat ad implendū q̄ restat ibi. Nolite itaq; omittere ⁊c. Circa primū tria facit. Primo eīm in generali cōmemozat tribulatiōes quas ꝓ fide passi sūt Secundo describit tribulationū modos ibi. Et in altero ⁊c. Tertio exponit eas ī spēali ibi. Nam ⁊ vinctis ⁊c. Quia ergo ex bene gestis hō exercitat ad melº aliquando sicut ex malis econtrario desperat de seipō recitat bona eoꝝ dicēs: Rememorami. Jere. 2. Recordarº sum tui. i. bonoꝝ que egisti ¶ Dies pristinos. i. primordia cōuersionis vr̄e: in quibº illuminati per fidē que illuminat aīam. Act. 15. Fide purificans corda eoꝝ. Esa. 60. Surge illumiare hierlm. Hoc aūt ē ꝑ fidē xpi. Ephe. 3. Habitare xp̄m ꝑ fidē ī cordibº vr̄is. Luc. 1. Illumiare his qui in tenebris ⁊ in vmbra mortis sedent. Primum eīm lumē aīe ē fides. ¶ Sustinuistis magnū certamē passionis. i. magnas passiones contra vos certantes vobis illatas ab his q̄ xp̄m psequebant in vobis. Act. 9. Saule saule quid me persequeris. i. me in mēbris meis: quia vt dicit Augº in sermone sup verbo isto. Membris ī terra positis caput de celo clamat. Sap. 10. Certamē forte dedit illi vt vinceret. 2. Thy. 4. Certaui bonū certamen fidei. Sicut eīm ꝺr Act. 8. Facta ē persecutio magna in ecclesia post mortē stephani ꝑme Thes. 2. Vos eīm imitatores facti estis ecclīaꝝ dei que sunt ī iudea q̄m eadez passi estis ⁊ vos a contribulibº vr̄is sicut ⁊ ipsi a iudeis. ⁊c. Si ergo a ꝓncipio incepistis sustinere vitupabile ēt modo deficere. ¶ Consequēter cū dicit. Et ī altero q̄dez ⁊c. oñdit: que fuerīt ille tribulatōes. Dupliciter enī patur aliquis scz ⁊ in se tribulatōem sustinendo ⁊ ī alio aliene tribulationi compatiēdo. Utroq; aūt modo illi passi sunt. Quantū ad p̄mū dicit. In altero scz quātū ad vos facti estis spectaculū q̄ grauissimuꝫ ē sapienti. Q̄ eīm vnus fatuº irridet non ē graue: etiā si multa tribulatio ī feratur: sapienti vero graue ē: sed si tribuleť ⁊ irrideatur a tribulante: hoc grauissimū ē. In hoc ergo oñdit magnitudinē afflictiōis ipsoꝝ q̄ facti erant spectaculum. i. q̄ nullus eis compatiebat īmo magꝭ congaudebant ī afflictōibus ipsorum scz ī obꝓbrijs. ꝑs. Obꝓbria exprobrantiū tibi ceciderunt sup me. ¶ Et tribulatōibus. ꝑs. Multe tribulatōes iustoꝝ. 1. Coꝝ. 4. Spectaculū facti sumº mundo. s. ad irrisionē: ⁊ angelis ad cōgratulatōez ⁊ hoībus scz rōne vtentibº ad imitationē. ¶ Quantū ad secūdū dicit q̄ ī altero effecti sūt socij taliter ꝙuersantiū id ē eoꝝ q̄ talia patiebanť ⁊ hoc ꝑ cōpassionē ⁊ ꝑ submiistratōez. Ro. 12. Necessitatibº sctoꝝ cōmunicantes. ¶ Deinde cū dicit. Nā ⁊ vinctis ⁊c. exponit q̄d dixerat ⁊ ꝓmo quantū ad secūdū scz quō sunt cōpassi. Inter iudeos eīm multi erāt vincti sicut de paulo ꝺr. Act. 8. q̄ devastabat ecclīam tradens ī custodiaꝫ viros ⁊ mulieres. Istis cōpassi sūt mīstrādo necessaria. Mat. 25. In carcere eram ⁊ venistis ad me. Quātū ad p̄mū dicit. Et rapinam bonoꝝ vr̄oꝝ scz ꝑ hac causa facta q̄ scz vinctis mīstrabant. Cū gaudio suscepistis. Jac. 1. Omne gaudium existimate frēs ⁊c. Act. 5. Ibāt apli gaudentes ⁊c. Sz quare cuꝫ gaudio. Munq̄d amande sūt tribulatōes: Certe nō: q̄z dicit Augº. Tolerari iubes eas nō amari. Nūdeo dicēdū ē q̄ nō amanť ꝓpter se sz ꝓpter aliud. et sic isti amabant eas. Esi subdit. Cognoscentes vos hr̄e meliorē ⁊ manentē subaz scz alias diuitias ꝓncipaliores q̄ augenť ex subtractiōe istaꝝ ꝙbus dicunť meliores. Tēporales eīm vane sūt q̄z sunt in his q̄ sūt infra hoīem. Spiritualiores aūt ī ipo deo scz in fruitione dei. Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia timor domini ipse thesaurus eius. Item sunt manentes quia iste deficiunt in se: et auferri possunt: ille vero non. Matth. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros ī terra vbi erugo et tinea demolitur: ⁊ vbi fures effodiunt et furantur. ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Nolite itaq; ⁊c. ostendit quid eis restat faciendum scz confidentiam acceptam ex bonis operibus conseruare. Et circa hoc facit tria. Primo eīm ponit monitionem. Secundo docet modū monitionē seruādi ibi. Patientia enim vobis ⁊c. Tertio probat per auctoritatem ibi. Adhuc eīm modicum ⁊c. Dicit ergo. Exquo tot bona in ꝓmordijs conuersationis vestre operati estis ex quibus multam confidentiā debetis habere apud deuꝫ nolite itaq; amittere confidentiā vestram q̄ ꝓfecto seqretur si a bonis desisteretis que magnā habēt remuneratiōnē. Mat. 5. Gaudete in illa die ⁊ exultate qm̄ merces vestra copiosa ē in celis. Heī. 15. Ego protector tuº sum ⁊ merces tua magna nimis. ¶ Modus seruandi ē patiētia. Unde dicit. Patientia eīm vobis necessaria est. Sicut aūt mansuetudo ē moderatiua ire ita patientia poit modū in tristicijs vt scz nō excedant modū rōnis. Cōtingit autem aliq̄n tristitia ex malis illatis: aliquando vero ex bonis dilatis. Prouerb. 13. Spes que differē affligit aīmā. Quantū aūt ad primū ꝓprie dicitur patientia: ꝛ quantū ad secundum dicit longanimitas. sed hic accipitur patientia pro vtroq;: ⁊ quantū ad sufferentiam malorum: ⁊ quantum ad longanimitatem bonoꝝ dilatorum. Dicit ergo q̄ quantum ad vtrunq; patiētia nobis necessaria ē Prouer. 16. Melior est patiens forti viro. Luc. 21. In patiētia vestra possidebitis animas vestras. Jac. 5. Patientia opus ꝑfectum habet. Et ad quid ē necessaria? Ut voluntatē dei facientes reportetis reꝑmissionē id ē implentes voluntatem dei scz voluntatē signi Sic enim aliquādo accipitur voluntas dei in scriptura ꝑs. Ministri ei⁹ qui facitis voluntatem eiº. Et sic reportabitis ꝓmissionem id ē rem promissam que operantibº datur. Mat. 20. Voca operarios ⁊ redde illis mercedē suam. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Mat. 24. Qui perseuerauerit vsq; in finez hic saluus erit. Jere. 18. Repente loquar aduersus gentem ⁊ aduersus regnū vt eradicē ⁊ disperdā illud ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Adhuc autē modicū ⁊c. probat q̄ dixit per auctoritatem. Et circa hoc facit duo. Primo eīm ponit eam. Secundo applicat ad ꝓpositum ibi. Nos autē nō sumus ⁊c. Prima in tres. Primo eīm ꝓponit ꝓxi mū aduentum remunerationis. Secundo ostendit conditionē remunerationis ibi. Justus autē meus ⁊c. Tertio declarat periculum ne perdatur remuneratio ibi. Q̄ si subtraxerit se ⁊c. Circa primum sciendum ē q̄ auctoritas ista sumpta videtur de abacuc. 2. tamen ꝓncipium sumptum est de aggeo. 2. ca. Quod ideo forte fecit quia vtrunq; intellexit de eodem aduentu. Abacuc eīm sic dixit. Adhuc visus ꝓcul. Aggeus aūt. Adhuc modicuꝫ Et ideo vtitur verbis vnius quasi verbis alterius. Vel melius q̄ aplš loquit̄ ꝓ tēpore suo scz post incarnationem ⁊ resurrectionē a qua minus restat vsq; ad iudiciuꝫ q̄ a tempore ꝓphete. Et ideo magis vtitur verbo aggei quantū ad principium: tamē in fine auctoritatis ꝓcedāt Vel etiam q̄ loquitur quasi ex seipō cui nō minº credendum ē q̄ prophete. Est autē duplex aduentus domini ēm duplex iudiciū. Unus generalis scilicet in fine ī vniuersali iudicio. Alº spālis in morte vniuscuiusq;. Quātum ergo ad vtrunq; dicit. Adhuc modicū: quantuꝫ ad breuitatem temporis. Et quidem quantum ad p̄mum: ⁊ si multum sit quantū ad tractū temporis ⁊ quo ad nos breue tamē est quantum ad eternitatem ꝑs. Mille anni ante oculos tuos tanꝯ dies hesterna q̄ ꝓteriit. Apoc. vltimo. Ecce venio cito. Sed quantū ad spēalem qui est in morte. de quo Joh. 14. Iterum veniam ⁊ accipiā vos ad meipm̄ nō multū refert vtrum sit parum vel multū q̄ talis erit vnusquisq; in iudicio qualis exibit. Et ideo studendum est vt in morte appareamus boni: quia vbi te inuenero ibi te iudicabo. Et ideo dicit modicum ⁊ aliquātulum q̄ tribulationes nō sunt multū magne durationeq̄ si multū ꝓmunt interimunt: si vero parum ꝓmunt non cito finiuntur. 2. Coꝝ. 4. Id enim q̄d in ꝓsenti est tribulationis momentaneū ⁊ leue supra modū operatur in nobis eternum glozie pondus. Veniet ergo cito siue in morte siue in iudicio. Jac. 5. Ecce iudex ante ianuam assistit. ¶ Qui sint autem remunerandi ostendit cū subdit. Justus autem meus ex fide viuit. Hec eadē auctoritas habetur Ro. ꝓmo. ⁊ Hal. 3. solis antez iustis debeť remuneratio. ꝑs. Salus autē iustoꝝ a domino. Est autem duplex iusticia. Una quo ad humanū iudiciū. Ro. 10. Ignorantes dei iusticiam ⁊ suam querentes statuere Alia quo ad diuinū. Luc. ꝓmo. Erant autem iusti ante deum. Istam autē iusticiam requirit deus. Et ideo dicit Justus meus id ē iusticia que ad me ordinatur id est qui est mihi iustus ⁊ propter me. Illud autem per quod homo iustificatur ē fides. Roma. 3. Justicia dei est ꝑ fidem Iesu christi. Cuius ratio est: quia per hoc ē homo iustus q̄ ordinatur ad deum: illud autem per q̄d ꝓmo ordinatur in deum est fides. Et ideo dicit. Justus meus ex fide infra. 11. Accedentē ad deum oportet credere. Hec soluꝫ per fidem iusticia sed etiam per fidem iustificatus viuit. Sicut eīm per animam viuit corpus: ita anima per deū. Unde sicut per illud per q̄d ꝓmo vnitur anima corpori viuit corpus: ita per id per q̄d primo vnitur deus anime viuit anima: hoc autem est finis q̄z fides ē primuꝫ in vita spūali. Esa. 7. Si nō crediderītis nō permanebitis sicut domus nō permanet destructo fundamēto. Hal. 2. Q̄ aūt nunc viuo in carne ī fide viuo filij dei. Fides autem si non est formata charitate mortua est. Et ideo non viuificat animaꝫ sine charitate. Hal. 5. Fides que ꝑ charitatem operatur. ꝑme Job. 3. Nos scimus quia translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus. Vel iustus meus ex fide viuit id est apud me reputatur ⁊ habet vitam glozie sine actuali passione si non datur oportunitas patiendi. ¶ Deinde cum dicit. Q̄ si subtraxerit se ⁊c. ostendit periculum imminens nō permanenti in iustia fidei. Quia enim in potestate habentis fidem, ē ipaz perdere vel seruare. ideo dicit. Si subtraxerit se scz a fide ⁊ a iusticia nō placebit anime mee. Littera nostra habet. Non erit recta anima eius. Et est idem sensus. Dicit Hieronymus q̄ vbicunq; aliter scriptū est in hebreo q̄ in septuaginta apostolus vtitur sicut didicit a gamaliele ad cuius pedes didicit legem. Non placebit ergo anime mee id est voluntati mee. Voluntas enim dei debet esse regula actionum nostrarum. Qui ergo nō concordat voluntati dei non est recta anima eius. ¶ Deinō cum dicit. Nos autem non sumus ⁊c. adaptat ad ꝓpositum. Quasi dicat. Sic erit his qui se fidei subtrahunt Sz nos non sumus filij subtractionis in perditionem. Ille dicitur filius alicuius q̄ in ipso dominatur. Et sic dicitur aliquis filius mortis scilicet in quo dominatur illud per quod a deo reprobatur. Canonica iude. Hi sunt qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes. In perditione scilicet anime. ꝑs. Perdidisti omnes qui fornicantur abs te. ꝑs. Et iter impioruꝫ peribit. Sz filij dei. i. renati in christo per fidem in acquisitionem. i. in salutem anime. Qui enim mandata dei custodit: saluat animam suam. Mat. 19. Si vis ad vitaꝫ ingredi serua mandata. ꝑme Thes. 5. Nō sumus filij noctis neq; tenebrarū. Ergo non deficiamus a fide.

Explanatio sancti Thome

Capitulum vndecimum.

Est autem fides sperandarū substantia rerum argumentum non apparentium.

Supra apostolus multipliciter ostendit excellentiā christi preferens ipm angelis moysi z aaron z monuit cōiungi ipi xpo que cōiunctio qz pcipue z inchoatiue fit p fidez. Ephe.3. Habitare xpm per fidem in cordibus vris. Ideo apls procedit ad cōmendationē fidei. Et circa hoc facit tria. Primo enim describit fidem. Secundo ponit exempla diuersa de ipa ibi. In hoc enim. Tertio hortatur ad ea que sunt fidei. 12. ca. ibi. Ideoq vos tantā tc. Diffinitionē fidei ponit cōplete quidem sed obscure. Ad cuius euidētiā sciendū ē qz volens perfecte diffinire virtutē aliquam oportet pertingat materiam ei? ppriā circa quam ē z finem eius qz habitus cognoscitur p actū z actus per obiectum. Et ideo oportet tangere actū z obiectum. Et quia virtus moderatiua illoz propter bonū reipublice. Cum autem fides sit virtus theologica habeat ideo pro obiecto z fine scz deū. Primo ergo ponit ordinē z finem. Secundo materiam ppriam ibi. Argumentū nō apparentiū. ¶ Sciendū vero ē qz actus fidei ē credere qui ē actus intellectus determinati ad vnum ex imperio voluntatis. Unde credere ē cum assensu aliquid cogitare: vt dicit Aug⁹. in libro de ppdestinatione sanctorum. Et ideo obiectum fidei z finis voluntatis oportet sibi correspondere. Veritas aūt pria ē obiectum fidei: in qua quidem consistit finis volūtatis: scz beatitudo que differenter ē in via z in patria: quia in via veritas prima nō est habita: z per cōsequēs nec visa quia in his q̄ sunt supra aīam: videz ē videre z habere: vt dicit Aug⁹. 83. q. sed tm̄ est sperata. Ro. 8. Q̄ enī non videmus speram⁹. Nō enī videt quis quid sperat. Ergo veritas prima nō visa sed sperata ē finis voluntatis in via: z per consequēs obiectū fidei quia idem ē sibi pro fine z obiecto. Finis aūt ultimus simpliciter ipius fidei ē patria quem intendim⁹ ex fide ē beatitudo que in aperta visione dei consistit. Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te solum verū deum tc. Et. 20. Beati qui nō viderunt z crediderunt. Hui⁹ aūt ē spes fideliū. p̄me Petr. 1. Regenerauit nos in spem viuam. Finis ergo fidei i via ē assecutio rei sperate scz beatitudinis eterne. Et ideo dicit Sperandarū rerum. ¶ Sed queritur hic quare cū fides sit prior q̄ spes diffinit per ipam: qz posterius vz diffiniri per prius z nō econuerso. Respondeo dicendū ē qz et iam dictis patet solutio: quia dictū ē qz idem ē obiectus z finis fidei. Cum ergo assecutio rei sperate sit finis eius oportet qz etiam sit obiectum ipius. Dicebatur aūt supra qz omnis habitus debet diffiniri per ordinem actus ad obiectum. Nec aūt z bonū z ti in se cōsiderata cōuertant quantum ad suppositā: tamē in ordū differunt rōne diuerso ordine se habent ad inuicem qz z verū ē gōdam bonum: z bonū ē quoddā verū. Et similiter intellectus z voluntas que distinguūturpenes distinctionē veri z boni habent inter se diuersum ordinē. Inquantū em̄ intellectus apprehendit veritatem z quicquid in ipa continet sic verū est quoddā bonū: z sic est bonum sub vero. Sed inquantū voluntas mouet sic verum ē sub bono. In ordine ergo cognoscendi intellectus ē prior: sed in ordine mouendi voluntas ē prior. Quia ergo intellectus mouetur ad actū fidei ex imperio voluntatis vt dictum ē in ordine mouendi voluntas ē prior. Ideo nō diffinit pri⁹ per posterius. qz vt dictū ē in diffinitiōe fidei oportet ponere ordinē actus ad obiectum qō ideż ē qō finis. Finis autem z bonum idem sunt: vt habetur. 2. Physicorum In ordine autem ad bonum voluntas cuius ē ipes sicut subiecti ē prior. ¶ Quare autem nō dicit: diligendarū. Rō ē qz charitas ē pfectiū z absentiū. Quia ergo finis nō habitus ē obiectum fidei: ideo dicit Sperandarū rerum. Nec obstat qz res speranda ē obiectum spei. Quia oportet qz fides sicut ad finem ordinetur ad obiectū illarū virtutum quib⁹ pficit voluntas cum fides pteneat ad intellectum sm̄ qz imperatur a voluntate. ¶ Sed cum fides sit vna quia ab vnitate obiecti dicitur habit⁹ vnus quare non dicitur rei sperande sed rerum sperandarum. Respondeo dicendum est qz beatitudo que in se essentialiter ē vna quia consistit in dei visione que in se est vna ē principium z radix ex qua multa bona deriuantur q̄lub ipa continentur sicut dotes corporis: societas sanctorum: et multa alia. Et ergo ostendat oia ista pertinere ad fidem loquit in plurali. ¶ Illud aūt quod dicitur substātia potest multipliciter exponi. Uno mō causaliter. z tunc habet duplicē sensum. Unū qō ē substantia. id est faciens in nobis substare res sperandas: qō facit duobus modis Uno modo quasi merendo. Ex hoc em̄ qz baptizat z submittit intellectū suum his que sunt fidei merek qz aliquā do gūeniat ad videndum hoc qō sperat. Uel sio enim est merces fidei. Alio modo quāt qz suam pprietatem presentialiter facit qz id qō creditur futurum in re aliquo modo iam habeatur dūmodo credit in deum. Alio mō exponi potest substantia essentialiter quasi fides sit substātia id est essentia rerum sperandarum. Unde in greco habetur ypostasis rerum sperandarū. Essentia em̄ beatitudinis nihil aliud ē qz visio dei. Joh. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te solum verum deū tc. Unde primo de trinita. cap. 10. dicit Augustin⁹. Hec contemplatio promittitur nobis actionuz omniū finis tc. Ipa ergo plena visio dei est essentia beatitudinis. Hoc autem videmus in scientijs liberalibus qz si quis aliquā velit addiscere oportet eum primo accipere principia ipius que oportet credere cum sibi traduntur a magistro. Oportet em̄ credere eū qui dixit: vt habetur pmo priorum. Et in illis pncipijs quodamodo cōtinet tota scia sicut cōclusiones in pncipijs z effect⁹ in cā. Qui ergo habet pncipia illius scie habet substantiā eius puta geometrie. Et si geometria esset essentia beatitudinis qui haberet principia geometrie haberet quodāmodo substantiam beatitudinis. Fides aūt nostra est vt credam⁹ qz beati videbunt z fruentur deo. Et ideo si volumus ad hoc peruenire oportet vt credamus pncipia istius cognitiōis. Et hec sunt articuli fidei qui continent totam summam huius scientie: quia beatos nos faciet visio dei trini z vnius. Et hic est vnus articulus. Unde hoc credimus z ideo dicit. Substantia rerum sperandarum. p̄me Cor. 13. Videm⁹ nūc per speculum z in enigmate: tunc autem facie ad faciem Quasi dicat. Tunc erimus beati quando videbim⁹ facie ad faciem illud qō nunc videmus in speculo z in enigmate. In his ergo verbis ostēdit ordo actus fidei ad finem. quia fides ordinatur ad res sperādas quasi quoddam inchoatiuum in quo totum quasi essentialiter cōtinetur sicut conclusiones in principijs. ¶ Consequenter cum dicit. Argumentum non apparentium. tangit actū fidei circa propriam eius materiam. Actus autem proprius fidei z si sit in ordine ad voluntatem vt dictum est tamen est in intellectu sicut in subiecto quia obiectū eius est verum quod proprie pertinet ad intellectum. In actibus autem intellectus differentia est. Quidam em̄ sunt habitus intellectus qui important oīmodaz certitudinē ad cōpletaz visionē ei? qō intelligit sicut patet de intellectu q̄est habitus primoz pncipioz: qz q̄ intelligit qz oīe totum est maius sua parte: videt hoc z est certus. Hoc etiam facit habitus scientie z sic intellectus z scientia faciunt certitudinē z visionē. Quedā vero alia sunt q̄ neutrum faciūt scz dubitatio z opinio. Fides vero tenet medium inter ista quia dictuz est qz fides facit assensum intellect quod potest esse dupliciter. Uno modo qz intellectus mouet ad assentiendū ex euidentia obiecti qō est p se cognoscibile. sicut in habitu pncipioz z scientia. Et per hoc qō dicit rerum sperandaz distinguit a fide cōmuniter sumpta que non ordinat ad beatitudinē. Nam p ppriā diffinitionez vndecūqz innotescit z distinguit a quolibz alio sicut est hic. Unde z ad istam oēs alie reducunt. ¶ Sz videk qz male dicat non apparentiū. qz vt habet Jo. 20. Thomas vidit z credidit. Item credimus esse deū vnū quod tamē demōstrat a pphetis. Respondeo. dicendū est qz fides dupliciter accipit. Uno modo ppzie. z sic est non visoū z non scitoz vt patet ex predictis. Et propterea non potest maioz certitudo haberi de conclusione q̄ de pncipio a quo elicit. quia semp pncipia sunt notioza conclusionibus. Et ideo cum pncipia fidei non habeat euidentiam: nec p consequēs conclusiones. Et ideo intellectus non assentit conclusionibus tanq̄ scitis nec visis. Alio modo cōuniter: z sic excludit oēm certam cōclusionem. Et sic loquit augustinus in questionib⁹ euangelij qz fides est de quibusda que videnē. Apostol⁹ aūt loquit de pma. Et qō dicit de Thoma dicendū est qz sicut dicit gregorius. Aliud vidit aliud credidit: qz vidit humanitatē z credidit diuinitatē. ¶ Ad istud de demōstratione dicendū est qz nihil phibet aliquid esse visum vni qō est creditum alteri sicut patet in diuersis statib⁹. Quod em̄ non est visus in via videt in patria. Unde qō ego credo angelus videt. Similiter qō est visuz a pphetis vt qz deus est vnus incorporeus hoc est creditum ab ydeotis sicut ydeota credit eclypsim quā astrologus videt. Et de talibus est fides sm̄ quid tantū. Quedā aūt sunt que simpliciter excedunt statum presentis vie. Et de talibus est fides simpliciter.

Lectio secunda

In hac enim testimoniū consecuti sunt senes. Fide intelligim⁹ aptata esse secula verbo dei vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Fide plurimā hostiam abel q̄z cayn obtulit deo: per quaz testimonium consecutus est esse iustus: testimonium perhibente muneribus eius deo. et per illam defunctus adhuc loquit. Fide enoch translatus est ne videret mortem: et non inueniebat: quia transtulit illum dominus: Ante translationem em̄ testimoniū habuit placuisse deo. Sine fide aūt impossibile est placere deo. Credere enim oportet accedentem ad deum quia est: z inquirentibus se remunerator sit. Fide: hoc responso accepto de his que adhuc nō videbant metuens aptauit archam in salutē domus sue p quā damnauit mundum: z iusticie que p fidem est heres est institutus.

Supra posuit descriptionē fidei: hic ostendit eam p exempluz. Et circa hoc facit duo. Primo em̄ in generali manifestat ppositum suū. Secundo in speciali ibi. Fide intelligimus tc. Quantū ad primuz sic continuat. Sicut ergo descripto z cōmendo fidem. nec hoc est de nouo. in hac em̄ scz fide senes id est sancti patres crediderunt: et p fidem instituti sunt Genē. 15. Credidit abraam deo z reputatum est illi ad iusticiam. ps. Credidi ppter quod locutus sum. Inter omnes aūt patres veteris testamenti illi duo specialiter scz dauid et abraam habent testimoniū fidei. ¶ Fide intelligim⁹ tc. in speciali declarat ppositum per exempla antiquorum. Et p̄mo q̄tum ad id qō crediderunt et docuerunt. Secundo quantū ad id quod fecerunt ibi. Fide abel tc. Tertio quantū ad id qō passi sunt ibi. Alij aūt distenti sunt tc. Doctrina aūt in veteri testamento dupl⁹ fuit. Una aperte posita. Alia vero sub velamine figurarum et mysteriozum velata fuit. Prima de vnitate dei z creatione mundi. Secunda de mysterio incarnationis et reparationis. Unde sicut ipsi in memoriam creationis colebant sabbata: ita nos in memoriam resurrectionis seruamus dominicam. Quantum ergo ad doctrinam de mundi creatione dicit. Fide intelligimus tc. Quod potest dupliciter legi. Uno mō q̄ verbo dei sit ablatiui casus. Et est sensus. Nos sicut antiqui fide id est per doctrinaz fidei scz veteris testamenti Genē. 1. Dixit deus fiat tc. ps. Ipse dixit z facta sunt. Secula esse aptata id est dispositā verbo dei id est p imperium dei. Hoc aūt pertinet ad fidem q̄ scz hoc intelligamus. quia cum fides sit de inuisibilibus secula facta sunt de inuisibilibus scilz de materia pma que in nuda z priuata omni forma inuisibilis est z omni specie z dispositione carens. Ideo dicit. Ut ex inuisibilibus visibilis

in epistolam ad Hebreos XI

fierent. Sed hoc est satis ruditer dictum licet sit verum ¶Secundo modo q verbo sit datiui casus. Et tunc est sensus. Intelligimus p fidez vt prius secula essent aptata id est conuenientia z correspondentia verbo vt ex inuisibilibus ꝛc. ℙpter quod sciendum est q verbū dei est ipse conceptus dei quo seipsum z alia intelligit. ℙDe⁹ autē comparat ad creaturam sicut opifex ad opus suuz. ℍHoc autē videmus q artifex illud quod producit extra producit in similitudinem conceptus sui. Unde facit domum in materia ad similitudinem domus quam in mēte sua formauit. q si domus extra conueniat domui przconcepte est opus debito modo ordinatum. si non: non. ℙQuia vero tota creatura optime dispositā est vtpote ꝓducta ab artifice in quo non potest cadere error vel aliqs defectus. ideo plenissime fm modum suum conuenit diuino conceptui. Unde boetius de cōsolatione. ℙPulcruz pulcerrimus ipse mundum mente gerens similiqz imagine formans. Ideo dicit. Intelligimus fide secula id ē totam vniuersitatem creature aptata id est cōuenienter respondentia verbo id ē conceptui dei sicut artificiatū artifici. Ecc. 1. Effudit illam scz sapientiam suam super omnia opera sua. ¶Sequit. Et ex inuisibilibus ꝛc. Sed q apud antiquos cōmunis animi conceptus erat q ex nilo nihil fit. 11. phisicoz. ideo quando videbant aliquod nouum opus dicebāt q essez factum ex aliquibus inuisibilib⁹. Unde vel ponebāt quodlibet esse in quolibet. sicut empedocles z anaxagoras de quo nihil ad przsens. Alij vero latitatioz formarū sicut ipse anaxagoras. Alij ab ydeis sicut plato. Alij ab intelligentia sicut auicēna. Unde fm omnes istos visibilia facta sunt ex inuisibilib⁹ rationibus ydealibus. Nos autē dicimus fm modum predictū q ex inuisibilibus rationibus ydealibus in verbo dei per quod oīa facta sunt res visibiles sunt ꝓducte. Que rationes z si idem sint tamē per diuersos respectus cōnotatos respectu creature differunt fm rationez Unde alia ratione conditus est homo. z alia equus vt dicit augustin⁹ in libro. 83. q. Sic ergo secula aptata sunt verbo dei. vt ex inuisibilib⁹ rationibus ydealibus in verbo dei visibilia id est omnis cratura fieret. Omnia autē ista verba expresse sunt ꝓtra manicheos. Ipsi ei dicūt q non est curandum quid homo credat. sed tantum quid faciat. Sed apostolus. ꝓncipium omnis operis ponit fidem. Unde dicit q est substantia id est fundamentū. Sine fide ergo frustra sunt opera. Item dicūt q non est credendum nisi vnde habeat ratio. Contra quod dicit nō apparentium. ¶Item damnāt vetus testamentum dicentes q a malo principio scilicet a diabolo conditū sit. Contra quod dicit q in hac fide testimonium consecuti sunt senes. ¶Deinde cum dicit. Fide abel ꝛc. ostendit quid patres antiqui fecerunt. Et ꝓmo hoc ostendit de patrib⁹ ante diluuium. Secūdo de patribus qui fuerūt ante legem ibi. Fide qui vocat abraam ꝛc. Tertio de hijs qui fuerunt sub lege ibi. Fide moyses ꝛc. Ante diluiuū fuerunt tres specialiter deo accepti scz abel. Heñ. 4. enoch Heñ. 5. noe Heñ. 6. ℙrimo ergo ponit fidē abel. Scdo fidem enoch. ibi. Fide enoch ꝛc. Tertio fidem noe ibi. Fide noe ꝛc. De abel autē ostendit quid per fidem fecerit z quid inde cōsecutus sit. ℙer fidē abel obtulit sacrificium. Unde sicut confessio est testimoniū fidei interioris: ita ex cultu exteriori in sacrificio cōmendat fides ei⁹. Et ex eo q obtulit sacrificium electum: quia de primogenitis gregis z de adipibus eoruz ostenditur electa fides eius. Optimum em sacrificium signum fuit electe fidei z ꝑbate Mal. 1. Maledict⁹ fraudulētus q habet in grege suo masculum z votum faciens imolat debile domino.

¶De sacrificio autē cayn nulla fit mentio ꝑtum ad excellentiam sed solum q obtulit de fructibus terre. Dicit ergo q abel fide obtulit plurimā hostiam. non quantitate sed preciositate ꝑ cayn id est meliorem hostiam obtulit ꝑ cayn. s. deo. qz ad honorem dei. Aliter em nō placuisset deo. Glosa dicit. Fide plurima fz hoc non habet in greco. qz plurima est ibi accusatiui casus quod patet ex modo loquendi qui est comparatiuus nisi dicat fide plurima id est meliore z prestātiore ꝑ cayn obtulisse. qz vt dictum est sacrificium exterius signū fuit fidei interioris. Ex fide aūt duo consequunt. Unū in vita scz testimonium iusticie. Unde dicit. Consecutus est testimonium esse iustus scz p fidem. Matth. 23. A sanguine abel iusti ꝛc. tamē non ꝓpter hoc testimoniū xpi dicit ipsum cōsecutū fuisse testimoniū iusticie. qz nō intēdit hic introducere nisi auctoritates veteris testamēti. sed ꝓpter id qđ dicit Heñ. 4. Respexit dñs ad abel z ad munera eius. qz respectus domini est specialiter sup iustos. ps. Oculi domini sup iustos. Et hoc testimoniū perhibente deo muneribꝰ eius. Quod forte fuit quia igne celesti incendebantur munera. Et hoc fuit respectus dei. ℙrius tñ respexit ipsum offerentem ꝑ oblationē eius. quia ex bonitate offerentis acceptat oblatio que non est sacramentalis. quia sacramentalem bonitatem non imutat malicia ministri. ꝑtum autē ad offerentem vt sibi prosit oblatio requirit bonitas in ipso. ¶Aliud consecutus est post mortem. Unde dicit. Et per illam defunctus adhuc loquit. quia vt dicit glosa post' mortem adhuc cōmendat fides eius. quia datur nobis materia loquendi de ipo vt de fide eius z patientia deinus exempla ad exhortandu alios ad patientiam. Sed hec non est intentio apli quia oīa que accipit hic sumit ex scpturis. Unde intelligit de eo quod dicit Heñ. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. infra. 12. Melꝰ loqntē ꝑ abel. ℍHoc enim accepit per illam id est per meritu fidei q defunctus id sanguis defuncti clamet ad deum z loquat deo. ¶Deinde cum dicit. Fide enoch ꝛc. cōmendat enoch. Et ꝓmo ponit intentū suum. Secundo ꝑbat ibi. Et nō inueniebat ꝛc. Nō facit autē apostol⁹ mentionē de operibus eius quia scriptura modicum loquit de hoc: scz tñ ostendit quid, ei fecerit deus. quia fide id est ꝓ meritum fidei translatus a conuersatione huius vite in alia cōseruatur a morte. Unde dicit. Ne videret mortem. Heñ. 5. Non apparuit qz tulit eum deus. Et verum est q nondū est mortu⁹ scz tñ qñqz moriet: qz sententia quā dñs ꝓmis parentib⁹ peccantib⁹ inflixit quocūqz die comederis ꝛc. in omnes quocūqz modo nascunt ex adam ꝓmanebit etiā in xpo. ps. Quis est homo qui viuet z non videbit mortem. Moyses autez duorum dilata est scz enoch et helye. Et ratio est quia doctrina veteris testamenti ordinat ad ꝓmissa nouū testamenti in quo nobis spes vite eterne ꝓmittit Matth. 4. ℙenitentiam agite: appropinquabit em regnum celoꝝ. Et ideo data sententia mortis voluit dñs ducere hoies in spem vite qō fecit in patribus vtriusqz status scz nature legis z gratie. Unde in ꝓmo statu dedit spem euadēdi necessitatē mortis z hoc est in enoch in lege in helya. In tempore gratie in christo ꝑ quē dat nobis effectus huius ꝓmissionis. Et ideo alij morient: sed christus resurgens ex mortuis iam non morit. Sed duo ꝓmi morient ꝑ antixpm. Sic ergo translatus est ne videret mortem nō vt solū non sentiret mortem. z hoc in illa generatione. ¶Deinde cum dicit. Et non inueniebatur ꝛc. ꝑbat q hoc habuit ꝑ meritum fidei. z ꝓmo ꝑbat q translatus est. Secūdo q hoc ꝓpter fidez habuit ibi Ante translationē em ꝛc. Et primū ꝑbat per auctoritatem Heñ. 5. quā sub alijs verbis ponit. qz ibi dicitur non apparuit. quia tulit eum deus. Hic autē dicit, Et non inueniebat qz transtulit eum deus. Et tdem est sensus. Sap. 4. ℙlacens deo factus est dilectus z viuens inter peccatores translat⁹ est. Sicut em cōueniēs fuit q homo ꝓpter peccatū expelleret de paradiso: ita q iust⁹ introduceret. Ite em ꝑ seth septimus ab adam optim⁹ fuit. sic lamech ꝑ cayn septimus ab adam pessimus fuit vtpote q ꝓtra naturā ꝓm⁹ introduxit bigamiā. ¶Deinde cum dicit. ℙFide noe ꝛc. ostendit quid noe fecit ꝑ fidem z quid inde consecutus est ibi. Et iusticie ꝛc. De ipso autez narrat quinqz que fecit. ℙrimo q dictis dei credidit de futuro iudicio quod tñ nondum videbat. Unde dicit. Fide noe respōso accepto de his que adhuc non videbant supple crediderat. Secundo ex fide timuit. Fides em est ꝓncipium timoris. Ecc. 25. Timor dñi initium dilectionis eius. Fidei autē initium agglutinandū est illi scz timori. Et ideo dicit. Metuens scz diluuiū ꝓmissum qđ tñ non videbat. Ergo fides est de inuisibilibus. Tertio mandatuz dei' impleuit faciendo archam. Unde dicit aptauit archaz id est scōm dispositionem dei conuenientē fecit. Quarto a deo salutem sperauit. Unde dicit. In salutem domus sue id est familie sue. qz illi soli salui facti sunt. 1. ℙe. 3. ℙauci id est octo anime salue facte sunt ꝑ aquam. Quinto ex hoc q ꝓpter fidem predictam fecit damnauit mundū id est mundanos damnabiles ostendit. Reuelato autez sibi de fabricanda archa: rñsuz fuit desiderio eius z iusticie q ē ꝑ fidē. ¶Deiī cū dicit. Et iusticie q ꝛc. ostendit qđ ꝑ fidē consecutus est. Sicut em post mortem alicuius aliquis succedit in hereditatē eius sic etiā qz a ꝓncipio mūdi nō totaliē defecerat iusticia in mūdo: qz adhuc durabat mūdus. sed in diluuio quasi totus periit mundus. ideo ipse noe quasi heres factus est ꝓpter fidem suam. Uel iusticie que habet ꝑ fidem. vel sicut patres sui iustificati fuerunt ꝑ fidez: ita ipse factus heres ē iusticie ꝑ fidē scz impetrator ꝑ fidem paterne iusticie.

Lectio tertia.

f Fide qui vocatur abraaz obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem z exijt nesciēs quo iret. Fide: demorat⁹ est in terra repromissionis tanqz i aliena: in casulis habitādo cum ysaac z iacob coheredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatē cuius artifex z conditor deus. Fide: z ipsa sara sterilis virtutez in conceptione seminis accepit etiaz ꝓter tempus etatis: quoniam fidelem credidit esse eum qui repromiserat. ℙropter quod z ab vno orti sunt: z hoc emortuo tanqz sidera celi in multitudinē: z sicut arena que est ad oram maris innumerabilis.

Supra posuit apl⁹ exemplū fidei in patrib⁹ q fuerunt ante diluuiū q fuerunt cōuniter patres tam gentiliuz ꝑ iudeoz: hic specialiter descendit ad patres qui fuerūt post diluuiū q specialiter fuerūt patres iudeoz. Et ꝓmo ponit exemplū fidei abrae q fuit pater credentiuz. Unde z ꝓmus accepit signaculū fidei ante legez. Et ꝓmo ostēdit qđ fecerit abraam. Secundo qđ fecerit ysaac. Tertio qđ fecerit iacob. Quarto quid fecerit ioseph. Secunduz ibi. Fide z de futuris. Tertiū ibi. Fide iacob ꝛc. Quar

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos XI

tum ibi Fide ioseph ⁊c. Iterum ꝑma in duas. ℙrio enī ponit ꝙd fecerit ꝯtum ad exteriorē ⁊ humanā cognitionem. Secūdo ꝙd fecerit ꝯtum ad deū ibi. Fide obtulit ⁊c. Circa ꝑmum tria facit. ℙrimo enī ostendit quid fecerit ꝯtum ad habitationē. Secundo quid fecerit ꝯtū ad generationem ibi. Fide ⁊ ipsa sara ⁊c. Tertio quid fecerit ꝯtū ad suā conuersationē ibi. Iuxta fidē ⁊c. Itē ꝯtū ad habitationem duo ostendit. ℙrimo quid fecerit ꝯtū ad primā loci mutationē. Secundo ꝯtum ad alteri⁹ inhabitationē ibi. Fide mozatus ⁊c. Ut autē ostendat exemplum suuz de abraā magne auctoritatis esse: ℙrimo ponit celebritatem noīs eius dicens: Ille qui vocat scz a deo. Heñ. 17. Vocaberis abraam. Item vocat ab hominibus Ecc. 44. Abraam magnus pater multitudinis gentium. Talis ergo a deo vocatus ⁊ ab homib⁹ ꝑdicatus dignus est exemplo. Secūdo ponit exemplū ei⁹ dicēs: Quia fide obediuit ⁊c. ℙer fidē enī informamur ad obediendū deo de inuisibilib⁹ Ro. 1. Ad obediendū fidei ⁊c. Exire in locum quem acceꝑturus erat in hereditatem. de quo Heñ. 12. Egredere de terra tua ⁊ de cognatione tua ⁊ de domo patris tui ⁊ veni in terrā quam monstrauero tibi. Dñs autē terraz illam debebat sibi⁹ dare in hereditatem Heñ. 13. Omnē terrram quā conspicis tibi dabo. Sed nunqd non ipse cū ꝓre suo thare exierat de terra sua. Ergo non exiuit ex ꝓcepto oñi. sed ꝑ patrem. Respōdeo. dicendū est ꝙ cum patre exiuerat reuersurus iterum. sed ex ꝓcepto dñi exiuerat in mesopotamiā syrie vbi mortuo patre intendebat remanere. sz ex mandato oñi venit in terram chanaan. Et nunqd erat hoc mirabile vt sic de hoc opozteret habere fidem ⁊ credere deo? Sic qz nesciēs quo iret id est vt iret ad rem ignotam. Dō aūt est ignotū est inuisibile. ℙer illā obedientiam abrae nobis ꝺesignat ꝙ debemus ab oñi affectione carnali exire si volumus hereditatē nr̄am habere ꝑs. Obliuiscere populum tuum ⁊ domū patris tui. Esa. 64. Oculus non vidit deus absq; te que preparasti expectantibus ⁊c. Unde hereditas ista est nobis ignota.

Deinde cum dicit. Fide mozatus est ⁊c. ostendit quid ꝙ fidem fecerit ꝯtum ad inhabitationē. Et ꝑmo ꝙd fecerit ostendit. Secundo subdit causam quare. ibi. Expectabat enī ⁊c. Eidem⁹ enī ꝙ aliqñ aliqs exit de terra natiui tatis sue ⁊ vadit alibi vbi facit mansionē suam ꝑpetuā. Sic non fecit abraam: sed sicut aduena fuit in terra chanaan. ⁊ sicut aduena mozt⁹ est in ipsa. quod patet quia non fecit ibi domū nec firmā mansionē: sed habitauit in casulis ⁊ tabernaculis ꝙ sunt habitacula mobilia. Unde semper fit mentio de tabernaculis qñ loquit̄ de abzaam Unde ex ꝓcepto dñi habitauit ibi vt aduena. Act. 7. Non dedit illi in ea hereditatē nec passum pedis. Heñ. 21. Fuit colonus terre philistinoz diebus multis. Dō quidem verum est ꝯtum ad id qō dñs ei gratis donaturus esset non ꝯtum ad id qō emit. Unde dicit ꝙ fide mozatus est in terra reꝛmissionis: qz fuit ei frequenter ꝛmissa sicut patet Heñ. 12. vsq; ad. 21. capitulū sicut̄ in aliena. qō patet qz habitando in casulis que dicunt̄ a cadendo ⁊ in tentoriis mobilib⁹: ⁊ ꝙ animo nō redeundi in patriam suam etiam si plus vixisset. patet qz cū ysaac ⁊ iacob habitauit non quidē simul sed successiue q̄ erant filij ꝛmissionis. qz ipsis facta est ꝛmissio. Heñ. 17. et 28. Et dicit coheredibus reꝛmissionis in quo dat nobis intelligi ꝙ in mundo isto debemus conuersari sicut alieni ⁊ aduene. 1. Cozin. 7. Qui vtunt̄ hoc mūdo tāq; non vtant̄. infra vltimo. Non enī habemus hic manentem ciuitatē sed futuraz inq̄rimus. Deinde cum dicit Expectabat enī ⁊c. ostendit quare mozabant̄ sicut aduene. qz sez non reputabant se aliquid habere sup̄ terram. sed querebant hereditatem celestē ciuitatē. ꝑs. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis hierusalē. hierusalem q̄ edificat̄ vt ciuitas Esa. 33. Oculi tui videbunt hierusalē habitationē opulentā tabernaculū quod nequaq; vltra transferri poterit. ⁊c. Non tabernaculū mobile. Et dicit ciuitas ꝑmo ꝓpter ciuium vnitatem que vnitas est ꝑ pacem. ꝑs. Lauda hierusalem dñm: lauda deum tuū syon Et sequit̄. Qui posnit fines tuos pacem. Esa. 32. Sedebit populus me⁹ in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulenta. Jo. 17. Ut sint vnum sicut et nos vnum sumus. Secundo est ordinata qō fit maxime ꝓpter iusticiā ⁊ nō ad malū faciendū. Jbi aūt est ꝑpetua iusticia Ezech. 48. Nomē ciuitat̄ ex illa die dñs ibidē. Tertio ꝙ se sufficiens ad oñia que sunt necessaria. Dō ꝑfectissime ibi erit: qz ibi est status bonoz omniū aggregatione ꝑfectus ꝑs. Hierusalem que edificat̄ vt ciuitas: cui⁹ parti cipatio eius in idipsum. Ista ciuitas hz fundamenta in quo significat eius stabilitatē. Esa. 33. Tabernaculum qō nequaq; vltra trāsferri poterit. Sunt autez fundamenta ꝑma pars edificij. Unde angeli sunt huius ciuitatis fundamenta. ꝑs. Fundamenta eius in montibus sanctis. Homines enī assumēt̄ ad ordines angelo⁹ Eccl̄e vero fundamēta sūt apl̄i Apoc. 21. Actoz aūt hui⁹ ciuitatis est ipse deus nō humane artis sapiētia. 2. cori. 5. Scimus qm̄ si terrestris dom⁹ nostra hui⁹ habitationis dissoluat̄ ꝙ edificationez a deo habemus domū non manufactā sed eternā in celis. Ad cuiuslibet autē ciuitatis edificationem duo requirunt̄. ℙrimū est auctoritas ꝓncipis qua mediante firmet̄ q̄ dicit̄ conditoz eius a quo ⁊ ipsa nomē accipit. sicut a romulo roma. Et sic illius ciuitatis dicit deus conditoz eius. ꝑs. In ciuitate dei nostri deus fundauit eam in eternum. Secundū est modus disponendi ipsam qui cōmendat sapientiā artificis. Et sic deus dicit artifex eius. qz ordinata est ꝑm dispositoz ⁊ sapiam dei. ꝑs. Magn⁹ dñs ⁊ laudabilis nimis in ciuitate dei nr̄i. ⁊c. Debita ei dispositio opis cōmendat opificem. Rus q̄ aūt ita relucet diuina sapia. sicut ibi. Et iō ibi nimis laudabilis dicit̄. Deinde cū dicit. Sara fide et ipsa ⁊c. ostendit qd ibi ꝙ fidem vroz eius cōsecuta est. Et circa hoc duo facit. qz ꝑmo ostendit qd consecuta est ipa Secūdo qd cōsecutū est in filijs ibi. ℙropt̄ qō ⁊ ab vno ⁊c. In vroze autē eius sara duo defectus erant ꝓpter qs oīno videbat q̄ impossibile ipsaz posse cōcipere. Unde credere illa fuit magne fidei. Unū erat qz sterilis. Heñ. 11. Erat autē sara sterilis. Aliud qz iam ꝓpter defectum etatis non erat naturaliter apta ad generationē Heñ. 18 Desierant sare fieri muliebria. Itē ip sa dicit ibidē. Ego iam senui ⁊ dñs me⁹ vetulus est. Istos duos defect⁹ tāgit aplus. ℙrimū cū dicit. Sara sterilis. Scōm cū dicit Et ꝑter tēpus etatis ⁊c. Tamē his non obstantib⁹ ipsa accepit virtutē in conceptione seminis fide sez vel sua vl abzae. qz ⁊ si erat impossibile sm̄ naturā ꝙ nonagenaria ℏ centenario conciperet: tñ vteꝛq; credidit deo cui nihil ē difficile. Unde dicit ꝙ fidelē credidit esse euz q̄ reꝛmiserat. Sed cōtra ꝯtum ad abzaam ⁊ videt̄ ꝙ non credidit. qz Heñ. 17. dicit̄ ꝙ risit dicens in corde suo. Putas ne centenario nascet̄ filⁱ⁹ ⁊ sara nonagenaria pariet? Iteruz ꝯtum ad sarā Heñ. 18. dicit̄ ꝙ risit occulte dicēs ℙostq; ego cōsenui ⁊ dñs me⁹ vetul⁹ est voluptati operam dabo. Rñdeo. dicendū est ꝙ ꝯtum ad abzaā risus eius nō fuit dubitationis sed admirationis. Un Ro. 4. Nō hesitauit diffidentia. sz cōfortat⁹ est fide dans gl̄iam deo plenissime sciens ꝙ q̄cq̄d ꝓmisit de⁹ potēs est ⁊ facere. Un nec reꝑhendit risus eius a deo q̄ corda oīm nouit. Sara autē ꝑmo dubitauit in ꝑma ꝓmissione. sz qñ angelus recurrit ad potentiā dei cū dixit. Nunquid deo

ꝙq; est difficile tunc credidit. ⁊ hec fuit quasi scōa ꝓmissio. Et ideo dicit ꝙ reꝛmisit: qz in ꝓmittendo ꝑmo non credidit. sed in reꝛomittendo. Sz sciendū est ꝙ oēs cōceptus miraculosi ꝙ fuerūt in veteri testamēto fuerūt q̄si figura illius maximi miraculi qō fuit in xp̄i incarnatiōe. Oꝑtuit enī natiuitatē eius ex virgine ꝑ aliq̄ ꝓfigurari ad ꝓparandos aīos ad credēdū. Nō tñ potuit ꝓfigurari ex equo. qz necessario figura deficit a figurato. Et ideo scꝑtura partū virginis oñdit ꝑ partū sterilē. scz sare anne ⁊ elizabeth. Sz differētia ē qz sara a deo miraculose accepit virtutē ꝓspiendi: sz tñ ex hūano semīe. Et iō dicit hic in conceptōz seminis, Beata vero virgo sine semīe. Un in sara virtus diuina ꝓparauit materiā ad cōcipiendū tñ ex sanguine. sz in beata virgine etiā ꝓparauit illā purissimā materiā: ⁊ cū hoc fuit ibi virtus spūssancti loco seminis. Nō enī ex virili seꝛe sz mystico spiramīe facti ē ꝺ̄ni dei caro. Deiñ cū dicit. ℙropt̄ qō ⁊ ab vno ⁊c. oñdit qd consecutū ē in filijs ex virtute dei sez multiplicario semīs. Ubi ꝑmo ꝓsideranda est radix hui⁹ multitudinis q̄ fuit vna sez abzaā. vbi dicit. ℙropter qō sez meritū fidei ab vno sez abzaā Esa. 51. Unū vocaui eum ⁊ bñdixi ei ⁊ multiplicaui eū. Scōo ꝓsiderāda ē ꝓditio ei⁹ qz iā emortu⁹. Un dicit. Et hoc emortuo: qz iam vetul⁹ erat vt supra dictū est. Sz ꝛtia qz mortua sara multos filios genuit ex alia vroze sicut patet gen. 15. ergo male dicit emortuo. Rñdeo. dicēdū ē ꝙ vetulus bñ generat ex iuuencula: nō aūt ex vetula. Et sic erat in ipso mortua virtus generandi ꝯtū ad sarā: nō tñ ad alias. Uel dicendū est ꝙ intelligit̄ ab vno sez vtero sare iaz emortuo Ro. 4. Et emortuā vuluā sare Esa. 51. Attēdite ad abzaā ꝑrem vr̄m ⁊ ad sarā q̄ peperit vos. Tertio ꝓsiderāda ē ꝺifferētia inꝛ illos q̄ ex abraā ꝓcesserūt. Sicut enī nō oēs vt ꝺr Ro. 9. q̄ sunt ex israel hij sunt israelite: sic nec hi q̄ sunt ex semīe abrae oēs sunt filij. sz q̄ filij sunt ꝓmissiōis estimāt̄ in sele. Jō eius ꝙgenies diuidit in duos: sez in bonos et malos. Boni significāt̄ ꝑ stellas de qb⁹ dicit ꝙ orti sunt tanq; illoes

Abo ⁊ facto ꝓfessio ptinet ad fidē. qz ipi illō qō solū eis pmissum fuerat nec exhibitū firmissime crediderūt etiā vsq; ad mortē. Unde iuxta fidē .i. iuxta se hītes fidē suā ꝗsi sociā ⁊ inseparabilē defuncti sunt. Apoc. 2. Esto fidelis vsq; ad mortē. ¶ Deiñ cū dic. Jō nō ꝓfidit ⁊c. oñdit qd ex fide sua meruer̄t accipere. hoc aūt fuit honor maxim⁹ Reputaī aūt maximus honor qñ denoiaī aliquis ab ali quo solēni officio vel seruitio magni et excellētis dñi vel ꝓncipis sicut notarius pape vel cancellari⁹ regis Maior autē honor est quādo ille magn⁹ domin⁹ vult nominari ab his qui seruiūt ei. Sic aūt est de istis tribus abraam: ysaac: ⁊ iacob. quoz dñs rex magn⁹ sup oñes deos specialiter vocat se eorum deū. Unde Exo. 3. Ego sum de⁹ abraam: deus ysaac: ⁊ deus iacob. Unde dicit. Jdeo nō confundit deus vocari deus eoz. Et hui⁹ potest triplex ratio assignari. Prima qz deus p fidem cognoscit. Jsti autē leguñt ꝑmo separasse se p cultū specialem ab infidelibus. Unde ⁊ abraā ꝑmus accepit signaculū fidei Ro. 4. Ut fieret pater multitudinis gentiū. Et ideo ꝓponūtur nobis in exemplū sicut illi p quos deus ꝑmo cognit⁹ est ⁊ p eos deus nominatus est vt obiectū fidei. Et idcir co ab eis voluit nominari. ¶ Secunda ꝑm aug. in glosa qz ī istis latet aliqs mysteriū. Jn istis eñ inuenim⁹ simi litudinē generatiōis q̄ deus regenerauit filios spūales. Uidem⁹ aūt in ipsis quadruplicē modū generādi. Prim⁹ modus est liberoz p liberos sicut abraam p saram genuit ysaac q̄ genuit p rebeccam iacob. Jacob aūt octo patriarchas p lyam ⁊ rachelē. Secundus modus fuit li beroz p ancillas sicut iacob p balam ⁊ zelpham genuit dan ⁊ neptalim gath ⁊ azer. Tertius mod⁹ fuit seruoz p liberas. sicut ysaac genuit p rebeccā esau de q̄ dictū est Maior seruiet minori. Quartus mod⁹ fuit seruoz p ancillas. sicut p agar genuit abraam ysmael. Jn hoc ḡ dest signat diuersus modus: qz dñs spūales filios generat. qz aliqñ bonos p bonos. sicut timotheū p paulū. Aliqñ bonos p malos ⁊ ista est generatio liberoz per ancillas. Aliqñ malos p bonos sicut simonē magū p philippū Et ista est generatio seruoz p liberos. Malos aūt generatio p malos reputaī in semine. Unde Gal. 4. Ejice ancillam ⁊ filium eius. ¶ Tertia ratio ⁊ videt magis ꝑm intentionē apli: qz consuetū est q̄ rex vocat a ꝓncipali ciuitate vl'a p'ria tota sicut rex hierusalē. rex romanoz. rex francie. Et ideo deus ꝓprie vocat rex ⁊ deus illoz̄ qui specialiter spectat ad ciuitatē illam hierusalē celestē cuius artifex ⁊ ꝓditor est deus. Et qz isti verbo ⁊ facto ostēdebant se ad illā ciuitatē ptinere. ideo dicit deus illoz̄ Uñ dicit. Ꝑparuit eñ illis ciuitatē id ē est, cōditor ciuitatis illius quā ipse habebat ꝓpriā. ¶ Deinde cum dicit. Fide obtulit ⁊c. ponit vnū aliud exemplū insigne circa fidem abrae in q̄rum respicit deum scz illud maximuz sacrificiū eius qñ ad mandatū dñi voluit vnigenitū suuz ymolare filiū Gen. 22. Et de hoc ostēdit tria. ꝑimo qd fecerit. Secundo q̄ hoc ad fidē ptinet ibi. Et vnigenitū ⁊c. Tertio quid ex hoc recepit ibi. Unde eum ⁊ in parabola ⁊c. Dicit ergo. Abraam cum temptaret obtulit id est offerre voluit fide ysaac sicut patet p totum duodecimū capitulum Gen. ¶ Dic est duplex questio. Una qz innocentem occidere est cōtra legem nature ⁊ ita peccatuz Ergo volēdo offerre peccauit. Respondeo dicendū est q̄ ille qui ex mandato superioris interficit si ille licite p̄cipit: alius licite obedit ⁊ potest licite exequi ministeriū suuz. Deus aūt habet mortis ⁊ vite auctoritatē. 1. Reg. 2. Dominus mortificat ⁊ viuificat. Deus autē subtrahēdo vitam alicui etiam innocenti nulli facit iniuriaz. Unde ⁊ quottidie dispositione diuina multi nocentes ⁊ innocētes moriunt. Et ideo dei mādatū licite poterat exequi. ¶ Item queriť de hoc qō dicit. Cū temptaret. Deus eñ nullū tēptat: qz temptare est ignorantis. Respōdeo dicēdū est q̄ diabol⁹ tēptat vt decipiat. 1. thessal. 3. Ne forte temptauerit vos q̄ temptat. Hoc patet in temptatiōe q̄ tēptauit xp̄m Mat. 4. Jō ꝺo tēptat vt cognoscat. 3. Reg. 10. dicit de regina saba q̄ venit ad salomonē vt tēptaret eū in enigmatib⁹. Sic nō tēptat de⁹ q̄ sōa nouit. ꝺs tēptat vt hō sibi ipsi inotescat q̄te fortitudinis ⁊ fragilitatis sit in se. Deut. 8. Ut tēptaret te ⁊ nota fieret q̄ in tuo aīo versabanť. Jtē vt alij tēptatū cōgnoscant q̄ ex hoc eis ꝓponit in exemplū sicut abraā ⁊ iob. Ecc. 44. et. 1. Mach. 2. Abraā in tēptatiōe inuent⁹ ē fidelis. ¶ Deinde cum dicit. Et vnigenitū ⁊c. multū subtiliter ostendit q̄ illa obedientia ptinebat ad fidē. Sicut eñ supradictū est Abraam licet multū senex credidit deo ꝓmittenti q̄ in ysaac benedicturus esset ei in semine. credebat etiam deum posse mortuos suscitare. Cum ergo p̄cipiebat ei q̄ occideret non erat spes vltra iam de sara iam valde anti qua. qz ysaac erat iam adolescens posse habere filiuz. Et ideo cū crederet obediendū mandato dei nō restabat nisi q̄ crederet resuscitari ysaac q̄ quez debebat ei vocari semē. Uñ dicit. Et vnigenitū scz sara de q̄ scz filio nato debebat deus pactū ꝓmissuz cōplere. sicut patet Gen. 17. Uel vnigenitū scz int̄ liberos. Gen. 22. Tolle filiū tuuz vnigenitū ysaac q̄ susceperat re ꝓmissiōes. Ad quē etiaz dictū est id ē rōne cui⁹ ⁊c. ¶ Arbitrans id ē firmiter credens qz ⁊ a mortuis potēs est de⁹ eū suscitare. Hoc ḡ fuit argumentū fidei maximū. qz articulus resurrectionis est vnus de maioribz. ¶ Deinde cū dicit. Uñ eū ⁊ in pabolā accepit ⁊c. oñdit qd ꝑ fidē meruit. qz cū ia nō restaret aliud nisi ymolari ipsum vocauit eum angel⁹ ⁊ arietē berentē cornib⁹ loco filij ymolauit. Hoc aūt fuit pabola id ē figura xp̄i futuri Aries ei herēs cornib⁹ int̄ vepres ē humanitas ꝓfixa cruci q̄ passa ē. ysaac. i. diuitas euasit cum de⁹ vere mortuꝰ ē ⁊ sepult⁹. Et sic patet q̄ ista figura valde incomplete adequat figuratū. Accepit ḡ eū. s. isaac in parabolā. i. in figurā xp̄i crucifigendi ⁊ imolandi.

Lectio quinta.

Jde: ⁊ de futurꝭ bñdixit isaac iacob
f ⁊ esau. Fide: iacob morieṡ singl'os
filioz ioseph bñdixit: ⁊ adorauit fastigium
virge ei⁹. Fide ioseph morieṡ ō ꝓfectione fi
lioz isr̄l mēorat⁹ ē ⁊ ō ossib⁹ suis mādauit.
Fide moyses nat⁹ occl'at⁹ ē mēsib⁹ trib⁹ ⁊
pentib⁹ eo q̄ vidissent elegātē infantē: ⁊ nō
timuerūt regꝭ edictū. Fide moyses grādis
fact⁹ negauit se ee filiū filie pharaōis: magꝭ
eligens affligi cum p'lo dei temporalis pec
cati hꝫ iocunditatē: maiores diuitias esti
mans thesauro egyptioz̄ impzoperiū xp̄i.
Aspiciebat enim remunerationē.

Supra posuit apls exēplū ō fide abrae: hic ponit exēplū de fide ysaac iacob ⁊ ioseph. Et p⁹ de fide ysaac. Dic ḡ q̄ ysaac fide de futurꝭ. i. q̄ se extēdebāt ad futura bñdixit iacob ⁊ esau. Al'bñdixit ō futurꝭ. i. ꝓ futurꝭ. Al'bñdictiōe q̄ se extēdebat ad futura. Verba ei sua ñ hēbāt efficaciā nisi ex virtute dei ꝑ quā q̄dē bñdictiōz minor̄ plat⁹ fuit maiori. Ꝺ nō fuit q̄tū ad psonas eoz. ꝺs q̄tū ad duos pp'los q̄ ex ipis exierūt. ꝑs. Jn ydumeā extēdā calciamētū meū. Fuerūt ei ydumei q̄ egressi sunt de esau subiecti filijs isr̄l. Jn q̄ significabat q̄ minoz pp'lus scz gentiū ꝑ fidē debebat ꝓuenire pp'lm maiorē scz iudeoz Mat. 8. Multi ab oriēte ⁊ occidēte venient ⁊ recūbēt cū abraā isaac ⁊ iacob in regno celoz̄, filij aūt regni eijcient in te

nebras exteriores. Ista vero benedictio que erat de fide gentiū futura ꝑ fidē facta fuit. qz respicit aliq̄d futurū ¶ Deinde cū dicit. Fide Jacob morieṡ ⁊c. ꝑsequit de fide iacob. ⁊ ponit illud qō ipse fecit in benedicēdo duobus filijs ioseph. sicut habet Gen. 48. vbi dicit q̄ cum nūciatū fuiſꝭ ioseph q̄ pater eius egrotaret adduxit duos filios suos quib⁹ iacob benedixit cācellatis manibus in hoc ꝓferēs effraim manasse quantū ad dignitatē qz de effraim fuit dignitas regalis scz ieroboā. Hec aūt benedictio fuit per fidē: qz reuelatū ei fuit q̄ ita futuꝝ erat Que quidē benedictio referebat ad populū qui egressꝰ est ab ipis nō ad personas ipoz. Item per fidē adorauit fastigiū virge ei⁹. hoc habeť Gen. 50. vbi dicit q̄ fecit ioseph iurare q̄ sepeliret eū in sepulchro patrū suoz. et post iuramentū tanq̄ securus de ꝓmisso adorauit ad caput lecturi vt dicit lra nostra. Uel fastigiū virge eius vt dicūt lxx. Uel sup fastigiū vt habeť in greco Et totū hoc potest stare qz ipe erat senex ⁊ ideo portabat virgā vel recepit sceptrū ioseph donec iurasset et anteq̄ redderet ei adorauit nō ipam virgā nec ioseph vt quidā male putauerūt sed ipm de eū initus ad cacumē vel sup fastigiū virge eius. Ad qō motus fuit ex ꝓsideratiōe ꝓphetie xp̄i quā ꝓphetes ioseph ꝑfigurabat. Jpe eñ tanq̄ ꝓfectus egypto portabat scep̄rū in signū ꝓphetie xp̄i. ꝑs. Reges eos in virga ferrea. Al'si adorauit fastigiū idē est sensus. qz adorauit xp̄m significatū per virgā illā sicut ⁊ nos adoramꝰ crucifixū ⁊ crucē ratione xp̄i passi in ipa. Unde ꝓprie non adoramus crucē: sed xp̄m crucifixū in ipa. ¶ Deinde cū dicit. Fide ioseph morieṡ ⁊c. ꝑsequit exemplū de fide ioseph vbi ponit duo: que hñt Gen. vlti. vbi dixit fratrib⁹ suis Ulsitabit vos dñs. ⁊ mādauit ossa sua inde portari. Unde fides ei⁹ fuit quantū ad duo. Ꝑrio qz credidit ꝓmissionē factā debere ipleri per reditū filioz isr̄l in terrā ꝓmissiōis. Scdo qz in ipa credebat xp̄m esse nasciturū ⁊ resurrecturū ⁊ multos cū ipo vnde desiderabat hr̄e partem in illa resurrectiōe. Et hoc est qō dicit q̄ ioseph morieṡ fide. i. per fidē memoratus est de ꝓfectione filioz isr̄l. ⁊ hoc quantū ad primū. ⁊ de ossibus suis mādauit quātū ad scdm. ¶ Sed quare nō fecit se statim portari sicut pater suus. Ñndeo. Dicendū q̄ hoc nō potuit qz nō habebat tūc tantū ptātem sicut hēbat in morte ꝑis. Et ideo tūc poterat qō tū circa mortē suā non potuit. Scdo qz sciebat q̄ multas afflictōes debebāt sustinere filij isr̄l post mortē eius. Ut ḡ haberēt certā spem de liberatiōe sua ⁊ reditu ad terrā ꝓmissiōis voluit ad solatiū corpus suū remanere cū ipis. Uñ ⁊ moyses tulit illud secū sicut ⁊ quelibet tribus corpus ꝑrie sui. vt dicit hieron. ¶ Deinde cū dicit. Fide moyses ⁊c. ꝑsequit de ꝑib⁹ qui fuerūt sub lege. Hoc eñ tps incepit a moyse. Eccl. 24. Lege mādauit moyses in ꝑceptis iusticiarū. Jo. 1. Lex per moysen data est. Jstud aūt tps distinguit in tria. scz ante exitū de egypto. in exitu ⁊ post exitū. Unde tria facit. ꝑimo enī ostendit qd factū sit ante exitū. Scdo q̄d in exitu ibi. Fide reliquit egyptū ⁊c. Tertio q̄d in terra ꝓmissiōis ibi. Quid adhuc dicā ⁊c. Circa ꝑimū duo facit. Ꝑrio enī ostendit quid factū sit in natiuitate moysi. Scdo q̄d ipe fecit ibi. Fide moyses ⁊c. Ubi tangit historia que ponit Exod. 1. q̄ ꝓharao mādauit occidi masculos ne multiplicarent. Scdo habeť q̄ parētes moysi vidētes ipm elegantē absconderūt eū mēsibus tribus qō attribuit apls fidei ipoz. Credebāt enī aliquē nasciturū qui liberaret eos ab illa seruitute. Uñ ex elegātia pueri estimabāt aliquā virtutē dei esse in illo. Ipsi enī erant rudes ⁊ rustici sudātes in opibus luti ⁊ lateris. Ecc. 19. Ex visu cognoscit vir. Ex quo habeť q̄ licet fides sit de inuisibilibus tñ per aliqua signa visibilia possumus niti ad ipam. Marci vlti. Sermonē cōfirmāte sequētibus si-

gnis. Q̄ aūt ipsi hoc fecerūt ex fide nō ex affectu carnali patz qz nō timuerūt regis edictū. Unde exponebāt se periculo personarū qō nō fecissent nisi credidissent aliquid magnū futurū de puero. Math. 10. Nolite timere eos q̄ occidūt corpus ⁊c. ¶ Sed ꝓtra qz ipi postea exposuerūt ipm. ḡ nō ꝓpter fidem seruabāt ipm. Ñndeo. Dicendū est q̄ exposuerūt ipm nō ad necandū sed ne subripeť eis. vnde posuerūt eū in fiscella cōmittēs eū diuine ꝓuidētie. Credebāt eñ ꝓbabiliter q̄ fuisset interfectus si fuisset apud eos inuētus. ¶ Deinde cū dicit. Fide grandis effectus ⁊c. ostendit qd ipse moyses per fidez fecerit. Et ꝑrio qd fecit. Scdo oñdit q̄ illud factū pertinebat ad fidē ibi. Aspiciebat eñ ⁊c. Tāgit eñ historiā que habeť Exo. 2. vbi dicit q̄ filia pharaonis fecit ipm a mr̄e pueri nutriri ⁊ q̄ adoptauit eū in filiū. Ipe aūt negauit se esse filiū eius nō quidē verbo sed facto: qz ꝓra voluntatē pharaonis interfecit egiptiū qui ledebat hebreū Et hoc est qō dicit grādis effect⁹ q̄ fidē negauit se esse filiū filie pharaonis. Quo aūt effectu hoc fecerit oñdit cū subdit Magis eligēs ⁊c. In quo oñdit mirabilis virtus eius. ¶ Duo eñ sunt que maxīe hoīes appetūt. s. iocūditatē ⁊ delectationē circa bona exteriora ⁊ his cōtraria maxīe fugiūt. s. dolorē ⁊ afflictionē que opponit ꝑimo. pauperiē ⁊ abiectionē que opponit scdo. Ista aūt duo elegit moyses. s. qz ꝓposuit dolorē ⁊ afflictionē iocūditati peccati tpalis que. s. semp est cū peccato. Jtē pauperiē ꝓposuit diuitijs ꝓpter xp̄m ꝓuer. 16. Melius est hūiliari cū mitibus q̄ diuidere spolia cuz superbis. ꝑs. Elegi abiectus esse in domo dei mei magꝭ q̄ habitare in tabernaculis pcōz. ¶ Quantū ḡ ad ꝑimū dicit. Magis eligēs affligi cū populo dei. s. quē pharao affligebat q̄ habere iocūditatē peccati tpalis. i. trāsitorij. Qō fuisset si cū egyptijs affluxisset filios isr̄l. ¶ Quantū aūt ad scdm scz q̄ pelegit pauperiē dicit. Maiores diuitias estimās ꝓperiū xp̄i. i. ꝑ fide xp̄i. Eas eñ est fides antiquoz ⁊ nr̄a. Uel ꝓperiū xp̄i. qō scz sustinuit a fratribus suis cui dictū est. Numquid interficere tu me vis sicut occidisti heri egyptiū? Qō ꝓperiū fuit figura q̄ xp̄s suscipere deberet impzoperiū a iudeis. ꝑs. Impzoperiuz expectauit coz meū ⁊ miseriā. Maiores aūt diuitias credidit esse duo p̄dicta thesauris egyptioz̄. Ysaie. 33°. Diuitie salutis sapie ⁊ scie. ¶ Deinde cū dicit. Aspiciebat eñ ⁊c. oñdit q̄ p̄dicta fcā moysi pertinebāt ad fidē xp̄i. Sciendū est aūt q̄ quedā sūt ꝑm se bona ⁊ delectabilia. qdā aūt ꝑm se tristia ⁊ mala. Mala aūt null⁹ ꝓpt̄ se peligit: sed ꝓpter finē sicut infirm⁹ peligit potionē amarā ⁊ tristia delectabilibus ratiōe alicui⁹ maioris boni qō per hoc pōt ꝓsequi. Et sic sancti ꝓpter spē finis vltimi etne felicitatis peligūt afflictiōes ⁊ pauperiē diuitijs ⁊ voluptatibus: qz per ista impediunť a ꝓsecutiōe finis sperati Mat. 5. Bti critis cū maledixerīt vobis hoīes ⁊ ꝓsecuti vos fuerīt ⁊c. Et sequit. Gaudete ⁊ exultate q̄m merces vr̄a copiosa est in celis. Gen. 15. Ego ꝓtector tuus sū ⁊ merces tua magna nimis. Et iō dicit q̄ hoc faciebat: qz aspiciebat oculo. s. fidei in remunerationē quā. s. ex hoc sperabat. Unde fides est substātia sperandaz rer̄ ⁊c.

Lectio sexta.

Jde: reliqt egyptū. nō verit⁹ aiosi
f tatē regis. Jnuisibilē ei tāq̄ videṡ
sustinuit Fide: celebrauit pascha ⁊
sanguis effusionē ne q̄ vastabat ꝓmitiua tā
geret eos. Fide: trāsierūt mare rubrū tanq̄
per aridā terrā. qō experti egyptij deuorati
sunt. Fide: muri hierico corruerūt circuitu
diez septē Fide: raab meretrix nō perijt cū

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos XI

incredulis excipiēs exploratores cū pace.
Supra posuit apls fidem moysi quantū ad id qđ fecit in egypto: hic quantū ad id qđ fecit in exitu de egypto. Et circa hoc facit tria. Primo enī ostendit qđ fecerit in exitu de egypto. Scđo ostendit modū exeūdi ibi. Fide celebrauit ꝛc. Tertio qđ per fidē factū est cū populo infideli ibi. Fide raab ꝛc. Dicit ergo q moyses fide. i. per fidez reliquit egyptū. Sicut aūt habet Exo. 2. Primo fugit de egypto interfecto egyptio. Scđo aūt exiuit qñ sil'oēs filios isrl' eduxit. Hlo. aūt exponit de scđo exitu: q; sequitur. Nō veritus aīositatē. i. indignationē regis. In prio enī exitu legit exo. 2. eū timuisse. Prouerb. 14. Iracū diā regis inutilis sustinebit. In scđo vo nō timuit Pro uer. 28. Justus q̃si leo confidēs absq; terrore erit. Pōt tn referri ad primū. ¶ Sed nunqd tūc nō timuit: Rndeo. Dicendū est q in timore duo ꝓsiderāda sūt. Unū qđ alicui pōt esse vitupabile, s. qñ ppter timorē facit aliqđ nō faciendū. vel dimittit faciendū. Et sic nō timuit moyses q; ppter timorē nō dimisit iuuare frēs suos. Aliū est qđ pōt esse laudabile qñ. s. salua fide refugit periculū ppter timorē instantē Mat. 10. Cū persequent vos in ciuitate ista fugite in aliā. Si enī aliqs salua honestate sua possz vitare periculū z nō vitaret stultus esset. z tēptaret deū qđ est dyabolicū. Et sic iesus cessit volētibus ipm lapidare nec ad suggestionē dyaboli voluit se ꝑcipitare Ita et moyses ꝓfidens de diuino auxilio fugit ppter timorē regis ad tpus. Et ꝓbat q hoc fecit ex fide q; fides est de inuisibilib⁹. z iste sustinuit. i. expectauit deū inuisibilē z ei⁹ adiutoriū tanq̃ vidēs. ꝑs. Confortet cor tuū z sustine dñm. 1. thyñ. 1. Regi aūt seculoꝝ imortali inuisibili z Moyses enī in vtroq; exitu expectabat dei adiutorium. Unū in primo dicit exo. 2. Deus ꝓtis mei adiutor me⁹. In scđo vero Exo. 14. Dos tacebitis z dñs pugnabit ꝓ vobis. ¶ Deinde cū dicit. Fide celebrauit pascha, ꝛc. ostēdit qđ fecerit quantū ad modū transeūdi. Et ꝑ⁰ ponit illud qđ fuit factū ad ꝓparationē trāsitus. Scđo quantū ad ipm transitū ibi. Fide trāsierūt. Tertio quantū ad id qđ per fidē factū fuit. quantū ad introitū terre ꝓmissiōis ibi. Fide muri ꝛc. Quantū ad primū ponit historiā q̃ habet exo. 12. Ubi dns mādauit illis añ exitū filioꝝ isrl'. s. eadē nocte imolari agnū z de sanguie ei⁹ vtrūq; postē z supliminate liniri. Carnes ei⁹ assas cū azimis z lactucis agrestib⁹ comedi cū multis alijs que obseruāda erāt vt ibi hz videri. Et hoc vocabat pascha. s. eius agni z ef fusio sanguis que duo cōcurrebāt ad transitū illū quē futuri erāt in xpto. Dicit aūt pascha a paschin grece qđ grece est passio. vel a phase qđ hebraice idē est qđ transitus. In hoc aūt figurabat q xps per passionē trāsiuit ex hoc mūdo. Jo. 13. Et trāseat ex hoc mūdo. Itē q nos p meritū mortis ei⁹ a terrenis ad celestia ab inferno transimus ad celū. Eccl'. 24. Trānite ad me oēs q̃ ꝓcupiscitis me. Nō quidē fuit p virtutē sanguis xpi. s. 10. Jhōtes itaq; fiduciā frēs in introitu scoꝝ in sanguie xpi. Fuit aūt in illa pascha duplex trāsitus. Unus q trāsibat dns p̄ cutiēs egyptios. ali⁹ q ꝓpls trāsibat. Sic etiā sanguie xpi q̃ est agnus imacular⁹ dñi liniri postes fideliū. Intellect⁹ s. z affect⁹. Dicit g Fide. i. per fidē celebrauit pascha. i. esū agni z sanguis effusionē ad lintendū postes domoꝝ. Et ꝛre hoc faciebat? Ne s. q̃ vastabat ꝓmogēita egyptio rū tangeret eos. ꝑs. ꝓcussit oē ꝓmogenitū in tra egy pti. ¶ Sed querit q̃ misterio hoc factū sit. virū. s. bono rū vel maloꝝ angeloꝝ q; videt q ꝑ malos. ꝑs. Inmisſionē per angelos malos. Rndeo. Dicendū est q nō est icōueniēs de qbuscūq; intelligat ¶ Un sciendū est q pe naꝝ inflictio fit interdū ꝑ bonos angelos. Sic enī dicit dyonis. 4. ca. de di. no. punire malū nō est malū. Iz ma lū facere est malū. Punitio enī est opus iusticie sicut ꝑ de angelo q̃ ꝓtriuit castra assyrioꝝ. Isa. 37. q̃ credit fuis se bon⁹ angel⁹. Un talis punitio indifferēter fit ꝑ bonos z malos. Iz differēter a bono z a malo: q; bon⁹ nō punit nisi exercēdo iusticiā diuinam in malos. Et in scriptura opatio dyaboli attribuit deo cuiusmōi est hec. Mal⁹ au tē z si obsequat diuine iusticie. tn nō est ex intentiōe hoc agit Iz ex puersitate volūtatis sue affligit bonos z malos z libētius bonos si ꝓmittat. sicut ꝑ de Iob. Iste q̃ ange lus q̃ dixit moysi trāsibit dns p̄cutiēs egyptū bonus an gelus fuit cū ipe aliqn loquat in ꝑsona sua Bono aūt an gelo aliqn submistrat spūs neḡ. vn adhibitū fuit ibi mi nisteriū eius male z puerse volūtatis volūtarie opantis ad cedē. Et sic dicit imissionē per angelos malos. Nō q̃ tāgebat eos q erāt sanguie signati malus angel⁹. eroꝝ z timore dei. vrpote nō ꝓmissus. Bonus aūt terrebat ad mirādo virtutē dei. ¶ Deinde cū dicit. Fide trāsierūt tē ostēdit qđ egit in ipo trāsitu. Et ꝑ⁰ ondit hoc. Scđo ostē dit q illud ꝓtinebat ad fidē ibi. Nō expti ꝛc. Dicit g q fide. i. per fidē trāsierūt mare rubrū tanq̃ per aridā terrā Duo enī ibi per fidē facta sūt Unū qđ nō fecit. s. q cōsi serūt se ad trāseundū qđ nō fuit nisi per fidē. Aliud fuit ex pte dei. s. q aque fuerūt eis p muro. Hoc aūt fuit per fidē. Opatio enī miraculoꝝ attribuit fidei. Math. 17. Si habueritis fidē sicut granū synapis z dicet' mōti huic trāsi hīc z trāsibit. Ergo hoc fide fcm est. i. hoc meruit fi des. Et hoc habet exo. 14. z. 15. ¶ Deīde ondit q hoc ꝓtinet ad fidē q; egyptij hoc expti. i. volētes experiri de uocati sūt q. s. nō habuerūt fidē exo. 15. ¶ Deinde cū di cit. Fide muri hierico ꝛc. agit de eo qđ per fidē factū est in introitu terre ꝓmissiōis. De hoc habet Ioh. 6. vbi dr q ad mandatū dñi sacerdotes septē diēb⁹ cū archa testa mēti circuierūt primā ciuitatē vltra Iordanē. s. hierico z septia die septio circuitu muri ei⁹ cozruerūt hoc fuit alis qđ ex pte hoīs. Iz q ex mādato dñi circuierūt credētes mandatū dñi debere ipleri. Aliqđ aūt ex pte dei. s. q sic ad circuitū eoꝝ muri cozruerūt. ¶ Mozalit hierico inter pretat luna siue defect⁹ z significat mūdū istū. Muri ei⁹ sunt ipedimēta qbus aliqs detinet in mūdo. Per bucci nas qbus leuite z sacerdotes intonabāt: vox p̄dicatoꝝ si gnificat. Per circuitū septē diez totus desīgnat decur sus ptis tpis q̃ per septē dies cōplet. Per que dat in telligi q oīa ipedimēta mūdi cadūt ad ꝓtinuā vocē p̄di catiōis. 2ª. coꝝ. 10. Arma militie nre nō sūt carnalia: Iz potētia deo ad destructionē munitionū ꝓfilia destruētes z oēm altitudinē extollentē se aduersus scīaz dei. ¶ De inde cū dicit. Fide raab meretrix, ꝛc. ondit qđ factū sit q fidē ab aliq̃ de populo infideli. s. a raab de qua ioſ. 5. et 6. Luz enī iosue misisset explozatores ad explozandū hie rico ipi euaserūt auxilio istius mulieris q dr meretrix. i. ydolatra. Uel ad īam meretrix erat ad quā ingressi sūt nō ad peccādū Iz ad latendū. Domus enī talīu patēt ma xime de nocte. Jsti etiā venerāt de nocte. Dom⁹ etiā ei⁹ ꝓtecta erat muro. Meretrices aūt absq; exceptiōe accipi unt indifferēter. z iō melius poterāt apud eā occultari. Ista q̃ per fidē liberata fuit. Un dicit. Raab meretrix fi de. i. p fidē recipiēs explozatores cū pace nō perijt cū in credulis q̃ cozpaliter perierūt q; explozatores iurauerāt ei ipam liberare z omnē domū patris sui. qđ z fecerunt. ¶ Quare aūt magis declinauerit ad ipaz pōt dici vt ipa min⁹ posset inculpari indifferēter omnes recipiēs. Hec erat ꝓuenies vt salus ipoꝝ fieret alicui saluāti ipos occa sio mortis. in hoc aūt q ipa ex receptiōe ipoꝝ liberata est desīgnat q recipiētes predicatozes euangelij liberanda morte eterna. Math. 10. Qui recipit ꝓphētā in nomi ne ꝓphete mercedē ꝓphete accipiet.

Lectio septima.

T quid adhuc dicam. Deficiet enī me tempus enarrantē: de gedeon. barach. samson. iepte. dauid. samu el. z pphetis qui per fidem vicerunt regna operati sunt iusticiā. adepti sunt repromissiones. Obturauerunt oza leonum. extinxe runt impetū ignis. Effugauerūt aciem gla dij. conualuerūt de infirmitate: fortes facti sunt in bello. Castra verterunt exterorum. acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.

Supra posuit apostol⁹ ea que facta sunt a patribus per fidem ante introitū z in ipo introitu terre ꝓmissiōis: hic accedit ad narrandū exempla illoꝝ qui fuerūt in ipa terra ꝓmissiōis. que quia multa sunt ideo breuiter ꝓmissis nobis parrū ponit in generali ꝓcipua facta ipoꝝ: ponens causam illius breuitatis. Et circa hoc facit tria. Primo ponit noīa patrū: z causam quare breuiter vult eoꝝ facta pertransire. Secūdo ostendit quid fecerūt per fidem ibi. Qui per fidē vicerūt ꝛc. Tertio quid per fidē receperūt ibi. Adepti sunt ꝛc. Dicit ergo. Quid adhuc dicā? Quasi dicat. Peruenī vsq; ad tempus introitus terre ꝓmissionis: in quo pauca respectu dicendoꝝ dicta erant. Remanēt enī tot dicenda q nō possent explicari Deficiet enī tempus me enarrantē. id est si velim enarrare non sufficiet mihi tempus eplaris enarratiōis: que debet esse succincta. Unde hieronym⁹ ad paulinū. 6ª. cap. Neq; enī epistolaris angustia longius euagari pa tiebat. Uel tpūs vite capit hic. Jsto modo loquit Job. vlti. Sunt quidē alia multa que fecit iesus ꝛc. vbi dicit glo. q loquit yperbolice. Hec tamen est falsum: sed est figuratiua locutio. ꝑs. Ubi nos habem⁹ annūciaui z locutus sum multiplicati sunt super numerū. Dicit littera hieronymi. Si annūciare voluero plura sunt q narrari queāt. ¶ Sciendū tamen q aliqui istoꝝ aliqua mala fe cerūt. z aliqua bona. vnde nō numerant hic nisi quantū ad bona que fecerūt vel receperūt. Tamen ꝓbabile est q oēs fuerint finaliter sancti exquo aplus nōmat eos in cathalogo sanctoꝝ. Primo ergo ponit gedeonem de quo Judic. 6⁰. quē premittit z quia nihil mali fecit. z qz fecit factū multū insigne. z forte etiā quia accepit maxi mū signū incarnatiōis xpi in vellere z rore. De quo dici tur in ꝑs. Descendit sicut pluuia in vellus. Secūdo po nit barach. de q Judic. 4. Qui nō fuit ita insignis sicut gedeon. cui etiā illa victoria nō fuit reputata sed magis mulieri. z iō forte postponit ipm. Tertio ponit samson. de quo Judic. 13. De quo specialiter videt q non debe rer hic numerari: quia in morte peccauit interficiēdo se. Augusti. autē. 1. de ciui. dei dicit q excusat quia credit hoc fecisse mandato dei. cuius signū est: quia nō potuis set domū tantā ꝓpria virtute subuertere: sed virtute dei que nō adiuuat ad malum. Quarto ponit iepte: de quo Judic. 11⁰. Jstū postponit samson quia nō fecit tot facta insignia sicut ille. ¶ Dubitat autē de iepte si immolādo filiā suam ex voto peccauerit. videt q nō: quia dicit ibi. Irruit spiritus dñi in iepte. Et post hoc sequit votū suuz z victoria. Contra. Dicit hieronymus q fuit in vouen do indiscretus z in reddēdo impius. Respondeo. Dicē dū est q fuit ibi aliquid a spiritu sancto. Iz motus ad vo uendū in generali q Iz imolaret quicquid occurreret si bi imolabile. aliquid autē ex ꝓprio suo spiritu. Iz q im molauit qđ non debuit z in hoc peccauit: sed post pēni tuit. Similiter gedeon peccauit faciēdo ephot z in tem ptando deū in petitiōe signi in vellere z postea penituit sicut z dauid de quo suꝑdit dicēs: Et dauid z samuel de quibus Iz in libris regū agit. Et alijs pphetis de qui bus si vellē dicere tempus deficiet. ¶ Sed tunc questio est vtrū omnes isti qui dicti sunt fuerūt pphete. Respō deo. Dicendū est q spūsanctus mouet mentē pphete si cut agens ꝓncipale mouet instrumentū suū. Potest au tem spūsanctus mouere ad tria. Iz ad cognoscendū. ad loquēdū. z ad faciendū. Et quodlibet istoꝝ dupliciter. Ad cognoscendū. Iz quādoq; cū intellectu eius qđ vi dēt sicut fuit ysaac z alij pphete. vnde dicti sunt viden tes. 1. Regū. 9. Qui hodie dicit ꝓpheta olim dicebat videns. Aliquādo autē sine cognitiōe eius qđ videt si cut patet in somnio pharaonis z in visiōe balthasar. Ad loquendū etiā mouet dupliciter. quādoq; ad sciendū id de quo loquit sicut patet de dauid. qñq; autē nescit sicut cayphas z forte etiā balaam. Similiter etiā quādo mo uet ad faciendū z scit quid facit. sicut hieremias qui ab scōdit lumbare suū super eufraten. Quādoq; aūt nescit sicut dicit aug⁹. super Joh. de militibus qui owiserūt si bi vestimenta xpi. non tamē cognoscebant mysteriū ad qđ illa diuisio ordinabat. Hoc est ergo de ratiōe pphete q cognoscat illud qđ videt. vel dicit. vel facit. Quādo autē non cognoscit nō est vere pphēta sed participative tantū. Et sic dicit iohānes caypha pphetasse: quia ha buit aliquid pphetie. Iste aūt motus spūsancti dicit in stinctus scđm augustinū. ¶ Deinde cū dicit. Qui per fi dem vicerūt regna ꝛc. ostendit quid sancti de quibus lo cutus est fecerūt. z primo ostendit hoc in generali. Se cūdo descendit ad quedā specialia ibi. Obturauerūt oza leonū ꝛc. Primo autē ponit facti ipoꝝ meritū. Secūdo premiū. ibi. Adepti sunt ꝛc. Circa primū sciendū est q inter oēs actus exteriores virtutū mozaliū actus fortis tudinis z iusticie vident esse precipui: quia maxime per tinēt ad bonū cōmune. Per fortitudinē enī respublica defendit ab hoste. per iusticiā vero cōseruat. Unde apo stolus ex vtroq; actu cōmendat sanctos patres Ab actu quidē fortitudinis cū dicit q isti per fidez vicerūt regna id est reges vel etiā regna ipoꝝ. sicut dauid z iosue. Hi hilominus tamē sancti spūaliter per fidez vicerūt regna Iz regnū dyaboli de quo Job 41. Jpe est rex super vni uersos filios superbie. Item carnis. Rom. 6. Non ergo regnet peccatū in vestro mortali cozpore. Irē regnū mū di Joh. 18. Regnū meū non est de hoc mūdo. Jsti autē vincūt per fidē. 1ª. Jo. 5. Hec est victoria que vincit mū dum fides nostra. Nullus enī potest ꝓsentia cōtemne re nisi ppter spem futuroꝝ bonoꝝ. Per cōtemptū enim principaliter vincit mundus. Et ideo quia fides ostēdit nobis inuisibilia ppter que cōtemnit mūdus. ideo vin cit mundū fides nostra. Ab actu autē iusticie cōmendat eos cū dicit. Operati sunt iusticiā. Aliquādo autē iustiti cia est virtus generalis quādo Iz obedit legi diuine. ꝑs Justus dns z iusticias dilexit. Et. 2. macha. 9. Justū est subditū esse deo. 1ª. Joh. 3. Qui iusticiā facit iustus est. Aliquādo autē est virtus specialis z ista cōsistit in actio nibus z cōlocationibus humanis. quādo Iz reddit quis vnicuiq; qđ suū est. Utrāq; autē iusticiā habuerūt sancti Esaie. 54. Hec est hereditas seruoꝝ dei z iusticia apud me dicit dns Eccl'. 1. Concupiscēs sapientiā serua iustiti ciā. Iz obediendo mādatis. Item ipam exercendo in po pulo. ꝑs. Feci iudiciū z iusticiā in oī tpe. ¶ Deinde cū dicit Adepti sunt ꝛc. ondit qđ receperūt qz adepti sūt re pmissiones. Promissio enī dei efficax est qz nūq̃ deficit deus in ꝓmittis. Ro. 4. Quecūq; ꝓmisit deus poten-

est ⁊ facere. ps. Fidelis deus in omnibus verbis suis. ¶Sed contra. Supra eo8. Justa fidē defuncti sunt nō acceptis reprōmissionibus. Rēspondeo. Dicendū est q illud quod hic dicit tripliciter potest intelligi. Uno modo q promissio dei sit illa specialis qua promittit sanctis vitaz eternā. Et istam nullus accepit ante aduentū xpi. Rom.15. Ad cōfirmandas promissiones patrū. Secūdo pro promissione de terra promissionis habenda. Et istā nō acceperūt priores patres. scz abraā ysaac ⁊ iacob. sed tā tū patres posteriores sicut iosue ⁊ alij sancti. Tertio pro promissione particulari q scz vnicuicq promissū fuit sicut dauid regnū ⁊ ezechie sanitas. Et istas promissiones cōsecuti sunt. ¶Deinde cū dicit. Obturauerūt oza leonū ⁊c. ponit quedā particularia beneficia aliquibus collata Et primo que pertinēt ad remotionē mali. Secūdo illa que perrinēt ad executionē boni ibi. Fortes facti sunt in bello ⁊c. Malū autē nociuū homis est duplex. Unū exterius ⁊ aliud interius. Secundū ponit ibi. Conualuerūt ⁊c. Exterius autē malū est duplex. quia aut illatū est a creatura irratiōali aut ratiōali. Secundū ponit ibi. Et fugauerūt ⁊c. Ab irratiōali duplex. scz vel ab inanimata vel ab animata. Rocumentū illatū ab inaiata tangit ibi. Extinxerūt impetū ⁊c. ¶Quantū ḡ ad aiata dicit. Obturauerūt oza leonū. Loquit autē in plurali licet nō fuerit nisi vnus scz daniel. sicut etiā dicit Math.2. Defuncti sunt eēm qui querebāt animā pueri. Nullus autez tūc querebat xpm occidere nisi solus herodes. Cuius ratio est. q loquit de oībus sanctis cōmuniter quasi de vno collegio sanctoz. Et q3 vnus facit imputat alijs et etiā omnibus q3 fit per virtutē spiritussancti que est cōmunis oībus. Unde etiā in isto contextu loquit tanq̄ de pluribus. Potest etiā dici q hoc completū est in dauid qui sicut ipe dicit.1.Regū.17. Leonē ⁊ vrsum interfeci. Et etiā samson Judic.14. Per leonē autem spiritualiter intelligitur dyabolus. 1ᵉ. Petri. 5°. Aduersarius vester dyabolus ⁊c. Qui ergo insultus eius repri mit os leonū obturat. Job.29°. Conterebā molas iniqui ⁊ de dentibus eius auferebā predā. ¶Rocumentū a re inaniata remouet cū dicit. Extinxerūt impetū ignis sicut habeē de tribus pueris in Dan.3. Item ad preces moysi ⁊ aaron extinctus est ignis qui missus a dño deuorabat populā murmurantē. sicut patet Rume. 11. ⁊.16. Ignis iste est interior motus cōcupiscentie vel ire. Qui ergo refrenat illū motū extinguit impetū ignis. ps. Supercecidit ignis ⁊ nō viderūt solem. ¶Remotionē nocumēti per rationalē creaturā illatā tangit cū dicit. Effugarūt aciem gladij. id est aciē hostis cū gladijs acutis. Hoc autē frequētissime factū fuit per ipos. sicut patet de iosue gedeon ⁊ dauid. Per gladiū autē mala suasio intelligit. ps. Lingue eoz gladius acutus. Istos gladios fugat qui malā linguā tacere facit. Ecc.28. Sepi aures tuas spinis ⁊ noli audire linguā nequā. Prouerb.25. Ventus aquilo dissipat pluuias: ⁊ facies tristis linguaz detrahentē. ¶Rocumentū interius est infirmitas de cuius remotiōe dicit. Conualuerūt de infirmitate sicut speciāliter apparet de ezechia.4. Regū.20.⁊ Ysaie.38°. Ista autē infirmitas est peccatū. ps. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. Conualescit ergo qui resurgit. ¶Deinde cū dicit. Et fortes facti sunt ⁊c. ponit beneficia quantū ad assecutionē boni. ⁊ ponit tria. Primū pertinet ad hoc q fortiter egerūt. Unde dicit. Fortes facti sunt in bello sicut patet de iosue Eccl.46. Fortis in bello iesus naue successor moysi in pphetis ⁊c. Sic patet etiā de multis alijs. Secūdum pertinet ad effectū illius fortitudis. Unde dicit. Castra verterūt exteroz. Sicut patet de machabeis ⁊ de dauid. ps. Si ꝓsistant aduersū me castra nō timebit cor meū. Sed tertiū pertinet ad effectū fortitudinis diuine. Unde dicit. Acceperūt mulieres de resurrectiōe mortuos suos. id est per resurrectionē. Quod aliqui male intelligētes exposuerūt mortuos suos. id est viros suos resuscitatos per hoc asserentes q per mortē non soluit matrimoniū verus etiā si resurgat. Quod est cōtra apostolū. Ro.7. Si dormierit vir eius liberatus est a lege viri. ¶Unde sciendū est q etiā in effectibus sacramentoz est quedā differentia. Quedā enim sacramēta imprimūt caracterē sicut baptismus. cōfirmatio. ⁊ ordo. Et quia caracter in aīa est perpetuo manet Et ideo baptizatus vel cōfirmatus vel ordinatus si resuscitareē non debet iterari aliquod illoruz sacramentoz. Alia vero sacramēta non imprimūt caracterē sicut penitentia. extrema vnctio. ⁊ sic de alijs: quia sunt cōtra aliquid iterabile ⁊ ideo iterari possunt. Inter alia autē est matrimoniū ⁊ ideo nō dicit viros sed mortuos: quia matres filios suos mortuos receperūt per resurrectionē quo rū resurrectio fuit quoddā prefagiū future resurrectiōis inchoate per xpm. De istoz resurrectiōe vel magis resuscitatiōe habeē. 3. Regū. 17. ⁊. 4. Regū. 4. Tamē isti sic resuscitati sunt iterū mortui. xpus autē resurgens ex mortuis iam nō morit. Rom. 6. Unde resurrectio eius fuit initiū future resurrectiōis. 1ᵉ. cor. 15. Xpus resurrit a mortuis primitie dormientiū. Sicut aūt ista temporalia beneficia illis data sunt tanq̄ infirmius ad sustentationē q meritū fidei ipoz: ita fuerūt figura futuroz bonoz q̄ nobis ex merito fidei dabunē. Math. vlt. Signa autē eos qui crediderint hec sequent ⁊c. Que gregoriꝰ exponit de bonis spiritualibus.

Lectio octaua.

Alij autem distenti sunt non suscipientes redemptionez vt inuenirent meliozem resurrectionē. Alij vero ludibria ⁊ verbera experti insuper ⁊ vincula ⁊ carceres. lapidati sunt. secti sunt. temptati sunt. in occisione gladij mortui sunt. Circumierunt in melotis in pellibus caprinis: egentes. angustiati. afflicti. quibus dignus non erat mūdus. in solitudinibus errantes. in montibus ⁊ speluncis: ⁊ in cauernis terre. Et hi omnes testimonio fidei probati: nō acceperunt reprōmissionē. deo pro nobis melius aliquid prouidente: vt non sine nobis consumarent.

Supra posuit apostol⁹ exempla sanctoz patrū antiquorum qui multa ⁊ magna fecerūt propter fidem: hic ponit exempla illoz qui multa ꝓpter fidem passi sunt. Et circa hoc facit duo. Primo eīm ostendit quomō passi sunt ꝓpter fidem. Secūdo ostendit quomō promissiones eis facte dilate sunt ⁊ quare ibi. Et hi oēs testimonio ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo ponit mala ab alijs eis illata. Secūdo mala propria voluntate assumpta ibi. Circuierūt in melotis ⁊c. Ab alijs aūt illata sunt eis mala dupliciter. q3 quedā in vita: quedā vero in morte. Et ista duo ponit ibi. Lapidati sē ⁊c. In vita vero mala triplicit illata sūt eis. q3 quedā quantū ad corpalē afflictionē. quedā quantū ad irrisionē. quedā ḡtū ad iclusionē Quantū ad primū dicit. Alij autē ⁊c. Quasi dicat. Ista dictū est q quidā multa bona receperūt propter fidē vel in amotiōe mali vel in executiōe boni temporalis. In quibus figurabat vetus testamentū quod conferebat bona temporalia. Sed alij multa ꝓpter fidem passi sunt quorum quidā distenti sunt in eculeis sicut dicit.1. Mach. 2.⁊.2. Mach.6. de pueris suspensis ad cerulces matrū Et.7. de septē fratribus. In istis sanctis primo figurabat nouū testamentū. Unde dicit. Non suscipientes redemptionē. id est liberationē. Qui enim subijcit pene est quodāmodo seruus pene. Et ideo liberari a pena dicitur redemptio. ps. Die qua redemit eos de manu tribulantis. Sed quare nō fuerunt liberati ostendit. quia hoc nō fuit propter hoc quin deus haberet prouidentiā de ipis sed vt inuenirēt vitam eternā que melioz est ḡ liberatio in quacūq pena presenti vel quecūq resurrectio vite presentis. ⁊ ideo dicit. Ut melioꝛē inuenirent resurrectionē. Job.19. In nouissimo die de terra surrecturus sum. Esaie.26. Reuiuēt mortui tui interfecti mei resurgēt Vel dicit meliorē. quia ex hocipo q maioza pro xpo passi sunt maius premiū recipient. Sicut eīm dicitur.1ᵉ. corinth.15. Stella differt a stella in claritate sic erit resurrectio mortuoz. Qui eīm fuerūt maiores in merito: maiores erūt in premio. Et ideo apostoli preferunē martyribus: martyres vero oībus alijs. Maiores eīm merito maiores sunt premio. Precipua vero fuit merita martyrū. Joh.15. Maiorē hac dilectionē nemo habet ⁊c. Nec tamen quilibet martyr maioz est quolibet confessore: sed aliquis martyr potest esse maioz aliquo cōfessore ⁊ ecōuerso. aliquis confessor aliquo martyre: licet nō vniuersaliter. Potest enim comparari vnus alteri: vel quantū ad genus operis: vel quantum ad gradus charitatis. Nullus autē actus quantū est de se: est ita meritorius sicut quo quis moritur propter xpm: quia dat illud quod habet carius. scilicet vitam propriā. Math. 5°. Beati qui persecutionē patiunt propter iusticiā. Si vero considereē radix oīs meriti que est charitas. 1ᵉ. corinth. 13 sic opus procedens ex maiori charitate est magis meritoriū. Et sic potest vnus simplex confessor esse maioris merīti apud deū. Apostolus autē loquit in genere operis dicens. Ut scz meliorē. id est maioreꝛ ⁊ clarioꝛē inuenirent resurrectionē. Unde ly meliorē importat comparationē status presentis vite ad futurā resurrectionē. Vel comparationē claritatis resurrectiōis vnius resurgētis ad claritatē alterius. ¶Deinde cum dicit. Alij vero ludibria ⁊c. ponit mala illis illata in vita quantū ad irrisionem facta verbis dicens q alij experti sunt ludibria: sicut patet de samson. Judic.16°. de thobia ⁊ iob ⁊ esaia. Esaie. 50. Faciem meā nō auerti ab increpātibus ⁊ conspuentib⁹ in me. Jeremias etiā dicit. Jere. 20. Factus est mihi sermo dñi in opprobriuz ⁊ derisum. ¶Quantū vero ad facta dicit. q experti sunt verbera. sicut patet de michea de quo.3. Regū. vlti°. ⁊.2. Paral'.18. dicit q percussit eum sedechias in maxillā. In quibus oībus prefignabant passiones noui testamenti. 1ᵉ. corinth. 4. Spectaculū facti sumus mūdo ⁊ angelis ⁊ hominibus. ¶Deinde cum dicit. Insuper ⁊ vincula ⁊c. ponit mala sanctis illata quantū ad inclusionē. Unde dicit Insuper ⁊ vincula sicut ieremias de quo Jere. 20. dicit q posit⁹ in neruo. Nec solū vincula sed etiā carceres sicut ieremias. Jere. 37. ⁊. 38. Et micheas. 3. Regū. vlti. ¶Consequēter ostendit mala illata quantū ad mortē cum dicit, Lapidati sunt ⁊c. Quod quidē genus mortis tunc erat cōmune apud oēs iudeos. Math. 23. Hierusalē hierusalē que occidis pphetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. Sic lapidatus est naboth. 3. Regū. 21. Et ieremias. scz de quo legit q iudei lapidauerūt eum in egypto lapidib⁹ quos absconderat sub muro, latericio domus ipius pharaonis. Et licet epyphanius dicat q fuit tractus tamen cōmuniter ponit q fuit lapidat⁹, Zacharias etiā filius ioiade fuit lapidatus. vt legitur. 2. Paral'. 24°. ¶Secundū genus mortis inconsuetū ⁊ crudele ponit cū dicit. Secti sunt. Hoc dicit ꝓpter esaiā quem manasses fecit secari serra lignea. Et loquit pluraliter: licet nō fuerit nisi vnus scīm cōsuetudinē scripture ꝓpter causam supradictā. ¶Tertiū genus cū dicit. Temptati sunt vt scz consentirēt. Quod dicit ꝓpter mathathiam ⁊ filios eius. 1. Macha. 2. Et propter eleazarū. 2. Mach. 6. Et ꝓpter historiā de septem fratribus. 7. cap. Et tandē occiderunt eos. Treū. 4. Melius fuit occisis gladio q̄ interfectis fame. Specialiter tamē vrias fuit occisus a dauid. 2. Regū. 11. Et iosias. 4. Regū. 23. ¶Deinde cū dicit. Circuierūt in melotis ⁊c. ponit mala volūtarie assumpta. Et ad ista tria reducunē. scz ad exteriorē cultum ad persone statū ibi. Egentes ⁊c. ⁊ ad habitatiōis locū. ibi. In solitudinibus ⁊c. Quantū ergo ad cultū dicit. Circuierūt in melotis ⁊ in pellib⁹ caprinis. Melota est vestis facta de pilis camelorum: vt quidā dicūt. Vel melius q taxus habet pellē hirsutā de qua fit vestis que dicit melota. Pellis caprina cū hoc q est hirsuta est etiaz vilis, Et hec dicunē de helya. 4. Regū. 1. q erat vir pilosus ⁊ zona pellicea accinctus renibus. Et de talib⁹ vestibus dicit augus. in libro de sermone dñi q potest esse in tali veste intētio mala si quis vtaē ad vanā gloriā. bona autē si ad ꝓmptū mūdi ⁊ macerationē carnis. Precipue autē qui profitenē statū penitentie debent ostendere signa ꝓfessionis. Et ideo licet eis vti talibus vestib⁹ non tamē ad ostentationē ⁊ sic vtebanē ꝓphete ¶Quātum autē ad statū persone dicit. Egentes q carebāt diuitijs. in quo prefigurabāt statum perfectiōis noui testamenti. de quo dicit Math.19. Si vis perfectus esse vade ⁊ vende oīa que possides. Et hoc fuit specialiter de helya qui pastus fuit a coruis ⁊ a muliere vidua. 3. regū 17. ps. Pauper ego sum in laboribus. Idem. Egenus ⁊ pauper ego sum. ¶Ité angustiati sūt sicut patet de helya qui fugit a facie iezabel. 3. Regū. 19°. Et de dauid qui fugit a facie abialon. 2. Regum. 15. ¶Item afflicti laboze corpali sicut de helya qui dormiuit lassus subter vnā iunipez. ¶Et subdit. Quibus dignus nō erat mūdus. Sicut dicit dyonisius in epistola ad iohannē euangelistā. Mali aliquādo per ea que faciūt ostendūt indignitia sue damnatiōis. Unde dicit q per hoc q mali separauerūt a se beatū iohannē ostendebat deus q erāt indigni societate eius. Et ideo dicit aplus q mūdus nō erat dignus eis. Quasi dicat. Qui mūdani non erāt digni societate istoz. Joh.15. Ego elegi vos de mūdo ꝓptereaodit vos mūdus. ¶Deinde cuz dicit. In solitudinibus ⁊c. ostendit hoc quantū ad locū: quia propriā mansionē non habebāt: sed errabāt in solitudinib⁹ ⁊ in montibus ⁊ in spelūcis ⁊ in cauernis terre. que sūt loca apta ad cōtemplationē ⁊ penitentiā. Dicitur autē spelunca que fit arte: sed cauerna que est a natura vel ab aliquo accidēte sicut ex corrosione aquarū. Ista patent de dauid. 1. regū 22. ⁊. 23. Et de helya. 3. regū. 19. ¶Deinde cū dicit. Et hi omnes ⁊c. ostendit q eis dilate sunt ꝓmissiones. Et ne puteē q hoc fuerit ꝓpter defectū meriti. ideo secūdo designat rationē illius dilatiōis ibi. Deo pro nobis ⁊c. Dicit ergo q hi oēs testimonio fidei inuenti sunt probati. id est per fidē habent testimoniū q sunt probati. id est approbati a deo. 2ᵉ. cor. 10°. Non eīm qui seipm cōmendat ille ꝓbatus est: sed quē deus cōmendat Sap. 3. Tanq̄ aurū in fornace ꝓbauit eos. Et tamen nō acceperūt ꝓmissiones. scz gloriē vel ꝓmissaz vitā vsq3 ad xpm. ps. Distuliſti xpm. Tales eīm acceperūt non autē spuales. Supra eo8. Defuncti sunt nō acceptis ꝓmissionib⁹ ¶Deinde ꝑ vicit. Deo pro nobis ⁊c. ostendit rationē

dilatiõis ex quo aliqui sumpserũt causam vel occasionẽ errozis qui dicũt q̃ nullus in paradisuz intrabit vsq; ad vltimã consumationẽ que erit per finalẽ resurrectionẽ. Sed hoc est cõtra apostolũ. 2ª. corinth. 5. Scimus q̃ si terrestris domus nostra huius habitatiõis dissoluat̃ q̃ edificationẽ habemus ex deo domũ non manufactã: sed eternã in celis ꝛc. Ista ergo cõsumatio de qua loquitur apostolus potest referri ad premiũ essentiale. scz beatitudinez que habetur per xpm. Michee. 2º. Ascendit pandẽs iter ante eos. Quam nõ habuerũt sancti veteris testamẽti. Vel potest referri ad stolã corporis que nõ dabitur vniuersaliter vsq; post resurrectionẽ vniuersalẽ: licet forte aliqui iam habeant ipam ex speciali priuilegio. Non ergo sine nobis consumant: sed perficiunt duplici stola vt sicut dicit glo. in cõmuni gaudio omniũ maius fiat gaudiũ singulorz. Unde in hoc nobis deus ꝓuidit. Et ideo dicit. Deo pro vobis aliquid melius ꝓuidente ps. Ecce q̃ bonum t q̃ iocundũ habitare fratres in vnũ Magis eñ gaudet homo cũ pluribus gaudentib⁹. Iosa. Si isti tenuerũt fidem qui tamdiu expectauerũt regẽ multomagis teneam⁹ nos qui statim recipimus. Luce. 23. Hodie eris mecũ in paradiso.

Capitulũ duodecimũ.

Deoq̃ t nos tantã habentes impositã nubem testiũ: deponẽtes omne pondus t circumstãs nos peccatũ per patientiã curramus ad propositũ nobis certamen: aspiciẽtes in auctorẽ fidei t cõsummatorẽ iesum qui pro posito sibi gaudio sustinuit crucẽ confusione cõtempta atq; in dextera sedis dei sedet Recogitate eñ eum qui talẽ sustinuit a peccatoribus aduersus semetipm contradictionẽ vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondũ eñ vsq; ad sanguinẽ restitistis aduersus peccatũ repugnantes.

Supra aplus multipliciter cõmendauit fidẽ per quã mẽbra xpo capiti ꝯiunguñ: hic ponit mozalẽ monitionẽ exhortans vt fidẽ quã tenent corde: operibus demõstrent sicut etiã monet Jaco. ca. 2º. canonice sue. Et primo docet qũo se debeant habere circa mala. Secũdo qũo debeant se habere circa bona. ca. 13. ibi. Charitas fraternitatis ꝛc. Est aũt duplex malũ. scz pene t culpe. Primo ergo docet qũo se debent habere circa mala penalia tolerãda. Secũdo circa mala culpe vitanda. ibi. Propter qũ remissas ꝛc. Ad tolerandũ autẽ malũ pene. Primo inducit exemplo antiquorz Secũdo exemplo xpi ibi. Aspicientes in actorẽ ꝛc. Tertio auctoritate scripture ibi. Et obliti estis ꝛc. Quantũ ergo ad primũ dicit Ideoq; nos habentes tantã nubem testium interpositaz ꝛc. Quasi dicat. Ita dictũ est q̃ sancti testimonio fidei ꝓbati: nec tamen habuerũt ꝓmissiones. t tamen cũ hoc nõ defecerũt in expectando. Ergo nos qui habemus tantã nubẽ testiũ interpositã ꝛc. Sancti dicunẽ testes dei: qz verbo t facto glorificabat̃ deus per eos. Math. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona t glorificẽt patrẽ vestrũ qui in celis est. Ysaie. 44º. Vos testes mei dicit dñs. Dicunt̃ autẽ sancti nubes. Primo ꝓpter cõuersatiõis sublimitatẽ. Esa. 60º. Qui sunt isti qui vt nubes volãt ꝛc. Secũdo ꝓpter doctrine fecunditatẽ. Job. 26. Qui ligat aquas in nubibus suis vt non erũpant pariter deorsum. Et. 36. Effundit ymbres ad instar gurgitũ qui de nubib⁹ fluũt. Tertio ꝓpter spiritualis ꝛolatiõis vtilitatẽ. Sicut eñ nubes prestãt refrigeriũ sic exempla scoꝝ. Esa. 18. Et sicut nubes roris in die messis. Hanc ergo nubẽ testiũ habemus interpositã: qz ex vita sanctorz quodãmodo inducitur nobis necessitas ad imitandũ. Jaco. 5º. Exemplũ accipite fratres exitus mali t longanimitatis laborẽ t patiẽtie ꝓphetas. Augusti. Sicut spũssanctus loquit̃ in scriptura: ita in gestis sanctorz que nobis sunt forma t preceptũ vite Hoc est ergo exemplũ sanctorz quod inducit. Sed qz ad cõfirmandũ se ad aliqd exemplar interdũ ex impedimẽto superueniente impedit̃ homo. ideo remouet illud qd̃ potissime potest impedire. Illud autẽ est pondus peccati. Tribulatio autẽ est quasi quidã agon. 1ª. cor. 9. Omnis qui in agone cõtendit ab oibus se abstinet. Sicut aũt in cursu t certamine oportet omnia aggrauãtia deponere: ita t in agone tribulatiõis. 2ª. tymoth. 4. Bonũ certamen certaui cursum cõsumaui. Qui ergo in tribulatiõe vult bene ad deũ currere oportz impedimẽta deponere. Ista ipe impedimẽta vocauit aplus pondus t circũstans peccatũ. Per pondus aũt potest intelligi peccatũ peꝛpetratũ quod dicit pondus qz animã deprimit ad infima t inclinat ad aliud. ps. Sicut onus graue grauate sunt super me. Grego. Peccatũ qd̃ per penitentiã non diluit̃ mor suo pondere ad aliud trahit. Per circũstans peccatũ potest intelligi occasio peccãdi que quidẽ est in omni eo qd̃ circũstat. scz in mũdo carne. primo. demone. Deponentes ergo oñe peccatũ perpetratũ quod dicit pondus t circũstans nos peccatũ. scz occasionẽ peccãdi. 1ª. petri. 2º. Deponẽtes omnẽ malitiã t omnẽ dolũ. Vel pondus potest intelligi tediũ tribulatiõis. Sic eñ frequenter tribulatio dicit onus per ꝓphetas sicut onus damasci. id est tribulatio. Quasi dicat. Nõ sit vobis graue pati ꝓ xpo Circũstans peccatuz dicit temptatio nobis imissa ex circuitu hostis. 1ª. petri. 5º. Aduersarius vester dyabolus ꝛc. Vel per pondus affectio terrena. per circũstans peccatũ affectio carnalis que scz causat̃ in nobis a carne circũstante. Quasi dicat. Deponatis affectionẽ tam tpaliũ q̃ carnaliũ si vultis libere currere Unde subdit monitionẽ dicens: Curramus per patientiã ad certamen nobis ꝓpositũ non solũ illatũ qd̃ tamen sustineamus patiẽter. Sed nos ipi volũtarie curramus. ps. Etiam mandatorz tuorz cucurri. Hoc autẽ certamen nobis ꝓpositũ est cum iusticia. Eccl. 4. Usq; ad mortẽ certa ꝓ iusticia. Deinde cũ dicit. Aspicientes ꝛc. ponit exemplũ xpi. Et circa hoc duo facit. Primo eñ ostẽdit quare passio xpi habenda est in exemplũ t quid in ipa considerandũ est. Secũdo ostendit fructũ istius cõsideratiõis ibi. Recogitate eũ ꝛc. Sicut eñ dicit Ephe. 2º. Gratia saluati estis ꝙ fidẽ. Xpus autẽ est auctor fidei. Si ergo vis saluari debes intueri exemplar illud. Unde dicit. Aspiciẽtes in te sum passum. Hoc significatũ fuit per serpentẽ eneũ eleuatũ ꝓ signo in quẽ aspiciẽtes curabant̃. Num. 21. t Jo. 3 Sicut moyses exaltauit serpentẽ in deserto ita exaltari oportet filiũ hois vt oĩs qui credit in ipm non pereat sed habeat vitã eternã. Si ergo vis saluari respice in faciem xpi tui. Ipse eñ est auctor fidei dupliciter. Primo eã docendo verbo. Supra. 1. Locutus est nobis in filio. Johañ. 1. Unigenitus qui est in sinu patris ipse enarrauit. Secũdo eam in corde imprimẽdo. Philꝝ. 1º. Uobis donatũ est pro xpo non solũ vt in ipm credatis ꝛc. Item ipe est consummatio fidei dupliciter. Uno modo ipam miraculis cõfirmando. Jo. 10. Si mihi nõ vultis credere operibus credite. Item fidẽ premiãdo. Cuz eñ fides sit imperfecta cognitio eius premiũ ꝓsistit in ipius cognitiõis perfectiõe. Job. 14. Ego diligã eũ t manifestabo

el meipm. Hoc aũt significatũ fuit Jacob. 4. vbi dicitur. Manus zorobabel fundauerunt domum istam scz ecclesiam cuius fundamentũ est fides: t manus eius pficient eam scz manus christi: qui de genere zorobabel descẽdit fundat ecclesiã in fide t fidem gloria consumat. Eidem⁹ enim nunc in speculo t in enigmate: tunc autem facie ad faciem. ꝓme Cor. 13. Aug⁹ primo de trinitate ca. 10. Cõtemplatio est merces fidei cui mercedi per fidem corda mundantur: sicut scriptũ est. Fide mundans corda eorũ In passione eñ christi tria consideranda sunt. Primo quid contempsit. Secundo quid sustinuit. Tertio quid promeruit. Quantum ad primum dicit. Qui proposito sibi gaudio ꝛc. Istud autem gaudium fuit illud gaudium terrenum quo a turba quam pauerat querebat̃ vt faceꝛent eum regem: qd̃ ipe contempsit fugiendo in mõtẽ Jo. 6. Unde Eccl. 2. Risum reputaui errorez t dixi qd frustra deciperis. Vel ꝓposito sibi gaudio eterne vite ꝓ premio: sustinuit crucez. Hoc ẽ secundum scz quid sustinuit quia crucẽ. Phy. 2. Humiliauit semetipm factus obediens vsq; ad mortem: mortẽ autem crucis. In quo ostenditur: t cruciatus acerbitas qz ibi affixus fuit manibus t pedibus. t mortis vilitas t ignominia: qz hoc erat ignominiosum genus mortis. Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Quantu mautem ad tertiũ scz quid promeruerit quia sessionez ad dexteram patris. Unde dicit. Atq; ad dexteraz sedis dei sedet. Exaltatio eñ humanitatis christi fuit premiuz passionis eius. Sedet autem ad dexteram maiestatis in excelsis. Deinde cũ dicit. Recogitate eum ꝛc. ostendit quis sit fructus huius considerationis. Et primo monet ad diligentem exempli considerationem. Secundo ostendit vtilitatem ibi. Ut non fatigemini ꝛc. Tertio subdit rationem ibi. Nõ enim vsq; ꝛc. Dicit ergo. Ita dictũ est. Aspicientes. ꝛc. Nec hoc solum: sed etiam recogitate: id est iterum cogitate. Prouerb. 3. In omnibus viis tuis cogita illum. Et huius ratio est quia in quacunq; tribulatione inuenitur remedium in cruce. Ibi enim est obedientia ad deum. Philꝝ. 2. Humiliauit semetipm factus obediens ꝛc. Itẽ pietatis affectus ad parentes. Unde ibi gessit curam de matre sua. Item charitas ad proximũ: vnde ibi pro trãsgressoribus orauit. Luc. 23. Pater dimitte illis nõ eñ sciunt quid faciunt. Ephe. 5. Ambulate in dilectione sicut christus dilexit t tradidit semetipsum pro vobis. Itẽ fuit ibi patientia in aduersis. ps. Obmutui t humiliat⁹ sum t silui a bonis t dolor meus renouatus est. Esa. 53. Sicut ouis ad occisionẽ ducetur t quasi agnus coram tondente se obmutescet t non aperuit os suum. Item in omnib⁹ finalis perseuerantia. Unde vsq; ad mortem perseueranit. Luc. 23. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Unde in cruce inuentur exemplum omnis virtutis. Augustin⁹. Crux nõ solum fuit patibulum patientis sed etiam cathedra docentꝭ. Recogitate ergo eũ qui sustinuit. Sed quid cogitandũ: Tria scz gen⁹ passionis: vnde sustinuit contradictionem id est afflictionẽ in verbis. Unde dicebant. Uah qui destruis templũ dei ps. Eripies me de cõtradictionibus populi. Roma. 10. Expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem mihi. Luce. 2. Et in signum cui cõtradicetur. Et cõtradictionẽ talẽ id est tam grauem t ignominiosam. Treñ. ꝓmo. O vos omnes qui transitis per viam attendite t videte si est dolor sicut dolor meꝰ. Secundo a quibus passus est quia a peccatoribus pro quibus patiebatur. ꝓme Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis. Tertio persona patientis. Inte passionem enim ab origine mundi passus est in membris suis: sed tunc in propria persona.

Unde dicit. Aduersus semetipm. Esa. 46. Ego feci et ego feram. ps. Que non rapui tunc exsoluebam. ꝓme Pet. 2. Peccata nostra ipe pertulit in corpore suo super lignum. Utilitatem ostendit cum dicit. Et non fatigemini. Consideratio enim passionis christi facit nos non deficere. Gregorius. Si passio christi ad memoriam reuocetur nihil adeo durum est qd̃ nõ equanimiter tolerẽt Unde nõ deficiatis tanq̃ fatigati animo a veritate fidei Esa. 40. Current t non laborabunt ambulabunt t non deficient. 2. Thes. 3. Nolite deficere benefacientes.

Rationẽ autem huius ponit dicens. Nondum enim vsq; ad sanguinem. Quasi dicat. Non debetis deficere in tribulationibus vestris pro vobis quia nondum tãtũ sustinuistis sicut christus. Ipe enim sanguinem suum fudit pro nobis. Mat. 26. Hic est sanguis noui testamenti qui pro multis effundetur. Uos aũt rapinam bonorum vestrorum sustinuistis. Maius autem ẽ de genere operis vitam dare q̃ substantiã corporalẽ: licet aliquando ex radice operis scilicet ex charitate possit eẽ minus sicut supra dictum ẽ. Unde dicit. Nõdũ enim restitistis repugnantes aduersus peccatũ vsq; ad sanguinẽ .i. sundendum pro xpo.

Lectio secunda.

Tobliti estis consolationis que vobis tanq̃ filijs loquit̃ dicẽs: Fili mi noli negligere disciplinam domini: neq; fatigeris dũ ab eo argueris. Quẽ eniz diligit dñs castigat: flagellat aũt oẽm filiuz quẽ recipit. In disciplina pseuerante: Tanq̃ filijs vobis offert se deꝰ. Quis eñ filius quẽ nõ corripit pater: Nõ si extra disciplinam estis: cui⁹ pticipes facti sũt oñs. ergo adulteri t nõ filij estis. Deinde pfes qdem carnis nre eruditores habuim⁹ t reuerebamur eos. Nõ multo magis obtẽperabimus pri spirituũ t viuemus: Et illi quidẽ in tẽpoze paucoz dierũ sm voluntatẽ suam erudiebant nos hic aũt ad id qd̃ vtile ẽ in recipiendo sanctificationẽ eius. Omis aũt disciplina in ꝑsenti quidẽ videtur non esse gaudij sed merozis: postea autem fructum pacatissimũ exercitatis per eã reddet iusticie.

Supra induxit apostolus ad mala patienter sustinenda exemplo antiquorũ patrum t xpi: hic monet ad idem ex auctoritate scripture. Unde circa hoc tria facit. Primo enĩ ponit auctoritatem. Secõ oñdit sensum eius ibi. In disciplina perseuerate ꝛc. Tertio arguit ad ꝓpositum ex premissis ibi. Q si extra disciplinam ꝛc. Ponit autem auctoritatẽ que habet. Prouerb. 3. sed sub alijs verbis q̃ littera nostra habeat. Sibi enim habemus sic. Disciplinam domini fili mi ne abijcias: nec deficias cum ab eo corripieris. Quẽ eñ diligit dom⁹ corripit t quasi pater in filio cõplacet sibi. Quia vero apostol⁹ inducit auctoritatẽ istã causa cõsolationis: ideo vtitur alijs verbis Unde dicit. Et obliti estis consolationis ꝛc. Quasi dicat. Mirum est si obliti estis. ps. Secundũ multitudinẽ dolorum meorum in corde meo consolationes tue letificauerunt animam meam. Idem. In eternum nõ oblviscar iustificationes tuas. Dicit aũt ꝛolatiõis .i. dei con-

volantis. ⁊ est emphatica locutio. 2. cor. 1. Benedict⁹ deus et pater dñi nr̄i ihesu xp̄i. pater misericordiaꝝ ⁊ de⁹ totius cōsolatiōis qui consolat nos in omni tribulatiōe nostra. ¶ Sequit̄ Que vobis. id est qui deus cōsolationis loquitur vobis tanq̄ filijs. Ergo si punit nō odit. sed ei⁹ punitio ordinatur ad bonū. quia loquit̄ vobis tanq̄ filijs. ¶ Verba autem auctoris ponit dicēs: Fili mi ⁊c. Et subdit rationē ibi Que em̄ diligit dñs ⁊c. In auctoritate vero p̄hibet duo. quia prohibet odiū discipline ⁊ impatientiā ad ipsam. Propter primum dicit. Fili mi noli negligere sicut quidā qui odiūt disciplinā de quib⁹ dicitur. puer. 9. Noli arguere derisorem ne oderit te Amos 5. Odio habuerunt loquentē in porta ⁊ eorripientē pfecte abhomīati sunt. Dicit ergo apl's. Noli negligere disciplinā dñi. Quasi dicat. Cū deus te flagellat causa discipline: noli negligere. id est negligenter habere fastidiendo. Sap. 3. Sapientia et disciplinā qui abijcit infelix est. ¶ Propter scōm dicit. Et ne fatigeris dum ab eo argueris. Quidā em̄ ⁊ si correctionē durā nō odiāt tñ impatienter portant. Et ideo dicit. Ne fatigeris ⁊c. Tunc em̄ homo spiritualiter fatigat̄ qñ p̄tristat intantū q̄ deficit. supra eodē. Ut non fatigemini animis vr̄is deficientes Eccl. 6. Ne accidiet̄ in vinculis illi⁹. ¶ Deinde cū dicit Que em̄ diligit dñs ⁊c. assignat causam. Sicut autē dicit p̄bus verbū castigatiōis cōmunit̄ accipit̄ in pueris ⁊ in cōcupiscentia. dicimus em̄ castū: cuius concupiscentia castigata est. Similiter puer dicit̄ castigatus q̄ est bene disciplinatus. qō em̄ de se habet. p̄nitat̄ ad malū indiget refrenante. Talis autē est concupiscētia ⁊ puer que de se sequunt̄ impetus suos. Ideo indiget castigāte. Ille ḡ qui castigat ideo hoc facit ne tēdat in malū. Et quia sensus nr̄i ⁊ cogitatio nostra prona sunt ad malū vt dicitur Hen. 8. Ideo dñs castigat nos vt retrahat nos a malo. ps̄. Castigās castigauit me dñs ⁊ mortī nō tradidit me Jere. 31. Castigasti me ⁊ eruditus sum quasi iuuēculus indomitus. In hoc autē castigat. q̄ flagellat non quidem ad cōdemnntionē sed ad salutē. Unde dicit q̄ flagellat omnē filiū quē recipit. Et ideo qui nō flagellantur nō sunt de numero filioꝝ. ps̄. In labore hominū nō sunt ⁊ cū hominibus nō flagellabunt. Unde est signum quasi eterne reprobati ois Eze. 16. Auferet̄ zelus meus a te. Nec mirū si flagellat omnē filiū quem recipit p adoptionē. quia proprio filio suo nō pepcit Luc. vl. Oportuit xp̄m pati. ¶ Cōsequēter cū dicit. In disciplia pseverate. Ostendit sensuz auctoritatis pallegate. ⁊ p̄mo ostendit sensum monitiōis. Secūdo sensū ratiōis assignat ibi Tanq̄ filijs ⁊c. Tertio ostendit rationē istā esse cōuenientē ibi Quis em̄ filius ⁊c. Monitio aūt apostoli fuerat q̄ nō debebant negligere disciplinā dñi: nec etiā fatigari. Utrunq̄ aūt cōprehendit in bijs verbis. Nō negligere em̄ nec etiā fatigari sub disciplia. nō est aliud q̄ in disciplina pseuerare Unde Job. 6. Nec mihi sit consolatio vt affligens me dolore nō parcat. ps̄. Apprehendite disciplinā ⁊c. Quare autē nō debeamus negligere dixerat quia quē diligit dñs ⁊c. Unde hic dicit Tanq̄ filijs vobis se offert deus. Quasi dicat. Ideo pseverate. q̄ offert se tanq̄ filijs Jere. 3. Patrē vocabis me: et post me ingredi nō cessabis. ¶ Consequēter ostendit istā rationem esse cōuenientē dicens Quis em̄ filius quē non eorripit pater. Ad patrē em̄ pertinet eorrigere filiū suū. puer. 13 Qui pcit virge odit filiū suū: qui aūt diligit illū instāter erudit Eccl. 30. Equus indomitus euadet durus: et filius remissus euadet preceps. Et ideo necessaria est eorrectio. sicut paulo dat⁹ stimulus carnis ne per supbiā eorrueret. 2. cor. 12. ¶ Deinde cū dicit. Q̄ si extra disciplinā ⁊c. Arguit ex pmissis. ⁊ primo deducendo ad inconueniens. Secundo ex quodā exēplo ibi Deinde patres ⁊c. Tertio ex vtilitate consequēte ibi. Omnis autē disciplina ⁊c. Circa primū facit talē rationē. Omnes sancti qui deo placuerunt per multas tribulationes transierūt: per quas filij dei facti sunt. Ergo qui in disciplina nō pseverat nō est filius sed magis adulter. id est de adulterio natus. Istius rationis ponit tñ conclusionē dicēs Si estis extra disciplinā nō estis filij sed adulteri. quia disciplinē facti sunt participes omnes scz sancti. 2. thy. 3. Omnes qui pie viuere volunt in christo p̄secutionē patient̄. Judith. 8. Omnes qui deo placuerunt per multas tribulationes transierunt fideles. Nec oportet q̄ semp sancti habeant exteriores tribulatiōes cū interius affligunē ex mala conuersatione puersoꝝ. 2. Pe. 2. Habitās Loth apud eos qui de die in diē animā iustā iniquis operibus cruciabant. Filius autē ꝓprie dicit qui est ex legittimo patre. Mater nr̄a est ecclia: cuius sponsa est ipse deus. Osee. 2. Sponsabo te mihi in fide. Adult̄ autē est dyabolus et mundus. Qui ergo nati sunt ex spiritu dyaboli vel mundi sunt filij adulterini Esa. 57. Accedite huc filij auguratricis ⁊ adulteri et fornicarie. Patet ergo q̄ ꝓprie non sunt filij nisi de legittimo patre nati. ¶ Consequenter cum dicit. Deinde patres ⁊c. Ponit secūdam rationē sumptā ex Exod. quod experti sum⁹. scz ex correctione paterna. Que quidē ratio procedit ex duplici differentia que est inter deū patrē ⁊ patrē carnalē. Est autē hec prima differentia dei patris ad patrē carnalē homo em̄ generat hominē q̄tū ad corpus: nō q̄tū ad animam que est per creationem ⁊ nō traducē. 2. Mach. 7. Nec em̄ ego spiritū ⁊ animā donaui vobis. Unde dicit q̄ nos habuimus patres carnis nr̄e eruditores Eccl. 7. Filij tibi sunt eruditi illos. Et reuerebamur eos Exo. 20. Honora patrē tuū ⁊c. Deus aūt excellenti⁹ est pater noster scz q̄tū ad animā quā imediate creat Eccl. vl. Spūs redeat ad deū qui dedit illū. Item iustificat animā adoptādo in filios Ro. 8. Spūs testimoniū reddidit spūi nr̄o q̄ sumus filij dei. Ideo dicit. Non multomagis obtēperabimus patri spirituū. id est animaꝝ nr̄aꝝ que dicunt spūs q̄ nō sunt ex materia Et viuemus. Finis em̄ obedictie ē vita eterna. Joh. 8. Si quis sermonē meū fuauerit mortē nō gustabit in eternū. supra. 5. Factus est omnib⁹ obtēperātibus ei causa salutis eterne. ¶ Secūda vero differentia est correctiōis humane ad diuinā que in duobus differunt. ⁊ primo q̄tū ad finē: quia finis humane correctionis est aliquid transitoriū. Est em̄ ad bene conuersandū in hac vita que est paucoꝝ dieꝝ. Secūdo q̄tū ad rōez qz homo corrigit fm̄ volūtatē que falli ⁊ errare pōt. ⁊ tū obedimus ei. In correctione aūt diuina nō est sic: qz erudit nos ad aliquid vtile in sempiternū. scz ad recipiendū sanctificationē: que scz ē ipsemet deus Esa. 8. Dominus exercituū ipz sanctificate Ipse pauor vester ⁊ ipse terror vester ⁊ erit vobis in sanctificationē. Et ideo dicit. Et illi quidē erudiebant nos in tēpore paucoꝝ dieꝝ. Et hoc q̄tū ad primū. Et fm̄ voluntatē suā. ⁊ hoc q̄tuz ad scōm hic autē ad id quod vtile est Esa. 48. Ego dñs docēs te vtilia. Et hoc in sanctificationē ab ipso recipiēdā. ⁊ ideo debemus magis recipere disciplinā eius. ¶ Sequit̄ omnis autē disciplina ⁊c. Hec est tertia ratio q̄ sumit ex vtilitate correctionis. Cuz autē pene sint quedā medicine. idē iudicium videtur esse de correctione ⁊ de medicina. Sicut autē medicina in sumptiōe quidē amara est ⁊ abhominabilis. tamen eius finis est valde dulcis ⁊ desiderabilis. ita de disciplina q̄ grauis est ad sustinendū: sed adducit fructū optimū. Sciendū est aūt q̄ disciplina dicit̄ a discendo. Pueri autē qui addiscunt flagellis eruditur. Et ideo disciplina aliquando sumit̄ pro scientia.

vt in principio primi posterioꝝ. Omnis doctrina ⁊ omnis disciplina ⁊c. que grece dicitur episteme. Aliquādo autē sumitur pro eorrectione ⁊ grece dicit̄ pedia: sed in latino non habet nomina ita distincta. Dicit ergo q̄ omnis disciplina que scilicet est eruditio p̄ flagella ⁊ molestias in p̄senti videtur esse non gaudij sed merozis. qz exterius habet tristiciam in sustinendo sed interius habet dulcedinē ex intentione finis. Et ideo dicit videt et non dicit est. 2. cor. 6. Quasi tristes semper aūt gaudētes. Job. 16. Mulier cū parit tristiciaz habet ⁊c. 2. cor. 4. Id em̄ quod in p̄senti est momentaneū ⁊ leue tribulationis nostre. supra modū in sublimitate eternū glorie pondus operatur in nobis. Et ideo dicit. Postea reddit fructū. Fructus em̄ importat dulcedinē Unde frui ē delectari in fine adepto. Iste em̄ fructus habet hic cū ptur batione exterioꝝ incōmodorum ⁊ temptationū interioꝝ ⁊ ideo non est pacatissimus sicut ibi. In gloria siquidem nihil erit interius remordens conscientiā nec impellens ad culpā: nec exterius contristans. Ibi em̄ vt dicit Augustinus. Erit quicq̄d voles. ergo ille fructus est pacatissimus. Pacatus quidē in trāquillitate conscientie. scz peccatoz in susceptiōe p̄i me stole sed pacatissimus in susceptione secunde Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulēta. puer. 3. Primi et purissimi fructus eius. Reddet ergo fructū iusticie. id est quē meretur iusticia. Seminanti em̄ iusticiā merces fidelis. puerb. 11. Item ibi Fruct⁹ iusti lignū vite. Vel iusticie. id est ad iusticiā apprehēdendam Osee. 10. Seminate vobis in veritate iusticiā ⁊ mete in oze misericordie. ps̄. Euntes ibāt ⁊ flebant ⁊c. Sz non redditur fructus nisi exercitatis per eam. id est p disciplinam. supra. 5. Perfectoꝝ est cibus solidus eoꝝ q̄ p consuetudinē exercitatos habent sensus.

Lectio tertia.

Ropter quod remissas manus ⁊ soluta genua erigite: ⁊ gressus rectos facite pedibus vestris: vt nō claudicans quis erret: magis autē sanetur. Pacez sequimini cū omnibus ⁊ sanctimoniaz: sine qua nemo videbit deum. Contēplantes ne quis desit gratie dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat. ⁊ per illam inquinentur multi. Ne quis fornicator aut prophan⁹ vt esau: qui ꝓpter vnā escā vendidit primitiua sua. Scitote em̄ quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est. Non em̄ inuenit penitentie locum. q̄q̄ cū lachrymis inq̄sisset eā.

Supra monuit apostolus qualiter nos debemus habere ad mala penalia sustinenda: hic monet qualiē nos debemus habere ad mala culpe vitanda. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit monitiones suas. Secundo assignat rationes ipsorum ibi Non em̄ accessistis ⁊c. Circa primū duo facit. Primo em̄ monet hominē peccantē Secundo nōdū peccantē ibi. Pacē sequimini ⁊c. Est autē duplex peccatū. scz omissionis ⁊ transgressionis. Primo ergo monet ad dimittendū peccatū omissionis. Secūdo ad dimittendū peccatū transgressionis ibi Et gressus rectos ⁊c. Peccatū autē omissionis duplex est. Unum quando quis omittit bonū facere. Aliud omittendo mala ⁊ aduersa tolerare. Quantū ad primū dicit. Propter quod scz quia disciplina affert fructū pacatissimum. ideo vt vos hunc fructū percipere possitis erigite manus remissas. Manus em̄ cū sit organū organorum remissa dicitur quando vacat ab eius operibus. ⁊ ideo erigēda est per rectam intentionem ad operandum que deo placēt. Treñ. 3. Leuemus corda nostra cū manibus ad deum. ps̄. Eleuatio manuū meaꝝ ⁊c. Manus em̄ remissa inducit egestatē et seruitutē. puerb. 10. Egestatē operata est manus remissa: manus autē fortiū diuitias parat. Item eiusdem cap. 12. Manus fortiū dominabitur: que autez remissa est tributis seruiet. In huius signū quando moyses eleuabat manus vincebat israel quando vero remittebat superabat amalech Exod. 17. Quantū ad aliud peccatū omissionis dicitur: Erigite genua dissoluta. In genibus totū pondus corporis sustentatur. Habent ergo genua dissoluta qui non habent fortitudinē fortiter tolerandi aduersa. hec ergo remissio abijcienda est Job. 4. Manus lassas roborasti: ⁊ genua trementia confortasti. vacillantes confirmauerunt sermones tui Esa. 35. Confortate manus dissolutas: ⁊ genua debilia roborate. Manus ergo ⁊ genua erigite: vt nec ocio torpeatis: nec debilitare desistatis. ¶ Deinde cū dicit. Et gressus rectos ⁊c. Improbat peccatū transgressionis. Istud autē peccatum est obliquitas quedam ⁊ curuitas. Rectū em̄ dicitur cuius medium non exit ab extremis. id est cuius operatio nō recedit ab intentione ⁊ fine debito. Triplex autem ē obliquitas. scilicet in affectu. in operatione ⁊ in intellectu. Jubas tres monet declinare. Ex affectione autē iniqua sequitur obliquitas in intellectu. ⁊ depzauatio in affectu. Et ideo quantū ad primū qō est aliorum radix dicit: Facite gressus rectos pedibus vestris. id est rectas affectiones. Sicut em̄ pedes portant corpus: ita mentē portant affectiones. Recti ergo pedes sunt affectiōes recte Eze. 1. Pedes eoꝝ pedes recti. Rectificate ergo affectiones quibus totū corp⁹ portat spiritualiter Esa. 40. Rectas facite in solitudine semitas dei vestri. Hoc est q̄tū in vobis est date operā ad hoc. Sed rectificare est solius dei. ps̄. Dirige gressus meos in semitis tuis. ¶ Quantū ad secundū dicit. Et non claudicans quis. scz quātū ad actionem exteriorē. Sicut em̄ tibia dicitur clauda quādo nō sequitur regulā potentie gressiue: ita operatio claudicat quando siue ad dexteram. id est in prosperis. siue ad sinistrā. id est in aduersis non sequitur regulā legis diuine. Esa. 30. Hec est via ambulate in ea ⁊ nō declinetis: neq̄ ad dexterā: neq̄ ad sinistrā. Vel claudicat qui cerimonialia obseruat cum euangelio. ¶ Quantū ad obliquitatem intellectus dicit Erret. Malaz em̄ operationez sequitur error intellectus. puer. 14. Errant omnes q̄ operantur malū Sap. 2. Hoc cogitauerunt et errauerūt excecauit em̄ eos malicia eorum. Qui ergo vult illas duas curuitates cauere habeat pedes ⁊ affectiones rectas. Et ideo dicit: Magis aūt sanet. Sicut em̄ sanitas corporis consistit in contēperatione humorū: ita sanitas spiritualis in ordinatione affectuum Jere. 17. Sana me domine ⁊ sanabor. ¶ Deinde cū dicit: Pacē sequimini ⁊c. Monet non peccantē ad vitandū peccatum. ⁊ circa hoc duo facit. Primo em̄ p̄mittit quedā remedia q̄ valent ad omnia peccata vitanda. Secundo specialiter monet ad vitationē eoꝝ ibi Ne qua radix ⁊c. Circa primū sciēdum est q̄ actionū humanarū sunt diuersi fines. Quedā em̄ ordinantur ad alium: sicut iusticia que ordinat hominem ad proximum. Et istarum finis est pax. Unde Esa. 32. Erit opus iusticie pax. Quedam ad ipsum operantem sicut ieiunare: et istorum finis est puritas. Nō enim ieiunamus nisi propter mundiciam ⁊ puritatem. Quantum ergo ad primum dicit. Pacem sequimini. id est

Explanatio sancti Thome

non solum habete: sed queratis quomodo cum alijs habeatis. Ro.12. Si fieri potest quod in vobis est cū omnibus hominibus pacem habentes. ps. Inquire pacē ⁊ p̄sequere eam. ¶ Quantū ad secundū dicit: Et sanctimoniā. 2. cor. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus. Q̄ autem ista remedia sint necessaria ostendit per duo damna que incurrimus sine ipsis. scilicet damnū glorie in futuro. ⁊ gratie in presenti. Quātuz ad primū dicit: q̄ sine pace ⁊ sanctimonia nemo videbit deū in quo cōsistit beatitudo Johannis. 17. Hec est vita eterna ꝛc. Quasi dicat Sine pace ad proximū ⁊ mundicia ⁊ puritate quo ad seipsum nemo potest esse beatus. Mat. 5. Beati pacifici quoniā filij dei vocabuntur. Solum autē filijs debetur hereditas diuine visionis. Item Apoc. 21. Non intrabit in ea aliquid coinquinatuz. ps. Domie quis habitabit i tabernaculo tuo ꝛc. Itē Quis ascendet in montē domini ꝛc. ¶ Quantū ad secūdū dānum scz gratie in presenti dicit. Contemplantes ne quis desit gratie dei. Gratia em̄ per discordiā ⁊ immundiciaz amittitur. 1. cor. 14. Non est deus dissensionis sed pacis ps. In pace factus est locus eius. Abacuc. 1. Mundi sūt oculi tui domine ne videāt malū ⁊ respicere ad iniquitatē non poteris. Sap. 1. Spiritus sanctus discipline effugiet fictuz et corripietur a superueniente iniquitate. Figuratiue aūt loquitur apostolus. Gratia em̄ est si nō habeat ex meritis alioquin iam gratia non esset gratia: tamen oportet q̄ homo faciat quod in se est. Deus autez voluntate sua liberalissima dat eā omni preparanti se. Apocal. 3. Ecce sto ad hostiuz ⁊ pulso si quis apperuerit mihi intrabo ad eum. 1. thy. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri Et ideo gratia dei nulli deest sed omnibus ꝑtum in se est cōmunicat. Sicut nec sol deest oculis cecis. Dicit ergo Contemplātes ne quis desit gratie dei. ¶ Sed cōtra quia si gratia non datur ex operibus: sed tm̄ ex hoc q̄ aliquis non ponit obstaculū. ergo habere gratiā dependet ex solo libero arbitrio et non ex electione dei: quod ē error pelagij. Respondeo dicendum est q̄ hocipsum q̄ aliquis non ponit obstaculū ex gratia procedit. Unde si aliquis ponat ⁊ tamen moueatur coz eius ad remouēdū illud hoc est ex dono gratie dei vocantis per misericordiam suam Hal. 1. Cuz aūt placuit ei qui me segregauit ex vtero matris mee et vocauit per gratiā suā ꝛc. Hoc autē donū gratie nō est gratū faciens. Q̄ ergo a quibuscūq; remouetur istud obstaculum hoc est ex misericordia dei. q̄ autē non remouetur hoc est ex iusticia eius. Non autē dicit ne tu desis: sed ne quis. id est quicunq;. quia quilibet debet esse sollicitus de proximo ecclesiā. decimoseptio Unicuiq; mandauit de proximo suo. ¶ Deinde cum dicit Ne qua radix ꝛc. Specialiter descēdit ad monitionē vitationis peccatoꝝ cōtrariorꝝ vnicuiq; predictoꝝ remediorum. Et primo monet vitari peccata cōtraria paci. Secundo contraria sanctimonie ibi. Ne quis fornicator ꝛc. Dicit ergo: Ne qua radix amaritudinis ꝛc. Illud dicit, amarū quod non potest gustari nisi cum offensa. Conuersatio ergo alicuius dicitur amara quando non potest esse sine offensa eoz cum quibus cōuersatur. Quo contra dicitur de sapientia. Sap. 8. Non habet amaritudinē conuersatio illius nec tediū conuictus eius sed leticiā ⁊ gaudium. Qui ergo in sapientia scit conuersari non est amare conuersationis. q̄ fit quando nō habet dura verba vt facta. Et ideo dicit Contēplantes ne qua radix amaritudinis. id est amaritudo paulatim inchoata ⁊ in corde radicata surſum germinans impediat pacem. ⁊ per consequēs gratiā et visionē dei. Deutro. 29. Ne sit inter vos radix germinans fel ⁊ amaritudinē. Osee. 12. Ad iracundiaz prouocauit me effraym in amaritudinibus suis. Ut radix amaritudinis ē mala cogitatio noxie delectatiōis que surſum germinat quando per consensum ad op⁹ venit. Et per illam inquinantur multi: quia non solum ille in quo est. sed et alij malo eius exemplo. 1. cozinthiorum. quinto. Modicum fermentum totam massam corrumpit ¶ Deinde cum dicit. Ne quis fornicator ꝛc. Monet vitare peccata contraria sanctimonie cui specialiter opponuntur petā carnalia. scz luxuria ⁊ gula: que perficiūtur in delectatione carnali: per quam mens inquinatur. Unde ista mentem ⁊ carnem inquinant. Et ideo specialiter monet ista vitari. Et primo luxuriam dicens: Contēplātes. Et non solum quilibet in seipso sed ne quis fornicator. ita q̄ quilibet in proximo suo hoc contempletur Augustinus. Inuitez vestram pudiciciā custodite. ⁊ Ephesiozum. 5. Fornicatio autē ⁊ omnis immūdicia ⁊ auaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos Thobie. 4. Attende tibi ab omni fornicatione. ¶ Secundo prohibet gulam dicens: Aut propbanus. ⁊ dicitur quasi procul a phano. ⁊ tales sunt gulosi qui de ventre suo deum faciunt sicut Esau Quod dixerat ostendit in exēplo esau qui propter gulam vendidit primogenita Sic etiam gulosus pro mima esca vendit hereditatē eternā. Prouer. 6. Pretiū scorti vix est vnius panis Esau autē non solū fuit gulosus: sed etiā luxuriosus. quia contra voluntatez parentum duxit vrozes alienigenas. Jus autem primogeniti erat q̄ habebat duplicē portionem. et ante sacerdotium aaron habebat honorem sacerdotalem. Unde in hoc cōmisit ipse symoniā. q̄ videt q̄ etiam Jacob q̄ illō emit similē cōmisit symoniā qō saltuz est. Jacob em̄ per spiritum sanctum intellexit illud sibi deberi. iuxta illud Malachie. 1. Jacob dilexi Esau aūt odio habui. Et ideo non emit sed quod sibi debebat ab iniusto possessore redemit Et hoc est q̄ dicit q̄ Esau propter vnam escā vendidit primitiua sua: vl̄ primogēita vt dicit. Heū. 25. ⁊. 27 ¶ Et penam consecutam ostendit subdens: Scitote em̄ quoniam et postea cupiens hereditare benedictionē reprobatus est. Sicut enim dicit Heū. 27. Postq̄ ysaac benedixerat iacob: venit Esau ⁊ petijt benedictionē: qō tamen non obtinuit. licet pater fecisset ignorans. quia in illo stupore quem habuit: factus in extasi edoctus⁹ est a spirituſancto q̄ non retractaret quod fecerat. Unde dicit: Benedixi ei ⁊ erit benedict⁹. Et sic Esau consilio spiritusſancti reprobatus fuit. In quo datur intelligi q̄ nullus debet negligere dum adhuc viuit benefacere quantumcūq; sit reprobatus in prescientia diuina. q̄ post vitam ad hereditatē dei: etiam si desideretur naturaliter nō peruenitur. ¶ Sequitur. Non enim inuenit penitentie locum q̄q̄ cum lachrymis inquisisset eam. Sicut enim dicitur Heū. 27. Irrugit clamore magno ꝛc. Sed contra quia dicitur Ezechiel. 18. Quacunq; hora ingemuerit peccator ꝛc. Respondeo vicendū est q̄ q̄diu presens vita agit pōt agi vera penitentia. Interdum tn̄ aliqs petiuit non propter amorem iusticie: sed propter timorem pene vel damni temporalis. Et sic penituit Esau. non q̄ vendiderat primogenita: sed quia perdiderat. Unde nō dolebat de peccato venditionis: sed de damno perditionis. Et ideo penitentia eius non fuit accepta. q̄ nō erat vera. Sic etiam penitent damnati in inferno. vt dicitur Sapientie. 5. Penitentiam agentes. non quia peccauerunt: sed quia excluſi sunt. Tamen scōm glosam hoc qō dicit: Hic fornicator ⁊ prophanus aliter intelligi potest vt fornicator dicatur qui cū fide carnales cerimonias obseruat. sicut habens concubinam cū vxore propria. Sed prophanus. id est procul a phano. sicut penitus infidelis.

in epistolam ad Hebreos XII

Lectio quarta.

On enim accessistis ad tractabilem n ⁊ accessibilem ignē ⁊ turbinē ⁊ caliginem ⁊ procellā et tube sonū ⁊ vocem verboꝝ. quā qui audierunt excusauerunt se ne eis fieret verbum. Nō em̄ portabant quod dicebatur. et si bestia tetigerit montē: lapidabitur Et ita terribile erat qō videbatur. Moyses dixit. Exterritus sum et tremebundus. Sed accessistis ad syon mōtem ⁊ ciuitatē dei viuentis hierusalem celestem: et multoꝝ milium angelorū frequentiā: et ecclesiam primitiuoꝝ q̄ conscripti sūt in celis. et iudicem omnium deū ⁊ spiritum iustoꝝ perfectoꝝ. ⁊ testamenti noui mediatorem iesum. ⁊ sanguinis aspersionē. melius loquentem q̄z abel.

Supra posuit apostolus monitionem ad vitandū mala culpe: hic assignat istius monitionis rationem quam sumit ex comparatione noui et veteris testamenti. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ ponit comparationē illā. Secūdo ex ipsa arguit ibi. Videte ne recusetis ꝛc. Circa primum duo facit. quia primo proponit ea que pertinēt ad vetus testamentū. Secundo ea que ad nouū testamētuz ibi. Sed accessistis. Circa primū sciendum est. q̄ vt dicit Augustin⁹ Breuis differentia legis et euangelij est timor et amor. Nex enim tan̄ pedagogus noster fuit in christo. paruuli autē terrozibus ducendi sunt. puer. 19. Pestilente flagellato sapientioz erit paruulus. Et ideo hic dicit apostolus: q̄ in datione legis facta sunt quedā terribilia. Unde primo ponit illa quibus territi sunt hij quibus lex dabat. Secundo agit de terroze legislatoris ibi. Moyses dixit ꝛc. Quantū ad primū tria ponit. scilicet terroꝛē quantū ad visa. Secundo quantuz ad audita ibi Et procellā ꝛc. Tertio quantū ad cōminationes ibi. Et si bestia tetigerit ꝛc. ⁊ ista tria referuntur ad tria q̄ ibi erant terribilia. scilicet ex parte dei. ex parte legis date. ⁊ ex parte ministroꝝ legis Quantū ad primū. scz ex pte dei ponit tria terribilia. scz zelum ad puniendum. seueritatem pene ⁊ occultationē dantis legem. Zelus designatur Deutro. 4. Dñs deus tuus ignis consumens est deus emulator. Malach. 3. Ipse em̄ quasi ignis conflans. Unde ipse deus frequenter vocat se zelotē. quia crimen sponse non dimittit inultū. Exō. 20. Ego em̄ sum dñs deꝰ tuus fortis zelotes. ⁊. 34. Dñs zelotes nomē ei⁹. ⁊ p. puer. 6. Zel⁹ ⁊ furoz viri nō parcet in die vindicte. Ān dicitur hic. Non em̄ accessistis sicut illi ad tractabilē ⁊ accessibilem ignē. Ille em̄ ignis vt dicitur Exō. 19. erat coz positalis ⁊ ideo palpabilis ⁊ sensibilis. et etiā in certo loco vt ad ipsum posset accedi. In noua autem lege dat⁹ fuit ignis spiritusſancti. Actuū. 2. Sicut em̄ iudeis. l. die ab egressu de egypto apparuit ignis emulationis. ita discipulis. l. die a die resurrectionis ignis spiritusſancti nō palpabilis sed mente perceptibilis Treū. 1. De excelso misit in ossibus meis ignē ⁊ erudiuit me. Iste ignis insitus est natura et loco Lucē em̄ habitat inaccessibilem 1. thi. 6. Et ideo non est accessibilis. ¶ Seueritas pene significatur per turbinē que est ventus cū aqua Job. 9. In turbine conteret me. Vel potest referri ad temptationes. Lex em̄ non refrenabat concupiscentiā. q̄ non dabat gratiam adiutricez ex opere operato. sed tm̄ cohibebat actū. ⁊ ideo generabat turbinē ꝛptationū. ¶ Occultatio autē dantis legem significatur per caliginē in qua figurabatur q̄ status legis occultus erat. id est velatus. 2. cor. 3. Usq; in hodiernuz diē cuz legitur moyses velamē positum est super coz eozum Sed in noua lege istō velamen ablatū est: in cuius signū in passione christi velum templi scissum est. quia nos reuelata facie gloriā domini speculamur. vbi supra. Itē caligo illa significabat diuinā excellentiā. Sicut em̄ illō quod in caligine ē: clare videri non potest: ita lux excellens hebetat oculū ⁊ facit ipsum caligare qui lucē habitat inaccessibilē. ¶ Deinde cū dicit: Et procellā ꝛc. Ponit terribilia quantum ad auditū que sumuntur ex parte legis. In lege aūt triaerant valde terribilia. scz magnitudo cōminationū. gravitas ꝓceptoꝝ: ⁊ multiplicatio ipsoꝝ. Quantū ad primū dicit. Et procellā. que propriē est conturbatio maris. Large autē dicitur turbatio aeris cuz turbine ⁊ pluuia. Unde significat austeritatē cōminationū que erāt in veteri lege Deutro. 29. ¶ Sonitus tube significat gravitatē ꝓceptoꝝ ad quoꝝ adimpletionē indicebatur homini quasi bellū contra seipsum. ¶ Vox verboꝝ significat multitudinē ꝓceptoꝝ. Verboꝝ inq̄ dei p subtectam creaturā. scilicet per angelū Hal. 3. Ordinata per angelos ꝛc. Deus em̄ per angelos ibi loquebatur. q̄ omnia adeo terribilia fuerunt q̄ illi qui vocē illā audierunt excusauerunt se ne eis fieret verbū. Unō dicit Exod. 20 Perterriti atq; timore percussi fuerunt et steterunt procul dicentes moysi: Loquere tu nobis ⁊ audiemus. nō loquat nobis dominus ne moriamur. Cām autē huiꝰ excusatiōis subdit dicens: Quia non poterant verba dei portare. Unde non portabant. id est non sustinebant q̄ dicebatur Deutro. 5. Quid est omnis caro vt audiat vocem dei viuētis qui de medio ignis loquit: sicut nos audiuimus et possit viuere. Tūc autez dicunt non portari verba dei: quando vel intellectu non capiunt vel excedunt affectum. ¶ Consequenter ponit pene cōminationem dicens: Et si bestia tetigerit montē lapidabit. Exo. 19. vbi dicitur: Omnis qui tetigerit montē morte morietur. Manus non tanget euz: sed lapidibus opprimetur aut confodetur iaculis. siue iumentum fuerit siue homo non viuet Apostolus autē ad maiozē terroꝛē nō facit mētionē hic nisi de iumentis que iubentur in lege occidi: ad ostendendū grauitatē peccati. Tamen mistice mons est altitudo misteriozum diuinozum. Bestia vero est homo bestialiter viuēs. ps. Homo cū in honore esset nō intellexit cōparat⁹ est iumētis insipiētib⁹ ꝛc. Hec bestia duob⁹ modis tangit montē. Uno modo blasphemādo. ps. Posuerunt in celū os suū Leui. 24. Educ blasphemū extra castra et lapident eū vniuersus populus. Alio modo ingrēdo se indigne diuinis. puer. 25. Qui scrutator ē maiestatis opprimet a glia. ¶ Ex his cōcludit qō intēdit. s. q̄ ista valde terribilia erāt: q̄ etiā nec iumentis pcebat. Ān dicit q̄ ita terribile est qō dicebat. in q̄ designat dīa noui ⁊ veteris testamēti: q̄ vet⁹ testamētū datum fuit in terroze: vt corda iudeoꝝ q̄ pna erāt ad ydolatriā terrerētur. Nouū aūt datū est in amoze Ro. 8. Nō em̄ accepistis spiritū fuitutis itez in timoze. sz accepistis spūm adoptionis filioꝝ in quo clamamus abba pater. Unde ⁊ xps nō terrozes in principio predicationis sue premisit: sed regnū celoꝝ. pmisit Mat. 4. Penitētiā. agite appropinq̄bit em̄ regnū celoꝝ. puer. vl. Lex clementie in lingua eius. ¶ Deinde cū dicit. Moyses dixit ꝛc. agit de timore legislatoris. sz moysi. Lex enim per moysen data est. Job. 1. Si q̄ ipe moyses in legis datiōe territus fuit ita vt diceret vt dicit aplus hic. exterritus sum. sz interi⁹ et tremebundus exteri⁹: qui fuit perfectissimus inter omnes

signū erat q̄ ipsa lex terribilis erat etiā ipīs pfect⁹: q̄ nō habat gratiā vt dictū est:sed tantū ostēdebat culpā. Unde ipsa fuit graue iugum.de quo dicit Petrus Actuum 15.q̄ hoc est iugū quod nec nos nec patres nostri portare potuim⁹. Sed lex christi iugū suaue est : qua charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritūsanctū :q̄ datus est nobis Ro.5. ¶Unō sciēdū est q̄ ista littera quā ponit hic apostolus non est exod.20.sed forte accepit eā apostolus Exod.3.vbi in visione rubi territus fuit t dixit: Non sum eloquens ab heri et nudiustert⁹ : Ex quo dixit.vel facto saltem t si non verbo .Exterrit⁹ sum t trepebundus. Uel forte apostolus vtitur alia lr̄a quaz nos non habemus. Ex quo apparet q̄ lex vetus fuit lex timoris. ¶Deinde ponit conditiones noui testamenti dicēs Sed accessistis tc. Ubi ostendit que nobis in ipso ꝓponuntur. Et sunt tria nobis promissa.scz spes future glorie.participatio ecclesie t familiaritas dei. ¶Secūdum ostendit cuz dicit. Et ecclesiam primitiuoꝝ tc. Tertiuz ibi. Et iudicem omniū deū tc. Jn celesti autē gloria duo sunt que potissime bonos letificabunt .scz fruitio deitat⁹ t cōmunis sanctoꝝ societas. Nullius em̄ boni possessio iocunda est sine socio.vt dicit Boecius t.ps. Ecce q̄ bonū t q̄ iocundū habitare fratres in vnū. Fruitio autē in duobus consistit.scz in visione intellect⁹:t in delectatione affectus. Et em̄ dicit Augustin⁹. Fruimur cognitis in quibus voluntas delectata conquiescit. Propter visionem em̄ dicit Accessistis ad montē syon. Syon enim significat altitudinē diuine contemplatiōis Esa.33. Respice syon ciuitatē solennitatis nostre. Jocunditas t delectatio affectus significatur per hierusalem ciuitatē celestem dei viuentis. Ibi em̄ erit visio experimentalis pacis:quia nihil erit perturbās :sue interius sue exterius Unde dicitur ciuitas.id est ciuium vnitas.ps. Hierusalem que edificatur vt ciuitas. Itē Lauda hierusalē dñm lauda deū tuū syō. Sequitur Qui posuit fines tuos pacem t adipe frumenti saciat te. Hal.4. Illa que sursum est hierusalē libera est. Unde nihil vltra erit desiderandum. Can.8. Exquo facta sum cōrā eo quasi pacē reperiens. ¶Cōplemētū aūt sanctoꝝ est cōmunis societas : de qua dicit. Multorum miliū angeloꝝ frequentiam.id est assiduitatem. quia semper ibi sunt. Mat.18. Angeli eorum in celis semp vident faciē patris mei qui in celis est Q̄ autē sint multa milia patet Dan.7. Milia miliū ministrabant ei. t decies centena milia assistebant ei. Job 25. Nunquid est numerus militū ei⁹ Apocalip⁸.5. Et erat numerus eoꝝ milia miliū Esa.22. Urbs frequēs ciuitas exultans. Et ecclesiā primitiuoꝝ qui cōscripti sunt in celis. Hec de participatione ecclie. Dicitur autē ecclesia domus dei.1 tbi.3. Primitiui sancti sunt apostoli q̄ primitus t abundantius dona gratie receperūt.p q̄s de riuata sunt in posteros Ro.8. Non solū autez illa:sed et nosipsi primitias spiritus habentes Ephe.2. Superedificati super fundamentū apostoloꝝ et prophetaꝝ tc. Sicut autē antiquitus apud romanos senatores qui assumebātur ad magnas dignitates describebant: quos prim⁹ pompilius in tabulis aureis scripsit : t dicebātur patres conscripti.ita apostolus hic ad ostendendum dignitatez apostolorum dicit q̄ conscripti sunt in celis cui⁹ scripture liber est noticia quā deus apud se habet de saluandis Unde sicut ibi illud quod scribit non defacili a memoria labitur:ita illi qui ibi per finalē iusticiā scripti sunt infalibiliter saluabunt. Et dicitur liber ille liber vite Lu.10 Gaudete et exultate.quia nomīa vestra scripta sunt in celis. ¶Deinde cū dicit. Et iudicē omnium tc. Ostendit quomodo consecuti sumus dei familiaritatem. Et primo familiaritatē patris q̄a dicit .Accessistis ad iudicē omnium deum patrē.scz a quo est omnis auctoritas iudiciaria in diuinis. Q̄ em̄ filius iudicet habet a patre. Joh.18. Non est hoc tuū qui iudicas omnē terrā .Illud autē q̄ dicit Joh.5.q̄ pater omne iudiciū dedit filio.intelligitur q̄tū ad corporalē presentiam. q̄ sola ꝑsona filij apparebit in iudicio. Iste autē accessus est p̄ fidē t charitatem. Ro.5. Justificati igit̄ per fidē pacē habeam⁹ ad deū per dñm nr̄m iesum xp̄m per quē accessum habem⁹ p̄ fidem in gratiā istā tc. ¶Secūdo familiaritatem spūssctī cū dicit. Et spiritūsanctū iustoꝝ. Scōm glo.b est tripler lr̄a. Una est melioz q̄ habet in greco.t spūm iustoꝝ pfectoꝝ id ē accessistis ad spūmsctm̄ q̄ fac ꝑfectos in iusticia Job 31. Et video spūs est in homib⁹.1.cor.3. Nescitis q̄ tē plū dei estis vos:t spūs dei habitat in vobis. Dis enim iusticia et pfectio est a spūsancto . ¶Alia lr̄a. Et spūum iustoꝝ pfectoꝝ Et est sensus. Accessistis ad deū qui quidē est iudex omniū:sed est quasi hereditas spirituū iustorū perfectoꝝ. Treñ.3. Pars mea dñs dicit anima mea. ¶Tertia littera est. Et spūs iustoꝝ pfectoꝝ. id ē vt habeam⁹ socictatē cū spiritib⁹ pfectoꝝ q̄ sunt iusti t pfecti. Sz prima melioz est t planior. ¶Tertio q̄tū ad familiaritatē filij dicit: Et testamenti noui mediatoz est. Quasi dicat Accessistis ad christū qui est mediatoz illius noui pacti in quo nobis promittuntur spiritualia. Non sic autē moyses. Unō supra.9. Ideo noui testamēti est mediator 1.thi.2. Mediator dei t hominū homo xp̄s iesus. Moyses autē isti⁹ mediatiōis fuit effusio sanguis xp̄i.q̄ vt dictū est.ē.9. Sine sanguis effusiōe nō fit pctoꝝ remissio. Et ibo dic. Acccessist̄ ad aspsionē sanguis.ē.10. Aspsi corda a sciē tia mala.ē.9. Si em̄ sanguis hyrcoꝝ t vitulorꝝ t cinis vitule aspsus inquinatos sanctificat tc. Et loq̄t apls ꝑm ritū veteris legis. vbi post datiōz veteris legis pplus aspsus ē sanguie q̄ erat figura sāguis xp̄i q̄ fideles mūdāti erāt. ¶Seq̄t Melio⁹ loq̄ns q̄ abel. Effusio eī sāguinis xp̄i figurata fuit in effusiōe sanguinis omnium iustoꝝ qui fuerūt ab origine mundi Apoc.13. Agni q̄ occisus est ab origine mundi. id est occidi pzeuisus . Et ibo effusio sanguinis Abel signuz fuit istius effusionis. Sed xp̄i sanguis meli⁹ loquitur q̄ sanguis abel. quia iste clamat vindictā. sed sanguis xp̄i ibi clamat veniā Luc.23. Pater ignosce eis . Esa.53. Pro transgressoribus oravit Matth.26. Hic est sanguis noui testamenti: qui pro multis effundet in remissionē peccatoꝝ. Uel meli⁹ loq̄n tē. id est melius loqui facientē. q̄z sanguis iste facit nos loqui xp̄m vez deū iustificantē.

Lectio quinta.

Videte ne recusetis loquētē. Si em̄ illi nō effugerūt recusantes eū q̄ super terrā loquebatur: multomagis nos qui de celis loquentē nobis auertimus cuius vox mouit terrā tunc: nunc autem repromittit dicens: Adhuc semel t ego mouebo non solū terrā sed et celuz. Q̄z autez adhuc semel dicit: declarat mobilium translationem tanq̄ factorum. vt maneant ea q̄ sunt imobilia. Itaq̄ regnū imobile suscipientes habemus gratiā per quā seruiamus placētes deo cū metu t reuerentia. etem̄ deus noster ignis consumens est.

Supra posuit apls conditionē vtriusq; testamēti: hic exhoc arguit.t circa hoc facit duo. Primo em̄ arguit. Secūdo inducit cōclusionē principaliter intentā. ibi. Itaq̄ regnū imobile tc. Circa primū duo facit Primo em̄ premittit intentionē suā. Secūdo arguit ad ꝓpositū ibi. Si em̄ illi tc. Dicit ergo. Ita dictū est q̄ sanguis xp̄i melio⁹ loquit̄ q̄ sanguis abel. Videte ergo ne recusetis vel cōdemnetis loquentē.i. q̄s loquit̄ implete. Duo autē nobis loquit̄ sanguis xp̄i. Primo em̄ loquit̄ nobis cōmemorando suū beneficiū quo dat̄ nobis remissio peccatoꝝ. Qui ergo itez peccat loquentē ꝓtemnit. Item loquit̄ exhortās ad imitandū.1ᵉ.petri.2. Xp̄s passus est ꝓ nobis:vobis relinquēs exemplū vt sequami vestigia eius. Qui q̄ nō tollit crucē suā ad ip̄m sequendū recusat loquētē. ps. Hodie si vocē eius audieritis nolite obdurare corda vr̄a 2Mat.17. Hic est filius meus dilectus in q̄ mihi bene cōpla cui ip̄m audite. ¶Deinde cū dicit. Si em̄ illi tc. arguit cōparādo locutionē veteris testamēti ad locutionē noui testi Et hoc q̄tū ad duo.s. q̄tū ad monitionē loquētē vt quantū ad efficaciā locutiōis Mod⁹ loquēdi q̄ ille loquebat̄ super terrā:hic autē est de celo. Unde dicit. Si illi.s.antiqui patres recusantes eū qui loquebat̄ sup terrā.s.xp̄m. Esa.52. Ego ipe qui loquebar ecce assum.s. per angelos vel ꝓphetas. Supra.1. Multipharie multisq; modis olim deus loquēs patrib⁹ in ꝓphetis. Uel eū.1.angelū per quē lex data est moysi. Hal.3. Ordinata per angelos. ē.2°. Si em̄ qui per angelos dictus est sermo factus est firmus tc. Act.7. Ibi est moyses q̄ fuit in ecclesia in solitudine cū angelo qui loquebat̄ ei in mōte synai tc. ¶Non effugerunt scz vltionē divine legis. Job.11. Effugiū peribit ab eis. Supra.2. Dis prevaricatio r inobediētia accepit iustā mercedis retributionē. ¶Sequit̄ cōclusio per locū a minori. Si illi qui recusauerūt loquentē de terra non effugerūt:multomagis nos qui aduertimus loquentē de celo nō debemus recusare quia scz min⁹ possemus effugere. Ille em̄ qui nobis loquit̄ in nouo testamēto xp̄us scz iam est in celis. Math. vlti°. Dñs quidē iesus post q̄ locutus est eis assumptus est in celū. Deutro.4. De celo audire te fecit vocē suaz vt doceret te. Doctrina ergo veteris testamēti est doctrina xp̄i loquētis de terra ꝓpter duo. Primo quia ibi sub figura terrenoꝝ tradunē celestia. Item ibi ꝓmittebant terrena:sed doctrina noui testamēti est xp̄i loquentis de celo:quia terrena cōuertim⁹ in significationē celestiuz p intellectū misticū. Item in ipo ꝓmittunē celestia. Mat. 10. Ecce em̄ merces vestra copiosa est in celis. Job.3°. Si terrena dixi vobis t nō creditis quomō si dixero vobis celestia credetis. ¶Consequēter cōparat ad inuicez vtrūq; testamentū quantū ad efficatiā locutōis. Et de efficacia quidē locutiōis veteris testimēti dicit. Cui⁹ vox mouet terrā tūc id est fecit cōmotionē in terra multipliciter quia per signa in egypto per diuisionē maris. per motū terre in deserto. ps. Terra mota est t em̄ celi distillauerūt tc. In quo significat q̄ tota illa locutio cōmouebat corda p terrena ꝓmissa. ¶Deinde cū dicit. Nūc autē repromittit tc. subiūgit quantū ad efficaciā noui testamēti. Et ꝓbat eam per auctoritatē ꝓphete. t post exponit eā ibi. Quod autē dixit tc. Auctoritas illa ponit aggei.2. Non tamē scōm litterā nostrā. Nos em̄ sic habemus. Adhuc vnū modicū est t ego mouebo tc. Apostolus autē accipit sic. Adhuc semel t ego mouebo nō solum terrā sed etiā celum. Et est sensus idē. Et manifestū est q̄ ista ꝓlata fuerūt tempore veteris testamēti circa finem eius.scz post reditū transmigratiōis eius quo tempore nihil restabat de veteri testamēto. Ergo manifestū est q̄ illud q̄ ꝓmittebat erat in ꝓplendū in nouo testamēto scz nouū celū t noua terra. Esa.65. Ecce ego creo nouos celos t terram nouā. Que quidē creatio ostensa est in spiritu iohānī. Apoc.21. Et vidi celū nouū t terrā nouā. Jn illa em̄ innouatiōe mouebunē celi. Potest aūt celū dupliciter accipi. Uno modo celū aereū t istud igne vltime flagratiōis purgabit vt supra dictū est.10. capi. Alio modo celū sidereū. Et istud nō purgabit sed mutabit quantū ad nouū statū quia cessabit a motu t augebit claritas partiū eius. quia lux lune erit vt lux solis.t lux solis septēpliciter.vt dicit Esaie.30. Dicit ergo. Nunc autē id est per nouū testamentū repromittit dicens: Adhuc semel t ego nō solū mouebo terrā: sed etiam celum. ¶Consequēter cū dicit. Q̄ autē dixit tc. exponit verba ꝓphetie t facit magnā vim in hoc q̄ dicit. Adhuc semel. Q̄ em̄ dicit adhuc.ostendit q̄ a statu mobilitatis t corruptibilitatis mutāda sē ad statū incorruptiōis t imutabilitat⁹. Si em̄ post motionē illam remanerēt in statu mutatiōis nō diceret semel sed iterū t iterū. q̄ est contra origenē qui voluit q̄ mundus in infinitū renouabit̄ ac recuperabit̄. Dicit ergo. Q̄ autē dixit. Adhuc semel declarat trāslationē mobiliū ad statū.scz imobilitatis. Et quasi aliquis quereret vtrū deus hoc possit facere t subdit. Tanq̄ factoꝝ. Omnia em̄ facta diuine potestati subijciunt̄. Unde sicut ex nihilo fecit ea deus:ita potest ea ꝑ sue volūtatis arbitrio imutare. Et hoc vt maneāt ea que sunt immobilia. id est quantū ad essentias suas principales remanēant imobilia: sed quantū ad aliquas accidētales dispositiōes mutabunt̄. ps. Et sicut opertozilū mutabis eos et mutabunt̄ tc. Que supra.1°. sūt exposita. Ex his patet q̄ ista in veteri testamēto t si mouebant̄ non tamē ad stātū incorruptiōis t imutabilitatis:sed hoc fit tantū in nouo in signū q̄ promissa veteris testamēti erāt murabilia non autē noui. ¶Deinde cū dicit. Itaq̄ regnū imobile tc. ponit cōclusionē principaliter intentā. post q̄ em̄ multipliciter cōmendauit gratiā t beneficia per xp̄m nobis collata t cōferenda principaliter intendit nos inducere ad seruiendū ei. Et hoc cōcludit q̄ exquo nobis in nouo testamēto promittunt̄ bona imobilia. debemus xp̄o qui repromittit seruire in timore t reuerētia. Et hec est cōclusio principalis vnde primo resumit beneficiū exhibitum dicens: Itaq̄ exquo. scilicz deus nobis repromittit celū et terrā immobilia per que designantur bona futura immobilia t sempiterna habemus. id est redāim⁹ gratiā. id est gratiarūactionē. 2ᵉ.cozint.9. Gratias ago deo super inenarrabili dono eius. Et hoc suscipiētes. id est quia suscipimus t si nō in re tamē in spe. ꝓmissionis regnū immobile. ps. Regnū tuū regnū omniū seculoꝝ. Luce.1. Regni eius nō erit finis. Uel per gratiā intelligit donū gratie q̄d in presenti recipimus tanq̄ pignus eterne glozie. Et ideo dicit. Itaq̄ suscipiētes regnū immobile. id est future glozie q̄d nobis promittit̄. Luc.12 Nolite timere pusillus grex: quia cōplacuit patri vestro dare vobis regnuz. Quod em̄ speramus habemus. scz gratiā quā tanq̄ quoddā glozie inchoatiuū accipimus. Sicut em̄ natura nō deficit in necessarijs: multo minus deus. Et ideo dat nobis spez illius regni. t per q̄s gratiā per quā pueniam⁹. Rom.5°. Accessum habem⁹ per fidem in gratiā. ps. Gratiā t gloriā dabit dominus ¶Sequit̄. Per quā seruiamus placētes deo cū metu t reuerētia. vbi inducit ad obsequiū vt a nobis requisitū. Dictat em̄ ratio naturalis q̄ ei a quo multa beneficia recipimus obligamur ad reuerentiā t ad honorē exhibendum. Ergo multo fortius deo qui nobis maxima donauit t infinita repromisit. Et ideo dicit q̄ per istā gratiaz scz nobis datā t dandā seruiamus deo placētes cum me

tu ⁊ reuerẽtia. Non eñ sufficit tantũ seruire deo quod potest fieri per actionẽ exteriorem nisi etiã placeamus ei per intentionẽ rectã ⁊ per amorẽ. Sapien. 4°. Placẽs deo factus est dilectus. ps. Placebo domĩo in regione viuoꝝ. Maxime autẽ seruit deo per obsequiũ interius. ps. ⁊ Luc. 1. Seruiamus illi in sanctitate ⁊ iustitia. Dicit autẽ propter creationẽ dicit dominus, ꝓpter regenerationẽ vero pater. Domĩo autez debẽt timor: sed patri amor ⁊ reuerẽtia. Malach. 1. Filius honorat patrẽ ⁊ seruus dominũ suũ timebit. Si ergo pater ego sum vbi est honor meus. Et si domin⁹ ego sum. vbi timor meus. Ergo deo seruiendũ est cum metu ⁊ reuerẽtia. ps. Seruite domĩo in timore ⁊ exultate ei cũ tremore. ¶ Q autẽ ita debeamus seruire deo. ꝓbat per auctoritatẽ sumptam: Deutro. 4. Eteñ deus noster ignis ꝯsumens est. Hoc autẽ q̃ deus dicit ignis non dicit hoc scm̃ dyonisiũ q̃ sit aliq̃ corporeũ: sed quia intelligibilia designañ per sensibilia inter que ignẽ reperimus habere maiorẽ nobilitatẽ ⁊ maiorẽ claritatẽ. Item maiorẽ actiuitatẽ. Item maiorẽ aptitudinẽ in situ. Item est magis purgatiuus ⁊ cõsumptiuus. ideo deus ꝓcipue nominat ignis, ꝓpter eius claritatẽ quis lucẽ habitat inaccessibilẽ. 1ᵉ. thymo. 6. Item quia maxie actiuus Esaie. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis. Item altior est in situ. ps. Excelsus super oñes gentes dñs ꝛc. Item purgat peccata ⁊ quasi cõsumit. Unde dicit hic q̃ est ignis cõsumens scz peccata. Malach. 3°. Ipse eñ quasi ignis cõflans. Et sequit. Et purgabit filios leui. Supra. 1. Purgatio nẽ peccatoꝝ faciens. Item cõsumit peccatores punlẽdo Supra. 10. Terribilis aũt quedam expectatio ⁊ ignis emulatio que cõsumptura est aduersarios. Et ideo quia ista nobis ꝓmissa sunt. Esa. 10. Erit lumẽ israel in igne ⁊ sanct⁹ eius in flãma. ps. Ignis ante ipm̃ precedet ⁊ in flãmabit in circuitu inimicos eius. Et ideo debem⁹ studere ad seruiendũ ⁊ placendũ deo.

Capitulũ tredecimũ.

Caritas fraternitatis maneat in
c **vobis: et hospitalitatem nolite obliuiſci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Memẽtote vinctoꝝ tanq̃ simul vincti: ⁊ laborantium tanq̃ ⁊ ipsi in corpore morantes. Honorabile connubiuz in omnibus: ⁊ thorus immaculatus. Fornicatores enim ⁊ adulteros iudicabit deus. Sint mores sine auaritia: contenti presentibus. Ipse enim dixit. Non te deseram neq̃ derelinquam ita vt confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor est: non timebo quid faciet mihi homo. Memẽtote prepositoruz vestrorum qui vobis locuti sunt verbũ dei quoꝝ intuẽtes exitũ cõuersatiõis imitami fidẽ. Jesus xp̃s heri ⁊ hodie ipe ⁊ in secla.**

Postq̃ supra monuit eos apostolus qualiter se debent habere ad perferẽda mala: hic monet quomõ se debeant habere ad operandũ bona. Unde scm̃ glo. ab isto loco incipit mozalis instructio post cõmendationẽ ⁊ exhortationẽ ad imitandũ ipm̃. Et circa hoc duo facit. Primo enim hortat̃ ipos ad bonũ. Secũdo ozat pro eis ibi. Deus autem pacis ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo enim ostendit quomõ debent bonũ operari quantũ ad proximos. Secũdo quantũ ad seipos. ibi. Honorabile cõnubiũ ꝛc. Tertio quantũ ad prelatos ibi. Memẽtote prepositoꝝ vestroꝝ ꝛc. Dicit ergo quantũ ad primũ sic. Dictum est q̃ pmissuz est nobis regnũ immobile. ad quod si volumus peruenire necesse est nos charitatẽ habere. Ergo charitas fraternitatis maneat in vobis. 1ᵉ. Johã. 4°. Qui non diligit fratrẽ suũ quem videt: deũ quem nõ videt quomõ potest diligere? Item. 1ᵉ. petri. 2. Omnes inuicem honorate: fraternitatẽ diligite. Quia vero charitas nõ est otiosa vt dicit Gregoriꝰ. ideo hortat̃ ad opera charitatis. 1ᵉ. Joh. 3°. Non diligam⁹ verbo neq̃ lingua sed opere ⁊ veritate. Ideo dicit q̃ debem⁹ ostendere charitatẽ peregrinis per hospitalitatẽ. vinctis per compassionẽ. pauperibus per subuentionẽ Et primũ ponit ibi. Et hospitalitatẽ nolite obliuiſci ꝛc. Secundũ ibi Mementote vinctoꝝ ꝛc. Tertiũ ibi. Et laborantiũ ꝛc. Dicit ergo quantũ ad primũ. Nolite obliuiſci hospitalitatis. Et dicit obliuiſci: quia isti aliquãdo in ꝓsperitate sua multũ fuerãt hospitales. Sed modo depauperati erãt ⁊ ideo nõ ita bene poterant. Tamẽ animat eos ad cõtinuandũ scm̃ possibilitatẽ suam. Rom. 12. Hospitalitatem sectãtes. Et specialiter facit mentionẽ de hospitalitate quia qui peregrinos recipit tria opera misericordie simul implet. quia ⁊ recipit ⁊ cibat ⁊ potat. 1ᵉ. Joh. 4°. Hospitales inuicẽ sine murmuratiõe. Et subdit rationẽ quia per hãc multi placuerũt angelis hospitio receptis sicut patet de abrãã ⁊ loth. Gen. 19°. Alia littera habet Per hãc quasi nescientes receperũt angelos. quia non credebãt eos esse angelos. quod verũ est in principio vn de q̃ abrãam adorauit eos putauit q̃ essent viri sancti a deo missi ⁊ adorauit eos adoratiõe dulie que exhibet sanctis. ⁊ quasi hominib⁹ cibos obtulit. Sed postmodũ intellexit eos angelos in quibus deus loquebat. Et locutus est eis sicut deo dicens. Non est hoc tuũ qui iudicas oẽm terrã. ⁊ similiter loth. ¶ Quantũ ad secundũ dicit. Memẽtote vinctoꝝ illoꝝ. scz qui propter deũ missi sunt in carcerẽ. mementote visitãdo redimendo tanq̃ essetis simul corporaliter cũ eis vincti. Hoc eñ est aliud opus misericordie. Math. 25°. In carcere eram ⁊ venistis ad me. Contra qõ Esa. 14. dicit Vinctis eius nõ apperuit carcerẽ. Hoc ipi aliquando fecerũt sicut patet supra. 10. Specialiter aũt hoc pertinet ad opus misericordie: alienam miseriã suam reputare. ¶ Quantũ ad tertiũ dicit. Et laborantiũ siue laboze corpozali. ps. Labozes manuum tuarũ quia manducabis sine sollicitudine spirituali. 2ᵉ. tymothei. 2°. Laborantẽ agricolã oportet primũ de fructibus percipere. Siue in malis sustinẽdis. Eccl. 1°. Et cognoui q̃ in bis quoq̃ esset labor ⁊ afflictio spirit⁹. Breuiter tota presens vita labor quidã est. Job. 5. Homo ad laborẽ nascit ⁊ auis ad volatũ. Supple memẽtote tanquã ⁊ ipi in corpore morãtes. Per quod experti estis q̃d necesse sit laborãtibus. Eccl. 31°. Intellige que sunt ꝓmi tui ex teipo. Math. 7. Omnia quecũq̃ vultis vt faciãt vobis homies eadẽ ⁊ vos facite illis. ¶ Deinde cũ dicit. Honorabile connubiũ ꝛc. monet bona facere quantũ ad seipm̃. Et circa hoc duo facit. Primo eñ ponit monitionẽ contra cõcupiscentias carnalium delectationũ. Secũdo contra cupiditatẽ reruz exterioꝝ. ibi. Sint mores sine auaritia ꝛc. Primo ergo põit monitionẽ dicens: Honorabile ꝛc. Circa q̃d sciendũ est q̃ circa venerea dupliciter cõtingit peccatũ. Uno mõ per illicitam conjunctionẽ soluti cum soluta. ⁊ ꝙtum ad hoc dicit: Honorabile cẽnubium supple sit in omnib⁹ q̃ continere nolũt nõ ꝓiunctio fornicatioria. Et dicit honorabile quãdo sit ꝑm debitas circumstantias matrimonij. Et quo patet q̃ actus matrimonialis potest esse sine peccato. quod est cõtra hereticos. 1. Cozin. 7. Si nupserit vir go non peccauit. Unde dominus ad ostendendum bonũ esse actum matrimonij: ꝓximum signum fecit in nuptiis ⁊ matramonium nobilitauit presentia sua corpozali et nasci voluit de coniugata. Alio modo per violentiã thori maritalis quando scz vir accedit ad alterius vxorem: vel mulier ad alterius viruz. Et quantũ ad hoc dicit. Et thorus immaculat⁹. Et Sap. 14. Neq̃ vitam neq̃ nuptias mundas iam custodiunt. sed alius alium ꝓ invidiam occidit aut adulterans contristat. Item capitulo tertio. Felix sterilis ⁊ incoinquinata. ⁊ que nescisti thorum in delicto. habebit fructum in respectione animarũ sanctaꝝ. ¶ Subdit autẽ apostolus rationẽ ⁊ icens: Fornicatozes enim ⁊ adulteros iudicabit deus. In quo elidit errozem aliquorum dicentium q̃ deus peccata carnalia non punit nec curat. Ephe. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis. ꝓpter hec enim scz propter peccata carnalia que premiserat venit ira dei in filios diffidentie. Ideo dicit hic q̃ fornicatozes propter hoc q̃ dixit honorabile cõnubium ⁊ adulteros, ꝓpter hoc q̃ dixit thorus immaculatus deus iudicabit id est cõdemnabit. Ephe. 5. Omnis fornicator aut immundus aut auarus quod est idolozu seruitus nõ habet partem in regno dei ⁊ xp̃i. ¶ Deinde cũ dicit. Sint mozes ꝛc. phibet cupiditatẽ bonoruz exteriozum: circa que contingit peccare duobus modis. Uno eñ modo per tenacitatem. Allio modo ꝙ cupiditatem. Liberalitas eñ est virtus que ponit in medium circa pecunias q̃tũ ad rationẽ ⁊ ꝙntuz ad acceptionẽ. Quãtum ad primum scz contra tenacitatez dicit. Sint mozes sine auaritia. Auarus eñ dicit nimis tenax quasi auid⁹ eris. Unde Ecc. 10. Auaro nihil est scelestius. Quantũ ad secundum dicit. Contenti presentibus. Illi qui semper bis que habent volunt alia cumulare non sunt contenti presentib⁹. 1. Timo. 6. Habentes alimẽta ⁊ quib⁹ tegamur: his contenti simus. Vel qõ dicitur. Sint mozes sine auaritia, phibet auaritiam q̃tum ad cupiditatẽ ⁊ tenacitatem. Cum vero dicit. contenti presentibus. excludit causam auaritie scz sollicitudinẽ. Matth. 6. Nolite solliciti esse ꝛc. Non enim ꝓhibet q̃ homo non sollicitetur de rebus in posterum necessariis. sed q̃ cura ⁊ sollicitudo non preoccupet mentem. Sic eñ qui preoccupat futurã sollicitudinẽ sollicitus est in crastinũ. ¶ Deinde cum dicit. Ipse enim dixit ꝛc. ponit monitionis rationẽ. Et est ratio quare nõ debemus supflue esse solliciti. sed tamen facere qõ in nobis est scz cũ fiducia diuini auxilij. Ipse enim dixit Josue. 1. Non te deseram id est q̃n ministrẽ tibi necessaria. neq̃ derelinquã scz fame pire ps. Non vidi iustum derelictum nec semen eius querẽs panem. Vel nõ derelinquã quin liberem te a malis. Et ex hoc causat̃ fiducia in corde. ita vt confidenter dicam⁹ Esa. 12. Fiducialiter agã ⁊ nõ timebo. ⁊ q̃ dicam⁹ illud ps. Dñs mihi adiutor est nõ timebo quid faciat mihi homo. Adiutor in ꝙtum a malis liberat. ps. Adiutor in tribulationibus que inuenerunt nos nimis. Et ideo non timebo quid faciat mihi homo id est aduersarius quicũq̃ carnalis Esa. 51. Quis tu vt timeas ab homĩe mozrali. Uel diabolus qui dicit̃ homo ab homine victus sicut scipio affricanus. Matth. 13. Inimicus hõ hoc fecit. ¶ Deinde cũ dicit. Mementote prepositoꝝ ꝛc. ostendit quomodo debent bonũ operari ꝙtum ad ꝓlatos. Et circa hoc facit duo. Primo eñ ostendit quo se debẽt habere ad mozruos. scz vt eozũ sequanẽ exempla. Secũdo quomõ ad viuentes vt eis obediant ibi. Obedite prepositis vestris ꝛc. Quantũ ad primũ duo facit. Primo eñ ondit quomõ bonozum doctrinã imitenẽ. Secundo quõ malorum doctrinam deuitent ibi. Doctrinis variꝭ ꝛc. Dicit ergo. Mementote prepositoꝝ vestroꝝ qui vobis locuti sunt verbuz dei id est apostoloꝝ qui vobis predicauerũt Esa. 51. Attendite ad abrãã pr̃em vr̃m ꝛc. Non solũ aũt p̃dicauerũt verbo: sed etiã facto ostenderũt. Matth. vlt. Sermonẽ confirmante seq̃ntib⁹ signis. Nõ solũ memẽtote verboꝝ: sed etiã intuemini exitu. 1. Mach. 2. Memẽtote operũ patrũ q̃ fecerũt i generationib⁹ suis ⁊ accipietis gloriã magnã ꝛc Jac. 5. Exemplũ accipite fratres mei mali exitus ⁊ longanimitatis ⁊ laboris et patientie ꝓphetas q̃ locuti sunt in noe dñi ꝛc. Sed non solũ hoc imitemini scz exitum vt scz ꝑ xp̃m sapiẽter sustineatis: sz etiam conuersationẽ. ad bonã eñ mozrem'venitur ꝙ bonam conuersationẽ. Imitamini etiã fidẽ illoꝝ: vt ab illa non declinetis. ¶ Sequit. Jesus christus heri ⁊ hodie ipse ⁊ in secula. scm̃ glosam sic introducitur littera ista. Ipse enim supza dixerat quod scilicet dictum est Josue. Non te deserã neq̃ derelinquã. poterant isti dicere. Ille cui hoc dictũ est bene debebat confidere de dei adiutorio. Nos autem non sic quibus non est dictum. Hoc remouet apostolus dicens q̃ christus q̃ hoc tunc dixit Josue manet ineternum. Et ideo sicut tũc potuit ipsum iuuare. ita potest modo auxiliari nobis. Ideo dicit. Jesus christus heri ⁊ hodie ꝛc. Uel potest referri ad immediate dictum. Jam enim dixerat q̃ deberent imitari apostolos. Poterant dicere q̃ non est simile q̃ illi immediate instructi fuerunt a christo ⁊ seruierũt sibi, nos autẽ nõ sic Et ꝛ̃ dicit apl̃s q̃ christus manet. ⁊ ideo instruit nos ad seruiendum sibi. Unde dicit. Ipse christus heri scilicet in tempore primitiuozum apostolozum. et hodie scilicet in tempore isto ipse ⁊ in secula Matth. vltimo. Ecce ego vobiscum sum vsq̃ ad consummationem seculi. Apoc. 1. Dicit dominus deus qui erat ⁊ qui est ⁊ qui venturus ẽ omnipotens. ps. Tu autẽ idem ipse es ⁊ anni tui non deficient. In hoc ergo ostendit apostolus eternitatẽ xp̃i

Lectio secunda

Doctrinis variꝭ ⁊ peregrinis nolite
d **abduci. Optimũ est eñ gr̃a stabilire cor: non escis que nõ profuerunt ambulantibus in eis: habemus altare: de quo edere non habent potestatẽ qui tabernaculo deseruiunt. Quoruz enim animaliũ infertur sanguis ꝓ peccato in sancta ꝙ pontificẽ: hoꝝ corpa cremañ extra castra. Propter qõ ⁊ ihesus vt sctificaret ꝙ suũ sanguinẽ pꝰm exᵗ portã passus est. Exeam⁹ igit̃ ad eũ extra castra: improp̃iũ ei⁹ portãtes. Nõ eñ habem⁹ hic manentẽ ciuitatẽ ſ futurã inq̃rim⁹. Per ipm̃ ꝯ offeram⁹ hostiã laudis ꝑ deo id ẽ fructũ labioꝝ cõfitentiũ noi ei⁹. Bñficentie aũt ⁊ communionis nolite obliuiſci. Talib⁹ eñ hostijs ꝓmeret deus.**

Supza monuit apl̃s ad imitandũ exempla ⁊ conuersationem eozum qui decesserunt: hic monet ad insistendum doctrine eozuz. Et circa hoc duo facit. Primo eñ ponit monitionẽ suam. Secũdo assignat rationẽ ibi. Habem⁹ altare ꝛc. Iteumr ꝓma in duas. Primo enim ponit monitionez suam in generali. Secundo exemplificat ipsam ibi. Optimũ est eñ gratia ꝛc. Dicit ergo. Nolite abduci varijs ⁊ peregrinis doctrinis. quasi dicat. Ita dixi q̃ debetis imitari fidẽ apl̃oꝝ. Ergo a doctrina ipsoꝝ ꝑ quãcũq̃ aliam doctrinaz nolite abduci id est remoueri. Ubi

Explanatio sancti Thome

in epistolam ad Hebreos XIII

sciendum est q cum veritas consistat in medio cuius est vnitas. t ideo vni vero multa falsa opponi possunt sicut vni medio multa extrema. Doctrina ergo fidei vna est qz a puncto in punctū non conuenit ducere nisi vnam rectā lineam. Omnes alie doctrine multe sunt: qz a recto multis modis cōtingit deuiare. Et ideo dicit. Doctrinis variis id est diuisis Sec. 10. Diuisum est cor eorum nunc interibunt. Bene sunt ille doctrine de quibus .1. Ti. 4. Doctrinis demoniox in ypocrisi loquentiū mendatiuz. Item sunt peregrine scz a fide catholica. a nobis aūt tales doctrine nō sunt sustinende. qz non sumus hospites t aduene: sz sum⁹ ciues sanctorū t domestici dei Eph. 2

¶ Deinde cum dicit. Optimum est eī gratia ꝛc. exemplificat in speciali que sunt varie et peregrine doctrine. Unde sciendum est q in p̄mitiua ecclesia fuit vnus error q ad salutē necessaria erat obseruantia legaliū que precipue consistebat in quibusdā cibis sumendis: puta agni paschalis. Exo. 12. Et in abstinendo a quibusdaz cibis. sicut patet Leuit. 11. et in alijs multis locis. Alius error fuit q passim licebat vti delectationib⁹ corporalib⁹. Et iste fuit error nicolaitarum. Et de vtroq possunt hec verba exponi. sed magis ꝑtie de p̄mo. Dicit ergo. Nolite abduci a veritate fidei p varias t peregrinas doctrinas. 2. Thessal. 2. Non cito moueamini a sensu vestro. Hal. 1. Miroz q sic tam cito trāsferimini ab eo q vos vocauit in gratiā xp̄i in aliud euangeliū. Deus eī a nobis requirit cor. puer. 23. Prebe fili mi cor tuū mihi. Et iō debet esse firmū t stabile. Contra quod dicit in ps. Cor meum dereliquit me. Hoc aūt non stabilit escis corporalibus: sed p gr̄am iustificantē Ro. 3. Justificati gratis p gratiam ipsius t p redemptionē que est in christo ihesu Et ideo dicit. Non escis que non profuerunt. Ro. 14. Non est regnū dei esca t potus. sed iusticia t pax t gaudium in spūsancto. Non est ergo stabilimentū cordis in īmoderata vel superflua sumptione cibi: sz magis in gratia dei. ps̄. Paratum cor eius sperare in domino confirmatū est cor eius non cōmouebit donec ꝛc. Spes aūt est quasi anchora stabiliens corda. supra. 6. Confugim⁹ ad tenendam ꝓpositam nobis spem quam sicut anchorā habemus aīe tutaz t firmā. Et dicit q non ꝓfuerunt ambulantibus in eis id ē sperantibus in eis. quia illis qui eis vtunt ad necessitatē ꝓsunt ad salutē corporis. sed qui totum studium ponunt in eis ambulant in ipsis. t talibus nec ꝓficiunt ad salutē aīe nec corporis. Jere. 11. Unqd carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gloriata es. ¶ Deinde cum dicit. Habemus altare ꝛc. assignat rationē et est valde subtilis. Sicut eī legit Leui. 16. Decima die septimi mensis sūmus sacerdos sanguinem vituli t hirci inferebat intra sancta p sua ignorantia t illorum corpora cremabant extra castra. Et qz erat oblatio sacerdotum nō cōmedebant carnes eoz̄. Quod eī offerebant pro peccato sacerdotum non comedebant sed extra castra comburebant. Ex ista ergo figura trahit aplus mysteriū. Per sanguinē eī illum figurabat sanguis xp̄i vt supra dictum est. 9. ca⁰. Vitul⁹ eī t hircus xp̄m figurabāt. qz vitulus erat hostia sacerdotalis: t hircus imolabat ꝓ peccato. In quo figurabat q christ⁹ debebat īmolari ꝓ peccato non sui sed populi. Vitulus ḡ t hircus imolatus. est christus sacerdos seipsum offerēs ꝓ peccatis nostris. Sanguis ḡ xp̄i illatus est intra sancta t caro cremata ē extra castra. Ubi duplex est significatum. Unuz q xp̄s in ciuitate imolatus est linguis iudeoꝝ. Unde t marcus dicit ipsum hora tertia crucifixū: licet hora sexta fuerit in cruce lenatus. Aliud q ꝓ virtutem passionis sue xp̄s intra celestia sancta nos introduxit ad patrem. Ea aūt corpora illoꝝ cremabant extra castra ꝗtum ad caput nostrū significat q xp̄s passur⁹ erat extra portam. Quantū vero ad nos qui sumus membra significat q ꝓ illis q̄ sunt extra castra legaliū vel exteriozum sensuū imolat xp̄s. Qui eī erant in castris de carnibus illis non comedebant. Hec est ergo figura quā ꝓponit apl⁹us. cuius p̄mo ponit significatū. Secundo ponit figuram ibi: Quorum eī animaliū ꝛc. Tertio inducit conclusionē ibi. Exeamus igit ad ipsum ꝛc. Dicit ergo. Stabiliamus corda nostra non escis sed gratia. Alter eī non possumus: qz habemus altare ꝛc. Istud altare vel est crux xp̄i in qua xp̄s ꝓ nobis imolatus est. Vel ipse xp̄s in quo t ꝓ quē preces nostras offerim⁹. Et hoc est altare aureum de quo dicit Apoc. 8. De isto ergo altari non habēt potestatē edere id est fructū passionis xp̄i percipere t ipsi tanq̄ capiti incorporari qui tabernaculo legalium deseruiunt Hal. 5. Si circumcidimini xp̄s vobis nihil proderit. Vel tabernaculo corporis deseruiunt q̄ carnales delectationes sequunt Ro. 13. Carnis curam ne feceritis in desideriis. Talibus eī nihil prodest .1. Corin. 11. Qui eī manducat t bibit indigne: iudicium sibi manducat t bibit. Dicit aūt corpus tabernaculum qz in ipso tanq̄ in bello habitam⁹ contra hostes t moditū manet. 2. Pe. 1. Velox est depositio tabernaculi mei t ideo nō est ei deseruiendū. ¶ Deinde cū dicit. Quoz eī animaliū ꝛc. ꝓsequit figuram ipsam. Et p̄mo figurā veteris legis. Secūdo figuram noui testamēti ibi. Propter qs t iesus ꝛc. Quantū ad p̄imū dicit. Quoz eī animaliū ꝛc. Et potest legi littera ista duobus modis. Uno modo sic. horum animaliū corpora cremant extra castra scz vituli t hirci quoz sanguis infertur in sancta ꝑ pontifices ꝓ peccato sacerdotū t multitudinis. Aliter sic vt ꝑ illa animalia intelligat xp̄s vel sancti eius. Per oēs eī hostias veteris legis figurabat xp̄s t ꝓ cōseqūns mēbra eius. Christi ergo cuius sanguis illatus est in sancta celestia ꝓ peccato totius mundi corpus igne passum in ara crucis extra portas hierusalē quasi extra castra crematū est. Vel etiam sancti extra castra id ē extra cōmunē societatē hominū igne charitatis teiunijs: orationibus: t alijs operibus misericordie se cremant. Quorum id ē ꝓ quib⁹ efficaciter sanguis xp̄i in sancta illatus est. Primus sensus l̄alis est ꝓpter qō adaptat figuratū qō fuit in nouo testamento figure veteris testamenti vt sit consonantia inter ipsa. Unde dicit. Propter qō et iesus ꝛc. Et patet totum. ¶ Deinde cum dicit. Exeamus igit ad eum ꝛc. inducit duas conclusiones. Secūdā ibi. Per ipsum ergo ꝛc. Quantū ad primuz dicit. Ita dictum est q nos habem⁹ altare quod est extra castra. Duo ergo debemus facere scz ad ipsum accedere t super illud sacrificare. Modum accedendi ponit p̄mo dicens q sicut xp̄s passus est t improperium passionis extra portā sustinuit sic t nos exeamus ad eū extra castra id est extra cōmunē societatē carnalium vel extra obseruantiam legaliū. Vel extra sensus corporis portantes improperiū eius scz xp̄i: id est signa passionis xp̄i ꝓ quam christ⁹ factus est opprobrium hominū t abiectio plebis. ps̄. Improperiū expectauit cor meū t miseriam. Vel improperiū id ē renunciemus legalibus adueniente veritate ꝓpter quod sumus iudeis improperiū id est signa penitētie que a carnalib⁹ improperant. supra. 11. Maiozes diuitias estimans thesauris egyptiozum improperium christi. Sic enim accusatus est christus q subuerteret legē. ita apostolo improperabatur q predicaret nō deberi seruare legalia. Hal. 5. Ego aūt fratres si circumcisionem adhuc predico q̄d adhuc persecutionem patioz. Subdit aūt rationem hui⁹ dicens. Nō eī habem⁹ hic manentē ciuitatē sed futurā inquirim⁹. Nomo enim libēter manet in loco suo ꝓpter

Finis eī noster non sunt legalia nec temporalia: sed finis noster xp̄s ē. Ro. 10. Finis noster xp̄s ē ad salutē oī credenti. Nō ergo habem⁹ hic manentē ciuitatē sed vbi ē xp̄s: ergo exeam⁹ ad ipm. Col'. 3. Si cōsurrexistis cum xp̄o que sursum sunt querite vbi xp̄s ē in dextera dei sedens ꝛc. Esa. 33. Respice syon ciuitatē solēnitatis nr̄e. supra. ii. Expectabat fundamēta habentē ciuitatē cuius artifex t conditor domin⁹. Item meliozem ciuitatē appetunt id ē celestem. Ad ipm enim intendimus transferri sicut ad locū t altare nostrum. Ergo exeundū ē ad illud. ¶ Deinde cum dicit. Per ipm ergo offeram⁹ ꝛc. ponit secundam conclusionē q scz sup istud altare sacrificare debemus t qualia sacrificia. Duplex ē aūt sacrificiū qs sup altare xp̄i offerre debemus. s. deuotionez ad deum t miserationē ad ꝓximū. Quantuz ad p̄imū dicit q post q̄ nō sunt offerenda sacrificia legalia. ps̄. Sacrificium t oblationē noluisti. ergo per ipm id ē per xp̄m offeram⁹ semper deo hostiā laudis. ps̄. Sacrificiū laudis honorificabit me. Istud aūt sacrificium laudis vocat fructum labioꝝ. i. cōfessionē vocis. Melius enim laudat deus ore q occisione animaliū. Unde dicit. Fructū labiozum confitentiū nomini eius. Hoc est enim necessarium. Ro. 10. Corde creditur ad iusticiam ore autez confessio fit ad salutem. Sec. 14. Reddem⁹ vitulos labioꝝ nostrorum Esa. 57. Creaui fructum labioz̄ pacem. Hoc aūt sacrificium debet esse semp. i. cōtinue: sicut in lege erat iuge sacrificium: sicut patet numeri. 28. ps̄. Benedicam dñm in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Aliud sacrificiū ponit cum dicit. Beneficentie aūt t cōmunionis nolite obliuisci. Quasi dicat. Olim ope exhibebat⁹ opa misericordie: modo aūt saltē corde t si non potestis ope. Et ideo dicit. Nolite obliuisci beneficentie. i. liberalitatis quantū ad ea que datis. Largus eī beneficus dicit Hal. 6. Bonū autem facientes nō deficiamus. Eccl. 12. Benefac humili t nō dederis ꝑcio. ¶ Et nolite obliuisci cōionis ḡtum ad ea q̄ habetis vt tpe suo cōcetis. Act. 2. Oēs q̄ credebāt erāt pariter t habebāt oīa cōia. Ro. 12. Necessitatibus sanctoz̄ cōmunicantes. Vel cōionis id est charitatis ꝓ quā sunt omnia cōia. ¶ Quare autez istud duplex beneficiū offerre debeam⁹ ostendit dicens: quia talibus hostijs promerer̄ passiue deus. i. possumus deum mereri talibus sacrificijs. Ipe enim ē merces nr̄a quam istis operibus possumus acquirere Sen. 17. Ego protector tuus sum t merces tua magna nimis. ps̄. Tuc acceptabis sacrificiū iusticie ꝛc. Esa. 19. Colent eum in hostijs t muneribus t vota vouebūt domino t soluent.

Lectio tertia.

Bedite ꝓpositis vestris: t subiacete eis. Ipsi enim peruigilāt quasi rationem ꝓo animabus vr̄is reddituri: vt cum gaudio hoc faciant t non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Orate ꝓo nobis. Confidimus enim: quia bonā conscientiam habemus in omnib⁹ bene volentes conuersari. Amplius autez deprecor vos hoc facere quo celeri⁹ restituar vobis. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnū ouium in sanguine testamenti eterni dominū nostruz iesum christū aptet vos in omni bono vt faciatis eius voluntatem: faciens in vobis qō placeat coraz se per iesum christum cui est gloria in secula seculorum Amen. Rogo aūt vos fratres vt sufferatis verbum solacij. Etenī perpaucis scripsi vobis. cognoscite fratrē vestrum Timotheum dimissum cum quo si celerius venerit videbo vos. Salutate omnes ꝓpositos vr̄os t oēs scōs. Salutāt vos de ītalia fratres: gratia cū omnib⁹ vobis Amen.

Supra monuit apl's quō se debent habere ad ꝓlatos mortuos vt scz in fide ipoz̄ permaneant: hic monet eos qualiter se debeāt hr̄e ad viuētes: t ꝓmo quō ad alios. Scdo quō ad seipm paulū ibi. Orate p nobis ꝛc. Dicit ergo. Obedite ꝓpositis vr̄is. Ubi cōsiderandū ē q duo debem⁹ ꝓlatis. s. obedientiā vt ipoz̄ mādata impleam⁹ Unde dicit. Obedite ꝛc. ꝑmi Re. 15. Melior est obedientia q victime. Itē reuerentia vt eos honorem⁹ tanq̄ patrē t ipoz̄ disciplinā toleremus. Et iō dicit. Subiacete eis. ꝑme Pe. 2. Subiecti estote oī humane creature. Ro. 13. Qui potestati resistit dei ordinationi resistit. ¶ Rōnem subiectiōis subdit dicēs: Ipi eī quigilāt ꝛc. Quare enim debeam⁹ obedire t subijci ꝓlatis. Hoc est iō qz incumbit eis labor t periculū iminet. Ubi ḡtum ad laborē sollicitudinis qui eis incūbit de regimīe subditorum dicit q ipi quigilant. i. perfecte vigilant. Ro. 12. Qui pest in sollicitudine. Uigilare eī sup gregē commissū incūbit ꝓlatis. Unde Luc. 2. dicit Pastores per quos designant ꝓlati erant vigilātes t custodiētes vigilias noctis sup gregē suū qz dū dormiūt hoīes inimicus hō sup̄seminat zizania in medio tritici. vt dicit Mat. 13. ¶ Quantū aūt ad periculū qō iminet dicit. Quasi ꝓ aiabus vr̄is reddituri rōnem. Hoc ē eī maximū periculū homīe de factis alteri⁹ rōnez reddere q̄ ꝓ suis nō sufficit. 3. Re. 20. Custodi virū istū qui si lapsus fuerit erit aīa tua ꝓ aīa illi⁹. Reddēt eī ꝓlati in die iudicij rōnē de sibi cōmissis q̄m fiet eis illa qō. Jere. 13. Ubi ē grex qui datus ē tibi pecus inclitū tuū. Quid dices cū visitauerit te Tu eī docuisti eos aduersū te. s. loquēdo bona t faciendo mala t erudisti i caput tuū ꝓ malat ua exēpla. Greg⁹. Scire debēt ꝓlati q tot mortib⁹ digni sūt quot exēpla ꝓ ditōis ad subditos trāsmittūt. Prouer. 6. Fili si spoponderis ꝓ amico tuo defixisti apud extraneū manū tuā illaqueat⁹ es verbis oris tui t capt⁹ ꝓprijs sermonib⁹ Fac ergo qō dico fili mi t temetipm libera qz incidisti in manū ꝓximi tui. Discurre festina susci ta amicū tuū ꝛc. Prelatus eī manu. i. exēplo boni opis t ore. i. p̄dicatōe obligat se xp̄o ꝓ subditis. Dicit aūt xp̄s extrane⁹: qz vt dicit Bernard⁹ Amic⁹ ē in spōsione sz extraneus i exigenda rōne. Sz nō videt⁹ q alic⁹ teneat reddere rōnē nisi pro se tm. 2. Cor. 5. Oēs nos mānifestari oportet añ tribunal xp̄i vt recipiat vnusq̄sq ꝓpria corpis ꝓut gessit Unde dicēdū ē q ꝙlibet p̄incipalr reddet rōnē de factis suis. Sz in q̄tū actus sui q̄dāmō ꝓtinēt ad aliū in tm reddet rōnez de illo. Facta aūt ꝓlati ptinēt ad subditos m illō Ezech. 3. Fili hoīs speculatorē dedi te domui isr̄l et audies de ore meo verbū annūciabis eis ex me. Ubi sequit q si ꝓlat⁹ q̄ nolē speculator̄ intelligit nō ānunciauerit impio: ipe q̄dem impi⁹ i iniq̄tate sua morietr: sz sanguis de mānu speculator̄ inq̄rē. Si igit pulgilant q̄si reddituri rōnez ꝓ nobis t nos debem⁹ qō i nobis est facere. s. obedire t nō rebellare vt ipi cū gaudio hoc faciāt nō gemētes. i. sustineāt periculū t laborē ꝓ nobis cuz gaudio t nō cuz gemitu: qz bon⁹ ꝓlat⁹ multuz gaudet q̄n videt subditos bñ opantes: qz tūc labor su⁹ nō ē inanis. 3. Jo. Maiorē hoz

grāz nō habeo ꝙ vt audiā filios meos i xitate ambulare. Philip. 4. Itaq; frēs mei charissimi ⁊ plozabo die ac nocte interfectos filie populi mei. Gemunt etiam compatiendo quando propter rebellionem nostram nō consequimur fructum laborū ipsorum qui est fructus eterne hereditatis. Esa. 33. Ecce videntes clamabūt foris: angeli pacis amare flebunt. ¶ Subdit autē rōnem quare debem⁹ obedire eis quia non expedit nobis q̄ scilicet ipsi gemant ꝓ nobis ex rebellione nostra. Deus enim vindicabit pro ipis. ps. Irritauerunt moysen in castris aaron sanctum domini. Aperta est terra ⁊ deglutiuit datan ⁊ operuit super congregationē abiron. Esa. 63. Ipsi autē ad iracundiam prouocauerunt eum ⁊ afflixerunt spiritum sanctu⁹ eius. ¶ Sequitur. Et cōuersus est els in inimicu⁹ ⁊ ipse debellauit eos. Nota autem q̄ dicit. Non expedit vobis non enī dicit. Non expedit illis. Hemere enī pro cōmissis subditorum bene expedit prelatis. Sic gemebat Samuel super reprobationē saulis. ꝑmi Reg. 15. et. 16.

¶ Deinde cum dicit. Orate pro nobis ⁊c. monet apostolus qualiter se debeant habere ad ipsum. Petit enim q̄ ipi orent pro eo. Simile habet Roma. 15. Obsecro vos fratres per dominū nostrum iesum xp̄m ⁊ per charitatez spirituſſancti vt adiuuetis me in orationibus vestris: q̄z sicut dicit ibi glo. Impossibile est id est valde difficile pces multorū nō exaudiri. Mat. 18. Si duo ex vobis consenserint sup terram de omni re q̄cunq; petierint fiet eis a patre meo. In hoc ergo q̄ apostolus qui certus erat q̄ deo erat acceptus petit orari pro se⁊cutit superbiam aliquorum qui dedignantur ab aliis preces petere: vt dicit glo. ¶ Rationem sue petitionis assignat dicens. Confidimus enim ⁊c. quod potest duobus modis intelligi. Uno modo respectu ipsorū quoruz petit orationes: quia cum apostolus iudeis nō predicaret: sed tantum gentib⁹ non videbatur eis acceptus. Et ideo poterant se excusare ne exaudirent petitionem eius: ⁊ ideo dicit quasi se excusando q̄ ipe non habet conscientiā quin bonū ipsorum velit. Unde dicit. Confidimus enī q̄ nos habemus bonam conscientiam q̄ volumus vos bene cōuersari i omnibus. Per qō dat intelligere q̄ etiā intendit eis pdesse cum poterit. Quia vero bonum conscientie est a solo deo: ideo illud attribuit fiducie quam gerit de ipso. Uel potest referri ad ipm apostolum: quia cum non pdicaret iudeis non videbatur dignus q̄ orōnes pro ipo fierent: q̄z dom⁹ nō exaudiret eas: quia hostis fidei iporum videbatur: sicut dicitur Jere. 7. Tu ergo noli orare ꝓ populo hoc neq; assumas pro eis laudem ⁊ orōnem ⁊ non obsistas mihi quia non exaudiam te. Hoc ergo remouet apostolus dicens. Orate pro nobis quia nō habem⁹ conscientiam alicuius peccati nec alicui⁹ malefacti sed confidimus. Nec ait. certi sumus quia delicta quis intelligit. Eccl. 9. Nescit homo vtrū amoze aut odio dign⁹ sit ꝑme Cor. 4. Nihil mihi conscius sum sed in hoc nō iustificatus sum. Quia ergo bonā conscientiam habemus bene volentes cōuersari in omnibus: ideo nō repugnat mihi quin orōnes vestre sint vtiles. ¶ Deinde cuz dicit. Amplius aūt deprecor ⁊c. assignat aliā rōnem quare debēt orare pro ipo: q̄z hoc erit eis vtile. Unde dicit. Amplius id est propter aliud deprecor hoc vos facere. Scz orare quo restituar vobis celerius qō erit ad vtilitatem vestram. Ro. ꝑmo. Desidero videre vos vt aliquid impartior vobis gratie spiritualis. Apls aūt qui sic pro omnibus factis suis recurrit ad oronez insinuat nobis q̄ ore vie eius ⁊ facta ordinabantur ab ipo ꝑm dei dispositioez Job. 37. Nubes spargunt lumen suum que lustrant cuncta per circuitum: quocunq; eas voluntas gubernantis duxerit. Per nubes enī predicatores ⁊ apostoli intelliguntur. Esa. 60. Qui sūt isti qui vt nubes volant. ¶ Deinde cum dicit. Deus autē pacis. ⁊c. orat apls pro ipis. ⁊ primo orat. Secundo aliquid ab ipis petendo se excusat ibi. Rogo autē vos fratres ⁊c. Circa primū primo describit eum quem orat dicens. Deus aūt pacis ⁊c. Pro patius enim effectus dei est facere pacem. Non enī è dei dissensionis sed pacis. ꝑme Cor. 14. Item. 2. Cor. 13. Pacem habete ⁊ deus pacis ⁊ dilectionis erit vobiscu⁹ Pax enī nihil aliud è nisi vnitas affectuū quos vnire est proprium solius dei: q̄z per charitatem que a solo deo est vniuntur corda. Deus etiam nouit colligere ⁊ vnire: q̄z deus est charitas que est vinculum perfectōis. Unde ipe habitare facit vnanimes in domo. ps. Homo inter se et deum pacem fecit per mysterium xp̄i. Et ideo dicit. Qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium. Quādoq; autē dicitur xp̄s suscitatus per virtutem patris. Roma. 8. Si spiritus el⁹ qui suscitauit iesum christum a mortuis ⁊c. Quandoq; vero dicitur seipsū suscitasse. ps. Ego dormiui ⁊ soporatus sum. Que tamē nō sunt contraria quia surrexit virtute dei que est vna patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti. Eduxit ergo de mortuis id est de sepulchro qō est locus mortuorū. Roma. 8. Quō surrexit xp̄s a mortuis per gloriā patris: ita vt nos in nouitate vite ambulem⁹. Dicitur autē xp̄s magnus pastor ouium. i. fideliu⁹ ⁊ humilium. Joh. 10. Ego sum pastor bonus. ⁊c. Oues enī sunt qui deo obediunt. Ibidem. Et oues mee vocē meā audiunt. Dicit autem ipm pastorē magnū: quia omnes alij sunt vicarij eius q̄ ipe pascit oues proprias: alij vero oues christi. Joh. vltimo. Pasce oues meas. i. Pet. 5. Cum apparuerit princeps pastorū peripietis imarcesibilem glozie coronā. Eduxit autē ipm in sanguine testamenti eterni id est in virtute sanguinis christi per quem confirmat testamentū nouū in quo eterna promittuntur ad differentiam veteris. xp̄s enim sanguinem suum dicit sanguinem noui testamenti. apostolus autē dicit eterni. Et ideo in cōsecratiōe sanguinis in forma ponit vtrūq;. Ipse vero xp̄s per passionē suam meruit sibi ⁊ nobis gloriā resurrectionis. Jō dicit q̄ eduxit dōm nostrū iesū xp̄m de mortuis in sanguine testamenti eterni. Phil. 2 Humiliauit semetipm ⁊c. Zach. 9. Tu vero in sanguine testamēti tui eduxisti vinctos de lacu i quo nō erat aqua ¶ Consequenter subiungit petitionē suam cū dicit. Aptet vos in omni bono. Uolūtas enim humana cū sit quedam inclinatio rōnis: est principium actuū humanorum sicut gravitas è principium motus grauiū deoz⁹ vnde se habet ad actus rōnis sic⁊ inclinatio naturalis ad actus naturales. Res autem naturalis dicit apta ad illud ad qō habet inclinationē. Sic etiam homo quando habet voluntatem bene faciendi dicitur aptus esse ad illud De⁹ etiā quādo īmittit homini bonā voluntatem aptat eū. i. facit ipsū aptū. Et ideo dicit. Aptet vos in oīn bono vt faciatis eius volūtatē. i. faciat vos velle omne bonum. Proverb. 11. Desiderium iustorū omne bonū. Hec est enim voluntas dei scz velle qō deus vult nos velle. Aliter enim non est bona voluntas nostra. Uolūtas autem dei est bonum nostrū. ꝑme Thes. 4. Hec voluntas dei sanctificatio vestra. Ro. 12. Et probetis q̄ sit voluntas dei bona ⁊ beneplacēs ⁊ pfecta. Duplicit aūt aptat hō ad beneficiēdū. Uno mō exteri⁹ operando. Et sic vn⁹ hō aptat aliū psuadēdo vl cōminādo Alio mō aliq̄d interi⁹ exhibēdo: ⁊ sic sol⁹ de⁹ aptat volūtatē q̄ sol⁹ ipsā pōt

immutare. Prouer. 21. Cor regis in manu domini quocunq; voluerit inclinabit illud. Unde dicit. Faciens in vobis. Phil. 2. Deus è qui operatur in nobis velle et perficere. Quid autem faciet? Nō placitū è cozam se. i. faciet vos velle qō placet ei. Hec autē sunt fides ⁊ mansuetudo ⁊ timoz domini. Eccle. ꝑmo. Beneplacitum est et fides ⁊ mansuetudo. ps. Beneplacitū est deo super timentes eū. Hec autē omnia habēt per xp̄m. Nihil enim a patre impetratur nisi per filium. Jo. 10. Si quid petieritis patrez in noīe meo dabit vobis. Et ideo dicit. Per iesum xp̄m. 2. Pe. ꝑmo. Per quem maxima ⁊ preciosa nobis promissa donauit. Ro. 5. Per quem accessum habemus ⁊c. Cui scz xp̄o est gloria in secula seculoz amen id è gloria sempiterna. ꝑme Thy. ꝑmo. Regi seculoz⁹ immoztali inuisibili soli deo honoz ⁊ gloria in secula seculozum amen. Hec enim gloria sibi debeē inquantū est deus. ¶ Deinde cum dicit. Rogo aūt vos frēs ⁊c. subdit petitionem suā in qua excusat se: deinde cōcludit epistolam ibi. Gratia dei ⁊c. Circa primum tria facit: q̄z primo ponit excusationem suam. Secundo recōmendationem nuncij per quez scribit. Tertio ponit quasdā salutationes. Dicit ergo quantū ad primū. Rogo vos vt sufferatis verbum solacij id è patienter porteris verba epistole huius in qua ⁊ si in aliquo vos reprehendi totum est ad consolationem vestram. Roma. 15. Quecunq; scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Et quare debēt patienter poztare ostendit dicens: quia perpaucis id est valde paucis scripsi vobis: qō veruz è respectu mysteriorum que in ipo continenē. In ista enim epistola fere oīa mysteria veteris testamenti continentur. Sermones aūt breues valde accepti sunt: quia si sunt boni auidius audiunt: si vero mali parum grauant. Eccl. 5. Pauci sunt sermones tui. ¶ Consequenter recōmendat illum ꝙ quē scribit dicens. Cognoscite timotheuz dimissum scz a carcere in quo cum apostolo erat vel a me dimissum ad predicandum ⁊ ad vos missum. Cognoscite ergo id è gratiose recipite: tum quia vt habeē Act. 16. fuerat circūcisus tum etiam quia si celerius venerit cū ipo videbo vos: in quo ostendit dilectionem quā ad ipos habebat. Hoc etiam dicit: q̄z ⁊ si ad ipos nō venerit quia rome passus è tamen incertus erat: verum vel ad tempus deberet dimitti. ¶ Consequenter ponit salutatiōes suas. Et primo iungit eis salutationem aliozum dicens. Salutate oīs prepositos id est apostolos adhuc viuētes ⁊ oēs sanctos scz alios discipulos. Istis autē non scribit q̄z nō intendebat scribere nisi contra obseruantes legalia. Et ideo q̄z ista epla è instructiua non intendebat instruere aplos q̄z erant antecessozes sui in fide. Secūdo salutat eos ex pte aliozum dicens. Salutant vos fratres de ytalia. Scripsit enim eplam istam a roma. Tertio moze solito cōcludens ⁊ quasi pro sigillo ponit salutationē dicens: Gratia dei cum omnibus vobis amē. i. peccatorū remissio ⁊ oīa alia dei dona que per gratiaz dei habentur sint firmiter cū omnib⁹ vobis. Amen cōfirmatio è omnium.

Finit explanatio sancti Thome de aquino ordinis fratrum ꝑdicatorum in omnes eplas beati Pauli apostoli caracterib⁹ Michaelis furter Basilee ipressa: ductu vero et impensis Guolfgangi Lachner studiosis i mediuz data feliciter. Anno a partu virginis salutifero. Millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto. Die vero decimasexta mensis Octobris.

Registrum operis

Registrum totius opis:
de carta in cartā ⁊ triter-
no in triternum.

a
primum vacat
Feliciter incipiunt
autem aliquid
do modo

b
Ezech.16.
turus est.
sacerdotes Apo.5.

c
propter duo
huius exclusionis
veniale. Primo

d
mente carnales
originali sed etiam
mano genere.

e
Iud. Gal.5.
bonum faciendū
Non enim habuit

f
conformes imaginis
patit pro quocunq;
In quibus signum

g
Omnes vos fratres
riora in hoc
gentibus nō querentib⁹

h
Secula succedentia
ue ministerium
habentes Non

i
Incipit capitulum
vt scz vno die
bet aliquem esse

k
in xp̄o iesu
citur.1.Cor.3.
quam iustificamur.

l
ergo primo
ritualibus ibi
bat eorum iudicium

m
Circa quod conside-
pam cuiusdam
motio corruptionis

n
tis circumstantijs
si vocauit
emunt tanq̄

o
6. Cura est.
piant nos autē
est deo in illis

p
Lectio tertia.
de quibus ecclesia
ad corpus xp̄i

q
Ex his enim
pedibus id est
poreis angelis

r
Et sic dicit
cordis sui
Si quis videtur

s
alia qualitas
cet culpe
sa primum.

t
non sed est.
te habundantiori
Postq̄ apostolus

v
natura humana.
possessam Tunc
est ad vtilitatem

x
erat in animo
quam ostenderunt
nalitatum nostrarum

y
velle prostitui
ad philippenses
ad hoc dicit

z
plicabantur
vt per alios
in eis apparuerunt

A
illum in gentibus
rit sermo eius
ambularent ad

B
iudeorum superbiam
4. Non addentis.
est per fidem.

C
Lectio septima
Si filius
euangelizet

D
uerantiam quia
gloriantes: quia
animam ⁊ quātum

E
in christo ab
vici ⁊ sedi
patione testa.

F
ostendit orationis.
Supra cōme.
mensurauit

G
Eccl.41.
fit lumen
ecclesie suo

H
non tantū
est dilectio
modo sic

I
autem suum
primo ponit
euangelice fidei

K
Et talia
vos iudicet
ta in speciali.

L
christo iesu
moueat ad bonum
cōfolamini

M
Lectio secunda
sequi vitam
aliorum ibi

N
Lectio tertia Mulier
spitum Roma.12.
excludit causam

O
Peccantes tam
Sed hoc non
⁊ oportunitas

P
Lectio tertia Pro
inde cum dicit
Secundo ostendit

Q
Corrigat. Unde.
immundiciam
¶ Sed quantum

R
merita illorum
rantem genuit
cit Qui

S
pertinet ad eius
ris ex eo
meam non quero

T
¶ Deinde cum.
rectionem suam
sensus pro sensu

U
requiratur ad
nalibus obseruantijs
capitulo sunt maiora

X
Conueniens ergo
spectu boni
a preteritis non

Y
ad completam
non inueniebatur
q̄cq̄ est difficile

Z
ei meipsum
vt in principio
Lectio quarta. Non
Supra posuit

Finis

Tabula huius operis A

b

Ec tabula in epistolas ꝓpauli ⁊ postillā viui et angelici doctoris sancti thome Cui mente fluctuante dubia:an que in apostolū scz scripserat:de illius etiam essent sententia ipse apparens contestatus est:melius in sui elucidationē mortaliū sensisse neminē. Testimonio igit̄ ⁊ humano ⁊ diuino liber hic(quia sacris ⁊ apostolicis refertus dogmatibus)a studiosis venerandus est. Et vere sic est:quia in hoc opere nullus eum precellebat. quippe qui nihil ad nostram fidem necessarium intactū dimisit:ita ꝙ etiā elementa grāmaticalia ⁊ dictiões interpretatus sit:ꝙ per illam postillam omnes errores hereticorum ⁊ iudeoꝝ ita cōuincunt:ꝙ alijs libris studere quasi inutile videat. Et quia in alijs tabulis elemēta in marginibus appositā materie solent signari. Hoc hic fieri nō potuit:qe quasi tertia pars iam impressa erat anteqū rogatus eam ederē. Unde colūne superius nō sunt signate sicut in tabula posui. Diligens autē lector ad modum gloriosissimi Hieronymi qui obelis et astericis vsus est: qui se potius libros vtiles ⁊ maculatos q̄ deauratos ⁊ pulchros ⁊ icorrectos hr̄e autumabat. Ipsā aūt i colūnas ⁊ ¶ quia aliter possibile mihi non erat distinxi. Unde necesse erit cuiqꝫ vt librū suū ita signet ꝙ in primo prologo incipiat signare colūna prima secūda tertia quarta. ⁊c. cum primo capitulo vsqꝫ ad finē capituli:⁊ iterū incipiēdo.j.2.3.4.⁊c. Et vbicunqꝫ reperies.¶.j.2.3.⁊c. numera in ista columna ⁊ immediate inuenies. Sed si contingat nouum capitulum in eadē colūna incipere. Unde si supza capitulum declaratio p̄cedentis capituli sit maioꝝ q̄ sequentis prosequere. vt columna .10. vel.11. ⁊c. Si vero sequentis capituli sit maioꝝ ⁊ excedat nō cures si modicum de p̄cedenti capitulo supza sequenti sit positum:sed incipe.j.2.3.⁊c. Hoc etiā te scire volo ꝙ vbi reperies nullum ¶ per integrā columnam:ꝙ modū primi postillatoris tenui vt si nullus post textum inueniatur:⁊ post textum scripsi:vide immediate post textū:vel si non est textus:⁊ pono in principio vide in ꝑma vel in secūda riga. si post principium vide i quartavel in quinta linea. si ante medium:vide ante mediū:post mediū:ante finem in fine:⁊ illum ordinē tenui. Q̄ si in aliqua columna haberur ¶ tunc post textum quā q̄ impssor nō posuerit.¶. ꝑmū intelligi volo. Et quia omnia dicta ponere in hāc tabulam necessariū non fuit cum doctor oīa declaret que Paulus diuersis scripsit sed solū ea que ad vtilitatē sūt p̄dicatoris. Uū si scire aliqua ꝑfunctorie volueris in tabula conclusionē de rebus quibus dubitas inuenies nisi ꝓlixitas materie ꝓhibuerit. Et veniaꝫ si aliq̄d qō tibi nō placuerit: quia tempus nō pertulit vobis. Facta autē hec tabula est a quodam fratre ordinis p̄dicatorum cōuentus Basilensis minimo.

a

Aron seipsum nō ꝓmouit:sed a deo vocat⁹ in pontificē vatus fuit. ad Heb.5.Col.2.¶.6.

Ab

Abba hebraice ⁊ grece idē est qō pater latine ad Gal.4.Col.5.¶.j.2.⁊.3.

Abbatisse nimis iuuencule eligi nō debent:ne de incontinentia suspicio oriatur.j.ad Timo.5.Col.3.post p̄n.

Abel pluzimā hostiā obtulit fide nō quantitate sed p̄cio sitate q̄ cayn. ad Heb. 11.Col.6.in ꝑin.

Abortiuus dicit aliquis fetus qui nascit extra tempus debitū.j.Cor.15.Col.4.¶.p̄mo.

Abrae dicte repromissiones in plurali:sed in semine i singulari. ad Gal.3.Col.12.¶.1.

Abrae facta promissio in semine:nō iustificabat ante legē gratie sed in xp̄o: ideo dixit. In semine:nō in seminib⁹ ⁊ per fidem. ad Ro.4.Col.6.¶.p̄mo. Et eadem.Col.7.¶.p̄mo ⁊ secundo.

Abrae filios se esse gloriabant pseudo ⁊ nobiles. Et corinthijs ignobilitatē improperabant.2.Cor.11.Col.9 ante medium.

Xp̄s nō fuit in lumbis abrae secundū seminalē rationem sed solum sc̄m corpulentā substantiā. ad Heb.7.Col.6.¶.5.

Abraam promissiones habuit sed nunquā passum pedis terre possedit. ad Heb.6.Col.10.¶.p̄mo.

Abraam fuit p̄mum exēplū fidei. Quia pr⁹ recessit a cōsortio infidelium. ad Heb.6.Col.9.¶.p̄mo.

Abraam duos habuisse filios apls dicit.⁊ rebecca similiter. ad Roma.9.Col.5.¶.3.⁊ sequentibus.

Abraam fuit iustificatus per fidē ⁊ nō p circumcisionem ad Ro.4.Col.2.in principio.

Abraam dr̄ pater omniū hominuꝫ credentiū ex quocūqꝫ semine siue gentili siue iudeo. ad Ro.4.Col.8.¶.2

Abraam fuit septuagintaquinqꝫ annoruꝫ quādo exiuit de terra sua. ad Gal.3.Col.12.ante finem.

Abraam nullam habitatōꝝ fecit i terra chanaan sed vsqꝫ ad mortē aduena fuit. ad Heb.11.Col.9.¶.4.

Abraā ⁊ si cū p̄re suo thare terrā suaꝫ exiuerit:tñ postea reuersus fuit. ad Heb.11.Col.9.¶.1.2.⁊ sequentibus.

Abraam et si riserit de promissione.non tñ dubitauit sed ammiratus fuit. ad Heb.11.Col.10.¶.2.

Abraam q⁊ de⁹ licite sibi vt filiū occideret precepit. obtemperare voluit quem resuscitandum credidit. ad Heb.11.Col.14.¶.5.⁊ sequentibus

Abraā vacauit opi carnali nō ꝓpter cōcupiscentiā:sz ꝓpter ꝓplem habēdā. ad Gal.4.Col.16.¶.2.

Abraam quatuoꝝ reges occidit.q̄ quatuoꝝ vitia ꝓtra cardinales virtutes designāt. ad Heb.7.Col.2.post p̄n.

Abraam dicit patriarcha.id ē p̄nceps patrum. Quia etiā sibi ꝓmissio facta fuit gēriū. ad Heb.7.Co.4.¶.1.

Abstinere apls vocat a carnalibus desideriis. Et ꝙtum ad corpus ⁊ quantum ad bona fortune.1.ad Thes.4.Col.2.¶.1.2.3.⁊.4.

Ac

Accedere dicitur christus ad deum non de statu culpe ad gratiam sed per contemplationem intellectus ⁊ affectus. ad Heb.7.Col.12.¶.p̄mo.

Acceptio personarum non debet esse s̄m conditionē status. sed s̄m congruitatem officij. ad Gal.2.Col.5.¶.p̄mo ⁊ secundo.

Accepte fuerunt singulariter ante diluuium tres personе.scilicet abel.enoch.⁊ noe. ad Heb.11.Col.5.¶.4.

Acrimoniam loqui est quando quis cuꝫ confidentia impugnat veritatem.2.ad Timo.2.ad Col.5.¶.2.

Act⁹ virtutū ad tria reducunt. scz ad deum. ad se. et ad proximum. ad Ephe.5.Col.5.¶.4.

Ad

Adam dicitur factus de terra: ideo terrenus. Xps vero de celo. ideo celestis. 1. Cor. 15. col. 21. ante medium

Adam fuit mortalis: quia de terra factus. 1. Cor. 15. co. 21. ¶. 1.

Adam fuit causa peccati originalis quo cõcipimur ⁊ nõ eua. 1. Cor. 15. Col. 9. ¶. 2.

Adã fuit principiũ vite naturalis. Xps aũt vite spũalis. 1. Cor. 15. Col. 20. ¶. 2.

Xps non fuit in adam sicut nos. Quia christus solum secundũ corpulentã substantiam: nos vero scõm seminalẽ propagationẽ. Ad Roma. 5. Col. 8. ¶. 2. per totum.

Adam si non fuisset corruptus per inobedientiam: reno uationi nõ indiguisset: nec etiam nos. Ad ephe. 4. col. 14. ¶. 1.

Adam posq̃ peccauit extunc se mper sunt insidie impel lentes ad peccandũ. Ad Ephe. 5. Col. 7. post textum.

Adam cuj dixit: hoc os ex ossib⁹ meis ẽ ⁊ caro de carne mea, quõ intelligat. Ad Ephe. 5. Col. 13. ¶. 2.

Adam non fuisse seductum primo sed mulierem: quõ in telligatur. 1. ad Tim o. 3. circa prin.

Adam non dicitur filius hominis sed christus. ad de. 2. Col. 5. post principium.

Ad ambulandum in via dei oportet regulari tria scz ra tionem: intellectũ. ⁊ volũtatẽ ad deũ. Ephe. 4. Col. 12 post principium.

Adozamus carnem ⁊ humilitatem christi vt vnitam per sone diuine in verbo quod est suppositum diuinum. Ad Hal. 4. Col. 6. post rex.

Aduenas ⁊ peregrinos se tres vocauerunt. abraã ysaac ⁊ iacob. ad Heb. 11. Col. 13. ¶. 5. ⁊ sequenti.

Aduentus domini ẽ dupler. Unus generalis. ali⁹ spe cialis. ad Heb. 10. col. 15. ¶. 3.

Aduersa sunt patiẽter tolerãda. ad Col. 3. col. 6. p⁹ pn.

Adulterantes dicuntur qui verbum dei non sane expo nunt vt pseudo pphete. 2. ad Cor. 3. col. 7. ¶. 1.

Af

Affectus hominis dicit rect⁹ qñ seruit rõni ⁊ vtik licitis delectationibus sm rationem. ad Titũ. 3. Co. 2. ¶. 3.

Ag

Agnus paschalis post imolationẽ epulabatur cuz azimis panibus: sic sacramentũ sine fermento peccati sumi debet. 1. Cor. 5. col. 4. ¶. 3. ⁊. 4.

Agnus paschalis inter cetera sacramẽtalia ⁊ legalia erat celeberrimũ. 1. Cor. 5. Col. 4. ¶. 2.

Al

Allegoria ẽ tropus seu modus loquendi. Et dicitur ab allos qõ est alienum: ⁊ goge ductio. ad Hal. 4. col. 13. ante medium.

Alexander erat erarius ⁊ erat de illis qui docebant le galia esse obseruãda de necessitate salutis. 2. ad Timo. 4. col. 6. ¶. 5.

Altitudinem sapientie ⁊ scientie dei cõmendat paulus multipliciter. ad Roma. 11. col. 14. ¶. 1. 2. ⁊. 3.

Altitudo dei profunditas ⁊ latitudo que sit. ad Ephe. 3. col. 11. ¶. j.

Am

Ambrosius scribendo super illuz psalmum: Magn⁹ do minus ⁊ laudabilis nimis mortuus est. 2. ad Timoth. 4. col. 6. ¶. 5.

Amouere qui vult aliquem id faciat ex charitate ⁊ non ira sed ⁊ scientia veritatis. Ad Roma. 15. col. 5. ¶. j.

Amor est vis vnitiua amantis cum amato Ad Heb. 10. col. 8. ¶. j.

Amor est dupler scilicet quo diligitur deus: ⁊ quo dili gitur mundus. 2. Cor. 7. col. 5. post tex.

Amor quo nos deus diligit causat in nobis bonitatem. Ad Ephe. 2. col. 4. post textum.

Amor potest dici maior vel minor dupl⁹: vno mõ ex ob iecto. alio mõ ex intẽtione act⁹. ad Hal. 6. col. 5. ¶. 3.

An

Anathema nomen grecũ: ⁊ dicit ab ana qõ est sursum ⁊ tesis positio. ad Roma. 9. col. 3. ¶. j. Idẽ Cor. 12. col. 2. ¶. 2. Idem ad Hal. j. col. 6. ¶. j.

Anchora sicut in mari nauez imobiliter tenet ⁊ naui alli gatur: sic spes aiaz firmat: ad Heb. 6. col. 11. ¶. 3.

Angeli boni ⁊ mali puniũt iussu dei ⁊ qui peusserint pri mogenita egypti. ad Heb. 11. col. 18. ¶. 4. ⁊ sequenti.

Angelis subsumus in hac vita: vt sub tutorib⁹. 1. Cor. 15. col. 10. ¶. j.

Angelus nec demon possunt cognoscere cogitatiões ho minũ sed solus deus. 1. Cor. 2. col. 7. ¶. 2.

Angelos loqui seu habere linguas: ⁊ quomõ angel⁹ an gelo loquitur. 1. Cor. 13. col. 1. ¶. 2.

Angeli manebunt distincti post extremum iudiciũ quan tum ad eminentiam glorie: non autem quantum ad exe curionem. 1. Cor. 15. col. 10. ¶. j.

Angeli mali nõ redimentur a xpo prout origenes finxit Ad Ephe. 1. col. 9. ¶. 2.

Angelorum nouem sunt ordines: ⁊ distinguũtur i tres hierarchias. ad Ephe. 1. col. 16. ¶. 3.

Angeli vbri a viatorib⁹ nõ docẽt: licet demones infor mari de nõ scitis possint. ad Ephe. 3. col. 7. post prin. ⁊

Angeli non cognoscunt omnia in causis ⁊ in effectibus ad Ephe. 3. col. 7. ¶. j.

Angeli maiores a principio mũdi cognouerũt mysteriũ incarnationis nõ autẽ minores. ad Ephe. 3. col. 8. ¶. 1.

Angeli omnes ministrant sub vno archangelo ecclesie. 1. ad Thes. 4. col. 5. ¶. 2.

Angeli dicũtur dij participatiue propter abũdãtissimaz refulgentiã diuine claritatis in ꝓlo. ad Heb. in prin.

Angelis xps minor fuit q̃tũ ad carnis infirmitatẽ ⁊ ma ior quantũ ad gr̃e plenitudinẽ. ad Heb. 1. col. 8. ¶. 1.

Angeli inquantũ illuminant dicunt nuncij q: annunci ant q̃ sunt i corde domini sui. ad Heb. 5. col. 10. ¶. j.

Angeli quidã exequunt quidã quasi preceptores precia piũt que agãtur. ad Heb. 1. col. 18. ¶. j.

Angeli supiores scz seraphin: cherubin: troni: ⁊ domi natiões nũq̃ scõm alios mittunt. ad Heb. j. co. 18. p⁹ me.

Angeli sortiunt nomina aliquando angelorum a quib⁹ mittuntur. ad Heb. j. col. 18. ¶. j. post finem.

Ab angelis dicitur christus minozarus non quantum ad diuinitatem nec quantum ad animam sed quantũ ad corpulentam substantiam. ad Heb. 2. col. 5. ¶. j.

In angelis est duplex cognitio. ad Heb. 8. col. 6. ¶. 2.

Anima potest adherere deo dupliciter hic scz ⁊ in patria ad ꝓhilip. 3. col. 5. ¶. 3.

Anima christi non fuit verbum sed aĩa rõnalis ꝓtra arrium ⁊ appollinarẽ. ad Roma. j. col. 5. ¶. j.

Anima inquantum intendit cure corporis scz vegetare nutrire dicitur anima. In quantum autem intendit co gnitioni dicitur spiritus. j. Cor. 15. col. 20. ¶. 2.

Anima q̃diu est separata a corpore dicitur imperfecta sm Augustinũ. j. Cor. 15. col. 25. post principiũ.

Anima rationalis figuram corpoream non habet necmẽ bra corporea put tertulianus hereticꝰ dicebat. 2. Cor. 4. col. 8. post principium.

Anime pueniunt quatuor ex corpore. scz esse: cõseruari: decorẽ bñe ⁊ moueri. j. Cor. 15. col. 19. ¶. 1.

Anime in homine nõ differunt sm essentiam sed sm po tentiam et in hoc idez est spiritus ⁊ anima. j. ad Thes. 5. col. 6. ¶. 2. Et ad Heb. 4. col. 7. ¶. 3.

Anime beatorum non retardant nec; in ãtrijs tenentur vsq; ad diem iudicij sed diuino conspectui presentantur. 2. Cor. 5. col. 5. in prin.

Anime naturale desideriũ ẽ esse vnitã cũ corpe ⁊ alioq̃ mors penalis nõ eẽt. 2. Cor. 5. col. 2. circa finem.

Anime in principio non sunt simul create sicut origenes dixit in periarchon. ad Heb. 1. col. 12. ¶. 1.

Animales homines dicuntur quantum ad vim' apphen siuam aut quantũ ad vim appetitiuam ⁊ isti non pcipiũt que spũs sunt. 1. Cor. 2. col. 9. in pn. ⁊. ¶. sequentibus

Ante annos quatuordecim dicit se paulus raptum quõ aliqui diuersimode exponãt. 2. Cor. 12. post. prin.

Antixps quõ dicatur filius perditionis: ⁊ quo possit eẽ peior q̃ erit. 2. ad Thes. 2. col. 3. post principium.

Antixps erit de tribu dan: ⁊ secundũ quosdam sub eo iu dei reedificabunt templũ. 2. ad Thes. 2. col. 3. ¶. 1.

Antixps occidet a michaele archangelo in mõte olueti 2. ad Thes. 2. col. 5. ¶. 1.

Antixps erit homo ⁊ habebit liberũ arbitrium. sed dia bol⁹ intrabit i illũ sicut iudã. 2. ad Thes. 2. co. 2 ¶. 2.

Antixps decipiet homines per potentiam secularem ⁊ p virtutem miraculorum ⁊ per munerum collationem. 2. ad Thes. 2. col. 5. ¶. 2. ⁊. 3. ⁊ sequeñ.

Ap

Apparebit xps aliquibus qui nõ nominant in euãgelio 1. Cor. 15. ¶. 1. ⁊. 2.

Apo

Apostolatus dicit duo scz altitudinẽ, potestatis. ⁊ claritatem sapientie. 1. ad Timo. 1. col. 2. post textum.

Apostolatus cõmendatur ex tribus: vtilitate: amplitu dine: ⁊ plenitudine. ad Roma. 1. col. 9. circa finem.

Apostolatus est prima dignitas qui fuit in primitiua ec clesia. 1. ad Cor. 1. col. 2. ¶. 2.

Apostoli sunt preferendi ceteris sanctis omnibus: qua cunq; prerogatiua prefulgeant: propter spiritum sanctũ qui datus fuit eis abunde. ad Ro. 8. col. 15. in prin.

Apostoli suam doctrinã habuerũt a spũ sancto hinc eozũ mandatis subduntur fideles. 1. Cor. 14. col. 15. ¶. 2.

Apostoli dicuntur maiores ministri in ecclesia. Eorum autem auctoritas erat gubernare: docere: miracula face re. 1. Cor. 12. col. 11. ¶. 2. ⁊ sequentibus.

Apostoli dicuntur ministri christi quantus ad sacramẽ torum ministrationem. 2. Cor. 1. in prologo.

Apostoli consolantur: tribulanẽ: ⁊ exhortantur accipiẽ do passiue. 2. Cor. 1. col. 4. ¶. 1.

Apostoli sunt medij inter deum ⁊ pplm. ⁊ Cor. 5. col. 7. post medium.

Apostoli maledicebantur ⁊ blasphemabantur. 1. Cor. 4. col. 7. ¶. 1.

Apostoli post missionem spiritus sancti peccare poterãt venialiter non autem mortaliter. ad Hal. 2. col. 7. ¶. j. 2. ⁊ sequentibus. Et cap. 5. col. 5. ¶. 5.

Apostoli stulti reputati sunt a pseudo pphetis ⁊ malis corinthijs. 1. Cor. 9. col. 6. ¶. 1. 2. ⁊ sequentibus.

Apostoli si predicassent crucem cum legalibus: nullam persecutionem habuissent. ad Hal. 6. col. 6. ¶. 2.

Apostoli sunt vsi sortib⁹ in electiõe spirituali. ad Ephe. 1. col. 10. ¶. 1. circa finem.

Apostoli dicuntur fundamenta inquantum eorum do ctrina annunciat christum qui est firma petra huius edi ficij. ad Ephe. 2. col. 14. ¶. 1. 2. ⁊. 3.

Apostoli suam doctrinam immediate habuerunt a xpo ⁊ nõ in figuris: ⁊ ipsi huius fuerũt executores ad Ephe. 3. col. 2. ¶. j.

Apostoli priuilegiati erant in omnibus donis christi. ad Ephe. 4. col. 6. post textum.

Apostoli sathan sunt pseudo: qui sepe ad decipiendum transformant se in angelum lucis. 2. Cor. 11. co. 7 ¶. 2.

Apostolis nullus sanctus comparari pot: excepto san cto sanctorum et virgine gloriosa qui excellunt. Et te merarium est quãtũcunq; sanctũ eis cõparari. ad Ephe. 3. col. 8. ¶. 1. ⁊ col. 15. post medium.

Aplis mysterium fidei clarius fuit demonstratũ q̃ pro phetis ⁊ patriarchis. ad Ephe. 3. col. 2. ¶. 1.

Aplo imponebat q̃ pfens humilis foret: abiens aũt au ster⁹ 2. Cor. 10. co. 1. ¶. 4. Idẽ ad Hal. 4. co. 11. p⁹ tex.

Apostolo imponebatur a pseudo: q̃ ideo non acciperet sumptus a galathis: quia non diligeret eos. 2. Cor. 11. col. 6. ¶. 2.

Aplin se dicit paulus: quia a xpo missus ⁊ fructũ missio nis. j. Cor. 9. col. 1. ¶. 1. 2. 3. ⁊ sequeñ.

Aplorum pdicationem nõ deuenisse ad omnes: duplici ter intelligi pot. ad Ro. 10. col. 8. ¶. 1.

Aplorum tria sunt officia: scz gubernare: docere: miracu la facere. 1. Cor. 12. col. 11. ¶. 3.

Apostolorum doctrina cõmendatur in quatuor: scz anti quitate: cõmunitate. virtute: ⁊ vtilitate. j. Cor. 15. col. j. post textum.

Apostolorum sapientia non fuit vt scirent naturas rerũ ⁊ syderum cursus: sed notũ facere sacramẽta. ad Ephe. j. col. 8. ¶. 2. ⁊ sequentibus.

Apostolus scribens romanis dixit se seruum. Scribens corinthijs se dicit apostolum. 2. Cor. j. col. j. post prin. et ad Hal. j. col. 2. ¶. j.

Apostolus prima sua epistola quam misit corinthijs quã nos non habemus promisit venire ad eos qõ tamen nõ fecit. 2. Cor. j. col. 7. in fine.

Aplis non potuit mentiri quia xps erat in eo ⁊ cum eo. 2. Cor. 2. col. 9. ¶. 1. ⁊ sequeñ.

Aplis sciuit artem scenofactoriã ⁊ laborabat nocte in do mo aquile ⁊ pscille. 2. Cor. 5. col. 2. circa finem.

Aplis dicebat se missum ad predicandum a tota trinita te. ad Hal. j. col. 2. ¶. j.

Aplis paulus par erat petro in auctoritate pdicationis: nõ aũt auctoritate regiminis. ad Hal. 2. col. 7. ¶. 1.

Aplis quando scripsit epheſ. erat in vinculis rome ten tus. ad Ephe. 3. col. 1. ¶. 1.

Apostolus gratis predicauit corinthijs: quia erant aua ri vt expelleret pseudo qui questũ quesierũt. 2. Cor. ii. col. 3. ¶. 1.

Apostolus ⁊ si infirmos multos sanauerat ⁊ mortuos su scitauerat: timotheũ tamen consilio sanare' curauit. i. ad Timo. 5. col. 8. post prin.

Aplis se nominauit pdicatorem: aplin: ⁊ magistrũ. 2. ad Timo. i. col. 5. post textum.

Appollo quidã fuit iude⁹ ⁊ doctor: pdicauitq; in achaia 1. Cor. 16. col. 3. ¶. 2.

Ar

Archa testamenti i se habuit tria: scz vrnã aureã: virgã aaron. tabulas testamẽti. ad Heb. 9. col. 2. ¶. 1. ⁊ sequñ.

Archana que nõ licent homini loqui: de quib⁹ testatur aplis quõ cõstruat ly homini. 2. Cor. 12. col. 6. ¶. 1.

Argumenta. ⁊ soluuntur a beato thoma in epistola. i. ad Cor. 8. col. 5. ¶. 3.

Argumentum ẽ rõ rei dubie faciens fidem vel quasi ar guens mentem. ad Heb. ii. col. 3. circa medium.

Aries herens cornib⁹ inter vepres: xpi humanitas cru ci affixa fuit: tamen diuinitas mortẽ euasit: que tñ eũ nec; mortuũ nec; sepultũ derelinq̃t. ad Heb. ii. col. 15. ¶. 3.

Armor spũalũ ẽ triplex effect⁹: destruũt rebelles. con uertunt infideles: corrigũt peccãtes. 2. Cor. 10. col. 2. ¶. 1. 2. 3.

Armorum spiritualium est triplex genus. quibus nunc iubet apls pugnare. ad Ephe. 6. col. 7. ¶. j.
Artifices sunt in duplici genere: scz manu exequentes ⁊ frenifactiue precipientes. ad Hеb. 1. col. 18. ¶. 1.
Artifex cōmendatur ab arte: ⁊ nō potest conqueri opus de opifice. ad Ro. 9. col. 14 ¶. 2. ⁊ sequeñ.

As

Ascensio christi ⁊ descensio quomō intelligatur. ad Ro. 10. col. 3. ¶. 2.
Ascēdendo christus captiuam duxisse dicitur captiuitatem. ad Ephe. 4. col. 5. ¶. 1.
Aspiciens a longe hoc resposoriū qō cantak in pria dominica aduentus sumptum videt ex Ysaia. 30: ⁊ quare ad Hеb. 11. col. 13. ¶. 4.

Au

Auaricia notak in duobus scz in tenacitate ⁊ cupiditate ad Hеb. 13. col. 2. ¶. 2.
Auaricia comparat apostolus ydolatrie: quia quando honor soli deo debitus impendit creature vel ydolatria ⁊ tū vera ydolatria tan tū nō ē. ad Ephe. 5. co. 3. p⁹ tex.
Auditus ē duplex scz interior ⁊ ille ē a deo. Exterior: et ille ē a docente. ad Ro. 10. col. 6. ante medium.
Auxilium diuinū nō ē implorandum vbi suppler humanum. 2. Cor. 11. col. 15. in medio.

Ba

b Arbari dicūk q̄ deficiūt in rōe ⁊ sūt rigorosi in corpore. 1. Cor. 14. col. 6. ¶. 1. 2. 7. 5. ⁊ ad Col. 3. col. 5. post prin.
Barnabas cōmendatur ab apl̄oꝝ pro ecclia multū laborauerit. 2. Cor. 8. col. 6. ¶. 2.
Baptizabant apli in primitiua ecclesia in nomine christi: quia nomen illud odiosum erat: vt sic in consuetudinē ⁊ reuerentiā veniret. 1. Cor. 1. col. 7. circa finem.
Baptizabant greci isto modo baptizet seruus xpi. M. in nomine ꝛc. 1. Cor. 1. col. 6. ¶. j.
Baptizati gloriabantur vnus de petro alius de apollo. alius de paulo. 1. Cor. 1. col. 6. ¶. 1. 7. 2.
Baptizatos omnes in nube fuisse ⁊ in moyse apostolus dicit. 1. Cor. 10. col. 1. post principiū.
Baptizauit apls domum. 1. familiā st ephane cuiusdam matrone. 1. Cor. 1. col. 8. ¶. 2. 7. 3.
Paul⁹ nō multos baptizauit: ⁊ agit gras deo q̄ corinthios nō baptizauit. 1. Cor. 1. col. 8. ¶. j. 2. 7. 3.
Baptizatus ordinat⁹ ⁊ confirmatus si fuerit resuscitat⁹ postea nō ē rebaptizandus ordinandus ⁊ confirmandus ad Hеb. 11. col. 23. ¶. 1.
Baptizat⁹ imergit ter: q: xps trib⁹ dieb⁹ ⁊ trib⁹ noctib⁹ fuit sub terra in sepulchro. ad Col. 2. col. 6. ¶. 2.
Baptismatum nouē sunt genera: accipiendo large baptismū. j. Cor. 10. col. 3. ¶. 4.
Baptismata calicū ⁊ vrceoꝝ seruabāt iudei. ad Hеb. 9. col. 6. ¶. j.
Baptismi forma ē. Ego te baptizo in noīe patris ⁊ filij. ⁊ spiritus sancti. 1. Cor. 1. col. 6. ¶. 1.
Baptismū xps instituit ⁊ in noīe suo. pris ⁊ spūs sancti. baptizari fecit. ad Ro. 6. col. 2. ¶. 1. 7. 2.
Baptismus ē triplex. scz fluminis: flaminis: ⁊ sanguis. ⁊ nō sunt tria sacra sed vnū. ad Hеb. 6. col. 3. post pn.
Baptismus nō reiteratur: q: ē quedā configuratio mortis xpi. ad Hеb. 6. col. 5. ¶. 2.
Baptismus xpi habet virtutem duplicem: vnam diuinā aliam humanam: ⁊ consistit in quattuor. 1. Cor. 1. col. 7. post principium.
Baptismus non valet receptus p alio sed solū p seipso ⁊ sit opus bonū. 1. Cor. 15. col. 13. post prin.
Baptismus habet efficaciam ex passione xpi ⁊ ex virtute nominis eius. 1. Cor. 1. col. 7. ¶. j.
Baptismus a quocunq; conferat vniformē habet virtutem. ad Ephe. 4. col. 3. ¶. 1.
Baptiste virtus in baptizatis nihil operatur sed christi. 1. Cor. 1. col. 6. ¶. 1.

Be

Beati quomodo dicuntur isti: quorum deus tegit peccatum originale: actuale: mortale: ⁊ veniale. ad Roma. 4 col. 3. ¶. 2. ⁊ 3.
Beati dicuntur qui psecutionē patiuntur ꝓpter iusticiā 1. Cor. 13. col. 3. post medium
Beati vellent nō spoliari corporibus: vt ⁊ ipa gloriā perciperent. 2. Cor. 5. col. 2. circa prin.
Beati a viatoribus non docentur: quia immediate verbum conspiciunt qō est speculuz sine macula. ad Ephe. 3. col. 7. post prin.
Beatitudo ē operatio perfecta que est supreme virtutis operatiue: optime vispositiue: ⁊ hec est nostra. j. ad Timotheū. 6. col. 7. post prin.
Benedicendo sacerdos eucharistiā: nō benedicit corp⁹ xpi sed materiam sacramenti. ad Hеb. 7. eo. 6. p⁹ prin.
Benedicere ē bonum dicere: enunciando: impando: et optando. ad Roma. 12. col. 9. ¶. j.
Benedicere deum: ⁊ deum benedicere nobis quomodo intelligatur. 2. Cor. 1. col. 2. ¶. j. 1
Benedictio est factio bonitatis in nobis ⁊ ē in pnti vita impfecta: in futura aūt pficiet. ad Hеb. 6. col. 6. ¶. 2.
Benedictio dñi diuites facit ⁊ multitudinē filioꝝ ⁊ bonoꝝ ⁊ malorum ꝓcurat. ad Hеb. 6. col. 9. ¶. 3.
Benedictionē paupes de lugduno mali sacerdotis iusso laico nihil ꝓdesse autumabant: sed potius econuerso. similiter ⁊ bicardi. ad Ephe. 7. col. 5. ¶. 5. in fine.
Benedictionem abraam quando a melchisedech recepit non mox habuit: sed per fidez firmiter expectauit. ad Hеb. 7. col. 5. ¶. 5.
Benedictionem prestans iacob duobus filijs ioseph ephraim. s. ⁊ manassen cancellat⁹ manib⁹ bñdixit. Quia reges ꝓferendi sunt aliis hoibus. ad Hеb. 11. col. 16. ¶. j.
Benedictiones in missa quare non fiant in vulgari. 1. Cor. 14. col. 8. ¶. j.
Beneficia nobis exhibita a xpo sunt sex quib⁹ homo iustificatur. ad Ephe. 3. col. 3. ¶. 2. ⁊ 3.
Beneficiū xpi ē triplex: scz iustificationis: resurrectiōis: ⁊ ascēsionis. ad Ephe. 2. col. 4. ¶. j.
Benignitas est amor interior ꝓfundēs bona ad exteriora. ad Titum. 3. col. 3. ¶. 2.
Benignitas idem est qō bona igneitas. ad Col. 3. col. 6 in principio.
Bestie male dicebantur cretenses propter eorum crudelitatem ⁊ gulositatem. ad Titū. j. col. 7. ¶. 2.

Bi

Bigamiam contra naturam: Ianech septimus ab adam qui pessmus fuit prim⁹ introduxit. ad Hеb. 11. col. 7. post principium.
Bicardi ⁊ pauperes de lugduno dicunt q̄ omnis iustus est sacerdos. ad Hеb. 7. col. 5. ¶. 6.

Bla

Blasphemia quātūcunq; fiat subito si percipiē est petm̄ mortale. ad Col. 3. col. 4. ¶. j.

Bo

Bona duo accepimus a christo: scilicet spē vite eterne ⁊ facultatē accedendi ad patrē. ad Ephe. 3. col. 6. ¶. 2.
Multa reperiunt bona opera que solū sunt bona hominibus: non autem deo. ad Phil. 1. col. 2. ¶. 4.
Bona facta in charitate mortificata per peccatū. per penitentiā reuiuiscūt. 1. ad Thessal. 3. col. 2. ¶. 1.

Boni in repromissione significank per stellas. mali vero per arenā maris. ad Hеb. 11. col. 12. ¶. 1.
Boni operis principiū non est ex nobis: sed ex deo. ad Phil. 1. col. 2. ¶. 4.
Boni sibi cōmunicare debēt bona spiritualia. ad Phil. 2. col. 2. ¶. 2.
Bonitas ministri non requiritur ad collationē sacramenti: quia nullus est certus de alute. nec sciret se esse baptizatum vel absolutum. ad Hеb. 7. col. 5. in fine.
Bonitas offerentis facit vt acceptetur oblatio nō sacramentalis. ad Hеb. 11. col. 6. post principiū.
Bonū non potest totaliter destrui vel corrūpi a malo. 2 ad Thes. 2. col. 3. post principiū.
Bonū tam perfectū nullus se estimare debet: quasi nullum defectū habeat. nec ita malū vt nihil sit in eo boni. ad Phil. 2. col. 2. ¶. 4. in fine.
Bonū nostrū consistit principaliter in fide spe ⁊ charitate. ad Colos. 1. col. 3. ¶. 1.

Ca

c Adere nos multa facitūt atq; in precipitiū ponūt. 1. Cor. 10. col. 5. ¶. 1.
Calix quot modis sumat. ⁊ quid significet. 1. Cozinth. 10. col. 6. post principiū.

Calix in cōsecratione (hic est) cū dicit figura anthonomica cōmittit. 1. ad Cor. 11. col. 10. ¶. 2.
Cantare debemus vt deū mente ⁊ voce ad misericordiā ꝓuocemus. ad Ephe. 5. col. 9. ¶. 1.
Capiti ineſt perfectio sublimitas influentia ⁊ ꝓfomitas 1. Cozinth. 11. col. 3. post principiū.
Capitulū dicit bzeuis cōplexio continens multa. Alio modo dicit capitulū a capite. ad Hеb. 8. post textū.
Caput nostrū est xps ⁊ nos sumus ei⁹ mēbra: similiter ⁊ alter alterius. ad Ro. 12. col. 5. ¶. 1.
Caput omniū dicit xpus tam angeloꝝ q̄ hominū: ⁊ ecclesie tantū. ad Ephe. 1. col. 18. post textū. ⁊ ¶. sequēti.
Caput gentiū dicitur xpus. ⁊ quomodo certe prophetie de vocatione gentiū intelligantur. ad Rom. 15. col. 3. ¶. 3. et sequētibus.

Car

Caritas efficit vt bona que homo habet non sibi soli retineat. ⁊ quomodo facit abstinere a malo ⁊ facere bonū. 1. Cozinth. 13. col. 4. ¶. 1. 2. et sequētibus.
Caritas in patria nō cessabit: sed perficiet cuz apparuerit gloria. 1. Cor. 13. col. 8. ¶. 2. ⁊ in fine.
Caritas patiens est. benigna est. non emulatur. non inflat. non cogitat malum. 1. Cozinth. 13. col. 4. ¶. 1. 2. et sequentibus.
Caritatem habens potest peccare cuz non vitur ea. Si aūt vtat peccare non potest. 1. Cor. 13. col. 6. post textū.
Caritatē non habens. etiā si loquat lingua angeloꝝ et distribuerit omnē substantiā suaz nihil prodest. 1. Cor. 14. col. 1. ¶. 2. et sequētibus.
Caritatem maiorem xpus ostendit in eo q̄ pro inimicis mortu⁹ est. ad Ro. 5. col. 3. ¶. 2. Et col. 4. ¶. 1. 2. ⁊ 3.
Charitatez xpi scire est scire oīa mysteria incarnatiōis ⁊ redēptiōis. ad Ephe. 3. col. 12. post principiū.
Caritatis vnitas consistit in duobus. scz interius in affectu. ⁊ exterius in effectu. ad Phil. 4. col. 2 ¶. 3.
Caritatē fraternitatis habere debemus si ad celeste regnū peruenire volumus. ad Hеb. 13. col. 1. circa pncia.
Carnalia peccata quidā dicebant non esse peccata vt sacillus decipere possent. ad Ephe. 5. col. 4. ¶. 1.
Carnē concupiscere aduersus spiritū ⁊ econuerso: quomodo intelligat. ad Gal. 5. col. 5. ¶. 2. circa finem.
Carnē sequere est sequi mortē. sequere spiritū est sequi vitā ⁊ pacem. ad Ro. 8. col. 4. ¶. 2. et. 3.

Carnē nō māducare ⁊ vinū nō bibere dic apls ad vitādū scādalū: ⁊ ad ablgēdā luxuriā. ad Ro. 14. col. 11. ¶. 2.
Caro potest dupliciter cōsiderari. scilicz in se ⁊ sic nō est odienda. vel ꝓout est impeditiua salutis. ad Ephes. 5. col. 12. ante mediū.

Cas

Castitatē volens habere necesse habet laborare vigiliis insistere ⁊ macerare corpus per ieiuniū. 2. Cozinth. 6. col. 4. in principio.
Castigatiōis verbū cōmuniter accipit in pueris ⁊ in cōcupiscentia. ad Hеb. 12. col. 5. ¶. 4.

Cau

Cauteriū est corruptio in carne per ignē: ex qua egredit putredo. 1. ad Tymoth. 4. col. 1 ¶. 1.

Ce

Cecilia cōuertit virū suū ad fidē. 1. Cor. 7. col. 7. ¶. 3.
Celū tertiū tripliciter potest accipi. scz scōm ea que sunt infra animā. aut scōm ea que sunt in anima. aut scōm ea que sunt supra animā. Et potest accipi celū aereū. ydereū. ⁊ empirreū. 2. Cor. 12. col. 3. ¶. 1.
Ceremonialia in vetere lege erant quattuor. scz sacrificia. sacra. sacra. ⁊ obseruātie. ad Col. 2. col. 8. post tex.

Ci

Cibi aliqui in vetere lege erāt phibiti: quia figurabant xpm. 1. ad Tymoth. 4. col. 2. ¶. 1.
Cibus anime dicit sacra doctrina: quia cibat intellectū ⁊ potat affectū. ad Hеb. 5. col. 6. ¶. 3.
Circūcisio post legē gratie nihil prodest. Ante legē aūt gratie erat ordinata cōtra originale. ad Rom. 2. col. 13. ¶. 1. 2. 3. et sequēti.
Circūcisio fuit signaculū iusticie per fidē in signū federꝭ vsq; ad xpm. ad Ro. 4. col. 5. ¶. 1. et. 2.
Circūcisio ꝗre fuerit instituta. quā vim habuerit. ⁊ quare fuerit mutata. ad Ro. 4. col. 5. ¶. 3.
Circūcisio spūalis quō fiat a xpo in corde ⁊ in aīa. ⁊ quare per cultellū fiebat. ad Ro. 4. col. 6. post prin.
Circūcisio erat signū iusticie ⁊ non cōferebat gratiā: sed auxiliū gratie ad recte agendū. Nota satis pulchra. Ad Rom. 4. col. 6. circa mediū.
Circūcisio est duplex. Una carnalis. ⁊ illa fit manu. alia spiritualis. ad Ephe. 2. col. 8. ¶. 1.
Circūcisionis xps fuit minister ad cōfirmandū ꝓmissiones patrū. ad Gal. 3. col. 12. ¶. 2.
Circūcisus fuit tymotheus ab apl̄o. Et vtruz paulus fecerit ad obseruandū legalia. vel solū ne scādalizarer conuersos est dra inter augusti. ⁊ hieron. ad Gal. 5. in pn.
Cirographus est scriptura manualis. ⁊ ꝓprie fit in cautiōe contractuū. ad Colos. 2. col. 7. ¶. 3. et. 4.
Ciuitas est ciuiū vnitas. Et est duplex. vna terrena. alia celestis. ad Gala. 4. col. 14. ¶. 2.

Cl

Clamat esaias ꝓpheta ꝓ conuersiōe iudeoꝝ. Osee aūt gentiliū. ad Ro. 9. col. 18. ¶. 1.
Cloes est nomē vnius ville cozinthioꝝ iurisdictiōi subiecta. vel est nomē vni⁹ matrone. 1. Cor. 1. col. 6. ¶. 1.

Co

Cognitio dei est nobis necessaria hic ⁊ in pria. ad Eph. 3. col. 10. ¶. 2.
Cognitio qua homo intelligit fit duobus modis. ꝙ per vim mentalē que est intellectus. ⁊ corporalē que est sensus. 2. Chozinth. 12. col. 3. post principiū.
Cognitio nostra in patria non equiparat cognitiōi dei: sed (ly sicut) importat similitudinē ⁊ non equalitatē. 1. Cozinth. 13. col. 10. ¶. 2.
Cognitio nostra oīs oztū habet. aut a supernaturali ꝓncipio. aut naturali lumine. 1. Cor. 14. col. 5. post. prin.

Collectio pecuniarū quā paulus corinthijs et galathis imposuit pro necessitatibus fratrū. 1. Corinth. 16. col. 1. post principiū. ℣. ¶. 2. ℣. 3.
Collegiū fideliuz in scripturis qñqz vocāt domus. qñqz ciuitas. ad Ephe. 2. col. 13. ¶. 1. ℣. 2.
Colere debemus deū ℣ nō ydola vt hermes. varro. poete ℣ sequaces. ad Ro. 1. col. 24. ante mediū.

Com.

Comedere que ydolis oblata sunt ꝓpter scandalū prohibet apostolus. 1. Corinth. 10. col. 10. in principio. et ¶. sequētibus.
Cōfessatiōes dicunt superflue ℣ nimis acurate cōmestiones ℣ potatiōes. ad Ro. 13. col. 11. ¶. 2.
Cōunicātes debent esse ieiuni. Et q̄d si biberint aquā solā. aut aliquid quod sero dentibus inhęserat. ℣ hoza. 1. Corinth. 11. col. 11. ¶. 2. ℣ sequētibus.
Complementū sanctoꝝ est cōmunis societas multoꝝ miliū angeloꝝ assiduitas. ad Heb. 12. col. 13. ¶. 4.
Comprehēdere idē est qđ concludere vel attingere. ad Phil. 3. col. 6. ¶. 1. et. 2.
Comphendere homo nō potest rationē diuinoꝝ iudiciorū. ad Rom. 11. col. 14. ¶. 1. 2. et sequēti.
Comprehendere deū nemo potest: quia trāscendit quicquid in creaturis est cōprehensibile. 1. ad Tymoth. 6. col. 7. post mediū.
Compūctio est duplex. scz ꝑ peccatis. ℣ qua aliquis dolet de bono alterius. ad Rom. 11. col. 3. in fine.

Con.

Conceptus miraculosi in veteri testamēto conceptū xpi ineffabilē: non tamē ex equo figurabāt. ad Heb. 11. col. 12. circa principiū.
Concordia cōsistit in hoc vt homo doleat de malo alterius. ℣ gaudeat de ꝓsperitate eius. ad Ro. 12. col. 10. ¶. 1. ℣ sequēti.
Concordiā destruit superbia ℣ presumptio. ad Rom. 12 col. 12. ¶. 1.
Concupiscētia prava se habet cōmuniter ad oīa peccata. ad Rom. 7. col. 4. ante mediū.
Concupiscētia manet in baptizatis. vnde dicit paulus. Accipiat vnusquisqz vxorē suā. 1. Cor. 7. col. 2. ¶. 1.
Confessio est triplex. scz iniquitatis. misericordia dei beneficia prestantis. ℣ diuine veritatis. ad Rom. 10. col. 5. ante mediū.
Confidere in aliū aliquis potest dupliciter. vel quia ad eu3 pertinet sua defensio. aut quia paratus est quomodocūqz eū defendere. ad Ephe. 6. col. 4. post textū.
Conscientia bona consistit in duobus. scz vt que facit sint bona. ℣ vt recta intentiōe fiāt. 2. Cor. 1. col. 6. post ter.
Conscientia erronea obligat ad obseruantiā eoꝝ de quibus est cōscientia erronea in his in quibus homo nō est perplexus. ad Gal. 5. col. 2. ¶. 2.
Conscientia erronea quomō oriat ab actu voluntatis: qz voluntas ferē in id quod ei vis apphensiua representat sine bonū sine malū. Et quomō conscientia erronea liget Nota pulcherrima. ad Romā. 14. col. 8. ¶. 1. Et. col. 12. ¶. primo.
Contendere est cū vnusquisqz partiale bonū querit. 1ᵉ. Cor. 1. col. 5. ¶. 4. Idem col. 6. ¶. 1. 2. 3. et. 4.
Contentio est impugnatio veritatis cū confidētia clamorū. ad Rom. 13. col. 12. ¶. 1.
Contempnūt peccatores deū eo qz nō immediate punit eos: sed suffert patiēter. ad Ro. 2. col. 3. ¶. 1.
Conuenire aliquid alicui potest intelligi tripliciter. scz essentialiter. participatiue. ℣ causaliter. ad Colossen. 1. col. 9. ¶. primo.

Cor.

Corinthū erat ciuitas metropolis maritima: vbi multi erant mercatores qui auari esse solent. ꝓpterea apostolus ab eis sumptus nō accipiebat. 2. Corinth. 11. col. 6. ¶. 1. in fine.
Corona est duplex. quedā est principalis. quedā secūdaria. 2. Tymoth. 4. col. 5. ¶. post prin. ℣ ¶. sequēti.
Corpora nostra sunt mēbra xpi. ℣ templū spiritussancti. 1. Corinth. 6. col. 8. ¶. 1. 2. ℣ sequēti.
Corpora duo simul esse in eodē loco nō contingit ex dote: sed ex virtute diuina. ℣ miraculose. 1. Corint. 15. col. 18. ante finem
Corporalē exercitationē ad modicū esse vtilē quō intelligāt. 1. ad Tymoth. 4. col. 4. ¶. 2.
Corporalis materia nō magis obedit substātie intellectuali ꝙ qualitatibus actiuis ℣ passiuis. in natura cōtra auicennā ad Gal. 3. col. 2. post principiū.
Corpus nostrū magnificāt per xpm: ministeria eius corporaliter exequēdo. vel corpus nostrū exponēdo ꝓ ipso ad Phil. 1. col. 6. ante finem.
Corpus naturale tria habet ad inuicē connexa. scz cōpactionē mēbroꝝ ꝛc. ad Ephe. 4. col. 10. ¶. 1.
Corpus xpi sumit indigne dupliciter. scz in alio pane ꝙ tritico. aut in alio liquore ꝙ vino. vt nō confessus non cōtritus. 1. Cor. 11. col. 23. ¶. 1.
Corpus xpi mysticū est tota ecclesia. ℣ hoc ꝓbat per corpus naturale. 1. Cor. 12. col. 8. ¶. 1. 2. et sequēti.
Corpus est factū propter aīam ℣ nō econuerso. ad Eph. 1. col. 19. ¶. 2.
Corpus macerare docet apls. nō occidere. suū ℣ nō alienū. 1. Corinth. 9. col. 11. ¶. 1.
Corpus nostrū exhibere debemus iusticie sicut exhibuimus iniquitati. ad Ro. 6. col. 7. ¶. 2.
Corpus naturale hominis nō est vnū membrū: sed multa. Sic de corpore mystico. 1. Cor. 12. col. 8. ¶. 1. et. 2.
Correctio diuina ℣ humana sic differunt. quia humana est transitoria. ℣ ꝓ transitorijs ℣ falli potest. diuina autem nō. ad Heb. 12. col. 6. ¶. 2.

Cre.

Creatio est motus ex nihilo ad esse. Et est duplex. scz nature ℣ gratie. 2. Cor. 5. col. 10. ¶. 1.
Creatura dicunt aliquādo homines iusti. aliquādo humana natura. aliquādo elementa huius mūdi. ad Ro. 8. col. 12. ¶. 1.
Credere homo debet que pertinēt ad incarnationē. trinitatē. mortem. sepulturā. resurrectionē. ℣ apparitionē xpi. 1. Cor. 15. col. 2. ¶. 1.
Credere nolentes peiores dicunt demonibus ex specie operis. non autem quo ad effectū. ad Habath. 5. col. 4. circa principiū.
Credenti in deū si nō habuit tempus bonū operandi qz fides est prim⁹ actus iusticie quā deus in eo operat. sufficit sibi ad salutē. ad Ro. 4. col. 3. ¶. 1.
In fide duo sunt. scz id quod creditur. et ille cui creditur. 2. ad Tymoth. 1. col. 6. ¶. 2.

Cri.

Cristus est vna persona ℣ ypostasis in vtraqz natura cōsistens. ℣ nō est nisi vna ypostasis vtriusqz. 1. Corinth. 2 col. 5. ¶. primo.
Cristus predicauit iudeis principaliter. gentibus autē perfunctorie. ad Gal. 4. col. 2. post textū.

Cru.

Crucis scandalū euacuare ꝙ circūcisionē quō intelligāt ad Galat. 5. col. 5. ¶. 2. circa finem.
Crux xpi quomō dicit stultitia apud iudeos qui semper signa videre volebāt. ℣ gentiles qui in eloquētia gloriabant. 1. Cor. 1. col. 1. ¶. 3. 4. et sequētibus.

Crux xpi habuit latitudinē longitudinē sublimitatē et ꝓfunditatē. ad Ephe. 1. col. 12. ¶. 2.

Cu.

Cupiditas sumit tripliciter. scz pro auaritia. pro inordinato appetitu. ℣ ꝓout est quedam inordinatio animi. 1. ad Tymoth. 6. col. 4. ¶. 3.
Currere quō debemus vt premiū accipiamus. 1ᵉ. Cor. 9. col. 10. ¶. 1. 2. 3. 4. 5. ℣ sequētibus.

Da.

Damnatoꝝ pena non finiet contra origenem in perarchon. 1. Corinth. 15. col. 11. ¶. 1.
Dānati magis volēt de priuatiōe diuine essentie ꝙ de quacūqz alia pena. ad Heb. 4. col. 1. post textū.

De.

Decime sacerdotibus debent ꝓprie: leuitis aūt ex ministerio: quia eis ministrare debent. ad Heb. 7. col. 4. ¶. 2. circa finem.
Decimas recipere nullus cogit si dans scandalizet. ad Heb. 7. col. 5. ¶. 2.
Decimas recepit melchisedech nō alligatus legi sed ꝑ ꝓpria auctoritate. ad Heb. 7. col. 5. ¶. 4.
Decimas dedit abzaā melchisedech ꝓ se ℣ leuitis qui erāt adhuc in lūbis eius: tamē melchisedech erat minor eis. ad Heb. 7. col. 6. ¶. 2. 3. ℣ 4.
Non decere proximū suū sed cognoscere deū minimū et maximū quō intelligāt. ad Heb. 8. col. 6. ¶. 2.
Demones quare nō comparent cherubin ℣ seraphin sicut principatibus ℣ potestatibus. ad Ephes. 6°. col. 5. ¶. 2. in fine.
Demones ne decipiāt in specie angeli sic cognoscunt. 2 Corinth. 11. col. 7. ¶. 3.
Demōes ꝓpter nō salnabunt ꝙ in noe iesu genua curuare dicunt cōtra origenē. ad Phil. 2. col. 7. circa ꝑn.
Demones a nobis nō sunt diligendi quia nō sunt amici sed hostes nō diligibiles. ad Ro. 13. col. 8. post mediū.
De demonibus qui sunt in aere est duplex oppinio. ad Ephe. 2. col. 2. ¶. 1. 2. et. 3.
Descēdisse xpm primū ad inferiores partes terre quō intelligāt. ad Ephe. 4. col. 5. ¶. 3. ℣ sequēti.
Deus dicit deus abzaā. deus ysaac. ℣ de⁹ iacob. ℣ quare. ad Heb. 11. col. 14. ¶. 1. 2. et. 3.
Deus quomō cognitus sit a sapientibus gentilū. ℣ quomodo scriptū erat athenis in quadā ara ignoto deo. ad Rom. 1. col. 18. ¶. 2. 3. et. 4.
Deus duobus modis manifestat se homini. scz infundendo lumē ℣ per sensibiles creaturas. ad Rom. 1. col. 19. ¶. 1. et. 2.
Deus ꝓgnoscit tribus modis. scz per causalitatē. ꝑ ex cellentia. ℣ per negationē. ad Ro. 1. col. 19. ¶. 3.
Deus non solū est deus iudeoꝝ: sed etiā gentiliū. qz vines est in oēs. ad Rom. 10. col. 5. ¶. 1.
Deus dicit principaliter eoꝝ qui habent fidem ℣ devotionē. 1. Corinth. 1. col. 3. ¶. 1.
Deus dicit deus totius consolatiōis ℣ quomō consolat suos. 2. Corinth. 1. col. 3. circa principiū.
Deus dicit inuisibilis qz nullus intellectus creat⁹ potest attingere ad eius essentiā. ad Colos. 1. col. 7. post ꝑnc.
Deū non esse acceptorem personarū declarat. ad Rom. 2. col. 7. ¶. 2. et. 3.
Deus dicit esse in oībus rebus dupliciter. scz per participationē vel per amorē. ad Colos. 2. col. 4. ¶. 2.
Deus est tribus modis in rebus. scz cōmuni. per gratiā ℣ per singularitatē. ad Colos. 2. col. 5. circa mediū.
Deus dicit tripliciter. scz naturaliter oppinatiue ℣ participatiue. 2. ad Thes. 2. col. 3. ¶. 1.
Deus aliquādo apparuit in visione corporali: aliquādo in imaginaria: aliquādo in intellectuali. ad Heb. 1. col. 2. ¶. primo.
Deus est causa oīs subsistentie: qz oīa efficit. gubernat. ℣ conseruat. ad Heb. 1. col. 5. ¶. 3.
Deus dicit esse in mūdo per essentiā presentiā ℣ potentiā. ad Heb. 10. col. 2. ¶. 2.
De deo potest haberi noticia multiplex. scz per xpm iudeos ℣ antiquos phes. ad Heb. 11. col. 7. ¶. 3.
Dextera pars dicit potissima in animali ℣ significat bona spiritualia. ad Heb. 8. col. 1. ¶. 1.
Dextera dei nō dicit aliqua pars corporalis sed similitudinaria. ad Colos. 3. col. 1. ¶. 2.

Di.

Diacones nō debent esse litigiosi nec vinolenti nec bilingues. 1. ad Tymoth. 3. col. 5. ¶. 4.
Diaconissa dicit non quia ordine sacro fungat: sed quia certo misterio deputat. 1. Tymoth. 3. col. 7. post prin.
Dicere aliquid in spiritusancto est dicere ex instinctu ei⁹ 1. Corinth. 12. col. 2. ¶. 1.
Dies comparat future glorie: ℣ quō nox eam precesserit ad Rom. 13. col. 10. ¶. 1. post mediū.
Dies dñi dicit venire in nocte: ℣ quare dicat dies dñi. ad Thes. 5. col. 1. ¶. 1. et. 2. Et iterū. 1. ad Corinth. 3. col. 9. ¶. 1. ad Thes. 2. col. 2. ¶. 1.
Dij multi dicunt participatiue in celo ℣ in terra in ꝓlogo. ad Heb. in principio.
Dignitas apostolatus est precipua in ecclesia catholica ad Rom. 1. col. 2. ¶. 2.
Dilectio debet esse ad se. ad proximū ℣ ad deū. ad Ro. 12. col. 7. ¶. 1. 2. 3. et. 4.
Dilectio qua homo se diligit debet esse vera pura ℣ honesta. ad Rom. 12. col. 7. ¶. 1.
Dilectio est via ad pacem dei. ad Ephe. 2. col. 11. ¶. 3.
Dilectionē parentū quare aliquādo non sequat longeuitas vite. 1. ad Tymoth. 4. col. 5. post prin.
Dilectio dei est duplex. scz cōcupiscentie ℣ amicitie. ad Phil. 1. col. 7. ¶. 2. in fine.
Dilectio inimicoꝝ quō requirat a nobis ℣ quō debeat esse. ad Rom. 12. col. 9. circa finem.
Diligentes se solent quattuor cōsolare de quib⁹ gloriabat apostolus. 2. Corinth. 7. col. 3. post textū.
Diligere se dicebat apostolus plus corinthios ꝙ corinthij ipm ℣ ꝙ pseudo prophete ipos. 2. Corinth. 12. col. 14. ¶. secūdo.
Diligentes se inuicē tria consueuerūt habere. scz mutuū societatis auxiliū. mutuū amorē. ℣ beneficiū ostendere. ad Galath. 4. col. 9. ¶. 1.
Diligit aliquādo aliquid ꝓpter aliud: aliquādo ꝓpter seipm. ad Ephe. 1. col. 6. post textū.
Dimittere nō debet fidelis infidelez si sine periculo anime cohabitare possit: consilium est nō preceptū. 1. ad Corinth. 7. ¶. 9. ℣ sequētibus.
Dispensari ꝓtingit in diuersis: temporibus diuersis. ad Heb. 7. col. 8. post mediū.
Distinctio personarū in diuinis: ℣ quare paulus non fecit ibi mentionē de spiritusancto. ad Galath. 1. col. 2. ¶. 1. circa mediū.
Diuisiones gratiarū diuerse sunt ℣ quomō differāt ℣ co ordinatio earundē. 1. Corinth. 12. col. 3. ¶. 1.
Diues dicit deus quia miserek omniū ℣ dat largiter omnia. Ephe. 2. col. 3. post textū.
Diuitie sunt nō habentibus temptatio habētibus autē laqueus. 1. ad Tymo. 6. col. 4. post textū.

Do.

Docens aliū non debet esse fur nec adulter nec blasphemus. ad Rom. 2. col. 12. ¶. 1.

Doctores dicunt a docendo. quia ꝓpriū eox officiū est docere. ad ephes. 4. col. 7. ¶. 2.
Doctori duo sunt necessaria. scz lectio in qua acquirit scientia ⁊ exercitiū in quo efficit ꝓmptus. 1°. ad tymot. 4. col. 7. ¶. 2.
Doctor sacre scripture potest uti auctoritb⁹ quozūcunq; p elucidanda veritate. 1. ad tymoth. 1.
Docuit scriptis aliquādo oraculo vocis: sed nō oīa que docuit scripta fuerūt ad thessal. 2. col. 7. ¶. 5.
Doctor nō debet respondere ad oēs questiones: sed ad vtiles. ad Tyt̄ū. 3. col. 5. ¶. 2.
Doctrina in veteri testamēto est duplex. Una apta: alia sub velamine ad heb. 1. col. 4. ¶. 2.
Doctrina est triplex scz angelox philosophox ⁊ euangelistarū. ad Galath. 1. col. 6. ¶. 2.
Doctrina ead ē est ꝓponēda paruulis ⁊ ꝓuectis: sed aliter ⁊ aliter. ad hēb. 5. col. 7. post ꝓinci.
Doctrina est duplex. scz terrena qua homo inheret terrenis: alia celestis que docet celestia. ad hēb. 6. col. 6. post mediū.
Dominicā in memoriā resurrectiōis seruamus sicut hebrei requietiōis. ad heb. 11. col. 4. ¶. 2.
Dominus dupliciter dicit grauare seruos suos. ad col. 3. col. 9. ¶. 3.
Dom⁹ nostre habitatiōis dicit corruptibilis quantū ad corpus nō quātum ad animā. 2. coz. 5. col. 1. ¶. 2. ⁊. 3.
Dona gratuita reducit paulus ad tria. scz linguarū prophetiā ⁊ largitionē rerū temporaliū. 1. coz. 13. col. 1. ¶. 1.
Dona gratiarū non dantur ꝓ meritis: sed ꝑm volūtatē dei. ad colos. 1. col. 5. ¶. 2.
Dona in hoīes non veniūt mediātibus substātijs separatis immediate. ad colos. 2. col. 5. ¶. 1.
A donis gentiles denoīabant deos. vnde apl's dicit dei pacis. 2. coz. 13. col. 6. ¶. 2.
Donis magis vtilibus ⁊ fructuosis debemus uti ⁊ non curare multa dona inutilia. 1. corinth. 14. col. 12. ¶. 1.
Donec intrauerit plenitudo quomō intelligāt. ad Ro. 11. col. 11. post ꝓinci. ⁊. ¶. 1.
Donec hec dictio potest intelligi duobus modis. scz ꝓ tempore finito ⁊ ꝓ tempe infinito. 1. corinth. 15. col. 11. post principiū.
Dotes corporū resurgentiū sunt impassibilitas. claritas agilitas. ⁊ subtilitas. 1. coz. 15. col. 18. post ꝓinci

Du.

Dubitauit sanctus paulus vtruz fuisset raptus cū corpe solū vel anima ⁊ corpore. 2. coz. 12. col. 5. in ꝓinci.

Eb.

Ebrietas est causa multox malox: quā apostolus vitare iubet tanq̄ singulare nocumentū. ad Ephes. 5. col. 8. post textū.
Ebrietas est peccatū mortale. quādo quis frequēter inebriat. 1. coz. 5. col. 6. ¶. 2. in fine.

Ec.

Ecclesia habet ꝓlatos. habet et subditos qui se debēt habere coadunati sicuti mēbra in corpore. 1°. Corinth. 12. col. 8. ¶. 1. 2. ⁊. 3.
Ecclesia coparat castro. que tripliciter impugnat in prologo. ad Colos. 10. col. 1. in ꝓinci.
In ecclesia est triplex diuersitas. scz bonox ⁊ malox. bonox ⁊ melioz. malox ⁊ peiox. 2. ad tymoth. 2. col. 7. ¶. 2. in fine.
In ecclesia primitiua post verbū dei ex diuina dispensatiōe vt fides cōfirmaret: fiebāt signa manifesta ab aplis per spiritūsanctū. ad Gal. 3. col. 3. post textū.
Ecclesiastice vnitati duo sunt necessaria. scz vt ideꝫ omnes sapiāt per fidem. Et q̄ habeant pacē per dilectionē 2. corinth. 13. col. 6. post principiū.
Ecclesiā persecutus est dyabolus: aliquādo manifeste ꝑ tyrannos ⁊ potestates. Aliquādo occulte per hereticos 2. corinth. 11. col. 2. ¶. 1.

Ed.

In quolibet edificio quattuor requirunt. scz fundatio. constructio. augmētatio. ⁊ cōsumatio. ad Ephe. 2. col. 15. in principio.

Ef.

Efficacia euangelij cōsistit in duobus. Quia perficit et abbreuiat. Et quō dicāt abbreuiare veteris legis cerimonialia. ad Rom̄. 9. col. 18. ¶. 1.
Omnia quecūq; sunt in effectu: latent in virtute in suis causis. ad Ephe. 3. col. 5. ¶. 1.

El.

Elatio est species superbie. ⁊ sunt quattuor. 2. ad tymo. 3. col. 1. ¶. 2.
Electio respicit tria. scz ordinē electox. finē electiōis. ⁊ modū ꝓsequēdi finem. 2. ad thes. 2. col. 7. ¶. 1.
Electio ⁊ probatio consistit in duobus. Et quare deus quosdam indurat. et quozūdam miserek. ad Rom̄. 9°. col. 14. ¶. 2.
Elegit xp̄s non sapientes: neq; potentes: sed stulta ⁊ ignobilia. Et de vocatione ad fidem. 1. corinth. 1. col. 14. in principio. ⁊. ¶. 1. ⁊ sequēti.
Elemēta dicunt principia grāmaticalia. Sic principia fidei. elemēta decalogi. ad hēb. 5. col. 6. ¶. 2.
Elementa quomō dicunt egena ⁊ infirma. ad Gal. 4. col. 7. ¶. 2.
Elemosyna facta ab infidelibus dicit immūda. similiter alia bona opera: quia carēt debito fine. ad Tyt̄ū. 1. col. 9. ¶. scdo.
Elemosyna debet dari cū hylaritate: vt retributio fiat in dilectiōe. 2. corinth. 9. col. 1. ¶. 1. ⁊ sequētibus.
Elemosyna valet ex duobus. scz ex intentione bona. et ex quātitate dati. 2. corinth. 8. col. 2. ¶. 2.
Ad elemosynā quattuor requirunt. scōm possibilitatē. vt scz det pluribus. vt subueniat necessitati ꝛc. 1°. Corinth. 13. col. 3. ¶. 3.
Elemosynā sabbatinis diebus paulus corinthijs ⁊ galathis iniūxit his qui in necessitate erant constituti. 1°. corinth. 16. col. 1. post principiū. et. ¶. 1. ⁊. 2.
Elemosynā libenter dare debem⁹ exemplo xp̄i: qui omnia sua dedit ꝓpter nos. 2. coz. 8. col. 3. post textū.
Elemosynā dans indigenti nō egebit: sed lucrū inde habebit. 2. coz. 9. col. 3. post textū. ⁊. ¶. sequēti.

Em.

Emphatica locutio est quādo totū quod est in effectu dependet a causa. ad Ephe. 2. col. 9. ¶. 1.
Emulatio ꝓut dicit zelū. est quidā motus cā boni vel mali. 2. corinth. 11. col. 1. post textū.

Ep.

Episcopalis dignitas excedit omnes alias dignitates. ad heb. 5. col. 2. ¶. 2. ⁊ sequēti.
Episcopi nō consecrāt papā: nec suffraganei archiepm. Sed (hunc hominē) vt sit papa vel archiepiscopus. ad heb. 7. col. 6. post principiū.
Episcopo non sufficit q̄ in sacra scriptura studeat: sed oportet q̄ etiā instruat. ad Tyt̄ū. 1. col. 6. circa ꝓin.
Episcopos canonici eligūt: sed seniores ꝓstituūt. Et multa de epis. ad Tyt. 1. col. 4°. ¶. 1. 2. 3. 4. ⁊. 5.
Episcopox nomina ⁊ ꝓsbyterox sunt ꝓmiscua. 1. ad tymoth. 4. col. 2. ante fine3.
In consecratiōe episcopox ⁊ si plures cōueniant: vnus tamen est principalis. Et alij dicunt cossistentes. 1. ad tymoth. 4. col. 8. in principio.
In primitiua ecclesia nullus assumebat in epm̄ nisi esset electus a deo. 1. ad tymoth. 4. col. 7. ¶. 2.
Episcopus debet esse irreprehensibilis. et de perfectiōe Et quō debent esse solliciti circa gregem. 1. ad tymoth. 3. col. 3. in principio.
Episcopus debet habere honestā familiā. ⁊ filios quos habuit ante ꝓlaturā corrigere. 1. ad Tymoth. 3. col. 4 post textū. et ¶. sequētibus.
Episcop⁹ debet esse benignus ⁊ pius: seipm̄ considerās ad hēb. 5. col. 2. ¶. 3. ⁊ sequētibus.
Episcopus potest dimittere ecclesiā sibi cōmissam quādo omnes sui subditi sunt mali ⁊ incorrigibiles. 1. Cor. 16. col. 3. ¶. 2.
Epistola ad phil'. est scripta primo anno incarceratiōis apostoli. ad Phil. 1. col. 8. ¶. 2.
Epistolā ad heb. scripsit paulus ⁊ nō alius ꝑm dyonisiū ⁊ hieronymū in ꝓlogo. ad hēb. col. 1.
Epistolarū omniū cōmemoratio ⁊ earundē subordinatio atq; institutio. in ꝓlogo ad Ro. col. 3. ¶. 1.
Epistolas quas scripsit paulus Romanis: partim scripsit athenis. ⁊ partim in corinthо. in ꝓlogo ad Rom̄. col. 3. ¶. 3.

Eq.

Equalitas est duplex. scz absolute quātitatis. ⁊ proportiōis. 2. ad Thes. 1. col. 3. ¶. 4.

Er.

Errare aliquos permittit deus. ⁊ quare. 2. ad Tymot. 2. col. 7. ¶. 2.
Error manicheox qui dicebāt visibilia a malo deo creata. inuisibilia vero a bono. ad Colos. 1. col. 8. ¶. 2.
Error manicheox per paulū confutat. qui negabāt deum veteris testamenti fuisse patrem xp̄i. ad Romān. 1. col. 5. ¶. 3.
Error manicheorū asserentiū xp̄m habuisse corpus fantasticū. Valentini qui dicebat de celo xp̄m detulisse corpus suū. Nestorij qui aliū posuit esse filiū dei. ⁊ filiū hominis. Arrij qui posuit xp̄m esse minorē patre. ad Ro. 9. col. 4. in medio.
Error manicheox qui diuersitatē eox que hominibus accidūt ascribūt horę natiuitatis. ad Ro. 9. col. 6. ¶. 2.
Error arrij qui dicebat deū ꝓprie esse inuisibilē. filiuz aūt visibilē. ad Colos. 1. col. 7. ¶. 1
Error arrij qui dicebat xp̄m esse primā creaturā. ad Colossen. 1. col. 7. ¶. 2.
Error arrij qui dixit xp̄m non fuisse dei filiū per naturā. ad Gal. 4. col. 5. post textū.
Error origenis qui dicebat animas omnes esse cū angelis creatas. ad Ro. 9. col. 2. ¶. 2.
Error origenis qui dicebat a principio deū fecisse oēs creaturas spirituales. ⁊ omnes equales. Postea vero meruisse vel demeruisse. ad Ro. 9. col. 8. ¶. 1.
Error nestorij qui dicebat verbū solū habitasse in xp̄o. ⁊ nō vnitū. ad Colos. 2. col. 5. post mediū.
Error nestorij qui dicebat beatā virginē nō fuisse matrē dei sed filij hois. ad Gal. 4. col. 3. ¶. 1.
Error ebeonis qui dicebat xp̄m ex semie ioseph natū. ad Gal. 4. col. 3. ¶. 1. circa finē.
Error valentini qui dixit xp̄m non sumpsisse corpus de virgine: sed attulisse illud de celo. ibidē.
Error platonicox qui dicebāt in rebus diuersas esse perfectiones. ⁊ quomodolibet attribuebāt vni primo principio. ad Colos. 1. col. 8. ¶. 2.
Error quozūdam dicentiū deū non habere curā rex hūanarū aut sufficere fidē solā ꝛc. 1. Cor. 6. col. 4. ¶. 4.
Error ozīē ex duobus. scz ex superbia ⁊ intellectu ꝓprio. ad Tymoth. 6. col. 2. ¶. 1.

Es.

In esca non est regnū dei: sed in iusticia ⁊ pace ⁊ spūali gaudio. ad Ro. 14. col. 9. ¶. 2. et sequēribus.

Et.

Eternitas est mēsura rei imobilis. Tempus aūt rei mobilis. ad hēb. 1. col. 9. post principiū.

Eu.

Eua seducta fuit per serpentē non violenter: sed astute. 2. Corinth. 11. col. 2. ¶. 1.
Euangelice veritatis cognitio necessaria est oīni homi quia sine ea salus nō est. ad Ro. 1. col. 18. ¶. 1.
Euangelista dicit qui scripsit euangeliuz. vel qui docet seu annūciat illud. 2. ad Tymoth. 4. col. 3. ¶. 2.
Euangeliste dicti sunt. ab euangelio: quia scripserunt et docuerūt euangeliū. ad Ephe. 4. col. 7. ¶. 1.
Euangeliū illuminat. clarificat. ⁊ seruū xp̄i declarat. 2. Corinth. 4. col. 3. ¶. 1. et. 2.
Euangeliū dicit quicquid de xp̄o dicit: siue sit in nouo: seu in veteri testamēto. ad Gal. 1. col. 7. ¶. 1.
Euangeliū cōmendat quadrupliciter. Antiquitate. firmitate. dignitate. ⁊ modo tradendi certitudinē. ad Romān. 1. col. 2. ¶. 1. Et iterū. 1. Corinth. 15. col. 2. in principio post textum.
Euangeliū adhuc viuentibus apostolis dicit diuulgatū per totū mundū saltim fama. in prologo. ad Colos. col. 1. in principio.
Non excusant in siluis cōmorantes a peccato euangeliū non audiētes. ad Ro. 10. col. 8. in fine.
Euangelizādi auctoritatē dicit se aplūs non habere ab homine. ad Gal. 1. col. 8. post textū.
Eucharistia debet sumi sine cōscientia peccati mortalis 1. Cor. 5. col. 4. ¶. 3. et. 4.
Eucharistia vnit nos cū xp̄o. Similiter ⁊ sanguis xp̄i. 1. Corinth. 10. col. 6. ¶. 2.
Eucharistia instituta est sub duplici specie: qz panis confortat. ⁊ vinū letificat. 1. Cor. 11. col. 15. ¶. 2.
Utrū eucharistia nutrire possit. ⁊ sanguis inebriare pulcerrima declaratio. 1. Cor. 11. col. 13. ante mediū.
Eucharistie sacramentū xp̄s instituit in aliena specie ne homines abhorrerēt ne infideles deriderēt. ⁊ vt fides inanis nō esset. 1. Cor. 11. col. 15. ¶. 1.
Eucharistie sacramentū vocat cena. ⁊ qñ fuerit institutū 1. Cor. 11. col. 14. ¶. 1. 2. 3. et. 4.
Nota differentiā inter sacramēta alia. ⁊ sacramentū eucharistie. ⁊ quō ista verba Accipite ⁊ māducate: nō sunt de forma ꝓsecratiōis. 1. Cor. 11. col. 16. ¶. 1.
Hoc est corpus meū: quomō diuersi diuersimode exposuerūt. Nota pulcherrima. 1. Corinth. 11. col. 16. ¶. 2. Et col. 17. ¶. 1. et sequētibus.
Trāssubstātiatio panis ⁊ vini in corpus xp̄i ⁊ sanguinē differt ab omnibus cōuersionibus que sunt in natura. 1. Corinth. 11. col. 16. ¶. 2.
Fractio huius sacramenti quomodo fiat. ⁊ quid frangat ⁊ quid significet. 1. Cor. 11. col. 17. in ꝓin.
Corpus xp̄i: ⁊ si cōsecret ante sanguinē tamē sine sanguine nō est. 1. Cor. 11. col. 18. post textū.
Corpus xp̄i sumit duobus modis. scz spūaliter ⁊ sacramētaliter. 1. Cor. 11. col. 25. ¶. 1.
Probare se homo debet antequā ad sacraz cōmunionē accedat. 1. Cor. 11. col. 24. ¶. 1. et sequētibus.
Forma cōsecratiōis calicis. ⁊ expositio notabilis omniū verbox. 1. Cor. 11. col. 19. ¶. 1. et. 2.
Poniē aqua ante consecrationē calicis. si aūt post consecrationē sacerdos aduertat non ponat. 1. Corinth. 11. col. 22. ¶. primo.
Euchodia ⁊ synthicen fuerūt due mulieres que ministra

bant sanctis in ciuitate philippensi. ad Philip. 4. col. 2. ¶. secūdo.

Ex.

Excitare deū peccatores ad peccandū ⁊ bonos ad bonū operandū quomodo intelligāt. ad Romāñ. 9. col. 12. ¶ 1. 2. et. tertio.

Excōmunicati ab aplō: mox vexabant a dyabolo. 1. ad Tymoth. 1. col. 10. ¶. 2.

Excōmunicatio quā tulit apostolus ⁊tra angelos ⁊ apostolos quō intelligāt. ad Gal. 1. col. 6. ¶. 3.

Excusationē nullam habuerūt iudei ꝙ non crediderūt euāgelio. ad Ro. 10. col. 9. ¶. 1.

Excusat se aplūs ad Heb. ⁊ nunciū quē misit ⁊ salutiōes cōmendauit. ad Heb. 13. col. 10. ¶. 1. 2. et. 3.

Exemplar p̄mordiale omniū rex ⁊ p̄cessionis est filius dei. 1. Cor. ij. col. j. post cōtinuationē textus.

Ex ipō. per ipm. ⁊ in ipō. ⁊ quid per ex. ⁊ per per. ⁊ p̄ in intelligāt. ad Ro. jj. col. j 5. ¶. 2. et sequētibus.

Exire. separari. ⁊ mundū non tangere triplicit exponit 2. Corinth. 6. col. 9. ¶. 1.

Expectare oportet hominē iustū humanā naturā ⁊ sensibilē creaturā innouationē elementoꝝ. ad Romāñ. 8. col. 12. ¶. 1. 2. et. 3.

Extasis est quādo diuinus amor nō sinit amatorem esse suiipsius: sed rerū amatarū. 2. Cor. j2. col. 2. circa finē.

Extra seipm efficit homo per appetitiuā virtutē ⁊ pgnitiuā. 2. Corinth. j2. col. 2. circa finē.

Fa.

f Fabula est quedā cōpositio ex miris ad inducendū hoīes ad diligendū virtutes. j. ad Tymoth. 4. col. 3. ¶. 2.

Factus hoc participiū quō intelligāt contra sotinū sabelliū ⁊ arriū. ad Ro. j. col. 4 ¶. j. 2. et. 3.

Factus dicit xp̄us ab aplo ex muliere ⁊ nō natus: qz ex volūtate patris. ad Ro. j. col. 5. ¶. 2.

Factus dicit xp̄us ex semine dauid ſm carnē. ad Gala. 4. col. 3. ¶. j.

Falsi testes sunt non solū ꝙ aliqua vana nec false cōtra aliquē hominē fingūt: sed etiā qui falsa cū deo testantur 1. Corinth. 15. col. 7. ¶. 1.

Fascinatio dicit iudificatio sensus per artē magicam ad Galath. 3. col. 1. ante finē.

Fatuus ex vi noīs nō est malū: sed ex parte significationis est p̄hibitū. 1. ad Tymoth. 4. col. 2. ante finē.

Fe.

Femine nō mutant in sexū virilē in resurrectiōe vltima: sed virtiꝝ permanebūt. ad Ephe. 4. col. 8. ¶. 1.

Fermentū habet in se duo. scz sapoꝛez ⁊ corruptionē. 1. Corinth. 5. col. 3. ¶. 1. 2. ⁊ sequētibus.

Fi.

Fides romanoꝝ cōmendat ex certis signis: quia ꝓmpti erāt ad subaudiendū. ad Ro. 1. col. 12. in medio.

Fides importat quandā certitudinē ad id qō nō videt. ad Ro. 1. col. 17. ¶. 1. 2. et. 3.

P̄ropter incredulitatē vnius vel pluriū p̄rogatiua iudeoꝝ nō auferebat sic nec fides nostra. ad Roma. 3. col. 2. ¶. 3. et. 4.

Ex fide remanet firma ꝓmissio ꝓpter virtutē diuine gratie iustificātis. ad Ro. 4. col. 8. ¶. 1. et. 2.

Fides sic reputabat abrae ad iusticiā ita ⁊ nobis si firmā habuerimus. ad Ro. 4. col. 11. ¶. 1.

Fides si recipiat pro eo qō creditur non est virtus si aūt pro habitu sic quādoq̄ est virtus quādoq̄ non. ad Ro. 1. col. 17. ¶. 2.

Fides importat assensū quendā cū certitudine ad id qō nō videt. ad Ro. 1. col. 17. ¶. 1.

Fides recipit aliquādo ꝓut est virtus: aliquādo ꝓut dicit conscientia ⁊ differūt vt particulare ⁊ vniuersale. ad Romāñ. 14. col. 13. ¶. 2.

Fides grano sinapis ꝓparat ⁊ quō scti cū maximi in fide fuerint nullū tamen legimus montes transtulisse. 1. Corinth. 12. col. 2. ¶. 1.

Fides nō est ex nobis quā ꝙ credere sit in nostro arbitrio ad Ephe. 2. col. 6. ¶. 1.

Fides nō dat nobis ex merito operū p̄cedentiū. ad Epō 2. col. 6. ¶. 1.

Fides primo annūciata est in iudea similiter fideliū per secuttoibi p̄mū ē orta. 1. ad Thes. 2. co. 5. ¶. 1. ⁊ seqnti.

Fides est ꝙrendarū substantia rerū argumentū nō apparentiū notabilis expositio. ad Heb. 11. col. 1. in textu.

Fides accipit dupliciter Uno modo ꝓprie. alio modo cōmuniter. Prima est nō visoꝝ. alia excludit omnē certā conclusionē. ad Heb. 11. col. 13. ¶. 1. et. 2.

Fides distinguit ab oppinione dubitatiōe ⁊ suspitione. ad Heb. 11. col. 3. circa p̄in.

P̄er fidem saluat homo sine meritis precedētibus. ad Ephe. 2. col. 6. ¶. 2.

Fidē habens in vniuersali potest errare in particulari. ad Tytū. 1. col. 9. ¶. 3.

P̄ost peccatū primū parētis nemo potuit saluari a reatu culpe originalis nisi per fidē. ad Heb. 11. col. 7. ¶. 2.

Fidē annūciatā contemp̄nēs in eodē genere peccati pl̄ peccat ꝙ ignorās. ad Heb. 10. col. 10. ¶. 1.

Fide enoch ⁊ si translatus sit a cōuersatiōe huius vite tamen aliquādo mozieē cū helya. ad Heb. 11. col. 6. ¶. 2. ⁊ sequentibus.

Fide moyses magnus factus est: qz filiū filie pharaōis se negauit. ad Heb. 11. col. 16. ¶. 4. ⁊ sequētibus.

Fidei actus est credere: ⁊ est actus fidei determinatio ad vnū ex imperio volūtatis. ad Heb. 11. col. 1. ¶. 2. et. 3.

Fideliū ⁊ infideliū peccata distinguūtur. qz fidelis grauius peccat ꝙ infidelis. 1. ad Tymoth. 5. col. 2. ¶. 3.

Fidei certitudo debet esse in corde ⁊ in effectu. ad Ro. 10. col. 3. ¶. 1. et. 2.

Fidē habentiū intellectus nō determinat ad assentiēdū veritati ex necessitate. ad Ro. 10. col. 5. post p̄in.

Ad fidē duo requirunt. s. cordis inclinatio ⁊ credibilis determinatio. ad Ro. 10. col. 7. ¶. 2.

Ad fidē pertinētia in p̄mitiua ecclesia nō erant oīa determinata. ad Ro. 14. col. 12. post mediū.

Difficile est ad fidē ꝙuertere ignaros. s. ꝓpē doctrinā hereticā vel nō plenā cognitionē. ad Ro. 15. col. 6. ¶. 2.

Fidei fundamentū quid sit ⁊ per aurū argentū lignū ⁊ stipulā quid intelligāt. 1. Cor. 3. col. 6. ¶. 4.

Fideles nō debent eligere iudices infideles. 1. Cor. 6. col. 1. ¶. 1. 2. et sequētibus.

P̄er fidem firmā etiā sine charitate miracula fiūt. 1. Corinth. 13. col. 3. post principiū.

Fides nō destātis innitit oipotentie dei per quē miracula fiūt. 1. Cor. 13. col. 3. circa p̄in.

Figura ⁊ res figurate quomō diuersimode intelligūtur de xp̄o. ad Heb. 1. col. 9. ¶. 2.

Figura qn̄ recipit in bono: multo melioꝛ est figurato in malis ecōuerso. 1. Cor. 10. col. 2. ¶. 1.

Filiationē xp̄i quō heretici expugnauerūt videlicet sotinus sabellius ⁊ arrius. ad Ro. 1. col. 3. ¶. 1.

Filios nō debere thesaurizare parentibus: sed ecōuerso quō intelligāt. 2. Cor. 12. col. 14. post p̄in.

Filij dei adoptiui fuerūt nō solū iudei sed ⁊ gentiles cōuersi. ad Gal. 4. col. 5. in p̄in.

Filiolos vocauit aplūs galathas: qz puer in paruitiōe vocat filiolus. ad Gal. 4. col. 11. post textū.

Filiū esse filiū p̄ris si genitiuꝰ designet habitudinē cause efficientis est falsa si aūt formā. id est habens essentiā est vera. ad Colos. 1. col. 6. ¶. 1.

Filius dei dicit assumpsisse naturā humanā: nō autē hominē. ad Phil. 2. col. 4. ¶. 1. post mediū.

Filiꝰ dicit ymago patris ⁊ nō ecōuerso. similiter ⁊ verbum. ad Colos. 1. col. 7. post p̄incipiū.

Filius meus cū dicit es tu hodie genui te: exponitur ad Heb. 1. col. 8. ¶. 2.

Fl.

Flagella quibꝰ deus flagellauit filios israel ꝓpter adorationē vituli. 1. Cor. 10. col. 2. ¶. 2.

Flectere genua ante tribunal xp̄i est rationē quēq̄ reddere etiā de verbo ocioso. ad Ro. 14. col. 6. post p̄in.

Fo.

Fornicatio dicit a fornice arcu triūphali iuxta quē erant lupanaria. ad Ephe. 5. col. 2. post tex.

Fornicationē fugere vocat aplūs corinthios multis rationibus. 1. Cor. 6. col. 7. ¶. 1. ⁊ 2.

Fr.

Fructus est duplex. scz acquisitus per laborē ⁊ ꝓductꝰ naturaliter. ad Gala. 5. col. 12. post textū.

Fruiturū cū se dixit aplūs romanis in aduentu eius. ad Romāñ. 15. col. 9. ¶. 1.

Frui dicimur cognitis: quia volūtas ibi delectat ⁊ quid sit frui. ad Phil. 1. col. 5. ¶. 1.

Fruitio in duobus ꝓsistit. scz in visione intellectus. ⁊ delectatiōe affectus. ad Heb. 12. col. 13. ¶. 3.

Fu.

Fundamentū ecclesie sunt apostoli inquātū xp̄m annūciauerūt. principale vero fundamentū est tantuꝫ xp̄s iesus. ad Ephe. 2. col. 14. ¶. 1. et. 2.

Furari ⁊ rapere inter se differūt qz primū latenter. scōm hostiliter. 2. Cor. 12. col. 2. post mediū.

Ga.

g Galathe seduci a pseudo apostolis: dicebant apostolos nō habere tantā auctoritatē sicut petrū ⁊ ceteros aplos. ad Gal. 1. col. 2. ¶. 1.

Galathe vnde sūpserint originē ⁊ ꝙ stulti fuerint ⁊ instabiles. ad Gal. 1. col. 3. post p̄inci.

Galathe dimiserūt spiritūsanctū ⁊ adheserūt legalibus. ad Gal. 3. col. 4. ¶. 1. et. 2.

Galathia trāslatio ꝺz vñ aplūs dicebat alludēdo ad vocabulū miroꝛ ꝙ tā cito transferimi. ad Gal. 1. co. 5. pꝰ p̄in.

Gaudiū quādoq̄ ꝓuenit ex bona causa quādoq̄ ex mala. ad Phil. 1. col. 5. post tex.

Ge.

Genealogia xp̄i virginis gloriose ⁊ aliquoꝝ apostoloꝝ ad Gala. 1. col. 12. post p̄incipiū.

Genealogia xp̄i non ponit duplici ratiōe quia generatio eius est ineffabilis ⁊ quia nō pertinet ad genus leuiticū ad Heb. 7. col. 3. ¶. 3.

Gentiles ⁊ si non fuerūt xp̄o coniūcti scōm carnē: fuerūt tamen sibi coniūcti ſm spm̄ ad Gal. 4. col. 5. post p̄in.

Gl.

Gloria est clara cū laude noticia. ad Heb. 1. col. 4. ¶. 2

Gloria dei mutat cū cultus latrie nō deo ſz creature exhibet. ad Romāñ. 1. col. 21. ¶. 3.

Gloria mūdanoꝝ amittit septēplicit scōm singula peccata mortalia. 1. Cor. 9. col. 6. ¶. vlti.

Gloria dei est duplex. scz inquantū in se gloriosus est. et inquantū gloria ab eo deriuatur ad alios. 1. Corinth. 11. col. 6. ¶. 2.

Gloriari se dicebat aplūs nō in diuitijs. nō honoribus: sed in cruce dñi. ad Gal. 6. col. 7. post textū.

Gloriari aplūs gentiles p̄hibuit de eo ꝙ fuissent vocati

sed humiliari. ad Ro. 11. col. 8. ¶. 1.

Gloriari potest homo de gloria dei nō autē tantū ꝓ merito habito. 2. Cor. 12. col. 7. ¶. 1.

Gloriari nemo debet q̄ sit minister xp̄i: sed potius humiliari. 1. Cor. 2. col. 3. post p̄in.

Gloriari in dño contingit tripliciter. scz amādo. cognoscendo. ⁊ bona nō a se sed a deo habēdo. 2. Corinth. 10. col. 6. ¶. primo.

Gloriabāt aplī de fructu quē dicit nō se fecisse: sed xp̄m ad Romāñ. 15. col. 6. ¶. 1. et. 2.

Gloriabant se aliqui esse cōuersos per petrū. alij per apollo. alij per paulū. 1. Cor. 1. col. 6. ¶. 1.

Hr.

Gratie ozigo est dei dilectio. vocatio. ⁊ interioꝛ inspiratio. ad Romāñ. 1. col. 10. ¶. 1.

Gratia est primū inter dei dona: qz per eā iustificat impius. ad Romāñ. 1. col. 10. ¶. 2.

Gratia dei per iesum xp̄m nos liberat a corpoꝛe mortis. ad Romāñ. 8. col. 1. ¶. 1.

Sine gratia dei hō nō potest diu stare sine peccato: neq̄ a peccato sine eo liberari. 1. Cor. 12. col. 2. post p̄in.

Gratia facit hominē abstinere a peccato: ⁊ facit operare bonū. 1. Cor. 12. col. 2. ¶. 1. et. 2.

Gratia p̄uenies liberat nos a peccato: gratia subsequēs administrat virtutes. 2. Cor. 6. col. 1. ante finē.

Gratia ꝓpter duo dat. scz ad vitandū malū: ⁊ operandū bonū. 2. Cor. 6. col. 2 ¶. 2.

Gratia et pax sunt p̄incipia omniū bonoꝝ. ad Galath. 1. col. 3. ¶. 1.

Gratia est duplex: gratis data. ⁊ est illa que dat sine meritis ⁊ que gratos facit deo. ad Ephe. 1. col. 6. post ter. Gratia que est in hoīe non est ex hoīe neq̄ ab hoīe sed a deo dei. ad Ephe. 2. col. 6. ¶. 3.

Gratia nō est data oībus vniformiter: sed ſm formā vocationis xp̄i. ad Ephe. 4. col. 4. post textū.

Dra est inter gratiā gratis datā. ⁊ gratiā gratū facientē quia p̄ima facit inhabitare spiritūsanctus. scōa manifestat. 1. Cor. 12. col. 4. post textū.

Gratiā dei nō inuanū accipere docet apostolus. 2. Cor. 6. col. 1. post mediū.

Gratiā nobis facere deū sit duobus modis. vel exaudiēdo. vel adiuuādo. 2. Cor. 1. col. 6. post mediū.

Gratiā suā dixit dñs sufficere paulo neq̄ eū cuz rogaret exaudiuit. 2. Cor. 12. col. 8. post tex.

Ad gratiā duo requirunt. scz facultas exequēdi ⁊ actualitas operādi. ad Ephe. 3. col. 4. ¶. 1.

Gratiarūactio necessaria est oībus qui ad vlteriora beneficia tendūt. ad Ro. 1. col. 11. ¶. 1.

Gratiarūactio reddenda est deo mediatori ⁊ homini viatori. ad Ro. 1. col. 12. in p̄in.

Gratiarū diuersitas, cōsurgit ex diuersitate donoꝝ. ad Romāñ. 12. col. 5. ¶. 2.

Gratiarū diuisiones sunt ꝓphetia operatio miraculoꝝ. ꝛc. 1. Corinth. 12. col. 3. ¶. 2.

Ha.

b Habere spiritūsanctū potest intelligi duplicit. scz receptiue vel dispositiue. ad Ephe. 5. col. 9. post p̄incipiū.

Habitus rectꝰ facit recte iudicare de his que pertinēt ad illū habitū. ad Phil. 1. col. 3. ¶. 3.

Habitus est quadruplex. Primus mutat habentē ⁊ ipe non mutat. ad Phil. 2. col. 4. ¶. 1. in fine.

Habitus cognoscit per actū ⁊ actus per obiectū. ad Hebreos. 11. col. 1. ¶. 1.

Habitu inuentus est xp̄us vt homo. ad Phil. 2. col. 4. ¶. 1. ante finem.

He.

Hereditas debek nō solū filio naturali: sed etiā adoptiuo Et quid sit hereditas. ꝛ quare differt gloria. ad Rom. 8. col. 10. ¶. 3. ꝛ. 4. et col. 11. ¶. 1.

Hereditas nostra consistit in fruitiōe dei. ad Ephek. 5. col. 4. ¶. 1.

Heres xp̃s non fuit inquantū fuit filius dei ab eterno: sz solū inquantū homo ex tpe. ad Heb. 1. col. 3. ¶. 1.

Hebrei dicūt fm quosdā ab abraā qz ante eū hoc nomē non inuenit: sed rn melius fm alios ab heber. 2. Cor. 11. col. 11. post principiū.

Hereses esse necessarias in ecclesia quomō intelligak. 1. Corinth. 11. col. 11. ¶. 2.

Heresis incepit tempe apostoli apud iudeos q̃ serui dei in ecclesia mīstrare nō deberent. ad Tyt̄ū. 2. col. 5. ¶. 1

Hereticus est qui errat circa fidē cū pertinacia non autē ois errans est hereticus. ad Tyt̄ū. 3. col. 6. ¶. 1. et. 2.

Hereticus dicit qui priuatā doctrinā sequit ex elatione. 1. Cor. 11. col. 10. ¶. 2. ante finē.

Hereticus seu seductor dicit qui errat ex ignoātia ꝛ hic nō est excōicatus. ad Gal. 1. col. 7. ¶. 2.

Heretici in principio dicūt quedam vera ꝛ vtilia: in fine autē effundūt mortifera. 2. ad Tymo. 2. col. 6. ¶. 3.

Heretici per vanas doctrinas nō possunt totaliter fidez subuertere. 2. ad Tymot. 2. col. 7. ¶. 1.

Ho.

Homo est assumptus a verbo. id est humana natura est assumpta a verbo. ad Ro. 1. col. 8. ¶. 2.

Homo iste semper fuit est vera: qz homo supponit eternū suppositū. ad Ro. 1. col. 8. ¶. 3.

Homo tenet mediū locū inter deū ꝛ bruta animalia ꝛ cū vtroq; cōmunicat. ad Ro. 1. col. 22. ¶. 1.

Homo dicit carnalis: quia eius ratio carnalis est. aut qz ratio a carne impugnat. ad Ro. 7. col. 7. ¶. 2.

Homo nō potest cōprehendere rationē diuinoꝝ iudiciorū. ad Rom. 11. col. 14. ¶. 4. ꝛ sequētibus.

Homo primus fuit productus sine viro ꝛ femia. Eua vero de costa ade. abel ex adam ꝛ eua. xp̃us solū ex maria. 1. Corinth. 11. col. 8. ¶. 2. circa finē.

Homo debet aliquid deo. aliquid sibi. ꝛ aliquid ꝓximo. ad Gal. 3. col. 5. post tertiū.

Unus homo miserē alterius triplici ratiōe. ad Ephe. 2. col. 4 ante mediū.

Homo malus ꝓpter malitiā dicit demen: nō natura sed imitatiōe. 1. ad Tymo. 4. col. 1. post mediū.

Hō si nō peccasset xp̃s fm mentē beati thome incarnat⁹ nō fuisset. 1. ad Tymoth. 1. col. 8. circa mediū.

Homo ex sui creatiōe dicit seruus dei ꝛ natura humana est forma serui. ad Phil. 2. col. 4. ¶. 1. post mediū.

Hoies seinuicē diligentes tria cōsueuerūt obseruare ad Gal. 4. col. 9. ¶. 1.

Homo est optimū animaliū quādo operat sc̄m rationē sed qñ declinat ad malicia: ē decies millies peior ꝯ mala bestia. ad Tytum. 1. col. 7. ¶. 2.

Homo post lapsum indigebat duobus. sc̄z participatione cū diuina natura ꝛ depositiōe vetustatis. ad Tytum 3. col. 3. ¶. 6.

Homo qui nunq̃ peccauit potest esse sine gratia ꝛ culpa ad Tytum. 3. col. 4. ¶. 2.

Hominū tria sunt genera. quidā sunt virtuosi ꝛ duo vitiosi. ad Tyt̄ū. 3. col. 2. post principiū.

Honorare debent filij parētes per reuerentiā. obedientiam. ꝛ necessariorum ministrationē. ad Ephek. 6. col. 1. post tertium.

Honorare parentes pertinet ad pietatē. 1. Tymot. 4. col. 5. in principio.

Hostia que in veteri lege offerebak debebat habere quatuor. integritatē. sanctitatē. a deo odoris suauitatē. ꝛ salis condimentū. ad Ro. 12. col. 2. in medio.

Hostis stultus aut debilis nō multū est timēdus sed potens nequā ꝛ callidus. ad Ephe. 6. col. 5. ¶. 1.

Hu.

De humanitate xp̃i fuerūt quattuor errores falsi. fotini. arrij. nestorij. ꝛ eutices. ad Phil. 2. col. 5. circa p̄n.

Humilitati cōtraria sunt que oriunt ex superbia. sc̄z pter tio ꝛ inanis gloria. ad Phil. 2. col. 2. ¶. 4. post m ediū

Humilis est qui se subijcit alicui sc̄m iuā mensurā. ad Phil. 2. col. 2. ¶. 4. ante finē.

Ia.

I Iacob dilexit esau autē odio habuit. ꝛ pulcherrima differētia de predestinatiōe ꝛ prescētia. ad Rom. 9. col. 7. ¶. 3.

Iacob⁹ fuit episcopus hierosolymitan⁹. ꝛ vidēbak minoꝝ. ꝛ frater dñi. Nota multa de eo ad Galath. 1. col. 12. circa principiū.

Id.

Idolū nihil esse demonstrak. ꝛ quomō ea que ydolis immolank non inquinant. 1. Corinth. 8. col. 3. ¶. 1. 2. 3. et sequentibus.

Idolatriā aplus docet fugere ꝓpter demonis societatē ꝛ de immolatitijs ydoloꝝ. 1. Cor. 10. col. 8. ¶. 1. et sequētibus. Et col. 9. et. 10. in prin. per totū.

Ie.

Ieiuniū: ꝛ si sit exercitatio corporalis merek tamen vitā eternā si pro obiecto habeat charitatē. 1. ad Tymot. 4. col. 5. ante mediū.

Ig.

Ignis in extremo iudicio dicit cōsumere omnia: intelligi potest ex parte operantis vel ex parte operis. 1. Corint. 3. col. 10. ¶. 2.

Ignis inter omnia elementa est maxime actiuus ꝛ efficax ad agendū ꝛ semper mouek. ad Heb. 1. col. 10. ¶. 1: in fine ꝛ quomō peccatū ignorantie excusek. 1. ad Tymoth. 1. col. 7. ¶. 2.

Ignoātia quid sit ꝛ quādo excusak a peccato ꝛ quando sit peccatū. ad Ro. 1. col. 20. post tertiū.

Ignorare deū contingit dupliciter. Uolūtarie vt quis liberius peccet. ꝛ maliciose. ad Ro. 1. col. 16. ¶. 2.

Ignoātia legis aliquādo cōtingit ex defectu naturalis ingenij. aliquādo ex defectu disciplīe. aliquando vero ex defectu alicuius necessarij. ad Rom. 2. col. 11. in fine vsq; ad sequentē ¶.

Il.

Illustratio mētis ad cognoscendū est de quattuor. sc̄z diuinis terrenis cētibus vel de agendis. 1. Corinth. 14 col. 4. circa finem.

Im.

Impedimentū pauli q̃ non potuit venire ad romanos quomō se excusat. ad Ro. 1. col. 14. ¶. 3.

Impietas dicit quādo aliquis directe peccat cōtra deū. ad Tyt̄ū. 2. col. 6. ¶. 2.

In.

Inanis gloria indeoꝝ qua gloriabank se esse p̄ferendos gentib⁹. ad Ro. 3. col. 12. ¶. 1. Ibidē. col. 15. ¶. 2. ꝛ 3.

Incarnatiōis fructus. modus. ꝛ necessitas. ad Rom. 7 col. 3. ¶. 1.

Incarnatiōē sacra scriptura nō semel sed iterū atq; iterū repetit. ad Heb. 1. col. 10. ante mediū.

Indurare dicit deus nō imittendo malitiā: sed nō apponendo gratiā. ad Ro. 9. col. 15. ¶. 2.

Infideliū mentes dicit deus excecare nō inducēdo malitiā: sed merito precedēti subtrahendo gratiā. 2. Cor. 4. col. 2. post textū.

Infideles damnabunt sine iudicio discussiōis ꝛ examinatiōis. 1. Cor. 5. col 7. ¶. 1. in fine.

In infidelibus primi motus non sunt peccata mortalia. ad Rom. 8. col. 1. ¶. 1. in fine.

Infirmi in fide cū iudeis ꝛ hereticis cōuersari nō debēt ne seducank. 1. Corinth. 5. col. 7. ¶. 2.

Inimicis non debemus reddere malū pro malo: videx eñ deus est. ad Ro. 12. col. 11. ¶. 1. et sequēti. Idez ad Rom. 11. col. 13. ¶. 1. et. 2.

Iniurie sunt remittēde exemplo xp̃i ꝛ apostoli. 2. Cor. 2. col. 3. in fine. et ¶. sequētibus.

Insensatus fit aliquis multis modis. vel quia veritatē acceptā vereliquit. vel nunq̃ eā acceptat. ad Galath. 5. col. 1. post textū.

Intellectus nostēr dicit in potēria ad aliquid cognoscendū. intellectus autē angeli impletus est scientia intelligibiliū. ad Colos. 2. col. 1. ¶. 3. in fine.

Intellectus potest dupliciter accedere ad cognitionē alicuⁱ⁹ nature. sc̄z per cognitionē ꝛ comprehensionē. 1. ad Tymoth. 6. col. 7. ¶. 1.

Intellect⁹ perfectus iudicat quādo recte iudicat de his que ꝛ sibi ꝓponunt. ad Heb. 5. col. 7. ¶. 2.

Intellect⁹ mouet ad assentiendū ex euidētia obiecti qđ est per se cognoscibile. ad Heb. 11. col. 3. post prin.

Intellectū nostrū duo impediunt sc̄z debilitas ꝛ obscuritas. ad Colos. 2. col. 2. post mediū.

Inter duos iudices. sc̄z inter fidelē ꝛ infidelē: fidelis eligendus est. etiā si non sit tante prudentie vt infidelis. 1. Corinth. 6. col. 2. ¶. 3.

Inter indulgentiā que est pro peccatis. ꝛ eam quā diebat paul⁹ cōtrahere mr̄imoniū differētia est. 1. Cor. 7. col. 4. in princ⁹. et ¶. sequētibus.

Inuisibilia dei quō a viatoribus ꝛ quō ab electis cognoscunk. ꝛ quare dicunt in plurali. ad Ro. 1. col. 19. ¶. 2.

Inuocare debemus deū fide precedente. ad Rom. 10. col. 6. post principiū.

Ir.

Iram ante solis occasum apostolus iubet deponere. ad Ephe. 4. col. 16. ¶. 1.

Ira est triplex. In cozde. in platiōe vaga. in cōtumelia ad Ephe. 4. col. 18. ¶. 2.

Ira est duplex. sc̄z que tendit ad vindictā cōtra iusticiā. ꝛ que exequitur quādo oportet ꝛ in quibus oportet. ad Ephe. 4. col. 15. ¶. 3.

Irregularitatē incurrit aliquādo aliquis sine peccato. 1 ad Tymoth. 3. col. 3. ¶. 1.

Iu.

Iudei non dicunt a iuda machabeo: sed a iuda ꝛ benyamin ꝛ alijs qui se adiunxerūt. ad Ro. 2. col. 11. ¶. 1.

Iudei nulla p̄rogatiua habēt nūc in lege gratie: sed parificank gentilib⁹. ad Ro. 3. col. 6. ¶. 1. 2. et. 3. ad Epb. 3. col. 3. ¶. 1.

Iudei nō possunt iustificari sine lege xp̃i sicut ꝛ gentiles ad Rom. 3. col. 10. ¶. 3.

Iudei dicunt mortui cū sunt in peccatis ꝛ nō credūt deū aūt viuificat per gratiā. ad Ro. 4. col. 9. ¶. 1.

Iudei gloriabant de duobus. sc̄z de abrāā ꝛ de iacob ad Rom. 9. col. 5. ¶. 1. et. 2.

Iudei nō oēs fuerūt reprobati: sz aliq̄ erāt inter eos electi. ad Ro. 11. col. 2. ¶. 1. et. 2. Et col. 3. ¶. 2. et. 3.

Iudei nō omnes saluabūt neq; maior pars: sed aliqui. ad Rom. 9. col. 18. ¶. 1.

Iudeis xp̃s in carne existēs predicauit p̄cipaliter gentibus aūt perfunctorie. ad Gal. 4. col. 5. post prin.

Iudei offendūt deū maxime in duobus. sc̄z in inobediētia ꝛ temptatiōe.

Iudeoꝝ status si ꝓsideret ante legē tūc ꝓpter beneficiū legis erāt digniores nō autem in lege gratie. ad Gal. 3. col. 18. ¶. 1. et. 2.

Iudeoꝝ casus fuit vtilis ꝛ fuit reparabilis per xp̃m. ad Ro. 11. col. 5. ¶. 1. ꝛ sequētibus.

Iudeos cōmendauit paulus ex tribus. ex gente. ex beneficijs. ꝛ ex cultu. Et quō xp̃us promissus est eis. ad Ro. 9. col. 3. ¶. 2. Et col. 17. ¶. 1. et. 2.

Iudex ecclesiasticus gerit personā dei xp̃i ꝛ angeloꝝ. iō debet iuste iudicare. 1. ad Tym. 5. col. 7. ¶. 1. 2. et. 3.

Judex nullū iudicare dēt nisi sit pñs ꝯꝯ paulus iudicauerit in absentia eū qui vxorē patris duxerat. 1. Cor. 5. col. 1. in principio. ꝛ ¶. sequētibus.

Judices infideles a fidelibus eligi nō debent. 1. Cor. 6 col. 1. ¶. 1. 2. et sequētibus.

Ante iudicē citatus primo debet se examinare de factis suis vt in iudicio nō confundak. 2. Cor. 13. col. 2. pⁿ tex.

Judicare aliū est cōdempnare seipm. ꝛ fit tripliciter. Iuste. iniuste. ꝛ temerarie. ad Rom. 2. col. 1. ¶. 1. et. 2. Et iterū col. sequēti. ¶. 1.

Judicans aliū in quo reus ipe reperik a deo seuere puniētur. ad Ro. 2. col. 2. ¶. 3. et. 4.

Judicij diuini veritas cōsistit in hoc qz nō punit in pñti fm meritū ꝛ equalitatē. fm ꝓportionē ꝯꝯ eternā penā ꝓ tpali dicak illatura. ad Ro. 2. col. 4. ¶. 1.

Judicare extra casum nō cōcessum alterū nullus p̄sumat quia deus iudex est. ad Ro. 14. col. 3. ¶. 1.

Judicare dies ꝛ annos ꝛ menses aplus ꝓhibet. ad Ro. 14. col. 4. ¶. 1. 2. et. 3.

Judicare de occultis nemini licet: hoc xp̃o cōmissum est in districto iudicio qui iudicabit abscondita. ad Ro. 14 col. 6. in prin. Et. 1. Cor. 4. col. 3. ¶. 1.

Judicare de actibus exterioꝝ⁹ quo potest fieri bene ꝛ male: iudicare aūt de occultis soli cōmittit deo. ad Ro. 14. col. 2. ¶. 1. ꝛ sequē.

Judicare debet quilibet seipm iudicio discussionis. ꝛ similiter iudicio cōdemnatiōis ꝛ reprehensionis. 1. Cor. 4. col. 2. ¶. 1. ante finē.

Judicari sancti ab hoibus ꝓ maxime habere debent. si iudicank vnde pusilli scandalizari possunt. quantū autē ad seipos curare nō debent. 1. Cor. 4. col. 2 ¶. 1.

Judicandus vel excōmunicandus trina vice est ammonendus. 2. Cor. 13. col. 1. ante mediū.

Jugū dicit oē illud qō ligat plures ad aliqđ faciendū ꝛ est iugū dei ꝛ iugū diaboli. 2. Cor. 6. col. 7. ¶. 2.

Jurare deū per semetipm quō intelligak. ad Rom. 14. col. 6. post principiū.

Jurando sanctus paulus ostendit verbū dñi. ꝛ apli iacobi nō esse intelligendū ꝓ semper: sed ꝓ tpe ꝛ loco. ad Ro. 1. col. 13. in prin. vsq; ad ¶. sequentē.

Jurandi duplex est modus. sc̄z per simplicē attestationē vel execrationē. ad Heb. 6. col. 10. ¶. 2.

Jurauit deus per semetipm ꝛ ideo iurare iuste nō est peccatū. ad Heb. 6. col. 9. ¶. 2.

Juris rigorē seruare est quādo aliōs seruat ea que iusta sunt fm se ꝛ tūc dicit equitas. ad Heb. 1. col. 11. ¶. 3.

Jurat aliq̄n deus iurat ꝛ angelus. ꝛ cōiter immobiliter iurata permanēt. ad Heb. 3. col. 6. ¶. 3.

Justicia cōsistit in redditiōe debiti homo aūt aliqđ debz deo. aliquid sibi ꝛ aliqđ ꝓximo. ad Gal. 3. col. 5. pⁿ tex.

Ad iustificationē cōcurrūt sex que deꝰ operat iustificatis ad eph. 1. col. 3. ¶. 2. et sequē. ꝛ ad epb. 5. col. 7. pⁿ p̄n

Justificatio nō est ex lege sed ꝓ gratiā que dat a iesu xp̃o ad Ro. 3. col. 11. a ꝓncipio vsq; ad finē.

Justificari pōt dupliciter accipi. sc̄z ꝓ iusticiā exequi ꝛ iusti-

etā fieri.ad gal.2.col.11.p⁹ prin. ⁊ ad gal.3.col.8.¶.2
Justi iudicabūt angelos bonos in eo ꝙ eos excellunt. ⁊ malos in eo ꝙ eos ꝓdemnāt.1.Cor.6.col.2.¶.2.⁊.3.
Justicia dei tpe gratie manifestata est per doctrinaz xpi per euidētia signa. ad Ro.3.col.10.¶.1.et.2.
Justicia dei reuelāt in hoīe credēte euāgelio per fidē ie su xpi.ad Ro.1.col.16.¶.3.
Justificatio non est ex lege sed per gratiā que dat a iesu xpo.ad Ro.3.col.11. a principio vsq; ad finē.
In iustificatiōe impij sunt duo termini. scilz a quo ⁊ ad quē.ad Tyt.3.col.4.¶.2.
Justicia aliqñ est virtus specialis. aliqñ generalis. ad Phil.3.col.4. post textū.
Justicie modus est duplex.scz legalis ⁊ mozalis. ibidē.
Justis nō esse posita legem: sed iniustis declaratio.1.ad Tymoth.1.col.5.¶.3.
Justicia est duplex.scilz humana ⁊ diuina. ad Heb.10. col.16.¶.1.
Juuare deū dupliciter intelligi potest.scz vires ei dādo vel eius mandata exequēdo.2.Cor.6.col.1.post prin.
Juuenes sequūtur voluptates qz nō sunt alia experti et reputāt ꝓ medicina esse labor.2.ad tym.2.col.9.¶.1
Imago tria in se ĩcludit ⁊ sic homo dicit esse ymago dei propter memoriā intellectū ⁊ voluntatē.1.Corinth.11. col.6.¶.1.et.3.
Imago perfecta dicit xpus ex parte similitudinis. origi nis.⁊ equalitatis.2.Cor.4.col.3.post medīū.

La.

l Abrozantiū in vinea dñi sabaoth que sit mer ces.1.Cor.3.col.4.¶.1.et sequētibus.
Laudare se pōt aliqs dupliciter.s.vt oñdat se nō deficere in tribulatōib⁹.1.cor.5.col.2. in fi.
Laudare debemus deū nō solū mentaliter sed etiā voca liter.ad Ephe.5.col.9.¶.1.

Le.

Ledere potest aliqs aliquē tripliciter.scz in persona.in fama.⁊ in rebus.2.Cor.7.col.2.¶.1.
Legē non habētes ipi sibi sunt lex in⁹tū scz fungūt offi cio legis. ad Ro.2.col.9.¶.1.
Legē obseruare quō nos debemus ⁊ obligemur ad certa legis. ad Ro.6.col.6.¶.2.et.3.
Sub lege factum si ly sub denotet solū obseruantiā le gis sicut xps fuit factus sub lege. si aūt suppressionē tūc nō est sub illa lege.ad Gal.4.col.4.¶.1.
Legē statuēs debet eā regulare ſm deū vt fiat vtilis in institutis.1.ad Tymoth.1.in plogo.
Legē nō esse posita iustis sed trāsgressoribus quō intel ligat.1.ad Tymoth.1.col.5.¶.3.et sequētibus.
Legalia cessare debebāt cessante euāgelio ⁊ quō aplus permittebat ad tps.ad Ro.14.col.2.¶.1.
Legalia vlterius nō esse seruāda post euangelicā institutionē apostoli cōcluserūt.ad Gal.2.col.3.¶.1.et.2.
Legalia nō seruabat petrus:sed cū gētilib⁹ edebat que cūq; apponebanᵗ.ad Gal.2.col.3.¶.1.et.2.
Legalia vtrū debebant seruari lege gratie data magna ꝯcertatio augustini ⁊ hieronymi. ad Gal.2.col.8.¶.1 post mediū. Et ca.5.col.1.post textū.
Legis opera quedā erāt legalia quedā moralia.ad gal. 2.col.11.post principiū.
Aliud est esse sub lege.⁊ aliud seruare legē.ad Gala.5. col.10.¶.2.
A lege diuina nemo liber est:neq; homo:neq; angelus. 2.Corinth.3.col.8.¶.1.
Legē iusticie quō quidā nō habuerūt iusticia eīs est per fidem xpi.ad Ro.9.col.19.¶.2.
Legislatoris intētio debet esse vt faciat homines iustos.ad Rom.10.col.2.¶.5.et.6.
Lex nō iustificat exauditu:sed ex opere operāte.ad Ro mān.2.col.8.¶.1.et.2.
Lex moysi fuit media inter legē nature ⁊ gratie.ad Ro mān.5.col.15.¶.1.et col.sequēti.
Lex humana respicit actus exteriores:diuina aūt prohi bet actus interiores ⁊ exteriores nociuos. ad Rom.5. col.16.post mediū.
Lex aliquādo recipit pro tota scriptura veteris testamē ti.quādoq; pro quinq; libris moysi.aliquando ꝓ decalogo.ad Ro.5.col.18.¶.2.
Lex fuit data peccatozib⁹ in flagellū:ꝑficientibus in pe dagogū: perfectis in solatiū.ad Ro.5.col.18.¶.6.
Lex naturalis mouit in hoīe quādo ratio naturalis pas sionibus succubit. ad Ro.7.col.1.¶.1.
Lex durat q̄diu homo viuit:postea absoluit homo a le ge.ad Ro.7.col.1.¶.2.et.3.
Lex nec docet peccare neq; legislator in hoc ꝙ iustā le gem cōdit.ad Ro.7.col.3.¶.1.
Legē phibentē pctm operari oēm ꝯcupiscentiā est locu tio emphatica.ad Ro.7.col.4.¶.1.et sequēti.
Lex est bona ⁊ facit cognoscere peccatū ⁊ prohibet. ad Ro.7.col.6.¶.3.et.4.
Lex spūs liberat hoīem a peccato ⁊ morte:⁊ est causa spi ritualis vite. ad Ro.8.col.2.¶.1.
Lex quō dicāt subintrasse ante legē gratie ⁊ sub lege na ture.ad Ro.5.col.15.¶.2.
Lex licet demōstret peccatū tñ cōcupiscentiā nō aufert. ad Ro.5.col.16.post principiū.
Lex antiqua fecit cognoscere pctm:sed nō prebebat au xiliū cōtra peccatū.ad Gal.3.col.7.post prin.
Lex vetus cōparat ad nouā sicut opa nature ad opa in tellectus.ad Gal.3.col.9.post prin.
Lex antiqua fuit data ꝓpter quattuor.scz malicia. infir mitatē.ꝯcupiscentiā ⁊ ignorātiā.ad Gal.3.co.14.¶.1
Lex vetus ꝓposita erat iudeis per quā māuducerent ad fidē ⁊ iusticiā.ad Gal.4.col.2 ¶.1.
Lex vetus dicit lex peccati ⁊ mortis: ⁊ mutata fuit per xpm ⁊ erat imperfecta.ad Heb.7.col.7.¶.1.et.2.
Lex vetus dicit carnalis:qz ꝓmittebat carnalia premia ⁊ tpalia supplicia. ad Heb.7.col.9.¶.3.
Lex noua dicit lex amoris:⁊ ideo dicit ymago vetus ve ro vmbra. ad Heb.10.col.1.¶.1.
Lex dat vt inducat homines ad virtutē et faciat abstinere a vicijs. ad Heb.10.col.2.¶.3.

Li.

Liber vite ⁊ predestinatio sunt idē ſm rem:differūt aūt ratiōe.ad Phil.4.col.2.¶.3.
Liber vite est firma notitia de predestinatis. ad Phil. 4.col.2.¶.3.et ad Heb.10.col.2.¶.3.
In libro vite aliqui sunt scripti simpliciter.⁊ illi nūq; de lent. alij ſm q̄d.ad Phil.4.col.3.¶.3.
Liber vite dicit xpus: in quo scripta sunt oīa necessaria ad salutē.ad Heb.10.col.2.¶.3.
Liberū arbitriū habet multiplicē statū. qz ante lapsum est in potestate nostra peccare mortaliter vel nō peccare ad Heb.10.col.9.¶.2.
Liberū arbitriū habet homo quo ad coactionē non autē quo ad inclinationē. ad Ro.6.col.8.¶.2.
Per liberū arbitriū homo nō potest saluari absq; diuīo auxilio.ad Phil.2.col.8.¶.1.
Liberalitas xpi ostēdit ex muneribus que fidelibus cō tulit. ad Ro.1.col.9.¶.1.
Liberalitas oztū habet a duobus.s. habūdantia tpaliū ⁊ cōtemptu earū.2.Cor.8.col.2.post prin.
Licitū aliqñ est aliquid ſm se qō efficit illicitū ꝓpter ea

roneā cōscientiā.ad Ro.14.col.8.¶.1.
Licere sibi oīa cum dicit apls est distributio accōmoda. id est que diuina lege non prohibent.1.Cor.6.col.5. ¶.2.et sequēti.
Lingua angelox sunt homines officia angelica bñtes vt sunt ꝓdicatores.1.Cor.13.col.1.¶.2.
Lingue cessabūt post resurrectionē vltimā q̄ ad diuersi tatē qua aliqui in primitia ecclesia loquebanᵗ varijs lin guis.1.Cor.13.col.7.¶.1.
Litteras cōmendatitias accipe a personis famosis quo usq; aliquis per facta sua in noticiā perueniat nō est ma lū.2.Cor.3.col.1.¶.1.
Littera legis vat solū cognitionē peccati ⁊ occasionali ter auget.2.Cor.3.col.4.¶.1.

Lu.

Lumen glozie dupliciter menti infundit. scz per modū forme cōnaturalis facte ⁊ permanētis aut per modū for me trāseuntis.2.Cor.12.col.4. post medīū.
Luxuria est filia desperatōis: qz multi ex desperatione spūaliū dāt se totaliter carnalib⁹. ad Col.3.col.3.¶.1.

Ma.

m Mala que hic sustinemus possunt cōsiderari vt sunt in patiēte:aut vt sunt in agēte.ad Ro.8. col.23.¶.1.ante mediū.
Mala ꝓpter duo cōsueuerūt cōmemorari scz ad cōmendationē ⁊ correctionē.2.Cor.7.col.2.¶.2.
Maledicere cōtingit tripliciter.scz annūciando. impe rando.⁊ optādo. ad Ro.12.col.9.circa finē.
Maledicere nō est aliud nisi de re aliqua ex malicia ma lū dicere.ad Gal.3.col.8. post principiū.
Maledicēdo aplus pseudo benedixit.qz de carnali absci sione ⁊ castratōie:ac sterilitate intellexit. ad Galath.5. col.6.¶.1.
Maledictū est duplex.scz maledictū culpe.⁊ maledictū pene.ad Gal.3.col.9.post textū.
Maledictus quanᵗ in nostris ꝙ in hebreox codicibus seu libris habeat scz qui pepēderit in cruce tñ prauitate iudeox falsificatū est. ad Gal.3.col.9.¶.1.
Mali nō ptuanᵗ bonis dei ꝓpter malicia:sed in eis re ꝑbat qō ex eox malitia ꝓcedit.j.Cor.j.col.jj.p⁹ pn.
Mandata diuina cōtinent in duabus tabulis. Prima ordinat ad deū.alia ad ꝓximū. ad Ephe.6.col.2.¶.1.
Manducare se non velle carnes aplus dicit ineternū:si scandalizet aliqs.j.Cor.8.col.5.¶.j.et.2.
Manducare corpus xpi indigne dupliciter cōtingit. scz recipiēdo aliū panē ꝙ tritice. aut aliū liquoz ꝙ vinū. Vel qui in peccato mortali accedit incōritus ⁊ nō pfes sus.j.Cor.jj.col.23.¶.j.
Manducans nō manducantē nō iudicet ⁊ ecōuerso.ad Ro.j4.col.2.¶.2.
Manicheos aplus demones vocat. qz inter oēs here ses plus vāt dyabolo de honore.j.ad Tymoth.4. col 2. post principiū.
Manna dicit esca spūalis.qz miraculo fuit filijs israel p parata.j.Cor.jo.col.j.¶.j.
Mansuetudo est virtus cōpescens ab ira que perturbat iudiciū rationis.2.ad Tymoth.2.col.10.post prin.
Manus xpus extendit in cruce.⁊ in miraculox ogatiōe ad Ro.jo.col.jo.ante mediū.
Maria dicebaᵗ ante consiliū ephesinū cristotochos.post cōsiliū vero ꝓpter errorē nestorij theotochos.j.ad Tym moth.6.col.jo. circa mediū.
Maria ⁊ si fuerit cognata elizabeth:ipa tñ fuit de stirpe dauid. ad Heb.7.col.9.¶.j.
Martyrē non facit pena:sed causa vt videlicet suscipiat ꝓpter xpm.ad Ro.8.col.23.¶.2.

Materia prima est nuda ⁊ priuata oīi forma sibilis. oī specie ⁊ dispositiōe carens.ad Heb.jj.col.4.¶.2.
Matrimoniū est institutū ꝓpter tria. scz in officiū natu re.in remediū cōcupiscentie.in effectū sacramēti.1.Co rinth.7.col.2. post mediū
Matrimoniū separari nō debet ꝓpter infidelitatē nisi el set periculū in cohabitatiōe.1.Cor.7.col.6.¶.4.⁊ se quētibus. Et idē col.8.¶.1.et sequētibus.
Matrimoniū nō est dissoluendū ꝓpter pfectū pteritū ⁊ ꝓpter carnalē copulā cōsumatā.1.Cor.7.col.12.¶.1.
Matrimoniū coactū raro sortit bonū exitū.1. Corinth. 7.col.17.¶.2.
Matrimoniū spūale inter corinthios ⁊ xpm apls glozia tur se fecisse.2.Cor.11.col.7.circa prin.
Aplus dicit beatius esse nō nubere q̄ nubere tanᵗ vo catus a spūsancto.1.Cor.7.col.17.¶.3.4.5.et sequē.
Non ls recipe in vrozē quā pr recipietis cognouit. aut in vrozē habuit.1.Cor.5.col.1.in pn.⁊ ¶.sequēt.

Me.

Mediator debet esse duox.⁊ sic xps fuit mediator inter deū ⁊ hoīem. ad Gal.3.col.15. ¶.1.
Meditare debem⁹ de recta operatiōe. de diuina laudā tiōe.de celesti iocūdatiōe.ad Ephe.5.col.9.¶.1.
Melchisedech dicit hebrei quādo abraā occurrit fuisse annox.ccc.cr. Et erat dei summi sacerdos. ad Heb.7. col.1. post textū.
Melchisedech idē est qō rex iusticie. ⁊ sine patre ⁊ mre ⁊ genealogia ꝛc.ad Heb.7.col.3.¶.1.
Membra xpi in xpo manētia possunt facere fructū bonū ad Ro.7.col.2.¶.3.
Membra xpi dicunᵗ qui participāt corpe ⁊ sanguīe dñi 1.Cor.10.col.6.¶.2.
Membra corpis mystici sunt fideles.scz prelati ⁊ subdi ti.⁊ quō officia in ecclesia sint diuersa.1.Cor.12.col.8. ¶.1.2. et sequētibus.
De mendacio se excusat apls.quia ꝓmiserat corinthijs venire ⁊ nō venit.2.Cor.1.col.8.in pncipio.⁊ ¶.se quētibus pulchra valde.
Mensa peccatox dicit laque⁹.⁊ dicit scandalū. ad Ro mān.11.col.4.¶.1.
Meritū est duplex.vnū qō innitit iusticie.aliud qō solū misericordie.ad Heb.6.col.8.post prin.
Meritū consistit in hoc ꝙ deus habet patientiā ⁊ homo vtaᵗ patiētia dei. ad Ro.2.col.5.¶.3.
Meritū xpi dicit infinitū.alioz autē sanctox dicit finitū ad Col.1.col.13.post principiū.

Mi.

Miles xpi dicit aliquis tripliciter.inquantū scz pugnat cōtra peccata.cōtra errores.⁊ cōtra tyrānos.2.ad Ty moth.2.col.1. ¶.5.⁊.6.
Ad militiā duo requirunᵗ. scz vt expugnenᵗ cōtrarij rei publice.⁊ vt subiiciantᵗ qui debēt esse subiecti.1.ad Ty moth.1.col.9.¶.2.ante finē.
Ministrare sacra debēt epi.⁊ sacerdotes docere ignoran tes.⁊ pascere famelicos.ad Ro.12.col.6.¶.2.
Ministri infideles xpi dicunᵗ hi qui in dispensatiōibus diuinis nō intendunt vtilitatē populi:sed suā.sed ministri xpi fideles ecōuerso.1. Cor.4.col.1. ¶.1.
Ad dignitatē ministerij tria requirunᵗ.scz sapiētia ne er ret. ꝓsapia ne cnotemnaᵗ ⁊ virtutis potētia. ad Heb. 1.col.4.¶.2.
Mirabaᵗ aplus ꝙ galathe tamcito fuerūt a pseudo sedu cti.ad Gal.1.col.3.post principiū.
Miracula dicunᵗ de presenti que fiunt virtute diuina.si gnū aut⁹ ⁊ ꝓdigiū de futuro. ⁊ virtutes quō inter se dif ferāt.2.Cor.12.col.12.circa mediū.

R

Miraculū falsum dicit quādo deficit a vera ratiōe facti: vel a debito fine. 2. ad Thes. 2. col. 5. ¶. 3.
Missam vt audiret & coicaret demō quēdā induxit. & eū postea vicit q dampnatus fuit. 2. Cor. 11. col. 8. in pn.
Misereboz cui voluero. & clemēs ero in quē mihi placuero. ad Ro. 9. col. 9. post pzn. & ¶. sequēti.
Miserēt homo tripliciter. & ponit terminū & limitatiōez in miserātiōe. ad Ephe. 2. col. 4. ante mediū.
Misericordia. clementia. & venia differūt. ad Heb. 10. col. 10. ante mediū.
Dei est misericoz vsq; ad extremū iudiciū: sz p iudiciū horrendū est incidere in manꝰ eiꝰ. ad Heb. 10. col. 13. ¶. 1
Missio est duplex. Una que motū localē importat. Alia que applicationē nouam demonstrat. ad Heb. 1. col. 18. ¶ 1. post mediū.
Misit deus filiū suū in ꝑdiffinito tempe factū sub lege. ad Gal. 4. col. 2. post textū.
Mysteria nō oīa reuelata sunt angelis neq; sanctis: sed quedā sunt in deo occultata. ad Eph. 3. col 7. ¶. 1.

Mo.

Modestia est virtus per quā aliquis in omnibus exteriozibus modū tenet vt nulliꝰ offendat aspectū. ad Tytum. 3. col. 2. ¶. 1.
Modestia & mānetudo docent modū seruandū in agendis. 2. Cor. 10. col. 1. ¶. 2.
Momentū dupliciter pot accipi. sz p instanti vel p aliquo tpe imperceptibili. 1. Cor. 15. col. 23. ¶. 1.
Moniales qñ velant tondunt qz ꝓmouent in dignitatē virilē liberate a viris. 1. Cor. 11. col. 5. ¶. 1.
Mons syna quō significat duo testamēta Nota pulchra ad Gal. 4 col. 4. ¶. 2. et sequētibus.
Mozs xpi fuit sufficiēs causa nre salutis. silr & sacra que efficaciā habēt ex passiōe. ad Gal. 1. col. 3. circa finē.
Mozs vbi est victoria tua. in canone scripturaꝝ nō inuenit. 1. Cor. 15. col. 26. ¶. 1. 2. 3. et. 4.
Mortē timere nō debemus qz ꝑdiu sumus in corpe peregrinamur a deo. 2. Cor. 5. col. 14. ¶. 1. 2. et. 3.
Mortui dicunt tripliciter. sez morte peccati in adā. veteri vite. & sibijpis. 2. Cor. 5. col. 8. post pzn.
Mortui esse debemus peccato tunc eiꝰ dicimur viuere xpo. ad Ro. 14. col. 5. ¶. 1. 2. et. 3.
Mortuū esse xpm peccato semel. ad Ro. 6. col. 4. ¶. 3.
Mortuus est xps pro inimicis. & quō mozs xpi potest cōsiderari tribus modis. ad Ro. 5. col. 3. ¶. 2. Et col. 4. ¶. 1. 2. et. 3.

Mu.

Mulier nō est formata de pedibꝰ viri tanꝝ ancilla: nec de capite: sed de latere. 1. Cor. 7. col. 3. ¶. 1.
Mulier in sacra scriptura aliqñ designat sexū naturalē. & sic dixit adā: Mulier quā dediſti mihi que tamē virgo erat. ad Gal. 4. col. 3. ¶. 1. circa finē.
Mulier ꝓpter peccatū. ialutē neq; corporalē. neq; eternā totaliter amisit. 1. ad Tymoth. 3. col. 1. ¶. 1.
Mulier data est viro ad adiutoziū generatois. & fm hoc differt vis generatiua a nutritiua. 1. Corinth. 7. col. 1. ¶. 1. et sequenti.
Mulier nō dz ꝫbere nisi mortuo marito: si aūt mortuus fuerit libera est a vinculo viri. 1. Cor. 7. col. 17. ¶. 2.
Mulier nō dz orare neq; ꝓphetizare nisi velato capite. & qd velū significet. 1. Cor. 11. col. 5. ¶. 1. & col. 7. ¶. 2
Mulier dicit etiā ad ymaginē dei facta. qz magis assēdit ymago fm spm q fm carnē. 1. Cor. 11. col. 8. ¶. 1. et. 2
Mulierē sanctā virū malū bonū facere ꝓtingit. 1. Cor. 7. col. 7. ¶. 3. Idem. col. 8. ¶. 1.
Mulieres vetule & obstiate in malicia aliqñ faciūt aliqd circa corpa & linprimūt. ad Gal. 3. col. 2. post mediū.

N

Mulieres aplūs noluit loqui in ecclesia: sed in priuato. 1. Cor. 14 post textū. et ¶. sequētibus.
Mulieres sequebant aplos & ministrabāt necessaria. 1. Corinth. 9. col. 2. post principiū.
Mundū dicebat origenes in ifinitū renouari & recuparī sed aplūs dicit semel. ad Heb. 12. col. 16. ¶. 1.
Musicalia instrūa cōparat aplūs lingue humane & voci. 1. ad Corinth. 14. col. 5. ¶. 1. 2. et. 3.

Na.

n Atura diuīa dr plena: hūana aūt est in potētia ad plenitudinē. ad Phil. 2. col. 4. ¶. 1.
Natura diuina cōsideraē duobus modis. puz sez est ratio cognoscēdi. vel vt est principiū essendi. ad Ro. 1. col. 24. in principio.
Naturale dicit illud qō fit. ab agēte cui naturaliter subdit patiens. ad Ro. 11. col. 10. post pzn.
Naturale desiderū dedit nobis deus ꝓueniens nature spūale aūt aie. 2. Cor. 5. col. 3. post textū.
Naturale desiderū est aīe esse cū corpe alās mors nō esset penalis. 2. Cor. 5. col. 2. circa finē.
Naturalū rerū differentia est corruptibile & incorruptibile. 1. ad Tymoth. 1. col. 9. ¶. 1.
Natus est xps tpaliter sine patre: eternaliter sine matre. ad Heb. 7. col. 3. ¶. 2.
Ex nihilo nihil fieri estimabāt antiq phi. vel quodlibet esse in qlibet sicut empedocles et anaxagoras. ad Heb. 11. col. 5. ¶. 2.

Ho.

Hocere possumus ꝓpio tripliciter. sez facto verbo & desiderio. ad Ro. 13. col. 7. ¶. 2.
Hocere nō pūt plus neq; hoīes: neq; demones: q deus eis permittit. 2. ad Tym. 3. col. 4. ¶. 3.
Hocti cōparat vita pūs ꝓpter ignorantiā diei aūt futura ꝓpter claritatē. ad Ro. 13. col. 10. ¶. 1.
Hoc de qñq; ꝓmendat. s. q dictis dei credidit. q ex fide timuit. q mādatū dei impleuit. q a deo salutē sperauit. & q destructionē ꝓdicauit. ad Heb. 11. col. 8. ¶. 1.
Homen iesu xpi in primitiua ecclesia erat odiosum. ideo apli vt venerarēt baptizabāt in nomīe xpi ex ordinatiōe spūsancti. 1. Cor. 1. ¶. 1. col. 7. circa finē.
Homen imponit ad cognoscendū rē. qz significatū notis est diffinitiuū & ratio rei. ad Ephe. 1. col. 18. ¶. 2.
Homē alicꝰ rei duplr pōt accipi. vidz fm qō est expressiuū: vel fm qō est significatiuū. ad Ephe. 3. col. 9. ¶. 3.
Homen est xpo datū super oīe nomē. ad Phil. 2. col. 9. post textū.
Homen suū apls cū scripsit hebreis nō preposuit ꝓpter tres causas. in ꝓlogo ad Heb. col. 5.
Hoticia q habet per scias hūanas illuīat intellectū solū ſz q hēt per fidē intellectū & affectū. 2. Cor. 2. co. 6. ¶. 3.
Hoticia de deo multiplr haberi pōt. s. per xpm. per iudeos. & antiqs pbos. ad Heb. 11. col. 7. ¶. 3.
Houū testm nō ordinat ad vetus: sed ecouerso sicut figura ad veritatē. ad Gal. 1. col. 5. ante mediū.
Houus homo dicit xps. ꝓpter nouū modū siue cōceptionis. ad Ephe. 2. col. 11. ¶. 1.
Houus homo est animus interius renouatus. ad Col. 3. col. 4. ¶. 1. 2. et. 3.
Houissimū tempus dicit vltima etas mūdi. 1. ad Tym. 4. col. 1. ante mediū.
Houissimi dies dicunt qui sunt ꝓpinqui nouissimis diebus. 2. ad Tymoth. 3. col. 1. ¶. 1.

Ob.

o Bedientia includit oēs virtutes & reddit eas meliozes. ad Phil. 2. col. 7. ¶. 3.
Obedientia dat meritū passionibus sanctoꝝ. ad Phil. 2. col. 5. ¶. 4.

O

Obediētia dicit magna qñ sequit imperiū alterius ꝓtra motū ꝓpriū. ad Phil. 2. col. 5. ¶. 4.
Inobediētia qñ fit. ꝓpter aliud q ꝓtemptū tunc non est speciale peccatū. ad Heb. 2. col. 1. ¶. 4.
Inobediētia fuit inter pctā alia magis punita silr & tem ptatio dei. ad Heb. 3. col. 5. post pzn.
Obediēs fuit xps non volūtate diuina qz ipa est regula sed humana. ad Phil. 2. col. 5. ¶. 2.
Obiectū vniꝰ virtutis finis & alteriꝰ. 1. ad ty. 1. co. 3 ¶. 4
Obligātas est triplex. sez in affectu. in opatiōe. & intellectu. ad Heb. 12. col. 8. ¶. 2.
Obfuare idē est qō diligēter ꝓsiderare vt cauere. & pōt sumi in bono & in malo. ad Ro. 16. col. 4. ¶. 1. 2. et. 3.
Obseruare dicebat apls galathas dies mēses & annos quos corrigebat. ad Gal. 4. col. 7. ¶. 2.
Obsecrat apls romanos ad ostēdendā humilitatē animorem & reuerentiā. ad Ro. 12. col. 1. ¶. 1.
Obstaculū nō ponere ꝓcedit ex gratia dei libere dantis ad Heb. 12. col. 9. ¶. 2.

Oc.

Occulta scire ꝓtingit tripliciter. s. p gras. p ꝑdicationē p scripturaꝝ lectionē. 1. ad Corint. 14. col. 11. ¶. 1.
Oclose mulieres esse nō debēt ne incurrāt incōtinentiā 1. ad Tymoth. 5. col. 4. ¶. 2. et. 3.
Ocios inquietudinē patiunē. qz ratio nō pōt quiescere. 2. ad Tymoth. 3. col. 4. ¶. 2.

Od.

Odore vinearū florentiū serpentes morīunē. 2. ad Cor. 2. col. 6. ¶. 4.

Of.

Offert se hō deo per sufferentiā mortis: per maceratiōes carnis: per opa iustīcie. ad Ro. 12. col. 1. ¶. 1.
Officia in ecclesia sunt diuersa. ꝓpter multas ratiōes. 1. Cor. 1. col. 8. ¶. 1. 2. et sequētibus.
Ex offerentis bonitate oblatio acceptat que nō est sacramentalis. ad Heb. 11. col. 6. post pzn.

Ol.

Olus comedere debet qui luxuriā fugare cupit. ad Romañ. 14. col. 2. ¶. j. in fine.

Om.

Oia sibi licer dicebat apo. & est distributio accomoda. i. q diuīa lege nō ꝓhibent. j. ad Cor. 6. col. 5. ¶. 2. & seq.

On.

Onera quō alter alteriꝰ portare debemꝰ & a supbia que hoc ipedit caueamꝰ. ad Gal. 6. col. 2. in pzn. & ¶. seqn.

Op.

Opera bona facta ꝓ mortuis ꝓsunt eis ꝓpter intentionē & charitatē faciētis. j. Cor. 15. col. 53. post pzn.
Opera tenebraꝝ dicunt opera peccatoꝝ qz cōpant peccatis. ad Ro. 13. col. 13. ¶. 1.
Opera sex dierū quō diuersimode exponunt. ad Heb. 4. col. 3. post principiū.
Oga mra st ad btitudinē ordiata q est finis vltimꝰ & dicunt viua vel mortua fm fines. ad Heb. 6. col. 2. ¶. 2.
Operari dicit deus aliqñ illuminando intellectū. aliqñ mouendo ad opus. ad Heb. j. col 10. ¶. j.
Opibus hūanis nō debet vita eterna ex ꝺdigno nisi ex ꝑpulsu dei fiāt ſz de pgruo. ad Ro. 4. col. 3. post pzn.
Opus manuale ꝓpter tria impositū est. sez ꝓpter necessitatē victus ad vitandū ociū. & ad carnis macerationē. ad Ephe. 4. col. 17. post principiū.
Oparī nō ꝓhibz aplūs suos dei. 2. ad Ty. 3. col. 4 ¶. j

Or.

Oratio debet fieri in secreto & fine intermissiōe corā deo & in spiritu. ad Ro. 1. col. 12. ¶. 1.
Oratio duplex est priuata. sez & publica. 1. Corinth. 14. col. 7. post principiū.
Oratio debet habere ꝺnqz. sez subiectū. predicatū. copulā. vlem determinationē &c. 1. Cor. 14. col. 9. post pzn.
Oratio reddit exaudibilis ex hūilitate orantis. ad Eph 5. col. 9. post principiū.
Oratio vt exaudiat debet habere cōditiōes septem. ad Ephe. 6. col. 8. post textū.
Oratio debet habere quattuoz cōditiōes vt orans exaudiat. ad Phil. 4. col. 3. ¶. 2.
Oratio est aiceńsus mētis in deū. Postulatio est reruz petitio. ad Col. 1. col. 4. post textū.
Oratio in quattuoz distinguit. sez in orationē. obsecrationē. postulationē & in gratiarūactionē. 1. ad Tymot. 2. col. 1. in principio.
Orare semp & nō deficere quō intelligat. 1. ad Tymot. 5. col. 5. ¶. 2.
Orando ꝓ aliq nō cessare intelligit debito tpe vel in affectu hitualiter. ad Ephe. 1. col. 14. ¶. 1. et. 2.
Orationes multoz nō exaudiri dicit aplūs impossibile. ad Heb. 13. col. 8. ¶. 4.
Orationis fructus duplex est. Unus hoi ꝓuenit. Alius eū reficit. 1. Cor. 14. col. 7. circa mediū.
Orationis attentio. alia est ad verba. alia ad sensuz. alia ad finē. 1. Cor. 14. col. 7. ¶. 1.
Orare quid debemꝰ in generali scimus: in spēali aūt nō nisi reuelet nobis. ad Ro. 8. col. 16. ¶. 2.
Orans aut ꝓphetās hec facere iubet discooperto capite. 1. Cor. 11. col. 4. ¶. 1.
Ordo potest tripliciter cōsiderari. inquantū est in prima causa omniū. vel in causis vniuersalibus. vel quantū ad speciales effectus. ad Ephe. 1. col. 17. ¶. 1.
Ordines in ecclesia sunt tres. sez epoz. pboz. & dyaconoz. 1. ad Tym. 3. col. 2. post textū. Et col. 5. ¶. 4.
Originale peccatū & actuale quō intelligant subintrasse ante legē & post. ad Ro. 5. col. 15. ¶. 2.
Originale peccatū nō imputat paruulis apud homines: sed bñ a deo. sic etiā post legalia reputant que antea non reputabant. ad Ro. 5. col. 9. ¶. 1. et. 2.
Originale peccatū nō intrault per exam: sed per adam. 1. Cor. 15. col. 9. ¶. 1.
Origenes posuit penas damnatoz esse transitorias. 1. Corinth. 15. col. 11. ¶. 1.
Ornatus mulierū vitiat ex tribus. ex praua intentiōe ꝓpter cōsuetudinē patrie. 1. Tymoth. 2. col. 5. ¶. 1.

Os.

Os latū dicebat se hre apls. qz latitudo oris latitudinē cordis demōstrat. 2. Cor. 6. col. 6. ¶. 1. et sequēti.
Osculū pacis dat in signū pacis & vnitatis spirituū. 2. Corinth. 13. col. 4. ¶. 3.

Pa.

p Ati peccata cotraria aplūs pulchre docet (qz multū nocēt) vitare. ad Heb. 12. col. 9. ¶. 3. et sequētibus.
Patientiā habere debemus cū ꝓximo: sicut deus habet cū oibus. ad Ro. 15. col. 2. ¶. 1. 2. et. 3.
Patientie cōditiōes sunt cōstantia in aduersis. & gaudiū in tribulatiōibus. 2. Cor. 8. col. 1. ¶. 3.
Papa vt defēdat vnā partē xpianitatis potest collectas imponere aliis. 2. Cor. 11. col. 5. post textū.
Parere & parturire inter se differūt. quia parturire dicit conatū ad partū. parere aūt dicit eductū. ad Galath. 4 col. 16. ¶. 1.
Paries dicit lex mandatoz. ad Ephe. 2. col. 10. ¶. 1.
Participatio xpi est duplex. Una est imperfecta que est per fidem. Alia perfecta que fit per presentiā. ad Heb. 3 col. 8. ¶. 2. et. 3.

Participare idem est qđ partem capere. ad Heb. 6. col. 4. ¶. primo.

Parvulū nihil differre a seruo quādiu paruulus est quō intelligāt. ad Gal. 4. col. 1. ¶. 1. 2. et. 3.

Pascha dicit a paschin grece qđ est passio latine. vel a phase hebraice quod est transitus latine. ad Heb. 11. col. 18. ¶. tertio.

Passio xpi nobis pfuit ex duobus. quis nos liberauit ex potestate dyaboli. t debitū nostrū soluit. ad Heb. 2. col. 10. ¶. 2. Et col. 12. ¶. 1. 2. et. 3.

Passio xpi debet frequēter cogitari. ad Heb. 12. col. 2. ¶. 2. et. 3. Et col. 13. ¶. 2. et. 3.

Passio xpi fuit nobis salutifera nō solū per modū exemplī: sed etiā per modū meriti. 1. Cor. 1. col. 7. ¶. 1.

In passione xpi tria cōsiderāda sunt. scz qđ cōtempserit. quid sustinuerit. t quid promeruerit. ad Heb. 12. col. 3. ¶. primo.

Per passionē xpi ablata fuit potestas dyaboli. ad Heb. 2. col. 11. ¶. 1. et. 2.

Passiones diuerse diuersoꝝ sanctoꝝ veteris testamēti. ad Heb. ij. col. 23. vsq ad cap. 12.

Pastoꝝ ecclesie propriū officiū est docere. ad Ephe. 4. col. 7. ¶. 2.

Pater in diuinis nō dicitur sapiens per ipsum xpm: sed xpus est gloria t reuelatio sapiētie patris. ad Rom. j. 6. col. 6. ¶. 2. et. 3.

Pater est qui primo generat. Pedagogus autē qui iaz natū nutrit t erudit. j. Cor. 4. col. 8. ¶. j. et. 2.

Pater noster dicit tota trinitas. scz creatiōe t gubernatiōe. 2. Cor. j. col. j. circa finem.

Patrem inuocare debent iudei t gentiles. t quō idē est abba t pater. ad Ro. 8. col. 10. ¶. 2. et. 3.

Patres debent instruere filios in moribus. ad Ephe. 6 col. j. post textū.

In patria manere. fidem spem. t charitatē. t nō alia dona quō intelligāt. j. Cor. 13. col. 10. ¶. 2.

Dei patris t carnalis hec est differētia. Homo em̄ generat hominē quantū ad corpus: sed de9 quantū ad vtrūq ad Heb. 12. col. 6. ¶. j.

Paternitas est solū in viuentibus t cognoscētibus. ad Ephe. 3. col. 9. ¶. 2. et. 3.

Paulo quādo fuerit impositū hoc nomē paulus. Similiter hoc nomē saulus. ad Ro. j. col. j. ¶. 3. et. 4.

Paulus quare primo precipiat seruare precepta negatiua per prius q affirmatiua: cū tamē affirmatiua respiciāt deū. alia vero primū. ad Ro. 13. col. 7. ¶. 2.

Paulus quō scribat hebraice grece t latine. t huiꝰ nominis interpretatio. ad Ro. j. col. j. ¶. j. et. 2.

Paulus se plantasse. apollo rigasse. deū autē incrementū dedisse dicebat. j. Cor. 3. col. 3. ¶. j. et. 2.

Pax nō potest esse inter inter bonos t malos. quia pax dicit cōcordiā. 2. ad Tymoth. 2. col. 9. ¶. 3.

Pax nostra dicit xps. t quō fecit vtraq vnū. ad Ephe. 2. col. 9. ¶. j. et. 2.

Pax est trāquillitas ordinis sibi a deo instituta. ad Col. 3. col. 6. ¶. 2. et. 3.

Pax cōsistit in duobus. vt scz homo cōcordet ad seipm t ad alios. 2. ad Thes. 3. col. 5. ¶. 5.

Pe.

Peccamus modo grauius in nouo testamēto q in veteri testamento peccabant: quibus nō tot beneficia collata erant. ad Heb. 10. col. jj. ¶. j.

Peccans si in malo perseueret: tunc deus oēs iusticias eiꝰ obliuiscit. ad Heb. 6. col. 8. in prin.

Peccans nō immediate punit a deo: sed expectat ad penitentiā. j. ad Tymoth. 4. col. 5. ante finē.

Peccans publice debet eisci ne suis prauis moribus alios corrūpat. 1. Cor. 5. col. 3. ¶. 1. et. 2.

Peccantiū quidā sunt qui peccant ex malicia. quidam ex consuetudine. quidā ex omissione. ad Galath. 6. col. 1. post textum.

Peccandū non est vt superabūdet gratia. ad Roma. 6. col. 1. ¶. primo.

Ad peccandū duo inducūt efficacissime. scz presentiū bonoꝝ amoꝝ male inflammās t timoꝝ male humilians. ad Heb. 2. col. 11. ¶. 3.

Peccare ex malicia est peccare ex habitu. t quomō nocet sibi t proximo. ad Rom. 1. col. 27. circa principiū. Et iterū ad Ro. 1. col. 27. ¶. 1. et. 2.

Peccare cū dicit paulus in corpus suū qui fornicat quō intelligāt. 1. Cor. 6. col. 8. ¶. 2.

Peccare volentes. t volūtarie peccare hec videt differentia. qz volens quasi passione ductus. volūtarie aūt ex malicia. ad Heb. 10. col. 9. post prin.

Peccasse xpm pro nobis quomō intelligāt. 2. Corinth. 5. col. 12. ¶. 2.

Peccata cōtra naturā quomodo sanctus paulus in masculis. t quomō in feminis reprehendit. ad Romā. 1. col. 25. ¶. 1.

Peccata carnalia dicunt que cōsumunt in delectatione carnis: vel quantū ad radicē concupiscētie. ad Galat. 5. col. 11. post prin. ¶. 1. 2. 3. 4. et sequētibus.

Ad vitandū peccata duo sunt necessaria. scz liberū arbitriū. t gratia. 2. Cor. 13. col. 4. post medīū.

Peccati fructus mors est. iusticie autem vita eterna. ad Ro. 6. col. 9. ¶. 1. 2. et. 3.

Peccati cōtra naturā pena nominat merces. t quomō equiparat peccato ydolatrie. ad Ro. 1. col. 26. ¶. 1.

Peccator maximus dicit paulus fuisse inter saluatos. 1 ad Tymoth. 1. col. 8. ¶. 1.

Peccator natura est diligendus. vitiū vero odiendū. ad Gal. 6. col. 5. ¶. 1.

Peccator omnis dicit preuaricator legis lege data. ad Rom. 4. col. 2. ¶. 3.

Peccatores reputāt deū non esse vltorē maloꝝ: cum tamen digni sint morte que est stipendiū peccati. ad Ro. 1. col. 28. ¶. 2.

Peccatores t excōmunicati sunt cōsolandi ne in desperationē cadant. 2. Corinth. 2. col. 3. post medīū. et. ¶. sequenti.

Peccatoꝝ carnalīū sufficientia. t quomodo differūt. ad Ephe. 5. col. 2. post textū.

Peccatoꝝ grauitas attendit penes duo. scz ex obiecto t ex subiecto. 1. Cor. 11. circa medīū.

Peccatū dicit iniquitas duobus modis. intēsiue t extē siue ad Ro. 1. col. 16. ¶. 3.

Peccatū est voluntariū. pena autem cōtra voluntatem t coniūctam peccato quomodo intelligatur. ad Roma. 1. col. 23 ¶. 1.

Peccatū est auersio ab incōmutabili bono ad cōmutabile. t exire nō potest nisi auxilio dei. ad Romā. 2. col. 5 ¶. 1. et. 2.

Peccatū tripliciter cōmittit. scz ore. corde. t opere. ad Rom. 3. col. 7. ¶. 2. et. 3.

Peccatū per adam intrauit non solū per imitationē sed etiam per propagationē contra pelagū. ad Ro. 5. col. 6 in principio. t ¶. sequēti.

Peccatū sicut intrauit per adam in omnes: sic t per gratiam xpi liberamur t iustificamur. ad Ro. 5. col. 12. ¶. 1. 2. et. 3. Et col. 14. ¶. 1. et. 2. Et col. 15. ¶. 1.

Peccatū siue corpus peccati quomodo destrui debz. ad Roma. 6, col. 3. t. 4. ¶. 2, t. 3.

Petrū regnat in hoīe p interiorē pfensuz mētis t p actū exteriorem corporis. ad Ro. 6. co. 5. ¶. 1. 2. t. 3.

Petrus potuit cognosci sine lege xpi ad inhonestū. nō ät xpi ad offensā diuinā. ad Ro. 7. co. 4. post tex.

Peccatū aliqs opatur qn̄ nō vult victus suggestiōe: vel passione vel inclinatione aut habitu malo. ad Roma. 7. co. 8. ¶. 1. t. 2. t col. 9. ¶. j. t. 2.

Peccatū malū opatur in hoīe qn̄ nō liberat a xpo cōtra manicheū. ad Ro. 7. co. 10. in prin. ¶. 2. 3. t. 4.

Petrus in spiritūsanctum quō dicitur irremissibile hic et in futuro. ad Ro. 2. co. 3. ¶. 2.

Petrus notoriū publice ē puniendū vt alij resipiscant. j. Cor. 5. co. 1. in prin. t. ¶. sequentibus.

Petrus ydolatrie ē grauissimus: qz oīa alia pctā oziuntur ex ea. 1. Cor. 12. col. 2. post prin.

Petrus oē qđ psumit in delectatiōe carnis vt carnale: qđ ät in delectatōe spūs vt spūale. 2. Cor. 7. co. 2. pⁿ pn.

Peccatum est triplex: scz carnis: operis: t oziginis. ad Ephe. 2. co. 3. post prin.

Peccatum omissionis pmittit in parentes. in se t in eōlem. ad Roma. 1. co. 28. ¶. 1.

Petrus et iniquitas differunt in hoc. qz iniquitas, opponitur iusticie t. ad Heb. 8. co. 7. ¶. 2.

Ad peccatū quatuor cōcurrunt: scz electio: affectio: sensualitas t executio. j. ad Thes. 5. co. 6. ¶. 2.

Peccatum qđ per penitentiā nō diluitur mor suo pondere ad aliud trahit. t quomodo peccatum dicatur pondus. ad Heb. 12. col. 2. ¶. 1.

Peccatum omissionis est duplex: scz quando qs omittit bona facere t mala aduersa nō vult tolerare. ad Heb. 12. co. 7. post textum

Pena reprobozum erit acerba: diuturna: t iusta. 2. ad Thes. 1. col. 3. ¶. 5.

Pene damnatorum nunquā finientur contra origenem 1. Cor. 15. co. 11. ¶. 1.

Penitentia habet tres ptes: scz tristiciā: confessionem: t satisfactionem. 2. Cor. 6. co. 6. ¶. 1.

Penitentia ē duplex: scz interior t exterior. t que sit differentia inter baptismum: penitentiam t alia sacramēta ad Roma. 11. col. 13. in prin.

Penitentia facit deum mūtare propositum punitionis. ad Heb. 6. co. 11. ¶. j.

Penitentie fructus ē duplex: scz cognitio veritatis t liberatio a ptāte diaboli. 2. ad Timo. 2. co. 10. ¶. 2.

Penitentiā duo causant: scz meritū passiōis xpi t actio xpi. ad Heb. 6. co. 5. post textum.

Pennula dicit coder legis scriptus p modum rotule vt vestis. 2. ad Timo. 4. co. 6. ¶. 5.

Penitere in alia vita est impossibile. ad Heb. 6. col. 5. post textum.

Penitere ē possibile cuicunq de quibuscunq et maximis criminibus. ad Heb. 6. col. 4. ¶. 3. t sequenti.

Penitere potest quis quādiu in hac vita ē. ad Heb. 12. co. 10. ¶. 4.

Perfectio est duplex vna scz exterior que consistit i actibus exterioribus. alia interior que consistit in dilectione dei. ad Heb. 6. col. 2. ¶. j.

Perfectio intellectꝰ cōsistit in hoc: qz recte iudicare possit de his q sibi pponunt. ad Heb. 5. co. 7. ¶. 2.

Ista prepositio per: denotat causam actus. ad Heb. 1. col. 3. ¶. 5.

Perfectio ē duplex: vna ē sufficiens: alia ē totalis abundantie. ad Ephe. 6. co. 6. ¶. vltimo.

Perfectum t imperfectum diuersimode se habent ad inuicem. j. ad Timo. 2. co. 10. ¶. 2.

Perfectus in doctrina dicitur aliqs duplicit scz fm intellectū t fm voluntatem. j. Cor. 2. col. 3. ¶. 3.

Pericula que sustinuit paulus multa notant. 2. Cor. 11. col. 12. ¶. 2. t col. 13. t. 14. per totum.

Persecutio ē duplex: vna bona alia mala: prima facit bonum secunda malum. ad Gal. 4. col. 17. ¶. 3.

Persequebat ysmael ysaac: t quō iudei persecuti sūt apostolos in pmittiua eccl'ia. ad Gal. 4. col. 17. ¶. 1. t. 2.

Personis diuinis appropriat aliqđ dupliciter scz essentialiter t causaliter. 2. Cor. 13. co. 7. ante medium.

Persuadere aliquid alicui requiritur peritia pclusionū t certitudo principiorum circa ea que sunt persuadēda i. Cor. 12. col. 5. ¶. 1.

Petra dicit xps non per naturam sed per interptatiōez 1. Cor. 10. col. 1. ¶. j.

Petrus pdicauit iudeis solū: t paulus gentib⁹ postea paulus iudeis t petrus gentibus. ad Gal. 2. co. 6. i pn.

Ph

Philosophi duplr deū cognouerūt scz vt sicut oib⁹ su⁹ eminentem: t sicut omniū bonoꝝ causam. ad Roma. i. col. 21. post pn.

Pi

Pie sumitur dupliciter: vno mō p virtute pietat⁹: qñq pro misericordia. 2. ad Timo. 3. co. 5. post textum

Pietas ē p qua parentib⁹ patriq; beniuolentie officiū impendimus. i. ad Timo. 4. col. 4. ¶. i. 2. t. 3.

Pignus differt in hoc a re ppria: quia illa possidet. alatera autem vt aliena custoditur. 2. Cor. 5. col. 3. circa finem.

Pl

Placere nobis non debemus sed xpo in edificationem. ad Roma. 15. col. i. ¶. 2. t. 3.

Placere que faciunt hominibus: multa sunt. i. Cor. 10 co. ii. ¶. vltimo.

Plenitudo tpis dr venisse in xpi incarnatione: nota pulchra. ad Gal. 4. co. 2. post textum.

Po

Pontifex ē princeps sacerdotum t dispēsatoz alicui⁹ testamēti t mediatoz iter deū t pplm. ad he. 9. co. 7. ¶. i

Pontificalis dignitas excedit omnes alias dignitates, ad Heb. 5. co. 2. ¶. 2. 3. t. 4.

Portare nomē xpi in corpore suo paul⁹ gliabat. in prologo. ad Roma. 7. co. 2. ¶. 2.

Portentum dicitur quasi longe protensum t est contra naturam: signum vero est preter naturaz. ad Heb. 2. co. 3. in prin.

Possessiones vendebant cōuersi ex iudeis nō aūt ex gentibus. ad Gal. 2. co. 6. circa finem.

Postulare dr spūsanc⁹ gemitib⁹ p nobis inenarrabilibus ptra arriū t macedoniū. ad Ro. 8. co. 17. ¶. i. t. 2.

Potentiarū aīe triplex reperit diuersitas: scz generatiua: nutritiua: t augmētatiua. 1. cor. 15. co. 19. pⁿ prin.

Potestas regia t cuiuscunq alteri⁹ est a deo: t psideratur quantum ad potestatē: quātū ad modū adipiscendi t quantū ad vsum. ad Ro. 13. co. 2. ¶. 2.

In ptāte alicui⁹ aliqđ eē pōt dupliciter: scz ptū ad auctatez t ptum ad executionē. ad Heb. 1. co. 16. ¶. 2.

Potestati nō est resistendū: quia esset resistere dei ordinationi. ad Roma. 13. col. 3. ¶. 1. 2. 3. t sequen.

Precepta moralia sunt tria que obligant diligere deum se t proximū. ad Gal. 5. co. 7. ante medium

Precepta moralia xps nō soluit ceremonialia aūt soluit quantū ad substantiā. ad Ephe. 2. co. 10. ¶. 1.

Precepta moralia sunt de agendis t nō possūt cōcludi vna regula. 2. Cor. 11. col. 1. post prin.

Precepta omnia sunt de actibus virtutū t obiectū vnⁱ⁹ virtutis ē finis alterius. 1. ad Timo. 1. col. 3. ¶. 4.

Precipere aliquid intelligi potest dupliciter scz absolute vel conditionaliter. 2. ad Thes. 3. col. 4. ¶. j.

Predestinatio ⁊ prescientia differunt in hoc: quia predestinatio ē de bonis salutaribꝫ: ꝓscientia autem de peccatis. ad Roma. 8. col. 19. ¶. j. ⁊ sequentibus.

Predestinatio idem ē qđ ꝑdestinatio: ⁊ quomō xp̄s dicatur ꝑdestinatus. vide pulcherrima. ad Ro. j. co. 5. ¶. j.

Predestinatio filij dei: quomodo a pluribus doctoribꝫ exponatur. ad Roma. 1. col. 7. ¶. j. ⁊. 2.

Predestinatiōis causa ex parte creature assignari nullo mō pōt: sed solum ex parte dei. ad Ephe. j. col. 5. ¶. 2.

Predestinationis causa non est necessitas ex parte dei: nec debitum ex parte predestinatorum: sed magis ē ꝛ̄ꝫ proposituꝫ siue voluntatis. ad Ephe. j. col. 5. circa p̄n.

Predestinatorum similitudo est duplex: scz perfecta et imperfecta. ad Ephe. j. col. 4. ¶. 4.

Predicatio principaliter fuit a xp̄o: figuraliter a ꝓphetis: executiue ab apostolis. 1. ad Thes. 2. col. 5. ¶. 2.

Predicationem suam apls dicebat cursuꝫ: qz modico in tpe: multis in regiōibꝫ ꝑdicauit. ad Gal. 2. col. 2. ¶. vl.

Predicare maius est q̄ baptizare. Unde apostol⁹ multꝫ ꝑdicauit ⁊ paucos baptizauit. 1. Cor. 5. col. 8. ¶. 3.

Predicare non debent plures sed meliores. 1. Cor. 14 col. 13. ¶. 1. ⁊. 2.

Predicare tenentiū q̄tuor dr̄ias. 1. Cor. 9. co. 8. ¶. 1.

Predicator qui ē peccator notorius nō debet publice p̄dicare alꝫ peccat. 2. Cor. 6. col. 2. ¶. 2.

Predicator potest dupliciter gloriari de predicatōe sua 2. Cor. 10. col. 5. ¶. 1. 2. ⁊ sequenti.

Predicator non debet curare eloquentiā ne fides videatur rōnibus hūanis probari. 1. Cor. 1. col. 9. ¶. 1.

Predicator debet predicare edificatoria: fructuosa ⁊ nō vana. 1. Cor. 2. col. 3. in p̄n.

Predicator qui ardenti⁹ ꝑdicat maiorē mercedē habebit. 1. Cor. 3. col. 4. ¶. 1. ⁊ sequentibus

Predicator neminē dz cōtēpnere: exēplo apli q̄ dicebat se factū iudeis iudeū: samaritanis samaritanū: gentibus gentilē. 1. Cor. 9. co. 8. ¶. 2. ⁊ sequentibus.

Predicator debet potius pauca p̄dicare ⁊ vtilia q̄ multa ⁊ inutilia. 1. Cor. 14. co. 8. post textū.

Predicator veritatis sem⁹ bonis ē oportun⁹: malis vero importunus. 2. ad Timo. 4. co. 2. post p̄ncipium.

Predicator in predicando nō debet ostēdere passiones neq; iram. 2. ad Timo. 4. co. 2. ¶. 1.

Predicatores duo debēt facere: scz exhortari in doctrina sacra ⁊ ꝓdicētē vincere. 2. Cor. 2. co. 6. ¶. 2. ⁊. 3

Predicatores simplices elegit deus. 1. Cor. 1. col. 14. ¶. 3. 4. ⁊ sequentibus.

Predicatores sūt dei adiutores. 1. Cor. 3. col. 5. ¶. 4.

Predicatores posse recipere victū a quib⁹ p̄dicāt: apls multis rōnibus ostendit. 1. Cor. 9. co. 2. ¶. 1.

Predicatores si p̄dicāt ꝓpter questū p̄ncipaliter peccāt 1. Cor. 9. col. 12. ¶. 1. ⁊. 2. Cor. 2. col. 7. ¶. j.

Predicatores assimilant angelis in eo q̄ dīna ānunciāt ⁊ quō linguis angelo⁹ loquūt. 1. Cor. 13. col. 1. ¶. 1.

Predicatores in p̄mitiua ecclia erāt pauci: iō donū linguaꝝ diuersaꝝ erat eis necēriū. 1. Cor. 14. ce. 2. ¶. 1.

Predicatoꝛi tria sūt necēria: scz vt os apiat ad p̄dicādū se ꝓparet ⁊ gr̄a ei det. ad Ephe. 6. col. 9. ¶. 1.

Officium predicatorum ⁊ doctorum est, officium militū inquantum consurgunt contra hostes fidei ⁊ vicia mundi. 2. ad Timo. 2. col. 2. ¶. 2.

Prelati nō habēt ptātē nisi in eos qui eoꝝ iurisdictiōi subsunt ⁊ illos coercere debēt ne cū infidelibus cōicent. 1. Cor. 5. co. 7. ¶. 1. ⁊. 2.

Prelati subditꝫ dare debēt spūalia p̄dicādo ⁊ exēpla mō strādo: ⁊ paliacq; exponendo. 1. Cor. 12. col. 14. ¶. 1.

Prelatis duo debemus: scz obedientiā: ⁊ reuerentiam:

ad Heb. 12. col. 7. ¶. 1. 2. ⁊. 3.

In prelato debet esse integritas sensus per prudentiam. ⁊c. ad Titum. 2. col. 4. ¶. 2.

Prelatus bon⁹ in corrigēdo subditos debet aspersi dulcia cōmiscere. ad Gal. 4. col. 9. post p̄n.

Prelatus debet sibi cauere ab oībus defectibꝫ: ⁊ maxime ab impatientia. 1. ad Thes. 5. co. 4. ¶. 6.

Premium sanctoꝝ est admirabile ⁊ desiderabile. ⁊ quō aie desiderēt indui corporibꝫ. 2. Cor. 5. co. 2. circa p̄n.

Preparari q̄ de⁹ diligentibꝫ se ꝓparauit nō ascēdere ad coꝛ neq; ad alios sensus. 1. Cor. 2. co. 6. ¶. 2. ⁊. 3.

Ista p̄positio per denotat cām actus. ⁊ quō intelligatur per quē fecit ⁊ secula. ad Heb. 1. co. 3. ¶. 6.

Presbyteri duplici honoꝛe digni sunt: scz ministratione necessariozum ⁊ exhibitione reuerentie. 1. ad Timo. 5. co. 6. post p̄ncipium. ⁊. ¶. sequenti.

Presbyteri accusati faciliter condemnari non debēt. j. ad Timo. 5. col. 6. ¶. 2. ⁊. 3.

Principes ⁊ prātes sūt duo ordines ⁊ p̄eminentiam in operando designāt. ad Ephe. 3. co. 6. ¶. 3. ⁊ co. 5. ¶. 2.

Principes hui⁹ seculi possunt intelligi reges ⁊ p̄ncipes ⁊ ab istis velut sapia humanaꝝ legū. Uel demones vel philosophi. j. Cor. 2. co. 3. ¶. 5. ⁊ sequentibus

Principes hui⁹ seculi dei sapiam nō cognouerūt: quia si cognouissent nūq̄ glorie non crucifixissent. 1. Cor. 2. col. 5. ¶. 1. ⁊ sequentibus.

Principes iudeoꝝ scz pylatus ⁊ herodes interfecerunt xp̄m silr ⁊ demones. 1. Cor. 2. co. 5. ¶. 1. ⁊ sequētibus.

Principes iudeoꝝ sciuerūt xp̄m eē q̄ promissus erat i lege nō tn̄ qđ filī⁹ dei erat. silr ⁊ demones. j. Cor. 2. co. 5. post medium. ⁊ col. 6. ¶. 1. 2. 3. 4. ⁊. 5.

In his que a deo procedunt duo sunt consideranda: scz ipe processus rerum ⁊ consilium dei a quo talis ꝓcessus causatur. ad Heb. 9. col. 3. post p̄n.

Producte sūt res visibiles ex inuisibilib⁹ rōnib⁹ ydealibus in verbo dei. ad Heb. 11. col. 5. ¶. 2.

Proficere se dicebat paulus vltra mītos coetaneos. ad Gal. 1. col. 9. post p̄n.

Proficere volens necessarium est spirituale gaudium. ad Philippen. 4. col. 2. ¶. 1.

Proficere hoīem faciūt duo. scz facere bonuꝫ ⁊ sustinere patiēter malū. 2. ad Thes. 3. col. 2. ¶. 2.

Prohibēt aliqua que simplr mala sunt: ⁊ ista sunt vitanda: aliqua vero que ꝓ aliquo tpe ⁊ ista in tpe obseruāda sunt. ad Titum. j. col. 9. post p̄n.

Prohibitio est duplex: scz actionis ⁊ p̄cepti. j. Cor. 6. col. 5. ¶. 2.

Prohibitio facit ardenti⁹ cōcupiscere qđ ꝓhibet. triplr ad Roma. 5. col. 16. post p̄n.

Promissio dei facta dauid cōplenda erat in xp̄o ⁊ quomodo deus iustificabatur in suis sermonibus. ad Rom. 3. col. 3. ¶. 1. 2. ⁊. 3.

Prope esse dn̄m dr̄ ꝓpter p̄ntiā maiestatis: ꝓpter inhabitantem gratiam: ꝓpter exauditionis clementiam. ad Philip. 4. col. 3. ¶. 2. ⁊. 3.

Prophetia dr̄ quedā apparitio ex reuelatōe diuina coꝛ que sūt ꝓcul. ad Roma. 12. col. 6. in p̄n.

Prophetia in patria cessabit: qz nihil erit futuꝫ: enigmata cessabunt silr. 1. Cor. 13. col. 7. ¶. 1. ⁊ sequenti.

Prophetia quid sit: quot modis dicatur: ⁊ qđ sit loq̄ lingua. 1. Cor. 14. col. 2. ¶. 1. ⁊ sequentibus.

Prophetia dicit q̄ aliis annūciat q̄ diuinit⁹ sūt sibi reuelata: ⁊ inquantum ꝓfert ea que sunt aliis manifestata. j. Cor. 11. col. 4. ¶. j.

Prophete aliquando locuti sunt solum ex instinctu spūs sanctus sine gratia: aliquādo ex gratia ⁊ isti fuerūt ve-

ri ꝓphete. j. Coꝛ. 12. co. 3. ¶. j.

Prophete falsi habēt triplicem defectum: scz scie: iusticie: ⁊ fidei. ad Col. 2. co. 9. ¶. j. ante finem.

Prophetꝫ non semꝑ adest spūs ꝓphetie qz nō ē habit⁹ j. Coꝛ. 14. co. 14. post p̄ncipium

Proprium nullus habuit in p̄mitiua ecclia sed omīa habebant in cōmuni. j. Coꝛ. 16. co. j. post p̄n.

Proseliti dicebant q̄ venerūt ex gētib⁹ ad iudeos quos nos cathecuminos dicim⁹. ad Ephe. 2. co. 8. ¶. 4.

Prosperitas ⁊ aduersitas in rebus tpalibus ꝓsistit i tribus. 2. Coꝛ. 6. co. 4. ¶. 3.

Proximum diligere sicut seip̄m tripliciter intelligitur. ad Ro. 13. co. 8. post medium.

Proximus dr̄ nō solū homo īmo ⁊ angelus ac sanctus: dicunt ꝓximi. ad Roma. 13. co. 8. ante mediū.

Prurire dicit qui semꝑ nouis delectat. 2. ad Timo. 4. co. 2. ¶. 3. Ps

Pseudo ꝓphete iō crucē non principaliter p̄dicauerūt ꝓpter questum ⁊ ne persecutionē paterentur. ⁊ de. galathis gloriarentur. ad Gal. 6. co. 7. in p̄n.

Pseudo ꝓphete componebant vnam sectam ex iudaismo ⁊ euangelio. 2. Coꝛ. 11. co. 2. ¶. 1. in fine. ⁊ ad gal. 4. col. 10. ¶. 2.

Pseudo nō fuit missus neq; melioꝛē xp̄o p̄dicauit: neq; spūm melioꝛē apło habuit. 2. Coꝛ. 11. co. 3. ¶. 1.

Pseudo vt attraherent ⁊ deciperēt populū: predicabāt subtilia ornata ⁊ exquisita. Et quia apostolus erat balb⁹ ideo deridebant eum. 2. Coꝛ. 11. col. 4. ¶. j.

¶ Quattuor reges quos abraā interfecit sūt quattuor vicia p̄ncipalia opposita q̄tuor ⁊rutibus cardinalib⁹. ad Heb. 7. co. 2. post p̄n.

Questiōes multe virū scz prelati ⁊ p̄dicatores teneant labozare manib⁹ ⁊ alie. j. Coꝛ. 9. co. 5. ¶. j. ⁊ sequenti

Questiones quas mouet sanct⁹ thomas sup̄ toto capitulo. j. Coꝛ. 9. co. ii. ¶. 2. ⁊ sequentibus.

Questiones de legalib⁹ ⁊ sitū dinib⁹ que cōparantur xp̄o. j. Coꝛ. 10. co. 6. ¶. 2. ⁊ sequentibus.

Questiones ex 10. c. j. Coꝛ. co. 14. ¶. j.

Q̄nes stulte mouēde nō sūt. 2. ad Timo. 2. co. 9. ¶. 3

Questiones sunt amande inquantū inducūt veritatem 2. ad Timo. 2. col. 9. ¶. 3.

¶ Qab meretrix dr̄ qz aīa p ydolatriaꝫ meretrix efficitur: vel qz ad prostitutā publicaꝫ oī hoīa hoīes ingrediunt. ad Ibe. ii. co. 19. ¶. 5. ⁊. 6.

Rapi vsq; ad p̄mū scōm ⁊ tertiū celū ē aliena ri a sensib⁹ corpalib⁹. 2. Coꝛ. 12. co. 3. circa finem.

Rapiunt aliq̄n hoīes aliq̄n aīe aliq̄n a seipsis. 2. Coꝛ. 12. co. 2. circa finem.

Raptus ē in eo qđ ē p̄m naturā in id qđ ē supra naturaꝫ in vi supioris nature eleuatio. 2. Coꝛ. 12. co. 3. ¶. j.

Rapi⁹ vsq; ad tertiū celū ⁊ i paradisū ē vn⁹ rapt⁹ qz per p̄mū intelligit sūma claritas: p paradisū sūma iocunditas in vno tn̄. 2. Coꝛ. 12. co. 15. p⁹ textū. Re

Reconciliati sum⁹ deo patri p ihesū xp̄m. vt nos ipos reconciliem⁹ deo. 2. Coꝛ. 5. co. ii. ¶. 1. 2. ⁊ sequētibus.

Reddere statum cui quis obligat qz petīn est in mora docere apostolus. ad Ro. 13. co. 6. ¶. i.

Reddere equiualens nō possumus dijs et parentibus. ad Roma. 13. co. 6. ¶. i.

Reddere rōnē oportet platos ꝓ subditꝫ nō in oīb⁹ sz i his i q̄b⁹ subditos ex offō neglexerūt. ad Col. 14. co. 7. i p̄n.

Reddere debet vir debitū mulieri ⁊ mulier viro. j. Coꝛ. 7. co. 3. ¶. j. 2. ⁊. 3.

Reddere debet vir debitū vxori nisi fiat ex ꝓsensu vtriusq; vel ad certū tps vel cā oronis. j. Coꝛ. 7. co. 3. ¶. 2.

Redempti sumus a xp̄o a culpa ⁊ pena ꝑ mortem. ad

Ephe. j. co. 7. circa principium.

Redimi solent aliq̄ aliq̄n ab extraneis aliq̄n pecunijs alii quando alijs. ad Ephe. 5. co. 7.

Referre oia actualiter in deū nō ē necessarium sed habitualiter. ad Col. 3. co. 7. ¶. 7.

Regnū dei i hoīe ꝓsideraē p̄m actū interiozē. put iusticiā parit ⁊ gaudium. ad Ro. 14. co. 10. circa p̄n.

Regimē tiranicū differt a regimīe regq; tiran⁹ p vtilitate sui rex tā cā subditoꝝ laborat. ad ro. 14. co. 5. circa p̄n.

Renouari debem⁹ fugiēdo mūdū recolligēdo aīm habēdo affectū sanū. ad Ro. 12. co. 3. ¶. j. ⁊ sequenti.

Remissio petōꝝ ē a deo ⁊ expositio pulcherria brī quoꝛ remisse. ad Ro. 9. co. 3. ¶. 2. ⁊. 3. p to. cū. ¶. 2. se. co. 4

Requies ē duplex: vna ē in tempozalibus alia in spūalibus. ad Heb. 4. co. 2. ¶. 3. 4. ⁊. 5.

Requieuisse dicit deus in septimo die ab oī opē qđ patrarat. ad Heb. 4. co. 3. circa medium.

Requiem nos ingredi iubet apls ꝓpter multa. ad Heb. 4. col. 5. ¶. j.

Resurrectoꝛ mortuoꝝ ꝑbat apls a sili ō resurrectōe xp̄i 1. coꝛ. 15. co. 6. p⁹ p̄n. ⁊. ¶. se. ad Tim. 4. co. 4. ¶. 2

Resurrectio ē duplex vna ad miseriā alia ad gliam ⁊ sic xp̄s dr̄ resurrexisse prioꝛ. j. Coꝛ. 15. co. 9. p⁹ p̄n. ⁊. ¶. 1. ⁊. 2. In resurrectiōe nō erit ordo tpis sed excellentia dignitatis. 1. Coꝛ. 15. co. 9. ¶. 4

Resurrectio nō erit vt fruamur bonis tēpozalib⁹ sed delectemur eternis. j. Coꝛ. 15. co. 9. ¶. 5.

Resurrectoꝛ mortuoꝝ ꝑparat apls baptizatis. j. Coꝛ. 15. co. 13. post p̄n. ⁊. ¶. 1. 2. ⁊ sequentibus.

Errores dicentiū resurrectionē mortuoꝝ non esse vel ad prioza officia hoīem redire. j. Coꝛ. 15. co. 15. post p̄n.

Resurrectiōem mortuoꝝ apls cōparat semini in pulluatiōe. j. Coꝛ. 15. co. 15. circa medium ⁊. ¶. sequenti

Resurgentis hominis caro est eadem p̄m speciē cū carne morientis sed tamen erit alia p̄m qualitatem. 1. Coꝛ. 15. col. 17. post textum cum. ¶. sequentibus.

Resurgentium corpoza nō vertent in spiritū neq; aerē neq; ventum. 1. Coꝛ. 15. col. 19. post p̄ncipium.

Resurrectione peracta cessabunt apparitiones aiales a corpore. 1. Coꝛ. 15. col. 19. post medium.

De hoc qđ dicit apls: omīs quidem resurgem⁹: nō autē oēs immutabimur: nota diuersitatem in scripturis grecis ⁊ latinis. 1. Coꝛ. 15. co. 22. post textum.

Error lactātij q̄ dixit q̄ martyres mille annis aī resurrectionē generalē resurgerent. 1. Coꝛ. 15. co. 23. ¶. j.

Resurrectionē fieri in instanti vel in mom̄eto. quomodo intelligatur. 1. Coꝛ. 15. col. 23. ¶. j.

Resurrectio erit in m̄bris equalis quo ad bonos ⁊ quo ad malos quantū ad ea que pertinēt ad naturā nō autez ea que ptinēt ad gliam. j. Coꝛ. 15. co. 24. ¶. 1.

Refrectōe fctā corpm̄ incorruptio ñ erit ex vrtute corpis sz ex glia aīe a q̄ deriusbit. j. Coꝛ. 15. co. 25. ¶. j. 2. ⁊. 3

Restitit paulus in faciem petro qz reprehensibilis erat. ad Gal. 2. col. 7. ¶. 1. 2. ⁊ sequentibus.

Resurrectio lazari ⁊ aliozꝝ mortuoꝝ nō erat ad immortalitatē sz ad mortalitatē. ad Col. j. col. 10. ¶. 2. in fine.

Resurrectio nostra erit in perfecta etate xp̄i. ad ephe. 4 co. 7. ¶. 5.

Ad resurrectiōz tria ꝛcurrunt scz virtus diuinitatis virtus xp̄i ⁊ mysteriū angeloꝝ. 1. ad Thes. 4. co. 5. ¶. 1.

Resurrectio erit simul oīum tam viuoꝝ q̄ mortuoꝝ. 1. ad Thes. 4. col. 6. circa p̄ncipium.

Resurrectionem iam factam dicebant quidam heretici. 2. ad Timo. 2. col. 6. ¶. 3. in fine.

Romanis q̄s aploꝝ prī⁹ ꝑdicauerit. i. ꝓlo. ad Ro. co. 3. ¶. 4. Paul⁹ orauit ⁊ memoriā habuit sine intermissiōe

p̄romanis vt de⁹ eos p̄uerteret. ad Ro. 1. co. 13. ¶. 1
Rogauit paulus vt stimul⁹ sibi auferret: 7 nō exaudit⁹ q: medic⁹ emplastrū mordax infirmo apponit rogat⁹ neq; q̄ vt infirm⁹ sanet deponit. 2. Cor. 12. co. 9. ¶. 1. 7 se.
Romani imperij destructio erit ante extremū iudiciū et quō tp̄ale comutatū sit i spūale. 2. ad The. 2. co. 2. ¶. 2

Acerdos ē medi⁹ iter deū 7 pp̄lm. 7 de translatōe sacerdotij. ad He. 7. co. 1. 7. 2. post principium. 7. ¶. sequentibus.

Sacerdos dr̄ he q̄uo: scz scitatē: inocētiā: pulchritudinē 7 bonor̄ societatē. ad heb. 7. co. 12. ¶. 3.
Sacerdotes veteris testamēti q̄libet die mane 7 vespere intrabāt in scā. Sūm⁹ vero sacerdos semel in anno i scā sanctorum. ad Heb. 9. co. 4. ¶. 1. 7. 2.
Sacerdotes in veteri lege q̄ p̄ peccīs obtulerūt nō comederūt sz extra castra cōbusserūt. ad Heb. 12. co. 14. ¶. 2
Sacramēta magna dicunt: baptismus: extrema vnctio: eucharistia: 7 matrimoniū. ad Ephe. 5. co. 13. ¶. 7.
Sacramenta habent in se tria: scz ip̄m sacramētū: rem significatā scz gr̄am: 7 rem significatā non contentā scz resurrectionis. 1. Cor. 1. co. 5. ¶. 1. 7. 2.
Sacramenta sūt instituta p̄pter necessitatē vite spūalis. 1. Cor. 11. co. 15. circa p̄ncipiū 2. ¶. sequenti.
Sacra veter⁹ legis 7 noue i hoc differūt: q̄ veteres testamēti figurabāt: nr̄a aūt p̄tinēt gr̄as. a. gal. 2. co. 11. p⁹ me.
Sacramēta noue legis licz sint elemēta materialia nō tn̄ sunt elementa egena. ad Hal. 2. co. 11. circa medium.
Sacramētū intrātū ad fidē fit p manuū impositionem 7 ē duplex. quedā ē miraculo⁹ operatio: quedā sacramēti ordinis collatio. ad Heb. 6. co. 3. ¶. 1.
Sacre scripture effect⁹ ē quadruplex scz docere veritatē arguere falsitatē 2c. 2. ad Tim. 3. co. 7. ¶. 3.
Sacrificiū 7 holocausta quō in veteri lege hebāt. 7 in nouā quid significent. ad Heb. 10. co. 2. ¶. 3.
Sacrificiū visibile offert⁹ in signū inuisibil⁹ sacrificij: q̄ seipm̄ 7 sua deo offert. ad Ro. 12. co. 2. in p̄ncipio.
Salus hoīs cōsistit in duob⁹ scz vt p̄fiteat fidē 7 q̄ recedat a peccato. 2. ad Tim. 2. co. 7. ¶. 1.
Salutando apostolus p̄i⁹ salutat minores q̄ maiores. ad Philip. 1. co. 1. ¶. 3.
Sanctis p̄pinquitas duob⁹ modis intelligit: vna tp̄is: alia dispositōis. ad Ro. 13. co. 10. circa p̄in.
Samuel nō fuit sacerdos sacerdotali tn̄ officio vsus fuit quia cum reges vnxit sacrificiū obtulit. ad Heb. 7. co. 8. circa finem.
Sanctificare hominē ē p̄priū dei per collationē spūsancti. ad Ro. 1. co. 8. ¶. 4.
Sanctis nō est necessaria continua tribulatio exterior. cum interius affligantur ex mala conuersatione peruersorum. ad Heb. 12. co. 6. post p̄ncipium.
Sanctis necessaria ē triplex vnitas scz amor⁹ concordie 7 cooperationis. ad Phi. 2. co. 1. post p̄in.
Inter sanctos cōnumerant qui ab apl̄o. ad Heb. 11. col. 20. recitantur. ¶. 1. 2. 7. 3.
Sanguinis xp̄i effusio figurata fuit in effusione sanguis omnium iustorū qui ab origine mundi fuerunt. ad Heb. 12. co. 14. ¶. 4.
Sanguis xp̄i quō differat a sanguine hircor̄ 7 aialium. ceterorū. ad Heb. 9. co. 4. ¶. 1. 7. 2.
Sapia hui⁹ mūdi dr̄ q̄ p̄ncipal iter mūdo inutilē. 7 quō deus cōprehendit eos. 1. Cor. 3. co. 12. ¶. 1. 7. 2.
Sapia ē diuinar⁹ rer⁹ cognitio. Prudētia vero rei p̄ticularis ē prouidentia. ad Ephe. 5. co. 8. ¶. 2.
Sapia inutilis ē si intellectu caret. ad Col. 1. co. 5. i p̄n.
Sapie xp̄i ē triplex vsus. scz instructiōis. deuotionis. et directionis. ad Col. 3. co. 7. ¶. 3.

Sapiens dr̄ qui cognoscit cām altissimā. sapia carnis et p̄udentia ē mors. ad Ro. 7. co. 6. in p̄ncipio.
Sapientē perfectū demōstrat hoc. q̄ sciat se ordinare in omni statu. ad Phil. 4. co. 6. ¶. 4.
Sara 7 si sterilis fuerit 7 p̄pter vetustatē concipere non potuerit. tamē quia deo credidit ex repromissione ysaac concepit. ad Heb. 11. co. 10. ¶. 1.
Sathan trāsformat se aliq̄n visibiliē siē legit de scō martino iō nec̄ria ē discretio spirituū. 2. Cor. 11. co. 7. ¶. 3.

Sc

Scandalū actiuum 7 passiuum quid sit. ad Roma. 14. col. 12. post p̄ncipium.
Scandalū ē dictū vel factum min⁹ rectū alicui p̄bēs cāz ruine. ad Roma. 14. co. 7. ¶. 1. 7 sequentib⁹.
Sciētia humana cōsistit in duob⁹. scz in locutiōe ornata 7 in distinctione rer̄. ad Col. 2. co. 2. ¶. 1.
Scientia est duplex scz simplicis notitie et experientie. ad Heb. 5. col. 5. ¶. 1.
Scisma q̄tū malū sit in cōmunitate apostolus ostēdit. i. Cor. 11. col. 10. ¶. 1. 7. 2.
Scithia ē versus septētrionalem. barbaria aūt dr̄ extra metas. ad Col. 3. co. 5. post p̄ncipium.
Quecūq; scripta sunt siue in veteri siue i nouo testō siue de xp̄o siue de mēbris ad nostram doctrinā scripta sunt. ad Roma. 15. co. 2. ¶. 1.
Scrutare dicitur de⁹ corda non quia ignoret. ad Ro. 8. col. 17. ¶. 2.

Se

Segregatū se dicit apl̄s in euāgeliū dei p̄ persionez abiiciēdi. ad Ro. 1. co. 2. ¶. 3.
Semē abrae se eē gl̄iabat apl̄s. 7 de multis aliis vbi tn̄ nō peccauit iactātia. 2. Cor. 11. co. 11. circa p̄n. 7. ¶. le.
Seminare in carne ē opari p corpe. Jn spū aūt ē viuificare. ad Gal. 6. co. 4. ¶. 1. post medium.
Senes q̄n̄ habēt spūales delectatiōes q̄rūt corpales: q: sunt inuerecundi. ad Titū. 2. col. 2. post p̄in.
Senes sunt incredibiles quia sepe sunt decepti ideo loquuntur semper cum additione scz forte vel iere. ad Titum. 2. co. 2. ¶. 3.
Senes sunt suspicios⁹ q: suspicant⁹ que sepe viderunt. ad Titum. 2. col. 3. ¶. 2.
Senex p̄pter excedentem malicia p̄dit honorē senectutis 7 tūc dr̄ puer. j. ad Timo. 4. col. 8. ¶. 3.
Senect⁹ hz in se tria p̄temptū: scz delectatiōez 7 p̄fectionem sapie. ad Titum. j. co. j. ¶. 3.
Sensibile p̄t videri triplr: aut p̄ sui p̄ntia: aut p̄ p̄ntiaz sue similitudinis 2c. j. Cor. 13. co. 9. post textum.
Sensus historicus: allegoric⁹: mysticus: 7 anagogicus quō interp̄tentur. ad Hal. 4. co. 13. ante medium.
Sentētia ē duplex: vna p̄tinet ad iudiciū intellect⁹ circa speculabilia: alia circa agenda. ad Ro. 12. co. 2. in p̄in.
Sentire debemus quinq; in nobis de christo. ad Philī. 2. co. 3. ¶. 2.
Separari petiit paulus a corpe mortis nō aūt a corpore naturali. ad Roma. 7. col. 12. ¶. j. 7. 2.
Sepatare a xp̄o electos nemo p̄t nec terribilia nec appetibilia 2c. ad Ro. 8. co. 24. ¶. j. 7 sequentibus.
Sepultus est xp̄s vt ostenderet se vere mortuū: vere resurrexisse 7 ex hoc fidē inducere. j. Cor. 15. col. 3. ¶. 1.
Sermo viuus dr̄ verbū dei q̄ ē xp̄s. ad Heb. 4. col. 6. ¶. j. 2. 7. 3.
Sermo iudicat⁹ bon⁹ q̄n iudicat bonā dispositōez interiorem: malus q̄n malā. ad Ephe. 4. co. 17. ¶. j.
Serui debent obedire dominis suis: etiā dñi debent diligere seruos. ad Ephe. 6. co. 3. post textum.
Seruire maiorem minori quō dixit apl̄s de iacob 7 esau ad Roma. 9. co. 7. circa p̄in.

Seruitus quō accipiat 7 quō est abiecta p̄ditio si absolute consideretur. ad Roma. 1. col. 1. ¶. 5.
Seruitus ē duplex vna timoris 7 illa nō p̄petit sanctis: alia amor⁹ q̄ eis p̄uenit. ad Ro. 1. co. 2. ¶. 1.
Seruus quō inter iudeos computabat: qui timore pene seruabant legem. ad Hal. 4. co. 1. ¶. 1.
Seruus ē nomen ypostasis vel suppositi quod nō ē assūptum a xp̄o. ad Philippen⁸. 2. col. 4. ¶. j.
Seruus non est tradendus domino suo quando eū querit ad mortem. ad Philemo. 1. col. 4. ¶. 1.
Sessio tria importat: scz auctoritatē: stabilitatē: 7 humilitatem. ad Heb. 1. col. 6. ¶. 4.
Essentia diuina non videbit⁹ per similitudinem cū nulla eam representare possit. j. Cor. 13. co. 10. post p̄incipiū

So

Sobrietas idē est q̄d cōmensuratio: hzia em̄ grece idez ē quod mensura latine. 2. Cor. 5. col. 7. post medium
Sobrietas p̄t sumi p quolibet mēsurato vsu rer⁹ exteraz 7 extrinsecaz passionū. ad Titū. 2. col. 6. ¶. 3.
Solicitudinem contrahendi in tribus apostolus dissuadet. i. Cor. 7. col. 14. ¶. 1. 2. 7. 3.
Solicitudo aliquando importat diligētiā q̄rendi q̄d̄ vel. q̄ anxietatem animi. ad Philip. 4. co. 5. ¶. 2
Soze est exquisitio prouidentie diuine de aliquo contingenti humano. ad Ephe. j. col. 10. ¶. j.
Sozibus inesse p̄t ē p̄tm̄ triplex: scz superstitio: dei temptatio: 7 vanitas. ad Ephe. 1. col. 10. ¶. 1.

Sp

Spēs intelligibiles sūt i intellectu possibili q̄n nō intelligit actum. ideo scia acquisita hic non destruetur totaliter in patria. i. Cor. 13. col. 7. ¶. j. post medium.
Spectaculū fuerunt apostoli mundo. angelis 7 hominibus. 1. Cor. 4. co. 5. ¶. 3.
Videre hic per speculum 7 in enigmate quomodo intelligatur. 1. Cor. 13. col. 9. post textum 7. ¶. sequenti.
Sperans maxima: libenter suffert difficilia 7 omnia mala libenter patitur. ad Roma. 5. co. 2. ¶. 2.
Sperare vel desperari de aliquo p̄t cōtingere dupliciter. vel ex p̄te hoīs: vel ex p̄te diuine gr̄e. ad Ephe. 2. co. 2. ¶. 4
Spes iportat certā expectatiōez 7 q̄n̄q; oriē ex cā humana quandoq; diuina. ad Ro. 4. co. 10. circa p̄ncipium.
Spes cōsideraē ex magnitudine rei sperate cum futura glozia expectatur. ad Roma. 5. co. 1. ¶. 2.
Spes habet duplicē certitudinē: vnā ex spūsancto. aliā ex morte christi. ad Roma. 5. co. 2. ¶. 2.
Spes est motus appetitus in bonū arduum. ad Philī. 1. col. 6. circa p̄incipium.
Spes animam firmat in deo in hoc mundo: que ē quasi quoddam mare. ad Heb. 6. col. 11. ¶. 3.
Spūalis dicit⁹ duob⁹ modis: q: ex p̄te intellectus a deo illustrat⁹ 7 ex p̄te volūtatis inflāmat⁹. 7 p̄ hunc modum etiam dicit⁹ spūs hominis. 1. Cor. 2. col. 9. ¶. 3.
Spūalis etiam iudicat 7 quō ad hoc vt aliq̄s aliū iudicet duo requirunt. 1. Cor. 2. co. 10. ¶. 1. 7. 2.
Spūmsanctū habere p̄t intelligi duplr: scz receptiue vel dispositiue. ad Ephe. 5. col. 9. post p̄in.
Spūsanctus seu spiritus xp̄i nos iuuat contra infirmitatem p̄sentem 7 liberat a morte corporali. ad Roma. 8. col. 7. ¶. 1. 7 col. 16. ¶. 1. 7. 2.
Spūsanct⁹ inquantuz dicit spiritus patris resuscitauit christum a mortuis. ad Roma. 8. co. 7. ¶. 2.
Spūsanctus docet nos 7 cor nr̄m q̄d agere in terris decet⁹ vt filij dei simus. ad Ro. 8. co. 8. ¶. 1. 7 seq̄nti.
Spūsanct⁹ facit nobis oīa cooperari in bonū: 7 quō etiā malum cedat in bonum. ad Roma. 8. col. 18. ¶. 1.
Spiritussanctus est nexus patris 7 filij 7 intellectus ex ambobus. 1. Cor. 1. col. 4. post p̄incipium.
Spiritussanct⁹ reuelauit apostolis sapientiam 7 dicitur scrutator. 1. Cor. 2. col. 7. ¶. 1. 2. 7. 3.
In spūsancti datione tria occurunt: scz spūsanctus inhabitans: donum gratie 7 charitatis: 7 sacramentū noue legis. ad Hal. 3. co. 5. post p̄incipium.
Spūsanct⁹ 7 si mitti repiat i sacra scriptura a p̄re: aliq̄n a filio: tn̄ cōis ē p̄ri 7 filio. ad Hal. 4. co. 5. circa medium
Spūsanct⁹ a trib⁹ liberat: scz a seruitute carnis: a fruitione legis: 7 a dānatione mortis. ad Hal. 5. co. 8. post textū
Spūsancti fructus enumerat duodecim contra opa carnalia. ad Hal. 5. col. 12. post textum.
Spūsanct⁹ dr̄ signū 7 spūs p̄missōis 7 pignus hereditatis. ad Ephe. 1. col. 12. ¶. 2. 3. 7. 4.
Spiritussanctus dicitur contristari q̄n̄ cōtristatur ille in quo est spiritussanctus. ad Ephe. 4. co. 18. post textum.
Spūsanctus p̄t mouere ad tria: scz ad cognoscēdū: loquendum: 7 faciendum. ad Heb. 11. col. 21. ¶. 1.
Spiritus mundi dicuntur tres: scz inanis gloria: iracundia: 7 inuidia. ad Hal. 5. col. 16. ¶. 1.

St

Stadiuz dicitur a stando: quia hercules currebat. 125. passus 7 p⁹ea respirabat. 1. Cor. 9. co. 10 ¶. 1. 2. 3. 7 se.
Stare multi videntur qui cadunt. Et qui cadere videntur stant. ad Roma. 14. col. 3. ¶. 2.
Stigmata sunt quedā note impresse alicui: cū ferro candenti. ad Gal. 6. col. 9. ¶. 1. 7. 2.
Stimulus carnis qui dat⁹ fuit apostolo intelligit⁹ de infirmitate que dicitur yliaca vel concupiscentia. 2. Cor. 12. col. 9. post p̄incipiū 7. ¶. sequentibus.

Su

Subditi sequunt⁹ prelatum suū in duob⁹: in dictis 7 in factis. 1. Cor. 11. col. 2. in p̄in. 7. ¶. sequentibus.
Subditus potest prelatum suum amonere charitative. ad Col. 4. col. 3. ¶. 1.
Subiectio est duplex: vna ē voluntaria: alia inuoluntaria. ad Philip. 2. col. 7. circa p̄incipium.
Superbia notatur in quatuor. q̄n aliquis q̄d̄ habet a se 7 nō a deo gloriaē se habere 2c. 1. Cor. 4. col. 5. ¶. 2.
Superbia est appetitus inordinatus 7 est radix omnium malorum. 2. Cor. 12. col. 8. post textum.
Superbi p etimologiā dicūt quasi sup se euntes: nolūt eē subesse aliene regule. ad Roma. 1. col. 27. ¶. 3.
Supbor̄ ē propriū sequi p̄priā volūtatē: q: semper quere altitudinem. ad Phil. 2. col. 5. ¶. 2.
Surgere a dormitione 7 a morte apostolus amonet. ad Ephe. 5. col. 6. ¶. 2. in fine.
Surgere debem⁹ a peccīs sicut xp̄s a mortuis vt vlterius nō peccem⁹. ad Ro. 6. co. 4. ¶. 2. 7. 3. 7 co. 5. ¶. 1. 7. 2
Surgere amonet nos apl̄s a somno: quō intelligatur de somno culpe. ad Roma. 13. col. 9. ¶. 1.
Suscepit xp̄s iudeos 7 gentiles quāquā nō fuisset gentibus p̄missus: tn̄ a prophetis fuit vaticinatū i quatuor locis. ad Ro. 15. col. 3. ¶. 1. 2. 3. 7 sequentibus.

t

Tabernaculi dispositio q̄d̄ p̄cepit de⁹ edificari in deserto. ad Heb. 9. col. 1. ¶. 2. 7 seq̄n.
Talmuth nō que moyses tradidit sz fabulas finxit scz q̄ adam ex alia muliere q̄ eua demones procreauerit. 1. ad Timo. 1. col. 3. ¶. 1.

Te

Tempus triplex distinguitur scz ante passionē an̄ euangelij p̄mulgationem 7 post. ad Roma. 14. col. 2. ¶. 1.
Tempus redimere propter multa pericula docet apostolus. ad Ephe. 5. col. 7. post textum.

Tempus differt ab eternitate quia tempus variatur sicut motus. Eternitas autem est mensura rei immobilis. ad Heb.1.col.9.post principiū.
Templum dei violatur per malam doctrinā vel per peccatum mortale.1.Cor.3.col.11.¶.2.7 sequentibus.
Templum dei sunt fideles 7 illos inhabitat speciali modo.1.Cor.3.col.11.¶.j.
Temptatio est triplex sc3 carnis demonis 7 vite presentis.ad Heb.4.col.10.¶.2.
Temptare est experimentum de aliqua re de qua dubitatur sumere.1.ad Thes.3.col.1.¶.4.
Temptatio humana dicitur dupliciter sc3 interior 7 ista est mala:exterior q̄ ē bona.1.Cor.10.col.4.¶.2.7.3.
Temptari supra vires dupliciter contingit sc3 naturaliter vel supra virtutem gratie.2.Cor.1.col.5.p⁹ prin.
Thessalonicenses erant multum liberales:7 in hoc eos quārū ad aliqua cōmēdat apls.ad Thes.4.co.2.¶.5
Terram fundasse in principio deus quomodo intelligatur.ad Heb.1.col.13.¶.2.
Terra potest dupliciter distingui sc3 in elementum 7 in naturam corporalem.ad Heb.1.col.13.¶.3.
Terram stare in eternum 7 celos moueri quomodo intelligatur.ad Heb.1.col.14.¶.2.7.3.
Terror est quedam trepidatio cum formidine contrarij 7 differt a moueri.2.ad Thes.2.col.3.post textum.
Testamentū sumit aliquādo p quoliber pacto aliqñ pro dispositione hereditatis.1.Cor.11.co.19.¶.2. in fine.
Testamentū idē est quod pactum seu fedus eorum que testibus confirmantur.ad Gal.4.col.14.¶.j.
Testamentum vetus legimus ad testimonium: non ad vsum.ad Col.2.col.10.¶.3.
Testamentum nouum est melius q̄ vetus 7 prefertur ei 2.Cor.3.col.4.¶.2.7.3.

Ti

Timor 3z duo obiecta sc3 malū qđ q̄s timēs fugit 7 illo a quo q̄s sibi malū imminere videt.ad Ro. 8.co.9.¶.j
Timor potest in se habere duo. vnum vituperabile aliud laudabile.ad Heb.11.col.18.¶.2.
Timotheum cōmendat apostolus in multis :vbi etiam eum instruit de certis.1.ad Timo.1.col.2.¶.1.

Tr

Tradere dicitur deus aliquos ad reprobū sensum l quia tum subtrahit gratiam.ad Ro.1.col.23. ante medium.
Tradidit apostolus publicum fornicariū sathane vt eū vexaret in corpore.1.Cor.5.col.2.¶.1.
Tribulatio pot ꝓsiderari dupliciter:vel ꝑm se 7 sic ē tediosa vel in comparatiōe ad finē.2.Cor.1.col.5. añ medium
Tribulationes apostoli 7 si propter deum sustinuerunt. non minus tamen ad excitandum fideles ad patientiaz pro eis se passos dicebant.2.Cor.1.co.4.¶.1.
Tribulari consueuerunt homines in quattuor.2.Cor.4.col.5.¶.2.
Tribunal xpi 3z ei⁹ iudiciaria ptās:7 quō añ eū sistent oēs gētes.ad Ro.14.co.6.p⁹ pn.7.2.cor.5.co.5.¶2
Tributa damus in signū subiectionis 7 quare sacerdotes nō debeant dare.ad Roma.13.col.5.¶.2.
Tristiciam habuit apostolus ꝓpter ruinā iudeoꝝ 7 quō tristicia est in sapientibus.ad Ro.9.col.2.¶.2.
Tristicia est duplex:sc3 qua aliquis totaliter abhorretur 7 in certo modo tristatur.2.Cor.2.co.3.post principiū
Tristari pro mortuis quis potest moderate tñ.ad The.4.col.4.¶.1.
Tronus est sedes regalis :sed cathedra magistralis :tribunal iudicis.ad Heb.1.col.11.¶.j.
Tronus est duplex:sc3 iusticie in futuro 7 gratie in presenti.ad Heb.4.col.10.¶.3.

Tu

Tuba 3z xps q̄ oīb⁹ erit manifest⁹ ad iudiciū 7 clangit ad solennitatem ad pugnam et ad mouendum castra. 1.Cor.15.col.23.¶.1.
Turpitudo cōsistit in tactibus turpibus 7 amplexibus 7 osculis libidinosis.ad Ephe.5.col.3.¶.1.

Anū 3z qđ nō h3 firmitatē:7 quō aliq̄ euanuerit ī cogitatiōib⁹ suis ad Ro.1.co.21.¶.1.7.2
v Vasis homines comparantur propter quatuor causas.in prologo ad Roma.co.1.¶.1.

Ve

Vectigal dicitur a vehendo:quia hec de quibus datur vehuntur .ad Roma.13.col.6.post medium.
Velamen debet habere mulier quando orat propter angelos.1.Cor.11.col.7.¶.4.7 sequenti.
Velamē scripturaꝝ dicit obscuritas figuraꝝ que p xp̄m euacuata est.2.Cor.3.col.6.¶.1.2.3.7 sequentibus.
Velamen 3z dupliciter apponi:sc3 rei vise vt nō possitvideri:aut apponit videri ne videat.2.Cor.3.co.7.¶.j
Velamen est duplex vnū naturale aliud artificiale. j.ad Timo.2.col.5.¶.1.
Velle deum omnia ꝓpter bonitatē suā nō intelligit bonitatē sibi cōmunicandam.ad Ephe.1.col.5.¶.3.
Velle aliq̄d deū dupliciter pōt intelligi:vel 3z de volūtate bñplaciti:aut de volūtate signi.1.ad Timo.2. col.2.¶.1. ante medium.
Velle habet aliquid de tuo:quia de potestate tua ē velle vel nolle ideo dicitur meritorium. vel demeritorium. ad Col.3.col.9.¶.1.
Verbo portare virtutis sue omnia:quomodo dicatur de ns.ad Heb.1.col.5.¶.4.
Verbū exteri⁹ loquētis nō ē cā sufficiens fidei nisi hois cor attrahat ꝑ virtute dei loquētis.ad Ro.10.co.7.¶.9.
Verbū crucis geuntib⁹ stulticia ē:credētib⁹ dei sapiētia 7 virtus.1.Cor.1.col.10.¶.j.2.3.4.7 sequen.
Verbū dicitur qđ procedit vt cōceptus ab intellectu:et sic spūsanctus non dicit verbū quia non procedit vt ꝓcepitus ab intellectu.ad Heb.1.col.6.¶.1.7.2.
Verbum carnem factum cognoscere per simplicem est satis facile:sed verbum apud deum excedit omnē sensum ad Heb.5.col.7.post principium.
Verbum dei est ipē conceptus dei quo seipsum 7 alia intelligit.ad Heb.5.col.5.¶.1.
Veritatem dicentes ab hominibus odio habentur:quia veritas odium parit.ad Gal.4.co.10.¶.1.
Veritas importat adeq̄tionē rei ad intellectū:7 diuersimode ad intellectū nostrū 7 intellectū diuinū.ad Ro.3. co.3.circa pn.7 iter.j.ad Timo.6.col.2.¶.j.
Verū in rebus diuinis dupliciter aliq̄ percipiunt:sc3 aut p fidē aut p lumen sapie.ad Titum.3.co.2.¶.2.
Vetustas dicit quadruplr sc3 errorꝝ figure:culpe 7 pene ad Gal.j.post titulum.
Vetustas dicit macula seu reat⁹ pctōr actualium seu cō suetudo peccandi.ad Roma.6.co.3.post textum.
Vetus testamentum diuidit in legē: in psalmos 7 prophetas.ad Roma.3.col.8.¶.2.
Vet⁹ hō 3z iterior 7 exterior :q̄ subijcit vetustati q̄tū ad aiam 7 q̄tū ad corp⁹.ad Ephe.4.co.14. post pncipiū.

Vi

Videbunt in extremo iudicio scti diuinitatem: mali solū gloriam carnis.1.ad Timo.6.col.7.circa principium.
Videre hic vt apls dicit in speculo 7 ī enigmate quō intelligat:vide pulchra.1.Cor.13.co.9.post tex. 7 ¶ se.
Vidua dicit quasi a viro idua:id ē diuisa:7 q̄ sint verevidue.1.ad Timo.5.co.1.post tex.7.¶. sequentibus.
Violentum est duplex:sc3 simplex 7 mixtum.2.Cor.9. col.2.¶.3.

Vir debet diligere vxorē:q̄ si diligit eā ipsa plus amat eum.ad Ephe.5.col.11.¶.1.
Vir tripliciter cōiungit vxori:sc3 p dilectionē:p̄uersationē:7 carnalē p̄iunctionē.ad Ephe.5.co.13.¶.3.
Vir ē pfectior mulier:nō solū quantū ad corpus ꝛ etiā quantū ad anime vigorē.1.Cor.11.co.3.¶.1.7 col.7.¶.1.2.7.3.
Vir nō debet dimittere vxorē nisi cā fornicationis .quō excipiant septem cause.1.Cor.7.co.6.in prin.
Vir non debet velare caput suum sed mulier.1.Cor.11. col.6.¶.3.in fine.
Vir nō 3z nutrire comā sc3 mulier.1.Cor.11.col.9.¶.1
Viri debet docere mulieres 7 nō ecōuerso.1.ad Timo.2.col.6.¶.1.
Virga vtitur pastor nō gladio:vtitur etiam ea infirmus ad Heb.1.col.11.¶.3.
Virginitas nō cadit sub precepto sed cōmendatur 7 dignificat ex auctore 7 dignitate.1.Cor.7.co.11¶.1.7.2
Virginitas cōmendat 7 magnis rebus cōparat 7 angelis parificatur.1.Cor.7.col.12.¶.3.7 co.13.¶.4.
Virtutes theologicales q̄ sint 7 quō subordinent:7 de alijs virtutibus.1.ad Timo.1.col.3.¶.4.
Virtutes q̄tuor sūt q̄ necessarie sūt ad bñ viuendū: 7 ad eternā vitā ꝓmerendā.2.Cor.6.co.4.in ꝑn.7.¶.se.
Virtutis diuine ꝓprium est ꝑ collationē spūsancti sanctificare homines.ad Ro.j.col.8.¶.4.
Visio est multiplex:sc3 corporalis :spiritualis: eternalis: momentanea.1.Cor.9.col.2.¶.2.
Visio est eoꝝ quorum effectus aliqñ sunt occulti: sed q̄n cum visione habet significatio tunc ē reuelatio.2.Cor. 12.col.1.post principium.7.¶.sequenti.
Visio est triplex:sc3 corporalis:spiritualis:7 intellectualis.2.Cor.12.col.2.¶.2.
Visio dei per essentiam fit per lumē aliqđ :sc3 per lumen glorie.2.Cor.12.col.4.post medium.
Visitare se sepi⁹ paulus romanos affruebat:sed se tēpus nunquā offerebat.ad Ro.15.col.9.¶.1.7 sequētibus.
Visus ē dignior alijs sensibus 7 nobilior 7 spiritualior: 7 plura demonstrat.1.Cor.12.co.8.¶.2.7.3.
Vita ē duplex:q̄dā enī est ꝑm actum seu existentiā. alia ꝑm potentiam. Ad Ephe.3.col.9.¶.2.
Vita in homine ē duplex:sc3 vita nata 7 vita iusticie. ꝓma ē ab aīa:scda vero p deū.ad Gal.3.col.8.¶.2.
Vitare aliqñ aliquos iubet ecclia ne infirmi seducantur vel vt peccantes corrigantur.2.ad Thes.3.co.2.¶.4
Viuere neminē nosce ꝑm carnez ait apls:7 quō xp̄m ꝑm carnē nouerit:pulcherrima valde 2.Cor.5.co.9.ī ꝑn.
Viuere ꝓprie dicuntur illa que mouenť a ꝓncipio in trinseco.ad Gal.2.co.26.¶.1.
Viuere quomō dicebanť illi qui spiritualiter viuebant in lege.ad Gal.3.col.9.post prin.
Viui nō ꝓius sortientur ꝯsolationem ex aduentu xp̄i q̄ mortui.1.ad Thes.4.col.¶.3.

An

Unctus ē xps vnctione spūali qua vnctione repletus est spiritusancto.ad Heb.1.col.12.¶.2.
Ungebanť antiquⁱ reges:ꝓphete:sacerdotes:7 vasa ꝛ ad Heb.1.col.12.¶.1.post medium.
Unitas ē duplex :sc3 ad faciendū malū 7 illa est carnis. alia est spiritus.ad Ephe.4.col.2.¶.1.7.2.
Unum esse dñm:vnā fidem:vnū baptisma:7 vnū deum: quomodo intelligatur.ad Ephe.4.col.3.post textum.
Unū per se dicitur tripliciter:sc3 indiuisibilitate :ptinuitate:7 integritate.1. Cor.12.col.7.¶.1.
Unⁿ de⁹ 3z ꝓpter naturā diuinitatis.vn⁹ creator ꝓpter infinitatē ptātis:7 multa pulchra de vnitate notātur.1.

Cor.8.col.6.¶.4.
Unxit te de⁹ de⁹ tuus:quare repetatur deus.ad Heb. 1.col.13.post principium.

Uo

Vocat deus hoīem exterius per predicatorem :interius per mentis reuocationem.ad Ro.8.col.10.¶.1.
Vocat deus gratis homines et sine penitentia saluat. ad Roma.11.col.12.¶.1.7.2.
Voluit paulus omnes hoīes eē sicut ipe erat voluntate antecedenti 7 nō cōsequēti.1.Cor.7.co.4.¶.1.7 se.
Voluntarie duo apponuntur:sc3 tristicia :7 necessitas. 2.Cor.9.col.2.¶.3.
Voluntas repugnat in quattuor vbi hoīes dicunť facere qđ nolunt.ad Gal.5.col.9.¶.3.
Voluntas dei nō habet cām sed est prima cā omnium. ad Ephe.1.col.5.¶.1.
Voluntas 7 intellectus distinguūtur penes distinctiōz veri 7 boni.ad Heb.11.col.1.¶.3.
Voluntatis humane motus ad duo tendit:sc3 ad vitam 7 honorem.ad Philip.2.col.5.¶.4.
Effectus sunt cause voluntatis diuine ex parte voliti.ad Ephe.1.col.5.¶.2.

Ut

Utraq̄ vnū xp̄m fecisse sc3 populū iudaicum 7 gentilem nota pulcherrima.ad Ephe.2.col.9.¶.2.

Ux

Uxor diligenda est sicut ꝓpria caro:7 q̄ eā odit facit ꝓtra naturam.ad Ephe.5.col.12.post textum.
Uxori sue adherere 7 patrem 7 matrez relinquere quomodo intelligatur.ad Ephe.5.col.13.post tex.7.¶.se.

X

Uomō intelligat xps ꝑm q̄ est hō:ē filiꝰ dei
q ad Ro.1.col.7.in fine 7 col.8.
Utrū xps ꝑm q̄ est:sit persona 7 quō itelligat q̄ suscepit 7 q̄ suscepit eēvnā ꝓsonā.ad Ro.1.co.8.¶.1
Xps factus dicit sub lege ceremoniali 7 mozali:nos aūt solum mozali.ad Ro.6.co.6.¶.2.7.3.per totum.
Xps significat personā p̄dicatiue rōne humane nature. 1.Cor.11.col.3.¶.1.
Xpi inimici dicuntur esse sub ptāte eius inquantū p ipm conuertuntur.1.Cor.15.col.10.¶.2.
Xps nō statim subiecit sibi inimicos suos sed faciet cum secūdo apparuerit.1.Cor.15.col.11.¶.2.7 sequenti.
Xps 3z nouissimus q̄ adā induxit primā statū qui dicit culpe:xps aūt glorie.1.Cor.15.col.20.¶.2.in fine.
Xps dicitur celestis quia diuina natura fuit vnita humane nature.1.Cor.15.Col.21.circa medium.
Xpo debemus nos conformare quantum ad gratiam:et quantum ad gloriā certo modo.1.Cor.15.co.21.¶.1.
Xp̄m venisse ꝑm carnē quō apls ꝓmo intellexerit postea autē se correxerit.2.Cor.5.col.9.ante medium.
Xps nō habuit corpus fantastich vt manicheus dicebat ad Roma.9.col.4.in medio.
Xps non attulit corpus sūum de celo vt valētinus docebat.ibidem.
Xps fuit idem filius dei qui 7 filius hominis contra nestorium.ibidem.
Xps nō fuit minor patre q̄tū ad diuinitatem. ibidem
Xps maximam charitatem ostendit in eo q̄ pro inimicis mortuus fuit.ad Ro.5.col.3.¶.2.7 col.4.¶.j.2.7.3
Xps ē caput nostrum 7 nos sumus eius mēbra.ad Ro. 12.col.5.¶.1.
Xps 3z caput gentiū 7 quō certe ꝓphetie de vocatōe gentiliuz intelligantur.ad Ro.15.col.3.¶.3.7 sequētibus
Xps est vna persona 7 ypostasis in vtraq̄ natura consistens.1.Cor.2.col.5.¶.1.

X

Xps dicitur vir vnus quia singularis quantum ad modum conceptionis: natiuitatis et gre plenitudinis fuit. 2. Cor. 11. col. 2. post principium. 7. ¶. sequenti.
In xpo esse contingit dupliciter aut p fidei sacramentu aut p charitatem. 2. Cor. 12. col. 2. in prin.
Xpo quanto qs plꝰ tribulatur tanto primior sibi vt vincat existimat. 2. Cor. 12. col. 10. ¶. 1.
Xpm habitare in nobis potest accipi dupliciter: vel quantum ad intellectum vel quantum ad affectum. 2. Cor. 13. col. 3. ¶. 1. post medium.
Xps fuit minister circumcisionis ad cofirmandas patru promissiones. ad Gal. 3. col. 12. ¶. 2.
Xps dicitur mediator inter deum 7 hominem. ad Gal. 3. col. 15. ¶. 1.
Xps est deus 7 homo 7 est compositus ex aia 7 corpore secudu aut p deus est prem hz. ad Ephe. 1. co. 14. ¶. 2
Xps tripliciter fuit exaltatus super omnia. ad Ephe. j. col. 15. ¶. 1.
Xps deꝰ oia subiecit pedibꝰ eiꝰ 7 dedit eu caput ecclesie ad Ephe. 1. col. 18. post textum 7. ¶. sequentibus.
Xps dicitur verbum dicitur filius 7 dicitur ymago. ad Philippens. 2. col. 3. ¶. 3.
Xps humanatꝰ no euacuauit se diuinitate sed nouo modo incepit esse in bnanitate. ad Philip. 2. col. 4. ¶. j.
In xpo est duplex natura 7 vnu suppositu 7 est verꝰ deꝰ 7 no est sibi data eminentia creature 7 similitudo diuinitatis contra fotinu. ad Philip. 2. col. 6. post textum.
Xpo subijcimur duobus modis in executione operis et in confessione ozis. ad Philip. 2. col. 6. in fine.
Xps semper habuit noticiam de omnibus no autem alij sancti. ad Philip. 2. col. 10. ¶. 2.
Xps dicitur primogenitus quia est principium creature ad Col. j. col. 7. ¶. 2. 7 sequentibus.
Xps 7 ecclesia e vna persona mystica cuius caput e xps ad col. 1. col. 13. post principium.
Xps no venit in mundu vt tolleret seruitutem temporalem. ad Titum. 2. col. 5. ¶. 1.
Ante xpm quatumcunq essent iusti omnes erat sub da natione. ad Titum. 2. col. 6. ¶. 2.
Xps docuit nos abijcere impietatem 7 secularia desideria. ad Titum. 2. col. 6. ¶. 2.
Xps dicit deus magnus sup omnes deos: qz splēdor: qz verbum 7 dominus. ad Heb. in prologo post principiu.
Xps pfertur angelis moysi 7 sacerdotibus veteris testamenti. ad Heb. j. co. 2. in prin. 7 col. 8. ¶. j. 7. 2.
Xps comendat a cosubstantialitate coeternitate 7 ab eqlitate. ad Heb. 1. col. 4. ¶. 2. 7 sequentibꝰ. 7 co. 6. ¶. 2
Xps q habuit ex natura q deꝰ est merult p passionem in natura assumpta. ad Heb. j. col. 6. ¶. 3.
Xps fuit minor angelis quantum ad carnis infirmitate maior aute quatu ad gratie plentudine. ad Heb. 1. col. 8. ¶. 1. ad Heb. 2. col. 7. post medium.
Xpm esse deum excedit omne meritum sed per passione meruit q manifestaretur vbiq e deum. ad Heb. 1. co. 12. ¶. 1.
Xps est causa salutis 7 pater est consumator ipius p passione 7 nos adducit ad eternam hereditatem. ad Heb. 2 col. 7. post prin. vsq ad finem. co. 9.
Xps fuit dignior moysi 7 aaron: quia fuit pontifex 7 sacerdos. ad Heb. 3. col. 1. ¶. 12. 7. 3. 7 sequentibꝰ.
Xps ab instanti conceptionis sue fuit pfectus 7 cosumatus quantum ad aiam. ad Heb. 5. col. 5. ¶. 2.
Xps dicitur sacerdos in eternu quia nunqua finiet neq successorem patietur. ad Heb. 7. col. 3. ¶. 5. 7 col. 7. 12 7 sequentibus.

Z

Xps no fuit in lumbis abrae decimatus fm seminalez rationē sz solu fm corpulenta subam. ad He. 7. co. 6. ¶. 5
Xps dicitur minister qz ministrat sacramēta gre in presenti 7 glorie in futuro. ad Heb. 8. col. j. ¶. 2.
Xps seipm pro nobis obtulit qui est agnus sine macula no aliena. ad Heb. 8. col. 1. ¶. 3. 7 sequenti pulcherrime expositiones.
Xps dicitur pontifex 7 quomodo semel intrauit per sanguine sancta sanctoꝝ. ad Heb. 9. col. 7. ¶. 1. 7 sequentibus vsq ad cap. decimu.
Xpi pedibus subiecit deus omnia 7 ipsum caput ecclesie constituit. ad Ephe. j. co. 18. post tex. 7. ¶. sequentibus.
Ad xpm accedere ab apostolo iubemur extra castra 7 ei offerre oblationem quo ad deum: miserationē quo ad pximum. ad Heb. 13. col. 5. ¶. 2. 7 sequenti.

Y

Y — Mago 7 si dicat similitudinē non tm quelibet ymago est silitudo. ad Heb. 1. col. 5. ¶. j. Ymago icludit i se tria: scz silitudinē expssioz ei⁹ cui⁹ e silitudo. 7c. ad Col. 1. co. 7. pꝰ pn.

Z

Z — Elari 7 emulari significant amorem alicuius rei. 7 quo charitas no emulat. j. Cor. 14. co. j. post textum
Zelus est amor intensiuꝰ no patiens cōsortiu in amato. 2. Cor. 10. col. 10. post medium.

Stanford University Libraries